6
1

1656

2

Digitized by Google

IONALE
8
VITT. EMANUELE
18
OMA

R. 6

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA

Digitized by Google

SVMMA DIANA

In qua

A R. P. D. ANTONINI DIANA

PANORMITANI CLERICI REGVLARIS

Coram S.D.N. VRBANO VIII. Epiſcoporum Examinatoris, & S. Officij Regni Siciliæ Conſultoris, Opera omnia Septem Partibus comprehenſa, DIANA, ipſo committente, & approbante,

ANTONIO verò COTONIO,

Aliàs AVSONIO NOCTINOT Siculo

Tertij Ordinis S. Franciſci operam dante,

In vnicum Volumen arctantur, alphabetico ſimul & doctrinali ordine digeſtum, & bipartitum.

Cum additionibus Cruce notatis eorum, quæ vel ad Summæ integritatem neceſſaria, vel ad explicationem, aut ad confirmationem doctrinæ, vel aliter, vtilia viſa ſunt.

Acceſſit in marginibus Breuiarium, quod pro rerum quà Indice, quà Summario abundè ſupplet, et Index verborum locupletiſſimus.

In hac vltima impreſſione correcta, & emendata, & addita VIII. IX. X. & XI. parte à R. D. ANDREA GVADAGNO à Quintiano S. T. D. & Prædicatore Generali.

BIBL. DOM. PROF. ROM.
IHS

VENETIIS, *Apud Iuntas.* M. DC. LVI.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Reuerendiſsimo Patri D.

PAVLO CARRARA CONGREGATIONIS DE SOMASCHA CONSILIARIO,

&

Rectori Seminarij Patriarchalis Venetiarum.

SVmmam Diana editurus in lucem, tui facem nominis illi præfero, Reuerendiſs. Pater, qui vt ex domeſtico prodijt Oraculo, inter Cæli Somaſchēſis lumina

——————Aſtra

Non ſecus, ac inter magnus Apollo micas. Sat. lib. 6.

ita ſcilicet hac Theologicæ eruditionis Diana ab omnigenæ eruditionis Apolline ſplendorem accipiet.

Porrò autem Summa Quæſtionum Moralium religioſiſſimi auctoris opus proprio tibi nomine deſtinatur, ſanctioris ethicæ facis epitomem, & religioſioris vitæ rationem inculpatæ innocentiæ moribus effingis: nimirum is es, Rev.[mè] *Pater, qui magna ad omnem doctrinam ingenij, felicitate, amænioris primum eloquentiæ, literaturam profeſſus, graniores deinde diſciplinas Philoſophiæ, ac Theologiæ multos annos tradidiſti, & demum plures Italiæ Ciuitates Sacris Concionibus illuſtraſti. Ah quoties illud omnium ſcientiarum emporium, Ticinum, tibi facundiſſimè perorãti acclamauit! Quoties Inſubriæ illæ Athenæ nexus maiorum ſcientiarum explicanti grande ſophos applauſerunt! Quoties Pericleo eloquio perſonantia templa, & conciones attonitæ tuo ore ſuauiſſimo pependerunt!*

Digitized by Google

Has in te dotes, cum agnoscerent Patres Illustrissimæ tuæ Congregationis, cum te ex eorum numero censerent, qui ipsam Mundo redderent venerandam, inter Vocales sui Generalis Capituli te singularibus studijs adscripsere, mox ad agendi, gubernandique munera euocatum Præpositum Collegij Fossanensis, & vtriusque Seminarij Venetiarum Præsidem designarunt, quibus regendis inuitos humeros iussus admittere, expectationem iamdiu omnium animis impressam vacuam esse noluisti, sed iuuentutis, quæ inibi ad pietatem, ad literas informatur, legum censura, morum repurgatione exactissimam formam instituisti, vita ipse integritate venerabilis, diuini honoris studio præferuidus, & disciplinæ vigore spectatissimus. Vigebit æternùm ad immortalem tui nominis gloriam, numquam intermoritura laus dexteritatis illius, qua hæc duo Musarum domicilia, & eruditarum animarum Pritanæa hodièque regis; & qua Republica Ecclesiastica, ac Laica, literarum honestamenta addidisti, quantum tibi literæ debeant prædicabunt.

Hinc factum dixerim vt vix quadragesimum ætatis annum prætergressum te Patres religioso senio conspicui, in Præpositum Generalem totius Congregationis renunciarint; qua in Prouincia obeunda immensi Operis esset retexere caritatem tuam erga ipsam Congregationem, qua erectis fabricis, qua templorum ornamentis instructis, qua studentium, & Nouitiorum institutis tyrocinijs, magnis augmentis prouectam, inuictam animi constantiam, qua recurrentes in Orbem curas assiduè exausisti; pietatis studium, quo post euigilatas noctes horis antelucanis in cælestium laudum cantu, & psalmodia faciem superni Numinis occupabas, longiori hæc enim verò indigent panegyri, & mihi Summam euulgaturo ipsorum attigisse summam sat erit.

Hæc igitur religiosi animi tui decora, Pater Reuerendissime, quibus omnium pectora in tui amorem concilias, me quoque potentius adegerunt, vt in mei authoramentum obsequij hoc tibi recusum opus inscriberem: quod si in Musæo tuo omnium doctrinarum cymelijs instructissimo locum inuenerit, demeritum me tuam voluntatem arbitrabor. Vale, & Congregationis tuæ commodis diutissimè viue.

Reuerendissimæ Paternitatis Tuæ

Addictissimus Seruus

Franciscus Baba.

Digitized by Google

AD
LECTORES.

Mirabere, Lector, Auctorem hunc non indoctum, non ineruditum, attamen ſtudijs partium adeò abreptum, vt in tot controuerſijs de Fori competentia Eccleſiaſtici cum ſæculari, ſeu de Immunitate Eccleſiaſtica nullam reſolutionem niſi cõtra Principum temporalium poteſtatem in toto hoc Volumine ſis reperturus. Adde hoc, quod mirere magis, tranſcribi ab eodem controuerſias illas, quæ de eadem materia præteritis annis agitatæ fuerunt, & afferri eoſdem Scriptores, qui contra Principum poteſtatem conati ſunt proprias opiniones tutari, eaſdemque ſiue auctoritates, ſiue rationes, ad quorum placitum hic omnia reſoluit, tranſcribi. At de auctoribus doctiſſimis, & grauiſsimis, qui contra ſcripſerunt, & iuſtiſſimæ cauſæ, contrarijs deuictis, & confutatis, ac de falſitate conuictis, veritatem demonſtrarunt, ne verbum quidem, aut mentionem inuenies. Idcircò ne putes per conceſſionem imprimendi operis, in eo contenta, aut pro veris admitti, aut ad praxim approbari, ſed tantummodò rationibus impreſſorum, ſeu mercaturæ conſultum. Sit itaque in promptu D. Apoſtoli conſilium. *Omnia probate, quod bonum eſt tenete.*

LECTORI BENEVOLO.

QVAM ſuis libris Auctores in præfationibus captare ſtudent, tuam meo huic operi, benigne Lector, conciliare potius beneuolentiam debeo, non iniuſtè quærentis, quòd longiſſimo puerperio traduxerim tua vota. Ea ſiquidem, in celeberrimum DIANÆ nomen ſpontè propenſa, ad mei inſtituti rationem allicere, tam facilè mihi fuit, quàm me illis ſatisfacere maturioribus typis, ob multa et varia impedimenta difficile. Etenim, dum has lucubrationes, octimeſtri labore abſolutas, typis ſubijcio, dum pergo, tam multa, tam varia in dies impedimenta emerſere; tot caſuum, tot rerum malè ſuccedentium ſeries partui lucem inuidit, vt ex integro prodire non niſi poſt quadriennium, quiuerit: deficientibus mihi pene verbis & fronte, quibus ſtudioſorum poſtulationibus ſatisfacerem, exemplaria cominus & eminus, verbis & litteris flagitantium, etiam mercatoribus ex Gallijs & Hiſpanijs, ad copioſiorem ſubinde meſſem nouo prælo multiplicandam. Piget prolixam & parum iucundam narrationem attexere. Scias tamen præcipuam eius partem typrographos facere, ob lubricam ipſorum fidem, multis ſimul oppignoratam auctoribus, ſupra operariorum numerum, & prælorum ſufficientiam. Et verò, quàm ingrata tibi fuit expectatio diutiſſima, gratior vt ſpero ſuccedet conſecutio: non ſolum quia, quæ diutius deſiderantur, iucundiora probantur obtenta: ſed eo præcipuè, quòd in tanto molimine opus SEXTÆ PARTIS adiectione augeri contigit, ſuis locis inſertæ.

Meorum autem laborum cauſam & inſtitutum (quamuis in tanta expectatione paucis ignotum) aperituro, initium ſumendum foret ab Elogio P. DIANÆ, de cuius floribus hanc corollam intexui. Sed hoc ipſum, quod ingenium & operam in eius operibus compilandis inſumpſi, maximum elogium eius eſt, quod tantillo ingenio præſtare potui. Quidquid dicerem, vel ſcriberem, ſemper minus foret & ſuo merito, & mea de eius doctrina ſententia. Vir præterea modeſtiſſimus, quamuis omni elogio maior, neceſſarij & ſuſpecti hominis elogium non admitteret. Satis denique gloriæ ſuo accedit nomini ex communi Doctorum Virorum plauſu, verbis & ſcriptis honorificam de eo mentionem habentium, quorum aliquos, quos caſu inter legendum notaui, in fine ſubijciam. Satius porrò ex quartadecima ſuorum operum luce, quæ in multas exemplariorum myriades ſolo decennio multiplicata, ſtudioſorum auiditati nondum ſufficiunt. Satiſſimè ex acerrimo Romanæ aulæ iudicio, in qua examini Epiſcoporum præfectum, maiora in dies onera & honores manent. Id ſolùm calamo permittam, quod mihi DIANÆ nomen in familiaribus colloquijs non ſemel ſubminiſtrauit. Equidem, ſiue ipſum conſideres, ſelectiora

Digitized by Google

quæque DD. placita, in magnis voluminum ſyluis, velut inter ſaltus & nemora, delite- ſcentia, curioſa indagatione prædantem, ac de luco in lucem eruentem; ſiue in obſcura moralium perplexitatum caligine ſuam admouentem plauſibilis ſententiæ facem, ac ve- luti in concubia mentis nocte facilè, ac tutum iter monſtrantem; DIANAM vti- que dices, nunc ſylueſtrem, nemoroſam, & venatricem; nunc cæleſtem, luminoſam, & nocturnarum caliginum propulſatricem, à ſuperſtitioſa vetuſtate cultam, & poeta- rum fabulis decantatam. Neque verò eius gloriæ quicquam detraho, quòd inter al- tiores, & primæ magnitudinis ſtellas non recenſeam. Ego enim, vel toto cœlo errare ma- thematicos puto, dum erroris ſenſum accuſant, Lunam maiorem reliquis à Sole ſyderi- bus iudicantem; vel, ſi rectè eos philoſophari concedam, certè iſtorum magnitudinem illius ſplendor imminuit, dum viciniori obtutu, clarioríque, res oculis obiectas diſtinctè demonſtrans, inter primarias mundi lampades, non hominibus ſolùm, ſed Deo ipſo no- menclatore, meruit recenſeri. Laudo itaque ſapientum virorum conatus, qui regulari, integrouè doctrinæ curſu, nec vnquam ab orbita declinante, lumen velut altiores ſtellæ promicant in faſtigio. Sed his præferendum DIANAM exiſtimo qui ad peculiares caſus deſcendens, commodiore conſcientijs doctrina, velut præſentiori radio mentis no- ctem illuminat, cordiſque nebulas longè latèque propellit. Quamquam verò vnus, vel alter Heroſtratus non defuerit, qui obſcurum aliàs nomen illuſtrare ſtuduerit incendio Templi, quod DIANAE noſtræ meritum, & fama conſtruxit: hi tamen ſycophan- tæ mordaculi, cornices Dauliæ, Rinocerontes naſidieni, ſilentij, quàm parænєſis, fuſte digniùs vapulant: Dum (litteratorum præcipuis genu de elephantum more flectenti- bus, ipſis quoque ſuis latratibus triumphi ſpeciem implentibus, glorioſos in immorta- litatis curru)

Peragit curſus ſurda DIANA ſuos.

Sed reuertamur ad ſcopum.

Tanti ergò viri monumenta, vt primùm vulgari, & per ſtudioſorum manus tam fe- lici exitu circumferri cœpero, deſiderium omnes ſubijt, vt, celebriorum auctorum more, in compendium redigerentur; quo ſub mole paruiori faciliùs teri, & præ manibus fre- quentius haberi poſſent. Multiplicato quoque tomorum numero, multi ſumptus formi- dare: multi etiam Tractatus Miſcellaneos ſub proprijs materierum titulis diſpoſitos vel- le: nonnulli Reſolutiones ipſas connexas inter ſeſe. Pleriſque incommodum erat, ean- dem quæſtionem pluries repeti; quod tamen Auctori neceſſarium fuerat, vt ſi quæ opi- nio in priori parte excuſſa oppugnata fuiſſet, in poſteriore confirmaret; aliquas nouis au- geret inuentis: in alijs iudicium, prius ſuſpenſum, determinaret; in alijs demum modi- ficaret, vel ſuperuenientibus Sacræ Congregationis oraculis reuocaret. Commune hoc eſt omnibus harum doctrinarum Scriptoribus, ſuas lucubrationes non ſimul & eodem tempore in lucem edentibus non ſolum ob ea, quæ à Veritatis Interpretibus manant in dies reſponſa, quibus ceruicem flectere neceſſe eſt: ſed ob temporum etiam, aliorumvè ac- cidentium viciſſitudinem, noſtrique flexibilitatem ingenij, quæ nos pro diuerſo tempo- rum ſtatu rapiunt in diuerſa. Quamuis autem Ioannes primùm de la Val, dein Mat- thæus Defendi, alijque pauci, ſuam huic lapidi manum admouerint, ac multa compen- dia ſtruxerint: illa tamen tenuia, mutila, & parum fida: nec congruenti methodo concin- nata, & omninò non talia, vt tàm varijs lectorum placitis ſatisfacerent. Ex his ergo ip- ſemet DIANA conſilium inijt, ſummam ſuorum operum marte proprio colligendi, vt vnà omnes ſui nominis ſtudioſos voti compotes faceret. Sed obſtiterunt grauia & quoti- diana negotia & ſtudia, quæ illum pro ingenij aptitudine, & ſufficientia occupare non deſinunt, ſuum quoque ſcribendi genus ſucceſſiuis lucubrationibus proſequentem. Etſi

porrò

SVMMÆ DIANÆ PARS PRIOR.

ABBAS.

1 † HOc nomen Abbas eſt nomen iuriſdictionis cum dignitate. De eius origine, vide Tamburinum *de iure Abb.cap.*1. *diſput.*1. *initio*, in qua per totam multa congerit de Abbatum appellatione. Et ſignanter qu. 6. obſeruat Abbates, Sacerdotes, & benedictos in fauorabilibus venire nomine Pontificum, quia participant Epiſcoporum inſignia, baculum mitram, &cet. habentque aliqualem Epiſcopalis ordinis poteſtatem.

ABBAS Sacerdos, & benedictus poteſt.

2 In primis ergo Abbas Sacerdos, & benedictus conſecrare poteſt Altaria, & calices, benedicere campanas, pyxides, & alia vaſa ſacra ſuæ Eccleſiæ † Aliarum Eccleſiarum de iure communi non poteſt Suarez *de relig.tom.*4.*lib.*2. *cap.*30.*num.*8. cum alijs. Poteſt tamen ratione conſuetudinis fundatæ in priuilegijs Innocent. VIII. Vrbani II. & Pauli III. de quibus Barboſa *de poteſt. Epiſcop.p.*2. *alleg.* 26. *num.*36. Sic declarauit Sacra Congregatio anno 1614. apud Naldum *v. Abbas nu.*4. Etiam quoad eas benedictiones, quæ vnctionem requirunt, ſi aliàs ad id priuilegium habeat, vt habent Abbates Regulares, &c. *par.*3.*tract.*2. *reſol.*15.

Conſecrare Altaria, & Calices. Benedicere vaſa, & veſtes ſacras. Etiam aliarum Eccleſiarum.

3 Hoc autem priuilegio († ſicut & alijs nonnullis †) non gaudent alij Religionum Prælati, etiam communicantes: quia Abbates benedicuntur, & habent in ſuis domibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, quam alij Prælati non habent. Miranda *to.*2 *queſt.*40. *art.*4. *Ibid.§. Notandum.* † Hoc autem procedit de benedictionibus, requirentibus vnctionem, nam alias Prælati quicunque præſtare poſſunt, etiam corporalium, & vaſorum ſacrorum, etiam aliarum Eccleſiarum, vt Suarez *loc.cit.*

In quo, quantum ad ea, quæ vnctionem requirunt, non communicant alij Religionum Prælati.

4 Deinde, Abbates concedere poſſunt ſuis ſubditis Regularibus dimiſſorias, vt ordinentur. † Subditis autem laicis, vel clericis, ſecundum Tamburinum *tom.* 2.*diſp.*2.*q.*26.*nu.*1. non poſſunt, niſi ſint ordinarij priuatiuè quoad Epiſcopum, & habeant ius viſitandi, & ſynodum congregandi. Secundum Villalobos *to.*1.*tr.*11.*differ.*9.*n.*4. & alios, poſſunt, etiam ſi tale ius non habeant, nam his dimiſſorias non poteſt concedere Epiſcopus, cum non ſint eius ſubditi. *p.*3. *to.*2.*reſ.*95.*&* *p.*4.*to.*4.*reſ.*147. in fine. *p.*11.*tr.* 2.*r.*20.

Poteſt etiam concedere dimiſſorias ad ordinis ſuis ſubditis. Etiam laicis.

5 Tertiò poteſt Abbas conferre minores Ordines ſuis ſubditis Regularibus *p.*5.*tr.*13.*reſ.*93.*&* *p.*7.*tr.*11.*reſ.*42. idem poſſunt Abbates non benedicti *p.*11. *reſ.*30.*t.*2.*§. non autem nautijs.*

Nondum autem alijs ſiue Regularibus, ſiue ſæcularibus, non ſibi ſubditis, etiam habentibus dimiſſorias à ſuis Ordinarijs, ex nouiſſimo Decreto *S. Congreg.Card.Concil.* Trid. *Interp.die* 23.*Nouemb.* 1641. In quo tam concedentes prædictas dimiſſorias, quam ordinantes, ſuſpenduntur à collatione Ordinum, præter alias pœnas arbitrio eiuſdem Congregat. reſeruatas, *p.*7.*t.* 11.*reſ.*42.

Et conferre tonſurã, & minores ordines ſuis ſubditis. Non autem alijs etiã cum Dimiſſorijs ſui Ordinarij.

Vnde corruunt, quæ aliàs probabiliter docuit Enriquez *lib.*14.*c.*18 *nu.*2.*in gl. lit.P.* & ego ipſe *p.*5.*tr.* 10.*reſ.*42.*&* *t.*13.*reſ*93. & nouiſſimè P. Leone *de cenſ. reſ.*6.*n.*18. *&* *ſeqq.* *&* *p.*11.*r.*40.

An verò aliqui Abbates poſſint conferre maiores ordines, controuertitur inter DD.

Digitized by Google

Abbates, & similes Prælati an gaudeant Priuilegio Episcoporum.

6 Petes; An aliqui Abbates possint conferre suis subditis ordines Maiores?

Resp. Magnam esse inter Doctores altercationem. Affirmat Caramuel *in Regulam D. Benedicti c.62.n.16.& 26.* & plurimi alij. Negat Candidus cum pluribus à se citatis, *to.4.disquisq.4.art.3.dub.20.* Resolutio petenda, & expectanda à Sacra Congregatione *p.7.t.11.res.42. & p.11.tr.2.r.40.§.Sed an.*

7 Petes iterum. An Abbates, & Prælati similes gaudeant facultate data Episcopis à Tridentino *sess.24.de refor.c.6.* circa censuras, & casus Papales occultos? Respondeo id inter DD. vtrinque probabiliter controuerti, *p.4.t.4. res.211.& p.7.t.2.res.4.*

ABBATISSA.

ABBATISSA non habet iurisdictionem spiritualem in Moniales, vnde non potest eis præcipere sub excommunicatione.

Neque in virtute obedientiæ.

1 ABBATITA non habet potestatem spiritualem in Moniales, sed solùm domesticam, quam habet materfamilias in filias, & ideò non potest præcipere aliquid sub pœna excommunicationis: sunt enim mulieres incapaces iurisdictionis ecclesiasticæ, *ex c.noua, de pœn. & remiss.* ita vt ex D. Thom. *in 4 q 1.art.1. dub.19 q.3.ad 4.* nec Summus Pontifex posset illis committere hanc potestatem, quod etiam docet Coninch *de sacr.dis.13.dub.3.num.35.* quicquid contra sentiat Cornejo *in 3.p.tr.5.dis.2.dub.3.* Probabilius item est, nec posse præcipere in virtute obedientiæ, sicut possunt Prælati regulares: sed tantùm imponere præcepta instar matrisfamilias, quæ ad Monasterij pacē, & domesticam gubernationem conducunt, quæ præcepta obligant iuxta leuitatem, aut grauitatem materiæ, sicut etiam præcepta parentum. Ita Sanch. *sum. to.2.l.6.c.1.nu.21.* & alij contra Rodriquez *sum.to.1.c.3.nu.9.* cuius etiam sententia est probabilis, *p.5.t.9 res.16.*

Abbatissa an possit esse vidua?

2 In Abbatissam, & Priorissam eligi potest vidua secundum Portellium *dub. Regul.v.Abbatissam num.10.* Et hoc ratione consuetudinis antiquæ, quæ, si aliquod statutum in contrarium est, iam aboleuit. Hanc opinionem probabilem putat esse Suarez *de Relig.t.4.l.2.c 6.nu.16.* maximè, vbi talis consuetudo viget. Ita etiam Sanchez *sum t.2.l.5.c.5.nu.22.*

An illegitima?

Sed negat cum alijs Castellinus, adducitque pro se Sacræ Congregationis declarationem. *p.3.t.2.res.99.*

3 Idemque docet de illegitima. In quo eum sequitur Barbosa *de potest. Epis. p.3.alleg.100.nu.13.* & alij. Probantque *ex c.indemnitati.§ sanè ver.ver.verum si quæ, de elect.in 6.*

Sed incontrarium tenent multi cum Rodriquez *comp.qq.Reg.res.2.n.21.* qui ad citati capitis auctoritatem respondet. Et Lauorius *tit.4.c.24.nu.38.* testatur, Sacram Congregationem pro hac sententia declarasse, quod constitutio Sixti V. contra Regulares illegitimos non comprehendat fœminas: quia eas non exprimit, sicut neque exprimit *cap.1. de filijs Presbyter.* feminæ verò in odiosis non veniunt sub nomine masculorum, ex regula, *C. Generalis, de elect.in 6.*

Aduerte etiam, quod stando in prima sententia, possunt Prælati Monialium ad dignitates cum illegitimis dispensare. Ita Portellius *dub.Reg.v.Abbatissa,n. 6.* & apud illum Rodriquez *p.3.tr.2 res.101.*

An quæ attingat tantum 40. annum.

4 Quod si quæras, qua ætate Monialis possit eligi in Abbatissam? Respondet idem Portel. *in Consil.Reg.part.1.cas.13.nu.1.* posse eligi eam, quæ tantùm annum 40. attingat. Tum quia vbi lex vtitur ablatiuo in constituenda ætate ad aliquod officium, non petit annos completos, sed sufficit quod sint inchoati: Concil. autem Trid *sess.25.de reg.c.7.* loquens de Abbatissa, inquit, *Non minor 40. annis, &c.* Tum quia, *ex Syluestro verbo tempus* in dubio iuris an loquatur de annis completis, vel inchoatis, in fauorabilibus annus inceptus habetur pro completo. Verum opinioni Portel, videtur obstare Responsum

Sacr.

Digitized by Google

Sacr. Congreg. ad Episcopum Abulensem, quæ declarauit Decretum *Concil. Trid. seſſ. 24. de Ref. cap. 12. §. Ad cæteras autem dignitates, &c.* intelligendum esse de anno completo, & non incepto; ergo à pari, cum dicit, quod Monialis eligenda in Abbatissam non sit minor 40. annis, non sufficiet annus inceptus. Ideo tu cogita *p. 7. tr. 12. resol. 9.*

5 Officium autem Abbatissæ finito triennio expirat, nec potest episcopus illud prorogare ex Dec. *Sac. Congreg. episc. 20. Feb. 1615. teste Gauanto in Manual. episc. v. monialium officiales nu. 20.* Potest quidem Abbatissa post expletum triennium, per eos dies, in quibus noua electio efficitur, regere monasterium sub aliquo titulo, seu nomine, ex Miranda *in Manual. Prælat. tract. de sacris monialibus quæst. 7. artic. 9. concl. 2.* Hoc enim pertinet ad bonum regimen, & administrationem monasteriorum Monialium, *p. 7. num. 12. resol 19. §. Ad Primum.*

Non durat vltra triennium.

6 † Ex Tridentino *seſſ. 26. cap. 16.* non potest Abbatissa à parentibus nouitiæ aliquid recipere præter illius victum, & vestitum; † In quo decreto dubium est, an comprehendatur mutuum vel accomodatum? Negat Miranda, *tom. 2. q. 8. art. 9.* Quia Tridentinum vitare ibi voluit, ne Monasterium aliquid debeat parentibus nouitiæ, vnde opus aliquando sit nouitiam inuitè manere, ad hoc vt debitum computetur in dotem. Sed hic finis cessat adhibita cautione. Ergo.

ABBATISSA non potest accipere à parentibus nouitię, nisi victum, & vestitum. Sed an possit mutuum, vel accommodatum?

At Suarez *de Relig. tom. 3 tr. 7. lib. 5. c. 9. num. 16.* & Villalobos *tom. 2. tr. 35. diff. 19. num. 4.* contrarium sustinent *p. 3. tr. 2. res. 100.*

7 Abbatissa non potest aliquid vltra dotem nouitiæ recipere ad compensandam vilitatem conditionis, infamiam, vel defectus corporis. Nam hæc esset Simonia, & teneretur hunc excessum restituere. Ita Mirandas, *de Monial. q. 8. art. 6.* & alij *Ibid. in fine. §. Notandum.*

Certum est, non posse ad compensandam vtilitatem conditionis, infamiam, &c.

Potest tamen pacisci de certa summa pecuniæ; donec dos Monialis soluatur, ratione damni emergentis, etiamsi Monasterium sit opulentum. Ita cum alijs vterque Rodriquez *Eman. sum. tr. 3. c. 144. num. 8. Hieron. comp. res. 98. n. 20.* Et probat Hieronymus ex paritate; quia, dum dos nuptæ non soluitur, sumi possunt fructus possessionis pignori obligatæ pro illa, nec computandi sunt in sortem principalem; ex *c. salubr. de vsuris.* Cum enim dos Monialis pro eius alimentis detur est eadem ratio, *p. 3. tr. 2. res. 97. & 100. §. Notandum.*

Potest tamen pacisci de certa summa annuali donec soluatur dos, ratione damni emergentis.

8 Abbatissa potest concedere Monialibus licentiam circa munerum largitiones, quam dare potest Prælatus Religionis suis Religiosis. Quia habet liberam bonorum Monasterij distributionem, sicut Abbas. Vnde secundum aliquos dare potest licentiam expendendi decem aureos: quia hanc licentiam dare potest Prælatus secundum eos. Potest etiam concedere licentiam habendi periculum, & conuertendi in proprios vsus, quæ proprijs operibus acquirunt. Aduertit Sanchez *sum. tom. 2. lib. 7. c. 19. nu 44.* nisi ex consuetudine, constitutione illius Religionis, aut præcepto Prælati talis facultas illi limitata esset, *p. 1. tr. 6. res. 22.*

ABBATISSA potest concedere licentiam Monialib. quoad largitiones munerum, quam possunt Prælati Regularium suis subditis.

Nisi talis facultas sit ipsi limitata constitutione, consuetudine, &c.

9 Et cum eadem limitatione, potest Abbatissa concedere licentiam Moniali, aliquid Confessario præbendi vltra iustum stipendium assignatum si seruiat cum magna charitate, patientia, assiduitate, &c. Ita Scortia *In Bull. Pontif. epit. 158. theor. 395.* & alij *p. 1. tr. 6. res. 17.*

Cum quia limitatione, potest concedere licentiam præbendi aliquid confessario vltra iustum stipendium.

10 Loquens cum Abbatissa, non incurrit excommunicationem Gregorij XIII. quia Abbatissa non venit nomine Monialium, sicut nomine Monachorum non venit Abbas. Sed Graffius *de cas. res. l. 2. c. 5. num. 34.* contrarium tenet *p. 3. tr. 2. res. 48. §. Nota tertiò.*

LOQVENS cum Abbatissa, non incurrit excommunicationem.

ABIVRARE.

Abiurationis descriptio, Finis.

1 † ABIVRARE est, detestari cum iuramento. Abiurant autem hæretici, vel de hæresi suspecti; ad excludendam suspicionem; vel infamiam hæresis, detestando hæresim de qua conuicti, vel indiciati sunt; promittentes se nunquam in illam lapsuros sub pœna, quæ in sacris Canonibus contra hæreticos decernitur. Et hoc cum iuramento super Euangelia, vel, si Iudæus sit, supra vetus testamentum.

Species.

2 Quoniam verò triplex est suspicio, leuis, vehemens, & violenta, triplex ab Inquisitoribus indicitur abiuratio, quæ aut de leui dicitur, aut de vehementi, aut de violenta. Præter quartam, quæ est de formali.

Forma pro Christianis.

3 Abiurationis cuiuscunque formam ponit Eymericus. *p. 3. rubr. de 4. modo termin. num.* 126. 167. *&* 175.

Pro Iudæis.

4 Quando abiurat Iudæus, hæc est eius forma, *Ego N. Sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis, manibus tacta, iuro me credere corde, & ore profiteor illam veritatem, ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet, ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum, & per consequens detestor eum errorem, qui dicit, Dæmones inuocandos, eisque diuinos honores tribuendos;* aut similia, iuxta qualitatem erroris commissi. Ita Pegna, *p.* 2. *comm.* non enim abiurare debet hæresim, quæ in ipsum non cadit, *p. 4. tract. 7. resolut. 2. §. Ego.*

Et fautoribus.

5 Abiuratio fautoriæ secundum Zanardum *p. 3. cap.* 134. dupliciter fieri potest. Primò in genere, abiurando omnes hæreses, quando fautor omnibus hæresibus indiscriminatim fauorem tulit. Secundò in singulari quando Caluinistis, v.g. vel Lutheranis. At Pegna *p. 2. comm.* 79. ait, tunc abiurationem fautoriæ indicendam in generali, quando auxilium exhibitum esset personæ potius, quàm errori; nam si adesset suspicio de profitendis erroribus illius, cui fauet, indicendam esse illius erroris in particulari, *p. 4. tr. 7. res. 21. §. Hoc supposito,* post initium.

† An abiuratio hæresis de leui possit indici quo ad omnes hæreses; quæ sint abiurationis requisita, & quando post abiurationem quis dicatur relapsus, dicemus infra. †

Abiuratio quælibet requirit delictū plenè probatum.

6 Nunquam verò indici potest abiuratio, etiam de leui, nisi iudicium, vel delictum ex quo nascitur iudicium, sit plenè probatum. Ita Menochius *lib. 1. cons. 82. nu. 155. p. 4. t. 8. ref. 39. §. Notandum.* Quamuis Pegna *p. 2. comm.* 91. doceat, solam infamiam cunctis adminiculis suffultam ad abiurationem sufficere, *p. 4. t. 8. ref. 82. §. Respondeo.*

Abiurant de vehementi vehementer, de leui leuiter de fide suspecti.

Sed suspicio alteratur pro circumstantiarum diuersitate præsertim ætatis.

7 Abiurant ergo de leui leuiter de fide suspecti; de vehementi, qui vehementer. Qui nam dicantur leuiter, qui verò vehementer suspecti, vide Farinacium *de hær. q. 187. à num.* 23.

8 Aduertant verò Inquisitores personarum, & causarum circunstantias. Nam interdum suspiciones leues conuertuntur in graues, & vehementes in leues Ita Zanardus *p. 2 pr. 1. c. 1. §.* 25. Vnde aduertit Sousa *lib 2. c. 40. nu.* 15. processus minorum in causa fidei, quando de hæresi formali non constat, regulariter terminari per abiurationem de leui, quia circumstantia ætatis, quamcumque suspicionem facit leuem. *p. 4. tr. 7. ref. 1. §. Quæritur secundò.*

Nec quoties datur, aut dari potest tortura; indici potest generaliter abiuratio de vehementi.

9 Neque valet generaliter, & in omni casu, quod abiuratio de vehementi indici possit, quoties sunt sufficientia indicia ad torturam, vt videtur colligi ex instruct. Madrilliana *an.* 1561. *c.* 46. 47. 48. Nam aliquando dantur sufficientia indicia ad torturam, non potest indici abiuratio de vehementi, vt aduertit Pegna *p. 3. comm.* 39. Quia abiuratio, ob periculum relabendi, est pœna grauissima. Instructio vero loquitur de eo, quod communiter accidere solet. Adde quod, licèt reus fuerit tortus, potest ei imponi abiuratio tantum

tum

tum de leui, vt videre est apud Canteram *qq.crim.c.1.de hær.n.95.p.4.t.8.r.110.*

10 Igitur descendendo ad particularia regulariter abiurant de vehementi apostatæ à fide, vulgò *renegats* ad quamlibet sectam transeuntes & fidem abnegantes, si spontè sedeant, & negent intentionem. Nisi sint paruuli, qui abiurant de leui. Ita Pegna *p.2.comm.59.p.4.tr.7.resol.3.§. Ad pœnas*. Et ita practicatur in tribunali huius Regni cum Mauris factis Christianis, ad terras Turcarum fugientibus, etiam si torti negent intentionem. Nec excusantur metu, nisi metu cessante, statim ad fidem reuersi sint, *Ibid.§. Et tandem.* Immò si metus non sit mortis, vel tormentorum: sed famæ, exilij, fustigationis, famis, &c. non cadens in virum constantem, aut metus reuerentialis, & persona sit grauis, vt Prælatus, Monachus, Theologus, abiurare debet de vehementi. Secus si talis timor incussus fuit personis non benè instructis in fide, & delicti grauitatem ignorantibus. Ita Ricciullus *libr.6.c.5. num.7.p.4.t.7.res.3.§. sed quia.*

Regulariter ergò abiurant de vehementi apostatę à fide, vulgo (renegati.)

11 Abiurat item de vehementi sortilegus, quando sortilegium sapit hæresim manifestè, vt si admisceantur sacramenta, sacramentalia, res, orationes, aut verba sacra. Nam significat, se credere, quod res illæ sacræ habeant efficaciam ad maleficia peragenda. Et hoc, etiam si tortus, id non fateatur, se credere. Ita Raphael de la Torre *in 2.2.q.96.ar.4 disp.2.p.4.t.7.res.11.§. Ideò.* Si verò Sortilegus inuocaret Dæmonem ad flectendum animum meretricis, vel ad alium effectum, qui eius vires non excedit, nullum habens errorem in intellectus adhuc esset aliqualiter de fide suspectus, propter commercium, quod habet cum hoste Dei sui. Et quamuis in Inquisitione Romana, in qua leuiter suspecti torquentur, talis suspicio purgari possit per torturam, vt ait Zanardus *p.3. c.64*: in nostra tamen Hispanica, vbi tales non torquentur, debet abiurare saltem de leui, *p.4.t.7.res.10.§. Huic.*

Sortilegi, quorum sortilegia sapiunt hæresim manifestè.

12 Abiurant rursus de vehementi, tanquam hæreticorum credentes, qui illorum concionibus, & conuenticulis assistunt in terris Catholicorum, etiam semel, nisi ignorantia, vel alia circumstantia excusentur. Ita Pegna *p.2.q.50. V.Si & plurimum.* At Assistentes concionibus hæreticorum in terris Infidelium per duas vices, sunt suspecti leuiter, & abiurare debent tantùm de leui. Ita Sousa *in Bul.Cœn.c.2. disp.8.num.10.* contra Zanchium *de hær.c.3.nu.5.p.4. t.18.res.93.*

Et assistentes cōcionibus hæreticorū in terris catholicorum.

13 Abiurant autem regulariter de leui Religiosi, & sacris initiati, Matrimonium contrahentes, (sicut è contra, coniugati sine licentia vxoris manentis in sæculo sacros Ordines suscipientes, aut Religionem intrantes, *p.4 t.7. res.4. in fine.*) Nisi qualitas personæ, & aliæ circumstantiæ, abiurationem de vehementi requirerunt præcedente tortura, vt si quis esset de Prouincia infecta hæresis Lutheranæ: nam in tali casu seruanda esset opinio contraria Canteræ *qq.crim.c.1 de hær.nu.71.p.4.t.7.res.5.§ Verum hodie.*

Abiurant de leui Religiosi & sacris initiati matrimonium contrahentes.
Et coniugati sine cōsensu vxoris Religionem intrantes.

14 Abiurant item de leui laici, vel Ecclesiastici non Sacerdotes, audientes Confessionem. Et ita practicari in Hispania, docet Sousa lib.1.c.33 Nisi tamen essent de Prouincia infecta hæresis Lutheri, quod omnis homo sit minister huius Sacramenti. Nam tunc abiurare deberent de vehementi, *p.4.t.7. res.11.§. Verum in fine.*

Laici & Clerici non Sacerdotes audientes Confessionem.

15 Item de leui abiurant laici, & Ecclesiastici non Sacerdotes, celebrantes, Acugna *de conf.solicit.qu.13.num.10.p.4.t.7.res.12.§. Verum quando, ante medium.*

Aut celebrantes.

16 Item de leui abiurant secundum Sousam *lib.1.c.48.num.15.* Astrologiam iudiciariam frequenter exercentes: maximè cum aliorum detrimento. Quod si tales affirment, astra inclinare non posse, non cogere, Zanardus *p.1. pr.c.5. quæst.16.* ait, non debere abiurare. Sed aduertant Inquisitores, nam, cum tales non torqueantur, facilè ita respondebunt ad pœnas vitandas, *p.4.t.7.res.17. §. Quibus, vsque in fin.*

Astrologiam iudiciariam frequēter exercentes.

Et retinentes ac legentes libros hæreticorum, Necromanticorum pentacula, &c.

17 Item de leui abiurant retinentes, & legentes libros Hæreticorum. Necromanticorum pentacula, &c. Et sic testatur practicari Suarez *de fide disputat.24.sect.2.num.4.* In aliquo tamen casu raro sequi poterit opinio Farinacij *de her.qu.*180.*num.*9. & illis indici abiuratio de vehementi, quando suspicio ex circumstantijs redderetur vehemens, *p.4.t.7.ref.6.§ Verum,& infra.*

Pro qualitate autem suspicionis de leui, aut de vehementi abiurant conspurcantes & percutiêtes sacras Imagines.

18 Pro qualitate autem circumstantiarum, de leui, aut de vehementi abiurant secundum Zanardum, *p.3.c.64.* conspurcantes, & percutientes sacras Imagines; quia malè videntur sentire de iustitia Dei. Non tamen de formali, si sunt Catholici, *p.4.t.7.ref.9.§.Verum.*

Impedientes S.Inquisitionis officium.

19 Eodem pacto, pro qualitate suspicionis abiurant impedimentum, & fautoriam impedientes officium S. Inquisitionis, modo quo cum Pegna supra diximus, *num.5.* Quamuis Palaus, *to.1.tr.4.disp.8.punct.5.§.7.nu.1.* putet tales abiurare debere tantùm de leui. *p.4.t.7.ref.11.§.Verum his omnibus.*

Testes falsi, negantes hæresim, quam reum commisisse sciunt.

20 Similiter pro qualitate suspicionis abiurare fautoriam debet testis, qui in fauorem inquisiti falsum deposuit, negando hæresim, quam eum commisisse cognouit. Ita Palaus *sum.tom.1.tr.4.disp.8.punct.15.§.6.nu.9.10.* In alijs casibus falsi testes numquam abiurant, *p.4.tr.7.ref.16.§.sed audiamus, circa medium.*

Transferentes arma, equos, &c. in terras infidelium.

21 Idem dic de transferentibus arma, equos, &c. in terras infidelium, animo illis adiuuandi in bello contra Christianos: nam contra tales Inquisitores possunt, tanquam fautores hæreticorum, inquirere, & pro gradu suspicionis torquere, & abiurationem imponere. Secus, si animo negotiandi hoc faciant, *p.4.t.7.ref.19.§.non desinam.*

Fautores, defensores, & receptatores hæreticorum.

22 Fautores verò, defensores, & receptatores hæreticorum, cum pro qualitate circumstantiarum, & indiciorum leuem; vel vehementem suspicionem incurrant, de leui, aut vehementi abiurabunt Inquisitorum arbitrio. Ita Pegna *p.2.comm.76.lit.C.p.4.t.7.ref.1.§.Hoc supposito.*

Et Schismatici.

23 Schismatici similiter, pro temporis diuturnitate, personarum qualitate, & alijs circumstantijs, de leui, aut de vehementi abiurabunt, & si errorem habuerint in intellectu, abiurabunt vt hæretici de formali. Ita Duardus *in Bull. Cæn.lib.3.Can.1.q.156.num.12.* Abiurabunt autem non solùm hæresis suspicionem, sed etiam schisma, *p.4.t.7.ref.29.§.Hoc supposito,* & infrà.

In diuerso item Tribunali, Romano scilicet, aut Hispan. de leui, aut de vehemêti abiurant Confessarij solicitantes.

24 Porro in abiuratione indicenda Inquisitio Hispanica in aliquibus casibus propter opinionum varietatem discrepat à Romana. Atque ità, vbi Inquisitio Romana, putans cum Piasecio *pr.p.2.c.4.ar.6.nu.10.*& alijs, Confessarios solicitantes esse vehementer de fide suspectos, eos torquet, & cogit abiurare de vehementi, Inquisitio Hispanica, sequens contrariam sententiam Acugnæ, *tr. de Conf.solic.q.2.num.20.* & aliorum, illos non torquet, & cogit abiurare tantùm de leui, *p.4.t.7.ref.7.§.Difficultas.* Verùm Confessarij abiurare debent in omnibus casibus solicitationis expressis in Bulla Greg. XV. quidquid afferat Sousa *Aph.lib.1.c.34.nu.68.p.4.tr.5.ref.50.§.Quoad alios.*

Consuetudinarij in blasphemando.

25 Similiter consuetudinarij in blasphemando in Inquisitione Hispanica, vt testatur San Vincente *manuscrip.c.1.§.3.* abiurant tantum de leui, in Romana verò de vehementi. Ideò Inquisitores in hoc crimine sequantur praxim suæ Inquisitionis. Aliquando tamen ex qualitate blasphemantis, & blasphemiarum, etiam in Tribunali Hispanico imponenda erit abiuratio de vehementi, *p.4.t.7.ref.8.§.Nota tamen.*

Et insordescentes in excommunicatione per annum non ex causa fidei.

26 Deinde, in Inquisitione Hispanica insordescentes per annum, in excommunicatione non ex causa fidei. Inquisitores non cognoscunt. At in Romana Genuensis, *pr. Archiep c.68.nu.*3. Asserit tales abiurare de leui, quamuis Sousa *Aph.l.1.c.27.nu.6.* & alij negent, *p.4.t.7.ref.18.§.Verum.*

Non abiurant sodomitæ.

27 Sodomiæ in Regno Portugalliæ (vbi ab Inquisitoribus cognoscuntur) non abiurant, neque de leui, vt testatur Moura *de incant. opusc.1.sec.3.cap.1.num.16.p.4.t.7.ref.20.§.Notandum.*

28 Ab-

28 Abiurantes de leui cogi possunt ad abiurandum generaliter omnem hæresim. Et ita obseruari in Inquisitione Romana, testatur Pegna, *p.3.comm.4.* quod etiam de Tribunali Inquisitionis Hispanicæ, testatur, Acugna *de Conf. solicit.q.24.num.22.p.4.t.8.res.68.*

Abiurantes de leui cogi possunt abiurare omnem hæresim.

29 Abiuratio ex textu in *cap.ad abolendam, §. præterea, de hæret.* debet fieri publicè. Et ita habetur in Instructione Hispalensi *anno* 1484. *nu.* 5. & docent Barbosa *collect.to.2.l.5.tit.7.cap.9.nu.11.* & alij. Quando abiuratio dicatur publicè facta, vide Decianum *tract. crimin.l.5.c.47.nu.5.* Sed his non obstantibus ex causa Inquisitoribus benè visa, abiuratio fieri potest secretò. Ita Zechius *sum.to 1.tit.de fide,c.11.num* 17. Vnde Simanca *tit.1.nu.24.* ait, non debere abiurare publicè, qui hæresim occultam spontè confessi sunt, & eos, qui leuiter de hæresi suspecti sunt, sed priuatim in adiutorio Iuquisitorum, *p.4.t.8.resol.81.§.Verùm,* vsque ad finem.

Abiuratio quæ publica, quæ secreta.

Et quandonam publicè indicenda, quando secretò.

Verùm hoc in aliquibus criminibus non seruatur. Nam contrahentes binas nuptias, sunt leuiter suspecti de hæresi, & de leui abiurant, & tamen dicta abiuratio efficitur publicè. Et idem faciunt quandoque blasphemi, legentes libros hæreticorum, & Astrologi iudiciarij. Ideò libenter adhæreo sententiæ Eymericij *par.3.nu.161.* quod si reus est suspectus publicè de leui, abiurare debet de leui publicè: si autem non, abiurabit secretò in audientia Inquisitorum secundùm quod apud plures, vel pauciores suspectus fuerit, Inquisitorum arbitrio.

Publicè, quando suspicio est publica; secretò, cum secreta.

Standum igitur Inquisitorum arbitrio. Etiam in abiuratione de vehementi.

Aduerte etiam, quod abiuratio de vehementi, rationabili causa id suadente, fieri potest secretò. Pegna *p.3.comm.40.nu.161.p.4.tr.7.res.33.*

30 Requiritur in quauis abiuratione ætas, quæ in masculis est annorum 14. in fœminis 12. vt patet ex Concilijs Toletano *cap.11.* & Bituricensi *cap.31.* Ante hanc ætatem, etiam si doli capaces sint, non abiurant, nisi rarò. Sousa *Aph.l.2.cap.4.p.4.t.7.res.33.§.Nota etiam.*

Abiuratio requirit ætatem.

31 Requiritur item præsentia Episcopi, vel eius vices gerentis. Vnde si Inquisitores sine Episcopo abiurare reum cogerent, non remaneret subiectus pœnæ relapsi, secundum Castrum, *to.1.tr.4. disp.8.punct.13.nu.18.* Quamuis cum Farinacio *de hær.q.186.nu.79.* contrarium tenendum sit, *p.4.t.8.res.49.*

Præsentiam Episcopi.

32 Pegna *vbi supr.* docet, requiri etiam in abiuratione subscriptionem, quando reus pœnitens scit scribere: si verò nesciat, debere Inquisitores & Notarium subscribere: quod esse tutissimum, ait Decianus *tr.crim.lib 5.cap.41. num.6.9.p.4.t.8.res.77.§.Sed ad ornatum.*

Et subscriptionem.

33 Porrò abiurans, siue de leui, siue de vehementi, non incurrit irregularitatem: quia in iure nulla imponitur, nisi hæretico. Villalobos *in sum.to.2.tr.21. diff.15.num.2.* & alij contra Azorium *to.1.l.6.c.21.q.8.p.4.t.8.res.64.* & *85. §. vtrobique Notandum.*

Abiurans non incurrit irregularitatem.

34 Sed regulares per quamcumque pœnitentiam redduntur inhabiles ad officia & dignitates, ex decreto Sacræ Congr. S.Officij, annuente S.D.N. Vrbano VIII. nisi pœnitentia fuerit salutaris, quod obseruat Leone *de off. & pot. Conf.p.2.recoll.1.nu.211.p.4.t.5.res.48.* & *t.8.res.64.Sed an.*

Sed, si est Regularis fit inhabilis ad officia, & dignitates.

35 Ad Confessiones audiendas, si quis abiurauit de vehementi, admitti non potest, ex declaratione eiusdem Congregationis apud Locatum *pr.Inquis.in fine.* Idemque testatur Genuensis, *pr. Archiep.cap.45. nu* 2. practicari in Curia Archiepiscopali Neapolis. Abiurans autem de leui, admittitur, ex eadem Sacra Congregatione apud Genuensem *ibid p.4 t.8.res.64.*

Et Confessiones audiendas.

36 Qui post abiurationem de vehementi iterum abiurat, non est relapsus: quia redditur de nouo suspectus de hæresi. Ita declarauit Pius V. apud Locatum *pr. inqu.v. vehemens suspicio num.1.* Vnde hæresim abiurans, si iterum illis fauet, non est relapsus. Decianus *tr.crim.lib 6.cap.56. num.16. p.4.t.8. res.30. §.Notandum est.*

Bis abiurans, non est relapsus.

37 Rursus non est relapsus, qui post abiurationem de leui, de hæresi con-

Digitized by Google

Sicut nec, qui post abiurationem de leui, conuincitur de hæresi.

uincitur. Secus si post abiurationem de vehementi. Ita habetur *in cap. si accusans, de haret. in 6.* & docent multi DD. apud Barbosam *in collect. tom. 3 lib. 5. tit. 2. cap. 8. num. 2. ibid.* initio.

Nisi primum crimen plenè probetur.

38 Est etiam relapsus, qui in secundo lapsu plenè conuincitur, & prætereà plenè probatur, quod verè commiserit illud crimen, de quo leuiter indiciatus abiurauerat tantùm de leui. Ità Squillacensis *de fide cathol. cap. 31. numer. 2. Ibid. §. Nota verò.*

Nec etiam, qui post abiuratam hæresim redditur vehementer suspectus, de secŭdo lapsu, quando plena probatio deficit in quęstione iuris.

39 Non est tamen relapsus, qui post abiuratam hæresim realem, redditur de secundo lapsu vehementer suspectus, quando de hæresi non plenè conuincitur, idque defectu qualitatis delicti, non defectu probationis. Ita Roias *de heręt. par. 2. num. 333.* Quamuis Palaus *tract. 4. disp. 6. punct. 2. num. 9.* etiam in primo casu putet esse relapsum, & Consilium supr. Inquisitionis apud Canteram *qq. crim cap. 1. de haret. num. 58.* in vnico casu tanquam relapsum punierat, *p. 4. t. 7. res. 26. §. Solum.*

Conuictus de hæresi abiurare recusans, tradendus Curiæ sęculari.

At solùm suspectus, prius excommunicandus.

40 Abiurare recusans, habetur pro conuicto, & Curiæ sæculari tradendus est, ex Const. Martini V. quæ procedit, quando quis confessus, conuictus, aut in hæresi manifestè depræhensus fuerit. Nam, si solùm sit suspectus, siue leuiter, siue vehementer, & abiurare nolit, excommunicari prius debet, &, si in excommunicatione per annum steterit, tanquam hæreticus condemnari. Ita Locatus *pr. Inqu. V. Suspicio, num. 8. p. 4. tract. 7. resol. 14. §. Nota etiam,* post initium.

Sacrę congregationis adhærendum est.

41 In abiuratione Christianorum fingentium se infideles, & petentium se baptizari propter certam summam pecuniæ, adhærendum est declarationi sacræ Congregationis, & stylo, & praxi Tribunalis Inquisitionis, *p. 9. tract. 8. res. 45. in fine.*

ABORTVS.

Abortus quid & quotuplex.

1 Abortus est eiectio fœtus immaturi. Hoc autem fieri potest vel ante fœtus animationem, vel post. Qui eijcit immaturè fœtum animatum, puniturtam à iure Ciuili, quàm Canonico pœnis homicidarum. Qui verò eijcit fœtum nondum animatum, licet non committa homicidium, graui tamen se scelere obstringit, & à iure Ciuili, is qui id egit, punitur exilio, cum amissione partis bonorum, si sit honestæ conditionis; si verò sit humilioris, & inferioris conditionis, damnatur ad metallum, *l. si quis aliquid, §. qui abortionis, ff. de pœnis, p. 7. t. 5. res. 1. & 3.*

Et quid procurare Abortum.

Et quotupliciter id fiat.

2 Procurare autem Abortum nihil est aliud, nisi studiosè, quærere, siue per se, siue per alium, vt fœtus immaturè ex vtero matris eijciatur.

Tripliciter porrò hæc procuratio contingere potest. Primò impediendo ne fœmina concipiat, v. gr. si vir ante concubitum potionem aliquam fœminæ præbeat, per quam sterilis euadat. Secundò procurando vt fœtus conceptus quidem, sed necdum animatus eijciatur. Tertiò procurando, vt fętus animatus abigatur, quibus autem modis Abortus fiat, vel procuretur, tanguntur obiter à Sixt. V. *in constit. quæ incipit, Effrænatam editam anno 1588. par. 7. cit. tr. 5. resol. 2.*

Pœna Procurantium Abortum iuxtà Bullam Sixt. V.

1 Pœna capitis.

2 Irregularitas.

Et Degradatio.

3 In qua quidem Bulla Sixtus V. Constituit varias pœnas contra Procurantes Abortum fœtus animati. Nam §. 1. statuit eos teneri pœnis omnibus iure diuino, Canonico, & Ciuili statutis contra veros homicidas, §. 2. 3. 4. decernit eos incurrere irregularitatem, vnde nec promoueri possint, nec si iam promoti sint, ministrare, sed eo ipso omni Priuilegio clericali, officio, & beneficio esse priuatos, quæ sic vocatura reseruentur dispositioni Papæ, atque inhabiles in futurum, etiamsi delictum fuerit occultum. Et qui foro Ecclesiastico sunt subiecti, degradati tradantur foro sæculari capitali pœna puniendi:

§. 5.

Digitized by

§. 5 Similibus pœnis vult teneri eos, qui sterilitati potiones ac venena propinauerint mulieribus, aut quo minus fœtus concipiant, impedimentum præstiterint, consuluerint, ac auxiliati fuerint: necnon & mulieres, quæ ea scienter sumpserint, §.6. Vt detur in hoc crimine puniendo inter Iudices præuentio cõtra quoscumque, & testes iure inhabiles suo arbitratu recipiant, & pœnis afficiant reos, *P.7.T.5.R.41.§.7. & 8.* eos omnes tam principales, quàm socios, consociosve talis criminis, nec non opem, consilium, aut fauorem dantes, subijcit excommunicationi, quam ipso facto incurrant, & à qua nequeant absolui (nisi in mortis articulo) nec etiam in Iubilæis, aut vigore Concil. Trid. nisi à Romano Pontifice, & similiter ab irregularitate, hac de causa contracta, ab eo tantum vrgentissimis de causis dispensari possit, *Ibid. R.4.*

Quæ extenduntur ad præbentes potiones sterilitatis: & ad mulieres eas scienter sumentes.

Etiam cum præuentione Iudicum.

3. excommunicatio: à qua nisi à Roman. Pont absolui possunt.

4 At Greg. XIV. *in Constit. 8. edita anno 1591.* quæ incipit, *Sedes Apost.* moderauit prædictam Bullam Sixt. V. Vnde § 2 statuit, si fœtus animatus fuerit, tam ad eos, qui hactenus deliquerunt, quam qui in futuro delinquent, vt à peccato, & excommunicationem possit quilibet Presbyter tam sæcularis, quàm Regularis ad confessiones audiẽdas, & ad hos casus specialiter per ordinarium loci deputatus, in foro tamen conscientiæ absoluere, *Par.7. tr.5. resolut.15.* Si verò fœtus animatus non fuerit, pœnas abortum procurantium, & exhibentium mulieribus, & suscipientium venena sterilitatis, aut quoscumque modo dantium auxilium, & consilium, reducit, §. 3. ad terminos iuris communis, sacrorum Canonum, & Concil. Tridentini, tam quoad præterita, quam quoad futura, §.4. Cætera verò omnia, quæ in Bulla Sixti continentur, vult in suo robore manere. *p.7. tr.5. r.5.*

Quam Bullam Greg. XIV. moderauit.

Tam circa excommunicationem à qua quilibet confessarius ad id specialiter deputatus potest absoluere quoscumque.

Quam quoad alias pœnas, quas reducit ad terminos iuris cõmunis, si fœtus non sit animatus.

5 Quod si quæras, quando proles animetur anima rationali, ita vt, qui de illa abortiuum facit incurrat excommunicationem, & irregularitatem? Respon. Couarruuias, & mares animari die 40. à conceptu, fęminas 80. & ita communiter sentire DD. A qua quidem opinione, vt communi (licet nonnulli contrarium sentiant, vt Lessius *lib.2. ca 9. dub.10. num.65.* & alij,) non est recedendum. Ita vt, qui ante 40. dies procurauit abortum, non sit censendus irregularis, neque in pęnas Bullæ Sixti V. incurrisse dicendum sit, iuxta constitut. Greg. XIV. Si verò dubitetur, an masculus sit, vel fęmina, præsumendum est fœtum esse animatum post quadraginta dies *ibid. Resol.6*

Fœtus si sit mas animatur die 40. si fœmina die 80.

In dubio quid iudicandum.

6 Hinc inferas primò, omnes procurantes abortum per se, vel per alios aut cooperantes ope, consilio, vel alia ratione in Bulla Sixti V. explicatas excommunicationem ipsius Bullæ contrahere, cuiuscumque status, gradus, ordinis, vel conditionis, existant, tam laici, quàm clerici sæculares, aut Regulares, cuiuscumque ordinis, immò etiam mulieres sæculares, vel professæ, & ipsæmet fœminæ, seu matres prægnantes, siue sociæ, siue consciæ abortus. Textus enim loquitur non solum de cooperantibus, verum etiam de ipsismet fœminis, quæ velut principales, vel vt sociæ consciæ sunt talis criminis per opem, consilium, fauorem, potionem, &c. quamuis Naldus *in summa v. Abortus numer.1.* videatur contrarium tenere, *P.7. tr.5. Resol.7.* Excipe nisi mater cogatur, per metum cadentem in constantem virum, sumere potionem, ex qua abortus sequatur, tunc enim in nulla, incurreret censuras; quia quoties coacta sumit potionem, ex qua sit secuturus abortus, non dicitur studiosè quærere, vt fętus abigatur, ergo non dicitur procurare abortum, *ibid. §.Not.*

Incurrunt in Bullam Six. V. omnes, & quicumque procurantes abortum quocunque modo.

Etiam ipsa mater sumens potionẽ ad id.

N. si cogatur hoc facere per metum cadentem in constantem virum.

7 Inferas 2. in easdem censuras incurrere eum, qui procurat abortum per alios, quia Sixtus V. in Bulla asserit, *qui dę cætero per se, aut per interpositas personas, &cet.* Itemque in easdem incurrere scienter cooperantes ad abortum ope, consilio, fauore, potione, vel alio cuiusuis generis medicamento, aut iuuare scribendo litteras priuatas, vel apochas, aut alia ratione verbis, aut signis: sic enim expressè dicitur in Constitut. Sixt. V. *ibidem resolut.10.*

Et procurantes per alios.

Vel quouis modo iuuantes, vel consilium dantes.

8 Inferas 3. Monialem, quæ sumit potionem mortiferam fœtui, vel pugnis

Et Monialis, quæ fumit potionem, vel pugnis se percutit ad abortum efficiendũ. Non tamen incurrit in excommun. cap. si quis suadente, &c.

gnis se percutit ad abortum efficiendum, si sequatur effectus, incidere in pœnas Constitut. Sixt. V. non autem in Censuram *cap. Si quis suadente Diabolo.* Vt tenet Bellochius *in Praxis p. 2. q. 8. nu.* 108. & alij, quia licet talis percussio sit violenta naturæ, non est tamen iniuriosa statui ecclesiastico, nec violenta religiosæ personæ, cum non intendat sibi iniuriam inferre, sed tantum fœtui. *P. 7. T. 5. R. 4.*

Non licet procurare abortum fętus inanimis ad tuendum honorem matris, aut vitandum vitæ periculum remotum.

9 Inferas 4. non licere procurare abortum fœtus etiam nondum animati (ergo multo minus iam animati) ad tuendam vitam, vel honorem alicuius puellæ prægnantis, cuiuscumque conditionis sit, vel nobilis, vel Monialis, & Deo sacra aut etiamsi scandalum timeatur. Non enim sunt facianda mala, vt eueniant bona. *P. 3. T. 5. R. 11. P. 6. T. 8. R. 37. & P. 7. Tr. 5. Res. 32.*

Nec vllo pacto, vel causa procuranda sterilitas in vxoratis.

10 Et eodem modo illicitum omnino est, quacumque ex causa procurare in vxoratis sterilitatem. Nam impedire generationem, quæ nata est sequi ex copula carnali, est contra naturam, & ideò intrinsecè malum. Ita Turrianus *tom. 2. disp. 26. dub. 2. num. 45.* & alij contra Torreblancam *Libr. 12. c. 13. nu. 31. & 36.* existimantem id licere, si mulier cum vitæ discrimine pariat. *P. 5. Tr. 13. R. 90. & P. 7. T. 5. R. 33.*

Censendus Procurator Abortus, qui suis dictis ad id inducit mulierem.

11 Inferas 5. non liberari à pœnis impositis contra procurantes abortum, illum, qui in præsentia mulieris, cum qua rem habuisset, diceret, nollem te esse grauidam, quia inde graue aliquod malum tibi, & mihi suspicor euenturum: vnde ipsa & malo itura obuiam, & amatori gratificatura, abortum procuraret. Intellige tamen hoc verum esse, quoties desiderium hoc exprimendo aduerteret futurum, vt perdita fœmina abortum procuraret: in hoc enim casu diceretur per alium procurare abortum *P. 7. T. 5. R. 30.*

In dubio an fœtu sit animatus, censendus est Irregularis, qui procurauit abortum. Et quid intelligatur hic nomine Irregularitatis.

12 Quæres 1. Vtrum quis sit censendus irregularis in dubio, an fętu sit animatus? Negant Moura, Præpositus, & alij citati *P. 4. T. 2. R. 16.* At non est recedendum ab affirmatiua sententia, quæ est communis: Vnde talis se debet tenenere tanquam homicidam, tanquam obnoxium reseruationi, tanquam excommunicatum & irregularem. Probatur ex celebri illa Regula iuris, *In dubijs tutior pars est eligenda. p. 7. t. 5. r. 24.* Quæ quidem irregularitas intelligenda est solum de priuatione quoad suscipiendos ordines, & in illis iam susceptis administrandi; has enim priuationes intrinsecè includit Irregularitas: secus verò quoad alias pœnas, quæ à Iudice imponi solent pro contracta irregularitate, qualis est priuatio beneficiorum, & aliæ similes. Ita Fagundez in Decal. *tom. 1. Lib. 2. cap. 10. nu. 15.* qui citat Vasquez, Suarez, Salas, Sayrum, & alios, *ibid. res. 25.*

An Consulens, qui conatur retractare cõsilium non videtur esse irregularis.

13 Idem iudicat dicendum Cornejo *in 3. p. tr. 5. dis. 1. dub. 2. q. 2. num. 3.* & alij, de eo, qui dedit consilium de abortu faciendo, si non potuit dimouere fœminam à consilio dato, vt remanet irregularis. Quorum quidem sententia est tutior, & probabilior. Sed probabilis quoque est sententia negatiua Villalobos *to. 1. tr. 21. diff. 20. nu.* 8. & aliorum. Nam is fecit, quod potuit neque verò consilium influit Physicè, sicut venenum, vnde debeat impedire Physicè, sed satis est, vt impediatur suasionibus, precibus, &c. quæ si non iuuant, non imputabitur consiliario. *p. 4. tr. 2. res. 15. & p. 7. t. 5. res. 29.*

Prægnans infirma potest vti medicamentis directè curatiuis, etiam si indirectè sequatur abortus.

14 Quæres 2. quid sentiendum de muliere prægnantes infirma? Respond. si prægnans post fœtus animationem in periculosum morbum incideret, nec aliud remedium esset, possent illi præberi medicamenta directè tendentia in curatione illius, vt sectio venæ, pharmaca purgatiua, balnea, &c. licèt per accidens sequatur abortus, quia mater habet ius ad seruandam vitam talibus remedijs. Ita DD. communiter contra Pontium *de matr. lib. 10. cap. 13. nu. 6. p. 3. tr. 5. res. 11. & p. 7. tr. 5. res. 35.* Si vero fœtus nondum sit animatus, eiusque expulsio vnicum est remedium ad vitam matris, licet etiam ex intentione sumere medicamentum ad illud expellendum, iuxta probabilem, & tutam in praxi sententiam Trullench Decal. *to. 2. lib. 5. c. 1. dub. 4. nu. 1.* contra Lessium, Bonacinam, & alios, *p. 7. tr. 5. res. 34.*

Etiam directè expulsiuis fœtus nondum animati.

15 Item

15 Item si de vita matris, & fœtus omninò desperatum sit, licitum erit medico, imò & debitum, secundum Sanchez *de matr. t. 3. lib. 9. disp. 20. nu. 19. & 20.* applicare medicinas matri, æquè primo directas ad ipsius salutem, ac ad fœtus abortum. Si tamen remedium, quod applicatur matri sit ex sua natura mortiferum fœtui, & solum hac ratione sanatiuum quæ, quatenus est fœtui mortiferum, non potest licitè adhiberi. *p. 3. t. 5. res. 11. & p. 7. tr. 5. res. 36.* Idque etiam procedit in dubio, an medicamenta vitam, an verò mortem sint allatura: quia melius est, dubium auxilium experiri, quam omni remedio destitutam sinere perire. ibid.

Et si matris, & fœtus desperata sit potest adhiberi remedia æquè directa ad matris salutem, & fœtus abortum.

16 Quod si certum sit, aut valde probabile prolem sine tali medicamento viuam edendam, illicitum erit illud adhibere cum notabili prolis periculo, & mortaliter peccat contra charitatem medicus talia medicamenta applicando, & mulier assumendo. Ita Lessius cum alijs *lib. 2. cap. 9. dub. 10. num. 63.* qui etiam notat, quod si tali remedio non adhibito, valdè probabile fit vtrinque moriturum; eo verò adhibito probabile sit, matrem saltem posse conseruari, in tali casu licitè posset illud adhiberi. *p. 3. tr. 5. res. 11. & p. 7. tr. 5. res. 37.*

Nisi valde probabile sit fœtum è matre mortua viuum extrahendum.

17 Vtrum verò mater, quæ probabiliter timet se esse in statu peccati mortalis, teneatur abstinere à supradictis medicamentis, si speretur fætum in lucem edendum, & baptizandum; Affirmat Card. de Lugo *de Iust. to. 1. disp. 10. sect. 5.* Negat Ludouisius Caspensis *in cursu Teologico to. 2. tract. 18. sect. 5. num. 139. & seq.* Vnde vtraque sententia videtur probabilis, & tuta *p. 7. tr. 5. res. 38.*

18 Non incidunt in censuras Bullæ Sixti V. Primo qui procurat abortum ante animationem fætus; Licet enim abortus fœtus inanimatis suo excommunicatione, & Irregularitate esset interdictus in illa, nihilominus hac in parte abrogata est, & ad terminos iuris communis, sacrorum Canonum, & Concilij Tridentini dispositionem redacta fuit per subsequentem Gregor. XIV. Constitutionem. Et idem dicendum de præbentibus opus, consilium, &c. *p. 7. tr. 5. res. 8.*

Procurãtes abortum ante animationem non incidunt in censuras Bullæ Sixti V. Nec consulentes, &c.

19 Non incidunt 2. procurantes abortum fœtus animati si non sequitur effectus. Quamuis enim Belloch. *de cas. reseruat. part. 2. q. 8. nu. 69.* & alij, doceant incurri non sequuto effectu; quia in reseruatione Episcoporum casus contra procurantes abortum, includuntur etiam illi, qui abortum procurarunt, non sequuto effectu. Attamen non est recedendum à negatiua sententia, quam docet Bonac. *tom. 3. disp. 2. quest. 2. punct. 20. num. 6.* quia Sixtus V. in sua Bulla vt lata excommunicatio incurratur, requiri effectum, vt patet ex illis verbis; *vt re ipsa abortus secutus fuerit*. Immò cum Mazuchello, *tract. de cas. Reser. disp. 2. cap. 3. quest. 2. nu. 27.* contra Bellochium, & alios probabiliter teneo, non incidere in casum episcopalem procurantes abortum, sit non sequatur effectus, quia reseruatio comprehendit tantum actum externum cum effectu. *p. 7. tr. 5. res. 9.*

Nec qui procurant abortum fœtus animati, non sequuto effectu.

Qui nec etiam incidunt in casum reseruatum Episcopo.

20 Non incidunt 3. qui abortum procurant cum ignorantia iuris, vel facti, etiamsi hæc ignorantia non si probabilis, sed vincibilis, crassa, supina, vel etiam affectata, modo coniuncta non sit cum ingenti temeritate. Ita Bonac. *tom. 3. disp. 2. qu. 2. punct. 10. num. 10.* Et ratio, quia Summis Pontif. adiecit particulam, *scienter*, quæ quamlibet ignorantiam excludit, modo cum ingenti temeritate coniuncta non sit. *Ibid. res. 11.*

Nec qui operatur ex ignorantia iuris, uel facti, etiamsi sit crassa, supina, & affectata.

21 Non incidunt 4. qui propinant remedia sterilitatis mulieri, vt impotens fiat ad generandum. Ita Machadus, *de perfect. Confess. tom. 1. lib. 2. par. 2. tract. 17. nu. 2.* quia Gregorius in hoc correxit Bullam Sixti V. Sed petes an in terminis Bullæ Sixti V. ante correctionem Gregorianam incideret in censuram, qui porrigebat remedium sterilitatis alicui viro? Affirmat Petrum Gregorius *in Syntag. iuris, part. 3. lib. 36. cap. 15. nu. 20.* Sed prorsus negatiua sententia tenend i est; quia Sixtus V. in Bulla expresè dicit, *Prægnantes mulieres*, Sed pœnæ

Nec qui conatur steriles efficere mulieres.

Vel uiros.

næ non sunt extendæ extra casum, ergo, *Ibid. resolut.* 12.

Nec qui in actu carnali retrahunt se à seminis effusione, vel receptione in vase debito.

22 Non incidunt 5. Vir, vel fœmina, qui in actu carnali retrahunt se à seminis emissione, vel receptione in vase debito, causa generationem impediendi. docet Scorta *in Bull. Pont. Theorem.* 377. quia mens Pontificis est agere de abortu fœtus siue animati, siue inanimati, vbi autem seminis receptio non est non fit fœtus, & consequenter nec abortus. Hinc colligas ex casu abortus Episcopali excipi illum, qui ne liberos suscipiat, vel alia de causa, puta ex odio, præbet potionem mulieri, quo minus concipiat, quia iste non dicitur propriè abortum procurare, sed tantum impedire conceptionem, siue agere, vt semen non sit prolificum quæ duo distincta sunt, vt patet *p. 7. tr. 5. ref.* 13.

Nec qui ratum habet abortum factum nomine suo.

23 Non incidunt 6. qui approbant abortum iam factum etiam nomine suo. (Secus dicendum si ante executionem approbauit, incideret enim in pœnas Sixtianas.) Vnde in casum reseruatum non incidit mulier, cui insciæ, & ignoranti amasius medicamentum, & potiones præbuerit, vt abortus sequeretur, etiamsi post sumptionem potionis rem illi amasius aperiret, & ipsa facto gauderet, & illud ratum haberet, ea enim necdum esset dicenda procurasse; proindeque tantum mortaliter peccasse. Ita Floronus, *part.* 2. *casu de Procu. Abor. n.* 14. *vers.* 13. Addo hoc idem dicendum, etiamsi postquam fuisset monita de procuratione Abortus; illum nolet impedire cum tamen posset, adhuc enim non diceretur incidere in casum, vt quæ non diceretur abortum procurare, sed illum tantum permittere, *ibid. ref.* 14.

Vel non impedit cum possit.

Nec ex abortu casuali.

24 Non incidunt 7. qui casu abortum causant. Ille autem dicitur abortus casualis, quem quis fecit non ex intentione, & animo abortiendi, sed alio fine, siue malo, vt ex odio, vel morte succederet in hæreditate, siue bono, ne sequeretur infamia, &c. Idque patet ex Constitut. Sixti V. vbi facit mentionem de abortu voluntario, non casuali. Hinc multos casus in facti contingentia poteris resoluere, quorum plurimos habes, *p. 7. tract. 5. ref.* 20.

Nec qui procurauit Abortum, sed dubitat de effectu subsecuto.

25 Non incidunt 8. nec censendi sunt irregulares, qui procurarunt abortum, sed dubitant de effectu subsecuto. Et si quis dederit consilium, puto posse stari dicto personæ fide dignæ, cui datum est consilium, si dicat non fuisse ab eo motum, *ibid. ref.* 26. Sed circa præsentem quæstionem vide Fagundez *in Decal. t.* 1. *lib.* 2. *c.* 10. *nu.* 16. 17. & 18.

Nec pater, qui non impedit abortum adulteræ.

26 Non incidit 9. Pater, qui non impedit abortum adulteræ. Quamuis enim Naldus *in Sum. per Abortus nu.* 6. teneat esse irregularem, quia putat patrem teneri ex iustitia custodire vitam filij; Tamen negatiua sententia, quam tenet Baunius *in Theolog. moral. tom.* 2. *tract.* 11. *q.* 32. est etiam probabilis, quia probabile etiam est patrem ad id teneri solum ex pietate, *p.* 4. *tra.* 2. *ref.* 8. & *p.* 7. *tr.* 5. *ref.* 27.

Nec maritus habens copulam cum vxore, si ex magna corporis agitatione sequatur abortus, non intentus licet præuisus.

Vel verberans vxorem, vnde sequatur abortus.

27 Non incidit 10. maritus habens copulam cum vxore, si ex magna corporis agitatione sequatur Abortus, dummodo id fiat solum ad explendam libidinem, & non inteneant abortum, quamuis illum aliquo modo præuideant. Secus autem dicendum, si vir, & vxor tantum nimia libidine ea intentione, vt abortus sequatur, tunc enim inciderent in casum. Hinc licet aliqui asserent incurrere in pœnas abortus, qui vxorem suam grauiter verberasset, vnde illa furore percita abortum passa fuisset: tamen magis placet non incidisse, nisi quoties vxorem suam verberasset ea intentione, vt abortus sequeretur; Verbum enim ipsum *Procurare*, significat studiosè, & ex industria quærere, *p.* 7. *tr.* 5. *ref.* 30.

Nec mulier mingendo, vel eijciendo semen statim post coitum, quæ nec peccat id faciendo, nisi fortè ex conscientia errorea.

28 Non incidit 11. Mulier, quæ post coitum mingit, vel digitis eijcit semen, non enim dicitur procurare abortum, cum semen nondum sit conceptum. Quæ quidem fœmina nec etiam peccat mortaliter de se, id faciendo, nisi fortè ex conscientia erronea, quatenus putat hoc conducere ad non concipiendum. Licet contrariùm videatur docere Marchantius *in ref.* 1. *part.* 1. *cap.* 6. *quæst.* 21. Vbi tamen admittit non peccare mulierem vi oppressam, si

post

poſt coitum ſtatim ſemen eijciat, quia hoc eſt defendere ſe contra inuaſorem, quæ inuaſio cenſetur adhuc moraliter perdurare, in ſemine illius, qui oppreſſit. Neque hic caſus erit his temporibus extraordinarius, cum paſſim milites opprimant fœminas, *p. 3. tr. 5. reſ. 11. & p. 7. tr. 5. reſ. 31.*

Sicut nec peccat eijciendo ſtatim ſemen oppreſſoris.

29 Quæres an licitum ſit ſuadere abortum, quando mulier grauida parata eſt ſe occidere ad infamiam vitandam? Negat Candidus *in diſqu. to. 1. Diſq. 1. art. 2. dub. 2. nu. 5.* Vbi videtur in hac materia non admittere conſilium ad minus malum. Sed tenenda affirmatiua ſententia cum Mazuchello *tract. 2. de caſ. Reſeru. diſ. 2. cap. 3. q. 3. diff. 1. n. 63.* quia communiter Doct. admittunt, licere conſulere minus malum, ad euitandum maius, quando ille, cui id ſuadetur, firmum animum habebat vtrumque, vel certè grauius malum faciendi, nec aliter potes illum auertere à grauiori malo, *p. 7. tr. 5. reſ. 39.*

Licet ſuadere abortum mulieri, quæ parata eſt ſe occidere.

30 Abſoluere ab excommunicatione incurſa propter abortum, poterat ſolus Papa in terminis Bullæ Sixti V. quam tamen poſtea moderauit Gregorius XIV. Et ideo nunc in foro interno quilibet Confeſſarius approbatus ab Ordinario, & ad id ſpecialiter deputatus à dicta excommunicatione poteſt abſoluere. Pro abſolutione verò in foro exteriori obtinenda, recurrendum eſt ad Summum Pontificem, cui ea eſt reſeruata. Ita Mazuchellus *tract. de caſ. reſ. diſp. 2. cap. 3. q. 1. num. 2.*

Excommunicatio incurſa propter abortum tollitur per confeſſarium ab Epiſcopo ad id deputatum in foro interno.

31 Petes, quiſnam dicatur confeſſarius ſpecialiter ad id deputatus? Reſpondet Bonacina *tom. 3. diſp. 2. q. 2. punct. 10. num. 16.* eum dicendum, qui habet priuilegium abſoluendi ab omnibus cenſuris Epiſcopo reſeruatis. At Mazuchellus citatus tenet in terminis Bullæ Greg. XIV. hanc facultatem abſoluendi in foro conſcientiæ ab hoc caſu, penes eum confeſſarium tantum eſſe, qui ſpecialiter ſit per Epiſcopum ad id deputatus, *p. 7. tr. 5. reſ. 15. & 19.*

Et quiſnam dicatur Cõfeſſarius ad id ſpecialiter deputatus.

32 Prælati item habentes Epiſcopalem iuriſdictionem poterunt abſoluere ab eadem cenſura, ex Theſauro *in praxi p. 2. cap. 1. num. 1.* Niſi fortè ordinarij locorum hunc caſum abortus ſibi reſeruarent, tunc enim nec priuilegiati poſſent abſoluere, ſed ſolum ad id ſpecialiter deputati, *p. 2. tr. 2. reſol. 13. §. Nota 4. & p. 7. t. 5. reſ. 16.*

Item tollitur à Prælatis habentibus epiſcopalem iuriſdictionem, niſi caſus reſeruetur ab ordinarijs.

33 Præterea in facultate Iubilæi abſoluendi à caſibus, & cenſuris reſeruatis, includitur abſolutio abortus. Vt contra Lauorium *de Iub. p. 2. cap. 28. numer. 23.* tenet Angelus Boſſius *de Iub. ſectio 1. caſu 6. num. 1. & 2.* quia cum iam ex Conſtitut. Greg. XIV. Abortus ſit caſus Epiſcopalis: caſus Papales in Iubilæo cenſentur omnes conceſſi. Sententia autem Lauorij procedet tantum, quando Epiſcopus, ſeu ordinarius generaliter concedit alicui Confeſſario facultatem abſoluendi à caſibus, & cenſuris ſibi reſeruatis, tunc enim non cenſetur conceſſus abortus fœtus animati per dictam Greg. Conſtit. niſi ſpecificetur, *p. 7. t. 5. reſ. 19.*

Et includit in facultate Iubilæi abſoluendi à caſibus, & cenſuris reſeruatis.

34 Ab irregularitate verò contracta ex abortu licèt crimen ſit occultum, diſpenſare non poſſunt Epiſcopi; quia cum irregularitas abortus oriatur ex homicidio voluntario, ad illum non ſe extendit auctoritas Epiſcopi. Non igitur audiendus Nouarius *in ſumma Bullar. tom. 2. tr. de abortu. numer. 21.* qui contrarium aſſerit. Imò obſeruat Theſaurus *in praxi, par. 2. c. 1.* quod ſupplicans in Sacra Pœnitentiaria, in caſu videlicet occulto, pro diſpenſatione ſuper Irregularitate ex abortu, debet exprimere, ſi fœtus erat a ſe genitus: alias gratia eſſet ſubreptitia, *p. 7. tr. 5. reſ. 21.*

Ab Irregularitate ex abortu, non diſpenſant Epiſcopi.

35 Poſſunt quidem ſuperiores Regulares ex vi ſuorum Præuilegiorum diſpenſare ſuos ſubditos tam in irregularitate contracta ex abortu fœtus animati, quam habitando ad officia ſuos religioſos, etiam pro foro externo. Vt probat latè Bordonus *in conſ. Reg. reſol. 13. q. 5. nu. 19.* Iiſdemque poſſunt hanc poteſtatem delegare & committere vni Confeſſori ſubdito, vt diſpenſet in foro conſcientiæ cum delinquente, *p. 7. t. 5. reſ. 22. & 23.*

Diſpenſant quidem Prælati Regulares cũ ſuis ſubditis, etiam habilitatem ad officia.

36 Quæres Primò quomodo obliget priuatio Priuilegij Clericalis, & omnium

Priuatio Priuilegiorum Clericalium imposita in pœnam abortus animati, non obligat ante sententiam Iudicis, cum casus est occultus.
Secus si sit manifestus.

nium dignitatum, & officiorum, & beneficiorum imposita in Bulla Sixti V. contra procurantes abortum? Aliqui respondent has pęnas obligare ante Iudicis declarationem: Alij negant. At Thesaurus in praxi, *p.1. cap.20.* sequitur mediam sententiam tutiorum, & in praxi receptam, præsertim ex stylo Curiæ; quod dicta priuationis officiorum Ecclesiasticorum pœna obliget in conscientia iuxta priorem sententiam, quando casus est manifestus, & ratio est, quia tunc superioris acta incipiunt esse nulla, cessante titulo colorato ob priuationis notorietatem. Quamdiu autem priuatio est occulta, non videtur obligari in conscientia, quia eius acta ratione publici officij sunt valida, manente titulo colorato, *p.7.tr.5.res.17.*

Idem dic de inhabilitate ad beneficia.

37 Idem dicendum de inhabilitate ad beneficia, quæ continetur in eadem Bulla, non obligare scilicet ante declaratoriam, nisi fortè inhabilitatis pœna sit lata solum quoad illud numero beneficium, tunc enim obligaret in conscientia ante omnem declaratoriam, *ibid.res.18.*

Nomine priuationis officij intelligitur munus habens administrationem cum superioritate.

38 Quæres 1. quidnam intelligatur in Bulla Sixti V. sub priuatione officiorum contra procurantes abortum? Resp. nomine officij intelligi munus habens administrationem rerum, vel personarum Ecclesiasticarum cum superioritate. Quænam autem sint, necne huiusmodi officia, vide apud Thesaurum *in praxi p.1.c.28.q.1.ibid.res.27.*

Abortum procurans gaudet immunitate.

39 Quæres 2. An qui procurauit abortum fœtus animati, sequuto effectu, gaudeat immunitate? Resp. affirmatiuè contra Peregrinum, & Farinacium, *p.3.t.1.res.72.& p.7.t.5.res.42.*

ABSOLUTIO.

Absolutio consistit in illis verbis (Absoluo te) Vel alijs æquiualentibus.
Modi indicatiui, vel imperatiui.

1 † ABsolutio est forma Sacramenti Pœnitentiæ. Consistit essentialiter in illis verbis. *Absoluo te*, vel in aliis æquiualentibus, † quæ tamen absolutionem significent modo indicatiuo, non autem deprecatiuo: nam si quis v.grat. dicat, *Absoluat te Deus*, Sacramentum erit inualidum. Si verò significent modo imperatiuo, vt si dicatur, *Absoluaris*, vel, *Absoluatur Petrus*, absolutio erit valida: quia hoc modo conuenienter adhibetur sententia decisiua. Immò docet Scotus *in 4 dist.14.q.4.* quotiescumque verba absolutionis significant actum iudicialem, & sententiam decisiuam absolutionis à peccatis, Sacramentum esse validum, vt si dicatur, *volo absolueris, licet te absolui*, &c. quidquid contra dicat Caietanus.

Variare autem formam consuetam est peccatum.
Nec debent omitti reliqua verba; quia fructuosa.

Quod si hoc modo proferatur absolutio, & relinquatur modus indicatiuus Ecclesiæ consuetus. Hurtadus *de pœn. disp.5.diff.3.* putat, esse solum veniale, *p.5 t.13.res.34. & p.11.tr.6.res.13.*

2 † Reliqua verba, à peccatis tuis, &c. non sunt de essentia absolutionis, & multo minus deprecatio, quæ additur, *Passio Domini nostri, & cet.* † Addi tamen debent: quia illa clausula, *quidquid boni feceris, aut mali sustinueris*, excuset Confessarium, si pro magnis peccatis leuem fortè pęnitentiam imposuisset. Vide V. *Pœnitentiam, nu.2.p.3.t.4.res.97.*

In disposito causatur ex testus (absoluo te.) Peccat mortaliter relinquendo in articulo mortis à peccatis tuis.
Valet absolutio sine istis non autem sine te etiam de futuro certo.

Verum quoad effectum Sacramenti, causatur si pœnitens est dispositus ante prolationem *à peccatis tuis* sed in verbis absoluo te, sin minus *a peccatis tuis* Amicus *& alij p.11.tr.6.r.12.* & si talia verba relinquat sacerdos in articulo mortis peccat mortaliter, Granado *ibid.res.21.* & est valida forma absoluo te sine *à peccatis tuis* non autem sine te *ibid.resol.11.* valet absolutio cum conditione de futuro certo, non autem incerto; vnde peccant mortaliter confessarij impendentes formam validam, sed insolitam Vasquez & alij *p.11.tr.4. res.18.* & ita sunt validæ absolutiones datæ in errore communi cum titulo colorato, & absque titulo iurisdictionis: Sanchez & alij *ibid.res.69.* possunt etiam dari absolutiones à pluribus intendentibus, vt vnus, immò à duobus qui separatim audierunt medietatem confessionis, vnus ab altero alicuius pœnitentis

Peccant dare insolitam formam.

dum-

dummodò vnusquisque non se intendat vt causa partialis, sed intendant coniunctim vnum effectum. Cardin. de Lugo *ibid. tr.* 8. *res.* 46. & quando à S. Pœnitentiaria conceditur absolutio (pro hac vice tantum) intelligitur pro toto tẽpore annuæ confessionis. Dicastillus, qui ex Lugo addit petens licentiam absoluendi pro hac vice tantùm potest intelligi etiam de seipso: aduertendum est, quod si superior concedit facultatem alicui absoluendi à reseruatis non potest absolui ab alio. Contra verò si dedit facultatem eligendi confessarium. *ibid. tr.* 8. *res.* 48. Sed absolutio data ob aliquod delictum extrinsecum indiget iuramento de non iterum incurrendo, sed non impuberes: de aliis vero possunt absolui absolutione interiore Summi Pontificis Hynoiosa, & alij. *ib. tr.* 3. *r.* 36.

Valet cum titulo colorato.
Possunt dari absolutionis à pluribus.
Pro hac vice intelligitur pro toto tẽpore annue confessionis, & potest intelligi de se ipso.
Petens licentiam a superiore absoluendi à reseruatis, non potest absolui ab alio non autem eligendi confessarium.

3 Absolutio peccatorum facienda est in Confessione. Quod si Confessarius pœnitentem ritè dispositum sine absolutione dimisisset per inaduertentiam docet Ochagauia *de sacr. tr.* 2. *q.* 41. *nu.* 2. quod si posset, sine graui incommodo, deberet illum reuocare, & admouere. Si verò non posset sine scandalo, & pœnitens expectaret Communionem, deberet absoluere etiam aliquantum remotum, aliàs expectare commoditatem & admonere. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 56. absolutio debet fieri verbo & non scripti Dian. *p.* 11. *tra.* 6. *r.* 14.

Absolutio dari debet in confessione. Vide an in aliquo casu dari possit extra eam.

4 Potest Pontifex auferre facultatem absoluendi à venialibus à simplicibus sacerdotibus, & etiam à peccatis nondum directè absolutis, cum habeat iurisdictionem ordinariam in foro Pœnitentiæ, quoad totam Ecclesiam, & hoc de iure diuino, cum primum est electus, & potest delegare pro tota Ecclesia, etiam repugnantibus Episcopis, & Parochis *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 55. *vide, & Pontifex.*

Potest facultatem auferre absoluendi & pro tota Ecclesia delegare.

5 Possunt absolui pueri Septennes in dubio de vsu rationis, absque conditione. Caramuel, & alij. *p.* 10. *tr.* 11. *r.* 54. & dato casu, in quo sit absoluendus quis sub conditione, sat est si conditio mente retineatur coram *DD. ibid r.* 55.

Pueri septennes possũt in dubio absolui. Conditio mente tenere sat est.

ABSOLVERE A RESERVATIS.

Quæ sint reseruata, vide V. *Casus reseruati.*

1 ABsoluere à casibus reseruatis Papæ potest in primis ipse, † vel eius vices gerens, vel habens potestatem vigore Cruciatæ, aut Iubilæi, suo loco dicetur. †

A casibus papalibus absoluit Papa vel eius delegatus.

2 Potest item à casibus papalibus Bullæ Cœnæ secundum Suarez *de Relig. to* 4. *tr.* 8. *l.* 2. *c.* 21. & Peirinum *priuil. Minim. to.* 1. *constit.* 4. *Sixti V.* §. 5. *num.* 6. absoluere Prælatus Regularis suos subditos, non obstante eorum reseruatione, quæ fit singulis annis. Sed Bononia *de elect. dub.* 69. *num.* 13. & alij id negant, *p.* 3. *to.* 2. *res.* 72. *& p.* 7. *tr.* 2. *r.* 5.

An etiam Prælati Regulares?

3 Si verò casus Papales sint occulti, omnes (excepta hæresi, de qua vide infr. *numer.* 83. 84.) possunt absolui ab Episcopo, id decernente Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. Et hoc etiamsi Episcopus sit tantum electus, & confirmatus, quamuis non consecratus, cum Episcopus non consecratus dicatur verus Episcopus quoad omnia, quæ pertinent ad potestatem iurisdictionis. *par.* 7. *tra.* 2. *resol.* 1.

Si sint occulti potest Episcopus, etiamsi non sit consecratus.

At vbi non est receptum Concil. Tridentinum, non possunt vti Episcopi ea facultate, quia vbi non est acceptatum quoad leges onerosas, neque videtur acceptatum, quoad fauorabiles, *ibid. res.* 2.

(Excipe nisi vbi non est receptum Conc. Trid.)

4 Eadem facultas, quæ competit Episcopis circa casus Papales occultos competit etiam Capitulo Sede vacante, quia huiusmodi Capitulum succedit Episcopo non solum in his, quæ competunt Episcopo iure communi generali, *c. cum olim, de maior. & obedient.* Sed etiam in his quæ iure competunt Episcopo tanquam Ordinario, & Episcopo, & ex iurisdictione ordinaria, cuiusmodi est prædicta facultas, *Ibid. res.* 3.

Et Capitulum Sede vacante.

5 Archiepiscopus etiam non solum dum actu visitat Diœcesis suffraganeorum,

Et Archiepiscopus tam in actu visitationis, quàm extra circa suos Episcopos suffraganeos.

rum, potest vti prædictâ potestate, vt docet Trullench. *in Decal. tom. 1. lib. 1. ca. 3. dub. 4. num. 4.* Sed etiam extra tempus visitationis circa suos Episcopos suffraganeos, sicut potest circa subditos propriæ Diœcesis, *p. 7. tr. 2. res. 7.* Itemque cum subditis suffraganeorum, si malitiosè suffraganeus differat absolutionem, vel si subditus appellauit ad Metropolitanum. *Ibidem §. Nota.*

Quando potest absoluere alios potest etiã dare alteri facultatẽ vt absoluatur ipse; excepta hæresi.

6 In quo casu Papali Episcopus potest absoluere alios, potest delegare alteri facultatem, vt absoluat alios, vel etiam absoluatur ipse Episcopus, si in idem peccatum inciderit, *p. 3. tr. 4. res. 14. §. His tamen.* Excipe tamen hæresim; a qua licet possit absoluere Episcopus, non potest tamen dare facultatem generalem alicui, vt ab hæresi absoluat, vt si occurrat, vt quis incidat in hæresim, potest nũc Episcopus deputare certum confessarium, vt ab eo peccato illam personam absoluat, *p. 7. tr. 2. res. 13. & 14.*

Si casus Papales sint publici, potest etiam Episcopus vrgente necessitate.

7 Si verò casus Papales sint publici potest Episcopus, vel etiam Sacerdos inferior absoluere, cum vrget necessitas, vel adest legitimum impedimentum adeundi Pontificem. *Vide infra nu. 42. 43. & sequentibus. & p. 11. tr. 8. r. 1.* vbi inuenire impedimenta.

A reseruatis Episcopo absolui Episcopus eiusque delegatus.

8 † A reseruatis Episcopo, præter Episcopum, cui id competit iure ordinario, potest absoluere eius delegatus †, qui si non habet facultatem subdelegandi, non potest alteri eandem facultatem concedere, nisi pro vna vice, si illi à Confessario petatur in casu particulari. Ita Riccius, *p. 1. res. 479. num. 1. p. 2. tr. 17. res. 53.*

Qui si non habet potestatem subdelegandi, non potest alteri facultatem in generali concedere.

Si verò habet, potest, & potest delegare vt absoluatur ipse.

9 Si verò habet potestatem subdelegandi, potest illam concedere alteri, vt absoluatur ipse; sicut supra dictum est de Episcopo circa casus papales. Neque dicas, in tali casu delegatum absoluere seipsum. Nam hoc verum esset, si ipse haberet potestatem ordinariam; subdelegatus enim surgitur vice primi delegantis habentis iurisdictionem ordinariam, & se habet, ac si à primo delegante facultatem accepisset. Ita Vgolinus *de potest. Episc. cap. 39. num. 2.* & alij contra Graffium *append. l. 3. cap. 8. num. 32. par. 3. t. 4. res. 142. p. 8. t. 7. res. 91. §. Notandum est.*

Item absoluere potest Confessarius per Bullam, aut Iubilęũ.

10 Ab Episcopalibus potest item absoluere Confessarius virtute Cruciatæ, & Iubilæi. Vide sub suis nominibus. An item absoluere possint Confessarij Regulares, dicemus infrà *num. 30.*

In casu necessitatis absoluere potest quilibet Confessarius.

11 Si non pateat aditus ad Episcopum pro absolutione alicuius casus sibi reseruati, nisi cum magna difficultate, aut mora, potest illum absoluere quilibet Confessarius, sicut supra dictum est de papalibus: fieri enim potest, vt non minus difficilis sit aditus ad Episcopum quam ad Papam, & nihilominus adsit necessitas communicandi, aut celebrandi. Ita Granado *in 3. p. contr. 7. tr. 10. disput. 7. num. 12.* contra Suarez *in 3. p. tom. 4. disp. 30. sect. 3. num. 13. p. 5. t. 14. resol. 58.*

Quid de peregrinis?

12 A reseruatis Episcopo domicilij absolui potest peregrinus a Confessario diœcesis, in qua reperitur: si ibi non sint etiam reseruata, & ipse non accedat in fraudem reseruationis: quia potest ibi se gerere more incolarum. Et in hoc sensu intelligenda est consuetudo approbata ab Eugenio IV. Ita Suarez *in 3. p. tom. 4. disp. 30. sect. 1. n. 4.* contra Sotum *in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. p. 2. t. 17. res. 56. & p. 4. t. 4. res. 109. in fine.*

A reseruatis regularium absoluunt Prælati maiores, eorumque delegati Priores, Guardiani, Pœnitentiarij.

13 A reseruatis Regularium, de iure ordinario absoluere possunt Prælati Generalis, & Prouincialis, ex delegatione verò Priores, Guardiani, aut quouis alio nomine nuncupati, & alij vulgò dicti Pęnitentiarij.

Et quidem Prior vel pœnitentiarius † si habet potestatem subdelegandi, subdelegare potest, vt absoluatur ipse, si opus erit, sicut supradictum est de Vicario Episcopi, *num. 6. p. 3. tr. 4. resol. 141. §. Nec valet.* in fine.

† Alij verò Religionis Confessarii absoluere non possunt, nisi de licentia Prælati. † Qua in re

14 Aduerte primò, quod Confessarius Regularis habens pęnitentem cum reser-

igitized by Google

reseruatis,& petens à superiore facultatem illum absoluendi, si iniustè sibi negetur, potest nihilominus illum absoluere: & hoc ex declaratione Clementis VIII & Pauli V. apud Naldum *sum.v. Religiosus, nu.44.* Sed quoniam, Pontifex ait, *pro illa tantum vice.*

Confessarius Regularis potest absoluere regularem à reseruatis, facultate petita, & non obtenta.

Sed pro illa tantum vice.

15 Aduerte secundò, quod Tamburinus *to.2. disp.13.q.8.n.3.* putat, talem Confessarium absolui posse pœnitentem à reseruatis licentia petita, & non obtenta, vna tantum vice. Sed P. Leone *to.2.recoll.6.n.*178. De hoc dubitat, quia probabilis opinio docet, Iubilæum extraordinarium cum limitatione *pro hac vice concessum*, bis acquiri posse: tamen particula hac est magis limitatiua, quàm *illa p.3.tr.2.res.126.*

16 Aduerte tertiò, quod talis Confessarius licentiam petens pro absoluendo à reseruatis pęnitentem, potest illum absoluere à reseruatis commissis post obtentam licentiam. Si verò licentiam petierit pœnitens, non item. Ita multi cum Florono *de cas.reser.c.3.§.1. nu 1.p.3.t.2.res.126.§.Notandum, & p.4.t.4. res.109.*

Tamen à commissis etiam post petitam facultatem. Secus, si licentiam petierit pœnitens.

17 Aduerte quartò, quòd, absente superiori locali per diem naturalem, potest talem facultatem concedere eius Vicarius secundum Peyrinum *in priuiminim. tom.1.const.4. Sixti IV. §.6. num.16.* quia ipse tunc est absolutus superior domus, & subditus liberari debet a malo statu, quam primùm potest. Quæ sententia limitanda est primò, nisi superior eadem die sit reuersurus. Secundò nisi subditus malitiosè distulisset Confessionem ad illum diem, vt facultatem à Vicario impetraret. Tertiò, nisi aliter in aliqua Religione cautum esset. *p.3.tr.2.res.28.*

Absente superiore domus per diem potest concedere reseruata Vicarius.

Sed cum tribus limitationibus.

18 Aduerte quintò, quod Confessarius petens à Prælato facultatem absoluendi à reseruatis pro vna vice in hac forma, *Est pœnitens qui indiget vestra auctoritate, placetne vobis illam mihi dare?* potest secundum Floronum *de cas.reser. p.1.c.3.§.1.n.3.* illa vti pro se ipso: secus verò, si dicat, *Rogo te, vt des mihi facultatem tuam pro vna persona.* Et Villalobos *to.1.tr.9.diff.64.n.4.* asserit, quod cùm superior facultatem non limitat, intelligitur illam concedere tum actiuam, tum passiuam. *p.3.tr.4.res. 142.§. Sed pœnam.*

Confessarius petens à superiore reseruata an vti possit pro se ipso?

19 Religiosi, ex quodam priuilegio Minorum apud Suarez *de Relig.to.4. l.2.cap.19 nu.7.* possunt eligere Confessarium sui Ordinis, qui eos absoluat ab omnibus reseruatis, & censuris, & cum illis dispenset in omni irregularitate (excepta ea, quæ oritur ex homicidio, aut mutilatione) pro vna tantum vice. Quæ concessio est multum ampla, & comprehendit reseruata etiam in Religione. Et quamuis probabile sit, Confessarium debere esse approbatum, & expositum à Prælato, probabile etiam est, sufficere simplicem Sacerdotem. *p.3.tr.2.resol. 126.§. Nota etiam.*

Regulares ex quodã priuilegio possunt semel sibi eligere Confessarium, à quo absoluantur ab omnibus reseruatis & censuris.

20 Religiosus iter agens cum licentia Prælati eligendi sibi Confessarium, quem voluerit, non potest virtute talis facultatis absolui à reseruatis. Vide V. *Prælati num 45.*

At in itinere nõ possunt p. Prælati licẽtiam de confitendo extra ordinem.

21 Confessarius quicumque dubitans, an aliquis casus sit reseruatus, potest illum absoluere: quia in dubio præsumitur non reseruatus; reseruatio enim est odiosa & ideò strictè interpretanda. Et quamuis Sanch. *sum.to.1.lib.1.c.10.nu. 74.* hanc sententiam limitet, nisi esset præsumptio contraria in foro externo: tamen contra illum insurgit Merolla *to.1.disp.4.c.3.dub.2.coroll. 23.n.370.* existimans, casum nunquam censeri reseruatum ex sola præsumptione, sed tantùm ex certitudine, quod sit reseruatus. *p.4.tr.3.res.4.*

In dubio, an casus sit cẽsendus reseruatus.

22 Porrò in mortis articulo, seu etiam periculo, simplex Sacerdos absoluere potest à quibuscumque casibus, & censuris reseruatis. Vide infra V. *Confessarius à 15.* vbi multa inuenies huc spectantia. *p.11.tr.88.r.44.*

In articulo mortis quilibet Confessarius absoluere potest reseruata, Sicut etiam in periculo.

23 In periculo mortis dicuntur esse in primis infirmi grauiter. Quos docet Sancius *Select.disp.12.n.5.* & Cœlestinus *tr.1.c.13.q.1.* posse simplicem Sacerdotem à reseruatis absoluere à prima die infirmitatis periculosæ, vt doloris la-

In quo censentur esse infirmi a prima die infirmitatis periculosæ.

Infirmitatis periculo sa.

teris, pleuritidis, &c. & siue periculum mortis quis adeat spontè, siue necessitate coactus. *p.3.tr.4.res.57.§.1.in fine, & p.5.tr.3.res.69.* Nec expectanda est tanta mortis certitudo, quantam voluit Sotus *p.5.tr.9.res.67.§. Notandum.*

Item damnati ad mortem.

24 Item damnati ad mortem, & qui vulgò dicuntur in *capella*, vnde sit quęcumque casum inueniatur habere, per quemlibet sacerdotem absolui possunt, etiam si in eadem capella esset superior habens facultatem; quia hi dicuntur in mortis articulo non minus, ac qui ex morbo; & ideo non minus, quam illi, debent Ecclesiæ priuilegio gaudere. Ita Mendoza *vol.1. de fide, disp. 84. sect. 8. §.125. p.5 tr.3.res.61. & tr.13.resol.12.*

Remigante aggredientes nauigationē periculosam.

25 Item remigantes, quando aggredienda est longa, ac biremibus periculosa nauigatio, dicuntur in mortis articulo: nam homines frequenter pereunt ex illa occasione, nec scitur, quis sit euasurus: & ideò ait Mendoza *ibid. §. 126.* quod tales tenetur in ipsa aggressione lege charitatis se Deo reconciliare, nec expectare procellam; nam, ea suboriente, Confessarij, qui pauci sunt, alijs audiendis incumbent, non ipsis qui sunt fex triremum. Idem dicit, si imminet pugna naualis. Igitur isti secundum Mendozam absolui possunt à reseruatis per quemlibet Sacerdotem; sicut etiam milites, qui prælio sunt vicini, non tamen longinqui. Vide Bellochium *de cas.res.p. 1. quæst. 2. num.* 130. & Finellium *de cas.reser.cap.8.num.8.p.5.tr.3.res.62. & p.11.tr.3.res.2.*

Et prægnantes in primo puerperio.

26 Item prægantes partui vicinę secundum Mendozā *vbi supra* & Bellochiū *vbi supra n.*128. absolui possunt à quocumque Sacerdote, tamquam in mortis periculo constitutæ; siue expertæ sint, siue inexpertæ, *& p.11.tr.3.res.2.*

Vel aliæ patientes periculosos.

Sed hoc videtur limitandum cum Sanchez *sum. to.l.2.c.13. numero* 4. & alijs quoad primò parturientes, vel eas, quæ aliàs difficiles, & periculosos partus expertæ sunt. Nam de cætero parturientes rarò moriuntur, ac proinde non omnes dicuntur in mortis periculo. *p.3.tr.4.res.72. & p.5.tr.3.res.63.*

Et banniti.

27 Item absolutio à reseruatis secundum Bellochium. *part. 1. quæst. 2. num.* 133. & alios dari potest per simplicem Sacerdotem bannito, qui impunè vbique potest occidi; quia semper & vbique versatur in periculo mortis. Secus verò, si haberet saluum conductum. *par. 5.tract.3.res.64.*

Qui omnes, si periculum euadant, non tenentur se præsentare superiori.

28 Absolutis in articulo, aut periculo mortis à reseruatis, quibus non sit adnexa excommunicatio, non tenetur postea periculum euadens recurrere ad superiorem, vt iterum absoluatur: quia iam fuit absolutus; tunc enim nulla fuit reseruatio per Tridētinum. Ita Marcerus *in p. 3.q 9.ar.6.* & Granado *in 3. p.contro.7.tra.10.disp.4.sect.2.nu.13.* contra Hurtadum *de sac. Pœnit.disput.11. diff.13.p.4.tr.4.res.199. & p.5.tr.3.res.66.§.Notandum, & tr.14.res.59.*

Extra mortis articulum, aut periculum non debet simplex Confessarius absoluere habentem reseruata cum onere iterum confitendi superiori reseruata. Nam absolutio non debet absque necessitate dimidiari.

29 † Extra mortis articulum non potest quis à reseruatis absolui, nisi ab eo, qui habet facultatem † An verò licitè absolui possit cum onere, vt ea sola postea superiori confiteatur? Negatiuè respondet Coninch *de sacr. disput. 8.dub. 13.concl.3. numero* 103. seclusa necessitate; quia non debet absolutio sine graui necessitate dimidiari. Affirmatiuè Pharaonis *de sacram. Pœnitent. sect.18. cas.* 4. Et hanc sententiam approbat Layman *lib.5.tract.7.cap.12.num.11.* si pœnitens accessit ad Confessarium inferiorem bona fide, existimans absolui posse, & modo aliud peccatum absolutionis subijciat. Nam ex vna parte est aliqua necessitas, ne pœnitens ægro discedat animo, & ex alia DD. absolutè docent, posse Confessarium absoluere pœnitentem cum reseruatis, & illum mittere ad superiorem pro illis. Omnes istæ tres sententiæ sunt probabiles, sed prima magis placet. *p.3.tr.4.res.58.p.11.tr.3.res.2. & tr.4.res.9.*

Vnde, si superior absoluere sola reseruata, Pœnitens deberet illa cum non reseruatis manifestare inferiori.

30 Si superior nolit absoluere, nisi reseruata, tenetur pœnitens cum alio tam reseruata quàm alia confiteri, quia vni Confessario pandenda sunt omnia peccata. Ita Homobonus *p.1.tr.5.c.4.q.25.* contra Ioannem de la Crux. *p.2.q.3.dub. 5.concl.3.p.3.t.4.res.74.*

Cessat reseruatio, vbi quis confitetur ha-

31 Pœnitens faciens scienter confessionem reseruatorum inualidam, sed cum superiore legitimo, quamuis absolutionem non consequatur, cessat nihilomi-

hilominus reseruatio, & potest illa cuiuscunque Confessario confiteri. Nam reseruatio ad id ordinatur, vt pœnitens legitimo superiori se sistat, & ab eo sententiam audiat, quod iam impletum est in Confessione inualida. Ita Ochagauia *de sacr. tr.* 12. *q.* 22. *num.* 8. Quod etiam dicendum, si Confessio reseruatorum facta sit virtute Cruciatæ, aut Iubilæi, vt suo loco dicemus *p.* 1. *t.* 11. *res.* 18. & *p.* 4. *t.* 4. *res.* 124. — benti facultatem, quamuis inualidè.

32 Confitens superiori habenti facultatem super reseruata, sed obliuiscens confiteri reseruata, potest illa deinde confiteri simplici Confessario, quia desinunt esse reseruata. Nam licèt talis explicitè non petat absolutionem reseruatorum; censetur tamen illam petere interpretatiuè, quia venit ad Confessarium, vt ab illo absoluatur quantum potest, & indiget, & Confessarius censetur hic & nunc velle illum absoluere, quantùm licitè potest, ac proinde reseruationem auferre. Quod procedere etiam suis locis dicemus de confessione facta virtute Bullæ, aut Iubilæi. Ita Henriquez *l.* 6. *c.* 16. *num.* 5. & alij. Quidquid contra doceat Vasquez *in* 3. *p. tom.* 4. *q.* 91. *ar.* 3. *dub.* 5. & ex parte Magala *in* 1. *p. l.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. *p.* 1. *t.* 11. *res.* 19.

Et quamuis obliuiscatur confiteri reseruata.

33 Confessarius, qui non habens iurisdictionem, à reseruatis absoluit, tenetur facultatem petere à superiore, & si scandalum absit; admonere pœnitentem ad iterum confitendum, vel, si ille inscius veniat iterum ad confitendum, petere an doleat de peccatis præteritis, & si dicat, quod sic, illum absoluere. Ita Coninch *de sacr. disp.* 8. *dub.* 17. *num.* 141. & alij communiter. Sed Faber *in* 4. *dist.* 19. *quæst. vn. disp.* 33. *c.* 3. *nu.* 18. difficile putat, in tali casu non adesse scandalum. Et Valerus *v. Pœnitentia. diff.* 9. *nu.* 2. absolutè docet, quod, si pœnitens est ignarus, Confessarius nil facere debet, quia ille remanet absolutus; à non reseruatis quidem directè, à reseruatis verò indirectè per infusionem gratiæ *arg. c. quia circa. de consan. & affin. p.* 1. *t.* 15. *res.* 60.

Confessarius, qui malè absolui pœnitentem à reseruatis, quid facere debeat?

Multi multa.

† Ipse verò Confessarius, si id scienter fecit, & ex malitia, peccauit mortaliter, & incurrit ipso facto excommunicationem papalem Clementis VIII. vt patet ex decreto Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium *editum die* 9. *Ianuarij* 1601. † quod quidem decretum derogat priuilegia Regularium absoluendi à casibus Episcopalibus, Regularium quidem commorantium in Italia. Vnde quia probabilis est opinio Gambaruptæ *de cas. res. cap.* 3. *num.* 8. & contra Megalam *in* 1. *p. l.* 1. *ca.* 13. *numero* 21. quod Insulæ Siciliæ, Corsiæ & Sardiniæ non sint partes Italiæ, probabile est, non derogare priuilegia Regularium in dictis Insulis commorantium. Sicuti probabiliter docet Peyrinus de Bulla Sanctissimi Domini Nostri Vrbani VIII. contra monetarios *tom.* 3. *cap.* 12. *const.* 12. *aliàs* 22. *Vrbani VIII. par.* 5. *t.* 14. *resp.* 88. Verùm his non obstantibus priuilegia Regularium absoluendi à casibus Episcopalibus derogata sunt à Sacra Congregatione ex mandato Domini Nostri Vrbani VIII. die 18. Nouemb. 1628. etiam si extarent extra Italiam. *p.* 2. *t.* 17. *res.* 36. *p.* 3. *tom.* 2. *res.* 13. *in fin.* Ad ornatum autem prædicti decreti, aduerte, quod excommunicationem prædictam, & alias pœnas dicti decreti non incurrit primo Confessarius Regularis absoluens à casibus reseruatis in Religione. Ita Floronus *de reser. p.* 1. *cap.* 5. §. 4. Secundò nec incurrit absoluens ab Episcopalibus, vel papalibus sine prætextu priuilegij, quia in decreto dicitur, *prætextu priuilegiorum* &c. Ita Gambarupta *de res. cap.* 3. *num.* 12. contra Floronum *vbi sup. num.* 27. Tertiò non incurrit Confessarius absoluens sine facultate, sed sub spe ratihabitionis, vel ex consideratione, aut ignorantia non crassa; quia dictæ pœnę sunt contra præsumentem. Quartò non incurrit Confessarius absoluens episcopales à iure, quales sunt etiam post Tridentinum papales occulti vt tradit Sanchez *to.* 1. *l.* 4. *cap.* 54. *numero* 27. *p.* 3. *tom.* 2. *res.* 13. §. *Nota quarto.* Quintò secundùm Magalam *in* 1. *p. l.* 1. *c.* 3. *nu.* 10. non incurrit absoluens censuras episcopales: quia decretum loquitur tantum de casibus, & in pœnalibus non fit extensio. Sed secundum Marullum

Certè tamen peccauit mortaliter, & incurrit excommunicationem Papalem, si id fecit ex malitia.

Etiã in Sicilia, Corsica, & Sardinia.

Excusari tamen potuit.

Si fuit regularis, & absoluit reseruata religionis, vel si quis Absoluit quoscũque sine prætextu priuilegij.

Vel sub spe ratihabitionis.

In consideratè, aut ignoranter.

Si quis absoluit Episcopales à iure. Et secundùm aliquos, si absoluit censuram reseruatam.

*tom.1.disp.1.c.2.dist.4.num.*575. incurrit, propter paritatem rationis. Vtraque sententia est probabilis. *ibid.* initio. Aduerte etiam, quod excommunicatio huius decreti secundum Floronum §. 2. *num.* 4. non potest absolui ab Episcopo vigore Tridentini *sess.* 24. quia lata est post Tridentinum, & si ipse asserit declarasse sacram Congregationem. Verum Beia *p.* 4. *cap.* 37. & alij dicunt, absolui posse: quia Tridentinum concessit Episcopis facultatem in casus, & censuras papales occultas, siue ante ipsum lata, siue post ipsum ferendas, cum sit eadem ratio. *p.3.t.4.res.*73. Comitolus *res.mor.l.6.q.9.* etiam docet, hanc censuram non posse absolui à Regularibus virtute suorum priuilegiorum. Sed secundum aliquos potest: nam à iurisdictione Regularium videntur solum excepti casus Bullæ Cœnæ, & sex alij casus secundi decreti, inter quos non videtur compræhensa præsens excommunicatio. *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 13. §. *Notandum.* Et tandem aduerte, quod Paulus V. confirmauit decreta prædicta Clem. VIII. & aliqua illis addit: Vnde aliqui opinati sunt, per hoc decretum Pauli V. abrogatam fuisse facultatem absoluendi ab omnibus casibus papalibus; præsertim per illa verba, *Ac insuper*, quæ designant nouam legislatoris voluntatem ab antiquis distinctam, *c. statuimus*, §. *insuper*, *ubi glos. de reser. in* 6. sed Duardus *in Bull.Cœn.l.3.§.2.quæst.1. nu.* 31. contrarium docet, *p.3.t.2.res.13.§.Nota etiam.*

Qui verò incurrit vide an absolui possit ab Episcopo vigore Tridentini.

Præsertim post confirmationē Pauli V.

34 Regulares possunt absoluere à Casibus à iure reseruatis, non autem ab Episcopo *p.8.tract.7.res.* 71. Existentes verò extra monasteria de licentia sui superioris, possunt absolui à casibus reseruatis Episcopo à quocumque confessario tam sæculari, quàm Regulari, non autem à reseruatis suis superioribus, sicut in Bulla Papa Vrbani VIII. videtur *ibid.res.*8.

Reseruatis Episcopo à casibus nō possunt absoluere, à iure vero possunt.

35 Regularis petens facultatem absoluendi vnam personam intelligendo de se ipso, potest absolui si vsus est hoc modo loquendi; est vna persona indigens vestra auctoritate, placet ne vobis illam dare, aliter non potest absolui, *ibid.res* 91.

Petens facultatem absoluendi pro vna persona potest intelligere de se ipso.

36 Confessarij tempore Iubilæi non possunt absoluere ab hæresi occulta, quia quando Pontifices in Iubilæis excipiunt absolutè hæresim, intelligunt etiam de occulta, & contrarium asserere est tenebras ante lucem meridianam apponere velle *ibid.res.*67.

De hæresi occulta nō possunt absoluere cōfessarij tempore Iubilæi.

37 Pœnitens, qui bona fide etiam cum attritione cognita, confitetur cum simplici sacerdote, remanet absolutus etiam de reseruati, non cognitis; quia post cognitionem, tenetur superiori se præsentare, & si moraretur ante aliam confessionem saluus fieret, cum talis absolutio valida fuit, & gratiam sacramentalem contulit. *p.9.tr.8.res* 29.

Confitens bona fide etiam de reseruatis remanet absolutus.

38 Impeditus ad re Papam, vel Episcopum propter casus Papales, vel excommunicationem reseruatam (legitimo impedimento) Parochus, vel eo deficiente, potest quiuis confessarius a, probatus illum absoluere. *p.9.tr.7.res.* 10. hoc etiam, & Regulares possunt facere vi suorum priuilegiorum *ibid. res.* 61. & eadem ratio est de casibus Episcopo reseruatis, cum hac conditione, de se præsentando ad superiorem vel ad delegatum, nè denuo absoluatur, sed, vt superiori debitus honor exhibeatur. *ibid. res.* 11. vel si præstanda sit satisfactio parti *p.9.tr.6.res.*36.

Qui vis Sacerdos potest absoluere Impeditū aditū ad Papam.

39 Pœnitentiarius Archiepiscopi non potest absoluere absque licentia pœnitentem à casibus sibi reseruatis. *ibid.tr.*8. *res.* 11. & tempore pestis debent Episcopi suos casus reseruatos concedere omnibus suis confessarijs à se approbatis, & præsertim habentibus curam animarum, & pro se, & ijdem obtinere licentiam à Papa pro censuris, & casibus Papalibus *ibid.tract.7.res.*12.

Non potest à casibus reseruatis absoluere. Debent confessarius licentiam absoluendi concedere ab omnibus casibus.

40 Per verba generalia absolutione (inquantum possum, & tu indiges) tollitur reseruatio oblitorum, & etiam à Censuris. Quintanad. & alij *parte* 10. *tr.* 13. *resolut.* 56.

Tollitur reseruatio.

ABSOLVERE A CENSVRIS.

41 AB excommunicatione minori secundum Tannerum *to. 4. disp.6. q. 8.nu.6.* non potest absoluere simplex Sacerdos: quia est pœna à iudice inflicta, vnde sequitur iurisdictionem contentiosam in absoluente. Sed ego teneo cum Hurtado *de excom.disp.16.diff.2.nu.* 10. quod possit, si excommunicatio minor lata sit ob culpam venialem, quamuis excommunicatus habeat peccata mortalia, quia satis est, quod Sacerdos possit absoluere culpam, ob quam excommunicatio lata fuit. Et hoc intellige de iure ordinario: nam ex delegatione etiam Diaconus, & quilibet alius Clericus potest minorem excommunicationem absoluere. Ita Cornejo *in 3.p.tr.1.disput.11.dub.ult.p.5.tr.9.res.3 §.secundo.*

Excommunicatio minor absolui potest à simplici Sacerdote, si lata est ob culpam venialem.

42 Ab excommunicatione maiori lata à iure, si nemini est reseruata, iure ordinario absoluere potest Episcopus, *ex cap.nuper.§.in 2. casu, de sent. excom.* & DD. communiter cum D. Thoma *add.ad 3.p.q.21.& 24.* & rationem assignat in dicto cap. Innocentius III. quia cum nemini reseruatur, committi videtur iurisdictionem habenti: quæ ratio quamuis assignetur pro excommunicatione minori, procedit tamen etiam de maiori non reseruata, vt docet Suarez *de cens.dis.7.sect.* 3. Idem dic de Capitulo Sede vacante, de Abbatibus, & alijs Prælatis Religiosorum, habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem; *p.3.tr.5.res.23.§.Notandum uerò,& p.5.tr.9.resol.5.*

Maior lata à iure, sed non reseruata, absolui potest ab Episcopo.

A Capitulo Sede vacante. Abbatibus, & alijs Regularium, Prælatis.

43 Potest item à tali excommunicatione absoluere Parochus; non quidem iure ordinario, sed ex commissione Summi Pontificis in cit. cap. *nuper.* Quod etiam dic de omni Sacerdote habente potestatem absoluendi à mortalibus. Ita Cornejo *in 3.p.tr.5.disp.11.dub.1.* & alij contra Paludanum *in 4.dist.8.q.5.art.1.p.5.tr.9.res.5.§. Sed ego,* circa medium.

44 Omnis autem, qui potest absoluere excommunicationem non reseruatam latam à iure, absoluere etiam potest excommunicationem non reseruatam latam ab homine generaliter & per modum præcepti; quia hæc excommunicatio æquiparatur censuræ latæ à iure: vnde pro illa facit argumentum cap. *nuper,* quod supra attulimus. Quod autem in dicto cap. dicatur, excommunicationem ab homine non relaxari, nisi à iudice eam ferente, vel eius superiore, intelligendum est de lata ab homine specialiter. Ita Cornejo *in 3.par.5. disp. 11.dub. 3.* Præpositus *in 3.p.q. 1. dub. 13. nu. 90.* & alij contra Suarez *de cens. disp.7.sect.2.nu.22.*& Vasquez *de excommun.dub.19.nu.10 p.5.tr.9.res.4.*

Idem dic de excommunicatione ab homine lata generaliter non reseruata.

45 Si verò excommunicatio maior à iure lata sit reseruata, ab eo absolui potest, cui reseruatur, vel, cui is commiserit. Vnde, si reseruata Papæ; Papa, vel eius delegatus, potest illam absoluere. Aduerte autem quod Episcopus ex Tridentino potest absoluere excommunicationem reseruatam Papæ, quando delictum est occultum.

Lata à iure reseruata absolui potest ab eo, cui reseruatur. Si enim reseruatur Papæ, à Papa, Sed etiam ab Episcopo, si delictum est occultum.

46 Quod si quæras, quinam dicuntur casus occulti, in quibus Episcopus vigore Decreti Concilij valet dispensare? Respondent nonnulli, occultum in præsenti materia intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Sed omninò dicendum est, occultum in præsenti esse id, quod non est publicum; etiamsi ab aliquibus sciatur. Ita Bossius *de Iubil. sect.1. cas.10.§.3.num. 26.* & alij.

Et quid nomine occulti intelligitur, scilicet quod non est publicum.

47 Vnde infertur primò, posse Episcopum virtute Concil. Trident dispensare, quando delictum non est publicum; vel notorium, quamuis sit notum tribus, vel quatuor, nec de illo sit fama in maiori parte viciniæ, vel collegij. Vnde in magna ciuitate, quatuor, quinque, aut sex vidisse testes, non satis videtur ad notorium. *p.7.tr.2.res.15.*

Licet sciatur à tribus, vel quatuor.

48 Infertur 2. quod si contingat delictum in vna ciuitate esse publicum, vel per facti notitiam, vel quia in iudicio confessum, vel quia Iudicis senten-

Vel sit publicum in vno loco, occultum autem vbi petitur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

absolutio, vel dispensatio.

tiam probatum; In alia verò ciuitate in qua petitur absolutio, vel dispensatio in irregularitate esse occultum, tunc licebit Episcopo absoluere, vel dispensare, modo notitia talis delicti non sit illuc facillimè peruentura.

In delictis etiam publicis reseruatis Papæ potest absoluere Episcopo ex legitimo impedimento.

49 Si verò delictum sit publicum, tunc si excommunicatus non potest ex aliquo legitimo impedimento Papam adire, poterit etiam Episcopus ex capit. *de cætero, de sentent. excommunicat.* poterit eundem absoluere. Cum hac tamen distinctione; quod si impedimentum non sit futurum perpetuum Episcopus absoluat ad reincidentiam, idest cum cautione iuratoria, vt cum primum potuerit compareat coram Summ. Pontif. mandatum Apostolicum recepturus; aliàs reincidat eo ipso; si autem impedimentum est perpetuum, absolutè, & simpliciter absoluat. *p.7.tr.10.resol.23.*

Periculi mortis. Infirmitatis longius.

50 Impedimenta autem, quæ excusare possunt excommunicatum a recursu ad Papam, hæc sunt. Primò, periculum mortis in itinere capit. *si quis suadente*, & alijs *de sentent. excommunic.* Secundò, infirmitas longa, etiam non periculosa ex cap. *quod de his sentent. excommunic.* Tertiò paupertas, nam nisi mendicare soleat, non tenetur Romam ire mendicando, & ita intelligendum est cap. *ea noscitur eod. titul.* Quartò, ætas, siue senilis ex dicto cap. *ea noscitur*, siue in puperibus, cap. *quamuis, eod. titul.* Quintò, sexus fœmininis, cap. *mulieres, eod. titul.* Sextò, subiectio filij familias, & serui ad patrem, & dominum, quando sine illorum præiudicio Papam adire non possunt, capit. *relatum eod. titul.* Septimò, curam animarum; vel temporale dominum, quando subiectorum detrimentum timetur, capit. *ne pro dilatione, de pœnitent. remiss.* Octauò, debilitas in viris delicatis, qui laboris itineris sustinere non possunt, cap. *quamuis*, vt etiam debilitas in membris in cœco & claudo, capit. *ea noscitur*. Vltimò, quodlibet aliud, quod arbitrio prudentis censetur impedimentum legitimum. Ita Cornejo *in 3. par. tract.5. disput.11. dub.2. par.5. tr.9. reso.6. part.7. citata.*

Paupertatis. Ætatis imbecillis. Sexus fœminei. Subiectionis. Gubernationis. Debilitatis. Vel rei similis.

In quo casu non tenetur quis mittere Procuratorem ad Papam, vel epistolam.

51 Aduerte primò, quod, si in tali casu potest excommunicatus impetrare absolutionem à Papa per Procuratorem, vel epistolam, docet Bonac. *de cens. disp.1. quæst.3. punct.2. nu.4.* teneri hoc facere, & non posse absolui ab Episcopo. Sed contrarium tenendum est cum Hurtado *de excommun. disp.15. diff.3 nu.10.* quia ad id non obligatur à iure. *p.4.tr.4.res.58 & p.7.tr.10.res 23.*

Nec adire Nuncium, vel alium habentem ad id priuilegium.

52 Aduerte secundò, quod si non valens Papam adire, possit adire Nuncium Summi Pontificis, vel alium habentem priuilegium absoluendi, non tenetur illum adire, sed potest nihilominus absolui ab Episcopo; quia existente impedimento recurrendi ad Papam, restituitur Episcopo ordinaria potestas, quam per reseruationem amiserat, ergo non est, cur sit recurrendum ad Nuncium. Adde, quod reseruatio est odiosa, strictè interpretanda, vnde explicari debet de recursu ad solum Papam. Ita Hurtad. *loco citat.* contra Bonacinam *loco citat.* Qui tamen obseruat excommunicatum sic absolutum ab Episcopo, teneri post impedimentum se præsentare Pontifici, saltem per Procuratorem, sub pœna reincidentiæ. Quam obligationem tenetur illi iniungere Episcopus, si non sit impuber. *Ibid. §. sed magis, & p.5.t.9 res.6. §. Notandum, & p.7.tr.10.res.23. §. Nota.*

Sed potest absolui ab Episcopo. Sed cũ onere se præsentandi Papæ, sub pœna reincidentiæ.

Et si non potest adire Episcopum, secundum aliquos absolui potest à parocho. Et in eius defectu à quolibet Cõfessario.

53 Aduerte tertio, quod Tannerus *tom.4 disput.6. quæst.10. dub.6. num. 120.* docet, Excommunicationem Papæ reseruatam, stante impedimento eundi ad Papam, absolui posse à Legato, vel alio facultatem habente, &, si hic adiri non potest, ab Episcopo. Quod si nec Episcopus adiri potest, à Parocho: eoque deficiente, à quolibet confessario. *p.5.tr.9.res.6. §. Non desinam.*

Episcopus potest absoluere à casibus reseruatis Papæ etiam post Concil. Triden. modo sint occultis.

54 Potest Episcopus vigore Concil. Tridentini absoluere à quibuscumque casibus occultis reseruatis Papæ post dictum Concilium per nouas Constitutiones; quia decretis Tridentini non derogatur, nisi de eo fiat expressa mentio. Ita Sanchez *sum to.2.l.6.c.15.num. 76.* & alij contra Zecchium *de cas res. cas. 10. num.1. p.7.tr.2.res.20.*

55 Hinc

55 Hinc inferas posse Episcopum absoluere excommunicationem latam à Greg. XIII. ingredientem septa alicuius Monasterij dummodo sit occulta. *p.2.tr.16.ref.33.& p.1.tr.2.ref.22.* Et eum, qui violauit clausuram monialiũ.

56 Item posse absoluere excommunicationem latam in Bulla Pij V. contra intromittentem fœminas in Monasteria virorum, si item sit occulta. Ita Merolla *to.1.disp.1.cap.2.diff.10.nu.527.* contra Riccium *to.1.ref.544.to.5.p.3.tr.2.ref.66.§.Notandum est etiam, p.7.tract.2.ref.22.§.Nota.* Et intromittentem fœminis in monasteria virorum.

57 Item posse Episcopum non obstante Constitut. Clem. VIII. vigore dicti Concil. Trident. absoluere a b excommunicatione occulta Duelli. Ita Bonacina *de cens.disp.1.q.3.punct.2.nu.1.* contra Marcinum *de Sacram.ord. tract.1.part.9.c.3.nu.8.p.7.tr.2.ref.21.* Et in excommunicatione occulta Duelli.

58 In casibus autem publicis, & deductis ad forum contentiosum non potest Episcopus vti auctoritate prædicti decreti, nisi prout *num.41.* suprà. Tunc verò delictum dicitur deductum ad forum contentiosum plenè, & perfectè, cum lis est contestata. Ita Trullench *in Decal.tom.primo, lib 1.cap.3. dub.4. num.9.* cum alijs. Nota tamen (quod aduertit Palaus *tom. 1. tract.4. disput.4. punct. 3. §. 1. num. 15.* cum Trullench citato) quod à delicto sic deducto ad forum contentiosum, non potest Episcopus absoluere, neque dispensare etiam alibi, vbi omninò ignoratur, quia vbicunque est deductum simpliciter est deductum. *p.7.tr.2.ref.17.* Non potest autem in casibus deductis ad forum contẽtiosum. Quod tunc est, cum lis est contestata.

59 Poterit quidem Episcopus vti prædicta facultate Concilij cum Reo, qui à delicto deducto ad forum contentiosum fuerit liberatus, vel quia delictum probatum non fuerit, vel quia fuerit tantum semiplenè probatum; quia adhuc manet occultum finito iudicio, & lata sententia absolutoria. Et hoc verum puto, etiamsi reus medijs deprauatis obtinuerit absolutionem ab iniecto crimine. Ita Caspensis *in curs. Theol. to.2.tract. 20. disput. 5. sect.17. num. 178.* & Bonacin. *de cens.disputat.7.quæst.5.punct.1.num. 5.* Quod si post obtentam ab Episcopo absolutionem (vt optimè obseruat Bossius) existente crimine occulto, idem crimen deinde detegatur, & ad forum contentiosum iterum deducatur, dispensatio facta non solum proderit in foro conscientiæ, sed à pio, & benigno Episcopo, aut altero Iudice etiam pro foro exteriori admittenda est. *p.7.tr.2.resol. 18.* Nisi postquam reus fuerit absolutus, vel quia tantum semiplenè probatum. Et si iterum deducatur ad forum contẽtiosum proderit illi absolutio, vel dispensatio facta.

60 Si verò delictum fuerit deductum ad forum contentiosum, & probatum, post iudicium finitum, & delictum punitum, non videtur posse Episcopus vti hac facultate concilij quia iam delictum est notorium, & publicum; siquidem est in iudicio probatum. Ita Suarez, & Bonacin. *de cens.disp.7.q. 5. punct.1. nu.6.* & alij. Sed licet hæc opinio sit probabilis, contrariam tamen etiam probabilem existimo, quam tenet Caspensis *in curs.Theol.tom.2.tr.25.disp.5.sect. 17. num.116.* & alij. Potest etiam quamuis delictum sit probatum, & punitum.

Verum illud quidem est, quod si reus non fuit absolutus definitiuè defectu probationum, sed eductus è carcere cum onere se præsentandi toties, quoties, tunc Episcopus non potest vti facultate huius decreti. Ita Barbosa *de potest. Episcop.part.2. Alleg.39.nu.35.p.7.tr.2.ref. 19.* Secus si nondum reus sit definitiuè absolutus.

61 † Ab excõmunicatione reseruata Episcopo, siue sit ab homine siue à iure, absoluere potest Episcopus, is, cui ille comiserit facultatem, vel eius superiori. Excommunicatio reseruata Episcopo absolui potest ab ipso, eiusque delegato

62 Item Confessarius Regularis virtute suorum priuilegiorum, non obstante decreto Clementis VIII. & declaratione Cardinalium limitantibus dicta priuilegia ad casus reseruatos Episcopo à iure Nam limitatur tantum quoad casus non autem quoad censuras; & in diuersis non fit illatio. Ita Megala *in 1. p. lib. 1.c.3.nu.10.* quidquid contra sentiat Marulus *to.1 .disp.1.c.2. dist. 4. nu. 575.* etiam probabiliter. *p.3.tr.2.ref 13.* Et à Confessario Regulari.

63 Episcopus non potest absoluere excommunicationem incursam propter enormen Clerici percussionem. Quænam sit enormis percussio in tali casu, Vide *V. Excommunicationes, n.12.* Episcopus non potest absoluere percutientem enormiter Clericum.

Sed hoc improbat Fernandez; quia Bulla defunctorum continet hoc priuilegium, Bulla autem viuorum non prodest defunctis. *p.5.tr.9.ref.24.*

Potest excommunicatus absolui inuitus ab habente facultate ex se:
Non tamen per priuilegium nisi pœnitenti concessum.
An uerò licitum sit, inuitum absoluere? Sic dicunt aliqui iustis de causis.

78 Excommunicatus per iurisdictionem ordinariam, sicut etiam virtute priuilegij Regularium, vel alterius: concessi in gratiam Confessoris, &c. absolui potest inuitus: minimè verò virtute priuilegij concessi in fauorem pœnitentis, quale est Iubilæum, & Bulla Cruciata; nam vsus priuilegij pendet ex voluntate habentis illud. Ita Faber *in 4. disp.25.q.1.disp.4.c.8.n.216.p.5.tr.9.ref.10. §.Nota.*

79 Sed an inuitus absoluatur etiam licitè, Si censura sit lata ab homine, Suarez apud Turrianum *de cens.lib.2. disp.24.n.7.* affirmat, iustis interuenientibus causis, si verò sit à iure, obseruandam formam assignatam, si iure assignata sit: secus, rem prudenter considerandam, vt fiat sine peccato. Et Faber, *vbi sup.* ait, licere excommunicatum absolui inuitum, licèt non velit desistere à contumacia, quando iudex videt excommunicationem non prodesse, & esse potiùs venenum, quam medicinam. Et hoc etiam procedere, si excommunicatio fit à iure, dummodò cesset scandalum, contemptus censuræ, & præiudicium tertij, & sint sufficientia signa, quod talis censura potius detrimentum afferat, quàm vtilitatem, & quod melius obediet suauioribus medijs. *ref.10.citati.*

In absolutione excommunicationis requiruntur certæ cæremoniæ, vt iuramẽtum de non relinciderdo, & cætera.

80 Ordinariè etiam ad absolutionem excommunicationis requiruntur quædam cæremoniæ, inter quas est iuramentum, non quidem seruandi omnia præcepta Ecclesiæ, secundum Suarez apud Turrianum *vbi infra:* sed tantum de non violando legem, ob cuius transgressionem imposita fuit excommunicatio. Sed neque hoc videtur vsu receptum, & saltem ob ignorantiam excusantur homines à nouo peccato, ob violationem talis iuramenti. Immò Caietanus *in summ v. Absolutio* putat, hoc iuramentum præstandum esse solũ de satisfactione exhibenda, & in magnis criminibus, puta hæresis, percussionis Clericorum, &c. Sed cap. *cum desideres, de sent.excomm.* nullum ponit discrimen inter peccata. *Vbi infrà.*

Sed iuramentũ omissum nõ facit absolutionem inualidam.
Nec peccat mortaliter non exigens.
Et mendicantes impunè possunt vna cũ alijs solemnitatibus omittere.
Censuræ absolui possunt extra Confessionem.

81 Omissio autem iuramenti, cum requiritur, non facit absolutionem inualidam, cap. *super eo, 2 de sentent excomm.* Ita Gordonus, *tom. 2.lib.7.q.12. c.9.§.3.num.75.* Imò iuramentum non exigere, sicut etiam alias cæremonias in absolutione requisitas omittere, non est peccatum mortale, secluso contemptu, & scandalo. Mendicantes verò, vt obseruat Turrianus *de cens.lib.2. disp.24.dub.3.* habent priuilegium absoluendi sine solemnitatibus. *p.5.tr.9.ref. 23.& 68.*

Et secũdum aliquos etiam ab absente.
Quod dicendum foret de irregularitate ex delicto.
Sed an hæc Probabilia, tu iudica.

82 Absolutio à censuris secundum Hurtadum *de excommun.disput.15.diff. 2.num.6.* impendi potest extra Confessionem Sacramentalem, tam ab Episcopo, quàm a Parocho, aut Confessario ordinario vt etiam virtute Bullæ, aut alterius priuilegij, vt dicemus V. *Bull.Cruciatæ, num.48.* etiam, si concedatur in ordine ad absolutionem peccatorum: quia potest quis vti potestate sibi concessa quoad aliquid, & nolle vti in totum. *p.5.tr 9.ref.5.* prope finem. (Et † quia censura non est culpa †) absolutio à censura non habet connexionem cum Sacramento Pœnitentiæ. Vnde etiam docuit Trullench *in Cruc. lib.1.§.7. cap.2. dub.18. num.12.* absolutionem censuratum impendi posse absenti: id tamen propter reuerentiam censuræ, & propter scandalum, non expedire, nisi in aliquo casu rato. Et, quoniam irregularitas, quæ est pura pœna: venit sub nomine censuræ idem etiam dici posset de irregularitate. Sed an hæc sint probabilia alij iudicent. *p.1.tr.2.ref.103.*

Forma Absolutionis cẽsuræ sufficiens est (Absoluo te) si pœnitens significauerit determinatè velit absolui.
Secus, si secus.

83 Ad absolutionem censuræ Vgolinus *de cens. tab. 2. capit.23.* putat sufficere, si dicatur, *Absoluo te.* Syluester, *v. Absolutio 2.* negat. Ego cum Corneio *in 4.par.disput.11.num.2.quæst.2.* distinguendum puto: &, si pœnitens petat absolutionem censuræ determinatæ, sufficere, quia ratione petitionis verbum *Absoluo* habet suam determinatam significationem: sicut quando absolutio est à peccatis, illud verbum determinatur à peccatis expressis: si verò quis

absol-

absoluatur inuitus, vel absens, non sufficere, sed explicari debere nomen censuræ. *p.5.tra.9.ref.41.*

84 Valet autem absolutio censuræ, siue fiat verbis, siue scripto. Et quidem Pontifex alia quacunque actione potest absoluere, alij verò minimè ex *Clem. vlt. de sent. excomm. Ibid.* §. *Notandum.*

Potest etiã absolui verbo, & scripto. Et à Pontifice quocumque alio signo.

85 Solet autem excommunicatio sic absolui: *Absoluo te à vinculo excommunicationis, ob talem causam, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sed, vt patet, non omnia hæc verba sunt de essentia formæ, nec etiam explicatio causæ, nisi absoluendus haberet plures censuras ad significandum à quanam absoluatur. *Ibid.*

Forma absolutionis excõmunicat. solita;

86 Potest etiam absolutio excommunicationis validè fieri sub conditione in futurum v.g. *absoluo te, si infra quindecim dies restitues.* Imò talis absolutio est etiam licita, & impleta conditione, habebit effectum; nullo enim iure irritatur, aut fieri prohibetur. Ita Turrianus *de cens. lib. 2. disput. 24. dub. 1.* contra Syluestrum, *v. Absolutio 3. n. 1. p. 5. tr. 9. ref. 14.*

Absolutio excommunicationis fieri potest ad reincidentiam validè & licitè.

87 Absolutus ab excommunicatione sub conditione ad reincidentiam (sub hac scilicet forma; *te absoluo ab excommunicatione ad tres dies, vt si intra eos non soluas, reincidas*, in qua nullus significatur respectus ad nouam culpam) si non implet conditionem, etiam absque culpa, secundum Hurtadum *de excommunic. disput. 14. diff. 3. num. 11.* reincidit, ratione culpæ antiquæ: quia pro tempore vltra determinatum non absoluitur, nisi sub conditione operis absolutè, quod si non ponitur, absolutio non perseuerat, sed redit excommunicatio ex vi prioris sententiæ. Sed Auila *de cens. par. 2. cap. 7. disput. 3. dub 14.* & alij dicunt, non reincidere absque noua culpa; nam illa absolutio absolutè sustulit excommunicationem, vnde non potest redire, nisi de nouo producatur, quod esse non potest, nisi ob nouam culpam: quia propter eandem bis puniri nequit, vtraque opinio est probabilis, vt ait Præpositus *in 3. p. quæst. 1. dub. 15. nu. 113. p. 5. tr. 9. ref. 15.*

Et sic absolutus non adimplens conditionem, etiam inculpatè, secundum aliquos reincidit.

Sed secundum alios non ita.

88 Absolutus ad reincidentiam ad instantiam partis (verbi gratia *absoluo te, si intra triduum soluas*) si creditor proroget terminum, non reincidit elapso termino iudicis. Nam terminus iudicis datus fuit in fauorem partis, quæ proinde prorogare illum potest. Elapso autem termino prorogato, si absolutus non soluerit, reincidit absque nouo consensu iudicis ex vi præcepti à principio facti. Nam iudex non posuit terminum ad finiendum obligationem, & lationem excommunicationis, sed tantum ad finiendam permissionem, aut licentiam differendi solutionem: igitur post terminum prorogatum perseuerat præceptum Iudicis, & incurritur excommunicatio; non quia pars pro testatiuè id faciat, sed indirectè, suspendendo scilicet obligationem naturalem in actu secundo. Ita Hurtado *de excommunic. disp. 13. diff. 5. nu. 15.* & Cornejo *in 3. par. disput. 4. dub. 2. quæst. 3.* contra Vgolinum *de cens. tab. 1. cap. 20. §. 6. nu. 5. p. 5. tr. 9. ref. 22. & 65.*

Pars, ad cuius instantiam imposita fuit excõmunicatio, nisi infra certum terminũ soluat, potest terminum prorogare. Et termino prorogationis elapso debitor excõmunicationem incurrit: vel si absolutus fuit sub conditione, in eam reincidit.

89 Episcopus, & alij habentes iurisdictionem quasi Episcopalem possunt absoluere ab excommunicatione *si quis suadente*, dummodo sit leuis percussio, & non enormis *p. 9. tr. ref. 47.* & si percussio sit regulariter enormis pertinet ad Papam. De Regularibus vide Prælatus, & Episcopus.

A leui percussione clerici etiam habentes iurisdictionem quasi episcopalem possunt absoluere.

90 Absolutio à Censuris potest dari ab habente facultatem absenti, & absq; confessione, siue absoluens, & absoluendus sint extra diœcesim vel absoluens sit in vna & absoluendus in alia. *p. 9. tr. 7. ref. 9.* nec tenetur per Epistolam petere absolutionem à Pœnitentiaria sacra *ibid.* §. *Nota.*

Potest absoluere à censuris vtrique absentibus à diœcesi.

91 Moribundus in articulo mortis, & si signum contritionis non ostendit, absoluendus est ab excõmunicatione, vel alia censura propter multa bona euenientia, & non peccat nec venialiter, sed aliter patiens confessarius peccaret mortaliter, etiam si absolutio fieret à Clerico, vel laico: nec hæredes tenentur adire

In articulo mortis potest absolui moribundus etiam si non ostendit signum contritionis. Sacerdos hoc non faciens peccat mortaliter.

Infirmitatis periculosæ.

teris, pleuritidis, &c. & siue periculum mortis quis adeat spontè, siue necessitate coactus. *p. 3. tr. 4. ref. 57. §. 1. in fine, & p. 5. tr. 3. ref. 69.* Nec expectanda est tanta mortis certitudo, quantam voluit Sotus *p. 5. tr. 9. ref. 67. §. Notandum.*

Item damnati ad mortem.

24 Item damnati ad mortem, & qui vulgò dicuntur in *capella*, vnde sit quæcumque casum inueniatur habere, per quemlibet sacerdotem absolui possunt, etiam si in eadem capella esset superior habens facultatem; quia hi dicuntur in mortis articulo non minus, ac qui ex morbo; & ideo non minus, quam illi, debent Ecclesiæ priuilegio gaudere. Ita Mendoza *vol. 1. de fide, disp. 84. sect. 8. §. 125. p. 5 tr. 3. ref. 61. & tr. 13. resol. 12.*

Remigante aggredientes nauigationē periculosam.

25 Item remigantes, quando aggredienda est longa, ac biremibus periculosa nauigatio, dicuntur in mortis articulo: nam homines frequenter pereunt ex illa occasione, nec scitur, quis sit euasurus: & ideò ait Mendoza *ibid. §. 126.* quod tales tenetur in ipsa aggressione lege charitatis se Deo reconciliare, nec expectare procellam; nam, ea suboriente, Confessarij, qui pauci sunt, alijs audiendis incumbent, non ipsis qui sunt fex triremum. Idem dicit, si imminet pugna naualis. Igitur isti secundum Mendozam absolui possunt à reseruatis per quemlibet Sacerdotem; sicut etiam milites, qui prælio sunt vicini, non tamen longinqui. Vide Bellochium *de cas. res. p. 1. quest. 2. num. 130.* & Finellium *de cas. reser. cap. 8. num. 8. p. 5. tr. 3. ref. 62. & p. 11. tr. 3. ref. 2.*

Et prægnantes in primo puerperio.

26 Item prægantes partui vicinę secundum Mendozā *vbi supra* & Bellochiū *vbi supra n. 128.* absolui possunt à quocumque Sacerdote, tamquam in mortis periculo constitutæ; siue expertæ sint, siue inexpertæ, *& p. 11. tr. 3. ref. 2.*

Vel aliæ patientes periculosos.

Sed hoc videtur limitandum cum Sanchez *sum. to. l. 2. c. 13. numero 4.* & alijs quoad primò parturientes, vel eas, quæ aliàs difficiles, & periculosos partus expertæ sunt. Nam de cætero parturientes rarò moriuntur, ac proinde non omnes dicuntur in mortis periculo. *p. 3. tr. 4. ref. 72. & p. 5. tr. 3. ref. 63.*

Et banniti.

27 Item absolutio à reseruatis secundum Bellochium. *part. 1. quest. 2. num. 133.* & alios dari potest per simplicem Sacerdotem bannito, qui impunè vbique potest occidi; quia semper & vbique versatur in periculo mortis. Secus verò, si haberet saluum conductum. *par. 5. tract. 3. ref. 64.*

Qui omnes, si periculum euadant, non tenentur se præsentare superiori.

28 Absolutis in articulo, aut periculo mortis à reseruatis, quibus non sit adnexa excommunicatio, non tenetur postea periculum euadens recurrere ad superiorem, vt iterum absoluatur: quia iam fuit absolutus; tunc enim nulla fuit reseruatio per Tridētinum. Ita Marcerus *in p. 3. q. 9. ar. 6.* & Granado *in 3. p. contro. 7. tra. 10. disp. 4. sect. 2. nu. 13.* contra Hurtadum *de sac. Pœnit. disput. 11. diff. 13. p. 4. tr. 4. ref. 199. & p. 5. tr. 3. ref. 66. §. Notandum, & tr. 14. ref. 59.*

Extra mortis articulum, aut periculum non debet simplex Confessarius absoluere habentem reseruata cum onere iterum confitendi superiori reseruata. Nam absolutio non debet absque necessitate dimidiari.

29 † Extra mortis articulum non potest quis à reseruatis absolui, nisi ab eo, qui habet facultatem † An verò licitè absolui possit cum onere, vt ea sola postea superiori confiteatur? Negatiuè respondet Coninch *de sacr. disput. 8. dub. 13. concl. 3. numero 103.* seclusa necessitate; quia non debet absolutio sine graui necessitate dimidiari. Affirmatiuè Pharaonis *de sacram. Pœnitent. sect. 18. cas. 4.* Et hanc sententiam approbat Layman *lib. 5. tract. 7. cap. 12. num. 11.* si pęnitens accessit ad Confessarium inferiorem bona fide, existimans absolui posse, & modo aliud peccatum absolutionis subijciat. Nam ex vna parte est aliqua necessitas, ne pœnitens ægro discedat animo, & ex alia DD. absolutè docent, posse Confessarium absoluere pœnitentem cum reseruatis, & illum mittere ad superiorem pro illis. Omnes istæ tres sententiæ sunt probabiles, sed prima magis placet. *p. 3. tr. 4. ref. 58. p. 11. tr. 3. ref. 2. & tr. 4. ref. 9.*

Vnde, si superior absoluere sola reseruata, Pœnitens deberet illa cum non reseruatis manifestare inferiori.

30 Si superior nolit absoluere, nisi reseruata, tenetur pœnitens cum alio tam reseruata quàm alia confiteri, quia vni Confessario pandenda sunt omnia peccata. Ita Homobonus *p. 1. tr. 5. c. 4. q. 25.* contra Ioannem de la Crux *p. 2. q. 3. dub. 5. concl. 3. p. 3. t. 4. ref. 74.*

Cessat reseruatio, vbi quis confitetur ha-

31 Pœnitens faciens scienter confessionem reseruatorum inualidam, sed cum superiore legitimo, quamuis absolutionem non consequatur, cessat nihilomi-

hilominus reſeruatio, & poteſt illa cuiuſcunque Confeſſario confiteri. Nam reſeruatio ad id ordinatur, vt pœnitens legitimo ſuperiori ſe ſiſtat, & ab eo ſententiam audiat, quod iam impletum eſt in Confeſſione inualida. Ita Ochagauia *de ſacr. tr. 12. q. 22. num.* 8. Quod etiam dicendum, ſi Confeſſio reſeruatorum facta ſit virtute Cruciatæ, aut Iubilæi, vt ſuo loco dicemus *p. 1. t. 11. reſ.* 18. & *p. 4. t. 4. reſ.* 124. — benti facultatem, quamuis inualidè.

32 Confitens ſuperiori habenti facultatem ſuper reſeruata, ſed obliuiſcens confiteri reſeruata, poteſt illa deinde confiteri ſimplici Confeſſario, quia deſinunt eſſe reſeruata. Nam licèt talis explicitè non petat abſolutionem reſeruatorum; cenſetur tamen illam petere interpretatiuè, quia venit ad Confeſſarium, vt ab illo abſoluatur quantum poteſt, & indiget, & Confeſſarius cenſetur hic & nunc velle illum abſoluere, quantùm licitè poteſt, ac proinde reſeruationem auferre. Quod procedere etiam ſuis locis dicemus de confeſſione facta virtute Bullæ, aut Iubilæi. Ita Henriquez *l. 6. c. 16. num.* 5. & alij. Quidquid contra doceat Vaſquez *in 3. p. tom. 4. q. 91. ar. 3. dub.* 5. & ex parte Magala *in 1. p. l. 1. cap. 14. num. 7. p. 1. t. 11. reſ.* 19.

Et quamuis obliuiſcatur confiteri reſeruata.

33 Confeſſarius, qui non habens iuriſdictionem, à reſeruatis abſoluit, tenetur facultatem petere à ſuperiore, & ſi ſcandalum abſit; admonere pœnitentem ad iterum confitendum, vel, ſi ille inſcius veniat iterum ad confitendum, petere an doleat de peccatis præteritis, & ſi dicat, quod ſic, illum abſoluere. Ita Coninch *de ſacr. diſp. 8. dub. 17. num.* 141. & alij communiter. Sed Faber *in 4. diſt. 19. quaſt. vn. diſp. 33. c. 3. nu.* 18. difficile putat, in tali caſu non adeſſe ſcandalum. Et Valerus *v. Pœnitentia. diff. 9. nu.* 2. abſolutè docet, quod, ſi pœnitens eſt ignarus, Confeſſarius nil facere debet, quia ille remanet abſolutus; à non reſeruatis quidem directè, à reſeruatis verò indirectè per infuſionem gratiæ *arg. c. quia circa. de conſan. & affin. p. 1. t. 15. reſ.* 60.

Confeſſarius, qui malè abſolui pœnitentem à reſeruatis, quid facere debeat?

Multi multa.

† Ipſe verò Confeſſarius, ſi id ſcienter fecit, & ex malitia, peccauit mortaliter, & incurrit ipſo facto excommunicationem papalem Clementis VIII. vt patet ex decreto Sacræ Congregationis Epiſcoporum, & Regularium *editum die* 9. *Ianuarij* 1601. † quod quidem decretum derogat priuilegia Regularium abſoluendi à caſibus Epiſcopalibus, Regularium quidem commorantium in Italia. Vnde quia probabilis eſt opinio Gambaruptæ *de caſ. reſ. cap.* 3. *num.* 8. & contra Megalam *in 1. p. l. 1. ca. 13. numero* 21. quod Inſulæ Siciliæ, Corſiæ & Sardiniæ non ſint partes Italiæ, probabile eſt, non derogare priuilegia Regularium in dictis Inſulis commorantium. Sicuti probabiliter docet Peyrinus de Bulla Sanctiſſimi Domini Noſtri Vrbani VIII. contra monetarios *tom. 3. cap. 12. conſt. 12. aliàs 22. Vrbani VIII. par.* 5. *t. 14. reſp.* 88. Verùm his non obſtantibus priuilegia Regularium abſoluendi à caſibus Epiſcopalibus derogata ſunt à Sacra Congregatione ex mandato Domini Noſtri Vrbani VIII. die 18. Nouemb. 1628. etiam ſi extarent extra Italiam. *p. 2 t. 17. reſ. 30. p. 3. tom. 2. reſ. 13. in fin.* Ad ornatum autem prædicti decreti, aduerte, quod excommunicationem prædictam, & alias pœnas dicti decreti non incurrit primo Confeſſarius Regularis abſoluens à caſibus reſeruatis in Religione. Ita Floronus *de reſer. p. 1. cap. 5. §. 4.* Secundò nec incurrit abſoluens ab Epiſcopalibus, vel papalibus ſine prætextu priuilegij, quia in decreto dicitur, *prætextu priuilegiorum* &c. Ita Gambarupta *de reſ. cap.* 3. *num.* 12. contra Floronum *vbi ſup. num.* 27. Tertiò non incurrit Confeſſarius abſoluens ſine facultate, ſed ſub ſpe ratihabitionis, vel ex conſideratione, aut ignorantia non craſſa; quia dictæ pœnę ſunt contra præſumentem. Quartò non incurrit Confeſſarius abſoluens epiſcopales à iure, quales ſunt etiam poſt Tridentinum papales occulti vt tradit Sanchez *to. 1. l. 4. cap. 54. numero* 27. *p. 3. tom. 2. reſ. 13. §. Nota quarto.* Quintò ſecundum Magalam *in 1. p. l. 1. c. 3. nu.* 10. non incurrit abſoluens cenſuras epiſcopales: quia decretum loquitur tantum de caſibus, & in pœnalibus non fit extenſio. Sed ſecundum Marullum

Certè tamen peccauit mortaliter, & incurrit excommunicationem Papalem, ſi id fecit ex malitia.

Etiā in Sicilia, Corſica, & Sardinia.

Excuſari tamen potuit.

Si fuit regularis, & abſoluit reſeruata religionis, vel ſi quis Abſoluit quoſcūque ſine prætextu priuilegij.

Vel ſub ſpe ratihabitionis.

In conſideratè, aut ignoranter.

Si quis abſoluit Epiſcopales à iure. Et ſecundum aliquos, ſi abſoluit cenſuram reſeruatam.

tom.1.disp.1.c.2.dist.4.num.575. incurrit, propter paritatem rationis. Vtraque sententia est probabilis. *ibid.* initio. Aduerte etiam, quod excommunicatio huius decreti secundum Floronum §. 2. *num.4.* non potest absolui ab Episcopo vigore Tridentini *sess.* 24. quia lata est post Tridentinum, & si ipse asserit declarasse sacram Congregationem. Verum Beia *p. 4. cap.* 37. & alij dicunt, absolui posse: quia Tridentinum concessit Episcopis facultatem in casus, & censuras papales occultas, siue ante ipsum lata, siue post ipsum ferendas, cum sit eadem ratio. *p.3.t.4.res.*73. Comitolus *res.mor.l.6.q.9.* etiam docet, hanc censuram non posse absolui à Regularibus virtute suorum priuilegiorum. Sed secundum aliquos potest: nam à iurisdictione Regularium videntur solum excepti casus Bullæ Cœnæ, & sex alij casus secundi decreti, inter quos non videtur compræhensa præsens excommunicatio. *p. 3. tr. 2. res.* 13.§. *Notandum.* Et tandem aduerte, quod Paulus V. confirmauit decreta prædicta Clem. VIII. & aliqua illis addit: Vnde aliqui opinati sunt, per hoc decretum Pauli V. abrogatam fuisse facultatem absoluendi ab omnibus casibus papalibus; præsertim per illa verba, *Ac insuper*, quæ designant nouam legislatoris voluntatem ab antiquis distinctam, *c. statuimus*, §. *insuper, ubi glos. de reser. in 6.* sed Duardus *in Bull.Cœn.l.3.§.2.quæst.1. nu.* 31. contrarium docet, *p.3.t.2.res.13.§.Nota etiam.*

Qui verò incurrit vide an absolui possit ab Episcopo vigore Tridentini.

Præsertim post confirmationē Pauli V.

Reseruatis Episcopo à casibus nō possunt absoluere, à iure verò possunt.

34 Regulares possunt absoluere à Casibus à iure reseruatis, non autem ab Episcopo *p.8.tract.7.res.* 71. Existentes verò extra monasteria de licentia sui superioris, possunt absolui à casibus reseruatis Episcopo à quocumque confessario tam sæculari, quàm Regulari, non autem à reseruatis suis superioribus, sicut in Bulla Papa Vrbani VIII. videtur *ibid.res.*8.

Petens facultatem absoluendi pro vna persona potest intelligere de se ipso.

35 Regularis petens facultatem absoluendi vnam personam intelligendo de se ipso, potest absolui si vsus est hoc modo loquendi; est vna persona indigens vestra auctoritate, placet ne vobis illam dare, aliter non potest absolui, *ibid.res* 91.

De hæresi occulta nō possunt absoluere cōfessarij tempore Iubilæi.

36 Confessarij tempore Iubilæi non possunt absoluere ab hæresi occulta, quia quando Pontifices in Iubilæis excipiunt absolutè hæresim, intelligunt etiam de occulta, & contrarium asserere est tenebras ante lucem meridianam apponere velle *ibid.res.*67.

Confitens bona fide etiam de reseruatis remanet absolutus.

37 Pœnitens, qui bona fide etiam cum attritione cognita, confitetur cum simplici sacerdote, remanet absolutus etiam de reseruati, non cognitis; quia post cognitionem, tenetur superiori se præsentare, & si moraretur ante aliam confessionem saluus fieret, cum talis absolutio valida fuit, & gratiam sacramentalem contulit. *p.9.tr.8.res* 29.

Qui vis Sacerdos potest absoluere Impeditū aditū ad Papam.

38 Impeditus ad re Papam, vel Episcopum propter casus Papales, vel excommunicationem reseruatam (legitimo impedimento) Parochus, vel eo deficiente, potest quiuis confessarius a, probatus illum absoluere. *p.9.tr.7.res.* 10. hoc etiam, & Regulares possunt facere vi suorum priuilegiorum *ibid. res.* 61. & eadem ratio est de casibus Episcopo reseruatis, cum hac conditione, de se præsentande ad superiorem vel ad delegatum, nè denuo absoluatur, sed, vt superiori debitus honor exhibeatur. *ibid. res.* 11. vel si præstanda sit satisfactio parti *p.9.tr.6.res.*36.

Non potest à casibus reseruatis absoluere. Debent confessarius licentiam absoluendi concedere ab omnibus casibus.

39 Pœnitentiarius Archiepiscopi non potest absoluere absque licentia pœnitentem à casibus sibi reseruatis. *ibid.tr.*8. *res.* 11. & tempore pestis debent Episcopi suos casus reseruatos concedere omnibus suis confessarijs à se approbatis, & præsertim habentibus curam animarum, & pro se, & ijdem obtinere licentiam à Papa pro censuris, & casibus Papalibus *ibid.tract.7.res.*12.

Tollitur reseruatio.

40 Per verba generalia absolutione (inquantum possum, & tu indiges) tollitur reseruatio oblitorum, & etiam à Censuris. Quintanad. & alij *parte* 10. *tr.* 13. *resolut.*56.

A Bre-

ABSOLVERE A CENSVRIS.

41 AB excommunicatione minori secundum Tannerum *to. 4. disp. 6. q. 8. nu. 6.* non potest absoluere simplex Sacerdos: quia est pœna à iudice inflicta, vnde sequitur iurisdictionem contentiosam in absoluente. Sed ego teneo cum Hurtado *de excom. disp. 16. diff. 2. nu.* 10. quod possit, si excommunicatio minor lata sit ob culpam venialem, quamuis excommunicatus habeat peccata mortalia, quia sàtis est, quod Sacerdos possit absoluere culpam, ob quam excommunicatio lata fuit. Et hoc intellige de iure ordinario: nam ex delegatione etiam Diaconus, & quilibet alius Clericus potest minorem excommunicationem absoluere. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 1. disput. 11. dub. ult. p. 5. tr. 9. res. 3 §. secundo.*

Excommunicatio minor absolui potest à simplici Sacerdote. Si lata est ob culpam venialem.

42 Ab excommunicatione maiori lata à iure, si nemini est reseruata, iure ordinario absoluere potest Episcopus, *ex cap. nuper. §. in 2. casu, de sent. excom.* & DD. communiter cum D. Thoma *add. ad 3. p. q. 21. & 24.* & rationem assignat in dicto cap. Innocentius III. quia cum nemini reseruatur, committi videtur iurisdictionem habenti: quæ ratio quamuis assignetur pro excommunicatione minori, procedit tamen etiam de maiori non reseruata, vt docet Suarez *de cens. dis. 7. sect.* 3. Idem dic de Capitulo Sede vacante, de Abbatibus, & alijs. Prælatis Religiosorum, habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem; *p. 3. tr. 5. res. 23. §. Notandum uerò, & p. 5. tr. 9. resol. 5.*

Maior lata à iure, sed non reseruata, absolui potest ab Episcopo.

A Capitulo Sede vacante.

Abbatibus, & alijs Regularium, Prælatis.

43 Potest item à tali excommunicatione absoluere Parochus; non quidem iure ordinario, sed excommissione Summi Pontificis in cit. cap. *nuper.* Quod etiam dic de omni Sacerdote habente potestatem absoluendi à mortalibus. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 11. dub. 1.* & alij contra Paludanum *in 4. dist. 8. q. 5. art. 1. p. 5. tr. 9. res. 5 §. Sed ego,* circa medium.

44 Omnis autem, qui potest absoluere excommunicationem non reseruatam latam à iure, absoluere etiam potest excommunicationem non reseruatam latam ab homine generaliter & per modum præcepti; quia hæc excommunicatio æquiparatur censuræ latæ à iure: vnde pro illa facit argumentum cap. *nuper,* quod supra attulimus. Quod autem in dicto cap. dicatur, excommunicationem ab homine non relaxari, nisi à iudice eam ferente, vel eius superiore, intelligendum est de lata ab homine specialiter. Ita Cornejo *in 3. par. 5. disp. 11. dub. 3.* Præpositus *in 3. p. q. 1. dub. 13. nu.* 90. & alij contra Suarez *de cens. disp. 7. sect. 2. nu. 22.* & Vasquez *de excommun. dub. 19. nu. 10 p. 5. tr. 9. res. 4.*

Idem dic de excommunicatione ab homine lata generaliter non reseruata.

45 Si verò excommunicatio maior à iure lata sit reseruata, ab eo absolui potest, cui reseruatur, vel, cui is commiserit. Vnde, si reseruata Papæ, Papa, vel eius delegatus, potest illam absoluere. Aduerte autem quod Episcopus ex Tridentino potest absoluere excommunicationem reseruatam Papæ, quando delictum est occultum.

Lata à iure reseruata absolui potest ab eo, cui reseruatur.

Si enim reseruatur Papæ, à Papa,

Sed etiam ab Episcopo, si delictum est occultum.

46 Quod si quæras, quinam dicuntur casus occulti, in quibus Episcopus vigore Decreti Concilij valet dispensare? Respondent nonnulli, occultum in præsenti materia intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Sed omninò dicendum est, occultum in præsenti esse id, quod non est publicum; etiamsi ab aliquibus sciatur. Ita Bossius *de Iubil. sect. 1. cas. 10. §. 3. num.* 26. & alij.

Et quid nomine occulti intelligitur, scilicet quod non est publicum.

47 Vnde infertur primò, posse Episcopum virtute Concil. Trident dispensare, quando delictum non est publicum; vel notorium, quamuis sit notum tribus, vel quatuor, nec de illo sit fama in maiori parte viciniæ, vel collegij. Vnde in magna ciuitate, quatuor, quinque, aut sex vidisse testes, non satis videtur ad notorium. *p. 7. tr. 2. res.* 15.

Licet sciatur à tribus, vel quatuor.

48 Infertur 2. quod si contingat delictum in vna ciuitate esse publicum, vel per facti notitiam, vel quia in iudicio confessum, vel quia Iudicis senten-

Vel sit publicum in vno loco, occultū autem vbi peritur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

absolutio, vel dispensatio.

tiam probatum; In alia verò ciuitate in qua petitur absolutio, vel dispensatio in irregularitate esse occultum, tunc licebit Episcopo absoluere, vel dispensare, modo notitia talis delicti non sit illuc facillimè peruentura.

In delictis etiam publicis reseruatis Papę potest absoluere Episcopo ex legitimo impedimento.

49 Si verò delictum sit publicum, tunc si excommunicatus non potest ex aliquo legitimo impedimento Papam adire, poterit etiam Episcopus ex capit. *de cætero, de sentent. excommunicat.* poterit eundem absoluere. Cum hac tamen distinctione; quod si impedimentum non sit futurum perpetuum Episcopus absoluat ad reincidentiam, idest cum cautione iuratoria, vt cum primum potuerit compareat coram Summ. Pontif. mandatum Apostolicum recepturus; aliàs reincidat eo ipso; si autem impedimentum est perpetuum, absolutè, & simpliciter absoluat. *p.7.tr.10.resol.23.*

Periculi mortis. Infirmitatis longius.

50 Impedimenta autem, quæ excusare possunt excommunicatum a recursu ad Papam, hæc sunt. Primò, periculum mortis in itinere capit. *si quis suadente*, & alijs *de sentent. excommunic.* Secundò, infirmitas longa, etiam non periculosa ex cap. *quod de his sentent. excommunic.* Tertiò paupertas, nam nisi mendicare soleat, non tenetur Romam ire mendicando, & ita intelligendum est cap. *ea noscitur eod. titul.* Quartò, ætas, siue senilis ex dicto cap. *ea noscitur*, siue in puperibus, cap. *quamuis, eod. titul.* Quintò, sexus fœmininis, cap. *mulieres, eod. titul.* Sextò, subiectio filij familias, & serui ad patrem, & dominum, quando sine illorum præiudicio Papam adire non possunt, capit. *relatum eod. titul.* Septimò, curam animarum; vel temporale dominum, quando subiectorum detrimentum timetur, capit. *ne pro dilatione, de pœnitent. remiss.* Octauò, debilitas in viris delicatis, qui laboris itineris sustinere non possunt, cap. *quamuis*, vt etiam debilitas in membris in cœco & claudo, capit. *ea noscitur*. Vltimò, quodlibet aliud, quod arbitrio prudentis censetur impedimentum legitimum. Ita Cornejo *in 3. par. tract. 5. disput. 11. dub. 2. par. 5. tr. 9. reso. 6. part. 7. citata.*

Paupertatis. Ætatis imbecillis. Sexus fœminei.

Subiectionis.

Gubernationis.

Debilitatis.

Vel rei similis.

In quo casu non tenetur quis mittere Procuratorem ad Papam, vel epistolam.

51 Aduerte primò, quod, si in tali casu potest excommunicatus impetrare absolutionem à Papa per Procuratorem, vel epistolam, docet Bonac. *de cens. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. nu. 4.* teneri hoc facere, & non posse absolui ab Episcopo. Sed contrarium tenendum est cum Hurtado *de excommu. disp. 15. diff. 3 nu. 10*, quia ad id non obligatur à iure. *p.4.tr.4.res.58 & p.7.tr.10.res 23.*

Nec adire Nuncium, vel alium habentem ad id priuilegium.

52 Aduerte secundò, quod si non valens Papam adire, possit adire Nuncium Summi Pontificis, vel alium habentem priuilegium absoluendi, non tenetur illum adire, sed potest nihilominus absolui ab Episcopo; quia existente impedimento recurrendi ad Papam, restituitur Episcopo ordinaria potestas, quam per reseruationem amiserat, ergo non est, cur sit recurrendum ad Nuncium. Adde, quod reseruatio est odiosa, strictè interpretanda, vnde explicari debet de recursu ad solum Papam. Ita Hurtad. *loco citat.* contra Bonacinam *loco citat.* Qui tamen obseruat excommunicatum sic absolutum ab Episcopo, teneri post impedimentum se præsentare Pontifici, saltem per Procuratorem, sub pœna reincidentiæ. Quam obligationem tenetur illi iniungere Episcopus, si non sit impuber. *Ibid. §. sed magis, & p.5.t.9 res.6. §. Notandum, & p.7.tr.10.res.23. §. Nota.*

Sed potest absolui ab Episcopo. Sed cũ onere se præsentandi Papæ, sub pena reincidentiæ.

Et si non potest adire Episcopum, secundum aliquos absolui potest à parocho. Et in eius defectu à quolibet Cõfessario.

53 Aduerte tertio, quod Tannerus *tom. 4 disput. 6. quæst. 10. dub. 6. num. 120.* docet, Excommunicationem Papæ reseruatam, stante impedimento eundi ad Papam, absolui posse à Legato, vel alio facultatem habente, &, si hic adiri non potest, ab Episcopo. Quod si nec Episcopus adiri potest, à Parocho: eoque deficiente, à quolibet confessario. *p.5.tr.9.res.6. §. Non desinam.*

Episcopus potest absoluere à casibus reseruatis Papæ etiam post Concil. Tridentino lo sint occultis.

54 Potest Episcopus vigore Concil. Tridentini absoluere à quibuscumque casibus occultis reseruatis Papæ post dictum Concilium per nouas Constitutiones; quia decretis Tridentini non derogatur, nisi de eo fiat expressa mentio. Ita Sanchez *sum to. 2. l. 6. c. 15. num. 76.* & alij contra Zecchium *de cas res. cas. 10, num. 1. p.7. tr. 2. res. 20.*

55 Hinc

55 Hinc inferas posse Episcopum absoluere excommunicationem latam à Greg. XIII. ingredientem septa alicuius Monasterij dummodo sit occulta. *p.2.tr.16.ref.33.& p.1.tr.2.ref.22.* Et eum, qui violauit clausuram monialiū.

56 Item posse absoluere excommunicationem latam in Bulla Pij V. contra intromittentem fœminas in Monasteria virorum, si item sit occulta. Ita Merolla *to.1.disp.1.cap.2.diff.*10.*nu.*527.contra Riccium *to.1.ref.*544.*to.5.p.3.tr.2.ref.66.§.Notandum est etiam, p.7.tract.2.ref.22.§.Nota.* Et intromittentem feminis in monasteria virorum.

57 Item posse Episcopum non obstante Constitut. Clem. VIII. vigore dicti Concil. Trident. absoluere a b excommunicatione occulta Duelli. Ita Bonacina *de cens.disp.*1.*q.*3.*punct.*2.*nu.*1.contra Marcinum *de Sacram.ord. tract.*1.*part.*9.*c.*3.*nu.*8.*p.7.tr.2.ref.*21. Et in excommunicatione occulta Duelli.

58 In casibus autem publicis, & deductis ad forum contentiosum non potest Episcopus vti auctoritate prædicti decreti, nisi prout *num.*41. suprà. Tunc verò delictum dicitur deductum ad forum contentiosum plenè, & perfectè, cum lis est contestata. Ita Trullench *in Decal.tom. primo, lib* 1. *cap.*3. *dub.*4. *num.*9. cum alijs. Nota tamen (quod aduertit Palaus *tom.* 1. *tract.*4. *disput.*4. *punct.* 3. *§.* 1. *num.* 15. cum Trullench citato) quod à delicto sic deducto ad forum contentiosum, non potest Episcopus absoluere, neque dispensare etiam alibi, vbi omninò ignoratur, quia vbicunque est deductum simpliciter est deductum. *p.7.tr.2.ref.*17. Non potest autem in casibus deductis ad forum contētiosum. Quod tunc est, cum lis est contestata.

59 Poterit quidem Episcopus vti prædicta facultate Concilij cum Reo, qui à delicto deducto ad forum contentiosum fuerit liberatus, vel quia delictum probatum non fuerit, vel quia fuerit tantum semiplenè probatum; quia adhuc manet occultum finito iudicio, & lata sententia absolutoria. Et hoc verum puto, etiamsi reus medijs deprauatis obtinuerit absolutionem ab iniecto crimine. Ita Caspensis *in curs. Theol. to.*2.*tract.* 20. *disput.* 5. *sect.*17. *num.* 178. & Bonacin. *de cens.disputat.*7.*quæst.*5.*punct.*1.*num.* 5. Quod si post obtentam ab Episcopo absolutionem (vt optimè obseruat Bossius) existente crimine occulto, idem crimen deinde detegatur, & ad forum contentiosum iterum deducatur, dispensatio facta non solum proderit in foro conscientiæ, sed à pio, & benigno Episcopo, aut altero Iudice etiam pro foro exteriori admittenda est. *p.7.tr.2.resol.* 18. Nisi postquam reus fuerit absolutus, vel quia tantum semiplenè probatum. Et si iterum deducatur ad forum contētiosum proderit illi absolutio, vel dispensatio facta.

60 Si verò delictum fuerit deductum ad forum contentiosum, & probatum, post iudicium finitum, & delictum punitum, non videtur posse Episcopus vti hac facultate concilij quia iam delictum est notorium, & publicum; siquidem est in iudicio probatum. Ita Suarez, & Bonacin. *de cens.disp.*7.*q.* 5. *punct.*1. *nu.*6.& alij. Sed licet hæc opinio sit probabilis, contrariam tamen etiam probabilem existimo, quam tenet Caspensis *in curs.Theol.tom.*2.*tr.*25.*disp.*5.*sect.* 17. *num.*116. & alij. Potest etiam quamuis delictum sit probatum, & punitum.

Verum illud quidem est, quod si reus non fuit absolutus definitiuè defectu probationum, sed eductus è carcere cum onere se præsentandi toties, quoties, tunc Episcopus non potest vti facultate huius decreti. Ita Barbosa *de potest. Episcop.part.*2.*Alleg.*39.*nu.*35.*p.*7.*tr.*2.*ref.* 19. Secus si nondum reus sit definitiuè absolutus.

61 † Ab excōmunicatione reseruata Episcopo, siue sit ab homine siue à iure, absoluere potest Episcopus, is, cui ille comiserit facultatem, vel eius superiori. Excommunicatio reseruata Episcopo absolui potest ab ipso, eiusque delegato.

62 Item Confessarius Regularis virtute suorum priuilegiorum, non obstante decreto Clementis VIII. & declaratione Cardinalium limitantibus dicta priuilegia ad casus reseruatos Episcopo à iure Nam limitatur tantum quoad casus non autem quoad censuras; & in diuersis non fit illatio. Ita Megala *in* 1. *p. lib.* 1.*c.*3.*nu.*10. quidquid contra sentiat Marulus *to* .1 .*disp.*1.*c.*2.*dist.* 4. *nu.* 575. etiam probabiliter. *p.*3.*tr.*2.*ref.*13. Et à Confessario Regulari.

63 Episcopus non potest absoluere excommunicationem incursam propter enormen Clerici percussionem. Quænam sit enormis percussio in tali casu, Vide V. *Excommunicationes, n.*12. Episcopus non potest absoluere percutientem enormiter Clericum.

Potest reseruare aliquam excommunicationem Papæ. Sed hoc non obstante, absoluere poterit Archiepiscopus.

64 Episcopus reseruare potest aliquam excommunicationem Summo Pontifici, in quo casu ipse non potest illam absoluere. Potest tamen Archiepiscopus. Nam Episcopus, & alius quiuis, potest renunciare fauori suo, sed non in præiudicium alterius. Ita Nouarius *qq. forens. p.* 1. *qu.* 66. contra Campanil. *diuers. iur can. rub.* 11. *c.* 15. *nu.* 132. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 158.

Excommunicatus ab alieno Episcopo, non potest absolui à proprio.

65 Qui ab alieno Epispopo excommunicatus est, factus, illius subditus ratione delicti patrati in sua diœcesi, cui adnexa erat excommunicatio, vel ob quod iussus ab illo satisfacere sub pœna excommunicationis intrà certum tempus, non satisfecit, vel citatus in aliqua causam coram ipso, contingat excommunicari; is rediens in propriam diœcesim, non potest absolui à proprio Episcopo; quia in his casibus factus est subditus alterius Episcopi, qui in illum ratione delicti, vel litis, ius acquisiuit, *cap. proposuisti de foro comp.* Ita Faber *de cens. in* 4. *dist.* 25 *q.* 1. *disp.* 4. *c.* 8. *n.* 243. *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 9.

Excommunicatio reseruata Prælatis Regularium absolui potest ab ipsis, Eorumque delegatis, vel superioribus.

66 † Excommunicationem reseruatam Prælatis Regularium in casu, quo ipsis illam sibi reseruari licet, absoluere possunt ipsi, & alijs de illorum licentia, vel ipsorum superiores. Quænam excommunicationes absolui possunt virtute Cruciatæ, aut Iubilæi, vide in proprijs locis. †

Qui potest absoluere excommunicationẽ absolutè, absoluere potest ad reincidentiam.

67 Omnis autem, quicunque potest absoluere excommunicationem absolutè, potest illam, absoluere ad reincidentiam, quamuis excommunicare non possit. Nam excommunicatio, in quam absolutus reincidit, non censetur lata ab absoluente, sed à primo ferente illam. Ita Hurtado *de excomm. disp.* 14. *diff.* 3. *n.* 14. *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 15. in fine.

Qui nam absoluere possit à suspensione?

68 † Suspensio, si indiget absolutione (aliqua enim cessat absque absolutione) & est ab homine, absolui potest ab eo, qui tulit sententiam, ab eius successore, vel superiore. Si verò est à iure, & pro tempore determinato, etiam si non sit reseruata, absolui non potest, nisi à conditore iuris, vel eius successore, aut superiore. Si autem est perpetua, reseruata pertinet ad eum, cui reseruatur, non reseruata, & lata propter contumaciam, ab Episcopo, lata verò propter delictum, etiam ab Episcopo, si is potest dispensare super delictum.

Et à cuiuscunque generis interdicto.

69 Interdictum à quonam absolui possit, aut suspendi, vide V. *Inter ablatio.* †

Quando tollitur censura papalis, tollitur etiam episcopalis eidem delicto imposita.

70 Concurrente quacunque censura Episcopali cum Papali in eodem peccato, si papalis tollitur, vsus communis recepit, vt etiam Episcopalis sublata censeatur. Ita Naldus *sum. v. Episcopus nu.* 8. contra Graffium *p.* 1. *lib.* 1. *cap.* 3. *nu.* 62. *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 70.

In articulo, & periculo mortis quilibet Sacerdos absoluere potest à censuris. Etiam præsente Prælato.

71 In articulo, ac etiam periculo mortis necessario (vt excludam periculum ex ludo hastarum, taurorum &c.) in quo suprà a *n.* 19. dictum est quemlibet Sacerdotem posse absoluere à quibusuis reseruatis, potest etiam quilibet Sacerdos absoluere ab omni excommunicatione, & censura, ex *c. fin. de cens.* & *c. eos, de excom. in* 6. & ex Tridentino. Et hoc etiam probabile est facere posse, præsente Prælato. Vide infrà V. *Confessarius à n.* 15. *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 67.

Sed an etiam ab irregularitate ex delicto?

72 Potest item simplex Sacerdos secundum Henriquez *lib* 3 *c.* 9. *num.* 5. absoluere moribundum ab irregularitate, quæ contrahitur ex peccato quia hæc est censura, & priuilegium Tridentini, cum sit fauorabile, latè interpretari debet Sed Trullench *in Bull. Cruc. lib.* 1. §. 7 *c.* 2. *dub.* 5 *nu.* 7. verius censet, non posse. *p.* 5. *t.* 3 *ref.* 67.

Duplex opinio.

Simplex Sacerdos non debet absoluere moribundum à censura, nisi satisfacta parte. Sed si absoluat, absolutio erit valida.

73 Simplex Sacerdos non debet absoluere moribundum à censura, nisi satisfacta parte, si opus est, & potest, *ex Clement.* 1. *de hæret.* quæ clausula quomodo practicanda sit, vide infra V. *Bulla Cruciatæ quoad censuras, à nu.* 52. Si autem omissa satisfactione absoluat absolutio. Vide Bellochium *p.* 1. *q.* 2. *nu.* 36. *p.* 5. *tr.* 3. *ref.* 67.

Debet item imponere onus comparendi, si superuiuat.

74 Sacerdos absoluens ligatum excommunicatione, vel alia censura in articulo mortis, debet illum absoluere cum onere comparandi coram habente ad id facultatem, cessante periculo, vt percipitur ex *ca. eos, qui de sent. excomm. in* 6. non quidem, vt ab eo absoluatur, quia iam est absolutus: sed, vt

le

se præbeat obedientem Ecclesiæ, & paratum ad aliquam pœnitentiam, si illam superior velit iniungere. Et hoc sub pœna reincidendi in eandem censuram. Ita Granado *in 3. p. contr. 7. tract. 10. disput. 5. sect. 2. num. 12.* Et quidem Sanchez *tomo 1 lib. 2. cap. 13. nu. 26.* putat, Confessarium debere imponere pœnitenti hoc onus sub iuramento ex *c. quamuis, & c. ea noscitur, de sent. excomm.* Sed quia hæc capita loquuntur tantùm de percussore Clerici, æstimo, non esse ad alios extendenda Et ita docet Trull. *in Cruc. lib. 1. §. 7. c. 2. dub. 5. num. 9.* Aduerte autem cum Cælestino *comp. 1. cap. 7. nu. 3.* absolutum à censura in articulo mortis, satisfacere posteà comparendo superiori per litteras, vel comparendo coram habente facultatem ex priuilegio absoluendi extra mortis articulum. Adde quod Millardus *sum. Paroch. de pœn. c. 97. nu. 10.* notat, probabilissimum videri, quod tale onus post Tridentinum *sess. 14. cap. 17.* cessauerit, quam doctrina Cælestinus approbat, quando excommunicatio non est notoria vel deducta ad forum externum. Sed in contrarium videtur *c. de cætero, & c. eos, qui cit. de sent. excomm. p. 4. t. 4. res. 199. vers. Notandum, & p. 5. t. 3. r. 66. §. Notandum & 67. ver. Insuper, & t. 14. res. 59.*

Et hoc sub pœna reincidentiæ.

Comparendi sufficit, sicut per litteras superiori.

Vel alteri habenti priuilegium.

75 Deficiente Sacerdote, nemo absoluere potest moribundum à censuris secundum Fabrum *in 4. dist. 25. q. 1. disp. 4. c. 8. nu. 257.* quia talis potestas nemini præter Sacerdotes, inuenitur concessa: nam quia absolutio censurarum non est ad salutem necessaria, vt est absolutio à peccatis, non est vnde Ecclesia moueatur ad concedendum alijs hanc facultatem. *p. 5. t. 9. res. 7.*

In defectu Sacerdotis non potest moribundus absolui à censuris per alium secundum Fabrum.

Sed Præpositus *in 3. p. q. 1. dub. 14. nu. 97.* probabile putat in mortis articulo omnes Clericos absoluere posse saltem ab excommunicatione, & interdicto personali. Nam id de excommunicatione iudicatur in *§. præterea*, vbi habetur, excommunicationem in mortis articulo absolui ab alio, quàm ab eo, qui excommunicauit, vel superiore, vbi per alium videtur intelligi is, cui iurisdictio Ecclesiastica committi potest. *Ibidem §. Nota etiam.*

Sed alijs putant, ab excommunicatione & interdicto absolui posse per Clericum.

76 Et ego probabile censeo cum Layman *l. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. numer. 2.* Philippo de la Cruz *Norte de Confessores, tra. 1. §. 1.* & alij, posse etiam laicum absoluere à censura in articulo mortis, quamuis sit hæreticus: quia, si id potest Clericus primæ tonsuræ, poterit etiam laicus baptizatus, quia parem cum illo habet facultatem. Deinde laicus est capax talis iurisdictionis, si Papa illi concedit: censetur autem concedere in illo articulo cuilibet capacitatem habenti. Adde, quod Marchinus *de peste, p. 3. cap. 12. numer. 3.* putat, in tali casu hanc sententiam non solum practicari posse, sed etiam debere, quia cum sit probabilis, & ex illa nullum inconueniens sequatur, imò bonum moriturο, nimirum suffragiorum participatio, beneficium Ecclesiasticæ sepulturæ, & si est amens, sacræ Communionis, Charitas Christiana postulat, vt tale remedium adhibeatur. *p. 3. tr. 4. res. 133. & in add. r. 12. & p. 5. tr. 3. res. 77. & tr. 9. res. 7.*

Et ego, puto absolui posse etiam à laico, quamuis hæretico.

Vt non priuetur sepultura Ecclesiastica, & suffragijs.

Sed aduerte cum Trullench *in Cruc. lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 5. num. 7.* quod licet hæc opinio sit probabilis: si tamen est vera, Ecclesiæ suffragia, absoluto non proderunt: vnde expedit, post mortem nouam absolutionem à Sacerdote facultatem habente, si commodè fieri potest, impetrare. *p. 5. tr. 3. res. 77. in fine.*

Quibus tamen priuabitur, si hæc opinio non sit vera, & practicetur.

77 Excommunicatus, qui in articulo mortis non potuit absolui ab excommunicatione, si dedit signa contritionis, potest secundum Villalobos *tom. 1. tr. 16. diff. 20. nu. 20.* absolui defunctus, vt sepeliatur in loco sacro, & participet de suffragiis Ecclesiæ: non quidem à quocunque, quia non est in articulo mortis: sed ab habente facultatem. Signa autem contritionis sufficienter probari per vnicum testem.

Sed nihilominus potest ab habente facultatem absolui defunctus.

Sed secundum Fernandez *p. 1. docum. 6. nu. 5.* absolui potest, etiam si signa contritionis non dederit, dummodò non constet, obijsse in peccato mortali: Et Henriquez *l. 7. c. 20. n. 2.* putat talem absolutionem dari posse virtute Bullæ.

An si contritionis signa non dederit?

Sed hoc improbat Fernandez; quia Bulla defunctorum continet hoc priuilegium, Bulla autem viuorum non prodest defunctis. *p.5.tr.9.ref.24.*

Potest excommunicatus absolui inuitus ab habente facultate ex se: Non tamen per priuilegium nisi pœnitenti concessum. An verò licitum sit, inuitum absoluere? Sic dicunt aliqui iustis de causis.

78 Excommunicatus per iurisdictionem ordinariam, sicut etiam virtute priuilegij Regularium, vel alterius: concessi in gratiam Confessoris, &c. absolui potest inuitus: minimè verò virtute priuilegij concessi in fauorem pœnitentis, quale est Iubilæum, & Bulla Cruciata; nam vsus priuilegij pendet ex voluntate habentis illud. Ita Faber *in 4. disp.25.q.1.disp.4.c.8.n.216.p.5.tr.9.ref.10. §.Nota.*

79 Sed an inuitus absoluatur etiam licitè; Si censura sit lata ab homine, Suarez apud Turrianum *de cens.lib.2. disp.24.n.7.* affirmat, iustis interuenientibus causis, si verò sit à iure, obseruandam formam assignatam, si iure assignata sit: secus, rem prudenter considerandam, vt fiat sine peccato. Et Faber, *vbi sup.* ait, licere excommunicatum absolui inuitum, licèt non velit desistere à contumacia, quando iudex videt excommunicationem non prodesse, & esse potiùs venenum, quam medicinam. Et hoc etiam procedere, si excommunicatio sit à iure, dummodò cesset scandalum, contemptus censuræ, & præiudicium tertij, & sint sufficientia signa, quod talis censura potius detrimentum afferat, quàm vtilitatem, & quod melius obediet suauioribus medijs. *ref.10.citati.*

In absolutione excommunicationis requiruntur certæ cæremoniæ, vt iuramentum de non relabendo, & cætera.

80 Ordinariè etiam ad absolutionem excommunicationis requiruntur quædam cæremoniæ, inter quas est iuramentum, non quidem seruandi omnia præcepta Ecclesiæ, secundum Suarez apud Turrianum *vbi infra*: sed tantum de non violando legem, ob cuius transgressionem imposita fuit excommunicatio. Sed neque hoc videtur vsu receptum, & saltem ob ignorantiam excusantur homines à nouo peccato, ob violationem talis iuramenti. Immò Caietanus *in summ v. Absolutio* putat, hoc iuramentum præstandum esse solũ de satisfactione exhibenda, & in magnis criminibus, puta hæresis, percussionis Clericorum, &c. Sed cap. *cum desideres, de sent.excomm.* nullum ponit discrimen inter peccata. *Vbi infrà.*

Sed iuramentũ omissum nõ facit absolutionem inualidam. Nec peccat mortaliter non exigens. Et mendicantes impunè possunt vna cũ alijs solemnitatibus omittere.

81 Omissio autem iuramenti, cum requiritur, non facit absolutionem inualidam, cap. *super eo, 2 de sentent excomm.* Ita Gordonus, *tom. 2. lib.7.q.12. c.9.§.3.num.75.* Imò iuramentum non exigere, sicut etiam alias cœremonias in absolutione requisitas omittere, non est peccatum mortale, secluso contemptu, & scandalo. Mendicantes verò, vt obseruat Turrianus *de cens.lib.2. disp.24.dub.3.* habent priuilegium absoluendi sine solemnitatibus. *p.5.tr.9.ref. 23.& 68.*

Censuræ absolui possunt extra Confessionem. Et secũdum aliquos etiam ab absente. Quod dicendum foret de irregularitate ex delicto. Sed an hæc Probabilia, tu iudica.

82 Absolutio à censuris secundum Hurtadum *de excommun.disput.15.diff. 2.num.6.* impendi potest extra Confessionem Sacramentalem, tam ab Episcopo, quàm a Parocho, aut Confessario ordinario vt etiam virtute Bullæ, aut alterius priuilegij, vt dicemus V. *Bull.Cruciatæ, num.48.* etiam, si concedatur in ordine ad absolutionem peccatorum: quia potest quis vti potestate sibi concessa quoad aliquid, & nolle vti in totum. *p.5.tr 9.ref.5.* prope finem. (Et † quia censura non est culpa †) absolutio à censura non habet connexionem cum Sacramento Pœnitentiæ. Vnde etiam docuit Trullench *in Cruc. lib.1.§.7. cap.2. dub.18. num.12.* absolutionem censuratum impendi posse absenti: id tamen propter reuerentiam censuræ, & propter scandalum, non expedire, nisi in aliquo casu rato. Et, quoniam irregularitas, quæ est pura pœna: venit sub nomine censuræ idem etiam dici posset de irregularitate. Sed an hæc sint probabilia alij iudicent. *p.1.tr.2.ref.103.*

Forma Absolutionis cẽsuræ sufficiens est (Absoluo te) si pœnitens significauerit determinatè velit absolui. Secus, si secus.

83 Ad absolutionem censuræ Vgolinus *de cens. tab 1. capit.23.* putat sufficere, si dicatur, *Absoluo te.* Syluester, *v. Absolutio 2.* negat. Ego cum Corneio *in 4. par. disput.11 num.2. quæst.2.* distinguendum puto: &, si pœnitens petat absolutionem censuræ determinatæ, sufficere, quia ratione petitionis verbum *Absoluo* habet suam determinatam significationem: sicut quando absolutio est à peccatis, illud verbum determinatur à peccatis expressis: si verò quis

absol-

absoluatur inuitus, vel absens, non sufficere, sed explicari debere nomen censuræ. *p.5.tra.9.res.41.*

84 Valet autem absolutio censuræ, siue fiat verbis, siue scripto. Et quidem Pontifex alia quacunque actione potest absoluere, alij verò minimè ex *Clem. vlt. de sent. excomm. Ibid. §. Notandum.*

Potest etia absolui verbo, & scripto. Et à Pontifice quocumque alio signo.

85 Solet autem excommunicatio sic absolui: *Absoluo te à vinculo excommunicationis, ob talem causam, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sed, vt patet, non omnia hæc verba sunt de essentia formæ, nec etiam explicatio causæ, nisi absoluendus haberet plures censuras ad significandum à quanam absoluatur. *Ibid.*

Forma absolutionis excommunicat. solita.

86 Potest etiam absolutio excommunicationis validè fieri sub conditione in futurum v.g. *absoluo te, si infra quindecim dies restitues.* Imò talis absolutio est etiam licita, & impleta conditione, habebit effectum; nullo enim iure irritatur, aut fieri prohibetur. Ita Turrianus *de cens. lib. 2. disput. 24. dub. 1.* contra Syluestrum, *v. Absolutio 3. n. 1. p. 5. tr. 9. res. 14.*

Absolutio excommunicationis fieri potest ad reincidentiam validè & licitè.

87 Absolutus ab excommunicatione sub conditione ad reincidentiam (sub hac scilicet forma; *te absoluo ab excommunicatione ad tres dies, vt si intra eos non soluas, reincidas,* in qua nullus significatur respectus ad nouam culpam) si non implet conditionem, etiam absque culpa, secundum Hurtadum *de excommunic. disput. 14. diff. 3. num. 11.* reincidit, ratione culpæ antiquæ: quia pro tempore vltra determinatum non absoluitur, nisi sub conditione operis absolutè, quod si non ponitur, absolutio non perseuerat, sed redit excommunicatio ex vi prioris sententiæ. Sed Auila. *de cens. par. 2. cap. 7. disput. 3. dub. 14.* & alij dicunt, non reincidere absque noua culpa; nam illa absolutio absolutè sustulit excommunicationem, vnde non potest redire, nisi de nouo producatur, quod esse non potest, nisi ob nouam culpam: quia propter eandem bis puniri nequit, vtraque opinio est probabilis, vt ait Præpositus *in 3. p. quæst. 1. dub. 15. nu. 113. p. 5. tr. 9. res. 15.*

Et sic absolutus non adimplens conditionem, etiam inculpatè, secundum aliquos reincidit.

Sed secundum alios non ita.

88 Absolutus ad reincidentiam ad instantiam partis (verbi gratia *absoluo te, si intra triduum soluas*) si creditor proroget terminum, non reincidit elapso termino iudicis. Nam terminus iudicis datus fuit in fauorem partis, quæ proinde prorogare illum potest. Elapso autem termino prorogato, si absolutus non soluerit, reincidit absque nouo consensu iudicis, ex vi præcepti à principio facti. Nam iudex non posuit terminum ad finiendum obligationem, & lationem excommunicationis, sed tantum ad finiendam permissionem, aut licentiam differendi solutionem: igitur post terminum prorogatum perseuerat præceptum Iudicis, & incurritur excommunicatio; non quia pars protestatiuè id faciat, sed indirectè, suspendendo scilicet obligationem naturalem in actu secundo. Ita Hurtado *de excommunic. disp. 13. diff. 5. nu. 15.* & Cornejo *in 3. par. disput. 4. dub. 2. quæst. 3.* contra Vgolinum *de cens. tab. 1. cap. 20. §. 6. nu. 5. p. 5. tr. 9. res. 22. & 65.*

Pars, ad cuius instantiam imposita fuit excommunicatio, nisi infra certum terminũ soluat, potest terminum prorogare. Et termino prorogationis elapso debitor excõmunicationem incurrit: vel si absolutus fuit sub conditione, in eam reincidit.

89 Episcopus, & alij habentes iurisdictionem quasi Episcopalem possunt absoluere ab excommunicatione *si quis suadente,* dummodo sit leuis percussio, & non enormis *p. 9. tr. res. 47.* & si percussio sit regulariter enormis pertinet ad Papam. De Regularibus vide Prælatus, & Episcopus.

A leui percussione clerici etiam habentes iurisdictionem quasi episcopalem possunt absoluere.

90 Absolutio à Censuris potest dari ab habente facultatem absenti, & absq; confessione, siue absoluens, & absoluendus sint extra diœcesim vel absoluens sit in vna & absoluendus in alia. *p. 9. tr. 7. res. 9.* nec tenetur per Epistolam petere absolutionem à Pœnitentiaria sacra *ibid. §. Nota.*

Potest absoluere à censuris vtrique absentibus à diœcesi.

91 Moribundus in articulo mortis, & si signum contritionis non ostendit, absoluendus est ab excõmunicatione, vel alia censura propter multa bona cuenientia, & non peccat nec venialiter, sed aliter patiens confessarius peccaret mortaliter, etiam si absolutio fieret à Clerico, vel laico: nec hæredes tenentur

In articulo mortis potest absolui moribundus etiam si non ostendit signum contritionis. Sacerdos hoc non faciens peccat mortaliter.

adire

adire Papam, vel alium superiorem, & potest defunctus in loco sacro sepeliri, & Missas pro eo celebrare facere. *p.9.tr.7.res.13.& resol.20.tract.6.*

Non est absoluendus. 92 Initiatum tentum prima tonsura, non esse absoluendum à confessario. Quatenus indigeat, & ita practicatur, docet Diana *parte* 10. *tractat.14. resolut.*14.

Tenetur superiori se præsentare. 93 Absolutus ab excommunicatione per inferiorem in articulo mortis, si conualescat, tenetur se præsentare superiori. cor.DD. *parte* 10.*tr.14.resol.65.§. & tamen.*

Est nulla absolutio. 94 Absolutio data ab excommunicato non tolerato extra casum necessitatis est nulla. Auila & alii *p.10.tr.15.r.14.*

Absoluere ab hæresi, & alijs criminibus S. Officij.

Hæresim absoluit Pontifex. † 95 Crimina ad S. Officium pertinentia sunt hæresis, & alia primi Canonis Bullæ Cœnæ, aliaque nonnulla in suis edictis contenta. Hæresis formalis quoad reseruationem, & excommunicationem incurrendam multa requirit, quæ inuenies sub v. *Hæresis.*†

Et Inquisitores. 95 Igitur, præter Papam, possunt absoluere ab hæresi DD. Inquisitores, præsertim Hispaniæ, & per consequens Siciliæ: non solum in foro externo, sed etiã in foro conscientiæ. Ita Philippus de la Cruz *t.1.§.16.n.1.* & alij multi contra Castrum *t.1.tr.4.disp.4.punct.3.§.3.n.3.p.1.tr.5.res.3.& p.4.tr.8.r.35.*

Seorsim: Nota verò, hanc facultatem competere cuilibet Inquisitori, & non toti Consistorio. Ita Villalobos *to.2.tr.1.diff.12.n.7.* contra Henriquez *apud ipsum.* Vnde quilibet Inquisitor potest eandem facultatem cuilibet Confessario subdelegare. Addit Homobonus *tr.12.cap.2.q.4.* Inquisitorem hæc posse, etiam si non sit Sacerdos: quia talis facultas non illis conceditur in ord. ad Confessionem Sacramentalem; nec tamquam quid annexum Ordini, sed officio. *p.1.t.5. res.3.§.Notandum.*

Et secundum aliquos etiam non Sacerdotes. Olim occultum absoluebat etiam Episcopus. Modo non ita. 96 † Præter Inquisitores, Tridentinum *sess.24.ca.16.* hanc facultatem concessit Episcopis in foro conscientiæ tantùm, si hæresis sit occulta: non tamen eius Vicario ad id specialiter deputato. † Sed hæc facultas reuocatur quotannis per clausulam *Bullæ Cœnæ*, vt patet ex disertissimis verbis ipsius Bullæ nouissimæ editæ à Gregorio XV. & aliis declarationibus Pontificum, & Cardinalium. Et ita docent Faber *in 4.dist.25.q.1. disput.3. cap.4.num.126.* Hurtado *de excomm.disp.15.diff.3.numero* 11. & alij *p.1.t.5. resol.2.* in fine.

Sed multi tenent, posse etiam nunc. *p.3.tom.6.res.92.* initio. *p.4.t.4.res.239.& par.5.t.15.res.43.* in fine. Sed Granado *in 2.2.contr.3.tr.15.dis.14.sect.2.num.8.* Rodriquez *qq.Reg.tom.1. q. 20.ar.*10. & alii putant non reuocari, nisi quod hæresim publicam (qualis secundum Granadum est, quæ scitur à maiori parte communitatis, quæ saltem constet decem personis; secundum Rodriquez, etiam illa, quæ committitur cum complice. *p.4.t.4.res.239.§.1.* in fine.) Declarationes verò Pontificum, & Cardinalium non esse authenticas. Ratio autem illorum est: quia correctio iuris communis, maximè Tridentini, quod summi Pontifices semper magni fecerunt, vitari debet, quoties absque incommodo vitari potest. Et alioqui, cum res sit tam grauis, & scientibus Pontificibus litigetur, si ipsi hanc sententiam non admitterent, deberent speciali decreto id declarare.

Et talem facultatem delegare pro vna vice. *p.1.t5.res.2.* initio. *p.4. tr.4.resol.239.& p.5.t.13.res.43.in fine.* In qua sententia, Granado *l.c.nu.7.* contra Molinam *de iust.tr.5. disp.18.num.1.* tenet, Episcopum concedere posse hanc facultatem alicui in casu particulari pro illa vice, quia Concilium solùm exclusit Vicarium specialiter deputatum ad omnes casus hæresis contingentes. *p.1.t.5.res.2.§. Notandum est etiam secundum*

Et posse absoluere hæreticum subditum extra Diœcesim, & extra Confessionem. *par.3.tomo.6.res.92.& p.tr.4.res.239.§. Nota tertio. & p.6.t 2.r.13.* Et Ioannes Henriquez *comp.cas.mor. cap.20. num.64.* quod, si quis non potest adire Episcopum pro absolutione hæresis occultæ possit illum absoluere absentem

ab

ab excommunicatione: quia excommunicationis absolutio non est Sacramentalis: sublata autem excommunicatione, hæresim nō remanere reseruatā, sed à quocumque Confessario absolui posse. *p.1.t.5.res.2.in §.vlt.* & *p.5.t.13.res.43.*

Addit etiam Sanchez *to.1.lib.2.c.11.n.13.17.* Episcopum posse suum subditum hæreticum extra diœcesim existentem absoluere, sicut etiam si vterque reperiatur extra diœcesim. *p.1.t.5. res.2.* in fine. Et ex Granado, quomodocumque ad diœcesim suam pertineat. *p.4.t.4.res.239.§. Nota secundo.*

97 Verum his omnibus non obstantibus, puto sententiam contrariam esse prorsus tenēdam, quam me citato, tenet etiam Trullench. *in Decal.to.2.l.1.c.3. dub.4.n.11.* & alij. quod scilicet per Bullam Cœnæ sit Episcopis reuocata facultas absoluendi ab hæresi occulta, & alijs casibus in ipsa contentis. Et ratio est, quia in Bulla Cœnæ adest clausula derogatoria non obstantibus, &c quæ licet sit generalis, sufficitur tamen ad derogandum Concilium *p.7.t.2.res.23.* At contraria sententia prorsus tenenda.

98 Quoad Regulares, multi docent, eorum Prælatos posse suos subditos hæreticos occultos absoluere. Et ita docet Suarez *de Relig to.4. li.2.c.21.nu.10.* in supra allata sententia, quod Episcopus possit suos. Et hoc ex priuilegio Pij V. apud Bullarium Rodriquez, *fol.920.* tribuente Prioribus Dominicanis (ac proinde omnium Religiosorum Prælatis) erga suos subditos in foro conscientiæ tantùm & per seipsos, omnem facultatem absoluendi, & dispensandi, quam habent Episcopi vigore Tridentini. Quod quidem priuilegium non derogatur per Bullam Cœnæ: tum quia singuli Pontifices illud & cætera Regularium priuilegia confirmant, quod frustra facerent, si mox in Bulla Cœnæ essent reuocaturi: tum etiam, quia Bullæ Cœnæ non prohibentur Religiosi absoluere ratione priuilegiorum, sed prætextu, hoc est, velamine falsi cuiusdam priuilegij. Et ita intelligenda sunt verba eiusdem Bullæ Pij V. *concedendorum, & innouandorum,* vt docent Sousa & alij. Adde quod Gregorius XIII. concessit Societati (& per communicationem omnibus Religionibus) vt concessiones, & priuilegia ipsi concessa non censeantur reuocata per Bullam Cœnæ. Quid si dicas cum Sanchez *sum.to.1.lib.2.c.11.nu.7.* in dicto priuilegio Pij V. non exprimi hæresim, ac proinde non censeri concessam. Respondeo cum Suarez *vbi supr. n.10.* satis exprimi, cum non excipitur. Nam quandocunque Pontifices in generalibus indultis nolunt hæresim comprehendere, expresse illam excipiunt. Adde, quod in dicto priuilegio expresse conceduntur casus concessi Episcopis in Tridentino, in quo hæresis exprimitur. Sed præter priuilegium Pij V. asserunt Patres Societatis, eorum Generalem, & Prouinciales habere priuilegium Gregorij XIII. absoluendi suos ab hæresi occulta. Et hanc facultatem, ait Suarez *ubi sup.l.9.c.2.n.27.* posse à Prouinciali specialiter delegari, quamuis non generaliter, si ampliorem à Generali non habeat facultatem. Eamdem facultatem concessam reperies ab Alexandro VI. Prælatis Minorum apud Portellium *dub.Reg.V.Hæresis, n.2.* Idemque de Prælatis Regularibus quoad suos subditos. Ex Priuilegij Pij V. Gregorij XIII. Et Alexandri VI.

Verùm, his non obstantibus negatiua sententia tenenda est, & de hoc amplius non est dubitandum, stante decreto S. D.N. Vrbani VIII. ann.1628. reuocante in ampla forma omnia Regularium priuilegia absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, vt est hæresis. Vnde omnia supradicta corruunt. Adde quod priuilegium Gregorij XIII. habet difficultatem per aliud priuilegium eiusdem Gregorij, vt aduersus Peregrinum apud ipsum obseruat Leone *to.2.recoll.11.num.209.* *p.1.t.5.res.6.* & *p.3.tit.2.res.122.* Sed hæc opinio non est tenenda. Nam Vrbanus VIII. omnia hæc priuilegia reuocauit.

99 Sed, an absolui possit hæresis occulta virtute Iubilæi plenarij, concedentis facultatem absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, absolutè, & absque vlla limitatione? Affirmatiuè respondent Peyrinis *de priuileg. Minim. tom.1.const.IV.Sixti IV.§.5. num.20.* & alij. Et ita decisum in sacra Pœnitentiaria, & seruari in praxi, testatur Filliucius *to.1.tr.8.c.10.num.165.* Ratio est, quia, ex quo hæc quæstio agitari cœpit inter Doctores, Pontifices in nonnullis Iubilæis hæresim expresse excipiunt, ad tollendam difficultatem, vnde An verò hæresis occulta absolui possit per Iubilæum plenarium?

quando

quando non excipiunt,signum est, velle illam concedere, *p.1.t.5.res.1.§.respondent*. Imò Bossius *de Iubil.sect.1.cas.9.n.3.* probabile putat, absolui posse etiam quando excipitur:nam intelligenda est excipi notoria; occultam enim absoluit Episcopus:& alioqui id videtur necessarium acquirendæ ab omnibus Indulgentiæ. Sed non est admittendus. Nam,si hodie stylus Romanæ Curiæ non admittit absolutionem hæresis occultæ virtute Iubilęi,quando non excipitur,quanto minus absolui poterit,quando excipitur *p.5.t.12.res.35.* Imò existimo cum Suarez *de fide disp.21.sect.4.nu.21.* non posse absolui, etiamsi non excipiatur. Nam ita habet stylus Romanæ Curiæ, & declarauit Greg. XIII. apud Ricciullum *de iur. pers.l.5.t.14.n.7.* Sed prima opinio est etiam probabilis. Et ad stylum Curiæ respondeti potest,quod fundatur in probabilitate nostræ opinionis,quæ tamen nō tollit probabilitatem oppositæ. Adde etiam, quod stylus Curiæ variatur pro varietate Pontificum. Ad declarationem autem Gregorij, responderi potest, non esse authenticam. *p.1.t.5 res.1.& p.5.t.12.res.35.*

Negatiuè respondeo.

Sed contraria sententia est probabilis.

100 Et his displicet Sancio *select.dis.44.n.23.& disp.48.n.52.* quod Vasquez *in 3.p.tr.4.dub.19.n.15.& 16.* obseruat,nimirum,Inquisitores punire solitos Cōfessarios absoluentes hæresim occultam virtute Iubilæi plenarij: Nam,cum tales, vtantur opinione probabili,nec culpam committunt,nec pœna digni sunt, *ex l.si putatur ff.ad leg. Aquiliam,c satis peruersum,dist.56.c.inuentum.* Sed ego id remitto DD.Inquisitorum arbitrio. *p.4.tit.8.res.109.*

Vnde Confessarius hanc facultatē exercēs secundū Sāctium puniri non potest.

101 In articulo,aut periculo mortis,hæresim absoluere potest quilibet Confessarius id omnes DD.concedunt Imò ipse puto cum Sanchez *sum.tom.1.l.2. c.13.n.14.* id procedere etiam,si Episcopus vel Inquisitor adesset. Vnde, si reus damnatus ad mortem,vulgo *in capella* inueniretur hæreticus,non esset petenda facultas ab Inquisitoribus, sed à quocunque Sacerdote absolui posset: nam esset in mortis articulo constitutus,non secus,ac qui ex morbo,& in mortis articulo, sicut etiam in periculo cessat omnis reseruatio, & omnes Sacerdotes habent æqualem potestatem,vt diximus supra de reseruatis in genere. Verum est quod Suarez *to.4.disp.30 sect.3.n.6.* vult hæreticum ita absolutum,si superuiuat; teneri adire summum Pontificem, non vt iterum absoluatur, sed vt eius mandatis obtemperet, & hoc sub pœna reincidentiæ. Sed,si aliquod onus restat, dico cum Henriquez *lib.6.cap.10.n.3.glos.lit.G.* sufficere, quod talis iterum ab Episcopo, vel Inquisitore absoluatur. Nam prior absolutio conditionata non obstat, quin iterum absolui possit absolutè. *p.5.t.5.& res.5.& p.13.res.12.*

In articulo, & periculo mortis potest hæresim absoluere quilibet Sacerdos. Etiā Superiore præsente.

Sed cum onere comparendi coram Pontifice.

Vel Inquisitore,si superuiuat.

102 Sed quid, si hæreticus sit damnatus ad comburendum, quia moritur negatiuus,velit tamen in foro conscientiæ Deo conciliari? Sanchez *sum.tom.1. l.3.c.7.num.10.* docet. talem non esse absoluendum, propter scandalum,quia mori præsumitur hæreticus. Sed Portellius *add.ad dub. Reg.v.solicitare fœminas,nu.24.* contrarium docet,& hæreticum à publica Confessione excusari,sicut cæteri rei,qui negatiui moriuntur Imò magis, quanto maiorem infamiam affert hæresis, quàm cætera crimina. Scandalū verò cessare, quia omnes sciunt, solere reos negare,& nihilominus verum sacramentaliter confiteri. Et hanc opinionem testatur in praxi seruari à viris doctis,hæreticos ad patibulum comitantibus. Hanc etiam sententiam docet nouissimè Mendoza *de fid.vol.1.disp. 86.sect.2.§.29.* & Suarez *disp.23.sect.2.num.5.* contrariam docentem interpretatur in hoc sensu, quatenus neget absoluendum hæreticum negatiuum auctoritate iudicis accersentis Confessarium, &c. quia, cùm non sit Ecclesiæ reconciliatus,non debet iuridicè tolerari. At verò, bene absolui posse à Sacerdote auctoritate priuata, quia leges conscientiæ aduersantur legibus for. *p.1.t.5.res.8. §.Pro coronide & p.5.t.4.res.78.*

An verò absolutio danda sit hæretico negatiuo, iam iam comburendo?

Res in ambiguo.

Mendoza resoluit cum distinctione.

103 † Extra periculum mortis non potest hæreticus absolui,nisi à Papa,vel Inquisitore. † Vix autem contingere potest, ait Granado *in 2.2.contr.1 tr.15. disp.16.sect.4.num.18.* in quo nec Papa adiri possit,nec Inquisitor,vel Episcopus, qui ex probabili sententia potest hæreticum absoluere. Quod si casus contingat,

Hæreticus occultus, si non potest absolutionem obtinere.

tingat, & Episcopus, ac Inquisitores nollent absoluere, existimantes, se facultatem non habere, nec etiam ab aliquo alio absolui posse. *p.4.t.4.res.*242. Impeditus impedimento perpetuo adeundi Pontificem potest absolui. Decastillus. *p.*11 *res.*2. Posset nihilominus hæreticus occultus, ad vitandam infamiam, &c. communicare, vel celebrare post actum contritionis elicitum. Si verò existimat, se non esse contritum, debere conteri inferiori Sacerdoti, iuxta doctrinam Reginaldi *t.*1.*li.*8.*c.*7.*n.*87. nam probabile est, absolui posse, quidquid alij contradicant Pius addit Fagundez *p.*1.*l.*3.*c.*12.*n.*12. nimirum talem, postquam absolutionem impetrare non potuit, nec Romam ire potest, aut mittere, communicare, & celebrare posse contritum, etiam secluso scandalo & periculo infamiæ. Quod an sit probabile, alij videant: Mihi enim non placet. *p.*1.*t.*5.*res.*4. & *p.*7.*t.*2.*res.*23.§.*Not.* — Poterit ad vitandam infamiam celebrare contritus. — Vel Sacerdoti inferiori confessus.

104 Sortilegium magia, lectio librorum prohibitorum, & alia crimina contenta in primo Canone Bullæ Cœnæ, & in Edicto DD. Inquisitorum, absoluere potest Confessarius virtute Cruciatæ, quæ concedit absolutionem omnium casuum papalium, excepta hæresi, Ita Henriquez *li.*6.*c.*16.*n.*2. & alij. Et Filliucius *to.*1.*tr.*16.*c.*3.*n.*49. notat per Cruciatam casus primi Canonis Bullæ Cœnæ absolui posse semel tantùm in vita, & semel in morte: alios verò contentos in Edicto Inquisitorum, toties, quoties. — Casus sapientes hæresim secundum aliquos absolui possent per Bullam.

105 Igitur, secundùm hanc sententiam, quamuis Episcopi non possent absoluere hæresim, absoluere tamen possent sortilegium, maleficium, &c. Et ita docet in terminis Homobonus *p.*1.*t.*5.*c.*6.*q.*31. (Et ego existimo cum Granado hæreticum purè externum non incurrere excommunicationem, & à quocunque Confessario absolui posse. *p.*4.*t.*4.*res.*240 in fine.) Quamuis Fernandez *p.*3 *c.*§.16.*sect.*1.*n.*1.& alij dicant eos, qui non possunt absoluere ab hæresi, neque absoluere posse a sortilegio maleficio. *p.*1.*t.*5.*res.*7. — Et ab Episcopo.

106 Sed quid dicendum de eo, qui vi, aut dolo fidem apud infideles exterius negauit, sed tamen corde retinuit? Valerus *v. Hæresis, diff.*2.*n.*1.& alij dicunt, talem non incurrisse excommunicationem, & si hunc casum non sibi reseruauit Episcopus à simplici Confessario absolui posse, Quod etiam asserunt, alij nõ vulgares. Sed multi existimant, hunc casum esse reseruatum DD. Inquisitoribus in eorum Edicto, ac proinde absque illorum auctoritate, & absque Bulla absolui non posse. *p.*3.*tit.*4.*res.*143. Certum tamen est, non esse reseruatum in Bulla Cœnæ, & † seclusa reseruatione Inquisitorum † à quolibet Confessario absolui posse. *p.*4.*tit.*4.*res.*240. in fine. — Et negatio fidei exterius solummodò facta à quocunque cõfessario.

107 Affirmat tamen Portellius *add. ad dub. Reg. v. sollicitare fœminas, n.*24. cum alijs, regulares, virtute suorum Priuilegiorum posse absoluere à casibus contentis in Edicto Inquisitorum cum suis excommunicationibus, seclusis illis, qui continentur in Bulla Cœnæ. Nam in comp. Teatinorum habetur, quod omnes Confessarij approbati iuxta formam Tridẽtini, absoluere possint quoscunque fideles ab omnibus peccatis & censuris reseruatis, exceptis contentis in Bulla Cenæ. Deinde, si Confessarij Regularium absoluunt casus papales, multo magis absoluere poterunt reseruata Inquisitoribus. Et tandem, qui excommunicatio absolui potest à delegato Superioris eius, qui eam tulit: Regulares verò sunt delegati Pontificis, qui est Inquisitorum superior. *p.*1 *t.*5.*res.*8. — Idem multi affirmãt de Confessarijs Regularium. — Quod probant ex priuilegio.

ACCESSVS AD MONIALES.

1 † Accessus ad monasteria Monialium est omnibus; tam laicis, quàm Ecclesiasticis, vetitus *in cap. periculoso de statu Regul. in* 6.*cap. Monasteria, de uita, & honest. cler.* Et peculiariter Religiosis ex decreto Sacræ Congregationis, iussu D.N. Sixti V. edito, an. 1590. Accedere autem dicitur ad monasterium, qui ad eum locum se transfert, vt Monialem alloquatur, inspiciat, vel ab illa inspiciatur, Ita Bonacina *de clau.*4.3. *punct.*1. in fine. † Aduer- — Accessus ad Moniales omnibus prohibitus. — A Summo Pontif. & Sacra Congreg.

te, quod in cap. *Monasteria*, prohibetur frequentatio monasterij Monialium. Sed quamuis Llamas *in meth. Curat. App.* §.4. teneat, frequentantes sine causa legitima peccare moraliter: ego tamen cum Sanchez *in sum. to.2 lib.6.c.16.nu.120.* id non probo si absint scandala, prauus finis, &c. Quamuis scandalum ferè semper adsit. *p.3.t.2 ref.48* §. *Et tandem.*

Et alicubi, etiam ab Episcopis.

Sed an prohibitio Episcopi comprehēdat monasteria subdita Regularibus?

2 Præter leges Papales prædictas, extat alicubi constitutio Episcopalis prohibens sub excommunicatione, nè quis ad Monasteria Monialium accedat, & alloquatur. Quæ excommunicatio secundum Riccium apud Bariolam *Aph. v. Episcopus.* §. *vlt.* incurritur etiam ab eo, qui accedit ad monasteria subiecta Regularibus: quia Episcopi per Trident. facti sunt Sedis Apost. delegati pro conseruanda Monialium clausura Genuensis apud eundem *ibid.* id negat. Bonacina *de cens. disp.1.q.1.punct.11.n 9.* distinguit, & incurrere inquit accedentes, quia accessus fit in territorio Episcopi, non incurrere verò alloquentes, quia allocutio fit in loco exempto. *p.5.t 9.ref.71.*

Discors opinio.

Vide V. *alloqui Moniales.*

Alloqui cum conuersis monialium incurritur in censuras Episcopi.

Per signa & nutus etiam.

3 Alloquentes cum conuersis Monialium incidunt in censuras latas ab Episcopo, & Regulares in pœnas. *Dec. Sixti V. & S. Congreg.* Ioseph de Ianuario, & alij. *p.10.tr.14.ref.51.* sic etiam alloquentes cum monialibus per signa, vel per nutus *ibid. DD.* Sed si aliquis.

Peccat mortaliter.

Ligantur censuris Episcopi.

Potest cum indefinita toties & quoties.

4 Regulares alloquentes cum monialibus absque licentia, peccant mortaliter. Pax Iord. & alij *ibid. ref.52.* & incidunt in excommunicationem ab Episcopo latam. Congr. Card. 9. Aprilis 1587. *ibid. ref.53.* & qui licentiam Indefinitam obtinuit potest toties, & quoties opus fuerit alloqui cum Monialibus, Ioseph de Ianu. & alij *ibid. ref.54.*

ACCVSARE.

Potest accusare.

Licita est dilatio.

1 Potest quis accusare aliquem, qui occidit patrem, fratrem, &c. & dolet de ea re, & offert sufficientem pecuniarum satisfactionem pro damnis inde allatis. Arriga. & Iudex dilationem faciés secluso animo vindictæ dilatio est omnino licita. Dian. *p.10.tr.16.ref.43.*

ADVLTERIVM.

Adulterium quid, Et quale peccatum.

Ex adulterio cū promissione coniugij oritur impedimētum criminis.

1 † Adulterium est illicitus cum persona coniugata concubitus. Triplex autem est. Primum, coniugati cum soluta. Secundum, soluti cum coniugata. Tertium coniugati cum coniugata. Est grauius peccatum fornicatione: Nam continet totam illius malitiam, & præterea iniustitiam contra ius alterius coniugis † Sed hanc malitiam non habet delectatio morosa circa coniugatam. Vide V. *Delectatio morosa, num. 5.*

Et, si fit post coniugium, impedimētum petendi debitum.

2 Ex adulterio cum promissione contrahendi post obitum viri, oritur impedimentum criminis matrimonium dirimens, de quo vide V. *Impedimenta matrimonij n.8. & 9.*

3 † Ex adulterio oritur in adultero coniugato impedimentum petendi debitum ab altero coniuge. Non enim potest debitum petere de iure, vt poterat; quia hoc ius amittit in pœnam adulterij. † Nisi coniux nescia sit adulterij. Ita Coninch *de sacram. disput.23.dist in.12. num.87. part.3. tract.4 resolut.287.* in fine.

An maritus possit interficere vxorem comprehensam in adulterio?

Minimè.

4 Castillo *in l.82. Tauri, nu.6.* & alij, quorum opinionem probabilem iudicat Lessius *l.2.c.9.dub.5. num.16.* docent, maritum posse tuta conscientia interficere vxorem comprehensam in adulterio. Quia *in l. merito, ff. de adulteris,* & in *l. Gracchus. eod. tit.* maritus instituitur minister iustitiæ, eique datur facultas eam occidendi non secus, ac post causæ cognitionem & sententiam latam datur carnifici. Sed hæc opinio prorsus non est tenenda. Et Pontius

de

Digitized by Google

*de matrim.lib.9.cap.15.num.*20. illam improbabilem, & falſam exiſtimat. Nam cap. *inter hæc.* Nicolaus Pontifex dicit, non licere ſecundum leges Eccleſiaſticas, vxorem adulteram interficere. Alia argumenta, & ſolutionem contrariorum, vide apud Pontium. Et de hoc non eſt amplius dubitandum. *p.3.tra.4.reſolut.*223.

5 Poteſt tamen maritus vxorem dimittere propter adulterium occultum, quod probare non poteſt, ſublato ſcandalo. Et ratio eſt, quia, quamuis in capit. *ſignificaſti*, & cap. *porro de diuortijs*, prohibeatur diuortium ante iudicium Eccleſiæ, etiam in caſu adulterij: tamen hæc lex fundatur in præſumptione fraudis qua ceſſante, etiam in particulari, ceſſat lex, vt dicemus v. *Lex num.* 19. Et, cum defectus probationis non ex culpa ſua, poteſt ſibi ius dicere, & ſugere in partes longinquas. Ita Rebell. *p.2.li.2.q.*17.*n.*2.&alij contra Pontium *de matr.lib.9.c.18.n 6.p 3.tr.4.reſ.*257. Quod ſi vterque coniux ſit reus adulterij, neuter poteſt ab alio diuertere, quia diuortium ſoli innocenti conceditur. Nec refert, vter prius crimen commiſerit, aut vter ſæpius, aut ſi quis publicè, alter verò occultè. Nam vterque veram fidem matrimonij fregit. *Ibid.§.Notanda.* Vt autem diuortium fiat iudicio Eccleſiæ, vltra prædicta, requiritur, quod adulterium ſit notorium ex *d.c.ſignificaſti.* Facto autem diuortio per ſententiam iudicis coniux innocens, quamdiu non mutat ſtatum adhuc habet ius reuocãdi ad ſe coniugem nocentem, & quodcumque votum, etiam ſolemne caſtitatis illius irritare. Ita Pontius *ibid.c.19 nu.3.& 4.* Sed Coninch *de Sacr. diſp* 35. *dub.5.concl.4.nu.26.* putat, quòd ſi coniux adulter iam emendatus, ſæpius, & inſtanter petijſſet admitti, & innocens abſolutè negaſſet, poſſet ille Religionem ingredi, aut ordines ſuſcipere. Quia non poteſt alter illum cogere, vt de ſuo ſtatu incertus perpetuò maneat, nec animæ ſuæ, aliquem ſtatum eligendo, conſulat. *p.3.tr.4.reſ.257.§.Secundò.*

Poteſt tamen dimittere ceſſante ſcãdalo.

Et ſi ipſe non eſt adulter.

Vt Eccleſia concedat diuortium, adulteriũ debet eſſe notorium. Poſt diuortium coniux innocens retinet ius ad ſe reuocandi nocentem. Sed, ſi is emendatus poſt multas inſtantias nõ eſſet admiſſus, aliqui dicũt. poſſe votis ſolẽnibus ſe aſtringere.

6 Vxor adultera ſecundum Molin. *de iuſt.to.1.tr.2.diſp.*94. & alios tenetur lucrum ex adultero acquiſitum reſtituere marito. Quia is eſt dominus actuum coniugalium ipſius. Niſi tamen accepiſſet ab eo, qui alienare non poterat, vt eſt Religioſus, filiusfamilias, &c. Et hoc quidem ſecretò, vt ſuæ famæ non deroget. Sed contraria ſententia Megalij *in p.2.li.2.c.32.q.... nu.24.* eſt probabilior. Nam iniuria adulterij non eſt pecunia compenſabilis. Et ex alia parte mulier quamuis ex fornicatione illicitè acquirat: tamen acquiſita licitè retinet. Ita Leſſius *li.2.c.10.dub.5.p.2.tr.17.reſ.7.*

An adultera teneatur turpe lucrum reſtituere marito?

Non tenetur.

7 Adulter, qui filium ſuſcepit ex adultero, & illud reliquit cum filijs legitimis mariti adulteræ tenetur ſecundum Leſs. *de iuſt.li.2.c.10.dub.6.nu.46.* & DD. communiter non ſolum reſtituere alimenta, ſed etiam damnum hæreditatis, quæ legitimis hæredibus adimitur: & ſi eſt fœmina, damnum dotis, quam tradidit illi pater putatiuus, exiſtimans eſſe propriam filiam. Nam ad hæc omnia tenetur adultera, & ipſe non minus quam ipſa, eſt cauſa talis damni. Sed Dominicus Sotus *de iuſt.li.1.q.7. art.2.* putat, ſolam adulteram teneri ad hæc damna reſarcienda, quæ prolem adulterinam ſuppoſuit pro legitima. Et ratio eſt: quia adulter non eſt cauſa proxima iſtorum damnorum, ſed tantum remota. Ipſe enim non intendit generare, ſed tantum explere libidinem: Vnde ſicut ſi adultera procuraſſet abortum, ipſe non eſſet propriè cauſa abortus, quia prolem ſubminiſtrauit, ita nec cauſa damnorum, quæ orta ſunt ex ſuppoſitione filij ſpurij pro legitimo: quia æquè concurriſſet ad vtrunque. Hæc opinio eſt probabilis. At docent Confeſſarij, quod adulter in iſto caſu tenetur ſaltem ad alimenta, quę impenduntur proli a tertio ætatis anno & deinceps, quouſque parentes tenentur filios alere, etiamſi non fuerit cauſa ſuppoſitionis. *p.2.t.17. reſ.*55.

An adulter teneatur ad alimenta damna hæreditatis, &c. quæ oriuntur ex ſuppoſitione ſui filij ſpurij inter legitimos adulteræ?

Aliqui affirmant.

Alij negant, & probabiliter docent, ad hæc ſolum teneri ipſam adulteram.

Sed certum eſt adulterum teneri ſaltem ad alimenta.

8 Si adulter in adulterio deprehenſus, à marito adulteræ inuaditur, & illum cum moderamine inculpatæ tutelæ occidit, ſecundum Rebellium *p.1. lib.3. q.12. num.*6. tenetur reſarcire damna ex illius morte ſecuta, quia ipſe illum prouocauit per iniuriam adulterij. Secundum Leſſium *lib.2.c.9.dub.n.37.*

An adulter occidens maritum adulteræ ſe inuadẽtem cum moderamine teneatur ad damna, &c.

non tenetur. Quia habet ius illum occidendi, vt se defendat, & ille non habet ius illum inuadendi Stronerdorff in 1.2. q.68. disp. vn. n. 2. concl. 6. conatur has opiniones conciliare: docetque primam procedere, quando post datam tam grauem causam inuasionis, ipse non quærit alia media euadendi, scilicet fugiendo, petendo veniam, &c. Nam in hoc casu excedit modum iustæ defensionis, & committit culpam latam. Secundam verò procedere, quando tentatis omnibus medijs, adhuc inuasor persistit, & vult illum occidere. Quia tunc vtitur iure suo. Sed mihi sententia Lessij magis placet, Nam talis occisi, non est culpabilis in se, quia, vt supponimus, est iusta defensio. Neque in causa quia adulterium est causa remota occisionis mariti, nam frequentius ex eo procedit mors adulteri, quàm mariti. Ita etiam Mogal. in p.2. lib.3. c.1. n.10 p.5. t.4. ref.47. An verò in tali casu adulter fiat irregularis, sicut etiam in casu, quo maritus occidit vxorem adulteram, vide v. Irregularitas, n.42.

Prima opinio affirmat.
Secunda negat.
Tertia distinguit.
Sed secunda magis placet.
An verò fiat irregularis, vide suo loco.

9 Adulterium quoad pœnam sanguinis imponendam pertinet ad iudicem laicum. Quoad alias est misti fori, & datur locus præuentioni. Ratio est, quia in adulterio peccatur contra Sacramentum Matrimonij, & sic aliquo modo contra Ecclesiam, & continet in se sacrilegium, vt ait Imperator in l. quamuis, C. de adult. Ita Layman li.4. tr.9. c.2. n.5. & Canonistæ communiter contra Pereiram p.2. c.56. nu.11. in causa diuortij tam perpetui, quàm ad tempus, solus Iudex Ecclesiasticus est competens, qui dum hanc causam discutit, potest etiã cognoscere de causa alimentorum, & dotis amittendæ, tamquam accessoria. Si verò causa principalis verteretur de dote, pertineret solum ad Iudicem laicum. Vide Barbosam de pot. Episc. p.3. alleg.84. p.1. t.2. ref.87. & p.4. t.1. ref.16.

Adulterium quoad pœnam sanguinis spectat ad forum laicale.
Quoad alias est misti fori.
In causa verò diuortij, & alijs accessorijs est fori Ecclesiastici.

ADVOCATVS.

1 ADuocatus potest patrocinari alicui causæ habenti opinionem probabilem, probabiliori reiecta. Ita DD. communiter. Qui tamen aduertunt, in tali casu debere manifestare clienti minorem probabilitatem suæ causæ, aliàs teneri restituere illi damna, & expensas. Puto autem patrocinari posse causæ minus probabili, etiam sanguinis, & amissionis omnium bonorum. Nam in his causis cliens potest litigare. Ita Villalobos to.1. tr.1. diff.14. n.5. & alij contra Malderum in p.2. q.19. art.5. disp.86. ass.8. p.2. to.13. ref.4. p.9. tr.8. ref.62.

Aduocatus potest patrocinari secundũ opinionem minus probabilem.
Etiam in causa sanguinis, & amissionis omnium bonorum.

2 Reprehenduntur autem Aduocati à Sancio dis.4. sel. num.63. quod timeant sequi opiniones Donelli, Cuiacij, & similium Iuristarum, dicentes, opin. istorum esse solùm speculatiuè probabiles, minimè verò sequendas in praxi. Reprehendit autem, quia omnis opinio speculatiuè probabilis, est etiam probabilis practicè: probabilitas enim practica oritur à speculatiua tamquam effectus à causa. p.2. t.13. ref.5.

Nec abhorrere debet ab opinionibus Donelli & similium, secundum Sancium.

3 Potest verò Aduocatus patrocinari, non solum in causa probabili, sed etiam in dubio. Nam ipse nec sententiam profert, nec iudicem cogit proferre: sed solùm proponit clientis iura: quod in causa dubia non est iniustum, sed iuuat, vt causa à iudice melius expendatur. Ita Lorca 1. p.2. disp.39. memb.2. & alij. Et hoc procedit etiam in causa criminali, & si ipse patrocinetur actori. Nam est eadem ratio. Quamuis enim iudex in dubio facti non possit reum condemnare, ipse tamen ab illo non hoc petit, sed solummodo factum proponit, vt causa expendatur. Ita Merolla to.1. disp.2. c.4. coroll.6. n.56. contra Salas in 1.2. tr.8. disp. vnic. sect.11. n.108 p.2. t.13. ref.6. & p.4. t.3. ref.47.

Aduocatus patrocinari potest in causa dubia.
Etiam criminali, & contra reum.

4 Probabile est. Aduocatum teneri de culpa leui, vt docent Villalobos to.2. tr.10. diff.4. n.10. Valerus diff. vtriusque fori, v. damnum, diff.1. n.7. & alij. Sed probabile etiam, non teneri, vt docet Lessius lib.2. c.7. dub.7. n.31. & 32. Azorius p.3. lib.13. c.29. dub.5. & alij. Quia nemo tenetur in officio esse prudentior, & diligentior, quàm passim homines eiusdem officij esse solent. Itaque, si Aduocatus causam amittat, eo quod non præstitit diligentiam, quàm diligentissimus

An aduocatus teneatur de culpa leui? Vtrumque probabile.

&

& doctiſſimus præſtitiſſet, non tenetur ad reſtitutionem; ſi bona fide præſtitit diligentiam, quam diligentes & docti Aduocati præſtare ſolent, *par.2.tr.15.reſolut.59.*

5 Aduocatus ſecundum Flores de Mena *lib.1.q.8.nu.54.* non poteſt recipere à cliente ſalarium annuum, ſi in aliquo anno nullas cauſas aduocauit. Quia ſalarium ei debetur pro labore. Secundum Gutierez *lib.1.q.32.nu.1.* & 2. poteſt recipere. Primò, quia non ſtetit per eum, quin aduocaret. Deinde, quia in illo anno habuit obligationem ad aduocandum in habitu, quæ obligatio eſt pretio æſtimabilis: maximè, quia non poteſt contra ſuum clientem aduocare, & ſic amittit ſalarium, quod recipere poſſet ex parte contraria. Et tertiò, quia, ſi in illo anno cliens plures cauſas habuiſſet, reſpectu quarum ſalarium eſſet exiguum, non poſſet Aduocatus petere maius. Sed ego puto cum Rebellio, *p.2.lib.22.nu.7.* & 8. ſalarium talis anni non integrum ſoluendum eſſe, ſed diminuendum arbitrio boni viri. Nam, ſi cliens in illo anno habuiſſet cauſa, ipſe multos labores ſuſtinuiſſet, quos de facto non ſuſtinuit. Niſi talis eſſet ingenij, vt mallet laborare, quàm otiari; in quo caſu ex hoc capite non eſſet ei ſalarium diminuendum, *p.2.tr.15.reſ.42.* Aduerte etiam, quod, quamuis non poſſit cliens, & Aduocatus paciſci de ſumenda quarta verb.grat. vel tertia lucri parte, († *ex l.ſumptus,ff. de pactis.*) † DD. communiter: id tamen procedit in foro fori, eo quia Aduocatus, in tali cauſa præſumitur modum legitimum patrocinandi peruertere; tamquam agens rem propriam: non autem in foro conſcientiæ, ſi præſumptio deficiat, quia nimirum cauſa eſt iuſta, & ipſe benè gerit, &c. Ita Victorellus *in Man. Nauarr.20.nu.30.p.2.t.16.reſ.47.* Cum qua etiam limitatione.

An aduocatus poſſit recipere ſalarium annuum à cliente, cuius nullam cauſam in illo anno patrocinatus eſt?
Aliqui negant.
Aliqui affirmant.

Ego exiſtimo ſumere poſſe diminutum.
Et paciſci poſſe cum cliente de quota lite.

6 Aduocatus poteſt eſſe iudex in cauſa, in qua fuit patronus. Nam *l.prætor, ff. de iuriſd. omnium iud.* fundatur in præſumptione affectionis erga talem cauſam: vnde procedit tantùm pro foro exteriori. Igitur in conſcientia poteſt iudicare, etiam altera parte inſcia, dummodo inordinatas exuat paſſiones. Ita Corduba *ſum.q.259.p.3.t.5.reſol.56.*

Aduocatus eſſe poteſt iudex in cauſa in qua fuit patronus.
In foro conſcientiæ.

7 Quando Clericus, vel laicus, in cauſa criminali poteſt cum proteſtatione accuſare ſine metu irregularitatis, per dictam proteſtationem non excuſatur ab irregularitate Aduocatus. Quia in iure facultas proteſtationis ſolùm conceditur accuſatori. Ita Villalob. *to.1.t.21. diff.27. num.1.* Sed Præpoſitus *in 4.p.q.5.dub.13 n.104.* & ante illud Coninch *de Sacram.diſput.18.dub.10. n.95.* docent, in tali caſu excuſari etiam Aduocatum, & teſtes. Nam alioqui ius accuſatori non ſuffragaretur, quia accuſatio non valet ſine teſtibus, & indiget etiam Aduocato, *p.4. tr.4 reſ.32.*

Aduocatus non excuſatur ab irregularitate per proteſtationem, ſicut aliquando accuſator.
Sed aliqui dicunt excuſari.

8 Aduocare an poſſit mutus omninò. Vide V. *Mutus nu.2.* excommunicatus, vide V. *Excommunicationis, num.59.* An Aduocatus teneatur ieiunare. Vide V. *Ieiunium, num.27.*

An poſſit aduocare mutus?

9 Reges, Gubernatores, Medici. Aduocati non impedientes homicidium ad quod tenebantur ex iuſtitia, ſed id faciunt ex timore, vel ignorantia: poſſunt obtinere diſpenſationem ab irregularitate ab Epiſcopo: ſtando tamen in communi ſententia affirmatiua, & ſi ex odio non impedit irregularitas eſſet ex homicidio voluntario. Caſtr. Palaus, & alij. *p.10.tr.11.r.21.*

Reges, & qui ex iuſtitia tenentur impedire aliter incurrunt in irregularitatem ex homicidio voluntario.

ÆGROTVS.

1 ÆGrotus in mortis articulo, aut periculo conſtitutus, poteſt abſolui ab omnibus caſibus, & cenſuris reſeruatis per quemlibet Sacerdotem, vide ſupra V. *Abſoluere, à num.23.* Poteſt etiam communicare poſt cibum, vel medicinam. Vide V. *Communionis à n.39.* Quoad extremam Vnctionem, vide V. *Extremæ Vnctionis.*

2 Ægrotus excusatur à ieiunio, & si Horis Canonicis est astrictus, excusatur etiam ab illis. Vide suis in locis.

ÆTAS.

Aetas sufficiens ad discurrendum. Peccandum. Recipiendam Tonsuram. Ad incurrendas censuras. Et nubendum. Aetas requisita ad obligat ieiunij. Ad Ordines, Episcopatum, & Cardinalatum. Vide infra de ætate.

1 † ÆTas sufficiens ad discurrendum, in iure determinata est à septennio. Septennium igitur sufficit ad peccandum, ad contrahenda sponsalia, ad obligandum confiteri semel in anno, & sacrum audire: ad recipiendam extremam Vnctionem, primam Tonsuram, & tres priores Ordines minores. At verò, ad contrahendas censuras, ad contrahendam obligationem communicandi, & ad nubendum per verba de præsenti, requiritur annus pubertatis, qui in mari est decimusquartus, in fœmina duodecimus. A ieiunio excusat ætas minor annis 21. & maior 60. Ad Acholitum requiruntur duodecim anni. Ad Subdiaconatum 22. ad Diaconatum 23. ad Presbyteratum 25. omnes incepti. Ad Episcopatum & Cardinalatum 30. Vide hæc omnia suis locis. †

2 Canonicus pœnitentiarius si potest haberi cum ætate 40. annorum, satis est si annus sit incœptus, sin minus potest eligi alius extra Diœcesim, dummodo sit in scientia peritus. Francesc. & alij *p.10. tr.16. res.86.* Pro eligendo Episcopo sufficit in Gallia 27. in Italia 30. completus. Gregor. 14. §. sed cum. Pro Abbatibus, Decanis, Archipresbyteris, & de alijs dignitatibus habentibus curam animarum 15. inceptus. Homobon. & alij *ibid. §. Notandum,* de non habentibus curam animarum 22. inceptus, pro alijs verò dignitatibus, curam non habentibus debet esse completus 22. Vasquez & S. Congreg. *§. Sed his non obstantibus*: & hæc omnia pro dignitatibus in Cathedralibus. Pal. & alij *§. Sed Castrus.* Ad Cardinales requiritur ea ætas, vt infra annum possint ordinari ad ordinem, ad quem destinantur. Papæ verò non est terminata ætas à nullo iure. *ibid. §. Et tandem.*

Proximus pubertati per sex menses à 14. annis. Legatum potest consequi à 15. cum dimidio. Vt annus sit completus totaliter.

3 Docent DD. quod proximus pubertati dicatur, qui tantum per sex menses ab ætate quatuordecim annorum completorum distat. Rota vnde legatum relictum cuidam quando esset prope 16. annos potest illud consequi anno 15. cum dimidio. Cenedus & alij *p.11. tr.7. r.39.* Pro minorum probatione annorũ ad gaudendum beneficium restitutionis in integrum necesse est vt annus 25. sit completus, ita vt vltima eius hora vltimi diei anni computetur à momento in momẽtum, & locis locum restitutioni, quamquam alias dies prima vltimi anni habeatur annus pro completo Dia. & alij *p. 11. tr. 3. r. 27.*

AFFABILITAS.

Quid sit affabilitas. Quæ eius obligatio. Et quanta.

1 † AFfabilitas est virtus, quæ conuersationem hominibus iuxtà rectam rationem præscribit. †

2 Ratione affabilitatis ait Lorca *in 2.2. q.25. art.6. sect.3. disp.25. memb.3. nu.18.* teneri nos omnibus hominibus non salutantibus respondere. Salutationem verò anticipatam non deberi, nisi quibusdam personis magnæ dignitatis, honoris causa. Allocutionem & conuersationem deberi tantùm coniunctioribus. Quoniam verò affabilitas non est tantæ obligationis, salutationem, & resalutationem omittere, etiam quando debentur, ait non esse peccatum mortale, nisi fortè ex circumstantia personæ, & alijs cederet in magnam iniuriam, vel scandalum gigneret. *p.2. tr. 5. res.62.*

Non salutare inimicum est peccatum per se. Sed secundum aliquos non in Prælatis.

3 Non salutare inimicum per se peccatum est. Sed Mendoza *vol.2. disput. 153. sect.4. §. 64.* soluit ab hac obligatione primò parentem, aut Prælatum, qui inimicum non salutaret in pœnam iustam. Secundò inimicum, qui in aliquo casu raro non posset hostem salutare, absque infamia. Tertiò eum, qui infamem iniuria accepit, vt qui appellatus esset sodomita, fur, Iudæus aut si-

misse: nam iudicari debet salutationem omittere, non ex odio, sed ex dolore iusto, qui iustè tollit vrbanitatis indicia, & alioqui iudicaretur parui æstimasse tam acerbam iniuriam. Quartò eos, qui oculos habentes, aut mentem distractam ita habent, vel simulant, vt prudenter æstimentur, salutationem ex inaduertentia omisisse. Et eandem eum, qui, videns inimicum inter tres, aut quatuor amicos, istos insalutatos familiariter alloqueretur capite tecto: nam illa allocutio, quamuis vni directa, censetur salutatio omnium sociorum. Ita ille. Et Lorca vbi supr. num. 30 ait, non esse certum peccare mortaliter eum, qui occurrente inimico inter multos, salutat omnes, præter ipsum. Quia omissio salutationis etiam debitæ, non est peccatum mortale. Et deinde, quia potest id facere, non in odium, sed in significationem proprij grauaminis, & iniuriæ. Id tamen non approbat Filliuc. *tom. 2. t. 28. cap. 1. num. 19.* præsertim si inimicus priùs salutauit. Item Valer. *diff. vtriusque fori, v. remissio diff. 2. nu. 4.* excusat ab obligationis allocutionis & salutationis propter aliquam inimicitiam, Religiosos, qui quotidie celebrant, & sunt exemplares; nam cum his cessat scandalum. Sed hoc aliquibus displicet. Vide Zanard. *p. 2. pr. cap. 17. Ibid. & p. 5. t. 13. res. 89.*

Nec, quando timetur infamia? Vel, vrget iustus dolor grauis iniuriæ? Et in multis alijs casibus.

4 Ex his sequitur, absolui posse patrem, qui non vult admittere ad colloquium filium, quid contra eius voluntatem indigno, vel valdè inæquali, matrimonio se copulauit. Dummodo id faciat ad tempus & in castigationem absque iracundia, etiam si idem familiæ præcipiat. Ita Layman. *li. 1. t. 3. c. 4. n. 3 p. 4. t. 4. res. 182.*

In quibus proinde tales absolui possũt.

AFFINITAS.

1 † Affinitas est plurium inter se coniunctio orta ex copula carnali inter marem & fœminam. †

Affinitas quid.

2 Ad contrahendam affinitatem Villalobos *tom. 1 tr. 14. diff. 11. numero 88.* DD. communiter dicunt sufficere effusionem seminis virilis, quia hoc solum perficit generationem, vt tradit Aristoteles *2. de gen. c. 2.* & D. Thomas *3 p. q. 81. art. 5. ad 5.* cum omnibus ferè Theologis. Sed contraria sententia Hurtadi *de matr. disp. 21. diff. 1. num. 4.* & aliorum est probabilis & tuta in praxi: eamque clarè docet D. Thomas *in 4. disp. 41. q. 1. art. 1. q. 4 ad 2.* & Diu. Bonauentura, *in 4. dist 41. q. 1.* Nam probabilis etiam est sententia medicorum duce Hypocrate *l. de genitura.* & Galeno *lib. 6. de locis affectis, c. 5.* quod semen muliebre sit necessarium ad generationem. Igitur in hac sententia, qui habuit copulam cum sorore vxoris, si illa non seminauit, potest nihilominus petere debitum. Item si hoc modo quis cognouit vxorem, eaque mortua, aliam duxit, & cum ea matrimonium consummauit, non contraxit irregularitatem bigamiæ. Item matrimonium hoc pacto consummatum dissoluitur per professionem religiosam, & altero coniuge manente in sæculo, alter Religionem ingredi potest. Et hæc omnia dicta sunt in hac sententia probabili; quæ rursus confirmatur: quia Benedictus Pontifex *can. lex diuinæ constitutionis:* dicit, ideò osculum non parere affinitatem, quia nullam facit sanguinis commistionem, ergo ad affinitatem requiritur sanguinum commistio, *p. 3. t. 5. res. 16. §. difficultas, & in Add. secund. resol. 21. necnon p. 4. t. 2. res. 43.*

An oriatur ex effusione seminis solius viri? Sententia negatiua est probabilis. Ex qua nonnulla corrollaria deducuntur.

3 Si vir in fine copulæ extrahat membrum, & foras semen emittat, quamuis postea illud casu in vas naturale incidat non contrahit affinitatem. Item, si semen virile ope dæmonis in vterum fęmineum deferatur, non contrahitur affinitas; quia illi non sunt facti vna caro. Ita Pontius *lib. 7. c. 33. n. 6.* contra Sanchez *lib. 2. disp. 21. n. 2. p. 3. tr. 5. res. 19.* oritur tamen si fęmina non emittat semen *d. p. 11. tr. 11. r. 26.*

Non contrahitur affinitas, si vir foras semen emittat. Vel si op dæmonis semen virile in vterum fœmineum deferatur.

4 Ex copula fornicaria, iure naturali, secundum Hurtadum *de matrim. disp. 20. diffic. 2. n. 7.* contrahitur affinitas. Nam per illum vir, & fœmina fiunt

An verò contrahatur ex copula fornicaria iure naturali?

Digitized by Google

Contrariæ sententiæ. vna caro, dicente Apostolo 1. *Corinth. 6. Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur, & erunt duo in carne vna*. Vnde in hac sententia infideles fornicantes inter se contrahunt affinitatem cum consanguineis vtriusque. Sed contrariam sententiam tenet Sanchez *tom. 2. disp. 65. nu. 9.* quia nulla sunt nomina, quibus huiusmodi affines nominentur. Et præterea in *l. non facile*, *§. affines*, & *§. sciendum est ff. de grad. affin.* dicitur, neque cognationem, neque affinitatem esse posse, vbi nuptiæ non sint prohibitæ. Vtraque sententia est probabilis. Et in hac secunda infidelis cognoscens mulierem, baptizatus deinde, potest eius sororem in matrimonium ducere. Et fidelis cognoscens infidelem, posset eius sororem fidelem sibi in matrimonium iungere. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 14. dif. 17. p. 3. t. 4. ref. 262. & Add. 2. ref. 21. §. & pro Coroinde.*

Ambæ probabiles.

AGNVS DEI.

Agnus Dei non possunt pingi. & vendi.

1 † EXtat Bulla Gregorij XIII. quæ incipit. *Omni arte*, prohibens sub pœna excommunicationis, ne circuli cerei benedicti, vulgò Agnus Dei, à quoquam pingantur, inficiantur, minio, vel auro notentur, aut venales proponantur † Circa quam.

Et picti retineri?

2 Aduerte primò, quod secundum Sanchez *sum. tom. 1. lib. 2. c. 43. num. 27.* contra Azorium *tom. 1. lib. 9. c. 9. post q. 5.* non prohibentur vendi Agnus Dei albi ratione materiæ, laboris, & impensarum in eis asportadis. Et sanè, qui illos pingendo excommunicationem incurrit, non peccat postea retinendo domi non venales: quia id non prohibetur. Ita idem Sanchez *p. 3. tr. 6. ref. 12.*

Sed an vendi possint albi, ratione laboris &c.

3 Aduerte secundò, docere Filliucium *to. 1. tr. 14. c. 6. v. 93.* hanc Bullam extrà Vrbem non esse vsu receptam; quia Agnus depicti passim venduntur. At Fagundez *p. 1. lib. 1. c. 4. n. 25.* docet, esse in vigore. Certum est tamen, hanc excommunicationem nemini reseruari. Ita Barbosa *de potest. Episc. p. 3. alleg. 50. n. 150. Ibid. §. Et tandem.*

Præsertim extra Vrbem.

4 Agnus Dei tangens, etiam laicus, secluso contemptu, non peccat, quia iustificatur ab vsu. Ita Sanch. *vbi sup. Ibid. §. Nota etiam.* An gestare Agnos benedictos in actu venereo, vel illos amassædare, sit sacrilegium, vide *Circumstantia nu. 104.*

Agnus Dei tangi possunt a laicis.

ALIENARE.

Alienare bona ecclesiæ, sine certis solemnitatibus, & causa prohibetur.

1 † PRohibitum est in extrauag. *Ambitiosæ* edita à Paulo II. alienare bona immobilia, vel mobilia pretiosa Ecclesiarum vltra triennium sine licentia Papæ & extra casum euidentis vtilitatis Ecclesiæ, sub pœna excommunicationis, nullitatis contractus, & alijs. † Vbi etiam prohibetur oppignoratio; nã prohibita alienatione à iure, prohibita etiam est oppignoratio *l. si C. de reb. alien. non alien. p. 5. tr. 13. ref. 16.* Et prohibentur alienari bona hospitalium. Ita Riccius, *p. 1. ref. 37. n. 1. p. 1. tr. 8. ref. 77.* initio.

2 De alienatione bonorum Regularium. Vide V. *Prælati Regularis iurisdictio in alienando.*

Sed an solemnitas, & causa requirantur copulatiuè. Certant Doctores.

3 Vnum hic quæro, An alienatio stabilium alicuius hospitalis facta in euidétem ipsius vtilitatem, sine tamen consensu Sedis Apostolicæ, sit valida & non incurratur excommunicatio? Respondeo. Bonacina *de contr. disp. 3. q. 8. punct. 4. n. 11.* dicit, alienantes incurrere excommunicationem, & alienationem esse nullam: qu a in Bulla præscribitur tanquam forma, vt interueniat solemnitas, & causa: absque forma autem actus non subsistit. Quãrata V. *alienat. n. 34.* & Rota Romana, *p. 3. lib. 2. decis. 225. n. 3. 4.* dicunt esse validam. Et ego puto cum Reginaldo *tom. 2. lib. 30. tr. 3. c. 6. sect. 2. num. 69. & 70* tales alienantes non incurrere excommunicationem. Quamuis ad tollendos scrupulos, deberent absolui per Bullam, & petere consensum Summi Pontificis. *p. 1. tr. 8. ref. 77.*

4 Qua

Digitized by Google

4 Qua ad Alphonsum Portugalliæ Regem in alienatione. Vide *p.8.tr.1.res.* 73. §. *Notandum* 1. Clericus potest alienare absque licentia Episcopi patrimonium quando habet vnde viuat, *p.9. tr.8 res.23.* Vnde si alienauit, vel permutauit, aut vendidit tenent hæc omnia *ibid* §. *Verum.* bona verò patrimonialia ad quorum titulum ordinantur non fiunt bona Ecclesiastica tametsi bonæ personę Ecclesiasticæ sint. *ibid* §. *Et tandem.*

Clericus potest alienare patrimonium absque licentia Episcopi, & bona talia non dicuntur Ecclesiastica.

5 Bona minoris, & Ecclesiæ, quæ seruando seruari possunt, alienari nequeūt non se ruatis debitis solemnitatibus, vt de bonis minoris. *l.1. & toto tit.ff. de reb. eorum & de reb. Eccles. d. extrauag.* Ambitiosus, Quaranta, & alij. *p.1.tr.26.res.* 52. & vtraque sententia est probabilis, & certè possunt obligari fructus, dummodo non sit soluendum lucrum cessans, vel damnum emergens. *ibid.*

Non possunt alienari non seruatis solemnitatibus.

Fructus possit obligare.

6 Ex pecunia dotali pro monialibus, vbi vsus non habetur non potest emi agrum, vel vineam absque assensu Apostolico. P. Bossius. *par.10.tr.16.res.51.§. Nota hic obiter.*

Ex dotali non potest emi agrum.

7 Speculatiuè loquendo, probabiliter posse dici, quod bona Ecclesiæ relicta possint alienari absque assensu apostolico, non practicè absque illo: sic etiam in praxi non est obseruatum, quod Ecclesia possit permutare sua bona cum Principe absque eodem assensu. Dian. *p.10.tr.16.res.21.*

Absque assensu Pontificis non possunt alienari.

Nec cum Principe permutari.

8 Alienare partem, vel totam Reliquiam non incurritur in Pœnas Paulinæ dummodo dolosè non fiat. Dian. *p.10.tr.14.res.21.*

Si dolosè non fit non incurritur.

ALLOQVI MONIALES.

1 † Alloqui Moniales interdictum est omnibus præter casus exceptos, & cum certis solemnitatibus. Prohibitum verò est iuribus, quæ citauimus V. *Accessus*, prohibentibus accessum ad colloquendum cum Monialibus: † Et quidem allocutio primario, & per se prohibetur, accessus verò secundariò, & quatenus ad allocutionem requiritur. Ex quo contra Graffium, *tom.1. cons.* 22. *n.23.* cum Henriquez *lib.13.c.25.n.2.* dicendum est, alloquentem Moniales de domo sua Monasterio vicina, in excommunicationem incurrere. *p.3.tr.2. res.48.§. Nota septimo.*

Alloqui Moniales, prohibitum sub censura.

Etiam de propria domo finitima.

2 Prohibitum verò est, Monialem alloqui, quamuis ipsa non respondeat. Ita Graffius vbi supra *n.30.* Monialem verò audiens, & non respondens, non incurrit excommunicationem: quia audire non est loqui. Quidquid in contrarium ipse dicat. Non tamen admitto, quod aliqui docuerunt, nimirum, quòd, si quis Monialem alloquatur non respondentem, non incurrit excommunicationem, quia nimirum prohibita est collocutio, id est *simul locutio p.3.t.2.res.48.§. Nota primò.* Idem dic, si quis alloqueretur Monialem per nutus, & signa. Minimè verò, si quis alloqueretur per interpositam personam, vel mitteret illi nuntium, vel epistolam. *Ibid.§. Nota secundo.* Vel illam alloqueretur lingua ab ipsa non intellecta, per interpretem. *Ibid.§. Nota quartò.*

Etiam si Monialis non respondeat.

Minimè verò, ipsam audire.

Alloqui per alium, per epistolam, vel interpretem.

3 Nota hic primò. Regulares, etiam exemptos, alloquentes Moniales absq; licentia puniri posse ab Episcopo, ex constit. Greg. XV. & declaratione Cardinalium. Etiamsi loquatur in Monasterio exempto, vt notat Bonacina. de *clauf.q.* 3. *punct.4. n.8.* Ex qua declaratione non colligitur, quod Episcopi tanquam delegati Sedis Apostolicæ possunt peculiari statuto prohibere Regularibus exēptis colloquium cum Monialibus sub pœna excommunicationis. Vnde cum Sanch. de matrim. *to.2.l.7.disp.33.n.33.* tenendum, quod Religiosi, exempti non incurrunt excommunicationem Episcopalem contra colloquentes cum Monialibus absque licentia. *Ibid.§. Nota octauo.* Et ita declarauit Sacra Congregat. *sub die 9. April.* 1587. apud Suarez *de relig. to.4.tr.1. lib.1.c.10.n.17.p.3.t.2.res.103.* Quæ præterea declarauit, Regulares loquentes cum Monialibus contra formam decreti ipsius Sacr. Congr. præter pęnas priuationes officiorum, vocisque actiuæ, & passiuæ, peccare etiam mort. *p.1.t.10.res.22. & p.3.t.2.r.104.*

Si loquitur Regularis, puniri potest ab Episcopo.

Sed non incurrit excommunicationem ipsius.

Quamuis incurrat pœnas decreti Sacr. Congregat. & peccet mortaliter.

Ad loquendum cum Moniali requiritur licentia Episcopi, vel eius Vicarij in scriptis.

4 Nota secundò, quòd licentiam loquendi cum Monialibus dare potest non solùm Episcopus, sed etiam eius Vicarius: & si detur indefinitè, expirat per primam allocutionem. Debet verò esse scripta. Sed in foro conscientiæ sufficit verbalis. Vide Ricc. *p.3.coll.584.p.3.t.2. res.48. Nota decimo.*

Non est prohibitum loqui cum Abbatissa, vel Nouitijs.

5 Nota tertio, nomine Monialium in dicto decreto non venire Abbatissam Vide *v. Abbatissam, n.*10. Neque nouitias: quia in pœnalibus stricta interpretatio adhibenda est. Ita Graffius *t.1.cons.22.n.26. Ibid.§. Nota nono.* Prohibitio verò de non loquendo cum Monialibus, non comprehendit pueros, & puellas ante annum 14. per ea, quæ docet Bonac. *de cens.disp.*1.q. 1.*punct.4.n.7.* Nec peregrinos qui ibi domicilium non habent. Nec Episcopos extraneos. Ita Graff. *de cas.res.lib.2.c.5.n.27.&* 54. licèt contrarium teneat Gratian.*t.2.c.*393.*n.*20. & hic Panormi seruetur. *Ibid.§. Nota quintò.*

Et cum alijs loqui possunt pueri. Peregrini, Et Episcopi.

Reliqui verò excusari possunt ex paruitate materiæ.

6 Nota quartò, à dicta excommunicatione incurrenda excusare paruitatem materiæ Vt, si Monialem paucis alloquatis, si transiens illam salutes, vel salutanti respondeas. Ita Finellius *de cas.res.c.* 5.*n.8.p.5.tr.9.res.* 46. in fine. Est autem parua locutio, quæ durat solùm per vnum *Miserere p.3.tr.2.res.48.§. Nota sexto, & res.*104.*& tr.5.res.69.* Excusat etiam metus. Vnde, si seruus, impellente ad id efficacibus minis domino, ad Moniales accederet, & turpiter loqueretur, peccaret quidem, † quia actio est intrinsecè mala, † sed non incurreret excommunicationem; nam leges Ecclesiasticæ non obligant cum tanto incommodo. *p.3.tr.2.vbi suprà.* Excusaretur prætereà, tum à censura prædicta, tum etiam à peccato si aliquis v.gr. Religiosus declararet Moniali casum conscientiæ: quia hæc locutio est quædam species sermonis, & exhortationis. *p.3.t.2.r.*104.

Metu.

Et qualitate sermonis.

Potest regularis cum licentia Episcopi alloqui Moniales idq. potest cum fœmina sæculari existente in Monasterio.

7 Regularis potest alloqui Moniales cum licentia Episcopi absque absistentia confessarij illarum, vel auscultatricium, *p.9.t.7.res.*34. Non potest alloqui in diebus Vigiliarum, aut quatuor temporum. *ibid.res.*35. Potest verò cum fœmina sæculari in Monasteria existente etiam de negotio profano cum licentia Episcopi, *ibid.§. Nota tamen.* Quando ad hoc nõ obstat stylus Curiæ, vel consuedo aliter necesse est licentia Sacræ Congreg. ibid. *p 9 tr.7.res.64.* Alloquentes, cum Abbatissa non incidunt in excommunicationem.

Non extenditur socio potest alloqui alia die, est necessaria subscriptio Superioris monasterij.

8 Licentia concessa Regulari alloquendi non extenditur ad socium, *ibid.res.* 33. Et si non potest alloqui die præscripta in licentia potest alia die, si parum intercedat temporis, *ibid.* & requiritur subscriptio superioris Regularis illius Monasterij, post subscriptionem Episcopalem, vel eius Vicarij, ibid.§. Notandum. Possunt etiam alloqui exercendo aliquod opus pietatis, vel exponendo aliquem casum conscientiæ, non incidendo in pœnam Sac. Congreg. tamen in foro externo possunt puniri ab Episcopis tamquam delegatis à Sede Apostolica, *ibid.res.* 14. Vide etiam *nu.* 3.§. *Nota.*

In foro externo possunt puniri ab Episcopo.

ALTARE PRIVILEGIATUM.

Non potest Pontifex applicare Indulgentiam defunctis per modum satisfactionis.

1 Altare priuilegiatum est illud in quo à Papa concessa est indulgentia plenaria pro mortuis. *p 9.tr.2.res.*1. Nec talem Indulgentiam pro mortuis potest Pontifex applicare per modum absolutionis, sed per modum suffragij. *ibid.res.*2. Aduerte, quod quando Laicis conceditur applicare Indulgentiã per modum suffragij intelligitur, te designare defunctum, cui Pontifex immediatè, & directè Indulgentiam applicat. *ibid.§. Nota tamen.* Quoad excommunicationis absolutionem defunctorum. ibid.

Est designare defunctum vt applicetur Indulgentia Altaris priuilegiati infallibiliter habet effectum ita sæcularis cum Medalijs.

2 Indulgentia, quæ conceditur Altari priuilegiato, vt applicetur defunctis, infallibiliter habet effectum, maximè si sacerdos celebrat in dicto Altari pro defunctis infallibiliter liberatur anima à Purgatorio, sic etiam sæcularis dũ se cõmunicet cum Medalia in qua est appensa indulgentia *ibid.res.*3. Nec requiritur vt sacerdos sit in statu gratiæ, quando celebrat pro defuncto in Altari priuilegiato, secus autem si pro se applicat Indulgentiam *ibidem res.*4.

3 Sa-

3 Sacerdos celebrans in Altari priuilegiato tenetur non solum Indulgentiam: verum etiam, & sacrificium applicare defuncto: quando Indulgentia dicit (quoties Sacerdos in tali Altari celebrauerit liberabit animam à Purgatorio) tunc satis est applicare Indulgentiam, & non sacrificium. *ibid. res.* 5. & 25. Sed quando conceditur liberatio animæ, pro qua dicitur Missa, vel recitetur Corona, vel quid simile, tunc necesse est substantia operis aliter non. *ibid.* §. *Nota etiam*, Missa celebrata in Altari priuilegiato applicata pluribus, singulis æquè prosunt, sed si terminato defuncto tantummodo animæ illi ius prosit, *ibid.* §. *Et tandem* 4. Non requiritur ex parte defuncti aliquid, vt Indulgentias Altaris priuilegiati habeat suum effectum, cum non apponit obicem: & cum sit in statu gratiæ, *ibid. res.* 6.

Indulgentia, & sacrificium applicare tenetur sacerdos defuncto. Substantia operis est necessaria pro liberatione animæ. Missa pluribus applicata singulis prosit. Quando non apponit obicē defunctus, Indulgentia habet suum effectum.

4 Missa celebrata in Altari priuilegiato pro anima specialis defuncti, si hæc non indiget tali beneficio, si in Cælis est à beatis plus indigentibus applicatur, si in inferno voluntate interpretatiua applicatur magis indigentibus, & derelictis, & quando à celebrante tacitè, vel expresè intenditur suffragari sibi coniūctis, cum anima non indigeat intelligatur pro magis indigentibus, & si nemini, applicetur per diuinam misericordiam alijs indigentibus, *ibid. res.* 7.

Missa celebrata pro anima non indigente, magis indigentib. dispensatur à Deo.

5 Missa in Altari priuilegiato necesse est dici de Requiem, sic declaratum fuit à Sacra Rituum Congregatione. *ibid. res.* 8. & 29.

Missa priuilegiata debet esse de Requ.

6 Numerus Sacerdotum descriptus in Breue Apostolico pro Altari priuilegiato non est conditio essentialis necessaria ad valorem priuilegij, sed est tantum narratio petentium priuilegium, & vt satisfieret occurrentibus obligationibus. *ibid. res.* 9.

Numerus Sacerdotū non est essentialis conditio pro validitate priuilegij.

7 Quod ad clausulam negatiuam solitam apponi in priuilegio similis Altaris intelligitur de materia fauorabilis, vnde latè interpretanda est. *ibid. res.* 10. Clausula verò de septennis intenditur à die publicationis in loco, & desinit eodem die septennij, sed in prorogatione incipit finito primo septennio, *ibid. res.* 11.

Septennialis verò intelligitur à die publicationis, in prorogatione die vltimo septennij.

8 Sacerdos habens onus celebrandi in Altari, vel Capella, aut Ecclesia priuilegiata, si hoc fiat pro maiori Ecclesiæ commodo, vel deuotione tenetur ibi celebrare, aliter potest in alio Altari, vel Ecclesia cum Medalia Indulgentias habente, & obligationi satisfacit. *ibid. resol.* 12. Item dicendum est, si pro aliquo iusto impedimento, vel causa in illo Altari, Ecclesia, vel Capella celebrare non possit. *ibid. res.* 13.

Sacerdos obligatus celebrandi priuilegiato si pro maiori cōmodo Ecclesiæ tenetur ibi celebrare non aliter.

9 Sacerdos Capellanus obligatus celebrare in Altari priuilegiato, quando obligatur pro celebratione tantum, potest per alium Sacerdotem satisfacere, secus autem si fundatum est Altare, vt personaliter celebret quotidie, vel coadiuuet cantando, vel Curiæ. *ibid. res.* 14. Item Capellanus celebrans alibi cum sit obligatus in Altari priuilegiato non tenetur aliquid restituere, sed peccat mortaliter frangendo fidem fundatori. *ibid. res.* 15.

Sacerdos obligatus pro celebratione non potest per alium satisfacere, maximè si hoc titulo fundatum est Altare.

10 Si in testamento relinquatur certa summa pecuniæ, vt Missæ celebrentur in omnibus Altaribus priuilegiatis Ecclesiæ, intelligitur etiam de erigendis. *ibid. res.* 16. Et valida esset impetratio. Altaris priuilegiati à Regularibus in eorum Ecclesijs, si non fuerit facta mentio in concessione de alio Altari priuilegiato impetrato inscijs ipsis Regularibus. *ibid. in medio res.* 17 *vers. Add.*

Obligatus non tenetur aliquid restituere peccat tamen mortaliter. Intelligitur de erigendis.

11 Si Altare priuilegiatum, vel Ecclesia diruitur, priuilegium vltra non valet, sed si paulatim est dirutum, & reædificatum Indulgentia acquiritur, sed si Altare conuertatur in Ecclesia visitando illam lucratur Indulgentia. *ibid. res.* 17.

Eccl sia, vel Altare diruto desinit indulgentia, non autem si paruum, & paulatim reædificatur.

12 Missam celebratam in Altari priuilegiato, quatenus priuilegiatum est. (Non quatenus Missa est sacrificium; & opus satisfactorium) videtur viuentibus prodesse non posse, *ibid. res.* 18. Possunt dici Missæ de Requiem pro viuis, tamen est contra vsum Ecclesiæ melius est Missa Sanctorum, vel pro peccatis. *ibid.* §. *Sed hic obiter.*

Missa priuilegiata viuis non prodest. Est contra vsum Ecclesiæ Missas de Requiem dicere pro viuis.

13 Re-

Non est peccatū non promittere celebrare in Altari priuilegiato.

13 Regulares, quibus dantur eleemosynæ pro defunctis, vt celebrentur in Altari priuilegiato, non peccant mortaliter, si non promittant illas celebrare *ibid. res.* 19. Vnum Altare vnius Religionis non communicatur aliæ Religioni. *ibid. res.* 20. Altaria priuilegiata Regularibus concessa, non fuerunt reuocata per Bullam Pauli V. 1606. *res.* 21.

Altaria priuilegiata non communicātur, nec reuocata sunt. Regularibus.
Per Bull. Cruciatæ, & annum Sanctū viuis pro defunctis Indulgentiæ non suspenduntur.
Missa celebrata, non in die designato prosit vt ordinaria.

14 Altare priuilegiatum non suspenditur per Bullam Cruciatæ. *ibid. res.* 22. nec per Annum Sanctum *res.* 23. neque indulgentiæ concessæ viuis, vt applicentur defunctis. *ibid.* §. *Sed hic obiter.* Et Sacerdos tenetur, applicare etiam sacrificium pro anima pro qua celebretur in Altari priuilegiato, & eo die, cui designatum est, quia in alio die prosit, vt Missa ordinaria, non vt priuilegiata. *ibid. res* 24. Item dicendum est, si propter mutationem domicilij, vel aliam iustam causam non potest celebrare in illo Altari debet in alio priuilegiato celebrare. *ibid.* §. *Nota etiam.*

Cæteris paribus vtilius est missa priuilegiata, quam Bulla Cruciatæ.
Catechumenis prodest per modum suffragij.

15 Vtilius est (cæteris paribus) celebrare Missam in Altari priuilegiato, quam accipere Bullam Cruciatæ pro defunctis, *ibid. res.* 26. Indulgentiæ Altaris priuilegiati prosunt Catechumenis per modum suffragij quatenus sunt sub potestate Christi, non autem applicatio sacrificij missę priuilegiatę: vnde consulerem Christianos celebrare facere Missas dum viuunt pro eorum satisfactione. *ibid. res.* 27.

Parua donatio ratione liberalitatis non irritat valorē breuis.

16 Clausula de præsentatione priuilegij, vel breuis (ne quid minimum detur pro illis (non irritat valorem breuium, si aliquid detur ratione liberalitatis, affirmant de hoc aliqui, alij negant, tu cogita, *ibid. res.* 28.

Licet dicere Missam die Dominico de Requiem infra oct. omnium Sanctorum, & in festo duplici.

17 Licet dicere Missam priuatam de Requiem in die Dominico infra Octauam Omnium Sanctorum in Altari priuilegiato, quia videtur quod Pontifex vult illam concedere, & ita de festo duplici non autem de alijs Missis defunctorum. *ibid. res.* 29 & 8.

Tenetur fructum, & indulgentiam applicare.

18 Sacerdos celebrans in Altari priuilegiato, tenetur applicare fructum, & indulgentiam cum vna sola eleemosyna. D. *p.* 10. *tr.* 16. *res.* 20.

APPELLATIO.

Appellatio quid, & quotuplex.

1 † Appellatio est à minore Iudice ad maiorem prouocatio pro iniuria irrogata, vel irroganda. Vnde duplex est. Altera ab illato grauamine, & dicitur, appellatio via grauaminis. Altera à grauamine inferendo, & dicitur appellatio via deuolutionis. Prima fit post latam sententiam, secunda, ante illam, & dicitur etiam recusatio. Qui appellare possit, à quo, quomodo, quoties, quando, &c. Vide 2. q. 6. *per totum.* Appellatio esse potest illicita. Primò ratione sententiæ, de qua fit appellatio. Secundò ratione iudicis, à quo fit. Tertiò ratione Iudicis, ad quem fit. Et tandem quartò ratione modi, quo fit. Ex primo capite.

Appellari non potest iudex laicus à sententia Episcopi, quod reus gaudeat immunitate.
An neque reus si declaret, non gaudere?

2 Quando Episcopus iudicat, reum gaudere immunitate Ecclesiæ, ad quam confugit, non potest iudex laicus de talis sententia appellare. Ita Peregrinus *de immunit. c.* 16. *nu.* 33. contra Farinacium *Append. c.* 27. *nu.* 372. Quod Bonacina *de leg. disp.* 3. *q.* 7. *punc.* 7 *nu.* 11. dicendum etiam putat, quando Episcopus declararet contra reum. *p* 3. *tr.* 1 *res.* 38. & *p* 4. *tr.* 1. *res.* 97 vtrobique in fine.

Appellare nō potest hæreticus à sentētia definitiua. Sed potest ab interlocutoria.

3 Hæreticus à sententia definitiua contra eum lata appellare non potest, sicut nec eius hæredes. Ita habetur *in cap. vt Inquisitionis, de hæret. in* 6. Potest tamen appellare ab interlocutoria, & à decreto torturæ; *ex l.* 2. *Cod. de appell. recip.* & *l penult. Cod. quorum appellat. non recipiuntur.* Ita Simanca *Enchir. tit.* 52. *n.* 11. *Cath. instit. tit.* 6. *n.* 2. & *tit.* 65. *nu.* 2. *p.* 4. *tr.* 6 *res.* 20. & *tr.* 8. *res.* 20. & 32.

Licita est appellatio à sententia lata ex opinione.
Vel etiam probabiliori.

4 Item secundum Ledesmam *tom.* 2. *tractat.* 8. *c.* 24. *concl.* 8. *diff.* 2 appellatio de sententia lata secundum opinionem probabilem est illicita. Nam iudex rationabiliter talem sententiam tulit. Et alioqui, si liceret ab huiusmodi sententijs appellare, nunquam finirentur litigia. Sed contrarium dicendum est,

est, non solùm, si sententia lata sit secundum opinionem probabilem: probabiliori relicta, sed etiam, si secundum probabiliorem, & communiorem. Nam iudex appellationis ferre potest sententiam, & quidem iustè, secundum opinionem minus probabilem. Ita tenet Ioannes à Cruce. *p.1.pr.8.artic.3.dub.11.concl.2.* in causa sanguinis. Quod etiam dicendum est in alijs causis non solum criminalibus, sed etiam ciuilibus, contra Malderum *in 2.2.t.6.c.2.dub.4.p.3.tr.5.ref.* 104.

5 † Ex secundo capite † illicita est appellatio à sententia Regis, à Rege enim non appellatur. Ita Cortesius *de præst. Regis p.3.q.22.n.*18. Item neque à sententia Præfecti *ex l.1.ff.de offic.Prætoris.p.5.tr.2.ref.*36. Illicita appellatio à sententia Regis, Præfecti.

6 Item non appellatur à sententia totius cœtus Cardinalium. Ita Albanus *de Card.q.42.prin.*3 & DD. communiter. Qui tamen omnes asserunt, licitam esse appellationem à sententia vnius Cardinalis. Sed in fauorem Cardinalium posset quis dicere, quòd Cardinales æquiparantur Præfecto, vt docet Glossa *in l.1.ff. de Offic.Prætoris*, quod videtur dicere ad insinuandum, quod à sententia Cardinalium non datur appellatio, quia in eo textu id determinatur de Præfecto. Item Cardinales æquiparantur Regibus, & ideò illis inferentes iniuriam puniuntur vt rei læsæ maiestatis. Igitur videri posset, quod nec à sentẽtia vnius Cardinalis appellare licet. Sed prima opinio est communis. *Ibid.* Et Congregationis Cardinalium: Non tamen vnius. Quamuis de vno videatur etiam congruum.

7 At verò, quando aliqua causa Cardinali cõmittitur cum clausula, *appellatione remota*, tunc illicita est omnis appellatio non solum friuola, & frustatoria, quàm huiusmodi clausula tollere solet, secundum Cenedum *qq.can.c.45.n.*43. & alios. Sed etiam legitima. Ita Farin. *fragm.cr.p.2.v.Index n.*963. Albanus *de Card.q.42.princ.4.& alij.p.5.tr.2.ref.*37. Quod certum est, si illi commissa ut aliqua causa (appellatione remota.

8 Sed quæres, An Cardinales, si sint Iudices recusari possint? Respondeo affirmatiuè, ex causa iusta, etiamsi sint Iudices delegati. Ita Rolandus à Valle *lib.3.cons.19.n.*17. qui idem docet de Cardinali legato à latere. Attamen iusta causa debet esse multum releuans: Nam Cardin. recusatio non est ita facilis sicut aliorum. Ita *Alb. de Card.q.*42. & alij. Sed his non obstantibus, Guazzinus *defens.1.c.29 n.*102. docent Cardin. iudices recusari non posse, nisi essent iudices alterius Cardin. Ita etiam Præpos. *in c. Postremo n.9.p.4.tr.2.ref.* 30. Potest tamen Cardinalis iudex recusari, Etiãsi sit delegatus. Sed causa debet esse multum releuans. Et alij absolutè id negant.

9 Aliquæ Religiones habent priuilegium interdicens Religiosis appellationem. Sed hoc priuilegium intelligendum est secundum ius commune, de appellatione scilicet friuola, & quando Prælatus non grauat. Non autem quando grauamen est manifestum. Ita Sanchez *sum.to.2.lib.6.c.8.n.10.p.3.tr.2.ref.*54. §. *Notandum.* Licita appellatio Religiosis ex causa iusta. Etiã in Religionib. habentibus priuilegium in contrarium.

10 † Tertiò appellatio debet fieri ad iudicem competentem, & suo ordine. † Vnde omnis appellatio à Iudice Ecclesiastico ad iudicem laicum est illicita, quia is non est competens. Quod intelligendum etiam est de rescripto, seu Apostolis, testificantibus de appellatione facta coram iudice Ecclesiastico ad Papam, & impedientibus ne interim reus molestetur, quæ appellatur appellatio tuitiua, in Regno Portugalliæ concedi solita. Nam huiusmodi appellatio offendit libertatem Ecclesiasticam, & illam reprobare videtur Tridentinum *sess.25.c.4.* & praxis Curiæ Romanæ, quæ Candelabrum Viualdi, quòd cum alijs hanc appellationem defenderet, suspendit. Ratio autem est, quia hoc pertinet ad iudicem Eccles. ad quem quis in tali casu potest recurrere, vt iura concedit, non verò ad secularem, quod ius Canonicum prohibet. *p.1.tr.2.ref.*103. Illicita est appellatio à iudice Ecclesiastico ad laicum.

11 Item, quando causa decisa fuit per duos iudices, vnum Ecclesiasticum, & alium sæcularem, appellatio debet fieri ad Ecclesiasticum, quia iudex appellationis debet esse iudex competens vtriusque arbitri, qualis esse non potest iudex laicus. Et prætereà, quia dignus trahit ad se minus dignum. Ita Felin. *in c.1. de præscr.n.*6. contra Couarr. *lib.1.var.c.22 p.4.tract.1.ref.*54. Etiam si cum primo Ecclesiastico decidẽret laicus.

12 Quomodo reo hæretico conceditur appellatio, appellare debet ad Papam, si grauamen illatum sit ab Inquisitoribus Tribunalis Romani. Si verò ab Reus hereticus, quãdo potest, appellare debet ad papam.

Sed in Hispania, ad supremũ Inquisitorẽ. Si autem grauamen tulit Episcopus, non exemptus, appellare potest ad Archiepiscopum.

ab Inquisitoribus Tribunalis Hispani, appellare debet ad supremum Inquisitorem, ex priuilegio Apostolico. Quod si grauamen illatum est ab Episcopo personæ non exemptæ, hæc appellare potest ad Metropolitanum. Non autem exempta; sed debet appellare ad Papam. Quia Episcopus contra hæreticos exẽptos non procedit vt iudex ordinarius; sed vt delegatus. Vide text. in cap. *ad abolendam*, & Simãcam *cath. inst. tit. 26. nu. 6.* cum alijs. *p. 4. tr. 7. ref. 32. §. Quando.*

Exemptus ad Papam. Appellatio debet fieri proximiori Superiori, & sic gradatim. Ita ius commune.

13 † Ordo appellationis requirit, vt appellatio prius deferatur ad iudicem qui sit proximè superior, & sic gradatim. Ita habetur in iure communi. † Vnde ait Decius *in c. consuluit, num. 4. 5. de appell.* quòd, quando quis appellaret generaliter à sententia censuræ, non exprimendo, ad quem præsumendum esset, appellationem ad proximum superiorem factam fuisse: nam, quamuis ex priuilegio, omisso medio, appellare potuisset ad Papam, vel eius legatum; tamen in dubio præsumitur vti iure communi potius, quàm priuilegio, *l. eius §. militia, ff. de milit. testam. l. in testamento, C. de testam. militis*. Ita ille valdè probabiliter. *p. 5. tr. 10. ref. 18.*

Et pro Regularibus decretũ preterea Clẽ. VIII. & declaratio Cardinalium. Sed aliqui docent posse Regulare hunc ordinẽ violare.

14 In Regularibus præter ius commune extat Decretum Clem. VIII. & declaratio Cardinalium, quòd debeant appellare cum ordine à Guardiano ad Prouincialem, ab hoc ad Generalem, à Generali ad Cardinalem Protectorem, ab hoc ad Papam. Et ita tenent Duardus in *Bulla Cœn. lib. 2. can. 9. q. 37. num. 8.* & alij. Sed Portellius *dub. Reg. 5. Appellare. num. 3.* stante praxi, ait, omissis illis medijs posse Religiosum statim appellare ad Papam, vel Nuncium. *p. 3. tr. 2. ref. 54.*

Appellatio debet fieri in script.

15 Quod attinet ad modum appellationis à grauamine, illa debet fieri in scriptis, & continere debet duos, idest grauamen, à quo appellatur, & causam grauaminis in specie. Ita Pena *p. 3. tom. 31. p. 4. tr. 6. ref. 20. §. Nota tamen.* Nisi iusta causa hæc impediat, vt, si Regularis à superiore, grauatus, timeret Apostolos petere, & litteras appellationis præsentare. Nam non est petendus consensus ab eo, qui vexat iniquè, vel de cuius culpa corrigenda, & emendanda curatur. Igitur potest se ad superiorem transferre, quæ appellatio dicitur, arrepto itinere, & sine scripto. Neque hoc intendit prohibere Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 4.* Imò in tali casu, si Religiosus ferendo habitum Religionis, timeret detegi, & comprehendi à Prælato iniustè grauante, posset habitum dimittere, quia illum portare tenetur præcepto humano, quod non obligat cum tanto periculo. Ita Portellus V. *Habitus, num. 3. p. 3. tr. 2. ref. 56. & 115. §. Non desinam.*

Sed iusta causa ab hoc excusat.

Vnde Religiosus timens maius grauamen, appellare potest arrepto itinere. Etiam sine habitu.

Appellatio alternatiua (ad hunc, vel illum) secundum aliquos inualida. Secundum alios non.

16 Appellatio alternatiuè facta ad plures iudices competentes (ver. gr. *Appello ad Archiepiscopum, uel ad Papam,* aut: *Apello ad quem iure possum, & debeo*, aut coniunctiua. *Apello ad hunc, & ad illum*) secundum aliquos est inualida, & incerta. Sed Panormitanus *num. 11.* ait, quòd si iudici competenti alius incompetens per alternationem adijcitur, appellatio non est vitiosa. Sed quid, si vterque iudex appellatus æquè competens sit? Aliqui dicunt appellationem esse inutilem, ex certitudine orta inter iudices. Sed ego puto, non esse adeo inutilem, vt habeatur pro non scripta. Nam incertitudinem tollere potest appellans eligendo alterutrum ex iudicibus nominatis, sed intra terminum appellationis. Hæc omnia Magrouiejo *tom. 1. in c. cum consuluit, nu. 9. & 10. de appel. p. 5. tr. 10. uers. 18. §. Sed quid.*

Et si vterque iudex sit, æquè competens, puto esse validam.

Et indifferentiam tolli per electionem appellantis intra terminum.

Qui in omnib. causis est decem dierum.

An etiam in sententia excommunicationis.

17 † Terminus ad appellandum de grauamine in omnibus causis est decem dierum à die latæ sententiæ ex cap. *quod ad consultationem de re iud.* † At in sententia excõmunicationis Auila *p. 2. c. 5. disp. 5. dub. 11. concl. 3.* & alij contra abbatum *in cap. præterea de appellat.* docent, esse totum illud tempus, quo conditio ad incurrendam excommunicationem non impletur, *p. 5. tr. 9. ref. 64. §. Sed difficultas.*

18 Effectus appellationis legitimè facta est, eximere appelantem à potestate iudicis, à quo fit, hucusque quoad illum articulum iurisdictionem suspen-

ſpendere, ex cap. *paſtoralis* 53. *de appell.* Itaque appellans à ſententia excommunicationis ferendæ, illam non incurrit. *p.5.tr.9.reſ.*30. in fine.

Per appellationem appellans tollitur de poteſtate iudicis.

Vnde appellans ab excommunicatione ferenda, excommunicari non poteſt.

19 Per appellationem ſubſequentem ſuſpenſio omnis ſuſpenditur præter ſuſpenſionem ab officio, & ab ingreſſu Eccleſiæ, vt colligitur eo cap. *is, cui, de ſentent. excommunic. in* 6. Ita Hurtado *de cenſ. diff.*25. *numer.* 110. contra Turrianum *lib.*4. *diſput.* 42. *dub.* 2. Appellatio item poſt latam ſententiam excommunicationis non ſuſpendit illius incurſionem, vt definitur in cap. *Paſtoralis.* Ita etiam Hurtado *diſp.*13. *diff.*4. *p.* 5. *tract.* 10. *reſ.* 16. Quod ſi Epiſcopus tollat ſuſpenſionem, vel interdictum ad reincidentiam, probabile eſt: appellationem interpoſitam non ſuſpendere ſententiam de reincidentia. Sed ego adhæreo ſententiæ Alterij *de cenſ. t.*2. *diſp.*3. *c.* 2. quod ſuſpendat. Quia Epiſcopus numquam poteſt ſuſpendere ſuam cenſuram, niſi penitus tollat *p.* 5. *tr.* 10. *reſ.*17.

Suſpendit itē appellatio omnem ſuſpenſionem præter duas. Item excommunicationem.

Et ſententiam de reincidentia.

20 Clauſula (Appellatione remota) non de friuola, ſed de legitima appellatione ſit intelligenda. *p.*8. *tr.*7. *reſ.* 28.

Legitimè intelligenda eſt clauſula appellatione remota.

21 Citatio, & appellatio ad iudicium Dei in vallem Ioſaphat, niſi fiat odio, & vindicta, ſed bona fide, vt innocentia appareat, & vt infamia arceatur à familia, erit licita. Camer. & alij. *p.*10. *tr.*15. *r.*9.

Poteſt appellari ad iudicium Dei in vallem Ioſaphat.

AQVA BENEDICTA.

1 AQua benedicta delet in nobis peccata venialia ex opere operato, ſicut Sacramenta. Nec refert, quod ſemper requiratur in nobis aliquis actus, nam etiam in perceptione Sacramentorum requiritur, & non propterea remiſſio peccatorum tribuenda eſt operi operantis; nam actus, qui requiritur, vel non eſt ſufficiens ad remittenda venialia, vel non eſt ſufficiens ad omnia, quæ de facto remittuntur. Ita Nugnus *in* 3. *p. t.*2. *quæſt.*87. *art.* 3. *diffic.* 2. contra Suarez *in* 3. *p. t.*4. *diſp.*12. *ſect.*5. *nu.*5. *p.*3. *t.*4. *reſolut.*61 *Vide Pontifex.*

Aqua benedicta delet peccata venialia ex opere operato.

ARCHIEPISCOPVS.

1 ARchiepiſcopus poteſt diſpenſare, & reuocare leges latas in Concilio Prouinciali, maximè ſi Concilium non ſibi reſeruata diſpenſationem. *p.*9. *tr.*6. *reſ.* 40. Nec poteſt puniri à Concilio Prouinciali de tranſgreſſione, ſicut poſſunt Epiſcopi. *ibid.* §. *Vnde hoc.*

Leges editas in Concilio Prouinciali poſſunt ab Archiep. reuocari, nec puniri poteſt per tranſgreſſionem.

ARGVMENTVM.

1 DIſpenſatio ſtrictè interpretanda eſt neque extendenda à paritate, vel maturate rationis ita, vt habeat locum argumentum ab identitate rationis à maiori ad minus *p.*8. *tr.*3. *reſ.*41.

Strictè interpretanda eſt diſpenſatio à maiori ad minus.

ATTRITIO, ET CONTRITIO.

† ATtritio, & Contritio ſunt affines, & ideò de vtraque ſimul agimus. Igitur.

Quid contritio?

1 Contritio eſt dolor de peccato præterito, quatenus eſt Dei offenſa, cum propoſito non peccandi de cœtero, & iam commiſſa confitendi. Attritio eſt item dolor de peccatis, ſed imperfectus; vel, quia non reſpicit peccatum, vt offenſam Dei, ſed vt afferens malum, & quidem vel æternum, vel temporale in vita, aut bonis: vel quia caret propoſito vitandi deinceps peccata: vel quia eſt dolor de non habita contritione. Eſt autem diuerſus valor contritionis, & attritionis; nam illa per ſe iuſtificat: hæc non item, ſed requirit Sacramentum Confeſſionis in re, imò nec cum illo omnis attritio ſufficit, vt dicemus. †

Quid attritio?

Et quis vtriuſque valor.

2 Non

Digitized by Google

Non tenetur homo conteri statim post peccatum. Nec in die festo. Neque cum populo imminet calamitas. Neque in periculo obliuiscendi omnia peccata.

2 Non tenetur quis contritionem elicere eo ipso, quod peccauit mortaliter, vt putauit Syluester *v. Contritio num.* 4. Neque in diebus festis, vt putauit Soto *Lect.* 13. *de Pœnit.* Neque, quando imminet populo aliqua magna calamitas, vt docuit Adrianus *in* 4. *q.* 3. *de Confessione.* Item neque, quando peccator est in probabili periculo obliuionis omnium peccatorum, vt existimauit Dominicus Soto *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 1. *ar.* 6. Ita Hurtadus *disp.* 3. *diffi.* 4. *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 43. Qui etiam refellit Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 15. *sect.* 6. docentem, peccatorem teneri ante articulum mortis ad non multum differendam contritionem, sed sine aliqua temporis determinatione docetque cum Vasquez *in* 3. *p. t.* 4. *q.* 86. *art.* 2. *d.* 6. peccatorem teneri elicere actum contritionis in articulo tantum, vel periculo mortis, quando iustificari non potest per Sacramentum. Et ita ego teneo: nam præceptum contritionis obligat, quando est necessitas iustificationis *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 33. *à* §. *Quinta.* nec tenetur atterere nec conterere de peccatis in confessione alias absolutis Dian. *p.* 10. *t.* 16. *n.* 30.

Sed tantùm in articulo, vel periculo mortis, quando non potest confiteri.

(Nam, si confessus sit cum attritione cognita, non tenetur conteri.)

3 Ex quo patet, post Confessionem factam in articulo mortis cum attritione cognita, neminem teneri actum contritionis elicere, vt maneat securus de sua salute. Quod vlterius probatur primò: quia nullibi reperitur tale præceptũ: Et Ecclesia in Tridentino docet, ad salutem sufficere attritionem cognitam cum Sacramento, quod incertum esset, si quis ita confessus in mortis articulo, non esset securus de sua salute. Deinde quia ex hac opinione sequitur, neminẽ posse ad Confessionem accedere cum attritione cognita; quia exponeret se periculo peccandi mortaliter, vel saltem non recipiendi gratiam: Et tandem, quia hoc præceptum obligaret solum doctos; qui scirent dubitare, an attritio cum Sacramento sufficiat: vnde essent peioris conditionis, quam ignari quod est absurdum. Ita Fagundez *p.* 2. *dub.* 2. *cap.* 4. *num.* 13. Faber *in* 4. *dist.* 14. *q.* 2. *disput.* 18. *cap.* 3. *num.* 71. & alij contra Suarez *in* 3. *p. tom.* 4. *disp.* 5. *sect.* 4. *num.* 17. & nouissimè Granadum *in* 3. *p. cont.* 7. *tr.* 3. *disput.* 3. *sect.* 4. *num.* 17. Qui tamen aduertunt, melius facturum, qui conaretur in tali periculo dolere perfectè de peccatis, & propter Deum *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 98. *&* *p.* 3. *t.* 7. *ref.* 76 *&* *t.* 13. *ref.* 33.

Et in aliquo alio casu per accidens.

4 Potest interdum quis ad contritionem teneri per accidens, & ex vi alterius præcepti, quam charitatis vt si Sacerdos peccator ministrare doceat Sacramentum, & non adsit Confessarius; tunc enim tenetur conteri in reuerentiam Sacramenti ex virtute Religionis. Ita Villalobos *tom.* 1. *t.* 9. *diffi.* 21. *nu.* 4. *&* 5. *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 33. §. *Sed omnes*, in fine.

Nunquam tamen de peccatis omissis.

5 Collige ex dictis contra Richardum & alios ex antiquis neminem teneri habere contritionem de peccatis remissis, quando memoriæ occurrunt: Nam, vt supra dictum est, hoc præceptum contritionis obligat, vt reconciliemus nos Deo: ergo non obligat quando sumus reconciliati. Ita Caiet. *in* 3. *p. q.* 84. *art.* 8. *&* 9. *p.* 5. *t.* 13. *resol.* 33. §. *Vnde* Videt etiam *v. celebrare Missam, num.* 54.

Qui tenetur conteri extra Sacramentum, non tenetur præmittere peccatorum examen. Sed satis est, quòd doleat in confuso.

6 Quandò autem quis tenetur conteri extra Sacramentum, v. gr. in articulo mortis, vel quando vrget necessitas communicandi, &c. non est opus recordari omnia peccata, vt quis de illis singillatim doleat, sed sufficit contritio generatim, & confusa de omnibus peccatis. Nam præceptum examinis conscientiæ in particulari solum obligat in ordine ad Confessionem, vt fiat integrè. Ita Villalobos *tom.* 1. *tr.* 9. *diff.* 19. *nu.* 4. contra Sotum *in* 4. *dist.* 17. *q.* 2. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 118.

Attritio an deleat venialia extra Sacramentum?

7 Ad delenda peccata venialia in homine iusto extra Sacramentum, ait Vasquez *in* 3. *p. t.* 4. *dist.* 87. *art.* 16. *dub.* 1. *n.* 6. non sufficere attritionem, sed requiri contritionem. Quia, cum sit suo modo recessus à Deo, non debet remitti, nisi per dolorem conceptum propter Deum. Sed Coninch *de Sacr. disp.* 2. *d.* 14 *nu.* 124. sufficere attritionem docet, & multis rationibus probat. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 117.

Diuisio auctoris. Sed in Sacramento omnes conueniunt, sufficere. Esto non sit existimata contritio.

8 † Certam autem est, attritionem ad Sacramentum Confessionis sufficere. † Et quidem non oportet, quod sit existimata contritio, Ita Vasq. *in* 3. *p. tom.* 4. *q.* 92. *art.* 1. *dub.* 3. contra Sotum *in* 4. *dist.* 18. *q.* 3. *art.* 2. Neque debet esse omnium venialium, quamuis ipsorum tantum fiat confessio, quia vnum

venia-

veniale remittitur ſine alio. Ita Hurtad. *de Sacram. diſp. 6. diff.* 10. Debet autem eſſe omnium mortalium, quæ nunquam confeſſa ſunt. Et quidem debet eſſe dolor de illis ob malum æternum. Nam ob malum temporale, puta nocumentum ſanitatis, amiſſionem bonorum, &c. ſecundum Suarez. *diſput.* 20. *ſect.* 2. non ſufficit: alioquin ſequeretur, peccatorem poſſe ſe diſponere ad Sacramentum, & illius effectum ſolis naturæ viribus. Sed contraria ſententia cum diſtinctione. Hurtadi *de Sacram. diſput.* 6. probabilis etiam videtur. Nimirum, ſi quis doleat de peccato propterea, quod Deus in pœnam illius malum temporale immiſerit, ſufficere. Si verò voleat abſque vllo reſpectu ad Deum, non ſufficere. Prima pars probatur: quia talis dolor non ſolùm eſt honeſtus, ſed præterea procedit ex motiuo, quod mouere ſolum poteſt ad deteſtationem peccati, & ſic excludit affectum peccati. Secunda verò pars probatur primò, ratione primæ ſententiæ: (procedit enim de hoc ſecundo, nam ille primus dolor eſt ſupernaturalis,) & præterea, quia talis dolor ſine reſpectu ad Deum non excludit affectum peccandi: nam enim opus bonum poteſt eſſe occaſio talis mali, & ſic dolor non eſt de peccatis, vt peccata ſunt, qualem Tridentinum requirit. *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 193.

Dñmodo ſit de omnibus mortalibus nõ aliàs confeſſis. Debet autem procedere à pœna infernî. Nam à pœna temporali, non videtur ſufficere.

Sed probabile eſt ſufficere ſi præmant vt immiſſa à Deo in pœnam peccati.

9 † Debet autem tam contritio, quàm attritio includere propoſitum de cætero non peccandi. Et quidem Bellarminus *lib.* 2. *de pœn. c.* 6. *&* 7. ait, non ſufficere propoſitum implicitum in ipſa deteſtatione, ſed requiri explicitum, quia Tridentinum requirit propoſitum diſtinctum ab amore Dei. Sed probabile eſt, ſufficere, vt docet Villalobos *tom.* 2 *tract.* 9. *diffic.* 19. *num.* 8. quia ſimplex deteſtatio peccatorum ex motiuo ſupernaturali ſufficit ad iuſtificationem, & tamen poteſt contingere, vt quis de peccatis vitandis non cogitet, ſi verò cogitaret, ait Villalobos, teneri tunc elicere propoſitum illa vitandi. Et ita etiam docet Syluius *in addit. ad* 3 *p q.* 1. *p.* 3. *tr.* 4. *reſol.* 19. Granado *in* 3. *p. cont.* 7. *tr.* 10. *diſp.* 3. *ſect.* 1. *num* 6. diſtinguit, & in contritione exiſtimat requiri propoſitum formale, in attritione verò ſufficere virtuale: Sed an probabiliter, alij iudicent, *p.* 5. *t.* 14. *reſ.* 66. Porrò propoſitum requiritur etiam in Confeſſione venialium. Sed non ad omnia vitanda; ſicut nec dolor omnium requiritur, quia vnum remitti poteſt ſine alio: *p.* 3. *tr* 4. *reſ.* 117. in fine. Aduerte tandem, quod cum ſufficiente propoſito non peccandi ſtare poteſt iudicium probabile reincidentiæ. Ita Præpoſitus *in* 3. *p qu.* 86. *art.* 1. *dub.* 6 *nu.* 45. *Ibi* §. *Notandum, &* *p.* 5. *t.* 14. *reſ.* 66. in fine. Quo autem modo propoſitum adeſſe, vel non adeſſe noſcatur ex conſuetudine, aut proxima occaſione peccandi, vide *v. Confeſſarius quoad examen, à n.* 25.

Debet attritio, contritio includere propoſitum melioris vitæ.

Saltem implicitum.

10 Attritio, vel contritio requiritur in quacumque Confeſſione etiam peccatorum aliàs confeſſorum. Quia materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ non eſt ſola Confeſſio, ſed etiam contritio. Ergo vtraque eſt repetenda. Itaque Henriquez *lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 7. Sed Ledeſma *folio* 217. & Ioannes de la Cruz *p.* 2. *de Pœnit. q.* 1. *dub.* 6. *concl* 2. probabiliorem exiſtimant ſententiam negatiuam, ſufficere nimirum repetere Confeſſionem, quæ eſt materia proxima partialis, ſed principalior, Sacramenti Pœnitentiæ. Minimè verò dolorem, qui eſt materia minus principalis, & non eſt ſenſibilis, niſi mediante Confeſſione. Hanc ſententiam ſequi poſſunt illi præſertim, qui ordinariè confitentur de venialibus; & cum illis de aliquo mortali confeſſo & abſoluto. Sed ego teneo primam ſententiam, *p.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 116. cum hac tamen limitatione, quòd repetens plura mortalia, ſatis eſt, quod doleat de vno, ſi omnia fuerint legitimè confeſſa. Ita Hurtado. *de Sacram. diſp.* 6. *diff.* 7. *p.* 4. *tr.* 4. *reſol.* 193. §. *Nec tertiò.*

Dolor de peccatis requiritur etiam in Confeſſion. peccatorum remiſſorum.

Sed contraria ſententia probabilis.

Et ſtando in prima, dolor non debet eſſe de omnibus.

11 Sed quantam nam temporis coniunctio debet eſſe inter contritionem, ſeu attritionem, & Confeſſionem: & quemnam ordinem debet habere? Quoad primum reſpondet Hurtado *de Sacram. diſp.* 1. *diff.* 11. intercedere poſſe multũ temporis, & abſolutionem pœnitenti dari poſſe toto tempore, quo illius actus virtua-

Qui confitetur mane, ſatis eſt doluiſſe veſpere, & non retractaſſe dolorem.

Non tenetur homo conteri statim post peccatum.
Nec in die festo.
Neque cum populo imminet calamitas.
Neque in periculo obliuiscendi omnia peccata.

2 Non tenetur quis contritionem elicere eo ipso, quod peccauit mortaliter, vt putauit Syluester *v. Contritio num.* 4. Neque in diebus festis, vt putauit Soto *Lect.* 13. *de Pœnit.* Neque, quando imminet populo aliqua magna calamitas, vt docuit Adrianus *in* 4. *q.* 3. *de Confessione.* Item neque, quando peccator est in probabili periculo obliuionis omnium peccatorum, vt existimauit Dominicus Soto *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 1. *ar.* 6. Ita Hurtadus *disp.* 3. *diffi.* 4. *p.* 5. *t.* 13. *res.* 13. Qui etiam refellit Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 15. *sect.* 6. docentem, peccatorem teneri ante articulum mortis ad non multum differendam contritionem, sed sine aliqua temporis determinatione docetque cum Vasquez *in* 3. *p. t.* 4. *q.* 86. *art.* 2. *d.* 6. peccatorem teneri elicere actum contritionis in articulo tantum, vel periculo mortis, quando iustificari non potest per Sacramentum Et ita ego teneo: nam præceptum contritionis obligat, quando est necessitas iustificationis *p.* 5. *t.* 13. *res.* 33. *à* §. *Quinta.* nec tenetur atterere nec conterere de peccatis in confessione alias absolutis Dian. *p.* 10. *t.* 16. *n.* 30.

Sed tantùm in articulo, vel periculo mortis, quando non potest confiteri.

(Nam, si confessus sit cum attritione cognita, non tenetur conteri.)

3 Ex quo patet, post Confessionem factam in articulo mortis cum attritione cognita, neminem teneri actum contritionis elicere, vt maneat securus de sua salute. Quod vlterius probatur primò: quia nullibi reperitur tale præceptũ: Et Ecclesia in Tridentino docet, ad salutem sufficere attritionem cognitam cum Sacramento, quod incertum esset, si quis ita confessus in mortis articulo, non esset securus de sua salute. Deinde quia ex hac opinione sequitur, neminẽ posse ad Confessionem accedere cum attritione cognita; quia exponeret se periculo peccandi mortaliter, vel saltem non recipiendi gratiam: Et tandem, quia hoc præceptum obligaret solum doctos; qui scirent dubitare, an attritio cum Sacramento sufficiat: vnde essent peioris conditionis, quam ignari quod est absurdum. Ita Fagundez *p.* 2. *dub.* 2. *cap.* 4. *num.* 13. Faber *in* 4. *dist.* 14. *q.* 2. *disput.* 18. *cap.* 3. *num.* 71. & alij contra Suarez *in* 3. *p. tom.* 4. *disp.* 5. *sect.* 4. *num.* 17. & nouissimè Granadum *in* 3. *p. cont.* 7. *tr.* 3. *disput* 3. *sect.* 4. *num.* 17. Qui tamen aduertunt, melius facturum, qui conaretur in tali periculo dolere perfectè de peccatis, & propter Deum *p.* 3. *t.* 4. *res.* 98. & *p.* 5. *t.* 9. *res.* 76 & *t.* 13. *res.* 33.

Et in aliquo alio casu per accidens.

4 Potest interdum quis ad contritionem teneri per accidens, & ex vi alterius præcepti, quam charitatis vt si Sacerdos peccator ministrare debeat Sacramentum, & non adsit Confessarius; tunc enim tenetur conteri in reuerentiam Sacramenti ex virtute Religionis. Ita Villalobos *tom.* 1. *t.* 9. *diffi.* 21. *nu.* 4. & 5. *p.* 5. *t.* 13. *res.* 33. §. *Sed omnes*, in fine.

Nunquam tamen de peccatis omissis.

5 Collige ex dictis contra Richardum & alios ex antiquis neminem teneri habere contritionem de peccatis remissis, quando memoriæ occurrunt: Nam, vt supra dictum est, hoc præceptum contritionis obligat, vt reconciliemus nos Deo: ergo non obligat quando sumus reconciliati. Ita Caiet. *in* 3. *p. q.* 84. *art.* 8. & 9. *p.* 5. *t.* 13. *resol.* 33. §. *Vnde* Videt etiam *v. celebrare Missam, num.* 54.

Qui tenetur conteri extra Sacramentum, non tenetur præmittere peccatorum examen.
Sed satis est, quòd doleat in confuso.

6 Quandò autem quis tenetur conteri extra Sacramentum, v. gr. in articulo mortis, vel quando vrget necessitas communicandi, &c. non est opus recordari omnia peccata, vt quis de illis singillatim doleat, sed sufficit contritio generatim, & confusa de omnibus peccatis. Nam præceptum examinis conscientiæ in particulari solum obligat in ordine ad Confessionem, vt fiat integrè. Ita Villalobos *tom.* 1. *tr.* 9. *diff.* 19. *nu.* 4. contra Sotum *in* 4. *dist.* 17. *q.* 2. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 118.

Attritio an deleat venialia extra Sacramentum?

7 Ad delenda peccata venialia in homine iusto extra Sacramentum, ait Vasquez *in* 3. *p. t.* 4. *dist.* 87. *art.* 16. *dub.* 1. *n.* 6. non si sufficere attritionem, sed requiri contritionem. Quia, cum sit suo modo recessus à Deo, non debet remitti, nisi per dolorem conceptum propter Deum. Sed Coninch *de Sacr. disp.* 2. *d.* 14 *nu.* 124. sufficere attritionem docet, & multis rationibus probat. *p.* 5. *t.* 4. *res.* 117.

Diuisio auctoris.
Sed in Sacramento omnes conueniunt, sufficere.
Esto non sit existimata contritio.

8 † Certam autem est, attritionem ad Sacramentum Confessionis sufficere. † Et quidem non oportet, quod sit existimata contritio, Ita Vasq. *in* 3. *p. tom.* 4. *q.* 92. *art.* 1. *dub.* 3. contra Sotum *in* 4. *dist.* 18. *q.* 3. *art.* 2. Neque debet esse omnium venialium, quamuis ipsorum tantum fiat confessio, quia vnum venia-

veniale remittitur ſine alio. Ita Hurtad. *de Sacram. diſp. 6. diff.* 10. Debet autem eſſe omnium mortalium, quæ nunquam confeſſa ſunt. Et quidem debet eſſe dolor de illis ob malum æternum. Nam ob malum temporale, puta nocumentum ſanitatis, amiſſionem bonorum, &c. ſecundum Suarez. *diſput.* 20. *ſect.* 2. non ſufficit: alioqui ſequeretur, peccatorem poſſe ſe diſponere ad Sacramentum, & illius effectum ſolis naturæ viribus. Sed contraria ſententia cum diſtinctione. Hurtadi *de Sacram. diſput.* 6. probabilis etiam videtur. Nimirum, ſi quis doleat de peccato propterea, quod Deus in pœnam illius malum temporale immiſerit, ſufficere. Si verò doleat abſque vllo reſpectu ad Deum, non ſufficere. Prima pars probatur: quia talis dolor non ſolùm eſt honeſtus, ſed præterea procedit ex motiuo, quod mouere ſolum poteſt ad deteſtationem peccati, & ſic excludit affectum peccati. Secunda verò pars probatur primò, ratione primæ ſententiæ: (procedit enim de hoc ſecundo, nam ille primus dolor eſt ſupernaturalis,) & præterea, quia talis dolor ſine reſpectu ad Deum non excludit affectum peccandi: nam enim opus bonum poteſt eſſe occaſio talis mali, & ſic dolor non eſt de peccatis, vt peccata ſunt, qualem Tridentinum requirit, *p.4. tr.4. reſ.* 193.

Dũmodo ſit de omnibus mortalibus nõ aliàs confeſſis.

Debet autem procedere à pœna inferni. Nam à pœna temporali, non videtur ſufficere.

Sed probabile eſt ſufficere ſi præmant vt in immiſſa à Deo in pœnam peccati.

9 † Debet autem tam contritio, quàm attritio includere propoſitum de cætero non peccandi. Et quidem Bellarminus *lib. 2. de pœn. c. 6. & 7.* ait, non ſufficere propoſitum implicitum in ipſa deteſtatione, ſed requiri explicitum, quia Tridentinum requirit propoſitum diſtinctum ab amore Dei. Sed probabile eſt, ſufficere, vt docet Villalobos *tom. 2 tract. 9. diffic.* 19. *num.* 8. quia ſimplex deteſtatio peccatorum ex motiuo ſupernaturali ſufficit ad iuſtificationem, & tamen poteſt contingere, vt quis de peccatis vitandis non cogitet, ſi verò cogitaret, ait Villalobos, teneri tunc elicere propoſitum illa vitandi. Et ita etiam docet Syluius *in addit. ad 3 p. q. 1. p. 3. tr. 4. reſ.* 119. Granado *in 3. p. cont. 7. tr. 10. diſp. 3. ſect. 1. num* 6. diſtinguit, & in contritione exiſtimat requiri propoſitum formale, in attritione verò ſufficere virtuale: Sed an probabiliter, alij iudicent, *p. 5. t. 14. reſ.* 66. Porrò propoſitum requiritur etiam in Confeſſione venialium. Sed non ad omnia vitanda; ſicut nec dolor omnium requiritur, quia vnum remitti poteſt ſine alio: *p. 3. tr 4. reſ.* 117. in fine. Aduerte tandem, quod cum ſufficiente propoſito non peccandi ſtare poteſt iudicium probabile reincidentiæ. Ita Præpoſitus *in 3. p. qu. 86. art. 1. dub. 6 nu. 45. Ibid. §. Notandum, & p. 5. t. 14. reſ. 66.* in fine. Quo autem modo propoſitum adeſſe, vel non adeſſe noſcatur ex conſuetudine, aut proxima occaſione peccandi, vide *v. Confeſſarius quoad examen, à n.* 35.

Debet attritio, contritio includere propoſitum melioris vitæ.

Saltem implicitum.

10 Attritio, vel contritio requiritur in quacumque Confeſſione etiam peccatorum aliàs confeſſorum. Quia materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ non eſt ſola Confeſſio, ſed etiam contritio. Ergo vtraque eſt repetenda. Itaque Henriquez *lib. 4. cap. 26. num. 7.* Sed Ledeſma *folio* 217. & Ioannes de la Cruz *p. 2. de Pœnit. q. 1. dub. 6. concl* 2. probabiliorem exiſtimant ſententiam negatiuam, ſufficere nimirum repetere Confeſſionem, quæ eſt materia proxima partialis, ſed principalior, Sacramenti Pœnitentiæ. Minimè verò dolorem, qui eſt materia minus principalis, & non eſt ſenſibilis, niſi mediante Confeſſione. Hanc ſententiam ſequi poſſunt illi præſertim, qui ordinariè confitentur de venialibus; & cum illis de aliquo mortali confeſſo & abſoluto. Sed ego teneo primam ſententiam, *p. 3. tract. 4. reſol.* 116. cum hac tamen limitatione, quòd repetens plura mortalia, ſatis eſt, quod doleat de vno, ſi omnia fuerint legitimè confeſſa. Ita Hurtado. *de Sacram. diſp. 6. diff. 7. p. 4. tr. 4. reſol. 193. §. Nec tertio.*

Dolor de peccatis requiritur etiam in Confeſſione peccatorum remiſſorum.

Sed contraria ſententia probabilis.

Et ſtando in prima, dolor non debet eſſe de omnibus.

11 Sed quantam nam temporis coniunctio debet eſſe inter contritionem, ſeu attritionem, & Confeſſionem? & quemnam ordinem debet habere? Quoad primum reſpondet Hurtado *de Sacram. diſp. 1. diff.* 11. intercedere poſſe multũ temporis, & abſolutionem pœnitenti dari poſſe toto tempore, quo illius actus

Qui confitetur mane, ſatis eſt doluiſſe veſpere, & non retractaſſe dolorem.

virtua-

virtualiter perseuerant, idest quamdiu non retractantur, neq; expressè, neq; implicitè. Et ratio eo, quia in forensi iudicio, cuius instar hoc Sacramentum est institutum, absolutio, vel cōdemnatio fieri solet multò post quam causa discussa fuerit. Sed contra hanc sententiam insurgit. Granado *in 3. p. cont. 7. tr. 3. disp. 3. sect. 1. nu. 7.* existimans virtualem quidem doloris permanentiam sufficere ad absolutionem, sed illam explicari debere sicut in cæteris edentibus, vt tamdiu perseuerare dicatur, quamdiu si pœnitēs interrogaretur cui doluerit, possit sine noua deliberatione respondere, se doluisse vt confiteatur, & nō retractasse dolorem, quia vult confiteri, quem admodum intentio conficiendi Sacramentum tamdiu virtualiter permanet in ministro, quamdiu interrogatus de fine illius ritus externi, sine noua deliberatione responderet quia vult conficere Sacramentum. Tantam verò distantiam, quantam ponit Hurtadus, sibi non probari, quia inter materiam & formam cuiuslibet Sacramenti debet esse moralis coniunctio, quæ non conseruatur quacumque temporalis longitudine. Sed ego sententiam Hurtadi probabilem censeo cum Præposito *in 3. p. q. 2. dub. 1. n. 30.* Vnde si quis serò actum doloris eliceret, & manè accederet ad Confessionem sine alio dolore, confessio ex hoc capite esset valida, *p. 5. t. 14. ref. 67.*

Aliquid negant.

12 Quoad secundum Coninch *de Sacram. disp. 4. dub. 6. n. 4. concl. 2.* putat, dolorem debere tempore præcedere Confessionem, & si quis Confessionem facere sine dolore, quamuis postea ante absolutionem doleret, non consequi absolutionem. Sed Hurtado *de Sacr. disp. 6. dif. 10.* & Bonac. *de Sacram. disp. 5. q. 3. punct. 2. n. 18.* hanc opinionem refellunt, docentque sufficere, si dolor ante absolutionē eliciatur *p. 3. tr. 4. ref. 134. & p. 4. tr. 4. ref. 193. §. Notandum secundo.*

An dolor debeat elici ante Confessionem?

13 Probabilissima est sententia Henriquez *lib. 5. c. 11. n. 1.* & aliorum contra Layman *lib. 5. tr. 6. c. 9. n. 2.* & alios quod dari possit Confessio valida, sed informis, ex defectu doloris, sicut dicemus infra dari posse defectu examinis *v. Confessionis, n. 52.* & erit, quando quis ex mortali negligentia, vel ignorantia quadam culpabili, dolorem insufficientem adhibeat *p. 3. t. 4. ref. 65*

Vt sine dolore sufficienti detur Confessio valida?

BAPTISMVS.

Baptismus quid?

1 † Baptismus est vnum ex septem Ecclesiæ Sacramentis, omnium primū, & ianua Sacramentorum Definitur à Magistro. Ablutio corporis exterius facta, sub præscripta verborum forma. Septem in Baptismo consideranda sunt. Obligatio illum suscipiendi, aut conferendi, materia, forma, minister, patrini, suscipiens, & effectus De quibus mox suo ordinem, præterquam de patrinis, de quibus sub V. *Patrinus.* † Vide etiam Pontifex.

BAPTISMI NECESSITAS.

Et quale Sacramentum?

1 † Baptismus est Sacramentum necessitatis, ita quod, de lege ordinaria, qui non est baptizatus, non possit introire in Regnum Dei. Est autem necessarium simpliciter: vel in re, vel in voto, quando in re haberi non potest. Ex hac igitur necessitate oritur in homine adulto obligatio Baptismum suscipiendi, & in alijs illum ministrandi. †

Adultus cum commode potest debet baptismum recipere.

2 Adultus tenetur præcepto diuino recipere Baptismum, cum commodè potest, hoc idem dicendum est de infantibus Christianorum, & parentes non debent dilatare vltra mensem ad baptizandum pueros, vel paulo post propter solemnitatem Baptismi supra hoc vide superius *num. 5. par. 9. tr. 6. resol. 2. & 1.* Constantinum Imperatorem constat initio suæ conuersionis fuisse baptizatum & non in fine suæ vitæ contra Caietanum, *ibid. §. Sed merito.* Adultus cæcus, surdus, & mutus à natura non potest baptizari in ætate adulta sed debet expe-

Christiani non debēt vltra mensem dilatare pueros baptizare.

Digitized by Google

expectari eorum voluntas, cum ſint capaces aſſenſus, & diſſenſus etſi in curia parentum infantes baptizari non ſunt poſſunt compelli in ætate adulta etiam morte, ſi actiones chriſtianorum geſſerunt alter minimè, *ibid.* §. *Sed pro Coronide.* Pueros expoſitos in foro Eccleſiæ cum ſchedula in collo alligata atteſtate eſſe baptizatos ſi non eſt cum Sigillo, vel manu Cognita ſubſcripta, vel ſine ſcriptura baptizandos eſſe dico ſub conditione, & hoc etiam de baptizatis ab hæreticis dicendum eſt, *p. 9. tr. 6. reſ.* 35. At ſi monſtrum cum duobus Capitibus, & duobus dorſis eſſet baptizandum, & apertè conſtaret duas habere animas ſeparatim baptizari debet, ſi verò dubitatur de duabus ſub conditione baptizandum eſt, vnde peccaret mortaliter, ſi vnius plures ſine neceſſitate baptizarent baptizando contra vſum, & modum Conſuetum, & ſi ſit in peccato mortali ſolemniter baptizans ſine neceſſitate peccat mortaliter *ibid. reſ.* 30. ſic etiam ſi quis a pluribus baptizatus eſt cum hac forma. (Nos te baptizamus) debet denuò ſub conditione iterum baptizari, *ibid. reſol.* 31. Vnde peccaret mortaliter Sacerdos baptizando ſine neceſſitate cum aqua non benedicta, *ibid. reſ.* 34. Nec poteſt hoc Sacramentum miniſtrari in domibus exceptis Principibus alijs non ſubiectis, alijs verò DD. volunt quod Principes titulo eminentes poſſint hoc facere, *ibid. reſ.* 38.

Conſtantinum conſtat initio ſuæ conuerſionis eſſe baptizatum.

Adulti Chriſtianorum ſi actiones chriſtianas gererunt ſunt cōpēdi ad baptiſmū.

Expoſiti cum ſchedula, & ſine ea debent baptizari cum conditione.

Baptizans ne plures ſine neceſſitate peccat mortaliter.

Baptizatus a plurib. cum conditione iterum debet baptizari.

Sacerdos baptizans ſine aqua benedicta abſque neceſſitate peccat mortaliter.

3 Itaque adultus, cauſa fidei exigente, tenetur baptizari cum vitæ diſcrimine. Quia bonum fidei eſt maius, quàm vitæ vnius, vel plurium hominum. Quod etiam dic in ſimilibus caſibus, in quibus præceptum Baptiſmi obligat per accidens, *p. 5. tr. 3. reſ.* 9. circa medium. Nam, per ſe loquendo, nemo tenetur cum vitæ periculo Baptiſmum recipere, vnde, ſi quis adulto minaretur mortem, ſi baptizetur, poſſe Baptiſmum omittere, ſiue credatur poſtea futura cōmoditas baptizandi, ſiue de futura certò ſciatur. Et ità omnes ferè DD. tenent apud Suarez *diſp.* 31. *ſect.* 3. Probatur autem, quia ad ſalutem ſufficit votum Baptiſmi, cum contritione peccatorum actualium, & ex alia parte amor vitæ eſt maximus, maximaque illam conſeruandi obligatio, *p. 3. tr. 6. reſ.* 48. §. *Quintò, & p. 5. t. 3. reſ.* 9. initio.

Baptizari tenetur adultus cum vitæ diſcrimine, ſi cauſa fidei exigat.

Per ſe verò non tenetur, etiam ſi Baptiſmi commoditas ſit defutura.

4 Porrò, quamuis non teneatur cum vitæ diſcrimine quis baptizari; poteſt tamen, & non tenetur Baptiſmum, nè vitam amittat, omittere, ſi certò ſciat defuturam Baptiſmi copiam. Nam permittere occidi, non eſt ſibi mortem inferre, ac proindè non eſt intrinſecè malum, vt aliquando honeſtari non poſſit ex graui cauſa occurrente. Eſt autem grauis cauſa Baptiſmi ſuſceptio; quia, quamuis eius defectum ſupplere poſſit contritio; tamen iuſtificatio per Baptiſmum eſt facilior, & contritio, præſertim in nouiter credentibus, incerta. Ita Granado *de Sacram. contr.* 4. *tr.* 4. *diſp.* 2 *num.* 8. *p.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 6. *verſ. uerum tamen.*

Sed neque tenetur quis in tali caſu ob periculum vitæ Baptiſmum deſerere.

5 Parentes tenentur ſuos filios infantes quamprimùm baptizare. Ita omnes DD. Sed illud *quam primum* Henriquez *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 4. & alij explicant arbitrio boni viri, attentis circumſtantijs, & Eccleſiarum conſuetudine. Sotus verò *in* 4. *diſt.* 5. *q.* ... *n. art.* 3. intra duodecim dies poſt partum, quando illos poſſunt in Eccleſiam ferre, & mergere. Sed in Synodo Panormitana *p.* 2. *cap.* 1. *nu.* 2. impoſita eſt excommunicatio baptizare negligentibus ante nonum diem, *p. 3. tr. 3. reſ.* 8.

Parentes curarè tenentur, vt eorum infantes baptizentur quamprimum.

Et hic Panormi intra nouem dies.

6 Si puer eſſet ita delicatus, vt crederetur, Baptiſmum fore cauſam mortis illius, & alioqui Baptiſmus differri poſſet ſine periculo, tunc non ſolum poſſet ſed deberet differri. Si vero periculum ſit in mora, quia infans eſt moribundus, tunc quidem nec baptizari debet aqua venenata, per proiectionem in puteum, vel flumen, & modos ſimiles: quia directè occidere innocentem eſt intrinſecè malum, quod nunquam faciendum eſt ob aliquod bonum. Debet autem modo ordinario baptizari, magna adhibita diligentia, tam in aquæ qualitate, quam in modo abluendi, vt vitæ infantis omninodè proſpiciatur: eſto deinde magna mortis acceleratio futura ſit. Ratio eſt, quia infans ex Baptiſmo nanciſcitur ſummum bonum vitæ æternæ, cui poſtponi

Niſi pueri vita in Baptiſmo periclitaretur.

Nam tunc deberet differri, ſi abſque illo puer non ſit deceſſurus.

Si verò periculum ſit in mora, debet baptizari adhibita magna cautela.

potest vita temporalis, seu aliqua eius pars indirectè, &c. si infans esset sui compos, ita fieri postularet, vnde nulla ipsi irrogatur iniuria. Ita Granadus *in 3. p. contr. 4. tract. 4. disp. 4. num. 6.* Moscosus *tr. 2. c. 1. nu. 5.* & alij contra Sotum *in 4. dist. 3. q. vnic. ref. 8.* Ex quo sequitur, sic baptizantem non fieri irregularem: si mors acceleretur. Ita Zambranus *de Bapt. c. 1. dub. 2. nu. 76 p. 5 tr. 3 ref. 8. p. 10. tr. 16. ref. 20.* & si quis videat puerum proiectum in puteum, ipse proferat formam baptismi, vtraque sententia est probabilis, quod baptismus teneat Dian. & alij. *ibid. §. Nota verò.* & si mulier damnata ad mortem, & est periculum moriendi vna cum prole, posse seruato iuris ordine prius secari, si spes est, vt fœtus baptizari valeat Escobar, & alij *ibid. in fine.* & debet ministrare baptismum infantis (si tamen daretur hic casus) & ex ablutione illi mors sequeretur. Vasq. & alij. *ibid. §. Sed vt verum fatear.*

Tenet Baptismus.

Si spes est potest secari.

7 Adde, quod Ochagauia *de Sacr. tr. vn. q. 7. nu. 2.* putat, etiam primo modo baptizari posse puerum moribundum, nimirum per mersionem in puteum vel flumen, quòd ad valorem Baptismi sufficere dicemus, cùm de materia Baptismi. Quia parum pro nihilo reputatur: vnde illa parua, & penè insensibilis acceleratio mortis nihil pendenda est. Idemque docet de catechumeno adulto: quia Baptismus redderet illum de salute securum, cum alioqui contritio sit difficilis. Ita ille, qui illud de infante dicit esse commune apud Doctores. Sed aduersus illum insurgit Præpositus *in 3. p. q. 66. art. 8. dub. 1. nu. 83.* cum alijs. Quia nemini licet priuata auctoritate aliquem occidere citrà sui defensionem, etiamsi indè alteri aliquod bonum proueniat: non enim sunt facienda mala vt eueniant bona, *p. 5. tr. 3. res. 14. §. Sed difficultas.*

Sed non per proiectionem in flumen.

8 Sed, an liceat seccare mulierem prægnantem mox morituram, vt filius mox etiam moriturus baptizetur? Respondeo primò, secundum communem apud Coninch *vbi infra*; non debere illam consentire, se adhuc viuam secari, vt baptizetur puer, quia hæc esset directa ipsius occisio. Respondeo secundò: in casu, quo mulier prægnans damnatur ad mortem, ex iure ciuili expectari solet partus. Ita Moscosus *tr. 2. c. 2. n. 2.* In periculo ergo mortis ex morbo, quando Medici dicunt, matrem non posse amplius viuere, respondeo tertiò, Comit. *lib. 1. q. 14. nu. 2.* & Ochagauiam *de Sacr. tr. vn. q. 4. n. 6.* non permittere, quod secetur; Coninch verò *de Sacram. to. 1. q. 68. art. 11. n. 92.* & Moscosum *vbi sup.* permittere est spes, quod puer extrahatur viuus *p. 2. tr. 15. res. 44. & p. 5 tr. 3. r. 13.*

Quid dicendum de puero in ventre matris iam morituræ?

9 Expositi infantes, qui reperiuntur ad portas Ecclesiæ, vel Hospitalis sine scripto, & sunt ita tenelli, vt indicentur paucorum dierum baptizari debent sub conditione. Est enim magna præsumptio, quod non sint baptizati; quia impudicæ mulieres totæ sunt tegendo sceleri, & de salute spirituali infantis nihil curant. Ita Tannerus *in 3. p. disp. 4. q. 2. dub. 4. nu. 113.* contra Henriquez *l. 2. c. 31. nu. 1.* Quod etiam faciendum existimo cum Villalobos *to. 1. tr. 5. diff. 7. nu. 4.* si puer ex colore, & magnitudine videretur infans vnius mensis. Nam hæc indicia fallunt, quia quandoque infantes adeo magni nascuntur, vt ante mensem nati videantur.

Expositi baptizari debent sub conditione.

Quia præsumuntur non baptizati.

Sed quid dicendum, si infans schedulam Baptismi collo appensam habeat? Adhuc sub conditione Baptizandum esse, docet Marchantius *tr. 2. de Baptis. c. 2. q. 4.* Quia testimonium schedulæ non est certum, & in dubio inclinandum est in fauorem infantis, nec fit iniuria Sacramento? cum apponatur conditio. Adde, quòd schedula significat Baptismum collatum à muliercula, quæ, præcipuè in tenebris & solicitatione, prudenter creditur aliquem errorem in essentialibus commisisse. Sed contrarium tenendum est cum Ochagauia *de Sacr. Bap. q. 11. n 8.* & Hurtado *de Sac. Bapt. disp. 1 diff. 12.* nam, cum adest schedula, est moraliter certũ, quod infans sit baptizatus. Nisi inueniatur in nemore, & dubitetur, vtrum parentib. fidelib. an infidelib. natus sit; Nã tunc schedula esset suspectæ fidei, *p. 3. Addit. 2. resol. 6. & p. 5. t. 13. resol. 85. p. 1. t. 16. r. 87.*

Minimè verò, si habent schedulam collo appensam.

Nisi dubium sit de fide parentum.

10 Filij infidelium in articulo mortis baptizari possunt, & debent inuitis parenti-

rentibus. Nam tunc cenſentur extra poteſtatem parentum; quod.n. parum diſtat, nihil diſtare videtur. Et preterea abeſt periculum apoſtaſiæ, & deceptionis. Ita Hurt. *de Sacr. Bap. diſp.* 3. *diff.* 3. & alij, *p.* 5. *tr.* 3 *reſ.* 10 *p.* 7. *tr.* 7. *reſ.* 67. §. *excipe*. Addit Vaſq. *in* 3. *p. tr.* 3. *diſp.* 155. *c.* 7. hanc obligationem charitatis incũbere fidelibus aſtantibus ſub pœna peccati mortalis. Sed Lorca *in* 2.2. *q.* 10. *art.* 12. *diſp.* 37. *n.* 22. id negat: quia, dum infans poteſt à parentib. ſubueniri, non eſt in extrema neceſſitate, ac proindè non tenentur alij de illius ſalute ſoliciti eſſe, preſertim diligentia extraordinaria, qualis eſt in baptizando puero occultè & inuitis parentibus. Sed hæc ſententia Lorcæ à multis viris doctis falſa exiſtimatur *p.* 3. *tr.* 4. *reſol.* 1.

Filij infidelium in articulo mortis baptizari debent. Inuitis parentibus.

Sub pœna peccati mortalis.

11 Filij verò infidelium, qui ſunt mancipia Chriſtianorum, an poſſint extra mortis periculũ baptizari inuitis parentibus? Negat Caiet. *in* 3. *p. q.* 68. *art.* 10. & parui alij. Sed affirmatiuè reſpondendũ eſt cũ Caſpenſi *in curſ. Theol to.* 2. *tr.* 27. *diſp.* 1. *ſect.* 5. *n.* 47. Poteſt itaque Dominus huiuſmodi filios ſuorũ mancipiorum baptizare, eoſque ab educatione, & conſortio parentum abſtrahere, ob manifeſtum periculum Apoſtaſiæ quando ad adultã ętatẽ peruenerint. *p.* 7. *t.* 7. *r.* 67.

Filij infidelium, qui ſunt mancipia Chriſtianorum, poſſunt baptizari à Dominis etiam inuitis parentibus.

12 Neque dicendum cum Suarez *in* 3. *p. diſp.* 25. *ſect.* 5. hoc eſſe illicitum, & contra religionem. Nam, vt docet Vaſq. *diſp.* 155. hoc non eſt contra iuſtitiã, cum enim Dominus habeat poteſtatem ſuum mancipium gubernandi nullam parenti infert iniuriam baptiſmum illo inuito procurando. Nec etiam peccat contra reuerentiam baptiſmo debitam, quia poteſt diligenter curare, ne proles ſeducatur à parente cum acceſſerit vſus rationis, vel prolem, vel parentem vendendo vel aliter occurrendo malo impendenti. Quod ſi aliquis in particulari non poſſit ſufficienter periculis occurrere, nullo modo debet prolem baptizare, inuito parente infideli, *p.* 7 *t.* 7. *reſ.* 68.

Neque hoc eſt. Vel contra iuſtitiam. Vel contra Religionem.

13 Petes an Domini, qui poſſunt filios ſuorum mancipiorum illis inuitis baptizare, ad id obligentur? Negat Suar. *cit. ſec.* 6. Affirmat Vaſq. item *cit. c.* 7. quæ ſententia per ſe loquendo eſt probabilior. Et argumenta Suar. non tam videntur probare Dominum non teneri procurare Baptiſmum, quando poteſt licitè, quam non poſſe procurare ſine peccato, in circumſtantijs ab eo poſitis, vt facile patebit ea conſideranti. *ibid. reſ.* 69.

Immò etiam probabilius ad id obligantur.

14 Puerum moribundum, cui non poteſt per alium ſubueniri, & vitæ æternę aditus aperiri; ſecundum Ochagauiam *tr. vn. de Bapt. q.* 7. *n.* 3. Tenetur Sacerdos baptizare cũ periculo, vel etiã certitudine mortis. Et quidẽ, ſi eſt Parochus ex iuſtitia, ſi alius, ex charitate. Quia ſalus ſpiritualis illis pueri præferẽda eſt vitę corporali ipſius. Imò id etiam, ſi puer non certò, ſed probabiliter ſit ſine Baptiſmate moriturus. Non ita de adulto, qui poteſt iuſtificari per contritionẽ. Niſi eſſet in rebus fidei rudis, nam tunc deberet eum inſtruere, vt ad contritionẽ ſe diſponat, ſi Baptiſmum ſuſcipere non poſſet, & hoc cũ periculo propriæ vitæ.

Et ſi parentes non ſunt inuiti, etiam eſt periculo propriæ vitæ ſecundũ aliquos.

Sed contra hanc ſententiam inſurgit Sãcius *ſelect. diſp.* 10. *n* 9. docens eã quidem procedere de Parocho, qui pactus eſt non omittere curã animæ proximi, etiam cum periculo propriæ vitæ; & hoc ratione decimarũ aliorumve emolumentorum, quæ percipit. Alios verò teneri non concurrere poſitiuè ad necem ſpiritualem proximi pro conſeruanda vita propria, minimè verò illam impedire cum tanto diſpendio. At ſententiam Ochagauiæ tenuit Bannez in 2.2. *q.* 26. *art* & tenet etiam Ledeſma *tomo* 2. *t.* 4. *c.* 4. *concl.* 15. *p.* 5. *t.* 9. *reſ.* 16.

Sed Sancius id concedit ſolum in Parocho.

BAPTISMI MATERIA.

14 Materia Baptiſmi eſt duplex Remota, & proxima. Illa eſt, aqua, hæc, ablutio. ✝

Baptiſmi materia duplex. Remota, & proxima.

15 Aqua, vt ſit materia Baptiſmi, debet eſſe elementaris. Vnde nulla aliqua aut ſuccus ex herbis, floribus, radicibus, frondibus, aliiſque mittis perfectis, & diſtillatus poteſt eſſe materia Baptiſmi, quia ſubſtantialiter differt ab aqua elemen-

Remota eſt aqua elementaris. Non aqua aut ſuccus herbarum, & florum.

mentari; vt in specie de aqua rosacea docet D.Thom. 3.*par. quæst.66.ar.4.ad 5.* eiusque expositores; dicuntur enim aquæ æquiuocè, nō vniuocè. Et ita docet Coninch *de Sacram.q.66. art.4.dub* 1.*nu*.23. cum vniuersa Doctorum turba, *par.5.tom.3.ref.2.*

Sufficit aqua ex sale resoluta.

16 Est tamen sufficiens materia Baptismi aqua ex sale resoluta, quia sal efficitur ex aqua salsa. Ita Fernandez *par.3.c.4.§.4.n.5.* & Tab. *v. Baptism.4.nu.8.* Quamuis Coninch *vbi sup.n.22.* existimet, aquam ex sale esse diuersæ speciei ab elementari, *p.3.tr.4.ref.5.§. Quæritur secundò.* Est item sufficiens aqua, quę colligitur ex vaporibus densatis, cùm ex olla emergentes, in testaceo tegmento reperiuntur. Nam vapores sunt essentialiter aqua. Item, quæ hyeme fluit ex parietibus & lapidibus, est enim aqua genita ex aere humido. Ita Fernand. *p.3.c.10.§.2.n.3. ibid.* in fine. Non autem, quæ fluit, ex vite, vel arboribus, quia id non est aqua, sed succus. *Ibid.§. Quæritur tertiò.*

Et, quæ colligitur ex vaporibus densatis.

Quæque fluit ex parietibus, & lapidib.

Minimè verò quæ fluit ex vitibus, vel arboribus.

Sufficit item aqua ex glacie, niue, & rore.

17 † Item aqua ex glacie, niue, aut rore resoluta. † Quamdiu autem resoluta non sunt, non sunt materia sufficiens, quia nō sunt apta proximè ad abluendum. Sed quid si in ipsa applicatione nix resolueretur? Respondet Tannerus *to.4.disp.4.q.1.dub.2.n.44.* quod, si resoluatur in manibus baptizantis ante ablutionem, est sufficiens; Si verò in corpore baptizati, non esse sufficientem, quia tunc baptizans non propriè abluit, sed potius ille se ipso abluitur: ablutio verò tam vt actiua, quam vt passiua est materia Baptismi, quod etiā docet Vasquez *in 3 par.to.2.disp.141.c.2.* & alij. Sed Suarez *in 3.par.to.3.disp.20.sect.2.* docuit, materiam proximam Baptismi sitam esse in ablutione vt passiua, non vt actiua: in qua sententia nix liquefacta in corpore baptizandi esset materia sufficiens. Vtraque hæc opinio est probabilis. *p.5.t.3.ref.3.*

Ipsa verò glacies, &c. nondum resoluta non est sufficiens, quia non potest abluere. Sed quid si in ipsa applicatione resoluatur.

Variæ opiniones probabiles.

In casu necessitatis Baptismus conferri potest in aqua dubia, sub conditione, postea repetendus.

Maximè si habet opinionē probabilē.

18 Quando autem est dubium, num aqua sit naturalis, vt contingit de lixiuio, iure carnium &c. potest cum illa conferri Baptismus in casu necessitatis, sub cōditione *si est sufficiens*, repetendus postea, si cesset necessitas, in materia certa sub conditione, *si non es baptizatus.* Ita Granado *in 3.par.contr.4.tract.1. disp.3.dub.2.* quòd à fortiori procedit, quando circa materiam Baptismi sunt opiniones probabiles. *p.5.tr.3.ref.1.*

Quare aliqui docent, in tali casu baptizandum esse cum aqua rosacea.

Item cum niue, glacie, & rore nondum resolutis. Sed ego hoc vtrumque nego.

19 Vnde Puteanus *in 3.par.q.66.art.4.dub.1.n.5.* docuit, in casu necessitatis baptizari posse sub conditione in aqua rosacea, quia hæc videtur habere cum aqua naturali maiorem affinitatem, quàm aqua aliquorum fontium. Quod etiā docet Chamerota *to.2.de Baptis.c.2. dub.2.* quia est quorundā opinio, quòd ex herbis, & floribus elici possit per alembicum aqua vera elementaris, quamuis admista. Idemque docet Puteanus *l.c.* de niue, rore & glacie nondum resolutis, quia Maior non requirit in Baptismo ablutionem, sed solùm, quod aqua attingat baptizatum. Sed ego in vtroque hoc casu contrariam sententiam teneo, quæ est communis.

Concedo tamen adhiberi posse liquorē dubiū, si in tenebris v.g. iudicari nō possit, sit ne aqua, vel aliud.

20 Existimo tamen cum Ioanne de Lugo *de Sacr.disp.8.sect.8.n.140.* in extrema necessitate baptizari posse cū liquore dubio, si non potest examinari nū sit aqua, vel aliud. Quia pręceptum de nō baptizando absq; tali materia oritur ex reuerentia Sacramēti, cui prępōderat sūma indigētia proximi. *p.5.t.3.ref.2.*

Proxima Baptismi materia est ablutio.

Ad quam sufficit immersio absq; immersione.

21 † Materia proxima Baptismi est ablutio. Quidquid dicat Maior, sufficere contactum aquæ cum baptizando: est enim opus, vt aqua diffluat per corpus Baptizandi. Sufficit autem immersio absque emersione; vnde si puer proijceretur in puteum, esset verus Baptismus: nam sola immersio est vera ablutio, quia per eam aqua ita mouetur supra superficiem corporis, vt, si sordidum esset, verè illud emundaret. Ita Vasq. in 3.*p. tr.2.disp.145.cap.3.* & alij. Esset autem talis Baptismus illicitus, vt supra diximus, *p.5. tra.3. ref. 14.* Sufficit item aspersio, & infusio, nam vtraque hæc est ablutio, quæ verbis formæ significatur. Et quidem infusione vtuntur vt plurimum Ecclesiæ, aspersione autem creduntur Apostoli baptizasse, quando vna die quinque millia hominum baptizarunt. Ita Hurtadus *de Bapt.disp.1.dif.2.p.5.tr.3.ref.19.*

Sufficit etiam aspersio, & infusio.

22. A'z-

22 Ablutio autem ſecundum Paludanum in 4. *diſtinct.* 3. *q.* 5. debet eſſe determinata, & finita: vnde, ſi, finita forma, adhuc continuetur ablutio non habetur Sacramentum. Nam, cum miniſtro incumbat determinare materiam, non cenſetur illam determinaſſe, niſi cum ceſſat abluere. Sed ego teneo cum Ochagauia *tract. vn de Bapt. q.* 4. *nu.* 9. quod Baptiſmus habeatur per quamcumque partem ablutionis, etiamſi adhuc non ſit finita, ſi finita ſit forma, quia quæcunque pars ablutionis eſt ablutio, cum ſit homogenea. Nec ſtat in poteſtate miniſtri ſacramentalem ſignificationem, quæ poſita ſufficienti materia conſtat, differre, *p.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 17.

Imò etiam infuſionis pars proportionalis, & indeterminata.

Quia pars ablutionis eſt ablutio.

23 Conſtat etiam ſufficiens ablutio ad Baptiſmum neceſſaria, ſi baptizandus iniungatur digitum in aquam merſo; Nam pars minima aquæ ſufficit, etiã vna gutta; dummodo per aliquam corporis partem diffluat: Quia hoc ſufficit, vt homo abſolutè dicatur ablutus, vel vnctus aqua. Ita Comitolus *lib.* 1. *q.* 12. Mæratius *tom.* 3. *de Bapt. diſp.* 2. *ſect.* 4. & alij. Et quamuis contrarium doceant Granadus in 3. *p. contr.* 4. *tr.* 1. *diſp.* 4. *nu.* 12. & alij concedunt tamen, in caſu neceſſitatis ita adminiſtrandum eſſe; quia, cum noſtra opinio ſit probabilis, nulla irrogatur iniuria Sacramento, *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 5. & *p.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 5.

Sufficit etiam vngere baptizandum digito merſo in aquam.

24 Validus eſt Baptiſmus, quæcunque pars corporis abluatur; imò, etiam ſi ſit excrementum, vt capilli, & vngues: non quia hæc viuant; ſed quia reputantur vt partes hominis, & abluens capillos, vel vngues, dicatur abluere corpus, & corpus abſolutè dicatur vnctum Ita Sotus in 4. *diſtin.* 3. *q. vn. art.* 7. §. 3. *tom.* 2. *in* 3. *p diſ* 146. Quod quamuis Villalobos *tom.* 1. *tr.* 5. *diff.* 4. *nu.* 2. & alij negent: concedendum eſt nihilominus, in extrema neceſſitate Baptiſmum ſic conferendum cum conditione; quia melius eſt, puero moribundo adhibere medium ſalutis incertum, quod fortaſſe proderit, quam nullum. Ita Præpoſitus *in* 3. *p. q.* 66. *art* 8. *dub* 3. *nu.* 90. *p.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 4.

In quacumque corporis parte, etiam in capillo, aut vngue.

25 Quod etiam notat Marchantius *tr.* 2. *de Bapt. c.* 1. *q.* 1. *caſ.* 2. cum aliqua probabilitate dici poſſe de vmbilico, per quem infans ſugit à matre alimentum, & illi coniungitur, quia non minus dici poteſt infans ablui per vmbilicum ceu per aliquod ſui, quàm per capillos; nam etiam per illum aqua ad corpus infantis cenſeri poteſt pertingere, quamuis, quia excrementum, præſcindatur à corpore. Id quod ipſe dicendum puto cum Præpoſito *vbi ſupra*, de pelle, quam Medici *ſecundinam* appellant, quia pellis illa reputatur veluti pars pueri, & veluti eius cutis, qua lota, puer dicitur lotus. Quod etiam docet Ochagauia *tr. vn. de Bapt. q.* 4 *vn.* 3. *p.* 5. *tr.* 1. *reſ* 4. & 112.

Immò etiam in vmbilico.

Aut ſecundina.

16 Et hæc omnia dicta ſint pro caſu neceſſitatis, & de collatione Baptiſma valida, aut licita in neceſſitate, qui tamen poſtea iterari debet ſub conditione. Nam, cùm quis tenetur Sacramentum ſuſcipere, & ſuſcipit dubium, grauiter peccat. Quod etiam procedit de eo, qui manet in dubio; quia, dum non eſt moraliter certus de Baptiſmo, alia ſacramenta ſacrilegè recipit. Et quamuis probabile ſit, talem Baptiſmum eſſe validum: non eſt tamen probabile, recipi poſſe in materia, aut forma dubia, ſaltem extrà neceſſitatem. Ita Præpoſitus *in* 3. *p. q.* 66. *art.* 9. *dub.* 2. *num.* 101. contra Hurtadum *de Bapt. diſp.* 1. *diff.* 12 *p.* 5. *tr.* 5. *reſ.* 11.

Sed in his omnibus caſibus Baptiſmus iterari debet ſub conditione.

27 Extrà verò neceſſitatem ſeruandus eſt modus ablutionis in vnaquaque Eccleſia præſcriptus & vſitatus. Ita Ochagauia *de Baptiſm. q.* 5. *n.* 8. qui non approbat ſententiam Poſſeuini *de offic. Cur. c.* 16. *nu.* 6. quòd abluere quocumque modo, ſcilicet per immerſionem, infuſionem, ſeu aſperſionem ſecluſo contemptu, non ſit mortale. Seruanda etiam eſt conſuetudo certarum Eccleſiarum, baptizandi per immerſionem. Ita Layman *lib.* 5. *tract.* 2. *cap.* 4. *nu.* 4. *p.* 3. *reſol.* 19. *verſ. In praxi.*

Cum verò poteſt, ſeruandus eſt modus abſolutionis in ſingulis Eccleſijs vſitatus. Etiam per immerſionem.

BAPTISMI FORMA.

Baptismi forma. (Ego te baptiz. &c.) Et quidem (te,) & (baptizo) sunt de essentia.
Non autem (ego) Sæpius iterare illud (in nomine.)

28 † BAptismi forma in Ecclesia Latina hæc est, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritu sancti*. Sed ex his particulis vox *Ego* non est de essentia, quia includitur in voce *baptizo*. *Te* est de essentia quia forma explicare debet subiectum. Item particula *baptizo*, vel æquiualens, ad determinandum actum applicationis aquæ ad corpus baptizati, quæ posset etiam fieri ad refrigerationem, medicinam, &c. † Si particula *in nomine* replicetur ad vnamquamque Personam diuinam, dicendo, *in nomine Patris, in nomine Filij, &c.* Bonacina *de Sacram. disp. 2. q 2. punct. 4. num.* 5. docuit, inualidum fore Baptismum. Quia non exprimitur vnitas essentiæ diuinæ, sicut, eadem ratione, inualidum fore Baptismum collatum *in nominibus Patris, & Filij*, &c. vel *Col Padre, col Figluolo*, &c. Sed contrarium teneo cum Suarez *to. 3. disp. 21 sect. 3.* Quia replicatio illa *in nomine*, non ponit plura nomina, sicut ly *in nominibus*: quemadmodum nomen *Deus* potest sæpius alterari sine pluralitate, non autem *Dij*, quia hoc significat Naturarum pluralitatem non autem illud. *p. 2. t. 17. ref.* 15. Particula *in* non est de essentia. Vnde Baptismus collatus *nomine Patris*, &c. est validus; quia sensus non violatur, sed tollitur Hæbraismus, vt fieret dicendo, *cano cithara* pro *cano in cithara*. Ita Henriquez *lib. 2. cap. 8. num* 6. contra Comitolum *lib. 1. q. 9. num.* 3. Contra quem dicendum etiam cum Bonacina *de Sacram. disp. 2. q. 2. punct. 4. num.* 16. omittentem particulam *in* secluso contemptu, non peccare mortaliter. Idem dic de particula *&*; quia absque illa significatur tota Trinitas. Quod etiam procedit si omittatur vna cum particula *in*. Ita Pitigianus *4. par. dist. 3. q. 2. art. 2.* contra Regin. *to. 2. lib. 24. c. 1. n. 30. p. 2. t. 15. ref.* 47. Forma Caldæorum in Baptismo baptizatus est *in nomine Patris* &c. omnino est valida contra Nazarum. Similiter valida est forma Dalmatina, *Ego te Christizo in nomine Patris* &c. sicut valida est forma vnius personæ Trinitatis, vel Christi, dummodò implicitè intelligitur in inuocatione sanctissimæ Trinitatis. Diana & alij *p. 10. t. 16. ref. 92.* forma verò Græcorum debet esse hęc *Baptizetur, & non baptizatur*: tamen vtraque est vera forma Vasq. *ibid. ref. 97.* & necesse est exprimere personam baptizati quomodocunque dicatur Ledesma, & alij *ibid. §. Sed circa*.

Non facit Baptismũ inualidum.
Neq. omissio (in)
Vel (&)
Forma Caldæorum valida est.
Et in vna persona Ss. Trinitatis, quia implicite includuntur.
Baptizetur.
Necesse est exprimere personã baptizati,

Putans probabiliter, se non fuisse baptizatum, non potest suscipere sacramentum ordinis ad damnum alterius, alias verò potest. Dicastil. omnes filij Iudęorum, Saracinorum, &c. & etiam Christianorum repetti cum schedula ad collum sunt sub conditione rebatizandi. Quintanad *ibid. tr. 16. ref 93. §. Notandum.* Episcopus, sacerdos; qui dubij eorum baptismi, tenetur omnes ordines sub conditione recipere. Quintò ab ordinatis verò à tali Episcopo saltem sacerdotium est repetendum in sententia omnium DD. sic de confessario debent omnes confessiones repeti. *ibid. §. Verum.*

Probabiliter non baptizatus non potest ordinari.
Omnes ordines sub conditione iterum sunt recipiendi.
Ordinatus saltem sacerdotium est repetendum.
Cõfessiones omnes.

De rebatizante puerum inuentum cum schedula ad collum appensam, vide *n. 9. § Sed quid.* & non incurrit pœnam irregularitatis.

Non incurrit in pœnam irregularitatis.

29 Addens formæ Baptismi nomen B. Virginis, vel omnium Sanctorum, secundum Graffium *p. 2. l. 1. c. 3. n.* 24. non baptizaret. Sed distinguendum puto cum Bonacina *de Sacram disp. 2. q. 2. punct. 4. n.* 16. & si tale nomen addens, intendat in nomine B. Virginis, &c. baptizare, non baptizaret; quia talis sensus est contrarius fidei; si verò solùm intendat intercessionem illius ad conuersationẽ gratiæ baptismalis, &c. baptizaret. Nam quamuis illud *in nomine* significet auctoritatem, & consequenter verba illa simul sumpta contineant errorem contrarium formæ, vt tamen ex intentione ministri hic & nunc proferuntur, verba præcedentia tale nomen habent suam perfectam significationem, & effectum, quem nomen subsequens non potest tollere, *p. 2. t. 15. ref.* 48

Sicut nec addere formæ nomen B. Virginis vel alicuius Sãcti in intercessionem.

30 † Forma proferri debet simul, cum adhibetur ablutio, vt verum sit dicere:

re: *Ego te abluo* † Adeo vt Scotus *in 4. diſt. 6. q. 2. art. 2.* exiſtimauerit, quod, ſi proferatur paulò poſt Baptiſmus ſit inualidus. Sed contrarium cum Henriquez *lib. 1. c. 9. n. 10.* tenendum eſt; ſufficere nimirum, quòd paulò ante, vel poſt ablutionem proferatur, dummodò accedat intentio ſignificandi eo modo, quem moralis, & humana loquendi, & agendi conſuetudo requirit. Nam eodem pacto, qui poculum manibus accipit, contriſtatim applicaturus, vt bibat, dicere mortaliter poteſt & ſolet, *ego bibo*. Quæ doctrina applicanda quoque Sacramentis Ordinis, Confirmationis, & extremæ Vnctionis. Nec enim veriſimile eſt, Chriſtum qui ſenſitiuis hominibus ſenſibilia inſtituit Sacramenta, eorum adminiſtrationem metaphyſico rigori adſtringere voluiſſe: imò Heredia *de Sacram. in gen. p. 6. dub. 2. nu. 8.* docuit, inter ablutionem, & prolationem formæ intercedere poſſe vnum *Pater noſter*. Sed hæc ſententia non videtur admittenda: quia nimis laxa. *par. 3. t. 4. reſ. 6.*

Forma Baptiſmi proferenda ſimul cum ablutione.

Si verò paulò ante, vel poſt proferatur, Baptiſmus non erit inualidus.

Quod generaliter procedit in omnibus Sacramentis.

31 Cùm puer eſt in periculo mortis, & nemo eſt, qui ſciat formam Baptiſmi certam, baptizari poteſt cum forma dubia. Ita Ochagauia *de Sacram. q. 5. n. 17. p. 5. t. 5. reſ. 4.* in fine. Nec refert, quod vſurpetur forma Latina: Nam etiam Sacerdos baptizare poteſt in lingua vernacula ſine mortali. Ita Nugnus *in 3. p. to. 1. q. 60. ar. 8. diſ. 3. p. 2. t. 15. reſ. 46.* in fine.

Baptiſmus in neceſſitate conferri poteſt in forma dubia.

Et in quacunque lingua.

BAPTISMI SVBIECTVM.

32 † Svbiectum capax Baptiſmi eſt homo nondum baptizatus. Homo inquam, vel homines. † Nam in caſu neceſſitatis, & vrgente mortis periculo, poſſunt baptizari plures ſimul vnica formæ prolatione in numero plurali, dicendo, *Ego vos baptizo*: quia ſic nihil deeſt ad valorem Sacramenti, & cum fiat in neceſſitate, non fit illi iniuria. Ita D. Thomas *3. p. q. 66. art. 5. ad 4.* Sed aduertit Hurtadus *de Bapt. diſp. 2. diff. 7.* excommuni, in tali caſu non fore vnum, ſed plures baptiſmos: quia illa forma: *Ego vos baptizo*, æquiualet his *ego te baptizo, & ego te baptizo*, &c. & ſic virtualiter plures. *p. 5. t. 3. reſ. 27.*

Baptiſmi ſubiectum homo, vel homines.

33 Dixi: *nondum baptizatus*. Nam, ſi ſemel baptizatus ſcienter iterum baptizaretur fieret irregularis ex delicto *can. eos, quos de conſecr. d. 4.* Fieret etiam irregularis, qui ſcienter aliquem rebaptizaret, ex *c. 2. de Apoſt.* & incurreret pœnam mortis, ex *l. 2. C. ne ſanctum baptiſma iteretur*. Sed pœnam irregularitatis exiſtimo non incurri à rebaptizante ſcienter ſub conditione. Nam hic abſolutè non rebaptizat. Ita Nugnus *in 3. p. q. 66. art. 9 concl. 6.* & alij *p. 3. t. 4. reſ. 9.* Sed Præpoſitus *3. p. q. 66. art. 9. dub. 3. n. 103.* tenet, ſic rebaptizantem, ſi ſciat priorem baptiſmum fuiſſe validum, & rebaptiſmum illicitum, & conditionem apponat in fraudem legis non ſolùm fieri irregularem, ſed etiã pœna mortis affici poſſe, quia ex vna parte conditio, cùm apponatur ſolùm ad vitandam pœnam, cenſeri poteſt tanquam non appoſita: & ex alia exterior actio videtur fieri animo hæretico, & ex iudicio, quod Baptiſmus validus repeti poſſit. *p. 3. Add. ſecund. r. 10.*

Nondum baptizati: nam ſemel baptizatus, ſi iterum baptizaretur, fieret irregularis.

Sicut rebaptizans, qui vlterius incurreret pœnam mortis.

Si rebaptizaret abſolutè.

Non autem, ſi ſub conditione.

Sed contrarium tenet Præpoſitus.

34 Baptizare autem ſub conditione non baptizatum, eſt peccatum: quia cõtra vſum Eccleſiæ, ponentis ſolùm conditionem in dubio: Sed veniale, quia materia iniuriæ eſt leuis. Ita Villalobos *t. 1. t. 3. diſ. 7. n. 2. p. 3. Add. ſecund. reſ. 6. §. Non reticeam.*

Baptizare autem ſub conditione nondum baptizatum eſt peccatum veniale.

35 Itaque, ſi dubium, ſit, an quis ſit baptizatus, vel an baptizatus ſit validè, & hoc probabile, baptizari debet ſub conditione. Ita de primo decernitur in *cap. de quibus, de Bap.* & docet D. Thomas *3. par. q. 66. ar. 9. ad 4.* Bizozerus *de Sacram. p. 2. c. 7. n. 18.* & alij. † Vnde, ſi caſus contingat, quòd infans captus ſit ab infidelibus, & dubitetur, num fuerit baptizatus, redemptus poſtea, baptizari debet ſub conditione: quamuis infideles ipſi teſtentur, ſe illum rapuiſſe in ea ætate, in qua certum foret, eſſe baptizatum, ex *cap. paruulos, de conſecr. diſt. 4.* Nam teſtimonium infidelium eſt ſuſpectum, vtpotè qui credi poſſunt id dicere in iniuriam Baptiſmi, ſiue baptizandi. Ita Hugnus *in 3. p. t. 1. q. 66. art. 9. concl. 2.* Vnde

Conditio. n. adhiberi debet in dubio de validitate prioris Baptiſmi: Vel de illius collocatione:

Vt, ſi infans captus ſit ab infidelibus, & dubitetur an ſit baptizatus.

Quamuis infideles firment, illũ rapoisse in ætate in qua præsumi debere baptizatus.

de an tollendam dubitationem, quòd aliquis sit baptizatus, opus est testificatione testis fide digni affirmantis de visu. Ita Ledesma *t.1.de Bapt.c.5.diff.* 2.& alij, *p.3.Ad secund. res.* 10. Eadem ratione dictum est supra *nu.* 8. infantem expositum cum schedula Baptismi in loco, vbi dubium est, an parentibus infidelibus natus sit, baptizandum esse sub conditione. Vide ibi.

Baptizari potest infans in vtero matris.

Si potest ablui aliquo modo.

36 Baptizandus non est infans in vtero matris secundum Ochagauiam *tract.vn.de Bapt.q.4.nu.5.* quia in *c.qui in maternis, de consecrat.dist.* 4. dicitur, non posse renasci secundum Deum, qui non est natus secũdum Adam. Sed ego dicendum puto cum Præposito in *3.p.qq.66.art.8.dub.3.nu.91.* quod si aliquo pacto minister possit in puerum existentem in vtero aquam immittere, potest sic baptizari. Nam infans in eo statu est homo distinctus à matre, sufficienter natus ex nihilo, contraxitq; peccatum originale. Vnde in casu necessitatis, posset hoc modo baptizari. Argumentum supra factum respondetur, vt quis dicatur per Baptismũ renasci, sufficere, si ita natus sit, vt ex non homine factus sit homo. Nam de cætero, neque, qui excidetur ex vtero matris mortuæ, propriè nascitur, & nihilominus baptizari potest. *p.2.tr.15.res.43 & p.5.tr.3.res.12.*

Et si vrgeat necessitas baptizandum esse docet Præpositus, etiam cum periculo matris.

37 Nota hic, quod Præpositus *ibid.* quamuis doceat, non licere, matrem viuam excindere, vt proles baptizetur; quia non licet directè aliquem occidere, vt bono spirituali eiusdem, vel alterius consulatur; posse tamen putat, existentem in vtero modo supradicto baptizari, si non est spes probabilis, quod viuus nasci possit, & possit nihilominus aqua ad illum abluendum pertingere: esto ex hoc præuideatur secutura mors matris, quæ in hoc tenetur consentire, quia tenemur cum nostræ vitæ discrimine succurrere saluti proximi, quando mortaliter certum est, nos posse, & cùm aliàs periturum. Sed hunc casum rarò euenire posse, *p.5.t.3.res.12.§. Non desinam.*

Tres conditiones in baptizando requiruntur.

Intentio.

Fides, & dolor peccatorum actualium si est adultus.

Qui proindè instrui debet, & probari per aliquot menses. Si mors nõ immineat.

38 † Adultus, vt baptizetur, tres conditiones habere debet: intentionem suscipiendi Baptismum, fidem, & dolorem de peccatis actualibus. Et quidem intentio est adeo necessaria, vt si nec actualiter, nec virtualiter adsit, Baptismus sit nullus. Fides verò & dolor non requiruntur ad caracterem, sed ad gratiam baptismalem. † Vnde infideles accedentes ad fidem, instrui debent, & probari per aliquot menses ante Baptismum, vt dicitur, *de cons.d.4.c.ante Baptismum.* Si tamen vrgeat necessitas naufragij, &c. ex qua tales sint in periculo mortis, tunc exposita vtcunque fide, si rebus illis assentiantur, baptizari debent. Ita Sancius *select.disp.44.nu.41.p.5.t.3.res.20.*

Intentio autem satis est virtualis: Vnde baptizari potest amens, & dormiens, qui baptismum petierat.

39 Sufficit autem ad Baptismum intentio suscipientis virtualis. Vnde, qui baptismum petijt, baptizari potest dormiens, vel amens, si constet, ante somnũ vel amentiam voluntatem non mutasse. Ita determinauit Innocent. III. in cap. *maiores de Baptism.* & sumitur ex Concilio Carthag. III. *can.* 34. & Arus *can.* 12. Et ratio est, quia præcedens voluntas non retractata sufficit, vt Baptismus dicatur voluntarius. Ita Barbosa *collect.to.1.l.3.tit.4.c.3.n.16.* Quod si dicas, Baptismum collatum à dormiente, vel amente, qui ante somnum, vel amentiam habuit intentionem baptizandi, esse inualidum; ergo etiam collatum dormienti vel amenti, &c. Respondet Cabrera *in 3.par.q. 68. art* 7. aliquos Theologos negare antecedens; quia sufficit intentio virtualis ministri, præsertim si ex illa actio baptizandi sequatur. Quam responsionem ipse probabilem iudicat, & falsitatis non facilè conuinci posse. Sed, argumentum negari potest consequentia, quia maior intentio requiritur in ministro, quam in suscipiente Baptismum. Igitur furiosi, & amentes, vel alio pacto vsu rationis priuati, in articulo mortis baptizandi sunt, si antea Baptismum petijsse constet, credendo eam voluntatem perseuerasse. Ita Henriquez *lib. 2.c.24.nu.4.* & Sanc. *select. disp.44. num.42.* Qui addit, furiosum, resistentem Baptismo, ligari posse, vt baptizetur, *p.3.t.4.res.12.& p.5.t.3.res.23.*

Et in periculo mortis etiam debet.

Petijsse autem constabit ex dicto vnius testis etiam Pagani.

40 Quomodo autem constabit, quod infidelis moribundus Baptismum petierit, vt ei conferri possit? Respondeo cum Sancio *select.disp.44.n.39.* sufficienter

ret conſtare eo dicto vnius teſtis, etiamſi ſit Paganus. Quod potiori ratione tenentur fateri DD. cum quibus infra dicemus, moribundum abſolui poſſe, ſi vnicus teſtis affirmet, ſigna doloris maniſeſtaſſe. Nam in Baptiſmo actus doloris non ſunt materia Sacramenti, ſicut in Confeſſione, *part. 5. tr. 3. reſ. 21.* Addit Sancius *ibid. n. 40.* baptizandum eſſe ſub conditione infidelem, de quo audientes dubitant, num teſtis verum dicat, vel, an reuera aſſeruerit, moribundum poſtulaſſe Baptiſmum. Cui adde Henriquez *lib 2. c. 24. n. 4.* docentem, quod, ſi in dubio ſit coniectura, quod moribundus petierit Baptiſmum, baptizari debet ſub conditione, *p. 5. tr. 3. reſ. 22.*

Et ſecundum Sancium, etiamſi de facto eius teſtificatio non ſit ſatis certa.

41 † Intentionem infantis ſupplent parentes, quibus filiorum cura, & cuſtodia ante vſum rationis commiſſa eſt. † Vnde infantes infidelium etiam vaſſalorum, aut etiam mancipiorum, non poſſunt ipſis inuitis extra mortis periculum baptizari. Ita D. Thomas *3. p. q. 68. art. 10.* Azorius *to. 2. lib. 7 c. 25. q. 10.* & alij. Sed Suarez *in 3. p. tom. 3. diſp. 25. ſect. 4.* docet, filios infidelium ſeruorum vendi poſſe, & ſic ſeparatos à parentibus baptizari, etiam ſi in hunc finem alienentur. Et probat primum, quia dominus alicuius rei poteſt illam ad libitũ vendere & alienare. Secundum verò, quia ſic alienati non ſunt amplius ſub cura parentum, ſed dominorum. Immo Turrianus *in 2. 2. to. 1. diſp. 54. dub. 2.* ait, baptizari poſſe etiam ſub cura parentum, ſi res ſecundum ſe conſideretur, *p. 2. tr. 15. reſ. 45.* & Layman *lib. 5. tr. 5. c. 6. n. 12.* etiam ſi peruerſionis periculum timeatur. Nam, quod attinet ad ius paternum, illud amittitur propter prauum vſum; neque enim ius naturale paternum concedere poteſt, vt nemo emendare curet in filio id, in quo pater errat, neque ius diuinum id conceſſiſſe conſtat, vt ait Vaſquez *in 3. p. tr. 3. diſp. 155. c. 4. n. 50. p. 2. tr. 15. reſ. 45. §. Ad argumentum.* Quod verò attinet ad periculum, illud non eſſe adeò propinquum, quum præueniri poſſit per mortem infantis ante vſum rationis, aut catholicis inſtructionibus ſubleuari, vel tandem ignorantia difficulter vincibili retardari, *part. 3. tract. 4. reſol. 7.* Sed rectè docet Coninch, ſecluſo mortis periculo, non licere baptizare filios infidelium ſub eorum cura, ipſis inuitis, *part. 5. tract. 3. reſolut. 10.* † Quamuis *p. 3. tract. 4. reſol. 7.* ſententia Layman viſa ſibi fuerit ſatis probabilis, & *part. 2. tract. 5. reſol. 7.* ſententia Vaſq. amplexus ſit †. Certum autem eſt, in articulo mortis baptizari poſſe, & debere: vt ſupra diximus *num. 9.* Quid ſi huiuſmodi infantes poſt ſeptennium petant Baptiſmum, & dubitetur, ſint necne rationis compotes, poterunt ne inuitis parentibus baptizari? Affirmat Azorius *part. 1. lib. 8. cap. 25. q. 11.* Negat Tabiena *verbo Baptiſmus 7. quæſt. 10.* & Ioannes Antonius Nouarius *in Summa Bullar p. 2. tit. de Baptiſ. num. 6. & 7.* qui putat in dubio faciendam eſſe interpretationem in fauorem fidei, *part. 7. tract. 11. reſ. 40.*

In infantibus intentionem ſupplent parentes.

Quibus proindè inuitis, baptizari non poſſint.

Sed vide qui doceant Suarez.

Et Turrianus.

42 Quod verò attinent ad dolorem: ſufficit in adultis ad Baptiſmum attritio cognita, quæ ſufficit in Sacramento Pœnitentiæ. Ita Cabrera *de Sacram. quæſt. 69. art. 8. diſp. 2. §. 5. & 10.* & alij contra Victoriam *ſum. num. 258.* cuius ſententiam Nugnus *in 3. par. to. 1. q. 69. ar. 9. dub. 2.* improbabilem vocat. Sed non eſt audiendus Pitigianus *in 4. diſt. 4. q. 4. art. 3. concluſ. 3.* dicens, hanc attritionem non debere eſſe ſupernaturalem, ſed ſufficere naturalem ex quocumque motiuo. Nam attritio naturalis non habet porportionem cum gratia, quæ eſt ordinis ſupernaturalis. *p. 3 t. 4. reſ. 13.*

Dolor in adultis ſufficit, quod ſit attritio.

Dummodo ſit ſupernaturalis.

43 † Et hæc dicta ſint de conditionibus requiſitis in ſuſcipiente Baptiſmũ. † Quæ ſi dubium ſit an in aliquo adulto reperiantur, vt contingeret in mutuo & ſurdo à natiuitate, qui in terris infidelium ſe miſceret cum alijs ad ſuſcipiendum Baptiſmum: talem ait Lopez *p. 1. c. 12.* non eſſe baptizandum, niſi exterioribus ſignis ſe intelligere ſignificaret, talia remedia eſſe ad ſalutem animæ ab vno Deo cœli, & terræ inſtituta, ac etiam fidem de Deo habere & dolorem de peccatis, Epiſcopo hæc cum alijs viris doctis inueſtigante. Nam, ex vna parte fides, & dolor de peccatis ſunt diſpoſitiones neceſſariæ ad Baptiſmum,

Quæ quidem attritio vna cum fide ſi dubiũ ſit an extet in aliquo, vt in muto, & ſurdo accedente cum aliis ad Baptiſmum, diligens eſt adhibendum examen.

&

& ex alia talis videtur has dispositiones habere non posse, cum non possit doceri. Sed ego existimo cum Moscoso *tr.2.c.5.num.7.* quòd, si Episcopus longè distaret, posset Parochus cum alijs viris doctis talem examinare, & baptizare. Certum autem est, quod, si absque examine baptizaretur, Baptismus esset validus, *p.1.tr.6.res.1.*

Reiterandus est baptismus in coma.

44 Si necesse fuerit baptizare puerum in extrema parte comæ, vel in secundina, reiterandus est baptismus sub conditione Mart. de S. Ioseph. & alij *p.10.t.16.res.*18.

BATIPSMI MINISTER.

Baptismi Minister in necessitate est quilibet homo, etiam Paganus.

45 † Minister ad Baptismi valorem sufficiens est homo rationis compos, distinctus supposito à Baptizando. Vnde tempore necessitatis quęcunque persona, etiam Paganus, baptizare potest dummodo habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Quoniam verò obstetrix multos infantes in ipso partu periclitantes baptizat. †

Nemo tamen tenetur esse paratus, & scire formam Baptismi pro casibus, qui possunt accurrere. Idque probabile est etiam de obstetricibus.

46 Valdè pia est sententia D. Antonini *p.2.c.15.§.4.* & aliorum, quod obstetrix teneatur scire formam Baptismi, saltem in lingua vernacula: estque vt ait Suarez *in 3.p.to.3.disp.21. sect.5.* consulenda. At contraria ipsius Suarez est etiã probabilis: nam, quamuis lex charitatis iubeat: vt posita necessitate pueri, quilibet illum baptizare teneatur, si potest, non tamen iubet, vt vnusquisque sit paratus, & instructus ad dandum Baptismum, si fortasse inueniat proximum in tali necessitate. Posse igitur obstetricem nescire formam Baptismi: quia rarissimè eueniet, vt, vrgente necessitate, nemo adsit, vel expectari possit præter obstetricem, qui infantem baptizare possit. *p.2.t.15.res.46.*

Quæ cum in nostris partibus baptizant, earum Baptismus regulariter iterari non debet.

47 Aduertit autem Syluius in *3.p.q.66.art.9. dub.2.* cùm contingit infantem baptizari ab obstetrice, posse iterum baptizari sub conditione. Quia dubium est, ne, vel subito necessitatis casu turbata aliter fecerit, vel dixerit, quàm refert, aut semel & iterum depræhensa, quod bene baptizarit, deinceps malitiosè erret, & nihilominus asserat, se more solito baptizasse. Ita ille, qui adducit auctoritatem Synodi Iprensis, & Pastoralis Mechlinensis. Sed, quidquid sit de partibus Germaniæ, vbi sæpius obstetrices sunt sortilegæ; hæc Syluij doctrina in nostris regionibus non admittitur. Sed obstetrices diligenter examinantur à viris doctis, interrogando de verbis formæ, de quantitate aquæ & qualitate, & de parte corporis, in qua baptizauit infantem, & nullo comperto errore, supplentur in Ecclesia solemnitates omissæ. *p.5.tr.14.res.86.*

Sed tantum suppleri debent solemnitates omissæ.

Etiam exorcismus, cum certa cautela.

48 Debere autem solemnitates omissas in priuato Baptismo suppleri postea in Ecclesia, constat ex vsu Ecclesiæ, & colligitur ex *cap.1 de Sacram. non iter.* Quod etiam, de exorcismis intelligendum esse docet Ricchardus *in 4.dist.6.art.6.q.1.* & habetur in Pastorali Romano, cum ea tamen cautela, vt exorcizans intendat maiorem repulsam diaboli, &, cùm gratiam precatur, non primam gratiam, sed augmentum gratiæ, impetrare intendat. Vnde non est audiens Comitolus *lib.1. qu.12.* dicens, esse sacrilegium, puerum priuatim baptizatum postea exorcizare. Quando vero ceremoniæ Baptismi omittuntur occasione pestis, suppleri postea debent post pestilentiam Ita Layman *lib.5.tr. 2.cap.8. numero* 9. Sed Posseuinus *de off.cur.c.6.num.23.* docet, non esse peccatum mortale, omissas cæremonias in Ecclesia non supplere, seclusio contemptu, *p.5.tr.3.resol.6.*

In casu necessitatis seruandus est ordo inter ministros Baptismi non ex officio, vt præsente viro non baptizet mulier, &c.

49 Quamuis autem omnis sit sufficiens minister huius Sacramenti, & in necessitate possit licitè baptizare; est tamen seruandus ordo inter adstantes, vt maior præferatur minori: vnde, præsente viro, non debet baptizare fœmina, præsente Ecclesiastico, non debet laicus, &c. Et quidem Vasquez *in 3.p.t.3.disp.147.cap.5.* & alij putant, hunc ordinem inuertere, esse peccatum mortale; quia est de iure diuino, & est materia grauis quod magis aptus præferatur

tur

tur minus apto: nam ob id in extrema necessitate conceditur omnibus huius Sacramenti licitum ministerium. Hurtadus verò *de Bapt. disp. 2. diff. 3.* docet, non esse mortale, inuertere hunc ordinem inter inferiores Diacono, vt baptizare laicum præsente Subdiacono: esse verò mortale, quod Subdiaconus vel inferior baptizet, præsente Diacono: quia hic iure diuino alijs sibi inferioribus præfertur, & ex vi sui Ordinis est aptior. Sed ipse libenter adhæreo opinioni Granadi *in 3. p. controu. 4. tract. 2. disput. 2.* & aliorum, quod non sit mortale, si inferior præsente superiore, etiam Diacono, baptizet: quia, cum nemo istorum sit minister ex officio, quod onus potius, quam alteri baptizet, non est grauis inordinatio, *p. 3. tr. 4. ref. 4. & p. 5. tr. 3. ref. 18.*

Sed, si inferiori baptizaret præsente superiore, etiam Diacono, non peccaret mortaliter.

50 Sacerdos verò, etiam excommunicatus, præferri debet cuilibet non Sacerdoti: quando enim pluribus conceditur facultas, seruandum est inter ipsos ius commune, *l. assiduis, Cod. qui potiores qui pignore habeantur*: ergò in extrema necessitate, quando omnibus facultas baptizandi conceditur, siue excommunicati sint: siue non, præferendus est Sacerdos, cui soli de iure communi competit munus baptizandi, ratione suæ consecrationis. Ita Corneio *in 3. p. tr. 5. §. 1. dub. 2. q. 4.* contra Suarez *de cens. disput. 11. sect. 1. nu. 11. p. 5. tr. 9. ref. 87.*

Sacerdos verò præferri alijs debet, etiã si sit excommunicatus.

51 Peccaret item grauiter pater, qui in casu necessitatis baptizaret filium, præsentibus alijs, qui id facere possent. Sed non priuaretur iure petendi debitum: quia hæc pœna in nullo textu inuenitur imposita. Ita Coninch *de Sacram. disp. 34. dub. 8. num. 69.* contra Villalobos, *tom. 1. tr. 13. diff. 51. num. 1.* Qui tamen aduertit, cum tali dispensare posse Episcopum, Commissarium Cruciatæ, & Confessarios Regularium deputatos. *p. 3. tr. 4. ref. 3.*

PATER, qui præsentib. alijs baptizaret filium, non amitteret ius ad debitum.

52 Is verò, à quo in illo casu petitur Baptismus, non sit multum scrupulosus in expectando magis idoneo: sed, si dubitet an opportunè veniet, baptizet ipse; sicut etiam, si dubitet, an sit periculum mortis, vel non; si verò pro rei qualitate & tempore non possit rem examinare, mittat alium ad vocandum ministrum idoneum, ipse verò non recedat, vt si necessitas vrgeat baptizet. Ita Zambranus *de Baptism. cap. 1. dub. 15. num. 5. p. 5. t. 3. ref. 18. §. Cauendum.* Adde, quod docuit Valentia *tom. 4. disp. 4. q. 2. punct. 1.* laicum, qui, præsente, & non renuente Sacerdote, baptizaret, secluso contemptu, non peccaret mortaliter *p. 3. t. 4. ref. 4. §. Non desinam.* Baptizet vero idiota vulgari potius, quàm Latino sermone, ne erret, nisi sibi constet, se Latinè benè proferre. Ita sup. cit. Zambranus vbi *sup. p. 5. tr. 3. resol. 18.*

VOCATVS in necessitate ad Baptizãdum non sit multum scrupulosus in expectando magis idoneo cum periculo baptizandi.

53 In quocumque autem casu Baptismi minister debet esse vnus. Vnde si Sacerdos, vel alius, non posset domum intrare ad abluendum, vel non haberet manus, non conferret Baptismum validè, proferendo formam, alio abluente. Ita docet D. Thomas *3. p. qu. 67. art. 6.* & DD. communiter. Probatur autem, quia, vt formam verum significet, qui illam profert, debet etiam abluere: alioqui enim, si vnus abluat, & alius verba proferat, falsum erit dicere, *ego te abluo*, falsum etiam erit dicere, *te abluimus*, quia non vterque ablueret, neque vterque verba proferret, si alter esset mutus. Confirmatur, quia communi omnium calculo inualidus iudicatur Baptismus collatus à tribus, quorum vnus ablueret, & alij duo verba alternatim proferrent, v. gr. vnus, *ego te baptizo*, alter, *in nomine Patris, &c.* quia ille, qui profitetur aliquem baptizare, profitetur illum baptizare in nomine S. Trinitatis. Ergo, eodem modo censendus est inualidus collatus à duobus, vno abluente, altero verba proferente, quia, qui dicit se abluere, debet ipse abluere, &c. Sed his non obstantibus, Caietanus *in 3. parte loco citat.* Hurtadus *de Sacram. disp. 2. diff. 6.* Chapeauilla *de modo ministr. Sacram. temp. pestis q. 20.* & alii docent, in casu necessitatis licere, hoc modo Baptismum conferre sub conditione, *si ita conferri potest*, & iterum, elapso periculo, baptizare sub alia conditione, *si non es baptizatus.* Quia in tali necessitate melius est suscipere Baptismum dubium, & aliquo modo proba-

MINISTER Baptismi non potest esse, nisi vnus.

Sed aliqui in necessitate docent, conferendum esse à duobus, vno muto abluente, & alio manibus orbato proferente verba sub conditione, si ita conferri potest.

Et respondent ad quoddam argumentum.

probabilem quam omninò nullum. Quod si dicas, in iure Canonico declarat irritum Ordinem collatum ab Episcopo simul & Presbytero, illo imponente manus, hoc benedicente: Respondent, esse disparem rationem; quia Presbyter in nullo casu est sufficiens minister Ordinis, Baptismi verò in necessitate quilibet potest esse minister, & ideo ille non potest cum Episcopo componere vnum ministrum, mutus verò, & orbatus manibus possunt, *p.3.t.4.ref.11.& p.5.t.3.ref.26. & t.6. ref.2.*

BAPTISMI minister extrà necessitatē est parochus; vel de eius commissione simplex Sacerdos, vel Diaconus.

54 † Et hæc dicta sint de ministro necessitatis ad valorem Baptismi. Nam extra necessitatem minister Baptismi ex officio est solus Parochus, vel alius Sacerdos, & etiam Diaconus ex commissione Parochi vel Episcopi. Et quidem Diaconus ex commissione Parochi potest baptizare solemniter. † Imò Suarez *in 3.p.tom.3. disp.23.sect.3.* putat, Diaconum posse solemniter baptizare in casu necessitatis absque commissione. Sed hanc opinionem refellit Coninch *de Sacram.q.67.art.56.dub.3.num.27.* ex cap. *diaconos.* vbi clarè innuitur, Diaconum sine commissione Sacerdotis non aliter baptizare posse, quam laicos. Et ratio videtur esse, quia Diacono propriè conuenit inseruire Sacerdoti, atque ita quæcunque facit vt Diaconus, debet facere vt inseruiens Sacerdoti, non autem suo iure; igitur non potest solemniter baptizare sine commissione; quia id faceret suo iure. Ita Coninch, qui suam sententiam vocat tantum probabiliorem, vnde videtur, sententiam Suarez probabilem existimare. Sed contra illum nominatim insurgit Hurtadus *de Sacram. Baptis. disput.2.diff.4.p.5.t.3.ref.28.*

Qui in necessitate potest secundū Suarez baptizare solemniter sine commissione.

Sed contra tenet Coninch.

MONACHO vetitum est baptizare.

Cuius rei vide aliquas expositiones.

55 Monacho in *can.placuit* 216.q.1. præcipitur ne baptizet. Et quidem Rodriquez *qq Reg.t.1.q.31.art.2.* ait, prohiberi, ne baptizet sine licentia Ordinarij Glossa autem in *can.peruenit.* 18.q.2. existimat id licere, Granadus vero in *3.p. cont.4.t.2.disp.1.n.4.* putat, id non præcipi sub mortali, & Monachum aliquando baptizare posse sine veniali, *p.5.t.13 r.18.*

VT minister licitè baptizet, debet esse in gratia.

Quod non est necessarium in ministro necessitatis, etiam Sacerdote.

56 Requiritur autem in Ministro Baptismi, quòd sit in gratia. Sed hoc intelligendum solùm est de ministro Ecclesiæ. Nam in casu necessitatis laicus, vel clericus non peccat mortaliter, baptizans in peccato mortali; quia non tenetur se conformare sanctitati Christi, & Ecclesiæ, cum non se gerat vt eius minister. Imò hoc non solum est verum de laico, qui nullam gratiam accepit, vt Sacramenta conferret: sed etiam de Sacerdote; quia, quamuis sit minister ex officio: in casu tamen necessitatis non baptizat vt minister ex officio, sed vt minister necessitatis, sicut laicus, absque solemnitate: vnde caracter sacerdotalis concurrit ad illud ministerium per accidens. Ita Granadus in *3.p.contr.3. tract.5. disp.5 n.6.* & alij contra Vasquez *in 3. part.disp.136.c.3.nu.30.p.3. t.4.ref.10. & p.5.tr.3. ref.24.* † Sed de Sacerdote, in *p. 3. cit.* hanc sententiam putauit solùm probabilem. †

Et Sacerdos baptizās cum excommunicatione minori, nullo modo peccat.

57 At extra casum necessitatis peccat mortaliter Sacerdos, non solùm si baptizet in peccato mortali, sed etiam secundum Vasquez *in 3.par.tom.4.de excommunic.dub.4.nu.4.* si cum excommunicatione, quamuis minori, ex ca. *si celebret de cler.excommunic.* & ex irreuerentia, quæ irrogatur Sacramento, cōferendo illud cum tali indignitate. Sed Faber *in 4. dist.25 q.1.disp.4.c.2.nu 22.* putat, Sacerdotem baptizantem cum excommunicatione minori extra necessitatem, peccare solùm venialiter. Et ego probabilius iudico cum Suarez *disp.24.sect 2.nu.12* & Præposito *in 3.p.q.2.dub.3.n.16.* nullo modo peccare. Quia excommunicatio minor non prohibet administrationem, sed tantùm susceptionem Sacramentorum ad cap. si celebret respondet Suarez, ibi loqui de ministrāte, & simul suscipiente Sacramenta *p.5.tr.9. ref.3.& 45.* † licèt *in p.3.tr.4.ref.56.* docuerit aliquod peccatum adesse. †

AD Baptizandum validè requiritur in ministro intentio faciendi, quod intendit Ecclesia.

57 † Præter rectam dispositionem, quæ requiritur ad baptizandum licitè, requiritur in ministro Baptismi intentio faciendi, quod Christus instituit, & præcepit, quodque intendit Ecclesia. Et hoc non solum ad baptizandum licitè, sed

ſed ad baptizandum validè: nam Baptiſmus collatus abſque intentione miniſtri, eſt nullus quoad caracterem, & quoad gratiam. † Sed Bartholomæus ab Angelis *de Sacram. in com. dial.* 1. §. 31. putat cum multis alijs peruerſam intentionē miniſtri, intendentis occultè homine irridere, ſuppleri à Deo, non quidem quo ad caracterem, ſed quoad gratiam quia Deus facienti, quod in ſe eſt, non deficit in neceſſarijs, nec ſuam virtutem alligauit ſacramentis. Et citat D. Thomam *in 4. diſt.* 24 *q.* 1. *art.* 2. *q.* 3. & alios. Hanc opinionem ſequitur, Valentia *tom.* 4. *diſp.* 3 *q.* 5. *punct.* 3. docens defectum intentionis miniſtri in paruulis ſuppleri à Deo per priuilegium, in adultis verò per fidem, & deuotionem ſuſcipientis, Deo etiam peculiariter concurrente. Sed contraria ſententia cum Syluio *in* 3. *p. q* 68. *ar.* 2. *ad* 4. & alijs tenenda eſt. Quia, quòd Deus hunc defectum suppleat, non fundatur in aliqua promiſſione, aut ratione: & alioqui de fide eſt, intentionem miniſtri eſſe neceſſariam. Hanc ſententiam ita veram exiſtimat. Cabrera *de Sacr. q.* 64. *ar.* 8. *diſp.* 1. §. 6. *n.* 65. vt contrariā refellat, tanquam erroneam, & temerariam, *par.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 17.

Quam intentionem in miniſtro iniquo dicunt aliqui, ſuppleri à Deo quoad gratiam.

Sed gratis.

58 Hinc probabiliſſimum eſſe, ait Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. obſtetricem vel Parochum, qui ex defectu intentionis inualidè baptizauit nec aliter poteſt huic malo occurrere, quàm prodendo ſe Magiſtratui, vltimum ſupplicium ſubiturus, ſpeculatiuè loquendo, teneri ſe prodere: quia ſalus corporis ex lege charitatis poſtponenda eſt ſaluti plurium animarum. Imò hanc obligationem videri ex iuſtitia, quia ille illos innocentes in ſalutis ſuæ diſcrimen per ſummam iniuriam coniecit: Sed hunc diſcurſum fortaſſe non adeo certum eſſe, vt in dubium reuocari non poſſit, cum illi homines per contritionem ſaluari poſſint. At, quidquid ſit de hoc, ſi mulier, vel Sacerdos, neſcit ſe ad hoc obligatum, & Confeſſarius putat, ſe nociturum potius, quàm profuturum non debere illum in re non omninò euidente monere. Imò, ſi edoctum ab hoc heroico facto plenè abhorrentem conſpiciat, non debere illum multum vrgere, & in deſperationem abigere. *p.* 3. *tr.* 5. *reſ.* 50. §. *Sed ponam.* Vide etiam Ochagauiam *de Sacram. tr.* 2. *q.* 41. *num.* 6. *p.* 5. *tr.* 13. *reſ.* 55.

Vnde qui ex peruerſa intentione multos baptizaſſet inualidè teneretur ſecundum Layman. prodere ſe magiſtratui etiam morte plectendus. Sed hanc doctrinam aliquanto mitigat.

BAPTISMI EFFECTVS.

59 † EFfectus Baptiſmi ſunt multi. Præcipui, gratia, quæ in infantibus expellit peccatum originale, & in adultis etiam actuale, Remiſſio pœnæ pro peccatis debitæ: Caracter conferens poteſtatem ſuſcipiendi reliqua Sacramenta, Ablatio irregularitatis omnis ante Baptiſmum contractæ, præter bigamiam.

Baptiſmi effectus ſunt gratia, remiſſio pœnæ, Caracter, & ablatio irregularitatis præter duas.

60 Si autem quis fictè, ſeu abſque debita diſpoſitione, Baptiſmum ſuſcipit, non recipit gratiam, niſi poſtea recedente fictione. † Porrò fictio eſt duplex. Prior eſt, quia quis ſine dolore Baptiſmum ſuſcipit, cum peccato mortali, volens, & ſciens, aut vincibiliter ignorans, ita ſuſcipere, & hæc eſt propria fictio, cum qua Baptiſmum ſuſcipiens committit nouum peccatum ſacrilegij. Secunda eſt, qua quis ad Baptiſmum accedit cum complacentia peccat mortalis: ſed excuſatur à nouo ſacrilegio ex ignorantia inuincibili, aut quia putet, non eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionem præter fidem, & intentionem, aut, quia putat, ſe eſſe attritum, cum reuera non ſit. Quæcumque autem ſit fictio, illa recedente, remittuntur per Baptiſmum non ſolum omnia peccata ante Baptiſmum, ſed etiam in ipſa Baptiſmi ſuſceptione commiſſa: ſiue ſint ſacrilega contra Baptiſmum, ſiue non. Minimè verò commiſsa poſt ſuſceptum Baptiſmum: nam hæc remittuntur per pœnitentiam in ordine ad claues: vnde quamdiu non explicantur in Confeſſione, ad illa delenda, & baptiſmalem gratiam conſequendam, requiritur contritio. Ita Cabrera *de Sacrament. quæſtio.* 69. *artic.* 10. *diſputat.* 2. §. 2. *& ſequent.* Ipſa vero fictio, ſi eſt ſecundi

Sed ad gratiam requiritur diſpoſitio. Vnde, qui baptizatur fictè non recipit gratiam, niſi recedente fictione.

Poſtquam, virtute Baptiſmi tolluntur omnia peccata ante Baptiſmum, vel in ipſo Baptiſmo commiſſa.

Non autem post illũ. Quid de ipsa fictione?

cundi generis, deletur etiam per Baptismum cum sola attritione, quæ est sufficiens dispositio ad illius effectum; si verò ex primi generis, † ex mente Cabreræ † exigit contritionem, aut Sacramentum Confessionis in re. *p. 3. t. 3. res. 14.*

BARONES QVOAD PROTECTIONEM, & Clientelam.

Ob iustam causam quia à proprio Domino non sunt protecti possunt se alijs submittere.

1 MVlta curiosa circa Barones, & alios subditos alicuius Principis se subiacentes protectioni aliorum Dominorum, vel Principum multæ adducuntur Doctissimæ opiniones pro parte affirmatiua, non minores sunt pro negatiua. Et pro affirmante asserunt nonnulli quod quando subditi propter negligentiam suorum Principum in eorum defensione, possunt ob iustam causam patrocinium aliorum implorare. Facch. leg. 23. A quod metus causa, & in tali casu debent cauere ne præiudicium proprijs Dominis inferant: Circa appositionem Stigmatum Regis Ispaniæ, &c. Ante portas Palatij Cardinalium, & Baronum appositio non officit Cardinalibus, vel Baronis Romanis, quia hæc non constituit protectionem, de qua loquitur, sed est quædam extrinseca demonstratio, se esse beneuolos huic, vel illo Regi, reliqua vide *p. 10. tr. 7. per totas suas resolutiones.*

Appositio non officiunt cum nõ sit protectio seu extrinseca demonstratio.

BELLVM.

Regnum non potest armis præoccupari absque sententia iudicum.

1 PRincipes habentes vtrique ius probabile ad successionem alicuius regni, non possunt illud armis occupare, nisi habeant sententiam Iudicũ assignatorum ab vtriusque, vel ab alio supremo Rege, vel à Iuris peritis, aut Theologis, & si tales suspecti sint eligantur alij alterius Regni: sed de hoc lege totam resolutionem, *p. 9. t. 8. resol. 69.*

Miles subditus non debet in dubio inquirere de iustitia belli.

2 Si miles subditus sit, quoties ipsi non constat de iniustitia belli potest obedire Principi, quia tunc præsumere debet de iustitia belli, nec de illa tenetur inquirere, dum est dubia negatiuè, si habeat dubium positiuum, & probabilem putat opinionem vtriusque partis, quam vellet potest amplecti: si rationes ita suadeant in iustitiam, ne appareat contraria pars probabilis tenetur amplius veritatem desquirere, ne periculum subeat iniustè pugnandi. *ibid. res. 63.* de amicis verò à quibus Rex petit auxilium pro bello eadem est ratio, vt deponant dubium si illis constat de bonitate Regis, & Ministrorum aliter non tenentur illum adiuuare, *ibid. §. Verum obiter.*

Sic de amicis à quibus petitur auxilium in dubio debet deponere illud.

Parta victoria non possunt occidi Clerici, nisi sint contra Prælatum Ecclesiæ.

3 Occidere, & spoliare Clericos in conflictu belli, potest contraria pars, non autem parta victoria, cum Princeps non est Iudex Clericorum, extra conflictum actualem dummodò bellum non sit contra Prælatum Ecclesiæ, quia tunc possunt Clerici parta victoria expoliari, in pœnam Præsidis Ecclesiastici: de confessarijs, & Prædicatoribus non est eadem ratio. ibid. *tr. 9. r. 9. & p. 11. tr. 3. res. 1.*

Occidens in bello iniusto sequentem se non fit irregularis.

4 Non fit irregularis miles pugnas in bello in iusto dum fugit, vertens occidit sequentem se sicut qui pugnat eodem modo in bello iusto Gibballinus: ita etiam occidens hostem prius se inuadentem non valens aliter effuggere. Lessius. Nota cum Auila, quod si quis ad bellum se conferat ad adiuuandum spiritualiter, & non alia intentione occidat aliquem pro propria defensione non fit irregularis nec autem totius exercitus in aliquo homicidio in pugna facto, sed tantum cooperãtes moraliter in tali homicidio Coninch nec deferentes sarcinas vel obsonia. Gibbalinus, incurrunt tamen Duces iniusti belli in tot irregularitates quot fuerunt homicidia: sed Villalobos ait incurrere in duas irregularitates.

Nec coadiuuans spiritualiter.
Nec portans sarcinas & obsonia.
Nec totus exercitus.

Digitized by Google

ritates vna de homicidio voluntario altera de cauſali. *p.11. tr.7. reſ.8.*

5 Chriſtiani capti in bello iuſto non licent ſerui communiter DD. quod extenditur ad Hæreticos, ſed non ad Apoſtatas recedentes omnino à Religione Chriſtiana Syluius, & alij. Nota, quod bona empta, vili pretio, vel donato (nō autem erepta) à militibus, quando emantur animo reſtituendi proprijs dominis licet hoc latere, aliter non ſunt liberi à reſtitutione, & tenentur Dominis reddere prætium quo empta fuerunt. Molinus, & alij. Vnde Galli non poſſunt ſurripere bona Eccleſiaſticorum Hiſpanorum, quamquam ſit bellum inter Reges Hiſpaniæ, & Galliæ. Valentia, & alij, & ſi Religioſi male tractarentur à militibus ſunt excommunicati, ſi quis ſuadente diabolo): hoc idem militat de bonis mercatorum Ianuenſium quod de Eccleſiaſticorum bonis. Lorca, & alij. *p.11.tr.3.reſ.1.* & ſi miles fugiens è bello Maurorum, vel Turcarum extrahit torquem auream ab alio Chriſtiano mortuo in acie tenetur illam hæredibus reſtituere deducto pretio laboris, & periculi, ſi cui ſe expoſuit Fagundez *p.11.tr.3.reſ.1. ar.18.* §. Non deſeram.

Non ſiunt ſerui Chriſtiani.
Nec heretici ſed apoſtatas.
Tenentur reſtituere bona empta non erepta.
Per erepta ab Eccleſiaſticis ſunt excommunicationi.
Item à mercatoribus Ianuenſibus.
Eripiens aliquid à Chriſtiano mortuo in acie.
Turcarum tenetur reſtituere hæredibus.

Beneficiarius. Vide horæ Canonicæ.

BENEFICIVM.

† 1 Beneficium eſt ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, Clerico propter diuinum Officium competens. Quot ſint beneficij ſpecies, qui poſſit illud conferre, an, & quando liceat habere plura, vide apud Toletum *inſtr.5. c.76.* & alios. †

Beneficium quid? Et quotuplex.

2 Solùm aduerte circa ſpecies beneficij, quod in dubio, an aliquod beneficium ſit ſimplex, an verò curatum, cenſeri debet ſimplex; quia multæ conditiones requiruntur, vt beneficium ſit curatum, quæ proindè non præſumuntur, niſi probentur. Ita Guttierez *alleg.8. n.5. p.4.t.3.r.74.* Quoad collationem autem beneficij.

In dubio cenſendū eſt ſimplex.

3 † Statuit Tridentinum *ſeſſ. 24.cap.18.* Et Epiſcopus in Synodo ſex examinatores eligat, qui Synodo ſatisfaciant, & ab ea probentur. Cùm verò contigerit, Eccleſiam parochialem vacare, cum tribus ex dictis examinatoribus vnum eligat ex concurrentibus, vel præſentatis, &c. † Declarauit autem Sacra Congregatio Interpretum, huiuſmodi examinatores neceſſario eligendos eſſe Magiſtros, ſeu Doctores, aut Licentiatos in Theologia, aut iure Canonico, ſi extent, alioquin alios Clericos, qui videantur magis idonei, *p.3.t.5 reſ.64.* §. *Notandum.*

Ad beneficia parochialia Epiſcopus adhibere debet examinatores.
Qui debent eſſe Doctores Theologi, aut Iuriſconſulti ſi adſint.

4 Debet autem Synodus quotannis celebrari, & in ea examinatores deputari: ſi verò non celebretur, ſemel deputati munus ſuum exercere debent, donec noua Synodus celebretur. Ita Leo *p.2.c.3. n.25.* Si autem elapſo anno, aliquis examinatorum intereat, officium omnium expirat. Vide Barboſam *de poteſtat. Epiſcop. p.3. alleg.60.n.48. Ibidem* §. *Nota etiam.*

Et ſingulis annis in ſynodo deputari.
Eorum autem officium durat ad nouā ſynodum.

5 Quòd ſi tempore, quo fieri debet prouiſio, examinatores ſynodales non adſint ait Homobonus *part.1.tract.2.cap.3.quæſt.30.* in fine. Poſſe Epiſcopum alios examinatores deputare abſque Synodi celebratione. Nam diſpoſitio Tridentini, cum in hoc caſu præciſè adimpleri non poſſit, ceſſare debet. Et adducit duas deciſiones Rotæ Romanæ. Sed, ſi examinatores mortui, vel abſentes reperiantur elapſo anno à ſynodi celebratione: probabilior eſt contraria ſententia Lotherij *de re beneficiaria, tom.1.lib.2. quæſtio. 31.num.71.* Nam cum ſingulis annis teneantur Epiſcopus ſynodum celebrare, ſuccedente vacatione, debet ſtatim ſynodum indicere, & in prima ſeſſione examinatores deputare, aliàs ei imputabitur, quòd non adimpleuit formam Tridentini. Et ideo ait Venerus *lib.3. cap.25.num.12.* beneficium ſic collatum poſſe ab alio impetrari, quia ex decreto Tridentini, & ex Bulla Pij V. *in Bullario 32.* prouiſio ad Sedem Apoſtolicam deuoluitur. Ad deciſiones Rotæ reſpondet Lotherius, eas procedere, quando

Niſi poſt annum ſynodo non celebrata aliquis illorum intereat. Quo caſu, ſi contingat concurſus, nō poſſet Epiſcopus alios examinatores deputare ſine noua ſynodo.
Sicut facere poſſet, ſi illorum mors, vel abſentia obtingeret infra annum.

hic

hic casus contingeret infra annum à celebratione synodi; nam Episcopus nullo iure tenetur congregare Cōcilium sæpius, quam singulis annis. Obseruet autem in tali casu formam Decreti Clement. VIII. quam affert Massobrius *prax. hab. concur. requis.* 12. *dub.* 3. *num.* 2. *Ibid.* post initium.

Beneficij collatio inualida, si vnà cum examinatoribus synodalibus adhibeatur supernumerarius.

6 Si Episcopus in concursu beneficij adhiberet, vnà cum tribus examinatoribus synodalibus alios non synodales ad maiorem cautelam, collatio esset nulla, & sic declaratum fuit à Sacra Congregatione, & à Sacra Rota Romana decisum apud Massobrium *prax. haben. concur. requ.* 13. *dub.* 1. *numer.* 2. quem vide Contrarium tamen docet Homobonus *part.* 1. *tract.* 2. *c.* 3. *q.* 30. *part.* 3. *tr.* 5. *resol.* 65.

Examinatores tenētur Episcopo significare digniorem.

7 Examinatores verò tenentur, non solum indicare dignos, sed inter illos etiam digniorem, secundum Medinam *summ. cap.* 14. §. 32. *reg.* 4. & alios: non obstante, quòd Episcopus id non inquirat, vel etiam scire nolit. Sed contrariam sententiam docent Massobrius *prax. de concur. requ.* 4. *dub.* 3. *num.* 2 & alij, nisi id Episcopus scire vellet, vt suam conscientiam instrueret, & eligeret digniorem, *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 111.

Nam hic eligendus ad beneficia.

8 An ad beneficia possit eligi dignus prætermisso digniori? Negat Vasquez *de benefic. ca.* 2. §. 2. *dub.* 8. *nu.* 78. Nam ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 63. hæc est personarum acceptio Rebellius *de oblig. iustit. par.* 1. *lib.* 3. *qu.* 4. *numero* 12. distinguit, & mortale esse, eligere minus dignum ad Cardinalatum, Decenatum, vel Canonicatum, & alia curata vel simplicia magni momenti, ad alia simplicia parui momenti, esse solùm veniale, ex paruitate materiæ. Aliter distinguit Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 30. *tract.* 3. *cap.* 15. *num.* 179. & in beneficijs simplicibus minoris momenti, esse veniale omittere digniorem semel, aut iterum, secus verò si sæpè. Itaque secundum Reginaldum paruitas materiæ desumenda est ex iniuria, quæ fit Ecclesijs, quæ in vno, vel alio actu huiusmodi parua est. Valentia apud Turrianum infra, paruam materiam putat esse paruum excessum dignitatis vnius ad alterum, qui illo prætermisso eligitur. Sed hoc falsum putat Turrianus *in* 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 22 *dub.* 1. *num* 6. nam materia præcepti non est excessus dignitatis: sed electio dignioris ad beneficium, quod est materia grauis. Ego verò distinguendum puto cum Nauarro *de restitut. l.* 2. *cap.* 2. *nu.* 172. de beneficijs simplicibus, curatis, & in his peccatum mortale esse relinquere digniorem, in illis verò minimè. Prima pars est communis, & expressa Innocēt. III. *cap. vnico de beneficijs*, ac D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 63 *artic.* 2. *ad* 3. Quidquid dicat Filliucius *to.* 3. *trac.* 41. *cap* 4. *num.* 181. hoc procedere tantùm in Episcopatibus, & Pedrozza, esse solum veniale. *p.* 2. *tract* 15. *resolut.* 20 §. *Sed licet* Excusabit tamen paruitas materiæ, quam probabile est pensandam esse, non solùm ex paruitate beneficij, quæ secundum Turrianum vbi supra rarò contingет: sed etiam contra ipsum, ex paruo excessu dignitatis in digniore, qui omittitur *par.* 5. *tract.* 5. *resol.* 13. Secunda verò pars probatur, tum, quia Tridentinum id videtur tacitè innuere, dum beneficia curata semper dicit conferenda esse dignioribus, & de simplicibus nihil dicit. Tum, quia Summus Pontifex talia beneficia confert dignis absque concursu. Tum, quia hæc non videntur ex natura rei esse bona communia, & decertantibus debita, sed Prælatis commissa, vt conferantur dignis, qui licèt non sint meliores, non tamen otiosè, & cum scandalo viuant. Et tandem, si hæc opinio non esset vera, ait Guttierez *qq. can. lib.* 2. *cap.* 11 *num.* 12. omnes Prælatos fore in statu damnationis, *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 38. Sed ex duplici parte peccatum mortale committitur, & ex defectu debitæ fidelitatis, & defectu proportionis, quam requirit iustitia distributiua Dian. *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 14. hoc currit etiam pro eligendis pro regibus & Episcopis ibidem §. Nota superius.

Non quidem simplicia: sed curata.

(Nisi simplicia conferantur per concursum.)

Et hoc sub onere restitutionis.

9 (Quodcumque verò beneficium, si conferatur per concursum digno, prætermisso digniore, non solùm est peccatum mortale, sed etiam adest onus restitutionis: nam, non solùm est peccatum contra iustitiam distributiuam, sed etiam contra

contra commutatiuam, ortam ex illo quasi contractu, proueniente expositione edicti. Ita Molina *de primogenit. lib. 2. cap. 25. num. 59.* contra Garziam *de benefic. part. 7. cap. 16.* oppositum probabiliter docentem. Et Azeuedus *cons. 9. nu. 30.* ait, talem electionem in foro externo esse nullam, & subreptitiam. *p. 4. tr. 4. resol. 210. & antea in part. 3. tract. 5. resol. 110. §. Notandum p. 11. tr. 4. resol. 35.* nec tenetur impediens aliquem ne obtinere beneficium Dian. & alij. *ibid. r. 36.*

In electione indigni relicto digno, ne eligatur indignissimus, potest eligi indignus. Card. de Lugo *p. 11. tr. 4. ref. 38.* Et recipiens beneficium cum excommunicatione occulta pro male ordinibus susceptis tenetur adire Sacram Pœnitentiariam, & si potest non se infamando non acceptare, sin minus potest sine peccato. Capensis ibid. *tr. 5. ref. 2.* quare collatio facta suspenso, vel interdicto non est irrita, sed potest irritari. Suar & alij. *ib. ref.* 4. §. *Nota hic obiter.* Non adiuuat regula cancellariæ de triennali possessione illum, qui mala' fide à principio per triennium possedit pacificè beneficium Laym. & alij: ibid. *ref.* 4. iuuat vero capacibus sed à iure priuati *ibid. §. Nota hic obiter.* Gaudent hac regula irregulares, & habet locum in conscientia, & suffragatur in gratia subreptitia. Gomez ibid. *tr. 5. ref. 45.*

Potest eligi indignus ne eligatur indignissimus.

Tenetur adire sacrã pœnitentiarium.

Non est irrita collatio facta suspẽso, &c. Per irritari.

Non iuuat regula cãcellariæ.

10 Vnde examinatores non possunt aliquem ex concurrentibus præmonere de punctis, de quibus eos interrogabunt, nam hæc præmonitio cederet in damnum aliorum. Ita Rodriquez *summ. tom. 1. cap. 54. nu. 1.* Non tamen in alijs examinibus v. g. ad Episcopatum, ad Confessionem, &c. si alioqui examinandi sint idonei, sed verecundi, v g. &c. Ita Peyrinus *priuil. minim. to. 3. c. 2. in constit. Sixti IV. n. 25. p. 5. t. 14. ref. 86.*

Vnde examinatores nõ possunt aliquem ex concurrentibus præmonere de punctis.

11 Lessius *lib. 2. cap. 34. dub. 14. num. 64.* putat, in collatione libera facta à Papa vel Regis, præferendum etiam digniorem. Quia hi non sunt domini beneficiorum, sed œconomi. Quæ opinio, si esset vera magnum pondus haberent Papa, & Reges. Igitur probabilis est sententia Reginaldi *to. 2. lib. 3. c. 14. n. 197.* quo tales satisfaciant suo muneri, si eligam dignos, quamuis digniores prætermittant, *p. 2. tr. 15. ref. 40. §. Tamen, p. 9. tr. 7. ref. 7.*

Probabile est, Papam, & Reges in collationibus liberis non teneri præferre digniorem.

12 Item probabile est, laicum patronum beneficij, qui non sit primus fundator, non teneri præsentare digniorem, etiam quoad beneficia curata. Nam Tridentinum *sess. 24. cap. 28.* mandat præsentatos à Patrono laico examinandos, & approbandos esse ab examinatoribus synodalibus. Vnde cum non arctet Patronum, ad præsentandum digniorem, neque nos arctare debemus. Ita Riccius *p. 3. dec. 306. num. 4.* contra Vasquez *de benefic. cap. 2. §. 2. dub. 5. nu. 78.* Igitur, quod dicunt communiter DD. Eligentem indignum priuari potestate eligendi pro illa vice, ex cap. *cum in cunctis. §. fin. de elect.* ego puto cum Sanchez *opusc. tom 1. l. 2. cap 1. dub. 6. num. 6.* contra Padillam *in l. cum quidam, ff. de elegat. 2. num. 17.* non habere locum in Patrono laico; sed tantum in Ecclesiastico, *part 2. tr. 15. resol. 37. & part. 4. tr. 4. resol. 170.* Quoniam igitur Tridentinum non irritat præsentationem digni factam à Patrono laico, & illa fit valida etiam in conscientia, tenetur Episcopus illam confirmare, si nollet, posset cogi à superiore. Itaque Archiepiscopus Panormitanus tenetur confirmare præsentationem digni, omisso digniore, factam ab Illustrissimo Senatu huius Vrbis in aliquam Parochiam. Immo, si maior pars Senatorum eligeret dignum, & minor pars digniorem, teneretur confirmare dignum, quia dignior se haberet, ac si non esset præsentatus. Ita Sanchez *opusc. to. 1. lib. 2. c. 1. dub 6. nu. 8. p. 4. tr. 4. ref. 270.*

Et laicum patronum præsentare posse minus dignum.

Qui proinde debet ab Episcopo confirmari.

Sic confirmare tenetur Archiepiscopus Panormit. præsentatum à Senatu ad beneficiũ parochiale.

13 Obligatio eligendi digniorem ad beneficium non se extendit ad resignantem beneficium. Nam hic non est locus concursi, sed pars parti ius suum transfert. Vnde collator non peccabit, acquiescendo resignationi factæ minus digno, relicto digniore. Ita contra Vasquez *de benef. cap. 2. §. 4. dub. 7. num. 110.* Aragonius *in 2. 2 q. 63. art. 2.* qui testatur de praxi, etiam Summi Pontificis, *p. 2. tr. 15. ref. 41.*

Resignans beneficiũ non tenetur resignare digniori.

Resignans animo quo resignatarius soluat fructus, vel iterũ resignat committit Simoniam si illis constat de intentione aliter esset mentalis.

14 Resignans beneficium ea intentione, vt resignatarius maneat obligatus iterum in sui fauorem resignet, vel fructus soluat committit Simoniam: modo tamen intentio illa, recipienti beneficium manifestetur, aliter esset Simonia mentalis, quæ pœnis Ecclesiasticis non subiacet: hoc autem in permutatione non accidit, te accessu, & regressu. Vide §. sed quia, *p.9 tr.9 ref.8.*

Resignans beneficiũ cum reseruatione pẽsionis absq; licentia Papæ mortaliter peccat non subiacet excommunicationi.

15 Resignans beneficium reseruans sibi pensionem sine licentia Papæ, non committit Simoniam confidentialem sed prohibitam de iure Ecclesiastico, & non subiacet restitutioni, nec pœnis Simoniæ, nec est excommunicatus, nec priuatus beneficio, nec fructus tenetur restituere. *Ibidem tract.9. resol. 27.*

Triennalis regula moraliter intelligitur physicè in nouitiatu.

16 Regula triennalis circa possessionem beneficiorum debet esse completus moraliter, ita vt vltimus dies satis est si sit incæptus; nõ ita de anno Nouitiatus, qui integrus physicè debet esse modo, vna hora deficiente professio est nulla pro curiositate amice Lector lege totam resolutionem *ibid. tr.8 ref.67.* Reliqua de beneficijs, vide Donatio & Capitulum Sede vacante.

Vide hic multos casus, in quibus liceat ad beneficiũ admittere minus dignum.

17 Vniuersaliter ergo, potest ad beneficium admitti dignus omisso digniore. Primò, quando excessus dignitatis non est notabilis. Secundò, quando dignus est indigena, dignior verò alienigena. Tertiò, quando maior pars electorum inclinat in minus dignum, tunc alij omittere possunt digniorem. Quartò, si aliàs, omissis digno, & digniore eligendus foret tertius indignus. Quintò, quando dignus præesset alteri Ecclesiæ, & oporteret illum postulare. Sextò, quando dignior esset implicatus negotijs externis, quæ illum à residentia retardarent. Septimò, si dignior non esset expertus, sicut minus dignus. Octauò, quando collator tenetur confirmare electum à Patrono. Nonò, si beneficium, ex prima sui institutione per Ecclesiam accepta, conferendum sit alicui ex certa familia, vel oppido. Decimò, si fundator beneficij parochialis præsentet minus dignum. Vndecimò, quando quis resignat beneficium. Et tandem, Patronus laicus potest præsentare minus dignum. Ita Valerus *diff. vtriusque fori v. Elect. diff.2 n.1. p.5. t.5 ref.110.*

Potest dignus beneficium acceptare, si præferatur digniori. An etiam petere?

18 Potest dignus acceptare beneficium, etiam si sibi certo constet, prætermissum esse digniorem. Ita Turrianus in 2.2. *tom.2. disp.22. dub.3. num.3.* Qui notat hoc procedere post electionem: nam antea non potest beneficium petere enim rem iniustam cum peccato electorum, & damno tertij. Sed Lessius *lib.2. c.34. dub.41 num.70.* docet, minus dignum posse se offerre ad beneficium, non quidem petens illud sibi conferri, sed relinquendo totum iudicio collatorum, *ibid. §. Nota secundò.*

Et suasionibus, ac precibus iam iam digniori conferendum sibi præoccupare?

19 Sed quid dicendum de eo, qui non vi, & fraude, sed tantùm suasionibus, & precibus, remouet collatorem à collatione beneficij in digniorem, cui iam determinauerat conferre, vt sibi vel alteri minus digno conferatur? Teneri ad restitutionem, respondent Vasqu. *de benef. cap. 2. §.3. dub.19. n.140.* & Villalobos *to.2. tr.11. diff.44. n.9.* cum alijs multis, quia lædit iustitiam commutatiuam. Sed probabilissimè etiam docet Guttier. *qq. can. lib.2. c.11 n.47.* non teneri, Quia beneficium non erat verè, & propriè debitum digniori, & sic nullam ipsi procurauit iniuriam, *p.3. tr.6. ref.34.* An vero dignior possit hanc vexationem pretio redimere, quære sub v. *Scandalum, n.9.*

An ad Capellaniam eligi possit Clericus? Potest. si non est Sacerdotalis actu quod ex testatoris verbis colliges.

20 † Qui ad beneficium eligitur, aliquot conditiones pro qualitate beneficij habere debet, quas vide apud Toletum, & alios. †

21 Fundans Capellaniam in testamento, si dicat. *Instituatur Capellanus, qui Missas celebret*, institui potest Clericus 14. annorum. Nam, cum non dicat, *vt Missas celebret per se ipsum*, potest institui aliàs capax beneficij simplex, qui Missas celebret per alium. Ita Palaus *tom.2. tr.13. disput.1. punct.6. num.18.* contra Guttierez *consf.1. n.11.* Si vero dicat: *nullus alius eligatur, nisi, qui actu sacerdos sit*, tunc institui non potest, nisi, qui sit actu Sacerdos. Sed quid, si solùm dicat per verba affirmatiua: *Instituatur Capellanus Sacerdos, qui Missas celebret?*

bret? Respondet Palaus *ubi supra, nu.*12. tunc non posse conferri, nisi actu Sacerdoti. Sed contraria sententia Gratiani, *discept. for. c.* 33. *n.* 1. est probabilis, & in praxi tuta, posse nimirum conferri Clerico, qui habilis sit esse Sacerdotis intra annum. Nam huic conferri possunt Canonicatus, & similia beneficia habētia adnexam Ordinem Sacerdotalem. Imo Piasecius addit, talem Clericum cogi non posse ad Presbyteratum, quia potest satisfacere per alium, *p.* 2. *tr.* 14. *res.* 18. *& p.* 4. *tr.* 4. *res.* 227.

22 Nota hic, quod si aliqua Capellania sit Sacerdotalis actu, vel aptitudine, hoc non obstante, ait Lara *de Capell. lib.* 2. *cap.* 5. *à num.* 28. posse Episcopum de consensu hæredis semel, vel iterum in tali qualitate dispensare, vt conferatur Clerico 14. annorum. Sed hoc negat Palaus *ubi supra num.* 21. Quia Tridentinum *sess.* 25. *c.* 5. prohibet Episcopis, etiam de consensu hæredis, tollere conditiones in fundatione beneficiorum appositas, *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 227. *§. Et tandem.*

Imò Lara putat etiā Sacerdotalem actu posse semel aut iterū ab Episcopo conferri Clerico minori.

Sed cum consensu hæredis.

23 Beneficium non potest conferri excommunicato, suspenso, vel interdicto. Et quidem, si conferatur excommunicato, collatio est inualida ex cap. *pastoralis, de cler. excommunic.* Quod secundum Auilam *p.* 2 *cap.* 6. *disput.* 5. *dub.* 2. *conclus.* 1. & DD. communiter verum est etiam in tolerato, imò etiam, si suam excommunicationem ignoret, aut quia oblitus est, se eam incurrisse, aut quia falsò putat, se validè absolutum esse. Quia ignorantia excusat quidem à culpa, non tamen habilitat inhabiles. Sed quoad secundum dicendum est cum Fabro *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *disp.* 4. *c.* 4. *num.* 191. contra Suar. *apud ipsum ibidem*, quod, si quis ignoret ignorantia probabili se esse excommunicatum, collatio beneficij non est irrita. Quoad primum etiam contrarium sentit Hurtado *de excommunicat. disput.* 6. *diff.* 2. *num.* 6. Quia ex Extrau. *Ad euitanda scandala* licitum est collatori, conferre beneficium excommunicato tolerato; ergo collatio illi facta non erit nulla. Quod verò in dicta Extrauag. dicitur, quod nullus intenditur ei fieri fauor, non obstat, quia in hoc fauor non fit illi, sed fidelibus, vt absque scrupulo possint cum illo communicare, *p.* 5. *tract.* 9. *res.* 99.

Beneficium inualide confertur excommunicato.

24 Collatio etiam beneficij facta suspenso, vel interdicto, secundum communiorem, & probabiliorem est inualida. Sed contraria Lessij *lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 22. *num.* 116. est etiam probabilis & tuta. Nam Canones solùm dicunt talē collationem esse irritandam, & ipsum priuandum, quæ forma loquendi videtur requirere sententiam iudicis: vnde in re dura, & difficili non debet extendi, & dici quod ipso iure sit irrita, *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 100.

Non autem suspenso, & interdicto.

25 Inhabilis ex pœna, vel censura, vel irregularitate ad beneficium obtinendum, & non ex conditione personæ, vt sunt merè laici, si bona fide obtineat à legitimo collatore beneficium triennali pacifica possessione tutus est, & titulus reualidatur excepta inhabilitate ex Simonia scienter contracta, vel ex violenta intrusione, vel quando beneficium esset reseruatum, reseruatione clausa in iure communi, quia hos solos casus Regula excipit. Ita Thesaurus *in praxi de pœnis part.* 1. *cap.* 30. *quæst.* 3. quæ quidem intelligenda sunt, vbicumque non sit clausula derogatoria huius Regulæ, *par.* 7. *tr.* 10. *res.* 26.

Titulus beneficij reualidatur per regulā de triēnali, aut aliam præscriptionem.

26 Aduerte tamen, quod pensio non reualidatur per Regulam de triennali, quia Regula loquitur de beneficijs propriæ dictis, quæ collatione, præsentatione, vel institutione obtinentur, vt Gomez *supr. Reg. de triennali quæst.* 4. *ibid.* §. *Nota.*

Pensio verò non itē.

27 Aduerte secundò, quod obligatio restituendi fructus, verbi gratia, beneficiorum, non tollitur vigore Regulæ de triennali; quæ solum reualidat titulum beneficij, non autem iuuat ad fructus acquirendos, quando à lege impeditur acquisitio, vel infertur priuatio: sed bene tollitur dicta obligatio vsucapione triennali, si interuenerit continua bona fides eo trien-

Nec obligatio restituendi fructus, quæ tollitur solum vsucapione triennali, si interuenerit continua bona fides.

Digitized by Google

nio, scilicet ob ignorantiam inuincibilem dictæ pœnæ priuationem inferentis (nisi vbi lex derogat possessioni.) Imò tunc, secundum multorum probabilem sententiam, neque eam pœnam priuationis incurrit, qui inuincibiliter eam ignorauit. Hęc omnia Sanch. *in Decal. l.2.c.5.n.11.& 12. Ibid.§.Not.2.*

Excommunicatus autem, qui beneficium bona fide accepit, & ei seruiuit, potest sibi retinere fructus perceptos substentationi congruæ respondentes.

18 Posito autem, quod collatio beneficij facta excommunicato sit inualida, & ipse teneatur illud relinquere, docet Suar. *disp.13.sect.1.num.3.* quòd, si illi bona fide suscepto, seruiuit, re postea cognita, detinere potest fructus perceptos congruæ sustentationi respondentes, qui ei pro seruitio debentur: alios verum tenere restituere, nisi bona fide consumpsisset, aut, vt ait Henriquez *lib.13. cap.3.numer.3.* illud beneficium legitimè posteà obtinuisset, quia eo vsque vacauit, & fructus beneficij vacantis debentur successori. Sed, vt hoc sit probabile, necesse est, vt ipse interim per se, vel per alium inseruierit; aliàs esset melioris conditionis, qui inualidè, quàm qui validè, beneficium obtinuisset, *p.5.tr.9. res.99.§.Notandum est tamen.*

Pensio cū titulo spirituali inualidè confertur excōmunicato.

29 Quòd dictum est de beneficijs, quòd eorum collatio facta excommunicato sit inualida, dicendum quoque est cum Villalobos *tom.1.tractat. 19.diff.9.num.3.* de pensionibus, quæ dantur titulo spirituali, & sunt beneficia Ecclesiastica. Minimè verò de alijs, quæ dantur titulo sæculari, quia hæc non sunt beneficia, & iura loquuntur solùm de beneficijs. Ita Turrianus *lib.2.disp.16.dub.1.* aduersus Villalobos vbi supra. Imò Præpositus *in 3.par. quæst 2.dub.22.num.64.* probabiliter putat, etiam pensionem spiritualem excommunicato validè conferri, quia incapacitas excommunicati ad beneficia, vel pensiones, non competit excommunicato ex natura rei, sed ex iure Canonico: ius autem solùm loquitur de beneficijs: ergo non debet extendi ad pensiones, maximè in odiosis, pensiones enim Ecclesiasticæ non sunt simpliciter beneficia, licèt cum illis conueniant in multis. Ita Præpositus. Sed contra illum insurgit nouissimè Raynaudus *de monit. part.2.cap.2. num.29.p.5.tr.9.res.103.& olim in par.4.tr.4.resol.55.* † vbi sententiam Præpositi probabilem iudicauerat. † Sed vt verum fateor omnia supradicta video esse contra stylum Curiæ practicatum in Dataria, & Cancellaria, in quibus incapax beneficij, est etiam incapax pensionis, ideo tu cogita. Ego enim, quæ hucusque scripsi, volo intelligenda secluso stylo Romanæ Curiæ, & Praxi Datariæ, *p.7.tr.10.res.7.*

Sed contrarium probabile.

Secluso tamen stylo Romanæ Curiæ, & praxi Datariæ.

Electio ligati minori excommunicatione ad beneficium nō est irrita, sed irritanda.

30 Electio ad beneficium excommunicati excommunicatione minori, secundum Coninch *de Sacr.disp.14 dub.17.nu.263.* & Canonistas communiter, irritari debet etiam si electores illam ignorauerint, quia talis irritatio est pęna electi, non eligentium. Secundum Auilam *par.2.c.6.disp.12.dub.4.concl.4.* non est irritanda. Quia *in c.vlt.de Cler. excomm.* dicitur irritanda esse, *si scienter electus sit.* Lex verò pęnalis non debet extendi Sed Laym *lib.2.tract.5.par.2.cap. 3.nu.5.* putat illud verbum *scienter* referri ad ipsum excommunicatum, vt si ille sciens se esse excommunicatum, & inhabilem, electionem acceptet, electio sit irritanda, siue id electores nouerint, siue non. Omnes hæ opiniones sunt probabiles. *p.5.tr.9.res.132.*

Excommunicatus beneficiū antea collatum validè acceptat.

31 Si quis post collationem beneficij incidat in excommunicationem, ait Raynaudus de monit. *part.2.cap.2.num.29.* hunc inualidè posteà tale beneficium acceptare. Quia acceptatio concurrit cum collatione ad causandum dominium, vt concausa. Nam vt res aliqua fiat mea, non minus, dependet à voluntate mei acceptantis, quam alterius dantis. Ergo, sicuti collatio facta excommunicatio est inualida: ita etiam acceptatio excommunicati erit inualida. Immo potiori iure, quia per acceptationem beneficium magis proximè acquiritur. Sed dicendum est cum Toleto *lib.1.cap.13.* Talem acceptationem validam esse. Quia *capit.postulastis.* annullat collationem beneficij factam excommunicato: non autem acceptationem, nec extendi debet. Deinde, quia acceptatione non acquiritur ius, nullus enim sibi confert ius.

ius. Et tandem, quia acceptatio potius pertinet ad factum, quàm ad ius: estque solum declaratio propriæ voluntatis. *l. ex facto, §. si quis rogatus 2. ff. ad S.C. Trebellianum*; quia excommunicatio non priuat, *par. 4. tr. 4. ref. 56. & par. 5. tr. 9. ref. 102.*

32 Hæc autem doctrina procedit quoad consensus declarationem, non quoad acquisitionem iuris. Nam, vt ius acquirat, debet absolui à censura: sed post absolutionem non requiritur noua collatio, vel acceptatio: Vnde, si is moriatur ante absolutionem, beneficium non vacat de nouo, sed, si post absolutionem, vacat de nouo, *par. 5. cit. §. Nec valet.* Infertur ex dictis, quod Canonicus excommunicatus potest validè acceptare beneficium pinguius Ita Alterius *de cens. to. 1. l. 2. disp. 6. cap. 5.* contra Filliucium *tom. 1. tr. 12. cap. 5. nu. 121. p. 4. tr. 4. ref. 56. §.* Hinc.

Non tamen ius acquirit, nisi absolutus.

33 Maior difficultas est, an excommunicatus, cui facta est collatio beneficij, possit illud post absolutionem acceptare, & retinere absque noua collatione, si electores in eadem voluntate permaneant? Et negatiuè respondet Lessius, *lib. 2. cap. 34. dub. 22. num. 119.* & DD. communiter. Quia prima collatio cum fuerit inualida, se habet, ac si non esset: ac proindè nunquam conualescere potest. Igitur tale beneficium retineretur sine titulo. Confirmatur primò: quia matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens, non potest reualidari absque nouo consensu. Confirmatur secundò: quia effectus istius excommunicationis frustrà esset impositus. Nam in tali casu quilibet excommunicatus differet acceptationem, donec absoluatur. Ex quibus infertur, posse collatorem tali post absolutionem beneficium secundò conferre, & hoc etiam si prima vice nouerit excommunicationem, quia nullo iure ostenditur, collatorem in eo casu priuari potestate conferendi. Adde, quòd si ex iusta causa collatio ad alium pertineat, qui sine infamia adiri non possit, potest Episcopus titulum reualidare. Sed probabile quoque est ipsi Lessio, talem excommunicatum validè tale beneficium post absolutionem acceptare, si concurrant tria: Primum, quod impedimentum sit occultum. Secundum, vt in nullius præiudicium cedat. Nam, si duo essent electi, esset præferendus ille, qui caret impedimento. Tertium, vt acceptans collatione cum cognitione sui impedimenti, impetret dispensationem, non solùm illius prioris impedimenti, sed etiam illius, quod incurrit per talem acceptationem: fit enim intrusus, & inhabilis ad idem beneficium. Probatur autem hæc opinio, quia electio ex parte eligentium fuit valida (idem dic de præsentatione, & collatione,) & solùm deest capacitas in subiecto. Ergo simul, ac fit capax per absolutionem, ex vi prioris actus ius acquirit. Deinde, quia supponimus, electores permanere in eadem voluntate, ergo vis electionis durat, &, sublato impedimento, acceptari potest. Hæc Lessius. Quæ confirmari possunt ex simili de collatione facta irregulari. *par. 4. tract. 4. r. 56. §. Sed maior, & par. 5. tr. 9. r. 101.* Aduerte hic, quòd, si adsit periculum infamiæ, excommunicatus non tenetur in collatione beneficij suam excommunicationem manifestare? quia Ecclesia non obligat cum tanto incommodo: & ideò potest acceptare beneficium & postea quam primum occultè petere dispensationem. Ita Suarez *de cens. disp. 13. sect. 1. nu. 11. p. 4. tr. 4. ref. 56. in fine.*

Collatio beneficij facta excommunicato inualida est ex Lessio: etiam si post absolutionem acceptetur.

Sed contrarium ipsi quoque probabile, concurrentibus tribus.

Non tenetur tamen excommunicatus occultus se diffamare, ne acceptet beneficium.

34 Conferentes beneficium excommunicato excommunicatione maiori, incurrunt excommunicationem minorem, & suspensionem à collatione eiusdem beneficii ipso iure ex cap. *cum in cunctis §. Clerici, de elect.* Panormitanus *in capit. postulasti, numero 3* vult, incurrere etiam suspensionem à collatione aliorum beneficiorum, ex citat. cap. *postulasti de Clerico excommunicat. minist.* Sed verius est, hanc suspensionem non incurri, nisi post binã monitionem. Ita Sayrus *lib. 2. cap. 5. numero 3. part. 5 tract. 9. resolut. 107.* Conferentes verò excommunicato excommunicatione minori scienter, secundum Alterium *de cens. tomo 1. disput. 4. cap. 2.* sunt priuati voce. Sed magis placet opi-

Conferentes beneficium excõmunicato quas pœnas incurrant?

nio negatiua Bononiæ *de elect. part. 2 cap. 2. dub. 61. num. 12. p. 5. tr. 9. resol. 132.* in fine.

Excōmunicatus non priuatur ipso iure fructibus beneficij.

55 Excommunicatus non statim priuatur fructibus beneficij ante excommunicationem legitimè obtenti, sed potest illos retinere, dummodo per se, vel per alium oneribus beneficij satis faciat. Nam id non exprimitur in aliquo iure. Quamuis enim in cap. *pastoralis*, dicatur: *illi prouentus Ecclesiastici meritò subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur.* Sensus tamen est, id faciendum per sententiam iudicis, vt apparet ex petitione illius cap. Et alioqui, percipere fructus non est communicare cum fidelibus, quod excommunicato interdicitur. Ita Hurtado *de excommunicat. disput. 6. diff. 1. numer. 2.* & alij contra Filliucium *to. 1. tr. 12. cap. 5. num. 129.* Additque, quod, quamuis cit. cap. priuaret ipso iure: consuetudo tamen illud derogasset, *par. 4. tra. 4 resol. 54 & par. 5. tr. 9. res. 104.* Sed, stando in contraria sententia, si excommunicatus esset pauper, citrà extremam necessitatem (quæ non potest ei contingere cum semper possit discedere à contumacia, & fructus percipere, &c.) ait Cornejo *in 3. par. 5. tract. 5 disp. 10. §. 6. dub. vn. num. 4.* non posse fructus sibi retinere, quia, cum sit bona Ecclesiæ, non potest de illis contra eius voluntatem disponere. Sed Auila *par. 2. disp. 6. dub. 5. concl. 3.* ait, posse. Quia potest stare alteri pauperi, nec ipse est prioris conditionis, quam cœteri, *par. 5. tr. 5 resol. 104. §. sed stando.*

Si autem priuaretur, posset ne titulo paupertatis sibi retinere? Vtrinque Doctores, & rationes.

Excommunicatus toleratus validè confert beneficium.

36 Si verò collator beneficij sit excommunicatus toleratus, collatio est valida. Ita Turrianus *lib. 2. disp. 15. dub. 2. p. 5. tr. 9. r. 99.* in fine.

Denunciatus verò inualidè eligit. Et si est Clericus, inualidè præsentat. Secus, si laicus. Nam eius præsentatio erit valida.

37 Excommunicatus autem non toleratus, non solùm inualidè eligit; sed etiam inualidè præsentat, si est Clericus: quia electio, & præsentatio æquiparantur, & suntambæ actus iurisdictionis, quam excommunicatus exercere non potest. Si verò est laicus, teneo cum Villalobos *tom. 1. tract. 17. difficul. 12. num. 3.* contra Hurtadum *de excommunic. disput. 7. diffic. 2. num. 9.* Validè præsentare. Differt enim præsentatio laici à præsentatione Clerici, vt ex quodam iure colligit Abbas, vbi ait Pontifex, præsentationem laici mutari posse ante institutionem: Clerici verò minimè. Ergo Clericus patronus dat ius præsentato, laicus non ita. Et iure, quia laicus non potest tribuere ius spirituale, quale est ius ad beneficium Ecclesiasticum. Ita distinxit Rota, & obseruatum fuit in quadam causa Zamorensi, apud Villalobos, *part. 5. tr. 9. resol. 105.*

An verò Episcopus teneatur illam admittere?

38 Sed an teneatur Episcopus præsentationem laici excommunicati admittere? Negat Cornejo *in 3 p. tract. 5. disputat. 10. §. 5. dub. 1.* quia, cum iste præsentando peccet, Episcopus tenetur illam non admittere, ne cum illo communicet. Et sic Episcopus nolens acceptare, potest alteri conferri, quia ius præsentandi ad ipsum deuoluitur. Vnde ait Suarez, præsentationem laici esse validam, quando admittitur, non ratione sui, sed ratione acceptationis Episcopi, in quem ius præsentandi est virtualiter deuolutum. Et hoc procedit etiam in excommunicato tolerato: nam quamuis cum hoc Episcopus communicare possit, & præsentationem illius acceptare, non tamen tenetur. Quod si ex iusta causa talis præsentatio ab ipso præsentato postulata fuerit, erit licita. Hæc Cornejo, quicquid in contrarium asserat Vasquez *de excommun. dub. 5. Ibid. §. sed dubitatur.*

Et an resignatio beneficij facta ab excōmunicato sit ualida? Vtrumque probabile. Sed, si est toleratus, certum est, esse validum.

39 Resignatio beneficij facta ab excommunicato secundum Filliucium, *tomo 2. tract. 12. capit. 6. num. 163.* est inualida, si fiat in fauorem tertij; quia æquiualet præsentationi, estque actus iurisdictionis. Sed contraria sententia Turriani, *lib. 2. disp. 15. dub. 3.* non est minus probabilis. Nam resignatio non est electio, non præsentatio, neque institutio beneficij. Nec requirit iurisdictionem, sicut eam non requirit resignatio absoluta. Nec est aliquod ius in contrarium. Aduerte, hæc procedere de excommunicato vitando, nam de tolerato certum est, id posse: quia hic est fauor resignatarij, non resignantis. Imò

etiam

etiam sibi licet, si petatur ab alijs. Ita Filliuc. *part.5. tract. 9. resolut.106.*

40 Pius V. in Extrauag. *Quanta Ecclesia Dei*, præcipit beneficiorum collatoribus, ne illa conferant consanguineis, aut familiaribus resignantium, aliàs talis collatio nulla sit. Sed asserit Moscosum *summ tract. cap.10. num.2.* Philippum II. ab ea supplicasse, ac proindè in Regnis Hispaniæ non esse vsu receptam. In alijs autem Regnis, vbi est vsu recepta, occurrunt duo dubia. Primum est, an Patronus possit præsentare ad beneficium resignatum consanguineum resignantis? Et Sanchez *opusc. tom.1. lib.2.cap.3. dub.36.num.24.* affirmat: quia ibi prohibetur collationibus, ne talibus conferant, non autem Patronis, ne præsentent. Secundum, an resignans possit nominare antecessorem, non cum pacto, quod detur ipsi, sed significando collatori, vt det ipsi, si velit? Et idem Sanchez *ibid. num.23.* etiam affirmat, dummodo relinquat prouisionem omninò in collatoris voluntate. Et verba Extrauag. *caueant, ne nutu, aut verbo*, &c. significare pactum tacitum, vel expressum, nam alioqui Bulla puniret actum internum, *p.5.tr.14.res.26.*

Beneficia resignata non possunt conferri consanguineis resignãtium, aut eorum familiaribus ex Bulla Pij V.

Quæ vbi recepta est, potest nihilominus patronus.

Et resignans nominare successorē absq. pacto, quod ipsi datur. Ita Sanchez.

41 In subreptione beneficij datur paruitas materiæ, vt si non exprimatur totus beneficij valor, sed paulò diminutus. Nam modicus defectus non vitiat actum, nec obest leuis solemnitatis omissio. Ita Riccius, *part.2. decis. 208. nu.5.p.5.tr.5.res.33.*

In subreptione beneficij datur paruitas materiæ.

42 Quæ beneficia conferre possint Cardinales in suis Titulis, quære v. *Cardinalis in suis Titulis.*

De obligatione Horarum Canonicarum pro beneficio, quære v. *Hora Canonica, num.6.*

Habens beneficium gaudet immunitate, de quo vide v. *Clericus, quo ad forum.*

Beneficium principis latissimè interpretandum, *par.9. tract.1.resolut.1.& tr.2.resolut. 10*

43 Beneficiarius carens breuiario, & habet diurnum, non tenetur nec ad partem, nec ad totum officium. Escobar: occupatus ex aliqua magna occupatione, infirmitate, vel causa, &c. non tenetur ad aliquam partem minorem officij: quia maior includit minorem. Lessij, & alij. *p.10.tr.16.r.47.* Et interruptio notabilis officij non constituit peccatum mortalem, nec obligationem iterum recitandi illud. Mart. de S. Ioseph *ibid.§. Sed quia.* Beneficiarius fruens tantum 25. ducatis ex fructibus non tenetur ad horas Canonicas *§. Et tandem.*

Non habens Breuiarium, sed diurnum non tenetur ad officium.

Nec quo occupatus est legitima occupatione.

Interruptio moralis non constituit p. m. nec iterum recitare.

Fructus 25. ducatorum non constituit obligationem officij.

44 Non potest resignari beneficium cum pacto resignatarius redimat pensionem ante resignationem, potest post illam, & non est simonia. Flaminius, & alij *p.10.tr.14.res.1.* Committitur verò simonia resignas petendo à Resignatario expensas factas in acquisitione beneficii. Lessius, & alij. *ibid.§. Nota etiam.*

Pensio non soluitur ante resignationem.

Repetere expensas facta est simonia.

45 Expositi possunt admitti in Ecclesijs Cathedralibus, quia ex præsumptione iuris habent puritatem sanguinis. Sact. Rota: Dummodo baptizare iurent, se non esse de genere Iudæorum, vel Conuersorum *§. Concludendum est, p.10. tr.16. res.96.*

Expositi possunt admitti ad Ecclesias Cathedrales, sed non de genere infideliū.

46 Beneficiarius ex communi sententia DD. & etiam Ecclesiasticus tenentur ex natura rei, & eorum institutione bona Ecclesiastica, benè expendere, cum sit graue peccatum in vsus profanos illa expendere, sed in pios vsus erogari debere, quamquam aliter dicant nonnulli, quod Summus Pontifex possit in hoc dispensare, vt in prophanos vsus expendantur. Dian & alij *p.10.t.11 res.35.* Et debet seruari hic ordo in dispensando, idest in pauperes, qui maiori penuria premuntur præferendi sunt; & his intelliguntur non solum carentes victu, & vestitu, sed etiam carentes rebus necessarijs iuxta suum statum, & primo in sua Parochia, vel Diœcesi. Garzias, & alij *ib. res.36.* Filij Spurij possunt ali ex fructibus beneficij, ac dotari. Valen. *ibid.§. Notandum.* Et validè, sed non licitè de his testari possunt. *ibid. res.10.*

Beneficiarius tenetur expendere fructus in vsus pios.

Prius in pauperes magis egentes.

Spurii possunt ali, & dotari fructibus beneficij.

47 Prælatus, & beneficiarius possunt locare fructus beneficiorum absque licentia

Potest locare fructus alij licentia Pôtificis. In pluralitate beneficiorum consulendi sunt viri timorati.

centia Pontificis vltra triennium. Reditus Cancellariæ Episcopalis possunt locari; sed exercere per ministros Episcopi S. Congr. *ibid.* § *Non desinam.*

48 Quoad habenda plura beneficia simul curata, & simplicia: multi multa dicunt, & præsertim circa dispensationũ Pontificis in foro esterno, & ad distributionem fructuum ad pios vsus, vnde vnusquisque videat in facti contingẽtia, quid faciat, & viros doctos, & timoratos consultat, & ne dicat ille, vel ille hoc facit quando, & mihi licet. Vide Petrum Marchant. & alios. *p.* 10 *tr.* 16. *r.* 1.

B I G A M I A.

Bigamia quid?

Et quotuplex.

1 † Bigamia dicitur multiplicatio nuptiarum qualiscunque. Nam qui plures, quam vnam, duxerit, dicitur bigamus. Diuiditur primò in verã, interpretatiuam, & similitudinariam. Interpretatiua item alia est simpliciter talis, alia ex iuris fictione. Quæ omnia fusius inuenies apud auctores, Ex bigamia oritur irregularitas, de quo vide, v. *Irregularitas*, *à n.* 8.

B L A S P H E M I A.

Blasphemia quid?

1 † Blasphemia est maledicentia contra Deum ex malo voluntatis affectu. Vnde blasphemus est, qui aufert à Deo bonum, quod habet, negando, vel illi imponit malum, quod non habet affirmando, dicens, *Deus non est iustus*, aut *est impius*.

Quotuplex?

2 Et quidem blasphemiæ modò dictæ sunt per modum enunciationis. Sunt autem aliæ per modum detestantis, vt si quis dicat. *Pereat Deus.* Et per modum irridentis, vt, *Vah, qui destruis templum Dei.* Sunt item ex blasphemijs aliquæ hereticales, aliæ non ita. Vide v. *Inquisitorum, n.* 66. Contingunt etiam blasphemiæ in sanctos, & alias creaturas. †

Quomodo differant inter se?

3 An verò omnes blasphemiæ sint eiusdem speciei? Negatiuè respondent aliqui, cum quibus sentit nouissimè Mendoza *in* 2. 2. *disp.* 91. *sect.* 12. §. 54. Probans, blasphemias hæreticales differre specie ab imprecatiuis, & in Confessione distinctè explicanda: tum quia illæ habent oppositionem cum fidei confessione, tum etiam; quia diuersum conuicium est assertio rei turpis, ac imprecatio. Differre item specie blasphemias in Deum, & in sanctos; nam per blasphemias in Deum violatur Religio, per blasphemias in Sanctos, Dulia: à qua quia Hyperdulia, aut specie differt, aut ea est valdè maior intra eandem speciem, blasphemias in B. Virginem seorsim explicandas in Confessione à blasphemijs in sanctos, vtpotè, quæ vel specie differunt, vel sunt peccata notabiliter grauiora. Ita ille, probabiliter quidem. Sed non minus probabile est, omnes blasphemias, siue sint in Deum, siue in sanctos; esse eiusdem specie, nisi hæresim contineant, vel à formali odio Dei procedant. Vide Faustum *de Sacram. Pœnitent. lib.* 4. *quæst.* 137. Cælestinum, *Comp. tract.* 1. *cap.* 9 *diff.* 4. & Duuallium *in* 2. 2. *tract. de fide, quæst.* 9. *art.* 2 *p.* 1. *tract.* 7. *ref.* 50. & *p.* 5. *tr.* 13. *resol.* 21.

Et, an sit blasphemia vocare amasiã Deũ?

4 Cœterum non est blasphemia, vocare amasiam Deum, aut Idolum suum: nam hæc verba non dicuntur, aut capiuntur in sensu proprio, sed hyperbolico. Ita Mendoza *in* 2. 2. *disp* 91 *sect.* 4. §. 16 *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 20.

Blasphemia est peccatum mortale ex genere suo.

5 † Blasphemia est ex suo genere peccatum mortale. † Et in blasphemijs in Deum non datur paruitas materiæ: quia quæuis aduersatur virtuti Religionis notabiliter: dehonoratur enim Deus non immodicè, cùm ab infinitæ vilitatis humunculo iniuria afficitur, quantumuis minima. Ita Sylvius *in* 2. 2. *quæst.* 13. *art.* 2. & alij. Cœterum admittimus paruitatem materiæ in blasphemijs in sanctos, non vt sancti sunt, sed ex alio respectu, vt, si quis per iocum diceret, Sanctos Ioannem, & Paulum fuisse Eunuchos. Ita Duuallius *in* 2. 2. *quæst.* 9. *art.* 2. Et quamuis Lorca *in* 2 2. *quæst.* 13. *artic.* 2. *nu.* 9. id

Sed, an admittat paruitatem materiæ? saltem in ijs, quæ diriguntur in sanctos?

nam

Digitized by Google

non admittat, cùm in rebus tanti momenti iocus ipse sit illicitus, & iniuriosus, puto tamen vtramque sententiam esse probabilem. Imò Villalobos, *tom. 2. tract. 1. diff. 15. num. 5.* docet vniuersaliter, dari posse paruitatem materiæ in blasphemijs, vnde fiant peccata solum venialia: quia non est maior ratio, cur in alijs peccatis, quæ etiam sunt offensa Dei, detur, & in hoc non; aitque, esse solùm veniale, rebus ridiculis adhibere verba Sacræ scripturæ absque debita reuerentia, *par. 5. tract. 5 resolut. 3.*

6 † Omnes autem admittunt, blasphemiam esse posse peccatum veniale ex defectu deliberationis, seu ex inaduertentia. † Quod etiam procedere dicendum est cum Layman *lib. 1. tract. 2. cap. 3. num. 6.* contra Tannerum *in 2. 2. disp. 1. quæst. 8. dub. 7. num. 141.* Si inaduertentia contingat ex praua consuetudine blasphemandi: Nam, vbi pœnitens prauam consuetudinem per pœnitentiam retractauit, si deindè inaduertenter in blasphemiam incidat, non ei imputabitur ad peccatum, quia non est voluntarium in se, vt supponimus, nec in causa, nimirum in consuetudine: nam hæc, cum sit retractata, non est amplius voluntaria, *p. 3. tr. 5. res. 62.*

Et certum est, fieri venialis ex defectu deliberationis.

Etiam in consuetudinarijs.

BVLLA COENAE.

1 † BVlla Cœnæ dicuntur processus generales, & sententiæ excommunicationis, quas singulis annis Feria V. in Cœna Domini Summus Pontifex fulminat contra quascunque personas delinquentes, & committentes crimina in eadem Bulla contenta. Sunt autem huiusmodi excommunicationes 20. totidem Canonibus distinctæ.

Bulla Cœnæ continet viginti excommunicationes Papales latas contra.

2 Prima excommunicatio fulminatur contra hæreticos cuiuscunque sectæ, eorumque credentes, receptatores, & fautores, Libros hæreticorum legentes, imprimentes, retinentes, schismaticos, eosque, qui à Romani Pontificis obedientia pertinaciter recedunt. Circa hæreticos, quid requiratur, vt hanc excommunicationem incurrant, vide v. *Hæresis*. Circa hæreticorum fautores, receptatores, &c. aduerte eos excommunicationem non incurrere, nisi fautoria sit formalis, idest, nisi faueant præcisè, quia sunt hæretici, secus si ratione consanguinitatis, &c. Incurrere verò, etiam si effectus fautoriæ non sequatur. Vide v. *Inquisitorum à num. 154.* vbi etiam inuenies, an in aliquibus casibus quis hæreticorum fautor dicatur. Circa legentes libros hæreticorum. Vide *v. Hæreticorum libri*.

Hæreticos eorum fautores, libros legentes, &c. & schismatico.

3 Secunda excommunicatio fulminatur contra appellantes ab ordinationibus Summi Pontificis ad futurum Concilium, & dantes ad hoc auxilium consilium, vel fauorem. Tertia contra omnes piratas, cursarios, & latrunculos maritimos discurrentes Mare Ecclesiæ, eorumque fautores, & receptores; Pro hoc aduerte non comprehendi decurrentes per alia Maria Papæ feudalia, nec decurrentes, & non depredantes, *par. 9. tract. 7. resol. 73.* Quarta contra surripientes bona naufragantium, siue in nauibus, siue ex illis eiecta, siue in littore, quæcumque illa sint quocumque priuilegio non obstante. Sed nota per bona naufragantium ab alio accepta per donationem, vel furtum non incurritur in excommunicationem, *par. 9. tract. 8. res. 36.* Nec qui consilium, auxilium, & fauorem præstat, *ibid. §. mihi vero*. Item dicendum est de Christianis auferentibus bona piratarum naufragantium, nec surripiens bona Chistianorum, quæ in manibus infidelium cum assicuratione illa reddendi in certo loco, vel quomodolibet pereant, vel transportantur; sed si bona infidelium in manibus Christianorum cum simili assicuratione sint surripientes talia bona incidunt in excommunicationem. *ibidem. §. Nota etiam*. Quod si imminente tempestate, & periculo naufragij bona in mare eiecta, vel in naui posita surripiens est immunis ab hac excommunicatione: Non valet tamen si aufertur aliquid positum in Cymba posita in flumi-

Appellantes à Papa ad futurum concilium.

Piratas.

Surripientes bona Christianorum naufragantium.

Decurrentes per alia Maria feudalis Papæ non incidunt in excommunicatione.

Bona naufragantiū ab alio accepta per donationem, vel furtum non inducunt excommunicationē, nec similia.

Nec quæ reperiuntur in flumine cum cymba, sed quæ a mare ingrediuntur flumen.

ne,

Digitized by Google

Nec quæ cum animo Domino reddenda, nec bona capta fidelium ab infidelibus etiam iustè.

ne, sed si bona per flumen à mare ingrediuntur incidunt, talia bona surripientes; si verò accipitur cum animo Domino reddendi, etiam si illis vtantur non incurritur, sed si animo mutato non reddendi incurritur, quando verò surripiuntur bona fidelium ab Infidelibus capta, licet iustè non incurritur in excommunicationem, (capta ex naufragio loquitur.) *Ibidem in fine. Notandum 4.*

Imponentes noua pedagia, & gabellas, vel augētes antiquas.

4 Quinta, contra imponentes pedagia, siue gabellas nouas in terris suis, præter casus à iure concessos, siue licentia Summi Pontificis, aut impositas exigentes †. Quam excommunicationem Gambarupta *de cas. referu. capitul. 5. numero 7.* & alij dicunt incurri à Barone, vel Vniuersitate prohibente, ne panis, vinum, alia comestibilia vendantur in alia taberna, quam in ea, quam ipsi constituunt, vulgò *Zagato*, si absque auctoritate id faciunt, quia hæc est quædam species vectigalis. Sed Filliucius *tomo 1. tract. 16. cap. 5. num 110.* negat, atque hoc non reuocari ad vectigal, sed potius ad monopolium. Sed, quidquid sit, de hoc certè dictæ tabernæ, seu *Zagato* non præiudicant Clericis, *p. 5. t. 1. ref. 20.*

Falsificantes litteras Apostolicas.

5 † Sexta fertur contra falsarios litterarum Apostolicarum. Septima, contra deferentes arma Infidelibus, aut Hereticis per Sedem Apostolicam denunciatis. Vide partem nouam, *tract. 7. resol. 15.* vbi curiosa inueniens pro hac materia. Necnon etiam armorum materiam, ferrum, stannum, instrumenta bellica, equos, & cæt. Item contra talibus narrantes res ad statum Christianæ Reipublicæ pertinentes in damnum Christianorum. Item contra consilium eisdem dantes in damnum Christianorum †. *Ibidem resolut. 16.* per totam.

Deferentes ad infideles arma, alienare bella inseruientia, vel consilia.

6 Circa hanc censuram, putat Reginaldus, *tom. 1. lib. 9. cap. 18. num. 301.* probabile esse, non incurri à deferentibus arma infidelibus cum maiori vtilitate, & minori damno Christianæ Reipublicæ. Sed contrarium docet Mendoza *in 2. 2. disput. 76. sect. 3. num. 130.* Nam alioqui omnes censerent, suam mercaturam vtiliorem esse Christianis; sic talis lex in perpetuam obliuionem duceretur, cum nemo facilè ob violationem puniri posset. Vnde, si qua Respublica id de suis mercatoribus censeret, consulere deberet Summum Pontificem, vt de rebus publicis Genuensium, & Venetorum piè credendum est, *par. 5. tract. 13. ref. 15.* Et qui vendunt in terris Christianorum arma, *par. 9 tr. 7. ref. 16. §. Quæro 2.*

7 Narrantes consilia v. gr. nostri Regis referenti illa infidelibus, secundum Suarez *in 3. par. tract. 5. disputat. 21. sect. 2. num. 58.* non incurrunt hanc excommunicationem. Nā putat, pronomen *illis* quando dicit Pontifex: *Illisque ad id consilium aut auxilium præstant.* referri ad Turcas, non ad facientes certiores de rebus Christianorum Turcam. Sed secundum Mendozam *in 2. 2. disput. 76. sect. 3. §. 68.* incurrunt, quia putat pronomen *illis* ad vtrosq; referri, quia vtrumque iuuat intentionem Pontificis. Et præterea ipsum consilium datum proditori Turcæ est fauor Turcæ, quem caro emeret. Vtraque sententia est probabilis, *par. 5. tract. 13. resolut. 13.* Aduerte etiam, non prohiberi in hoc canone deferre arma hæreticis non denunciatis; quia solùm fit mentio de denunciatis. Nec verò comprehenduntur sub nomine hostium Christiani nominis, vt ait Lorca *in 2. 2. disp. 52. n. 7.* quia gloriantur nomine Christiano, & Turcis nobiscum bellum indicunt. Ita Mendoza *in 2. 2. disput. 76. sect. 3. §. 83.* † Hic est verus sensus, *part. 5. t. 13. r. 14.* †

Excommunicantur h̃ẽ, impedientes eos, qui Romam transferunt victualia, &c. seclusa vrgente necessitate.

8 † Octaua excommunicatio lata est contra impedientes, ne victualia, aliaque necessaria, ad vsum Romanæ Curiæ deferantur. † Circa hanc excommunicationē est vnum dubiū: an si v. g. in Sicilia adesset maxima frumenti penuria, & nauis frumentaria Romam pergens, ventorum impetum ad nostrum littus accederet, Prorex, & ministri eius, tale frumentum detinentes, inciderēt in excommunicationem? Negat Duard. *in Bull. Cœn lib. 2. can. 8. quæst. 4. nu. 2.*

quia

Digitized by Google

quia fames in tali casu excusat à culpa mortali, & vbi lethalis culpa non contrahitur, ibi communicatio locum non vendicat, can. *nullus* 11. *quaest.* 3. Sed Sousa *ibi cap.* 9. *disput.* 53. *conclus.* 1. *num.* 3. id verum putat si Romæ non esset eadem indigentia, secus vero, si esset. Sed, si casus contingeret, cogitarem. Nam, vt ait Glossa *in cap. discipulo, distin.* 5. tempore necessitatis omnia sunt communia, maximè cibaria, *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 32. §. *Non reticeam, & p.* 9. *tr.* 11. *res.* 17.

9 † Nona excommunicatio fertur contra eos, qui venientes ad Sedem Apostolicam, aut ab ea recedentes, interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent: vel id faciunt, vsurpata temere iurisdictione, quando in Curia commorantur. Decima, contra interficientes, mutilantes, vulnerantes, deprædantes Romipetas, idest eos, qui deuotionis causa Romam petunt, vel in ea commorantur, aut ab ea recedunt. Item vexantes eos, qui commorantur in Curia, vel ad illam veniunt, aut ab ea recedunt. Item lædentes Romipetas, &c.

10 Vndecima, contra interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter persequentes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Patriarchas. Archiepiscopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios. Circa hunc Canonem multa dicenda sunt in gratiam Cardinalium. † Item offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

11 Primo ergo, hanc excommunicationem non incurrit Cardinalis seipsum percutiens, sicuti nec Clericus percutiens seipsum incurrit excommunicationem cap. *si quis suadente.* Ita Bonacina *disput.* 1. *quaest.* 12. *punct.* 3. *num.* 3. contra Duardum *hic. qu.* 8. *num.* 8. *& qu.* 22. *num.* 2. *par.* 3. *tract.* 5. *res.* 81. in fine, *& par.* 5. *tr.* 2. *res.* 84. Sed hanc excommunicationem non incurrit Cardinalis seipsum percutiens.

12 Secundo, incurrit percutiens Cardinalem, etiamsi nondum capellum habuerit: quia, quando quis in Cardinalem nominatur, & assentitur, vere Cardinalis efficitur; capellum vero accidentarium est. Ita Bonacina in hunc locum *disputat.* 1. *quaest.* 12. *punct.* 2. *num* 3. & alij. *par.* 5. *tract.* 2. *resol.* 74. §. *Vnde ex his.* Incurrit verò alius & si percussus, nondum galerũ habeat.

13 Tertiò, incurrit excommunicationem, insultum faciens ad domum Cardinalis, & sic ei verecundiam inferens. Nam finis huius Canonis est, prouidere dignitati Cardinalium, vt ab omnibus debito afficiantur honorem, cui fini huiusmodi verecundia multum contrariatur. Ita Alterius *de censur. tom.* 1. *lib.* 5. *disputat.* 12. *cap.* . contra Fillincium *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 9. *num.* 245 *par.* 5 *tract.* 2. *resol.* 81. Et incurrit insultum faciens ad eius domum cũ dedecore.

14 Quarto, offendentes Clericos familiares Cardinalium incurrunt sine dubio excommunicationem reseruatam Summo Pontif. in cap. *felicis, de pœnis in* 6. de quo infra. Excommunicationem vero huius canonis Acosta *in Bull. Cœn. q.* 65. ait, non incurrere, etiam si illos offendant in ipsorum Cardinalium præsentia, & ipsorum inuitu; quia in canone non exprimuntur. Sed Sayrus *lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 3. putat, hanc etiam incurrere, *part.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 83. Offendens eius familiarem.

15 Quinto, hanc excommunicationem incurrunt, ratam habentes offensionem Cardinalium suo nomine factam. Item, satis probabile est incurrere mandantes offendi Cardinales; etiam si effectus non sequatur. Nam in hoc Canone æquè principaliter excommunicantur mandantes offendi, & offendentes. Ita Duardus hic *lib.* 2. *can.* 11. *q.* 12. *num.* 1. *&* 4. contra Vgolinum *hic p.* 2. *c.* 11. Et alioqui tales incurrunt excommunicationem cap. *felicis*, vt docet Peregrinus, *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 87. Offensionem Cardinalis suo nomine factam ratam habens. Mandans Cardinalẽ offendi, etiam effectu non sequuto.

16 Sexto, hanc excommunicationem incurrit, qui offensionem Cardinalis, cùm potest, non impedit. Nam talis fauere dicitur ex cap. *quanta, de sentent. excommunic.* Idque verum est, non solum in Magistratibus, qui ad id tenentur ex officio, sed etiam in personis priuatis, ex eod. cap. vt ait Vgolin. *part.* 2. *c.* 11. qui idem dicendum esse ait, si quis sine vitæ periculo poterat Cardinali opem ferre clamando, & non clamauit, pecunia redimendo, & non redemit. Ita ille contra Bonac. *hic disp.* 1. *q.* 12. *punct.* 3. *nu.* 14. *par.* 5 *tract.* 2. 8 *res* 88. Cardinalis offensionem nõ impediens.

17 Se-

Digitized by Google

Et conspirantes contra Cardinalem non releuans.

17 Septimò dubium est, an sciens, aliquos contra Cardinalem conspirasse, si non denunciet, incurrat in excommunicationem huius Canonis? Sed quidquid sit de hoc, certum est, vt notat Peregrinus *de immunit.c.11.n.4.* talem incurrere excommunicationem, & omnes pœnas cap. *felicis* ex Bulla Pij V. lata occasione mortis attentetæ contra S. Carolum Boromæorum, in qua præcipitur, vt quiuis qualemcumque talis delicti notitiam habeat, teneatur reuelare, *p.5.tract.9.ref.89.* An verò reus in tali casu sit reuelandus si per fraternam correctionem speretur emendatio, & periculum non sit in mora? Respondeo, id petendum ex ijs, quæ dicemus de hæretico: & Confessario solicitante. V. *Denunciare, num.* 50.

Et tandem eijciens Cardinalem de suis terris, dominijs, &c.

18 Octauò, hæc excommunicatio extenditur etiam ad eijcientes Cardinales, & alios Prælatos à suis diœcesibus, terris, vel dominijs. Et quidē Duardus *in hunc Canon.q.6.n.6.* putat incurri, si aliquis ex his eijciatur ex aliqua terra, in qua habet iurisdictionem spiritualem, temporalem, vel mistam. Sed ego teneo cum Naldo *in sum.V.Bull.Cœn.n.46.* incurri, etiamsi eijciatur à ciuitate, in qua natus est, vel domicilium habet, etiamsi ibi nullā habeat iurisdictionem. Quia in hoc casu verificantur simpliciter verba Canonis: ordinario enim loquendi modo terra originalis, domicilij: &c. dicitur sua. Incurrunt verò non solum Iudices, & Magistratus, sed etiam iussa exequentes; nam idem est vtrorumque delictum, ex Sousa *Bull.Cœnæ ante disp.60.n.3.* Item incurrunt eijcientes non solum vi; sed etiam verbis comminatorijs, dummodo sequatur effectus, & Card. recedat. Ita Filliuc. *to.2.tr.16.c.19.nu.249.p.5.t.2.ref.82.*

Etiam in quibus nullam habet iurisdictionem.

Qui omnes præterea fiunt læsæ maiestatis rei.

19 Nonò nota, quod in cap. *felicis de pœnit. in 6.* offendentes Cardinales, declarantur rei læsæ maiestatis, & incurrunt omnes pœnas quæ à iure latæ sunt contra reos læsæ maiestatis, vt sunt perpetua infamia, confiscatio bonorum, destructio ædificiorum, ineptitudo ad quemlibet actum iudicij, &c. Vide Farinacium *prax.crim.q.112.à n.75.* Has autem pœnas ait Albanus *de Card.q.41.priuil.7.* non incurrere eum, qui in Cardinalem iniuriam solùm verbalem proferret. Sed Manfredus *de Card.decis.205.* & alij tenent, incurrere: nam percussio, quæ hic nominatur, verificari potest tam de percussione reali, quàm de verbali. Vnde, cum hæc constitutio, vtpotè in fauorem Cardinalium lata, sit fauorabilis, ad percussionem etiam verbalem extendi debet. Nota hic cum Gambacurta *de immun.lib.5.c.40.nu.5.* etiam Imperatorem offendendo Cardinalem, esse reum læsæ maiestatis ex hoc capite, quia in eo nullus excipitur. *p.5.tr.2.ref.80.*

Etiam, si iniuria sit tantum verbalis, secundum aliquos.

Et etiam, si offendēs huiusmodi sit Imperator.

Fertur propterea in hac Bulla excommunicatio contra lædētes recurrentes ad Rom. Curiam.

20 † Duodecima excommunicatio fertur contra occidentes, percutientes aut spoliantes eos qui recurrunt ad Rom. Curiam ob sua negotia vel causas, aut eorum procuratores, aduocatos, iudices, &c. Decimatertia contra appellantes à litteris Apostolicis ad Curiam sæcularem, & subterfugium quærentes vel dantes ab illarum executione, persequentes eos, qui Romam recurrunt gratias impetraturi, eosque impedientes, ne obtentis vtantur, &c.

Contra appellantes ad laicam potestatē à Papa.

Et auocantes ad laicā tribunalia causas spirituales.

21 Decimaquarta, contra eos, qui per se vel alios auctoritate propria, cuiuscumque priuilegij prætextu auocant causas decimarum, vel alias spirituales, aut spiritualibus adnexas, ab Auditoribus, & Commissarijs Papæ alijsque iudicibus Ecclesiasticis ad laica tribunalia. †

A quocunque iudice Ecclesiastico.

22 Hanc excommunicationem, ait Bonacina, in *Bull. Cœn. tom.3.disput.1.quæst.15.punct.1.num.7.* incurri ab ijs tantum, qui ad laica tribunalia auocant causas spirituales à iudicibus Sedis Apostolicæ. Nam illud alijsque est particula repetitiua, & relatiua similium. Sed dicendum cum Filliucio, *tomo 1.tract.16.cap.10.num.150.* incurri ab auocantibus à quocunque iudice Ecclesiastico. Et falsum esse, quòd particula *alijs*, semper sit repetitiua similium, vt patet *in l.fundum sub conditione, §.libertus, ff. de legatis* Aduerte etiā, incurrit ab auocantibus prædictas causas, eo quod iudices Ecclesiastici sint negligentes in ijs cognoscendis. Ita Reginaldus *tomo 1.lib.9.cap.22.num.36. cap.* verò *filijs*, & alia

Etiam prætextu negligentiæ.

ali a simil a, abrogari in hoc Canone *p.3.t.1.ref.* 55. Vide v. *Iudex laicus*, & v. *Princeps sæcularis*.

23 † Decimaquinta excommunicatio fertur contra Principes, & iudices laicos, qui quouis prætextu trahuntur ad suum forum personas Ecclesiasticas, præter iuris canonici dispositionem, aut pragmaticas, & leges condunt, quibus in totum, vel in partem, directè, vel indirectè, Ecclesiastica immunitas læditur. Vide etiam loca citata. †

Contra Principes, & iudices laicos offendentes Ecclesiasticã libertatem.

24 Quæres, an per hos Canones reuocentur priuilegia Regni Galliarum circa casus priuilegiatos, quos ponit Chassaneus, in quibus laici Magistratus se intromittunt contra Clericos? Et priuilegium Monarchiæ Regni Siciliæ? Resp. Circa priuilegium Galliarum, Binsfeldius *com.de iniur. & dano dato, cap. 7. concl.* 13. ait reuocari, Bouius; *p.4. adag.* 10. negat. Monarchiam Siciliæ impugnant acriter Baronius, *tom.* 11. *anno* 1097. & Catena *in vita Pÿ Quinti*, defendunt verò Xibeca, *alleg. manu script. ad Marc. Anton. Colum.* Gueuara *de origine, & vsu Monarchiæ, Siciliæ*, & alij, *par.* 3. *t.* 1. *resolut.* 74. Vide loca citata.

Vbi vide, quid dicendum de Monarchia Siciliæ, & similibus priuilegijs Galliaru

25 † Decimasexta excommunicatio est lata contra impedientes iurisdictionem iudicium Ecclesiasticorum. Decimaseptima, contra vsurpantes iurisdictiones, seu fructus, redditus, & prouentus Ecclesiasticos sine licentia Papæ.

Item contra impedientes iurisdictionẽ Ecclesiasticam.

Eamque, vel Ecclesiæ fructus, & redditus sibi vsurpantes.

26 Decimaoctaua, contra imponentes, & exigentes gabellas, & onera quæcumque a personis Ecclesiasticis, eorumque bonis, siue expressa licentia Summi Pontificis. Vide circa hunc canonem, v. *Gabellas imponere.* † Verùm hic nota, quòd, si possunt Barones, & vniuersitates statuere, vt comestibilia in vna tantum taberna vendantur, vulgo *Zagato*, de quo supra dictum est, *num.* 4. hoc tamen statutum non potest ligare Clericos, sed hi possunt aperire tabernas, & vendere vinum, niuem & alia recollecta in eorum prædijs, *par.5.t.1.ref.20.*

Item contra imponentes, & exigentes gabellas à personis Ecclesiasticis.

27 † Decimanona fertur contra iudices, & alios officiales laicos quomodolibet se interponentes in causis capitalibus personarum Ecclesiasticarum, illas processando, banniendo, capiendo, &c. sine speciali licentia Summa Pontificis. Circa hanc excommunicationem dicemus v. *Iudex laicus nu.* 21. Quòd Iudex laicus occultè processans Clericum; etiam animo mittendi informationes ad Iudicem Ecclesiasticum, illam incurrit. Vide ibi.

Contra officiales laicus se intromittẽtes in causis capitalibus Ecclesiasticorũ.

Etiam processum capientes occulte, mittendum ad iudicem Ecclesiasticum.

28 Vigesima excommunicatio lata est contra quoscunque vsurpantes, inuadentes, destruentes, detinentes Vrbem, Regnum Siciliæ, Sardiniam, Corsicam, & omnes ciuitates, terras, & loca, vel iura, ad Romanam Ecclesiam pertinentia.

Et tandem contra vsurpantes, & inuadentes bona, aut terras Romanę Ecclesię.

29 Post hæc Pontifex hoc casus, & excommunicationes, extra mortis articulum sibi reseruat, & reuocat quæcunque priuilegia Principum, vt nequeant excommunicari, & fulminat excommuni cationem latæ sententiæ contra eos, qui præsumerent absoluere aliquem ex prædictis aliter, quam per Bullam decretum est. †

Hæ autem excommunicationes sunt reseruatæ Pontifici.

30 Hac autem clausula derogatoria docet Garsias *tom.* 2 *par.* 11. *cap.* 10. *num.* 130. derogari facultatem Bullæ Cruciatæ, absoluendi ab huiusmodi casibus Bullæ Cœnæ, & testatur, sic dixisse Clem. VIII. in quodam examine Episcoporum. Et Bleda *opus. defens. fidei in causa Moriscorum, cap.* 31. obseruat, duos viros Hispanos repulsos ab Episcopatu, cum examinarentur coram dicto Pontifice, quod dixerint, in Hispania casus Bullæ Cœnæ absolui posse per Cruciatam. Sed, hoc non obstante praxis Hispaniarum est, vt per Cruciatam absoluantur casus huiusmodi præter hæresim, & fieri posse docent Rodriq. Sanchez, & alij multi, quos citat, & sequitur Ludouicus a Cruce *in Cruc. disp.* 1. *cap.* 10. *dub.* 4. *num.* 8. Ratio est primò; quia in Bulla Cruciatæ hoc expressè conceditur; ergo si per Bullam Cœnæ singulis annis reuocaretur, Pontifex

An autem absolui possint per Cruciatã? Aliqui negant.

Aliqui affirmant, pro quib. est praxis.

positio æquiualet præscriptioni. Sicut etiam Respublica transfert dominia media præscriptione, ita Pontifex media compositione, quia ipse est administrator omnium bonorum temporalium, quatenus concernunt spiritualia, *p. 4. tract. 4. resol.* 112.

4 Tertium est. An Bullam Compositionis possit concedere Episcopus pro sua diœcesi? Et affirmatiuè respondendum est cum Villalobos *tom. 1. tr. 19. n.* 11. contra Syluestrum. Quia nullo iure constat, id esse reseruatum Papæ. Et credi potest volũtatem creditorum esse, quòd indebitis incertis Episcopus consulat conscientijs suarum ouium. Fortasse verò illam non concedunt; quia concedit Papa, *Ibid. §. Notandum.*

Bullam compositionis concedere potest Episcopus pro sua diœcesi.

5 Potest infirmus mandare hæredi in testamento, vt pro ipso tot Bullas compositionis sumet pro exoneratione suæ conscientiæ. Henriquez & alij. hæc bulla non prodest ijs, qui praua eius positiua non negatiua confidentia bona aliena illicitè acquisierunt Scobar prodest tamen debitori quando Dominus rei ita abest, vt nequeat debeat illi persoluere, neque spera breui tempore posse ob cuius causam excusatur à restitutione facienda Sotus, & alij: prodest etiam in foro conscientiæ quando res extant in specie, vel earum causa factus es ditior, vndè si dominus inueniatur, & ante iudicem compelleris, & iudex mandat soluere tutus es ante condemnationem in conscientia, nec te præscriptione tueri possis. Henriquez tamen si præmittas auctoritate Commissarij informationem, te non posse creditori debitum reddere, vel quia non comparet, vel quia ita abest, vt moraliter sit impossibile prodest etiam pro foro exteriori. Palaus *p. 11. tr. 8. r.* 11.

Possunt hæredes accipere bullam compositionis per infirmis.

Illi non prodest illicite acquirentibus positiua confidentia.

Prodest in potenti restituere non inueniendo Dominum rei.

Est tutus in conscientia ante sententiam iudicij.

BVLLA CRVCIATÆ.

Quoad Indulgentias.

1 † BVlla Cruciatæ est diploma Pontificum, per quod certæ Indulgentiæ, & priuilegia conceditur soluentibus certam eleemosynam subsidium belli contra infideles. † Vnde priuilegia Bullæ, & Iubilæi circa dispensationem latè interpretanda sunt, *p. 8. tr. 3. res.* 45.

Bulla Cruciatæ quid sit?

2 Pleraque, quæ hic differimus de Bulla transfer ad Iubilæum: Nam quoad Indulgentias, onera, &c. in multis conueniunt. †

3 Per Bullam Cruciatæ conceditur † confessis, aut contritis † Indulgentia plenaria semel in vita, & semel in morte. Ita Leone *de Iubil. p. 1. quæst. 6. n.* 229. Illi verò, qui pergit ad bellum, conceditur, toties, quoties peccauerit, & confessus fuerit. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 27. n. 3. p. 1. tr. 11. r.* 109.

Bulla concedit Indulgentiam plenariã semel in vita & semel in morte.

4 Aduerte primò, quod Indulgentias conceditur tantum pro articulo, non pro periculo mortis.

5 Forma eam applicandi hæc est: *Si verè mortem obieris, impertior tibi Indulgentiam Bullæ: alioquin seruet tibi Deus illam ad instar mortis.* Ita Vegha *summ. tom. 2. cap. 7. cas.* 23. Ratio est, quia, cum hac conditione applicatam, si æger conualescat lucrabitur postea; in sequenti mortis articulo. *par. 1. tr. 11. resolut.* 106.

Quando applicanda est cum conditione, (si morieris.

6 Aduerte secundò, quod Indulgentia Bullæ non debet negari moribundo sensibus destituto, qui antea petijt Confessionem, etiam si postea nullum habeat signum. Idque etiam stando in opinione, quod tali non sit impertienda absolutio, neque sub conditione. Quia non stet per illum, quin confiteretur. Et ita habetur in Bulla, vt obseruat Villalobos *to. 1. tr. 27. c. aus. 1. n. 1. p. 1. tr. 11. resol. 109. & p. 5. tr. 3. resol.* 133.

Applicanda autem est etiam sensibus destituto.

7 Aduerte tertiò, quod Indulgentia Bullæ applicari potest moribundo per Laicum, si Sacerdos, & Clericus deficiant. Quia remissio pœnæ, quæ fit per Indul-

Et si non adest Sacerdos, per Clericũ vel laicum.

docentem generaliter, id sufficere ad lucrandum Indulgentiam, *par.* 1. *tr.* 11. *res.* 103 *& par.* 5 *tr.* 12. *res.* 19.

14 Sufficit verò visitare quinque Altaria eiusdem Ecclesiæ, etiam si in oppido sint quinque Ecclesiæ. Quando verò est vna tantùm Ecclesia cum tribus, vel quatuor Altaribus sufficit visitare semel omnia, & iterum vnum vel duo, vel vnum solum quinquies, quòd secundum est magis secundum litteram. Ita Nugnus *in* 3. *p.* 1. 2. *de Bull.* §. 10. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 102. Nomine autem Ecclesiæ intellige etiam cæmeterium Ecclesiæ adiunctum & Oratorium priuatum. Ita Trullench *l.* 1. §. 6. *dub.* 2. *p.* 5. *tr.* 12. *res.* 43.

Certè sufficit visitare quinque Altaria vnius, vel plurium Ecclesiarum.

15 Confessionem, quæ ad lucrandam Indulgentiam Bulla requirit, probabile est, non requiri, si adsint tantùm venialia. Quia Ecclesia non solet præcipere confessionem, nisi de mortalibus. Neque verò à Bulla exigitur vt opus iniunctum, vt docet Acosta *in Bull. q.* 14 *dub.* 2. quia non dicit: *Præmissa*, aut *facta Confessione*. Imò (ait Coninch *de Sacram. disp.* 12. *d.* 7. *num.* 38.) etiamsi hoc diceret intelligendum esset de mortalibus. Ita Suarez in 3. *p.* 1. 4. *disp.* 52. *sec.* 3. *p.* 1. *tr.* 11. *resol* 107.

Lucraturus Indulgentiam debet confiteri, si habet mortalia.

Minimè verò, si tantùm venialia.

16 Imò est probabilis sententia Filliucij *tom.* 1. *tr.* 8. *c.* 6 *qu.* 8. *num.* 148. contra Acostam *in Bull. q.* 14. quod, etiam si adsint peccata mortalia, satis sit confessio præteritæ Quadragesimæ cum contritione præsenti, & proposito confitendi in futura Quadragesima; nam sic contritus dicitur confessus secundum ius *p.* 1. *tr.* 11 *res.* 105.

Imò probabile est satis esse, quod habens mortalia conteratur.

17 Sed, stando in prima opinione, ait Fernandez *p.* 3. *cap.* 9. §. 10. *num.* 3. quod si quis confiteretur animo lucrandi Indulgentias Bullæ, & illum confessarius ex malitia non absolueret, lucraretur nihilominus Indulgentias, *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 106. propè finem.

Si autem confiteatur lucrabitur etiam si Confessarius iniquius non absoluat.

BULLA CRUCIATAE.

Quoad Confessarium.

18 † PER Bullam conceditur priuilegium eligendi confessarium approbatum ab Ordinario, qui habentem Bullam absoluat à reseruatis, & censuris. Sed quoad absolutionem dicemus infrà. Nunc dicendum de qualitate confessarij. † Igitur.

Primum priuilegiũ Bullæ est de eligẽdo Confessario.

19 Per Bullam non potest eligi Regularis approbatus à suo Prælato tantùm, quia per Ordinarium non intelliguntur Abbates, & Prælati Regularium. Ita Nugnus *in* 3. *par. to.* 2. *q.* 8. *ar.* 5. *disp.* 3. *concl.* 4. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 7. In fine. Item non potest eligi approbatus ab Episcopo titulari. Quia hic non dicitur Ordinarius. Ita Nugnus *ibid.* Posito autem, quòd Regulares possint sæcularium confessiones audire cum sola licentia Ordinarij, sine licentia sui Prælati, huiusmodi Regulares sic approbati eligi possent per Bullam. Quia Bulla solum requirit, quòd Confessarius sit approbatus ab Ordinario, *p.* 1. *tractat.* 11 *resolut.* 13. *in addit. par.* 3. *resolut.* 7. §. *Sed incidenter, & part.* 5. *tractat.* 12 *resol* 49.

Non quidem approbato à Prælato Regularium tantum.

Vel ab Episcopo titulari.

Potest verò eligi Regularis approbatus ab Episcopo.

20 Approbatus ab Ordinario in vna Diœcesi, eligi potest virtute Bullæ in alia Diœcesi. Nam, cum Bulla solùm requirat approbationem Ordinarij, nec faciat mentionem cuius, nomine Ordinarij intelligi potest Episcopus originis, beneficij, domicilij, siue Confessarij, siue pœnitentis. Ita Coninch *de Sacramen. disput.* 8. *dub.* 7. *num.* 53. & alij contra Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 11. *num.* 8. Declarationes Cardinalium pro contraria sententia non apparent authenticè? Imò Valerus *diff. vtriusque fori v. Absolut, diff.* 1.

Cuiuscumque Diœcesis.

numer. 7. affert pro nostra alias Declarationes, *par.* 1. *tract.* 11 *resolut.* 7. & *par.* 5. *tractat.* 21. *resolut.* 52.

Et, si est approbatus tantum ad viros, eligi potest à mulierib.

21 Potest item eligi à mulieribus per Bullam approbatus tantùm pro viris, ex defectu ætatis. Ita probabiliter Fay. *addit ad.* 3. *par. quæst.* 8. *art.* 5. *dis.* 3. *concl.* 5. contra Homobonum *de cas. reseru. par.* 1. *cap.* 5. & alios probiliter item negantes. Ratio est, quia talis absolutè est approbatus ab Ordinario, nec illa limitatio *ad viros tantum* fuit apposita ex defectu scientiæ. Et sic approbatus non peccaret mortaliter contra obedientiam, vt putat Nugnus *addit. ad* 3. *par. quæst.* 8. *artic.* 5. *dub.* 9. quia Episcopus interpretandus est rationabiliter, vt illa restrictio habeat locum quoad iurisdictionem à se commissam, non quoad delegatam à Papa, Ita Fagundez *tract.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 45. *par.* 1. *tractat.* 11. *resolutio.* 9. *par.* 3. *tractat.* 2. *resolutio.* 95. & *in Addit. resol.* 7.

Et illas impunè audire.

22 Vnde regularis expositus ad Confessiones virorum tantùm, non poterit à suo superiore puniri, si per Bullam aut Iubilæum Confessiones excipiat fœminarum: quia operatur iuxtà opinionem probabilem, qui verò operatur ex opinione probabili, non potest puniri, vt docet Sancius *disputat.* 44. *numero* 27. quia pœna supponit culpam, *parte* 3. *tractat.* 2. *resolut.* 93.

Approbatus pro vno oppido ex defectu scientiæ non potest eligi in alio.

23 Similiter approbatus pro vno tantum oppido, non potest eligi per Bullam in alio oppido, si illa limitatio apposita fuit defectu scientiæ, quia talis non est absolutè & simpliciter approbatus: nec in foro iuri censetur idoneus, nisi pro illo oppido. Secus si limitatio non fuit apposita defectu scientiæ. Ita Valerus *diffi. vtriusque fori V Absolut. diffic.* 1. *num.* 15. Quamuis Fernand. *par.* 4. *cap.* 8. §. 8. *nu.* 6. absolutè affirmat. Nugn. *add. ad* 3. *par. to.* 2. *q.* 8. *art.* 5. *dub.* 9. absolutè neget, vterque etiam probabiliter. *par.* 1. *tr.* 11. *resol.* 10. & *p.* 5. *tr.* 12. *resol.* 48. Ex quibus infert, quod approbatus ab Episcopo cum limitatione, vt non audiat Confessiones habentium negotia difficilia non potest eligi ab habente negotia difficilia: quia hæc limitatio apponitur ex defectu scientiæ. Ita Ledesma *tomo* 1. *de Sacram. Pœnit. cap.* 13. *dub.* 9. *ibid. in fine*, & *p.* 5. *tr.* 12. *res.* 48.

Sicut approbatus ad non habentes negotia difficilia, non potest eligi ab habentibus illa.

Et approbatus pro certo tempore non potest eligi post illud tempus.

24 Confessarius approbatus ab Ordinario pro certo tempore, transacto tali tempore non potest secundum Ledesma *tom.* 1. *de Confes. cap.* 13. *dub.* 10. eligi virtute Bullæ quia talis fuit, sed non est approbatus. Sed admitti potest contraria sententia Acostæ *expl. Bull. q.* 39. cum limitatione Fay. *in addit. ad* 3. *par. q.* 8. *art.* 5. *disp.* 3. nimirum, si limitatio sit voluntariè imposita, & sine causa. *p.* 1. *tr.* 21. *res.* 11.

Nisi sit Regularis.

25 Confessarius Regularis semel ab Ordinario approbatus, semper est eligibilis per Bullam. Ita habetur in Bulla plumbea. *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 12. & *in addit. par.* 3. *res.* 7. § *Nota*. Confessarius item sæcularis semel approbatus, sed postea illegitimè, ac sine iusta causa, reprobatus ab Ordinario, secundum Acostam *expl. Bull. q.* 40. eligi potest Quam sententiam probabilem putat de la Crux *par.* 2. *de Pœnitent. q.* 5. *dub.* 8. *conclus.* 4. Sed ipse contrarium tenet, ex exceptione Bullæ plumbeæ dicentis, & *de Regularibus semel tantùm approbatum*: nam ex hoc infertur, quòd sæcularis debet esse actu approbatus. *par.* 1. *tr.* 11 *resol.* 12

An sæcularis reprobatus sine iusta causa.

Eligi potest vbicumque reperiatur sine approbatione Episcopi Parochus.

26 Per Bullam eligi potest Parochus, vbicumque reperiatur, absque approbatione Episcopi. Quia Parochus per Tridentinum absolutè approbatur; nec exprimitur, quòd ab hoc, vel illo Episcopo reputetur idoneus: vnde, vbicumque reperitur, est proximè capax iurisdictionis, si aliunde illi conferatur ab habente Bullam, vel simile priuilegium. Ita DD. communiter cum Reginaldo *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 15. *quæst.* 3. *nume.* 189. contra Nugnum *in addit. ad* 3. *part. tom.* 2. *q.* 8. *art* 5. *dub.* 9 Neque obstat, quòd in Bulla fiat mentio solùm de approbato ab Ordinario: nam Parochus æquiparatur approbato ab Ordinario, & ex regulis iuris, & quæ per gloss. in l. si quis se-

Archiepresbyter, Abbas, &c. beneficia curata actu habentes.

ricum, Cod. de furtis, & alibi, quod dicitur de vno æquiparatorum, debet dici de alio. Nomine Parochi venit etiam Abbas, Archipresbyter, & habentes beneficia superiora cum cura animarum. Debet autem beneficium actu retineri, ex illis verbis Concilij. *Nisi aut parochiale beneficium habeat*. Ita Leone *de Iubil. par. 2. q. 9. nu. 21*. Licet Rodriquez *in add. ad Bull. §. 9. numero 4.* docet, sufficere, quod quis beneficium parochiale habuerit, licet illi renunciauerit. Quam opinionem non immeritò probabilem vocat Cruz *in Bull. disputat. 2. cap. 2. dub. 7. numero 4. part. 1. tract. 11. resolut. 8. & part. 5. tract. 12. resolut. 47.* † Et illud de Parocho docuit etiam *part. 3. tract. 4. resolut. 146.* in fine. †

27 Secundum Suarez 3. *part. tract. 4. disput. 28. sect. 8. numer. 2.* eligi non potest per Bullam Prælatus Regularis, non approbatus ab Ordinario; quia non habet beneficium parochiale, quod requirit Tridentinum. Quod dum ait Religiosos non posse sæcularium Confessiones audire, non excipit Prælatos. Et, si hoc esset verum tales Prælati eligi possent absque Bulla, & Iubilæo. Sed affirmatiuam sententiam docuerunt Mantius, Gallus, Bannez, & alij apud Henriquez *libro 5. capit. 6. numero 2. in gloss. litt. E.* & nouissimè Bossius *de Iubil. sectio. 3. cas. 2. §. 2. numer. 53.* Quia nomine beneficij parochialis videntur comprehendi omnes, quibus, ratione dignitatis, vel officij, demandata est cura animarum, quales sunt Generales, Prouinciales, & Priores, seu Guardiani. Ideò enim Concilium admittit Parochos, quia illis commissa est animarum cura. Adde, quòd Prælati Regulares vt plurimum sunt litteris, & moribus probatiores plerisque sæcularibus habentibus beneficia curata. Et tandem, Canonicus pœnitentiarius, qui plerumque in Cathedralibus eligitur contra Episcopi voluntatem, est eligibilis per Bullam sine licentia Episcopi, quia eo ipso, quòd eligitur in pœnitentiarium, ipso iure datur ipsi animarum cura: & tamen is non est propriè Parochus, nec Ordinarius, Prælatus verò sic. *part. 2. tractat. 16. resolut. 34. & part. 5. tr. 12. resolut. 51.* — An etiam Prælatus Regularis.

28 Probabilis est opinio Rodriquez *summ. tom. 3. cap. 7. numer. 2.* & DD. Salmanticensium, quod hoc priuilegio Bullæ eligendi sibi Confessarium frui possint etiam Regulares. Nam ex proœmio Bullæ Clemen. VIII. constat, eius mentem esse, quòd Regulares virtute Bullæ non eligant sibi Confessarium pro absolutione reseruatorum, non autem quòd non eligant pro non reseruatis. Sed nihilominus opinio negatiua Llamas *summ. par. 1. cap. 5. §. 8.* & aliorum est communior, & probabilior. *par. 1. tract. 11. resolut. 14.* An verò virtute Bullæ absolui possint à reseruatis cum Confessario ex approbatis in Ordine, vide infrà *num. 37.* — Hoc priuilegio eligendi Confessarium probabile est frui posse Regulares pro non reseruatis.

29 Certum est autem, hoc priuilegio frui posse nouitios, etiam pro reseruatis. Ita Ledesma *tom. 1. de pœn. c. 13. dub. 14.* contra Vecchium *pr. Nouit. disp. 9. dub. 5. num. 7.* Qui addit: quod si Prælati aliquod Breue obtineant, ne eorum Religiosi virtute Iubilæi, vel alterius indulti, eligant Confessarium extraneũ, hoc non obstante, possent nouitii Confessarium eligere virtute Cruciatæ, *p. 1. tr. 11. res. 15.* — Quid de Nouitijs.

30 † Posità autem sententia Rodriquez, vel etiam dato, quòd Superior Regularis concedat ex suis subditis, vt virtute Bullæ eligat Confessarium †, tunc secundum Naldum *summ. V. Indulgent. numer 9.* eligere debet approbatum ab Ordinario, vel habentem beneficium parochiale, vt dictum est de sæcularibus, Sed contrariam sententiam tenet Valerus *diff. vtriusque for. V. Absolutio, diffic. 1. numer. 33.* ex eo, quod habetur in declaratione Clement. VIII. in omnibus spectantibus ad Confessionem Regularium standum esse dispositioni suorum prælatorum, & alijs rationibus Fernandez *part. 3. cap. 9. §. 8. numer. 7.* tam si eligatur Confessarius eiusdem, quàm alterius Reli- — Posito autem, quòd possint, an eligere debeant approbatum ab ordinario. — Res in ambiguo.

Potest eligi Episcopus parochus qui renuntiauit beneficio.

Non autem priuatus ab inquisitione.

Et cui non est abstulit approbationem.

gionis. *p.3.tr.2.res.*21. Adde quod virtute Bullæ Cruciatæ potest eligi Confessarius Episcopus, qui Episcopatui renuntiauit Vrtadus. Immo Parochus, qui resignauit beneficium parochiale, vel commutauit, aut per ingressum Religionis (non autem qui priuatus est à *Sancto Officio Inquisitionis*), & Confessarius cui Episcopus abstulit licentiam confitendi dummodo non abstulit approbationem, quia bulla exiti non actualem iurisdictionem, sed solum approbationem DD. *p.11.tr.4.r.8.r.4.t.2.*

BVLLA CRVCIATÆ.

Quoad Reseruata.

Secundum priuilegium Bullæ est absolui posse per Confessarium electum vt sup. reseruatis. Episcopalib. quidem, vel papalib. occultis toties quoties: à papalibus publicis semel in vita, & semel in morte.

Possunt absolui regulares à reseruatis cum bulla. Absolui autem possunt etiam casus Bullæ Cœnę, excepta hęresi.

31 † VIrtute Cruciatæ potest quis per Confessarium vt supra eligendum absolui casibus reseruatis. Et quidem à reseruatis Papæ semel in vita, & semel in morte, à reseruatis autem Episcopo, toties, quoties. † Sed, quoniam casus papales; cùm sunt occulti, per Tridentinum facti sunt Episcopales, docet Sanchez *summ.tom.1. libro 4. capit.34.numer.2.* & nouissimè Trullench *in Bull.libro 1.§.7. cap.7. dub.6.n.3.* contra Henriquez *lib. 6. capit.4.numer.7.* & alios casus papales occultos absolui posse per Bullam toties, quoties, *part.1.tractat.11.resolut.28.* & *in Addit.3.resolut.17.* Possunt Regulas non obstante bulla Vrban. VIII. cum Bulla Cruciatæ absolui à sibi reseruatis sine licentia superiorum, cum necessarium est, Pontificem in noua constitutione nominare, & derogare constitutiones suorum Prædecessorum. Martinus de S.Ioseph & alij, ita etiam seruetur quoad regulares super peccatis non reseruatis. Leander. & alij, *p.11.tr.6.r.37.* & 38.

32 Possunt etiam virtute Bullæ absolui casus Bullæ Cœnæ, excepta hæresi. Vide V. *Bulla Cœna, num.*30. Nomine autem hæresis secundum Ledesmam veniunt omnes casus positi in primo canone dictæ Bullæ. At secundum Sanchez, solùm hæresis formalis. In qua sententia omnes alij casus per Bullam absolui possunt, Vtraque opinio est probabilis. *p.1.tr.5. res.7.* & *tr.11.resol.29.* Vide V. *Absoluere, n.79.*

Etiam post Bullæ susceptionem commissa.

33 Per Bullam Cruciatæ absoluì possunt casus reseruati, non solùm ante, sed etiam post Bullæ susceptionem commissi. Quia verba Bullæ sunt generalia, & non debent restringi Ita Sanchez *summ.t.1.lib.4.c.53.nu.26.* & alij contra Sotum *de iust.lib.8.q.4. art.3.p.1.tr.11.res.17.*

Vel commissa ex fiducia Bullæ.

34 Propter eandem rationem, absolui possunt reseruata commissa ob spem absolutionis Bullæ. Quia, vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere; præsertim in gratiosis. Ita Filliuc. *to.1.tr.8.c.10.n.262.* contra Couarruu. *lib. 2.c.2.n.26.p.1.tr.11.res.16.*

Qui inualidè absoluuntur reseruatis per Bullam, probabile est solui ab onere reseruationis.

35 Qui facit scienter Confessionem inualidam cum Confessario electo per Bullam, obtinendo absolutionem à reseruatis, secundùm Villalobos. *tom.1.tr.27.clauf.9.§.3.nu.16.* non remanet liber ab onere reseruationis, ita vt postea possit ab illis per quemcumque Confessarium absolui. Quia Papa concedit absolutionem reseruatorum pro lucranda Indulgentia, sed talis non lucratur Indulgentiam, ergo nec valet ipsi absolutio à reseruatis. Vnde non est paritas cum eo, qui inualidè confessus est superiori, vt dictum est V. *Absoluere, nu.28.* Sed est etiam probabilis opinio contraria Comitol. *lib.1.qu.30.nu.2.* quia talis, præsentando se Confessario habenti ad id facultatem per Bullam, satisfecit lege Ecclesiasticæ *reseruationis*, quamuis; quia non satisfecit legi diuinæ *Confessionis*. teneatur iterum eadem peccata confiteri. Hanc opinionem

tenent

Digitized by Google

tenent notissimè Trullench *in Cruciat. lib. 1. §. 7. c. 2. dub. 3. n. 9.* & Ochagauia *de Sacram. t. 2. q. 12. concl. 2. num. 5. par. 1. tract. 11. resolut.* 18. *& in Addit. par. 3. res.* 16.

36 Vt per Bullam absoluantur reseruata, requirit Vasqu. *in 3. p. to. 4. q. 91. art. 3. dub. 3.* quòd Confessarius habeat cognitionem illorum, vel saltem intentionem auferendi quamcumq; reseruationem: vnde, si quis obliuiscatur peccata reseruata in Confessione; quamuis remaneat ab illis absolutus indirectè teneri tamen, si non habet amplius Bullam, quando meminerit, legitimo superiori confiteri. Sed dicendum cum Coninch *de Sacr. disp. 8. dub. 12. n.* 98. quod talis remanent liberi ab onere reseruationis, sicut diximus V. *Absoluere, num.* 9. de eo, qui sic confitetur superiori *p. 1. tr. 11. res.* 19.

Sicut, si in Confessione valida omissa sint ex obliuione

37 Hac facultate Bullæ absoluendi à reseruatis non possunt vti Regulares cum Confessarijs extra Religionem. Apparet clarè ex mente S. D. N. Vrbani VIII. in confirmationem Decreti Clement. VIII. Vnde opinio Trullench *in expl. Bull. lib. 1. §. 7. cap. 1. dub. 9.* & aliorum affirmatiua, non est amplius probabilis, *par. 2. tr. 14. resol. 14. & par. 3. in Addit. resol. 9.* An verò Regulares absolui possint à reseruatis cum Confessario sui Ordinis approbato? Affirmatiuè respondet Villalobos *to. 1. tr. 23. claus. 9. §. 1. num. 12.* in terminis Constitut. Clement. VIII. citatque DD. Salmaticensis Academiæ. In terminis verò Constitut. Vrbani negatiuè respondet Ludouicus de la Cruz *in expl. Bull. disp. 1. c. 1. dub. 12. n. 2.* & ita tenendum est. Nam in dicta Constitut. Summus Pontifex declarat, suæ mentis intentionem esse quòd Regulares, quoad absolutionem reseruatorum, ordinariæ suorum Prælatorum dispositioni subiecti sint: Sed, quia dictus de la Cruz hanc sententiam veriorem appellat, videtur contrariam, quam ipse asserit, aliquos docere putare probabilem. *p. 1. tr. 11. resol. 14. p. 4. tr. 4. res. 43. par. 6 tr 6. res* 10. *§. Notandum.*

Hoc priuilegio vti non possunt Regulares cum Confessarijs extra ordinem.

Nec etiam proprij Ordinis.

BVLLA CRVCIATAE.

Quoad censuras.

38 † PEr Bullam conceditur etiam absolutio censurarum, partis satisfactione præmissa. †

Absoluitur item per Bullam omnis censura.

39 Quæ quidem absolutio, si præbeatur in articulo mortis, non relinquit onus comparandi si æger conualescat. Nam absolutio cum tali onere præberi potest sine Bulla: & alioqui certum est, Bullam concedere aliquod priuilegium pro illo articulo, Ita Mendoza *volum. de fide disp. 82. sect. 8. §. 135. p. 5. tr. 3. res.* 66.

Et in articulo mortis sine onere comparendi.

40 Absolui autem potest per Bullam excommunicatus nominatim, & publicus Clerici percussor, vel alius, cuius excommunicatio deducta est ab forum contentiosum, etiam lite non finita. Ita Sanchez *summ. tom 2. lib. 6. cap. 17. num.* 49. contra Auilam *de cens. p. 2. cap. 7. disp. 3. dub. 10. concl. 1. par. 5. tr. 11. res.* 26. *& p. 9. tr. 4. res.* 17. an talis absolutio valeat pro foro exteriori variæ sunt opiniones sed minimè secundum constitutionem Vrban. VIII. *p. 11. tr. 2. res.* 62.

Et in specie excommunicatio canonis, (si quis suadente.)

41 Absolui etiam potest excommunicatio Pij V. lata contra introducentes fœminas in monasteria virorum. Ita Meroll. *to. 1. disp 1. c. 2. diff. 10. n.* 527. Item excommunicatio lata in Tridentino contra ingredientes Monasteria Monialium. Ita absolui potest suspensio à diuinis, quam incurrunt intromittentes fœminas intra septa Regularium: non solùm semel, sed toties, quoties, & etiamsi causa fuerit deducta ad forum contentiosum. Ita Sanch. *sum. tom. 1. lib. 6. cap. 17. num. 41. par. 2. t. 16. resolut. 33. & p. 3. tractat. 2. res. 66. & p. 11. tr. 2. res.* 46.

Item excommunicatio incursa ob intromissionem fœminæ in monasteria virorum.

Suspensio à diuinis incursa ob causam prædictam.

42 Absolui etiam potest suspensio incursa per ordinationem ante legiti-

Vel ob susceptionē Ordinum ante ætatem legitimam.

mam ætatem, aut sine titulo, quia hæc est simpliciter censura, & Bulla generaliter, & absque vlla exceptione, concedit omnes censuras absolui posse. Ita Cornejo in 3. *p. tract.* 5 *disp.* 4. *cas.* 3. contra Rodriquez *addit. ad Bull.* §. 9. *num.* 59. Verùm non potest dispensari per Bullam, vt ordinatus ante ætatem legitimam in susceptis Ordinibus ministret, sed expectari debet ætas, *p.* 4. *tr.* 4 *res.* 115. & *p.* 5. *tr.* 10 *res.* 53.

Item excommunicatio ex duello.

43 Potest item secundum Mendozam absolui per Bullam excommunicatio Clemen. VIII. contra duellum perpetrantes, &c. quia Bulla Cruciatæ non reuocatur, nisi per expressam derogationem, quæ derogatio non habetur in motu proprio dicti Clementis *p.* 5. *tr.* 14. *res.* 104. *p.* 11. *tr.* 2. *r.* 46.

Vel abortu.

44 Excommunicatio Sixti V. lata contra causantes, vel procurantes abortum, videtur absolui non posse per Bullam: Quia ita expresse cauetur in motu proprio ipsius Sixti, & ita tenet Rodriq. *expl. Bull.* §. 9. *nu.* 90.

Sed tenendum est cum Henriquez *lib.* 6. *cap.* 10. *gloss. litt. E* absolui posse. Quia in Cruciata conceditur facultas absoluendi omnes censuras Papales præter hæresim. Neque obstat aliquod id prohibuerit Sixtus V. Nam ille non potuit coarctare potestatem successorum Pontificum, à quibus Bulla cum tali facultate emanat. Et præterea Commissarius ex facultate Apostolica suspendere potest, & de facto suspendit omnia contraria Cruciatæ, etiamsi habeant clausulam contrariam tali suspensioni, vt ipsemet Commissarius quibusdam Doctoribus professus est, *p.* 5. *tr.* 9 *res.* 40. possunt absolui casus Papales occulti toties & quoties etiam Bullæ Cœnæ præter hæresim, *p.* 11. *tr.* 2. *res.* 46.

Et dubius, an aliquā censuram incurrerit, potest absolui ad cautelam.

45 Potest item Confessarius per Bullam absoluere aliquem ad cautelam, si probabiliter dubitet in aliquam censuram publicè latam incurrisse. Ita Coninch *de Sacr. disp.* 14. *dub.* 16. *num.* 200. contra Nauarrum *ca.* 27. *num.* 273. *ibid. in fine.*

Per Bullam an absolui possit aliqua irregularitas? Probabile, absolui posse prouenientem ex delicto.

46 Nomine censuræ per Bullam absoluibilis secundum Henriq. *lib.* 14. *cap.* 17. *num.* 14. *litt. L.* non comprehenditur irregularitas; quia non est censura. Sed est etiam probabilis sententia Cornejo *tract.* 5. *disput.* 2. *differ.* 2. quod absolui possit per Bullam omnis irregularitas prouenies ex delicto, quia hæ sunt vitæ pœnæ, & censuræ. Vide V. *Censura, num.* 1 *par.* 10. *tract.* 15. *resol.* 22. & *p.* 11. *tr.* 2. *res.* 46.

Vt quæ incurritur celebrando, aut Confessionis excipiendo sine Presbyteratu. Vel celebrando cum suspensione.

47 Igitur in hac opinione Clericus, qui Missam celebrauit, vel Confessionem audiuit sine Presbyteratu, ab irregularitate ex tali delicto contracta iuxta cap. 1. *de Cler. in ord. ministr.* absolui potest per Bullam, quando tamen delictum est occultum, & pro foro conscientiæ tantùm. Item, si ante ætatem ordinatus, & sic suspensus, vel alio pacto censuratus, celebrauit. Nam talis irregularitas est pura pœna ac censura. Absolui inquam potest tam quoad suscepti Ordinis ministerium, quam ad vlteriorum receptionem. Ita Cornejo 3. *par. tract.* 5. *disput.* 1. *diff.* 2. *par.* 4. *tract.* 2. *resol.* 77. & 81. vtrobique in fine. In quibus irregularitatibus dispensare possit Commissarius Cruciatæ, inquire v. *Commissarius Cruciatæ, num.* 1.

Absolutio à censuris per Bullam dari potest extra Confessionem.

48 Absolutio à censuris virtute Bullæ dari potest extra Confessionem. Quia nulla est connexio inter confessionem, & absolutionem censurarum. Et sæpè expedit dari extra confessionem, vt si reus deberet statim absolui, & non esse paratus ad confitendum. Ita de la Cruz *par.* 2. *tract. de excommun. dub.* 5. contra Vasq. *in* 3 *par. tom.* 4. *tract. de excommunic. dub.* 20. *num.* 9. & alios, Auila *de cens. par.* 2. *cap.* 7. *dis.* 13. *dub.* 13. testatur ita, declarasse Commissarium Cruciatæ. Quod verò dicat Bulla, eligi posse Confessarium, qui absoluat à peccatis is, & censuris, non concludit, vtramque absolutionem simul tradi debere. Ad declarationem, quàm afferunt Pij V. in Bulla Iubilæi ann. 1598. respondetur, habuisse locum pro Iubilæo tantùm. Et tandem illud *audita Confessione*, quod appositum est in Bulla, refertur ad absolutionem pecca-

cato-

catorum, non censuratum. *part. 1. tractat. 11. resolut. 25. & par. 5. tractat. 9. resol ut. 13.* in fine.

49 Si censura est à iure, absolutio per Bullam valet etiam pro foro exteriori. Si verò ab homine, non ita. Ita Acosta *qu.* 50 contra Medinam *lib. 1. c. 12.* qui putat, etiam censuras ab homine absolui per Bullam quoad forum externum. Ratio est, quia Bulla asserit absolutionem prædictam non cadere super censuras latas ab homine in foro exteriori: ex quo colligitur, cadere in hoc foro super latas à iure. Et ideo Presbyter Clericum percutiens, per Bullam absolutus, potest publicè celebrare, nec potest à Fiscali accusari, vt excommunicationis pęnas soluat, dummodo schedulam absolutionis ostendat, quia talis excommunicatio est à iure.

Censura à iure absoluitur per Bullam pro vtroque foro.

50 Absolutus verò à censuris latis ab homine, debet se gerere in publico tamquam excommunicatus ad euitandum scandalum. Potest tamen in secreto Missam audire, Sacramenta recipere, & cum alijs colloqui, ostendens, se esse absolutum per Bullam. Ita Auila *vbi supra dub.* 12. & DD. communiter. Sed Suarez *disput.* 7. *sect.* 5. *num.* 10 & de la Cruz *par.* 2. *dub.* 5. *concl.* 3. existimat, quamuis censuram absolui posse per Cruciatam pro foro exteriori, quia Bulla generaliter loquitur. Henriquez verò *libro* 8. *capitu.* 60. *numero* 4. *in gloss. litteru L.* posse Iudicem talem absolutionem pro foro exteriori acceptare *par. 1. tract. 11. resol.* 26. *& par.* 5. *tract.* 9. *resol.* 13.

Censura ab homine non ita.

Sed Suarez idem de hac dicendum putat.

51 Ad hoc, vt quis per Bullam absoluatur ab aliqua censura, quæ exigit satisfactionem partis, hæc præmitti debet. Vnde, qui virtute Bullæ confessus, talem censuram confiteri oblitus esset, non remaneret absolutus per illam generalem absolutionem, quæ datur ad cautelam. Quia non est præsumendum, Confessarium velle absoluere hanc excommunicationem contra tenorem Bullæ. Secus, si excommunicatio non requirat satisfactionem, vt supra diximus de peccatis reseruatis, *num* 36. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 19. *§. Notandum.*

Ad absolutionem cẽsuræ per Bullam præmitti debet satisfactio partis, si censura illam exigit.

52 Quòd si Confessarius omissa satisfactione partis, quempiam excommunicatum absolueret, hic remaneret à tali censura absolutus, cum onere tamen satisfactionem. Ratio autem est, quia Pontifex in illis verbis, *prius satisfacta parte* non intendit limitare potestatem Confessarij, sed illum admonere de sua obligatione iuxta ius commune. Ita Sanchez *de matrimon. tom* 2. *lib.* 3. *disput.* 33. *num.* 3. contra Henriquez *lib.* 7. *cap.* 13. *num.* 2. & alios. Confessarius autem peccaret mortaliter, & teneretur ipse restituere. Excommunicatus verò sic absolutus posset cum alio Confessario absolui à peccatis, & circa satisfactionem partis obseruare regulas generales circa debitores. *p.* 1. *tr.* 11 *res.* 22. *& p.* 5. *tr.* 9. *res.* 12.

Sine qua, si confessarius absolueret, absolutio esset valida.

53 Nomine satisfactionis in illa clausula *satisfacta parte* intelligitur restitutio, honoris, famæ, vel aliorum bonorum. Ita Suarez *in* 3. *part. to.* 5. *disp.* 7. *sect.* 5. *num.* 47. Nomine verò partis intelligitur persona, cui iniuria facta est in delicto, ex quo prodijt excommunicatio. Non autem Iudex, cui ipso iure applicanda esset pęna pecuniaria. Ita Henriquez *lib.* 13. *cap.* 28. *nu.* 1. *p.* 1. *tr.* 1. *res.* 22. *§. Notandum, par.* 5. *tr.* 9. *res.* 1. *in fine.*

Nomine satisfactionis intellige restitutionem famæ, bonorum temporalium, &c.

Nomine partis personam offensam, non autem iudicem, cui applicanda foret pęna pecuniaria.

54 Sed quid, si persona offensa sit publica, vt Religiosus? Tunc satisfaciendum Reipublicæ, seu Conuentui, docet Riccius *decis. Cur. Archiep. Neapol. par.* 1. *decis.* 86. *num.* 4. *& par.* 5. *dec.* 34. *num* 3. Quia iniuria facta Monacho, censetur facta Monasterio, & Abbati ex l. *in personam. ff de pact.* Idem asserit de Clerico. Bonacina *de cens. disp.* 2. *quæst.* 4 *punct.* 5. *num.* 5. & dat modum satisfaciendi. Sed contraria opinio Auilæ *cap.* 7. *disput.* 3. *dub.* 11. *concl.* 2. est etiam probabilis; quia damnum infamiæ Monachi tangit principaliter Monachum, & minus principaliter bonum publicum, vnde sufficit satisfactio, vel remissio eius, qui fuit principaliter offensus ex cap. *quamuis pactum p. 1. tr. 11. res.* 23.

Si verò persona offensa sit publica, vt Religiosus, satisfaciendum communitati seu Conuentui.

F 4 55 Quan-

Sed probabile est, sufficere satisfactionem factam ipsi Religioso.
Si excommunicatus non potest satisfacere, potest nihilominus per Bullam absolui.

55 Quando excommunicatus non potest parti satisfacere, ait Sotus *in 4. dist. 22 qu. 2. post 2. concl.* absolui non posse per Bullam, &, si absoluatur absolutionem fore nullam. Sed probabilior est sententia affirmatiua Coninch *de Sacram. disput. 14. dub. 17. num. 206.* Quia non est verisimile, Papam voluisse requirere conditionem impossibilem. Imò Sanchez *summ. tom. 1. lib. 2. cap. 20. num. 19.* docuit, quod si in quopiam priuilegio caueretur, nè quis extra mortis articulum absolui possit non satisfacta parte, posita nihilominus impotentia, etiam extra mortis articulum, absolutionem impendi posse. Ideò, qui non potest satisfacere in totum, restituat partem; &, si non potest sine graui iactura, det cautionem pignoratitiam. Sufficeret tamen fideiussoria, etiamsi dari posset pignoratitia. Et, si nullam ex his dare possit, det iuratoriam satisfaciendi, quando poterit. Ita Henriquez *lib. 15. cap. 28. num. 1.* contra Caietanum *ver. Absolutio, num. 4.* Imò aliqui probabiliter putant, sufficere iuratoria, etiam si dare posset fideiussoriam, vel pignoratitiam. Et hoc procedit etiam in causis decimarum, non obstante Triden. *sess. 25. cap. 12.* dicente, non esse absoluendum, nisi plena decimarum restitutione secuta. *part. 1. tr. 11. res. 24. & par. 5. tr. 9. res. 1.* & passim 11. 25. & 39. Nota etiam cum Turriano *de censur. lib. 2. disputat. 24.* quòd, si pœnitens habet probabilem opinionem quòd non teneatur soluere, ad nihil tenetur, & si habet purum dubium, potest restitutionem suspendere, donec liberetur à dubio. Quia in dubijs materia iustitiæ melior est conditio possidentis. Et in his casibus absolui potest sine satisfatione, &c. *par. 5. tract. 9. resolut. 11. §. Notandum.*

Satisfaciendo, si potest, in partem.
Et, si non potest, dando pignus.
Fideiussionem.
Vel saltem iuramentum satisfaciendi, cum poterit.

Imò aliqui dicunt pro foro conscientiæ sufficere propositum firmum.

56 Adde quod Valerius *dif. vtriusque fori, ver. Absolutio, dif. 5. nu. 5.* & alij putant, has cautiones dandas esse pro foro exteriori tantùm: nam pro foro conscientiæ deficiente possibilitate satisfaciendi propositum firmum tantùm valere, quantùm cautio iuratoria, pignoratitia, &c. in foro iudiciali. Quæ opinio est probabilis. *p. 2. tr. 16. res. 42.*

Quando delictum est occultum potest tolli irregularitas & per violationem censurarum.

57 Per bullam Cruciatæ potest tolli irregularitas in foro conscientiæ per reiterationem Baptismi, quando delictum est occultum, Corneio. potest tolli contracta ex violatione censurarum, & Prælatus Regularis vi suorum Priuilegiorum potest dispensare. Sayr. etiam per illegitimam ordinum susceptionem. Lezan. *p. 10. tr. 11. res. 22.*

Potest commutari votum religionis strictioris.

58 Potest per Bullam commutari cum necessitate votum ingrediendi Religionem strictiorem ad largiorem, & existente iusta causa Texed. & alij, *p. 10. tr. 14. res. 27.*

Etiam vota oblita post generalem commutationem.

59 Possunt etiam per Bullam Cruciatæ omnia vota oblita in generali commutatione post transactum tempus Bullæ, vel Iubilæi. Quintanad. *par. 10. tract. 14. res. 28.*

BVLLA CRVCIATÆ.

Quoad vota.

Per Bullam commutari possunt omnia vota non reseruata.
Ac etiam peregrinationis Romam, & Compostellam.

60 † PER Bullam conceditur priuilegium commutandi omnia Vota præter Vota castitatis, Religionis, & peregrinationis vltramarinæ. Per peregrinationem vltramarinam intellige eam, quæ fit ad Ierusalem, & quæ posita est vltra nostrum mare. Vnde vota peregrinationis Romam, & Compostellam, † quæ alioqui sunt reseruata † commutari possunt per Bullam. Ita Fernandez *p. 3. c. 9. sect. 2. §. 17. n. 7. p. 1. tr. 11. res. 68.*

Et omnia, quæ dispensat Episcopus vt Episcopus.

61 † Commutari ergo possunt per Bullam omnia vota, quæ commutare, & dispensare potest Episcopus. Id quod etiam dic de iuramento. † Quæ inquam dispensare potest Episcopus, vt Episcopus † & potestate ordinaria, non quæ dispensare potest ex consuetudine, vel † vt delegatus Sedis Apostolicæ.

Digitized by Google

ſtolicæ. Ita Leone *de iubil.part.1.quæſt.13.ſect.2.num.97.part. 1.tract.12. reſolut.* 56. Vnde quia Epiſcopus cum eo, qui poſt votum caſtitatis contraxit, diſpenſat ad petendum debitum ex conſuetudine, non de poteſtate ordinaria, ait Sanchez *in ſumm.tom.1.lib.4.cap.54.nu.* 20. non poſſe cum hoc diſpenſari per Bullam. Poteſt per priuilegia Regularium Mendoz. *p.11.tr.* 8. *reſ.*16. & per Bullam poteſt commutari votum diſiunctiuum caſtitatis, vel ieiunijs ibidem *reſ.*17. idem dicendum eſt de voto perſeuerandi in Religione ibid. *reſ.*18. Votum virginitatis ſeruanda non poteſt per bullam commutari niſi in caſu quo expreſsè voluerit vouens ſe ad caſtitatem obligare. Sanchez, & alij *p.11.tr.*8. *reſ.*15. Quamuis Vitaldus, *par.3.cap.14.num.*41. dicat, poſſe, *part.1.tract.* 11. *reſol.*66. Quæ autem ſint vota, quæ diſpenſari poſſunt ab Epiſcopo iure ordinario, & conſequenter commutari per Bullam, vide V. *Epiſcopi iuriſdictionis vota, & iuramenta.p.11.tr.8.r.6.* idem procedit de iubileo.

62 Aduerte autem, quòd per Bullam non poſſunt vota diſpenſari, ſed tãtùm commutari; nam hoc ſolùm in illa conceditur, & poteſtas diſpenſandi eſt maior poteſtate commutandi, vnde in illa non comprehenditur. Ita Fernandez. *p.3.c.9.ſect.2.§.17.n.6.p.1.tr.11.reſ.42.* Non tamen diſpenſari.

63 In ſpecie verò præter vota, quæ diſpenſari poſſe dicemus ab Epiſcopo, commutari poteſt per Bullam votum pœnale quoad pœnam pecuniariam ex eius fractione incurſam; quia talis pœna debetur tantum ex vi voti, quod per Bullam eſt commutabile. Ita Villalobos *p.1.tr.27.clauſ.9.§.3.num.32.* Quamuis diſſentiat Azorius *p.1.lib.11.c.18.q.11.* Et hæc doctrina habet locum, etiamſi Pontifex commutando votum, iuſſerit ſolui partem pœnæ. Nam hæc pars commutari poteſt per Bullam. *p.1.tr.11.reſ.46.* Item commutari poteſt votum pœnale quoad pœnam pecuniariam.

64 Poteſt etiam commutari votum emiſſum in fauorem tertij, vt votum de danda eleemoſyna alicui Eccleſiæ. Niſi tale votum acceptatum ſit Præpoſito illius Eccleſiæ. Nam, præciſa acceptatione, Eccleſia nullum ius acquirit ex illo voto. Aliqui præterea limitant, niſi votum dirigatur in Sanctum. Sed hanc limitationem impugnat, & rectè. Sanchez *in ſumm.tom.1. lib.4.cap.41.num.9.part.1.tract. 11.reſolut.47.& part.5.tract.12. reſolut.56.§. Notandum.* Et emiſſum in fauorem tertij.

65 Porrò vota per Bullam commutari debent in tempore belli ſubſidium per eleemoſynam. Non tamen in totum, vt vult Ledeſma *tom.2. tract.* 10.*cap.*8. Sed ſatis eſt, ſi partim commutentur in eleemoſynam, partim in opera aliarum virtutum. Ita Sanchez *vbi ſup.cap.* 54.*num.*58. Qui putat, etiam vota pauperum commutari debere in exiguam eleemoſynam ſuæ paupertati conformem. Sed probabilem docuit Suarez *de Relig.tom.2 libr.6 cap.19. num.*18. vota pauperum commutari poſſe totaliter in pia opera aliarum virtutum. Nam, quamuis intentio Bullæ ſit de ſubſidio temporali, poteſt tamen in fauorem pauperum pati Epicheiam. *part.1 tract 11 reſolut.21.* Probabilius item puto, quod docuit Leſſius *lib.4.cap.* 40 *dub.16.num* 19. vota per Bullam commutari poſſe in minus bonum. Nam in bonum æquale commutari poſſunt auctoritate ſimplicis Confeſſarij, vel etiam propria ipſius pœnitentis, vt dicemus V. *Voti, numer.*37. & ſic Bulla nihil operaretur. Idem dic de Iubilæo, *part.1 tract.11.reſol.40.& p.2.tract.16.reſol.*8. in fine. Nec requiritur iuſta cauſa: quia Pontifex hoc indultum concedit in ſubſidium belli, tamquam propter cauſam finalem vnicam. Ita Suarez *tom.2.lib.6.cap.19. num.10.par.1.tr.11.reſ. 39.& part.2.tract.16.reſolut.8.§. Nota.* Confeſſarius verò, qui ſine iuſta cauſa nollet commutare vota per Bullam, peccaret: quia eſt iudex delegatus per Bullam ad concedendum pœnitenti fauorem virtute illius, ad quem pœnitens habet ius per Bullæ ſuſceptionem. Ita Sanch. *vbi ſupra numer.12.part.1. tract.31.reſol.*44. Et commutario fieri debet in eleemoſynam. Non tamen in totũ. Et fieri poteſt in minus bonum. Abſque iuſta cauſa. Et Sacerdos nolleus commutare, peccaret

66 Vota prædicta commutari poſſunt per Bullam, etiam ſi poſt eius ſuſceptionem emiſſa ſint: quia gratiæ ſunt ampliandæ, &, vbi lex non diſtinguit, Poſſunt etiam commutari vota emiſſa poſt Bullam ſuſceptam.

guit, neque nos debemus distinguere. Ita Villalobos *tom. 1. tract. 27. clausul. 9. §. 3. num. 40.*

Et transferri commutanda post Bullã.

67 Confessarius commutans vota per Bullam, potest suspendere assignationem nouæ materiæ, assignaturus post annum illius Bullæ, vt dicemus de Iubilæo. V. *Iubileum, num. 41.* Interim verò vouens ad nihil tenetur: quia obligatio prioris voti suspensa est per illam commutationem. Ita Lessius *lib. 2. c. 40. dub. 16. num. 109. part. 1. tract. 11. resol. 52.* Potest etiam Confessarius concedere aliquod tempus ad reuocandum votum commutandum in mentem. *ibid. resol. 94.* in fine.

Et commutare extra Confessionem.

68 Ad commutationem votorum per Bullam non requiritur, quòd fiat in Confessione. Et, qui semel aut pluries votum sibi commutauit, redire potest ad prius votum, & eligere quod maluerit. Vide V. *Vots, n. 40. & n. 43.*

BVLLA CRVCIATÆ.

Quoad Carnes, & Lacticinia.

Possunt edi per Bullam in Quadragesima, de licẽtia vtriusque medici, carnes.

69 † CONCEDITVR etiam per Bullam facultas comedendi lacticinia in Quadragesima, &, de licentia vtriusque Medici, carnes. †

Etiam si causa non sufficiat secundum Sancium.

70 Quoad priuilegium edendi carnes, aliqui ex doctrina Lessij *lib. 4. cap. 2. dub. 6. numer. 45.* putant, illud valere, quando causa est dubia. Sed Sancius *in select. disp. 51. num. 9.* docet, valere etiam, si causa non sit sufficiens ad edendas carnes; sed tantùm ad petendam dispensationem, vt si timeretur aliquale detrimentum ex abstinentia carnium promanaturum, quod tamen, si existeret, non tolleretur obligationem de non edendis carnibus, cum leges positiuæ obligent cum aliquali labore. Ratio verò est; quia, quando causa est dubia, potest carnes quis comedere sine Bulla. Vide infra V. *Ieiunium, num. 46. part. 5. tr. 5. resol. 70.*

71 Dispensatus ad carnes per Bullam, intelligitur dispensatus etiam ad ieiunium, quia abstinentia carnium est de essentia ieiunij. Quamuis probabilis sit sententia negatiua, Vide etiam. V. *Ieiunium, n. 18.*

Dispensatus ad carnes tenetur ieiunare, Non qui propter infirmitatem.

Dispensatus ad Carnes, quatenus cibi Quadragesimales sint illi nociui, non tenetur sumere secundam Comestionem, cum dispensatio solum respicit, vt adæquatum obiectum bonum nutrimentum ex qualitate ciborum, & non corroborationem virium. *part. 9. tract. 6. resolut. 11.* Vnde si dispensatus ad edendas carnes non potest concedere piscas, nisi in leuissima quantitate, vt in considerationem non veniat. *Ibidem §. sed mihi*: & si quis in die Ieiunij frangit illud comedendo pluries carnes vnum tantum peccatum facit. *Ibidem §. Nota hic obiter, & cet.* Sed si, inaduertenter ex obliuione carnem comedit in magna quantitate non frangit ieiunium, & tenetur seruare formam ieiunij reliquo tempore, eodem modo, ac si carnem non comedisset, sicque etiam si quis mane comedit carnem ignorans ea die ieiunari tenetur reliquo tempore seruare ieiunium: ac si nihil comedisset. *part. 9. tr. 6. resol. 38.*

Non potest commodi pisces nisi in leuissima quantitate.

Comedens carnes pluries in die ieiun i vnum tantum peccatum committit.

Sanis concedit Bulla oua, & lacticinia in Quadragesima.

72 Quoad oua, & lacticinia. Aduerte in Quadragesima cum Bulla edi posse oua inuenta intra gallinas, quia sunt eiusdem speciei cum alij. *part. 3. tr. 6. resol. 80. §. Notandum est.*

Dummodo maneant in Regnis Hispan.

73 † Conceditur autem hæc facultas Laicis, & Clericis, ac Religiosis sexagenarijs commorantibus in Regnis Hispaniarum: Clericis autem, & Regularibus iuuenibus, & laicis: ac etiam Religiosis senibus extrà Regna commorantibus, non suffragatur.

74 Sed quid, si laicus, extra Hispaniarum Regna proficiscatur, breui reuersurus?

by Google

futurus? (breue tempus quoad hoc aliqui iudicant remittendum arbitrio boni viri: Nam in iure aliquando est trium dierum *l. fin. §. illico, Codic. de iudic.* vel decem, *leg. quod dicimus, ff. de solut.* interdum vnius mensis. *Alexand. in leg. diuortium, num. 10. ff. de solut. matrimon.* & duorum mensium, *leg. aufertur. §. 1. ff. de iure fisci.* At Piccinus *lect. manuscript. in Cruciat. à numero. 65.* putat esse semestre: quam opinionem aliqui nimis latam appellant.) Respondeo, P. Piccinum in suis manuscriptis in Collegio Panormitano dictatis, docuisse, quòd talis possit oua, & lacticinia edere virtute Bullæ. Et quidem probabiliter, ac (si absit scandalum) tute? Hanc enim sententiam docerent Sanchez, & Palatius, si de hac re interrogarentur: Nam ille *de matrim. tom. 1. lib. 3. disputat. 18. num. 7.* docet, Mediolanensem transeuntem per oppidum, vbi viget ius commune, breui reuersurum in patriam, posse vesci carnibus quatuor primis diebus Quadragesimæ, quod est priuilegium locale Mediolani. Hic autem *in 4. dist. 15. disput. 8. post 6. conclusionem* docet, Castellanum per Lusitaniam transeuntem cibari posse animalium intestinis ex more patriæ, quamuis id Lusitanis non permittatur. Et ratio horum omnium est, quia breui reuersurus non dicitur abesse, sed adesse *l. postliminij, §. captiuus.* & alibi, & ex Tridentino *sess. 23. cap. 4.* Sicut è contra, qui breui residet in loco, non dicitur moraliter in eo esse, *leg. quæsitum, §. fin. ff. de legat. 3. par. 5. tract. 14. resol. 20.* † Quamuis *p. 4. tr. 4. resol. 190.* de probabilitate huius opinionis dubitauerit †.

Imò probabiliter etiã si incolæ Hispaniarũ, &c. alibi maneant, breui in patriam reuersuri.

75 Probabilius est, lacticinia in ieiunij Iubilæi, voti &c. extrà Quadragesimam edi posse sine Bulla, vt inuenies infra V. *Ieiunium à num. 54.* Sed posita contraria sententia Nauarri *lib. 3. cons. 4. vel 5.* certum est, talia ieiunia impleri posse edendo lacticinia per Bullam: quia sic impleri possunt ieiunia Quadragesimæ, Ita Sanchez *summ. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 49. part. 1. tract. 11. resolut. 3.* Probabile item est, Regulares, & sæculares Presbyteros non posse cum Bulla comedere lacticinia in Dominicis Quadragesimæ, vt tenet Vega *tom. 1. cap. 14. cas. 29.* & declarauit Summus Pontifex apud Rodriquez. Sed etiam probabile est, posse, vt tenet Llamas *p. 3. cap. 5. §. 26.* Quia in iure communi dies Dominici non appellantur dies quadragesimales, *par. 1. tract. 11. resol. 5.* & magis absolutè. *part. 5. tract. 14. resol. 13. §. Et tandem.* Priuilegio hoc possunt frui Cardinales pro ouibus, & lactecinijs Mendo. etiam in quadragesima *p. 11. tract. 2. resol. 38. & tr. 8. res. 14.*

Si lacticinia prohibita sunt in ieiunijs Iubilæi, Vigiliarũ, &c. comedi possunt cum Bulla

Et à Regularibus ac Presbyteris sæcularibus in Dominicis Quadragesimæ.

Eodem priuilegio possunt vti regulares milites sacerdotes in quadragesima. Nota quod in ieiunijs ex voto, pœnitentia, & iubileo extra quadragesimam possint sæculares vesci ouis idem conceditur sacerdotibus, ac regularibus non autem in quadragesima. Escobar. & alij *p. 11. tr. 2. res. 53.* possunt sacerdos etiam regulares in diebus dominicis comedere oua, & lactecinia sumentes Bullam Cruciatæ. Gallego *p. 11. tr. 8 res. 14.*

Milites regulares sacerdos possunt vesci ouibus & lacticinijs & cum in diebus dominicis.

BVLLA CRVCIATAE.

Quoad Reliqua Priuilegia.

76 Concedit item Bulla Cruciatæ, vt illam suscipiens eligere possit Sacerdotem, non solùm, cum quo confiteatur, sed etiam à quo Sacram Communionem extra Pascha, & Extremam Vnctionem recipiat. Nam id expressè habetur in ea. Ita contra Suarez in *3. part. tom. 3. disputat. 72. sect. 4.* & Nugnum *in 3. part. tom. 1. quæst. 2. art. 3* Vasquez *in 3. part. tom. 3. disput. 219. cap. 5. num. 47.* qui verba Bullæ circa hoc priuilegium adducit. *part. 1. tractat. 11. resol. 20.*

Per Bullam eligi potest Sacerdos, qui cõmunionem in Paschate, & Extremam vnctionẽ ministret.

77 Imò in die Paschatis potest, qui habet Bullam communicare in priuato Oratorio. Nam Summus Pontifex in illa clausula, *excepto die Paschatis* excipit

Et quidem Communionem etiam priuato Oratorio.

excipit Communionem Paschalem formaliter, idest illam, quæ fit ad implendum præceptum: vnde, qui præceptum impleuit, aut implere vult post Pascha, potest in die Paschæ in priuato Oratorio communicare. Ita Suarez *in 3. qu.82.artic.3.disput.72.* contra Trullench *in expl. Bull. lib.1.§.3.dub.7.num.9.p.4.tract.4.res.81.*

Habens Bullam potest vnà cum familia audire Sacrum, vel celebrare tempore Interdicti in Ecclesia vel Oratorio priuato.

Sed non propterea tenetur in festo Sacrum audire.

78 † Conceditur etiam, vt tempore interdicti habens Bullam vnà cum familia audire possit Sacrum in Ecclesia: aut Oratorio priuato, &, si est Sacerdos, celebrare. Nisi interdictum per ipsum inceperit, aut perseueret. † Porrò, quia hoc est priuilegium, non tenetur habens Bullam tempore Interdicti audire Sacrum: quia nemo tenetur vti priuilegio sibi concesso, aliàs non esset priuilegium, sed onus. Ita Auila *de censur. part.5.disput.4.sect.2.dub.6.* contra Bonacina *de censur.disp.5.punct.4.num.2. par.1.tract.11.resol.2.& part.4.tract.4 resol.80.* Sed, stando in prima opinione, quod teneatur, audiens Sacrum tempore Interdicti tenetur aliquas preces Deo fundere pro vnione Principum Christianorum contra infideles, & impetratione victoriæ contra eosdem. Et hoc sub veniali. Ita Villalobos *tom.1.tract.27.claus.4.nu.13 par.1.tractat.11.res.2.§.Hoc vnum.*

Et priuilegium Oratorij valet multo magis extrà interdictū.

79 Licentia prædicta audiendi, aut celebrandi Missam in Oratorijs priuatis per Bullam, concessa est pro toto tempore. Apposita autem est clausula *tempore Interdicti*, quia pro hoc tempore erat maior difficultas. Igitur per Bullam in Oratorijs celebrari potest etiam in diebus Paschæ Resurrectionis, Pentecostes, & in alijs solemnitatibus, quæ in concessione Oratorij excipiuntur. Quia Bulla Cruciatæ ampliat talem concessionem, cum nullam exceptionem contineat. Ita Rodriquez *in Addit. ad Bull.§.5.num. 1.par.4.tract.4.resol.76.*

Nomine verò familiæ, veniunt consanguinei vtriusque lineæ, familiares, & domestici.

Quos aliqui docent posse Sacro interesse absente domino.

Oratorium verò approbandum ab Episcopo, sed sufficit licentia iustè petita, & non obtenta.

80 Nomine familiæ cum qua habens Bullam audire potest Sacrum tempore interdicti intelliguntur consanguinei vsque ad quartum gradum in linea tam recta, quam transuersali, vxor, famuli, & famulæ, ac domestici omnes quos omnes absente domino sacrum audire posse, probabiliter multi docent contra Rodriquez *in Bull.§.5.num.5.* Oratorium autem debet esse ab Episcopo approbatum, quicumque ille sit: &, si sit idoneum, ac decens, & Episcopus approbare nollet, posset nihilominus in eo celebrari; quia talem licentiam iustè petitam, & iniustè negatam censetur concedere Papa, & Episcopus ad idoneum Oratorium approbandum compelli posset. Ita Cruz *in Bull.disp.1.ca.5.dub.1.n.4.p.5.tr.10.res.76.*

BVLLA CRVCIATAE.

Quoad susceptionem.

Qui suscipit Bullam non tenetur esse in gratia, dum suscipit.

81 QVando quis suscipit Bullam, non oportet esse in gratia, etiam quoad consequendas indulgentias: quia illud verbum *contritis*, quod in Bulla Latina ponitur, refertur ad instans consequendæ Indulgentiæ non ad tempus susceptionis. Ita Villalobos *tom.1.tr.27.in tit. num.5.* contra Caietanum *de Indulg.tr.1.q.2.part.1.tr.11.res.6.*

Bullam suo nomine acceptam, ab amico potest, quis alteri applicare.

Sed, qui applicauit vni non potest alteri.

Bulla absque negligentia amissa, &c. adhuc valet.

82 Si aliquis accipiat Bullam pro amico, & faciat inscribi illius nomen, potest amicus non acceptare pro se, & nomen suum tollere, ac alteri applicare. Ita Villalobos *tom.1.tract.27.claus.4.num.23. part.1.tr.12. res.95. & in Addit. par.3.res.24.* Non tamen potest illam alteri applicare, qui semel applicauit vni. Ita Vegha *tom.2.c.7.cas.26.* Non oportet autem, quod suscipientis Bullam sit nomen inscriptum in illa. Ita Henriquez *lib.7.c.20.num.5.p.1.tr.11 resol.95.à §. Notandum.& p.11.tr.2.res.47.& tr.8.res.7.*

83 Accipiens Bullam tenetur adhibere diligentiam mediocrem, vt integra

per

per totum annum seruetur. Si verò sine culpa perdatur, aut comburatur, hoc non obstante, potest quis illa frui. Quia nõ debet esse maior obligatio in hac parte, quàm in alijs rebus. Ita Acosta *in Bull. q.*12. & alij. *par.*11.*tr.*2.*r.*36. Sed ex verbis Bullæ contrarium dicendum apparet. *ibid.* in fine.

84 Qui scit, patrem vel amicum singulis annis sibi Bullam sumere, ait Rodriquez *in Bull. §.*12 non posse ea vti, antequam pater, vel amicus eum de Bullæ susceptione certum faciat; quia in rem tam ardua non sufficit præsumptio. Sed contraria opinio Henriquez *apud Villalobos, vbi infra* est probabilis, & tuta in praxi. Quia sufficit hæc certitudo moralis. Imò Villalobos *tom.*1.*tract.*27.*clauf.*12.*num.* 25. idem dicendum asserit, si cui amicus fidelis, dum à loco Bullæ recedit, promittat, se illi accepturum statim, ac publicatur. *p.*1.*tr.*11.*res.*90. & *p.*11 *tract.*2.*resol.* 42. & *tr.*8.*res.*14. Non prodest si quis accedat ad Siciliam animo solo accipiendi Bullam & statim proficiscitur Dian.*p.*2.*t.*2.*res.*37. — Probabile est, vti posse Bulla, prudenter iudicat sibi ab amico susceptam.

85 Videtur Rodriquez *in Bull.* §.1. *in Addit. dub.*7. docere, quoad valeat Bulla suscepta ex pecuniis ablatis, furtiuis, &c. Sed dicendum, quòd valeat, si illam sumat meretrix de quæstu turpi; quia hæc turpiter peccat, at mercedem non turpiter recipit. Minimè verò de pecunijs ablatis, &cet. Quia Pontifex vult, hanc eleemosynam soluendam esse ex propriis facultatibus. Ita Acosta *in Bull. Cœn q.*12.*p.* 1*tr.*11.*resol.* 101. — Bullam accipere potest meretrix ex quæstu turpi. Non autem fur furto.

86 Eleemosyna pro Bulla danda est, quæ vnicuique præscribitur. Præscribitur autem Principibus, & Dominis vassallorum Consiliarijs regijs, & maioribus Commendatariis vt soluant octo drachmas, seu decem Tarenos. Quam etiam summam soluere debent eorum vxores, etiam si non habeant bonorum administrationem. Viuentibus tamen maritis, nam illis defunctis, si non manent dominæ, nec vsufructuariæ talium bonorum, licèt vocentur Commitissæ, & Marchionissæ, non tenentur ad hanc taxam. Sicut nec filij familias, qui, licet sine proprietarij, non sunt tamen vsufructuarij dictorum bonorum. Item nec titulares suorum cognominum sine vassallis. Ita Trullench *in Bull. lib.*1.§.3. *dub.*1.*à num.* 12. Princeps verò, &cet. tenentur hanc summam maiorem soluere, non solùm in prima, sed etiam in secunda Bulla, si illam accipiant. Ita etiam Trullench *ibidem contra* Henriquez *lib.*7.*cap.* 20.*nu.*3.*p* 5.*tract.*13.*resol.*53. — Principes, & similes in taxa commissarij nominati debent soluere pro qualibet Bulla decẽ tarenos. Sicut eorum vxores maritis viuentibus. Non autem defunctis, sicut nec eorum filij, dum vsufructu non gaudent.

BVLLA CRVCIATAE.

Quoad Durationem.

87 SAtis probabiliter docet Henriquez *libro* 7.*cap.*20.*num.*2. contra Rodriquez *in Bull.*§.1. *num.*2. annum Cruciatæ computandum esse more Ecclesiastico ab vna publicatione in aliam, ita vt si transacto anno à prima publicatione adhuc secunda non publicetur, prima interim valeat, *part.*2.*tract.*11.*resol.*91. Addit Henriquez *lib.*2.*cap.*19.*num.* 2. *in Gloss. litt. O.* quod in magna ciuitate non tenetur, quis suscipere nouam Bullam primo die publicationis, sed potest eius priuilegijs vti virtute præcedentis, & nouam intra tres dies, aut Hebdomadam recipere. Vide Sancium *in select. disput.*55.*num.*5.*par.*1.*tract.*11.*res.*92. — Bulla durat ab vna publicatione in aliã. Et, secundum Henriqu. in magna Ciuitate aliquid plus.

88 Si ante annum elapsum noua Bulla publicetur, ait Gomez *explicat. Bull. clauf.*5. *numer. primo.* priorem extingui. Sed Rodriquez *in Bull.*§.5.*nu.*2. probabiliter contrarium docet; addens talem publicationem fore contra mentem Papæ, & Regis; vnde, si fieret, aduertendum esse è suggestis, quod Bulla præterita non antiquatur vsque ad talem diem. *part. prima trac* 11. *resolut.*93. — Si noua Bulla infra annum publicetur probabile est, priorẽ non extingui.

89 Si

Confessio cepta tempore Bullæ absolui potest post illam.

89 Si confessio incipiat tempore durationis Bullæ, prosequi potest transacta illa, etiam quoad absolutionem reseruatorum, & censurarum. Ita Rodriquez §.5. *num*.2.*part*.1.*t*.11.*resol*. 94. Idem dictum est supra de commutatione votorum, *num*.64.

BVLLA CRVCIATAE.

Quæ Priuilegia suspendat.

Bulla Cruciatæ suspendit omnia priuilegia, præter priuilegia Mendicantium quoad eorũ fratres. Ac etiam Indulgentias eorum?

90 † BVLLA Cruciatæ suspendit omnia priuilegia, & Indulgentias, præter priuilegia Regularium Mendicantium quoad ipsos Regulares tantum. † Nomine verò facultatem, & priuilegiorum Regularium quæ excipiuntur per Bullam, Acosta *in expl.Bull.quæst*.108. ait non venire eorum Indulgentias, & consequenter Indulgentias Regularium etiam quoad ipsos per Bullam suspendi. Sed contrarium tenendum cum Nugno *in* 3.*p.tom*.2. *de Bull*.§.14. & exceptionem extendi ad omnia concessa in Bulla *p*.1.*tr*. 11.*res*.88.

Vbi nomine Mendicantium Henriquez ait, non venire alios Regulares communicantes.

Villalobos ait, venire.

91 Nominė Mendicantium, quorum priuilegia, vt dictum est, non suspenduntur in Bulla, docet Henriquez *lib*.7. *cap*.22. *num*. 4. *in gl. litt*.*T*. non includi alios Religiosos non Mendicantes, ideoque eos non posse hac clausula gaudere, etiam per communicationem priuilegiorum. In qua opinione talium Religionum Prælati non possent absoluere suis subditos à casibus reseruatis Sedi Apostolicæ, & eorum subditi eligere possent virtute Bullæ Confessarium extra Religionum pro reseruatis: quia priuilegium quòd Regulares non eligant Confessarium extra Ordinem concessum est Prælatis Mendicantium. Sed Villalobos, *tom*. 1.*tract*.27. *claus*.12. *num*.11. clausulam prædictam extendit etiam ad Ordines non Mendicantium, qui cum Mendicātibus in priuilegiis communicant. Nam si in alijs communicant, cur non etiam in hoc? *p*.1.*t*.11.*res*.89. Aduerte etiam sub nomine fratrum in illa clausula Bullę, *quoad eorum fratres tantùm*, intelligi etiam Nouitios, & Moniales. Ita Nugn. *in* 3.*p.t*.2.*de Bul*.§.14.*ibid*. in fine, *& res*.88. in fine.

Nomine verò fratrũ veniunt etiam Nouitij, & Moniales.

Nomine item (priuilegij) intelliguntur etiam excepta priuilegia dispensandi ad debitum & commutandi vota.

92 Priuilegia verò Regularium commutandi vota, absoluendi à reseruatis, &cet. putat Trullench *in Bull.lib*.1.*quæst*.9.*cap*.3.*dub*.3. *num*.8. suspendi per Bullam. Quia per illam suspenduntur omnia priuilegia concessa tàm singularibus personis, quàm monasterijs, & locis pijs exceptis priuilegijs concessis Mendicantibus *quoad eorum fratres tantùm*, quæ clausula frustratoria esset, si Regulares vti illis possent etiam quoad laicos. Sed tenendum est contrarium cum Rodriq. *apud ipsum ibid*. & Villalobos *p*. 1.*tract*. 27. *claus*.9. *nu*.6.7.21. Quia cum Regularium priuilegia sint fauorabilia, & concessa toti Religioni, non autem peculiaribus personis, aut monasterijs, non suspenduntur per clausulas generales, sed debent expressè suspendi. *p*.1.*tr*.11.*res*.100.& in Add. *p*.3.*res*.23.

Altaria priuilegiata Regularium probabile est non suspendi pro defunctis sęcularibus.

93 Altaria priuilegiata sita in Ecclesijs Regularium probabile est suspendi per Bullam, etiam quoad Missam celebrandam pro Regulari defuncto, vt docet Villalobos, *tom*.2.*tr*.27.*claus*.12.*num*.3.*p*.1.*t*.11.*resol*. 86. Sed probabile etiam est, non suspendi, neque pro defunctis sæcularibus, vt docet Trullench *in Bull*.*lib*.1.*q*.9 *c*.3.*dub*.4.*num* 3. Quia Pontifex censetur solùm suspendere Indulgentias concessas pro viuis, ne tam pium opus disturbetur, nam Indulgētia pro defunctis concessa parum impedit Bullæ acceptationem, cum ipsis nō prosit, nisi per Bullam. Adde, quod in suspensione generali Indulgentiarum non suspenduntur indulgentiæ pro defunctis concessæ, nisi de eis fiat expressa mentio, quæ in Bulla non efficitur. Et ita docet Carillo *in exp.Bull.defunct.p*.2. *c*.9. *in Add. p*.3.*res*.21.

94 Bulla

Digitized by Google

94 Bulla non suspendit priuilegia concessa in iure communi, neque approbata vsu toleratæ consuetudinis. Quia hæc non exprimit. Et ideò possunt Regulares vti priuilegio celebrandi tempore interdicti in aliquibus festiuitatibus, & ad officia diuina ac recipienda Sacramenta omnes admittere. Ita Villalobos *to.1.tr.27.claus.12.n.7 p.1.tr.11.res.87.* Bulla non suspendit priuilegia cócessa in iure communi, vel approbata per antiquam consuetudinē.

95 † Indulgentiæ, quas Commissarius Cruciatæ suspendit, publicari possunt de eius licentia; acquirendæ, tamen ab habentibus Cruciatam. Sed in hac licentia nec ipse, nec eius Notarius, possunt aliquid accipere vel iure laboris. Vide V. *Commissarius, Cruciata, n.5.* † Et indulgentiæ, quas suspendit, publicari possunt cum licentia Commissarij, & acquiri cum Bulla.

BVLLA CRVCIATAE.

Quoad alia.

96 BVLLA Cruciatæ, quoad facultatem absolui à reseruatis in ipsa non suspenditur per Bullam Cœnæ. Vide V. *Bulla Cœnæ, num.37.* Item non suspenditur per Iubilæum anni sancti. Ita Rodriquez *in Bull. §.12.dub. 6. numer.8.* asserens pro hac sententia declarationem Clemen. VIII. in Iubileo anni 1600. sicut etiam declarauit S. D. N. Vrbanus VIII. pro Iubilæo anno 1625. vt testatus est vir fide dignus. Ratio autem est; quia Bulla est concessa per modum contractus, per Iubilæum verò non reuocentur priuilegia concessa in formam contractus. Sed Nauarr. *not.33.num.3.* & alij contrarium docent. *p.1.tr.11.res.97.* Bulla Cruciatæ non suspenditur per Bullam Cœnæ. Nec per Iubilæū anni sancti.

97 Priuilegijs Bullæ potest quis vti extra Regna Hispaniæ, vbi Bulla non publicatur: & sic sumens Bullam in Sicilia, si postea Romam petat, potest sibi Confessarium eligere, & cum illo à reseruatis absolui. Excipe tamen priuilegium edendi carnes, & lacticinia, nam hoc conceditur tantùm commorantibus in Regnis Hispaniarum. Ita Villalobos *tom.1. tractat.27 in tit.n.3.p.1.tr. 11.res.1. & p.9 tr.6.res.10.* Bullæ priuilegiis vti quis potest extrà Regna Hispaniarum. Excipe esum ouorum, vt sup.n.79.

98 Bullæ priuilegia sunt fauorabilia, ac proindè amplianda. Quia sunt beneficium Principis, sine alicuius præiudicio. Sunt opus liberalitatis, clementiæ, &c. Et tandem ordinantur ad publicam Ecclesiæ necessitatem subleuandam. Ita Suarez *de relig.tom.2.lib.6.c.16.nu.3.* contra Sanchez *de matrim.tom.3.lib. 8.disp.2.num.7.p.1.tr.11.res.98.* Bullæ priuilegia fauorabilia, & ideo amplianda.

CALIX.

1 † CALIX debet esse consecratus. † Et quidem consecratus remanet, si in illo non consecrato aliquis ignoranter celebret. Nec iterum consecrari debet, si vsu aurum amittens, iterum deauratur. Vide V. *Vasa sacra.* Calix debet esse consecratus, sed quo modo?

CAMBIVM.

1 † CAMBIVM est permutatio negotiatoria numismatis pro numismate. Eius quatuor sunt species. Cambium per minutum, cambium siccum, cambium per litteras, & cambium reale. Circa cambium per litteras † Cambium quid? & quotuplex?

2 Frequens est hodie cambium, vulgo dictum *colla ricorsa*, in quo procurator campsoris respondet pro campsario cum pecunijs ipsius campsoris. Illius praxim inuenies apud Salonium *de iust it.tom.2.quæst.4.art.2.contr.12.* Porrò hoc cambium Sotus *de iustit.lib.6.quæst.10.art.1. & quæst.13. art.1.* & alij vocant vsurarium. Quia in vero cambio, sicut interueniunt diuersi domini, ita Cambium (con la ricorsa) an licitum? Pars negatiua probabilior.

inter-

interuenire debet diuersa pecunia: nam pecuniæ vnius personæ non dicitur propriè commutari cum pecunia eiusdem, sed alterius, in hoc autem cambio tota pecunia, quæ datur & accipitur, est pecunia ipsius campsoris. Deinde, procurator campsoris censetur eadem persona cum campsore, & sic non non potest inter ipsos intercedere solutio, nisi fictitia, *part.10.tr.12.resol.28.§. itaque ex his.* Hæc opinio est probabilior. Sed contraria Saloni, *vbi supra*, & aliorum est etiam probabilis. Fauet enim illi declaratio Cardinalium apud ipsum, & fauere videtur Bulla Pij V. ad Bononienses, in qua cambia absolutè conceduntur absque vlla distinctione personæ, & pecuniæ. Probatur etiam rationibus. Tum quia solutio pecuniæ fit quidem in loco, vbi recepta est, sed non virtute primi cambij, (Hoc enim finitum est in loco nundinarum per solutionem factam à procuratore campsoris pro campsario.) Sed virtute secundi cambij, celebrati in loco nundinarum permissionem aliarum litterarum. Tum, quia procurator campsoris ex sua, vel aliena pecunia licitè potest respõdere pro campsario de mandato ipsius campsoris, vnde & poterit cum pecunia ipsius campsoris, quia in contractibus ciuilibus quidquid possumus per alios, possumus etiam per nosmetipsos. Et tandem, quia in hoc cambio campsarius nullum interesse patitur, imò acquirit facilitatem in habenda pecunia, & liberatur ab onere quærendi alium, qui soluat. Ad argumenta contraria respondet probabiliter auctor *consil.31 inter consilia.* Nauarr. *t.2.lib.5.tit. de vsuris.* Nam non est inconueniens, quòd procurator campsoris sit etiam procurator campsarij, & gerat vicem duorum; vt passim habetur in iure; & latè probat Molfesius *tom.2.tract. 12. cap.7.num.51.* Itaque idem procurator, vt campsarius soluit, & vt campsor solutionem acceptat. Pecunia verò ratione secundi cambij fit pecunia campsarij, ac proindè licitè solui potest campsori pro primo cambio *p.1. tr.8. res.1.* Estque hoc cambium iustum etiam in foro fori: & talis campsor non debet puniri tamquam vsurarius. Ita contra Lessium *lib.2.c.24.dub.7.nu.72.* Saluatore *contin.camb.p.2.n.8* qui citat Rotam Romanam, & alias. *p.1.tr.8.res.13.*

Sed affirmatiua etiã probabilis.

Etiam pro foro exteriori.

Nec differt essentialiter à cambio (colle continuationi.)

3 Cambium *colla ricorsa* non differt substantialiter à cambio *colle continuationi*, sed tantùm accidentaliter, eo quòd cambium continuationum reducitur ad duas personas, cambium verò recursæ ad tres In reliquis conueniunt. Nam cambia continuationum sunt cambia reiterata, seu nouæ emptiones, & venditiones, sub ijsdem iustitiæ regulis, quas cambium recursæ requirit. Ita Filliuc. *t.2. tr.35.p.2.c.11.n.489.p.1.tr.8. res.4.*

Et vtrumq; exerceri possit à mulieribus & personis priuatis.

4 Hoc vtrumque cambium, continuationum, & recursæ licitè exercetur etiam à personis priuatis mulieribus, &c. Ita Naldus *sum.V.cambium.nu.6.* Ratio est, quia recambia seu continuationes non sunt licitæ ratione tantùm lucri cessantis, vel damni emergentis, vt docet Filliuc. *tom 2.tract.55. par.2.c.10.n. 471.* sed etiam ratione emptionis, & venditionis, vt docet Scortia *in Bull.Põtif.epit.107 theor 289.* Est enim cambium semper emptio & venditio scutorum de marca tamquam mercis: & in recambijs augetur sors ex lucro præcedenti, *part.1.tr.8.res.2.& 5.* Neque respondens seu procurator debet esse mercator, dummodo præstet omnia essentia cambij, litteras, &c. Ita Saluatore *de contin. camb.p.5.nu.23.Ibid.res.3.*

Qualis etiam potest esse respondens.

Pro cambiorum prouisione debetur tertia pars scuti pro singulis centenariis.

5 Pro cambiorum prouisione debetur tertia pars scuti pro singulis centenariis secundum pecuniam, de qua cambium soluitur. Et hoc ex immemorabili mercatorum consuetudine. Ita Boninsignius *de camb.capit 7.part.1.tractat. 8. resolut.6.*

Sed an etiam in recambiis? Quidam affirmant.

6 Sed an tertia pars pro centenario iustè accipiatur etiam in recambijs, & cõtinuationibus? Respondent aliqui affirmatiuè, innixi consuetudini mercatorum. Nam, vt aduertit Boninsignius *de camb.c.7.n.23.* de iustitia vel iniustitia prouisionum huiusmodi, communi mercatorum arbitrio standum est.

Alij

Alij negatiuè respondent cum Maldero in 2.2. *tractat.* 5. *capit.* 4. *dub.* 7. quia putant, prouisiones deberi pro labore, qui non est æqualis in cambijs realibus, & in recambiis. Sed posset quis respondere, consuetudinem habentem vim legis determinasse prouisiones cambiorum, considerato labore in genere. Deinde, quia licet campsores in recambijs non laborent, vt in cambijs realibus, tamen ipsi vellent laborare, & lucrari: & ex culpa campsariorum non laborant in cambijs realibus, & sumunt prouisiones, ac proindè possunt ab illis integras prouisiones accipere. Et sic Filliucius *tom.* 2. *tract.* 35. *parte* 2. *cap.* 10. *num.* 471. ait, posse in recambijs integras prouisiones recipi, non ratione laboris, sed lucri cessantis. (Scortia verò in *Bull. Pont. epit.* 107. *theor.* 289. eas iustificat ex eo, quòd recambia sunt nouæ emptiones, & venditiones. *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 8.)

Alij neg. ant. Sed qui affirmant diuersimodè se tuētur. Illi quidem ratione laboris. Hi ratione lucri cessantis.

Alij dicunt, integras prouisiones deberi ratione periculi amittendi sortem principalem. Nam, vt ait Saluatore *de contin. camb. part.* 5. *numer.* 45. campsarius, qui pro solutione cambij videtur bonus solutos, in recambijs post aliquot annos deficere potest, dum interim alieno ære grauatur. Sed contra hanc responsionem adest validissimum argumentum. Quia scilicet, cum pericula non sint æqualia, æquales prouisiones ab omnibus non iustè sumuntur. At huic quoque argumento respondet Scaccia *de commerc.* §. 3. *Glos.* 3. *numer.* 12. qualitatem periculi esse incertam, cum quandoque plus periculi lateat, quam timeatur, cum igitur lex conscientiæ debeat esse de re possibili, & impossibile sit, qualitates, & quantitates periculi minutatim cognoscere: æquale pretium, quod inueterata consuetudo (considerato periculo in vniuersum) statuit, iustum esse. Atque hoc etiam procedere, quando campsores recipiunt fideiussores, & pignora. Nam & fideiussor potest esse ære alieno grauatus, & pignus obligatum anterioribus creditoribus: atque adeo in hoc casu non euacuatur periculum. Sed adhuc restat aliud argumentum. Nam, cum periculum sit agentium, prouisiones deberentur agentibus, non campsoribus. Sed responderi etiam potest, agentes omnia efficere cum periculo campsorum, vulgò *sopra di loro*: & sic campsores ratione periculi prouisiones integras sumere.

Alij ratione periculi. Etiam, cum adsunt pignora, & fideiussores.

Quæ omnia disputationis causa dicta sint. Nam ipse consulerem, vt campsores in recambijs non sumant integrum interesse, sed pactum efficiant, vt interesse non excedat certam summam sibi benè visam. Quam summam quando interesse cambij non excederet (quod rarò contingit) consulant peritos Confessarios, & viros expertos. *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 7.

Sed ipse consulerem ne integrum interesse sumant.

7 In casu, quo campsor soluit sibi ipsi pro campsario de illius mandato, ipseque rationes accipit, librum tenet, & alia negotia peragit campsario competētia, aliqui putant, sumi posse duas prouisiones, vnam in loco cambij, aliam in nundinis. Nam, sicut, si debitor mandaret alicui tertio, cambia sumere, pro se soluere, &c. deberetur huic vna prouisio ratione laboris, & obligationis quam in cambio contraheret, ita hæc secunda prouisio debetur campsori cui campsarius hoc mandat, & per quem à laboribus eximitur, Ita Scaccia *de commerc.* §. 3. *gl.* 3. *nu.* 15. *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 9.

Sed an recipi possint duplicatæ, quando campsor agit negotia, quæ competerēt campsario?

8 Maior prouisio debetur pro cambio magno, quàm pro paruo. Et sic Scaccia *ibidem numero* 475. & alij absolutè dicunt, deberi mercatoribus pro singulis centenis tertiam partem: Tum quia secundùm aliquos prouisio debetur ratione periculi, quòd in cambio maiori est maius. Tum etiam, quia, si deberetur ratione laboris, qui est æqualis: adhuc Notarij recipiunt diuersum stipendium in scripturis æqualis laboris, eo quòd continent diuersam pecuniarum summam. Et Sartores maius stipendium sumunt in conficienda veste aurea, ac in serica, & tamen labor est æqualis. *part.* 1. *tract.* 8. *resolut.* 10.

Maior prouisio debetur in cambio maiori.

Cum campsarius differt soluere, probabile est campsorem posse adijcere prouisiones sorti, principali.

9 Quando campsarius differt solutionem prouisionis, probabilis est sententia Lessij *lib. 2. cap. 23. dub. 6. numero* 85. contra Narbonam in 3 *par. Recopilat. libro* 5. *tit.* 18. *l.* 13. *glossa* 2. *numero* 32. quod possit campsor illas adijcere sorti principali, & cambium augere. Quia campsores moraliter certi sunt, se illud lucrum potuisse statim ad cambium dare, & per illud lucrari, quod lucrum iam cessat. Sed Scortia *in Bull. Pontif. epit.* 107. *theorem.* 289. id concedit, quia recambium est nouus contractus emptionis, & venditionis. *p.* 1. *tr.* 8. *resol.* 11.

Quam non tenetur campsor acceptare sine prouisionibus.

10 Potest licitè campsor non acceptare solutionem sortis, nisi simul soluatur interesse. Et sic, si cui debentur decem pro sorte, & tria pro interesse, si tria soluantur, non tenetur illa minuere de sorte, sed potest accipere pro interesse. Rationes huius sententiæ inuenies apud Malderum in 2. 2. *trac.* 5. *cap.* 4. *dub.* 10. *p.* 1. *tr.* 8. *resol.* 12.

Campsor, qui bona fide dat pecuniã Panormi soluendã Messanæ, putans, campsarium.
Se illam Messanę habere, potest nihilominus certior factus ordinarium lucrum accipere.

11 Probabile est, campsorem, qui bona fide dedit pecuniam ad cambium Petro soluendam Messanæ, existimans, ipsum habere in tali loco pecuniam, si comperiat postea non habere, non posse ordinarium lucrum ab illo exigere, sed tantùm damnum emergens, aut lucrum cessans. Quia Petrus fictè, & sine animo obligandi promisit, & sic non tenetur ad aliud. Ita Salas *de camb. dub.* 15. *nu.* 2. Sed contraria sententia Molinæ *de iustit. tom.* 2. *tract.* 2. *disp.* 404. *num.* 7. est probabilior. Quia, cum campsor bona fide contractum ex parte sua impleuerit, tenetur quoque Petrus ex parte sua implere, quantum potest; vel soluere quantum campsori interest eum impleri: alioqui contractus semper paterent fraudibus. *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 14.

Pactum de certo interesse in cambijs soluendis, si iustum sit, tenet in conscientia.

12 Pius V. in Bulla prohibet pactum de certo ac determinato interesse in cambijs à principio. Sed, quia hæc prohibitio fundatur in præsumptione fraudis vsurariæ, si tale pactum fiat, tenet in conscientia, dummodo moraliter constet, iustum esse. Ita Lessius *lib.* 2. *cap.* 23. *dub.* 11. *num.* 90. contra Filliucium *tom.* 2. *tr.* 35. *par.* 2. *c.* 7. *n.* 424. Neque in hoc casu campsor peccat. Quia, cessante fraude, quam dicta Bulla præsumit, etiam in particulari, cessat prohibitio. Ita Granado *in p.* 2. *contr.* 7. *par.* 2. *tr.* 3. *disp.* 15. *sect.* 2. contra Rebellium *p.* 2. *lib.* 11. *q.* 3. *nu.* 5. *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 15.

13 Probabile est cambium esse licitum, quod dirigitur ad locum vbi campsarius nec vllam pecuniam, nec fidem, nec respondentem aut procuratorem habet, sed campsor suum factorem, qui pro illo respondeat, & soluat ex pecunijs ipsiusmet campsoris, & postea eandem pecuniam per aliud cambium remittat, vt ita fiat solutio vtriusque cambij, & interesse in loco, vbi primo fuit accepta; sed si curiosus sis amice Lector lege totam resolutionem, *part.* 9. *tract.* 8. *resol.* 67.

Possunt vendi carius merces expectata pecunia.

14 Possunt vendi merces pecunia expectata carius, si vendantur numerata pecunia, computans prudenter expensis, & alijs ad imponendum de nouo pretium contra Roccafull. qui putat in eo casu pretium crescere ratione solius dilatæ solutionis, quod negatur, sed crescit ratione multitudinis ereptorum, qui carius emant pecunia expectata, quam numerata. Molina, & alij. *parte* 10. *tract.* 12. *resolut.* 28. ex hoc dico cambium vocatur (*sopra di se con la ricorsa*) esse licitum Sà, & alij, *ibidem* §. *itaque ex his*.

Licitum est cambiũ cum ricorsa.

CAPELLANVS.

1 AN Clericus in minoribus possit esse Capellanus, vide V. *Beneficium, numer.* 18. 19. An possit disponere de bonis Capellaniæ ad libitum, vide V. *Eleemosyna, num.* 18. An possit aliquo die infrà annum non celebrare

pro

Digitized by Google

pro fundatore, sed pro seipso, & quid si ægrotet: Et an celebrare possit per alium. Vide V. *Missarum, num.*13.

2 Capellanus celebrare quotidie obligatus, & de cuius fundatione nullo modo constat, sed solum de celebratione quotidiana in tali Ecclesia, vel Altari cum stipendio conuenienti, supradictum Capellanum teneri applicare valorem Missæ pro anima fundatoris Capellaniæ, *p.9.tract.8.res.*58.§.*Vnde ex his*, in fine.

Capellanus tenetur applicare sacrificium pro anima fundatoris.

3 Capellanus habens capellaniam cuius fructus, dempta eleemosyna promissis ad quas tenetur, quando non suppeditant tertiam partem mediocris substentationis cuiuscumque vulgaris non tenetur ad horas Canonicas, sed supplere debet oratione, vel quid simile, *p.9.tr.6. res.*8.

Oratione vel alia opera tenetur supplere.

CAPITVLVM.

Sede Vacante.

1 CApitulum Sede Vacante succedit in omnibus pertinētibus ad iurisdictionem Episcopi, tàm in spiritualibus, quàm in temporalibus, non autem in collatione beneficiorum. *p.*8.*tr.*4.*res.*1.

Capitulum Sede vacante succedit in omnibus, quæ Episcopi sunt.

2 Capitulum non succedit in iurisdictionem delegatam Episcopo communis Doct. & ex stylo Curiæ Roman. quæ nunquam dirigit dispensationes matrimoniales Cap. Sed. Vac. quamuis petatur, sed Episcopis vicinioribus. *ibidem resolut.*2.

3 Capit. succedit in iurisdictione ordinaria, & etiam voluntaria Episcopi, *ibid. res.*3. non solùm in eius morte sed in depositione succedit, in translatione ad aliam Ecclesiam, in captiuitate infidelium, quia seruitus dicitur Mors. Si Episcopus esset in remotis partibus, & moriatur eius Vicarius, cum absentia æquiparatur morti, vel eius præsentia in breui haberi non poterit, *ibid. resol.*4. potest etiam dispensare super interstitiis quocumque tempore infra annum, & idem potest eius Vicarius. Machad. & alij, *ibid. res.*5. potest dispensare cum illegitimis ad ordines Minores, & beneficium simplex, non autem eius Vicarius, nisi de speciali licentia capituli, *ibid. res.*6.

Succedit in iurisdictione etiam voluntaria.

In absentia captiuitate, &c.

Dispensat cum illegitimis.

4 Potest dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus, non solum, de iurisdictione ordinaria, & de iure communi generali, verum etiam de iure speciali gratioso, vel priuilegio, & hoc non de illo, quod est perpetuum, cum dat iurisdictionem ordinariam, nec concesso per decretum commune, quia per hoc potest dispensare, vel de commissione Pontificis coram Doct. *ibidem resol.*7.

Dispensat in omnibus, in quibus potest Episcopus.

5 Capitulum non potest absoluere ab Hæresi occulta, cùm adempta fuit talis facultas Episcopis per Bullam Cœnæ, & quamquam illis non sit derogata, non tamen competit Capitulo, *ibidem resolut.*8. casu necessitatis potest dispensare in casibus Pontificijs, quando facilè Pontificem adire non potest, vel nuntium Apostolicum, *ibid. resol.*9. Non potest tamen iudicare in causis pertinentibus ad Episcopum, tametsi succedat in exercitio iurisdictionis Episcopalis, nec etiam de rebus attinentibus ad iurisdictionem Episcopalem, sed attendendus est successor. *resol.*10.

Absoluere nō potest ab hæresi occulta, potest in necessitate dispensare in casibus Pontificijs.

Attendendus est successor.

6 Vicarius, seu Prouisor Episcopi, & Cap. Sed. Vac. possunt ferre censuras cum sit idem Tribunal Vicarij, & Episcopi, potest etiam ponere interdictum tā locale, quam personale, & cum hoc potest Papa possunt Episcopi, & alij habentes potestatem Episcopalem sic etiam Cap. S. V. *res.*11.

Potest interdicere.

7 Potest Capitulum S. V. absoluere ab excommunicatione tam à iure quam

Potest corrigere, & alia facere.

ab homine, & pro percussione Clerici de qua potest Episcopus; Potest punire, deponere, suspendere, & priuare beneficijs, & alia facere pertinentia ad correctionem, & etiam spectantia ad iurisdictionem Episcopi; similiter deputare Pœnitentiarios ad has censuras absoluendas, & alios casus, & Censuras Episcopos reseruatas. Azor. *ibid. res.* 12.

Visitare Diœcesi.

7 Potest Capitulum Sed. Vac. visitare Diœcesim non solum quoad generalia verum etiam particularia criminia sub orta præcedenti diffamatione, saluo quod habeatur pro certo breuiter futurum esse nouum Episcopum, hoc limitatur à Rodriquez & alijs, similiter potest syndicare Vicarium defuncti Episcopi, sed in hoc seruanda est Prouinciæ consuetudo. Solerz, *ib. idem resol.* 14.

Non autem Monasteria exempta.

8 Non potest Capitulum visitare Monasteria Monialium exempta nisi in casibus necessitatis, quando prouisio non potest dilatari nec prolungari, in quibus potest Episcopus, & etiam egrediendi è Monasterio sub recto immediatè Apostolicæ Sedi, Moniales in casibus permissis à Pio V. Sanchez. *resolut.* 14.

Potest visitari ab Episcopo futuro, punire Vicarium, & alios officiales à se factos, & alia facere.

9 Episcopi superueniens potest visitare Capitulum Sed. Vac. eiusquo Vicarium syndicare, & compellere, & si delinquens reperiatur illum punire. Idem Cap. potest eius Vicarium punire post remotionem ab officio, & alios officiales à se factos, absque tamen præiudicio futuri Episcopi, quia eos potest punire, & syndicare, quamuis à Capitulo fuerint absoluti, *res.* 15.

Potest cognoscere causas sæculares Episcopo debitas.

10 Cap. Sed. Vacan. potest exercere suam iurisdictionem tam in personas Ecclesiasticas, quam sæculares quando Episcopus habet hanc potestatem in sæculares, vt possit cognoscere causas motas inter sæculares suæ Diœcesis. Merolla in criminalibus verò, &c. in regularitatem per alios exercere faciat *Capit. final. ne Cleric. resolut.* 16. & Potest concedere monitoria ad reuelandum deperdita, vel scripturas sub pœna excommunicationis, cum hæc potestas competit Episcopo de iure ordinario, *resolut.* 17. quod competit Episcopo non solum de iure, sed de consuetudine competit, & Capitulo Sed. Vac. *resolut.* 18.

Et ferre censuras propter deperdita.

Aggratiare potest.

11 Capitulum potest facere gratiam, cum sit de iurisdictionis ordinariæ facultate Episcopi siue iurisdictio sit contentiosa, vel voluntaria potest etiam dispensare, & remittere pœnas posita per Episcopum mortuum. Vulpe. *resolut.* 19. Potest etiam condere leges pro bona per vrbanatione Ecclesiæ Granatus, & alij, *p.* 11. *tr.* 3. *r.* 24. hoc potest capitulum Ecclesiæ cathedralis. *ibid.*

Cognoscit in prima instantia causas.

12 Potest Capitulum concedere licentiam clerico transeundi ad dignitatem Ecclesiasticam extra Diœcesim cum hæc non sit alienatio bonorum Episcopi, sed personæ Molina. *resol.* 20. Potest cognoscere causas in prima instantia, ita vt non possit alius iudex Rom. Curiæ cognoscere eas in prima instantia, nec monitoria concedere ad extrahendas partes à suis domicilijs, quia Cap. succedit in iurisdictione ordinaria in omnibus decretis, & dispositionibus loquentibus de ordinarijs. Thom. Sanch. *res.* 21.

Causas matrimoniales.

Facta à Cap. possunt reuocari ab Episcopo.

13 Capit. Sed. Vacant. potest cognoscere causas matrimoniales in quibus potest Episcopus, cum non sit illi inferior, sed par potest, & statuta obligantia totam Diœcesim, & habeant vim obligandi in perpetuum, etiam tempore Episcoporum successorum in Episcopatu, sicut potest facere Episcopus, sed successor potest ea reuocare sicut potest facta ab antecessore, sic etiam statutum factum à prædecessore in præiudicium successoris, est nullum. Molina *res.* 22.

Absolui à iuramento, & compelli executores testamentorum, & alia facere.

14 Potest Capit. S. V. absoluere à iuramento, cum sit de iure ordinario Episcopi, *resolut.* 23. Potest compellere executores testamentorum, etiam contra negligentes procedere ad executionem illorum infra annum. Meroll. potest eligere pauperes in quorum vsibus sunt relicta legata, vt distribuantur, quando non

do non sunt dati executores vltimæ voluntatis, vel non curantes exequi, potest diem executionis prorogare, compellere Religiosos executores piarum causarum ad reddendas rationes; valet etiam Capit. Sed Vac. hæreditatem legatum adire quam tamen si Episcopus damnosam Ecclesiæ inuenerit beneficio restitutionis in integrum repudiabit, & eadem ratione potest transigere, & compromissum facere. Azor. *ref.* 24.

15 Non potest Cap. Sed. V. collationem facere præbendarum, aut beneficiorum eo tempore vacantia, cum sit ius ex consuetudine, vel ex priuilegio solis Episcopis concessum, vel eorum Vicarijs, quibus Episcopi id simpliciter concesserint, & eadem ratione, non succedit capitulum in præsentatione sui electione spectante ad Episcopum, sed hoc intelligendum est de collationibus liberis, & merè voluntarijs, non de necessarijs, & debitis, quæ magis confirmationes, vel institutiones dicuntur, quales sunt omnes, quæ in Indiarum Ecclesijs fiunt, ad Regis nostri tamquam earum patroni, præsentationem; eas enim Cap. Sed. Vac. vel per seipsum, vel per Vicarium ad hoc nominatum benefacere potest, & œconomum illis præfigere, & quando collatio pertinet ad Episcopum, & Capitulum tunc Sed. Vac. potest illud conferre, & illius resignationem recipere, sic etiam succedit in potestate præsentandi, vel eligendi ad aliquod beneficium quoties ad vtrumque spectaret electio, vel præsentatio; potest similiter electos confirmare, & instituere præsentatos à patronis, sic etiam quando electio spectaret ad capitulum, & confirmatio ad Episcopum, Cap. Sed. Vac. duplici iure fungetur, quia eligit iure capitulari, & confirmabit iure Episcopali, *ibid. ref.* 25.

Prohibetur collatio præbendarum a præsentatio ad beneficia.

Multa circa beneficia spectantia.

16 Capitulum Sed. Vac. eas solas collationes necessarias facere possit in quibus nulla exercetur liberalitas, vt quando beneficia ex eorum institutione sunt debita certis personis, vt primogenito seniori familiæ fundatoris, vel quando rationis optionis debetur beneficium antiquiori optanti, *ib. ref.* 26.

Potest circa optiones.

17 Certans inter se DD. poss. & non posse Cap. S. V. conferre beneficia, quę aliàs de iure deuolutionis spectarent ad Episcopum, sed Diana adhæret sententiæ negatiuæ, quam probat multis rationibus, quod spectant ad successorem Episcopum, & non ad Capitulum, S. V. *ibid.* 27.

Iure deuolutionis spectant ad successorem.

18 Potest Cap. S. Vac. admittere resignationes beneficiorum, id verò Vicario Episcopi prohibitum est absque speciale mandato, *resolut.* 28. resignationes autem causa permutationis factas non potest recipere, nec etiam potest præsentare ad beneficium iurispatronatus Episcopo competens, *ibidem resolut.* 29. Potest tamen conferre beneficia sibi, & Episcopo pertinentia, vt si vnus nollet alter possit conferre, & etiam electionem facere, *ibidem resolut.* 30. Potest vnire beneficia, quæ vnire potest Episcopus exceptis in casibus à iure expressis, *ibidem resolut.* 31. commendare beneficia simplicia, & non curata ad tempus vsquequo prouideatur, etiam potest de idoneo beneficiato Sacr. Congr. *ibid. resolut.* 32.

Admittunt resignationes beneficiorum prohibitæ Vicarijs Episcopi non actum causa permutationis.

Vnire beneficia.

19 Non obstante, quod non sint expeditæ litteræ secundæ Ecclesiæ ex noua collatione facta Episcopo in concistoro potest Cap. Sed. Vac. exercere iurisdictionem: sic etiam iurisdictio Vicarij cessat quamquam ignari de secunda prouisione, *ibidem resolut.* 33. Vnde potest etiam commutare vltimas voluntates in omnibus casibus in quibus iure ordinario potest Episcopus. *ibidem resol.* 34.

Iurisdictio Vicarij cessat facta electione noui Episcopi.

20 Probabiliorem sententiam tenet Rodriqu. quam sequitur Molina, & alij per multi, posse Cap. S. V. concedere Indulgentias cum sit actus iurisdictionis, sed Azor. tenet tutius esse, vt Cap. S. V. committat alicui Episcopo, vt tales Indulgentias concedat nomine ipsius capituli, *ibid. ref.* 35.

Circa Indulgentias melius est cōmittere alicui Episcopo.

21 In tempore assignato octo dierum in quo à Capitulo prouideatur de Vicario totum Capitulum debet administrare, *ibid. ref.* 36. Et in casibus contra

Vicarius potest procedere contra hæreticos.

hæreticos poteſt procedere Vicarius Cap. Sed. Vac. in quibus Epiſcopus de iure ordinario (non autem vt delegatus) poteſt vna cum Inquiſitoribus maximè in cauſis fidei. Farin. *ibid. reſ.* 37.

Notanda circa mobilia Epiſcopatus.

22 Capit. S.V. non poteſt abſque auctoritate Papæ bona pertinentia Epiſcopatui tam mobilia, quàm non aliquo modo alienare Epiſcopus electus, & confirmatus poteſt ſcindere, vel confirmare contractum de rebus alienatis, vel bene Eccleſiæ adeptis, *ibid. reſ.* 28.

Non poteſt concedere licentiam Monialibus exeundi è monaſterio.

23 Stante declaratione S. Congreg. non poteſt Cap. S.V. concedere licẽtiam Monialibus exemptis, & immediatè Papæ ſubiectis exeundi è Monaſterio, quãquam Epiſcopus poſſit in cauſis neceſſariis, *ibid. reſ.* 39.

Clericum delinquentem poteſt punire.

24 Clericum delinquentem, & incorrigibilem malæ vitæ Cap. S.V. poteſt caſtigare, punire, & beneficio priuare, etiamſi collatio pertinebat ad Epiſcopum *ibid. reſ.* 40. Non poteſt Cap. S.V. concedere litteras dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos niſi in caſu alicuius beneficij Curati coarctari ad celebrandum, vel alicuius Capellaniæ inſtitutæ cum tempore determinato ad ordinandum, aliter eam perdat, in alio tempore non niſi tranſacto anno, tamen infra annum poteſt facere celebrare ordinationem per alium Epiſcopum Sac. Congreg. notæ, quod litteræ conceſſæ poſt annum ſi Epiſcopus aduenerit non expirant, &c. Vicarius Papæ poteſt eas concedere poſt Sedem Vacantem, cum de hoc non loquitur Concilium, *ibid. reſ.* 41.

Sed non poteſt concedere licentiam ad ordines.

Varia circa litteras dimiſſorias.

Poteſt de vita, & moribus concedere teſtimoniales.

25 Poteſt Cap. S.V. infra annum concedere teſtimoniales de vita, & moribus ordinando per breue Apoſtolicum ab alieno Epiſcopo extra Diœceſim; in ſtylus modernus Curiæ Romanæ ſolet concedere, vt hæ litteræ dantur ab Epiſcopo viciniore ſimul cum Vicario, *ibid. reſ.* 42.

Diſpenſat in votis, & iuramentis, in quibus poteſt Epiſcopus.

26 Cap. Sed. Vac. non poteſt concedere litteras dimiſſorias pro prima Tonſura accipienda infra annum contra aliquos contrarium tenentes, *ibid. reſ.* 43. ordinatus autem infra annum per Cap. Sed. Vacan. non ammittit ipſo iure priuilegium, niſi prius priuatur per Iudicem, vnde poteſt recipere beneficium Eccleſiaſticum cum Concilium dicit Gaudeat, *ibid. reſ.* 44. Poteſt diſpenſare in omnibus votis, & iuramentis, in quibus poteſt Epiſcopus iure ordinario, *ibid. reſ.* 45.

Poteſt approbare confeſſario.

27 Cap. Sed. Vac. Poteſt approbare confeſſarios per ſuum Vicarium cum ſit vſus ordinarius receptus. *ibid. reſ.* 46. Poteſt etiam diſpenſare in petitione debiti, ſicut etiam poteſt diſpenſare ſuper illegitimis ad minores ſuſcipiendos, & pro caſibus reſeruatis abſoluendis licentiam concedere, *ibid. reſ.* 47. Non poteſt reuocare licentias audiendi confeſſiones Regularibus conceſſas ab Epiſcopo mortuo, quamquam dicat non obſtantibus priuilegijs, poſſunt verò ab Epiſcopo ſucceſſore vocari ad nouum examen. Ita Boſſius, *ibid. reſ.* 48.

Aſſiſtendi ad matrimonium.

28 Poteſt Cap. Sed. Vac. concedere licentiam aſſiſtendi Matrimonio, & etiam ingrediendi Monaſteria Monialium, *ibid. reſ.* 49. ſed ſupprimere canonicatum, etiam in caſibus Epiſcopi conceſſis quod poſſit in ſua Diœceſi. Poteſt tamen creare Clericos ſaluaticos, *ibid. reſ.* 11.

De Nouitijs autem.

29 Non poteſt Cap. S.V. prouidere Pœnitentiariam Vacantem tunc temporis, quia pertinet ad ſucceſſorem Epiſcopum, vel ad Papam, *ibid. reſ.* 12. Poteſt tamen dare licentiam Nouitiis, diſpenſandi de bonis temporalibus per duos menſes ante probationem: Et poteſt ſyndicare, & de delictis in gerere, inquirere, & in ſpecie ſimul, *ibid. reſ.* 13.

Concedit licentiam ædificandi Eccleſiã, & alia.

30 Poteſt Capit. Sede Vac. concedere alicui volenti ædificare Eccleſiam ad acquirendum ius patronatus: non poteſt tamẽ preſtare aſſenſum donationi iuri patronatus: ſed poteſt exigere charitatiuum ſubſidium, quoad collegium Canonicorum non poteſt ſtatutum condere Sed. Vac. quo tale ſubſidium in futurum ex parte minuatur cum ſit ius Epiſcopi. Bellarm *ibid. reſ.* 14.

31 Ne

31 Ne creatione Vicarij Cap. Sed. Vac. iuxta Concil. Tridentin. *seß*. 24. *c*. 16. potest infra octo dies illos taxatos cap. per se administrare, &cet. termi nis dierum octo currit pro cap. à die scientiæ translationis Episcopi ad aliam Ecclesiam. *ibid. res*. 15.

Potest per se administrare illis octo diebus pro creatione Vicarij.

32 Vicarium Capitularem, quamquam non sit Doctor, vel Theologus, vel licentiatus, posse eligi affirmant multi Doctor. tutius autem est illi assessorem Doctorem assignare, tamen electio Theologi prætermisso Canonista est valida, *ibidem resolut*. 16. Attamen si adest idoneus de gremio Capituli debet eligi in Vicarium sin minus non est de necessitate Sacr. Congreg. Concil. &cet. Si electio deuoluatur ad Metropolitanum, debet præferri idoneus de gremio capituli alijs, ita obseruatum est in Metropolitana Neapol. sicut debet præferri Doctor, & idoneus de capitulo extraneo: sic etiam si in capit. non esset Doctor, vel licentiatus in iure Canonico, & adest aliquis peritus, & idoneus in iure debet hic eligi aliter electio esset nulla, *ibidem resolut*. 17. Parochum in propria Ecclesia, vel ciuitate (non autem Ruralem) potest eligi in Vicarium à Cap. Sed. Vacan. sic terminasse Sac. Congreg. docet Barb. *ibidem resolut*. 18. Etsi potest haberi constitutus in sacris bene, sin minus, potest eligi in Vicarium. *ibid. res*. 19.

Quoad personam Vicarij varia consideranda.

33 Non tenetur Cap. Sed. Vac. in creatione Vicarij seruare formam c. *quia propter de Electione*, nec Concil. Trid. *seß*. 25. *de reg. cap*. 6. nec est necessariũ, vt electi, Vicarij fiat per vota secreta, *ibid. res*. 60. Vt vnus tantum possit constitui Vicarius à Cap. Sed. Vac. terminauit Sac. Congreg. nisi aliud esset de consuetudine, *ibid res*. 61.

34 Potest Cap. Sed. Vac. in creatione sui Vicarij aliqua sibi reseruare, nec Vicarius potest aliquem instituere, nisi in modico tempore, & ex magna vrgente causa, nec hoc frequenter, & cum special e mandato capituli, & eodem modo impedito, vel ex infirmitate, causas pendentes alteri delegare, ac si cap. vellet alium Vicarium tempore infirmitatis primi creare potest. *ibid. resol*. 62.

Aliqua sibi reseruare potest.

35 Cap. S. V. non potest amouere Vicarium absque licentia S. Congregat. quæ cum assistentia Pontificis ita terminauit 1603. & sic Cap. S. Vac. non potest ad libitum Vicarium amouere, *ibid. resol*. 63. quod tota auctoritas Cap. S. Vac. transiret in Vicarium displicuit Rotæ 1626. *ibid. res* 64.

Non potest Vicarium ad libitum amouere.

36 Potest Cap. S. Vac. restringere tempus octo dierum in breuiori tempore pro electione Vicarij. Quaranta, *ibid. res*. 65.

Potest tempus restringere pro electione Vicarij.

37 Litteræ dispensationum directæ Episcopo, vel eius Vicario, & interim Sedes vacaret, Vicarius capituli, nec idem cap exequi potest, & hæc Sen. est probabilior ex stylo Curiæ Romanæ, *ibid. res*. 66.

Dispensationes Episcopo directæ non potest Capitulum exequi.

38 Vicarius Cap. Sed Vacant. lucratur distributiones quotidianas etiam absens à choro, quoad locum, si in choro interuenit cum Canonicali apparatu debet sedere in loco sui Canonicatus, in processionibus debet habere primum: & honorabiliorem locum, non tamen si non est Canonicus tunc ei præferendus est Archidiaconus, vel alia prima dignitas post Episcopum. Quar. *ibidem resolut*. 67.

Circa præcedentiam obseruã.

39 Cap. Sed. Vac. non potest dare licentiam erigendi noua Monasteria ex Sac. Congr. 1633. *ibid. res*. 68.

40 Iurisdictio Cap. Sed. Vac. & eius Vicarij in ostensione litterarum Apostolicarum à nouo Episcopo, & actuali possessi. Rota 1583. *ibid. resol* 69. debet stare syndicatiui, & nouo Episcopo rationem administrationis reddere, & ab ipso puniri potest de mala administratione, *ibid. res*. 70.

41 Cap. Sed Vacan. non potest purgare moram, si negligens fuit infra octo dies constituere Vicarium, vt Metropolitanus non possit eligere Vicarium sed debeat eligi à Metropolitano, *ibid. res*. 71.

42 Cap. Sed Vac. potest reuocare licentiam datam ab ordinario mortuo

Purgare moram pertinet ad Metropolitanum.

alicui Episcopo etiam titulati commoranti in eius Episcopatu, ne amplius Pontificalia exerceat, vel ordinationes faciat, secus autem, si consentiat, vel taceat, *ibid.ref.*72. Potest tamen dare licentiam alieno Episcopo ad conferendos ordines in sua Diœcesi infra annum, quamque non potest concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos, *ibid.ref.*73.

43 Cap. Sed. Vac. potest, ac debet soluere debita Episcopi mortui, vt decisum fuit per Illustrissimum Collectorem Apostolicum, 1640.*ibid.ref.*74.

Cardinalatus. Vide horæ Canonicæ.

CARCER.

Possunt custodes carceris occidi.

Etiam alios parantes sibi mortem.

1 SPeculatiuè loquendo, & non practicè, qui sine causa iniustè in Carcerem est coniectus (non autem fingens,) & euidentem periculum vitæ euadere non possit, custodiens licitè occidere potest, maximè si sciunt illum iniustè detineri, & mortem illi parari: idem dicendum est de satellitibus qui sciunt innocentem capere, vt iniustè occidatur, cum moderamine, &c. Potest preueniendo occidere parantem, vel per se, vel per sicarium aliquem occidere. Bannes, qui ait etiam potest occidere paratum aliquem occidere facere per Iudices falsis testibus, vel falsa accusatione quando vero per aliam viam illam mortem euitare non potest, *p.*8.*tr.*7.*ref.*43.

CARDINALATVS.

Cardinalatus est prima post Pontificatum dignitas, maior Episcopatu.

1 CArdinalatus est prima dignitas post Pontificatum, maior Episcopatu non quidem Ordine (nam hoc est inferior) sed potestate, sicut Archidiaconus respectus Presbyteri. Ita Vasquez *in* 3. *part.tom.*3. † *disput.*262.*cap.*5. Bellarm. *tom.*1.*lib.*1. *cap.*16. & alij communiter contra Alzedo *prax. part.*1. *cap.*8.*nu.* 33. tenentem, quòd Episcopatus sit dignior Cardinalatu, & contra Decianum *de prob. lib.*2.*cap.*26.*num.*141. dicentem, Cardinales præferri ceteris Patriarchis, non tamen Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Ierosolymitano. Probatur autem nostra conclusio: quia Cardinales sunt speciali modo membra Summi Pontificis, & speciales filij Ecclesiæ Catholicæ ex cap. *Falicis*, §.1.*de pœnit. in* 6. Vnde Papam, ob specialem rationem capitis, quam habet ad illos, eo quòd sunt sibi inuiscerati, non exigit ab eis iuramētum obedientiæ, & fidelitatis: sed solum iurant, se honorem S. R. E. & Papæ conseruaturos, aucturos, & promoturos, vt latè Paleotus *part.*1 *qu.*5. Idque adeò, verùm est quod, vt notat Ioannes Andreas *in cap. requisisti num.* 12. Inter Papam, & Cardinales non solùm vnio, sed etiam vnitas, & quædam identitas intercedat, & propterea, quidquid fauet, aut nocet Card. continuò fauere, vel nocere S. Apost. intelligatur, & è contra.

Sunt enim Cardinales specialia Pontificis membra.

Neque obstat, quòd in Concilio Carthaginensi IV. & aliis Episcopi præcedebat Cardinales in Sede Concilij; Nam id erat, inquit Bellarminus *ubi supra*, quia Episcopi concurrebant ad electionem Summi Pontificis, & primis octogentis annis Episcopi Italiæ erant etiam Summi Pontificis, & Consiliarij, vnde nulla erat ratio, cur Cardinales Episcopus antecederent. Ex quo autem electio Summi Pontificis ad solos Cardinales est deuoluta, & Cardinales cœperunt esse soli Confessarij Papæ, ordo ille mutatus est, & sic in Conciliis Nicæno, Ephesino, Calcedonensi VI. VII. & VIII. Generalibus, Cardinales sederunt ante Episcopos. Iura autem Episcopus Cardinalibus præferunt quoad Ordinem, non autem quoad dignitatem, potestatem, iurisdictionem, ac regimen Ecclesiæ vniuersalis: Sicut in *Epist.* 19. D. Augustini dicitur Episcopatus Augustini Presbyterio Hieronymi maior esse, vt Presbyterium est, non autem vt adnexum Cardinalitiæ dignitati, cuius amplitudinem, & excellentiam supra Episcopatum mirificè commendat Eugen. IV. in Epistola

Hisque solis incumbit Papam eligere. Suntq. Papæ consiliarij octingentis his ffecaus annis.

In quibus Episcopos (mutato ordine) in Concil. præiuerunt. Iura vero, si quę Episcopis fauēt post ponunt illis Cardinales quoad Ordinem tantum.

Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, *Non mediocri, p. 5. tr. 2. res. 1.* & ex parte *res. 3.* in fine, *& res. 95.*

2 Cardinalatus non est Ordo, nec Sacramentum: quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam. Ita Palatius *in 4. distinctione 24. quaest. 2.* Et Baldellus *tom. 1. lib. 5. disp. 7. num. 11.* ait; Cardinalatum non esse de iure diuino, quia non habetur in sacris Litteris, neque est traditio de hoc. Ex quo infert Palatius, Pontificem posse Cardinales extinguere, sicut extinguere potest Patriarchas, & Episcopos, quia in iure humano potest dispensare. Verum Vgonius *de Consilys folio 59. colum. 3. §. 4.* Alban. *de Cardin. quaest. 5.* & alij tenent, Cardinalatum esse de iure diuino ex cap. *per venerabilem, qui filij sint legitimi, §. rationibus*, vbi Summus Pontifex ait, eos adumbratos fuisse in Sacerdotibus generis Leuitici: Et ex *capit. fundamenta, de elect. in 6. §. decet.* Deinde, quia Cardinales videntur successiste 72 discipulis Domini, Apostolorum coadiutoribus, sicut Cardinales sunt Papae Consiliarij. Et tandem, quia 1. Regum 2 dicitur: *Domini enim sunt cardines terrae, & posuit super eos orbem.* Ex quibus Cucchus *lib. 2. tit. 4. num. 52.* & alij docuerunt, Summum Pontificem non posse Cardinales extinguere. Sed prima sententia est communis, & tenenda *par. 5. trac. 2. res. 2.*

Cardinalatus enim non est ordo. Nec de iure diuino.

Quidquid aliqui dicant.

3 Cardinalatus expirat per matrimonium contractum per verba de praesenti, tamquam dignitas Clericatui annexa. Ita Ricciullus *de iure pers. lib. 7. cap. 1. num. 16.* qui obseruat id nostris temporibus contigisse. *par. 5. tr. 2. resolut. 39.* in fine.

Cardinalatus expirat per matrimonium ratum.

4 Ad Cardinalatum electus non amittit Patriarchatum, Episcopatum, Abbatiam, Prioratum, & alia beneficia, quae dignitati Cardinalatus conuenire videntur: amittit tamen Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Canonicatum, & similia beneficia, quae, praeterquam quòd residentiam in choro requirunt, non conueniunt dignitati Cardinalatus, cum illa habentes habeant locum post Episcopum. Ita Azor. Extatq; de hac re decretum Sixti V. *sub die 16. Martij* 1588. quod incipit *Sanctissimus, parte 5. tractato 2. resolutione 11.*

Cardinalis creatus non amittit dignitates maiores, quae à Cardinalatus non abhorrent, vt Episcopatum, &c.

Amittit tamen Canonicatum, & similia.

5 Vt coniugatus ad Cardinalatum promoueatur, satis est, quòd vxor maneat in saeculo voto castitatis adstricta, siue senis sit, siue iuuenis, id quod sufficiens est ad Ordines sacros suscipiendos, vt tradit Pontius *de matrimonio libro 7. capit. 25. numero 7.* textus verò *cap. sane de conuers. coniug.* loquitur tantum de ijs, qui promouendi erant ad Episcopatum &c; cum sit poenalis, non debet extendi. Ita Sanch. *de matr. tom. 2. libro 7. dub. 41. nu. 4.* contra Manfredum *de Card. decis. 213.* & alios *par. 5. tr. 2. res. 39. & olim p. 4. tr. 4. res. 129.* in fine.

Promoueri autem potest etiam coniugatus, vxore manente in saeculo cum voto castitatis, etiam si sit iuuenis.

CARDINALES.

1 CARDINALES ex Laudensi *de Cardin. quaest. 62.* & alijs non includuntur in generalibus constitutionibus Pontificijs, imponentibus censuras & poenas, nisi exprimantur. Nam Summus Pontifex, volens Cardinales comprehendere in constitut. *cap. 1. de Schism. in 6* illos expressit. Ad secundum Castrum *in l. fin. in princ. ff. de verbor. signif.* & alios includuntur. Sanctarellus *tom. 1. qu. 2. nu. 28.* distinguit. Si in constitutione prohibetur aliquid de natura sua malum, includi, si secus, non includi, & constitutionem latam in fauorem animarum, cum sit fauorabilis, debere extendi etiam ad Cardinales.

Cardinales an, & quibus constitutionibus poenalibus teneantur?

Triplex opinio.

Si prima opinio est probabilis, benè docet Germonius *de sacr. immunit. lib. 3. cap. 6. num. 56.* & alij, Cardinales non comprehendi sub censuris latis contra transgressores legum pontificiarum, nisi de illis fiat expressa mentio: &

Purgare moram pertinet ad Metropolitanum.

alicui Episcopo etiam titulati commoranti in eius Episcopatu, ne amplius Pōtificalia exerceat, vel ordinationes faciat, secus autem, si consentiat, vel taceat, *ibid.ref.*72. Potest tamen dare licentiam alieno Episcopo ad conferendos ordines in sua Diœcesi infra annum, quamque non potest concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos, *ibid.ref.*73.

43 Cap. Sed. Vac. potest, ac debet soluere debita Episcopi mortui, vt decisum fuit per Illustrissimum Collectorem Apostolicum, 1640.*ibid.ref.*74.

Cardinalatus. Vide horæ Canonicæ.

CARCER.

Possunt custodes carceris occidi.

Etiam alios parantes sibi mortem.

1 Speculatiuè loquendo, & non practicè, qui sine causa iniustè in Carcerem est coniectus (non autem fingens,) & euidentem periculum vitæ euadere non possit, custodiens licitè occidere potest, maximè si sciunt illum iniustè detineri, & mortem illi parari: idem dicendum est de satellitibus qui sciunt innocentem capere, vt iniustè occidatur, cum moderamine, &c. Potest preueniendo occidere parantem, vel per se, vel per sicarium aliquem occidere. Bannes, qui ait etiam potest occidere paratum aliquem occidere facere per Iudices falsis testibus, vel falsa accusatione quando vero per aliam viam illam mortem euitare non potest, *p.*8.*tr.*7.*ref.*43.

CARDINALATVS.

Cardinalatus est prima post Pōtificatum dignitas, maior Episcopatu.

1 Cardinalatus est prima dignitas post Pontificatum, maior Episcopatu non quidem Ordine (nam hoc est inferior) sed potestate, sicut Archidiaconus respectus Presbyteri. Ita Vasquez *in* 3. *part.tom.*3. † *disput.*262.*cap.*5. Bellarm. *tom.*1.*lib.*1. *cap.*16. & alij communiter contra Alzedo *prax. part.*1. *cap.*8.*nu.* 33. tenentem, quòd Episcopatus sit dignior Cardinalatu, & contra Decianum *de prob. lib.*2.*cap.*26.*num.*141. dicentem, Cardinales præferri ceteris Patriarchis, non tamen Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Ierosolymitano. Probatur autem nostra conclusio: quia Cardinales sunt speciali modo membra Summi Pontificis, & speciales filij Ecclesiæ Catholicæ ex cap. *Falicis*, §.1.*de pœnit. in* 6. Vnde Papam, ob specialem rationem capitis, quam habet ad illos, eo quòd sunt sibi inuisceráti, non exigit ab eis iuramētum obedientiæ, & fidelitatis: sed solum iurant, se honorem S. R. E. & Papæ conseruaturos, aucturos, & promoturos, vt latè Paleotus *part.*1 *qu.*5. Idque adeò, verùm est quod, vt notat Ioannes Andreas *in cap. requisisti num.* 12. Inter Papam, & Cardinales non solùm vnio, sed etiam vnitas, & quædam identitas intercedat, & propterea; quidquid fauet, aut nocet Card. continuò fauere, vel nocere S. Apost. intelligatur, & è contra.

Sunt enim Cardinales specialia Pontificis membra.

Neque obstat, quòd in Concilio Carthaginensi IV. & aliis Episcopi præcedebat Cardinales in Sede Concilij; Nam id erat, inquit Bellarminus *vbi supra*, quia Episcopi concurrebant ad electionem Summi Pontificis, & primis octogentis annis Episcopi Italiæ erant etiam Summi Pontificis, & Consiliarij, vnde nulla erat ratio, cur Cardinales Episcopus anteredeent. Ex quo autem electio Summi Pontificis ad solos Cardinales est deuoluta, & Cardinales cæperunt esse soli Confessarij Papæ, ordo ille mutatus est, & sic in Conciliis Nicæno, Ephesino, Calcedonensi VI. VII. & VIII. Generalibus, Cardinales sederunt ante Episcopos. Iura autem Episcopus Cardinalibus præferunt quoad Ordinem, non autem quoad dignitatem, potestatem, iurisdictionem, ac regimen Ecclesiæ vniuersalis: Sicut in *Epist.* 19. D. Augustini dicitur Episcopatus Augustini Presbyterio Hieronymi maior esse, vt Presbyterium est, non autem vt adnexum Cardinalitiæ dignitati, cuius amplitudinem, & excellentiam supra Episcopatum mirificè commendat Eugen. IV. in Epistola

Isque solis incumbit, Papam eligere. Suntq. Papæ consiliarij octingentis habentes annis.

In quibus Episcopos (mutato ordine) in Concil. præiuerunt. Iura vero, si quę Episcopis fauēt post ponunt illis Cardinales quoad Ordinem tantum.

Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, *Non mediocri, p. 5. tr. 2. res. 1.* & ex parte *res. 3.* in fine, *& res. 95.*

2 Cardinalatus non est Ordo, nec Sacramentum: quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam. Ita Palatius *in 4. distinctione 24. quæst. 2.* Et Baldellus *tom. 1. lib. 5. disp. 7. num. 11.* ait; Cardinalatum non esse de iure diuino, quia non habetur in sacris Litteris, neque est traditio de hoc. Ex quo infert Palatius, Pontificem posse Cardinales extinguere, sicut extinguere potest Patriarchas, & Episcopos, quia in iure humano potest dispensare. Verum Vgonius *de Concilijs folio 59. colum. 3. §. 4.* Alban. *de Cardin. quæst. 5.* & alij tenent, Cardinalatum esse de iure diuino ex cap. *per venerabilem, qui filij sint legitimi, §. rationibus*, vbi Summus Pontifex ait, eos adumbratos fuisse in Sacerdotibus generis Leuitici: Et ex *capit. fundamenta, de elect. in 6. §. decet*. Deinde, quia Cardinales videntur successisse 72 discipulis Domini, Apostolorum coadiutoribus, sicut Cardinales sunt Papæ Consiliarij. Et tandem, quia 1. Regum 2 dicitur: *Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.* Ex quibus Cucchus *lib. 2. tit. 4. num. 52.* & alij docuerunt, Summum Pontificem non posse Cardinales extinguere. Sed prima sententia est communis, & tenenda *par. 5. trac. 2. res. 2.*

Cardinalatus enim non est ordo. Nec de iure diuino.

Quidquid aliqui dicant.

3 Cardinalatus expirat per matrimonium contractum per verba de præsenti, tamquam dignitas Clericatui annexa. Ita Ricciullus *de iure pers. lib. 7. cap. 1. num. 16.* qui obseruat id nostris temporibus contigisse. *par. 5. tr. 2. resolut. 39.* in fine.

Cardinalatus expirat per matrimonium ratum.

4 Ad Cardinalatum electus non amittit Patriarchatum, Episcopatum, Abbatiam, Prioratum, & alia beneficia, quæ dignitati Cardinalatus conuenire videntur: amittit tamen Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Canonicatum, & similia beneficia, quæ, præterquam quòd residentiam in choro requirunt, non conueniunt dignitati Cardinalatus, cum illa habentes habeant locum post Episcopum. Ita Azor. Extatq; de hac re decretum Sixti V. *sub die 16. Martij 1588.* quod incipit *Sanctissimus, parte 5. tractato 2. resolutione 11.*

Cardinalis creatus non amittit dignitates maiores, quæ à Cardinalatus non abhorrent, vt Episcopatum, &c.

Amittit tamen Canonicatum, & similia.

5 Vt coniugatus ad Cardinalatum promoueatur, satis est, quòd vxor maneat in sæculo voto castitatis adstricta, siue senis sit, siue iuuenis, id quod sufficiens est ad Ordines sacros suscipiendos, vt tradit Pontius *de matrimonio libro 7. capit. 25. numero 7.* textus verò *cap. sane de conuers. coniug.* loquitur tantum de ijs, qui promouendi erant ad Episcopatum &c; cum sit pœnalis, non debet extendi. Ita Sanch. *de matr. tom. 2. libro 7. dub. 41. nu. 4.* contra Manfredum *de Card. decis. 213.* & alios *par. 5. tr. 2. res. 39. & olim p. 4. tr. 4. res. 129.* in fine.

Promoueri autem potest etiam coniugatus, vxore manente in sæculo cum voto castitatis, etiamsi sit iuuenis.

CARDINALES.

1 CARDINALES ex Laudensi *de Cardin. quæst. 62.* & alijs non includuntur in generalibus constitutionibus Pontificijs, imponentibus censuras & pœnas, nisi exprimantur. Nam Summus Pontifex, volens Cardinales comprehendere in constitut. *cap. 1. de Schism. in 6* illos expressit. Ad secundum Castrum *in l. fin. in princ. ff. de verbor. signif.* & alios includuntur. Sanctarellus *tom. 1. qu. 2. nu. 28.* distinguit: Si in constitutione prohibetur aliquid de natura sua malum, includi, si secus, non includi, & constitutionem latam in fauorem animarum, cum sit fauorabilis, debere extendi etiam ad Cardinales.

Cardinales an, & quibus constitutionibus pœnalibus teneantur? Triplex opinio.

Si prima opinio est probabilis, benè docet Germoniùs *de sacr. immunit. lib. 3. cap. 6. num. 56.* & alij, Cardinales non comprehendi sub censuris latis contra transgressores legum pontificiarum, nisi de illis fiat expressa mentio:

&

Digitized by Google

& sic non comprehenderentur in censura contra legentes libros hæreticorum ex 1. *Can. Bull. Can.* quod etiam procedit in tertia sententia; quia legere libros hæreticorum non est naturaliter malum. Sed communis opinio est contraria. Et Filliuc. *tom. 3. tr. 44. c. 3. nu. 79.* ait, comprehendi in Paulina *Ambitiosæ*, quamuis non exprimantur. Vide Azorium *tom. 1. lib. 5. cap. 11. q. 5. &* Baldellum *tom. 1. lib. 5. disp. 42 num. 4. par. 5. tr. 2. res. 16.* & Bonac. *tom. 3. disp. 2. qu. 3. punct. 31. num. 16.* & Dicasti lus *de iust. lib. 2. tract. 1 disputat. 5. dub. 7. num. 236.* asserunt comprehendi in Bulla Greg. XIII. *de datis, & promissis*. Sed licet horum sententia sit tutior, & probabilior, non audeo tamen damnari contrariam, quam tenent Molina, & Nauarrus, tamquam improbabilem. *par. 7. tract. 4. resol. 7.*

Et an teneantur regulis Cancellariæ?

2 Azorius *t. 1. lib. 5. cap. 11. quæst. 5.* & alij tenent cum prima sententia supra allata, quod Cardinales non comprehenduntur in regulis Cancellariæ, quæ sunt odiosæ; cum in illis non exprimantur. Sed Gonzalez *in reg. 8. can. gloss. 24. nu. 15.* tradit, in aliquibus ex dictis regulis includi, & Filliucius *tom. 3. tract. 44. cap. 3. num. 79.* includi in regulis Cancellariæ de vitandi fraude. *par. 5. tr. 2. res. 17.*

Certè non tenentur sententijs suspensionis, & interdicti.

3 Cardinales non includuntur in sententia suspensionis, & interdicti lata à Summo Pontifice. Et hoc ex cap. *quia periculosum, de sentent. excommunicat. in 6.* qui textus, quamuis loquatur tantùm de Episcopis, à DD. tam extenditur etiam ad Cardinales; quia in suis Titulis habent iurisditionem Episcopalem. *par. 5. tract. 2. resolut. 46.* Vnde, & propter eorum dignitatem, priuilegia Episcoporum ferè semper ad ipsos extendi debent. Ita Layman *lib. 1. tract. 5. par. 3. cap. 1. num. 1.* & Manfredus *de Cardin. decis. 214.* ait nominatim, Cardinales gaudere sex priuilegijs Episcoporum expressis in cap. *fin. de priuil. in 6. par. 5. tr. 2. res. 48.*

Nec soluere decimas, quando exiguntur pro bello in infidelis.

4 Cardinales, ait Bellonius *de subsid. Charit. quæst. 66.* teneri ad decimas, quãdo Papa illas exigit in subsidium contra infideles. Quia hæc dispositio, cum sit sit de bona fidei, est fauorabilis, ex cap. *2. de conuers. infid.* ac proindè debet ad Cardinales se extendere. Sed contrarium teneo cum Romano *cons. 493.* Quia Cardinales ex mente multorum relata *num. 1.* non comprehenduntur in generali constitutione papali, nisi exprimantur. Ad argumentum Bellonij respondet Moneta *de dec. c. 9. q. 3. nu. 110. p. 5. tr. 2. res. 68.*

Item non tenentur legi can. (de multa) de non habẽdis pluribus beneficijs.

5 Cardinales non tenentur legibus cap. *de multa, & extrauagant. de præbend.* prohibentibus, duo, aut plura beneficia simul habere, secundum Barbatiam *de Cardin. q. 12. num. 6.* contra Abbatem *in c. bonæ mem. de postul. & alibi*. Quia, cum inuigilent regimini Ecclesiæ vniuersalis, cuicunque Ecclesiæ seruire dicuntur, ac proinde plura beneficia percipere possunt. Et alioqui constitutiones pontificiæ non comprehendunt Cardinales, quando non nominant. Sed, stando etiam in contraria opinione, adsunt multæ causæ, quæ Cardinales excusant à retentione plurium beneficiorum de Summi Pontificis Indulgentia. Nam id ipsis conceditur in *Extrauag. Execrabilis, de præb.* Et prætereà in cap. *multa, de præb.* dicitur, quòd, si quis sit doctrina, fama, industria, & prudentia clarus, cuius diligentia maximè vtilis esse credatur, possunt ei conferri plura beneficia, quia Ecclesia talibus viris indigere videtur: sicut, quia Princeps egregijs, & strenuis militibus indiget, solet eis maiora præbere stipendia. Sanè, ob splendorem, & excellentiam personarum, à rigore legum recedi potest, *l. ad bestias, ff. de pœnis.* Ita Azorius *to. 1. lib. 4. c. 3. q. 4. p. 5. tr. 2. res. 41.*

Et si tenerentur multis de causis dispensari possent.

Cardinales an possint succedere in feudis?

6 Cardinales, secundum Barbatiam *de Card. quæst. 5. num. 13.* non possunt succedere in feudis. Quia in iure circa hoc non inuenitur priuilegium. Sed Germonius *de sacram. imm. lib. 3. cap. 6. num. 66.* ait, posse. Quia alioqui Cardinalatus afferret eis detrimentum. Et ideò Cardinales in tali casu admittuntur ad seruiendum per substitutum, vt docet Iason *lib. 4. cons. 119. part 5. tractat.*

Et sint parentibus ...?

Tract.2.resol.70. Liberantur tamen eo ipso à patria potestate, sicut liberantur consiliarij Regum, & Imperatorum. Ita Cucchus *inst.can.lib.2.tit.4.num.* 87. *par.5.tract.2.resol.32.*

7 Cardinales secundum Viuian. *prax.iurispatr.lib.6.c.10.nu.38.* præsentari possunt ad beneficia iurispatronatus, licèt ex Abbate *in c.Ecclesia vestra, de elect. nu.3.* non possint Episcopi, *p.5.tr.2.res.15.*

An præsentari possint ad beneficia iurispatronatus?

8 Cardinales videntur Barbatiæ *de Cardin. quæst.4.num.7.* non posse de licentia Papæ testari de bonis perceptis ex Cardinalatus ad libitum: quia, quod extranei non præferantur Ecclesiæ, videtur esse de iure diuino, in quo Papa dispensare non potest. Posito autem, quòd possint, hanc potestatem limitanda esse ad benemeritos, vel ad pias causas, seu eleemosynas. Sed Azorius *tom.2.lib.4.tr.3.q.6.* absolutè affirmatiuam sententiam tenet; quia hæc bona non dantur Cardinalibus ratione Ecclesiæ, vel beneficij Ecclesiastici, sed ratione muneris, & officij, quo funguntur apud Papam. Sed in hoc attendenda est consuetudo Romanæ Curiæ, *p.5.tr.2.res.50.* Et quidem Azor. *qu.12.* refert, Papam solere concedere hanc facultatem, etiam in vsu non pios, *Ibid.res.54.* in fine.

Et testari de bonis Cardinalatus ad libitum?

9 Cardinales secundum Iason, non possunt testari more militari, quia hoc priuilegium militibus conceditur, tamquam simplicibus & ignaris in iure, quod in Cardinalibus non procedit. Sed Albanus, & alij docent Cardinales testari posse instar militum. Quodnam sit priuilegium militis in testando, require infra V. *Testamentum n.1.p.6.tr.2.res.15.*

Et more militari?

10 Cardinales habentes à Papa facultatem testandi, censentur dispensari in forma iuris ciuilis, & teneri solùm ad formam iuris canonici. Ita Gemmonius de *Indulgent.Card. §. quod tu Romanum, num.22.* Vnde possunt adhibere duos, aut tres testes iuxtà cap. *cum esset relatum, de testam.* quamuis ius ciuile requirat septem. *p.5 tr.2.res.52.* Quod si condito testamento, non moriuntur, posse iterum testari, ita Azorius *tom.2.lib.4.cap.3.q.10* quia facultas non expirat per primum testamentum, donec testator moriatur; nondum enim est vltima voluntas. Ita ille contra Cucchum, *instit.Canon.lib 2.tit.4.num.90.p.5. tr.2 res.53.* contra quem ait Megalius V. *Cardinalis, num.10.* Cardinales prædictos testari posse post mortem Pontificis à quo licentiam habuerunt. Nam talis facultas conceditur pro tempore mortis ipsius testantis, quando potissimum seruit *p.5.tr.2.res 54.*

Cardinales habentes facultatem testandi, adhibere possunt duos tantum testes.

Et, si condito testamento non moriuntur, iterum testari possunt.

Etiam defuncto Papa, qui dederat facultatem.

11 Cardinales in patrimonialibus diuites, possunt nihilominus viuere de redditibus Ecclesiasticis. Ita Barbatia *de Card. qu.6.* Qui addit, posse, & debere familiam suam honorabilius vestire, quàm Prælati inferiores. Et benè etiam ait Gemmonius *de sacr.immunit.lib.3.cap.6.num.71.* mirum non esse, quod ad tantam dignitatis amplitudinem, grauitatem, & auctoritatem retinendam, vario; & sumptuoso ornatu in vestibus, familia, ædibus, vti eos oporteat *p.5.tr.2.res.38.*

Cardinales diuites de bonis paternis, possunt nihilominus viuere de redditibus Ecclesiasticis.

12 Cardinales possunt habere priuatum carcerem ad familiares coercendos, quia habent facultatem illos iudicandi priuatiuè quoad alios. Et hoc ex consuetudine, vt aiunt Clarus *prax. lib.5. §.fin. qu.66. num.* 32. Pereira *de manu Reg.tom 1.c 10.n.13* & alij, contra Bonac. *tom.3.disp.1.qu.16.punct.3.nu.7.* Nam alioqui priuatum carcerem tenens punitur pœna capitis. Item Cardinales possunt habere familiam armatam. Ita Iacobatius *de Concil lib 1.fol 38. colum.1: litt.B.p 5 tr.2.res.25.*

Cardinales habere possunt priuatum carcerem pro familiaribus.

Et familiam armatam.

13 Cardinales possunt sibi eligere confessarium pro se, & familia; vel ex *cap fin.de pœn.& remiss* vel ex consuetudine. Ita Ochagauia *de Sacr.tr 2 qu. 36. nu 15* Neque talis facultas expirauit per Tridentinum, vt tenet Azorius *tom.2 lib 4 c.3 qu.16.* Nam Naldus *summ V.Cardinalis, nu.8.* & alij, eam ipsis tribuunt post illud. Et declaratio Cardinalium, quam citat Azorius, non est authentica. Idem posse eorum familiares de eorum licentia; dicemus infra

Item possunt sibi eligere confessariũ pro se, & familia:

Etiam post Tridentinum.

V Car-

Non possunt audire confessiones sæcularium ab licentia Episcopi.

V. *Cardinalium familiares*, *num.* 1. *p.* 5. *tr.* 2. *resol.* 10. *p.* 11. *tract.* 4. *resolut.* 13. idem possunt reges & Imperatores ait Less. *ibid. qu.* 3. etiam Episcopi ibidem. & an possunt audire confessiones sæcularium absque licentia Episcopi. Hurtad. affirmat. Diana non ad cogitandum relinquit, quia si hoc esset verum magnam perturbationem aberret in Ecclesiastica Hierarchia. *p.* 11. *tr.* 4. *resol.* 13.

Et celebrare in itinere vel celebrare facere cũ altari portatili.

Et concedere Indulgentiam 100. dierum.

14 Cardinales possunt in itinere celebrare, & celebrari facere cum altari portatili; & ante auroram vel post meridiem. Ità Sotus *in* 4. *dist.* 13. *qu.* 2. *art.* 2. & Alzedo *de præst. Episc. p.* 2. *c.* 13. *nu.* 13. *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 77. Item concedere possunt Indulgentiam 100. dierum. Ita Præpositus in 3. *p. q.* 14. *dub.* 4. *nu.* 38. Puto autem, id habere ex consuetudine, vt ait Nauarr. *notab.* 21. quæ secundum Villalobos, *t.* 1. *tr.* 26. *diff.* 5. *n.* 10. confert potestatem etiam ad Indulgentias, vel ex tacita licentia Summi Pontificis, vt tenet Duuallius in *p.* 2. *de Indulg. qu. vnica artic.* 9. *concl.* 4. *p.* 5. *tr.* 2. *resol.* 6.

Cardinales non possunt ingredi monasteria monialiũ vltra casus necessarios.

15 Cardinales ante Bullam Greg. XIII. ingredi poterant Monasteria Monialium, secundùm Campanili *diu. iur. can. rubric.* 12. *cap.* 17. *num.* 39. Sed hodie hæc opinio non subsistit: quia in Bulla expressè prohibentur vltra casus necessarios. *part.* 5. *tr.* 2. *resol.* 10.

Cardinales nõ tenentur impedire promotionem minus digni ad Episcopatum.

16 Cardinales secundum Paleottum *de sacro Consist. part.* 4. *quæst.* 1. non tenentur impedire nominatum à Pontifice pro Episcopo, si alium digniorem arbitrentur; quia ad eorum officium non pertinet, aliquem ad Episcopatum propriè admittere, sed tantùm, cùm à Papa requiruntur, & consuluntur, fidele responsum præstare, tamquam Consiliarij per *c. fundamenta*, §. *decet*, *de elect. in* 6. *p.* 5. *t.* 2. *res.* 21.

Nec tenẽtur semper in Consistorio veritatem profiteri.

17 Cardinalem ait Albanus *de Cardin. quæst.* 10. semper, & in quocunque casu veritatem in Consistorio profiteri debere: quia collegiales, in his, quæ ad vniuersale commodum pertinent, ex vi officij sui tacere non possunt, ex *cap. de his, quæ fiunt à maior. part. cap.* quod si in Collegijs simplicibus verum est, multò magis procedit in hoc Senatu, qui longè maioris est ponderis: quia minus peccatum, & minor pœna: maior est in maiore ex glos. in *cap.* 2. *ver. Sacerdotales de off. deleg. in* 6. Neque obstat, quod si maior Collegij pars contrarium approbat, vana foret Oratio. Nam confidere debet, quod, inuictè veritatem proferens, alios quoque in suam sententiam trahet. Veritas enim omnia vincit, *cap. consuetudo* 8. *distinct.* Sed placet in hac re distinguere cum Azorio *t.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæst.* 17. Vel id, quod in Consistorio proponitur, & certò, & euidenter contra commune bonum Ecclesiæ, & tunc tenetur veritatem dicere, quamuis ouium pariat. Aut res est dubia, & tunc, si contrariam sententiam consuluisset maior pars, & ipse aut certò, aut saltem bona fide, intelligat, suam sententiam nil profuturam, potest tacere: quia in dubijs aliorum consilium prudenter sequuntur. *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 49.

Nisi determinandum esset contra commune bonum Ecclesiæ.

Vel in dubio de hoc maior pars non cõsuluisset oppositum.

Cardinal. habent ius præsentiæ, & iudicij in Concilij, quamuis non Episcopi.

18 Cardinales habent ius præsentiæ, & iudicij in Concilijs, quamuis non sint Episcopi. Ita Alaua *de Concil. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 2. ex DD. communi. Primò, quia habentur tamquam Senatores, Consules, & Patritij Vrbis. Secundò, quia in suis Titulis habent iurisdictionem Episcopalem. Tertiò, quia sicut Episcopi, Apostolorum loco succedunt, assistentes Pontifici, vt illi Christo. Vide Turrecrematam apud Perez *in Pentateuch. tr.* 3. *dub* 3. *cap.* 8. Quartò, quia sunt peculiares Papæ Consiliarij, assessores, & cooperatores, ex Bonifac. VIII. Quintò, quia sunt Papæ specialia membra, ipsique inuiscerati. Et tandem, quia, vt ait Hostiensis, maior vnio, & identitas est inter Cardinales, & Papam, quàm inter Papam, & Episcopos.

Possuntque in extrema necessitate Concilium congregare.

Quod foret quidem magnæ auctoritatis, & venerabile.

Non tamen legitimum & perfectum.

Neque obstat, quod eorum iurisdictio non excedas limites Ecclesiæ titularis. Nam suis consilijs toti Ecclesiæ consulunt, & prospiciunt: vnde Ecclesiæ Cardinales dicti sunt. Vide Lotherium *de benef. tom.* 1. *lib.* 1. *qu.* 8. *nu.* 49. & Turrecrematam. *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 3.

19 Cardinales in aliquo casu possunt secundum Albanum *de Cardin. qu.* 42.

pr...

priuil. 14. conuocare Concilium. Sed hoc procedit in extrema necessitate, maximè totius communitatis, quæ esset potior omni iure positiuo. Et tunc tale Concilium esset quidem venerabile, & magnæ auctoritatis, vt potè iure congregatum ad subueniendum extremæ necessitati Ecclesiæ: non tamen legitimum, & perfectum; Nam legitimatio Concilij generalis est propria Summi Pontificis, etiam in casu, quo in Concilio agendum esset de ipsius Papæ incapacitate, ex *cap. Concilia, distinct.* 17. Ita Perez *Pentateuch. fid. tract. de Concil. c.* 8. *par.* 5. *tr.* 2. *resol.* 62.

Mortuo autem Papa non possunt leges condere & alia iurisdictionalia facere.

20 Cardinales secundum Henriquez *lib.* 15. *cap.* 18. *num.* 2. mortuo Papa, possunt leges condere, & alia iurisdictionalia facere. Nam Sedes Apostolica numquam moritur, *can. liberti* 12. *q.* 2. *ca. si gratiosa de rescrip. in* 6. cum semper retineat proprium Ecclesiæ caput, qui est Christus. Vnde mortuo eius Vicario, vniuersa iurisdictio manebit apud Cardinales, sicùt mortuo Prælato, iurisdictio manet penes collegium, *ca. his, qui de maior. & obed.* Sed contrarium dicendum est cum Abbate *in c. cum te, n.* 12. alijs ex *Clem. ne Romani, de elect.* Nam vbi permittuntur solum Cardinalibus, in tali casu, quæ conceduntur, in cap. *vbi periculum de elect. in* 6. quæ scilicet, pertinent ad electionem Pontificis ad defensionem Ecclesiæ, & imminentibus periculis obuiandum, & quod in reliquis non se intromittant. Item ex Constit. Pij V. quæ incipit. *In eligendis.* Sed ex prædicta Clementina apparet, quòd Cardinales, mortuo Papa, possunt primò facere prouisiones, & ordinationes necessarias pro conseruatione alicuius loci, aut iurisdictionis Ecclesiæ periclitantis, aut omnes, aut duæ partes ex tribus. Secundò, excommunicare, & alias pœnas, quascunque imponere ad coercenda flagitia, & seditiones, ac seruanda quiete. Et ad eumdem finem confirmare, mutare, & de nouo eligere, & creare quoscumque officiales, etiam Gubernatorem Vrbis. Tertiò, administratores deputare, vt electio facilius expediatur. Quartò, declarare Papam intrusum, illumque iudicare, dum vacant electioni legitimæ, & similia, quæ ad electionis negotium pertinent. Ita Lauorius *variar. elucubrat. tit.* 3. *c.* 3. *nu.* 27. Item non videtur eis prohibitum dare Reuerendas, Sede vacante, quia Tridentinum in iurisdictionem Sedis vacantis non videtur limitare. Ita Sanchez *opusc. t.* 2. *l.* 7. *c.* 1. *dub* 20. *nu.* 39. *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 9.

Nisi quædam expressa in Clem. (Ne Romani de elect.)

Et dare Reuerendas.

21 Cardinali aliquid testanti in præiudicium tertij non esse adhibendam fidem, ait Gloritius *resp.* 12. *num.* 84. Sed quidquid sit de iure, Decius *in c. constitutus, num.* 9. *de appell.* & alij testantur de consuetudine Romanæ Curiæ, credendum esse. Vnde Farinacium, *quæst.* 63. *a num.* 58. & Decisionem Rotæ coram Reuer. Patre Domino Damasceno die 5. Mart. 1618. aut posthumas Farin. *tom.* 1. *decis.* 133. *part.* 1. *num.* 1. *decis.* 142. *& decis.* 293. *part.* 2. *numero* 1. *& tom.* 2. *decis.* 630. & alias apud eundem. Laudensis *de Cardin. q.* 56. ait, quòd testimonio Cardinalium creditur sine iuramento. Et Manfredus *de Cardin. decis.* 158. quod ei credendum sit de facto à Papa viuæ vocis oraculo. *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 31.

Cardinali an credendum sit testanti in præiudicium tertij? Et an requiratur iuramentum?

22 Cardinali confirmanti statutum de speciali mandato Sedis Apostolicæ creditur. Ita Sacra Rota apud Farinac. *par.* 2. *dec.* 330. *num.* 1. Et Cardinali asserenti se esse Legatum, creditur circa ordinariam potestatem, etiam si litteras non exhibeat. Ita Barbosa *collect. in C. tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 15. *num.* 5. *tr.* 2. *res.* 31. in fine. Cardinales de facto proprio deponentes faciunt plusquam semiplenam probationem. Ita Sacra Rota coram Coccino, *dec.* 19. *num.* 1. Et testantes ad fauorem, familiarem, faciunt magnum adminiculum. Ita etiam Sacra Rota apud Farinacium, *tom* 4. *dec.* 556. *num.* 9. Et multa fides tribuitur fidei simplici, & extra iudiciali Cardinalium sine iuramento, quamuis non plenè concludat. Ita etiam Rota coram eodem Coccino *dec.* 4. *num.* 3. *p.* 5. *tr.* 2 *res.* 93.

Credendum esse Cardinali confirmanti statutum de speciali Papæ mandato.

Et si deponit in facto proprio facit plusquam semiplena probatione.

23 Declarationes Cardinalium secundum Salaz. *de legib. tract.* 14. *disputat.* 21. *se-*

An Declarationes Cardinaliũ habeant vim legis? Variæ opiniones.

21. *sectio*. 12. & alios, habent vim legis, & faciunt probationem necessariam, ac si essent Pontificis responsa; quia Cardinales habent auctoritatem à Papa declarandi, interpretandi, & respondendi, vt habetur in Bulla Sixti V. *Septima in p. 2. Bullarij*. Et super dictas declarationes Papa statim dat breue, & Auditor Cameræ monitorium in executionem ipsarum, easque Rota sine vlla controuersia recipit, amplectitur. Et tandem ita ipsa Sacra Congregatio declarauit cuidam Abbatissæ Missanensi apud Garziam *de benefi.tom.1.in præfat*. Villalobos *in tom. 1. tract. 2. dub. 7. nu. 5.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 7. §. 7. num.* 28. & alij id negant. Quia de ratione legis est, vt promulgetur, dictæ verò declarationes numquam promulgatæ fuerunt de mandato Pontificis. Neque dicas, declarationes non concedere nouum ius, sed antiquum declarare, ac proinde non egere promulgatione. Nam in dubijs sunt veluti nouæ leges. Ochagauia *de Sacram. tract. 2. quæst. 40. num.* 10. & Torreblanca *pract. iur. Eccl. lib. 14. cap. 3. num.* 19. aiunt; habere vim legis, si habeant has conditiones. Prima, vt pronuncientur, consulto Romano Pontifice. Secunda, vt sint solæ declarationes, & interpretationes, minimè autem dispensationes, restrictiones, &c. Tertia, vt exhibeantur in forma authentica solito sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, ac Congregationis Secretarij. *par. 5. tract. 2. resolut.* 96. Quod vltimum requiritur ex declaratione ipsius Sacr. Congregat. vt faciant fidem. *part. 5. tr. 2. resol.* 12. † Sed in *par. 1. tract.* 10. *res.* 29. adhæserat opinionis Villalobos. † Sed tu inter discrepantes DD. susequere illam sententiam quæ magis auctoritate S. Congregationis fauet *p.* 11. *tr.* 2. *res.* 42. idem dicendum est, *de resolut.* 43. *tract.* 8. Ex his, ait Merolla *tom. 2. disput. 4. cap. 4. dub. 12. num.* 175. quòd si adsint duæ declarationes contrariæ de eodem articulo, si vtraq. facta est consulto Papa, standum est secundæ; quia se habent, ac si ab eodem Papa emanassent, in quo casu secunda abrogaret primam: si verò tantùm altera est facta est de consensu Pontificis, illi standum est: si tandem neutra, libitum erit cuique, sequi, quam maluerit, sicut si essent duæ opiniones probabiles, *to.* 96. *citat.* in fine.

Corollarium.

Causæ Cardinalium decidendæ per Papã.

Et in dubijs stãdum pro Cardinali.

24 Lites, & causæ vertentes inter Cardinales, decidendæ sunt per Papam, priuatiuè quoad alios, appellatione remota, ex Bulla Pij Quarti *sub die 9. Ianuarij* 1556. Ita Barbosa *de iur. Eccles. lib. 1. num. 79. par. 5. tract. 2. res.* 23. Si verò causa vertatur inter Cardinalem, & alium, & iura sint ambigua, sententia ferenda est in fauorem Cardinalis. Ita Cucchus *tit. 4. lib. 2. nu.* 104. *p. 5. tr. 2. res.* 78.

Quot testes requirantur ad damnandum Cardinalem?

25 In causis Cardinalium eorum familiares sunt testes idonei. Vnde infra V. *Cardinalium familiares, num.* 4. Et Cardinales quidem Episcopi non possint damnari, nisi conuicti fuerint per 72. testes, Presbyteri non nisi per 74. & Diaconi per 27. ex cap. *Præsul. 2. quæst.* 4. Ita Lorichius *thes. Theol. V. Cardin. §.* 10. & alij licèt obseruent, id non esse in praxi, quando Papa contra eos procedit. Non posse autem damnari de delictis ante Cardinalatum commissis, asserit Barbosa *de Cardin. q.* 11. *nu.* 210. quamuis contrarium videatur tenere Laudensis *de Cardin. q.* 72. An Papa in puniendo Cardinales, teneatur adhibere collegium, vt simul cognoscat, & iudicet? Negat Clarus *prax. crim. q.* 35. *nu.* 12 *p. 5. tr. 2. res.* 24.

An puniri possint pro delicto ante Cardinalatum cõmisso? Et concurrere debeat Collegium?

Quas pœnas Inat Cardinalẽ offendens.

26 Offendentes Cardinales an incurrant in excommunicationem Bullæ Cœnæ, in committant crimen læsæ maiestatis, & aliqua huiusmodi, vide sub V. *Bulla Cœna, a nu.* 10.

Cardinalis iudex an recusari possit?

27 Cardinales, si sint iudices delegati, an possint recusari vt suspecti, & an à sententia Cardinalium liceat appellare, vide V. *Appellatio, a num.* 6.

Cardinales non possint sanguinem mittere sine licentia Papæ.

28 Cardinales infirmi non possunt sanguinis missionem pati, sine expressa licentia Summi Pontificis, vbi commodè haberi potest. Ita Perez *Pentateuch. fid. tr. 3. dub. 3. c. 8. nu.* 81. & alij. Idque propterea, vt puto, quia sunt ipsi Papæ inuiscerati. *par. 5. tr. 2. resolut.* 33. in fine.

29 Car-

29 Cardinales tempore Pontiani Pontificis fuerunt 236. vt testatur Laudensis *de Card. q.* 2. Sixtus V. stabiliuit, eorum numerum esse septuagenarium. Imò hunc numerum, non solum non esse transiliendum, sed neque æquandum, vbi pauciores sufficiunt obseruate: verbis Pontificis Paleotius *de Sacr. Consist. p.* 4. *q.* 1. Rationem huius numeri inuenies apud. Illesphonsum de Lara *vit. hom. c.* 29. *nu.* 20 *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 12. Cardinales. Debent esse septuaginta.

30 Cardinales ex omni natione sunt eligendi, vt tradit Sixtus V. in Constit. *Postquam.* Ratio est, vt ait Cucchus *instit. can. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 112. quia vnaquæque natio suum debet habere patrem tutelarem, qui linguæ, morum, & negotiorum peritus, in rebus contingentibus imploratus subsidium ferat. Notat autem Garzias *de nobil. Hispan. gloss.* 48. §. 3. *nu.* 54. ex D. Anton. Cardinales conuenientius assumi de terris Ecclesiæ, quia sunt liberiores in ferendo suffragio *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 18. Ex omni natione.

31 Cardinales Presbyteri de iure ordinario secundum Manfredum *de Cardin. decis.* 241. debent esse illius ætatis, quæ requiritur in Episcopis. Hæc autem ex cap. *cum in cunctis, de elect.* est triginta annorum. Diaconi verò ex constitut. Sixti V debent esse ætatis 22. annorum, ita vt infra annum Ordinem Diaconatus sumere possint. Cæterùm Summus Pontifex potest creare Cardinales minores ætate, vt experimur, & probat Paleottus *de Sacro Consist. p.* 3. *q.* 4. Nam ex Platena apud Mosconium *de maiest. milit. Eccl. lib.* 5. *p.* 1. *c.* 6. Greg. XI. minor 10. annis fuit ad Cardinalatum assumptus. Et ex Henriq. *lib.* 10. *c.* 27. *nu.* 4. Papa nouiter electus creat im Cardinalem cognatum, quamuis minorem, & alios, quorum insignem nobilitatem, & indolem iudicat Ecclesiæ profuturam. *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 19. Et presbyteris quidē annorum triginta. Diaconi verò viginti duorum. Potest tamen in ætate Pontifex dispensare.

CARDINALES.

In eligendo Pontificem.

32 Electio Pontificis secundum aliquos tunc spectat ad Cardinales, quando Sedes vacaret per obitum, vel renunciationem: si verò vacaret, quia in Concilio Papa depræhensus in hæresi deponeretur, aut eius electio irrita declaretur, tunc spectaret ad Concilium. Quia cui data est potestas auferendi, videtur data facultas etiam conferendi ex lege *nemo, qui condemnare, ff. de regulis iuris in* 6. Et præterea quia ideo electio Papæ deuoluta fuit ad Cardinales, quia difficile erat singulis vicibus conuocare Concilium, quæ ratio cessat conuocato Concilio. Vide Cucchum *instit. can. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 30. Sed magis placet opinio Albani *de Cardin. quæst.* 35. quòd electio Pontificis in nullo casu pertineat ad Concilium: Nam vbi iura non distinguunt, neque nos debemus distinguere. Neque potest Concilium hanc facultatem à Cardinalibus auferre sine consensu Summi Pontificis, quia à Summo Pontifice illam habuerunt consentiente Concilio, vt patet in cap. *licet*, & in cap. *vbi periculum, de elect. in* 6. Posset tamen ex iusta causa ad tempus auferre, si nimirum Pontifex ob hæresim esset depositus, & Cardinales essent criminis participes, vel aliter suspecti, aut crederet oriturum schisma, aut magnam Ecclesiasticæ pacis perturbationem *part.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 73. Electio Papæ semper spectat ad Cardinales. Et nunquam ad Concilium, Nec concilium potest hanc facultatem à Cardinalibus auferre, Sed tantum ad tempus differre ex iusta causa.

33 Dubitabatur olim, an Cardinales, quibus galerus, & Cardinalatus insignia tradita non sint, aut non clausum sit os vel clausum quidem fuerint, sed non apertum, in electione Pontificis suffragium habeant. Sed hodie opinionem affirmatiuam declarauit Pius V. suo peculiari decreto *die* 26. *Ianuarij* 1571. vt obseruat Lauorius *tit.* 3 *c.* 3 *nu.* 16. & Greg. XV. in Bulla *de cæremonialis, Idus Martij* 1622. *p.* 5 *tr.* 2. *res* 74. Habent autem suffragium, etiam si insignia non habuerint.

34 † Mor-

Cum campfatius differt soluere, probabile est campsorem posse adijcere prouisiones sorti principali.

9 Quando campfatius differt solutionem prouisionis, probabilis est sententia Lessij *lib.2.cap.23.dub.6.numero* 85. contra Narbonam in 3 *par. Recopilac.libro* 5. *tit*.18. *l*.13.*gloss*.2. *numero* 32. quod possit campsor illas adijcere sorti principali, & cambium augere. Quia campsores moraliter certi sunt, se illud lucrum potuisse statim ad cambium dare, & per illud lucrari, quod lucrum iam cessat. Sed Scortia *in Bull. Pontif. epit*.107. *theorem*.289. id concedit, quia recambium est nouus contractus emptionis, & venditionis. *p*.1. *tr*.8. *resol*. 11.

Quam non tenetur campsor acceptare sine prouisionibus.

10 Potest licitè campsor non acceptare solutionem sortis, nisi simul soluatur interesse. Et sic, si cui debentur decem pro sorte, & tria pro interesse, si tria soluantur, non tenetur illa minuere de sorte, sed potest accipere pro interesse. Rationes huius sententiæ inuenies apud Malderum in 2.2 *trac*.5 *cap*.4.*dub*.10. *p*.1.*tr*.8. *resol*.12.

Campsor, qui bona fide dat pecuniã Panormi soluendã Messanæ, putans, campsarium. Se illam Messanę habere, potest nihilominus certior factus ordinarium lucrum accipere.

11 Probabile est, campsorem, qui bona fide dedit pecuniam ad cambium Petro soluendam Messanæ, existimans, ipsum habere in tali loco pecuniam, si comperiat postea non habere, non posse ordinarium lucrum ab illo exigere, sed tantùm damnum emergens, aut lucrum cessans. Quia Petrus fictè, & sine animo obligandi promisit, & sic non tenetur ad aliud. Ita Salas *de camb. dub*. 15.*nu*.2. Sed contraria sententia Molinæ *de iustit. tom*.2. *tract*.2. *disp*.404.*num*. 7. est probabilior. Quia, cum campsor bona fide contractum ex parte sua impleuerit, tenetur quoque Petrus ex parte sua implere, quantum potest; vel soluere quantum campsori interest eum impleri: alioqui contractus semper paterent fraudibus. *p*.1. *tr*.8. *ref*.14.

Pactum de certo interesse in cambijs soluendis, si iustum sit, tenet in conscientia.

12 Pius V. in Bulla prohibet pactum de certo ac determinato interesse in cambijs à principio. Sed, quia hæc prohibitio fundatur in præsumptione fraudis vsurariæ, si tale pactum fiat, tenet in conscientia, dummodo moraliter constet, iustum esse. Ita Lessius *lib*.2.*cap*.23.*dub*.11.*num*.90. contra Filliucium *tom*.2.*tr*.35.*par*.2.*c*.7.*n*.424. Neque in hoc casu campsor peccat. Quia, cessante fraude, quam dicta Bulla præsumit, etiam in particulari, cessat prohibitio. Ita Granado *in p*.2. *contr*.7.*par*.2.*tr*.3.*disp*.15.*sect*.2. contra Rebellium *p*.2.*lib*.11. *q*.3.*nu*.5.*p*.1.*tr*.8. *ref*.15.

13 Probabile est cambium esse licitum, quod dirigitur ad locum vbi campsarius nec vllam pecuniam, nec fidem, nec respondentem aut procuratorem habet, sed campsor suum factorem, qui pro illo respondeat, & soluat ex pecunijs ipsiusmet campsoris, & postea eandem pecuniam per aliud cambium remittat, vt ita fiat solutio vtriusque cambij, & interesse in loco, vbi primo fuit accepta; sed si curiosus sis amice Lector lege totam resolutionem, *part*.9. *tract*.8.*resol*.67.

Possunt vendi carius merces expectata pecunia.

14 Possunt vendi merces pecunia expectata carius, si vendantur numerata pecunia, computans prudenter expensis, & alijs ad imponendum de nouo pretium contra Roccafull. qui putat in eo casu pretium crescere ratione solius dilatæ solutionis, quod negatur, sed crescit ratione multitudinis ereptorum, qui carius emant pecunia expectata, quam numerata. Molina, & alij. *parte* 10. *tract*. 12. *resolut*. 28. ex hoc dico cambium vocatur (*sopra di se con la ricorsa*) esse licitum Sà, & alij, *ibidem* §. *itaque ex his*.

Licitum est cambiũ cum ricorsa.

CAPELLANVS.

1 AN Clericus in minoribus possit esse Capellanus, vide V. *Beneficium*, *numer*.18.19. An possit disponere de bonis Capellaniæ ad libitum, vide V. *Eleemosyna*, *num*. 18. An possit aliquo die infrà annum non celebrare

pro

Digitized by Google

pro fundatore, sed pro seipso, & quid si ægrotet. Et an celebrare possit per alium. Vide V. *Missarum, num.* 13.

2 Capellanus celebrare quotidie obligatus, & de cuius fundatione nullo modo constat, sed solum de celebratione quotidiana in tali Ecclesia, vel Altari cum stipendio conuenienti, supradictum Capellanum teneri applicare valorem Missæ pro anima fundatoris Capellaniæ, *p.* 9. *tract.* 8. *res.* 58. §. *Vnde ex his*, in fine. Capellanus tenetur applicare sacrificium pro anima fundatoris.

3 Capellanus habens capellaniam cuius fructus, dempta eleemosyna promissis ad quas tenetur, quando non suppeditant tertiam partem mediocris substentationis cuiuscumque vulgaris non tenetur ad horas Canonicas, sed supplere debet oratione, vel quid simile, *p.* 9. *tr.* 6. *res.* 8. Oratione vel alia opera tenetur supplere.

CAPITVLVM.

Sede Vacante.

1 Capitulum Sede Vacante succedit in omnibus pertinētibus ad iurisdictionem Episcopi, tàm in spiritualibus, quàm in temporalibus, non autem in collatione beneficiorum. *p.* 8. *tr.* 4. *res.* 1. Capitulum Sede vacante succedit in omnibus, quæ Episcopi sunt.

2 Capitulum non succedit in iurisdictionem delegatam Episcopo communis Doct. & ex stylo Curiæ Roman. quæ nunquam dirigit dispensationes matrimoniales Cap. Sed. Vac. quamuis petatur, sed Episcopis viciniioribus. *ibidem resolut.* 2.

3 Capit. succedit in iurisdictione ordinaria, & etiam voluntaria Episcopi, *ibid. res.* 3. non solùm in eius morte sed in depositione succedit, in translatione ad aliam Ecclesiam, in captiuitate infidelium, quia seruitus dicitur Mors. Si Episcopus esset in remotis partibus, & moriatur eius Vicarius, cum absentia æquiparatur morti, vel eius præsentia in breui haberi non poterit, *ibid. resol.* 4. potest etiam dispensare super interstitiis quocumque tempore infra annum, & idem potest eius Vicarius. Machad. & alij, *ibid. res.* 5. potest dispensare cum illegitimis ad ordines Minores, & beneficium simplex, non autem eius Vicarius, nisi de speciali licentia capituli, *ibid. res.* 6. Succedit in iurisdictione etiam voluntaria. In absentia captiuitate, &c. Dispensat cum illegitimis.

4 Potest dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus, non solum de iurisdictione ordinaria, & de iure communi generali, verum etiam de iure speciali gratioso, vel priuilegio, & hoc non de illo, quod est perpetuum, cum dat iurisdictionem ordinariam, nec concesso per decretum commune, quia per hoc potest dispensare, vel de commissione Pontificis coram Doct. *ibidem resol.* 7. Dispensat in omnibus, in quibus potest Episcopus.

5 Capitulum non potest absoluere ab Hæresi occulta, cùm adempta fuit talis facultas Episcopis per Bullam Cœnæ, & quamquam illis non sit derogata, non tamen competit Capitulo, *ibidem resolut.* 8. casu necessitatis potest dispensare in casibus Pontificijs, quando facilè Pontificem adire non potest, vel nuntium Apostolicum, *ibid. resol.* 9. Non potest tamen iudicare in causis pertinentibus ad Episcopum, tametsi succedat in exercitio iurisdictionis Episcopalis, nec etiam de rebus attinentibus ad iurisdictionem Episcopalem, sed attendendus est successor. *resol.* 10. Absoluere nō potest ab hæresi occulta, potest in necessitate dispensare in casibus Pontificijs. Attendendus est successor.

6 Vicarius, seu Prouisor Episcopi, & Cap. Sed. Vac. possunt ferre censuras cum sit idem Tribunal Vicarij, & Episcopi, potest etiam ponere interdictum tā locale, quam personale, & cum hoc potest Papa possunt Episcopi, & alij habentes potestatem Episcopalem sic etiam Cap. S. V. *res.* 11. Potest interdicere.

7 Potest Capitulum S. V. absoluere ab excommunicatione tam à iure quam Potest corrigere, & alia facere.

Digitized by Google

ab homine, & pro percussione Clerici de qua potest Episcopus; Potest punire, deponere, suspendere, & priuare beneficijs, & alia facere pertinentia ad correctionem, & etiam spectantia ad iurisdictionem Episcopi; similiter deputare Pœnitentiarios ad has censuras absoluendas, & alios casus, & Censuras Episcopos reseruatas. Azor. *ibid. res.* 12.

Visitare Diœcesi.

7 Potest Capitulum Sed. Vac. visitare Diœcesim non solum quoad generalia verum etiam particularia criminia sub orta præcedenti diffamatione, saluo quod habeatur pro certo breuiter futurum esse nouum Episcopum, hoc limitatur à Rodriquez & alijs, similiter potest syndicare Vicarium defuncti Episcopi, sed in hoc seruanda est Prouinciæ consuetudo. Solerz, *ibidem resol.* 14.

Non autem Monasteria exempta.

8 Non potest Capitulum visitare Monasteria Monialium exempta nisi in casibus necessitatis, quando prouisio non potest dilatari nec prolungari, in quibus potest Episcopus, & etiam egrediendi è Monasterio sub recto immediatè Apostolicæ Sedi, Moniales in casibus permissis à Pio V. Sanchez. *resolut.* 14.

Potest visitari ab Episcopo futuro, punire Vicarium, & alios officiales à se factos, & alia facere.

9 Episcopi superueniens potest visitare Capitulum Sed. Vac. eiusquo Vicarium syndicare, & compellere, & si delinquens reperiatur illum punire. Idem Cap. potest eius Vicarium punire post remotionem ab officio, & alios officiales à se factos, absque tamen præiudicio futuri Episcopi, quia eos potest punire, & syndicare, quamuis à Capitulo fuerint absoluti, *res.* 15.

Potest cognoscere causas sæculares Episcopo debitas.

10 Cap. Sed. Vacan. potest exercere suam iurisdictionem tam in personas Ecclesiasticas, quam sæculares quando Episcopus habet hanc potestatem in sæculares, vt possit cognoscere causas motas inter sæculares suæ Diœcesis. Merolla in criminalibus verò, &c. in regularitatem per alios exercere faciat *Capit. final. ne Cleric. resolut.* 16. & Potest concedere monitoria ad reuelandum deperdita, vel scripturas sub pœna excommunicationis, cum hæc potestas competit Episcopo de iure ordinario, *resolut.* 17. quod competit Episcopo non solum de iure, sed de consuetudine competit, & Capitulo Sed. Vac. *resolut.* 18.

Et ferre censuras propter deperdita.

Aggratiare potest.

11 Capitulum potest facere gratiam, cum sit de iurisdictionis ordinariæ facultate Episcopi siue iurisdictio sit contentiosa, vel voluntaria potest etiam dispensare, & remittere pœnas posita per Episcopum mortuum. Vulpe. *resolut.* 19. Potest etiam condere leges pro bona per vrbanatione Ecclesiæ Granatus, & alij, *p.* 11. *tr.* 3. *r.* 24. hoc potest capitulum Ecclesiæ cathedralis. *ibid.*

Cognoscit in prima instantia causas.

12 Potest Capitulum concedere licentiam clerico transeundi ad dignitatem Ecclesiasticam extra Diœcesim cum hæc non sit alienatio bonorum Episcopi, sed personæ Molina. *resol.* 20. Potest cognoscere causas in prima instantia, ita vt non possit alius iudex Rom. Curiæ cognoscere eas in prima instantia, nec monitoria concedere ad extrahendas partes à suis domicilijs, quia Cap. succedit in iurisdictione ordinaria in omnibus decretis, & dispositionibus loquentibus de ordinarijs. Thom. Sanch. *res.* 21.

Causas matrimoniales.

Facta à Cap. possunt reuocari ab Episcopo.

13 Capit. Sed. Vacant. potest cognoscere causas matrimoniales in quibus potest Episcopus, cum non sit illi inferior, sed par potest, & statuta obligantia totam Diœcesim, & habeant vim obligandi in perpetuum, etiam tempore Episcoporum successorum in Episcopatu, sicut potest facere Episcopus, sed successor potest ea reuocare sicut potest facta ab antecessore, sic etiam statutum factum à prædecessore in præiudicium successoris, est nullum. Molina *res.* 22.

Absolui à iuramento, & compelli executores testamentorum, & alia facere.

14 Potest Capit. S. V. absoluere à iuramento, cum sit de iure ordinario Episcopi, *resolut.* 23. Potest compellere executores testamentorum, etiam contra negligentes procedere ad executionem illorum infra annum. Meroll. potest eligere pauperes in quorum vsibus sunt relicta legata. vt distribuantur, quando non

do non sunt dati executores vltimæ voluntatis, vel non curantes exequi, potest diem executionis prorogare, compellere Religiosos executores piarum causarum ad reddendas rationes; valet etiam Capit. Sed Vac. hæreditatem legatum adire quam tamen si Episcopus damnosam Ecclesiæ inuenerit beneficio restitutionis in integrum repudiabit, & eadem ratione potest transigere, & compromissum facere. Azor. *resol.* 24.

15 Non potest Cap. Sed. V. collationem facere præbendarum, aut beneficiorum eo tempore vacantia, cum sit ius ex consuetudine, vel ex priuilegio solis Episcopis concessum, vel eorum Vicarijs, quibus Episcopi id simpliciter concesserint, & eadem ratione, non succedit capitulum in præsentatione sui electione spectante ad Episcopum, sed hoc intelligendum est de collationibus liberis, & merè voluntarijs, non de necessarijs, & debitis, quæ magis confirmationes, vel institutiones dicuntur, quales sunt omnes, quæ in Indiarum Ecclesijs fiunt, ad Regis nostri tamquam earum patroni, præsentationem; eas enim Cap. Sed. Vac. vel per seipsum, vel per Vicarium ad hoc nominatum benefacere potest, & œconomum illis præfigere, & quando collatio pertinet ad Episcopum, & Capitulum tunc Sed. Vac. potest illud conferre, & illius resignationem recipere, sic etiam succedit in potestate præsentandi, vel eligendi ad aliquod beneficium quoties ad vtrumque spectaret electio, vel præsentatio; potest similiter electos confirmare, & instituere præsentatos à patronis, sic etiam quando electio spectaret ad capitulum, & confirmatio ad Episcopum, Cap. Sed. Vac. duplici iure fungetur, quia eligit iure capitulari, & confirmabit iure Episcopali, *ibid. resol.* 25.

Prohibetur collatio præbendarum a præsentatio ad beneficia.

Multa circa beneficia spectantia.

16 Capitulum Sed. Vac. eas solas collationes necessarias facere possit in quibus nulla exercetur liberalitas, vt quando beneficia ex eorum institutione sunt debita certis personis, vt primogenito seniori familiæ fundatoris, vel quando rationis optionis debetur beneficium antiquiori optanti, *ib. resol.* 26.

Potest circa optionem.

17 Certans inter se DD. posse, & non posse Cap. S.V. conferre beneficia, quę aliàs de iure deuolutionis spectarent ad Episcopum, sed Diana adhæret sententiæ negatiuæ, quam probat multis rationibus, quod spectant ad successorem Episcopum, & non ad Capitulum, S.V. *ibid.* 27.

Iure deuolutionis spectant ad successorem.

18 Potest Cap. S. Vac. admittere resignationes beneficiorum, id verò Vicario Episcopi prohibitum est absque speciale mandato, *resolut.* 28. resignationes autem causa permutationis factas non potest recipere, nec etiam potest præsentare ad beneficium iurispatronatus Episcopo competens, *ibidem resolut.* 29. Potest tamen conferre beneficia sibi, & Episcopo pertinentia, vt si vnus nollet alter possit conferre, & etiam electionem facere, *ibidem resolut.* 30. Potest vnire beneficia, quæ vnire potest Episcopus exceptis in casibus à iure expressis, *ibidem resolut.* 31. commendare beneficia simplicia, & non curata in tempus vsquequo prouideatur, etiam potest de idoneo beneficiato Sacr. Congr. *ibid. resolut.* 32.

Admittunt resignationes beneficiorum prohibitæ Vicarijs Episcopi non actum causa permutationis.

Vnire beneficia.

19 Non obstante, quod non sint expeditæ litteræ secundæ Ecclesiæ ex noua collatione facta Episcopo in concistoro potest Cap. Sed. Vac. exercere iurisdictionem: sic etiam iurisdictio Vicarij cessat quamquam ignari de secunda prouisione, *ibidem resolut.* 33. Vnde potest etiam commutare vltimas voluntates in omnibus casibus in quibus iure ordinario potest Episcopus. *ibidem resol.* 34.

Iurisdictio Vicarij cessat facta electione noui Episcopi.

20 Probabiliorem sententiam tenet Rodriqu. quam sequitur Molina, & alij per multi, posse Cap. S.V. concedere Indulgentias cum sit actus iurisdictionis, sed Azor. tenet tutius esse, vt Cap. S.V. committat alicui Episcopo, vt tales Indulgentias concedat nomine ipsius capituli, *ibid. resol.* 35.

Circa Indulgentias melius est cōmittere alicui Episcopo.

21 In tempore assignato octo dierum in quo à Capitulo prouideatur de Vicario totum Capitulum debet administrare, *ibid. resol.* 36. Et in casibus contra hære-

Vicarius potest procedere contra hæreticos.

hæreticos potest procedere Vicarius Cap. Sed. Vac. in quibus Episcopus de iure ordinario (non autem vt delegatus) potest vna cum Inquisitoribus maximè in causis fidei. Farin. *ibid. res.* 37.

Notanda circa mobilia Episcopatus.

22 Capit. S.V. non potest absque auctoritate Papæ bona pertinentia Episcopatui tam mobilia, quàm non aliquo modo alienare Episcopus electus, & confirmatus potest scindere, vel confirmare contractum de rebus alienatis, vel bene Ecclesiæ adeptis, *ibid. res.* 38.

Non potest concedere licentiam Monialibus exeundi è monasterio.

23 Stante declaratione S. Congreg. non potest Cap. S.V. concedere licētiam Monialibus exemptis, & immediatè Papæ subiectis exeundi è Monasterio, quāquam Episcopus possit in causis necessariis, *ibid. res.* 39.

Clericum delinquentem potest punire.

24 Clericum delinquentem, & incorrigibilem malæ vitæ Cap. S.V. potest castigare, punire, & beneficio priuare, etiamsi collatio pertinebat ad Episcopum *ibid. res.* 40. Non potest Cap. S.V. concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos nisi in casu alicuius beneficij Curati coarctari ad celebrandum, vel alicuius Capellaniæ institutæ cum tempore determinato ad ordinandum, aliter eam perdat, in alio tempore non nisi transacto anno, tamen infra annum potest facere celebrare ordinationem per alium Episcopum Sac. Congreg. notæ, quod litteræ concessæ post annum si Episcopus aduenerit non expirant, &c. Vicarius Papæ potest eas concedere post Sedem Vacantem, cum de hoc non loquitur Concilium, *ibid. res.* 41.

Sed non potest concedere licentiam ad ordines.

Varia circa litteras dimissorias.

Potest de vita, & moribus concedere testimoniales.

25 Potest Cap. S.V. infra annum concedere testimoniales de vita, & moribus ordinando per breue Apostolicum ab alieno Episcopo extra Diœcesim; in stylus modernus Curiæ Romanæ solet concedere, vt hæ litteræ dantur ab Episcopo viciniore simul cum Vicario, *ibid. res.* 42.

Dispensat in votis, & iuramentis, in quibus potest Episcopus.

26 Cap. Sed. Vac. non potest concedere litteras dimissorias pro prima Tonsura accipienda infra annum contra aliquos contrarium tenentes, *ibid. res.* 43. ordinatus autem infra annum per Cap. Sed. Vacan. non ammittit ipso iure priuilegium, nisi prius priuatur per Iudicem, vnde potest recipere beneficium Ecclesiasticum cum Concilium dicit Gaudeat, *ibid. res.* 44. Potest dispensare in omnibus votis, & iuramentis, in quibus potest Episcopus iure ordinario, *ibid. res.* 45.

Potest approbare confessario.

27 Cap. Sed. Vac. Potest approbare confessarios per suum Vicarium cum sit vsus ordinarius receptus. *ibid. res.* 46. Potest etiam dispensare in petitione debiti, sicut etiam potest dispensare super illegitimis ad minores suscipiendos, & pro casibus reseruatis absoluendis licentiam concedere, *ibid. res.* 47. Non potest reuocare licentias audiendi confessiones Regularibus concessas ab Episcopo mortuo, quamquam dicat non obstantibus priuilegijs, possunt verò ab Episcopo successore vocari ad nouum examen. Ita Bossius, *ibid. res.* 48.

Assistendi ad matrimonium.

28 Potest Cap. Sed. Vac. concedere licentiam assistendi Matrimonio, & etiam ingrediendi Monasteria Monialium, *ibid. res.* 49. Sed supprimere canonicatum, etiam in casibus Episcopi concessis quod possit in sua Diœcesi. Potest tamen creare Clericos saluaticos, *ibid. res.* 11.

De Nouitijs autem.

29 Non potest Cap. S.V. prouidere Pœnitentiariam Vacantem tunc temporis, quia pertinet ad successorem Episcopum, vel ad Papam, *ibid. res.* 12. Potest tamen dare licentiam Nouitiis, dispensandi de bonis temporalibus per duos menses ante probationem: Et potest syndicare, & de delictis in genere, inquirere, & in specie simul, *ibid. res.* 13.

Concedit licentiam ædificandi Ecclesiã, & alia.

30 Potest Capit. Sede Vac. concedere alicui volenti ædificare Ecclesiam ad acquirendum ius patronatus: non potest tamē præstare assensum donationi iuri patronatus: sed potest exigere charitatiuum subsidium, quoad collegium Canonicorum non potest statutum condere Sed. Vac. quo tale subsidium in futurum ex parte minuatur cum sit ius Episcopi. Bellarm *ibid. res.* 14.

31 Ne

31 Ne creatione Vicarij Cap. Sed. Vac. iuxta Concil. Tridentin. *sess. 24. c. 16.* potest infra octo dies illos taxatos cap. per se administrare, &cet. terminis dierum octo currit pro cap. à die scientiæ translationis Episcopi ad aliam Ecclesiam. *ibid. res.* 15.

Potest per se administrare illis octo diebus pro creatione Vicarij.

32 Vicarium Capitularem, quamquam non sit Doctor, vel Theologus, vel licentiatus, posse eligi affirmant multi Doctor. tutius autem est illi assessorem Doctorem assignare, tamen electio Theologi prætermisso Canonista est valida, *ibidem resolut.* 16. Attamen si adest idoneus de gremio Capituli debet eligi in Vicarium sin minus non est de necessitate Sacr. Congreg. Concil. &cet. Si electio deuoluatur ad Metropolitanum, debet præferri idoneus de gremio capituli alijs, ita obseruatum est in Metropolitana Neapol. sicut debet præferri Doctor, & idoneus de capitulo extraneo: sic etiam si in capit. non esset Doctor, vel licentiatus in iure Canonico, & adest aliquis peritus, & idoneus in iure debet hic eligi aliter electio esset nulla, *ibidem resolut.* 17. Parochum in propria Ecclesia, vel ciuitate non autem Ruralem) potest eligi in Vicarium à Cap. Sed. Vacan. sic terminasse Sac. Congreg. docet Barb. *ibidem resolut.* 18. Etsi potest haberi constitutus in sacris bene, sin minus, potest eligi in Vicarium. *ibid. res.* 19.

Quoad personam Vicarij varia consideranda.

33 Non tenetur Cap. Sed. Vac. in creatione Vicarij seruare formam c. *quia propter de Electione*, nec Concil. Trid. *sess. 25. de reg. cap. 6.* nec est necessariũ, vt electi, Vicarij fiat per vota secreta, *ibid. res.* 60. Vt vnus tantum possit constitui Vicarius à Cap. Sed. Vac. terminauit Sac. Congreg. nisi aliud esset de consuetudine, *ibid. res.* 61.

34 Potest Cap. Sed. Vac. in creatione sui Vicarij aliqua sibi reseruare, nec Vicarius potest aliquem instituere, nisi in modico tempore, & ex magna vrgente causa, nec hoc frequenter, & cum speciale mandato capituli, & eodem modo impedito, vel ex infirmitate, causas pendentes alteri delegare, ac si cap. vellet alium Vicarium tempore infirmitatis primi creare potest. *ibid. resol.* 62.

Aliqua sibi reseruare potest.

35 Cap. S. V. non potest amouere Vicarium absque licentia S. Congregat. quæ cum assistentia Pontificis ita terminauit 1603. & sic Cap. S. Vac. non potest ad libitum Vicarium amouere, *ibid. resol.* 63. quod tota auctoritas Cap. S. Vac. transiret in Vicarium displicuit Rotæ 1626. *ibid. res.* 64.

Non potest Vicarium ad libitum amouere.

36 Potest Cap. S. Vac. restringere tempus octo dierum in breuiori tempore pro electione Vicarij. Quaranta, *ibid. res.* 65.

Potest tempus restringere pro electione Vicarij.

37 Litteræ dispensationum directæ Episcopo, vel eius Vicario, & interim Sedes vacaret, Vicarius capituli, nec idem cap exequi potest, & hæc Sen. est probabilior ex stylo Curiæ Romanæ, *ibid. res.* 66.

Dispensationes Episcopo directæ non potest Capitulum exequi.

38 Vicarius Cap. Sed Vacant. lucratur distributiones quotidianas etiam absens à choro, quoad locum, si in choro interuenit cum Canonicali apparatu debet sedere in loco sui Canonicatus, in processionibus debet habere primum: & honorabiliorem locum, non tamen si non est Canonicus tunc ei præferendus est Archidiaconus, vel alia prima dignitas post Episcopum. Quar. *ibidem resolut.* 67.

Circa præcedentiam obseruas.

39 Cap. Sed. Vac. non potest dare licentiam erigendi noua Monasteria ex Sac. Congr. 1633. *ibid. res.* 68.

40 Iurisdictio Cap. Sed. Vac. & eius Vicarij in ostensione litterarum Apostolicarum à nouo Episcopo, & actuali possessi. Rota 1583. *ibid. resol* 69. debet stare syndicatiui, & nouo Episcopo rationem administrationis reddere, & ab ipso puniri potest de mala administratione, *ibid. res.* 70.

41 Cap. Sed Vacan. non potest purgare moram, si negligens fuit infra octo dies constituere Vicarium, vt Metropolitanus non possit eligere Vicarium sed deberi eligi à Metropolitano, *ibid. res.* 71.

42 Cap. Sed Vac. potest reuocare licentiam datam ab ordinario mortuo

Purgare moram pertinet ad Metropolitanum.

alicui Episcopo etiam titulati commoranti in eius Episcopatu, ne amplius Pōtificalia exerceat, vel ordinationes faciat, secus autem, si consentiat, vel taceat, *ibid.res.*72. Potest tamen dare licentiam alieno Episcopo ad conferendos ordines in sua Diœcesi infra annum, quamque non potest concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos, *ibid.res.*73.

43 Cap. Sed. Vac. potest, ac debet soluere debita Episcopi mortui, vt decisum fuit per Illustrissimum Collectorem Apostolicum, 1640.*ibid.res.*74.

Cardinalatus. Vide horæ Canonicæ.

C A R C E R.

Possunt custodes carceris occidi.

Etiam alios parantes sibi mortem.

1 SPeculatiuè loquendo, & non practicè, qui sine causa iniustè in Carcerem est coniectus (non autem fingens,) & euidentem periculum vitæ euadere non possit, custodiens licitè occidere potest, maximè si sciunt illum iniustè detineri, & mortem illi parari: idem dicendum est de satellitibus qui sciunt innocentem capere, vt iniustè occidatur, cum moderamine, &c. Potest præueniendo occidere parantem, vel per se, vel per sicarium aliquem occidere. Bannes, qui ait etiam potest occidere paratum aliquem occidere facere per Iudices falsis testibus, vel falsa accusatione quando vero per aliam viam illam mortem euitare non potest, *p.8.tr.7.res.*43.

C A R D I N A L A T V S.

Cardinalatus est prima post Pōtificatum dignitas, maior Episcopatu.

Sunt enim Cardinales specialia Pontificis membra.

1 CArdinalatus est prima dignitas post Pontificatum, maior Episcopatu non quidem Ordine (nam hoc est inferior) sed potestate, sicut Archidiaconus respectus Presbyteri. Ita Vasquez *in 3. part.tom.3.* † *disput.*262.*cap.*5. Bellarm. *tom.*1.*lib.*1.*cap.*16. & alij communiter contra Alzedo *prax. part.*1.*cap.*8.*nu.*33. tenentem, quòd Episcopatus sit dignior Cardinalatu, & contra Decianum *de prob. lib.*2.*cap.*26.*num.*141. dicentem, Cardinales præferri cęteris Patriarchis, non tamen Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Ierosolymitano. Probatur autem nostra conclusio: quia Cardinales sunt speciali modo membra Summi Pontificis, & speciales filij Ecclesiæ Catholicæ ex cap. *Fœlicis*, §.1.*de pœnis. in* 6. Vnde Papam, ob specialem rationem capitis, quam habet ad illos, eo quòd sunt sibi inuiscerati, non exigit ab eis iuramētum obedientiæ, & fidelitatis: sed solum iurant, se honorem S. R. E. & Papæ conseruaturos, aucturos, & promoturos, vt latè Paleotus *part.*1 *qu.*5. Idque adeò, verùm est quod, vt notat Ioannes Andreas *in cap.requisisti num.* 12. Inter Papam, & Cardinales non solùm vnio, sed etiam vnitas, & quædam identitas intercedat, & propterea; quidquid fauet, aut nocet Card. continuò fauere, vel nocere S. Apost. intelligatur, & è contra.

Hisque solis incumbit Papam eligere. Suntq. Papæ consiliarij octingentis ha ctenus annis.

In quibus Episcopos (mutato ordine) in Concil. præiuerunt. Iura vero, si quę Episcopis fauēt post ponunt illis Cardinales quoad Ordinem tantum.

Neque obstat, quòd in Concilio Carthaginensi IV. & aliis Episcopi præcedebat Cardinales in Sede Concilij; Nam id erat, inquit Bellarminus *ubi supra*, quia Episcopi concurrebant ad electionem Summi Pontificis, & primis octogentis annis Episcopi Italiæ erant etiam Summi Pontificis, & Consiliarij, vnde nulla erat ratio, cur Cardinales Episcopus antecederent. Ex quo autem electio Summi Pontificis ad solos Cardinales est deuoluta, & Cardinales cæperunt esse soli Consiliarij Papæ, ordo ille mutatus est, & sic in Conciliis Nicæno, Ephesino, Calcedonensi VI. VII. & VIII. Generalibus, Cardinales sederunt ante Episcopos. Iura autem Episcopus Cardinalibus præferunt quoad Ordinem, non autem quoad dignitatem, potestatem, iurisdictionem, ac regimen Ecclesiæ vniuersalis: Sicut in *Epist.*19. D. Augustini dicitur Episcopatus Augustini Presbyteri Hieronymi maior esse, vt Presbyterium est, non autem vt adnexum Cardinalitiæ dignitati, cuius amplitudinem, & excellentiam supra Episcopatum mirificè commendat Eugen.IV. in Epistola

Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, *Non mediocri, p. 5. tr. 2. res. 1.* & ex parte *res. 3.* in fine, *& res. 95.*

2 Cardinalatus non est Ordo, nec Sacramentum: quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam. Ita Palatius *in 4. distinctione 24. quæst. 2.* Et Baldellus *tom. 1. lib. 5. disp. 7. num. 11.* ait; Cardinalatum non esse de iure diuino, quia non habetur in sacris Litteris, neque est traditio de hoc. Ex quo infert Palatius, Pontificem posse Cardinales extinguere, sicut extinguere potest Patriarchas, & Episcopos, quia in iure humano potest dispensare. Verum Vgonius *de Consilijs folio 59. colum. 3. §. 4.* Alban. *de Cardin. quæst 5* & alij tenent, Cardinalatum esse de iure diuino ex cap *per venerabilem, qui filij sint legitimi, §. rationibus*, vbi Summus Pontifex ait, eos adumbratos fuisse in Sacerdotibus generis Leuitici: Et ex *capit. fundamenta, de elect. in 6. §. decet.* Deinde, quia Cardinales videntur successisse 72 discipulis Domini, Apostolorum coadiutoribus, sicut Cardinales sunt Papæ Consiliarij. Et tandem, quia 1. Regum 2 dicitur: *Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem* Ex quibus Cucchus *lib. 2. tit. 4. num. 52.* & alij docuerunt, Summum Pontificem non posse Cardinales extinguere. Sed prima sententia est communis, & tenenda *par. 5. trac. 2. res. 2.*

Cardinalatus enim non est ordo. Nec de iure diuino.

Quidquid aliqui dicant.

3 Cardinalatus expirat per matrimonium contractum per verba de præsenti, tamquam dignitas Clericatui annexa. Ita Ricciullus *de iure pers. lib. 7. cap. 1. num. 16.* qui obseruat id nostris temporibus contigisse. *par. 5. tr. 2. resolut. 39.* in fine.

Cardinalatus expirat per matrimonium tatum.

4 Ad Cardinalatum electus non amittit Patriarchatum, Episcopatum, Abbatiam, Prioratum, & alia beneficia, quæ dignitati Cardinalatus conuenire videntur: amittit tamen Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Canonicatum, & similia beneficia, quæ, præterquam quòd residentiam in choro requirunt, non conueniunt dignitati Cardinalatus, cum illa habentes habeant locum post Episcopum. Ita Azor. Extatq; de hac re decretum Sixti V. *sub die 16. Martij 1588.* quod incipit *Sanctissimus, parte 5. tractato 2. resolutione 11.*

Cardinalis creatus non amittit dignitates maiores, quæ à Cardinalatus non abhorrent, vt Episcopatum, &c.

Amittit tamen Canonicatum, & similia.

5 Vt coniugatus ad Cardinalatum promoueatur, satis est, quòd vxor maneat in sæculo voto castitatis adstricta, siue senis sit, siue iuuenis, id quod sufficiens est ad Ordines sacros suscipiendos, vt tradit Pontius *de matrimonio libro 7. capit. 25. numero 7.* textus verò *cap. sane de conuers. coniug.* loquitur tantum de ijs, qui promouendi erant ad Episcopatum &; cum sit pœnalis, non debet extendi. Ita Sanch. *de matr. tom. 2. libro 7. dub. 41. nu. 4* contra Manfredum *de Card. decis. 213.* & alios *par. 5. tr. 2. res. 39. & olim p. 4. tr. 4. res. 129.* in fine.

Promoueri autem potest etiam coniugatus, vxore manente in sæculo cum voto castitatis, etiam si sit iuuenis.

CARDINALES.

1 CARDINALES ex Laudensi *de Cardin. quæst. 62.* & alijs non includuntur in generalibus constitutionibus Pontificijs, imponentibus censuras & pœnas, nisi exprimantur. Nam Summus Pontifex, volens Cardinales comprehendere in constitut. *cap 1. de Schism in 6* illos expressit. Ad secundum Castrum *in l. fin. in princ ff. de verbor. signif.* & alios includuntur. Sanctarellus *tom. 1. qu. 2. nu. 28.* distinguit. Si in constitutione prohibetur aliquid de natura sua malum, includi, si secus, non includi, & constitutionem latam in fauorem animarum, cum sit fauorabilis, debere extendi etiam ad Cardinales.

Cardinales an, & quibus constitutionibus pœnalibus teneantur?

Triplex opinio.

Si prima opinio est probabilis, benè docet Gernoninus *de sacr immunit. lib. 3. cap. 6. num 56.* & alij, Cardinales non comprehendi sub censuris latis contra transgressores legum pontificiarum, nisi de illis fiat expressa mentio: &

Purgare moram pertinet ad Metropolitanum.

alicui Episcopo etiam titulati commoranti in eius Episcopatu, ne amplius Pōtificalia exerceat, vel ordinationes faciat, secus autem, si consentiat, vel taceat, *ibid. res. 72.* Potest tamen dare licentiam alieno Episcopo ad conferendos ordines in sua Diœcesi infra annum, quamque non potest concedere litteras dimissorias ad ordines suscipiendos, *ibid. res. 73.*

43 Cap. Sed. Vac. potest, ac debet soluere debita Episcopi mortui, vt decisum fuit per Illustrissimum Collectorem Apostolicum, 1640. *ibid. res. 74.*

Cardinalatus. Vide horæ Canonicæ.

CARCER.

Possunt custodes carceris occidi.

Etiam alios parantes sibi mortem.

1 Speculatiuè loquendo, & non practicè, qui sine causa iniustè in Carcerem est coniectus (non autem fingens,) & euidentem periculum vitæ euadere non possit, custodiens licitè occidere potest, maximè si sciunt illum iniustè detineri, & mortem illi parari: idem dicendum est de satellitibus qui sciunt innocentem capere, vt iniustè occidatur, cum moderamine, &c. Potest preueniendo occidere parantem, vel per se, vel per sicarium aliquem occidere. Bannes, qui ait etiam potest occidere paratum aliquem occidere facere per Iudices falsis testibus, vel falsa accusatione quando vero per aliam viam illam mortem euitare non potest, *p. 8. tr. 7. res. 43.*

CARDINALATVS.

Cardinalatus est prima post Pōtificatum dignitas, maior Episcopatu.

Sunt enim Cardinales specialia Pontificis membra.

1 Cardinalatus est prima dignitas post Pontificatum, maior Episcopatu non quidem Ordine (nam hoc est inferior) sed potestate, sicut Archidiaconus respectus Presbyteri. Ita Vasquez *in 3. part. tom. 3.* † *disput. 262. cap. 5.* Bellarm. *tom. 1. lib. 1. cap. 16.* & alij communiter contra Alzedo *prax. part. 1. cap. 8. nu. 33.* tenentem, quòd Episcopatus sit dignior Cardinalatu, & contra Decianum *de prob. lib. 2. cap. 26. num. 141.* dicentem, Cardinales præferri cęteris Patriarchis, non tamen Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Ierosolymitano. Probatur autem nostra conclusio: quia Cardinales sunt speciali modo membra Summi Pontificis, & speciales filij Ecclesiæ Catholicæ ex cap. *Falicis, §. 1. de pœnit. in 6.* Vnde Papam, ob specialem rationem capitis, quam habet ad illos, eo quòd sunt sibi inuiscerati, non exigit ab eis iuramētum obedientiæ, & fidelitatis: sed solum iurant, se honorem S. R. E. & Papæ conseruaturos, aucturos, & promoturos, vt latè Paleotus *part. 1 qu. 5.* Idque adeò, verum est quod, vt notat Ioannes Andreas *in cap. requisisti num. 12.* Inter Papam, & Cardinales non solùm vnio, sed etiam vnitas, & quædam identitas intercedat, & propterea; quidquid fauet, aut nocet Card. continuò fauere, vel nocere S. Apost. intelligatur, & è contra.

Hisque solis incumbit, Papam eligere. Suntq. Papæ consiliarij octingentis habentes annis.

In quibus Episcopos (mutato ordine) in Concil. præiuerunt. Iura vero, si quę Episcopis fauēt post ponunt illis Cardinales quoad Ordinem tantum.

Neque obstat, quòd in Concilio Carthaginensi IV. & aliis Episcopi præcedebat Cardinales in Sede Concilij; Nam id erat, inquit Bellarminus *vbi supra*, quia Episcopi concurrebant ad electionem Summi Pontificis, & primis octogentis annis Episcopi Italiæ erant etiam Summi Pontificis, & Consiliarij, vnde nulla erat ratio, cur Cardinales Episcopus antecederent. Ex quo autem electio Summi Pontificis ad solos Cardinales est deuoluta, & Cardinales cæperunt esse soli Confessarij Papæ, ordo ille mutatus est, & sic in Conciliis Nicæno, Ephesino, Calcedonensi VI. VII. & VIII. Generalibus, Cardinales sederunt ante Episcopos. Iura autem Episcopus Cardinalibus præferunt quoad Ordinem, non autem quoad dignitatem, potestatem, iurisdictionem, ac regimen Ecclesiæ vniuersalis: Sicut in *Epist. 19.* D. Augustini dicitur Episcopatus Augustini Presbyteri Hieronymi maior esse, vt Presbyterium est, non autem vt adnexum Cardinalitiæ dignitati, cuius amplitudinem, & excellentiam supra Episcopatum mirificè commendat Eugen. IV. in

Epistola

Epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, *Non mediocri, p. 5. tr. 2. res.* 1. & ex parte *res.* 3. in fine, *& res.* 95.

2 Cardinalatus non est Ordo, nec Sacramentum: quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam. Ita Palatius *in 4. distinctione 24. quæst. 2.* Et Baldellus *tom. 1. lib. 5. disp. 7. num.* 11. ait; Cardinalatum non esse de iure diuino, quia non habetur in sacris Litteris, neque est traditio de hoc. Ex quo infert Palatius, Pontificem posse Cardinales extinguere, sicut extinguere potest Patriarchas, & Episcopos, quia in iure humano potest dispensare. Verum Vgonius *de Consilijs folio 59. colum.* 3. §. 4. Alban. *de Cardin. quæst* 5 & alij tenent, Cardinalatum esse de iure diuino ex cap *per venerabilem, qui filij sint legitimi, §. rationibus*, vbi Summus Pontifex ait, eos adumbratos fuisse in Sacerdotibus generis Leuitici: Et ex *capit. fundamenta, de elect. in 6. §. decet*. Deinde, quia Cardinales videntur successisse 72 discipulis Domini, Apostolorum coadiutoribus, sicut Cardinales sunt Papæ Consiliarij. Et tandem, quia 1. Regum 2 dicitur: *Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem* Ex quibus Cucchus *lib. 2. tit. 4. num.* 52. & alij docuerunt, Summum Pontificem non posse Cardinales extinguere. Sed prima sententia est communis, & tenenda *par. 5. trac. 2. res. 2.*

Cardinalatus enim non est ordo. Nec de iure diuino.

Quidquid aliqui dicant.

3 Cardinalatus expirat per matrimonium contractum per verba de præsenti, tamquam dignitas Clericatui annexa. Ita Ricciullus *de iure pers. lib. 7. cap. 1. num.* 16. qui obseruat id nostris temporibus contigisse. *par. 5. tr. 2. resolut.* 39. in fine.

Cardinalatus expirat per matrimonium ratum.

4 Ad Cardinalatum electus non amittit Patriarchatum, Episcopatum, Abbatiam, Prioratum; & alia beneficia, quæ dignitati Cardinalatus conuenire videntur: amittit tamen Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Canonicatum, & similia beneficia, quæ, præterquam quòd residentiam in choro requirunt, non conueniunt dignitati Cardinalatus, cum illa habentes habeant locum post Episcopum. Ita Azor. Extatq; de hac re decretum Sixti V. *sub die 16. Martij* 1588. quod incipit *Sanctissimus, parte 5. tractato 2. resolutione* 11.

Cardinalis creatus non amittit dignitates maiores, quæ à Cardinalatus non abhorrent, vt Episcopatum, &c.

Amittit tamen Canonicatum, & similia.

5 Vt coniugatus ad Cardinalatum promoueatur, satis est, quòd vxor maneat in sæculo voto castitatis adstricta, siue senis sit, siue iuuenis, id quod sufficiens est ad Ordines sacros suscipiendos, vt tradit Pontius *de matrimonio libro 7. capit. 25. numero* 7. textus verò *cap. sane de conuers. coniug.* loquitur tantum de ijs, qui promouendi erant ad Episcopatum &; cum sit pœnalis, non debet extendi. Ita Sanch. *de matr. tom. 2. libro 7. dub.* 41. *nu.* 4. contra Manfredum *de Card. decis.* 213. & alios *par. 5. tr. 2. res. 39. & olim p. 4. tr. 4. res.* 129. in fine.

Promoueri autem potest etiam coniugatus, vxore manente in sæculo cum voto castitatis, etiam si sit iuuenis.

CARDINALES.

1 CARDINALES ex Laudensi *de Cardin. quæst.* 62. & alijs non includuntur in generalibus constitutionibus Pontificijs, imponentibus censuras & pœnas, nisi exprimantur. Nam Summus Pontifex, volens Cardinales comprehendere in constitut. *cap* 1. *de Schism in* 6 illos expressit. Ad secundum Castrum *in l. fin. in princ ff. de verbor. signif.* & alios includuntur. Sanctarellus *tom. 1. qu. 2. nu.* 28. distinguit. Si in constitutione prohibetur aliquid de natura sua malum, includi, si secus, non includi, & constitutionem latam in fauorem animarum, cum sit fauorabilis, debere extendi etiam ad Cardinales.

Cardinales an, & quibus constitutionibus pœnalibus teneantur?

Triplex opinio.

Si prima opinio est probabilis, benè docet Germoninus *de sacr. immunit. lib. 3. cap. 6. num* 56. & alij, Cardinales non comprehendi sub censuris latis contra transgressores legum pontificiarum, nisi de illis fiat expressa mentio:

&

Digitized by Google

& sic non comprehenderentur in censura contra legentes libros hæreticorum ex 1. *Can. Bull. Can.* quod etiam procedit in tertia sententia; quia legere libros hæreticorum non est naturaliter malum. Sed communis opinio est contraria. Et Filliuc. *tom. 3. tr. 44. c. 3. nu. 79.* ait, comprehendi in Paulina *Ambitiosæ*, quamuis non exprimantur. Vide Azorium *tom. 1. lib. 5. cap. 11. q. 5. & Baldel-lum tom. 1. lib. 5. disp. 42 num. 4. par. 5. tr. 2. res.* 16. & Bonac. *tom. 3. disp. 2. qu. 3. punct. 31. num. 16.* & Dicasti Ius *de inst. lib. 2. tract. 1 disputat. 5. dub. 7. num. 236.* asserunt compræhendi in Bulla Greg. XIII. *de datis, & promissis*. Sed licet horum sententia sit tutior, & probabilior, non audeo tamen damnari contrariam, quam tenent Molina, & Nauarrus, tamquam improbabilem. *par. 7. tract. 4. resol. 7.*

Et an teneantur regulis Cancellariæ?

2 Azorius *t. 1. lib. 5. cap. 11. quæst. 5.* & alij tenent cum prima sententia supra allata, quod Cardinales non comprehenduntur in regulis Cancellariæ, quæ sunt odiosæ; cum in illis non exprimantur. Sed Gonzalez *in reg. 8. can. gloss. 24. nu. 15.* tradit, in aliquibus ex dictis regulis includi, & Filliucius *tom. 3. tract. 44. cap. 3. num. 79.* includi in regulis Cancellariæ de vitandi fraude. *par. 5. tr. 2. res. 17.*

Certè non tenentur sententijs suspensionis, & interdicti.

3 Cardinales non includuntur in sententia suspensionis, & interdicti lata à Summo Pontifice. Et hoc ex cap. *quia periculosum, de sentent. excommunicat. in 6.* qui textus, quamuis loquatur tantùm de Episcopis, à DD. tam extenditur etiam ad Cardinales; quia in suis Titulis habent iurisditionem Episcopalem. *par. 5. tract. 2. resolut. 46.* Vnde, & propter eorum dignitatem, priuilegia Episcoporum ferè semper ad ipsos extendi debent. Ita Layman *lib. 1. tract. 5. par. 3. cap. 2. num. 1.* & Manfredus *de Cardin. decis. 214.* ait nominatim, Cardinales gaudere sex priuilegijs Episcoporum expressis in cap. *fin. de priuil. in 6. par. 5. tr. 2. res. 48.*

Nec soluere decimas, quando exiguntur pro bello in infidelis.

4 Cardinales, ait Bellonius *de subsid. Charit. quæst. 66.* teneri ad decimas, quãdo Papa illas exigit in subsidium contra infideles. Quia hæc dispositio, cum sit fit de bona fidei, est fauorabilis, ex cap. *2. de conuers. infid.* ac proindè debet ad Cardinales se extendere. Sed contrarium teneo cum Romam *cons. 493.* Quia Cardinales ex mente multorum relata *num. 1.* non comprehenduntur in generali constitutione papali, nisi exprimantur. Ad argumentum Bellonij respondet Moneta *de dec. c. 9. q. 3. nu. 110. p. 5. tr. 2. res. 68.*

Item non tenentur legi can. (de multa) de non habẽdis pluribus beneficijs.

5 Cardinales non tenentur legibus cap. *de multa, & extrauagant. de præbend.* prohibentibus, duo, aut plura beneficia simul habere, secundum Barbatiam *de Cardin. q. 12. num. 6.* contra Abbatem *in c. bonæ mem. de postul. & alibi*. Quia, cum inuigilent regimini Ecclesiæ vniuersalis, cuicunque Ecclesiæ seruire dicuntur, ac proinde plura beneficia percipere possunt. Et alioqui constitutiones pontificiæ non comprehendunt Cardinales, quando non nominant. Sed, stando etiam in contraria opinione, adsunt multæ causæ, quæ Cardinales excusant à retentione plurium beneficiorum de Summi Pontificis Indulgentia. Nam id ipsis conceditur in *Extrauag. Execrabilis, de præb.* Et prætereà in cap. *multa, de præb.* dicitur, quòd, si quis sit doctrina, fama, industria, & prudentia clarus, cuius diligentia maximè vtilis esse credatur, possunt ei conferri plura beneficia, quia Ecclesia talibus viris indigere videtur: sicut, quia Princeps egregijs, & strenuis militibus indiget, solet eis maiora præbere stipendia. Sanè, ob splendorem, & excellentiam personarum, à rigore legum recedi potest, *l. ad bestias, ff. de pœnis*. Ita Azorius *to. 1. lib. 4. c. 3. q. 4. p. 5. tr. 2. res. 41.*

Et si tenerentur multis de causis dispensari possent.

Cardinales an possint succedere in feudis?

6 Cardinales, secundum Barbatiam *de Card. quæst. 5. num. 13.* non possunt succedere in feudis. Quia in iure circa hoc non inuenitur priuilegium. Sed Germonius *de sacram. imm. lib. 3. cap. 6. num. 66.* ait, posse. Quia alioqui Cardinalatus afferret eis detrimentum. Et ideò Cardinales in tali casu admittuntur ad seruiendum per substitutum, vt docet Iason *lib. 4. cons. 119. part 5. tractat.*

Et an sint parentibus subditi?

Tract.2.resol.70. Liberantur tamen eo ipso à patria potestate, sicut liberantur consiliarij Regum, & Imperatorum. Ita Cucchus *inst.can.lib.2.tit. 4. num.* 87. *par.5.tract.2.resol.32.*

7 Cardinales secundum Viuian. *prax.iurispatr.lib.6. c.10.nu.*38. præsentari possunt ad beneficia iurispatronatus, licèt ex Abbate *in c.Ecclesia vestra, de elect. nu.*3. non possint Episcopi, *p.5.tr.2.res.*15.

An præsentari possint ad beneficia iurispatronatus?

8 Cardinales videntur Barbatiæ *de Cardin. quæst. 4. num.* 7. non posse de licentia Papæ testari de bonis perceptis ex Cardinalatus ad libitum: quia, quod extranei non præferantur Ecclesiæ, videtur esse de iure diuino, in quo Papa dispensare non potest. Posito autem, quòd possint, hanc potestatem limitanda esse ad benemeritos, vel ad pias causas, seu eleemosynas. Sed Azorius *tom. 2. lib. 4.tr. 3. q. 6.* absolutè affirmatiuam sententiam tenet; quia hæc bona non dantur Cardinalibus ratione Ecclesiæ, vel beneficij Ecclesiastici, sed ratione muneris, & officij, quo funguntur apud Papam. Sed in hoc attendenda est consuetudo Romanæ Curiæ, *p. 5.tr. 2. res.* 50. Et quidem Azor. *qu.*12. refert, Papam solere concedere hanc facultatem, etiam in vsu non pios, *Ibid.res.*54. in fine.

Et testari de bonis Cardinalatus ad libitum?

9 Cardinales secundum Iason, non possunt testari more militari, quia hoc priuilegium militibus conceditur, tamquam simplicibus & ignaris in iure, quod in Cardinalibus non procedit. Sed Albanus, & alij docent Cardinales testari posse instar militum. Quodnam sit priuilegium militis in testando, require infra V. *Testamentum.n.1.p.6.tr.2.res.*15.

Et more militari?

10 Cardinales habentes à Papa facultatem testandi, censentur dispensari in forma iuris ciuilis, & teneri solùm ad formam iuris canonici. Ita Gemmonius de *Indulgent.Card. §. quod tu Romanum, num.* 22. Vnde possunt adhibere duos, aut tres testes iuxtà cap. *cum esset relatum, de testam.* quamuis ius ciuile requirat septem. *p.5 tr. 2.res.* 52. Quod si condito testamento, non moriuntur, posse iterum testari, ita Azorius *tom.2.lib. 4. cap. 3. q.* 10 quia facultas non expirat per primum testamentum, donec testator moriatur; nondum enim est vltima voluntas. Ita ille contra Cucchum, *instit.Canon.lib 2.tit.4.num.* 90. *p.5. tr.2 res.*53. contra quem ait Megalius V. *Cardinalis, num.* 10. Cardinales prædictos testari posse post mortem Pontificis à quo licentiam habuerunt. Nam talis facultas conceditur pro tempore mortis ipsius testantis, quando potissimum seruit *p.5.tr.2.res.*54.

Cardinales habentes facultatem testandi, adhibere possunt duos tantum testes.

Et, si condito testamento non moriuntur, iterum testari possunt.

Etiam defuncto Papa, qui dederat facultatem.

11 Cardinales in patrimonialibus diuites, possunt nihilominus viuere de redditibus Ecclesiasticis. Ita Barbatia *de Card. qu.* 6. Qui addit, posse, & debere familiam suam honorabilius vestire, quàm Prælati inferiores. Et benè etiam ait Gemmonius *de sacr.immunit.lib.3. cap. 6. num.* 71. mirum non esse, quod ad tantam dignitatis amplitudinem, grauitatem, & auctoritatem retinendam, vario, & sumptuoso ornatu in vestibus, familia, ædibus, vti eos oporteat *p.5.tr.2.res.*38.

Cardinales diuites de bonis paternis, possunt nihilominus viuere de redditibus Ecclesiasticis.

12 Cardinales possunt habere priuatum carcerem ad familiares coercendos, quia habent facultatem illos iudicandi priuatiuè quoad alios. Et hoc ex consuetudine, vt aiunt Clarus *prax. lib. 5. §. fin. qu. 66. num.* 32. Pereira *de manu Reg.tom 1.c 10.n.*13 & alij, contra Bonac.*tom.3.disp.1.qu.16.punct.3.nu.*7. Nam alioqui priuatum carcerem tenens punitur pœna capitis. Item Cardinales possunt habere familiam armatam. Ita Iacobatius *de Concil lib 1.fol* 38. *colum.*1: *litt.B.p 5 tr.2.res.*25.

Cardinales habentes possunt priuatum carcerem pro familiaribus.

Et familiam armatam.

13 Cardinales possunt sibi eligere confessarium pro se, & familia; vel ex *cap fin.de pœn.& remiss* vel ex consuetudine. Ita Ochagauia *de Sacr.tr 2 qu.* 36. *nu* 15 Neque talis facultas expirauit per Tridentinum, vt tenet Azorius *tom.2 lib 4 c.3 qu.*16. Nam Naldus *summ V.Cardinalis, nu.*8. & alij, eam ipsis tribuunt post illud. Et declaratio Cardinalium, quam citat Azorius, non est authentica. Idem posse eorum familiares de eorum licentia; dicemus infra

Item possunt sibi eligere confessariũ pro se, & familia: Etiam post Tridentinum.

V *Car-*

priuil. 14. conuocare Concilium. Sed hoc procedit in extrema necessitate, maximè totius communitatis, quæ esset potior omni iure positiuo. Et tunc tale Concilium esset quidem venerabile, & magnæ auctoritatis, vt potè iure congregatum ad subueniendum extremæ necessitati Ecclesiæ: non tamen legitimum, & perfectum; Nam legitimatio Concilij generalis est propria Summi Pontificis, etiam in casu, quo in Concilio agendum esset de ipsius Papæ incapacitate, ex *cap. Concilia, distinct.* 17. Ita Perez *Pentateuch. fid. tract. de Concil. c.* 8. *par.* 5. *tr.* 2. *resol.* 62.

Mortuo autem Papa non possunt leges condere & alia iurisdictionalia facere.

20 Cardinales secundum Henriquez *lib.* 15. *cap.* 18. *num.* 2. mortuo Papa, possunt leges condere, & alia iurisdictionalia facere. Nam Sedes Apostolica numquam moritur, *can. liberti* 12. *q.* 2. *ca. si gratiosa de rescrip. in* 6. cum semper retineat proprium Ecclesiæ caput, qui est Christus. Vnde mortuo eius Vicario, vniuersa iurisdictio manebit apud Cardinales, sicut mortuo Prælato, iurisdictio manet penes collegium, *ca. his, qui de maior. & obed.* Sed contrarium dicendum est cum Abbate *in c. cum te, n.* 12. alijs ex *Clem. ne Romani, de elect.* Nam vbi permittuntur solum Cardinalibus, in tali casu, quæ conceduntur, in cap. *vbi periculum de elect. in* 6. quæ scilicet, pertinent ad electionem Pontificis ad defensionem Ecclesiæ, & imminentibus periculis obuiandum, & quod in reliquis non se intromittant. Item ex Constit. Pij V. quæ incipit. *In eligendis.* Sed ex prædicta Clementina apparet, quòd Cardinales, mortuo Papa, possunt primò facere prouisiones, & ordinationes necessarias pro conseruatione alicuius loci, aut iurisdictionis Ecclesiæ periclitantis, aut omnes, aut duæ partes ex tribus. Secundò, excommunicare, & alias pœnas, quascunque imponere ad coercenda flagitia, & seditiones, ac seruanda quiete. Et ad eumdem finem confirmare, mutare, & de nouo eligere, & creare quoscumque officiales, etiam Gubernatorem Vrbis. Tertiò, administratores deputare, vt electio facilius expediatur. Quartò, declarare Papam intrusum, illumque iudicare, dum vacant electioni legitimæ, & similia, quæ ad electionis negotium pertinent. Ita Lauorius *variar. elucubrat. tit.* 3. *c.* 3. *nu.* 27. Item non videtur eis prohibitum dare Reuerendas, Sede vacante, quia Tridentinum in iurisdictionem Sedis vacantis non videtur limitare. Ita Sanchez *opusc. t.* 2. *l.* 7. *c.* 1. *dub* 20. *nu.* 39. *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 9.

Nisi quædam expressa in Clem. (Ne Romani de elect.)

Et dare Reuerendas.

21 Cardinali aliquid testanti in præiudicium tertij non esse adhibendam fidem, ait Gloritius *resp.* 12. *num.* 84. Sed quidquid fit de iure, Decius *in c. constitutus, num.* 9. *de appell.* & alij testantur de consuetudine Romanæ Curiæ, credendum esse. Vnde Farinacium, *quæst.* 63. *a num.* 58. & Decisionem Rotæ coram Reuer. Patre Domino Damasceno die 5. Mart. 1618. aut posthumas Farin. *tom.* 1. *decis.* 133. *part.* 1. *num.* 1. *decis.* 142. & *decis.* 293. *part.* 2. *numero* 1. & *tom.* 2. *decis.* 630. & alias apud eundem. Laudensis *de Cardin. q.* 56. ait, quòd testimonio Cardinalium creditur sine iuramento. Et Manfredus *de Cardin. decis.* 158. quod ei credendum sit de facto à Papa viuæ vocis oraculo. *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 31.

Cardinali an credendum sit testanti in præiudicium teneri? Et an requiratur iuramentum?

22 Cardinali confirmanti statutum de speciali mandato Sedis Apostolicæ creditur. Ita Sacra Rota apud Farinac. *par.* 2. *dec.* 330. *num.* 1. Et Cardinali asserenti se esse Legatum, creditur circa ordinariam potestatem, etiam si litteras non exhibeat. Ita Barbosa *collect. in C. tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 15. *num.* 5. *tr.* 2. *res.* 31. in fine. Cardinales de facto proprio deponentes faciunt plusquam semiplenam probationem. Ita Sacra Rota coram Coccino, *dec.* 19. *num.* 1. Et testantes ad fauorem, familiarem, faciunt magnum adminiculum. Ita etiam Sacra Rota apud Farinacium, *tom* 4. *dec.* 556. *num.* 9. Et multa fides tribuitur fidei simplici, & extraiudiciali Cardinalium sine iuramento, quamuis non plenè concludat. Ita etiam Rota coram eodem Coccino *dec.* 4. *num.* 3. *p.* 5. *tr.* 2 *res.* 93.

Credendum esse Cardinali confirmanti statutum de speciali Papæ mandato.

Et si deponit in facto proprio facit plusquam semiplena probatione.

23 Declarationes Cardinalium secundum Salaz. *de legib. tract.* 14. *disputat.*

21. *se-*

29 Cardinales tempore Pontiani Pontificis fuerunt 236. vt testatur Laudensis *de Card. q. 2.* Sixtus V. stabiliuit, eorum numerum esse septuagenarium. Imò hunc numerum, non solum non esse transiliendum, sed neque æquandum, vbi pauciores sufficiunt obseruate: verbis Pontificis Paleotius *de Sacr. Consist. p. 4. q. 1.* Rationem huius numeri inuenies apud. Illesphonsum de Lara *vit. hom. c. 29. nu. 20 p. 5. tr. 2. res. 12.*

Cardinales,

Debent esse septuaginta.

30 Cardinales ex omni natione sunt eligendi, vt tradit Sixtus V. in Constit. *Postquam.* Ratio est, vt ait Cucchus *instit. can. lib. 2. tit. 4. num. 112.* quia vnaquæque natio suum debet habere patrem tutelarem, qui linguæ, morum, & negotiorum peritus, in rebus contingentibus imploratus subsidium ferat. Notat autem Garzias *de nobil. Hispan. gloss. 48. §. 3. nu. 54.* ex D. Anton. Cardinales conuenientius assumi de terris Ecclesiæ, quia sunt liberiores in ferendo suffragio *p. 5. tr. 2. res. 18.*

Ex omni natione.

31 Cardinales Presbyteri de iure ordinario secundum Manfredum *de Cardin. decis. 241.* debent esse illius ætatis, quæ requiritur in Episcopis. Hæc autem ex cap. *cùm in cunctis, de elect.* est triginta annorum. Diaconi verò ex constitut. Sixti V debent esse ætatis 22. annorum, ita vt infra annum Ordinem Diaconatus sumere possint. Cæterùm Summus Pontifex potest creare Cardinales minores ætate, vt experimur, & probat Paleottus *de Sacro Consist. p. 3. q. 4.* Nam ex Platena apud Mosconium *de maiest. milit. Eccl. lib. 5. p. 1. c. 6.* Greg. XI. minor 10. annis fuit ad Cardinalatum assumptus. Et ex Henriq. *lib. 10. c. 27. nu. 4.* Papa nouiter electus creat in Cardinalem cognatum, quamuis minorem, & alios, quorum insignem nobilitatem, & indolem iudicat Ecclesiæ profuturam *p. 5. tr. 2. res. 19.*

Et presbyteris quidē annorum triginta. Diaconi verò viginti duorum.

Potest tamen in ætate Pontifex dispensare.

CARDINALES.

In eligendo Pontificem.

32 Electio Pontificis secundum aliquos tunc spectat ad Cardinales, quando Sedes vacaret per obitum, vel renunciationem: si verò vacaret, quia in Concilio Papa depræhensus in hæresi deponeretur, aut eius electio irrita declaretur, tunc spectaret ad Concilium. Quia cui data est potestas auferendi, videtur data facultas etiam conferendi ex lege *nemo, qui condemnare, ff. de regulis iuris in 6.* Et præterea quia ideo electio Papæ deuoluta fuit ad Cardinales, quia difficile erat singulis vicibus conuocare Concilium, quæ ratio cessat conuocato Concilio. Vide Cucchum *instit. can. lib. 2. tit. 4. num. 30.* Sed magis placet opinio Albani *de Cardin. quæst. 35.* quòd electio Pontificis in nullo casu pertineat ad Concilium: Nam vbi iura non distinguunt, neque nos debemus distinguere. Neque potest Concilium hanc facultatem à Cardinalibus auferre sine consensu Summi Pontificis, quia à Summo Pontifice illam habuerunt consentiente Concilio, vt patet in cap. *licet*, & in cap. *vbi periculum, de elect. in 6.* Posset tamen ex iusta causa ad tempus auferre, si nimirum Pontifex ob hæresim esset depositus, & Cardinales essent criminis participes, vel aliter suspecti, aut crederet oriturum schisma, aut magnam Ecclesiasticæ pacis perturbationem *part. 5. tract. 2. resolut. 73.*

Electio Papæ semper spectat ad Cardinales.

Et nunquam ad Concilium,

Nec concilium potest hanc facultatem à Cardianalibus auferre.

Sed tantum ad tempus differre ex iusta causa.

33 Dubitabatur olim, an Cardinales, quibus galerus, & Cardinalatus insignia tradita non sint, aut non clausum sit os vel clausum quidem fuerint, sed non apertum, in electione Pontificis suffragium habeant. Sed hodie opinionem affirmatiuam declarauit Pius V. suo peculiari decreto *die 26. Ianuarij 1571.* vt obseruat Lauorius *tit. 3 c. 3 nu. 16.* & Greg. XV. in Bulla *de cæremoniali, Idus Martij 1622. p. 5 tr. 2. res 74.*

Habent autem suffragium, etiam si insignia non habuerint.

34 † Mor-

Cardinales non debent adire conclaue ante decem dies à morte Pontificis.

Sed si interim duæ partes Papam eligerent, valida foret electio.

34 † Mortuo Papa, Cardinales præsentes, priusquam conclaue adeant, expectare debent decem dies, vt interim veniant Cardinales absentes à Curia ex cap. *vbi periculum, de elect. in 6.* † Non tamen vlterius, quamuis distantia eorum ab Vrbe decem dierum itinere mensurari non posset. Ita Albanus *de Card. qu.13.* contra Manfredum *de Card. decis. 266. par. 5. tract. 2. resol.* 76. Quòd si Cardinales præsentes infra decem dies à morte Pontificis nouum eligerent, ipsique essent duæ omnium partes, electio esset valida ; quia in cap. *vbi periculum;* dicitur, nihil opponi posse, si Pontifex eligatur suffragijs duarum partium. Et si illi præsentes fuissent, nihil eorum contradictio valuisset. Ita Lauorius *tit.4. cap.7. nu.4.* contra Albanum *de Cardin. q.14. p.5. tr.2. res.75.*

Cardinalis iustè impeditus an possit alteri suum suffragium delegare?

35 Cardinalis iustè impeditus, secundum Manfredum *de Cardin. decis.* 280. potest delegari alteri vices suas pro electione Pontificis ex cap. *si quis iusto, de elect. in 6.* Et ex Paleotto *de Sacr. consist. p. 5. qu. 7.* potest constituere procuratorem ad ferendum suffragium in scrutinio. Sed Azorius *t.2 lib.4 c.2. q. 9.* & Megalius *V. Cardin. nu.19.* id negant: quia in iure id sibi non conceditur. *p. 4. tr.2. res.40.*

Ad electionem Pontificis duo Cardinales sufficiunt, si alij absint, vel mortui sint.

Sed quid, si in conclaui remaneret tantum vnus?

36 Si duo tantum Cardinales remanerent in Conclaui, reliquis mortuis, vel absentibus, posset nihilominus vnus alium eligere, ex capit. *Adrianus, & cap. non licet § ibis distinct. 63. & cap. Abbatem. & infra 18. quæst. 3.* Ita Bonacin. *de leg. disput. 1. qu. 1. punct. 3. num. 28.* contra Palaum *tom. 1. par. 3. disp. 1. punct. 23. nu. 20.* Sed quid, si vnus tantùm remaneat? Ille solus tunc posset Papam eligere ex glos. *in Clem. ne Roman. de elect.* quia ius vniuersitatis seruatur, in vno ex *l. sicut.* Ita Laudensis *de Cardin. q. 14.* An verò is posset seipsum eligere? Negat Abbas *in cap. gratum de postul. Prel. & in c. licet, in fine, de elect. in 6.* nisi nomine totius sacri Collegij alteri potestatem tribuat, qui veluti compromissarius ipsum eligat. Sed hanc opinionem ait Alban. *de Card. q. 24.* procedere, si vnus solus remaneret, reliquis exeuntibus, vel absentibus, non autem mortuis. *p.5. tr.2. res.72.*

Cardinalis potest suffragium ferre pro minus digno, si in illum maior pars inclinet.

Et tunc Cardinalis dignus acceptare potest gradum sine scrupulo.

37 Cardinales possunt, prætermisso digniori, eligere minus dignum si maior illorum pars in illum inclinet. Nam expedit, electionem pacificè, & sine contentionibus fieri: alioqui dignus, factus per vim, euaderet peior minus digno. Ita Villalobos, *tom. 2. tract. 8 diffi. 3. num.* 8. contra Castellinum *de elect. cap. 10. par. 5 tract. 2. resolut.* 85. Et Cardinalis minus dignus acceptans Pontificatum, prætermisso digniori, non peccat. Quia ratione electionis comparat ius ad Papatum acceptandum, & si acceptans vtitur iure suo. Ita loquendo de beneficijs, tenet Sotus *de iustit. lib.3. quæst. 6. artic. 2. post 9. concl.* contra Tannerum *in 2.2. disp. 2. dub. 3. nu. 8. ibid.*

Si autem in Ecclesia Romana non adsit dignus, eligendus ex alia.

Si verò adsit dignus non est postponendus dignissimo externo.

Quamquam valida foret electio non Cardinalis in Papam.

38 Si in Ecclesia Romana non inueniatur ad Pontificatum idoneus ex alia sumi debet cap. *in nomine Domini.* Sed, quoniam in tantorum PP. Senatu impossibile est, neminem fore dignum, ait nihilominus Sotus *de iustit. lib. 3. qu. 6. art. 1. ad. 4.* si aliquis præter illos dignissimus sit, illum debere eligi, nec verum esse, quòd ex cætu Cardinalium eligi debeat, neque conuenire, quod passiua electio Pontificis intra tot paucos coerceatur. Sed contrarium tenendum est cum Salonio *in 2.2. qu. 63. art. 2. concl. 1.* Villalobos *tom. 2. tract. 8. diff. 3. num. 18.* & alijs. Quia dignus ex Collegio est vtilior Ecclesiæ, quàm dignissimus externus. Primò, quia ex ijs, quæ vidit, & expertus est in Romana Curia, nouit Ecclesiæ negotia, & gubernationem meliùs, quàm ille. Et deinde: quia statim admouet manum operi, cum externus à longè vocandus esset, illiusque expectandus consensus, multa interim detrimenta tota Ecclesia patiente. Quòd si Cardinales Pontificem extrà eorum gremium eligerent, electio esset valida, quia nullum ius illam irritat. Ita Suarez *de fide disp. 10. sect. 5. num. 19.* & Bonacina *de elect. Summi Pont. disp. 1. q. 1. §. vnic. n. 19.* contra Lancellot. *Templ. Iud. lib. 2. c. 1. §. 3. q. 4 num. 4. Ibid.* in fine, & *res.63.*

CARDINALE

In eligendo Pontificem.

39 SI censura posita à Leone contra Cardinales reuelantes, quæ in Concistorio tractantur; & sint in præiudicium Tertij sic vsu recepta incidunt in eam, minimè verò, si non est vsu recepta, super hoc alij negant, alij affirmant; sed tu cogita cum sit res grauis momenti, *par. 9. tr. 4. res.* 41. Non autem extendatur contra audientes, quæ in Concistoro tractantur, & alijs dicerent. *§. Nota etiam.*

Si censura est vsu recepta incidunt in eā Card. reuelantes res gestas in Consistorio.

CARDINALES

In suis Titulis.

40 CArdinales in suis Titulis ante Tridentinum poterant secundum Victoriam *de Sacr. Ordin. num.* 234. & alios contra Germonium *de indult. Cardin. §. tam ratione, nu.* 20. conferre primam Tonsuram, & minores Ordines. Et hoc ex consuetudine, quæ cum non possit in hoc dare iurisdictionem, signum est, eam habuisse à Papa. At post Tridentinum docet Sanchez *opusc. tom. 2. lib. 7. cap. 1. dub. 19 num.* 21. id amplius non posse: quia illud *sess.* 23. *cap.* 10. reuocat expressè consuetudinem, etiam immemorabilem. Cæterum autem Azorius. *tr. 2. l. 4. c. 3. q.* 2. & alij affirmant, hanc auctoritatem Cardinales habere etiam post Tridentinum, quoad suos familiares. Et Barbosa *Trident. sess. 23. c. 9. nu. 3. & de potestat. Episcop. par. 2. alleg. 5. nu.* 19. testatur ita sensisse Rotam Romanam in vna *Crem. 3. Decembr. 1582. par. 5. tr. 2. resol.* 5.

Cardinales olim in suis Titulis poterant conferre primā Tonsuram, & minores Ordines.

An etiam hodie.

41 Cardinales in suis Titulis secundum Mandosium *in reg. 7. Cancel. qu.* 2. *num.* 7. non possunt casus ciuiles, aut criminales cognoscere, ac iudicare, nisi Pontificis priuilegium accedat. Sed Lotherius *de benef. tom. 1. lib. 1. qu. 8. num.* 50. cum Rota *p. 1. decis. 233. num.* 19. Tenet, Cardinales in suis Titulis, habere iurisdictionem Ecclesiasticam, quam habent Episcopi, & Germonius *de indul. Cardin. §. tam ratione, num.* 34. tenet, Cardinalem non Episcopum posse de causa criminali cognoscere, &, si reus sit Clericus depositione dignus, sententiam ferre; ipsam tamen degradationem debere Episcopo committere, quia requirit potestatem Ordinis. *p. 5. tr. 2. res.* 7.

Et an possit causas ciuiles, & criminales cognoscere, & iudicare.

42 Cardinales in suis Titulis possint vti insignibus Pontificis, excommunicare, suspendere, intercedere, ex *c bis quæ de maior. & obed.* Vbi Felinus, & alij dicunt, Cardinales habere iurisdictionem episcopalem. Ita Germonius *de indul. Cardin §. tam ratione, num.* 18. Barbosa *collect. in C. to. 1 lib. 1. tit. 33. c.* 11. *num.* 3. & alij. Et quoad censuras idem possunt etiam Cardinalium Vicarij. Ita Romanus *cons.* 498. *num. 11. p. 5. tr. 2. res.* 12. Ex qua etiam ratione Cardinales in suis Titulis possunt commutare vltimas voluntates in his, in quibus possunt Episcopi cum suis subditis, nam id non est ex eis, quæ sunt de lege diœcesana, neque ex ijs, quæ à iure diœcesano tantùm, vel sub commemoratione diœcesis, Episcopo conceduntur. Adde quòd si hoc esset, adhuc Cardinales in suis titulis Presbyteralibus, vel diaconalibus possunt dici habere modicam diœcesim intra fines Romanæ diœcesis, propriæ Papæ tamquam Episcopo Lateranensi. Ita Moneta *de com. vlt. volunt. c. 5. q.* 13 *concl. 1. nu* 452. *p. 3. tr. 2. res.* 57. Item possunt dispensare in voto. Quia hoc pertinet ad spiritualem iurisdictionem Episcopalem, vt docet Sanchez *sum. t. 1. lib. 4. c. 38. nu.* 2. quam supra diximus Cardinales in suis titulus posse exercere. Ita Moneta *ib.* contra Suar. *de Rel. t. 2. l. 6. c. 10. nu. 10. p. 5. tr. 2. res.* 58. An verò Cardinales possint

Cardinales in suis titulis possunt vti pontificalibus.

Excōmunicare, suspendere, & interdicere.

Item commutare vltimas voluntates in ijs, in quibus potest Episcopus.

Et dispensare in votis.

tized by Google

sint in suis Titulis absoluere à iuramento, vide Camillum Billota *de Absol. iur. lib.2.c.2.q.5.tr.2.ref.13.*

Ac etiam irregularitatibus.

43 Sed an Cardinales in suis Titulis gaudeant priuilegio Episcoporum ex Concilio Trid *sess. 24. c. 8.* absoluendi ab hæresi occulta, & ab omnibus casibus papalibus occultis, dispensandi in regularibus, &c. Videtur respondendum negatiuè, quia hæc conceduntur Episcopis respectu subditorum in propria diœcesi tantùm: diœcesi inquam verè, & propriè, per ea, quæ adducit Sanchez *sum. to. 1 lib. 2 c. 11. nu. 3.* de Episcopo titulari. Sed in fauorem Cardinalium dici posset, quod hanc facultatem habent Prælatis inferiores Episcopo, habentes tamen iurisdictionem quasi Episcopalem, vt sunt Abbates, &c. Ità Sanchez *sum. to. 1. lib. 2. c. 11. nu. 3.* & ideò non videtur deneganda Cardinalibus, quos supra diximus eandem potestatem habere. Et hanc sententiam ex dicta ratione defendi posse, ait Moneta *de comment. ult. uol. c. 5. q. 13. concl. 1. n. 453.* Sed de hoc alij iudicent. *p. 5. tr. 2. ref. 59.*

Moneta ait, affirmari posse.

Cardinales, dum sunt in Vrbe possunt conferre beneficia Titulorum.

44 Item in suis Titulis possunt conferre beneficia, quando sunt in Vrbe. Si verò sint extra Vrbem, solus Papa confert. Ratio verò est; quia licèt talia beneficia conferre debeat Papa, velut proprius Episcopus talium Ecclesiarum, nihilominus Pontifices, vt ostenderent, Cardinales verè fratres sibi esse, & eos ad residentiam in suis titulis magis allicerent, pleniorem potestatem eis dederunt, cap. *his, quæ de maior. & obed.* Ità Germonius *de Indul. Cardin. §. tam ratione, num. 14. Ibid. ref. 13.* Item ex Parisio *de resig. benef. li. 7. q. 12.* possunt in suis Titulis resignationes beneficiorum recipere; quia ex dictis possunt illa conferre, & beneficiatos destituere ratione Titulorum. Et hanc sententiam extendit ad Cardinales habentes Archiepiscopatum, Abbatias, vel Prioratus in commendam ex dispensatione Papæ, quò nimirum possint recipere beneficiorum resignationes ratione Archiepiscopatus, &c. quia beneficio vacantia in tali Archiepiscopatu conferre possunt. *p. 5. tr. 2. ref. 14.*

Et resignationes eorum recipere.

Item prouidere suis Ecclesijs iurispatronatus, si patroni in præsentando discordant. Et derogare fideicommissis ad eos pertinentibus. Ferre leges obligantes in conscientia. Exigere charitatiuũ subsidium. Assistere matrimonio & dare licentiã assistendi.

45 Item Cardinales possunt prouidere suis Ecclesijs titularibus iurispatronatus, quando patroni discordant in præsentando. Ita Grilen. *cons. 63. num. 9.* contra Lessium *lib. 2. c. 34. dub 6. num. 27. p. 5. tr. 2. resolut. 94.* Possunt derogare fideicommissis, ad eas Ecclesias pertinentibus. Ita Moneta *de comm. ult. uol. ca. 9 concl. 22. nu. 634. p. 5. tr. 2 ref. 61.* Possunt ferre leges obligantes in conscientia. Ita Palaus *tom. 1. tr. 3. disput. 1 punct. 23. nu. 12. p. 5. tract. 2 resol. 71.* Possunt subsidium charitatiuum exigere, secundùm Remigium de Gonny *de charit. subsq. 21.* quia id possunt Episcopi, *p. 5. tr. 2 ref. 55.* Item possunt assistere, & dare licentiam assistendi matrimonio. Quia hæc omnia facere possunt Episcopi. Ita Sanchez *de matr tom. 1 lib. 3 disp. 28 p. 5. tr. 2. ref. 35.* Reliqua circa beneficiorum collationem, &c. Vide V. *Cardinales Episcopi.*

Si autem Titulus sit Ecclesia Regulariũ. Cardinalis nõ habet in eos potestatem.

46 Cardinales in Titulis, quæ sunt Monasteria Regularium, vt est Cardinalis Tituli S. Crucis in Ierusalem, S. Eusebij, &c. secundùm Mandosium *ad reg. 7. Cancell. q. 2. num. 10.* non habent iurisdictionem super Religiosos. Nam alioqui essent plura capita, quorum vterque haberet iurisdictionem principaliter, nimirum Generalis, & Cardinalis titularis, quod nõ est dicendũ. Sed obseruat Moneta *de commut. ult. ultim. cap. 1 quæst. 13. num. 441.* Quod istæ Ecclesiæ Regulares fortè in constitutione Titulorum fuerunt sæculares, cum autem Cardinales hanc iurisdictionem habeant fundatam in iure, erit fauorabilis, & latè interpretanda *par. 5. tr. 2. resol. 60.*

CARDINALES EPISCOPI.

Cardinales Episcopi non excusantur à residentia.

47 CArdinales Episcopi secundum Barbosam *de Card. q. ult.* & alios excusantur à residentia, si Romæ Summo Pontifici assistant, quia, cum Romanæ Ecclesiæ seruiant quæ cæterarum est mater, videntur esse

in

in suis Ecclesijs virtualiter præsentes: vnde ait Oldrad. *cons.* 46. quod ius commune habet illos pro residentibus. Quod verò Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 1. præcipiat residere in sua diæcesi Episcopos, etiam Cardinales, non obstat. Nam, si agunt in Romana Curia, & à Summo Pontifice discedere non iubentur, tacita illa Papæ approbatio videtur dispensatio, ait Germonius *de Cardin.* §. *tibi quoad vixeris*, *nu.* 10. Sed hæc sententia hodie post Tridentinum, & Bullam S.D.N. Vrbani VIII. sustineri non potest. Ita cum alijs Sanctarellus *tom.* 1. *q.* 2. Qui bene excipit illos, sed Cardinales à residentia, qui habent Episcopatus Vrbi proximos *p.* 5. *tr.* 2. *resol* 8.

Nisi qui habent Episcopatus Vrbi proximos.

48 Cardinales ad Episcopatum assumpti conferre possunt beneficia, etiam ante adeptam Episcopatus possessionem: quia Episcopus electus, & confirmatus potest exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, vt est beneficiorum collatio, etiam extra diœcesim & si nondum in eam se contulerit. Et Ecclesia dicitur vacare vsque ad confirmationem. *gl. ad Clement.* 1. *ver. collatio*, *vt lite pendent.* Ergo non opus erit possessione, vt Episcopus Cardinalis virtute indulti beneficia conferat. Ita Germonius *de Indulg.* §. *necnon. num.* 8. & alij contra Dynum *ad reg.* 1. *numero* 17. *de reg. iur. in* 6 *parte* 5. *tractat.* 2. *resolutione* 45. & 47.

Possunt autem conferre beneficia etiam ante possessionem Episcopatus.

49 Cardinales Episcopi solent habere indultum à Summo Pontifice prouidendi beneficia suæ diœcesis, etiam in mensibus Papæ reseruatis. Quod indultum si quis Cardinalis habeat, etiam pro beneficijs antea vacantibus, poterit conferre beneficia vacantia tempore sui antecessoris non Cardinalis. Ita Palaus *tom.* 2. *tractat.* 3. *disp.* 2. *punct.* 22. §. 4. *num.* 7. Qui addit, è conuerso contra Gonzalez *in reg.* 8. *Cancel. gloss.* 24. *a num.* 108. quod Episcopus non Cardinalis potest prouidere beneficia vacantia tempore antecessoris Cardinalis in mense aliàs reseruato, si illa tempore Cardinalis non fuerunt prouisa, non obstante *reg.* 2. *Cancell. p.* 5 *trac.* 2. *res.* 27. Aduerte etiam, quod tale indultum suffragatur etiam sex Cardinalibus titularibus de Vrbe, qui proinde excipiuntur *in reg.* 8. *Cancellariæ*, quamuis beneficia in ipsorum absentia sint reseruata, ex *reg.* 4. Stat enim optimè, quòd nullus Cardinalis comprehendatur in reseruatione mensium, & quod aliqui comprehendantur in reseruatione beneficiorum vacantium in absentia. Ita Palaus *tom.* 2 *tr* 13 *disp.* 2. *punct.* 22. §. 4 *nu.* 9. contra Gonzalez *in reg.* 8. *Canc gl* 23. *nu.* 21. *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 18.

Etiam in mensibus Papæ.

50 Cardinales Episcopi existente in Curia, possunt conferre Ecclesiam Parochialem suæ diœcesis sine concursu, dummodo ille, cui confertur, sit examinatus ab examinatoribus deputatis à Papa, vel eius Vicario. Et huic indulto non derogat Tridentinum *sess.* 24. *c.* 18. quia loquitur tantùm de indultis extraordinarijs, vel de alijs quoad ea beneficia, quorum collationes spectant ad Cardinales, ratione alicuius Abbatiæ, &c. in aliena diæcesi, non autem de indultis ordinarijs. Ita Germon. *de Indulg. Car* §. *quibusuis*, *nu.* 9. *p.* 5. *tr.* 2. *resol.* 42.

Sine concursu.

51 Cardinalis Episcopus potest conferre beneficia extra diœcesim, quia Ordinarius potest extrà territorium exercere iurisdictionalia, quæ alteri non præiudicant. Et, si dedisset facultatem Vicario generali suo conferendi beneficia, secundùm Germon. *de Indulg.* §. *tibi*, *num.* 85. posset etiam talis Vicarius beneficia conferre extra diæcesim. At Matsobr. *prax. haben. concurs. præl.* 26. *dub.* 5. *num.* 6. distinguit. Aut Cardinalis, qui habet indultum, reperitur in Curia, aut simul abest à diæcesi, & Curia. Et tunc, si habet licentiam Pontificis potest Vicarius beneficia conferre extrà diæcesim; si verò abest sine licentia Pontificis, tunc Vicarius non poterit; quia nec Cardinalis potuisset *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 43.

Et extrà diæcesim.

Sed an etiam eorum Vicarijs.

52 Cardinalis Episcopatum resignans, potest nihilominus secundùm Germon. *de Indulg.* § *Card. necnon quarumcumque*, *num.* 22. illius beneficia

Cardinalis Episcopatum resignans, potest nihilomin⁹ de illius beneficijs prouidere, donec resignatarius possessionē accipiat. Et retinet facultatē conferendi beneficia vacātia in mensibus Papæ.

conferre, si resignatarius nondum possessionem acceperit, quamuis fuerit præconizatus. Nam, cum resignauerit in gratiam tertij, adhuc est eius dominus possessione naturali, donec sciat præfatam resignationem habuisse effectum, & captam esse possessionem: vnde & beneficia, tum ratione indulti, tum etiam potestate ordinaria, conferre potest *par.* 5. *tr.* 2. *ref.* 44. Adde, quod retinet facultatem conferendi beneficia etiam in mensib. Papæ. Et Cardinales, qui habent indulta conferendi beneficia in Episcopatib. renuntiatis, possunt conferre beneficia resignata in manib. Episcopi in mensibus Papæ. Quia illa non potest conferre Episcopus; ergo Cardinalis; qui per indultum loco Papæ successit. Ita Paris. *de resignat. benef. lib.* 7. *qu.* 12. *nu.* 23. *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 145. *Nota*.

Cardinales Episcopi debent conferre beneficia cum Capit. si Episcopus non Cardinalis ea conferret cum Capitulo.

53 Verùm beneficia, quæ alioqui Episcopus non Cardinalis simul cum Capitulo conferre deberet, si vacent in mense Papæ, Cardinales Episcopi conferre debent vna cum Capitulo. Quod etiam docet Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 24. *num* 61. de beneficijs alias reseruatis. Quia indultum Episcopi Cardinalis non ampliat facultatem conferendi, sed solùm remouet obstaculum reseruationis, qua remota, Cardinalis prouidet iure ordinario, in prouisione autem ordinaria concurrit Capitulum. Sed in hoc magis placet contraria sententia Garsiæ *de benef. part.* 5. *capit.* 1. *numer.* 628. Quia per indultum non cessat reseruatio, sed dispensatur, cessante tamen reseruatione quoad indultum non habentes. Ergo Cardinalis talia beneficia non conferunt iure ordinario, sed vt delegati Sedis Apostolicæ virtute indulti *par.* 5. *tr.* 2. *resol.* 26.

Sed hoc nō procedit in beneficijs reseruatis.

An Substitutus Cardinalis conferre possint beneficia quæ posset ipse substituens?

54 Substitutus Cardinalis, habentis facultatem conferendi beneficia reseruata, & alium substituendi, potest conferre dicta beneficia, sicut potest Cardinalis. Ita Rota Romana coram Vbaldo *in vna Vliss. par.* 2. *Iunij* 1613 apud posthumas Farin *tom.* 1. *decis.* 595. *num.* 1. *ibid.* in fine.

CARDINALES, *Religiosi.*

Cardinales Religiosos probabile est nō teneri Voto paupertatis.

Et, si tenentur possunt nihilominus disponere de bonis ecclesiasticis, sicut alij.

55 CArdinalis Religiosus secundum Suarez *de relig tom.* 4. *lib.* 3. *capit.* 19. Manfredum *de Cardin. dec.* 154 & alios non soluitur à voto paupertatis. Sed ego probabile puto, quod soluatur, vt de religioso Episcopo dicam infra V. *Episcopus*, *numer.* 12. & quoad vtrumque probabile putant ipsimet aduersarij, vt Sanchez *sum. tom.* 2. *lib.* 6. *qu.* 6. *num.* 34. Et stando etiam in prima sententia Cardinalis Religiosus potest de bonis Ecclesiasticis facere quidquid alij possunt, nec alia obligatione tenetur: quia licèt non sit dominus, est tamen liber & absolutus administrator illorum. Et dominium, quod remanet penès Ecclesiam, est ita subditum suæ voluntati, vt quidquid disposuerit, ratum habeatur. Dummodo in promotione aliqua limitatione quoad hoc non accesserit. Ita Lorca 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 9. *sect.* 4. *disputat.* 4. *m.* 2. *num.* 31. *p.* 5. *tr.* 2. *resol.* 64. Potest item Cardinalis Religiosus, secundùm Laudense *de Card. qu.* 22. testari, & disponere de rebus suis, recuperans facultatem, quam per professione amiserat. *Ibid.* in fine.

Possuntque testari ac dispensare bona sua.

Probabile item non teneri ad quartū votum Ordinis Minimorū, & Societatis.

56 Cardinalis Religiosus secundùm Vasquez 1. 2 *disp.* 165. *cap.* 8. *num.* 89. tenetur ad quartum, votum, quod in Religione Minorum emittitur vitæ quadragesimalis, & in Societate de audiendo consilio Generalis, etiam post promotionem coactam ad Episcopatum. Sed negatiua sententia Sanchez *sum. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *num.* 34. est probabilis. Quia ad quartum votum non tenetur Episcopus Religiosus. *par.* 5. *tr.* 2. *ref.* 65.

Tenentur tamen portare habitum suæ Religionis.

57 Cardinalis Religiosus tenetur portare habitum suæ Religionis. Ita Suarez *de Relig. tom.* 4. *lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 4. Si autem illum dimittit, non incurrit

curritt

currit in excommunicationem latam in cap. *in Clerici, vel Monachi in 6.* Vel V. *Episcopus, nu.16. par.5. tr.2. res.66.*

58 Cardinalis Religiosus potest esse compater in Baptismo, tenendo infantem. Patet exemplo Gregorij, qui ex monacho Cardinalis effectus, factus est compater Mauritij Imperatoris: Ita Barbosam *in iur. Eccl. li.1. ca.3. nu.16.* Ratio autem est, quia id Religiosis prohibetur, ne ratione familiaritatis adsit periculum incontinentiæ, quod in Religiosis Cardinalibus non est formidandum. Idem dicendum de confirmatione, *p. 5. tract. 2. resol. 67.* Et de vtroque quoad Religiosum Episcopum. *ibidem.* in fine. *& p. 3. trac. 4. resol.21.*

Cardinalis, Religiosus potest tenere infantem in Baptismo.

CARDINALIUM FAMILIARES.

1 CArdinalium familiares possunt sibi Confessarium eligere de illorum licentia: quoniam, vbicumque reperiuntur sunt subditi suis Cardinalibus, tamquam ordinarijs suæ familiæ curam habentis. Et sic præceptum Paschæ de communicando, ab ipsis completur in Oratorijs domesticis, cœteris ad proprias parochias confluentibus. Non ita familiares Episcoporum extra illorum diœcesim. Ita Ludou. à Cruce *in Bull. disput.1. c.2. dub.22. nu.17. p.6. tr.5. r.10. §. Notandum est etiam.*

Cardinalium familiares possunt sibi de illarum licentia Confessarium eligere.

2 Cardinalium familiares in absentia gaudent fructibus suorum beneficiorum, sicut Cardinales ipsi percipiunt, vt dictum est supra. Nam eadem ratione eodem priuilegio & ipsi perfrui debent. Ita Cucchus *inst. can. lib. 2. tit. 4. nu.69. p.5. tr.2. r.79.*

Gaudent fructibus suorum beneficiorũ etiam in absentia.

3 Beneficia familiarium Cardinalium non possunt conferri per Papam sine consensu Cardinalis Patroni, & mutò minus per Cardinalem legatum cuiusuis amplissimæ potestatis. Ita Bellen. *cons.19. nu. 2. ver.5 p.5. tr. 2. res. 41. §. Notandum.*

Quæ si vacent, conferri non possunt sine consensu Cardin. Patroni.

4 Cardinalium familiares sunt idonei testes in caussis suorum Dominorum, Nam ex illis iuribus, quæ repellunt à testimonio ferendo domesticos producentis, Cardinales, ob illorum dignitatem, ac præsumptam integritatem, eximuntur. Ita Albanus *de Cardin. q.42. priuileg.11. p.5. tr.2. res.56.* Sicut è contra Cardinales testificantes in caussis suorum familiarium, faciunt magnum adminiculum, vt decidit sacra Rota apud Farinacium *p. 2. dec.339. p 5. t.2. res.93.*

Cardinalium familiares sunt idonei testes in causis suorum dominorum.

Et è conuerso.

5 Offendentes Cardinalium familiares, incurrunt in excommunicationem papalem *Vide V. Bulla Cœnæ, nu.14.*

Quid si offendantur?

CARNES.

1 OBligatus ieiunare ex voto, si votum violauit Comedendo Carnes vnum tantum peccatum committit, si amplius in illo die Carnes comedit; quia cum semel violatio ieiunio, cesset obligatio circa principale, viddetur cessare circa accessorium abstinentiam à Carnibus, secus si vouit vnica commestionem in die Ieiunij, hic autem, toties quoties comedit, toties peccat: aliter enim. In ieiunio Ecclesiastico obseruandum est *par.9. tractat.8. resol. 5.*

Violans ieiunium commendo carnes vnum tantum peccatum committit.

2 Qui in die Ieiunij comederet Carnes crudas animalium secluso damno notabili salutis, & cum necessitate non peccat mortaliter. *p. 8. t.7. res 84.*

Carnifex vide, irregularitas ex homicidio.

Digitized by Google

CARTHVSIANI.

Carthusiani qua obligatione teneantur à carnib. abstinere?

1 CArthusiani prohibentur edere carnes in sanitate sub mortali, etiam cessante scandalo. Non quidem ex voto, sed ex statuto, & consuetudine sic obligante. Ita Vasquez *in par. 2. tom. 1. disput. 162. cap. 4. numero 16.* & alij. Quidquid aliqui apud Sà *V. religio, num. 58.* contra sentiant. *par. 3. trac. 2. resol. 39.* Imò Vasquez *vbi supra* contendit, hanc obligationem vrgere in articulo mortis: nam spectat ad commune Religionis bonorum, quòd illa obseruantia, vigeat, & potest lex humana, quando opus est ad commune bonum obligare, etiam cum dispendio vitæ. Fatetur tamen, non peccare medicum si Carthusiano infirmo, & inscio aliquid ex carnis ministraret. At Sanchez *opusc. tom. 2. lib. 5. c. 1. dub. 34. nu. 7.* Lorca *in p. 2 dub. 23.* & alij dicunt, in tali casu, secluso contemptu, & scandalo, vesci posse carnibus, si velint; non tamen teneri, *par. 5. trac 3. resol. 136. & tr. 4. res. 32. §. Sed hic.* Et cum his ego sentio. *ibid. § Verum.*

CASVS RESERVATI.

Casus reseruati alij Papales, & qui nam sint.

1 † CAsus reseruati alij sunt Papales, alij Episcopales, alij reseruati Prælatis Regularium pro suis subditis. Papales alij sunt reseruati in Bulla Cœnæ Domini, quos vide V. *Bulla Cœna*, alij in alijs Bullis, & Decretis, inter quos in Italia hi sunt. 1. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem. 2. Clericorum percussio. 3. Simonia realis scienter contracta. 4. Confidentia beneficialis. 5. Monomachia, seu duellum. 6. Extractio reorum ab Ecclesijs absque licentia Episcopi. 7. Absolutio à casibus Papæ, vel Episcopo reseruatis à Confessario etiam Regulari exhibita sine licentia.

Alij Episcopales, & qui?

2 Casus Episcopales sunt triplicis generis. Quidem de iure, & communiter ponuntur tres. Primus est votorum dispensatio præter Papales, iuramentorum relaxatio, excommunicationis maioris Episcopo reseruatæ absolutio. Sed hic non est casus reseruatus, quia non est peccatum, vt modò loquimur de reseruatis, sed computatur inter reseruata, quia ad Episcopum pertinet Ita Toletus *lib. 3 cap. 14.* Secundum est incensio agrorum, vicorum, domorum, &c. ante excommunicationem. Nam post excommunicationem fit Papalis. Tertius peccatum graue, & scandalum, ob quod olim publica pœnitentia iniungebant, vt concubinatus notorius, &c. Sed, cum hodie publica pœnitentia non sit amplius in vsu, aliqui dicunt, hunc casum non esse amplius reseruatum. Secundi generis sunt, qui communiter in omnibus Episcopatibus reseruantur, videlicet. 1 Homicidium, seu actualis mutilatio. 2. Crimen falsariorum. 3. Sacrilegia furti de re Ecclesiastica, & homicidij vulnerationis in loco sacro. 4 Diuinationes, & incantationes; ac Dæmonum inuocationes. Tertij generis sunt, qui reseruantur de consuetudine particulari in singulis Episcopatibus, de quibus dari non potest certa regula: quilibet Episcopus sibi reseruat peccata, quæ suo Episcopatui conuenire videntur. †

Hic Panormi reseruata est Sodomia. Quæ non est intelligenda de coitu cum muliere in vase præpostero.

3 Quoniam verò hic Panormi, & in aliquibus alijs diœcesibus, reseruata est sodomia, dicendum est primò non esse casum reseruatum, si quis habeat rem cum muliere in vase præpostero. Quia casuum reseruatio, cum sit pœnalis, strictè interpretari debet; sodomia autem est peccatum contra debitum sexum, & vas, vnde, qui seruat debitum sexum, non dicitur propriè sodomita. Ita Syluius *in 2. 2. cap. 154. art. 12.* & alij. *par. 2. tr. 17. resol. 62.* Dicendum secundò, ad incurrendum casum reseruatum sodomiæ, necessarium esse, vt semen intra vas effundatur. Nam aliàs non erit propriè sodomia. Ita Bonacina *de matrim. qu. 4. punct. 11. num. 2. par. 2. tract. 17. resol. 63.* Addit

Graf-

Digitized by Google

Graffius *pract. caſ. reſeru. lib. 1. c. 11. num.* 7. patientem actum ſodomiticum non incurrere in caſum reſeruatum ſodomiæ. Quæ opinio probari poteſt ex eo, quòd talis non dicitur ſodomita, ſed mollis, & ità Gloſſa, quam ſequitur D. Thomas 1. 2. *quæſt.* 138. *art.* 1. *ad* 1. exponit Apoſtolorum 1. Corint. 6. ibi *Neque adulteri, neque molles &c.* Tunc etiam, quia maius ſcelus eſt agentes, quam patientis, & in foro contentioſo maior pœna imponitur illi, quam iſti, ſed, an hæc opinio ſit probabilis, alij iudicent. *part* 2. *tract.* 17. *reſol.* 64.

Nec cum viro, ſeminando extrà vas. Sed an comprehendat patientem?

4 † Caſus reſeruati ſuperioribus Regularium ſunt varij iuxtà varium morem cuiuſque Religionis. Interdicit autem eis Clemens VIII. ne alios caſus ſibi reſeruent præter infraſcriptos, vel omnes, vel eorum aliquos. 1. Veneficia, incantationes, ſortilegia. 2. Apoſtaſia à Religione, ſiue habitu dimiſſo, ſiue detentio, quando eò peruenerit, vt extra ſepta monaſterij, vel conuentus fiat egreſſio. 3. Nocturna ac furtiua è monaſterio, ſeu conuentu egreſſio, etiam non animo apoſtandi facta. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale. 5. Iuramentum falſum in iudicio regulari, ſeu ligitimo. 6. Procuratio, auxilium, ſeu conſilium ad abortum faciendum poſt animatum fætum, etiam effectu non ſecuto. 7. Falſificatio manus aut ſigilli officialium monaſterij, aut conuentus. 8. Furtum de rebus monaſterij, ſed conuentus in ea quantitate, quæ ſit peccatum mortale. 9. Lapſus carnis voluntarium opere conſummatus. 10. Occiſio, vulneratio, ſeu grauis percuſſio cuiuſcunque perſonæ. 11. Malitioſum impedimentum, aut retardatio, aut aperitio litterarum à ſuperioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad ſuperiores. Quod ſi aliud peccatum graue ad Religionis conſeruationem reſeruandum videbitur, id non aliter fieri permittit, niſi de conſenſu generalis Capituli in toto Ordine, aut Prouincialis in Prouincia. †

Caſus reſeruabiles à Prælatis Regularibus.

5 *Sed his non obſtantibus,* Villalobos *tom.* 1. *tract.* 9. *diff.* 58. *num.* 5. & alij docent, ſuperiores Regulares poſſe reliqua peccata prohibere ſub pœna excommunicationis ſibi reſeruatæ, quia hoc non eſt reſeruare peccatum, ſed cenſuram. Mihi autem contraria ſententia Peyrini *in priuil. Minim. tom.* 2. *conſt.* 10. *Vrbani VIII.* §. 61. *num.* 10. & aliorum placet, quàm determinauit Sacra Congregatio apud Leonem *recollect. tom.* 2. *recollect.* 11. *num.* 5. die 7. Iulij 1617. Nam Clemens VIII. prohibet omnem reſeruationem, & tale peccatum ratione cenſuræ reſeruatum manet, vnde patet, reſeruationem excommunicationis adinuentam eſſe in fraudem ſupradicti decreti, & ideo prima ſententia non eſt admittenda. *part.* 3. *tract.* 2. *reſolut.* 13. §. *Diſplicet &* 49.

Extra quos non poſſunt reſeruare ſibi excõmunicationem ad eſtam alijs criminibus.

6 Circa octauum caſum furti de rebus monaſterij. Coriolanus *de caſib. reſeru par.* 2. *caſ.* 8. *dub.* 5. *num.* 13. putat, incurri à furante res peculiares conceſſas vſui particulari alicuius Religioſi: & ita teſtatur ex Sorbo declaraſſe ipſummet Clemens VIII. Sed ſecundum Ledeſmam *Additio ad ſummam tom.* 2. *cap* 4. *dub.* 12 non incurrit, & Prælatus Regularis non poteſt ſibi reſeruare furtum de rebus peculiaribus Religioſorum. Quia Pontifex ſolum illis conceſſit furtum de rebus monaſterij, res autem peculiarium fratrum non dicuntur directè res monaſterij. Ad declarationem Clementis dici poteſt, de ea non conſtare authenticè. *p.* 5. *tr* 6. *reſ.* 44.

Nomine furti de rebus monaſterij an veniat furtum de rebus particularis Religioſi?

7 Circa nonum *Lapſus carnis,* &c. ait Tamburinum *tom.* 2. *diſp.* 13. *quæſt.* 2. *num.* 3. poſſe ſuperiores Regulares reſeruare ſibi tactus impudicos, oſcula, litterulas, munuſcula, &c. Quod Sorbo *annot. ad Compend. priu. V. Abſolutio,* affirmat ſibi declaratum fuiſſe à Clemen. VIII. Sed illa verba. *Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus,* ſonant conſummationem actus in ſpecie verbi gratia fornicationis, mollitiei, &c. vnde non poſſunt comprehendere tactus, &c. vt benè docuit P. Leone *tom.* 2. *recollect.* 11. *num.* 132. *par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 118.

Non poſſunt ſibi Prælati Regulares reſeruare tactus & oſcula.

Nec actum libidinosum externum, qui per se, & absque respectu ad intentionē non sit mortalis.

Et Kiene probabile putat, requiri etiam medium externè applicatum ad lapsum carnis consummatū.

8 Turianus *select. disput. p. 31. dub. 61.* † supponens; reseruari posse omne peccatum externum contra castitatem † docet, in tali casu reseruari visum, & ornatum procedentes ex affectu libidinoso. Sed negat Henriq. *lib. 6. cap. 14. num. 6. in gl. litt.* I. docetque in tali casu non reseruari peccatum, nisi ex quantitate operis externi certò constet esse mortale, & non sola relatione ad consensum. *par. 4. tract. 4. resolut. 165.* addit Kiene *de cas. reser. par. 3. cap. 6. num. 5.* probabilem esse opinionem Coriolani *de cas. reser. part. 2. cap. 9. §. 10. num. 15.* contra Suarez apud Kienem *loc. cit.* quòd ad reseruationem *Lapsus carnis*, &c. non solùm requiratur externa actio in sua specie consummata, sed etiam externa mediorum applicatio: vnde, si quis ex turpibus delectationibus voluntariè prolaberetur in pollutionem, absque tamen contactu libidinoso, aut alio externo motu instrumentali, non incurrere peccatum reseruatum. Idem quoque docet de pollutione orta ex aspectu libidinoso directo in fœminam pulchram, aut superbè vestitam. Quia oculus impudicus per se censeri non potest propinquè lapsus carnis opere consummatus. Secus, si pollutio oriatur ex aspectu fœminæ denudatæ, vel eius potioris partis, in qua impudicitia locum habet. *p. 4. tr. 4. res. 61.*

In casibus reseruatis datur paruitas materiæ.

9 In casibus reseruatis datur paruitas materiæ, vnde modicum furtum factum in Ecclesia, sicut nō est mortale sacrilegium: ita neque reseruatum. Imò, si modicum furans habuisset intentionem plura surripiendi, peccasset quidem mortaliter ex cap. *final. 14. quæst. 6.* sed illud sacrilegium non esset reseruatum; quia peccatum reseruatum debet esse mortale ex quantitate operis externi, non ex relatione ad intentionem tantùm; quia in modico non præsumitur dolus, & ideò pro eo non statuitur pœna, arg. cap. *& si quæstiones, Extrau. de simonia.* Ita Henriq. *lib. 3. cap. 13. §. 6. part. 3. tract. 5. resolut. 46.*

An reseruatis Episcoporum teneantur impuberes?

10 Cœterum peccata reseruata Episcoporum, secundum Homobonum *de cas. reseru. par. 1. cap. 3.* comprehendunt etiam impuberem ante annum decimum quartum, si aliud in statuto non declaretur. An secundum Paludanum *in 4. dist. 34. quæst. 2. art. 1.* non comprehendunt: quia, sicut minor ætas in foro exteriori excusat à pœna ordinaria, ita & in animæ iudicio. *part. 2. tract. 15. res. 1.* certum est autem, non comprehendere Diœcesanos absentes. Vide V. *Absoluere, num. 9.* † cuius doctrinam præter loca ibi citata docet etiam in *p. 3. tr. 4. res. 103.* †

Reseruata Regularium non ligant nouitios.

11 Reseruatio Regularium secundum Villalobos *tom. 1. tr. 9. diff. 56. nu. 6.* & DD. communiter contra Layman non comprehendunt nouitios. Quia nouitij ad religionis onera non tenentur. Attamen Peyrinus *priu. Minim. tom. 2. constit. 10 Vrban. VIII. §. 61. num. 9.* aduertit, superiores Regulares per Viuæ vocis oraculum Pauli V. *die 7. Augusti 1609.* posse sibi reseruare casus, etiam quoad nouitios. Sed S. D. N. Vrbanus VIII. nouissimè tollit omnia viuæ vocis oracula. *p. 3. tr. 2. res. 119.*

Casus Episcopales an expirent defuncto Episcopo?

12 Mortuo Episcopo, reseruata eius non expirant secundùm Præpositum *in addit. ad par. 3. qu. 9. dub. 1. num. 6.* siue sint reseruata à iure, siue ab homine. Sed Piatecius *par. 1 ca. 1. art 1. numer. 21.* id admittit, quoad reseruata à iure, vel consuetudine, aut per proprium statutum, quia statutum durat post mortem, cap. *fin. de offic. leg.* vnde in tali casu ait, absolutionem petendam esse à successore, seu Capitulo Sede Vacante. Vide etiam Trullench *in Bull. Cruciat. lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 2. num. 6. par. 4. tract. 4. resol. 108.* Casus reseruati Superiori Regularium expirant, decedente ipso superiore, vel à munere manus submouente. Quia cessat excommunicatio ab homine, si moritur qui eam fulminauit. Ita in simili Granado *in par. 2. contr. 7. tract. 1. disp. 7. num. 6. par. 3. tract. 2. res. 23.*

Casus reseruati Regularium, expirant mortuo, vel officium omittente, Prælato?

C A-

CASVS RESERVATI,

Et fortuiti.

13 Renuntians vel in se recipiens casus fortuitos in locatione prædij, vel alicuius rei subiectæ damno, intelligitur etiam de insolitis, & denuo aduenientibus. *par.8.tr.7.res.31.* Casus fortuiti.

14 Recipiens in se aliquod periculum alicuius rei etiam casus fortuitus intelligitur in se recepisse, varij DD. *ibid. res.32.*

15 Quando Prælatus aliquot casus sibi reseruat censetur comprehendere non solum postea committendos, sed etiam ante commissos, dummodo non explicet contrarium loquendo solum de committendis, vel censuram imponat & cum eum ea reseruationem. Ita Bordonus *part.8 tract.7.res.20.* Casus reseruati intelliguntur præterito, & futuri.

16 Non incidit in casum reseruatum, vel Censuram, qui instrumenta syngraphas, aut apochas falsificaret, aliquid addendo, vel minuendo, quod vrgeret in tertij præiudicium. *par.8.tr.7.res.82.* Causa, vide Pontifex. Falsificantes instrumenta, vel scripturas non incidunt in censuram.

CELEBRARE MISSAM.

1 Ponuntur hic casus circa obligationem celebrandi ab intrinseco, circa rituum, circa ministrum, circa tempus, & locum, & circa dispositionem celebrantis. Nam pertinentes ad eleemosynas, inuenies infra V. *Missarum*, & pertinentes ad vestes, & Vasa sacra, inuenies V. *Vasa sacra, & V. Vestes sacerdotales.*

2 Circa obligationem celebrandi, simplex Sacerdos non tenetur sæpè celebrare Missam, sed cessante contemptu & scandalo, satis est, si celebret ter, aut quater in anno, & præcipuè in die Natalis Domini, Resurrectionis, & Pentecostes. Imò probabile puto, satis esse, quòd in Paschate communicet. 3. Etiam cessante impedimento. Ita D. Bonauentura *in 4.dist.12 art.2.qu.2.* contra Villalobos *in sum.p.1.tr.7.dub.49.nu.1.p.2. tract. 17.res. 19.* At quid de Parocho? Vide V. *Parochus, nu.1.* Missam nullus Sacerdos celebrare tenetur. Sed satis est. in Pascha communicare. Quid Parocho?

3 Missam solemnem de Feria priuilegiata in Ecclesijs Collegiatis omitti non posse, docet Gauantus *comment. ad Rubr. Miss. tom.1.p.3.tit.10.nu.8.* sed canendam esse post Nonam inuiolabilem, & sic declarasse Sacram Congregationem, Sed Castaldus *in praxi cærem.lib.2.sect.6.cap.3.nu.20.* contrarium docet Posita autem prima sententia, & constito authenticè de declaratione Cardinalium, non propterea ad id tenerentur Regulares, quia eorum Ecclesia seruendum Rodriquez *qq.Regul.t.1.q.43.ar.10.* & Villalobos *in sum. to.1.tr.8.diff.10.nu.4.* contra Portellum *dub.Regul.V.Miss.nu.7.* non sunt Collegiatæ. Teneri tamen Prælatos Regulares docet Filliucius *to.1.tr.5.c.4. nu. 104.* curare, vt in eorum Ecclesijs vna saltem Missa quotidie celebretur. (Imò, vbi adest consuetudo legitimè præscripta, teneri etiam ad Missam solemnem, ea tamen obligatione, qua vnaquæque Religio ad suas constitutiones obligatus, *ex Clem.1.de celebr.Miss.p.3.tr.2.res.8.& par.4.tr.4.res.6.*) Sed Victoria *in sum.nu.94.* ait, non peccare mortaliter, si aliquo die nulla Missa celebraretur. *par.2.tr.14.res.76.* An in Ecclesijs colligiatis omitti possit Missa solemnis in feria priuilegiata? Et an in Ecclesijs Regularium?

4 Nullus Sacerdos, etiam si sit Parochus, tenetur in die Natalis Domini tres Missas celebrare. Quia Parochiani non tenentur, nisi vnam Missam audire, *par.4.tract.4.res.136.* Quod si celebrare tres vellet, ex Villalobos *in summ.par.1.tract.8.diff.22.num.4.* & alij non posset omnes celebrare ante auroram. Tum, quia est contra Rubricam Missalis. Tum etiam, quia in Canone pro prima Missa ponitur *Noctem sacratissimam*, pro alijs duabus Tres Missas in die Natalis Domini nemo tenetur celebrare.

Diem

Sed qui vult, potest omnes celebrare ante auroram.

Diem sacratissimum venerantes. Sed contraria sententia Suarez *in 3. par. tom. 3. disp. 80. sect. 4.* Merceri *in 3. par. quæst. 83. art. 2. prop. 3. num. 1.* & aliorum est probabilior, nam in cap. *nocte sancta, de consecr. dist. 1.* conceditur in nocte Natiuitatis Missas sine distinctione celebrari. Ad argumentum de Rubrica dicendum cum Vasquez *in 3. p. tom. 3. disp. 232. cap. 3. num. 3.* Rubricam loqui pro Missis solemnibus. Ad secundum cum Suarez *vbi supra*, quòd aliquando verba diuini Officij referuntur ad tempus, pro cuius commemoratione dicuntur: vnde, non obstante, quòd in prima Missa dicatur *Noctem sacratissimam*, omnes tres Missæ possunt propè meridiem celebrari *part. 2. tra. 14. res. 35. & par. 4. tr. 4. res. 236. §. Notandum.* Qui verò vnam tantùm velit celebrare, siue in nocte, siue in die, potest dicere quam velit ex tribus. Ita Ledesma *in sum. to. 1. de Sacrament. Eucharist. cap. 19. post 9 concl.* contra Gauantum *in comment. ad rub. Miss. tom. 1. par. 4. t. 2. tit. 3. num. 6.* qui putat dicere debere primam, vel tertiam, & potius tertiam, cuius Oratio concordat cum officio. *par. 2. tr. 14. res. 39.*

Et si vult celebrare vnam, dicere potest quamlibet.

Sunt verò alij casus, in quibus Sacerdos ieiunus celebrare potest plures in eadē die.

5 Sacerdos, dummodo sit ieiunus, secundùm Valentiam *tom. 4. disput. 6. quæst. 11. punct. 3. ad 7.* & alios celebrare potest aliquando plures Missas in eadem die. Primò, in die Natalis Domini. Secundò, quando sub finem vnius Missæ superuenit Episcopus, vel habens quasi Episcopalem iurisdictionem ordinarius Prælatus, Rex, vel alius Princeps sæcularis, vel etiam aliqui itinerantes in die festo. Tertiò, quando sub finem Missæ intraret corpus defuncti sepeliendum cum Missa. Quartò, si non esset reseruata Eucharistia, & dandum esset viaticum moribundo. Quinto, ad benedicendas nuptias, aliqua necessitate, aut magna congruentia vrgente. Sextò, ob rationalem causam, vel congruentiam à viro prudenti, & probo iudicandam, vt habetur cap *consuluisti, de celebr. Missar.* Septimò tandem, si vnus Sacerdos præfectus esset duabus Ecclesijs Parochialibus ob ipsarum paupertatem. Sed hi casus præter primum, & vltimum ob multitudinem Sacerdotum abierunt in dissuetudinem, vt obseruat Llamas *par. 3. meth. cap. 5. §. 17. in fine.* Vnde si aliquis contingat, Sacerdotes attendant locorum consuetudinem, & quærant licentiam ab Episcopo, vt obseruat Posseuinus, *cap. 2. nu. 7. par. 2. tr. 14. res. 56.*

Quorum multi non sunt amplius in vsu.

Sacerdos, qui post sumptionem corporis aduertet se consecrasse solam aquam, posset aliam Hostiā cōsecrare cum vino.

6 Si Sacerdos post sumptionem corporis videt, se consecrare calicem cum sola aqua, docet D. Thomas *3. par. quæst. 83. ar. 6. ad. 4.* & præcipit in Missali Pius Quintus, vt iterum aliam Hostiam, cum vino consecret, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie, quam pateretur*. Sed probabile est sufficere, quod consecret solùm vinum, incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*: quia hic modus sufficiens est ad supplendum defectum, & aptior ad vitandum scandalum. Quamuis enim Hostia consumpta fuerit, quamdiu tamen non consumitur calix, durat eadem actio sacrificandi; & ita non censetur vna species confici sine altera. Modus autem D. Thomæ potius esset nouum, & integrum sacrificium cum scandalo facere, quàm illud imperfectum perficere. Secundam opinionem docuit Scotus *in 4. dist. 8. qu. 3.* Et approbat Clemens VIII. in Missali. Nota hic cum Nauarro, & Syluio, quòd si Sacerdos in tali casu perturbatus finiret Missam, neque Hostiam, neque Calicem consecrans, non peccaret mortalitèr. *p. 2. tract. 14. res. 70.*

Vel solum vinum.

Et si perturbatus, sic finiret Missam, non peccaret mortaliter.

Debet autem eādem hostiam quam consecrauit sumere.

7 Licitum esse, ait Fagundez *pr. 1. lib. 3. cap. 4. nu. 26.* quòd Parochus dum renouat Eucharistiam, consumat Hostiam præconsecratam, & quam ipse consecrat, reponat in sacrario: quod maximè procederet, si Sacerdos oblitus esset consecrare Hostiam proponendam orationi quadraginta horarum. Sed Præpositus *in 3. p. quæst. 83. art. 1. dub. 7. num. 50.* hanc sententiam improbabilem putat: quia de ratione sacrificij est, vt sumatur ea Hostia, quæ ab ipso sacrificante est consecrata, *par. 5. tract. 16. res. 96.* Eodem pacto docet Marchantius *res. Pastor. ad Cand. de Sacr. tom. 4. cap. 5. qu. 3.* non licere, quòd

Sa-

Sacerdos ostendat aliam Hostiam populo ab ea, quam consecrauit: vnde, si quis non habens maiorem Hostiam, consecraret Particulam, non deberet ostendere populo aliam Hostiam præconsecratam nisi addita Particula consecrata in eadem Missa. *Ibid.* in fine.

8 Quoad RITVM, Bulla Pij V. præfixam Missali Romano præcipiens Missam iuxtà ritum, & formam in eo præscriptam legendam esse, secundùm Bonac. *de Sacr. disp.4. quæst. ult. punct.7.§.3. nu.*3. & alios inducit obligationem sub mortali: quia vtitur præcepto sanctæ obedientiæ. Sed ex Fagundez *tract.* 1.*lib.*3.*cap.*21.*& seq.* & alijs, non ita. Et ex Fillucio, *tom.*1.*tr.*5.*cap.*5.*nu.*140. non obligat cum tanto rigore ad obseruantiam singularum rerum, quæ in eo præscribuntur, sed pro grauitate earum: generaliter autem obligaret ad obseruandum ritum Missalis, & non introducendum alium, quod, vt obseruat Præpositus *in* 3.*p.q.*83.*art.*4.*dub.*3.*nu.* 186. accideret, si vnusquisq; pro suo arbitrio Sacrum faceret secundùm aliud Missale. In particulari ergo non erit peccatum mortale, quamuis alioqui illicitum, vnam Missam in aliam eiusdem Missalis commutare, & Missam v. g. Assumptionis, Natiuit. &c. B. V. extra diem talium Festiuitatum dicere. Sic Tanner. *t.*4.*disp.*5.*q.*10.*dub.*1. *num.*6.*p.*2. *tr.*14.*res.*55.*&* *p.*4.*tr.*4.*res.*39.

Non est mortale, cõmutare vnam Missã Missalis in aliam.

Nam Bulla Pij V. illi præfixa non obligat ad mortale, nisi in rebus grauibus.

Itaque non est mortale dicere extra proprium diem Missam Assumptionis.

Eodem modo Philosophandum, si quis peteret Missam de Passione, quæ legitur in Dominica Palmarum, vel vna ex sequentibus Ferijs; non enim deberet recitari, sed deberet dici Missa de Passione votiua, in Missali assignata, non esset tamen peccatum mortale illam dicere. Ita Castaldus *in praxi cærem. lib.* 2. *sect.* 6. *c.* 4. *num.*1.*cap.*6. *res.*101. Quid generaliter docet de quacunque Missa votiua de sancto, aut quacunque Festiuitate, de qua iuxta Rubricas Missalis per anni circulum celebratur; posse nimirum dici extra illum diem sine *Gloria*, & *Credo*, mutato etiam nomine *Festiuitas in commemoratio*, &c. *Ibid. res.* 102. Et tandem, sicut Sacerdos in Dominica, aut festo Apostolorum, &c. potest non dicere Missam; ita potest sine mortali dicere aliam Missam à currente; quia præceptum de Missa currante, secluso scandalo non videtur latum sub mortali. Ita Villalobos. *par.*1.*tr.*8.*diff.*31. *num.*5. *p.*2. *tr.* 14.*res.* 30. An Missa defunctorum licitè applicetur pro viuis. vide infra V. *Suffragia.*

Passionis, quæ legitur in Dominica Palmarum.

Aut alicuius Sancti sine gloria, & Credo.

Etiam in festis Apostolorum.

9 Declarauit Sacra Congregatio peccare mortaliter Regulares, qui loco Episcopi in Canone ponerent nomen sui Generalis. Ait tamen Rodriquez *in summ. tom.*4.*cap.*51.*num.*13. non peccare mortaliter, qui aliquid addere Canoni, ignarus huius declarationis, vel eius authenticæ, *p.* 2. *tract.* 14. *resolut.* 40. Et Filliucius. *tom.*1.*tract.*5.*cap.*5. *num.* 155. docet, non peccare mortaliter Sacerdotem, omittentem aduertenter in Missa *Credo*, vel *Gloria*, & contra Nugnum, *t.*1.*in* 3.*par. quæst.*83. *art.* 4. *dub.* 2. *concl.* 2. omittentem nomen alicuius Sancti ex his, qui ponuntur in Canone. *par.* 2. *tr.* 14. *resolut.* 49. Quod etiam dic de eo, qui adderet aliquam commemorationem submissa voce. *par.*5.*tr.*5.*res.*63. Et hoc ex leuitate materiæ. *par.*2.*tr.*14.*res.*59.*&* *omnia simul p.*5.*tr.*5.*res* 45.*&* 63. Ob quam etiam rationem, qui omitteret in verbis consecrationis particulam *enim*, & diceret *calis* pro *calix*, non peccaret mortaliter. Vide V. *Eucharistiæ num.*12.

Regulares peccant mortaliter, ponendo in Canone nomen Generalis loco Episcopi

Non peccaret mortaliter, qui Missæ modicum adderet, vel ex ea omitteret, vt Gloria, vel Credo, aut nomen alicuius Sancti de Canone.

10 Rursus non peccat mortaliter Sacerdos, si, dum se sacris vestibus induit, relinquit Orationes solitas. Ita Fagundez *tractat.*1.*lib.* 3. *cap.* 21. *num.*9. contra Syluium *in* 3.*par. q.* 83. *art.* 6. Quia ex supradictis, non omnes regulæ Missalis obligant ad mortale, sed illæ tantum, quæ sacrificij essentiam, vel quasi essentiam continent. Reliquæ verò sunt consilia, & instructiones *par. tract.* 14.*res.*41.

Aut in consecratione partic. (enim) Aut in impositione sacrorum vestiũ orationes solitas.

11 Neque peccaret mortaliter, qui in Missa maiori non legeret submissa voce Epistolam, & Euangelium a Ministris canendum. Nam id non ponitur Missali, aut in aliquo Canone tanquam præceptum. Neque obstat, quod

Vel in Missa solemni non legeret Epistolam, & Euangelium submisse.

quod aliquid faciant: nam multa sunt consueta, quæ non sunt præcepta. Ita Vegha *in sum.to.2.c.41.cas.7.* & alij contra Sà V. *Missa,num.51.part.2.tr.14.res.42.& p.5.tr.5.res.46.& tr.13.res.95.*

Addit Præpositus addictum vni Missali, dum est in loco addicto alteri. Missali posse illi cõformari.

12 Docet Præpositus *in 3.par.q.83.artic.4.dub.5.num.* 190. quod Sacerdos vtens Missali Romano, si reperiatur in loco, vbi Missa celebratur alio ritu, videlicet in aliquo Monasterio DD. Benedicti, Dominici, &c. celebrare potest secundùm ritum illius loci. Idemque dicendum esse, si non vtatur Missali Romano, & in eo loco alium ritum inueniret discrepantem à proprio. Ita Præpositus. Sed aliqui contradicunt. Et nescio an circa id Sacra Congregatio aliquid declarauerit. *par.4.tr.4.res.95.*

Sacerdos extendens manus super Calicẽ debet tenere pollices super manus, dextrũ super sinistrũ in modum Crucis.

13 Quando Sacerdos in Missa dicit: *Hanc igitur oblationem*: & extendit manus super Calicem tenere debet pollices super manus, dextrum super sinistrum in modum Crucis. Ita tenet, & decisum fuisse testatur in Rota Petrus de Reyna *in cerem. de la Mesa rezada* §. 8. *n.4.litt.Q. p.3.tract.6.res.104.*

Missa Regularibus concessa, nõ possunt ab alijs dici, etiam in eorum Ecclesijs.

14 Missæ Regularibus concessæ non possunt dici ab alijs, etiam in eorum Ecclesijs. Sic declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Gauantum, *tom.1.par.3.tit.10.num.* 16. Qui etiam notat, quod Missa, quæ nomine Rosarij circumfertur, concessa solùm fuit Prædicatoribus, quare alij dicere non possunt: sed in eo festo dicant de S. Maria ad Niues, vel Natiuitate, mutato nomine *Natiuitatis* in *Festiuitatis*. Sed ipsi magis placet, quod dicant de S. Maria ad Niues. *par.2.trac.14 res.74.*

Et Missa de recenter Beatificato concessa alicui Religioni, non potest dici ab alijs.

15 Quando conceditur facultas Sacerdotibus certæ Religionis, vt Missam celebrant de recente Beatificato, tali facultate frui non possunt alij Sacerdotes. Ita Granado *in 2.2.contr.1.tract.7.disp.4.sect.2.n.2.* contra Palaum *tract.4.disp.1.punct.5.§.5.num* 4. Et ita expresse determinauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Gauantum *in Enchir. Episcop. V. Missæ ritus, num.* 1. Probatur autem conclusio primò, quia Alexand. III. in cap. *de reliqu.& vener. Sanct.* prohibuit aliquem colere publico cultu sine facultate Papæ: ergo illi soli poterunt, quibus facultas Papæ conceditur. Secundò, quia sicut in Bullis talis concessionis designantur certæ personæ; ita etiam designatur certus dies, sed Missa non potest celebrari extrà illum diem, vt respondit Sacra Congregat. teste Turriano in *2.2.tom.1.cap.13.dub.*8. ergo neque ab alijs personis. Tertiò, quia priuilegia censetur solùm concessa illis personis, quæ in ijs exprimuntur: quia ad eos solùm dirigitur intentio concedentis, vt probat Bonacina *trac. de leg. disp.1.quæst.3.punct.7.§.2.nu.* 1. voluntas enim, in qua vis priuilegij fundatur, non operatur, nisi vt significata. Parum ergo iuuat raritas rationis ad extendenda priuilegia de persona ad personam, vt ait Salas *de leg. disp.14.sect 9.num.* 48. Tandem, quia gratia censetur concessa iuxta verba supplicationis, vt docet Menochius *lib.1.consil.33.num.14.& lib 2.consil.* 180. *num.* 1. in his autem supplicationibus petitur gratia pro certis personis. Et illas Bullæ explicitè nominant. Cumque verba sint clara, non est adhibenda interpretatio, vel extensio, vt ait Salas. Neque dicas, quòd priuilegia sunt amplianda. Neque hoc verum est, quando recta ratio id suadet, seruata proprietate verborum, quod non accidit in casu nostro. *par.2.trac.15.res.55. par.3.in Addit.2.res.2. & par.4. tract.4.res.231 §.Notandum.*

Sed quid si in diplomate non sit apposita particula tantùm?

Sed quid, si in tali diplomate, nominatis certis personis, non addatur particula taxatiua *tantùm*, Granado putat in tali casu posse etiam alios Sacerdotes Missam concessam celebrare, petentibus tamen illis, quibus facultas celebrandi conceditur: nam tunc isti celebrare censentur per illos; quod licere videtur ex 27. *regula, de regulis iuris in 6.* Quemadmodum licet Capellano, Missas Capellaniæ per alios celebrare, vt cum alijs Doctoribus, & decisione Rotæ docet Gonzales *super reg.8.Cancell.gloss.5.a num.* 71. Sed aliqui viri docti hanc sententiam Granado non approbant, & assignant disparitatem. *par. 4. tom. 2. resol.231.§.Notandum.*

16 In-

16 Insinuauimus suprà, non posse celebrari Missam pro huiusmodi recenter canonizatis, præter diem in diplomate designatum. Et Granado *vbi supra numer.* 18. addit, nec licere præter illum diem commemorationem fieri. (Et Portellius *Additio ad dub. Regul. v. Reliquia Sanctorum, numer.* 11. Nec, inuocari posse in publicis Litanijs. Adde & tu ex Turriano *in 2. 2. tom. 1. disput.* 17. *dub.* 18. nec fieri posse Octauam, &c. *par.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 9.) & facientes, seclusa ignorantia, & bona fide, peccare mortaliter. Licere tamen, ait, cum primum facultas conceditur, Missam celebrare in honorem Beatificati, etiam ante diem præfixum, pro initio, & inchoatione Festiuitatis, si dies præfixa multum distet. Sed hoc secundum nec videtur admittendum. Et praxis, quam ipse ait sic interpretatam esse voluntatem Pontificis, non adest in hoc Regno Siciliæ: vbi, cùm primùm Pontificium diploma innotescit, pulsantur in aliquo die campanæ, & cum præsentia Episcopi canitur *Te Deum laudamus*, ante Imaginem Glorificati, cuius Oratio in fine dicitur *Ibidem* §. *sed quæritur*

Eadem verò Religio nô potest vltra diem præscriptum dicere Missâ de tali Beato, vel de illo cômemorationem facere? Aut in publicis Litanijs inuocare.

17 Et tandem, ait de Granado, *ibidem num.* 17 personis, quibus concessum est, vt in Ecclesijs suorum Ordinum per totum Orbem Missam nouiter Beatificati celebrent, non licet in aliena, siue sæcularium, siue Regularium celebrare. Et quamuis non sit culpa mortalis id facere semel, aut bis, quia sola mutatio loci semel aut bis, videtur leuis: fore tamen mortalem, si id fieret toties, vt prudenter iudicari possit valdè contrarium decreto Summi Pontificis. Ita ille. Sed in his materijs cautè procedendum puto. *Ibidem.* §. *Et tandem.*

Aut Missam celebrare in alia Ecclesia, præter designatam.

18 Sacerdos benè instructus, & de sua memoria confidens, in casu necessitatis celebrare potest sine Missali. Ita Ledesma *in summ. tomo* 1. *de Eucharist. capit.* 20. *post* 8. *conclus.* & alij contra Fagundez *tomo.* 1 *lib.* 2. *cap.* 21. *numer.* 23. Debere tamen adhibere similem librum, ne aliquam notam incurrere, apud alios. Idem putauit Vasquez *in* 3. *par. tom* 4. *disputat.* 233. *capit.* 3. *num.* 26. de Sacerdote, qui parum videt, & Missam memoriter tenet. *par.* 2. *tra.* 14. *resolut.* 46.

Sacerdos probatæ memoriæ an possit in aliquo casu celebrare sine Missali?

19 Sacerdos celebrans in Altari sine imagine Crucis, non peccat mortaliter, secundum Homobonum *de Exam. Eccl. par.* 1. *tractat.* 4. *cap* 15. *quæst.* 133. Neque peccat mortaliter secundum Nugnum *in* 3. *par. quæst.* 83. *art.* 3. *dub.* 5. celebrans cum vna candela cerea extra casum necessitatis. Celebrare verò cum lumine olei, vel adipis in casu necessitatis illicitum esse, ait Henriquez *lib.* 9. *de Miss. cap.* 26. *numer* 4. quia vsus celebrandi cum cereo accenso introductus est à tempore Apostolorum. Et Riccius, *part.* 3. *decis.* 213. *numer.* 1. ait, hoc esse peccatum mortale. Sed contrarium dicendum est cum Suarez *in* 3. *par. tom.* 3. *disputat.* 81. *sect.* 6. secluso contemptu, & scandalo. Quia ex D. Thom. 1. 2. *qu.* 101. *art.* 1. *ad* 2. olim in sanctuario lampades in Dei cultum ardebant. Et quamuis hi auctores dicant, hoc ante factum non esse consulendum, ego cum Layman *lib.* 5. *tr.* 5. *c.* 6. *num.* 17. & alijs in necessitate consulerem. *p.* 2. *tr.* 14. *res.* 45. & 67.

Sine Cruce super Altare? Vel cum vna candela cerea? Olei, Aut adipis.

20 Non potest Sacerdos ex causa quantumuis iusta celebrare Missam operto capite sine licentia Episcopi, aut (si est Regularis) sui Prælati. Ita Homobonus *de Exam. Eccl. part.* 1. *tractat.* 4. *cap.* 15. *quæst.* 145. Imò Gauantus *comm. ad Rubr. Missal. to.* 1. *part.* 2. *tit.* 1. *littera F.* docet hanc facultatem pertinere ad Summum Pontificem. Et ita declarasse Sacram Congregationem Episcoporum negotijs præpositam anno 1590. & Sacram Congregationem Rituum anno 1626. Et Scortia *de Sacram. Miss. lib.* 1. *capit.* 4. *numer.* 2. notat, Gregorium XIII. vix dispensasse cum Episcopo Nicææ pro infirmitate, vt (Canone excepto) operto capite celebraret. Quod si grauis infirmitas id exigeret, & licentia facilè postulari non posset, putat Suarez *in* 3. *part. tom.* 3. *disput.* 83. *sect.* 3. posse id fieri sine graui culpa. Et Ledesma *in summ. tom.* 1. *de* Sa-

Et capite cooperto.

Sacram. Eucharist. cap. 21. concl. 7. id absolutè probabiliter docet secluso scandalo; & contemptu: quia secluso Canone, non videtur materia peccati mortalis. par. 2. tr. 14. r. 58.

Sacerdos in necessitate potest celebrare sine ministro.

21 Quoad MINISTRVM, Villalobos in sum. part. 1. tract. 5. diff. 34. num. 2. putat, in casu necessitatis omitti posse, vt si in die festo, aut cùm consecrandum esset viaticum pro moribundo, haberi non posset. Et ita ego teneo contra Bonacinam de Sacram. disp. 4. quæst. vltim. punct. 9. nu. 32. part. 2. tr. 14. res. 43. An verò in tali casu admitti possit fœmina? Negat Suarez in 3. part. to. 3. disp. 88. sect. 1. & alij ex cap. 1. de cohabit. cleric. & mul. vbi dicitur, vt nulla fœmina ad Altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare. Et ita etiam ipse teneo. Sed Nugnus in 3. par. tom. 1. quæst. 83. art. 6. dub. 1. Affirmat. Quia ex hoc nullum sequitur inconueniens, & ex alia parte sacrificium fit debito modo, & cum debitis responsionibus, absque confusione. Textum autem prædictum loqui extra casum necessitatis, vt patet ex verbo præsumat, par. 2. tr. 14. res. 44.

Sed an cum femina.

Missa celebrari potest ab aurora, & aliquanto ante.

22 Quoad TEMPVS celebrationis, Doctores communiter docent, incipere ab initio Autoræ. Quod tamen non debet intelligi indiuisibiliter; Nam Reginaldus tom. 1. lib. 29 cap. 9. num. 173. concedit quadrantem ante auroram. Homobonus in exam. par. 1. tract. 4. cap. 24. quæst. 136. semihoram ante solis ortum, Azorius, par. 1. lib. 10. ca. 25. quæst. 5. horam, & quadrantem ante solares radios manifestos. Sed probabilius Ioannes de la Cruz in direct. part 2. de Sacr. Missa, quæst. 2. dub. 1. conclus. 3. in fine, horam cum dimidia ante Solis ortum. Imò Fernandez in exam. part. 3. ca. 5 §. 14. numero 3. Addit aliam semihoram. Ex quibus infert Suarez in 3. part. tom. 3. disp. 80. sect. 4. Religiosos, qui habent priuilegium celebrandi vna hora ante diem, posse celebrare tribus horis ante diem. Et ipse addo cum dicto de la Cruz, vbi supra, posse celebrare statim post Matutinum, vel duas horas vltra mediam noctem, par. 2. tr. 14. res. 33.

Et à Religioso statim post Matutinũ.

Pro communicando autem infirmo etiã media nocte.

23 Verùm pro infirmo communicando licet celebrare, etiam media nocte. Ita Victoria de Eucharist. numero 95. contra Henriquez, lib. 5. ca. 24. nu. 5. Qui putat, licere ob itinerandum, vel aliam honestam causam, celebrare ante auroram. Sed hoc Layman lib. 4. tract. 5. c. 4. nu. 3. non admittit quia est contra Canonem, & vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem. Ibidem §. Non reticeam.

Non est mortale celebrare ante recitatũ Matutinum.

24 Sacerdos celebrans antequam recitet Matutinum, secundum Cenedum in qq. can. quæst. 3. num. 7. & triginta Doctores apud ipsum peccat mortaliter, quia violat Rubricam Missalis percipientem, & consuetudinem obseruantem, vt Missa post recitatum Matutinum celebretur. Sed contraria sententia Barbosæ de potestate Episcopi, part. .... alleg. 24. num. 15. & aliorum triginta est probabilior. Quia, vt ait Syluius, Matutinum, & Missa non habent inter se connexionem, & ordinem. Nam illud inuentum est ad exhibendum Deo cultum pro populo: hæc verò ad instaurandam memoriam passionis. Cur ergo vnum debet aliam præcedere? Ad argumentum de Rubrica respondetur, illam non esse præceptiuam, neque ius nouum statuere, sed declarare modum, quo solet, & expedit fieri. Vnde & admonet Sacerdos, vt prius aliquantulum orent. Ad illud de consuetudine, respondetur, non obligare sub mortali. p. 2. tr 14. res. 36.

Missa celebrari potest vsque ad meridiem, & paulo vltra.

25 Terminus verò, ad quem vsque Missa celebrari potest, est meridies inclusiuè, qui nec mathematicè accipiendus est: Nam Præpositus in 3. par. quæst. 83. art. 2. dub. 4. num. 143. concedit parum vltra; quia parum pro nihilo reputatur. par. tr. 14. res. 34. par. 3. tr. 4. resol. 105 & part. 5. tr. 5. res. 58. Et Azorius par. 1. lib. 19 cap. 25. quæst. 6. ait Sacerdotem peccare mortaliter, si differat Missam ad tertiam partem horæ post meridiem, Layman lib. 4. tr. 5. cap. 4. nu 4. si ad mediam horam, Bonacina de Sacram. disput. 4. quæst. vltima, p. 9.

num-

num. 6. si ad tres quadrantes. Tandem Syluius *in* 3. *par. quæst.* 83. *artic.* 2. si ad horam. *par* 2. *tr.* 14. *ref.* 34. §. *Verum*, & *p.* 5. *tr.* 5. *resol.* 105. Et Phllippus de la Cruz *trac.* 10. §. 3. *coroll.* 2. docet non esse peccatum mortale, nisi Missa differatur per horam integram à meridie. Sed communis opinio est in contrarium. *par.* 5. *tr.* 13 *ref.* 7. Religiosi verò ex priuilegio celebrare possunt vsque ad Nonam inclusiuè, idest tribus horis post meridiem. Ita de la Cruz *in direct. par.* 2. *de Sacram. Miss. q.* 2. *dub.* 1. *concl.* 4. Et Sacerdos in die festo ratione itineris impeditus, ex Layman *vbi supra* potest Missam incipere vna hora post meridiem. *p.* 2. *tr.* 54. *r.* 34. in fine. — Et à Religiosis tribus horis post meridiē.

26 Omnes Sacerdos in Sabbato Sancto celebrare possunt priuatim. Ita Hurtado *de Sacr. disp.* 4. *de sacrif. Missæ, diff.* 3. Qui aduertit, quod, si quis celebrare velit ante solemnem, poterit dicere Missam de Sancto in ea die contingente, vel votiuam ad libitum *par.* 4. *tr.* 4. *ref.* 237. in fine. Quod etiam docet Ledesma *in sum. p.* 1. *t.* 8. *dub.* 20. *n.* 4. † & ad fortiori procedit † si in eo die Festum Annunciationis occurrat. *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 21. — An in Sabbato Sancto liceat celebrare priuatim. — Et quid, si ea die contingat Festum Annunciationis.

27 Quoad LOCVM, Sotus in 4. *distinct.* 13. *quæstio.* 2 *artic.* 3. & Sà, *v. Missa, numero* 20. docent, secluso contemptu, & scandalo, licere sine iusta causa celebrare extra Ecclesiam. Sed DD. communiter cum Villalobos *in summ. par.* 1. *tractat.* 5. *difficult.* 23. *numero* 1. Sacerdotem, id sine iusta causa facientem, dicunt peccare mortaliter. Quod colligitur ex *C. sicut*, *C. Sic ergo*, *C. nullus, de consecrat. distinct.* 1. vbi id expressè prohibetur: nam cum materia sit grauis, sine dubio obligat sub mortali. *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 38. — An liceat celebrare extrà Ecclesiam.

28 Sed an, liceat pro communicando infirmo, vel audiendo Sacro in diebus festiuis celebrare in mari? Negant DD. communiter cum Nauarro, *ca.* 25. *numero* 82. tum ob consuetudine, tum etiam ob indecentiam. Sed Granado *in* 3. *p. controu.* 6. *tractat.* 14. *disputatio.* 13. *numero* 2. & alij tenent, non fore illicitum, si mare sit tranquillum, & sit alius Sacerdos, qui Calicem post Consecrationem firmiter teneat: nam quandoque in triremi potest decentius Altare erigi, & ornari, quam in litture, & fætor picis abigi potest fumis odoriferis. Hoc autem ait Coninch *de Sacrament. quæst.* 83. *artic.* 3. *dub.* 1. *num.* 226. in nullo casu fieri posse sine licentia Papæ. Sed Granado *vbi supra, num.* 6. putat, in necessitate sufficere licentiam Episcopi. *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 50. — Et in mari.

29 Episcopus secundum Beiam. *part.* 4. *cas.* 33. non potest extra diœcesim Altare erigere, & celebrare, aut in sua præsentia celebrari facere. Maximè si sit prohibitum vniuersaliter ab Episcopo illius Diœcesis. Sed Portellius *in resp. reg. part.* 5. *cas.* 20 *num.* 7. docet absolutè sententiam affirmatiuam ex *cap. final. de priuileg in sexto*. Et præterea: quia celebrare Missam huiusmodi non est exercere iurisdictionem contentiosam, sed voluntariam. Posse etiam erigere Oratorium in suis Palatijs, & in Villa rurensi, & ibi celebrare, vel audire Missam. Et portare posse Altare viaticum, & in itinere vbicumque extra Romam celebrare, aut celebrari facere, docet Gauantus *in Enchirid. Episc. V. Episcopus, n.* 8. *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 15. & *par.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 77. Et hanc facultatem vbiq; in Altari portatili celebrandi habent ex Portellio V. *Altare, num.* 1. contra Mirandam. *t.* 1. *quæst.* 40. *ar.* 9. Religiosi non contradicente Episcopo *par.* 3. *trac.* 2. *resol.* 80. Aduerte autem, quod in Oratorio Episcopi non potest quis celebrare absente Episcopo: quia illud priuilegium non est reale, aut locale, sed personale *par.* 4. *trac.* 4. *resol.* 15. §. *Notandum.* — An Episcopus celebrare possit in Altari à se erecto extra diœcesim. — Et erigere Oratoriū in suo palatio. — Et celebrare in itinere cum altari portatili. — In oratorio Episcopi non potest celebrare alius absente Episcopo.

30 Prohibitus celebrare in loco delicti (quod solet contingere, quando Papa dispensat cum aliquo in irregularitate ex homicidio, excipiens pro celebratione locum delicti) videtur quòd celebrare non possit propè locum delicti, vt in aliquo Monasterio, quòd sit extra muros. Nam *in leg. qui in continentibus, ff. de verbor. significat.* natus in suburbijs dicitur natus in Ciuitate, & ex *l. cui quæ Romæ, ff. de legat.* 3. legans bona, quæ habet Romæ, censetur legare, quæ habet in suburbijs. Et tandem Summi Pontifices Basilicas San- — Prohibitus verò celebrare in loco delicti, celebrare potest in Ecclesia propè muros Ciuitatis, in qua deliquit.

Sanctorum Petri, & Pauli, quæ sunt in suburbijs appellant de Vrbe. Sed existimo, talem in ijs Ecclesijs celebrare posse: Nam Pontifex in cap. *Si ciuitas de sentent. excommunicat. in 6.* ait ciuitates murorum ambitu terminari, præter casum interdicti, in quo iustis de causis interpretatio fieri debet largior. Et nomine Ciuitatis propriè venire solùm, quod muris clauditur, docet Barbosa *in collectat. tom. 4. lib. 15. capit. 16. numer. 4.* Præterea Menochius *de arbitr. lib. 2. cen. 2 cas. 155. num. 10.* & alij probant, in materijs odiosis nomine Vrbis non venire suburbia. Et certè in pœnis benignior interpretatio est adhibenda. Tertius verò in contrarium adducti omnes loquuntur in fauorabilibus *par. 4. tract. 4. resol. 23.*

In celebrante requiritur intentio.

31 † Circa DISPOSITIONEM vide multa V. *Communionis dispositio.* Hic solùm libandum aliquid de intentione, & statu celebrantis. Pro conficiendo igitur Sacramento requiritur intentio formalis, aut virtualis, quia volútas debet esse operatiua. Vide V. *Eucharistia à num. 6* Sed pro applicanda Missa, non ita, Vide V. *Missam, num. 5.*

Et celebrare in mortali est sacrilegium. Sed non triplex.

32 Celebrare Missam in peccato mortali, est sacrilegium. † Non tamen triplex, vnum indignæ oblationis, alterum indignæ consecrationis, & tertium indignè communionis. Quia oblatio, & consecratio sunt propter communionem, & vbi nullum est propter aliud, ibi est tantùm vnum. Ita Azor. *par. 1. l. 10. c 31 q. 11. p. 1. tr. 14. r. 24.*

Sacerdos confessus Missam incipiens, si recordatur alicuius mortalis obliti, non tenetur conteri.

33 † Qui ergo conscius sibi est peccati mortalis, confiteatur, & se probet per pœnitentiam, vt admonet Tridentinum. *sess. 13. capit. 7.* & postea celebret. † Quod si, postquam confessus est, & Missam incepit, recordatus alicuius peccati mortalis obliti, sequi potest Missam: nec enim tenetur conteri, vel alteri: nam contritio solùm requiritur ad remissionem culpæ, illa verò culpa iam remissa fuit indirectè per pœnitentiam virtualem. Neque est aliquod præceptum de elicienda contritione, vel attritione extra Sacramentum: nam non est diuinum quia in lege noua non est aliquod præceptum merè positiuum; nisi circa susceptionem Sacramentorum: nec naturale, nam de iure naturæ solùm tenemur pœnitere formaliter, vt reconciliemus nos Deo: hic autem supponitur reconciliatus; denique nec Ecclesiasticum, quia Ecclesia non potest præcipere actus internos, qualis est contritio, & attritio. Neque dicas, quod talis teneretur confiteri, si posset ergo dum non potest, teneri ad contritionem. Nam in Paschate omnes fideles tenentur confiteri, & tamen; qui non habet copiam Confessarij, ex Fillucio *tomo 1. tractat. 6. cap. 8. num. 209.* & alijs communiter, non tenetur conteri. *part. 2. tractat. 14. resolut. 48. & par. 5. trac. 4. res. 5.* Tenetur tamen is confiteri, si inter concionem, vel cancionem potest. Ita Syluester V. *Eucharist. quæst. 7.* & alij. Et vniuersaliter probabilior est sententia Coninch. *de Sacrament. qu. 80. art. 4. dub. 1.* contra Henriquez *lib. 8. cap. 46.* quòd, si commodè, & sine scandalo potest, teneatur ante consecrationem quandocumque confiteri, *par. 3. tr. 4. res. 44. 18. & res. 77.* Vnde reprobanda est opinio Cornejo in *3. par. tom. 2. tract. 4. disp. vnica, dub. 3. num. 3.* qui (vir alioqui doctissimus) probabile putauit, oblitum in confessione alicuius mortalis, posse sic celebrare absque eo, quod confiteatur, donec in Paschate vrgeat positiuum præceptum confessionis Quæ opinio delata fuit in Inquisitione Hispanica per particulare decretum. *par. 5. tr. 14. res. 5.* in fine. An teneatur confiteri quamprimum post sacrificium, dicemus infra *num. 42.*

Sed, si potest absque scandalo tenetur cõfiteri.

Si autem Missam incepit sine Confessione existimans non habere mortale, & postea recordatur habere, tenetur cõteri.

34 Si verò Sacerdos bona fide Missam inciperet nulla præmissa confessione, quia scilicet existimaret se non habere peccatum mortale, & postea in Altari recordaretur se illud habere, teneretur elicere actum contritionis, & postea Missam prosequi. Sed quid, si ad contritionem excitari non posset? Casus est metaphysicus; nam cum, Deus semper paratus sit auxilium præbere in quacumque angustia potest conteri. Sic Ochagauia *de Sacram. tract.*

tract.2.de Euchar effect. quæst.8.numer.4. Posito tamen quod non posset, saltem sine magna difficultate. Vasquez *in 3. part. tom. 3. disput. 207.capit.1.* & Hurtado *de Sacrament disputat.8.de Euchar.diffic.1.* tenent, non peccaturum mortaliter, si cum huiusmodi conscientia peccati mortalis Sacramentum recipiat: quia præceptum dignè communicandi non videtur ita strictè obligare, vt cogat in eo casu ad dimittendum sacrificium inchoatum cum populi scandalo, & sui honoris dedecore. Quòd intelligunt, si non adesse solus minister, quem facilè posset in alium locum mittere, & mentem interim ad contritionem componere. Idemque docent de laico, qui iamiam recepturus Eucharistiam de manu Sacerdoti, nec aliqua occasione diuertere potens, recordatur peccati mortalis, & conteri non potest. Quæ sententia est probabilis; *p. 4. tr. 4.res.98.p. 5.tr.13.res.74.§.Non desinam.*

Sed quid, si ad contritionem excitari non potest,

35 Potest verò Sacerdos in peccato mortali existens, sine præuia Confessione cum sola contritione celebrare; primò, ad satisfaciendum præcepto in die festo, si nimirum, dum iter facit, non habet copiam Confessarij, nec Missam audire potest. Ita Vega *in sum.tom.2. capit. 41 cas. 4.* contra Suarez *in 3.par. tom.3. disputat 67 sect. 4.* Non tamen tenetur id facere: quia sequi potest contrariam sententiam. Neque dicas, quòd præceptum de confitendo ante Communionem sit diuinum, & præceptum de audiendo Sacro in die festo, Ecclesiasticum, ac proindè hoc debere illi cedere. Nam in aliquibus casibus, quando concurrunt duo iura imparia, licet Sacerdoti ob probabiles rationes sequi quam maluerit. Inter quos casus vnus est præsens, quia Concilium Tridentinum *sess. 13.capit.7.* & DD. dicunt, id licitum esse, si vrgeat necessitas, & copia Confessarij desit. Adde quod probabile est iuxta Concilium, præceptum de confitendo ante Communionem esse iuris humani *p.4.t.14. resolut.63.*

Potest verò sacerdos celebrare cum sola contritione, ad satisfaciendum præcepto in die festo, si alio modo non potest,

36 Secundò, potest sine Confessione celebrare, vt ipse, vel alij impleant præceptum Paschale Communionis. Quia hoc præceptum non est purè Ecclesiasticum, sed diuinum, determinatum tamen ab Ecclesia quoad tempus. Ita Lugo *de Eucharist.disputat 14.sect.5.num.11.* contra Suarez *in 3.par.qu 80. art. 4. dub. 2.* Aliter tamen dicendum est de Communione debita ex voto, aut etiam ex alio præcepto. *par.5 tr.13.resolut.63.* † licet *in par.4.tr.4.resolut.96.* iudicium suum fere noluerit. †

Ad implendum ipse vel alij præceptum Communionis in Paschate.

37 Tertiò potest sine Confessione, & cum contritione celebrare Sacerdos, etiam non Parochus, & in die festo, vt alij Missam audiant, si non adsit Confessarius, nec alius sacerdos ad celebrandum. Nam in hoc casu vrget necessitas proximi, quæ reputari debet, vt propria. Respondet Suarez *tom. 3. in 3. part. disput.67 sect. quarta,* quod illi non peccabunt audiendo sacrum, si ipse non celebret: Sed contra est: Nam (in casu, quo non esset viaticum dandum moribundo, posset sacerdos celebrare absque Confessione. Ita Lugo *par. 5. tr.3.resolut.36.§.Notandum est.*) Et tamen non peccaret moribundus decedens sine viatico, Sacerdote non celebrante, & Sacramento deficiente. Est ergo nostra opinio satis probabilis; licet contraria sit etiam probabilis. *par. 2.tr. 14. resolut. 14.*

Vt alij in die festo Missam audiant.

38 Quartò probabile est, quòd sacerdos in casu necessitatis possit sine præuia Confessione celebrare, si habeat peccata reseruata, & solùm adsit sacerdos inferior carens auctoritate in reseruata. Etiam, si vltra reseruata haberet quoque non reseruata. Quia tunc iudicare posset, non adesse copiam Confessarij dum non adest a quo integrè absolui possit. Adde, quòd eadem peccata bis confiteri, graue onus videtur. Ita Sancius *in Select. disput.32.numer.10.* Præpositus *in 3.part.quæst. 80. art.5.dub.3.num.17.* & alij. Imò Hurtadus *de pœnitent. disput. 11. diff. 14.* sic fieri debere, existimat. Aliqui docent, quod si vna cum reseruatis haberet etiam non reseruata, teneretur omnia confiteri cum illo sacerdote, vt ab omnibus saltem indirectè absolua-

Et in casu necessitatis si habeat reseruata, & solùm adsit Confessarius inferior.

Sed quid, si vna cum reseruatis habeat nō reseruata.

Aliqui dicunt, debere omnia illi Confessari o confiteri.

soluatur. Ita Suar. *vbi supra*. Et Coninch *de Sacram. quæst.* 80. *artic.* 4. *dub.* 2. *nu.* 21. id faciendum putat, etiamsi, talis præter reseruata haberet solum venialia, *part.* 2. *tract.* 4. *resolut.* 65. *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 96. & *part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 9. & 10.

Alij verò, debere omittere Confessionem, & celebrare, vel commutare cum sola contritione.

39 At potest ne sacerdos celebraturus ad vitandum scandalum, vel aliquem communicaturus, absente superiore, confiteri cum sacerdotem inferiori peccato non reseruata, & reseruata relinquere, & sic confessionem dimidiare? Negat Valentia *tomo* 4. *disput.* 7. *qu.* 11. *punct.* 1. Confessio debet esse integra quantum potest, vt omnia peccata directè, vel indirectè absoluantur. Contra verò Hurtadus *vbi supra*, tenet, vt supra diximus, in tali casu sacerdotem vel alium communicaturum omittere debere Confessionem, & se gerere: ac si non haberet copiam Confessarij: quia sacerdos simplex non potest vllo pacto absoluere reseruata extra mortis articulum, vt ait Tridentin. *sess.* 14. *c.* 7. & alias Sacerdos non approbatus, auditis venialibus, & mortalib. posset absolutionem impendere: quia nimirum habet potestatem in venialia. Sed nihilominus probabilis est supradicta opinio Valentiæ, quod pœnitens in tali casu teneatur reseruata, & non reseruata confiteri cum Sacerdote inferiori. Sicut etiam posse celebrare contrarium sine Confessione. Et probabilis præterea est opinio Mendozæ in 2. 2. *disputat.* 84. *sect.* 7. *§.* 182. quòd possit Confessionem dimidiare, & reseruata relinquere; quia ad absolutionem indirectam non est necesse, quo peccata exprimantur, vt patet in peccatis oblitis. Neque verò Confessio debet esse integra quoad ea, quæ excedunt Confessarij potestatem.

Et vtrûque est probabile, sicut etiam Confessionem dimidiam, confitendo nó reseruata tantum.

Etiam si talis sit ligatus excommunicatione reseruata, puta hæresis, &c.

Idque procedit etiam in excommunicatione, etiam contracta propter hæresim, si vrgeat præceptum Paschatis, vel faciendum sit Sacrum ratione scandali, & adijt Inquisitor, vel Episcopus, &c. Vel enim talis tenetur Confessionem dimidiare cum Confessario inferiori, & hæresim subticere, sicque ab illa indirectè absolui, vel etiam hæresim exprimere. Ipsi tamen imponendum est onus comparendi ante aliam Confessionem, & si pertinax sit in comparendo, neganda est absoluio. Si autem onus acceptet, & postea non comparet ex culpa sua, iterum peccabit, & vrgente nouo præcepto, aut necessitate communicandi, maior cautio est exigenda. Si autem hic posset sine graui nota vitare communionem, aut Sacrum, id teneretur præstare. Ita Mendoza *ibidem numer* 185. Dices: nemo absolui potest à peccatis, nisi prius absoluatur ab excommunicatione. Respondeo, regulariter loquendo, verum esse; quia excommunicatio facit, ne quis licitè Sacramenta suscipiat. In casu tamen necessitatis, posse, quia ex vna parte lex Ecclesiastica non obligat cum tanto dispendio, & ex alia, excommunicatione ligatus validè Sacramenta reciperet. Ita Villalobos *tom.* 1. *tract.* 9. *diff.* 40. *num.* 7. contra Vasquez in 3. *par. tomo* 4. *tract. de excomm. dub.* 4. *num.* 8. Qui affert casum, in quo excommunicatus sine peccato Eucharistiam sumeret: si nimirum Confessarius oblitus absoluere excommunicationem absoluisset peccata, *p.* 3. *tr.* 14. *res.* 104. & *tr.* 5. *res.* 68. & *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 10.

Nã absolutio à peccat. in excommunicat um non cadit inualidè, sed illicitè quando non vrget necessitas.

Et quidem necessitas in supradictis casibus est etiam longe mora, quæ requiritur in adeundo superiore.

40 Petes primò: Seclusa necessitate, potestne Sacerdos, vel alius non habens copiam superioris, confiteri cum inferiore, exprimendo reseruata, vel subticendo, ob id solum, ne multum differat Confessionem, vel Communionem? Respondeo cum Suarez *tomo* 4. *disputat.* 73. *sect.* 2. *num.* 7. & Granado *in* 3. *par. contr.* 7. *trattat.* 9. *disp.* 5. *sect.* 3. *num.* 22. posse. Longa enim mora in Confessione est grauissimum damnum: nam pœnitens priuatur gratia sacramentali remissiua peccatorum, & auxilijs gratiæ vitandi peccata de cætero, & præsertim gratia Eucharistiæ, quæ est maxima. Tum præterea, quia diu versari in peccato mortali est maximum damnum, contritio autem est multum difficilis. Sed an id possit, si superior habens facultatem in reseruata adiri potest in crastinum? Videtur Mendoza in 2. 2. *disput.* 84. *sect.* 7. §. 190. posse, nec debere hominem noctu ad somnum accidere in peccato

Et Mendoza putat vnam noctem esse moram sufficientem.

mor-

mortali, sine Confessione, quia est periculum quo ex illo somno, vt multoties contingit, rapiatur ad inferos. Sed nihilominus noluit id decernere. Ipse verò existimo, non posse: nam periculum moriendi non solùm est in spatio vnius noctis, sed etiam vnius horæ, & momenti: vnde quis posset confiteri cum primo Confessario, qui occurrit, & nunquam quærere superiorem, quòd est absurdum, *p.5.tr.13.resolut.8.*

Sed perpetent.

41 Petes iterum: An possit Confessio dimidiari, si statim celebrandum, vel communicandum sit propter scandalum, & Confessio esset multum longa, & finiri non possit? Respondeo, Vide infrà Verbo *Confessionis*, *numero* 48.

Sed an dimidiari possit Confessio longa, si vrgeat tempus communicandi?

42 Porrò Sacerdos, qui in casu necessitatis carens Confessario sine Confessione celebrauit, tenetur confiteri quam primum. Quia, vt docet Suarez *tomo* 3. *quæst.66. sectio.* 7. & alij communiter, ita præcipit Tridentinum *sess.* 13. *capit. septimo.* Quamuis non desint, qui dicant Concilium id non præcipere, sed consulere, inter quos est Villalobos *in summ. parte* 1. *tractat.* 7. *dub.* 37. *numer.* 7. Sed posito, quod Concilium id præcipiat, habet multa dubia. Primum est, quomodo intelligi debeat illud, *quam primum*? Sancius *in Selectis disputatio.* 32. *numer.* 14. & alij explicant, *statim finita Missa*. Ego olim exponebam *intra triduum*; quia quod intra triduum fit, dicitur statim fieri, *l. fin. C. de indic. ibi, illicò autem, idest intra triduum.* Sed Fagundez *tractat.* 3. *lib.* 3. *capit.* 8. *num.* 9. & alij explicant, *cum primum celebrauerit.* Et quamuis dici possit, quòd Sacerdos id facere teneretur secluso præcepto Concilij, vnde Concilium nihil noui præcipere. Et quod alioqui posset Sacerdos confiteri post sex menses, si per sex menses non celebraret, quod est absurdum; nihilominus talis opinio est probabilis, saltem per locum extrinsecum. *par.* 2. *tr.* 14. *resolut.* 60. Sed ex rationibus à priori non placet *p.* 5 *tr.* 13. *res.* 64. §. *Non desinam.* in fine.

Sacerdos qui in necessitate sine confessione celebrauit ex defectu confessarij, tenetur confiteri quàm primum.

Idest (ait Fagundez) cum primum celebrauerit.

Sed non placet.

43 Secùndum est, an hoc præceptum obliget in casu, quo Sacerdos bona fide Missam incipiens, postea recordatus peccati mortalis, non confitetur, ne notam infamiæ contrahat, habens nihilominus copiam Confessarij? Et respondendum negatiuè cum Sayro *de Sacrament. lib.* 2. *cap.* 7. *art.* 2. contra Reginaldum *t.* 1. *lib.* 29. *capit.* 7. *num.* 110. quia Concilium exprimit casum, in quo quis celebraret sine confessione ob carentiam confessarij. *par.* 2. *tractat.* 14. *res.* 61.

Porrò hoc præceptũ non ligat Sacerdotẽ, qui bona fide Missã incipiens recordatur peccati mortalis.

44 Tertium est, si Sacerdos confessionem omitteret ex malitia? Quartum, si in ipso sacrificio ante Communionem peccaret mortaliter? Et ad vtrumque Syluius in 3. *part. quæst* 80. *art.* 4. *dub.* 2. Respondet obligare. Sed Nugnus *in* 3. *p. t.* 1. *quæst.* 88. *art.* 4. *diffic.* 4. probabilius docet, non obligare *Ibidem* in fine.

Nec si confessionem omittat ex malitia.

Vel in ipsa Missa peccet mortaliter.

45 Quintum dubium est, si Sacerdos ante celebrationem confessus, a[illegible]od peccatum omisisset ex obliuione? Ad quod Præpositus *in* 3. *par. quæst.* [illegible] *artic.* 5. *dub.* 4. *num.* 21. respondet, in tali casu debere confiteri quam primum. [illegible], inquit, hoc peccatum per se loquendo, debebat ante Communionem [illegible] clauibus, & dici potest, quod conscius illius celebrauerit sine illius [illegible]sione *part.* 4. *tr.* 4. *resolutio.* 97. Idem docet Lugo *de Sacrament. dis*[illegible] *sect.* 7. *numer.* 152. in casu, quo Sacerdos habens reseruata deficiente [illegible]e, & vrgente necessitate confessus esset inferiori non reseruata, & cele[illegible]sset. Vel antea quidem confessus, & absolutus, recordatus postea mortalis obliti, nec valens illud confiteri, sine noua confessione celebrasset. *par.* 5. *tr.* 13. *resolut.* 64.

Sed quid si confessus fuit, sed alicuius mortalis oblitus est.

Et certis alijs casib.

46 Sextum dubium est, an hoc præceptum extendatur ad laicos. Et respondetur negatiuè cum Syluio *in* 3. *part. quæst.* 80. *art.* 2. *dub.* 2. & alij communiter contra Nauarrum *apud ipsum ibid.* Quando enim laicus aliquod peccatum in confessione omittit, quod ex iusta causa explicare non potest,

Certum est autem præceptum non cõprehendere laicos.

satis est, quod illud postea confiteatur vrgente confessionis præcepto. *par. 2. tr. 14 res. 50. p. 5. tr. 14. res. 54.*

Aut Sacerdotes communicantes more laicorum.

47 Septimum denique, si extendatur ad Sacerdotes more laicorum communicantes. Et respondendum negatiuè cum Villalobos *in sum. part. 1. tractat. 3. dub. 37. numero 8.* quia tunc non se habent vt Sacerdotes. Secus si Sacerdos communicaret in semisacrificio Parasceues. Vel assumeretur ad complendum sacrificium ab alio inchoatum. *part. 1. tractat. 14. resolutio. 60.* in fine.

CENSVRA.

Censura quid?

Et quæ illius species?

Irregularitas non est censura.

Sed oppositum est probabile de irregularitate ex delicto.

1 † Censura est pœna Ecclesiastica, his, vel illis Ecclesiæ bonis hominem priuans. Tres sunt eius species: Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum. † Irregularitas non est censura ex *capit. quærenti de verb. signific.* Ita Faber *de Sacr. ordin. dist. 25. quæst. 1. disput. 3. num. 35.* & alij. Sed Cornejo *in 3 part. tract. 5. disput. 1. dub. 2. diff. 2.* & alij probabiliter etiam docent, irregularitatem prouenientem ex mero delicto, & quæ est pura pœna peccati, esse censuram; quam opinionem ait Crux *par. 2. tract. de irreg. dub. 15. concl. 2.* esse communem inter Thomistas. Probatur autem quia in multis Bullis, postquam concessa est facultas absoluendi ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, subiungitur, *& ab omnibus censuris, & pœnis Ecclesiasticis*, quibus verbis non potest aliud significari, quàm huiusmodi irregularitas; nam tres censuræ communes iam præmissæ sunt. Vide Bullam Pij V. ann. 1561. Igitur secundum hanc opinionem potest Confessarius virtute Crucitæ ab his irregularitatibus absoluere *p. 1. tr. 11 res. 27. & part. 4. tr. 2 resol. 81.*

Censura aut est à iure aut ab homine.

Aut latæ sententiæ aut ferendæ.

2 † Omnis verò censura aut est à iure, aut ab homine. A iure dicitur, quando fertur à iudice habente potestatem condendi legem, ea intentione, vt condat generale statutum, obligans sub censura. Ab homine verò, cùm fertur intentione non condendi legem perpetuam, sed statutum temporale, & transitorium obligans sub censura. Item, vtraque hæc censura alia est latæ sententiæ, quæ incurritur ipso iure, alia est sententiæ ferendæ, seu comminatoria, quæ non incurritur, nisi post sententia Iudicis. † In dubio verò, an censura sit latæ, an verò ferendæ sententiæ, censeri debet ferendæ; quia odia sunt restringenda. Ita Auila *de cens. part. 2. cap 2. dub. 2. p. 4. t. 3. resol. 16.*

Censuræ quatuor causæ.

Efficiens est omnis, qui habet iurisdictionem spiritualem in foro exteriori.

Quæ acquiri potest consuetudine, & præscriptione.

3 † Causæ censuræ sunt quatuor. Efficiens, materialis, formalis, & finalis.

4 EFFICIENS est ille, qui potest ferre censuram: nimirum Papa, Concilium generale, Prouinciale, Cardinales, Episcopi, Inquisitores, Abbates, Generales: Prouinciales, & Priores Religiosorum, & omnes habentes iurisdictionem spiritualem in foro exteriori. † Potest autem iurisdictio ferendi censuram acquiri consuetudine, *capit. dudum, de election.* Et præscriptione, *capit. auditis, & cap. cum olim, de præscriptio.* Et ratio est, quia his modis mutantur iura, & dominia. Censetur autem in his casibus concedi à Summo Pontifice, vt iurisdictiones Ecclesiasticæ certæ sint. Ita Mercerus *in 3. part. quæst. 21. dub. 3.* & Doctor. communiter. Qui aduertunt, hanc potestatem hoc modo acquiri posse quoad vnam censuram, & non quoad aliam: quia inter censuras non est connexio necessaria. Et consuetudo, vel præscriptio circa actus vnius generis, non dat facultatem ad actus alterius generis. *part. 5. tr. 9 resol. 42.*

Sed non à fœmina.

Vel laico.

5 Porrò, vt consuetudine, vel præscriptione acquiratur iurisdictio ferendi censuram; subiectum debet esse capax. Incapax autem huius iurisdictionis est fœmina, vt diximus V. *Abbatissa, num. 1.* Sicut etiam vir laicus. Qui, non solùm non potest ferre censuram, sed nec, vel incidenter, de censuræ nullitate cognoscere, aut ordinare, vt non seruetur, & quòd tollantur cedulones.

lones de portis Ecclesiarum. Et Princeps laicus non potest Episcopis vel Vicarijs prohibere, ne aliquem excommunicent, nisi sibi prius censuræ causam ostendunt. Quia hæc omnia sunt actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ in laicum cadere non potest. Ita Portocariero *alleg. iurisd. S. Officij num.* 97. & alij communiter contra Pereiram *de manu regia c.7. nu.* 27. *p.4 t.1 res.* 98.

6 Habens potestatem ferendi causam non potest ea vti in propria causa: Nam in causa propria nemo iudex esse permittitur. *cap. inter querelas*, *cap.* 23. *quæst.* 4. Verùm Innocent. IV. *cap. dilecto filio. de sent. excommun. in 6.* id intelligendum inquit de censura per modum iudicij, non per modum iustæ defensionis in inuasorem: quia licet vim vi repellere. Et Abbas *c. cum venissent, de iud.* ait licere vti potestate censuræ in propria causa, etiam per modum iudicij vbi causa est adeo manifesta, vt nec negari valeat: nec examinari oporteat. *par.* 5. *tr.* 9. *res.* 52. — Qui potest ferre censuram nō potest ferre in propria causa.

7 Item habens potestatem ferendi censuras, non potest illas ferre, dum est extra territorium, quia iurisdictio contentiosa clauditur territorio, *cap. nouit, de sentent. excommun.* Vbi Pontifex non aliter saluat censura latam à Legato contra Regem Galliæ, quam ex eo, quòd nondum fuerat terminos suæ legationis egressus. Vnde Præpositus *in 3. part. quæst.* 1. *dub.* 5. *numero* 34. probabiliter docet, Episcopum non posset ferre censuram extra diœcesim, etiam in delicto publico, & quando causæ cognitio non prærequiritur. Sed ego in hoc casu contrarium teneo cum Cornejo *in 3. par. trac.* 5. *disput.* 6. *dub* 6. *quæst.* 1. Et fauet *cap. cum sit. § fin. de appell. cap. euidentia, de accus. & c. manifesta* 1. *q.* 1. *par.* 5. *tr.* 9. *res.* 35. — Vel extra territoriū.

8 Si plures diuersæ potestatis ferant eamdem censuram, Papa, verbi gratia, & Episcopus, intendens vterque nouam censuram imponere contrauenientes plures excommunicationes incurrunt. Secus, si eadem lex ab eodem superiore sæpius renouetur. — An pro eodē delicto incurri possit duplex censura?

6 † MATERIALIS causa censuræ est duplex. Remota, & proxima. Illa est subiectum capax censuræ, hæc causa propter quam incurritur. — Materialis causa censuræ remota,

10 Subiectum capax censuræ est, homo viator, baptizatus, adultus, subditus. †

Est enim proprium omnis censuræ, non ligare pueros ante annos pubertatis, excepta ea, quæ fertur in *can. si quis suadente.* Ita de censuris ab homine docet Sancius *disputat.* 26. *num.* 18. *ex cap.* 1. *& cap. referente. de delict. puer.* Et de censuris à iure Palaus *tom.* 1. *tract.* 3. *disput.* 1. *punct.* 24. §. 2. *num.* 8. contra Vgolinum *de cens. cap.* 17. §. 3. *num.* 5. Et ratio est, quia odia sunt restringenda. *par.* 3. *trac.* 6. *resol.* 88. Idem docet Sancius de irregularitate. Vide *V. Irregularitas, num.* 2. — Est homo baptizatus. — Adultus.

11 Item nulla censura ligare potest non subditum eius, à quo fertur, vt dicemus generaliter de legibus. *V. Lex numer.* 6. Vnde in primis nemo potest censura ligare seipsum. Quamuis occasione censuræ à se latæ, possint censuram ab alio latam incurrere, vt in casu, quo quis conuersaretur cum excommunicato à se, vel celebraret in Ecclesia à se interdicta: nam in primo incurreret excōmunicationem minorem, in secundo fieret irregularis. Ita Mercerus in 3. *par. qu.* 20. *dub.* 4. *p.* 5. *tr.* 9. *resol.* 52. — Et subditus. — Vnde nō potest quis censura ligare seipsum.

12 Deinde censuræ locorum non comprehendunt peregrinos, siue per modum sententiæ latæ sint, siue per modum statuti *c. à nobis*, 1. *de sentent. excom.* Ita Layman *lib.* 1 *tr.* 5. *part.* 1. *capit.* 4. *numer.* 5. Quidquid Pontius *lib.* 5. *cap.* 7. §. 2. *numer.* 19. *par.* 3. *tr.* 5. *resol.* 73. Item, si latæ sint per modum statuti, non comprehendunt subditos delinquentes extra diœcesim, vel in loco exempto intra diœcesim, vt est Ecclesia S. Cataldi hic Panormi. Ita Couarruuias *in cap. Alma par.* 1. §. 10. *numer.* 12. (Immò nec sufficit, quòd delictum inchoatum sit intra diœcesim, sed debet esse consummatum. Vnde si quis raperet virginem in diœcesi, & extra diœcessim violaret, non incurret censuram ex statuto — Vel peregrinos.

Sed qui vult, potest omnes celebrare ante auroram.

Diem sacratissimum venerantes. Sed contraria sententia Suarez *in 3. par. tom. 3. disp. 80. sect. 4.* Merceri *in 3. par. quæst. 83. art. 2. prop. 3. num. 1.* & aliorum est probabilior, nam in cap. *nocte sancta, de consecr. dist. 1.* conceditur in nocte Natiuitatis Missas sine distinctione celebrari. Ad argumentum de Rubrica dicendum cum Vasquez *in 3. p. tom. 3. disp. 232. cap. 3. num. 3.* Rubricam loqui pro Missis solemnibus. Ad secundum cum Suarez *vbi supra*, quòd aliquando verba diuini Officij referuntur ad tempus, pro cuius commemoratione dicuntur: vnde, non obstante, quòd in prima Missa dicatur *Noctem sacratissimam*, omnes tres Missæ possunt propè meridiem celebrari *part. 2. tra. 14. res. 35. & par. 4. tr. 4. res. 236. §. Notandum.* Qui verò vnam tantùm velit celebrare, siue in nocte, siue in die, potest dicere quam velit ex tribus. Ita Ledesma *in sum. to. 1. de Sacrament. Eucharist. cap. 19. post 9 concl.* contra Gauantum *in comment. ad rub. Miss. tom. 1. par. 4. t. 2. tit. 3. num. 6.* qui putat dicere debere primam, vel tertiam, & potius tertiam, cuius Oratio concordat cum officio. *par. 2. tr. 14. res. 39.*

Et si vult celebrare vnam, dicere potest quamlibet.

Sunt verò alij casus, in quibus Sacerdos ieiunus celebrare potest plures in eadē die.

5 Sacerdos, dummodo sit ieiunus, secundùm Valentiam *tom. 4. disput. 6. quæst. 11. punct. 3. ad 7.* & alios celebrare potest aliquando plures Missas in eadem die. Primò, in die Natalis Domini. Secundò, quando sub finem vnius Missæ superuenit Episcopus, vel habens quasi Episcopalem iurisdictionem ordinarius Prælatus, Rex, vel alius Princeps sæcularis, vel etiam aliqui itinerantes in die festo. Tertiò, quando sub finem Missæ intraret corpus defuncti sepeliendum cum Missa. Quartò, si non esset reseruata Eucharistia, & dandum esset viaticum moribundo. Quintò, ad benedicendas nuptias, aliqua necessitate, aut magna congruentia vrgente. Sextò, ob rationalem causam, vel congruentiam à viro prudenti, & probo iudicandam, vt habetur cap *consuluisti, de celebr. Missar.* Septimò tandem, si vnus Sacerdos præfectus esset duabus Ecclesijs Parochialibus ob ipsarum paupertatem. Sed hi casus præter primum, & vltimum ob multitudinem Sacerdotum abierunt in dissuetudinem, vt obseruat Llamas *par. 3. meth. cap. 5. §. 17.* in fine. Vnde si aliquis contingat, Sacerdotes attendant locorum consuetudinem, & quærant licentiam ab Episcopo, vt obseruat Posseuinus, *cap. 2. nu. 7. par. 2. tr. 14. res. 56.*

Quorum multi non sunt amplius in vsu.

Sacerdos, qui post sumptionem corporis aduertet se consecrasse solam aquam, posset aliam Hostiā cōsecrare cum vino.

6 Si Sacerdos post sumptionem corporis videt, se consecrare calicem cum sola aqua, docet D. Thomas *3. par. quæst. 83. ar. 6. ad 4.* & præcipit in Missali Pius Quintus, vt iterum aliam Hostiam, cum vino consecret, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie, quam pateretur*. Sed probabile est sufficere, quod consecret solùm vinum, incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*: quia hic modus sufficiens est ad supplendum defectum, & aptior ad vitandum scandalum. Quamuis enim Hostia consumpta fuerit, quamdiu tamen non consumitur calix, durat eadem actio sacrificandi; & ita non censetur vna species confici sine altera. Modus autem D. Thomæ potius esset nouum, & integrum sacrificium cum scandalo facere, quàm illud imperfectum perficere. Secundam opinionem docuit Scotus *in 4. dist. 8. qu. 3.* Et approbat Clemens VIII. in Missali. Nota hic cum Nauarro, & Syluio, quòd si Sacerdos in tali casu perturbatus finiret Missam, neque Hostiam, neque Calicem consecrans, non peccaret mortalitèr. *p. 2. tract. 14. res. 70.*

Vel solum vinum.

Et si perturbatus, sic finiret Missam, non peccaret mortaliter.

Debet autem eādem hostiam quam consecrauit sumere.

7 Licitum esse, ait Fagundez *pr. 1. lib. 3. cap. 4. nu. 26.* quòd Parochus dum renouat Eucharistiam, consumat Hostiam præconsecratam, & quam ipse consecrat, reponat in sacrario: quod maximè procederet, si Sacerdos oblitus esset consecrare Hostiam proponendam orationi quadraginta horarum. Sed Præpositus *in 3. p. quæst. 83. art. 1. dub. 7. num. 50.* hanc sententiam improbabilem putat: quia de ratione sacrificij est, vt sumatur ea Hostia, quæ ab ipso sacrificante est consecrata, *par. 5. tract. 16. res. 96.* Eodem pacto docet Marchantius *res. Pastor. ad Cand. de Sacr. tom. 4. cap. 5. qu. 3.* non licere, quòd

Sa-

Sacerdos ostendat aliam Hostiam populo ab ea, quam consecrauit: vnde, si quis non habens maiorem Hostiam, consecraret Particulam, non deberet ostendere populo aliam Hostiam præconsecratam nisi addita Particula consecrata in eadem Missa. *Ibid.* in fine.

8 Quoad RITVM, Bulla Pij V. præfixam Missali Romano præcipiens Missam iuxtà ritum, & formam in eo præscriptam legendam esse, secundùm Bonac. *de Sacr. disp.4. quæst. ult. punct.7.§.3. nu.3.* & alios inducit obligationem sub mortali: quia vtitur præcepto sanctæ obedientiæ. Sed ex Fagundez *tract. 1. lib.3. cap.21. & seq.* & alijs, non ita. Et ex Fillucio, *tom.1. tr.5. cap.5. nu.* 140. non obligat cum tanto rigore ad obseruantiam singularum rerum, quæ in eo præscribuntur, sed pro grauitate earum: generaliter autem obligaret ad obseruandum ritum Missalis, & non introducendum alium, quod, vt obseruat Præpositus *in 3. p. q.83. art.4. dub.3. nu.* 186. accideret, si vnusquisq; pro suo arbitrio Sacrum faceret secundùm aliud Missale. In particulari ergo non erit peccatum mortale, quamuis alioqui illicitum, vnam Missam in aliam eiusdem Missalis commutare, & Missam v. g. Assumptionis, Natiuit. &c. B. V. extra diem talium Festiuitatum dicere. Sic Tanner. *t.4. disp.5. q.10. dub.1. num.6. p.2. tr.14. ref.55. & p.4. tr.4. ref.*39.

Non est mortale, commutare vnam Missá Missalis in aliam.

Nam Bulla Pij V. illi præfixa non obligat ad mortale, nisi in rebus grauibus.

Itaque non est mortale dicere extra proprium diem Missam Assumptionis.

Eodem modo Philosophandum, si quis peteret Missam de Passione, quæ legitur in Dominica Palmarum, vel vna ex sequentibus Ferijs; non enim deberet recitari, sed deberet dici Missa de Passione votiua, in Missali assignata, non esset tamen peccatum mortale illam dicere. Ita Castaldus *in praxi cærem. lib. 2. sect. 6. c. 4. num.1. cap.6. ref.*101. Quid generaliter docet de quacunque Missa votiua de sancto, aut quacunque Festiuitate, de qua iuxta Rubricas Missalis per anni circulum celebratur; posse nimirum dici extra illum diem sine *Gloria*, & *Credo*, mutato etiam nomine *Festiuitas in commemoratio*, &c. *Ibid. ref.* 102. Et tandem, sicut Sacerdos in Dominica, aut festo Apostolorum, &c. potest non dicere Missam; ita potest sine mortali dicere aliam Missam à currente; quia præceptum de Missa currante, secluso scandalo non videtur latum sub mortali. Ita Villalobos. *par.1. tr.8. diff.31. num.5. p.2. tr.14. ref.* 30. An Missa defunctorum licitè applicetur pro viuis. vide infra V. *Suffragia.*

Passionis, quæ legitur in Dominica Palmarum.

Aut alicuius Sancti sine gloria, & Credo.

Etiam in festis Apostolorum.

9 Declarauit Sacra Congregatio peccare mortaliter Regulares, qui loco Episcopi in Canone ponerent nomen sui Generalis. Ait tamen Rodriquez *in summ. tom.4. cap.51. num.*13. non peccare mortaliter, qui aliquid addere Canoni, ignarus huius declarationis, vel eius authenticæ, *p. 2. tract. 14. resolut.* 40. Et Filliucius. *tom.1. tract.5. cap.5. num.* 155. docet, non peccare mortaliter Sacerdotem, omittentem aduertenter in Missa *Credo*, vel *Gloria*, & contra Nugnum, *t.1. in 3. par. quæst.83. art. 4. dub. 2. concl. 2.* omittentem nomen alicuius Sancti ex his, qui ponuntur in Canone. *par. 2. tr. 14. resolut.* 49. Quod etiam dic de eo, qui adderet aliquam commemorationem submissa voce. *par.5. tr.5. ref.63.* Et hoc ex leuitate materiæ. *par.2. tr.14. ref.59. & omnia simul p.5. tr.5. ref* 45. & 63. Ob quam etiam rationem, qui omitteret in verbis consecrationis particulam *enim*, & diceret *calis* pro *calix*, non peccaret mortaliter. Vide V. *Eucharistia num.*12.

Regulares peccant mortaliter, ponendo in Canone nomen Generalis loco Episcopi.

Non peccaret mortaliter, qui Missæ modicum adderet, vel ex ea omitteret, vt Gloria, vel Credo, aut nomen alcuius Sancti de Canone.

Aut in consecratione partic. (enim)

10 Rursus non peccat mortaliter Sacerdos, si, dum se sacris vestibus induit, relinquit Orationes solitas. Ita Fagundez *tractat.1. lib. 3. cap. 21. num.9.* contra Syluium *in 3. par. q. 83. art. 6.* Quia ex supradictis, non omnes regulæ Missalis obligant ad mortale, sed illæ tantum, quæ sacrificij essentiam, vel quasi essentiam continent. Reliquæ verò sunt consilia, & instructiones *par. tract. 14. ref.41.*

Aut in impositione sacrarium vestiũ orationes solitas.

11 Neque peccaret mortaliter, qui in Missa maiori non legeret submissa voce Epistolam, & Euangelium a Ministris canendum. Nam id non ponitur Missali, aut in aliquo Canone tanquam præceptum. Neque obstat, quod

Vel in Missa solemni non legeret Epistolam, & Euangelium submisse.

quod aliquid faciant: nam multa sunt consueta, quæ non sunt præcepta. Ita Vegha *in sum.to.2 c.41.cas 7.* & alij contra Sà V. *Missa,num.51.part. 2.tr.14. res.42.& p.5.tr.5.res.46.& tr.13.res.* 95.

Addit Præpositus addictum vni Missali, dum est in loco addicto alteri. Missali posse illi cōformari.

12 Docet Præpositus *in 3.par.q.83.artic.4.dub. 5. num.* 190. quod Sacerdos vtens Missali Romano, si reperiatur in loco, vbi Missa celebratur alio ritu, videlicet in aliquo Monasterio DD. Benedicti, Dominici, &c. celebrare potest secundùm ritum illius loci. Idemque dicendum esse, si non vtatur Missali Romano, & in eo loco alium ritum inueniret discrepantem à proprio. Ita Præpositus. Sed aliqui contradicunt. Et nescio an circa id Sacra Congregatio aliquid declarauerit. *par.4.tr.4.res.95.*

Sacerdos extendens manus super Calicē debet tenere pollices super manus, dextrū super sinistrū in modum Crucis.

13 Quando Sacerdos in Missa dicit: *Hanc igitur oblationem*: & extendit manus super Calicem tenere debet pollices super manus, dextrum super sinistrum in modum Crucis. Ita tenet, & decisum fuisse testatur in Rota Petrus de Reyna *in cerem. de la Mesa rezada* §. 8. *n.4.litt.Q. p.3.tract.6.res.104.*

Missæ Regularibus concessæ, nō possunt ab alijs dici, etiam in eorum Ecclesijs.

14 Missæ Regularibus concessæ non possunt dici ab alijs, etiam in eorum Ecclesijs. Sic declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Gauantum, *tom.1.par.3.tit.10.num.* 16. Qui etiam notat, quod Missa, quæ nomine Rosarij circumfertur, concessa solùm fuit Prædicatoribus, quare alij dicere non possunt: sed in eo festo dicant de S. Maria ad Niues, vel Natiuitate, mutato nomine *Natiuitatis* in *Festiuitatis*. Sed ipsi magis placet, quod dicant de S. Maria ad Niues. *par.2.trac.14 res.74.*

Et Missa de recenter Beatificato concessa alicui Religioni, non potest dici ab alijs.

15 Quando conceditur facultas Sacerdotibus certæ Religionis, vt Missam celebrant de recente Beatificato, tali facultate frui non possunt alij Sacerdotes. Ita Granado *in 2.2.contr.1.tract.7.disp.4.sect.2.n.2.* contra Palaum *tract.4. disp. 1.punct.5.§. 5. num 4.* Et ita expressè determinauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Gauantum *in Enchir. Episcop. V. Missæ ritus, num. 1.* Probatur autem conclusio primò, quia Alexand. III. in cap. *de reliqu.& vener. Sanct.* prohibuit aliquem colere publico cultu sine facultate Papæ: ergo illi soli poterunt, quibus facultas Papæ conceditur. Secundò, quia sicut in Bullis talis concessionis designantur certæ personæ; ita etiam designatur certus dies, sed Missa non potest celebrari extrà illum diem, vt respondit Sacra Congregat. teste Turriano in *2.2.tom.1.cap.13.dub.8.* ergo neque ab alijs personis. Tertiò, quia priuilegia censetur solùm concessa illis personis, quæ in ijs exprimuntur: quia ad eos solùm dirigitur intentio concedentis, vt probat Bonacina *trac. de leg. disp.1.quæst.3.punct.7.§.2.nu.* 1. voluntas enim, in qua vis priuilegij fundatur, non operatur, nisi vt significata. Parum ergo iuuat raritas rationis ad extendenda priuilegia de persona ad personam, vt ait Salas *de leg. disp.14.sect 9.num.* 48. Tandem, quia gratia censetur concessa iuxta verba supplicationis, vt docet Menochius *lib.1.consil.33.num.14.& lib 2.consil. 180. num. 1.* in his autem supplicationibus petitur gratia pro certis personis. Et illas Bullæ explicitè nominant. Cumque verba sint clara, non est adhibenda interpretatio, vel extensio, vt ait Salas. Neque dicas, quòd priuilegia sunt amplianda. Neque hoc verum est, quando recta ratio id suadet, seruata proprietate verborum, quod non accidit in casu nostro. *par.2.trac.15.res.55. par.3.in Addit. 2. res.2. & par. 4. tract.4.res.231 §.Notandum.*

Sed quid si in diplomate non sit apposita particula tantùm?

Sed quid, si in tali diplomate, nominatis certis personis, non addatur particula taxatiua *tantùm*, Granado putat in tali casu posse etiam alios Sacerdotes Missam concessam celebrare, petentibus tamen illis, quibus facultas celebrandi conceditur: nam tunc isti celebrare censentur per illos; quod licere videtur ex 27. *regula, de regulis iuris in 6.* Quemadmodum licet Capellano, Missas Capellaniæ per alios celebrare, vt cum alijs Doctoribus, & decisione Rotæ docet Gonzales *super reg.8.Cancell.gloss.5.a num.* 71. Sed aliqui viri docti hanc sententiam Granado non approbant, & assignant disparitatem. *par. 4. tom. 2. resol.231.§.Notandum.*

16 In-

16 Insinuauimus suprà, non posse celebrari Missam pro huiusmodi recenter canonizatis, præter diem in diplomate designatum. Et Granado *vbi supra numer.* 18. addit, nec licere præter illum diem commemorationem fieri (Et Portellius. *Additio ad dub. Regul. v. Reliquia Sanctorum, numer.* 11. Nec inuocari posse in publicis Litanijs. Adde & tu ex Turriano *in 2. 2. tom.* 1. *disput.* 17. *dub.* 18. nec fieri posse Octauam, &c. *par.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 9.) & facientes, seclusa ignorantia, & bona fide, peccare mortaliter. Licere tamen, ait, cum primum facultas conceditur, Missam celebrare in honorem Beatificati, etiam ante diem præfixum, pro initio, & inchoatione Festiuitatis, si dies præfixa multum distet. Sed hoc secundum nec videtur admittendum. Et praxis, quam ipse ait sic interpretatam esse voluntatem Pontificis, non adest in hoc Regno Siciliæ: vbi, cùm primùm Pontificium diploma innotescit, pulsantur in aliquo die campanæ, & cum præsentia Episcopi canitur *Te Deum laudamus*, ante Imaginem Glorificati, cuius Oratio in fine dicitur *Ibidem* §. *sed quæritur*

Eadem verò Religio nō potest vltra diem præscriptum dicere Missā de tali Beato, vel de illo cōmemorationem facere? Aut in publicis Litanijs inuocare.

17 Et tandem, ait de Granado, *ibidem num.* 17 personis, quibus concessum est, vt in Ecclesijs suorum Ordinum per totum Orbem Missam nouiter Beatificati celebrent, non licet in aliena, siue sæcularium, siue Regularium celebrare. Et quamuis non sit culpa mortalis id facere semel, aut bis, quia sola mutatio loci semel aut bis, videtur leuis: fore tamen mortalem, si id fieret toties, vt prudenter iudicari possit valdè contrarium decreto Summi Pontificis. Ita ille. Sed in his materijs cautè procedendum puto. *Ibidem.* §. *Et tandem.*

Aut Missam celebrare in alia Ecclesia, præter designatam.

18 Sacerdos benè instructus, & de sua memoria confidens, in casu necessitatis celebrare potest sine Missali. Ita Ledesma *in summ. tomo* 1. *de Eucharist. capit.* 20. *post* 8. *conclus.* & alij contra Fagundez *tomo.* 1 *lib.* 2. *cap.* 21. *numer.* 23. Debere tamen adhibere similem librum, ne aliquam notam incurrere, apud alios. Idem putauit Vasquez *in* 3. *par. tom* 4. *disputat.* 233. *capit.* 3. *num.* 26. de Sacerdote, qui parum videt, & Missam memoriter tenet. *par.* 2. *tra.* 14. *resolut.* 46.

Sacerdos probatæ memoriæ an possit in aliquo casu celebrare sine Missali?

19 Sacerdos celebrans in Altari sine imagine Crucis, non peccat mortaliter, secundum Homobonum *de Exam. Eccl. par.* 1. *tractat.* 4. *cap* 15. *quæst.* 133. Neque peccat mortaliter secundum Nugnum *in* 3. *par. quæst.* 83. *art.* 3. *dub.* 5. celebrans cum vna candela cerea extra casum necessitatis. Celebrare verò cum lumine olei, vel adipis in casu necessitatis illicitum esse, ait Henriquez *lib.* 9. *de Miss. cap.* 26. *numer* 4. quia vsus celebrandi cum cereo accenso introductus est à tempore Apostolorum. Et Riccius, *part.* 3. *decis.* 213. *numer.* 1. ait, hoc esse peccatum mortale. Sed contrarium dicendum est cum Suarez *in* 3. *par. tom.* 3. *disputat.* 81. *sect.* 6. secluso contemptu, & scandalo. Quia ex D. Thom. 1. 2. *qu.* 101. *art.* 1. *ad* 2. olim in sanctuario lampades in Dei cultum ardebant. Et quamuis hi auctores dicant, hoc ante factum non esse consulendum, ego cum Layman *lib.* 5. *tr.* 5. *c.* 6. *num.* 17. & alijs in necessitate consulerem. *p.* 2. *tr.* 14. *res.* 45. & 67.

Sine Cruce super Altare?
Vel cum vna candela cerea?
Olei.
Aut adipis.

20 Non potest Sacerdos ex causa quantumuis iusta celebrare Missam operto capite sine licentia Episcopi, aut (si est Regularis) sui Prælati. Ita Homobonus *de Exam. Eccl. part.* 1. *tractat.* 4. *cap.* 15. *quæst.* 145. Imò Gauantus *comm. ad Rubr. Missal. to.* 1. *part.* 2. *tit.* 1. *littera F.* docet hanc facultatem pertinere ad Summum Pontificem. Et ita declarasse Sacram Congregationem Episcoporum negotijs præpositam anno 1590. & Sacram Congregationem Rituum anno 1626. Et Scottia *de Sacram. Miss. lib.* 1. *capit.* 4. *numer.* 2. notat, Gregorium XIII. vix dispensasse cum Episcopo Nicææ pro infirmitate, vt (Canone excepto) operto capite celebraret. Quod si grauis infirmitas id exigeret, & licentia facilè postulari non posset, putat Suarez *in* 3. *part. tom.* 3. *disput.* 83. *sect.* 3. posse id fieri sine graui culpa. Et Ledesma *in summ. tom.* 1. *de*

Et capite cooperto.

Sa-

Sacram. Eucharist. cap. 21. *concl.* 7. id absolutè probabiliter docet secluso scandalo, & contemptu: quia secluso Canone, non videtur materia peccati mortalis. *par.* 2. *tr.* 14. *r.* 58.

Sacerdos in necessitate potest celebrare sine ministro.

21 Quoad MINISTRVM, Villalobos *in sum. part.* 1 *tract.* 5. *diff.* 34. *num.* 2. putat, in casu necessitatis omitti posse, vt si in die festo, aut cùm consecrandum esset viaticum pro moribundo, haberi non posset. Et ita ego teneo contra Bonacinam *de Sacram. disp.* 4. *quæst. vltim. punct.* 9. *nu.* 32. *part.* 2. *tr.* 14. *res.* 43. An verò in tali casu admitti possit fœmina? Negat Suarez in 3. *part. to.* 3. *disp.* 88. *sect.* 1. & alij ex *cap.* 1. *de cohabit. cleric. & mul.* vbi dicitur, vt nulla fœmina ad Altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare. Et ita etiam ipse teneo. Sed Nugnus *in* 3. *par. tom.* 1. *quæst.* 83. *art.* 6. *dub.* 1. Affirmat. Quia ex hoc nullum sequitur inconueniens, & ex alia parte sacrificium fit debito modo, & cum debitis responsionibus, absque confusione. Textum autem prædictum loqui extra casum necessitatis, vt patet ex verbo præsumat, *par.* 2. *tr.* 14. *res.* 44.

Sed an cum femina.

Missa celebrari potest ab aurora, & aliquanto ante.

22 Quoad TEMPVS celebrationis, Doctores communiter docent, incipere ab initio Auroræ. Quod tamen non debet intelligi indiuisibiliter; Nam Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 29 *cap.* 9. *num.* 173. concedit quadrantem ante auroram. Homobonus *in exam. par.* 1. *tract.* 4. *cap.* 24. *quæst.* 136. semihoram ante solis ortum, Azorius, *par.* 1 *lib.* 10. *ca.* 25. *quæst.* 5. horam, & quadrantem ante solares radios manifestos. Sed probabilius Ioannes de la Cruz *in direct. part* 2. *de Sacr. Missæ, quæst.* 2 *dub.* 1. *conclus.* 3. *in fine,* horam cum dimidia ante Solis ortum. Imò Fernandez *in exam. part.* 3. *ca.* 5 §. 14. *numero* 3. Addit aliam semihoram. Ex quibus infert Suarez in 3. *part. tom.* 3. *disp.* 80. *sect.* 4. Religiosos, qui habent priuilegium celebrandi vna hora ante diem, posse celebrare tribus horis ante diem. Et ipse addo cum dicto de la Cruz, *vbi supra,* posse celebrare statim post Matutinum, vel duas horas vltra mediam noctem, *par.* 2. *tr.* 14. *res.* 33.

Et à Religioso statim post Matutinũ.

Pro communicando autem infirmo etiã media nocte.

23 Verùm pro infirmo communicando licet celebrare, etiam media nocte. Ita Victoria *de Eucharist. numero* 95. contra Henriquez, *lib.* 5. *ca.* 24. *nu.* 5. Qui putat, licere ob itinerandum, vel aliam honestam causam, celebrare ante auroram. Sed hoc Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 4. *nu.* 3. non admittit quia est contra Canonem, & vniuersalis Ecclesiæ consuetudinem. *Ibidem* §. *Non reticeam.*

Non est mortale celebrare ante recitatũ Matutinum.

24 Sacerdos celebrans antequam recitet Matutinum, secundum Cenedum *in qq. can. quæst.* 3. *num.* 7. & triginta Doctores apud ipsum peccat mortaliter, quia violat Rubricam Missalis percipientem, & consuetudinem obseruantem, vt Missa post recitatum Matutinum celebretur. Sed contraria sententia Barbosæ *de potestate Episcopi, part.* .... *alleg.* 24. *num.* 15. & aliorum triginta est probabilior. Quia, vt ait Syluius, Matutinum, & Missa non habent inter se connexionem, & ordinem. Nam illud inuentum est ad exhibendum Deo cultum pro populo: hæc verò ad instaurandam memoriam passionis. Cur ergo vnum debet aliam præcedere? Ad argumentum de Rubrica respondetur, illam non esse præceptiuam, neque ius nouum statuere, sed declarare modum, quo solet, & expedit fieri. Vnde & admonet Sacerdos, vt prius aliquantulum orent. Ad illud de consuetudine, respondetur, non obligare sub mortali. *p.* 2. *tr* 14. *res.* 36.

Missa celebrari potest vsque ad meridiem, & paulo vltra.

25 Terminus verò, ad quem vsque Missa celebrari potest, est meridies inclusiuè, qui nec mathematicè accipiendus est: Nam Præpositus *in* 3. *par. quæst.* 83. *art.* 2. *dub.* 4. *num.* 143. concedit parum vltra; quia parum pro nihilo reputatur. *par.* .*tr.* 14. *res.* 34. *par.* 3. *tr.* 4. *resol.* 105 & *part.* 5. *tr.* 5. *res.* 58. Et Azorius *par.* 1. *lib.* 19 *cap.* 25. *quæst.* 6. ait Sacerdotem peccare mortaliter, si differat Missam ad tertiam partem horæ post meridiem, Layman *lib.* 4. *tr.* 5. *cap.* 4. *nu* 4. si ad mediam horam, Bonacina *de Sacram. disput.* 4. *quæst. vltima, p* 9.

num.

Digitized by Google

num. 6. si ad tres quadrantes. Tandem Sylvius *in 3. par. quæst.* 83. *artic.* 2. si ad horam. *par* 2. *tr.* 14. *res.* 34. §. *Verum, & p.* 5. *tr.* 5. *resol.* 105. Et Philippus de la Cruz *trac.* 10. §. 3. *coroll.* 2. docet non esse peccatum mortale, nisi Missa differatur per horam integram à meridie. Sed communis opinio est in contrarium. *par.* 5. *tr.* 13 *res.* 7. Religiosi verò ex priuilegio celebrare possunt vsque ad Nonam inclusiuè, idest tribus horis post meridiem. Ita de la Cruz *in direct. par.* 2. *de Sacram. Miss. q.* 2. *dub.* 1. *concl.* 4. Et Sacerdos in die festo ratione itineris impeditus, ex Layman *vbi supra* potest Missam incipere vna hora post meridiem. *p.* 2. *tr.* 54. *r.* 34. in fine.

Et à Religiosis tribus horis post meridiē.

26 Omnes Sacerdos in Sabbato Sancto celebrare possunt priuatim. Ita Hurtado *de Sacr. disp.* 4. *de sacrif. Missæ, diff.* 3. Qui aduertit, quod, si quis celebrare velit ante solemnem, poterit dicere Missam de Sancto in ea die contingente, vel votiuam ad libitum *par.* 4. *tr.* 4. *res.* 237. in fine. Quod etiam docet Ledesma *in sum. p.* 1. *t.* 8. *dub.* 10. *n.* 4. † & ad fortiori procedit † si in eo die Festum Annunciationis occurrat. *p.* 2. *tr.* 14. *res.* 21.

An in Sabbato Sancto liceat celebrare priuatim.

Et quid, si ea die contingat Festum Annunciationis.

27 Quoad LOCVM, Sotus in 4. *distinct.* 13. *quæstio.* 2 *artic.* 3. & Sà, *v. Missa, numero* 20. docent, secluso contemptu, & scandalo, licere sine iusta causa celebrare extra Ecclesiam. Sed DD. communiter cum Villalobos *in summ. par.* 1. *tractat.* 5. *difficult.* 23. *numero* 1. Sacerdotem, id sine iusta causa facientem, dicunt peccare mortaliter. Quod colligitur ex *C. sicut, C. Sic ergo, C. nullus, de consecrat. distinct.* 1. vbi id expresse prohibetur: nam cum materia sit grauis, sine dubio obligat sub mortali, *p.* 2. *tr.* 14. *res.* 38.

An liceat celebrare extrà Ecclesiam.

28 Sed an, liceat pro communicando infirmo, vel audiendo Sacro in diebus festiuis celebrare in mari? Negant DD. communiter cum Nauarro, *ca.* 25. *numero* 82. tum ob consuetudine, tum etiam ob indecentiam. Sed Granado *in* 3. *p. controu.* 6. *tractat.* 14. *disputatio.* 13. *numero* 2. & alij tenent, non fore illicitum, si mare sit tranquillum, & sit alius Sacerdos, qui Calicem post Consecrationem firmiter teneat: nam quandoque in triremi potest decentius Altare erigi, & ornari, quam in littore, & fœtor picis abigi potest fumis odoriferis. Hoc autem ait Coninch *de Sacrament. quæst.* 83. *artic.* 3. *dub.* 1. *num.* 226. in nullo casu fieri posse sine licentia Papæ. Sed Granado *vbi supra, num.* 6. putat, in necessitate sufficere licentiam Episcopi. *p.* 5. *tr.* 2. *res.* 50.

Et in mari.

29 Episcopus secundum Beiam. *part.* 4. *cas.* 33. non potest extra diœcesim Altare erigere, & celebrare, aut in sua præsentia celebrari facere. Maximè si sit prohibitum vniuersaliter ab Episcopo illius Diœcesis. Sed Portellius *in resp. reg. part.* 5. *cas.* 20 *num.* 7. docet absolutè sententiam affirmatiuam ex *cap. final. de priuileg. in sexto*. Et præterea: quia celebrare Missam huiusmodi non est exercere iurisdictionem contentiosam, sed voluntariam. Posse etiam erigere Oratorium in suis Palatijs, & in Villa rurensi, & ibi celebrare, vel audire Missam. Et portare posse Altare viaticum, & in itinere vbicumque extra Romam celebrare, aut celebrari facere, docet Gauantus *in Enchirid. Episc. V. Episcopus, n.* 8. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 15. *& par.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 77. Et hanc facultatem vbiq; in Altari portatili celebrandi habent ex Portellio V. *Altare, num.* 1. contra Mirandam. *t.* 1. *quæst.* 40. *ar.* 9. Religiosi non contradicente Episcopo *par.* 3. *trac.* 2. *resol.* 80. Aduerte autem, quod in Oratorio Episcopi non potest quis celebrare absente Episcopo: quia illud priuilegium non est reale, aut locale, sed personale *par.* 4. *trac.* 4. *resol.* 15. §. *Notandum*.

An Episcopus celebrare possit in Altari à se erecto extra diœcesim.

Et erigere Oratoriū in suo palatio.

Et celebrare in itinere cum altari portatili.

In oratorio Episcopi non potest celebrare alius absente Episcopo.

30 Prohibitus celebrare in loco delicti (quod solet contingere, quando Papa dispensat cum aliquo in irregularitate ex homicidio, excipiens pro celebratione locum delicti) videtur quòd celebrare non possit propè locum delicti, vt in aliquo Monasterio, quòd sit extra muros. Nam *in leg. qui in continentibus, ff. de verbor. significat.* natus in suburbijs dicitur natus in Ciuitate, & ex *l. cui quæ Romæ, ff. de legat.* 3. legans bona, quæ habet Romæ, censetur legare, quæ habet in suburbijs. Et tandem Summi Pontifices Basilicas

Prohibitus verò celebrare in loco delicti, celebrare potest in Ecclesia propè muros Ciuitatis, in qua deliquit.

San-

Sanctorum Petri, & Pauli, quæ sunt in suburbijs appellant de Vrbe. Sed existimo, talem in ijs Ecclesijs celebrare posse: Nam Pontifex in cap. *Si ciuitas de sentent. excommunicat. in 6.* ait ciuitates murorum ambitu terminari, præter casum interdicti, in quo iustis de causis interpretatio fieri debet largior. Et nomine Ciuitatis propriè venire solùm, quod muris clauditur, docet Barbosa *in collectat. tom. 4. lib. 15. capit. 16. numer. 4.* Præterea Menochius *de arbitr. lib. 2. cen. 2 cas. 155. num. 10.* & alij probant, in materijs odiosis nomine Vrbis non venire suburbia. Et certè in pœnis benignior interpretatio est adhibenda. Tertius verò in contrarium adducti omnes loquuntur in fauorabilibus *par. 4. tract. 4. resol. 23.*

In celebrante requiritur intentio.

31 † Circa DISPOSITIONEM vide multa V. *Communionis dispositio*. Hic solùm libandum aliquid de intentione, & statu celebrantis. Pro conficiendo igitur Sacramento requiritur intentio formalis, aut virtualis, quia volũtas debet esse operatiua. Vide V. *Eucharistia à num. 6* Sed pro applicanda Missa, non ita, Vide V. *Missam, num. 5.*

Et celebrare in mortali est sacrilegium. Sed non triplex.

32 Celebrare Missam in peccato mortali, est sacrilegium. † Non tamen triplex, vnum indignæ oblationis, alterum indignæ consecrationis, & tertium indignè communionis. Quia oblatio, & consecratio sunt propter communionem, & vbi nullum est propter aliud, ibi est tantùm vnum. Ita Azor. *par. 1. l. 10. c. 31. q. 11. p. 1. tr. 14. r. 24.*

Sacerdos confessus Missam incipiens, si recordatur alicuius mortalis obliti, non tenetur conteri.

33 † Qui ergo conscius sibi est peccati mortalis, confiteatur, & se probet per pœnitentiam, vt admonet Tridentinum. *sess. 13. capit. 7.* & postea celebret. † Quod si, postquam confessus est, & Missam incepit, recordatus alicuius peccati mortalis obliti, sequi potest Missam: nec enim tenetur conteri, vel alteri: nam contritio solùm requiritur ad remissionem culpæ, illa verò culpa iam remissa fuit indirectè per pœnitentiam virtualem. Neque est aliquod præceptum de elicienda contritione, vel attritione extra Sacramentum: nam non est diuinum quia in lege noua non est aliquod præceptum merè positiuum; nisi circa susceptionem Sacramentorum: nec naturale, nam de iure naturæ solùm tenemur pœnitere formaliter, vt reconciliemus nos Deo: hic autem supponitur reconciliatus; denique nec Ecclesiasticum, quia Ecclesia non potest præcipere actus internos, qualis est contritio, & attritio. Neque dicas, quod talis teneretur confiteri, si posset ergo dum non potest, teneri ad contritionem. Nam in Paschate omnes fideles tenentur confiteri, & tamen; qui non habet copiam Confessarij, ex Fillucio *tomo 1. tractat. 6. cap. 8. num. 209.* & alijs communiter, non tenetur conteri. *part. 2. tractat. 14. resolut. 48. & par. 5. trac. 4. res. 5.* Tenetur tamen is confiteri, si inter concionem, vel cancionem potest. Ita Syluester V. *Eucharist. quæst. 7.* & alij. Et vniuersaliter probabilior est sententia Coninch. *de Sacrament. qu. 80. art. 4. dub. 1.* contra Henriquez *lib. 8. cap. 46.* quòd, si commodè, & sine scandalo potest, teneatur ante consecrationem quandocumque confiteri, *par. 3. tr. 4. res. 44. 18. & res. 77.* Vnde reprobanda est opinio Cornejo in *3. par. tom. 2. tract. 4. disp. unica, dub. 3. num. 3.* qui (vir alioqui doctissimus) probabile putauit, oblitum in confessione alicuius mortalis, posse sic celebrare absque eo, quod confiteatur, donec in Paschate vrgeat positiuum præceptum confessionis Quæ opinio delata fuit in Inquisitione Hispanica per particulare decretum. *par. 5. tr. 14. res. 5.* in fine. An teneatur confiteri quamprimum post sacrificium, dicemus infra *num. 42.*

Sed, si potest absque scandalo tenetur cõfiteri.

Si autem Missam incepit sine Confessione existimans non habere mortale, & postea recordatur habere, tenetur cõteri.

34 Si verò Sacerdos bona fide Missam inciperet nulla præmissa confessione, quia scilicet existimaret se non habere peccatum mortale, & postea in Altari recordaretur se illud habere, teneretur elicere actum contritionis, & postea Missam prosequi. Sed quid, si ad contritionem excitari non posset? Casus est metaphysicus; nam cum, Deus semper paratus sit auxilium præbere in quacumque angustia potest conteri. Sic Ochagauia *de Sacram. tract.*

tract. 2. de Euchar effect. quaest. 8. numer. 4. Posito tamen quod non posset, saltem sine magna difficultate. Vasquez *in 3. part. tom. 3. disput.* 207. *capit.* 1. & Hurtado *de Sacrament. disputat. 8. de Euchar. diffic.* 1. tenent, non peccaturum mortaliter, si cum huiusmodi conscientia peccati mortalis Sacramentum recipiat: quia praeceptum dignè communicandi non videtur ita strictè obligare, vt cogat in eo casu ad dimittendum sacrificium inchoatum cum populi scandalo, & sui honoris dedecore. Quod intelligunt, si non adesse solus minister, quem facilè posset in alium locum mittere, & mentem interim ad contritionem componere. Idemque docent de laico, qui iamiam recepturus Eucharistiam de manu Sacerdoti, nec aliqua occasione diuertere potens, recordatur peccati mortalis, & conteri non potest. Quae sententia est probabilis; *p. 4. tr. 4. res. 98. p. 5. tr. 13. res. 74. §. Non desinam.*

Sed quid, si ad contritionem excitari non potest?

35 Potest verò Sacerdos in peccato mortali existens, sine praeuia Confessione cum sola contritione celebrare; primò, ad satisfaciendum praecepto in die festo, si nimirum, dum iter facit, non habet copiam Confessarij, nec Missam audire potest. Ita Vega *in sum. tom. 2. caput.* 41 *cas.* 4. contra Suarez *in 3. par. tom. 3. disputat.* 67 *sect.* 4. Non tamen tenetur id facere: quia sequi potest contrariam sententiam. Neque dicas, quòd praeceptum de confitendo ante Communionem sit diuinum, & praeceptum de audiendo Sacro in die festo, Ecclesiasticum, ac proindè hoc debere illi cedere. Nam in aliquibus casibus, quando concurrunt duo iura imparia, licet Sacerdoti ob probabiles rationes sequi quam maluerit. Inter quos casus vnus est praesens, quia Concilium Tridentinum. *sess.* 13. *caput.* 7. & DD. dicunt, id licitum esse, si vrgeat necessitas, & copia Confessarij desit. Adde quod probabile est iuxta Concilium, praeceptum de confitendo ante Communionem esse iuris humani *p. 4. t. 14. resolut. 63.*

Potest verò sacerdos celebrare cum sola contritione, ad satisfaciendum praecepto in die festo, si alio modo non potest.

36 Secundò, potest sine Confessione celebrare, vt ipse, vel alij impleant praeceptum Paschale Communionis. Quia hoc praeceptum non est pure Ecclesiasticum, sed diuinum, determinatum tamen ab Ecclesia quoad tempus. Ita Lugo *de Eucharist. disputat* 14. *sect.* 5. *num.* 11. contra Suarez *in 3. par. qu.* 80. *art. 4. dub.* 2. Aliter tamen dicendum est de Communione debita ex voto, aut etiam ex alio praecepto. *par. 5 tr. 13. resolut. 63.* † licet *in par. 4. tr. 4. resolut. 96.* iudicium suum ferre noluerit. †

Ad implendum ipse vel alij praeceptum Communionis in Paschate.

37 Tertiò potest sine Confessione, & cum contritione celebrare Sacerdos, etiam non Parochus, & in die festo, vt alij Missam audiant, si non adsit Confessarius, nec alius sacerdos ad celebrandum. Nam in hoc casu vrget necessitas proximi, quae reputari debet, vt propria. Respondet Suarez *tom. 3. in 3. part. disput. 67 sect. quarta,* quod illi non peccabunt audiendo sacrum, si ipse non celebret: Sed contra est: Nam (in casu, quo non esset viaticum dandum moribundo, posset sacerdos celebrare absque Confessione. Ita Lugo *pa. 5. tr. 3. resolut. 36. §. Notandum est.*) Et tamen non peccaret moribundus decedens sine viatico, Sacerdote non celebrante, & Sacramento deficiente. Est ergo nostra opinio satis probabilis; licet contraria sit etiam probabilis. *par. 2. tr. 14. resolut.* 14.

Vt alij in die festo Missam audiant.

38 Quartò probabile est, quòd sacerdos in casu necessitatis possit sine praeuia Confessione celebrare, si habeat peccata reseruata, & solùm adsit sacerdos inferior carens auctoritate in reseruata. Etiam, si vltra reseruata haberet quoque non reseruata. Quia tunc iudicare posset, non adesse copiam Confessarij dum non adest a quo integrè absolui possit. Adde, quòd eadem peccata bis confiteri, graue onus videtur. Ita Sancius *in Select. disput.* 32. *numer.* 10. Praepositus *in 3. part. quaest.* 80. *art. 5. dub. 3. num.* 17. & alij. Imò Hurtadus *de poenitent. disput.* 11. *diff.* 14. sic fieri debere, existimat. Aliqui docent, quod si vna cum reseruatis haberet etiam non reseruata, teneretur omnia confiteri cum illo sacerdote, vt ab omnibus saltem indirectè absolua-

Et in casu necessitatis si habeat reseruata, & solùm adsit Confessarius inferior.

Sed quid, si vna cum reseruatis habeat nõ reseruata.

Aliqui dicunt, debere omnia illi Confessari confiteri.

soluatur. Ita Suar. *vbi supra*. Et Coninch *de Sacram. quæst. 80. artic. 4. dub. 2. nu. 21.* id faciendum putat, etiamsi, talis præter reseruata haberet solum venialia, *part. 2. tract. 4. resolut. 65. part. 4. tract. 4. resolut. 96. & part. 5. tract. 13. resol. 9. & 10.*

Alij verò, debere omittere Confessionem, & celebrare, vel communicare cum sola contritione.

39 At potest ne sacerdos celebraturus ad vitandum scandalum, vel aliquem communicaturus, absente superiore, confiteri cum sacerdotem inferiori peccato non reseruata, & reseruata relinquere, & sic confessionem dimidiare? Negat Valentia *tomo 4. disput. 7. qu. 11. punct. 1.* Confessio debet esse integra quantum potest, vt omnia peccata directè, vel indirectè absoluantur. Contra verò Hurtadus *vbi supra*, tenet, vt supra diximus, in tali casu sacerdotem vel alium communicatum omittere debere Confessionem, & se gerere: ac si non haberet copiam Confessarij: quia sacerdos simplex non potest vllo pacto absoluere reseruata extra mortis articulum, vt ait Tridentin. *sess. 14. c. 7.* & alias Sacerdos non approbatus, auditis venialibus, & mortalib. posset absolutionem impendere: quia nimirum habet potestatem in venialia. Sed nihilominus probabilis est supradicta opinio Valentiæ, quod pœnitens in tali casu teneatur reseruata, & non reseruata confiteri cum Sacerdote inferiori. Sicut etiam posse celebrare contrarium sine Confessione. Et probabilis præterea est opinio Mendozæ in *2. 2. disputat. 84. sect. 7. §. 182.* quòd possit Confessionem dimidiare, & reseruata relinquere; quia ad absolutionem indirectam non est necesse, quo peccata exprimantur, vt patet in peccatis oblitis. Neque verò Confessio debet esse integra quoad ea, quæ excedunt Confessarij potestatem.

Et vtrumque est probabile, sicut etiam Confessionem dimidiam, confitendo nõ reseruata tantum.

Etiam si talis sit ligatus excommunicatione reseruata, puta hæresis, &c.

Idque procedit etiam in excommunicatione, etiam contracta propter hæresim, si vrgeat præceptum Paschatis, vel faciendum sit Sacrum ratione scandali, & adiit Inquisitor, vel Episcopus, &c. Vel enim talis tenetur Confessionem dimidiare cum Confessario inferiori, & hæresim subticere, sicque ab illa indirectè absolui, vel etiam hæresim exprimere. Ipsi tamen imponendum est onus comparendi ante aliam Confessionem, & si pertinax sit in comparendo, neganda est absoluio. Si autem onus accepter, & postea non comparet ex culpa sua, iterum peccabit, & vrgente nouo præcepto, aut necessitate communicandi, maior cautio est exigenda. Si autem hic posset sine graui nota vitare communionem, aut Sacrum, id teneretur præstare. Ita Mendoza *ibidem numer 185.* Dices: nemo absolui potest à peccatis, nisi prius absoluatur ab excommunicatione. Respondeo, regulariter loquendo, verum esse; quia excommunicatio facit, ne quis licitè Sacramenta suscipiat. In casu tamen necessitatis, posse, quia ex vna parte lex Ecclesiastica non obligat cum tanto dispendio, & ex alia, excommunicatione ligatus validè Sacramenta reciperet. Ita Villalobos *tom. 1. tract. 9. diff. 40. num. 7.* contra Vasquez in *3. par. tomo 4. tract. de excomm. dub. 4. num. 8.* Qui affert casum, in quo excommunicatus sine peccato Eucharistiam sumeret: si nimirum Confessarius oblitus absoluere excommunicationem absoluisset peccata, *p. 3. tr. 14. res. 104. & tr. 5. res. 68. & p. 5. tr. 13. res. 10.*

Nã absolutio à peccatis in excommunicatum non cadit inualidè, sed illicitè quando non vrget necessitas.

Et quidem necessitas in supradictis casibus est etiam longa mora, quæ requiritur in adeundo superiorẽ.

40 Petes primò: Seclusa necessitate, potestne Sacerdos, vel alius non habens copiam superioris, confiteri cum inferiore, exprimendo reseruata, vel subticendo, ob id solum, ne multum differat Confessionem, vel Communionem? Respondeo cum Suarez *tomo 4. disputat. 73. sect. 2. num. 7.* & Granado *in 3. par. contr. 7. tractat. 9. disp. 5. sect. 3. num. 22.* posse. Longa enim mora in Confessione est grauissimum damnum: nam pœnitens priuatur gratia sacramentali remissiua peccatorum, & auxilijs gratiæ vitandi peccata de cætero, & præsertim gratia Eucharistiæ, quæ est maxima. Tum præterea, quia diu versari in peccato mortali est maximum damnum, contritio autem est multum difficilis. Sed an id possit, si superior habens facultatem in reseruata adiri potest in crastinum? Videtur Mendoza in *2. 2. disput. 84. sect. 7. §. 190.* posse, nec debere hominem noctu ad somnum accidere in peccato mor-

Et Mendoza putat vnam noctem esse moram sufficientem.

mortali, sine Confessione, quia est periculum quo ex illo somno, vt multoties contingit, rapiatur ad inferos. Sed nihilominus noluit id decernere. Ipse verò existimo, non posse: nam periculum moriendi non solùm est in spatio vnius noctis, sed etiam vnius horæ, & momenti: vnde quis posset confiteri cum primo Confessario, qui occurrit, & nunquam quærere superiorem, quòd est absurdum, *p.5.tr.13.resolut.8.*

Sed perperam.

41 Petes iterum: An possit Confessio dimidiari, si statim celebrandum, vel communicandum sit propter scandalum, & Confessio esset multum longa, & finiri non possit? Respondeo, Vide infrà Verbo *Confessionis*, *numero* 48.

Sed an dimidiari possit Confessio longa, si vrgeat tempus cōmunicandi?

42 Porrò Sacerdos, qui in casu necessitatis carens Confessario sine Confessione celebrauit, tenetur confiteri quam primum. Quia, vt docet Suarez *tomo* 3. *quæst.* 66. *sectio.* 7. & alij communiter, ita præcipit Tridentinum *sess.* 13. *capit. septimo.* Quamuis non desint, qui dicant Concilium id non præcipere, sed consulere, inter quos est Villalobos *in summ. parte* 1. *tractat.* 7. *dub.* 37. *numer.* 7. Sed posito, quod Concilium id præcipiat, habet multa dubia. Primum est, quomodo intelligi debeat illud, *quam primum*? Sancius *in Selectis disputatio.* 32. *numer.* 14. & alij explicant, *statim finita Missa*. Ego olim exponebam *intra triduum*; quia quod intra triduum fit, dicitur statim fieri, *l. fin. C. de iudic. ibi, illicò autem, idest intra triduum*. Sed Fagundez *tractat.* 3. *lib.* 3. *capit.* 8. *num.* 9. & alij explicant, *cum primùm celebrauerit*. Et quamuis dici possit, quòd Sacerdos id facere teneretur secluso præcepto Concilij, vnde Concilium nihil noui præcipere. Et quod alioqui posset Sacerdos confiteri post sex menses, si per sex menses non celebraret, quod est absurdum; nihilominus talis opinio est probabilis, saltem per locum extrinsecum. *par.* 2. *tr.* 14. *resolut.* 60. Sed ex rationibus à priori non placet *p.* 5 *tr.* 13. *res.* 64. §. *Non desinam.* in fine.

Sacerdos qui in necessitate sine confessione celebrauit ex defectu confessarij, tenetur confiteri quā primum.

Idest (ait Fagundez) cum primum celebrauerit.

Sed non placet.

43 Secundum est, an hoc præceptum obliget in casu, quo Sacerdos bona fide Missam incipiens, postea recordatus peccati mortalis, non confitetur, ne notam infamiæ contrahat, habens nihilominus copiam Confessarij? Et respondendum negatiuè cum Sayro *de Sacrament. lib.* 2. *cap.* 7. *art.* 2. contra Reginaldum *t.* 1. *lib.* 29. *capit.* 7. *num.* 110. quia Concilium exprimit casum, in quo quis celebraret sine confessione ob carentiam confessarij. *par.* 2. *tractat.* 14. *res.* 61.

Porrò hoc præceptū non ligat Sacerdotē, qui bona fide Missā incipiens recordatur peccati mortalis.

44 Tertium est, si Sacerdos confessionem omitteret ex malitia? Quartum, si in ipso sacrificio ante Communionem peccaret mortaliter? Et ad vtrumque Syluius in 3. *part. quæst* 80. *art.* 4. *dub.* 2. Respondet obligare. Sed Nugnus *in* 3. *p. t.* 1. *quæst.* 88. *art.* 4. *diffic.* 4. probabilius docet, non obligare *Ibidem* in fine.

Nec si confessionem omittat ex malitia.

Vel in ipsa Missa peccet mortaliter.

45 Quintum dubium est, si Sacerdos ante celebrationem confessus, aliquod peccatum omisisset ex obliuione? Ad quod Præpositus *in* 3. *par. quæst.* 80. *artic.* 5. *dub.* 4. *num.* 21. respondet, in tali casu debere confiteri quam primum. Quia, inquit, hoc peccatum per se loquendo, debebat ante Communionem subijci clauibus, & dici potest, quod conscius illius celebrauerit sine illius confessione *part.* 4. *tr.* 4. *resolutio.* 97. Idem docet Lugo *de Sacrament. disput.* 14. *sect.* 7. *numer.* 152. in casu, quo Sacerdos habens reseruata deficiente superiore, & vrgente necessitate confessus esset inferiori non reseruata, & celebrasset. Vel antea quidem confessus, & absolutus, recordatus postea mortalis obliti, nec valens illud confiteri, sine noua confessione celebrasset. *par.* 5. *tr.* 13. *resolut.* 64.

Sed quid si confessus fuit, sed alicuius mortalis oblitus est.

Et certis alijs casib.

46 Sextum dubium est, an hoc præceptum extendatur ad laicos. Et respondetur negatiuè cum Syluio *in* 3. *part. quæst.* 80. *art.* 2. *dub.* 2. & alij communiter contra Nauarrum *apud ipsum ibid.* Quando enim laicus aliquod peccatum in confessione omittit, quod ex iusta causa explicare non potest,

Certum est autem, præceptum non cōprehendere laicos.

Digitized by Google

lones de portis Ecclesiarum. Et Princeps laicus non potest Episcopis vel Vicarijs prohibere, ne aliquem excommunicent, nisi sibi prius censuræ causam ostendunt. Quia hæc omnia sunt actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ in laicum cadere non potest. Ita Portocariero *alleg. iurisd. S. Officij num.* 97. & alij communiter contra Pereiram *de manu regia c.7. nu. 27. p.4 t.1. ref.* 98.

6 Habens potestatem ferendi causam non potest ea vti in propria causa: Nam in causa propria nemo iudex esse permittitur. *cap. inter querelas, cap. 23. quæst. 4.* Verùm Innocent. IV. *cap. dilecto filio. de sent. excommun. in 6.* id intelligendum inquit de censura per modum iudicij, non per modum iustæ defensionis in inuasorem: quia licet vim vi repellere. Et Abbas *c. cum venissent, de iud.* ait licere vti potestate censuræ in propria causa, etiam per modum iudicij vbi causa est adeo manifesta, vt nec negari valeat: nec examinari oporteat. *par. 5. tr. 9. ref.* 52. — Qui potest ferre censuram nō potest ferre in propria causa.

7 Item habens potestatem ferendi censuras, non potest illas ferre, dum est extra territorium, quia iurisdictio contentiosa clauditur territorio, *cap. nouit, de sentent. excommun.* Vbi Pontifex non aliter saluat censura latam à Legato contra Regem Galliæ, quam ex eo, quòd nondum fuerat terminos suæ legationis egressus. Vnde Præpositus *in 3. part. quæst. 1. dub. 5. numero* 34. probabiliter docet, Episcopum non posse ferre censuram extra diœcesim, etiam in delicto publico, & quando causæ cognitio non prærequiritur. Sed ego in hoc casu contrarium teneo cum Cornejo *in 3. par. trac. 5. disput. 6. dub 6. quæst. 1.* Et fauet *cap. cum sit. § fin. de appell. cap. euidentia, de accus. & c. manifesta 1. q. 1. par. 5. tr. 9. ref.* 35. — Vel extra territoriū.

8 Si plures diuersæ potestatis ferant eamdem censuram, Papa, verbi gratia, & Episcopus, intendens vterque nouam censuram imponere contrauenientes plures excommunicationes incurrunt. Secus, si eadem lex ab eodem superiore sæpius renouetur. — An pro eodē delicto incurri possit duplex censura?

6 † MATERIALIS causa censuræ est duplex. Remota, & proxima. Illa est subiectum capax censuræ, hæc causa propter quam incurritur. — Materialis causa censuræ remota,

10 Subiectum capax censuræ est, homo viator, baptizatus, adultus, subditus. †

Est enim proprium omnis censuræ, non ligare pueros ante annos pubertatis, excepta ea, quæ fertur in *can. si quis suadente.* Ita de censuris ab homine docet Sancius *disputat. 26. num. 18. ex cap. 1. & cap. referente. de delict. puer.* Et de censuris à iure Palaus *tom. 1. tract. 3. disput. 1. punct. 24. §. 2. num.* 8. contra Vgolinum *de cens. cap. 17. §. 3. num.* 5. Et ratio est, quia odia sunt restringenda. *par. 3. trac. 6. resol.* 88. Idem docet Sancius de irregularitate. Vide *V. Irregularitas, num.* 2. — Est homo baptizatus. — Adultus.

11 Item nulla censura ligare potest non subditum eius, à quo fertur, vt dicemus generaliter de legibus. *V. Lex numer.* 6. Vnde in primis nemo potest censura ligare seipsum. Quamuis occasione censuræ à se latæ, possint censuram ab alio latam incurrere, vt in casu, quo quis conuersaretur cum excommunicato à se, vel celebraret in Ecclesia à se interdicta: nam in primo incurreret excōmunicationem minorem, in secundo fieret irregularis. Ita Mercerus in 3. *par. qu. 20. dub. 4. p. 5. tr. 9. resol.* 52. — Et subditus. — Vnde nō potest quis censura ligare seipsum.

12 Deinde censuræ locorum non comprehendunt peregrinos, siue per modum sententiæ latæ sint, siue per modum statuti *c. à nobis, 1. de sentent. excom.* Ita Layman *lib. 1 tr. 5. part. 1. capit. 4. numer.* 5. Quidquid Pontius *lib. 5. cap. 7. §. 2. numer. 19. par. 3. tr. 5. resol.* 73. Item, si latæ sint per modum statuti, non comprehendunt subditos delinquentes extra diœcesim, vel in loco exempto intra diœcesim, vt est Ecclesia S. Cataldi hic Panormi. Ita Couarruuias *in cap. Alma par. 1. §. 10. numer.* 12. (Immò nec sufficit, quòd delictum inchoatum sit intra diœcesim, sed debet esse consummatum. Vnde si quis raperet virginem in diœcesi, & extra diœcesim violaret, non incurret censuram ex statuto — Vel peregrinos.

17 Et generaliter probabilis est opinio Suarez *disput.4.sect.* 10.*num* 8.& aliorum, quod nulla censura, vel etiam irregularitas incurratur propter culpam venialem: quia de pietate Sanctæ Matris Ecclesiæ non est credendum, quod velit culpæ leui grauem pęnam iniungere. Vnde, quoties ignorantia iuris, vel facti, impotentia, &c. excusant transgressionem canonis à peccato mortali, excusant etiam ab incursione censuræ, *par.3.tr.6.resolut.*51. Id quod de suspensione, & interdicto docet etiam Coninch *disp.*13.*dub.*8.*num.*68.*par.*5.*tr.*9.*res.*47.§.*Sed an.* Et de suspensione Cornejo *vbi sup.par.*5.*tract.* 10. *resol.* 19. Vide V. *Ignorantia.*

Nec improbabiliter

18 Tertiò, peccatum pro incurrenda censura debet esse externum: quia Ecclesia non iudicat de occultis, *c. tua nos*, & *c. sicut tuis, de simon.* & ratio est, quia, cum Ecclesiæ regimen sit visibile, non potest de inuisibilibus iudicium ferre. Ita Faber in 3.*distinct* 25.*quæst.*1.*disputat.*4.*capit.*2.*num.*53.contra Adrianum, & alios. *Clem.* verò 1. *de hæret.* & aliorum iurium, quæ adduntur, censura non incurritur, nisi actus internus aliquo verbo, aut signo exterius indicetur, vt benè docet Hurtado *diff.* 11. & nos infrà V. *Hæresis, num.*7. *par.*5. *tr.*9.*resolut.*48. Docet autem Suarez *disput.*4.*sect.*2.*num.*22.& deinceps Ecclesiam ferre posse censuram in actionem externam ex se malam: & illam prohibere, vt procedentem à peculiari affectu, & non ab alio: quemadmodum imponit pęnas hæresis facto hæreticali, prout procedit ex errore intellectus. Et, posse punire actum externum propter defectum interni, quando est de substantia externi: Et, incurri censuram ob defectum actus interni, etiam si exterius nullum signum talis defectu appareat. Verùm Turrianus *de censur.lib.*1.*disput.*4 *dub.* 2. & meritò, negat hoc vltimum. Nam si Ecclesia vellet talem defectum punire pęna aliqua distincta à censura: non posset; quia non posset ipsi constare. Potest tamen Ecclesiam punire actionem malam, vt procedentem à peculiari affectu, dummodo de tali affectu constet exterius, nam alias sub ea ratione, sub qua est prohibita, talis actio est ipsi Ecclesiæ omnino incognita. Vnde nec posse puniri actum externum ex se bonum, etiam si procedat ex mala intentione, quod ipse Suarez *num.* 18. admittit. *par.*5. *trac.* 9. *resolut.*49. Imò si actus internus sit mortalis, externus verò venialis, secundum Sanchez apud Portellium V. *Excommunicatio in in addit. numer.*11. ad excommunicationem non sufficit: Ecclesia excommunicat actum externum, qui proinde debet esse mortalis, *par.*5. *tr.* 9. *resol.*41. Vide V. *Hæresis, num.*10.

Item peccatũ debet esse externum.

Quod in se spectatũ sit mortale.

Item proprium.

19 Quartò, excommunicari quis non potest pro peccato alieno. An verò suspendi possit † & interdici. † Vide V. *Suspensio num* 12.

Et quando fertur cõtra facientes, non ligat mandantes aut consulentes.

20 Quintò, censura lata contra facientes, non ligat mandantes, aut consulentes; quia hi in rigore non faciunt, & quando Pontifices volunt suis censuris illos comprehendere, claris verbis explicant, vt videre est in cap. *vltim. de pœnis in* 6.& *Clement.* 1.*eodem tit.* Ita Auila *par.*2.*capit.*5.*disput.*3.*dub.*2.*conclus.*1 contra Syluestrum v. *Excommunicat.numer.*10.*quæst.*4. Imò si censura extendatur ad consulentes, non incurritur à consulente ita leuiter, vt consilium non habeat effectum, siue quia reuera non sequitur, siue quia alioqui eodem conamine sequeretur. Et censuram latam contra percutientem Clericum non incurrit consulens percussionem Clerici parato illum occidere, quia consulit minus malum, quod non est peccatum, nec prohibitum sub censura. *p.*5.*tractat.*9. *resol.* 56 & 57. Item quando censura extenditur ad mandantes, & consulentes, non ligat illos, si ante effectum, mandatum, & consilium reuocent. Quia Ecclesia aut non potest, aut non intendit ligare censura eum, qui ante incursionem est pęnitens actualis, & non inobediens, neque habitualiter. Id quod diximus V. *Abortus, numer.* 6. de eo, qui consilium abortus reuocauit. Et cum Cælestino *tom.*3. *cap.* 9. *diff.* 6. extendendum est ad mandantem, si reuocatio mandati peruenit ad notitiam mandatarij:

Et si illos exprimit, non ligat, nisi mandatum aut consilium habeat effectum pendentem ab ipso.

Non legitimè retracto.

Non autem si aliunde.

tarij: secus verò, si non peruenerit, nisi interim moriatur, quia censura non ligat defunctos, *par.3.tr.5.resolut.83.par.5.tr.9.resolut.58.* Adde, quod si consulens consilium non reuocet, effectus tamen sequitur absque influxu talis consilij, (quod tum ex recipiente consilium sciri potest, & benè colligitur, si multò post consilium delictum perpetrauit, & ex alijs coniecturis) tunc censura non incurritur, sed quid, si pensatis circumstantijs maneat dubius? *Vide infra, num. 30.p.5.tr.9.resol.57.*

Item requiritur contumacia.

21 Sextò, censura ferri non potest pro peccato præterito, sed solùm ob contumaciam. Vnde.

Vnde ad censuram præmitti debet monitio.

22 Ad FORMAM censuræ pertinet inprimis, vt reus admoneatur. Non enim potest quis censura ligari, nisi Ecclesiam non audierit, & sit contumax. Ita Sotus *in 4.distinct.22.quæst.1.art.2.* & alij ex capit. *Romana de sentent.excommunic. in 6.* († Hæc est opinio auctoris *in part.5.trac.9. resolut.18.* quam postea supponit, vt certam *in eodem tractat. resolut.55.* & patet ex contextu eiusdem *resolut.* & ex *resol.19.* Quod ergo videatur contrarium docere, puto contigisse ex errore Typographi intermittentis ex textu aliquod lineas, vt colligi potest ex connexione verborum.†) Contumax autem est quis, quia aut vocatus à Iudice, non comparet, aut si comparet, discedit ante sententiam; aut si expectat, non vult postea illi parere, can. *certum est 1.qu.3. par.5.tr.9. resolut.55.§. Notandum.* Admonitio autem debet fieri cum comminatione censuræ, vt censura ipsa contemnatur, priusquam curratur. Ita Coninch, *disput.13.dub.9.num.82. Ibidem* in fine.

Sub censura.

Quæ doctrina est adeò vera, vt censura non possit ferri sine monitione, etiam si absque illa constet de contumacia rei, vt si cum iuramento asseuerasset, se monitionibus non pariturum. Ita Cornejo *in 3.par.tract.5.disput.5.dub.2.* contra Sayrum *lib.1.cap.2.num.23.* Imò nec posse reum huic iuri monitionis cedere, putat Cornejo. Et quidem, quamuis vnica monitio ad valorem censuræ sufficiat, vt tamen feratur licitè, præmitti debet triplex, aliquo dierum interuallo distincta.

Triplex.

Nisi periculum sit in mora: in quo casu posset Iudex vnicam monitionem præmittere, modo tantum temporis concedat, quantum saltem deliberationi sufficiat. Debent etiam monitiones fieri in personam ipsius rei, regulariter loquendo: & coram idoneis testibus, ad testificandum, si opus fuerit.

In personam rei.

Coram testibus idoneis.

Vide Fabrum *in 5.distinc.25.quæst.1.disputat.4.cap.3. par.5.trac.9.resolutio.19.* Quæ omnia procedunt tam de excommunicatione, quam etiam de suspensione, & interdicto *par.5.tract.9.resolutio.55.* post initium. Quamuis Villalobos, *tom.1.tract.16 diffic.8.num.6.* doceat suspensionem, & interdictum, quando non infliguntur per modum censuræ, sed per modum pœnæ pro delicto commisso, non prærequirere monitionem. *Ibidem res.18.§. Notandum.*

Etiam si iudex velit censuram à iure comminatoriâ alicui infligere in delicto notorio.

23 Procedit verò hæc doctrina etiam in censuris à iure comminatorijs propriè dictis. Nam non potest iudex reum conuinctum censura irretire absque monitione, ex capit. *reprehensibilis de appella.* Si enim reus citatus, & crimen confessus, velit resipicere, & Ecclesiæ satisfacere, non posset excommunicari, imò potius deberet absolui, si esset excommunicatus ex capit. *qua fronte, de appellat.* Ita Cornejo *in 3.part.tractat.5.disputat.5.dub.2.* contra Bonacinam *de censur. disputatio.1.quæstio.1.punct.9. numero 3.* In tali autem casu requiritur etiam citatio rei, cum termino ad alligandum pro se. Ita Soto *distinct.22.quæst.2. articulo 2.*

Vel declarare incursum excommunicationem à iure latæ sententiæ.

Quod etiam procedit in contraria sententia. Estque adeò verum, vt etiam excommunicatio ipso facto lata iure declarari non possit à Iudice incursa absque citatione. Ita Decius *cap. peruenit, de appellat.* Nisi tamen crimen esset notorium. Ita Nauarr. *lib.5.conf.20.* Et si absque citatione declaratio fiat, erit nulla. Ita Bonac. *ubi supra par.5.tr.9.resolut.18.§. Non desinam.*

Quid si feratur à iudice vt persona priuata?

Quando Iudex non vt Iudex, sed vt homo priuatus ad defensionem iuris proprij fert censuram, secundum Vgolinum *tab.1. de censur. 2. lib. 2 caput 8.* potest

potest excommunicare absque monitione præmissa; sed contrarium docet Turrianus *de censur. lib. 2. disputat. 18. dub. 5. part. 5. tractat. 9. resolut. 18. §. Sed hic.*

24 Deinde pertinet ad formam censuræ, vt feratur in scriptis cum expressione causæ. Et aliter facientes peccant mortaliter, & incurrunt suspensionem à diuinis, & ab ingressu Ecclesiæ per mensem. Sed Prælati Mendicantium habent priuilegium ferendi excommunicationem solo verbo. Vide V. *Prælati, num. 49. part. 5. tractat. 9. resolut. 79.*

Censura debet ferri in scriptis cum expressione causæ. Sed non à Regularibus.

25 Censura lata sub disiunctione (ver. grat. *Præcipio hoc sub pœna excommunicationis, vel suspensionis*, ita vt arbitrio rei relinquatur alterutrius electio) si reus eligat alterutram, ligabit ex intentione ferentis, quæ in tali casu est, vt illa liget, quam velit reus. Ita Turrianus *de cens. lib. 1. disput. 4. dub. 1.* contra Gordonum *tomo 2. lib. 7. qu. 5. c. 1. num. 5.* Quod si ferens hoc modo censuram nolet eam obligare nisi reus expressè eligat, nulla ligaret: quia non est maior ratio vnius, quam alterius. Quod etiam procedit, si neque superior determinaret censuram; neque id relinqueret arbitrio rei. Hæc ferè omnia docet etiam Cornejo in *3. p. s. 5. disput. 5. dub. 4.* qui addit, superiorem hoc pacto censuram ferentem, grauiter peccare: quia est contra rationem pœnæ, quod relinquatur arbitrio rei. Esse tamen validam, sicut valet pœnitentia Sacramentalis imposita sub disiunctione. *p. 5. tr. 9. resol.* 63. De suspensione lata disiunctiuè, vide V. *Suspensio, num. 30.*

Censura lata sub disiunctione quando liget.

26 Censura ferri potest sub conditione, ex cap. *præterea. de appellat.* & tunc non incurritur, nisi post impletam conditionem. Et si dubium sit, num conditio sit impleta, non incurritur. Ita Moura. *par. 4. tr. 3. resolut. 35. §. Et Nota.* Probabile autem est, esse validam, etiamsi conditio de futuro sit ad censuram impertinens: quia Iudex potest facere suum consensum pendere à quali-bet conditione. Sub Suar. *disp. 3. sect. 6.* probabiliter etiam contrarium docet. *par. 5. tr. 9. resolut. 64.*

Censura ferri potest sub conditione. Et tunc non incurritur, nisi impleta sit conditio. Et certò constet impletam esse.

27 Quando autem censura fertur sub conditione ad instantiam partis, potest creditor terminum prorogare, ita vt adueniente conditione, censura lata non incurratur. Quod etiam procedit, quando absoluitur sub conditione ad instantiam partis. Vide V. *Absoluere, num. 69.*

Et si emanat ad instantiam partis hæc potest terminũ prorogare.

28 Quando censura fertur sub conditione de futuro, habet locum appellatio, etiam si iudex dicat: *Ex nunc sis excommunicatus, nisi, &c.* Nam illud *ex nunc*, designat in præsenti effectum futurum. Ita Hurtado. Et licet ab alijs sententijs appellandum sit intra decem dies; à censura tamen licet appellare infra totum tempus propositæ conditionis: quia ad eam requiritur contumacia. Et sententia censuræ sub conditione non est propriè sententia priusquam impleatur conditio. Et tandem fauet, *cap. præterea*, illis verbis, *medio tempore*, idest toto tempore, quo licet conditionem implere. Ita Auila, *part. 2. cap. 5. disput. 5. dub. 11. conclus. 3.* contra Abbatem *in cap. præterea, part. 5. tractat. 9 resolut. 64.* Si autem pendente conditione, reus mutet forum, impleta conditione adhuc ligabitur censura. Si verò conditione pendente Iudex moriatur, non ligabitur. Ita Cornejo *in pars 3. 1. tractat. disput. 4. dub. 3. quest. 3. & 5. ibid.* in fine.

Cùm verò conditio est de futuro: ab eius sentẽtia appellari potest.

29 † Causa finalis omnis Censuræ est lucrum animæ illius, in quem fertur; sua enim arma Sancta Mater Ecclesia, non in excidium, & vindictam, sed in remedium, & correctionem exercet. †

Censuræ finis, correctio.

23 Dubius an censuram incurrerit, consultissimè faciet, procurando absolutionem sub conditione, & si est excommunicatus, interim à communione abstinendo, ad vitandum scandalum. Secluso autem scandalo, non tenetur quis in dubio se habere excommunicatum, &c. siue dubium sit iuris, siue facti, quia melior est conditio possidentis. Ita Tannerus *tomo 4. disput. 6. quest. 10. dub. 4. numero 60.* & alij. Quamquam probabilis etiam sit sententiæ

Dubius an censuram incurrerit; benè faciet, si procuret absolui, ad cautelam. Sed non tenetur, cessante scandalo, se habere pro excommunicato.

Moli-

Quamquam oppositum sit probabile.

Molinæ *de iustit.tomo 4.tractat.3.disput.67.numero* 7.& aliorum, quod in dubio facti censeri quis debeat censura irretitius. *part.4.tract.* 3. *resolut.* 35. *&* 66. *& par.5.tract.9.res.*44.

CENSVRA

Ob Clerici percussionem.

Pater non potest verberare filium in sacris.

Clericum adulterum occidere licet.

Qui ex iustitia tenetur, & non impedit, incurrit in cẽsuram.

1 PAter non potest filium in sacris constitutum correctionis causa absque ligatione Censuræ. Si quis suadente, &c. verberare nec etiam auo hoc permittitur. *par.8.tractat.4.resolut.*1. Maritus, qui dolo, vel fraude adducit Clericum adulterum, & inuentum cum vxore illum occidat incurrit in hanc censuram; sed si data opera se abscondit, vt illum veniat, & illum occidit, vel percurrit non incurrit, nec adiuuantes, vel associantes dictum maritum. *ibidem resolut.*2.

2. Qui tantum ex charitate teneretur impedire percussorem Clerici, & non impediret, etiam ex odio (dummodo non sit socius, vel adiuuans) non incurrit in hanc Censuram; incurrit verò qui ex iustitia teneretur, vt Rex, Iudex, ministri iustitiæ, Patres, Tutores, Pædagogi, Parochi, Custodes, & è contra eorum pupilli, famuli, Parochiani, & Custoditi, quomodo isti tenentur, vide. *ibidem resolut.*3.

Non se armis tangentes, vel aliquo instrumento non incurrũt.

3 Clerici se inuicem gladijs destrictis gladiantes, & neuter illorum est tactus ab ense non incurrunt in excommunicationem; immò si quis astam vel lapidem, aut aliquid in Clericum inijciat cum animo offendendi, sed nec offendit, nec tangit non incurrit in censuram. *ibidem resolut.* 4. Et qui cum habitu Clericali Ecclesiæ alicui inseruiat cum animo ascendendi ad statum celericalem non gaudet priuilegio Canonis, *ibidem §. Nota hic obiter.*

Percutientes Clericum sine habitu non incurrit si bona fide percussit.

Assassini non gaudẽt priuilegio Canonis.

4 Percutientem Clericum in minoribus constitutum absque habitu, & tonsura sine tamen trina Episcopi monitione (quamquam non gaudet beneficio, & priuilegio fori) gaudet aiunt Doctores priuilegio Canonis incidere in censuram Fragosus, & alij, sed si hoc bona fide fecit, ratione ignorantiæ non incurrit. *ibidem resolutio. quinta.* excluduntur Clerici assassini, seditioni, & alijs facinoribus intenti à fruitione Canonis, non autem excommunicati, suspensi, vel ordinati per saltum. *ibidem §. Notandum est etiam.*

Clericus coniugatus gaudet Canone.

Bigami.

Dispensatis.

Religiosi.

5 Incurrit in hanc censuram percutiens Clericum coniugatum habitum non deferentem, vel Ecclesiæ non seruientem, dummodo aliàs gerere solebat: immò, & eius vxor dummodo compareat coram Iudice Ecclesiastico; & si Clericus dimiserit habitũ, & postea reassumpsit gaudet priuilegio Canonis; Bigamus autem in minoribus tali priuilegio priuatur, non autem Bigamiui dispensati in ordinibus sacris, Religiosi verò sine habitu gaudent hoc priuilegio Canonis. *ibid. ref.* 6.

Aequites S. Iacobi, & etiam Nouitij.

Serui sine licentia.

Clericus se percutiẽs non incedit.

Etiam monialis non incurrit.

6 Equites etiam Nouitij S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ gaudent hoc priuilegio Canonis, sic etiam Clericus non Canonicè ordinatus, itaut pro pena sit à gradu deijciendus gaudet eodem priuilegio. *ibidem resolut.*7. Id hoc non militat de seruo sine licentia Domini ordinato, & degradato, quia talis omni priuilegio priuatur Megala. *ibidem §. Sed non deseram*, hinc sequitur, quod Clericus se ipsum percutiens non est excommunicatus, cum verba Canonis diriguntur in tertiam personam. *ibidem resolutio.* 8. & idem dicendum est de percutiente Clericum consentientem; potest tamen excommunicari. *ibidem resolut.* 9.

7 Monialis potum accipiens, vel pugnis se percutiens pro abortu non incidit censuram, vt satis probatum est 7. *part.tractat.* 5. *resolut.* 40. *& ibidem resolut.* 10.

8 Heremittæ, qui cum habitu heremitico, & alicui Ecclesiæ seruiens res, & sub obedientia alicuius Episcopi, vel Prælati Ecclesiastici in communi viuentes, vel separatim gaudent hoc priuilegio Canonis; non autem vagi non habentes firmum viuendi modum. *ibid. ref.* 11. Heremitæ.

9 Apostatæ, Nouitij extra monasterium cum licentia superioris, conuersi, laici, oblati, seu donati, qui veram professionem emittunt, & ij qui se, & bona sua Religioni donauerunt, & in ipsa viuunt cum aliqua mutatione habitus, hi omnes gaudent priuilegio Canonis, qui verò percusserit Clericum manifestè hæreticum quamquam non sit datus foro sæculari non incidunt in hanc censuram. *ibid. ref.* 12. Apostatæ, Laici, oblati. Percutiẽs Cleri cum hæreticum non.

10 Clericũ in sacris constitutus incorrigibilis donec degradetur per declarationem Iudicis Ecclesiastici, & Iudici sæculari tradatur gaudet hoc priuilegio: imò Squillante dicit, quod post prædictam declarationem non est omnino tali priui legio priuandus, quoad sæculares illum percutientes, Fragosus verò ait, Clericum dimisso habitu, & Tonsura Clericali, & in enormitatibus se intromittentem amittere talem priuilegium, non autem fori, cum hoc sit de iure Diuino, Canonis de iure Ecclesiastico, & ex hoc excluduntur Iocolatores, Goliardæ, aut buffones, si per annum hoc ignominioso officio vacauerint, Carnifices, Marcellarij, Tabernarij, modo coniugati sint, vel habitum demiserint, & ter ab Episcopo admoniti non destiterint, vel si destiterint idem officium assumunt, si verò non sint coniugati, & habitum retineant, quoad personam priuilegium Canonis non admittuntur, sed bona, & officium, excommunicati, suspensi, interdicti, denunciati, & cuitandi. In regulares, & depositi verbaliter gaudent priuilegio Can. *ibidem resolut.* 13. Incorrigibilis. Clericus committẽs enormia. Buffones. Iocolatores. Goliardæ. Carnifices. Macellarij. Tabernarij non gaudent. Excommunicati, suspensi, interdicti denunciati, in regulares gaudent.

11 Mandantes, consulentes, auxilium dantes, &c. huiusmodi incidunt in censuram, sic etiam qui tacitè consentit, vt si quis offensus à Clerico coram amicis dixerit, se desiderare vindictam à tali Clerico, præuidens illos esse excitandos ad percutiendum: non incurrit mandans, si mandatarius excessit mandatum, vt si mandauit Clericum verberare, & ille vulnere affecit, vel si verbis offenderet, ille autem factis offendit, hoc modo mandatarius, & non mandans incidit in censuram, &c. qui ratificauit percussionem factam in Clericum absque suo mandato, sed suo nomine incurrit, non autem si percussio facta fuit nomine alieno, & ille ratam habuerit peccat mortaliter, sed non incurrit in censuram. *ibid. ref* 14. Mandantes, consulentes, auxilium, dantes non gaudent. Mandatarius.

12 Reuocans mandatum, vel consilium de non percutiendo Clericum si mandatarius noluit à facto desistere, & delictum commiserit, incidit in censuram, quia eius mandatum, vel consilium fuit causa delicti. *ibidem resolut.* 15. Vnde mandans, vel consilium perhibens, vt Clericus percutiatur, & ante percussionem pœniteant; sed per distantiam loci prohibere non potuerunt mandatario talem percussionem incidunt in censuram. *ibidem resol.* 16. Reuocans mandatũ.

13 Verberantes Clericos tantùm verbaliter condemnatos ad Triremes incidunt in censuram, non autem (*il Comito di galera*) nisi excedat modum in verberando. *ibidem resolut* 17. Condemnati ad triremes.

14 Notorius percussor Clerici non est euitandus, quando delictum non est ita publicum, & notorium, itaut percussio nulla tergiuersatione cælari aut iuris remedio nisi potest, tamen si percussio facta fuerit ab ebrio, vel nesciente, & ignaro esse Clericum, vel ad sui defensionem, vel tali actioni censuram non esse annexam, sicuti non est euitandus notoriè consulens, mandans, & ratam habens percussionem, vel non impediens. *ibidem resolut.* 18. Notorius. Ignarus status Clericalis.

15 Percutiens Clericum in platea calcibus, potest ab Episcopo absolui, *ibid. ref.* 29. Eluetij, & Ianitores arcentes turbam, dum Pontifex, vel aliquis Princeps egreditur, si ex casu Clericum percutiunt non incidunt in censuram, sed si animo maligno ex proposito intendens Clericum verberare Ianitores si ex casu percutiunt Clericum non incidunt.

incur-

incurrunt, & possunt ab Episcopo absolui dummodo non sit grauis vulneratio, *ibid.ref.*20.

Prælati, Magister, & alij non incidunt causa correctionis secus si excedunt.

16 Prælatus Ecclesiasticus, Magister, Pedagogus, & Magister Chori possunt ratione correctionis Clericos verberare, non autem in sacris constitutos; tamē si exceditur modus in verberando, ita uit excessus dicatur peccatū mortale incidunt, sicut qui sub titulo correctionis tama, odio hoc faciunt. *ibid.r.*21.

Prælati possunt per laicum verberare facere Clericos.

17 Prælatus Regularis potest per conuersum vti Religiosum verberare facere Clericum, si ipse vt tenetur propria manu non verberet non incurrit in censuram. Episcopus verò non debet per se, sed per alios hanc actionem facere in Clericum, sed alij Prælati Episcopo inferiores per se tamen hodie vsu receptum est, Episcopi per laicum hoc facere videtur. *ibidem resolut.* 22. Magister verò potest Clericum per laicum verberare, & si ipse secularis est, potest per se, sicut Pater filium, & propinquus sibi aliqualiter subditum, & hoc semper intelligitur cum moderanine inculpatæ tutelæ, *ibidem resolutio.*22.

Percutere Clericum aggressore.& similia.

18 Percutiens Clericum aggressorem ob sui defensionem, vel alterius personæ bonæ famæ non incidit in censuram, sic expellens Clericum à domo iniustè illam occupantem, quando alia via suum ius non potest recuperare, vel si violenter expellatur præoccupantes tibi honorificam. Sedem ab illa, vel si violenter eripiantur è manibus furentium tibi aliqua bona, quando aliter recuperare non possunt, secus verò si à domo illa eripiantur, quia tunc auxilio Iudicis debetur hoc facere; si debitor Clericus fugiens detinetur, & Iudici præsentetur, non incurritur, & si dubitetur de fuga, potest Iudex secularis eum in vinculis detinere, donec Ecclesiastico remitteretur; imò offensus à Clerico in euentu, quo Clericus ob offensam mittendus esset in carcere, & puniendus, potest absque excommunicatione in carcere illum alligare, vt suo Iudici intra 24. horas illum præsentaret. *ibid. ref.*23.

Pulchra de fugiente elucidantur.

Idem.

19 Siquis percusserit Clericum fugientem percusso sæculari pro recuperatione suæ famæ vel honoris non incurrit in censuram quamquam Bannes teneant in contrarium. *ibidem ref.* 24. Et si Clericus percusserit aliquem fuste, vel Papa, & postea fugit, possit à percussore percuti, etiam stricto gladio ait Victoria, sed eius opinio speculatiuè non practicè est ammittenda, cum sapit vindictæ, ait Bannes, vnde supposita probabilitate opinionis Victoriæ percutientem Clericum non incidere in censuram docet Leone. *ibid. ref.*25.

Non incidit.

Nobilis potest occidere inuasorem.

20 Inuasus nobilis potest occidere aggressorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, etiam si possit aliter se defendere, non incidit in censuram dummodo non esset causa primaria ad excitandum aggressorem; secus autem si esset infimæ conditionis de hoc. *par.8. tr.7. ref.*45. sed consulentes occidere Clericum iniustè inuasorem aliquem non incurrit; sic etiam extraneus consulens Patri, Fratri, vel marito actionem Clerici in fraganti reperiendi non incurrit in censuram hæc omnia. *ibid.ref.*26.

Aliqua curiosa notando.

21 Aliqua curiosa ad intelligentiam de incurrentibus in hanc censuram, sed primo notandum est, quod necessarium est, vt percussio sit realiter violenta, facta manibus, vel instrumentis personæ Ecclesiasticæ, vel rebus adhærentibus illi, quia non ligatur ille, qui verba contumeliosa infert Clerico, vel aliquid proijciat in Clericum, & non tangit illum, nec vestes, & percussio debet esse talis, vt vi sua ascendat ad peccatum mortale, quia si percussio non sit respectu sui, quamuis respectu intentionis sit mortalis. Violenta dicitur non solum quando illum percutimus, sed etiam quando violenter ab eo aliquid auferimus, quod si fiat ablatio sine violenta, vt si nummi furantur à loculo, etiam cum abscissione loculi dicitur furtum, & non violentia non incurritur. Violentia dicitur ablatio rei Clerico adhærentis, puta vestis, cum personæ censentur iniuria facta, auulsio dentis, percussio brachiorum, pedum, & alia, etiam percussio facta baculo, ense, lapide, aspersione pulueris, aquæ, saliuæ, vel alterius rei non solum manibus, sed alio quouis modo, vt detrudendo clericum

Res ablatæ sine violentia.

ricum in carcere, vel in aliquo alio loco, ex quo non poterit egredi absq; pudore, aut amotio freni ab aliquo, absciſſio cinguli, vel ſi ita furiosè perſequatur, vt cogatur ſe præcipitare, vel aliquod malum ad ſe liberandum ſubiret, ſecus ſi fugiendo caſu caderet, vel per omne id, quod nocere poterit per omnia illa, ſi fiat violenta percuſſio incurritur in cenſuram; ſic etiam tribuendo Clerico venenum, vel moleſtiam illi inferendo, quamuis furtiuè, & abſque violentia exteriori hoc fieret ſi comprimatur veſtis, vel palium etiam Religioſi aſſerendo, ſi non eſſes Clericus, vel Religioſus te percuterem. Vide *reſolut.* 35. ſi compelleret perſonam laicam in Clericum, quæ Clericum comprimeret, laicus verò non incipit ſed compellens, ſecus qui deturpat portas, vel feneſtras Clerici.

Excuſantur ab hac cenſura pueri Clerici rixantes inter ſe pugnis, etiam in templo cum effuſione ſanguinis, quæ iniuria etſi ſit grauis, reſpectu illorum eſt leuis, qui ex ſubita paſſione non plenè aduertente, vel cauſa ioci, & ludi Clericum percutiunt, ignorantes eſſe Clericum, qui premunt comam Clerici exiſtimantes non eſſe Clericum, percutiens Clericum in habitu ſeculari, quem habitum Ioannes laicus ſolebat geſtare non incidit in cenſuram. *ibid. reſolut.* 27.

22 Percuſſio Clerici ſuperioris, vel Prælati Religionis inducit præter malitiam contra Religionem, inducit malitiam impietatis reſpectu dignitatis. *ibid. reſolut.* 28. percutiens Clericum degradatum realiter non incidit in cenſuram, ſicut degradari verbaliter. *ibid. reſ.* 29. & ſtante cõſuetudine torquentes Clericum per laicũ nõ incidunt, ſed peccant permittentes, & ordinantes. *ibid. reſ.* 30.

23 Facta diligentia, vt percutiatur Petrus, tamen percutitur Caius non incidit in cenſuram percutiens, ſic mandans occidere Caium, & occiditur Petrus iſta dicitur cauſalis occiſio, ideo non incurritur irregularitatem. Ita deciſum fuit per Sac. Concilium Congregat. Concilij 1589. *ibidem reſolut.* 31. Nec incidit in cenſuram percutiens Clericum habentem rem cum ſponſa de futuro, & percuſſio debet eſſe incontinenti, & non cum interuallo *ibidem reſolut.* 32. Poteſt etiam conſulere Patri, fratri marito mutilationem, vel percuſſionem Clerici potius, quam mortem, & conſulentes non incidunt in cenſuram, & percuſſio debet eſſe per ſe, & non per alios, aliter ambo incidunt in cenſuram, etiam ſi inueniat, oſculando, & cæt. *ibidem* §. *Nota.*

Clericus ſuperior.

Realiter degradatum percutiens, non incidit, ſicut de verbali degradato.

Peccant torquere facere Clericum.

Pulcherrima circa ſororem.

24 Pater inueniens Clericum agentem rem cum eius filia illegitima, vel adoptiua non incurrit in cenſuram. *ibid. reſ* 32.

25 Adeſt controuerſia, ſi quis percuſſerit Religioſum inualidè profeſſum affirmantes incidere in cenſuram ratione habitus Bordonus. Negantes, non debere gaudere priuilegio Canonis, quia non gaudet priuilegijs Religionis, ſicut gaudet Nouitius: & ratio eſt quia Nouitius eſt in via ad profeſſionem iſte non eſt profeſſus, nec vult profiteri. *ibid. reſolut.* 34. Porrigens venenum Clerico incidit, quia porrigit ad occidendum, & non eſt par ratio de Moniali accipiente venenum pro abortu. *ibid. reſ.* 36. nec etiam ſicut dixi, *reſ.* 27. incidit furans veſtem à Clerico, vel aufert nummo, à crumena abſque violentia. *ibid reſol* 37.

Controuerſia circa Religioſum inualidè profeſſum, & Nouitium.

26 Mulier nobilis turpiter à Clerico ſollicitata, ſi verbis, vel alio modo non poteſt ſe liberare, ſi illum percutit fuſte, vel alapa non incidit in cenſuram. *ibid. reſol.* 38. percutiens mortuum incidit in cenſuram. *ibid. reſol.* 39.

27 Clericus ordinibus ſacris initiatus, ſi obtinuit diſpenſationem à Papa, vt matrimonium contrahat, ſi percutitur ante matrimonium contractum, percuſſor incidit in cenſuram, non autem poſt contractum. *ibid. reſol.* 40.

Mulier nobilis ſollicitata à Clerico, non incidit percutiendo Clericum.

Incidit percutiens mortuum.

28 Magiſter, vel ſub Magiſter Nouitiorum, ſi percuſſit Nouitium, vel religioſum cauſa correctionis, & ſi adeſt ſtatutum in Religione ne Monaci verberentur, non incurrit in cenſuram. *ibid. reſolut.* 41. Vnde aduertendum eſt, quod Clerici Sodomiti, poſt declarationem criminis priuati ſunt priuilegijs Clericalib. per Bullam Pij V. ſed non patientes, qui molles vocantur, & non Sodomiti. *ibid.* §. *Nota.*

Magiſtri Nouitiorũ

Sodomiti priuantur priuilegio.

Ignorantia excuſat.

29 Per-

29 Percutiens Clericum cum ignorantia concomitante, siue iuris, siue facti excusatur à censura, & maximè si vult percutere Titium laicum iudicatum, sicut sit absque babitu, & censura, sed verberans Caium putans cum Ioannem incidit in censuram. *ibid. resolut.* 42.

Percussio in ioco incepta est consideranda.

30 Si duo Clerici, vel Religiosi in loco se ad inuicem verberant, & percussio excedat leuitatem, & ascendat in actum tertium prauæ voluntatis, & scientiæ circa verberationem, & verberatio incæpit in ioco possunt ad cautelam petere absolutione. *ibid. resolut.* 43. & percutiens Religiosum laicum, seu conuersum nullo ordine sacro insignitum expulsum è Religione, & si sit sine habitu incidit in excommunicationem, quia non amisit priuilegium in Canonis, quamquam ammisit illud fori, & quando Trid. loquitur intelligendum est de Clerici coniugatis, qui non obseruant conditiones in Concilio præscriptas. *ibid. resolut.* 44.

Percutiens conuersum expulsum incidit.

Leuis percussio iudicio iudicis indicāda est.

31 Leuis percussio Clericorum iudicanda est iudicio Iudicis, & boni viri, & ex circumstantijs personarum, locorum, temporum, & ex modo percutiendi, ac lædendi, vnde percussio Clerici sacrificantis in Altari si leuiter percutiatur, non dicitur leuis, sed atrox, si etiamsi percussio in Clericum facta est in platea, vel Ecclesia, ex quo fiat notoria.

Grauis percussio à Superiore iudicanda est.

Grauis percussio est illa, quæ non est leuis, neq; enormis, quæ ab Episcopo, vel Abbate iudicanda est. Enormis dicitur, quæ peruenit ad mutilationem membrorum, expulsionem oculorum, vt Clericus fiat inutilis ad munus suum; vel si vulnus eget remedio Chirugiæ, vel ad occasionem; Magna effusio sanguinis non dicitur enormis, tamen si laicus officialis auctoritatiuè percutiat Clericum iniectio manuum in Episcopum Abbatem, vel priorem Monasterij, & suum Superiorem; si Monachus percutit Clericum secularem dato scandalo si in conspectu Prælati, aut Iudicis, & ex facti notorietate, si in magno concursu, in magna festiuitate, aut in Nundinis, vel celebri mercatu Molina, & hæ omnes quando non excedunt mediocritatem, non est dicendum quod sint enormis *ibid. resol.* 45. In dubijs verò tenendum est percussionem esse grauem communiter DD. *ibid. resolut.* 46.

CENSVRÆ.

Huiusmodi Absolutio.

Episcopus, & habens iurisdictionem quasi Episcopalem.

32 OB leuem percussionem potest Episcopus suos subditos absoluere in vtroque foro DD. & omnes habentes iurisdictionem quasi Episcopalem: ab excommunicatione vero, ob grauem, & enormem percussionem Clerici à Pontifice, vel ab eius delegatis obtinenda est absolutio, exceptis casibus in iure expressis, vt propter impedimentum temporale, & Can. ex iur. beneficio, *ibid. ref.* 47.

Impediti possunt absolui ab Episcopo.

33 Impeditus ob legitimum impedimentum, qui per procuratorem, vel per Epistolam non potest adire Papam propter absolutionem pro enormi percussione Clerici potest ab Episcopo absolui. *ibid. res.* 48.

Superiores Regulares possunt ab enormi per priuilegium.

34 Superior Regularis potest absoluere ab excommunicatione leui, & mediocri suo subditos ad inuicem se percutientes intra vel extra claustrum, etiamsi sit Sedi Apostolicæ reseruata per speciale priuilegium. §. *Notandum est tamen resolut.* 50. sic etiam ipse superior potest se absoluere facere ab alio Sacerdote à se electo, si inciderit in hanc excommunicationem: tamen per priuilegium possunt etiam absoluere ab enormi. *ibid. ref.* 49.

Episcopus percussi debet absoluere Clericum percutientem.

35 Percutiēs Clericū alterius Diœcesis debet absolui ab Episcopo Clerici percussi, & si Religiosus percusserit ipsū Episcopum nisi fuerit legitimè impeditus non potest absolui ipso Episcopo, sed debet adire Papam. *ibid.* §. *Notandum.*

36 Re-

36 Regularis percutiens alium Regularem alterius Religionis potest à suo proprio Prælato absolui, cum præsentia, & assistentia Prælati illius offensi, & à Prælato suo debet percuti in satisfactionem iniuriæ acceptæ, & non tenetur ad damnum resarciendum Monasterium offendentis sed si in hoc Prælati erunt discordes, debet eligi tertius arbiter, qui cum ipsis iudicium ferat Palaus *ibid. resolut.* 50. Si verò percuteret alium Religiosum eiusdem Religionis, sed an Monasterij debet absolui à proprio Prælato cum consensu Prælati offensi, non autem si absolutio daretur à Prouinciali, vel Generali, dummodo non sint diuersarum Prouinciarum. *§. Sed quid.*

Regularis potest absolui à suo superiore cum assistentia superioris Religiosi percussi.

37 Superior Regularis potest absoluere Nouitium, qui Clericum percusserit ante ingressum Religionis, sed si ante annum professionis egredietur è monasterio, reincidit in excommunicationem, & debet se præsentare Episcopo ordinario; ferè omnes DD. *ibid. resolut.* 51. sed si duo tantum adsunt Religiosi in Monasterio, & se ad inuicem percutiunt potest Superior dare facultatem subdito, vt illum à censura absoluat, non autem à peccatis, & superior sic absolutus absoluat subditum. *ibid. ref.* 52.

Egrediens à Religione, & absolutus à censura contracta ante ingressum reincidit.

Possunt regulares absoluere à censura ista.

38 Possunt Regulares absoluere seculares percussores Clericorum vi suorum priuilegiorum, exceptis casibus in decreto Clementis Octaua contentis, attamen consulendam esse quamdam declarationem Sacræ Congregationis die 18. Iulij 1642. *ibid. ref.* 53.

Episcopus potest absoluere regulares in absentia sui Superioris.

39 Episcopi potest absoluere regulares ad inuicem se percutientes (etiam exemptos) de licentia suorum Prælatorum, etiamsi iniustè negaretur à Prælato licentia, & si Prælatus absens erit, non potest haberi talis licentia, ratione æquitatis potest eos absoluere: idem est de Monialibus. *ibid. resolut.* 54.

Ianitores possunt absolui ab Episcopo nõ in omnibus casibus.

40 Ianitores, & Hostiarij Principum, qui prætextu sui officij Clericum percutiunt animo iniuriandi possunt ab Episcopo absolui absque prætextu se præsentandi Sedi Apostolicæ, si percussio atrox non fuerit; non autem quando sibi arrogat iurisdictionem, quasi id licitè facere possit, & non in defensionem ostij sibi commissi, & vt sic absolutio pertinet ad Papam quamquam sit leuis, quia talis percussio existimatur grauis, & enormis respectu status Ecclesiastici, & onus probandi pertinet ad officialem, & non ad Clericum si fortuito hoc fecit; sed quando non aderat turba, quæ arcenda erat pertinet ad Clericum. *ibid resolut.* 55.

41 Clerici viuentes in seminarijs, vel cathedralibus inseruientes in communi, vel in particulari percutientes se ad inuicem, percussione etiam graui, & non atroci possunt absolui ab Episcopo sine onere se præsentandi Sedi Apostolicæ. *ibidem resolutione* 56. & possunt etiam absolui percutientes Clericos in virtute Bullæ Cruciatæ, etiam ab enormi percussione. *ibidem resolutione* 57.

Fœminæ possunt absolui ab Episcopo.

42 Episcopi possunt absoluere impuberes, & puberes doli capaces ab hac censura propter percussionem Clerici, nec tenentur se præsentare Sedi Apostolicæ. *ibid. ref.* 58. Itidem fœminæ possunt absolui ab Episcopo pro quacumque percussione, *ibid. ref.* 59. Itidem personæ delicatæ, quæ Papam adire non possunt, possunt ab Episcopo absolui, monito prius Papa de eorum statu. *ibid.* §. *Notandum.* Senes sexagenarij, & etiam quinquagennarij non tenentur Papa adire, sed ab Episcopo possunt absolui. *ibid. ref.* 60.

Serui possunt absolui ab Episcopo.

43 Serui delinquentes in præiudicium Dominorum, vel patris familias, vt eant Romam Clericos percutiunt, sic etiam vir in damnum vxoris, impubes, & pubes in præiudicium patris tales sunt absoluendi ab Episcopo, cum adiunctione, orationum, Ieiuniorum, & similium, pro recompensatione teneris; *ibid. resol.* 61. tamen quamquam serui, vt dictum est possunt absolui ex duobus capitibus si percussio sit tam grauis, & excessus enormis, & ad scandalum, & prauum aliorum exemplum mittendi sunt ad Sedem Apostolicam, &

eadem

eadem est ratio de Religiosis. *ibid. §. Nota etiam*.

Pauperes. Infirmi possunt ab Episcopo absolui.

44 Pauperes, & infirmi, & valetudinarij, tales à timoratis viris iudicati non tenentur adire Romam ob absolutionem huius censuræ hi omnes possunt ab Episcopo absolui. *ibid. resolut.* 62. Addo tamen, quod excommunicatus impeditus recurrere ad Papam, potest absolui ab Episcopo iure communi etiamsi percussio sit publica, & enormis. Pro maiori declaratione ponam impedimenta. Primò periculum mortis. Secundò, infirmitas lunga. Tertiò, inimicitia capitalis. Quartò, paupertas. Quintò, senex, & impubes. Sextò, qui est sub cura parentum. Septimò, obligatio alendi vxorem, filios, & familiam. Octauò, cura animarum. Nonò, seruitus, vt supra. Decimò, fragilitas sexus, & quodlibet impedimentum legitimum iudicatum arbitrio boni viri, & talis impeditus non tenetur mittere Epistolam, nec procuratorem pro absolutione, attamen sit absolutus cessante impedimento tenetur se præsentare Papæ, ita Auila, sed hoc semper intelligitur satisfacta parte. *ibidem. §. Aduerte etiam*.

Ab omni excommunicatione occulta, & non deducta in foro contentioso.

45 Episcopi possunt absoluere ab omni excommunicatione occulta, nec deducta ad forum contentiosum. *ibidem resolut.* 63. Ab impeditis legitimo impedimento, & ex decem capitibus supradictis, non tenetur Episcopus exigere iuramentum adeundi Pontificem. *ibidem resolut.* 64. Et non desunt viri docti asserentes, Regulares priuilegiatos posse absoluere seculares à casibus occultis Bullæ Cœnæ (tamen Pellizzarius ait non esse recedendū a negatiua sententia) à fortiori possunt absoluere à percussione enormi occulta. *ibid. resolut.* 65.

Ab impeditis non potest exigere iuramentum.

CENSVS.

Non est prohibitus census redimibilis.

1 Census redimibilis non est prohibitus per Pium V. quando in eo seruetur iustitia in pretio, cum sit approbatum à Communi Calculo D. D. vt iustum, & licitum; prohibuit tamen illicitos census. Molina, & alij *p. 10. tr. 12. resolut.* 3.

CESSIO BONORVM.

Cessio bonorū quid sit.

1 CESSIO bonorum est actus, quo creditor, qui non est absoluendum sufficiens, omnia sua bona creditoribus dimittit, vt carceri situm, & squalorem, aliasque molestias euitet. Nam priscis temporibus constitutum erat, vt qui æri alieno satisfacere non possent, priuata auctoritate in vincula conijcerentur, atque alijs pœnis afficerentur. Sed lege Iulia (à Caio Iulio Cæsare, vel certè successore eius Augusto, lata) tandem hæc asperitas mitigata est, & sancitum, vt inops debitores bonis suis cedendo ab iniuria carceris, & quacumque animaduersione alia liberarentur. Nihil autem interest in iure, siue in iudicio, an extra iudicium, præsens, an absens per nuncium, aut per Epistolam debitor bonis cedat, hoc est bona omnia sua, si quæ sint, creditoribus se relinquere, ac concedere profiteatur. Nullus siquidem in bonorum cessione exigitur ritus, aut solemnitas, sed sufficit sola voluntatis expressio. *l. vlt. ff. de cessione bonor. l. in omni* 6. *C. qui bon. ced. poss. p. 7. tractat. 8. resolut.* 1.

Et cur inuenta.

Ad quam sufficit sola voluntatis expressio.

Cum cautione fideiussoria.

Vel saltem iuratoria.

2 Vt vero huiusmodi cessio bonorum efficax sit, & credentem liberet, requiritur vt is prius caueat de soluendo residuum, si ad pinguiorem fortunam peruenerit. *§. final. inst. de action.* Hæc autem cautio fieri debet fideiussoribus idoneis. Quod si debitor ob paupertatem fideiussores habere non possit, ad iuratoriam cautionem admitti debet. *Couaruu. lib. 2. capit. 1. num.* 6. & alij, *ibid. resolut.* 16.

Cessio bonorum cōpetit solum in debitis ciuilibus.

Non autem in debitis ex delicto.

3 Huiusmodi cessio bonorum non habet locum nisi in debitis ciuilibus, scilicet ex contractus vel quasi contractu. *Malderus de instit. tractato 4. capitulo 7. dubio* 3. Vnde infertur non gaudere beneficio cessionis eum,

Digitized by Google

eum, qui debet ex delicto, siue delictum sit commissum in contractu, siue extra contractum, siue debeatur tamquam pœna, siue pro reparatione damni, & interesse: non iure beneficium cessionis illis solis conceditur, qui merè ciuiliter debent, & quando agitur de publica vtilitate, excluditur bonorum cessio *lib. propter honorem Cod. qui bon. ced. poss.* Interest autem publicæ vtilitatis, ne delicta maneant impunita *capitulo vt fama, de sententia excommunicatiton.*

Aduerte primò Syluestrum *ver. Restitutio 7. quæst. 6. dict.* § 5. cum alijs admittere beneficium cessionis in delicto, quando via accusationis proceditur, secus verò quando petitur debitum, etiamsi fuerit ex furto.

Aduerte secundò, quod secundùm aliquos nomine debiti ex delicto intelliguntur illa etiam, quæ licet ex contractu descenderint, postea verò vel propter moram culpabilem, vel propter aliud delictum admixtum facta fuerunt iam debita ex delicto, de quibus aliqui dicunt posse etiam pro illis fieri cessionem bonorum, sicut pro alijs. Ita Couarru. *lib. 2 variar. cap. 1. numero* 8. & alij. Lugo tamen *de iust. tom. 2. disputatio. 21. sectiò. 3. numero* 43. tenet de iure communi non esse id concessum, nisi debitoribus de quibus solis leges loquuntur, quando cessiones bonorum concedunt. *par. 7. tract. 8. resol.* 2

Et quænam sint debita ex delicto secundū aliquos.

Nec in ijs, qui fastu vel dolo malo sua bona perdiderunt.

4 Infertur secundò beneficium cessionis bonorum non competere illis, qui partim ex suo dolo, fastu, vel luxuria, partim fortunæ vitio, insufficientes ad soluendum effecti sunt. *l. fin. ff. quæ in fraud. cred.* Ita communiter Doctores, quamuis Vlricus Hunn. *volum. posses. disput. Treulter. 24. thesi. 4. pag.* 544. contrarium teneat putetq; hodie de iure communi, illi soli, qui sua culpa eo redactus est, vt soluere non possit, beneficium cessionis bonorum competere. *ibid. res. 3. & res. 11.*

Contrarium tenet Hunnius.

Cessurus bonis non potest occultare quidquam, nec obolum quidem, sed omnia bona s. a indicare, mediante iuramēto.

5 Tertiò, is, qui bonis cedit, si aliquid de suis bonis occultauerit, non gaudet Priuilegio cessionis, sed detrudendus est in carcerem, quousque integrè soluat, est communis Doctorum. Vnde sequitur, quod debitor bonis cessurus, omnia sua bona indicare debeat creditoribus; ita vt si vel obolum dolosè retinuerit, aut reseruarit, cessio prorsus nulla sit, & inualida. Hæc autem iudicatio debet fieri mediante iuramento. *part. 7. tract. 8. resol.* 5.

Potest, qui cedit bonis, retinere sibi necessaria ad sustentationem, & vti in conscientia beneficio cessionis.

6 An autem qui cedit bonis, possit in conscientia occultare aliquid ad sui sustentationem, & vti priuilegio cessionis? Negat Lugo *de iust. tomo 2. disputatio. 21. sectio.* 3. *numero* 42. At Hurtadus *de iust. & iure disputat.* 9. *diff.* 3. & alij admittunt in conscientia, quod non obstante iure politiuo id prohibente; possit ille qui cedit bonis occultare necessaria ad sui sustentationem, *ibidem resol.* 6. & hoc etiamsi debeat ex delicto; idque iuxta probabiliorem sententiam, quam tenet Trullench *in Decal. tom. 2. lib. 7. cap.* 15. *dub.* 5. *numero* 1. quamuis contrarium etiam sit satis probabile, vt putat Lugo citatus. *ibid. resolut.* 7.

Idque etiamsi debeat ex delicto.

7 Quartò, cessurus bonis, non potest aliquid in fraudem creditorum alienare, alias non gaudebit Priuilegio cessionis. Lugo *de iust. tom.* 21. *disputat.* 21. *& sect. 3. nu. 39. par. 7. tract. 8. resol.* 11. Idem dic de Clericis, qui si in fraudem creditorum consumpserint bona, illa alienando, vel ludendo, &c. non gaudent benefic. cap. Odoardus de solut. Ita Genuensis. *in praxi cap.* 3. *num.* 6. *ibid.* §. *Nota.*

Non potest autem quidquam alienare in fraudem creditorum, aliàs non competeret beneficium cessionis.

Idemque dicendum est de Clericis.

8 Quintò, Debitor fisci, si nempe agitur de solutione collectarum, quæ imponuntur subditis pro quantitate bonorum, quæ possident, tunc si non est ad soluendum sufficiens, non admittitur ad cessionem bonorum: Si verò fisco ex contractu obligatus est non prohibetur bonis cedere. Floridus Mausonius *de causis execut. lib. 1. limit. 5. de action. par. 7. tract. 8. resolut. 19.* §. *Diximus.*

Debitor fisci non gaudet. Priuilegio cessionis.

9 Sextò, quando debitor posteriores creditores præponendo, ad soluendum sufficiens esse desijt, à cessionis beneficio repellitur *ibid.* §. *secundo.* Se-

Nec qui præposuit creditores posteriores.

Nec qui semel cessit bonis.
Nec qui se obligauit ad carcerem.

primò Decoctores, qui dicuntur vulgo, *Falliti*, & semel bonis cesserunt, non possunt bonis cedere. *ibid. §. quarto.*

10 Octauo, qui in instrumentuo contractus sese ad carcerem, in euentum non factæ solutionis expresse obligauit, non posse credere bonis statuit Arisminus Tepatus *in epitom. decis. tit. 281. de cess. bon cap. 4. circa finem*, quamuis hanc sententiam improbet Matth. Colerus *de proß. executio part. 1. capit. 6. num. 121. ibid. §. Et tandem.*

Negans debitum, nō potest post sententiā vbi beneficio cessionis.

11 Si quis negauit debitum, & postmodum conuincitur putant aliqui hunc non posse gaudere beneficio cessionis bonorum. Arisminus Tepatu *in epitom. decision. titul. 281. de cession. cap. 3.* Cum his tamen limitationibus; Primò quando habuit iustam causam negando, & ante sententiam pœnituit, & confessus fuit debitum, tunc enim non prohibetur bonis cedere? Secundò, quando debitum originem sumeret ab ipsamet sententia, vt quia esset actum actione in factum. Tertiò, Si fuisset appellatum à sententia condemnatoria, quia pendente appellatione, debitor potest cedere bonis. At his minimè obstantibus contraria sententia est tenenda, *ex l. 2. qui bonis cedere possunt*, vbi habetur iudicatum idest damnatum bonis cedere posse, ne in carcerem detrudatur. *part. 7. tract. 8. res. 10.*

An contrarium verius, & probabilius.

Cessione bonorum non gaudet, qui sub spe huius beneficij contraxit.

12 Debitor, qui contraxit spe cessionis, non gaudet hoc beneficio, est communis Item Clericus, qui contraxit debita sub spe gaudendi beneficio, *cap. 1. dandis*, illo non gaudet. Ita Squillante *de Priuileg. Cleric. cap. 10 num. 15 p. 7. tr. 8. resol. 13.*

Qui verò non dolore, sed culpabiliter ad inopiam redactus est dubium est, an hoc priuilegio gaudeat.

13 Qui non dolore, sed culpabiliter ad inopiam peruenit, secundum aliquos gaudet beneficio cessionis: Et asserunt idem dicendum de eo, qui non quidem dolo malo, & de industria se inopem reddidit, sed tamen culpa sua ad inopiam redactus est. Ita Antonius Hering. *de fideiuss. cap. 5. num. 107. & seq.* Alij verò id negant. *ibid. res. 12.*

Idem dic de hærede non conficiente inuentarium, alijs negantibus.

14 Item hæres, qui non confecit inuentarium, non videtur posse vti beneficio cessionis, quia præsumitur hæreditatem opulentam, & ad soluendum sufficientem, inuenisse. *Nouell. 1. capit. 2. §.* Si verò non confecerit *l. vltim. Cod. de iure deliberan.* Ita Matthæus Brunus *in tract. de cession bon. quæst. 4. princ. quæsito 6.* At Hieronym. Treut. & Hunnius *volum. post. disputat. 24. the. 4.* volunt, hæredem non conficientem inuentarium bonis cedere posse, quia huiusmodi hæres tenetur creditoribus in solidum quemadmodum ipse defunctus, tenetur, si viueret, atqui defunctus posset bonis cedere, ergo & hæres. Aduertit autem Squillante *de Priuileg. Cler. cap 10. num. 43.* ex Triuisano, & Riccio, Clericum hæredem non confecto inuentario non esse admittendum ad beneficium *cap.* Odoardus *de solut. part. 7. tractat. resolut. 14.*

Alijs verò affirmantibus.

Et quid de Clerico?

Qui renunciat Priuilegio cessionis, non potest eo vti, si id iuramento firmet.

15 Si quis renunciauit Priuilegio cessionis, non potest eo vti, & vale pactum, præcipua si sit iuramento firmatum. Et ratio est, quia vnicuique integrum est ius, quæ ipsi à lege concessa sunt renunciare. Et non est indulgendum beneficium illi, qui ei renunciauit. Ita Harprechus *in comm. ad inst. tom. 4. titul. de Act. § vlt. num. 11. & seq.* Quod si debitores velint eo benefiio vti, petant ab Episcopo absolutionem à iuramento, vt obseruat Molina. *de iust. tom. 2. tractat. 2. disputat. 572. in fine.* Si verò prædicta renunciatio facta sit sine iuramento, tunc poterit admitti sententia eorum, qui asserunt, huiusmodi pactum non tenere, & posse nihilominus gaudere cessionis beneficio. Ita Couarru. *lib. 2. var. resolut. 1.* & quamplurimi alij. *ibid. resolut. 15.*

A quo petenda absolutio, si quis stare nequeat huic pacto.
Secus dicendum, si non iurauerit.

Debitor cui offertur quinquennalis dilatio quando possit, necne vti cessione bonorum.

16 Si creditores offerant debitori quinquennalem dilationem, aliqui existimant illud excludi à beneficio cessionis, Glossa *in fin. verb. Inducias, Cod. qui bonis ced. poss* Verum contrarium tenuit ipsa Glossa *in l. fin. verb. datur.* vbi dicit, quod sit in electione debitoris, an velit bonis cedere, an verò acceptare dilationem quinquennalem. Has Glossas concordant. Albert.

ed by Google

bert. *in d. §. fin.* & Vincent. de Franch. *decis.* 251. Quod si debitor nolit dilationem, sed velit statim cedere, possit, & tunc electio sit debitoris: Sin verò nolit cedere, sed gaudere inducijs, tunc electio sit creditoris. *ibidem resol.* 17.

16 Creditor, qui bonis cessit non est fraudandus quotidianis alimentis. Ita Lessius *lib. 2. cap. 16. dub. 3. numer. 6.* & huic sententiæ tanquam æquiori, & humaniori est adhærendum, quidquid in contrarium afferant Dicastillus *de iust. lib. 2. tr. 2. disp. 10. dub. 4. numer. 78.* & Lugo *tom. 2. disp. 21. sect. 3. num. 37. p. 7. tr. 8. res. 4.*

Cedenti bona non sunt neganda alimenta.

17 Quod si his, qui cessit bonis, postea bona aliqua acquisierit, non potest conueniri in iudicio, nisi in quantum commodè possit hoc est, non potest spoliari per iudicem omnibus bonis illis acquisitis, sed iudicis prudentis est suo arbitrio illi relinquere quod satis ei sit, ad illius parcam sustentationem congruã. *ibid. resol.* 8.

Saltem ex bonis, quę acquisierit post cessionem.

Et hoc habet locum etiam in foro conscientiæ, ita vt, quæ debitor lucratur post cessionem, si necessaria sint ad decentiam status non teneatur illa restituere, idque siue debita priora fuissent per iustitiam, siue per iniustitiam contracta. Ita Petrus à Nauarra, *libro 4. capitulo 4. dubio 10. numero 59. ibid. resolut.* 9.

Et id etiam in foro conscientiæ.

18 Licet debitor principalis bonis cesserit, non ideò tamen fideiussores liberantur ab onere soluendi integrè pro illo, quia cessio solum prodest, ipsi debitori, imò ideo dantur fideiussores, vt soluant, quando debitor principalis soluere non potest. Lugo *de iust. t. 1. disp. 21. sect. 3. num.* 39. cum alijs. Quæres? An Laicus fideiussor Cleri gaudeat beneficio *capitul.* Odoardus *de solut.*? Respon. negando, cum tale priuilegium sit personale, & propterea personam clerici non excedit. Secus si Clericus esset fideiussor laici; gauderet enim tali Priuilegio, *p. 7. tr. 8. ref.* 18.

Cessio bonorum liberat solùm creditores, non autem fideiussores.

Nisi is esset Clericus: qui gaudet Priuilegio cap. Odoard.

19 Nec qui cedit bonis, liber est à restitutione, sed manet obligatus ad soluendum residuum, si postea ad pinguiorem fortunam peruenerit, aut aliquid acquisierit est communis. *ibid. resol.* 20 Etiamsi hæc cessio fiat cum ignominia, iuxtà communiorem, & magis receptam sententiam, quia ignominia illa non extinguit obligationem naturalem soluendi debita, sed est pœna propter culpã præsumptam contrahentis debita supra vires, & ad deterrendos alios, ne prodigalitate, & negligentia ad similem statum deueniant. *ibid. ref.* 21.

Cedens bonis nõ est liber à restitutione. Etiamsi cessio esset ignominiosa.

[2]0 Quæres, An statuto hæc ignominiosa cessio introduci possit? Negant Cyn. *in l. 1. qu. 5. Cod. de cess. bon.* Baldus *in l. fin. ff. eod.* & alij plerique interpretes. Verum similia statuta, & talem cessionem bonorum ignominiosam communiter Doctores admittunt, nec illam reprobant, est enim introducta propter bonum publicum ad deterendos homines, vt dictum est. *p. 7 tr. 8 ref.* 21. §. Sed hic.

Quam possit statuto introduci, affirmant communiter DD.

21 Quæres præterea, Num qui cedit bonis, fiat Irregularis? Respond. primò cedentem simpliciter bonis non esse irregularem, quia non est infamis, nec talis cessio infamiam irrogat. Est communis. Respond. secundò Infamiam ignominiosam inducere infamiam facti, si non iuris. Ita Cardinalis Tuschus *tom. 1. conclus. 227. nume. 7.* & Maiolus *de Irregul. lib. 2. cap. 11. num.* 16. Tamen contraria etiam sententia sua probabilitate non caret, quia certum est *cap. is, qui de sentent. excommunicat. in 6.* quod nulla irregularitas incurritur, nisi sit in iure expressa, at nullus inuenitur textus imponens irregularitatem cedens bonis cessione ignominiosa, ergo. Ideo tu cogita *p. 7. tr. 8. ref.* 22.

Cessio simplex bonorum non inducit irregularitatem.
At ignominiosa viditur inducere.
Licet contrarium sit etiam probabile.

22 Potest Princeps per rescriptum suum alicui concedere dilationes seu inducias moratorias, temporales tamen, ad hoc vt intra tempus indultum debitores à creditoribus nequeant molestari: non potest verò concedere dilationem peremptoriam quæ ius alterius partis omninò tollit, & infringit. Aduertant tamen Principes, ne eas concedant absque iusta, & graui cau-

Dilationes, seu induciæ moratorię concedi possunt à Principe.

Ex iusta, & graui causa, & habēte i[...] temporalia

primò Decoctores, qui dicuntur vulgo, *Falliti*, & semel bonis cesserunt, non possunt bonis cedere. *ibid. §. quarto.*

Nec qui semel cessit bonis.

Nec qui se obligauit ad carcerem.

10 Octauo, qui in instrumentuo contractus sese ad carcerem, in euentum non factæ solutionis expresse obligauit, non posse creder e bonis statuit Arisminus Tepatus *in epitom. decis. tit. 281. de cess. bon cap. 5. circa finem*, quamuis hanc sententiam improbet Matth. Colerus *de process. executio part. 1. capit. 6. num. 121. ibid. §. Et tandem.*

Negans debitum, nō potest post sententiā vbi beneficio cessionis.

11 Si quis negauit debitum, & postmodum conuincitur putant aliqui hunc non posse gaudere beneficio cessionis bonorum. Arisminus Tepatu *in epitom. decision. titul. 281. de cession. cap. 3.* Cum his tamen limitationibus; Primò quando habuit iustam causam negando, & ante sententiam pœnituit, & confessus fuit debitum, tunc enim non prohibetur bonis cedere? Secundò, quando debitum originem sumeret ab ipsamet sententia, vt quia esset actum actione in factum. Tertiò, Si fuisset appellatum à sententia condemnatoria, quia pendente appellatione, debitor potest cedere bonis. At his minimè obstantibus contraria sententia est tenenda, *ex l. 2. qui bonis cedere possunt*, vbi habetur iudicatum idest damnatum bonis cedere posse, ne in carcerem detrudatur. *part. 7. tract. 8. res. 10.*

An contrarium verius, & probabilius.

Cessione bonorum non gaudet, qui sub spe huius beneficij contraxit.

12 Debitor, qui contraxit spe cessionis, non gaudet hoc beneficio, est communis Item Clericus, qui contraxit debita sub spe gaudendi beneficio, *cap. 1. dandis*, illo non gaudet. Ita Squillante *de Priuileg Cleric. cap. 10 num. 15 p. 7. tr. 8. resol. 13.*

Qui verò non dolore, sed culpabiliter ad inopiam redactus est dubium est, an hoc priuilegio gaudeat.

13 Qui non dolore, sed culpabiliter ad inopiam peruenit, secundum aliquos gaudet beneficio cessionis: Et asserunt idem dicendum de eo, qui non quidem dolo malo, & de industria se inopem reddidit, sed tamen culpa sua ad inopiam redactus est. Ita Antonius Hering. *de fideiuss. cap. 5. num.* 107. *& seq.* Alij verò id negant. *ibid. res. 12.*

Idem dic de hærede non conficiente inuentarium, alijs negantibus.

14 Item hæres, qui non confecit inuentarium, non videtur posse vti beneficio cessionis, quia præsumitur hæreditatem opulentam, & ad soluendum sufficientem, inuenisse. *Nouell. 1. capit. 2. §.* Si verò non confecerit *l. vltim. Cod. de iure deliberan.* Ita Matthæus Brunus *in tract. de cession bon. quæst. 4. princ. quæsito* 6. At Hieronym. Treut. & Hunnius *volum. post. disputat. 24. the. 4.* volunt, hæredem non conficientem inuentarium bonis cedere posse, quia huiusmodi hæres tenetur creditoribus in solidum quemadmodum ipse defunctus, tenetur, si viueret, atqui defunctus posset bonis cedere, ergo & hæres. Aduertit autem Squillante *de Priuileg. Cler. cap 10. num. 43.* ex Triuisano, & Riccio, Clericum hæredem non confecto inuentario non esse admittendum ad beneficium *cap.* Odoardus *de solut. part. 7. tractat. resolut. 14.*

Alijs verò affirmantibus.

Et quid de Clerico?

Qui renunciat Priuilegio cessionis, non potest eo vti, si id iuramento firmet.

15 Si quis renunciauit Priuilegio cessionis, non potest eo vti, & vale pactum, præcipua si sit iuramento firmatum. Et ratio est, quia vnicuique integrum est ius, quæ ipsi à lege concessa sunt renunciare. Et non est indulgendum beneficium illi, qui ei renunciauit. Ita Harprechus *in comm. ad inst. tom. 4. titul. de Act. § vlt. num. 11. & seq.* Quod si debitores velint eo benefiio vti, petant ab Episcopo absolutionem à iuramento, vt obseruat Molina. *de iust. tom. 2. tractat. 2. disputat. 572. in fine.* Si verò prædicta renunciatio facta sit sine iuramento, tunc poterit admitti sententia eorum, qui asserunt, huiusmodi pactum non tenere, & posse nihilominus gaudere cessionis beneficio. Ita Couarru. *lib. 2. var. resolut. 1.* & quamplurimi alij. *ibid resolut. 15.*

A quo petenda absolutio, si quis stare nequeat huic pacto.

Secus dicendum, si non iurauerit.

Debitor cui offertur quinquennalis dilatio quando possit, necne vti cessione bonorum.

16 Si creditores offerant debitori quinquennalem dilationem, aliqui existimant illud excludi à beneficio cessionis, Glossa *in fin. verb. Inducias, Cod. qui bonis ced. poss* Verum contrarium tenuit ipsa Glossa *in l. fin. verb. dicitur.* vbi dicit, quod sit in electione debitoris, an velit bonis cedere, an verò acceptare dilationem quinquennalem. Has Glossas concordant. Albert.

bert. *in d. §. fin.* & Vincent. de Franch. *decis.* 251. Quod si debitor nolit dilationem, sed velit statim cedere, possit, & tunc electio sit debitoris: Sin verò nolit cedere, sed gaudere inducijs, tunc electio sit creditoris. *ibidem resol.* 17.

16 Creditor, qui bonis cessit non est fraudandus quotidianis alimentis. Ita Lessius *lib. 2. cap. 16. dub. 3. numer.* 6. & huic sententiæ tanquam æquiori, & humaniori est adhærendum, quidquid in contrarium afferant Dicastillus *de iust. lib. 2. tr. 2. disp.* 10. *dub.* 4. *numer.* 78. & Lugo *tom. 2. disp. 21. sect. 3. num.* 37. *p. 7. tr. 8. res.* 4. — Cedenti bona non sunt neganda alimenta.

17 Quod si his, qui cessit bonis, postea bona aliqua acquisierit, non potest conueniri in iudicio, nisi in quantum commodè possit hoc est, non potest spoliari per iudicem omnibus bonis illis acquisitis, sed iudicis prudentis est suo arbitrio illi relinquere quod satis ei sit, ad illius parcam sustentationem congruã. *ibid. resol.* 8. — Saltem ex bonis, quę acquisierit post cessionem.

Et hoc habet locum etiam in foro conscientiæ, ita vt, quæ debitor lucratur post cessionem, si necessaria sint ad decentiam status non teneatur illa restituere, idque siue debita priora fuissent per iustitiam, siue per iniustitiam contracta. Ita Petrus à Nauarra, *libro* 4. *capitulo* 4. *dubio* 10. *numero* 59. *ibid. resolut.* 9. — Et id etiam in foro conscientiæ.

18 Licet debitor principalis bonis cesserit, non ideò tamen fideiussores liberantur ab onere soluendi integrè pro illo, quia cessio solum prodest, ipsi debitori, imò ideo dantur fideiussores, vt soluant, quando debitor principalis soluere non potest. Lugo *de iust t. 1. disp* 21. *sect.* 3. *num.* 39. cum alijs. Quæres? An Laicus fideiussor Cleri gaudeat beneficio *capitul.* Odoardus *de solut.*? Respon. negando, cum tale priuilegium sit personale, & propterea personam clerici non excedit. Secus si Clericus esset fideiussor laici; gauderet enim tali Priuilegio, *p. 7. tr. 8. res.* 18. — Cessio bonorum liberat solùm creditores, non autem fideiussores. Nisi is esset Clericus: qui gaudet Priuilegio cap. Odoard.

19 Nec qui credit bonis, liber est à restitutione, sed manet obligatus ad soluendum residuum, si postea ad pinguiorem fortunam peruenerit, aut aliquid acquisierit est communis. *ibid. resol.* 20 Etiamsi hæc cessio fiat cum ignominia, iuxtà communiorem, & magis receptam sententiam, quia ignominia illa non extinguit obligationem naturalem soluendi debita, sed est pœna propter culpã præsumptam contrahentis debita supra vires, & ad deterrendos alios, ne prodigalitate, & negligentia ad similem statum deueniant. *ibid res.* 21. — Cedens bonis nõ est liber à restitutione. Etiamsi cessio esset ignominiosa.

20 Quæres, An statuto hæc ignominiosa cessio introduci possit? Negant Cyn. *in l. 1. qu.* 5. *Cod. de cess. bon.* Baldus *in l. fin. ff. eod.* & alij plerique interpretes. Verum similia statuta, & talem cessionem bonorum ignominiosam communiter Doctores admittunt, nec illam reprobant, est enim introducta propter bonum publicum ad deterendos homines, vt dictum est. *p.* 7 *tr.* 8 *res.* 21. §. Sed hic. — Quam posse statuto introduci, affirmant communiter DD.

21 Quæres præterea, Num qui cedit bonis, fiat Irregularis? Respond. primò cedentem simpliciter bonis non esse irregularem, quia non est infamis, nec talis cessio infamiam irrogat. Est communis. Respond. secundò infamiam ignominiosam inducere infamiam facti, si non iuris. Ita Cardinalis Tuschus *tom.* 1. *conclus.* 227. *nume.* 7. & Maiolus *de Irregul lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 16. Tamen contraria etiam sententia sua probabilitate non caret, quia certum est *cap.* is, *qui de sentent. excommunicat in* 6. quod nulla irregularitas incurritur, nisi sit in iure expressa, at nullus inuenitur textus imponens irregularitatem cedens bonis cessione ignominiosa, ergo. Ideo tu cogita *p. 7. tr. 8. res.* 22. — Cessio simplex bonorum non inducit irregularitatem. At ignominiosa videtur inducere. Licet contrarium sit etiam probabile.

22 Potest Princeps per rescriptum suum alicui concedere dilationes seu inducias moratorias, temporales tamen, ad hoc vt intra tempus indultum debitores à creditoribus nequeant molestari: non potest verò concedere dilationem peremptoriam quæ ius alterius partis omninò tollit, & infringit. Aduertant tamen Principes, ne eas concedant absque iusta, & graui cau- — Dilationes, seu induciæ moratoriæ concedi possunt à Principe. Ex iusta, & graui causa, & habere i[illegible] temporalia

K 2 [illegible]

Digitized by Google

Aliàs præsumeretur in dolo tacendo veritatem, vel exprimendo falsam causam, & induciæ viderentur obreptitiæ, & consequenter essent nullæ ipso iure. *part.* 7. *tract.* 28. §. & ideò, & *resolut.* 29.

37 Quæres an pro debitis iuratis concedi possint à Principe dilationes moratoriæ, vt induciæ valeant? Negatiuè respondet Carolus de Grass. *dict. except.* 32. *numero* 8. & *seq.* Cum alijs: qui etiam appellat hanc sententiam animæ tutiorem: & hanc potestatem concedit tantum Pontifici Maximo. At Thomas Maulius *tractat. de cess. bon. titul.* 7. *numero* 30. obseruat, vbiuis locorum contrarium seruari, & Principes sæculares concedere inducias moratorias tam pro debitis iuratis, quam pro non iuratis. Quia iuramentum semper intelligitur præstitum salua auctoritate superioris. Et licet Princeps sæcularis non possit tollere vires iuramenti, potest tamen differre ad tempus, vt scribunt Alexand. 2. consilio 38. Surd. *dict. consil* 299. *numero* 17. & ita hanc sententiam tenent etiam Daniel Mollerus, & Thesaurus, & Maximilianus Faustus de Ærario *Class.* 4. *cons.* 365. Sed quidquid sit de hoc, certum est quod si prius impetrauit debitor absolutionem à iuramento, quod possit moratoria dilatione vti sine metu periurij, vt obseruat Maulius citatus *num.* 33. Itaque debitor prius petat omnino ab Episcopo absolutionem à iuramento. *ibid. res.* 30.

Pro debitis iuratis non posse Principem sæcularem concedere inducias aliqui dicunt.

Alij contrarium tenent.

Tutius aget debitor si prius petat absolutionem à iuramẽto, & postea inducias.

30 Quæres secundò, an dilationes moratoriæ, quæ à Principe conceduntur, possint concedi à maiori parte creditorum, ita vt à reliquis creditoribus, qui non consenserunt, debitor molestari non possit? Negat Cucchus *in tractat. de morat. præscript. num.* 31. 32. & idem placet Rebuffo. In contraria sententia sunt Alexand. Angel. Cardinal. Paris. & Afflict. quos allegat, & sequitur Straccha *in tractat. morat. & decoct. pass.* 6. *numero* 20. & alij quamplures quæ autem seruanda in praxi dictæ dilationis quinquennalis, quæ à creditoribus concedi solent traduntur fusè à Petrus Molina *de instit. tom.* 2. *tractat.* 2. *disputatione* 572. *numero* 16. quem vide. Aduerte tamen, quod si vnus cum iuramento debitorum obligatum habet, non tenetur cæteris creditoribus ad dilationem quinquennalem. Ita Thomas Maulius *tractat. de cess. bon. titul.* 7. *numero* 18. & alij. *part.* 7. *tractat.* 8. *resolutio.* 31.

Dilationes moratoriæ concedit etiam possunt à maiori parte creditorum,

39 Quod si in concessione huiusmodi dilationum facta sit expressa mentio fideiussoris, quod nimirum is etiam intra tempus concessum non debeat conueniri, nulla est dubitatio, quia istæ induciæ etiam fideiussori prosint. Carolus de Grassis *dict. exception.* 32. *numero* 37. Sed si nulla facta est mentio fideiussoris, & res debita, oportet videre an induciæ istæ sint concessæ ab Imperatore, vel Principe, an verò à creditoribus ipsis. Si enim sunt concessæ ab Imperatore, vel Principe, & fideiussor renunciauit Authent. *præsente Cod. de fideiuss.* eaque renunciatio valet, hæ induciæ fideiussori non prosunt in tantum vt etiam fideiussor conuentus non possit debitore litem denunciare ad suscipiendum iudicium, & opponendam moratoriæ dilationis exceptionem. Franc. *de fideiuss. ca.* 3. *num.* 153.

Induciæ prosunt fideiussori, si de eo sit facta mentio & induciæ datæ sint à Principe.

Si verò non, & fideiussor renunciauit, Authentic. &c. non prosunt.

Si verò Fideiussor non renunciauerit prædictæ Authentic. & cætera tunc induciæ prosunt etiam fideiussori. Cucchus *de morat. præscript. numero* 139. Quod si induciæ sunt concessæ non ab Imperatore, vel Principe: sed à creditoribus ipsis, tunc indistinctè prosunt fideiussori, etiamsi renunciauerit dict. *Authentic.* & cætera, quia inter creditores, & debitores, datis inducijs, actum intelligitur, vt fideiussori interim parcatur, & ne contra fideiussorem interea procedatur. Thomas Maulius, *tract. de cess. bon. tit.* 7. *num.* 41. *par.* 7. *tract.* 8. *resol.* 32.

Secus si non renunciauit.

Induciæ verò datæ creditoribus, prosũt indistinctè fideiussori.

40 Sunt etiam alij casus, quos ponit Hunnius *in Encyclopædia Iuris parte secunda tit.* 28. *capit. quinto numero* 10. In quibus dilatio concessa principali prodest, & fideiussori. Primò, quando fideiussor obligatus est, vt principalis; tunc enim dilatio principali concessa, prodest quoque fiediussori. Secundò,

Alij casus, in quibus induciæ cõcessæ principali prosunt etiam fideiussoribus.

2 Ex his circumstantijs ferè omnes, præter *Quoties*, pertinent ad speciem peccati, seu sunt accidentia speciei, ita tamen vt quandoque speciem mutent. Nam voluntas, cùm non sit ad vnum determinata, sicut natura, posita deformitate actus ex malo, ver. gr. motiuo, potest vlterius procedere, & aliam malitiam præstare ratione alicuius circumstantiæ, & sic idem actus erit in duplici specie morali, & duplex peccatum, sed probabiliorem opinionem. Aliquando mutant speciem, & quare.

3 Vtrum verò circumstantia speciem mutat, hac regula dignoscitur: si transfert peccatum ex materia vnius virtutis, in materiam alterius, facitque vt actus non solùm opponatur vni, sed & alteri virtuti, tunc mutat speciem; si verò relinquit actum intra materiam eiusdem virtutis, non mutat quamuis peccatum in eadem specie aggrauet. Et quando.

4 Et quidem certum est, circumstantias mutantes speciem necessariò exprimendas esse in Confessione, cum ex supradictis addant nouam malitiam mortalem. † Circumstantiæ mutantes speciem sunt necessariò confitendæ.

5 Porrò Suarez in *3. part. tom. 4. disputat. 22. sectio. 3.* & alij, idem dicendum putant de circumstantijs notabiliter aggrauantibus, aut minuentibus, & contrariam sententiam, quod hæ in Confessione taceri possint, improbabilem esse, nec vllo pacto ad praxim deduci posse. Sed falluntur. Nam hanc sententiam docuit D. Thomas *in 4. dist. 16. qu. 3. art. 2. qu. 5.* quem secutus est Durand *ibid. qu. 4.* & alij non pauci. (Vnde D. Thomas pro prima sententia perperam adducitur. *p. 5. tr. 14. resolut. 56. §. Queres nonò*) Estque non minus probabilis quam prædicta. Probatur autem primò; quia non habemus præceptum de his circumstantijs explicandis. Nam de iure diuino solùm tenemur confiteri omnia peccata mortalia, quæ omnia sufficienter confiteri possumus absque his circumstantijs, dicendo, ver. gr. *Commisi furtum mortale toties*, non explicando furti quantitatem, vt docent in specie Bonacin. *de Sacram. disput. 5. q. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. diff. 3. num. 22. &* Vasqu *in 3. par. tom. 4. qu. 91. art. 1. dub. 3. num. 3.* contra Nugnum *in Addit. ad 3. par. tom. 2. qu. 9. art. 2. dub. 3.* & alios, *p. 1. tr. 7. resolut. 14.* Probatur secundò, quia Trident. *sess. 14. c. 5.* Assignans necessaria ad Confessionem per illa verba, *Nihil aliud ab Ecclesia à pœnitentibus exigitur, quàm vt, &c.* de circumstantijs aggrauantibus nihil dicit: sed solùm ait explicanda esse circumstantias mutantes speciem, quod proindè de illis virtualiter negat. Probatur tandem, quia aliàs peccator deberet scire omnes circumstantias aggrauantes, sicut scire tenetur omnia peccata mortalia, quod esset valdè durum. *part. 1. tract. 7. resolut. 1. & part. 3. trac. 4. resol. 67.* Quæ verò tantùm aggrauant. Non item.

6 Et hæc omnia procedunt etiam de circumstantijs notabiliter minuentibus peccatum. Vnde puella, quæ metu mortis consentit alterius libidini, non tenetur explicare circumstantiam metus, *part. 5. trac. 14. resolut. 85.* † Sed videamus in particulari quænam circumstantiæ explicari debeant. † Sicut neque notabiliter minuentes.

CIRCVMSTANTIA

Quis.

7 Posito hoc principio, quoad circumstantiam *Quis*, Non damnarem Sacerdotem, vel Sacris initiatum, percutientem aliquem ad mortem, vel sanguinis effusionem, sic circumstantiam Ordinis Sacri taceret; quia est tantùm aggrauans. Quamuis teneri, doceat Nugnus *in Addit. ad 3. par. to. 2. qu. 9. art. 2. dub. 3. concl. 5.* ex eo, quod hoc peccatum maximè repugnet tali statui propter irregularitatem annexam. *p. 1. tr. 7. resol. 8.* Igitur Sacerdos occidens, vel mutilans non tenetur explicare circumstantiam Sacerdotij.

8 Deinde, sponsus, & sponsa de futuro fornicantes, non tenentur explicare circumstantiam fractorum sponsaliorum: quia hæc circumstantia Nec sponsi de futuro circumstantiam in fornicatione.

Digitized by Google

non facit adulterium. Ita Henriquez *lib. 11. cap. 13. num. 4.* quidquid contra sentiat Homobonus *par. 1. tr. 7. c. 36. qu. 140. par. 1. tr. 7. resolut. 5. & part. 3. tract. 4. resolut. 67. §. in resolut. 5.*

Item, nec qui primò fornicatur, circumstantiam virginitatis amissæ.

9 Tertiò qui primò fornicatur, secundum aliquos apud Nugnum *in Addit. ad 3. par. tom. 2. quæst. 9. art. 2. dub 3. concl. 5.* tenetur explicare circumstantiam virginitatis amissæ, etiam ex maribus; quia hi verè amittunt quamdam integritatem, & laureolam irreparabiliter. Sed, quoad mares iudicio cum Suarez *in 3. part. disput. 22 sect. 4. in circumstant. Quid,* E alijs communiter, non teneri. Sicut non tenetur primo post Baptismum peccans exprimere circumstantiam innocentiæ baptismalis amissæ, quod est maius damnum. *par. 1. tract. 7. resol. 10.*

Siue sit masculus.

Siue fœmina.

10 Quoad fœminam verò, quamuis D. Thomas *2. 2. qu. 64. artic. 6.* & alij doceant, teneri explicare circumstantiam virginitatis amissæ: quia hæc addit speciem stupri, maximè si sit sub cura parentum. Probabilior tamen est negatiua sententia Vasqu. *opusc. de restit. c. 3. §. 1. dub. 1. num. 6. & in par. 2. disputat. 112. cap. 1. num. 1.* & aliorum. Quia, dum virgo spontè consentit, eius fornicatio non est stuprum, sed eiusdem speciei cum simplici fornicatione, quod etiam dic de raptu ipsa consentiente, vt probabile putat Fagund. *p. 2. lib. 4. c. 3 num. 17.* Ratio est, quia virgo spontè fornicans, &c. non facit sibi iniuriam, nec facit iniuriam parentibus, quia est domina suæ integritatis virginalis, cum ergo cesset circumstantia iniuriæ contra iustitiam, quæ requiritur ad stuprum, vel raptum, non dicetur stuprata, vel rapta. *par. 1. tr. 7. resolut. 11. & 37. p. 2 tr. 17. resolut 12. & p. 3. to. 4. res. 67. §. in res 37.*

Quod à fortiori procedit in pollutione cum delectatione de alio.

11 Ex quibus infertur primo, quòd virgo quæ morosè circa aliquem delectatur, etiam si se polluat, non tenetur explicare circumstantiam virginitatis. Quod procedit etiam in prima sententia nam, licet per pollutionem amittatur virginitas prout virtus, non tamen amittitur quoad integritatem signaculi. *p. 1. tr. 7. res. 11. §. Vnde, & §. Et tandem.*

Et in Sodomia.

12 Infertur secundo à fortiori, non esse explicandam circumstantiam virginitatis in Sodomia, cum per eam claustrum virginale non violetur. *Ibid. §. in fine.*

Tenetur autem in delectatione morosa explicare pœnitens an sit coniugatus, vel Religiosus.

13 Quarto, coniugatus morosè se delectans circa solutam, peccat peccato adulterij contra fidem matrimonij; vnde tenentur hanc circumstantiam explicare. Sicut etiam Religiosus, vel alius habens votum castitatis absolutum. Minimè verò, si vouisset solum castitatem externam. Sed circa hoc vtrumque, vide infra V. *Delectatio morosa, num. 5.*

Duo adulteria se cōmisse tenetur explicare.

Vnde si vxoratus peccatū coniugata tenetur explicare se commisse duo adulteria vnum inferendo iniuriam vxori propriæ & marito coniugatæ cum qua peccauit Suarez. *p. 11. tr. 5. res. 51.*

An in fornicatione explicari oporteat an quis sit eunuch⁹.

14 Quinto, Frigidus, vel Eunuchus, meretricem cognoscens, secundum Henriquez *lib. 5. cap. 6. num. 3. gloss. lit. M.* tenetur confiteri circumstantiam impotentiæ, quæ facit talem copulam esse contra naturam, quia non habet finem à natura intentum. Sed de hoc dubitat Filliucius *tom. 1. tract. 10. p 2. cap. 1. num 23. p. 3. tr. 4. res. 139.*

Et in furto, quòd tenetur custodire rem proximi ex iustitia.

15 Sexto, furans rem proximi, quam ex officio custodire tenetur, non tenetur explicare circumstantiam officij; quia hæc circumstantia non variat speciem, nec aggrauat notabiliter. Ita Henriquez *lib. 2. cap. 6. num. 3. glos. litt. O.* contra Medinam *in C. de Can. &c. p. 1. tr. 7. res. 36.*

Circumstantia personæ, cum qua peccatur, sæpe non oportet exprimere.

16 † In his item casibus, in quibus non est necesse explicare circumstantiā personæ peccantis, complices non tenentur explicare circumstantiam personę, cum qua peccauerunt. Sed satis dicere peccaui contra naturam, quando non est reseruatum, si cum fœmina vel cum masculo commisit peccatum. *par 8. tr. 7. res. 86.*

17 Vnde in primis † secundum Caietanum *qu. 2. de conf.* † in sodomia non

non oportet explicare circumstantiam sexus. Nec in bestialitate, genera animalium: quia tales differentiæ sunt materiales, & in genere entis, non formales, & in genere moris. Vnde satis est dicere: *Peccaui toties in sodomia, toties in bestialitate.* Sed Tannerus *in 2.2.tom.3.disputat.3.quæst.3 punct.6.num.* 149. ait, explicandam esse circumstantiam sexus. *p.6.t.7.res.2.& par.5.tr.14 resol. 56.§. Quæro primo.& p.7.cap.12.resolut.16.& resol.* 23. Aduerte item cum Filliucio, *tom.2.tract.30.cap. 7.num.* 131. probabile esse, quòd peccata contra naturam omnia sint eiusdem speciei specialissimæ. Sed probabilius, quòd solum conueniant in specie subalterna. *par.3. tr.4. resol.* 159 in fin. Item aduerte cum Dicastillo *de inst. lib. 1 disputat. 2. dub.* 19. *numero* 328. eum, qui copulam sodomiticam habuit cum virgine, non teneri explicare in confessione circumstantiam virginitatis; quia talis copula non habet specialem malitiam stupri, cum non violetur integritas virginis, & ideo in tali casu sufficit, vt pœnitens se accuset habuisse verbi gratia semel copulam sodomiticam cum fœmina. Et hanc opinionem etiam Trullench *in Decal. tom.2.lib.6.cap.1.dub.8.§.2.num.*3 admitti tanquam probabilem. *p. 7. tr. 12. resolut.* 16. Imo etiamsi diceret, se habuisse copulam sodomiticam, nec explicaret sexum, satis esset, vt dictum est. Vnde vir, qui præ verecundia non audet in confessione aperire se commisisse sodomiam cum vxore, potest probabiliter dicere, se ter, aut quater peccasse contra naturam, nihil aliud explicando. Ita Mazuchellus *tract. de cas. reser cap.22. difficul. 1. num.* 24. quam etiam tanquam probabilem admitti Machad. *de perfec. confes. tomo 1 lib.2.par. 3. tract. 19. dec. 5. num. 5.& seq.* ego tamen adhæreo opinioni Sanchez asserentis, eum teneri ad hanc circumstantiam aperiendam, & dicendum se habuisse copulam sodomiticam cum vxore. *par. 7. tr. 12. resol.* 22. Item qui se polluit, tangendo puerum, nondum doli capacem, vel verenda alicuius bestiæ, non tenetur secundum Caietanum in 2.2.*qu.* 154. *art.* 11. has circumstantias in Confessione explicare, quia hæ pollutiones inter se non differunt specie. Alij tamen tenent mutare speciem, & aperiendas in Confessione; & ab hac vt probabiliori; & tutiori in praxi id puto recedendum. *ibid.resol.*15.

Et sic aliqui dicunt in sodomia nõ explicandam circumstantiam sexus.

Nec in bestialitate genera animalium.

Nec si cum Virgine, circumstantia Virginitatis.

Nec si cum vxore circumstantia matrimonij.

In hoc tamen, contrarium est mihi probabilius.

Nec qui se polluit tangendo infantem vel bestiam.

Contrarium tamen tutius, & probabilius.

18 Deinde in Sodomia, ait Leone, *part. 1 recollect. 9.num.*216.& 218. explicandam esse cognationem in linea recta: quia putat, mutare speciem. Sed ego puto cum Florono, *par 2.casu 6. numero* 31. satis esse dicere: *Coiui cum consanguineo, vel cum affini.* Quia, cum in sodomia non misceatur caro, nec contrahatur affinitas, nec gradus, nec linea variat speciem. An verò explicanda sit circumstantia agentis, vel patientis, quære infra. *Circumstantia, quomodo, numero* 97.*parte 3 tract.4 resolut.* 101 *&* 159.§. *Ad secundum & parte 7. tractat.12. resolutio.*18.

Item in sodomia nõ oportere explicare gradum cognationis.

19 In copula verò naturali inter cognatos aliqui putant, non solùm explicandam esse lineam, sed etiam gradum. Et aliqui probabiliter addunt, incestum cum matre differre specie ab incestum cum sorore, filia, & cætera propter incomparabilem violationem pietatis; In qua sententia non satis esset dicere: *Coiui cum sanguinea in primo gradu*, sed explicandum esset *cum matre, sorore, &c.* Sed Hurtado, *disputatio. 9. de Sacrament. pœnit. diffic.* 40. probabiliter putat, esse eiusdem speciei incestum in eodem gradu, & linea, quamuis eo grauiorem, quo gradus est vicinior stipiti. Vnde in hac sententia sat's est dicere: *Rem habui cum consanguinea in linea recta,* &c. Addit Caietanus *in 2. 2.qu.* 154. *art 9.* etiam in diuersa linea non differre specie, quare satis est dicere: *Commisi incestum toties*, quod etiam si probabile illudque nouissimè docet Faustus *t. 1. lib. 4.qu. 95.par. 1.tr.7.res.31.p.3.tr.4.res.67.§.in resol.31.par. 4.tr. 4. res.*134. *& par. 5.t. 14.resolut.56.§. Quæro sexto. & par. 11.tract.7. resolut.*34. *& tr. 8. res.*63.

Quod etiam procedit in incestu naturali.

20 Mulier peccans cum Sacerdote Religioso committit sacrilegium, & tenetur explicare circumstantiam personæ, non quidem vtramque, nimirum

Mulier peccans cum Sacerdote Religioso satis est quod explicet circumstantiam Sacri Ordinis, aut professionis.

Quod etiam satis est in ipso agente.

Qui vterque satisfaceret explicando circumstantiam voti castitatis tantùm.

Teneretur autem ad hue mulier, etiam si ipse Sacerdos non pollueretur.

mirum Sacerdotij, & Religionis, sed illarum alteram, dicendo: *Peccaui cum Religioso*, vel, *cum Sacerdote*. Quod etiam procedit de ipso Sacerdote, qui satis est, quod explicet alterutrum. Et ratio est, quia vota solemnia castitatis, quę emittuntur in professione Religiosa, & in susceptione Sacrorum Ordinum, sunt eiusdem speciei. Ita Sanchez *de matrimon. tomo 2. libro 7. disputat. 27. numero* 27. contra Sotum *in 4. distinc. 18. question. 2. articulo* 4. Imò puto, votum solemne castitatis à voto simplici non differre specie, & consequenter prædictam mulierem, & Religiosum satisfacere, illum dicendo: *Concubini toties cum habente votum castitatis:* hæc verò, *Fregi votum castitatis*. Ita Villalobos *tom. 1. tractat. 9. difficult. 37. num.* 16. contra Palaum *in 4. distinc. 16. dub. 3. num. 31. par. 1. tr. 7. res. 3. & 4. & part. 3. tr. 4. res. 67. §. in resol. 4.*

21 Addit Llymas *p. 3. cap.* 8 §. 16. quòd, qui pollueretur tactibus impudicis personę Sacræ, aut Religiosæ, non teneretur explicare circumstantiam talis personæ, neque ipsa persona Sacra ad id teneretur, si non pollueretur ipsa. Quia persona sacra non violatur, nisi per propriam pollutionem. Sed ipse contrarium verum existimo. *p. 1. tract. 7. resol.* 53. Quamuis placet opinio cuiusdam viri docti apud ipsum, *ibid.* §. 1. quod polluens se cubando super hominem, sicut super mulierem satisfaciat dicendo: *Pollutus sum tangendo alterum impudicè. Ibid. resol.* 52.

Circumstantia verò Ordinis minorū nūquam venit explicanda.

Sicut & nouitiatus.

22 Mulierem habens cum Clerico in minoribus, non tenetur hanc circumstantiam explicare, quia circumstantia Ordinis minoris, nec variat speciem, nec aggrauat notabiliter peccatum fornicationis. Ita Llamas. *p. 3. cap.* 8. §. 14. Contra quem dicendum cum Megala *in prima p. l. 5. c. 11. num.* 7. fęminam, quæ concubuit cum Nouitio, aut virum Nouitiam cognoscentem, non teneri hanc circumstantiam explicare. *p. 1. t. 7. res.* 7.

In copula cum coniugata, quæ occidisset virum non oportet id explicare.

23 Copula cum coniugata, quæ occidit virum, vt nuberet cum tali amasio, secundum Henriquez *lib. 5. c. 6. num. 3. in gloss. litter. M.* explicari debet cum huiusmodi circumstantia: quia eo pacto, quo tale crimen est impedimentum matrimonij, est etiam constitutiuum speciale talis fornicationis in gradu peiori. Sed contrarium tenendum cum Lessio, *lib. 4. c. 3. dub. 6. num.* 45. impedimenta nimirum matrimonij, quæ imposita sunt in pœnam delicti, & non habent speciale motiuum virtutis, quale est, de quo agimus, non addere nouam malitiam fornicationi, in Confessione exprimendam *p. 3. tract. 4. resolut.* 140.

Sicut explicanda est disparitas cultus.

Quamuis etiam hoc multi probabiliter negant.

24 Contra verò, quid impedimentum disparitatis cultus, quod impositum est in honorem Christianismi, habet speciale motiuum Religionis, qui peccaret cum Iudæa, Turca, aut hæretica, teneretur hoc explicare in Confessione: nam tali concubitus secundum Lessium, *libr. 4. c. 3. dub. 6. num.* 43. reducitur ad sacrilegium. Sed nihilominus non damnarem contrarium facientes: quia multi cum Azorio, *p. 3. t. 3. c. 29. qu.* 3. docent, hanc circumstantiam non mutare speciem, sed tantum aggrauare speciem fornicationis, vnde, secluso scandalo, subuersionis periculo, Christianæ Religionis contemptum, & reseruatione Episcopali, satis est dicere: *Fornicatus sum toties, p. 3. tr. 4. resolut.* 138.

Virginem violentem deflorans, non tenetur explicare circunstātiam virginitatis.

Quod etiam procedit in raptu.

Vide magis amplam opinionem.

Et certè talis circunstantia non venit explicanda in delectatione morosa.

25 Deflorans virginem spontè consentientem non tenetur explicare circūstantiam virginitatis, quia hæc consentiente virgine non facit stuprum, quod etiam dic de raptu ipsa consentiente. *Vide supra num* 9. Imò aliqui viri docti apud Sancium *Select. disputat.* 29 *num.* 8. docent sufficere, quòd deflorans Virginem per vim, dicat, se cognouisse solutam per violentiam. Sed hanc sententiam ipse Sancius non admittit *par. 1. tract. 7. resolut. 11. §. Notandum.*

26 Ex dictis sequitur à fortiori, iuuenem, qui morosè delectaretur de virgine, absque tamen intentione faciendi illi violentiam, non teneri explicare circumstantiam virginitatis. Ita docet in specie Lessius *l. 2. c. 10. dub. 1. num.* 8. *ibid. § Secundò.*

27 Con-

27 Confessarium, qui rem habuit cum filia spirituali, ait Homobonus, *tr.1.tr.5.cap.12.qu.75* debere explicare in Confessione circumstantiam filiationis quia ratione vinculi constituit speciale sacrilegium. (Id quod eam docet Sancius, *select. disput. 11. num.12.* si Confessarius cubuerat cum filio confessionis. *p.1.tr.7.resol.56.*) Filliucius *t.1.tr.10.cap. 5. num. 187.* hoc verum putat de Confessario præsenti, qui actu illius Confessiones recipere, non de eo, qui aliàs recepit. *p.1.tr.7.res.12.* Sed Ochagauia *tr.2.de Confess. q.14.n.14.* docet, tunc teneri id exprimere, quando rem haberet cum pœnitente post Confessionem immediatè, quæ circumstantia ratione iniuriæ, quæ infertur Sacramento, mutat speciem: non teneri verò, si post diem, vel aliud longum tempus *part.4.tr. 5. resol. 34.* Et hanc sententiam ego teneo; quia Sacramentum pœnitentiæ non inducit propriè cognationem spiritualem. Et Confessarius dicitur Pater spiritualis metaphoricè, non propriè; sicut etiam *c. omnes 30. qu. 1.* de incestu metaphorico intelligitur. *p.1. tr. 7.resol. 12. & p. 7.tr.12.resol. 7.* Et stando in prima sententia, probabile esset, eam non procedere in pœnitente viro. *p.1.tr.7.resol.56.*

Confessarius rem habens cum pœnitente, non tenetur explicare circumstantiam filiationis spiritualis.

Nisi id fecisset statim post confessioné.

28 In delectatione morali, ait Lorca *in 1.2.10.2.disp.28.memb. 3.* explicanda esse obiecta, circa quæ versantur actus, quibus, quis delectatur. Sed de hoc vide *V. Delectatio morosa, num. 4.*

In delectatione morosa non est explicãda circumstantia obiecti.

29 Et hæc de circumstantia, *Quis, Quibus.* Adde, Bonacinam *de controvers. disputat. 2. quæst.4. punct.4. num. 2.* & alios docere, quod, si peccatum commodè explicari non posset absque manifestatione complicis in indiuiduo, manifestari debet, si nullum aliud malum immineat, quàm diffamatio apud confessionem. Sed contraria sententia Villalobos, *tom.1.tract.9. dub 38.num.3.* est probabilior. Nam, quod Confessarius sciat peccatum alterius, quale de illo nesciebat, non reputatur leuis infamia. Vnde putauit Sotus *in 4. distinct. 18. quæst. 2.art. 5. ad 4.* complicem non posse licitè manifestari, etiam in articulo mortis. Sed in hoc non habeo scrupulum. Quia puto, delictum alterius occultum manifestari posse vni, vel duobus amicis taciturnis, vnde multò magis confessario. *p 1.tr.7.resol.49.*

Denique complex in indiuiduo nõ est necessario explicandus etiam si peccatum absque illo bene non explicetur.

30 Qui habet votum castitatis, & si causa, vel aliquis idem votum habens peccaret, non tenetur hanc circumstantiam aperire, nec Religiosus inducens alium Religiosum ad violandum votum castitatis, violat castitatem, quando tamen in hoc casu non contrahitur malitia scandali, quia tunc teneretur confiteri; Tenetur qui habuit tactus, vel oscula cum muliere sine intentione accedendi ad illam, sed postea mutata intentione statutum illa copulatur, confiteri de tactibus, & osculis; Si verò committatur Sodomia cum masculo, vel fœmina, explicanda est circumstantia, cum talis specie distinguitur. Nec etiam tenentur Clerici, aut Religiosi si ludentes etiam cum prohibitione taxillis, vel [illegible]eis, & cum ipsis in magna quantitate fraudauerunt, nec peccant mortaliter blasphemandi, mentiendi, fallendi, & sic in similibus, cum talis circumstantia [ta]ntum prohibitionis non addat speciem sed satis est dicere, se in ludo proximum fraudatum fuisset, sed Diana hanc sententiam non audet approbare, sed cogitandum est, sic etiam confessarius in peccato mortali in confessione audiés diuersas personas vnum peccatum committit, nec pœnitens tenetur consuetudinem peccandi in confessione manifestare, tamen si à confessario interrogetur tenetur ille respondere hæc omnia. *p.9.tr.8.resol.66.*

Leges infra circa hãc materiam.

Vnum tantum peccatum committitur si plures in peccato in confessione audiuit.

31 Si quis verè, vel falsè laudauit de peccato verè commisso, vel non commisso, quamuis non adfuerit de tali peccato, de quo se laudat, gaudium, complacentia, vel delectatio morosa, sed sola vana iactantia, etiam fatendæ sunt circumstantiæ, quibus illud peccatum est effectum, & si iactantia est de solis peccatis mortalibus in genere satis est dicere toties peccaui, laudem quærendo de peccatis mortalibus, vnde si quis cum duobus fratribus, sufficit dicere, duo peccata nefaria se commisisse, *par.11.tr.7.resol.36.* idem dicendum est

Iactantia de peccatis commissis est cõfitenda.

Circumstantia legalitatis, vel cognationis non est explicanda.

est decem placētia diuersorum homicidiorū p.11.tr.8.res.64. sic etiā si Sodomia commissa est cum persona Cognata cognatione spirituali, vel legali non est explicanda circumstantia Congregationis. p.9.tr.9.resol.20. Quando est commissa fornicatio cum Matre, vel cum filia satis est dicere commisi fornicationes cum consanguinea in primo gradu in linea recta. ibid. resol.21.

Multiplicitas obiectorum est aperiēda.

32 Qui copulam habuit cum muliere mortua satis est dicere, se polluisse ibid. resol. 1. sic etiam qui cum Muliere Infideli satis est dicere fornicationem se commisisse, nec in Sodomia licet exprimere, se agentem, vel patientem fuisse, sed solùm Sodomiam commisisse. ibid. resol.3. p.11.tr.1. resol 11. & tr.3.resol.4. Peccata multiplicantur ratione multiplicitatis obiectorum, quæ multiplicitas est in confessione aperienda ibid. res. 11. sic Episcopus plures confirmans in peccato mortali vnū tātum peccatum successiuè committit, sicque administrās Eucharistiam in peccato vnum tantum peccatum committit. ibid resol. 18. Similiter Diaconus, & Subdiaconus cantando Epistolam, vel Euangelium in peccato venialiter tamen peccat, ibid. eadem resol.

Administrans sacramenta in peccato vnum tantum peccatum committit.

CIRCVMSTANTIA

Quid.

Sacerdos ministrans Sacramentū in mortali, non tenetur explicare Sacramentū, nec speciem, vel numerum peccatorum.

30 † SAcerdos ministrans Sacramentum in mortali (excepta Eucharistia, de qua Vide V. Communionis, num.75.) peccat mortaliter, & eo grauius, quo Sacramentum est excellentius. † Non tenetur tamen in Confessione Sacramentum exprimere, nec grauitatem, & numerum peccatorum, cum quibus ministrauit, quidquid contra sentiat Cruz part.2.quæst.4.dub. 3. concl. 3.p.1. tr.7.resol.59.& p.5.tr.14.resol.56.§. Quæro quintò.

Item ignorans mysterium fidei non tenetur explicare, quodnam illud.

31 Ignorans mysterium aliquod fidei, quod scire tenetur, non tenetur secundum Merollam, disput.1. cap. 2. diffi.3. num. 700. explicare in Confessione mysterium, quod ignorauit, quia, cum ignorantia huiusmodi sit peccaminosa, ratione periculi non asserendi tale mysterium, vel contra illud asserendi, &c. & hoc in quocumque mysterio sit peccatum eiusdem speciei, ignorantia diuersorum mysteriorum non est diuersæ speciei. At verò ignorantem præceptum Decalogi, quia ignorantia vincibilis diuersorum præceptorum, est diuersæ speciei peccatum, propter periculum committendi diuersa peccata contra diuersa præcepta, teneri explicare præceptum, quod ignorauit. p.3.tr.4.resol.165. §. Notandum.

Ignorans verò præceptum Decalogi, tenetur illud explicare.

In iactantia de mortali, non oportet explicare peccatum.

32 In iactantia de peccato mortali, si non sit cum complacentia, & approbatione efficaci, ac ratificante, non est explicanda species peccatorum, de quibus quis iactatur. Quia omnis iactantia de peccato mortali, est eiusdem speciei, quatenus peccata mortalia assumuntur, vt instrumenta ad gloriam comparandam. Vnde qui iactatus esset se percussisse Clericum, satis esset dicere: Iactatus sum de mortali. Ita Nauarrus. Sed contra sentit Sanchez Summa tom. 1. lib. 1. cap.13.num.13.p.3 .tr.4.resol.161.& p.4.tr 4.resol.44.

Nec iniurijs.

33 In iniurijs non est explicanda species illarum, sed est satis dicere: Toties proximum iniurijs affeci. Et hoc etiam si iniuria esset præ alijs notabiliter grauior. Quia omnis iniuriæ sunt eiusdem speciei. Ita Fagundez par. 2. lib. 3. capit. 5. num. 3. Quæ doctrina applicanda quoque est detractionibus, & iudicijs temerarijs. Nam quamuis diffamare aliquem dicendo falsum, differret specie à diffamatione dicendo verum occultum, vt docet Granado in 3.par. controuers.7. tractat. 9. disputat. 9. section. 3. numero 20. quia illud opponitur iustitiæ, hoc Charitati: conueniunt tamen in ratione formali, quæ est intentio auferendi alteri famam. Similiter in iudicijs temerarijs, quamuis alioqui diuersum physicè sit iudicium, quo qui temerè iudi-

Detractionibus, aut iudicijs temerarijs, speciem iniuriæ, vel infamiæ.

cat

cat Ioannem Clericum esse furem ab eo, quo eum, vel laicum iudicat Sodomitam, hæreticum, & cætera tamen hæc omnia iudicia sunt eiusdem speciei atomæ in genere moris contra eamdem iustitiam commutatiuam, prohibenti lædi alterius famam extrinsecè per iniurias aut detractiones, intrinsecè per iudicia temeraria. Ita Sancius *disputat. 5. num. 10. par. 1. tract. 7. resolut. 28. & 51. in fine, par. 3. tract. 4. resol. 67. §. In res, 28. & par. 5. tractat. 14. resol. 56. §. Quæro tertio. p. 11. tr. 7. resol. 34.*

34 Eadem quoque est ratio de conuicijs in Deum, vel Sanctos. Nam omnes sunt eiusdem speciei contra virtutem Religionis. Si verò blasphemiæ essent hæreticales, vel imprecatiuæ cum odio Dei, differrent specie ab alijs, & explicandæ forent in Confessione. Vide V. *Blasphemia, numero 3. par. 1. trac. 7. resol. 11.*

Aut in conuicijs in Deum vel Sanctos: qualitatem illarum.

35 Idem probabiliter docet Bonacina *de leg. disput. 3. quæstio. 4. punct. vlt. §. 1. numero. 10.* contra Suarez *de charitat. disputatio. 6. sect. 2. numer. 2.* de peccatis odij, esse nimirum eiusdem speciei, quamuis mala proximo volita sint diuersa puta circa vitam, famam, diuitias, &c. quatenus hæc omnia sunt volita sub vna ratione formali nocendi proximo, quæ odium constituit, non solum in specie, sed etiam in indiuiduo. Vnde in Confessione satis est dicere: *Toties proximum odio habui, p. 1. trac. 7. resol. 30. & par. 3. tract. 4. res. 67. §. In resol. 30.*

Aut in odio, speciem mali proximo voliti.

36 Hæreticus Apostata, qui nimirum in totum recidit à fide, non tenetur confiteri circumstantiam apostasiæ; quia non differt specie ab hæresi, sed secundum magis, & minus, quatenus illa recedit à fide in totum, hæc in partem. Ita Sanchez *summ. lib. 1. caput. 7. num. 17.* & recentiores Thomistæ contra Suarez *de fide disput. 16. sect. 5.* in fine. *parte 1. tractat. 7. resol. 34.*

Non tenetur Hæreticus explicare, an sit apostata, aut si Iudæus, Paganus, &c.

37 Ex quibus patet à fortiori, non esse explicandam speciem hæresis: quia omnes materialiter se habent ad speciem peccat. Ita Reginaldus *tom. 1. lib. 6. ca. 4. num. 114. p. 1. tr. 7. res. 46.*

Et multo minus hæresis qualitatem.

38 Nota hic cum Turriano *de pœnit. quæst. 9. artic. 2. disput. 29. dub. 2. ad argument. 5.* aliquos recentiores probabile existimare, quod qui fornicationem commisit, satisfaciat dicendo: *Commisi graue peccatum contra castitatem cum soluta*, non explicando fornicationem, quem explicandi modum ipse Turrianus non improbat. Sed vsus fidelium est in contrarium. *par. 3. tract. 4. resolut. 88.* Satisfaceret tamen, qui confiteretur oscula non explicando partem: nam omnia oscula etiam in pudendis sunt eiusdem speciei. *par. 3. tract. 4. resol. 225.* in fine.

An autem sufficiet fornicanti, dicere, se deliquisse contra castitatem.

CIRCUMSTANTIA UBI.

39 Furari in loco sacro est sacrilegium secundum Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 7.* etiam si res furtiua sit prophana. Et probatur verbis Ioannis Papæ (*Cod. quisquis 7. quæst. 9.*) *Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro.* Sed quamquam id verum sit, si res non sacra sit in Ecclesia, velut sub illius potestate, ratione custodiæ, mutui, pignoris, vel depositi, existimo tamen, quòd, si ad esset solùm per accidens, vt esse crumena ad latus diuitis orantis in Ecclesia, non esset sacrilegium: quia talis fur non facit Ecclesiæ specialem iniuriam; vnde hæc circumstantia non est necessario confitenda. Ita Zerola *pr. pœn. cap. 12. quæst. 17.* & alij *par. 1. trac. 7. res. 27.* Et quando furatur à Sacerdote, vel ab alio rem sacram a loco sacro tenetur eam differentiam, & vtraque circumstantiam aperire quando simul fuerint. *p. 8. tr. 7. res. 76.*

In furto explicandum est an sit rei sacræ.

Item, si cum sit rei prophanæ, commissum sit in Ecclesia, habente illam in custodia.

Secus, si casu reperiatur in illa.

40 Nota hic primò, non esse sacrilegium furari aliquid à Clerico, iure Eccle-

Digitized by Google

Sciso, hic furari rem Clerici nō esse sacrilegium.

Ecclesiastico possessum. Ita Pitigianus in 4. tom. 2. dist. 17. quæst. Unic. art. 5. in circumst. vbi. ibid. in fine.

Et furantem rem sacram de loco sacro satis esse, quod dicat se furatum esse rem sacram.

41 Nota secundo, furantem rem sacram de loco sacro satisfacere dicendo alterutrum, nimirum: *furatus sum rem sacram*, vel: *furatus sum de loco sacro*. Quia vtrumque est eiusdem speciei contra virtutem Religionis. Ita Fagund. *pr. 2. li. 4. c. 5. num. 21. p. 1. tr. 7. ref. 22. §. Vnde ex his.*

Non est Sacrilegium copula commissa in Oratorio priuato. In sacristia. In domibus Regularium. In campanilibus. In porta Ecclesiæ forinsecus. Sed tantùm in ipso corpore Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ.

42 Copula illicita in Oratorio alicuius domus, in sacristia, in cubiculis, refectorio, bibliotheca, & dormitorijs Regularium, vel in campanilibus Ecclesiæ adhærentibus, aut etiam in porta Ecclesiæ forinsecus, non est sacrilegium, vnde circumstantia talis loci non est necessario explicanda in confessione: quia per locum sacrum, qui per copulam, aut furtum (loquendo in sententia Suarez) violatur, intelligitur solum corpus ipsum Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ. Ita Azorius *par. 3. lib. 3. cap. 27. quæst. 13. part. 3. tr. 7. ref. 20. & par. 3. tr. 4. ref. 166.*

Nec si in ea habeantur tactus impudici, explicanda est circūstantia loci.

43 Cæterum, in Ecclesia, ait Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 3. cap. 7. numero 11.* non solum pollutionem, sed etiam tactus impudicos habere specialem malitiam in Confessione aperiendam. Non quidem ex aliquo præcepto Ecclesiastico: hoc enim non extat, nisi de seminis emissione: sed ex vi legis naturalis prohibentis, in Ecclesia fieri actus turpes, ob reuerentiam loci sacri. Fortasse autem non esse eandem rationem de turpi aspectu, vel leui verbo, si dicatur in transitu, & absque notabili mora, aut scandalo, ad arbitrium viri prudentis. Ego autem cum Homobono *par. 1. tr. 5. cap. 12. qu. 77.* idem dicendum puto de tactibus impudicis absque periculo pollutionis. Quia ex Vasquez *in par. 2. to. 1. qu. 72. ar. 6. disp. 98. num. 4.* & alijs, malitia sacrilegij, non consurgit ex iure naturali, sed solum ex lege Ecclesiastica quæ tunc solum sacra in Ecclesia prohibet fieri, & diuina officia recitari, quando in ea sanguis, vel semen effusus est *p. 1. tr. 7. ref. 25. & p. 2. tr. 17. ref. 23.* Sed frangere ieiunium silicet quatuor temporum non è duplex peccatum & quodcunque peccatum commissum in Ecclesia non mutant speciem contra pontium. *p. 11. tr. 7. ref. 34.*

Quod etiam probabile est de pollutione occulta.

44 Imò probabilem puto sententiam Vasquez *ibidem art. 7. disput. 98. cap. 3. num. 6.* nec pollutionem occultam in Ecclesia esse sacrilegium, quia effusio seminis in Ecclesia ideo est sacrilegium, quia Ecclesiam polluit, quod non facit occulta. Sed contrariam Suarez *de Relig. tom. 1 lib. 3. cap. 7. num. 4.* probabiliorem existimo: nam actus ille ex genere suo repugnat Ecclesiæ sanctitati; & hinc habet, quod Ecclesiam polluat. Et alioqui species peccati penderet ex futuro euentu. Si enim pollutio nesciatur, non erit sacrilegium, si fiat publica, erit, quod est absurdum. *par. 1. trac. 7. resol. 26. & p. 7. tr. 31. ref. 31. & par. 9. tract. 9. resolut. 5.*

Quamuis contrariū sit probabilius.

CIRCVMSTANTIA

Per Quæ.

Diuinator non tenetur explicare, num exercuerit chiromantiam, pyromantiam, hydromantiam, &c. Vel, an diuinauerit cum pacto dæmonis vel sine.

45 IN diuinationibus non est necesse exprimere aerem, terram, &c. per quæ quis diuinauit. Nec explicandum est, an cum pacto dæmonis, vt putat Sylu. *in 2. 2. quæst. 95. art. 3.* Quia hæ circumstantiæ non mutant speciem. Ita Reginald. *to. 1. lib. 6. c. 4. num. 114 p. 1. tr. 7. ref. 46. & 66.*

Nec frangens ieiunium, an fregerit comedendo bis, aut comedendo carnes.

46 Similiter in fractione ieiunij satis est dicere: *Totius ieiunium fregi*, non enim oportet explicare, num fractum sit per esum carnium, aut per duplicem comestionem. Nam vtraque fractio opponitur eidem virtuti temperantiæ secundum Granadum *in 3. par. controuer. 7. trac. 9. disput. 9. num. 22.* Sed quia Marchantius *trac. 5. cap. 3. dub. 2.* id negat, tu cogita. *part. 5. tract. 14. ref. 56. §. Quæro quarto.*

47 Do-

47 Doctores, qui tenent Religiosos, & Clericos constitutos in Sacris, ludos alearum vel taxillorum frequentantes, peccare mortaliter, consequenter docent, quod si aliquem in talibus ludis fraudauerint notabiliter, teneantur explicare circumstantiam ludi. At Megala, qui *in 1. part. lib. 5. cap. 14. num.* 8. contrarium tenet, tenet quoque, satis esse, quod dicant: *Fraudaui proximum in quantitate notabili*. Quæ opinio an sit probabilis alij iudicent. *par. 1. tract. 7. resol.* 21.

An verò Clericus fraudans aliquem in ludo prohibito, teneatur explicare, quod fraudauerit in ludo? Variè respondent DD. ex varijs principijs.

48 Qui alioqui non esset peccaturus, & ex confidentia Bullæ, aut Iubilæi peccat, non tenetur hanc circumstantiam exprimere: quia non mutat speciem. Ita Fagundez *pr. 2. lib. 3. c. 5. num. 8. p. 1. tr. 7. res.* 33.

49 † Huc reduci potest circumstantia effectus peccati, qui si ipse peccatum est, & per se sequitur ad causam peccaminosam, vtrumque explicandum est, vt si ex carnali desiderio pateretur quis pollutionem nocturnam præuisam, aut (& multò magis) intentam. †

Certè non est explicandum, an peccatū commissum sit ex confidentia Bullę vel Iubilæi.

50 Sed in hac re Sancius *select. disput.* 21. *numero* 17. docuit, nullam dari intra genus iniuriæ, quæ efficax sit ad pollutionem in somnis. De quo vide V. *Pollutio*.

Quando confitenda sit pollutio in sōnis præuisa?

51 Quando datur causa voluntaria commissioni, vel omissioni peccaminosæ, probabile est, omissionem ipsam, & commissionem, si non sunt amplius in potestate hominis, non esse distincta peccata in Confessione aperienda, sed effectus peccati præcedentis, vt tenet Vasquez *in part. 2. tom. 1. disputat. 94. cap. 3. num.* 16. Itaque Clericus, qui proiecisset Breuiarium, & qui venenum alicui propinasset, sufficeret se accusare de proiectione Breuiarij, & propinatione veneni. *par. 1. tr. 7. resol. 64. & par. 3. trac. 6. res.* 52. §. *Notandum*. Satis etiam esset explicare effectum secutum, vt homicidium omissionem Officij, nam proiectio Breuiarij, &c. non est distinctum peccatum. *par. 1. tr. 7. res.* 63.

Quando commissio, vel omissio per se sequitur ex aliqua causa probabile est satis esse explicare ipsā causā volūtatis. Sicut sufficit cōfiteri solam omissionem, vel commissionem.

52 Qui se supponit periculo peccandi, & mox peccat, non committit duo peccata, sed vnum. Nec tenetur explicare, quod se exposuerit periculo. Secus, si interdicere notabilis mora. Ita Sanchez *summ. to. 1. lib. 1. cap. 8. num.* 4. *par. 1. trac. 7. resolut.* 44.

Quid obijcit se periculo peccandi, & mox peccat, satis est confiteri peccatum.

53 Ignorantia vincibilis mysteriorum fidei, & aliorum quorum cognitio per se præcipitur, est peccatum distinctum ab eo, cuius periculo ignorans se exponit ver. grat. sentiendi aliquid contra fidem, &c. vnde seorsum explicanda in Confessione. Idem dic de ignorantia alicuius præcepti ex Decalogo. Nam quamuis, aliqui apud Sanchez *summ. tom. 1. libr. 1. cap.* 17. *numero* 9. doceant ignorantem præceptum non fornicandi, si propterea fornicaretur, non committere duo peccata vnum ignorantiæ, aliud fornicationis, sed vnum: aliqui tamen magis probant contrariam sententiam Curiel *par. 2. quæst. 76. artic. 2. dub. 2. §. 4.* Quod etiam procedit in ijs; quæ quilibet ex officio scire tenetur, quia ver. grat. est Confessarius, Iudex, &c. *par. 3. trac. 4. res. 141. § Quæres, & resol. 165. initio, & infra §. Et tandem, & par. 4. trac. 4. resolut.* 37.

Explicanda tamē est ignorantia vincibilis mysteriorum fidei.

Et præceptorum Decalogi, seorsim a transgressione orta ex tali ignorantia.

† Cæterum, omnes affirmant, ignorantiam vincibilem, occasione cuius committi potest aliquod peccatum, explicandam esse in Confessione, si peccatum non sequatur; ratione nimirum periculi, cui ignorans se exponit, & multo magis, si ignorantia sit affectata ad liberius viuendum, vt dicemus infra *numero* 102. Ideò enim supradicti auctores dicunt, sufficere quòd explicetur peccatum ignoranter commissum, quia in hoc explicatur ignorantia, quod non contingit, quando peccatum non sequitur: & ideò explicandum est peccatum in causa, seu ignorantia, per quam quis exponitur periculo peccandi. †

Idque multo magis, si transgressio, cuius periculo ignorans se exponit, non contingat.

54 Quod necessariò etiam faciendum est, si pluribus peccatis committendis quis per ignorantiam se exponit, quàm de facto committat. Nam tunc ignorantia mutat speciem. ver. gr. Cognoscit quis mulierem vincibiliter,

Digitized by Google

Aut contingat pauciora vel minora peccata, quàm stante ignorantia sequi potuissent.

ter, vel affectatè ignorans qualis illa sit, exponit se periculo adulterij, incestus, sacrilegij, &c. quia nimirum illa esse potest coniugata, consanguinea, religiosa, &c. quæ proindè omnia committit. Si autem scit non esse consanguineam, nec religiosam, sed dubitat an sit coniugata, idque scire nolit, committit tantùm adulterium &c. Ita Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c. 17. num. 23.* Vnde, si talis fœmina inueniatur soluta, non satis erit, dicere: *Fornicatus sum*, sed explicanda est ignorantia affectata, quæ talem periculo tot peccatorum exposuit. *par. 3. tr. 4. res. 141.* Sic etiam non est necesse confiteri si quis ignoranter occidit patrum credens occidere paulum Decal. *p. 11. tr. 8. res. 60.*

Quando explicanda sit occasio peccandi, & consuetudo, vide Ver. *Confessarius, à num. 35.*

CIRCVMSTANTIA

Quoties.

Ad numerum peccatorũ pertinet distinguere actus, obiecta, & præcepta.

55 † HAec circumstantia pertinet ad numerum peccatorum, quæ, quia quandoque multiplicantur ex multiplicatione actum, quandoque verò ex multiplicatione præceptorum eumdem actum prohibentium, vel etiã ex multitudine obiectorum eumdem actum terminantium, sub tribus capitibus hanc circumstantiam digeremus.

De numero actum.

Actus enim adæquati peccaminosi, distinctè quoad numerum explicandi sunt.

56 ACtus peccaminosi distincti, distinctè quoad numerum explicandi sunt, adhibita prius diligentia sufficiente. † Sed meretrix in postribulo inueterata non tenetur numerum peccatorum exprimere, sed satis est exprimere tempus, per quod in malo perseuerauit. Ita Canus *de pænit. par. 5. §. Collige*, & alij. Et probabile etiam putat Fagundez *pr. 2. lib. 3. cap. 4. numero 11.* quamuis benè aduertat, teneri saltem species peccatorum exprimere quantum potest, si nimirum rem habuit cum Clericis, cum coniugatis, vel propinquis, si Sodomiam commisit, &c. Idem dicendum est cum Fay. *in addit. ad 3. par. quæst. 9 art. 2. disputat. 2. conclus. 2.* in alijs malis statibus, satis est tempus malè consumptum aperire. *part. 3. tract. 4. resolut. 89.* Vnde homines rustici, qui cum indoctis Parochis indoctè confessi sunt, non sunt cogendi ad Confessiones reiteranda ex eo, quod numerum peccatorum non expresserint. Vide infra v. *Confessaris quoad examen. ibid.* in fine, *& par. 5. tr. 13. res. 84.* item in fine.

Nisi quod aliquando cum id non possit, sufficit explicare tẽpus in malo exercitio consumptum.

Vt contingit in meretrice inueterata in postribulo.
Et similibus.

Cæterum cubãs per noctem cum amasia, tenetur explicare numerum copularum.

57 Putat Zanard. *par. 1. c. 18.* eum, qui per noctem cum amasia dormiuit, satisfacere dicendo: *Dormiui per noctem cum amasia, & feci quod potui*, nec teneri numerum fornicationum exprimere, dummodo interruptionem mentis vel operis non habuerit. Sed fallitur; quia fornicationes sunt actus distincti, nec vna refertur ad aliam. *p. 3. tr. 4. res. 67. §. in res. 39*

Sed non oportet explicare, quod per noctem cubauerit.

58 Sed, an sufficiat numerum copularum explicare, an vero necesse etiam sit explicare, quod per noctem dormierit, Id explicandum esse, ait Vega *tom. 1. cap. 11. §. 26. num. 168.* Nam, si quis semel per totam noctem cum fœmina coiuisset, & reliquum tempus in alijs turpitudinis consumpsisset, non satis id explicaret dicendo, se habuisse copulam semel. Sed probabilis est contraria sententia Zerola *ca. 12. quæst. 15.* & aliorum quia hæc circumstantia est tantum aggrauans. *p. 1. tr ac. 7. resol 39. & par. 2. tr. 4. resol. 67. §. in resol. 39. & par. 5. tr. 14. resol. 10.* Imo Sanchez neque esse aggrauantem putat. *par. 5. res. cit.* in fine. Et quamuis Suarez in *3. par. tom. 4. disp. 22. sect. 2. num. 8 & 9.* existimet, actus, & oscula post actu m venereum esse nouum peccatum, quia ordinantur ad nouã copulam:

Num tactus, & oscula etiam post copulam non sunt noua peccata.

copulam; tamen contraria sententia practicatur, si tales tactus non fiant ad iterandam copulam, sed ad complementum copulæ præcedentes, etiam si sint exorbitantes. Ita tenet Henriquez *lib. 5. cap. 5. num. 5. & in glos. littera V.* & Sancius *disputat. 6. numero 2.* addit, id verum esse, etiam si dum homo detinet mulierem ad colloquendum, deosculandum, & congaudendum de copula præcedente, mulier ex conuentione discederet, & breui reuerteretur. *par. 1. tr. 7. res. 42. & par. 3. tr. 4. res. 67. §. in res. 42. & p. 4. tr. 4. res. 205.* in fine. *& p. 11. tr. 5. res. 4.* contrarium vero si ordinentur id copulam futuram Decast. *ibid. res. 42.*

Si fiant in gaudium copulæ præcedentis.

Etiam si sint exorbitantes.

Et secundum Sanc. etiam si sint Paulisper interrupti.

Explicanda est copula consumata ad extinquenda alia peccata tactus &c. Dicast. & alij. *p. 11 tr. 5. res. 48.*

Sunt verò distincta peccata, quando fiunt absque intentione copulæ mox sequenti.

59 Cœterum, si quis tactus impudicos, & oscula haberet, sed non in finem copulæ, & postea sequeretur copula; vtrumque teneretur in Confessione explicare: quia sunt distincta peccata. Ita Hurtado *de Sacrament. disput. 9. diffi. 6. p. 4. tr. 4. resol. 205.*

Pluries peierans, blasphemans, iniurians vnum sermone, vnum peccatum committit.

60 Qui continuato sermone ter peierarer, vel eamdem personam pluries iniuriaret, aut Deum blasphemaret, & cætera satis est, quod dicat: *Peierans*, aut: *Iniurians proximum, Blasphemans Deum semel*, & cætera nam illa repetitio, si fiat vnico actu absque interruptione, non est nisi vnum peccatum. Ita Zanardus *part. 2. precep. 1. cap. 10. tract. 7. resol. 51. & parte 3. tractat. 4. resolut.* 163. Qui in die ieiunij pluries comedit, vnum peccatum committit. Contra si si comedat carnes. Nisi in ieiunio ex voto. Vide ver. *Ieiunium, num. 5.*

61 Posito, quod ministrans Eucharistiam in mortali, peccet mortaliter (cuius tamen contrarium teneo) si quis vna vice multus communicat, vnum tantum peccatum committit; quia est vnius actus in genere moris; & satis est dicere: *Ministrans semel Eucharistia in mortali.* Ita Tannetus *in 2. 2. disp. 4. qu. 2. dub. 4. num. 56. p. 1. tr. 7. res. 41.*

Sicut Sacerdos, qui in mortali multos communicat.

62 Imo probabilis est sententia Rodriquez *summ. tr. 2. cap. 44. num. 3.* quod Sacerdos excipiens successiuè Confessiones multorum, sine notabili interruptione, non committat, nisi vnum peccatum: quia omnes illæ Confessiones audiuntur per vnum actum moraliter. Nec proinde teneri numerum Confessionum exprimere. *p. 1. tr. 7. res. 43. & p. 5. tr. 7. res. 7. §. Dixerunt.*

Aut multorum Confessione, excipit successiuè.

63 Ob eamdem rationem, prohibitus ludere aleis, vel taxillis, si per noctem successiuè ludat cum pluribus, vnum peccatum facit, nec tenetur confiteri numerum personarum. Ita Sancius *select. disp. 6 num. 1.* contra Palaum *to. 1. tr. 2. disp. 3. punct. 3. num. 7. p. 3 tr 4. res. 45.*

Et tandem prohibitus ludere, ludēs successiuè cū pluribus.

64 Actus malus internus interruptus est multiplex peccatum, siue interrumpatur per actum contrarium, siue per obliuionem, somnum, &c. Quia tales actus nullam habent continuationem, cum vnus ab alio non dependeat. Ita Vasquez *in 3. p. tom. 4. qu. 91. art. 1. dub. 5. num. 10.* Qui contrariam opinionem Cani *relect. de pœn. p. 5.* quod tunc sint multa peccata, cum interrumpuntur per actum contrarium, improbabilem censet. Sed non damnarem, qui illam sequi vellet: nam illam docet Salas *in p. 2. tom. 2. tr. 13. disp. 5. sec. 8. num. 85.* Homobonus *p. 1. tr. 5. c. 13. q 83.* & alij *p. 3. tr. 4. res. 95.*

Actus malus internus, non solum interrumpitur per actum contrarium; sed etiā per somnum &c.

Sed contrarium est probabile.

65 Igitur, quamuis ego sentiam cum Lessio *lib. 2. cap. 22. dub. 3. num. 11.* voluntariam retentionem rei alienæ discontinuari & interumpi primo, si obligatus restituere fiat impotens, secundo per actum contrarium, tertio per somnum. & inconsiderationem, vel obliuionem, quarto si creditor exigit, & ipse non restituit, vel videt illum egere, & non soluit. Probabiliter, tamen docuit Aragon *in 2. 2. quæst. 62. art. 8.* retinentem rem alienam per annum, vel plus vnum tantùm peccatum committere, etiam si pluries occasio restituendi oblata fuerit, aut pluries propositum de non restituendi renouatum sit dummodo nunquam propositum de nouo confirmauerit, & efficaciter reuocauerit, aut determinans restituere, postea data opportunitate non restituat. *part. 2. tr. 6.*

Vnde probabile est, retinentem rem alienam per annum vnū peccatum cōmittere.

Et non teneri explicare durationem.

*resol.*25.*& par.*1 *tract.*7.*resolut.*58. initio. Et quamuis non longior sit retentio, eo grauius sit peccatum, in nostra tamen sententia non oportebit explicare moram voluntariæ retentionis *p.*1.*tr.*7.*res.*58. §. *Hoc supposito*. Ita non tenetur pænitens explicare occasionem in peccandi per se loquendo potest si vellet, sed interrogetur si confessario tenetur, vt ille satisfaceat Vasq. & alij. *parte* 11. *tr.* 7.*res.* 37. nec complice explicare vt rede confiteatur peccatum veniale Card. delugo & alij *p.*11.*tr.*4.*res.*41.

Quod etiam procedit in interruptione per actus contrarios si adest memoria actuum interruptorũ: Si verò non adest explicanda est morosa. Quod sufficit etiam, si adhibita diligentia posset numerum exactè declarare.

66 Adde, quod etiam in casu, quo quis per actus contrarios interrupisset voluntatem prauam, v. gr. non restituendi, & posset explicare numerum cogitationum, & peccatorum, non teneretur explicare moram. Ita Vasquez *in* 3. *p.* *tom.*4.*q.*91 *art.*1.*dub.* 3. *num.* 36. Si vero non posset aliter numerum interruptarum cogitatioum & voluntatem exprimere tunc necessario explicare deberet moram. Imo nec ad aliud quis tenetur etiam in peccatis externis, vt dictum est *num.*56. Nam quamuis in rigore metaphysico actus interrupti, & retractati sint plura peccata; in explicando tamen numero peccatorum non est seruandus rigor metaphisicus, sed sufficit, quod constet Confessario de statu pœnitentis, qui sufficienter illi aperitur, si dicat, se retinuisse rem alienam, vel diuinum Officium omisisse per annum, etiam si voluntas non restituendi & non recitandi pluries mutata fuerit Alioqui molestum esset, maiorem obligationem imponere. Ita Granado *in* 3.*p.com.*7.*tr.* 9. *disp.* 10. *num.* 8.*p.* 1.*tr.* 7. *res.* 39. *& p.* 5.*tr.* 4.*res.* 55.

Quando explicatur in confessione numerus dubius, addi debet (plus vel minus.)

67 Quando numerus peccatorum non venit in mentem exactè, solet pœnitens exprimere numerum verisimilem, addendo, *plus vel minus*, quibus verbis satisfacit pro aliquibus, quæ vltra numerum confessum postea venirent in mentem. Et quidem Sancius *select. disput.* 2. *num.*13. putat per illud *plus minusue* significari duo, vel tria citra, vel vltra numerum explicatum, vnde, qui confessus decem plus minusque, recordaretur, se deliquisse terdecies, non teneretur hæc tria confiteri. Secus vero, si plura. Sed placet opinio Fagundez *p.*2.*lib.*3.*c.*5.*num.* 9. quod verba illa, *plus minusve* extendantur pro numeri, cui adduntur, magnitudine, quod est arbitrio prudentis relinquendum. Vnde Nauarrus *in cap.Consideret, de pænitentia distinct.* 5.*num.* 42. docuit in numero centum peccatorum. *plus, vel minus*, extendi ad decem. (Et Hurtadus *de Sacram. disp.*9.*diff.* 5. in numero decenario, ad quatuor.*p.* 4. *tr.* 4. *res.* 204.) Extat tamen opinio singularis Viualdi *tit.*7. §. *Sed dixi*, *num.* 3. quod, qui confiteretur decies se peccasse verbi gratia in fornicatione, & diceret suam culpam omnium aliorum, quæ Deus scit illum commisisse, posito quod debitum examen præmiserit, non teneretur postea iterum confiterri, etiam si recordaretur, se idem peccatum vigesies commisisse. Sed hæc opinio non placet. *p.* 3.*tr.*4.*res.*94.*parte* 11. *tr.*6.*res.*57 *per totam.*

Quæ verba satisfaciunt in casu, quo plura, vel pauciora reperirentur commissa iuxta proportionem ad numerum confessum.

Secùs, si duplò pauciora.

Sed non sit subuenfant duplò plura.

68 Contra vero, si confessus vigesies, inueniat postea se decies, illud peccatum commisisse, placet opinio Bonacinæ *de Sacram.disp.*5.*qu.*5.*sect.*2. *punct.*3. *num.*2. contra Yribaroem *dist.*17. *disp.* 57. *sec.*8. *tom.* 5. quod non teneatur talem numerum retractare. Nam & id pænitens fecerat bona fide, & Confessio est integra, cum in numero maiori contineatur minor. Quod vero Confessarius deceptus sit, id fuit in præiudicium ipsius pænitentis, quo propterea maiorem, quàm meruisset, pœnitentiam reportauit.*p.*2.*t.*17.*resol.*25.

De numero obiectorum.

Vnus actus malueie respiciens plura obiecta totalia est multiplex peccatum, cum numero obiectorum aperiendum.

69 RAtione plurium obiectorum possunt esse in eodem actu plures malitiæ numero distinctæ. Vnde in Confessione explicari debebt. Ita Vasquez *in* 3. *p. tom.* 4. *qu.* 91. *art.* 10. *dub.*4. *num.* 8. & Bonacina *de Sacram. disp.* 5.*q.*5.*sect.* 2 *pun.*2. §. 3. *diff.* 3. *num.* 16. Qui probat primo nam numerus obiectorum pertinet substantialiter ad indiuiduationem actus, qui explicari debet

debet in indiuiduo. Probant alij secundò, quia, cum obiecta adæquatè distincta, sint obiecta totalia, quodlibet ex se aptum est vnum peccatum constituere, & cum plura sint, plura proinde constituunt. Et hæc sententia hodie practicatur. Sed Suarez *in 3.p.to.4.disput.22.sect.5.num.55.* & alij tenent, plura numero obiecta concurrere vt vnum moraliter, & vnum numero peccatum constituere. Esse tamen distinctæ explicanda, quia peccatum aggrauant. Sed rectè notat Vasquez, quòd, posita doctrina Suarez numerus obiectorum non sit necessario confitendus. *p.1.t.7.res.17.& 10.& p.3.t.4.res.164.p.9.tr.9.res.55.* Quidquid aliqui contradicant.

70 Itaque in nostra sententia, si quis vnico voluntatis actu statuisset non ieiunare totam Quadragesimam, tot peccata committeret, quot sunt ieiunia Quadragesimæ. Idem dic de eo, qui statueret Missam, aut diuinum Officium per annum omittere, aut haberet voluntatem occidendi multos homines, aut cubandi dum multis mulieribus, &c. *p.3.tr 4 res.164.* §. *Secundò infertur.* Sed contrarium tenendum est Vitriul. & alij. *p.11 tr.7.res.14.* Vnde determinans non ieiunare totam Quadragesimam, committit 40. peccata. Sicut, qui per totidem dies voluisset omittere Officium, & qui haberet voluntatem mactandi plures homines. Et malediceret simul Deum, B. Virginem, & D. Petrum.

71 Item maledicens, vno sermone Deum, B. Virginem, & D. Petrum, tria peccata committit. Sed quid, si malediceret Deum, & duo decem Apostolos, vel imprecaretur mortem Paulo: & toti eius familiæ? Respondet Henriq. *lib.5.ca.8.num.4.* vnum tantum peccatum committere, Fagundez *p.2.lib.1.c.5. num.* 10. autem, duo: quia familia in iure pro vna persona reputatur, sicut grex ouium, & bibliotheca. quòd etiam dici potest de Apostolatu. At verò Vasq. *in 3. p. t.4. l. 91.ar.1. dub.4. num.* 10. & alij auctores nostræ sententiæ dicunt, in primo casu committi tredecim peccata, in alijs, quot personas continet familia, & insuper vnum. Vbi nota cum Vasq. quod furari plures oues vnius domini, est vnum peccatum plurium dominorum pro indiuiso, etiam vnum: plurium verò pro diuiso diuersa *p. 3. tr. 4. res. 164.* §. *Secundo infertur, &* §. *Tert. infertur.* At si maledicat Deũ, & Apostolos. Committit tredecim peccata.

72 Præterea, lædens vno verbo famam plurium personarum, plura peccata committit, sicut qui vno ictu multos occidit, multa homicidia facit, & si sunt Clerici, multas excommunicationes & irregularitatis incurrit. Secus si pluries eumdem Clericum percuteret. Ita Nauarrus *cap. 6. num.* 18. & alij. *Ibidem* §. *Quartò infertur, &* §. *Notandum est.* Sed Suarez *de censur. disput. 5. sect. 3. nu.* 8. probabilius putat, percutientem vno ictu tres Clericos, tres excommunicationes incurrere, propter tres iniurias, quæ consurgunt Ecclesiæ. *p.5.tr.9.res.59 & p.11.tr.5 res.44.* vbi multa curiosa reperies, *& tr. 3.res.3. & tr.7.res.34.* Rursus, lædens vno verbo famam multorum, aut multos vnico ictu occidens, cõmittit multa peccata. Sicut qui delectatur de multis peccatis.

73 Rursus, si quis sibi complaceat, seu morosè delectetur triplici actu nefando commisso tria peccata distincta committit in Confessione aperienda. Ita Molfes. *Sum tom.1 tr 8 c.7.num.19.p.3.cit.* §. *Primò, quod qui.*

74 Insuper recogitans in pollutione tres coniugatas simul, tria peccata committit. Ita Henriq. *lib.5.c.8.num.8.ibid.* §. *Quinto infertur.* Aut in pollutione recogitaret plures personas.

75 Inducens item vno verbo tres ad peccandum, tria peccata committit. Ita Sanchez *Sum.tom.1.li.1.ca.6.num.8. ibidem.* § *Sextò infertur, & resol.* 114. §. *Sed difficultas.* Vel vno verbo multos prouocaret ad malum.

76 † In quibus omnibus casibus Suarez tenet vnum peccatum committi. Vnde in hac sententia, & posita etiam nostra, quòd circumstantia tantum aggrauans non sit necessariò confitenda, numerus obiectum non esset necessariò explicandus. In quib. omnib. casibus Suar. ait cõmitti vnum peccatum.

77 Sic etiam, qui existens in peccato, vnica verborum prolatione, aut ablutione plures baptizat, aut vna absolutione plures absoluit, vnum tantum committit peccatum, quia licet sint plura Sacramenta, ministrantur tamen per modum vnius. Ita Tannerus *in 1.2.disputat.4.qu.2.dub.4.num.56.p.1.t.7. res.41 & p.5.tr.3. res.27.* Quod si esset verum, non esset necessario confitẽdus numerus obiectorum. Qui plures simul baptizat, semel peccat.

78 Similiter, qui simul rogatus de pluribus rebus, & articulis sub iuramento, in omnibus mentiretur, vnum tantum committeret periurium, nec teneretur numerum explicare. Ita Henriquez *lib.5. cap. 5. num. 6. in gloss. lit. F. p.1.tr.7.res.40.* Sicut qui mentitur circa plura interrogata sub vno iuramento.

probabile autem est ignorantem plures articulos fidei, committere vnum peccatum.
Sicut omittens plures Horas canonicas eiusdem diei.

79 Qui plures articulos fidei vincibiliter ignorat, secundum Marullum, *disp.* 1. *c.* 2. *dis.* 3. *num.* 700. plura peccata committit. Sed probabilis est sententia Suar. *de fide disp.* 15. *sect.* 1. *num.* 7. quod committat vnicum, sit vnum tantùm peccatum committit, qui plures Horas recitare omittit eodem die. Vnde, sicut quis non tenetur numerum Horarum omissarum confiteri, ita nec numerum articulorum ignoratorum. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 165. §. *Sed difficultas.*

De numero præceptorum.

Peccatũ contra plura præcepta quandoq; est multiplex, quandoque vnum.
Et sic duo peccata committit coniugata rem habens cum coniugato.
Et religiosus rem habens cum Moniali.
Vnũ verò, qui omitteret sacrum in die duplicis Festiuitatis concurrentis.
Vel ieiunium in die quo obligaretur ratione vigiliæ, & quatuor temporum.
Item qui furaretur rem sacram de loco sacro.
Sed quid, si Medicus daret licentiam sine causa edendi carnes in die Veneris concurrente Vigilia?

80 PRæcepta plura, tunc constituunt actum multipliciter peccaminosum, quando respiciunt diuersam virtutem. Vnde ratione diuersorum præceptorum actus non contrahit malitias eiusdem speciei, sed diuersæ. Nisi eadẽ virtus pluries per eumdem actum violaretur respectu diuersorum. †

81 Quo pacto coniugatus rem habens cum coniugata, committit duplex adulterium, vnum contra propriam vxorem, aliud contra virum adulteræ. Et similiter Religiosus rem habens cum Moniali, committit duplex sacrilegium. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 164. §. *Et tandem septimo.*

82 Ob contrariam verò rationem, qui omitteret Sacrum in die Dominico, in quo incidisset aliud festum de præcepto; Et qui ieiunare omitteret in Vigilia incidente in Quadragesima, vnum peccatum committeret: quia hæc præcepta respiciunt eandem virtutem, illa Religionis, hæc Temperantiæ. Ita Vasquez *in* 3. *p. tom.* 4. *qu.* 91. *art.* 1. *dub.* 4. *num.* 9. contra Nauarrum *Man. c.* 11. *num.* 4. *p.* 1. *to.* 7 *res.* 22. † Et hoc secundum etiam *to.* 9. *res.* 16. Secus, quis etiam teneretur ex voto, *ibid.* Vide V. *Ieiunium num.* 11.

84 Similiter, qui furaretur rem sacram de loco sacro, vnum sacrilegium cõmitteret, nec teneretur vtrumque explicare in Confessione, sed tantum alterutrum. Ita Fagundez *p.* 2. *lib.* 4. *c.* 5. *num.* 21. *p.* 1. *t.* 7. *res.* 22. in fine.

85 Rursus Medicus, qui absque causa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingente in die Veneris, secundum Sancium *select. disput.* 41. *num.* 16. committeret duo peccata in Confessione explicanda: quoniam & comeduntur carnes in die Veneris, & frangitur ieiunium. Sed Montesinus *in par.* 2. *tom* 2. *quæst.* 73. *art.* 2. *quæst.* 4. *num.* 47. docuit, vnum esse peccatum, & & circumstantiam ieiunij solùm aggrauare. Quæ sententia si vera est, secundum nostram doctrinam satisfaciet dicendo: *De licentiam edendi carne in dies prohibito sine causa*, *p.* 1. *tract.* 7. *resol.* 60.

Omittens officium ad quod teneretur titulo beneficij, & ordinis, vnum peccatum committeret.

86 Qui tenetur ad Officium ratione beneficij, & Ordinis Sacri non tenetur explicare in Confessione hunc duplicem titulum obligationis, si illud omittit: quia vterque respicit virtutem Religionis. Homobonus *p.* 1. *tr.* 4. §. 3. *quæst.* 45. contra Fagundez *p.* 1. *lib.* 4. *c.* 5. *num.* 35. *p.* 1 *tract.* 12. *res.* 22.

Sicut etiam Religiosus non obediens Prælato iubenti sub merito obedientiæ.

87 Quando Religiosus non obedit Prælato præcipienti aliquid sub obedientia, non peccat dupliciter, contra Religionem, & Obedientiam, vt docet Villalobos, *tom.* 1. *tract.* 9. *dub.* 36. *num.* 14. Nam ideo peccatum mortale committitur contra obedientiam, quia per obedientia præcipitur aliquid, quod ratione voti fit materia Religionis. Et sic vnum tantum peccatum. *Ita Perez in Reg. D. Bened. c.* 5. *n.* 23. & alij *p.* 1. *t.* 7. *res.* 16. & *p.* 3. *t.* 4. *res.* 67. §. *in res.* 16.

Vel alius quicunque non ad quod pluriquid ad quod pluribus iuramentis, scripturis, &c. est obligatus.
Vnum item peccatũ committit, qui in Quadragesima facit Confessionem inualidam.

88 Qui rogatus de re aliqua, pluries iurat, & postea mentitur, vel ad aliquid faciendum pluribus iuramentis, & scripturis publicis obligatus, non obseruat, vnum committit peccatum, & satisfacit, si dicat: *Violans iuramentum* & c. & *non complens quandam obligationem*. Idem etiam dic, si pluries quis vouisset aliquid facere, & non fecisset. Ita Henriquez *lib.* 2. *c.* 5. *num.* 6. *p.* 1. *t.* 7. *res.* 40. & *p.* 3. *t.* 4. *res.* 99.

89 Qui in Quadragesima facit Confessionem inualidam, peccat contra præceptum diuinum de integritate Confessionis, & contra præceptum Ecclesia-

clesiasticum annualis Confessionis: non tamen committi duo peccata, sed vnum, quia præceptum Ecclesiæ subordinatur diuino. Ita Fagundez *pr. 2. lib. 3. cap. 4. num. 8. p. 3. t. 4. r. 25. §. Ex his.*

90 Item, qui sumit Eucharistiam in peccato mortali sine præuia Confessione, quamuis probabiliter videatur committere duo peccata, vnum impœnitentiæ, contra præceptum confitendi ante Communionem, & aliud sacrilegij, contra dignam susceptionem Eucharistiæ, probabilius tamen est committere tantū vnum contra dignam susceptionem Sacramenti: Nam præceptum Confessionis præuiæ ordinatur in hunc finem; & vbi vnum est propter aliud, ibi est tantum vnum. Ita Fay. *in Addit. ad 3. part. q. 4. art. 3. disput. vn. concl. 2. ibid.* initio. *& par. 2. t. 14. resolut. 24. §. Nota etiam.* Ob eamdem rationem, Sacerdos indignè celebrans non committit tria peccata, indignè consecrando, offerendo, & communicando: quia oblatio, & consecratio sunt propter Communionem, Ita Azorius *p. 1. lib. 10. capit. 31. qu. 11. part. 2. t. 14 resolut. 24.*

An communicat in peccato absque Confessione.

Item Sacerdos, qui indignè offert. Consecrat. Et communicat.

91 Item Sacerdos, celebrans cum excommunicatione maiori, non committit duo peccata, scilicet ratione peccati mortalis, & censuræ; quia vtrumque prohibet Communionem intuitu eiusdem virtutis, nimirum Religionis. Religionem enim respicit lex diuina dum prohibet communicare in peccato, & Religionem Ecclesiasticam, dum prohibet communicare cum excommunicatione. Itaque non oportet vtrumque in Confessione aperire. Ita Vasq. in *3. par. tom. 2 disput. 106. c. 1. num. 6.* contra Molfesium *to. 1. tr. 3. c. 8. num. 88. p. 1. t. 14. res. 22. & p. 5. t. 13. res. 62.*

Vel celebrat cum peccato mortali, & excommunicatione annexa.

92 Qui vexatur magna, & notabili tentatione carnis, tenetur orare, & Dei auxilium petere. At si succumbit, non peccat dupliciter, nec tenetur explicare circumstantiam orationis omissæ. Vide v. *Orare, num. 3.*

Et tentationi cuius non obstat cum amis orationis.

CIRCVMSTANTIA

Cur.

93 † Circumstantia finis mali, habentis diuersam malitiam ab obiecto actus, explicari debet in confessione, quia addit actui nouam malitiam. † Itaque, qui furatur propter fornicandum; non solùm tenetur confiteri furtum, sed etiam circumstantiam praui finis. Cæterum non oportet, quòd circumstantia finis explicetur vt finis, sed explicari potest vt distinctum peccatum; vnde in casu proposito sufficit dicere: *Furatus sum*, & mox: *Habui intentionem fornicandi*, absq; eo, quod explicetur ordo vnius ad aliud. Quia in tali ordine non est maior malitia, quàm sit in furto, & fornicatione seorsum: Ita Angelus v. *Interrogatio*, §. 6. contra Syluestrum *2. Confessio. 1. qu. 10 p. 1 tr. 7. resolut. 23.* Adde cum Coninch. *de Sacrament. disp. 7. numero 24* quod si finis continet malitiam solùm venialem, nec est necessario aperienda, vt si quis confiteretur propter inanem gloriam, &c. *ibidem §. Notandum est.*

Qui furatur ob fornicandum, est fur, & fornicarius. Et ideo vtrumque confiteri tenetur.

Sed non cum ordine inter se.

Circumstantia finis venialiter mali non est necessario aperienda.

94 Quòd si finis nullam habet malitiam, præter malitiam obiecti, nullo pacto est explicandus. Et sic qui omitteret Sacrum propter studium, satisfaceret dicendo: *Omissi Sacrum:* Quia studium non habet aliam malitiam ab ipsa omissione. Ita Valqu. *in par. 2. disp. 93. c. 3.* contra Zumel *in p. 3. quæst. 71. art. 5 disp. 4. ibidem §. Nota secundo, & res. 62.*

Et multo minus, si nullā habet malitiā

Quomodo.

Modus item peccādi non est explicandus si nō adijt malitiam.

95 MOdus explicandus est in Confessione, quando continet peculiarem malitiam, & deformitatem.†

Et sic in copula non oportet explicare, an sedendo, stando, &c.

96 Vnde non est explicandus modus in copula, puta, si stando, sedendo &c. quis fornicasset, quia hic modus est accidentalis, & non addit nouam malitiam dum seruatur vas legitimum, & abest periculum seminis effundendi; Quod etiam dicemus de coniugatis. *v. Cupula.*

Neque si adhibeatur modi nimis turpes, & extraordinarij.

97 Rursus non tenetur fornicarius explicare, si in fornicando vtatur modis nimis, & extraordinariè impudicis, nisi speciem mutet, vt si ver. gr. inciperet actum sodomiticum, & postea consummaret in vase naturali. Sed Faber *de pœnitent. in 4. dist. 17. quæst. vn. disput. 24. ca. 2. num.* 34. tenet explicandum esse, etiam si speciem non mutent. *p. 5. tom. 14. ref. 56. § Quæro octauo.* Item qui se polluit cubans super hominem, vel mulierem, satis est, quod dicat: *Tactu alterius me pollui.* Ita quidam apud Elamas, *p. 3. ca.* 8. §. 1. contra ipsum. *p. 1. tr. 7. ref. 52.*

At in sodomia explicandumne est, quod quis agens fuerit, vel patiens.

98 In sodomia, ait Leone, *p. 1. recollect. 9. num.* 216. & 218. non esse necessarium explicare, an quis agens fuerit, vel patiens: quia hæc peccata sunt eiusdem specie, quamuis illud agentis sit grauius, & maiori supplicio dignum. Quam opinionem non audet reprobare Baucius, *prax. Confess. fol. 334. num.* 45. eamque viris doctis placuisse testatur. Itaque, qui haberet verecundiam confitendi se fuisse patientem, dicere posset. *Exercui toties actum Sodomiticum*; *p. 3. tr. 4. ref. 159. & p. 5 t. 14. ref. 56. §. Quæro secundò, & p. 7. t. 10. ref. 8. p. 11. tr. 1. ref. 11. & tr. 3. ref. 4.*

Multi negant.

Explicari eam debet circumstantia scandali distinguēdo intentionem, numerum personarum. & speciem peccatorū. Quod quidem peccatum non cōmittunt omnes peccantes coram alijs.

98 Explicandum item est, an quis peccauerit coram alijs; vnde illi scandalum passi sint, & tunc aperiendus est numerus personarum, & species peccatorum, ad quæ alij inducti sunt. Explicandum item est, an alterius ruina si formaliter volita: an verò solùm interpretatiuè, & in causa. Ita Mendoza in 2. 2. *disput. 17. sect. 8. §. 61. p. 3. t. 4. ref. 114. §. Sed difficultas, & p. 5. tr. 7. ref. 2. &* 3. §. *Notandum. & p. 11. tr. 5. ref. 49.*

Nam quandoque excusantur.

99 Excusantur autem aliqui à distincto peccando scandali, coram alijs peccando; vel, quia videntes ita sunt in bono stabiles, vt nullo modo censeantur scandalum pati, vel; quia ita sunt deperditi, vt aliorum peccatum nihil illos immutet. Ita Salas *in p. 2. tom. 1. tractat. 7. disputat. 3. sect. 4. numero* 84. Addit Sancius *select. disput. 46. num* 11. excusari vlterius, vel quia ipsi peccantes tam praui sunt, vt ab illis de præstando exemplo nihil curetur, vel, quia videntes ita sunt ad peccandum faciles, vt non dicantur moraliter inducti à malo aliorum exemplo. *p 5. to. 3. r. 3.*

Vir autem cum fœmina peccans à se inuitata satis est, quod confiteatur fornicationem
Ad fœmina id explicare teneretur.
Sicut, & vir, qui quasi violenter alliceret.

100 Cæterum, qui peccauit cum fœmina illam inuitans, quamuis peccatum scandali committat, non tamen tenetur explicare se illam inuitasse: quia dicendo, *Fornicatus sum*, satis intelligitur fœminam sollicitasse: quia communiter ita contingit. Secus verò, si fæmina sollicitasset virum, teneretur id explicare: quia communiter non contingit. Teneretur etiam explicare, vir, si extraordinarijs precibus æquiualentibus violentiæ morali fœminam induxisset. Ita Salas *in p. 2. tr. 13. disput. 5. sect. 15. num.* 133. contra Lorcam *in 2. 2. qu. 43. art. 8. sect. 3. disp. 56. num 6. p. 3 tr. 4 r. 114. & p. 5. tr. 13. r. 5*

Notabilis doctrina.

101 Nota hic celebrem doctrinam Vasquez apud Meratium *tom. 3. in D. Thom. disputat. 27. sec. 4. numer.* 8. quod suadere alteri, vt committat secum peccatum, quod ex sua natura non nisi à duobus, committi potest, non est peccatum distinctum ab eo, ad quod inuitat, ac proinde seorsim explicandum. Quam sententiam ipse Meratius putat probabilé. *p. 5. cit. § Nō desina.*

102 Ex-

102 Explicanda item est circumstantia ignorantiæ inuincibilis in ordine ad censuras; quia ab illis excusat; sicut etiam excusat à transgressione præcepti humani, vt videre est V. *Ignorantia*. In ordine tamen ad culpam non est necessarium. Ita Suarez *tomo 4. disputat.* 22. *sec.* 4. *num.* 14. contra Adrianum *in 4. trac. de confess. quæst. 4 in 2. par. tom.* 8. *resolut.* 141. Ignorantia autem affectata, si non affectatur ad liberius viuendum, aliquando etiam minuit culpam: si verò affectetur ad liberius viuendum, secundum Palaum, *tomo 1. trac. 2. disput. 1. punct. 16. num.* 3. constituit specialem malitiam aduersus voluntatem seruiendi Deo. Sed secundum Sanchez. *Summ. tom. 1. lib. 1. cap.* 17. in fine, aggrauat solùm notabiliter in eadem specie; vnde in nostra sententia non esset necessario explicanda. *par. 4. tr. 4. resol.* 35. §. *Nota etiam.* ¶ Hoc autem non procedit, quando ex tali ignorantia imminet periculum committendi plura peccata, quàm de facto committit: nam tunc est necessario explicandà, in quemcumque finem affectetur, iuxtà dicta superius *nu.* 54. Vide etiam *v. Ignorantia num*...

Ignorantia non est necessario explicanda.
Nisi in ordine ad censuras, à quibus liberat.
Sed quid, si est affectata?
Discordia sententia.
Certè si imminent ex illa plura peccatà quam de facto committantur explicari necessariò debet.

103 An verò explicandum sit, si quis peccatum commisit, dubius, an fuerit mortale, vel veniale, vel cum conscientia erronea, existimans illud esse mortale, cum fuerit veniale. Vide *v. Conscientia num.* 4. & 8. non est necesse explicare. Docet Card. de lugo *p.* 11. *tr.* 8. *res.* 60.

Quid de dubio, & conscientia erronea?

104 Non est explicandum in Confessione, an in actu venereo quis gestauerit Reliquias, vel Agnum benedictum, quia non committit sacrilegium. Quod etiam procedit, si dictæ Reliquiæ, &c. dentur Amasiæ ex beneuolentia, & gratitudine: nam id solùm esset quædam irreuerentia. Secus, si darentur in solutionem: nam esset sacrilegium *tom. 2. tr. 30. ca. 7. num.* 229. *p. 1. tr. 7. res.* 18. *& p. 3. t. 4. res.* 67 §. *in res.* 18.

Non est explicãdum, an in fornicatione quis gestauerit Reliquias, vel an illas dederit Amasiæ ex beneuolentia.

Contrarium dicendum est si gestas partem Crucis spinæ vel claudi, vel particulam consecratam in actu tantum venerio, Facundez & alij. *p.* 11. *tr.* 16. *res.* 16. quod idem limitat de conferente infirmo oleum Sanctum non solum si peccat cum complice, verum etiam si polluat se ipsum. *ibid.* §. *Imo ego.*

Contrarium se gestas partem Crucis.
De conferente oleũ Sanctum infirmo.

105 Qui furatur coram Iudice, vel cum manifesto periculo vitæ, secundum Vasquez *in par.* 1. *tom.* 2 *qu.* 73. *art.* 9. *dub.* 3. tenetur hanc circumstantiam confiteri, quia committit duo peccata, vnum furti, aliud temeritatis. Sed placet contraria opinio Tanneri *in p. 2. disp. 4. q. 3. dub. 3. num* 72. Quia is non vult directè pœnam, sed indirectè, & ex suppositione peccati, quod per se non est peccatum. *p. 1. tr. 7. res.* 61.

Secus si in solutionem.

Teneturne fur explicare, an furatus sit cum periculo vitæ.
Affirmat Vasq.
Sed magis placet opinio negans.

CIRCVMSTANTIA

Quomodo.

106 Cupiens habere copulam cum matre, & filia, non habet necessitatem in confessione hanc circumstantiam aperire, cùm non mutant speciem. *Bordon. p.* 10. *tr.* 15. *res.* 13. nec gradus affinitati & consanguinitatis differunt speciem inter se. *ibid.* *Mart. à S. Ioseph. & alij*, vndè non est necesse hanc circumstantiam confiteri. *Trull. & alij ibid.* §. *& hanc*, sic etiam iniuriam Patri, vel consanguineo inferre non est circumstantia aperienda in confessione, cum non mutant speciem. *Tambur. & alij p.* 10. *tr.* 14. *res.* 16.

Copulam desiderãs cum matre, & filia non mutat speciem nec gradus affinitatis & consanguinitatis.

Nec iniuria Patris vel consanguinei est circumstantia aperienda.

107 Copula inter eos, inter quos est aliquod impedimentum dirimens non semper habet peculiarem malitiam distinctam à malitia fornicationis *Sanch. p.* 10. *tr.* 16. *res.* 82. §. *Sed ex his.* Sic etiam dico cum Martinon, quod peccatum contrahentium cum impedimento dirimente scienter, & sponte habet triplicẽ malitiam, Sed contrarium docet Gaspensis. *& alij ibid.* §. *Verum.*

Non se per impedimentum dirimens habet peculiarem malitiam distinctam in fornicatione.

108 Circumstantia recidiui non est necesse confitenda, sed bonum est, eam

 exica-

Contrahentes scienter, & sponte cum impedimento dirimente habet triplicem malitiam.

explicare ad maiorem humilitatem. *Less. p. 10. tr. 13. res. 40.*

Recediuitas in peccato non est aperienda in confessione.

Vxoratus delectans de pictura non tenetur confiteri de hac circumstantia.

109 Vxoratus si delectatur de aliena muliere, vel de pictura mulieris propter pulcritudinem, non tenetur hanc circumstantiam matrimonij in confessione aperire. *Mart. à S. Ioseph, & alij, p. 10 tr. 11 r. 61.*

Vnde si coniugatus habet imaginationem præter vxorem, aliam pulcriorem vt ardentius feratur in vxorem est veniale sin aliter est mortale de pictura præpositus *p. 11. tr. 8. res. 35.*

110 Qui vestibus Sacris indutus fornicaret tenetur hanc circumstantiam in confessione aperire. *Marcant. p. 10. tr. 12. res. 54.*

CIRCVMSTANTIA

Quando.

Non est necesse explicare, an peccatum sit commissum in die festo, in Hebdomada sancta.

In die Confessionis vel Communionis.

111 Docuit Alensis *3. par. qu. 32. num. 5. art. 3.* aperiendum esse in confessione, nam peccatum commissum sit in die festo. Medina *lib. 1. cap. 9. §. 1.* & alij, num peccatum carnale commissum sit in die Iouis Sancti, vel eo die, quo quis ad Confessionem accedit. Sed illud de die festo refellit Ledesma, *tom 1. de pœnitent. cap. 19.* & omnes communiter Neoterici: quia in die festo prohibetur opus seruile propriè corporale, non spirituale, quale dicitur peccatum metaphoricè. Circumstantia etiam Iouis Sancti, & diei Confessionis est tantùm aggrauans, & ideo non est necessario explicanda. Ita Henriquez *li. 5. c. 5. nu. 6. p. 1. tr. 7. res 31. p. 11. tr. 8. res. 59.*

Nec an sit commissum post vltimam Confessionem.

112 Non tenetur pœnitens explicare, an crimen sit aliàs confessus, vel nè, nisi ob aliquam circumstantiam mutantem speciem, aut constituentem hominem in proxima occasione peccandi. Itaque, qui apud Confessarium verecundaretur de aliquo peccato, posset cum illo generalem Confessionem efficere, & sic illud confiteri non explicando, an aliàs confessum sit. Interim parum variat iudicium Confessarij, & ipse poterit maiorem pœnitentiam efficere. Ita Bonac. *de Sacram. disp. 5. qu. 5. sect. 2. pun. 2. §. 7. dif. 4. num. 5.* Sanch. *apud ipsum, ibid.* & alij. Vnde immerito Turrian. *in cens. Theol.* hanc opinionem improbabilem iudicauit *p. 3. tr. 4. res. 62. & p. 4. t. 3. res. 65.*

Explicanda tamē est mora iuxta superius dicta.

113 Duratio, & mora, per quam quis in peccato perseuerauerit, explicanda est in Confessione, si non venit in mentem numerus peccatorum. Vide *supra à num. 56. & 66.*

CLAVSVRA.

De Clausura quoad ingressum in claustra Religiosa, vide Verbo *Ingredi Monasteria.*

Monialis non potest à monasterio egredi absq; licentia Papæ.

1 Moniales non possunt de Monasterio in Monasterium quacumque ex causa transire sine speciali licentia Sedis Apostolicæ toties quoties obtinenda. Et hoc decreto Pauli Quinti à Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium, anno 1617 publicato, ac Procuratoribus Ordinum intimato. Quæ omnia notat Castellinus *de elec. c. 17. n. 5. p. 3. tr. 2. r. 99 §. Notādū.*

Etiam causa fundationis, reformationis, &c.

2 Et non posse transire causa fundationis, reformationis, &c. expressè declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud eumdem. *ibidem*. Vnde docet Rodriquez *Summ. tom. 3. cap. 3. num 2.* ad talem transitum licentiam Papæ requiri. A qua sententia non recedendum. Quamquam Portellius *Addit. ad dubia Reg. v. Monialibus, num. 1.* & alij doceant, fieri posse sola sui superioris licentia, & ità in praxi, seruari. Et Villalobos *tom. 2. tr. 35. diff. 45. num. 9.* sufficere licentiam Nuncij Apostolici ex Cardinalium declaratione, de qua dubitat *p. 3. tr. 2. res. 127.*

3 Por-

Digitized by Google

3 Porrò, quia Pius V. in decreto, quod incipit, *Decori, & honestati* edito anno 1569. concedit Monialibus facultatem exeundi à Monasterio causa incendij, lepræ, vel epidemiæ, dubium est, an tale decretum extendi debeat ad alios morbos soli Moniali periculosos? Negant Barb. *de pot. Episc. p. 3. alleg.* 102. *num.* 20. & alij, pro quibus extat declaratio Cardinal. apud Rodriquez *in sum. Hisp.* docentium nomine epidemiæ non venire alias infirmitates, quæ etiam epidemia largo modo dicuntur, sed tantùm eam, quæ est vera, & realis pestis ratio est, quia in tali decreto dicitur: *Nulla alia occasione, & prætextu.* Hæc sententia est probabilior. Sed affirmatiua Azor. *p.* 1. *lib.* 13. *ca.* 8. *qu.* 1. & aliorum est probabilis nimirum, Monialem laborantem morbo periculoso præter prædictos, & ex quo illi mors, si manet in monasterio, immineat, exire posse ad illum curandum: quia leges Ecclesiasticæ non obligant cum tanto incommodo, & ita interpretanda est benigna mens summi Pontificis. Maximè, quòd inuentum pro charitate, contra illam torqueri non debet. Et nemini deneganda est defensio naturalis. Ad argumenta contraria respondeo. Ad primum, de declaratione illa Cardinalium non constare authenticè. Ad secundum, dictionem taxatiuam non excludere casus similes, in quibus eadem, vel vrgentior ratio militat: maximè in fauorabilibus, quæ extendi debet. Ita Gomez *tom.* 1 *ca.* 11. *num.* 12. *p.* 3. *tr.* 2 *ref.* 105. Quamuis prima sententia sit probabilior. *p.* 2. *tr.* 15. *ref.* 23. *p.* 5. *tr.* 3. *ref* 137.

Sed solum causa incendij, lepræ, vel epidemiæ ex cōcessione Pij V.

Quæ extendi debet ad casus similes.

4 Non frangit clausuram Monialis se ponens in rota, eamque voluens faciens versus partem externam, ad quam sæculares accedunt. Et hoc ratione paruitatis materiæ. Se. n. habet, ac si esset in ostio, quod, vt docet Glossa in c. *Cum sanctam de pæn sess.* 7. est partim intra, partim extra clausuram. Ita Bonacina *qu.* 1 *punc.* 8 *num.* 7. contra Portellium *dub. Regul. v. Clauf. mon. num.* 24. *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 52. Item, nec si ascendat supra tectum monasterij perpendiculariter monasterio superpositum. Ita Texeda, *tom.* 1 *lib.* 2. *contr.* 14. *dub.* 8. *nu.* 9. Quod probatur à simili. Nam DD. dicunt, reum inuentum super tegulas Ecclesiæ gaudere immunitate, quia dicitur esse intra Ecclesiam. *part.* 5. *tractat.* 13. *resolutio.* 88. & *p.* 11. *tr.* 8. *ref.* 25.

Clausuram non frangit Monialis se ponens, in rota, & se extrinsecus voluens ad parlatorium.

Nec si se ponat in porta.

Vel supra tegulas monasterij.

5 Sed quid dicendum, si Monialis exiret è claustro per duos pedes? Sanchez *Summ. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 16. *num* 70 & Homobonus *tom.* 1. *par.* 4. *resp.* 61. dicunt incurrere in peccatum, & censuras: quia perfectè violaret clausuram cum tota egressa esset extra illam. Sed Naldus *Summ. ver. Clausura, num.* 1. putat excusari ex paruitate materiæ, sicut furans rem minimam, quamuis verè furtum committat, excusatur à mortali, propter materiæ paruitatem. Quam sententiam approbat Merolla, *tom* 1 *disp.* 1 *cap.* 2. *diff.* 7 *num.* 502. dummodo, talis egressio sit ad modicum tempus. *par.* 3 *tract.* 2. *ref.* 52. §. *Difficultas*, & *p.* 5. *tr.* 5. *ref.* 22. & *p.* 11. *tr.* 8. *ref.* 25. & alia curioso circa hoc.

Sed quid, si exiret à claustro per duos pedes.

6 Prælatus Regularis potest dare licentiam suo subdito manendi extra claustra ad subueniendum parentibus, non solùm in extrema, sed etiam in graui necessitate constitutis. Ita Portellius *dub. Regul. v. Parentes fratrum*, *num.* 2. Qui aduertit, quod, si in tali casu Superior licentiam, negaret, non posse Religiosus de bonis suo vsui concessis parentibus subuenire. *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 99.

Regularis ad subueniendum parentibus potest de licentia Prælati manere extra claustra.

CLERICVS

Quoad Forum.

De Clerico quoad exemptionem gabellarum, vide in verbo *Gabellas soluere.*

1 † Quoad priuilegium fori, dicemus V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.* 13.

Cleri-

Clericus vt gaudeat priuilegio fori. Ex decreto Concilij Tridentini, Debet aut beneficiū habere, aut habitum & tonsuram deferre.

Clericos etiam primæ tonsuræ, etiam coniugatos, gaudere priuilegio fori, tam in criminalibus, quàm in ciuilibus. Dummodo habeant aliquas conditiones quas Tridentinum, *seß.*23.*c.*6. requirit. Requirit autem, vt

2 Clericus gauisurus priuilegio fori, aut beneficium Ecclesiasticum habeat, aut habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi deseruiat, aut in Seminario Clericorum, schola, vniuersitate de licentia item Episcopi versetur, quasi in via ad maiores Ordines. Et hæc omnia procedunt etiam in coniugatis, qui præterea debent vnicam tantùm, & virginem suscepisse. Ita Trident. Quæ Torreblanca *de mag. lib.*3.*c.*9.*num.*40. interpretatur de Clericis minoribus 14. annis, & de facinorosis, de quibus antea fecerat mentionem: quia hi dispositioni causam dederunt. Sed communis expositio est, Concilium loqui de omnib. Cler *p.*1.*t.*2.*ref.*29.

Quicumque illa sit.

Sufficit autem titulus beneficij.

3 Porrò, quoad beneficium satis est titulus, & collatio, absque possessione: nam per solum titulum beneficij, dicitur quis habere beneficium, quod Tridentinum requirit. Ita Bonacina *de leges, disp.*10.*quæst* 2. *punct.* 1. §. 4. *num.* 12. contra Lopez *p.* 1. *c.* 286. Et declarauit Sacra Congregatio, teste Pariside *resign. benef lib.*7. *qu.* 1. *num* 47. Quod etiam procedit de habente titulum, & possessionem absque redditibus, nam is habet titulum beneficij. Et Episcopi titulares, cum nullos suorum Episcopatuum redditus habeant, nihilominus habent iurisdictionem aliorum Episcoporum. Ita Grassus *de eff. Cler. eff.* 1. *num.* 1224. *p.* 1. *t.* 2. *resol.* 30. Sufficit etiam Capellania, seu Capella in perpetuum, vel in titulum à Papa, vel Episcopo concessa: nam talis Capellania iudicatur beneficium. Ita Azor *p.*2. *lib.* 10. *c.* 3. *qu.* 5. Non autem Capellania vulgò dicta *Seruitium missarum*: quia hæc non datur in titulum, nec in perpetuum, & ideò non venit nomine beneficij. Ita Azeuedus. *tom.* 1. *lib.* 1. *leg.* 1. *tit.* 4. *num.* 7 *p.* 1. *t.* 2. *resol.* 32. Sufficit item præstimonium, seu fratantia, si sit perpetua, & aliquod spirituale adnexum habeat: nam sic beneficium dicitur. Ita Menochius *cons.* 201 *num.* 56. *Ibidem*, Item adiutoria à Papa concessa: nam habens coadiutoriam beneficiarius dicitur. Ita Barbosa *de pot. Epis. p.*2. *alleg.* 12. *num.* 4. *p.* 3. *t.* 1. *ref.* 62. Item sufficit possessio beneficij fraudulenter obtenta, vt si quis illegitimus, vel irregularis beneficium impetraret, quod obtinere non potest. Et sic testatur Francus, *decis.* 189. decisum esse in Vn. C. Vicariæ Neapolitanæ. *ibid.*

Vel Capellania perpetua.

An præstimonium perpetuum habens adnexum aliquod spirituale.

Sufficit etiā coadiutoria Papæ.

Aut possessio beneficij fraudulenter obtenta.

An etiam pensio?

4 Habere solùm pensionem super aliquo beneficio, non sufficit ad priuilegium fori secundum Gonzales *ad reg.* 8. *Cancell gloss.* 5. §. 5. *num.* 6 qui asserit ita declarasse Sacram Congregationem. Secundum Suarez *contra reg. Angl. lib.*4.*c.*26. *num.* 9. sufficit. Et Diez *cap.* 64. *num.* 10. testatur ita, se consulente, decisum fuisse in supremo Concilio Regis. Et Armendariz *Addit. ad recopil. legum Nauar. lib.*2.*tr.* 19 *num.* 57. ita declarasse Sacram Congregationem, Et ideò Belettus, & Cucchus, *lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 17. has opiniones concordant. Ille docens, sufficere, si pensio excedit summam sexaginta ducatorum auri de camera, non sufficere, si non excedit: hic verò sufficere, si pensio sit loco tituli beneficij, nam tunc quis dicitur beneficiarius, secus, non sufficere *p.* 1. *t.* 2. *ref.* 31.

Aliqui negant.

Aliqui affirmant.

Alij distinguunt.

Qui autem habet beneficium, non oportet, quod incedat in habitu, & tonsura.

5 Habens beneficium gaudet priuilegio fori, absque eo, quòd incedat in habitu, & tonsura. Nam Tridentinum disiunctiuè loquitur: *Aut beneficium habeat aut ferens habitum, & tonsuram, &c.* Sed in disiunctiuis sufficit alterutrum. Ergo. Ita Rodriquez *Summ tom.* 1. *cap* 155. *conclus.* 2. & alij. Suarez *de cens. disp.*22.*sect.*1 *num.*11. videtur docere, quod beneficiarius debeat Ecclesiæ deseruire *p.* 1. *t.* 2. *r.* 29. §. *Quæritur*, & *p.* 4. *t.* 1. *r.* 89.

Clericus carens beneficio, vt gaudeat foro, debet ferre habitum, & tonsuram. Sed an sufficiat habitus?

5 † Clericus non habens beneficium, vt gaudeat priuilegio fori debet tonsuram, & habitum ferre, &c. † Vbi illud *Tonsuram, & habitum*; videtur sumendum copulatiuè, vt si quis ferat tonsuram absque habitu, vel habitum absque tonsura, non gaudeat priuilegio fori. Et ita docet Bellettus *disq.*

Cler.

Cler.p.1.tit.3.§.8 num. 7. notatque Sacram Congregationem declarasse. Sed Marius Antoninus, *lib.3.resol.* 48. *num.* 5. docet, alterutrum sufficere. Et Capiblancus *de off. Bap.pagm* 8.*cap.* 3. *num.* 28. putat tonsuram non esse tantæ solemnitatis, vt si quis eam negligat, amittat priuilegium fori. Ad verba Tridentini respondent, esse intelligenda; sicut intelliguntur eadem in verba *in cap. si index de sen. excomm. in6.* Nam Tridentinum in hoc non inducit nouum ius, Illa autem intelliguntur disiunctiuè. Nam de iure communi sufficit delatio alterutrius. Vnde hoc dubium Sacræ Congregationis remitto, *part.1.t.3.res.35.& p.4.tra.1.resol.* 43. Habitus autem Clericalis secundum Venerum, *lib.7.cap.5. num.2.* est tunica talaris nigra simul cum pallio talari nigro. Sed dicendum cum Nauarro *de iur.Pon. concl.* 117. *num.*6. sufficere pallium talare, & tunicam vsque ad genu. Quod etiam docet Garsias *de ben.tom.2.p.7.cap.1.num.* 23. dum ait, non requiri duplicem vestem longam, sed sufficere alterutram. vel tunicam, vel pallium. Imò arbitror absolutè, quod vt Clericus gaudeat priuilegio fori, sufficit ferre illud vestium genus, cum quo à populo Clericus iudicetur. Vide Farinacium *quæst.* 8.*num.* 69. & Bonacinam *de leg.disput.*10.*quæst.2.punct.1.§.4.num*17.*p.3.tr.1.resol.*63. *& par.4.tr.1.resol* 91. Quando autem dubium est de habitu, & Clericatu. Iudex Ecclesiasticus cognoscere debet. Vide V. *Iudex laicus, num.* 17. Quod si Clericus longo tempore sine habitu incedat, ita vt publicè æstimetur, vt laicus, amittit forum. Secus verò, si aliquando habitum, & tonsuram dimiserit, vt si in captura sine habitu inueniatur, cum alias illum deferre sit solitus, & tulerit tempore delicti, quia tempus delicti inspicitur ex *l. p. ff. de pœnis, p.1.t.2.resol.33.vers. Notandum*. Imò etiam si tempore delicti illum deseruisse: quia præsumitur illum reliquisse, vt delictum faciliùs & commodiùs perpetraret non autem animò illum deferendi, Ita Bonacina *de leg. disp.* 10.*qu.* 2.*punct.1.§.4.num.* 14. asserens, sic declarasse sacram Congregationem. *p.* 1. *t.2.res.34.& p.4.t.1, resol.* 18. In quo casu ad amittendum priuilegium fori requiritur trina monitio ex cap *fin.de vita,& honest.cler.p.1.t.2.res.24.§.sed hoc.* Sed post Tridentinum non requiritur, quia ipsum loquitur cum dictione *nisi* quæ excipit iuxta *leg.actione C.de act.* Ita Riccius *p.4.decis.* 154. *num.* 4. asserens sic declarasse sacram Congregationem. *p.1.t.2.res.34.§. An verò.* Requiruntur verè aliæ conditiones, quas inuenies, V. *Iudex laicus, num.* 7. Item si Clericus habitum clericalé dimissum reassumeret, etiam sine licentia Episcopi, gauderet priuilegio fori, quamuis hoc Clerici prohibitum esset in Synodo. Ita Riccius *p 2.decis.177.p.4.t.1 res.18.§. Notandum.*

Est autem habitus tunica talaris nigra. & pallium nigrum quamuis breue. Vel contra.

Imo sufficit, illam vestem ferre, quæ Clericum à laico discriminet.

Quod Iudex Ecclesiasticus debet cognoscere.

Sed quando amittit priuilegium fori propter habitus dimissionem?

Certè si dimissum reassumat, gaudet priuilegio. Etiam si sine licentia.

7 Clericus gaudet priuilegio fori, etiam si habitum clericalem assumat post delictum, ob hoc ipsum, vt iudicari non possit à iudice laico. Vide infra V. *Iudex laicus num.* 13 Neque in tali casu peccat mortaliter. Ita Villalobos *tract.* 11.*diff.*14.*num.*2. contra Barbosam *de pot.Episc.p.2.alleg.*11.*num.* 12. Nam Tridentinum *sess.* 23. *cap* 4. non vtitur verbis præceptiuis obligationem mortalem inducentibus, sed solum ostendit, decentiam status clericalis requirere, vt in maiorem Dei cultum assumatur. *p.3.tr.16.res.20.*

Etiam si reassumat post delictum in fraudem Curiæ secularis.

8 Clericus incedens cum habitu, & tonsura non gaudet priuilegio fori, nisi alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat. Ita Bonacina *de leg. disputat.*10.*quæst.2.par.1.§.4.num.*10. 15. contra Marium Antoninum *lib.* 3. *resolut.* 48. *num.* 14. Quia Concilium loquitur copulatiuè: & vtroque requirit, *par.1.tract.2.resol.* 35. Et vt dicatur seruire Ecclesiæ, non sufficit, quòd seruiat bis, aut ter: nam Concilium requirit perseuerantiam; non tamen rigidam, & pro omni tempore, sed pro maiori parte: Ita testatur Riccius *par.4.decis.*154.*num.* 5. declarasse Sacram Congregationem. (Neq; obstat pragmatica huius Regni, quod debeat singulis diebus Dominicis, & festiuis interesse diuinis officijs cum superpelliceo: quia emanauit à Magistratu laicali: & contra illam insurgit nouissimè Guazzinus *to. 2. defens.* 20.

Debet etiam Clericus pro priuilegio fori inseruire Ecclesiæ de mandato Episcopi.

Cum perseuerantia. Non tamen rigida.

cap.

cap 9. num. 35. part. 4. tractat. 1. r. 88.) Vnde si dictum seruitium aliquo impedimento interrumperetur, non ob id amitteretur priuilegium fori. Et sufficit, quod ante mensem, quo delictum commisit inueniatur dictum seruitium præstitisse. Debet autem seruitium esse spirituale, nam temporale non sufficit, *ibid.* §. *Notandum*. Mandatum autem Episcopi non oportet esse scriptum, sed sufficit verbale. *par. 1. tr. 2. r. 35. §. Notandum.* Nec opus est, vt ab ipso applicetur ad certum Ecclesiæ ministerium, sed sufficit adscriptio generalis. Nam hanc requirit Concilium & DD. communiter, quidquid contra sentiat Pereira *par. 2. cap. 26. nu. 7. par. 4. tr. 5. resolut. 2.* Imò sufficit ministerium Ecclesiæ exhibitum absque mandato Episcopi. Ita declarauit Sacra Congregatio die 29. Iunij 1628. apud Sellium *c. 18. num. 22. ibid.* Sufficit etiam ministerium adhibitum alteri Ecclesiæ ab ea, in qua mandauit Episcopus. Et ita declarauit eadem Sacra Congregatio apud Marinum *quot. r. cap. 65. num. 12.* contra Graffium *eff. 1. num. 117. ibid. & par. 1. tr. 2. r. 35. §. Sed contrariam*. Et secundum Prosperum de Augustino *addit. ad Summ. Quaranta ver. Habitum Clericorum*, sufficit, quòd Clericus absque mandato Episcopi inseruiat Capellæ existenti in Ecclesia assignata ab Episcopo Confraternitati laicorum pro Oratorio. Quod etiam declarasse Sacram Congregationem testatur Riccius *par. 4. dec. 154 num. 2. par. 1. ibidem.* Et tandem gaudet priuilegio fori Clericus, qui descriptus in Catalogo Clericorum præstitit obedientiam Ordinario in Synodo, & in habitu, ac tonsura incedens, per paucas vices in Choro, & processionibus interfuit, attentis circumstantijs, quamuis alicui Ecclesiæ non inseruiat. Et ita quoque declarauit S. Congregatio Concilij die 28. Martij 1628. *p. 4. tr. 1. r. 18.*

Sed in spiritualibus.

Mandatum verò sufficit verbale.

Nec est necessarium.

Imò attentis circumstantijs, nec Ecclesiæ ministerium est admodū necessarium.

9 Sed vtrum gaudeat priuilegio fori Clericus verè adscriptus Ecclesiæ, illique inseruiens, si tonsuram non ferat: Negatiuè respondent Bonacina *in Bull. Cen. tom. 3. disputat. 1. quæst. 16. punc. 3. num. 7.* quia is non gaudet priuilegio canonis. Sed Bellertus *disquisit. Cler. p. 1. t. de tau. cler. pers. §. 2. n. 2.* & alij docent, gaudere. Ad argumentum Bonacinæ posset quis respondere, quod clerici *saluatici* non gaudent priuilegio Canonis, nec exemptione gabellarum, & tamen gaudent priuilegio fori, vt declarauit Sacra Congregatio die 23. Martij 1632. apud Squillante *de priu. cler. c. 7. dub. 2. nu. 4.* Sed circa Clericos *saluaticos* vide multas quæstiones apud Ricciū *to. 4. r. 223. & deinceps p. 3. tr. 1. r. 69.*

An verò si seruiat Ecclesiæ, sed tonsurā non ferat gaudeat priuilegio fori?

10 Aduerte hic quod Panormitanus, *ca. 4. de vit. & honest. cler.* indistinctè asserit. Clericos non ferentes tonsura, peccare mortaliter, quia id præcipitur sub pœna excommunicat. in cap. *Si quis distinc. 23.* Henriquez verò *de Ordin. ca. 11. §.* indistinctè negat esse mortale, secluso contemptu, & scandalo: quia id in iure Canonico non præcipitur verbis indicantibus grauem obligationem. Sed dicendum cum Soto *in 4. distinc. 24. quæst. 2. artic. 1. concl. 2.* non peccare mortaliter Clericos in minoribus, si non ferant tonsuram, peccare verò mortaliter constitutos in Sacris. Sed hos quoque excusari paruitate materiæ, si scilicet per vnum, aut paucos dies non portarent. Ita Granado *in 3. par. contrmisu. 9. trac. 4. disputat. 3. num. 8. par. 5. tract. 5. r. 10.* & olim *p. 3. tr. 4. r. 183.*

Certè illam non ferre Clerico in sacris mortale est, nisi excusset breuitas tēporis: Minoribus veniale.

11 Cum alterutra ex dictis conditionibus Tridentini gaudent quoque priuilegio fori Clerici coniugati, si nimirum beneficium habeant, aut habitum, & tonsuram ferentes alicui Ecclesiæ inseruiant. Et hoc tam in criminalibus, quàm in ciuilibus. Ita Franch. *cap. vn. de coniug. in 6.* & alij contra Pereiram *par. 2. cap. 26. num. 10.* Quod etiam docet nouissimè Squilante *c. 7. dub. 2. num. 17.* ex Tridentino, & alijs iuribus. Et procedit præsertim in Regno Neapolitano, vt ex declaratione S. Congregationis testatur Gauantus *Euch. Episc. v. Clericus, num. 84. p. 4. tr. 1. r. 78.*

Cū alterutra ex conditionibus Trident. gaudet priuilegio fori etiam Clericus cōiugatus.

12 Debet tamen coniugatus vnicam, & virginem vxorem duxisse: nam si est bigamus, non gaudet priuilegio fori. Non est autem bigamus, si virginem

Dummodo vnicam, & virginem vxorem duxerit.

neni à se defloratam vxorem ducat, quia eius caro non est diuisa, cum vxor non fuerit alteri permista Canones verò *curandum*, *& præcipimus*, *dist*. 24. explicari possunt, vt nomine virginis intelligant eam, quæ non fuit corrupta ab alio. Ita Præpositus *in* 3.*par.qu*.5.*dub*.17.*num*. 134. vnde si tales assumat Ordines minores, gaudebit priuilegio fori. *p*.4.*tr*.1.*res*.27.

Et quidem Græcus etiam si contraxerit ante minores Ordines.

13 Clerici Græci regulariter prius recipiunt minores Ordinis, deinde vxorem virginem ducunt, & tandem Sacri initiantur. Ita Venerus *lib*. 3. *c*.32.*num*.3. ex c. *cum olim*, *de Cler. coniug*. Sed si quis minores Ordines sumeret post matrimonium contractum adhuc gauderet priuilegio fori. Nam si Græci possunt Sacris initiari post matrimonium contractum, vt diximus, & probat Vasquez *in*.3.*par. tom*.3.*disputat*.248. *num*. 2. cur potest contractum matrimonium non poterunt minores Ordines suscipere, cum Sacris sit annexum votum castitatis, & minoribus non? Et ideo Squillante *de Priuileg cleric.cap*.8.*num*.11 *& cap*.6.*num*. 20. & alij docent. Græcos licite vti matrimonio in habitu laicali (& sic ante omnes Ordines) contracto: illosque gaudere priuilegio Canonis, si post matrimonium minores Ordines assumant, vnde secundum Suarez *contra Reg. Angl.lib*. 4.*cap*.29.*num*.7. gaudebunt quoque priuilegio fori. Ratio autem est, quia ex quo Imperium Græcorum translatum est ad Germanos auctoritate Leonis III. & Ecclesiæ Oriẽtalis diuisa est ab Occidentali, Clerici Græci non tenentur ad leges Papales de nouo emanantes pro Ecclesiasticis: non quia non sint subditi Pontificis Romani, sed quia intentio Papæ est, non comprehendere illos: vnde non punit contrarium facientes, etiam inter Latinos. Igitur non tenentur legi cælibatus, sicut tenentur Latini, quia hæc lex manauit post diuisionem. Contra verò, Latinus, qui post matrimonium, etiam cum vnica, & virgine, contractum minores Ordines sumeret, secundum doctrinam Marcelli Vulpi *cap*.40. *num*. 10. non gauderet priuilegio fori, quia præsumeretur ordinari in fraudem iurisdictionis laicalis, cum post coniugium ad maiores Ordines non possit ascendere, quod ex contraria ratione non præsumitur in Græco. Adde, quod Clericus Græcus secundum Squillante *cap*. 7. *num*.. 16. gaudet priuilegio fori, etiamsi non habeat requisita Tridentini. Quia scilicet Tridentinum illos non obligat, cum conditum sit post reparationem. *p*.5.*t*.1.*res* 26.

Minimo verò Latinus.

Imò Grecus nec tenetur habere requisita Tridentini.

14 Clericus coniugatus, qui dimittit habitum, & tonsuram, & postea illas reassumit, gaudet priuilegio fori. Ita Cucchus *lib*. 3. *tit*. 9. *num*. 67. contra Auendanum *lib*. 1. *cap*.32.*num* 15 Et sic declarauit Sacra Congregatio, quod si Clericus coniugatus dimissis habitu, & tonsura in sæculari Curia pro debito citetur, & ob contumaciam condemnetur, ipse verò seclusa fraude habitum reassumat, & Ecclesiæ inseruiat, gaudebit foro quoad personam, ita vt non possit pro ea causa à Iudice laico in carcerem conijci, aut personaliter adstringi. Pro quibus facit *cap. si Iudex laicus*, *de sentent. excommun. in* 6. *p*. 1. *tr*. 2. *res*. 80. *& par*. 4.*tr*.1.*res*.78.§.*Notandum*. Et si captus in crimine sine habitu & tonsura, è carceribus deinde fugiens habitum reassumat, non gaudere priuilegium fori, docet Cabedo *par*.1.*dec*.58.*num*.8. Sed hæc opinio displiceret Barbosæ .*de potest.Episc.par*.2. *alleg*. 12. *num* 29. *ibid*. in fine Clericus solutus delictum committens, & postea viduam ducens, non amittit priuilegium fori tamquam bigamus, quia attendi debet tempus delicti, in quo erat solutus. Ita Pereira *par*. 2. *c*.26.*nu*. 17.*p*.4.*tr*.1.*res*.27.

Clericus coniugatus habitum, & tonsurã omittens, & postea reassumens gaudet.

Sed quid, si captus sine habitu in deinde fugiens habitum reassumat? Variè respondent.

Et, quid, si solutus delictum cõmittens postea viduã ducat?

Clericus gaudet foro etiã male ordinatus.

15 Clericus ordinatus per simoniam, vel ab Episcopo, qui erat impeditus Ordines conferre aliquo impedimento iuris, scilicet interdicti, &c. gaudet priuilegio fori. Ita Grassus *eff*. 1. *num*. 666. Idem dic si Clericus sit ordinatus ante legitimam ætatem, aut extra tempora, &c. quia est verè ordinatus, & characterem recepit. Ita Squillante .*c*.7.*dub*.3.*num*.29. contra Vasquez *alleg*.45. *num*.20. At verò ordinatus sine litteris dimissorijs sui Episcopi, vel cum litteris falsis,

Digitized by Google

falsis, non gaudet priuilegio fori, ex Constitut. Vrbani VIII. die 11. Decembris 1624. *p.1.tr.2.res.62.* in fine, & *p.4.t.1.res.26.*

Nisi ordinatus sit sine litteris dimissorijs.
Ad gaudendum foro sufficit possessio Clericatus.

16 Probabilissima est, &, vt ait Maschardus *de probat.vol.1.concl.*302. *num.* 14. obseruatur in praxi, illa sententia Belletti *disq. cleric. p.4. tit. de fau. pers. cler.* §.14. *num.* 13. & aliorum contra Salzedum *in pract. Diaz ca.*62. *num.* 18. quod ad declinandum forum sæculare sufficiat possessio Clericatus. Sed stante contraria sententia, cum adest Clericatus possessio, Iudici laico incumbit probare non Clericatum. Ita Grassus *de eff. cler. in prælud. num.* 226. Vbi etiam nota, quod prima tonsura probatur testimonio vnius, secundum Rebuffum *tit. de form.lit.tonsur.num.*24. licet contrarium sentiat Couarru. *pract.qq. c.*33. *num.* 3. *par.3.tr.1.res.*48.

Et tonsura probatur testimonio vnius.
Quando Clericus cognosci potest à Iudice laico, potest etiam ab Ecclesiastico.

17 Clericus, qui deficit in aliqua conditione Tridentini, & ob id à Iudice laico cognosci potest, potest etiam iudicari, & puniri ab Ecclesiastico. Ita Bonacina *de leg.disput.*10.*qu.*2.*punct.*1.§.4.*num.* 19. ex declaratione S. Congregationis Cardinalium. *Ibidem* §. *Notandum*.

CLERICVS SODOMITA.

Clericus sodomita inuitis pœnis adstringitur per Extrauag. Pij V.

18 † EManauit Bulla a Pio V. contra Clericos Sodomiam exercentes, afficiens eos pœnis grauissimis, vt suspensione ad exercitio Ordinum priuatione omnium beneficiorum & dignitatum ipso iure &c. † Circa hanc Bullam dubitatur primò, an obliget in conscientia. Et quidem obligare putauit Nauarrus *man. ca.*27.*num.*249. Se Graffius *par.*1.*lib.*2.*c.*90. *num.* 4. 5. docuit, ad forum tantùm exterius pertinere. Quod confirmatur ex Bellochio *de cas. reseru.par.*2.*q.*1. *num.* 221. & alijs asserentibus, hanc Bullam non esse vsu receptã, quod etiam testatur quidam Iesuita apud Filliucium *de cas.reseru.par.*2.*c.*7. §. 1. *num.*8. declarasse Cardinalem Sabellinum Vicarium Summi Pontificis. *p. 2. tr.* 17.*res.*21. *Quoad*, §. & 61.

Sed eã multi dicunt, non obligare in conscientia.
Et alij, non esse vsu receptam.

Sed quidquid sit de hoc, illa non comprehẽdit Clericum abutentem fœmina.
Aut puero, sed non consumato.
Aut bis tantum aut ter.

19 Sed quoniam talis Bulla potest alicubi esse vsu recepta, & sic obligare in conscientia; ideo dico primò; Clericus non incurrit pœnas huius Bullæ, si rem habeat cum muliere in vase præpostero, vel cum puero, sed non emittens semen intra vas. Quia hæc non est verè & propriè sodomia consummata. Incurrit verò si sit in sodomia patiens. Vide V. *Casus, num.* 63.

20 Item Clericus, propriam sodomiam bis aut ter committens, non incidit in pœnas huius Bullæ. Ita DD. communiter contra Velam *de pœnitent. delict. ca.* 33. Ratio est, quia Bulla punit *exercentes* sodomiam, quod verbum requirit actũ continuatum, & frequentiam. Nam non dicitur v. gr. mercator, qui bis aut ter artem mercatoriam probat. *par. 2.tr.17.res.*65.

Aut bestialitatem exercentem.

21 Rursus Clericus vitium bestialitatis exercens, non incurrit pœnas huius Bullæ. Nam bestialitas non est propriè sodomia lex verò pœnalis, qualis est ista, non debet extendi ad alios casus vltra nominatos ex paritate, aut etiam maioritate rationis. Vide V. *Lex.* Ita Barbosa *collect.tom.*2.*lib.*5.*tit.*31.*c.*4.*num.*11. contra Riccium *to.*3.*res.*59. & alios *p.*2. *tr.* 17.*res.*66.

Ad incurrendas pœnas huius Bullæ requiritur sentẽtia declaratoria.
Vnde ante illam potest quis tales pœnas non subire.

22 Tandem Clericus sodomiticus non incurrit pęnas Bullæ ante Iudicis sententiam declaratoriam. Ita Sayrus *de cens. lib.* 7. *ca.* 12. *num* 24. & DD. communiter contra Nauarrum *man. cap.* 27. *num.* 250. Nam, quamuis in ea ponatur verbum *priuamus*, præsentis temporis, quod videtur significare sententiam latam: nihilominus in legibus pęnalibus vsus præscripsit oppositum. *par.*2.*tr* 17.*resol.*67. Vnde V. Lex, *num.*43. & 44 Igitur Clericus Sodomita absolui potest, etiamsi nolit dignitatem, & beneficia deponere, nec opus est, quod alia per virum secretum prouisio beneficij procuretur, vt aliqui volunt. *p.* 2. *tr.* 17.*res.*68.

Clericus Sodomita occultus non est suspensus ab enormitatem criminis.

23 Clericus sodomita occultus non est suspensus ratione enormitatis & grauitatis criminis, vt putauit cum alijs Couarr. *in clem. si furiosus, part.* 1. §. 1.

§.1.num.6. Nam suspensio sicut irregularitas, non incurritur ex delicto, quantumuis enormi præter homicidium, nisi sit publicum, & producat infamiam, ex cap. ex tenore, de temp.ordi. & ex cap.fin eod.tit. Ita Henriquez lib. 5.c.36. num.1.par.2.tr.17.ref.21.& ref.69.

CLERICVS

Quoad alia.

24 CLericus secundum Valascum tom.1.concl. 100. nu. 2. est vasallus Principis, quia vasallus est nomen genericum, & comprehendit sub se etiam species qualificatas: vnde sicut Clerici sunt ciues l.assumptio. ff. ad municip.ita etiam sunt vasalli. At Marta de iurisd.par.4.cent.2.cas.188. id negat; nam licèt sint ciues, sunt tamen à Principum potestate exempti. Quod etiam procedit si recognoscant feuda à Regibus, & Principibus; nam absurdum esset, quod Papa vel Imperator essent vassalli Principis, à quo feuda recognoscerent, & idem dic de alijs Ecclesiasticis, quia quatenus tales sunt superiores Principibus par.1.tr.1.ref.19.

Clericus non est vasallus Principis saecularis.

25 Docuit Heuia.p.3.p.2. num. 23. Clericum reum læsæ maiestatis; vel alterius atrocis criminis, degradandum esse, & Curiæ sæculari tradendum, ex cap. si quis laicus, & cap. si quis sacerdotum. 11.q. 1. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa in collect. tom 4.p.2.causa 22.q.5.c.si quis laicus,num.2.4.5. qui benè probat, iura citata non facere contra nos p.3.tr.1.ref.16.

Et si sit reus læsæ Maiestatis, degradari nō debet.

26 Clericus confugiens ad Ecclesiam pro delicto, gaudet eius immunitate, vnde non potest extrahi per Episcopum. Vide V. Immun. Ecclesiarum,num.14.

Imò gaudet immunitate loci sacri.

27 Clericum secundum Ioan. Franciscum Suar. Ench.li. 2. §. cler. non potest licitè venari ex c.1. de cler. venat. & c. 2. eod. tit. Sed existimo cum Abbate in c. 1.de cler. vend. ibi non prohiberi Clericis venationem modestam recreationis causa, qualis est, quæ retibus, laqueis, atq; etiam cum paucis canib. exercetur: Imò si sit clamorosa, sed rarò fiat, nec esse mortale: secus si frequenter. Ita Rebel.lib.1.q.14.num.10.p.3. t. 6. ref. 19. An possint ludere, vide v. Ludus, à num.1.

An possit venari?

28 † An & quo modo Clericus filiusfamilias testari possit, vide inf. V. Testamentum Circa beneficia,& Hor.Canon. vide etiam sub suis nominibus. † potest tamen fidei iubere non ad damnum Ecclesiæ sed ad proprium Molina ita monaci non possunt sine licentia prolate & maioris partes capitule nisi quatenus sit inutilitatem Monasterij Inno. III. & alij.p.11.tr.3.ref.21.

Et ludere?

CLERICVS.

29 CLerici, & Religiosi, vbi est de consuetudine possunt vendere in eorum domibus, & Monasterijs vinum collectum à suis prædijs. par. 8. tr. 7. ref. 26 Non possunt per alios negotiari vt principales p.9.tr.9.ref.69.

Clerici, collecta ex eorum prodij, possūt vendere in domo.

30 Clericus nobilis non compræhenditur inter Ecclesiasticos simplices vnde si aggressus, & absque magno dedecore, vel infamia fugere nequeat non tenetur ad fugam, imò licet occidere inuasorem minantem alapam, vel factis ictum, quando ex ijs timetur vulnus, vel aliud damnum corporale aliter non absque peccato iniustitiæ, & in religionis. Vasquez, ibidem tract.7.ref.46.

Clericus nobilis potest occidere inuasorem.

31 Clericus, qui emit aliquod boues pro cultura suorum prædiorum potest post illorum culturam alijs locare pro eodem labore, non autem locandi lucri gratia, quia tunc esset negotiator.par.8.tr.7.ref.67.

Clericus potest locare boues post culturam suorum prædiorum.

32 Clericus constitutus in minoribus, alicui Ecclesiæ deseruiens non tamen

Digitized by Google

Gaudet priuilegio fori si ex mandato Vicarij Ecclesiæ inseruit.

men ex mandato Episcopi, sed eius Vicarij deferens habitum, & tonsura, gaudet priuilegio fori. S. Congreg. 29. Iun. 1628 *p. 9. tr. 6. ref. 6.*

C L E R I C V S.

Peccat m. sacerdos exercens medicinã, &c.

Sed, non cum pauperibus.

33 SAcerdos exercens artem medicinæ, vel chirugiæ peccat mortaliter, sed si hoc facit citra mortis periculum causa pietatis, & gratis cum pauperibus, vel cognatis, non peccat. Siluest. & alij. *par. 10. tr. 11. resol. 49.*

Potest aduocare non solum in vno, sed in pluribus casibus pro se & pro alijs.

Potest domi consulere.

34 Clericus beneficiatius potest aduocare, & causas patrocinari coram Iudice seculari tam perse, & sua Ecclesia, & cognatis, quam aliis tam pro vno negotio, quam pro alio. Garcias, & alij, & in casibus prohibitis exercendi ad vocationem potest domi consulere, & suam opinionem in scriptis ponere Cardosus, & alij. *p. 10. tr. 11. res. 69.*

Peccat mortal. si per ciuitatem discurrit personatus, sed non exercens venationẽ clamorosam.

35 Clericus, qui in diebus baccanalijs personatus, seu Mascheratus per Ciuitatem discurrit, peccat mortaliter Hyeron. Garc. & alij, *p. 10. tr. 13. res. 29.* & exercens venationem, etiam Clamorosam non peccat mortaliter tam en nõ est assiduè exercenda. *Marchant. & alij ibid. §. Arego.*

Incidit in censuram percutiẽs illam vno vel duobus ictibus pugno, vel baculo.

In expellente Clericum manu in ordine ad lesionem honoris, &c, datur paruitas materiæ.

36 Percutiens Clericum vno, vel duobus ictibus pugno, vel baculo incidit in censuram, (si quis suadente &c.) Filliucius, & alij *p. 10. tr. 14. res. 36.* & non datur paruitas materiæ, nisi quando manu quis tantum repelleret Clericum, qua percussio arbitrio prudentum censetur leuis in ordine ad lesionem honoris, sed facta baculo est grauis respectu eiusdem honoris. Barb. & alij, *p. 10. tr. 14. res. 36. §. Sed si quis in fine.*

Theatini gaudent priuilegij aliorum Religiosorum.

37 Clerici Regulares dicti Theatini gaudent priuilegijs concessis alijs Religiosis, & etiam Societati Iesu ex Paulo 4. *die 7. Octobris* 1555. de coniunctione Somaschorum cum Theatinis vide Res. *p. 10. tr. 16. res. 91.*

C L I E N S.

Cliens an possit conuenire cũ aduocato de quota lite?

Et teneatur soluere salarium annuum quando nullã habuit litem?

1 CLiens in foro conscientiæ seclusa fraude potest pacisci cum aduocato de quota lite, vt liberetur ab onere illum sæpius adeundi, &c. Et si habeat aduocatum, cui soleat soluere salarium annuum, non tenetur soluere integrum in eo anno, in quo nulla ei lis contigit agitanda. Vide V. *Aduocatus num.* 5.

C OE C V S.

Cæcus non potest torqueri, non puniri pœna ordinaria.

Non accusare.

1 COEcus secundum Gizzarellum *decis.* 26. non potest torqueri, & puniri pœna ordinaria, id quod multis rationibus probat. Addens, cæcum repelli ab accusando: quod tamen distinguit Decianus *tr. crim. tom. 1. lib. 3. cap. 11. par. 5. tr. 6. res. 37.*

Potest esse fideiussor.

Et inire contractum societatis.

2 Cæcus secundum Richter *de contrac. disput. 8. thes.* 1. potest esse fideiussor: nam non deficit in intelligentia, imò vt plurimum excellit. Item docet Demari *addit. ad Gizzarellum decis.* 16. Addens, cæcum inire posse societatem. *par. 5. tr. 7. res. 29.*

Potest donare causa mortis sine solemnitatibus.

3 Cæcus potest donare causa mortis sine solemnitatibus, dummodo sit præsens donatarius, vel alius, qui pro eo stipuletur. Ita Seraph. *to. 1. dec. 966. num.* 5. contra Alciat. *in d. l. 2. num.* 15. & alios. *p. 5. tr. 6 res. 25.*

4 An possit condere testamentum. Vide V. *Testari, num.* 10.

Declinare forum, vt miserabilis.

5 Cæcus potest forum declinare tamquam persona miserabilis, quia inter tales numeratur. Ita Nouarius *de elect. for. sec. 2. qu. 8. num. 69.* Qui id putat procedere de eo, qui vtroque lumine est orbatus. *par. 9 tr. 6. res. 30.*

Et munera publica personalia.

6 Excusatur etiam à muneribus publicis, & personalibus, *ex l. 1. Cod. qui morbo*

morbo se excusat libro 10. Ita Gizzarellus *dec.*26.*num.*4.*c.*29.*p.*5.*t.*6.*ref.*33.

7 Sacerdos cæcus videtur celebrare non posse: quia, qui non cognoscit, reputatur vt absens, & sic numquam habere potest materiam præsentem, sicut ad consecrationem requiritur. Sed dicendum nihilominus posse de licentia Summi Pontificis consecrare. Sin qua tamen celebrans grauiter peccaret. Ratio autem est, quia materia fieri potest illi præsens quando ita approximatur, vt facilè tangi possit, id quod cæcus ex aliorum testimonio, vel tactu percipere potest. Vnde Sotus apud Ochagauiam *de sacram.tr.*1.*qu.*6.*num.* 11. testatur, se vidisse Tridentini quemdam Episcopum cæcum ex dispensatione Papæ Sacrum conficere.*p.*5.*tr.*6.*resolut.*17.affirmatiuè dicunt aliqui *p.* 9.*tr.*9 *resol.*30. Sacerdos cæcus potest celebrare. Cum licentia Papæ.

8 Cæcus non potest esse testis in testamento; quia is debet videre testatorem. Ita Medices *de fort.caf.quest.*6.*num.*55. Vnde nec potest esse Visitator, qui de actibus qui visu in visitatione percipiuntur, testimonium Superiori mittenti ferre debet. Vnde si visitator in decursu visitationis obcæcaretur, officium Visitatoris omitteret, nec illam visitationem prosequi posset. Ita Megala *ver. tom.*2.*res.* 183. Quòd verò cæcus eligi non possit ad prælaturas, habetur in cap. *hinc etenim* §. *cæcus, dist.*49.*p.*5.*tr.*6 *resol.* 20. sed potest eligere *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 30. §. *Notandum*. potest tamen esse commissas Isnard.*p.*10.*tr.*16.*res.*45. Surdus. Vide horæ canonicæ. Cæcus non potest esse testis in testamento. Nec Visitator. Aut Prælatus.

COMMISSARII.

1 Commissarij, eodem tempore, & loco multorum negotia efficientes, ex doctrina Lessii *lib* 2.*cap.*24.*dub.*5.*num.* 28. possunt integrum à singulis salarium exigere: nam æquè vtiliter negotia multorum simul agunt, ac si agerent seorsum: sed tenendum cum Heuia *in labyrintho lib.*2. *cap.*2 *num.* 10. sumere solùm posse à singulis ratam: quia, vbi quis operam suam vendidit vni, tunc ex iustitia debetur illi, & non potest alteri vendi. Cœterum, quidquid sit in alijs Regnis in Regno Siciliæ opinio Lessij, non potest practicari ex legibus muncipalibus *p.*3.*tr.*5.*resol.* 76. Commissarij operantes simul negotia multorum, non possunt integram à singulis mercedem accipere. Præsertim in Regno Siciliæ.

COMMISSARIVS CRVCIATÆ

Vide etiam oratorium.

1 Commissarius Cruciatæ dispensare potest super quacumque irregularitate, excepta illa, quæ oritur ex homicidio voluntario: simonia apostasia à fide, hæresi, aut mala Ordinum susceptione. *p.*1.*tr.*11.*ref.*110. & 113.§. *Igitur*. Commissarius Cruciatæ potest dispensare in omnibus irregularitatibus, paucis exceptis.

2 Itaque potest dispensare super irregularitate proueniente ex delicto etiam publico, quia hoc non excipitur. Ita Villalobos *tom* 1.*tract.* 27. *claus.*13.*num.* 6. *p.*1.*tr.*11.*resol.* 111. Item in irregularitate homicidij casualis, & iniustæ mutilationis. Ita Rodriquez *ad* §.13.*num.*2.*p.*1.*tr* 11.*resol.*112. Itaque potest in irregularitate proueniente ex delicto, quamuis publico. Ex homicidio casuali.

3 Irregularitas ex hæresi non est dispensabilis per Commissarium Cruciatæ *p.*1. *tr.* 11. *res.* 114. Nec irregularitas simoniæ. *Ibidem resol.* 113. nec irregularitas ex mala Ordinum susceptione proueniens. *p.*1.*tr.*11.*ref.*115. quæ quando incurratur. Vide V. *Irregularitas*, *à nu.*29. Potest tamen secundum Villal. *to.* 1. *tr.* 27. *claus.* 13. *num.* 8. dispensare in irregularitate bigamiæ similitudinariæ, & eius quæ oritur ex delicto; non autem interpretatiuæ. *Ibid.* §. *ita*. Aut mutilatione. Minimè verò ex simonia. Aut hæresi. Nec ex mala Ordinum susceptione. Potest tamen secundum aliquos in bigamia similitudinaria, & ex delicto.

4 Commissarius Cruciatæ potest in foro conscientiæ dispensare in affinitate consurgente ex copula fornicaria in primo, & secundo grado, tam in linea transuersali, quam recta. *p.* 1. *tr.* 11. *ref.* 117.) Dummodo matrimonio cum illo impedimento occulto iam sit contractum bona fide saltem alte-

Digitized by Google

Commissarius Cruciatæ potest dispensare in matrimonio contractus cū impedimento affinitatis.

Concurrentibus certis circumstantijs. Nisi denunc ationes essent culpabilites omissæ.

rius (cui nullitas postea declaretur saltem in genere, non autem causa, vt vitētur scandala *ibid. resol.* 116. in fine, & 119.) Et hæc omnia habentur, in concessione Pontificis facto dicto Commissario. Ita Sanchez *de matr. tom.* 3. *lib.* 8. *disput.* 6. *num.* 23. *disp.* 3. *num.* 2. *ibidem resol.* 116. Occultum verò dicitur impedimentum in casu nostro, non quòd non potest probari, vt sentit Grassius *to.* 2. *cons.* 2. *num.* 20. sed eo modo, quo occultum accipitur in Tridentino *sess.* 24. *cap* 6. quando cōcedit facultatem Episcopis dispensandi in irregularitatibus prouenientibus, ex delicto occulto, quod scilicet non est publicum, quamuis notum aliquibus. Ita Sanchez *tom.* 3. *lib.* 7. *dis.* 3. *num.* 26. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 118. Aduerte autem, quod si denuntiationes culpabiliter essent omissæ, etiamsi matrimonium contractum esset coram Parocho & testibus, non posset Commissarius dispensare. Ita Villalobos *tom.* 1. *tr* 27. *clau.* 13. *nu.* 14. *ibid. res.* 117. §. *Notandum.*

At pro publicatione Indulgentiarum, nihil potest accipere.

5 Commissarius Cruciatæ, stantibus verbis positis in Bulla Latina non potest aliquid recipere pro reuelatione, seu publicatione Indulgentiarum, quæ absque eius licentia publicari non possunt: neque pro iure laboris. Et in quodam consessu Doctorum hic Panormi de mandato Eminentissimi Cardinalis ab Auria cōgregato determinatum fuit, neque Notarium Cruciatæ pro iure laboris potuisse accipere aliquid pro dicta licentia; quia in omnibus episcopatibus saltem Italiæ dictæ licentiæ, licet præbeantur in scriptis præbemus gratis. Et ratio est; quia in Bulla SS. D. N. Vrbani annullantus Indulgentiæ, si pro earum publicatione, aliquid etiam à sponte dantibus sumatur, & pro expeditione dictarum Bullarum Pontifex non vult vt aliquid accipiatur, nec iure laboris: & ideo in fine apponuntur hæc verba, *Gratis pro Deo etiam scripturæ*, & Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 9. prohibet Canonicis eleemosynam, quærentibus pro certis Indulgentijs, aliquid accipere iure laboris. Ita Duualius *in p.* 2. *de ind. qu. vn. art* 8. quem vide. Neque dicas, quòd mandatum de non accipiendo stipendio labori sit directum tantum Commissario. Nam Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 1. solis Episcopis loquitur, dum mandat concedere approbationes Confessarijs gratis: & tamen Eminentissimi eius interpretes declarauerunt, in dicto decreto includi etiam Cancellarios accipientes aliquid pro iure laboris. Vide V. *Simonia, num.* 9 *p.* 5. *t.* 13. *res.* 71. §. *Vnde ex supradicta.*

COMMVNIONIS

Necessitas.

Eucharistia non est homini necessaria necessitate medij.

1 SAcra Communio non est homini necessaria necessitate medij, non enim est mediam necessarium salutis, nec in re, nec in voto. Et ratio est, quia ad acquirendam gloriam satis est decedere in gratia quæ confertur per pænitentiam, & alia Sacramenta: perseuerantia autem in illa est donum Dei specialissimum distinctum à gratia Sacramentali huius Sacramenti, quamuis hæc illi valde conferat. Vnde Tridentinum *sess.* 7. *can.* 4. & *sess.* 14. *cap.* 3. dicens, Baptismum pro omnibus, & Pænitentiam pro adultis: post peccatum mortale esse necessaria ad salutem, de Eucharistia id non docet. Ita Villalobos *to.* 1. *tr.* 7. *diff.* 34. *num.* 2. & 3 & alij contra Becanum *de sacr. cap.* 15. *qu.* 7. ex quibus infertur, quod si non adesset præceptum sumendi Eucharistiam, posset homo saluari absque illa, & illius voto. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 28. † & *p.* 2. *t.* 6. *res.* 95. hanc opinionem vocauit probabilem.

Sed necessaria primo necessitate præcepti Ecclesiastici quotannis in Paschate.

2 Est autem primo necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici lati in cap. *omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss.* quod obligat omnes adultos, saltem post pubertatem singulis annis in Paschate sub pœna peccati mortalis. Nomine Paschæ intelligetotum tempus: intra Dominicam Palmarum, & Dominicam in Albis inclusum, & in certis locis paulò amplius. †

3 Circa quod præceptum aduerte primò, quòd Sancius *select. disput.* 26. docuit, illo ligari pueros eo ipso, quòd ad Confessionem tenentur, nam in cit. cap. omnis, vtrumque præceptum imponitur absque vlla distinctione, nec minor discursus ad Confessionem, quam ad Communionem requiritur: imò maior, cum distinguere oporteat culpas, præcepta, &c. Ex quibus infert, quod parentes puerorum, & Confessarij non sinientes tales pueros communicare statim, ac eos peccare cognoscunt, per se loquendo peccare; excusari tamen; quia sequuntur opinionem contrarium. Aduertit autem pueros non communicantes non subiacere excommunicationi, aliisve pœnis canonicis. Hæc opinio est probabilis, eamque docet Palaus *to. 1. tract. 3. disput.* 1. *punct.* 24. §. 2. *num.* 7. Sed ipse contrarium teneo cum Vasquez *in* 3. *p. to.* 3. *disput.* 214. *cap.* 4. *num.* 38. & alij: quia plus discretionis requirit Communio, quam Confessio. Vnde ait Conradus *p.* 1. *qu.* 54. *in fine*, puerum non teneri communicare ante duodecim annos, *p.* 3. *t.* 6. *res.* 70. & *Add.* 2. *res.* 19. & *p.* 5. *t.* 14. *res.* 50. *vers. Qui postea.*

Quod probabile est obligare impuberes.

Sed contrarium probabilius.

4 At quid dicendum de semifatuis (fatuis enim, neque Doctores, neque vsus Ecclesiæ, extra mortis articulum Communionem permittunt.) *p.* 2. *t.* 14. *res.* 79. & *p.* 5. *t.* 3. *res.* 46. in fine. §. 1. ac mutis simul, & surdis? Respondeo. Semifatuis, vt sunt quidam Æthyope, imperfecto rationis vsu pollentes, Henriquez *lib.* 8. *cap.* 42. *num.* 3. & alij Communionem Paschatis permittunt, secluso periculo irreuerentiæ. *p.* 2. *t.* 14. *res.* 79. & *p.* 5. *t.* 7. *res.* 7. §. *Probatur.*

Obligat verò semifatuos.

5 Vnde à fortiori dicendum est, mutum, & surdum à natiuitate posse & teneri communicare. Et quidem, si legere, & scribere sciat, non est dubium, quia mysterium Eucharistiæ potest discere per scripturam. Idem verò dicendum est, etiam si nesciat, quia tales, vt notat Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 8. *num.* 12. vt plurimùm perspicacis ingenij sunt, & facilè quæcunque difficilia per nutus, & signa percipiunt, quibus & ipsi suos conceptus facilè manifestant. Confirmatur, quia talis tenetur confiteri per nutus, & signa. Nec minus difficilia cognoscenda sunt ad consequendum fructum Confessionis, quam Communionis; nam ad Confessionem ferre debet, quod peccatum mortale occidit animam; & pro eius liberatione recurrendum esse ad Confessionem, & hanc faciendam esse integram quoad speciem, & numerum peccatorum, item cum dolore, & proposito non amplius peccandi. Ad Communionem verò sufficit scire, quod ad illam requiritur Confessio mortalium, ieiunium, & deuotio, quæ multò facilius sciri possunt, quà prædicta. Solum esset difficultas de transubstantione; sed hæc etiam per fidem æque cognoscibilis est, ac prædicta, cùm æquè reuelata sit à prima Veritate, quamuis alioqui difficilius naturaliter cognoscatur, quàm quod per absolutionem gratia conceditur. Neque dicas, quod non eo ipso, quod quis tenetur confiteri, possit, & debeat communicare, cum supradictum sit, pueros teneri ad Confessionem, & non ad Communionem. Nam surdus, & mutus à natura, si perfectè secundum eius intellectum percipiat, quæ geruntur, æquiparatur maiori, vt docet Spino *spec. testam. gloss.* 9. *rubr. num.* 1. ex *l. mutum, de acquir. hæredit.* vnde non est cum pueris comparandus. Igitur arbitrio Confessarij remitto, quandonam tales sufficientem intelligentiam habeant ad communicandum. *p.* 5. *t.* 6. *res.* 7.

Et mutum surdumque à natiuitate. Etiam si nesciat legere, & scribere.

Si per nutus, & signa possint necessaria discere.

Quod Confessarij videant.

6 Aduerte secundò, quòd præceptum Ecclesiæ obligat excommunicatum ad quærendam absolutionem, & sic ad communicandum; vnde si is absolutionem negligeret, peccaret mortaliter contra hoc præceptum. Ita Layman *lib.* 2. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 3. *p.* 5. *t.* 9. *r.* 88. Sed contrariũ tenet Leander cũ Diana. *p.* 11. *tr.* 7. *r.* 14.

Excõmunicatus tenetur absolutionem quærere, vt in Pascha communicet.

7 Aduerte tertiò, quod si quis præuidet, se in Paschate non communicaturum propter impedimentum, tenetur Communionem præuenire, & implere præceptum ante Pascha. Nam Ecclesia principaliter solum intendit præcipere communionem singulis annis; circumstantiam verò temporis

Et qui præuidet se impeditum fore in futuro Paschate, debet Communionem anticipare.

solùm accidentaliter, & secundario. Vnde si posteà impedimentum cessaret, is non teneretur iterum communicare in Paschate, nam iam satisfecit præcepto, quod sicut ex consilio confessarij differri potest, iuxta cap. omnis, ita etiam præueniri. Ita Hæredia *tr. de Euchar. p. 8. dub. 1. nu. 10. p. 11. tr. 7. ref. 29. §. & his.* Sed Pitigian. *in 4. tom. 1. dist. 9. qu. 3. art. 9.* ait talem non teneri communionem præmittere, quia nec talis est vsus Ecclesiæ, nec tenetur anticipare ieiunium, qui tempore præcepti præuidet se non ieiunaturum. *p. 3. t. 4. ref. 42.*

Qui verò non cõmnicat in Paschate, tenetur communicare quamprimum.

8 Aduerte quartò, quod si quis in Paschate non communicat, ait Nugn. *in 3. par. tom. 1. quæst. 80. artic. 12. diff. 2. concl. 3.* talem, præterquam quod peccatum commisit, non eximi ab obligatione communicandi, sed adhuc teneri communicare quamprimum, quia terminus annus non assignatur ad finiendum obligationem, sed vt non liceat illum differre post annum; & in contractibus non cessat obligari ad soluendum, qui statuto tempore non soluit. Itaque talem non communicando, semper peccare: & ego grauius, quo diutius non communicat. Sed contraria sententia Tabienæ *v. communicare, quæst. 7* est etiam probabilis. Eamque nouissimè docuit Granado in *3. par. controu. 6. tract. 10. disput. 4. num. 4.* Et Lugo *de sacrament. Euarist. disput. 16. sect. 4. num. 66.* quamuis teneat, talem adhuc esse obligatum ad communionem, negat tamen nouam in dies culpam semper contrahere. *par. 3. tr. 4. ref. 41. & par. 5. t. 13. ref. 3. p. 11. tr. 7. ref. 14.* Et satisfacci communicans in die palmarum vsque in Dominica in Albis sed non in die Sabbati palmarum sic etiam qui accepit viaticum ante illos dies tenetur iterum communicare propositus *ibid.* §. Sed requiras nota si quis communicauit post ianuariũ ante Pascha & non communicauit in Paschate non tenetur nisi in Paschate futuro quia satisfecit annuo præcepto si non communicauit in ianuario tenetur ante ianuarium futurum. Ita Pontius. *ibid. §. nota lector.* An verò huic præcepto satisfiat communicando indignè, vide infra. *num. 66.*

Sed probabile etiam est, non teneri ante aliud Pascha.

Secundo Eucharistia, est necessaria in articulo mortis ex præcepto diuino.

9 Deinde Sacra Communio est necessaria necessitate præcepti diuini, quod obligat infirmum tempore mortis, etiam si in Paschate communicauerit: Nam in Nicæno *can. 12.* determinatur, Eucharistiam esse moribundo necessarium viaticum. Et vlterius clarè præcipitur in Concill. Carthag. IV. confirm. à Leone IV. *can. 77.* & in Ecclesia communiter obseruatur. Itaque præcepto communicandi in articulo mortis non satisfit per communionem Paschalem. *p. 5. t. 6. ref. 42.* Nec per aliam, quæ ante talem articulum præmissa sit non per modum viatici. Ita Granado in *3. par. contr. 6. tr. 10. disp. 3. num. 4.* contra Caietan. *v. Communio.* Imò probabile puto, quòd si quis manè sanus communicaret, & post meridiem in periculum incideret, ac timeretur eodem die moriturus teneretur, iterum eodem die communicare per modum viatici: nam præceptum diuinum præponderat Ecclesiastico de non communicando, nisi semel in die, & ieiunè. Ita Hurtado *de Euch. disp. 10 diff. 2. parte 4. tr. 4. ref. 197. & p. 5. tr. 3. resol. 33.* Sed contraria opinio est etiam probabilis. *par. 3. tr. 4. ref. 40. & p. 5. tr. 3. ref. 41.*

Cui non satisfit per Communionem factam ante periculũ, & non per modum viatici.

Et probabile est, eum qui mane communicauit ex deuotione, si post meridiẽ in periculum incidat eodem die decedendi, teneri iterum Viaticum sumere.

Qui tamen semel cõmunicauit per Viaticum, non tenetur amplius in eadem infirmitate communicare, etiãsi incidat in mortale.

10 Qui in mortis articulo constitutus semel per modum viatici communicauit, si postea peccet mortaliter, quamuis teneatur iterum confiteri, non tamẽ teneatur iterum communicare, nam confessio est necessaria necessitate medij; quotiescumque quis est in peccato mortali, & imminet mortis periculum, Eucharistia verò est solùm necessario ex præcepto, quod in vno mortis articulo non obligat, nisi semel. Ita Ochagauia, *tr. 2. de Euchar. qu. 14. num. 8.* contra Sotum *in 4. dist. 12. q. 1. art. 11. p. 5. tr. 3. ref. 43.*

Hoc præceptum obligat pueros statim post vsum rationis.

11 Porrò in mortis articulo tenentur communicare pueri statim post vsum rationis. Quia hoc præceptum diuinum ab Ecclesia non limitatur, sicut limitatur præceptum Ecclesiæ de communicando in Paschate. Ita Arboleda *pract. Eucharist. not. 13.* Imò addit Lugo *de Euchar. disp. 13. sect. 5. num. 44* puerum moribundum communicari posse etiam in dubio, an sit doli

capax.

capax. Sed Ochagauia *de Sacram.tract.2.de Eucharist. qu.* 14. *num.* 11. & alij negant, puerum teneri ad Communionem tempore mortis. *par.* 5.*tr.*3.*resol.* 44.*&* *tr.*14.*res.*50.

12 Tenetur etiam in articulo mortis communicare surdus, & mutus à natiuitate, si potest, vnde illi non est deneganda Sacra Communio, si constet necessaria huius mysterij aliqualiter percepisse. Ita Marchantius *de Euchar.tr.*4.*c.* 3.*qu.*1.*cas.*4. Patet à fortiori, quia *sup.num.*5. diximus communicandos esse quotannis ex præcepto Ecclesiæ *par.*5.*tr.*6.*res.*6.

Item mutos, & surdos à natiuitate, secluso periculo irreuerentiæ.

13 Tenetur etiam communicare in mortis articulo naturali, vel violento Neophytus, vnde is instruatur eo modo, quo fieri potest, & communicetur. Ita ex pluribus rationibus Sancius *select.disput.*40 *num.*3.*p.*5.*tr.*3.*res.*45.

Item nouiter ad fidē conuersos, & baptizatos.

14 † Dixi (naturali, vel violento) nam † damnatus ad mortem non eximitur ab obligatione huius præcepti, eo quod mors sibi violenter immineat. Ita Hurtadus *de Euch.disput.*9.*diff.*16. & alij. An verò hic debeat communicari eodem die, quo ad patibulum ducitur, & non ieiunus vide infrà. *num.*46. *par.* 5 *tr.*3.*res.* 38. immò si postridie ante mortem sumpsit Eucharistiam pro deuotiones, potest eadem die mortis iterum sumere, etiam non ieiunus. *par.* 9.*trac.* 6.*res.* 42.

Et siue periculū seu articulus sit mortis naturalis, siue violentæ vt si quis dānatus esset ad mortem.

Eadem die potest communicare.

15 Meritò dicendum est præter articulum mortis præceptum diuinum de sumenda Eucharistia, obligare aliquoties in vita *par.*9.*t.*8.*res.*41. Verum cum de iure certum si infirmum extra periculum mortis non esse communicandū nisi ieiunium, & hoc non est intelligendum de infirmo existente in articulo mortis, qui post viaticum vult iterum communicari, nam in tali casu contra Vasquez, & paucos alios communiter posse hoc facere non ieiunum asserunt DD. qui solum discrepant de tempore interponendo inter vtranque communionem sufficere duos dies *ibid.res.*42.

Communio obligatur aliquoties in vita.

Potest infirmus iterum communicari.

COMMVNIO.

16 Sacerdos ad euitandam Eucharistiæ irreuerentiam, potest eam sumere non ieiunus, dummodo non sit excommunicatus, quia in tali casu debet sumi à Laico, quod videtur obseruari, si Sacerdos in Sacrificio post consecrationem pereat, vel si extra se exeat, & non est spes redeundi, si non adest Sacerdos ieiunus, potest non ieiunus perficere sacrificium. Dicast.*p.*10.*tr.*13.*res.*53. §.*Nota hic*, & potest reliquias post longam Communionem factam, immediatè post completam sacrificium sumere. Card. de Lugo *ibid.* §.*sed si aliquis*. Sic etiam reliquias post communionem Laici breui decurso tempore possunt ab ipso Laico sumi. *Marchant. ibid.* §. Verum simile ita dicendum de Sacerdote, quod possit reliquias inuentas in patena, in sacrestia post Missam, sumere illas adhuc paratus vestibus sacris, *tr.*13.*res.*54.

Pro euitanda irreuerentia Eucharistiæ, licet Sacerdoti cum ieiunio illam sumere secus si esset excommunicatus.

In casu necessitatis potest non ieiunium perficere sacrum.

Potest reliquias relictas post communionem longam sumere.

17 Quando dubium est de media nocte tam de commestione, quam tempore an sit transactum tempus, vel non licet communicare. Dicast. & alij, *p.*10. *tr.*12.*res.*17 quia melior est conditio possidentis, *ibid.tr.* 13. *res.* 14. §. *Nota etiam*, nec in pulsatione 12. horæ noctis debet cessare a Commestione in primo ictu horologij, sed in vltimo, & vltimi horologij Ciuitatis, sed melius est desistere in primo Dian. & alij, *ibid.*§.*sed ego.* Variare sententiam circa pulsationem duorum horologiorum ad inchoādum ieiunium Ecclesiasticum, & vnum pro naturale, consulerem pro tuta conscientia melius est stare ad primum horologium & ad eius pulsationem docet Dia. Curiosa videbis, *ibid.tr.*15.*res.*29.

In dubbio de media nocte transacta potest communicari.

Melius est desistere in primo ictu primi horologij Ciuitatis pro ieiunio naturali.

18 Non datur paruitas materiæ respectu temporis excusans à mortali comedendo post mediam noctem, & postea sumere Euchariстam con. Pasqualigum cum materia huius præcepti non est leuis comestio, vel potatio, sed ipsa sumptio Eucharestiæ, quæ prohibetur si præcessit comestio, quia nō peccat comedens sed quia cōmunicat post cōmestionem, quæ est materia grauis. Dicast.

In hac materia non datur paruitas eiusdem.

Cadens in flumen, & parum aquæ euomit quam declusiuit non potest communicare.

Potest communicari post mediam noctẽ si ante illam se communicauit.

& alij p.10.tr.16.ref.48.& si quis deiectus, vel cadens in flumẽ, & parum aquas deglutiat, & in stomacum descẽdat & postea enormit non debet communicare pro reuerentia tanti Sacramẽti. Card. de Lugo *ibid.§.sed hæc omnia*, & si quis se communicauit ante mediã noctem credens esse post mediam noctẽ, potest iterum communicare post mediam noctem quamque commederit post primam communionem factam ante mediam noctem. Piernal. *ibid. §. Nota hic obiter.*

Non est veniale accedere ad vxorem post communionem voluptatis causa.

Sic defornicant post confessionem Heretici tenentur annuæ communioni.

* 19 Accedere ad vxorem voluptatis causa post communionem non est veniale Taburrin. & alij, sic etiam nullum est peccatum si post pollutionem, vel fornicationem confiteatur celebret, vel communicet. Bonac. & alij, *p.10.tr.16.ref.33.*

19 Hæretici tenentur præcepto annuæ Communionis obedire non autem alij Infideles amicus & alij *p.10.tr.16.ref.32.*

Pueris dandum est viaticum si vel ne sine in vsu rationis semper Sacramentũ habet effectum, & confert gratiam.

20 Viaticum debent Parochi dare pueris sint vel ne doli capaces, vel habeant vsum rationis, quod semper habet suum effectum, sed debentur prius interrogari ad exercendam capacitatem pueri, & sic possunt determinare si, vel ne danda sit Dicastil.& alij *p.10.tr.16.ref.35.*& si infans communicatur Sacramentum illi confert gratiam. *ibid.tr.11.ref.18.* Præpos.& alij, & idem dicendum est de amente *ibid.§.ex his ego.*

Qui in hebdomada sancta accepit viaticum non debet iterũ se communicare pro anno præcepto aliter si sanus incidit in periculum mortis, & mane se cõmunicauit & vnum potest accipere viaticum.

A laborante chiragra non debet ministrari.

Potest deferri equo, & currendo.

In carentia Sacerdotum potest Laicus se ipsum & alijs viaticum proprijs manib. sumere.

Etiam in cocleari.

21 Non debet, nec tenetur si quis in hebdomada santã, puta in feria secunda sumpsit viaticum, & postea super vixerit per aliquod dies, iterum communicare ad satisfaciendum præcepto annuæ communionis Sanchez, & alij, *p.10.tr.11.ref.39.* imo qui mane sanus celebrauit: vel communicauit incidit in periculum mortis, potest eadem die sumere Eucharistiam pro viatico, & si periculum est in mora potest Sacerdos illud deferre absque superpelliceo, & stola, & lumine *Tamb. & alij*, & non potest deferri à Sacerdote laborante ex chiragra non valente vti duobus digitis ad tangendum Sacramentum destinatis. *Mart. de S. Ioseph. ibid. ref.40. & tr. 16 ref. 80.* & potest deferri etiam currendo sublato periculo non cadendi §. an verò eadem ratio militat de equitando *ibid.§. Sed si aliqui*, & in estrema necessitate Sacerdotum potest Laicus in articulo morti alijs, & sibi viaticum ministrare proprijs manibus ibidem, sic etiam si infirmus non posset deglutiere illud potest iudicio medicorum aptari in cocleari cum parum iuris, vel aqua, aut vini, & decentius P. Augustinus *ibid. §. Nota hic.*

Non possunt transportare particulæ ante communionem absque necessitate.

Potest dari pars hostiæ Laicu.

22 Particulæ consecratæ non debent trasportari ab altari vsq; ad communionem Sacerdotis, dummodo non vrgeat necessitas infirmum Communicandi Card. de Lugo *p. 10. tr.15. ref.41.* & potest Sacerdos etiam absque causa dare partem hostiæ pro communione Laici, & non peccat maximè quando non adest alia missa. *ibid. tr. 11. ref. 70.*

Radanda est & lauando vos in qua ceciderit hostia.

23 Si ceciderit hostia super terram &c. radanda, vel lauanda est res tacta etiam barba, & lotio ponatur in Sacratio iuxta rub. mis. Franc. nigro, & alij, *ibid. tr.13. ref 49. & tr. 12 r.10.*

Alia obseruanda in hac materia.

Lege infra.

24 Aliqua curiosa circa eamdem materiam obseruanda idest dicendus est totus psalmus lauabo cum gloria patris in cornu epistolæ, secundo Generalis, & Prouincialis dum cantatur Missa possunt sedere ad partem Euangelij sicut Episcopi, tertiò Sacerdos deferendo Piscidem in qua reseruatur Eucharistia sine cotta an aliud Altare, non peccat mortaliter, quartò in Communicando Sacerdos potest vti Piscide & melius, & Patena auertendo ne fragmenta digitis applicentur scilicet non sunt abstergendi digiti dentib. communicantium, nec multas tenere inter digitos vel supra Patenam ne alitu illorum in terram proijciantur fligius, *p.10. tr.13. ref.* 14. item dicendum est de orationibus post litanias, quæ flexit genibus dicendæ sunt vsque adorationes & dicto Dominus vobiscum orationes dicantur stando ante Altare. *Dian. ibid §. Sed si aliquis.*

Orationes dicendæ sunt stando ante altare.

COM

COMMVNIONIS Vtilitas.

35 † PLures sunt Sacræ Communionis vtilitate. Sed præcipua est gratia sanctificans, seu illius augmentum; vt patet ex D. Th. 3. *par*. 3. *qu*. 79. 1. *ad* 1. † Et confortetur, quando Eucharistia perfectè sumitur, idest deglutitur, & transit per guttur. Ita Henriqu. *lib*. 8. *cap*. 43. Quamuis Becan. *de sacram. c*. 22. *qu*. 6. *num*. 2. putet, conferri cùm Hostia sumpta est, quamuis non sit transmissa; alioquin ægrotos Hostiam præ infirmitate transmittere non valentes, non accepturos gratiam. Confert autem gratiam, etiam si semel transmissa euomatur, aut si quis sumpta parte Hostiæ decedat non sumpta alia parte. Ita Henriq. *vbi sup. num* 1. *p*. 3. *tr*. 6. *res*. 96.

Sacra Communio confert augmentum gratiæ.

Quando perfectè sumitur, & deglutitur.

Etiam si postea euomatur.

26 Cœterum Eucharistia non causat gratiam toto tempore, quo est in stomacho, nec toto tempore manducationis, alioqui esset melioris conditionis communicans sub multis Hostijs, quam sub vna, quod est falsum. Ita Cruz *par*. 2. *quæst*. 4. *dub*. 1. *concl*. 2. Et quamuis Coninch. *de sacram. quæst*. 79. *artic*. 1. *dub*. 2. *num*. 42. *concl*. 5. doceat, gratiam Sacramentalem augeri per accidens, si dum species integræ manent in stomacho, melioretur dispositio communicantis, vt si eliciat interim plures, & perfectiores actus charitatis: non est tamen dicendum, quod aliquis percipiat maiorem gratiam, quia sumit maiores, aut plures Hostias, aut quia diutius hæret in illis digerendis. Vnde non est cur aliqui occasionem sumant, vt inter communicandum plures Hostias suscipiāt: nam id quoq; continget, si diutius se ad Communionem disponant. Vide Fag. *p*. 3. *li*. 4. *c*. 1. *nu*. 11. *p*. 3. *t*. 7 *res*. 96. §. *Notandum est*.

At non confert successiuè toto tempore, quo manet in stomacho.

Vnde vitanda superstitio sumēdi plures, aut maiores hostias.

27 Sed an consequatur maiorem gratiam communicans sub duplici specie, quam sub vna Caiet. in 3. *p. qu*. 80. *art*. 12. & alij negant, quia vterq; Christi Corpus, & Sanguinem æqualiter sumit. Sed Hurtad. *de Euch. disput*. 10. *dif* 6. & alij affirmant, quod etiam sentit Clemens VI. *in Bulla ad Regem Angliæ*, anno 1541. dum Angliæ Regi concessit, vt sub vtraq; specie communicaret. Probatur autem hæc opinio: quia quælibet species ratione sui diuersimodè gratiam significat, & confert; ergo vnaquæq; specialem gratiæ gradum producit, Antecedens probatur, quia species panis significat, & confert gratiam vt satiantem, quia per modum cibi, vinum verò significat, & confert vt refrigerantem per modum potus. Vtraq; sententia est probabilis. Certum autem est, neminem excepto Sacerdote celebrante, teneri ex iure diuino communicare sub vtraq; specie † vt garriunt Hæretici. † Et Ecclesiam iustissimis rationibus talem Communionem laicis inter dixisse. *p*. 3. *tr*. 4 *res*. 97. & *p*. 5. *t*. 13. *res*. 29.

An verò conferat maiorem gratiā sub vtraque specie quam sub vna tantùm? Aliqui negant. Alij affirmant.

Vtiq; probabiliter Cœterum laici non tenentur ex iure diuino communicare sub vtraque specie. Et Ecclesia iustè illis prohibuit.

28 Petes hic primò. An Eucharistia remittat peccatum mortale, & conferat primam gratiam? Respondeo negatiuè, per se loquendo. Nam hoc Sacramentum institutum est per modum cibi, qui non confert vitam, sed conseruat. Ita Trid. *ses*. 6. *c*. 2. & *can*. 5. Potest tamen contingere casus, in quo peccatum mortale remittat, & primam gratiam conferat. Et erit primò si quis post diligentem discussionem non recordatus peccati mortalis quod reuerat habet, ad hoc Sacramentum saltem contritus accedat. Secundò, si quis conscius peccati mortalis, vrgente necessitati communicandi, & deficiente confessario, communicat cum attritione putata contritione. *p*. 3. *tr*. 6. *res*. 98. §. *Ex his*.

Sacra Communio per se non remittit peccatum, nec confert primam gratiam. Nisi in duobus casibus per accidens.

29 Petes secundò, an possit dari casus, in quo quis communicans nec gratiam consequatur; nec peccatum committat? Et Ricchardus in 4. *disputat*. 9. *quæst*. 2. *art*. 2 negatiuè respondet. Nam vel is accedit post examen conscientiæ vel fine illo. Si primum, nullum posuit obicem, & ideò gratiam consequetur. Si secundum, indignè communicat, & ideò peccat. Sed Suarez *tomo* 3 *disput* 63. *sect*. 2 & Fagundez *pr*. 3. *lib*. 4. *cap*. 2. *num*. 14. dicunt, posse contingere. Et casum fo-

An verò possit aliquando cōmunicans non consequi gratiā, nec peccatum committere?

Ambiguum.

re, si quis post diligens conscientiæ examen non recordatus peccati, quod reuera habet, sine vllo dolore ad Sacramentum accederet. Is enim non peccabit, quia non tenetur elicere dolorem de peccato, quod non venit in mentem: nec acquiret gratiam, quia habet obicem peccati, si nullum Sacramentum habet vim delendi peccatum mortale absque dolore. *p. 3. tract. 6. res. 98.*

Certò Sacerdos, qui sumeret Hostiam in peccato, & statim contereretur, acquireret gratiam per sumptionem Calicis.

30 Aduerte hic ex Villalobos *tom. 1. tr. 7. diff. 31. num. 3.* quod si Sacerdos post sumptionem Hostiæ cum obice, ante sumptionem Calicis conteret, gratiam reciperet; nam talis sumptio esset moraliter distincta. Quod etiam ait contingere, si quis recipiendo duas formulas, ante sumptionem secundæ actum contritionis eliceret. *par 5. tr. 13. res. 29. §. Notandum est.*

COMMVNIONIS

Dispositio.

31 † INtegra ad Communionem dispositio consurgit ex nouem requisitis in his duobus versibus contentis.

Lotus, discretus, sanus, ieiunus, & aptus.
Contritus, fassus, mundus, rectèque paratus.

Communicans debet esse in primis baptizatus,
Non autem confirmatus,

32 Primò ergo communicans debet esse *LOTVS*, idest baptizatus. † Soto in 4. *dist. 7. q. vn. art. 7. prop. 3.* putauit, debere esse quoq; confirmatum, ita vt si non confirmatus communicaret, peccaret saltem venialiter. Sed tale peccatum ex nulla ratione deducitur. Nam vsus Ecclesiæ, quod post Baptismum succederet confirmatio, mox verò Eucharistia, iam exoleuit. Ita Præpositus in 3. *par. q. 72. art. 8. nu. 38. p. 4. t. 4. res. 50. §. Nota secundò.*

Item discretus.
Vnde non sunt communicandi pueri.

33 Secundò, debet esse *DISCRETVS*, idest habere debet vsum rationis. Ex quo à Communione arcendi sunt in primis pueri ante septennium. Imò etiam post, ante pubertatem, nam vt supra *num. 3.* diximus non statim, ac puer tenetur confiteri, tenetur & potest communicare: nam maior discretio requiritur ad hoc, quam ad illud Sacramentum. Sed quia contraria opinio Sancij *select. disput. 26.* est probabilis, confessarij non sint multum scrupulosi in danda communione pueris, vbi certum erit, eos vsum rationis habere. *par. 3. tr. 7. res. 70. §. Ex quibus.*

Aut perpetuò fatui.
Nisi aliquando sui compotes fuerint, & per illud tempus pie vixerint.

34 Deinde arcendi sunt à communione fatui, quibus, si fatui sint à natiuitate, numquam prorsus impertienda est Sacra Communio, si verò sui compotes aliquando fuerunt, impertienda est in articulo mortis: tum quia id præcipitur in Concilio Carthaginensi IV. & Arausicano I. tum quia in eiusmodi hominibus est saltem deuotio virtualis erga Eucharistiam, quam Ecclesiæ pietas in illis iudicat, quotiescumq; constat, illos post Baptismum Christianè vixisse, nec in mortali culpa amentes euasisse; ergo illis saltem in mortis articulo præbenda est, in quo ex præcepto diuino eam accipere tenebantur. Ita Granadus *in 3 par. contr. 6 tr. 10. disp. 5. num. 3.* & alij contra Sà v. *Euchar. num. 3. p. 2. tr. 14. res. 78. & p. 5. tr. 3 res. 46.*

Et his quidem solùm in articulo mortis.

Semifatuis verò permitti potest quotannis.

35 Imò Angles *in 4. sent.* docuit, tales amentes debere quotannis communicari. Et Sancius *select. disp. 26. num. 6.* toties, quoties pertinent. Sed hic loquitur nimis laxè. Angles etiam opinio in verè fatuis non est admittenda, quia Ecclesia illos communicare permittit tantùm in mortis articulo. Admitti igitur potest in semifatuis, qui aliquem, sed imperfectum rationis vsum nacti sunt. Et ita etiam docet Henriquez *lib. 8. c. 42. num. 3. par. 2. tr. 14. res. 79. & par. 5. tr. 3. res. 46. §. 1. in fine.*

Sicut etiam ei, qui mutus, & surdus natus est, si aliqualiter instructus sit.

36 † Et tandem arcendi sunt surdi, & simul muti à natiuitate: qui post diligentem instructionem per nutus, & signa non potuerunt huius Sacramenti naturam, & valorem percipere. Sin autem perceperint, præberi illis debet, non solum in mortis articulo, vt dictum est *num. 14.* sed etiam

quotan-

quotannis in Paschate, vt dictum est, *num.* 5.

37 Tertiò communicans debet esse SANVS. Ex quo capite arcendi sunt à communione illi tantùm infirmi, in quib. ob frequentes vomitus, & tussim timetur aliqua irreuerentia Sacramenti. † Item communicans debet esse sanus.

38 In quo casu ait Sancius *select. disputat.* 38. *num.* 2. quod si vomitus contingat post cibum, vel potum, quem quantumuis exiguum stomachus non patiatur, sed statim in propria specie sursum, aut deorsum expellat, Eucharistia non debet ministrari. Si autem modicum cibum retineat ministrari posse in exigua quantitate, facta prius experientia cum particula non consecrata. Sin vero vomitus contingat ex sola corporis ægritudine absque alia sumptione, ministrari non debere, nisi per sex horas cessauerit. Nam tunc iudicari potest omninò cessasse, de quo consulendum esse Medicum: si verò hic absit, communicandum fore tunc, quando iudicatur, vomitum saltem cessaturum esse per horam. Et si tunc per accidens contingat, euomi sacram bucellam, accipiendam, & in loco aliquo sacro reponendam, & corruptas posteà species in Sacrarium proijciendas, *part. 2. tr. 14. resol. 78. § Tales, vers. sed hæc omnia, & par. 5. tr. 3. res. 55.*

Vt absit periculum vomitus.
De quo vide notabilem doctrinam Sancij.

39 † Quartò, communicans debet esse IEIVNVS. Quod intellige extra casum necessitatis, vt dicemus infrà: extra quem si quis communicaret non ieiunus, committeret sacrilegium mortale, † & si accedit praua animæ dispositio, aliqui dicunt fore duo sacrilegia: quia virtus Religionis bis violaretur, & diuersimodè, nimirum accedendo absque puritate animæ ex iure naturali diuino requisita, & absq; puritate corporali ex iure Ecclesiastico. Sed ego existimo cum Hurtado *de Sacr. disput.* 5. *diff.* 1. esse vnum tantum peccatum, licèt grauius, quia duo illi tituli malitiæ opponuntur eidem virtuti Religionis eodē modo, idest contra reuerentiam debitam Sacramento: quod enim procedat ex diuersis præceptis, parum refert, quia peccata non multiplicantur propter multitudinem præceptorum. *p. 4. tr. 4. res.* 195.

Item debet esse ieiunus, citra necessitatem.
Sed si quis cum mortali, & post cibum communicaret, non duo, sed vnum committeret sacrilegiū.

40 Porrò ieiunium ad Communionem prærequisitum Gofredus, & Præpositus apud Hurtad. *de Sacrament. Eucharist. disputat.* 9. *difficult.* 15. dicunt esse Ecclesiasticum, quia præcipitur ab Ecclesia, & ideò intelligi eo modo, quo ipsa in Quadragesima, & Quatuor temporibus ieiunium præcipit. Alij apud eumdem dicunt, in hoc ieiunium dari paruitatem materiæ, & sic communicantem post modicum cibum, vel potum, peccare tantùm venialiter. Sed vtraque hæc opinio est improbabilis. Nam Ecclesia non prohibet sumptionem cibi, aut potus ante Communionem, sed Communionem post cibum, vel potum, quòd præceptum simpliciter violatur per Communionem post cibum, vel potum modicissimum. Vnde Concilium Toletanum. 7. *can.* 2. relatum *in cap. nihil. quæstio.* 1. dicit, *nullus post cibum potumque quemlibet minimum sumptum Missas facere præsumat.* Ita ipse Hurtado, & alij communiter. *par. 5. tr. 5. resol.* 12.

Ieiunus inquam esse debet ieiunio naturali, quod non admittit paruitatem materiæ.

41 Cœterum non violatur hoc ieiunium, si saliua, vel aliquid per modum saliuæ traijciatur. Per modum saliuæ, ait Granado *in 3. par. contr. 6. disputat.* 8. *num.* 8. traijci, minimum, quod inaduertenter traijcitur, & ex Henriq. apud ipsum, si musca in os apertum casu intrauerit. Rodriq. verò apud eumdem, aquam ad captum puraminis auellanæ inaduertenter deglutitam censeri traiectam per modum saliuæ. Ipse verò rem restringendam potius esse ait, quam dilatandam. *ibid. § Non desinam.*

Nisi aliquid sumatur per modum saliuæ.
Quid si musca casu in os apertum intraret?
Aut abluens, aquæ guttam traijceret?
Nec ijs aliqui frangi ieiunium.

42 Sed quid dicendum est de sumptione tabachi, & traiectione reliquiarum cibi præcedentis diei dentibus adhærentium? Quoad tabachum respondet Antonius de Leone *par.* 2 *§.* 4. *num.* 10. naturale ieiunium frangere siue in puluere, siue in folio, aut fumo sumatur, quia de folio, & puluere semper aliquid in stomachum traijcitur, & parum refert, quòd sit nutritium, vel ne: existimat enim, monetam, lapillos, ceram, &c. frangere ieiunium, si aduerten-

Quod dicendum de ijs, qui tabachum sumunt.

uertenter, & voluntariè degluti antur. Fumum verò nutrire: quia aliqui narrantur solo fumo vitam ad aliquos dies distulisse. Et quamuis ex natura sua non sit potabilis, fumi tamen ab eius familiarib. per modum potus, & nutrimenti. Adducit etiam duo Concilia Prouincialia, scilicet Limense III. *act.3.cap.*20. & Mexicanum III. *lib.* 4. *tit.* 15. *cap.* 13. sumptionem tabachi Sacerdotib. celebraturis, alijsq; communionem suscepturis prohibentia. Sed ipse cum Alphonso de Leone *de off. Capell. quæst.* 8. *sect.* 17. *cas.* 2. *num.* 134. nego, tabachum in folio, puluere ieiunium frangere: quia ex Concilio Toletano VII. *superius cit.* solum prohibetur cibus, & potus, & ex Fagundez *pr.*3.*lib.*3. *cap.* 5. *num.* 14. & alij non frangitur ieiunium, nisi cibus, & potus sumantur per os, & transmittantur ad stomacum per vitali actione comestiua, & potatiua. At verò tabachus in puluere, & folio sumitur per nares, per quas, ait Suarez *in* 3. *par. tom.* 3. *disput.* 68. *sect.* 4. §. *Quæres rursus:* qui aliquantulum aquæ reciperet, non frangeret ieiunium. Quod si aliquando tabachus in folio sumatur per os, tunc neque frangit, nisi deglutiatur. Ita Præpositus *in* 3. *p. qu.*80. *art.* 8. *dub.* 1. *num.* 39. Nam Bonacina *de Sacr. disput.*4.*qu.*6.*punc.*2. *num.* 9. & alij dicunt licere ante communionem aromati ori imponere, & dentibus conterere, dummodo nihil deglutiatur. Imò Tannerus *tom.*4.*disputat.*5.*qu.* 8. *art.* 8. *not.* 1. putat, nec frangi ieiunium, si modicum quid ex illis saliuæ incorporatum in stomachum decidat. Idem dicendum puto de tabachi fumo, quod vniuersaliter de omni fumo docet Granado *in* 3. *parte contr.*6. *tr.*10. *disputat.*8.*num.* 4. etiam si sit tantæ quantitatis, vt ad aliqualem nutritionem sufficiat, quia fumus non sumitur per modum cibi; cum non sumatur per comestionem, sed per respirationem. Adde: falsum esse, quod fumus nutriat, & historias, quas Leo adducit, non esse facilè credendas, vt notat Dandinus *de anim. lib.* 2. *comm.* 53. *digress.* 25. Et tandem, fumum tabachi non transmitti in stomachum, sed statim per nares exire. Ad argumenta supra facta patet ex dictis. Ad auctoritates Conciliorum respondetur, tabachi sumptionem prohibuisse, ratione vomitus, quem in illis partib. prouocat. *p.* 5. *tr.*13. *res.*1.

Siue in folio, aut puluere.

Siue in fumo.

43 Igitur tabachus non frangit ieiunium, quia non est nutritum. Quod vniuersaliter etiam dic de omni eo, quod nutritum non est, etiam si per modum cibi sumatur: quia applicatio agentis non potest facere de non cibo cibum, & Ecclesia solum cibum prohibuit. Ita S. Iuan. *par.* 1. *de Euchar. qu.* 7. *art.* 10. quãuis Granad. *de Sacram. contr.* 6. *tr.* 10. *disputat.* 8. *num.* 6. contra sentiat. Sic non frangit ieiunium terra, charta, moneta, plumbum, aurum, &c. Quod vlterius confirmatur, quia ieiunium naturale, & Ecclesiasticum solum differunt in hoc, quod in illo non datur paruitas materiæ, in hoc datur; ergo quidquid in magna quantitate non frangit Ecclesiasticum, non potest frangere natulale; talia sunt cera, plumbum, & omnia recensita cum alijs similibus (nec enim plumbum, & ceram in quauis quantitate comedens in Vigilia, frangit ieiunium, vt ait Lugo *de Euchar. disputat.* 15. *sect.* 2. *num.* 29.) ergo, &c. neq; dicas, aurum nutrire, quia interdum adhibetur in medicamentis: quia id non fecit, nisi contusum, & in puluerem redactum quo pacto alterari potest à stomacho, minime verò integrum, vt de illo loquimur. *ibid.* §. *Verum, vers. dico igitur,* & olim *in p.*2. *tr.*14. *ref.* 52. & *p.*3. *tr.*4. *ref.*38.

Et si quis comederet terram, monetam, fragmentum metalli plumbi, auri, &c. ossa frustum, certã, &c.

Etiam si illa ederet per modum cibi.

44 Quod autem attinet ad reliquias cibi diei præcedentis dentib. adhærentes, Vasq. *in* 3. *par. tom.* 3. *disputat.* 11. *ca.* 4. *num.* 30. & alij dicuntur ieiunium frangere, si mane deglutiantur ex industria, secus si casu Nugn. verò in 3. *par. tomo* 1. *qu.* 8. *art.* 8. putat, reliquiam magnam frangere etiam si casu traijciatur: quia reliquiæ non degluttiuntur per modum saliuæ, sed per modum cibi. Sed ego non damnarem de mortali communicantem post voluntariam reliquiarum traiectionem: quia cõtraria opinio Ochagauia *de sacram. tract.* 1. *de Euch. eff. qu.* 12. *n.* 7. est probabilis, & talis visa est Suar. *in* 3. *par. tom.* 3. *disputat.* 68. *sect.* 4.

At quid dicendum de reliquijs cibi externi dentib. affixis? Vasqu. ait frangere, si voluntariè traijciantur.

Sed probabile est nõ frangere.

sect. 4. & alijs. Eamque Coninch *de Sacram. qu.* 80. *art.* 8. *num.* 47. duab. rationibus confirmat, & quia talis traiectio pertinet ad comestionem præcedentis potius, quàm præsentis diei. Et quia sumuntur per modum saliuæ, cum non veniant ab extrinseco. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 37. & *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 104.

Frangeret verò saccharum sero in os immissum paulatim liquandum, si duret post mediam noctē.

45 Contra verò, si Sacerdos, vel alius, saccharum in os sero immittat, paulatim deglutiendum, & duret post mediam noctem, naturale ieiunium, frangit: quia, dum paulatim traijcit, illud comedit vsque ad vltimam consumptionem, & illud, quod post mediam noctem traijcit, non tamen est reliquo præcedentis, quàm postremum præsentis comestionis. Aliàs posset quis sero in os cibum immittere, & mane mandere, ac deglutire sine præiudicio ieiunij naturalis, quod est absurdum. Ita Suarez in 3. *par. tom.* 3. *disput.* 16. *sect.* 4. Sed Tabien v. *Communicare*, §. 49. putat, neque hoc pacto ieiunium solui, & ad solutionem ieiunij requirit immenssionem cibi in os ipsa ieiunij die. *par.* 2. *tr.* 14. *resol.* 51.

Quamuis aliqui etiã in hoc casu negent frangi.

Hoc ieiunium incipit à media nocte.

46 † Ieiunium autem hoc naturale, sicut & Ecclesiasticum incipità media nocte, postquam parum refert, si comedens dormiat, & cibum digerat, non enim prohibetur stomachi qualiscumque præoccupatio, sed sola præoccupatio per comestionem ipsa die. † Vnde, si quis paulò ante mediam noctem in dominica concurrente Vigilia Natiuitatis comedisset, statim post mediam noctem celebrare posset, quamuis stomachus plenus sit. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 44. §. *Notandum.*

Post primam horologij pulsum.

Vbi non est, nisi vnũ.

47 Porrò media nox significatur per primum horologij pulsum ex duodecim Hispanorum. († Nam horologia Itala non significant ex statuto mediam noctem. †) Quod enim duodecim signa dentur, id fit: quia non possunt plures horæ vnico pulsu signari. Igitur post primum pulsum non potest aliquid deglutiri, &, vt ait Sancius *sect.* 42. *num.* 20. qui buccellam masticat, si vult communicare, post primum pulsum eijciat, & si infra primum & vltimum pulsum bibat communicare non posse. *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 36. §. *Notandum.* Quæ omnia procedunt, vbi vnicum est horologium. Nam vbi plura sunt, qui comederet post datam mediam noctem ab vno, si post comestionem daretur ab alio, posset mane communicare, quia plura & diuersa horologia se habent vt plures opiniones probabiles, quarum quamlibet sequi possumus, & nullam determrnatè sequi tenemur: nisi tamen primum valdè iustum sit, & affabrè mensuratum: ita Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 41. *num.* 4. contra Rodriquez *sum. nou. edit. to.* 1. *cap.* 105. *num.* 6. *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 36. & *p.* 4. *tr.* 3. *res* 19.

Vbi verò sunt plura æquè dubiæ veritatis potest, communicaturus comedere post vnum, & ante aliud.

Et probabile est, cõmunicare posse eum qui dubitat, an aliquid traiecerit.

48 Sed an possit communicare dubius, an aliquid cibi, vel potus post mediam noctem sumpserit: Negatiuè respondet Fagundez *pr.* 3. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 18. quia possessio stat pro præcepto, non pro communicante. Sed probabilis & tuta est opinio Sancij *select. disput.* 42. quod si talis deponat dubium practicum iudicans quod hic & nunc communicare sibi liceat, communicare possit, etiam si maneat in dubio speculatiuo. Quod etiam docet Layman *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. §. 4. *num.* 36. addens, non teneri à communione abstinere, qui aliquid ruminans, dubitat, an aliquid deglutiuerit, si in vtramque partem inclinare possit, *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 29.

Dummodo deponat dubium practicum.

Porrò infirmus communicare potest post cibum ad implendũ præceptum diuinũ.

49 Porrò ab hoc præcepto ieiunij eximitur infirmus, hic enim communicare potest non ieiunus ad implendum præceptum diuinum pro tempore mortis: non solùm autem potest, sed si illo die periculum timeatur etiam debet quamuis periculum vrgere cæperit, post meridiem, & ipse mane vt sanus communicauerit, & multo magis si in Paschate vel ante multum tempus, vt supra diximus *num.* 9. † Toletus *lib.* 2. *c.* 28. *num.* 4. putat, infirmum communicare etiam posse post potionem, ad implendum præceptum Ecclesiasticum, si potio absque graui nocumento differri non posset. Sed hoc Præpositus *in* 3. *p. qu.* 80. *art.* 8. *dub.* 2. *num.* 41. non admittit, cum in tali casu Communio differri

Non autem Ecclesiasticum.

possit;

possit; Ecclesia namque non intendit obligare ad Communionem eum, qui non potest communicare ieiunus. *p.4.tr.4.ref.*104. §. *Notandum est.*

Et communicare per modum viatici potest mul toties.

Dummodo intercedant sex dies.

50 Cæterum Vasquez *in 3.p.to.3.disput.*211.*cap.4. num.* 38. putat infirmum non ieiunum per modum viatici semel tantùm communicare posse in vna, & eadem infirmitate, quia per vnam Communionem satisfacit præcepto Communionis. Sed communis DD. sententia, & fidelium vsus stat in contrarium: & ratio est, quia hoc Sacramentum non solum datur infirmo, vt satisfaciat præcepto, vt ipse supponit, sed etiam in præsidium contra tentationes, quæ cum morituro sæpe occurrant, sæpe etiam subueniri debet. Vnde Concilium Constantiense *sess.* 13. permittit Communionem ægroto non ieiuno absque limitatione, vide Granadum *in 3.part.contr.6 tractat.*10.*disput.8. nu. 9.part.2.trac.* 14.*resol* 74. *& par.5.t.3.resol.* 37 Verum est, quod inter vnam, & aliam ægroti Communionem aliquod tempus debet intercedere, quod Nauarrus *p.* 2. *lib.* 5.*conc.*41. ait deberet esse multum arbitrio boni viri: Alij: sed nimis rigidè, triginta dierum. Nugnus *in 3.p.tom.*1. *qu.* 80. *art.*8. decem, vel octo. Syluius *in 3. p.qu.*80 *art.*9. septem. Ego cum Posseuino *de off.Cur.cap.*8.*num.*21. sex. Addit Layman *lib.5.tract.* 4. *cap.* 6. *num.* 20. ex iusta causa, vt si quis difficile à Communione abstineat, quia assuetus ob deuotionem sæpius communicare posse statim altero die communicare non ieiunum, dummodo mortis periculum instare videatur. In quam sententiam inclinasse postea Vasquez, notat S. Iuan. *tom.*1.*q.7.art.*10.*diff.4 p.2.tr.*14.*resol.*77.*p.3.tr.4.resol.*44. Hurtadus tenet posse infirmum in non ieiunum in eadem infirmitate multoties Communicare interuallo tamen trium dierum summo sit semper in articulo mortis sed contrarium tenendum est *p.*11.*tr.* 6.*ref.* 16. vnde ne infirmus post acceptum viaticum incidit in peccatum mortale & petit iterum viaticum & hoc Parochus ille ministrare diei & alij *ibid.ref.*17.

Nomine autem infirmi intelligendus est etiam damnatus ad mortem.

Cui non est deneganda Communio post cibum.

Etiam ipso die suspensionis.

51 Dari etiam potest sacra Synaxis post cibum ei, qui eadem die suspendendus esset de mandato Principis: nam hic tenetur ex præcepto diuino communicare tamquam existens in articulo mortis, vt diximus *num.* 14. Ita Hurtadus *de Euchar.disp.9.diff.* 16.& alij. Addit Sancius *select.disp.4.num.* 4. quod si is die præcedenti communicasset, & illo die communicare iterum vellet ex deuotione, minus pium foret illi denegare, quàm concedere. Imo id sibi suadendum esse, vt tolerabilius mortem subeat, & tentationes Dæmonis superet. Imò Sà V. *Eucharistia, num.* 2. & alij dicunt, dari posse viaticum damnato huiusmodi vna hora ante patibulum. Et quamuis hic Panormi, & in Regno Castellæ tales non communicent in die mortis, sed pridie, id tamen Sacramenti reuerentia non exigit: nam cum institutum sit in nostram vtilitatem, satis reuerenter illud sumit, qui debitè dispositus sumit. Vnde Romæ ipso mortis die communicant, vt testatur Corsettus *singul.* 68. *art.* 3. *tr.4.resol.*69.*p.5.trac.*3. *resolut.* 38. Nota hic, quod iudex tenetur reo damnato ad mortem dare tempus ad Confessionem, & Communionem sufficiens: nam in *Clem. cum secundum de pæn. & remiss.* præcipitur Episcopis, vt illos suadeant, & si opus est, cogant ad concedendum tempus Confessionis: eadem autem est ratio de Communione: nam hæc non denegatur, quoties illa conceditur: vt patet ex capit. *quod in te, de Pœn. & remiss. ibi per quod pœnitentiam morientibus non denegamus, viaticum etiam, quod verò pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus.* Imo tale temp s concedere debent, etiam si timeatur fore eripiendum de carcere: nam dict. *Clem.* hanc conditionem non requirit, & minus inconueniens est, quod eripiatur è carcere, quam quod rapiatur in carcerem sempiternum. Ita Ochagauia *tract.de Euch.qu.*14.*num.*10. qui explicat, teneri differre suspendium ad tres, vel quatuor dies: & limitat, nisi fuga, quæ timetur, foret nociua Reipublicæ. *p.5.cit.§.Nec valet.vers.Notandum.*

Vna hora ante Patibulum. si mors differri non possit.

Tenetur tamē Iudex concedere illi tempus confitendi, & communicandi.

Etiam si de carcere timeat abiturum.

Sacerdos celebrare potest non ieiunus, si post sumptionem calicis videt consecrasse solam aquam.

52 Et verò Sacerdos in multis casibus potest non ieiunus Eucharistiam consecrare, & sumere. Primus est, si in calice posuit aquam pro vino, idque post

eius

eius sumptionem cognouit. Vide V. *Celebrare Missam, num. 6. part. 2. tractat. 14. resolut. 66. §. Notandum est.*

53 Secundus casus est, quando post sumptionem calicis, & eius ablutionem videt in patena, vel corporali fragmenta: tunc enim licet Sacerdoti illa sumere: quia pertinent ad idem conuiuium, quod, dum Sacerdos manet in altari nondum est absolutum. Ita Syluester *v. Eucharist. 3. §. 8.* contra Paludanum *in 4. dist. 9. q. 1. ibid. §. Secundus casus.* Potest sumere fragmentum inuentum in patena, vel corporali post purificationem.

54 Sed quid, si fragmentum inueniatur post reditum Sacerdotis in Sacristiam? Respondeo, probabilius esse, quod sumere non possit, quia conuiuium absolutum est, & Sacerdos expleuit ministerium suum. Excipe casum, in quo tale fragmentum non posset decentiùs seruari, quàm sumi, & ideò pro praxi, vbi plures Missæ celebrantur, talis reliquia detur Sacerdoti ieiuno exeunti ad celebrandum, vt sumat. Vbi verò vna tantum Missa celebratur, nec seruatur Sacramentum, sumat illas idem Sacerdos non ieiunus, quia maiori irreuerentia seruaretur. Ita Fagund. *p. 3. t. 3. c. 5. num. 3.* Vide etiam Lugo *de Euch. disput. 15. sect. 4. num. 82.* Sed neque damnarem Sacerdotem, qui antequam vestes sacras deponeret, reliquiam sumeret in Sacristia, etiam extra hunc casum: quia hanc opinionem docet Granado *disput. 8. num. 11.* existimans hanc non fore nouam Communionem, sed perfectionem præcedentis. *part. 3. tr. 4. resol. 45. & par. 5. tr. 14. res. 43.* Et hæc omnia contra Sotum *in 4. dist. 12. q. 1. art. 8.* procedunt siue reliquiæ paruæ sint, siue magnæ. *p. 2. vbi sup.* in fine. Sed quid, si inueniat in sacristia? Probabilius est, debere dare alteri Sacerdoti ieiunio, si ad est. Sed probabile etiam sumere posse eundẽ. Siue fragmentum magnum sit, siue paruum.

55 Tertius casus est, quando celebrans post consecrationem adurteret se comedisse. Nam finire deberet sacrificium, & communicare ex cap. *nihil. 7. q. 1.* Ita Coninch *de Sacram. q. 80. art. 8. num. 63 p. 2. tr. 14. resol. 66. §. Tertius casus.* At ante consecrationem aduertens deberet à sacrificio cessare, nisi non posset absque nota infamiæ, aut scandali, in quo casu idem dicendum est de eo, qui scamno communicantium innititur expectans Communionem. Ita Præpositus *in 3. p. q. 80. q. 9. dub. 2. num. 4 p. 4. p. 4. res. 10. §. Tandum.* Item si aduerteret se comedisse in altari post cõsecrationẽ. Non autem si ante. Nisi immineat scandalum.

56 Quartus casus esset articulus mortis naturalis, vel violẽtæ ipsius Sacerdotis: nam si debet cõmunicare, potest & debet etiã celebrare vt communicet, si aliunde Communionem habere non potest. Ita Zambranus *de Euch. c. 3. dub. 6. num. 2.* quidquid contra dicat Faustus *de Euch. lib. 1. q. 393. p. 3. tr. 3. r. 36.* Potest item celebrare post cibum in articulo mortis propriæ, si non potest aliter communicare.

57 Sed an liceat Sacerdoti celebrare non ieiuno ad dandum viaticum alteri moribundo? Communis opinio apud Suarez *in 3. par. to. 3. disp. 68. sect. 5.* Hurtadum *de Euch. disputat. 9. diff. 17.* & alios, negat: quia maior ratio habenda est reuerentiæ huic Sacramento habitæ, quàm necessitatis proximo, & præceptum obligat infirmum, quando Sacramentum decenter confici, & sumi potest. Vnde est dispar ratio in hoc casu, & proximè superiori: nam ibi duo præceptæ concurrunt in eadem persona Sacerdotis; in qua maius, scilicet diuinum, præferri debet, hic verò concurrunt in diuersis. Sed Granado *in 3 p. contr. 6. to. 10 disp. 8. num. 12.* & alij dicunt: posse etiam in hoc casu, & Sacerdotem teneri, succurrere morituro ex lege charitatis diuinæ, quæ præferri debet præcepto Ecclesiastico communicandi ieiunè, sicut, ob eandem rationem, pro communicando moribundo celebrare potest bis in eodem die. Hanc sententiam docuerat etiam Maior. *in 4. dist. 9. q. 3. ad 5.* addens, Sacerdotem in hoc casu non debere celebrare, aut vestes sacras induere, sed statim consecrare, vt reperitur, quod Granado nimia licentia videtur. Docuerunt etiam Faustus *de Euch lib. 1. q. 393.* & Layman *lib. 5. tr. 4. cap. 6. num. 21.* in casu necessitatis, si videlicet moriturus aliud Sacramentum, Pœnitentiæ, aut Extremæ Vnctionis suscipere non potuisset, & scandalum cessaret. *p. 2. tr. 4. res. 66. p. 5. tr. 4 res 33. & p. 5 tr. 3. res. 35.* Sed an etiã, vt communicet alium moriturum. Communiter negãt. Granado affirmat. Quam sententiam docuerat cũ ampliatione Maior. Et cum restrictione Layman.

58 Quintus casus esset, si Sacerdoti inijceretur metus mortis, nisi sic celebraret: & id quidem non in contemptum Ecclesiæ eiusque præcepti; nam tunc esset intrinsecè malum, & ipse teneretur mortem subire potius, quàm Celebrare tandem posset non ieiunus ex metu mortis alias non in contemptum Religionis.

quam sic celebrare) sed in alium finem, puta vt audiant sacrum; &c. Et ratio est, quia lex Ecclesiastica non obligat cum tanto rigore. Ita Ochagauia *de Sacr. tract. 2. qu. 12. num. 15.* quod etiam dicemus de Sacerdote excommunicato, V. *Excommunicationis, num.* 18. *par.* 5. *t.* 3. *res.* 39.

Item communicans debet esse solutus ab excommunicatione, & interdicto personali.

59 † Quintò, communicans debet *APTVS*. Fit autem ineptus per excommunicationem, & interdictum personale; excommunicatus enim aut personaliter interdictus ad communionem accedens, peccat mortaliter. Vide V. *Excommunicationis*, & *Interdicti personalis effectus.*

Sine conscientia peccati mortali.

60 † Sexta communicantis conditio est, vt sit *CONTRITVS*, hoc est, vt non accedat ad Communionem cum conscientia peccati mortalis; nam si sic accedit, quamuis reuera sit in gratia, committit sacrilegium, & gratiam amittit. † Excipit Lugo casum extremæ necessitatis, vt si ver. gr. irruente hæreticorum, vel Paganorum multitudine in Ecclesiam, timeretur SS. Eucharistiæ villipendium: tunc enim Catholicus existens id peccato, qui in re tam subita non posset ad contritionem excitari posset sacram Eucharistiam sumere, ad vitandam eius irreuerentiam, sicut etiam posset non ieiunus. Vide etiam V. *Celebrare Missam num.* 55. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 74. in fine.

Et quantùm potest etiam venialis.

61 Layman *lib.* 5. *tr.* 4. *cap.* 6. *numer.* 2. & alijs dicunt, quòd accedere ad Communionem cum conscientia peccati venialis est sacrilegium veniale. Sà autem V. *Eucharistia, num.* 2. id limitat, quando ipsa Communio ordinaretur ad veniale, vt si quis communicaret ob vanam gloriam, &c. aut quando peccatum veniale consisteret in exteriori irreuerentia in ipsa Communione, vt si quis inter communicandum otiosè loqueretur, rideret, &c.

Et sine distractione.

Sed quid, si quis communicaret cum distratione voluntaria? Respondet Sancius *select. disput.* 23. *num.* 32. non peccaturum venialiter: quia nullibi præcipitur attentio in Communione, nec ipsa Communionis natura postulat attentionem; quia est manducatio; secus verò de oratione, quæ est locutio cum Deo, nam qui distractè loquitur, facit iniuriam ei, cui loquitur, non tamen cibo, quem distractè comedit. Consulendam tamen esse attentionem, sed si quis tale consilium sequi nolit, non ob id retrahendum ab altari. At Filliucius ait, attentionem esse vnam ex circumstantijs ad dignam Communionem requisitis, quam voluntariè distrahere esse peccatum veniale *p.* 3. *t.* 4. *resol.* 31.

Aut dubio peccati mortalis.

62 Est autem peccatum mortale ad Communionem accedere non solum cum conscientia, sed etiam cum dubio peccati mortalis, quidquid nouissimè contra sentiat Granado *in* 3 *p. contr.* 6. *tract.* 10. *disput.* 7. *numer.* 13. Nam, sicut tenemur confiteri peccata vt certa, ita tenemur confiteri dubia vt dubia, vt dicemus infra V. *Confessionis, numer.* 38. Si ergo peccata dubia confiteri tenemur, non possumus cum illis absque præuia Confessione communicare. *p.* 5. *t.* 14. *res.* 44.

Sed si in peccato est, aut esse dubitat confiteatur.

Aliter communicare non potest.

Nisi desit Confessarius, & adsit communicandi necessitas.

Quo casu sufficit contritio cum proposito confitendi.

63 † Est ergo septima communicantis conditio, vt sit *FASSVS*, seu confessus. Non enim satis est, peccatorem accedere contritum, sed oportet sacramentaliter confiteri, si habet copiam Confessarij. Ita statuit Tridentinum *sess.* 13 & *cap.* 7. *can.* 11. Et in hoc errauit Caietanus, 2. *Communio*. Vnum casum excipit Concilium, quando scilicet est necessitas communicandi ob periculum mortis; aut ad vitandam infamiam, &c. & deest copia Confessarij. In quo casus permittit, communicare cum sola contritione, & postea confiteri. Sed quando nam censeatur adesse necessitas celebrandi, & communicandi absque Confessione ex defectu Confessarij, & an liceat Confessionem dimidiatam præmittere, nec non quomodo obliget præceptum Concilij confitendi postea quamprimum, &c. vide supra V. *Celebrare Missam, à num* 33. †

Vide quid faciẽdum à Parocho accedente ad communicandum infirmum, sic hic petens reconciliari, inueniatur fecisse multas Cõfessiones inualidas, & repetendas.

64 Vnum hic dicendum superest, & est casus positus à Zambrano *de Sacr. pœn. c.* 4. *dub.* 6. *num.* 6. & 7. quid nimirum faciendum sit, si accedenti Parocho ad communicandum infirmum, hic dicat se velle reconciliare, & inu-

niatur

natur fecisse multas Confessiones inualidas, nec Confessionem absoluere posse, nisi post longum tempus? Respondet ille, quòd si infirmitas sit periculosa, & timeatur mors, præmittenda est Confessio per mediam horam crassa minerua, cum accusatione generali, & communicandus infirmus præmisso pacto, quod sumpta aliqua occasione Parochum accersitum mittat, & Confessionem absoluat. Sin autem infirmitas non sit periculosa, & Confessio per dimidiam horam absolui nequeat, præmittatur contritio cum proposito confitendi eo, vel frequenti die, & communicetur. Ratio primi est, quia sic vitantur omnia incommoda; subuenitur enim moribundo præmissa Confessione possibili, & absolutione, ministrando illi Eucharistiam, & cessat scandalum. Ratio secundi, quia sic vitatur etiam scandalum, & eligitur minus inconueniens, quod est communicare illum cum sola contritione, & non cum confessione dimidiata & præpropera. Vide similem opinionem Granadi de eo, qui stat ad linteum communionis, infra V. *Confessionis, num.* 48 *par.* 5.*tr.*3.*ref.*79.

65 † Igitur septima conditio in peccatore ad confessionem prærequisita est confessio. † At non est audiendus Nauarrus *de pœnitent. dist. inst.* 6.*cap.*1. docens, esse peccatum mortale, Eucharistia sumere ante diem integrum post peccatum mortale commissum, quamuis homo contritus est, & confessus. *par* 3. *tr.* 4. *ref.* 30. in fine. Consulendum tamen est coniugatis, abstinere à Communione, si præcedenti nocte copulam habuerunt. Ita Salazar *de frequ. Commu. c.*9. §. 1. Nam. — *Post Confessionem potest quis statim communicare, & nõ tenetur expectare diem commisso peccato. Nec fuerit peccatum catnale. Vel etiam copula licita.*

66 Octaua communicantis conditio est, vt sit MUNDUS, id est non pollutus; vnde, qui post pollutionem licitam, vel illicitam; confessam tamen, præcedenti noctem habitam communicaret, peccaret venialiter secundum Nugnum in 3. *par. tomo* 1. *quæst.* 80. *artic.* 8. *conclus.* 10. & 11. ratione corporalis immunditiæ. Sed Sancius *select. disputat.* 23. contrarium docet. Et primo quidem, quamuis suadendum sit coniugatis, à copula abstinere, vt Eucharistiam sumant; dato tamen, quod non abstinuerint consulendum potius ijs esse, vt communicent, quia ex communione multa bona sortiuntur. Secundò consulendam esse etiam communionem habenti pollutionem nocturnam non solum inuoluntariam, sed etiam voluntariam, dummodo confessa sit. Quia ex vna parte communio multum illi prodest, & ex alia dignus est illam accipere. Tridentinum esse *sess.* 23. *cap.* 7. eum qui nullius criminis mortalis est sibi conscius, aut si sit conscius, per confessionem se probauit, dignum censuit Sacræ communionis: vnde dicere, quòd talis peccat venialiter communicando, est aduersari Concilio. Ex quibus infert, votum coniugati de non communicando in die habitæ copulæ, non tenere, quia est de minori bono. Sed contra Sancium insurgit nouissimè nominatim Ioannes de Lugo *de Euchar. disput.* 15. *sect.* 1. *num.* 4. quem vide *par.* 2. *trac.* 14. *resolut.* 79. propè finem *par.* 3. *tr.* 4. *ref.* 30 & *tr.* 6. *ref.* 71. & illud de voluntariè polluto, etiam in *par.* 5. *tr.* 13. *ref.* 65. — *Nam consulendum est abstinere à Communione ei, qui pollutus est. Sed Sanc. id negat. Et multa dicit. Ex auctoritate Concilij. At in ipsum insurgit Lugo.*

67 Noua tandem conditio communicantis est, vt sit REOTEPARATUS, id est deuotus, attentus, &c. Sed circa attentionem, vide supra *num.* 51. Huic etiam pertinet *cap. Ecclesiastica, dist.* 23. præcipiens Sacerdoti more laicorum communicanti, vt adhibeat stolam. Quod decretum Naldus in *sum. ver. Missa, num.* 6. ait, in Italia partibus obligare. Sed nouissimè Gauantus *comm. ad rub. miss. tom.* 1. *par.* 4. *tr.* 8. *nu.* 7. ait, vbique vsu arrogatum esse. *par.* 2. *tr.* 14. *ref.* 20. — *Sacerdos communicans more laicorum tenetur adhibere stolam.*

68 Et hæc dicta sint de dispositione requisita ad dignè communicandum: vbi aduerte, quòd ait Syluius in 3. *par. quæst.* 80. *artic.* 11. *quæst.* 2. cum, vbi in Paschate indignè communicaret, non satisfacere præcepto: vnde præter sacrilegium indignitatis nouum peccatum committere, contra præceptum, & contrahere excommunicationem latam ab Ordinario contra transgressores — *Qui in Paschate communicaret indignus.*

præ-

Satisfacere præcepto Ecclesiæ.

præcepti Communionis. Rationem verò assignat; quia præceptum Ecclesiæ non est, nisi explicatio, & determinatio præcepti diuini, vnde intendit Communionem piam & religiosam qualem Christus præcepit. Sed ipse contrarium teneo cum Villalobos *tomo 1. tractat. 7. diffic. 41. num. 6.* & Ochagauia *de Sacram. tract. 2. quæst. 15. num. 6.* Nam Ecclesia solùm præcipit, vt sumatur Corpus Domini, ergo illi satisfit, siuè dignè, siuè indignè sumatur. Deinde, quia alia præcepta impleri possunt per actum quamuis mortiferum, sicut impletur præceptum Baptismum per receptionem illius in peccato mortali. Et tandem, quia ex D. Thoma 1. 2. *qu.* 100 *art.* 9. lex, quæ præcipit aliquem actum, præcipit substantiam actus, non modum, nisi modus sit de substantia illius. At Ecclesia præcipit Communionem, non autem rectam dispositionem, neque hæc est de substantia illius, quia stat vera communio cum sacrilegio in ipsa commisso. Ergo *p. 3. tr. 4. res.* 43. & Addit. secund. *res.* 14 *p.* 11 *tr.* 7. *res.* 29.

COMMVNIONIS

Tempus, & Locus.

Communio semper est licita. Etiam in die Veneris sancti.

69 TEmpus, quo quis tenetur communicare, dictum est supra V. *Communionis necessitas.* Præter illud potest quis communicare quocumque die, etiam in die Veneris Sancti, quia in hoc Ecclesia nullam limitationem apposuit. Innocentius enim I. *Epist.* 2. *ad Decentium c.* 4. solùm habet ea die ex traditione Ecclesiæ non celebrari. Et Missale Romanum ordinans feria V. reseruandas esse aliquot Particulas consecratas pro infirmis, non prohibet ministrari sanis: vnde videtur illis concedere. Quòd autem expresè non concedat, id est; quia sani eo die in signum mæroris à sacra refectione abstinere solent: quæ tamen consuetudo non inducit necessitatem, sed congruitatem. Ita Hurtado *de sacrif. disp.* 4. *diff.* 3. & apud illum Vasquez, & Suarez, & alij contra Francolinum *de Horis Canon cap.* 30. *num.* 12. *par.* 4. *trac.* 4. *resol.* 237.

Causam infirmitatis potest communicare in die Veneris Sancti, & Sabbati Sācti.

Sac. Congregat. sub Vrb. VIII. decreuit tantum causa infirmitatis licere in die Veneris Sancti communicare. *par.* 9. *tr.* 7 *res.* 24. & Sabbato Sancto celebrare post inceptam Missam maiorem seclusο scandalo,) sed si in illo die incidit festum Annunciationis Beatæ Mariæ, potest Episcopus dispensare ad celebrandum in alijs. §. *Notandum*, & in Missa mediæ noctis Natalis Domini potest communicari *p.* 9. *tr.* 7. *res.* 43.

Et quacumque hora die post meridiem.

70 Potest etiam quis quacumque diei hora communicare, dummodo sit ieiunus, & absit scandalum, Nam licet prohibitum sit post meridiem celebrare, non est tamen prohibitum post meridiem communicare. Ita Azorius *par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 25. *quæst.* 7. & alij. Quamuis Coninch. *de Sacram. quæst.* 8. *art.* 10. *num.* 85. ex reuerentia tanto debita Sacramento, non esse permittendum dicat, vt aliquis sine necessitate sub vesperam, & qualibet hora diei communicet. *par.* 2. *t.* 14. *resol.* 54. & *p.* 11. *tr.* 7. *resol.* 22. quotidie vero laicis communicare non ê tam facile permittendum sed relinquetur iudicio piorum atq; dederum confessariorum capitonus & alij *p.* 11. *tr.* 7. *res.* 15. [Ecclesia prohibet communionem iterari eodem die nisi iussu prouiatico *ibid.* §. *Notandum est* & *r.* 21. §. *sed si quæras.*

Locus communionis pro sanis.

71 † Quoad locum, potest quis communicare in omni Ecclesia sæculari, aut regulari: & si habet Bullam, communicare potest in Oratorio propriæ domus. † Excipe tamen diem Paschatis, in quo quilibet communicare tenetur in sua Parochia. Sed de hoc quoad priuilegia Regularium, vide v. *Regularium, à num.* 4.

Et infirmis.

72 Infirmi communicare possunt in proprijs domibus. Imò etiam in nauibus. Vide infrà V. *Eucharistiæ custodia.*

COMMVNIONIS

Minister.

73 † Minister Cõmunionis ex can. *peruenit de consecrat. d. 2.* debet esse Sacerdos, quãuis ex necessitate possit ministrare Diaconus cum licẽtia Parochi, si adsit, & si non adsit, sine illa, ex can. *diaconus dist. 93.* Non solùm autem Sacerdos, sed etiam Curatus esse debet, nisi habeat quis priuilegium Bullæ, vel alia, vt habent Regulares, iuxtà proxime dicta, aut nisi quis habere ipsius Curati licentiam. † In articulo mortis absente Parocho si periculum sit in mora, viaticum ministrare possunt Religiosi. Ita Ochagauia *de Sacram. tract. 3. q. 4 num. 14.* & alij contra Toletum *lib. 1. cap. 36. num. 2. p. 5. tr. 3. res. 51.* Et iuis familiaribus, etiam præsente Parocho. *Ibid. res. 31.* Vide V. *Regularium, num. 6.*

Communionis minister debet esse Sacerdos Curatus. Sed ex necessitate Diaconus. Et Regulares ex priuilegio in suis vel alienis Ecclesijs extra Pascha. Et absente Parocho communionem ferre possunt moribundo.

74 Laicus regulariter non potest Eucharistiam distribuere. Potest tamen in necessitate communicare seipsum, si esset in articulo mortis, & non adesset minister idoneus, & ita fecit Regina Scotiæ martyrium subitura. Layman *lib. 5. tract. 4. cap. 7. nu. 4.* contra Bonacinam *de Sacram. disputat. 4. punct. 1. num. 6.* etiam presente renunciante Parocho. Imò aliqui putant, in casu necessitatis cõmunicare posse etiam alios. Quæ opinio, quamuis Soto *in 4. distinct. 23. quæst. 1. art. 3.* videatur intolerabilis mihi & Valentiæ *tom. 4. disput. 6. quæst. 10. punct. 1.* probabilis videtur. Eamque docent Layman *vbi supra*, & Coninch *de sacrament q. 82. art. 3. nu. 23.* Et probant, quia id nec naturali; nec diuino iuri repugnat. Can. autem *peruenit*, loquitur extra necessitatem. Nec obstat, quod alias id factum non sit, nam & id non constat: & esse potest, vt casus tantæ necessitatis nũquam contingerit. Cœterum olim per laicos Eucharistia ferebatur ad infirmos, teste Eusebio *lib. 6. cap. 34.* Et nunc propter periculum irreuerentiæ potest laicus Eucharistiam tangere, imò, & seipsum communicare, ne Eucharistia veniat in manus infidelium, à quibus indigne tractetur. Vnde, &c. & ita docet nouissime Granado in 3. *par. controu. 6. trac. 12. disp. 1. nu. 4.* quamuis contra sentiat Lugo *de Euchar. disput. 19. sect. 1. num. 22. par. 3. trac. 47. & p. 5. tr. 3. res. 47. p. 11. tr. 7. res. 43.* & non efficitur irregulari. *ibid. res. 44.*

Laicus in extrema necessitate potest cõmunicare seipsum. An etiam alios. Aliqui affirmant. Et probabiliter.

75 Sacerdos verò potest sibi ipsi Eucharistiam ministrare, si magnum festũ adsit, & sacrificare non possit, vel etiam alios die extra necessitatem, solius deuotionis causa, vt facit in Parasceue. Quia in hoc Sacramento non requiritur minister personaliter distinctus à suscipiente. Ita Homobonus *p. 1. tract. 4. cap. 11. num. 106.* contra Filliucium *tom. 1. tractat. 4. cap. 9. nu. 285.* Dummodo tamẽ absit scandalum, & non adsit alius Sacerdos. Sed quid si adesst Diaconus? Sumere debere per manus Diaconi, ait Fagundez *pr. 3. lib. 3. cap. 3. num. 7.* quod docet Præpositus *in 3. part. quæst. 82. art. 3. dub. 1. num. 11.* in casu necessitatis, vt si Diaconus Sacerdoti moribundo Sacramentum deferret. Sed in tali casu Durand. *in 4. distinct. 13. quæst. 4.* docuit, debere Eucharistiam proprijs manib. sumere. *par. 2. tr. 14. res. 53.* & hoc vltimum etiam in *p. 5. tr. 3. res. 48. p. 11. tr. 7. res. 42.* Imo se Diaconus hoc faceret extra extremam sed grauem necessitatem sine commissione Sacerdotis licet posset non incurrit irregularitatem Dicast. *p. 11. tr. 7. res. 44.*

Sacerdos potest se ipsum communicare etiam ex deuotione quando celebrare nõ potest, nec est alius Sacerdos. Sed quid si adsit Diaconus.

Sed ex alio capite, negãt aliqui DD. Diacono conuenire aliquam partem Eucharistiæ ex officio dispensationem, sed ex sola dispensatione Episcopi vel Sacerdotis. Henriquez & alij *ibid. §.* Sed mihi placet, tamen nulla vrgente necessitate posset ministrare Eucharistiam quando auertit esse offensam Episcopi vel Sacerdotis præcipientis; non potest tamen absente, vel deficiente Sacerdote in die parasceues in Altari hostiam consecratam consumare, & perficere reliquas cerimonias, potest vero deferre hostiam ex Altari ad sepulchrum. Amicus *ibid. §. Ex his infertur.*

Diacono non conuenit ex officio dispensare Eucharistiam potest vrgente necessitate in die parasceus non potest perficere deficiente Sacerdotes sacrificium. Varia responsa.

76 Porrò Sacerdos in casu necessitatis secundùm Gratianum *to. 1. cap 4. num. 6.* ministrare potest Eucharistiam, etiam si sit mutus. *par. 5. tract. 6. res. 18.*

An Sacerdos mutus possit Eucharistiam ministrare?

67 Diaconus ex commissione Sacerdotis non solum in necessitate iudicata arbitrio boni viri potest ministrare Eucharistiam, sed etiam in die obligationis annuæ Communionis, vel ad Iubilæum consequendum, dum non adsit aliud Sacerdos cui munus committatur. *p.9.tr 6.resol.* 39. Immò si Parochus, Episcopus, & etiam Papa iniquitate, nollent talem licentiam Diacono concedere, ne viaticum moribundo defferat, potest sine tali licentia illud moribundo deferre. *ibidem* §. *Nota hic*, sed aduertendum est, quod non solum Diaconus, sed Subdiaconus absente Sacerdote potest Eucharistiam, moribundo deferre, etiam si in peccato mortali existeret, nec hoc faciens peccaret mortaliter, & si moribundus se cognosceret conscium peccati mortalis nec haberet copiam Sacerdotis ad confitendum, licitè posset illam sumere de manu laici, cum hoc Sacramentum interdum facit de attrito contritum. *ibid.* §. *Sed his non obstantibus.res.*49.

Diaconus ex licentia sacerdotis potest in Paschate ministrare Eucharistiam.

Etiam sine licentia moribundo deferre.

In necessitate potest sumi de manu laici.

78 Episcopus potest prohibere iusta Bullas Pontificias Regularibus ne in die Paschatis Resurrectionis, administrent Eucharistiam sæcularibus; ita definitum est per S. C. Card. supra Cong. sed Iesuitis concessum est per speciale priuilegium. *par.9.tr.9 res.*27.

Episcopum potest prohibere Regularibus administrationē Eucharistiæ.

79 Regulares in casu necessitatis absente Parocho possunt communicare Moribundum. *par.9.tr.8.res.*63. Non satisfacit annuæ communionis præcepto si in die Resurrectionis quis sumat Eucharistiam à Parocho Cathedralis Ecclesiæ absque licentia proprij Parochi. *par.9.tr.8.res.*64.

Nec potest in Ecclesia cathedrali.

80 Quod si quis ministret in peccato mortali, ait D. Thomas in 4. *dist.* 5 *quæst.*2.*art* 2.*qu.*4.*ad* 2. peccare mortaliter, quia talis actus per se pertinet ad Sacramentum Ordinis, & versatur circa Sacramentum omnium Sanctissimum, quodque maiorem reuerentiam, quam alia, in ministro requirit. Sed ego contrarium teneo cum Vasquez *in* 3.*par.trac* 2. *disp.* 136. *cap.* 3. *num.* 38 & alijs, quia ministrans Eucharistiam non efficit Sacramentum, & sic non est proximus Dei minister ad iustificationem causandam: sed tantum applicat velut actius passiuis. Nec tangit nisi species materiales, quæ non sunt, nisi signa, quod olim fecerunt laici: & Sacerdos huiusmodi posset digitum panniculo contegere, & vitare immediatum contactum: Et tandem, qui Christum in terris agentem cum peccato tetigisset, non peccauisset mortaliter. *ar.* 2. *tr.* 14. *resol.* 23. *& tr.* 17. *resol* 13 *par.*3 *in Addit.secund.resolut.*5. *& par.*5 *trac.*14.*resol.*56. §. *Nota tamen*, & non teneri sub nouo peccato mortali elicere actū contritionis si in die nè súpsit Eucharistia & species ad huc in stomaco non sunt corruptæ Amicus *p.*11. *tr.* 7. *res.* 47. sed si eliciat ante consumptionem recip. gratiam sacramenti pater Lugo *ibid. res.*48. Et hoc potiori iure procedit in laico Eucharistiam ex necessitate ministrare. *par.*5.*tr.*3.*resol.*47.§. *Nota etiam.* Vide Ochagauiam *de Sacram.tract.*3.*qu.vltim.num.* 2. docentem, quod Sacerdos, vel laicus Eucharistiam in mortali tangens, etiam sine causa, non peccat mortaliter. *par.*5.*tract.*14 *resolut.* 56.§. *Nota tamen.* An ministrare possit Eucharistiam Sacerdos excommunicatus. Vide Ver. *Excommunicationis, num.* 16.

Sacerdos ministrans Eucharistiā in mortali, non peccat mortaliter.

Quod Ochagauia docet etiam de laico tangente Eucharistiā in mortali, & sine causa.

Quid de Sacerdote excommunicato?

81 Sed an liceat in articulo mortis, absente alio, Eucharistiam petere à Sacerdote excommunicato, denunciato, hæretico; & ab omni eo, à quo peti potest absolutio in eodem articulo? Videtur negandum ex Kellisonio *in* 3. *par. quæst.* 82. *artic.* 3. quia Eucharistia non est simpliciter necessaria, sicut Confessio. At Zambranus *de Eucharist. cap.* 3. *dub.* 7 *num.* 2. respondet affirmatiuè, si infirmus aliud Sacramentum recipere non valeret. Nam esset summa necessitas, quæ non habet legem, ex cap. *sic inde consecrat. distinct.* 1. Nec esse improbabilem sententiam Suarez *in* 3.*part.tom.*3. *quæst.* 82. *art.* 3. *disput.*72.*sect.* 4. id admittentis, etiam si infirmus alia Sacramenta recipere posset. Sed tu hæc omnia limita, nisi adsit scandalum, & Religionis infamia. *par.*5.*tr.*3.*res.*49.

Et an liceat petere Eucharistiam ab excommunicato hæretico, &c. si non adsit alius.

82 Quæ-

82 Quæres primò. An possit Sacerdos ministrare Euchatistiam peccatori petenti absque Confessione? Respondeo, si peccatum est publicum, non potest, si autem occultum, potest, imò debet. Vnde si Confessarius in Confessione cognouisset pœnitentem immundum, eique absolutionem denegasset, non posset postea negare Communionem, si se cum alijs ingereret. Sed quid si petat occultè? Respondet Vasquez *in 3. par. tom. 3. disput. 209. cap. 5. num. 51.* negare posse; nam sigillum non frangitur. & Sacramentum non confertur indigno. Sed ego contrarium teneo cum Fagundez, *par. 3. l. 3. cap. 10. num. 23.* quia illa negatio est fractio sigilli: quia, cum dirigatur ad externam Sacramenti administrationem, est publica. Sigillum .n. est adeo strictum, vt nec cum ipso pœnitente liceat loqui de Confessione absque eius licentia, nec factis, aut vultu illis peccata exprobare: nihil enim minus scimus, quàm quæ scimus in Confessione. Et tandem, qui peccata audiuit vt Deus, non potest tali notitia vti ad Sacramentorum administrationem, vt homo. *part. 3. trac. 4. res. 46.* Si verò dubium sit, an aliquis peccator sit publicus, vel occultus, & Sacerdos illud cognoscat extra Confessionem, ait Ochagauia *de Euchar. eff. tract. 2. quæst. 10. num. 4.* nec illi Communionem denegare debere: quia in pari causa melior est conditio possidentis, & in hoc casu peccator stat in possessione libertatis communicandi. *p. 3. tr. 3. res. 54.* Quod si peccatori publico Eucharistiam ministrat, non committit duo peccata, vnum contra proprium officium, & aliud scandali cooperando illius peccato, sed vnum tantum, consistens in conferendo Sacramento indigno. Ità aliqui apud Præpositum *in 3. part. quæst. 80. art. 5. dub. 6. num. 23. p. 4. t. 4. resol. 103.*

Peccatori publico non potest Eucharistia ministrari.

Occulto etiam debet, si petat.

Et multò magis si cognoscant per sigillum Confessionis.

Etiam si occultè peteret, & negari posset absque scandalo.

Quod Ochagauia etiã docet in dubio an peccator sit publicus.

Ministrans autem peccatori publice non committit duo peccata, sed vnum.

83 Quæres secundo, an liceat peccatori occulto ad vitandum scandalum ministrare particulam non consecratam? Respondeo, non licere. Tum quia simulatio in Sacramentis est detestabilis. Tum etiam, quia in tali casu Sacerdos exponit adstantes periculo idololatriæ, proponens adorandam Hostiam non consecratam, quamuis illi consecretam præponat. Ita D. Thomas *3. p. q. 80. art. 6. ad 2.* Sed affirmatiua Bonauenturæ *in 4. dist. 9. art. 2. q. vlt.* & aliorum opinio suaderi potest; quia talis simulatio non est detestanda, cum vrgeat necessitas, nam etiam Confessarius simulat pœnitentem absoluere, cum est indignus, ad vitandum scandalum. Idolalatriæ autem periculo occurri, ita illum hostiam occultando, vt nec videatur, nec adoretur. Et hanc sententiam docet ex recentioribus Villalobos *tom. 1. tract. 7. diff. 38. num. 7. p. 3. t. 6. res. 83. § Non desunt, & p. 4. tr. 4. resolut. 47.* Nota etiam, quod in hoc casu Sacerdos potest simulare se particulam in os peccatoris immittere. Ita Henriquez, *lib. 6. cap. 22. num. 4. p. 4. cit.* in fine.

Sed an liceat huic ministrare particulã non consecratam?

Negat Thomas.

Affirmat Bonauentura.

Et certè licet simulare immissionẽ particulæ in os illius.

84 Quæres tertio, an expediat Confessarijs, & Prælatis Religionum impedire pœnitentes, & subditos à Communione? Respondeo cum communi DD. opinione affirmatiuè, si id faciant ad emendationem quorundam peccatorum venialium, vel ad mortificationem. At Sancius *select. disput. 26. num. 5. & disput. 58. num. 9.* negat: contra eum tamen insurgit Salazar *in pract. de freq. Commun. p. 2. t. 4. res. 79.*

Licet aliquando denegare Communionem subdito, pœnitenti ob bonũ finem.

85 Quæres quarto, an deficientibus particulis, possit Sacerdos ministrare alicui partem Hostiæ consecratæ? Respondeo in casu necessitatis, posse. Ita Paludanus *in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 5. concl. 2.* Imò etiam extra necessitatem, dummodò rationabilis causa adsit, vt si quis magna deuotione accederet, & particula non adesset. Nam non pertinet ad integritatem Sacrificij, quòd sumatur tota Hostia, sed quod sumatur vtraque species; & quia aliqui Sacerdotes abstinebant a sumptione Sacri sanguinis, ideo illos reprehendit Gelasius *c. Comperimus de consecr. d. 2.* In cap. autem *relatum eodem titulo* reprehenditur quorumdam abusus, qui multas Missas eodem die celebrantes, in omnibus præter vltimam à Communione abstinebant. Cæterum

Et, deficientibus particulis, dare partem Hostiæ ex rationabili causa.

N 2

Parochus non tenetur communicare pestilentes.

rum, ficut adstantes Sacrificio, fructuum illius spiritualium participes fiunt, ita meritò, ait Sancius *select. disput.* 22. *c.* 21. participes fieri possunt fructus realis: in ipso Sacramento realiter communicando, *part.* 2. *t.* 14. *ref.* 37. *p.* 5. *trac.* 4. *ref.* 34. & *p.* 5. *t.* 13. *ref.* 54. Qui auctor tenet, id non esse peccatum, etiam cum aliæ particulæ facilè dari possunt. Sed ipse contra sentio cum Granado. *p.* 5. *cit.* in fine.

86 Quæres quinto. An Parochus tempore pestis teneatur cum vitæ periculo ouibus infectis Eucharistiam ministrare? Et an possit adhibere aliquem modum, quo à contagionis periculo liberetur? Respondeo, quoad primum affirmatiuè respondet Syluius *in* 3. *p. q.* 32. *ar.* 3. Sed Molfesius *to.* 1. *t.* 4. *c.* 3. *nu.* 52. negat: quia viaticum non est necessarium necessitate medij: & præceptum non obligat cum tanto aliorum dispendio. Igitur satisfacere Parochos, si à longe infectos admoneant ad patienter ferendam infirmitatem, & habendum propositum sumendi Eucharistiam, si possent. Ita ille, quod antea docuerat Maior *in* 4. *d.* 7. *q. vltim.* & decreuerat Gregorius XIII. in quadam Epistola ad S. Carolum Borromæum. Hæc tamen opinio intelligenda est, postquam Parochus pestilentum Confessiones audiuit, & absoluit. Nam si quis non possit confiteri, quia amisit loquelam, vel est surdus, tenetur illi Communionem præbere. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 174. & *p.* 5. *t.* 3. *ref.* 53.

Si confessi sint.

At si tenerentur, deberet præbere manibus immediatè.

87 Quoad secundum D. Petrus de Marchis Archiepiscopus Smyrn. in sua diœcesi, quæ hoc morbo assiduè laborat, hunc modum exhibuit suis Sacerdotibus, vt scilicet ponerent Particulam super folium paginæ albæ extensæ super scabellum ad id paratum, & infirmus accedens lingua Particulam reuerenter sumeret, Clericus verò paginam combureret. Et hunc modum probabilem putat Mancinus, *tract. visit. infir. p.* 8. *dub.* 18. (Venerus *l.* 4. *c.* 46. *num.* 47. ait, exhiberi posse in cochleari argenteo. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 114.) Alij alios ponunt. Sed omnes reprobandi sunt: Et in primis Chapeauilia *de Euch. q.* 35. damnat supradictum de mensa cum pagina superposita; deinde eos, qui proponunt ægris, sumendam ex scutellis. Tertiò eos, qui pani vsuali inuolutum. Quartò, qui forcipe oblonga, vel spatula è longe propinant. Quia omnes isti modi sunt irreuerentes Sacramento, & aduersantur communi Ecclesiæ vsui, qui est exhibendi manu immediatè. Vsus præterea Archiep. Smyrnensis, habet peculiarem difficultatem: nam si aliquod fragmentum super pagina remaneret, ad quid deseruiret combustio? Meritò igitur Concilium Quintum Mediolanense à Summo Pontifice approbatum modum similem reprobauit. *p.* 5. *tr.* 3. *ref.* 50.

Nec enim posset ponere super paginam.

Vel sumendum proponere ex scutellis. Aut forcipe, vel spatula ministrare.

88 Quæres tandem. An laico moribundo, qui particulam deglutire non potest, sit ministranda species sanguinis; Affirmatiuè respondet Ochagauia de Euchar. *Ess tract.* 2. *quæst.* 18. *num.* 9. contra Suarez *in* 3. *p. to.* 3. *disput.* 80. *sect.* 3. nam præceptum diuinum de communicando in articulo mortis præponderat Ecclesiastico de non ministrando laicis sub specie sanguinis. Sed Nugnus *in* 3. *p. to.* 2. *qu.* 80. *art.* 12. *concl.* 3. monet, in tali casu adhibendum consensum Episcopi. Sed, quicquid sit de hoc, certum est laicum sumere posse Sacratissimum Sanguinem, si conseruari non posset absque periculo, vt si species accrescerent, aut deuenturus esset in manus inimicorum, &c. Ita Vasquez *in* 3. *p. tom.* 3. *disput.* 216. *cap.* 4. *num.* 47. contra Sotum *in* 4. *dist.* 13. *qu.* 2. *art.* 6. *p.* 5. *t.* 3. *ref.* 34.

Ad moribundo non valenti sumere Hostiam liceat ministrare sub specie vini?

Res in ambiguo.

Posset autem Laicus sumere Sacrum Sanguinem, si seruari nō posset absq; periculo.

COMOEDIA.

Comœdijs interesse ob vanam curiositatem secluso periculo, non est mortale.

1 Comœdijs interesse ob solam curiositatem vanam, etiam si repræsententur res turpes, & turpiter, dummodo absit probabile periculum

lum lapsus, & delectatio non transeat ad rem præsentatam, non est peccatum mortale. Ita Azoris. *part.3 lib.5.cap.27.quest.7.* contra Comitolum *lib.5. quest.* 21. Id quod procedit etiam in Clericis, cessante scandalo, quod hodie ratione consuetudinis communiter cessat, & reuocatum censetur cap. *Clerici 2. de vita, & honestate Clericorum*, quod tamen nec obligabat secluso contemptu, & scandalo. Ita Bonacina *de matr. q.4. punc.9. num. 22. p.2. t.17. resol.35.*

Etiam in Clericis.

Sed an peccaret mortaliter alētes histriones suis stipendijs.

2 Sed an peccent comædias audientes ex alio capite, quia nimirum ex eorum stipendijs histriones aluntur, & in peccato, vt supponimus, detinentur? Affirmat Mendoza *vol. 2. disputat. 173. sect. 28. §. 367.* quia hoc est peccatum scandali: nam sine tali pecunia histriones tam turpe munus, & Reipublicæ perniciosum non exercerent. Quod si dicas, histriones non ali ex pecunia singulorum distributiuè; quia si vnus non adesset, non decessent alij. Respondet hoc procedere de eo, qui comędis semel, vel iterum interest, minimè vero de eo, qui illas frequentat: nam hic multum soluit, & concurrit notabiliter ad perseuerantiam histrionum in tali officio. Deinde contra primum etiam est, quia etiam si vnam comędiam audiat, vel ad illam confluit ex primis, & sic est motiuum, vt hic, & nunc fabula agatur: vel confluit ex vltimis, & tunc etiam concurrit per se ad repræsentationem tamquam causa partialis: quia, quamuis histriones cum sufficiente auditorio, quod iam præerat, parati essent comędiam agere; tamen hic, & nunc volunt illam agere pro omnibus, qui pecuniam soluerunt. Sed Baldellus *tom. 1 lib. 3. disputat.* 18. *num.* 11. licet hoc verum putet de ijs, qui primo ad comędias confluunt; putat tamen non peccare mortaliter eos, qui confluunt post auditorium sufficiens *par.5 tr.13. resol.* 81. inducens amicum cui proponet, sed non rogat, qui scit non incidere in periculum peccandi non peccat. Hurtadus. *p 11. tr.5 res.52.*

Et Principes non punientes.

3 Docet etiam Mendoza *vbi supr. sect.29. §. 377.* peccare mortaliter Magistratus comędias permittentes: Nam hoc est permittere commune malum, ex quo non vitatur aliquod aliud, sed potius omnia vitia fouentur. Sed Baldellus *vbi supra num.* 13. licet peccare eos putet, si comędias fieri mandent, vel approbent, aut aliter histriones in peccato foueant: negat tamen peccare mortaliter, si pro aliquo tempore ad vitandam maiorem licentiam, histriones non puniant, quia hæc permissio in hunc finem licitum, quamuis alioqui de re illicita, est solum tolerantia, quemadmodum tolerantia meretricum. Nec enim dici potest, quod hoc modo tolerata approbentur, ex *meretrices*, 34. q.4. p.5. tr.13. res.82.

COMPENSATIO

Compensare,

Compensare quid?

Et quando oporteat?

1 † Compensare est, debitum credito, vel creditum debito coæquare. Res, quæ non sunt pretio æstimabiles, non admittunt compensationem in pecunia. † Vnde pro vita extincta hominis liberi nulla est pecuniæ compensatio facienda, vt dicemus V. *Restituere*, *num.* 12. Et qui non potest famam alterius restituere, non tenetur compensare pecunia. Vide V. *detractio*, *num.* 12. Quando quis teneatur compensare famam ablatam, vide *ibid. à num.* 9. & quando damnum datum ex furto, homicidio, &c. Vide V. *Restituere quis teneatur*.

Potest quis sibi compensare se verò quod sibi debetur, si adsint certæ conditiones.

2 Potest sibi creditor occultè surripiendo, vel aliter rem alterius retinendo, debitum compensare, si sit ita certum, vt alius sibi retinere non possit sine peccato. Secundo, si non plus capiat, quam sibi debetur. Tertio, si debitum sit actu, non potentia, & dummodo admoneat debitorem, vel hęredes,

Etiam si illud obtinere possit per Iudicem.

iam debitum esse solutum, ne bis soluant. Alij requirunt, quod res sublata non possit commodè recuperari per iudicem, aliàs si quis viam iudicialem omittens, vtatur occulta compensatione, grauiter peccaturum, quia vsurpat officium iudicis, & lædit iustitiam legalem. Ita Villalobos, *tom. 2. tractat. 11. dub. 23. num. 7.* Qui tamen aduertit, hodie regulariter rem ablatam non posse commodè, & sine magnis sumptibus per Iudicem repeti, & ideò sic compensantes excusat à mortali, cum præsertim, si secretò fiat, parua iudici inferatur iniuria *p. 11. tr. 4. res. 23.* & alia curiosa pro pupillis, & minoribus. Et egò cum Maldero in 2.2. *tract. 4. cap. 1. dub. 6.* absolutè existimo, occultam compensationem licitam esse, ex eo quòd sic non turbatur Respublica, & in hoc casu non agitur de acquirendo de nouo, sed tantum de retinendo Syluius præterea in 2.2. *quæst. 62 artic. 8. quæst. 1. concl. 7. caus. 5.* requirit, quòd res, quæ aufertur, sit eiusdem rationis cum ea, quæ debetur. Sed hoc procedit tantùm in foro externo: nam in interno si debes mihi pecuniam, possum accipere pallium, &c. Ita Valerus, *Verb. Compensatio, diff. 3. nu. 2. par. 2. tract. 16. resol. 46.* & hoc vltimum recitatiuè *in resol. 39. eiusdem T. & par. 7. tract. 10. resolut. 16. 17. & 18.* Addit etiã Syluius, compensationem non posse fieri de deposito, sed probabile puto, fieri posse etiam in deposito, vt dicemus V. *Depositum, num. 4.* Item in gabella, si debitor sit Princeps, etiam si tertiæ personæ locata sit: quia conducitur cum hoc onere, & ideò minoris, quàm valet. Ita Lessius, *lib. 2. cap. 33. dub. 10. num. 75. part. 3. tr. 16. resolut. 14.* Item non refert, quod adsint creditores anteriores, † nisi habeant hypothecam realem. † Ita Lublinus Ver *pecunia, num. 17. p. 3. tract. 6 resolut. 10. & in addit. resolut. 8. & par. 7. trac. 10. resol. 18.* Et in hoc casu non ligatur creditor censura lata contra non restituentes; quia hæc fertur contra eos, qui non possunt retinere sine peccato. Ita Raynaudus *de monit. p ar. 1. cap. 2. quæst 6. par. 5. tract. 13. resol. 79.* Aduerte posse aliquem compensatione vti ex re, quam debitor mittit dono ad alium. Et licèt Vasqu. *opusc. de restitut. cap. 5. §. 1. dub. 8. num. 47.* neget id licere, si debitor mittat illam non dono, sed in solutionem debiti, refellitur tamen a Lugo *de iust. tom. 1. disput. 16. sect. 6. num. 112 par. 7. trac. 10. resol. 17. §. Not. 1.* Aduerte etiam, quòd qui non habet spem recuperandi rem suam tempore præfixo, potest compensationem anticipare, quamuis supra dictum sit, debitum debere esse actu non potentia. Ita Tannerus in 2.2. *disp. 4. q. 6. dub. 14 num. 406. par. 2. tr. 16. res. 46* in fine, *& p. 7. tr. 10. res. 13 §. Not. 3.* Sed de hoc V. *par. 9. tr. 8. resol. 44.*

Etiam ex deposito.

Et anticipatè.

Et ex re quã debitor mittit dono alteri.

An possit vti compẽsatione legatarius testamenti minus solemnis?

3 Legatarius testamenti minus solemnis, si hæres non vult legatum soluere, potest occultè sibi compensare; quia probabile est hæredem ab intestato teneri in conscientia soluere legata in testamento minus solemni relicta, vt dicemus, V. *legatum, num. 10.* Et similiter, quia probabilior est Soti sententia *lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4.* quod qui non potest famam restituere, teneatur pecunia compensare, potest infamatus sibi satisfacere de pecunia infamantis occultè, si is aut nolit, aut nequeat compensare. *p. 3. tr. 5. resol. 30. §. Notandum est tamen.* † Sed hæc doctrina supponit in compensatione non requiri, vt debitum sit certum, vt diximus initio *numeri præcedentis.* †

Et diffamatus.

Donis, & obsequijs præstati potest compensatio.

4 In debitis ex Iustitia, dari potest compensatio cum donis, vel obsequij gratuitis, quando illis volo satisfacere. Idque procedit tam in debitis, quæ sciebam, quam in illis, quæ ignorabam: Ex Trullench *in Decal. to. 2. lib. 7. cap. 4. dub. 5. num. 10. par. 7. tr. 10. resol. 19.*

Quando nõ sit licita.

5 Licitum non est vti compensatione, cum aliquis promisit debitum soluere sub iuramento. *p. 7. tr. 10. res. 17. §. Negandum.* Nec si aliquis tibi debeat ex sola charitate, vel titulo gratitudinis licèt Nauarro *de restit. lib. 3. tract. 1. num. 376.* & 393. contrarium asserat. *ibid. res. 19. §. Nota tamen.*

Quid si crimẽ alicui obijciatur, an respondere possit. Mentiris?

6 Numquam verò licitum erit reddere maledictum pro maledicto. *p. 3. t. 5. res. 30. Notandum est secundò* propè finem. Nisi, quod falsum aut verum, sed occultum crimen obijcienti responderi potest; *Mentiris*, &, si hoc non suffi-

sufficit, vt adstante credant, illum esse mentitum, obijci possunt alia vera crimina. Ita Mendoza in 2.2.*disp.70.sect.14.à §.117.p.5.t.13.resol.26.*

COMPENSARE.

7 IVrans soluere dummodo non intendat contrarium iurare dum iurat potest compensare sine metu periurij Eman: Sauer. *p.10. tr.16. res.60. vide n.2.*

Iurans tenetur compensare.

8 Non potest compensari elemosina promissa, v. g. si quis ordinauit Sacerdoti 100 missas dicendas, & vi elemosinam exigeret fecit aliquos sumptus non debet facere compensationem Sacerdos minuendo missas Dian. & alij *p. 10. tr.16.res.66.*

Promissis non potest fieri compensatio

CONCIONATORE.

1 COncionatores non omnes excusantur à ieiunio, sed tantum illi, qui concionantur per integram Quadragesimam etiam ex mercede, vel sunt valdè debiles. Vide V. *Ieiunium, num.25.*

Concionatores qui excusätur à ieiunio?

2 Concionatoribus eleemosyna quorum sumptibus danda sit, vide Ver. *Eleemosyna, num.34.*

Et quorum sumptibus alendi sint?

3 Concionatores regularium possunt certis diebus certas Indulgentias suis auditoribus concedere, quas vide, V. *Regul. Indulgentia.*

Concionatores Regulariũ possunt concedere certas Indulgentias.

4 Concionatores non veniunt in Bullis Pontificum nomine priuationis officiorum, graduum, dignitatum, &c. Ita Bonacina *de claus.pun.4. num.6.* contra Lezanam *c.30.num.32.p.4.t.4.res.224.*

Et non veniunt in Bull. Pontif. nomine officiorũ, graduum, &c.

CONFESSARIVS.

Quoad ordinem.

1 † CIrca confessarij sollicitantis denunciationem, vide V. *Denunciare Confessarium.* Circa pœnas eiusdem, vide V. *Inquisitorum, num.168.* Confessarius ad validè absoluendum quatuor conditiones habere debet. Potestatem Ordinis Sacerdotalis, potestatem iurisdictionis, proprietatem, & scientiam.

In Confessario quatuor desiderantur.

2 Inprimis ergò confessarius debet esse Sacerdos. Vnde confessio facta laico, vel Clerico, etiam Diacono nulla est ex defectu Ordinis. † Sed quid dicendum de confessione illa, quam quidam nautæ in tempestatib., & magnis periculis efficiunt, alij alijs peccata sua manifestantes? Respondeo hunc abusum omninò euellendum esse; quia illa confessio neq; est valida, neque aliquid prodest: tales vero consulendos esse, vt in similib. periculis, deficiente sacerdote, curent de salute per veram contritionem. Ita Fagund. *pr. 2. lib. 7. c.31.num.8.* Verum tamen est, quod Gamach. *tom.3. de Pœnit.c.16.* talem Confessionem admitit ad maiorem humilitatem, & contritionem ad placandam iram Dei, redimendam aliquam partem pœnæ peccatis debitæ. Additque in aliquo casu Confessionem non solum posse, sed etiam debere fieri laico, vt si quis in atticulo mortis constitutus, nullum habere possit Sacerdotem, & aliquo consilio ad salutem indigeat: vel si quæstio sit de rebus ad lites, ad restitutionem, de admonenda tertia persona, vt resipiscat, sibi caueat, veniam concedat, & similibus. Sed ego hanc Confessionem reprobo cum Marchi-

Inprimis Ordo sacerdotalis,

Vide Confessio, quã faciunt nautæ inter se ipsos imminente naufragio, reprobari debet.

Quidquid aliqui dicant.

no *de peste, p. 3. c. 11 num. 7. par. 5. tr. 3. ref. 73.* An possit laicus absoluere moribundum à censuris, vide V. *absoluere, num 57.*

Ordo autem non impeditur ab exercitio valido per suspensionem.

3 Quod si Ordo sacerdotalis sit impeditus ab exercitio ob suspensionem, illicitè absoluet Sacerdos, sed validè. Ita Victoria *sum. de clauib. num. 227.* & alij contra Sot. in 4 *dist. 22. qu. 1. art. 5. concl. 2.* & patet in Extrauag. ad euitanda, *par. 5. tr. 10. resol. 52.* Idem dic de irregularitate, cum Cornejo in 3. *p. t. 5. disput. 5. dub. 3. qu. 3.* contra Hurtad. *disput. 1. de irregul. diff. 11. num. 19.* quia irregularitas non irritat actus ordinis, & iurisdictionis. Et irregularis validè consecrat, leges fert, &c. Et hanc sententiam docet Præpositus in 3. *p. q. 5. dub. 3. num. 13.* etiam si irregularis sit denunciatus, & publicus, *p. 4. tr. 2. ref. 68.* Quod etiam procedit de interdicto, vt dicemus Ver. *Interdicti num. 12.* Non tamen de excommunicatione maiori. Vide Verbo *Excommunicationis, num. 16.* Aduertendum autem est cum Turriano *de cens. lib. 8. disput. 58. dub. 2.* Confessionem cum suspenso, vel irregulari, reddi posse inualidam ex parte pœnitentis, si sciat illum illicitè tali munere fungi, & nihilominus accedat: quia ponit obijcem, iuxta ea, quæ dicemus V. *Scandalum, à num. 13.* si verò accederet bona fide, esset valida. *p. 4. tr. 2. resol. 68.* in fine.

Vel interdictum personale.

CONFESSARIVS

Quoad Iurisdictionem.

Secundo in Confessario requiritur iurisdictio.
Quæ triplex est.
Ordinaria.
Delegata.
Et iure concessa.
Et quidem delegata sufficit si concedatur oretenus.

4 SEcundum Confessarij requisitum est iurisdictio in foro saltem interiori: siue talis iurisdictio sit ordinaria, qualis est in Episcopo, Parocho, &c. siue delegata expresè, vel tacitè; siue sit iure concessa virtute Bullæ, Iubilæi, &c. † Sed.

5 Aduerte primo, quod ad hoc, vt Sacerdos validè, ac etiam licitè Confessiones audire possit, non est necesse, vt licentia, & delegata iurisdictio scripta sit, sed sufficit, quod detur in voce. Ita Reginaldus *libro 1. cap. 16. quæst. 6. num. 198.* Et quamuis hoc in Synodo Panormitana prohibeatur, non videtur prohiberi sub mortali, quamuis à Confessario fieri non debeat. *par. 1. tract. 14. ref. 41.* & valet confessio Pascha confessario cui Episcopus facultatem audiendi confessionem fidem concessit nempe solis verbis absq; vera intentione Baf. Pont. & alij. *p. 11. tr. 4. ref. 17.* potest etiam Episcopus approbare in necessitate indoctos ad audiendas confessiones rusticorum. Isambert. *ibid. §. nota hic obiter.*

Imò sufficit ratihabitio de præsenti.

6 Imo, vt supra diximus, Sacerdos validè Confessiones excipit, si Superior, ver. gr. Episcopus videt, & tacet, Nam sufficit ratihabitio de præsenti, seu delegatio tacita quæ in hoc casu interuenit. Ita Villalobos *tom. 1. trac. 9. diff. 51. num. 2.* & alij contra Nugnum in *addit. ad 3. par. t. 2. qu. 8. art. 5. dub. 2.* Grauiter tamen peccaret secundum Coninch sic incipiens Confessiones audire de *Sacram. disput. 8. dub.... num. 36.* quia priores Confessiones inualidè audiret. *p. 3. tr. 2. ref. 11. & tr. 4. ref. 68.* Addit Pereg. *com. ad const. Cler. Reg. p. 1. cap. 9. litt. C. §. 3.* ad audiendas Confessiones sufficere ratihabitionem de futuro, seu præsumptam voluntatem Superioris, quæ non fundetur in aliquibus signis sufficienter indicantibus præsentem voluntatem ipsius de concedenda facultate. Quam opinionem Filliucius, *tom. 1. tr. 7. c. 9. num. 242.* putat esse probabilem. Sed an ita sit, alij iudicent: est enim contra communem opinionem DD. cum Henriquez *lib. 6. cap. 13. nu. 13.* & ideo mihi non placet. *p. 3. tr. 4. ref. 68. §. Sciendum.*

Non autem in futurum.

Confessarius approbatus Panormi absoluere potest Panormitanos Romæ, & vbicumque illos inueniat.

7 Aduerte secundo, quod Parochus, & Religiosus approbatus ab Episcopo hic Panormi, potest absoluere Panormitanum Romæ, Neapoli, &c. Ita DD. communiter. De alijs Sacerdotibus approbatis negat Guttier. *qq. canon. 1. cap. 27.* quia iurisdictio delegatorum terminatur territorio. Sed affirmandum.

zed by Google

dum est cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 34. num. 2.* communiori opinione: quia hæc iurisdictio delegata est Confessarijs in personas pœnitentium, non in loca; ergo est personalis, & exerceri potest vbicunque reperitur persona subiecta. Adde quod iurisdictio voluntaria exerceri potest extra territorium, sed contrarium dicendum est *p. 11. tr. 4. res. 16. §. Sed quæro.* Ad declarationes Cardinalium, & DD. quod affert Garsias *de benef. tom. 1. p. 1. c. 8. num.* 132. dic procedere, si v. g. approbatus Panormi audiret Confessiones Neapolitanorum, vel Messanensium, non autem in casu nostro. Ad illud, quod iurisdictio clauditur territorio, dic verum esse in foro contentioso, non in foro conscientiæ. *p. 3. tr. 4. res.* 144.

Et semel approbatus non potest validè suspendi sine causa.

8 Aduerte tertiò, quod Confessarius semel approbatus ab Episcopo, si absque iusta causa suspendatur, suspensio erit nulla. Et hoc de Confessarij Regularium est certius ex priuilegio, vt dicemus suo loco, *num.* 3. De sæcularibus Turrianus *de pœnitent quæst. 8. art. 1. disputat. 26. dub. 3.* negat esse nullam. Sed ego teneo cum Suarez *tom. 4. in 3. par. disput. 28. sect. 8. dub. 7.* & nouissimè Bossio *de Iubil sect. 3. cap. 2. §. 4. num.* 164. esse etiam nullam quandoquidem talis suspensio, seu reuocatio facultatis est quædam ablatio iuris acquisiti, vel quasi reuocatio iustæ sententiæ: sententia autem sine noua causa non potest validè reuocari. Confirmatur, quia talis Confessarius approbatus, & reputatus idoneus, si nulla superueniat causa ex parte ipsius quoad scientiam, & mores; iam habet omnia requisita Concilij, vt idoneus reputetur, si aliundè habeat iurisdictionem. *par. 3. tr. 2. res. 22. & par. 5. tr. 14. resol.* 21. Excipe nisi admissus sit ad Confessiones audiendas sine examine. Sicut enim potest Episcopus concedere sacerdotibus idoneis licentiam audiendi confessiones quamuis examini non exponantur, quidquid dicat Nouarius *in summa Bullar. tom. 2. tit. de Regul. conf. aud. facul. n. 9.* ita potest sine causa reuocare licentiam confitendi, quia illud fuit priuilegium penitus gratiosum: ergo, & gratis reuocari potest, ex Bordono in *consil. Reg. res. 36. quæst. 2. num. 9. p. 7. tr. 11. res.* 33. non autem si pænitens confiteatur confessario credens bona fide esse approbatum tenetur iterum idoneo confiteri vigeres & alij *p. 11. tr. 4. res. 16.* & non potest Episcopus concedere facultatem eligendi confessarium & per eandem potestatem eligere alium pro se ipso penitente, *ibid. §. Sed si quæres,* & licentia concessa ad audiendas confessiones alicuius terminatę personæ non expirat pro mortem concedentes reintegra Escobar & alij. *p. 11. tr. 7. res.* 7.

Nisi admissus sit sine examine.

Sufficit etiam ad Confessiones validè excipiendas communis error.

9 Aduerte quarto, quod si confessarius cum falsa licentia Ordinarij excipiat confessiones, non erunt inualidæ: nam communis error tribuit iurisdictionem, etiam sine titulo colorato colato à legitimo possessore, vt probat Pont. *li. 5. c. 20. n. 2.* Ita docet Molfes. *to. 1. tr. 7. c. 13. n. 21.* contra Sanch. de *matrim. tom. 1. li. 3. disput. 22. q. 2.* Ex quo infertur à fortiori, quod, si quis sciat confessarium esse priuatum iurisdictione ipso confessario, & communi populo id ignorante, poterit ab illo absolutionem petere, & validè obtinere. *p. 3. tr. 4. resol.* 122. † Sed *in p. 2. tr. 16. res.* 43. inclinauerat in sententiam Sanchez, quod communis error non tribuat iurisdictionem, sine titulo saltem inualido, ex *cap. infamis 3. qu. 7.* †

Non autem iurisdictio dubia dubio negatiuo.

10 Aduerte quinto, quod, si cōfessarius dubitat de sua iurisdictione, puta, quia mortuus sit delegatus, vel priuilegium dubium, &c. & hoc negatiuè, in neutrā partem inclinans, tunc non potest absolutè confessiones excipere, nisi in graui necessitate, & sub conditione, *si possum,* & cum onere iterum confitendi habenti iurisdictionem certam. Ita Naldus *v. Confessio, num.* 32. Villalobos *tom. 1. tr. 9. diff. 51. num. 3* & alij. Sed Salas *in 1. 2. tr. 8. disp. vn. sect. 27. n.* 283. putat, talem non remanere obligatum iterum confitendi: quia ita est in dubio improprio & positiuo, & si in tali casu Sacerdos oblitus esset, vel noluisset tale onus imponere, probabile est, absolutionem validam fuisse, ergo absolutio sine tali onere est valida. Adde, quod intolerabile onus esset, obligare pœnitentē ad confitenda bis eadem peccata. Sed tu ne recedas à prima sententia. *p. 4. tr. 3. res.* 38.

11. Ad-

Iurisdictio confessarij suspenditur per excommunicationẽ denunciatam.

11 Aduerte sexto, quòd iurisdictio audiendi Confessiones, per excommunicationem maiorem non toleratam suspenditur, vt diximus de vsu Ordinis, *num.* 3.

Iurisdictio concessa ad Confessiones non censetur concessa ad reseruata, & censuras.

12 Aduerte septimò, non statim, ac alicui sacerdoti delegatur iurisdictio audiendi confessiones, delegari facultatem absoluendi à reseruatis, vel censuris. Nam in his requiritur specialis potestas. Vide Ver. *Absoluere.*

Sed an ad venialia requiratur approbatio Episcopi? Affirmat Faber.

13. Aduerte octauò, quòd nouissimè docuit Faber in 4. *distinct.* 17. *quæst. vnic. disputat.* 25. *cap.* 3. *num.* 71. licentiam Ordinarij requiri, etiam ad absoluenda peccata venialia, & sine ea inualidè absolui, & cum sacrilegio veniali, quia ex vna parte, absolutio venialium est actus iurisdictionis, contra Sotum in 4. *distinct.* 18. *quæst.* 4. *art.* 2. *ad* 3. quia venialia dimittuntur per modum iudicij. Nec refert, quod sint culpæ leues: nam Iudex non potest condemnare subditos alterius Iudicis de re etiam leuissima. Ex alia verò parte, ex nullo textu colligitur, quod Sacerdos habeat iurisdictionem absoluendi à venialibus sine licentia Ordinarij. Quod enim asserit Suarez *disputat.* 26. *sect.* 5. ex Scoto *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 1. *art.* 3. & DD. communiter, præceptum Ecclesiæ de annua Confessione non cadere in venialia, non infert, venialia absolui posse à quolibet Sacerdote. Consuetudo autem, quam ipse Suarez adducit, est valdè dubia, tum quia his temporibus neminem videmus Confessiones audire sine præuia approbatione Ordinarij. Tum etiam, quia Tridentinum, *sess.* 14. *cap.* 7. asserit, verissimum esse, & in Ecclesia Dei semper persuasum, quod nullius momenti sit absolutio à Sacerdote collata sine iurisdictione ordinaria, aut delegata: vnde colligitur, morem Ecclesiæ semper fuisse, dare Sacerdotibus iurisdictionem ordinariam, vel delegatam explicitè. Hæc Faber. Sed non est deserenda communis opinio D. Thomæ in 4. *distinc.* 18. *quæst.* 2. *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 3. & aliorum apud Suar. *tom.* 4. *disputat.* 26. *sect.* 2. *num.* 7. & 8. quod quilibet Sacerdos, eo ipso quod est ordinatus, possit absoluere à peccatis venialibus. Non, quia ad hoc non sit necessaria iurisdictio: sed quia Summus Pontifex, & Ecclesia creduntur hanc iurisdictionem omni sacerdoti delegasse: tum vt illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, pleniorem sensum haberent: tum etiam, quia culpa venialis non est necessaria materia confessionis, nec indiget peculiari scientia in confessario, & ideò non est ratio, cur requirat ministrum specialiter deputatum. Et hanc sententiam Doctores supradicti contra Sotum extendunt ad peccata mortalia iam legitimè confessa. Ex quibus infert Granado in 3. *part. controu.* 7. *tract.* 10. *disput.* 4. *sect.* 1. *nu.* 6. quòd nullus Prælatus inferior Papa, qui illam concedit, potest hanc facultatem à sacerdotibus auferre; Et quod confitens simplici sacerdoti venialia, remanet indirectè absolutus à reatu mortalis obliti, cum onere tamen, vt si ricordetur, legitimo illud confessario confiteatur. *par* 5. *tr.* 14. *resol.* 86. Infert etiam Valerius v. *Nullitas*, *dif.* 5. *num.* 3. simplicem sacerdotem absoluere posse mortale oblitum. *par.* 2. *trac.* 16. *res.* 44. propè finem. An venialia absolui possint à sacerdote excommunicato, non tolerato, vide V. *Excommunicationis*, *num.* 16.

Sed communis, & verior opinio negat,

Nam potestas in venialia, creditur concedi ab Ecclesia in ipsa Ordinum susceptione.

Vnde nullus inferior Papa potest hanc potestatem tollere.

Sicut tollit excommunicatio maior denunciata.

In articulo mortis omni sacerdos habet iurisdictionem.

Etiam non approbatus.

14 † Aduerte nono, in articulo (vel etiam periculo. *par.* 5. *tract.* 3. *resol* 59.) mortis omnem sacerdotem habere iurisdictionem absoluendi, etiam si non sit approbatus, *ex c. pastoralis*, *de offic. ordinarij*, & ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 7. Quisnam sit in articulo, vel periculo mortis constitutus quoad hoc, vide V. *Absoluere à num.* 20. † Et quamuis Medina *Cod. de Conf. quæst.* 32. id neget de sacerdote excommunicato denunciato, quia per excommunicationem aufertur omnis iuridictio: Et idem doceat Coriolanus *de cas. reseruat. par.* 1. *sect.* 2. *art.* 6. *num.* 10. cum alijs de sacerdote hæretico, vel schismatico, dicendum tamen puto cum Mendoza *volum* 1. *de fide disputat.* 84. *sect.* 8. §. 139. & 140. & alijs multis, etiam excommunicatum denunciatum, & hæreticum, vel schismaticum, in articulo mortis iurisdictionem habere. Patet ex Tridentino *loc. citat.* docente, quòd in articulo mortis *omnes Sa*-

Etiam excommunicatus, denunciatus, Hæreticus.

Et schismaticus.

cerdo-

cerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possunt: vbi quemadmodum particula *quoslibet* comprehendit omnes prorsus pænitentes, & particula, *quibusuis*, omnia peccata, & censura, ita etiam particula, *omnis*, omnem sacerdotem comprehendere debet, nemine excepto: quia hanc amplitudinem patitur. Adde, quod motiuum Concilij id postulat, quod fuit præstare summum fauorem fidelibus in illo articulo, quem pro animarum salute præstare potuit, quod neutiquam præstitisset, si iurisdictionem absoluendi non dedisset cuicumque sacerdoti, etiam excommunicato, & hæretico. Imò, ait Mendoza, grauissimè peccaturum Papam, qui hanc iurisdictionem pro illo articulo conaretur ab hæretico tollere, quia vteretur sua iurisdictione in perniciem animarum, non in ædificationem. *p. 4. tr. 4. res. 235. & p. 5. tr. 3. res. 57.*

15 Sed circa prædicta occurrunt multa dubia. Primum est, an sacerdos simplex possit absoluere moribundum, præsente confessario iurisdictionem habente? Prima opinio Mendozæ *volum. 1. de fide disput. 82. sectio. 6. §. 163.* & aliorum negat. Secunda Ledesmæ *tom. 1. tract. de pœnitent. c. 14. diff. 2.* & aliorum affirmat. Quia Tridentinum *sess. 14. cap. 7.* omnes Sacerdotes facit qualis potestatis in articulo mortis, & cùm lex non distinguit, neq; nos distinguere debemus. Vtraque hæc sententia est probabilis. *par. 1. tr. 5. res. 5. p. 4. tr. 4. res. 161. & p. 5. tr. 3. res. 60.*

Et quidem non approbatū in tali casu probabile est posse absoluere, etiam præsente approbato. Quamuis approbatus præferri debeat.

16 Sed quid, si concurrat simplex Sacerdos cum approbato in aliena diœcesi? Mendoza *vbi sup.* ait præferendum secundum. Sed contrarium teneo cum Trullench *in Cruc. lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 5. nu. 4.* quia approbatus in aliena diœcesi est simplex in propria, & sic non habet maiorem iurisdictionem, quam alius, quod si in secundo est argumentum scientiæ, id superari potest per notitiam æqualis, vel maioris sufficientiæ in alio. *p. 5. l. c. §. Notan.*

Si approbatus sit in diœcesi.

17 Secundum dubium est; an in mortis articulo, concurrente simplici Sacerdote cum Sacerdote approbato, sed excommunicato, ille, an iste præferri debeat; Et respondet Mendoza *volum. 1. de fide disput. 82. sect. 6. §. 145.* præferendum esse simplicem Sacerdotem: quia excommunicatus, dum est denunciatus, est simplex Sacerdos, & præterea vitari debet, dum commodè potest. Item excommunicatus tenetur neminem absoluere, nisi in necessitate extrema, in tali autem casu non occurrit extrema necessitas. Item excommunicatus caret iurisdictione contraria, quia est ei positiuè interdicta, simplex autem Sacerdos caret tantùm priuatiue, quia non est ei concessa. Et tandem excommunicato interdicta est etiam absolutio venialium, quæ non est interdicta simplici Sacerdoti. Ergo excommunicatus est deterioris conditionis, quam simplex Sacerdos. *p. 5. tr. 3. res. 60. vers. Libet.*

Sed quid si is sit excommunicatus.

18 Tertium dubium est, in concursu plurium Sacerdotum diuersis censuris ligatorum quinam sit præferendus, si ver. gr. concurrant suspensus interdictus, irregularis excommunicatus, &c. Et respondet idem Hurtadus de Mendoza *ibid. §. 146.* suspensum, & interdictum præferendum esse irregulari, irregularem excommunicato denunciato, excommunicatum degradato, degradatum catholicum heretico. *ibid.*

Et quid si concurrat plures diuersis irretiti censuris.

19 Quartum dubium est, an existens in articulo mortis possit à Sacerdote excommunicato, heretico, &c. absolutionem petere, si sciat supradictos cum peccato daturos, & non adsit aliud Sacerdos? de quo vide infra *V. Scandalum, num. 10.*

Et an pænitens in tali periculo ab his Sacerdotibus absolutionem petere possit?

20 Quintum dubium est, stando in opinione Mendozæ *volum. 1. de fide disputat. 82. sectio. 6. §. 163.* quòd simplex Sacerdos non possit moribundi Confessionem audire præsente Confessario approbato, an si deficiente Confessario, Sacerdos simplex cæpit Confessionem audire, teneatur desistere, si superueniat approbatus? Et negatiuè respondendum est cum Granado *in 3. p. controu. 7. tract. 10. disputat. 4. sect. 2. num 12.* quia iura fauent rei inceptæ, voluntque

Quod si simplex Sacerdos nō potest soluere moribundum præsente approbato potest nihilominus Cōfessionem absente illo inceptam præsente illo perficere.

luntque ab eo perfici, à quo incepta est alioqui enim graue onus esset moribundo, debere peccata iam confessa superuenienti repetere. Ita etiam dicendum de licentia Confessarij ad tempus concessa, nam, si ver. grat. hodie expiraret, & Confessarius Confessionem longam alicuius audire cœpisset, vel absolutionem hodie non potuisset impendere posset die crastina, vel perendie Confessionem perficere, vel absoluere. Similiter, si simplex Sacerdos iudicans infirmum laborare in extremis, eius Confessionem cœpit audire, & inter confitendum iudicaret illum ita conualescere, vt sit extra periculum, potest nihilominus, imò tenetur illum absoluere: quia satis est, incepisse cum illo periculo præsumpto *p.5.tr.3.ref.66.*

Et si inualidè absoluit ex defectu pœnitentis, potest superueniente approbato repetentem audire.

21 Sed quid si talis infirmus fecisse Confessionem inualidam, & volente illam repetere, superueniat approbatus? Respondeo, posse repetere cum primo, & ab illo iterum absolui; quia is habuit iurisdictionem ad primam Confessionem, quæ non censetur finita dum absolutio non fuit validè præstita. Si verò æger validè confessus, confiteri vellet aliqua peccata oblita, tunc non posset confiteri, nisi legitimo superuenienti Confessario. Ita Ludouicus de la Cruz in *Bull. Cruc. disp.1.c.3.dub.15.num.13.ibid.§.sed quid.*

Non autem ab oblitis absoluere.

CONFESSARIVS

Quoad proprietatem.

Tertio Confessarius debet esse proprius pœnitentis.

22 † TErtia Confessarij conditio est proprietas: debet enim Confessio fieri proprio Sacerdoti, qui scilicet habeat iurisdictionem ordinariam in ordine ad pœnitentem, qualis est Parochus in Parochia, Episcopus in Episcopatu, &c. Quod intellige, si non est Confessarius habens iurisdictionem delegatam, vel à iure concessam, qui etiam dicitur proprius largo modo. † Quicunque tamen Confessarius habens iurisdictionem Panormi, siue ordinariam, siue delegatam, &c. non potest illam exercere Messanæ, nisi quoad Panormitanos, vt diximus supra *num.7.*

Qualis est Episcopus suæ diœcesis.
Vel Parochus suæ Parochiæ.

Sed Prælati non habent Confessarium proprium.

23 Aduerte autem primò, Prælatos non habere Confessarium proprium; quia habent facultatem à iure eligendi sibi Confessarium *cap. pro dilatione, de pænit. & remiss.* Per Prælatum intellige habentes iurisdictionem Ecclesiasticam etiam in foro exteriori, vt sunt Episcopi, Abbates, Prouinciales, Priores, & Guardiani Religiosorum, & ante omnes Papa. Item & Cardinales, sicut etiam eorum familiares de eorum licentia, vt dictum est supra V. *Cardinales, num 13.*

Possunt enim sibi eligere ad libitum.

Alij verò confiteri possunt Sacerdoti nō proprio de licentia proprij.

24 Aduerte secundo, posse aliquem confiteri non proprio Sacerdoti primo, si habeat licentiam proprij, vt modo dictum est de familiaribus Cardinalium, & dicendum est de Episcopis, & Prælatis Regularium. Parochus autem non potest dare licentiam confitendi simplici Sacerdoti non approbato, an autem possit dare licentiam confitendi Sacerdoti approbato pro alia Parochia, vel diœcesi, quære sub V. *Parochus nu.15.* Secundo potest quis cōfiteri Sacerdoti non proprio, virtute alicuius diplomatis Apostolici, vt per bullā Cruciatæ, aut Iubilæum, vt dicitur in suis locis, & hoc sine licētia proprij Tertio peregrinus, dū versatur per alienā diœcesim, potest cōfiteri proprio Sacerdoti illius loci, in quo versatur, & hoc ex cōsuetudine approbata ab Eugenio IV. Imò potest ab illo absolui à reseruatis Episcopo domicilij, nisi etiam ibi sint reseruata, vt diximus V. *absoluere, num.9.* Quarto potest quis confiteri alteri Sacerdoti, quando proprius Parochus aperiret Confessiones, vel immineret aliquod graue periculum famæ, &c. & ipse dare non vellet licentiam alteri confitendi. Ita probabiliter Henriquez *lib.6.c.13.n.4* & alij contra Villalobos *to. 1.tr.9.dif.49. num.*

Aut virtute Bullæ, Iubilæi, &c.

Aut si reperiantur extra diœcesim.

Aut si proprius reuelaret Confessiones, vel aliud graue periculum immineret.

num. 14. Quia in tali casu defectum Parochi iniustè licentiam denegãtis supplet Episcopus ipso iure, sicut defectum Prælati Regularis supplet Generalis Ordinis, aut vtrumque ipso iure, vel ex præsumpta voluntate, Summus Pontifex: qui dat etiam licentiam Confessarij Regularium, quando ipsis dignè præsentatis denegat Episcopus. *p.* 3. *trac.* 4. *res.* 79. Quintò potest quis relinquere proprium Parochum & alieno Sacerdoti absque eius licentia confiteri, si ille sit ignorans adeo, vt Confessio ex hoc capite foret inualida, vel illicita, ex *cap. placuit* 9. *q.* 2. *pænit. dist.* 6. Ita Vasquez *in* 3. *p. tom.* 4. *q.* 93. *ar.* 2. *dub.* 3. contra Sotum *in* 4. *dist.* 18. *q.* 4. *ar.* 2. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 201. §. *Non desinam.*

Vt si proprius Sacerdos esset valde ignarus.

C O N F E S S A R I V S

Quoad Scientiam.

25 † QVarta conditio Confessarij est Scientia; est enim iudex fori interioris, & ideo scire debet ea, quæ sub foro accidunt. Tenetur autem scire, quodnam sit peccatum mortale, quod veniale: circumstantias necessariò confitendas; casus & censuras reseruatas; contractus licitos, impedimenta absolutionis, obligationem restituendi, & similia, aut saltem de his dubitare, vt possit viros peritos consulere: & plura scire tenetur confessarius pagi, quam Ciuitatis, mercatorum, quàm simplicium &c. † Quod si hæc, quæ communiter scire tenetur, ignoret probabilis est opinio Riccardi Caietani, & aliorum apud Bossium *de Iubil. sect.* 5. *cas.* 2. §. 5. *num.* 168. cum Vasquez *in* 3. *par. to.* 4. *qu.* 93. *art.* 3. *dub.* 2. quod confessio cum ipso facta sit nulla. Qui ad actum iudicialem, qualis est confessio, requiritur cognitio causæ, vt dictum est, & Sacerdos ita ignarus se habet, ac si peccata non perciperet ob surditatem, somnum, &c. Sed est etiam probabilis sententia contraria Henriquez *lib.* 2 *cap.* 14. §. 5. Præpositus *in* 3. *par quæst.* 7. *dub.* 6. *num.* 66. & aliorum: nam ad veritatem Sacramenti sufficit materia, forma, & intentio ministri, & actus pœnitentis cogniti vt peccata, sunt materia sufficiens absolutionis. Peccaret tamen Confessarius absoluendo, sicut & pęnitens ad illum accedendo (nisi vterque excusaretur bona fide) & ex mala fide pęnitentis confessio fieret inualida. *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 121. *part.* 4. *trac.* 4. *res.* 201. & *par.* 5. *tr.* 14. *res.* 22. Sed in articulo mortis quamquam sit ignarus dummodo proferri formam & habeat intentionem faciendi quod facit Ecclesia validè absoluit Hurtadus & alij nec tenetur ager dum conualescit iterum de talibus peccatis confitere. *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 10.

Quartum Confessarij requisitum est scientia.

Si enim ea, quæ communiter scire tenetur, ignoret, probabile est, inualidè absoluere.

Sed probabile etiam absoluere validè.

Ipse tamen grauiter peccabit.

26 Ad hoc caput pertinet requisitum attentionis. † Et quidem Syluester ver. *Confessio, quæst.* 3. & alij docent, quod si confessarius inter audiendum Confessiones dormiat, vel aliud agens, non intelligat omnia peccata, inualidè absoluit: quia Iudex priusquam absoluat, debet integrè accusationem percipere. Sed ego teneo cum Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 9. *num.* 5. & nouissimè etiam Mercero in 3. *par.* 9. *quæst.* 9. *artic.* 1. in tali casu validè absoluere: quia absolutio potest essentialiter consistere absque specifica, & integra explicatione peccatorum. Debent autem pęnitentes peccata non audita in alia Confessione repetere, vt, quæ indirectè fuerunt absoluta, directè iterum absoluantur. *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 109. & *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 198. *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 10.

Quid, si inter audiendum dormiat, & non integram confessionem excipiat?

27 An confessarius antequam pęnitentem absoluat, recordari debeat statum pęnitentis. Vide V. *Confessionis, num.* 58.

28 † Huc etiã pertinet defectus corporalis Sacerdotis in Confessionis ministranda, vt si sit surdus, vel mutus, &c. † Potest autem sacerdos surdus, sed non mutus, aliquando confessionem audire, quando nimirum pęnitentem vrgeret præceptum confitendi, & non adesse alius sacerdos; tunc enim teneretur ille confiteri per signa. Ita Hurtado *de pænitent. disput.* 8. *diff.* 4. *par.* 5. *trac.* 6. *r.* 19.

Potest in aliquo casu Sacerdos surdus & non mutus, confessiones audire.

C O N-

Digitized by Google

Debet præterea confessarius pęnitentem examinare circa multa.

29 † PRæter conditiones confessarij numeratas, debet confessarius præstare duo vnum ante absolutionem, quod est examen: aliud post illum, & sigillum, de quo vide infra V. *Sigillum Sacramentale.*

30 Debet igitur confessarius interrogare pęnitentem ante confessionem, habeat ne aliquam excommunicationem, vel aliquod reseruatum, à quò ipse non posit absoluere, si impleuit pœnitentiam præcedentis confession s, si adhibuit diligentiam in examine conscientiæ, & an doleat de peccatis commissis, proponatque, se in posterum non peccaturum. In confessione verò, peccatorum circumstantias, numerum, intentionem, conscientiæ dictamen, consuetudinem peccandi, & occasiones peccatorum. †

An etiam de consuetudine peccandi?

Negat Sancius.

31 Porrò Sancius *pract. disp. 9. num. 6.* docuit, confessarium non habere ius interrogandi pœnitentem de consuetudine peccandi, illumque rubore afficiendi propter peccata iam confessa: quia, quantumuis consuetudinem habeat, si tamen contritus sit, & propositum habeat non peccandi, est dignus absolui, & confessarius tenetur illi absolutionem impendere. Ex quo deducit, quod pœnitens non tenetur confessario interroganti de consuetudinè, respondere: quia peccata semel confessa non tenetur cum suo dedecore, & rubore repetere. Imo posse illam negare cum æquiuocatione. Sed an hæc opinio sic probabilis, alij videant. Dicendum igitur est, quod quamuis pœnitens non teneatur explicare consuetudinem peccandi, nisi oriatur ex occasione proxima, quam vitare tenetur, vt docet Bonacina *de Sacrament. disput. 5. q. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. diffic. 3. nu. 22.* contra Henriq. *lib. 5. c. 8. num. 1.* potest nihilominus confessarius, ad cognoscendum propositum pœnitentis, illum de consuetudine interrogare; nam consuetudo peccandi arguit infirmum propositum. Et in tali casu pœnitens tenetur illam confiteri, quia Confessarius iure interrogat, potestque, si opus sit, consuetudinario absolutionem differre, plus vel minus, vel eius prudentia dictabit. Ita Vasquez *in 3. p. to. 4. q. 91. art. 1. dub. 3.* & alij. *p. 1. tr. 7. res. 15. & 55.*

Et pęnitentem de ea interrogatum non teneri respondere.

Sed, dicendum est posse.

Et pęnitentem teneri ad confitendum veritatem.

Negat etiam Sanc. Confessarium habere ius de occasione peccădi proxima interrogandi si non est euitabilis sine graui incommodo.

32 De occasione item proxima, ait Sancius *disputat. 9. num. 6. & disput. 10. num. 20.* quando sine magna incommodo vitari non potest non teneri pœnitentem illam explicare, ne confessarium habere ius de illa interrogandi, & si contritus est pœnitens, & prop nat non amplius peccare, debere illum absoluere (toties quoties, etsi nullus profectus appareat *part. 1. tract. 16. resolut. 45.*) quia hoc non est velle occasionem sed permittere ad detrimentum vitandum. *par. 1. tr. 7. resolut. 55. §. Vnde ex his, vers. Idem dicendum. & p. 11. tr. 8. res. 30.* Ex quibus infert, non esse negandum absolutionem rei, qui non expellit è domo concubinam, vt recuperet centum aureos, quos illi mutuo dedit, aut nè amittat lucrum temporale negotio, cui illa est necessaria, vel etiam ne amittat oblectamentum, vulgo *regalo*, eo quod illa epulas benè ministrat, sine quibus nimis, ægrè vitam transigeret, & similis famula difficilè inueniretur. Nam in his casibus non tenetur concubinarius concubinam è domo eijcere, imo potest eiectam iterum ad famulatum admittere, quantumcumque metuat labendi periculum, dum adest propositum amplius non labendi. (in hac sententia est etiam Ioseph ab Ortu *in spec. cap. 10 num. 33.* & nonnullos casus similes ponit. *part. 4. tract. 4. resolut. 165.*) Sed an hæc sint probabilia, alij iudicent: nam primum casum de mutuo impugnat nominatim, Palaus *tom. 1. tract. 2. disput. 2. punct. 9. §. 3. num. 14.* docent in tali casu amittendum dubium, si eiecta concubina recuperari non potest, & ob id magnum damnum concubinario non proueniat. Et sanè vnusquisque tenetur suæ saluti, consulere, etiam cum aliquo temporali, & corporali detrimento *par.*

Et debere absoluere concubinarium pœnitentem, si cŏcubinam è domo non expellat, vt recuperet centum aureos mutuatos.

Aut, vt epulas benè paratas comedat. &c. Dummodo adsit propositum non peccandi.

5. *trac*. 14. *resolut*. 108. † Et illud de 100. aureis improbabile esse, docuerat in *Addit. par*. 3. *resolut*. 27. §. *Sed ego*. † Posset tamen impendi absolutio concubinario, non eiecta concubina, cùm cessat reincidendi periculum vel quia deformis, aut infirma facta est, vel quia cognatio eos coniunxit, vel aliud obstaculum non contemnibile superuenit. Ita Palaus *ubi suprà num*. 16. *par*. 5. cit. in fine. Vel si occasio sine valdè magno detrimento vitari non potest. *par*. 2. *trac*. 16. *res*. 45.

Sed contrarium tenendum est, & talem absolui nō debere ante eiectam de domo cōcubinam.

Nisi cessasset periculum relabendi.

33 Quando verò pœnitens tenetur deserere occasionem peccandi quamuis possit confessarius semel, aut bis illum absoluere, antequam de facto deserat, eo quod speret statim pulsurū rarò tamen id facere debet, quia experientia docet pœnitentem semel absolutum rarò occasionem expellere, imò potius nouit se laqueis implicare: debet igitur confessarius regulariter concubinarium cogere, vt ante absolutione, abijciat concubinam. Quod autem ait Sancius *select. disputat*. 10. *num*. 4. pœnitentem habere ius ad absolutionem, etiam si millies concubinam expellere promiserit, dum extraordinaria signa contritionis, & propositi ostendit, ac proindè Confessarium non posse illi absolutionem negare: Id quidem benè procedit de Confessario, vt Iudex est: quia tamen est etiam medicus, debet medicamentum adhibere ad præcauenda peccata futura, qualis est dilatio absolutionis: quantumuis enim contritionis, & propositi signa in pœnitente cognoscat, semper potest iustè timere, non fore remouendam occasionem, si absolutionem concedat. Ita Palaus *tom*. 1. *tract*. 2. *disputat*. 2. *punct*. 9. §. 3. *num*. 18. Addit Megala *promp. verb. concubina, num*. 6. absolutionem non esse impertiendam concubinario, antequam concubinam expellat, etiam si absit recidiui periculum, si adest scandalum vnius, vel duorum, idque etiam in articulo mortis, si tempus suppetat. Imò id etiam procedere, si illa, cum non sit, iudicatur tamen à populis concubina, nam etiam a specie tali cauendum est. *par* 5. *tr*. 14 *resol*. 107.

Quamuis enim aliquādo possit bis aut ter absolui, antequā cōcubinam expellat, promittens statim expellere. Tamen si non rarò faciendum.

Et multò minus toties quoties veniat contritus.

Imò Megala vult expellandam esse ante absolutionem etiam cessante periculo recidiui, ad vitandum scandalum.

34 Vbi verò concubinarius expulit concubinam, non debet illam inuisere sine alendi filios, &c. quamuis cum illa non peccet: & hoc ad vitandum scandalum, & periculum recediui, quod in malè assuetis facilè potest accidere. Ita Beia *parte prima cap*. 14. vnde infert, Confessarium huiusmodi concubinario non debere absolutionem concedere, si id faciat. At Sancius *select. disput* 10. *num*. 9. contra illum insurgit, & tale scandalum fieri passiuum, si concubinarius ex iusta causa id faciat. Et Palaus *tom*. 1 *tract*. 1 *disput*. 2. *punct*. 9. §. 3. *nu*. 11. docet, ad id teneri, si alia via filijs subueniri non potest, quamuis periculum indè sequatur. Sed ego non video, cur non possit per alios filij alimenta præstare, vel in domum concubinæ cum socijs intrare; vt scandalum cesset. *part*. 5. *tr*. 4. *res*. 109.

Nec danda est absolutio, si postquam eiecit. illius domum frequentat etiam in finem alendi filios.

Quia nutrit periculum, & scandalum. Quod vtrumq. facilè vitabit, ministrando alimenta per alios, vel ipse adeundo cū socijs.

35 Sed an Confessarius concubinarius possit suæ concubinæ Confessionem audire? Respondeo affirmatiuè in rigore loquendò, imò vt Sancius *disputat*. 11. *num* 16. obseruat, aliquando id expedit, vt nè apud alium diffametur, vt citius à peccato liberetur, vel vt conscientiam melius cognitam commodius conciliet. Idque, etiam si publicum sit, Sacerdotem, & fœminam in concubinatu vixisse: quia ex actione de felicita nullum oritur scandalum actiuum. In capit. verò fin. 30. *quæst*. 1. solùm decernitur, ne Confessarius misceatur cum fœmina, cuius Confessionem audierat, non autem contra, vt putauit Fagundez *pr*. 2. *lib*. 4 *cap*. 3. *num*. 35 Si autem esset periculum lapsus, vel doloris defectus, non liceret, Ita Sancius. *par*. 5. *tract*. 14. *resol*. 110.

Confessarius concubinarius potest audire Confessiones suæ concubinæ.

36 Valdè autem cautè gerere se debet Confessarius in examine mulierum circa aliqua peccata carnalia, & ideo docuit Fagundez *ibidem cap*. 2 *nu*. 8. quòd, si mulier, aut vir confiteatur, habuisse copulam extra vas debitum, non debet inquirere in quanam parte corporis: quia sufficit habere cognitionem, quòd tale peccatum sit contra naturam. Et præstat aliquando Confessarium peccatum pœnitentis minus perfectè intelligere (ait Homobonus *par*. 1. *trac*. 4 *cap*. 12. *quæst*. 11) quam illi, vel sibi aliquod scandalum parere, *par*. 5. *tr*. 4. *resol*. 99.

Confessarius in examine mulierum sit cautus circa quędam peccata carnalia, nec nimis scrupulosè perquirat.

37 † Ca-

Nec pœnitentem moneat in aliquo, à quo bona fide excusatur, nec admonitio fructum faciet.

37 † Caueat item Confessarius, ne pœnitentem interroget circa illa, in quibus sola eum excusare potest bona fide, & interrogatio potest illi ruinam parere, † vt si cum impedimento aliquo dirimente ignoranter contraxit. In hoc enim casu solùm interrogare debet generaliter, num angatur aliquo scrupulo, & dissimulare, iuxta illud Aug. homil. 41. *inter 50. si scirem sibi non prodesse, non te monerem, non te terrerem.* Nam cum pro dispensatione adiri debeat Papa, interim regulariter non speratur, nisi inquietudo, rixæ, scandala, & incontinentia, cuius periculum rarò abesse potest, ait Villalobos, *tom. 1. tr. 9. diff. 70. num. 4.* Si verò speraretur fructus, posset, & deberet admoneri. Ita Sanch. *matrim. tom. 1. lib. 2. disput. 38. num. 9.* & alij communiter *p. 3. tr. 4. ref. 80. & p. 7. tr. 3. ref. 19.*

Nec item illos perturbet circa præteritas Confessiones.

Si non cognoscit defecisse inessentialib.

38 Caueat præterea, ne pœnitentes perturbet circa validitatem præteritarum Confessionum. Nam, si interrogando illos de numero respondeant, se nunquam numerum expressisse, cum id bona fide fecerint, relinquendos in bona fide, ait Marchantius *tract. 5. de pœnit. cap. 3. qu. 3.* nisi aliquid essentiale omisisse constet. Nam de reliquo Confessiones, alioqui non integras materialiter, esse posse integras formaliter ratione bonæ fidei, & sic sufficientes. Adde, quod Confessàrios ex Confessione vnius anni potest, velut ex vngue leonem, metiri species, & numerum peccatorum aliàs commissorum, cum eamdem ferè viuendi, & confitendi methodum seruent, *p. 2. tr. 4. resol. 89. §. Hinc, & p. 5. tr. 13. ref. 84.* post medium.

Nec vnquam interroget de complice in indiuiduo.

Et si illum pœnitens sponte reuelet, ille verò eidem confitens illud peccatū taceat Confessarius eum absoluat.

39 Numquam verò licet Confessario, interrogare pęnitentem de complice, etiam eo fine, vt fraternè illum corrigat, nisi id esset necessarium ad cognoscendum proprium peccatum *p. 7. tr. 3. ref. 34.* Vide V. *Sigillum, num. 49.* Quod si incidenter pęnitens manifestauit complicem, hic verò eidem Confessario confitens illud peccatum taceat, Confessarius, postquam eum interrogauit in communi, & respondit, se nihil aliud habere, tenetur illi absolutionem impendere: quia pęnitenti pro se, & contra se credendum est, & non est maior ratio, cur alteri maior fides habeatur, quàm sibi. Ita Tolet. *lib. 3. cap. 16. nu. 4.* contra Henriquez *lib. 3. cap. 20. nu. 6. p. 5. tr. 11. ref. 22.* Contra verò si Confessarius

Nisi euidenter sciret tale peccatum commisisse, & non esse confessum.

certo sciat, quod pęnitens fecerit tale peccatum, & non sit confessus, habeatque de hoc euidentiam, non debet illum absoluere, quia non est pronuncianda forma Sacramenti, vbi certo constat subiectum esse indispositum: & Confessarius non solum est Iudex, sed etiam Medicus. Ita Sancius *select. disp. 8. nu. 6.* Sed, his non obstantibus putat Megala *in 1. parte lib. 1. cap. 2. nu. 12.* talem

Imò etiā in tali casu Megala ait, debere absolui.

Confessarium debere absolutionem impendere: quia tenetur sibi persuadere, quòd pęnitens excusetur ab illo peccato explicando, vt sæpè contingit, etsi alias ritè dispositū non absoluat, grauem se illi iniuriam irrogare. *par. 3. tr. 4. ref. 105.*

Quomodo se gerere debeat Confessarius cū pęnitente surdo?

40 Si pęnitens sit surdus, debet Confessarius secundum Posseuinum *de off. Curati cap. 7. num. 15.* peccata audire in loco remotiori, & illum non interrogare, nisi de puris nessarijs in mortalibus, vt sic sui, & surdi fatigationem euitet. *par. 5. tr. 6. ref. 5.*

Confessarius non aduertens interrogare de circumstantia necessaria; non peccat mortaliter.

An verò teneatur pœnitentem admonere de defectu cōmisso? Discordes sententiæ.

41 Confessarius ommittens aliquam interrogationem necessariam ex inaduertentia, aut obliuione, non peccat mortaliter. Ita Valerus. An verò teneatur pęnitentes admonere de defectu commisso. Affirmatiuè respondet Fernandez, secluso scandalo, vel aliquo detrimento. Sed Filliucius putat, quod tunc Confessarius tenetur admonere pęnitentem: quando Confessio ex tali defectu fuit inualida, vel ille defectus coniunctus est cum damno tertij, vel ipsius pęnitentis: si verò fuit valida, quamuis absolutionem cum peccato concesserit, non teneri: sed sufficere, quòd ipsum

Certè tenetur admonere, vt restituat, si ad hoc obligare oblitus est in confessione.

Sed impetrata eius licentia.

pęniteat. *par. 2. tract. 15. resolut. 7.* Tenetur autem admonere pęnitentem, vt restituat, si culpabiliter in Confessione non obligauit (sed non absque eius expressa licentia. Vide infra V. *Sigillum nu. 41.*) Imò si positiuè dixit: *ne restituas, quia non teneris*, & postea pęnitens sit factus impotens, tenetur

ipse

ipse restituere, & Nugnus *in addit. ad 3. par. tom. 2. quaest. 8. artic. 4. dub. 6.* docet etiam teneri, si in tali casu omisit culpabiliter pœnitentem obligare: quia siue sit Parochus, siue Parochi vicem gerat, tenetur docere pœnitentem necessaria alioqui erit causa moralis, quod pœnitens non restituat, & peccabit contra iustitiam. Sed contrarium docendum cum Bonacina *de restit. disput. 1. qu. 2. punct. 11. num. 12.* quia confessarius non tenetur ex officio temporalibus bonis creditorum prospicere, cum ab illis mercem non accipiat; sed solum tenetur ex virtute religionis monere pœnitentem, vt restituat, in ordine ad illius salutem: vnde, si id omittat, peccabit contra religionem, non contra iustitiam, nec ad restitutionem tenebitur. *par. 2. tr. 16. res. 1.* Debet verò confessarius sequi opinionem pęnitentis, si sit probabilis, etiamsi sua sit probabilior. Vide V. *Opinio, num. 9.*

Etsi positiuè dixit non teneri, & pœnitẽs factus sit pauper, tenetur ipse ad restitutionem.

Minime verò, si solũ priuatiuè non obligat.

Et tenetur sequi opinionem probabilem pœnitentis.

CONFESSARIVS

Quoad alia.

42 COnfessarius in peccato mortali Confessionem excipiens, peccat mortaliter. Sed si post audita peccata, ante absolutionem, actum contritionis eliciat probabilis est opinio Henriquez *lib 6. cap. 18. num. 7. in glos. litt. V.* contra Posseuinum *de off. Curati, cap. 45. nu. 45.* quod non peccet: quia Sacramentum in absolutione perficitur *par. 7. res. 47.* An vero Confessiones multorum successiuè excipiens in mortali, absque notabiliter ruptione, plura peccata committit, vide Ver. *Circumstantia, num. 62.* Et quid agendum, quando vrgente necessitate audiendi confessionem Sacerdos sit in mortali &c. Vide V. *Sacramentum, num. 10.*

Confessarius audiendo Confessiones in mortali, peccat mortaliter.

Si, antequam absoluat, non conteritur.

Et probabiles est, absoluendo plures in peccato sine interruptione, vnum peccatum committere.

43 Confessarius secundum Valentiam *tom. 3. disputatio. 3. quaest. 4. punc. 4.* tenetur audire Confessionem existentis in periculo mortis, etiam cùm vitæ discrimine, si ab ipso petatur, quia timet se non esse contritum & esse in extrema necessitate confessionis. Sed hoc aliqui apud Coninch. de *fide disputat. 25. dub. 7 num. 89.* limitant in eo, qui ignorat sibi extra Confessionem sibi opus esse contritione, & quid sit contritio, &c. ac proindè non cogit se ad illam habendam. Nam alioqui non dicetur esse in extrema necessitate. *par. 3. tr. 5. resol. 50.*

Et pro eadem necessit. te Missam interrumpere?

44 Confessarius pro audienda Confessione infirmi in periculo mortis, secundum Zambranum *de Sacram. Pœnit. cap. 4. dub. 6. num. 5.* potest Missam inchoato relinquere, etiam post consecrationem (seruante interim aliquo Eucharistiam) post confessionem ad perficiendum sacrum reuertere. Si vero confessio sit adeo longa, vt infra semihoram perfici nequeat, illum absoluat, monens, vt peracto sacro, noua occasione denuo ipsum accersat, & iterum auditum absoluat. *par. 5. tr. 3. res. 70.*

Et pro eadem necessitate Missam interrumpere?

CONFESSARIVS.

45 NOn potest eligi confessarius virtute alicuius indulgentię per modum iubilei concessa, vt sunt quæ conceduntur alicui Ecclesiæ, Capellæ, vel altari. Suar. & alij *p. 10. tr. 16. res. 5.* Vnde episcopus potest delegare sacerdotem assistentem infirmo de nocte moribundo, vt conferat indulgentias, quas Episcopus potest concedere. Pellizarius *ibid. §. & tandem.*

Virtute Indulgentiæ nõ põt eligi confessarius vt in iubileo.

Post Episcopus delegare Sacerdotem assistendum de nocte infirmo ad cõcedendum indulgentias.

46 Potest confessarius approbatus ab ordinario suas oues vbique extra diœcesim absoluere, sicut & Regulares Bordonus, & alij. *p. 10. tr. 14. res. 39.* sed non potest absoluere neque excipere personas illius loci sine licentia eorum Ordinarij *ibi. tr. 14. res. 23. & tr. 16. res. 75. §.* Verùm, in casu necessitatis magni concursus potest Parochus approbatum alias a quocumque Ordinario

Potest suo extra Diœcesim absoluere.

Et parochus approbare sacerdotē alias approbatū ad audiendas confessiones.

admittere ad audiendas confessiones. Leandius, & alij *ibid. tr. 16. res. 75.*

Non tenetur exactissimo examine.

47 Confessarius non tenetur examinare pœnitentem exactissimo examine, sed suaui, & humano Bordonus & alij. *p. 10. tr. 14. res. 5.*

Iesuita possunt absoluere à petitione debiti.

48 Solum confessoribus ex societate Iesu concessum est à suis superioribus, vt possint absoluere ad petendum debitum ex affinitate Incestuosa contractum, & confessoribus Regularibus debet concedi aliquot confessores deputati ad absoluendum in hoc casu, *Martin. à S. Ioseph. 10. tr. 14. res. 20.* nec debent moneri coniugati, ignari de hoc impedimento ob melius bonum *ibid.*

Non est danda caro pueris capaces vsum raionis secus fatuis & infidelibus.

49 Probabilior, & securior est si pueri ante septennium adepti sunt vsum rationis, tenentur ad annuam confessionem, & carnes non edere Diana & alij. *par. 10. tract. 12. res. 37.* Fatuis, & infidelibus possunt Carnes administrari, quia non subsunt legibus. *Marti. ibid. §.* Nota hic Meretrices, quæ in Paschate non sunt confessæ, & morientur absque confessione, priuantur Ecclesiastica sepoltura, pueri vsque 15. annum non tenentur ad istas pœnas. Leand. & alij *ibid. res. 36.*

Meretrices priuātur Ecclesia sepultura si non confitentur in Paschate.

Peccata dubia possūt esse materia confessionis.

50 Peccata dubia possunt esse materia Confessionis. *D. Thom. & alij p. 10. tr. 12. res. 2.* Sed quando reperitur certa, pro certis debent & iterum confiteri. *Dia. & alij ibid. tr. 16. res. 59.* & qui ob verecundiam ommissit aliquod peccatum tenetur repetere totam confessionem præteritam, quæ fuit nulla. *Leand. & alij p. 10. tr. 14. res. 19.*

Relinquens per verecundiam tenetur repetere totam conf.

CONFESSARIVS

Regularis.

Confessarius Regularis potest audire peccata professorum recentium.

1 CONFESSARIVS Regularis audire potest Confessiones Professorum recentium, qui stant sub cura Magistri. Nam Clem. VIII. in decreto anni 1593. præcipit Superioribus Regularium, vt deputent confessarios, pro subditorum numero. Quod non est intelligendum, vt debeat apponi numerus confessariorum sufficientium, qui tamen habeant diuisa onera confessiones recipiendi, vt interpretatur Suarez *de Religion. tom. 4. libr. 2. capit. 15. num. 7.* Sed quod sint multi confessarij, vt quilibet confiteri possit cui voluerit. Nam mens Pontificis in illo decreto fuit, Religiosorum in confitendo libertati consulere, vt patet ex illis verbis: *Nonnullos infirmiores interdum superiori suo conscientiæ maculą detegere formidantes, abducere posset in æterna damnationis periculum, &c.* Et in hoc decreto nomine subditorum veniunt etiam recenter professi: nam ratio Pontificis militat particulariter pro ipsis. Adde, quod Clemens prædictus approbauit constitutiones Theatinorum, in quibus habetur, vt vnusquisque confiteatur, cui voluerit ex Confessarijs deputatis absque vlla distinctione. Peregrinus contrarium tenet, quia dictus Clemens mandat iuuenes manere in nouitiatu sub cura magistri, cui soli confiteantur, &c. Sed ibi Pontifex non tradit præceptum, sed consilium. Ita Molfesius *tomo 1. tractat. 7. cap. 14. nu. 83. par. 3. tract. 2. resol. 5.*

Et sæcularium mox in Ordinem transiturorum, absq. approbatione Episcopi.

2 † Confessarius Regularis potest audire confessionem mox in suam Religionem ingressuri, absque approbatione Ordinarij † eumque absoluere à casibus Episcopalibus secundum Vecchium, *disputat. 9. dub. 7. num. 5.* qui sic suum Procuratorem de mente Clement. VIII. respondisse testatur. Nec obstare contrarium decretum iussu eiusdem Clementis editum: quia in eo sermo est de sæcularibus, at proximè Religionem ingressurus non venit nomine sæcularium. *par. 3. tr. 2. resol. 46.* Aduerte etiam quod si est approbatus ab Ordinario, virtute priuilegiorum absoluere potest sæculares à censuris Episcopalibus, à casibus Papalibus occultis, & aliis Episcopalibus à iure.

Et si est approbatu ab Episcopo absoluere potest casus Papales occultos, & censuras Episcopales.

iure. Vide. V. *Absoluere, numer.* 30. superiores regulares non possunt audire confessiones secularium sine approbatione Episopo Amicus & alij *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 14. nec eligendus, è Regularis in iuste non ammissus ab Episcopo Iambert & alij. *ibid.* §. & hæc omnia neq; commensalibus vel famulis Regularium. *ibid.* §. *quero ottaue.*

3 Non tamen potest absoluere excommunicationem per duellum incursam; quia eam Clemens VIII. sibi reseruauit, decreuitque à nemine absolui posse virtute cuiuscumque priuilegij. Et quamuis Hurtado in 2. 2 *disput.* 170. *sect.* 21. §. 201. doceat, per hanc clausulam non derogari priuilegijs Societatis, quia non exprimuntur: non est tamen admittendus, quia Societas expresè nominatur in decreto Sacræ Congregationis super casibus reseruatis die 9. Ianuarij 1602. & eius declaratione die 26. Nouembris 1602. Cœterum, quia insule Siciliæ, Corsicæ, & Sardiniæ secundum probabilem opinionem Gambaruptæ *de cas. reseru. c.* 3. *num.* 8. contra Megalam *in* 1. *par. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 20. non comprehenduntur sub nomine Italiæ, posset quis dicere, Patres Societatis in Insulis supradictis posse prædictam excommunicationem absoluere. *p.* 5. *tr.* 14. *resol.* 103. — Non autem excõmnicationem duelli.

4 Potest nihilominus Confessarius Regularis dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus, excepto voto peregrinationis vltra duas dietas, cuiuscumque diæcesis sint voluentes. Ità excommuni Tannerus in 2. 2. *disputat.* 5. *quest.* 4. *num.* 92. Potestque vota commutare in minus bonum. Ita Medina *l.* 1. *c.* 14. §. 7. *reg.* 3. *par.* 3. *tra.* 5. *resol.* 25. §. *Quarto.* Item dispensare potest cum coniugatis incestuosis ad petendum debitum. Vide V. *Incestus, num.* 3. — Potest etiam dispensare in votis Episcopalibus. — Et cũ incestuosis, ad petendum debitum,

5 Cæterum Confessarius Regularis non potest sæcularium confessiones excipere, nisi sit approbatus ab Ordinario, vt decreuit Tridentin. *session.* 23. *cap.* 15. † Circa quod aliqua sunt aduertenda. Et primò quidem si Episcopus Regularem idoneum sine iusta causa approbare tenuerit. Secundum Fagundez *pr.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 15. & multos alios, potest nihilominus confessiones, ac si probatus esset, excipere, ex *Clement. dudum de sepult.* quam per supradictum Tridentini decretum non reuocari, & solidè probat Fagundez *vbi supra.* Rodriquez *qq. Reg. tom.* 1. *quæst.* 59. *art.* 2 & alij. Quamuis alij cum Suarez *tom.* 4. *in* 3. *par. disput.* 28 *sect.* 1. *num.* 5. contrarium doceant *part.* 3. *tr.* 2. *res.* 24. & *par.* 5. *tr.* 13. *resol.* 45. — Sed pro hic omnib. debet esse approbatus ab Ordinario. — Vel saltem idoneus, & Episcopo præsentatus.

6 Imò Villalobos *tom.* 1. *tract.* 9. *diffic.* 53. *numer.* 2. vt probabile admittit, & admissum à viris doctissimis Societatis testatur, quod Episcopus non possit Regularibus limitare licentia confessionum ad viros tantum, ex defectu ætatis, si aliud non accedat: nam Clericis annorum 25. conceditur ab Episcopis beneficium curatum, absque vlla distinctione, quod magis procedere debet cũ Religiosis, in quibus maior bonitas præsumitur. Et hanc sententiam multi sequuntur. Verum Episcopi solent limitare Regularibus licentiam ad tempus, locum, & personas. Et si quidem iusta causa concurrat, legitimè id faciunt, vt docet Fagundez *vbi sup. n.* 1. *p.* 3. *tr.* 2. *res.* 25. Si verò nulla interueniat iusta causa ex probabilissima sententia Lezanæ *in sum. cap.* 19. *num.* 8. & aliorum, talis restrictio non tenet. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 200. §. *Ex his.* — Qui secundùm aliquos non potest talẽ licentiã eis limitare, quoad viros tantùm. — Ad tempus locũ, &c. — Saltem sine iusta causa.

7 Petes an Episcopus, vbi concessit Regulari confessionem ad certum tempus, vel simpliciter, possit illam reuocare ante tempus, sine rationabili causa: Hurtado respondet affirmatiuè, vt videre est *de Sacrament. disput.* 10. *diff.* 19. Quia ex natura sua est reuocabilis, & nullo iure reuocari prohibetur. Quare etiam licebit Episcopo confessionem ad libitum à Regulari auferre, quemadmodum poterat à principio non concedere. At contrarium tenendum est cum Mercero *in* 3. *part. quæstio.* 8. *artic.* 4. *dub.* 2. *nu.* 8. quod apud Gauantum Verbo *Approbare*, declarauit Sacra Congregatio Episcopi, & Reg. in vna Giennens. & Oriol. anno 1630. Et ratio est: quia iurisdictionem Regulari non dat Episcopus, sed Papa per priuilegia; Episcopus verò solum examinat, & idoneum — Nec concessam simpliciter, vel ad certũ tempus, ante elapsũ tempus reuocare.

appellat veluti per sententiam, quæ semel data, secundum Regulas Iustitiæ non potest amplius reuocari. Vnde, non obstante tali reuocatione iniusta poterit Confessarius Regularis Confessiones excipere. *part.3.tract.1.resolut.* 22. & *part.4.tract.4.resolutio.* 200. Secus dicendum est de facultate illis concessa ad beneplacitum. Nam hæc potest quandocumque reuocari, vt declarauit eadem Sacra Congregatio. *In vna Papiensi* 12. *Martij* 1619. apud Barbosam, *ver. Regularium Confessor.* & *v. approbare, par.4.lib.*1. §. *Non desinam.* Quamquam Cælestinus, *in Compend.tract.1.cap.16. num.*1. dicat, etiamsi sit concessa ad beneplacitum reuocari non posse. *par.5.tr.13.res.*45. in fine. Vide etiam Peyrinũ. *priu.to.1.constit.2.Sixti IV.§.2.num.44.p.3.tr.2.res.*26.

Secus si concessit ad beneplacitum.

8 Petes iterum, An nouus Episcopus possit Confessarios, Regulares à Confessione suspendere, & ad examen vocare? Affirmatiuè respondeo cum Miranda, *tom.1.quæst.*45. *artic.* 7. & Sacra Congregatione, *in vna Alban.* 1619. apud Barbosam, *in Collect. v. appellare.* Quod etiam decreuit Pius V. & declarauit Sacra Congregatio apud Villalobos, *in summ.tom.* 2 *tractat.* 9.*diff.* 53.*num* 5. Quamuis ipse limitet hoc decretum ad aliquem Regularem suspectum de sufficientia. Aduerte autem, quod si Episcopus suspenderet generaliter Confessarios, non includerentur Regulares, sed debent nominatim exprimi, id quod procedit in omnibus odiosis. Ita Fagundez *pr.* 2. *lib.7. cap.* 2 *num* 28. Vbi etiam notat, confessarios Regulares non posse suspendi à Capitulo Sede Vacante, ex priuil. Clem. IV. *par.3.tr.2 res.*27. & *par.4.tr.4. resol.* 200. in fine.

Et nouus Episcopus potest reuocare omnes licentias confitẽdi ad nouiter approbandum.

9 Aduerte hic, quod Confessarius Regularis approbatus ab Episcopo vnius diæcesis, audire potest confessionem in aliena diæcesi, non solùm diæcesani illius diæcesis, in qua approbatus fuit, quod habet ex dispositione iuris communis, sicut etiam confessarijs sæculares: sed etiam diæcesanorum illius diæcesis, vbi in itinere reperitur, si ibi se Episcopo commodè præsentare non potest, & Parochi non repugnant. Idque ex priuilegijs Eugen. IV. & Gregorij XIII. concessis Minoribus, & Iesuitis. Sed dubium est, an hæc priuilegia reuocata fuerint per constit. Vrbani VIII. *edita anno* 1628. *incip. Cum sicut accepimus.* Sicut reuocatum est priuilegium concessum Congregat. S. Mariæ de Vallicella, quod Regularis approbatus in Vrbe, censendus sit approbatus pro toto Orbe, si solùm se præsentet Episcopis, & Romanam licentiam ostendat. *par.3. tr. 2.res.*123.

Regularis approbatus in vna Diœcesi, potest audire peccata in alia diæcesi si in ea peregrinatur, & nõ potest cõmodè se Episcopo præsentare.

Non tamen sufficit approbatio Vrbis pro toto Orbe.

10 Petes tandem: An Regularis pro audiendis validè confessionibus sæcularium, non solùm Episcopi, sed sui etiam superioris licentiam habere debeat? Negatiuè respondeo cum Miranda *tom.2. quæst.*10.45. *art.*11.12 contra Angelum apud Adrianum *quæst.* 1. *de confess. dub.* 1. nam si est Sacerdos, & approbatus ab Episcopo, habet potestatem ordinis, & iurisdictionis. Neque dicas Episcopum facultatem concedere dependenter à suo Prælato, dum Episcopus nihil de hoc significat: nam potest absque vlla dependentia illam conferre. Verum est quod Peregrinus *in comment. constit. sui Ord. par.*1.*c.*5. §. 9. tenet, talem Regularem peccare mortaliter. Sed rectius ait Megala *par.* 1. *lib.*1.*c.*15. *num.* 8. determinandum id esse ex statutis vniuscuiusque Religionis; vt si illæ obligent sub mortali, peccet mortaliter, si sub veniali, venialiter. *par.*1. *tr.*11.*res.*13.

Approbatus ab Episcopo sine licentia sui Prælati validè audit peccata.

Sed non licitè.

11 In Bullis Pontificijs, & Sacræ Congregationis decretis, vbi imponuntur pœnæ priuationum graduum, dignitatem officiorum, &c. non comprehenduntur Confessarij. Ita Filliucius *tom.2.tr.34.cap.3. num.*77. contra Lezanam *c.10.num.32 par 4.tr.4.res.*224.

Confitendi facultas in Regularibus non clauditur in priuatione generali graduum officiorum, &c.

12 Regularis absque licentia ordinarij non potest excipere confessiones sæcularium existentium, & dormientium in Monasterio, potest illis Communionem, & extremam Vnctionem præbere, etiamsi sint coniugati, & extra Conuentum dormiant. *par.9.tr.9.resol.*36. Et licentia concessa fuit ad beneplacitum

Digitized by Google

neplacitum, non expirat mortuo Episcopo Pasqualigus. *par.8. tr.7.res.74.* Idem dicendum est de Religiosis (*dictis Bonfratelli*) quod non possunt excipere confessionem infirmorum, in eorum hospitalibus commorantium absque licentia ordinarij. *p.8. tr.7.res.96.* Sic etiam æquites S. Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ debent confessarijs ab ordinarijs confiteri. *ibid. res.96.* tamen melius est confiteri Regulari confessario quam proprio Parocho ob multa bona spiritualia Dian. con. Ysambert. *p.11.tr.6.res.3.*

Bonfratelli, & alia non possunt excipere confessionis infirmorum absq. licētia ordinarij.

CONFESSIONIS

Necessitas.

† NEcessitas Confessionis vrget semel in anno, & præterea in articulo mortis, & quotiescumque peccator vult Eucharistiæ Sacramentum suscipere. *p.11.tr.8.res.38.* vel aliquoties in vita *ibid.* & extra periculum & articulum mortis. *res.39* etiam si preceptum annuum abnotetur à Pontifice. *ibid. §. Vnde ex his.*

Confessionis præceptum obligat singulis.

1 Quilibet ergo fidelis tenetur semel saltem in anno ex præcepto sanctæ Matris Ecclesiæ confiteri. † Quo præcepto ligari incipiunt pueri post septennium, quando nimirum rationis vsus in eis elucet; non autem antea, etiamsi sint doli capaces, nam hoc est per accidens ad quod Ecclesia non respexit. Ita Sancius *disputat.51.num.31.par.4.tract.3.resolutio.52.* Tenentur autem in articulo mortis, in quo si dubium sit de vsu rationis, & aliquod peccatum confiteantur, absolui debent sub conditione: nam sic eligitur pars tutior pro salute illorum, & iniuria Sacramenti cessat per conditionem. Ita Chapeauilla *de Sacrament. quæst.14. part.5. tractat.3. resolut.68.* Imò probabile puto id fieri posse vita. *part.4.tractat.3.resolut.53.* An verò ante annos pubertatis existentes incurrant excommunicationem synodalem aliquorum Episcoporum contra omittentes Confessionem annuam? Affirmat Hurtado *de Sacrament. disputat.7.de Pœnitent. diff.9.* Sed probabilis est negatiua sententia Merceri in 3. *par.quæst 6.artic.5.num.7.* & aliorum: quia, (vt dicitur in *cap.4.de delictis puerorum*) *in pueris relinqui solet in altum, quod in alijs progressionibus ætatis humanæ leges ducunt seuerius puniendum. par.3.tr.res.120.* & potest eligi alium confessarium quando parochus est indoctus ita Vasq. & alij *p.11.tr.5.resol.30.* Imo etiam post alium eligere quando timetur graue damnum à proprio Parocho, nam quod si concedatur electio confessarij nō potest eligi non approbatus Vasq; & alij *ibi.§.* Sed hic quæro cōtra vero de Regularibus. *ibid.§.in vno tamen.*

Sed non pueros ante septennium. Etiamsi discurrant.

Imò excommunicatio Episcopalis huic præcepto adnexa nec ligat impuberes.

2 Annus, intra quem Ecclesia præcipit semel confiteri, computandus est à Ianuario in Ianuarium: quia annus absolutè dictus communiter, & ordinariè sic computatur. Quamuis Suarez *disputat.36.sect.6.* doceat computandum esse à Quadragesima in Quadragesimam, aut à Paschate in Pascha. Vnde qui confitetur in Ianuario præsentis anni, satisfaciet pro anno præsenti, & si confiteatur in Decembri sequentis anni satisfaciet etiam pro illo anno. Ita Vasquez *in 3.p.tom 4.q.90.art.2. dub.1.* Et Layman addit *lib.5. tract.6.cap.5.num.10.* quod, qui infra annum confessi sunt, & in sequenti Paschate reperiuntur infirmi in lecto, ac proinde communicare non possunt, non sunt ad confessionem impellendi. Et ratio est, quia Concilium Lateranense *in cap. omnis vtriusque sexus*, non assignauit pro Confessione tempus Paschale, sicuti assignauit pro communione; igitur quocunque anni tempore impleri potest. Imò addit etiam Layman haud grauiter peccaturum, qui annuam Confessionem ad modicum tempus vltra annum differret ex iusta causa, vt à Paschate ad Pentecosten, putans se tunc eam commodius peracturum. *p.3.t.4.res.81.& p.4.t.4.res.206.& olim in p.2.tr.17.res.54.*

Annus autem præcepti computandus est à Ianuario in Ianuarium.

Et ex iusta causa paulò vlterius.

Hoc præceptum obligat ad confitenda omnia mortalia, quæ memorantur.

3. Tenetur autem fidelis hoc præcepto confiteri omnia peccata mortalia, non quidem omnia, quæ committit in eo anno, vt probabile putat ex citato Concilij capite Mercerus *in 3.p.q.6.art.5.num.3.* Sed omnia, quæ recordatur, quando confitetur. Ita Hurtado *de pænit. diff. 11.* Vnde qui in Ianuario ver. gr. confessus est, non tenebitur iterum confiteri in Paschate, si noua mortalia cōmittat, vel oblita recordatur, nisi communionis gratia, aut mortis occasione. *p.2.t.17.res.54.nec non p.3.t.4.res.124. & p.4.cit.*

Vnde non obligat eos qui non habent, nisi venialia.

4 Non tenetur ad hoc præceptum, qui non habet, nisi peccata venialia: quia hæc de iure diuino non tenemur confiteri; Ecclesia vero vt notat Becanus *de sacr.cap.36.q.6.num.3.* non fecit nouum præceptum Confessionis, sed solum determinauit præceptum diuinum ad certum tempus *par.3.t.4 res.75. & 125.* Imò aliqui apud Paludanum. *in 4.dist.17.q.2.art.4.concl.2.* tenent, Ecclesiam non posse præceptum Confessionis de solis venialibus indicere. Et quamuis contrarium doceat Benzonius *lib.5.cap.15.dub.6.* & alij: nihilominus Molfesius, *tr.2.c.10.num.21.* & alij docent, Clementinam vnicam *de statu monachorum*, vbi præcipitur Religiosis Sancti Benedicti, vt semel in mense confiteantur, non obligare sub mortali, quando non adsunt mortalia. Quod simile dici potest de vniuersali præcepto Ecclesiæ, & peculiari alicuius Religionis. *par.3.resol.125.cit. à §. Quæ omnia,* & quoad vltimum *in par.5 t.13.resol.35.* Ex quibus infertur cum Layman *lib.5.tract.6.cap.5.num.18.* & alijs, non teneri ad Confessionem annuam, qui habet peccata mortalia, quæ iusta de causa confiteri non potest. Quidquid dicat Nugnus *in Add.ad 3.part.q.6.art.6.diff.1* teneri talem confiteri saltem venialia *p.3.t.4.res.125.p.11.tr.6.to.59.* & qui habet peccata venialia confitetur non determinando peccata in particulari satis si in communi confitetur remanet absolutus Decast. *p.11.tr.5.r.24* idem dicendum est de mortalibus alicuius infirmi non poteritis explicare aliquot peccatū mortale neq; in genere neq; in particulari remanet absolutus *ibid. §.* aliquis etiam absque necessitate *ibid. res.53.* & absoluendus est qui non confitetur nisi generalia & censetur impotens ad explicandum Pasqualigus & alij. *p.11.tr.6.res.58.* nec repetende sunt confessiones facta post confessionē inualidā *ibid. §. & nota.*

Vel etiam mortalia quæ iustis de causis explicari non posśūt

Sed an satisfaciat huic præcepto, qui cōfitetur sola venialia, quæ habet, si postea cōmittat mortalia, vt non teneatur hæc in eodem anno confiteri.

5 Per confessionem tantum venialium secundum Hurtado *de sacr. disput. 7.de pænit. diff.11.* non satisfit præcepto Ecclesiæ secundum Ochagauiam *de sacr.tract.2.q.9.* satisfit: vnde, qui in principio anni confessus est sola venialia, & postea committat mortale, secundum illum tenetur intra eundem annum iterum confiteri. Secundum istum non ita, & hanc opinionem certiorem putat Mercerus *in 3.p.q.6.art.5.num.3.* quia Ecclesia præcipit tantùm Confessionem mortalium. *p.4.t.4.res 206* in fine.

Nemo tenetur Confessionem annuam præuenire ob periculum obliuiscendi multa peccata.

6 Tenet Nugnus *in 3.part.tom 2. quæst.6. art.5.diff.1. concl.4* quòd, si adest periculum obliuiscendi multa peccata, tenetur quis iure diuino confiteri, etiam ante annum: quia iure naturæ tenemur ad integram Confessionem, & consequenter ad præueniendum periculum illam dimidiandi. Sed hæc opinio non est tenenda: quia si hoc esset, homo sæpè teneretur confiteri infra annum; cum regulariter homo non possit recordari peccatorum vnius anni: & nihilominus Ecclesia obligationem iuri diuini determinauit ad singulos annos. Ad argumentum Nugni respondetur, nos non teneri ad integram confessionem peccatorum, quæ fecimus, sed eorum, quæ recordamur, adhibito prius sufficienti examine, Ità Turrianus *de pænit. q.6.art.2.disp.19.dub.4.* Villalobos *in sum.tom.1.tr.9.diff.27.num.7.* & alij. *p.3.t.4.res.155.*

Tenetur verò, si in fine anni timeat defuturam copiam Confessarij.

7 Tenetur tamen fidelis præceptum annuæ Confessionis præuenire, si timet, quòd in fine anni, quando vrgebit præceptum, non erit copia Confessarij, idem dicendum est de eo qui timet non habere confessarium tempore mortis potest illam anticipare Leander & alij. *p.11.tr.8.res.37.* Sicuti in die festo, qui præuidet se non posse hora nona Sacrum audire, tenetur anticipare. Quod

etiam

Digitized by Google

etiam dicendum est de præcepto Communionis in Paschate. Ita Layman *Thmor. lib. 5. tr. 6. cap. 5. num. 9* & alij. Sed quoad Confessionem Ioannes de la Cruz, *p. 2. de Sacram. Pœn. q. 3. dub. 3. conclus.* 3. contrariam opinionem probabilem putat. Et quoad Communionem Azorius *to. 1. lib. 17. cap. 41. qu. 13.* contrarium asseruit. *p. 3. t. 4. res. 69.*

8 Quòd si anno transacto, præceptum confessionis quis non impleuerit, ex communi, & probabiliori opinione Doctorum, quos citat & sequitur Villalobos *diff. 28. num. 8.* tenetur primo quoque tempore confiteri. Quia annus assignatur vt non prætereatur, non verò, vt, eo præterito, cesset obligatio præcepti. Sed Fillicius, *tom. 1. tractat. 7. capit. 3. num. 54.* probabilem putat contrariam sententiam Diui Antonini, Syluestri, & aliorum. Primò, ob auctoritatem Doctorum. Secundo: quia præceptum affirmatiuum obligat determinatè pro certo tempore, vt præceptum ieiunij. Horarum Canonicarum, &c. *p. 3. t. 4. resol. 130.* Posita verò prima opinione, qui Confessionem omitteret non committeret tot peccata, quoties oblata opportunitate confitendi non confiteretur, vt docuit Bonacina *de Sacram. disputat. 5. qu. 5. sent. 2. punct. 4. num. 30.* Sed vnum solum eo quidem grauius, quo diutius Confessionem sine causa differret. Ita Nugnus *in add. 3. p. to. 2. q. 6. art. 5. diff. 5.* & alij *p. 3. t. 4. res. 135.*

Quia in anno Confessionem præceptam prætermisit, tenetur cõfiteri quamprimũ.

Sed aliqui id negãt.

Et in Prima sententia, si is Confessionẽ multo differret vnum peccatum committeret.

9 Obligantur etiam hoc præcepto excommunicati ad tollendum vinculum excommunicationis, vnde si eius absolutionem negligunt impetrare, peccant mortaliter contra hoc præceptũ. Ita Layman *lib. 2. tr. 5. c. 2. n. 58. par. 5. t. 9. r. 88.*

Peccat verò mortaliter contra hoc præceptum. excommunicatus negligẽs absolui, vt valeat confiteri.

10 Sotus, *in 4. dist. 18 art. 3.* Suarez *in 3. tom. 4 disput 36. sect. 7. num. 3.* & alij docent, huic præcepto non satisfieri per Confessionem inualidam voluntariè, ex defectu nimirum doloris propositi, &c. Ratio est, quia ex supradictis Ecclesia non præcipit aliam Confessionem, ab ea quam Deus fieri mandat. Sed Deus præcipit veram, & validam Confessionem: ergo etiam Ecclesia. Hæc opinio est probabilior, quam tenet etiam Henriquez, *lib. 4. c. 4. §* 1. qui tamen aduertit, quod licèt faciens Confessionem voluntarie nullam, non satisfaciat Ecclesiæ præcepto, liberatur tamen ab excommunicatione imposita in quibusdam constitutionib. Synodalibus contra tale præceptum trasgredientes: Sed probabilis quoque est absoluta sententia Paludani. *in 4. dist. 17. qu. 7.* & aliorum, quod talis satisfaciat præcepta. Tum quia Ecclesia non potest præcipere actus internos, sed solùm externum actum Confessionis. Tum etiam: quia remissio peccatorum est finis huius precepti, & ideò non potest cadere sub præcepto. *p. 3. t. 4. res. 120.*

An huic præcepto satisfaciat quis inualidè confitendo?

Probabilius est, non satisfacere, quamuis liberetur ab excommunicatione synodali.

Sed probabile etiam satisfacere.

11 † Tenetur præterea quis ad Confessionem quoties habet peccatum mortale, & vult, aut debet communicare, aut celebrare Missam. An autem in casu necessitatis possit quis communicare, aut celebrare cum conscientia peccati mortalis sine præuia Confessione, & ad quid teneatur in tali casu, vide V. *Celebrare Missam, à num.* 33. qui inculpabiliter ommisit peccatum mortale in confessione in ordine ad communionem tenetur illud confiteri ante communionem si potest sin minus in alia confessione tenetur se accusare quod antequã se communicauit recordatus fuit talis, vel talis peccati & tamen communicauit Syluius & alij *p. 11. tr. 8. ref. 40.*

Tenetur infrà annũ confiteri, qui est in mortali, & vult communicare, aut celebrare.

12 Ad Extremam, Vnctionem non est necessario præmittenda Confessio, vt dicemus V. *Extrema Vnctionis, num.* 19.

Non autem ante Extremam Vnctionem

13 † Est autẽ necessaria Confessio in articulo mortis necessitate præcepti diuini, quando adest copia Sacerdotis, nam in nullo casu debet quis confiteri Laico, vt diximus V. *Confessarius, num.* 2. quamuis possit per illum absolui à censuris, vt dictum est V. *Absoluere, num.* 57.

Rursùs confiteri tenetur fidelis in periculo mortis.

Non Laico.

14 Potest autem licitè moribundus petere absolutionem peccatorum à Sacerdote, etiam excommunicato, hæretico, irregulari, &c. si non est alius. Vide V. *Scandalum, num.* 10.

Sed Sacerdoti, quicumque ille sit.

Medici autem non tenentur ægrotum de Confessione monere, nisi in morbo graui.

15 Quoniam verò Pius V. in Bulla *super gregem, edita anno* 1566. præcipit, nè medici vltra tertium diem ægrotum visitent, nisi de illius Confessione per Confessarij chirographum certificant, additque in Doctoratu exigendum à medicis iuramentum seruandi hanc constitutionem, quæ renouatur in cap. *cum infirmitas, de pœnit. & remiss.* Aduerte cum Nugno *in addit. ad 3 par. tom. 2. quæst. 6. art. 5. difficult.* 2. contra Cherubinum, *compen. Bull. tom. 2. constitut. 3. Pij V schol.* 2. dictas leges non obligare, nisi in morbo graui, vel qui in principio prudenter iudicatur periculosus, vt grauis efficiatur. Item supradictam monitionem fieri posse à medico per alios: nam sic dictas leges interpretata est consuetudo. Ita Homobonus *de statibus part. 2. cap.* 5. Tertiò si æger admonitus nollet confiteri, non debere à medicis in probabili mortis periculo deseri. Imò, si medicus prudenter iudicaret monitionem nil profuturam, nec illum monere teneretur, neque deserere, quia Pontifex nihil frustratorium præcipit. Ita Sanch. *summ. tom* 1. *lib. 3. c. 16. num.* 10. 11. Quartò sufficere medicis, quod de Confessione ægroti testentur eius domestici fide digni, vel etiam ipse, si est magnæ auctoritatis. Et sic interpretata est consuetudo constit. prædictam secundum Nugnum, *vbi supra*. Et tandem iuramentum à medicis præstitum exequendæ dictæ constit. intelligi in quantum vsu recepta est. Ita Sanch. *vbi supra par. 3. tract. 4. resol.* 93. Quæres an quis propter periculum incurrendi in noua peccata teneatur frequentius confiteri, quam semel in anno? Affirmat cum plurimis alijs Caietan. *in summ. verb. confes.* §. 5. At rectè contrarium tenet, & docet Lugo *de Sacrament. Pœnit. disput. 15. sect. 4. n. 45. & seqq.* qui tamen affirmat teneri sub mortali sæpius intra annum elicere actum contritionis ad vitandum periculum illud incidendi noua peccata mortalia; quamuis non sit necessarium interrogare de hoc pœnitentem, nec eum admonere in particulari de tali obligatione. *par. 7. tr. 12. res. 31. p. 11. tr. 6. res. 60.*

Et tunc nec per se ipsos.
Nec tenentur impœnitentem, deserere.
Aut non profuturam monitionem adhibere.
Sufficit autem eis testimonium domesticorum; quod sit confessus.
Et sic vsu recepta est constit. Pij V. & hoc modo medici iurant se seruaturos.
Non tenetur infra annum quis confiteri ob periculum incurrendi in noua peccata.
Licèt tentatus confiteri.

CONFESSIONIS

Modus.

Confessio debet fieri ore proprio.

16 CONfessio, primo extra necessitatem facienda semper est ore proprio. Sic enim habet Ecclesiæ consuetudo. † An verò hæc consuetudo obliget sub mortali, ita vt non sit absoluendus, qui præsenti Confessario sine causa præberet peccata scripta, & de illis se accusaret? Affirmat Fagundez *p. 3. lib. 3. cap. 1. num.* 8. quia talis mutatio est grauis, & in re graui. Sed Villalobos *tomo 1. tractat. 9. difficult. 31. num.* 1. putat, talem non committere, nisi veniale, & si id faceret ex causa rationabili, nullo modo peccare. Quod, & Layman, *lib. 5. trac. 6. cap. 6. num.* 3. cum alijs admittit, & assignat duos casus, quorum vnus est, si quis magnum pudorem sentiret in proferendis peccatis, alter, si ægrotus gutturis angorem pateretur, ita vt vix, aut ægrè posset oretenus confiteri. Ratio verò est; quia consuetudo prædicta videtur non obligare in his casibus *p. 3. tr. 4. res. 127.*

Quamquam in aliquibus casibus, quidam admittant fieri posse dando peccata scripta Confessario præsenti.

Ad adimplendum præceptum annuum vel articuli mortis, qui aliter non potest teneatur cõfiteri per scriptum?

17 An verò ad implendum præceptum in Paschate, vel in articulo mortis non solum quis possit, sed etiam teneatur confiteri per scriptum, si alio modo non potest? Affirmatiuè respondent Turianus *de pœnit. qu. 9. artic.* 2. *disput. 32 dub.* 2. Becan. *de Sacram. cap. 37. quæst 7. num.* 2. & alij. Quia præceptum Ecclesiasticum ordinatum adimplendum diuinum, obligat ad adhibendam diligentiam, & apponenda media, quæ non sunt magnæ difficultatis, qualis est Confessio scripta: nam in hoc est modicus labor, & periculo publicationis occurri potest adhibendo cautelam, vt post lecturam confessarij comburatur, &c. Sed negatiuam sententiam Ioannis de la Cruz *in direct. conf. 2. de Sacram. Pœnit. qu. 3. dub. 7. concl.* 1. & aliorum probabilem puto.

Alij qui affirmant.

Quia

Quia peccata ſcribere, & confeſsario ſcripta præbere, eſt modus confitendi inſolitus, & de ſe publicus. Quod ſatis eſt, vt lex Eccleſiaſtica ad id non cogat. *par.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 128. *& par.* 5. *tr.* 6 *reſ.* 4. 5. *&* 19. poteſt abſolui condemnatus ad patibulũ in manu hæreticorũ negatium confiteri catolico & ſcribit vt præſens ad mortem ſub Miſſa voce cum abſoluat Yſambert & alij *p.* 11. *tr.* 7. *reſ.* 30. ſicuti ſcribens pro imbecillitatem memoria & Sacerdos leget *p.* 11. *tr.* 7. *reſ.* 1. 5. *nota hic obiter.*

Alij probabiliter negant.

18 Et ob eamdem rationem non tenetur quis confiteri per interpretem, ſi alio modo non poteſt. Et ideò dicitur in Concilio Lateranen. *Omnia ſua ſolus peccata confiteatur proprio Sacerdoti.* Ita Sancius *in ſelectis diſput.* 33. *numer.* 8. & alij. Et hoc Vaſquez *in* 3 *par. tom.* 4. *quæſt.* 99. *artic.* 4. *dub.* 3. & alij, procedere etiam dicunt in articulo mortis. Granadus in 3. *par. contron.* 7. *tractat.* 1. *diſputat.* 9. *ſect.* 6. *numer.* 8. contrarium docet: nam alio qui moribundus exponeretur graui periculo damnationis, quia contritionem in illo articulo habere, difficile eſt; & ſine contritione peccatum mortale non remittitur, ſaltem ſi non recipitur aliud Sacramentum. Fauet huic ſententiæ D. Thomas *addit. ad* 3. *par. quæſt.* 9. *artic.* 3. *ad* 2. affirmans, præceptum confeſſionis obligare ad adhibendum interpretem, ſi aliter non poteſt, quod ſaltem procedit in articulo mortis. Sed ego dicendum puto cum Fagundez, *pr.* 2. *lib.* 1 *cap.* 6 *num.* 8. quod ſi pœnitens moribundus in peccato mortali exiſtens, habet probabilem æſtiſtimationem quòd ſit contritus, non tenetur confiteri per interpretem, quia tunc confeſſio non eſt adeo neceſſaria ad ſalutem, nec Deus videtur obligare cum tanto onere. Si autem probabiliter dubitat, ſe non eſſe contritum, tunc tenetur, tum ex præcepto diuino, tum ex naturali propriæ charitatis, ne damnationis periculo ſe exponat. Non tenetur autem in tali caſu facere confeſſionem integram materialiter, ſed tacere poteſt illa peccata, ex quibus notabilis infamia ſibi, vel alteri ſequi poteſt. *par.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 129. *& p.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 72. *& p.* 11. *tr* 2. *reſ.* 1.

Quod etiam in primo caſu dicendum eſt de Confeſſione per interpretem.

Et in ſecundo, ſi moribundus probabiliter putat ſe contritũ. Si autem putat contrarium, tenetur interpretem adhibere. Sed non ad confeſſionem integram materialiter.

19 Tenetur autem, qui non poteſt verbis confiteri ſignis, & nutibus, vt eſt mutus, vel qui non habet niſi confeſſarium ſurdum quando præceptum confeſſionis vrgeret, & pœnitens poſſet peccata confeſſario manifeſtare per ſigna; nam ex hoc nullum ſequitur inconueniens. Ita omnes DD. apud Hurtadum *de pænitent. diſput.* 8 *diff.* 4. Et Megala *par.* 1. *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 11. aſſerit mutum in tali caſu ſufficere explicare ea peccata; quæ poteſt iudicio prudentis. Imò Fernandez *p.* 1. *docum.* 4. *num.* 33. putat, confeſſarium, cum vrget præceptum confeſſionis, poſſe abſoluere mutum, ſi ſigna doloris oſtenderit, etiam ſi nullum potuerit ex eius ſignis peccatum percipere, dum non eſt alius confeſſarius, qui melius intelligat. *par.* 5. *tr.* 6. *reſ.* 3. & 19.

Quandocumq. verò præceptum vrgeat, qui non poteſt confiteri verbis tenetur confiteri nutibus, & ſignis.

20 Sed hunc caſum vltimum paulò altiùs diſcutiamus. Nam Sotus in 4. *diſt.* 18. *quæſt.* 2. *art.* 6. *ad* 3. & omnes ferè Thomiſtæ tenent, moribundum, qui loqui non valens, abſolutionem à confeſſario nutibus quærit, non poſſe abſolui. Primò, quia confeſſarius non habet per hos nutus ſufficientem notitiam. Secundò, quia nihil proponitur abſoluendum, cum non explicentur peccata in particulari. Tertio, quia peccata talis moribundi non poſſunt remitti directè cum non explicentur; nec indirectè, quia peccatum in communi, vt ab eo explicatur, non eſt remiſſibile. Et tandem, quia hic non verè cõfitetur, ſed ſolũ habet voluntatem confitendi. Sed affirmatiua ſententia tenenda eſt cum Regio *in reſ. caſ.* 39. *nu.* 4. & alijs multis. Nam, ſicut neceſſitas excuſat aliquando Confeſſionem dimidiatam, ita excuſare poteſt Confeſſionem in genere, quia non magis eſt neceſſaria ad Confeſſionem explicatio peccatorum in particulari, quam integritas. Confirmatur primò; quia qui recordatur ſe commiſiſſe mortale, & non recordatur ſpeciem, ſufficienter confitetur illud in genere. Confirmatur ſecundò; quia talis dat veram materiam, ſcilicet accuſationem ſui, cum oſtenſione doloris, ex quibus Confeſſarius cognoſcit ſtatum illius, quamuis

Qui, qui in articulo mortis petit abſolutionem.

Eſt abſoluendus.

hic

hic, & nunc potest cognosci. Nec Deus requirit à nobis aliquid supra vires. Et hanc sententiam determinant Canones, & Rituale Romanum Pauli Quinti ad primum argumentum dicimus, dari notitiam, quæ potest, & in tali casu sufficientem. Ad secundum, proponi absoluendam offensionem diuinam personæ particularis, quæ est materia sufficiens. Ad tertium, offensionem diuinam in genere absolui directè peccata verò singula indirectè, vt contingit in peccato oblito. Ad quartum, non dari solùm voluntatem confitendi, sed etiam Confessionem peccatorum in genere, significatam per nutus. *p.3.tr.3.res.1.*

Immo absolui debet si nec audit, nec loqui potest, pulsat autem sibi pectus, & oculos in cęlum tollit.

21 Sed hic insurgunt alia duo dubia. Primum est, an Confessarius possit absoluere moribundum, qui non audit, nec loqui potest, sed pugno pectus sibi pulsat, & oculos in cęlum tollit, vel ad imaginem vergit cum suspirijs? Et Megala *in prima parte lib.1.cap.11.num.8* negatiuè respondet; Quia signa contritionis adhibenda sunt in ordine ad claues, vocando Sacerdotem, &c. Sed Chapeauilla *de Sacram.ministr.tempor.pestis,ca.3. quest.11.* affirmat Quia in tali casu adest tacita Sacerdotis petitio. Illa enim signa in articulo mortis non fiunt nisi dolori manifestando, & medicinæ quærendæ. Et sanè, si is posset, peteret Confessarium, quod quilibet peccator facit, dum potest. Et tandem ex D. Augustino serm. 44. tunsio pectoris est signum manifestatiuum peccati, & sic tacita peccati Confessio. Hæc opinio est pia, & Confessarius suaderi debet vt talem absoluat sub conditione Neq; dicas, in tali casu adesse aliquam Confessionem, sed non sacramentalem, quæ facienda est Sacerdoti. Nam, dum is tacitè confitetur, petit absolutionem ab eo, qui habet potestatem. Vbi nota, quod aliter dicendum est de Confessione sacramentali, ordinata ad absolutionem, aliter de Confessione generali facta Deo & Ecclesiæ sine hoc ordine qualis fit per *Confiteor*. Et quidem prima sufficit ad dandam absolutionem, secunda non item. Vnde qui ad pedes confessarij prostratus vt confiteatur, apoplexia corriperetur, absolui posset. Non tamen Sacerdos, cui post inchoatam Missam dictumque *Confiteor* tale symptoma contingeret. Ita Layman *lib.5.tr.6.c.8. num.4.par. 3.tr. 3. res.2.* Sed nouissimè docet Marchinus, etiam Sacerdotem in tali casu absoluendum esse. *p.4.tr.4.res.92. §. Notandum est*, in fine.

Idem si dubium sit, num talia signa procedant ex contritione, an ex dolore mortis?

22 Secundum dubium est, an talis sit absoluendus, si dubium sit, an prædicta signa orta sint ex contritione, an verò ex mortis angustia? Et respondeo cum Sancio, *Select. disputat. 44. num 35.* absolui posse sub conditione, quia talis absolutio prodesse potest infirmo, & non obest Sacramento. *p.3.tr.3.resol.3.*

Confessio debet fieri Confessario præsenti, & ab eo præsente absolui.

23 SECVNDO, Confessio sacramentalis non potest fieri Confessario absenti, & ab illo absente recipi absolutio. Nam Clemens VIII. per suum decretum anno 1602 damnat vt falsam, temerariam, & scandalosam istam propositionem: *Non licet per litteras, seu inter nuncium, confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.* Sed Villalobos *tom.1.tract.9. difficult. 37. num. 6.* & alij, inter quos nouissimè Gamachæus in *3 part. cap. 29. §. 4. de sacram. Pœnitent.* Kellisonius, *in 3. par. tomo 2. quest. 9. art. 3. dub. 3.* putant Clementem VIII. damnasse supradictam propositionem in sensu copulatiuo, quatenus tam Confessionem, quam absolutionem in absentia factam includit. Quæ opinio probari potest, primò, quia Pontifex adhibet particulam, &, quæ copulat, non, *vel*, quæ disiungit. Secundò, quia damnat illam propositionem in singulari, ac proindè per modum vnius hypotheticæ. Tertiò, quia quæstio quam dirimere intendit, non erat de sensu diuisiuo, sed de copulatiuo inter DD. Igitur in hac sententia Confessio facta absenti esset valida, dummodo absolutio conferatur præsenti. Aduertit tamen Gamachæus, talem confessionem à Pontifice declarari illicitam, excusari tamen posse bona fide, quia decretum loquitur de ijs tantùm, qui prudenter, & scienter contra prohibitionem ausi fuerint confi-

confiteri. Verum ipse puto cum Freyta *addit. ad tr. de conf. sollit. qu. 13. num. 31.* & alijs multis, esse de necessitate confessionis, vt fiat in præsentia Sacerdotis, quia est actus personalis, quemadmodum absolutio, & Clement. VIII. in prædicto decreto non solum damnasse abolutionem absente pœnitente, sed etiam confessionem absente confessario, quòd Syluius in *3. p. q. 9. art. 3. post concl. 4.* testatur declarasse ipsum Clementem Cardinali Bellarmino, & declarauit postea S. Congregatio apud Coquetium *differt. de conf. per litt. c. 5. num. 15.* Igitur confessio facta Sacerdoti absenti, non solum est illicita, sed etiam inualida. *p. 3. t. 3. res. 7. & p. 5. tr. 17. res. 60.*

Ita vt non possit quis confiteri absenti, & ab eo postea præsente absolui.

24 Ceterum ex hac sententia sequi videtur non posse absolui moribundum, qui absente confessario confessionem petijt, vel signa pęnitentiæ dedit, aliquibus id testantibus, Et ita tenet Turrianus *de Pœnitent. quæst. 9. artic. 2. disputat. 32. dub. 4.* cum alijs quamplurimis. Sed nihilominus tenendum est cum Vasquez in *3. par. tom. 4. quest. 91. art. 2. dub. 1. num. 4. & 5.* & alijs multis absolui posse. Hanc sententiam clarè docuit D. Thomas *opuscul. 65. §. de extr. Vnctione*, & Clemens VIII. apud Coninch *de Sacrament. disputat. 7. dub. 10. post num. 61.* respondit, se in decreto de quo supra hunc casum non comprehendisse. Quæ responsio quamquam ab ipso manauerit, vt Doctore priuato, satis probat prædictum decretum huic opinioni non derogare. Accedit auctoritas Conciliorum Arausicani I *cap. 12.* Carthaginensis III. cit. in cap. *ægrotantes de conf. dist. 4. & IV. cap. 76. cit. in c. 8. eadem causa*, S. Leonis Papæ Epist. 89. Et tandem Ritualis Romani edit anno 1615. Ad argumentum suprapositum de absentia Sacerdotis, respondetur, talem confessionem non fieri omninò absenti, si adstantes talem confessionem coram infirmo repeterent tanquam interpretes. Ita Syluius in *3. part. quæst. 9. art. 3. concl. 4. par. 2. tr. 13. resolut. 13. & trat. 3. resol. 4.* Vnde ob contrariam rationem, si testes, non in præsentia moribundi, sed in eius absentia testentur Sacerdoti de signis contritionis moribundi, non potest confessarius illi absolutionem impendere. Sed quia Bonacina, *tomo 4. disput. 2. quæst. 3. punct. 33. num. 4.* & alij multi tenent, etiam in hoc casu moribundum absolui posse: hanc opinionem probabilem censeo *par. 3. tr. 3. res. 7.* † & recitanter *in par. 4. tr. 4. res. 92. §. Notandum est.* †

Potest nihilominus absolui moribundus qui dedit signa absente Confessario, si huic præsenti testentur auditores illa vidisse.

Nam talis Confessio est quodammodo præsens.

Secus si testes testentur in absentia de signis.

Et tamen etiam in hoc casu probabile est absolui posse.

25 Sed ad hoc supersunt aliqua dubia circa prædicta. Primum est, quot testes requirantur ad testandum in tali casu coram Sacerdote, & moribundo de signis pęnitentiæ ab illo editis? Et videntur requiri plures. Quia S. Leo & Concilia citata loquuntur de testibus in plurali. Sed Sancius *disputat. 43. num. 35.* docet, sufficere vnum. Nam Felinus *in cap. vemens, et si 1. num. 8. de testibus*, ait, standum esse dicto vnius, vbi non agitur de præiudicio alterius. Nec oportere, quod sit Christianos, sed quicumque sufficere, nam præsumptio in hæretico, &c. est quod deberet negare, ne fiat Sacramentum, & sic in fauorem. Debere tamen absolui sub conditione, *si signa dedisti p. 3. tr. 3. resol. 5.* Et ita tenendum est *p. 2. tr. 13. res. 13.* in fine.

At quot testes in tali casu requirantur?

Vnus. ait Sancius.

Etiamsi sit Paganus.

26 Secundum dubium; An Confessarius posit absoluere moribundum sensibus destitutum, quem paulò ante confitentem audierat, & postea recesserat antequam absoluisse. Et respondeo affirmatiuè cum Capeauilla *de modo ministr. Sacram temp. mortis, cap. 4. dub. 2. sect. 7. quæstio. 13.* dum modo non constet de mutato proposito. Nam non debet præsumi mutari. Nec est in hoc maius dubium, quam in contrahente per procuratorem. *p. 3. tr. 3. resol. 6.*

Confessarius potest absoluere moribundum sine sensibus, si illum confiteri antea audiuit.

Non autem si numquam signa dedit, vel Confessionem petijt.

27 Tertium dubium: An dari posit sub conditione absolutio moribundo qui nec confessarium petit, nec vlla signa pęnitentiæ dedit? Et negatiuè respondeo cum Henriquez *lib. 3. cap. 10. num. 9.* Quia non potest dari absolutio, vbi nulla est accusatio. Nec dicas cum Homobono *par. 1. tractat. 7. capit. 18. qu. 84.* talem fortasse habere actum contritionis internum cum voluntate confitendi. Nam talis voluntas debet exterius manifestari per signa:

Sacra-

Digitized by Google

Sed, si erat bonus vir affirmatiua sententia nõ est improbabilis.

Sacramentum enim, quia sensibile, requirit materiam sensibilem Cæterum sententiam affirmatiuam præter Homobonum docuit Gregorius XV. dum erat Archiepiscopus Bononiensis, *in memor. Confes. cap. 1. num. 16.* Et testantur practicatam esse a Clemente VIII. cum quodam, quem cadere vidit è fabrica D. Petri. Docuit etiam Faustus *tomo 1. lib. 4. quæst. 204.* Qui omnes loquuntur de moribundo aliàs bonæ famæ, & probatæ vitæ: quia is præsumi potest habere aliquem dolorem, factum sufficienter sensibilem per testificationem bonæ famæ. Et tandem Baua: *institut. Relig. Christ. lib. 2. ca. 91.* docuit, talem absolui posse per modum suffragij, cum conditione tacita, vel expressa, *in quantum possum, & tu es capax par. 3. tract. 4. ref. 8 & par. 4. tract. 4. resol. 92.* Vnde hæc opinio est probabilis saltem per locum extrinsecum. Non est tamen recedendum à prima sententia. *p. 3. cit.* Cui addit Sancius *in edit. Lugd. disp. 44 num. 35.* quod, si moribundus absente confessario dedit quidem signa, sed nullus id testetur, non potest confessarius sub conditione absoluere. Et, si aliquis mentiatur se signa doloris vidisse, quæ ille reuera elicuit, non illi profuturam absolutionem, quia interpres est formaliter falsus, *par 5. tr. 3. ref. 56. §. Obseruat.*

Prima tamen est verior.

Addit Sancius, nec posse absolui si dedit signa, sed nemo id testetur.

28 Quartum dubium; An, quando adest probabilis opinio, confessarius possit, & debeat absolutionem impendere, & sub conditione? Respondeo. Vide V. *Opinionum. 6.*

[illegible]

29 † TERTIO Confessio debet esse secreta. † Nam regulariter ad Confessionem publicam nemo tenetur, sicut supra dictum est de Confessione per interpretem, nisi quis in articulo mortis dubitans se esse contritum, non posset nisi publicè confiteri, vt tempore pestis, naufragij, &c. Nam tunc plus timenda est mors æterna, quam aliqua famæ iactura; sed hic non tenetur explicare omnia peccata, sed potest omittere grauiora. *parte 2 tract. 16. resol. 41. & par. 5. trac. 11. resolut. 23.* Imò sufficit dicere vnum peccatum, vt docet Hurtadus *de Sacrament. Pœnitent. disputat. 9. diff. 10.* aliquo signo declarare se esse penitentem, vt si in naufragio, bello, &c. dicat confessarius, vt omnes, qui volunt confiteri genuflectant; nam tunc satis est genuflectere. *par. 5. tr. 3. resol. 71.* & confessarius potest omnes in communi absoluere. *Ego vos absoluo à peccatis vestris. Ibidem, & tr. 11. resolut. 23. & in par. 1. sup. cit.* in fine.

Quando est opinio probabilis, quod moribundus absolui possit, Sacerdos ad id tenetur.

Nemo tenetur confiteri publicè.

Nisi in aliquo casu per accidens.

30 Idem dic, si quis in platea vulnus lethale reciperet, & non posset simul animæ, & corporis medicamentum admittere, nec medici vellent per modicum à medendo desistere. Quòd enim ait Mancinus, *prac. 4. dub. 10.* in tali casu debere peccata signis & nutibus, vt potest, coram necessarijs tantum personis manifestare, monendo eas, vt oculos, & aures auertant, & si quid audierint, seruandum sub sigillo: hoc inquam viris doctis non satis placet. Ego verò, si possem, vnum peccatum audirem, & absoluerem, confessionem integram absoluturus post medelam. *ibid. ref. 56.*

In quo nec tenetur confiteri integrè.

31 Confessio facta inualida de reseruatis Delegato, tollit reseruationem. *par. 8 tr. 7. ref. 65.* Reseruatio non includit peccata dubia. *ibidem resolut. 72.* Sic etiam confessiones audiui domibus prohibitæ à Synodo Diæcesana, non sunt nullæ, quamquam puniendus est confessarius. *ibidem ref. 73.* Non confessus elapso anno, vnica confessione satisfacit annuæ confessionis, elapsi, & præsentis anni. *ibid. resol 80.*

Confessio facta in domib. non est inualida sed puniendus confessarius est.

Si Sodomia est peccatum reseruatum aperienda est eius circumstantia.

32 In confessione non est aperienda circumstantia Sodomiæ (nisi propter reseruatum) si cum femina, vel cum masculo illam commisit, sed satis est dicere peccaui contra Naturam *ibid ref. 86. p. 9. tr. 8. ref. 66.*

33 Vicarius electus à Capitulo mortuo Archiepiscopo non potest reuocare licentiam confessionis datam Regularibus. *ibid. ref. 94.*

34 Ad implet præceptum annuæ confessionis, qui aliquot peccatum ex iusta causa tacet in confessione, & non tenetur amplius eo anno confiteri, & eadem est ratio de oblitis, sicut qui in articulo mortis ex causa omnisit non tenetur statim eo cessante confiteri, sed potest expectare tempus an-

Taciturnitas peccati non impedit satisfactionem annuæ confessiones.

nuæ

Digitized by Google

nuæ confessionis. *par. 9. tract. 8. resol. 56.* Tenetur pœnitens manifestare reseruata confessario non habente facultatem ab illis absoluendi cum non reseruatis, sed si sine periculo vitæ infamiæ, vel honoris; tenetur manifestare, quæ absolutionis obstare possunt. *ibidem.* *Sed obiter* non tenetur secularis se accusare in confessione de defectibus, qui peccata non sunt, sed Pellizzarius affirmat de Religiosis, cum aliquando possint esse cum culpa. *parte 9. tractat. 9. resol. 19.*

Defectus qui non sunt peccata, nō sunt confitendi.

Secus de Religiosis.

CONFESSIONIS

Requisita.

35 † REQVISITA Confessionis continentur in his sequentibus carminibus.

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Confessio multa requirit.

Non sunt tamen omnes hæ conditiones necessariæ, maximè autem sunt, fidelitas qua peccata certa explicentur vt certa, & dubia, vt dubia, dolor de quo vide supra V. *Attritio, & Contritio,* & integritas.

Præcipuè verò fidelitatem, dolorem, integritatem.

36 Ad fidelitatem pertinet in Confessione verum dicere, & in ea mentiri est peccatum ex suo genere graue. † Excusat tamen primò paruitas materiæ; nam mendacium de peccato veniali non est peccatum mortale. *par. 5. tr. 5. res. 27.* nisi illud veniale esset totalis materia Confessionis, nam tunc daretur absolutio sine materia, & Sacramentum foret nullum. Ita Suarez, *tom. 4. disp. 22. sect. 10. nu. 6.* & DD. communiter. Sed Faber *in 4. dist. 17. qu. vnic. disp. 14. c. 3. nu. 51.* ait, mendacium de veniali, etiam si sit totalis materia Confessionis, esse veniale: quia inquit, omne mendacium de veniali est res leuis & parum lædit iudicium Confessarij. Ad argumentum supra factum respondet, Sacramentum ex parte etiam irritari, quando mendacium est de materia partiali, vnde debere vtrúque esse mortale, si læuitas materiæ non excusaret: sicut idem peccatum mortale esset, consecrare panem hordeacum solum, & sordeaceum simul cum tritico. Ita ille: sed an probabiliter, alij iudicent. *p. 3. tr. 4. res. 96.*

In Confessione mentiri est graue peccatum.

Nisi paruitas materiæ minuat.

Vt si mendacium sit de veniali, quod non sit tota materia.

Et secūdum Fabrum etiam si sit tota materia.

37 Excusat etiam Sancius à mortali, mentientem in re impertinente ad iudicium Confessari, vt si interrogetur de consuetudine, vel de occasione peccandi etiam proxima, quam pęnitens vitare non possit. Sed de hac opinione dictum est supra V. *Confessarius, num. 31.*

Vel si mendacium sit de re ad Confessionē non pertinēte.

38 † Quoad INTEGRITATEM sciendum, Confessionem esse debere de omnibus peccatis mortalibus quoad speciem, & numerum, ac proindè de omnibus circumstantijs mutantibus speciem: † non autem de aggrauantibus in eadem specie, de quo dictum supra V. *Circumstantiæ, num. 5.*

Rursus explicari debent omnia mortalia in specie, & numero.

Non autem quoad circumstantias aggrauantes.

39 Neque confitenda sunt aliqua, quæ minus perite explicari solent absque eo, quod sint peccat. Itaque non tenetur pœnitens confiteri, quod diuinis inspirationibus non corris, onderit: quia aut inspiratio est ad implendum præceptum, & tunc illi non correspondere, non est peccatum distinctum à transgressione præcepti, ac proindè satis est, quod explicetur ipsa præcepti transgressio. Si verò est ad consilium, vt ad ingrediendam Religionem, ad dignitates posthabendas, ad curas humanas obliuioni tradendas, macerandum corpus, & similia, non est peccatum illi non respondere, cum nemo teneatur operari secundum consilium, quamuis Toletus, *lib. 3. c. 2. num. 6.* dicat esse peccatum veniale. Ita Sancius. *disp. 7. num. 4. p. 3. t. 4. res. 52*

Nec explicanda sunt aliqua, quæ non sunt peccata.

Vt quod pœnitens non responderit diuinis inspirationibus.

40 Præterea, si pœnitens sufficiens examen adhibuisse bona fide arbitratur, & do-

Et quod non afferat perfectum dolorem.

Digitized by Google

& dolorem, quem potest, adducit, non tenetur se accusare, quod non præmiserit magnum examen, & non afferat magnum dolorem, quia non obligatur, nisi ad moralem diligentiam. Sanch. *disput.* 1 *num.* 8 *ibid.* §. *Primò.*

Nec se accusare deberi in generali.

41 Tertiò, non oportet, se accusare de omnibus commissis ore, verbo, opere, & cognitione; quia hæc generalis confessio est imbibita in confessione specialium peccatorum. Idem Sancius, *Ibid. num.* 17. *ibid.* §. *Secundò.* Qui infrà docet præterea non esse necessarium post finem Confessionis dicere: *Dico meam culpam de illis, quæ obliuiscor*: Nam propositum illa confitendi, si in memoriam venissent, includitur in præuia confessione. Nec opus esse pœnitentibus, se accusare, quod Deum non amauerint tota intentione, qua potuissent; quia præceptum amoris Dei impletur per actum quantumuis remissum. Nec teneri dicere; *Me accuso eo modo, quo scit Deus me deliquisse*: quia confessio facienda est iuxta conscientiam pœnitentis, vel si dicat me peccasse olim grauiter contra castitatem speculatiuè non autem prædice sed oportet dicere vnum tantum peccatum mortale siue veniale. Caspensis *p.* 11. *tr.* 7 *res.* 35. Item non teneri coniugatos se accusare, quod extra copulam verba amatoria, &c. impudica cum vxore habuerint quia hæc verba honestantur à matrimonio. Nec si nimiam delectationem sensualem in copula carnali experti sint: quia hoc est naturale copulæ carnali. Sed horum aliqua aliquibus non placent *Ibid. a* § *Tertiò*. Docet tandem *in disp.* 6. *num.* 9. dominos teneri se accusare, quod non corrigant mancipia, minimè verò quod non corrigant seruos ob salarium seruientes. *p.* 5. *tr.* 14. *res.* 56. §. *Quæro septimo*. † Quam opinionem approbauerat auctor, *in p.* 1. *t.* 7. *res.* 75. in fine. †

Et secundum Sanciū nec de peccatis oblitis.

Nec quod Deum nō amauerit quantum potuit.

Aut se accusare eo modo quo Deo cognoscitur deliquisse.

Item non teneri coniugatos se accusare de verbis impudicis.

Aut de nimia delectatione.

Et denique dominos non teneri se accusare, quod seruos non correxerint.

Sed aliqua horū non placent aliquibus.

Qui dubitat negatiuè an peccatum mortale commiserit, vel an commissum confessus sit tenetur tale dubium confiteri.

Quamuis neget Coninch.

43 † Rursus ad integritatem Confessionis pertinet, vt explicentur peccata etiam dubia. Porrò dubius an aliquod peccatum commiserit, vel an illud confessus sit, vel ita dubitat, vt iudicium pro neutra parte ferre possit, & maneat suspensus ac negatiuus, vel habet assensum probabilem in vtramque partem. † Et quidem, qui dubitat primo modo, tenetur tale dubium confiteri. Ita Sanchez *in summ. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 66. & Doct. communiter, ac etiam iudicat Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. Sed Coninch *de Sacram. tract.* 2. *disput.* 7. *dub.* 8. *concl.* 7. putat, neminem teneri ad explicandum aliquod peccatum, nisi saltem probabiliter iudicet, se peccasse. Nam delictum præsumi non debet. Quod etiam late probat Præpositus *in* 3. *parte quæstio.* 5. *dub.* 3. *num.* 117. & speculatiuè probabile iudicat, sicut etiam Layman, *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. §. 4. *num.* 37. saltem extra mortis articulum. Quia nullum adest præceptum confitendi peccata dubia. At tu tene primam sententiam. *p.* 3. *t.* 4. *resolut.* 60. Nam secunda est improbabilis *part.* 4. *tr.* 3. *resol.* 5. Si verò quis, se peccasse dubitet secundo modo, scilicet cum assensu probabili, in vtramque partem, & assensus sit æquè probabilis, satis probabile est, non teneri se accusare de illo; quia cum probabile sit, se non peccasse, vel illud confessum esse potest hanc opinionem sequi, & ita tenere. Ita Soarez, *in* 3. *p. to.* 4. *disput.* 22. *sec.* 9. *nu.* 9. quamuis contra sentiat. Nugnus, *in add. ad* 3. *parte qu.* 9. *articol.* 2. *dub.* 4. *parte* 3. *cit. resol.* 107. *&* *parte* 4. *tract.* 3. *resolut.* 5. §. *nota*.

Si verò probabilè vtrumque putas non tenetur.

Etiam si probabilius iudicet, commisisse, vel non esse confessum.

44 Sed quid, si probabilius iudicet, se peccasse, vel non esse confessum? Respondet Coninch, *de Sacram. disput.* 7. *dub.* 8. *num.* 68. confiteri illud debere cum dubio, & gradu probabilitatis, nè se exponat periculo errandi circa integritatem Confessionis. Et ita nouissimè docet Duuallius: *tr. in de hum. act. q.* 4. *art.* 12. Sed ego etiam in hoc casu puto non teneri, cum Syluio, *in add. ad* 3. *p. q.* 6. *art.* 4. *q.* 3. *&* Merano: *to.* 3. *in* 4. *p. tr. de Sacr. Pœn. dispu.* 26. *sec.* 3. *nu.* 4. quia potest quis sequi opinionem probabilem relicta probabiliori, nec vllo periculo se exponit, cum omnis opinio probabilis tutè, & absque formidine sequi possit. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 107. §. *Sed difficultas, &* *p.* 5. *t.* 14. *res.* 13.

45 Non faceret Confessionem inualidam, qui in dubio an peccatum confes-

fessus sit, confiteretur peccatum, vt certum, & sine dubio, quia non mentiretur circa materiam, quam exponeret, cum certum sit peccatum esse commissum, & ipse non negaret, se illud aliàs confessum fuisse. Ita Homobonus, *vol. 1. p.5.res.132.* & alij: *p.4.t.3.res.65* tamen peccatum dubium pro dubio confitendum est. *p.11.tr.1.res.25.*

Quod si peccatũ dubium an confessum sit, cõfitetur quis tacendo dubium confessio non est inualida.

46 Qui meminit se peccasse mortaliter, ignorat verò speciem peccati, tenetur illud in genere confiteri. Quia peccatum mortale in genere est materia sufficiens, immò necessaria Confessionis. Ita Layman: *lib.5.tract.6.ca.12.nu septimo.* contra Sotum *apud Villalobos in sum.tom.1.tract.9.diff.34 num. 3.* citans pro se D. Thomam. Aduertit tamen Villalobos *loc. citat.* in negotio tanti momenti ad maiorem cautelam, cum peccato huiusmodi, alia peccata venialia explicanda esse, vt absolutio, quæ est actus iudicij, feratur quo minus potest in materiam genericam, & indeterminatam. Nota hic, quòd aliqui DD. apud Homobonum, *p.1.tract.5.cap.13.q.83.* docent, quòd qui non habet nisi venialia, validè confitetur dicens, se venialiter peccasse, numerum, & speciem peccatorum tacens. Quam opinionem ipse Homobonus probabilem iudicare videtur, dum contrariam, quam ipse tenet, veriorem appellat. *part.3.t.4.resol.66.*

Certus, se commisisse peccatũ mortale, & dubius de specie peccati, tenetur cum tali dubio confiteri.

An autem habens sola venialia, satisfaciat, se accusando de illis ingenere?

47 Ceterum qui confitetur peccatum in genere, aut cum dubio, dum illud commiserit, vel num fuerit mortale, aut etiam num aliàs illud confessus fuerit, si postea recordatur peccati speciem, aut certus euadit, se peccatum commisisse, illudque esse mortale, nec aliàs confessum, tenetur illud confiteri, explicando speciem, & certitudinem secundum Turrianum, *de pœn. quæst. 9. art. 2. disput.29.dub.6.* Quia peccata explicanda sunt, vt sunt in conscientia pœnitentis, hoc autem peccatum ita determinatum, & certum, vt nunc est in conscientia pęnitentis, nunquam subiectum fuit clauibus. Ita etiam tenet Sanchez, *Sum.tom primo lib.1.cap.10.num.69.* Qui tamen excipit dubium de peccato mortali aut veniali; Nam, ait ipse, si quis confessus est integrè factum, dubius, an fuerit mortale, iam plenè suum peccatum manifestauit, nec aliqua circumstantia de nouo occurrit. *part.3.t.4.resol.91.& p.4.t.3.res.5.§. Nota etiam.* Et confessione debet adiungi aliquod peccatum certum quando habentur dubia vt fiat materia confessionis *p.11.tr.8.res.44.*

Et an certior factus, postquam peccatum confessus est dubiũ, teneatur cõfiteri certum?

48 Qui peccatum veniale committit, sciens illud esse peccatum, sed non distinguens vtrum sit veniale, aut mortale, probabile est, quòd re postea cognita, satisfaciat dicens se commisisse veniale. Vide Verbo *Conscientia.num.2.*

Et quid si peccatum commisit, dubitans an sit mortale, vel veniale, postea verò, sciat esse veniale?

49 Si quis verò operaretur cum conscientia erronea, existimans illud esse peccatum mortale aut veniale, quod postea comperit, non esse tale, tenetur in Confessione id explicare. Satisfacit autem confitendo peccatum iuxta dictamen conscientiæ, vt si quis putans, hodie esse vigiliam, comederet carnes, dicat, se comedisse carnes in die prohibito. Sed contra sentit Valentia, *tom. 4. disput.7.q.11.punct.1.p.3.t.4.resol.162.§.Notandum.*

Secus si illud existimauit mortale.

50 Sciendum item, confessionem posse esse integram duplicitur, vno modo materialiter, & formaliter, alio modo formaliter tantùm. Primò modo dicitur integra, quando est de omnibus peccatis commissis: secundo vero, quando quis post sufficiens examen confitetur omnia peccata, quæ illi occurrunt, quãuis aliqua omittat ex oblinione, aut in aduertentia, aut alia causa iusta † vt primò, si homo mutus, surdus, balbutientis linguæ, aut ignoti idiomatis, omnia peccata explicare non possit. Ita Henriquez *lib.5.cap.12. num. 3.* Secundò, si inter confitendum periculum sit, ne pœnitens moriatur; nam tunc statim absolui. Ita Sà, V. *Absolutio, num. 9.* Tertiò, cum imminet multis periculum mortis ex naufragio, bello, &c. vt dictum est *num.30.par.3.tract.4.resolut.131.* Quartò si pęnitens laboraret morbo contagioso, ex quo timeretur infectio confessarij: nam in tali casu Ioannes de la Cruz *par.2.de Pænitent.quæst.3.dub.5.conclus.3.* putat posse Confessionem dimidiari, At Marchinus de peste, *parte 3.cap.4.num. 5.* contrarium docet, & septem rationibus probat. *p.5.t.3.resolut.74.* Quintò, si necess-

Potest confessio esse integra formaliter, & non materialiter. Primò, si homo surdus, &c. non possit explicare omnia peccata.

Secundò si, dum confitetur, vrgeat periculum mortis.

Tertiò, si mors immi net multis, vt in naufragio.

Quartò, si pœnitens haberet morbũ contagiosum.

Quintò, si quis debet confiteri alicui, cui non potest explicare aliquod peccatum.
Sextò, si pœnitens habet reseruata, & Confessarius non potest absoluere.
Vel septimò, si superior absoluat tantum reseruata.
In quib. omnib. casibus pœnitens absoluitur cum onere faciēdi cōfessionē integrā cessante necessitate.
Non autem statim.
Cum quo onere.

necessitas vrgeat confitendi cum aliquo confessario, cui aliquod peccatum sine graui periculo explicari non posset. Ita Sotus *in 4. distinct. 18. quæst. 1. artic. 5. part. 3. ubi supra.* Sextò, si pœnitens habet aliquem casum reseruatum, quem Confessarius non possit absoluere, vel superior nolit absoluere nisi reseruata: nam tunc secundum Ioannem de la Crux, *par. 2. de Pœnit. quæst. 3. dub. 3. conclus. 3.* satis est, quod confessario inferiori manifestet non reseruata. Vide V. *celebrare, num.* 39. Vbi etiam inuenies, quò in his, & similibus casibus, pœnitens directè tantùm absoluitur à peccatis confessis, ab alijs autem indirectè, & cum onere vt ea postea confiteatur. Non debere tamen peccata omissa confessario statim deferre, sed differri posse explicanda in prima confessione annuali Quadragesimæ, &c.

Granado putat probabile dimidiari posse confessionē nimis longam vrgente tempore.
Communionis publicæ.

51 Addit etiam Granado in *3. par. controu. 7. disp. 5. sect. 3. num.* 20. confessionem dimidiari posse, quando non posset omitti Communio sine graui scandalo, & aliundè occurrat necessitas confessionis adeò longæ, vt tunc perfici non possit, in tali enim casu posset pœnitens communicare præmissa contritione, si verò contritio non eliceretur, & timeretur prudenter non elicienda probabile putat, posse confessionem dimidiatam præmittere, ne alioqui nouum peccatum committat. Sed cum onere, quod supra diximus. *par. 5. tr. 14. resol.* 53. vide etiam V. *Communiones num.* 54.

Valida est Confessio, in qua ommittuntur peccata quæ non æstimantur peccata.
Quod contingere potest in fornicatione, & pollutione voluntaria.

52 Insuper, potest esse integra formaliter, & valida confessio, quamuis omittantur aliqua peccata, quæ inuincibiliter ignorentur esse peccata, quæ quidem ignorantia inuincibilis contingere etiam potest in fornicatione, & pollutione voluntaria. vt dicam V. *Ignorantia num.* 10. Et ita docet Layman *lib. 4. tract. 6. cap. 8. nu* 3. Addit Reginaldus *to. 1. lib. 6. c. 5. sect. 3. n.* 153. quòd si hæc aut similis ignorantia esset vincibilis, & mortifera, nec irritare confessiones, sed sufficeret, peccatum ignoratum adueniente mala fide, manifestare *par. 3. tr. 4. res.* 108. & in rebus venereis non datur paruitas materiæ. *p. 11. tr. 1. res.* 25.

Et secundum Marchiant. circa numeri declarandi necessitatem.

53 Posse etiam, ait Marchantius, *Cand.* 99. *Pastor. trac. 5. cap. 3. qu. 3.* talem ignorantiam contingere circa expressionem numeri peccatorum, vt dictum est V. *Confessarius, num.* 38.

Ante confessionem præmitti debet examen conscientiæ.
Non tamen scribi peccata, etiam si adsit periculum obligationis.
Quamuis id bonum esset.

54 Vt Confessio fiat integrè debet adhiberi examen. Sed nemo cuiusuis memoriæ tenetur peccata scribere, vt ait Bonacina *de Sacrament. disput. 5. qu. 5. sect. 2. punct. ult. num.* 6. quia non adest præceptum conseruandi memoriam peccatorum. Ita Vasquez in *3. par. tract. 4. quæst. 90. art. 1. num.* 24. Suadendum tamen est, vt docet Coninch, in *3. part. disputat. 7. dub. 9. num.* 72. contra Sotum *in 4. distinc. 18. qu. 2. art. 4 ad ult.* quia in hac re laudanda est diligentia: modò vitentur scrupuli: nam nimia diligentia in perscrutando numero peccatorum, est peccatum veniale: quia in omni virtute morali peccator per defectum; & per eccessum, vt tradit D. Thomas, *par. 2. quæst. 64. artic. 1. par. 2. tr. 17 res.* 46.

Quod si quis inuincibiliter credat se diligenter examinasse, cum non ita sit, Confessio non est inualida.
Si autem id vincibiliter, putet, probabile est fore inualida.
Probabile etiam fore validam, sed informem.

55 Qui, non præmittens examen sufficiens, aliqua peccata omittit, existimans tamen sufficiens adhibuisse, si id putet inuincibiliter. Confessio non est inualida, si verò vincibiliter, Vasquez, *in 3. parte tom. 4. quæstio. 92. artic. 2. & 3.* & alij probabiliter docent fore inualidam, quia pœnitens accedens absque sufficienti examine, peccat mortaliter in ipsa Confessione, & sic non accedit cum dispositione, quæ est pars essentialis huius Sacramenti. Sed Sotus in *4. distinctio. 18. quæstio. 3. artic. 2.* Mutinus *de Sacrament. Pœnitent. quæstio.* 30. & communiter D. Thomæ discipuli probabiliter etiam docent, non fore inualidam, quamuis informem, & sine fructu, propter prauam dispositionem suscipientis: nam dari possunt alia Sacramenta valida, sine fructu gratiæ. Ad Argumentum supra factum respondere pœnitentem accedere dispositum, si affert dolorem; quia confitetur omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt, adhibita prius aliquali diligentia; quamuis quia non fuit sufficiens, confessio sit sacrilegia. Ignorantia enim vincibilis opponitur quidem gratiæ; non tamen validitati Sacramenti cui solùm opponitur peccatum ex certa scientia. An autem examen

men præmissum ad validitatem Sacraméti sufficiens fuerit, hac regula dignosci potest: Si post Confessionem plura peccata memoriæ occurrunt, quam confessa fuerunt, examen non fuit sufficiens, & Confessio est iteranda. Si autem occurrant multo panciora examen fuit sufficiens, & Confessio non est iteranda. Sed satis est confiteri peccata non confessa, & negligentiam, saltem ad cautelam. Ita Nugnus *in 3. parte tomo 2. quæstio. 9. artic. 1. par. 2. tr. 17. ref. 31.*

Tunc verò fore inualidam, quando post cõfessionem memorarentur peccata multo plura, quam confessa sint.

56 Nota huic celebrem doctrinam Sancij *disput. 4. num. 18.* quod postquam quis diligentem conscientiam examinauit, & confessus est omnia peccata, quæ in mentem venerunt, non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare Et, si aliquid occurrit, quod non sit explicatum credere potest confessum fuisse, *par. 3. t. 4. ref. 107.* in fine.

Cœterũ, post diligẽ conscientiæ examen & memoratorũ confessionem nemo tenetur de anteacta vita vlterius cogitare.

57 Qui duos Confessarios habens, vni confitetur mortalia; & alteri postea venialia, non peccat. Nam vtraque Confessio est integra. Neque est vera hypocrisis, velle conseruare bonam famam apud confessarium ordinarium; quia hoc aut leuem, aut nullam deordinationem continet. Neque est species mendacij, quia pœnitens nihil falsum confitetur, quamuis facto ipso permittat aliũ decipi. Ita Villalobos, *tom. 1. tractat. 9. diffic. 31. nu. 1.* & alij contra Victoriam, *num. 196.* Esse tamen potest peccatum mortale per accidens, quando pœnitens ex hoc maneret in occasione peccandi. *par. 3. tr. 4. ref. 132.*

Potest etiã dimidiari confessio, vt vni confiteantur mortalia, & alteri postea venialia.

58 Confessio generalis non requirit integritatem quoad peccata aliàs confessa. Neque ad hoc obligare potest Papa. Vnde, qui dixit Confessario, se velle facere cum ipso confessionem generalem, non ob id tenetur exprimere omnia mortalia: nam quamuis mentiatur, id tamen parum refert ad iudicium confessarij, cum non pertineat ad eius forum. Id quod etiam procedit, si pænitens, dum hoc dixit, habeat intentionem confitendi omnia, nam potest mutare voluntatem. Ita Henriquez *lib. 2. cap 12. num. 2. gloss. litt. D.* & alij communiter contra Victoriam, *sum. num 253.* & Ledesmam, *c. 22. par. 4. q. 8. art. 2. dub. 15. p. 3. tr. 4. ref. 86.* & sit potest quis confiteri aliquod peccatum mortale in genere ad vitandum magnum damnum dicens non recordare cuius specie Dicast. *p. 11. tr. 8. ref. 45.* qui verò tacet peccatum ex iusta causa debet procurare illius contritionem perfectam *ibid. §.* sed hic obiter, debet tamen quam primum confiteri. Sed probabilius è confiteri in tempore quo obligat præceptum confessionis Granado & alij *ibid. §.* notandum & alia curiosa inuenies.

Confessio generalis non exigit integritatem.

CONFESSIONIS

Repetitio.

59 † CONFESSIO repetenda est, quando fuit inualida. Inualidam autem potest esse tum ex parte confessarij, tum etiam ex parte pœnitentis: quandonam sit inualida ex parte confessarijs inuenies supra V. *Confessarius*; quandonam ex parte pœnitentis, mox dictum est V. *Confessionis modus*, & *Confessionis requisita.* †

Confessio repeti debet, quando fuit inualida.

60 Vnum hic addo, confessionem non fore inualidam ex eo, quòd fiat alio fine principaliter, quam ob remissionem peccatorum; dummodò in eo non peccetur mortaliter, & peccatorum remissio intendatur, saltem vt finis minus principalis. Nam in tali casu est intentio suscipiendi Sacramentum, & omnia requisita ad illius valorem. Ita Vasquez, *in 3. tom. 4. quæst. 92 art. 3. dub. 2.* contra Syluest. V. *Confessio 1. num. 7. p. 4. tr. 4. ref. 212.*

Nõ fuit autem inualida, si facta non est principaliter in remissionem peccatorum.

61 Quando Confessio valida est iteranda cum eodem Confessario, & hic neque in confuso recordatur statum pœnitentis, neque penitentiam iniun-

Quando verò confessio repeti debet cum eodem confessario, sufficit, quod repetatur vno verbo.

iniunctam, nec ipsi nota sit à pœnitente, docet Hurtadus, *de Sacrament. disput. 8. difficult. 8.* non sufficere, quòd pœnitens se vno verbo accuset de omnibus peccatis confessis, & sacrilegio in illa Confessione commisso, sed requiri aliqualitem confusam Confessionem, & explicationem illorum peccatorum, quantum sufficit Confessario ad taxandam prudenter pœnitentiam, *par 4. tr. 4. resol. 203.* & initio *resol. 51. infra citanda.* Sed ego probabilem puto sententiam Granado in 3. *par. controu. 7 tract. 9. disp. 12. nu. 5.* quod satis sit, pœnitentem in tali casu se accusare omnium peccatorum alias confessorum, & sacrilegij commissi in Confessione inualida, & tunc Confessarius validè, ac etiam licitè illum absoluere potest, quamuis nec confusam peccatorum notitiam habeat, nec pœnitentiæ recordetur. *p. 11. tr. 8. res.* 41. Ratio est, quia nulla ratio nos cogit ad imponendum tam graue onus pœnitenti in materia adeò difficili, qualis est ad cōfessionem accessus, qui, quantum fieri potest, facilis reddi debet. Assumptum probatur; quia illa repetitio in speciali non requiritur ad hoc, vt verum sit, pœnitentem omnia peccata confessum esse; nam iam supponitur confessus in præterita confessione, ex qua, quamuis inualida confessarius habuit illorum notitiā. Neque requiritur, vt confessarius pęnitentiam proportionatam iniungat. Nam supponitur iniunxisse, & pęnitens illam impleuisse: & præterea pœnitentia non est cum tanto rigore proportionando peccatis, vt non possit aliquando rationabiliter minui, & ideò in hoc casu potest confessarius suo arbitrio imponere etiam minorem, maximè quia impleuit aliam; quæ quamuis nullum fructum contulerit ex opere operato, quia non fuit pars veri Sacramenti; fuit tamen vtilis ad præseruandum pęnitentem à culpis, qui est vnus ex finibus, quos in iniungenda pęnitentia confessarius sibi proponit. Confirmatur hæc sententia; nam si pęnitens faceret confessionem generalem per multos dies, & confessarius singulis diebus pęnitentiam partialem imponeret, non esset necessarium in fine confessionis omnium peccatorum recordari, aut de pœnitentijs iniunctis interrogare. Quæ omnia non procedunt, quando confessio reiteratur cum alio Confessio, quia hic numquam habuit peccatorum notitiam. Ita Granado. *par. 5. tr. 14. res. 51.* † Quamuis *in par. 3. tract. 4. resol. 123.* docuerit Confessarium in tali casu peccare. † Contrarium autem si fit confessio alio confessario *ibid. §. Sed ego.*

Et si iterare oblitus multas confessiones interposuisset, illæ non essent inualidæ.

62 Pęnitens Confessionem inualidam iterare omittens ex naturali obliuione, non facit aliàs Confessiones inualidas, si cum vero dolore, & sufficienti dispositione confiteatur, neque tenetur illas repetere, cum nullitatem cognoscit, sed tantùm illam inualidam cum defectu nullitatis. Ita Sancius *select. disp. 41. nu. 10 p. 3. tr. 4. res.* 108. nota in confessione generale non oper confiteri peccatum hoc non peccare confessum sed commissum postulat nam confessionem quando non mutat speciem contra Hurtadum *Dian p. 11. tr. 6. res. 22.*

CONFESSIO

Ante Eucharistiam.

Est de præcepto præmittere cōfessionem ante Eucharistiam.

63 DE præcepto diuino asserimus, præmittendum esse confessionem ante sumptionem Eucharistiæ, *p. 9. tr. 3. res. 1.* & 2. Et si quis sciret, se iustificatum esse teneatur adhuc confessionem præmittere ante Eucharistiam. *ibid. res. 3.*

De peccato oblito si absque scandalo potest fieri debent de illo ante Eucharistiam confiteri.

64 De peccato oblito in confessione, & de eo recordatus ante celebrationem vel communionem, si non adest scandalum, vel irreuerentia Sacramenti, necesse est de eo confiteri. *ibid. res. 4.*

Est necessaria dimissio dubij.

65 Confitens decem peccata, & vnius illorum obliuiscitur, & de decem contritus, non est necesse de oblito denuò conterere, sed sufficit prima contritio, quando ipsam non retractauit. *ibid. res. 5. & 12.*

66 Si

66 Si practicè dubium non dimittitur, non potest Eucharistia sumi ante confessionem de peccatis dubijs *ibid. res.6.* Et si quis præmisit confessionem de dubio, & postea cognouit se certo peccasse tenetur iterum ante communionem illud tamquam certum confiteri. *ibid. res.6 §. Vnde ex his.*

67 Si quis in celebratione Missæ recordetur alicuius peccati mortalis secundum Ledesma non tenetur de eo confiteri, etiam, si hoc absque scandalo fieri potest, sed contrarium tenendum est, quod quando potest fieri sine scandalo tenetur. *ibid. res.7.* Nec tenetur Sacerdos de peccato commisso in celebratione Missæ confiteri scilicet, quando cantatur Gloria, vel Credo cum hæc partes non sunt partes Missæ. *ibid. §. hic obiter* circa finem.

Tenetur absque scandalo.

68 Non tenetur accessus ad linteum, seu scamnum ad accipiendam Eucharistiam, si recordaretur alicuius peccati mortalis, surgere, & confessarium adire, vt de illo confiteatur, sed sufficit conterere propter scandalum. *ibid. res.8.*

Non tenetur surgere à linteo, vel scamno communionis.

69 Sacerdos tenetur celebrare, si non adsit Sacerdos, ita, vt ipse, & alij precepto audiendi Missam. *ibidem resol.9.* Nec tenetur per interpretem præmittere confessionem nesciens vulgari sermone, vel latino sua peccata confiteri, nec absque nota suæ famæ, nec qui est in articulo mortis, & non adest Sacerdos pro Viatico, potest conterere, & sufficit *ibidem resol.* 10. Vide *num.* 18. de modo confessionis: nec etiam quando non est Sacerdos potens absoluere de reseruatis, vel excommunicatione, & adest necessitas celebrandi potest alius Sacerdos celebrare, & sumere Eucharistiam absq; præuia confessione, solum cum contritione, *ibid. res.* 11. & 16.

Sacerdos tenetur celebrare.

70 Nisi in casu necessitatis, quod aliter, fieri non potest sine infamia, tenetur semper sacerdos ad præuiam confessionem ante communionem, contra aliquos contrarium tenentes. *ibid. res.* 13.

Non tenetur in casu necessitatis.

71 Si sacerdos post consecrationem hostiæ moreretur, potest alius sacerdos sine preuia confessione illud sacrificium perficere, secus si posset siue scandolo hoc euitare, vel si poterit conterere. *ibid. res.* 14.

Alius potest perficere.

72 Quando aliquis Regularis habens aliquod reseruatum, & per pium confessarium non poterit haberi licentia à superiore absoluendi, potest celebrare, maximè quando adest periculum infamiæ, immò potest absolui pro vna vice tantùm ex tacita concessione Prælati, præsertim cum adest necessitas celebrandi. *ibid res.* 15.

Potest Regularis celebrare nisi habeat licentiam de reseruato.

73 Sacerdos si inscio hausit venenum, & adest necessitas dandi viaticum infirmo moribundo, vel si accersit vires suas deficere, potest absque confessione celebrare, etiam non ieiunus. *ibid. res.* 17.

Non ieiunus potest celebrare.

74 In necessitate ad implendi præceptum Ecclesiæ, si non adest copia confessarij, posse quemquam accedere ad Communionem saltem contritum, cum voto postea confitendi habita prima copia confessoris, ait Toletus. *ibdi. res.* 18. & in casibus in quibus licitum est sumere Eucharistiam ante confessionem necesse est elicere actum contritionis. *ibid. res.* 19.

Si ne copia confessorij contritus potest communicare annui præcepti.

75 Vt dicatur scandalum debet esse propriè, & de facto, & non admiratio simplicis tantum, sed totius populi, vt Sacerdos non possit desistere à celebratione, vel susceptione Eucharistiæ absque confessione. *ibid. res.* 20.

Scandalum debet esse de facto totius populi, & non aliquorum.

76 Præceptum de confitendo (quam primum) post Communionem in casibus, in quibus potest communicari absque præuia confessione est merè humanum, vnde potest fieri, data prima opportunitate, & non statim facta communione. *ibid. res.* 21. Præceptum confitendi quamprimum, obligat sub mortali illud adimplendi. *ibid. res.* 22. & verba ista (quamprimum) intelliguntur saltem per tres dies. *ibidem resolut.* 23.

Potest fieri data prima opportunitate.

77 Cardinalis de Lugo tenet, quod si sacerdos in ipso sacrificio recordaretur alicuius peccati mortalis tenetur, quamprimum confiteri, sic etiam si in ipso sacrificio peccaret. *ibidem resolut.* 24. Si ricordaretur post sumptio-

Tenetur si ex malitia celebrauit absque confessione.

nem Eucharistiæ non tenetur, quamprimum confiteri. *ibidem resolut.* 25. tenetur tamen si ex malitia celebrauit absque præuia confessione, & ita intelligitur de peccatis reseruatis, de quibus non potuit habere absolutionem ante Communionem. *ibidem ref.* 26. & ad hoc præceptum (quamprimum) non tenentur laici sicut dictum est superius, si communicantur absque præuia confessione. *ibidem resol.* 27. nec etiam Sacerdos tenetur si in die Veneris Sancti officiũ fecit absque confessione, confiteri. *ibidem resolut.* 28. Sic etiam, qui compleuit sacrificium vrgente necessitate ab alio inchoato, & mortuo. *ibid. ref.* 30. Et hoc intelligitur de vrgente necessitate si adhuc etiam Sacerdos ea sola voluntate celebrauit tenetur quamprimum confiteri. *ibid. ref.* 31. Et si eadem necessitate celebrauit indignè tenetur. *ibid.* §. *Hic etiam*. Vnum tantum peccatum mortale committit, qui tenebatur præmittere Confessionem, & celebrauit, vel Communicauit ea non præmissa. *ibid. ref.* 32.

Quamprimum.

Laici non tenentur.

Lege infra.

CONFIRMATIO

Confirmatio quale Sacramentum sit?

1 † CONFIRMATIO est secundum in ordine inter Sacramenta nouę legis post Baptismum, conferens characterem in signum militiæ Christi, & gratiam fortitudinis, qua inimicis pro Christo resistatur. In hoc Sacramẽto consideranda sunt eadem, quæ in Baptismo. Vnde de Patrino confirmationis, quære etiam sub V. *Patrinus* †

CONFIRMATIONIS

Necessitas.

Confirmationem omittere, nõ est mortale.

2 CONFIRMATIO non est Sacramentum necessitatis. Vnde, qui illam sine contemptu, & scandalo omitteret, non peccaret mortaliter. Ita D. Thomas 3. *par. quest.* 72. *art.* 8 *ad* 4. & ex recentioribus Vasq. apud Hurtadum *de Sacram. Confirmat. diff.* 11. contra Sotum *lect.* 2. *de Confirmat.* Pontifices verò, & Concilia, quæ contrarij auctores adducunt loquuntur de necessitate non præcepti, sed vtilitatis. Pater nam Ecclesia non determinauit tempus susceptionis huius Sacramenti, quod signum est, non obligare ad illam suscipiendam. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 20. in fine, & 25. *p.* 5. *tr.* 3. *ref.* 30. Sed dices. Qui data copia huius Sacramenti, quam postea non facilè est habiturus negligit illud suscipere, nonnè illud contemni, & consequenter peccat mortaliter? Negatiuè respondeo cum Fernand. *p.* 3. §. 5. *num.* 2. contra Richard. *apud ipsum, ibid.* Multa enim animæ salutaria negligimus, quia cogitamus non esse necessaria, & tamen non illa contemnimus. Vnde idem accidere potest in casu nostro *p.* 3. *cit.* §. *Sed difficultas.*

Secluso contemptu.

Qui non præsumitur ex eo præcisè, quod habet opportunitatem illud omittit.

Sed non est omittenda, quia cõfert maiorem gratiam, quàm cætera Sacramenta citrà Ordinem.

3 Cæterum, quamuis Confirmationis Sacramentum non sit necessarium, non debet tamen a fidelibus negligi, Nam cæteris paribus, maior gratia per illam confertur, quam per Baptismũ, & quouis aliud Sacramẽtum, excepto ordine. Ita Præpositus in 3. *par. q.* 72. *art.* 7. *dub.* 1. *n.* 35. contra Scotum in 4. *dist.* 7. *q.* 1. *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 50. §. *Et tandem.* Aduerte etiã, docere Ochagau. *de Sacr. confirm. q.* 12. *nu.* 4. quod quamuis per se loquendo, non sit peccatum Confirmationem omittere, tamen aliquando per accidens est peccatum veniale temeritatis, in aggrediendis sine illa periculis mortis. Immò si quis eam relinqueret tempore mortis, habens conscientiam peccati mortalis, & non potest aliud Sacramentum recipere, peccare mortaliter: est enim maxima temeritas, remediũ ita facilè relinquere, cum quo & sola attritione existimata contritione, saluari posse, & expectare contritionem, quæ est multum difficilis Ita ille. *p.* 5. *tr.* 3. *ref.* 32.

Et in aliquo casu omitti non potest absque peccato, ait Ochagauia.

4 Confirmationem omittere, quando commodè recipi potest veniale Lessius, & alij. *p.* 2. *tr.* 16. *ref.* 90. §. *Nota tamen.*

CON-

CONFIRMATIONIS

Materia.

5 MAteria Confirmationis est Chrisma, seu vnguentum ex oleo oliuarum, & balsamo, sed Estius, in *4. dist. inc.* 7. §. 8. putat, balsamum non esse necessarium. Nam Innocentius III. *cap. Pastoralis, de Sacrament. non iter.* ait, non esse iterandam Confirmationem illius, qui per errorem, solo oleo delibutum fuerat. Verùm la Cerda *qq. pro laurea Salmant. quæst. 9. schol. art. 3. num. 6.* & alij dicunt, esse materiam necessariam: quia Concilium Florentinum explicans materias Sacramentorum, quas dixerat esse de necessitate Sacramenti, ait, materiã Confirmationis esse Chrisma ex oleo, & balsamo, quod vtrumque videtur esse æquè primo necessarium, alias Concilium aliquo discrimine distinxisse, sicut distinxit vinum, & aquam in materia Calicis dicens, esse *vinum, cui admiscenda est modicissima aqua*. Sed, quia prima opinio est probabilis rectè ait Cruz *par. 12. quæst. 72. dub. 2. conc.* 1. confirmatum oleo simplici, non debere iterum absolutè, sed sub conditione confirmari cum materia certa. *p. 3. tr. 4. ref.* 23. Debet autem Chrisma esse consecratum ab Episcopo, & hoc de necessitate Sacramenti. Sed Valentia *tom. 4. disp. 5. q. 1. punct. 2.* ait, ex commissione Pontificis consecrari posse à simplici Sacerdote. Verum id negat Coninch *de Sacram. disput. 72. ar. 3. dub. 1. concl. 4. ibid. §. Notandum est hic.*

Confirmationis materia est Chrisma ex oleo & balsamo.

Consecratum ab Episcopo.

6 † Et hæc est materia remota Confirmationis. Proxima verò est vnctio, quæ facienda est in fronte confirmandi per modum Crucis, cum pollice ministri, † Et quidem probabilior opinio Layman *lib. 5. t. 3. c. 2 nu. 5.* & aliorum contra Herediam *de Sacr. Confirm. diff. 5. p. 5. dub. vn. n. 2.* tenet, Confirmationem aliter, quàm modo dicto, ministratam esse nullam. Vnde tempore pestis v. gr. non potest ministrari per pennam, vel aliud instrumentum à longè, vt potest Extrema Vnctio, quia in hoc Sacramento est necessaria manuum impositio, quæ non est vera, si adhibetur instrumentum, (Contra verò, quod vnctio non fiat pollice, sed indice ver. gr. non irritat Sacramentum, & probabile est, non esse peccatum mortale, videtur enim parua mutatio. Ita Nugn. *in 3. par. tom. 1. q. 62. art. 4. diff. 3. concl. 4.* Quamuis oppositum videatur docere Zambran. *de casib. mortis, c. 2. dub. 1. nu. 1. par. 3. tr. 4. ref. 22.*) Immò Heredia conatur probare, parum referre, quod conferatur etiam penna, vel alio instrumento, quia hæc etiam est manuum impositio, sicut est violenta manus impositio in Clericum, si quis eum non manibus, sed baculo percutit. *p. 3. tr. 4. ref. 28.*

Cum quo vngenda est frons confirmandi in modum Crucis, cum pollice ministri.

Quæ omnia sunt necessaria ad validitatem Sacramenti.

Nisi quod vnctio potest fieri alio digito quam pollice. Etiam sine mortali.

CONFIRMATIONIS

Materia, vide crisma Tract. 7. Ref. 15.

7 QVantitas balsami miscenda in oleo ad conficiendam confirmationem, modica sufficit ob adimplendum præceptum Christi, etsi illa olei esset magna Dicastil. *par. 10. tr. 11. ref. 13.* & si confirmaretur aliquis cum oleo sine balsamo est reiteranda cum conditione Leand. nec peccaret Episcopus si vngeret alio digito, quam pollice *ibid. §. Notandum.*

Modica quantitas sufficit.

Sine balsamo est reiteranda confirmatio.

CONFIRMATIONIS

Forma.

FOrma Confirmationis essentialis hæc est; *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Est enim

Confirmationis forma (Signo te, &c.)

Digitized by Google

Quæ tota est de essentia.

enim essentialis inuocatio Trinitatis, sicut diximus in Baptismo, & indicat Concilium Florentinum: quia Confirmatio ordinatur ad perficiendam fidem in Baptismo acceptam, eamque constanter profitendam, quod quia alia Sacramenta non habent, expressam SS. Trinitatis inuocationem minimè requirunt. Sunt etiam essentialia illa verba, *Signo*, & *confirmo*, quia actio ministri debet necessario exprimi. Et quidem vtrumque quia non sunt æquipollentia: aliud enim est signare, aliud confirmare. Probabilius etiam est, esse necessariam particulam, *signo Crucis*, quia signare habet generaliorem significationem. Necessariũ item est addere, *Chrismate salutis*, vel *sanctificationis*; quia hæc non veniunt per verbum *confirmo*, sicut per verbum *baptizo*, veniunt materia & effectus Baptismi. Et tandem exprimi debent subiectum, & minister: vnde non potest omitti particulare. *p.3.tr.4.res.27.*

Nec profiteri potest modo imperatiuo sine mortali.

8 Cæterum peccaret mortaliter, qui confirmaret sub hac forma, *Consignetur seruus Christi*: nam est contra communem vsum Ecclesiæ, tàm Latinæ, quã Græcæ, cui quamuis concessum sit baptizare sub simili forma; *Baptizetur seruus Christi*: non tamen concessum est sub tali forma confirmare. Ita Nugn. in *3.par.tom.1.q.72.art.4.diff.* 1. Et omnia supradicta docet Coninch, *de Sacr. q.72.art.4.num.65.* cum alijs. *Ibid.§. Notandum.*

CONFIRMATIONIS

Subiectum.

Confirmationis subiectum, est homo baptizatus.

9 SVBIECTVM Confirmationis est homo baptizatus. Et quidem Pontificale Romanum præcipit, vt confirmandus sciat doctrinam Christianam. Vnde videtur non posse confirmari infans, non habens vsum rationis. Quod confirmatur, quia in eodem Pontificali habetur, vt hoc Sacramentum conferatur ieiunio, & impingatur ei alapa in ricordationem, quæ omnia in infantes non benè cadunt. Accedit consuetudo: nam pueri non confirmatur ante vsum rationis, & auctoritas Concilij Mediolan. I. prohibentis confirmari pueros ante septennium. Et hanc sententiam docuerunt Valentia, *quæst. 2. de Confirmat. punct. 2.* & alij. Sed Hurtad. *de Sacram. confir. diff.* 10. ait, non esse prohibitum confirmare infantes, etiam sine causa. Et D. Thomas, *2.2. quæst.72. art.8. ad 4.* docet infantes, in articulo mortis, si commodè fieri potest, confirmari debere: nam, quamuis non sint professuri fidem coram Tyranno, recipiẽt tamen maiorem gratiam, & consequenter maiorem gloriam nec est, cur tanto beneficio priuentur, *par.5.tr.3.res.31.* Sunt etiam alijs casus, in quibus licet confirmare infantem, vt si manifestè discurrat: Si post illam opportunitatem non facilè possit postea confirmari: Si sit filius Principis: Si talis in diœcesi vigeat consuetudo. Ita Layman. *lib.5.tr.3 cap.5. num.* 2. Præter quos casus, indecens quidem erit, infantes confirmare, non tamen peccatum mortale, quia ad hoc Sacramentum non requiritur dispositio. Et consuetudo Ecclesiæ non obligat sub mortali. Ita Nugn. *in 3.p.q.72.art.8.concl.4.ibid.* & *p.3.tr.5.resol.19.* & *tr. 6. resol.* 93.

Sed non infans.

Nisi in articulo mortis.

Aut certis, alijs casibus.

Præter quos indecẽs erit infantes cõfirmare, sed non mortale.

Potest etiam hoc Sacramentũ in articulo mortis conferri adultis.

10 Optimum quoque esset in articulo mortis confirmare adultos: nam hoc Sacramentum, si obeant, prodesse eis potest ad maiorem gratiam, & gloriam, & ad tentationes illius angustiæ superandas, ad quod quamuis instituta sit extrema Vnctio, tamen virtus vnita, fortior. Ita Sanc. *select. disputat. 40. num.4.* Ex quibus Adrian. *in 4. de Confirm. art.* 1. ait, in hoc adesse obligationem sub mortali, vbi esset consuetudo obligatoria. sed hanc ait Zambran. *de confirmat. cap.2.dub.5.num.4.* nullibi extare. *par.5.trac.3.resolut* 30.

Et perpetuo amentibus.

11 Debet etiam Confirmatio ministrari perpetuo amentibus. Quia sunt capaces gratiæ sacramentalis, & augumenti gratiæ sanctificantis, quibus priuari non debent. Ita Coninch, *de Sacr. qu.72. art.8. num* 82. Quod autem

rem spiritualis militiæ non sint capaces, hoc est per accidens. Quod à fortiori procedit, si ante amentiam vsum rationis habuerint, quia præsumuntur suscipere voluisse Sacramenta suo tempore, dum non constat eos, cum mortali in amentiam incidisse. Et hoc, etiam si numquam illud petierint *p. 3. tr. 4. ref. 20. & tr. 6. ref. 93. §. Nota etiam.* Confirmatio debet dari in fronte, vnde peccaret mortaliter Episcopus, si non vngeret confirmandos in fronte: tamen secundum vsum aliquarum Ecclesiarum, possunt vngi aliæ partes corporis, sed frons est pars essentialis. *p. 9. tr. 8. ref. 30.* & potest fieri per Pinnellum, vel Calamum; sed necessarium est fieri per manum Episcopi. *Ibid. §. Cum itaque.*

Possunt vngi aliæ partes corporis per Pinnellum.

CONFIRMATIONIS

Minister.

12 † MInister huius Sacramenti est Episcopus. † An possit esse simplex Sacerdos: aliqui affirmant, alij negant apud Fernandez, *par. 3. c. 2. §. 3. num. 3. p. 3. tr. 4. ref. 23.* in fine. Episcopus verò non peccat confirmando in sua diœcesi subditum alterius. Ita Ochagauia, *trac. vn. de confirm. qu. 11. num. 1. Ibid. ref. 24. p. 2. tr. 17. ref. 17. & p. 4. tr. 4. ref. 50. p. 1. tr. 11. ref. 14.* Nec peccat mortaliter confirmando extra Ecclesiam. Ita Præpositus, *3. par. q. 72. ar. 12. num. 54. p. 2. cit. §. Nec etiam, & p. 4. cit. §. Notandum*, addens confirmare etiam posse post prandium, *p. 4. loc. cit.*

Confirmationis minister Episcopus.
Qui potest confirmare subditum alterius.

Extrà Ecclesiam.
Et post prandium.

Peccaret tamen mortaliter, si id faceret non indutus sacris vestibus nempè Stola, pluuiali, Mitra, & Baculo pastorali. *par. 7. tr. 10. resol. 31.* Et si Episcopus non sit confirmatus, peccat venialiter confirmando. *par. 9. tr. 6. resol. 47. par. 2. tr. 11. ref. 14.*

Non tamen sine sacris vestibus.

Episcopus non confirmatus peccat.

CONFIRMATIONIS

Minister.

NOn peccat Episcopus mortaliter ordinando aliquem non confirmatum nec ordinatus nisi venialiter. Sotus, & alij *par. 10. tr. 11. ref. 14.* & potest confirmare alienum subditum in sua Diœcesi, & si Episcopus non confirmatus confirmat peccat venialiter *ibid. §. Nota tamen.*

Non peccat ordinando non confirmatũ, nisi venialiter.
Potest confirmare alienum subsidium non confirmatus cõfirmando venialiter peccat.

CONFIRMATIONIS

Effectus.

13 † TRes sunt effectus huius Sacramenti. Character, quo insignitur miles Christi. Gratia fortitudinis, qua validè militet. Et affinitas inter ipsum, & patrinum, de quo sub V. *Patrinus.* †

Confirmationis effectus character, gratia, affinitas.

CONSANGVINEI.

1 COnsanguinei vsque ad quartum gradum non tenentur denuntiare, si veritas aliunde haberi non potest, possunt tamen in casu hæresis, & in Tribunali Sancti Officij. *p. 8. tr. 7. resol. 10.*

Consanguinei tenentur in casu hæresis tantum denuntiare.

P 4 CON-

Digitized by Google

CONSCIENTIA

Erronea.

7 † Conscientia erronea dicitur iudicium practicum particulari, quo quis imprudenter iudicat bonũ, quod malum, vel malum, quod bonum est. Et quidem si conscientiam etiã erronea dictat aliquid esse peccatũ, quod alioqui non esset peccatum est illud efficere. † Hoc autem peccatum non habet specialẽ malitiam contra præceptum, vel virtutem, sed generalem quamdam rationem peccati, determinandum ex tali, vel tali materia, circa quam versatur. Vnde qui falsò putaret hodie esse Vigiliam, & non ieiunarem, eiusdem speciei peccatum committeret, ac si verè Vigilia esset, & sic non oporteret in Confessione explicare circumstantiam conscientiæ errantis, sed sufficeret dicere: *Non ieiunaui in Vigilia*. Vide Salas *in p.2.tr.8.disput.1.sect.33.num.*28. Sed contrarium docet Valentia *tom.4.disput.7.q.11.punct.7.p.3.tr.4.res.*162. §. *Notandum.*

Agere cum conscientia erronea, distante actum esse mortiferũ est peccatum mortale.

Illius speciei, cuius existimatur.

8 Agere contra conscientiam errantem, non semper est mortale: sed quandoque veniale: suamque grauitatem, & leuitatem sumit à grauitate, & leuitatem materiæ, in qua conscientia errat, & à diuersitate iudicij, falsò suadentis, vel monentis. Nam conscientia dictare potest, vt peccatum mortale, etiam si sit leuis, sicut etiam dictare, vt veniale, cùm materia sit grauis. Ita Azorius *tom.1.lib.2.c.8.q.5.p.*3 *tr.5.res.*31.

Quandoque etiam solum veniale.

9 Nullum peccatum committit, quis sequeretur conscientiam errantem, si dictat vtrãque partem contrariam esse malam, quia non adest libertas sufficiens ad peccatum. *par.9.tr.*8.*res.*47. Et sic non peccat actu, nisi actu sit conscientia dictans esse peccatum, vel dubitet actum de eius obligatione, *ibid.res.*48. ad deponendam conscientiam erroneam, debent esse rationes probabiles in contrarium, quia pro libito talem conscientiam deponere nequeat. *ibid.res.*49.

Errans in vtramque parte non committit peccatum.

Debet actus dictare vt sit peccatum.

CONSERVATOR.

1 Regulares non possunt eligere alium Regularem Prælatum in conseruatorem, de hoc lege Breue Innocentij Decimi 14. Maij 1648. *par.* 9. *tract.*9.*resol* 26.

Regularis non potest eligi in Conseruatorem.

CONSVETVDO.

1 Consuetudo abrogat ius positiuum. Sed ad hoc duo sunt necessaria, *ex cap. fin. de consuetud.* Primùm, quòd sit rationabilis. Est autem rationabilis secundum Palatium in 3. *senten. distinct.*37. *disputat.*7. si neque dissonat à iure diuino, neque à iure naturali. Secundum, quod sit præscripta sufficienter. Sufficiens autem præscriptio est, si legi bis, aut ter contraueniatur, Principe sciente, & non contradicente, cùm facilè posset. (Simplex autem tollerantia non excusat à legis contrauentione, quia multa per patientiam tollerantur, quæ non approbantur, *ex cap. cum iam dudum, de præbend. part.1.tractat.2.resolut.5.& par.4.tractat.1.resolutio.1.§.Verum.*) Si autem consuetudo introducatur, ignorante legislatore, Sotus *de iustit. libro* 1. *quæst.*7. *art.* 2. & alij, asserunt, nullum tempus determinatè sufficere, sed arbitrio prudentis determinandum, ex qualitate negotij, & actionum pluralitate. Azorius *tomo* 1. *lib.*5. *cap.* 4. *quæst.*4. distinguit, aitque pro lege ciuili sufficere decem annos, pro Canonica quadraginta. Sed dicendum cum Palao *tom.*1.*tractat.*10.*disputat.vnic.punct.*4. *num.* 2. probabile esse, quòd etiam ad abrogandam legem Canonicam consuetudo decem annorum sufficiat; quia, cum de illa nihil peculiare quoad hoc designetur censendum viuetur

Consuetudo tollit ius positiuum.
Si est rationabilis.

Et sufficienter præscripta.

Idest, si lex bis, aut ter sciente, & non contradicente Principe conseruetur.
Vel si ipso ignorante, violetur per decennium.
Etiam si sit Canonica.

ex

Digitized by Google

ex iure ciuili: Nec est paritas, quod ad præsciptionem contra bona Ecclesiastica requiratur quadraginta anni. Nam in hoc, vt ait Granado in 1. 2. *controu.7.tractat.3.par.2 disputat.16.sectio.1.num.9.* præscriptio tollit ius Ecclesiæ in illa bona, etiam ipsa nolente; consuetudo verò tollit obligationem legis ex tacito legislatoris consensu, qui sufficienter dignoscitur in decennio. Cęterum palatius, vbi supra tenet, huiusmodi spatium, & præscriptionem esse necessariam pro foro exteriori, vt Iudex iudicet pro consuetudine contra legē: pro foro autem conscientiæ sufficere, quòd consuetudo sit rationabilis. Quæ opinio an sit probabilis, ipse considera. Nam contra illam stant Suarez, *de leg. lib.7.cap.18.* & alij communiter docentes, quod qui introducunt consuetudinem contra legem, toto tempore, quo consuetudo non est legitimè præscripta, peccant; quia nulla ratione excusantur. Lex enim obligat, dum contraria consuetudo non est introducta *par.5.tr.14 resol.62* † ex parte etiam docuerat. *p.1.tr.9.res.21.& tr.10.res.7.* †

Immo Palatius in foro conscientiæ putat non requiri præscriptionem.

Sed hoc videtur laxum.

2 Porrò nulla consuetudo præualere potest contra libertatem Ecclesiasticā. Tum, quia libertas Ecclesiastica, si non procedit à iure diuino, est saltem iuri diuino conformis, & consequenter eius violatio est irrationabilis. Tam etiam, quia omnis talis consuetudo reprobatur in cap. *nouerint, de sentent. excommunic.in Authentica cassa, C.de Sacrosanct. Eccles.* in cap. *cum terra, de elec.* cap. *ad nostram*, & cap. *cum inter, de consuetud.* & singulis annis in Bulla Cœnæ. Qui textus non solum loquuntur de consuetudine abrogante totam immunitatem Ecclesiasticam, contra Couarruuiam, *pr.99.cap.35.num.5.* qui in hac legendum est: sed etiam contra Pereiram, *de manu Reg.par.2.cap.50.num.41.* de consuetudine particulari, vt patet ex cap. *Clerici de iud.* Ita Binsfeldius, *de iniur.& damno dato.cap.7.conclus.12 dub.3.*& alij *part.1.tract.2.res.4. & par.4.tr.1.res.1.10.& 101.* Idemque putat Suarez *contra Reg. Angl.lib.4.c.32. num.19.* contra Surdum, *cons.2.volum.1.* de consuetudine mixta laicorum, & Clericorum, si iuri canonico præiudicat, & in illam Pontifex, saltem tacitè, non consentiat *p.4.cit.res.69.* nec vlla consuetudo tribuere potest laico iurisdictionem Ecclesiasticam, quia non est illius capax. Ita communiter cum Tusco, *to.4.concl.442.nu.28 p.3.t.6.res.1.p.7.tr.1.res.18.* Vide V.*Censura,num.5.*

Nulla consuetudo præualet in libertatē Ecclesiasticam.

Etiam in aliquo casu particulari.

3 Ex quibus infert primò, Principem non posse vlla præscriptione iuuari in acquirenda iurisdictione conferendi Episcopatus, & alia beneficia, etiam si sit immemorialis. Nec iuuat tollerantia Papæ; nam hæc non est tollerantia, sed simplex conuiuentia, & patientia, vt infra dicemus. Ita etiam Tuschus, *ibidem.* Rursus non posse iudicem laicum cognoscere Clericos, etiam in minoribus. *p.4 tr.1.res.10.* Nec Principem eos collectare vigore consuetudinis. *p.1.tr.2. res.97.& p.4.tr.1.res.101.* Nam violant libertatem Ecclesiasticam, & incurrunt excommunicationem, cap. *nouerint, de sent.excomm.* & secundum Sayrum, *de cens.lib.3.c.19.num.10* etiam in censuram Bullæ Cœnæ. Et Nauarrus, *c.27.nu. 119.* putat iudicem laicum hanc censuram incurrere, si sciens seruari statutum contra immunitatem, non impediat. *p.3.tr.1.res.58.*

Vnde consuetudo nō excusat iudicem laicum ad conoscendū; vel Principem ad collectandum Clericos in minoribus.

4 Sed quid dicendum de consuetudinibus quorumdam Regnorum, contra immunitatem Ecclesiasticam, quæ absque vllo scrupulo a laicis magistratibus obseruantur? Respondeo, si tales consuetudines non sunt approbatæ per consensum Summi Pontificis, certum est eas non posse inducere priuilegium, quantumuis inmemorabile: si verò talis consensus adsit, adsitque constans fama, & traditio antiqua seu immemorabilis, quod præcesserit priuilegium, videtur sufficiens, vt talis consuetudo pro priuilegio reputetur. Ita Suarez *contra Reg.Ang.lib.4.cap.34.num.17* contra Valascum *prax.cap.35. num.11.p.3.tr.1.res.62.* Quod verò attinet ad collationem Episcopatuum, &c. Principes qui eos conferunt, conferre ex speciali priuilegio papæ dicendum videtur, & sic non conferre ipsos, sed Papam ministerio ipsorum vt determinauit Rota omninò videnda apud Riccium, *tom.4.res.137.p.3.tr.1.res.65.*

Quod de consuetudine quorumdam Regnorum contra immunitatem?

Probari possunt, si adsit fama priuilegij.

§. V.

§. *vt igitur*. Nam de reliquo non est semper verum, quod si Papa tolleret aliquam consuetudinem, consentit in illam. Nam vt docet Suarez, non omnis tollerantia indicat consensum. Multa enim per patientiam tollerantur, quæ non approbantur, iuxtà cap. *cum iam dudum, de preb.* & D. Thomam apud Maeratium *tom.1 tr. de leg. disput.15. sec. 11.* Debet ergo huiusmodi consensus esse approbatiuus, animo inducendi, vel confirmandi consuetudinem, *p. 1. t. 2. res. 5. & p. 4. tr. 1. res. 1. §. Verum, & res. 20.* An verò talis consensus in aliquibus casibus adsit. Affirmant Salgado *to. 1. p. 1. c. 1. prel. 3. num. 139.* & alij. Negant Suarez *contra Reg. Ang. vbi sup. num. 11.* Peregrinus *de immun. c. 2. num. 34.* & alij. Dicuntque omnes tales consuetudines reuocari, & irritas declarari quotannis per Bullam Cœnæ: Pontificem verò illis non resistere; quia non potest sine maiori damno, & scandalo. Est igitur res multum dubia, & periculosa. *p. 1. tr. 2. res. 5. & p. 7. t. 1. res. 18.*

Et consensus summi Pontificis. Non solum tolleratiuus, sed approbatiuus.

Qui an de facto adsit, communiter negant.

5 Consuetudo autem iudicis Ecclesiastici in laicos est valida, iuxta ea, quæ docet DD. *in c. cum contingat, de foro comp. c. licet ex suscepto eod. tit. & l. 3. c. de emancip. liber.* Acquiritque iurisdictionem priuatiuè, quia præscriptio æquiparatur pacto, seu contractui. Ita Cochier *p. 1. cap. 50. num. 7. & c. 26. num. 1. 2.* Quòd verò ait Cadaldus, *de imper. qu. 54 n. 20.* non sufficere, scientiam officialium, sed requiri etiam scientiam Principis laici, verum est tantum respectu subitorum, qui aduersus superiorem præscribere non possunt, vnde non procedit cum iudice Ecclesiastico. Item Cochier *vbi sup. q. 3. num. 3. p. 4. tr. 5. res. 53.*

Cæterum consuetudo iudicis Ecclesiastici in laicos, præualet.

Etiam si ignorante Principe sit introducta.

6 † Consuetudo non solum distruit legem, sed etiam facit, & obligationem inducit, & si est de maiori bono, etiam in conscientia. † Debet autem esse inducta à maiore parte populi, cum intentione obligandi, & quidem sub mortali, vt obliget ad mortale. Quod si dubium sit, vtrum introducta fuerit animo se obligandi, an verò deuotione præsumendum est, non fuisse inductam tanquam obligatoriam. Ita Suarez *de leg. lib. 7. cap. 15. num. 13.* contra Reginaldum *tom. 1. lib. 13. c. 13. sect. 1. num. 244 p. 1. tr. 9. resol. 41. §. Notandum est, & tr. 10. res. 30. p. 4. tr. 3. res. 58.* Consuetudo autem generalis obligat omnes generaliter: particularis alicuius populi, illum populum. Porrò consuetudines particulares laicorum non obligant Clericos, nec Religiosos; & consuetudines Clericorum non obligant laicos, & Religiosos. Neque similiter Religiosorum obligant laicos, vel Clericos. *p. 5. tr. 14. res. 13.*

Cōsuetudo etiam facit legem si de maiori bono. Introducta à maiori parte populi, cum intentione se obligādi, Certa. Et quidem eos obligat inter quos inducta est. Vnde consuetudo laicorum nō obligat Clericos, &c. Consuetudo obliget ad mortale.

7 Consuetudo peccandi, an explicanda sit in Confessione. Vide V. *Confessarius, num. 31.* Consuetudo absque bona fide præscribi dicitur contra Lessium. *par. 8. tr. 7. res. 37.*

8 Consuetudo monialium dicendi officium extra Chorum recitando officium defunctorum 2. Nouembris, ieiunandi in Vigilia Assumptionis B. Mariæ non comedendi oua in Quadragesima obligat ad mortale. *par. 9. tr. 7. res. 29.* nec credendum est Doctoribus circa consuetudinem *Ibidem tract. 8. res. 1. §. Nec obstat.*

CONSVETVDO.

9 Consuetudo 40. annorum, imò & decem introducta contra Regulam, & constitutionem Religionis excusat ab earum obseruantia. Dian. & alij *p. 10. tr. 15. resol. 6.*

Consuetudo 40. & decem annorum debet seruari.

CONTRACTVS.

† De Contractibus, Cambij, Census, Conductionis, Locationis, Depositi, Emptionis, Venditionis, Matrimonij, & Mutui, quære sub proprijs nominibus. De contractibus metu celebratis. Vide V. *Metus irritans contractum.*

1 Con-

Contractus (à la meta) licitus est.

1 Contractus massarij ad mercatorem, Siculis frequens, vulgo dictus, *à la meta*, licitus est, etiam, si, qui frumentum promittit, non sit agricola, nec dominus prædiorum; vnde speret frumenta iure terragiorum, neque in solidum cum aliquo se obliget, qui talis sit. Quia potest nihilominus habere frumenta quæ promittit emendo illa. Vnde hic contractus reducitur ad contractum emptionis, & venditionis rei, quam quis habet in potentia morali, eo modo, quo agricola habet frumenta, quæ colliget ex suo agro. Addo, quòd quis licitè vendere potest rem alienam, & frumentum alienum, quod nec habet, nec habere potest, & talis vendens solum tenetur emptori ad euictionem, ad pretium rei venditæ, & ad damnum ex tali emptione secutum. Si verò contrahens, nec habet frumenta, nec facultatem illa emendi, mentitur, & contractus, seclusa necessitate, & bona fide, est illicitus. Et mercator iniquè sic contrahit cum filijs familias, & talibus, quos scit, non posse præfixo tempore frumenta habere, & consignare. *p.1.tr.8.res.13.*

Etiam in eo qui non habet frumento, nec ius ad illa.

Dummodo emere possit suo tempore.

2 Quoniam verò in contractu *à la meta* apponitur pactum depetendo in defectu consignationis summo valore frumenti illius anni, vulgò *le maggiori valute*: dico tunc summum pretium sumi posse, quando mercator determinasse vendere talia frumenta, eo tempore, quo currebat pretium summum. Si verò tunc nihil cogitauit, non posse accipere, nisi medium inter pretia currentia illius anni. Ita in casu simili Villalobos *par.2 tract.21.dub.7. num.* 10. & alij. Sed in contrarium aliqui adducunt doctrnam Vasquez *opusc. de restit. cap.* 5. §. 1. *dub.12.num.*77. & aliorum, quòd si incertum sit, quo pretio dominus rem furtiuam erat venditurus, restituendum est ei summum pretium, quod interea habuit res illa, quia reuera illo pretio vendi poterat, & in dubijs melior est conditio innocentis. Neque dicas hoc procedere tantum in fure. Nam, vt benè docet Tanner. in 2.2. *disput 4.qu.6.dub.2. num.* 40. mora debitoris æquiualet iniustæ acceptioni etiam directè voluntaria. Vnde est par ratio. *p.1.tr.8. res.* 17. An verò emptor possit accipere omne interesse intrinsecum, & extrinsecum, si nullum fuit pactum appositum in venditore. Vide V. *Vendere, num.*19.

Creditor autem non potest sibi in defectu consignationis sumere maximum valorē illius anni, sed illum qui currebat, cum vendere parabat.

Quamquam aliqui teneăt sumere posse summum valorem.

3 Contractus *à la meta*, sæpius renouari potest, si debitor tempore mensis Augusti nec potest soluere frumentum, nec pretium. Seclusa tamen fraude, & affectu auaritiæ, & dummodo talis habeat spem habendi statuto tempore frumenta, vel pretium *p. 1. tr. 8. resolut.* 18. An verò in renouatione prædicti contractus adijci possit interesse sorti principali. Negat Molfesius *summ.p.62.tr.12. cap.7.num.*113. & Decisiones nouissimæ Rotæ Romanæ *vol. 1.decis.315.nu.* 8. Nam in primis hæ essent vsuræ vsurarum prohibitæ *in l. vlt. C. de vsuris*. Et deinde si daretur interesse alterius interesse, res abiret in infinitum contra textum, *l.vn.V. in alijs autem casibus. C. de sent. quæ proeo, quod interest, profertur*. Sed probabilior est sententia Ripæ *obseru.* 324. *num* 8. & aliorum affirmatiua. Nam cum primum interesse non soluitur, fit capitale, quo non restituto, causatur nouum interesse. Nec potest assignari ratio, cur interesse sortis accipi possit, & non interesse alterius interesse, cum tam sors debeatur, quam interesse. Vide Lessium *lib.2.cap.23.dub.9.num.*85. *par.1.tr.8.res.*19.

Hic verò contractus dum venditor non consignari potest sæpius renouari.

Adijciendo interesse sorti principali.

4 Frequens est in hoc Regno contractus vulgò dictus *pagare, e consegnare*. Celebratur autem huiusmodi Ioannes habet mense Ianuarij centum modios tritici, vendit eos Petro, sed non tradit tunc, cum celebratur contractus, nec Petrus tunc soluit pretium, sed vtrumque fit mense Iulij: pretium verò taxatur mense Ianuarij, modicum supra pretium tunc temporis currens. Et Ioannes tenetur consignare frumenta Petro, quandocunque iste petierit intra Ianuarium, & Iulium, quo tempore frumentum stat periculo, & expensis Ioannis. Quod si, transacto Iulio, Petrus frumenta non accipiat, debet illum Ioannes cogere, vt accipiat protestando se de interesse, & expensis, & periculum deinceps erit penes Petrum. Hic autem contractus si fiat inter eos, qui verè habent, & vendunt frumenta, licitus est.

Contractus (à pagare, è consegnare) est licitus.

Inter eos qui habēt, & vendūt frumenta.

est. Quia est contractus veræ emptionis, & venditionis. Et illud modicum, quod accipitur vltra pretium currens, accipitur pro expensis laboribus, & periculis, quibus subest Ioannes in conseruando frumentum. Denique in hoc contractu est æquale & probabile periculum vtriusque: nam post Ianuarium pretium frumentorum potest euadere maius, & minus, & sic vterque potest lucrari, & perdere *p.1.tr.8.res.65.*

5 Contractus Hispanè dictus, ***mohatra***; Italicè, ***stocco*** (quando scilicet quis pecuniæ egens, emit pecuniæ credita merces à mercatore pretio summo, & statim ei pecunia numerata reuendit pretio infimo) à D. Antonino *p.3.tit.8.cap.4. §.4.* iudicatur vsurarius, & in legibus Castellæ, vt notat Rebellius, *p.2.lib.9.q.7. num.7.* grauissimis pœnis prohibetur. Sed probabilius est, esse iustum, vt docet Nauarrus *cap.23.num.91.* & alij), dummodo mercator ad hoc emptorem non cogat, nec vllum pactum implicitum vel explicitum adhibeat, vt docet Graffius *p.1.lib.2.cap.109.num.4.* Item dummodo pretium, quo venduntur merces, non sit maius summo, & pretium quo reemuntur, minus infimo. Ratio verò est quia cum seruatur iustum pretium tam in venditione, quam in reuenditione, non videtur esse iniustitia. Immò fit beneficium emptori; dum liberatur ab onere quærendi alium, cui vendat merces, & à sumptibus ad hoc requisiti. *p.1 tr.8.res.20.33. & 58.* Molina *tom.2.disput.310.* vltra requirit, quod merces non vendantur ex intentione principali reemendi infimo pretio. Sed rectiùs ait Salas *tr.de empt.& vend.dub.37.num.4* hoc non obstare, quia vbi nihil vltra sortem deducitur in pactum, nec speratur vt pretium aut debitum de iustitia, pro mutuo, nulla est vsura etiam si auctorium principaliter intendatur, *res.48.cit.à §. Addunt.*

Sicut contractus dictus Italicè, stocco. Concurrentibus certis circumstantijs.

6 Licitum est tradere alteri pecuniam tradenti ver. gr. domum, vt interim vnus vtatur re, alter pecunia, qui contractus vulgò dicitur, *à godere*. Dummodo in traditione pecuniæ cesset aliquod lucrum, & apponatur pactum retrouendendi in fauorem vtriusque contrahentis. Nam tunc vsus rei accipitur ratione lucri cessantis, quod etiam in mutuo fieri potest. Et sic iste contractus reducitur ad contractum innominatum: *Do, vt des* Ita Homobonus *p.2.tr.9.c.15. q.42.p.1.tr.8.res.28.* Molfesius *to.2.tr.12.c.8.nu.47.* vitandam suspicionem vsuræ, tradit hanc praxim istius contractus, vt dominus prædij illud vendat pecunia numerata, cum pacto retrouendendi post certos annos, intra quos à prædio emptor expelli non possit. Requirit autem præterea, quòd fructus prædij æquales sint cum lucro cessante, aliàs ad æqualitatem reducantur. Alium modum præbet Coradus *de contr.q.84.p.1.tr.8.res.82.*

Et cum alijs circumstantijs contractus (à godere.)

7 Licitus item est contractus, vulgo dictus *lotto*, seu *beneficiata*, seclusis fraudib. Ita Fill. *to 2.tr.37.c.3.num.43.* Res autem ibi vendi debent iusto pretio, adiectis expensis, & labore ministrorum. Ita Sà V. *vend.nu.15.p.1.tr.8.res.81.*

Et (beneficiata.)

8 Potest quis dare mercatori magnam summam pecuniarum cum pacto, vt in fine anni accipiat quinque ver. gr. pro centenario. Dummodo intendit saltem implicitè, celebrare tres contractus, vnum societatis, alterum assecurationis capitalis, & tertium venditionis lucri incerti pro certo, aut assecurationis lucri certi pro maiori incerto. Ratio est, quia in tali casu seruatur æqualitas, nam onera imposita compensantur iusto pretio, Deinde, si supradicti contractus seorsim, & cum diuersis personis celebrentur, sunt liciti ergo etiam si simul, & cum eadē persona. Ita Bonacina *de contr. disp.3.q.3.p.11.n.2.p.1.t.8.r.30*

Nec non contractus dandi certam, summam pecuniarum mercatori, vt accipiatur v.gr. quinque pro centenario.

9 In contractibus celebratis in gratiam vtriusq; contrahentis si aliquod damnum contingat sine culpa possidentis hic in foro externo ad nihil tenetur, sed in conscientia tenetur ad dimidium damni, quia, sicut vterque contrahens ex contractu commodum percipit, ita æquum est, quod vterque damnum participet. Et sic Valerus V. *Damnum, diff.4.* obligauit in conscientia scolarem, apud quem mulus conductus sine eius culpa perierat, ad restituendum dimidium pretij *p.3.tract.6.res.10*

In contractibus celebratis in gratiam vtriusque contrahentis, si damnum contingat sine culpa possidentis, dimidium debet.

10 Con-

Contractus innominati per ius naturale actio non pariunt.

10 Contractus innominati actionem non pariunt per ius Ciuile secus per ius Naturale, & coram Deo, & in foro conscientiæ. *par. 9. tr. 9. ref. 12.*

CONTRACTUS

Census.

Census natura.

Et species.

Census licitus sit seruet iura naturæ.

11 † CENSVS describi potest, ius exigendi pensionem de re vtili alterius. Alius est resignatiuus, alius consignatiuus. Et hic vel est perpetuus, vel temporalis. Item perpetuus, vel est redimibilis, vel irredimibilis, quamuis post Bullam Pij V. omnis sit redimibilis. Temporalis verò aut est ad tempus certum vel ad tempus incertum. Rursus omnis census, aut est fructuarius, aut pecuniarius, quis est magis in vsu. Emptio, & venditio censuum cum debitis circumstantijs est licita. Circumstantiæ verò aliæ requiruntur de iure naturæ, aliæ ex Bullis Pontificum. †

Videlicet, iustitiam pretij.

Et grauaminum compensationem.

12 De iure naturæ in contractu censuali requiritur æqualitas inter censum, & pretium. Et quod si aliqua grauamina hinc inde per pacta accessoria imponantur, ea prudentis arbitrio debitè compensentur. Ita Lessius *lib. 2. cap. 22. dub. 12. num 74. par. 1. tract. 8 resol. 44. §. idem etiam. Versic. Quod verò.*

Etiam si ponatur pactum de redimendo in fauorem emptoris.

13 Addunt Sotus, *de iustit. lib. 6. quæst. 5. artic. 3.* & alij requiri in contractu census de iure naturæ, vt non apponatur pactum de redimendo in fauorem emptoris: alioqui fore vsurarium. Vbicumque enim datur pecunia cum pacto eam recipiendi, & aliquid vltra sortem, ibi adest vsura. Sed, seclusa lege positiua, probabile existimo cum Valentia *tom. 4. disput. 5. quæst 22. punct. 6.* talem circumstantiam non requiri, & pactum redimendi apponi posse, dummodo hoc grauamen debitè ab emptore compensetur. Et ita, hanc sententiam Romæ à doctis viris existimatam probabilem, testatur ipse Valentia, quamuis ob periculum vsuræ talia pacta non sint suadenda. *par. 3. tr. 5. ref. 75.*

Sunt, & alia requisita iure positiuo summorum Pontificum.

Præsentim Pi V.

Cuius Bull. in hoc Regno dicunt, non esse receptam.

14 † Præter has conditiones aliæ exiguntur in extrauagantibus Martini, Callisti, & tandem Pij V. Et quidem conditiones duorum priorum non videntur necessario requisitæ ad valorem contractus, & Pontifices approbasse contractus censuales cum talibus conditionibus; minimè verò reprobasse eos, qui aliter fierent. † Bullam verò Pij V. notat Lessius, *lib. 2. cap. 22. dub. 13. num. 99.* non esse in Regno Siciliæ vsu receptam. Vnde illa non obstante, si venditor census non solua fructus, potest ex his antiquus census augeri, vel nouus constitui. Ita Salas *de censib. dub. 8. num. 13.* Immo Sotus, *de iustit. lib. 6. quæst. 5. art. 1.* probabiliter docet, censum constitui posse ex pecunia credita, quamuis Faustus, *disput. 18 quæst. 32. num. 3.* probabiliorem putet contrariam opinionem Lopez. Probabiliter inquam, vbi Bulla non est recepta, nam id in ea expresè prohibetur, *vbi supra.* Adde, quod, cum dicta Bulla multa requirat solum ad vitandas fraudes, quæ interuenire possunt contractus censualis absque talibus requisitis valet pro foro conscientię, etiam vbi Bulla recepta est, dummodo fraudes absint. Ita Megala, in 2. 2. *lib. 2. c. 7. quæst. 2. num. 57.* & alij. Vnde, seclusis fraudibus, potest constitui census ex pecunia antea debita, vel mercibus assignatis in pretium non obstante, quò Bulla damnet census celebratos non numerata pecunia tempore celebrationis. Adde, quod illud de mercibus non videtur contrarium Bullæ, quia venire possunt nomine pecuniæ: nam ex *l. pecuniæ ff. de verbor. significat.* pecuniæ nomine comprehenduntur æquiualentia. Ita Malderus in 2. 2 *tract. 5. cap. 5. dub. 6* & alij contra Filliucium, *tom. 2. tract. 35. part. 2. cap. 3. nu. 306 par. 1. tract. 8. resolut. 44.* Et quamuis multi negent quod census constitui possit supra valorem fructum rei, super quam imponitur, id tamen Sotus *de iustit. lib. 6. quæst. 5. art. 1.* concedit fieri posse. *Ibidem* in fine.

Vnde, ea non obstante, census nō solutus adijci potest sorti principali.

Et in foro conscientiæ constitui potest ex mercibus, vel pecunia antea debita, etiam vbi Bulla recepta est.

Et ex Soto, etiamsi res minus reddat, quam sit census debitus.

15 Quod attinet ad pretium census, illud est iustum, quod vel taxa constituit,

stituit, vel consuetudo praescripsit. † Ceterum, si à venditore census vltrò offeratur vendendus, vilescit, sicut dicunt DD. communiter de mercibus vltroneis. Et quidem secundùm aliquos vilescit pro tertia parte, secundum alios, quo dimidio. Itaque non damnarem eum, qui censum quinque vnciatum vltro oblatum emeret vncijs octoginta, stante taxa vel consuetudine quinque pro centenario. Ita Cruz, *par. 1. pr. 3 qu. 6. dub 2 concl. 3* & alij *par. 1. tr. 8. res. 36.*

Census emi potest pretio taxato, vel consueto.

Et si est vltroneus, minoris.

16 Census vitalitius videtur licitus esse ex Filliuc. *to. 2. tr. 37. c. 2. num. 34.* quia exitus vitae est incertus, & aequum aestimatur esse periculum amittendi, & spes lucrandi. *par. 7. tr. 9. res. 70.*

Census vitalitius est licitus.

C O N T V M E L I A.

1 † Contumelia propriè est inhonoratio alicuius per verba, aut signa denotantia malum culpae, vt si cui dicatur, *fur*, *mendax*, &c. Latè idem est, quod conuicium, & significat etiam obiectionem mali poenae, vt caecitatis, stultitiae, natalium illegitimorum, &c. Est peccatum ex suo genere mortale, si non excusat indeliberatio, paruitas materiae, aut modus objciendi, vt per ludum, aut correctionem. Sunt autem omnes contumeliae eiusdem speciei, & in Confessione non necessariò distinguendae, vt dictum est V. *Circumstantiae num. 32.*

Contumelia quid?

Quale peccatum?

2 Contumeliosum non licet occidere. Vide V. *Occidere*, *num. 26.* quamuis falsum, vel occultum crimen obiicienti, liceat respondere, *Mentiris*, vt dictum est V. *Compensare num. 4.* †

Et an iustificet homicidium?

C O P V L A

Coniugalis.

1 Copula coniugalis fieri debet in vase naturali, nam in praepostero etiam incipere, peccatum est. Ita Bonacina *de matrim. q. 4. punct. 11. num. 12.* contra Nauarrum, *de poenitent. conf. 7. par. 2. tr. 17. res. 37 §. Ad secundum.* Immò nec licitum est perfricare verenda in vase prohibito. Pontius *lib. 10. cap. 11. num 5* contra Sanchez, *tom. 3. lib. 9. de matrimon disput. 17. num. 5. par. 3. tr. 4. res. 204.* mersus carens vterq; teste non potest cum vxore habere copulam Dicast. *p. 11. tr. 8. res. 32.*

Copula complenda, & initianda in vase naturali.

2 Sed variare situm in copula, ex suo genere est solùm veniale, etiam si propterea aliqua seminis pars elabatur, quia medici docent, non totum semen conseruari à matrice. Immò etiam si eo concumbendi modo non ita certa speretur generatio, quia coniuges non tenentur ad generationem certiorem, sed solum conuenientem modum adhibere, Ita Pontius, *vbi supra nu. 3. p. 2. tract. 15. res. 64.* † & recitanter *in p. 3. tr. 4. res. 204. §. Notandum*, & quoad primum etiam in *p. 1 tract. 7. resol. 35.* Si autem coniuges voluntariè foras semen emittant, peccant mortaliter. Dixi, voluntariè, nam † notat Pontius *vbi supra* id aliquando contingere posse absque culpa, vt si vir calidus, dum congredi conatur, semen extrà emittit, illa enim festinatio naturae est, non voluntatis. *p. 3. cit. §. Addit. & p. 11. tr. 8. res. 33 & 36.*

Sed parum curandum de situ.

Quamuis non totum semen retineatur.

Sed si foras illud voluntariè emittant, mortale est.

3 Coeterum probabile est, coniugem non teneri expectare seminationem alterius, etiam si possit, nam aliqui docent, semen mulieris nec actiuè, nec necessario ad generationem concurrere. Ita Sanchez *vbi supra num. 9.* Ex quo etiam principio docuit praepositus, *in 3. part. quaest. 6. disputatione 4. numero 45.* Vxorem parum veneream, in reddendo debito posse mentem alio diuertere, & remanere frigidam: nam hoc sufficit ad generationem;

An coniux non teneatur expectare seminatione alterius.

Et aliqui putant, vxorem posse manere frigidam, & veneri non cooperari.

Digitized by Google

nem; alioqui sterilis non posset petere, & reddere debitum viro suo. *parte 5. tractat. 14. resolutio. 37.*) Potest verò coniux post emissionem seminis coitum continuare, vt alter semen emittat, secundum Pontinum, *num. 5. parte 3. tract. 4. resol.* 104. §. *Notandum*, in fine. At vbi vir membrum extrahit, non licèt amplius vxori se ad semen emittendum manibus adiuuare. Vide V. *Factus num.* 4. *p.* 10. *tr.* 13. *res.* 42. ne posse verum suis manibus præstare in pudendis suæ vxoris docent Dian. & alij, ita dicendum est de meretrice cũ Amasio *p.* 11. *tr.* 1. *res.* 11.

Accedere ad vxorem grauidam, non est peccatum.

4 Accedere ad vxorem grauidam, nullum peccatum est. Ita Coninch *disput.* 34. *dub.* 9. *concl.* 4. contra Pontium *cap.* 14. *num.* 7. qui, secluso periculo incontinentiæ, putat esse veniale. *resol.* 203. *cit.* in fine. Ad menstruatam accedere, non est mortale. Imò Sanchez, *disputat.* 21. *num.* 2. probabile putat, nullum esse peccatum. *Ibid.* §. *Nota.*

Ad menstruatam, nõ est mortale.

Copula fieri potest ob voluptatem.

Ob conseruandam valetudinem.

5 † Finis primarius copulæ est propagatio speciei. † Sunt autem alij fines secundarij, vt conseruatio indiuidui, & sedatio concupiscentiæ: vnde probabile est coniuges coeuntes captandæ voluptatis causa, nec venialiter peccare, vt docuit Sanchez, *disput.* 29. *qu.* 3. Ita Pontius, *lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 6. 13. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 216. *p.* 11. *tr.* 8. *res.* 35. Idem dic, si id faciant ad conseruandam valetudinem. Ita Sà V. *debitum, num.* 5. Etiam, quando non deessent alia remedia, contra Henriquez, *lib.* 11. *cap.* 15. *num.* 5. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 218. Idemque, si id faciant vitandæ fornicationis causa, vt docet Durandus *in* 4. *dist.* 31. *q.* 4. contra D. Thomam *ibid. ar.* 2. *ad* 4. Idque contra Sanchez, *disput.* 9. *num.* 4. etiam si alijs remedijs concupicentia sedari posset. Nam oppositum nimis graue onus esset statui maritali. Ita Layman, *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *nu.* 2. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 219.

Et vitandam fornicationem.

6 Coniuges de communi consensu copulam inchoantes & abrumpentes, ne noceat saluti, non peccant mortaliter. Ita Paludanus *in* 4. *dist.* 31. *q.* 3. *art.* 2. *cas.* 5. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 204. §. *Nota*, & *res.* 227. Immo nec venialiter, si neuter seminet, & absit periculum seminationis extra vas. Ita Sanchez, *tom.* 3. *lib.* 9. *disput.* 19. *nu.* 3. *res.* 227. *cit.* §. *Difficultas.* † Quamuis postea *tr.* 6. *res.* 95. probabilius putet, id esse mortale. †

Et ne saluti noceat, abrumpi potest.

7 Vxor statim mingens post copulam, vt semen eijciat, vt non concipiat, per se non peccat mortaliter, secundum Bellochium *de cas. reser. p.* 2. *q.* 4. *num.* 365. quia matrix habet vim attractiuam, & retentiuam seminis, vnde ipsa frustra laborat. At ex conscientia erronea si existimat, sic impeditam iri generationem, proculdubio peccat mortaliter. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 15.

Et ab vxori semen emitti absque peccato, si conscientia erronea non laborat.

8 Coniuges in loco sacro conclusi († per locum sacrum intellige solum corpus Ecclesiæ, vt dictum est V. *Circumstantia, num.* 42. †) si ibi maneant per longum tempus (quod Sanchez *disput.* 15. *num.* 12. existimat esse mensem: Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 12. *nu.* 86. semimensem. Fagundez *pr.* 2. *lib.* 4. *c.* 4 *num.* 21. decem dies: ego verò cum Suarez, *in* 3. *p. q.* 83. *ar.* 3. *disput.* 81. *sec.* 4. quatuor, vel quinquè) copulam habentes, non peccant. Immo probabile est, quod docuit Pontius *lib.* 10. *cap.* 10. *num.* 15. copulam coniugalem occultam in Ecclesia, non esse sacrilegium, etiam si in ea coniuges non sint conclusi *p.* 1. *tr.* 7. *res.* 19. & etiam absq; causa. *p.* 11. *tr.* 8. *res.* 34.

Et coniuges in loco sacro conclusi per 4. dies, possunt coire sine peccato.

C O P V L A

Coniugalis.

Excitare amentes ad copulam coniugalẽ est peccati graue.

Si abest periculum pollutionis.

Vir sanus non debet reddere amenti §. cum ira.

Est licitum copulam non absoluere sine periculo pollutionis.

9 EXcitare duo amentes ad copulam coniugalem est peccatum graue, quando ab amẽte petitur debitum à sano non tenetur reddere dummodo nõ adsit periculum pollendi se, vel accedendi ad alienam, si vir esset sanus non debet reddere vxori amenti, sed è contra Ochagania *p.* 10. *tr.* 13. *res.* 41. & eadem est ratio de furioso, & ebrio Facund. *ibid. tr.* 14. *res.* 55. §. *Sed hic obiter p.* 10. *tr.* 13. *res.*

13. *ref.* 42. & licitum est copula non absoluere dummodo non sit periculum pollutionis alterius coniugis, & vxor inchoauit & copula contẽta sit *ibid. tr.* 14. *ref.* 55. fęmina se inuertens post copulam, vt semen emittat facit ex natura sua peccatum mort. Leand. *ibid.* §. *Sed hic obiter*, alter coniux potest semen emittere non expectato alio, sed non potest postea tangere verenda fœminæ vt ipsa perficiat, nec vice versa *ibid. tr.* 13. *ref.* 42. *p.* 11. *tr.* 8. *ref.* 35. Peccat mulier mittendo semen.

10 Coniux vouens religionem tenetur expectare bimestre completo iuxta dies currentes mensium, & non reddere debitum nisi elapso termino. Sanchez, & alij *p.* 10. *tr.* 14. *ref.* 22. & si mulier 12. annorum ingreditur Religionem infra bimestre tenetur sponsus expectare vsque ad 16. annum, & si ingreditur Religionem S. Francisci de Paula vsque ad 18. basilius Pontius *ibid. tr.* 14. *ref.* 22. Non potest tangere verenda vxoris nec contra. Tenetur expectare bimestre. Sponsus tenetur expectare bimestre.

CORRECTIO.

1 Correctio duplex est; iudicialis, & fraterna. Illa est, quæ prouenit à potestate publica in ordine ad bonum commune, & est propriè actus Iustitiæ vindicatiuæ. Fraterna verò fieri potest à priuata auctoritate, & ordinatur vel bonum eius, qui corripitur, & propriè, & per se respicit bonum ipsius delinquentis, cuius spirituali necessitati per hanc correctionem subuenitur, & de hac hic sermo, quam quoque esse actum virtutis nemo Catholicorum dubitat. *p.* 7. *tr.* 3. *ref.* 1. Correctio quomplex. Iudicialis quid. Fraterna quid?

2 Dubium quidem est, ad quam virtutem spectet hæc correctio, de quo fusè Caspensis *in cursu Theolog. tom.* 2. *tract.* 17. *disput.* 6. *sect.* 1. *num.* 2. Illud verò certum, & omninò indubitatum, ad satisfactionem huius præcepti non requiri necessario correctionem fieri ex hoc, vel illo motiuo charitatis, vel misericordiæ. Imò etiamsi ex malo motiuo id facias, satisfacere potes præcepto correctionis. *Ibid. ref.* 2. Est actus virtutis. Et ad quam virtutem spectet.

3 Correctio fraterna nobis præcipitur à Domino Matth. 18. illis verbis. *Si peccauerit in te frater tuus*, &c. quæ quidem verba secundum Mendozam in 2. 2. *disput.* 163. *sect.* 5. §. 207. vbi citat aliquos Commentatores, & Doctores, non continent præceptum, sed consilium, & Suarez *lib.* 10. *cap.* 7. *num* 13. quamuis teneat, correctionem esse de iure naturæ, fatetur tamen ex his verbis non facilè colligi. Sed continere præceptum tenet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 13. *artic.* 7. & DD. communiter, quibus subscribimus, & videtur quoque communis SS. PP. Augustini serm. 16. de verbis Domini. Chrysost. *homil.* 62. Greg. *lib.* 4. *registrat. epistol.* 56. & aliorum. *p.* 5. *tractat.* 13. *ref.* 42 *&* *par.* 7. *tract.* 3. *ref.* 3. Correctio præscripta Matt. 18. obligat sub præcepto.

4 Et per se loquendo obligat sub mortali: ex Valentia *to.* 3. *disp.* 3. *quæst.* 10. *punct.* 2. Sicut enim preceptum eleemosynæ obligat sub mortali, quatenus proximus est in extrema, vel graui necessitate, ita similiter sub mortali tenemur ei per correctionem subuenire, si est in graui necessitate spirituali. *p.* 7. *tr.* 3. *ref.* 4. Et sub mortali.

5 Cœterum hoc præceptum correctionis cum sit affirmatiuum, non obligat pro semper, sed ad inducendam obligationem sub mortali, requirit multas circumstantias, quæ raro concurrunt, de quibus infrà *num.* 19. Cum quibusdam tamen conditionib.

AD CORRECTIONEM

Quinam teneantur, & quinam non.

6 PRimò igitur, peccatum mortale proximi, vel graue illius periculum debet esse mortaliter certum. In dubio enim persona priuata non tenetur corrigere, nec indagare, & inquirere aliorum peccata, ad eum finem vt corripiat, nisi in casu hæresis, aut lacerius criminis valdè per- Si peccatum sit certum.

niciosi Reipubl. aut si immineret proximi mors, vel etiam probabilis spes foret, proximum peccati dubij correctionem non ægrè laturum. Ita Filliuc. *tom.2.tractat.28.cap.6.num.*133.*p.4.tract.3.resol.*72. *& tract.4.resolut.* 228. *& par.7.tract.3.res.6.*

Prælati ad quid teneantur.

7 Secundò Prælati religionum tenentur aliquando sub mortali corrigere etiam peccata venialia subditorum, quæ regularem disciplinam notabiliter minuunt. Ita Villalobos *tom.2 tract.4.diff.* 2. *num.* 5. contra Rodriquez *de ordin. ind. cap.* 9. *num.* 7. quam Sotus ..... *concl.* 3. extendit etiam ad Gubernatores Reipublicæ, & Coninch *de art. supern. disputat.* 28. *dub.* 3. *num.*24. ad particulares Religiosos, & quemlibet priuatum. Sed Bannes in 2.2. *quæst.*10. 33. *art.* 2. *dub.* 2. asserit primum esse nimis durum, si non agatur de peccatis Reipublicæ, eiusque paci præiudicantibus. Secundum etiam non est mentem Doctorum, qui loquuntur solum de Prælatis *p.3.tr.2.res.*38.*p.4.tr.4.res.*228.*p.5.tr.5.res.*66. *& p.7.tr.3.res.*8.

Vtrum verò hi teneantur peccata subditorum inquirere ad corrigendum, idque ex iustitia. Vide *Prælati num.* 5. *&* 6.

Confessores.

8 Tertiò Confessarij non tenentur, nec debent mores pœnitentium inquirere; quia eorum auctoritas in foro exteriori minimè viget, sed tantum in interiori. Ita Duual. in 2.2 *tract. de charitate quæst.* 9. *art.* 4. Debent quidem in confessione suos pœnitentes mouere, & corripere, non tam fraternè, quam iudicialiter, sed occasionem suarum monitionum non tam ex ijs, quæ in confessione sibi declarantur, debent arripere, non autem aliundè inuestigare. *par.* 7. *tr.*3.*res* 12.

Concionatores.

9 Quartò Concionatores tenentur publica peccata, aut quæ sciuntur in ijs locis crebro fieri, publicè reprehendere, etsi ea committentes credantur non emendandi: nisi fortè grauiora mala timeantur, vt ferè accidit, quando Superiorem peccata publicè reprehenduntur. Ita Coninch *disput.* 28. *dub.* 6. *num.* 113. Sed cautè Concionatores in hoc procedant, & cum suis Superioribus omnia communicent. *p.7. tr.* 3. *res.* 13. Quamuis autem ad id teneantur vt dictum est, non tamen dicendum Concionatores corrigentes in peccato, peccare mortaliter, vt putat Caietanus 2. 2. *q* 187. *artic.* 1. quia supradictæ actiones nec sunt annexæ ordinibus sacris ex institutione Christi, nec sunt in sacre, quin à peccatore effici possint. Villalobos *in summa to.2.tract.* 4. *difficul.*8. *num.* 3. *Ibid.res.*14.

Qui tamen non peccant, si corrigant in peccato.

Subditi tenentur corrigere Superiores.

10 Quintò subditi tenentur corrigere suos Superiores *ex cap. sicut* 2. *q.* 7. Tria tamen in ea seruanda. Primò, vt cum magna prudentia, & humilitate fiat, & potius obsecrando, quam increpando. Secundo, vt fiat secretò, & non publicè, ex decreto Innocentij III. *ex cap. cum ex iniuncto, de Hæreticis.* Quod tamen intellige, nisi peccata sint scandalosa, & publica: tunc enim publicè argui debent, etiamsi nulla speretur emendatio. Tertiò captari debent tempora, quibus creduntur esse magis dispositi. Caspensis *in cursu Theol.to.*2.*t.* 17. *disput.* 6. *sect.* 1.*num.* 6.& alij *p.7.tr.3.res.*15.

Parentes Filios.
Domini Seruos.
Maritus Vxorem.
Tutor sibi cōmissos.

11 Sextò Parentes, Domini, Maritus, & Tutor tenentur & ipsi speciali quidem titulo corripere filios, & cæteros è sua familia. Ita Hurtadus de Mendoza *vol.2.disput* 152.*sect.*2.§.10. Immò ex Trullench *in Decal.to.*1.*lib* 1.*cap* 5. *dub.*15 *num.* 1. non satisfaciunt dicendo in confessione, sed omisisse correctionem, sed tenentur dicere, se esse Patres Dominos, Maritos, vel Tutores. Quod autem dicit Villalobos, debere dominum à suo seruitio famulum expellere, si videat domi occasionem habere peccandi laudo faciat obligationem tamen non agnosco, præcipuè si domino vtilis sit famulus Ita Trullench cit. *Ibid.res.* 9. *& res.* 31.

Non tamen tenetur Dominus expellere seruum.

Priuatus an teneatur se emendare, vt corrigat?
Affirmantes.

12 Quæres primò, An priuatus (de Prælatis enim, & Superioribus dubium non est) teneatur vitam suam emendare, vt possit peccantem corrigere, quando ob peccatum ineptus efficitur ad correctionem? Affirmat Tur-

Turrianus *in 2.2.tom.1.dispu.88.dub.1.* cum alijs, teneri in casu necessitatis extremæ. At Castrus Palaus *tom.2.tract.6.disput.3.punct.7.num.6* ait non teneri ratione præcepti correctionis: ratione verò scandali obligationem esse posse, cum suo peccato, & malo exemplo facit, vt alios peccatis inhæret. Franciscus verò del Castillo *in 3.sentent.tom 2.disput.6. de correct. q.6.res.* distinguit, teneri ad emendationem exteriorem, quæ est quædam proprij peccati recognitio, non autem ad interiorem, quæ est contritio, & pœnitentia de commisso peccato. Et sic putat posse reuocari in concordiam sententias opposito. Tu cogita. *p.7. tr.3.res.16.*

Negantes.

Distinguentes.

13 Quæres 2. Num iudices, præsertim Ecclesiastici (de sæcularibus enim non est difficultas) existentes in peccato mortali, possint sine nouo peccato actum iudicialem in alium peccatorem exercere? Affirmat D. Tho. *in 4. dist. 19. qu.2. art.1.* quia exercerent actum sacrum dignitati Ecclesiasticæ annexum. Sed contraria prorsus sententia est tenenda, quam docet Duuallius *in 2.2.tract. de charitate quæst.9.art.4.* quia non omnes actus sacri requirunt gratiam sanctificantem in operante, seu ministro: sed soli actus ordinis, non autem actus iurisdictionis. Et sic patet responsio ad rationem oppositam. *Ibid. res.17.*

Iudices etiam Ecclesiastici non peccant corrigendo iudicialiter in peccato.

De quibus peccatis fieri debeat.

13 PRimo debet fieri correctio de ijs peccatis mortalibus, quæ certa sunt & quæ quis certò nouit: vt supra *num.6.*

Correctio facienda de peccatis mortalibus certis.

14 De peccatis verò venialibus, quamuis Gaspar Hurtadus, *disput. 6. de correct. difficult. 6.* cum plurimis alijs teneat, adesse præceptum sub veniali, ea corrigendi tamen cum Trullench *in Decal.tomo.1.lib.1.cap.5.dub.14.num.4.* & alijs puto correctionem fraternam pro venialibus non esse in præcepto, excluso aliquo casu, de quo supra *num.7.* Et ratio esse potest, quia *Matth.* 18. vbi potissimum istud præceptum à Christo declaratur, & iniungitur, supponit proximũ, cui adhibenda est correctio, esse perdictum, & æternæ damnationis obnoxium, aliter enim non dixisset: *Si te audierit lucratus eris fratrem tuum.* Cũ ergo peccata venialia tantam ruinã in nobis non causent, probabile est ordinariè nos non teneri pro peccatis venialibus fraternam correctionem adhibere. *p.7.tr.3.res.7.*

Non autem de venialibus.

Nisi in aliquo casu.

15 Peccatum item habituale, licet non adsit periculum labendi, corrigẽdum esse affirmant non contemnendi Doctores, inter quos Hurtadus de Mendoza *vol.2.disp.161.sect.7.§.68.* Hac ducti ratione, quia peccatũ commissum, & non emendatum secluso periculo in aliud relabendi, est secundum se materia grauis huius virtutis, sed ad grauem eius materiam obligamur, quoties sine graui incommodo cum spe fructus eam possumus exercere, ergo peccatum commissum, & non emendatum secundùm se nos grauiter obligat. Contrariæ tamen sententiæ adhæreo cum Trullench *in Decal.tom.1.lib.1 cap 5 dub 14. num. 3.* Quia non censetur proximus in graui necessitate esse constitutus, nisi ex occasione peccati commissi sumat occasionem illud peccatum committendi, aut probabiliter existimetur ita permansurum in illo peccato, vt suo tempore de illo non doleat: quod iam nouum est peccatum. Extra hoc periculum perseuerantia in peccato, etiamsi grauis miseria sit, non tamen ex misericordia videris obligatus procurare illam tollere. *ibidem res.11.*

Peccatum habituale sine periculo relabẽdi an corrigendum, affirmant aliqui.

Alij negant.

QVINAM CORRIGENDI,

Vel non.

16 PRimo tenemur corrigere peccantes ex ignorantia vincibili, & culpabili, quia ignorantia non excusat proximum à peccato. At

Corrigendi peccantes ex ignorantia vincibili.

Q 2 sit

ſit ex ignorantia inuincibili quis legem tranſgrediatur; plures Doctores, docent me non eſſe obligatum ad correctionem. Qua ratione dicunt nullam eſſe obligationem monendi comedentes carnes die Veneris, vel non audientem Miſſam die feſto, ſi ignorantia inuincibili præcepti laborant. Ita Bonacina *diſp. 3. de Charitate, quæſt. 4. par. 7. num.* 10. At ego puto adhibendam eſſe correctionem quando quis peccat ex ignorantia inuincibili iuris tam naturalis, quàm poſitiui, ſi ſperetur fructus, ſecus ſi non ſperetur fructus. *par. 7 tractat. 3. reſ.* 18.

Et ex inuincibili, ſi ſperetur fructus.

Hinc ſi ſciam, vt docet Coninch *diſput.* 28. *de charitate dub.* 4. *num.* 45. alios propter cognationem, aut inualidè contraxiſſe, idque eos inuincibiliter ignorare, ſi ſperem eos facilè inducendos, vt impetrent diſpenſationem, & ſine turbis rurſus contrahant, teneor ipſis veritatem aperire. Idem dicendum in quibuſdam peccatis commiſſis, ex ignorantia iuris, non ita paſſim noti, & quod non poteſt noſci pertinere ad hunc in particulari, verbi gratia, confitetur aliquis ſe cognouiſſe conſanguineam vxoris ſuæ, hic ſecundum communem ſententiam non poteſt petere debitum. Confeſſarius tamen (niſi poſſit fortè cum eo diſpenſare, vt licitè debitum petat) communiter melius faciet relinquendo illam in ſua bona fide, qua putat ſibi licere petere debitum: quia ſi aperiat illi veritatem, poſtea formaliter peccabit petendo debitum: & communiter non eſt veroſimile futurum, vt ideò abſtineat à petendo debito; quamdiu autem manet in bona fide ſolum peccat mortaliter ſine vllo periculo ſcandali, quod ſi confeſſarius poſſit diſpenſare, aut certò credat alterum cognita veritate ante obtentam diſpenſationem non petiturum debitum, deberet illi aperire veritatem. Vt verò confeſſarius poſſit cognoſcere pœnitentem laborare ignorantia inuincibili, ita vt non teneatur illum admonere, curet bono modo intelligere, an pœnitens credat ſe in bono ſtatu conſtitutum eſſe, vel an dubiam habeat conſcientiam. Sit tamen cautus Confeſſarius ne dubium malæ fidei ingerat pęnitenti, dum non ſperat fructum correptionis. Ita Trullench *in Decal. to. 1 lib. 1. c. 5. dub. 14. nu. 6. par. 7. tr. 3. reſ.* 19.

Caſus aliqui, in quibus non corrigendi ex ignorantia inuincibili.

In eo qui inualidè contraxit.

In eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ.

Cautio pro Confeſſarijs.

Corrigẽdi infideles.

17 Secundò tenemur corrigere etiam infideles, quando eſt ſpes fructus, ac reliquæ conditiones adſint, vt hoc præceptum obliget. Ita Coninch *diſput.* 28. *de charitate dub. 4. n.* 49. cum alijs. Et quamuis Layman *in Theol. mor. lib. 2. tract. 3. cap. 7. nu.* 2. contrarium teneat, quia Chriſtus, Matth. 18. ſolum iubet nos corripere fratrem peccantem; infidelis autem non eſt frater noſter quia non eſt filius Dei, nec Eccleſiæ, tamen dicendum eſt hoc non obſtare, quia etiam infidelis dici poteſt frater aliquo modo, ratione. ſ. communis naturæ, & originis ex Adamo. *par. 7. tr. 3. reſ.* 20. Imò, vt docet Duuall. in 2. 2. *tract. de charitate qu. 9. art.* 4. ipſi infideles tenentur ad corrigendos alios; Cum enim hoc præceptum fundamentum habeat in natura, & recta ratione, quæ ad vniuerſos homines, etiam infideles, ſe extendit, quatenus ſcilicet tenentur proximis ſuis in neceſſitate, quæcumque illa ſit, ſiue ſpiritualis, ſiue corporea, ſubuenire non eſt dubiũ, quin infideles correctionem hanc fraternam ſeruare debeant. *Ibid. §. Not.*

Et ipſimet tenentur ad correctionem.

18 Tertiò publici peccatores, vt meretrices, vſurarij, &c. ſunt corrigendi, ſi ſperetur emendatio, quia & Deus offenditur, & proximus ſibi malum infert. Ita Lorca 2. 2. D. Thomæ *diſput.* 41. *num.* 4. qui tamen optimè obſeruat plures excuſari à correctione iſtorum, vel quia cum ſint in notitia omnium, ſunt alij qui facilius, & melius, eos corrigere poſſint: vel quia in his rarò ſperatur fructus, & vtilitas correptionis, & proptereà frequenter negligitur. *p. 7. tr. 3. reſolut.* 33.

Publici peccatores corrigendi.

QVANDO OBIGET,

Vel non.

Conditiones ad correctionem requiſitæ. Si peccatum ſit certum.

19 Correctio fraterna obligat, quando ſequentes conditiones occurrunt: Prima, quando vides proximum actu peccare, aut moraliter

ter scis eum peccasse. Vt patet ex dictis. *num. 6.* & seqq.

20 Secunda, quando probabiliter speras correctionem profuturam, & proximum ex ea emendandum. Et quando spes emendationis esset valdè modica, non esset peccatum mortale correctionem omittere: & multò minus, quando per correptionem crederetur proximus excitandus, vt grauius peccaret, ver. gr. blasphemando, aut nos graui odio persequendo, &c. *part. 7. tract. 3. resol. 21.* Si autem esset dubium an correctio esset delinquenti profutura; esset autem certitudo quod non esset obfutura, deberet adhiberi, minimè verò si simul esset dubium, an esset nocumentum allatura. *ibidem resolut. 22.* Quod si correctio primum sit obfutura, deinde profutura, etiam tunc puto rarò contingere, vt quis sub peccato mortali obligetur corrigere eum quem probabiliter putat in præsenti fore deteriorem, & per impatientiam atque contumelias contra corripientem, aut alios, de nouo peccaturum, licèt postea coniiciat eum iri ex illa correctione emendatum. *ibid. res. 23.* In articulo tamen mortis, & quando peccatum est publicum vel scandalosum, correctio est adhibenda, etiãsi proximus timeatur deterior euasurus. *p. 4. tr. 3. res. 72. & tr. 4. res. 228. §. Tertio. & p. 3. tr. 5. res. 93.* † vbi absolutè negatiuam sententiam docuerat. † Ad auertendum tamen damnum alienum, puta vt Dei iniuria, pusillorum scandalum, aliorum peruersio, aut graue innocentis damnum impediatur, tenetur quis corrigere aliquem, etiamsi credat peiorem futurum; quia hæc correptio propriè assumitur, non ad emendationem, aut punitionem delinquentis, (prout assumuntur fraterna & iudicialis) sed ad defensionem innocentis, & ad dicta mala impedienda. *p. 7. tr. 3. res. 24.*

Si speretur correctio profutura.

Nõ autem in dubio.

Nec si primum sit obfutura, deinde profutura.

Excepto articulo mortis.

Et impeditione damni alieni.

21 Tertia ad correctionem necessaria conditio, est, vt ad illius emendationem necesse sit, vt illum corripiam. Si enim delinquens sit timoratæ conscientiæ, vnde speretur facilè surrecturus, vel ab alio corrigendus, præceptum correctionis non obligat sub mortali, quia correctio est quædam spiritualis eleemosyna nonnisi indigenti facienda. Non tamen sufficit, quod adsint alij, qui possint, aut etiam magis quam ego teneantur talem ex corporali, aut spirituali necessitate eripere, nisi omninò probabiliter credam eos hoc facturos. Ita Valentia *tom. 3 disput. 3. q. 10. punct. 2. p. 4. tr. 4. res. 228. vers. Deinde. & p. 7. tr. 3. res. 25.*

Vel si aliter non speretur correctio.

22 Quarta, quod ex correctione illa non proueniat damnum notabile corripientis, tunc enim nulla erit obligatio, nisi in necessitate extrema, aut quasi extrema damnationis proximi: In qua quidem valdè dubium est, an priuatus teneatur vitæ periculum subire, vt proximum corrigat; Affirmante Bannez *in 2. 2. q. 33. artic. 3. dub. 4. concl. 3.* cum alijs; Negante verò Lorca *in 2. 2. Diui Thom. disputat. 45. num. 7.* & alijs pariter. Prælati quidem, & alij superiores in extrema necessitate proximi cum periculo vitæ correctionem adhibere, & hoc ex communi Doctorum consensu. *p. 4. tract. 4. res. 228. vers. quarto. & p. 7. tr. 3 res. 26. 27. 28.*

Vel ea sit obfutura corrigenti.

Nisi sit Prælatus, aut superior.

23 Quæres primò, an si adsint prædictæ conditiones, sit statim adhibenda correctio? Respond. ad decernendum quando licitum sit correptionem fratris differre, aut etiam omittere; quando verò illicitum, aut peccatum mortale, aut veniale, notanda sunt sequentia. Primum, quando ex dilatione correptionis timeretur in intermedio tempore lapsus fratris in peccatum mortale, aut ipsius mors corporalis in peccato mortale, aut eiusdem, vel Reipublicæ, vel etiam tertiæ personæ detrimentum notabile, quod vitari posset ipsa correctione fraterna: peccatum de se mortale esset eam differre; cum id fiat contra charitatem in materia graui. Secundum, quando nihil prædictorum timetur, si correctio in aliud tempus differretur sine causa, talem dilationem de se non esse peccatum plusquam veniale; quia non fit cum graui Dei, vel proximi iniuria. Tertium, si & nihil iam dictorum timeretur, & aliqua iusta de causa iudicetur aliud tempus opportunius expectandum esse: dilationem non modo licitam, sed etiam debitam esse posse: vt

Interdum est adhibenda statim, interdum potest differri correctio.

quando multum refert expectare aliud tempus. Id quod relinquitur prudentis arbitrio. Et hæc omnia docet Reginald. *tom. 1. l. 4. cap. 25. num. 345. p. 4. tr. 4. reſ. 228. verſ. quarto & p. 7. tr. 3. reſ. 30.*

Omittens correctionem ex timiditate, &c. non peccat mortal.

24 Quod ſi quis omittere, vel differret correctionem, non ex propoſito, ſed ex tepiditate, aut ſimili affectu, non eſſet mortale, niſi alioquin damnum proximi tantùm eſſet, vt grauiter imputaretur nolenti eum corrigere Prælatus autem correctionem omittens ex timiditate, &c. peccaret mortaliter. Ita Granado. Ex quibus omnibus patet, rarò contingere, vt priuatus correctionem omittens, peccet mortaliter. Et ratio eſt, quia præcepta charitatis non multum rigoroſam obligationem inducunt, & præſertim illud eleemoſynæ ſpiritualis: nam cum eius finis ſit, ſubleuare proximum à miſeria culpæ; in qua ipſa liberè eſt, & à qua liberè poteſt exire, non ita ſtrictè obligabit: nam corrigendus non cenſetur ita propriè pati ſpiritualem neceſſitatem. Quæ omnia docet Granado *in 2. 2. contr. 3. tr. 12. diſp. 2. num. 6. part. 4. tr. 4. reſ. 228.*

Niſi ſit Prælatus.

Permittere alicuius peccatum, vt melius corrigatur, videtur aliquibus licitum.

25 Quæres ſecundò: An ſit licitum permittere alicuius peccatum, vt melius corrigatur? Affirmant Trullench *in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 14. num. 8.* quia ſic tantum permittimus peccatum, vt proximus non reſurgat, vt poſtea reſurgere poſſit feruentius; imò non tam permittimus peccatum, quam vt proximus non reſurgat, quod facere poſſumus ſine peccato. Limita tamen, niſi timeatur caſurum in grauiſſimum peccatum, verbi gratia communicaturum in peccato mortali. Verum Franciſcus del Caſtillo *in 3. ſent. tom. 2. diſput. 6. de correct. qu. 4. num.* 10. contrarium aſſerit: quia licèt Deus ſic aliquando permittat, vt poſtea ipſum auxiliando à peccatis eruat, tamen hoc nobis non licet, quia neque ſcimus certò futura contingentia, ſicut Deus, neque probare poſſumus auxilia efficacia, ſicut ipſe, & miſericordia non patitur fratrem relinquere inuolui in peccatis, etiam ſi ſit ſuſpicio, quod reſurget futuro. *p. 7. t. 3. reſ. 29.*

Cum quadam limitatione.

Alijs ſecus.

Quoties adhibenda correctio.

26 Quæres tertiò an teneamur ſæpiùs adhibere correctionem? Reſpondeo cum Trullench *in Decal. tomo primo lib. 1. cap. 5. dub. 14. num. 4.* toties corripiendum eſſe proximum, quoties ſperatur vtilitas arbitrio prudentis. *p. 7. t. 3. reſ. 32*

Quo ordine facienda correctio.

Ordo præſcriptus à Chriſto eſt ſeruandus in correctione ſub præcepto.

27 ORdo porrò in correctione ſeruandus eſt, quam Chriſtus Dominus in Euangelio præſcripſit, Matthæi 18. qui quidem ordo non eſt tantum congruitatis, vt tenet D. Bonauentura *in cap. 17. Lucæ*; ſed neceſſitatis, & cadit ſub præcepto, vt docent quamplurimi cum Valentia *to. 3. diſput. 4. qu. 10. punct. 5.* Quorum opinio nititur illis fundamentis, ſeu principijs, *quod tibi non vis, alteri non feceris*. Item; *omnia quæcunque vultis vobis fieri ab alijs, hæc illis facite*. Item, *Diliges proximum ſicut teipſum. p. 5. tr. 16. reſ. 42. & p. 7. tr. 3. reſ. 36.*

Vt ſcilicet corrigatur primus ſecretò.

28 Primò itaque delinquens, eſt ſecretò monendus; iuxta illud, *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum*. Quod tamen intellige, modò delictum ſit occultum. Vnde ſi quis prudenter iudicaret ſe poſſe prodeſſe fratri hac ſecreta monitione, & ea omiſſa vellet incipere à correctione coram teſtibus, qui eſt ſecundus correctionis gradus, peccaret mortaliter, quia ita corrigens infamat fratrem apud alterum abſque neceſſitate. Quod tamen ita intelligendum, quantum eſt ex parte ipſius actus. Cæterum talis circumſtantia eſſe poteſt in tertia illa perſona, vel perſonis, quibus reuelatur, quod ipſe peccator parum, aut nihil detrimenti patiatur: & tunc erit vel veniale, vel nullum peccatum. Idem cum eadem intelligentia ſtatuendum eſt de illo, qui incipit à tertio correctionis gradu, de quo infra, relictis prioribus, quando prioribus adhibitis poterat prodeſſe fratri

Etiam in Religioſis.

cum

Digitized by Google

cum minori diſpendio. *p.7. tr. 3. reſ.* 37. Quæ omnia procedit etiam in Religioſis, qui non poſſunt occulta fratrum crimina ſuperiori, quantumuis prudenti deferre tamquam patri, ſed tenentur occultam correctionem præmittere. Niſi in aliqua Religione contrarium cautum ſit, vt eſt in Societate Ieſu. Ita Tannerus *in 2.2. diſput. 2. q. 5. dub. 5. num.* 106. & alij contra Turrianum, *ibid. diſpu. 89. n. 4. p. 3. tr. 2. reſ. 37.* & *p. 7. t. 3. reſol.* 44. & 45. vbi pluribus confirmat licitam eſſe prædictam conſtitutionem Societatis Ieſu. Quomodo verò debeat ſe gerere Prælatus, cui tanquam Patri delatum ſit aliquod delictum abſque præuia correctione, in opinione eorum qui dicunt id licitum eſſe, cum ſubdito ſic delato, habes apud Caſpenſem in *curſu Theol. to. 2. tr. 17. diſput. 6. ſec. 3. nu. 35.* & *p. 7. tr. 3. reſ.* 46. 47.

Niſi adſit conſtitutio contraria.

29 Rector, vel prior alicuius collegij, ſeu Domus, qui manifeſtat Prouinciali, vel Generali delictum occultum fratris, quam ipſe poteſt emendare, abſque tali manifeſtatione, peccat mortaliter; quia abſque illa poterat lucrari proximum. Ita Trullench *in Decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 16. num.* 1. quamuis Caſtrus Palaus *tom. 1. tract. 6. diſput. 3. punct. 11. num.* 6. contrariam etiam ſententiam probabilem exiſtimet, at hanc probabiliorem *par. 7. trac. 3. reſolut.* 48.

Et in ipſo Rectore, & Priore.

30 In aliquibus verò caſibus poteſt quis correctionem omittere, & peccatum fratris ad ſuperiorem deferre. Et primus eſt, quando peccatum proximi occultum vergit in detrimentum aliorum, nec videtur occurri ſufficienter poſſe per priuatam monitionem. Vt ſi quis clam proditionem moliatur, vel incendium ciuitatis, aut alios inficiat hæreſi. Ita D. Thomas; quia in tali caſu pluris æſtimanda eſt ſalus aliorum, quàm fama vnius maligni. *par. 7. trac. 3. reſ.* 4. 51. & 52. Secundus, quando quis prudenter iudicat, ſe nihil corrigendo facturum; ſed melius fore, ſi relicta ſecreta monitione, vel inductione teſtium, ſuperiori deferat, & remedium poſtulet. Quia ordo Euangelicus inſtitutus eſt ad emendationem proximi; vnde ſi illum iudicamus non profecturum, eligere poſſumus, quod in illum finem eſt vtilius. Aduerte tamen, quod ſi ſperas delinquentem emendandum per te, licet non tam benè quam per ſuperiorum ſed tamen abſolutè emendabitur, non teneris adire ſuperiorem, *par. 7. tract. 3. reſ.* 43. & *reſ. 39. §. Not.* Tertius, quando proximus propter maiorem perfectum ſpiritualem paratus eſt, vt ipſius peccata, quantumuis occulta nulla præmiſſa correctione, ſuperiori deferantur. Tales ſunt Religioſi Societatis Ieſu, qui in hoc ſuo iuri renunciant. Et hæc omnia docet Beccanus, *de fide*, &c. *c. 21. dub. 4. nu.* 30. *par. 5. tr. 4. reſ. 42. §. Sed hic.* & *p. 7. tr. 3. reſ.* 39. 44. 45. & 61.

Poteſt autem omitti correctio, & peccatũ proximi ſuperiori deferri, ſi vergat in damnum aliorum.

Si correctio non ſperetur profutura.

Aut proximus in hoc ſuo iuri renunciauit.

31 Quando peccatum fratris eſt publicum, poteſt publicè corrigi. Nam correctio occulta præcipitur, vt conſulatur illius famæ, qui finis in peccato publico haberi non poteſt, & alioqui peccata publica non debent manere impunita, ne alij liberius peccent. Si tamen priuatim monendo poſſim corrigere eum qui publicè peccauit, non eſt neceſſario denunciandus, neque arguendus coram pluribus, niſi ſcandalum, quod paſſi ſunt, aliter reparari non poſſit, aut niſi eo publico reprehenſo; etiam illi ſint corrigendi, qui ipſius exemplo deliquerunt. Rectè tamen talis denunciabitur Prælato inquirenti: habet enim ius inquirendi, & iudicandi de publicis. Et ita docet Malderus in 2. 2. D. Th. q. 33. art. 7. *par. 7. tr. 3. reſ.* 41. Si tamen peccatum ſit notorium notorietate facti, ita vt non poſſit vlla tergiuerſatione celari, tunc non debet præcedere ſecreta monitio, ſed immediatè ſuperiori eſt deferendum; nec exiſtimandum eſt hoc modo fratrem infamari, cum iam ſit infamis ob publicum peccatum *ibid. reſ.* 42.

Peccatum publicum poteſt publicè corrigi,

Et aliquando etiam debet.

32 Secundus correctionis gradus eſt, vt coram teſtibus corrigatur; ſi priuata, & ſecreta monitio non profuit: Math. 18. *Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum.* Et quamuis Franciſcus de Caſtillo *in 3. ſent. to. 2. diſput. 6. de correctione, q. 8. nu.* 9. exiſtimet non poſſe adhiberi teſtes, in peccato vni tantum noto, tamen con-

Si correctio non prodeſt, adhibẽdi teſtes.

trarium eſt tenẽdum cum Turrian. in 2.2. *tom.1.diſp.89.dub.4.* Vt ſeruetur hic ordo Euangelicus. Neque hoc eſt diffamare fratrem, ſed cum aliquo detrimento in minori bono famæ, maius eius bonum in conſcientia curare: quomodo medicus pro conſeruatione totius corporis abſcindit membrum minus neceſſarium. Immò vix vllum erit iſtud detrimentum, ſi vel teſtes delicti conſcij poſſint adhiberi, vel in horum defectum, adhibeantur etiam inſcij, ſed prudentes, quales adhibendi erunt. *part.5.tract.13.reſ.41.& part.7.tract.3.reſol.37.& 39.§.Igitur.*

Etiam in peccato occulto, & tibi ſoli noto.

In quem finem adducantur teſtes.

33 Qui quidem teſtes, vt docet D. Thomas in 2.2.q.37.*art.*8. tribus potiſſimũ de cauſis inducendi ſunt. Prima vt corrigens oſtendat ſe præſtitiſſe, quod debebat erga correctionem fratris, & munus ſuum impleuiſſe. Secunda, vt per teſtes delinquens poſſit poſtea ab Eccleſia conueniri, & probetur delictum. Tertia, vt melius emendetur peccator, & qui vnum admonentem contempſit, duos vel tres revereatur, & audiat *p.5.tr.3.reſ.*38.

Non ſemper plures adhibendi.

34 Non tamen ordinariè eſt neceſſarium, vt quis in teſtium numero gradatim aſcendat, antequam Prælato denuncietur; vt aduertit Malderus in 2.2. D. Tho *q.33 art.7.* Si enim grauius ſit fratri, malè audire apud Prælatum, quam apud decem teſtes; conſiderandum eſt, grauius etiam eſſe, tot adhibere teſtes corrigenti, quam ſemel indicare Prælato. At in praxi videtur tutius efficere, quod docet Trullench *in Decalog. to.1.lib.1.c.5.dub.16.nu.1.* Nimirum, ſi frater non emendatus fuerit ſecreta monitione, adhibeantur vnus, aut duo teſtes, etiã delicta ignati, vt coram eis corripiam toties, quoties moraliter ſperatur emenda. At ſi ſcitur ab aliquibus, & coram illis poſſe ſufficienter corrigi, illi ſunt adhibendi. *p.7 tr.3.reſ.40.& 53.*

Et poſſunt adhiberi vel ſucceſſiuè, vel ambo ſimul.

34 Quæres an ſit neceſſarium adhibere prius vnum teſtem deinde duos? Reſp. Malderus citatus; & ſperes vno teſte adhibito corrigendum fratrem, teneris adhibere tantum vnum, vult enim Dominus vnum, aut duos adhiberi prout videtur neceſſarium: non enim videtur otioſum, quod ſub diſiunctione Dominus dicat. *Adhibe tecum adhuc vnum, vel duos.* Attamen contraria ſententia probabilior eſt, vt ſcilicet poſſint adhiberi duo ſimul, vt efficacior ſit correctio. Ita Trullench citatus. *p.7.tr.3.reſ.40.& 53.*

Si neque teſtes proficiant deferatur Prælato.

35 Tertius correctionis gradus eſt, vt Prælato, vel ſuperiori denũcietur, quoties correctio obſeruatis primis duobus modis non profuit. *Quod ſi eos non audierit, dic Eccleſiæ,* inquit Chriſtus. Poſtremo, *ſi neque Eccleſiam audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.p.7.tr.3.reſ.35.*

In denunciatione iudiciali quid ſeruandum.

36 Quæres an quando proceditur via denunciationis iudicialis in delictis tendentibus in damnum communitatis, ſit præmittenda fraterna correctio? Reſpond. quod ſi per monitionem ſecretam delinquenti vel alteri tertio factam ſufficienter intelligitur damnum imminens reparari, clarum eſt non habere locum iudicialem denunciationem. At ſi præſumitur delinquens non corrigendus per ſecretam monitionem illi, vel tertio, cui damnum parat, factam, plures Doctores videntur affirmare, non poſſe ad denunciationem iudicialem deuenire, ſed debere dicere Prælato, vt Patri, vel alijs, vt illum obſeruent, & poſſint eſſe teſtes in iudicio; Ita Durandus in 4. *ſentent. diſtinct. 19. quæſtion.4.* Sed contrarium prorſus eſt dicendum cum Bonacina *diſputat.10. quæſt.3. puncto 1.* & alijs: quod ſcilicet poſſit fieri delatio iudicialis in his peccat, quamuis non præcedat monitio. Aduertendum tamen magnum eſſe diſcrimen inter hæc crimina; quando ſunt omninò occulta, & improbabilia; & quando ſunt occulta, probabili tamen; nam in hoc caſu poſſunt denunciari Iudici, vt Iudici, vt puniat: at in priori ſolum poſſunt denunciari ei, qui poſſet prodeſſe, & non obeſſe, id eſt iudici tanquam Patri, vt remedium adhibeat: non autem tanquam Iudici, vt puniat: Si tamen hoc ſufficiat ad remedium, quando verò id non ſufficeret, poſſet denunciari Iudici, vt Iudici, dicendo me id probare non poſſe, ſed vt Iudex ex ſuo officio prouideat, & inquirat. Imò quando crimen occul-

Et quando crimina occulta poſſint vel non denunciari.

Digitized by Google

occultum eſt in damnum priuatæ perſonæ, ad quod cauendum nec ſufficit monitio, nec denunciatio facta Iudici, vt Patri; poteſt manifeſtari illi priuatæ perſonæ, cui damnum imminet, & illa poteſt dicere Iudici, vt Iudici, vt ſe protegat, & hæc omnia docet Sanchez *in opuſc. to. 2. lib. 6. c. 2. dub. 4. n. 8. p. 7. tract. 3. reſ. 55.* Aduertendum inſuper Delicta pertinentia ad S. Officium eſſe denuncianda, etiamſi ſint occulta, & probari non poſſint; & contrarium aſſerere eſt cenſura dignam. *ibid. §. Nota etiam*, & V. Denunciare, *n.* 8.

Publicam denunciationem debet præcedere teſtiũ inductio.

37 Quæres ſecundò: An teſtium inductio debeat præcedere denunciationem publicam. Durandus in 4. *diſt.* 19. *q.* 4. exiſtimat in peccatis, quæ ſunt occulta, teſtium inductionem eſſe prorſus illicitam: & tunc ſolum eſſe licitam, quando peccatum aliquod occultum in duorum, vel trium notitiam deuenit: ideoque ſi corripienti ſolum innoteſcat, poſt priuatam admitionem bis, terue repetitam, nó debere vlterius progredi. Verum hanc Durandi opinionem refellit S. Thomas in 2. 2. *q.* 33. ad 1. vbi docet, poſt priuatam monitionem, antequam ad publicam denunciationem deueniatur, adhibendos eſſe teſtes, vt patet Matthæi 18. *Adhibe cum vnum, aut duos teſtes.* Non nego tamen ratione circumſtãtiarum ſæpiùs teſtes non eſſe adhibendos ante publicam denunciationem, vt docet Hurtad. *volum. 2. diſp. 163. ſect. 7. §. 115. p. 7. tr. 3. reſ. 56.*

Non autem accuſationem.

38 Quod ſi procedatur via accuſationis, in tali caſu videtur poſſe fieri accuſatio ſine præuia correctione, ſaltem in rigore iuris, vt docet Duuallius in 2. 2. *tractat. de Correct. quæſt. 9. artic.* 5. & Doctores communiter: ex charitate tamen, & lenitate, quæ inter homines debet intercedere, præſertim quando eſt aliqualis coniectura, quod ipſa poterit prodeſſe: non eſt dubium, quin ipſa debeat præmitti, vt tenet Lorca in 2. 2. D. Thom. *diſp. 47. numer. 27. ibidem reſolut.* 57.

Niſi ex charitate.

Licet aliquando Iudex, ſi poſſit, teneatur denunciationem, & accuſationem impedire, niſi præcedat correctio.

39 Prælatus, vel Iudex, cui conſtaret iniuriam fieri reo, eo quod denunciatur, vel accuſatur, non præmiſſa admonitione, quando debita eſt, tenetur, quãtum poteſt commodè denuncationem, & accuſationem impedire, & conari, vt Euangelicus ordo ſeruetur: ſiquidem iudex alia via, quàm per ſententiam ſuã Iuridicam, poſſet æquè benè impediri peccatum, & vitari illius incommoda, tenetur ex vi charitatis, quãntum fieri poteſt iſtam denunciationem, & accuſationem impedire: quamuis, ſi nolit accuſator, aut delator deſiſtere, nec poſſit prouidere Iudex, vt Euangelicæ correptionis ordo ſeruetur non peccet admittendo denunciationem, & accuſationem; eius quippe eſt, ſe vt Iudicem gerere nec adeo eſſe ſollicitum, an ſecreta admonitio, quæ eſt ex lege Charitatis, prẹmiſſa fuerit, & hæc omnia docet Duuallius in 2. 2. *tract. de correct. qu. 9. art. 5. p. 7. tract. 3. reſ* 58.

Quando idem poſſit procedere via iudiciali contra denunciatum.

40 Quæres tertiò, quando liceat Prælato procedere via iudiciali aduerſus denunciatum? Reſpondet Valentia *tom. 3. diſp. 3. quæſt. 10. punct. 5. §. 2. contr.* 4. duobus dictis. Primum eſt: quando liceret procedere via iudiciali non interueniẽte correptione propter exemplum aliorum, vel bonum commune; licet etiam ea interueniente; quia virtus charitatis, cuius actus eſt correptio, non præiudicat virtuti Iuſtitiæ ad quam pertinet ille proceſſus iudicialis. Secundum eſt: in duobus caſibus non modo eſſe licitum, quod dictum eſt in præcedenti dicto, verum etiam eſſe debitum. Primus eſt quando oportet denunciare iuridicè crimen, aut de illo inquirere, vt ſi eſſet perniciofum Reipublicæ, ſecundus, quando eſſet ſpes fore, vt per proceſſum iudicialem corrigatur quoque delinquens: tunc enim charitas, per quam inſtitutus eſt proceſſus correptionis; imperat iuſtitiæ, vt inchoet proceſſum iudicialem, quod obtinetur finis charitatis, qui eſt emendatio proximi. *p. 3. tr. 3. reſ.* 59.

CREDITOR.

Creditor in compenſando.
In recipiendo ſolutionem.

1 CReditor cum certis circumſtantijs, poteſt ſibi in conſcientia compenſationem facere. Vide V. *Compenſare, n.* 2.

2 Creditor poſterior, cui debitor inuerſo ordine ſolueret, omiſſo nimirum creditore anteriori, non tenetur reſtituere: Ità probabiliter Molina *de iuſt. to.* 2. *tr.* 2. *diſp.* 536 *n.* 46. Quamuis Faber *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 2. *diſp.* 50. *c.* 7. *n.* 222. etiam probabiliter contrarium doceat. *p.* 3. *tr.* 5. *reſ.* 10. §. *Notandum eſt etiam.*

In impetrando cenſura contra debitorẽ.

3 Creditor impetrans cenſuram contra debitorem, niſi infra certum terminum ſoluat, poteſt, ignorante iudice, terminum prorogare. Vide Verbo *abſoluere numer.* 69.

CRIMINA

Miſti fori.

De crimine miſti fori punitus in vno foro, non poteſt iterum puniri in alio.

1 † CRIMEN mihi fori dicitur, quod tam ad Eccleſiaſticum, quam ad laicum forum pertinet, & in eius cognitione datur locus præuentioni †. Falſum tamen eſt, quod cum Cenedo, *q.* 36. *nu.* 25. docent multi Iuriſtæ, accuſatum, & inſufficienter punitum in vno foro cognoſci poſſe in alio foro pro exceſſu, & reſiduo pœnæ. Nam eſt contra cap. *vlt. de except. in* 6. & regulam cap. de his, *& l. Senatus, ff. de accuſ.* vbi decernitur, accuſatum in foro delicti non poſſe de eodem delicto accuſari iterum in foro domicilij, quamuis diuerſa ſit pœna. Ita Freytas *in Addit. ad tr. de confeſ. ſollic. q.* 3. *n.* 48. & alij *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 108. *& p.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 61.

Et Eccleſiaſticus poteſt illud punire pœnis temporalibus.

2 Iudex Eccleſiaſticus in delictis mihi fori procedere poteſt contra laicum non ſolum cenſuris, ſed etiam pœnis temporalib. carceris, &c. abſque auxilio brachij ſæcularis. Et quidem tunc ad carcerem Eccleſiaſticum, non ad laicalem deferri debet. Ita contra Bobadillam *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 17. *n.* 167. primum Azor. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 33. *q.* 3. Secundum Seguram *p.* 2. *c.* 13. *n.* 44. *p.* 1. *tr.* 1. *r.* 89.

Sunt verò miſti fori delicta Clericorum deficientium in requiſitis Tridentini.
Sacrilegium.

3 Delicta miſti fori ſunt in primis ea, quæ committit Clericus carens aliquo ex requiſitis Tridentini, de quibus V. *Clericus ad forum.* Ità ex Sacra Congregatione Bonacina, *de leg. diſp.* 10. *qu.* 2. *punct.* 1. §. 4. *num.* 19. *parte* 3. *tr.* 1. *reſ.* 48. §. *Notandum eſt.*

4 Deinde miſti fori eſt ſacrilegium, & de illo cognoſcere poteſt Eccleſiaſticus. Ita Barboſa, *in Collect. to.* 2. *lib.* 5. *tit.* 23. *cap.* 2. *nu.* 9. Vnde poteſt Eccleſiaſticus procedere contra laicum inuaſorem rerum Eccleſiaſticarum, quando per vim illas occupat, & contra eos, qui in negotijs cum Eccleſia geſtis per fraudem, vel alia via illi præiudicant. Quod etiã ſi Clerici, vel eorum bona iniuriosè inuadantur. *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 82.

Delictum commiſſum in Eccleſia.

5 Delictum ſecularis ſæculare factum in Eccleſia euadit miſti fori, vt ſacrilegium. Ita Farinac. *append. de immun. p.* 3. *n.* 7. contra Ripol. *de iuriſd. omn. iud. c.* 1. *n.* 170. *p.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 67.

Et concubinatus.

6 Concubinatum, Valboa *in ca. cum ſit generale, de foro compet. num.* 18. & alij tenent eſſe miſti fori, quia prohibetur in vtroque iure. Sed Abbas *ibid.* tenet pertinere ad ſolum Eccleſiaſticum quia, vt docet Clarus, *lib.* 4. §. *fornicatio, n.* 6. prohibetur ſolùm à iure Canonico, & Iudices laici illum non puniunt. *p.* 3. *tr.* 1. *reſolut.* 10. Sed quidquid ſit de hoc, certum eſt, Iudicem Eccleſiaſticum poſſe concubinatum punire: nec adhibere teneri trinam monitionem, vt vult Pereira *tom.* 2. *c.* 34. *n.* 11. niſi procedere velit per cenſuras iuxtà formam Tridentini, ſeſſ. 24. *c.* 8. nam de reliquo procedere poteſt alijs vijs, & pœnis, pecunia, exilio, carcere, & alijs ſiue in iure Canonico ſiue in ſtatutis ſynodalibus inflictis, abſque moni-

monitione. Ità Rubeus V. concubinarius, *n.4.* asserens, sic declarasse Sacram Congregationem Concilij. Ex quibus patet, ministros Ecclesiasticos posse meretricum domos inuisere, *p.1.tr.2. res.86.*

DATVM.

Et promissum.

1 CVm Bonifacius VIII. in constitutione edita anno 1295. quæ incipit, *excommunicamus*, excommunicationis sententiam tulisset in dantes aliquid, vel recipientes, siue promittentes etiam sub verbis generalibus, & non planè expressis, & promissionem recipientes etiam rei paruæ pro obtinenda iustitia, aut gratia, siue pro se siue pro alio, à Sede Apostolica: Vel qui sciret aliquem esse in tali culpa, & intra triduum non notificaret; à qua excommunicatione nemo posset absoluere absque speciali mandato Papæ, aut mortis articulo, & hunc si tantùm pauperibus daret, quantum recepisset, aut dedisset. Et expeditiones sic obtentas declarasset nullas, adeo vt, qui scienter litteris illis vteretur, in eamdem censuram incideret: Gregorius Decimus Tertius easdem sordes abhorrens sua extrauagant. edita anno 1574. quæ incipit *Ab ipso.* §. 2. Constitutionem prædictam confirmat, & extendit ad prædictorum consiliarios, fautores, & auxiliatores: & §. 3. priuat ipso iure omnes prædictos quocumque beneficio, & officio Ecclesiastico, & sæculari, reddit infames, & inhabiles, ad illa, & ad alia beneficia, & officia, & §. 4. concedit impunitatem socios, complices, & fautores, manifestantibus.

Bullæ Bon. VIII. de datis, & promissis Epitome.

Item Bullæ Gregor. XIII.

2 In aliquibus tamen casibus, ex mente aliquorum Doctorum, possunt dantes munera in Curia Romana excusari ab incursione pœnarum dictæ Bullæ; Primò quando quis aliquid donat non pro gratia, & iustitia obtinenda, sed ob liberalitatem, & gratitudinem. Secundò quando quis dat ratione laboris, & hoc procedit, etiamsi detur maius stipendium, quam sit debitum, modo id non referatur ad obtinendam gratiam, vel Iustitiam, etiamsi detur ante collatam gratiam, vel Iustitiam. Tertiò, qui dant, vel accipiunt, ad compensandum damnum, quod resultat intercedenti, modò excessus non sit notabilis. Ita nouissimè Dicastillus *de iustit. & iure libro 2. tract. 1. disput. 5. dub. 7. à num. 108. vsque ad 260.* Quarto Io. Antonius Nouarius *in summ. Bulla p. 2. tit. de dato, & promis. pro iust. & c. n. 7.* docet, huius Bullæ pœnas non habere locum, si daretur aliquid simpliciter nullo pacto præcedente, & ad effectum specificè obtinendi aliquam gratiam, vel iustitiam *p.7. tr.4. res.1.*

In quibus casib. non incurrantur pœnæ Bullæ.

Si detur ob liberalitatem, & gratitudinē ratione laboris.

Ratione damni compensandi.

Vel si detur, sine vllo pacto præcedente.

3 Quamuis autem in prædicta Bulla prohibeantur omnes promissiones, etiā sub verbis generalibus, & non omninò expressis, ita vt Azor. *p.3. lib. 12. cap. 23.* Molina, & alij asserant incurri pęnas, si promissio talis sit, vt moueat ad Iustitiā, vel gratiam conferendam, siue fiat per pacta, vel promissiones occultas, vel manifestas, verbis generalibus, vel expressis conceptas: tamen Bonac. *to.3. dis. qu.3. p.31. n.10.* distinguit, & ait: Vel verba solum proferuntur vrbanitatis gratia, absque animo illius obligationis sibi imponendæ, vel proferuntur animo re ipsa promittendi, seu se obligandi. Si proferuntur solum vrbanitatis gratia, censeo proferentem non incurrere pœnas à præfatis Pontificibus constitutas. Si verò proferantur animo promittendi, & hoc pacto inflectendi iudicem, aut gratiæ collatorem, ad gratiam, vel iustitiam concedendam, arbitror promittentem ligatibis pœnis. Sed Dicastillus *de iustit. lib. 2. tractat. 1. disp. 5 dub. 7. nu. 189.* existimat eas tantum promissiones generales prohiberi, quæ sunt propriæ, & strictæ promissiones, & quæ aliàs ex gratitudine quodammodo sint debitæ, aut de materia, quæ quodammodò erit debita ex gratitudine. Verum absolutè, & sine vlla distinctione Nauarrus, quem sequitur Filliucius *to.1. tract.15. c.6. num.229.* asserit

De obligationibus cum verbis generalibus opinio Azorij.

Bonacinæ.

Dicastilli.

Nauarri.

aſſerit promiſſionem factam verbis generalibus ex gratitudine non prohiberi in hac Bullâ, niſi inducat ſuper ſe ciuilem obligationem: Hæc enim grati animi ſignificatio, & exhibitio iure naturæ debentur benefactoribus. Et hæc ſunt placita Doctorum circa præſentem, & præteritam quæſtionem, quæ viris doctis maturanda relinquo. *p.7.tr.4.reſ.2.*

Incurrunt pœnas Bullæ impetrantes à Papa, vt eſt Dominus Temporalis.

4 Dictas pœnas Bullæ non videtur incurrere, is qui promittit, & donat aliquid vrbis Gubernatori, vel Burgi, aut Iudicibus Capitolij, vel eorum delegatis: Ita Nauarrus, quem ſequitur; & cuiuſque opinionem probabilem putat Bonacina *tom.3.diſp.2.quæſt.3. punct.31. num.5.* At contrarium eidem Bonacinæ videtur probabilius. Immò P. Leo *de cenſur. Recol.4. litter. B. verbo Dantes.* docet à Clem. VIII. dictam excommunicationem fuiſſe ampliatam pro quocumque Tribunali in vrbe, vel extra, & pro gratijs, quæ obtinentur à Papa, vt eſt Dominus temporalis. *ibid. reſ.3.*

Et an ficte promittẽtes; alij negant.

5 Item an fictè promittens incurrat in dictas pœnas diſcrepant Doctores. Nam Bonacina *cit. num.8.* exiſtimat non ſubiacere his pœnis; tum quia ficta promiſſio, non eſt promiſſio, niſi oretenus; tum quia verſamur in materia pœnali; & ideò odioſa, nec extendendi. Hic tamẽ in foro externo præſumetur excommunicationem, aliaſque pœnas contraxiſſe, quia forum externum iudicat de externis. Dicaſtillus tamen citatus *num. 179.* contrariam docet ſententiam: quia licet ficta promiſſio in ratione promiſſionis non ſit propriè promiſſio (quod habet ſuam quæſtionem) tamen reuera mouet, & iuuat alium, vt rem efficiat, aut intentet, & includit virtuale conſilium, & exhortationem: Dantes autem conſilium, auxilium, aut fauorem ſubiacent pœnis Bullæ, ergo. Ideò tu cogita *part.7. tract.4. reſol.4.* Idemque Dicaſtill. *num.182.* contra eumdem Bonacinam tenet incurri in pœnas Bullæ, etiamſi non acceptetur promiſſio; quia huiuſmodi promiſſio non acceptata eſt ſaltem pollicitatio: Bullæ autem etiam pollicitationes prohibet illis verbis; *donis, pollicitationibusque ambiunt ibidem reſ.5.*

Alij affirmant.

Licet non ſit acceptata promiſſio.

Donum nõ ſatis eſt, vt attingat quantitatem ſufficientem peccatum mortale furti.

6 Vt autem huiuſmodi pœnæ incurrantur, non ſatis eſt; vt donum attingat quantitatem ſufficientem ad conſtituendam peccatum mortale furti, quemadmodum docet Bonacina, *to.3. diſp.2.q.3. punct.31. n.13.* Sed attendẽdum eſt, an res eius momenti ſit, quæ allicere poſſit, & peruertere accipientem. Si enim talis non ſit, non cenſendum erit dantes, aut accipientes pœnas incurrere. Vnde ſecundum Sanctarellum non incurreret quis pœnas cenſuræ propter largitionem duorum, vel trium aureorum. Ita P. Leo *de cenſ. reſ.4. lit. B ver. dantes*, vbi Bonacinam impugnat. *p.7. tr.4. reſol.6.*

Nõ videtur incurrere dans, vel promittens pro auferend. & vel differenda Iuſtitia.

7 Præterea non videtur incidere in pœnas dictæ Bullæ dans, vel accipiens aliquid pro Iuſtitia auferenda, vel differenda, ſecundum Farinacium *p 3. qu. 111. n. 351.* Contrarium tamen docet Filliucius *tom. 1. tract. 15. c.6. n.133.* quia qui dat aliquid pro iuſtitia auferenda, vel differenda obtinet gratiam; ergo ligatur pœnis Bullæ. Item qui dat, vel promittit aliquid, vt cauſam expediat probabiliter ſecundum eundem Farinacium *cit. n.350.* Licet contrarium, quod docet Bonacina item *citat. n.14.* ſit probabilius. Item qui donat, vel recipit aliquid, etiamſi non ſit moderatum, ſed exceſſiuum, poſt impetratam gratiam, & iuſtitiam; quia Bulla imponit ſolum pœnas danti, vel promittenti ad obtinendam iuſtitiã, & gratiam; ergo non ſunt extendendæ contra dantes, vel accipientes poſt gratiam. Ita Baunius *in Theol. moral. p 2. diſp.5. tract.2. qu.12.* qui etiam obſeruat pœnas latas in Bulla Greg. XIII. non ſpectare ad Iudices delegatos citramontanos. *p.7. trac.4. reſ.8.9.10.* Aduertendum cum Ioanne Antonio Nouario in Bull. Pontif. *p.1. tit. de dato, & promiſſo, num.12.* pœnas huius conſtit. non habere locum extra Curiam Romanam: vnde ſi aliquid daretur Neapoli pro obtinenda gratia à Sancta Sede Apoſtolica, euitarentur hæ pœnæ, vt in terminis fuiſſe iudicatum per Rotam Romanam, teſtatur Seraphin: *deciſ.825.* Vnde ego olim reſpondi, quod ſi quis daret aliquid alicui extra Romam, pro Cardinalitia obtinenda

Nec, vt cauſa expediatur.

Nec dans, vel recipiens poſt gratiam obtentam.

Vel Iudici delegato citramontano.

Vel extra Curiam Romanam.

Digitized by Google

nenda dignitate, non incurreret pœnas Bullæ Gregor. XIII. de qua loquimur; licet ſi hoc faceret Romæ, pœnas non euaderet, ſi Summus Pontifex hoc neſciret, nam ipſo ſciente, ceſſant pœnæ huius Bullæ. Ita Nouarius. *ibid. reſol.* 10. §. *Notandum.*

8 Qui nouerit delictum contra hanc Conſtitutionem, niſi intra triduum deferat Summo Pontifici, aut alteri, qui eidem Papæ fideliter denunciet, ipſo facto incurrit excommunicationem. Ita Dicaſtillus de Iuſtitia. *lib.* 2. *tract.* 1 *diſput.* 6. *dub.* 9. *nu.* 250. Quod limitat Molina ſolum in ijs, qui exiſtunt in Curia Romana Bonacina tamen *tom.* 3. *diſp.* 2. *q.* 3. *punct.* 18. & 19. obſeruat viros grauiſſimos ſibi aſſeruiſſe, Bullam quo ad hoc vſu non eſſe receptam. Aduertendum illud quidem, quod qui aliquid ex prohibitis in hac Bulla faceret cum Sũmo Pontifice, vel cum eius miniſtris, aut familiaribus de illius conſenſu expreſſo, vel tacito in pœnas Bullæ non incideret, neque in ijs actionibus, quæ alioquin non eſſent prohibitæ iure diuino, ſed tantum humano poſitiuo, eſſet ſimoniacus. Ita Dicaſtillus, & Bonacina. Sed quidquid ſit de hac denunciatione, illud eſt certum, non eſſe faciendam ſine præuia correctione fraterna; vt docet Bonacina *cit. n.* 20. quia Prælato non eſt obediendum contra Domini præceptum, qui eum ordinem ſeruari præcipit. Quæ quidem doctrina vera eſt exceptis tamen delictis pertinentibus ad Sacrum Tribunal Inquiſitionis, de quibus V. *Denunciare. p.* 7. *tr.* 4. *reſ.* 11. & 12.

Non denuncians intra triduum verũ incurrat Bullæ pœnas.

Præmittenda ſemper fraterna correctio.

9 Dans auxilium, conſilium, vel fauorem, non incidit in pœnas, effectu non ſequuto. Ita communiter. *ibid. reſol.* 13. Nec ſi quis ex ignorantia inuincibili neſciret pœnas huius conſtitutionis; quia ea habet vim legis, ignorantia autem legis ſicut excuſat à tranſgreſſione, excuſat etiam a pęna. Ita Mazuchellus, *tra. de caſ. reſer. diſp.* 2. *q.* 2. *diff.* 5. *n.* 16. *p.* 7. *tr.* 4. *reſ.* 14.

Conſulens, & cet. quando non incurrant.

Vtrum autem Cardinales compræhendantur in hac Conſtitutione. Vide V. Cardinalis.

Et neſciẽtes ex ignorantia.

DEBITOR.

1 DEBITOR ſtatuto tempore non ſoluens, tenetur ad reſtitutionem damni emergentis, & lucri ceſſantes. Ita Filliucius *to.* 2. *tr.* 33. *c.* 9. *n.* 151. Etiam ſi elapſo termino creditor non petat; nam petit ipſe terminus. Ita Bonacina *de contr. diſp.* 3. *q.* 3. *punct.* 4. *n.* 4 Et ſi ſolutio differatur per multos annos ſoluenda ſunt intereſſe omnium annorum, & intereſſe ipſius intereſſe. Filliucius, *tr.* 34. *c.* 2 *n.* 72. Etiam ſi creditor id nòn indicauit, vt fortè intellecto tanto incommodo ſoluiſſet. Malderus in 2. 2. *tract.* 5. *c.* 3. *dub.* 11. *col.* 4. *q.* 2. Etiam ſi mora non fuerit culpabilis & pactum de ſoluendo intereſſe non fuerit in contractu expreſſum. Ita probabiliter Molina *to.* 2. *tr.* 2. *diſp.* 315. *n.* 2. *p* 5. *t.* 13. *reſ* 78. † & doctrinam Malderi docuerat etiam *p.* 1 *t.* 8. *reſ.* 87. & hoc vltimum recitanter, *ibid. reſol.* 43. Quamuis *in p.* 2. *tr.* 15 *reſ.* 49. contrarium ex profeſſo docuerit. † Quæ omnia procedunt de venditore non tradente rem venditam tempore ſtatuto. Vide V. *Vendere, n.* 19. An debeat verò ſoluere pœnam conuentionalem ante iudicis ſententiam. Vide V. *Lex, n.* 43. Si verò ex dilatione ſolutionis nullum damnum reſultat creditori, adhuc debitorem peccare mortaliter, docent DD. communiter cum Bañez, in 2. 2. *q.* 62. *art.* 8. quia præceptũ reſtituendi, quatenus includit pręceptum non retinendi rem alienam, eſt negatiuum, & ſic ſtatim implendum. Sed ego exiſtimo cum Molina, *to.* 3. *tr.* 2. *diſp.* 753. *n.* 1. quod licet Confeſſarius debeat vrgere pro ſolutione: ſi tamen creditor nullum damnum patitur, & debitor habet animum ſoluendi, poteſt illum abſoluere toties quoties: quia talis dilatio, cum non ſit multum iniurioſa, non videtur mortifera. *p.* 2. *t.* 17 *reſ.* 3.

Debitor moroſus tenetur ad damnum emergens, & lucrum ceſſans.

Sed an peccet mortaliter, ſi nullum damnum reſultet creditori?

Non eſt vſurarius ſi ſoluat dimidium anticipatè cum pacto ſoluendi reliquum poſtpoſitè.

2 Debitor ſoluens dimidium debiti anticipatè cum pacto, vt reliquum ſoluere poſſit poſtpoſitè, ſecundum Bonacinam, *de contr. diſput.* 3 *qu.* 3 *punct.* 3. *nu.* 9.

Digitized by Google

eſt vſurarias, quia hoc nihil aliud eſt, quàm dare mutuo, cùm pacto vt ſibi remutuandum ſit tali tempore. Sed contraria ſententia Malderi *in 2.2.tr.5.c.3.dub.* 4. eſt probabilior, † & illam tenet nouiſſimè Trullench. *to.*2 *l.*7.*c.*18.*dub.*6.*nu.*8. †. nam mutuum, & remutuum fiunt ſimul: creditor enim ex tunc prorogat tempus ſolutionis reſiduæ. Arragonius in 2.2.*q.*78.*art.*2.*dub.*1. in hoc contractu dat remedium reſciſſionis, & renouationis; Sed vt aduertit Salas, *de vſuris, dub.*9 *n.* 10. hoc remedium non caret difficultate, *p.*1.*t.*8.*reſ.*63.

An verò ſit vſurarius ſi, ſoluent anticipatè, aliquod ſibi lucrum retineat, & ſoluat minus?

3 Sed quid dicendum, ſi debitor ſoluens anticipatè retineat ſibi tria, vel quatuor pro centenario? Reſpondent Reginaldus, *tom.*2.*lib.*25.*c.*18.*nu.*312. & DD. communiter, ſecluſo damno emergente, & lucro ceſſante, talem ſolutionem eſſe vſurariam. Quia tanti valent centum hodie, quanti hinc ad annum: alioqui enim ſola temporis expectatio daret valorem rei, quod eſt abſurdum. Sed contraria ſententia videtur quoque probabilis, vt etiam viſa eſt Layman, *lib.*3.*ſect.*5.*tr.*4.*c.*17.§.5.*num.*33. & alijs. Quia pecunia præſens magis æſtimatur, quàm futuram, & minus eſt habere actionem ad rem, quam rem ipſam habere, *l. minus, ff. de reg. iuris.* Neque verò contractus huiuſmodi eſt mutuum, ſed emptio, & venditio: ius enim ad rem vendi poteſt, ſicut ius tranſeundi per aliquem agrum. Ita Caietanus V. *Vſura ſub fin.* Vnde qui hanc opinionem ſequeretur cũ Azorio, *p.*3.*lib.*8.*c.*10.*q.*5. non illum condemnarem. Vide Fernandez, *p.*1.*c.*15. §.1.*n.*10.*p.*1.*t.*8.*reſ.*49.

Vtrumque probabile.

Sicut an ſatisfacit, ſi debitum ſoluat alio titulo, quam ſoluendi illud debitum v.g. in eleemoſynam.

4 Debitor ſecundum Sanchez *ſum. tom.*1.*lib.*5.*c.*13.*n.*11. non ſatisfacit creditori, ſi debiti immemor tantumdem præſtitit illi alio titulo, v.g. eleemoſynæ, &c. Nam hoc eſt peculiare iuſtitiæ, vt debito non ſatisfiat, dando alio titulo, quam ſolutionis legalis, *p.*5.*t.*13.*reſ.*94. Et ita tenendum eſt *p.*3.*t.*6.*reſ.*57.§.*Notandum.* & 77.§.*Verum.* Sed Baldellus *to.*1.*l.*5.*diſp.*25.*nu.*18. probabiliter putat, ſatisfacere, ex intentione illa generali, qua vnuſquiſque præſumitur ſuis actionibus velle potiori obligationi ſatisfacere iuxtà *l. cum pluribus. ff. de ſolut.* hæc enim intentio ſufficit etiam in materia iuſtitiæ: nec obſtat obliuio, & incogitantia huius, vel illius obligationis ſpecialis. Sed ſatis eſt voluntas generalis qua ſi interrogaretur; veriſimile eſt, ita ſe explicaturum. Idque ait procedere, non ſolum quando in actu ſoluendi nullus titulus exprimitur, ſed etiam quando exprimitur, & determinatur titulus minùs principalis, ex aliorum obliuione, vel ignorantia. Nam talis traditio reſoluitur in conditionalem. *Trado tibi gratis,* vel *ex eleemoſyna, niſi potiori titulo debeam, p.*5.*t.*13.*reſ.*94.§.*Sed negatiuam.* An aliud pro alio inuito creditore ſolui poſſit, dictum eſt V. *compenſare, num.*2. Cæterũ, qui plura debita cum eodem creditore contraxit, habet optionem ſatisfaciendi vna ſolutione partiali pro debito, quod maluerit. Ita Lopez *p.*5.*tit.*14.*l. in gloſſ.* 5. & alij *ex l.*1.2.3. & 4. *ff. de ſolut.* nam debitor poteſt legem dicere rei ſuæ. Vnde, niſi contrarium exprimat, ſemper cenſetur ſoluere pro debito, quod magis grauat, vt ſi vnum debeat cum fideiuſſore, aliud ſine, præſumitur ſoluere primum, ſicut etiam, ſi alterum magis vrget, &c. Ita Molina, *tom.*2.*tr.*2.*diſp.*565. *n* 5.*p.*2.*tr.*16.*reſ.*4.

Habens cum eodem plura debita, poteſt ſoluere quod maluerit.

Certus de debito, & dubius an ſoluerit, tenetur ſoluere.

5 Certus de debito, & dubius an ſoluerit, tenetur ſoluere. Sed hanc ſententiam limitat primò Tannerus, *in* 1.2. *diſputat.*42 *quæſt* 6.*dub.*4.*num.*49. niſi etiam creditor dubius ſit, nam in hoc caſu, exiſtimat, debitorem non teneri, quia poſſeſſio ſtat penès ipſum, & melior eſt conditio poſſidentis. Sed ego exiſtimo cum Layman, *lib.*1.*tract.*1.*cap.*5. §.4.*num.*42. in tali caſu ſoluendam eſſe debiti partem, iuxta dubij proportionem. Nam non videtur debitor exponendus periculo duplicis ſolutionis, & creditor, qui & ipſe dubitat, nullum periculum pati debere. Ita Layman, quamuis Merolla, *to.*1.*diſp.*3.*dub.*2 *n.*65. probabiliter etiam putet, teneri ad integrum debitum, *par.*3.*tract.*6. *reſolut.*49. & *part.*3. *tr.*6.*reſ.*32.

Si verò etiam creditor dubitet, tenetur ad dimidium.

Debitor extremè indigens non tenetur ſoluere.

6 Debitor non tenetur ſoluere, quando ipſe eſt in extrema neceſſitate conſtitutus, ſi creditor eamdem neceſſitatem non patitur. Si verò vterque eſt in

extrema

by Google

extrema neceſſitate, Scotus *in 4. diſt. 15. qu. 2. art. 4.* putat teneri, quia plus iuris habet ad debitum creditor, qui eſt eius dominus, & rem illam præoccupauit: quare, cum neceſſitas ſit æqualis, præferri debet. Paludanus *ibid. quæſt. 2. art. 4. conſt. 1.* & alij negare. Lorca in 2 2 *ſect. 3. diſp. 38. nu. 11.* diſtinguit, & ſi res reſtituenda reperitur eadem in ſpecie, ſoluendam eſſe, ob fundamentum prioris ſententiæ. Si verò confuſa ſit cum bonis debitoris, non ita, quia dominium ſtat penès ipſum, & ab obligatione ſoluendi excuſatus propter neceſſitatem. Ego omnes has ſententias exiſtimo probabiles, ſed, ſi quis in extrema neceſſitate aliquid acciperet è conſtituto in extrema item neceſſitate, tunc exiſtimo tenendum cum Scoto In alijs caſibus, cum Paludano, quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia, & potior eſt conditio poſſidentis. *p. 5 tr. 7. reſ. 11. & p. 11. tr. 2. r. 32.* Sed quid ſi pater, vel mater debitoris ſit in extrema neceſſitate vna cum creditore? Adhuc ſubuenire debere parenti, vel etiam vxori liberis, & fratris, exiſtimo cum Syluio *in 2. 2. q. 31. art. 3.* contra Azor. *tom. 2. lib. 11. c. 8. q. 6. p. 5. tr. 8. reſ. 12.*

Sed quid ſi creditor ſit in eadem neceſſitate?

Et omnes probabiliter.

Sed ego cenſerem, non teneri, niſi à creditore indigente ſurripuiſſet.

Quod etiam procedit in neceſſitate ſuorũ parentum vxoris, filiorum, & fratris.

7 Debitor per Bullam Sixti V non poteſt in Religionem recipi, ſed in hac Bulla in primis non comprehenduntur debitores ex ſola promiſſione liberali, vel debitis incertis Vecchius *diſput. 2. dub. 13. num. 15.* Deinde ſecundum Sanch. *in ſumm. tom. 1. lib. 4. cap. 19. num. 26.* non compræhenduntur damnati ad pęnas pecuniarias propter delicta, nec obligati ad ſatisfactionem alicuius damni, vel iniuriæ illatæ. Et ſecundum Vecchium *vbi ſup.* non compræhenditur debitor, qui abſque ſua culpa ad impotentiam ſoluendi peruenit, iuxta verba Bullæ ibi, *Multi decoctores poſt dilapidatam rem familiarem, &cet.* Et tamen non compræhendit debitor, qui in ſæculo manens, nullam habet ſpem melioris fortunæ, vt poſſit debita ſoluere. Ita Mauden. in *Decal. prec. 7. diſc.* 18. *num* 17. Immò ſecundum Leſſium *lib. 2. cap. 41. dub. 2. num. 32.* Poteſt debitor ingredi ſi non habet opem diteſcendi intra paucos annos, quos Sanchez *num.* 8. dicit eſſe duos, & Suarez *de relig. tom. 3. lib. 5. cap. 7. num. 2.* vnum *par. 4. tr. 4. reſ. 82.* Quæ omnia multo potiori ratione procedunt de iure communi. Immò D. Thom. *2. 2. q. vltim. art. 6. ad 3.* abſolutè liberat debitorem in religionem ingreſſum ab onere reſtituendi; quamuis Nauar. *comm. num de regul num.* 8. contrarium ſentiat. *p. 4. tr. 2. reſ. 41.*

Debitor an poſſit religionem ingredi.

Si habet ſpem diteſcendi, & ſoluendi debita.

Et ſic ingreſſus liberetur ab onere ſolutionis.

8 Debitore defuncto, ex eorum bonis, priuſquam debitoribus ſatisfiat, detrahì poſſunt moderatæ expenſæ pro funere, *l. penult. tit. de Relig. & ſumpt. fun.* & ſic poſſit neceſſitas, & tacitè creditores permittunt. Vide Molfeſium, *to. 2. tr. 13. c. 8. nu. 43. p. 5. tr. 3. reſol. 116.* Immò vxor, & filij, poſt contractam quocumque caſu paupertatem poſſunt ſibi ex relictis bonis retinere, & occultare, quantum honeſtæ eorum ſuſtentationi requiritur, etiamſi ad inſtantiam creditorum detur illis iuramentum, vel imponatur excommunicatio, quia ſicut in neceſſitate poſſunt aliena ſurripi, ita, & retineri. Ita Cæleſtinus, *tr. 9. c. 19.* in fine. Qui addit, filium, & nepotem ſortitum hæreditatem à patre, vel auo per vſuras acquiſitam, non teneri reſtituere cum detrimento ſui ſtatus, ſiue bona fide, ſiue mala hæreditatem ſuſceperit. † Sed non probatur †. *p. 5. tr. 14. reſ. 57.* Tenetur verò hæres facere inuentarium ſub pœna ſoluendi debita etiam ſupra vires hæreditatis. Vide V. Hæres, *n. 1.*

De hæreditate debitoris detrahi poſſunt expenſæ funeris.

Et victus neceſſarius vxoris, & filiorum.

9 Debitor poteſt ſoluere debitum creditori die præfiſſo, vel etiam eo contradicente ante prædictum diem, *p. 8. tr. 7 reſ. 17.*

Poteſt ſolui debitum ante diem præfiſſum.

10 Debitor tenetur ſoluere debitum anteriori Creditori affirmat Solonius, & alij. non teneri docet Fagundez, & alij. Sed ego dico vtramque ſententiam eſſe ſatis probabilem, & tutam in praxi; itaque cui volueris potes adhereri; Iudices vero ſemper amplectuntur priorem ſententiam quia Cęteris paribus prerogatiua temporis non videtur contemnenda. Sed ego onus non imponerem Iudici in foro exteriori cum ſententia confundatur in *l. priuilegium ff. de priuilegijs.* Credit: Sed an præferendus ſit Creditor pauperior pauri negat Dicaſt. & alij,

6 Coniux, qui post votum Religionis contraxit, potest per bimestre à matrimonij consummatione abstinere, & Religionem intrare. *cap. 7. de conu. coniug.* Sed si non habet animum intrandi, secundùm Coninch *de Sacrament. disput. 26. dub. 4. concl. 2. num. 46.* tenetur interim debitum reddere: nam ex vna parte, statim, vt sit contractus, traditur dominium corporis, & ex alia, illud spatium conceditur cogitanti, & volenti Religionem intrare, ad deliberandum. Sed Præpositus in *3. part. qu. 5 dub. 6. num. 47.* docet, non teneri, *par. 4. tr. 4. resol. 33.* Vota coniugis circa debitum coniugale, potest maritus irritare. Et Episcopus dispensare. Vide V. *Voti relaxatio*, & V. *Episcopi, nu 32. Coniuges num. 32.*

Coniux contrahens cum voto Religionis non tenetur reddere in primo bimestri.

Etiamsi deliberet nō intrare Religionem.

7 Coniuges non peccant si vnusquisque voueat Religionem dependenter ab alterius ingressu, consumando matrimonium, quia nemo obligatus fuit religionem ingredi nisi altero ingrediente. *p. 9. tr. 6. res. 2.*

Non peccant vouendo ingressum Religionis.

8 Maritus tenetur reddere debitum vxori amenti, quando ista de illa negationem ad alium accessura esset; quando verò ambo sunt amentes debent separari, & peccant mortaliter illos excitantes, sed si vxor, vel vir sint rationis cōpotes potest peti debitum vir à coniuge, & è contra; sic etiam de ebrio coniux non tenetur reddere tali debitum per se, sed per accidens periculo pollutionis. *ibid. r. 4. p. 10. tr. 13. r. 4.*

Lege infra de amentibus coniugatis.

9 Vxoratus impeditus ad petendum debitum in nullo casu ei licitum est debitum petere, sed tenetur vti macerationibus Carnis; sed si videt periculum in altera coniuge incontinentiæ tunc licitum est petere, & illa petitio diceretur redditio, vnde infertur, quod coniux non tenetur reddere debitum viro morbo gallico, vel lepra infecto. *p. 9. tr. 8. r. 33.*

Potest (videndo incontinentiam futurā vxoris) petere.

10 Delectatio morosa coniugis de copula cum coniuge absente non est peccatum mortale cum sit de obiecto, & copula licita, esset mortale, quando delectaretur de alia fœmina in actu coniugali, cum delectatio morosa est de obiecto mortaliter graui, & turpi. ibid *resol. 44.* Vnde tactus sui ipsius ex voluptate carnali non referendo ad copulam non sunt peccata mortalia cum ordinantur ad copulam licitam, sed contrarium tenet. Diana; Non peccant si inter se tangant. ibid. §. *Sed his non obstantibus per totam res.*

Copulæ delectatio coniugis absentis nō est peccatum, nisi sit de alia fœmina.

11 Qui matrimonium bona fide contraxit, quod deinde cognouit ex impedimento dirimente irritum esse, non potest ante dispensationem debitum reddere, aut petere: Etiam cum periculo vitæ, quia ex nullo metu licet fornicari. Id quod determinatur in c. *Inquisitioni de sent. excommun.* & contrariam sententiā Molfesij. *to. 1. tr. 1. c. 14. n. 90.* & aliorum falsam, & erroneam appellat Sanch. *to. 1. lib. 3. disp. 39. n. 5. p. 4. tr. 4. r. 48.*

Contrahens cum impedimento dirimēte bona fide, non potest petere, aut reddere, etiam metu mortis.

12 Quod si de validitate matrimonij dubitat, tenetur diligenter veritatem inquirere (& interim non tenetur reddere, quia alter non habet ius. Sanch. *disp. 47. n. 46.* contra Henriquez, *lib. 12. c. 6. n. 5. Gloss. lit. T. p. 4. tr. 3. r. 15. §. Sed difficultas.*) Si autem post adhibitam diligentiam remanet dubius secundum Rebellium, *p. 2. lib. 2. q. 16. sect. 2. n. 11.* non potest petere. Sed probabilius est, posse, vt tenet Sanchez, vbi supra, quia possessor bonæ fidei, qui post adhibitam diligentiam, remanet dubius, an res aliqua sit sua, non solum potest illam retinere: sed etiam ea vti. *p. 3. tr. 4. r. 295. & p. 4. tr. 3. r. 15.* Aduerte hic, quod coniux, regulariter loquendo, non tenetur credere alteri coniugi affirmanti de impedimento dirimente, nisi accedant aliæ coniecturæ, vel asserentis probitas, &cet. Sanch. *ibi. res. 295. cit.* in fine.

Et si de hoc dubitat, non potest petere ante diligentiam adhibitam

Potest post illam.

(At coniux non tenetur credere alteri affirmāti de nullitate.)

13 Petes hic primò. An dubitans, num coniux sit mancipium, & matrimonium cum illo bona fide contractum, sit validum, possit, ac teneatur reddere debitum? Respondeo cum Hurtado, *de matrimon. disputat. 10. diff. 9. nu. 42.* affirmatiuè: nec propterea reualidari matrimonium: quia quamuis ad mancipium accedat affectu maritali, id facit pro soluendo debito, si fortè debeat, non cum animo reualidandi, si fuit nullum. Ita ille quidquid contra asserat Nauarrus

Si verò dubium sit de impedimento cōditionis, tenetur in dubio reddere, & potest petere.

Nec proindè matrimonium validatur.

introducere, aut abrogare. Ita Layman *lib.4.tr. 6.c.7.nu.9.* & alij contra Barbatium, *vol. 2 cons.*35. & alios Iurisconsultos dicentes, per præscriptionem laicum non posse omnino eximi ab onere decimarum, sed tantum in partem, vt scilicet loco decimæ soluat vigesimam, aut trigesimam partem. Adde, quod Henriquez *lib.7.c.27.n.2.* & Tannerus in 2.2. *disp.5.q.3.dub.2.n.31.* docent, ad præscriptionem sine titulo in causa decimarum sufficere tempus quadraginta annorum, & Palaus *to.2.tr.10.disp.vn.punc.4.n.6.* probabile putat, ad consuetudinem contra decimas sufficere spatium decem annorum. Sed hæ opiniones ex dictis non videntur. *p.3.tr.5.r.77.& p.5.tr.14.r.42.*

3 Causa decimarum est Ecclesiastica, & in omni casu pertinet ad iudicem Ecclesiasticum: nisi auctoritate Summi Pontificis contractu permutationis translatæ sint. Vide infra V. *Iudex Ecclesiasticus, n.4.*

Causa decimarum ad Iudicem Ecclesiasticum pertinet.

DELECTATIO

Morosa.

1 † DElectatio Morosa dicitur, consensus voluntatis in motus illicitos appetitus sensitiui. Hic autem consensus duplex esse potest, expressus, vel tacitus. Expressus est, quando voluntas acceptat delectationes huiusmodi positiuè. Tacitè, quando post perfectam aduertentiam, & deliberationem adhuc motus illos relinquit, & non exercet, quantum moraliter potest. Et in hoc secundo consistit propriè delectatio morosa, sic dicta, non à mora temporis, qua durat, sed ex mora rationis in repellendo. Quæ si non solùm sibi complacet de motu illicito, sed prætereà vult actum illicitum, & malum desiderium, de quo infra V. *Desiderium* †

Delectatio morosa est consensus voluntatis in appetitus illicitos.

Consensus inquam expressus, vel interpretatiuus.

2 Porrò non solum est peccatum mortale, quando voluntas positiuè consentit, sed etiam quando permissiuè se habet, non impediendo tales motus. Nam consensus interpretatiuus æquiualet formali. Ita Vasquez in *par.2.tom.1. disput.108.cap.2.num.2.* & alij. Sed probabilis est opinio Caietani, *sum. V. Delectatio*, quod consensus interpretatiuus, quando voluntas nec positiuè consentit, nec positiuè dissentit, non sit peccatum mortale. Nam per hoc non violatur aliquod præceptum, si enim aliquod violaretur, maximè esset præceptum negatiuum, *Non concupisces*: Sed hoc præceptum non obligat ad repellendam concupiscentiam sensus, sed solum ad non contentiendum. Ergo si non adest consensus positiuus, non violatur. Confirmatur, nam in communi sententia hi motus absque vlla culpa permitti possunt in aliquibus casibus: ergo hæc promissio non est ex genere suo mala. Ad argumentum contrarium respondetur cõsensum interpretatiuum non semper æquiualere formali, nisi quando est æqualis obligatio non procurandi aliquid, & reijciendi, & sic potest esse minor obligatio non procurandi aliquam dignitatem, quam illam reijciendi, &c. & consequenter maius peccatum in consensu expresso, quam interpretatiuo, *p. 1.tr.17.res.33.*

Nam vterque est peccatum mortale.

Quamuis probabile sit, interpretatiuum non esse mortale.

3 Delectatio morosa consistens in actu voluntatis efficaci, in ordine ad executionem actus, qui est delectationis obiectum, est eiusdem speciei cum ipso actu, & sic delectatio morosa efficax, seu maius desiderium fornicationis, vel adulterij est eiusdem speciei cum fornicatione, vel adulterio. Quod si delectatio non sit cum consensu efficaci, sed absque vllo affectu ad opus consistens in simplici complacentia, adhuc in *p.2 tom. 2. disput.28. num.3.* & alij dicunt, sumere speciem malitiæ ab actu externo, tanquam ab obiecto. Sed contrariam sententiam Vasquez in *p.2.tom.2. disput.113. c.2.* & aliorum probabilem censeo cum Bonacina *de matrim.qu.4.punct.8.num.18.* quod nimirum omnis delectatio morosa contra castitatem sit vnius speciei, quia omnis versatur

Porrò si talis consensus est efficax circa actum, de quo delectatur, sumit speciem ab illo.

Si verò consistat in sola complacentia, probabile est omnem consensum talẽ esse eiusdem speciei.

R 2 circa

Digitized by Google

circa eamdem turpitudinem: Probatur, nam simplex complacentia de coniugata, non versatur circa adulterium, vt iniuriosum alteri, & sic non contrahit malitiam adulterij. Iniuria enim non irrogatur viro, nisi per actum externum adulterij in quod simplex complacentia non progreditur, sed quamcumque mulierem respicit vt pulchram, & delectabilem secundum tactum. Idem dic de muliere religiosa, consanguinea, &c. *p.1.tr.7.res.48.p.2.tra.17.res.34.& p.3.tr.4.r.67.§.in res.48.*

Distinguuntur tamen ex circũstantiis personarum, quæ delectantur.

4 At non ita dicendum de circumstantia personæ, quæ morosè delectatur. Nam delectatio morosa coniugati, aut religiosi differt specie à delectatione soluti, prima enim est peccatum contra iustitiam, & secunda contra Religionem. Ita Reginaldus *tom.2.lib.12.c.2.sect.3.num.3.* & Vasquez *in p.2. to.1.disp.112.c.2.n.20.p.2.tract.17.r.34.* propè finem. Qui tamen aduertit illud de coniugato non esse sibi admodum certum, & Hurtado *de subiect. pec. disput.4. diff.10.* contrarium tenet, quia nullo argumento probatur in matrimonio præstari fidem coniugi, non collocandi mentem in alium, & benè etiam docet contra Montesinum, in *par.2.tom.2. disput.7.quæst.4.num.91.* quod si quis haberet votum castitatis exterioris, non peccaret contra votum, se delectando morosè. *p.3.tr.6.res.73. & p.5.tr.13.res.99.* Sed si coniugatus habuit delectationes morosas de copula sodomitica, vel de bestialitate, tenetur de his confiteri. *p.8.tract.6.res.9.3.* & 4.

Et sic si delectatur coniugatus, est adulterium.
Si Religiosus, sacrilegium.
At de coniugato, negat Hurtado.
Et illud de Religioso non extendi ad habentem votum castitatis externæ.

5 † Delectatio morosa est peccatum mortale, si est de actu ex se malo, vt est furtum, adulterium, & omnis materia luxuriæ. † Nec excusat paruitas materiæ, quia secundum Galenum, omnis cogitatio venerea est inchoata pollutio. Ita Lessius *lib.4.cap.3.dub.15. num.109.p.3.tr.5. res.1.* si verò actus sit malus, solùm quia prohibitus aliqua lege positiua, delectatio illius non est mortale, quia lex positiua non prohibet actus internos, nec talis delectatio versatur circa actum, vt malum, nisi versetur circa illum vt prohibitum, quod raro contingit. Itaque delectari de esu carnium, in die veneris non est mortale. Ita Tãner. *in p.2.disp.4.q.8 dub.7 n.137.* contra Medinam *de restit q.22.* & Montesinum vbi supra, *p.3.tr.5.r.5.*

Delectatio morosa de actu intrinsecè malo, est mortale.
Secus, si sit de re mala ratione præcepti positiui.
Vt est esus carnium in die veneris.

Coniugati delectantes de copula, in absentia alterius coniugis absque periculo pollutionis, non peccant mortaliter.

6 Coniugati morosè delectantes de copula in absentia alterius coniugis, absque periculo pollutionis, non peccant mortaliter, quia delectantur de actu licito, in ordine ad actum licitum, qui est copula coniugalis: absentia autem per accidens impedit, ne talis copula exerceatur. Ita Curiel in *p.2.q.74.ar.8.dub.3.§.2.diff.3.* & alij multi contra Nauarrum *c.16.n.10.p.2.tr.17.r.36.p.3.tr.4.r.200.& tr.6.r.73.§.Verum.*

Etiamsi copula esset interdicta ob periculum salutis.

7 Probabilissima quoque est sententia Sanchez *t.3.l.9.disput.44. numer.21.* non esse illicitam inter coniuges delectationem de copula cogitata, vt præsenti, quando ipsa copula est ipsis illicita ob periculum salutis, vel abortus, aut ob aliquod impedimentum naturale post matrimonium superueniens, & vniuersaliter ex quacumque circumstantia extrinseca: nam in his omnibus casibus copula per se est licita, & illicita solùm per accidens: vnde non est illicita eius delectatio. Idem etiam dic, si copula sit prohibita aliquo præcepto Ecclesiastico, vt si ratione concubitus cum consanguinea sponsæ, vir affinitatem cõtraxisset cum ipsa, ex quo priuatus esset iure petendi debitum: nam hoc impedimentum est extrinsecum, & arcens à copula in pœnam delicti: & cum res sit pœnalis, non debet extendi ad delectationem de copula. Hæc omnia Sanchez quicquid contra asserat Rodriquez *summ.t.1.c.129.concl.3.p.3 tra.4.res.224.* Secus autem dicendum, si adesset impedimentum voti absoluti; nam tunc, sicut illicitus esset actus, ita etiam illicita esset eius delectatio. Quod etiam verum est, si coniux votum castitatis emisisset absque consensu alterius coniugis, & sic teneretur debitum reddere. Ita Lessius *l.4.c.3.dub.14.num.106.p.3 tr.6.r.73.§. Nota.*

Vel aliam quamlibet extrinsecam circumstantiam.
Sicut etiam ob affinitatem contractam per copulam cum cõsanguinea sponsæ.
Secus, si copula prohibita esset ratione voti.

8 Viduis non licet delectari de copula præterita, neque sponsis de futuro,

de

de copula futura, qui actus externus, de quo delectantur, viduis & sponsis de futuro non est licitus. Est autem dispar ratio de his, ac de coniugibus circa copulam præteritam, vel futuram: quia copula huiusmodi coniugibus hic, & nunc non est illicita, quemadmodum illis. Ita Bonacina *de matrimon. quæst.4.punct.* 8.*num.*3. & alij contra Valentiam *tom.4.dis.6.q.4.punct.* 4. Qui tamen docet, talem delectationem in vidua esse plerumque peccatum mortale, propter periculum consentiendi directè, vel indirectè, *p.3.tr.5.res.2. & olim p.2.tra.17.res.* 36.§. *Ad argumentum*. Sed si quis vxoratus peccaret cum coniugata vterque tenetur se accusare Sanch.*p.11.tr.5.r.52.*

Etiam absq; licen tia alterius coniugis commissi.

Viduæ non licet delectari de copula præterita, nec sponsis de futuro, de copula futura.

DENVNCIARE

Hæreticum, & alios criminosos ad Officium S. Inquisitionis.

1 † IN edicto DD. Inquisitorum præcipitur vt sciens aliquem esse hæreticũ, vel aliquod delictum ad eorum forum pertinens commisisse, qualia sunt omnia, quæ referemus. V. *Inquisitor. iurisdictio in qua delicta*, illum ad eorum Tribunal deferat, infra certum terminum, sub pęna excommunicationis, & cet. † Quod si quis ignoret edictum, secundùm aliquos tenetur denunciare statim, ac sibi innotescit. Sed Acugna *de Conf. sollic.q.21.n.4.* concedit huic terminum edicti à puncto notitiæ computari. *p.4.tr.5.res.26.* Et affirmantes in *p.3.tr.* 5.*res.*95.§. *Notandum est etiam hic.* Sed id non procedit in casu, quo quis sciret edictum, sed non denunciaret ob aliquod impedimentum. Nam habuit totum illud tempus ad liberandum, & consulendum. Ita Sancius *disp.*11.*n.*59. Quamuis Acugna *vbi sup.* suam doctrinam etiam ad hunc casum extendat. *res.26.cit.* §. *Notandum*, & recitanter. *in res.41.§. Secundò.* Et quamuis Naldus V. *Reuelare, n.2.* eos qui infra terminum edicti ignorant, aut reuelare non possunt, de obliget penitus à reuelando post terminum: non est tamen recedendum à contraria sententia Filliuci, *t.1.tr.14.c.2.n.42.p.3.tr.5.res.95.* Immò si præuideatur de futura commoditas denunciandi in fine termini, incumbit obligatio denunciãdi ante finem, quando vltimo adest commoditas, sicut diximus V. *Confessionis, n.7.* præmittendam esse confessionem annuam ab eo, qui præuidet sibi in fine anni fore impossibilem. Ita Suar. *t.4.dis.36.sect.5.n.5.* Et quamuis Sancius *disp.* 11.*n.*60. contrarium probabile putat de iure positiuo, de iure tamen naturali tenet nobiscum, si præsertim timeretur publicum damnum, &c. *p.4.tr.5.res.29.* Si verò fœmina sciens, & potens, v.gr. infra terminum non reuelaret Confessarium, incurreret excommunicationem, quæ per Bullam non potest absolui, nisi prius satisfiat parti nimirum tribunali denunciando, &c. *p.4.tra.5.r.26.* in fine. Postquam verò denunciauerit, absolui potest tum virtute Bullæ, tum etiam priuilegiorum Regularium absque vllo onere comparendi coram Inquisitoribus. *p.4.tr.5.r.29.* in fine.

Hæreticus, & de hæresi suspectus denunciandus est infrà terminum.

A puncto saltem notitiæ computandum.

Et si præuideatur de futura commoditas, etiam anticipatè.

Sub pœna excommunicationis.

Quæ post factam denunciationem absolui potest per Bullam absque onere comparendi.

2 Durat autem valor & obligatio edicti per totum annum: non enim minorem habet vim, quàm leges Canonicæ: nam fertur auctoritate Apostolica, & Tribunal, à quo procedit, est perpetuum, vnde perpetuò durat, quemadmodum Bulla Cœnæ. Ita Suarez *de fide disputat.22.sect.10.4.numer.11.* contra Henriquez *lib.13.cap.18.num.4.in gloss.litt.L.par.4.tract.5.r.27.* Immò quamuis Inquisitores particulares ex negligentia, vel alio capite non publicarent edictum, adhuc esset obligatio denunciandi, non solum sub onere peccati mortalis, sed etiam censuræ, stante præcepto Inquisit. Romanæ, edito 3. *Ianuarij* 1623. Quod non ideo non est perpetuum, quia non proponitur nomine decreti, sed præcepti, vt aliqui opinati sunt; nam illud more decretorum obligat

Hæc obligatio semper durat: tum virtute edicti.

Tum etiam virtute præcepti Inquisitor. Rom.

vbique locorum, & pœnam imponit indefinitè: fortasse verò prodijt sub nomine præcepti, quia hoc familiare est illi Tribunali, & præceptum, ac decretum sæpè confunduntur in iure, vt notat Tuschus V. *Praeceptum, conclus.* 480. *num.* 4. & 11. & obseruari potest in constitut. Sixti V. circa agitationes taurorum apud Guttierez *l.* 1. *cap.* 7. *num.* 36. *p.* 4. *tract.* 5 *res.* 41. Circa terminum verò denunciandi, aduerte cum Freyta *num.* 41. in eo non comprehendi diem ipsum publicationis vsque ad sequentem eadem hora, qua fuit publicatus. *Ibid.* §. *non desinam.*

Sed dies termini non computantur in termino.

Obligat autem etiam scientes sub sigillo naturali, & sub iuramento.

3 Nota hic primò, obligationem denunciandi hæreticum, vel de hæresi suspectum, vrgere etiam eos, qui sciunt sub sigillo naturali, vel etiam sub iuramẽto: quia agitur de bono publico. Ita Palaus *tractat.* 4. *disputat.* 9. *punct.* 10 *num.* 5. contra Fagundez *præcept.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *numer.* 31. *part.* 1. *tract.* 4. *resol.* 24. & *p.* 4. *tractat.* 5. *resolut.* 31. Contra quem *ibidem* bene docet Moura *de exaltat. sectio.* 3. *cap.* 3. *numero* 11. Confessarium sollicitantem, sicut & cœteri suspecti de hæresi denunciari debere, etiam si de eodem delicto non sit diffamatus: nam in his delictis potest inquiri, etiamsi infamia non præcedat, *part.* 4. *tractat.* 5. *resolutio.* 1. Nec verò requiritur, quod denunciator probare possit delictum, vt contra eumdem *ibid.* docet Barbosa *de potest. Episcop. p. alleg.* 96. *num.* 51. Quia, licèt denunciator teneatur de iure suam denunciationem probare. *l. Diuus, & l. ab accusatore, ff. de Senatuscons. Turpill.* peculiare tamen est huic Tribunali, posse inquirere ex simplici denunciatione, quæ licet non sit satis ad probandum satis tamen est ad diligentias adhibendas, vt alias crimen innotescat fortasse etiam per alias denuncationes. *p.* 1. *t.* 4. *res.* 1. & *p.* 7. *tra.* 12. *res.* 21. Quod quia in alijs Tribunalibus non contingit: in his nemo denunciare tenetur delictũ, quod probare non potest, ait Bañez apud Cruz *vbi infra* contra Sancium, & alios. Et probabile est, neque posse, vt docet Cruz *p.* 1. *tr.* 8. *art.* 4. *dub.* 13. Quamuis contraria sententia Lessij *l.* 2. *c.* 30. *dub.* 6 *nu.* 49. sit probabilior. *p.* 3. *t.* 5. *res.* 100. Tenetur etiam in S. Officio denunciare, qui aliquod delictum proximi suspectum: nouit ex auditu, non solum fide digni, sed etiam leuis: relinquendo talis dicti valorem penès Inquisitores: nam hæc delicta vergunt in damnum publicum, ob quod in hoc Tribunali admittuntur testes alias inhabiles, vt dicemus V. *Inquisitorum. n. vbi supra* Ita Thomas à Iesu *de visit. tract.* 1. *c.* 15. *n.* 11. contra Fagund. *p.* 4. *t.* 5. *res.* 28.

Etiam non potentes delictum probare.

Quod in alijs Tribunalibus nõ procedit.

Immò etiam scientes ex auditu personę leuis.

Etiam vxorem.

Fratrem.

4 Nota secundò, in denunciatione hæreticorum non dari personas priuilegiatas, nam vxor, & frater tenentur denunciare maritum, & fratrem hæreticum. Ita de vxore, Pegna *part.* 3. *num.* 111. *comm.* 160. de fratre Sanctarellus *de hær. cap.* 9. *num.* 15. *part.* 1 *tract.* 4. *resol.* 5. Immò patrem hæreticum tenetur quoque filius denunciare. Ita DD. quos citat, & sequitur Farinacius *de hær. qu.* 197. §. 2. *num.* 40. contra Alens. *p.* 3. *q.* 23. *memb.* 4. *ar.* 2. *dub. vlt.* Verum est, quòd Genuensis *cap.* 18. *nu.* 9. limitat hanc sententiam in casu, quo pater dogmatizaret, & filium aliosque doceret; vel si vocaretur à iudice tanquam testis, quod fieri non debere, nisi in subsidium deficientibus alijs testibus *p.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 4. Ex quo reprobandus est vniuersaliter Pereira *c.* 10. *n.* 36. docens, personas priuilegiatas non teneri reuelare crimen occultum sui coniuncti, ex vi monitorij, etiamsi alij testes deficiant. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 63. Imò, stante praxi, videtur, quòd vxor, & frater teneantur denuntiare virum, & fratrem, in blasphemias prorumpentes, vel aliud crimen suspectum de hæresi perpetrantes. Quamuis Homobonus *de cas. res. p.* 2. *c.* 1. id neget ex eo, quod extra crimen hæresis ad hoc non coguntur à iure. *p.* 1 *tr.* 5. *res.* 6.

Et filium, in casu Hæresis formalis.

Et videretur etiam dicendum in delictis suspectis.

Non tamen seipsum.

Nisi per accidens reuelando complicem.

5 Docent verò DD. communiter, non teneri hæreticum denunciare seipsum: quia *ex cap. aliquando de pœnis, distin.* 1. nemo tenetur se prodere. Sed hãc sententiam aliqui limitant, nisi pernicies publica immineat, in quo casu pro bono communi vita spernenda foret. Vnde doctissimi Theologi obligauerunt discipulos cuiusdam hæretici dogmatizantis ad illum denunciandum, quamuis

ipsi fuerint complices delicti. *p.1.tra.4.res.8.* Et mulier sollicitationi in Confessione consentiens tenetur Confessarium denunciare, vt habetur ex declaratione S.D.N. Vrbani VIII. & sacræ Congregat. specialiter celebratæ coram D.N. *die 25. Iulij 1624.* relata in Epistola Cardinalis Mellini ad Card. Borrom. Archiepisc. Mediol. Vbi etiam habetur, talem fœminam non teneri suum consensum exprimere, & si vel ipsa, vel Confessarius exprimant, in Actis Curiæ non scribi, tanquam rem impertinentem ad Tribunal. Ex quibus refellendæ duæ extremæ opiniones vna Sousæ *tr.2.c.7.num.7.n.4.* quod mulier consentiens non debeat reuelare, & alia Freytas *in edit.nouiss.q.10. nu.40.* quod teneatur aperire copulam, & Inquisitores possint illam de hoc interrogare, *p.4.t.5.res. 31.* & recitanter *in p.1.t.4.res.9.*

Sed tunc potest suum delictum tacere.

6 Nota tertiò, quòd quamuis Fagundez *part.2.lib.4.cap.3.num.31.* excuset à denunciando hæreticum eum, cui periculum vitæ, famæ; aut bonorum externorum in propriam, vel patris, matris, vxoris, fratris, vel alterius coniunctissimi personam immineat, vnde docet Freyta *quæst.19.num 15.* quòd hæreticos, qui ob timorem magni damni complices tacuit, non est tradendus brachio sæculari, vt diminutus, sed mitius tractandus. His tamen non obstantibus, Bonacina *disputat.6.punct.2.num.6.* testatur, hanc doctrinam non omnibus probari. Et illam Genuensis *cap.18.num.8.* limitat, nisi hæreticus dogmatizaret, & seduceret animas, aut corpora læderet, &c nam in his casibus teneretur homo exponere propriam vitam pro patria. Et ipse Freytas, stante praxi, contrariam sententiam amplectendam esse inquit, maximè in casu hæresis formalis. *part.1 tract.4. resolut.7.* Et benè docet *quæst.12. numer.19.* quod stando etiam in prima sententia, periculum in bonis temporalibus amici non excuset: quia maior amicus est Deus, & *amicus vsque ad aras*. Alioqui numquam denunciandus foret amicus, vel consanguineus hæreticus, quia incurreret pœnam confiscationis bonorum, *cap.cum secundum de hær. in 6.* Amissionem verò bonorum temporalium propriorum tunc solùm excusare, quando cogeret statum mutare. *par.4.tr.5.res.36.* Regulariter verò mulierem sollicitatam non excusari ob timorem à Confessario denunciando, ait Bonacina *disput.6.punct.1.§.3.num.6.* quia ferè numquam huiusmodi damni periculum imminet, & incommoda, quæ sequuntur ex abusu huius Sacramenti præualent incommodis priuatarum personarum. Sed hæc opinio admittenda est, quando bonum fidei periclitatur. Et ita tenet Sousa *lib 1.cap 34.nu.58.* qui regulariter huiusmodi mulieres excuset in probabili periculo mortis, &cet. suæ vel coniunctorum. Sed caueant Confessarij, nè trepidetur timore, vbi nullus est timor, & moneant mulieres denunciare, & secundum Sancium *disputat 11.numero 45.* etiam nobiles, & egregias, si clausura, infirmitates, vel alias non sint impeditæ, adire Inquisitores personaliter; nec enim id durum est ob bonum Religionis *p.4.tract.5.resol.19.* Si verò sint legitimè impeditæ, aut non possint Inquisitorem absque infamia adire, secundum Portellium *V. sollicitare fœminas num.21.* satisfacient mittendo Epistolam, vel stando consilio Confessarij. *p.1.tr.4.res.7.§.Ideò.*

Sed quid si denuncianti immineat periculum vitæ, famæ, &c.

In suam personam, vel sui coniunctis.

Aliqui excusant à denunciando.

Sed non probantur pro omni casu.

Nam non excusat periculum in bonis temporalibus, amici.

Vel etiam proprijs, citrà status mutationem.

Et Confessarij non sint multum trepidi in his periculis, & mittant sollicitatas etiam nobiles ad denunciandum per se. si possunt, alias per alios.

7 Nota quartò, secundum Genuensem *in praxi c.18.nu.15.* non esse denunciandam mulierem, quæ semel maleficium, aut superstitionem fecit, nisi saperet manifestè hæresim, & simplicitas, aut alia iusta causa non excusaret. *p.2.t.17. res.65.* in fine. Et quando delictum denunciandum præcipitur ex præsumptione; qui sciret præsumptionem deficere, secundum Valerum *V. hæresis diff.1.n.4.* non teneretur denunciare, vt qui v.g. sciret aliquem diuinare ex simplici manuum inspectione, &c. non autem ex pacto dæmonis, vt præsumit Sixtus Quintus in Bulla. Sed contrarium docet Freytas *q.21.n.26.* & tale iudicium reseruandum esse Inquisitoribus. *p.1.tr.4.res.10.* Vnde sententia Valeri non placet. *ibid. tr.10.res.27.§ Item prohibitio.*

An denuncianda sit mulier, quæ semel maleficium fecit.

Et qui delictum commisit, in quo cessat præsumptio, in qua fundatur suspicio.

8 Nota quintò, quod, licèt, priusquam hæreticus, vel de hæresi suspectus,

Licet hæreticus, &c. ſit fraternè corrigendus, ſi ſperatur fructus, debet tamen denunciari, non expectata emendatione.

denuncietur, procedere debeat fraterna monitio, ſi ſperetur fructus: nihilominus non obſtante correctione, deferri debet. Ita præcipit Inquiſitorum edictum, & rationabiliter: quia, vt ait Suarez *de fide diſputat.20.ſect.3.numer.* 12. his criminibus rariſſimè occurri poteſt per priuatam correctionem & ad cognoſcendam veram reſipiſcientiam magna prudentia requiritur, cum ſemper lateat fraus. Et propterea finis præcipuus denunciationis non eſt ſola emendatio fratris, ſed publica illius correctio ad aliorum ſecuritatem, quæ ex fraterna correctione ſperari non poteſt. Ita Palaus *tract.4.diſput.9.punc.10.*

Immò etiam ſi ſit emendatus.

num.2. Idem docet Bonacina *in Bull.Cœn.diſput.1.quæſt.12.punct.1.num.15.* de machinantibus malum alicui Cardinali, qui ex Conſt. Pij V. denunciari præcipiuntur. *p.5.tr.2.reſol.89.à §.Sed difficultas.* † Vbi teſtatur, ſe hanc doctrinam quoad ſuſpectos hæreſis docuiſſe, *in p.4.tr.5.reſ.24.* Sed ibi reuera docuit correctionem omitti debere, † Ex quibus exiſtimo cum Bonacin. *tr.var.diſput.6.punct.3.nu.9.* & aliis hæreticum, vel ſuſpectum de hæreſi, denunciandum eſſe, etiamſi moraliter conſtet iam eſſe emendatum: Contrarium tamen tenet Sotus *lib.3.qu.5.art.5* quem multi ſequuntur. *par.1.tr.4.reſ.3. & p.4.t.3.reſol.51. & p.7.t.3.reſ.63.* Quod ſi petas, quo pacto conſtare poſſit, reum eſſe emendatum.

Quamuis aliqui id negent, & aſſignent emendationis argumenta.

Reſpondet Felin. *in c.teſtimonium, de teſt.* ſi ſacramentaliter ſit confeſſus Homobon. *p.1.tr.7.c.7.qu.33.* ſi Iubilæum ſit conſecutus. Si per triennium benè vixerit, Freytas *in add.ad q.8 nu.32.* Alij tandem id remittunt arbitrio boni viri. *p.1.cit.* Hoc ipſum in ſpecie de Confeſſario ſollicitante docet Souſa, *tract.2.c.6.concl.3.num.16.* declarans, ſufficienter emendatum præſumi, ſi mulier ſollicitata ter, vel quater ad ipſum accedens libidinis expertem inueniat. Sed Bonacin. *vbi ſup.* tenet Confeſſarium emendatum denunciari debere, *par.4.t.5.r.23.& p.7.tra.3.r.63.* Et Genuenſis *c.18.num 6.* limitat ſupradictam doctrinam, quod non præcedat in hæreſiarchis. Et Fagund. *pr.2.lib.6.cap.4.num.* 17. quod non procedat in vllo hæretico formali, nam emendatio hæretici difficilè conſtare poteſt, & abſtinere non poteſt quin hæreſim, quam ſemel amplexus eſt, alios doceat, *p.1.tr.4.reſ.4.§.Limitat, & infra:* Docet etiam Bonacina *vbi ſupra,* Confeſſarium denunciandum eſſe, etiam ſi ſtatim poſt ſollicitationem pœniteat: nam quod factum eſt, nequit non fieri, *l. in bello §. Facta, ff. de capt.& problem. reuer.* Et alioqui quilibet Confeſſarius ad effugiendam denunciationem, diceret, ſe pœnituiſſe. *part.4.tr.5.reſol.22.*

Et Confeſſarius denunciari debet, etiam ſi ſtatim poſt ſollicitationem pœniteat.

Quæ doctrina procedit, etiam ſi Confeſſarius ab alio denunciatus delictum abiurauit; non quidem de eadem ſollicitatione; nam iudicium in idipſum bis exerceri non ſolet; ſed de alia; nam duplex ſollicitatio meretur maiorem pœnam, quàm vnica: & in cauſa hæreſis accedente noua probatione, reus iterum punitur. Ita etiam Bonacina *vbi ſup.n.10.p.4.t.5.r.41* & recitanter olim *in p.1.tr.4.r.26.* Idque a fortiori procedit contra Sancium *diſp.11.n 53.* Si Confeſſarius poſt abiurationẽ in ſollicitando perſeueraret. *p 4.tr.5.r.21.* Probabiliter tamen docuit Fagund. *tr.2.lib.4 c.3.nu.31.* non eſſe denunciandum confeſſarium de ſollicitatione commiſſa ante Bullas: quia nulla lex extenditur ad delicta præterita, ſi clarè non explicet, *c.cognoſcentes, & c.vlt de conſt.* Licet etiam probabiliter contrarium doceat Freytas *q.3.n.15.p.1.tr.4.r.25.& p 4.tr.5.r.40.& p.7.tr.3.r.63.*

Etiamſi abiurauit ſuſpicionem, denunciatus de alia ſollicitatione.

Præſertim ſi perſeueret ſollicitando.

probabile tamen eſt non eſſe denunciandum de ſollicitatione facta ante Bullas.

DENVNCIARE

Confeſſarium ſollicitantem ad turpia.

Confeſſarius verò denunciandus eſt in caſibus explicandis.

9 † DENVNCIANDI ſunt Confeſſarij ex Bullis Summorum Pontificum, præſertim Gregorij Decimi Quinti. *Qui perſonas: quæcunque illæ ſint ad inhoneſta, ſiue inter ſe, ſiue cum alijs quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis Confeſſionis, ſiue ante, vel poſt immediatè, ſeu occaſione, vel*

prætex-

prætextu Confessionis huiusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta, siue extra occasionem Confessionis in Confessionario, aut in loco quocunque, vbi Confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessiones audire, sollicitare, vel prouocare tentauerint; aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siue tractatus habuerint †. Et quidem sub mortali, vt patet ex illis verbis prædicti decreti; *mandantes omnibus Confessarijs, vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs sollicitatos, moneant de obligatione denũciandi, &c.* Quæ verba quamuis præcedentes Bullæ non habuerint, sub hoc tamen onere vsu receptæ fuerunt.

Sub onere peccati mortalis.

Saltem post Bullam Gregorij.

Vnde, etiamsi Edictum Inquisitorum non promulgaretur, ex vi tamen huius Bullæ incumberet obligatio denunciandi, vt notat Sancius *disput.* 11. *nu.* 20. *p.* 4. *tr.* 5. *res.* 3. Quam ideo ex mandato D.N. Vrbani VIII. per litteras Cardinalis Mellini apud Peyrin. *in hanc Bullam* §. 9. *n.* 34. Archiepiscopi, & Vicarij Generales tenentur Sacerdotibus ad Confessiones approbandis in ipsa approbatione legere, & intimare, vt nimirum ex tunc sciant Confessarij pœnas propositas sollicitantibus, & obligationem monendi pœnitentes sollicitatos ad denunciandum. *P.* 4. *tr.* 5. *r.* 31. Et hæc obligatio non solum incumbit personę sollicitatæ, vt docuit Homobonus *t.* 1. *p.* 4. *resp.* 51. Sed etiam alijs, qui id sciunt, saltem ex auditu personæ fide dignæ, vt ait Fagundez *p.* 2. *lib.* 4. *c.* 5. *n.* 31. & obseruat praxis S. Officij. *p.* 4. *tr.* 5. *r.* 28. in fine †. Quomodo autem facienda si talis denunciatio, an præmittenda sit correctio, quæ causa excuset à denunciando, & alia communia omnibus denunciationibus, dicta sunt supra. An Confessarius sollicitans pertineat ad Episcopum, vide V. *Episcopi iurisdictio in confessarios sollicitantes*, nunc videndum, in quibus casibus confessarius comprehendatur in Bulla, & sic denunciandus. †

Quæ legi debet, & intimari sacerdotib. dum ad confessiones approbantur.

Non solum à pęnitẽte sollicitato: sed ab omnib. qui id sciunt.

10 In primis ergo non est denuncianda mulier sollicitans confessarium, quia Bulla solùm loquitur de Confessario, ex eo nimirum, quòd in pœnitentibus id raro contingit Ita Riccius *p.* 3. *r.* 67. *n.* 1. contra Paramum *lib.* 3 *q.* 10. *p.* 1 *tr.* 4. *r.* 23. Vnde nec est denunciandus interpres Confessionis, etiam Sacerdos; quia se tenet ex parte pœnitentis. *P.* 4 *tr.* 5. *r.* 9. & *P.* 9. *tr.* 9. *r.* 32. §. *Nota vero*, tamen subiacet iudicio Doctorum Inquisitorum.

Et verò non est denunciandus pęnitens sollicitans in Confessarium.

Nec interpres Confessionis.

Nec, qui sollicitaret per confessarium. Licet in tali casu denunciandus foret Confessarius, tanquã leno.

Nec item tertius, qui alium sollicitaret per Confessarium in confessione; quia is non verè sollicitat in Confessione, & leges latæ contra efficientes, non ligant mandantes, vt dictum est V. *Censura, num.* 29. *part.* 1. *tract.* 4. *resol.* 22. Denunciandus tamen foret Confessarius sollicitans pro alio, & sic ad lenocinium, per illa verba, *ad inhonesta siue inter se, siue cum alijs perpetranda.* Id quod etiam procedit in terminis aliarum Bullarum, eo quod in illis comprehendebatur omnis sollicitatione ad turpia, & non minor Sacramento consurgit iniuria ex sollicitatione ad turpia cum alio, quam cum seipso perpetranda. Ita Freytas *quæstio* 17. *num.* 14. Quamuis Sousa *in annot. ad Bull. Gregor.* hanc sententiam, etiam post Bullam Gregorij solùm probabiliorem appellet. *part.* 1. *tr.* 4. *res.* 19. & *part.* 4. *tractat.* 5. *r.* 12. Et in terminis Bullę Gregorij denunciari debet Confessarius petens à pœnitente domum, in quam concubinam adducat, qui a supra dicta verba, *siue cum alijs*, hunc casum videntur includere. *Part.* 4. *tract.* 5. *r.* 45. Item (sub censura) non videtur denunciandus laicus, vel Clericus non Sacerdos, qui fingens se contrarium, pœnitentem audiens, non tamen absoluens, sollicitaret; quia Bullæ latæ sunt contra Sacerdotes sollicitantes. Ita Sanctarellus *de hær. cap.* 46. *dub. vnic. num.* 9. *part.* 1. *tractat.* 4. *r.* 15. † Quod si is absolueret denunciandus esset ex alio capite, quia scilicet præsumeretur sentire, ministrum huius Sacramenti esse posse non Sacerdotem. † Quam præsumptionem cessare, si non absoluat, ait Sancius *disput.* 11. *num.* 36. *part.* 1. *tractat.* 4. *resol.* 16. Idem docet Fagundez *pr.* 2. *lib.* 4. *ca.* 3. *num.* 79. de Sacerdote non approbato ad Confessiones, quia iste sollicitando, non coniungeret sollicitationem cum Sacramento, vnde non præsumeretur

Etiam ante Bullam Gregorii.

Postquam, denunciari debet, si petat à pęnitente domum pro inducenda amasia.

Item non debet denunciari laicus fingens se Sacerdotem, & sollicitans. Nisi absoluat.

Secus de sacerdote non approbato.

Etiamsi vterq; sciret Confessionem fore nullam.

tur de illo male sentire. Sed in hoc contrarium teneo, non solùm post Bullam Gregorij, quæ mandat denunciari Confessarius sollicitantes prætextu confessionis *p 3. tract. 4. res. 17.*) sed etiam ante illam: quia simplex Sacerdos habet potestatem Ordinis, & iurisdictionem in venialia, & in articulo mortis etiam in mortalia. Ita Palaus *tract. 4. disput. 9. punct. 9. num.* 1. & in terminis Bullæ Greg. puto cum Sancio *disput.* 10. *num.* 19. denunciandum esse talem, etiam si vterque sciret Confessionem ex defectu iurisdictionis futuram inualidam, *p. 9. tr. 9. res.* 32. §. *obseruat.* (Quod ipse à fortiori procedere putat, in Confessarius deprehendens fœminam verum propositum non habere, non absoluat, sed audiendo peccato sollicitet: quia, licèt in hoc casu non fiat Sacramentum, fit tamen accusatio in foro pœnitentiæ sufficiens ad obligationem sigilli, & patet ex verbis Bullæ ibi. *etiam Confessione non secuta, &c. res.* 8. §. *Verum, &* 30 *p. 4. tr. 5.*) Ex quibus à fortiori sequitur denunciandum esse Confessarium, qui sollicitaret mulierem accedentem ad confitendum, vt non incurrat censuram contra omittentes Confessionem annuam. Ita Sousa *lib. 1. c. 34. nu.* 18. *p 4. tr. 5. res.* 8. Item non esset denunciandus Sacerdos sollicitans in administratione Baptismi, vel aliorum Sacramentorum, vt ait Sancius *disput.* 11. *nu.* 42. *p. 4. tr.* 15. *res.* 16. Nec sollicitans in Confessione ad alia peccata præter luxuriam; quia Bulla loquitur de sollicitante in Confessione, ad turpia, vnde addit *sermones illicitos, & inhonestos.* Ita obseruat praxis Inquisitorum, & docet Bonacina *disp. 6. punct. 3. n. 7.* contra Freytam *q. 8. nu 17. p. 1. tr. 4. res. 20. & p. 4. tr. 5. res. 17.*

Etiam si non absoluit.

Aut pœnitens accedat ad confitendum, nè incurrat censurã. Item non debet denũciari Sacerdos, sollicitans in administratione aliorum Sacramentorum. Vel ad alia peccata extra venerem. Ad denunciari debet, si in Confessione sollicitet masculum. Etiam ante Bullam Gregorij.

11 Denunciandus verò est Confessarius post Bullam Gregorij, primò, si sollicitet masculum, quia dicit, personas, quæcunque illæ sint. Ita Naldus V. *Confessio num.* 31. *p.* 11. *tract.* 4. *resol.* 12 Immo id dicendum erat ante illam, vt declarauerat Paulus V. *ann.* 1619. ratione eiusdem, immò maioris iniuriæ, quæ in sollicitatione maris Sacramento irrogatur. Ita Sousa *tr.* 1. *cap.* 12. *num.* 12 *p. 4. t. 5. res.* 33. Secundò, denunciandum est, si non ipse sollicitæ, sed pœnitenti sollicitanti consentiat, per illa verba, *cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus hauerint.* Ita Fagundez, *pr. 2. lib. 4. c. 3. num.* 56. Quamuis id multi negent. *p. 1. tr. 4. resol. 11. & p. 4. tr. 5. res.* 42. Immo id procedere puto, etiam si statim, ac sollicitationi per turpia verba acquieuit, ab illis desistat, & complementum differat in aliud tempus, dilata etiam absolutione: nam iam habuit inhonestos sermones. *p. 4. tr. 5. res.* 4. Idem dic, si sollicitanti ad copulam, acquiesceret solùm in basijs, & actibus impudicis. Ita Sancius *disputat.* 11. *num.* 28. contra Palaum *tract. 4. disput. 9. punct. 5. num.* 54. Et si sollicitantem ad fornicationem sollicitaret ad sodomiam, vel contra, vel iam de sollicitatione pœnitentem sollicitaret. *p. 4 tr. 5. res.* 13. Quod si consentiret ob metum, quia scilicet pœnitens minaretur, se velle illum denunciare, &c. secundum Sancium *ibid. num.* 30. non esset denunciandum, & secundum Freytam *qu.* 11. *num.* 39. non esset puniendus. Quamuis Sousa asserat, citra abiurationem puniri posse, *p. 4 trac. 5. res.* 15. Sine dubio autem denunciandus esset Confessarius, qui cum pœnitente se simul sollicitarent adinuicem, vt ait Sousa, *lib. 1. c. 34. num. 31 p. 4. tr. 5. resol.* 14 vel conuenirent ad simulandam Confessionem, vt inhonestos sermones haberent, vt ait Sancius *disput.* 15. *num.* 3. post Bullam Gregorij, quidquid sit in terminis aliarum, *p. 4. trac. 5. res.* 10. Et secundum Bonacinam *punct. 3. num.* 17. si ex eo, quod pœnitens se malum animum cum eo habuisse confessa esset, occasionem arriperet illam sollicitandi. *p. 4. tr. 5. res.* 20. Id quod etiam procedit: si pœnitens ad confessionarium accederet, de aliquibus negotijs bona fide tractaturus, vt ait Sousa, *lib. 9. c. 34. num. 42. p. 4. tr. 5. res* 10. §. *Nota.* Etiam absque vllo ordine ad Confessionem, per illa verba, *siue extra occasionem Confessionis, resolut.* 18. *trac. 4. p.* 1. Et multo magis, si prætextu Confessionis, vt habent edicta DD. Inquisitorum, & Bulla Gregorij ibi, *qui prætextu Confessionis, &c. p. 5. tr. 4. res.* 13. Item denunciandus est Sacerdos, si pœnitentem accedentem

Postquam denũciari debet, si pœnitenti sollicitanti consentiat.

Quamuis post turbia verba statim desistat.

Vel consentiat in turpitudinis parte, &c. Nisi excusaret metu.

Et si cum pœnitente simul se sollicitarent. Vel conuenirent ad simulandam Confessionem turpiter secuturi.

Et generaliter si sollicitaret Cõfessionis occasione.

Prætextu.

Vel simulatione.

tem

sem ad ipsum, & dicentem, se velle in crastinum confiteri, sollicitaret: nam talis sollicitatio fieret in Confessionario, simulando Confessionem. Ita Fagun. *pr.2.lib.4.cap.3.nu.*49.contra Sancius *disp.*11.*num.*49.*p.*4.*tr.* 5.*resol.* 6. Immò quamuis in Bulla Gregorij videatur non comprehendi Confessarius sollicitans fœminam in confessionario non simulata Confessione, vt docet Sancius *disput.* 11. *num.* 66. & alij multi: Attamen contrarium dicendum est ex decreto Pauli V. apud Peyrinum *in hanc const.Gregorij* §. 5. *num.* 15. Et illa verba Gregorij *simulantes ibidem Confessiones audire*, non referri ad solicitationem in confessionario, sed in subselijs, quæ licet aliquando confessioni inseruiant, tamen non sunt, nec dicuntur confessionalia. Ita Lezana *c.* 19. *num.* 34. *p.*4.*tr.* 5.*res.*38.

Immò absque eo modo sollicitet in confessionario.

12 Non est tamen denunciandus Confessarius, qui conueniens cum muliere ad turpia peragenda, vocatus postea in domum prætextu Confessionis ibi sollicitaret: quia in hoc casu prætextus Confessionis esset remotus. Ita Freytas, *q.*15.*nu.*4.contra Sancium, *disp.*11.*nu* 60.*p.*4.*t.* 5.*res.* 37. Qui etiam *q.*9.*nu.*21. contra eundem *num.*32. docet non esse denunciandum Confessarium, qui peccata carnis in Confessione audita ex zelotypia reprehenderet: quia talis obiurgatio ex suo genere est licita, & quod procedat ex zelotypia constare non potest; nisi adijciat minas, si cum riuali deinceps confabuletur eius domum intret, &c. qui casus est moraliter impossibilis, quia supponit fœminam sine proposito confitentem, & cum eodem Confessario in lasciua conuersatione perseuerantem, vnde non esset opus reprehendi in Confessione, *p.* 4.*tr.* 5.*res.*43

Minimè verò, si sollicitaret in domo, vocatus prætextu Confessionis.

Vel obiurget de peccatis carnalibus confessis, & ex zelotypia.

13 Ante Bullam Gregorij XV. Fagundez *p.*2.*lib.*4.*ca.*3.*num.*31.tenebat, non esse denunciandum Confessarium sollicitantem pœnitentem paulò ante, vel post Confessionem immediatè. Sed Bulla Gregorij expressis verbis declarauit esse denunciandum. Non tamen est audiendus Nauarrus apud Paramum *l.* 3. *qu.*20.*num.* 44 quòd denuncianciari debeat, si sollicitet post multum tempus à Confessione. *p.*1.*t.* 6. *resolut.* 14. Vnde, quamuis Peyrinus *in hanc const. schol.* 2.*num.*2. doceat, reuelandum esse, si post audita peccata carnalia in Confessione fœminam ab Ecclesia discedentem insequitur, & in itinere sollicitat: tamen multi viri docti id negant, etiã si sollicitet in eadem Ecclesia, extra tamen tempus, & locum in Bullis contenta; nam, vt ait Sousa *in opusc. num.* 10. prætextus Confessionis debet esse proximus, id quod etiam aliquid dicunt de occasione. Ideo tu cogita *p.*4.*t.*5. *resol.*7. Sanè non est denunciandus, si post Confessionem accedat ad domum pœnitentis, & ibi eam sollicitet. Ita Scortia *in bull. epit.* 77. *theor.*197 *p.*1.*t.*4.*res.*14.in fine.

Item denunciandus est si sollicitet paulò ante, vel post Confessionem.

Immediatè.

Nã aliqui id negant, si sollicitaret post Cõfessionem recedentẽ in itinere.

Vel in Ecclesia extra locum Confessionis.

Quod certum est, si post Cõfessionem factam in Ecclesia, sollicitet domi.

14 Denunciandus tamen foret, si daret pœnitenti in Confessione chartam sollicitationis, etiam post Confessionem legendam, nam tradendo chartam, inciperet sollicitare, & iniuriam facere Sacramento. Ita Sancius *disputat.* 11.*num.*31.Sed Palaus *to.*1.*tr.*4.*disput.*9.*punct.*4. *nu.* 2. oppositum probabile putat, si charta legenda sit post aliquod tempus à Confessione, quia, quando datur charta, tunc non incipit sollicitatio, sed causa sollicitationis, quæ incipit postea, cum charta legitur. Quod si quis dicat, ex hac sententia dari ansam Confessarius sollicitandi per chartas, responderi posset, Confessarios si id faciant, non fraudare Bullas, sed cautè se gerere, vt fidem magis profiteantur. *p.*4.*t.* 5.*resol.* 2. Et certè non est denunciandus Sacerdos, qui pœnitentem sollicitat per litteras amatorias in domum missas, vel per leonem. Ita Acugna *p.*5.*num.*15.*p.*1.*t.*4.*resol.*14.in fine. Denunciandus tamen esset, si sollicitaret puerum in cellam ductum, titulo dandi chirographum Confessionis iamdudum peractæ, quia iste casus penderet à Confessione. Ità Sousa *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 39.*p.*4.*t.*5. *res.* 77. Idem dic, si pœnitentiam fœminæ imponat, vt ab ipso Confessario nuda verberetur: vel sibi verenda ostendat, quæ sibi in Confessione infirma esse dixit, dum hæc postea accidunt. Ita idem Sousa *ibid.* & *c.* 18. *nu.* 14. *ibid.* & *mox res.*47.

Denunciari tamen debet, si daret in Cõfessione chartam sollicitationis post Confessionem legendam.

Minimè verò si sollicitaret litteris, vel leonibus missis in domum.

Item denunciari debet si sollicitet puerũ in cellam ductum titulo dandi chirographum Confessionis.

15 † Por-

Si sollicitet confessam post signum Crucis, vel saltem genuflectentem.

15 † Porrò Confessarius, qui pœnitentem se signo Crucis signantem interrumpens sollicitat, dilata in aliud tempus absolutione; vel etiam statim, ac ad genua confessura procumbit, proculdubio denunciare debet. † Et ita docet *Freytas, quæst.14.num.16.par.4.tr.5.resolut.*30.à medio. Quod benè asserit *nu.*28. contra Sousam, *tract.1.cap.18.numer.7.* id verum esse, etiam ante Bullam Gregorij, vt erat in praxi: tum, quia DD. communiter asserebant, denunciandum esse sollicitantem paulò ante, vel post Confessionem: tum etiam, quia hic casus est similis illi, quem ponit ipse Sousa, *num.6.* scilicet, denunciandum esse Confessarium, si sciens pœnitentem velle confiteri, ipsam sollicitaret etiam Confessione non secuta, quia postea noluit confiteri, vel ipse Confessarius noluit audire, *par.4.tract.5.resol.* 39. Post Bull. verò Gregorij non est dubium denunciari debere Confessarium sollicitantem pęnitentem accedentem ad ipsum, vt confiteatur, illam præueniendo, & Confessionem differendo, *par.4.tr.5.res.*46.

Saltem post Bullam Gregor.

In sollicitatione non excusat paruitas materiæ.

16 Petes hic in Confessarios excusari possit ex paruitate materiæ itaut aliquando non sit denunciandus? Portellius *in Additione. V. sollicitare num.* 4. & alij respondet affirmatiuè, quia excommunicatio non incurritur, nisi ob culpam lethalem. Sed negatiuè respondendum est cum Sancio, *disputat.* 11. *num.*22. & alijs. Tum quia in rebus Venereis non datur parua materia, vt dicemus V. *Luxuria, numer.* 3. Tum etiam, quia etsi parua materia in Venere daretur, talis materia esset quidem leuis in genere luxuriæ, sed in casu sollicitationis intra genus Religionis esset grauis, quemadmodum parua materia in die ieiunij, quæ excuset à mortali in genere temperantiæ, non excusat à mortali in genere religionis obligantis communicari ieiunè. Itaque denunciandus foret, si leuiter manum tangere, pedem præmeret, vellicaret, &c. *par.1.tract.4.resol.*21. *par.4.tr.5.& par.5.tract.5.resol.*9. Immò Sousa *lib.1.cap.34. num.* 54. purat id procedere etiam si verba, aut signa sint dubia, *par.4.tract.4.resol.* 25. Et sanè denunciari deberet, si pęnitentem laudaret de pulchritudine: præsertim post Bullam Gregorij. Ita Bonacina, *tract.uariar. disputat. 6. punct.* 3. *num.* 3. Quæ benè limitat, nisi constet, aut rationabiliter præsumatur Confessarium non in finem sollicitationis illas laudabiles protulisse, *par.4. tractat.5.resolut.*18.

Vnde denunciari debet confessarius præmens pedem.

Tangens manum.

Et laudans de pulchritudine.

In dubio de intentione.

Non effugit pœnam estraordinariam.

17 Confessarius sollicitatus à muliere ad turpia in Confessione minus, vel cæteris huiusmodi si non consentiat, & ille metu fœminæ consensit, non effugit pęnam estraordinariam, sed non debet abiurare. Ant. Sousa, & alij, *p.*10. *tract.* 14 *res.*40. Abiurari debentur, & puniri Confessores sollicitantes non solum in Confessione, verum etiam in Confessionario, siue alio in loco sollicitantes, vel confessionem simulantes, si non suspecti de hæresi, saltem abiurare debent de leui: Fagundez, & alij, *ibid.resol.* 4. Et possunt punire confessores regulares, vt sedeant in vltimo loco tam in choro, quam in Refectorio, *ibid. §. Nota quod.*

Vide curiosa.

Mandans vt sollicitet non est denunciandus.

Nec sollicitans per nutus.

18 Mandans Confessario, vt in Confessione sollicitet pœnitentem non est denunciandus. Trull.& alij, *p.*10.*tract.*14.*resolut.*42. nec denunciandus est, qui talibus, vel nutibus, aut signis prouocat fœminam dum illa alteri confitetur, Escobar.*ibid.* §. *Vnde.*

19 Si Confessarius pœnitentem dormientem in confessionario tangit osculatur, &c. Non est denunciandus, ait Sanc. & alij affirmant, alij & probabilius P. Leand.& alij: Sed si arte, vel aliquo artificio ducit in somnum fœminam, vt rem cum ea habeat hic dicitur sollecitator, & puniri debetur ab Inquisitoribus DD. citat. *par.10.tract.14.res* 43. Et denunciandus esset: si ad actum peccaminosum veniale fœminam sollecitaret. Nouar.& alii *ibidem resolut.*44.

Osculas dormientem nō est denunciandus si arte hoc non fecit aliter est denunciandus.

20 Mulier Confessarium sollecitantem se, quamquam alias ei benefecerit denunciare tenetur: Baron.*p.*10.*tr.*13.*res.*46.

Etiam si esset benefactor.

D E-

DENVNCIARE.

18 SCiens aliquis sub secreto naturali sollicitationem in Confessione tenetur denuntiare non obstante nullo secreto (excepto sacramentali) *p. 9 tr. 8. res. 46.* Sic etiam est denunciandus confessarius si in confessione dixerit mulieri (*se io fosse secolare vi prenderei per moglie*) *ibid. tr. 9. res. 32.* Sedens in confessionario, & sollicitaret mulierem stantem, vel sedentem ante confessionarium non simulando confessionem, est denunciandus, *ibid. resolut. 33.* Sed si in confessionario donaret aliquid parui valoris, idest ramos florum, non esset denunciandus secus si esset magni valoris, *ibid. res. 34.*

Tenetur sciens sub secreto naturali denunciare.

Curiosa inuenies.

19 Manifestanda est scriptura sub obligatione excommunicationis, quando eius suppressio, aut retentio erit mortalis, sed legenda est tota res, *ibid. tract. 9. res. 48.*

Manifestanda est scriptura sub excommunicatione.

DEPOSITVM.

1 † DEpositum est species contractus, qua aliquid alicuius fidei custodiendum traditur. Depositarius dicitur is, apud quem quid custodiendum deponitur.

Quid sit depositum? Quid depositarius.

2 Tenetur his diligentiam adhibere, ne depositum pereat. † Et quidem, si nihil recipiat in mercedem, secundum Molfesium *summum. tom. 2. tr. 12. cap. 15. num 44.* & DD. communiter, tenetur tantùm de dolo, & lata culpa. *par. 1. tr. 8. resol. 74.* Immò id etiam existimo cum Rebellio, *par. 2 lib. 1. qu. 10. num. 11.* contra Molinam *tom. 2. tr. 2. disput. 527.* & alios communiter, procedere in foro conscientiæ, si mercedem accipiat, vt sunt nautæ, cauponarij, & stabularij. Sed in foro externo tenentur de culpa leuissima, ita Paruente *l. & ita, §. at hoc, ff. naut. caupo.* ne ostium fraudibus patere. *Ibid. & par. 3 tr. 6. resol. 21. & par. 4. tr. 3. resolut. 30.* in fine Dubitans verò, an depositum culpa sua perierit, non tenetur ex supradictis ad restitutionem: quia in dubio peccatum non præsumitur. Et hoc maximè procederet, quando depositum factum esset in gratia deponentis. Ita Sanch. *de matrimon. lib. 2. disputat. 41. num. 17* & alij, *par. tract. 6. resol. 40.* in fine, *par. 4. tract. 3 resolut. 30.*

Et de qua culpa teneatur.

In foro conscientiæ solum tenetur de culpa graui, & mortali.

Et si dubitat, an res sua culpa perierit ad nihil tenetur.

3 Depositarius re deposita vtens, & eam alienans, sine expressa, vel præsumpta domini licentia, censetur furtum committere, ex *l. 3. C. eod. & ex Inst. de oblig. quæ ex delicto nascunt. §. furtum.* Cœterum non condemnarem grauis peccati depositarium, qui frumentum, oleum, vel aliud depositum vsu consumptibile alienaret, si aliàs certus esset, se tantumdem eiusdem generis, & bonitatis habiturum, cum dominus repetierit, quia hoc nulli præiudicatur. Vnde non obstante, quod magistratus prohibeat, ne frumentum ex horreo publico absque eius iussu extrahatur, potest nihilominus industriosus officialis extrahere, si certus est, si æquè bona frumenta constitutis temporibus in promptu habiturum. Ita Layman. *lib. 2. sect. 5. tract. 4 cap. 25 num. 3. par. 4. tr. 4. res. 68.*

Deposito vtens sine licentia domini sub tem. præsumpta censetur furari.

Sed hoc mitiga.

4 Depositarius, cui deponens aliquid debebat, non potest sibi ex deposito cōpensare: nam hoc prohibitum est in cap. *bona fides, de depos.* ob fidelitatem in deposito requisitam. At, quamuis probabile sit, hunc textum obligare etiam in conscientia, vt docent Lublinus. *sum. V. pecunia, num. 17.* & alij, probabile tamen est etiam, obligare tantùm in foro externo, quando depositarius alia via debitum sibi compensare non potest. Ita docent Lessius, *de iustit. lib. 2. cap. 27. dub. 4. num. 16.* Villalobos, *to. 2. tr. 29. diff. 5. nu. 2. & tr. 11 diff 23. nu. 3.* & ali *par. 2 tr. 16. res. 46. à §. non desunt, & par. 3. tr. 5. res. 10. à §. Notandum, & in addit. res. 1.*

Depositum non admittit compensationem in foro exteriori.

An in foro conscientiæ probabile est admittere.

5 Deponens pecuniam apud vsurarium, quem scit pecunia illa fœneraturum, an peccet, vide V. *Scandalum, num. 12.*

tized by Google

DESIDERIVM

Prauum.

Desiderium prauum quid? Et cuius speciei.

1 † DESIDERIVM prauum dicitur tendentia efficax voluntatis in obiectum malum absens, sub ea ratione, sub qua malum est. Sumit suam speciem ab obiecto, vt dictum est V. *Delectatio, num.* 3.†

Non est illicitum desiderare mortem propinqui ob bonum hæreditatis.

2 Itaque ait Palaus *tractat. 6. disput. 4. punct. 1. num.* 11. contra Nauarrum *man. cap. 5. num.* 10. desiderare mortem naturalem propinqui, non vt malum ipsius, sed ob aliquod emolumentum temporale ex eius morte sibi secuturum, non esse peccatum mortale; quia si mors non desideratur, vt proximo mala, sed vt bona desideranti. Ex quibus infert Azorius, *tom. 1. lib. 3. cap. 12. qu.* 2. à fortiori, licitum esse matri desiderare mortem filiorum, eò quia ob deformitatem, vel inopiam non possint conformiter suo statui nubere, &c. Et Sancius, *disputat. 2. num.* 9. licitum esse optare sibi, vel proximo mortem ad vitandam molestam infirmitatem, mendicitatem, aut simile incommodum, dummodo desideretur infligenda à Deo, non ab homine iniustè, vel à dæmone, *par. 3. tr. 6. resolut.* 84. Quod vltimum docet etiam Granado *in 2. 2. contr. 3. tr. 6. disput. 2. sect. 4. num.* 22. contra Nauarrum *cap. 15. num.* 15. benè addens, id extra casum magnæ afflictionis non posse fieri sine mortali; quia lędit charitatem sibi debitam cupiens priuari magno bono, cuius homo non est dominus, absque causa notabili. Et in hoc peccatum sæpè incidunt mulierculæ, si non excusantur ex defectu deliberationis. *part. 5. tract. 14. resolut.* 92.

Vel filiarum, ne inhonestè nubant.

Aut etiam nostram longam infirmitatẽ, mendicitatemq. non patiamur.

Et inimici ad maius malum sibi vel nobis vitandum.

Quamquam ab his desiderijs abstinendum sit.

3 Notat insuper Mendoza *de spe, & char. vol. 2. disputat. 153. sect. 4. §.* 48. posse nos aliquid mali optare inimico, quod sit aptum ad vitanda maiora sua, vel nostra. Et sic posse nos desiderare, vt Deus mortem illius accelleret, si meliorem viuendi normam non sit capturus, vel si iniquè, & quidem irreparabiliter, est nos vexaturus: quia id est desiderare bonum, ibi sibi hic nobis. Sed hæc non sunt consulenda, nè corruptæ irascibili laxentur habenæ, *p. 5. t. 13. res.* 89. *§. Qui etiam.*

Non est mortale desiderare pollutionem in somnis ob sanitatem.

4 Item desiderare pollutionem in somnis ad aliquem bonum finem, & de ea eueniente gaudere, non est peccatum mortele. Vide V. *Pollutio. num.* 9.

Sed an possit quis optare, nè esset malum, quod est malum intrinsecè.

5 Supersunt duo dubia. Primũ: An optare, vt; quod est intrinsecè malum, non sit malum, sit peccatum mortale? Et non semper esse mortale, ait Vasquez, *in 1. 2. disput.* 116. *c.* 2. sed attendendum esse motiuum: itaque non esse mortale, si quis, sæpius in fornicationem ex fragilitate incidens, optaret illam esse licitam. Sed Sanchez *summ. tomo 1. lib. 1. cap. 2 num.* 23. contra sentit: nam hoc esset, velle mutare ordinem, & bonum totius naturæ ob suum bonum particulare, quod est dissentaneum rectæ rationi. *p. 3. tr. 7. res.* 47

Aut desiderare malũ intrinsecè, cum conditione, si non esset malum?

6 Secundum dubium. An voluntas, seu desiderium conditionatum circa rem naturaliter interdictam sit mortale, v. g. si quis dicat: *Occiderem inimicum, nisi Deum offenderem.* Layman *lib. 1. tr. 3. cap. 6. num.* 10. & alij affirmatiuè respondent, quia actus similes non possunt præscindere à malitia: & conditio illa inuoluit contradictionem, sed Vasquez *in disputat. 116. c. 2. num.* 4. respondent negatiuè, quando conditio tollit omne malum, vt supradicta, secus si non auferat totum, vt esset hic actus: *Occiderem inimicum, nisi supplicium timerem. Ibid. §. Notandum.*

DETRACTIO.

Detractio quid. Et quot modo contingat?

1 † DEtractio est, cum quis proximi famam dehonestat cum intentione nocendi. Fit autem octo modis, quatuor circa malum, & quatuor circa bonum proximi, qui continentur his versibus.

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.

Qui

Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remisse.

2 Est detractio ex suo genere peccatum mortale; quia est contra iustitiam. Potest tamen esse veniale ex leuitate materiæ, vt si quis narraret leuem alterius imperfectionem. Ita Lessius, *lib.2.cap.11.disputat.3. num.* 11. Limita tamen, nisi leuis imperfectio narraretur de tali persona, vt reputaretur grauis. Item, ordinariè loquendo, non est mortale narrare defectus naturales animi, aut corporis, vt esse ignarum, parui ingenij, aut esse cœcum, gibbosum, &c. Et Petrus Nauarra *lib.2.c.4.num.*307.putat, non esse mortale, aperire defectus natalium, vt dicere aliquem esse natum de adulterio, sacrilegio, &c. nisi ex hoc proximus in mente auditorum putetur valdè contemnendus. Tandem non est mortale, dicere in genere, aliquem esse superbum, auarum, &c. quia hæc verba, per se loquendo, non sonant peccata mortalia, sed naturalem inclinationem, vel culpam venialem. *p.1.5.res.*69.

Est ex suo genere peccatum mortale.

Sed aliquando fit leu: ex leuitate materiæ, vt si narrentur vitia proximi leuia, & corporalia. Et similia.

3 Narrans peccata alterius audita, quamuis expressè asserat, se nihil certò scire, sed tantum recensere, quæ audiuit, secundum *de iust.lib.4. qu.6.art.* 3. *ad* 4. & alios, peccat mortaliter. Nam est causa, vt illi auditores peccata proximi sciant, & proximus apud plures famam amittat. Azorius, *p.3.lib.* 13. *cap.* 6. & alij hanc sententiam tenent, in casu, quo talis narrans sit tantæ auctoritatis, vt ipsi credatur, etiam audita referenti, vel quando eo modo narrat, vt auditores putet ex leuitate credituros. Hæ duæ opiniones sunt probabiliores, & amplectendæ. Sed probabiliter etiam docuit Caietanus *in* 2.2.*qu.* 33. *art.* 2. *dub.* 2. & post ipsum Tannerus; *ibid.disput.4.q.8.dub.7.num.* 139. talem simpliciter, & sine additione, aut confirmatione narrantem peccata proximi, non peccare mortaliter. Nam si credatur, diffamatio proximi, non tam erit discentis, quam audientium. *p.3.tr.5.res.*28.

An narrans peccata proximi audita, referensque vt relata simpliciter, peccet mortaliter?

Affirmat Sotus,

Et ex parte Azorius. Sed Caietanus probabiliter negat.

4 Narrans amico iniuriam sibi ab alio secreto illatam, ad leniendum dolorem, non peccat mortaliter. Nam nimis durum esset, & repugnans humanæ consuetudini, obligare aliquem ad ferrendas iniurias in seipso, & prohibere illi communicationem cum amico, vt leuius ferat. Ita Syluius in 2.2.*q.*62.*art.*21.*q.* 5. & alij. Imò Cruz. *p* 8.*q.*2.*art.*2.*dub.*3.*concl.*1. putat non esse mortale, si is, non valens iniuriam ferre, in quæremonias publicas præ dolore prærumpat, ex quo iniurians infametur, hoc enim homini naturalissimum est. *p.3.tr.5.res.*32.

Cæterum non peccat mortaliter referens amico iniuriam sibi secreto illatam, ad leniendum dolorem.

5 Qui sine causa iusta manifestat occultum proximi crimen vni, vel duobus viris prudentibus, quos scit non euulgaturos, Turrianus *in* 2.2. *tom.*2.*disp.* 53.*dub.*8.*num.* 2. & alij dicunt, peccare mortaliter, & hanc esse communem opinionem recentiorum Thomistarum. Nam diffamare proximum apud vnum virum magni nominis, est maioris detrimenti, quam apud decem plebeos, quilibet enim pluris facit, quod habeat rectam opinionem sui vir vnus grauis, quã decem plebei. Deinde, quia iudicium temerarium, quamuis extra non patet, est peccatum mortale, propterea quod frater amittit bonum nomen apud iudicantem, ergo ad detractionem mortalem satis est diffamare quẽ apud vnũ. Tertiò is, cui prudenter reuelas, poterit similes prudentes inuenire, & conseros facere, & sic frater infamabitur apud multos. Quartò, aliàs non esset peccatum mortale, detrahentem audire, vt docent sancti, & DD. nam prudens, cui confidi potest, audire poterit. Sed ego cum Tannero *in* 2.2 *disput.* 4. *q.8.dub.*7.*num.* 138. probabilem puto sententiam contrariam Caietani in 2.2. *q.*62 *art.*2. Nam, sicut quis non acquirit famam vno dicente, ita nec infamiam si vni dicatur, *p.3.t.5.res.*33. *&* *p* 2.*tr.*17.*res.*22.

Imò probabile peccat, nec peccare mortaliter aperientem secretum crimẽ proximi vni. vel duobus prudentibus nõ euulgaturis sine causa iusta.

6 In casu autem supradicto vir prudens, cui soli, vel cum altero prudente narratur crimen occultum, non peccat mortaliter audiendo: quia talis infamia ex dictis non est notabilis. Sed quid si audiat cum alijs multis, & non corrigat? Respondeo ex officio non tenetur famam alterius defendere, vel ipsum corrigere: nec animaduertit, ex tali detractione magnum aliquod damnum secuturum, non peccat mortaliter. Ita Tannerus, *num.* 151.

In quo casu vir prudens, cui narratur, non peccat mortaliter audiendo, dum est solus.

Vel etiam cum alijs multis, si tamen non tenetur ex officio narrantem corrigere, &c.

Item

Et Bonacina ait, regulariter, nō teneri corrigere, nec debere.

Item si corrigere desinat ex timore, negligentia, aut verecundia, non peccat mortaliter. Addit Bonacina *de contr. disput. 2. q. 4. punct. 17. num.* 8. talem ordinariè loquendo, non debere detrahentem corrigere; quia dubius est, an peccatum, quod ille narrat, sit publicum, vel occultum, & an iustè, vel iniustè narret, vnde fieri posset, quod ille iustè narret, & ipse iniustè reprehendat. In dubio autem præsumendum potius est donum, quam malum, nisi in contrarium adsint coniecturæ sufficientes. Vide alias causas, quæ excusant non obstantem detractioni apud Molinam, *to. 1. tract. 4. disput. 34. p. 2. tr. 17. ref. 24. p. 3. tr. 5. ref. 35. & p. 4. t. 4. ref. 228. §. Facit.*

Probabile est nō peccare mortaliter narrantem crimen alterius notorium vbi nescitur.

7 Docent etiam communiter DD. cum Soto *lib. 5. qu. 10. art. 2.* esse peccatum mortale, saltem contra charitatem, detegere peccatum alterius notorium facti (scilicet per rumores, & famam publicam) vel iuris (idest per sententiam iudicis) in loco, vbi ignorabatur. Nam in tali casu læditur proximus in re graui, quod fieri meritò ægerrimè ferrem. Limitat hanc sententiam Lessius *p. 2. lib. 2. cap 11. dub. 13. nu. 68.* nisi ille parum curaret se alibi infamari; vel crimen, de quo punitus fuit sit ita enorme, vt expediat, ad ædificationem narrari. Sed ego probabilem existimo sententiam Fagundez, *p. 2. lib. 5. cap. 3. num.* 14. quod sic detrahentes non peccent, neque contra iustitiam, neque contra charitatem, siue crimen detegatur in loco, in quem eius fama facilè, siue difficilè, vel nunquam peruentura foret. Quod Fagundez solidè probat, & ad fundamentum contrariæ sententiæ respondet. Hanc etiam sententiam docet Lublinus V. *Fama, n. 28. p. 3. tr. 5. ref. 17. & p. 4. t. 4. ref. 128.*

Et Religiosum publicantem reum punitum in Aula S. Officij apud Religiosos.

8 Petes: An liceat interuenientibus sententiæ contra Confessarios sollicitantes in Aula Sancti Officij prolatas manifestare delinquentem. Respondet Sousa *de Conf. solic. tract. 2. c. 16. num.* 8. illicitum esse, & mortale: nam ideo ibi in secreto profertur, vel delinquens non diffametur, & res limites tribunalis non excedat. Sed hæc opinio loquitur de manifestatione coram sæcularibus, nam si manifestarent inter alios Ecclesiasticos, & Regulares, nulla orirentur scandala, immò potius timor, & effectibus bonus. Vt verò sæcularibus non manifestetur imponendam esse illis pœnam excommunicationis, & dandum iuramentum ait Freytas *add. q 24. num.* 49. Nam seclusa excommunicatione, & iuramento, nec aderit obligatio sub mortali. *p. 4. tr. 5. ref.* 41.

Qui proximo falsum crimen imposuit, tenetur se retractari.

9 † Ex detractione oritur obligatio iustitiæ ad restitutionem. † Et quidem si quis alicui falsum crimen imposuit, tenetur se retractare, & affirmare se falsum dixisse. Immò Syluius in 2. 2. *q. 62. art. 2. q. 22. tr. 32. cap. 10. num.* 245. & *qu.* 10. Villalobos *tom. 2. tr. 11. diff. 37. num.* 3. & multi alij docent, quòd, si detractor non est vir magnæ auctoritatis, tenetur retractationem iuramento confirmare, & Molina *tom. 5. disput.* 41. si opus est, etiam testes, adhibere. Sed Faber in *4. distinc. 15 qu. 3. disput. 53. cap. 1. num.* 32. ait: sufficere, quod simpliciter se retractet; nec aliud requirere D. Thomam 2. 2. *q. 82. art. 2. ad 2.* Scotum *in 4. dist. 15.* & alios Doctores antiquos. *p. 3. tr. 5. ref.* 39.

Et, si non est magnæ auctoritatis, etiam cum iuramento.

Qui verò crimen occultū manifestauit, tenetur se retractare apud illos tantū quibus ipse detexit.

10 Qui verum crimen, sed occultum alterius propalauit, sufficit, quod se retractet apud illos, quibus crimen manifestauit, etiamsi hi alijs notum fecerint: quia posterior hæc infamia per accidens sequitur ex priori, & ex malitia audientium, qui etiam ipsi tenentur apud suos auditores restituere. Ita Villalobos, *to. 2. tr. 11. diff. 37. num.* 11. Vide etiam Tannerum in 2. 2. *disput. 4 qu. 6. dub. 6. num* 145. *p. 3. tr. 5. ref.* 34. Immò in hoc casu restituendi sufficit, quòd de tali delicto non amplius loquatur apud eosdem, & illum laudet, honorifice de eo, & cū eo loquendo. Ita Caietanus in 2. 2. *q. 72. art. 2.* & alij. *p. 3. tr. 5. ref.* 30.

Immò satis est, quo apud illos caret de eodem honorifice loqui, &c.

Non tenetur quis restituere famam cum periculo vitæ.

11 Si infamator non potest famam restituere, nisi cum periculo vitæ, non tenetur: quia vita est res nobilioris ordinis, quam fama, & res inferioris ordinis non debet resarciri cum detrimento rei superioris ordinis. Quod procedit etiam si infamia esset maxima, puta hæresis, criminis læsæ maiestatis, &c. & etiam si infamator sit plebeius, & infamatus vir nobilis. Ita Malderus in

in 2.2.tr.7.c.2.dub.9. contra Sotum *de iust.lib.4.q.6.art.3.ad 4. p.3.t.5.ref.30. §. Notandum est quintò.*

12 Si infamator non potest restituere famam, non tenetur illam compensare pecunia. Ita Layman *lib.3.sec.5.tr.3.p.2.c.7.nu.3.* & alij. Sed contraria sententia Soti *de iust.lib.4.q.6.art.3.ad 4.* & aliorum est probabilis. *ibidem §. Notandum est tamen, & tract.6.resol.53.§.Vnde hinc.*

Nec illam compensare pecunia.

13 Qui se mutuo infamauerunt, possunt vti compensatione, ita vt neuter restituere teneatur, nisi alter restituere velit: non potest autem fieri compensatio reddendo maledictum pro maledicto. Ita Syluius in 2.2.qu.62.art.2.qu.10. cōtra Turrianum *in 2.2.to.1.disp.53.dub.5.n.7.r.30.cit.§.Notādum est secundò.*

Qui se mutuò infamarentur neuter tenetur restituere, nisi alter velit restituere ipse.

DISPENSARE.

Dispensare in votis, & iuramentis quis possit, & in quibus, vide sub V. *Voti relaxatio.* Circa irregularitates, vide V. *Irregularitatis dispensatio.* Quis possit dispensare ad debitum, vide V. *Incestus.*

1 Circa impedimenta matrimonij, quæ tantum impediunt, dispensare potest Episcopus. In dirimentibus, ante celebrationem regulariter solus Papa: post celebrationem bona fide, saltem vnius, publicè factam, si impedimentum est occultum, & separatio coniugum nequit fieri absque magna famæ iactura, aut scandalo, aliove magno detrimento, & non est facilis ad Papam recursus, vel ad alium habentem ad id potestatem, vt si est periculum in mora &c. dispensare potest Episcopus. Ita Pontius *lib.8.cap.13.num.4.* & alij communiter non autem fit ad sic nuntius vt legatus. Dicast.*p.11.tr.8.ref.7.* An etiam possit Commissarius Cruciatæ, vide sub eius nomine *nu.4.par.5 tract.14.ref.18 & olim p.2.t.16.ref.17.* Potest etiam dari casus, in quo Episcopus dispensare possit in impedimento dirimente ante contractum matrimonium. Vt si sponsa mane ad Confessionem accedens, quando omnia parata sunt ad nuptias eodem vespere celebrandas, quæ sine graui infamia omitti non possunt, aut differri, inueniatur dirimens impedimentum habere. In hoc enim casu dispensare potest Episcopus, quia impedimenta sunt de iure humano, & eadem ratio, quia Episcopus dispensare possit post matrimonium militat etiam antea. Ita Sanchez *de matr.lib.2.cap.40.num 7.p.2.tr.16.ref.17.à §. tota, & p.11.tr.8.ref.3.* & potest dispensare cū eo qui contraxit cum voto castitatis pro illo tempore durante matrimonio vt possit petere debitum Dicastil. & alij *ibid. ref.4.* & hoc possunt confessarij societatis Iesu & Regulari habita licentia suorum Superiorum *ibidem*, Sed si etiam sit vt non de Religione ante matrimonium contractum & non cōsumatum & etiam post contractū & non consumatū non potest Episcopus nec confessor electus per Bullā dispensare & potest ingredi Religionē *ibid.*

In impedimentis matrimonij non dirimentibus, dispensat Episcopus.

In dirimentibus ante celebrationem, Papa.

Post celebrationem bona fide factam, si aliquæ circumstantiæ concurrunt, Episcopus.

Et in aliquo casu vrgente, etiam ante celebrationem.

Et secūdum aliquos etiam post celebrationem dolosam.

2 Si verò matrimoniū cum impedimento mala fide contractum sit, quidquid inde sequatur, docent DD. communiter, Episcopum dispensare non posse: quia Trident.*sess.23.c.5.* de tali contrahente dicit: *separetur, & spe dispensationis obtinendæ omnino careat.* At Moscosus *tr.10.c 29.n 22.* huiusmodi afflictorū miserātus probabilem conatur reddere affirmatiuā sententiam Henriquez *lib.12.c.3.n.2.* quia Episcopus in sua diœcesi de iure diuino potest quidquid potest Papa in toto orbe. Et eius quamuis potestas possit à Papa limitari, & de facto in hoc limitata sit, non tamen censetur limitare in omnibus casibus, sed in ordinarijs, quando enim adest periculum animarum præsumitur Papa velle, quod Episcopus suam iurisdictionem exerceat, & remedium adhibeat. Sic enim decet patrem, pastorem, & bonum dispensatorem. Et cum hac limitatione interpretatur Tridentinum: nam etiam Deus (ait ipse) prohibet homicidium, quod tamen permittit in necessariam defensionem. Et quemadmodum Concilium, *loco cit.* prohibens dispensationem cum sic contrahentibus, non ligauit manus Pontificis, quin quando sibi videtur congruum, dispensare queat; ita nec ligauit

ligauit Epiſcopo: nam vterque habet iuriſdictionem de iure diuino: ille quidem per ſe, hic verò per accidens, quando ſibi Pontifex vetuit, ſua tamen diſpenſatio eſt neceſſaria ad animarum ſalutem, concurrentibus ſupradictis. Ita ille, qui tamen aduertit, talem diſpenſationem ab Epiſcopo non debere concedi, niſi clarum ſit, adeſſe maximam neceſſitatem, & tunc cum maxima cautela, & diligentia. Sed an hæc ſententia ſit probabilis, alij iudicent. *p.5.t.14.reſ.18. & p.11.tr.8. reſ.35. Sed ego.*

An Papa diſpenſare poſſit in primo gradu lineæ rectæ inter affines.

3 Videtur, quòd Papa non poſſit diſpenſare in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, vt ſcilicet ſocer accipiat nurum, vitricum, priuigam, &c. Primò, quia priuignus habetur loco filij, ſicut etiam nurus, quæ facta eſt vna caro cum filio. Secundo, quia Apoſtolus Corinthijs ait 1. *Corinth.cap.5. Auditur inter vos fornicatio qualis nec inter gentes ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat.* Vnde D. Thomas *ibi lec.1. Vxor patris*, inquit, *repellitur à matrimonio, ſicut perſona patris, vel matris.*

Vt ſocer poſſit ducere nurum.

Tertiò, quia Concilium Auernenſe *ſub Vigilio PP.cap.51.* cum prohibuiſſet matrimonium cum priuigna, ſubdit, *eum qui ſecus auſu, ſacrilego, auctoritatem diuinæ legis, & iure naturæ prorumpere*, &c. ex quibus patet, tale matrimonium eſſe naturali lege prohibitum.

Vitricus priuignam, &c.

Multi negatiuè reſpondet.

Quarto, quia multi DD. apud Sanchez *de matr.tom.2.lib.7.diſput.66 num.6.* docent matrimonium inter affines primo gradu lineæ rectę eſſe iure naturæ nullũ. Quod cõfirmari poteſt ex eo quòd nunquam legitur Pontifex in tali gradu diſpenſaſſe. Sed dicendum, quod Papa poſſit in ſupradictis caſibus diſpenſare, & quod matrimoniũ inter affines primi gradus lineæ rectæ non ſit iure naturali nullum. Ita Sanchez *vbi ſup. n.7.* & multi apud ipſum. Item Præpoſitus *in add.ad 3.p.q.7. diſput. 11. num. 69.*

Sed ego affirmo cum Sancio,

Villalobos *to.1.t.14.diff.17. num.* 11. & alij. Et docere videtur D. Thomas *2.2. qu.164.art.9.ad* 3. Probat autem Villalobos: nam Adonias filius Dauid 3. *Regum* 2. perijt in vxorem Abiſac Sunamitidem, quæ fuerat vxor Dauid patris ſui. Seleucus dedit vxorem ſuam Strathonicam in vxore Antioco filio ſuo. Ita refert Plutarchus in vita Demetrij.

Hæc enim matrimonia non ſunt naturali iure prohibita.

Cum aliquoties celebrata ſint apud Hebræos, & Gentiles.

Nec inter tales adeſt ordo ſuperioritatis vſui matrimonij repugnans.

Deinde probatur primò: quia inter tales affines nulla requiritur ſuperioritas, contra cuius reuerentiam ſit vſus matrimonij, quia vnus eſt non principium naturale alterius. Ita Hurtado *diſput 20.diff.4. num.13.* Secundo, quia Concilia Agathenſe *can* 61. Eupapenenſe *can.*30. & Aurelianenſe III. *can.* 10 prohibentia expreſsè matrimonium cum priuigna, cum nouerca, cum relicta fratris, vel auunculi, præcipiunt, vt matrimonia ante illam prohibitionem contracta non diſſoluantur. Et Aurelianenſe decernit, nec eſſe diſſoluendum matrimonium inter prædictos contractum cum ignorantia legum Eccleſiaſticarum. Ita Pontius *de matr. lib.7.c.34.num.*5.

Accedit teſtimoniũ Conciliorum.

Et praxis Pontificum in ſimili.

Tertio, quia Pontifices non raro diſpenſat in dicta affinitate orta ex copula fornicaria. Et Pius V. talem facultatem conceſſit Henrico Cardinali Luſitaniæ: cum tamen talis affinitas ſit eiuſdem rationis cum ea, quæ contrahitur ex copula coniugali. San Iuan *in ſum.q.6. de Sacr.matr.art.7.diff.5. dub. 1.concl.* 1. Ad primum argumentum reſpondetur, nurum, & priuignam impropriè, & largo modo dici filios, quia reuera non dependent à ſocero, & nouerca. Ad ſecundum, Apoſtolum reprehendiſſe inceſtuoſum, qui carnaliter cognouit nouercam viuente patre, vt conſtat ex eodem 2. *Corinth.* 7 in illis verbis: *Igitur, & ſi ſcripſi vobis, non propter eum, qui fecit iniuriam*, &c. Nam alioqui tale coniugium patre mortuo vſitatum erat apud quaſdam gentes, vt videre eſt apud Theodoretum *lib. de leg. verſus finem.* Ad D. Thomam dicendum, mutaſſe ſententiam in ſumma, loco quem citauimus. Ad tertium dico, Concilium ibi docere, quod iure naturæ matrimonium illud contineat aliquam turpitudinem, ac proinde ſit illicitum, niſi iuſta cauſa excuſetur. Id quod ſecundum Sanchez *de matr. tom.2. lib.7. diſput.66. num.* 9. eſt aduerſari ſecundario iuri naturali. Quo pacto D. Ambroſius, *epiſt.66. ad patruum*, ait, illicitum eſſe naturæ, vt patruus ducat nepotem, cum tamen aſſerat Henriquez *lib. 12.c.13. num.9. in gloſſ. lit. D.* Gregorium

XIII.

XIII. dispensasse cum Comitissa de S. Hadea, vt contraheret cum patruo. Ad auctoritatem DD. respondentur opponendo alios multos citatos. Ad Confirmationem, nego consequentiam: nam numquam auditum fuit, quod Pontifex dispensasset, vt quis duxerit duas sorores, & tamen ad hoc dispensauit in nostro sæculo Clemens VIII. *p.4.t.4.resol.*93.

Potest item Papa dispensare inter fratrē, & sororem,

4 Sed quid dicendum de matrimonio inter fratrem, & sororem? Potestne ad illud summus Pontifex dispensare? Negant Præpositus *in addit. ad* 3. *p. quæst.* 7. *dub.* 9. *num.* 73. & alij, docentes, esse irritum iure naturæ: Nam Innocent. III. *cap. gaudeamus de diuort.* ait, *Conuersos ad fidem qui antea in secundo gradu, & in vlterioribus gradibus contraxerunt, non esse separandos*, vnde videtur supponere, separandos esse, qui in primo gradu contraxerunt. Hoc argumento conuictus Soto *in 4. distinct.* 40. *quæst. vn. artic.* 4. damnauit contrariam sententiam tanquam erroneam. Sed immerito, nam illam vocant probabilem Præpositus, & alij auctores primæ sententiæ, & tenent absolutè Hurtado, *de matr. disputat.* 17. *diff.* 5. *num.* 12. qui citat Scotum, Caietanum, & alios, tenet etiam Pontius, *de matr. lib.* 7. *c.* 32. *num.* 3. & citat D. Thomam, Riccardum, & alios. Cum quibus (sed sub iudicio Sedis Apostolicæ) dicendum, tale matrimonium iure naturæ validum esse, & Pontificem posse in eo dispensare, concurrente iusta causa, quæ secundum Pontium esse potest, si ver. gr. Princeps Hispaniarum non posset pati coniugio copulari extraneæ, nisi hæreticæ, aut suspectæ, vnde probabile periculum immineret, vel peruertendi Regis, vel inficiendi Regni; tunc enim dispensare posset, vt sororem duceret, maximè si non esset vterina. Ratio est, quia nullum fundamentum sufficiens ostendit, ex natura rei debere reuerentiam consanguineis, qui non sunt ascendentes, & naturaliter superiores, ac proinde vsum matrimonij inter tales irreuerentiam continere, quæ reddat matrimonium iure naturæ nullum. Verum tamen est, quod propter tam arctam sanguinis coniunctionem, reperitur in copula inter sororem, & fratrem indecentia manifesta, ob quam ab omnibus ferè gentibus matrimonium inter illos prohibitum fuerit. Ad argumentum contrarium respondetur, ibi Innocentium, quia de consanguineis in primo gradu non fuit illi propositum, nihil circa eos determinasse. Dices: Pontifex in cap. *litteras, de testam. spoliat.* dicit, se non posse dispensare in gradibus prohibitis diuina lege, vbi glossa in v. *diuina lege* explicat de gradibus interdictis *Leuit. c.* 18. inter quos est gradus, de quo loquimur. Respondeo, lex, *non posse*, significare, *non debere, sine magna causa.* Nam in dicto cap. prohibetur etiam matrimonium cum vxore fratris, & tamen in hoc dispensauit ipsemet Innocentius cum Libionensibus: Alex. VI. cum Emanuele Rege Lusitaniæ, & Iulius II. Henrico III. *par.4.tract.4.resol.* 93. §. *Verum pro coronide.*

Concurrente iusta causa.

Neque enim frater est sorori superior aut contra.

Quod si aliquando Pontifex respondit, se non posse, voluit significare, se non debere.

5 Episcopus secundum DD. communiter apud Sanchez *de matr. t.* 1. *l.* 2. *disp.* 40. *n.* 1. *& t.* 2. *l.* 7. *disp.* 7. *n.* 6. non potest iure ordinario dispensare in lege Concilij, seu Summi Pontificis, etiamsi facultas dispensandi non illi adimatur expressè, ex illo generali principio, quòd inferior non potest dispensare in lege superioris. Sed Pontius l. 6. *c.* 8. *n.* 11. & alij ex contrario principio, tenent, posse, nisi illis facultas expræsè denegetur. *p.3.t.5.res.*23. *& t.6.res.*82. §. *Notandum.*

Episcopus nō potest iure ordinario dispēsare in lege Concilij, seu Papæ.

Quamuis talis facultas non sit illi expressè adempta.

Sed Pōtius alij, posse.

6 Probabile tamen censeo cum Palao *t.* 1. *tr.* 7. *disputat.* 6. *punct.* 5. *num.* 10. contra Bonacinam, *de leg. disputat.* 1. *qu.* 2. *punct.* 1. *num.* 18. Episcopum dispensare posse quando dubium est, an res egeat dispensatione: nam Papæ non videtur reseruatus casus dubius, sed certus. Imò ego existimo, in tali casu dispensationem non esse necessariam. Vide infra V. *Dispensatio num.* 11. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 82. §. *Sed Castrus. & p.4.t.3.res.*46.

Quod probabile puto, in dubio an res egeat dispensatione.

7 † Dispensare autem potest Episcopus in lege Pontificis, & generaliter inferior Prælatus in lege Superioris ex iusta causa §. At, non esse iustam causam, ait Vasquez *in p.2.to.2.disput.*178. *c.*2. *num.* 16. paupertatem partium si eam

Potest tamen dispensare ex iusta causa.

Qualis esset partium paupertas, etiam sublevabilia ab Episcopo.

si eam potest Episcopus suis reditibus subleuare, & certiorem facere summum Pontificem:nam ipse tenetur pauperum necessitati subuenire. Sed ego contrarium teneo; nam non tenetur Episcopus in hisce dispensationibus suos redditus consumere Ita Salas *de leg. disput.* 20.*sect.* 3.*nu.*27. testatur de praxi,& auctoritate Doctorum, *p.* 1.*tr.*10.*res.* 37. At quid, si inferior in lege superioris dispenset in causa non iusta, vel non praecognita? Vide V. *dispensatio à nu.* 2.

8 Dispensare an possit Episcopus, vt quis Sacros Ordines suscipiat absque patrimonio, & absque vllo alio titulo, vide V. *Ordinis nu.* 18. Dispensare in interstitijs quis debeat, vide *ibid. à nu.* 28.

9 Potest etiam Episcopus dispensare in irregularitate ex delicto quod iuridice possit probare, & contrarium in ciuitate dummodo non sit deductum ad forum contentiosum. Sed hoc est contra Stylum Luciæ nec admittendum Barbosa & alij *p.* 11 *tr.* 8.*res.* 68.

DISPENSATIO.

Dispensationis diffinitio.

1 Dispensatio est iuris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi, vel est rigoris iuris per eum, ad quem spectat relaxatio Canonicè facta, differt tamen dispensatio à potestate dispensandi, prima strictè est interpretanda, secunda largè est intelligenda. *p.* 8. *tr.* 3. *res.* 1.

Dispensatio est relaxatio iuris.

Non facienda sine causa.

2 Dispensatio fieri debet ex causa. Et quidem Vasquez *in p.* 2. *t.* 2 *disput.* 178. *cap.* 4. putat, dispensationem factam in lege propria vel inferioris sine iusta causa, esse inualidam. Sed contraria opinio Villalobos *t.* 1.*tr.* 2 *dub.* 41.*nu.* 5. est communis, nam lex pendet ex voluntate ferentis, vel eius superioris, qui proindè possunt illam pro libito tollere,& relaxare. *par.* 1.*tr.* 10.*resol.* 32. An verò sit peccatum mortale, dispensationem concedere, vel impetrare, & ea vti sine iusta causa? Affirmat Granado *contr.* 7.*tr.* 3.*p.* 2.*disp.* 17.*sect.* 3.*num.* 24. Negat Villalobos *vbi sup. nu.* 6. Et ego cum Sanchez *de matrim. t.* 3. *disp.* 18. *nu.* 10. probabile puto, nec esse peccatum veniale, vti dispensatione obtenta sine causa. Quia iam lex relaxata est, vnde nulla remanet obligatio ad veniale *ibid.* §. *Nota,& res.* 35.

Si tamen fiat in lege propria, vel inferioris est valida.

Sed an sit peccatum mortale illam concedere?

Aut concessa vti?

In dubio de iustitia causæ, probabile est, dispensari posse.

3 Si verò Prælatus dubitat de iustitia causæ, probabiliter docet Bonacina *de leg. disput.* 1. *q.* 2. *punct.* 3. *nu.* 7. non posse licitè dispensare: quia se exponit periculo dispensandi sine iusta causa. Sed Sanch. *in sum. t.* 1. *l.* 4. *c.* 45. *nu.* 10. probabiliter docet, posse: quia in dubio in benigniorem partem inclinandum est. Et ita petit suaue Ecclesiæ regimen ne scrupulorum ambaginus implicemur. *p.* 1. *tr.* 10.*res.* 31.& *p.* 4.*tr.* 3.*res.* 44.

Sicut etiam, validam esse dispensationem inferioris in lege Superioris in causa non iusta, bona fide factã.

4 Dispensatio inferioris in lege superioris in causa non iusta, bona fide facta secundum Salas *de leg. disput.* 20 *sect.* 4. *nu.* 35. est inualida, quia bona fides non potest acta, alioqui nulla valida reddere. Sed Sanch. *de matr. tom.* 3. *lib.* 8. *disp.* 17. *nu.* 8 probabiliter etiam docuit, valere: nam talis præsumi debet intentio Papæ circa suas leges,& Dei erga suas. *p.* 1.*tr.* 10. *res.* 33. Si verò adest iusta causa, sed non præcognita, secundum Azorium *p.* 1 *lib.* 5. *c.* 15 *q.* 9. & 10. est inualida: nam facultas dispensandi commissa censetur, præmissa causæ cognitione. Sed probabilior est contraria sententia Sanch. *vbi supra num.* 21. nam talis dispensatio in foro conscientiæ nullo iure irritatur Et alioqui interuenit legis requisitum, quãuis non adhibeatur iuris solemnitas. Vnde ego puto contra Azorium, tali dispensatione vtentem, neq; venialiter peccare. *p.* 1.*tr.* 10.*res.* 34.

Aut cum iusta, sed non præcognita.

Cessante causa dispẽsationis, non cessat dispensatio.

5 Cessante causa dispensationis cessat dispensatio, secundum Sanchez *disputat.* 30. *num.* 14. nam ita cessat lex communis, quæ est maioris roboris. Sed contraria sententia Pontij *de matrim. lib.* 8. *c.* 20. *num.* 4. est probabilior: quia per dispensationem lex omnino relaxata fuit, vnde non potest reuiuiscere. Dices: In dispẽsatione intelligitur conditio, *si causa permaneat*, alias dispensans esset iniquus. Respondeo, illam conditionem non sibi intelligi, nec dispensa-

ſpenſatorem eſſe iniquam, quia probabiliter iudicauit, cauſam fore perpetuam. Quamquam, ſi comperiat, cauſam ceſſaſſe, teneatur diſpenſationem reuocare: Itaque diſpenſatus † à Pontifice ſine vlla limitatione † ad non ieiunando per totam vitam, etiam ſi cauſa, v. g. infirmitas ceſſaret, vti poſſet diſpenſatione, Quamuis contrarium teneat Salas *de leg. diſp. 20. ſec. 5. nu. 65. p. 1. t. 10. reſ. 41. p. 8. tr. 3. reſ. 24.*

6 Diſpenſatio eſſe poteſt inualida, etiam ex parte exponentis: † nam ſi taceat aliquid, quod ſecundum ſtylum curiæ eſt neceſſario declarandum, diſpenſatio in vtroque foro eſt ſubreptitia: quia ſtylus Curiæ facit ius: Vnde diſpenſatio inter affines, vel conſanguineos, non facta mentione de copula, pro neutro foro valet: quia ex ſtylo Curiæ exprimi debet. Ita DD. communiter, & nouiſſimè Ochagauia *de Sacrament. tract. 4. qu. 11. numero 4. p. 4. t. 4. reſ. 135.* Sed Hurtado *de matrim. diſput. 26. diff. 5. num. 22.* & alij docent, hanc diſpenſationem in foro conſcientiæ valere: quia inceſtus neque eſt impedimentum, quod ratione ſui egeat diſpenſatione, nec ex ſtylo Curiæ, & conſilio virorum doctorum ſemper exprimitur, & quando exprimitur, non pertinet ad cauſam motiuam diſpenſationis negandæ, ſed potius concedendæ *ibid.* Et Ceuallos *quæſt. 737. à num. 20.* ait, ſtylum curiæ non obligare extra curiam, & præterea variari cum Pontifice, nec obligare, niſi ſcriptum & approbatum à Papa. *p. 1. tr. 10. reſol. 42.* Sed non eſt recedendum à prima ſententia *p. 4. tr. 4. reſ. 135.* † retractans opinionem, quam probabiliſſimam iudicauerat. *p. 1. t. 10. reſ. 44.* † Aduerte autem, quod ſi in reſcripto apponitur vnica cauſa, & illa eſt falſa, vitiatur reſcriptum. Palaus *tom. 1. tr. 3. diſp. 6. p. 16. n. 1. §. 3.* Si verò apponantur plures partiales, & quarum ſingulæ non ſufficerent, exiſtente vna falſa, etiam vitiabitur. Secus, ſi vera ſit vna ſufficiens, licèt aliæ falſæ ſint. Pontius *l. 8. c. 17. §. ult. nu. 41. p. 4. t. 4. reſ. 53.*

Nulla eſt diſpenſatio inter conſanguineos vel affines, non facta mentione de copula.

Et quotieſcunque cauſa vnica apponitur eſt falſa.

7 Cæterum Ochagauia *tract. 4. qu. 11. concl. 2. num. 14.* putat in decreto Trident. *ſeſſ. 4. c. 5.* non comprehendi impedimentum publicæ honeſtatis, ſed tantùm conſanguinitatis, vel affinitatis: quia cum hoc impedimento matrimonia frequentiùs contrahuntur, vnde debuerunt ſtrictius prohiberi, & adducit declarationem Cardinalium. Ex quibus infert, diſpenſationem circa impedimentum publicæ honeſtatis, non facta mentione de copula, non eſſe inualidam. *p. 5. t. 14. reſ. 28.*

Sed quid in impedimēto publicæ honeſtatis.

8 Diſpenſatio ſuper vno impedimento matrimonij cum his, qui laborant duplici, ſed tacuerunt vnum, vt de illo ſeorſim diſpenſationem petant, eſt ſubreptia: quia ſic decipitur Pontifex exiſtimans tales vno tantum impedimento laborare. Ita Suarez *de leg. lib. 6. cap. 24. nu. 6.* Contrarium docet Sà, *v. diſpenſatio. nu. 16.* quare ſi qui ſunt ſimul affines, & conſanguinei poſſe petere diſpenſationem ſanguinitatis, & poſtea affinitatis: vel contra. Et hanc ſententiam probabilem vocat Sanchez *de matr. t. 3. l. 8. diſput. 23. nu. 1.* Sed eius probabilitas infringitur ex eo, quod eſt contra praxim Romanæ Curiæ. *p. 1. t. 10. reſ. 39. p. 10. tr. 5. reſ. 44. §. Nota hic obiter.*

Quid laborantes duplici impedimento explicant vnum petituri circa alium diſpēſationem ſeorſim, ſubripiunt diſpenſationem.

9 Diſpenſatio metu extorta; quamdiu tacitè, vel expreſsè non confirmatur, nulla eſt ipſo iure. Ita Pontius *de matrimon. lib. 4. cap. 8. part. 3. tract. 5. reſ. 118. §. Notandum. verſ. Quintò non autem abſolutio ab externo. par. 8. tra. 3. reſolut. 76.*

Diſpenſatio per vim & metum eſt inualida.

10 Diſpenſatio cùm errore in nomine diœceſis, vt ſi Petrus ſit diœceſis Panormitanæ, & dicatur eſſe diœceſis Meſſanenſis ſecundum Sanchez *de matr. tom. 3. diſputat. 21. num. 39.* eſt inualida: nam tunc committitur Archiepiſcopo Meſſanenſi, qui non poteſt diſpenſare cum non ſubdito, *p. 8. t. 3. reſol. 63. & 64.* Sed ego, non ſolum puto cum Pontio *lib. 8. cap. 15. §. vlt. num. 43.* eſſe validam ſi erretur in nomine perſonæ, vt ſi vocetur Petrus, & dicatur Paulus: ſed etiam cum Salas *diſputat. 20. ſec. 16. num. 123.* ſi erretur in nomine diœceſis: quia conſtat, intentionem Papæ eſſe, vt cum oratore diſpenſet proprius Epiſcopus. Aduerte etiam cum Layman *lib. 1. tract. 4. c. 32. n. 26.* diſpenſatio-

Diſpenſatio non vitiatur, ſi contingat in ea error in nomine perſonæ, vel diœceſis.

Vel petatur pro vno & in reſcripto alius nominetur.

nem non vitiari ex eo, quòd aliquis error in curia ſcriptoris irrepat, vt ſi pro tertio gradu affinitatis ſcribat tertium conſanguinitatis. *p.1.tr. 20.reſ.36.* Si verò diſpenſant ex falſo nomine in reſcripto appoſito, intelligat perſonam ſibi notam, non videtur vitiari diſpenſatio; quia Princeps in gratijs concedendis præſumitur, ſi aliunde non conſtet contrarium, attendere ad merita cauſæ, propter quæ gratia petitur, cuiuſcumque tandem perſonæ ſint merita propter quæ gratia petitur: Ita poſt Sanchez Pater Amicus *tom.5. de inſtit.diſput.6.ſect.8. num.143.* Contrarium tamen docet Petrus à S.Ioſeph *in idea Theologiæ moralis l.1.c.11.reſ.5.* quia diſpenſans non intendit eam concedere perſonæ, pro qua poſtulatur, ſed alteri ab ea diſtinctæ. Vnde vtramque ſententiam probbailem puto. *p.7.tr.10.r.35.*

In dubio poſitiuo an caſus egeat diſpenſatione, non eſt neceſſaria diſpenſatio.

11 In dubio poſitiuo, an aliquis caſus egeat diſpenſatioue, non eſt opus diſpēſatione. Ita Barboſa *de poteſt.Epiſc.p.2.alleg.35.n.18.p.3.t 6.reſ.82.* Idem docet Palaus *to.1.t.3.diſp.6.punct.5.num.10.* in dubio negatiuo, etiam ſi quis propenſior ſit in eam partem, quod caſus egeat diſpenſatione: quia in tali caſu poſſeſſio ſtat pro libertate. Ib d. & affirmantur poſtea *p.4.tra.3.reſ.46. Sed poteſt Epiſcopus diſpenſare p 8.tr.3.r.72.*

Et in dubio, an diſpēſatio ſit valida, ſiue quia dubitatur de veritate narratorum: ſiue quia dubitatur, an cauſa allegata ſit finalis, præſumēdum eſt, eſſe validam.

13 In dubio, an diſpenſatio ſit valida, quia dubium eſt de veritate narratorū, vel an cauſa allegata ſit finalis, præſumendum eſt eſſe validam: quia in re dubia præſumendum eſt in fauorem actus. Quod etiam procedit in dubio validitatis in diſpenſatione matrimonij. Ita Sanchez *de matr.lib 8.diſp.21.num.25.* Palaus *punct.16.§.5.n.3.* & alii contra Conimch *de Sacram.diſp 33.dub.6.n.93.* Neque dicas: Melior eſt conditio poſſidentis; ſed poſſeſſio ſtat pro impedimento certo; ergo præualet diſpenſationi dubiæ. Nam reſpondeo, meliorem eſſe cōditionem poſſidentis ſi illi aliquid aliud non præualeat, in noſtro autem caſu præualere impedimento, quòd in dubio præſumendum ſit in fauorem actus, vt conſtat ex c. *Abbate, de verb.ſignif.* & *l quoties ff.de reb.dub.p.1 tra.6.reſ.9.* & *p.4.t.3.r.45.* & 64. Et generaliter quando in narratiua diſpenſationis tacetur, vel falsò exprimitur aliquid, de quo dubitatur, an fuerit cauſa finalis, ideſt ſine qua Pontifex non conceſſiſſet diſpenſationem, an verò ſolum impulſiua, ita vt etiam ſine illa diſpēſatio concederetur, præſumendum eſt, eſſe tantum impulſiuam, & conſequenter diſpenſationem ſic obtentam eſſe validam: quia ſemper præſumendum eſt in fauorem actus. Ita Palaus *vbi ſupra.* Sed contra ſententia Villalobos *tom.1.tr.2. diff.43.n.7.* eſt probabilis. *p.4.t.2.reſ.45.§.Notandum.* & 64. & *tr.4.r.53.§.Dico 4.* & *p.8.tr.3.r.62.*

Probabile eſt diſpenſationem extingui prima vice, qua practicatur.

13 Diſpenſatio ſecundum Ochagauiam *de Sacr.tr.4.qu.13.num.8.* & 9. prima vice, qua quis ea vtitur, extinguitur, v.gr. ſi ſit quis votum Relig. & impetrauit diſpenſationem, vt, eo non obſtante, vxorē duceret: ſi prima vxor moritur, non poteſt iterum contrahere. Sed Sanchez *de matr. to.3 lib.8.diſp.* 31. & Pontius *de matr.lib.8.c.20.§.vn.nu.15.* putat talem poſſe multa matrimonia inire; quia per diſpenſationem tollitur votum, quod impediebat. Et Sanchez putat id verum eſſe, etiam ſi Pontifex concedat matrimonium cum certa perſona, ſi tamen ratio expoſita valet pro quacumque. Omnes hæ ſententiæ ſunt probabiles *p.5.tr.14.r.30.*

Probabile etiam non extingui.

Qui diſpenſatus ad contrahendum cum vna conſanguinea, mutaret propoſitum, & vellet contrahere cum alia conſanguinea, non teneretur in petenda ſecunda diſpenſatione facere mentionem prioris.

14 Qui impetrauit diſpenſationem contrahendi cum conſanguinea, vel affini, cum qua poſtea non contraxi, ſi velit cum alia affini, vel conſanguinea contrahere, ait Suarez *de leg. lib.6. cap.23.num.* 20. debere in petenda ſecunda diſpenſatione facere mentionem prioris, alias fore ſubreptitiam, eſt enim indulgentia nimis extraordinaria, quòd duæ diſpenſationes ſimul validæ permaneāt, vnde non præſumi id velle Pontificem: explicandum ergo illi, vt vel priorem irritet, vel eius renunciationem acceptet, vel vtramque ſimul validam eſſe declaret. Sed probabilior eſt contraria ſententia Sanchez *diſp.22.n.13.* & Guttierez *de matrim.c.125.nu.* 20. Ad argumentum Suar. reſpondetur, in vſu illarum diſpenſationum dari optionem, vt impetrans vti poſſit, qua velit, vel per impetrationem

ſionem poſterioris cenſeri oratorem renunciari priori in manu Pontificis,& ſic non poſſe vti niſi poſteriori. *p.1.tr.10.r.40.* Valida eſt ſi poſtea cum alia non conſanguinea contrahit. *p.8.tr.3 r.74.*

15 Diſpenſationes expediendæ ſunt gratis. Et ita in litteris Sacræ Pœnitentiariæ ſemper apponuntur illa verba *Gratis vbique*. Sed Sanchez apud Homobonum *p 3.tr.13.c.11.q.32.* putat, non prohiberi quòd aliquid accipiatur poſt expeditionem gratitudinis gratia. Et Guttier. *c.128. n.2.* putat; in dictis verbis illa tantum dona prohiberi, quæ iudicis animum corrumpere poſſunt. Alij verò contrarium docent. *p.4.tr.4.reſ.* 84. Praxim harum diſpenſationum inuenies V. *Voti, n.*41.42.

Diſpenſationes expediendæ ſunt gratis.

16 De diſpenſationibus matrimonialibus in foro externo maior eſt dubitatio, nam in illis apponitur clauſula, vt illarum occaſione non poſſit Epiſcopus, aut eius Vicarius aliquid muneris aut præmij, ſumere ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ. Attamen Sanch. *diſput.*35 *n.*10 putat, poſſe aliquid recipi in ſtipendium laboris, quia clauſula loquitur de munere aut præmio non de mercede laboris. Sed hæc opinio eſt tenenda, quia Sacra Congregatio anno 1588. declarauit, non licere Epiſcopo, vel eius Vicario, quidquam pro his diſpenſationibus accipere, nec ratione taxæ, nec ratione ſigilli, nec ratione alterius rei. Vide Garſiam *de benefic.t.2.p.8.c.1.n* 77. & Barboſam *Collect. Trid. ſeſſ.21.c.1 nu.15.p.5.tr.13.reſ.*71. Vide etiam Gauant. *in Enchir. V. matrimonij impedimenta, n.*34. Vbi affert alia Cardinal. declarationem *ſub die* 22. *Aprilis* 1616. *p.4 tr.4.r.*71. in fine. An has litteras diſpenſationem exequi poſſit Vicarius Capituli, Sede Vacante. Vide V. *Vicarius, n.*4. Et an Vicarius Prælati habentis iuriſdictionem Epiſcopalem, Vide *ibid. n.*1.

Certè in diſpenſationib. matrimonii ita.

Nec enim pro ea ſumere quis aliqui poteſt, etiam ratione ſigill.

17 Diſpenſatio commiſſa Confeſſario, circa aliquam materiam in Cõfeſſione Sacramentali faciendam, ſi ex ignorantia fiat tantùm internè non erit nulla. Ita Turrian. *ſelect. diſp.p.2.diſp.31. dub.65.p.4.tr.4.r.*118.

Diſpenſationem a Confeſſario circa materiam Confeſſionis factis eſt ſi conferatur. internè.

18 Non poteſt Pontifex diſpenſare in iure diuino poſitiuo, ſi poteſt diſpenſare & relaxare vota diuina, & iuramenta, ſed hoc non eſt propriè diſpenſare in lege Diuina, ſed ſolum cedere iuri Dei, quæſito ex voto, vel iuramento per auctoritatem habitam diſpenſatoris. *ibid reſ.*2.

Poteſt relaxare vota diuina ſed non in iure diuino.

19 In his, quæ iure Canonico poſitiuo ſtatuta ſunt, poteſt Pontifex diſpenſare, & quamquam aliqui dicunt, Concilium eſſe ſupra Papam tamen non negãt Papam poſſe in legis Concilij diſpenſare, & etiam in quacumque lege Apoſtolica humana. *ibid. reſ.*3.

Poteſt diſpenſare in legibus Conciliis.

20 Diſpenſatio facta à Papa abſque cauſa tenet, ſed peccat communis inter Theologos, tamen iure diuino prohibitam, ſed non irritam; nullatenus diſpenſatus peccat. Diana *ibid. reſ.*4.

Diſpenſare abſque cauſa peccat.

21 Probatur multis rationibus, Pontificem poſſe ſibi diſpenſare, quod poteſt cum alijs. *ibid. r.*5.

Poteſt ſibi diſpenſare in id quod poteſt cum aliis.

22 Cauſa diſpenſationis eſt duplex, intrinſeca vna, extrinſeca altera; intrinſeca eſt oppoſitio ad obſeruationem legis impoſſibiliter, vt eſt debilitas corporis ad ieiunandum, vel comedendam Carnem in die Veneris; extrinſeca oritur ex varijs circumſtantijs circa perſonam diſpenſandam. Trident. *ſeſſ.*15. *de Reform. ibid reſ.*6.

Duplex cauſa diſpẽſationis intrinſeca & extrinſeca.

23 Peccare Papam diſpenſantem ſine cauſa, dicunt multi, ſaltem venialiter, ſecluſo tantum ſcandalo, & damno aliorum, attenta qualitate materię diſpenſabilis, aliter peccabit mortaliter, Villalobos, & alij. *ibid. r.*7.

Venialiter.

24 Non eſt mortale ex genere ſuo petere diſpenſationem ſine cauſa, licet poſſe per accidens eſſe ratione ſcandali, vel dãni Principis, aut aliorum. Naua. *ib. r.*8. Vtens tali diſpenſatione facta à Superiore ſine cauſa venialiter peccat, ſed grauius peccat legiſlator vtendo diſpenſatione ſecum facta: ſed contrarium tenendum eſt cum Diana, cum debeat & alijs conformare *ibi. r.*9. & 10.

Petere diſpenſationem ſine cauſa per accidens poteſt eſſe mortale.

Vti peccat venialiter

25 Epiſcopus non poteſt diſpenſare in ſua Diœceſi in id, ſuper quod Papa

Episcopus non potest in id, in quod potest Papa dispensare.

potest in toto orbe terrarum, quia nullus inferior habet potestatem dispensandi in legibus superioris, nisi superior expressè, vel tacite concedat *ex cap. inferior distinct. 21. & num. 4.* Item dicendum est de Parocho in his, quæ sunt Episcopi, & si possit in ieiunijs ex iure consuetudinis, & in obseruatione festorum, vbi fuerit legitima consuetudo. Diana. *ibid. res. 11.*

Casus aliquot in quibus potest Episcopus dispensare.

26 Aliquot casus in quibus potest Episcopus dispensare in lege superioris ex iure, vel eius potestate. Primò in ieiunijs, & recitatione horarum, idque potest Prælatus Regularis cum suis subditis. Secundò in re leuis momenti, non obligante ad mortale. Tertiò, quando lex est particularis suis subditis tam Episcopo quàm Regularibus. Quarto, quando non potest adiri Pontificem, & periculum est in mora vrgente necessitate. Castrus Palaus addit hos alios, scilicet, quando leges non sunt communes alijs Prouincijs, sed propriæ vnius, & si consuetudine præscribantur, tunc inferior potest dispensare in lege superioris cap. *Cum contingat.*

Archiepiscopus non potest.

27 Potest Episcopus dispensare pro suo diœcesi in legibus Conc. Prouincialis quod non potest Archiepiscopus.

Posita appellatione potest Archiepiscopus cum suffraganeis dispensare.

Item alij casus producti ab Amico. Primò potest Episcopus dispensare circa ea, quorum dispositionem, vel ius, vel recepta consuetudo illi concedat. Secundò in leuibus, & si potest recurri ad superiorem. Tertiò in ieiunio, & festis & alijs huiusmodi. Quarto in ea quæ ita sunt vnius Communitatis, vt non conueniant alijs, modo tali quod dicitur ista potestas potius ordinaria quam delegata, sic etiam Regularium. *ibid. res. 12.*

Potest absoluere à peccatis, sed non dispensare.

28 Archiepiscopus potest dispensare cum suffraganeis in appellatione, secus sine illa, posita iusta causa appellationis, & talis dispensatio misericorditer concessa dicendum est, quam iudiciariè. *ibid. res. 12.* Vnde non habet hanc potestatem dispensandi cum suffraganeis cum ex iure non constat, & non est necessarium Palaus. *ibid. res. 13 & 14.*

Possunt sibi dispensare, qui cum alijs possunt.

29 Archiepiscopus in visitatione suffraganeorum habet potestatem soluendi à peccatis non autem dispensandi, cum non habeat aliud nisi quod à iure conceditur, nec concedere dimissorias, nec dispensare in denuntiationibus matrimonij potest Fran. *ibid. res. 15.*

Patientia prælati sufficit pro dispensatione.

30 Habentes potest dispensandi cum alijs, possunt in eadem lege secum dispensare; imò, & habentes iurisdictionem delegatam dispensandi in vniuersum cum aliqua communitate, cuius ipsi sunt partes, secus quando haberent potestatem limitatam dispensandi cum certis personis, vel cum certo numero personarum, & hoc intelligendum est de Superioribus sæcularibus Sanch. *ibid. n. 16. p. 10. tr. 14. r. 25. & 64. in cẽsuris modo sacerdote à se aldoue absoluatur. Pal.*

Dans pecuniam Papæ pro dispensatione beneficij, censetur dispensatus in Simonia.

31 Sola patientia Prælati sufficit pro dispensatione, quia quotiescunque inferior dispensat in lege superioris, dispensat ipso superiore vidente, & tacente. Sanchez. Item, si quis dederit Papæ pecuniam pro aliquo beneficio eo ipso quod contulerit censetur esse dispensatum in Simonia, & potest retinere beneficium tuta conscientia, quia scientia Principis purgat vitium, & sic de alijs inferioribus Salas *ibid. res. 17.*

32 Quotiescumque in Canone, vel in lege superioris additur, Nisi in ea dispensetur, nec explicatur à quo facienda sit dispensatio tacite censetur superiorem facultatem dispensandi inferiori Prælato concedere coram Th. & Can. Sanchez tenet quod Episcopus possit dispensare in Canone quando Pontifex concedit, quod in eo dispensare possit, etiam si talis Canon originem ducat ex Concilio; tamen non potest dispensare in pœna lata per Principem superiorem *ibid. res. 18.*

Non solum personæ sed causæ debent exprimi.

33 Dispensator debet non solum exprimere personas dispensatas, verum etiam, & Causam dispensationis; quando verò est inferior non est necesse quia supponitur superiorem certiorem esse de causa commissionis dispensandi, *Diana ibid. res. 19.*

34 Si

34 Si Prælatus bona fide iudicauerit causam dispensandi esse iustam cum re vera non sit, valida est dispensatio, & subditus debet adhærere superioris iudicio. *ibid res.* 20.

Causa iudicata iusta dispensatio tenet.

35 Potens dispensare in votis, & iuramento siue iure ordinario, siue delegato (nisi inde legatione habeatur specialis forma. Petens præmitti causæ cognitionem) dispensat in illis legitima causa existente. quamuis non cognita, peccaret quidem mortaliter, dispensatio est valida in foro conscientiæ, quia eadem est ratio, immò si dispensans est conscius causæ non peccat non examinando causam. *Diana ibidem resol.* 21. Vnde dispensans in lege superioris non potest imponere aliquam pœnam dispensato. *ibid. resol.* 22.

Dispensans sine cognitione, causæ peccat, sed valida est dispensatio.

36 Quando Pontifex dispensat, vt Nouitius possit emittere professionē ante annum completum, debet Nouitius renunciationem facere bonorum per bimestrem, non autem die proximo professioni. *Merolla ibid. res.* 23.

37 Cessante causa non cessat dispensatio, nec amplius reuocanda est(& si dispensatus renuntiet,) nisi renuntiatio acceptetur à dispensante. Sic etiam dispensatio concessa ad tempus durat cessata causa: vnde dispensatus ad ieiunium pro infirmitate temporanea, cessante impedimento tenetur ieiunare; si vero arbitrio mediocorum creditur semper duratura quamquam conualescat, tamen ego non liberarem dispensatum à peccato veniale non ieiunando. *Prapositus ibid. resol.* 24.

Cessante causa non cessat dispensatio, nisi sit temporanea.

38 Valet dispensatio facta in vno impedimento non facta mentione de alijs contra Panor. multa impedimenta concurrentia, sat est in diuersis dispensationibus refert: & si duo impedimenta concurrunt, vnum occultissimum, cuius reuelatio esset detrimento personæ satis est publicum solum exprimere Papæ deberet proponi secretum Pœnitentiariæ secretæ simul cum publico, & sic dispensatio erit valida. *Merolla ibid. res.* 25.

Valet dispensatio facta in vno impedimento non facta mētione de alijs.

Recurrendum est pœnitentiarię secretæ.

39 Sicut se habet Pontifex in dispensatione suarum legum, ita Episcopus, vel inferior Prælatus in suis legibus. Non autem Archiepiscopus respectu legum Episcoporum, & nullus Episcopus potest dispensare in legibus Conc. Prouincialis nec in sua, maximè si contractus transiuit in bonum tertij, Granad. neo legatus nisi expresse hoc à Papa in commissione manifestetur, vt sine causa possit dispensare, quo ad Archiepiscopum, & Episcopum, dico standum est constitutionibus Synodalibus, & Episcopus potest dispensare in legibus Synodis Diœcesanæ, de rigore iuris sine consensu Capituli quo ad directiuam, non coactiuam; & sic Archiepiscopus, non potest dispensare absque causa in legib. Synodi Prouincialis cum sit illo inferior, & idem dicendum est de alijs Prælatis. *Nauar. ibid. r.* 26. *& p.* 9. *tr.* 6. *r.* 40.

Prælati inferiores se habent, vt Pontifex in suis legibus secus de Archiepiscopo.

40 Potest Episcopus dispensare cum iusta causa, quæ non semper est debita sed aliquando est gratiosa; & sic tenetur dispensare, vt Clericis studio incumbat, & in denunciationibus cum causa Matrimonij, & interstitiorum ad vtilitatem Ecclesiæ. *Dian. ibid. res.* 27.

Episcopus iusta causa potest dispensare in denunciationibus.

41 Delegato est alia ratio, quia priuilegium habens in sui fauorem, non tenetur petenti concedere: si vero priuilegium concessum est petenti tenetur delegatus concedere concedendo ius petentis, & sui. *ibid. res.* 28.

Legati, est alia ratio.

42 Videtur non peccare prælatum dispensando in causam dubiam, cum præsumendum in dubio, Superiorem concedere facultatem inferiori dispensandi ad tollendos scrupulos Superiorum, & valida est dispensatio propter bonum, & suaue regimen Ecclesiæ. Merolla. *ibid. r.* 29.

In dubio debet fieri dispensatio ad tollendos scrupulos

43 Credendum est dicenti se habere potestatem dispensandi, vel absoluendi à reseruatis, maximè quando non agitur de præiudicio, vel graui damno tertij, secus si agatur de præiudicio; sic de viro timorato circa Concessionem Indulgentiæ Suarez, sic si Episcopus in collationis titulo ordinati non subditi dicat, illum ordinasse cum licentia sui ordinarij. Rebuff. Ita

Credendum est dicenti se habere potestatem dispensandi, si id agatur de præiudicio tertij.

etiam

etiam litteris Summi pœnitentiarij credendum eſt aſſerentis, ſibi viuæ vocis oraculo commiſſum eſſe à Papa, vt diſpenſet in aliquo caſu Pontifici reſeruato. *ibid.reſ.*30.

Pœnæ inflictæ ab inferiore non poſſunt relaxari à Superiore ipſo nolente.

44 Prælati Superiores non poſſunt relaxare pęnam inflictam ab inferiore, ſubditis, ipſo renitente, poſſunt vero mortuo inferiore. Palaus. *ibid.r.*31.

45 Diſpenſatio odioſa ſtrictè intelligenda eſt, non autem de materia fauorabili. 28. reg. iuris. *ibid.r.*32.

Ita in cauſa matrimoniali.

46 In cauſa Matrimoniali etiam diſpenſatio latè debet intelligi contra Sanch. cum reducitur ad ius naturæ, quod eſt fauorabile. *ibid.reſ.*33.

Subdiaconus vxoratus cum licẽtia Papæ tenetur ad officium diuinum.

47 Diſpenſatio conceſſa ſub Diacono, vt poſſit ducere vxorem, non liberat cum è recitatione Diuini Officij, cum non remanet priuatum priuilegio Clericorum, nec etiam onere Diuini Officij. Sanch. *ibid.r.*34.

48 Epiſcopus ordinans ſubditum alienum cum ſua licentia, poteſt cum illo diſpenſare in defectu occurrenti, aut oblito, cum diſpenſato principali extenditur ad acceſſoria. Auila *ibid.r.*35.

Diſpenſatio abſoluta ſuper illegitimitate continet omnia, excepto beneficio ſimplici.

49 Diſpenſatus à Papa ſuper illegitimitate ad ordines ſuſcipiendos intelligitur etiam ad Ordines Sacros, & ſi diſpenſatio ſit abſoluta ſiue aliqua clauſula omnia continet. Coninch. *ibid. reſ.*36. Non tamen intelligitur ad obtinendum beneficium ſimplex. Theſau. *ibid. reſ.*37. Sed ſi diſpenſetur ad Ordines Sacros, etiam ad irregularitatem, & intenditur ad beneficium ſimplex, quo poſſint ordinibus inſigniri; Sed quando illegitimus diſpenſetur in irregularitate abſolutè tunc extenditur etiam ad beneficia Curata. Palaus. *ibidem reſolut.*39 *part.*9. *tract.*8. *reſ.*22.

Datariæ contrarium obſeruat.

50 Illegitimus diſpenſatus ad ordinus, non eſt Capax penſionis, quamquam deciſio Rotæ aliter decernit, tamen ſtylus Datariæ, & Cancellariæ obſeruat contrarium. Merolla *ibid.reſ.*39.

Illegitimus diſpẽſatus ad beneficium intelligitur de ſimplici, & non de curato.

51 Diſpenſatio, vt illegitimus ſit capax beneficij, non reſpicit perſonam, ſed beneficium, vnde ſi diſpenſatus eſt capax beneficij ſimplicis, & non Curati. *ibidem reſol.*40. Vnde diſpenſatus ad beneficium Curatum, eget noua diſpenſatione ad Epiſcopatum. *ibidem.* Diſpenſatus ad ordines Sacros, & dignitates Eccleſiaſticas non eſt ad Epiſcopatum, etſi ad iſtum non ad Archiepiſcopatum, & diſpenſatus ad minorem non cenſetur ad maiores, etiam ſi Papa diſpenſet, vt Clericus fiat, intelligitur de minoribus, niſi illegitimus in illis ſit conſtitutus. Henriq. *ibid.r.*41.

Semper indiget noua diſpẽſatione ad alias dignitates.

Latè interpretanda eſt diſpenſatio cum ſit gratia.

52 Poteſtas diſpenſandi (quamquam diſpenſatio ſtrictè interpretanda eſt) latè debet interpretari, cum ſit gratia, & beneficium Principis, quando poteſtas diſpenſandi cum vno non cadit in damnum tertij tunc præſumitur concedi cum minori damno alterius. Amicus. *ibid.r.*42.

Potens. diſpenſare poteſt, & commutare, & extenditur ad iuramenta.

53 Delegatus potens diſpenſare in votis, poteſt, & ea commutare, quia cui licet plus, licebit, & minus, præcipua quando, & hoc continetur in maiori, tanquam pars in toto. Leſſius. *ibid.r.*43.

54 Habens poteſtatem delegatam diſpenſandi, vel commutandi vota, (extẽditur ad iuramentum) quæ ſoli Deo fiunt. *ibid.r.*44.

Priuilegia Bullæ, vel Iubilęi latè interpretanda ſunt.

55 Priuilegia Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi latè interpretanda ſunt quatenus continet facultatem diſpenſandi. Diana in tractat. de Bullæ Cruciatæ *reſol.*48. Vt facultas conceſſa alicui eligendi confeſſarium pro abſolutione à reſeruatis, & Cenſuris latè interpretanda eſt, quia fauet ſaluti animæ, *ibidem reſolutione* 45.

Curioſa circa vota, & iuramẽta eiuſdem ſpeciei.

56 Habens poteſtatem delegatam diſpenſandi, vel vota etiam iurata communicandi eiuſdem rei pertinentia, & ſi fiat vincula diuerſa ſpecie, tum in ordine ad diſpenſationem, & commutationem, reputantur quaſi vnum, & eiuſdem rationis, poteſt vtraque diſpenſare, vel commutare, abſque vlla diſtinctione facultatem verò delegatam ad diſpenſanda vota, vel iuramenta virtute Cruciatæ, vel Iubilæi extendendam eſſe ad vota emiſſa poſt

publi-

publicationem priuilegij, sic etiam ad iuramenta, & vota futura, Sanchez *ibid. resolut.* 46.

57 Forenses, & Peregrini (quamquam possunt absolui à peccatis in foro pœnitentiæ ab ordinario vbi habitant, vel si breui tempore commorantur, & idem dicendum est de Medicis, Doctoribus, & Prætoribus) non possunt tamen ab illo dispensari in votis, & iuramentis. Decl. Card. *ibid. r.* 47.

Forenses, & Peregrini non possunt dispensari in votis, & iuramentis.

58 Regularis habitans in aliquo Monasterio existente in Diœcesi, & Prælatus suæ Religionis non habet facultatem absoluendi, vel dispensandi (aliter debet prius ad illum recurrere) potest ab Episcopo absolui, vel dispensari, dummodo vrgeat necessitas impetrandi dispensationem, vel superior lóge absit, & facilè adiri non potest. Sanch. si etiam Prælatus non possit subditum absoluere, vel dispensare, probabilius existimo de licentia sui Prælati posse adire Episcopum pro absolutione, vel dispensatione obtinenda. *ibid. res.* 48.

Regularis in casu necessitatis, absente suo Prælato potest ab Episcopo dispensari.

59 Episcopus potest dispensare cum aliquo, cui Papa denegauit dispensationem iudicans causam non esse iustam, & Episcopus sciat hanc denegationem, quia non priuatur iure suo. Suarez. Item si quis impetrauit a Papa facultatem dispensandi in voto pœnali Castitatis, vel Religionis, commissam Episcopo, vel Confessario, potest adire habentem facultatem dispensandi ex priuilegio, vel per Bullam Cruciatæ non faciendo mentionem prioris dispensationis, *ibid. res.* 49.

Episcopus sciens negationem dispensationis adhuc potest dispensare.

60 Dispensatio vitiatur taciturnitate tam ex causa finali intrinseca, quam extrinseca à iure requisitas, vel consuetudine introducta, vel ex stylo Curiæ Romanæ, & dispensatio dicitur subreptitia. Amicus, *ibid. r.* 50.

Vitiatur dispensatio taciturnitate causæ finalis.

61 Non requiritur, vt explicetur qualitas personæ interfectæ pro dispensatione irregularitatis, sed sat est dicere se hominem interfecisse. *ibidem resolutio.* 51.

Non est necesse explicare personam occisam.

62 Quærens dispensationem in aliquo casu, nolens illum Superiori manifestare propter metum sibi negandam esse dispensationem, & obtinuit facultatẽ, vt alius se cum dispensaret, inualida est dispensatio maximè si antea habuit animum nunquam in tali casu dispensandi, cum non sit intentio concedendi, sed si nunquam habuit animum dispensandi in tali casu, & alias poterat dispensare, valida erit dispensatio, & concessio dispensandi. Portel. *ibid. r.* 52.

Taciturnitas casus propter metum vitiat dispensationem.

63 Non videtur subreptitia dispensatio in voto de perseuerãtia in Religione etsi non fiat mentio de ea in petitione dispensationis, cum perseuerantia nihil noui addit voto Religionis, cum implicitè intelligitur professio, & approbatio. Texeda. *ibid. res.* 53.

Non est necessarium manifestare perseuerantiam.

64 Impetratio per aliquem obtenta ab eodem Superiore à quo negata fuit, tenet, & est valida, etsi taceetur prima negatio: & eadem doctrina currit, si negata ab vno Superiore obtinetur ab alio nulla facta mentione negationis alterius Superioris, etiam secundus sit inferior, & habeat potestatem delegatam, & negans ordinariam. Suar. *ibid. r.* 54.

Valida est dispensatio facta ab vno Superiore denegata ab alio absque mentione prioris negationis.

65 Taciturnitas prioris, non facit posteriorem dispensationem inualidam quando vtraque dispensatio versetur circa fines diuersos, & diuersos effectus secus si esset circa eumdem finem, & effectum, tunc necesse est, vt explicetur prior ad validitatem posterioris. Sanchez, quamquam alij contrarium teneant. *ibid. res.* 55.

Simile.

66 Potest impetrari dispensatio de voto Religionis non facta mentione voti Castitatis: sed non è contrà, vt quando causa honestans dispensationem voti Religionis sumeretur ad ordinem Matrimonij, sed aliqui tenent, posse impetrari dispensatio voti Castitatis, absque mentione Religionis, cum hoc non obligat ad perseuerandum. Basil. Pont. *ibid. res.* 56.

Potest impetrari dispensatio de voto religionis tacito voto castitatis, sed non è contrà.

Aliqui affirmant.

67 Possit quis impetrare dispensationem vnius irregularitatis non facta mẽtione de alijs, cum non sit connexio inter tales irregularitates. Perez. *ibid. r.* 57. Vnde committens plura homicidia, non incurrit in plures irregularitates, numero

Satis est dispensatio vnius irregularitatis, non facta mentione de alijs.

mero distinctas, vnde potest impetrare dispensationem primæ sine mentione aliarum. Palaus, & alij, *ibid. res.* 58.

Gradus propinquior ortus ex consanguinitate explicādus est.

68 Cum ex eodem gradu consanguinitatis, vel affinitatis duplicato vnum tantum oritur impedimentum non est explicandus duplex gradus in dispensatione, sed tantum gradum propinquiorem, ex quo impedimentum oritur. *ibidem resol.* 60.

Taciturnitas causę finalis facit dispensationem nō subreptitiam, non causæ impulsiuæ.

69 Tacere in dispensationem causam finalem, facit illam subreptitiam, & inualidam, non autem impulsiuam. Item non vitiatur dispensatio ex falsa causæ expressione, quando ea expressa, facilior esset dispensatio, vt cum impetrauit beneficium simplex, exponendo esse curatum. Panor. *ibid. resolutio.* 61.

Validū est rescriptū. Impetrata per ignorantiam non est valida.

70 De dispensatione obtenta Matrimonij, quæ fuit irrita, non debet fieri mētio in secunda dispensatione, cum ad hoc iura non compellunt, nec prima suum effectum operata est. *ibid.* 59.

Non est facienda mentio de dispensatione irrita.

71 Dispensatio facta à Pontifice cum consanguineis, alligando habuisse copulam, & iam non est habita, tamen propter hoc mulier passa est detrimētum famæ non est subreptitia, sed valida, & quando causa est finalis, est valida, secus si non sit finalis. Amicus. Item. Dispensatio cum consanguinea, cum qua habuit Copulam ante dispensationem, & post illam antequam ab Episcopo executioni mandetur, iterum se copulauit, litteræ dispensationis illi suffragantur; sed si postquam Episcopus executioni, mandauit, & Copulam iterum habuit ante contractum Matrimonium Episcopus non potest amplius cum illis dispensare. Portel. *ibid. res.* 65.

Alia curiosa.
Non potest amplius Episcopus dispensare.

Si includatur pars in toto valida est dispēsatio secus si neutrū.

72 Dispensatio facta in voto, falsè explicatio substantia voti si vnum includatur in alterum, vt pars in toto valida est dispensatio, secus autem si neutrum includatur in aliud. Suar. *ibid. res.* 66.

Valet dispēsatio voti non facta mentione de altero.

73 In voto iurato si petatur dispensatio facta mentione de vno solo, negato altero valet dispensatio. Sanch. *ibid. res.* 67.

Mutata substantia narrationis à curiale incurritur pœnam falsarij.

74 Curialis, vel sollecitator, qui vt facilius impetret dispensationem mutata substantia narrationis, non incidit in excommunicationem, sed in pœnam falsarij. Sanct. Et rescriptum est validum. *ibid. res.* 68.

Valida est dispensatio obtenta de copula non habita propter infamiam.

75 Dispensatio impetrata per ignorātiam, & simplicitatem tacendo causam veram, non est valida. Palaus *ibid. res.* 69.

Curiosa circa hæc verba (motu proprio)

76 Clausula (Motu proprio) non supplet, si vitium subreptionis sit in expressione Causæ finalis falsæ, & motus sit contrarius tertij, nec tollit inhabilitatem personæ si taceatur. Amicus. Sed si dicit Motus propria sua voluntate, & liberalitate, hoc modo tollit impedimentum etiam non narratum. *ibidem resol.* 70.

In graui necessitate potest Episcopus dispensare.

77 In aliquo casu, vrgente necessitate, in quo non potest adiri Pontifex propter magnam pauperiem, Episcopus potest in illo dispensare. Sanchez & alij, *ibidem res.* 71.

Constitutiones non roboratas à Papa, potest Episcopus abrogare.

78 Episcopus potest abrogare Constitutiones confirmatas pro sua Diœcesi per Papam, quando is suas non fecit, & robor non addit, secus autem si suus fecit, *ibid. res.* 73.

Facienda est mentio prioris dispensationis si non esset eiusdem generis.

79 Dispensatus in vno casu, si postea in alio eiusdem incidat, debet facere mētionem prioris dispensationis, aliter dispensatio erit nulla; secus autem si non esset eiusdem generis, sed diuersi. Cou. *ibid. resol.* 75.

Cessat dispensatio si cessat causa finalis, antequam habeatur,

80 Causa finalis verificatur in dispensatione eo tempore, quo Pontifex dicit in litteris (si Præses veritate nitantur). Item dispēsatio delegata inferiori, si causa finalis cesset antequam habeatur, vel exequatur non valet, cum iam non erat perfecta dispensatio sed in fieri, & sufficit, vt eam subeat, quando dispensatur, sed non in initione Matrimonij. Præp. *ibid. res.* 77.

81 Episcopus potest in aliquibus dispensare validè super impedimentis Matrimonij. Primò, quando impedimentum est occultum, vt non possit manifestari

stari sine notabili detrimento famæ, vel alicuius grauioris mali. Secundò, quando matrimonium est contractum in facie Ecclesiæ, & validum præsumatur. Tertiò, quando separatio futura sit difficilis, & vel ex vna, vel vtraque parte non potest probari illam faciendam. Quartò, si sit difficilis recursus ad Pontificem etiam in diuitibus, & non sit facilis recursus ad Legatum Apostolicum. Sed per hoc vltimum videtur non posse. Diana. *ibid. res.*78. Sed isti casus non sunt concessi eius Vicario, sed potest Episcopus committere, vt dispensat præp. *ibid. resolut.*79.

Episcopus potest dispensare in impedimentis occultis cum detrimento, & infamia.

Non potest eius vicarius nisi ex speciali delegatione.

82 Potest Episcopus tentatis omnibus (ad euitandum scandalum, vel infamiam) ex causa vrgente dispensare in impedimento dormiente, non solum in contrahendo, sed etiam contracto. Item potest dispensare propter dispensationem subreptitiæ obtentam, post contractum matrimonium confirmando dispensationem Pontificis. Basil. Pont. Et etiam super impedimentis superuenientibus matrimonio iam contracto, & impedimentis petendi debitum. Val. *ibid. resolut.*80.

Simile.

83 Copula habita inter consanguineos, cum non sit impedimentum, non est manifestanda Pontifici, nec est subreptitia dispensatio, dummodo incæstus non sit publicus, & cum infamia tertij. Sanchez. *ibid. res.*81. *part.*10. *tract.*15. *resol.*13. §. *Et hanc.*

Copula inter cõsanguineos non est manifestanda, quando incæstus non est publicus.

84 Copula habita cum spe, & animo facilius dispensaturi super impedimento quando vtrique sunt conscij, non autem vnus ex ipsis, debet exponi, tamen si adsunt aliæ causæ sufficientes solæ ad obtinendam dispensationem, tũc necesse non est exponere Copulam, nec intentionem, qua habita fuit. Auersa, *ibid. res.* 82. *p.*10. *tract.*11. *res.*44.

Copula cum spe facilius impetrandi dispensationẽ si vtriusque pars est conscia debet exponi.

85 Copula cum consanguinea ex parte vnius tantum Cognita, vel ex publica honestate, non facit dispensationem subreptitiam, si in petitione dispensetur non manifestando Copulam cum cognata spirituali cum non sit incestus; & quando non seminatur intra vas non contrahitur incestus. Sanchez, *ibidem res.*83. *& num.*7.

Copula ex parte vnius non facit dispensationem subreptitiam, etiam cum cognata spirituali.

86 Dispensatio valet in foro conscientiæ, quãdo probabiliter necesse est Papam dispensare, etsi litteræ nondum sint expeditæ, non autem in foro externo; & etiam valet si Papa moriatur antequam litteræ expediantur. Mol. *ib. r.*84.

Dispensatio quando litteræ non sunt speditæ valet in foro interno.

87 Si quis obtinuit dispensationem contrahendi cum consanguinea, tamen cum alia nupsit, potest mortua prima contrahere cum consanguinea cum qua dispensatus fuit. *ibid. res.*85.

Potest contrahi cum consanguinea, cum qua dispensatus fuit post mortem primæ vxoris.

88 Potest superior dispensare in votis, etiam inuito vouente, cum sit Dominus eius voluntatis, quando verò fit in bonum commune, vel bonum spirituale vouentis, aliter non valet. *ibid. r.*86.

Superior inuito vouente potest in suis votis dispensare.

89 Dispensatio obtenta pro aliquo eam ignorante, valet si eam acceptat, sin minus, non est valida. Sà, etiam pro consanguineis pauperibus sine mercede. Item, valet dispensatio quando impedimentum officit vtrique satis est, si vnus sciat impedimentum, & ab eo obtineatur, & acceptatur, vt prosit altero ignoranti. Nauar. quando impedimentum est vnius, vel vtriusque, vt est in voto castitatis potest acceptare absque mandato alterius. Sanc. *ibid. r.*87.

Dispensatio impetrata inscio vouente ualet si eam acceptat.

90 Dispensatio, nisi sit nota dispensati, non sortitur suum effectum, & si contrahat matrimonium, non est validum, debeat esse conscius dispensationis. Amicus. *ibid. res.*88.

Necesse est vt sit nota dispensato.

91 Non potest Pontifex reuocare dispensationem ad suum libitum factam super aliquod impedimentum, absque legitima causa, quando est pro remuneratione meritorum impellentium voluntatem Pontificis, nec soluta pecunia in Dataria pro subleuandis sumptibus Pontificis, non autem si gratis, & non per modum contractus; nec à Sacra pœnitentiaria possunt reuocari dispensationes à se factæ eodem modo, vel ad bonum spirituale tertij, cum causa vero potest; licet non possint ordinarij, qui ex causa dispensant. Perez. *ibid. res.*89.

Non potest Pontifex reuocare dispensationem ad suum libitũ absq; legitima causa.

92 In

Quando partes sunt distinctæ subreptio vnius non inualidat validitatem alterius.
Taciturnitas veritatis, quando non est circa causam finalem non vitiat rescriptũ.
Potest dispensare etiam cum priuatis personis.
Fœmina pauper effecta diues si vult renũtiare potest.
Valet ob paupertatẽ dispensatio cum consanguineo.

92 In dispensatione continente duas partes simul coniũctas, subreptio vnius inualidat validitatem alterius; non autem quando partes sunt distinctæ, & non habent connexionem inter se. *ibid.res.*90.

93 Taciturnitas veritatis, vel manifestatio falsitatis non vitiat rescriptum quando subreptio non est circa causam impulsiuam, secus in causa finali. Diana *ibid.resol.*91.

94 Pontifex potest dispensare, (vt dicemus de potestate Pontificis) non solũ cum magnatibus, & nobilibus personis, sed etiam cum priuatis, ob eorum priuatum bonum in secundo gradu Ochagau. *ibid res.*92.

95 Si vis scire causas propter quas Pontifex dispensare possit non te pigeat legere. *ibid.res.*93.

96 Fœmina pauper, si ante, vel post missionem pro dispensatione, sed antequã dispensetur fiat diues, vel per hæreditatem, vel per legatum, potest renuntiare ad effectum prædictæ dispensationis obtinendæ, non autem si nolit renuntiare, nec acceptare; si autem per longitudinem Religionum facta hærede, vel legataria, & non peruenerit ad eam notitia legati, & concessa fuit dispensatio potest acceptare, & contrahere matrimonium, & valida est dispensatio. Sanchez sic valet dispensatio fœminæ, quæ ob paupertatem, non potest extraneo nubere, si petat nubere cum eadem paupertate cum consanguineo. *ibid. res.*94.

In dubio potest contrahi absque dispensatione.
Datur casus, vt diues non possit adire Papam.
Potestate supranaturali potest soluere matrimonium ratum & non consumatum.
Durat dispensatio mortuo Papa cum clausula (si preces.)
Dispensatio testandi durat mortuo concedente, & aliqua cuiusdã inuenies.

97 In dubio si habeat impedimentum potest licitè contrahere matrimonium absque dispensatione. Cra. *ibid.res.*95.

98 Potest dari casus in diuitibus, vt propter aliquam, vel aliquas causas adire non possint Pontificem pro dispensatione super impedimento dirimẽte, in quo Episcopus potest dispensare, *ibid resol.*96.

99 Potest Pontifex dispensare, & soluere potestate supernaturali sibi à Deo concessa, matrimonium ratum, & non consummatum. Dia. *ibid.res.*97.

100 Dispensatio cum Clausula (si preces veritate nitãtur) est valida, & durat etiam morte concedentis; & hoc etiam procedit in irregularitate, & alijs, quæ in foro externo, vel interno committuntur cum hac clausula. *ibidem resolut.*98.

101 Dispensatio, & facultas concessa Episcopis, & alijs non valentibus testandi non spirat morte concedentis. Riccius. Secundò, non validatur testamentum factum sine licentia ex superueniente facultate. Tertiò, testamentum factum ab Episcopo ante facultatem habitam conualidatur cum licentia superueniente. Quartò, si Princeps concedit facultatem ædificandi Molendinum extenditur ad ædificatum. Quintò, si Rex concedit habendi beneficium in Regno, habet locum de iam habito. Rebuffus. Sextò, si Pontifex dispensat habendi plura beneficia incomparabilia extenditur ad iam habita. Septimò, licentia Episcopi ad ordines suscipiendos non expirat eo mortuo, & sic de alijs beneficijs habitis, vt gratiæ. Octauò, licentia confitendi, aut concionandi nõ expirat etiamsi amoueatur ab Episcopatu. D. Anton. Nonò, non expirat licentia eligendi Confessarium concessa à Pontifice, vel Episcopo per eorum mortem, *ibid.res.*99.

Potest dispensare in voto solẽni paupertatis, & obedientiæ.

102 Pontifex potest dispensare in voto solemni paupertatis, & obedientiæ. Lessius. Sic etiam in recitatione Diuini Officij cum qualibet persona obligata, *ibid.resol.*100. & 101.

Dispensatus ad vnum casum dispensatio nõ extenditur ad alium.

103 Dispensatus vnius casus, non censetur per extensionem ad alium, vt cum donatur alicui vnus nummus aureus ob amicitiam non tenetur ad alium, Censetur ad annexos, & connexos, & inclusos suos dispensatis: Glossa *ibid resolut.*102.

Doctori, & non licẽtiato.
Valet etiamsi pro solis fœminis sit deputatus.

104 Dispensationes directæ Magistro Theologiæ intelliguntur Doctori Theologo, & non licentiato, solum possunt licentiatis Societatis Iesu dirigi debent tamen habere potestatem à Superiore antequam litteræ sint expeditæ, aliàs dispensatio erit nulla. Quando verò diriguntur Confessario

ab

ab Ordinario approbato; valet etiam si sit pro solis fœminis, vel solis masculis, non autem ratione scientiæ. Perez, *ibidem resolut.* 103.

105 Non potest variari confessarius electus virtute litterarum dispensationis, vigore eiusdem Bullæ inconsulto maiori pœnitentiario. Pater Leo, & alij tenent non ammittere suum effectum, quamuis aperiantur à non habente dictas qualitates in illis concessas executori, & apertori, peccabit tamen illas aperiendo carens illis.

Confessarius electus virtute litterarum nõ potest variari.

Item potest adire alium Confessarium, casu quo primus aperit, & nolit dispẽsationem concedere, cum sit eiusdem naturæ confessionis Sacramentalis, quę variari potest, imò etiamsi melius consultus postea vult cõcedere, potest etiam eligi denuò. Naldus *ibid. res.* 104.

Denuò potest eligi.

106 Dispensatio debet fieri in Confessione Sacramentali iuxta verba Sacræ pœnitentiariæ (quatenus audita Sacramentali Confessione.) *ibidem. resolut.* 105.

Debet fieri in confessione etiam si inualida, & sacrilega.

107 Dispensatio facta in confessione inualida, & sacrilega sortitur suum effectum cum agitur de materia fauorabili, dummodo Confessio non sit inualida ex defectu integritatis circa rem de qua petitur dispensatio. Suar. *ibid. resolut.* 106.

Propter frequentem lapsum, complexionis.

108 Vt dispensatio cum clausula (propter incontinentiæ periculum) sortiatur suum effectum, debeat fieri propter frequentem lapsum, & fragilitatem complexionis, vel ex prauo habitu acquisito, non ex aliquo timore. Portellus. Sic etiam in voto castitatis in foro conscientiæ non sufficit, quæuis tentatio, nec periculum, sed magnum, vel ex praua inclinatione oriatur, vel ex complessione naturali, vel prauo habitu. Filliuc. *ibid. resolut.* 107.

109 De clausula (examinationis faciendæ oratoris à confessario) indigere iuramento volunt aliqui, sed si antea ex alia confessione Confessarius sciuit veritatem non indiget nouo iuramento, ac dispensare possit. Item, si causa iusta est à parte rei, & confessor illam nescit, neque examinet, & dispenset nulla est, cum non seruat formam substantialem præscriptam pro illo actu faciendo: Confessarius debet monere oratorem antequam dispenset de veritate dicenda, aliter dispensatio non valebit; tamen si hæc committat seruanda reliqua, dispensatio est valida, *ibid. res.* 108.

Clausula examinationis.

110 Quoad clausulam de confessione facenda, & alijs pœnitentijs debet cõfessor iniungere aliquas confessiones, potest eas iniungere, vel semel in mense, vel duobus, vel tribus mensibus suo arbitrio faciendis, & si vna fiat 1. Ianuar. & altera Februar. valet; & si in vno istorum mensium incidat confessio annualis Ecclesiæ non tenetur menstruam facere: secus de confessionibus per votum, de alijs pænitentijs potest suo arbitrio, vel imbecillitate pœnitentis aliqua opera pia in die, vel Hebdomada, aut mense iniungere sicuti est ieiunium, vel alias preces. In voto Religionis verò, quæ iubentur quotidie imponi, recordetur exceptionis voti, quo tenebatur. Portell. *ibid. resol.* 109.

De alijs clausulis, vide infra.

111 De clausula (dummodò impedimentum sit occultum) aduertendum est publicum esse illud; quod est notorium, & foro contentioso deductum, ita ut rectè, à simpliciter dicatur publicum, *ibid. res.* 110.

De Clausula (gratis vbique) intelligitur prohibere solum munera à manu, & non poculenta, & osculenta, quæ animi gratia donantur Perez, *ibid. resolut.* 111.

112 Annuendum est à Summo Pontifice, oratoribus pro dispensatione in secundo gradu consanguinitatis etiam priuatis. Nauarr. *part.* 8. *tractat.* 7. *resolutio.* 8.

113 Plura rescripta concessa à Summo Pontifice, semper præferendum est vltimum priori, facta mentione de priori, maximè pro diuersis beneficijs, vel pluribus Ecclesijs, in secundo debet fieri mentio de primo, & de processu exequutio ex primo rescripto. Panorm. quando duo rescripta impetrantur vnum à prin-

Præferendum est rescriptum vltimum priori.

Poteſt vti, quo velit.

principali, & alterum à procuratore, & ignorante datur optio, quo vti vellet, *p.8.tract.7.reſ.1.*

Digna a Pontifice valet.

114 Diſpenſatio ſtatim quod ſignatur à Pontifice valet in foro conſcientię, quia in diſpenſatione non aliud quæritur, niſi voluntas Pontificis, quæ inſignatione habetur. Paſqual. & alij. *p.10.tr.16.reſ.55.*

Valet ſi ponatur vna pro alia, vel ſi (cauſa vera) additur falſa.

Valida eſt diſpenſatio ſi ponatur vna cauſa pro alia, vt mulier non remaneat innupta. Sanch. & alij, *ibid.tr.11.r.42.*

Valet diſpenſatio, quando cauſæ adæquatæ veræ additur aliæ ſimilis falſa, Leand. & alij, *p.10.tr.11.reſ.43.*

Poſſunt diſpenſare Generales cum ſubditis illegitimis ad Generalatum.

115 Poſſunt Generales vi priuilegiorum ſibi à Papa conceſſorum, non ſolum in capitulo Generali, vel Prouinciali, ſed extra diſpenſare cum ſuis Regularibus illegitimis, non ſolum ad dignitates inferiores, verum etiam ad Generalatum, vnde concluſum eſt per multos Doct. vtriuſque claſſis, poſſe ſuperiores Regulares cum ſuis ſubditis illegitimis ad Generalatum diſpenſare, maximè, & ſi opponatur in priuilegio clauſula vniuerſalis, & indefinita, & ad noſtram Doctrinam non obſtant dicta in additione ad priorem tractatum, *par.10. tract.9. per tot.*

DISTRIBVTIONES.

Poteſt recipere diſtributiones impeditus pro Eccleſia.

1 Canonicus, vel beneficiatus impeditus propter negotia Eccleſiæ, & non poteſt adeſſe choro, poteſt recipere diſtributiones etiam in infirmitate euenta ex iuſta cauſa dum abſuit à Choro, ſecus ſi ex iniuſta. Bonac. *p.10.tr.16.reſ.54. in fin.*

Etiam diſpenſatus in ætate poteſt recipere in diſtributiones etiã non ſedendo in proprio ſtallo.

2 Diſpenſatus in ætate, vt ſit Canonicus poteſt recipere diſtributiones, ſed non inſiſtere Capitulo quoad vocem, ſi non ſit ſubdiaconus, *ibidem* §. *Notandum 1.* Sic Canonicus non ſedens in proprio ſtallo, vel non ſit indutus veſtibus ſolitis, dummodò aliud non ſit ſtatutum, §. *ſecundo. Nota.* Ita etiam abſens à choro iuſtis de cauſis, *ibid.*§.3.

DIVORTIVM.

Sodomia debet eſſe cum ſeminis effuſione, vt ſit cauſa diuortij.

1 Copula Sodomitica imperfecta cum vxore non inducit cauſam diuortij perpetui, ſed debet eſſe completa cum ſeminis effuſione intra vas contra naturam. Sanch. *p.9. tra.8.reſ.39.* nec per pollutionem intractura mulieris, contra Texeda, *ibid.*§. *Hinc dictis.*

Diuortium concedẽdum eſt marito eijcienti vxorem cui alimenta negauit, ſi modo ea intentione non eiceiſſet.

2 Concedendum eſt diuortium marito, qui vxorem eiecit è domo negando ei alimenta, & ipſa per hoc fornicata eſt, non ideò adulterio conſentit, nec à diuortio faciendo impediendus eſt, ſecus ſi ea intentione eieciſſet, vt compulſa neceſſitate adulterium committeret, *ibid.reſ.38.* Et poteſt petere diuortium quod vxor adulterata eſt per vim grauem cadentem in conſtantem virum, *ib.* §. *Sed ſi quares.p.11.tr.9.r.37.*

Non tenetur dimittere vxorem pertinacẽ in adulterio.

3 Non tenetur vir vxorem dimittere adulterantem, & pertinaciter perſeuerantem in adulterio, ſub peccato mortali, niſi in rariſſimo caſu, itaut dimiſſio ſit apta ad emendationem abſque inconuenienti, aut ad euitandam ſuſpectionem, & non ſit marito valdè incommoda, & non ſit aliud remedium ſufficiens ad emendationem, tenetur eam dimittere. Sanchez. *ibidem reſ.40.* Sic multo minus de vxore cum viro adulterante, *ibidem* §. *Sed quid dicendum.p.11.tr.5.r.37.*

Poteſt cogi vir poſt adulterium, ut uxori reconcilietur.

4 Vir, qui poſt diuortium adulterium commiſit, non ſolum ex Iudicis ſententia, & ex officio, ſed ad petitionem partis, cogendum eſſe innocentem, (poſtmodum nocentem, nocenti dimiſſo reconciliari) obligatuſque eſſet in conſciẽtia, hanc præſtare reconciliationem quolibet volente, & de hoc alibi dictum eſt, *ibid.reſ.39.* & *p.11.tr.5.r.37.*

5 Mulier

5 Mulier adultera ingressa in Monasterio, vel tacēte, viro offenso potest professionem emittere absque eo, quod vir tenetur ingredi Religionem, sed potest in sæculo manere absque vllo voto. Diana, *ibidem resolut.60.part.11.tract.5.resol.37.* — Mulier adultera ingressa monasterio potest professionem emittere.

6 Vir committere adulterium occulte non habet idem petendi diuortium ab vxore propter adulterium Dian. & alij. *p.11.tr.5.r.37.* Mulier quæ fornicauit putans maritum facta diligentia, esse mortuum, vel vi, & fraude ab aliquo cognita vir superueniens non potest petere diuortium Ioan.prep. & alij.*p.11.tr.5.r.47.* nec tenetur petere diuortium potest testus impudicos vel pollutionem Busensabauus, & alij. *p.11.tr.5.r.36.* ita etiam non potest qui consumauit cum fœmina mortua. *ibid.§.ex his.*

DOLOR.

1 Actus doloris in Confessione facienda, potest præcedere tempus, vergrat. si manè dolet, & actu non reuocato post tres, vel quatuor horas confiteatur sine nouo doloris actu, satisfacit Confessioni, & si nocte præcedente examinauit suam conscientiam eliciendo actum doloris, potest manè confiteri, sic etiam transacto die actu tamen non reuocato. Diana, *parte 9. tract.9.res.51.* — Non est necesse ut dolor sit semper actualis quando actu non reuocauit antecedentem.

Contritionem ob metum pęnæ Purgatorij sufficere ad valorem Sacramenti: docet Leandrus, sic etiam attritio de morte subeunda per sententiam Iudicis, ob infamiam, est sufficiens ad valorem cum aliquo respectu ad Deum, vt sit dolor de peccato commisso Lugo. *ibid.§.Nota hic.p.11.tr.8.r.43.* hoc idem procedit si propter pænas infirmitatis ea huiusmodi dummodo accipiantur pœna tanquā à Deo. Dicr. *ibid.§ Notandum est.*

2 Qui confitetur de venialibus tantum, tenetur elicere actum doloris efficacis sicut tenetur in Confessione de mortalibus. Diana. *part.9.tract.9. resol.31.* Peccata venialia possunt remitti virtute. Sanchez, *ibid.§. Sed si.* Similiter dolor de peccatis validus est si habeatur ante, vel post confessionem, *ibidem tract.9.res.37.* — De venialib. etiam eliciendus est dolor.

DOMINVS.

1 Certum est seruos esse in Dominorem potestate. Quæ potestas rectè definitur ius quod Dominus habet in seruum. Et omni suo effectu eadem est cum dominio, quod Dominus habet in rebus suis, id sit potestas Dominica in seruis. Per Dominum autem intelligimus, non solum eum, qui verè Dominus est, id est, proprietatis; sed fructuarium etiam, & bonæ fidei possessorem. Huius autem potestatis effectus præcipuus est, quod Dominus in seruos vitæ, necisque potestatem habeat, quæ tamen potestas hodie ex constitutione Diui Pij Anton. valdè diminuta, & coarctata est. Licèt enim illa olim fuerit summa, hoc est, licèt Dominus potuerit seruum suum sine causa impunè occidere, verberare, violare: attamen hodie sine causa legibus cognita, non potest. Et hæc omnia docet Iustin. *in institutis lib.1. tit. de his, qui sui, vel alieni iuris sunt.* Quæ quidem olim procedebant de iure ciuili: nam de iure naturæ contrarium dicendum, cum homicidium sit intrinsecè malum, *part.7. tract.7.res.4.* — Potestas Dominica quid. — Quid Dominus? Qui eius effectus.

2 Aliqui opinati sunt posse Dominum ob certa quædam crimina, & scelera serui, denegare illi alimenta, vt si sit ingratus, vel contumeliosus in Dominum, vel si mali aliquid fecerit, ob quod mortis pęnam meretur. Sed verius est, quod — Non potest denegare alimenta seruis.

Digitized by Google

alij tradiderunt; Si serui crimen est vltimo supplicio dignum ad Magistratus, ac Iudices iure defertur; si alterius pœnæ sit reus, priuatim à Domino iure punitur, nunquam tamen alimenta, quæ sunt necessaria simpliciter vitæ subsidia, Dominus potest iure denegare; quamuis ea possit ex parte minuere; ita vt seruus non inedia absumatur, & pereat, sed attenuato, & diminuto victu castigetur, vt sic fortè ad saniorem mentem, melioremque vitam redeat: Ita Filliucius *to. 3.tract.28.p.2.c.4.num.75.* Vnde non sunt damnandi Domini, qui propter aliqua delicta licèt leuiora detrahunt seruis, *Parte della ratione* vt vulgò dicitur *part. 7.tract.7.resolut.46.* Quod si Dominus sit nimis sæuus in seruos, potest cogi, vt illos vendat, ex Menochio *de Arbit.centur.2.cas.138. ex lib.2.ff. de his qui sunt sui, vel alienis iuris, §.sed maior.* Sicut cogitur Pater emancipare filium, quem acerbiùs, quam pro paterna pietate tractarit. Et ob sæuitiam socij, licet ante tempus à societate recedere. Et Vassallus nimium sæuiendo in subditos ius feudi amittit. Æstimatio autem cuiusque sæuitiæ arbitrio iudicis remittenda est, *ibidem resolut.46.*

Licet possit ea minuere.

At ob sæuitiam potest cogi vendere seruos.

3 Dominus potest irritare ea vota serui, quæ ipsius obsequio, & seruitio obstiterint: non autem ea, quorum executionem serui remiserint in tempus solutæ seruitutis. De votis verò ante seruitutem emissis, suspendi eorum executio potest, si præiudicantia fuerint, & idem dicendum de votis obseruandi præcepta diuina, audiendi missam, ieiunandi, communicandi, &c. quod à fortiori procedit, in votis rerum ad consilium pertinentium, vt recitandi aliquas moderatas orationes, præstandiue aliquam moderatam abstinentiam. Votum verò castitatis nullatenus irritari, neque suspendi potest. Et idem est de votis realibus, si fortè serui aliqua bona habeant propria. Secus verò si ex bonis dominorum sint, nã eo ipso sunt eorum dispositioni subiecta. Ita Trullench. *in Decal.to.1.lib.2.c.1. dub.37.num.1.& seqq.* Qui optimè etiam obseruat vxorem non posse serui vota irritare, nisi spectent ad eius bona paraphernalia, & *dub.36.n.7.* notat, posse dominum serui impuberis parentibus orbati, omnia illius vota irritare. Quod est valdè notandum. *p.7.t.7.res.27.*

Quæ vota seruorum possit irritare, & quæ non.

4 Possunt autem grauiter peccare Domini præcipuè in his. Primò si sint notabiliter negligentes in procurandis ijs, quæ sunt necessaria ad salutem seruorum; vt est susceptio Sacramentorum suo tempore. Missæ auditio, & alia huiusmodi. Secundò si sint negligentes in corrigendis eorum peccatis. Tertiò si nubeant aliqua, quæ serui facere non possint sine peccato mortali. Quartò, cũ eos onerant laboribus intolerabilibus. Quintò, cum eos afficiunt contumelijs, vt vocando seruos Christianos canes. Sextò, si grauiter verberent ex leui culpa. Ita Trullench *in Decal.tom.1.lib.4.cap.1.dub.6.num.2.* At ego puto, Dominos; vocando seruos Christianos canes excusari à peccato, quia ex ira, & ex indeliberatione talem solent proferre iniuriam. *ibid.resolut.47.* Nec peccant offerendo carnes seruis infidelibus in die ieiunij, vel imponendo illis opera seruilia in diebus festiuis; quia infideles, sunt extra Ecclesiam, & non ligantur eis præceptis. *pr. 1.tr.9.res.42.& p.7.tr.7.res.58.*

Peccata in usu seruorum.

Non peccant vocandi seruos Christianos canes.

Nec in apponendis carnibus seruis infidelibus, &c.

5 Dominus peccans cum seruo, vel serua infideli, debet in confessione hanc circumstantiam explicare iuxta probabiliorem sententiam; quam docet Auersa *de Sacram.pœnit q.9.sect.9.* Sed probabilis est etiam negatiua, cum plures DD. asserunt circumstantiam infidelitatis in copola illicita non mutare speciem, sed aggrauare. *p.7.t.7.res.72.*

Nec peccando cum illis, tenetur hanc circunstantiam aperire.

6 Quæres an Dominus teneantur resarcire damnum à seruis illatum? Resp. quod competit actio aduersus Dominum mancipij ob damnum à mancipio culpabiliter illatum absque Domini culpa, vt habetur *in tit. Iust. & Digest. de noxalibus actionib.* (Si enim culpa Domini illatum fuit, tenebitur Dominus aliũde ex iniusta læsione ad totum damnum:) & tunc dominus debet, vel damnum soluere, vel mancipium per noxa dare, damnum passo. Dixi ob damnum à mãcipio culpabiliter illatum; quia si absque vlla eius culpa fuit, sicut mancipium ad nihil tenetur, ita nec Dominus, nisi quantum ex damno illatio factus est locuple-

Tenetur resarcire damnum culpabiliter à seruo illatum.

tupletior: si autem aduersus mancipium criminaliter agatur ad eum puniendũ; non potest Dominus illud liberare, soluendo damnum, sed debet actio aduersus seruum intentari. An verò ista obligatio, quam Dominus ex damno illato à mancipio contraxit, liget in foro conscientiæ, an solum post Iudicis condemnationem: affirmat. Vasqu. *opus. de Restitut. c. 2. §. 2. dub.* 1. cum alijs. Ita probabilior mihi videtur contraria sententia quam tuetur Trullench *Decal. t. 2. l. 7. c. 6. dub. 3. n. 9. p. 7. tr. 7. res. 73.* Quando autem possit, vel non Baptizare filios suorum seruorum inuitis parentibus. Vide Verbo *Baptism. nu.* 41. Item an teneatur strictiùs ad correctionem. Vide V. *Correctio n.....* Non tamen ante Iudicis sententiam.

DONATIO.

1 † Donatio est datio liberalis, quæ nullo iure cogente ex sola animi benignitate alteri fit, & conceditur, vel est actus, quo res propria, ex liberalitate à volente proficiscitur, & in volente confertur. Arprechtus *p. 8. t. 6. r. 1.* Donationis diffinitio.

2 Duplex donatio inter viuos vna, causa mortis altera, donatio differt à legato substantia, & natura, in donatione requiritur donans, & donatarius, in legato sola voluntas testatoris; Inter viuos, est quæ sine suspicione vlla mortis sed mera voluntate donantis, & mente, & proposito, vt res donata, statim fiat accipientis, nec vllo casu ad donantem reuertatur ad distinctionem illius causa mortis, quæ facilè reuocari potest. Diana. *ibidem res. 2.* Duplex donatio causa mortis, vna, & inter viuos alia.

3 Infantis, furiosi, & mente capti, muti, & surdi nati donare non possunt; Muti, & surdi, qui quod volunt ostendant possunt donare, qui casu est surdus, vel mutus, vel vtrumque simul, litterarum tamen non ignarus, talis scripto donare potest: senes deliri non possunt donare: senes vtentibus iudicio non prohibētur, sed solum deliribus pupilli non possunt donare; impubes non expletis annis quatuordecim fœmina 12. milla non possunt donare, tamen ad pias causas, & hoc de iure Ciuili, non in foro conscientiæ, donationes impuberem cum ratione facta erunt valida. *ibid. res. 3.* Non potest donare infantes, furiosi, mente capti muti, & surdi, sed si signo aliquo ostendunt, quæ volunt, possunt senes deliri, pupilli, impubes.

4 Minores annorum 25. absque Curatoris auctoritate donare non possunt, si non habent Curatores possunt irreuocabiliter donare res mobiles, (non immobiles) dummodo ratificent elapsis 25. annis & infra istud tempus possunt retractari auxilio restitutionis, Prodigi nō possunt donare: minores is annorum habentes vsum rationis sine licentia patris, & Curatoris, bona Castrensia, & quasi Castrensia, cum sint Domini istorum: filiusfamilias non potest promittere bona immobilia, neque mobilia pretiosa, tamen post annos 25. si ratificat valet. Item Mas, post decimum annum cum dimidio, fœmina post nonum cum dimidio, sicut possunt contrahi naturaliter, ita possunt inscio tutore; tamen si probatur inertia, vel deceptio potest rescindi donatio; donatio facta à minore in foro conscientiæ, cum ratificabitur, vel donec à tutore irritetur valet, tamen venialiter peccaret, mortaliter, vero quando in contemptu, vel iniuria tutoris id faciant. *ibid. res. 4.* Minores 25. annorũ non possunt donare. Prodigi. Et alij minores.

5 Miles, non potest donare nisi ob vsum corporis, vel aliud obsequium si absolutè, & liberè donauit bona cuiuscumque generis potest repetere, non autē ratione vsus corporis. Hurtadus. Post commissum crimen capitale non potest donari, si sequatur condemnatio: Donationes factæ post duellum, licet donator nondum sit postulans, per fiscum reuocatur: crimen non capitale, non facit irritam donationem etiam post condemnationem: dummodo non sit donatio causa mortis: bona addicta fisco post condemnationem donata non tenent; antea facta tenet donatio, idem dicendum est Ecclesiasticos non posse concubinæ donare, Dicastillus, *ibid. res. 5.* Miles non potest donare. Nec post cōmissum crimen.

6 Bona Castrensia, & quasi Castrensia possunt donari à filijsfamiliæ, secus de profectitijs, neque aduentitijs, etiam si transeat ad secundas nuptias, tamen si filiofamilias donatum fuerit, vel relictum aliquod bonum, cum hac condi- Bona Castr. & quasi Castr. possunt donari à filijsfamilias.

tione nè vsusfructus sint patris, hos potest donare, si filius admissus est in hæreditatem simul cum patre, hic habet solum consortium proprietatis;& quando pater fit hæreticus filius acquirit ius bonorum. Fernand. *ibid.r 6.* & in dubio filius impensa, factas patri animo donandi factas esse, non ita de preuigno, & vetrico Paulus iuriſconſultus. *p.11.tr.3.r.19.*

Nō tenetur accipiens a minore ad restitutionem.

7 Non tenetur ad restitutionem donatarius,si accepit à minore 25.annorum tacitè, vel non consentiente Curatore,dummodo donet;quod possunt sui pares vel sui iuris,quando à Curatore,vel ab ipso non repetantur, secus autem si repetantur, nec peccat infra illud tempus non restituendo. *ibid.ref.7.*

Serui possunt donare sibi relicta, vel donata.

8 Serui possunt donare bona, sibi donata, vel relicta, aut acquisita sua industria tempore, quo Domino non inseruiunt, ne seruitium fraudant, etiam tacitè, vel expresè, vel cum conditione, ne Domino acquirent. Sanc. contra Caram. *ibid. r.8.*

Simile.

9 Ancillæ possunt donare bona donata ob turpem vsum sui corporis, sicut possunt serui, vt supra, vel etiam ex Ludo lucrata in foro tamen conscientiæ. Dian. *ibid.ref.9.*

Vxores possunt donare iudicata à prudenti viro.
Et vt infra.

10 Vxores possunt donare de facultatibus, quod arbitrio, & prudenti viro videbitur, & istis duplum concedendum est. quam filijs. Secundò, si vir rogatus incederet. Tertiò, si dat in extrema necessitate de superfluis naturæ. Quartò, de bonis in sua libertate positis, & de acquisitis suai ndustria. Quintò, ad impediendum damno marito, etiam spirituale, vt precetur Deum pro illo. Sextò, potest accipere de rebus familiaribus pro necessarijs domi, & personæ, quando maritus nolit prouidere. Septimò, quando maritus est dissipator cum meretricibus, vel ludo, & cætera huiusmodi. Octauò, potest facere eleemosynas, donationes remuneratorias secundum faciunt suæ pares communiter DD. & non peccant vxores per istas res moderatas contradicente marito;nec si separentur tenentur de istis in partem recipere, nisi excedant limites prudentiæ. Molina. *ibid. ref.10.*

Nec contradicente viro.

Simile.

11 Maritus potest idem facere, sicut, & vxor de bonis communibus acquisitis, sed moderatè quamquam sit Dominus, sed non potest aliquid donare filijs alterius matrimonij,nec dotem constituere, vel alimenta præbere, nec etiam parentibus si indigeant, sed tenentur de suis bonis, nec si occiderit hominem potest pecuniam dare de bonis communibus. *ibid.ref.11.*

Sed non filijs alterius matrimonij.

Superiores Regulares possunt moderatè donare intuitu monasterij.

12 Superiores Regulares possunt donare moderatè, sed non splendidè, & sit semper pro beneficio Monasterij, vel pro fugiendo damno,& oppressione Monasterij: summa relinquitur arbitrio boni viri secundum qualitatem, & statum Monasteriorum & Religiosorum, & quoad subditos. Vide Dian. *tr.de pauper. Relig.p.1.&c.ibid. r.12.*

Episcopi, & Clerici possunt donare, sed non de bonis Ecclesiasticis.

13 Episcopi,& Clerici validè donare possunt de bonis patrimonialibus, & de quasi patrimonialibus, cum sint veri domini: de Ecclesiasticis si quid parsimoniæ viuendo affrancauerint, neque in substentatione passi sunt, etiam de istis possunt donare. Dicastill. *ibid.ref.13.*

14 Quamquam validè donare possunt Episcopi,& Clerici de rebus Ecclesiasticis,tamen illicitè,& cum peccato mortali donant; quia pauperibus, & Ecclesiæ superflua tenentur erogare, & non parentibus, & hoc de iure humano, & naturali; possunt tamen de prouentibus eos subuenire. *ibid.resolut.14.*

Clerici peccant donando.

15 Clerici validè donans, & si illicitè superfluos vsus tamen peccant donando, nam donatarius alienans ab Ecclesia, & locis pijs, non tenetur ad restitutionem, & dispensator fructuum Clericorum non dando pauperibus, sed sibi retinendo peccat mortaliter contra iustitiam, bona Ecclesiarum non spectantia ad portionem Episcopi, & erat dispensator fructuum eorum possunt vendi ad substentationem pauperum; similiter Meretrices vel ludentes cum Clericis beneficiarijs non tenentur ad restitutionem lucrata ex bonis Ecclesiasticis. Trullen. *ibid.resolut.15.*

16 Com-

16 Communitates possunt donare personis benemeritis communitati etiam vltra salarium, circa necessariam ad bonum regimen, vnde donationes factæ à decurionibus, & consilio communitatis circa benemerita spectata qualitate ciuitatis, & personæ donatariæ sunt validæ, & assertioni ipsorum standum est donec probetur contrarium: & si tales non remunerauerunt possunt successores, sed de hoc est controuersia inter DD. *ibid. ref.* 16.

Communitas potest donare pro mentis

17 Procuratores tutores, & administratores pupillorum diuitum spectata qualitate eorum, possunt aliquid donare remuneratoriè tantum sicut potest paterfamilias, Ecclesiastici, & Prælati, & etiam Regulares spectatis circumstantijs Sanch. *ibid. resol.* 17.

Tutores diuitũ possunt donare donatione remuneratoria.

18 Reges, & Principes possunt donare dummodo non sit in damnum Regni, vel boni publici, quia hoc modo possunt successores reuocare donationes. Lugo. *ibid. resol.* 19.

Reges, &c. possint donare dũmodo non sit in dãnum Regni.

20 Donationes factæ inter coniuges firmantur iuramento, & non sunt reuocandæ, & quamquam istæ donationes regulariter sint prohibitæ, tamen morte firmantur. *ibid. ref.* 20.

Confirmantur iuramento inter coniuges donationes.

21 Donatio filiorum vtriusque sexus facta patri de bonis, quæ possunt donare valida est. Donatio patris facta filia, dummodo non sit enormis, vel ad fraudem filiorum, aut contra ius naturale, & quod non excedat quintam in foro conscientiæ tenet. Villalobos, & alij facta filijs illegitimis tamquam extraneis. *ibidem resol.* 21.

Patris facta filio, & è contra valet in aliquibus causis.

22 Donatio iurata patris facta filio, tenet, saltem propter obligationem naturalem, & cum accedit iuramentum, cessat effectus patriæ potestatis. Tho. & Iuristæ. *ibid. ref.* 22.

Causa studij non valet.

23 Donatio patris facta filio causa studij non valet, quia pater tenetur sustẽtare filios ad studium, vel ad gradum obtinendum, nec sumptus debent computari in legitimam, & potest cogi pater per Iudicem à filio non solum pro alimentis, sed pro libris, & alijs necessarijs, etiamsi debita fecit pro studio, & hoc de iure diuino. Auct. *ibid. resol.* 23.

Firmatur morte naturali, & ciuile inter coniuges.

24 Donatio inter coniuges firmatur morte naturali, & morte ciuili, vel professionis Religionis professoris paupertatem, non de possidentibus bona. Sanchez. Idem dicendum est de dicta donatione, quæ omninò est inualida iure communi, sed morte validatur, cum in vita non reuocauit, dummodo non excedat summam 500. aureorum absque insinuatione, quod si excedat non valet quoad excessum: idem valet per professionem in Religione, matrimonij rati, & non consumati, quia huiusmodi requiritur mors. Ioan. Andreas. *ibid. ref.* 24.

Non valet sine insinuatione.

25 Donatio arrharum, & sponsalitiæ largitatis, acquisitæ à sponsa per osculum, non tenetur sponsa restituere, cum non datur error in principali causa donationis, & propter hoc in pœnam recipit dimidium iocalium, etiam non facta insinuatione Sacramenti per copulam integram, & arrha, & sponsalitia largitas sunt in matrimonio, & eo consummato vir moriatur non potest vtramque acquirere, vnde datur terminus 10. dierum ad eligendum sponsæ, vel illius hæredibus, elapso termino electio datur hæredibus mortui. Sanchez *ibid. resolutio.* 25. Donati vero à consanguineis viri debentur viro, vxoris, vxori ab amicis vtrisque Suesem Lucius, & alij. *p.* 11. *tr.* 4. *resolut.* 28.

Circa donationem arrharum vide infra.

25 Donatio vnius Coniugis annualis redditus pro dotanda Capella, vel illuminando lampadem oleo, vel cera est valida, Dia. Item valet si vxor donat viro ad consequendam aliquam dignitatem, vel honorem; &c. huiusmodi. V. uad'ng. *ibid. ref.* 6.

Valet donatio vnius coniugis pro oleo, vel cera applicata Deo in Ecclesia.

27 Donationes factæ inter virum, & coniugem non veræ, sed putatiuæ, si validæ sint tenent, sin minus non tenent, hæc est resolutio DD. Vnde si vir aliquid donet vxori, vel gemmas propter vsum corporis, quod resarcitio

Donatio causa resarcitionis valet.

Digitized by Google

vocatur tenet. *ibid.resol.* 27. vnde si vir donec vxoris res minoris valoris censentur donatæ non autem magni valoris, sed seruandus est vsus prouinciæ vel regionis, regulam inter donatæ si vxor aliquid viro prius donauit causa remunerationis l. si vero non remunerandi §. inde competimus ff. mandati, *p.* 11 *tr.*4.*r.*29. Idem procedit de socero nurui donante ibidem §. *Notandum.* idem dicendum est de vestibus quotidianis non autem extraordinarijs non autem de annulo duo in sceletis. Iulius Clarus. *ibid.r* 30.

Remuneratoria inter coniuges est valida.

28 Donatio mutua remuneratoria inter coniuges; valida, & licita est. *ibid.r.* 28. Vnde si maritus senex & ignobilis potest donare vxori nobili, & Iuueni. Clar. vocat eam remuneratoriam. *ibid.r.*29.

Nō tenet inter socerum, & nurum uiuentibus sponsibus.

In dubio præsumitur causa mortis.

29 Donatio inter coniuges causa mortis, valet, cum sit à lege recepta, contra Clarum, inter socerum, & nurum, non tenet, cum sint viui filius, & eius vxor; In dubia donatione, si expresse non constat præsumitur causa mortis, quia ista potest reuocari, & non illa inter viuos. Ripa. *ibidem resolut.*30.

Valet quæ fit causa gratulationis in die Natiuitatis Domini.

30 Donatio inter coniuges in die Natiuitatis Domini, est valida ratione piæ gratulationis Christi nati, & etiam parentes filijs possunt donare aliquid. Berloch. alias causas de validitate inter coniuges leges Dianam. *ibid. resolut.*31.

Non potest reuocari à fisco donatio facta à viro ante bannum.

Vide infra alias conditiones donationis.

31 Donatio facta vxori a viro timente ne ponatur in banno, & postea bannitur si bona confiscantur, talis donatio à fisco non potest reuocari *text. vnic. in iure leg. Sed si mors*, vnde, vt donatio confirmetur requiritur necessario, vt viuente donatore traditio sit vera, vel ficta, & res donatæ donatario sint traditę, aliter morte non confirmantur. De gemmis donatis mulieribus mortuo marito, vt scrupulus tollatur quando non potest haberi mens donantis, videndum est de alijs fœminis quomodo vtantur gemmis, & ita debet, & ipsa vti non autem ad pretium. *ibid.res.*32.

Donatio patris filio causa remunerationis ualet etiamsi seruitia non probantur.

32 Donatio patris filio remuneratoria, valet dummodo benemerita approbetur à filio, etiam si specie exprima; in foro conscientiæ sufficiunt merita, & seruitia extrinseca, & si probari non possint, & si filius patri inseruiuit, id non facientibus alijs filijs potest pater filio donare, quod extraneo donaretur pro tali seruitio, & hæredes tenentur illud dare tamquam pretium post mortem patris, dummodo tali intentione deseruisse aliter non potest recipere. Fagund. & valet donatio talis post eius mortem quamquam à filio merita non probentur. *ibid.res.*33.

De donatione facta à matre filio discordāt Doctores.

33 Discordant Theologi, & Iuristæ circa donationem factam filio à Matre, conueniunt tamen, quando mater donat filio intuitu patris principaliter valere talem donationem, sic etiam valet facta mancipatio, naturali, & filio vxorato. Villalobos. *ibid. r.*34.

Absque insinuatione non valet in excessu 500. aureorum.

34 Licet donatio patris facta filio non valet, tamen si eam non reuocauerit confirmatur eius morte, & confirmatur quando in eadem voluntate perseuerauit dummodo res non sit donata alio titulo; tamen si excedit 500 aureorum summam non videtur bona etiam post mortem, & alijs filijs præiudicat Gail. Et talis donatio intelligitur causa mortis etsi facta sit inter viuos, & debet insinuari si excedit summam, vt sup. quæ de excessu non valet. *ibid. r.*35.

Lege casus in quibus ualet donatio.

Donatio omnium bonorum præsentiū, & futurorum non valet.

35 Alij casus in quibus valet talis donatio. Primò, facta filiæ causa dotis. Secundò, propter nuptias factas filio. Tertiò, Summus Princeps potest filio suo donare. Quartò, filio macaipato, nec indiget confirmatione, & debet subsequi mors patris ad eius confirmationem. Quintò, si detur in dotem, vel in Matrimonium. Sexto, mobilia proficiscenti ad bellum. Septimò, si libros donat pro aliqua disciplina adipiscenda. Octauò, si cōdonat filium vsumfructum habitum à bonis aduentitijs filij. Nonò, in remunerationem obsequierum. Decimò, omnes donationis valdè inter coniuges valent inter filium, & patrem. Lessius, & alij. *ibid.res.*36.

36 Do-

36 Donatio inter viuos omnium bonorum præsentium, & futurorum est inualida quamquam sit insinuata. *ibid. ref.* 37.

37 Quando filius se obligat in genere, valet donatio, quoad obligationem naturalem. Secundò si donat in specie aliquid debet aduertere qualis sit res, quã donat, vel sit peculij Castrensis, vel quasi Castrensis, vel aduentitij, aut profectitij, si de aduentitijs, an pater de his fuerit legitimus administrator, vel non. Bartolus. *ibid. ref.* 38.

Donatio facta filij cum obligatione in genere valet.

38 Acceptum per donationem omnium bonorum, vt supra potest tota conscientia à donatario retineri, quando non exigitur à donante, vel ab hæredibus maximè cum talis donatio conformatur à Principe. Dicastillus. *ibid. r.* 39.

Donatarius potest retinere acceptum per donationem, quando non exigitur à donãte.

39 Dantur alij casus, quibus donatio omnium bonorum sit valida. Primò, donatio etiam futurorum est valida, quando fit causa mortis. Secundò, quando fit titulo oneroso, vt est matrimonium, dos, vel alterius generis. Tertiò, quando fit Ecclesiæ, aut causæ piæ. Quartò, quando reseruantur sibi vsufructus dummodo sint sufficientes ad substentationem donantis, aut arbitrio prudentis viri. *ibid. ref.* 40.

Aliqui casus, in quibus valet donatio omnium bonorum.

40 Donationem factam Ecclesiæ omnium bonorum, etiam futurorum validam esse docet Hurtad. Sic etiam donationé factam Ecclesiæ, vel loco pio facta calore iracundiæ, modo donans non sit a mente alienatus: Fel. *ibid. r.* 41.

Valet facta Ecclesiæ etiam calore iracundiæ.

41 Donatio facta Ecclesiæ, vel loco pio cum onere, vel pensione, vel cum pacto habente clausulam (commissi) has habet conditiones. Primò, res donata, si pactus non seruetur, non potest repeti, sed cogatur ad impletionem. Secundò, si pacto non stetur, auferatur res donata Ecclesiæ, & aliæ Ecclesiæ, vel loco pio, vel cui donator nominauerit, applicetur, & eadem ratio militat de legatis, pijs locis relictis, vt de donatis. *ibid. r.* 42.

Conditiones donationis factæ lo o pio cum onere, vel pensione.

42 Donatio omnium bonorum, etiam futurorum iuramento firmata reuocari non potest in vtroque foro, & quod non sit in damnum creditorum, vel vnius, vel plurium, quos alere tenetur, & non peccat nisi venialiter. Villalob. *ibid. ref.* 43.

Non potest reuocari iuramento firmata.

43 Donatio omnium bonorum etiam futurorum in terminis iuris communis in præsentibus, est nulla, & non valet sic donationem factam huiusmodi, causa mortis valere docent DD. cum alium hæredem possit instituere donator, & potest donatarius post mortem donantis sibi retinere partem Falcidiam. D. Thom. *ibid. ref.* 44.

Potest partem Falcidiam sibi donatarius retinere.

44 Donans omnia bona etiam futura, reseruando sibi vsumfructum, potest de ipso testari, cum sit Dominus in tota vita fructuum, quibus vtitur, potest etiam testari in morte de rebus, vel pecunijs acquisitis, & sic donatio est valida. *ibid. ref.* 45.

Potest testari de vsufructibus reseruatis.

45 Donationes excedẽtes summam 500. aureorum absque insinuatione Iudicis non valent pro excessu, sed solum pro 500. Nec possunt fieri donationes, vt vnaquæque contineat 500. aureos, quia erit in fraudem iuris. *ibid. r.* 46.

Non valet donatio sine insinuatione, quoad excessum.

46 Dantur aliqui casus non indigentes insinuatione; Donatio Principis. Secundò Ducis militiæ militibus. Tertiò antedotalis, & remuneratoria, vel ob causam futuram, & omnes donationes non excedentes summam 500. aureorum dummodo non fiat causa remunerationis, & merita sint inferiora communis DD. Item renuntians quis legatum, quod sperabat sed nondum obtentum, valida est renuntiatio in quacumque quantitate absque insinuatione, cum nõ sit donatio, sed non acquisitio rei. Gomez. *ibid. ref.* 47.

Aliqui casus non indigẽtes insinuatione.

47 Donatio facta pluribus absque insinuatione, si excedit 500. solidos sed si detrahitur aliquid pro singulis vsque ad veram quantitatem propriam nõ requirit insinuationem. Azor. Si fiant tales donationes diuersis actibus, & temporibus, & fiant eidem, valent quia vna est donatio: eadem ratio procedit quando donantur plures res, dummodo vnaquaque non excedat quantitatem 500. solidorum. *ibid. ref.* 48.

Plures donationes factæ plurib nõ excedentes 500. solidorũ, non indigent insinuatione.

Digitized by Google

Facta Ecclesiæ, vel locis piis non indiget insinuatione.

48 Donationes factæ ad pias causas, vel Ecclesiæ, aut Hospitali, communitati, vel causa studij, etiam si excedant, quantitatem seu solidorum, seu aureorum non indigent insinuatione cum sit contra Euangelium Communis. DD. *ibid. ref.* 49.

De emptione & venditione est alia ratio.

49 Donatio non excedens 500. solidorum inter coniuges causa mortis, & morte validata non indiget insinuatione, quod emitur vltra dimidium excedentem valorem, à quo donare non potest absque insinuatione non potest emptor validè remittere, & condonare venditori absque insinuatione, & eadem ratio valet de infra dimidium, venditor non potest renuntiare læsioni absque eadem insinuatione, neque emptor manet tutus in vtroque foro Clarus. *ibid. ref.* 50.

Valet iuramento firmata.

50 Donatio firmata iuramento valida est absque insinuatione. Gailus. *ibid. resolut.* 51.

Valet cum renuntia insinuationes.

51 Donatio facta cum renuntia insinuationis si sit acceptata valet, vt modus, & pactus cum actionem, & obligationem pariat in foro exteriori, si vel, ne renunciatum sit insinuationi cum adsit consensus vtriusque partis etiam si adsit statutum de renunciatione etiam cum iuramento. *ibid. ref.* 52.

Potest retinere excessus.

52 Donatarius potest in conscientia retinere excessum ex donatione absque insinuatione vsque dum à donatore reputatur. Lessius *ibid. r.* 53.

Causæ reuocationis.

53 Donatio in quinque casibus potest reuocari ad ingratitudinem 1. propter manus violentas positas in donatorem. 2. propter iniuriam atrocem verbalem. 3. propter grauem damnum rebus allatum. 4. per instructionem insidiarum ad vitam. 5. non adimpletio conuentionem appositatum, & istis causis potest reuocari à donatore, quando solum sciuit causam ingratitudinis, & tacet, non autem ab hæredibus, secus si ignorabit. *ibid. r.* 54.

Negans alimenta, filia propter ingratitudinē possunt priuari.

54 Donatarius negans alimento donatori pauperem effectu ob donationem, potest priuari, filia dotata propter ingratitudinem potest priuari donatione dotali mortuo viro, si non habet filios. *ibid. r.* 55.

Per modum appositum non obseruatum potest reuocari.

55 Donatio facta Ecclesiæ, quando modus appositus, tamquam finalis non est obseruatus potest reuocari, non autem propter ingratitudinem Clericorum Clar. *ibid. ref.* 56.

Etiam iurata de non reuocando potest reuocari.

56 Donatio iuramento firmata de non reuocando potest reuocari. *ibidem resol.* 57. Donatarius non tenetur restituere rem donatam, ob ingratitudinem ante sententiam iudicis. Lugo sit de habente rem cum vxore defuncti ingratus tenetur restituere fructus receptos à re donata ante reuocationem. Ripa. *ibid. ref.* 58.

Per futuros filios præcogitatos potest reuocari.

57 Non potest reuocari donatio facta à præcogitante de futuris filijs cum in hoc cessauit ratio legis; si in dubio potest reuocari, item de cōstituto in matrimonio, item potest reuocari si apposita sit clausula, quod non possit reuocari quacunque ex causa etiam ingratitudinis communi DD. & etiam si iurauit nō reuocandi suscepta prole. Cla. secus si conditionem excludit, filij possunt illa reuocare post mortem patris. *ibid. ref* 59.

Potest renunciari beneficio legis à patre.

58 Pater potest renunciare beneficio legis. Si vnquam, quod sibi soli, & non filijs tribuitur hoc beneficium. *ibid. r.* 60. leges tex. & pulchra inuenies.

Donatio reuocata etiam filiis mortuis dur. 1.

59 Si donatio reuocatur propter filios susceptos, & his è vita decidant ante donatorem, donatio adhuc remanet reuocata, nec validatur, nisi noua superueniente donatione DD. vtriusque Classis. *ibid. r.* 61.

Reuocatur & per filios illegitimos legitimatos per subsequens matrimoniū.

60 Donatio facta ante procreationem filiorum reuocatur, si nascantur filij illegitimi, qui postea legitimantur per subsequens matrimonium, vel rescripto Principis. Diana *ibid. r.* 62.

Etiamsi nascātus filii non ex pestati.

61 Donatio facta à patre disperatione nō habendi filios, & postea habet potest reuocari, cum præsupponitur, hac donasse conditione, dummodo filij nascantur. Diana *ibid. r.* 63.

Per subuenientē prolem facta Ecclesiæ, vel causæ piæ non reuocatur.

63 Donatio facta Ecclesiæ an non habente filios, non potest reuocari ob superue-

peruenientem prolem, eadẽ ratio de cauſa pia quoad totum, ſed quoad id in quo eſt inofficioſa filijs, ideſt ad legitimam eorum. Dian. *ibid. reſ.64.*

Gratuita non poteſt reuocari, niſi in partem excedentem.

64 Donatio remuneratoria, itaut non ſit liberalis, ſed habeat cauſam gratitudinis, non poteſt reuocari; ſolum in partem excedentem æquiualentiam. Baldus. *ibidem reſol.65.*

In officioſa poteſt reuocari in exceſſu.

65 Donatio inofficioſa eſt quæ excludit legitimos hæredes à legitima, quæ duplex eſt re ipſa, & exceſſu ſolum; altera exceſſu, & conſilio, cum donat in præiudicium filiorum. Vnde facta re, tantum extraneo, & nihil filio relictum fuit, poteſt reuocari vſque ad legitimam, & è contra re, & conſilio in toto poteſt reuocari, ſic etiam facta fuit Eccleſiæ, vel cauſæ piæ, aut extraneo, etiam iurata reuocatur, quando legitimas filiorum. *ibid. reſ.66.*

Diffinitio donationis factæ cauſa mortis.

66 Donatio cauſa mortis Diana ſic definit, quando, malo me habere rem donatam, quam eum cui dono, & magis ipſam, quam cum hæredem, quæ tripliciter euenit. Primò, ſola cogitatione mortis. Secundò, cum quis impendente mortis periculo, ita donat, vt ſtatim rem faciet accipientis. Tertiò, vt res non ſtatim fiat accipientis, ſed ſecuta eius morte, quæ donatio debet fieri in præſentem vel per Epiſtolam, vel per Nuntium abſenti præſentibus ſe. Teſtibus per fideicommiſſum, & valet in præſentem, & tacentem *ibid. reſ.67.*

Potentes teſtari poſſunt, & donare.

67 Omnes teſtari potentes poſſunt donare exceptis, pupillis, furioſis, ſeruis, ad mortem condemnatis, filijs familias, his tamen poſſunt conſentiente parte. Dian. *ibidem reſ.68.*

68 Filius familias donare poteſt cauſa mortis bona aduentitia. *ibid. reſ.69.* Et ſuo patri conſentienti, & acceptanti. *ibidem reſol. 70.*

69 De minoribus 25. annorum. Vide *reſol 4.* tamen cauſa mortis poſſunt donare abſque licentia Curatoris. Graſſus. *ibid. reſ.71.* Donationes filijſfamilias cum clauſulis ordinariis, valet cauſa mortis, *ibid. reſ. 72.*

Vſurarii non poſſunt donare niſi facta reſtitutione, vel cautione.

Poſſunt ad cauſas pias.

70 Vſurarij non poſſunt donare niſi reſtituant, vel cautionem præbeant; tamẽ poſſunt ad cauſas pias donare, & hæredes compellere ad ſatisfaciendum. DD. vtriuſque Claſſis, *ibid. reſ.73.* Etiam Iudæi poſſunt ſine cautione, exceptis iuribus, nominibus, & actionibus. Iaſon. *ibid. r.74.*

Cæcus non poteſt donare.

71 Cæcus non poteſt donare cauſa mortis ſine ſolemnitatibus legis, etſi poſſit contrahere inter viuos. Mulier, quæ eſt in poteſtate viri poteſt donare cauſa mortis abſque conſenſu viri, *ibid. reſ.75.*

Signa cauſa mortis.

72 Signa demonſtrantia donationem cauſa mortis. 1. cum in donatione ſit mentio mortis. Secundò, ſi eſt vicinus mortis. Tertiò, ſi in eodem periculo mortis donans dicat, Relinquo, eſt donatio cauſa mortis, Cou. *ibid. r.76.*

Redditus debentur donatario.

73 Bona, vel redditus reſeruati in donatione cauſa mortis, & donans moritur ab inteſtato, debentur donatario. Iaſon. *ibid. r.77.*

Pro ratio Falcidiæ.

74 Donatio cauſa mortis poteſt reuocari per ſuperuenientiã filiorum; tamen ſi hæc donatio non fuit reuocata per patrem, non poterit reuocari per filios ſuſceptos, niſi proportione Falcidiæ, ſiue teſtatur pater, ſiue non, & quando tenetur reſtituere, intelligitur non ſolum res, ſed fructus. Gomez. *ibid. r.78.*

Ex pœnitentia non poteſt reuocari.

75 Donatio cauſa mortis ex ſola pœnitentia, etiam firmata iuramento, non poteſt reuocari. Mich. *ibid. reſ.79.*

76 Donatio cauſa mortis quoad principium, & ſui in eſſe productionem, eſt ſimilis quoad modo contractui, cum à præſente ſit præſenti, quoad effectũ verò vltimæ voluntati omnino eſt ſimilis. Pictor. *ibid reſ.80.*

Cauſa mortis non eget inſinuatione, ſed duo, vel tres teſtes ſunt neceſſarij.

77 Donatio cauſa mortis non eget inſinuatione, ſed ſolum, ſ. teſtibus, duo vel tres ſufficiunt ad cauſas pias. Tuſcus ſic etiam facta filiis, & cauſæ piæ valet per epiſtolam ſine teſtibus, non autem extraneis; valet etiam per procuratorem, quando ſibi mandatur præſentibus quinque teſtibus. Pict. *ibid. r 81.*

Falcidia habet locũ in donatione.

78 Lex Falcidia habet locum in donatione cauſa mortis, ideſt quarta pars bonorum donantis, etiam ſi facta fuit extra teſtamentum DD. *ibid. reſ.82.*

79 Poteſt quis donare ſuæ concubinæ, & ſoluere ſalarium pro ſeruitio corpo-

Poteſt donari concubinæ.

corporali præſtito, & facere etiam donationes remuneratorias obſequia præſtita, quæ oportet probari ſententia iudicis, nec ſtandum eſt dicto donatoris nec eius confeſſioni, de ſalario verò tenetur in vtroque foro, & hæc doctrina militat pro Clerici & Doctoribus, vel licentiatis, Barb. Donatio Clericis, & militis eſt irrita, & non firmatur iuramento. Cou. Meretrix poteſt donationem promiſſam in iudicio petere. *ibid. reſ.* 83.

Donatio Clerici, & militis eſt irrita, & non firmatur iuramento.

Valet prodiga legitima acceptata.

80 Donatio prodiga, non eſt ipſo iure nulla, quamquam ſit vitioſa, per excedentiam moralem facultatis donatoris; tamen cum ſit legitimè acceptata à donatorio, qui non tenetur inquirere de excedentia valet. Molina. *ibid. reſ.* 84.

Legata fideicommiſſa valent etiam cum conditione impoſſibile.

81 Legata fideicommiſſa, inſtitutiones hæredum, & donationes factæ cauſa mortis conditione impoſſibili, ſiue ex natura rei, & in facto, ſiue de iure, valebunt, & talis conditio habetur pro non adiecta. DD. Donatio facta de 100. ducatorum cum pacto, quod in quolibet anno Donatarius ſoluat decem ducatos donanti valet, non in alijs contractibus. Sanch. *ibid. reſ.* 85.

Donatio Nouitij cauſa mortis ſine Superioris licentia valet.

82 Nouitius cauſa mortis poteſt donare abſq; licentia Superioris de ijs, quæ poteſt legare. Sac. Cong. Card. cum non exiſtat profeſſio, nulla exiſtit donatio in propinquos facta, poteſt etiamſi licitè recedit à Religione, bona Eccleſiaſtica collata contemplatione ingreſſus in Religionem recuperare, & ſi donauit cum pacto ſi non poſſet ſtare in Monaſterio ſimiliter recuperare poteſt. Nau. *ibid.* 86. Donatio facta ante ingreſſum animo illam ingrediendi valet. Ita declarauit deciſio Rotæ 1. *Febr.* 1640. *ibid. reſ.* 87.

Facta ab Epiſcopo 20. diebus ante mortem eſt nulla.

83 Donatio facta ab Epiſcopo infra 20. dies ante obitum eſt nulla in foro exteriori, cum iudicatur cauſa mortis in præiudicium Cameræ Apoſtolicæ, etiam ſi cauſæ piæ facta fuit, valet in foro conſcientiæ maximè ſi facta fuit extra infirmitatem, & excommunicatio lata contra non reuelantes non ligat. *ibid. reſ.* 88.

Abſque ſubſtantia cauſa non valet.

84 Donationes factæ abſque ſubſiſtentia cauſæ præſentis, vel futuræ non ſunt validæ, ſed ſi ſint cum errore, eo cognito poſſunt irritari. Donatio cum onere, fine, vel vſu facta, erit irrita ſine non præſtito; ſic donationes factæ cum errore circa ſubſtantialia vt donationis iure naturæ, eſt irrita, ſecus ſi erit circa accidentalia. *ibid. reſ.* 89.

Si non poteſt probare donatarius poteſt ſurripere & æquiualens.

85 Donatarius, qui ſibi factam donationem, non poteſt probare in conſcientia, tantum ſurripere poteſt ab hærede, quantum res donata valebat Laym. *ibid. reſ.* 90.

Pater tenetur dotare filium propter ordines ſacros.

85 Pater tenetur dotare filium ad ordines ſacros, ſicut filiam ad nubendum, & poteſt compelli patrem officio iudicis, ad id faciendum; & hæc donatio non poteſt reuocari, nec etiam propter ingratitudinem. Homobono, *ibid. reſol.* 91. Et iſta donatio computanda eſt inter legitimam cum alijs filijs in diuiſione bonorum. Diana, *ibid reſ.* 91.

Computanda eſt inter legitimam.

Ante acceptationem non poteſt reuocari.

86 Donatio, ſeu promiſſio facta abſenti nuntio, Epiſtola, & procuratore, non poteſt reuocari ante eius acceptationem, differt verò Nuntius à Procuratore, quia ſi donans reuocaret, & Nuntius ignoret reuocationem, & nuntiet, donatio eſt nulla, non autem à Procuratore. Molina, *ibid. reſ* 93.

Nuntius iniuſtè retinens rem donatam tenetur hæredib. reſtituere.

87 Nuntius iniuſtè retinens rem donatam ante mortem donantes, tenetur reſtituere rem donatam hæredibus tamquam ſuam, & donatarius tantum æquiualens, quantum res valebat, dummodo Eccleſiæ non ſit donata. Amicus. *ibid. reſ.* 94.

Abſens poteſt acceptare poſt mortem donantis ex defectu Nuncij.

88 Donatio facta abſenti, & ſecuta morte donatoris, ſeu miſſus eſt Nuntius cum litteris authenticis, poteſt acceptari poſt mortem donantis, etiamſi mortuo Nuntio litteræ perueniſſent ad manus donatarij, & talis donatio non poteſt ab hæredibus reuocari mortuo donatore. Amicus. *ibib reſ.* 95.

Facta Eccleſiæ à quouis poteſt acceptari.

89 Donationes factæ Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, poſſunt à quouis abſque mandato particulari, acceptari. Turc. *ibid. reſ.* 96.

90 Non poteſt alius acceptare donationem pro abſente, niſi ſit quis exiſtens

ſub

sub potestate Donatarij, ita permittentibus iuribus. Glossa. *ibid.res.*97.

91 Posse Notarium ex generati consuetudine recepta, vel alium publicum officialem pro absente stipulare, nec posse promissionem retrocedere ante absentis ratificationem, docet Alexander etiamsi pro Ecclesia hoc fieret Bart. *ibid.res.*98.

Solus existens sub potestate donatarij potest acceptare. Etiam Notarius, vel publicus officialis.

92 Donatio facta absenti, & nondum acceptata, iuramento firmatur, ratione ipsius, & non donatione, cum nullum ius acquisiuit donatarius, potest eo inuito à Prælato commutari in alia opera pia. *ibid.res.*99.

Donatio facta absenti nondum acceptata firmatur iuramento.

93 Donatio facta Ecclesiæ cum pacto, vt Ecclesiæ habeat aliquod onus soluendi aliquid tenetur soluere, si aliquis donet cum pacto ne detur Ecclesiæ potest hoc facere, sed si donat, vt post mortem detur Ecclesiæ, potest hoc pactum tollere. Sà. *ibid.res.*100.

Ecclesia tenetur ad pacta donationis.

94 Donatio non acceptata à donatario, ante mortem donatoris, nec ratificata suo nomine tenet, & ad illam obligantur hæredes. Molina, & donatio facta Infanti ante vsum rationis, & acceptata à Notario, vel ab alio auctoritatem habente, expostulanda est infantis ratiabitio, & ante istam, est reuocabilis, tamē Iuristæ tenent, quod talis donatio sit acceptata à iure. *ibid.res.* 101.

Non acceptata à donatario ante mortem donantis tenet.

95 Donatio facta ad malum finem est irrita iure naturæ non autem post peccatum patratum, sic etiam est irrita donatio illius, qui in promissione non habuit animum donandi, etiam si verbis donauit. Seda. *ibid.res.*102.

Facta malo fine post peccatum tenet non antea.

96 Donatio equi, vel alicuius rei alicui donatæ, vt post annum alteri reddat, potest post elapsum annū reuocari, ne equus detur secūdo. Fern. *ibid.res.* 103.

Donatio ad tempus potest eo elapso reuocari.

97 Donatio facta Capuccinis, minoribus, & Societati Iesu simpliciter est irrita, non autem per modum legati quasi eleemosyna. *ibid. res.* 104. ex hoc patet, non obligari donationem, quoties variatur status rerum, personarum, negotiationum, & aliorum huiusmodi, vt rationaliter à promissione facienda se retraheret, docet D. Thom. secus de votis factis, vnde si duo sibi mutuo donauerunt, & vnus à promissione resilet, alter non tenetur stare suæ donationi. Molina. *ibid.res.*105.

Capuccinis, & Iesuitis facta per modum eleemosynæ non est irrita.

98 Donatio facta Ecclesiæ, valida est ante acceptationem sic donatio viri, & mulieris vnanimiter facta Ecclesiæ post mortem vnius tenetur alter dare medietatem donationis Ecclesiæ. Nald. *ibid.res.*106.

Tenetur dare partem Ecclesiæ.

99 Donatio merè interna non obligat donatorem ad dandum promissum, nec confessarius debet aggrauare pœnitentem ad manifestandam promissionem internam Baunius *ibid.res.*107.

Donatio interna non obligat.

Interna verò non obligat ante acceptationem donatarij iure positiuo, nec naturali, & reuocari potest, etiamsi irreuocabiliter se obligauit, quod non obseruatur in alijs contractibus sub conditione de futuro, sed debent expectare euentum conditionis. Rebel. *ibid.res.*108.

100 Donatio facta intuitu paupertatis, vel sanctitatis si falsa sit paupertas, vel sanctitas, & donatio fuit in magna quantitate, potest rescindi, si in minima æstimanda est pro eleemosyna. *ibid.res.*109.

Donatio facta intuitu sanctitatis falsæ non tenetur in magna quantitate.

101 Iudex acceptum pro iniusta sententia non tenetur restituere. Molin. *ibid.res.*110

Iudex non tenetur restituere.

102 Donatio facta ab Heretico absolutè, & simpliciter antequam in hæresim incideret, est valida, nec à fisco res donata confiscari potest secus si fuerit donatam cum donatione, qua non impleta ante commissum crimen, etiam completa possunt confiscari. Suarez *ibid.res.*111.

Donatio hæretico ante hæresim tenet.

103 Donatarius non tenetur persoluere vota donantis, quando ad hoc non obligatur. Suar. *ibid.res.*112.

Non potest à fisco confiscari.

104 Vir aliquis accepit in dote 15. milla ducatos in dote realiter, & confitetur se recepisse 20. milla, non intelligit alios donare. Rodriq. *ibid.res.*113.

Non intelliguntur donati.

105 Excessus in venditione, vel emptione alicuius rei inter consanguineos, & amicos, non ad extraneos, dummodo non oriatur ex pupertate, vel ignoran-

Excessus venditionis inter cognatos intelligitur donatus.

ignorantia valoris rei intelligitur donatus. Iuriſ. vnde ſi aliquis tradidit rem aliquam alteri ſine vlla expreſſione, creditur depoſuiſſe, & non donauiſſe, ſed non militat inter nobiles. *ibid. reſolut.* 114.

Remuneratoria] debet fieri de prçteritis non de futuris.

106 Donatio remuneratoria, non dicitur verè donatio, ſed cauſa remunerationis, quæ de præteritis non de futuris fieri debet. *ibid. reſ.* 106. Et quando non exprimuntur merita habetur pro ſimplici, & merè liberali, ſed in donationibus Principis ſemper intelliguntur merita; in dubio vero ſemper exiſtimatur remuneratoria. *reſ.* 16. Talis donatio poteſt reuocari, quoad exceſſum, non ad merita. *reſ.* 117. in donatione remuneratoria etiamſi incæperit à promiſſione, donatorem teneri ad euectionem, dicit Vlricus *reſ.* 118.

Dicitur remuneratoria pro obſequiis.

107 Donatio facta pro obſequijs dicitur, & remuneratoria in magnatibus maximè propter obſequia ſubditorum, *ibid. reſ.* 119. Donatio, vt dicatur remuneratoria debet excedere merita arbitrio prudentis, & boni viri ſpectata qualitate donantis, vnde ſi exceſſus ſit nimis dicitur liberalis. Sanch. *ibid. reſol.* 120.

Valet tutoris, & Nouitij.

108 Nouitius ſi facit donationem remuneratoriam, eſt valida; item donatio eadem facta à Tutore in beneficium pupilli, & procurator in virum benefacientem Domino de ſua adminiſtratione, poteſt facere donationem remuneratoriam. *ibid. reſol.* 121. Sic etiam facta à Principe tamquam contractum oneroſum liberè reuocari non poteſt, niſi iuſta cauſa expreſſa, reſpiciens publicam vtilitatem. Iuriſtæ. *ibid. reſolut.* 122. Regum, & Principum Donationis factæ ſubditis excedentes merita, & publico ærario damnoſæ, poſſunt reſpondi, etiam iuramento firmata, ſicut aliæ cum cauſa, item priuilegia Regale patrimonium Ledentia. DD. *ibid. reſol.* 123.

Principis dãnoſæ ærario poſsũt reſcind.

Facta Eccleſiæ reuocari non poteſt.

109 Donatio facta Eccleſiæ amplius reuocari non poteſt, etiamſi facta fuit cum pacto, vt poſt mortem donatarij, res donata vadat ad Eccleſiam viuente donatario non poteſt reuocari in damnum tertij. *ibid. reſ.* 124. Et donatio facta Eccleſiæ, vel Collegio conſtruendo, & iam non erecto eſt valida, Molin. *ibid. reſ.* 125.

Antiphatus lucratur à virgine corrupta.

110 Donatio ad nuptias, (ſeu vt dicitur Antiphatum) in conſcientia lucratur à Virgine corrupta, & pro Virgine peccata, & talis virgo fruitur legatis relictis pro maritandis puellis Virginibus. Lara. *ibid. reſ.* 126.

Et alia curioſa inuenies.

111 Donatio facta filio familias exiſtimatur quaſi Caſtrenſis, vnde non tenetur peculio rem donatam adſcribere, neque creditores patris poſſunt filium ſuper tali donatione moleſtare de alijs. Vide. *ibid. reſ.* 127.

Facta filio ob merita patris non extenditur ad creditores.

112 Donationes factæ à Principe filio ob merita patris defuncti nõ obligantur ad creditores patris, etſi Princeps donauit Petro aliquid mortuo vno eius pars euenit alio, & idem procedit ſi donatio erit inſolidum. *ibid reſ.* 128.

Ob metum poteſt reſcindi ſecus de teſtamento.

113 Donatio facta per metum, reuerentiam, & importunitatem, poteſt reſcindi. Teſtamentum verò factum per metum cadentem in coſtantem virum non eſt ipſo iure nullum; ſed quando Notarius, & teſtes ſunt coacti. Vaſquez *ibid. reſ.* 129.

Donatio in fraudem gabellarum.

114 Donationes, quæ ſunt in fraudem gabellarum. Primò, quando pater donat filio Clerico bona obnoxia gabellis. Secundò, quando abſorbet partem patrimonij donantis. Tertiò, facta in præiudicium aliorum filiorum. Quartò, quãdo pater poſt donationem poſſidet eadem bona. Quintò, quando filius vẽdidit partem donatam in fauorem patris. Diana *ibid. reſ.* 130.

Facta naſcituris non valet niſi Notarius pro illis acceptat.

115 Donatio facta infanti, vel pueris naſcituris, non valet, niſi pater, vel Notarius nomine illorum ſtipuletur, & acceptauerit voluntatem donantis. Didad. *ibid. reſ.* 131.

Epiſcopus Regularis de fructibus ſuperſtitis nõ poteſt donare.

116 Epiſcopus Regularis non poteſt donare, maximè ad vſus profanos de fructibus ſuperſtitis Epiſcopatus, cum ſint Eccleſiæ cui præeſt. *ibid. reſ.* 132. Regulares beneficiarij dum beneficium adminiſtrant, validè expendere poſſunt in quoſcumque vſus, Vuandingus. *ibid. reſ.* 133.

117 Non peccat mortaliter accipiens ab Epiſcopo ſæculari, vel beneficia-

rio Religioso, nec tenetur ad restitutionem , quando non cooperatur ad donationem. Lugo. *ibid. ref.*134. Accipiens ab Episcopo, vel beneficiario non peccat, nec tenetur ad restitutionem.

118 Donatio facta pro patrimonio ad suscipiendos Ordines Sacros non tenetur in vtroque foro ad illam restituendam, etiam cum pacto de retro donando absque licentia Episcopi; nec retrodonando incurrit vllam pœnam nec suspensionem, cum non dicitur ordinans absque titulo. Dian. Etsi moriatur donatio transfertur hæredibus donatarij, *ibid. ref.*135. Factum pro patrimonio non tenetur restituere.

119 Donatio facta à Constantino Imperatore Ecclesiæ vera est, & valida, & contrarium asserentes sunt denuntiandi, vt hæretici. *ibid. ref.*136. Vera est donatio facta à Cõstantino Imperatore Ecclesiæ.

D V B I V M.

1 IN dubio Princeps impediens extrahere victualia à suo statu ad Romanam Curiam, non debetur spoliare potestate dubia, sicut non est æquum ad obligandum, qui dubius est an 21. annum expleuerit, vt ieiunio obligetur, cum in dubio stat pro libertate possidentis, vnde si impedimentum est appositū à persona publica, in foro externo præsumitur iusto titulo appositum esse, secus à persona priuata. *p.9.tr.7.ref.*17. Vide Bulla Cœnæ. Dubius non est spoliandus de dubia potestate.

2 In dubio ex multis occidentibus vnum hominē omnes esse irregulares tenet Lessius, alij tenent nullum esse in foro interno, in externo adhærent Lessio probabiliter, sed si vnus reperiatur occisor ipse est irregularis. Couarr. omnes esse irregulares tenent aliqui, vt auxiliantes, consulentes, &c. Auila *ibid. tr.*6. *ref.*18. Certant Doctores.

3 Abstinentia certus in dubio cum sit illatura damnum vitæ non indiget ægrotus dispensatione. Diana *par.9.tr.6.ref.*27. Ægrotus in dubio non indiget dispensatione.

4 Dubius de impedimento dirimente potest contrahere matrimonium, quia possessio stat pro dubitante Lessius, & alij *par* 10. *tract.*15. *ref.* 7. qui verò bona fide cõtraxit, & possidet potest petere, & reddere secus si mala fide potest reddere, sed non petere §. *si quæres*. Si matrimonium sit contractum, & non consumatum elapso bimestre tenetur reddere. Vasqu. *ibid.* §. *Ad difficultas* de dubitãte de iure suo, vide Dia. *ibid.* §. *Sed hic notandum est*. Dubius de impedimēto dirimente potest contrahere. Contrahens bona fide, potest petere de mala fide potest reddere, sed non petere. Elapso bimestro tenetur reddere.

5 Qui vouit virginitatem, & eam ammisit non tenetur seruare castitatem secus sit intendit tantum de prima vice. Snchez & alij *p.* 10. *tr.*16. *ref.*44. Amittens virginitatem non tenetur ad castitatem, nisi aliter vouerint.

6 Ignorans casum reseruatum absque censura absolui potest à quocumque Confessario tanquam à non reseruatis. P. Ioseph. de S. Ioseph. & alij. *par.* 10. *tr.* 13. *ref.*63. Ignorans casum reseruatum potest absolui.

7 Data paritate personarum in dubio pro matrimonio præsumendum est tam in contracto, quam in contrahendo, secus de imparitate. Mascard. *ibid.* *tract.* 13 *resolut.* 39. non est eadem ratio de sponsalibus. *ibid.* §. *Notandum tamen est*. In dubio pro matrimonio præsumendum est. Non est eadem ratio de sponsalibus.

8 Dubium in spurijs si mater esset adulteræ famæ tenetur etiam cum periculo factum suum manifestare, secus si esset bonæ famæ; nec spurius tenetur credere matri dicenti illum esse spurium etiam si hoc relinquat manifestandum post mortem, ad quod non tenetur confessarius, nisi in casu quo pater eo tempore abtulisset, vel detentus fuisset infirmitate post mortem patris, non autem viuente patre: Teneretur mater quando spurius succederet loco legitimi in aliquo principatu, inquo non esset nisi allatum damnum, vel malum Reipublice, teneretur ex misericordia, & iustitia commutatiua, Hurtad. & alij per multi, *p.*11. *tr.* 6. *ref.* 55. nota quod tam adulter, quam adultera tenentur resarcire damnum, & quando duo concurrunt ad cognitionem adulteræ ambo tenentur resarcire vel mittantur sortes, & in quem cadit tenetur; & si mulier potest congruenter ex suis bonis sustentare tenetur cum fuit causæ dubij Pontius *ibid* §. *Notandum, & tr.*5. *ref.*27. §. *Sed si quæras*. Non tenetur mater manifestare spurium si esset male famę secus si bona. spurius non tenetur credere matri dicenti se esse spurium. Nec confessarius manifestare nisi longo tempore ab esset. Teneretur mater si spurius succederetur in aliquo principatu. Vterq; adulter tenetur resarcire damnum. Si duo concurrerent ambo tenentur.

Debitor indubio an ſoluerit tenetur ſi alio dubitant ſecompenſent.

9 In dubio de ſolutione debiti, quando certus eſt cum ſoluerit dubitat an ſodisfecerit tenetur ſoluere: Siuero creditor, & debitor dubitant de ſolutione & acceptatione ſolutionis tenetur interſe componere Idelfon. & alij *ibidem tract.5 reſ.27.*

Miles indubio non teneturſcire de iuſtitia Belli.

10 De dubio an miles poſſit militare in alieno exercitu & non tenetur examinare iuſtitiam belli. Vide Pollium. & *p.11.tr.5.reſ.28.*

DVELLVM.

Duelli deſcriptio. Duellum eſt prohibitum ſub excommunicatione fieri.

1 † Duellum eſt pugna ex condicto aſſumpta duorum, vel plurium cum periculo mortis, aut vulnerationis grauis, abſque licito fine. Eſt duellum regulariter prohibitum, præſertim iure Eccleſiaſtico & maximè ex Trident. & Bullis Pij V. Greg. XIII. & Clem. VIII. ſub pœna excommunicationis Papalis, quam an abſoluere poſſit Confeſſarius Regularis, quære ſub eius nomine *num.* 3 quæ pœna excommunicationis incurritur ſtatim quando non requirunt actionem homines vt pote confiſcationem bonorum &c. Caſtillus. *par.11. tract. 8. reſol. 21.* Non ſolum autem duellum committentes hanc excommunicationem incurrunt, ſed etiam patrini: conſulentes, ſuadentes, ſpectatores ex conſilio, & quocunque modo ad duellum concurrentes tam publicum, quam occultum. Item Principes concedentes locum ad duellum in ſuis terris, aut ſcientes, & permittentes. Præter excommunicationem ipſi committentes duellum incurrunt omnium bonorum præſcriptionem, perpetuam infamiam, & pœnam homicidij, & ſi in conflictu decedant, priuationem Eccleſiaſticæ ſepulturæ. *Vide infra V. Sepultura Eccleſiaſtica.* Quoad excommunicationem hic multi caſus determinati ſunt. †

Patrocinari. Conſuli. Suaderi. Inſpici. Permitti.

Sunt & aliæ pœnæ duellum committentibus impoſitæ.

2 Et primò poteſt quis ſine periculo excommunicationis acceptare duellum, quando ex illius recuſatione amiſſurus eſſet honores, & munera publica, quando v. g. quis obijcit viro nobili innocenti crimen dignum amiſſione nobilitatis, & munerum, quod, niſi ille duellum acceptet, cenſebitur probatum. Et ratio eſt, quia in tali caſu acceptatio duelli eſt medium vnicum ad tuendam nobilitatem, & munera. Ita Mendoza *in 2.2. diſput. 170. ſect. 8. §. 76 p. 5. tr. 13. reſ. 27. §. Nota etiam.*

Quæ tamen omnes non ligant viuum nobilem acceptantem duellum in defenſionem nobilitatis, &c. Immo ait Mendoza, nec ligare prouocantem accuſatorem iniuſtum ſi non poteſt alia via tueri vitam.

3 Qui *ibid. ſec. 9. §. 83.* addit primo; licitum eſſe, non ſolum acceptare, ſed etiam prouocare ad certam accuſatorem iniuſtum, ſi non eſt alia via iniuſtæ mortis euadendæ, & talem prouocationem habere rationem inculpatæ tutelæ. Nihil enim refert, quod accuſator non per ſe, ſed per iudicem aggrediatur: ita ille. Immò Sanchez *in ſumm. tom. 1. lib. 2. quæſt. 39. nu. ſeptimo.* in tali caſu putat, licere talem occultè occidere. Neque dicas, quod talis prouocator peccaret, eo quia eſſet cauſa, vt accuſator duellum acceptare. Nam hæc inſtantia communis eſt omni militi iuſtè prælianti quod non poſſet licitè prælium offerre, quod nemo dicit. Reſpondetur igitur, talem prouocationem ex tali capite non eſſe malam, quia non cenſetur abſoluta, ſed conditionata. *Si adhuc in mala voluntate perſeueras me occidendi, te prouoco: ſi vis ab illa deſiſtere, deſiſto. Ibidem, §. Sed maxima.* Addit ſecundo *ſect. 8. §. 77.* duellum acceptari poſſe in defenſionem bonorum temporalium, ſi non eſt alia via illa tuendi, ſiue duellum purgatiuum ſit, ſiue non purgatiuum. Nam vnuſquiſque habet ius ſua bona tuendi, etiam cum nece inimici, *ibid.* ab initio.

Aut bona temporalia.

Diffidant cum certitudine, quod pugna non ſit ſecutura, non incurrit excommunicationem.

4 Diffidans alterum, non animo pugnandi, ſed honoris proprij defendendi, & cum inimico accedens ad locum conditum cum morali ſecuritate, quod nullum damnum ſecuturum ſit ſed inde potius pax concilianda, non incurrit excommunicationem. Ita Volrangus à Vorburg *in rudim. iur. canon de exc. art. 5. fol. 196. p. 2. cap. 16. reſ. 53. p. 3. tr. 6. reſolut. 1.*

5 Si

5 Si quis dicat alicui: *Tecum pugnabo prima vice qua tibi per vrbem obuiam ibo*, non incurrit excommunicationem, quia ad duellum proprium requiritur determinato certi loci, & temporis. Ita Mancinus *pract. visit. instr. pract. 4. num. 16. dub. 9.* contra Bonacinam *de cens. disp. 2. q. 6. punct. 1. nu. 7. p. 3. t. 6. ref. 1. §. Dico tertio, & p. 5. tr. 13. ref. 59.*

Sicut, si non determinat locum, & tēpus.

6 Prouocans ad duellum, & in locum conditum se conferens, & altero non comparente discedens, vel alio pacto non secuta pugna; secundum Mendozam in 2. 2. *disput. 170. sect. 21. §. 190.* contra Filliucium *tom. 2. tr. 29. cap. 8. num. 170.* non incurrit pœnas Gregorij XIII. quia huius Bulla non comprehendit duellatores, nisi pugna secuta. *p. 2. t. 16. ref. 53. part. 3. t. 6. ref. 1. §. Dico octauo, & p. 5. t. 14. ref. 102.* Atque idem dicendum esse in terminis Bullæ Clementis VIII. quia is de hac re nihil innouauit, & semper vtitur illo termino, *duellum ex composito ineuntes*, & speciatim de prouocato, ait, *ex condito ad certamen descendat, aut illum prouocet*, vbi prouocare accipitur pro prouocatione ad pugnam, & inchoatione certaminis. Et præterea generale est omni pœnæ, quando infligitur propter delictum, non incurri, delicto non consummato, nisi legislatore exprimatur, quod hic non contingit. Ita Mendoza. Qui etiam respondet ad argumenta Filliucij, & stilum Curiæ, quem Filliucius adducit, non facere legem, nisi habeat formale, aut virtuale præceptum Pontificis. Sed an hæc sententia sit probabilis, alij iudicent. *p. 5. cit. §. His tamen.*

Sed an prouocans ad duellum, & in locum conscendens si non sequatur pugna, incurrat excommunicationem? Negatiuè respondet Mendoza.

Etiam in terminis Bullæ Clem. VIII. Sed an probabiliter ipse iudica.

7 Si quis ad inimicum accedens, dicat: *Distringe ensem, tecum enim pugnare volo, si verum est, quod talia dixisti*, non incurrit excommunicationem: hoc enim non est duellum, sed potius iniusta aggressio, *p. 2. t. 16. ref. 53. & p. 3. t. 6. ref. 1. §. Dico secundo.*

Sanè non incurrit inimicum ex abrupto aggrediens.

8 At verò, si quis dicat. *Vade quære gladium, hic te expecto*, aut, *veni ad talem locum te ibi expecto*, vel si existens in naui vel alibi, dicat: *Egrediamur in terram*: vel, *Exeamus foras*, & similia excommunicationem incurrit. *p. 2. t. 16. ref. 53.*

Secus si proponens illi locum, cum ibi diffidat.

9 Si orta inter duos subitanea rixa, alter eorum dicat: *Exeamus in talem locum ibi pugnemus*, & de facto dimicent, ille non incurrit excommunicationem. Ita Cherubinus in *Bull. Pont. tom. 3. const. 11. Clem. VIII. schol. 1.* & Graffius *lib. 1. cap. 7. num. 22.* idem ait, si statim in conditum locum accedant, & ibi pugnant, quia non adest assignatio temporis. Sed Bonacina, *tom. 3. disp. 2. q. 3. punct. 48. num. 7.* contrariam sententiam approbat, *p. 3. tr. 6. ref. 1. §. Dico vndecimo.*

Nisi id faciat, oriente, inter eos subitanea rixa.

10 Ratum habens prouocationem ad duellum suo nomine factam non incidit in excommunicationem, quia Pontifices quando ratihabentes comprehendere volunt, solent hoc exprimere. Ita Floronus, *c. 14. §. 3. nu. 1.* quidquid afferat Peregrinus *de duello qu. 31. num. 3. Ibid. §. Dico septimo.* Hęc de duellatoribus.

Non incurrit excommunicationem, ratihabens duellum suo nomine indictum.

11 Commodans arma amico duellanti, qui absque illis armis à duello desisteret, incurrit in excommunicationem Gregorij. Item si ille non esset destitutus, sed amicus præberet illi arma contra pactum duelli, vt si commodaret pistoletum, quando pacto fuissent pugnare solis ensibus, & pugionibus incurret in excommunicationem, quia hæc est iniqua armorum subministratio, in Bulla Gregorij comprehensa. Si autem non habenti arma, amicus commodet, aut habenti inferiora commodet æqualia, vel meliora intra eandem speciem cum armis aduersarij, secundum Mendozam, *sec. 3. §. 185.* non incurrit, quia hæc non est iusta armorum subministratio, nec causa duelli, sed amici auxilium, vt securius pugnet, & cum minori periculo, quod non est malum. Illi enim, qui soluturus est ieiunium cibo nociuo, possum ego præbere innoxium? ita ille. Vide etiam Floronum *de duello c. 11. num. 45.* & Peregrinum *de duello q. 25. p. 5. t. 14. ref. 101.*

Incurrit ministrans arma sine quibus pugna non sequeretur.

Vel cum quibus pugna fit inæqualiter, & contra pactum. Non autem si ministret arma æqualia pugnæ secuturæ.

12 Consulens duellum, secundum Peregrinum, *ibid. quæst. 43.* incurrit excom-

Duellum consulens inefficaciter probabile est, quod non incurrat.

communicationem, etiam si consilium sit inefficax; sed contrarium sustineri probabiliter potest, vt notat Bonacina *to. 3. disp. 2. q. 2. punct. 4. nu.* 28. *p. 3. t. 6. r. 1. §. Dico nono* Si verò sit efficax, sed postea nitatur illum reuocare, quamuis de facto non reuocet, non incurrit excommunicationem, quidquid contra asserat Bonacina, *ibid. num. 36. ibid. §. Dico decimò.*

Sicut sit consiliũ efficax nititur reuocare.

Narrans aliquid factum, ex quo præuidet secuturum duellum, non incurrit excommunicationem.

13 Narrans aliquod factum, ex quo præuidet aliquos arrepturos duellandi occasionem, non incurrit excommunicationem, quia hic casus in Bulla non exprimitur, & lex pœnalis extendi non debet. Ita Bonacina, *vbi supra num. 32.* contra Peregrinum *q. 27. ibid. §. Dico quintò.*

14 Princeps in aliquo casu extraordinario, potest ad maiora incommoda vitanda duellum permittere. Ita Reginaldus *tom. 2. lib. 21. c. 7. num.* 75. contra Megalam *in 3. p. lib. 4. c. 4. q. 2. num.* 3. *ibid. §. Nota secundò.* Famuli possunt chartas duelli scribere, si immineat periculum mortis, probabile autem est, non posse. Ita Merolla, *tom. 1. disput. 2. cap. 4. dub. 10. coroll. 5. num. 390 ibid. in fine.* Audientes, vel legentes scripta prouocantia ad duellum, non incurrunt excommunicationem, quia id in Bulla non exprimitur. *ibid. §. dico sextò.*

Illumque legentes, vel audientes.

15 Spectatores duelli incurrunt in excommunicationem, ait Mendoza; *sectio.* 11. §. 279. nisi quis interueniret ex iusta causa, vt essent officiales assistentes duello permisso, ne concitentur tumultus, aut sequatur aliqua iniustitia. Sacerdos, vt moribundi confessionem audiet; famulus ferens arma heri, & equũ, & accersiturus chirugum, aut Confessarium. Item nec qui aspiceret ex occulto, aut eminus, aut qui casu præsens inueniretur; vel etiam qui duelli conscius, an illud pergit causa merè curiositatis. Nam Bulla damnat spectatores, qui quisponte se offerunt pugnæ spectatores, & testes, cum inter duellantes nascitur iurgium. Ex quibus patet, non esse admittendam sententiam Pereg. *qu.* 37. docentis, quod accedens ad locum duelli causa inspiciendir incidit in excommunicationem, etiamsi pugna non sequatur. Ita Bonacina *de censur. disput.* 2. *q. 6. punct. 1. nu. 30 p. 5. t. 14. resol.* 100. & ex parte olim. *p. 3. tr. 6. resol. 1. §. Dico quarto.* nec qui acceptat duellum ad defendendum se ab agressore, vel famam, honorem, dignitatem, officium, &c. cum moderamine, &c. Macchad. *p. 10. tr. 12. res.* 53. nessiens pœnam excommunicationis quamuis spectat duellum non incurrit in illam sit etiam quo consilium dederunt nessiens excommunicationem mart. S. Ios. & alij *p 11. tr 6. res. 27.*

Multi etiam excusantur ab excommunicatione, duellum spectãtes.

E C C L E S I A.

Ecclesiæ vbique ædificari possunt cum licentia Episcopi.

1 DE Ecclesiæ immunitate, Vide V. *Immunitas*. Vnum hic nota, quòd Ecclesiæ, & loca sacra possunt vbique ædificari de licentia tantùm Episcopi, ex priuilegio Magni Constantini, quod confirmatum deinde est à Gelasio canon. *de locorum*, Nicolao can. *Ecclesi a, de consecr dist.* 1. & alijs Pontificibus, nec non à Concilio Aurelianense cap. *nemo*. Vnde Principes id prohibentes, violarent Ecclesiasticam libertatem, *part. 1. t. 2. resolut.* 62. Nec possunt, prohibere ædificationem monasteriorum prætextu, ne iam existentibus minuantur Eleemosynæ: quia id inspicere est Prælati Ecclesiastici talem licentam concessuri. Valézuela *in defens. cens. Pauli V p. 2.* & alij *p. 1. t. 2. res.* 129.

Ecclesiæ Regulariũ non sunt collegiatæ.

2 Ecclesiæ Regularium non sunt collegiatæ. Ita Rodriquez *qq regul. tom.* 1. *q. 43. art* 12. contra Portellium. V. *Missa, n.* 7. vide in ferijs priuilegiatis, in quibus concurrit festum duplex, aut semiduplex, non tenentur regulares canere duas Missas. Sic Villalobos *t. 1. tr. 8. diff. 19. nu. 4. p. 2 tr. 14. res. 76.* à medio.

3 Ecclesia benedicta, humano sanguine, vel semine violata, cùm copiosa sanguinis effusiones & parua quantitate seminis vt indicat mortale Facũdez & & alij *p. 11. tr. 2. res.* 58. & *tr. 5. res.* 44. & si hec effusio fuerit facta in primo homine intra canon extra Hostiũ Ecclesia & re polluta Marchin. *ib. tr. 8. res.* 23. §. hic nota & si percussus in Ecclesia cadet mortuus extra erit polluta *ib.* cõm. DD. § hic oritur & *r.* 34. & si Sacerdos celebret in Ecclesia polluta remanet

non

non polluta & requiritur sententia iudicis & sit polluta Dicast. & alij *p.16. tr.3. res.* 89. reconciliari potest per simplicem Sacerdotem sæcularem cum aqua benedicta ordinaria Consecrata, non nisi per Episcopum proprium, vel de licentia proprij, cum aqua ab ipso, vel alio Episcopo benedicta cum vino, & cinere. Ita Henriquez *lib. 9. c. 37. num. 6.* & DD. communiter ex cap. *aqua, de consecr. Eccles.* vbi consuetudo committendi hoc munus simplici Sacerdoti, appellatur corruptela. Vnde, ait Sà, V. *Ecclesia, num.* 20. illam approbans, sit probandus, ipse iudicat. *p.2 t.15 res.6. & p.4. t.4 res.91.* Nouarius, *tit. de poll. Ecclesia, nu. 7.* putat Ecclesias Regularium consecratas reconciliari posse per proprios Prælatos. Sed hoc etiam multi negant. *par.4. cit.* in fine. In quo casu Ecclesia polluatur, vide V. *Circumstantia vbi. p.11. tr.8 res.23.*

Ecclesia polluta quo modo reconciliāda, si est benedicta.

Aut consecrata.

Et à quo?

3 Repræsentationes Sacræ secundum Sanchez *in opuc. t. 1. l. 1. cap. 8. dub. 24. num. 23.* in Ecclesia licitè fierent. Sed id negat Gauantus *in Enchir. v. repræsentationes, num. 1.* obseruatque S. Carolum *in Conc. V. Prouinc.* vetuisse, ne Saluatoris passio alicubi repræsentetur, quod generaliter de omni Sacra historia optimè vetituros Episcopos, obseruat Zerola *par. 1. v. repræsentationes. p. 4. tr. 4. resol.* 84.

ECCLESIA POLLVTA.

Varia circa Ecclesiā pollutam.

4 Ecclesia polluta, vel sanguine, vel exusta igne debetur ab Episcopo solemniter reconciliari; non autem si longo tempore detecta ab hæreticis, vel aliis spurcitijs fuerit polluta; satis est eam aspergere aqua benedicta, & visitare Altaria, & de necessarij prouidere, & potest à Sacerdote auctoritate Episcopi reconciliari. Baũ. *p. 8. tr. 7. res. 93.* De collapsis vetustate, reparandæ sunt ex collectis à Parocho factis, sed si redditus Ecclesiarum sint sufficientes ad reparationem, illis reparandæ sunt, si non sufficiunt Rector, Canonici, & beneficiati tenentur dummodo non sit consuetudo, vt à populo reparentur DD. per multi *p. 8. tr. 7. res.* 16.

5 Sumere rabbachium in Ecclesia S. Petri, & in eius porticu est peccatum mortale ita etiam in Ciuitate Hyspalensi ex decreto Vrbani VIII de alijs Ecclesijs, diœcesis, non nisi propter irreuerentiam cum qua sumebatur contra Pasqual. *parte 10. tract. 16. resol. 23.* Sumptio tabacchi, folijs per os non frangit ieiunium naturale si aliquid succi cum saliua descendat in stomaco. Leand *Ibid. §. quo ad 2.*

Sūptio tabbachi in Ecclesia S. Petri est peccatum mortale.
Non in aliis Ecclesijs Diœcesis Hispalensi sicut in cathedrali.
Sumere per os non frangit ieiunium.

6 Rectores Eclesiarum possunt amouere de loco ad locum sedilia pro audiendis concionibus. Vgolinus, & alij. *parte 10. tractat. 16. resolut.* 64.

Possunt amouere sedilia.

7 Si Ecclesia destruitur per pariete successiui vt reedificetur remanet consecrata, ita etiam si duo parietes simul destruantur. Dicastillus & alij *p. 11. tr. 3. res.* 21.

8 Ecclesia non polluitur pro sepelitione infantis non baptizati cum sit pars hominis Christiani; nec si consacraretur ab Episcopo excommunicato non tolerato; quia pollutio dicit consecrationem factam & non in ipso actu consecrationis, nec ab Episcopo hæretico, si ambo teneant fidem summæ Trinitatis, Laym. & alij *p. 11. tr. 8. res.* 22.

Non polluitur pro sepelitione in fantis non baptizati nec si cōsecratur ab Episcopo excommunicato non tolerato nec hæretico credentes Trinitatis.

9 Instrumenta musica sunt adhibenda non autem cantus lasciui quisiunt cū monialibus intoctum, neq; in partes, imo Episcopi debent arcere ab Ecclesijs tales musicas siue in organo siue cantu lasciuum aliquid miscunt Palud. & alij. *tr. 4.* 44.

Cantus lasciui non sunt adhibende in Ecclesia.

10 Ecclesiæ restitutio in integrum competit quatriennij & incipit odie factæ lesionis, sicut maioribus quatriennium petendi restitutionem, computatur a die exquo incipiunt esse maiores: Mol. & alij *p. 11. tr. 3. res.* 30. §. nota vero; quando vero læsus fuit minor, quia ei non expediebat vendere rem, aut emere

Restitutio in integrū Ecclesia post quatriennim incipit delationis sic de miaboribus.

Ecclesia & minor nō gaudent priuilegio comparibus.

rescinditur contractus: si vero quia vendit minoris iusto vel emit iusto pluris eam infra dimidium iusti pretij, restituendum erit reducendo pretium contractus ad æqualitatem. Lessius & alij, vnde Ecclesia & minor aduersus Ecclesiam & minorem non gaudet priuilegio maxsime si petens restitutionem procederet aduersus possidentem; Sed vidua accedet contra aliam viduam. Gom. & alij fructus ex contractu oneroso iusti pretij non sunt restituendi aliter per partes, cōtra vero ex lesione donationis, Ecclesia vero potest petere lesionem quando lesio facta fuit in bonis ipsius, non autem Clericorum de bonis proprijs, seu patrimonialibus, coram iudicem ordinarium, quod sequitur, non solum de bonis Ecclesiæ pertinentibus ad fabricam, sed etiam in bonis mensæ capitularis Gutt. & alij *ibid. res.* 31.

Ecclesia potest petere lesionem factam in bonis suis non Clericorum de bonis patrimonalibus.

Sic de bonis fabricæ & mensæ capitularis.

ELECTIO.

Electio officialium Ciuitatis spectat ad illius Senatores.

De electione Summi Pontificis, vide V. *Cardinales quod electionem Pontificis.* De electione ad beneficia, quære V. *Beneficium.*

1 Electio officialium ciuitatis de iure communi spectat ad Senatores. Ita Villadiego *polit. cap.* 1. §. 17. *num.* 32. Senatores vero ante electionem præstare debent, & præstant iuramentum de benè eligendo: vnde si bene non eligerent, fiunt periuri, & quidem periurio mortali: nam, vt ait Sanchez, hæc materia est grauis, & concernit bonum Reipublicæ. Sed an Senatores, & vniuersaliter Magistratus laici, ad officia sæcularia teneantur eligere digniores? Affirmant communiter cum Villalobos, *tom.* 2. *tract.* 8. *diff.* 6. *num.* 8. & 9. Tum, quia, quamuis officia primario instituta sint ob publicam vtilitatem, secundario tamen instituta etiam sunt in honorem ipsorum ciuium, quapropter respicienda etiam est ipsorum dignitas, & seruanda iustitia distributiua? Tum etiam, quia ideò multi electores instituuntur, vt maiorem dignitatem multorum consilium probet: *par.* 2. *tr.* 15. *ref.* 87. Sanch. *opusc. tomo* 1 *lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 36. *num.* 15. distinguit, aut electio fit ab vno electore, aut à pluribus per suffragia. Si fit ab vno, & officiales non debent esse de partibus illius communitatis potest eligi dignus, omisso digniore; quia inter extraneos non cadit acceptio personarum. Si verò fiat à pluribus &c. non posse. Igitur secundum Sanchez non peccat Rex, mittendo ver. gr. in Proregem Siciliæ Prætorem Panormi, & Stratico Messanæ, dignum omisso digniore: quia, iste eliguntur exteri: peccat verò, si eligat Capitaneum Panormi, Iudices, Præsidentes Regni, minus dignus quia hos tenetur eligere ex partibus istius communitatis. Sed absolutè probabilis est sententia Vasquez apud Turrianum *select. cent.* 2. *dub.* 87. quod ad hæc officia sufficiat eligere dignos, etiam omissis dignioribus, eamque Turrianus *ibidem* receptam ait esse praxi. *par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 172. † & recitatiuè olim, *par.* 2. *supr. cit.* §. *Dico tertiò.* † Senatores vero eligentes indignos, non solum peccant mortaliter, sed etiam tenetur ad resarcienda damna ex tali electione secuta. Ita Naldus V. *eligere, num.* 6. *par.* 2. *tr.* 15. *ref* 67. §. *Dico quarto.* Et si postquam vnus ad aliquod officium electus est, aliquis ex Senatoribus alium legat. Vel ante quam eligatur, chartulam aliquam grandiorem efficiat, vt illam in pileo facilius sumat, peccat mortaliter propter iniuriam tertij. Ita Suar. *de relig. t.* 3. *l.* 2. *c.* 38. *n.* 68. *ibid.* §. *dico quinto.*

Quid tenentur benè eligere sub mortali.

Probabile tamen est non teneri eligere digniores.

Quod vniuersim dictum intellige de magistratibus laicis quo ad officia sæcularia.

Sed vide distinctionem Sanchez.

Cæterum, eligentis indignos vltra peccatum, tenentur ad restitutionem damni emergentis.

Et si in acceptione sortis legunt vnum nomen pro alio: vel ponant in pileo chartulam grandiorem peccant mortaliter.

2 De electione ad beneficia, dictum est Verb. *Beneficium*, *à num.* 8. Et quidem Villalobos, *tomo* 2 *tract.* 8. *diff.* 3. *num.* 6. & DD. communiter putant, prælaturas Regularium esse etiam beneficia Ecclesiastica, ac proinde Generales, & Definitores teneri ad illas eligere digniores, aliàs esse acceptatores personarum, & peccare mortaliter. Sed Valerus Verb. *Electio diff.* 1. *num.* 1. excusat electionem minus digni, quando in electione Prælatus non habet beneficium, sed tantum onus, vt sunt Prioratus Dominicanorum, & similes. Et Palaus, *tomo* 2. *tract.* 13. *disp.* 2 *punct.* 11 §. 2 *numer.* 14. absolutè docet, eligi posse dignum, omisso digniore: quia seclusis specialibus cuiuscunque Religionis constitutionibus,

Valerus distinguit.

Et Palaus absolutè negat.

nibus, & spectato iure communi, non apparet firmum argumentum talis obligationis; quod enim dicitur de beneficijs, id non debet extendi ad Prælaturas regulares, quia lex ob similitudinem rationis, non debet extendi ad casum in lege non comprehensum. Adde quod nec est paritas rationis, quia beneficia Ecclesiastica sunt perpetua, Prælaturæ vero regularium temporaneæ, & facilè amouibiles. Et tandem Tridentinum *sess. 7. cap. 3.* docet ad curata inferiora sufficere, quod eligatur dignus. Sed hæc opinio non placet, quia est contra communem. Et prælaturæ regulares sunt magni momenti, habentque adnexam curam animarum. Tridentinum autem dicit sufficere dignum, vt electio sit valida in foro externo. Et in hoc sensu intelligendi sunt aliqui Canonistæ, dum dicunt sufficere, quod eligatur idoneus, *par. 1. tr. 15. res. 61. & p. 5. tract. 14. num. 11.* An possit quis in electione negare suffragium ei, quem esse indignum ex confessione cognouit, quære V. *Sigillum, num. 45.* Sed non placet.

3 Cæcus non potest eligi ad Prælaturas, ex c. *hinc etenim, §. cæcus, dist. 49.* Item neque surdus ex cap. *constitutionem, de verbor. signif.* Item neque mutus, vt ædictis capit. tradit Peyrinus, *de Relig. Præl. t. 2. q. 2. c. 4. nu. 18.* Immò, si cæcus quis fiat postquam electus fuit in visitatorem alicuius Religionis, non potest cum socio sano visitationem continuere, quia visitatores debent Generali & capitulo de actibus Religionis testimonium ferre, & cæcus non potest esse testis in actibus, qui visu percipiuntur, vt docet Medices *de fort. cas. q. 6. nu. 55.* Ita Megala *tomo 2. res. 183. p. 5. t. 6. res. 20.* Verum secundum Bonacinam *de elect. parte 2. cap. 4. dub. 89. num. 13.* Surdus, & cæcus non priuantur iure eligendi; quia possunt liberè consentire. Debent tamen illi renunciare, vt tutiores maneant in conscientia, quia facillimè decipi possunt, *p. 5. tomo 6. res. 13.* Nouitius etiam PP. Capucinorum, potest in suo testamento reseruare sibi ius eligendi puellas, quibus suus hæres debet quotannis certam pecuniarum summam ex sua renunciatione. Vide V. *nouitius num. 4.* Ad Prælaturas non potest eligi cæcus. Nec surdus. Et si cæcus quis fit post electionem in visitatorem, non potest visitare. Sed an surdus, & cæcus priuetur iure eligendi? Et quid de Religioso?

4 Pestis electionum est ambitio, quam Sacri Canones ita oderunt, vt in cap. *commissam de elect.* annullanda veniat electio illius, qui ante electionem requisitus, consenti electioni de se faciendæ, vt notauit Miranda, *p.... quæst. 23. artic. 30. concl. 1.* & in cap. *per inquisitionem eod. tit.* declaratur indigna electio Episcopi Toletani, præsertim quia ipse, & eius amici ante electionem habuerant colloquium cum quibusdam Canonicis, eosque precibus ad electionem sollicitauerant. Hinc piè in aliquibus Religionibus prohibentur sub pœna excommunicationis tractatus ante electionem; tractatus inquam ambitiosi partionales, &c. vt notauit Basilius: *in direct. p. 3 cap. 3.* nam consultorij permittuntur in cap. *si transitus dist. 79.* Et Petrus Greg. *part. iur. can. lib. 1. titul. 29. cap. 5.* obseruat, quod Glossa in cap. *in nom. Dom. tractantes, dist. 25* vult, quod electores vbi conueniunt pro electione, tractatum habeant: & multos proponant, qui digni videantur, per modum consultationis, vt fiat collatio personæ ad personam. Immò antea ita necessarius erat tractatus consultoris, vt sine illo non valeret electio cap. *Genesi de elect.* At quia hodie electionis vt plurium fiunt per suffragia secreta, talis tractatio non præmittitur. Itaque Regularis in Religione, vbi adest talis prohibitio, potest, si est vocalis proponere alterum eligendum, non tamen seipsum: & in Religione Theatinorum, si procurat vt eligatur ab alijs, electio est nulla. Ita Molfes. *t. 1. t. 6. c. 16. num. 47 p. 2. t. 16. res. 35.* An approbandi sint tractatus ante electionem?

5 Electio Sanctorum Tutelarium per sortes videtur improbari in Concilio Antisiodorensi *26. q. 5. can. aliquanti*, vbi damnantur sortes, quas Sanctorum vocant, & multo ante à Gelasio Papa *dist. 15. can. 5. R. Eccles.* reiectus est quidam liber dictus, *Sortes apostolorum*. Ideo Raphael della Torre *2. 2. q. 5. art. 8. disput. 3. dub. 3.* ait huiusmodi electionem esse illicitam, si fiat eo animo, vt vnicuique sanctus contingat 10. anno colendus, qui sibi vtilior est in patronum, id mittente Deo per sortes. Nam recurrere ad sortes sine Et electiones Sanctorum tutelarium per sortes.

ne necessitate est peccatum tentationis diuinæ, vt ait D. Thomas, *art. de omnibus fortibus consultorijs.* Posse autem huiusmodi electionem fieri per media prudentialia, eligendo scilicet quisq; illum sanctum in tutelarem, qui suffragari efficacius solet in suis necessitatibus, & ærumnis. Posse tamen esse licitam si sit diuisoria, nimirum, si congregatio sumit sibi colendum certum Sanctorum collegium, Apostolorum v. g. & ad vitanda iurgia mittunt sortes, vt vnicuiq; suus contingat casu, & fortuna. *part. 5. tract. 14. resol. 9.*

6 In electionibus si vota ferantur sub conditione, vel indeterminatè, vel in personis incapacibus habeantur pro nullis, & qui maiorem partem excusserit habeatur pro electo, Miranda *p. 8. tr. 7. res. 77.*

7 Pontifex, Rex, & alij Principes habentes ius eligendi ad beneficia, tenentur eligere, digniores cum semper de his prompti habentur. Lugo quando non habentur possunt eligere dignos male. *p. 8. tr. 7. res. 83.*

Pars minor non potest concurrere cum maiori.

8 Minor pars non potest concurrere cum maiori ad eligendum indignum. Peyrin. & alij. Sed si elector est dubius de indignitate personæ eligendæ potest se conformare cum timoratis Dei, secus si est certus. *part. 10. tractat. 13. resolut. 31.*

In dubio de indignitate personæ eligendæ debet conformare cum timoratis.

Si non est grauatus potest eligi, & non est eadem ratio de denuntiato.

9 Accusatus de aliquo delicto non est incapax electionis modo non sit aggrauatus apud bonos viros de tali peccato tunc esset intelligibilis. Naldus, & alij. *p. 10. tr. 13. res. 32.* sed non est eadem ratio de denuntiato. Leand. *ibid. §. sed hoc,* & si electio remaneret ad duos, potest vnus eligere alterum. Samuellius, & alij. *ibid. res. 33.*

Prælati Curiæ Romanæ non possunt sibi eligere confessorem.

Nec Equites.

10 Prælati Curiæ Romanæ non possunt sibi eligere pro Confessario Sacerdotem non approbatum ab ordinario ex cap. finali de Pœnit. S. Congr. *ibid. tr. 16 res. 76.* similiter non possunt equites S. Ioan. S. Iacob. Alcantaræ, & Calatrauæ. P. Bardi tenet Equites Hierosol. quod possint. *ibid. §. sed Pater noua.*

Pontifex non potest eligere sibi successorem.

Nec numerus electorũ Imperatoris absq. consensu Pontificis.

11 Pontifex non potest eligere sibi successorem, probatur multis rationibus. *p. 10. tr. 5. per totum.* & in electione Imperatoris non est minuendus, neque augendus numerus electorum s. octauum absque licentia Summi Pontificis coram DD. *p. 10. tr. 4. per totum.*

Electio Episcoporũ pertinet ad Papam.

Cum licentia Papæ.

12 Quod electionem Episcoporum vide *p. 10. tract. 1. per totum.* solum dico pertinet ad solum Pontificem, & si aliquibus Regibus concessa est auctoritas eligendi, nominandi &c. electio, vel nominatio offertur Pontifici, vt confirmetur, & quoad Canonicos solum in Germania vtitur hac electione, vel designatione, confirmatio verò spectat ad Roman. Pontif. Azorius, & alii *par. 10. tr. 1.* per omnes resolutiones, & præsertim 8. vbi inuenies quo modo gerendum sit pro Prælatis Regularibus.

ELEMOSYNA

Quibus præbenda.

Vide V. *Pauper.*

Elemosyna danda pauperibus, idest, qui viuunt ex labore.

Qui non possunt iuxta sui statum decentiã viuere.

Et loci pij.

1 † ELEMOSYNA præbenda est pauperibus. † Pauperes autem sunt, quos inspecta qualitate personarum, & alijs circumstantijs, bonus vir tales esse existimat, vt ait Mascardus num. 14. Et, vt clarius loquar, nomine pauperum veniunt, qui victum quærunt, vel etiam possunt quærere, ex suo labore. Sic Genesis *in pract. Eccl. T. ric. nar. 13. q. 387. num. 2.* Et qui non potest commodè, & honestè viuere secundum suam conditionem. Sic Vasquez *de rest. c. 5. §. 4. dub. 1. nu. 6.* Item Hospitalia, Ecclesiæ, Monasteria, & omnia loca pia. Ita Imola *in l. captatoris in fine. de leg. 1. p. 2. t. 15. res. 8.*

Paupertas triplex.

2 Porrò paupertas, seu pauperum indigentia, triplex est: extrema, grauis, & communis. Prima est, quando desunt necessaria vitæ, & sine quibus vita aut deficiet, aut abbreuiabitur, aut graui, & diurno morbo corripietur.

tur. Idque ſiue proueniat fortuito, ſiue ex alterius malitia: imò in hoc ſecundo caſu eſt magis calamitoſa, vtpotè coniuncta cum iniuria. Secus, ſi oriatur ex propria nequitia, *part. 5. tract. 8. reſ. 1. & 7.* in fine. Aduerte autem quod ſi quis mendicando, poſſet ſuæ neceſſitati conſulere, eſſetque plebeius, non cenſeretur conſtitutus in extremis. Si verò eſſet vir honeſtus, & mendicare eſſet ei ignominioſum, aliqui dicunt eſſem extrema neceſſitate, ſed Malderus *in 2. 2. queſt. 32. art. 6.* negat, & ruborem, in tali neceſſitate attribuit ſuperbiæ, *part. 5. tract. 8. reſol. 24.* Grauis neceſſitas eſt, cùm deſunt neceſſaria ad decentiam, & conditionem proprij ſtatus. Sed in hac ſunt tres gradus; nam vel deſunt ea, ſine quibus omninò neceſſe eſt è ſtatu decidere: aut ſine quibus ſtatus conſeruatur ægrè, & cum labore, aut non conſeruatur æquè bene. Si deſunt hæc vltima, nulla oritur neceſſitas in ordine ad eleemoſynam, ſi prima, oritur neceſſitas grauis: ſi ſecunda, ſubdiſtinguendum eſt: nam ſi labor, & inopia ſit vrgens, vt ſi quis ære alieno grauatus in carcere detineatur, aut inter hoſtes inueniatur captiuus, aut victu, & veſtitu tenuiſſimo vitam transigat, neceſſitas erit grauis: ſi non ſit adeo vrgens, ſi tamen alicuius momenti erit communis. Poteſt autem contingere, vt neceſſitas cogens ſtatu cadere, ſit extrema, vt ſi oporteat tranſire in ſtatum nimis miſerabilem, vt mendicitatis, aut ſeruitutis, quæ quibuſdam adeò ignominioſa eſt mori potius velint, quàm cum tanto diſpendio viuere. Communis tandem neceſſitas, eſt mendicantium, qui quamuis multum indigeant, quia tamen à multis poſtulant, moraliter loquendo, non poſſunt ſuo ſtatui neceſſaria non inuenire. Quod verum eſt de mendicis tam publicis, quàm ſecretis. Item eorum, qui in conſeruando proprio ſtatu, aliquam inopiam patiuntur vt ſupra diximus. Ita Lorca in *2. 2. sect. 4. diſp. 39. nu. 1. 8. 9. 10 par. 5 tr. 8. reſ. 1.* His poſitis.

Extrema.

Grauis.

Communis.

3 In extrema neceſſitate certum eſt; diuites teneri proximo ſubuenire. Et quidem ſecundum D. Thom. 2. 2. q. 118. *art. 4. ad 4.* ex legali præcepto iuſtitiæ, quo nimirum prohibemur proximum interficere: nam capit. *paſce*, dicitur: *Quiſquis paſcendo hominem ſeruare poteras, ſi non paviſti, occidiſti*, vnde infert Mendoza; *diſputat. 159 sect. 3. §. 31.* negantem eleemoſynam extremè indigenti, teneri ad omnia damna ſecuta, vt ſi illo obeunte, remanſerunt orphani indigentes opera patris, &c. & ſic indigentes cogere poſſe diuites ad eleemoſynam in iudicio. Vide V. *Pauper num 6.* Sed placet opinio Bellarmini, & aliorum; quòd talis obligatio ſit ſolius charitatis: quia obligatio iuſtitiæ in nullo iure inuenitur. Et, quòd dicitur, tempore neceſſitatis omnia eſſe communia, non eſt ſenſus, quod ipſo iure transferatur dominium, ſed quod homo lege charitatis teneatur ad vſum bonorum ſuorum indigentes admittere. Mendoza, *sect. 4. §. 36.* has opiniones conciliat, vt prima vera ſit in extrema neceſſitate pecuniæ, vel rei temporalis pertinentis ad diuiſionem bonorum factam iure gentium: nam extremè indigens habet ius ad illam rem. Secundum vero, in neceſſitate induſtriæ alienæ, vt ſi quem ignis comburit, beſtia deuorat, &c. nam homo non habet ius ad has meas induſtrias; vnde teneo quidem ſi poſſum, cum beſtia pugnare, ignem extinguere, &c. Sed ex charitate, non ex iuſtitia. *p. 5 tr. 8. reſ. 2.*

Et quidem in prima certum eſt, dandam eleemoſynam.

Secundum D. Thomam ex iuſtitia.

Secundum alios, ex charitate.

4 Qui dubitat, an proximus extremè indigeat, tenetur diligentiam adhibere ad dubium deponendum, ſicut his, qui dubitat, an aliquis dies ſit feſtiuus, ieiunij, & ſimilia: alioqui de eo verificabitur, quod ait Pſalmiſta, *Pſ. 35. noluit intelligere, vt bene ageret.* Si autem poſt ſcrutinum dubius adhuc manet, non tenetur ad eleemoſynam, quia poſſeſſio ſtat pro libertate. Sancius *diſput. ſelect. 43. num. 20. p. 5. tr. 8. reſ. 39.*

Et qui de hoc dubitat tenetur inquirere.

5 Caietanus *in 2. 2. q. 71. art. 1.* deſcendit ad aliquos caſus particulares, in quibus proximus dicitur extremè, vel quaſi, indigere; aitque aduocatum teneri viduæ, & pauperi gratis patrocinari: medicum, & chirurgum, mederi infirmo, non habenti ad ſoluendum, & huic pharmacopolam, medicinam

Multos autem caſus enumerat Caietanus.

ſuppeditare. diuites eleemoſynam præbere, quoties vident proximum annonæ penuria laborare, multos fame mori, vicinos ob carentiam victus ad turpitudines cogi, quam ad Turcas detineri captiuum. Sed de captiuo, Mendoza *ibid. diſput.* 159. *ſect.* 3. §. 21. ait, neminem teneri illum redimere: nam captiui non ſunt in extrema neceſſitate, aliàs non poſſent à dominis mancipia detineri. Excipit tamen caſum, quo captiuus timeretur melancholia, aut infectione aeris interimendus. Et Granado, *ibid. contr.* 3 *tract.* 11 *diſput.* 2. *ſect.* 4. *num.* 21. addit idem dicendum eſſe de viro nobili, aut magnæ ſanctitatis, & vtilitatis in Republica, *p.* 5 *tr.* 8. *reſ.* 6.

In pari autem neceſſitate, prius ſuccurrendum parentibus.

6 Petes hic primò: Quinam ordo ſeruari debet, cùm multi ex proximis extremè indiget, & omnibus ſubueniri non poteſt? Reſpondeo in pari indigentia Mendoza, *ſect.* 5. §. 77. docet, prius ſuccurrendum parentibus; idque ſub graui culpa: non autem prius patri, quàm matri, nec vxori, quam filijs, alij volunt prius Angelus, *p.* 9 *tr.* 9. *reſ.* 40. §. Sed difficultas eſt patri, quam creditori, & ſi eſt pater ſi prius, quam creditori, *ibidem*, §. *ſecundo quæro*. Prius tamen patri, quàm auo, & filio, quàm nepoti, & fratri vtpote coniunctioribus. Lorca verò *in* 2. 2. *q* 26. *art.* 11. *num.* 4. probabile exiſtimat, ordinem, inter cognatos in primo gradu exceptis parentibus non obligare ſub mortali: quia omnes iſtæ cognationes magnæ ſunt, & exceſſus vnius ad alteram, paruus, *p.* 5. *tract.* 14. *reſ.* 93. Sed contra ſtat Turrianus *in* 2. 2. *tomo* 2. *diſput.* 22. *dub.* 1. *num.* 6. quia (ait ipſe) materia huius præcepti non eſt maior, vel minor coniunctio: ſed largitio eleemoſynæ facienda propinquiori, quæ magni momenti eſt; vtpote ex qua pendet vita illius, cui facienda eſt eleemoſyna, *p.* 5. *t.* 5. *reſ.* 13. ante finem. Aduertit præterea Lorca, hæc omnia procedere per ſe: nam per accidens, poſſe vnumquenique ius ſuum ingratitudine, & iniurijs amittere, vel beneficijs, & obſequijs augere, vt docet D. Thom. 2. 2. *q.* 26. *art.* 10. quæ in caſu particulari prudentis arbitrio remittit, *reſ.* 93 *cit.*

Dein vxori.

Filijs.

Fratribus, &c.

Et probabile eſt, habituro ſubueniri poſſe per mutuum.

7 Petes ſecendò: An extremè indigentibus ſufficiat ſubuenire per mutuum, &c. Reſpondeo: Aut proximus nec hic habet, nec alibi; nec laboribus, officio, &c. poteſt acquirere, aut habet alibi; poteſtve aliquando habere. In primo caſu ſubueniri debet per gratuitam Eleemoſynam. In ſecundo probabile eſt, ſubueniri poſſe per mutuum, ſi apponatur conditio, vt reſtituat tempore lautioris fortunæ: nam cum egenus ſubleuatur, quocumque tamen modo, præceptum impletur. Ita Vaſquez *de Eleemoſ. cap.* 1. *dub.* 6. *num.* 54. Ex quo etiam à Suarez *diſp.* 7. *ſect.* 5. *num.* 4. quòd ſi proximus indiget tantùm vſu, non teneris præſtare dominium, ſed ſolùm mutuare. *p.* 5. *tr.* 8. *reſ.* 5.

Obligat verò præceptum, quamuis neceſſitas ſit voluntaria propter Deum.

Qualis eſt Religioſorum.

Vel etiam ſi ex graui paſſione ortū habeat.

8 Petes tertiò: Quid ſi quis in voluntariam incidat indigentiam? Reſpondeo, aut is neceſſitatem, & paupertatem ſpontè elegit in diuinum obſequium, vt faciunt Religioſi, hi comparandi ſunt pauperibus inuoluntarijs, vt ait Lorca *diſput.* 39. *memb.* 4. *num.* 57. Vnde improbabiliter docuit Medina. *C. de Eleemoſyna danda ſanis*, §. *qua forte*. Religioſos non eſſe ſubueniendos vt pauperes, ſed ſolùm quatenus miniſtrant ipſi ſpiritualia, *p.* 5. *tract.* 8. *reſol.* 18. Aut neceſſitatem actu patitur ex mera malitia, vt eſſet auarus, qui nollet propriam pecuniam in ſuis neceſſitatibus inſumere, & huic non tenemur Eleemoſynas elargiri. Aut denique neceſſitatem patimur ex vehementi paſſione, qualis eſſet, qui ſuſpendium ſibi pararet, & eſſe etiam poſſet auarus, qui nollet vti ſua pecunia, & tunc tenemur illi ſubuenire, ex ſua pecunia. Ita Lorca, *diſp.* 37. *nu.* 11. *p.* 5. *t.* 8. *reſ.* 19.

In neceſſitate graui facienda etiam eſt Eleemoſyna. Non tamen in communi; niſi à beneficiarijs.

9 In GRAVI quoque neceſſitate obligat præceptum Eleemoſynæ Minimè verò in COMMVNI, niſi Clericos beneficiatos, vt dicemus *num.* 18. De quibus autem bonis in extrema, vel grauis neceſſitate facienda ſit Eleemoſyna, vide infra à *num.* 12.

Diſtributor eleemoſynæ ex teſtamento, poteſt illam præbere omni pauperum generi.

10 Vnum hic nota, quod diſtributor Eleemoſynæ ex teſtamento, ex quo clarè non conſtet, nec coniectatur, quibus pauperibus largiri debeat, diſtribuere

te poteſt omnium pauperum generi, quos recẽſuimus, *n.1.p.2.t.5.reſ.* 8. Nec tetur eligere pauperiores, eſt enim locus gratitudini, & ſi vnum pauperem alteri præfert, non peccat. Ita Mantica *de contec. li 5.tit.5.n.6.p.2.t.16.reſ.* 19. Item, ſi eſt pauper, poteſt ſibi applicare: non ſolùm ſi in pauperiem incidiſſet poſt teſtamentum, vel cum antea pauper fuerit, eius paupertas teſtatori non patuit, vt docet Sanch. *in ſum. li.6.c* 11. *nu.* 55. Sed etiam, ſi teſtator ſciens illum eſſe pauperem, nullam ipſius mentionem feciſſet. Nam potuit id omittere per obliuionẽ, aut pudorem, & alioqui ſatis inter pauperes cenſendus eſt includi, dum non excluditur. Ita Sancius *in ſelect. diſp.* 14. *nu.* 18. At non ita dicendum de eo, qui pœnitentiam habuit à Confeſſario Eleemoſynæ faciendæ: quia Confeſſarius præſcribere intendit Eleemoſynam pęnalem, ac proindè alteri faciendam. Ita Palaus, *t.1.tr.6.diſp.12.punct.14.n.10.p.5.tr.8.reſ.* 38. An qui promiſit Eleemoſynã cuidam pauperi, poſſit illam ſibi, vel pauperi præbere, vide V. *Promiſſio n.5*

Et ſi eſt pauper, ſtiſſ ſibi.

Secus ſi illã debeat ex pœnitentia.

ELEEMOSYNA
A quibus, & de quibus bonis præbenda

11 ELEEMOSYNAM facere tenentur diuites, & Clerici beneficiarij. Et quidem diuites ſæculares priuati ſecundum Mendoza in 2. 2. *diſput.* 159. *ſectio.* 3. §. 13. non tenentur pauperes cuiuſcumque inopiæ ad illos ſubueniendos inquirere, ſed ſuæ obligationi ſatisfaciunt ſubueniendo pauperibus ſibi notis, cum propoſito ſuccurrendi alijs ſe offerentibus: tum, quia pauperes frequenter ſe produnt, & nemo perit occultè, niſi tempore peſtis, quo magiſtratus prouidere ſolet: tum quia alijs hoc munus incumbit, in quorum conſcientia quieſcere poſſunt: præſertim, quòd ignorantiam facti nemo tenetur depellere; niſi adſit ſpeciale præceptum ſciendi aliquid, vt de articulis fidei, &c. Et denique hæc obligatio moleſtiſſima eſſet, & homines ab aſſuetis occupationibus auocaret. *p.5.tr.7.reſ.3.* † & affirmãter poſteà *reſ.41.* & olim *p.2.tr.16 reſ.26.§. Tertiò.* †

Diuites priuati non tenentur pauperes inquirere.

12 Et verò diuites in extrema proximi neceſſitate non ſol m de ſuperfluis tenentur ad Eleemoſynam; ſed etiam de neceſſarijs ſtatui, quamuis in dignitate & fauſtu externo detrimentum aliquod patiantur: minimè verò ſtatum opprimere, aut abſolutè deijcere. Sic Mendoza, *ſect.6.§.56.par.5.tr.8.reſ.7.* † & liberius *par.2.tr.16.reſ.26 §. Quintò.* † In neceſſitate graui, tenentur de ſuperfluis ſtatus, hic Granado *in 2.2.contr.3.tract.11.diſput.2.ſect.4. num.* 18. contra Roſellam *v. Eleemoſyna t.8.cit.reſol.* 14. † & retractans opinionem, quam docuerat *in p.2.tr.16.reſ. 26.§. Secundò.* † De neceſſarijs verò ad ſtatum conſulendi etiam ſunt diuites, cum Mendoza, *ſect.4.§. 92.* Sed probabilior videtur ſententia D. Thomæ *in 4.diſt* 15. *quæſt.* 2. *art.* 4. quod teneantur, vt probabimus *num.* 4. *par.5.cit.reſol.* 15. † Sed hanc ſententiam olim *in p.4.tomo 4.reſol.* 215. appellauerat ſolùm probabilem. † In neceſſitatibus communibus certum eſt, illos non teneri, ſubuenire de neceſſarijs naturæ, vel ſtatui. Sed D. Thomas 2.2. *qu.32.art.* 1. docet teneri de ſuperfluis ſtatus ſub mortali: nam id pertinet ad rectam rerũ diuiſionẽ, & charitas ſaltẽ obligat ad largienda ſuperflua. Lorca 2.2. *ſect.3.diſp.* 39. *membr.2.nu.* 30. putat, hanc opinionem procedere non quoad omnia ſuperflua, ſed quoad aliqua, quæ nimirum ſi totidem à ſingulis diuitibus, præberentur, omnes pauperum neceſſitatis ſubleuaretur, quia charitas obligat omnes. Et Suarez *de char. diſp.7.ſect* 3. *num.* 7: ait, hunc actum, *nolo erogare eleemoſynam in communibus neceſſitatibus de ſuperfluis ſtatus*, eſſe mortiferum Granadus, *vbi ſup. nu.* 26. hanc obligationem putat vrgere ſolum ſub veniali. Ego verò cum Mendoza, §. 131. exiſtimo nullãm obligationem adeſſe. *p. 2. tr. 15. reſ. 32. & t.16.reſ.26. & p.5 tr.8.reſ.17.*

Sed extrema neceſſitate occurrentibus ſuccurrere de neceſſarijs ſtatui citra depreſſionem.

In graui item conſulẽdi ſunt de neceſſarijs ſtatui ſuccurri.

Sed probabilius eſt, teneri ſolum de ſuperfluis.

In communibus verò.

Exiſtimo nullam obligationem habere.

13 Pro quorum intelligentia aduerte cum Granado *ſect.1.num.* 3. bona temporalia ad tria genera reuocari, nam aliqua ſunt neceſſaria ad vitæ propriæ,

Vide hîc, quæ ſint ſuperf. da naturæ.

Et ſtatui.

& eorum, qui ſub noſtra cura ſunt, ſuſtentationem: alia ad ſtatum decenter conſeruandum, alia denique, quæ nec vitæ, nec ſtatui neceſſaria ſunt, ſed omnino ſuperflua, *p. 5. tract. 8. reſ. 1. §. Suppono ſecundo*. Inter ſuperflua etiam numerat Lorca, quæ præſenti ſtatui redundant; licet inſeruire poſſint ad illum meliorandum: nam alias nulla eſſent ſuperflua, cum ſemper qui ſtatum meliorare poſſet. Et ſi dicas tunc non eſſe ſuperflua, cum ſtatus melioratio proximè ſperatur: infert magnum abſurdum, nimirum, quod plura quis ſupra exigentiam ſtatus haberet, eo minus diceretur habere ſuperflua, quia proximior eſſet ſtatui altiori. Secus verò, ſi quia alia via ſtatum meliorem prætendit, vt fieri Dux exercitus, Conſiliarius Regis, &c. ad cuius conſeruationem ſuperflua præſentis ſtatus neceſſaria forent, nam tunc non dicerentur ſuperflua. Ita ille *vbi ſupra, memb. 1. num. 7.* Verum Granado, *ſect. 1. num. 3.* probabiliſſimè tenet, nec ea dicenda eſſe ſuperflua, quæ conſeruantur ad meliorandum ſtatum cum nemo teneatur proprium ſtatum, ne proximus amittat ſuum, amittere, vel ab altiori acquirendo deſiſtere. Nec ea, quæ inſeruiunt ſumptibus honorabilibus, filiorum, & familiæ magnificentiæ, magnificentiæ, futuris euentibus & ſimilibus: in qua ſententia vix Reges inueniuntur, habentes ſuperflua ſtatus. *p. 5. t. 8. reſ. 20.* † & abſolutè olim. *p. 2. t. 16. reſ. 26. §. Quartò.* † His poſitis.

Et an etiam ea, quæ inſeruire poſſunt ad ſtatum meliorandũ?

Et quæ inſeruiunt ad magnificentiam.

Vide quoque probationem dictorum.

14 Quod in extrema neceſſitate non teneatur diues ſubuenire, ſuum ſtatũ opprimendo, vel deijciendo, probatur, tunc, quia Reipublicæ vtilior eſt opulentus ciuium ſtatus, quam vnius priuati vita; tum etiam quia, ſi non tenetur quis cum graui ſtatus detrimento exquiſitas medicinas in ſuis infirmitatibus quærere, multò minus tenetur id facere in infirmitatibus alienis. Et denique ſtatus defectio eſt grauiſſimum damnum, cum quo nemo tenetur proximo prouidere. Immo ait Coninch *diſputat. 27 dub. 8. num. 134.* te non teneri pro redimenda priuati vita, magnas diuitias expendere, ver. gr. tria vel quatuor aureorum miſſa *reſol. 7. tom. 8. & 26. t. 16. vb. ſup.* obſeruat tamen Lorca *memb. 2. numer. 39.* vix vnquam contingere, quod extrema neceſſitas proximi ſubleuari non poſſit abſque ſtatus incommodo. Niſi occurreret ſimul in multis, vt tempore famis, peſtis, &c. in quo caſu teneretur omnes inſolidum ita quo, nemine ſubueniente, omnes peccarent, & omittentibus alijs, quilibet ad integrum teneretur. Poſſent tamen conuenire, vt occurrant per partes, & tunc ſi quis certò ſperaret, alios pro rata parte ſatisfacturos faceret præbendo ſuam partem. Ita ille *memb. 3. num. 50. par. 5. tr. 8. reſolut. 13.* Si verò oporteret teneretur quilibet etiam cum emiſſione ſtatus, ſubuenire; quia talis neceſſitas eſſet publica. *part. 5. tract. 8. reſol. 7. §. Notandum eſt tamen hic.* Quod in neceſſitate graui conſulendi ſint diuites ſuccurrere de neceſſarijs ſtatus, non tamen teneantur, probatus, etiam, quia ex vna parte grauis neceſſitas eſt quaſi extrema, & non eſt vera amicitia, quæ patitur inſigni neceſſitate amicum opprimi, cum leui incommodo ſubueniri poteſt: præſertim, ſi de neceſſarijs ſtatui pauca inſumenda forent, vt ſi vir nobilis contentus eſſe deberet ver. gr. tribus tantum famulis, & auleis ſericis, cum ad eius ſtatum pertineat habere quatuor famulos, & auleos ex ſerico auroque contextos. Ex alia verò parte, vnuſquiſque habet ius viuendi iuxta decentiam ſui ſtatus, quo extra extremam proximi neceſſitatem non priuatur. Et quod vnus lautè, alius miſerè viuat, humanæ conditionis tribuendum. Cumque tot viri docti vſque ad hodiernum diem nullum diuinum, aut humanum, oppoſitum conuincens, afferre potuerint, ſignum eſt rem hanc eſſe ſaltem dubiam, ac proinde præceptum non obligare, quia præcepta dubia non obligant ſaltem ſub mortali. *parte 5. tractat. 8. reſolut.* 15. Quod verò teneantur ſubuenire de ſuperfluis, patet; quia quilibet tenetur ſubleuare miſeriam proximi ſui, ſaltem quando nullum patitur detrimentum: charitas enim obligat ad diligendum proximum; *non ſolum verbis, ſed etiam opere, & veritate.* Quod ſi ex hoc inferas, multos diuites damnari, quia multi in graui neceſſitate manum non præbent. Aragonius

Et an diuites regulariter ſint in malo ſtatu, propter defectum eleemoſynæ.

gonius *in 2.2.qu.32.art.5.* concedit conſequentiam. Et Bañez *ibid. art. 6.dub.2:* non ſolùm ipſos, ſed & ipſorum Confeſſarios, damnari exiſtimat. *par. 5. tr. 8. reſol.* 14. ſed dicendum cum Valentia *tom. 3. diſput. 3.q.9.punct.4.§.2.* vtroque excuſari poſſe, aut quia grauem proximi neceſſitatem non ſatis cognoſcunt; aut quia probabiliter iudicant ab alijs ſubueniendum: aut deniq; quia vix inueniri ſuperflua ſtatus, diximus ſupra, *Ibid. & reſ.* 41. in fine, & olim *par. 2.tr.16.reſ.26. & par.4.tract.4.reſol.215.§. Notandum.* Petes: An excuſari etiam poſſint auctoritate Roſellæ, docentis extremam neceſſitatem non vrgere præceptum eleemoſynæ? Reſpondeo ſecundum Bonacinam *diſputat.7. lib. 4. punct. 6. numer.* 8. poſſe quia ſecundum ipſum eſt probabilis: ſecundum Mendozam *ſect. 4. §.* 86. non poſse, quia nec probabilem, nec tutam exiſtimat. *reſol.14.cit.§. Quæres.* Denique quod in neceſſitatibus communibus nullum ſit præceptum eleemoſynæ, probatur, quia, aut neceſſitas eſt communis, quia leuis, vel quia ab alijs ſubleuatur. Si primum, certè non teneor hominem ab omni labore redimere, locupletare, & in magnam felicitatem deducere, vt nec caput leuiter doleat, hanc enim ſollicitationem nec parentes habere ſolent cum filijs. Si ſecundum alius ſuccurrat, nec periculum ſit in mora non eſt cur teneat mea bona erogare, etiam in graui vel extrema neceſſitate. Sic Mendoza. Qui tamen addit, omittere eleemoſynam in his caſibus, frequenter eſse peccatum veniale, ex fine inhoneſto conſeruandi magna cum auiditate pecunias. *p.5.tr.8.reſ.17.*

In ſtatu periclitans non debet de ſuperfluis neceſſariò ſubueniri.

15 Petes primo. An qui periclitatur in ſtatu, ob iniuſtam rei temporalis amiſsionem, ſubueniendus neceſsariò ſit de ſuperfluis ſtatus? Reſpondet Vaſquez *de eleem.cap.1.dub. 3. numer.* 26. affirmatiuè, in qua ſententia, ſi periculum ſtatus, immineret alicui ob litem feudalem, teneretur diues dare illi tria, aut quatuor aureorum millia ad litem proſequendam. Sed ego teneo cum Mendoza §. 98. quod ſi is è ſtatu cadens, non cogeretur mendicare, ſeruire, aut vilem artem exercere, ſed retineret alimenta, & veſtes congruas, vt abſque periculo infamiæ poſsit degere inter ſuos, nemo teneatur illi ſtatum conſeruare: quia non dicitur eſse in vera neceſsitate; neque communi diuitiæ enim, & ſplendor, quem amittit, non inſeruiunt ad depellendam miſeriam, ſed ad augendam dignitatem, quam illi ex nulla lege teneor conſeruare, *parte 3. tractat. 8.reſolut.* 16.

Si poſt ſtatum amiſſum poſſit honeſtè viuere.

Quid de infirmis per viam expoſitis.

16 Petes ſecundo: An egeni per uias expoſiti, oſtendentes famem, nuditatem, morbos ſubueniendi ex præcepto ſint de ſuperfluis vitæ? Reſpondet Malderus *in 2.2.qu.32.art. 5.dub. 2. qu.* 4. rarò præceptum cum his obligare; tum quia talis neceſsitas vt plurimum exaggerari, vel etiam ſimulari ſolet, ad mouendos ſpectatores; tunc quia tales expoſiti facilè ab alijs leuabuntur, *p. 5. t. 8. reſ. 17.§. Notandum eſt.* Et hæc circa diuites.

Clerici beneficiati ſtrictius tenentur ad eleemoſynam.

17 Porrò Clericorum Beneficiariorum maior eſt obligatio circa eleemoſynas largiendas: nam Epiſcopi, & cæteri in neceſsitatibus grauibus tenentur erogare totum ſuperfluum, *p.5.tractat. 8. reſolut.* 27. Quæ quidem obligatio incumbit etiam Papæ, quia eſt de iure diuino, & naturali, contra Sotum *lib.10. qu. 4. artic. 3.* in quo proinde diſpenſare non poteſt, contra Cordubam *lib.1.qu.* 18. Sic Sanch. *in opuſc.tom.1.lib.2.ca.2. dub. 40. nu. 3. p. 5.tr.8. reſol.* 28. Peculiariter vero tenetur Papa ſubuenire Cardinalibus egenis, quorum eſt ſpeciale caput, & cum eis facit quid vnum. Vnde multi apud Cucchum *lib.2.tit. 4. num.* 132. docuerunt, Cardinales egenos de redditibus fiſci Apoſtolici ſubleuandos: *Nemo enim carnem ſuam odio habet, ſed magis nutrit, & fouet eam*, inquit Apoſtolus ad Epheſ *5.p.5.t.2.reſol.*33. Incumbit etiam penſionarijs, ſi penſio eſt Eccleſiaſtica: nam cum hæc ſit pars fructum Eccleſiaſticorum, eſt verè beneficium Eccleſiaſticum. Licèt Vaſquez *de eleemoſ. dub. vlt. num.* 22. dicat, non dari titulo beneficij, ac proinde non inducere talem obligationem. Secus ſi penſio eſt laica. Sic Mendoza *in 2. 2. diſput. 160.ſect.7.§.117.p.5.t.8.reſ.29.* & ex parte olim, *p.4.t.4.reſ.* 161. in fine. Quare

Et in grauis neceſſitatibus, ad totum ſuperfluum.

Præſertim cum Cardinalibus egenis.

Etiam penſionarij.

Niſi penſio ſit laica.

com-

Quales ſunt cōmendæ Religionum militarium.

Etiam monaſteria Regularium.

commendæ Religionum militarium, quæ commendatariis dantur titulo laico, vt ſcilicet prompti ſint ad militiam, ad requiſitionem m. Magiſtri, cōtra Nauarrum *de reddit. q. 7. n.* 38. non inducunt talem obligationem. Sic Mendoza §. 119. Nec obſtat, deuota ipſorum paupertas: nam non eſt adeo ſtricta, vt videre eſt *v. Religioſi milites p. 5. t. 8. reſ.* 30. Secus dicendum de monaſterijs Regularium: nam hæc in extremis, & grauibus neceſſitatibus tenentur dare totum ſuperfluū, & quandoque etiam ex neceſſariis. Immò Abulenſis *ad c. 6. Matth.* hanc obligationem illa habere inquit, etiam in neceſſitatibus ordinarijs, conſideratis tamē neceſſitatibus eorum tam præſentibus, quam quæ probabiliter timentur: iuxta illud Chriſti Luc. 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam*; nam bona, quæ ipſis tribuuntur, non tribuuntur ad diteſcendum, ſed, vt ſuperflua alijs pauperibus diſtribuant. Sed placet opinio Suarez *de relig. tom. 4 tr. 1. lib. 2. c. 26. num.* 13. quòd regulariter loquendo, teneantur ad aliquam eleemoſynam, non tamen ad omne reſiduum. Immò melius eſſe, quod monaſteria ipſa, ſi commodè poteſt, in vaſis ſacris, cellis, & perpetuis redditibus amplificentur plures Religioſos ſuſtētatura; nam hoc maius Dei obſequium eſt, quàm ampla pauperibus ordinarij facta largitio. *p. 4. t. 8. reſ.* 33.

In communibus verò, ſi ſint paſtores, tenentur pauperes quærere.

Et, licèt non ſint, tenētur præbere ad minus quartam partem.

18 Porrò in neceſſitatibus ordinarijs Clerici beneficiati, ſi ſint paſtores tenētur pauperes quærere, vt eleemoſynam præbeant ſecus, ſi non ſint curati. Sāchez *in opuſc. tom. 1. lib. 1. c. 2. dub. 39. nu. 4.* & *5. p. tr. 4. reſ.* 158. Et vtrique tenentur dare, vt nimirum, quartam partem, vel medietatem reſidui de redditibus Eccleſiaſticis, iuxta benigniorem opinionem Mendozæ, *ſectio. 5.* §. 105. vbi Epiſcopis conſulit, dare quartam partem; nam, quia vt plurimum ſunt Principes parum habere ſolent reſidui, niſi Epiſcopatus ſit pinguis. Clericis verò alijs, qui parcè viuunt, congruam prius ſuſtentationem recipere, & dein ſuperflui dimidium erogare, ſed ſi hi omnes tertiam partem præbeant ſecuriores fore, & de reliquis duabus poſſe ad libitum diſponere, nec ad aliud teneri, quia redditũum Eccleſiaſticorum ſunt veri domini, etiam ſi ſint Religioſi: vnde hæc obligatio erit ſolius miſericordiæ, quæ in neceſſitatibus communibus non obligat ad erogandum totum ſuperfluum: nec aliud ſtatum, & curam paſtoralem exigere. *par. 5. tract. 8. reſol.* 17. Sed Granado *in 2. 2. contr. 3. tr. 11. diſput. 3. num.* 21. vult cum communi, ſufficere quidem, quòd in eleemoſynam Epiſcopi quartam; alij verò beneficiati quintam, vel etiam ſextam partem elargiantur: cæterum quod ſupereſt, in vſus pios expendendam eſſe, *par. 4. tr. 4. reſol.* 214. Et Layman *lib. 3. tract. 2. cap. 4. num.* 3. contendit, talem obligationem eſſe iuſtitiæ, non charitatis tantùm: eſto quod ſint taliũm redditũum veri domini; nam tale dominium, non abſolutum, ſed cum tali onere recipiunt, vt contingit in fideicommiſſo, legato ſub grauamine, & alijs plerumque acquiſitionibus. Sed oppoſitum eſt probabilius, *p. 5 tr. 8. reſ.* 31. in fine. Aduertit inſuper Mendoza, nomine redditũum Eccleſiaſticorum, hoc loco non venire diſtributiones quotidianas pro ſingulis Horis in choro, ſtipendia mortuorum, eleemoſynas miſſarum, & concionum adde ex Sanchez *dub. 45. num. 6.* nec ſtipendia Cappellaniæ etiam collatiuæ, & ſtipendia accepta pro miniſterio, quod beneficiati præſtare aliàs tenerentur. *part. 4. t. 4. reſol.* 171.) Item non ſtipendia viſitationis, & alia omnia, quæ ab Eccleſiaſticis acquiruntur perſonali labore, & induſtria, donatione, hæreditate, aut quocumque alio titulo, præter titulum beneficij, (& multo minus ſtipendia officiorum à laicis principibus conceſſorum, *part. 4. cit.*) Sed tantum annuos redditus, qui appellantur *Groſſum*, *part. 3. tr. 8. reſol.* 17. Et ſi Clericus aliquid de neceſſarijs ſumptibus ſibi ſubtraheret, nec cum eo cōputandum eſſe quoad eleemoſynas tenet Nauarr. *de reddit. quæſt. 1. numer.* 59 *p. 4. tr. 4. reſ.* 131.

Annuorum reddituum, qui appellantur (Groſſum.)

Quid de vxoribus;

19 † Petes primò: An omnes poſſint eleemoſynas facere? Reſpondeo, omnes, qui dominium habent bonorum temporalium, de illis bonis, quorum dominium habent †. Vxores igitur dare poſſunt de paraphernalibus; filijfami-

ſias

lias de caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, & ſerui de rebus proprijs, in ijs caſibus in quibus V. *Seruus* dicemus, eos habere poſſe dominium. Item hi omnes, ac etiam Religioſi, de bonis mariti, patris, domini, monaſterij, quando habent rerum adminiſtrationem, & ſeparatur ratihabitio. Vel ſi de certa portione ſibi aſſignata aliquid ſubtrahunt: quoties item de illorum, ad quos ſpectant, præſumitur voluntate (vnde, & pupilli poſſunt eleemoſynas præbere ſuis paribus conſuetas, & Tutores, Curatores, omneſque illi, qui aliena bona adminiſtrant, poſſunt de illis eleemoſynas moderatas præſtere, & quas præberent domini, nam quia id exigit recta adminiſtratio, præſumitur conſenſus eorum, ad quos ſpectat. Lorca in 2.2. *ſect.*3.*diſp.*36.*num.* 10. & alij communiter *p.*5.*tra.*8.*reſ.*35) denique in extrema proximi neceſſitate. In ſpecie verò, vxor, præter caſus prædictos, abſque conſenſu viri, moderatas eleemoſynas facere poteſt, ad eiuſdem viri damnum ſpirituale, vel temporale vitandum (exemplo Abigail. 1. *Reg.*15. quæ Dauid munera piè miſit, quæ maritus impiè negauerat, *part* 2. *tract.*16.*reſol.*23.) Ita Leſſius *lib.*2.*c.*12.*dub.*14.*num.*84. Item ad ſuſtentandos filios egenos ex priori matrimonio, vel fratres; nam ſic petit arcta ſanguinis cõiunctio, & ipſius etiam viri decentia. Sic Palaus *tom.*1. *tract.*6. *diſput.*2.*punct.*13.*num.*16. Soluto tamen matrimonio, quæ ſic dedit, in ſuam partem computare tenetur. Et tandem, inſcio, vel etiam repugnante marito, diſtribuere poteſt in eleemoſynam pauperibus ordinarijs vigeſimam annorum prouentuum partem: nam in hoc vir non poteſt eſſe inuitus rationabiliter; ipſa enim non eſt mancipium, ſed ſocia bonorum, vnde ſpectat ad ipſius decentiam aliquas eleemoſynas elargiri. Ita Granado *diſput.*5.*num.*3. contra Turrianum in 2.2.*diſput.*84. *dub.*1. Si verò filios indigentes haberet, vel eſſet ſtatutum aliquod peculiare in natione, vt eſt in Hiſpania, teſte Nauarr.*c.*17.*num.*155. tunc nec bona acquiſita ex donatione, &cet. poſſet externis pauperibus elargiri. Filius item, ſecundum Mendozam *vbi ſup ſect.*6.§. 139. diſpenſare etiam poteſt in Eleemoſynam acquiſita ex ludo, ex præſumpta patris voluntate. Item ſi pater nullas Eleemoſynas faceret, facere poſſunt ipſe pro illo. Si verò immoderatas præberet ex bonis paternis, teneretur fratribus reſtituere pro rata. Religioſus verò ſecundum Sanchez *in ſum.to.*14.*p.*7.*c.*19. *n.*96. poteſt facere Eleemoſynas moderatas, etiam interdicẽte ſuperiore: nam is non præſumitur prohibere moderatas, & conſuetas. † Quæ dicta ſunt de vxore, habentur *p.*2. *tr.*15.*reſol.*33. *tr.*16.*reſ.*23.*p.*5.*tr.*8.*reſ.*35. & ex parte recitatiuè *in tr.*5.*reſ.*24.§.*Non deſinam*: quæ de filijs familias, habentur *in p.*5.*tr.*8.*reſ.*25. quæ de ſeruis. *ibid.r.*26. quæ de Religioſis *ibid.r.*32. †

Filii familias & Seruis.

Religioſis.

Papillis & Tutoribus, & adminiſtratoribus

De proprijs bonis ſi quibus permittuntur poſſunt eleemoſynas facere.

De bonis viri, patris, monaſterii, &cet. in certis caſibus, & cũ moderamine poſſũt

Aliàs non.

20 Petes ſecundò; Quibus ſumptibus facienda ſit Eleemoſyna Concionatori? Reſpondet Paponius *de iur. Franc.lib.*1.*areſt.*9.*in Gloſſ.litt.A.* in metropoli, ſumptibus Archiepiſcopi, vel Epiſcopi, quibus prędicandi munus incumbit; in oppido autem, recipiendum decimas; ipſum verò alendum à Parochia. Sed in hoc attendenda eſt conſuetudo: nam licèt de iure teneatur Epiſcopus, ſi ex conſuetudine facere ſoleat populus, ipſe ad nihil tenetur. *p.*3.*tr.*5.*reſ.*71.

Eleemoſyna concionatori prębẽda ſumptibus Prælati.

Si non adſit conſuetudo, vt præbeatur à populo.

21 In eleemoſyna diſpenſanda ſunt præferendæ Moniales alijs Religioſis Meſſias. *p.*10.*tr.*13.*reſ.*5.

Moniales præferẽdæ

E L E E M O S Y N Æ

Effectus.

1 † PRæter tot bona ſpiritualia & temporalia, quæ virtute Eleemoſynæ ex diuina promiſſione ſperantur, vt videre eſt in ſacris litteris, & SS. Patribus. † Canonici omittentes Horas Canonicas, & ob id ad reſtitutionem aſtricti, ſi Eleemoſynas æqualis valoris cum fructibus reſtituendis feciſſe inueniuntur, etiam

Eleemoſina an liberet Canonicum à reſtitutione ob Horas omiſſas.

etiam absque hoc intuitu, secundum Layman *lib. 3. sect. 5. tract. 2. c. 12. num. 9.* liberantur ab onere restitutionis: nam talis præsumitur si esse illorum intentio: & leges Ecclesiasticæ benignè sunt explicandæ. *p. 3. tr. 6. resol. 57. & p. 7. tract. 10. resol. 24.* & an id dicendum sit de alijs obligationibus, vide V. *Debitor, num. 4.*

E M E R E.

Emere quisq; debet iusto pretio.

1 † AD iustam emptionem requiritur in primis, quod pretium sit iustum. Iustum autem est pretium, quod taxa præscripsit, aut mercatorum consensus approbauit, quamuis hoc secundum habeat latitudinem, de qua V. *Pretium.* † Aliquando vero res emi possunt minoris quàm alioquin venderentur quibusdam concurrentibus circumstantijs, quæ pretium illarum diminuunt. Ita Couarruuias *lib. 2. cap. 3. num. 5.* Et sic in fine nundinarum merces minoris emuntur, quàm initio, &c. quando merces offeruntur vltro, & sub hasta, vt dictum est *ibid. num. 4. 5.* Si quis autem sub hasta rogaret astantes, ne plus offerat, vt ipse emat pretio infimo, sed iusto, non peccaret. Secus, si cogeret vi, aut metu: quod procedit quoque in emptione vectigalium officiorum, &c. Reginald. *tom. 2. lib. 25. cap. 22. num. 379.* contra Megalam *in 2. 2. lib. 2. cap. 6. qu. 5. num. 146. part. 1. tract. 8. resolut. 76.* Item minoris emi res possunt anticipata solutione; tum propter periculum non habendi merces aut non sine litibus, & expensis: tum ob lucrum cessans, aut damnum emergens ex tali solutione: tum quia sic minuitur emptorum, & augetur venditorum numerus. Et tandem, quia tempore traditionis propter multitudinem, & necessitatem emptorum, merces ipsæ vilius emerentur. Ita Bonacina *de contr. disputat. 3. q. 2. punct. 4. num. 20.* contra Valentiam *tom. 3. disput. 5. qu. 20. punct. 2. §. 8. part. 1. tract. 8 resolut. 22.* Ex quibus patet, licitam esse emptionem saccharorum in hoc Regno, pretio minori sub infimo, anticipata solutione. *p. 1. tract. 8. resolut. 78.* Quid dicendum de adiudicationibus prædiorum vili pretio; in hoc Regno fieri solitis, vide V. *Pretium, num. 5.*

Seclusis certis casib.

Vt si merces sint vltroneæ.

Si vendantur sub hasta.

Anticipata solutione.

Nec enim debent, quanto valent ad aliquem finem ignotũ, & insolitum.

2 Rursus res, quæ ad vsum ordinarium vendi solent tanti, ab eo, qui in aliquem vtilissimum, sed ignotum finem procuratur, emi potest non pluris. Et sic inueniens in fasce oleorum, vel herbarum, quæ venduntur ad pabulum animalium, vel ad comburendum, herbam magnæ virtutis ignotæ, emere illam posset pretio currenti. Ita Molina *tom. 2. tract. 2. disput. 353.* DD. communiter, quidquid contra asserat Turrianus *in 2. 2. tom. 2. disputat. 58. dub. 4. num. 6* Similiter fundus, in quo latet thesaurus, emi potest pro simplici fundo, etiam ab eo, qui scit de thesauro: quia talis simpliciter æstimatur. Idemque docet Salas *de emp. dub. 26. num. 5.* † & post illum Trullench *in Decalog. tom. 2 lib. 7 cap. 20. dub. 12. num. 10.* † de re pretiosa in ijs regionibus, in quibus non æstimatur: & de lapide pretioso, cuius qualitatem lapidarius ignoraret. *par. 1 tr. 8. res. 79.*

Credita difficilis solutionis, emi possunt minoris.

3 Item credita difficiles solutionis, possunt minoris emi: & si difficultas, incertitudo interesse, molestia, &c. in exigendo æstimentur pertingere ad dimidium possunt emi dimidio, etiam ab eo, qui sua industria, vel fortuna sit facile recuperaturus: nam id suæ fortunæ, vel specialis diligentiæ foret effectus, iustum pretium rei emptæ est, non quanti valet emptori, sed quanti valet in se, aut creditori, consideratis certis circumstantijs. Ita Bonacina de *contr. disp. 3. q. 3. punct. 10. num. 4.* contra Malderum *in 2. 2 tract. 5. cap. 7. dub. 5.* Vnde ait Lessius *lib. 2. cap. 21. dub. 9. num. 6. & 7.* quod, si cui Turcarum Princeps deberet mille aureos, quos vix esset recuperaturus, emi possunt centum ab alio, qui facile exacturus foret. Ex quibus patet, librancias, quæ à Thesaurario huius Regni difficilè exigi solent, posse à quocũque minoris emi, etiã dimidio. *par. 1. tr. 8. res. 50*

Sicut si sint immatura.

4 Et vero credita immatura, si aliàs sunt facilis, & certæ solutionis, non possunt secundùm Reginaldum *tom. 2. lib. 25. cap. 18. num. 312.* minoris emi seclulo damno emergente, & lucro cessante, ob solam anticipationem solu-

tionis:

tionis nam ius ad centum certa tanti valet, quanti centum ipſa: ſola enim temporis expectatio non minuit rei valorem. Sed his non obſtantibus, probabile eſt poſſe, & ipſum etiam debitorem ſoluere poſſe ſuum debitum anticipatè, aliquid ſibi retento; quia pecunia præſens pluris æſtimatur, quam abſens: & minus eſt, habere ius ad rem, quam habere rem ipſam *l. minus ff. de reg. iuris*. Et denique hic contractus non eſſet vſurarius, quia non eſſet mutuum, ſed emptio, & venditio: ius namque ad rem emi poteſt, ſicut ius, tranſeundi per aliquem agrum. Hanc ſententiam teſte Leſſio *lib. 2 cap. 21. dub. 8. num. 66.* docuit publicè Louanij Bellarminus, & Ledeſma *tom. 2. cap. 33. tr. 8.* ait, poſt factum non eſſe damnandum. Sed, cum ſit probabilis approbari poteſt etiam ante factum. *p. 1. tr. 8. reſ.* 49.

5 † Item, cùm venditor reſiduum ſpontè dimittit; res emi poteſt quocumque pretio. † Sed hic naſcitur dubium, an ſartores, quibus cura emendi pannos, & ſerica pro conficiendis veſtibus committi ſolet, & qui vnius mercatores officinam frequentantes, inueniunt pretia mitiora, poſſint illud plus pretij, quod ipſis remittitur, in conſcientia retinere? Salas *dub. 45. num. 6.* negat, aitque, mercatorem reuera nihil dimittere, ſed mercem ſe illis dimittere ad illos decipiendos. Filliucius verò *tom. 3. tr. 35 c. 6. num. 149.* affirmat, & reuera illis aliquid dimitti, quia partem intereſt mercatoribus, quòd ſuam officinam frequententent, *p. 1. tr 9. reſ. 26.* An verò poſſit retinere fragmenta, vide V. *Salarium num.* 5. — *Aut ſi venditor ſponté dimittit.*

6 Petes hic primò: An è contrario, ſi venditor de rebus taxatis vult aliquid ſupra taxam, poſſit emptor ſic emere? Reſpondeo affirmatiuè; quia hoc eſt redimere vexationem iniquam. Quare, non eſt illicitum, ſoluere macellario carnes electiores ſupra pretium taxatum, nolenti eas dare pretio currente. Caueant verò emptores, ne ſpecie maioris lucri alliciant macellarium ad carnium electionem: nam ipſi in hoc peccant, vt dicemus V. *Vendere*, *n. 6.* Et ideo illos ad hoc inducere, eſt peccatum ſcandali. Ita Megala *in 2. 2. lib. 2. cap. 6. qu. 3. num. 113.* Caueant etiam (ait Graffius *par. 1. lib. 2. cap. 93. nu. 21.*) ne cum illo conueniant, vt ſi ab officialibus interrogentur, periurijs, & mendacijs illos decipiant: nam in hoc peccarent mortaliter ob damnum Reipublicæ, *par. 1. tr. 8. reſ. 35. §. Sed hic.* † Adde, & ob periurium. † — *An liceat emi carnes ſelectiores ſupra taxam.*

7 Petes ſecundò: Quonam tempore Senatores, & Gubernatores ciuitatum prouiſionem frumentorum facere teneantur? Reſpondeo tempore recollectionis vel alio, quo viliùs venduntur: nam tenentur ſub graui onere Reipublicæ res diligenter, & cum vtilitate tractare; nec expectare tempus, quando iam extractiones factæ ſunt. Sic monet Palatius *de contr. lib. 2. cap. 2.* & alij *par. 2. tract. 15. reſol* 66. — *Et quando Senatores teneātur prouiſionem frumentorum efficere?*

8 Hæc circa pretium. Nunc videndum à quibus venditoribus emi liceat: nam cap. *quod olim* extrauag. Nicol. VI. *olim.* & Clem. V. *multa mentis*, *de Iudæis* prohibent mercimonium cum Sarracenis. Sed non loquuntur pro caſu neceſſitatis. Vnde, poſito, quòd in Sicilia ſit magna penuria carnium, vt aliqui dicunt, non eſſet illicitum Siculis, emere boues, & iuuencos à Mauris Tunetanis, & cum illis alias merces permutare. Nam id cum maiori Chriſtianorum vtilitate, etiam in deferendis rebus illicitis, licere docet Reginaldus *to. 1. lib. 9. cap. 18. num.* 301. Adde quod iura citata ſolum prohibent deferri mercimonias ad Sarracenos Ægypti; vide Corradum *de contr. tract. 3. qu. 51. concl. 1. p. 2. tr. 16. reſ. 34.* — *An liceat emere à Mauris, & cum illis permutare?*

9 Deinde, res furtiua, & quæ talis eſſe dubitatur, emi non poteſt, niſi cum intentione illam vero Domino, deductis expenſis, reſtituendi, in caſu quo is numquam, vel non ſine expenſis eſſet recuperaturus: nam in hoc caſu negotium Domini vtiliter agitur. Ita Medina *Codic. de reſtit. quæſt.* 10. *§. aliter tamen* & DD. communiter, qui, quamuis Merolla *tom. 1. diſp. 3. cap. 3. dub. 1. Corollar. 5. nu. 36.* dicat, talem rē nō poſſe emi, niſi modicum, abſolutè dicunt, emi poſſe — *In dubio, an res ſit furtiua, emi poteſt cum intentione reſtituendi domino. Etiam pretio iuſto.*

pre-

pretio iuſto. Aduertunt tamen, quod ſi Dominus non compareat, res conuerti debet in vſus pios, deductos pretio, &c. *part. 4. tract. 3. reſol. 33.*

Quid, cùm adeſt ſuſpicio, aut rumor, quod vẽditor ſit fur?

10 Quod ſi rumor ſit, aut vehemens ſuſpicio, quod quis vendat res furtiuas: ementem ab eo ſine ſufficienti examine mala fide emere, ait Merolla *vbi ſupra num. 32.* quamuis ignoret, rem quam emit, eſſe furtiuam, & credat, venditorem non vendere res furtiuas. Sed Palaus *tom. 1 diſp. 3. punct. 3. n. 5.* ait hoc procedere, quando de tali venditore talis infamia rationibus efficacibus, & moraliter conuincentibus probaretur: quia nemo præſumitur malus, niſi probetur, *l. merito ff. pro ſocio. part. 4. tract. 3. reſol. 27. §. Notandum.*

Et quid, ſi in dubio quod res ſit furtiua, quis illam emit?

11 Vbi vero quis rem emit dubius, an furtiuam, ait Palaus *num.* 2. teneri hoc diligenter inueſtigare, & ſi dubius adhuc manet, rem cum eo cuius eſſe dubitat diuidere. Si Dominus compareat, reſtituere totam, & pretium amittere, quia mala fide dedit. Si verò emit à poſſeſſore bonæ fidei, & poſt adhibitam diligentiam remanet dubius, ad nihil teneri, quia ſuccedit iuri illius, pro quo ſtat poſſeſſio, *par. 4. tr. 3. reſ. 27.*

Emptor rei furtiuæ poteſt contractum reſcindere, ad recuperandum pretium, ſi emit bona fide.

12 Emptor autem bonæ fidei, ſi ſtante bona fide rem reuendit, ad nihil tenetur, vt dicemus V. *Reſtitu. à num. 4. & 5.* Si verò ante reuenditionem certior fit de furto, ſecundum Caietanum in 2. 2. *quæſt. 62. art. 6.* tenetur rem vero Domino reſtituere, nec poſſe cum latrono contractum reſcĩdere ad recuperãdum pretium; quia cooperaretur iniuſtæ detentioni, & Iudex cognito domino rei, ſtatim iubet ei reſtitui, quæ ſententia cum iuſta ſit, ſupponit obligationem in conſcientia. Sed contraria ſententia Bonacinæ *de controu. diſp. 1. qu. 4. punct.* 2. *nu.* 1. videtur probabilius: quia talis emptor non tenetur potius alienis, quàm proprijs conſulere, & cum amiſſione ſui pretij rem alterius in tuto ponere: nec cooperari dicendus eſt iniuſtæ latronis detentioni; nam huic liberum eſt reſtituere, & ſi non reſtituit ſuæ malitiæ tribuendum. Iudex verò ſic iudicat, quia in exteriori iudicio ſic expedit. Secus, ſi quis rem alienam gratis accepit: nam tenetur reſtituere vero Domino; niſi certus moraliter ſit, latronẽ reſtituturum. Ita Sayrus *lib. 10. tract. 2. cap. 2 nu. 21 par. 1 tr. 8. reſ. 69.*

Et probabiliter etiã ſi mala.

13 Emptor ſimiliter malæ fidei, tenetur reſtituere vero domino: nam quia mala fide emit, ſibi imputet quod pretium amittat. Sic Turrianus in *ſelect. cent. 4. dub. 36.* Quia tamen immeritò improbabilem vocat contrariam ſententiam Alenſis *par. 4. q. 86. nu. 3. artic. 5.* quam probabilem vocat nouiſſimè Marchantius, *tr. 2. cap. 7. qu. 20.* Primo, quia res apud talem emptorem non eſt in meliori ſtatu, quàm apud furem. Et ſi eſſet, nemo tenetur cum ſuo incommodo rem alterius in meliorem ſtatum deducere. Secundo, quia fur rem iuſtè reperit, vt reſtituat: quare iuſtè emptor reddet, vt reſtituatur. Et tandem, fur furatur, à fure ſecundum. Sà *v. furtum num* 11. poteſt, imò ſecundum Nauarra *lib. 3. c. 4. p. 3. dub. 4.* debet reddere eidem furi. Ergo idem in caſu noſtro, *p. 2. t. 17. reſ. 4. & p. 5. tr. 14. reſ. 87.*

Emptor fundi an teneatur ad debita, ad quæ fundus eſt hypothecatus.

14 Emptor fundi ad plura debita hypotechari, tenetur ſecundùm aliquos in conſcientia ſoluere auct. *l. ſi conuenit, §. fundus, ff. de pignor.* & aliorum iurium quia nimirum res tranſit cum ſuo onere. At Valerus V. *debitum diff.* 11. docet, quod ſi venditor, qui eſt debitor principalis, eſt impotens ad ſoluendum, excuſatur etiam emptor, qui eſt debitor acceſſorius, & nihil ad ipſum peruenit de debitis: nam venditor in eum non tranſmiſit actionem perſonalem, ex qua oritur obligatio fori interni, ſed tantùm actionem realem paſſiuè: propter quam obligari poteſt per Iudicem ad ſoluendum. Sed an hæc ſententia ſit probabilis, & an loquatur de cenſibus decurſis, alij videant. *par. 2. tract. 16. reſol. 40.* Etſi in fundo emptor inuenit Theſaurum debet inter ſe diuidere emptor, & venditor, de alijs caſibus curioſis. Vide *par. 9. tr. 8 reſolut. 10. per totam.*

Licet reliquias ab infidelibus redimere.

15 Licitum eſt reliquias ab infidelibus emere, cum non dicitur emptio, ſed redemptio vexationis, quam infideles exercent retinendo reliquias: Diana *p. 10 tr. 14. reſ. 18 §. nota etiam.*

EM-

EMPHYTEVTA.

1 EMmphyteuta cessans à solutione Canonis non tenetur restituere, nec post triennium, si Dominus agat de priuatione Emphyteusis. Fachineus.*par.8.tr.7.resolut.9.* Non tenetur ad restitutionem cessante solutione Canonis.

2 Prælatus rem Emphyteutam reuersam ad Ecclesiam, non potest consanguineis in Emphyteusi dare *text.Nouel. 120.cap. 5. §. Aeconomis, alij affirmant. ibidem resol.24.* Non potest consanguineis dari.

3 Si à Prælato conceditur Emphyteusis vltra legitimam metam solitam taxatam ob largiorem concessionem, non omnino corruere volunt Baldus & alij, tamen vltra metam taxatam nihil habet roboris, sed non tollitur nisi excessum. Nouell.*par.8.tr.7.res. 30.* Corruit vltra metam taxatam.

4 Emphyteuta per 30. vel 40. annos non soluens pensionem, rem Emphyteutam, non facere præscriptionem speculator affirmant aliqui transacto quadragenario facere præscriptionem. Corn.*p.8.tr.7.res.36.* Per 30 vel 40. annorum spatium non facit præscriptionem, secus transactis.

5 Scriptura in contractu Emphyteuto de re Ciuili, non est de substantia, sed solum de re Ecclesiastica.*ibid.res.25.* Non est necessaria scriptura de re ciuili.

6 Si iuramentum emphyteutæ sit acceptum à proprietario obligat eum ad soluendam pœnam iuratam incursam, secus si non est acceptatum iuramentum. Amicus.*p.10.tr.16.res.56.* Obligat iuramentum acceptatum.

7 Non datur purgatio moræ de emphyteuta laicos seu Ciuili, secus de Ecclesiastico, qui si per duos annos non soluerit pensionem constitutam amittit rem, nisi celeri satisfactione moram purgauit, si fuerit secularis, & per tres annos non soluerit quarum faceret celerem satisfactionem non conceditur moræ purgatio secundum ius commune veraq; DD. classis.*p.10.tr. 16.res.57.* quo ad fructus non tenetur post triennium elapsum restituere. Fachin. quod tenetur dicit speculator, & alij vtraque est probabilis. *ibid. §. quod & contra.* Quod apprensionem possessionis rei emphyteuticæ post incursam caducitatem auctoritate propria si scandalum exinde non est euasurum, potest apprendere Dominus rei. *ibid.§. Quid ego.* Laico non datur purgatio moræ. Potest accipere possessionem post incursam caducitatem.

8 Vendita parte rei emphyteuticæ inciditur pars totius pensionis; Amic. & alij, *p.10.tr.16.res.59.* Vendita pars inciditur pensio.

ENSALMVS.

1 † ENSALMVS, seu incantatio, dicitur structura verborum metro, vel soluta oratione composita ad effectus miros, & supernaturales edendos. † Cognitio ensalmorum, & ensalmatorum pertinet ad Inquisitores. Vide V. *Inquisitorum num.73.* Quid sit ensalmus.

2 De ensalmo docet Sanchez, *summ.tom.1.lib.2.cap.40. num. 44.* quod si dubium sit, an operetur virtute diuina, vel diabolica, nisi maxima ensalmatoris sanctitas, vel alia vrgentissima ratio suadeat, à Deo prouenire, censendum potius superstitiosum, & à dæmone quàm à Deo, etiam si verba in eo contenta sint sacra: quia quotiescumque res adhibita non potest effectum naturaliter producere, est superstitio, & pertinet ad tacitum pactum cum dæmone. Secus vero, si dubium sit, an aliquis effectus pendeat à causa naturali, eo quia vires naturæ videatur excedere. Nam cum multæ agentium naturalium vires nos lateant, non est, cur ad malos Angelos facile confugiamus. Sed Moura *opuscul. 1.de ensal.& incant.sect.2.cap.16.17.& 18.* in hac re tria docet. Primum non licere vti ensalmo, de quo intellectus prudenter dubitat, an operetur virtute diuina, naturali, vel diabolica. Secundùm, nec id licere, in graui necessitate. Tertium, nec iuuare protestationem, si dæmonum non subest. Sed circa hoc tertium Lessius *lib.2.cap.44.dub.6.nu.46.* contrarium sentit. *par. 4.tr.2.res.43.* Et an in dubio, cuius virtute operetur, adhiberi possit?

3 Nota hic cum Moura, *ubi supra cap. 13. num. 25.* suspectum esse illum

ensal-

Ensalmus contra pestem, qui incipit (Crux Christi) est superstitiosus.

ensalmum, quem vt præsentissimum contra pestem, tradidisse dicunt magnæ sanctitatis Græcum Archiepiscopum, vnum ex Patribus Concilij Tridentini DD. Cardinalibus Concilij Præsidentibus anno 1546. incipientem, *Crux Christi salua me*, &c. Eumque tamquam superstitiosum damnat Marchinus *de peste in problem. problemat.* 33 *fol.*44. traditque sic declarasse Sacram Congregationem. Nam illa littera marginalis cur ponitur, cum quidquid illa inuenit, exprimit versus illi respondens? Deinde, cur exarandus in membrana? Cur ad brachium appendi debet potius, quam ad collum? Cur recitari debet finita Missa, & non alias? Vide citatum Marchinum. *par.* 4. *tract.* 3. *resolut.* 62.

EPISCOPVS.

Vide V. *Iudex Ecclesiasticus*.

Episcopus Cardinali superior in ordine.

1 EPISCOPVS est superior Cardinali, quod ad ordinem, nõ tamen quoad dignitatem, vt diximus. V. *Cardinalatus num.* 1.

Non potest in sua Diœcesi, quod Pontifex in vniuerso orbe.

2 Quamuis à multis recentioribus, quos citat Sanchez *de matrimon. tomo* 1. *lib.* 1. *disput.* 61. *num.* 3. asseratur, Episcopum posse in sua Ecclesia, vel propria Diœcesi, quidquid Pontifex in vniuersali Ecclesia, vbi aliquid non sit à Pontifice reseruatum: tamen non videtur ita absolutè admittenda hæc opinio: nam vt rectè obseruat P. Amicus *tom.* 5. *de Iustit. disp.* 6. *sect.* 4. *nu.* 56. & alii, & patet experientia, multa sunt, in quibus Episcopi non possunt ex vi ordinariæ potestati dispensare, etiamsi eorum dispensatio expressè eis prohibita non sit. Et ideo communis, & recepta sententia est Episcopos non posse ex vi suæ potestatis ordinariæ, vtpotè inferior dispensare in legibus Pontificijs, nisi expressè, vel tacitè hoc eis fuerit concessum. In quibus verò casibus possit inferior vi suæ ordinariæ potestatis dispensare in lege superioris, optimè declarat Caietan. 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. Nam primò dispensare potest circa ea, quorum dispensationem, vel ius, vel consuetudo recepta illi concedit. Secundò dispensare potest circa leuia. Tertiò circa ea, quæ frequenter occurrere solent; cuiusmodi sunt dispensatio in ieiunio, in festis celebrandis, & similibus. Quartò circa ea; quæ ita propria sunt vnius Cõmunitatis, vt nullo modo conueniant alijs, nisi inquit Caietanus, casus adeo notabilis, sit, vt merito sit superior consulendus. *p.* 7 *tr.* 10. *res.* 36.

Licet aliquando dispenset in aliquibus legibus Pontificijs.

Debet esse annorum triginta completorũ.

3 Episcopus esse debet annorum triginta, *cap. cum in cunctis, de elect.* Et quãuis glossa V. *compleuerint, in cap. vnic. de ætat. & qualit. in* 6. docuerit sufficere ingressum in annum trigesimum, id tamen hodie non est admittendum ex constit. Gregorij XIV. publicata die 15. Maij 1591. ibi, *annum trigesimum expleuisse*. Ita Lessius *lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 20. *nu.* 163. & alij *par.* 5. *tr.* 2. *res.* 19. Quæres an ad Episcopatum sit præferendus Theologus Canonistæ? Non desunt Auctores vtramque partem mentes. Affirmatiuam sententiam tenet Lugo *tom.* 4. *de iust. disp.* 35. *sect.* . *nu.* 4. Pro Canonistis est Barbosa *de potest. Episc. par.* 2. *allegat.* 1. *nu.* 30. Sed pro praxi, quia video vt plurimum Episcopos Theologos neque prædicare, neque docere, ideo vt plurimum existimo pro seruitio, & bono regimine Ecclesiarum magis ad Episcopatum promouendos esse Canonistas, quam Theologos in his præsertim partibus, in quibus non vigent hæreses. Non nego tamẽ sæpius etiã Theologos Episcopali dignitate condecorandos esse. Optarem quidẽ ex Theologis, & Canonistis sapiẽtiores, & digniores eligi. *p.* 7. *tr.* 12. *res.* 1.

Num Theologus sit præferendus Canonistæ ad Episcopatum.

Et postquam eligitur, debet emittere professionem fidei.
Et nõ potest præsentari ad beneficia iurispatronatus.

4 Electus Episcopus tenetur fidei professionem emittere. Sed an possit per Procuratorem? Vide infra V. *Fides num.* 8. Et non potest amplius præsentari ad beneficia iurispatronatus, nisi prius à Sede Apostolica dispensationem obtineat. Ita Abbas *in cap. Ecclesia vestra, de elect. num.* 3. *par.* 5. *tract.* 2 *resol.* 15.

Si propter ambitum vel diuitias pinguiorem Episcopatum procurat, peccat.

5 Episcopus, qui propter ambitum, vel diuitias pinguiorem Episcopatũ procurat peccat. Et quidem ex Nauarro *miscellan.* 42. *de orat. num.* 2. grauiter, & ex Medina *lib.* 1. *cap.* 16. §. 2. mortaliter. Ex Rodriquez verò apud Homobonum *par.* 3. *tract.* 15. *cap.* 7. *quæst.* 24 *resol.* 1. venialiter *par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 100.

6 Docuit

Digitized by Google

6 Docuit Lorca *in 2.2.quaeſt.32.artic.9. diſputat.40. ſect. 3. membr. 2. num.* 59. Epiſcopum non poſſe ratione nobilitatis, aut doctrinæ ampliores impenſas ex Eccleſiaſticis redditibus in ſui ſuſtentationem ſumere: nam in ſtatu ſanctitatis nobilitas demitti debet potius, quàm foueri: doctrina verò in omnibus ingens exigitur. Sed probabilior ſententia Coninch de *act.ſupernatur.lib.2.diſput.27.dub.11.num.*194. Epiſcopis nobilioribus, & doctoribus aliquando lautiotem ſuſtentationem permittit; moderatam tamen; & intra Eccleſiaſticæ modeſtiæ limites & dummodo eleemoſyna ac ſuccurſus pauperum non negligatur. Et reſpondet ad argumentum Lorca. *par.2.tract.16.reſol.24.* Aut poteſt ratione nobilitatis, vel doctrinæ pluſculum de redditibus Eccleſiaſticis ſibi inſumere.

7 Epiſcopus in peccato mortali ſacramentalia, quæ non ſunt actus ordinis, faciens, vt eſt tonſurare, iuriſdictionis fori exterioris exercere, Virgines, veſtes, & Calices conſecrare, & ſimilia, non peccat mortaliter. Item non peccat mortaliter, ſi Eccleſiam conſecret in mortali. Ita Syluius in *3.part. quaeſt.64.art 6.quaeſt.1.concluſ.*6.contra Medinam *de pœnitent.tractat.1.quaeſt.6 par.3. tract.6.reſolut.*67. De conſecratione Chriſmatis, alter ſentit Lugo *de Sacrament in gener.diſput.8.ſect.9.num.*156. & aſſignat diſparitatem: nam conſecratio Eccleſiæ, Calicis, &c. non ſunt actiones verè ſacramentales, quibus Sacramentum aliquo modo conficiatur: at conſecratio Chriſmatis, & benedictio olei Confirmationis, & extremæ Vnctionis Sacramenta incipiunt, inſtituendo illorum materiam. Sed non eſt, cur diſcedamus à communiori ſententia Vaſquez, Suarez, aliorum, quos citat, & ſequitur Granado *in 3.par.controu.3. tract.5.num.*7. Nam Epiſcopus conſecrando Chriſma concurrit proximè ad gratiam producendam. *Ibidem*, & *par.5.tract.13.reſol.*73. Idem dic de collatione minorum Ordinum. Vide V. *Ordinus, num.*48. Epiſcopus nō peccat mortaliter ſi in mortali ſacramentalia faciat; aut fori exterioris iuriſdictionem exerceat. Aut Eccleſiam conſecret. Aut Chriſma.

8 Circumſtantia Epiſcopatus non variat ſpeciem peccatorum; vnde Epiſcopus non tenetur in Confeſſione explicare, ſe eſſe Epiſcopum, & in materia caſtitatis ſufficit, quòd dicat, *fregi votum caſtitatis cum ſalute*, & cæt. tacendo etiam circumſtantiam Ordinis Sacri. Ita Sanchez *de matrim. tomo 2. lib.7. diſputat.27.numer.*33.contra Nugnum *in addit.ad 3.par.tom.1.quaeſt.9.artic.2. dub.3.concluſ.2 & 3.* Quod à fortiori procedit in Generalibus Ordinum. Sed limita, niſi peccatum eſſet publicum, & ſcandalum pareret *par.1.tract 7.reſ.6.* Non tenetur in peccatis explicare circūſtantiā Epiſcopatus. Niſi peccatum ſit publicum.

9 † Tenetur Epiſcopus in Diœceſi reſidere, iuxtà decretum Concilij Tridentini *ſeſſio.23.cap.*1. niſi aliqua eum cauſa extra Diœceſim impellat † in quo caſu tres ad ſummum menſes ſiue continuos ſiue interruptos illi in anno permittit, dummodo interim grex detrimentum non patiatur; quod an ita ſit, & an cauſa abſceſſionis ſit iuſta, Epiſcopi conſcientiæ remittit. Epiſcopus tenetur reſidere.

10 Et quidem ad hanc trimeſtrem abſentiam honeſtandum ait Sotus de *inſtit.lib.10.quaeſt.3 art.*4. & poſt illum Azorius *par.2.lib.7 cap.4.quaeſt.*1 iuſtam cauſam eſſe animi recreationem & conſanguineorum, ac amicorum inuiſendorum affectio. Vaſquez *opuſc.de beneſ.cap.4.§.2.art.1. dub.3. n.*147. verò putat, huic naturæ neceſſitati, ſatisfieri regulariter per abſentiam vnius menſis *par.5. tr.13.reſ.90.* Poteſt autem abeſſe per trimeſtre ex iuſta cauſa. Sed an ſit iuſta cauſa laxatio animi.

An Epiſcopus teneatur publicare leges Papales in ſua Diœceſi, Vide Verb. *lex, num.*24.

EPISCOPVS *Religioſus.*

1 † EPISCOPVS è ſtatu Regulari in Epiſcopatum aſſumptus liberatus ab oneribus Religionis, quæ ſtatui Epiſcopali repugnant. Et hoc certum eſt apud omnes, nam Pontifex eo ipſo illos indirectè libera: qui enim dat conſequentia ad eſſe. Circa alia, quæ cum ſtatu Pontificali non repugnant, eſt maius dubium † REGVLARIS factus Epiſcopus liber eſt ab oneribus Religionis.

Et ſi e dominus redituum Eccleſiaſt icorum.

2 Et poſita ſententia probabiliori Vaſquez *de redd. cap. 1. numer. 27. & 46.* & aliorum (quod Eccleſiaſtici ſint veri domini reddituum Eccleſiaſticorum vnde eos in prophanos vſus inſumentes, peccent quidem mortaliter, non tamen teneantur ad reſtitutionem) probabile eſt, Epiſcopum Religioſum fieri etiam Dominum Eccleſiaſticorum prouentuum, ſicut Epiſcopi ſæculares, & eximi à voto paupertatis, vt diximus V. *Cardinales, num 54. par. 3. tractat. 2. reſolut. 50. & par. 5. trac. 2. reſol 64. & tract. 8. reſ. 31.* Quod à fortiori procedit de PP. Societatis poſt vota biennij, quæ non ſunt ſolemnia, ſed ſimplicia, vt docet in ſpecie Granado *in 2. 2. contr. 3. tract. 11. diſputat 5 n. 2. reſ. 31. citat. §. Nota etiam.* Quarecontra Yanez *reſolut. de Epiſcop. Reg. num. 36.* Religioſus Epiſcopus teſtari poteſt de bonis patrimonialibus, & acquiſitis ex induſtria, vt rectè intulit Medina apud Rodriquez *in ſum. tom. 2. cap. 67. num. 4. p. 3. tract. 2. reſol. 50.* in fine §. *Attamen, & p. 5. tract. 2. reſolut. 64.* in fine. Item probabile eſt quod Epiſcopus Regularis poſſit reuocare renunciationem legitimæ ante profeſſionem emiſſam, ſeruata forma Tridentini, vt docet Leone *par. 1. recoll. 11. num. 178.* quamuis etiam probabile ſit, non poſſe, vt docet Cortellius *de donat. tom. 1. tract. 1. p. 3. ex n. 132 par 5. tr. 8. reſol. 31. §. Verùm.*

Rurſus, ſi eſt ex Ordine Minimorum, poteſt comedere cibos Paſcales.

3 Secundò quod attinet ad quartum votum, quod in Religione Minimorum emittitur vitæ quadrageſimalis perpetuæ, Peyrinus *priuil. Minim. tomo 3. cap. 14. num. 3.* docet, Minimum Epiſcopum ſeruare teneri. Et probat ex auctoritate trium Summorum Pontificum, Pauli V. Gregorij XV. & Vrbani VIII. in varijs euentibus de hac re ſciſcitatorum. Et deinde, quia Religioſi talis ordinis promittunt, ſe hæc vota ſeruare toto tempore vitæ ſuæ, in quo ſcilicet promittunt in Religione perſeuerare. Sed licet hæc ſententia ſit probabilis, probabilis etiam eſt negatiua ſententia Sanchez *ſumm. to. 2. lib. 6. c. 6. n. 34* & aliorum ratione mutationis materiæ in qua. Ad auctoritatem Ponticum reſpondetur, de illis reſponſionib. non conſtare authenticè. Vel illos adhæſiſſe opinioni affirmatiuæ, quæ eſt probabilis: non negando ſententiæ negatiuæ probabilitatem. *part. 3. tr. 2. reſ. 50. §. Hinc infertur, & p. 5. t. 2. reſ. 65. & tr. 13. reſ. 39.*

Et ex quocumque ſit non tenetur ad orationes, & ieiunia Regulæ.

Aut officium iuſta ritum Religionis recitare.

4 Quoad alias obſeruantias Regulares, vt eſt oratio, abſtinentia, &c. Epiſcopus non tenetur, niſi ex debito morali honeſtatis. Ita Sanch. *vbi ſupra n. 19.* quod etiam dic de obligatione perſoluendi diuinum officium iuxta ritum ſuæ Regulæ, cum Fauſto *l. 6. q. 194. n. 3. p. 3. t. 2. reſ. 50. §. Hinc infertur.*

Tenetur tamen deferre habitum.

Sed non ſub cenſura.

5 Tenetur tamen Religioſus Epiſcopus ferre habitum ſuæ Religionis. At ſi illum dimittit, non incurrit excommunicationem capit. *ne Clerici, vel Monachi:* quia hic textus loquitur de Religioſo manente ſub obedientia ſui Abbatis, ne poſſit vagari incognitus ſub ſæcularibus veſtibus. Vnde non debet extendi ad Epiſcopos, qui nec Regulari obedientiæ ſunt adſtricti, nec habitu Epiſcopali ad vagandum apti redduntur. Ita Rodriqu. *qq. Reg. to. 2. q. 58. art. 3. Ibid. & P. 5. t. 2 reſ. 66.*

poteſt item eſſe Patrinus.

6 Religioſus factus Epiſcopus ſoluitur à prohibitione, *c. monachi de conſecr. diſt. 4.* vbi Religioſi prohibentur eſſe patrini in Baptiſmo, vel Confirmatione: vt dictum eſt de Cardinali V. *Cardinales, n. 57.*

Sed non ſoluitur ab omnibus votis Religionis.

5 Aduerte hic, Anglez, *in 4. qu. de voto, dub. 6. concluſ. 1.* & alios docere quod Epiſcopus Religioſus liberatur ab obſeruatione omnium votorum, quam opinionem probabilem vocat Villalobos, *t. 2. tr. 35. diff. 30. n. 5.* ponderans verba cap. *ſtatutum q. 1.* & reſpondet ad c. *de monachis* 16. q. 1. quod loquatur de decentia, non de obligatione, & confirmat à ſimili de Religioſo, qui eligitur Papa, vel tranſit ad Religionem arctiorem, qui abſoluitur ab onerib. Religionis laxioris. Sed ego adhæreo contrariæ ſententiæ D. Thom. 2. 2. *q. 185. art. 8.* & communi. *p. 3. t. 2. reſ. 61.*

EPI-

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Regulares.

QVID possit Episcopus in Confessarios Regulares, vide V. *Confessarios Regularis.*

Episcopus in Ecclesijs Regularium potest diuina officia audire.

1 Potest Episcopus Ecclesijs Regularium diuina officia publicè, & priuatim audire, & ea etiam in Pontificalib. celebrare, ibique solemniter populo benedicere illis verbis, *sit nomen Domini benedictum*, &c. facere etiam coram se celebrare, absque tamen Pontificalibus. Potest etiam vti baldachino, & Fratres contradicentes censuris, & pœnis Ecclesiasticis cogere, ex decreto sacræ Congregationis *an.* 1603. Non potest autem actus iurisdictionis exercere, vt confirmare, ordinare, degradare, &c. An possit Regularibus inuitis prædicare, dubium est: quia actus videtur honoris. Et Peyrinus *priu. Minim. t.* 1. *const.* 26. *Leonis X* §. 24. *n.* 47. ex doctrina Cardinalis in Clement. *Archiepiscopo* §. *Si tamen*, *n.* 2. & 3. negat, quia exemptis, & priuilegiatis non præiudicatur in suo priuilegio, nisi exprimatur. Ita ille apud quem inuenies omnia supradicta *p.* 3. *t.* 2. *res.* 109.

Eaque in Pontificalibus celebrare.

Solemniter populo benedicere. Vti baldachino.

Non autem ordinare, chrismare, pegradare.

Et secundum Peyrinum, nec prædicare

2 Non potest Episcopus vigore Tridentini carcerare Regularem notoriè delinquentem, & contra illum processum formare, vt ad suum superiorem puniendum remittat. Sed debet illi statim remmittere, si non adsit periculum fugæ. Ita Rodriquez *comp. qq. Reg. res.* 62. *n.* 8. contra Piasecium *p.* 2. *c.* 2. *n* 43 *p.* 3. *t.* 2. *res.* 132. *Bordonus p.* 11. *tr.* 2. *r.* 23 possunt tamẽ compellere regularem degentem extra monasteriũ in causis mercedum & miserabilium personarum communiter. DD. *p.* 11. *tr.* 2. *r.* 23 §. *sed communiter*.

Episcopus non potest carcerare Regularem publicè delinquentẽ, aut contra illum processum formare, vt mittat ad superiorẽ. Etiam si sterna possessione illos iudicandi.

3 Immo existimo cum eodem Rodriquez, *vbi sup. res.* 63. *n.* 13. contra Triuisanum, *l.* 1. *decis.* 36. *n.* 2. Episcopum non habere iurisdictionem in Religiosos, etiam si suo priuilegio renunciarent, & sic esset in possessione illos iudicandi, quia exemptus nec expresè, nec tacitè, potest exemptioni renunciare absque licentia summi Pontificis: ita declarauit sacra Congr. *in vna Vlissiponensis monasterij ann.* 1625. apud Barbosam, *de potest Episc. p.* 3. *alleg.* 105. *n.* 76. *p.* 3. *t.* 2. *res.* 134.

4 Episcopus non potest Regulares exemptos excommunicare, An verò possit denunciare, vt tales excommunicati vitentur, Affirmat Cenedus, *qq. can. qu.* 26. *num.* 30. Imò Febinus *in cap. non potest num.* 2. *de re iud.* ait citare posse illos ad videndum declarari; quia concesso principali, censetur etiam concessum accessorum. Sed Peyrinus *in priu. Minim. tomo* 1. *const.* 2. *Sixti IV* §. 10. *num.* 13. & alij id negant, præterquam in casibus expressis, vt si ver. g. Sacramentum Eucharistiæ, vel Extremæ, Vnctionis ministrarent, aut matrimonia solemnizarent. Et ratio est; quia ad hanc denunciationem prærequiritur declaratio excommunicationis incursæ, ad hæc cognitio causæ, & citatio partis, quæ ab Episcopo in Regulares præmitti non possunt, cum non sit iudex illorum competens. Ideò Vgolin. *c.* 29. §. 1 *n.* 1. & alij inter hos DD. intercedentes distingunt, & id Episcopos posse in delicto excommunicationis notorio, quod à Regularib. nulla tergiuersatione cælari potest, non autem in alijs. *p.* 3. *t.* 2. *res.* 35.

Vnde nec potest illos excommunicare. Sed an possit excommunicatos denunciare, vt vitentur?

Varia placita

5 Regulares exempti non comprehenduntur in prohibitionibus Episcoporũ de non exorcizando absque illorum licentia, quia ex vna parte hoc illis non est prohibitum de iure communi, & ex ordine Ecclesiastico, exorcistæ, & Sacerdotes id facere possunt. Ita Portellius V. *exorcismus p.* 3. *tr.* 2. *r.* 36.

Certè Regulares non comprehenduntur in prohibitione Episcopali de non exorcizando.

6 Declarauit Sacr. Congreg. apud Peyrinum, *in const.* 7. *Pij V.* §. 29. *n.* 25 posse Ordinarium præcipere Regularib. vt eant ad processiones publicas, quales sunt Corporis Christi, Litaniarum, & Iubilæorum, dummodo processiones sint eius generis, quæ in Bulla Pij V. ann. 1567. Mendicantib. concessa comprehendantur: & dummodo Mendicantes non sint ex omnib. nuncupatis Collegia. Notat etiam ex eadem Congreg. Peyrin. per publicas processiones intelligi etiam de nouo indictas pro bono publico *p.* 3. *t.* 2. *res.* 106.

Et quamuis iubeat possint, vt eant ad processiones quasi publicas,

(Et sine eius licentia non possunt ad libitum processiones facere)

7 Notat insuper, ex sacra Congregationis Peyrinus, *ibid.* §.10.*num.* 11. non posse Regulares sine licentia Episcopi processiones facere extra conuentum, & ita Panormi seruatur. Processionem tamen Rosarij, Natiuitatis, Annunciationis, Purificationis, & Assumptionis B. Mariæ fieri posse per totam ciuitatem, vbi adsit consuetudo decem annorum. Sed Graffius *cons.* 20. *de Regul.* absolutè existimat, Regulares posse processiones facere per triginta passus extra conuentum, *p.3.t.2.res.77.*

Non tamen possunt cogi per censura.

8 Cœterum in processionibus, in quib. Regularibus tenentur, & Episcopi illis præcipere possunt, non possunt illos compellere per censuras; quia Regulares habent priuilegium, vt non possint ab Episcopis censuris arceri, nisi in casib. à iure expressis, quorum aliquos numerat Tridentinum: casus autem processionum nullibi exprimitur. Ita Villalob.*t.2.tra.35.diff.5.nu.17.* & alij contra Barbos.*alleg.78.nu* 25. qui adducit pro se declarationem Cardinalium, de qua tamen non constat authenticè, & alioqui Sacr. Congreg. apud Rodriq. *comp. qq.reg.118.nu.1.* pluries declarauit, Episcopum non posse Regulares per censuras compellere. *p.3.t.2.res.76.& p.7.tr.12.res.* 29. *& p.11.tr.2.res.* 8. Sed pęnis consensij 24. Iulij 1628. bene sibi visis *& res.22.*

Nec tenentur Missas & Officia de festis Episcopalibus celebrare)

9 Quoad Missas festorum, quæ Episcopus in sua diœcesi seruari præcipit, declarauit Sacra Congregatio apud Peyrinum, *tomo* 1. *const.* 27. *Leonis. Decimi, num.* 2. non teneri Regulares Missas, & Diuina officia sui ritus, tam publicè, quam priuatim mutare, nec circa hæc Episcopo posse aliquid præcipere, aut Religiosos obedire teneri. Cęterum quoad Conciones, & lectiones populo habendas, debere se conformare Euangelijs, & Epistolis, quibus vtitur Clerus. *p.3.t.3.res.128.* Denique hic generaliter nota, Regulares non teneri per se, secluso scandalo seruare præcepta synodalia. Ita Merolla, *to.2.d.4.cap.4.dub.22. nu.306.p.5 t.12 ref.36.* in fine. Vide V. *Regularium Priuilegia*. possunt autem Episcopi visitare Monasteria monialium causa clausura S. Congreg. Card.*p.11.tr.2.res.15.*

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Confeßarios sollicitantes.

Episcopi hodie cognoscere possunt de crimine sollicationis in Confessione.

10 POST Bullam Gregorij XV. Episcopus cognoscere potest de crimine Confessarij, sollicitantis pęnitentes in Confessione. Patet manifestè ex ipsa Bulla, & sic docet cum alijs Sanctarellus *de hær.c.44.nu.* 11. *& 13.p.1.t.4. res.29.& p.4.t.5.res.52.*

Et quidem seorsim ab Inquisitoribus.

11 Et quidem in Regnis, & statibus, in quibus adest inquisitio Romana, seorsim ab Inquisitoribus, vt patet ex verbis Bullæ, ibi. *Et præterea omnes Inquisitores, & locorum Ordinarij super his contra prædictos, simul, vel separatim in omnibus*, &c. & docent Palaus, *to.1 tr 4.disp.6.punct.1.nu.9.*

Præterquam in Regnis Hispaniarum.

12 Sed id non procedit in Regnis inquisitionis Hispaniæ, vbi causas hæresis soli Inquisitores cognoscunt ratione consuetudinis, & priuilegij Apostolici: vt dictum est V. *Inquisitorum, nu.12.p.4.t.5.res.52.*

Notabile.

13 Quod si causa sollicitationis præteritæ præiudicata fuerit ab Episcopo, nõ posse Inquisitores in illam animaduertere, ait Acugna *de conf. sollicit. q.3. num.* 11. nam si reus damnatus est per definitiuam sententiam, accusatio in ipsum progredi non potest, si absolutus similiter sistit, ex cap. *de his de accus.* Et quamuis Moura *opus.1.de censal sect.3.c.3.nu.* 16 doceat, Inquisitores posse Confessarium ab Episcopo absolutum reassumere; & si culpa postulet, ad abiurationem cogere: tamen Acugnam Additionator eius Freytas acriter descendit, & ad argumenta Mouræ respondet *p.4 t.5.res.54.*

14 Et verò, Episcopi, & Inquisitores, non possunt separatim reum damnare, nè

Digitized by Google

re, nè abiurationem quidem. Sed si abiurationem seorsim iniungerent, factum teneret, vt dictum est V. *Inquisitorum, num.* 17. Et Fagundez *p.* 2. *l.* 4. *c.* 3. *num.* 69. docet, quod Episcopi sine Inquisitoribus possunt reum absoluere: quia in Clem. 1. sibi solum prohibetur proferre sententiam contra reum. At Pegna *p.* 3. *comm.* 97. negat, quia absoluere, & condemnare eiusdem sunt potestatis, ex *l. qui condemnare ff. de re iudicata, p.* 4 *tr.* 5 *res.* 53. An Episcopus solus possit ferre sententiã definitiuam contra reum?

15 Aduerte hic, quod si Confessarius sollicitans, & fœmina sollicitata eodem tempore ab Episcopo, & Inquisitore in Hispania citentur, tenentur comparere coram Inquisitore. Vide V. *Inquisitorum, num.* 19.

EPISCOPI IVRISDICTIO
In irregularitate.

16 Episcopus ex decreto Tridentini *sess.* 24. *ca.* 6. dispensare potest in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & alijs deductis ad forum contentiosum. Vnde vigore huius decreti quilibet Episcopus electus etiam, & confirmatus, potest vti hoc priuilegio, quia etiam Episcopus non consecratus dicitur verus Episcopus quo ad omnia, quæ pertinent ad potestatem iurisdictionis. Ita Trullench *in Decal to.* 1 *lib.* 1. *ca.* 3. *dub.* 4. *n.* 2. Hinc Episcopos electos, & confirmatos, quamuis non consecratos posse dispensare in votis, & iuramentis, tradiderunt. Lessius *lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 12. *nu.* 100. & Sanchez *in summa to.* 1. *lib.* 4. *c.* 38. *nu.* 7. vbi docet secus dicendum esse si Episcopi solum electi essent, quod etiam dicendum est in casu nostro. Item Episcopi carentes Diœcesi, vel Titulares non gaudent hac facultate. Trullench citatus *nu.* 1. *p.* 7. *t* 2. *resol.* 1. Episcopus dispensare potest in omni irregularitate ex delicto occulto; duabus exceptis. Quamuis non sit consecratus. Secus si sit tantum electus.

Aduertendum tamen, non posse Episcopum vti facultate huius decreti, vbi non est receptum Concilium Tridentinum, quia vbi non est acceptatam quoad leges onerosas, neque videtur acceptatam quoad fauorabiles. Ita cõmuniter Doctores. Licet Sanchez *summa to.* 1. *lib.* 2. *c.* 11. *n.* 3. Secus intelligat. *ibid. res.* 2. Vel Titularis, vel careat Diœcesi. Nec vbi non est receptum Tridentinum.

17 Nomine porrò Episcopi in hoc decreto intelliguntur, Capitulum Sede vacante, vide V. *Vicarius capituli num.* 4. Abbates, & alij Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem. V. Abbas *num* 7. Prælati Regularium erga suos subditus V. *Prælatus Regularis, num.* 13. An Artem comprehendatur Vicarius Generalis, V. *Vicarius episcopi numero* 1. Qui veni aut nomine Episcopi.

18 Facultate huius decreti vti potest Episcopus ex licentia superiorum cum Regularibus exemptis: quia exceptio Religiosorum est potissimum inducta in fauorem Religionis, vt eius Religiosi quietius Deo famulentur, & ne passim ab illis perturbentur, vnde in ijs, quæ quietem & fauorem concernunt non debent esse peioris conditionis, quam alij de eadem Diœcesi non exempti. Nec rationi consonat, vt exemptionis Priuilegium in hoc casu contra eius finem operetur, impediens hanc subiectionem, Ita Auila *de cens. p.* 2 *cap* 7. *disput.* 1. *dub.* 6. Contraria tamen sententia, quam tuetur Rosella. *Verb. absolutio* 3. *num.* 8. est etiam satis probabilis, quia in exemptione non solius exempti fauor est, sed etiam superioris idest, Pontificis eximentis, per quam exemptos sibi immediatè subiecit: quare sua interest conseruare hanc immediatam subiectionem. *p.* 7. *t.* 2. *r.* 6. Potest Episcopus hac facultate vti, in e. 6. ptos de licentia superiorum. Quamuis contrariũ sit etiam probabile.

19 Archiepiscopus item, dum actu visitat Diœcesis, Suffraganeorum habet facultatem dispensandi, & absoluendi eorum subditos vigore huius decreti. Ita Caspensis *in curs Theolog. to.* 2. *tract.* 5 *disput.* 3. *sect.* 17. *num.* 12. Et circa suos Episcopos suffraganeos potest vti hac facultate etiam extra tempus visitationis. Sanctarellus *tract. de hæresi cap.* 5. *dub.* 1. *num.* 4. Vnde non est audiendus Suarez *tom* 2. *de Relig. lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 3. qui dubitat de dicta facultate Metropolitani circa ipsos suffraganeos, vnde putat attendendam esse consuetudinem. Aduerte etiam cum Castro Palao *tom.* 1. *tr.* 4 *disput.* 4. *punct.* 3. §. 1. *n* 7. Archiepiscopus idẽ potest in subditos suffraganeorum in actu visitationis. Et in ipsos suffraganeos extra illam. Et aliquando in subditus eorumdem.

posse Archiepiscopos extra tempus visitationis vti hac facultate cum subditis suffraganeorum, si malitiosè suffraganeus differat absolutionem, vel si subditus appellauit ad Metropolitanum. *p.7.tr.2.res.7.*

Potest dispensare in irregularitate proueniente ab hæresi.

20 Quamuis autem Bulla Cœnæ reuocet Episcopis facultatem Tridentini absoluendi ab hæresi, de quo supra V. *Absoluere ab Hæresi num.* 83. 84. non tamen reuocat facultatem dispensandi in irregularitate ex hæresi occulta, quia de hac nihil dicit, & cum sint res diuersæ, non debet fieri illatio, præsertim cum absolutio sit quid maius, quam dispensatio. Et ita intelligi debet cap. *cum de illorum, de senten. excomm.* Ita Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 18. contra Suarez *in* 3. *p. to.* 5. *disp.* 1. *sect.* 43. *num.* 7. *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 24. & *p.* 7. *tr.* 2. *res.* 25. & licet Vgolinus *de pot. epis. cap.* 57. §. 2. *nu.* 6. putet Episcopo concedi pro foro tantum conscientiæ, & intra diœcesim, probabiliter etiam docuit Fagundez. *pr.* 3. *lib.* 8. *c.* 8. *nu.* 35. concedi absolutè, & verba illa, *in foro conscientia, & intra diœcesim*, referri ad absolutionem reseruatorum, quæ illi conceditur proximè antecedenter *p.* 4 *tract.* 4. *resol.* 116. & *p.* 7. *tr.* 2. *resol.* 8. Immò quamuis Castrus Palaus, *t.* 1. *tr.* 4. *disp.* 4. *punct.* 3. §. 1. *n.* 12. putet Episcopos non posse vti hac facultate cum subditis existentibus extra Diœcesim, existimo tamen contrariam sententiam, quam docet Sanchez *in summa tomo* 1. *lib.* 2. *c* 11. *nu.* 17. etiam probabilem esse, & Concilij verba, *in Diœcesi sua*, explicanda esse erga subditos suę Diœcesis, siue illi sint intra Diœcesim siue extra. *p.* 7. *tr.* 2. *resol.* 9.

Et probabiliter etiā extra Diœcesim, & pro foro externo.

Et cum subditis extra Diœcesim.

Quinam intelligantur nomine subditorum.

21 Nomine verò subditorum in hoc decreto intelliguntur. Primò, vagabundi, quia cum nullibi habeant domicilium subduntur Episcopo in cuius Diœcesi reperiuntur. Secundò, qui ex æquo duplex domicilium in duplici Diœcesi habentes, quia æquè in vtraque habitant, vt in vna in hyems, in altera in æstate. Tertiò, peregrini, vt sunt scholastici & mercatores propriam Diœcesim habentes, iis enim possunt absolui ab Episcopo eius Diœcesis, in qua inueniuntur, & si breui in suam redituri sint, nec exigitur, vt in ea Diœcesi maiori parte anni [illegible] moram tracturi. Et hæc omnia docet, ex Suarez, & Sanchez, Machadus *de perfecto Confess. tom.* 2 *lib.* 4. *par.* 6. *tract.* 12. *docum.* 3. *num.* 2. Aliqui tamen putant distinguendum circa forenses, quod scilicet possint absolui in Sacramento pœnitentiæ à suis criminibus, non tamen dispensari *par.* 7. *tractat.* 2. *resolut.* 11.

Quam facultatem potest Episcopus subdelegare.

22 Nec solum ipse Episcopus potest vti hac facultate pro suis subditis, sed eam potest subdelegare alijs, vt tradit Sanchez *in summa tom* 1. *lib.* 2. *cap* 11. *nu.* 25. Imò Villalobos *in summa tom.* 1. *tract.* 21. *diff.* 9. *num.* 13. docet Episcopum posse etiam subdelegare alium ad dispensandum etiam extra Diœcesim. Hinc explodendus venit Ricciullus *tract. de iure personarum lib.* 5 *ca.* 16. *nu.* 3. quod velit Episcopum solum per se ipsum, posse dispensare super Irregularitate occulta orta ex hęresi, sicut per se ipsum solum potest ab eadem hæresi absoluere iuxtà Tridentinum; hoc tamen non est verum, quia illa verba, *per se ipsum*, apposita secundæ parti dicti decreti Tridentini, vbi agitur de absolutione, non reperiuntur in priori, vbi agitur de dispensatione *p.* 7. *tr.* 2. *res.* 12. Et si Episcopus ipse incidat in aliquod Delictorum, de quibus agitur in ipso decreto Concilij potest ab alio dispensari, vel absolui cum potestate ab ipso delegata, vt nouissimè confirmat Amicus *t.* 5. *de iust. disp.* 6. *sect.* 3. *num* 50. quicquid in contrarium dicat Alterius, *de cens. tom.* 2. *disp.* 8. *cap.* 3. *conclus.* 4. *vers. tertio.* quæri potest, *ibid. res.* 14. Potest etiam suo Vicario, & cuilibet alio specialiter delegare potestatem dispensandi in impedimentis, ob vrgentem necessitatem. Cou. *p.* 9. *tr.* 7. *res.* 39.

Etiam pro se ipso absoluendo, vel dispensando.

Potest Episcopus suo Vicario delegare.

Quinam dicantur casus occulti in quibus potest Episcopus dispensare.

23 Quæres quinam dicantur casus occulti, in quib. Episcopus vigore huius Decreti valet dispensare? Aliqui censent occultum in præsenti materia intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Ita Rodriquez *in bull. Cruc.* §. 9. *num* 69. & alij. Sed omninò dicendum est, occultum in præsenti esse, id quod non est publicum, licèt ab aliquibus sciatur. Et ideo Stephanus Daluin. *de potest. Episc. ca.* 26. *num.* 3. tradit, occultum

Occultum tripliciter dicitur.

dici

dici tripliciter. Primò illud, quod non est sua natura probabile; quia vt tale non cadit sub cognitionem hominis, cuiusmodi sunt cogitationes hominum, de quibus nec Ecclesia iudicat. Secūdo id quod sua natura est quidem probabile, probari tamen non potest, quia nemo illius notitiam habeat, vt potè coram nemine factum. Tertio illud, quod probari quidem potest, quia notum, sed tam paucis, quod neque est vulgare, neque in iudicium deductum: & *n.* 9. notat per casus occultos Sedi Apostolicæ reseruatos vigore Concilij *d.c.* 6. Episcoporum iurisdictioni concessos, non intelligendus eos qui primo modo dicuntur occulti, sed tantum eos, qui secundo, & tertio modo. Vnde infertur posse Episcopum virtute Concilij *d.c.* 6. dispensare, quando delictum non est publicum, quamuis sit notum tribus, vel quatuor, nec de illo sit fama in maiori parte viciniæ, vel collegij: vnde in magna Ciuitate quatuor, quinque, aut sex vidisse testes, non satis videtur ad notorium. Ita Trullench *in Decalog. t.* 1. *l.* 1. *c.* 3. *dub.* 4. *n.* 8. Immo si contingat in vna Ciuitate esse publicum, vel per facti notitiam, vel quia in iudicio confessum, vel quia per Iudicis sententiam probatum: in alia verò Ciuitate, in qua petitur absolutio, vel dispensatio in irregularitate, esse occultum; tunc licebit Episcopo absoluere, vel dispensare, modò notitia talis delicti non sit illud facilè peruentura. *p.* 7. *tr.* 2. *ref.* 15. & 16.

Et in quo Episcopus dispenset.

An dispenset in eo, quod est occultum in vno loco, publicū in alio.

24 Quod si delicta irregularitatem inducentia deducta fuerint ad forum contentiosum, & ibi reus fuerit liberatus, vel post finitum iudicium punitus: adhuc tamen potest Episcopus dispensare irregularitates; quia hanc limitationem apposuit Concilium in eum finem, nec turbaretur Tribunali fori extrinseci, quod finito iudicio non potest contingere. Neque dicas irregularitatem iam factam esse indispensabile, quia delictum est publicum, nam ideò irregularitas ex delicto publico non est dispensabilis, quia dispensatio generat scandalum, at cum delictum publicè punitur, scandalum cessat. Ita Henriq. *lib.* 14. *c.* 2. *nu.* 5. contra Sayrum *li.* 4. *c.* 17. *num.* 23. Aduerte vero, quod delictum dicitur ad forum contentiosum deductum, cum lis est contestata. *par.* 4. *tract.* 2. *resol.* 97. & *par.* 7. *tr.* 2. *resol.* 17. 18. & 19.

Dispensat etiam si delicta deducta fuerint ad forum contentiosum, & iudicium finitum.

25 Potest insuper Episcopus dispensare in irregularitate contracta ex furtiua Ordinum susceptione: dummodo præmissa non fuerit denunciatio ab Episcopo, vel Archidiacono, vt nemo furtiuè se ingerat sub anathemate: nam si præmittatur, vt his temporibus communiter obseruatur, irregularitas est reseruata Summo Pontifici. Ita Turrianus *de cens. lib.* 9. *disput.* 61. *dub.* 3. *par.* 4. *t.* 2. *res.* 55. Potest etiam dispensare in irregularitate contracta à Clerico non ordinato celebrante, aut sacramentaliter absoluente, vt in susceptis ordinibus ministret, & si delictum est occultum, etiam vt vlteriores suscipiat. Ita Cornejo in 3. *par. tract.* 5. *disput.* 7. *dub.* 1. *par.* 4. *tr.* 2. *res.* 77. § *Verum.* Non potest tamen dispensare in inhabilitate contracta propter simoniam occultam, tum quia hic casus non comprehenditur in priuilegio concesso à Tridentino circa casus occultos. Tum quia hic non est casus occultus pertinens ad absolutionem sacramentalē: Tum quia non est censura, neque irregularitas, sed vindicatiua pœna. Tum denique quia illa pœna introducta est post Concilium, & consequenter facultas data à Concilio, non extenditur ad casus noua lege Pontificia reseruatos post Concilium, vt respondit Greg. XIII. audita relatione congregationis. Et ita docet Cāpanili *in diuers. Iur. Can. Rub.* 1. *c.* 27. *n.* 66. & alij. Et ab ea nō est recedēdū, licet non desint, qui oppositū tueantur. Quod si quæres an Episcopus, si fuerit complex in simonia, possit etiam secum dispensare? Respondet Machadus *de perfecto Confes. tom.* 1. *lib.* 3. *p.* 4. *tr.* 6. *docum.* 2. *num.* 3. magis probabilem opinionem esse, eum non posse dispensare, quamuis Thomas Sanchez contrarium teneat. *p.* 7. *tr.* 2. *res.* 36.

Dispensare potest in irregularitate orta ex furtiua Ordinum susceptione.

Aut ministerio.

Non tamen in inhabilitate ob simoniā etiam occultam.

Neque cum se ipso.

26 Docuit Præpositus *in* 3. *p. q.* 5. *irreg. dub.* 6. *num.* 138. Episcopum dispensare posse in irregularitate bigamiæ interpretatiuæ occultæ, si interueniat delictum, saltem alienum: nam tunc irregularitas verè oritur ex delicto. Et

Et probabiliter etiā in bigamia interpretatiua, quando interuenit delictum.

particulati, ait dispensare posse cum eo, qui cognouit vxorem post adulterium occultum ab ipsa commissum: cum Sacerdote, qui post mortem vxoris legitimæ, tentat aliam ducere, quamuis viduam: cum Subdiacono ducente viduam, & similibus. Sed vt hæc opinio sit probabilis; placet tamen negatiua, quæ est cōmunis DD. apud Barbosam, *de potest. Episcop. part. 2. allegat. 49. num. 25. par. 4. t. 2. res. 61. & p. 7. tr. 2 resol. 35. & tract. 11 res. 43.* Quæ doctrina procedit in bigamia, siue interpretatiua, siue vera; non solùm quoad ordines sacros, sed etiam quoad minores, & hos non solum suscipiendos, sed etiam exercendos. Nam Concilium Nicænum teste D. Ambrosio, *epist.* 82. & cap. *nuper*, nec non cap. *vlt. de bigamis*, bigamos ab omnibus ordinibus arcent: nec in aliquo Canone conceditur Episcopo facultas dispensandi cum his expressè. Ita Villalobos, *t. 1. tr. 21. diff. 31. nu. 13.* & alij. Quod determinauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Piasecium, *p. 1. c. 1. art. 10. nu. 11.* & decisum Neapoli testatur Riccius, *p. 4. decis. 331. nu. 8.* Quamquam Comelo in *3. p. tr. 5. disp. 10. dub. 1. q. 5.* & alij contrarium doceant. Potest tamen Episcopus dispensare in bigamia similitudinaria cum eo, qui contraxit cum Virgine. Ita Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 70. dub. 5.* contra Maiolum *l. 1. c. 33. nu. 7.* Secus, si cum vidua, aut si duplex matrimonium inijt. Turrianus *vbi sup.* contra Henriquez *l. 12 c. 6. nu. 11. p. 4. t. 2. res. 62.*

Potest verò dispensare in similitudinaria cum eo, qui contra vt cum virgine.

An dispensare possit cum illegitimis ad sacros Ordines, & beneficia cum causa vel sine.

27 Cum illegitimis non potest Episcopus ad sacros Ordines dispensare sine causa, etiam si sint occulti; quia hæc irregularitas oritur ex defectu, non ex delicto. Ita Suarez *in 3. p. tom. 5. disp. 50 sect. 5. nu. 5.* (cum causa verò, & eorum suffragantibus meritis, dispensare potest cum quibusuis illegitimis ad sacros Ordines, & beneficia simplicia, etiam Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum, & in dimidijs portionibus, seu Ecclesiæ Cathedralis inferioribus beneficijs. Immò hanc dispensationem impertiri potest Capitulum Sede vacante. Ita Barbosa, *alleg. 45. nu. 19. p. 4. tract. 2. res. 64. §. Notandum*) Sed Auila *de censur. p. 7. disp. 3. dub. 7* existimat, posse etiam sine causa, & irregularitatem illegitimorum prouenire ex delicto parentum, quod Ecclesia per irregularitatem punire intendit, ac proindè habere rationem pœnę. Cōfirmat, quia quando non interuenit peccatum parentum, proles illegitima non est irregularis. Et hanc sententiam probabilem putat Præpositus *in 3. p. qu. 5. dub. 16. num. 131. p. 4. tr. 2 res. 64. & olim p. 2. tr. 15. resol. 21. & p. 7. tract. 2. resolu. 24.* Aduerte hic, quod si aliquis bona fide ordinatus fuerit, cognito dein natalium defectu, potest Episcopus secundum Layman, *lib. 2. tract. 10. p. 1. c. 5. num. 2.* dispensare. Immò fortasse, etiam si mala fide. Additque, quod si filius sciat, aut credat, se esse illegitimum, & ex vna parte sacros Ordines suscipere deberet, ex alia verò dispensationem petendo, grauiter apud Papam infamaretur, posset sine dispensatione ordinari. *p. 4. tr. 2. res. 64. §. Notandum est.*

Et ad ministerium Ordinum bona, vel mala fide ab illegitimo susceptorum?

28 In irregularitate orta ex defectu lenitatis, non potest Episcopus dispensare: quia Tridentinum solum ei concedit facultatem dispensandi in irregularitatibus ex delicto. Ita Præpositus *in 3. p. q. 5. dub. 13. num. 112.* Contra Barbosam *de potest. Episc. part. 2. alleg. 39. num. 47. p. 4. tr. 2. res. 69.* Sed ego vtramque sententiam probabilem puto *par. 7. tract. 2. res. 26.* Propter quam etiam rationem dispensare non potest irregularitate orta ex homicidio iusto; quia scilicet hæc irregularitas oritur etiam ex defectu. Ita Gauantus *enchir. Epis. V. Irregularitas, nu. 105.* & DD. communiter. Aliqui tamen contrarium docent, & Tridentinum per homicidium voluntarium, intelligere homicidium iniustum, quod in quinto præcepto Decalogi prohibetur. Ita Medina. *p. 1 c. 12 p. 4. tr. 2. res. 70.* Vnde vtraque etiam mihi videtur probabilis *p. 7. tr. 2. res. 27.* Potest autem Episcopus dispensare in irregularitate ex mutilatione. Ita Tannerus *in 3. p. disput. 6. qu. 10. dub. 11. num. 229.* & DD. & communiter contra Sanchez *tom. 1. lib. 1 cap. 10. nu. 49. p. 4. t. 2. res. 71. & olim p. 1. t. 11 res. 112. & p. tract. 2. res. 28.*

Episcopus non potest dispensare in irregularitas orta ex defectu lenitatis.

29 Potest etiam dispensare in irregularitate ex homicidio casuali occulto. *p. 1. t. 11. resolut. 121. §. Notandum, & p. 4. t. 2. resolut. 72. §. Notandum.* Item ex

Et homicidij casuales & commissi in defensionem propriam immoderatam.

ex homicidio commisso in sui tutela immoderatam, etiam occulto; nam, ex vna parte hæc irregularitas procedit ex delicto, & ex alia non excipitur à Tridentino *sess.24.cap.6.* Quia idem Tridentinum *sess.14.cap.7.* distinguit homicidiũ casuale; & factum ob tutelam immoderatam, in ordine ad irregularitatem, ab homicidio facto ex industria. Et certè homicidium in defensionem immoderatam apud iurisconsultos non punitur pœna ordinaria. Ita Marcerus *in 3. p. qu. 24. dub.7. prop.1. p.4. t.2. res.3. §. Notandum, & p.7. tr.2. res.* 29. Sed difficultas est, an Episcopus vigore huius Decreti possit dispensare in irregularitate contracta ex homicidio casuali, quando est publicum. Negat Garzias *de benef. p. 7. c. 11. nu.*27. At ego probabiliter adhæreo affirmatiuæ sententiæ, quam docet, & probat Marchinus *de Sacram. ordin. tr.1. p.9. c.1. difficul. 3. nu. 9.* & existimo posse Episcopum cum tali homicida dispensare ad maiores ordines, & simplex beneficium, & etiam ad beneficium curatum. *p.7. tract.2. r.* 31. Quãuis sit publicũ.

30 Dicendum est etiam licere Episcopo dispensare in irregularitate contracta ex homicidio volito, non ex consilio, aut matura deliberatione facto: Sed ex repentina ira, vel rixa. Tale enim homicidium censendum, est Casuale. Ita Barbosa *de pot. Episc. p. 2. alleg.39. nu.*48. Licet Suar. *de cens. disp. 44. sect.1. n.*3. contrariam sententiam sustineat. *p.2. tract.15. r.21. & p.7. t.2. r.*32. Et homicidij volitis ex repentina Rixa.

31 In irregularitate autem ex homicidio perfectè voluntario, ait Henriquez, *lib.13. cap.57. nu.1. l.24. c. 14. nu. 1.* Episcopum dispensare posse ad vsum minorum Ordinum, & ad beneficium simplex, quia id erat Episcopis concessum, *cap. 20. de Clericis pugnantibus in duello*, nec à Tridentino abrogatum fuit. Sed re vera abrogasse videtur ibi, *nec illis aliqua beneficia Ecclesiastica, etiamsi curam animarum non habeant conferri, liceat, sed omni Ordine, & beneficio perpetuò careant*. Ita Cornejo *in 3. part. tr. 5. disp.1. dub. 4. 2. p.4. t.2. r. 100. §. notandum*. Non tamen in irregularitate homicidij voluntarij.

32 Potest nihilominus Episcopus cum homicida voluntario occulto ad vsũ susceptorum Ordinum dispensare, si magna scandali ver. gr. necessitas vrgeat & ad Papam difficilis ob distantiam, vel inopiam sit recursus. Siue id possit ordinaria potestate, siue ex tacita Pontificis concessione: quia non est credendum, Papam voluisse sibi hunc casum cum tanto periculo reseruare. Ita Cornejo *ibid. qu.* 4. quod supra diximus de impedimento occulto matrimonium dirimente V. *dispensare num.1. p.3. tr.2. r.*100. Guilielmus Mercerus *in 3. p. 3. qu. 24. dub. 9. num.* 1. ait dispensare posse cum Clericis constitutis in sacris, irregularitate orta ex bello ad susceptiorum Ordinum vsum, & ad beneficium ne mendicare cogantur. Sed hoc videtur contra mentem Concilij, *ibidem* in fine. Sicut nec videtur posse dispensare vt retineat simplex beneficium, nec curatum; cum satis aperta sint verba illa: *Sed omni ordine, ac beneficio perpetuo careant*. Ita Barbosa *de pot. episc. p.2. alleg.39. nu.61 p.7. tr.2. res.33. & 34. p.9. tr. 7. res.22. & r.* 15. Nisi delictum esset occultum, & magna vrgeret necessitas, difficilis ad Pontificẽ aditu existere, tunc ad ministerium susceptorum tantum. Quid de irregularitate orta in Clericis sacris ex bello? Nec dispensat cum homicida voluntario ad retinẽdum vlluni beneficium.

33 Quæres an Episcopus ex hoc Decreto possit dispensare in irregularitate occulta mandantis, si mandatarius excessit mandatum, ita vt mors sequuta sit? Respondeo affirmatiuè: & ideò assero Episcopum posse dispensare cum eo, qui seruo mandauit, vt alterum percuteret, sed caueret ne occideret, nam homicidium inde sequens non est propriè voluntarium respectu mandantis, sed est casuale culpabile. Ita Marchinus *de Sacram. ordin. tract. 1. p. 9. c.1. diff. 3. num.6.* Et ideo ex hac ratione si quis percutiat prægnantem in vtero sine intentione causandi abortum etiam si postea sequatur ex huiusmodi percussione, poterit ab Episcopo dispensari cum non sit homicida voluntarius. Marchinus *vbi supra.* Hinc etiam dicendum, quod mandans homicidium in persona vnius, si committeretur in persona alterius, non incurrit irregularitatem, quæ contrahitur ex homicidio voluntario, & ideò potest Episcopus dispensare, vt obseruat Barbosa *de potest. Episc. p.2. alleg.39. num.52. p.7 tr.2. res.*30. Dispensat in irregularitate occulta mandãtis, si mandatarius excessit mandatum. Et ex abortu si fiat præter intentionem. Et si à mandatario occidatur alter.

EPI-

In Vota, & Iuramenta.

Episcopus potest dispensare omnia vota præter quinque reseruata.

34 † EPISCOPVS commutare, ac dispensare potest cum suis subditis omnia vota, exceptis quinque reseruatis, nimirum Religionis, castitatis perpetuæ, & triplicis peregrinationis, Romam, Compostellam, & Ierusalem. † Et his quidem absolutis: nam si sint pœnalia, possunt ab Episcopo dispensari. Ita Lessius *lib. 2. c. 40. dub. 18. nu. 130. & 131. p. 1. tr. 11. res. 53.* contra quem cum Sanch. *de matr. to. 3. lib. 8 disp. 10. nu. 3.* Idem dicendum est de conditionalib. *ibid. res. 54.*

Absoluta.

Nam pœnalia, & conditionalia, potest.

35 Dispensare etiam potest vota disiunctiua, quorum altera pars sit reseruata: quia vouens eligere potest partem non reseruatam, quæ est ab Episcopo dispensabilis. Ita Azorius *p. 1. lib. 11. c. 10. qu. 10. p. 1. tr. 11. resol. 63.* in fine. Idque Malderus *in 2. 2. tr. 10. c. 15. dub. 10.* probabiliter putat procedere in casu, quo vouens partem reseruatam adimplere determinasset. *ibid. res. 65. §. Non reticebo.* Quod nouissimè tenet Bossius *de sub. section. 2. cas. 11. num. 7.* Et ratio est, quia illa determinatio, si non est noua promissio, non est inuiolabilis etiam facta homini *p. 5. t. 12. res. 60.* Addit Sanchez, *in sum. lib. 4. cap. 40. num. 44.* tale votum disiunctiuum commutari posse per Cruciatam. († & consequenter ab Episcopo.) † etiam si pars non reseruata ex aliquo casu facta sit impossibilis; quia hoc est per accidens, *p. 1. tract. 11. resol. 74.*

Sicut desiunctiua quorum vna tantum pars est reseruata.

36 † Quæ omnia procedunt etiam de iuramentis pijs pœnalibus, & conditionalibus in materia reseruata Religionis, &c. Nam Episcopus in ea materia, in qua dispensare potest vota, etiam iuramenta pia. † Immò probabiliter docuit Ledesma *tom. 2. tract. 11. cap. 4.* & post illum Leon. *p. 2. q. 13. sect. 1. num. 83. p. 5. t. 12. res. 59.* Episcopum dispensare posse iuramenta prædicta etiam absoluta: quia voti, & iuramenti diuersa est ratio, & inter diuersa non valet illatio, præsertim in odiosis. Sanè Pontifices, quando in aliquo indulto concedunt relaxationem iuramentorum, non solent excipere illa quinque, sicut solent in votis. Sed contraria sententia Caietani *in 2. 2. q. 89. art. 9.* est probabilior; quia iuramentum Deo factum nihil aliud est, quàm votum iuramento firmatum, *p. 4. tract. 4. res. 69.* Verùm quamuis in *p. 1. tr. 11. res. 41. §. Notandum*, docuerint, iuramenta adiecta contractui turpi, v. g. de soluendis vsuris, ab Episcopo dispensari non posse, nunc probabilem puto contrariam opinionem Trullench *in Cruc. lib. 1. §. 7. c. 3. dub. 2. nu. 7.* Quia per hæc iuramenta non acquiritur ius hominis, sed soli Deo, quia vocatur in testem, ac proinde æquiparantur iuramentis pijs. Igitur qui metu coactus promisisset latroni 100. aureos, posset per Episcopum dispensari, *p. 4. t. 4. res. 19.*

In quibus casibus dispensare potest in iuramentis pijs.

Et probabiliter etiã in absolutis.

Et in adiectis contractui turpi.

37 Sunt & alij casus, in quibus Episcopus habet auctoritatem in vota reseruata Religionis, &c. vt si emissa sint cum expressa protestatione de non inducenda obligatione lethali, vt docuit Sanchez *in summ. tom. 1. lib. 4. cap. 40. num. 47. p. 1. tr. 11. resol. 72.* Si emissa sint ex metu quamuis leui, vt docuit Lessius, *lib. 2. cap. 40. dub. 18. num. 127. ibid. res. 73. & p. 5. tr. 12. res. 61.* Item si talia vota commutata sint, Episcopus dispensare potest in subrogatum, vt docuit Pontius, *lib. 8. c. 8. §. 2. num. 24. p. 5. tom. 12. res. 60. §. Notandum.* † Et ratio horum omnium est: quia in his casibus talia vota carent totali voti perfectione, & ideò non sunt reseruata. † Gutierez *lib. 2. cap. 22. nu. 49.* putat dispensare similiter posse, si vota huiusmodi emissa sint à filio, aut seruo; quin tunc irritari possunt à patre, vel domino. Sed Sanchez *de matr. tom. 3. lib. 8. disp. 9. nu. 4.* id negat, quia diuersa est patris, & Episcopi iurisdictio. Adde, quod dum Papa vota huiusmodi sibi reseruat, derogat potestati dominatiuæ patris, domini, matri, erga filios, seruos, vxores, *p. 1. tr. 11. res. 84.*

Item vota reseruata dispensare potest, si emissa sint cum protestatione non inducendi obligationem lethalem,

Aut ex metu.

Et si in aliud commutata sint, dispensare in subrogato,

38 In

38 In particulari verò, votum Religionis, ſi eſt deſtrictiori, commutari poteſt ab Epiſcopo in laxiorem. Ita Henriquez *lib. 7. cap. 22. n. 7. p. 1. t. 11. reſ. 55.* Si emiſſum ſit ad ingrediendum tali tempore, diſpenſari poteſt, vt differatur, ſi adſit iuſta cauſa, & abſit periculum reddendi ingreſſum impoſſibilem. Ita Malderus, *in 2. 2. tr. 10. cap. 5. dub. 10. nam. 9. p. 1. tract. 11. reſ. 80.* Item ſi ſit de perſeuerando in Religione in caſu quo nouitius eam experitur incommodam, ſecundum Sanch. *tom. 1 ſum. lib. 4. cap. 40. num. 75.* diſpenſari poteſt ab Epiſcopos. Immò in hoc caſu probabile eſt non obligare, *ibid. reſ. 79.*

Votum Religionis diſpenſare poteſt ſde ſtrictori in laxiorem.

Vt differatur ad certũ tempus.

Vt experta incommoda à nouitio dimittatur.

39 Et verò ſecundum ſubſtantiam Epiſcopus non poteſt diſpenſare votum Religionis abſolutum, &c. etiam ſi Religio ſit militaris, dummodo ſit approbata, &c. vt S. Ioannis Militenſis, D. Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ. Ita de prima Fauſtus *lib. 3. quæſt. 97. num. 1.* de reliquis Lopez *inſtruct. p. 2.* quia vt ait Vega *tom. 1 cap. 85. caſ. 147.* & non dicemus V. *immunitas Eccleſiaſtica*, tales ſunt veræ Religiones. Verũ, quia probabilis eſt opinio Soti *lib. 7. qu. 5. art. 3.* quòd tres vltimæ non ſint veræ Religiones, non damnarem Epiſcopum, qui in voto de illis ingrediendis diſpenſaret, & ita tenet Sanchez *de matr. tom. 3. lib. 8. diſput. 9. num. 16.* Quod etiam dicendum foret de Religione Melitenſi, in ſententia Mandoſij *in reg. 3. canc. q. 11. num. 3.* quod neque hæc ſit vera Religio. *p. 1. to. 11. reſol. 77. & 78.*

Et probabiliter ſecũdum aliquos ſi ſit de Religione militari.

40 Votum autem caſtitatis commutari ab Epiſcopo poteſt, ſi ſit ad tempus, Ita Azorius *p. 1. lib. 11. c. 19. qu. 6. p. 1. t. 11. reſol. 57.* Item ſi ſit ſolius virginitatis vt docet idem *ibid. qu. 14.* ſecus, ſi talis vouens dubitaret an vouere intendiſſet caſtitatem perpetuam. Ita Sanchez *tom. 1. ſum. lib. 4. cap. 21. num. 22. ibid. reſol. 60.* Item, votum de non nubendo, niſi emiſſum ſit in fauorem prioris coniugis id petentis in bonum filiorum, &c. Ita Barboſa *de poteſt. Epiſcop. p. 2. alleg. 37. num. 17. ibid. reſolut. 59.* Item votum caſtitatis coniugalis. Ita Sanchez *ibid. cap. 40. num. 50. ibid. reſ. 62.* Item, votum coniugis de non petendo debitum, etiam ſi de communi conſenſu vterque coniux caſtitatem vouiſſet etiam per modum contractus, *facio vt facias*, ſi ipſi coniuges ante diſpenſationem remitterent ſibi ad inuicem renunciationem illam iuris ad debitum, conferentque ſibi iterum ſuorum corporum poteſtatem: nam in tali caſu teneretur vterque debitum reddere, hæc tamen remiſſio eſſet ſacrilega. Ita etiam Sanchez *de matrim. tomo 3. lib. 8. diſput. 11. num. 7. p. 1. tr. 11. reſolut. 82.* Adde, quod ſi poſt tale votum coniuges in ſæculo manere, & cohabitare vellent, tunc cum ſit periculum moraliter certum incontinentiæ, & non poſſit ita breuiter Papa adiri, poſſet Epiſcopus, vt ait Pontius *libro octauo capitulo 9. numero 2.* diſpenſare: non quidem ordinaria poteſtate, vt notauit Trullench in Cruc. *libro primo §. 7. cap. 3. dub. 13. num. 15.* Sed ex quodam tacito Papæ conſenſu. Et ob eandem periculi rationem docet Pontius *numer. 3.* contra Sanchez *numer. 4.* Epiſcopum diſpenſare poſſet votum caſtitatis emiſſum à coniuge poſt contractum, & ante conſummatum matrimonium: quia non tenetur, etiam intra bimeſtre, Religionem ingredi, quamuis dum voueret, ingredi cogitaſſet. *p. 4. tractat. 4. reſol. 25.* Denique: ſi quis poſt votum caſtitatis matrimonium contraxit, poteſt ab Epiſpopo diſpenſare ad petendum debitum, viuente coniuge, (ſed ad eius mortem diſpenſatio ceſſaret.) Ita Fauſtus *lib. 3. qu. 91. numer. 3.* Idque vigore conſuetudinis, vt ait Sanchez *in ſumm. tomo 1. lib. 4. cap. 54. num. 20. p. 1. tract. 11. reſol. 66.*

Votum caſtitatis diſpenſare poteſt, ſi ſit ad tempus.

Solis virginitatis.

De non nubendo.

De ſeruanda caſtitatẽ coniugali

De non petendo debitum.

Etiam in caſu, quo vterque coniux ad id conueniſſet per modum contractus.

Si adeſt periculum incontinentiæ.

Etiam ſi emiſſum ab altero, ſi ante conſũmationem matrimonij, ſecundum Pontium.

Et ſi quis contraxit poſt votum caſtitatis, diſpenſari poteſt ab Epiſcopo ad petendum debitum.

41 Rurſus Epiſcopus diſpenſare poteſt in voto non fornicandi, non tenendæ certæ mulieris, non committendi peccatum mollitiei, aut abſtinendi ab alio actu venereo: quia non ſunt vota integræ caſtitatis. Ita Barboſa *par. 2. allegat. 37 num. 15.* Immò in his omnibus, etiam collectiuè, & in caſu, quo, hæc vota ſimul ſumpta obligarent ad integram caſtitatem: niſi vltimum emiſſum fuiſſet hac intentione, vt ſeruandæ totius caſtitatis conſurgeret obligatio. Nam ſi talis intentio non interuenit, illa vota non integrantur: quia vnum ad aliud

Item diſpenſare poteſt in voto non fornicandi.

Non tenendæ certæ mulieris.

Vel abſtinendi ab alio actu venereo.

per

Etiam si multa vota partialia obligent ad integram castitatem.

per accidens refertur; & sic Episcopus, sicut potest dispensare singula, potest etiam omnia. Ita Sanchez, *vbi supra cap.40.num.68.p.1.tract.11.res.67.* Et tandem dispensare potest in voto assumendi Ordines sacros; quia non est votum castitatis, sed assumendi status, cui castitatis obligatio est adnexa. Ita Portelius, *V. voti dispensatio num.78. ibidem resol.64*

Et in voto assumendi ordines sacros.

In voto peregrinationis reseruata dispensare potest circumstantiam, mendicitatis, v.g. Et si Episcopus negat sine causa iustam voti dispensationem, peccat.

Dispensat in voto non ludendi cum reseruatione ad Sum. Pontif.

42 Deinde quoad vota peregrinationis reseruata, Episcopus dispensare potest in circumstantijs, v.g. eundi mendicando, sicuti supra diximus de commutatione Religionis strictoris in laxiorem. Ita Lessius *lib. 2. ca.40. dub.13. num.105. par. 1. tract.11. res.84.*

43 Nota, quod Episcopus denegans dispensationem voti, aut iuramenti subdito cum iusta causa petenti peccat, & in cap. *quanto 2. quaest. 5.* dicitur infidelis *p.1.tr.11.res.44.* Quaeres an qui vouit non ludere, sub pena, vt non possit dispensari nisi à Summo Pontifice, possit adhuc ab Episcopo absolui? Respondeo Trullench *in Decal.t.1.l.2.c.11.dub.5.num. 2.* Affirmatiuè, quia huiusmodi votum non est de re reseruatis Pontifici, & sic non auferet iurisdictionem Episcopis, & sic videtur esse de re impossibili. Cui ego etiam adhaereo *p. 7. tr.9. res.59.*

EPISCOPI IVRISDICTIO

In Reliquiis.

Cum Reliquiae admitti non possint, nisi ab Episcopo approbentur.

44 RELIQVIAS, & miracula statuit Tridentinum *sessio. 25. de reformat. c. de Vener. Sanct.* admitti non posse, nisi Episcopus recognoscat, & approbet, qui simul ac aliquid de ijs compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & pijs viris, ea faciat, quae pietati ac veritati consentanea duxerit. Quod si aliquod dubium graue in his rebus occurrat, conuocet Concilium prouinciale Episcoporum, & illorum sententiam expectet. *p.2.tr.15.res.58.*

Sciat Episcopus, sufficere moralem certitudinem quod Reliquiae sint talis Sancti, vt illas approbare possit.

45 Circa quod decretum aduerte primò, ad approbationem Reliquiarum Episcopum non egere euidentia, sed sufficere certitudinem moralem ortam ex rationibus probabilibus: nam alius posito quocumque miraculo, semper remanebit locus dubitationi. Ita Morales *hist. Hispan l.17.c.5.in fine.* Et hic est sensus cap. *placuit, de consecrat. distinct. 1.* vbi Pontifex eas Reliquias Venerandas asserit, quae certae sunt, quae inquam certae sunt moraliter non euidenter. Sanè, qui probabiliter, & non tenerè credit, dicitur certus, vt notat Naldus *V. Certum, nu.1. ibid.§ Quaeritur primo.*

Et se non posse approbare Reliquias Sancti nondum canonizati, vt venerentur.

46 Aduerte secundo, Episcopum solum approbare posse, quod Reliquiae nouiter inuentae sint certi Sancti Canonizati: non autem Venerandas, & colendas proponere Reliquias Sancti nondum Canonizati; vnde verba illa Concilij, *Reliquias nouas* exponere *nouiter repertas.* Ita Barbosa *de potest. Episcop. p. 3. alleg.97.n.10.* contra Loicã *in 3.p.q.25 art.6.disp.97.n.10. ibid.§. Quaeritur secundò.*

Vota autem Theologorum, quae requirit Concilium, esse solū consultiua.

Et posse illa non sequi:

Episcoporum verò prouincialium decisiua.

47 Porrò vota Theologorum à Concilio requisita non sunt decisiua, sed tantum consultiua, vnde Episcopus contra illa decernere potest: quia vbi consilium petitur, non oportet illud sequi *l. eam pater §. Mando, de legat. 2.* Ita Bonacina *de leg. disp.3.quaest.1.punct.4.num 5. ibidem. §. Quaeritur tertiò.*

48 Vota autem Episcoporum prouincialium sunt decisiua, quia Concilium non petit ab illis consilium, sed sententiam. Ita Sanchez *summ. t 1. lib.2.c.43.nu.15.* Sufficit verò consensus maioris partis: nam quod maior Concilij pars deciderit, censetur totum Concilium decidisse *l. quod maior, ff. municip. & cap. Apostolorum, dist 16* Caeterum maiori Concilij pars debet decidere in Concilio. Alias non sufficit. Ita Morales, *vbi supra c.12. ibidem. §. Quaeritur quartò.*

Et tandem, se approbare posse Reliquias extra dioecesim.

49 Episcopus vigore Tridentini approbare potest Reliquias extra Dioecesim secundum Barbosam, *vbi supra nu.14.* quia haec iurisdictio non est contentiosa, sed voluntaria. *ibid. § Quaeritur quinto.*

EPI-

EPISCOPI IVRISDICTIO

In vsum Pontificalium.

50 INSIGNIA Pontificalia sunt Mitra, Baculus pastoralis, Anulus, Sandalia, Tunicella, Dalmatica, Chirothecæ, & Crux pectoralis, *par.* 3. *tract.* 5. *resol.* 36. Præter hæc Archiepiscopus accipit à Pontifice Pallium in insigne dignitatis Archiepiscopalis, ex cap. *nisi de auctoritate & vsu palij.* Quænā sint insignia Pontificalia.

51 Circa hæc primo dubium est, an Episcopus in Pontificalibus celebrare possit extra diœcesim. (Et Villalobos *tomo* 1. *tractat.* 18. *diff.* 9. *num* 1. Respondet affirmatiuè, quia nullus Canon id prohibet; nec obstare Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 5. qui loquitur de vsu Pontificalium cum aliquo exercitio Episcopali, puta, chrismandi, ordinandi, &c. vt ex contextu colligitur, & exponit Tamburinus *de iure Abbat. tomo* 1. *disput.* 15. *quæst.* 14. *num.* 2. Adde, quod Episcopus ex Tamburino *ibid. num.* 1. celebrare potest in Pontificalibus intra diœcesim in locis exemptis, quæ vt notat Cochier *par.* 2. *quæst.* 1. *num.* 6. paria iudicantur in hac re locis extra diœcesim. Vide Ioannem Vanshel *in Clem. de prior. fol.* 35. *colum.* 2. & Alzedum *par.* 1. *cap.* 13. *num.* 88. Sed puto, negatiuam sententiam Gauant. *Enchirid. Episc. V. functionis Episcopalis, num* 11. tenendam esse, quam confirmat consuetudo, sic Tridentinum interpretata. Episcopi enim non celebrant in Pontificalibus extra diœcesim, nisi de licentia Ordinarij loci. Ratio autem est, quia baculus & mitra sunt signa iurisdictionis, vt docet Tamburinus *vbi supra*, & patet ex forma consecrationis Episcopalis. Vnde in Cærimoniali Episcoporum *lib.* 1. *cap.* 17. habetur Episcopum vti non posse baculo extra diœcesim, nisi ibi ordinationes, aut consecrationes auctoritate Apostolica ei facere concedatur. Vide Fuluium Pacianum *de præcep. lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 54. *&* 56. Nec obstat quod Episcopus vti potest Pontificalibus in loco exempto intra diœcesim; nam est dispar ratio, loca enim exempta, cum adhuc sint intra diœcesim, retinent reliquiam prioris subiectionis, *ibidem par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 143. §. *Notandum.* An verò possit ordinationes facere extra diœcesim, vide *V. Ordinis minister. & p.* 11 *tr.* 6 *res.* 22. §. *& tandem.*

Et an Episcopus possit cum illis celebrare extra diœcesim?

Negatiuè respondet.

Quamuis id possit locis exemptis intra diœcesim.

52 Secundum dubium est, an Archiepiscopus factus Episcopus possit vti pallio? Et respondeo negatiuè; quia pallium est insignis dignitatis Archiepiscopalis, ante cujus susceptionem non potest quis vocari Archiepiscopus, capit. *nisi de auct. & vsu pallij.* Et præterea, quia pallium est addictum loco, & Ecclesiæ Archiepiscopali, vt patet ex cap. *bonæ memoriæ el.* 2. *de postulat.* ex quo cærimoniale Romanum *libro* 1. *cap.* 16. Lancellotus *lib.* 1. *tit.* 11. *in glossi litter. H.* & alij docent, Archiepiscopum transeuntem ad alium Archiepiscopatum non posse vti pallio priori, sed indigere nouo. Immò Barbosa *Collectan. tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 8 *cap.* 6 *num.* 2. tenet Archiepiscopum non posse vti pallio in aliena diœcesi sine licentia illius Ordinarij, & alij putant, quod si Archiepiscopus à secundo Archiepiscopatu ad priorem redeat, indiget nouo pallio, quia primum non sufficit, in quam sententiam inclinat Acugna in *decret. Gratiani p.* 1. *dict. inst.* 100. *c.* 10. *num.* 3. *&* 4. Qui etiam probabiliter asserit: quòd si Archiepiscopus pallium à Papa acceptum casu amitteret, posse nihilominus Pontificalia exercere; quamuis Venerus *lib.* 4. *c.* 10. *nu.* 19. docere videatur, quòd aliud à summo Pontifice petere debeat, *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 37.

Archiepiscopus factus Episcopus non potest vti pallio.

Vnde hic multa de vsu pallij.

53 Tertium dubium est, an Episcopus suspensus Pontificalibus, in Pontificalibus celebrans incurrat irregularitatem? Et respondeo negatiuè. Vide V. *Suspensionis num.* 3.

In Reliquis.

† QVantum possit Episcopus dispensare ad matrimonium contrahendum, vel contractum dictum est V. *Dispensare.* Quod ad impedimentum non petendi debitum ex voto, dictum est hactenus, de eius iurisdictione in vota. Potest autem dispensare etiam, quando ius ad debitum amittitur per affinitatem incestuosam. †

An possit Episcopus concedere Bullas in sua Diœcesi cum facultate absoluendi reseruata, dispensandi, &c.

Negant Nauarrius.

Affirmat Henriq.

Limitat Trullench.

54 Episcopus in sententia Nauarri *consil.* 18. *lib.* 5. *de pœnitent. & remiss.* non potest concedere Bullas cum facultate absoluendi à casibus sibi reseruatis, & dispensandi, ac comutandi in ijs, in quibus ipse potest ordinario iure. Talis enim concessio est simoniaca, iure saltem humano; in qua solus Papa dispensare potest, vt de facto dispensat, quando concedit Cruciatam in subsidium belli contra infideles. Sed in sententia Henriqu. *lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 1. *in gloss. liter. C.* potest, qui testatur id fecisse Episcopum Hispaniarum anno 1571. ad instantiam Regis. Idem docet Trullench *in bull. proœm. dub.* 2. *nu.* 4. sed cum tribus limitationibus. Prima est, quòd Papa non concesserit Cruciatam. Secunda, quòd magna necessitas vrgeat. Tertia, quòd pecunia, quæ pro tali concessione datur, non applicetur in vsus Episcopi, sed in opera pia ad communitatem spectantia. Quibus positis, ait, talem Bullæ concessionem non fore simoniacam, sicut non simonia quando Episcopus dispensando aliquod votum, imponit onus largiendi certam eleemosynam pauperi, vel monasterio: nam Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 18. solum prohibet in his recipi pecuniam in pretium *parte* 4. *tract.* 4. *resol.* 60. Posse verò concedere Bullas Compositionis, diximus sub V. *bulla Compositionis, num.* 4.

An transferre possit ieiunium de die in die ex iusta causa?

Affirmat Layman.

55 Episcopus secundùm Layman *lib.* 4. *tr.* 8. *cap.* 3. *num.* 9. transferre potest ieiunium Ecclesiæ de vno in alium diem, si ità Ciuitatis solemnitas, aut populi infirmitas exigit. Et in particulari, quando Vigilia S. Matthiæ incidit feria secunda, vel tertia post Quinquagesimam, transferre potest in Sabbatum præcedens, si populus teneatur in tali die carnes esurus. Quæ opinio probabilis alicui videbitur, etiam si fractio ieiunij sine esu carnium timeatur, nam hoc quoque peccatum præcauendum est. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 66.

An possit erigere Collegiatam cum nouis Canonicis?

Et præcedentibus adiungere?

56 Episcopus in sententia Riccij p. 3. *dec.* 66. non potest erigere Collegiatam cum nouis Canonicis, vel Canonicis antiquis alios addere. At secundùm Nouarium *qq. for. par.* 1. *q.* 24. *num.* 4. vtrumque potest, & potest concedere talibus signum, quod vulgo dicitur *Almutica*, vel *Cappuccio*, aut *Zumbrada* sine licentia Papæ *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 38. & potest concedere leges iure ordinarie Ecclesiasticas in suis diœcesibus dummodo non sint oppositæ Pontifici vel eius iurisdictione & quod dicitur de Episcopis dicitur de Patriarchis & Arciepiscopis de Abbatibus secularibus habentibus iurisdictionem Episcopalem in eorum territorijs seu quasi Diœcesi & non eget Episcopus per se loquendo consensu capituli vel cleri aut populi vt sortileges; id etiam possunt legati Cardinales in suis Ecclesijs titularibus, & prouincijs ac hæ durant etiam Martyrologio Suares Salas & alij *&* 8. *p.* 11. *tr.* 3. *res.* 23.

Et delegare laicis causas Ecclesiasticas?

57 Si causæ spectantes ad iurisdictionem Ecclesiasticam sunt merè ciuiles, & pecuniariæ, potest Episcopus illas delegare Iudici Laico: si autem sunt spirituales, non potest. Et hæc opinio in praxi communiter seruatur, quamuis de iure communi Angianus *de leg.* 1. 2. *lib.* 2. *contro.* 25. *num.* 5. solidè contrarium probet, *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 113.

Item an possit confiteri, simplici Sacerdoti.

58 Episcopus ex cap. *ne pro dilatione* potest sua peccata confiteri cuicunque Confessario idoneo. Et quidem secundùm Valerum V. *iurisdictio differ.* 14. *num.* 2. & alius etiamsi non sit approbatus ab Ordinario, nam sicut non

appro-

approbatum approbare poteſt pro ouibus ſuis, ita , & pro ſemetipſo: nec obſtare Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 23. *cap.* 15. nam, cum ſupradictum priuilegium inſertum in corpore iuris, non reuocatur pro clauſula generales. Sed Suar. in 3. *par. s.* 4. *diſput.* 28. *ſect.* 4. *num* 2. & alij tenent: non poſſe eligere niſi approbatum, & ità decreuit Gregor. XV. Concilium verò non derogat hoc priuilegium; ſed ſolum exigit conditionem in confeſſario, vt idoneus ſit, nimirum quòd ſit Curatus, vel ab Epiſcopo approbatus, idque generaliter pro omnibus ſæcularibus. Vnde cum Epiſcopus ex ſupradicto priuilegio cap. *ne pro dilatione* debeat eligere idoneum, poſt Trident. tenetur eligere curatum, vel approbatum. *p.* 3. *tr.* 2. *reſ.* 3. *& p.* 11. *tr.* 4 *reſ.* 13.

59 Videtur quòd Epiſcopus poſſit citare ſubditum exiſtentem extra diœceſim: primò, quia ait Bartol. *in lib.* 1. §. 1. *num.* 3. *ff. ne req. reis*, quod quando duo territoria ſubſunt vni ſuperiori, tunc vnus Iudex poteſt citare in territorio alterius omnes autem diœceſes ſubſunt Romano Pontifici. Secundò, quia citatio non eſt actus iudicialis, ait enim Abbas in cap. *licet num.* 41. *de foro compet.* citationem prout à Nuncio fit extra territorium eſſe ſolummodo executionem ſententiæ iudicialis de citando reum, quæ decernitur à Iudice in proprio territorio. Tertiò, quia id videtur ſignificari in cap. *Romana*, §. *Contrahentes, de foro compet. in* 6. ibi, *ſi eorum auctoritate citati*. Sed nihilominus contrarium tenendum eſt cum Corneio in 3. *par. tractat.* 5. *diſput.* 6. *dub.* 2. Hurtado *de cenſ. in comm. diffic.* 8. & alijs quia Epiſcopus non poteſt exercere iuriſdictionē in aliena diœceſi cap. *fin. de conſtit.* c. *Epiſcopum* 9. *quæſt.* 2. iuriſdictio enim hæret territorio, *l. fin.* Et Epiſcopus extra diœceſim quoad iuriſdictionem contentioſam habetur pro perſona priuata. Citare autem eſt actus iudicialis, etiam quatenus intimatur à Nuntio, vnde in Clement. *paſtoralis de ſent. & re iudic.* determinatur, Iudicem non poſſe aliquem citare in alieno territorio. Dices Epiſcopus poteſt excommunicare aliquem extra Diœceſim vt diximus V. *Cenſura num* 7. ergo, & citare, tum quia ad excommunicandum præreq uiritur citatio, tum etiam, quia plus eſt excommunicare, quam citare. Reſpondeo, Pontium *lib.* 5. *cap.* 7. §. 2. *num.* 20. negare antecedens. Ipſe verò cum Cornejo *vbi ſupra*, nego conſequentiam. Et ad primam probationem, ait idem Cornejo fugientem extra territorium poſt delictum citari ſufficienter in domo, vel in alio loco publico territorij: quia per fraudem fecit ſe indignum citatione perſonali. Ad ſecundam probationem negatur aſſumptum, nam executio excommunicationis extra territorium non exigit ſtrepitum iudicialem, ſicut exigit citatio: quia ſecum tragit effectum ſuum.

Et citare ſubditum exiſtentem extra diœceſim?

Ad argumenta primo loco adducta. Ad primum, negatur maior Bartoli. Nam quo tempore omnes Prouinciæ Romano Imperio ſubiectæ erant, ſtatutum fuit in *l.* 1. §. *Præſides, ff. de requir. reis*, vt Iudices loci delicti mitterent litteras ad Magiſtratus locorum, vbi rei conſiſtunt, ad eos citandos. Et ita practicari teſtantur multi cum Carneualio *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſputat.* 2. *quæſt.* 1 Ad ſecundum negatur, citationem non eſſe actum iudicialem; nam contrarium probatum eſt. Vnde quamuis Epiſcopus in alieno territorio poſſit iuriſdictionem voluntariam exercere; vt docet Gratian. *tom.* 2. *cap.* 127. *num.* 1. id tamen non eſt verum, quando requiritur citatio, vt ait idem Gratianus. Ad tertium, ille textus non eſt contra nos: nam loquitur de citatione ratione contractus, quæ immediatè afficit rem, non de citatione perſonæ, quæ afficit immediatè perſonam. Ita Auila *part.* 2. *cap.* 3. *diſput.* 2. *dub.* 2. *concl.* 4. Vel melius, quod ille textus, dum dicit, *propria auctoritate citati*, non excludi interuentum Iudicis territorij requiſitum per litteras, nam quod hic facit, videtur facere iuſſu requirentis ex *l. à Diuo Pio*, §. 1. *ff. de re iudic.* Ita Barboſa *in l. hæres. abſens*, §. 1. *ff. de iudic.* Aduerte tamen quod noſtram ſententiam DD. multipliciter limitant, & primo niſi adſit priuilegium. Vide Taſſonum *in pragmat. de Ante fato* 23. *obſeruat.* 4. Secundò niſi adſit præſcriptio.

Ita

Ita Surd. *conſ.* 465. *num.* 6. Tertio non procedere in Prælatis Reg. vt ſuo loco dicemus. *par.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 34.

Poteſt Epiſcopus diſſimulare propter ſcandalum.

60 Non poteſt Epiſcopus diſpenſare poſt matrimonium contractum obtenta diſpenſatione ſubreptitia, ſed ſolum diſſimulare, vt remaneant illi matrimonio contracto cum tali diſpenſatione, maximè ſi ex ſeparatione graue ſcandalum immineat. *par.* 9. *tract* 7. *reſ.* 40.

Ad quæ tenentur Epiſcopi.

61 Epiſcopus tenetur irrogare eam partem communibus neceſſitatibus, vel mediatamente ſuperfluorum. Card. de Lugo, Non Epiſcopi Sà, vel ſexam partem pauperibus tenentur erogare. Mach. *par.* 8. *tr.* 7. *reſ.* 12.

Poteſt abeſſe per tres menſes à reſidẽtia.

62 Epiſcopus poteſt abeſſe à reſidentia ſui Epiſcopatus per ſex menſes continuos, computatis ſcilicet tribus menſibus vltimis anni, incipiendo à prima die trimeſtris futuri anni continuatè, poteſt ab eſſe ſine peccato mortali, contra Texed. *par.* 9. *tr.* 6. *reſ.* 22.

Epiſcopi poſſunt eſſe Patrini.

63 Epiſcopos, & Cardinales Regulares poſſe munus Patrini in Sacramento Baptiſmi exercere, docent ferè omnes DD. & contrahunt cognationem ſpiritualium. *par.* 9. *tr.* 6. *reſ.* 32.

Aliqua vota Epiſcoporum Religionum non obligant durãte Epiſcopatu.

64 Vota aliquarum Religionum, quæ annectuntur tribus votis ſubſtantialibus, non obligare durante Epiſcopatu, aſſerunt DD. ſecluſo voto Patrum Societatis Ieſu de præpoſito Generali ſic dictum eſt. *par.* 5. *tract.* 2. *reſ.* 65. & *par.* 9. *tr.* 8. *reſ.* 70

Conuocare proceſſiones, &c. non poſſunt in Eccleſiis regularium, illis inuitis.

65 Epiſcopi non poſſunt conuocare proceſſiones, nec ordinationes facere in Eccleſia Regularium millis inuitis. *par.* 9. *tr.* 6. *reſ.* 48.

66 Non poteſt Epiſcopus punire Regularem vnius Religionis delinquentem in Monaſterio alterius Religionis, nec ſuperior illius Monaſterij poteſt illum punire, ſed mittere delinquentem ſuo Superiori; nec tamen ſi deliquerit extra clauſtrum. Bordon. *p.* 9. *tr.* 7. *reſ.* 69.

Epiſcopus ordinandus debet cõfirmari.

67 Epiſcopus non confirmatus, & ordinandus debet confirmari, non enim excuſari poteſt à peccato veniali Epiſcopum adminiſtrantem Sacramentum confirmationis, ſic etiam ſuſcipiens, primam tonſuram non confirmatus. *ibid.* *tr.* 6. *reſ.* 47.

In Monaſterio exẽpto non poteſt ordinare abſque licentia Diœceſani.

68 Epiſcopus non poteſt in Monaſterio exempto Regularium illos ordinare abſque licentia Epiſcopi Diœceſani in cuius Diœceſi Monaſterium exiſtit. Dian. *p.* 9. *tr.* 8. *reſ.* 29.

Incendiarij debent ab Epiſcopo excommunicari.

69 Quamquam Incendarij non ſint ipſo facto excommunicati, tamen debent ab Epiſcopo excommunicari, ſub pœna ſuſpenſionis per annum à Pontificalibus, quando hoc non faceret, & excommunicatio eſt Papæ reſeruata. DD. *p.* 9. *tr.* 8. *reſ.* 10.

In caſus neceſſitatis poteſt mutare pœnitentiam datã à Papa.

70 Epiſcopus in cauſa vrgenti poteſt mutare pœnitentiam datam à Papa, quando facilè adiri ipſe non poteſt, ſed contrarium practicatur à Pœnitentiaria, ſed tu cogita, *ibid.* *tr.* 9. *reſ.* 11.

Contrarium practicatur.

Sine aſſignatione cauſæ non poteſt Epiſcopus imponere pẽſionem ſuper beneficia pinguia.

71 Epiſcopus non poteſt imponere penſiones ſuper beneficia pinguia, niſi aſſignata iuſta cauſa, & legitima, & quantum leges præſcribunt, quare ſine expreſſione eſt nulla. Secundo ſapit ſimoniam. Tertio cauſam expreſſam, ſed non qualem leges permittunt, vnde his non concurrentibus, poteſt inferri lis de nullitate penſionis. Garz. *p.* 9. *tr.* 9. *reſ.* 49.

72 Epiſcopus poteſt in aliquibus caſibus diſpenſare in ſuis legibus. Sylueſt. *p.* 9. *tract.* 6. *reſ.* 41.

Poteſt tempore peſtis poſita neceſſitate, vt comedatur caro in Quadrageſima.

73 In extrema neceſſitate (aliter minimè) poteſt Epiſcopus tempore peſtis diſpenſare in lege ieiunij quadrageſimali comedi carnes, quod etiam concedit Marchat. in locis ab vrbe valde remotis, vel vbi periculum ſit in mora, vel ex generali conſuetudine; quod licet Epiſcopo vniuerſos Ciues ſoluere ab abſtinentia quadrageſimali, ex cauſa peſtis. *p.* 10. *tr.* 14. *reſolut.* 3. & ſi diſpenſet in ieiunio abſque iuſta cauſa, non ſolum eſt illicita, ſed inualida. Dian. *ibid.* §. *Nota etiam* nec poteſt abrogare legem localem ieiunij latam in Concilio

Digitized by Google

cilio Prouinciali, licet possit dispensare in ea sicut potest in alia de iure Communi. *ibid.* §. *Quæro primò*. Potest tamen in lege Sinodali facta de ieiunio. Leand & alij *ibid.* §. *Quæro secundò*. potest etiam in aliquibus dispensare valide, non licitè sine causa iusta. *ibid.*

74 Episcopus potest dispensare in iuramentis Castitatis. Religionis, Peregrinationis Hierosolymitanæ &c. cum non sint reseruata Papæ sicut & vota. Dian.& alij *p.*10.*tr.* 14. *resol.* 17. potest tamen dispensare in casu necessitatis in voto Religionis,& Castitatis perpetuæ Gatrias, & alij *p.* 10. *tr.* 11. *resol.*47.§. *Nota etiam*.

Potest dispensare in iuramentis castitatis, &c.

75 Potest Episcopus dispensare in irregularitate orta ex repentina rixa, & etiam orta ab excessu defensionis, honoris vitæ, vel bonorum temporalium, quæ non est nuncupandæ ex homicidio voluntario. Nau. & alij *p.* 10.*t.*11.*resol.* 19.& cum homicida ad ordines minores,& ad beneficium simplex. *ibid.* §. *Nota etiam*. idem potest cap. S. vacante *resol.*24.

Potest dispensare in irregularitate orta ex rixa, & ex excessu defensionis honoris &c.

76 Cum illegitimo occulto ad sacros ordines dignitates, ac beneficia Curata solus Papa potest dispensare, sed si ordinatus fuerit bona fide in Sacris, potest Episcopus dispensare cum illo vt administret. Palaus,& alij *par.* 10.*tr.* 11.*ref.*24.

Ad sacros ordines cũ illegitimo occulto solus Papa.

77 Potest etiam Episcopus cum bigamo interpretatiuo, & hæc opinio est communior, & si maritus postea cognoscit delictum in conscientia, & mortua vxore debet se abstinere ab ordine suscipiendo, etiam quod delictum non admittatur in foro externo. Ita Cornejo *ibid. ref.* 15. imo fit inregularis etiam si cogatur per censuras ad reddendum debitum, vel quia pendet lis, vel quia non potest sufficienter probare adulterium vxoris Episcopus, vt dictum est dispensare ad minores, & ad beneficium simplex. *ibid.* §. *Notandum* &c.

Cum bigamo interpretatiuo.

78 Filij satellitum (del boia) histrionum, & repræsentantium res inhonestas publico, & meretricum, & si nullo iure inueniuntur inregulares tamen communiter DD. asserunt supradictos tamquam infames coercendi sunt ab ordinibus, & esse inregulares. *ibid.resol.* 26. & qui sunt infames in vno loco, non sunt in alio, dummodo infamia non sit facile peruentura in illo loco in quo ordinatur, vel non sit reuersurus vbi famam ammisit. Marchant. *ibid.* §. *Sed si inquiras*. Infamia duplex est vna per sententiam iudicis diffinitiuam, qua quis de aliquo crimine con emnatur. Altera per quædam crimina quibus statuit iuris annexa est infamia Siluest. V. *Infamia, nu.*8. & 9. quomodo hæc dicta intelligantur vide *resol.* 27. & Eiscopus non potest dispensare cum infami ad ordines, sed in susceptis potest vt administrent, Palaus *ibid.* §. *Quoad* 3. Iudici sententiati à Iudice indigent dispensatione & si baptizentur *ibid.* §. *Et tandem*.

Filij satellitum & infames sunt inregulares.

Infamia duplex.

79 Potest Episcopus dispensare cum Eunucho qui sponte se castrauit occulte. Si Andreas Gerunda, & alij vt ordinentur in sacris *p.* 10. *tr.*13.*ref.*28.

Cum Eunucho.

80 Potest degradare Sacerdotem non sibi subditum propter delictum enorme, & qualificatum, & tradere brachio seculari ad puniendum. Cartarius cum 60.DD.*p.*10.*t.* 11. *ref.* 52. Sed in casibus non expressis in iure non debet hoc facere inconsulto Pontifice. *ibid.* §. *Sed non deseram*.

Degradare Sacerdotem non sibi subditũ, sed non in casibus expressis à iure.

81 Iurisdictio Episcopi constat in concessione directa, & indirecta, directa fundatur hæc potestas Episcopi in iure Diuino, indirecta in voluntate Papæ. Lugo.*p.*10.*tr.*12 *ref.*18. §. *Igitur*.

Iurisdictio constat in indirecta à Papa concessione.

82 Episcopus non potest concedere leges irritantes vt Matrimonium impediat celebraturum, vel celebratum ante Parochum. Dian. & alij *p.* 10. *tr.* 13. *ref.* 23. §. *Sed difficultas*. nec potest cogere Parochum ad subministrandum presbyteris necessaria celebrare volentibus in Parochiali S. Congr. Rituum 10. Iunij 1602. *ibid.ref.*54.

Non potest concedere leges irritantes.

83 Non potest adstringere Parochianos, vt in Parochia audiant sacrum. Raphael Auersa *r. ibid. ref.* 15. nec potest transferre festa, nec ieiunia sicut Pontifex Leand.& alij *ibid.ref.*7.

Nec adstringere Parochianos audire sacrum in Parochia.

84 Per se loquendo Episcopus non tenetur constituere Vicarium Generalem,

Ex vsu, & necessitate debet constituere Vicarium Generalem, quem ordinarium vocant, nec duos in duobus Diœcesis vnius sit in loco residentia.

ralem, tamen ex vsu, & pro necessitatibus debet eum constituere, qui habet potestatem tam ordinariam quam delegatam, sed quando dicimus Vicariũ Generalem Episcopi esse ordinarium, intelligitur quod ad ea tantum, quæ ipso iure veniunt ex generali commissione Vicariatus, Gomez. & alij §. *Cum autem* nec potest duos Vicarios Generales constituere pro duabus Diœcesibus vnius, sed potest in ea vbi residet habere duos Vicarios. Barbosa. *part. 10. tract. 15. res. 31.*

Potest negare licentiam Regularibus alloquendum monialibus.

85 Potest negare licentiam Regularibus alloquendi cum Monialibus, tamen est actus Charitatis si habent negotia, vel si sint consanguineæ, & Vicarius tenetur concedere. Vide V. *alloqui Monial. num.* 8. & hanc licentiam potest concedere Nouitio Equiti S. Ioan. & S. Iacobi, vel Alterius Religionis Pottel. & alij. *p. 10 tr. 14. res. 50.*

Episcopus non potest visitare &c. loco vbi resident Generales & est cura animarum.

86 Episcopus Laudensis non potest examinare, & visitare Parochum Regularem in Ecclesia oppidi, vel loci Hospitaletti ordinis S. Hieronymi vbi Generalis habet suam Residentiam, & in alijs vbi est cura animarum, & ibi resident Generales, in alijs vero vbi Parochi sint seculares, vel Regulares, potest ad ea quæ sunt curæ annexa DD. *p. 10. t. 16. res. 26.*

EPISCOPVS

quoad pœnas pecuniarias imponendas & eius familiares.

Familiares Episcoporum non possunt à Principibus limitari.

1 EPISCOPVS potest habere tot satellites, vulgo *alarij*, quot voluerit: nec illorum numerus præscribi potest à magistratibus laicis. Quod si ex magno illorum numero inconueniens aliquod oriatur, rogabunt ipsos Episcopus, qui remedium adhibebunt. Et ita declarauit Sacra Congregatio die 14. Aprilis 1615. apud Barbosam *de iur. pont. l. 1. c. 11. n. 75.* Idem docet Venerus *in exam. Episcop. l. 4. c. 12. nu. 5.* ante ipsum Cardin. Bertrand. *resp. 2. ad art. laici num. 7.* in instantia huiusmodi facta tempore Philippi Regis Frãcorum. *p. 4. tr. 1. res. 100.*

Et gaudent foro.

Episcopi familiares gaudent priuilegio fori. Vide Ver. *Immunitas Ecclesiastica, num. 19.*

Possunt imponere pœnas pecuniarias tam Ecclesiasticis, quam laicis concubinariis, sed semper dicendum est quod debet eas locis pijs disponere.

2 Episcopi certè, & verè possunt pœnas pecuniarias imponere ex praxi vbiq; recepta, & consuetudine, & possunt habere fiscum communiter DD. *p. 10. tr. 8. res. 1.* quas pœnas per S. C. Trid § 24. cap. 3. de Reformatione absolutè dicimus, Episcopos non posse sibi applicare, sed pauperibus, & locis pijs, etiam pęnas secularibus ablatas. Quaranta, & alij *ibid. res. 2.* Confunduntur rationes pro Episcopis quod possint sibi applicare dictas pœnas. *res. 3.* & possunt non solum concubinarios pœnis Ecclesiasticis, & corporalibus rerum etiam pecuniarijs punire, sed semper quod ijs locis applicentur. *ibid. res. 4.* & possunt compositiones facere super quibusdam delictis, & ijsdem pijs locis applicare. *res 5.*

Sic etiam Inquisitores qui dispensat locis vbi eas exigunt.

3 Inquisitores possunt punire pęnis pecuniarijs, delinquentes, quas summo Inquisitori Romæ tradere debent, & nam sibi applicare in Hispania tractatur per specialia *res. 6.* Sac. Cong. sanciuit, & declarauit, vt hæ pęnariæ pecuniæ ponerentur apud fidelem sequestrum (dummodo non sint ex domesticis Episcoporum) vt pijs locorum locis, vbi exactæ fuerunt, & ad pios vsus eorumdem locorum couertantur. *ibid. res. 7.*

Possunt de dispensatione in lege Pontificis, sed dando locis pijs.

4 Episcopi possunt imponere pœnam pecuniariam pro dispensatione in lege Pontificis, sed solum in legibus per quas subditi obligantur ad aliqua onera à quibus per dispensationem eximuntur, vt est lex ieiunij & laborandi in diebus festiuis, minimè in alijs, vt in dispensando in denuntiationibus Matrimonij super interstitijs, & in litteris dimissorialibus pro suscipiendis ordinibus ab alio Episcopo. *ibid. res. 8.* & si contingerit tales pęnas imponere pro aliquo delicto, vel dispensationem, &c. semper applicandæ locis pijs. *resol. 9.* & eadem ratio est de cap. S. Vacante *res. 10.*

Digitized by Google

EVCHARISTIA.

1 † EVCHARISTIA est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini ad spiritualem animæ refectionem diuinitus institutum. Ratio autem Sacramenti non consistit in Communione, vt docuit Gabriel *in 4. disputat 8. quæst. 1. art. 2. dub. 2.* nec in sola consecratione; nec in solis speciebus. Sed in Corpore Christi, aut Sanguine, quatenus ex vi verborum sub specitbus continetur. Est vnum Sacramentum vnitate speciei infimæ; sed moralis in ratione conuiuij spiritualis, ad quod materialiter integrandum requiruntur species panis, & vini. Vnitas verò huius Sacramenti numerica desumitur ex vna numero refectione per vnicā Communionē; siue sub vna, siue sub vtraque specie: siue vnius Hostiæ, siue plurimū: & siue ab vno, siue à pluribus Sacerdotibus consecratarū. Sed de his omnibus vide Valentiam *in 3. p. q. 73. art. 1. disp. 6. sect. 1. punct. 3.* Vasqu *disput. 167. c. 5.* & alios recentiores.

Eucharistiæ definitio.

Et constitutiuum in ratione Sacramenti.

Vnde desumatur vnitas eius specifica?

Et numerica?

2 De Eucharistiæ necessitate, & effectibus, actum est sub V. *Communionis necessitas, & Vtilitas*. De suscipiente item Eucharistiam, actum est Verbo *Communionis Dispositio*. Reliqua hic persequemur. †

3 Infideles non obligantur ad sumptionem Eucharisticam, cum non sint, neque existunt in Ecclesia Sanch. *p. 8. tr. 7. ref. 81.*

4 Cui interest lampadem accensam ante Eucharistiam conseruare, peccat mortaliter non conseruando. Quinta. *p. 9 t. 6. ref. 34.*

Lampadem accensam tenetur ante Sacramentum conseruare.

5 Pars Hostia vel particule ait recte per nares, vel per os espiratione non causas gratiam cum non descendit in stomacum per manducationem sed de hoc est cogitandum Dian. & alij. *p. 11. tr. 9. ref. 48. §. sed hic.*

EVCHARISTIÆ *Materia*.

1 † MAteria Sacramenti Eucharistiæ est panis, & vinum. Et panis quidem ex solo frumento. Et in Ecclesia Latina azymus, in Græca fermentatus. † Quem morem tenentur tam Latini, quàm Græci in suis Ecclesijs seruare sub mortali: nec ab illo recedere possunt ex quauis magna causa: nam est vsus rationabilis, publicus, in re grauissima. Et Pius V. in suo motu incipiente, *Prouidentia Romani Pontificis anno 1566.* reuocat licentiam Græcorum celebrandi more Latino, & Latinorum celebrandi moræ græco. Ita Villalobos *tom. 1. tr. 7. diff. 6. num. 2.* & alij contra Nugn. *in 3. par. t. 1. qu. 74. art. 4. concl. 6.* At si Græcus peragraret inter Latinos, aut Latinus inter Græcos, vbi nullum est templum in quo seruetur ritus nationis, quamuis seruare possit proprium ritum, non tamen peccat se conformando Ecclesiæ, in qua versatur. Vbi vero esset templum nationis, teneretur seruare proprium ritum. Ita Syluius *in 3. p. q. 74. art. 4.* Item non potest Latinus in templo Græcorum apud suos consecrare in fermento, aut Eucharistiam ex fermentato Latinis distribuere, nam hoc priuilegium non est locale, sed personale solis Græcis concessum. Ita Suar. *in 3. p. t. 3. disp. 4. sect. 3.* Ex quibus refellendus est Ledesma, dum ait, Græcum transeuntem per Ecclesiam Latinam, teneri in azymo consecrare, *p. 3. tr. 6 ref. 99.*

Eucharistiæ materia panis, & vinum.

Græci in suis Ecclesijs tenentur consecrare in fermentato, sicut Latini in azymo.

Secus, si illi versarentur inter Latinos, vel inter Græcos, vbi nullum esset eorum templum.

2 † Vinum autem esse ex vite. † Et si sit congelatum, vt sæpius contingit in Germania; validè consecratur: non tamen licitè. Prima pars probatur, quia vinum per congelationem non corrumpitur quoad substantiam; & in potentia potabile remanet: quia liquefieri potest & sumi. Neque hoc Sacramentum consistit in vsu sicut Baptismus, sed conseruatur, ac proindè non est necesse, vt vinum sit formaliter potabile dum consecratur, sicut debet esse fluxibilis aqua, dum quis baptizatur. Ita Sà *V. Missa, num. 2.* contra Nugn. *artic. 2.* Secundas pars probatur, quia est materia aliquatenus dubia, & fal-

Vinum debet esse ex vite.

Et si sit congelatum est materia sufficiēs.

Sed non conueniens.

& saltem non ità apta. Ita Coninch *de Sacrament. quæst.* 74. *artic.* 4. *num.* 27. contra Fagundez *pr.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 10. Si tamen solueretur, puto probabile esse, quòd licitè consecraretur, quamuis deberet aliud consecrare, idque omninò suadendum esset, cum commodè posset, vt obseruat Suar *disputat.* 45. *sect.* 1. Cœterum sicut vinum congelatum, validè consecratur, ità si consecratum à congeletur, non desinit esse consecratum. Ideo monet Missale Romanum, debere liquefieri, & sumi, quod & docet Layman. *lib.* 5 *tract.* 4. *cap.* 2. *num.* 6. contra Alanum *lib.* 1. *de Eucharist cap.* 11. *part.* 3. *tract.* 6. *resol.* 100. & *p.* 11. *tr.* 1. *res.* 17. & Sacerdos peccat mortaliter consecrando in tali vino. Hurtad. & multi; *ibid.* §. *sed an.* Sed quid dicendum de vno misto Hispanorum, quod ipsi vocant *Hyporbrasio*? Potest ne consecrari? Respondet Ledesma *tom.* 1 *de Euchar. cap.* 4. *conclus.* 15. quod si admistio sit tanta, aut coctio talis, vt vinum corrumpat, consecrari non potest. An vero corrumpatur, standum esse experientiæ sensuum, & prudentium iudicio. Cœterum sacrilegium esse consecrare in his materijs dubijs. *ibid.* §. *sed quia.* Quod vltimum docent Villalobos *diff.* 5. *nu.* 5. & Fagundez *l.* 3. *c.* 1. *nu.* 17. etiam in casu necessitatis: quia hoc Sacramentum vel non est necessarium necessitate medij, vel non, nisi cum debitè & reuerenter haberi potest, *ibid res.* 95. in fine.

Quid de hypocrasso Hispanorum?

Et an liceat aliquando consecrare in materia dubia:

3 Vino admisceri debet modicum aquę elementaris ex pręcepto Ecclesiæ. Quod præceptum, quamuis versetur circa paruam materiam, obligat sub mortali, quia materia illa modica est magna significatiuè. Ita Lugo *de Euch. disput.* 15. *sect.* 2. *n.* 22. *p.* 5. *tr.* 5. *r.* 56.

Vinum admisceri debet modicum aquæ, sub mortali.

Non tamen adeo modicum.

Quia non prius conuertitur in vinum, quam in sanguinem.

4 Porrò quamuis aqua adhibenda sit multo minor vino, non debet tamen Sacerdos esse multum scrupulosus, vt vnam guttulam effundat; sic enim, vt aduertit Layman *l.* 5. *tr.* 3. *cap.* 2 *num.* 9. euenire posset, vt sensu deluso nihil effundatur. Qui addit, addi posse decimam, vel octauam partem quantitatis vini. Et ratio est, quia aqua non prius conuerti debet in vinum, vt conuertatur sanguinem, sed conuertitur in sanguinem immediatè. Ita Aresius *disput. de aquæ transmut. in sacrif. Missæ* cum alijs, & nouissime Lugo *disp.* 3. *sect.* 4. *nu.* 48. contra Suar. *vbi supra sect.* 4. & alios. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 49. & *p.* 5. *tr.* 5. *res.* 56. §. *Notandum.*

Alij dicunt, prius cõuerti in vinum.

A quibus, si petas, an consecrata maneat aqua, quæ in vinum conuertitur statim post pronomẽ (hic?)

Suarez respondet negatiuè.

Nugnus affirmatiuè.

5 Sed posita istorum sententia, quod aqua non conuertatur in Sanguinem, ni prius in vinum conuersa fuerit, petet aliquis; An si aqua conuertatur in vinum in ipsa consecratio ne post prolationem pronominis *Hic*, & ante prolationem aliorum verborum, remaneat consecrata? Suarez ib. negat: quia illud conuertitur in sanguinem, quod significatur per pronomen *Hic*, at hoc pronomen non potest significare vinum, quod nondum est in rerum natura, immò nec illud, quod non est præsens, vnde si aliud vinum apponeretur in Calicem post prolatum pronomen, *Hic*, non consecraretur. Sed Nugn. *vbi sup. art.* 8. in fine affirmat: quia intentio ministri refert pronomen *Hic* ad significandum illud vinũ, quod erit præsens in instanti transubstantiationis († quod est vltimum intrinsecus totius formæ, vel primum extrinsecum post illa †. Adde, quod profertur pronomen *Hic*, talis materia est præsens moraliter, quia mox erit præsens, & quòd parum distat nihil distare videtur. Quidquid autem sit, an vinum de nouo additum consecraretur, est dispar ratio in casu nostro: nam illud foret pręsens per accidens, hoc vero per se. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 49 §. *sed hic.*

Porrò illa materia consecratur, quam consecrare intendit Minister.

6 † Præterquam quod materia consecranda siue panis, siue vinum, debet esse præsens debet etiam esse certa ex intentione consecrantis: nam illa materia consecratur, quam intendit minister. Et quidem quotuplex sit intentio, & quæ requiratur ad valide consecrandum, dicendum, cùm de omnibus Sacramentis V. *sacramentum num.* 6. Hic vero in particulari. † Quæres primo: An particulæ, vel Hostiæ, qua quis, inscio Sacerdote consecrandas apponeret in Corporali, remanerent consecratæ? Et respondeo negatiue: quia non potest præsumi, intentionem celebrantis esse; consecrandi materiam, quam nescit, sed solùm consecrandi illam materiam, quam tempore con-

Vnde, si Sacristia ferat ad Altare particulas, & ponat in cornu Epistolæ, nec eas videat Sacerdos non erũt consecratæ.

consecrationis tenet manibus, vel, quæ est in Calice, quæ nimirum intentio includitur in voluntate celebrandi. Si verò alia est consecranda, debet esse cognita Sacerdoti, quia voluntas non fertur in omninò incognitum. Ita Coninch *in 3. par. quæst. 47. art. 2. dub. 3. num. 39.* & DD. communiter, *parte 9. tract. 8. res. 68. Et §. Sed hoc.* Sed Nugn. *artic. 2. diffic. vltim.* putat, fore consecratas: quia intentio Sacerdotis exeuntis ad celebrandum præsumitur pia: autem sit pia, sic debet interpretari posse: *Volo consecrare istam Hostiam, quia credo istam solam futuram præsentem; si tamen alia præsens erit mea intentio est illã consecrare.* Quæ omnia oportet non exprimere, quia virtualiter includuntur in religiosa intentione consecrandi, si non habuit determinatam intentionem consecrandi istam solam. Quæ opinio an sit tenenda, alibi videant. *p. 2. tr. 17. res. 19.*

Quamuis Nugnus dicat, fore consecratas.

7 Sed quid, si sacerdos habuit in sacristia intentionem consecrandi Particulas: illas autem tempore consecrationis non videt, quia sacristia posuit illas in cornu Epistolæ, & non super aram? Respondeo etiam cum Suarez *disputat. 45. sect. 6.* non remanere consecratas, quia nec sacerdotis, nec Ecclesiæ intentio est consecrare Particulas in loco indecenti, & extra corporale, quod aduertenter sine peccato non fieret. Et ita nouissimè docet Mercerus *de Sacram. quæst. 74. art. 2. num. 3.* Sed Gamachæus in *3. par. q. 74. c. 4. fol. 343* contrarium docet: quia sacerdos verè habuit intentionem consecrandi Particulas, neque hanc intentionem reuocauit. Cum igitur materia sit apta, & sufficienter præsens, & ex alia parte verba sine restrictione prolata sint, nec intentio desit, ad illarum consecrationem nihil deest, & quamuis sacerdos aduertens, Particulas esse extra aram, noluisset illas consecrare: tamen reuera non habuit hanc intentionem, immò habuit contrariam; nimirum consecrandi Particulas ferendas. Qua ratione verè consecrat, qui putans, se esse in gratia, profert verba, &c. quamuis vt in peccato: cum certum sit, quod si ille habuisset peccati notitiam noluisset consecrare. Igitur hic Doctor monet, tales Particulas reuerenter habendas esse, & quia res non caret difficultate, non sumendas, aut distribuendas seorsim, sed simul cum alijs certis. Sed absque vllo dubio hanc sententiam docet Præpositus *in 3. par. qu. 74. artic. 2. dub. 3. num. 19.* quam ego non audeo damnare tanquam improbabilem *par. 3. tract. 6. resol. 103. & par. 5. tract. 14. res. 19.* Aduerte autem quod si pyxis cum Particulis posita super corporale tempore consecrationis non aperitur. Particulæ nihilominus remanent consecratæ secundùm omnes. *parte 3. tract. 6. resol. 103.* in fine.

Sed ego contrariam teneo, etiamsi Sacerdos in Sacristia habuisse intentionem consecrandi particulas.

Quamuis contrariã sententiam nõ damnem.

Certum est autem remanere consecratas particulas in pyxide clausas.

8 Quæres secundò: an si Sacerdos habeat in manibus duas Hostias quas consecret, putans esse vnam, nihil determinando, vtraque remaneat consecrata? Respondeo affirmatiuè. Ita Mercerus, *vbi supra*, & alij communiter. *par. 5. tr. 14. res. 19. §. Aduertendum.*

Et ambas Hostias, si duas haberet Sacerdos in manibus vnã existimans.

9 Quæres tertiò: an guttæ vini, quæ sunt in Calice separatæ ab eo, quod est in fundo, remaneant consecratæ? Respondeo negatiuè: quia communis, & optima intentio Ecclesiæ est, consecrare omnem liquorem consecrabilem, qui cõtinetur in Calice per modum vnius continui. Et hoc significare intendit per particulam, *Hic.* Ita Layman *lib. 5. tr. 4. c. 2. nu. 14.* & alij contra Bonac. *de Sacr. disp. 4. q. 2. punct. 6. nu. 7.* Coninch. *dub. 3. nu. 43.* distinguit, & remanere consecratas, inquit illas guttulas, quæ reliquo liquori proximè adhærentes cum illo facilè commiscentur, non autem reliquas. Sed hoc difficultatem habet secundùm Layman quia determinari non potest, quanta debeat esse talium guttarum propinquitas: & consecratio sicut reliqua Sacramenta, prendere non potest in sui veritate ex futuro euentu contingente. *par. 2. tr. 17 res. 16. & p. 3. tr. 4. res. 32.*

Guttæ vini separatæ, quæ adhærent continenti, non consecrantur.

Quamuis alij aliter sentiant.

10 † Materia tandem consecrari non potest, nisi iuxta ritum Ecclesiæ. Vnde primo non potest consecrari, nisi sit oblata. † Sed quid si post oblationem offeratur Sacerdoti particula consecranda? Respondet Bonacina *q. vlt. punct. 2. nu. 6.* consecrari non posse. Sed Gauant. *comm. ad rubr. Miss. to. 1. p. 3. tit. 10. nu. 19.* probabiliter putat, mentaliter offerri posse, & postea consecrari.

Si afferatur sacerdoti Particula consecranda post oblationem, potest illam mentaliter offerre, & consecrare.

crari, dummodo allata fuerit ante præfationem. Magis amplè loquitur Possevinus *de offic. Curati c. 2. nu. 7. p. 1. tr. 14. res. 71.*

Et secluso scandalo. Sacerdos deficiente Hostia, potest celebrare cum particula.

11 † Secundo consecrari non potest panis, nisi more cuicunque Ecclesiæ solito formatus. Et ad Missam in nostris partibus adhiberi debet Hostia magna non Particula. † Quod si in aliquo campo non inueniretur Hostia, adhiberi posset Particula in Missa priuata, & secreta, etiam in die pro festo, cessante scandalo. Ita Marchantius *tom. 4. cap. 5. quæst. 3. cas. 6. parte 5. tract. 13. resol. 80.*

Non potest consecrari in hostijs rubeis, quibus obsignantur litteræ.

12 Petes primo, an Hostiæ rubeæ, quibus literæ aliquando obsignantur, sint materia Sacramenti Eucharistiæ? Negat Lugo *de Sacram. Euchar. disput. 4. sect. 1. num. 4.* & reuera ab hac opinione non est recedendum, quia tales Hostiæ non videntur, nec sunt panis vsualis, & ad hunc rem moralem, vt optimè obseruat Raphael Auersa *de Sacr. Euchar. q. 2. sect. 3.* potius attendi debet conditio materiæ vsualis ad cibum hominum, quam ratio Physica specificæ quidditatis. *par. 7. tr. 13. res. 8. §. quæro secundo.*

Licet quidem in succo elicito ex vuis passis.

13 Petes secundo: An succus elicitus ex vuis passis, sit in Sacramento Eucharistiæ materia consecrabilis? Affirmatiuè respondet Amicus *in Cursu Theolog. to. 7. disp. 16. sect. 2. nu. 34.* quia talis succus est vinum, eoq; perfectius, quod ab aqueo humore per purgatus. *p. 7. tr. 12. res. 8.*

Offa panis, & similia non sunt materia consecrationis.

14 Offa panis posita in vino non est materia vtriusque consecrationis. Cardinal. de Lugo *par. 9. tr. 8. res. 65.* Sic etiam panis effectus aqua maris, quæ naturalis est, materia est consecrationis; secus effectu ex aqua rosacea, quæ est artificialis, vel vt dicitur (pan cotto) non sunt materia consecrationis. *par. 9. tract. 9. res. 58.*

EVCHARISTIAE
Forma.

Forma Consecrationis, quæ?

14 FOrma consecrationis Hostiæ hæc est, *Hoc est enim Corpus meum.* Calicis vero, *Hic est enim Calix Sanguinis mei.* Particula *enim* non est de essentia. At proinde, qui illam omitteret, non peccaret mortaliter, nisi id faceret ex contemptu, aut cum scandalo: Immò Cabiera *in 3. par. q. 60. art. 8. disp. 2. nu. 2.* putat, quod, etiamsi accedat contemptus, sistens intra limites leuitatis materiæ, adhuc est solum peccatum veniale: quia contemptus diuinæ legis in materia leui non peccatum graue. *par. 2. tr. 17. res. 14. & p. 5. tr. 14. res. 78. §. Notandum est.* Idem dic, si Sacerdos diceret, *Hic est calis, & S. pro X.* vtendo nam conficeret Sacramentum: quia saluaretur significatio substantialis: quamuis enim in rigore vox *Calis*, habeat aliam significationem à voce *Calix*, tamen ex ipso actu, & forma consecrationis significat Calicem. Eadem ratione docuit D. Thomas *3. p. quæst. 60. art. 3. ad 3.* validum esse Baptismum collatum *in nomine Patria, Filia, &c.* Ita Pitigian. *in 4. dist. 3. q. 2. art. 14. res. 14. cit. §. quoad secundum.*

Particula enim non est de essentia.

Et omitti potest sine mortali.

At si accedat cõtemptus? Vide.

Si sacerdos dicat Calis pro Calix, consecrat.

Quid, si quis in consecratione Hostiæ adhiberet hanc formã. (Hæc est caro mea?)

15 Petes primo: An hæc forma, *Hæc est caro mea*, pro consecratione Hostiæ sit valida? Respondet negatiuè Mercerus de *Sacram. qu. 78. art. 2.* quia *caro* minus significat quam *corpus*. Hoc enim significat conflatum ex carne, ossibus, neruis, &c. Et in hæc omnia conuertitur panis, non in solam carnem. Sed Granado *in 3. par. contr. 6. tract. 8. disp. 5. nu. 5.* & alij affirmant: quia Christus Dominus ad significandum corpus sæpè vsus est nomine carnis Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem. Caro mea verè est cibus*, &c. Et sanctus Cyprianus testatur, Christus in supradicta forma consecrasse. Quamuis autem corpus significet aliquid præter carnem, tamen caro sumi sæpe solet pro corpore & significat etiam ossa, neruos, & totum hominem. *Omnis caro corruperat viam suam. Videbit omnis caro salutare Dei. Verbum caro factum est. Verbum caro panem verum verbo carnem efficit.* Vtraque sententia est probabilis, secunda probabilior *p. 5. tr. 14. res. 76.*

Respondeo consecraret.

Ad quid si dicat (Hic) est Corpus meum?

16 Pe-

16 Petes secundo: An hæc forma sit valida, *Hic est corpus meum?* Respondeo cum Granado *vbi supra num.* 4 quod si ly *hic* sit aduerbium locale, forma non est valida, quia mutatur significatio: si autem est pronomen masculinum, forma est valida, quia mutatio est accidẽtalis, & grammaticalis. *p.5.tr.14.res.77.*

17 Petes tertio: Quid dicendum de hac forma, *Hoc corpus est meum*, vel *Meum est hoc corpus?* Fagundez *par.3.lib.2.cap.6.nu.11.* & Gamachæus *in 3.p. q.78.c.2.* dicunt non esse validam: quia pronomen *meum* vtrobique sumeretur possessiuè, sumeretur enim adiectiuè non substantiuè, & sensus esset, *Hoc corpus ad me pertinet:* Vnde non exprimeret mysterium conuersionis. *p.5.tr.14.res.78.* Vel (Hoc corpus est meum?) Aut (meum est hoc corpus?)

EVCHARISTIAE

Minister.

16 † SICVT in hoc Sacramento duo sunt, scilicet consecratio, & vsus: ita duo sunt ministri, vnius consecrationis, alter collationis. De hoc secundo dictum est Ver. *Communionis Minister*. De ministro consecrationis duo solùm dicenda sunt. Primum, quod debet esse Sacerdos in omni casu, vnde nullus carens charactere sacerdotali consecrare potest. Secundum quod ad consecrandum adhibere debet intentionem. † Sed hanc suspendere posse, ait Sancius *select. dis.35 num.6.* in casu, quo quis metum mortis inijceret, nisi totum panem, qui est in foro, consecraret. Scilicet ad vitandam mortem, & sacrilegium, proferre posse verba absque intentione. Sed contra sentit Palaus *to.1.tr.2.disp.1.punct. 13.num.8.par.3.tr.6.res.83.§. Notandum.* Eucharistiæ minister aut consecrat, aut cõmunicat. Si consecrat, debet omnino esse sacerdos. Et debet adhibere intentionem. Quid si cogitur consecrare massã panis.

EVCHARISTIAE

Custodia.

1 EVCHARISTIA à consecratione vsque ad Communionem stare debet super aram. Vnde ait Lugo *de Eucharist. disputat.10. sect.2. num.69.* non posse Sacerdotem particulas consecratas statim ponere in Tabernaculo, vel extra aram, aut dare alteri Sacerdoti, vt populo distribuat: nam hæ quoque pertinent, sicut hostia, ad idem sacrificium & Rubricæ Missalis ita præcipiunt seruari. *par.5.tract.13.resolut.72.* Pyxis non debet esse necessario benedicta, nec oportet in ea esse corporale, vel aliud. Vide Verbo *Vasa sacra, num.3.* Licet Sacram Eucharistiam deferre in nauigijs, si adsit capacitas, & illi locus decens, & separatus designetur. Ita Granado *tract.14.disput.13.num.7.V. Celebrare, num. 28.par.5.tract.3.resolut.40.§. nota etiam.* An particulæ consecratæ statim poni possint in Tabernaculo? Aut dari alteri distribuendæ. Pyxis non debet esse benedicta. Et deferri potest cũ Sanctissimo in nauigijs bene aptatis.

2 Si Sacerdos post purificationem, vel finita Missa inuenerit aliquod fragmentum in Patena per se, vel alium consecratum post illud sumere. Paludan. *par.9.tr.6.res.27.* Fragmentum inuentum in Patena potest sumi post Missam.

EXAMINARE.

1 PRæsentatus à patrono laico in Ecclesiam parochialem debet examinari ab examinatoribus synodalibus; sed si esset partim Ecclesiæ, & partim laici debet fieri consensus, sed vide res vbi curiosa inuenies. *par. 9. tract.8. res.16.* Debet examinari à synodalibus examinatoribus.

2 Episcopus, si vult examinare Prædicatores Regulares, prædicare volentes in alienis Ecclesijs. Potest examinare regulares Prædicatores.

3 Potest sic declarauit Sacr. Congregat. Concilij 22. Ianuarij 1622. *par.9.tr. 9.res.42.*

Digitized by Google

4 Examinator non poteſt præmonere examinandum de punctis, ſi fiat per concurſum, vel detur iuramentum de non præmonendo. *par.10 tr.16.reſol.37. §. notandum*.

Examinator ſinodales ſub nomine dignitatis ſi eſſet pro pœnam & futuro hic erit.

5 Examinatores ſynodales deſignati ſub nomine dignitatis vg. S. Dominici &c. ſi finito prioratu, & iterum idem pater eſt electus prior non facta nominatione examinatorum adhuc iſte eſſet electus leoitemus examinator; Sed ſi eligitur hic, & qui pro tempore erit dico ſucceſſorem venire, & non primum. Zanardi. *p.11.tr.6.reſ.33.* nec poſſunt aliquid intuitu ſui officij nec ex conſuetudine accipere ſine labe ſimonia Beda. DD. Card. *ibid. §. ſed quia*.

EXCOMMVNICATIO.

Excommunicatio quid?

Et quotuplex.

1 † DE natura, & cauſis excommunicationis dictum eſt ſub Verbo *Cenſura*. Eſt enim cenſura Eccleſiaſtica, qua homo Chriſtianus communibus fidelium bonis priuatur, iuxta dicenda Verb. *Excommunicationis effectus*. Excommunicatio alia eſt maior, alia minor: illa priuat omnibus ibi numerandis, hæc perceptione tantùm Sacramentorum. Item, alia eſt à iure, alia ab homine, alia latæ ſententiæ, alia ferendæ. Vide V. *Cenſuram*.

2 Excommunicatio eſt actus inretractabilis, & inſeparabilis, vt docet Conc. Trid. *ſeſſ.13 cap.1* de Reformatione. *p 9.tr.8.reſ.21.*

EXCOMMVNICATIONES

Aliquot.

De excommunicatione Eccleſiaſticorum, ſtudentium legibus, & medicinæ.

1 IN capit. *Super ſpeculum, ne Clerici, vel Monachi*, excommunicantur Clerici, & Religioſi incumbentes ſtudio legum, aut medicinæ in ſtudijs publicis † non autem habentes in ſuis domibus priuatum lectorem, qui eos priuatim has facultates edoceat. Ita Villalobos *tom.1.tract.17.diff.28.nu.4* contra Suarez *de cenſ. diſp.23.ſect.3.n.19.* Immò nec in ſtudijs publicis, ſi legibus ſtudeant quatenus inſeruiunt ad notitiam Canonum. Sic Sanctarellus *de apoſt.c.2.dub.3.nu.21.* Sed hoc procedit in foro interiori tantum. Aduerte etiam, quod in dicto capite non comprehenduntur Diaconi, vel Subdiaconi, licet beneficiati, niſi habeant perſonatus. Sanctarellus *ibid. p.3.tr.5.reſol.27.*

Excõmunicationem incurrit † percutiens Religioſum, etiam militem.

Et Clericus etiam carentem requiſitis Tridentini.

Non tamen Clericus ſeipſum percutiens.

2 Excommunicationem can. *Si quis ſuadente*, contra Clerici, vel Religioſi percuſſorem, incurrit percutiens Religioſum militem approbatæ Religionis, vt S. Ioannis, Alcantaræ, & Calatrauæ, etiam Nouitium, quia hi gaudent priuilegio Canonis. Sic Marchinus *in defenſ. Ord. art.4 num.37. & art.5. num. 90.* licet contra ſentiat Texeda *contr.11.dub.1.num.16. parte 5.t.13.reſ.44.* Item percutiens Clericum carentem requiſitis Tridentini pro gaudendo priuilegio fori, nam ea non requiruntur ad priuilegium Canonis. Ita Nauarrus *lib.5.conſ.24.* & declarauit Sacra Congregatio apud Comitolum *lib.6.qu.20.* Sed Suarez *diſput. 22.ſect.1. num.11.* probabilem putat opinionem contrariam, eo quia facilius amittitur priuilegium Canonis, quàm fori, cum illud à iure humano, hoc à diuino procedat *par.3.t.5.reſ.82.* † & liberiùs olim *p.1.tract.2.reſol.35. §. Sed hac, & 37.* † Non tamen incurrit Clericus ſeipſum percutiens, ſecundùm Turrianum *de cenſ. lib.3.diſput.29 dub.2.* quia canon manifeſtè loquitur de percutiente perſonaliter diſtincto, & in odioſis non fit extenſio. Sed contra ſentit Molina *de iuſtit. tom.4.tr.3.diſput.51.* tum propter iniuriam, quæ ſtatui clericali infertur, tum etiam quia plus homicida eſt, qui ſeipſum, quam, qui alium necat, can. *Si non licet 23.qu.5.p.3 reſol.81.*

Quid ſi quis plures Clericos percutiat vno ictu?

3 Qui eadem actione plures Clericos percuteret, vel vno ſclopo occideret, probabile eſt, vnius tantùm excommunicationis reum fore. Vide V. *Circum-*

Digitized by Google

cumstantia, num. 72. Si verò plures percutiat successiuè, DD. communiter cum Altero *lib. 3. disput.* 10. *c.* 8. dicitur plures incurrere: quia illæ percussiones licet vnico, & continuato tempore mensurentur, sunt tamen plures ratione obiecti, & termini ad quem *p. 5. tr. 9. resol.* 60. Similiter, qui percuteret Religiosum tonsuratum, duas excommunicationes incurreret, quia violaret reuerentiam duplici titulo illi debitam, Clericatus, & Monachatus. Minimè verò, si percutiat Clericum ad plures Ordines promotum nam omnes Ordines, vt spectantes ad vnũ statum Clericalem vnam reuerentiam exigunt. Ita Suar. *de cens. disp.* 5. *sect.* 3. *n.* 15. *ibid* §. *secundò.*

Vel pluribus successiue? Aut Religiosum tonsuratum? Aut in pluribus ordinibus constitutum? Incurrit ne plures censuras?

4 † Porrò percussio triplex est leuis, grauis, & enormis. † Et leuis non habet adnexam excommunicationem, si Clerico inferatur, etiam procedat ab animo mortifero, nam etiam in hac materia datur leuitas materiæ. Vide V. *Censura, n.* 18. *p.* 5. *t.* 5. *res.* 75. † Si percussio est grauis, est reseruata Episcopo, si enormis, Papæ. † Est autem enormis, si est publica notabilis: & gignit magnum scandalum. Ita Nauar. *c.* 27. *num.* 92. qui affert Bullam Innocent. IV. quod in dubijs percussiones potius graues, quam leues iudicari debeant, sed hæc Bulla est incerti auctoris, & non continetur in iure. Ita Filliuc. *tomo* 1. *t.* 15. *cap.* 45. *p.* 2. *tr.* 16. *resol.* 21. Notoria verò erit, quando patebit quinque hominibus, ait Aragon *in* 2. 2. *qu.* 102. *art.* 9. Mascard. *de prob. to.* 2. *conc.* 1101. *nu.* 18. requirit vt vt pateat septem. Auila *p.* 2. *c.* 6. *disput.* 2. *dub.* 4. in oppido decem, aut duodecim, in magna ciuitate pluribus. Communis vero DD. id remittit iudicio viri prudentis, qui id ex circumstantijs actus loco, & temporis discernat *p.* 2. *tr.* 16. *res.* 12. Huiusmodi autem percussor vitari non debet nisi adsit certitudo moralis notorietatis delicti, vt docet Hurtado *disput.* 11 *diff.* 3. *num.* 10. *p.* 4. *tr.* 3. *res.* 71. Immo requiritur, vt delictum nulla possit tergiuersatione celari, quod non habetur, nisi post sententiam Iudicis, vt de omni excommunicatio dicemus V. *Excommunicationis, num.* 27. Nam aliàs semper is potest dicere, se fuisse ebriũ, percussisse in defensionem, & alia. Sic Couarr. *in cap. Alma mater, p.* 1. §. 2. *nu.* 7. *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 14. *&* *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 61.

Hæc censura est reseruata Papæ, si est enormis. Nimirum notabilis, scandalosa. Et notoria.

5 Excommunicatio, quæ ferenda decernitur in cap. *inhibemus de hær. in* 6. contra laicos disputantes cum hæreticis de rebus fidei, secundùm Sanch. *in sum. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 6. comprehendit omnes illos, qui nec Clerici sunt, nec religiosi, secundum Hurtad. *disput.* 74. *sect.* 3. §. 24. etiam Religiosi, præsertim eos, qui cõuersi, vel donati dicuntur, & secundum Lorcam *in* 2. 2. *qu.* 10. *artic.* 7. etiam sanctimoniales, *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 22. Quid si laicus sit doctus? Respondeo, non comprehendi, quia cum hoc cessat legis motiuum, quod est periculum peruersionis. Vide V. *Lex, nu* 18 *ibid.* §. *sed obiter, & tr.* 14. *resol.* 69. in fine. † non obstante, quod *in p.* 4. *tr.* 8. *resol.* 56. tenuerit comprendi. †

De excommunicatione (c. Inhibemus) contra laicos disputantes de fide cum hæreticis.

6 De excommunicatione Clem. VIII. contra confessarios absoluentes reseruata, prætextu priuilegij. Vide V. *Absoluere, num.* 30.

7 De excommunicatione Tridentini *sess.* 25. *cap.* 18. circa cogentes puellas habitum Monasticum sumere, aut profiteri, vide V. *pater num.* 3. De alijs vide in proprijs locis.

8 Non excommunicantur appellantes à Pontifice ad Concilium Generale præsens, nec consulentes. Dian. & alij. *p.* 9. *tr.* 6. *resol.* 66.

9 Percussores publice clericorum non sunt euitandi ante sententiam iudicis Dian. & alij, *p.* 11. *tr.* 8. *resol.* 25. §. *sed ex his.*

EXCOMMVNICATIONIS *Effectus.*

1 † PRIMVS communiter vocatus excommunicationis maioris effectus (cum tamen potius eius natura sit) est priuare excommunicatum

Digitized by Google

Excommunicatus priuatur suffragijs Ecclesiæ.

Et secundum Latomum etiam priuatis & particularibus.

catum suffragijs Ecclesiæ † Et quidem Faber *in 4. distin. 25. disput. 4. cap. 4. dub.* 151. probabilem putat opinionem Latomi *contra Lutherum art. 7.* quod non solùm priuat suffragijs publicis, & communibus Ecclesiæ, sed etiam priuatis & particularibus. Nam Canones hanc distinctionem non faciunt, sed solum dicunt, excommunicatum esse priuatum communione fidelium, ad quam pertinent etiam suffragia priuata, quippe quæ comprehenduntur in Symbolo ibi, *Sanctorum communionem*. Deinde, quia Christus instituens & significans essentiam excommunicationis, dixit, *Sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus.* Ethnici autem, & infideles priuantur orationibus, & suffragijs, tam publicis, quàm priuatis. Et tandem orationes priuatæ non iuuant excommunicatum ad satisfactionem, pro pœna, quia excommunicatus contumax non est capax satisfactionis, cum sit in peccato; neque impetrando ei aliquod bonum spirituale, vel temporale, quia Ecclesia directè intendit illum his bonis priuare, & sic frustra illi applicantur. Dices illum iuuare ad resipiscentiam Sed talia bona aliter prosunt peccatoribus non excommunicatis, & tamen Ecclesia intendit excommunicatos priuare omnibus bonis, quibus fruantur ij, qui in sua existunt communis DD. opinio cum Durando *in 4. dist. 15. qu. 3.* est licere priuatis orationes fundere pro excommunicatis. Et Cornejo *in 3. p. tr. 5 disp. 10 § 3. dub.* 3. obseruat hanc communionem propriè loquendo esse actum misericordiæ, & eleemosynæ spiritualis, quę excommunicato licitè exhibetur ex proprijs bonis, *p. 5. tr. 9. res. 77.*

An secūdum omnes tantùm publicis, & communibus.

Vnde celebrans potest pro excommunicatis secretò orare.

Et dum publicè orat priuata simul intentione illum Deo cōmendare.

2 Immò placet opinio Filliucij *tom. 1 tract. 12. cap. 2. num.* 51. contra Auilam *p. 2. cap. 6. disp. 9. dub.* 5. quod Sacerdos possit occultè, & secretò orare pro excommunicato, vt persona priuata, vel in *Memento*, vel in alijs partibus Missæ: quia quamuis Sacerdos in Missa exerceat ministerium publicum, non tamen desinit esse persona priuata. Verùm non posset pro excommunicato Missam offerre, vel illum in Canone, aut alia oratione nominare. Item quòd Sacerdos dum publicè orat in persona Ecclesiæ, possit simul intentione priuata orare pro excommunicato, & facere pro eo eandem petitionem, dummodo exteriùs non nominet. Tertiò, quòd possit Sacerdos totum pium opus Missæ, & officij diuini, vt opus proprium est, priuata intentione pro excommunicato offerre, quia hoc est non prohibitum. Et tandem ex Hurtado *de excom. disp. 3. diff. 6. num. 16.* offerre potest totam Et tandem celebrandi quoad valorem ipsi Sacerdoti correspondentem *Ibid. § Sed difficultas.*

Totumque valorem operis operati sibi correspondentem.

Publica verò suffragia ante absolutionem.

Probabilius est non prodesse.

Etiam si sit cōtritus.

Licet tamen ea offerre pro excommunicato occulto defūcto in gratia, absque absolutione.

3 Quod si excommunicatus non toleratus, per contritionem iustificatus sit etiam ante obtentam absolutionem, docet Faber *num.* 142. suffragia Ecclesiæ illi prodesse: quia cùm tollitur contumacia, tollitur etiam in foro interiori excommunicatio, & sic apud Deum est absolutus: nec enim Ecclesia intendit suis suffragijs eum priuare, qui Deo reconciliatus est. At Suarez *de cens. disp. 9. sect. 5 num. 2.* & Mercerus *in 3 p. qu. 21. dub. 3 num. 2.* negatiuam sententiam amplexi sunt: quia excommunicatio non tollitur per solam pœnitentiam interiorem, alioqui postea non esset opus absolutione. Et Innocentius III. *cap. sacr. de sent excomm.* significat, ante absolutionem nec pro excommunicatis orandum, nec ab ijs orationes recipiendas. Et sanè pęna potest remanere post culpam, id quod maximè conuenit pęnis Ecclesiasticis, ad conciliandum illis timorem, & reuerentiam. Vtraque sententia est probabilis. Secunda probabilior. Certum tamen mihi est, licere applicare communia Ecclesiæ suffragia pro excommunicato occulto defuncto in gratia, quia in eo casu absolutio regulariter negligi potest sine peccato ad vitandam infamiam, & Ecclesia non intendit priuare suffragijs eum, qui absque nota absolui non potest, dummodo iustificatus sit per contritionem. Capitula verò loquuntur de excommunicato publico. *par. 5. tr. 9 resol. 75.*

Quod etiam dic de sacrificio Missæ.

4 Placet etiam sententiam Vasquez *de excommunicat. dub. 11. num. 73. & to. 3. in 3. par. disput. 217. cap. 3. num. 26.* Sacrificium Missæ pro excommunicato contri-

contritio offerri non posse, &, si offeratur, non prodesse: quia excommunicatio iusta facit incapacem talis effectus, & non aufertur per solam internam iustificationem. Sed probabilis quoque est contraria sententia m Fabri *numero* 148. siue Sacerdos offerat in persona Christi, siue in persona Ecclesiæ: quia hoc non est prohibitum nec est intentio Ecclesiæ excludere iam reconciliatum à suffragijs, sed tantum contumacem. Sacerdotem verò non peccare, neque venialiter, sed opus bonum, & rectum efficere. *par. 5 tract. resolut. 76.* Atque ita pro eo, qui percussus in duello, paulo post moritur cum signis contritionis, offerri potest sacrificium, vt docet Portellius, *resp. p. 3. cas. 10. num. 1. par. 4. tr. 4. res. 192. §. Sed hic oritur.*

5 Quæ omnia procedunt de excommunicatis non toleratis: nam pro toleratis possumus publicè orare, & sacrificia offerre: quia Concilium Constantiense absolutè concedit, vt cum talibus communicare possimus in omnib. diuinis Officijs, & in hac communicatione comprehenditur applicatio suffragiorum; primò, quia Ecclesia pro eodem passim vsurpat, communionem Sanctorum, & participationem suffragiorum, quare cum materia sit fauorabilis, & hic sensus verbis congruat, ita dicendum est. Secundò, quia ex cap. *Sacris* 38. & cap. *à nobis* 28. *de sentent. excommunicat.* hæc duo, *communicare cum aliquo, & publica suffragia illi applicare*, aut simul conceduntur, aut simul prohibentur. Ita Megala in 3. *par. lib. 2. cap. 2. num. 20.* & alij contra Vasquez *de excommunic. dub. 2. par. 5. tract. 9. resol. 74.* Debent tamen suffragia Ecclesiæ specialiter applicari ipsi excommunicato, aliàs non ei prosunt: quia Ecclesia, cui se minister conformare intendit, eos excludit. Posset igitur excommunicatus toleratus suffragia Ecclesiæ communia petere, si non peccaret venialiter, loquendo cum eo, à quo petit. Ita Hurtado *de excommun. disp. 3. diff. 4. num. 12. ibid. §. notandum.*

Sed hæc omnia procedunt de excommunicatis nō toleratis.

Nam pro toleratis licet publicè orare, & sacrificia offerre.

Debent tamen specialiter illis applicari, alioqui non proderunt.

Si verò ille dictus excommunicatus petat, peccat solùm loquendo.

6 Potest tamen excommunicatus etiam non toleratus, ingredi Ecclesiam, & in ea orare, quamuis alij fideles adsint, separatim tamen, & in diuerso sacello: nam sic non censetur communicare. Immò quoad orationem priuatam, etiam in eodem sacello: quia cum oratio non sit communis, non communicant. Et tandem potest cum alijs audire concionem in Ecclesia. Ita contra glossam *in cap. 1. distin. 21.* Raynaldus *de monit. part. 1. cap. 2. num. 21.* Quod autem ait Tertullianus *de pudicit. cap. 4. num. 14.* excommunicatos ab Ecclesiæ limine submoueri, accipiendum est pro tempore Sacri, aut diuinorum officiorum. Immò etiam tunc Ecclesiam ingredi potest, vt ver. gr. transeat, ob commoditatem itineri: nam sic non communicat in diuinis. Ita Paludanus in 4. *distinct. 18. qu. 4. & 6.* Quod vniuersaliter cum eodem dicendum est, si eo tempore Ecclesiam ingrediatur ad quodcumque negotium, dummodo non intret, vt intersit diuinis, aut orandi causa. Addit Caietanus *summ. cap. de particip. cum excomm. §. illicita autem*, etiam eo tempore orare posse oratione priuata, *p. 5. tr. 9. res. 86.* Si verò excommunicatus in Ecclesiam intret, dum Missa celebratur, vt Sacrificio intersit, expellendus est per admonitionem, &, si necesse fuerit, per coactionem. Et si hæc non sufficiat, & Missa ad consecrationem non est deuenta; Sacerdos debet omittere Missam. Secus si peracta est consecratio. Quod si consecratio non est peracta, Canon tamen inceptus est, Suarez *disp. 12. sect. 1.* ait, vtrumque probabile esse, & quod Sacrificium omitti possit, & quòd possit peragi, & Sacerdotem posse vtrumque eligere, tutius tamen esse Missam omittere. Vide Turrianum *disp. 11. dub. 1. lib. 2. p. 5. t. 9. res. 9.*

Excōmunicatus potest ingredi in Templum, & orare.

Sed separatim ab alijs.

Et citrà tempus Missarum, aut diuinorū Officiorum.

In quo tamen potest per Ecclesiā transire ob commoditatem: Si verò vt adsit diuinis, expelli debet.

Et si non potest, cessandum à Missa, si ad Consecrationem.

Vel Canonem non peruenerit.

7 Excommunicatus autem Missæ assistens, aut diuinis officijs, nullam pœnā incurrit; nam nulla reperitur in iure. Ita Cornejo *in 3. part. disput. 10. §. 4. dub. 2.* Qui ait, illum admittentes solum incurrere excommunicationem minorem, vt in cap. *si quis*. Et cap. *Episcoporum, de priuil. in 6* imponens interdictum procedere solum de exemptis ab Episcopo, *par. 5. tr. 9. res. 95.*

Ille tamen si Sacro intersit, nullum pœnam incurrit.

8 In casu verò necessitatis, ait Suarez *disputat. 12. sect. 1.* posse Sacerdotem

vti

Et in casu necessitatis ministrare illi potest.

vti ministro excommunicato non denunciato ad Sacrificium; quia Ecclesia creditur in tali casu prohibitionem suspendere. Addit Turrianus *de excomm. lib. 2. disput. 11. dub. 2.* posse etiam vti denuntiato, si grauis vrgeret necessitas celebrandi, *p. 5. t. 9. res. 91.*

Etiam si non sit toleratus.

Excommunicatus recitans Officium B. Virg. cum alio, peccat, venialiter.

9 Excommunicatus officium diuinum B. Virginis, &c. cum alio recitans, peccat venialiter tamen; sicut etiam recitans cum illo: quia talis communicatio est leuis. Ita Gordonius *tom. 2. lib. 7. quæst. cap. 2. num.* 23. & alij contra Nauarrũ. *c. 27 num. 36 §. ad* 5. qui contra communem sententiam putat nullo modo peccare, *p. 5. t. 9. res. 89.*

Sicut, si recitans solus, dicat (Dominus vobiscum.)

10 Excommunicatus recitans Horas canonicas, non debet dicere: *Dominus vobiscum*, sed eius loco, *Domine exaudi orationem meam*. Nam illud verbum non est personæ priuatæ, sed totius Ecclesiæ. Quòd si dicat, *Dominus vobiscum*, & sit Sacerdos, vel Diaconus, ait Suarez *de censur. disput. 12. sect. 2. nu.* 13. fieri irregularem. E contra, Hurtado *disput. 5. diff. 2. num.* 3. nullum putat esse peccatum. Sed media via tenenda est cum communi apud Coninch *de Sacr. disput. 14. dub. 7. num.* 54. quod sit peccatum veniale, & cuiuscumque sit Ordinis, irregularitas non incurratur, *p. 4. tr. 2. res. 94. & p. 2. t. 9. res. 93.*

Sed an vti possit aquâ benedictâ.

11 Docet Bonacina, *de cens. disputat. 2. qu. 2. punct.* 3. §. 2. *num.* 8. vsum aquæ benedictæ excommunicatis esse prohibitum: quia illa ex oratione Ecclesiæ prodest fidelibus, quæ intendit excommunicatos omni oratione priuare. Id quod Suarez *sect.* 3. verum putat, si illius vsus fiat ex intentione faciendi orationem Ecclesiæ. Alij docent, vsum aquæ benedictæ non esse excommunicatis prohibitum, quia hæc prohibitio in nulla lege exprimitur. Turrianus *lib. 2. disput.* 11. *dub.* 3. primã sententiam putat esse magis probabilem, secundam magis piam. *p. 5. t. 9 res. 90.*

Secundò excommunicatus, etiam occultus, non potest Sacramenta recipere licitè extra necessitatem.

12 † SECVNDVS communiter dictus excommunicationis effectus, est priuatio, tàm actiua, quàm passiua Sacramentorum. Nam quoad passiuam † non solùm denunciatus, & publicus, sed etiam tolleratus, & occultus non potest licitè Sacramenta suscipere: nisi excusaret ignorantia iuris, vel facti, iuxta dicenda V. *Ignorantia*, vel vrgens necessitas, ad vitandum scilicet scandalũ periculum mortis, infamiæ, &c. Ita Præpositus *in 3. p. q. 2. dub. 7. nu. 39. p. 5. tr. 9. r. 81.*

Potest tamen validè.

Etiam quoad absolutionem sacramentalem.

13 In alijs autem casibus Sacramentorum perceptio illicita quidem esset excommunicatio, sed valida: quia excommunicatio non reddit subiectum incapax, sed solùm ineptum. Id quod procedit etiam de absolutione sacramentali, quam, quamuis Vasquez *de excomm. dub. 4. num.* 9. dicat, excommunicatione irretito, etiam minori, inualidè impendi: probabilior tamen est contraria sententia. Suarez *disput. 10. sect. 7. num* 9. quia excommunicatio non suspendit iurisdictionem Sacerdotis in excommunicatum: nec contrarium vllo iure probari potest. Quare, qui ex ignorantia, vel necessitate prædicta, absolutionem peteret peccatorum tantum, vel si Sacerdos oblitus confessam excommunicationem absoluere, absolueret peccata, &c absolutio habere suum effectum. Si vero, quis scienter subticeret excommunicationem, & peteret absolutionem peccatorum peccaret mortaliter, & absolutio esset nulla, non ratione excommunicationis, sed peccati in ipsa Confessione commissi, & defectus dispositionis, *par. 5 tract. 9 res. 53. & 82.*

Qui excommunicatis Sacramenta ministrat, incurrit excommunicationem minorem, & interdictũ ab ingressu Ecclesiæ.

Etiam in certis casibus eandem excommunicationem.

Ipse verò Eucharistiam præcipiẽs; vnũ peccatum cõmittit.

14 Qui autem excommunicatis Sacramenta scienter ministraret, ipso iure incurreret excommunicationem minorem, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ, cap. *Episcoporum de priu. in 6.* quæ generaliter incurrunt communicantes cum excommunicatis in sacris. Addit Pontifex in cap. *significauit, de sent. excomm.* incurrere eamdem excommunicationem. Sed hæc pœna non incurritur, nisi primo, excommunicatio si Papalis: secundo; nisi excommunicatus recipiatur in officijs: tertio, nisi participans sit Clericus, quique scienter, & sponte id faciat, de quibus Caietanus *in summ. v. excommunicatio, cap.* 8. qui addit aliam limitationem, nisi excommunicatus sit

denun-

denunciatus. Vide Mercerum *in 3.p.quaest.21.dub.4.num.2.p.5.t.9.resolut.* 82. §. *sed si quis*.

15 Porrò excommunicatus Eucharistiam sumens, vnum tantum committit peccatum, vt dictum est V. *Circumstantia num.90*. Item excommunicatus denunciatus non potest Sacramenta ministrare, sub mortali.

16 Priuatur quoque excommunicatus denunciatus communione actiua Sacramentorum, & sacrificij oblatione, cap. *latores*, & cap. *si celebrat de cleric. excomm. ministr.* idque sub mortali, ratione grauitatis materiæ. Et non solùm illicitè, sed etiam inualide absolueret à mortalibus *par.5.tr.9.resol.83*. Immo, quamuis probabiliter doceat Vasquez *in 3.p.tom.4.qu.9.artic.1.dub.6.num.8.* valide absoluere à venialibus: oppositum tamen est probabilius; quia probabilior sententia docet iurisdictionem in venialia Sacerdoti competere de iure Ecclesiastico, ac proinde ab Ecclesia suspendi posse, sicut suspendere intendit, excommunicatum declarans. Ita Præpositus *in 3.p.qu.2.dub.8.nu.49. Ibid. res.* 84. Valde tamen consecrat, & sacrificij fructum applicat: quia Sacerdos id facit in persona Christi, & dependenter ab ipso immediate non ab Ecclesia. Ita Coninch *disput.14.dub.5.nu.35.res.83.cit.§. Nota etiam.* Et quidem inualidè absolueret. Etiam à venialibus. Validè tamen consecrat, & applicat sacrificium.

17 Excusatur etiam excommunicatus denunciatus ministrando sacramenta ex ignorantia, vel obliuione, vel necessitate, siue intrinseca, siue extrinseca metus, scandali &c. vt supra diximus de perceptione, secundum Fabrum *in 4.dist.25.qu.1.disput.4.c.4.nu.165 p.5.tr.9.res.83.& 96.* Nec peccat si Sacramenta ministret ex ignorantia, aut necessitate.

18 Quare conferre potest sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ in articulo mortis. † Baptismum quidem, & Pœnitentiam quia sunt necessaria necessitate medij; Eucharistiam vero propter eius vtilitatem, & obligationem præcepti diuini. † Ita Mercerus *in 3.p.q.21.dub.5.p.5.tr.9.res.83.* in fine. Vt si conferat Baptismum, pœnitentiam, & Eucharistiam in articulo mortis.

19 Item si moribundus Pœnitentiam, vel Eucharistiam suscipere non posset, & quia multum posset coloris signum exprimere, tunc Sacerdos excommunicatus extremam Vnctionem illi conferre posset, vt per ipsam fiat ex attrito contritus: quia in tali casu hoc Sacramentum necessarium censetur. Ita Cornejo *in 3.p.tr.5. §. 1. dub. 4.* contra Suarez *ibidem tract. 8. disput. 44. sect. 2. num 6.* (quod etiam potest tempore interdicti, vt ait Trullench *in Cruc. lib.1.§.3.dub.7.num 2.p.5.t.3.res.89.& tract.10.res.77.*) Et Præpositus *in 3.p q vn. dub. 6. num. 144.* id procedere putat, etiam si moribundus fuerit confessus, & propterea hoc Sacramentum non sit necessarium simpliciter: nam est necessarium ad resistendum diabolo, & conducit ad remissionem venialium. *p.5.tr.3.res.81.& t.9.res.83.§. Igitur.* Rursus, si aliqua prouincia remota esset penuria Sacerdotum, & non esset nisi vnus Episcopus excommunicatus denunciatus, tunc sine damno communi Ordines licitè conferret. Ita Cornejo *vbi supra*. Casus de matrimonio potest esse, quando Parochus denunciatus assisteret matrimonio moribundi ducentis in vxorem concubinam in salutem ipsius spiritualem, vel in temporale commodum filiorum. Præsertim quia Parochus non est verus minister huius Sacramenti, sed sunt ipsi contrahentes. *p.11. tr. 4. res. 11.* (Non tamen ad hoc specialiter deputati: quare si excommunicati contrahunt. Probabile est, vnum solum peccatum committere in recipiendo, non autem in ministrando: canones enim de hac re loquuntur de Clerico. Ita Præpositus *in 3.p.q.2 dub.8.nu.51.p.5.t.9.res.85.*) Ita etiam Cornejo, *ibid. res. 83. cit. §. cit.* † Vide V. *Parochus, num.* 10. vbi latiorem de hac re opinionem inuenies. † Et in aliquibus casibus extremam Vnctionem. Ordinem. Et matrimonium.

20 Toleratus autem licitè sacramenta confert, & celebrat, quoties aut grauis ipsius necessitas, aut notabilis proximi vtilitas postulat. Et sic obseruat Præpositus *q.2.dub.8.num.44.* quod Parochus toleratus potest Sacrum facere in die festo, vt subditi satisfaciant præcepto, si id alio deficiente requirant auctoritate extrauag. *Ad euitanda.p.5.tr.9.res.83.§. Notandum.* Quæ à fortiori procedunt in tolerato.

21 † TERTIVS communiter dictus excommunicationis maioris effectus est priuare communione fidelium, non solùm in diuinis, de qua dictum Item excommunicatus non potest communicare cum fidelibus in humanis.

dictum est, sed etiam in ciuilibus, & humanis contractibus, † ità vt contractus, qui cum excommunicatis denunciatis fiunt, sint illiciti, non tamen inualidi: nam in capit. *felicis* §. *verum*, *de pœnis in 6.* excommunicato absoluto conceditur repetitio debitorum, quæ contracta fuerant de acquisitis in excommunicatione, quod supponit, contractus in excommunicatione factos validos esse. Deinde, non obstante excommunicatione admittuntur contractus matrimonij, capit. *significasti*, *de eo*, *qui duxit*, &c. Pro sessionis in Religione, secundum Abbatem, cap. *cum illorum*, *de sent. excomm.* Et donationis factæ ab excommunicato, capit. *inter delictos*, *de donationibus*. Ratio verò est, quia quamuis de hoc sit prohibitio; nulla tamen facta est irritatio, nisi in hæreticis, & schismaticis, cap. *excommunicamus*, *t. de hæreticis*, § *Credentes*. Possent nihilominus contractus excommunicati inualidari ex triplici capite. Primò, si ineantur virtute rescripti supplentis conditionem aliquam ad valorem eius requisitam; nam rescriptum impetratum ab excommunicato super alio, quàm excommunicatione, vel appellatione, est nullus, ex cap. 1. *de rescrip. in 6.* Secundo, si ineantur ab eo, vt à persona publica ex vi potestatis, muneris, vel beneficij, quia iurisdictio ad contrahendum per excommunicationem suspenditur. Tertio, si in contractu fiat promissio de alio contractu faciendo tempore excommunicationis: quia hæc promissio est nulla, vt pote de re illicita. Ita Filliucius *tomo 1. tractat. 12. capitulo 9. numer. 200. parte 5. tract. 9. resolut. 128.*

Et si cum illis contrahet, contractus erunt illiciti.
Sed non inualidi.
Nisi in certis casib.

22 Ex his sequitur, excommunicatum validè testari, quamuis illicitè capit. *veritatis*, *de dolo*, *& contumacia*. Ita DD. communiter. Item validè institui hæredem in testamento. Ita Suarez *de cens. disput. 13. sect. 9.* Contra Hostiensem *numer. 20.* Nam sicut excommunicatio, præter casum specialem hæresis, non priuat dominio rerum suarum, ita non priuat potestate acquirendi dominium aliorum. Filliucius *tomo 1. tractat. 12. cap 8. num. 207.* ait, excommunicatum non denunciatum, quamuis licitè testetur, tamen alios ipsi testanti licitè adesse, vt Notario, testibus, &c. Licitè etiam institui hæredem; quia cum ipso communicare non est illicitum. Ipsum vero sic institutum non posse hæreditatem adire, quia non potest communicare, posse tamen tacitè acceptare, & possessionem realem sumere per vsurpationem, & cætera, quæ sine communicatione fieri possunt. Denunciatum vero nec ipsum licitè cum ali s, neque cum ipso alios licitè contrahere: hæredem tamen instituendum excusari propter vtilitatem, ob quam fortè excusari etiam possunt tabellio, & testes ab hærede vocati. *p. 5. t. 9. res. 12. & p. 11. tr. 4 res 20.*

Igitur excommunicatus validè testatur.

23 Sequitur etiam ex dictis, excommunicatum vitandum, petere posse à suo debitore creditum, & hunc ad illud teneri: nam debitor non liberatur à soluendo debitum excommunicato iure diuino, nullum enim tale ius reperitur, immo *ad Rom. 13.* debita etiam Ethnicis, & publicanis soluenda dicuntur: nec humano, nam si aliquod liberat à debito cum excommunicato, loquitur de debito fidelitatis, & obsequij, non de pecuniario; strictè enim interpretandum est, cum sit pœnale. Quamuis Medina probabiliter dicat, ea loqui etiam de pecuniario solis verbis conflato. Ita Lessius *lib. 2. cap. 16. dub. 9. num. 79.* contra Sayrum *lib. 2. c. 9. num. 2. p. 5. t. 9. res. 130*

Et à suo debitore debitum exigit.

24 Priuat etiam excommunicato communione in eadem domo, & mensa. Sed quoad primum ait Hurtado, *de excomm. disputat. 9. diff. 1. num. 6.* non prohiberi quando casu, & solum materialiter accidit, vt si excommunicatus, & non excommunicatus in eodem hospitio pernoctarent, etiam in eodem lecto. Quod etiam videtur dicendum contra Auilam *p. 2. cap. 6. disput. 9. dub. 7.* in casu, & absque societate comederent in eadem mensa, licèt parua (nam de mensa mediocris longitudinis ipse concedit.) Secus vero quando est communicatio in cibo, & potui in vna, vel diuersis mensis ad idem conuiuium spectantibus. Quod Conincjo in *3. part. tract. 5. disput. 10. §. 10. qu. vlt.* verum putat, etiam si diuersiæ

Item excommunicatus non potest cohabitare in eadem domo cum fidelibus.
Nec cum illis in eadem mensa ex i. sde cibis comedere.
Nisi id casu contingeret.

diuersæ mensæ sint in diuersis cubiculis, nam, cum spectent ad idem conuiuiũ, censentur vna mensa. Sed in hoc probabilem etiam puto contrariam opinionem Mercerij in 3.p.qu.21.dub.10.par.5.tr.9.ref.121.

25 Probibitum etiam excommunicatum salutare verbis. An etiam alio signo, vt aperiendo caput, &c. Negat Turrianus *lib.2.disp.13.dub.1.* affirmat Vasquez *de excomm.dub.8.nu.5.* Vterque probabiliter. Hurtado *vbi supr.num.4.* docet, Prohibitum etiam resse resalutare. At Henriquez *comp.cas.mort.c.20.n.20.* ait id licitum esse, & si epistolam mittat, per epistolam respondere: quia hoc nõ est ipsum salutare, vel ad illum scribere: sed soluere debitum vrbanitatis, quod nullo iure prohibetur. Quæ sententia est probabilissima. *p.5.t.9.ref.116.*

Denique excommunicatus salutari non potest.

Sed probabile est posse resalutari.

16 † Atque hi effectus excommunicationis (sed minus propriè dicti, cum potius sint ipsius natura) continentur in versu vulgari.

Os Orare, Vale, Communio, Mensa negatur. †

27 Aduertendum autem est communionem fidelibus prohibitam esse solum cum excommunicato non tolerato, & denunciato per sententiam, ex Extrauag. *Ad euitanda*, cum ijs vero, qui tolerantur, & non sunt per sententiam declarati, communicari licitè posse absque vllo scrupulo, tam in humanis, quam in diuinis, etiã illũ prouocando. Habet enim bulla: *Nemo prætextu censuræ abstinere teneatur*, &c. absolutè & absque vlla restrictione. Quod consultò factum est, vt scrupulis conscientiarum timoratarum adhiberetur remedium. Ita Hurtado *de excomm.disp.2.diff.4.nu.13.* contra Auilam *p.2.c.6.disp.8.dub.1.concl.3.* qui tenet non licere ipsos inuitare, & prouocare. *p.5.t.9.ref.117.*

Cæterum communio fidelium interdicta est excommunicato denunciato.

Non tamen tolerato.

Nam cum hoc communicare possumus, etiam in diuinis.

28 Ergo, vt teneamus excommunicatum vitare, requiritur sententia publica. Sed an sufficiat sententia declaratoria criminis, cui certum est adnexam esse excommunicationem? Sufficere putat Sotus *in 4.distin.1.qu.5.art.6. & dist.22.q.1.art.4.* & probabiliter. Sed contraria sententia Coninch *de sacram disput.14.dub.2.n.10.* est probabilior. Nam in Extrauag. dicitur neminem teneri vitare excommunicatum, nisi censura contra personam denunciata fuerit expressè, quando autem quis damnatur tantum de crimine, non declaratur expressè censuram, sed implicitè solum, & per quamdam consequentiam. Quod etiam verum est, si quis declaretur reus certi criminis, & incurrisse omnes censuras & pœnas illius: nam adhuc non est denunciata expressè excommunicato. Et ita docet Sanchez *sum tom.1.lib.2.c.9.nu.4.* contra Henriquez *lib 13 cap.5.nu.4.* posse nos conuersari cum eo; in quem lata est sententia declarans esse hæreticum, si expresse non declaret, esse excommunicatum. *p.5 tr.9.ref.62. & tr.14.ref.97.*

Vt ergo vitare teneamur, requiritur sententia declaratiua excommunicationis.

Et non sufficit quod sit declaratoria criminis cui adnexa est excommunicatio.

Vel criminis, & omnium simul censurarum, & pœnarum adnexarum.

29 Sed an excommunicatum denunciatum in vno loco teneamus vitare in alio, vbi delictum est occultum? Bonacina *de cens disputat.2.qu.2.punct.6. §.2. num.48.* absolutè affirmatiuam is per publicitatem delicti amisit ius ad suam famam. Et facilius resipiscet, si vbique vitetur. Communis opinio cum Henriquez *lib.13 cap.24.num.3.* habet talem in alijs locis vitandum esse in occulto, non autem in publico: nam in cap. *cum non ab homine, de sent. excom.* dicitur excommunicato, publicos publicè, occultos occultè vitandos esse: quod caput in Concilio Constantiensi circa hoc non est reformatum. Sed probabile est, vt iudicauit Præpositus *in 3.p.qu.2.dub.16.nu.114.* talem vbi denunciatus non est, nec in pubilco, nec in occulto vitandum esse. *p.5.tr.9.ref.134.*

An denunciatum in vno loco teneamur vitare in alio?

Multi multa.

Probabile est non teneri.

30 Declaratus per cedulones excommunicationem incurrisse, si infra terminum appellauit, potest libere communicare cum omnibus, & omnes cum ipso, quia appellatio suspendit declarationem excommunicationis. Ita Vulpe. *prax. iudic. for. Eccles. cap.1.num.5.* & alij. Quod etiam dicendum est in recusatione, quia est eadem ratio. Ex quibus patet à fortiori, quod si quis ante sententiam excommunicationis ipso facto ob peccatum commissum legitimè appellaret, excommunicationem postea non incurreret, *p.5.tract.7.ref.30.*

At si infra terminum appellauit, possumus cum illo communicare etiam in loco sententiæ.

31 † Neque vero communio cum excommunicato denunciato in omnibus

bus

bus casibus interdicta est: nam multi casus excipiuntur, qui communiter explicantur illo versiculo.

Vtile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse.

Sunt etiam alia capita commercium cum excommunicatis denunciatis cohonestantia.

Per *vtile*, intelliguntur verba spiritualia ad excommunicati salutem pertinentia, licet enim illum hortari, vt resipiscat per *legem*, significatur matrimonium. †

Nam vxor potest cohabitare & participare cum viro excommunicato in omnibus pertinentibus ad matrimonium.

32 Vxor enim potest cohabitare cum viro, & communicare, etiam reddendo, & petendo debitum, & in omnibus alijs ad matrimonium spectantibus, ac si ille excommunicatus non esset, c. *quoniam multos* 11. *q.* 3. (Idque procedit, etiã si matrimonium nondum consummauerint, quia nuptias non concubitus, sed consensus facit. *l. nuptias, ff. de reg. iur.* minimè verò si solum sponsalia contracta sint, vt ait Sanchez *lib.9 disp.14.num.8. tom.1. de matr. p.5. tr.6 resolut.126.*) Nisi excommunicatio lata esset causa matrimonij illegitimè contracti, aut coniuges essent diuortio separati; nam tunc vxor libera esset ab obsequijs mariti, possent tamen etiam manente excommunicatione reconciliari, & cohabitare. Non potest præterea cum marito communicare in his, propter quæ excommunicationem incurrit, quia communicare in crimine nulli licet, c. *inter alia de sent. excomm.* Et tandem, si maritus esset cum alio excommunicato, vt si illum inuitaret, non posset vxor in eadem mensa comedere. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 10. §. 10. dub. 2. q. 2. p. 5. t. 9. ref.* 122.

Nisi I certis casibus

Etiã si matrimoniũ post censuram scienter contraxisset.

33 Sed quid si mulier scienter cum excommunicato denunciato matrimonium contraxisset? Tunc ait D. Thomas *in 4. dist. 18. qu. 2. art. 4.* cum illo communicare non posse: quia contractus factus in iniuriam excommunicationis, videtur non tribuere ius contra ipsum. Et præterea contractus de communicando cum excommunicato esset nullus, quia de re illicita: ergo, contractus matrimonij cum excommunicato non potest esse efficax ad obligandum vxorem ad cohabitationem &c. Sed contrarium cum Turriano *de cens. lib.* 2. *disp.* 13. tenendum est, quia verba Gregorij in cit. cap. *quoniam multos* generalia sunt, & nulla est causa cur illa debeamus strictè interprtari. *Ibid.* §. *sed difficultas.*

Et eadem est ratio viri cum vxore excõmunicata.

34 Quamuis autem in dicto capite solum excipiatur vxor, quia nimirum frequentius viri, quam mulieres in excommunicationem incurrunt; extendi etiam debet ad maritum, quia eadem esse debet vtriusque conditio, & in lege, præsertim gratiosa, includi censentur casus similes, ex glossa in *Clem.* 1. *verbo Præsidentes, de rescript.* Verum tamen, si maritus vxorem de contumacia corripere negligat, grauiter peccabit, quia est eius superior; non tamen propterea excommunicationem incurrit. Idem dic, quando vterque coniux esset excommunicatus. Ita Mercerus *in 3. p. q. 21. dub.* 11. & Layman *lib.2. tr.5. p.2. c.2. num.* 16. contra Syluestrum V. *Excommunic.* 5. *nu.* 4. *p. 5. t. 9. ref.* 123.

Qui vero cum excommunicato occulto contraheret.

35 Aduerte etiam, quod contrahens cum excommunicato, qui non sit notorius, aut denunciatus, nullam culpam committit. Ita Sanchez *de matr. to.* 2. *l.7. disp.11. n.8.* Quidquid afferat Põtius *de matr. lib.6. c. 10. n. 3. p. 3. tr. 4. ref.* 268.

36 † Per *humile* intelliguntur subiecti, vt filij, serui, & familiares. Nam ex cit. c. *quoniam.* †

Filius etiam illegitimus, vel emancipatus, communicare potest cum patre.

37 Filius potest cum patre excommunicato communicare, etiam si sit emancipatus. Ita Mercerus *q. 2. dub. 17. num. 6.* contra Fabrum *in 4. dist. 15. qu. 1. disp. 4. c. 7. nu.* 221. Idq; Hurtado probabiliter extendit etiam ad illegitimos, & adoptiuos. Quidquid contradicat Turrianus *p. 5. tr. 9. ref.* 118.

Et nepos, ac pronepos cum auo, & abauo excommunicatis, Nurus item, & gener cum socceris.

38 Item cum auo, abauo, &c. excommunicato communicare possunt nepotes, pronepotes, &c. quia hi veniunt nomine filiorum ex *l. filij appellatione.* & alibi. Item nurus, gener, priuignus, & priuina, &c. qui ratione affinitatis loco aliorũ sunt, ex c. *affinitatis Inst. de nup.* Item pupillus cum furore excommunicato. Quæ omnia intelligenda sunt, quando tales maneant in eadem domo, & sub cura suorum correlatiuarum. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 11. §. 10. dub. 3. qu. 3.* Gordo-

Gordonus verò *t.1.l.7.q.10.c.6.n.76.* etiam extra conuictum,& cohabitationem putat aliquam communicationem inter illos licitam esse, quam scilicet gradus affinitatis, & naturale vinculum morali modo requirit. *p.5.t.9.res.*119.

Pupillus cum tutore. si hi omnes cohabitent.

39 Seruus etiam communicare potest cum domino excommunicato. Et quamuis id non videatur procedere, quando mala fide cum illo contraheret seruitutem, vt docet Gordonus *num.79.* & alij, quia in hoc non militat ratio cap. *inter alia, de sent. excom.* quod scilicet inueniatur obligatus ad seruitutem antea contractam; dicendum tamen est cum Hurtado *de excom. disp.9. diff.4. n.24.* seruum communicare posse cum domino, etiam si scienter cum ipso post excommunicationem contraxit, quamuis talis contractus (seclusa vtilitate, aut necessitate) illicitè fiat. Neque admittenda est limitatio Fabri *vbi supr. n.222.* de seruis interuenientibus in rebus honestis ac necessarijs, & de inseruientibus in criminibus, & sceleribus; nam DD. absolutè, & sine vlla limitatione loquuntur. *p.5. tr.9. res.*12.

Item seruus cum domino.

40 Religiosi verò communicare non possunt cum Prælato excommunicato non tolerato, nisi in his quæ habitationis iure vitari non possunt, perinde ac si esset excommunicatus alius Religiosus de familia. Si verò esset toleratus, posse cum illo communicare certum est, sed Megala *in 3.p. l.2. c.5. q.4. num.*50. putat, debere illi obedire, donec excommunicatus per sententiam declaretur. At negat Villalobos *t.1.tr.17.diff.13.n.21.* quia, quod communicare possint, habent ex priuilegio Extrauag. quo non tenentur vti, aliàs esset onus. *p.5.tr.9.res.*127.

Et Religiosi cum Prælato.

41 Vxor, filius, seruus, & supradictæ personæ subiectæ possunt cum suis superioribus excommunicatis communicare etiam in diuinis; quia in talibus ex officio communicare tenebantur ante excommunicationem, & per hanc ea obligatio non tollitur, ex cap. *inter alia de sentent. excomm.* At proinde vxor, liber, famulus possunt maritum, patrem, dominum, excommunicatum euntem ad Sacrum comitari, &c. Ita Coninch *de Sacr. disp.14. dub.12. num.130. p.5.t.9. res.*124. propè finem.

Etiam in diuinis.

42 Pater, & dominus communicare possunt cum filijs, & seruis excommunicatis, quia est eadem ratio, vt supra diximus de marito respectu vxoris. Quamuis enim ad patrem, & dominum spectet curare, vt filij, & serui conuertantur; id tamen non semper obtinere poterunt, quamuis procurent. Et si non procurent, peccabunt quidem contra præceptum naturale, sed non contra Ecclesiasticum de vitandis excommunicatis. Text. verò in cap. *filia, dist.27.* loquitur de parentibus communicantibus cum filijs excommunicatis in crimine criminoso. Ita Cornejo *in 3.p.t.5.disp.10.p.5.t.9.res.*120.

Et è contra. Nam, & pater cohabitare potest cum filio excommunicato.

43 Aduerte autem, quod si dominus potest seruos excommunicatos absq; aliquo eius damno licentiare, non potest cum illis communicare. Ita Faber. *de cens. dist.25 q.1. disp.4. c.7. n.225. p.5. tr.9. res.*125. §.10 *dub.*3. in fine.

Et dominus cum seruo, quem non potest absque aliquo damno licentiare.

44 Quando ex filijs eiusdem patris, vel ex famulis eiusdem domini vnus est excõmunicatus, possunt alij cum illo communicare sicuti omnes possunt communicari vni tertio domino, vel patri; nam iure possunt cum illo communicare, quin communicent inter se. Hoc tamen intellige quoad ea, quæ vitari non possunt, supposita cohabitatione, & famulatu. Ita Villalobos *tom.1. tr.17. diff.13. num.17. ibid.*

Et frater cum fratre ac seruus cum cõseruo excommunicatis In his tamen, quæ vitari non possunt.

45 † Per *rem ignoratam*, intelligitur ignorantia inuincibilis, & inaduertentia naturalis.

Item excusat ignorantia.

46 Per *necesse*, tandem intelligitur necessitas, quæ, vt supra diximus excusat etiam à communione Sacramentorum, tam actiua, quàm passiua †.

Et necessitas.

47 Præter hos casus communicare cum excommunicato denunciato peccatum est. Et quidem in diuinis, secundum Auila *de censur. p.2. c.6. disputat.8. dub.3.* mortale ex suo genere, quamuis esse possit veniale ex paruitate materiæ, vt si v. g. quis cum excommunicato tolerato audiret initium Missæ vsq;

Qui sine causa conuersatur cum excõmunicato peccat. Et in diuinis ex suo genere mortaliter.

Digitized by Google

ad Euangelium, vel finem à sacra Communione exclusiuè. Idem docet Coninch *de sacr. disp. 14. dub. 14. nu. 146.* & dat exemplum de excommunicato, qui transiens per templum ibi attentus hæreret, donec vnus Psalmus breuis caneretur, & de eo qui cum excommunicato recitaret aliquot es Officium diuinum priuatim: quia in hoc non est tanta repugnantia, quanta est in Officio publico. *p. 5. tr. 5. res. 21.*

In humanis venialiter.

48 E contra verò, communicare cum excommunicato denunciato in humanis, & ciuilibus, ex suo genere peccatum veniale est, cui adnexa est excómunicatio minor, ex c. *a nobis 2. de except.* Potest tamē fieri mortale ex aliqua circumstantia, nimirum scandali, vel contemptus. *p. 5. tr. 9. res. 2. §. Notandum. & p. 7. tr. 11. res. 47.*

49 Addit Faber *vbi sup. c. 2. nu. 51.* esse regulariter mortale, quatenus est specialiter prohibitum, & citat textus cap. *in sacris, de his, quæ vi,* & cap. *exceptionem, de exception.* Atque, id significare DD. dum dicunt, ex hoc incurri excommunicationem minorem: quia, cum excommunicatio minor priuet perceptione Sacramentorum, non incurritur ob veniale. Sed DD. absolutè dicunt, communicationem in humanis cum excommunicato, etiā stante prohibitione speciali, esse peccatum veniale: quia materia huius communicationis est leuis, & indirectè tantum, & secundario prohibetur. Ita Cornejo *vbi sup. dub. 1.* (Vnde ait Mendoza *de fide vol. 1. disp. 76. sect. 2. §. 45.* lauari interdum cum Iudæo in balneo, nonnunquam excipi, vel excipere conuiuio, & alia id genus rarius effecta, esse peccata venialia ob materię leuitatem. *p. 5. tr. 5. res. 21.* in fine) Et ego puto contra Coninch *vbi sup. nu. 149.* cum Alterio *lib. 1. disp. 12. c. 6.* esse peccatum veniale, conuersari cum excommunicato vitando, etiam frequentissimè. *p. 5. tr. 9. resol. 2.*

Rursus excommunicatus est inhabilis ad beneficia.

Potest ea retinere cum dispensatione Episcopi.

50 Ex proprijs effectibus excommunicationis primus est, reddere inhabilem ad beneficia obtinenda. Sed potest ea retinere cum dispensatione Episcopi, secus de officijs sæcularibus. Diana *p. 9. tr. 9. res. 34.* Sed de hoc vide V. *Beneficium à nu. 20.* Vnde si accipit primam tonsuram non fit irregularis, secus de minoribus contra aliquos. *p. 9. tr. 7. res. 23.* Non procedit de excommunicato excom. minori, etiam pro pensione. Tho. Hurtad. & alij.

Et ineptus ad exercendam iurisdictionem.

51 Secundus est, quod excommunicatus non potest exercere actus iurisdictionis, etiam si sit laicus. Vide V. *Iudex laicus num. 37.* Et ideò si iudex Ecclesiasticus excommunicatus non toleratus alium excommunicet excōmunicatio erit nulla: quia Ecclesia aufert ab eo iurisdictionem, omnino. Attamen, si excommunicatio est occulta; communis sententia apud Bizozerum. *p. 2. c. 1. n. 5.* contra Angelum *sum. V. Excommunicatio,* tenet, posse excommunicare, & hanc potestatem non tolli, nisi per manifestam sententiam. *p. 5. tr. 9. res. 50.* Vnde si iudex sit excommunicatus etiā publicè, dūmodo sit toleratus validè alium excōmunicat. Et ita tenet probabilite. Guttier. *can. 99. l. 1. c. 1. n. 82.* contra Suar. *disp. 14. sect. 2. n. 15.* quia eodem modo se habet, quando est publicus, sed toleratus, ac se habebat, dum erat occultus. *Ibid. & res. 135.*

Si excommunicatio est publica.

Et si sit occulta, eius sententia de excommunicatione, declinari potest, opponendo excommunicationem.

52 Potest tamen quis talis iudicis iudicium declinare, opponendo excommunicationem, & tunc si ipse excommunicet, excommunicatio erit nulla, quia ille non erit contumax non obediendo. Ita Prępositus *in 3. p. q. 2. dub. 12. nu. 78. & 79.* Qui addit excommunicatum denunciatum electum in iudicem in loco, vbi ignoratur, validè actus iudiciales exercere in fauorem publicum. *p. 5. t. 9. res. 100.*

Ipse verò iudex iudicium exercens, peccat venialiter.

53 Sed an iudex excommunicatus toleratus iudicium exercens, peccet mortaliter? Affirmat Coninch *vbi sup. nu. 148.* quia hic actus est valde honorificus excommunicato, cumque facit superiorem alijs fidelibus, à quibus vt membrum putridum præcisus est. Sed Ledesma *de excom dub. 9.* putat quod quando acta talis iudicis sunt valida, peccat tantum venialiter: quia, cum Cōcilium non priuet illum vsu talis potestatis, illum actum prohibere videtur solum,

Digitized by Google

lum, quatenus est humana quædam communicatio, non autem quatenus est actus iurisdictionis. *p.5. tr.9. res.131.*

54 † Tertius effectus est, quod excommunicatus priuatur actibus quibusdam iuridicis, & publicis. Vnde in primis †.

55 Excommunicatus non potest esse tabellio, ex cap. 1. *de except. in 6.* & si acta efficiat, ait Hurtado *de excom. disp.* 8. *diff.* 5. *nu.* 8. esse inualida, quia ex cap. *Nullus.* 3. *q.* 4. quę ab excommunicatis dicuntur, vel conscribuntur, à nemine sunt credenda. Idque etiam verum esse de tolerato, quia non est obligatio illi credendi, sicut nec cum illo communicandi. *p.5. t.9. res.112.* Deinde excommunicatus non potest esse tabellio.

56 Sed quid, si partes conueniant ad petendum instrumentum à tabellione excommunicato. Faber *cap.6. nu.* 201. docet tunc etiam esse inualidum, quia hoc munus est illi ab Ecclesia prohibitum, qua prohibitione stante, non habent valorem. Ego vero sentio cum Suarez *disp.* 16. *sec.* 5 *n.* 5. tabellionem toleratum, si ab alijs requiratur, validè ac etiam licitè instrumenta efficere, quia alij possunt cum ipso agere, & consequenter ipse cum alijs. Si verò sit denuntiatus: peccare, instrumentum autem, vt in foro exteriori irritum sit, vt tenent communiter Canonistæ, in foro interno validum esse, quando ex consensu partium cognoscentium, eius excommunicationem admittitur. Nã Canon. *Nullus anathematizatorum.* 3. *q.* 4. & alij textus, qui in contrariũ afferuntur, dicunt quidem, tabellionem excommunicatum non debere admitti, non tamen sufficienter declarant, quod si admittatur, instrumenta erunt inualida. Ita Præpositus *dub.* 13. *nu.* 89. *Ibid.* §. *Sed his.*

57 Deinde excommunicatus non potest esse testis, ex cap. *decernimus, de sent. excom. in 6.* Et si admittatur, ait Faber *num.* 292 eius testimonium fore inualidum, etiam in extraiudicialibus, vt in instrumentis; quia scripturæ extraiudiciales sunt publicæ, & aptæ natæ ad iudicium deduci, & etiã in causis matrimonialibus. Diana *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 21. Sed ego puto cum Henriq. *lib.* 13. *c.* 7. *nu.* 5. quod testimonium excommunicati, etiam non tolerati sit validũ, quia nullo iure irritatur. Tolerati verò etiam licitum. Ita etiam Præpositus *nu.* 90. & Filliucius *t.2 tr.* 12. *c.* 7. *nu.* 188. ait excommunicatum, etiam vitandum, testimonium ferentem in iudicio, vel extra, peccare tãtum venialiter: quia est tantum communicatio humana. *p.5. tr.9. res.113.* Non testis.

58 Sed stando in prima sententia, excipe cum Sanchez *de matr. l.* 3. *disp.* 41. *nu.* 5. causam matrimonij, in qua testes excommunicati non repelluntur. Sicut etiam in causa hæresis, ex cap. *in fidei, de her. in 6. Ibid.* in fine. Non aduocatus.

59 Tertiò, excommunicatus non toleratus, non potest esse Aduocatus, vt supponit in cap. *decernimus* 8 *de sent. excomm. in 6.* Si verò à iudice admittatur, patrocinio ab ipso facta valida sunt, quia nullibi irritantur. Ita Villalobos *to.1. tr.13. diff.14. nu.8.* Toleratus verò si à fidelibus inducatur, non solum validè, sed etiam licitè admittitur. *p.5. tr.5. res.114.*

60 Quartò, excommunicatus non potest esse Procurator, tam ea generali prohibitione communicandi cum alijs, quam ex specialibus iuribus supra relatis. Si verò admittatur, eius acta valida erunt, quandiu à iudice non appelletur. Quod probabilius est, etiam si eligatur post excommunicationem incursam. Ita Præpositus. *nu* 91. Qui addit matrimonium contractum per Procuratorem excommunicatum, esse validum. *Ibid.* §. *Sed an.* Non Procurator.

61 Quintò, excommunicatus ex dictis iuribus non potest esse Tutor, neque Curator. Si verò admittatur, probabile est, quod eius contractus sint validi, vt docet Cornejo § 9. *q. vlt.* contra Syluestrum V. *Excomm.* 3 *nu.* 2. quia nullum ius eos irritat. *p.5. t.9. res.115.* Tutor, aut Curator.

62 Sextò ex ijdem iuribus excommunicatus non potest esse actor in iudicio. Sed aduerte Turrianum *lib.2. disp.14. dub.3.* docere, quod excommunicatus ius suum reuera debitum sine vi, & fraude in iudicio petens, non peccat mortaliter ex obiecto, donec per exceptionem, aut per officium iudicis Nec actor in iudicio.

repellatur. Aduerte etiam cum Hurtado *de excom.disp.8.diff.3.n.6.* quod iudex potest quidem excommunicatum toleratum reijcere, nō tamen tenetur, etiam si sit publicus (nisi ad petitionem partis, sufficienter probantis excommunicationem) quia non tenetur eum vitare. *p.5.nu.9.res.*110.

Potest tamen in iudicio respondere per semetipsum.

63 Septimò, Aulla *parte 2.cap.9. disput.2.dub.2.* & alij tenent excommunicatum non posse respondere in iudicio per seipsum, sed cogi respondere per Procuratorem, quia id significatur in cap. *intelleximus, de iudic.* Sed ego verius puto cum Præposito *in 3.p. quæst. 2. dub. 13. num.* 87. respondere posse per se ipsum; nam excommunicato non videtur negādum, quod communi iure cuiuis reo conceditur. Et alioqui in cap. *cum inter de except.* excommunicato conceditur facultas respondendi absque distinctione, per se, vel per alium. In cap. verò *intellleximus*, non excludi, sed solum significari, quod respondere debeat, saltem per alium. Aduerte tamen, quòd si potest prius absolutionem obtinere, decentius est, vt ante illam per se non respondeat. *p.5.tr.9.resol.*111. Sunt etiam alij excommunicationis effectus, quos vide apud alios.

Excommunicatio nulla, nullum habet effectum.

64 Sed quid dicēdum, quando excommunicatio est nulla, aut iniusta, caussatne hos effectus? Respondeo, excommunicationem nullam, nullum effectum habere, quod enim nulliter factum est, non censentur factum, *Clem. Pastoralis, de re iud.* & in cap. *cui,* &c. *non debet* 11.q 3. ait Gregorius. *Non debet is pœnam sustinere canonicam, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia.* Ita Turrianus *de cens. lib.2 disp.20. dub.1.* Abstinendum tamen esse propter scandalum à communicatione Sacramentorum in publico, donec nullitas cognoscatur, ait Mexia *in l. Toleti, tit. de los proprios yrentas,* &c. *p.5.fund.2.nu.*28. Nullitatem autem, ipsum sufficienter publicare debere. Quamuis contrarium doceat Valerus V. *Excommun. diff.* 8. quem vide. Et Vasq. apud Turrianum *l.c.* ait, sufficere, quod nullitas cognoscatur à sapiētibus: vt tamen contra excommunicationem quis operetur, hoc sapientum iudicium vulgo manifestandum esse. Quod si antequam nullitas publicetur, quis se ingerat diuinis publicè, secundum Turrianum peccabit, nullam tamen pęnam iuris incurret *p.5.tr.9.resol.*26. Quod si iudex in dubio iuris secundum opinionem probabilem ferat excommunicationem, vel declaret in eam aliquem incurrisse, subditus, licèt habeat pro nullitate excommunicationis opinionem probabilem, debet obedire, & habere se pro excommunicato. Ita Villalobos *to.1. tr.16. diff.11.nu.7. p.5. tr.1. res.*23. §. *Et tandem,* & *tr.9. res.*72. Quid dicendum in dubio, vide supra V. *Censura, nu.*30.

Nisi, quod nulliter excommunicatio debet abstinere à communione fidelium, propter scandalum, donec nullitas cognoscatur.

Iniustè excommunicatus non participat orationes fidelium publicas.

Participat tamen orationes Ecclesiæ generales.

Et quoad pœnas externas nihil patitur.

65 Quod excommunicationem iniustam, certum est primò, fideles orantes in publico non orare pro tali excommunicato, quamuis illis constet de innocentia: quia cum iudex procedit secundum allegata, & probata, eius sententia habet vim, saltem in actionibus externis. Non tamen priuatur orationibus Ecclesiæ generalibus, à quibus excommunicati excluduntur: quia non est credendum Ecclesiam hoc velle. *p.5.tr.9. resol.*28.

66 Quoad pęnas externas, & effectus excommunicationis exteriores, videlicet actiuam, & passiuam, beneficiorum actionem, &c. aliqui asserunt incurri, tam in publico, quam in priuato. Nam Ecclesia secundum allegata, & probata potest tales pęnas imponere; & excommunicatio iniusta absoluitur simpliciter, non, vt nulla, ad cautelam. Ita Turrianus *de censuris, lib.2.disp.20 dub.2.* Sed ego contrarium teneo cum Suarez *de cens. disput.4. sect. 7. num.* 14. quia non est credibile, Ecclesiam velle hoc modo obligare. Tenetur itaque talis in publico obedire iudici, in occulto autem probabile est, non teneri: quia est innocens, non est tamen improbabile, quod docuit D. Thom. *in 4. dist.18.q.2.art.1.* debere obedire etiam in occulto, quia iudex iustè procedit, & habet potestatem præcipiendi modo humano, hoc est, secundum allegata, & probata. Ex quibus sequitur, quod iniustè excommunicatus

Nisi quantum necesse est ad tollendum scandalum.

Vnde si occultè celebrat, vel alium actum

municatus celebrans, vel aliam actionem excommunicatis prohibitam, exercens in occulto, non incurrit irregularitatem. Celebrans verò in publico ſecundum Vaſquez *de excommun.dub.*21.*num.*13. incurrit: quia violat præceptum, cui in publico tenetur obedire. At Suarez *vbi ſup.num.* 2. contrarium docet. Primò, quia hic reuera non eſt excommunicatus. Secundò, quia hic actus non eſt actus inobedientiæ perfectus in ſua ſpecie. Quæ rationes, quamuis facilè ſolui poſſint, eius tamen opinio eſt probabilis, eamque docet Hurtado *de cenſ.diff.*24.*nu.*104.ex eo,quod ad non celebrandum,&c. non tenetur ratione cenſuræ præciſè, ſed ratione obediẽtiæ, ne videatur præceptum Superioris contemnere. Benè tamen ait Turrianus *loc.cit.* quòd is puniretur,vt violator cenſuræ, & haberetur vt irregularis. Infert etiam Præpoſitus *loc.cit.* communicantem cum tali excommunicato,non incurrere excommunicationem minorẽ,&c. Sed hoc limitat Vaſq. apud Turrianum *loc.cit.* quãdo communicatio fieret in occulto, ſecus autem in publico. Vide circa hæc omnia Gordonum *to.*1. *lib.*7. *q.*6. *c.*3. *nu.*11. *p.*5. *tr.*9. *reſ.*28. & 27. §. *Non deſinam*.

excõmunicatis prohibitum efficit, non incurrit irregularitatem.

Nec cum illo communicans incurrit excõmunicationem minorem.

Hactenus de effectibus excommunicationis maioris.

67 Excommunicationis verò minoris vnicus effectus eſt, priuare perceptione Sacramentorum, ex *cap.*2. *de except.* & *cap.vlt. de Cler.excommun.* Collationem verò Sacramentorum actiuam non prohibet. Vide V.*Baptiſmi*, *num.*52.*par.*5. *tr.*9. *reſ.*3.

Excommunicatio minor ſolum priuat perceptione Sacramentorum.

68 Tribuens venenum alicui in potione,& poſtea de ea voluntate ſe retractauit,& de eiuſmodi peccato confeſſus fuerit,iterum confiteri tenetur, ſi poſt confeſſionem ſecuta eſt mors, quoad reſeruationem,non quoad excommunicationem, & irregularitatem. Maz.*par.* 8. *tr.*8. *reſ.*85.

Debet confiteri de retractatione.

69 Excommunicatio à iure non poteſt declarari incurſa, non præmiſſa citatione *par.*10. *tr.*12. *reſ.*4. Irritat actus iuriſdictionis eccleſiaſticæ. *par.* 10. *tr.*15. *reſ.*14.

70 Excommunicationem incurrit percutiens Religioſum equitem, & poſt declarationem vitari debet. *par.*10. *tr.*14. *reſ.* 9. Non incurritur à furante ſacras Reliquias. *ibid.reſ.*18.

71 Excommunicatio Papalis adiecta extractioni librorum ab aliqua bibliotheca regularium admittit paruitatem materiæ. *par.*10. *tr.*11. *reſ.*29.

E X E C V T O R

Teſtamentorum.

1 † EXecutor Teſtamentorum eſt ille,qui legitimè eſt nominatus,ſeu iure conſtitutus. Primò, & principaliter ad exequendam teſtatoris voluntatem,vel eius ordinationem, & diſpoſitionem, Generalis ſit, vel particularis,legitimus à iure,vel datiuus à Iudice, Cõſule,vel Senatu. Carpius *par.*8. *tr.*5. *reſ.*1.

Diffinitio executoris teſtamentorum.

2 Excommunicatus non poteſt eligi in executorem Teſtamentorum, & ſi eligitur, & in tempore executionis abſolutionem non eſt adeptus, executio deuoluitur ad Epiſcopum in cauſis pijs; in alijs ad hæredes.Marta, & alijs. *ibid. reſ.*2.

Qui non poſſunt eſſe excõmunicati, qui poſſunt ſerui mulieres.

3 Serui in his,quæ in facto, & nudo miniſterio conſiſtunt, poſſunt eſſe executores teſtamentorum,& non aliter.Carp.*ibid.reſ.*3.Mulier poteſt eſſe executrix.*reſ.*4. Quando executio teſtamenti relinquitur proprijs fratribus ſine diſtinctione,intelliguntur, & ſorores elegiſſe. Carp.*reſ.* 5. Minores 17. annorum expletorum,poſſunt eſſe executores ad negotia, non autem ad iudicia ante 25. Diana *reſ.*6.

Minores 17. annorũ.

Cardinales Epiſcopi Clerici.

4 Epiſcopi, Cardinales, & omnes Clerici, poſſunt eligi executores non ſolum ad pias cauſas, verum etiam ad prophanas, ſoli, & vna cum laicis. Sanchez *reſ.* 7.

Fratres Minores de licentia ſuorum Prælatorum, ſecus de exiſtentibus extra clauſtra incerti ex incertis.

5 Fratri minori de licentia ſui ſuperioris, poteſt committi executoris nominatio, quæ debet eſſe incerti, & incertis .i. talem ex tali collegio nominare, quia nominatio generalis, & ipſo nõ nominante talem de tali Regno, vel Ciuitate non valeret. Dicaſt. *reſ.* 8. Et ſic Religioſi de licentia ſuorum ſuperiorum poſſunt eligi in executores teſtamentorum ad cauſas pias ſpeculator, alij addunt ad cauſas prophanas, & hoc intelligitur de clauſtralibus non de exiſtentibus extra Clauſtra, & de prohibitis ſtatuto Religionis. Vuading. *reſ.* 9. imò ſuperior Conuentualis poteſt concedere talem licentiam, quam etiam ſibi ipſi poteſt tribuere. Syluester, & alij *reſ.* 10.

Ieſuitis, & Theatinis à generali præpoſito debet concedi licentia.

6 Religioſis Societatis Ieſu, & Theatinis talis licentia concedi debeat à Generali Præpoſito, tantum aliter non eſt valida. Diana, & alij. *reſ.* 11. Vnde videtur fratres minores non poſſe eſſe executores, ſed conſiliarij ad executiones faciendas, attamen cum alijs ſæcularibus poteſt eligi. Palaus, & alij. *reſ.* 12.

Electio verò pauperum, poteſt fratri minori committi abſque licentia ſuperioris ad diſtribuendam pecuniam relictam à teſtatore pauperibus Caſtrus Palaus, & alij. *reſ.* 13.

7 Poteſt teſtator præcipere executoribus, vt conſilium fratrum minorum ſequantur pro executione ſui teſtamenti. Caſtr. Palaus. *reſ.* 14.

Fratres, quibus non eſt prohibitũ ex ſpeciali inſtituto potſũt eſſe commiſſarij.

8 Poſſunt fratres minores, & alij Religioſi, quibus ſpeciali inſtituto Religionis non eſt prohibitum eſſe Commiſſarij ad condendum teſtamentum nomine committentis, & etiam ſi abſque licentia ſuperioris hoc faciant, tenebit teſtamentum. Dicaſtillus *reſ.* 15.

Et talis licentia debet eſſe expreſſa, & non tacita, ſed non eſt neceſſe, vt ſit in ſcriptis. Carpius. *reſ.* 16.

Poteſt reuocari licẽtia à ſuo ſuperiori.

9 Superior poteſt reuocare licentiam Monacho conceſſam, etiam re nõ integra, ſed ſi hoc ſine iuſta cauſa faciat iniuſtè agit, ſed talis reuocatio eſt Monacho intimanda. Clauar. *reſ.* 17.

Pro petitione conſilij non eſt neceſſaria licentia.

10 Quando teſtator non aſtrinxit executorem ad ſequendum, ſed petendum tantum conſilium Religioſi, talis non indiget licentia ſuperioris. Azorius. *reſ.* 18.

Tamen talis executor cum cõſilio Religioſi tenetur per aliquod tempus expectare, ſi erit abſens, & ſi eſt periculum in mora, nõ tenetur expectare, ſi deceſſerit, executio debet exequi Molina, & alij. *reſ.* 19.

Si non petitur conſilium à fratre minore executio eſt irrita. Acceptans poteſt cogi.

11 Executor ommittens petere conſilium à fratre minore, facit executionem irritam, & ſic etiam in dubio pro ſalute conſcientiæ teſtatoris tenetur viros doctos conſulere. Vuading. *reſ.* 20.

12 Quamquam Religioſus cogi non poſſit, vt licentiam petat, tamen ſi eam acceptauit, poteſt cogi ad eam exercendam. Caſtrus Palaus *reſol.* 21. Vnde executio facta à Religioſo non habente licentiam à ſuperiore, valida eſt niſi à ſuperiore tali executioni contradicatur, vel in iudicio apponatur. Sanch. *reſ.* 22.

Actiones ſũt inualidæ ante certioritatem ſuperioris.

13 Acta à Monacho ante certioritatem ſuperioris, non ſunt valida, valebunt ſi poſtea à ſuperiore certioritas intimata ſit, Sanch. valida etiam eſſent ſi à viris dignis fide teſtificatur Monacho de licentia ſuperioris. Carpius. *reſ.* 23. Et ad condendum teſtamentum teſtatoris Religioſus non indiget ſpeciali licentia ſuperioris, ſi ita ordinauit teſtator. Palaus *reſ.* 24. Nec etiam opus eſt licentia ad electionem executoris teſtamenti. *ibid. reſ.* 25.

In certis caſibus poteſt alijs committi executio.

14 Poſt committi executio alijs in certis caſibus. Carpius. *reſolut.* 26. Vnde ſi executor acceptauit tacitè, vel expreſsè, poteſt cogi ad acceptãdum munus ſuum; ſecus ſi non acceptauit. Molina. Et ſi eſſet conſanguineus

præ-

præſens, & tacens cenſetur acceptare, & non acceptans priuatur emolumentis, & legato ſibi relicto. DD. *reſ.*27.

15 Executor peccat mortaliter non acceptando munus executionis maximè ſi tenetur ex charitate, & abſque maximo ſuo damno rebus proximè conſulere. Card. de Lugo, ſi eſſet Religioſus poteſt à ſuperiore vinculo obedientiæ adſtringi ad acceptandum. Vaſq. *reſ.*28.

Obligatus ex charitate tenetur ſub mortali acceptare munus.

16 Quando plures executores eliguntur, & teſtator aliter non expreſſerit, ſi vnus, vel alij impediti ſint, vel noluerint concurrere ad executionem, vnus ſufficit ad executionem Molina. *ibid. reſ.*29.

Sufficit vnus.

17 Si executores ſunt æquales, & ſunt diſpares pro vtraque parte vnus pro vna, & alter pro alia, Epiſcopus poteſt præferre, quem voluerit, in rebus prophanis Iudex ſæcularis, ſi ſint diſpares ratione perſonarum præferenda eſt dignior. Sanch *reſ.*30.

In diſparitate rerum prophanarum pertinet ad iudicem ſecularem, & è contra de Eccleſiaſticis.

18 Executores tenentur exequi omnia ſecundum mentem teſtatoris, & adire iudicem contra reſiſtentes, procuratorem eligere, & facere inuentarium coram Tabellione, & teſtibus. Vvad. *reſ.*31.

Obligatio executoris.

19 Executor, vel commiſſarius vniuerſalis abſque hærede inſtituto omnia poteſt vendere pro perficienda teſtatoris voluntate. Non autem particularis, niſi concedatur ſpecialis facultas à teſtatore Dicaſtillus. *reſ.*32.

Abſque inſtitutione hæredis poteſt omnia vendere.

20 Quãdo teſtator mandat executori aliquid exequi de conſilio, vel cum conſilio alicuius Religioſi in teſtamento nominati, tenetur ſolum cõſilium petere ſi mandauit (ſecundum vel iuxta conſilium) tenetur non ſolum petere, ſed ſequi. Fagundez. *reſ.*33.

Tenetur petere conſilium. Et ſequi.

21 Executor tenetur reddere rationem, nõ autem de minimis cum creditur ſuo iuramento. Mazientio *reſ.*34.

De miniſtris non tenetur reddere rationem.

22 Quãuis à teſtatore remiſſa fuerit redditio rationis, aſtringitur adhuc eam reddendam de ſcrupuloſa intelligitur, quoad culpam, non quoad dolum, vel reliquorum reſtitutionem. DD. *reſ.*35.

Tenetur quoad culpam.

23 Religioſi non indigentes licentia Superioris, vt ſunt exempti non tenentur ordinario locorum, rationem reddere, ſicut Clauſtrales, qui puniri etiam poſſunt ab ordinario, ſi executor eſt Abbas non tenetur, qui licentiam ab Abbate habet, ipſo tenetur reddere, & non ordinario. Vvading. *reſ.* 36.

Exempti tenentur ſuo Prælato; & non ordinario.

24 Mẽdicantes plenam, & ſpecialem exemptionem habentes ab ordinario locorum, non tenentur, ſi executores ſint, rationem ordinario reddere. DD. *reſ.*37.

Sic etiam mendicantes ſuo Prælato.

25 Executor tenetur ſolum in foro conſcientiæ ſoluere legata, & debita teſtatoris, & ſi hæres reſiſtit poteſt per officium iudicis obtinere mandatum contra hæredem, vt ipſo tradat, quæ neceſſaria ſunt ad ſoluendum. Valerius *ibid. reſ.*38. & non debetur aliquid pro ſalario executoribus, niſi damnum patiatur in agendis rebus proprijs, vel aliquid à teſtatore ſibi relictum fuerit, Guttier. *reſ.*39.

Tenetur ſoluere legata.

26 Epiſcopi ſuccedit ad munus executionis, negligentibus hæredibus, tã ad cauſas pias, quam prophanas, quando infra annum non adimpletum eſt relictum à teſtatore. Barboſa. *reſ.*40.

Poteſt per iudicem cogere hæredes. Epiſcopus ſuccedit ad munus, negligentibus hæredibus.

27 Si nullus aſſignetur executor tenentur hæredes ad legata pia pro redemptione captiuorum, alimentis, eleemoſiniſq; pauperum, ad Epiſcopum deuoluitur executio. Laym. *reſ.*41.

Hæredes tenentur ad legata pia.

28 Epiſcopus executor teſtamenti, tenetur ſolum Metropolitano reddere rationem, Carpius, *reſ.*42. Clerici tenentur coram iudice Eccleſiaſtico. Marcá. *reſ.*43. nec poſſunt citati coram iudice ſeculari pro confectione inuentarij Duardus. *reſ.*44.

Reddenda eſt ratio ab Epiſcopo Metropolitano. Clerici tenentur ad Iudicem Eccleſiaſticum.

29 Si hæres teſtatoris diſtribuit bona incerta proprijs debitoribus, debet Epiſcopus approbare executionem legitimè factam, & ibi ſufficienter conſtitam,

Poteſt fieri diſtributio propriæ Eccleſiæ.

stitam, sin autem spectas ad Episcopum, qui si eius Ecclesia indiget reparatione, & facultates Ecclesiæ non sufficiunt, & sine damno pauperum id fiat, potest talis distributio suæ Ecclesiæ fieri. Dominicus. *res.* 45.

Sibi, & suo Monasterio potest aliquid distribuere.

30 Religiosi executores possunt sibi, & suo monasterio aliquid erogare maximè si aliquod legatum Monasterio non sit factum, sic etiam si executor alius pauper sit, potest sibi, maximè si consanguineus est aliquid derogare. Dicast. 46.

Potest sibi applicare eleemosynam, etiam nota à testatore paupertate executoris.

31 Quamquam nota sit testatori paupertas executoris, potest sibi applicare eleemosynam, vt pauper Dicast. *res.* 47. Et potest aliquid filio spurio testatoris dare. Rodr. *res.* 48. Et potest dare eleemosynam pauperibus ex propria culpa effectibus. Menoch. *res.* 49.

Potest anticipare diē distributionis.

32 Executor potest variare electionem locorum, vel pauperum alias factam. Card. de Lug. *res.* 50. Et anticipare diem, vel tempus distributionis faciendæ dummodo aliter non constet de mente testatoris. Rodriquez. *res.* 51.

Simile, & hæredes possunt facere.

33 Hæredes, & executores ob bonum animæ testatoris, legata, & debita ante tempus soluere possunt. DD. Episcopi possunt constringere hæredes, & executores, quando non sunt obstricti aliquo impedimento etiam per Censuras, vt infra sex menses legata pia, & prophana soluātur, Molina. *res.* 25. & 53. quod si transierit annus non potest prorogari tempus, sed deuoluitur ad Episcopum Micres. *res.* 54.

Hæredes negligentes possunt compelli à iudice.

34 Si executores, vel hæredes negligentes fuerint ad executionē faciendam, possunt compelli à Iudice sæculari ad illam faciendam præsertim ad causas pias Ioseph. Vela *res.* 55. Et quando testator prouidit de alio executore, visa prioris negligentia, tunc non deuoluitur ad Episcopum, nisi hic etiā esset negligens in exequenda voluntate defuncti, in eo casu deuoluitur ad Episcopum. Dia. *res.* 56.

35 Tenetur Episcopus data negligentia executoris, exequi testamentū; & ipso etiam negligente, spectat ad Metropolitanum executionem facere; & eadem ratio est de electore pauperum, orphanorum puellarum nuptui tradendarum. DD. *res.* 57. & 61.

Executio spectat ad Episcopum.

36 Quando in testamento non explicatur certum genus pauperum, vel locorum, tunc potest Episcopus, & hæredes ad Ecclesiam pauperē applicare. Vuad. *res.* 58. Et executio spectat ad eum Episcopū, in cuius Diœcesis diù testator morabatur, eo animo, vt perpetuo se morari voluisse, & non vbi bona reperiuntur, & alibi sepeliri iusserit. Gabr. Pereira. *res.* 59.

Laicus non potest cogi ab Episcopo, Cap. S. V. potest cogere executorem.

37 Laicus non potest cogi ab Episcopo, vt executionem recipiat, sicut potest Regularis à suo Prælato. Vasq. *res.* 60.

38 Capitulum Sede Vacante potest compellere executorem ad executionem testamentorum. Cou. *res.* 62.

Pontifex non potest recedere à voluntate testatoris.

39 Non potest executor testamentarius cum dispensatione Episcopi, quæ neque Papæ conceditur sine iusta causa, mutare nec recedere à voluntate testatoris. Carpius *res.* 63.

Iudex laicus non potest se ingerere in testamento Clericorum.

40 Nullo modo Iudex laicus se intromittere potest ad executionem testamenti bonorum Clericorum, vel Episcoporum, nec pro completione inuentarij; potest tamen in defectu Ecclesiasticorum legem totam. *res.* 64.

Vide. Testamenti Executor.

EXPLORATOR.

Licet exploratoribus vti vestibus Turcharum in aliquo casu.

1 EXploratores vulgo dictæ (spie) possunt simulare in terris infidelium se esse Turcas, ac eorum vestibus vti, & eorum synagogis, seu Moscheas adire, propter aliquod negotium peragendum ad vtilitatem

Chri-

Christianorum, non autem tempore, quo Turcæ eunt orandi, vel adorandi Maomethum. Dian. *p.8. tr.7. res.13.*

EXTRAHERE.

1 EXtrahens à statu Ecclesiastico mercimonij causa, iuxta verba Bullæ Vrbani VIII. frumentum, oleum, blada, & ligumina, in ea tamen quantitate, arbitrio prudentis viri iudicanda, vt sit peccatum mortale, incidit in excommunicationem, in Bulla apposita Papæ reseruata Diana: sub hoc nomine frumenti, non intelligitur panis coctus, nec farina; & sub nomine olei non intelliguntur olearum, etiamsi extrahantur, vt ex illis oleum conficiatur. Palaus. *p.9. tr.8. res.43.* Incidit in excommunicationẽ Vrb. VIII.

EXTREMAE VNCTIONIS

Necessitas.

1 † EXtrema Vnctio non est homini necessaria, necessitate medij †: nec præcepti obligantis sub mortali. Ita contra Petrum à Soto *lect.* 2. *de Sacram. Extr. Vnct.* Villalobos *tom.* 1. *tract.* 10. *diff.* 5. *num.* 1. vbi putat, cessante contemptu, & scandalo, omitti posse absque vllo peccato. *par.* 3. *tr.* 4. *res.* 170. *& par.* 5. *tr.* 3. *res.* 97. Et quidem, qui in extremis positus, potest hoc Sacramentum recipere, & sciens, ac prudens omittit, contemnere illud præsumitur, secundum S. Iuan. *q. vn. ar.* 7. *de extr. Vnct. dub.* 2. *concl.* 2. Non ita secundum Tanner. *tom* 4. *disp.* 7. *q.* 1. 3. *nu.* 56. *res.* 97. *cit.* §. *Sed his.* Extrema vnctio, cessante contemptu, & scandalo, omitti potest.

2 Ex dictis sequitur, Parochum non teneri regulariter sub mortali ministrare hoc Sacramentum cum periculo mortis, vt dicemus V. *Parochus. nu.* 5. Nec debere, aut posse simplicem sacerdotem in defectu Parochi ministrare, nisi in certis casibus, vt dicemus *infra nu.* 23. In casu tamen necessitatis posse etiam excommunicatum denuntiatum, etiam tempore interdicti. Diximus Verbo *Excommunicationis. num.* 19.

EXTREMAE VNCTIONIS

Vtilitas.

1 † VTilitas, & effectus extremæ Vnctionis explicantur à Trident. *sess.* 14. *cap.* 2. his verbis: *Huius Sacramenti res est gratia Spiritus sancti, cuius Vnctio delicta; si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat, et confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus subleuatus, et morbi incommoda, ac labores leuius fert, et tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur.* † Extrema Vnctio delet peccata, si adsunt & illorum reliquias. Roborat infirmum contra tentationes. Et confert sanitatem si expedit saluti animæ.

4 Et quod attinet ad sanitatem, cum Sacramenta non operentur virtute miraculosa, sed supernaturali ordinaria, non illam consequitur, qui Vnctionem differt ad extremum vitæ, quando corpus ita est viribus destitutum, vt ad sui restaurationem necessarium sit manifestum miraculum. Immò ait Pitigian. *in* 4. *d.* 23. *q. vn. ar.* 5. *q.* 4. hoc Sacramentum in extremis suscipere, esse quomodo tentare Deum, & virtutem Sacramenti experiri velle. Adde, quod deuotio infirmi, & vsus rationis effectui huius Sacramenti plurimum confert, Et non differtur vsque ad finem vitæ. Sed neq; debet nimirum maturari.

Digitized by Google

confert, confertque vires contra tentationes, quæ infirmum in vsu rationis fatigant. Non tamen multum festinandum est, qria ideò dicitur Vnctio extrema, quia non debet dari, nisi ijs, qui præsumuntut in discrimine vitæ constituti. Ita Kellisonius *to. 2. in 3. p. q. 31. ar. 3.* contra impudentissimum Caluini mendacium. *par. 3. tr. 4. res. 173. & p. 5. tr. 3. res. 95.*

Gratia cõfertur post quintam vnctionem.

5 Gratia huius Sacramenti confertur, quando perficitur vltima vnctio cum sua forma essentiali, quæ est quinta. Ita Suarez *tom. 4. disput. 4. sect. 2. num.* 13. Alij putantes, singulas vnctiones esse integrum Sacramentum, dicunt conferri post singulas. Sed de hoc infra, cum de materia. *par. 3. tract. 4. res. 179.*

EXTREMAE VNCTIONIS

Materia.

Materia remota huius Sacramenti est oleum. Oliuarum.

6 † Sicut in Baptismo duplex est materia: nimirũ remota, quæ est aqua, & proxima, quæ est ablutio; ita & duplex datur in hoc Sacramento: remota, & est Oleum: proxima, & est Vnctio.

Benedictum ab Episcopo in eodem anno.

7 Oleum debet esse oliuarum, † & benedictum ab Episcopo in eodem anno, ex cap. *litteris, de consecr. d. 3.* Sed in necessitate potest Parochus infirmum vngere oleo veteri. Ita declarauit Sacra Congregatio Episcoporum die 20. Maij 1570. apud Gauantum *in Ench. V. Extrema Vnctio, nu. 10. p. 9. tr. 6. res. 46. et p. x. tr. 16. res.* 81. Vnde licet Parocho in oleum non consecrato miscere consecrato modo, quod additur sit minoris quantitatis, ita de Chrismate, & de aqua benedicta. Lessius, & alij *p. 11 tr. 5. res.* 15. Immò valdè probabile putat Layman *lib. 5. tom. 8. c. 2. num.* 4. materiam huius Sacramenti esse posse Chrisma. Vnde si quis per errorem Chrismate infirmũ vnxisset, nihil innouandum fore, sed rem Domino commendandam: maximè, quod vnctio plerumque non sine scandalo iteraretur. *p. 3. tr. 4. res. 176. & p. 5. tr. 3. res. 90. & p. x. tr. 11. res.* 15. Putat autem Filliucius *to. 1. tr. 3. cap. 4. num.* 78. non sufficere vnam guttam olei in singulis vnctionibus, quia non satis est ad vngendum. Sed quia ex Reginaldus *tom. 2. lib. 28. cap. 7. num.* 13. ea quantitas olei sufficit in hoc Sacramento, quæ aquæ sufficiens est in Baptismo, & multi DD. dicunt, in Baptismo sufficere vnam guttam aquæ, vt suo loco diximus *num.* 20. probabile videtur, vnam guttam olei in hoc Sacramento sufficere. Et ita docet Tannerus *to. 4. disp. 7. q. 1. dub. 3. num.* 16. Ad argumentum respondetur, guttam sufficere ad vngendam partem corporis aliquantam, neq; plus Rituale exigere. Et alioqui si plus requireretur, ampulla olei breui deficeret. *p. 3. tr. 4. res.* 88. §. *Notandum est.* † Et dubitanter olim. *p. 3. tr. 4. res. 177.*

Sed in necessitate admitti potest vetus. Et secundum aliquos Chrisma. Sufficit autem in singulis vnctionibus vna gutta.

Materia proxima est vnctio.

8 Vnctio verò secundum Becanum *de Sacr. c. 25. q. 7. nu. 6.* ad essentiam Sacramenti, & gratiam producendam vnica sufficit, quia non aliud ex Scriptura, vel Ecclesiæ traditione colligitur. Et forma Ambrosiana, & Veneta non significat, nisi vnam vnctionem. In Baptismo quoque sufficit vna immersio, & in Eucharistia vna species. Et tandem in eo, qui non haberet oculos, non esset necessaria vnctio oculorum. Quod verò Concilium Floretinum ponat plures vnctiones, non obstare, quia ponit septem, quas certum est non omnes esse necessarias: debere nihilominus adhiberi plures, iuxta Ecclesiæ consuetudinem, quæ vnum Sacramentum dicuntur; sicut plures Ordines, & species panis, & vini in Eucharistia. Ita ille. Ex qua opinione sequitur, *vt sup. num.* 5. insinuauimus, gratiam huius Sacramenti conferri statim, ac prima vnctio peracta est. Sed communior, & probabilior sententia Ledesma *to. 1. de Extr. Vnct. c. 1.* docet, ad hoc Sacramentum integrandum

Non simplex.

Sed quintuplex.

dum

dum requiri quinque vnctiones, & gratiam cõferri ſtatim, ac quinta vnctio cum ſua forma peracta eſt, ac proinde ſi infirmus ſtatim poſt primam vnctionem decedat, non conſequi gratiam. *p.3. tr.4. reſ.*170.

At in neceſſitate dicunt, poſſe vnicam adhibere.

9 Quibus non obſtantibus, ait Marchinus *de peſte. p.3.c. 6.num.* 26. Parochum in tribus caſibus neceſſitatis poſſe vnicam vnctionem adhibere, cum conditione ſaltem mentaliter percepta; *ſi eſt validum.* Nimirum, ſi timet, infirmum ante quinque vnctiones deceſſurum, vel ſe peſte inficiẽdum, vel alios ægrotos abſque vlla prorſus vnctione deceſſuros. Nam non eſt improbabile, per vnam vnctionem acquiri aliquam gratiam habitualem, & actualem, immò & corporis ſanitatem. Et alioqui, cum hoc Sacramentum non ſit neceſſarium; non fit iniuria infirmo, & cum adhibeatur conditio, nec Sacramento. Et obuiatur periculo Sacerdotis. Ita etiam Granado *in 3.p. contr.8. tr.vn. diſput 7. num.*12. *p.5. tr.3. reſ.*89. & olim *p.3 tr.4.reſ.*168. & *p.x tr.12.reſ.*31. Ex quibus à fortiori ſequitur, quod docet Filliucius *to.1.tract.3 c.5. nu.* 129. in caſu neceſſitatis ſufficere vnctionem vnius oculi, auris, naris, manus, &c. cum forma generali. *Indulgeat tibi Deus quidquid per viſum, auditum,* &c. *deliquiſti.* Omittendo etiam ſignare ſigno Crucis. *p.5. tr.4. reſol.*168. *§.Sed ego. & p.5.tr.3.reſ.*79. in fine, & 90. poſt medium. *p.9.tr.9.reſol.*56. *p.10.tr.*11.*reſ.*11. in fine.

Et certum eſt, ſufficere quod vngatur vnus oculus, vna auris, &c.

Etiam abſque ſigno Crucis.

10 Et extra neceſſitatem ſigna Crucis omittere, ait Nugnus *in addit. ad* 3.p. q.29. *ar.*6. eſſe peccatum mortale, & contrarium eſſe improbabile. Sed, ſecluſo contemptu, & ſcandalo, probabiliſſimum eſt, quia nullum præceptum inuenitur de hac re expreſſum, nec conſtat conſuetudinem cum tali obligatione introductam eſſe. Malè igitur facere, qui illas extra neceſſitatem omittit, ſed non peccare mortaliter. Ita Becanus *de Sacr. c.*27. q.3.*n.*5. *p.3. tr.4. reſ.*178. & 168. in fine.

Quod extrà neceſſitatem omittere, ſecluſo contemptu, & ſcandalo, nõ eſt mortale.

11 Petes: An tempore peſtis, ad contagionem vitandam, licet infirmum vngere virgula argentea, lignea, &c. Reſpondeo, licere, quia hic vſus non infert irreuerentiam Sacramento, & ius conſeruandi vitam eſt nobis innatum. Debet autem poſtea talis virga purgari; & ſi argentea ſit, in ſimilem vſum ſeruari, ſi verò lignea cremari. Ita Marchinus *de peſte. p.3.c. 5. num.* 1. & alij. *par.3.tract.4.reſol.*167. *& par.5.tract. 3.reſol.*79. Sed ſi oleum deficit, poteſt miſceri alium non benedictum in parua tamen quantitate. *p. 9. tract. 6. reſol.*44.

Fieri etiam poſſunt vnctiones virgula argentea, &c. ad vitandam contagionem tempore peſtis.

EXTREMÆ VNCTIONIS

Forma.

12 HVius Sacramenti forma præcepta hæc eſt: *Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimã miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per viſum* (& repetitur ad ſingulos ſenſus, illos nominatim exprimendo) *deliquiſti. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Sed hæc vltima verba *in nomine Patris*, &c. ait Filliucius *to.1 tr.3 cap.4.num.*86. non eſſe neceſſaria. Et idem docet Reginaldus *tom.* 2. *lib.*28. *cap.*9. *nu.* 56. de illis verbis *ſanctam & piiſſimam*: quia ſine illis ſenſus manet integer. Idem dicendum cum Suarez *tom.*4. *diſp.*40. *ſect.*3.*nu.*13. contra Nugnum *in addit. ad* 3.*p. t.*2. q.29. *ar.* 9. *concl.*4. de particula *per ſuam miſericordiam*, quia cauſa principalis *quæ* huius Sacramenti ſufficienter exprimitur illis verbis, *Indulgeat tibi Deus*. Idem dicendum videtur de illis particulis, *per viſum, auditum*, &c. Igitur de neceſſitate Sacramenti ſunt illa. *Per iſtam vnctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti.* Qui verò reliqua ſine neceſſitate omitteret, peccaret. *p. 3. tr.4. reſ.*175. *§. Notandum.* & 180.

Forma huius ſacramenti (per iſtam ſanctam vnctionẽ, &c.)

Quæ omnia non ſunt neceſſaria.

Sed tantum hæc, (Indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti.)

13 Hæc

bus casibus interdicta est: nam multi casus excipiuntur, qui communiter explicantur illo versiculo.

Sunt etiam alia capita commercium cum excommunicatis denunciatis cohonestantia.

Vtile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse.

Per *vtile*, intelliguntur verba spiritualia ad excommunicati salutem pertinentia, licet enim illum hortari, vt resipiscat per *legem*, significatur matrimonium. †

Nam vxor potest cohabitare & participare cum viro excommunicato in omnibus pertinentibus ad matrimonium.

32 Vxor enim potest cohabitare cum viro, & communicare, etiam reddendo, & petendo debitum, & in omnibus alijs ad matrimonium spectantibus, ac si ille excommunicatus non esset, c. *quoniam multos* 11. *q.* 3. (Idque procedit, etiã si matrimonium nondum consummauerint, quia nuptias non concubitus, sed consensus facit *l. nuptias, ff. de reg. iur.* minimè verò si solum sponsalia contracta sint, vt ait Sanchez *lib.* 9 *disp.* 14. *num.* 8. *tom.* 1. *de matr. p.* 5. *tr.* 6 *resolut.* 126.) Nisi excommunicatio lata esset causa matrimonij illegitimè contracti, aut coniuges essent diuortio separati; nam tunc vxor libera esset ab obsequijs mariti, possent tamen etiam manente excommunicatione reconciliari, & cohabitare. Non potest præterea cum marito communicare in his, propter quæ excommunicationem incurrit, quia communicare in crimine nulli licet, c. *inter alia de sent. excomm.* Et tandem, si maritus esset cum alio excommunicato, vt si illum inuitaret, non posset vxor in eadem mensa comedere. Ita Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disp.* 10. *§.* 10. *dub.* 2. *q.* 2. *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 122.

Nisi in certis casibus

Etiã si matrimoniũ post censuram scienter contraxisset.

33 Sed quid si mulier scienter cum excommunicato denunciato matrimonium contraxisset? Tunc ait D. Thomas *in* 4. *dist.* 18. *qu.* 2. *art.* 4. cum illo communicare non posse: quia contractus factus in iniuriam excommunicationis, videtur non tribuere ius contra ipsum. Et præterea contractus de communicando cum excommunicato esset nullus, quia de re illicita: ergo, contractus matrimonij cum excommunicato non potest esse efficax ad obligandum vxorem ad cohabitationem &c. Sed contrarium cum Turriano *de cens. lib.* 2. *disp.* 13. tenendum est, quia verba Gregorij in cit. cap. *quoniam multos* generalia sunt, & nulla est causa cur illa debeamus strictè interpretari. *Ibid. §. sed difficultas.*

Et eadem est ratio viri cum vxore excõmunicata.

34 Quamuis autem in dicto capite solum excipiatur vxor, quia nimirum frequentius viri, quam mulieres in excommunicationem incurrunt; extendi etiam debet ad maritum, quia eadem esse debet vtriusque conditio, & in lege, præsertim gratiosa, includi censentur casus similes, ex glossa in *Clem.* 1. *verbo Præsidentes, de rescript.* Verum tamen, si maritus vxorem de contumacia corripere negligat, grauiter peccabit, quia est eius superior; non tamen propterea excommunicationem incurrit. Idem dic, quando vterque coniux esset excommunicatus. Ita Mercerus *in* 3. *p. q.* 21. *dub.* 11. & Layman *lib.* 2. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *num.* 16. contra Syluestrum V. *Excommunic.* 5. *nu.* 4. *p.* 5. *t.* 9. *ref.* 123.

Qui vero cum excommunicato occulto contraheret.

35 Aduerte etiam, quod contrahens cum excommunicato, qui non sit notorius, aut denunciatus, nullam culpam committit. Ita Sanchez *de matr. to.* 2. *l.* 7. *disp.* 11. *n.* 8. Quidquid afferat Pôtius *de matr. lib.* 6. *c.* 10. *n.* 3. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 268.

36 † Per *humile* intelliguntur subiecti, vt filij, serui, & familiares. Nam ex cit. c. *quoniam.* †

Filius etiam illegitimus, vel emancipatus, communicare potest cum patre.

37 Filius potest cum patre excommunicato communicare, etiam si sit emancipatus. Ita Mercerus *q.* 2. *dub.* 17. *num.* 6. contra Fabrum *in* 4 *dist.* 18. *qu.* 1. *disp.* 4. *c.* 7. *nu.* 221. Idq; Hurtado probabiliter extendit etiam ad illegitimos, & adoptiuos. Quidquid contradicat Turrianus *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 118.

Et nepos, ac pronepos cum auo, & abauo excommunicatis. Nurus item, & gener cum socris.

38 Item cum auo, abauo, &c. excommunicato communicare possunt nepotes, pronepotes, &c. quia hi veniunt nomine filiorum ex *l. filij appellatione.* & alibi. Item nurus, gener, priuignus, & priuina, &c. qui ratione affinitatis loco aliorũ sunt, ex c. *affinitatis Inst. de nup.* Item pupillus cum furore excommunicato. Quæ omnia intelligenda sunt, quando tales maneant in eadem domo, & sub cura suorum correlatiuarum. Ita Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disp.* 11. *§.* 10. *dub.* 3. *qu.* 3.

Gordo-

Gordonus verò *t.1.l.7.q.10.c.6.n.76.* etiam extra conuictum, & cohabitationem putat aliquam communicationem inter illos licitam eſſe, quam ſcilicet gradus affinitatis, & naturale vinculum morali modo requirit. *p.5.t.9.reſ.*119.

Pupillus cum tutore, ſi hi omnes cohabitent.

39 Seruus etiam communicare poteſt cum domino excommunicato. Et quamuis id non videatur procedere, quando mala fide cum illo contraheret ſeruitutem, vt docet Gordonus *num.79.* & alij, quia in hoc non militat ratio cap. *inter alia, de ſent. excom.* quod ſcilicet inueniatur obligatus ad ſeruitutem antea contractam; dicendum tamen eſt cum Hurtado *de excom. diſp.9. diff.4.n.24.* ſeruum communicare poſse cum domino, etiam ſi ſcienter cum ipſo poſt excommunicationem contraxit, quamuis talis contractus (ſecluſa vtilitate, aut neceſſitate) illicitè fiat. Neque admittenda eſt limitatio Fabri *vbi ſupr. n.222.* de ſeruis interuenientibus in rebus honeſtis ac neceſsarijs, & de inſeruientibus in criminibus, & ſceleribus; nam DD. abſolutè, & ſine vlla limitatione loquuntur. *p.5. tr.9. reſ.12.*

Item ſeruus cum domino.

40 Religioſi verò communicare non poſſunt cum Prælato excommunicato non tolerato, niſi in his quæ habitationis iure vitari non poſſunt, perinde ac ſi eſſet excommunicatus alius Religioſus de familia. Si verò eſſet toleratus, poſſe cum illo communicare certum eſt, ſed Megala *in 3.p. l.2. c.5. q.4. num.50.* putat, debere illi obedire, donec excommunicatus per ſententiam declaretur. At negat Villalobos *t.1.tr.17.diff.13.n.21.* quia, quod communicare poſſint, habent ex priuilegio Extrauag. quo non tenentur vti, aliàs eſſet onus. *p.5.tr.9.reſ.127.*

Et Religioſi cum Prælato.

41 Vxor, filius, ſeruus, & ſupradictæ perſonæ ſubiectæ poſſunt cum ſuis ſuperioribus excommunicatis communicare etiam in diuinis; quia in talibus ex officio communicare tenebantur ante excommunicationem, & per hanc ea obligatio non tollitur, ex cap. *inter alia de ſentent.excomm.* At proinde vxor, liber, famulus poſsunt maritum, patrem, dominum, excommunicatum euntem ad Sacrum comitari, &c. Ita Coninch *de Sacr.diſp.14.dub.12. num.130.p.5.t.9. reſ.124.* propè finem.

Etiam in diuinis.

42 Pater, & dominus communicare poſsunt cum filijs, & ſeruis excommunicatis, quia eſt eadem ratio, vt ſupra diximus de marito reſpectu vxoris. Quamuis enim ad patrem, & dominum ſpectet curare, vt filij, & ſerui conuertantur; id tamen non ſemper obtinere poterunt, quamuis procurent. Et ſi non procurent, peccabunt quidem contra præceptum naturale, ſed non contra Eccleſiaſticum de vitandis excommunicatis. Text. verò in cap. *filia, diſt.27.* loquitur de parentibus communicantibus cum filijs excommunicatis in crimine criminoſo. Ita Cornejo *in 3.p.t.5.diſp.10.p.5.t.9.reſ.120.*

Et è contra. Nam, & pater cohabitare poteſt cum filio excommunicato.

43 Aduerte autem, quod ſi dominus poteſt ſeruos excommunicatos abſq; aliquo eius damno licentiare, non poteſt cum illis communicare. Ita Faber. *de cenſ.diſt.25 q.1.diſp.4.c.7.n.225.p.5.tr.9. reſ.125.§.10 dub.3.* in fine.

Et dominus cum ſeruo, quem non poteſt abſque aliquo damno licentiare.

44 Quando ex filijs eiuſdem patris, vel ex famulis eiuſdem domini vnus eſt excõmunicatus, poſsunt alij cum illo communicare ſicuti omnes poſſunt communicari vni tertio domino, vel patri; nam iure poſſunt cum illo communicare, quin communicent inter ſe. Hoc tamen intellige quoad ea, quæ vitari non poſsunt, ſuppoſita cohabitatione, & famulatu. Ita Villalobos *tom.1.tr.17. diff.13.num.17. ibid.*

Et frater cum fratre ac ſeruus cum cõſeruo excommunicatis In his tamen, quæ vitari non poſſunt.

45 † Per *rem ignoratam*, intelligitur ignorantia inuincibilis, & inaduertentia naturalis.

Item excuſat ignorantia.

46 Per *neceſſe*, tandem intelligitur neceſſitas, quæ, vt ſupra diximus excuſat etiam à communione Sacramentorum, tam actiua, quàm paſſiua †.

Et neceſſitas.

47 Præter hos caſus communicare cum excommunicato denunciato peccatum eſt. Et quidem in diuinis, ſecundum Auila *de cenſur. p.2.c.6.diſputat.8. dub.3.* mortale ex ſuo genere, quamuis eſſe poſſit veniale ex paruitate materiæ, vt ſi v. g. quis cum excommunicato tolerato audiret initium Miſsæ vſq;

Qui ſine cauſa conuerſatur cum excõmunicato peccat. Et in diuinis ex ſuo genere mortaliter.

Digitized by Google

ad Euangelium, vel finem à sacra Communione exclusiuè. Idem docet Coninch *de sacr. disp. 14. dub. 14. nu. 146.* & dat exemplum de excommunicato, qui transiens per templum ibi attentus hæreret, donec vnus Psalmus breuis caneretur, & de eo qui cum excommunicato recitaret aliquot es Officium diuinum priuatim: quia in hoc non est tanta repugnantia, quanta est in Officio publico. *p. 5. tr. 5. ref. 21.*

In humanis venialiter.

48 E contra verò, communicare cum excommunicato denunciato in humanis, & ciuilibus, ex suo genere peccatum veniale est, cui adnexa est excõmunicatio minor, ex *c. à nobis 2 de except.* Potest tamẽ fieri mortale ex aliqua circumstantia, nimirum scandali, vel contemptus. *p. 5. tr. 9. ref. 2. §. Notandum. & p. 7 tr. 11 ref. 47.*

49 Addit Faber *vbi sup. c. 2. nu. 51.* esse regulariter mortale, quatenus est specialiter prohibitum, & citat textus cap. *in sacris, de his, quæ vi,* & cap. *exceptionem, de exception.* Aitque, id significare DD. dum dicunt, ex hoc incurri excommunicationem minorem: quia, cum excommunicatio minor priuet perceptione Sacramentorum, non incurritur ob veniale. Sed DD. absolutè dicunt, communicationem in humanis cum excommunicato, etiã stante prohibitione speciali, esse peccatum veniale: quia materia huius communicationis est leuis, & indirectè tantum, & secundario prohibetur. Ita Cornejo *vbi sup. dub. 1.* (Vnde ait Mendoza *de fide vol. 1. disp. 76 sect. 2. §. 45.* lauari interdum cum Iudæo in balneo, nonnunquam excipi, vel excipere conuiuio, & alia id genus rarius effecta, esse peccata venialia ob materię leuitatem. *p. 5. tr. 5. ref. 21.* in fine) Et ego puto contra Coninch *vbi sup. nu. 149.* cum Alterio *lib. 1. disp. 12 c. 6.* esse peccatum veniale, conuersari cum excommunicato vitando, etiam frequentissimè. *p. 5. tr. 9. resol. 2.*

Rursus excommunicatus est inhabilis ad beneficia.

Potest ea retinere cum dispensatione Episcopi.

50 Ex proprijs effectibus excommunicationis primus est, reddere inhabilem ad beneficia obtinenda. Sed potest ea retinere cum dispensatione Episcopi, secus de officijs sæcularibus. Diana *p. 9. tr. 9. ref.* 34. Sed de hoc vide V. *Beneficium à nu. 20.* Vnde si accipit primam tonsuram non fit irregularis, secus de minoribus contra aliquos. *p. 9. tr. 7. ref. 25.* Non procedit de excommunicato excom. minori, etiam pro pensione. Tho. Hurtad. & alij.

Et ineptus ad exercendam iurisdictionem.

Si excommunicatio est publica.

51 Secundus est, quod excommunicatus non potest exercere actus iurisdictionis, etiam si sit laicus. Vide V. *Iudex laicus. num. 37.* Et ideò si iudex Ecclesiasticus excommunicatus non toleratus alium excommunicet excõmunicatio erit nulla: quia Ecclesia aufert ab eo iurisdictionem, omnino. Attamen, si excommunicatio est occulta; communis sententia apud Bizozerum. *p. 2. c. 1. n. 5.* contra Angelum *sum. V. Excommunicatio,* tenet, posse excommunicare, & hanc potestatem non tolli, nisi per manifestam sententiam. *p. 5. tr. 9. ref. 50.* Vnde si iudex sit excommunicatus etiã publicè, dũmodo sit toleratus validè alium excõmunicat. Et ita tenet probabilite. Guttier. *can. 99. l. 1. c. 1. n. 82* contra Suar. *disp. 14. sect. 2. n. 15.* quia eodem modo se habet, quando est publicus, sed toleratus, ac se habebat, dum erat occultus. *Ibid. & ref. 135.*

Et si sit occulta, eius sententia de excommunicatione, declinari potest, opponendo excommunicationem.

52 Potest tamen quis talis iudicis iudicium declinare, opponendo excommunicationem, & tunc si ipse excommunicet, excommunicatio erit nulla, quia ille non erit contumax non obediendo. Ita Prępositus *in 3. p. q. 2. dub. 12. nu. 78. & 79.* Qui addit excommunicatum denunciatum electum in iudicem in loco, vbi ignoratur, validè actus iudiciales exercere in fauorem publicum. *p. 5. c. 9. ref. 100.*

Ipse verò iudex iudicium exercens, peccat venialiter.

53 Sed an iudex excommunicatus toleratus iudicium exercens, peccet mortaliter? Affirmat Coninch *vbi sup nu. 148.* quia hic actus est valde honorificus excommunicato, eumque facit superiorem alijs fidelibus, à quibus vt membrum putridum præcisus est. Sed Ledesma *de excom dub. 9.* putat quod quando acta talis iudicis sunt valida, peccat tantum venialiter: quia, cum Cõcilium non priuet illum vsu talis potestatis, illum actum prohibere videtur solum,

Digitized by Google

lum, quatenus eſt humana quædam communicatio, non autem quatenus eſt actus iuriſdictionis. *p.5. tr.9. reſ.*131.

54 † Tertius effectus eſt, quod excommunicatus priuatur actibus quibuſdam iuridicis, & publicis. Vnde in primis †.

55 Excommunicatus non poteſt eſſe tabellio, ex cap. 1. *de except. in* 6. & ſi acta efficiat, ait Hurtado *de excom. diſp.* 8. *diff.* 5. *nu.* 8. eſſe inualida, quia ex cap. *Nullus.* 3. q. 4. quę ab excommunicatis dicuntur, vel conſcribuntur, à nemine ſunt credenda. Idque etiam verum eſſe de tolerato, quia non eſt obligatio illi credendi, ſicut nec cum illo communicandi. *p.* 5. *t.* 9. *reſ.* 112. Deinde excommunicatus non poteſt eſſe tabellio.

56 Sed quid, ſi partes conueniant ad petendum inſtrumentum à tabellione excommunicato. Faber *cap.* 6. *nu.* 201. docet tunc etiam eſſe inualidum, quia hoc munus eſt illi ab Eccleſia prohibitum, qua prohibitione ſtante, non habent valorem. Ego vero ſentio cum Suarez *diſp.* 16. *ſec.* 5 *n.* 5. tabellionem toleratum, ſi ab alijs requiratur, validè ac etiam licitè inſtrumenta efficere, quia alij poſſunt cum ipſo agere, & conſequenter ipſe cum alijs. Si verò ſit denuntiatus: peccare, inſtrumentum autem, vt in foro exteriori irritum ſit, vt tenent communiter Canoniſtæ, in foro interno validum eſſe, quando ex conſenſu partium cognoſcentium, eius excommunicationem admittitur. Nã Canon. *Nullus anathematizatorum.* 3. q. 4. & alij textus, qui in contrariũ afferuntur, dicunt quidem, tabellionem excommunicatum non debere admitti, non tamen ſufficienter declarant, quod ſi admittatur, inſtrumenta erunt inualida. Ita Præpoſitus *dub.* 13. *nu.* 89. *Ibid.* §. *Sed his*.

57 Deinde excommunicatus non poteſt eſſe teſtis, ex cap. *decernimus, de ſent. excom. in* 6. Et ſi admittatur, ait Faber *num.* 292 eius teſtimonium fore inualidum, etiam in extraiudicialibus, vt in inſtrumentis; quia ſcripturæ extraiudiciales ſunt publicæ, & aptæ natæ ad iudicium deduci, & etiã in cauſis matrimonialibus. Diana *p.* 11. *tr.* 4. *reſ.* 21. Sed ego puto cum Henriq. *lib.* 13. *c.* 7. *nu.* 5. quod teſtimonium excommunicati, etiam non tolerati ſit validũ, quia nullo iure irritatur. Tolerati verò etiam licitum. Ita etiam Præpoſitus *nu.* 90. & Filliucius *t.* 2 *tr.* 12. *c.* 7. *nu.* 188. ait excommunicatum, etiam vitandum, teſtimonium ferentem in iudicio, vel extra, peccare tãtum venialiter: quia eſt tantum communicatio humana *p.* 5. *tr.* 9. *reſ.* 113. Non teſtis.

58 Sed ſtando in prima ſententia, excipe cum Sanchez *de matr. l.* 3. *diſp.* 41. *nu.* 5. cauſam matrimonij, in qua teſtes excommunicati non repelluntur. Sicut etiam in cauſa hæreſis ex cap. *in fidei, de hær. in* 6. *Ibid.* in fine.

59 Tertiò, excommunicatus non toleratus, non poteſt eſſe Aduocatus, vt ſupponit in cap. *decernimus* 8 *de ſent. excomm. in* 6. Si verò à iudice admittatur, patrocinio ab ipſo facta valida ſunt, quia nullibi irritantur. Ita Villalobos *to.* 1. *tr.* 13. *diff.* 14. *nu.* 8. Toleratus verò ſi à fidelibus inducatur, non ſolum validè, ſed etiam licitè admittitur. *p.* 5. *tr.* 5. *reſ.* 114. Non aduocatus.

60 Quartò, excommunicatus non poteſt eſſe Procurator, tam ea generali prohibitione communicandi cum alijs, quam ex ſpecialibus iuribus ſupra relatis. Si verò admittatur, eius acta valida erunt, quandiu à iudice non appelletur. Quod probabilius eſt, etiam ſi eligatur poſt excommunicationem incurſam. Ita Præpoſitus *nu.* 91. Qui addit matrimonium contractum per Procuratorem excommunicatum, eſſe validum. *Ibid.* §. *Sed an*. Non Procurator.

61 Quintò, excommunicatus ex dictis iuribus non poteſt eſſe Tutor, neque Curator. Si verò admittatur, probabile eſt, quod eius contractus ſint validi, vt docet Cornejo § 9. *q. vlt.* contra Syluestrum V. *Excomm.* 3. *nu.* 2. quia nullum ius eos irritat. *p.* 5. *t.* 9. *reſ.* 115. Tutor, aut Curator.

62 Sextò ex ijſdem iuribus excommunicatus non poteſt eſſe actor in iudicio. Sed aduerte Turrianum *lib.* 2. *diſp.* 14. *dub.* 3. docere, quod excommunicatus ius ſuum reuera debitum ſine vi, & fraude in iudicio petens, non peccat mortaliter ex obiecto, donec per exceptionem, aut per officium iudicis Nec actor in iudicio.

repellatur. Aduerte etiam cum Hurtado *de excom. disp. 8. diff. 3. n. 6.* quod iudex potest quidem excommunicatum toleratum reijcere, nō tamen tenetur, etiam si sit publicus (nisi ad petitionem partis, sufficienter probantis excommunicationem) quia non tenetur eum vitare. *p. 5. nu. 9. ref.* 110.

Potest tamen in iudicio respondere per semetipsum.

63 Septimò, Aulla *parte 2. cap. 9. disput. 2. dub. 2.* & alij tenent excommunicatum non posse respondere in iudicio per seipsum, sed cogi respondere per Procuratorem, quia id significatur in cap. *intelleximus, de iudic.* Sed ego verius puto cum Præposito *in 3. p. quæst. 2. dub. 13. num.* 87. respondere posse per se ipsum; nam excommunicato non videtur negādum, quod communi iure cuiuis reo conceditur. Et alioqui in cap. *cum inter de except.* excommunicato conceditur facultas respondendi absque distinctione, per se, vel per alium. In cap. verò *intelllximus*, non excludi, sed solum significari, quod respondere debeat, saltem per alium. Aduerte tamen, quòd si potest prius absolutionem obtinere, decentius est, vt ante illam per se non respondeat. *p. 5. tr. 9. resol.* 111. Sunt etiam alij excommunicationis effectus, quos vide apud alios.

Excommunicatio nulla, nullum habet effectum.

64 Sed quid dicēdum, quando excommunicatio est nulla, aut iniusta, cassatne hos effectus? Respondeo, excommunicationem nullam, nullum effectum habere, quod enim nulliter factum est, non censentur factum, *Clem. Pastoralis, de re iud.* & in cap. *cui,* &c. *non debet* 11. q 3. ait Gregorius. *Non debet is pœnam sustinere canonicam, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia.* Ita Turrianus *de cens. lib. 2 disp. 20. dub. 1.* Abstinendum tamen esse propter scandalum à communicatione Sacramentorum in publico, donec nullitas cognoscatur, ait Mexia *in l. Toleti, tit. de los proprios yrentas,* &c. *p. 5. fund. 2. nu.* 28. Nullitatem autem, ipsum sufficienter publicare debere. Quamuis contrarium doceat Valerus V. *Excommun. diff.* 8. quem vide. Et Vasq. apud Turrianum *l. c.* ait, sufficere, quod nullitas cognoscatur à sapiētibus: vt tamen contra excommunicationem quis operetur, hoc sapientum iudicium vulgo manifestandum esse. Quod si antequam nullitas publicetur, quis se ingerat diuinis publicè, secundum Turrianum peccabit, nullam tamen pęnam iuris incurret *p. 5. tr. 9. resol.* 26. Quod si iudex in dubio iuris secundum opinionem probabilem ferat excommunicationem, vel declaret in eam aliquem incurrisse, subditus, licèt habeat pro nullitate excommunicationis opinionem probabilem, debet obedire, & habere se pro excommunicato. Ita Villalobos *to. 1. tr. 16. diff. 11. nu. 7. p. 5. tr. 1. ref. 23. §. Et tandem, & tr. 9. ref.* 72. Quid dicendum in dubio, vide supra V. *Censura, nu.* 30.

Nisi, quod nulliter excommunicatio debet abstinere à communione fidelium, propter scandalum, donec nullitas cognoscatur.

Iniustè excommunicatus non participat orationes fidelium publicas.

65 Quod excommunicationem iniustam, certum est primò, fideles orantes in publico non orare pro tali excommunicato, quamuis illis constet de innocentia: quia cum iudex procedit secundum allegata, & probata, eius sententia habet vim, saltem in actionibus externis. Non tamen priuatur orationibus Ecclesiæ generalibus, à quibus excommunicati excluduntur: quia non est credendum Ecclesiam hoc velle. *p. 5. tr. 9. resol.* 28.

Participat tamen orationes Ecclesiæ generales.

Et quoad pœnas externas nihil patitur.

66 Quoad pęnas externas, & effectus excommunicationis exteriores, videlicet actiuam, & passiuam, beneficiorum actionem, &c. aliqui asserunt incurri, tam in publico, quam in priuato. Nam Ecclesia secundum allegata, & probata potest tales pęnas imponere; & excommunicatio iniusta absoluitur simpliciter, non, vt nulla, ad cautelam. Ita Turrianus *de censuris, lib. 2. disp. 20 dub. 2.* Sed ego contrarium teneo cum Suarez *de cens. disput. 4. sect. 7. num.* 14. quia non est credibile, Ecclesiam velle hoc modo obligare. Tenetur itaque talis in publico obedire iudici, in occulto autem probabile est, non teneri: quia est innocens, non est tamen improbabile, quod docuit D. Thom. *in 4. dist. 18. q. 2. art. 1.* debere obedire etiam in occulto, quia iudex iustè procedit, & habet potestatem præcipiendi modo humano, hoc est, secundum allegata, & probata. Ex quibus sequitur, quod iniustè excommunicatus

Nisi quantum necesse est ad tollendum scādalum.

Vnde si occultè celebrat, vel alium actum

municatus celebrans, vel aliam actionem excommunicatis prohibitam exercens in occulto, non incurrit irregularitatem. Celebrans verò in publico ſecundum Vaſquez *de excommun.dub.*21.*num.*13. incurrit: quia violat præceptum, cui in publico tenetur obedire. At Suarez *vbi ſup.num.* 2. contrarium docet. Primò, quia hic reuera non eſt excommunicatus. Secundò, quia hic actus non eſt actus inobedientiæ perfectus in ſua ſpecie. Quæ rationes, quamuis facilè ſolui poſſint, eius tamen opinio eſt probabilis, eamque docet Hurtado *de cenſ.diff.*24.*nu.* 104. ex eo, quod ad non celebrandum, &c. non tenetur ratione cenſuræ præcisè, ſed ratione obediẽtiæ, ne videatur præceptum Superioris contemnere. Benè tamen ait Turrianus *loc.cit.* quòd is puniretur, vt violator cenſuræ, & haberetur vt irregularis. Infert etiam Præpoſitus *loc.cit.* communicantem cum tali excommunicato, non incurrere excommunicationem minorẽ, &c. Sed hoc limitat Vaſq. apud Turrianum *loc.cit.* quãdo communicatio fieret in occulto, ſecus autem in publico. Vide circa hæc omnia Gordonum *to.*1. *lib.*7. *q.*6. *c.*3. *nu.*11. *p.*5. *tr.*9. *reſ.*28. & 27. §. *Non deſinam*.

excõmunicatis prohibitum efficit, non incurrit irregularitatem.

Nec cum illo communicans incurrit excõmunicationem minorem.

Hactenus de effectibus excommunicationis maioris.

67 Excommunicationis verò minoris vnicus effectus eſt, priuare perceptione Sacramentorum, ex *cap.*2. *de except.* & *cap.vlt. de Cler.excommun.* Collationem verò Sacramentorum actiuam non prohibet. Vide V. *Baptiſmi, num.*52. *par.*5. *tr.*9. *reſ.*3.

Excommunicatio minor ſolum priuat perceptione Sacramentorum.

68 Tribuens venenum alicui in potione, & poſtea de ea voluntate ſe retractauit, & de eiuſmodi peccato confeſſus fuerit, iterum confiteri tenetur, ſi poſt confeſſionem ſecuta eſt mors, quoad reſeruationem, non quoad excommunicationem, & irregularitatem. Maz. *par.* 8. *tr.*8. *reſ.*85.

Debet confiteri de retractatione.

69 Excommunicatio à iure non poteſt declarari incurſa, non præmiſſa citatione. *par.*10. *tr.*12. *reſ.*4. Irritat actus iuriſdictionis eccleſiaſticæ. *par.* 10. *tr.*15. *reſ.*14.

70 Excommunicationem incurrit percutiens Religioſum equitem, & poſt declarationem vitari debet. *par.*10. *tr.*14. *reſ.* 9. Non incurritur à furante ſacras Reliquias. *ibid.reſ.*18.

71 Excommunicatio Papalis adiecta extractioni librorum ab aliqua bibliotheca regularium admittit paruitatem materiæ. *par.*10. *tr.*11. *reſ.*29.

EXECVTOR

Teſtamentorum.

1 † EXecutor Teſtamentorum eſt ille, qui legitimè eſt nominatus, ſeu iure conſtitutus. Primò, & principaliter ad exequendam teſtatoris voluntatem, vel eius ordinationem, & diſpoſitionem, Generalis ſit, vel particularis, legitimus à iure, vel datiuus à Iudice, Cõſule, vel Senatu. Carpius *par.*8. *tr.*5. *reſ.*1.

Diffinitio executoris teſtamentorum.

2 Excommunicatus non poteſt eligi in executorem Teſtamentorum, & ſi eligitur, & in tempore executionis abſolutionem non eſt adeptus, executio deuoluitur ad Epiſcopum in cauſis pijs; in alijs ad hæredes. Marta, & alijs. *ibid. reſ.*2.

Qui non poſſunt eſſe excõmunicati, qui poſſunt ſerui mulieres.

3 Serui in his, quæ in facto, & nudo miniſterio conſiſtunt, poſſunt eſſe executores teſtamentorum, & non aliter. Carp. *ibid.reſ.*3. Mulier poteſt eſſe executrix. *reſ.*4. Quando executio teſtamenti relinquitur proprijs fratribus ſine diſtinctione, intelliguntur, & ſorores elegiſſe. Carp. *reſ.*5. Minores 17. annorum expletorum, poſſunt eſſe executores ad negotia, non autem ad iudicia ante 25. Diana *reſ.*6.

Minores 17. annorũ.

Cardinales Episcopi Clerici.

4 Episcopi, Cardinales, & omnes Clerici, possunt eligi executores non solum ad pias causas, verum etiam ad prophanas, soli, & vna cum laicis. Sanchez *res.* 7.

Fratres Minores de licentia suorum Prælatorum, secus de existentibus extra claustra incerti ex incertis.

5 Fratri minori de licentia sui superioris, potest committi executoris nominatio, quæ debet esse incerti, & incertis .i. talem ex tali collegio nominare, quia nominatio generalis, & ipso nō nominante talem de tali Regno, vel Ciuitate non valeret. Dicast. *res.* 8. Et sic Religiosi de licentia suorum superiorum possunt eligi in executores testamentorum ad causas pias speculator, alij addunt ad causas prophanas, & hoc intelligitur de claustralibus non de existentibus extra Claustra, & de prohibitis statuto Religionis. Vuading. *res.* 9. imò superior Conuentualis potest concedere talem licentiam, quam etiam sibi ipsi potest tribuere. Sylue st. & alij *res.* 10.

Iesuitis, & Theatinis à generali præposito debet concedi licentia.

6 Religiosis Societatis Iesu, & Theatinis talis licentia concedi debeat à Generali Præposito, tantum aliter non est valida. Diana, & alij. *res.* 11. Vnde videtur fratres minores non posse esse executores, sed consiliarij ad executiones faciendas, attamen cum alijs secularibus potest eligi. Palaus, & alij. *res.* 12.

Electio verò pauperum, potest fratri minori committi absque licentia superioris ad distribuendam pecuniam relictam à testatore pauperibus Castrus Palaus, & alij. *res.* 13.

7 Potest testator præcipere executoribus, vt consilium fratrum minorum sequantur pro executione sui testamenti. Castr. Palaus. *res.* 14.

Fratres, quibus non est prohibitū ex speciali instituto possūt esse commissarij.

8 Possunt fratres minores, & alij Religiosi, quibus speciali instituto Religionis non est prohibitum esse Commissarij ad condendum testamentum nomine committentis, & etiam si absque licentia superioris hoc facian, tenebit testamentum. Dicastillus *res.* 15.

Et talis licentia debet esse expressa, & non tacita, sed non est necesse, vt sit in scriptis. Carpius. *res.* 16.

Potest reuocari licētia à suo superiori.

9 Superior potest reuocare licentiam Monacho concessam, etiam re nō integra, sed si hoc sine iusta causa faciat iniustè agit, sed talis reuocatio est Monacho intimanda. Clauar. *res.* 17.

Pro petitione consilij non est necessaria licentia.

10 Quando testator non astrinxit executorem ad sequendum, sed petendum tantum consilium Religiosi, talis non indiget licentia superioris. Azorius. *res.* 18.

Tamen talis executor cum cōsilio Religiosi tenetur per aliquod tempus expectare, si erit absens, & si est periculum in mora nō tenetur expectare, si decesserit, executio debet exequi Molina, & alij. *res.* 19.

Si non petitur consilium à fratre minore executio est irrita. Acceptans potest cogi.

11 Executor ommittens petere consilium à fratre minore, facit executionem irritam, & sic etiam in dubio pro salute conscientiæ testatoris tenetur viros doctos consulere. Vuading. *res.* 20.

12 Quamquam Religiosus cogi non possit, vt licentiam petat, tamen si eam acceptauit, potest cogi ad eam exercendam. Castrus Palaus *resol.* 21. Vnde executio facta à Religioso non habente licentiam à superiore, valida est nisi à superiore tali executioni contradicatur, vel in iudicio apponatur. Sanch. *res.* 22.

Actiones sūt inualidæ ante certioritatem superioris.

13 Acta à Monacho ante certioritatem superioris, non sunt valida, valebunt si postea à superiore certioritas intimata sit. Sanch. valida etiam essent si à viris dignis fide testificatur Monacho de licentia superioris. Carpius. *res.* 23. Et ad condendum testamentum testatoris Religiosus non indiget speciali licentia superioris, si ita ordinauit testator. Palaus *res.* 24. Nec etiam opus est licentia ad electionem executoris testamenti. *ibid. res.* 25.

In certis casibus potest alijs committi executio.

14 Post committi executio alijs in certis casibus. Carpius. *resolut.* 26. Vnde si executor acceptauit tacitè, vel expressè, potest cogi ad acceptādum munus suum; secus si non acceptauit. Molina. Et si esset consanguineus

præ-

præſens, & tacens cenſetur acceptare, & non acceptans priuatur emolumentis, & legato ſibi relicto. DD. *reſ.* 27.

15 Executor peccat mortaliter non acceptando munus executionis maximè ſi tenetur ex charitate, & abſque maximo ſuo damno rebus proximè conſulere. Card. de Lugo, ſi eſſet Religioſus poteſt à ſuperiore vinculo obedientiæ adſtringi ad acceptandum. Vaſq. *reſ.* 28. Obligatus ex charitate tenetur ſub mortali acceptare munus.

16 Quando plures executores eliguntur, & teſtator aliter non expreſſerit, ſi vnus, vel alij impediti ſint, vel noluerint concurrere ad executionem, vnus ſufficit ad executionem Molina. *ibid. reſ.* 29. Sufficit vnus.

17 Si executores ſunt æquales, & ſunt diſpares pro vtraque parte vnus pro vna, & alter pro alia, Epiſcopus poteſt præferre, quem voluerit, in rebus prophanis Iudex ſæcularis, ſi ſint diſpares ratione perſonarum præferenda eſt dignior. Sanch *reſ.* 30. In diſparitate rerum prophanarum pertinet ad iudicem ſecularem, & è contra de Eccleſiaſticis.

18 Executores tenentur exequi omnia ſecundum mentem teſtatoris, & adire iudicem contra reſiſtentes, procuratorem eligere, & facere inuentarium coram Tabellione, & teſtibus. Vvad. *reſ.* 31. Obligatio executoris.

19 Executor, vel commiſſarius vniuerſalis abſque hærede inſtituto omnia poteſt vendere pro perficienda teſtatoris voluntate. Non autem particularis, niſi concedatur ſpecialis facultas à teſtatore Dicaſtillus. *reſ.* 32. Abſque inſtitutione hæredis poteſt omnia vendere.

20 Quãdo teſtator mandat executori aliquid exequi de conſilio, vel cum conſilio alicuius Religioſi in teſtamento nominati, tenetur ſolum cõſilium petere ſi mandauit (ſecundum vel iuxta conſilium) tenetur non ſolum petere, ſed ſequi. Fagundez *reſ.* 33. Tenetur petere conſilium. Et ſequi.

21 Executor tenetur reddere rationem, nõ autem de minimis cum creditur ſuo iuramento. Mazientio *reſ.* 34. De miniſtris non tenetur reddere rationem.

22 Quãuis à teſtatore remiſſa fuerit redditio rationis, aſtringitur adhuc eam reddendam de ſcrupuloſa intelligitur, quoad culpam, non quoad dolum, vel reliquorum reſtitutionem. DD. *reſ.* 35. Tenetur quoad culpam.

23 Religioſi non indigentes licentia Superioris, vt ſunt exempti non tenentur ordinario locorum, rationem reddere, ſicut Clauſtrales, qui puniri etiam poſſunt ab ordinario, ſi executor eſt Abbas non tenetur, qui licentiam ab Abbate habet, ipſo tenetur reddere, & non ordinario. Vvading. *reſ.* 36. Exempti tenentur ſuo Prælato; & non ordinario.

24 Mẽdicantes plenam, & ſpecialem exemptionem habentes ab ordinario locorum, non tenentur, ſi executores ſint, rationem ordinario reddere. DD. *reſ.* 37. Sic etiam mendicantes ſuo Prælato.

25 Executor tenetur ſolum in foro conſcientiæ ſoluere legata, & debita teſtatoris, & ſi hæres reſiſtit poteſt per officium iudicis obtinere mandatum contra hæredem, vt ipſo tradat, quæ neceſſaria ſunt ad ſoluendum. Valerius *ibid. reſ.* 38. & non debetur aliquid pro ſalario executoribus, niſi damnum patiatur in agendis rebus proprijs, vel aliquid à teſtatore ſibi relictum fuerit, Guttier. *reſ.* 39. Tenetur ſoluere legata.

26 Epiſcopi ſuccedit ad munus executionis, negligentibus hæredibus, tã ad cauſas pias, quam prophanas, quando infra annum non adimpletum eſt relictum à teſtatore. Barboſa. *reſ.* 40. Poteſt per iudicem cogere hæredes. Epiſcopus ſuccedit ad munus, negligentibus hæredibus.

27 Si nullus aſſignetur executor tenentur hæredes ad legata pia pro redemptione captiuorum, alimentis, eleemoſiniſq; pauperum, ad Epiſcopum deuoluitur executio. Laym. *reſ.* 41. Hæredes tenentur ad legata pia.

28 Epiſcopus executor teſtamenti, tenetur ſolum Metropolitano reddere rationem. Carpius, *reſ.* 42. Clerici tenentur coram iudice Eccleſiaſtico. Marca. *reſ.* 43. nec poſſunt citati coram iudice ſeculari pro confectione inuentarij Duardus. *reſ.* 44. Reddenda eſt ratio ab Epiſcopo Metropolitano. Clerici tenentur ad Iudicem Eccleſiaſticum.

29 Si hæres teſtatoris diſtribuit bona incerta proprijs debitoribus, debet Epiſcopus approbare executionem legitimè factam, & ibi ſufficienter con- Poteſt fieri diſtributio propriæ Eccleſiæ.

 ſtitam,

ſtitam, ſin autem ſpectas ad Epiſcopum, qui ſi eius Eccleſia indiget reparatione,& facultates Eccleſiæ non ſufficiunt,& ſine damno pauperum id fiat, poteſt talis diſtributio ſuæ Eccleſiæ fieri. Dominicus. *reſ*.45.

Sibi, & ſuo Monaſterio poteſt aliquid diſtribuere.

30 Religioſi executores poſſunt ſibi, & ſuo monaſterio aliquid erogare maximè ſi aliquod legatum Monaſterio non ſit factum, ſic etiam ſi executor alius pauper ſit, poteſt ſibi, maximè ſi conſanguineus eſt aliquid derogare. Dicaſt.46.

Poteſt ſibi applicare eleemoſynam, etiam nota à teſtatore paupertate executoris.

31 Quamquam nota ſit teſtatori paupertas executoris, poteſt ſibi applicare eleemoſynam, vt pauper Dicaſt.*reſ*.47.Et poteſt aliquid filio ſpurio teſtatoris dare. Rodr. *reſ*.48.Et poteſt dare eleemoſynam pauperibus ex propria culpa effectibus. Menoch. *reſ*. 49.

Poteſt anticipare diē diſtributionis.

32 Executor poteſt variare electionem locorum, vel pauperum alias factam. Card. de Lug. *reſ*.50.Et anticipare diem, vel tempus diſtributionis faciendæ dummodo aliter non conſtet de mente teſtatoris. Rodriquez. *reſ*.51.

Simile, & hæredes poſſunt facere.

33 Hæredes,& executores ob bonum animæ teſtatoris, legata, & debita ante tempus ſoluere poſſunt. DD. Epiſcopi poſſunt conſtringere hæredes,& executores, quando non ſunt obſtricti aliquo impedimento etiam per Cenſuras, vt infra ſex menſes legata pia,& prophana ſoluātur, Molina. *reſ*.25. & 53. quod ſi tranſierit annus non poteſt prorogari tempus, ſed deuoluitur ad Epiſcopum Mieref. *reſ*. 54.

Hæredes negligentes poſſunt compelli à Iudice.

34 Si executores, vel hæredes negligentes fuerint ad executionē faciendam, poſſunt compelli à Iudice ſæculari ad illam faciendam præſertim ad cauſas pias Ioſeph. Vela *reſ*.55.Et quando teſtator prouidit de alio executore, viſa prioris negligentia, tunc non deuoluitur ad Epiſcopum, niſi hic etiā eſſet negligens in exequenda voluntate defuncti, in eo caſu deuoluitur ad Epiſcopum. Dia *reſ*.56.

35 Tenetur Epiſcopus data negligentia executoris, exequi teſtamentū, & ipſo etiam negligente, ſpectat ad Metropolitanum executionem facere; & eadem ratio eſt de electore pauperum, orphanorum puellarum nuptui tradendarum. DD. *reſ*.57. & 61.

Executio ſpectat ad Epiſcopum.

36 Quando in teſtamento non explicatur certum genus pauperum, vel locorum, tunc poteſt Epiſcopus, & hæredes ad Eccleſiam pauperē applicare. Vuad. *reſ*. 58. Et executio ſpectat ad eum Epiſcopū, in cuius Diœceſis diū teſtator morabatur, eo animo, vt perpetuo ſe morari voluiſſe,& non vbi bona reperiuntur, & alibi ſepeliri iuſſerit. Gabr. Pereira. *reſ*.59.

Laicus non poteſt cogi ab Epiſcopo.

37 Laicus non poteſt cogi ab Epiſcopo, vt executionem recipiat, ſicut poteſt Regularis à ſuo Prælato. Vaſq. *reſ*.60.

Cap. S. V. poteſt cogere executorem.

38 Capitulum Sede Vacante poteſt compellere executorem ad executionem teſtamentorum. Cou. *reſ*.62.

Pontifex non poteſt recedere à voluntate teſtatoris.

39 Non poteſt executor teſtamentarius cum diſpenſatione Epiſcopi, quæ neque Papæ conceditur ſine iuſta cauſa, mutare nec recedere à voluntate teſtatoris. Carpius *reſ*.63.

Iudex laicus non poteſt ſe ingerere in teſtamento Clericorum.

40 Nullo modo Iudex laicus ſe intromittere poteſt ad executionem teſtamenti bonorum Clericorum, vel Epiſcoporum, nec pro completione inuentarij; poteſt tamen in defectu Eccleſiaſticorum legem totam. *reſ*.64.

Vide. Teſtamenti Executor.

EXPLORATOR.

Licet exploratoribus vti veſtibus Turcharum in aliquo caſu.

1 EXploratores vulgo dictæ (ſpie) poſſunt ſimulare in terris infidelium ſe eſſe Turcas, ac eorum veſtibus vti, & eorum ſynagogis, ſeu Moſcheas adire, propter aliquod negotium peragendum ad vtilitatem Chri-

Digitized by Google

Christianorum, non autem tempore, quo Turcæ eunt orandi, vel adorandi Maomethum. Dian. p. 8. tr. 7. ref. 13.

EXTRAHERE.

1 EXtrahens à statu Ecclesiastico mercimonij causa, iuxta verba Bullæ Vrbani VIII. frumentum, oleum, blada, & ligumina, in ea tamen quantitate, arbitrio prudentis viri iudicanda, vt sit peccatum mortale, incidit in excommunicationem, in Bulla apposita Papæ reseruata Diana: sub hoc nomine frumenti, non intelligitur panis coctus, nec farina; & sub nomine olei non intelliguntur olearum, etiamsi extrahantur, vt ex illis oleum conficiatur. Palaus. *p. 9. tr. 8. ref. 43.* Incidit in excommunicationē Vrb. VIII.

EXTREMAE VNCTIONIS

Necessitas.

1 † EXtrema Vnctio non est homini necessaria, necessitate medij †: nec præcepti obligantis sub mortali. Ita contra Petrum à Soto *lect. 2. de Sacram. Extr. Vnct.* Villalobos *tom. 1. tract. 10. diff. 5. num. 1.* vbi putat, cessante contemptu, & scandalo, omitti posse absque vllo peccato. *par. 3. tr. 4. ref. 170. & par. 5. tr. 3. ref. 97.* Et quidem, qui in extremis positus, potest hoc Sacramentum recipere, & sciens, ac prudens omittit, contemnere illud præsumitur, secundum S. Iuan. *q. vn. ar. 7. de extr. Vnct. dub. 2. concl. 2.* Non ita secundum Tanner. *tom. 4. disp. 7. q. 1. 2. nu. 56. ref. 97. cit. §. Sed his.* Extrema vnctio, cessante contemptu, & scandalo, omitti potest.

2 Ex dictis sequitur, Parochum non teneri regulariter sub mortali ministrare hoc Sacramentum cum periculo mortis, vt dicemus V. *Parochus. nu. 5.* Nec debere, aut posse simplicem sacerdotem in defectu Parochi ministrare, nisi in certis casibus, vt dicemus *infra nu. 23.* In casu tamen necessitatis posse etiam excommunicatum denuntiatum, etiam tempore interdicti. Diximus Verbo *Excommunicationis. num. 19.*

EXTREMAE VNCTIONIS

Vtilitas.

1 † VTilitas, & effectus extremæ Vnctionis explicantur à Trident. *sessio. 14. cap. 2.* his verbis: *Huius Sacramenti res est gratia Spiritus sancti, cuius Vnctio delicta; si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat, et confirmat, magnam in ea diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus subleuatus, et morbi incommoda, ac labores leuius fert, et tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur.* † Extrema Vnctio delet peccata, si adsunt & illorum reliquias.

4 Et quod attinet ad sanitatem, cum Sacramenta non operentur virtute miraculosa, sed supernaturali ordinaria, non illam consequitur, qui Vnctionem differt ad extremum vitæ, quando corpus ita est viribus destitutum, vt ad sui restaurationem necessarium sit manifestum miraculum. Immò ait Pitigian. *in 4. d. 23. q. vn. ar. 5. q. 4.* hoc Sacramentum in extremis suscipere, esse quomodo tentare Deum, & virtutem Sacramenti experiri velle. Adde, quod deuotio infirmi, & vsus rationis effectui huius Sacramenti plurimum confert, Roborat infirmum contra tentationes. Et confert sanitatem si expedit saluti animæ. Et non differtur vsque ad finem vitæ. Sed neq; debet nimium maturari.

Digitized by Google

dum requiri quinque vnctiones, & gratiam cõferri ſtatim, ac quinta vnctio cum ſua forma peracta eſt, ac proinde ſi infirmus ſtatim poſt primam vnctionem decedat, non conſequi gratiam. *p.3. tr.4. reſ.170.*

9 Quibus non obſtantibus, ait Marchinus *de peſte. p.3. c. 6. num. 26.* Parochum in tribus caſibus neceſſitatis poſſe vnicam vnctionem adhibere, cum conditione ſaltem mentaliter percepta; *ſi eſt validum.* Nimirum, ſi timet, infirmum ante quinque vnctiones deceſſurum, vel ſe peſte inficiẽdum, vel alios ægrotos abſque vlla prorſus vnctione deceſſuros. Nam non eſt improbabile, per vnam vnctionem acquiri aliquam gratiam habitualem, & actualem, immò & corporis ſanitatem. Et alioqui, cum hoc Sacramentum non ſit neceſſarium, non fit iniuria infirmo, & cum adhibeatur conditio, nec Sacramento. Et obuiatur periculo Sacerdotis. Ita etiam Granado *in 3.p. contr.8. tr.vn. diſput. 7. num.12. p.5. tr.3. reſ.89.* & olim *p.3 tr.4. reſ.168.* & *p.x tr.12. reſ.31.* Ex quibus à fortiori ſequitur, quod docet Filliucius *to.1. tract.3 c.5. nu. 129.* in caſu neceſſitatis ſufficere vnctionem vnius oculi, auris, naris, manus, &c. cum forma generali. *Indulgeat tibi Deus quidquid per viſum, auditum, &c. deliquiſti.* Omittendo etiam ſignare ſigno Crucis. *p.5. tr.4. reſol.168. §. Sed ego. & p.5. tr.3. reſ.79.* in fine, & 90. poſt medium. *p.9. tr.9. reſol.56. p.10. tr.11. reſ.11.* in fine.

At in neceſſitate dicunt, poſſe vnicam adhibere.

Et certum eſt, ſufficere quod vngatur vnus oculus, vna auris, &c.

Etiam abſque ſigno Crucis.

10 Et extra neceſſitatem ſigna Crucis omittere, ait Nugnus *in addit. ad 3.p. q.29. ar.6.* eſſe peccatum mortale, & contrarium eſſe improbabile. Sed, ſecluſo contemptu, & ſcandalo, probabiliſſimum eſt, quia nullum præceptum inuenitur de hac re expreſſum, nec conſtat conſuetudinem cum tali obligatione introductam eſſe. Malè igitur facere, qui illas extra neceſſitatem omittit, ſed non peccare mortaliter. Ita Becanus *de Sacr. c.27. q.3. n.5. p.3. tr.4. reſ.178.* & 168. in fine.

Quod extrà neceſſitatem omittere, ſecluſo contemptu, & ſcandalo, nõ eſt mortale.

11 Petes: An tempore peſtis, ad contagionem vitandam, liceat infirmum vngere virgula argentea, lignea, &c. Reſpondeo, licere, quia hic vſus non infert irreuerentiam Sacramento, & ius conſeruandi vitam eſt nobis innatum. Debet autem poſtea talis virga purgari; & ſi argentea ſit, in ſimilem vſum ſeruari, ſi verò lignea cremari. Ita Marchinus *de peſte. p.3. c. 5. num. 1.* & alij. *par.3. tract.4. reſol.167. & par.5. tract. 3. reſol.79.* Sed ſi oleum deficit, poteſt miſceri alium non benedictum in parua tamen quantitate. *p. 9. tract. 6. reſol.44.*

Fieri etiam poſſunt vnctiones virgula argentea, &c. ad vitandam contagionem tempore peſtis.

EXTREMÆ VNCTIONIS

Forma.

12 HVius Sacramenti forma præcepta hæc eſt: *Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimã miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per viſum* (& repetitur ad ſingulos ſenſus, illos nominatim exprimendo) *deliquiſti. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Sed hæc vltima verba *in nomine Patris, &c.* ait Filliucius *to.1 tr.3. cap.4. num.86.* non eſſe neceſſaria. Et idem docet Reginaldus *tom. 2. lib.28. cap.9. nu. 56.* de illis verbis *ſanctam & piiſſimam*: quia ſine illis ſenſus manet integer. Idem dicendum cum Suarez *tom.4. diſp.46. ſect.3. nu.13.* contra Nugnum *in addit. ad 3.p. t.2. q.29. ar.9. concl.4.* de particula *per ſuam miſericordiam*, quia cauſa principalis quæ huius Sacramenti ſufficienter exprimitur illis verbis, *Indulgeat tibi Deus.* Idem dicendum videtur de illis particulis *per viſum, auditum, &c.* Igitur de neceſſitate Sacramenti ſunt iſta. *Per iſtam vnctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti.* Qui verò reliqua ſine neceſſitate omitteret, peccaret. *par.3. tr.4. reſ.175. §. Notandum,* & 180.

Forma huius ſacramenti (per iſtam ſanctam vnctionẽ, &c.)

Quæ omnia non ſunt neceſſaria.

Sed tantum hæc, (Indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti.)

formæ abſolutionis, cum confertur ei, qui iam eſt in gratia per cõtritionem. Ita Suarez *tom.4.diſp.42 ſect.2.nu.10.* quidquid neget Sancius *nu. 18. p.3. tr. 4.reſ.* 181. Nec ob eandem rationem deneganda eſt vnctio adulto recenter baptizato, qui nullum poſt baptiſmum peccatum commiſit, ſicut teſtatur Sancius *nu.28.* non eſſe denegatum Martyri ann. 1620. Et ita docet Præpoſitus *in 3.p.q.vn.de extr.vnct dub.7.nu.6.* contra Nugnum *in 3.p.q.32 ar.4. p.3. tr.4.reſ.172. & p.5.tr.3.reſ.6.* Item inungendi ſunt oculi, & aures cęci, & ſurdi à natiuitate: tum, quia peccare potuerunt per interiores potentias illis membris correſpondentes, vt deſiderio actus mali illius ſenſus: tum etiam, quia ſatis eſt habuiſſe potentiam peccandi. Ita Præpoſitus *vbi ſup. dub.8.num.* 73. Qui addit, quod ſi deſit organum, vngi debet locus propè illud. *p.5. tr.6. reſ.11. p.10. tr.16. reſ.81. §. Sed hic.* Item miniſtranda eſt mulieri incipienti deficere in partu cum periculo mortis; non verò illæ, quæ ſine periculo parturit. *p.10. tr.12. reſ.9.*

Et adulto morienti ſtatim poſt Baptiſmum.

Et inungi debēt oculi, & aures cœci, & ſurdi à natiuitate, vel loci vicini.

19 Si verò adſint peccata, & timeatur tempus defuturum, tunc debet pręmitti Confeſſio: quia prius adhibenda ſunt ſacramenta neceſſaria, deinde vtilia. Sed caſus poteſt accidere, vt extrema Vnctio exhiberi debeat abſque eo, quod infirmus communicauerit; ſi v.g. adſit periculum vomitu. Immò etiam abſque eo, quod confeſſus fuerit, vt ſi ita morbus eum pręuenerit, vt nec ſigna pęnitentiæ dare poſſit. Immò quantum eſt ex ordine Sacramentorum, poteſt regulariter vngi peccator abſque præuia Confeſſione. Nam ad hoc Sacramentum dignè ſuſcipiendum ad ſummum ſatis eſt contritio, vel attritio potata contritio. Ita Filliucius *to.1.tr.3.c.5.nu.114.* & Barboſa *de off. Parochi.c.22. nu.36. p.5. tr.3. reſ.92.*

Peccator vero non debet eſſe neceſſariò confeſſus, ſed ſufficit, quod ſit contritus, vel attritus cum opinione contritionis.

Expedit tamen prius confiteri ſi poteſt.

20 In vna infirmitate, in qua infirmus non niſi ſemel appropinquat morti non debet Vnctio iterari. At ſi infirmitas eſt longa, & poſt vnctionem in periculo mortis, à quo infirmus liberatus ſit, elapſo aliquo tempore arbitrio prudentis viri, in aliud periculum incidat, etiam ſi plenè non conualuerit, poteſt iterum vngi. Vide Kelliſonium *to.2.in 3.p. q.33. art.2. p.5.tr.3.reſ.96. p.10.tr.11.reſ.11.*

Et poteſt ſacra Vnctio iterari in eadem infirmitate longa, ſi periculum iterato occurrat.

Immò collata infirmo non grauiter, vel periculosè laboranti eſt inualida, Suarez, & alij, in dubio verò quando Medici hæſitant de eius ſalute debet miniſtrari. Chapeauilla, ſi poteſt infirmitas de non periculoſa fit periculoſa, & prima vnctio fuit inualida, poteſt iterum miniſtrari. Quintanad. *p.9.tr.6. reſ.45.*

Curioſa circa extremam vnctionem.

EXTREMAE VNCTIONIS

Miniſter.

24 † Miniſter huius Sacramenti nõ poteſt eſſe niſi Sacerdos: eius enim miniſterium eſt actus Ordinis ſacerdotalis. Quo Sacerdos priuatur per excommunicationem denunciatam, & ſuſpenſionem ab officio, vel exercitio Ordinum, ſecluſa tamen neceſſitate, vt dictum eſt *V. Excommunicationis. num.10.* Non debet eſſe neceſſariò vnus †. Et ideò in caſu neceſſitatis, quando v.g. quis incidiſſet in amentiam poſt peccatum mortale, de quo ſolum habuiſſet attritionem, nec petijſſet confiteri, ac proinde abſolui nõ poſſet, in tali inquam caſu, ſi ſacerdos linire incipiens, peractis duabus, vel tribus vnctionibus cum ſuis formis, moriretur, alius non deberet, neque poſſet illas repetere, ait Molſeſius *to.1 tr.4.c.3.nu.54.* Sed alias ſupplere deberet. Sicuti, ſi ſacerdos poſt conſecratam Hoſtiam ſatis cederet alius, deberet ſolùm calicem conſecrare. Et ſic videtur docere D. Thomas *diſt.23.ar.1.* Veruntamen, quia hoc, quamuis probabile, non eſt certum, benefaciet ſecũdus ſacerdos

Miniſter huius Sacramenti eſt ſolus Sacerdos.

Non excommunicatus aut ſuſpenſus.

Non oportet, quod ſit vnus.

Vnde ſi vngens moriatur poſt aliquam vnctionem, ait Molſeſius, alium reliquas ſupplere debere.

Meratius putat debere de nouo incipere.

dos

Meratius putat debere de nouo incipere.

dos in hoc caſu (ait Meratius *to.3.diſp.10.ſect.2 nu.8.)* ſi vnctiones ab initio repetat; quia id infirmo eſſe poteſt vtilius. *p.5 tr.3. reſ* 87. Si verò infirmus ſtatim deceſſurus timeretur, poſſent ei vnctiones ſimul à pluribus ſacerdotibus adhiberi; quia, vt docet Meratius *ibid.ſect.1.nu.1.* hic vngendi modus eſt validus, cum inter vnctiones partiales ordo non ſit de eſſentia, ac proinde in neceſſitate licitus. Ita Præpoſitus *in 3.p.q.vn.dub.5.nu.37. Ibid.reſ.88.p.9.tr.7.reſ.56. & p.10.tr.15.reſ.81.*

Poſſunt verò in periculo multi vngere, vnus oculum, alius autem, &c.

At nemo vngere poteſt ſeipſum.

22 Deinde, miniſter huius Sacramenti debet eſſe diſtinctus à ſuſcipiente, ſicut omnia alia ſacramenta, quæ in vſu conſiſtunt. Col igitur ex modo loquendi D. Iacobi 5. ibi, *Orent ſuper eum, vngentes eum*. Et ſanè mutaretur ſubſtantialiter forma, ſi diceretur, *Indulgeat mihi*: ſicut mutaretur forma baptiſmi, ex D. Thom. *q.66.ar.5. ad 4.* dicendo, *Baptizo me*. Ita Mercerus *in 3.p.q.32.ar.5.p.5.tr.3.reſ.94.*

Debet etiam miniſter eſſe parochus, vel eius licentiam habere.

Secluſa neceſſitate.

23 † Rurſus extra neceſſitaté debet eſſe Parochus, quia vngere eſt actus iuriſdictionis †. Sufficit autem licentia Parochi. Et in neceſſitate ſine licentia: immò cum reſiſtentia Parochi miniſtrare poteſt ſimplex ſacerdos etiam Religioſus, contra Gauantum *V. Extrema Vnctio, nu.3.* Ita Fernandez *p.3.c.10.§.1 nu.8.* vbi etiam notat pœnam excommunicationis inflictam *in Clement. Religioſis,* hoc Sacramentum extra neceſſitatem miniſtrantibus incurri etiam à ſacerdote ſæculari. In quo cum ipſo diſſentit Victorellus *in apped. ad Poſſeu. c.9.* quia pœnæ ſunt reſtringendæ. *p.5.to.3.reſ.82.* † ex parte etiam *in p.3.to.4 reſ.170. §. Notandum* †. Aduerte hic, quod in neceſſitate, abſente Parocho, tenetur infirmum vngere ex charitate ſimplex ſacerdos, non tamen ſub mortali. Niſi infirmus confiteri, & communicare non potuiſſet. Sic Layman *lib.5.tr.7.c.7.nu.3.reſ.170.cit.§. Ad ſecundam.* & non debet mitti, vt laicus vngat infirmum. *p.9.tr.7.reſ.43.*

In qua ſimplex Sacerdos, deficiente Parocho non tenetur regulariter miniſtrare ſub mortali.

Mitti non debet.

Debet tandem miniſter adhibere reſponſorem, & preces.

24 † Et verò, quicunque ille ſit, miniſter adhibere debet reſpondentem, & præmittere precationes Ritualis †. Sed, ſi periculum vrgeat, poteſt vtrumque omittere. Tannerus *to.4. diſp.7.q.1. dub.3.nu.85.p.5.tr.3.reſ.91. §. Notandum eſt. p.9.tr.6.reſ.46.* Et admittere ſeptem Pſalmos pœnitentiales, non eſt peccatum mortale, dummodo non ſit in aliqua Synodo præceptum ſub tali peccato; immò in neceſſitate poteſt miniſtrari ſine ſuperpelliceo, ſicut poteſt viaticum. *ibid.reſ.46.* Obſeruat etiam Barboſa *de offic. Parochi, cap.22. num.44.* Non debere Parochum deferre ſacrum Oleum abſque lumine; nec illud deferre in domum, ſiue ante vnctionem, vt noctu vocatus promptior inueniatur; ſiue ab illa rediens, vt citius ſe expediat. Sed hoc vtrumque citra periculum irreuerentiæ, aut ſcandali, non eſſe peccatum mortale. *Ibid.* initio.

Et nõ deferre oleum ſine lumine, aut in domum.

F A L S A R I V S.

Falſarius qui falſificat ſcripturam publicam.

1 † FAlſarius dicitur, qui in ſcriptura publica falſitatem committit †. Sed an qui mutat ſcripturam in aliquo, nixus nihilominus veritati, dicatur falſarius? v. g. facta eſt apocha alicuius ſolutionis cum ſubſcriptione teſtis: amittitur; qui illam reficeret, & loco teſtis ſubſcriberet, eſſetne falſarius? Iterum: Petrus mutuat centum Caio pecunia numerata. At Notarius in inſtrumento non apponit illud pecunia numerata, poteſtne nouum inſtrumentum cum illis verbis effingere? Rurſus: Epiſcopus concedit Sacerdoti facultatem audiendi Confeſſiones & abſoluẽdi reſeruata: At Magiſter Notarius in litteris non apponit facultatem in reſeruata, poteſtne ille apponere? Ad quæſitum generaliter negatiuè reſpondet Clarus *lib.4. §. falſum, num.34.* Et in particulari duos primos caſus concedit Gyptius *de caſ.reſer. c.13. caſ.7. num.7.* vltimum Bellochius. *p.2.q.5. num.113.* quia ex *l. cum filius. § hæres meus*

Etiam ſi nitatur primordio veritatis.

Non enim licet, amiſſa vera ſcriptura, conſimilem fingere.

Aut ſimilia facere.

by Google

meus. ff. de legat. 2. non poteſt dici falſum, quod iuratnt primordio veritatis. Sed ipſe *par.* 3. *tr.* 6. *reſ.* 56. cum Naldo *ſumm. V. Scriptura nu.* 7. & alij doceri, mortale peccatum eſſe, amiſſa vera ſcriptura, ſimilem confingere: quia eſt contra virtutem veracitatis, & cedit in Reipublicæ detrimentum. Cæterum probabile eſt, quod ſi quis corrigeret litteras, iuxta mentem Pontificis, vt(ſi ſupplicatio facta ſit pro Petro Panormitano, & litteræ expeditæ ſint pro Petro Meſſanenſe) ſi quis litteras conformaret cum ſupplicatione, non peccaret, nec incurreret excommunicationem Bullæ Cęnæ. Ita Naldus *ibi. V. falſum. num.* 4. *p.* 5. *tr.* 14. *reſ.* 40.

Licet tamen corrigere litteras diſpenſationum ad mentem Pontificis.

2 Falſarius quoque eſt, qui diſpenſationem Apoſtolicam mentitis cauſis impetrauit, in quo caſu diſpenſatio non valet. Sed de hoc vide V. *Diſpenſatio, à num* 7.

3 Illicitum eſt falſificare ſcripturas, quamquam verum dicant. *par.* 9. *tr.* 8. *reſol.* 61. Sed corrigere aliquam ſecundum mentem Pontificis in ſuis litteris non incurritur in Cenſuram Bullæ Cęnæ, ſed fautores, & defenſores falſificantium incurrunt in pęnam falſariorum non reſeruatum in Bulla. *par.* 9. *tract.* 7. *reſ.* 15.

Corrigere ſcripturas ſecundum mentem Pontificis non incurritur cenſura.

FAMA.

1 FAma non læditur iniuſtè, ſi damnatus ab Inquiſitoribus in vno loco publicetur in alio. *p.* 10. *tr.* 12. *reſ.* 5.

Detractiones leues ab eodem, vel de eodem ipſius repetitæ vniuntur ad conſtituendam infamiam grauem Cardinalis de Lugo. *p.* 10. *tr.* 75. *reſ.* 17.

FESTVM

Seruare.

1 † PRæceptum de ſeruandis diebus feſtis duobus completur, auditione Miſſæ, de qua V. *Miſſam audire*, & abſtinentia ab operibus ſeruilibus, vt fodere terram, fabrifacere, & ſimilia. †

Seruandum eſt feſtū, audiendo ſacrum.

2 Et quidem hoc prohibetur Chriſtianis tantùm. Vnde non damnarem dominum, qui prædicta opera imponeret mancipio infideli, quia iſte non peccat, cum non teneatur legibus Eccleſiaſticis. Qua ratione docuit Layman *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 5. *nu.* 3. licitum eſſe, imponere opera ſeruilia perpetuo amentibus, quamuis contrarium doceat Fernandez. *p.* 3. *mandam.* 3. *n.* 16. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 7. *et p.* 7. *tr.* 7. *reſ.* 58.

Et abſtinendo ab operibus ſeruilibus.

3 Prohibentur etiam diebus feſtiuis iuramenta, *cap.* 1. *de ferijs*. Vbi Abbas putat prohiberi etiam extraiudicialia. Sed Caietanus *in* 2. 2. *quaſt.* 122 *art.* 4. cuius ſententiam probabilem exiſtimo cum Layman. *lib.* 4. *tract.* 7. *c.* 2. *num.* 8. putat prohiberi ſolummodo iudicialia, quæ ſolemniter præſtantur coram iudice; nam de tali materia agit textus, & alioquin omne iuramentum priuatum, ex eo ſolùm quòd in feſto fiat, eſſet ſpeciale peccatum. Igitur ſi abſit ſcandalum non peccant Notarij celebrantes contractus in diebus feſtiuis. Quod ſi in feſtis celebrant contractus ruſticorum, qui in profeſtis abſunt à Ciuitate, Rodriquez *tom.* 1. *cap.* 122. *num.* 3. eos excuſat etiam ratione neceſſitatis, ob quam in paruis oppidis ait Suarez *de Relig. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 30. *num.* 17. permittit iudicia litigantium diebus feſtis, quia in profeſtis ruſticani non adſunt *par.* 2. *tract.* 15. *reſ.* 34. † & referendo iterum. *par.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 62. §. *Nota etiam.*

Ac Iuramentis iudicialibus tantum.

Nam Notarij, ceſſāte ſcandalo, poſſunt celebrare contractus.

Maximè ruſticorum.

4 Com-

Digitized by Google

Quoniam verò scribere, & transcribere non est opus seruile, non peccat Commissarij, & Notarij, vel alij, acta Curiæ, sermones, & alia: transcribente.
Etiam ex mercede.

4 Commissarij, Notarij, & alij o Feiales acta Curiæ transcribentes, sicut etiam alij transcribentes termones Prædicatorum, & DD. allegationes pro mercede in diebus festis, non peccant mortaliter: quia scribere non est opus seruile, cum sit actio de se mentalis, & spiritualis, etiam si non fiat gratia addiscendi, sed sine proprio profectu, & ex mercede; nam hoc est per accidens, & non est seruile. Ita Suarez *de Relig. to. 1. lib. 2. c. 25 nu. 4.* contra Caietanum *in 2. 2. q. 122. ar. 4. p. 2. tr. 15 res. 35.*

Quæ ratio excusat etiam Typographos ordinantes characteres.

Pistores.

5 Similiter Typographi characteres in die festo ordinantes, non peccant mortaliter: quia hoc etiam est opus de se mentale, non seruile. Ita Homobonus *volumine 2 par. 2. resp.* 34. At verò prælo incumbere est merè seruile, & ideò in diebus festis illicitum. Ita etiam Homobonus *vbi supra par. 4. tract. 4. resol. 62.* Quod etiam de Pictoribus docet Layman *lib. 4. tract. 7. cap. 2. num. 3*

Digladiatores.

6 Digladiatores, etiam vulgo *Schermidori* artem in die festo exercentes, excusantur à Granado *in 2 2. contron. 3. tract 12. disp. 4. sect. 7. num. 67.* existimante contra Suarez *de Relig. tom. 1 lib. 2. cap. 28. nu. 28.* exercitium armorum nō esse opus seruile, sed liberale, sicut saltare, pulsare citharam, &c. Et ita etiam ego sentio *p. 4 tr. 4 res. 230.* Immò probabilis etiam est opinio Granado *vbi sup. n. 65.* contra Suarez *vbi supra*, quòd diebus festis licitum sit bellare, etiam seclusa necessitate, si Missa audiatur. Immò contra Rodriq. *summ. par. 1. cap. 126. num.* 10. puto, id nec esse peccatum veniale. Adde, quòd stando in contraria sententia, ferè semper est licitum: quia semper adest aliqua vtilitas, vel necessitas in non differendo bello in aliud tempus: vnde excusantur etiam, qui vrbes, & oppida aggeribus, vallo, & fossa muniunt, &c. *p. 4. tract. 4. res. 129.*

Et in bello aggeres, & alia fabricantes.

Quid de piscatione

Aucupatione?

Venatione?

Multi multa.

7 Piscatio, aucupatio, venatio, secundum aliquos, sunt opera de se seruilia, ac proinde illicita. Ita Suarez *tom. 1. lib. 2. cap. 28. num. 3.* Sed Granado *in 2. 2. contr. 3. tr. 12. disp. 4. sect. 7. num. 65.* Docet venationem ferarum non esse seruilem, licèt fiat propter lucrum: piscationem verò esse seruilem, si fiat ferendo retia, remigando, &c. Filliucius *to. 2. tr. 27. cap. 9. num. 172. 173.* docet, non esse illicitam venationem, piscationem, &c. industriosam, & ob recreationem esse verò illicitam si sit laboriosa, & ex officio. Aduerte etiam, quod Suarez admittit ratione consuetudinis venationem in die festo. Non autem piscationem, *par. 4. tr. 4. res. 222.*

Item non est seruile computare cum operarijs, & mercedem soluere.

8 Computare diebus festiuis cum operarijs, & illis mercedem soluere, non est illicitum: quia voces, aut recognitio scripturarum, & *delle taglie* non sunt opus seruile; numeratio verò pecuniæ ex mercede præbendæ, est parua quantitas. Contrarium docet Marchantius *res. past. ad. Decal. parte 1. cap. 3. q. 5 p. 5. tr. 13. res. 83.*

Iter agere.

Saltare.
Choreas ducere.
Vnde muliones iter in festo incipientes cum bestijs oneratis rarò peccant mortaliter.

9 Iter agere (& consequenter saltare, choreas ducere, &c.) non est opus seruile, quia est actio naturalis in quadam corporis situatione cōsistens: quia propter in die festo non est illicitum. Ita Suarez *de Relig. to. 1. lib. 2. cap. 27. num. 2.* contra Sotum *de iustit. lib. 2. q. 4. ar. 4. p. 4. tr. 4. res. 222. §. Notandum*. Vnde agasones, seu muliones inchoantes iter cum bestijs oneratis in die festo, raro peccant mortaliter. Nam si aliquando peccant, id est ratione laboris in leuando, & imponendo onera, quod est opus seruile; sed hoc vt plurimum fit in paruo tempore. Suarez verò *vbi supra, num. 3.* illos excusat solum in continuatione itineris in profesto inchoati, ratione publicæ vtilitatis, vel vitandi proprij nocumenti. *p. 2 tr. 15. res. 36.*

Qui verò opera seruilia exercent, excusari possunt.

10 † Opera seruilia in diebus festiuis exercentes, excusari possunt: primò ratione necessitatis; secundò, ratione lucri transitorij; tertiò, ratione consuetudinis. Nam festum seruare debemus ex lege humana, quæ consuetudine tolerata à Prælatis reuocari potest, saltem quoad aliquem actum: quartò, ratione pietatis: & quintò, ex paruitate materiæ †.

11 Itaque

11 Itaque ratione neceſſitatis excuſantur ſartores, conficientes in diebus feſtis veſtes, vel alia pro funere, & interdum etiam excuſantur, ſi poſt medium noctis præcedentis feſtum laborare coguntur, vt veſtes promiſſas perficiant. Ita Laym. *lib.4. tr.7. cap 7. num.2. p.4. tr.4. reſ.62.*

Aut ex neceſſitate, vt ſartores laborantes pro funere, &c.

12 Ratione lucri tranſitorij conceſſit Summus Pontifex in cap. *licet de ferijs*, piſcationem halecum, quæ vno anni tempore tranſire ſolent, quod etiã intelligendum eſt de piſcatione thymnorum, & piſcium ſimilium. Id quod Fernandez *par.1. cap.7. §.1. nu.6.* & Caietanus *ſumm. V. Feſtus dies cap.1.* extendunt ad quodlibet lucrum tranſitorium repentinè occurrens; & ex hoc capite excuſant tonſores in diebus feſtis tondentes, propterea quod in alijs diebus propter occupationes tondendi non accedunt. Quod etiam docet Homobonus *volum.1. p.2 reſp.36. par.4. tract.4. reſol 62. §. Notandum*. Sed ſupradictam opinionem improbat Suarez *de Relig. to.1. lib.2. cap.33. num.9.* quia in eo cap. Summus Pontifex reſpexit ad vtilitatem publicam, & ideò non debet fieri extenſio ad priuatam ſingulorum. Ego verò opinionem Fernandez, tunc ſolum libenter admitterem, quando vtilitas, & lucrum tranſitorium ceſſans eſſet tanti momenti, vt eius amiſſio non mediocre nocumentum à prudente iudicaretur. Tonſores verò ſi barbam vnius, vel alterius radant, excuſo ex paruitate materiæ; ſi verò radant omnes, vbi adeſt talis conſuetudo tolerata, ratione conſuetudinis. *p.2. tr.15. reſ.34.*

Aut ratione lucri trãſitorij, vt piſcatores halecũ, & thymnorũ.

Et ſecũdum aliquos barbitonſores.

13 Ratione pietatis, quamuis magis placeat ſententia Caietani *in 2.2. q.122. art.4.* non excuſantis laborantes in die feſto, cum extra neceſſitatem opus præceptum Religionis non debeat prætermitti; tamen Palatius in ſumma excuſat opera ſeruilia exercentes in die feſto ratione pietatis, & propter eleemoſynam. Idem docet Villalobos *Man. cap.22. num.* 80. quoad opera ſeruilia, quæ ſecreto fieri poſſunt. *p.4. tract.4. reſ.* 177. Idemque docet Marchantius *reſol. Paſtor. ad Decal. par.1. cap.3. queſt.2.* exemplificans de eo, qui laboraret in gratiam Templi, vel loci pij, præſertim ſi id faciat de licentia Parochi. *p.5. tr.13. reſ.83.* Excuſantur quoque ratione pietatis puellæ in die feſto ſuentes, vel aliud opus facientes ad vitandum otium, & ne ad feneſtras ſe conſpiciendas exhibeant. Ita Sà V. *Feſtum num.6.* & Homobonus *volum.1. p.2. reſp.35.* contra Comitolum *lib.4. q.37. q.4. to.4. reſ.62.* in fine, & referendo olim *p.3. tr.5. reſ.8. §. Notandũ eſt etiam hic.* Ornantes tapetibus, & auleis Templorum parietes vulgo *paratori*, poſſunt hanc artem in die feſto exercere, quamuis in præcedentibus diebus id facere potuiſſent. Ita Bonacina *de leg. diſp.5. queſt. vn. punct.3. num.* 3. contra Coradum *par.2. q.233. p.3. tr.5. reſ.8. §. An qui.*

Aut ratione pietatis, vt laborantes in eleemoſynam.

Puellæ ſuentes ad fugiendum otium.

Parietes Templorum ornantes.

14 Ex paruitate materiæ excuſantur opera ſeruilia exercentes in die feſto ſecundum Reginaldum *tom.2 lib.16. cap 3. nu.53.* ſi laborent minus integra hora, ſecundum Marchantium *qq. paſtor. c.3. q.2.* ſi non laborent per tres horas. Sed ego puto cum Filliucio *tomo 2. tract.27. cap.11. num.205.* paucam materiam in hac re eſſe duas horas. Quod etiam docuerat Henriquez *Compend. caſ. moral. cap.7. num.* 5. & docet nouiſſimè Granado *in 2.2. controu.6. tract.2 diſp.2. ſect.6. num.54. par.2 tract.15. reſ.36. §. Quenam p.3. tr.5. reſol.8.* in fine, & *p.5. tr.5. reſ.6.* Aduerte autem, quod in operibus forenſibus, & iudicialibus paruitas materiæ non debet ſumi ex quantitate temporis inſumpti, ſed ex qualitate operis. Vnde venditio rei magni momenti, cum magna ſolemnitate celebrata, etiam per paruiſſimum tempus, eſſet peccatum mortale. Quod à fortiori procedit de actibus iudicij. Secus ſi res vendita eſſet parui momenti, vt vendere calceos, &c. Ita Palaus *tom.1. tr.9. diſp.2. punct.3. num.4 reſ.6. cit. §. Non deſinam.*

Aut tandem ex paruitate materiæ.
Vt laborantes per duas horas.

Non tamen opus forenſe magnæ conſiderationis exercentes, quantumuis breui tempore.

15 Laborans in die feſto non poteſt puniri à iudice laico, ſed tantum ab Eccleſiaſtico, ad quem ſpectat ad hoc licentiam concedere. Et ſic declarauit Sacra Congregatio apud Megalium. *conſil.97. nu.2. par.4. tr.1. reſ.94.*

Cauſa feſtorum ad iudicem Eccleſiaſticum ſpectat.

F E S T V M

Statuere.

Dies festi de iure statui debent cum consensu populi.

16 EPISCOPVS non potest sine consensu populi dies festos instituere, ex cap. *conquestus de ferijs*. Vnde ait Palatius *de controu. lib. 2. cap.* 10. quod si ipse solus instituit, non tenentur populi illos seruare, id si præcipit seruari sub excommunicatione, prouocandum esse ad Metropolitanum, vel si ipse est Metropolitanus, ad Papam. Alioqui enim Episcopi instituent festos, quos volent, cum maximo eorum, qui suis laboribus victitant, detrimento. Sed hoc procedit de iure; nam Fagundez *præc. 2. lib. 1 cap. 3. num. 11.* & alij asserunt, de consuetudine dies festos sola Episcopi auctoritate indici; adhibito Clericorum consilio, non suffragio. Et si populi consensus requiritur, sufficienter haberi, quoties non contradicit. Quod autem Episcopus in Synodo dies festos statuere possit, tradit Gauantus *in Enchir. p. 2 alleg.* 105. *nu.* 39. Debet tamen Episcopus esse parcissimus in institutione festorum. Ita Sayrus *lib. 7. cap. 3 num. 16. p. 4. tr. 4. ref.* 178. Festa instituta ab Episcopo, debent regulares obseruare. Lezana, & alij *p. 11. tr. 2. ref.* 20. non autem octauas. S. Congreg. *ibid. tr. 3. ref. 6.* nec festa populorum.

At ex consuetudine statuit solus Episcopus.

Qui in hoc sit parcissimus.

Et non statuat colendum diem Beati nondum canonizati.

17 Et quamuis Suarez *de Relig. tomo primo, lib. 2 cap. 11. num. 4. et 5.* doceat, licere Episcopo instituere diem festum alicuius Beati nondum canonizati, quia beatificatio est quædam canonizatio minori apparatu celebrata: Ego tamen contrarium teneo cum Villalobos, & Castellino *de Canon. sanct. cap. 2. punct. 6. §. 2. & sequent.* Vnde, vt Respublica Venetorum festum B. Salonij coleret, à Summo Pontifice Paulo V. impetrauit. *par. 3. tr. 5. ref. 9.* Ideò neque ab Episcopo festum potest transferri. Ita Gauantus quicquid dicat Pater Gobat. *par. 10. tr. 16. ref. 7.*

F I D E S.

Fidei definitio.

1 † FIDES definiri potest, assensus eorum, quæ Spiritus sanctus Ecclesiæ reuelauit, quia Spiritus sanctus reuelauit. Fidei materia est omnis veritas reuelata, quæ in sacris Scripturis, traditionibus Apostolicis, Concilijs approbatis, & declarationibus Summi Pontificis, quatenus talis, continetur. Alia est implicita, qua quis credit quidquid tenet Ecclesia: alia explicita, qua quis credit fidei veritates in se ipsis distinctè, vt Trinitatem diuinarum Personarum, vnitatem Essentiæ, &c.

Materia.

Diuisio.

Necessitas.

2 Iam verò, nemo tenetur habere fidem explicitam omnium, quæ credẽda sunt. Est enim ferè impossibile omnes articulos, & veritates scripturæ, Conciliorum, &c. ab aliquo sciri. Sed satis est, quod quisque aliquos credat in particulari, & explicitè, pro qualitate scientiæ, & personæ, reliquos verò implicitè, id quod est necessarium necessitate medij. Nam *sine fide impossibile est placere Deo* †.

Fides explicita circumcisionis aduētus Magorum, & descensus Spiritus sancti, non necessaria.

Sicut nec communionis Sanctorum.

Quid de fide creationis in tempore.

Et Virginitatis Mariæ post partum.

3 Mysteria Circumcisionis, aduentus Magorum, & missionis Spiritusancti non oportere explicitè credi, docet Tannerus *in 2. 2. disp. 1 quæst. 7 dub 3. nu. 68.* Et ideò ait Coninch *in 2. 2. disput. 14. dub. 10. num.* 190 dicta mysteria ignorantes non peccare mortaliter. Idem de Communione Sanctorum ait Villalobos *to. 2. tract. 1. diff. 4. num. 3.* contra Turrianum *in 2. 2. tomo 1. disput. 28. dub. 1.* Idem de creatione mundi in tempore, Suarez *de fide disput. 13. sect. 4. num. 96.* Et probabilem esse opinionem multorum, idem dicentium de Virginitate B. Virginis post partum: quamuis oppositum sit probabilius

bilius

Digitized by Google

illius. Subſtantiam,& rationem Baptiſmi,Euchariſtiæ,& Pęnitentiæ omnes explicitè ſcire debent. Sicut etiam aliorum Sacramentorum,quando quis ea ſuſcipere voluerit. Ita Villalobos *vbi ſup. num.*4. & alij contra Lorcam *in* 2. 2 *q.*2. *ar.*8. *diſp* 23. *mem.* 1. *num.*19. *p.* 3. *tr.* 5. *reſ.*48.

Fides explicita Baptiſmi,Euchar. Pęn. quoad ſubſtantiam neceſſaria.
Sicut aliorum Sacramentorum, quando ſuſcipiuntur.

4 S. Trinitatis, & Incarnationis fidem. Sanchez *ſum. to.*1. *lib.*2.*cap.*2.*concl.*6 & Doctores communiter tenent debere eſſe explicitam in adultis. Alioqui(inquiunt) poſſet Iudæus ſaluari,ſeruando legem Moſaicam,quę implicitè continet fidem Chriſti. Sed contrariam ſententiam Soti *in* 4. *diſt.*5.*quaſt. vnic.tract.*2.puto etiam probabilem cum Marchantio.*Card. Sacram.qq.Paſtor.tr.*5.*cap.*2.*quaſt.*7. Nam Deus non plus requirit ab hominibus, quam illi poſſint. Sunt autem inter Chriſtianos adeò rudes, vt huiuſmodi myſteria non apprehendant, quod plerunque euenit in ſurdis,& mutis. Vnde ait Azorius *to.*1 *lib* 8.*c.*6.*q.*6 quod rudis,qui non poteſt percipere myſterium Trinitatis, ſatis eſt, quod credat explicitè alios clariores, ſcilicet, Chriſtum filium Dei,natum ex Maria Virgine,paſſum,crucifixum, &c. Et Tannerus *vbi ſup. dub.*2. *num.* 49. quod, qui nullo pacto ea myſteria concipere poteſt, comparandus eſt in hac re cum fatuis,& infantibus, quos præceptum non obligat. Vide Sanchez *vbi ſup. c.*3.*nu.*18. *et* 23. docentem, quomodo rudes dicantur explicitè credere,etiamſi ſubſtantiam articulorum non percipiant. *p.*3. *tr.* 5. *reſ.*46. & referendum iterum *in p.*5 *tr.*13 *reſ.*84.

Fides S. Trinit. & Incarnationis debet eſſe explicita in adultis.
Quamuis probabile ſit,aliquos valde rudes excuſari.

5 Nota etiam hic,quod quamuis fideles ſuadendi ſint,vt Symbolum, Decalogum,Orationem Dominicam,& Aue Maria explicitè ſciant,& memoria retineant,ſicut etiam ſignaculum Crucis; non tamen eſt peccatum mortale,ſed veniale,illa neſcire,dummodo illorum ſubſtantia ſciatur,& intelligatur. Ita de primis quatuor Suar.*de fide,diſp* 13 *ſect.*5.*n.*8.contra Palatium *in* 4.*diſt.*15.*diſp.*19 & de ſignaculo Crucis Sanchez *c.*3. *nu.* 14. contra Villal. *in ſum.t.*2.*tr.*1.*diff.*4 *n.*12.*p.*3.*tr.*5.*reſ.*48. §. *Et tandem*, & olim *p.*2.*tr.*16.*reſ.*12.

Qui etiam excuſantur à mortali ſi ignorent.
Credo.
Pater noſter.
Aue Maria.
Decalogum, & ſignum Crucis: dummodo horū ſubſtantiam ſciant.

6 † Fides neceſſaria eſt, tàm interna,quàm exterior illius confeſſio.† Et quidem interna quoad habitum ſemper eſt neceſſaria quoad actum, ait Villalobos *diff.*2. *num.*2. per ſe obligare infidelem,quando ſibi Fides ſufficienter proponitur; pueros baptizatos nutritos inter fideles, cum ad vſum rationis pertingunt, & Fidei myſteria audiunt neceſſariò credenda. Item quando fidelis tentatur de Fide; vt tentationi reſiſtat. Addit Mendoza *in* 2. 2. *diſp.*93. §.5 contra Sanchez *cap.*1.*num.*2. obligare etiam fidelem in articulo mortis, vnde tunc à circumſtantibus ad actus fidei excitari ſolet. Item, & intra ſingulos annos ad conſeruandum habitum. Per accidens autem ait Villalobos *vbi ſup.* adeſſe obligationem eliciendi actum fidei, quando inſtaret præceptū illam exterius confitendi. Item quando recuperanda eſt gratia amiſſa; nam ad hanc requiritur ſpes, ad ſpem Fides. Et cum adeſſet periculum committendi aliquod peccatum in alia materia,ſi actus fidei non eliceretur. *par.*5.*tr.* 13.*reſol.*19.

Fides interna quoad habitum ſemper neceſſaria.
Quoad actum non item.
Sed aliquando per ſe.
Et aliquando per accidens.

7 Præceptum exterioris confeſſionis fidei non ſemper obligat ad reſpondendum infideli interroganti,an aliquis ſit Chriſtianus. Sed regulariter tunc ſolum,quando Fidei crederet in Religionis iniuriam,aut proximi nocumentum. Ita Bañez *in* 2.2.*quaſt.*3.*ar.*2. In alijs autem caſibus poteſt quis interrogantem aliquo pacto eludere,non tamen negare ſe eſſe Chriſtianum. Ita Filliucius *to.*2. *tr.*22. *c.*3. *nu.*65. *p.*3. *tr.*5. *reſ.*49. in fine.

Fides externa non obligat ad profitendum cuicunque, & ſemper;
Sed quando ita exigit Religionis honor,aut proximi neceſſitas.

8 Profeſſio fidei emittenda eſt ex Trident. *ſeſſ.*24.*c.*12.ab omnibus prouiſis de beneficio curato infra bimeſtre à die poſſeſſionis, ſub pęna amiſſionis fructuum. Sed hęc pęna non incurritur ante ſententiam. Et qui ex ignorantia,vel inaduertentia omiſit, nec poſt ſententiam ſoluere tenetur in conſciētia. Ita Villalobos *to* 1 *tr.*1.*diff.*6.*num.*6. Qui addit,non ſolum ab his dictam profeſſionem fieri poſſe per Procuratorē,ſed etiam ab Epiſcopo. Sed Bonacina *de elect.diſt.*50. *num.*3. & alii dicunt, profeſſionem fidei fieri debere per

Epiſcopi, & beneficiati curati in ingreſſu ad beneficia tenentur emittere fidei promiſſionem.

Aa 2 ſemetip-

Digitized by Google

ſemetipſum,& ſic declarauit Sacra Congregatio ann. 1620. teſte Barboſa *in ſum. V. Profeſſio fidei* 1.§.2. *p.*5.*tr.*14.*reſ.*23.

Licet ob magnam cauſam vti pileo cũ tobalea alba in terris Turcarum.

Vel cum ſigno flauo more Iudæorum.

Non tamen veſtibus per ſe ordinatis ad cultum falſæ ſectæ.

9 † Quamuis autem non ſemper ſit neceſſarium, fidem exterius confiteri, eſt tamen ſemper neceſſarium, non oſtendere per ſe aliquam ſectam. Sed his non obſtantibus. † Exiſtimo cum Sà V. *Fides num.* 5. contra Caietanum *in* 2. 2. *q.* 3. *ar.*2. licitum eſſe ob periculum mortis, ob iuſtam ab hoſte victoriam reportandam, vel ob aliam cauſam grauem, & neceſſariam, vti in terris Turcarum pileo cum tobalea alba, & Romæ cum ſigno flauo more Iudæorum; nam huiuſmodi ſigna non ſunt de ſe proteſtatiua falſæ Religionis, ſed ſunt res de ſe indifferentes. Vnde nec continent mendacium, nec fidei negationem, ſed occultationem tantum cum materiali ſimulatione. Confirmatur; nam, quemadmodum verbis, vel ſignis æquiuocis poſſumus ad libitum vti vel pro principali ſignificato, vel pro alio, etiam ſi ab audiente aliter intelligatur, & hoc ad occultandum ſecretum. Ita in caſu noſtro, *p.*3.*tr.*5.*reſ.*49. & iterum referendo *in p.*5.*tr.*7.*reſ.*33 Plus addit Sanchez *cap.* 3. *num* 20. nimirum licere vti veſtibus, per ſe primo deputatis ad ſuperſtitioſum cultum alicuius falſæ ſectæ; nam ſemper retinent communem aptitudinem tegendi corpus, ad quem finem poteſt quicunque illa vſurpare, contempta quacũque alia hominum inſtitutione, & deceptione, etiamſi inde ſequatur ſcandalum. Hæc opinio eſt probabilis, ſed contraria Suarez *de fide diſp.*14.*ſect.*5 *nu.*12. probabilior *reſ.*49.*cit.* §. *Sed plus*, & referendo poſtea in *p.*5.*tr.*7.*reſ.*34.

Sed an liceat fingere falſam ſectam vtenda illius cæremonijs cum certis cautelis.

Lorca affirmat.

Sed Coninch negat.

Licet autem in bello erigere vexillũ Turcarum cũ ſigno Mahometis.

Et comedere cibos vetitos apud hæreticos, & infideles ad vitandum graue damnum.

Niſi alicubi vſus talium ciborum introductu ſit in proteſtationem hæreſis, vt in Anglia.

10 Nota hic ex Lorca in 2.2.q 6. *diſp.*24.*num.*4. licere etiam falſam Religionem fingere vtendo cęremonijs, quibus illa vtitur in ſuo cultu, non quatenus talibus, ſed ob alium finem, & iuſtam cauſam, etiam ſi fiant ad hoc, vt videntes credant illa vſurpari, vt cęremoniæ illius Religionis. Dummodo tales ſunt, vt ratio cultus ab ipſis ſeparari poſſit; ſecundò, vt abſit ſcandalum, & tertiò ne tali vſu obſcuretur confeſſio fidei debita. Ratio autem eſt, quia hæc non eſt, niſi ſimulatio, aut potius diſſimulatio. Sed an hæc opinio ſit probabilis, alij iudicent; nam illam nouiſſimè impugnat Coninch. *de fide diſp.* 15. *dub.* 3. *num.* 28. † Et damnauit Sacra Congregatio S. Officij. Et ſanè ſcandalum in hoc caſu ceſſare non poteſt. † Licitum tamen eſt in exercitu, vel claſſe conſueta Turcarum vexilla erigere, etiam ſi eſſet ſignum Mahometis. Ita Tannerus in 2.2.*q.*3.*art.* 2.*diſp.*1.*q.*7.*dub.*110. contra Azor. *tomo* 1.*lib.*8 *cap.* 27.*quæſt.*6.*par.*3.*tr.*5. *reſol.*49. §. *Notandum eſt etiam*. Licitum etiam eſt ex dictis, vt plurimum comedere cibos vetitos in terris hæreticorum, & infidelium ad euitandum graue damnum dummodo abſit ſcandalum, & præcepti Eccleſiaſtici contemptus. Nam ſignum ciborum, licet aliquo pacto fideles diſtinguat ab infidelibus, non eſt tamen inſtitutum ad falſæ fidei profeſſionem. Ita Sanch. *c.*4.*n.*25.*p.*5.*tr.*7.*reſ.*35. Immò Duuall. in 2 2.*de fide q.*3.*ar.*3. *concl.* 2. aſſerit, Catholicos Angliæ veſcendo carnibus in Quadrageſima, & in diebus Veneris, non peccare, quamuis talis eſus fuerit introductus in proteſtationem Euangelicæ libertatis. Cuius rationes videbis apud ipſum *par.* 5. *tract.* 7. *reſ.*33. in fine †. Sed in nullo pacto admittendum eſt †. An verò liceat ex graui metu idolum Ethnicis, & ſynagogam Iudęis conſtruere, ſignum vendere, &c. V. *Peccato cooperari, à num.*7.

FILIVS.

Filius gaudet priuilegio patris.

Secus de plebeio adoptato.

1 Filius plebei adoptatus à viro nobili non gaudet nobilitate, ſicut qui à patre nobili, & matre ignobili natus eſt. Diana *parte* 9. *tract.* 7. *reſolut.* 83.

2 Filius Ciuis natus antequam pater in numero Ciuium ſit adſcriptus, gaudet patris priuilegio. *par.*8. *tr.*7. *reſ.*39.

3 Filius

3 Filius non obligatur in conscientia soluere pecuniam mutuo acceptam à Patre. Valerus etiam si mutuum sit versum in vtilitatem pupilli. Escobar. *par.*8. *tr.*7. *res.*7. *par.*9. *tr.*9. *res.*13.

Non tenetur soluere mutuum à patre acceptam.

4 Filius pauper habens patrem, & filium diuites debet à filio petere alimenta, & non à patre. Sicut habens patrem, & filium pauperes debet in extrema necessitate potius patrem, quam filium tenetur subuenire. Mauhad. & alij. *par.* 10. *tract.* 13. *res.* 3.

Filius pauper debet petere alimenta à filio diuite, & non à patre.

FORNICATIO.

1 † FOrnicatio est species luxuriæ, & definiri potest. Concubitus hominis soluti cum muliere soluta. Est peccatum mortale. Ait enim Apostolus ad Ephes. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in Regno Christi* †. Dari tamen potest de ea ignorantia inuincibilis, quæ excuset à mortali. Ita Tannerus *in* 1. 2. *disp.* 4. *quæst.* 9. *dub.* 1. *num.* 14. *par.* 4. *tract.* 2. *resol.* 36. An sit peccatum, optare, vt fornicatio esset licita, dictum V. *Desiderium prauum*. Qui fornicationem cum eadem persona frequentat, dicitur concubinarius, qui an absolui debeat ante concubinam expulsam. Vide V. *Confessarius à num.* 36.

Fornicatio quid?

An sit mortale.

Et an ignorantia à peccato mortali excusare possit?

2 Ceterum fornicationem vi pati, repugnando vi, conatu clamoribus, &c. cum animo non consentiendi, non est mortale. Ita Tannerus *disput.* 2. *quæst.* 1. *dub.* 4. *nu.* 56. & alij. Et quamuis mulier fornicationi violentæ cooperari nō possit ex quouis periculo, tamen ad vitam, mortem, infamiam, &c. potest externam corruptionem pati, non consentiendo, & merè passiuè se habendo, quia dum non vult consentire, & facit quod potest, non tenetur mori, dehonestari, &c. Præceptum enim resistendi est positiuum, quod non obligat in omni euentu, sed iuxta mensuram rationis, & quando non adest tantum periculum. Ita Molfesius *tom.* 1. *tract.* 8. *cap.* 2. *num.* 38. Quæ doctrina procedit contra Salas *in par.* 2. *tom.* 1. *tract.* 3. *disput.* 3. *sect.* 1. *num.* 21. Quando non adest periculum consensus; nam cum tali periculo nullo pacto licet exponere enim se periculo consentiendi est intrinsecè malum, præcepto negatiuo prohibitum, quod obligat in omni euentu, & cum quouis incommodo *par.* 3. *tr* 6. *res.* 31. *& in Addit. secundò i resol.* 27.

An mulier ob timorem possit vim impudicitiam pati suspendendo consensum.

3 Peccatum fornicationis inter Regulares est contra bonum commune, si sæpius fiat. Ita Miranda *to.* 1. *quæst.* 11. *art.* 2. *concl.* 2. Idem docet de crimine nefando. Pitigianus *cap.* 11. *Addit. litt. A.* Valerus verò V. *Inquisitio. diff.* 1. *num.* 6. tunc hæc peccata esse contra bonum publicum, inquit, quando timeri potest publicatio, secus si fiant cum tali persona, & modo, vt verisimiliter credantur nunquam detegenda fore. Aduerte verò, quodq uamuis hæc peccata sint cōtra bonum publicum, debent nihilominus fraternè corrigi, si speratur fructus, quod etiam in casu hæresis, & solicitation docent multi Doctores. *par.* 3. *tr.* 2. *res.* 69. *& par.* 7. *tr.* 7. *res.* 62.

Et an fornicatio inter Religiosos sit contra bonum commune?

4 Fornicatio est per se mala neque vllo vnquam casu posse esse licitam, sic etiam de pollutione dicendum est, & si licet desiderare ob sanitatem, non licet eam procurare. Vasq. *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 59. Nec de ea datur ignorantia inuincibilis apud Christianos. §. *Nota tamen*.

FVRTVM.

1 † FVRTVM est iniusta ablatio rei alienæ inuito domino. Est ex suo genere peccatum mortale, & prohibetur in septimo legis præcepto. *Non furaberis*. Et quidem furtum propriè dicitur, quando res

Furtum est prohibitum in septimo præcepto Decalogi.

Digitized by Google

aliena ſumitur, domino ignorante. Quando verò accedit violentia, dicitur rapina †.

Quod non prohibet ſurripere bona infidelium de conſenſu Principis.

Nam Chriſtiani Turcarum mancipia poſſunt furari, & compenſare ſibi, omnia damna, &c ab infideli quocunque.

2 Porrò hoc præceptum de non furando, ait Albertinus *Rubric. de her. in 6. queſt. 8. nu. 9.* & cum eo multi viri docti, non habere locum in Chriſtianis ſurripientibus res ab infidelibus cum conſenſu Principum. Itaque captiui, iniuſtè ab infidelibus detenti, poſſunt à dominis particularibus abſque iniuſtitia furari, quantum ſufficit ad congruam compenſationem pro iniuria captiuitatis, mercede ſeruitutis, ceſſante damno emergente in ſuis negotiationibus, & bonis ob abſentiam à patria, etiam pro ſufficientia redemptionis, tàm à dominis ſuis, quàm ab alijs eiuſdem Reipublicæ, ſiue Iudæis, ſiue Turcis. Ita aliqui Theologi in Cõgregatione de Propaganda Fide apud Peyrinum *priuil. Minim. to. 3. tr. 4. num. 29.* Immò probabilis eſt opinio Lublini, quod Turcarum mancipia poſſint ſubripere quæcunque voluerint, ex tacito ſui Principis conſenſu. Quod quamuis doceat de mancipijs, quia Chriſtiani mannentes in terris Turcarum, vt plurimum ſunt mancipia, extendendum tamen eſt cum Molina *de iuſtit. to. 1. tract. 2. diſp. 37. num. 1.* & alijs ad quemlibet Chriſtianum. Et idem dicendum cum Sanchez *opuſc. tomo 1. lib. 2. c. 4. dub. 5. num. 3. 8.* quoad vectigalia à Turcis impoſita, quod nimirum fraudari poſſit à Chriſtianis. Et ratio horum eſt, quia Turcæ ſunt hoſtes publici, & bona Chriſtianorum tyrannicè poſſident. Vnde Principes Chriſtiani habent ius bellum ipſis gerendi, eoſque iure belli rebus ſuis ſpoliandi. Præſumitur autem adeſſe conſenſus Principum, quod omnes illorum bona ſurripiant, eorumque vires debiliores reddant. Limita prædicta, niſi ſequatur ſcandalum, vel damnum aliorum Chriſtianorũ. Item, niſi interueniat mendacium, conſcientia erronea, aut fractio fidelitatis, vt ſi quis Turca haberet ſaluum conductum. In quibus caſibus Chriſtiani furantes bona Turcarum peccarent, & ſi cum Turcis inirent fœdus, vel aliquod ſaluum conductum, tenerentur ad reſtitutionem, quia in his furtis nullo pacto præſumi poteſt conſenſus Principis Chriſtiani. In alijs caſibus Mendoza *queſt. 8. poſt. 7. concl. & concl. 8.* & alij illos excuſant à reſtitutione: tum quia reſtituendo augerent vires hoſtibus Eccleſiæ: tum etiam, quia præſumitur conſenſus Principis quoad ſubſtantiam, ſi non quoad modum. *p. 5. tr. 13. reſ. 98.*

Immò probabile eſt furari poſſe quæcunque voluerint.

Sed cum certis limitationibus.

Licet etiam furari in neceſſitate.

3 Hoc etiam præceptum non habet locum in extrema neceſſitate, ſed in graui, in qua omnia ſunt communia. Vide V. *Pauper. par. 11. tr. 1. reſol. 13.* ibi multa: & res furata ante, & in extrema, & graui neceſſitate, non eſt reſtituenda, etiam ſi perueniretur ad pinguiorem fortunam. Serra, & alij. *p. 11. tr. 5. reſol. 13.*

In peccato furti datur parua materia.

4 † Regulariter autem, vt ſupra diximus, furtum eſt peccatum mortale, niſi excuſet paruitas materiæ, vel alia circumſtantia †. Et quidem paruitas materiæ excuſat à mortali, etiam in furto Reliquiarum, quæ ſecundum Palaum *to. 2. tract. 8 diſp. 1 punct. 6. num. 19.* non tam ex quantitate, quam ex dignitate, & æſtimatione penſari debet. Et accipiens Reliquias ab Eccleſia, etiam de licentia Epiſcopi, vel Præpoſiti, non excuſatur à furto ſacrilego; nam hi non habent illarum dominium. Ita Sanchez *in ſumma to. 1 lib. 2. cap. 43. num. 25. p. 5 tr. 5. reſ. 55.*

Etiam quoad Reliquias.

Quantitas verò notabilis non eadem in omnibus.

5 Sed quænam quantitas pecuniæ, vel alterius rei temporalis, ſufficit ad peccatum mortale? Reſpondeo in hac re, quot capita, tot ſententiæ. Nauar. *Man. cap. 17. num. 4.* ait, eſſe dimidium regalem. Salonius *in 2. 2. to. 1. q. 66. art. 6. contr. 1.* vnum argenteum. Molina *in p. 2. q. 88. ar. 8.* duos. Valentia *to. 3. diſp. 5 q. 10. punct. 16.* tres Vega *ſumma tom. 1. cap. 129. cap. 12.* quatuor, vel quinque. Molina *de iuſtit. to. 3. diſput. 685.* quantum ſatis eſt ad conducendam operam foſſoris terræ vnius diei, circa ordinarios. Marchantius *reſol. poſt. ad Decal. c. 7. q. 2.* victum vnius diei eius perſonæ, à qua quis furatur. Rodriq. *ſum. to. 5. c. 118. num. 27. 29.* duos aureos. Bañez *in 2. 2. queſt. 66. art. 6.* maiorem

rum quantitatem: ex quibus opinionibus prima eſt nimis rigida, duæ vltimæ nimis laxæ. Probabilior eſt Bonacinæ, qui *de contr. diſp. 2. q. 8. punct. 1. num. 7.* diſtinguit quatuor genera perſonarum. Primum, illuſtrium, & ſplendidè viuentium. Secundum communium, & viuentium ex redditibus. Tertium, mechanicorum, & labore viuentium. Quartum, mendicantium. Reſpectu ergo perſonarum primi generis ait, quantitatem notabilem, vt minimum eſſe nummum aureum. Reſpectu ſecundi generis, quatuor regales plus minuſve. Reſpectu tertij, duos. Et tandem reſpectu quarti, vnum *p. 2. tr. 17. reſ. 5. 7.* Et cum hac opinione videtur coincidere opinio Marchantij. *par. 5. tract. 5. reſ. 34.*

6 Porrò doctrina ſupradicta procedit quoad exteros. Nam de furtis filiorum, & Religioſorum aliter philoſophandum eſt, plus enim in his, quam in illis requiritur ad furtum mortale. *Ibid.* in fine. Itaque, omiſſa opinione Rebellij *p. 1. lib. 3. q. 15. ſect. 3 num. 22.* & aliorum communiter, quod in Religioſis ſufficiat id, quod ſufficit in ſæcularibus: item opinione Mirandæ *to. 1. q. 28. ar. 17.* qui id non determinat, ſed determinandum relinquit in particulari pro temporum locorum, & perſonarum varietate. Mendozæ *q. 8. poſit. de pauper. relig. concl. 9.* qui ponit, ſufficere duos argenteos: & Fauſti *lib. 8. quæſt. 193. num. 21.* qui in Monaſterijs ditiſſimis dicit eſſe tres argenteos, in mediocribus, duos, in pauperculis, vnum: mihi placet opinio Sanch. *ſum. to. 2. lib. 7. cap. 20. nu. 5. & 6.* requiri ſaltem quatuor argenteos. Sed Ledeſma *add. ad ſum. tom. 2. cap. 4.* ait, non ſufficere octo, vel nouem regales de rebus monaſterij, vel particularis Religioſi, ſi ſemel, aut bis in anno ſumantur. Et in comeſtibilibus plus requiri. Et tandem Rodriquez *tom. 4. cap. 118. nu. 27. & 29* & ante illum Sotus, dicunt requiri quantitatem aureorum duorum. Sed hæc opinio videtur laxa. *p. 1. tr. 6. reſ. 36.*

Et quando filius furatur à patre, & Religioſus à monaſterio, maior quantitas requiritur.

7 Cæterum multa furta parua ex DD. communi coaleſcunt ad faciendum vnum graue mortale. Vnde ſi quis paulatim modica ſurriperet, & in vltimo furtulo complente materiam peccati mortalis recordaretur præteritorum, peccaret mortaliter, & teneretur ad reſtitutionem. Quia incipiet eſſe iniquus detentor rei alienæ notabili quantitate inuito domino. *p. 5. tract. 5. reſol. 52.* in fine, & olim. *par. 1. tract. 6. reſol. 34.* Teneretur autem ſub mortali non ad totam quantitatem, ſed tantum ad illam, qua ablata, furtum non remaneret notabile. Ita Aragonius *in 2. 2. quæſt. 66. act. 6.* & Granadus *in par. 2. contr. 6. tract. 2. diſp. 2. ſect. 3. num. 51.* putat, quod ſi furans vltimum obolum, haberet animum ſtatim illum reſtituendi, non peccaret mortaliter, quia illa modica retentio non eſſet notabilis iniuria. Et idem ſi obolos priores conſumpſiſſet, & haberet animum reſtituendi, quando fiet ditior. *p. 3. tr. 6. reſ. 25.* Immò Sà *V. furtum. num. 8.* & Benaducius *p. 1. cap. 1. num. 28.* abſolutè docent modica furta nunquam coaleſcere ad conſtituendum mortale, & inducendum onus reſtitutionis, niſi procedant ab eadem voluntate continuata. Nam alioqui multa venialia non conſtituunt vnum mortale. Verum, ſtando in prima ſententia, quam ſuſtinemus, limitanda videtur: primò, tunc furta modica coaleſcere in vnum, quando fiunt in eodem genere negotij, & animo diteſcendi, vt contingit in vendentibus oleum, & ſimilia. Secundò, quando non ſit magnum interuallum inter ipſa, quod ſecundum Sanchez *ſumm. tom. 2. lib 7. cap. 21. num. 10.* eſt ſpatium vnius anni ſecundum Filliucium *tom. 2. tr. 31. cap. 10. num. 144.* probabilius vnius menſis, vel dimidij. Tertiò, maiorem quantitatem requiri ad mortale in furtis minimis, quam in alijs, & eo maiorem quo plures ſunt domini, quia tunc ſunt minus inuiti. Ita Sanchez *nu. 17.* Puto autem requiri quantitatem duplo maiorem. Et tandem id non procedere in modicis furtis famulorum, & ancillarum de rebus comeſtilibus ordinarijs, quæ claudi non ſolent, non vt illa vendant, ſed comedant. Ita Leſſius *lib. 2 cap 12. dub. 8. num. 48* & Bonacina *de larg. diſp. 1. punct. 5. num. 7. reſ. 34.*

Sed multa furta modica faciant vnum mortale.

Variæ ſententiæ.

Verior eſt affirmatiua, adhibitis certis circumſtantijs.

Sed an, qui peccauit mortaliter in multis modicis, ſemper peccet mortaliter furando noua modica?

cit. Et quod dictum eſt de famulis, dic etiam de Religioſis cum Bonacina *Ibid. p.1. tr.6. reſ.35.*

Variæ ſententiæ.

Omnes probabiles.

8 Qui poſt notabilem quantitatem per minima furta ſublatam, addit furta alia parua ſecundum Sanchez *num.* 7. committit noua peccata mortalia: quia renouat implicitè voluntatem retinendi rem alienam in quantitate notabili. Filliucius *num.* 246. hoc negat, quia talia furta non conſumant notabilem quantitatem, ſed conſummatam augent, donec accedat alia ſumma notabilis, in qua erit nouum mortale. Megala *in 2.2. lib.2. cap.1. quæſt.3. n.35.* diſtinguit, & ſi is interrupta voluntate id faceret, non peccare mortaliter, peccare verò, ſi continuata voluntate non reſtituendi. Omnes hæ opiniones ſunt probabiles, & tutæ. *p.2. tr.17. reſ.43.*

Multi furantes ex condicto multi modica ſinguli peccant mortaliter.

Secus, ſi id ſeorſim & priuato animo faciant.

9 † Si plures conueniant ad furanda multa modica conſtituentia notabilem quantitatem, vnuſquiſque peccabit mortaliter. Nam cum non ſit maior ratio in vno, quàm in alio, totum damnum imputatur ſingulis. † Quod ſi vnuſquiſque ſeorſim modicum acciperet ab eodem, quamuis alios ſciat id facientes, non tamen illos iuuaret, hortaretur, &c. probabilis eſt opinio Sanchez *num.*22. & aliorum contra Vaſquez *in parte 2. tomo 2. diſputatio.146. cap. 2. num. 5.* & DD. communiter, non peccare mortaliter. Nam non peccat mortaliter ratione ſui furti, eſt enim modicum; nec ratione alieni, quia ad illud non concurrit, & præter ipſius intentionem eſt, quod ſuum cum alijs iungatur. *par. 2. tract. 17. reſolut.42.* Ob quam etiam rationem dicendum cum Vaſquez *ibid. num. 6.* contra Bonacinam *de contr. diſput. 2. quæſt.8. punct.2. num.5.* eum, qui modicum furaretur à Petro, à quo alij notabilem quantitatem ſurripuiſſent, non peccare mortaliter. Nam is non eſſet cauſa notabilis damni, quia iam illatum erat, & furtum ſuum eſt paruū. *par.2. tract.17. reſ.41.*

Non bene ait Valer. licere omnib. ingredi alienam vineam & vuas comedere.

10 Aduerte, quod Valerus V. *Peccatum, diff.*23. ait, licere, abſque vlla culpa ingredi alienam vineam, & vnum, vel alterum racemum comedere, ex Deuteron. 23. vbi dicitur: *Ingreſſus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum.* Sed ſi hęc opinio eſſet vera, væ vinearum dominis. Nec video cur non idem dicendum eſſet de pyris, ficis, pomis, &c. *p.3. tr.6. reſ.*20.

Furtum rei ſacræ eſt ſacrilegium.

11 Furtum rei ſacræ, aut de loco ſacro, eſt ſacrilegium. Quod ad alias furti circumſtantias in confeſſione explicandas. Vide V. *Circumſtantia vbi.*

12 Volenti furari à paupere, licitum eſt proponere minorem iniuriam, quam inferret furando à diuite: An etiam conſulere, vt à diuite potius, quam à paupere nummos ſurripiat. Vide V. *Scandalum, num.* 5.

Si promulgatur cenſura contra non reuelantes furē, & fur eſt filius eius, qui bona amiſit, nemo tenetur illum, vel eius complices reuelare.

13 Quando promulgatur monitorium, vt reueletur furtum factum de bonis certæ perſonæ, non tenetur quis reuelare filium talis perſonæ, ſi ille furatus eſſet, niſi conſtet mentem patris eſſe, vt etiam filius, ſi reus ſit, manifeſtetur. Nam pater numquam præſumitur velle filios diffamare. Ita contra Naldum V. *Excommunicat. n.*8. & V. *Filius, nu.* 3. Raynaud. *de monit. p.1. c.* 3. q.14. Qui tamen id non extendit ad complices. Sed hoc etiam eſt difficile, nam eo ipſo, quod reuelantur ſocij, & complices, certum moraliter eſt detegendos eſſe filios, *p.5. tr.13. reſ.*69.

Ex furto oritur obligatio reſtitutionis tam in fure, quàm in concauſis, de qua re vide V. *Reſtituere quis teneatur ex iniuſta actione.*

14 Si quis furatur aliquem librum hiſtoriarum ex biblioteca Regularium peccat, & tenetur illum reſtituere, & ſi habeat animum duplum largiendi Monaſterio. Diana *p.10. tr.13. reſ.*44.

6A-

zed by Google

GABELLAS

Imponere.

1 † AD gabellarum iustam, & licitam impositionem requiritur iustitia, tum ex parte causę efficientis, vt qui illas imponit sit supremus populi dominus, alium superiorem in temporalibus non agnoscens, quales sunt Papa, Imperator, Reges, multique Duces, ac Respublicæ, vel alij inferiores de licentia Papæ, aut Principis supremi: tum ex parte causæ materialis, quæ duplex est, mediata, vt est persona, & immediata, quæ sunt illius bona: tum etiam ex parte causæ formalis, & finalis. Si ex omnibus his capitibus adsit iustitia, quam explicabimus, gabellæ licitè imponuntur. Secus imponentes excommunicantur in quinto Canone Bullæ Cęnæ †.

Gabellæ non possunt imponi absque metu excommunicationis, nisi iustæ sint.

2 Circa causam materialem remotam, illicita est omnis gabella imposita super rebus Ecclesiasticorum, & illam imponentes incurrunt excommunicationem, cap. *quamquam*, & Bullæ Cenæ can. 18. vt docet Duardus *in Canon.* 5 *quæst.* 6. *num.* 15. *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 48. Non solum si imponatur super bonis Ecclesiasticis, sed etiam super patrimonialibus; nam vbi canon dicit *imponentes decimas*, &c *personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum bonis*, distinguit dictionem *eorum* à dictione *Ecclesiarum*, vnde cadere non potest, nisi in bona patrimonialia, quæ nullo modo ad Ecclesiam pertinent. Idem habetur in cit. cap. *quamquam, de censur. in* 6. *& cap.* 1. *de immunit. Eccles.* docentque Theologi communiter cum Homobon. *p.* 2. *tract.* 11. *cap.* 6. *quæst.* 9. contra Bobadillam *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *nu.* 160. aliosque Iurisconsultos apud ipsum, qui supradictam doctrinam restringunt ad bona patrimonialia, ad quorum titulum Clerici sunt ordinati. *par.* 1. *tract.* 2. *resol.* 40. *& tract.* 3. *resolut.* 22. *in fine & par.* 5. *tract.* 1. *resol.* 27. *§. Restat*. Et eadem est ratio de bonis Clericorum acquisitis ex testamento, donatione, emptione, aut quouis alio titulo, vt dicemus V. *Immunitas Ecclesiastica. num.* 4. Quare improbanda videtur consuetudo Neapolis, quod Ecclesiastici soluant gabellas super bonis donatis, teste Riccio *par.* 4. *Collect.* 901. vt eam improbat Duardus in can. 18. Bullæ Cęnæ *quæst.* 6. *num.* 12. & nos generaliter omnem talem consuetudinem V. *Consuetudo, à num.* 2. *par.* 1. *tract.* 2. *resolut.* 43. Non solum autem directè, sed nec indirectè onerari possunt Ecclesiastici pondere gabellarum. Vnde si imponatur ex quauis iusta causa gabella, etiam modicissima, communiter à laicis, & Ecclesiasticis soluenda, vt si augeatur modicum pretium comestibilium absque ipsorum consensu, & licentia Papæ, vt infrà, immunitas Ecclesiæ violatur. Ita Megala *par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 17. *quæst.* 6. *num.* 106. & alij contra Malderum *in* 2. 2. *tract.* 5. *cap.* 6. *dub.* 11. Nec ad rem distinguit Syluester V. *Immunitas. num.* 22. dum talem gabellam tunc non licere, inquit, quando imponitur animo extorquendi à Clericis pecunias, cum aliter non possint. Nam exemptio Clericorum non dependet ex bono, vel malo animo imponentium gabellas *par.* 1. *tract.* 2. *res.* 83. Quare Henriquez *lib.* 5. *cap.* 15. *num.* 5. *in glos. litt.* P. admonet in tali casu aperiri tabernam peculiarem, in qua Ecclesiasticis victualia absque gabellæ onere vendantur. Sed hoc etiam patitur difficultatem, quia arctat Ecclesiasticos ad emenda victualia in vna taberna, cum de iure liberi sint ad emenda vbicunque sibi placuerit, *par.* 1. *tract.* 2. *res.* 46. *&* 83.

Et nunquam erūt iustæ, si tangant Ecclesiasticos.

Etiam quoad patrimonialia.

Data.
Empta.
Vel quom odocūque acquisita.

Etiam si tangant indirectè.

Ex quibus patet, pragmaticam super chartam, vulgò dictam *Papel Sellado*; si imponatur soluenda etiam ab Ecclesiasticis, violare immunitatem. Est enim gabella, quia eius taxatio est immoderata, & non potest mereri nomen pretij; quod autem dicunt, excessum valoris sumi à Principe, sicut augmen-

Vt est pragmatica dicta (Papel Sellado.)

augmentum monetæ in caſibus neceſſitatis, aut computari inter regalias, quæ licitè ſumuntur ab Eccleſiaſticis, non ſoluit difficultatem, nec tollit, quin hæc pragmatica ſit gabella; nam augmentum monetæ ſumitur in caſu neceſſitatis publicæ, deficiente ærario, & tunc habet rationem gabellę, vt ait Mariana *de iuſt. reg. lib. 3. cap.* 8. & etiam gabellæ veniunt nomine regaliæ, ſicut angariæ, per angariæ portus, & cet. quibus Eccleſiaſtici non tenentur. Vlpian. enim *in l. inter publica, §. vlt. ff. de verb. ſignific.* numerat inter vectigalia redditus Fiſco prouenientes ex ſalinis, vt notat Pornitius *de ærar. lib. 5. cap.* 4. quæ tamen ſunt de Regalibus, & vectigalia vocantur à Bucero *de Regal. cap. 3. numero* 141. prouentus ex piſcarijs, quæ etiam de regalibus ſunt. Accedit contra prædictam pragmaticam, quòd per eam interdicitur Eccleſiaſticis, quod ſibi de iure licitum eſt, nimirum vti in iudicio chartis papyraceis abſque nota regij ſigilli, quidquid autem reſtringit Clericorum libertatem, prohibendo, vel præcipiendo illis, quod nec diuino, nec Canonico iure prohibitum, vel præceptum eſt, violat immunitatem, vt dicemus Verbo *Statutum*. Neque dicas, dictam pragmaticam latam eſſe propter bonum publicum ad vitandas fraudes inſtrumentorum, &c. nam etiam ſtante pragmatica falſificari poſſunt inſtrumenta, cum charta ſignata omni ementi liberè ſit expoſita. Adde, quod publica vtilitas non operatur validitatem ſtatuti, ſi non concurrit poteſtas in ſtatuente, vt Felinus in cap. *Eccleſia, num.* 89. Vnde publicum bonum, & vtilitas non prohibet laicis iuriſdictionem aliquid ſtatuendi circa Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas, cap. *benè quidem diſt.* 96. *cap. quæ in Eccl. de conſt.* & alibi paſſim. *p. 6. tract. 3. reſ. 7. §. Sed ad rem.* Et ita hanc ſententiam tenet P. Arauyo. in 1. 2. 2. q. 97. *diſput. 2. ſect.* 5. quem vide *p. 6. tr. 8. reſol.* 1.

Vt ſi imponatur emptoribus tam Eccleſiaſticorum, quã laicorum ſecundum aliquos.

Maius dubium eſt, an ſit contra immunitatem gabella ſoluenda ab emptoribus rerum tàm laicorum, quàm Eccleſiaſticorum. Nam Molina *de iuſt. to. 3. tr. 2. diſp. 663. nu.* 5. & alij negant, quia emptores Eccleſiaſticorum non prægrauantur emptoribus laicorum, & Eccleſiaſtici ſemper habebunt ſuum pretium legale indiuiſibile, & inalterabile; gabella verò, quæ illi additur, eſt ab illo diſtincta, & pertinet ad emptores. At Menoch. *lib. 2. conſt.* 136. cum alijs affirmat: tum, quia Eccleſiaſtici habent ius ita liberè contrahendi, vt ne laici cum eis contrahendo gabellam ſoluant: tum maximè, quia exiſtente gabella, res minoris venduntur, nam pretium ſtatuitur conſideratis multis circumſtantijs, præſertim gabella. Belletus *p. 1. tit. de exempt. Cler. §. 8. nu.* 2. diſtinguit: aut gabella eſt adnexa contractui venditionis, & tunc eſt iniuſta, quia lædit venditorem immunem; aut eſt adnexa actui ſeparato à contractu. v. g. aſportationi, & tunc eſt iuſta, quia non lædit Eccleſiam. *p. 1. tr. 2. reſ.* 49.

Niſi in caſu neceſſitatis publicæ.

Deficientibus facultatibus laicorum tam in communi, quam in particulari.

3 Poſſunt nihilominus Principes abſque metu cenſuræ vectigal laicis, & Eccleſiaſticis permiſtim imponere ob publicam neceſſitatem, v. g. tempore peſtis, certis conditionibus concurrentibus. Quarum prima eſt, vt facultates laicorum non ſufficiant. Et quidem tunc non ſufficere dicuntur, quando deſunt facultates non ſolum communitatum, ſed ipſorum etiam particularium relictis neceſſarijs ſecundum ſtatum, etiam in neceſſitatibus æquè Clericos, ac laicos reſpicientibus, & ſic hanc facultatem conceſſit Dominus Noſter Vrban. VIII. pro Ducatu Mediolanenſi, quoniam, ait ipſe, *Vniuerſitatum, et hominum eiuſdem ſtatus facultates non ſuppetunt*, expende illud *Vniuerſitatum, et hominum*. Et certè alias Clerici talibus gabellis ferè ſemper obnoxij eſſent, quia ciuitates in communi non ſunt tam opulentæ, vt pro communibus neceſſitatibus ſufficiant; & ſic pari paſſu laici, & Eccleſiaſtici incederent. Ita Megala vbi ſuprà *num.* 123. contra Palaum *tomo 2. tract. 13. diſput. vn. punct. 9. num. 9. p. 5. tr. 5. reſ. 11. §. Quæro tertiò.* † & recitantes olim *par. 1. tract. 2. reſolut.* 134. † Publica autem neceſſitas intelligitur illa, quæ æquè principaliter concernit laicos, & Clericos, non quæ illos ſecundariò,

Digitized by Google

dario, & minus principaliter reſpicit, vt eſt in reparatione murorum, pontium, &cet. in cuſtodia Regni, manutentione exercitus in partibus inimicorum, ne hi naturale Regnum inuadant. *parte 1. tract. 2. reſolut. 79.* & faciendis expenſis pro primo introitu Regis in ciuitatem. *parte 4 tract. 1. reſol. 11* & ſimilibus, vnde in his caſibus gabellas ab Eccleſiaſticis exigentes violarent legem, cap. *non minus*, & cap. *aduerſus de immunitat. & canonem 18. Bullæ Cœnæ*, necnon legem Ciuilem. *authent. item nulla communitas, Cod. de Epiſc. et Cleric.* in qua correctæ fuerunt. *l. ad inſtructiones, & leg. placet n. 1. C. de Sacr. Eccl.* vt docet Azorius *p. 3. lib 5 c. 19. quæſt. 10.* Ita Theologi communiter cum Homobono *p. 3. tr. 11. c. 6. q. 9.* contra aliquot Iuriſtas, *p. 1. tr. 2. reſ. 39. & tract. 3. reſolut. 22.* Secunda conditio eſt, vt concurrat conſenſus populi, & Clerici, & nomine Clerici non intelligitur ſolum capitulum Cathedralis, vt docuit Suarez *de immunit. lib 4. cap. 26. num. 16.* Sed Clerus totius diœceſis, vel ſaltem alia Capitula eiuſdem Vrbis, & Vicarijs foranei diœceſis, iuxta Barboſam *in Collect an. tomo 2. lib. 3. tit. 49. num. 7.* & alios. Rota autem Romana *apud poſthum. Farinacij tomo 2 deciſione 42.* requirit conſenſum totius Cleri, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus peculiariter approbari, cap. *cum omnes, de conſt par. 5. tr. 1. reſ. 11. §. Quæro ſecundò.* Tertia conditio eſt, vt præcedat licentia Summi Pontificis, ſine qua conſenſus Epiſcopi, & Clerici, iuxta cap. *aduerſus*, non ſufficit etiam in caſu, quo neceſſitas publica concerneret æquè principaliter Eccleſiaſticos, ac laicos, non obſtantibus ijs, quæ docui. *par. 1. tract. 2. reſ. 41.* quæ melius explicaui poſtea *reſ. 133.* Niſi periculum eſſet in mora, in quo caſu pro prima gabellæ impoſitione, modicave duratione vſquequo Summus Pontifex adire poſſit, ſufficeret conſenſus Epiſcopi, & Cler. Ita Palaus vbi ſuprà *num. 7.* & Rota *in vna Leodicenſ. gabell. die 19. Martij 1604.* Quapropter Vrbes Florentia, Panormus, & Mediolanum pro imponendis gabellis ſimilibus in neceſſitatibus, impetrauerunt Bullas Summi Pontificis. *p. 5. tr. 1. reſ. 11. et 15.* Admoneri autem debent Epiſcopi, vt cū tales Bullæ impetrantur, aduertant, num narrata in ſupplicationibus vera ſint; nam id intendunt Pontifices, dum dicunt. *Stantibus præmiſſis, conſtito tibi de narratis*, &c. Immò videntur audire debere Clerū, & alios, de quorum intereſſe agitur; nam in Bullis dicitur, *vocato Clero*, &c. Ita Marchinus *de peſte p. 4. t. 4. nu. 29. reſ. 11. cit. §. Notandum.* Quando verò Eccleſiaſtici ſtantibus prædictis, gabellas ſoluere tenentur, tantum abeſt, vt á Iudice laico compelli poſſint, vt docuit Salgado *p. 4. c. 14. nu. 100. p. 1. tr. 2. reſ. 42. & p. 3. tr. 1. reſ. 44.* Quod exactio fieri debeat per perſonas Eccleſiaſticas deputatas ab Epiſcopo, vt expreſſum eſt in Bulla Vrbani VIII. conceſſa pro Ducatu Mediolani. *p. 5. tr. 1. reſ. 11.* in fine.

Concurrentem conſenſu Clerici.

Et Summi pontificis.

Cuius Bullas accipientes Epiſcopi, & executuri examinēt, num ſupplicata ſint vera.

Et tunc exactio fiat per Eccleſiaſticos deputatos, ab ipſis.

4 Petes hic: An liceat Reipublicæ ab Eccleſiaſticis gabellas exigere, animo eas reſtituendi poſtea in fine anni, vt facit Ciuitas Panormi ſoluendo lo *ſcaſciato*. Duardus q. 15. *nu. 5.* negatiuè reſpondet, quia mágno incommodo eſt illis ſoluere, vt poſt tantum tempus recuperent, niſi id ipſis compenſetur ſoluendo aliquid plus. Sed quia hic Panormi id fit cum conſenſu Epiſcopi, & Cler. non habeo ſcrupulum. *p. 1 tr. 2. reſ. 45.*

An Panormi licitè ſoluatur in fine anni (lo ſcaſciato?)

5 Circa cauſam materialem proximam, Toletus *lib. 5. cap. 74.* cum alijs multis damnat vſum imponendi gabellas ſuper rebus ad proprios, & familiæ vſus neceſſarijs, puta frumento, vino, oleo, carnibus, &c. Tum quia prohibetur *in l. vniuerſi. Cod. de vectigal. & in l. omnium, eod.* determinatur, vt gabellæ imponatur ſolum in rebus mercimonij, & negotiationis cauſa aſportatis. Tum etiam, quia tales gabellæ onerant æquè pauperes, ac diuites. Immò plus illos, quia panem, vinum, & reliqua comeſtibilia frequentius emunt, quam diuites, quod tamen eſt contra iuſtitiam diſtributiuam. Adde, quod his gabellis onerantur etiam peregrini, qui non tenentur ad tributa. Ex quibus Leſſius *lib. 2. cap. 33. dub. 7. num. 51.* tales gabellas in his caſibus tantum imponi

Porrò non eſt illicita gabella impoſita ſuper victualis, Pane, Vino, Carnibus, &c.

poni permittit; nimirum, quando adeſſet conſenſus populi, vel immemorialis conſuetudo: nam cum hæ gabellæ, inquit Turrianus *in 2.2. tom.2. diſput. 14. dub.3. num.2.* non ſint prohibitæ iure naturæ, ſed ciuili tantum, legitimè præſcripta conſuetudo poteſt illas iuſtificare. Item quando vrgente neceſſitate publica, alia vectigalia exigi non poſſent, aut non ſufficerent, aut quando ſecuritati talium rerum aliunde deuectarum aliter conſuli non poſſet. Hæc opinio eſt probabilis. Sed placet opinio Suarez *de leg. lib.5. cap.16.* & aliorum abſolutè docentiũ, tales gabellas eſſe iuſtas. Primò, quia in illis ſeruatur proportio, quantum poteſt, nam pauperes pro numero ſuæ familiæ in comparatione ad diuites de huiuſmodi rebus minus emunt, & ſic minus ſoluunt. Secundò, quia, vt notat Malderus *in 2.2. tract. 5. cap.6. dub.6.* id, quod pauperes ſoluunt æqualiter cum diuitibus, cum ijſdem ſibi compenſant eo carius vendendo operas ſuas, quo carius valent comeſtibilia. Tertiò, quia oppreſſio pauperum, quæ in his opponitur, contingit etiam in gabellis mercium, & negotiationum, nam quo mercatores ſua carius emunt merces, eo carius pauperibus vendunt. Et tandem, quia tales gabellæ minutim, & veluti inſenſibiliter ſoluuntur, minoraque habent murmura, & minora incommoda, quam in cenſu capitis, aut patrimonij; nam in ęſtimatione patrimonij interueniunt oſtia, deprauata iudicia, &c. multi etiam exactores ſunt neceſſarij, quorum ſtipendijs creſcit tributum: Leges in contrarium citatas Turrianus vbi ſuprà ait mutari poſſe, præſertim quod gabellas imponunt Principes, & Magiſtratus habentes onerum, & miſtum Imperium. Ad illud de oppreſſione pauperum, patet ex dictis. Ad illud de peregrinis reſpondetur, quod peregrini in noſtris laribus ſoluunt, compenſari cum eo, quod noſtri ſoluunt in ſuis. Ita Malderus *in 2.2. tract. 5. cap.6. dub.6. par.1. tract.11. reſ.38. et par.2. tract.17. reſ.28.*

Si vires Regni ſufficiunt.

6 Ex parte cauſæ formalis gabella iuſta eſt, ſi imponatur cum proportione non ſolum vaſſallorum inter ſe, vt mox numero pręcedenti dictum eſt; ſed etiam abſolutè ad vires Regni. *p.1. tr.3. reſ.* 2. nam poſita etiam neceſſitate, & cauſa iuſta in alijs generibus, ſi vires Regni non ſufficiunt, gabella iniuſtè imponitur. *Ibid. reſ.* 5. Immò ſi vaſſalli ſint multum onerati, Rex non ſolum non debet nouum tributum exigere, nouaſque gabellas imponere; ſed etiam antiquas minuere, & ſuſpendere gratias, & penſiones etiam in remunerationem conceſſas; nam hæ concedi ſolent, & debent cum conditione, quamdiu Regnum ſoluere poterit. Ita Aponte *de poteſt. pror. tit. 5. num.21. & ſeq. Ibid. reſol.* 14. Dubitat præterea Corſettus *in propugn. vectig. ſeric.* an gabella excedens octauam partem valoris rei, propter *l. ex præſtatione, C. de vectig.* ſit iuſta. Sed, ſi adſint cętera requiſita puto dictam legem non obſtare: tum quia non obligat, niſi in Regnis nunc ſubiectis Imperatori, vt docet Suarez *de leg. lib.5. cap.16. num.5.* tum etiam quia per contrarium vſum abrogata fuit. Vide Malder. *vbi ſup. dub.5. p.1. tr.2. reſ.133. §. Quoad ſecundum.*

Etiam ſi octauam partem valoris ipſarum rerum excedat.

Sed nulla gabella imponi debet, niſi ob neceſſitatem publicam.

Vel etiam ipſius Regis.

Etiam culpabilis.

7 Denique iuſtitia ex parte cauſæ finalis eſt, quòd gabella imponatur ob publicam vtilitatem, & in neceſſitate communi. Ita Turrianus *in 2.2. tomo 2. diſput.44. dub.1. & 2.* & DD. communiter. *parte 1. tract. 4. reſolut.2.* Publica neceſſitas dicitur etiam neceſſitas Regis, nam hæc quoque vergit in perniciem totius Regni, etiamſi in illam ſua culpa redactus ſit, vt propter ludũ, largitiones immoderatas, bella iniuſta, vel quid ſimile, in quibus proinde caſibus gabella pro ſubleuanda Regis miſeria iuſtè imponitur, vt docēt Neoterici communiter. Niſi quod Leſſius *lib.2. cap.33. dub.6. num.48.* aduertit, in his caſibus debere Reges à prodigalitatibus, & ſumptibus parum neceſſarijs abſtinere. *ibidem reſolut.* 4. Publica item neceſſitas dicenda eſt bellum, quod Rex patitur in alijs Regnis; nam ſi hęc debellantur, periclitabitur quoque noſtrum, quia inimici deſpecta, vtpotè diminuta, Regis maieſtate, ad auferenda omnia ab eo Regna animum applicabunt. Quare bonum eſt nobis,

Et ob bellum paſſi in alijs Regnis.

ai-

ait Vasq. *de restit.cap.6.* §.3.*dub.*1.*nu.*7. inimicos nostris sumptibus alibi profligari, aut saltem detineri, & nos interim pace gaudere, quam illos domi infensos habere. Indecorum autem esset regiæ maiestati, ac contra legitima regnandi iura, quòd Rex vnico contentus Regno, alia, quæ iusto possidet titulo ab alijs vsurpanda relinqueret. Sed hæc omnia procedunt de iure communi, & nisi obstent leges municipales alicuius Regni, vt obstant in Regno Siciliæ, vt dicemus infra verbo, *Parlamentum,num.*5. *Ibid.resol.*3. Vbi non obstant iure municipalis.

GABELLAS

Soluere.

8 † GAbellas soluere tenentur vasalli, & subditi imponentium, nisi sint priuilegiati †. Et verò non tenentur Clerici, etiam in minoribus, etiam tonsurati. Ita Molina *tomo* 3.*tract.*2.*disput.*270.*num.*5. contra Angles *num.*4.*to.*5.*difficult.*5.(Et etiamsi in fraudem collectarum habitum sumpserint, animo non clericandi, vt tenet Duardus *in Bull.Can.can.*18. *quæst.*7.*nu.*22.*quæst.*1.*tract.*2.*resol.*44.) Id quod procedit de iure communi, nam in aliquibus Regnis Clerici minores beneficium actu non possidentes, soluunt gabellas ex consuetudine, contra quam insurgit Garzias *de benefic. tomo* 1. *par.*3.*cap.*3. *à nu.*1. & alij. *par.*1 *tract.*2.*resol.*36.*& par.*4.*tract.*1.*res.*10. Procedit etiam conclusio, quamuis Clerici non habeant requisita Tridentini, de quibus V. *Clericus, à num.*2. vt dicemus V. *Immunitas Ecclesiastica*. Et quidē tàm de bonis Ecclesiasticis, quàm de patrimonialibus, legatis, donatis, &c. quæ possident vt domini temporalis exceptis certis casibus, vt suprà *num.*2. *et* 3. Imò etiam de rebus, quas ipsi consumunt, quamuis dominium sit penes alios: vnde emens victualia pro filio Clerico, vel Capellano familiæ, non tenetur soluere gabellas: sic practicatur in nostra Sicilia, & docent multi DD. contra Sanchez *in opusc.* to.1. *lib.*2. *c.*4. *dub.*54. *nu.*2. *p.*4. *tr.*4. *res.*175.

Gabellas non tenentur soluere Clerici. Etiam tonsurati. Etiam in fraudē gabellarum.

Etiam carētes requisitis Tridentini.

Etiam de bonis, quæ consumunt, absque dominio.

9 Tenentur nihilominus Clerici, & in vniuersum Ecclesiastici soluere gabellas impositas in perpetuum, & inuariabiliter super illorum bonis priusquam ad illos peruenissent. *p.*1.*tr.*2.*res.*43. in fine. Non est tamen admittendus, Driedo *de liber. christ.* *l.* 2 *c.*3. dicens, quod prædia omnia transeunt ad Ecclesiam cum onere tributorum. Imò probabiliter etiam docuerunt Gueuara *in prop.liber.eccl.asser.*1.§.6.*n.*27. Alban. *de immun.* & alij, Ecclesiasticos nec ad onera perpetua, & inuariabilia teneri; nam collecta est onus missū. *l rescr.* §. *fin.de muner.& hon.* & quantū ad obligationem est personale, licèt quoad quantitatem sit reale. Et distinctionem de collectis certis, & inuariabilibus, & incertis, ac variabilibus non procedere, quando onus soluendum imponitur in futurum per statutum, vnde Pesantius *de immun.disp.*7. monet in impositione talium collectarum impetrare concessionem Summi Pōtificis. Quæ etiam procedunt de bonis patrimonialibus Clericorum; nam si hęc descripta reperiantur in extimo, non transeunt ad ipsos cum hoc onere. Ita Grassus *de eff. cler. eff.*3. *à num.*362.*p.*3.*t.*1.*res.*17. Tenetur verò gabellas soluere Clericus negotiator, postquam ter admonitus à negotiatione non desistit, vt dicemus V. *Negotiari.* Nota autem hic, quòd si Clericus conducat agros alienos, vt perceptos ex eis fructus venūdet, tenetur soluere gabellam, quia licèt hęc non sit propriè negotiatio, est tamen expresse Clericis interdicta *caus.*21.*q.*3 *can.*1.*&* 3. Et sic tenet Bonac.*tom.*2.*de restit.disput.*2.*q.*9.*pun.*2.*nu.*4. licèt contrariam sententiam, vt probabilem admittat Trullenc *in dec.* *to.*2. *lib.*7. *c.*12.*dub.*5.*n.*14 *p.*6.*t* 7. *res.*11. Si autem Clericus fructus suos alio transportaret, vt carius venderet, non teneretur gabellas soluere. Macabrun *inf.*18 *nu.*241.*p.*6. *tr.*8.*res.*4. §. *Et tandem.*

Et secundum aliquos etiam de bonis, quæ antequā ad illos peruenissent fuerunt oneratas in perpetuū & inuariabiliter.

Tenetur verò Clericus negotiator post trinam monitionem.

10. Deinde

Item non tenentur filij Clericorum.

10 Deinde gabellas soluere non tenentur Clericorum filij, ait Squillante *de priuil. Cleric. cap.* 8. *dub.* 1. *num.* 13. legitimi tamen, & viuente patre. *par.* 3. *tr.* 1. *ref.* 7.

Religiosi, siue Regulares, siue Milites. Etiam vxorati. Etiam nouitij.

11 † Tertiò eximũtur ab hoc onere Religiosi tàm regulares, quàm milites S. Ioannis,† S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauę, Montesę. Item S. Stephani, & S. Lazari *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 61. §. *Notandum. et p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 86. in fine. Ita Barbosa *de potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 13. *nu.* 14. *p.* 1. *tr.* 2. *ref.* 50. Et quidem S. Ioannis, etiam ij, qui ferunt mediam crucem albam, & vxorem ducunt, secundum Riccium *to.* 4. *ref.* 177. *nu.* 3. *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 51. Item omnium harum Religionum nouitij, vt declarauit S. Congregatio apud eundem *ibid. par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 30. §. *Quartò p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 36. *et antea in p.* 1. *tr.* 2. *ref.* 38.

Etiam eorum vxores.

Item hospites Clericorum Regularium habitum Religionis proximè suscepturi; quia largo modo dicuntur nouitij, & gaudent priuilegijs fori, & canonis tanquam personæ Ecclesiasticæ, *p.* 6. *tr.* 8. *ref.* 7. Et secundum Barbosam *vbi supra num.* 15. gaudent etiam vxores viduæ supradictorum Equitum. *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 45. in fine.

Item mulieres tertiariæ, vulgo, Bizoche.

12 Quartò eximuntur mulieres tertiariæ D. Francisci vulgo *Bizocche*, etiam in suis domibus viuentes, si castam, & cælibem vitam ducunt. Ita nouissimè Squillante *c.* 7. *dub.* 1. *nu.* 42. *p.* 4. *t.* 1. *ref.* 31. §. *Notandum.*

Item coloni partiarij Ecclesiasticorum.

13 Quintò coloni partiarij Religiosorum, & Ecclesiasticorum Ita Abbas *lib.* 1. *conf.* 9. *n.* 2. & Peyrin. *tom.* 1. *constitut.* 2. *Iulij II.* §. 33. *n.* 142. Et patet ex Bulla Pij V. eximente à datijs, gabellis, &c. non solum personas Ecclesiasticas, & eorum bona, sed etiam laboratores, colonos, attendatarios, affictuarios, suorumque negotiorum gestores. Quod præsertim procedit, quando colonus cum Ecclesia ab initio pactus esset, de gaudenda exemptione pro parte sibi competitura, vt docet Maccabrunus *conf.* 18. *num.* 39. Conced. tamen posset cum Filliucio *to.* 1. *tr.* 16. *cap.* 11. *nu.* 302 quòd Ecclesiasticorum coloni teneantur soluere gabellas in asportatione fructuum de loco ad locum: gabellam verò vulgo dictam *del fiore*, nullo pacto, quia cum hęc gabella taxatur, fructus sunt adhuc affixi solo Ecclesiastico. *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 19.

Et eorum emphyteutæ.

14 Sextò, emphyteuta Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, non tenetur soluere gabellas pro re emphyteutica. Ita probabiliter Felician de Solis *de cens. to.* 2. *in addit. lib.* 1. *pref. n.* 1. contra Rolandum *lib.* 4. *conf.* 61. *n.* 14. & 15. Idq; ratione connexionis dominij vtilis cum directo, quod iuribus, & DD. auctoritate firmatur in decisione Rotæ Romanæ coram Card. nali Mellino die 28. Maij 1631. apud Marinum *ref. quot. cap.* 207. *num.* 4. *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 56. §. *Quinta.* † quam opinionem *in p.* 1. *tr.* 1. *ref.* 24. probabilem iudicauerat. † Sed hoc nõ procedit cum censuario Ecclesiæ, & eo, qui aliquod prædium ab Ecclesiæ reciperet in censum emphyteuticum cum potestate redimendi: nam in hac forma contractus nullum dominium remanet penès Ecclesiam, aut personam priuilegiatam, sed solum ius recipiendi annuam pensionem. *resol.* 24. *cit.* §. *Sed hoc.*

Absque potestate redimendi.

GABELLAS

Fraudare.

Gabellas aliqui docent fraudari posse, in dubio de illarum iustitia.

Tam negatiuo.

15 † Gabellæ esse possunt, aut euidenter iustæ, aut probabiliter, aut dubiæ dubio negatiuo, quia scilicet de illarum iustitia, vel iniustitia, nulla ratio probabilis redditur †. Et quidem in hoc vltimo casu Molin. *de iustitia to.* 3. *tr.* 2. *disp.* 274. *num.* 15. docet fraudari posse; quia in dubio melior est conditio possidentis, & gabellæ nouæ semper præsumuntur iniustæ, donec contrarium constet, vnde in cap. *quamquam de cens. in* 6. tributa regula-

rite

riter dicuntur contrariam iuri canonico, & ciuili, & in cap. *peruenit, de cens.* ait Pontifex prius cognosci debere census iustitiam, quam solui. Neque verò præsumendum pro Rege, cum de illius interesse agitur. Sed Lessius *li.2.c.53. ub.d8.num.64.* tenet fraudari non posse. *p.4. tr.3.ref.39.*

16 Qui tamen *dub. 6. num. 67.* sine vllo scrupulo fraudari posse inquit, si de illarum iustitia adsint rationes vtrinque probabiles, & tunc esse veluti bellum inter Regem, & populum vtrinque iustum. Et in hoc sensu valere regulam iuris. *In dubio melior est conditio possidentis.* Contrarium docet Vasquez *de restit. c.6. §.3. dub.5 num. 78.* ex dicto communi, *In dubio præsumendum pro superiore.* Vtraque sententia est probabilis, & vtriusque rationes soluuntur. Prima, dicendo, quod non sit par iustitia in tali bello, quia præponderat iustitia Principis iustè exigentis. Et conditionem possidentis esse meliorem ante, non post sententiam. Secundæ verò, dictum procedere in casu, in quo non agitur de interesse inferioris. Vide Azorium *p.3 l 5. cap.22. quest.7 p.1. tr.3. ref.21. et p.7. tr.17. ref.59.* Quam positiuo.

17 Porrò gabellam euidenter iustam fraudare, videtur mortale, & fraudantes ad restitutionem teneri, si non accedat titulus compensationis, iuxta dicta V. *Compensare nu.2.* Nam, sicut Principes debent Reipublicæ custodiã, & vigilantiã, ita Respublica debet vicissim Principi congruum sustentationi subsidium. Et præterea huiusmodi fraudes cadunt in damnum ementium gabellas. Ita Ortiz *in sum.c.3.n.4.* & DD. communiter. Sed Duardus *in can. 18. Bull. Can. q.12.n.19.* contrariam sententiam tenet, & latè probat, eamque probabilem vocant Lessius *dub.8.n.55.* & Bonacina *de cont disp.2. q.9. punct. 1. nu 3* quia probabile est, leges pœnales non obligare in conscientia. Ad primum argumentum respondet Duardus fraudantes gabellas, non intendere violare legem naturalem mandantem solui Principibus tributa; sed, se exponere periculo luendæ pœnæ magno cum Principis lucro, vt illud parum retineant, quod in lege durè pœnali, & subditorum arbitrio relinquitur. Ad secũdum respondetur ementes vectigalia tales fraudes non ignorare, & ob id vilius emere; & quod cum multis amittunt, cum vno, quem in flagranti inueniunt, lucrifacere. Ex quibus Sà V. *Gabella, nu.6.* inquit, fraudantes gabellas iustas, non esse ad restitutiones cogendos. *p.1. t.10 ref.19.* Imò etiam si sint euidenter iustæ.

GVLA.

1 † Gvla est vnum ex septem vitijs capitalibus, consistens in appetitu cibi, potus immoderati, immoderati inquam, aut quoad tempus, aut quoad pretium, quãtitatem, vel qualitatem ciborum, aut denique quoad nimiã, & extraordinariam cõplacẽtiam de illorum gustu. Et quidem si appetitus inordinatus versatur circa cibum, dicitur comessatio, & crapula, si circa potum ebrietas. Est aliquando gula peccatũ mortale, & regulariter quoties comeduntur cibi temporibus prohibitis, in reliquis vt plurimum veniale †. Gula quid sit. Quotuplex. Et quale peccatum.

2 Quæres: An comedere, & bibere absque necessitate ob solam voluptatem, sit peccatum saltem veniale? Respondet Sancius *in select. disp.2. nu.14.* negatiuè: dummodo esus, & potus non noceat; nam si res odoriferas olfacere, & res pulchras ob meram delectationem inspicere, non est peccatum, cur peccatum erit in eundem finem comedere? nisi faciamus gustum peioris, quam sensus cęteri conditionis. *p.3. tr.5. ref.6.* An, & quale peccatũ sit comedere, & bibere ob solam voluptatem. Et comedere vsque ad vomitum.

3 Sed quid, inquies, si quis aduertenter comedat vsque ad vomitum? Respondeo cum Ioanne Henriq. *cap.19. num.9.* hunc non peccare mortaliler, sed venialiter, si in hoc non ponit vltimum finem, & salutem corporis notabiliter non lædit; nam non facit contra aliquod præceptum Dei, vel Ecclesię. *p.5. tr.13. ref.40.*

HAERE-

HAERESIS.

Hæresis est error hominis Christiani circa fidem.

1 † HÆresis est error hominis Christiani in rebus fidei cum pertinacia †. Vt ergo quis sit hæreticus, requiritur primò error in intellectu: quamuis enim extrinsecus dęmonem colat, aut quotcunque actus hęreticales exerceat, si benè credit, non est hæreticus, quamuis, quia hæc crimina indicant internum errorem in fide, possit ab Inquisitoribus puniri, vt dicemus V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta*. An verò à simplici Confessario absolui possit, dictum est V. *Absoluere ab hæresis, & alijs criminibus S. Officij.p.11.5.tr.5 ref.1. & p.4.tr.4. ref.*240. in fine.

Cum assensu positiuo.

2 Error autem intellectus debet esse cum assensu positiuo: hæresis enim est erroris electio: vnde dubius in fide non est hęreticus, positiuè; sed solum priuatiuè, quatenus caret assensu fidei. Et ita intelligi debet auctoritas Stephani PP. *in cap.1. de hær.* Vt satis probabiliter, & tutè explicant Putean. in *2.2.quæst.11. ar.2. dub.2.* & alij contra Fabr. *de Sacram.Ord.distinct.25.q.5. disp.3.cap.4. num.*112. & alios. Potest etiam explicari pro foro externo; vel quando dubitans, supra dubium reflectens, eliceret iudicium erroneum spectans res fidei esse solum probabiles, &c. *p.2.tr. 19. ref.*51. Verum in assensu positiuo contra fidem nō datur paruitas materiæ, quidquid enim intellectus contemnat credere de rebus fidei, quantumuis minimum peccat mortaliter, negando fidem Deo reuelanti. Ita Leone *p.1.recoll.7.nu.*45. & alij. Sed Sayr. *lib.12.cap.2.num.*19. putat, in rebus fidei dari posse peccatum veniale, quod consistat in verbo leuissimo. *p.5.tr.5.ref.*28. Vnde, qui in dubio dixit hæresim externam non est hæresis reseruata. Card. de Lug. & Bardi *p.11. tr.7.nu.*19. Nec qui discredit plura mysteria fidei, & vult exterius proferre, vnum ex illis, & tamen casu præter suam intentionem proferat aliud, quod nolebat proferre, non est casus reseruatus. Bardi ibidem: §. sed pro curiosis.

Et cum pertinacia.

3 Secundò, ad constituendum hæreticum requiritur pertinacia. *par.1 tr.5.resol1.* Quamuis autem Alciat. *in l.2.C.de sum.Trinit.& fide Cath num* 3. & alij ad pertinacia requirant, quod hæreticus resistat monitioni Ecclesiæ: dicendum tamen cum Becc. *in 2.2.c.14.q.2.concl.3.num.*10. & omnibus ferè Theologis, satis pertinacem esse, qui sciens suam opinionem esse contra determinationem Ecclesiæ, spreta nihilominus illius auctoritate, in sua opinione persistit. Nam, vt ait Simanca *tit.48.nu.*78. Scriptura, & Ecclesiastica definitio, quibus fides Catholica nititur, plus operatur, & potest, quam sexcentę iudicis monitiones, & mille prohibitiones iuris humani. Quæ doctrina non solum procedit in foro interno, vt ait Arag. *in 2. 2. q.11.ar.1.concl.2.* sed, vt docet Lorca *ibid. art.2. disp.41. nu.* 8. etiam in externo: alioqui multi se excusarent, quod non fuerint admoniti, & impuniti manerent in Reipub. excidium. Posset admitti sententia. Alciati cum hæretico rudi, vel quando hęreticus esset curiæ sęculari tradendus, in quo tamen casu pro foro externo sufficeret præcessisse monitionem Inquisit. vel Episcopi, aut alterius viri docti ab illis deputati; nec enim ad cuiuscunque causæ iudicium congregari debet Concil. vel supremus iudex adiri; sed debent esse peculiares iudices, quorum maturo, & prudenti iudicio causæ finiantur. Ita Lorca *ibid.num.*20 *par.4. tr.7 ref.*36.

Idest, vt ignoret se contra fidem sentire.

4 Iam verò, cum certum sit, non esse hæreticum pertinacem, qui ignorat se contra fidei determinationem sentire: dubium tamen est, quænam ignorantia pertinaciam excludat, & excuset hæreticum; nam Sotus *in 4. dist. 22. q.2.ar.3.post 3.concl.cas.1.* & alij docent, ignorantiam crassam, & culpabilem, quæ in alijs criminibus non excusat, neque hæreticum excusare: ipse tamen cum Suar. Azor. Coninch. & alijs, quos citat, & sequitur Palaus *tom.1. tr.4.*

Ne affectatè quidem.

disp.3.

disp.3.punct.2.num.3. existimo non solum ignorantiam crassam, & supinam excusare ab hæresi, sed etiam affectatam, si quidem affectetur ex tędio solum discendi, non autem ex falsa opinione, quod, quę Ecclesia proponit credenda, parui momenti sint. Et ratio est, quia hoc modo ignorans non spernit auctoritatem Ecclesiæ tanquam incredulus, quamuis Deum offendat, negligendo scire, quæ debet. Nec valet paritas Soti de alijs peccatis; nam in his nihil aliud requiritur, quam quod quis auertat, aut possit, & debeat aduertere, quod cōtra legem delinquit; in hæresi verò requiritur pertinacia: & quod quis aduertat, se contra Ecclesiam sentire, id quod nec cum ignorantia affectata constare potest. *ibid. à §. suppono igitur*. Quæ omnia procedunt pro foro tantum interno. Pro quo nec sufficit admonitio Inquisitoris, vel Episcopi, (vt diximus *num.2.* pro foro externo,) si nihilominus quis existimet se Ecclesiæ conformiter sentire, illos vero decipi; nam debet scire, quod sentiat contra Ecclesiam. In foro autem externo frustra allegatur ignorantia in ijs articulis, quos quilibet ex officio scire tenetur, & sic Sacerdotes, & viri docti non excusantur ab errore in articulo fidei, & præceptis Decalogi. Secus de rusticis, & simplicibus, qui tamen quo magis scioli sunt, eo minus excusantur. *Ibid. à §. Sed quia*. Quoad forum conscientiæ.

5 Et hæc sufficiunt ad constituendum hæreticum internum, & committendum grauissimum peccatum mortale. Adhuc tamen non sufficiunt ad incurrendam excommunicationem, & alias pęnas iuris, de quibus infrà; sed requiritur præterea, quòd error internus aliquo verbo, aut signo extrinsecus pateat; nam Ecclesiæ regimen est visibile, eiusque iurisdictio non fertur in actus internos, vt dictum est V. *Censura, num.18.* Ita DD. communiter, contra Io. Andream *in cap. vlt. de hær.* Nec igitur hæreticus merè externus incurrit excommunicationem, vt diximus *num. 1.* nec merè internus; sed ille solum, qui internum errorem sensibili aliquo signo exterius manifestat. *p. 1. tr.5. res.1. & p.4. tr.4. resol.240. §. Notandum est.* Asserens se de rebus fidei dubitasse, non est puniendus vt hæreticus. Dicastill. *par. 11. tract. 8. resolut. 44.* Et ad incurrendā excommunicationē nō sufficit error internus.

6 Imò Granad. *in 2.2. contr. 1. tr.15. disp.13. nu.14.* aliquos casus enumeret, in quibus interni erroris manifestatio ad excommunicationem non sufficit. Primus est, quando quis errorem manifestaret ad petendum consilium, vel Confessario; nam hoc esset quærere medicinam Secundus, si proferret inaduertenter, ex naturali obliuione, seu actuali inconsideratione inculpata; nam hic actus non esset humanus. (Quod Mendoza *in 2. 2. disp. 83. sect. 5. §. 42.* infert dicendum etiam de inaduertentia, & inconsideratione, quod sit prohibita sub censura, si verum est, quod nos docebimus infrà V. *Ignorantia, num.5. et 6.* nimirum ignorantiam solius pęnæ excusare ab illa incurrenda, etiamsi factum sit alias lege naturali prohibitum; nam, qui actu non aduertit, comparatur ei, qui nunquam agnouit. Sed tamen in hoc suam sententiam noluit explicare. *p.5.t.9.res.17. §. Non desinam.* Imò postea *disp 89. sect. 2. §.9.* obseruat, in locis, vbi viget Inquisitio Hispanica tàm ignorantiam, quàm inaduertentiam excommunicationis, esse moraliter impossibilem, illam quidē ob frequentem, & vniuersalem publicationem edicti, hanc ob timorem denuntiationis *p.5. t.13. res.18. §. Sed hæc doctrina.*) Tertius casus si ad hæresim propalandam vteretur signo, quod nemo intelligeret. Quartus, quando quis iocosè, & non assertiuè proferret, & alioqui esset talis, vt de eo hæresis præsumi non posset. Et quintus, quando proferret excitatiuè, dicens: *Habui in mente hunc errorem hæreticalem*, si tamen indè neutiquam posset colligi, errorem perseuerare. Ita Granad. *p.4. t.4. res.240.* Vel ineptè manifestatus. Aut in modica quantitate.

7 Addo ipse 6. casum cum Mend *sect.3. §.21.* quando nimirum externum hæresis signum esset materia leuis, & (pręciso ordine ad peccatum internum) veniale. Vnde si esus carnium in die prohibito censeri posset contra fidem,

non esset hæreticus externus, qui eam carnium quantitatem ederet, quę non sufficit ad mortale iuxta dicenda infrà V. *Ieiun. num.* 49. nec proinde excommunicationem incurreret; nam excommunicatio, & reseruatio est de peccato mortali interno, vt coniunctio cum mortali externo demonstrante internum: comestio autem carnium in modica quantitate non demõstrat internam hæresim; nam fieri solet ob solam gulam, vel libitum gustãdi carnes. *p.5. tr.5. ref.32.* † Et hoc interest inter hæresim internam, & externam, quod illa nõ admittit paruitatem materiæ, vt diximus *n.2.* hæc verò admittit †. Addit etiam Mend. *c.29.* septimum casum, & est, si quis somnum perfectè simulans; hæresim mentalem proferret; tunc enim hoc signum, quamuis alioqui ad hæresim propalandam sufficiens, ex circumstantia opinionis somni videtur illam occulere: sicut qui personã hæretici agit in Scęna, etiamsi hæresim, quam profert, verè teneat, ab auditoribus tamen non reputaretur hęreticus. Sed, vt verum fatear, hi vidẽtur verè hæretici, quia eorum locutio licèt in somno simulato, coniungitur hæresi, & manifestatur, quod non accidit in vero dormiente. Et ipse Hurtadus non audet asserere, hos non esse hæreticos externos *p.5. tr.13. ref.17.* Aduerte etiam hic Crousers in reg. S. Franc. *c.7. lect.4.* confundere hæresim externam cum manifesta, & probabile existimare, quod hæreticus externus, qui non potest denunciari, non incurrat censuram, nam est occulta, sicut mentalis. Sed hæc opinio admitti non debet; nam Ecclesia imponit censuras pro omni peccato heresis, quod est per se sensibile, & cadit sub eius iurisdictione; nec requiritur iudiciũ forense, sed satis est, quod ipse hæreticus sciat se hæresim protulisse. Est autem manifestum discrimen cum hæresi mentali, quæ est per se occulta. Et alioqui nulla irregularitas, vel censura incurreretur, nisi in delictis denunciabilibus. Azor. *to.1. lib.2. c.8. num.6.* & alij *p.6 tr.6. ref.51.*

Secus si quis explicet in somno simulato.

8 Hæc de natura hęresis. Tribunal, ad quod spectat hoc delictum, est Tribunal S. Inquisitionis, vt dicemus V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta.* Pęnas hæreticis infligendas mox referemus. Praxim illos puniendi inueniẽs V. *Inquisitorum praxis.* Quis possit hæreticum absoluere, vide V. *Absoluere ab hæresi.*

HAERETICORVM POENAE.

Hæreticus est ipso iure excommunicatus.

1 HÆreticorum pęnæ hæ sunt. Prima, sententia excommunicationis maioris, *c. ad Abolendam, c. excommunicamus 1. & 2. tit in Decret. & in 6. et can. 1. Bullæ Canæ. p.4. tr.7. ref.1. §. Quæro tertiò.*

Priuatus omni dignitate, officio, & beneficio Ecclesiastico, & ad hoc inhabilis remanet.

Et irregularis.

2 Secunda priuatio omnis Ecclesiasticæ dignitatis, officij, & beneficij, & inhabilitas ad ipsa, ex *c. didicimus, c. pudenda 24. q.1. c. præter, 32. dist. c. quo iure, dist. in 6. c. ad abolendam, c. excommunicamus 1. de hæret. c. vt commissi, eod. tit. in 6. p.4. tr.8. ref.1* † Item irregularitas ex cit. c. *ad abolendam*, & c. *saluberrimum 1. q.3.* de qua vide V. *Irregularitas, num.25.* †

Et priuatus iure cohabitandi cum coniuge.

Tertia, diuortium, nam qui publicè damnatus fuit tanquam hæreticus formalis, si deinde reconciliatur, remanet priuatus iure cohabitandi cũ coniuge, & debitum petendi, vide V. *Ingredi & elig. nu.6. p.6. tr.7. ref.25.*

Priuatur statim bonis.

3 Quarta publicatio bonorum, quibus priuantur hęretici à die commissi criminis. *l. Manichæos, l. cognoscimus C. de hær.* & alibi *p.4. t.7. ref.1. § Tertia.*

An maioratus?

Circa hanc pęnam dubium est primò, an hęretici priuentur bonis maioratus? Et dicendum cum Sanctar. *de hær. c.18. dub.2. nu.8.* & ali contra Azor. *to.1. li.8. c.12. q.13.* quod non, quando maioratus institutus est non solum ex proprijs bonis, sed etiam ex bonis à Rege donatis, nisi in facultate regia institutionis caueatur, quod transeat in Fiscum. Sed quid si institutor ipse maioratus sit hæreticus. Consule Sanchez *lib.2. c.18. p.4. tr.8. ref.60.*

4 Se-

Digitized by Google

Fideicommiſſis.

4 Secundò, dubium eſt, an hæreticus priuetur bonis fideicommiſſo ſubiectis, vel alienari prohibitis? Et dicendũ etiam, quod non, ſi alienatio à teſtatore prohibita ſit in fauorem alterius à delinquente, & quando alienatio perpetua eſt, & non pro vita tantummodo delinquẽtis, niſi teſtator etiam pro vita delinquentis alienationem prohibuerit. In quo etiam caſu hæreticus poteſt fideicommiſſum retinere, quouſque per ſententiam declaretur. Ita Vaſq. *in 1.2. diſp. 169. c. 4.* Vide vtrumque Molin. Theologũ *de iuſt. to. 5. diſp. 657. nu. 3.* Iuriſconſultum *de primog. lib. 4. c. vlt. nu.* 31. Sayrus tenet, quod durante vita poſſeſſoris commoditatis fructuum pertineant ad Fiſcum, etiam quando eſt expreſſa prohibitio alienandi. Sed dicendum cum Menochio, *vol. 1. conſ. 91. n. 6.* quod quando teſtator vtitur verbis ſignificantibus, vt eo ipſo delinquens amittat bona cum ſuis commoditatibus, tunc fructus pertinent ad hæredes vocatos, non ad Fiſcum. *p. 4. t. 8. reſ. 60. §. Dico ſecundò.*

Caſtrenſibus.

5 Tertiò, dubium eſt, an filius hæreticus priuetur bonis caſtrenſibus. Affirmat Simanca *tit. 9. nu. 13.* quia ſuper talibus bonis habet liberam poteſtatẽ. Sed æquè probabilis eſt negatiua ſententia Sanctarelli *de her. c. 18. dub. 1. n. 1.* qui reſpondet ad argumentum contrarium, & concludit, peculium Caſtrenſe, ſiue quaſi caſtrenſe tribuendum patri. Quod à fortiori procedit in bonis profectitijs, quę ſunt bona patris, tàm quoad proprietatem, quam quoad vſũfructum, vt patet *ex l. ſi plures, §. & in arrogato ff. de vulg. & pupill.* Ita Couar. *lib. 2. c. 8. nu. 7.* Circa bona aduentitia. Simanca *tit. 9. nu.* 18. vult publicandum etiam vſumfructum, quia vſusfructus in bonis aduentitijs filiorum pertinet ad patrem ratione poteſtatis in ipſos, *l. ſi ex cauſa, §. Papinianus, ff. de minoribus*, ſed filius hæreticus non eſt amplius ſub poteſtate patris. At Sanctarell. *vbi ſup. n. 3.* & alij volunt, vſumfructum reſeruandum eſſe patri, quia iuris patris acquiſito factum filij prę iudicare non poteſt. Notat tamen, vſumfructum ex bonis aduentitijs poſt hæreſim acquiſitis pertinere ad Fiſcũ, quia non ſunt acquiſita ſub poteſtate patris *p. 4. tr. 8. reſ. 61.*

Profectitijs.

Aduentitijs.

Paraphernalibus vxoris.

6 Quartum dubium: An bona paraphernalia vxoris ſcienter cũ hæretico contrahentis ſint publicanda? (Nam dotem certum eſt cõfiſcari. *c. decreuit, de her. in 6*) Et Caſtrus affirmat *to. 1. ſ. 4. diſp. 169. c. 1. nu. 13.* Sed quia *in c. decreuit* fit mentio ſolius dotis, placet negatiua ſententia Sanctar. *de heret. c. 19. dub. 3. nu. 14.* pęnæ enim reſtringi debent, vnde nec bona viri cum hæretica contrahentis confiſcari debent, quia ius citatum loquitur tantum de fęminis. Zecchius *to. 1. tit. de fide. cap. 11. nu. 16. par. 4. tr. 8. reſ. 61.*

Etiam hæreſim commiſſam alienatis.

7 Confiſcantur quoque bona ab hæreticis alienata poſt diem commiſſi criminis, quia ex tunc illorum deſijt eſſe dominus, niſi alienauerit pro rebus neceſſarijs, vt aduertit Quemada *qq. fiſc. q. 7. nu. 6. p. 4. tr. 8. reſ. 92.*

Bona autem hæretici applicantur Fiſco.

8 Porrò bona hęreticorum antiquitus eorum filijs tradebantur *l. Manichæos, l. cognouimus, C. de her. Auth. idem eſt, eod. cap. Iudæi.* 1. q. 4. Sed iure nouo applicantur Fiſco. *Auth. Gazaros, l. vlt. C. de bonis praſcr. c. vrgentis, & c. ſecundum leges, de her. in 6. p. 4. tr. 7. reſ. 1. §. Tertia.* Et (quidquid ſit de conſuetudinibus aliorum Regnorum) in Hiſpania non applicantur Fiſco Inquiſitorum, ſed Regio, quia Rex noſter Inquiſitoribus omnia neceſſaria ſubminiſtrat. Idque etiam in Clericis, quorum bona ex iure canonico deferenda ſunt Fiſco Eccleſiæ, vt probat Couar. *lib. 2. cap. 9. num.* 12. Refert, & approbat hanc conſuetudinem Torreblanca *de mag. lib. 3. c. 11. nu. 41. p. 4. tr. 8. reſ.* 43. An verò ſubtrahi debeant dotes, & alimenta filiorum, dicemus *nu.* 32.

Regio in Hiſpania.

Qui reuocans bona alienata, non tenetur ad pretium.

9 Item, ſi hæreticus poſt commiſſum crimen bona per contractum oneroſum alienauit, Fiſcus in reuocatione non tenetur reſtituere pretium, etiãſi talia bona per mille manus tranſierint, quia emptio rei alienæ, etiam bona fide facta, non poteſt præiudicare vero domino, vel habenti hypothecam ad illam rem. Ita Scaccia *de iud. lib. 1. c. 98. num.* 13. Aduerte tamen cum Garzia *de melior. cap. 6. num.* 20 quod ſi quis bona fide fundum ab hæretico emiſſet,

danda ei forent omnia melioramenta, ex *l. in fundum, ff. de rei vendic. & l. diuortio, §. impēdia, ff. de solut. matrim.* si verò sciebat hæreticum, solum ei danda melioramenta necessaria (de quibus Ruinus *lib. 1. cons. 157. nu. 21.*) ait Bartolus *in l. in fundo, num.* 11. Aduertit etiam Rojas *singul.* 18. *num.* 3. quòd si pretium, vel aliquid loco pretij inter bona hæreticorum inueniatur, vel in eius vtilitatem conuersum sit, emptori restituendum est *par. 4. tract. 8. resol. 92.*

Nec hæretici creditoribus de debitis cō tractis post hæresim satisfacere.

10 Sed, an Fiscus teneatur hæretici creditoribus satisfacere? Respondeo, si debita contracta sint ante hæresim patratam, teneri. Ita Simanca *tit. 9. nu.* 35. & patet *ex l. non possunt, ff. de iur. fisc.* At, si in tali casu non omnia, sed aliqua hæretici bona confiscantur, satisfactio fieri debet pro rata illius partis. *l. fin. C. debit. ciuit.* Nec si Fiscus non faciat inuentarium, tenetur satisface re vltra valorem bonorum confiscatorum. Ita Clarus *lib. 5. quæst. 78. num.* 30. Si verò debita contracta sint post hæresim, Fiscus ad nihil tenebitur. Ipsi verò incumbit probare, debita post commissam hæresim contracta esse. Et statim, ac obligatio hæretici erga creditores transit in Fiscum, hæreticus illam omnino exuit, nec si ad pinguiorem fortunam perueniat, iterum induit Ita Vasquez *in 1. 2. disp. 169. c. 2. n. 20. p. 4. t. 8. res. 59.* An hæretico pęnitenti bona remittantur, dicemus infrà.

Sequestrationis corpus, & forma.

11 In ordine ad confiscationem bonorum facienda est sequestratio in limine processus. Quam statuit Instructio Toletana an. 1561. *nu. 6.* faciendam esse in casu hæresis formalis tantum, in quo nimirum vnico casu confiscantur bona. Et illorum bonorum, quæ inueniuntur penes ipsum hæreticum tantum. Formam sequestrationis hanc ponit Rojas *de hær. p. 2. num. 46.* quod scilicet statim, ac quis comprehenditur eius bona, ne surripiantur, vel abscōdantur, penes personam idoneam coram Tabellione, & executore ponantur, quæ persona illorum curam habeat, quæ verò seruari non possunt, per custodiam Inquisitorum mandato venundantur. An sequestratio facienda sit contra hæreticum absentem, an defunctum, dicemus infra *num. 23. & 25 par. 4. tr. 8. res. 86.* Hæc pro quarta hæreticorum pęna.

Rursus hæreticus fit perpetuo infamis. Et inhabilitas ad omnem dignitatem, & actionem ciuilem.

12 Quinta pęna hęreticorum est perpetua infamia, *ex Auth. Gazachos. C. de hær. cap infamis 26. q. 1. cap. alieni, 2. quæst. 7. cap infamibus, de regul. iur. cap. excommunicamus 1. de hæret. et cap. 2. §. hæretici, eodem tit. in sexto.* Huic pęnę adnexa est inhabilitas ad omnem honorem, dignitatem, officium, & actionem ciuilem, quæ infamibus prohibita sunt *in cap. infamibus, de reg. iur. in 6. & in l. 2. C. de dignit.* & nominatim hæreticis *in l. quoniam, C. de hær. l. si pupilli § videamus, de negot. gest. c. excommunicamus 1. de hæret.* & alibi. Pęna infamiæ extenditur ad filios, & nepotes hæreticorum vsque ad secundam generationem, ex *l. quisquis, C. ad leg. Iuliam maiest.* & alijs. Vide Couarruuiam *variar. lib. 2. cap. 8.* & nos infrà *num. 27. par. 4. tract. 7. resol. 2. §. Quarta.*

Et tandem traditur Curiæ sæculari morte plectendus.

13 Vltima tandem pęna est traditio Curiæ sæcularis, seu supplicium mortis, ex iure ciu. li, *l. Manichæos, l. Arriani, l. Quicunque, C. de hær.* & ex Canon. *c. Ad abolendam, c. sicut ait, c. excommunicamus 1. de hær.* & alibi, *par. 4. tr. 7. resolut. 1. §. Et vlt.* † Hac autem pęna plectuntur solum impęnitentes, & incorrigibiles † Nam verè pęnitentes, idest qui delictum confitentur, & dolent, reconciliantur, præmissa abiuratione de formali, & pęnas subeunt secundum gradum pęnitentiæ. Vnde ait Rojas *de hær. par. 2. tr. 7. res. 24.* quòd, qui confitetur in limine iudicij ante accusationem, condemnandus est ad carcerem temporalem cum habitu pęnitentiali ad breue tempus, qui post accusationem, maiori: qui verò confitetur post testium publicationem, damnandus est ad perpetuum carcerem, quia præsumitur confessus metu probationum. In omnibus autē casibus supradictis bona publicari *p. 4. tr. 7. res. 24.* nisi quādo hæreticus, nullo probationis metu ductus, ad tribunal accedens, suos confitetur

Si est impęnitens.

Nam si est pænitens reconciliatur.

Et minori plectitur pœna

Vt carceris perpetui.

retur errores. Alias, ait Simanca *tit.47. nu.15.* Inquiſitores non poſſe illa pęnitentibus in damnum Fiſci remittere, qui in illa ius acquiſiuit. Aliter tamen in Italia ex vetuſtiſſima conſuetudine practicari. *p.4. tract.8. reſ.44.* Certè, ſi Inquiſitores omittant damnare hæreticum, non propterea tenentur reſtituere Fiſco valorem bonorum, iuxta dicenda V. *Pœna, num.2.* Ita Moura *de ſenſal. sect.3. c.1. num.35. p.4. tr.8. reſ.108.*

14 Pęna autem perpetui carceris reo pęnitenti ſtatuitur *in c. excommunicamus 2. de hær.* & in Inſtruct. Tolet. ann. 1561. c.41. Sed Inquiſitores ex iuſta cauſa poſſunt illam mitigare. Sicut in Inquiſit. Romana commutata fuit in pęnam triremium triennalem; quod etiam in Hiſpania teſtatur ſeruari. Rojas *vbi ſup. n.203.* Poſſuntque commutare in carcerem ad tempus, vel aliã extraordinariam pęnam, *c. vt commiſſi, de hær. in 6.* & Inſtruct. Hiſp. an. 1484. §.11. quare cum nobilibus, qui nec poſſunt, nec debent ad triremes damnari, commutabunt in exilium, deportationem, detruſionem in monaſterium, vel aliam temporaneam pęnam, penſata eorum qualitate, delicti atrocitate, &c. Vide Decianum *lib.5. c.54. num.45.* Quæ omnia locum habent ante ſententiam; nam poſt illam in Hiſpania ſolus ſupremus Inquiſitor talem pęnam relaxari poteſt, vt dicemus V. *Inquiſitorum. nu.20. p.4. tr.7. reſ.24.* Quæ etiam mitigari poteſt.

15 Aduerte hic cum Sanctarello *de hær. c.42. dub. vn. n.5.* ſtante Bulla Clement. VIII in aliquibus caſibus, vt in celebratione, aut cõfeſſione audita à nõ presbytero, in negatione Trinitatis, diuinitatis Chriſti, & conceptionis eiuſdem à Spiritu ſancto, aut eiuſdem in noſtram redemptionem interitus, aut Virginitatis Deiparæ: item in ſchiſmate, aut hęreſi magiſtratuum, ſeu dominorũ temporaliũ, & ſpiritualiũ, etiã veros pęnitentes non reconciliari. Sed primus caſus, qui non eſt hæreſis formalis, in Hiſpania non eſt in vſu, & ſecũdũ Souſam, nullus eſt vſu receptus in Luſitania. *p.4. tr.7. reſ.24. §. Notandũ.* Non tamen omnis reconciliatus.

16 Hęreſiarchã, ſeu dogmatiſtam ſigno pęnitentię exhibentem, Cantera *c.1. nu.70. ex c. ad abolendam,* &c. Berengarius, inquit non debere relaxari. Rojas *de hær. p.2. n.339.* debere. Sed Lorca *in 2.2. q.11. art.4. diſp.47. mem.5. n.7.* Inquiſitorum arbitrio remittit. Qui in hoc ſint multum cauti, & ſi Regibus & Principis, aut eorũ filijs errores propinare tentauerint, aut pęnitẽtiam in ipſo tabulato oſtendant, non admittant. Alios verò, ſi quãdo admittũt, grauioribus pęnis afficiant præcipuè carcere irremiſſibili. Puto tamen cum Barboſa *tom.13 lib.5. art.2. cap.5. num.5* contra Cantera *vbi ſup. num.11.* huiuſmodi hæreticis pęnitentibus non eſſe deneganda Euchariſtiã. *p.4. tr.7. reſ.24.* Præſertim hæreſiarchæ Principibus hæreſim propinantes.

17 Sed an, qui delictum in tortura cõfitetur, & poſtea ratificat, recõciliari debeat? Negatiuè decreuerat Inſtr. Hiſpal. ann. 1484. *nu.15.* Sed reuocata meritò fuit per Tolet. an. 1561. *n.13.* Nam confeſſio ſpontè ratificata ſpontanea eſt. Ita Simanca *tit.58. n.24.* contra Syl. *conf.89. p.4. tr.7. reſ.24. §. Non deſinã.* Sed quid, ſi confeſſionem reuocet. Vide V. *Inquiſitorum. num.179.* Quid, ſi delictũ confitetur in tortura, & poſtea ratificat.

18 Quid, ſi hęreticũ pęniteat in ipſo tabulato? Inſtruct. Tolet. *nu.64.* rarò, & cum magna cautela reconciliandum, inquit, & Pegna *p.3. com.175.* iuſtiſſimũ eſſe, quod poſtquã reus è carceribus ductus eſt, attenta ipſius perfidia, & ſera pęnitentia, non detur locus miſericordiæ, præſertim cum in eius conuerſione ſit tandiu laboratum; tutius tamen eſſe, miſericordiam in ipſo quoque tabulato exercere. Vide Decian. *lib.5. c.39. n.3. p.4. tr.7. reſ.24. §. Sed reſtat.* Quid, ſi pęniteat in ipſo tabulato.

19 Verum, ſi in hoc caſu hæreticus ad reconciliationem admittitur, perpetuò immutari debet, & ſi eſt in aliquo ordine, degradari, de iure quidem realiter, ſed ex conſuetudine ſatis eſt perſonalis. Diligentias ab Inquiſitoribus adhibendas pro conuerſione reorum, iuxta Inſtruct. Tolet. *num.43.* tradit Campegius in annot. ad Zaneh. *de hær. c.16. p.4. t.7. reſol.25.* Si verò reus conuertatur poſt ſententiam latam, & publicatam, rarò, præſertim ſi curiæ ſeculari ſit traditus, reconciliari debere, notat Souſa *aph. lib.2. c.34. num.8. p.4. t.7. reſol.24. §. Non deſinam.* Præſertim poſt ſententiam publicatam. Morti etiam traditus hæreticus conuictus negatiuus.

Digitized by Google

gitimis, conſtare debet. Ita Simanca *tit.18. nu.* 12. quidquid contra ſentiant Decianus *lib.5.cap.57.nu.6.& 9. Ibid. §. Aduertant.* Si verò plenè non conſtet, nec breui probandum ſperetur, abſolui debet, nam ſuperuenientibus poſtea probationibus concludentibus integrari poteſt proceſſus, & condemnari. Ita Pegna *par.3. comm. 92. ibi in fine.§.1.* Si autem quis moritur pendente proceſſu, tunc eatenus pro hæretico damnari poteſt, quatenus, vel ſeipſum in carcere interemerit, quod ex conſcientia criminis, & impœnitentia factum præſumitur, vt ait Gundiſaluus *de hær.q.22.num.1.* aut probatum fuerit, ipſum inſorduiſſe in excommunicatione per annum ſaltem ex cauſa fidei, vt notat Clarus *lib.1. §. Hæreſi, nu. 19. Ibid. §. Sed nota.* In omnibus autem caſibus ſententiam præcedere debet citatio in perſonam filiorum, & hæredum, ſiue præſentium, ſiue abſentium, ſiue certorum, ſiue incertorum, dando illis copiam indiciorum, & teſtium, ſic mandat. Inſtruct. Tolet. *n.*61. & docet Pegna *p.3 comm.* 29. Illi autem comparere poſſunt per procuratorem. Ita Simanca *tit.* 93. *nu.* 3. Imò quilibet è populo defenſionem hæretici defuncti ſuſcipere poteſt abſque nota fautoriæ. Ita Simanca *in Ench.tit.62. nu.8. Ibid. §. Notandum eſt tamen hic, quod.* — Quid, ſi moriatur pendente proceſſu.

25 Pœna verò hæretici defuncti duplex eſt ſtatuæ eius, & oſſium, ſi ab aliis ſeparari poſſunt, combuſtio iuxta Farinacium *quæſt.197. num.92.* & confiſcatio bonorum, *p.4.tract.7.reſ.27.* initio, vt ſi eſt hæreticus ſine tergiuerſione priuandus eſt Eccleſiaſtica ſepultura *p.9 tr.8.reſ.1.* Quæ etiam ſi ſint hæreticorum viuorum, & etiam ſi Fiſco ſæculari applicari debeant, non præſcribuntur, niſi poſt annos 40. iuxta ius Canonicum *in c.fin de præſcript. in 6.* Sic contra Bartol. *in l.2.C.de Apoſt.* Sanctarell *c.22.dub 2.nu.8.* vbi conditiones ad talem præſcriptionem requiſitas recenſet *Ibid. §. Notandum eſt tamen hic obiter.* Dum tamen cauſa hæretici defuncti agitatur, bona non ſequeſtrantur, quia poſſeſſores non debent illis priuari in cauſa dubia. Ita Inſtruct. Tolet. *ann.1561.nu.87.Ib.in fine. §.1. & t.18 reſ 86. §. Notandum.* — Punitur verò ſtatuæ, & oſſium combuſtione, & publicatione bonorum. — Quæ cauſa pendente non ſequeſtrantur.

26 Hæreticus an, & ad quem appellare poſſit, vide V. *Appellatio, num.* 3. *&* 12. Certè Carreta *de hær. num.*130. contra Rojas *ſing.* 19. *num.*5. probat, hæreticum non ſolum appellare, ſed nec conqueri poſſe coram ſuperiore, vt ſententia, quam iniuſtam eſſe prætendit, reuocetur, quod non ſolet regulariter interdici, quoties interdicitur appellatio. *p.4.tract.8.reſol.32. §. Sed pro coronide.* — An hæretico concedatur appellatio? Aut querela coram ſuperiore de ſententia iniuſta?

H AE R E T I C O R V M

Filij.

27 HÆreticorum filij ex *cap.quicunque, & cap ſtatutum, de hær. in 6.* efficiuntur inhabiles ad officia publica, qualia pro hac re Inſtruct. Valliſolet. *ann.*1488 *n.6.* eſſe inquit non ſolum officium Iudicis, Iurati, Prætoris, & ſimilium, ſed etiam Notarij, Scribæ, Medici, Chirurgi, Patroni, Procuratoris, & ſimilium; imò etiam barbitonſoris, œconomi, mercatoris, tabernarij, exactoris redditum, &c. Et quando in hoc caſu dubitatur, an aliquod officium dicatur publicum, Inquiſitori, vel ipſi, & Epiſcopo ſimul incumbit declarare. Ita Pegna *p.3. com.* 8. Ex quibus à fortiori ſequitur, filios hæreticorum inhabiles eſſe ipſo iure ad beneficia, vt docet Ricciullus *de iur.perſ. li.5.c.29.nu.2.ex c.2.de hær. in 6.* & ad penſiones, vt docet Garzias *to.2.p.11.c.10.§.1.nu.74.p.4.t.8 reſ.73.* — Hæreticorum filij nõ poſſunt eſſe iudices iurati, &c. Nec Notarij, Medici, &c. Imò nec Mercatores Barbitonſores, &c.

28 Imò priuantur eo ipſo, beneficijs obtentis poſt parentum hæreſim. Obtentis autem ante, non priuantur, quia hæc pœna in nullo iure exprimitur; & ſic determinauit Clemen. VIII. conſultis Cardinalibus S. Officij apud — Priuātur quoque beneficijs obtentis poſt parentum hæreſim.

Ricciull. *vbi sup.* docentque DD. communiter cum Zecchio *to. 1. tit. de fide. c. 11. n. 16.* Nec aliud Inquisitores determinant, dum in sententia efficiunt inhabiles ad tenendum, & possidendum dignitates, &c. *p. 4. tr. 8. res. 76.*

Etiamsi sint spurij, & nati ante parentum vitium.

29 Porrò dictis pęnis afficiuntur omnes hęreticorum filij naturales, etiam spurij. Ita Surdus *cons. 386. nu. 6. ibid. §. Nota etiam.* Etiam ante ipsorum hæresim nati, quia non puniuntur ob delictum proprium, sed parentum, inque eorum supplicium. *l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiest. c. 2. §. credentes, de hær. in 6.* qui multo acerbius ferunt suos filios adultos sæpè etiam bonis ditatos, & in dignitate constitutos, sua culpa ab eo gradu deijci, quàm infantes, quos etiam possunt nullos habere. Ita Barbosa *to. 3. lib. 5. tit. 3. c. 15. nu. 3.* contra Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 27. n. 14. p. 4. tr. 8. res. 74.* An etiam dictis pęnis subiaceant filij adoptiui, vide Ricciull. *vbi sup. c. 30. ibid. res. 76.* in fine.

Et quidem eo ipso, quod parentes de hæresi sunt conuicti.

30 Nec opus est, quod has pęnas afficere filios, explicetur in sententia; nam statim, ac confessione legitima, vel facti euidentia parentes hæresim commisisse conuincuntur illas incurrunt. Ita Sanctarellus *de hær. c. 34. dub. 2. n. 13. ibid. §. Notandum.* Nec obstat, quod catholici, & pęnitentes moriantur, nam in cap. *Statutum*, tunc solum à prædictis pęnis excusantur, quando parentes emendati, Ecclesiæ vnitati incorporantur, quod contingit, cum per absolutionem iuridicam, & solemnem ad pęnitentiam admittuntur, & non traduntur brachio sæculari. Ita Geminianus in hunc textum, cum enim brachio sęculari traditi conuertuntur, Ecclesia illis audientiam denegat, iuxta cap. *super eo, de hær.* & quamuis sacramentaliter absoluantur, illa absolutio non valet pro foro externo. Ita Decianus *lib. 5. cap. 56. nu. 7.* & alij contra Surdum *cons. 346. nu. 24. p. 4. tr. 8 res. 75.*

Quamuis moriantur pęnitentes.

Aliqui tamen excipiuntur.

31 Verũ pęnas supradictas non incurrunt filij, aut nepotes testium falsorum, in aliquo casu atroci in pęnam talionis combustorum, vt docet Sanch. *in sum. to. 1. li. 2. c. 27. n. 25. p. 4. t. 7. res. 16. §. Notandum.* Nec hęreticorum filij, quamuis post hæresim parentum nati, qui parentum hæresim spontè reuelãt. Ita Pegna *p. 2. comm. 15. exc. vt Inquisitionis, de hær.* Quod à fortiori procedit, si parentes, non tanquam hæretici, sed tanquã suspecti de hæresi damnati sint. Ita Zanchinus *de hær. c. 28. n. 3. p. 4. tr. 8. res. 75. §. Notandum.*

Filijs hæreticorum non tenentur Inquisitores dare dotes, & alimenta de bonis confiscatis.

32 Hæreticorũ filijs non tenentur Inquisitores de bonis confiscatis præbere dotes, & alimenta; nam si parentes bona omnia hypothecare, & creditores omnia quandoque bona, non deductis alimentis, aut dotibus vsurpare possunt, quidni id fieri poterit in delicto ob bonũ commune, vt scilicet patres à tã noxio crimine ob filiorũ saltẽ amorẽ abstineant. Ita Sanch. *vbi sup. c. 16. n. 26.* cõtra Surdũ *cons. 386. n. 8.* Præcipit tamen Instr. Hisp. apud Quemadam *qq. Fisc. q. 24. n. 11.* dictos orphanos minores honestis personis alendos simul, & instruendos cõmendari, & Pegna *comm. 9.* tenuem victũ de bonis cõfiscatis ministrari eis debere inquit, si aduersa valetudine, aut insufficiente ætate laborãtes, laborare non possint. Sed hoc ex mera misericordia. *p. 4. t. 8 res. 45.*

Filij hæreticorum non sunt in hoc casu irregulares.

33 Filij hæreticorum, si patres in comburendo dederunt signa contritionis, non sunt irregulares, sic etiam si nati fuerunt tempore quo patres erant Catholici, aut fautores, vel receptores non sunt irregulares. Hurtadus, & alij. *p. 10. tr. 11. res. 23.*

HAERETICORVM

Libri.

In Bulla Cęnæ excõmunicantur legẽtes, & retinentes libros hæreticorum.

33 † Libros hæreticorum legentes, retinentes, imprimentes, vendentes, &c. excommunicantur in primo canone Bullæ Cęnæ, & subduntur iurisdictioni Inquisitorum tanquam suspecti de hæresi, vt dicemus V.

Inqui-

Inquiſitorum,*nu*.7. † Et quidem cenſuram incurreret,etiam,qui legeret abſque periculo peruerſionis,quia lectio huiuſmodi ab Eccleſia non ſolum prohibetur ad vitandam peruerſionis periculum,ſed etiam ad mortificandos hęreticos,priuando illos eo honore, vt eorum opera doctorum virorum manibus contrectentur. Sic Sanctarell.*de hær.c.14.dub.vn.num.4.p.6.t.6.reſ.49.* Item,qui legerent librum hęretici tractantem ex profeſſo de Religione,licèt nullam hæreſim contineat (aut vnam hęreſim continentem,& de Religione non tractantem,vt Sanch. *in ſum. to.1.lib.2.c.10. num.* 34. quamuis contrarium probabiliter doceat Filliucius *to.2.t.22.c.7.num.*204.*p.1. t.11. reſ.*31.) quia Bulla loquitur disiunctiuè, *de Religione tractantem, aut hæreſim continentem*.Sanch.*num.*3.contra Crouſers *in reg. S. Franc. c.7.lec.5.* (& contra vtrumque incurreret cenſuram, qui legeret epiſtolam hæreticalē. Megala *in 3.p.lib.3.c.1.nu.55.p.1.tr.1.reſ.34.*) Contra quem etiam aduerte, quòd non poteſt quis priuata auctoritate legere librum hæretici,vnum,vel alterum errorem in illo contentum expungens, ſed error deleri debet auctoritate publica. Fagundez *in dec.to.1.lib 1.c.14.p.6.tr.6.reſ.55.*

Etiam abſque periculo peruerſionis.

Siue de religione tractent, ſiue hæreſim contineant.

Et idem dic de Epiſtola.

4 Si liber ſit auctoris catholici, cum Scholijs tamen, vel Commentarijs magnis alicuius hæretici,ſecundum Suar.*de fide diſp.*20 *ſect.*2.*n.*13. prohibetur,ſecundum Sanch.*num.*25. non prohibetur,quia ſemper dicitur liber Auctoris Catholici Mendoza diſtinguit, aut ſcholia, ſiue magna, ſiue parua, ſic textus explicationi addicta ſunt,vt ab eo commodè ſeiungi non poſſint,vt ſe habent in D.Thom.Commentaria Caietani, ant commodè ſeiungi poſſunt, vt ſe habent in eundem Commentaria Suarez; & in primo caſu non prohiberi inquit, in ſecundo prohiberi, quia primus liber retinet nomen auctoris Catholici, vt in exemplo Caietani,in ſecundo accipit nomen Commentatoris hæretici,vt in exemplo Suarez. Sic ille *in 2.2. diſp.76.ſect.8.§.303.p.5.tr.13.reſ.16.*† & negando olim cum Sanchez *p.1.tr.11.reſ.32.*†

Quid, ſi liber ſit auctoris Catholici, cōmentatus tamen ab hæretico.

Mulus multa.

35 Incurrit hanc cenſuram, legens librum hæreticalem per alium, cenſetur enim legere per ſeipſum. Alterius *tomo 1.diſp.2.lib.5.cap.6.* Sed Portel V. *Libri prohibiti in add. num.*11. negat, quia cenſura lata contrafacientes, non ligat mandantes.*p.1.tr.11.reſ.34.*

Quid ſi quis legat per alium.

36 Famulus verò impulſus à domino ad legendum librum hæreticalem in contemptum fidei,peccaret mortaliter legendo,& ſecundum Bonacinam *de cenſ.diſp.2. q.5.punct.4. nu.11.* incurreret cenſuram: at ſecundum Duard. *in can.1.q.48.nu.15.* non ita. *Ibid.*in fine.

Vel ab alio impulſus.

37 Idiota legēs librū hęreticalem latinum,quem non intelligit,ſecundum Megalam *in 3.lib.3.c.1.nu.45.* incurrit,quia Bulla non ſpectat finē,ſed factū. At contraria ſententia Sanch.*n.*51. eſt probabiliſſima,quia nulla ratio ſuadere potuit Eccleſiæ prohibitionem lectionis ſolum materialis. *p.1.t.11.reſ.36.*

An legat, & non intelligat.

38 Quæres primò, An legens libros hæreticorum in prouincijs,in quibus Bulla Cęnæ non eſt recepta, vt in Anglia, Gallia,Germania,incurrat excommunicationem? Reſpondeo. Megala *num.*60.affirmat. Sanchez *nu.*4. negat *p.1.tr.11.reſ.35.*

Vel legat in Anglia, & ſimilibus locis.

39 Quæres ſecundò, An in lectione & retentione librorum hæreticalium detur paruitas materiæ? Quoad lectionem Toletus *lib.1.c.19.n.9.*negat,quia poteſt quis in vna linea hæreſim haurire,Sanchez *n.*31 affirmat, & dicit eſſe integram paginam.Et Crouſers *in reg. S.Franciſci,cap.7. lect.5.* tantam libri partem, quæ per ſe ſumpta, verè cenſeri poſſit nomine libri. Sed hęc opinio reijci debet *p.6.tr.6.reſ.55. §.Notandum*. Et ſententia Sanch. eſt parum probabilis, & Sà idem docent, expurgatus fuit. Dico igitur cum Mendoza *de fide diſp.76.ſect.5. §.11.* dari,& eſſe duas, vel tres lineas. Etiam ſi in illis contineatur hæreſis,ob quam liber prohibetur(dicunt aliqui apud Merollam *t.1. diſp.1.c.2.coroll.7.diff.3.n.*344.contra Duard. *q.46.n.4.*) quia non ſtatim, ac quis propoſitionem hęreticalem legit, exponit ſe periculo imbibēdi hęreſim,

An in lectione, & retentione libri hæreticalis detur parua materia.

Et quænam illa ſit.

niſi

Digitized by Google

H AE R E S.

QVinam hæres institui possit, vel debeat. Vide V. *Testamentum*. Circa obligationem soluendi legata. Vide V. *Legatum*.

Hæres.

1 Hæres in adeunda hæreditate, tenetur efficere inuentarium sub pœna soluendi debita, & legata testatoris, etiamsi vires hæreditatis excedant, cap. *Raynald. de test. et l. finali, C. libert.* Sed hoc procedit in foro externo, in quo per hoc præsumitur, vel hæreditatem fraudare, vel cum creditoribus, & legatarijs contrahere iuxta *l. apud Iulian. §. fin. ff. ad Trebell.* non in interno, in quo creditur pœnitenti, si absit fraus, &c. Valerus V. *Hæreditas, diff. 2. num. 3. p. 1. tr. 10. res. 27. §. Cum igitur, et p. 3. tr. 5. res. 56. §. Et eadem*.

Tenetur efficere inuentarium. Alias tenetur ad debita, & legata etiam supra vires hæreditatis. In foro externo.

2 Porrò hæres antefertur omnibus creditoribus circa expensas funeris defuncti. Vide Molfes. *to. 2. tr. 13. c. 8 n. 43.* & nos V. *Debitor, n. 9. p. 5. t. 3. res.* 116. In bonis autem maioratus, vel aliter vinculatis, secundum Fagundez *in dec. to. 1. lib. 4. cap. 2. num 36 & cap. 9. num.* 10. succedit cum onere soluendi debita patris contracta ad familiam sustentandam, siue maioratus per tertiam personam ad illum perueniat, siue à parentibus institutus sit ante, vel post debita contracta; nam ea debita conuersa fuerunt in vtilitatem filii primogeniti; si enim pater non inuenisset illa credita, oportuisset bona vinculata magis, ac magis oppignorare in damnum ipsius primogeniti, qui cum illa bona accipiat ex causa lucratiua in eum creditoribus competit actio *l. his solis. ff. de cond. indeb. ex gl. ibi. V. Proficit.* Accidit, quod filij diuites tenentur alere patrem pauperem cum tota familia: ergo primogeniti diuites ex bonis maioratus tenentur soluere debita contracta à patre, ad ipsos, & familiam sustentandam. Dicendum tamen, nec primogenitum de bonis maioratus, nec vxorem de suis bonis dotalibus teneri soluere debita patris, & viri, pro ipsorum sustentatione contractis. Nam nec ipsi acceperunt à creditoribus pecunias; nec alter nomine ipsorum accepit. Et statim, ac pater, & vir mutuum accepit, factus est pecuniæ dominus, vnde familia accipit ab illo tanquam à vero domino, ac proinde non tenetur restituere. Præsertim, quod actio mutui est personalis, & non transit ad eos, ad quos mutui beneficium peruenit, *l. cum cui. C. de action. et obligat.* vnde nec sunt obnoxia restitutioni localis, & vestes, quæ maritus mutuata pecunia emit, & vxori tradidit, quamuis adhuc extent: quia nimirum actio mutuantis non est ad rem mutuo emptam, sed tantum ad personam mutuatarij. Et ita hanc sententiam docet Sanchez *de matrim. lib. 9 disp. 4. num. 28. & 29.* & alij. Aliqui tamen dicunt, successorem in maioratu teneri soluere debita contracta ab illo, qui maioratu instituit, ante institutionem, quia illa bona erant debitis hypothecata, & alioqui posset quis maioratum instituere in fraudem creditorum *par. 6. tract. 7. resolut.* 20. Aduerte hic, quod in dubio, an fideicommissum expiret, an hæreditas ad alios transmitti debeat, potest hæres vltimus vocatus de hæreditate disponere, secundum Homobon. *vol. 2. p. 2. resp.* 26. quia in dubijs melior est conditio possidentis. *par. 4. tr. 3. res. 73.* Hæredes occisores damnati ad mortem ad nullam restitutionem tenentur. Vide V. *Restituere, num. 47.*

Hæres pro expensis funeris præfertur omnibus creditorib. Et primogenitus, vel vxor non tenentur soluere debita patris & mariti de bonis maioratus, vel dotis. Etiamsi in ipsorum beneficium conuersa fuerint.

In dubio, an fideicommissum expiret, hæres vltimus vocatus, an possit de hæreditate disponere?

3 Hæres institutus ab aliquo, vt restituat hæreditatem, postea filio spurio, potest sibi retinere, & non restituere, cum spurius sit incapax hæreditatis. Martin. de S. Ioseph tenetur tamen alere filios, & dotare filius obligatione paterna, quamuis sint spurij. Vasq. & non peccant parentes similes hæredes instituere. Molin. Potest tamen constituere hæredem maritum filiæ spuriæ, & vxorem filij spurij. S. Ioseph. sic etiam pater si sit Sacerdos potest dotare filiam loco alimentorum. Cardinal. de Lugo, & alij. *par. 10. tr. 18. res. 19.*

Hæres potest sibi hoc modo institutus retinere hæreditatē, & alere, & dotare filius spurius, etiamsi pater sit Sacerdos. Potest institui maritus, & vxor filiorum spuriorum.

4 He-

HORAE CANONICAE,

Quid, & à quibus recitandæ.

1 † HOræ Canonicæ, seu diuinum Officium, definitur à Toleto, Laus Dei voce expressa per Ecclesiæ institutionem determinata. Sunt autem Horæ Canonicæ septem, ad septem principaliora S. Passionis mysteria significanda, & continentur his versibus.

Matutina ligat Christum, qui crimina purgat,
Prima replet sputis, dat causam Tertia mortis:
Sexta Cruci nectit, latus eius Nona bipertit.
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.

Horas Canonicas recitare tenentur.

2 Horas Canonicas recitare tenentur Clerici, Beneficiati, Regulares, & Moniales.

Clerici in Sacris. Sed quo die promouentur non tenentur ad omnes. Quid si recitassent omnes anticipatè?

3 Clerici non omnes tenentur, sed in sacris constituti. Et hi, quamuis beneficium non habeant, c. *Dolentes, de celebr. Miss.* †

4 Quo die quis Subdiaconus ordinatur, non tenetur ad totum officium illius diei, sed solũ ad Horas, quæ post motionem recitandæ supersunt. Ita Pal. *t.2.disp.2.pun.4.n.3* Imò Bonart. *lib.2.c.39.n.11.* putat, teneri solum ad Vesp. Cõplet. quia Ecclesia nõ intendit obligare clericos ad paruas Horas à primo die promotionis. Sed quid, si quis ante promotioné totum diei officium recitasset? Adhuc ad Ves.&c. teneri, ait Bonac. *t.2.de hor. can.disp.1.q.2.p.5.nu.11.* quia quãdo recitauit nõ tenebatur, & ideò non satisfecit. Præsertim, quod nõ recitauit nomine ecclesiæ, à qua nõdũ deputatus erat tanquam minister. Sed cõtrariam sentẽtiam tanquam probabilem admittit Trul *in dec.to.1 li.1.c.7. dub.13.n.3.* quia potuit soluere anticipatè. Facit pro hac opinione illorũ sententia, qui dicunt, quod qui mane communicauit, & in eadé die incidit in periculum mortis, non tenetur iterum cõmunicare. Quę doctrina procedit etiã pro die professionis Religiosorum. *p.6. tr.7. ref.38.* & olim *p.4. tr.4. ref. 218.*

Et quid de Psalmis iniunctis ab Episcopo in ordinatione.

5 Episcopus non potest iniungere Clericis à se ordinatis recitationẽ quotidianam perpetuam. Ita Villal *to.1.t.24.dub.7.n.4.* cõtra Bonac. *de Hor.Can. disp.1.q.2 pun.4.n.2 p.2.tr.12.ref.20.* § *Vnde.* Et probabile est, nolle illos obligare ad Psalmos, quos semel recitandos iniungit, sub graui culpa, sed tantum ex decentia, & honestate, vt docet Palaus *pun.1.§.1.n.5.* Vnde omittẽtes peccare tantum venialiter, vt ex Azorio, & alijs docet Homob. *vol.2.p.1.ref.210.* contra Villal. *ubi sup.ref.20.cit & p.4.tr.4.ref.218.* §. *Nota etiam.*

Item beneficiati. Post pacificam beneficij possessionem.

6 † Beneficiati tenentur ad diuinum Officium, etiamsi in sacris non sint. *d.24. can. fin.* † Non quidem statim post collationem, sed post possessionem pacificam beneficij, nam sicut ante illam exercere non possint illius iura, ita nec teneri debent ad onera. Sic Lessius *lib.2.c.34 dub.30 n.167.* contra Garziam *to.1.p.3.c.1.n.92. par.2.tr.12.ref.21.* Non tenentur ad restitutionem, si non recitant in primis sex mensibus, sed peccant mortaliter. *p.11.tr.1.ref.7.*

7 Nota hic 1. quod Ric. *p.2 ref.406.* & Palaus *vbi sup. §.2.n.9.* cum communiori docent beneficiatum ad Officij onus teneri, siue beneficium sit pingue, siue tenue, quia sibi spontè pręiudicat, qui se promoueri permittit ad tenue beneficium, sicut ob similem rationem, vxorem ducens cum parua dote, tenetur illam alere. Vnde *in C. de orat.q 7 c. Clericos victum, dist.91.* præcipitur vt Clericus, qui victum ex fructibus beneficij sufficientem nõ habet suis se adiuuet laboribus, & artificio, sine tamen officij detrimento, & Concil. Later. *sess. 29. can. 9.* imponit pęnam restitutionis fructuum omittentibus Horas, absque distinctione beneficij pinguis, & tenuis. Adde, quod beneficiarius non solum fructibus, sed etiam priuilegijs gaudet beneficij. Sed his non obstan-

Digitized by Google

Sed contrarium probabile.

obſtantibus, contrariam ſententiam Soti *lib.* 10 *q.* 5. *ar.* 3. aliorumque doctiſſimorum virorum ſequentem non damnarem; nititur enim auctoritati Apoſtoli 1. Corinth. 4. *Qui altari ſeruit, de altari viuere debet*; nam qui parum habet ab Eccleſia, non poteſt dici viuere de altari, quia parum pro nihilo reputatur. Et confirmatur primò, quia in iure beneficium tenue reputatur pro non beneficio, vt colligitur ex c. *ſi, cui, de præb. in* 6. Confirmatur ſecundò, quia habens plura, eaque pinguia, & ampla beneficia, non niſi ſemel in die Officium recitare tenetur; vnde non videtur rationabile, quod habens quatuor, vel ſex aureos beneficij, idem onus ſubſtineat, *p.* 2. *tr.* 12. *reſ.* 9. *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 146. in fine, & *p.* 5. *tr.* 5. *reſ.* 25. Ex quibus Leſſius *lib.* 2. *c.* 34. *dub.* 31. *n.* 169. cum Molfeſio *to.* 1. *tr.* 5. *c.* 3. *n.* 29. dicunt, habentem beneficium tenue, teneri ad Horas Canonicas ſolum in feſtis, & Dominicis. Quod ego cum Maldero *in* 2. 2. *tr.* 10 *c.* 2. *dub.* 3. procedere exiſtimo non de iure Eccleſiaſtico, ſed tantum naturali, & compenſari poſſe alijs orationibus, vel Dei cultu; nec obligationem ad reſtituendum adnexam habere. *p.* 2. *tr.* 2. *reſ.* 9. in fine. Sed non tenetur ad reſtitutionẽ ſi admittat partem horæ, vel tot verſiculos conſtituẽtes partem notabilem. Mendo *p.* 11. *tr.* 2. *reſ.* 44.

Et aliqui probabiliter volunt, non teneri, niſi beneficium ſit 20. aureorum.

8 Porrò non conueniunt DD. in determinanda quantitate beneficij tenuis, quod diximus ad Horas non obligare. Nam Sotus *vbi ſup.* ait eſſe octo aureorum. Leſſius *vbi ſup.* quod non pertingit ad ſexdecim. (imò Sotus poſtea apud Sanchez *in opuſ. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2 *dub.* 57. *num.* 5. reſpondit, beneficium ſexdecim aureorum nõ obligare, & opinionem illam octo aureorum eum docuiſſe, ait Sanchez pro ijs temporibus, quando valor monetæ maior erat, & rerum, minor. *p.* 4 *tr.* 4. *reſ.* 146. à medio) Ledeſma *p.* 2. *tr.* 9. *c.* 4. *conc.* 5. requirit viginti, & tandem Malder. *vbi ſup.* tertiam partem ſuſtentationis Clerici ordinarij. *p.* 2. *tr.* 12. *reſ* 9. §. *Sed ſi quæras.* Vide etiam Bonartium *lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 10 *p.* 5. *tr.* 5 *reſ.* 25. in fine.

Nec in dubio de tenuitate beneficij.

9 Quòd ſi quis dubitet, an ob tenuitatem beneficij teneatur ad Horas, ſecundum Vaſq. *in c.* 2. *diſp.* 65. *c.* 3. *nu.* 11. tenetur recitare, quia obligatio eſt certa, & excuſatio dubia. Secundum Salas *in* 1. 2. *tr.* 8 *diſp. unic ſect.* 17. *num.* 154. non tenetur, quia præceptum valdè oneroſum non obligat in dubio. Vtraque ſententia eſt probabilis. *p.* 4. *tr.* 3 *reſ.* 24.

Non tenetur ad Horas recipiens beneficium per ſimoniam, aut cũ legitimo impedimento.

10 Nota 2 cum Sanchez *vbi ſup. dub.* 73. *n.* 5. quòd recipiens beneficium per ſimoniam, aut cum excommunicatione, vel irregularitate, ſicut non facit fructus ſuos, ita nec tenetur ad Horas. Et addit, quod ſi talis peteret reualidationem, & fructuum compoſitionem, teneretur explicare, ſi Officiũ non recitaſſet, alias iterum ſe de fructibus ob illam cauſam componere teneretur. *p.* 4 *tr.* 4. *reſ.* 146.

Nec Canonici coadiutor cum futura ſucceſſione, & congrua portione præſenti.

11 Nota 3. coadiutores Canonicorum cum futura ſucceſſione, ſecundum Acoſtam *in cruc. q.* 75. teneri Horas perſoluere, quia coadiutorias Papa concedit per modum beneficij, & litteræ expediuntur in forma dignum, vt Iudex Apoſtolicus, prouiſum examinet, & ad poſſeſſionem admittat præmiſſa fidei profeſſione, & adhibitis ſolemnitatibus Canonicorum, quorum nimirum priuilegijs ipſi fruuntur. Aſt ego contrarium ſentio cum Palao *to.* 1. *tr.* 1. *diſp.* 2. *punct.* 1. §. 4. *nu.* 7. quia talis coadiutoria non eſt beneficium, vt declarauit Paul. V. apud Suarez *de Hor. can. lib* 4. *c.* 22. *nu.* 19. Et ſanè beneficium, quod confertur coadiutori, eſt illud idem, quod poſſidet Canonicus proprietarius, quod proinde ipſe non adhuc poſſidet, cum vnum idemque beneficium non poſſit eſſe vno eodemque tempore penes duos. *par.* 5. *tract.* 13. *reſ.* 75.

Denique tenentur Moniales, & Religioſi profeſſi, etiam non promoti.

12 Denique Horas Canonicas perſoluere tenentur RELIGIOSI, & MONIALES addicti choro, poſt emiſſam profeſſionem, ratione conſuetudinis. Ita DD. communiter Et quamuis Caiet. Med. & alij dubitent, an talis conſuetudo exiſtat, & Villalobos, an introducta ſit ſcienter, & cum animo indu-

Google

inducendi obligationem, imò an à mulieribus, & adoleſcentibus potuerit ſic introduci,& vim legis habere, ex quibus Alphõſus de Caſtro docet, Clericos non promotos Ordin's Prędicatorum, ad Horas Canonicas non teneri (*p.2. tr.12 reſ.17.*) & nouiſſimè P B rdon.*in conſ.reg. reſ.30.n* 3. huiuſmodi religioſus extra chorum ab onere Horarum faciat immunes, quia conſuetudo, quæ affertur, refertur ad communitatem, ſeu ad chorum non ad deputatos ad chorum, quando abſunt; nam conſuetudo habens vim legis non inducitur ex actibus priuatis; ſed publicæ. Hæc tamen opinio improbari deb.t, & Sà eam docens, in editione Romana correctus fuit, vt notat Palaus *to. 2. tract. 7 diſput.2 punct* 1. § 1. *num*. 3. Et idem dic de monialibus, quæ etiam ipſę poſſint conſuetudinem obligatoriam introducere, approbante ſuperiore, quia ſunt legis capaces *p.6.tract.8.reſ.12. et par.7 tract.11.reſ 4. & nouiſſimè p.10. tr.11. reſ.45*.

13 Quo tamen die profitentur, tenentur ſolum ad Horas, quæ ſuperſunt, vt dictum eſt *nu*.4. Et ſuperior poteſt cum h is in hoc ex iuſta cauſa, ſtud orũ videlicet, aut negotiorum, d ſpenſare. Ita Leſſius *lib.2.cap.37.dub.9. num.51*. Nec obſtat, quod diſpenſare non ſoleat; quia facultas aliquid faciendi abſque aliorum incommodo, non amittitur per non vſum *p.2.tr.12. reſ.19*. Sed Prælatus poteſt cum eis diſpenſare.

14 Imò etiam cum promotis d ſpenſare poteſt ex priuilegio, & Horas canonicas in certos Pſalmos, & preces eis commutare, vt dicemus Verb. *Regular. num.13*. Et ex priuilegio etiã cum promotis.

15 Quæres, an tres, vel plures Nouitij non clam, ſed publicè ſigno regulari conuocari poſſint in choro commun diuino Officio ſatisfacere? Reſp. pro vtraque parte adeſſe probabiles rationes? & ideò vtrumque probabiliter ſuſtineri poſſe. *p.7. tr 11. reſ.5*. Nouitij, an ſatisfaciant præcepto ſoluendi Horas Canonicas in choro.

16 Moniales, & Religioſi profeſſi in minoribus tenentur ſub mortali recitare horas Canonicas, ſi choro non interſunt ex cõſuetudine introducta in Religione. Bardi, & alij: non tenentur, tamen ſi tranſirent ad aliam Religionem, in qua non eſt conſuetudo, quod tales recitent horas Canonicas. Laym. & alij *p.10.tr.11.reſ.45*. tenentur Religioſi canere in choro horas canonicas ſub peccato mortali; dico tamen Superiores tenere hoc curare. Armilla, & alij per multi. *ibid. tract.14.reſ.3*. Moniales, ac Religioſi profeſſi in minoribus tenentur ad horas canonicas extra chorum. Si tranſeunt ad aliam Religionem, vbi non eſt conſuetudo non tenetur; & tenetur ſub mortali canere in choro. Ad hoc facere tenentur ſuperiores.

17 Subdiaconus non tenetur ſub mortali in die ordinationis: & ſi ex qua vis cauſa non poterit recitare horas ante meridianas non tenetur ad veſperas, & completorium etiam ſi poſſit. Torre, & alij, ſic qui complet 21. annum hora nona alicuius vigiliæ eo die non tenetur ad ieiunium. Qui incipit diuinum officium ante mediam noctem, & complet poſt mediam noctem ſatisfacit præcepto diei ſequentis; ſic de miſſa completa poſt meridiem Francolinus, & alij; recitare officium mutando illud ſatisfacit præcepto, ſed hoc non eſt faciendum abſque rationabili cauſa, vel occupatione, Bardi, & alij: dictis veſperis, & completorio hora ſecunda poſt meridiem poteſt recitari officium diei ſequentis; anticipare horas Canonicas abſque vlla iuſta cauſa. Secundum Dicaſtillum non eſt peccatum veniale. *p x.tr.11. reſ.16. & tr. 16. reſ. 46*. non peccat mortaliter, qui nocturna per 30. horas diuideret, etiam ſine vlla cauſa, nec repeteretur, quod antea recitatum fuerat, ſed ſolum venialiter, quia quoad ſubſtantiam adimpletur præceptum, & ſic per ſpatium trium horarum poſſunt diuidi nocturna inter ſe. Eſcobar, & alij, & ſecũdum Quintanad. lectiones matutini poſſunt diuidi à recitatione Pſalmorum vſque ad mediam noctem eiuſdem diei. Similiter ſi per errorem non recitatur officium de aliquo feſto duplici, vel ſemiduplici poteſt de illo fieri prima die non impedita. Quintanad. & ſi recitauit de feſto aliquo non debet de eo fieri prima die, in quo incidit: non eſt eadem ratio de feria, vel de ſancto ſimplici. Quintanad. *ibid. tr. 11. reſ. 17*. & vbique recitari poſſunt etiam in latinis. Dian. & alij *ibid. tr.11. reſ.3*. In die ordinationis non tenetur, nec qui completorium nõ ad ieiunium. Et ſi occupatus legitima cauſa non recitauit Matutinum, nõ tenetur ad alias horas. Satisfacitque incipit officium ante mediã noctem, & complet poſt mediam noctẽ. Ita de Miſſa. Poteſt recitari officium diei ſequentis poſt 2. horam meridianam. Non peccat, qui diuidit nocturna, niſi venialiter, & per ſpatium trium horarũ. Poteſt recitari officium de ſancto, relicto per errorem prima die nõ impedita.

18 Non possunt dici mentaliter contra P. Sanctorum. Diana, & alij *ibid. tr.*11.*res.*1. Debent recitari, vt ipse recitans mouendo labia se audiat. Valentia, & alij *ibid. tr.*11.*res.*33. §. *Nota*. Religiosi tenentur sub mortali. *p.*10. *tr.* 14. *res.*3. Armilla, & alii.

19 Cæcus non tenetur ad Horas Canonicas; surdus tenetur, & si est beneficiatus tenetur cum socio. *p.*10. *tr.*16. *res.*45.

20 Canonicus absens à choro per tres menses, concessos à Can. debet lucrari distributiones quotidianas. Martin. à S. Ioseph, Canonicus choro assistens, sed non canit, vel confabulat, non debet lucrari distributiones quotidianas. Et peccat mortaliter Præfectus chori permittendo hanc, vel alia inconuenientia à Canonicis in choro: & si assistit in choro, & non recitat Horas Canonicas, nec in choro, vel alibi non tenetur restituere distributiones, quæ dantur pro assistentia, & non pro cantu. Baldellus, & alij *ibidem tract.* 13. *resolut.* 10.

Etiam si beneficium sit tenue, secundum aliquos.
Non debet amplius fieri de sancto idē de suo die non retinet, cū recitauerit amat.
Etiam in latrinis potest recitari.
Non possunt dici mē taliter, sed in mouendo labia debent seipsos audire.
Cæcus non tenetur sed surdus cum socio si est beneficiatus.
Canonicus absens à choro tempore permisso gaudet distributionibus, sed si adest, & non canit, vel confabulat.
Non tenetur restituere.

HORAE CANONICAE,

Sub quo onere recitandæ.

16 † OMnes nominati tenentur Horas persoluere sub mortali. Et beneficiati præterea sub onere restitutionis fructuum pro rata, ex Later. sub Leone X. *sess.*9. §. *Statuimus*. Nauar. V. *Beneficium, nu.*11. & DD. communiter. Et quidem quoad peccatum †.

17 Nota 1. quod obligatus ad Horas titulo Ordinis sacri, & beneficij, non peccat dupliciter, si Horas omittit, quia vterque titulus respicit eandem Religionis virtutem. Ita Palaus *to.*1. *disp.*2. *pun.*1. §.2. *nu.*29. contra Fagundez *pr.*2. *lib.*4. *cap.*5. *num.*23. *par.*2. *tr.*12. *res.*22. & *p.*4. *tr.*4. *res.*219. in fine. Quod à fortiori procedit contra Nauarrum apud Garziam *to.*1. *p.*3. *cap.*1. *nu.*142. si quis teneatur titulo duplicis beneficij. *p.*2. *tr.*12. *res.*23. in fine.

18 Plures autem voluntates omittendi officium eiusdem diei, secundum communem apud Bonartium *lib.*2. *cap.*20. *nu.*6. sunt plura peccata. Sed ipse probabile putat, continuari suo modo in externa omissione, sicut plures voluntates occidendi in externo homicidio, & sic esse vnum peccatum. *p* 4. *tr.*4. *resolut.*219.

19 Putat verò Lessius *vbi sup num.*51. tot peccata committit, quot Horæ eiusdem diei omittuntur; quia singulæ Horæ sunt distincta officia diuersis temporibus persoluenda; & volitio omittendi plures Horas, includit plures omissiones saltem virtualiter distinctas; singulæ autem omissiones sunt distincta peccata. Hæc opinio est probabilis, sed non sustinenda, quia præceptum de recitandis omnibus Horis vnius diei vnum est, & habet pro obiecto aggregatum septem Horarum per modum vnius. Ita Nauar. *c.*7. *num.*6. Nec est necesse numerum Horarum omissarum in confessione explicare. *par.* 2. *tract.* 12. *res.* 5.

20 † Nota 2. in omissione diuini officij dari paruitatem materiæ, quæ excusat à mortali, † & quantitatem notabilem pro committendo mortali in eius omissione, secundū Nauar. *c.*10. *nu.* 44. esse totum principium vnius Horæ cum primo Psalmo, secundum Mald. *vbi sup.* tertiam partem Horæ, quæ vtraque opinio est dura, quia licet quælibet Hora sit notabilis, non est tamen notabilis tertia eius pars. Igitur in paruis Horis præter Matut. Laud. & Vesp. notabilis quantitas est dimidium. Sic Fern. *p.*3. *c.*13. §.7. *q.*3. *p.*2. *tr.*12. *resol.*41. Imò Bonart. *c.*19. *nu.*12. putat esse integram Horam, quia respectu totius officij, supra quod cadit præceptum, quod est minus integra parua Hora, non est notabile, vnde secundum ipsum, qui ex Hora parua recitaret vnum Psalmum

Horæ à prædictis recitari debēt sub mortali.
Et à beneficiatis etiā sub onere restitutionis.
Sed non peccat dupliciter, qui officium omittit, ad quod duplici titulo obligatur.
Plures voluntates omittendi idem officium, sunt plura peccata.
Sed nō plures omissiones Horarum eiusdem diei.
Et datur paruitas materiæ.
Quæ in Horis paruis est dimidium.

mum, excusaretur à mortali. † Sed hic aduerte, quod iuxta principia posita, si quis ex pluribus Horis eiusdem diei mod cum omitteret, & multa hęc modica simul sumpta essent in quantitate notabili peccaret mortaliter, quia continuantur in respectu ad totum officium, quod præcipitur †. *p.4. tr.4. ref.* 216. In Matut. Laud.b & Vesp. notabile putat Lonartius, quod est æquale vni paruæ Horæ *ibidem.* & idem sentit Palaus *tomo 2. disp. 2. punct. 5. n. 1. p. 5. tr. 5. ref. 26.* Raguccius *de off can. q. 13. n. 4.* quartam partem Sanch. *in sum. to. 1. lib. 1. cap.* 18. *num.* 8. tres lectiones cum responsorijs in officio feriæ putat esse paruam materiam, quæ omnes opiniones sunt probabiles. Et si petas, cur in his Horis non dicamus partem notabilem esse dimidium, sicut in paruis. Respondebimus, quo aliquod totum est maius, eo minorem eius partem esse notabilem, & sic communis opinio tenet, tres Horas esse partem notabilem diei, cuius tamen nō sunt nisi octauum. *p. 2 tr. 12. ref.* 41. Vide etiam Merollam *to. 1. disp. 2. c. 4. dub. 7. diff. 13. n. 27. p. 5. t. 5. ref. 26. §. 1.* in fine. † Sed considera hic, an posito principio de vnitate præcepti pro omnibus Horis, hęc distinctio de Horis magnis, & paruis benè procedat. † Ex dictis refellitur communiter Arragon. qui *in 2. 2. q. 83. ar. 12.* docet, omissionē integri Officij vnius, vel duorum dierum in anno esse paruam materiam. *ref. 26. cit. §. Not. tertiò,* & Marchinus *de Sacr. Ord. tract. 2. p. 6. diff. 3. nu. 5.* quòd integra parua Hora non sit pars notabilis in comparatione ad totum officium, quod est integra præcepti materia. *p. 9 tr. 6. ref. 6.* & Caramuel *in Regulam D. Benedicti. disp.* 111. *nu.* 1408. existimantis octauam diuini officij partem esse materiam grauem, leuem autem quidquid est minus octaua parte. *p. 7. tr. 11. ref. 2. et p. 11. tr. 1. ref 21. et ref. 25.*

> In Matutino, Vesperis, & Completorio, pars minor.

21 Aduerte autem cum Suar. *de relig. to. 2. li. 3. de orat. c. 13. n. 3.* in recitatione publica, vnà cum quantitate partis omissæ, quam in vno Psalmo putat esse notabilem, considerandam etiam esse grauitatem eius, & dignitatem, & publicam deformitatem, quę inde nascitur, & ideò grauius esse omittere versum *Deus in adiutorium*, quam quatuor Psalmi versus, & Canticū *Magnificat*, quam quemuis Psalmum longissimum: quemadmodum grauius est in Missa omittere vnum verbum ex Canone, quam orationem integram extra illum, quæ omnia docet etiam Merolla *vbi sup. p. 5. tr. 5. ref. 26. §. Notandum est.* † Sed *in p. 2. tr. 12 ref. 41.* in fine, docuerat cum Bonacina eam partem, quæ excusat à mortali in recitatione Horarum priuata, excusare etiam in publica, quod signum est, vtramque opinionem ab ipso reputari probabilem †.

> Sed in recitatione publica habēdus, etiā est respectus ad scandalum, &c.

22 Circa onus restitutionis in beneficiatis extat Bulla particularis Pij V. edita ann. 1571. disponens, vt qui totum Officium vnius diei omiserit, omnes illius diei fructus restituat, qui totum Matutinum, vel reliquas Horas, dimidium; qui verò vnam paruam Horam sextam partem, sed Henriq. *c. 23. nu. 2. in glos. lit. Z.* existimat, hanc Bullam sapientum consilio, & praxi moderatam esse, vt infrà *nu.* 29. dicemus. *p. 4. ref.* 111. Sed propterea.

> Onus restituendi in beneficiatis præscribitur in Bulla Pij V.

23 Nota primò, quod quamuis probabiliter doceat Suar. *vbi sup. c. 29. nu.* 12. obligationem Horarū in beneficiatis esse ex iustitia, & ideò teneri recitare statim à possessione sub onere restitutionis; sententia tamen Fernand. *p. 3. c. 12. §. 8. nu. 1.* quod solum teneatur ad restitutionem, si recitare omittat post sex menses, est probabilior; nam est obligatio solum Religionis, vel obedientiæ, ortum habens à lege Ecclesiastica, quæ obligare incipit post semestre: si enim esset iustitiæ, quando beneficiarius omittens non posset restituere fructus, obligaretur ad restituendum in bonis spiritualibus, vt notat Filliuc. *to. 2. tr. 23. c. 10. n. 108.* quod tamen non est in consuetudine. *p. 2 tr. 12. ref. 25.*

> Et non est ex iustitia, sed ex Religione. Vel obedientia.

24 Nota secundò, restitutionem pro Horarum omissione ex Bulla cit. & DD. cōmuniter fabricæ beneficij, vel pauperibus faciendam, & nomine quidem beneficij veniunt Ecclesia, & domus beneficij, siue quam beneficiarius habitat, siue alia, ita vtilitas in emendis agris, aut meliorandis possessis, vt

> Debetque fieri fabricę beneficij. Vel pauperibus.

augeantur fructus. Ita Suar. *de Relig. lib.4. tom.2. c. 30. n. 19.* Nomine verò pauperum veniunt etiam pauperes extranei, & ipsemet beneficiarius, si pauper est, & ex hoc non sumat occasionem amittendi Officium. Item eius mater, frater, soror non solum mendici, sed etiam si careant necessarijs ad statũ. Ita Faustus *lib.2 q.289.* Denique etiam defuncti, vt ipsis Missæ, & alia suffragia applicentur. Ita Filliucius *vbi sup. nu.325. p.2. tr.12. ref.27.*

25 Nota tertiò, hanc restitutionem secundum aliquos suppleri posse per quascunque eleemosynas antea factas, etiam absque hoc intuitu. Vide Verbo *Eleemosyna effectus, nu.1.*

Nec facienda est.

26 Nota quartò, etiam in hoc dari paruitatem materiæ, & restitutionem non esse necessariò faciendam, nisi ex omissione notabili, quæ maior assignari debet ea, quam supra assignauimus pro committendo peccato mortali †.

Pro omissione partis alicuius Horæ.

27 Primò igitur, non est facienda restitutio pro rata distributionum ex omissione partis vnius Horæ, quia leges in hac re loquuntur de Horis integris. Ita Bonartius *lib.2. c.11. nu.10.* licèt contrarium teneat Palaus *to.2. disp. 2. punct. 7. num. 5. p.2. tr.12. ref.26. et p.4. tr.4. ref.220.*

Aut plurium versuũ plurium Horarum.

28 Secundò, nec facienda est pro omissione paucorum versiculorum in singulis Horis, licèt simul sumpti constituant quantitatem notabilem. Ita Palaus *ibid.* quem vide R.R. *cit.26. in §. Notandum, & 220. §. Sed quid.*

29 Tertiò, si rata fructuum correspondens vni Officio totius diei non sit notabilis, non est facienda restitutio sub mortali pro omissione totius Officij, *ref.26. §. Nota.*

Vel etiam totius Officij, si rata ei respondens non est notabilis.

Et si præter officium habet alia onera restitutio secũdum aliquos fieri debet pro rata oneris officij.

30 Quartò, Sacerdos habens beneficium curatum cum multis oneribus, v.g. Missæ, Confessionũ, &c. quo die Officium omittit, secundum Henriq. *li. 13. c.13. n.2.* non tenetur restituere omnes fructus illius diei, sed solummodo partem correspondentem oneri Officij, quam in Episcopo, & Parocho dicit esse quintam, in Canonico, quartam, in alijs beneficiarijs tertiam, & ita sapientum consilio interpretatam esse in praxi Bullam Pij V. de qua *sup. nu. 21.* Hæc tamen interpretatio Lessio *lib.2. c.34. num.77.* nimis laxa videtur in ijs præsertim, qui non habent alia onera, nisi precum; vnde restringendam putat ad habentes alia onera, & tunc cum proportione ad illa. Tolet. *lib.2. cap.12. nu.9.* pro toto Officio omisso tertiam partem fructuum illius diei restituendam putat. Et Salas *disp.15. sect.2. num.27.* contra Vasq. *vbi infra*, existimat, quòd si Canonicus grossum lucratus sit priusquam Officium omitteret, non tenetur restituere, quia pęna est, vt non faciat fructus suos, non, vt iam suos restituat. Verùm Vasq. *in 1.2. to.2. disp.168. n.34. & 35.* & alij absolutè volũt, ab omittente Officium totam illius diei partem fructuum restituendam esse, quia ita habetur expresè in Concil. Lateran. *sess.9 §. Statuimus*, & in Bulla cit. Pij V. Quibus non obstantibus opinionem Henriquez. Trull. *in Cruc. lib. 3. cap.2. nu.3.* dicit esse probabilem. Ego verò de meo nihil dicam. *p. 4. t. 4. ref. 111.* † licèt *p.2. tr.12 ref.8.* probabilem indicauerit etiam ipse †.

Et si Canonicus assistit choro, ex hoc præcisè distributiones acquirit.

31 Quintò, Canonicus assistens choro, sed Officium non recitans, ne domi quidem, quamuis ad ratam fructuum teneretur, distributiones tamen licitè reciperet, quia hæ sunt stipendium solius assistentiæ, vt dicemus *num.58.* nec veniunt nomine fructuum in Conc cit. Sanch. *in opusc. to. 2. li.2 c.2. dub. 10 n.2* contra Aragon. *in 2.2. q 83. ar.3.* in fine. *p.4. ar.4. ref.149. §. Ex his.*

Quid si beneficiarius omittat officium per octo dies in anno.

32 Imò nouissimè Ioan. Henriq. *in comp. c 29. n.30.* excusat ab onere restitutionis beneficiarium, qui omitteret Officiũ in anno per octo dies, quia (inquit) dominus non priuaret mercedem famulum, qui annuam seruitutem per octiduum intermitteret, quam opinionem quoad vnum, vel alterum diẽ docuerat Sotus, & approbat Filliucius. Sed insurgunt Bonartius *c.11. nu.15.* & Palaus *nu.4.* dicentes, has opiniones stante Bulla Pij V. non posse subsistere, quia illa pro qualibet die, & pro qualibet hora restitutionem fieri præcipit. Vnde exemplum de famulo non procedere, quia in eo non habemus expres-

sum

sam domini voluntatem, sicut in casu nostro, & ideò recurrendum est ad præsumptionem. *p.2. tr.12. res.34. & p.5. tr.5. res.24.*

33 Nota tandem, quomodolibet obligatum ad Officium, excusari præterea tàm à peccato, quàm à restitutione causis, & capitibus, de quibus infrà à *nu.62.* Qui plura beneficia obtinet, non est obligatus tot commemorationes facere, quot sunt beneficia. Escobar *par.9. tr.9. res.* 10. Nec qui retinet duo beneficia vnum iniustum, alterum iustum. *p.11. tr.2. res.44. §. Sed hic.*

Non tenetur tot officia recitare, quot sūt beneficia.

Vnde recitare eas vulgari sermone satisfacit præcepto, sed grauiter peccaret, secus si lingua Græca, vel Hebraica recitaret. *p.9. tr.7. res.67.* Et in necessitate, potest vti quocunque Breuiario approbato. *ibid. tract.9. res.25. §. Notandum est.*

HORAE CANONICAE,

Qualiter recitandæ.

34 SEx circumstantiæ in recitando Officio requiruntur, Numerus, Ordo, Qualitas, Tempus, Locus, & Modus.

Horæ.

35 Numerus est septenarius, quia singulis diebus septem Horæ sunt persoluendæ, quæ tamen omnes constituunt vnum Officium, quod in vno die vnum tantum recitandum præcipitur; & qui recitat per Breuiarium Rom. extra chorum, non tenetur ad Officium B. Virg. aut ad Psalmos Graduales, & Pœnitentiales in ferijs præscriptis, nec ad Officium Defunctorum in secundis ferijs, Aduentus, & Quadrag. & in prima feria cuiuslibet mensis. †

Septem persolui debent.
Semel tantum in die.

36 Imò quidam DD. apud Molfes. *to.1. tr.5. c.1. nu.57.* idem dicunt de officio defunctorum diei 2. Nouembr. quo eorum commemoratio celebratur, quod probari potest primum ex Bulla Pij V. posita initio Breuiarij, in qua Papa ait, suam intentionem non esse obligandi ad recitationem Officij defunctorum in diebus præscriptis in Breuiario, non faciens exceptioné huius diei; & eodem modo loquuntur Zech. *in sum. to.2. c.83. nu.16.* & alij Doctores. Deinde, quia in Rubrica illius diei non habentur verba præceptiua, & peculiaria, sed solum dicitur, quod post *Benedicamus*, dicuntur Vesperę Defunctorum, sicut etiam habetur in Rubrica feriæ 2. post primam Dominicā Quadrag. Et tandem ex probabili sententia Vasq. *in opusc. de benef. c.4. §. 1. ar.2. dub.2. nu.58.* & aliorum, quòd qui in diebus Rogationum, & D. Marci processionibus non intersunt, non tenentur ad priuatam recitationem Litaniarum, cum tamen in Rubrica talium dierum talis obligatio exarata sit verbis pręceptiuis. Et ratio istorum Doctorum est, quam nos attulimus, quia Litaniæ sunt pars Psalmorum pęnitentialium, ad quorum recitationem in diebus signatis Papa inquit se nolle obligare.

Et multi docent non adesse obligationem recitandi Officium Defunctorum die 2. Noučbris extra Chorum.

Verùm nō est recedendum à contraria sententia, quæ est communis, quia proprium Officium illius diei, est Officium defunctorum, vnde Commemoratio Defunctorum inscribitur, & Ecclesia dispensans cum Prædicatoribus ad vnum tantum officium, designauit recitandum Officium Defunctorum, omisso officio de Octaua. Adde, quod si talis dies incidit in Dominica, transfertur in diem sequentem.

Ad argumentum in contrarium. Ad 1. respondetur, Bull. loqui de Officio Defunctorum singulis mensibus recitandum, non de hoc, quod semel tātum in anno recitandum est in eorum commemoratione, varia enim humanę vitæ negotia, non militant pro hac vnica, sed pro illis multis officij recitationibus. Et si hæc Bulla ex consuetudine, & Ecclesiæ sensu interpretata fuit, vt patet ex Doctoribus post illam scribentibus, quæ consuetudo cum sit grauis, difficilis, generalis, & de violantibus illam viri timorati malè sentiant, sola

Sed contrarium dicendum est ex rationibus.

fortasse sufficeret ad obligationem inducendam, iuxta dicenda V. *Vsus n.* 14.

Et consuetudine.

Ad secundum respondetur, ad hoc, vt adsit obligatio recitandi aliquod Officium, non requiri verba præceptiua in eius assignatione, cum assignatur tanquam proprium alicuius diei, nam obligatio oritur ex præcepto generali Ecclesiæ de recitando quotidie officium, & Bulla Pij V. de recitando eo, quòd in Breuiario præscribitur. *p.4. in fine, quæst. vnica.*

In vtroque casu.

Ad tertium. Quamuis opinio illa Vasquez sit probabilis ex ratione ibi assignata, & præterea, quia verba præceptiua, quæ in illis rubricis apponuntur, secundum Castrum *lib.1. de leg. pæn. cap. 5. docum.* 4. inducunt obligationem solum venialem. *p.2 tr.12 ref.42. et p.4. cit. §. Sed dato.* † Verior tamen, & tutior est contraria Gauanti *in Rubr. Miss. tom.2. sect.6. cap.16 nu* 3. ex paritate nimirum rationis cum Officio defunctorum in die 2. Nouembris, de quo hactenus. *p.4. tr.4. ref.226. & par. 9. tr.7. ref.* 29. Et si quis omiserit illa duo officia in eo die vnum peccatum commisit. Tancredi, & Pellizarius *p.* 11. *tr.4. ref.* 43.

Seruari debet ordo, tam inter Horas, quã inter partes ipsarum.

37 Ordo Horarum est, vt prius dicatur Matutinum cum Laudibus, deinde de Prima, Tertia, &c. Psalmorum verò, Lectionum, Antiphonarum, &c. quem præscribit Breuiarium †. Circa quæ Vasquez *vbi sup. dub.4. nu.*66. duo dicit. Primum, quod inuertens ordinem Horarum, dicendo prius Primam, deinde Matutinum, &c. peccat mortaliter, quia derogat communi Ecclesiæ consuetudini in re graui. Secundum, quòd peruertens ordinem Psalmorum nunquam excusatur à veniali, quia nunquam suppetere potest ratio, cur quis non possit æquè benè recitare priorem, quando vult recitare posteriorem. Sed primum non approbat Bonacina; quia inuersio Horarum est defectus in accidente, non in substantia. Ita ille *de Horis Canon. disp.* 1 *quæst.3. punct.* 4. *num.* 5. vbi addit cum Gauant. *vbi sup. sect.1. cap.5. tit 8. nu.*3. talem inuersionem secluso scandalo fieri posse etiam in choro. *p.2. tr.12. ref.*16. & ego existimo cum Villalobos *to.1. tr.24. dub.13. nu.* 1. quòd si quis recitaret Matutinum diei sequentis priusquam diei præsentis compleuisset, peccaret solum venialiter. *ibidem ref.*15. Et ita etiam tenet Sanchez *in opusc. to.2 lib.7. cap.2 dub.37. num.*4. & quamuis Nauarrus, & alij penes ipsum contrarium doceant, quia dies sequens non videtur incipere, nisi post solutum pensum Horarum præsentis diei; nostra tamen opinio probabilitate non caret *par.4. tr.4. ref.*9. ante finem §.1.

Non tamen sub mortali.

† Et si quis recitare Matutinum crastinũ ante persolutum Officium hodiernum satisfaceret.

38 † Qualitas etiam seruanda est, nam addicti Breuiario Romano debet recitare Officium iuxta illud, & vnusquisque similiter iuxta suum. Et cum præscribitur Officium de feria, non debet dici de Sancto, &c. † Sed

Seruari etiam debent rubricæ.

Et vnusquisq; vti suo Breuiario.

Quãuis probabile sit, Religiosos vti posse priuatim Breuiario Romano, relicto proprio.

39 Nota primò, probabilem esse opinionem Portellij V. *Horæ Can. nu* 6. contra Barbosam *in collect. to.1. lib.3. tit.41. c.1. nu.*10. quòd omnis Religiosus in recitatione priuata vti possit Breuiario Romano, relicta consuetudine suæ Ecclesiæ ex antiqua consuetudine. Bulla enim Pij V. non reuocat consuetudines circa recitationes priuatas, sed tantum circa publicas. *p.2. t.12 ref.* 10. *& p.3. t.2 ref.135 & p 7. t.11. ref* 8. & Innocent. IV. concessit, vt Religiosus extra conuentum recitare possit Officium cum Religioso alterius ordinis cum Breuiario illius. Ita Rodr. *in comp. ref.24. n.34. ref.145. cit.* Imò Clericus, qui omisso Breuiario Romano, vteretur semel aut iterũ Breuiario D. Dominici, v.g. non peccaret mortaliter, ob paruitatem materiæ. Ita Cruz *p.* 1 *pr.3. ar.5. dub* 4. *concl.* 1. contra Garziam *to.1. pr.3. c.1. n.150. ref.10. sup cit.* post medium, *& p.7. tr.11. ref.*9. An verò Prælatus Regularis Religionis addictæ Breuiario Romano dispẽsare possit in choro, vt semel, aut iterum ab illo recedatur, vide V. *Prælati, nu.*21. Vtrum autem Regulares extra chorum satisfaciant præcepto, persoluendo Horas Canonicas secundum Breuiarium alterius Religionis. Affirmat Caramuel *in Regul. D. Benedicti, disp.*109. *nu.* 1394. quia putat Officio diuino satisfieri quoad essentiam, tam recitando secundum

Non autem alterius Religionis.

cundum

cundum Breuiarium Romanum, quam alterius Religionis, & ſolum variari quoad modum, ideòque nullum eſſe peccatum, niſi veniale. Sed contrarium docuit nouiſſimè Lezana qq. *Reg. to. 1. c. 12. nu. 18. p. 11. tr. 1. reſ. 8.* Quia quando regularis dicit officium iuxta Breuiarium Romanum, licitè hoc facit, ſecundum probabilem opinionem, quia ſe conformat Eccleſiæ Romanę, quæ eſt mater omnium Eccleſiarum, hoc autem non procedit; quando v. g. Carmelitanus relinquit ſuum officium, & recitat cum officio Dominicanorum. Præterea quilibet Religioſus tenetur ſub mortali dicere Horas Canonicas, iuxta Breuiarium pro ſua religione approbatum. Vide *cap. de his, & cap. placuit, diſt. 12. p. 7. tr. 11. reſ. 8.*

Et ſi quis pro Officio de feria recitaret de Sancto, non peccaret mortaliter.

50 Nota ſecundò, quod ſi quis ex accedia, & ſine iuſta cauſa Officium præſcriptum commutaret in aliud breuius, vt Officium de feria in Officium de Sancto, ſatisfaceret præcepto, quia illud impleret quoad ſubſtantiam, quæ eſt, vt quotidie recitentur ſeptem Horæ Canonicę; quamuis, quia non impleret quoad qualitatem præſcriptam, peccaret venialiter. Ita Caietanus V. *Horæ, c. 2.* contra Vaſq. *de beneſ. c. 4. §. 1. nu. 60.* id quod contra Suarez *to. 2. lib. 4. c. 25. n. 11.* procedit, etiam ſi id frequenter fiat; nam ſi licet ſemel, licèt etiam frequenter, cum ſingulis diebus adſit nouum præceptum, ſicut in diebus Quadrageſimæ ad ieiunandum. *par. 1. tract. 12. reſol. 3. & par. 7. tr. 11. reſ. 10.* Nec facienda eſt compenſatio, vt recitetur ęqualis ſacrorum verborum moles ei, quæ præſcribitur contra eundem; nam ſi aliud Officium recitans ſatiſfacit, ad quid illa compenſatio? Si verò non ſatisfacit, nec compenſatio iuuabit; nam ideò non ſatisfacit, quia non recitat præſcriptum, vnde non ſufficit recitare æquale, vel maius, ſicut pro aſſiſtentia ſacrificij non ſatisfacit, qui in die feſto aliud opus rependit quantumuis maius. Ita Vega. *p. 1. c. 128. caſ. 17. Ibid.* † Sed limitatio de frequentia videtur conformis doctrinæ præcedenti, & ſententiam de compenſatione Auctor approbare videtur *in p. 5. tract. 5. reſ. 26. §. Notandum*, dum inquit, non ſatisfacturum eum, qui pro Officio longo recitaret Officium reſurrectionis †, & *p. 7. tract. 11. reſ. 7. et p. 11. tr. 1. reſ. 26.* poſſit tamē recitari Officium duplex pro ſimplici, & ſemiduplici. Tancredi. *p. 11. tr. 4. reſ. 25.*

Secus ſi recitaret de beatificato.

41 Nota tertiò ex Granado *in 2. 2. contr. 1. tr. 7. diſp. 4. ſect. 2. n. 19.* certum eſſe, quòd qui loco Officij pręſcripti recitaret Officium de aliquo beatificato extra eius diem, non ſatisfacere præcepto. Additque, neque id ex deuotione licere, quia eſt verus cultus ab Eccleſia illi conceſſus pro certo die, & perſonis, ac proinde in alio die, vel ab alijs perſonis adhiberi non poteſt. Et eadem eſt ratio de Miſſa *p. 4. tr. 4. reſ. 231.*

Quid ſi quis adderet, aut demeret aliquid ex officio canonico?

42 Nota quartò, addentem, vel detrahentem aliquid in Officio canonico tanquam perpetuo duraturum, quamuis minimum, ſecundum Suarez *c. 15. n. 15.* peccaret mortaliter, cum ob introductionem noui ritus, & cultus; tum ob vſurpatam iuriſdictionem. Sed Palaus *to. 2. tr. 7. diſp. 2. punct. 2 n. 15.* peccatum ſolum venialiter putat. Et quidquid ſit de hoc, certum eſt, ſatisfacturum officio, quia recitat totum quod debet. Ita Palaus *nu. 16 p. 5. tr. 5. reſ. 64.*

Quid ſi quis recitaret Matutinum de Sancto, & horas de feria?

43 Nota quintò, recitantem Matutinum de Sancto, & Horas Canonicas de Feria, in ſententia eorum, qui dicunt dari octo præcepta de officio diuino, & omiſſionem eiuſdem non vnum, ſed octo eſſe peccata mortalia, non peccare mortaliter, ſed ſatisfacere ſingulis præceptis quoad ſubſtantiam, tot autem peccata venialia committere, quot Horas mutat, & legit contra Rubricas. In oppoſita verò ſententia, peccat mortaliter, quia non legit officium Diuinum, ſed duo ſemi officia, quæ non poſſunt [illegible] connecti, vt vnum officium Diuinum conſtituant, quia ex aliquot Horis de Dominica, & alijs de Feria, ſi coniungantur, non exurget officium Diuinum approbatum à Sede Apoſtolica. Et hæc omnia docet Caramuel *in Regul. D. Benedicti, diſp. 110. num. 1403. par. 7. tr. 11. reſ. 11.*

Tempus pro Matutino probabile est incipere à vesperis præcedentis diei.

44 Tempus pro recitandis Horis alicuius diei secundum Filliucium *t. 23. c. 8. nu. 275.* incipit ab hora quarta post meridiem diei præcedentis, quæ in æquinoctio est 22. horologij Itali, in solstitio æstiuo 20. cum dimidio plus minus, in hyemali 21. item cum dimidio. Gauantus *sec. 1. c. 5. tit. 6. nu. 6.* putat Matutinum crastinum recitari posse à tertia hora post meridiem hodiernũ, Molfesius *to. 2. t. 5. cap. 2. nu. 59.* recitari posse hora vigesima. *p. 3. tr. 12. res. 39.* Et ego probabilem puto opinionem Sanchez *to. 2. lib. 7. c. 2. dub. 37. nu. 4.* quod recitari possit hora 2. post meridiem, seu statim post Vesperas, nec peccati mortalis reum iudicarem, si quis in Quadragesima, in qua Vesperę dicuntur ante prandium, Matutinum diceret statim post prandium; nam tunc dies sequens videtur iam incepisse († præsertim quod tunc non anticipantur Vesperę, sed postponitur comestio, quæ cęna sæpius, quam prandium vocitatur †) Et si quis ab hora secunda post meridiem recitaret Matutinum, nondum recitatis Vesperis, & Completorio, nec peccaret mortaliter, vt dictum est *nu. 36. p. 4. tr. 4. res. 9.* Et finito officio præsentis diei probabile est recitari possit matutinum sequentis à tertia hora post meridiem sine veniali. *par. 10. tr. 16. res. 46.* Et recitare Horas extra tempus terminatum saltem ex consuetudine, est peccatum veniale. Candauo, & multi *p. 11. tr. 1. res. 9.*

Et Laudes dici possint separatim.

45 Laudes verò dici possunt separatim a Matutino absque mortali, & secundum Bonartium, *c. 17. nu. 4.* absque vlla culpa. Debet tamen tunc Matutinum terminari Oratione, sicut Matutinum Natiuitatis. Ita Gauant. *vbi sup. sect. 4. c. 2.* Sed negat Sanchez *dub. 10. num. 2.* quia de hoc non habetur præceptum, nisi pro nocte Natiuitatis. *p. 5. tr. 14. res. 48.*

Sunt tamen horæ statutæ pro singulis horis absq; vlla culpa recitandis.

46 † Vt verò absque omni culpa Horæ recitentur, Matutinum dici debet ab occasu Solis vsque ad aurorã; Laudes vel vna cum Matutino, vel seorsim illucescente iam die; Prima oriente Sole; Tertia, aliquanto post Sexta, adulto iam die; Nona propè prandium; Vesperæ, post prandium; & Completorium, propè noctem. †

Quæ mutari possunt per breue tempus.

47 Aduertit autem Sanchez *dub. 35. nu. 5.* pro tollendis scrupulis, non esse peccatum veniale, anticipare, aut postponere Horas per modicum tempus, quod putat esse semihoram, aut tres quadrãtes, vel integram horam ad summum. *p. 4. tr. 4. res. 9. §. Notandum. et p. 7. t. 11. res. 15.*

Et ex iusta causa etiã notabiliter.

48 Qui verò notabiliter Horas anticiparet, vel postponeret, non peccaret mortaliter, & ex causa iusta, nec venialiter. Iusta causa esse potest maior deuotio, vel periculum occupationis superuenientis. Ita DD. communiter *p. 2. t. 12. res. 14.* & Sanch. *dub. 26. n. 3.* iustam etiam causam esse inquit, quod studiosus totum Officium recitet tempore vespertino, eo quia studijs est ineptum, *p. 4. tr. 4. res. 9.* in fine. Nota etiam cum Valentia *to. 3. disp. 6. q. 2. punct. 10.* contra Suar. *to. 2. lib. 4. c. 15. nu. 11.* quod etiam recitantes in choro, non peccant mortaliter, & satisfaciunt, si recitent extra horas præscriptas. *p. 2. tr. 12. res. 14. et p. 7. tr. 11. res. 12.*

Etiam in choro.

Sed qui omittit Officium hodie, non potest pro illo satisfacere cras.

Quid de beneficiato in ordine ad restitutionem?

49 Et tandem nota, quod licèt, qui omittit Officium hodie v. g. non satisfacit recitando postea cras, Molfes. tamen *to. 1. tr. 5. c. 5. nu. 17.* existimat, quod si id faciat beneficiarius, satisfacit pro onere beneficij in ordine ad restitutionem, sicut Capellanus, qui Missam, quam hodie celebrare tenetur, celebrat cras. Sed contra ipsum stat Henriquez *lib. 13. cap. 23. num. 2.* cum communi; eo quia Bulla Pij V. cogit non recitantes ad restituendum ipso facto, absque alia declaratione vnde transacto die hodierno, beneficiarius iam contraxit penam restituendi, à qua non potest amplius semetipsum eximere. *par. 1. [illegible] res. 24.*

50 † Locus pro recitatione [illegible] præscribitur, pro publica præscribitur chorus †.

Horæ dici debent in choro.

51 Porrò ad recitationem publicam tenentur Canonici, quibus proinde distributiones præbentur. Et si à choro absint sine causa, secundum Suarez

[illegible] *cap. 10.*

cap.10. nu.17. peccant mortaliter, etiamsi ratam distributionem restituant, id, quod ter declarauit S. Congregatio apud Garziam to.1. p.3. c.2. num. 319. quia tamen multi id faciunt, probabilem existimo sententiam Reginaldi to.2. lib.18. cap.13. num.170. quod si domi recitent, & chorus ab alijs persoluatur, neque id faciant ex contemptu, aut cum scandalo peccent venialiter tantum. par.2. tr.12. resol.31. et par.4. tract.4. res.149. §. Notandum est, & resol. 217. Persoluitur autem legitimè Officium in choro per quatuor; nam ex Macigni de Hor. Canon. cap.56. nu.24. quatuor Canonici constituunt chorum. res.31. cit. in fine. Stando autem in sententia Suarez, tres, aut quatuor dies in anno vltra tempus in Concilio permissum Choro non interesse, non erit mortale, vt docet Bonacina disput.2. quest.1. punct.2. num.1. quamuis Suarez excuset solum absentiam vnius diei. resol.217. vt §. Nota tamen; & p.5. tract. 5. res.26. in fine. — A Canonicis.

52 Tenentur etiam ad psallendum in choro Regulares, sicut, & ad celebrandum Missam solemnem. Nō quidem de iure; nam nullus Canon id præcipit, sed ex longa, vt loquitur Bordonus to. 2 lib.6. quest.2. c.6. §.3. num.22. sancta, & recepta consuetudine regulam interpretante, & Regularium Ecclesias cum cathedralibus, & collegiatis connumerante. Et ita interpretanda est Clement.1. de celebr. Missæ, cap. dolentes, & cap. creatura, quamuis hæc duo capita non loquantur de Regularibus. Et quidem consuetudo circa Officium apud omnes recepta est sub mortali, non ita de Missa solemni; nam Clerici regulares, qui Theatini dicuntur, non habent talem consuetudinem pro diebus ferialibus, & pro festis non habent obligantem sub mortali, quidquid contra doceat Peregr. in 3. par. tract.2. resol.8. p.4. tract.4. res.6. Obligatio autem Officij in choro non obligat singulos seorsim, sed communitatem: vnde recitans extra chorum etiam frequenter, non peccat mortaliter. Ita Torrez in 2.2. contr.10. to.1 disp.1. nu.6 contra Peregr. vbi sup. p.3. tr.2. res.18. Prælati verò tenentur curare, vt chorus frequentetur; ad suā verò præsentiā ex vna parte tenentur magis, quam cæteri, ex alia magis, quam cæteri excusantur. Vide V. Prelati, nu.2. Aduerte hic, & P. Bordonum in cons. reg. q.4. nu. 8. docere, in paruis conuentibus non adesse obligationem ad chorum, nisi adsint ad minus quatuor Religiosi choro addicti, imò vt plurimum quatuor, vel quinque residentes excusari, quia obligatio chori pro Religiosis non est ita stricta, sicut pro beneficiarijs collegiatis. Sed alij quatuor residentes non excusant. p.6. tr.8 res.12. in fine. & p.11. tr. 2. res.10. §. Et tandem. Aduerte etiam, Horas Canonicas ex causa legitima persolui posse in Sacristia, vel Oratorio, etiam disiito ab Ecclesia, & qui illi non coniungitur muro communi, quia officium in dictis locis dirigitur ad Ecclesiam, & Religiosi moraliter dicuntur in Ecclesia canere. Palaus to.2. tr.7. disp.3. p.4. nu.1. saluo meliori iudicio. p.6. tr 8. res.13. & nouissimè p.10 tr.11. res.16.

Et Regularibus. Sicut, & Missa solemnis.

Quæ obligatio tangit omnes simul, non singulos seorsim.

Et requirit in Conuentibus ad minus quatuor residentes.

Et ex causa legitima satis est, recitare in sacristia, vel oratorio.

53 Modus etiam in Horarum recitatione seruari debet, vt studiosè, & deuotè iuxta cit. c. dolentes recitentur; debent enim verba debito modo proferri, non nimis celeriter, & si recitantur cum socio, expectari debet finis alterius versus †. Verum — Horæ recitandæ sunt studiosè, & deuotè.

54 Qui syllabas voluntariè abscindit, sensum tamen verborum notabiliter non corrumpit, satisfacit, quia non violat substantiam Officij. Ita Filliucius c.7. nu. 242. Idem dic de eo, qui ita celeriter canit, vt semper aliquas abscindat syllabas, & audientes non possunt eius verba cum attentione percipere, cessante contemptu, scandalo, & notabili sensus interruptione. Et socius sic recitantis satisfacit etiam ipse. p.2. tr.12. res.32. — Satisfacit tamen qui syllabas voluntariè abscindit, sine notabili sensus interruptione.

55 Med. C. de or. q.7. requirit, vt recitans Officiū priuatim sic clarè, & distinctè pronunciet, vt seclusis impedimentis, ab assistentibus audiri possit. Contra verò Bonac. de Hor. Can. disp.1. q.3 punct.1. §.1. nu.23. putat, sufficere motum labiorum, quamuis nec ipse recitans seipsum audiat; nam hic — Debet verò recitans seipsum audire.

verè vocaliter orat, vt patet ex communi vſu fidelium; & præceptum eſt ad dicendum, non ad audiendum, & alioqui ſurdaſter deberet voce altiſſima recitare. Sed opinio Medinæ eſt nimis ſtricta, opinio verò Bonacinæ admittenda, ſolum eſt pro ſcrupuloſis, vt benè ait Filliucius *c.3. nu.117.* nam de reliquo vox orantis debet eſſe audibilis, ſaltem ab ipſo orante: vix enim formari poteſt vox, quæ ab ipſo proferente audiri non poſſit: & verba, quæ ſeclusis impedimentis, non poſſunt audiri non videtur verba, ſed quidam motus in gutture, ſeu inter dentes, quem deteſtatur Concil. Baſileenſe *ſeſſ.21.* §.2. Sic Bonar. *de Hor.can.lib.1.c.28.* & alij *p.7.tr.6.reſ.10.* & olim recitando *p.2.tr.12.reſ.11. & p.7.tr.11. reſ.16.*

Et Canonici cum alijs canere.

56 Quamuis autem de iure antiquo Concil. Aquiſgran. c. 131. ibi, *Canonicis Religioſiſſime in Choro ſtandum, et pſallendum eſt*, & ex inſtitutione Canonicatus, Canonici non ſatisfaciant exiſtentes in choro, & ſubmiſsè pſallentes, niſi cum alijs canant; hodie tamen contrarium dicendum eſt cum Leſſio *lib.2.cap.34.dub.33.nu.185.* quia legitimè præſcripta conſuetudo citatum ius antiquauit: ſi quidem in eo præceptum imponebatur; nam Cenedo *q.2. num.16.* putat dari ſolum conſilium: Tridentinum autem in hoc, ex negligentia Epiſcoporum non fuit receptum, & de declaratione Cardinalium, quam affert Comitolus *lib.1. quæſt. 62. num.3.* non conſtat authenticè *par.2. tr.12. reſ.6.*

Quod procedit de iure antiquo.

Horę interrumpi poſſunt.

57 Nauarrus *cap. 16. numero 75.* putat, Officium neceſſariò dici debere continuatum; ita quod interruptus vnum nocturnum, v. g. inter Pſalmum, & Pſalmum, non ſatisfacit, quia non dicit vnam Veſperarum, aut Completorij orationem, ſicut præcipitur. Sed contraria ſententia Fernandez *par.3. cap.13.§.7. num.5.* eſt probabilis, quia vt notat Leſſius *cap.37. dub.10. nu.57.* non ſolum quilibet Pſalmus, ſed etiam quilibet verſiculus ſeorſim ſumptus; eſt integra oratio, laudatio, vel ſententia, non habens neceſſariam cum alijs connexionem. Poteſt ergo quis incipere Veſperas v. g. & interrumpere, complendas poſt duas horas abſque mortali. *par.2 tract.12.reſol.4.* Et ita tenet Sanchez *in opuſc. tomo 2. lib.7. cap.2. dub.19. num.5.* etiam ſi quis interrupiſſet animo incipiendi de nouo; nam recitare poteſt, quod ſupereſt *c.4 tr.4. reſ.17.*

Et recitans cum ſocio poteſt audire Antiphonas non omnes, & lectiones ab illo.

Et ſi ille habet priuilegium recitandi cum Breuiario breui, ſatiſfacit etiam ipſe.

Poſtea recitante Pſalmos audire Lectiones ab alio.

Non debet per alium recitare facere officiũ qui tenetur per ſe.

Beneficium nullum non obligat ad officium.

Ad recitationem horarum non requiritur attentio actualis.

Et ſecundum aliquos, nec virtualis.

58 Qui recitat cum ſocio, non tenetur ſecundum Villalob. *to.1.tr.24. dub.11.n.4.* recitare cum illo Antiphonas, ſed ſufficit, quod dicentem ſocium audiat. Idemque docet de Lectionibus, quod nimirum recitari omnes poſſint à iuniore, qui melius legit, &c. Sic etiam, qui ſolus dicit Pſalmos, & nouem Lectiones audiat legere ab alio. Peliz. *p.9. tr.7. reſ.38. p.11. tr.2. reſ.3.* contra Azorium apud ipſum. *p.2.tr.12. reſ.12. & p. 7. tr. 11. reſ. 6.* Aduerte etiam, quod ſocius habentis priuilegium recitãdi Officium anticipatè, vel cum Breuiario breui, ſatisfacere etiam ipſe: quia quod priuilegium diſponit in vno correlatiuo, extendi etiam debet ad alterum. Ita Portel. V. *Hora. nu.8. p.2. tr.12. reſ.35.* & obligatus recitare officium per ſe non poteſt per alium, debet tamẽ ſi hoc facere pro reſtitutione celebrare facere aliquas Miſſas *p.9.tr.9.reſ.22.* & habent plura beneficia; non tenetur plura officia recitare. *ibid. §. Nota ſecundò,* obtinẽns beneficium, quod eſt nullum propter cauſas legitimas, nec ex illo percipit fructus, non tenetur ad officium, quia ſua culpa hoc ſibi euenit. *ibid. Not. tertiò. Si* ablatio fructuum ſit temporanea iuſta, vel iniuſta, tenetur ad officium. *ibid. Nota quartò.*

59 Deuotè autem recitari Officium eſt, recitari attendendo verbis, aut ſenſui, aut Deo præſenti, &c. Eſt autem attentio duplex, actualis, & virtualis. Illa eſt, cum mens actu occupatur circa obiectum; hæc, cum incipit occupari in principio actionis, ſed poſtea inuoluntariè diſtrahitur. Illa ſecundum omnes non eſt neceſſaria †. Hanc omnes ferè recentiores volunt requiri, & recitantem cum voluntaria diſtractione, non ſatisfacere; tum quia *c. dolentes,*

præ-

præcipit recitationem deuotam; tum etiam, quia præcipit actum orationis, qui cum ſit colloquium cum Deo in actu interiori præſertim conſiſtit. Sed Coninch *in 3.p.q.83.ar.6.nu.291.* & alij amplexi ſunt contrariam opinionem Durandi *in 4.diſt.15.q.12.* quia Eccleſia extra Confeſſionem nõ habet iuriſdictionem in occulta. Caput ergo *dolentes* pręcipit actum deuotum externum (ait Ægidius) qui ſatis ſit ad externam Religionem, contra illos, qui inter recitandum confabulabantur cum ſæcularibus. Actum autem externum orationis debitè factum ſine riſu, confabulatione, &c. eſſe verum actum orationis externum, ſicut externa adoratio idoli ſine intentione eſt verus actus externus idololatriæ *p.2.tr.12. & p.7.tr.10.reſ.30.*

60 Igitur Canonici, qui in choro alijs canentibus confabularētur, aut cultum externum aliter non ſeruarent, propter *cap.dolentes*, peccarent mortaliter, & tenerentur ad reſtitutionem fructuum, iuxta Lateran. & ſecundum Ledeſma *to.2.tr.9.c.4. concl.vlt. diff.1.* etiam diſtributionum, quæ licet competant pro ſola aſſiſtentia *cap.licet.de præb.et c.vnic.de Cler.non reſid.* tamen ſic confabulantes non dicuntur verè præſentes, *l.coram Titio.ff.de verb.ſign. p.2.tr.12.reſ.7.* Quod ſi debitè aſſiſterent, quamuis non canerent, poſſent medietatem diſtributionum recipere. Ita Beia *p.1.caſ.55.ibid.reſ.32.& p.4.tr.4. reſ.217.§.Nota etiam.* Satis tamen probabile eſt, ſumere poſſe integras, etiam ſi aſſiſterent confabulando, vt ex ſupradicta ratione tenet Sanchez *in opuſc. to.2.lib.2.c.2.dub.100. nu.2.p 4.tr.4. reſ.149.* † & dubitanter olim *reſ. 7. ſup. cit.* in fine †. Si verò Canonicus choro aſſiſtat, & Officium recitet voluntariè diſtractus (etiam in ſententia requirente virtualem attentionem,) eſto non ſatisfaciat præcepto *cap. dolentes de attentione*, ſatisfacit tamen præcepto recitandi lato in Bulla, & alibi, & ſic non tenetur ad reſtitutionem. Ita probabiliter Leſſius *lib.2.c.37. dub.11. nu.68.p.2. tr.12.reſ.1.*

An verò Canonici cõfabulantes in choro, lucrentur diſtributiones? Probabiliter aliqui aſſirmant. Et multo magis aſſiſtant.

61 Placet etiam opinio Portell. V. *Horæ in add.n.5* contra Suar. *in 3.p.to. 3. diſput. 88. ſect. 3.* quod non ſit neceſſarium recitare Horas canonicas cum intentione ſatisfaciendi præcepto, imò ſatisfieri etiam ab eo, qui recitaret cum expreſſa intentione non ſatisfaciendi pro tunc. Quod generaliter dictum volumus de omni præcepto, quamuis etiam contraria opinio ſit probabilis *p.2. tr.12. reſ.37.*

Intentio autem ſatiſfaciendi non requiritur.

62 Dubius, an aliquem Pſalmum omiſerit, non tenetur reiterare, dummodo probabiliter ſe illum dixiſſe coniectet; quia & propoſitum habuit recitandi, & ſe Horam incepiſſe, & librum tenuiſſe meminit. Imò timoratus non benè faciet iterum recitando, & Confeſſarius deberet ei id prohibere ad vitandos ſcrupulos. Ita Homobon. *vol.2.p.5.reſp 210.p.4.tr.3.reſ.68.*

Dubius, an aliquem Pſalmum omiſerit, an iterare debeat?

63 Qui detinetur in pulſandis organis, transferendis libris, dando thure, vel ſimili alio munere, ſecundum Suarez *to.2. lib 4. c.14. nu.13.* tenetur poſtea priuatim recitare illas Officij partes, quas audire non potuit. Sed mihi probabilis eſt ſententia negatiua Molfeſij *tr.5. cap.1. num. 21.* quia chorus, cui ſeruit, ſatisfacit etiam pro ipſo. Et idem hic, ſi Clericus, dum alij canũt, ſtudet Lectioni, quam lecturus eſt. Torres *in 2.2 to.1. diſput.7.num.12. p.2. tr.12. reſ.13.*

Et qui detinetur in pulſandis organis, ferendis libris, &c. ſupplere quod non audiuit.

64 Cardinalatus vt Cardinalatus non inducit obligationi recitandi Horas canonicas Gonzales, teneri docet Malderus. Amice Lector ſi affirmanti adhęreas tene, quod tunc obligatur, quando accipit birettum, quia eſt verè Cardinalis. Diana *p.8. tr.7. reſ.1.*

65 Qui ſolus recitat officium ex regularibus, poteſt illud mentaliter recitare, etiam ſi non explicet vocaliter verba. S. Santorus à Melfi meus amantiſſimus pręceptor, quæ opinio ab alijs non eſt iudicata, nec ego audeo tanto præceptori contradicere, ſed tu cogita. *ibid.reſ.58.*

66 Non peccat mortaliter omittens vnam horam paruam ex officio cum ſit materia parua, & leuis. Marchinus *p.8. tr.7. reſ....*

HO-

HORAE CANONICAE,

Quibus de causis omitti possint.

Ab Horarum recitatione excusatur infirmus, cui recitatio noceret.
Etiam si cum amicis confabulari possit.

67 † PRima causa à recitatione Horarum excusans est infirmitas: non omnis, sed grauis, & cui recitatio Medici prudentis iudicio damnum inferret †. Quamuis non ob id obligandus foret ad officium, ait Sancius *disput.* 15. *nu.* 2. quod cum amicis conuersari, & confabulari possit; confabulatio enim diuertit animum, sed Officium applicat. *p.* 2. *tr.* 12. *resol.* 43. §. *Imò*, post initium.

Et etiam si Medicus dubitaret de nocumento.

68 Quod Medicus dubitaret, an recitatio sit nocitura, probabiliter docuit Bonacina *disp.* 1. *q.* 6. *punct.* 2. *nu.* 5. excusari, quia non tenetur se exponere periculo grauis damni. Contra sentit Suarez *tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 28 *nu.* 21. Et Malderus *in* 2. 2. *tr.* 10. *c.* 2. *dub.* 5. dicit in tali casu petendam esse dispensationem. *p.* 2. *tr.* 12. *res.* 28. & recitanter postea in *p.* 4. *tr.* 3. *res.* 67.

Si verò recitare posset maiorem partem teneretur ad illam.

69 Si autem Medicus iudicat, recitare posse maiorem partem, idest Matutinum cum Laudibus, tenetur ad illam. Ita Rodriquez *in sum. p.* 1. *c.* 145. *p.* 2. *tr.* 12. *res.* 29. *et p.* 7. *tr.* 11. *res.* 13. Si verò iudicat, recitare posse minorem, idest reliquas Horas, non tenetur ad illas. Palaus *to.* 2. *punct.* 6. *disp.* 2. *num.* 9. contra Lezanam, *c.* 12. *nu.* 27 *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 225.

Quid si infirmitas accedat statutis horis, vt quartana,

70 Quando infirmitas accedit statutis horis, vt quartana, communior opinio cum Villalobos *to.* 1. *tr.* 4. *diff.* 16. *nu.* 7. tenet, eo die recitandum esse ab infirmo totum Officium, si accedit vespere, anticipatè; si mane, postpositè; quia obligatio currit per totum diem. Canus id negat. *p.* 5. *de pæn. dub.* 31. & secundum Bonart. *lib.* 2. *c.* 38. *nu.* 8. probabiliter; quia ius anticipandi, & postponendi Horas est priuilegium, quo nemo vti tenetur. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 10. & *p.* 7. *tr.* 11. *res.* 14.

Et an infirmus teneatur adhibere socium, si commodè potest cum eo recitare?
Multi multa.

71 Ob quam etiam rationem, ait Sancius *disp.* 5 *nu.* 2. quod infirmus non tenetur quærere socium, cum quo commodè recitaret. Sed Valent. *to.* 2. *disp.* 6. *q* 2. *punct.* 10. §. 7. ait teneri, si commodè potest, etiam cum stipendio, addit Palaus *vbi sup. nu.* 14. si opus sit; quia vnusquisque tenetur adhibere medium simpliciter necessarium ad implendum præceptum. Quam opinionem Suar. *vbi sup. nu.* 12. limitat ad beneficiarios tantum. Et sanè consulendum id foret infirmo lautum beneficium possidenti; sed probabile est, nec istum teneri socium conducere pro recitando Officio, sicut nemo tenetur pro audienda Missa conducere Sacerdotem. Ita Bonartius *vbi sup. num.* 12. Docet etiam Lessius *lib.* 2. *c.* 37. *dub.* 9. *num.* 54. quod qui in sanitate non solet recitare cum socio, non tenetur illum adhibere infirmitate, vel cæcitate, & Garzias *p.* 3. *c.* 1. *nu.* 215. quod solitus adhibere gratis, non tenetur in infirmitate conducere, *p.* 4 *tr.* 4. *res.* 221. & ex parte olim *p.* 2. *tr.* 12. *res* 43. §. *Imò*.

Cęcus ad nihil tenetur.
Et Canonicus cęcus acquirit distributiones sine assistentia.

72 Cæcus, qui nihil videt, vel graue oculis damnum timet, non tenetur Officium recitare †. Et Canonicus vtroque orbatus oculo, absque eo, quod choro assistat, lucratur distributiones. Moneta *p.* 2. *q.* 6. *nu.* 17. *ex l.* 1. *Cod. qui morbo se excus. lib.* 10 contra Sanch. *in opusc. tom.* 1. *lib.* 2 *c.* 2. *dub.* 90. *nu.* 7. & declarauit sacra Congregatio die 20. Iulij 1629. apud Barbosam *de Can. c.* 24. *nu.* 30 *p.* 5. *tr.* 6. *res.* 14. & *p.* 9 *tr.* 9 *res.* 28. §. *Sed si incidenter*.

Quod si maiorem partem officij memoria tenet, tenetur ad illam.

73 Aduerte autem, quod si cæcus tenet memoriter maiorē partem officij dubitat Sot. *de iust. lib.* 10. *q.* 5 *ar.* 3. an teneatur illā recitare, quia ea tenacitas est accidentalis, & quidam innominatus apud Sāc. *vbi sup.* docet, quod beneficiarius cęcus memor officij, & non recitans, nō tenetur ad restitutionē. Ego verò existimo, quod memor maioris partis, teneatur illā recitare *p.* 4. *t.* 4. *r.* 11. quod nouiss. tenet Pal. *vbi sup. n.* 11. *p.* 5. *tr.* 6 *res.* 16. Sed cōtrariū tenet *nu.* 69.

74 Si

74 Si verò cæcus non meminit officij, non tenetur recitare aliquid loco illius, vt docuit Palud. *in 4. d. 15. quæst. 5.* aut adhibere socium, qui sibi illud legat B. nart. *vbi sup. num 22. res. 11. cit. §. Notandum est*, & infra, & *p. 7. tr. 11. res. 3.*

Non verò ad aliud loco Officij.

75 Surdus non excusatur ab officio, quia potest legere, & percipere. Si verò legitimè impeditus non potest recitare solus, non tenetur adhibere socium, quem audire non potest, saltem nisi clamantem. Et si simul cæcus est, ad nihil tenetur, nisi maioris partis memor sit, vt dictum est. Bonartium *num. 21. par 5. tract. 6. resolut. 15.* Et si canit in choro satisfacit, etiamsi non audiat alterum eorum, & absens gaudet distributionibus, *par 9. tract. 9. resolut. 28.*

Surdus verò non excusatur

Et quando excusatur non tenetur adhibere socium.

76 Secundò, à recitatione Horarum excusat status impediens † ratione cuius mihi placet opinio Soti vbi suprà contra Layman *lib. 4. tract. 1. cap. 4. num. 2.* quod damnati ad triremes excusentur ab officio: satis enim habent afflictionis, nec, nisi raro, laborum intermissionem, & rarissimè animi promptitudinem habere possunt. Adde, quod in loco tam turpi suum statum detegere, cederet in Ecclesiastici ordinis ignominiam; vnde non est paritas cum suspensis, & interdictis, vt vult Layman *par. 2. tract. 12. resolut. 40.*

Excusantur etiam damnati ad triremes.

77 Petes, an qui habet officium, cum quo consistere non potest Horarum canonicarum lectio, excusetur ab earum recitatione? Affirmat Caramuel *in Regul. D. Benedicti, disput. 116. num. 1428.* Sed Trullench. *in Decal. tom 1. lib. 1. cap. 7. dub. 28. num. 2.* existimat obligatum ad recitandum diuinum officium non posse voluntariè suscipere aliud munus, & officium, cuius executio incompossibilis sit cum recitatione Horarum; nam sic implicitè vult omissionem horarum. Vnde huiusmodi, vel officium relinquendum, vel beneficium resignandum, vel dispensatio petenda: Cum autem voluntariè tale officium susceperit, à recitando non excusabitur. Secus esset dicendum, si adesset aliqua grauis necessitas illius officij suscipiendi, & occupationes officij suscepti recitationem horarum impedientes rarius, & ex improuiso occurrant, quia tunc propter necessitatem iure liberari à recitando poterit: *p. 7. tr. 15. res. 1.*

Et an, qui habet officium incompossibile cum recitatione Horarum?

78 Monachus fugitiuus, secundum Suar. apud Bonac. *de hor. can. disput. 1. q. 1. punct. 2. n. 6.* tenetur ad Officium, aliàs ex suo delicto reportaret commodum. Sed hoc sequi per accidens, inquit Bonac. & quamuis consulendus sit recitare, non tamen teneri; quia non est in statu, in quo recitari soleat Officium, quemadmodum non tenetur eiectus, siue ad tempus, siue in perpetuum. *p. 2. tr. 12. res. 12.*

Et secundum aliqua Monachi fugitiui.

79 † Tertiò, excusat defectus Breuiarij, si quis illud non habeat, nec habere possit, nec maiorem partem memoria teneat †. Si verò sciat solos Psalmos, secundum Malderum vbi suprà, ad nihil tenetur, quia soli Psalmi non sunt Officium. Nec placet Villalobos *dub. 16. nu. 11.* dicens, quod debeat illos recitare vna cum Lectionibus B. Virginis, vel alijs, quarum meminit; nam non tenetur, nisi ad Officium diei currentis. *p. 1. tr. 12. res. 30.*

Item carentes Breuiario.

Quid si hi sciant Psalmos.

80 Sed quid, si habeat Diurnum, & Officium fiat de feria? Thom. Sanch. *to. 1. lib. 1. c. 19. n 8.* tenet, recitare debere Psalm. quia Lect. de feria cum responsorijs sunt parua materia. Alter Sanchez *disp. 15. nu. 2* negat: quia dictæ Lectiones, licet paruæ in quantitate, sunt pars essentialis Officij, sine qua non constat Matutinum Canonicum, quod præcipitur recitantium. *p. 2. tr. 12. res. 43.* quæ opinio est probabilis: *p. 10. tr. 16. res. 47.*

Aut habeat Diurnum, & Officium fiat de feria?

81 Non est argumentandum de Missa cum recitatione Horarum. *p. 11. tract. 1. resol. 10.*

HO-

HOSPITALE.

Hoſpitale, an viſitari poſſit ab Epiſcopo?

1 † EPiſcopi ex Trid. *ſeſſ.22 c.8. et 9.* habent ius viſitandi hoſpitalia quæcunque etiam tanquam delegati Sedis Apoſtolicæ, non obſtante in contrarium priuilegio, aut conſuetudine, niſi ſint ſub immediata Regū protectione, aut in eorum fundatione contrarium expreſsè cautum ſit †. Ex qua vltima exceptione declarauit S. Congregatio apud Farin. in ſuprad. cta clauſula, reuocari ſolum priuilegia extra fundationem, non in ipſa fundatione conceſſa. Vnde etiam apud Armendariz *add. ad leg. Nau. lib.1. tit.6 leg.5. §. 2. nu.66.* declarauit, quod ſi Fundator in fundatione Epiſcopum à viſitatione excluſerit, non poteſt illud viſitare, ſtāte qua declaratione idem deciſum fuit in Rota in vna Abulenſi apud Farin. *to.1. p.2. dec.33.* & ſentiunt DD. communiter cum Garzia *de benef. to.1. p.1. c.2. nu.98. & 104.* qui teſtatus ita declaraſſe S. D. N. Paulum V. ann. 1616. Nec audiendus eſt Barboſa *de poteſt. Epiſc. p.3. alleg.75. num.9.* qui explicat dictas declarationes de hoſpitalibus, nam DD. Cardinales abſolutè de omnibus hoſpitalibus loquuntur. Exploduntur etiam dicentes DD. Cardinales id declaraſſe de Epiſcopo quoad iuriſdictionem ordinariam, non quoad delegatam à Tridentino: nam Cardinales interrogati fuerunt in ordine ad dictum decretum Concilij, ſic quamuis admittenda eſſet opinio Garziæ *vbi ſup. num.98.* quod dictę declarationes non habeāt locum in caſu negligentiæ, cum non poſſit Fundator prohibere, ne Epiſcopus ſe intromittat circa executionem legatorum piorum, vt probat Bobadilla *lib.2. cap.17 num.102. ex cap. tua nobis, §. 1. de teſt.* Limitanda foret tamen, vt non procederet, quando Fundator in caſu negligentiæ al os ſubſtituere, donec ipſi ſubſtituti fuerint negligentes. Ita Perez *de annuis lib. 2. cap.9. num.36.* Quæ omnia procedunt in caſu, quo in ipſa fundatione Epiſcopus non conſenſerit; nam ſi conſentiat, nullam patiuntur dubitationem; tum quia Epiſcopus poteſt præiudicare iuri ſibi quærendo, quamuis non poſſit iuri quæſito; tum etiam quia, vt aduertit Gonzal. *ſup. 8. regul. Cancel. gloſ. 5. num.48.* Concilium præcipit ſeruari clauſulam inſtitutionis, quod Ordinarius non ſe ingerat; inſtitutionis inquam validæ, ad quam requiritur conſenſus Epiſcopi, vnde ſaltem ſeruari præcipit in caſu, quo Epiſcopus conſentit, & iuri ſibi acquirendo præiudicat. *p.1. tr.2. reſ.84.*

Si in eius fundatione contrarium cautum ſit.

Ipſo præſertim Epiſcopo conſentiente.

Et quid de hoſpitalibus Regum curæ ſubiectis?

2 Aduerte etiam, quod quamuis Barboſa *de poteſt. Epiſc. par.3. alleg.75. num.16.* & DD. communiter dicant, Epiſcopum non poſſe viſitare confraternitates, & hoſpitalia exiſtentes ſub Regum protectione, etiam quoad decentiam diuini cultus, ſine illorum licentia. Contrarium tamen tenet Pereira *de man. reg. p.1. c.17. num.12.* quia cultus diuinus, vtpotè res ſpiritualis, & Eccleſiaſtica; ad Epiſcopum priuatiuè, & neceſſariò ſpectat. Concilium verò *ſeſſ.22. c.8.* loqui de operibus, quæ ibi exercentur, computis expenſarum, &c. *p.1. tr.2. reſ.101.*

3 Hoſpitalis bona non poſſunt alienari abſque ſolemnitatibus in Extrau. *Ambitioſæ*, requiſitis, de quibus vide V. *Alienare. p.1. tr.8. reſ.77.*

Hoſpitali relictum, eſt relictum ad pias cauſas.

4 Relictum Hoſpitali, dici relictum ad pias cauſas, quod plerique intelligunt procedere, modo Hoſpitale ſit conſtructum authoritate Epiſcopi, aut certè illi conſtructo accedat ipſius authoritas, aliàs ſecus; ita voluit Baldus *in Authent. hoc ius porrectum. C. de SS. Eccleſ. & Conſ.465. lib.1. et alibi.* Sed alij indiſtinctè tenent, ſiue Hoſpitale ſit inſtitutum authoritate Epiſcopi, ſiue non, eſſe tamen, & dici pium locum. Bartol. *conſil.1. lib.4. p.7. tract.6. reſ.29. §. Secundò.*

IA-

Digitized by Google

IACTANTIA.

1 † IActantia sic describitur. Manifestatio excellentiæ propriæ supra id, quod est in se, aut in aliorum æstimatione, verbis inordinatè facta. *Iactantia quid?*

2 Est de se peccatum veniale. Ex multis tamen capitibus fit mortale. Inter alia, cum quis se iactat de peccato, & offensa Dei, in quantum est Dei offensa; † nam si quis se iactet de agilitate, & ingenio in committẽdo peccato, auditoribus id intelligentibus, non peccat mortaliter. Ita Lessius *lib. 2. c. 47. dub. 6. num.* 42. Quando verò, quis iactatur de peccato formaliter, etiam sine gaudio, & complacentia, est peccatum mortale, sed vnius speciei infimæ, quatenus omne peccatum quodcunque sit, assumitur vt medium ad inanem gloriam comparandam, vnde non oportet in confessione explicare de quanam peccati specie iactatus sis, vt diximus V. *Circumstantia, num.* 31. Non solum verò peccas mortaliter, si tu de peccato iacteris, sed etiam si alio te de peccato coram alijs laudante taceas; & Palaus quidem *to. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 11.* putat, in tali casu semper teneri sic laudatum displicentiæ signa manifestare. Sanch. verò *sum. to. 1. lib. 8. c. 3 nu.* 4. excusat eum, qui taceret præ verecundia, dummodo interius illi displiceat. *p. 4. tr. 6. res.* 44. *Et quale peccatum.*

IEIVNIVM

Quid, & quotuplex.

1 † IEiunium latè sumptam describi potest, Abstinentia ab his, quæ gustu percipiuntur. Hæc autem tria sunt; cibus, potus, & medicina, quæ distinctio desumitur in ordine ad finem in quem sumuntur.

2 Est autem ieiunium duplex, Naturale, & Ecclesiasticum. Primum est perfectissima abstinentia ab omnibus supradictis, de quo dictum est V. *Communionis, à num.* 9. & mox etiam aliquid dicemus. Secundum abstinentia tantum à cibo secundum quantitatem, & qualitatem; nam in die ieiunij semel tantum vesci licet de iure, quamuis consuetudo introduxerit paruam cęnam, de qua infra à *num.* 58. nec omnes cibi sunt liciti, vt dicemus à *nu.* 44. Dies autem ieiunij computatur à media in mediam noctem †. Et quidem si cęnans in carnibus pridie ieiunij, dubitet an media nocte transacta sit, adhuc cænam prosequi potest, quia possessio stat pro ipso, qui cænare cæpit in die Paschali, vnde non debet ei præualere ius dubium ieiunij. Contra verò, si idem dubium contingat cænanti Sabbato in piscibus, is non potest edere carnes, quia possessio stat pro præcepto. Villalobos *to. 1. tract. 1. diff. 21. num. 7. p. 4. tract. 3. res.* 18. Porrò media nox secundum aliquos terminatur ad primum horologij ictum, & vbi horologia habent præludia ad præludij initium. Ex quo sequitur, post primum ictum horologij mediam noctem pulsantis, vbi non adsunt præludia, & post initium præludij, vbi adest, non posse cænam in carnibus diei Iouis continuari, & cænantem in piscibus in serò Sabbati vesci posse carnibus. Cum verò, qui post primum ictum horarum, vel præludij initium aliquid gustaret, non posse mane communicare. Et ita ait Præpositus *in 1. 2. quest. 19. art. 6. dub. 5. num.* 8. & nos V. *Communionis, num.* 37. At Bresserus *de consc. lib. 4. cap. 11. num.* 107. probabile putat, horam moraliter durare vsque ad vltimum ictum horologij. Sed quid, si horologium ante pulsum horarum præmittat quadrantes. Lugo *de Sac. Euchar. dispu. 15. sect. 2. num.* 37. terminari horam dicit ad primum quadrantem. Trullench verò *in decal. tom. 1. lib. 3. c. 2. dub. 4. nu.* 8. id verum putat, mathematicè loquendo; morali-

Ieiunium quid.

Quotuplex.

Et quando incipit dies ieiunij.

Et terminatur.

Præsertim vbi ante horas præmittitur signum.

Vel quadrantes.

Digitized by Google

moraliter verò ſigna quadrantum, & primum horæ ictum computari poſſe pro vnico tempore. *par.6. tract.6 reſol. 34. et par.7. tr.11. reſol 15.* Aduerte etiam nos, *vbi ſup. nu.35* docuiſſe, ſolui ie iunium naturale per deglutionem sacchari, vel alterius rei poſt mediam noctem, licèt ſero in os immiſſum fuerit. Quod tenet nouiſſimè Vuigus *in 3. p. q. 80. ar. 8. n. 37.* Quamuis Bauny *p. 5. tr. 10. q. 22.* contrarium doceat, putans non ſolui ieiunium, niſi per comeſtionem, quæ fiat per intromiſſionem cibi, aut potus in os in ipſa die ieiunij. *p. 6. tract 7. reſ. 15.*

Ieiunium non frangitur per potum vini.

3 Quod autem attinet ad vnicam comeſtionem, aduerte primò, quod quamuis probabile ſit, potum vini ſumptum in ſuſtentationem, & ad famem ſedandam extra prādium frangere ieiunium, ac proindè illicitum eſſe, vt docuit Ricchard *in 4. d. 15. ar. 3. q. 7.* & poſt ipſum Azorius *p. 1 lib. 7. c. 10. q 4. in fine*, & alij; oppoſitum tamen eſt probabilius; nam vinum non alit per ſe, ſed per accidens: Eccleſia autem ea ſolum prohibuit, quæ per ſe alunt. Fagūdez *p 4. lib. 1. c. 3 nu. 19* & alij innumeri. *p. 1. tr. 9. reſ. 23.*

Frangitur tamen per (chocolate.)

4 Secus verò dicendum eſt de portione Hiſpanica, quæ dicitur *chocolate*; nam hæc componitur ex ſaccharo, & alijs cibis ſubſtantialibus, ac proindè ordinatur per ſe ad nutritionem, vnde non ſolet ſumi interdiu, ſed manè & ſerò, quando corpus eget refectione. Hac diſtinctione tunc frangit ieiunū, quando ingredientia comeſtibilia ad collationem faciendam ſunt in maiori quantitate; non frangit, quando ſunt in minori quantitate. *p. 11. tr. 6. reſol. 53.* Vnde nec particula conſecrata frangit ieiunium, cum ſit probabile poſſe pluries in die celebrari ob ſuperuenientes neceſſitates. *p. 11. tract. 6. reſ. 15.* Contrarium autem ſi plures ſumantur *ibidem.* Syluius *in 2. 2. q. 47. ar. 6.* contra Turrian. *in ſum. p 1. c. 256. dub. 24. concl. 4. & 7. p. 4 t. 4. reſol. 194. & p. 5. tr. 5. reſol. 11.*

Sed excuſat inaduertentia.

Vrbanitas.

Iuſta cauſa.

5 † Aduerte ſecūdò, nec quamcunque cibi comeſtionem ieiunium frangere; nam in primis excuſat inaduertentia, † qui enim pluries cibum in die ieiunij inaduertenter ſumeret, non frangeret ieiunium, nec refectiunculam nocturnam relinquere teneretur, niſi proximè ad horam collationis comediſſet. Sancius *diſput. 52. ex ſelect. nu. 3. p. 1. tr. 9. reſ 1. §. Nota tamen.* Item excuſat vrbanitas, ad quam non lædendam poteſt ieiunans ab amico rogatus modicum comedere. Medina apud Llamas *p. 3. c. 2. §. 25. p. 1. t. 9. reſ. 29.* † Rurſus excuſat iuſta cauſa †, ob quam ad nocumentum vitandum licet ante frigidæ potionem parum Electuarij, vel quatuor amygdalas ſaccharo conditas interdiu ſumere. Etiam toties quoties biberet. Et quamuis Azorius *vbi ſup. q. 7.* aliquos cibos ab hac regula excipiat, Doctores tamen in modica quantitate omnem cibum permittunt. *p. 1 tr. 9. ſect. 24.* Item ſi famuli miniſtrantes in menſa, aut menſæ lectores mox cęnaturi, tum vt melius ſeruiant, tum etiam vt famem ſubleuent, cum hora ſit tarda, aliquid prælibent, vel etiam ex reliquijs guloſè comedant. Sanchez *in opuſc. to. 2. l. 5. c. 1. dub. 24. nu 23. & p. 4. tr. 4. reſ. 142* Et tandem excuſat paruitas materiæ, quam exiſtimo eſſe vnciarum duarum, quæ eſt quarta pars collationis, quam permittemus *num. 59.* Turrianus *in ſum. p. 1. c. 256. dub. 27. num. 2.* nam multi DD. permittunt in collationem quartam partem cænæ ordinariæ, quod non eſt malum fundamentum (ait Antonius de Leone *q. de chocolat. p. 3. nu. 21.*) Leone ad id aſſerendum *p. 5. tr. 5. reſ. 11.* Aduerte tamen, multas materias paruas continuari ad conſtituendam quantitatem notabilem, & frangentem ieiunium († continuantur enim in effectu refectionis. † Ita DD. communiter. Nec placet diſtinctio Salas *in p. 2. tr. 13. diſput. 16. ſect. 26.* tunc comeſtiunculas continuari, cum per vnicum voluntatis actum deliberantur, quia abſque eo, quod ſint vnius volitionis obiectum, † ſunt vnica vnius indiuidui, vnius coctionis refectio †, & alioqui poſſet quis fraudare præceptum, plures refectiones ad modum plurium, & per plures actus, intendens. *parte 3. tract. 6. reſolut. 43.*

Et paruitas materię. Quæ eſt duarum vnciarum.

Sed plures materiæ paruæ conſtituunt vnam notabilem.

ſolut. 43. & ex parte iterum. *parte* 5. *tract.* 5. *reſolut.* 52. poſt initium.

Et paruitas materiæ non poteſt admitti in ieiunio Eucharistico.

6 Aduerte tertiò; paruitatem materiæ non dari in ieiunio Euchariſtico, vt verbo *Communionis num.* . diximus, & contrariam ſententiam improbauimus. Et nunc iterum improbamus primò, quia in Concil. Tolet. ibi citat dicitur, vt qui Miſſam poſt cibum, aut potum quamlibet minimum, facere præſumpſerit, excommunicetur: ergo poſt cibum, aut potum quantumuis minimum ſuſcepta, communio eſt mortifera, quia excommunicatio non poteſt infligi pro veniali. Item *rubr. c.* 9. dicit, poſt minimam aquæ ſumptionem communicari non poſſe; quæ verba ſatis indicant obligationem mortalem, quia veniale non impedit communionem. Et infra ait, quòd *ſi lauando os ſtilla aquæ præter intentionem deglutitur, non impedit communionem, quia ſumpta fuit per modum ſaliuæ*, quare ſi aquæ ſtilla deglutiatur non per modum ſaliuæ impediet communionem. Secundò probamus ex D. Thom. *in* 3. *par. q* 80. *art.* 8. vbi in corpore ait, dupliciter quem à communione impediri, vno modo per ſe, ideſt per peccatum mortale: ſecundò ob prohibitionem Eccleſiæ, vt ob cibum, & potum, & *in reſp. ad* 5. ait, communionem illicitam eſſe poſt cibum, & potum, in quantacunque quantitate, ex quibus colligitur, S. Thom. æquiparare communionem poſt cibum cuiuslibet quantitatis ei, quæ fit in mortali. Tertiò, ſi contraria opinio eſſet probabilis, parua materia non poſſe aſſignari abſque multis abſurdis; nam poſſet quis dicere: Si parua materia eſt vna gutta, cur non etiam duæ & tres? & non deeſſet, qui ad praxim deducere opinionem Ildephonſi Rodriq. quòd quantitas in auellanæ putamine intercepta eſſe modica: ſic Sacerdos, qui in Miſſa Natiuitatis ablutionem (quæ regulariter non excedit talem quantitatem) ſumeret ad Miſſas vlteriores progredi poſſet, contra textum, *in cap. ex parte de celebr. Miſs.* Et ideò ex his omnibus contrariam opinionem, quam Pater Paſqualigus *in dec.* 335. multis probare nititur, Perſicus *de Sacr. lib.* 1. *cap.* 3. *dub.* 5 *num* 4. falſam vocauit. Et Suarez *to* 3. *diſp.* 76 *ſect.* 4. aſſeruit, practicè non eſſe probabilem *par.* 6. *tr.* 8. *reſ.* 8. † Vt Auctoris opinio ſit veriſſima, & ſolidè probata, illa tamen illatio. Canone, & D. Thomas dicunt, *Communionem poſt cibum, et potum modiciſſimum eſſe illicitam*: ergo communio poſt modicum cibum eſt mortalis, non videtur legitima; nam etiam communio venialis eſt illicita. Cum autem aſſumit, *Communio non impeditur, niſi per mortale*: reſponderi poteſt, aliud eſſe Communionem eſſe peccaminoſam propter maculam conſcientiæ communicantis, quæ debet eſſe mortifera: aliud propter tranſgreſſionem præcepti in ipſa Communione, quæ etiam venialis, reddit Communionem venialiter illicitam, & ita eſſe in caſu noſtro, & eſt exempli in ſententia eorum, qui dicunt, coniuges communicantes poſt copulam, peccare venialiter, in qua verè dici poteſt, & auctores paſſim dicunt, coniugatos in die ſequente copulam communicare non poſſe †.

Ieiunium ſemel frangens, non peccat poſtea vlterius comedendo.

7 Aduerte quartò; frangentem ieiunium Eccleſiaſticum, non toties peccare, quoties præter comeſtionem legitimam comedit in notabili quantitate, ſed peccare ſolum in ſecunda comeſtione, quæ ſcilicet primo tranſgreditur limites vnius, quam permittit Eccleſia, nam hæc ex communi fidelium vſu ab ea ſolum præcipit abſtinere fracto enim ieiunio, non poteſt amplius resarciri Et procedit etiam in eo, qui ignoranter fregiſſet, contra Sanc. *diſput.* 42. *num.* 2 *par.* 1. *tract.* 9. *reſ.* 44. Hic non eſt audiendus Monteſin. *in* 1.2. *tract.* 2. *quæſt.* 73. *artic.* 2. *quæſt.* 4. *num* 47. docens, tertio, & quarto comedentem ſecundo, & tertio peccare contra illud ſemel tantum, quod permittit Eccleſia, & qui dicunt, vlteriores comeſtiones eſſe peccata venialia contra intrinſecum finem ieiunij *par* 1. *tract.* 9 *reſol.* 53. Eadem eſt ratio, ſi quis vouiſſet ieiunare in pane, & aqua; nam ſi is ſemel vinum biberet in notabili quantitate, non teneretur ab illo amplius abſtinere. Secus, ſi vouiſſet nihil ſumere præter panem, & aquam; nam tunc peccaret toties quoties. Ita

Quia remanet irreſarcibile.

Sanchez

Sanchez *in summ. tomo 1. lib. 4. cap. 11. num. 45. Ibidem resol. 4.*

Et idem dic de ieiunio in pane, & aqua post primũ vini haustum.

Potest verò continuari comestio interrupta.

Infra tempus rationabile.

8 Aduerte quintò. Vnicam comestionem non debere esse continuam mathematicè, sed sufficere, quòd continuetur moraliter, vnde surgens ex medio prandio, absque intentione finiendi, infra modicum tempus (quod Sancius *disp. 52. nu. 4.* putat esse duarum horarum) ad illud finiendum redire potest. Imò secundum Lessium *lib. 4. c. 2. dub. 2. nu. 11.* etiam si habuit animum finiendi, ad comedendum mutata intentione redire potest, si prandium adhuc durat. Et secundum Filliuc. *to. 2. tr. 27. p. 2. c. 2. q. 10. nu. 41.* etiamsi finitum sit, restaurare illud potest (si nondum sufficienter ederat ad ieiunium) infra quadrantem, & secundum Portel. V. *Ieiunium, nu.* 10. infra semihoram. *p. 2. tr. 9. resol. 32.*

Et hora comestionis non est de essentia ieiunij.

9 Aduerte denique, horam comestionis († quæ olim erat nona diei, & tertia post meridiem) † non esse de essentia ieiunij, quia multoties mutata fuit. Vnde qui illam notabiliter anticiparet, peccaret solum venialiter, & cũ iusta causa, nec venialiter quidem. Lessius *vbi sup. num. 13. p. 1. tr. 9 ref. 27.* Et quamuis Sancius *disp. 53. num. 5.* teneat, horam esse de essentia ieiunij, & comedentem anticipatè siue cum causa, siue sine, non teneri amplius ad ieiunium. Id tamen cum Layman *lib. 4. tr. 8. c. 1. num. 4.* non admittimus, sed impeditum ab itinere, eo quod mane comederat, teneri ieiunare reliquum diei, *p. 1. tr. 9. ref. 48.* Stando autem in sententia Sancij, hora comestionis anticipari potest per semihoram sine mortali, in nostra verò, tantumdem sine veniali; & à Religiosis, qui habent priuilegium anticipandi per horam, potest anticipari per horam, & dimidiam absque vlla culpa. *p. 1. tr. 9. ref. 27. §. Sed dices. & p. 5. tr. 5. ref.* 10.

10 Tabacum sumptum in folijs per os, & aliquid in stomachum descendit, frangit ieiunium, non autem si ex casu, & præter intentionem. *p. 8. tr. 7. ref. 3.* Item potio dicta *chocolata*, non frangit ieiunium, si de illa sumatur per duas vncias. *ibid. ref. 54.*

IEIVNIVM

Quando obliget.

Ieiunium quando obliget.

† PRæceptum Ecclesiasticum omnibus commune iubet ieiunare in Quadragesima, quatuor anni Temporibus, & Vigilijs. Abstinere etiã à carnibus qualibet feria 6. & Sabbato. Sunt præterea in certis diœcesibus ieiunia quædam particularia. Et tandem ieiunia ex voto, & pęnitentia, & quæ iniunguntur in Iubilæo volentibus illud acquirere. Circa quæ

In die Nat. quandocunque contingat, possumus edere carnes.

Aduerte 1. quòd si dies Natiu. Dominicæ incidat in diem Veneris, aut Saturni, possumus in ea carnibus vesci *ex c. fin. de obser. iur. ieiun.* Nisi aliàs quis teneretur ex voto, vel obseruantia regulari †. Ex voto inquam, quo se expressè obstrinxisset ad ieiunandum illa die; nam si quis generaliter vouisset singulis v. g Sabbatis ieiunare, nihil de eo Sabbato determinans, in quem Domini Natiuitas inciderit, non teneretur in illo ieiunare. Id quod probat Molina *to. 2 disp. 272 nu. 3.* quia non est verisimile, hunc se ad illum solemnitatis, & communis lætitiæ diem obligare voluisse, & si de hoc, rogatus fuisset, negatiuè responsurum. Probat Fagundez *pr. 4 lib. 1. c. 6. num. 6.* quia dum certò non constet de intentione vouentis, votum sumendum est iuxta receptum morem Ecclesiæ. Et eadem est ratio, si quis certo die in hebdomada abstinere vouisset à carnibus. Quidquid in contrarium afferant. Suarez *de Relig. to. 2. lib. 4. c. 20. nu. 7.* & alij. *p. 1. tr. 9 ref. 22.*

Etiamsi contingat in die, in quo singulis hebdomadis quis ieiunare vouisset.

Quando concurrunt in eodem die duo præcepta pertinentia

11 † Aduerte 2. aliquãdo duplicari obligationem ieiunij in eodem die †. Et tunc, si duplex obligatio, seu duplex præceptum respicit duas virtutes, vt obligatio

Digitized by Google

gatio Fratris Minoris in die Veneris coincidente Vigil. qui tenetur ieiunare ex præcepto Regulæ respiciente Religione, & ex præcepto Ecclesiastico respiciente Temperantiam ieiunare omittens, duo peccata cōmittit. Ita Vasq. *in p.2. to.2.q.72.ar.6. disp.98 num.8.& 9.* & alij *p.1.tr.9.res.16. §. Quæres*, post medium. Secus verò, si duplex præceptum respiciat eandem virtutem, vt si Vigilia contingat in Quadragesima, &c. nam peccata non multiplicantur à multiplicitate pręceptorum, quando eandem virtutem respiciunt, vt diximus V. *Circumstantia, nu.*80. Ita etiam Vasq. *ibid.* & alij contra Nau. *c.11.nu.4.* cuius tamen sententia est etiam probabilis. *p.1.tr.7.res.22.& tract.9 res.16.* Teneri ad ieiunium sub mortali in Vigilia Pentecostes Sancti Ioannis, & S. Laurentij. Bordonus contra Pasqual. & in diebus in quibus prohibitum est comedere oua non est licitum comedere biscottum ouis compositum. Leād. & alij. *p.10.tr.16.res.7.* — ad duas virtutes, non ieiunare, duplex peccatum est. — Secus si Vig. contingat in Quadr. v. g. — Tenetur in vigilijs.

12 Aduerte tertiò, quòd si aliquod ieiunium Ecclesiasticum incidit in magna aliqua solemnitate, & timetur intemperantia populi, potest Episcopus illud transferre in alium diem. Vide V. *Episcopi, num* 46. — Quid si ieiunium alíquod occurrat in magna solemnitate.

13 Aduerte quartò, præter ieiunia supradicta, ad quæ obligamur per se, adesse obligationem de iure diuino, qua per accidens ieiunare, vel à carnibus abstinere tenemur, quando, & quomodo necessarium, idest saluti, spirituali præsertim, vt quando vrget grauis tentatio carnis, & non suppetit aliud remedium. † In quo casu Fernandez *p.4.c.12.§.6.nu.1.* ait, obligari etiam prægnantes cum periculo prolis, quia salus spiritualis propria præferenda est saluti corporali aliorum. Sed id cum Homobono *p.2.tr.8.cap.7. q.17.* non admitto; nam cum prægnans possit contra stimulos carnis se armare oratione, Sacramentorum frequentia, pijs consilijs, alijsque spiritualibus armis non debet tantæ iacturæ prolem exponere. *p.1.tr.9.res.30.* — Tenetur præterea ieiunare, qui patitur stimulos carnis. — Non tamen prægnans cum periculo prolis.

I E I V N I V M

Quos obliget.

14 † LOquimur de ieiunio Ecclesiastico; & hoc obligat omnes Christianos non legitimè impeditos. Sunt autem multa impedimenta à ieiunio excusantia. In primis — A ieiunio excusat.

15 ÆTAS, qua excusantur pueri ante annos 21. & senex post 60. Et illi quidem absolutè. † Senes verò sexagenarij, si adhuc possunt à multis non excusantur: quia non est ita præscriptum à natura tempus senibus ad defectū, sicut præscriptum est pueris ad augmentum, vnde Riccius *par. 3. dec. 233. num.6.* asserit, quod senes robusti damnari possunt ad remigandum. Sed Granad. *in p.2. contr.7.tr.3.p.1.disp.6.sect.5. num.39.* & alij multi post sexagenarium, excusant omnes senes, & probabiliter; nam robur senum est illusorium, & indiget repetito alimento. Vnde Pius V. alijque Pontifices negantes Clericis [illegible] in Quadragesima per Cruciatam, excipiunt sexagenarios. Et Sanchez [illegible] *tr.to.2.lib.7.disp.32.num.17.* excusat sexagenarios non solum à ieiuniis Ecclesiæ, [illegible] à ieiuniis, quæ certis diebus vouissent in perpetuum. Quamuis in hoc dissen[illegible] Layman *lib.4.tr.8.c.3.num.2.* *p.1.tr.9.res.20.* Sufficit etiam, quod annus sexagenarius [illegible]: nam in fauorabilibus annus inceptus habetur pro completo. Naldus V. *Ieiun*[illegible] *7.p.5.tr.14.res.83. et p.11.tr.3.res.9.* — Ætas infrà tertium septennium, & suprà sexagenarium. — Etiam robustos. — Etiam si annus eo nō sit completus.

17 Iuuenis verò complens ætatem in die ieiunii, etiam si compleat manè, est exemptus per totum diem, quia præceptum respicit totum diem. Ita Sanc. *disput.54.num.4.* contra Portellium V. *Ieiunium, in add. num.4. par.1. tr.9. res.49.* Qui ob eandem rationem docet contra Sanchez *in summ. tom.1.* — Et iuuenis non tenetur ieiunare in die, quo complet ætate.

Aut in dubio, an ætatem impleueris.

lib.1.c.12.num.33. quod qui post meridiem de loco exempto ad locum ieiunij perueniret, non teneretur ieiunare illud sero. *Ibid.res.50.* Si autem iuuenis post adhibitam diligentiam dubitat, an ætatem compleuerit, non tenetur ieiunare, quia possessio stat pro ipso, non pro ieiunio. Ita etiam Sancius *disp. 43.nu.6. res. 44. cit. et p.4. tr.3. res. 21.*

Tenetur tamen ad ieiunia Iubilæi, si vult lucrari.

Et regulæ si est Religiosus.

18 Porrò, iuuenes volentes acquirere Iubilæum implere debent ieiunia præscripta. Ita Fagund. *pr.4 lib.1. c.8.nu.5.* Et adolescentes Ordinis Minorũ tenentur ad ieiunia Regulæ, quæ promiserunt, vt docet Portel V. *Ieiunium, nu.2.* Quamuis excusentur ab Ecclesiasticis. *p.1.tr.9.res.16.à §. Nota etiam.*

Excusat etiam infirmitas dispensatos ad carnes.

19 Secundò, à ieiunio excusat infirmitas †. Et quidem, quoties infirmus est dispensatus ad carnes reficiendas vires, vt in conualescentia. Lessius *lib.4. cap.2. dub.6 num.45.* excusari docet à ieiunio, quia ad refectionem facit non solum qualitas cibi, sed etiam repetitio, si verò dispensatus est, eo quod alij cibi illi noceant; ob contrariam rationem, ait non excusari. Vnde Graffius *p.1. lib.2. c.37. num.58.* docet, infirmum sic dispensatum teneri ad ieiunium si potest, & probabiliter. Sed probabilior sententia Henriq. *lib.7. c.13.num.12.* omnem dispensatum ad carnes liberum facit ab obseruatione ieiunij, quia abstinentia carnium est de essentia ieiunij. *par.1.tract.9.resol.25. et tract.11.res.4.*

Etiam eo die, quo ab ijs abstinere vellent.

20 In qua sententia, quo die sic dispensatus abstinet à carnibus, secundum Sanchez *in opusc. tomo 2.lib.5. cap.1. dub.30.num.2.* ieiunare tenetur, si quidem dispensatus est ob nocumentum aliorum ciborum; nam ideò is excusabatur, quia ieiunium cum esu carnium non consistit: quare si à carnibus abstinet, cur in reliquo non ieiunabit. *parte 4. tract.4. resol.189.* Sed tu contrarium tene cum Turrian. *in sum. p.1. cap.256.dub.35. concl.6 p.5.tract.14. res.12.* in fine.

Et si edāt lardum, & pisces, non peccant contra ieiunium.

21 Porrò ea quacunque causa iustè dispensatus ad carnes edere potest cuniculum leporem, hedum, lardum, & omne carnium genus. Ita Villalobos *to.1.tract.23.dub.8.num.11.* (Item vna cum carnibus pisces, qui possunt non nocere, vel etiam appetitum excitare. Vega *to.1.c.4.cas.17.p.1.tract.9.resol.16. et tr.11.res.4. §.Omnes, & par.3.tr.5.res.70. §. Nota etiam.*) Quod si hi cibi illi noceant, peccabit quidem contra temperantiam, non tamen contra præceptum ieiunij. *p.1.tr.9.res.47.*

Item eos, qui dormire non possunt incœnati.

Et qui nõ possunt ieiunare, nisi vinum bibant, aut obsonio vescantur, excusantur à ieiunio in pane, & aqua.

22 Cum infirmis connumerari ij possunt, qui caloris adeò edacis sunt, vt incœnati dormire non possint. Hi enim excusantur à ieiunio. Nec tenentur comedere sero, & collatione mane sumere, quia habent ius conformandi se communi hominum consuetudini. Ita Sancius *disp.54 num.13. par.1 tract.9. resol.51.* Qui addit, quod obligatus ieiunare in pane, & aqua, qui stare non potest quin bibat parum vini, aut edat parum obsonij tenetur ieiunare, sumpto illo modico. Quod verum est, si illud modicum est parua materia, (vt quoad vinum vna potatio moderate bibentis, vt dictum est V. *Iuramentum, n.37.*) nam alijs non esse ieiunium in pane, & aqua. *p.3 tr.5.res.61.*

Non te pigeat legere obligatos.

23 † Tertiò, ab obseruatione ieiunij excusat labor. † Ratione cuius excusatur, figuli argentarij, ferrarii, lignarii, fullones, [illegible], coriarii, textores, pistores iter facientes curribus, vel [illegible], piscatores, venatores, scriptores, & similes laborantes. Ita Layman *lib.4. tract.8. cap.3. num. 9. par.3. tr.9. resol.* [illegible] *…atores*, quorum ars est laboriosa. Ita Azor. Item versantes [illegible] apud typographos, & ipsi, qui characteres componunt, nõ autem colligentes typos. Gordonus, pictores, barbitonsores, & sartores, Layman, & alij non excusant, quia eorum ars non videtur magni laboris; sed Fagundez excusari putat omnes artifices ex priuilegio Eugen. IV. Magistri, Notarij, Secretarii, hi possunt laborare diebus festiuis, laborantes in Republ. tam mares, quàm fœminæ. Trull. *p.8. tr.7. res.40. & p.9. tr.7. res.45. et 46.*

24 Nota hic primò, artifices prædictos non teneri ieiunare vno, vel altero die,

die, quo non laborant; nam indigent alimento pro labore diei sequentis, & cum non sint assueti ieiunio, nimium affligerentur. Ita Cruz p. 1. pr. 3. artic. 4. dub. 9. concl. 2. ibid. ref. 9.

Etiam quo die non laborant.

25 Nota secundò, quod stante prędicta doctrina, si inueniantur operarij ieiunantes, & non ieiunantes, liberũ est cuilibet conducere ad sua opera quos velit ex his. Et sic habet praxis timoratorum. Imò Fagund. c. 6. nu. 16. putat, operarios conduci posse cum pacto de non ieiunando. p. 1. tr. 9. ref. 13.

Et cõduci posse cum pacto de non ieiunando.

26 Excusantur deinde Concionatores integræ Quadragesimę(etiam pro mercede, vt ait Bonac. l. de leg. disp. vlt. q. vn. punct. vlt. n. 15. p. 1. tr. 9. ref. 10. & ref. 11.) quia valdè laborant. Secus de illis, qui concionantur tantum in Dominicis, nisi sint valdè debiles ad arbitrium viri prudentis. p. 1. tr. 9. ref. 10.

Item Concionatores.

27 Lectores etiam, quorum labor improbus, vel complexio, debilior, quã quæ suo muneri cum satisfactione obeundo sufficiat, excusantur. Et ita etiã Auditores Rotæ, Oratores, Præsides, Inquisitores, Iudices, Confessarij debiles, & suo muneri assidui. Quos vtrosque ad arbitrium boni viri remittimus. Fagund. p. 4. lib. 1. c. 8. nu. 19. ibid. p. 11. tr. 4. ref. 12.

Lectores. Confessarij.

28 Idem quoque de Aduocatis, & Procuratoribus dicimus pro illis habemus Ortiz in sum. cap. 19. mand. 2. num. 15. & de Procuratoribus est eadem ratio. p. 1. tr. 9. ref. 12.

Aduocati, & Procuratores debiles, &c.

29 Cãtores similiter, qui ex officio canendi viuunt, & ieiunando redderẽtur inhabiles. Sanc. disp. 4. n. 18. excusari putat, & vesci posse ouis in Quadr. etiamsi sint Presbyteri ad seruãdam vocem, quia nemo tenetur ob ieiunium diminutè munus suum obire. Id quod potiori iure procedere existimo in cãtoribus deputatis solatio magnorum Principum. p. 1. tr. 9. ref. 11. in fine.

Cantores similiter.

30 Scribas tota die scribentes, & ex officio scribendi viuentes, S. Iuan non excusat. Sancius disput. 54. num. 16. illis consulit, vt consulant suas vires, an vigeant. p. 4 tr. 4 ref. 130.

Scribæ.

31 Itinerantes Ortiz c. 19. num. 12. omnes excusat, quæcunque sit itineris causa, & etiamsi non multum laborent. p. 1 tr. 9. ref. 46. §. Non reticebo. Ego verò id tunc approbo, cum in itinere non inueniuntur ad manducandum, nisi panis, fructus, & olera; nam hæc non sunt sufficiens prandium. Sanchez in opusc. to. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 15. nu. 3. Itinerantes pedester per 12. milliaria, equester nouem, vel decem leguas Hispanas. Mendo, & alij. par. 11 tract. 2. ref. 57.

Itinerantes, quibus non adest sufficiens prandium.

32 Defessus ex ludo pilæ, vel in quærendam concubina, aut etiam in illicitis mulierũ commistionibus, qui in tali labore præuidit se euasurum inhabilem ad ieiunium, peccat non ieiunando secundum Ortiz nu. 17. At secundũ Med. lib. 1. c. 14. §. 10. peccat solum in illis actionibus illicitis. p. 1. tr. 9. ref. 40. Et Sanc. id probat in disp. 4 num. 20. quia quo die obligat præceptum ieiunij, ieiunare non possunt; quando verò laborabant, etiam illicitè, tunc ieiunij prçceptum non obligabat. Et addit, quod si qui se nimium defatigaret in fraudẽ ieiunij, non peccaret, quia non affectaret non ieiunare cum deberet, sed fieri impotens ad ieiunandum, ac proinde deobligari. Quę opinio mihi non displicet, quamuis putem non recedendum à sententia contraria Azor. tom. 1. lib. 7. c. 17 q 9. p. 4 tr. 9. ref. 52. Aduerte etiam hic, docere Ledesmam. to. 2. tr. 27. concl. 6. c. 2. diff. 5. quòd, quando labor est licitus, vt ludus v. g. pilæ, non tenetur homo ab illo abstinere, ne fiat inhabilis ad ieiunium, quia talis abstinentia non est per se ordinata ad obseruationem ieiunij, neque Ecclesia illam præcipit pro seruando ieiunio. p. 1. tr. 9. ref. 40. in fine.

Et defessus ex quocunque labore etiam illicito.

Et Ledesma putat, neminem teneri cessare à ludo pilæ, et possit ieiunare.

33 Excusantur præterea prægnantes, & lactantes, quæ indigent nutrimento pro se, & prole, vnde illis non sufficit vnica comestio. Idq; locum habet etiam in robustis, nam hæ paucæ sunt, & leges aptantur ad communiora. Adde quòd prçgnantes, quando appetunt aliqua, quæ si non dentur, imminet proli periculum. Ita Molfes. to. 1. tr. 10. c. 4. num. 40. p. 1. tr. 9. ref. 14. Nota

Excusantur præterea prægnantes, & nutrices.

Quæ tamen regulariter non possunt edere carnes, & lacticinia.

tamen, quòd, licèt supradictæ excuseutur à ieiunio, non tamen possunt edere carnes, & lacticinia, secluso prolis periculo, nam nutrimentum pro seipsis, & prole capere possunt à cibis Quadragesimalibus sæpius repetitis. Ita S. Iuan *de ieiun. ar. 7. diff. 6. app.* 3. contra Funes *p. 3. c. 2. nu* 5. *p. 4. tr. 4. ref.* 126. in fine. Feminæ quinquagenariæ non tenetur. *p. 9 tr. 7. ref.* 74. Homines verò sexagenarij etiamsi ex voto se obligauerunt. *Ibid.* §. *Sed his non obstantibus*.

Excusantur iui exercentes aliquod opus pium, quod nō compatitur ieiunium.
Vt peregrinantes ad loca sacra.

34 Quartò, excusat ab obligatione ieiunij PIETAS, qua nimirum aliquod pium opus exercetur incompossibile cum ieiunio. Vnde peregrinantes ad loca sacra, si peregrinationem commodè differre non possunt, excusantur à ieiunio. Si verò possunt. Syluius *in* 2. 2. *q.* 147. *ar.* 6. *disp.* 54. *nu.* 2. ait, teneri. Sed Sancius *disp.* 54. *nu.* 2. negat, excusatque omnes quæcunque pia opera exercentes incompossibilia cum ieiunio. Secundum Ortiz *c.* 19. *n.* 12. hi excusantur etiam ratione laboris ex quo capite excusari putat omnes quauis de causa iter agentes, vt diximus *nu.* 30. *p.* 1. *tr.* 9. *ref.* 46.

A ieiunijs oppidi excusantur absentes.
Qui possuntvti priuilegio loci, etiām contra ius commune.

35 A ieiunijs peculiaribus alicuius oppidi præter causas prædictas excusat etiam ABSENTIA. Nam absentes probabilius est non teneri seruare ieiunia particularia, quæ seruantur in oppido. Vide V. *Lex num.* 10. Imò possint frui consuetudinibus fauorabilibus loci, in quo reperiuntur, etiam contra ius cōmune, & sic Lusitanus transiens per Castellam in Sabbato, vesci animalium intestinis, vt ait Villalobos *to.* 1. *tr.* 2. *diff.* 34. *n.* 1. (*p.* 1. *tr.* 9. *ref.* 18.) & peregrini transeuntes Mediolanum comedere carnes in primis quatuor diebus Quadragesimæ, vt ait Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 18. *n.* 7. & 18. Ibid. circa medium † & vtrumque postea recitatiuè *in p.* 3 *tr.* 5. *ref.* 120. †

36 An verò peregrinus teneatur ad ieiunia peculiaria Diuersorii. Vide V. *Peregrinus, num.* 1.

Et à ieiunijs Episcopalibus excusantur Regulares.

37 A ieiuniis Episcopalibus exempti sunt Regulares, quòd tacitè innuit Tridentinum, dum obligans Regulares ad festa Episcopalia, nullam efficit de ieiunio mentionem. Suarez *de leg. lib.* 4. *cap.* 20. *nu.* 8. Tenentur tamen ad ieiunia ciuitatum recepta ex generali consuetudine. *p.* 1. *tr.* 9. *ref.* 36.

In dubio de potentia ad ieiunandum peti debet dispensatio.

38 Dubius, an ad ieiunium teneatur, debet à Prælato dispensationem exposcere. Qui in ea concedenda non sit multum scrupulosus; nam si causa est dubia, ipse dispensando faciet iustam. Si autem videtur sibi insufficiens, commutare ieiunium potest in aliud opus pium, si sit Ecclesiasticum, nam ieiunium ex voto commutari potest per Bullam, & ex penitentia, per confessarium sine illa. Prælatus verò dispensare etiam potest cum semetipso, quia non est peioris conditionis, quam subditi, quæ etiam ratio militat in reseruatis Sanchez *de matr. to.* 3 *lib.* 8. *disp.* 2. *nu.* 9. *p.* 1. *tr.* 9. *ref.* 15.

Quam Prælatus facere potest cū semetipso.

Obligamur etiam in die ieiunij non offerre alijs occasionem frangendi ieiunium.

38 † Porrò in diebus ieiunii non solum tenemur nos ieiunare, si possumus; sed etiam non dare causam aliis non ieiunandi, ex generali regula charitatis, qua prohibemur obicem ante fratris oculos ponere, iuxta dicenda V. *Scandalum*, & V. *Peccatum cooperari* †.

Sed an liceat inuitare ad cœnam, paratū frangere ieiunium?

39 Igitur primò, non licèt aliquem inuitare ad cænam in die ieiunii, etiam si ieiunium frangere paratus sit, sicut non licet inuitare ad fornicandum, aut occidendum, paratum fornicari vel occidere. Et ratio est, quia voluntas determinata ad aliquem actum pro tali loco, & tempore, si variatur postea ad alium locum, & tempus, iam determinatur ad aliam, & indiuidualiter distinctam actionem, ideoq; qui est causa frangendi ieiunium hoc loco, & tēpore, etiam cum eo, qui pro alio loco, & tempore illud frāgere decreuerat, est causa actus mali secundum substantiam. Nec iuuat dicere: Ego non intendo fractionem præcepti; sed solum offerre cœnam parato illud frangere, &c. nam violatio præcepti non ex eo solum imputatur, quod quis intendat illius malitiam, sed quia concurrit ad actionem, cui malitia adnexa est. Turrianus *in* 2. 2. *tom.* 1. *disp.* 95. *dub.* 6. & contingere potest, vt te cœnam non exhibente, ille ieiunium non frangat, siue diuina aliqua inspiratione, siue alia occupatione

præuen-

præuentus. Suarez *de char.diſp.10.ſect.3.n.2.* Verum,his non obſtantibus,ſi quis moraliter certus eſſet de futura violatione ieiunij, & illum inuitaret cum expreſſa ſuppoſitione, quod alias velit frangere ieiunium, ſuppetatque aliqua iuſta cauſa. Mendoza *in 2.2.diſp.173.ſect.12.§.154.* illum à peccato excuſaret, & iuſtam cauſam aſſerit eſſe vrbanitatem ne ille edat cibos noxios, aut alia ſimilis. Probat autem, quia inuitans non cooperaretur internæ voluntati frangẽdi ieiunium,quæ iam ſupponitur, nec propinaret occaſionem, ſine qua ieiunium non violaretur,ſed tantum miniſtraret illi materiam,cum ſuppoſitione ſub conditione, ſi velit cęnare,& liberè eligendam,id quod ſatis iuſtificatur ex aliqua cauſa honeſta. Ita ille; probabiliter quidem *p.5.tr.7.reſ.7.* † & in hanc opinionem *p.1.tr.9.reſ.38.* magis propenſus fuerat, eamq; abſolutè docuit *in p.3.tr.5.reſ.36. §. Item contra Vaſquez* †.

40 Secundò, famuli miniſtrantes dominis cibos,quos,& quando non,niſi cum peccato ſumere poſſunt,ſecundum Turrianum *vbi ſup.in fin.* peccatum ſcandali. At Caietanus *in 2.2.q.147.art.4.in fin.* & alij illos excuſant, quia ad peccatum concurrunt materialiter exhibendo materiam indifferentem, quatenus inſeruit nutritioni,idq; ex officio,quod dominis præſtari ſolet. *p.5.tr.7.reſ.13.* Hurtado etiam *in 2.2. diſp 10. diff.9.* illos excuſat ratione propriæ vtilitatis,ſi heri non peccant ex ignorantia. *p.5. in add. ad tr.7.§. Nota ſecundò,* † abſolutè olim cum Caietano *p.1. tr.9. reſ.38* in fine. — Famulis cibos vetitos heri miniſtrare.

41 Tertiò, tabernarij, & caupones miniſtrantem cęnam ijs, quos à ieiunio putant non excuſari, ſecundum Toletum *lib.6.c.5.* peccauit, ſecundum Ledeſmam *to.2.tr.27.c.2. concl.6. diff.4.* non ita Leſſius *lib.4.c.2. dub.4. num.24.* diſtinguit: Vel poſſunt cęnam negare abſque notabili incommodo, vel non poſſunt. Si poſſunt,& illi non ſunt alio cęnaturi, teneri ex charitate illud peccatum vitare ſecus, ſi ſecus. Omnes iſtæ ſententiæ ſunt probabiles, ſed ſecunda ferè ſemper in praxi ſeruari poteſt: quia moraliter loquendo, vt aduertit Sanchez *in ſum 10.1.lib.1.cap.7.num.35.* confluentes ad illos, vt plurimum ſunt pauperes, operarij, viatores, quos probabiliter credere poſſunt à ieiunio excuſari. Et ſi accedunt viri nobiles, hi erunt deperditæ vitæ, & quibus non poterunt reſiſtere ſine minis,& contumelijs Et nihilominus cęnam, quam ab ipſis habere non poterunt alibi paratam inueniunt. Quod ſi tabernarius dubitet, an confluentes ad eos teneantur ad ieiunium maiori ratione excuſatur; nam non ſua intereſt id diſcutere, & vniquiſque præſumitur bonus. Ita Reginald. *to.1.lib.4.c.16.n.200.* Vnde non tenetur de hoc illos interrogare quidquid dicit Leſſius *vbi ſup.p.1. tr.9. reſ.39.* † & magis abſolutè *p.3. tr.5. reſ.36. §. Item licitum.* — Et quid de tabernarijs cauponibus.

42 Vendentes ſimiliter cibos prohibitos in die ieiunij non peccant, ſiue publicè vendant, ſiue occultè ſi certò non noſcunt ementem peccare, nam bona fide vendunt, & multi ſunt,qui illis cibis egent, nec illis præceptum impoſitum eſt de exploranda emptorum intentione. Ita Fagundez *pr.4.lib.1.c.10.n.10.p.1 tr.9.reſ.38. §. Ex his,* & Hurtado *in 2.2.diſp.10. diff.9.p.5.in add. ad tr.7. §. Nota ſecundò.* — Et venditoribus ciborum prohibitorũ.

43 Quartò, patresfamilias, & domini tenetur ex charitate curare, vt filij, & ſerui eorum ieiunent,alias illos corrigere. Non tamen tenentur eos compellere,& ſi non ieiunant,de domo eijcere; nam hoc eſſet nimis durum. Ita Homobonus *p.2.tr.8.c.7.q.21.p.1.tr.9. reſ.28.* Nec tenetur quis ad ſua opera conducere operarios ieiunantes, vt dictum eſt *num.24.* — Pater,& dominus tenentur curare,vt filij & ſerui ieiunent.

44 Regulares ſexagenarij non tenentur ad vota Religionis ſecus de iuuene non completis in anno. *p.9.tr.6. reſ.26.*

45 Diſpenſatus à Medico comedere oua non poteſt comedere vulgo(ſanguinaci,ſeu Boldoni. Bardi, & alij *p.10.tr.16.reſ.77.* Nec Medicus poteſt in cauſa dubia diſpenſare in ieiunio abſque indagatione cauſa, & hoc eſt declarare,in quo eſt neceſſaria licentia Epiſcopi,vel Parochi. Paſqual. & alij. *Ibid.* — Non poteſt comedere Boldoni, ſeu ſanguinaci diſpenſatus, Medicus non poteſt diſpenſare in cauſa dubia.

Dispensatus in Quadragesima dispẽsatur in quatuor Temporibus in ea occurrentibus.

Etsi potest aliquo die non comedere carnes tenetur ad ieiunium. Non autẽ ratione debilitatis.

Texores serici conficiẽtes calceos ex materia molli.

tr. 13. ref. 18. & intelligitur si dispensat in Quadragesima dispensare in quatuor Temporibus in ea occurrentibus. *Idem tr. 13. ref. 43.* & si in aliqua die habet vires non edendi carnes tenetur ad ieiunium illius diei, dummodo non habeat facultatem edendi ratione debilitatis, & præsentis infirmitatis; quia in tali casu non tenetur ieiunare; & si cibi quadragesimales sibi nociui sint valdè in dubio potest concedere, vt edat carnes in diebus iaiuniorum. Baucius, & alij. *Ibid. tr. 13. ref. 43.*

46 Excusantur texores vitæ sericæ, & sartores conficientes calceos ex materiæ molli bc fficas, non excusantur à ieiunio, qui non habent vinum bibendi in ieiunio. Martin. à S. Ioseph, & Pontifex dispensando in ieiunio sine causa, peccat venialiter. Bosson. & alij *p. 10 tr. 16. ref. 7.*

Musici Religiosi ob cantum.

Possunt vesci ouis, sed non qui cantant cantu plano.

Musici excusantur, & possunt mane sumere aliquid ex saccaro, & cibi ad conseruandam vocem; idemque possunt Presbyteri, & in Quadragesima vesci ouis, ita obseruatum est in Hispania à S. Ioseph, & alij. *Ibid. tr. 12. resol. 41. §. Nota hic, in fine. & tr. 14. ref. 60.* non autem Religiosi, qui cantant in choro cantu plano. *Ibid. & p. 11. tr. 1. ref. 4.*

Potest sumi aliquid pro medicina ad conseruandam sanitatem. Sic etiam pro stabilitate stomaci.

Qui non habet nisi panem tantum non potest comedere carnem.

Sumere aliquid pro medicina ad conseruandam sanitatem, non licet, sicut pro remouenda infirmitate, vel fugienda. Innocentius, & alij *ibid.* Sic etiam potest sumi modicum ientaculum mane ad sub'euandam debilitatem stomaci, vel capitis sine fractione ieiunij.

Non licet non habenti tantum panem in die ieiunij comedere carnem, contra Pasqual. sed hoc rusticis prohibetur, non autem magnatibus, & personis delicatis, & si rustici non habent aliud, nisi oua possunt illa comedere. Leand. & alij, & in die ieiunij infra pastum mediam vnciam cibi sumere ad fugiendum nocumentum vini. Diana, & alij *ibid. tr. 14. ref. 59 seu 61. et 9. p. actum est p. 10. tr. 14. ref. 58.*

Non frangitur ieiunium per duas horas si interrumpit prandium.

Qui propter aliquod negotium interrumperet ieiunium per duas horas, & amplius dummodo. Comestio facta non sit sufficiens ad substentationem, non frangeret ieiunium si reuertatur ad perficiendum prandium, vel Cœnam. Leand. & alij *p. 10, tr. 14 ref. 64.* & potest per quartam partem horæ sumi cibum ex quocunque genere ante comestionem sine fractione ieiunij

Potest etiam sumi cibum antè pastum per quartam partem horæ.

Pasqual. & alij *ibid. ref. 63.* & si prandium multum dilatatur potest aliquid ante illud sumere; idemque seruientes mensa sęcularium, vel Religiosorum & etiam legentes in mensa tempore ieiunij sumere aliquid cibi possunt sine fractione ieiunij quamquam in magna quantitate. Leand. & alij *ibidem §. Sed hic obiter.*

Prohibentur pharmaca præseruatiua.

Episcopus non potest transferre Vigiliam S. Mathiæ.

Nã possunt sumi pharmaca pręseruatiua, sed conseruatiua *ibi tr. 14. ref. 60.* Episcopus non potest transferre ieiunium S. Mathiæ si venerit in vltimo die baccanalium contra quod alibi dictum est. Leand. *ibidem tract. 16. ref. 9. §. Verum.*

IEIVNIVM

Quibus cibis explendum.

In diebus ieiunij vetantur carnes.

† ADuerte primò, hæc tria præcepta abstinendi à carnibus, abstinendi ab ouis, & lacticiniis, & ieiunandi, esse distincta, & quamuis præceptum de abstinentia carnium includatur in præcepto ieiunii, vnde secundum probabiliorem sententiam dispensatus ad carnes, censetur dispensatus ad ieiunium, vt dictum remanet *num.* 18. præceptum nihilominus de non edendis carnibus non includit præceptum ieiunii, nam pueri ante annum 21. non tenentur ad ieiunium, tenentur tamen à carnibus abstinere: quod etiam de prægnantibus, & nutricibus dictum est *num.* 37.

45 Dari

45 Dari tamen possunt carnes infantibus ante septẽnium, etiam vbi adest contraria consuetudo; nam pueri nec legibus, nec consuetudinibus obligantur. Imò Sancius *disp.41.nu.2.* id verum putat, etiam si infans doli capax sit; nam per accidens est, quod vsus rationis in aliquo acceleretur, & ius positiuum non intendit obligare, nisi in illa ætate, in qua communiter lux rationis irradiat. Sed in hoc dissentit Villalobos *to.1.tr.13.dub.8 nu.7.p.1.tr.9.res.42.* Dari etiam possunt carnes paganis, qui non tenentur legibus Christianorum, & amentibus, propter rationes, quas adducit Sanchez *in sum.to.1.lib.1.c.12. nu.16. Ibid. & p.5.tr.14. res.7.* in fine.

Sed non infantibus.

Paganis.

Et amentibus.

46 Si quis etiam ab antiquo cibos quadragesimales noxios expertus esset, non teneretur illis amplius vesci, & in re l quis Quadragesimis periculum facere: alioqui enim esus carnium in præseruationem nunquam liceret. Secus si causam noxietatis cessasse, maximè dubitaret. Sancius *disput.51.num.9. par.3.tract.5.res.70.* § *Notandum.* Qui idem dicendum existimant in dubio, an tales cibi sint nocituri, quia æquale ius nobis inest ad fugiendum damnum certum, ac damnum rationabiliter formidabile, illudque certò, & antiquius omni lege positiua. Et dubium in fauorem rei, & possidentis interpretandum est. Nec dispensationem requiri: Sed Doctores, qui eam requirunt, loqui in dubio damni leuis, quod etiam præsens non excusaret à ieiunium; sed solum sufficeret ad dispensandum. Ita ille, an probabiliter alii iudicent. *par. 4. tr.3. resol.56.*

Et infirmis, aut infirmitatem timentibus ex cibis quadragesimalibus.

47 † Igitur in diebus ieiuniorum, & singulis sextis ferijs, & Sabbatis tenemur à carnibus abstinere †, sub onere peccati mortalis toties quoties committendi, quia est præceptum negatiuum. Ita Sancius *disput.47.nu.26.par.1. tr.9.res.45.* Quod probabile est non procedere in ieiunijs ex voto; nam vouens ieiunium, non vouet abstinentiam carnium per se, sed quatenus includitur essentialiter in ieiunio: quare fracto ieiunio per primum carnium esum, videtur cessare obligatio abstinentiæ carnium. Ita Faustus *lib.1. q.140. num.2.* contra Azorium *p.1. lib.7. c.10. q.8. res.37. ibid.* † & absolutè postea *res.45. §. Notandum* †. Secus si vouit non edere carnes. *p.10. tract.14. res.31.* Vnde, qui comedit carnes in die ieiunij in magna quantitate ex obliuione, non violauit ieiunium, & si ignorans eo die ieiunari, & comedit in mane tenetur reliquo tempore seruare ieiunium. Peliz. *par.9. tr.6. res.28.* & qui in die ieiunii sumit poma mala massilica, medica (limoni, & melarangi) & vuam per modum potus non frangit ieiunium. *par.9. tract.6. resol.24.* Sed de vua in magna quantitate, contrarium tenendum est. Dicastill. *par.9. tract.9. in addenda fol.388.*

Præceptum de abstinentia carnium violatur toties quoties.

Sed non in ieiunijs ex voto.

Ignorans diem ieiunij, & comedit in mane teneret reliquum facere.

Limoni, & melarangi in modum potus non frangunt ieiunium.

Secus vua in magna quantitate.

Pinguedo verò non est caro.

Vnde non est damnanda consuetudo.

Siciliæ vtendo lardo, & fagimine instar ouium, & lacticiniorem.

48 Sed nota hic duo. Primum, pinguedinem secundum glossam *in cap. Presbyter. dist.82 in V. Sagimen*, Hostiensem, Abbatem, & alios apud Henriquez *lib.7. cap.13. nu.21. in gl. litt. H.* & nouissimè Fagundez *pr 4. lib.1 cap. 2. num.20.* non computari inter carnes, sed inter oua, & lacticinia, quia pinguedo ex Aristotele *2. de gen.* non est caro. Et hanc sententiam (quæ tamen non caret aduersariis) multum fauere consuetudini Regni Siciliæ, in quo tempore Quadragesimę, quando ex priuilegio Cruciatæ edi possunt lacticinia & oua, vsui esse solet etiam sagimen. Præterquam quod hic vsus iustificatur ab antiquitate, sicut vsus Castellæ edendi intestina animalium in Sabbato, & alii similes. Qui possunt iustis de causis introducti esse, quas non tenemur post tot annos inuestigare. Et quamuis iusta causa defuerit, nunc legitimi sunt, quia pleræque consuetudines contra legem initio iniustæ sunt, donec adolescant. *p.1. tr.9. res.21.*

49 Secundum notandum est, in esu carnium in diebus prohibitis dari paruitatem materiæ, quemadmodum datur in præcepto negatiuo de non furando. Ita Merolla *to.1. disput.2. cap.4. dub.7. num.111.* & Leone *qq. mor. de chocol. p.3. nu.3.* qui dicit, esse eam quantitatem, quæ coquo ad gustandum,

Et in esu carnium datur paruitas materię.

& libatoribus Principum ad assecurandum sufficit; nam si in hac quantitate admittit dispensationem ex causa tam leui absque eo, quod derogatur præceptum, signum est, tantæ carnis esu præceptum solum accidentaliter violari, & si id fiat absque causa legitima, peccari solum venialiter. *par.5.tract.5. res.*32. Collige autem ex dictis, infirmorum ministris non esse illicitum, aliquid ex carnibus edere in die vetito, non solum ad probandum, sed etiam ad excitandum infirmo appetitum, & tollendum fastidium, si id commodum esset. Nam in his est vrgentior ratio, quam quæ fauet coquis, & dapiferis Principum, nimirum charitas, quam Ecclesia non intendit impedire. Ita Sanchez *in opusc. tomo* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 22. *num.* 10. *Ibidem* in fine.

In ieiunijs Quadragesimæ prohibentur etiam oua, & lacticinia sub mortali.

50 In ieiunij Quadragesimæ interdicuntur etiam oua, & lacticinia, ex *cap. Denique, d.* 4. & longa, communiterq; recepta consuetudine, & quidem tàm ius citatum, quàm consuetudo obligat sub mortali, tàm seculares, quàm regulares, *par.*9. *tract.*8. *resol.*66. Sic enim illud explicant DD. communiter contra Fagundez. *pr.*4.*lib.*1.*cap.*2. *num.*12. & certas Academias apud ipsum, explicantes de obligatione veniali: consuetudo verò est vbi grauis, communiter seruata, & de eius transgressione populus scandalizatur, & timorati non benè sentiunt ipsique transgressores pęnam reportant, quæ secundum Suarez *lib.*7.*cap.*15. *num.*13. sunt sufficientia signa, quod aliqua consuetudo obliget sub mortali, *par.* 3 *tract.*6 *res.*80. Hoc autem præceptum viget etiam in Dominicis Quadragesimæ, vt docet Henriquez *lib.*7.*cap.*10.*n.*13. quamuis neget Gomez *in Bull.clausf.*7.*num.*7. & non improbet Trullench *in Bull. lib.*1.§ 4. *dub.*3 *num.*1. *ibidem* in fine. *& par.*5.*tract.*14.*resol.*13. in fine. *p.*9. *tr.*8.*res.*66. §.*Confirmantur. et p.*10. *tr.*11. *res.*46. Et toties quis peccat mortaliter, quoties oua, &c. comedit etiam eodem die, vt diximus *num.*47. de carnibus. Imò Sancius *disp* 41.*num.*26. putat, edentem simul in Quadragesima carnes, & oua, peccare dupliciter, propter duo præcepta distincta. *p.*1.*tr.* 9 *res.*45. post initium.

Etiam in Dominicis.

Et hoc præceptum frangitur, toties quoties comeduntur.

Et secundum Sanc. si editur vna cum carnibus, fit duplex peccatum.

Excusat verò paruitas materiæ.

51 Excusat verò in primis paruitas materiæ, vt dictum est de carnibus. Vnde, quia in cibum, qui vulgo *biscotto* dicitur, parum oui intrat, & longa cõsuetudine introductus est, in ieiunio Quadragesimæ non est mortiferus. Villalobos *to.*1. *tr.*23.*dub.*7.*nu.*3. *p.*1. *tr.*9. *res.*31. *& p.*10.*tr.*14. *res.*57.

Et necessitas.

52 Secundò excusat necessitas, non solum infirmos, sed etiam eos, qui alias epulas non habent, vt si quis in itinere præter lacticinia non inueniret, nisi panem, fructus, & olera; nam hęc non sunt sufficiens prandium, & Sanchez *in opusc tom.*2.*lib.*5 *c.*1.*dub.*19.*nu.*6. permittit itinerantibus lacticinia, quoties non inueniunt pisces. *p.*5.*tr.*14.*res.*31.§.*Notandum est*.

Et codẽ oua in Quadragesima non frangit ieiunium.

53 Qui verò in Quadragesima edit oua, vel lacticinia, non proinde frangit ieiunium, sed solum peccat contra præceptum de abstinendo ab illis, quod *num.*44. diximus esse distinctum à præcepto ieiunij. Ita Sanchez *in sum. to.* 2.*lib.*4.*c.*11.*nu.*53. *p.*1. *tr.*9. *res.*45. in fine.

Oua autem, & lacticinia non prohibentur in alijs ieiunijs. Tàm de iure, quàm de consuetudine.

54 Porrò in diebus Veneris, & Saturni, & in omnibus ieiunijs extra Quadragesimam oua, & lacticinia de iure communi non prohibentur. Ita D. Th. 2.2 *q.*147.*ar.*8.*ad* 3. & alij communiter contra Richard. *in* 4.*d.*15. *ar.*3. *q.*5. *p.*3.*t.*6.*res.*8. §.*Notandum secundò. et p* 5.*tr.*14.*res.*13. §. *Nota*.

Præsertim in Regnis Cruciatæ, vt in Hispania.

55 Aliqui tamen, vt Cruz *in Bull disp.*1.*c.*5.*dub.*12.*n.*17. dicunt, prohiberi consuetudine sub mortali. Sed Filliucius *to.*2.*tr.*27.*p.*2.*c.*3 *nu.*49 rectè obseruat talem consuetudinem, si alicubi recepta est, introductam esse ex deuotione, & propterea admonendum populum ne peccet ex conscientia erronea. Et vterque Sanchez, ac nouissimè Trullench *vbi sup.nu.*9. docent, in Regno Hispaniarum talem consuetudinem, quæ obliget sub mortali, constare non posse: quia non potest adesse præscriptio 40. annorum requisita ad eam legitimandam, maior enim populi pars à multis annis sumit Bullam, &

edit

edit lacticinia etiam in Quadrageſima, & ſic contrarius vſus non poteſt allegari, niſi apud paucos, & pauperiores, qui videntes alios, qui edunt lacticinia, habere Bullam putant, edi non poſſe ſine Bulla. Quæ omnia militant pro noſtro Regno Siciliæ. Et cum hæc omnia faciant ſaltem quæſtionem dubiam, tuto quis poteſt hanc ſententiam ſequi, quia in dubijs melior eſt conditio poſſidentis: poſſeſſio autem ſtat pro libertate. Et in dubio nemo præſumitur ſe velle obligare. *par.1.tr.9.reſ.5.* §.*Sed talem reſ.6.* in fine, & *.41.p.3. in addit. reſ.20. & p.3.tr.14.reſ.13.*

Sicilia.

56 Verùm, dato, & non conceſſo, quod talis conſuetudo vigeat ſub mortali; adhuc tamen non obligat Religioſos, loquendo de Regno Siciliæ, quia in eo Religioſi non habent talem conſuetudinem, & non tenentur conſuetudinibus ſæcularium. Et ita tenet Sanchez *in opuſc. vbi ſup.dub.21.num.2.* quod ſi in Hiſpania adeſſet conſuetudo abſtinendi à lacticinijs, adhuc Patres Societatis edere poſſent. Et addit cum Paludano *in 4.diſt.15.q.4.art.3.* quod conſuetudines laicorum non tenentur ſeruare Clerici. Sed in hoc vltimo diſſentit Suarez *de leg.lib.7.cap.17.num.12.par.5.tr.14.reſ.13.* & in noſtra Sicilia conſuetudo abſtinendi à lacticinijs in Vigilijs, & quatuor anni Temporibus videtur grauis, & recepta ſub mortali apud Regulares. Vide præterea infrà V. *Vſus, num.7.* †

Et ſpecialiter quoad Religioſos

Vnde lacticinia edi poſſunt in ieiunijs ex voto extra Quadrageſimam.

57 Sed an lacticinia edi poſſint in ieiunijs, voti, pœnitentiæ, & Iubilæi? Reſpódeo quoad ieiunia ex voto extra Quadrageſimam cum Portellio *add. ad dub.Reg.V.Ieiunium. num.7.* affirmatiuè, quia hæc ſolum prohibentur in Quadrageſima. *par.1.tr.9. reſ.5.* Et ſi quis vouit ieiunare in Quadrageſima, dubitat tamen, an voluerit à lacticinijs abſtinere, comedens lacticinia non fit reus voti, quamuis peccet contra præceptum Eccleſiæ. Ita Sanchez *ſum. to.1.lib.4.c.11.num.53.ibid.* §.*itaque.* Et ſi aliundè non eſſet obligatus ieiunare, poſset edere lacticinia ſine vllo peccato. Ita Salas *in 1.2.tomo 2.tract.8. diſp.vn.ſect.25.num.250* contra Turrian *opuſ.10.diſp.1.dub.2.par.4.tract.3. reſ.20.* Quoad ieiunia ex pœnitentia affirmatiuè reſpondent etiam Palud. *vbi ſup art.4.concl.2.* & alij. *par.1.tr.9.reſ.6.* Et quoad ieiunia Iubilæi extra Quadrageſimam, Henriquez *lib.7.cap.19.num.4.et c.13.num.13.* qui adducit declarationem Pij V. Greg. XIII. & Sixti V. in ſuis Iubilæis, *& p.3 in addit.reſ. 20.* Vnde in omnibus ieiunijs extra Quadrageſimam lacticinia non prohibentur. *par.1.tract.9.reſol.41. & par.3.tract.6.reſol.80.* §.*Notandum 2.* An verò edi poſſint in collatione eorum ieiuniorum, in quibus permittuntur, dicemus infrà *num.62.*

Ex pœnitentia. Iubilæi.

Et in omnibus extra Quadrageſimam.

I E I V N I V M

Quoad collationem.

58 † Collatio ſerotina in die ieiunij non licet de iure, ſed introducta eſt ex iam legitimè præſcripta conſuetudine. Vnde, & quantitas eius, & qualitas à conſuetudine communi, virorum doctorum, & timoratorum præcipuè petenda eſt. † Et quidem.

Collatio ortum habuit ex conſuetudine.

59 Quod attinet ad quantitatem, ſunt quinque opiniones. Prima Graſſij *par.1.lib.2.c.34.num.29.* quæ permittit tres vncias. Secunda Homoboni *p.1.tr.9.c.20.q.90.* quæ permittit quatuor. Tertia Villalobos *to.1.tr.23.dub.7. n.4.* quæ ſex. Quarta Fagund. *pr.4.lib.1.c.4.nu.13. & 19.* quæ vncias octo permittit *par.9.tr.6.reſ.8.* in fine. Nota hic, vnde ſi excedat duas vncias peccat tantum venialiter *ibid.reſ.15.*§.*Sed hic obiter*, & totas in pane, vel in pane cocto cum aqua & oleo, dum non excedant 8. vnciæ *ibi.reſ.29.*§.*Quia ego ſentiam*; ſic de alijs iuſculis. Vltima tandem Filliuc. *to.2.tr.27.p.2.c.3.q.7.n.39.* & alio-

Et fieri poteſt ſex, vel octo vnciarum.

& aliorum, quæ illam extendit ad quartam partem cęnæ ordinariæ. Ex quibus opinionibus prima, & secunda sunt nimis rigidæ: tertia, & maximè quarta, probabiliores. Quinta verò est nimis laxa, (& ideò in praxi non admittenda, imò etiam Turrianus *cons. Theol. cent. 3. dub. 27.* appellat improbabilem; refert à viris doctis Hispaniæ iudicari temerariam, nam quarta pars cęnę ordinariæ est notabilis, vt videre est apud Hispanos, Gallos, Flandros, Germanos *p. 4. tr. 4. res. 117.*) Quòd verò dicunt, quartam partem in aliis nõ esse notabilem: in primis non est generaliter verum; nam labor sex horarum in die festo, quæ sunt pars quarta diei, est notabilis, & ita in alijs multis (deinde non est consideranda quantitas collationis in ordine ad cænam, sed secundum se; vnde quamuis quarta pars cęnæ respectu cęnæ non esset notabilem, est tamen notabilis secundum se spectata. *p. 4. tr. 4. res. 117.* Consuetudo verò, quæ affertur, non viget apud timoratos. *p. 1. tr. 9. res. 1.*

Maior autem à Curialibus Romanis.

60 Non est tamen damnanda consuetudo Curialium Romanorum facientium collationem grossam, nam hi videntur generaliter dispensari, dum Papa scienter tolerat, & Concionatores, & Confessarii non damnant. Quãuis, vt rectè obseruat Cenedo *qq. canon. quest. 41 num. 4.* talis consuetudo ad alias Prouincias transferri non debeat. *p. 1. tr. 9 res. 35.* in fine. Nisi quòd Sancius *disput. 52. num. 9.* notat viris nobilioribus, tum ratione consuetudinis, tum etiam, quia solent esse debilioris valetudinis, & assueti pluribus, & delicatioribus epulis, licere sumere collationem aliquanto maiorem, quam plebeis. *Ibid. res. 1* in fine.

Et nobilibus.

Et in Vigil. Natiu. fieri potest duplo maior.

61 Obserua etiam, in Vigilia Natiuitatis collationem sumi posse duplo maiorem solito. Ita Turrianus *sum. p. 1. c. 156. dub. 38. concl. 3. p. 5. tr. 14. res. 12. §. Notandum est.* (Quamuis *p. 1 tr. 9. res. 35. cit.* vocauerit hanc sententiam solum probabilem †.) Vnde puto cum Fagundez, sumi posse sexdecim vnciarũ plus minusve. *p. 1. tr. 9 res. 35.* in fine. *§. Quid ego.* Imò Sanchez *in opusc dub. 26. nu. 1* putat, sumi posse triplo maiorem solita, & testatur de vsu timoratorum etiam Religiosorum. († quod Auctori negandum videbatur *in res. 35. cit. §. Sed an talis* †) Et extendit hoc etiam ad casum, quod Vigil a Natiuitatis occurreret in Sabbato quatuor Temporum, quia dignius trahit ad se minus dignum, & testatur de sensu virorum doctorum relatè disputata. Ipsumque sequitur Sancius *num. 10.* quamuis reprobet Bossius *de Iubil. sect. 4. cas. 18. nu. 156. p. 5. tr. 14. res. 12. §. Notandum.* Aduerte autem id procedere, dũmodo collatio sumatur de nocte. *p. 10 tr. 12. res. 24.* Idem dicendum de ieiunio in eadem Vigilia pro lucrando Iubilæo. *p. 11. tr. 7. res. 12.*

Et secundum Sanchez triplo.

Etiam si contingat in Sabbato quatuor Temporum.

Sed non permittitur fieri in piscibus.

62 Quoad qualitatem ciborum, falsa & improbabilis est opinio Bonacinæ *de leg. disp. vlt. punct. 5. q. 1. nu. 3.* quòd in collatione non veniat consideranda; nam consuetudo, quæ collationem introduxit, non minus qualitatem, quam quantitatem eius præscripsit. *p. 1. tr. 9. res. 1. §. Ex his.* Et Turrianus *cent. 2. dub. 94.* dicit esse doctrinam scandalosam, temerariam, & bonis moribus contrariam, asserere, quod pro collatione edere liceat duo oua. *p. 4. tr. 4. res. 117.* initio. Tenetur ergo ieiunans sub mortali abstinere in collatione ab ouis, piscibus, lacticiniis, leguminibus coctis, & aliis cibis substantialibus, & refectiunculam sumere in bellariis (sic appellantur fructus dulciaria, & alia, quæ ante cænam ad excitandum appetitum, vel post ad sigillandum cibũ apponuntur in mensa) & pane. *res. 1. cit. §. Sed cum. & p. 10. tr. 16 res. 17.* Tenet quidem Turrianus *in sum. p. 1. c. 156. dub. 37. concl. 2.* edi posse vua cum pane aliquid casei, vel lactis (& Bossius *vbi sup. num.* 128. sumi posse iusculum ex aqua, seu vino, pane, & herbis, aut leguminibus, sale, & oleo conditum in debita quantitate, quia nimirum hæc seorsim, & cruda non prohibentur, & panis aqua coctus parum immutatur) & idem de pane cocto cum amygdalis, docuit Azorius *par. 1. lib. 7. cap. 9. q. 8.* (Sed contra Bossium tenent Villalobos, & alij communiter, quia legumina sunt oppido nutritiua, & non computantur

Ouis.
Lacticinijs.
Leguminibus.
Et similibus.
Sed tantum in bellarijs, & pane.

tur

tur inter bellaria,nec sunt adhuc per consuetudinem introducta. *p. 5. tr. 14. res.14.*) & contra Turrianum,& Azorium tenet Sanchez *in opus. to.1. lib. 5. c.1. dub.25.nu.4.* docens,collationem fieri non posse cum caseo,lacte,vel cremore amygdalino. Et reuera, si Turrianus non admittit pisciculos, qua ratione admittit caseum? Nisi dictum caseum referri inter bellaria, ex quo cũ Turriano videtur teneri Bossius *nu.132.*quamuis subdat,tutius esse abstinere. *p.5.tr.14.res.12.& p.9.tr.6.res.8.*

Quid de pane cocto cum amygdalis?

63 Hora collationis communiter est serò; sed non pertinet ad substantiam, & qui mane illam sumeret, & serò cęnaret,peccaret solum venialiter, & ex iusta causa, vt propter concionandum, legendum, &c. nullo modo. Ita Naldus V. *Ieiunium, num.8. p.1. tr.9. res.33. p.11. tr.3. res.9. §. Hic.* Idque potiori iure procedit in eo, qui de loco non ieiunii ad locum ieiunii profecturus ientaculum sumeret, & vt docet Sancius *disput. 54. num. 28. ibid. res.3.* vel idem faceret transiturus de loco ieiunii ad locum non ieiunii, quod licitum esset etiam ad vitandum ieiunium. *Ibid.res.19* Hic tamen ante discessum non posset edere carnes. *Ibid.res.8.*

Hora collationis non est de essentia.
Et potest variari sine mortali.
Et cum causa sine veniali.

64 Collationem serotinam in Vigilia Natiuitatis Domini posse fieri in manę secundum consuetudinem patriæ, & excedere medietatem collationis ieiunii ordinarii, scil cet vnciarum 16. etiam si festum veniat in feria secunda, & ieiunium in Sabbato, & alii. *p.9.tr.6.res.17.*

Duplex debet fieri in Vigilia Natiuit. Domini.

I G N O R A N T I A.

1 † Dicenda aliqua sunt de ignorantia, quia minuit voluntarium, vtpotè quod procedere dicitur à principio cognoscitiuo. Est ergo duplex in primis ignorantia, iuris, & facti. Exemplum illius, si quis comedit carnes in die Veneris, nesciens id esse prohibitũ ab Ecclesia. Exemplum huius,si quid id faciat, sciens quidem prohiberi,sed ignorans esse diem Veneris. Quia verò iura trahere solent secum pęnam adnexam, ignorantia iuris subdistingui potest in ignorantiam præcepti, & pęnæ impositæ tali præcepto.

Ignorantia.
Aut iuris, aut facti.
Et illa,aut præcepti, aut pęnæ adnexæ.

2 Rursus,ignorantia iuris, alia est iuris diuini, alia humani, & hæc alia iuris communi lati in Conciliis generalibus, aut Bullis Pontificiis, aut particularis alicuius diœcesis. Ignorantia autem facti, aut est de facto aliàs illicito, etiam præcisa lege positiua,aut de facto illicito solum quia prohibitum, v.g. percussio Clerici est de se mala,etiam si præscindamus à Can. *Si quis suadente*,audire verò leges extra claustra monachis, ideò malum est, quia ijs prohibetur in c. *non magnopere, ne Clerici, vel Monachi.*

Et aut iuris diuini, aut humani.
Generalis, aut particularis.
Hæc aut facti mali intrinsecè, aut quia prohibitum.

3 Vtraque autem ignorantia iuris, & facti est iterum duplex, inuincibilis, & inculpabilis, & vincibilis, ac culpabilis. Illa est,quando quis nescit,quæ nescire non debet, aut non potest †. Hæc verò secundum Valentiam *tom. 2. disput.6 q.6 punct.1.* quòd quis ignorat,quæ scire debet,& potest, v.g. tenentur homines scire, delectationem morosam esse peccatum, & quando occurrit,aduertere. Qui ergo in illam consentit,quamuis ignorans,aut non aduertens eius malitiam,peccare, & ignorare vincibiliter, & culpabiliter. Quæ sententia est probabilis,quidquid dicat Salas *in 1.2.tr.13 disp.8.sect. vlt n.87.* Sed probabilior, & communior sententia Sanchez *to.1.lib.1.cap.16. num.21.* ad ignorantiam vincibilem, & peccaminosam præter obligationem aduertendi requirit ante consensum expressum aliquam cogitationem, & considerationem actualem malitiæ,aut periculi,vel saltem expressam aliquam dubitationem, vel scrupulum; nam si de malitia operis nulla suspicio, vel scrupulis in mentem veniat, opus in quantum malum non erit voluntarium, cum nulla ratione fieri possit, vt voluntas velit malum, quod intellectus non præcognouerit. *p.4.tr.4.res.56.*

Vtraque verò, aut vincibilis, aut non.

Et vincibilis, aut affectata.

4 Et hæc quidem ignorantia vincibilis iterum duplex est, vna affectata, quando quis cognoscit debere aliquid scire, & ex industria vult ignorare; altera crassa, & supina, quando quis non ex proposito, sed ex quadam negligentia ignorat, quæ scire potest, & debet. *par.4.resol.cit.* §.*Suppono igitur.* & Sanchez *de matrim.to.3.dub.9.disp.32.num.*31. requirit latam culpam, ita vt ignorans, aut nullam, aut valdè modicam diligentiam adhibuerit. *p.3.tr.5.res.*13. † Potest etiam assignari tertia species ignorantiæ vincibilis, quę sit minus culpabilis, quam prædicta sit tamen mortifera, vt tenet Barbosa *in collect. to.*3. *lib.*1.*tit.*2.*cap.*2.*num.*7. contra Suarez apud ipsum †. Denique, omnis hæc ignorantia, aut est de rebus, quæ per se sciri præcipiuntur, quales sunt articuli fidei, præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, & alia pertinentia ad statum particularem vniuscuiusque, aut de rebus, quæ sciri debent solum ex suppositione, quod quis circa materiam alicuius virtutis operari velit, aut debeat. His positis, quod attinet ad culpam.

Aut crassa, & supina.

Aut neutra.

Et omnis, aut absolutè, aut ex suppositione sciendorum.

Ignorantia per se sciendorum est peccatū mortale in specie determinata.

5 Ignorantia culpabilis mysteriorum fidei, & aliorum, quæ per se sciri pręcipiuntur, seu negligentia ea sciendi, est de se peccatum mortale, distinctum ab eo, cuius est causa secundum Vasquez *in* 1. 2. *disp.*126. *cap.*3. & alios († & approbat Auctor *p.*3 *tr.*4. *res.* 165. †) contra specialem virtutem studiositatis, quæ moderatur appetitum sciendi iuxta peculiares materias, & personas. † Alia verò ignorantia, eorum scilicet, quæ sciri debent ex suppositione siue iuris, siue facti excusat à peccato, cuius est causa, si est inuincibilis, nam si est vincibilis est peccatum ipsamet †: non quidem distinctum, & determinatæ speciei, sed illius speciei, in qua est peccatum causatum ad ipsa. *par.*3.*tr.*4.*res.*141. §.*Quares.et p.*4.*tr.*4.*res.*37. Vide V. *Circumstantiæ.n.*54.79.*&* 102. Et quamuis Bonacina *in decal.disp.*2. *qu.* 8. *punct.*7.*nu.*21.& Sanchez *in sum. to.*1.*lib.*1.*c.*17.*n.*10. dicant etiam vincibilem ignorantiam, si non sit affectata, vel crassa, excusare à transgressione legis humana: quia hęc non obligat cum tanto rigore contra stat Palaus *tom* 1 *tract.*2. *disp.*1.*punct.*16. *nu.* 3. quia tota materia transgressionis in hoc casu consistit in negligentia culpabili sciendi præceptum: imò non est alia malitia, v.g. omissionis ieiunij ab ea, quæ est in illa culpabili negligentia, quæ proindè si est mortifera, transgressio non potest esse venialis. Sed has opiniones conatur conciliare. Merolla *to.*1. *disp.*1. *c.*2.*dub.*10.*nu.*167. Certum est autem, non peccare mortaliter transgredientes præceptum Ecclesiasticum bona fide, ex causa insufficiente, existimata sufficiente, vt docet Caietanus *in sum.* V. *Ieiunium.c.*3 *p.*4.*tr.*4 *res.*36. Et à peccato hæresis excusat etiam ignorantia affectata, dummodo affectata non sit ex mala opinione contra Ecclesiam, quia ad illam requiritur pertinacia. Vide *V.Hæresis,nu.*4. Imò ignorantia vincibilis, dummodo non sit crassa probabiliter excusat ab incursione in pęnam legis, & Pontificis, v. g. excommunicationis suspicionis, & inhabilitatis ad officia ratione simoniæ. Pater de Lugo. *p.*9. *tr.*6. *res.*13. §.*Vnde ex his. et p.*11 *tr.*4. *res.*4. ibi multa.

Sciendorum ex suppositione non item.

Et secundum aliquos excusat à peccato cōtra ius humanum, etiam si sit vincibilis.

6 Ignorantia autem inuincibilis († quæ secundum communem excusat à culpa, sicut etiam inaduertentia, & obliuio actualis † contingere potest non solum circa ius positiuum humanum, & particulares circumstantias facti, sed etiam circa ius diuinum, & mysteria fidei, imò etiam circa ius naturale, non quidem circa pręcepta vniuersalissima, sed circa alia, & frequentius circa ea, quæ ex præceptis vniuersalissimis difficilius inferuntur, vt est bigamia, iniuriarum vltio, vsura, fornicatio, mendacium officiosum (pollutio voluntaria. *par.*3.*tr.*4.*res.*108. & homicidium sui ipsius. *p.*5. *tr.*4.*res.*30. præsertim ad saluandam pudicitiam, vt insinuare videtur D Hieron. *in cap.*1. *Ionæ vers. fin.* quod alioqui illicitum est, vt ait D.Th. 2.2. *q.*64 *ar.* 5. & August. 1. *de ciuit. c.* 18. non enim amittitur pudicitia per inuoluntariam fornicationis passionem, vt admirabili fortitudine obiecit tyranno Lucia nostra, quia consistit in animo. *p.*6.*tr.*7. *res.*47.) Difficilius verò & rarius circa præcepta, quæ ex vni-

Et inuincibilis excusat sine dubio.

Potestque contingere, etiam circa ius diuinum.

Et mysteria fidei.

Et ius naturale secundarium prohibēs bigamiam.

Vindictam.

Vsuram.

Fornicationem.

Mendacium officiosum.

Pollutionem.

Homicidium sui ipsius, &c.

vniuerſalibus facilè deducuntur, vt eſt cultus vnius Dei, & ſimilia, quæ directè in præcepto Decalogi continentur. Layman *lib.4.tr.6.c.8.nu.3.* Tanner. *in 1.2.diſp.4 q.9.dub.1. num.14.* & DD.communiter *p.4.tr.4.reſ.36.* excuſat etiam à cenſura,& reſeruatione. Diana *p.9.tr.6.reſ.13.*

7 Ignorantia excuſat ab incurſione cenſurarum, & aliarum pęnarum ſpiritualium, ſiue facti ſit,ſiue iuris, etiam vincibilis. Sanchez *de matr.to.3. lib.9 diſp.32.num.31.* contra Sotum *in 4.d.28.q.1.ar.2.p.3.tr.5 reſ.13. & p.5. tr.9.reſ.17. & tr.14. reſ.24.*in fine. Et ſi pęna lata ſit contra ſcienter violantes,aut præſumentes,excuſat etiam craſſa, & ſupina (imò probabiliter etiam affectata.*par.3.tr.6.reſ.7.*† & recitanter *in p.5.tr.9.reſ.17.§. Notandum*, & tenet nouiſſimè Ghilinus. V. *Excommunicatio.nu.21.*& Cęleſtinus *in Comp. tract.3. cap.5. nu.4.* †) quia temeritas, & ſcientiam omnem ignorantiam excludunt. Bonacina *de cenſ. diſput.4. ſect.12. num. 1.* Quæ omnia procedunt etiam de ignorantia ſolus pęnæ, ſtante etiam præcepti (*par.3.tract.5.reſ.13. à §. Notandum.par.4. tract.4.reſ.187. & par.5. tract.9.reſ. 17.*) non enim ſatis eſt ad incurrendam cenſuram, quòd ſciam opus eſſe prohibitum, niſi etiam ſciam prohiberi ſub cenſura. Portell. *in add. ad dub. reg.* V. *Ignorantia, num.29.* (*par.3.tract.5. reſ.12.et par.4.tract.2.reſ.36.& 85. §.Dico.*) Vbi contra Pontium *lib. 10.cap.6. num. 12.* docet, coniugem inceſtuoſum cum ignorantia pęnæ impoſitæ priuationis iuris ad debitum, non egere diſpenſatione. *par.3.tract. 5.reſ.12.* Quod generaliter procedit,etiam ſi actus,cui pęna adnexa eſt, ſit naturali iure damnatus, vt ſupradictus, & ſiue pęna Epiſcopalis ſit, ſiue Papalis, v. g. imponat Papa excommunicationem furto: tunc qui talem pęnam ignorans, furaretur, peccaret quidem peccatum furti contra legem diuinam, & naturalem de non furando, excommunicationem tamen non incurreret. Portel. *num.27.* Et idem dic de ſuſpenſione, interdicto (*par. 3.tract.6. reſ. 41.*) & irregularitate. *par.4. tract. 2. reſ.85.* Ex quibus à fortiori ſequitur, omnem ignorãtiam, quæ excuſat à culpa, excuſare etiam à cenſuris,& pęnis illi impoſitis,vt Filliucius *tom.1. tr.20 c.3.nu. 58.p.3.tr.6.reſ.51.*

A cenſuris, & pęnis ſpiritualibus excuſat etiam vincibilis.

Et probabiliter etiã affectata.

Etiam ſolius pęnæ.

Etiã impoſita actui intrinſecè malo.

Etiam à Papa.

8 Petes: quid dicendum de caſuum reſeruatione? incurritur ne ab ignorante caſum eſſe reſeruatum? Reſpondeo, P.Lugo *de ſacr.pœn.diſp. 20.ſect. 2.nu.11.* diſtinguere,& aliquando in pęnam imponi, & tunc ſecundum probabilem opinionem non habere locum in ignorante, aliquando verò in medicinam,vt quando ad prudens Eccleſiæ regimen facultas Confeſſarij limitatur,& tunc incurri etiam ab ignaro, vt habet praxis Religionum. Et quamuis dici poſſit,omnem reſeruationem ad bonum Eccleſiæ regimen referri, & hoc non obſtante.Bonac.*de ſacr.diſp.5.q.7.punct.5. §.4.nu.1.*& alios,reſeruationem inter pęnas, & odia connumerare: vnde inferri poſſit nullam reſeruationem habere locum in ignorante: quia tamen contraria ſententia eſt communis, non audeo ab illa recedere. *p.6. tr.6.reſ.42.*

An idem in caſuum reſeruatione.

9 Quæ autem dicta ſunt de ignorantia, applica etiam obliuioni, & inaduertentiæ inculpatæ, quæ illi æquiparantur. Sanchez *in ſum. to.1.lib.4. c.22. nu. 18.* vnde ſi quis v. g. vouiſſet non fornicari ſub pęna peregrinationis, vel eleemoſynæ,& poſtea immemor voti fornicaretur: nõ teneretur ad pęnam, voti, *p.3.tr.5.reſ.41.*

Ignorantiæ comparatur obliuio, & inaduertentia.

10 Porrò Ignorantia non ſolum excuſat in foro animæ, ſed etiam in exteriori iudicio. Probatur autem per iuramentum atteſtantis,quia nemo pręſumitur ſuæ ſalutis oblitus.Caball. & alij apud ipſum. *reſ.crim. cent.3.caſ.287. nu.46.* Præſertim ſi accedat aliqua præſumptio,vt ſi legem palam violauerit. Farinac.*de delict.can.q. 149. nu.203.* Ex quibus ſequitur, quod ſi quis in hoc Regno Siciliæ vitulam publicè mactaſſet, iuraretque ſe legem D. N. Vrbani VIII. id prohibentem, ignoraſſe, non deberet declarari pęnas dictæ legis incurriſſe. *p. 4. tr. 4. reſ.87.* Limita tamen, niſi ex parte iuris adſit præſumptio

Et ignorantia excuſat etiam in foro externo.

Et probatur iuramento eam allegantis.

Si non adſit præſumptio iuris de ſcientia.

ptio scientiæ; nam hæc non eliditur per ignorãtiæ iuramentum. Bart. *de iur. protim. num.* 18. contra Afflict. *ibid.* §. 2. *num.* 9 & Portell. *in ref.* 1. *par.* 1. *cas.* 27. *num.* 3. *par.* 5. *tract.* 14. *resol.* 14.

ILLEGITIMVS.

Ex matrimonio existente lite filij nati, sunt legitimi, etiam in contumacia pro diuortio.

1 Filij nati ex matrimonio contracto in facie Ecclesia cum debitis solemnitatibus; si postea reperitur inualidum per impedimentum dirimentem, & factum est diuortium, & filij nascantur etiam in contumacia, & lis pendet, adhuc sunt legitimi, communiter DD. *p.* 10. *tr.* 11. *res.* 62.

Illegitimus occultus est irregularis

2 Illegitimus occultus est irregularis. Nau. & alij *par.* 10. *tract.* 13. *resol.* 30. Vide dispensatio.

Alij Religiosi illegitimi non gaudēt priuilegio Fratrum S. Georgij de Alga. Dispensatus à sciente illegitimitatem, si ab ipso eligatur in dignitatē dispensatus est. Dispensatus in sęculo non potest obtinere dignitatem in Religione. Ad ordines non ad Vicariatū Episcopi.

3 Fratres illegitimi S. Georgij in Alga in Portugallia ex priuilegio per professionem habilitantur non solum ad legitimationem, sed etiam ad omnes dignitates Religionis. Eugen. IV. Sanchez, & alij, sed alij Religiosi non possunt vti, vel frui dicto priuilegio per Sixtum V. & alios Pontifices limitato. Illegitimus dispensatus à sciente illegitimitatem, si eligatur in aliquam dignitatem, saltem ad forum conscientiæ intelligitur dispensatus. Portell. & alij *ibidem*, & si dispensatus fuerit in sæculo potest obtinere Prælaturas Religionis. Sed contrarium est probabilius contra Lezanam, & dispensatus ad ordines non censetur dispensatus ad Vicariatum Episcopi. *Ibidem tract.* 15. *resol.* 30.

IMMVNITAS ECCLESIARVM

Quoad loca.

Immunitas tuendi reus concessa est.

1 † IMmunitas Ecclesiarum est priuilegium Ecclesiis, & locis sacris concessum, vt rei ad ea confugientes, non possint extrahi per vim. Quod priuilegium vndenam ortum habuerit, dicemus *num* 15. Quatuor autem hoc loco occurrunt examinanda: primum, quænam loca gaudeant immunitate: secundum, quænam personæ ad ea confugientes tutæ sint: tertium in quibus delictis: quartum, quinam sit effectus Ecclesiasticæ immunitatis tàm quoad iudicem laicum, quàm quoad Ecclesiasticum; & primò quoad loca.

Ecclesijs. Etiam si Eucharistiā non habeant. Nec sacra in eis fiāt. Etiam pollutis. Interdictis.

2 Priuilegio immunitatis gaudent in primis Ecclesiæ, *cap. minor, cap. definiuit, cap. nullus* 17. *quæst.* 4. *cap. Ecclesiæ, cap inter alia, de immun. Ecclesiæ*, Et Const. *Cum alias nonnulli* Greg. XIV. †. Etiam si sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum non retineant, quia *cap. Ecclesiæ cit.* id non requirit, & priuilegium Ecclesiæ non est concessum solum ratione talis præsentiæ, sed ob destinationē ad Sacra in ea peragenda. Palaus *to.* 2. *tr.* 12. *punct.* 6. *n.* 2. cōtra Couarr. *lib.* 2. *c.* 20. & Sarpum *de inc. asyl. c.* 4. Etiam si de facto peragantur. Peregrin. *c.* 4. *num.* 7. contra Ambrosinum *de immun. c.* 10. *num.* 2. Imò etiam si sit polluta, vel interdicta; nam non propterea desinit esse sacra, sicut Clericus interdictus non amittit sua priuilegia. Suarez *de relig. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 9. *n.* 6. non solum quoad peregrinos, sed etiam quoad populum, ob cuius delictum interdicta fuerit. Peregrin. *num.* 14. contra Decian. *to.* 2. *lib.* 6 *c.* 25 *num.* 20.

Nondum perfectis. Et dirutis.

Item quamuis nondum sit perfectè constructa; nam eo ipso, quòd Episcopi auctoritate construi cępit, diuinis obsequijs dicata est. Farin. *de immun. c.* 17. *num.* 261. Et quamuis constructio intermittatur, contra Italiam *lib.* 1. *cap.* 14 § 3. *num.* 15. *et seq.* Item quamuis Ecclesia diruta sit, non auctoritate superioris, si sit spes reædificationis. Gambacurta *lib.* 4 *c.* 2. *nu.* 11. contra Corream *p.* 2. *tract.* 10. quia similiter Ecclesia diruta, ratione loci, in quo ædificata erat, sacra

Digitized by Google

sacra esse non desinit, *l. ede sacra, ff. de contr. empt. et l. in tantum, §. sacra, in fin. ff. de rer. diu. p. 6. tr. 1. ref. 1.*

3 Secundò, gaudent Oratoria, Confraternitatum Ecclesiæ, aut Monasterio affixa. Peregrinus *num. 26.* Vel auctoritate Episcopi erecta, quod præsumitur quotiescunque habent campanam super tectum, & publicè pulsatur, contra Sayrum *vbi sup.* Vide *c. præsentibus, de priu.* & Sanchez *de matr. lib. 9. disp. 15. nu. 39. Ibid. §. Sed non est.* Imò Nouar. *sect. 2. q. 56. nu. 8.* id extendit ad quascunque Confraternitates, in quibus pia opera exercentur, quamuis erectæ sint absque Episcopi facultate. *p. 1. tr. 4. ref. 37.* Sed contrarium declarauit sacra Congregatio Episcoporum 17. Decemb. 1617. & Immunit. 9. Decemb. 1631. *Ibid. ref. 108.* propè finem. — Item Oratorij confraternitatum.

4 Tertiò, contra Sarpum *ibid.* gaudent Cæmeteria *cap. fin. de immun. Eccles. ibi, vel earum commercijs*: etiam ab Ecclesia separata, quia ex quo Cęmeterium fidelium sepulturæ destinatum est, Episcopi auctoritate sacratum præsumitur Palaus *to. 2. tr. 11. disp. vn. punct. 6. n. 16.* Imò etiam si non ab Episcopo, sed à simplici Sacerdote benedictum sit; addit Peregrinus *num. 57.* vel etiamsi à nemine, dummodo Christianus aliquis cum Officijs consuetis de Episcopi licentia in eo sepultus sit, & etiam si pollutum sit, vel interdictum, vt de Ecclesia diximus; nam Ecclesia, & cęmeterium ex eadem causa æquiparantur, vt ait Castrus *cons. 441. par. 6. tr. 1. ref. 6.* & olim *par. 4. tr. 1. ref. 108. §. Notandum.* — Cęmeterijs.

5 Quartò, gaudent Hospitalia publica Episcopi auctoritate erecta Farin. *c. 17. num. 265. ex cap. ad hæc de relig. dom. cap. definiuit 17. quæst. 4. et l. omnia priuilegia, C. de Episc. & Cler.* vbi omnia priuilegia Ecclesiarum extenduntur ad hospitalia; nam sunt loca religiosa, quæ in prophanos vsus conuerti non debent. Et benè ait Castrus *cons. 458. lib. 2.* hoc procedere, etiamsi in hospitali sacra non celebrentur: & propterea non sit in eo altare, campanile, vel Ecclesia. Vide Ciarlinium *contr. for. c. 116. (ibid. §. Sed transeamus)* & Nouarium, qui *cap. 54.* idem dicendum putat de hospitali erecto absque Episcopi facultate *p. 4. tr. 1. ref. 37.* in fine. Competit etiam Collegio de propaganda fide. *p. 10. tr. 15. ref. 38.* — Hospitalibus.

6 Quintò, gaudent immunitate Monasteria Religiosorum quoad totam clausuram, idest claustrum, dormitorium, hortum, domus familiarium, & animalium, & similia, quia adhærent Ecclesiæ. Vide *cap. si quis contumax, cap. frater, cap. si quis in atrio, cap. minor. 17. q. 4. cap. 2. de consuetud.* & habetur expresè *in l. pateant. C. de his, qui ad Eccl. confug.* & docent Sanchez *vbi sup. nu. 42.* & alij multi. Et contra Trullench *in decal to. 1. lib. 1. cap. 11. dub. 1. num. 6.* id procedit etiam in grancijs Religiosorum, quæ sunt veluti hospitia ipsorum, & Monasterij membra, sub auctoritate Prælati Monasterij, cuius sunt granciæ. Sic Peregrinus *nu. 58. ibid. §. Et tandem.* Gaudent similiter domus Clericorum in communi viuentium, vt domus PP. Congreg. Oratorij. Item domus Seminarij, domus puellarum, & orphanorum, Episcopi auctoritate fundatæ *p. 6. tr. 1. ref. 1.* in fine. Item capellæ rurales religiosorum. *p. 10. tr. 15. ref. 38.* — Monasterijs Religiosorum.

7 Sextò gaudent Palatia Episcoporum. Concil. Aurelian. *in cap. id constituimus 17. q. 4.* Vbi contra Sarpum *fol. 40.* non distinguitur de palatiis sitis intra, vel extra quadraginta passus ad Ecclesia, vel de habentibus, & non habentibus oratorium: quoniam immunitas eis concessa est ob reuerentiam dignitatis Episcopalis, quæ vbique eadem est: & aliquid peculiare esse debet domui Episcopali, quod non est aliis domibus Ecclesiæ, & Canonicorum, quæ intra passus 40 gaudent immunitate. Correa *p. 2. q. 8. n. 19.* & alii multi. *p. 1. tr. 1. ref. 27. p. 4. tr. 5. ref. 96. & p. 6. tr. 1. ref. 4.* Nec obstat, quod ait Sarpus, à sacris Canonibus statutū esse, quod Episcopi domum Ecclesiæ proximam habeant. Nam, si habeant distantem, solum dici possent iuri contrauenire: non — Palatijs Episcoporum.

tamen

Digitized by Google

tamen amittere immunitatem, quia non quidquid fit contra ius, tollit immunitatem. Bonac. *to.2.disp.3.q.7.punct.4.nu.11.* Reuera tamen id pro illis temporibus statutum fuit, quando Clerici vnà cum Episcopo habitabant: quod cum amplius in vsu non sit, talis obligatio cessauit, vt supponitur in Cæremoniali Rom. edito à Clem. VIII. cap.2. Aduerte etiam, quòd palatium Episcopi gaudet immunitate, etiam eo absente, vel mortuo, vt docet Italia nu.4. dummodo alteri locatum non sit. Et nu.13. ampliat ad domum Episcopi, quando per suam diœcesim in visitatione transcurrit *res.4. cit. in fine, & ex parte in res. etiam 96. cit.* Adde, idem videri dicendum de palatiis Episcoporum Titularium (quorum necessitatem in Ecclesia Dei optimè explicat Bollus *in œcon. can. class.3. c.2.* §.4. contra Canum *de loc. Theol. lib.5.c.7.* & retinere dignitatem Episcopalem habetur *in c. legimus V. Vbicunque dist.93.*) aut extra diœcesim existentium, contra Ciarlinium *c.10.n.10.* Et ratio est, quia iura indistinctè loquuntur, & lex generaliter lata, generaliter intelligi debet, *l. in fraudem §. vlt. de test. mil.* & ratio concessionis immunitatis, quæ desumpta est ex Episcopi dignitate, militat etiam in his. Adde, quod familia Episcopi Titularis, aut extra diœcesim existentis, gaudet foro, vt dicemus V. *Immunit. Ecclesiast. num.* 19. Verùm, cum supradicti Episcopi iurisdictionem non habeant, Episcopi Diœcesani erit de delictis suorum familiarum, & de reis in eorum domos fugientibus iudicare. Sed de hac re Sacra Immunit. Congregatio suum ferat oraculum. Dices cum Peregrino, Episcopus residere debet in sua Ecclesia, & extra diœcesim nullam habet iurisdictionem: ergo nec eius domus immunitate gaudebit. Respondeo, consequentiam gratis inferri, & præterea non semper peccare Episcopos manendo extra Ecclesiã *p.6.tr.1. res.5. et ex parte olim p.4. tract.1.res.40.* Adde aliquos apud Villadiegum extendere priuilegium immunitatis ad palatia aliquorum Oratorum Curiæ. *p.1.tr.1.res.*27. in fine.

Etiam Titularium.

8 Septimò, gaudet immunitate palatia Eminentissimorum Cardinalium extra Vrbem. Nam Greg. XIII. & Sixtus V. hoc priuilegium ab eis abstulerũt tantum pro Vrbe, nec eadem rationis militant extra illam. Marinus *cap.* 180. *nu.12.p.1.tr.1.res.37.p.4.tr.1.res.40. §. Sed his, et p.5. tr.2.res.34.* Idque ex similitudine, quam habent cum palatiis Episcoporum. Palaus *to.2.tr.11.disp. vn. punct.6.n.22. p.6.tr.1.res.5. §. Secundò.*

Et Cardinalium.

9 Octauò, gaudent immunitate domus Ecclesiæ Parochorum, Canonicorum, & aliorum Ecclesiasticorum in ambitu Ecclesiæ, de quo infra *nu.* 11. Etiam si laicis locatæ sint. Chartarius *decis. trim.46.num.*20. contra Oldradum *cons.*55. Et practicatum fuit Mediolani in causa cuiusdam rei confugientis in ædem Ecclesiæ locatam laicis, teste eodem Carth. Et ratio est, quia iura non requirunt, quòd domus huiusmodi non inhabitentur à laicis. Et cum sint fauorabilia, ampliari potius debent, quam restringi; præsertim cum dominium vtile cum directo, quod in tali casu penès Ecclesiam residet, adeò connexum sit, vt talis domus dici debeat Ecclesia, vt decisum fuit in Rota in vna Veneta cons. ann. 1607. *p.7.tr.1.res.2. à §. Rectè etiam, et olim par. 3. tract.1.res.71.* Quæ quidem rationes militant etiam, si tales domus concessæ sint laicis in emphyteusim; nam prædicta decisio loquitur in hoc casu; & probari potest à simili, quia eadem Rota ann. 1631. censuit bona Ecclesiæ concessa laicis in emphyteusim gaudere priuilegio fori, & collectari non posse. Sed in hoc casu contrariam sententiam docuit Nouarius *in summ. tit. de immunit. num.*25. Et ego nolo huius opinionis primus auctor haberi *resol. 2. cit. à §. Sed ex his.* Quod autem de domo Ecclesiæ dictum est, procedit quoque de eius campanili, siue illi coniunctum, siue ab ea disiunctum sit; dummodo similiter intra ambitum situm sit passuum 30. Sic declarauit Sacra Congreg. Cardin. 7. Decembr. 1632. Et Nauarr. *num.*26. vbi iuit ad campanile quantumcumque distans ex paritate palatii Episcopalis, & propter spiritua-

Item domibus Ecclesiæ.
Et Ecclesiasticorum sitis intra passus, vt intra ab Ecclesia.
Etiam laicis concessis in locationem.
Vel emphyteusim.
Et idem dic de campanilis.

spiritualitatem,quę in eo est ratione campanarum oleo sacro benedictarum, earumque vsum in Dei cultum, ob quæ *Turris sacra*, vulgo appellatur. Sed fallitur; nam Episcopi palatio priuilegium concessum est ratione personæ, & pia opera etiam in Oratorijs priuatarum domorum exercentur, quæ immunitate non gaudent. *p.4.tr.1.ref.*108.

10 Nonò, omnis locus, cui quomodolibet præsens sit Corpus Christi. Atque ita reus confugiens ad Sacerdotem Corpus Christi ferentem, & illum tangens, secundum communem apud Bobadillam *tom.1.lib.2.cap.14.nu.*86. contra Bonac.*de leg.disp.3.q.7.§.2.nu.*11.gaudet immunitate. Immò satis est, intrare cubiculum ægroti communicantis, vt ait Suarez *de relig.to.1.tract.2 lib.3.c.9.nu.*10. Aut personis, quæ per vicos, & plateas hoc Sanctissimum Sacramentum associant, se miscere, vt ait Peregr. num. 19. quia hæ personæ vnà cum Sacerdotem repræsentant vnam Ecclesiam. Et horum omnium ratio est, quia hoc Sanctissimum Sacramentum est ratio præcipua, cur Ecclesijs immunitas concessa sit. *p.1.tr.1.ref.*28. Id ipsum docet Correa *ad c.inter alia,de immun.p.2.nu.*25. de loco, vbi sint, vel vnde processionaliter transeant, sacræ Reliquiæ; nam etiam ob Reliquias Ecclesiæ immunes sunt: colitur enim Deus, & honoratur in Sanctis, tanquam in charis, & amicis. Idem de sacris Imaginibus. Idem de Sacerdotibus, qui non solùm Dei obsequijs dicati sunt, vt Ecclesia, sed ipsum manibus suis tractant, & sunt ipsius sacrarium? † quod potiori iuri dici posset de Sacerdote deferente Oleum sanctum †. Sed id negat Riccius *p.3.dec.*88.*nu.*5.*ibid.* in fine. Sanè iura loquuntur solùm de Ecclesijs, & DD. communiter tantùm de Sacerdote Eucharistiam deferente. *p.4.tr.1.ref.*48. Extendi tamen debet cum Albano, & alijs ad Cardinales, si reus ad furcam ductus, vnum ex illis obuiam habeat, quod in praxim deduxit Cardinalis Ximenius Archiepisc. Tolet. apud Gomezium *de eius gestis lib.* 3. & ex consuetudine id eis competere tradit Baldus *in l. addictos, C. de appell.* & iure quidem nam id olim habebant apud Romanos Flamines Diales, & Vestales, apud Gell. *lib.*10.*c.*15.*p.*5.*tr.*2.*ref.*9. Gauderent etiam portantes secum aram portatilem. *p.*10.*tr.*15.*ref.*15.

> Et de omni loco, cui quomodolibet præsens sit Corpus Christi.
>
> Et secundum aliquot etiam Reliquiæ.
>
> Imagines sacrę, vel Sacerdotes.
>
> Quod vltimum limitandum est ad Cardinales.

11 Porrò ad Ecclesias reuertendo, non solùm aula ipsa, & corpus Ecclesiæ quoad superficiem concauam gaudet immunitate; sed etiam muri eius extrinsecus, si quis illos tangat. Riccius *to.*3.*ref.* 560. *num.*8. contra Archid. *in cap.vnic.de reliq. & ven. SS. p.*3.*tract.*3.*ref.*73.*& p.*6.*tract.*1.*ref.*3.§. *Ad Argumentum*, *et ref.* 6. in fine. Aut si ostio clauso adhæreat; nam appellatione Ecclesiæ venit etiam ostium, sicut appellatione domus ex *l. si aquæductum,C.de contr.empt.* Gambacurta *lib.*4.*cap.*1. *num.* 9. contra Sarpum folio 41. Estque expressum *in cap. si quis contumax* 17.*q.*4. *ref.*3. *cit.* Et potiori iure id procedit, si quis ascendant super tectum Ecclesiæ, & locorum recensitorum. Sperellus *decis.*63.*num* 9.*ref.*73. *cit.in fine.et ref.*3.*etiam cit.*§.*Dicendum*. Etiam si pars aliqua vestis è dictis locis foras pendeat; nam per eam reus capi non potest. Villalobos *tom.*2.*tract.*39.*diff.*5 *num.*4.*p.*6 *tract.*1.*ref.*6. §. *Sed pro complemento*. Idem dicendum de porticu Ecclesiæ *ex cap. si quis contumax cit.* ibi, *vel de porticibus Ecclesiæ*, & DD. communiter, qui hoc priuilegium extendunt ad scalas, vt idem Sperellus *dec.*60.*num.*14. Et, vt vno verbo me expediam, tota Ecclesiæ fabrica, etiam quoad habitationem coniũctam, claustrum, hortos, & similia, † quod etiam procedit de aliis domibus supradictis. † Et ratio est, quia in fauorabilibus lata interpretatio facienda est. Ob contrariam rationem, Ecclesia per seminis, aut sanguinis effusionem in dictis locis non polluitur, quia nimirum odia sunt restringenda. *par.*6.*tr.*1.*ref.*1. *à* §. *Sed quæro*. Adde, Ecclesiam gaudere immunitate per externum, ambitum passuum quoad Matricem quadraginta, quoad alias triginta. *cap. sicut antiquitus, c.definiuit, c. quisquis* 17. *q.* 4. (nomine passus, ait Bonacina *tom.*3.*disp.*2.*q.*3.*punct.*16. §.4.*nu.*7. intelligi mensura quinque pedum, & no-

> Porrò loca recensita gaudeat etiam quoad muros extrinsecos.
>
> Ostium.
>
> Tectum.
>
> Porticum.
>
> Scalas.
> Claustrum.
> Hortum, &c.
>
> Et Ecclesiæ præterea per circuitum 30. vel 40. passuum.

Etiam si sint intra mœnia.

mine pedis mensuram quindecim digitorum. *p.3.tr.1.ref.71.*) Quod contra Sarpum fol.33. procedit tam de Ecclesiis extra, quàm intra mœnia ciuitatis, aut pagi, quia iura prædicta indistinctè loquuntur, præsertim, quod Ecclesia matrix semper est intra muros. Limitari tamen debet cum Peregr. *c.4.nu* 33. quoad Ecclesias intra ambitum murorum castelli, in quo priuilegium passuum propter loci angustiam practicari non potest, vt habetur in can. *Quisquis cit.* Neque hoc priuilegium passuum antiquatum est per contrarium vsum, vt ait Sarpus. Et si esset, contraria consuetudo seruari non deberet, vt ait Tuschus V. *Immunit concl.* 59. *nu.* 18. addit tria valde notanda: Primum, quod ambitus intelligi debet solum de spatijs liberis, vt sunt plateolæ, & viæ, & de domibus contiguis ipsi Ecclesiæ, etiam laicorum, non autem de domibus laicorum non contiguis, quæ tamen non tollunt priuilegium quoad reliquas ambitus partes. Secundũ, non oportere, quod talia loca sint sacra. Tertium, locum habere, etiamsi reus non confugiat primò ad ipsum ambitum, contra Palaum, qui *pun.* 6. *n.*14. tunc gaudere inquit, si reus primò ad Ecclesiam confugiens, per ambitum postea se detineat. *p.6.tr.1.ref.*2.

Gaudet immunitate Collegium de propaganda fide.

12 Collegium de propaganda fide, quatenus auctoritate Pontificia est erectum gaudet immunitate Ecclesiastica Giazinus, & alij *p.* 10. *tr.*16. *ref.*38. confugientes ad Ecclesiam, & solum parietes tangentes etiam exteriores gaudent immunitate. Barb. & alij *ibid.*§. *Nota hic*; idemque dicendum est de hortibus, domibus, & monasterijs gaudentibus immunitate, qua gaudent Gantium Religiosorum in villis ibid Quintanad. §. *Nota hic obiter*.

Religiosus confugiēs ad Monasterium alterius Religionis, etiam in sui Monasterij Ecclesia valet pro monialibus, & puellis educandis.

Ara portatilis in castris gaudet eadē immunitate.

13 Religiosus effugiens è carcere ad Monasterium, vel Ecclesiam alterius Religionis gaudet, & ad extrahendum illum ex inde est necessaria licentia Generalis illius Religionis; imò gaudet si effugiat in Ecclesia proprij Monasterij, & valet hæc doctrina pro monialibus, & puellis educandis. Bordonus, & alij. *p.*10. *tr.*14. *ref.*32. eadem immunitate gaudet reus, qui aram portatilem vbi dicitur Missa in castris si secum ferat. Quintanad. *ibid. tr.*15. *ref.* 15. §. *Et tandem*.

IMMVNITAS ECCLESIARVM

Quoad Personas.

Immunitas suffragatur omni generi personarum.

Etiam Iudæis infidelibus.

14 IMmunitate Ecclesiæ, & loci sacri de rigore iuris, & in terminis Constitut. Gregor. omnes personæ gaudere possunt in delictis non exceptis. Etiam si infideles sint, aut Iudæi, quia nimirum iura has personas non excipiunt, & ad Gentilium asyla cuiuscunque Religionis personæ tutò confugiebant. Ratio autem est, quia immunitas non est concessa personis, sed locis. Aliqui limitant hanc sententiam in casu, quo infidelis ad Ecclesiam confugiens, Baptismum absque simulatione postularet. Sed communis opinio ex declaratione S. Congreg. immunitatis, etiam perfidum in Ecclesia protegendum affirmat, quam sequitur nouissimè. Ricciullus *lib.* 2. *cap.* 12. nam hanc clausulam iura non adhibuerũt. Stando autem in sententia illorum, infidelis Baptismum petens, tueri deberet, donec suæ intentionis candor examinaretur. Præsumptio enim, quod illa petitio Baptismi sit coacta, & fraudulenta, non est iuris, & de iure; & vnde Episcopus debet contra illam probationes admittere, & constito de intentionis rectitudine, illum defendere, vt docet Suar. *de relig. tom.*1. *lib.*3. *c.*10. *n.*12. *p.*1. *tr.*1. *ref.*22 *p.*4. *tr.*1. *ref.*50. *p.*5. *tr.*1. *resolut.*2. §. *Notandum. et p.*6. *tr.*1. *resol.* 23. Et eadem est ratio de hæretico schismatico, apostata, hæreticorum fautore, &c. in aliis delictis ab hæresi, fautoria, &c. nam iura negantia hæreticis immunitatem, intelligenda sunt in sensu formali, nimirum quoad delictum hæresis, &c. non autem quoad homicidium

Hæreticis, Schismaticis, Apostatis, &c. Pro delictis non exceptis.

micidium, furtum, &c. nam quamuis hæreticus etiam in his criminibus indignus sit, qui ab Ecclesia, cuius proditor, & hostis est, protegatur: Ecclesia tamen in suæ pietatis ostensionem non illum excludit. Farinacius *cap.13.nu.170.* contra Sarpum *cap 5. fol.60 p.1.tr.1.ref.29. & p.6.tr.1.ref.24.* Et homicida extractus violenter ab Ecclesia à parentibus occisi, & superueniente curia sæculari, illum in carcerem intrudente debet restitui Ecclesiæ, cum gaudeat immunitati. Peregr. & alij *p.9.tr.7.ref.6.* Sic qui à parentibus è manibus satellitum ereptus, & in Ecclesia confugiens gaudet illius immunitate. Diana *p.9.tr.8.ref.35.* eodem modo Neapolitani in seditionibus (secluso indulto generali) è carceribus extracti, & in Ecclesiam confugientes gaudebant immunitate, vt gaudent Nouitij, & laici, & hospites in Conuentu. *ibid. §. Ex his refertur.*

Sic etiam Neapolitani in seditione facta.

15 Petes primò; An Ecclesiæ immunitate gaudeant clerici, ita vt ab Episcopo extrahi ab ea inuiti non possint? Affirmatiuè respondeo cum Romano *cons. 226. et 234.* & alijs communiter, contra Abbatem *in cap. inter alia. de immunit. nu.13.* Et sic declarauit sacra Congregatio 29. Ianuarij 1617. & 17. Augusti 1618. præter casus degradatione dignos. Immò Roman. probat maiorem rationem vigere in clericis, quam in laicis in ordine ad participandum hoc priuilegium *par.1 tract.1.ref.24. par.3.tr.1 ref.35. & p.6.tr.1.resol.25. §. Notandum. & 26. §. Quaro decimò.* Et reus Sacerdos cotta, & stola indutus extra Ecclesiam inuentus ad associandum, v.g. defunctum, præcedente cruce, non posset à satellitibus capi, vt ait Locatellus *de tert. insp. 5. nu.164.* quod à fortiori procederet in Sacerdote ferente extremam Vnctionem, vel sacrum Viaticum infirmo; nam eadem reuerentia, quæ debetur Ecclesiæ, quæ domus Dei est, maiori ratione debetur sacerdoti, dum in habitu sacerdotali ministrando diuina, & exequendo officia Ecclesiastica, repræsentat Christum Dominum. Vnde in his casibus sacerdos caperetur, & de aliquo delicto ab Episcopo interrogaretur, non deberet ei respondere, sed opponere nullitatem capturæ. *§. Notandum est.*

Item Clericis.

16 Petes secundò: Quid de Religiosis? Respondeo, si delicta extra Ecclesiam, & Conuentuum commissa sint, gaudere immunitate, ex paritate Clericorum. Consuetudinem verò, quæ in contrarium affertur, nec certam esse, nec obstare; nam si nullus laicus ad Ecclesiam hactenus aufugisset, non propterea Ecclesia immunitatem, quæ sibi concessa fuit, amitteret. Gambacurta *lib.4.c.11.num.10.* contra Riccium *p.3.dec.172.n.6. p.1.tr.1.ref.25.* Et ideò Religiosus in Ecclesia, & domo alterius Religionis ab ea à qua apostatauit, gaudere debet immunitate, vt practicatum testatur. Italia *de immunit. lib.2.c.3. §.1. num.17. p.1.tr.1.ref.23. par.4 tr.1. ref.83. in fine. & p.6.tract.1. ref. 26. §. Quares decimò.* Immò Gambacurta idem dicendum putat de Ecclesiis, & Monasteriis, in quibus Religiosus deliquit: quia hic casus in sacris Canonibus non excipitur. Procedere tamen, quando superior procedit ad pęnas Canonicas vt iudex, non quando ad pęnas salutares, vt patet. Sed hæc opinio, licèt in rigore iuris probabilis, habet contra se contrariam praxim à Sum. Pontificibus approbatam. Quotidie namque in S. Congreg. Regul. occurrunt Religiosorum appellationes, ex quibus Summus Pontifex compertum habere potest, hanc suis subditis locorum immunitatē Regulares Prælatos suffragari non velle, & tamen superiores non punit, sed potius sententia eorum confirmat. Et si opinio Gambacurtæ admittenda esset, nullus Religiosus puniri posset, & disciplina regularis corrueret. Trullench *in dec. tom.1 lib.1.cap.11.dub.2.num.2. & 3. ref.25. & 26. cit.* Pellizzarius verò tenet Religiosos, & puellas excitandas delinquentes in proprijs Monasterijs, si confugiant ad proprias Ecclesias totas esse *p.10. tr.14. ref.30.*

Et Religiosi confugientibus ad alias Ecclesias ab ijs, in quibus deliquerunt.

Secus de ijs, in quibus deliquerunt.

IMMVNITAS ECCLESIARVM

Quoad delicta.

Immunitas Ecclesiarum est de iure diuino.

17 SVpponendum hic primò, est contra Sarpum (commentitium nomen, quod in tota hac materia *de immunit.* maximè infensum; & Ecclesiarum priuilegijs inuidum contradicentem habemus in libro, qui de iure Asylorum inscribitur) Ecclesiarum immunitatem esse de iure diuino. Sic DD. communiter, quos citat, & sequitur Germon *lib.3.c.56.* & ad contraria argumenta respondet. Et dato, quod sit de iure humano, ea non à sęcularibus Principibus, sed à Summis Pontificibus originem habuit; sic declarante Trident. sess.25. c. 20. Et quamuis Gelasius huius nominis primus leges immunitatis primus statuerit, certum tamen est, Pontifices illam concessisse, ex quo Ecclesiæ primum ædificari cæperunt, quia dictus Gelasius, ante quem, vt diximus, nullus de hac re habebatur Can. *in c. Pater 17.q.14.* ait, nunquam licuisse Principibus reos ad Ecclesiam confugientes inuitos extrahere, & extrahentem fuisse sacrilegium. Quemadmodum autem Clericorum exemptio quoad forum, quamuis in ipsis Ecclesiæ exordijs in praxim deducta, vt patet ex Apostolo 1. ad Timoth. 5. ibi, *Aduersus Presbyterum noli accusationem recipere, nisi sub duobus, vel tribus testibus,* & docet Suar. contra Regem Angliæ *lib. 5. c.13. n.* 10. post multa tamen tempora sacris Canonibus roborari cępit; ita de Ecclesiarum Immunitate dicendum foret. Secus enim Pontifices per multa sæcula templa Christianorum Asylis Gentilium deteriora esse annuisse, & in concedenda illis immunitate à laicis Principibus fuisse præuentos, quod est absurdum. Dicendum igitur, Ecclesiarum immunitatem fundari in iure diuino, & Canonico, accessisse etiam ei Imperatorū, & Regum decreta, quæ Sarpus adducit, non tanquam institutoria, sed tanquam subsidiaria (vt de alijs legibus Imperial. circa Cler. exemptionem docuit Sac. Rota in vna Albanen. Gabellæ die 28. Ian. 1630.) eaque aliquando Sacra Concilia ex suaui Ecclesiæ prouidentia, & ad maiorem sacræ immunitatis obseruantiam postulasse. *p.4.tr.1.res.44.& p.6.tr.1.res.34. à §. Sed superest, & ex parte in res.29. §. Quarto.*

Canonico,

Et ciuili.

Et ius positiuum correctum est per Bullam Greg. XIX.

18 † Supponendum secundò, inter alias de Ecclesiarum immunitate canonicas sanctiones emanasse Constitutionem Gregor. XIV. Datam Romæ in Quirinali Calen. Iulij 1591. quæ incipit, *Cum aliàs nonnulli,* in qua omnia priuilegia quibus personis concessa extrahendi reos ab Ecclesijs in casibus permissis reuocantur, & omnia in hanc formam cum antiquis iuribus reducuntur, quatenus in posterum nemo ex magistratibus laicis reum de Ecclesia, aut loco sacro absque Episcopi licentia extrahere præsumat, sub pęna excommun. latæ in Bulla Cœnæ contra violatores Ecclesiasticæ immunitatis. Reos verò omnes hac immunitate gaudere, præter latrones publicos, grassatores viarum, aut depopulatores agrorum, proditorios, itē homicidas, quive homicidia, aut membrorum mutilationes in ipsis Ecclesijs, aut cęmeterijs commiserint, necnon assassinij, hæresis, aut læsæ maiestatis in personā ipsiusmet Principis, reos. † Quæ quidem constitutio cum lata sit per modum legis vniuersalis, & reducat omnia ad vnam formam cum particula taxatiua *tantum*, sublata facultate aliter interpretandi, reuocat non solum consuetudines, vt ait Maceratensis *lib.2.res.15.n.5.* & iuris ampliationes per DD. factas contra Gambacurtam *c.* 8. & 9. sed ipsum etiam contrarium ius commune, vt docet Filliuc. *to.1.tr.15.c.6.n.153.* & determinatur in litteris arbitrij Prælatis Siciliæ à Sede Apostolica ann. 1605. concessis, & in quodam Breui Clem. VIII. ad Archiepisc. Panormit. 6. Febr. ann. 1597. vbi declaratur, homicidium

Cum suis ampliationibus.

Et contrarijs consuetudinibus.

cidium per insidias committentes gaudere immunitate, non obstante *c. 1. de homic p.1 tr.1 res.1.* Dices primò, contrariam consuetudinem non abrogari per hanc Bullam, quia hæc derogatio in ea non exprimitur, vt exprimi aliàs deberet *ex c.1. de const. in 6.* Respondeo omnes consuetudines contra Ecclesiarum immunitatem esse inualidas, & corruptelas, vt probauimus V. *Consuetudo, et num.* 2. Et præterea, dictum caput non procedere in legibus, per quas ad ius primæuum reducimur (Castro *in l. de quib. num.54. ff. de leg.* & Charthar. *decis. crimin.46. num.45.*) qualis est constitutio de qua loquimur. Quæ etiam satis expressè contrariam reuocat consuetudinem, dum prohibet iudicibus sæcularibus reum ab Ecclesia extrahere, etiam in delictis exceptis.

Dices secundò cum Sarpo, dictam Constit. non fuisse vsu receptam, aut contraria consuetudine fuisse abrogatam. Resp. in dicta Constit. adiectam esse clausulam decreti irritantis, cuius virtus est, quòd probari non possit, legem tali clausula firmatam non fuisse vsu receptam, vt nouissimè Sac. Rota *in maior. Indult.* die 11. April. 1639. coram D. Merlino, & 16. Noueb. 1640. coram D. Peutingero. Contrariam verò consuetudinem non potuisse eam antiquare, quia præter supradicta contra omnem similem consuetudinē requisitum, quod esse annorum 40. dicemus V. *Vsus, n.12.* & non est introducta sciente Summo Pontifice, qui reclamat quotannis in Bulla Cęnæ, & nouissimè in Bulla *Roman. Pontifex, data Romæ 5. Ian. 1641. p.6. tr.1. res.29.* Nec obest consensus Clericorum, & Episcoporum, nam hi non possunt renunciare priuilegio, quod principaliter in Dei honorem concessum est, aut consentire consuetudini contra Canones. Ex quibus ait Valboa *in c.1. de foro cōpet.* consensum Clericorum in ijs, quæ Ecclesiasticæ libertati præiudicant, nil operari. Sicut etiam Sperell. *dec.37. de n.63. ibi. res.9. à §. Sed non desinam.*

Etiam introductis de consensu Cleri, & Episcopi.

17 Supponendum tertiò contra Gambacurtam *lib. 8. c. 13.* Constitutionem prædictam violari non solum per consummatam, sed etiam per attentatam rei ab Ecclesia extractionem, per illa verba, *quidquam præter, aut contra tenorem huius Constitutionis attentare præsumpserit*, quæ sicut rationabiliter interpretantur à Farin. *c.20. n.322.* de attētatione in externum opus delapsa, ita gratis interpretantur à Gambacurta de attentione cum effectu subsecuto. *p. 1. tr. 1. res. 15.* Item violari per reicidium de mandato iudicis laici in ipsa Ecclesia commissum, vt post Nouarium, & Naldum docuit nouissimè Squillante *de oblig. Cler. p. 5. dub. 14. nu. 90.* vbi testatur de praxi. Nam legis mens magis est attendenda, quam verba. *l. scire. ff. de legib. l. non aliter. ff. de legat. 3. l. nominis, & rei, §. Verbum ex legib. ff. de verb. sign* ratio .n. est anima legis à qua regulari debet. Guttier. *lib. 3. q. 17. n. 85.* Mens autem Pontificis fuit, hunc casum comprehendere, quia reuerētia Ecclesiæ debita (ratio principalis, & vnica dictæ Constit.) magis violatur per occisionem in ipsa Ecclesia, quam per extractionem rei ab ea. Et alioqui dicta Const. facilè eludi posset; nam iudices ad vitandam excommun. reos non extrahi, sed occidi mandarent in ipsa Ecclesia, quod esset legi fraudem facere contra regulam *l. contra legem 28. ff. de legib.* quaptopter Nau. *c.27. n.51.* & alii, ad elusionem vitādam vltra verborum proprietatem tam naturalem, quam ciuilem legem extendi posse permittunt. Dices, Lex pęnalis extendi non debet ad casus non expressos, etiā vbi maior ratio militat, vt dicemus V. *Lex quomodo interpretanda*: ergo. Respondeo, multos negare antecedens. Nos verò dicimus primò, illud non procedere, quando lex pęnalis fauet Ecclesiæ, vt Gloss. *in cap. sciant cuncti. V. Alios.* & ibi Dominicus, & Frācus *n.6.* & pręterea negamus consequentiam; nam dicta constitutio licet pęnas infligat, &c. Ex primaria tamen intentione fauorem Ecclesiæ intendit, & personarum ad eam confugientium, & ideò fauorabilis censeri debet, vt in simili de can. *Si quis suadente*, ait Moditius in §. *Lex est, instit. de iure gent. dub.21. n.4.* & omnib. con-

Et Bulla violatur etiam per attētatam rei, ab Ecclesia extractionem.

cernentibus Eccleſiaſticam immunitatem. Merolla *tom.3.diſput.6.c.6.dub.1.* *nu.14.p.6.tr.1.reſ.35.*

Eſt enim lex fauorabilis,& ideò in rei,& Eccleſiæ fauorem ampliãda.

18 Et ideò generaliter contra Sarpum dicendum eſt, d.Conſt. in fauorem Eccleſiæ,& redundanter etiam reorum, extendendam eſſe, ſiue in dubijs circa loca ſacra, ſiue circa delicta, &c. Nec valet dicere, quòd intereſt bono publico, ne crimina, præſertim atrociora, impunita remaneant: Eccleſiam non debere facinoroſis delinquendi occaſionem prębere: Deum,& Eccleſiam abhorrere delicta,&c quæ acriter, ac inſolenter nimium vrget Sarpus. Nam maximè intereſt reipublicæ, quòd Eccleſia tueatur ad ſe confugientes, propter reuerentiam Deo debitam. Vnde apud omnes nationes vſus, inualuit, quòd domus diuino dicatæ cultui reos ad ſe confugientes protexerint, (quamuis Sarpius de templo Iudęorum id neget, & hunc vſum ſolis Græcis attribuat, apud Bittherſutium *de iure aſyl.c.12* vbi illum impugnat *p.6.tr.1.reſ.35.§. Et hæc dicta*) quæ quamuis, vt ipſe obijcit, fuerint pauciores, cum Chriſtianorum Templa innumera penè ſint, multitudo tamen aliunde compenſatur: tum quia noſtra Templa non fauent in omnibus delictis vt illa fauebant; nam rei in multis extrahuntur,& brachio ſæculari traduntur,& in alijs puniuntur à iudice Eccleſiaſtico, licèt remiſſius, tum quia maior debetur honor verò Deo, quàm Ioui, Herculi,&c. Quòd ſi inde mali occaſionem arripiunt ſcelera committendi, id commune eſt omni rei, quantumuis bonæ; nulla enim eſt tam optima, qua aliqui ex ſua malitia non abutantur. Abutuntur enim Dei miſericordia, licèt ipſe alioqui delicta,& abhorreat,& puniat. *p.6.tr.1.reſ.34.* Quòd autem Sarpus opponit: Eccleſiam ſi grauiora delicta protegeret, euaſuram ſpeluncam latronum, retunditur à Guttier. *lib.3.q.3.n.9.* auctoritate Chryſoſtomi, defendentis Eutropium tyrannum,& Chriſtianorum perſecutorem, qui ob manifeſtas rapinas ab Honorio, & Arcadio Imperatoribus ad ſupplicium damnatus ad Eccleſiam confugerat, & ad ſimilem inſtantiam ſic reſpondentis. *Maximè propter hoc tuendus eſt Eutropius, quod ſceleſtorum princeps fuit: in his .n. oportet glorificari Deum, qui permiſit in id neceſſitatis eum adduci, vt per ipſum,& virtus, quæ ineſt Eccleſiæ noſcretur. Iſta enim vera ſunt ornamenta altaris, Eccleſiæ, iſta ſunt vera Chriſtianæ pietatis inſignia,etc.* Denique, quod addit ex Nauarro, & Farinacio, reos Romæ in delictis grauioribus Eccleſiarum immunitate non frui, falſum eſt, & ſpurcum mendacium, quod Farinacius ex ſola Nauarri auctoritate docuerat, & poſtea in ijs, quæ Romæ obiuit muneribus, in praxi compertus, *in Appen.de immun c.2.nu.17.* retractauit, Nauarrum excuſans. Et dato, quod verum eſſet, nihilo Sarpo faueret, ad idem iuſtificandum in alijs locis. Nam Papa, qui Romæ præſens eſt, poteſt immunitatem iuxtè contingentiam, & caſuum diuerſitatem concedere, & denegare, quod ex defectu poteſtatis Principi laico non licet. *p.6 tr.1 reſ.25. à § Nec obſtat.*

Et imponit excommunicationem latæ ſententiæ.

Summo Pontifici reſeruatam.

19 Supponendum quartò, excommunicationem Bullæ Gregorij, non eſſe ferendam, ſed latæ ſententiæ, vt declarauit Clem. VIII. & Paulus V. contra Zambellum *V. Eccleſia quoad eius immun. num.23.* Vide Palaum *to 2.tr.11.* *diſput.vn.punct.12.num.3.p.6.tr.1.reſ.34.* in fine. Item ille reſeruatam Summo Pontifici, nec ab Epiſcopo abſolui poſſe. Ciarlin. *cap.10. num.38.*& Maranta *p.2 reſp.36 nu 14.* Et declarauit ſacra Congreg. apud ipſum in vna Neapolitana de Sanfelicijs an. 1626. & olim in vna Liparen. die 16. Ianuar. 1611. vt conſtat ex litteris Cardin. Galli ad Epiſcop. Liparen. Imò Scortia *epit.152.* *theor.387.* docet violantes Eccleſiarum immunitatem incurrere in cenſuras Bullæ Cęnæ, licèt neget Fontanella *to.1.dec.201.nu.38.ibid. à §. Et tandem,* *et recitanter olim. p.1.tract 1.reſ.41.*

In dubiis, an reus gaudeat immunitate Epiſcopus debet decidere.

20 Suppono tandem in dubijs, an reus gaudeat immunitate vel ne, Eccleſiaſtico Iudici definitionem incumbere, remota appellatione reſpectu tã rei, quàm fiſci (quamuis Zypeus *lib.3.tit.de immun. Eccleſ.conſ.3.* dicat, reum,

quem

quem Epiſcopus, inauditum immunitate non gaudere declarauit, appellare poſſe. Vide illum *) p 6 tract. 1. reſ.* 30. Nec teneri ſtare proceſſui Iudicis laici, præſertim poſt dubium de hac re ortum erecto. Sed debere nouas probationes, eaſque concludentes recipere. *p.6.tr.1.reſ.*31. Quę omnia latè probabimus V. *Iudex Eccleſiaſticus,n.*11. Et nunc pro loci exigentia minutius explicantes, addimus primò, ſi delictum commiſſum ſit in diœceſis Sedis vacantis; iudicem legitimum talis controuerſiæ eſſe Vicarium Capituli, quia in *c. vn.de maior. et obed. in 6.* Vicarius Capituli dicitur eam iuriſdictionem habere, quam haberet Epiſcopus, ſi viueret. Peregr. *c.5. à n.33.* contra Italiam *de immun. lib.1. c.6. §.1.n.42 p.6.tr.1.reſ.30.§. Quæro primò.* Item Epiſcopũ electum, & confirmatum, licèt nondum conſecratum, quia hic actus ſpectat ad iuriſdictionem, quam Epiſcopus per confirmationẽ acquirit *c. tranſmiſſa de elect.* Idem contra eundem *Ibid. §. Quæro ſecundò.* Deinde teſtes examinatos in proceſſu informatiuo dictæ cauſæ, repeti debere, citatis fiſco Eccleſiaſtico, & reo, vt tenent Palaus, & Peregrin. quos *loco cit.nu.*15. referemus; iiſque aſſignandas eſſe dilationes neceſſarias ad ſua iura defendenda; nam hoc igitur ad omnem ſententiam de iure naturæ. Palaus *to.2. tract.*21. *diſp vn. pun.*13. *num.*14. contra Giurbam *conſ.*50.*nu.*5. *Ibid. §. Quæro tertiò, & Quæro quartò.* Tertiò, dum cauſa diſcutitur, non debere reum in Eccleſia compedibus alligari, & conſuetudinem contrariam, quam conatur defendere. Fontanella *deciſ.*200. *&* 201. damnandam eſſe, tanquam contrariam ſacris Canonibus, præſertim *cap. definiuit* 17. *quæſt.*4. vbi cauetur, ne reis aliqua vis, aut nocibilitas, damnũve inferatur, qui in per 30 paſſus ab Eccleſia poſſint exire. Fagundez *p.2.lib.4.c.4. num.*55. & alij. *p.6.tr.1.reſ.*29. §. *Hinc obiter.* Poſſe adhiberi vigilias à miniſtris laicis circa Eccleſiã, permittit. Palaus *punct.* 11.*num* 6. Sanè non poteſt iudex laicus reum extrahere, in ſuis interim carceribus Epiſcopi, adhibita etiam ſi opus fuerit, cuſtodia iudicis laici. Vnde nõ placet quorundam opinio, qui dicunt licere iudici laico, reum in ſuis carceribus nomine Epiſcopi detinere ad maiorem ſecuritatem. Et multo minus, ſi dicant, retinere poſſe nomine proprio, dando cautionem de immunitate. Bonacina *tom.2. diſp.3.q.7. punct.4.nu.*11. *p.6.tr.1.reſ.*32. Quartò, iudicem Eccleſiaſticum non ſolum non poſſe reum laico concedere, aut hunc contra illum ſic conceſſum procedere, in caſibus non exceptis, contra Corream *par.*4.*num.*10. & alios, qui dum Bulla prædicta concedit Epiſcopis reum conſignare, in aliquibus caſibus irritum quidquid contra actum fuerit, decernens, cenſetur in aliis caſibus hanc poteſtatem non permittere, vt docet Bonacina *punct.7 num.3 (Ibid. §. Quæro ſecundò.)* Sed etiam, quando inter Doctores dubium eſt, num reus gaudeat immunitate, vel ne, vt cum alii Sperellus *deciſ.*60 *num* 13. Nam in dubiis ea opinio amplectanda eſt, quæ fauet Eccleſię, vt dicemus V. *Opinio.num.*11. Vnde aduertant Epiſcopi, quod ſi tradant reos Curiæ ſæculari in caſu, quo gaudere debent immunitate, præter peccatum, & obligationem damnorum, ſi reus damnatur ad mortem, incurrunt irregularitatem. Nouar. *num.*31.*par.6 tr.1.reſ.*30. in fine. Addo denique in delictis exceptis non poſſe reum extrahi à iudice laico abſque licentia Epiſcopi, non ſolum poſt Conſt. Gregor. vt dicemus V. *Iudex laicus num.*31. ſed etiam antea *ex iur.can.in c.frater, et in c.definiuit* 17.q.4.& ciuili *in l.pateant. in fin C. de his, qui ad Eccl.confug.et authent. ſi quis C. ad l. Iul de adult. in §.fin.* Et ratio eſt, quia Princeps laicus non poteſt exercere iuriſdictionem in Eccleſia, cum ſit extra territorium eius, vt *inf. nu.*36. Nec obſtat, quod Epiſcopus in his caſibus non poſſit licentiam denegare. Nam nec denegare poteſt Regularibus licentiam prædicandi in ſuis Eccleſiis, quam tamen petere tenentur. Caballus. *c.*194.*nu.*12.& alij *p.6.tr.1.reſ.*28. Si quę verò alicubi contraria extat conſuetudo, ea reprobanda venit per ea, quæ diximus V. *Conſuetudo. à nu.* 2. & dicemus iterum V. *Vſus. Ibid. reſ.*29.

Aut Vicarius Capituli ſede Vacante. Modo, qui ſcribitur.

Gaudent verò immunitate rei in omnib. & quibusuis delictis præter excepta.

21 His positis, ad delicta deueniendo, generaliter dicimus, quæcunque delicta, quantumuis enormia sint, præter ea, quæ in Bulla excipiuntur, & referemus infra, gaudere Ecclesię immunitate. Nam Bulla corrigit ius commune, & excipit al quos casus cum particula taxatiua *tantum*, quæ firmat regulam in non exceptis, *l nam quod liquidè. § fin.* Et impedit extensionem ad non expressa *l. properandum. §. 1. C. de iud. l si cùm exceptio. §. quod si homo, ff. quod met. causa.* & adiecta orationi affirmatiuè, excludit, & negat omne id, quod est extra modum, & formam eius, quod ponitur, *l. Iulian. & l. non tantum, ff. de petit. hæred.* & quando ponitur per modum formæ, nec additionem, nec diminutionem admittit, *l. 1. §. opus nouum. ff. de nou. oper. nunciat.* Bald. *in l. quoties, C. de suis, et legit.* & DD communiter. Adde, quod in dicta Bulla apponitur clausula *sublata eis, & eorum cuilibet, &c.* quę omnem prorsus extensionem, & interpretationem extraneam repellit. Decius *cons. 61. nu. 2. lib. 1.* Aymon *cons. 201. n. 43.* Et sic docent in terminis Maranta *p. 2. resp. 36. n. 29.* Giurba *cons. 110. n. 15.* Farinac. *c. 22. nu. 355.* & alij quamplures, contra Cutell. *in l. Martini c. 17. n. 5.* (Sancium *disp. 44. n. 52.* qui talem loquitur in terminis iuris communis. *p. 1. tr. 1. res. 39.* in quibus etiam refellendus est per ea, quæ docet Palaus *to. 2. tr. 11. disp. vn. punct. 10. nu. 4.* & alij) & Gambacurtam, cuius commentaria *de immunit. in hanc Bullam*, quia contrarium docebant, à sacra Congreg. fuerunt prohibita per decretum sub die 17. Iulij 1633. *p. 5. tr. 1. res. 2. et p. 6. tr. 1. res. 25.* Nec obstant epistolæ Clem. VIII. adductæ à Farinac. *c. 22. nu. 250.* directæ ad Archiepiscopos Neapolitan. & Bononien. contra debitores fugitiuos, bannitos, fures, &c. nam illis Pontifex nō declarat, huiusmodi delinquentes non gaudere immunitate, sed solum prohibet Prelatis, ne tales personas in suis Ecclesiis, & domibus diu detineant. Nec obligant in aliis locis, cum Romæ publicatæ non fuerint. Peregr. *c. 11. n. 14. p. 3. tr. 1. res. 40. et p. 7. tr. 2. res 9.*

Fures.

22 Gaudent ergo in primis immunitate Ecclesiæ fures, non obstante consuetudine à Sarpo folio 51. allegata, vt sæpius dictum est, etiam si ab Episcopis, & Clericis approbata fuerit. *p. 6. tr. 1. res. 9. §. Sed an saltem.* Item sacrilegus, & periurus, præterquam si occiderit, vel mutilauerit in Ecclesia, vt dicemus *nu. 25.* Chartar. *decis. crim. 7. nu. 60.* contra Boertium *decis. 109 nu. 3.* & Igneum *in l. 1. nu. 20. ff. ad Sillan. p. 6. tr. 1 res. 26. §. Quæro sextò.* Item suspensus, vel interdictus ab ingressu Ecclesiæ, quamuis priuetur ecclesiastica sepultura, quia hæc illis prohibetur; immunitas verò non item interdictum enim non refertur ad ingressum materialem Ecclesiæ, sed formalem, in ordine ad audienda diuina officia, Farinac. *c. 2. nu. 44.* cum Suarez, & aliis, contra Felinum *in c. 2. de except. num. 6.* Item excommunicatus declaratus; nam clericus excommunicatus non amittit forum, nec Ecclesia interdicta priuilegium protegendi reos. Couarruu. *lib. 2 cap. 20. nu. 11.* contra eundem ibid. *Ibid. §. Quæro secundò, & §. Quæro tertiò.* Vnde gaudet percutiens, vel occidens Clericum, etiam si sic lædat Ecclesiam; nam Ecclesia diligit inimicos, & benefacit persequentibus illam. Sperellus, & alij multi apud ipsum. *dec. 22 n. 10. ibid. in fine. §. Quæro sextò.* & olim *par. 1. tr. 1. res. 34. & p. 4. tr. 1. res. 68.* Item occidens aliquem in duello. Ambrosinus, & alij apud ipsum, *de immun. c. 8. num. 12.* contra Barbosam *de iur. Eccles. lib. 2. c. 3. n. 101. ibidem, §. Quæro decimotertiò,* & olim *p. 4 tract. 1. res. 46.* Item deflorans monialem. Etiam de iure communi, vt communiter Canonistę cum Abbate apud Peregr. *c 12. n. 14.* contra Corream *p. 3. n. 16. p. 4 tr. 1. res. 43. et p. 6. tr. 1. res. 14.* in fine. Item raptor virginis etiam de iure communi, *ex c. de raptorib. 30. q. 1.* Fagund. *p. 2. lib. 4. c. 4. n. 42.* & alij penes ipsum, contra Sarpum *o. 5 fol. 49. res. 14. cit.* Etiam si virginem, aut monialem in Ecclesia deflorasset *res. 43. cit.* Item ministri extrahentes reum ab Ecclesia in casibus, in quibus gaudere deberet, quamuis indigni sint, qui immunitate gaudeant, qua alios gaudere non sinūt.

Sacrilegi. Periuri. Suspensi. Interdicti. Et excommunicati. Vt occisores Clericorum. Monomachi. Monialium defloratores. Raptores. Ministri extrahentes reū ab Ecclesia, quādo debet gaudere.

Palaus

Palaus punct. 10. n. 10. contra Decianum *lib. 5. c. 25. n. 9. p. 6. tr. 1. resp. 32. §. Sed hic obiter.* Item blasphemus, in Deum, B. Virginem, &c. & simoniacus, nisi blasphemia hæreticalis sit, aut simoniacus errorem haberet in intellectu contra fidem. Ita de primo Nauar. *c. 25. n. 20.* contra Oldrad *cons. 154.* De secūdo Farin. *c. 13. n. 177.* contra Decian. *c. 26. n. 5. p. 6. tr. 1. resp. 26. §. Quæro octauò, et Quæro nonò,* & de blasph. olim *p. 1. tr. 1. resp. 31. propè finem. & p. 4. tr. 1. resp. 51.* Item Religiosus apostata, si confugiat ad Ecclesias alterius Religionis iuxta dicta num. 14. Item adulter, non obstante Auth. *de mandatis Principum. §. deinde competens est V. Homicidia autem*, & alijs iuribus ciuilibus, quæ in hac materia nihil valent, cum standum sit iuri Canonico. Ita Chartar. *decis. crim. 46. nu. 84.* contra Anch. *in c. inter alia de immun. resp. 26. cit. §. Quæro septimò.* Item sodomita, etiam si crimen nefandum commiserit in Ecclesia. Maranta *p. 2. resp. 36. à nu. 22.* contra Cutel. *in l. Martini c. 17. num. 5. resp. cit. §. Quæro quartò.* & olim *p. 1. tr. 1. resp. 2. p. 4. tr. 1. resp. 45. et p. 5. tr. 2. §. Vnde ex dictis.* Etiam stando in terminis iuris communis, *ex c. inter alia. de immun.* & ibi Host. *n. 1. resp. 45. cit.* & etiam si sodomita sit Clericus, ait Nouarius *n. 4. §. Vnde ex dictis, mox cit.* Item patris occisor, seclusa proditione, vel assassinio Barbosa *lib. 2. c. 4. n. 95. p. 6. tr. 1. resp. 26.* & quiuis alius facinorosus, præter delicta sequentia. *ibid. resp. 25. & alibi sæpissimè.*

Blasphæmi, Simoniaci.

Et Religiosi apostatæ.

Item Sodomitæ.

Et parricidæ.

23 Casus autē excepti in Bulla Greg. in quibus reus immunitate non gaudet, propriè sumi debēt, nec ampliari ex paritate, aut maioritate rationis, quia talis exceptio est odiosa, & ideò strictè interpretanda. Et quāuis Decianus *libro 2. c. 28. num. 20.* & alijs doceant, legem pœnalem ex identitate rationis extendi posse, id tamen non procedit, vbi agitur de præiudicio causæ fauorabilis, vt est immunitas Ecclesiarum. Farinac. *c. vlt. num. 355.* & alij. Vide suprà num. 17 & 18.

Casus excepti debet expressè sumi.

24 PRIMVM ergo delictum exceptum est HÆRESIS. Hæreticus enim non gaudet immunitate; formaliter tamen sumptus, seu pro delicto hæresis tantum; nam pro aliis gaudet, vt dictum est num. 12. Nomine autem hæresis veniunt etiam delicta hæresim sapientia, quæ ab Inquisitoribus cognoscūtur; nā hæresis interna occulta est, & per externa delicta dignosci, & inquiri debet. Farinacius *in appen. c. 13. n. 175. p. 1. tr. 1. resp. 38. p. 4. tr. 1. resp. 51. & p. 6. tr. 1. resp. 24.* Si verò constaret fautoriam hæresis, schisma, apostasiam, &c. cum hæresi, aut hæresis fauore coniuncta non esse, tales non essent ab immunitate excludendi. *resp. 24. cit. §. Sed hoc,* in fine.

Et sunt hæresis.

25 SECVNDVM delictum exceptum in Constit. Greg. est HOMICIDIVM, & MVTILATIO IN ECCLESIA, vel COEMETERIO, quòd cum etiam strictè interpretandum sit, non sunt excludendi ab immunitate furantes in Ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armati se recipientes, monetam in ea cudentes, sodomiam, vel aliud quantumuis enorme delictum committentes præter iam dicta, vt patet ex † Bulla, & ex † *cap. inter cætera, de immun.* Nec valet dicere, eandem rationem vrgere in his delictis atrocibus, ac in illis. Nam hoc solum probat, hæc quoque excipi rationabiliter potuisse, aut in casu occurrente impetrari posse à Summo Pontifice, vt propter delicti enormitatem rei curiæ sæculari tradantur, minimè verò, de facto excepta esse. Farinac. *c. 16. nu. 208* & alijs contra Sarpum *c. 5. fol. 43 p. 1. tr. 11. resp. 2. & p. 6. tr. 1. resp. 7.* Et quod furantes in Ecclesia gaudeant immunitate, declarauit sacra Congreg. in vna Squillac. 18. Martij 1632. *p. 6. tr. 1. resp. 9.* † & de tali furto etiam olim *p. 1. tr. 1. resp. 17.* de fugientibus ad Ecclesiam cum furto, in specie *resp. 9. cit. §. Verum,* & cum armis *resp. 17. cit. & p. 6. tr. 2. resp. 8.* †. Et idem dic de violantibus Ecclesias, eas comburendo, &c. cum Peregrino *c. 12. n. 15. p. 1. tr. 7. resp. 21. et p. 6. tr. 7. resp. 16.* in fine.

Homicidiū, aut mutilatio in Ecclesia, vel Cœmeterio.

26 Nomine autem homicidij in dicta exceptione intelligendum est homicidium in ipsa Ecclesia physicè commissum. Vnde si in Ecclesia existens, mandet

mandet quem extra Eccleſiam occidi, non priuatur immunitate. Palaus *punct. 9. nu* 18. & alij contra Suarez *de relig. tom. 1. lib. 3. cap. 11. nu. 7.* & alios. Et idem dici debet de eo, qui extra Eccleſiam exiſtens, homicidium in Eccleſia fieri mandat, quia mandans homicidium non eſt propriè homicida. Idem Palaus *punct. 4. n. 17.* & alij, contra Peregr. *c. 6. n. 36 p. 1 tr. 1. reſ. 10. et p. 6. tr. 1. reſ. 7. à §. Vnum etiam.* Intelligi etiam debet de homicidio conſummato, & non ſolum incepto in Eccleſia. Vnde, qui ab Eccleſia tormentariam pilam exploderet, & ſic hominem interimeret, non eſſet priuandus immunitate. Bonacina *de leg. diſput. 3. quæſt. 7. §. 4. nu.* 8. contra Farinac. *cap. 16. num.* 222. Ob contrariam rationem, qui extra Eccleſiam exiſtens, hominem in Eccleſia exiſtentem occideret, non gauderet immunitate Riccius *p. 5. collect.* 1792. *p. 1 tr. 1. reſ. 9.* & obiter *p. 4. tr. 1. reſ.* 107. poſt medium. Secus ſi ab Eccleſia violenter extraheret, & poſtea occideret, nam in hoc caſu nec cauſa neceſſaria mortis daretur in Eccleſia. Palaus *punct. 9. num.* 18. contra Peregrinus *cap. 6. num.* 16. *reſol.* 107. *cit. in fine. & p. 6 tr. 1. reſ. 7. §. Et tandem.* Item intelligi debet de homicidio planè voluntario, & deliberato. Vnde ſi quis in Eccleſia aliquam occideret in ſubita rixa, & ex calore iræ, unde, adhuc gauderet immunitate, vt decisum fuit Romę ann 1639. occaſione cuiuſdam homicidij facti in Eccleſia Sancti Ioannis Later. & tenet Farinacius, & poſt illum Nouarius *num.* 58. & alij, quia talis non videretur habere animum violandi Eccleſiam. *p. 6. tr. 1. reſ. 7. §. Sed quid dicendum ſi quis, & recitauer olim p. 1. tr. 1. reſol.* 11. Maximè ſi homicidium fieret in defenſionem. *ibid.* & *p. 4. tract. 1. reſ.* 107. Nomine verò mutilationis venit abſciſſio veri membri, † iuxta dicenda V. *Irregularitas ex mutilatione* †. Vnde quæcunque vulneratio in Eccleſia commiſſa; citra mortem vel membri abſciſſionem, gaudet immunitate, & iuxta hanc doctrinam S. Cong. Epiſc. die 16. Nouemb. 1618. declarauit, inferentes sfrigia in faciem alicuius intra Eccleſiam, gaudere ipſius immunitate, teſte Barboſa *de iure Eccl. lib. 1. c. 3. nu.* 13. *reſ.* 11. *cit.* in fine, *p 6. tr. 1. reſ. 7. §. Vnde ex his.*

27 Nomine autem Eccleſiæ non veniunt ſcalæ, atrium, porticus, tectum, &c. vt venire diximus nomine loci ſacri in ordine ad ſuffragandum reo confugiendi; nam ibi eramus in fauorabilibus, hic ſumus in odioſis. Idem dic de palatio Epiſcopi, domibus canonicorum, Monaſteriis Religioſorum, &c. occidens ergo aliquem in ſcala, vel ſuper tectum Eccleſiæ, non amittit immunitatem Megala *in 3 p. cap. 2. q. 1. num. 17. par. 3. tr. 1. reſ. 39. et p. 6. tract. 1. reſol.* 7. *§. Oritur etiam.* Etiamſi in tali loco deliquerit ſub ſpe confugiendi ad Eccleſiam, non obſtante decreto Clem. VIII. ad Archiepiſcopum Panormit. de quo benè Ciarlinius *cap. 10. à num.* 55. quia nimirum editum fuit pro caſu particulari. Et ratio eſt, quia talis caſus non excipitur in Conſt. & alioqui, qui committit reſeruatam ſub ſpe Iubilæi, adhuc abſolui poteſt virtute illius: Palaus *tomo 2 tract. 11. diſp. 1. punct. 9. num.* 21. & alij, contra Danzam *tomo 1. tit. de immun. cap. 2. num. 6.* Idemque procedere in terminis iuris communis, tradit Suarez *lib. 3. cap. 11. nu.* 9. contra Couarruuiam *p. 6. t. 1. reſ.* 10. Qui etiam citra mutilationem, & mortem, vulneraret actu confitentem in Eccleſia abſque hæreſi, gauderet adhuc immunitate. Sicut etiam, ſi occideret confitentem extra Eccleſiam, aut infirmum, dum ſacro oleo vngitur, &c. quia ſimiliter hæc delicta non excipiuntur. Solum ergo propter atrocitatem delicti, conſuli poſſet Summus Pontifex contra Trullench *in decal. to. 1. lib. 1. cap. 11. dub. 3. n. 21. p. 6. tr. 1. reſ. 6. §. Quæro duodecimò.*

Homicidium; proditorium.

28 TERTIVM delictum exceptum, eſt HOMICIDIVM PRODITORIVM, quod intelligendum eſt etiam de conſummato per effectum mortis ſecutum; nam verba Bullæ ſunt præteriti temporis perfecti, quæ demonſtrãt actum conſummatum. l. 1. *§. hæc verba, ff. quod quiſque iur.* Idque etiam in terminis iuris communis, *ex cap. 1. de homicid.* tenent DD. quos citat, & ſequitur

quitur Farinacius *c.9.n.55.* contra Sarpum *fol. 47.p.1.t.1.reſ.4.& 18. p. 4. tr. 1. reſ. 83. & p.6. t.1. reſ.12.* Vndè ineptè extenditur à Bobadilla *tom.1. lib. 2. c.14.n44.* ad alapas, aut fuſtigationes vero nob li proditoriè inflictas. *p.1.tr. 1. reſ. 31.* Item intelligi debet de homicidio conſummato phyſicè per ipſummet proditorem: vnde ſi quis per inſidias aliquem eò ducit, vbi ab alio occideṫur, non priuabitur immunitate, contra Peregrin. *c.7.n.9.reſ.12 cit.§. Notandum eſt tamen*. Sicut etiamſi teſtis per falſam depoſitionem eſſet, causa quòd aliquis ſuſpenderetur. Palaus *pun.10.n.8 p 6.t.1.reſ.26.§. Quæro vndecimo.* † *& remiſſius olim p.1.t. 1.reſ.19* & *p.4.t.1.reſ.104.§. Sed quid.* † Porrò non eſt homicidium proditorium, ſi quis inimicum occidat ex animo premeditato, & vt vulgo dicitur, *appeſtate*, quod proinde gaudet immunitate. Caball *de hom. n.* 388. contra Sarpum *fol.*48. Etiam in terminis iuris communis. Suar. *de relig.to.1 lib.3 cap.11.n* 13.& prǽcticatum Caſtellæ ex determinatione ſupremi Concilij, teſtatur Villalobos *to.2.t.39.diff.7.n.12.p.6 t 1. reſ. 13.* Nec homicidium per ſclopum à tergo, vt ex ſacra Congregat. *die 2. Auguſti* 1619. obſeruat Barboſa *lib.2.c.3.n.62.* Nec homicidium per inſidias tantum *(p.1.t.1.reſ.33.)* vt per venenum; ſed debet accedere ſimulata amicitia cum eo, cum quo nullus præceſſerat rancor, & qui proinde non debuit præcauere. Et ſic intelligenda Sacra Congreg. dum die 3. *Decemb.ann.*1632. declarauit, occidentem veneno, non gaudere immunitate: nam ſi occidatur inimicus veneno, aut dum dormit, &c. non verè proditoriè occiditur, cum præcauere debuerit. Et ſic declarauit Clem. VIII. Archiepiſ. Panormi 6. *Februar.* 1597. docentq; Peregrinus, Bonac. Farinacius, & alij, quibus adde Palaum *punc.9.n.26.* contra Felinum *c.1.de hom.n.1.* & alios communiter *p.1. t. 1.reſ.5.& 36.& p.6.t.1.reſ.12.§. Nota etiam.* Et procedit etiam, ſi filius inſidioſè occideret patrem inimicum, contra Barboſam *c.3.n.65.p 6.t.1.reſ.26.* Aut amicum reconciliatum; cum quo non ſit reaſſumpta ſtricta amicitia per cohabitationem, aut commeſſationes: nam alias inimicus reconciliatus habendus pro inimico. ſic Curia Archiepiſc Neap. apud Riccium *p 1.dec.168. n.2.* contra Gambacurt *l.5.c.28.n.3.p.1.t.1 reſ.35.& p.4.t.1.reſ.34.* Et procedit etiam, ſi occiſor dederat fideiuſſionem de non offendendo: nam adhuc ſe tueri debebat, & præſumere perſeuerantiam odij. Marinus *c.174.n.3.* contra Peregr *c.7.n.10.reſ.34.* cit. Denique, non eſt homicidium proditorium, ſi veneno occidatur in vtero matris, quia in infantem, qui non eſt capax doli, non cadit proditio. Bonac. *to.3.diſp.2.q.3.punct.16.§.8.n.8.* contra Peregrinum *c.3 n 8.p.3.t.1.reſ.72.* Et ſi proditoriè occidatur à Chriſtiano infidelis, non eſt cenſendum delictum exceptum, quia non videtur noſter proximus, qui non communicat nobiſcum in fide, Eccleſia, & Sacramentis. Conſtitutio autem excipit homicidium proditorium proximi. Bonacina *in decal.diſp.7.q.3.* contra Palaum *punct.9.n.31.p.4.t.1.reſol.105.*

29 QVARTVM delictum, quod in Gregor. Conſtit. excipitur, eſt ASSASSINIVM. Aſſaſſinium dicitur, cùm quis aliquem conducit ad occidendum, aut mercede conductus, aliquem occidit. Et abſente mandante, vt ait Farinac. *c.8 n.132.et 133 p.1.t.1.reſ.18.§. Non reticebo, & p.6.t.1.reſ.11.§. Secundo.* Et preſsè etiam ſumi debet pro eo, qui per aſſaſſinum occidit phyſicè, non moraliter, vt eſſet teſtis pecunia corruptus in cauſa mortis; quem licèt *in p.1.t.1.reſ.19.* docuerim non gaudere immunitate, nunc exiſtimo, ſaltem conſulendum eſſe ſummum Pontificem: nam Bonacina *vbi ſup. punct.6.§.3. n.8.* ait gaudere. *p.4.t.1.reſ.104.* Item non debet intelligi de mediatore aſſaſſinij, aut complice. DD. *in c pro humani de hom.in 6.* & decidit ſacrum Cócilium *an.*1615. apud Rouitum *in prag.1.de aſſaſſ.n.49.p.4.t.1.reſ.33.et p.6.t.1. reſ.11.in fine.* Rurſus, aſſaſſinium debet eſſe conſummatum ſecuta morte, vt de homicidio proditorio diximus: aliàs aſsaſsinius gaudebit immunitate etiam ſi ad actum proximum, nempe ad vulnerationem, deuenerit: quamuis

Aſſaſſinium.

oppo-

oppositum docuerim *p.1.t.1.ref.*18. cum Peregrino *c.7.n.*37. nam si assassinus quem vulneret citra mortem, non punitur pœna ordinaria assassinij, vt non contemnendi DD. apud Farinac. *q.*123.*insp.4. num.*155. vnde cum hæc opinio sit mitior,& fauorabilis,in fauorem Ecclesiarum amplecti debet. Sic Layman *lib. 4. t. 9. cap.3.num.9.*& Palaus *punct.9. num.*38. vbi mandantem assassinum,etiam morte non secuta,non gaudere,inquit,iuxta cap.1.*de hom. in 6.* nam ibi assassinus dicitur(& siue mors sequatur, siue non, assassinij pœnis puniendus) mandans assassinium, non mandatarius.Imò Bocerus nouissimè *de hom.lib.*1.*cap.*3.*n.*4. ità explicat c. i. *tit.* vt velit, conductum ad occidendum non debere dici assassinum. Sed DD. communiter contrarium docent. Verum, non dicitur assassinus, per pecuniam occidens, aut occidere mandans communem inimicum. Farinac.*c.*8.*n.*132.*&* 133. *Ibid.§.Non reticebo,& p.6.t.1.ref.*11.§.*Vnde primò.* Aut per pecuniam occidens infidelem, qui nõ est noster proximus, vt supra dictum est *p.4.t.1.ref.*105.§.*Notandum,* & etiam si sit, textus *in c.*1.*de homic.* exprimit proximum Christianum. Couarru.*lib.*2.*c.*20.*n.*10. & post Bullam Greg. Nouarius *in concl. nou. iur. pont. concl.*43.*n.*22. vbi ait,occisum non censeri Christianum,nisi à fisco vel accusatore probetur. Osdesob verò *in caut.crim.tit.*2.*conf.*10.*n.*7 putat,onus huius probationis imcumbere reo. *p.6.t.1.resol.*11.à §.*Sed quoad.* Nota etiam, non dici assassinum, qui homicidium committeret, solum vt complaceret alicui. Hondedeus *conf.*93. *n.*68.*lib.*2.*ref.*11.*cit.in fine.* Aut per alterius praeces, contra Villadiego *polit.c.* 3. *n.* 21 §.*p.* 1.*t.*1 *ref.*18.§.*Non reticebo.* Aut per promissionem pretij vel mercedis generalem,& incertam,vt si quis promittat sicario, se numquam ei defecturum in necessitatibus,Baldus *conf.*385. & in terminis Bullæ Greg. Palaus *punct. 9.n.*34. Aut rei non existentis in sua potestate; vt si quis promitteret aliquam in vxorem, aut filius Principis officium à patre impetrandum. Bossius *de mand. ad hom.n.*35. Aut si promissionem vel oblationem sicarius non acceptauit. Riminal. Iun. *consil.* 685.*n.*12. *vol.6.* qui *n.*14. dicit, non sufficere illam præsumptionem, quod sicarius homicidium perpetrauerit, acceptata intrinsecus promissione. Aut denique, si sicarius, paruam pecuniæ quantitatem accepit, quæ ad tale facinus animum inclinare non potuit. Vulpellus *conf.*143.*n.*9. contra Palaum *vbi sup.p. 6. t. 1. ref.*11.§. *Notandum est.*

Crimen læsæ maiestatis in personam Principis.

30. QVINTO à priuilegio immunitatis excipitur CRIMEN LÆSÆ MAIESTATIS in personam Principis, quod intelligitur de Principe supremo, vt sunt Reges, & alij qui superiorum in temporalibus non recognoscunt (item de Cardinalibus, qui cum Summo Pontifice faciunt vnum corpus,& sunt Principes Ecclesię, habentque simul cum Regibus Maiestatem) Peregrin. *cap.*11.*num.* 1.*p* 5.*tract.*2.*resol.*86. Vnde ratam habens Cardinalis occisionem suo nomine factam, secundum ipsum non gaudet immunitate. *Ibid.ref.*87.*in fine* (sicut secundum Italiam *de immun. lib.* 1. *cap.* 5.§.7.*num.* 52.non reuelantes coniurationem,& machinationem contra Cardinales & Reges, *Ibid.ref.*90.)quos sicut,& defensores,receptatoresq; interficientium Cardinales, custodiendos puto, & interim consulendum Summum Pontificem, *Ibid. & resol.* 91. *eiusdem tractat. in fine,* non reuelantes verò gaudere immunitate, cum Bonacina *tom.* 2. *disp.* 39 *c.* 7.*punct.*7 *num* 11.*p.*6.*tract.*1. *ref.*18.*in fine,& referenter olim par.*1.*t.*1.*ref.*7.*in fine.* Imò Farinac.*num.*185. etiam occisores ipsos Cardinalium & Episcoporum gaudere putat, aut saltem de ijs consulendum esse Summum Pontificem. *Ibid. ref.* 20. in fine (& sic faciendum puto, *ref.* 87. *cit.* in fine) Minimè tamen de Comitibus, Marchionibus, Ducibus, & Principibus vassallis Regis, Farin. *cap.*13. *num.*187. contra Gambacurta *lib.* 5. *c.* 44. *p.* 1.*tr.*1.*ref.* 6. Nec de Fisco regio, aut Iustitiæ Præside. Idem Farinac.*num.* 192.*ibid.resol.*20 Nec etiam de Consiliaribus, Oratoribus, Proregibus, fratribus, vel vxore ipsius Regis, quia Bulla solùm

lùm excipit coniurationem in perſonam ipſius Principis. Ita in terminis Bullæ. Bonacina *punct.* 6. § 6. *num.* 3. & in terminis iuris communis Guttierez *lib.* 4. *q.* 4. *num.* 3. *p.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 18. Et qui Regem offenderet circa perſonam, gauderet immunitate. Vnde non ſunt immunitate priuandi monetarij, ſiue qui monetam falſam cudunt, ſiue qui veram tondent, vt ait Peregrin. *c.* 10. *num.* 10. *&* *c.* 6. *num.* 11. *par.* 1. *tr.* 1. *reſ.* 7. *et p.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 19. Et multo minus fraudantes vectigalia, vt ait Villalobos *diff.* 7. *num.* 17. non obſtantibus legibus contrarijs Imperatorum, quæ omnes corriguntur per cap. *inter alia de immun.* & per Bullam *par.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 20. Item non debet priuari immunitate offendens ſtatuam, vel imaginem Principis, faciens ſe Regem, cum non ſit; offendens eum, qui habet à Rege ſaluum conductum, coniurans de tradendo Regno, vel Ciuitate, quia in his offenditur dignitas Regis, non perſona, & Bulla excipit offendentem perſonam Principis, cuius ipſe vaſſallus ſit ratione originis, vel domicilij. Quidquid contra hæc inſurgat Sarpus fol. 51. qui ſi in Hiſtorijs verſatus fuiſſet, inueniſſet Pauſaniam, accuſatum apud Lacedemonios maieſtatis, & ad Chalcidicæ Palladis refugium confugientem, euadiſſe impunitum. *p.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 18. §. *Sed ceſſat.* & olim ex parte *in par.* 1. *tr.* 1. *reſ.* 7. *&* *p.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 103.

Publicum latrocinium, & graſſatio viarum.

31 SEXTO excipitur LATRONES PVBLICI, & GRASSATORES VIARVM. Intellige publicarum; nam nomen *via* denotat viam publicam. Ambroſin. *cap.* 3. *num.* 5. & alij. Et latrocinium, ſeu graſſationem multoties iteratam; nam non eſt publicus latro, qui ſemel, aut iterum deprædatus eſt; ſicut nec publica meretrix, quæ ſemel, aut bis fornicata, aut publicus vſurarius, qui ſemel tantum commiſit vſuram. *l. quis ſit fugitiuus,* §. *errorem,* *&* *l. ſciendum.* §. *illud. ff. de ædil.* & Panormitanus *in cap.* 1. *de iud. num* 4. Et ita hanc ſententiam tenent communiter Canoniſtæ apud Igneum *in l.* 3. §. *ſubuertitur. num.* 107. *ff. ad Syll.* quibus adde Nouar. num. 45. qui ex Suar. & alijs docet num. 46. non eſſe priuandum immunitate graſſatorem viarum, ſi ſæpius delicta tentauerit, ſed non perfecerit, quia exceptio intelligi debet de delicto conſummato. Nec obſtat in Sicilia *pragm.* 1 *tit.* 47 *ſub tit. de furt. et rap.* ex qua morte plectuntur etiam, qui ſemel viatores in via publica ſpoliaſſent, nam hæc lex laicalis nihil operari poteſt in ordine ad priuilegium immunitatis, vt contra Italiam *lib.* 1. *c.* 5. §. 1. *num.* 20. Peguera *deciſ.* 410. Maſtrill. *de indulto. cap.* 33. *num.* 7. *par.* 6 *tract.* 1 *reſ.* 15. Ex quibus ſequitur, non eſſe immunitate priuandos tanquam publicos latrones in primis decoctores, vulgo *falliti*, contra Sarpum c. 5. folio 50. quamuis propter aliquam ſimilitudinem latronibus publicis à Pio V. æquiparentur. Sic Farinacius *tom.* 1. *conſ.* 76. *num.* 13. & alij *p.* 1 *tr.* 1. *reſol.* 32. *p.* 4. *tract.* 1. *reſol.* 47. §. *Notandum, et* 83 §. *Notandum eſt etiam hic, & par.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 17. Nec fraudantes regia tributa (*par.* 6. *cit. reſol* 20.) obligatos eſt quæcunque debita etiam publica, vt exactor tributorum, aut ex adminiſtratione aliqua, v. g. tutela, & obligatos ad publica ratiocinia. *Ibid.* §. *Vnde. & p.* 1 *tr.* 1. *reſol.* 32. in fine. Nec raptores virginum, aut monialium. *par.* 6. *tract.* 1. *reſol.* 14. Aut denique captiuantes perſonas, ob premium redemptionis, niſi id ſæpius fecerint in viis publicis, campis, aut Vrbium viis. Nam, ſi qui ſecretò per nuntios, aut litteras, perſonas aliquas ſub comminatione compoſuerint, non ſunt dicendi publici latrones, aut graſſatores, vt contra Nouarium num. 44. Maranta *p.* 2. *reſ.* 46 *nu.* 10. *ibid. reſ.* 15. *à* §. *Sed hic obiter.*

Agrorum populatio.

32 VLTIMVM denique delictum, quod in Gregorij Conſtitutione excipitur, eſt AGRORVM DEPOPVLATIO, quæ cum Barboſa *cap.* 3. *num.* 87. intelligi debet tàm de nocturna, quàm de diurna, nam licet in iure communi excepta ſolùm fuiſſet nocturna; Bulla tamen Greg. ly *nocturnus* non appoſuit, nec ſe refert ad ius commune, vt ait Palaus *punct.* 9. *num.* 5. nam illud corrigit, vt dictum eſt *num.* 16. *p.* 1. *tr.* 6. *reſ.* 15. *à* §. *Verum.* Incendiarij

diarij

diarij tamen, licèt depopulatoribus similes, non sunt ab immunitate excludendi, quia odia extendi non debent. Palaus *punct.* 10. *nu.* 9. & alij, contra Sarpum fol. 50. Vnde, si quis Ecclesiam deprędaturus, ius fores combureret, gaudere adhuc immunitate. Peregr. *cap.* 12. *nu.* 15. *ibid. ref.* 16.

IMMVNITAS ECCLESIARVM

Quoad effectus.

Immunitatis effectus sunt, quòd reus non possit extrahi ab Ecclesia per ministros laicos nisi in casibus exceptis.
Et tunc cum consensu Episcopi.

33 IN ordine ad iudicem laicum primus effectus immunitatis est, vt reus in loco sacro existens, non possit inuitus à laicis ministris abstrahi. Etiam si non gaudent immunitate; nam tunc requiritur licentia Episcopi, vt dictum est num. 20. & interim non potest brachio apprehensus detineri ne fugiat, aut ad Episcopum duci, si Ecclesiastici quærant illum dimittere; nam in his omnibus fit irreuerentia loco sacro. Peregr. *cap.* 13. *num.* 10. *p.* 1. *tract.* 1. *resolut.* 8. etiamsi detentus à satellitibus in Ecclesiam inter secum illos trahens Palaus *punct.* 7. *nu.* 11. & determinatum fuit in Curia Episcopali Agrigent. contra Pegueram *dec.* 251. *p.* 3. *tr.* 1. *ref.* 36. *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 106. *et p.* 6. *tr.* 1. *ref.* 27. §. *Ad alium.* etiam si vt intret, vim faciat, & satellites vulneret cum magna sanguinis effusione in ipsa Ecclesia. Farinac. *cap.* 16. *num.* 227. *p.* 1. *tract.* 1. *ref.* 13. & multo magis procedit, si in Ecclesiam confugiat, de satellitum manibus ereptus per seipsum, vt ait Nouar. nu. 14. valet etiam ab alijs, contra ipsum ibid. quia est par ratio, & reus in vtroque casu liber in Ecclesiam confugit. Gaudentque qui eum de manu satellitum eripuerunt, quamuis alioqui maxima pęna digni; nam licèt hoc delictum sit læsæ maiestatis, non est tamẽ in personam Principis. Dices cum Nouario, quando reus de manibus satellitum ab alijs eripitur, satellites sua possessione per vim spoliantur: ergo in illam remitti debent, sicut si reus ab Ecclesia per vim extrahitur restitui ei debet. Respondeo, in tali casu non Ecclesiam, sed alios spoliasse satellites, & reum in ipsam liberè introisse; in alio verò iudicem secularem reum ab Ecclesia per vim extrahere, & ideò paritatem non currere. *par.* 6. *tr.* 1. *resol.* 27. §. *Verum.*

Quomodocumque in locum sacrum peruenerit.

Et si extrahatur extra casus exceptos, restitui debeat.

34 † Adde, quòd Ecclesia habet ius suum à Deo, aut Papa, & ideò, cum nulli alij subiecta sit, non potest illo spoliari vllo modo absque Papę consensu †, siue reus subdolis verbis, & fallacijs extrahatur, vt Bobadilla *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 14. *nu.* 80. (*p.* 1. *tr.* 1. *ref.* 26.) siue vi, aut dolo, vt Megala *in* 3. *par. lib.* 4. *c.* 2. *q.* 1. *num.* 32. (*p.* 1. *tr.* 1. *ref.* 16.) siue per Episcopi concessionem, vt supra dictum est num. 20. etiam si ipsemet reus per vim, aut dolum extractus, &c. Renunciet priuilegio immunitatis (nam debet id facere restitutus Ecclesię, cui primariò fauet priuilegium, & tunc non permittendo se ligare in Ecclesia, sed liber ab Ecclesia exeundo, vt Farinacius *cap.* 19. *num.* 304. *par.* 6. *tract.* 1. *resol.* 32. *quæst.* 5.) Aut si sic extractus commisisset delictum pertinens ad forum laicale; nam qui prior est tempore, potior est iure; & non debet Ecclesia sua immunitate priuari ob iniustam extractionem. Peregrin. *c.* 15. *num.* 25. contra Gamam *dec.* 57. *ibid. q.* 4. Adde quòd Bulla loquitur disiunctiuè, *capiunt, vel incarcer ant,* &c. & ideò intelligenda est comprehendere etiam iudicem, qui quomodocunque captum, vel extractum, incarcerat, &c. Bonacina *in dec. disput.* 3. *quæst.* 7. *punct.* 9. *num.* 10. *par.* 4. *tract.* 1. *ref.* 102. Qui etiam tenetur ad restitutionem reo omnium damnorum, quæ inde passus est, quia peccat contra iustitiam, priuando iure suo, primò, Ecclesiam reum tuendi, deinde ipsum, vt ab Ecclesia tueretur. Suarez *cap.* 13. *num.* 15. & alij. Nec obstat D. Thom. dum *in* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 2. dicit, extrahentem reum ab Ecclesia committere solum sacrilegium; nam intelligit primariò, non etiam consecu-

Et restitui ei omnia damna emergentia.

conſecutiuè, quatenus ſuppoſita immunitate compętat reo tuitionis ius; & ſi expoſitio non placet, dic ab eo tranſeunter dictum, & gratia exempli, in quo non requiritur veritas. *p.6.tr.1.reſ.52.§. Quęro tertiò*.

Et ſi in Eccleſiam confugiat poſt capturam.

35 † Iuriſdictio verò iudicis laici eſt à populo, & Eccleſiæ poteſtati ſubiecta, qua proinde Summus Pontifex in aliquo caſu ſpoliare eum poteſt in finem ſupernaturalem, vt in hoc caſu ad maiorem Dei, & ſacrorũ locorum propter ipſum, reuerentiam. Cenſetur autem eum ſpoliaſſe in omnibus caſibus, qui non excipiuntur, dum in omnibus caſibus reum gaudere mandat immunitate præter exceptos †. Et cum non diſtinguat de reo ante, vel poſt capturam, vel ſententiam, dicendum eſt gaudere, etiamſi in Eccleſia cõfugiat, per ſeipſum, vel alios a birruarijs elapſus, vel etiam cum ipſiſmet birruarijs eo tractis per vim, vt ſupra dictum eſt, aut à carceribus effractis foribus, fugiens, vt Nouar. *c.10.num.*11 & alij contra Petrum de Gregorio *in ſyntagm. lib.*33. *c.*22. *num* 21. ſiue ab eis dimiſſus ſub iuramento redeundi, nam fides data, & iuramentum non tollit priuilegium immunitatis, nec in hoc caſu ab Epiſcopo dari poteſt licentia extrahendi ſub cautione de impunitate pęnæ corporalis, vt Palaus *punct.7.num.*13.*p.1.tr.*1 *reſ.*19.*par.3.tr.1.reſol.*37. *& p.6.tr.1.reſ.*22 in fine *&* 26.*q.*5. Siue denique ad triremes, verbera, vel vltimũ etiam ſupplicium damnatus, ad Eccleſiam confugerit contra Sarpum, folio 54. Trullench *in decal.tom.1.lib.1.c.11. dub.3.num.*29. & alij multi. Dices: damnatus ad triremes efficitur ſeruus pęnæ. Ergo non eſt ab Eccleſia protegendus, quia Eccleſia non protegit ſeruos à dominis fugientes, *cap. inter alias, §. Si verò ſeruus de immun.* & alibi. Reſpondeo primò, nego antecedens; nam hodie nullus per condemnationem ad aliquod opus publicum, etiam perpetuum, efficitur ſeruus pęnæ, vt ex *Authent. ſed hodie, C. de donat.* Correa *p.2.num.*9. Reſpondeo ſecundò: Etiam ſi tales ſeruis æquiparentur, adhuc verè reos eſſe, quales non ſunt ſerui à dominis fugientes, priuſquam in Eccleſiam ſe receperint, & ideò non eſſe paritatem. *p.1.tr.1.reſ.40. par.3.tr.1.reſ.37.par.4.tr.1.reſ.47 & p.6.tr.1.reſ.*22. Cum vero reus ad furcam ducitur per Eccleſiam. Peregrin. *c.5.num.*8 gaudere, inquit, immunitate, ſi ſit alius locus, vnde duci poſſit, ſi verò non ſit alius locus non gaudere. Megala abſolutè gaudere, inquit *conſil.*46 Bobadilla abſolutè non gaudere. *tom.1.lib.2.c.14.nu.*61 & hic quidem, in rigore iuris verius: ille verò magis piè, & ideò amplectendus. *p.1.tr.1.reſ.*30.

Condemnationem &c. adhuc gaudeat.

Et ſi per Eccleſiam tranſit reus, dum trahitur ad ſupplicium, liberari debet.

36 Secundus effectus immunitatis eſt, vt reus, dum eſt in Eccleſia, vel loco ſacro, non dicatur eſſe in territorio Principis; nam Eccleſia ſecundum Aymon *conſ.* 908. *num.6. lib.*5. & alios non eſt propriè de territorio Principis. Vel dic, quod licèt ratione ſitus verè ſit in territorio Principis tamen quoad effectus iuris, & præcipuè ad ligandum hominem ſtatuto, non ita, vnde Legiſtæ *in l. fin. ff. de iuriſ. omn. iud.* dicunt, æquiparari inter ſe, eſſe in loco territorij exempto, & non eſſe in territorio. Et quibus infertur, bannitum dum manet in Eccleſia patriæ, non frangere exilium, nec ab ea extrahi poſſe, ſi non eſt bannitus ob delictum exceptum, vt Sanch. *in opuſc.tr.2 lib.6.cap.1. dub.8.num* 24. & alij præſertim, quod bannitus in alieno territorio capi non poteſt, vt Azeued. *lib.1.tit.2 c.3.num.7.p.4.tr.1.reſ.92. et p 6 tr.1.reſolut* 21. Et multo minus in Eccleſia occidi, quamuis ſtatutum ſit, vt impunè occidi poſſit. Peregrin. *cap.5.num.*11. nam occidens incurret excommun. Papalem tanquam violator immunitatis, iuxta dicta *num.*17. *ibid. reſ.*21. in fine. Non poteſt etiam per laicos miniſtros armis ſpoliari, aut rebus furtiuis. Ciarl. *c.*10. *num.*16. Maranta, & alii contra Nald. V. *Eccleſ. num.5.p.1.tr.1.reſ.8. & p.6.tr.1.reſ* 8. *&* 9. *§ Verum*.

Secundo reus dum eſt in Eccleſia, non dicitur eſſe propriè in territorio Principis.

37 Tertius effectus eſt, vt reus, dum eſt in Eccleſia, non poſſit à iudice laico ad aliquam pęnam damnari, & ſi ſemel à iudice Eccleſiaſtico mulctabitur vt infrà, non poterit de cętero pro eodem delicto criminaliter accuſa-

Vnde nec ab eo damnari poteſt.

ri, in-

ri, inquiri, aut iudicari, vt tradit Gloss. *in c.reum 17.quæst.4. v.vel ad mortem*. Archid. *ibid. num.* 3. & alij aliàs enim nec priuilegium immunitatis aliquid iuuaret, & reus bis puniri posset pro eodem delicto. *p.6.tr.1.resf.33. §.Sed hic obiter.* Adde, Oldradum *consf.154.* in fine. Azorium *par.2.lib.9.cap.9.q.12.* & alios non ignobiles, docuisse, quòd reus, qui ad Ecclesiam in delictis non exceptis confugiens, ab ea postea liber egreditur, non possit à iudice laico corporali pęna puniri, quam opinionem Persicus *lib.1.cap.9. dub.12. num.121.* ait de iure veriorem esse, quia statim, ac reus Ecclesiam ingreditur, gaudere debet immunitate. Et quidquid sit de huius opiniones veritate, ea saltè practicari omnino debet in quatuor casibus nimirum, quando reus à iudice Ecclesiastico condemnatus fuit, vt diximus; quando extrahitur in casibus non exceptis, aut in exceptis, absque licentia Episcopi, & quando in casibus non exceptis ab Episcopo curiæ laicæ remittitur, præmissa cautione de delinquētis impunitate quoad omnem pęnam corporalem, iuxta *cap. id constituimus, & c.reum 17 q.4.* sed hic vltimus post Constit. Greg. non videtur locum habere, vt obseruat Ambrosinus *cap. 11.nu.6.* quia in ea permittitur reus concedi solum in casibus exceptis, pro quibus etiam corporaliter puniri poterit. Sunt autem pęnæ corporales, mors, triremes, exilium, carcer perpetuus, seruitus perpetua, & verbera, vt Suarez *de relig. to.1.tr.2.lib.3.c.12. nu.6.p.6. tr.1.resf.33. et ex parte etiam in p.1.tr.1.resf.12.*

Etiam post egressum si ab Ecclesiastico damnatus fuit.

Reus gaudens immunitate, non debet ea priuari ob delictū exceptum, postea commissum.

38 Petes hic primò: An reus confugiens ad Ecclesiam ob delictum non exceptum, committens postea delictum exceptum, extrahi possit tàm pro delicto excepto, quàm pro non excepto? Affirmatiuè respondet Peregr. *c.6. num.10.* de eo, qui in Ecclesia mutilationem, vel homicidium perpetrasset, quia ob iniuriam semel illatam dignus foret, qui immunitatis priuilegio generaliter priuaretur. Sed licèt talis reus id mereatur, quia tamen talis pęna in Constit. ei non infligitur, & omnia delicta præter excepta immunia esse declarantur, contrarium tenendum est cum Palao *punct.10.nu.12.* & aliis *p.6.tr.1.resf.26.q.14.*

Et cum extrahitur in casu non excepto restitui debet eidem Ecclesiæ, à qua fuit extractus.

39 Petes secundò: Cuinam restituendus est reus ab Ecclesia extractus, in casu, quo gaudere debet immunitate? Palaus *punct.11.nu.13.* non oportere inquit, quòd eidem Ecclesiæ restituatur, sed satis est, quòd restituatur alicui Ecclesiæ æquè tutæ commodæ, quia hoc priuilegium pro omnibus Ecclesijs vnitum est, & sicut per extractionem ab vna omnis violatur, sic per restitutionem factam vni, omnibus satisfit. Item sufficere, quod restituatur Episcopo, vel eius Vicario, quia Episcopus repræsentat Ecclesiam. Farinacius *to.2. consf.168.nu.49.* in fine distinguit: & si reus petat, restitui eidem Ecclesiæ, restituendum esse, si verò non petat, restitui posse alteri Ecclesiæ, vel Episcopo. Ego verò absolutè teneo cum Barbosa *c.3. num.54.* restituendum esse eidem Ecclesiæ, à qua extractus fuit, quod declarauit S.Congreg.Immun.an. 1632. apud ipsum *p.6.tr.1.resf.27.*

Episcopus verò non potest reum concedere, præter casus exceptos.

Et debet eum alimentare, si oportet.

40 In ordine autem ad Episcopum, & iudicem Ecclesiasticum, Ecclesiæ immunitas operatur primò, quòd reus in Ecclesiam confugiens, non possit ab eo Curiæ laicali concedi, nisi per probationes in sua Curia euidenter constet, reum non gaudere immunitate, iuxta dicta nu. 20. Et dum est in Ecclesia, si aliunde viuere non potest, ab eo alimentari debeat, *præsenti, §.sanè C.de his, qui ad Eccl confug.* & DD. quos ad satietatem adducit Farinac. *c.19.nu. 296.p.6.tr.1.resf.33.§. Et tandem.*

Et punire.

Non tamen corporaliter.

41 Secundò, reus in Ecclesia existens, non potest pro delicto non excepto puniri ab Episcopo corporaliter, vt triremibus, exilio, &c. supra enumeratis, *c.inter alia de immun.* ibi: *neque damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, & c.id constituimus 17.quæst.4.* ibi: *de morte, debilitate, & omni pœnarum genere sint securi.* Farinac. *c.21.nu.335.* & alij Suarez *cap.12.num.6.* cum alijs Neotericis. Sed solùm pęna pecuniaria, & ad damna, & interesse secuta

ei, in

ci, in quem deliquit; vel si pecuniam non habet, pęna aliqua corporali non multum afflictiua, nam hoc erit per accidens. Vide Farin. ibid Palaum *punct.* 11. *num.* 10. & alios penes ipsos. Quas quidem pęnas non solùm possunt, sed etiam debent Episcopi reis imponere, iuxta *cap. inter alia. cit.* ibi: *qui ad Ecclesiam confugit, legitimè puniendus sit de eo, quod iniquè fecit*, &c. aliter iniustitiam facere, & delinquere, tradunt communiter Canonistæ *in d. c. inter alia.* Hostiensis in 1. Ioannes Andr. nu. 5. Anchar. nu. 2. Abbas nu. 13. *p. 6. tr. 1. res. 33. à §. Sed hic obiter.*]

42 Notandum est etiam, hic debitores fraudolentos cum bonis ad Ecclesiam confugientes, non debere ibi multo tempore tolerari, sed ab Ecclesia eijci, vt S. Congreg. Episc. in vna Baren. die 12. Martij 1600. Quæ etiam die 1. Decemb. 1617. decreuit, quòd decoctores res, & bona in creditorum præiudicium ad Ecclesias transportare non debent; sed iudici sęculari consignanda sunt, vt illas, & illa, cui de iure adiudicet. *p. 6. tr. 1. res. 17.* in fine.

Et debitores fraudulentos non diu fouere.

IMMVNITAS

Ecclesiastica.

1 † ECclesiastica immunitas, seu libertas, est facultas Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum faciendi quidquid sibi libuerit, nisi quod vi, aut iure prohibentur; vel melius est exemptio Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum bonorũ causarum, & personarum à iurisdictione Principis laici, vnde hoc priuilegium quadruplex est, locale, de quo hactenus *V. Immunitas Ecclesiarum*, reale, de quo V. *Gabella*, personale de quo in sequentibus, & actionale, de quo V. *Iudex Ecclesiasticus*, & V. *Iudex laicus*: & iterũ de omnibus V. *Princeps*, & V. *Statutum laicale*. Diximus autem sup. num. 15. priuilegium laicale Ecclesiarum tuendi reos ad eas confugientes, esse de iure diuino. Circa personale, & reale.

Immunitas Ecclesiastica quadruplex est.

2 Cutell. *in C. leg. sicul. fol.* 301. & alij, dicunt, immunitatem, seu exemptionem Clericorum à potestate laicali ortum habuisse à iure ciuili, & Palat. *in 4. d. 25. disp.* 5. putat primò concessam esse à Constantino. Salgad. verò de *prot. reg. to. 1. p. 1. c. 1. prel. 1. num* 51. à Iustiniano. Less. *lib. 2. cap. 37. dub. 4. num.* 30. Sot. *in 4. d. 25. q. 2. ar. 2. concl.* 3. & alij Theologi dicunt, in spiritualibus esse de iure diuino, in temporalibus verò, de iure Pontificio, sed diuino maximè consonam. Sed prima sententia communiter reprobatur; nam quamuis ex Imperatoribus Constantinus immunitatem primus acceptasse videatur, tamen in Concil. Aquilar. & Matiscon. II. dicitur, ortum eam habuisse à tempore nascentis Ecclesiæ. Quod contra Palaum Seruitam probat Bellarm. fol. 7. ex 1. ad Tim. 5. Contra secundam etiam est, quia in S. Canonibus sæpissimè inculcatur, Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum immunitatem quoad personas, & bona esse de iure diuino, aut de ordinatione constitutam, vt videre est in Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. 46. & sub Leone X. sess. in Trid. sess. 25. c. 20. in cap. *quamquam, de cens.* in can. *si Imperator, dist.* 96. can. Syluest. 11. q. 1. can *relatum eod.* & alibi. Neque dicas cum Molina *de iust. to. 1. tract. 2. disp. 31. num. 6.* Concilia, & Pontifices sumere ius diuinum latè pro Canonico. Nam præterquam quod ius diuinum in locis citatis distinguitur ab humano, & consequenter à Canonico, hæc responsio nullo pacto aptari potest Tridentino, quod Dei ordinationem, & canonicas sanctiones expressè distinguit.

Et quoad forum Clericorum.

3 Dicendum igitur, immunitatem Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum immediatè à iure diuino, deinde verò à Canonico statutam esse. Et ita tenent communiter Canonistæ compluresque Theologicum Azorio. *p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1.* Laym.

Est de iure diuino, & Canonico.

Laym. *lib.4.tr.9.c.8.num.*1. Fillincio *to.*1.*tr.* 16.*c.*11.*num.*316. & nouiſſimè Rota Romana coram Cardinali Mellino in vna Albanen. die 28. Iun. 1630. Neque obſtat, quod in ſacris litteris de immunitate non habeatur locus; nam non omnia ad ſalutem, & Eccleſiæ ſtatum neceſſaria habentur in ſcripturis, vt videre eſt de materia, & forma aliquorum Sacramentorum, quæ nonniſi per traditionem ab Apoſtolis ad nos peruenerunt, quod ipſum de immunitate dici debet, ſi Conciliis fides habenda eſt, eam à iure diuino procedere affirmantibus. Et ſic reſpondet Rota ibid. cum Granado *in* 3.*p contr.*9.*tr.*4.*diſp.*4.*ſect.*2.*nu.*16.*p.*5.*tr.*1.*reſ.*21. & olim *p.*1.*tr.*2.*reſ.*1. *et par.*7.*tract.*1.*reſol.* 2. *et* 7.

Etiam in ciuilibus.

4 Quæ omnia procedunt quoad exemptionem Clericorum, etiam in ciuilibus, vt habetur expreſsè *in cap. nullus Clericus* 11.*q.*1. & Trident. ſeſſ. 24. c. 20. præter aliquos caſus expreſſos *in cap. tranſmiſſa, et cap. Vtrum de foro comp. p* 4.*tr.*1.*reſ.*66.

Et quoad omnia bona.

5 Et procedunt etiam quoad omnia Eccleſiaſticorum bona, quomodocunque ad eos pertineant, vt latè Rota Romana vbi ſup. nam eo ipſo, quòd bona Eccleſiæ, & Eccleſiaſticos tranſeunt à laicali iuriſdictione eximuntur, & ſub dominio Chriſti ſpeciali iure conſtituuntur, qui ſicut à tributis omnino immunis fuit. Matth. 17. ita etiam Eccleſia eius ſponſa, & Eccleſiaſtici eius familiares immunes eſſe debent. Et ſanè non eſſet plenè exempta perſona, niſi etiam eius bona eſſent exempta, vt tradit Abbas, & Canoniſtæ communiter *in c. Eccleſia S. Mariæ, & in c. quæ Eccleſiarum de conſt. p.*2.*tr.*2.*reſol.*26.*et* 43.*p.*5.*tr.*1.*reſ* 27 *& p* 6.*tr.*3 *reſ.*7.*§.Vnde ex his.*

Vnde non poſſunt ei derogare Principes.

6 Huic autem immunitati in primis nō poſſunt derogare Reges, & Principes, non ſolùm quia eſt de iure diuino, aut ſaltem canonico, ſed etiam dato, quòd à iure ciuili ortum habuiſſet. Nam in primis, quod ſemel conceſſum, & acceptatum eſt, non poteſt amplius repeti, Felinus *in c. Eccleſia S. Mariæ num.* 124. Deinde in hoc priuilegium conſenſerunt populi, à quibus Principes ipſi poteſtatem adepti ſunt. Tertiò, quia Pontifices, & Concilia, quę ſunt ſupra ipſos, illud confirmarunt. Et hæc doctrina vera eſt non ſolùm de immunitate totius Eccleſiæ, ſed etiam vnius Eccleſiæ tantùm, vt Genuenſ. *in pract. trien.* 17.*q.* 80.*num.*2. quia per ſtatutum contra immunitatem Eccleſię particularis ſemper præiudicatur cęteris indirectè, & illud ferentes excommunicati videntur in Bulla Cęnæ ibi: *quarumcunque Eccleſiarum quomodolibet præiudicatur.* Azorius *p.*1.*tr.*5.*c.*13.*q.*5. & alij, contra Souſam in eum locum *c.*16.*diſp* 84.*conc l.*5.*nu.*6.*p.*5.*tr.*1.*reſ.*14. & antea *in p* 1.*tr.*3.*reſ.*2. *& in p.*4.*tr.*1.*reſ.*82.*§. Deinde.* Ex quibus ſequitur, quòd ſi Princeps priuilegium aliquod alicui Eccleſiæ, aut Eccleſiaſticorum domui concederet, non poſſet poſtea reuocare, *reſol.*61.*cit.* Vnde multo minus reuocari poteſt priuilegium Conſtantini, vt Eccleſiæ ædificari poſſint per totum orbem, *cap. futuram* 2.*quæſt.*1. quod toti Eccleſiæ conceſſum eſt, vt diximus V. *Eccleſia, num.*1. *et p.*7.*tr.*1.*reſ.*8.

Conſuetudo.

7 Deinde contra priuilegium immunitatis non poteſt præualere conſuetudo etiam immemorabilis, etiam miſta laicorum, & Clericorum etiam cōtra immunitatem partialem alicuius Eccleſiæ. Vide V. *Conſuetudo, à nu.*2.

Clerici ipſi.

8 Rurſus, priuilegio immunitatis non poſſunt renuntiare ipſimet Clerici, nec quoad patrimonialia, quia id ipſis interdictum eſt tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus 11 *q.*1 *can. inſolita, & can. placuit, extra de foro comp.* & ibi Abbas nu.7 & DD. communiter. Ratio eſt, quia hoc priuilegium conceſſum eſt ſtatui Clericorum generaliter, priuilegio autem communitatis nemo cedere poteſt, *c ſi diligenti, de foro comp.* Et procedit etiam de Epiſcopo. Farinac. *de Inquiſ q.*8.*n.*13 *p.*1.*tr.*2.*reſ.*3 *p.*3 *tr.*1.*reſ.*29.

Cum Epiſcopo.

Aut Summo Pontifice.

9 Denique nec Summus Pontifex poteſt Eccleſiaſticæ immunitati in vniuerſum renuntiare, etiamſi ſit de iure humano, & ciuili, quia Papa non eſt abſolu-

abſolutus dominus bonorum, & iurium ſuæ ſedis, eorumque ſedis, quæ ſibi à Principibus collata ſunt (cum ſint donata principaliter Chriſto, & proinde Sedi, non perſonæ, ſed ſolum diſpenſator fidelis, & prudens. Suar. apud Ceuallos *de cogn. per viam viol. in proœm. c.6. p.1. tr.2. reſ.2.* Poteſt tamen renuntiare in aliquo caſu ex cauſa iuſta delegando ſibi Princ pes in iuriſdictione Eccleſiaſtica contra Clericos, &c. Circa quod. Niſi quòd Papa poteſt ex iuſta cauſa concedere laicis aliquam actionem Eccleſiaſticam.

10 Dubium, primò eſt, an Papa reuera in aliquibus Regnis immunitati præiudicauerit, ſuam iuriſdictionem laicis Principibus delegando? Et Peſantius *de immun. diſp.3.* affirmat circa Tribunal *de la fuerca*. Gueuara *de orig. & vſu mon* &c. circa Monarchiam Siciliæ. Graſſalius *Regal. Franc. lib. 2. iur. c.2.* circa priuilegia Regia Francorum pro conferendis beneficijs Regni ſui, & Zanardus *tom. 3. c.*50. circa priuilegium Reip. Venetæ procedendi in aliquibus caſibus contra Clericos, *p.1. tr.2. reſ.2.* Sed Ceuallos *ubi ſup. gl.9.* negat, Regem Hiſpaniarum circa Tribunal *de la fuerca*, priuilegium habere; ſed ex alio capite iuſtificari. *p.3. tr.1. reſ.64.* Et quidquid ſit de his. Quam aliqui dicunt conceſſam Regi Hiſpaniarum. Regi Galliarum. Et Reipublicæ Venetæ.

11 Maius dubium ſecundò eſt, an talia priuilegia, poſito quod adſint, reuocentur quotannis in Bulla Cœnæ? Nam certum eſt, vt ex multis probat Souſa *c.26. diſp.* 102. *n.2.* Papam derogare poſſe cuicunque priuilegio etiam in remunerationem, aut ex contractu, & pacto oneroſo, qualia ſunt concordata cum Regibus conceſſa, etiam ſi per immemorialem conſuetudinem obſeruata ſint. Siquidem priuilegium conceſſum ſubdito, ex DD. communi reuocari poteſt, & iuriſdictio delegata reuocari poteſt ad libitum. Vide Suarez *de immun. lib.4 c.34. num.27.* (& quamuis Papa promiſerit, ſe ea non reuocaturum, ſemper tamen reuocandi poteſtatem ſibi reſeruat, quia etiam à ſe abdicare non poteſt, & ideò Sixtus V. in Bulla Cœnæ ann. 1586. reuocatur priuilegia conceſſa etiam Imperatori, & Regibus, etiam per vim contractus, *p.5. tr.2. reſ.14.*) Diſparitas autem à Principe laico eſt, quia priuilegium conceſſum à Principe Eccleſiæ, eximitur de poteſtate laicali, & ideò non poteſt amplius reuocari, vt dictum num. 6. at priuilegium conceſſum Principi, non fit liberum à iuriſdictione Eccleſiæ, & Summi Pontificis. *p.3. tr.1. reſ. 57. & p.5. tr.1. reſ.14.* Quas omnes reuocare poteſt ad libitum, quomodocunque conceſſæ ſint.

12 Hoc ergo ſuppoſito vt certo. Filliuc. *to.1. tr.16 c.10. nu.258.* & alij docent talia priuilegia in Bulla Cœnæ non reuocari, quod in ſpecie de concordatis tradit Pereira *p.1. c.6. n.13* quia ait ipſe, non ſunt priuilegia, ſed contractus vltro citroque obligatorijs. Sayrus verò *lib.3. c.25. n.10* Maynardus *p.2. ar.18. num.10.* & alij, dicunt, reuocari; nam Papa id clarè explicat per illam clauſulam reuocatoriam generalem, *non obſtantibus, etc.* & procedere etiam in concordatis, ait Azor. *tom.1. lib.5. cap.12.* quia conceduntur per modum priuilegij, vt docet Suarez *parte 1. tract.2. reſ. 61. et parte 3. tract.1. reſol. 74.* His præmiſſis. Et de facto reuocat quotannis in Bulla Cœnæ ſecundum aliquos.

13 Gaudent immunitate Eccleſiaſtica in ciuilibus, & criminalibus, in perſona, & bonis, in primis Clerici, etiam in minoribus, etiam primæ tonſuræ, & coniugati. Immò (ſaluo Sacræ Congregationis immunitatis Oraculo) etiam non tonſurati, ſi habitum ferant, & alicui Eccleſiæ inſeruiant in ordine ad Ordines ſuſcipiendos, aliaque habeant requiſita Tridentini, in quibus Verbo *Clericus quoad forum* (quæ tamen non requiruntur pro priuilegio canonis, vt dictum V. *Excommunicatione, num.* 2. nec pro exemptione gabellarum, vt V. *Gabellas ſoluere.*) Probatur autem *ex cap. 2. de foro comp.* ibi: *Nullus iudicum neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum vllum, aut minores Eccleſiæ, ſine permiſſu Pontificis per ſe diſtringere, aut condemnare præſumat.* vbi Gloſſa, per minores Eccleſię, intelligit ſeruientes deputatos ad eius obſequium. Vnde hanc ſententiam firmare videtur noſter Barbat. *in eum locum, num.29. & 33.* Quod autem, ait Reginaldus *to.1 lib.9. c.23. nu 354 tex. cit.* loqui de deputato ad Eccleſię miniſterium perpetuum, Gaudent autem foro Clerici.

optimè refellitur à Narbona *par.3. lib. 4. tit.1. leg.20. glos. 1. num. 27.* si quidem non perpetuitatis, sed seruitij qualitas respicitur à iure, quæ æquè in temporale cadit, ac in perpetuum; & cum hoc priuilegium concessum sit in gratiam Ecclesiæ, vt ministros habeat priuilegiatos *ex l. cap. & cap. Ecclesiarum seruos 12. quæst. 1.* temporaliter seruientes debent exempti esse pro tempore, sicut seruientes in perpetuum, exempti sunt in perpetuum. Etiam si priuilegio canonis non fruantur, quia hæc priuilegia non conuertuntur. *p.6. tr.1. resol.36.*

Eorumque vxores.

14 Item Clericorum vxores; nam vxor sequitur forum mariti *l. fin. C. de incol.* Sanchez *in opusc. tom.2 lib.6. c.1. dub.3. num.2.* contra Marinum, & Bonacinam, etiam post Clericorum mortem, si in viduitate permaneant addit ipse; nam quamdiu ad secunda vota non transeunt, in primo matrimonio perseuerare censentur. *p 3. tr.1. res.45. & p.4. tr.1. res.41.*

Filij.

15 Item Clericorum filij legitimi ante clericatum suscepti, durante patris vita. Barbosa *de iure Pont. lib.1. c.39. §.2 nu.62.* & S. Congreg. Card. apud ipsum die 18. Martij 1631. *p.1. tr.1. res.7. et p.4. tr.1 res.11.*

Patres, & fratres cohabitantes.

16 Item Clericorum patres, & fratres in eadem domo cohabitantes pro indiuiso, ab onere hospitandi milites, aut in hunc finem soluenda pecunia, exempti sunt, etiamsi Clerici sint minores, quia priuilegium personæ communicant socij, glos. *in l fin. C. de mun.* Sic Riccius *p.3. res.28. nu.1. & 2.* & alij multi contra Marinum. *p.4. tr.1. res.32.*

17 Imò hoc priuilegio gaudent laici habitantes in domibus Clericorum conductitijs; nam hospitium militum redundat indirectè in damnum domorum. Sacra Congreg. die 9. Iunij 1617. *p.4. tr.1. res.32.*

Et serui.

18 Et mancipia, & serui Clericorum in perpetuum gaudent priuilegio fori, quia computantur in censu dominorum, Bellettus *tit. de fau. Cler. real. §.1. nu.12.* Idque etiam si sint infideles, nam immunitas non suffragatur ipsis, sed ipsorum dominis. Paramus *in defens. iuris. S. Offic.14. nu.47.* Et Narbona vbi suprà, idem docet de seruis ad tempus, quia pro tempore seruitutis sunt quid accessorium ipsis Clericis. Id quod à fortiori procederet, si his priuilegio non gaudentibus, graue aliquod incommodum in dominos redundaret, vt ait Menoch. *de arbitr. cas.562. n.7. p.3. tr.1. res.47.*

Item familia Episcoporum.

19 Deinde à fortiori gaudent priuilegio fori laici familiares Episcoporum, quibus multa conceduntur, quæ alijs Clericis non sunt permissa, vt Guazzinus *tomo 1. defens. 20. cap. 9. num. 23.* Sic Abbas, Hostiensis, Ioannes Andreas, Butrius, Zambellus V. *Ecclesia quoad eius libert. num.* 10 & DD. communiter apud Acugnam *in decret. parte 1. d. 32. cap. 10. num. 11.* contra Suarez *de immun. lib. 4. cap. 29. num.9.* & Moscosum *in alleg. Hisp. idiom. p.1. tr.2. res.98. p.3. tr.1. res.12. p.4. tr.1. res.30. & p.6. tract.2. resol.2. & 3. & 10.* in fine. Etiam in delictis communibus, & extra Officium commissis, contra Cuttellum *in patr. reg. iur. cap.1. num.21.* & declarauit Sacra Congregatio facto verbum cum Sanctissimo die 2. Martij 1611. apud Raum *de immun. p.5. tr.1 res.125.* & nouissimè ann. 1632. ad omnes Episcopos Siciliæ, vbi etiam extat decretum Viceregium ann. 1460. directum ad Officiales Castri Ioannis id præcipiens, ad instantiam Episcopi Catan. & asseruatur in Cancel. Regia Steph Macri fol. 144. *p.6. tr.2. res.6.* Procedit etiamsi Episcopi sint Titulares; quia nimirũ hi habent Episcopi dignitatem, intuitu cuius hæc immunitas Episcopi famuli conceditur; eorum tamen famuli non ab ipsis, sed ab Ordinario loci, in quo degunt, puniri debent. Sacra Congregatio die 17. Ianuarij 1618 apud Ciarlin. *c.20. nu.19. p.5. tr.1. res.25.* & ordinauit Eminentissimus Ragio, olim Auditor; de mente SS. D. N. Vrbani VIII. in causa familiarium colonorum, partiarium, & bonorum Archiepiscopi Rhodien. 14. Maij 1639. *p.6. tr.2. res.4.* Et in specie de barisello Sacra Congreg. in vna Sorana die 25. Aprilis 1614. de Fiscali die 15. April. 1615. & de Notario die

Etiam in delictis extra officium.

Etiam Titularium.

die 6. Augusti 1602. apud Sellium *in select. can. cap. 18. nu. 25. p. 4. tr. 1. res. 30. §. Notandum. & p. 5. tr. 1. res. 1.*

Probatur autem *ex cap. fin. de off. Archid. et cap. Ecclesiarum seruos*, nam in primo omnes Episcopi familiares absque personarum, aut causarum distinctione à sæculari iurisdictione declarantur immunes, & in secundo licèt idem dicatur de seruis perpetuis, DD. tamen ex connexione materiæ eo ad fauorem familiæ Episcopalis vtuntur. Deinde accedunt rationes, quia priuilegium capitis extendi debet ad accessoria, & appendices, *cap. quantis de priuil. c. liceat eod. Authent. habita, C. ne filius pro patre*, & priuilegium domini extendi debet ad seruos. Albericus *in l. 1. C. de Episcop. & Cleric. nu. 4.* quia exempta ab aliquo foro persona censetur etiam exempta eius familia, *c. 1. de priuil. in 6. l. non aliter, ff. de iud. & l. 2. C. de Episc. et Cler.* maximè, vt docet Oldrad. *cons. 293. num. 5.* quando aliter vsus familiarium dominis incommodior redderetur. *p. 6. tr. 1. res. 3.* Adde, quod scrinia, scilicet secretarij, libellarij, archiuiarij, &c. Imperatoris, gaudent indistinctè priuilegio fori Imperialis cum ipsorum domo, & familia, *l. in sacris, C. de proximis sacr. scrin. p. 5. tr. 1. res. 1. §. Sed omnia*, circa medium. Quod probatur iuribus. Et rationibus.

At obijcit Moscosus, Episcopos familiam armatam habere non posse, *gl. in cap. dilecto. de sent. excommun.* Deinde, nullum canonem extare, qui Episcopi familiam in causis communibus exemptam declaret. Tertiò, Papam non posse laicos de potestate iudicis laici Principibus inuitis eximere. Quartò, post Tridentinum solos Clericos cum suis requisitis gaudere posse immunitate secũdum Suarez. Quintò, absurdum esse Episcopum in delictis suorum familiarium esse iudicem competentem contra *l. qui iurisdictioni, ff. de iud.* Sextò, affert litteras Regis Ferdinandi, & Isabellæ, statuentes, familiares Prælatorum subiectos esse potestati laicali. Septimò, nam aliàs potestas Regis nimium minueretur, & respublica propter huiusmodi familiarium delicta perturbaretur. *p. 6. tr. 1. res. 1.* Affert quoque exemplum Vrbis, in qua Episcoporum familiares non gaudent foro; & Siciliæ in qua ait ipse, dicti familiares, vt gaudeant Clericali charactere insigniti esse. *Ibid. res. 10. §. Verum.* Et denique Cardin. declarationes, quas attulimus, nec certas esse, inquit, nec necessariò sequendas. *Ibid. res. 6. §. Dicendum.* Et argumenta Moscosi in contrarium.

Quibus sic respondemus. Ad primum, falsum esse assumptum; nam Episcopi ex vi solius iurisdictionis Ecclesiasticæ habere possunt familiam armatam ad carcerandum, & pęnas corporis inflictiuas citra sanguinem imponendum, & terminare iudicium sine recursu ad brachium sęculare, vt de Inquisitoribus (cum quibus Episcopi contra hæreticos procedunt, ex *Clement. 1. §. Præter quod.* diximus V. *Inquisitorum, num. 25.* Habent enim Imperium in sua diœcesi, *c. contra idolorum, c. propè vias, 25. q. 5.* vnde concluditur habere posse familiã armatam ex *tex. in l. illicitas ff. de off. præs. §. qui vniuersas*: Nã concesso fine, media etiam concessa censentur, *c. cum infirmitas de pæn. & c. quoniam, de sent. excom.* & concessa iurisdictione, censentur concessa omnia necessariam ad eam exercendam, *l. 2. ff. de iurisd. omn. iud.* præsertim, quod *in c. perniciosam de off. iud. ord.* conceditur Episcopo facultas ad cõpletum iudicium, per illa verba *inquirendi, vlciscendi, iudicandi.* & ex c. 5. sess. 25. Trid. habet ordinariam iurisdictionem etiam contra laicos, per bonorum apprehensionem, & personarum districtionem, ad quam familia armata multum conducit; accedit, quòd ipsum Trident. id ibi supponit, dum ait: *Per suos proprios, aut alienos executores*, &c. quæ verba satis violenter interpretantur à Beretta *cons. 4. & 6.* vera enim interpretatio (ex eodem Trid. *in rubr. de recip. et obseru. Decr. & Constit. Pij V. ad calcem ipsius*) à solo Papa, aut Sacra Cõgregatione petendá est, quæ ad instantiam S. Caroli Borrom. coram Sanct. P. Pio V. die 5. Iunij 1567. declarauit, Episcopum tenere posse familiam armatam. Et ideò hanc sententiam tenet DD. quos citat, & sequitur Ciarlin. Dissoluuntur. Et contra ipsũ ostenditur Episcopum habere posse familiam armatam. Sicut habet territorium.

c.58.num.25.& 34. Barb *de pot. Epiſc.p.3. alleg.*10 . Mollinus *de brachio regio.p.4.nu.*258.& eſſe communem , tradit Martha *de iuriſd. p.*1.*cap.*50.*num.*12.*p.*6.*tr.*2.*reſ.*5.Confirmantur prædicta ; nam Epiſcopus habet territorium ad exercendam iuriſdictionem contentioſam.*c.omnes Baſilica* 16.q.7. & ca. *vt animarum de conſt. in* 6. Gloſſa, Ioann. Andreas, Felinus, & alij apud Leonem vbi ſuprà, diœceſis namque,& territorium idem ſunt. Panorm. *conſ.* 82. *num.*7.*lib.* 1. Alexand. *conſ.*248. Item habere poſſunt carcerem , *c. Epiſcopus, de off.ord.in* 6. ergo,& carcerum cuſtodes, *Clem.*1. §.*Sanè,de haret.* & miniſtros,qui reos capiant,ad carceres ducant,*c.contra idolorum* , & ibi Gloſſ. 26. q.5.*et c.attendendum*.16. q.4. Denique multa crimina ſunt miſti fori *gloſſ. in cap. cum ſit generale,de foro comp.* in quibus datur locus præuenienti. *l. ſi quis poſtea*,& ibi DD.*ff.de iud.*& inter præuentiones realis,quæ fit per capturam, præcedit verbalem ; ergo iudex Eccleſiaſticus debet habere familiam armatam, per quam in his delictis reos realiter præuenire poſſit: alioqui ſi implorare debet brachium laicum,nunquam illud præueniet, vt benè probat Franciſcus de Leone. *p.*1.*c.*9. *nu.*9.*p.*4. *tr.*1.*reſ.*17.

Carcerem,

Et Cuſtodes .

Ad ſecundum reſpondemus , Canones loqui etiam pro delictis communibus, quod conſtat ex interpretatione Sacræ Congreg. facto verbo cum Sanctiſſimo,vt dictum eſt initio. *p.*6.*tr.*2.*reſ.*6.

Ad tertium , falſum eſſe , quod Papa non poſſit eximere laicos de iuriſdictione laicali ; nam licet non habeat dominium directum in totum orbem , (quod tamen affirmat inter alios Solozarnus *de Ind.iur. lib.*2.*cap.*22.*n.*17.) habet ſaltem indirectum , & habitum ex iuſta cauſa exercendum , & ideò ex iuſta cauſa eximere poteſt laicos de poteſtate laicali . Portocarrero *in alleg. pro iuriſd. S. Off. num.*33.Merolla,Mancinus, & Valboa *in c.* 1.*de foro comp.* Iuſta autem cauſa eſt honor, & reuerentia dignitati Epiſcopali debita, rectaque cauſarum fori Eccleſiaſtici adminiſtratio , eximendi miniſtros Epiſcopi ; nam in multis iuribus aliqui ob dictam rationem eximebantur à iuriſdictione ordinaria , & ſubdebantur ſuperiori ſui officij , *vt in l fin. C.de iuriſdictio. omn iud. l.in officiales , C.de off. Rect.prou. l.ex eo, C.de agent. in reb.* & alibi . Imò hæc exemptio concedebatur etiam vxoribus officialium , *l. ne ad diuerſa,C.de ſilentiar. lib.*12.*filijs. l.eos, C.de fabricen.lib.* 10. *matribus, l.fin.C. de caſtr.& min. eod. ac etiam ſeruis, & colonis,l.in ſacris,C de ſac.ſcrin.lib.*11. non ſolùm ſi eſſent rei,ſed etiam ſi actores, *l. in viros,C.de comit.conſiſt.li.*12. Et denique,ſi aliunde non conſtaret , Papam id facere poſſe ſatis conſtat eo , quia fecit,& declarauit ; nam factum Papæ in dubium reuocari non debet . *c.in memoriam,*19.*diſt.*Anton.de Butrio *in c.*2.*de translat. nu* 6.& alii. Adde, quòd etiam laici poſſunt ſe ſubmittere iuriſdictioni Eccleſiaſticæ,vt dicemus V. *Statutum laicale.nu.*17. *p.*6.*tr.*2.*reſ.*7.

Et Papam eximere poſſe aliquos laicos de iuriſdictione laicali .

Ad quartum Tridentinum ibi ſolum diſponere de Clericis , vt patet ex illo exordio. *Nullus prima tonſura initiatus* , &c. non autem de aliis perſonis, quæ non titulo Clericatus , ſed alio quocunque , immunitate de iure communi gaudebant, vt DD.communiter poſt Concilium ſcribentes inter quos Ghilinus. V. *Epiſcopus.*5. Megala *to.*1.*reſ.*122.*nu.*7. Gambacurta *lib.*4. *cap.*3. *num.*7. Vnde nihil facit contra familiam Epiſcopi , quæ non intuitu Clericatus,ſed honoris Epiſcopalis immunitate fruitur. *p.*1.*tr.*2.*reſ* 98.*p* 5.*tr.*1.*reſ.*1. in fine. *p.*6.*tr.*2.*reſ.*8.

Et non omnes , qui gaudent immunitate ferre debere habitũ , & tonſuram .

Ad quintum non eſſe abſurdum,quòd ſi Epiſcopus ſit iudex in delictis ſuorum familiarium , ſicut non eſt abſurdum , quòd id faciant Inquiſitores Hiſpani,Martianus fecerit in ſuos cubicularios, *l.*3.*de præpoſ ſacr. cubic.lib.*12. & Zeno *in ſilentiarios,l.*4. *C. de ſilent. eod.* nec de his caſibus loqui Vlpian. in lege adducta. *Ibid.reſ.*9.

Ad ſextum ,litteris Regis Catholici opponimus Oraculum Summi Pontificis,qui eſt caput Eccleſiæ Catholicæ, & ad quem ſpectat declarare Cano-

nes,

nes, & Concilia præsertim. quod in dubio de iurisdictione inter laicum, & Ecclesiasticum huius est definire, vt dicemus V. *Opinio, num.* 11. *p.* 6. *tract.* 2. *res* 9. §. *Ad sextum.* Ad septimũ, nimis procaciter asserere Moscosum, quod Episcopi in delicta suorum familiarium conniueant, cum perturbatione reipublicæ, ac proindè videri dignum, qui comprehendatur in illa regula Trid. initio Indicis lib. prohib. tit. *De correct. libr.* Quod autem addit de diminutione regiæ potestatis, ironicè etiam in simili asseritur à Portocarrero *nu.* 6. nam ait ipse) nimium considerabilis subtractio sit, cum inter millia millium laicorum, quadraginta vel quinquaginta in censum Ecclesiasticorum referuntur vt proinde ministri laici, alios obliti, toti istis inuidere debeant, tanquam reipublicæ perturbatoribus, & sine quorum cognitione regia potestas multum decrescit. *Ibid. res.* 10.

Exemplum Romæ, quod adducit Moscosus nu. 79. dicimus non esse trahendum in alia loca, nam ibi esse potest aliqua iusta causa benè visa Summo Pontifici, & forsitan erit reuerentia suæ sanctitati debita, ob quod familia etiam Cardinalium, quæ etiam secundum Pereiram *tom.* 1. *cap* 10 *num.* 13. gaudet vbique priuilegio fori, Romæ eo non gaudet, vt Bonacina *tomo* 3. *disp.* 1. *quæst.* 16. *punct.* 3. *num.* 7. Quod verò ait de Regno Siciliæ, mendacium est; nam ex litteris Viceregijs anni 1567. & 1608. ad instantiam Episcopi Agrigentini, & ann. 1621. ab Excellentiss. de Lemos ad instantiam Archidiaconi Messanen. mandatur seruari priuilegium fori, *tam quoad Clericos habentes requisita Trid. quam quoad familiares, et officiales Episcoporum, & sic hodie seruatur in praxi. Ibid. à* §. *Verum.* Denique, circa declarationes, & oracula Sac. Congreg. de hac re, non potest allegari ignorantia; siquidem ex lite habita inter S. Carolum Borrhom. & ministros regios Mediolani coram Pontifice, & responsionibus, quæ quotidie ab Episcopo à Sacr. Congregatio. mittuntur authenticæ; id adeò clarum est, vt probatione non indigeat. ex gloss. *in cap. appellanti de appellat.* & DD. communiter. Nec dici potest, non esse dictis declarationibus necessariò standum, aut eas facere pro statu Ecclesiæ tantum. Nam primum damnauit S. D. N. in decreto diei 2. Augusti 1631. maximè quòd dictæ declarationes feruntur ex ordine S. P. & facto verbo cum ipso, vt docet Merolla *tom.* 2 *disp.* 4. *cap.* 4. *dub.* 12. *num.* 173. & contra secundum est, quòd litteræ supra citatæ missæ sunt extra statum Ecclesiæ, & Congregationes Cardinalium, erectę sunt à Summo Pontifice pro resoluendis difficultatibus totius Ecclesiæ *par.* 6. *tract.* 2. *res.* 6. §. *Dicendum est.*

Et dictos familiares in Sicilia gaudere foro sine habitu, & tonsura.

20 Quod autem dictum est de famil ia Episcopi, procedit etiam in Inquisitoribus, vt dicemus V. *Inquisitorum, num.* 25. Item in familia habentis Territorium, & iura Episcopalia cum potestate iurisdictionis, vt est in Sicilia Archimandrita Messanen. nam hi habent iurisdictionem, ratione cuius Episcopis hoc priuilegium concessum est. Ciarlin. *cap.* 28 *à nu.* 26 *p.* 5 *tract.* 1. *resol.* 25. Item in familia Vicarij Episcopi, vt ait Nouarius *de elect. fori quæst.* 36. *sect.* 2 *p.* 3 *tr.* 1. *res.* 46. Et denique potiori iure procedit in familia Legati, seu Nuntij Apostolici: qui non solùm habet iurisdictionem ordinariam Episcopi, vt probat Fagund. *in decal. tom.* 1. *lib* 2 *c.* 41. *nu.* 22. & alii communiter, vnde docet Calder. *cons.* 11. quòd quidquid potest Episcopus in diœcesi respectu iurisdictionis: potest Legatus in sua prouincia, sed prætereà est supra omnes Ordinarios, tanquam Summi Pontificis vices gerens *c.* 2. *de legat. in* 6. & ibi DD. communiter *p.* 6. *tr.* 2. *res.* 2. & *tr.* 8. *res.* 2. in fine.

Item gaudent familiares Inquisitorum. Archimandritæ.

Et legatorum, Nuntiorumve Apostolicorum.

21 Petes hic: Si offendatur laicus familiaris Episcopi, quinam iudex cognoscere debet Ecclesiasticusne, an laicus? Respondeo, si offendatur vt talis, intuitu officij; seu in officij executione, ad Ecclesiasticum pertinet; nam in hoc casu offenditur ipsius iurisdictio, & dignitas, & intrat argumentum, quòd turbans iurisdictionem iudicis, punitur ab illo indice, cuius

Verum est, quòd offendens quem ex his familiaribus in officio, punitur à iudice familiaris.

Iurisdictio turbata est, vt Menochius *conf*. 230. *num*. 82 *lib*. 2. Eugen. *conf*. 31. & alij. Si verò offendatur, vt priuatus, ex inimicitia, &c. Est delictum misti fori, & pertinet ad præuenientem; nam in hoc casu lęditur sola persona ipsius passi. Et disparitas vtriusque casus patet in multis; offendens enim consiliarium Principis, si id faciat intuitu officij est, reus læsæ maiestatis; si ex inimicitia, non item, vt obseruat Fabius de Anna *consil*. 67. *num*. 2. *volum*. 1. Oddus *conf*. 88. & alij. Rursus offendens ministros sancti Officij ex odio particulari extra officium; non includitur in pęnis Bullæ. *Si de protegendis*, vt docet Carena *de modo proc. S. Officij. tit*. 10. §. 6. *nu*. 23. Et denique offendentes Romipetas, non vt euntes ad Romanam Curiam, non incurrunt in excommunicationem Bullæ Cęnæ, vt DD. communiter cum Duardo *lib*. 2. *can*. 9. *quæst*. 32. Confirmatur etiam propositio à maiori, quia offendens Clericum, puniri potest à iudice laico præueniente, vt ex generali tex. *in cap*. 1. *de foro compet*. obseruat Valboa *cap*. 4. *num*. 34. & alijs, quos citat, & sequitur Chartar. *decis*. 6. *crim*. *num*. 2. contra Bartol. *in l*. 1. *nu*. 144. *C. de summ. Trinit*. Et ideò nostram sententiam tenent Farinacius, & Merlinus Rotæ Decanus *par*. 6. *tr*. 8. *res*. 3.

Offendens verò extra officium, puniri potest à præueniente.

Item gaudent foro Religiosi. Etiam Nouitij.

22 Gaudent præterea immunitate fori Regulares etiam nouitij. Vide V. *Iudex laicus*, *num*. 14. & 15. Etiam impuberes, & proinde nondum annum formalis probationis ingressi; nam ex quo habitum assumunt, adhærent Religioni, & reputantur vt Ecclesiastici. Marchinus *resol. pro Ord. milit. art*. 6. *nu*. 58. Quod potiori iure procedit in Relig. Clericorum Regul. circa hospites; nam hi statim, ac in Religionem recipiuntur, more solito habitum & obseruantiam aliorum profitentur, & contrauenientes puniuntur, gaudentque omnibus Religionis priuilegijs, & superiores cum ijs omnibus facultatibus vtuntur, quibus & cum nouitijs, præsertim circa sacramenta Pęnitentię & Ordinis vnde non solum fori, sed etiam canonis, & gabellarum immunitate gaudere debent: contra Pasqualigum *dec*. 424. *nu*. 2. *et p*. 6. *tr*. 8. *res*. 7.

Etiam Equites S. Ioannis,

23 Item gaudent Religiosi milites ex Religionibus erectis auctoritate Papæ, quæ nimirum sunt veræ Religiones, vt dicemus V. *Religiosi milites*, *num*. 1. Vnde gaudent foro Equites S. Ioannis (Barbosa *de potest. Episcop. p*. 2. *alleg*. 12. *n*. 45 *p*. 4 *tr*. 1. *res*. 86.) etiam illi, qui ferunt mediam crucem, secundum Riccium *to*. 4. *res*. 177. *nu*. 3. contra Bobadillam *to*. 1. *lib*. 2. *c*. 18. *nu* 233. quia militant sub eadem Religione. *p*. 3. *tr*. 1. *res*. 51. Item S. Iacobi, Alcantarę, Calatrauæ, Montesæ, S. Stephani, & S. Lazari. Sancius *in select. disput*. 49. *num*. 13. etiam extra loca commendatum, quia eorum priuilegium non est locale, sed personale, sicut aliorum Religiosorum. *par*. 4. *tract*. 1. *resol*. 36. & 86. & alibi passim. Secus de Equitibus Aurei Velleris, S. Michaelis, Annuntiationis, Delabanda, & aliarum Religionum non approbatarum à Papa. *res*. 36. *cit*. in fine. Illi autem gaudent etiam nouitij, vt dicemus V. *Nouitius*, *n*. 2. Et gaudent etiam ipsorum vxores, sicut de vxoribus Clericorum diximus *nu*. 14. nec refert, quòd ipsæ habitus incapaces sint; nam ex *l. ne ad diuersa*, *C. de fil. lib*. 12 silentiariorũ vxores, licèt ad virorum officia inhabiles, gaudere tamen dicuntur eorum foro. Et idem dic de exemptione gabellarum. Etiam post obitum viri, quandiu viduæ, & honestæ vixerint. Amaya *in C. lib*. 10. *tit*. 39. *à num*. 16. *p*. 6. *tr*. 8 *res*. 6.

S. Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, Montesæ, S. Stephani, & S. Lazari.

Etiam nouitij. Et eorum vxores.

Item tertiarij.

14 Item gaudent Oblati, seu Tertiarij Religionum, si in monasterio viuant, & absque fraude se & sua ei obtulerint, etiam quoad delicta ante oblationem commissa. Sic Sacra Congregatio apud Aldan. *in comp. tit*. 10. *num*. 15. quæ addit in casu fraudis, tales à laico iudice puniri posse, non tamen pęna corporea, sed pecuniaria. Porrò Marin. *cap*. 114 *nu*. 6. præter conditiones prædictas requirit in his mancipationem perpetuam monasterio, & habitum debitum, per quam à sęcularibus distinguantur. *p*. 4. *tract*. 1. *resol*. 31. Gaudent etiam sorores tertiariæ S. Franc. etiam in domibus viuentes, si vitam cęlibem

Et tertiariæ Religiosorũ cum certis clausulis.

ex voto traducant. Sic S. Congreg. & tenet Pont. *de imped. cauſ.* 27. *c.* 19. §. 5. contraria autem declaratio Leon. X. ab eodem reuocata fuit, edita conſtit. 1. *Mart.* 1518 *p.* 1. *t.* 2. *reſ.* 85. *p.* 4. *t.* 1. *reſ.* 31. §. *Notandum, et p.* 6. *t.* 8. *r.* 30. in fin.

25 Item gaudent foro ex Bonacina *in Bull. Cœn. diſp.* 1. *q.* 16. *ſect.* 1. *punc.* 3. *num* 18. illi homines, qui habitum Religioſum induit, inſeruiunt monialibus, petendo pro illis eleemoſynas. *reſolut.* 31. *cit. in fine* §. 1.

In ſeruientes Monialibus cũ habitu, Eremitæ approbati.

26 Item Eremitæ, Ordini vel Eccleſiæ ſpeciatim addicti, paupertatis, vel alterius obligationis voto apud Epiſcopum, vel alium Prælatum edito. Marinus *c.* 114 *n.* 8. & alij. *p.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 35.

27 Hoſpitalarij laici coniugati, & habentes de proprio, Abbas cenſet non gaudere foro, *in c.* 2. *n.* 11. *de foro comp.* Barboſa verò *num.* 40. gaudere, inquit, dummodo inſeruiant Hoſpitali, Epiſcopi auctoritate conſtructo. Vide Decian. *tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 9. *num.* 39. *p.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 66.

Et hoſpitalarij.

IMPEDIMENTA

Matrimonij.

1 † IMpedimenta Matrimonij ſunt duplicis generis: aliqua enim tantùm impediunt, ne licitè contrahi poſſit; alia verò etiam contractum dirimunt, tamquam inualidum. Priora ſunt quinque; votum, interdictum, ſponſalia, catechiſmus, & crimen.

Impedimenta matrimonij, alia tantum illud impediunt.

2 Et nomine voti intellige votum ſimplex Religionis aut caſtitatis, † quod remanet etiam in Religioſis nulliter per metum profeſſis, nam votum caſtitatis ob connexionem eſſentialem cum ſtatu religioſo, ſemper valet vt poteſt, & ſic ſaltem vt ſimplex. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſp.* 27. *num.* 13. *p.* 6. *tr.* 7. *reſol.* 51. An qui poſt votum ſimplex caſtitatis virginem violaret ſub promiſſione coniugij, teneretur ad votum; an ad matrimonium, & an peccet mortaliter vxorem ducens cum voto Religionis, animo in eam intrandi ante conſummationem. vide V. *Ingredi Religionem*, *num.* 2. & 3. Votum autem ſolemne etiam, dirimit, vt infr. *num.* 14.

Vt votum ſimplex caſtitatis, vel Religionis.

3 De impedimento interdicti, vide V. *Matrimonium, num.* 41. Impedimentum ſponſalium eſt, quòd contrahens ſponſalia cum vna, non poteſt ducere aliam ſine peccato, niſi interueniat iuſta cauſa, quæ ad ſponſaliorum ſolutionem ſufficiat, iuxtà dicenda V. *Sponſalia à num.* 8.

Interdictum. Sponſalia.

4 Impedimentum Catechiſmi contrahitur ab eo, qui tenet infantem baptizandum, reſpondetque eius nomine miniſtro interroganti, an credat, an renunciet diabolo &c. Et quidem ſi idem ſit patrinus catechiſmi, & Baptiſmi, contrahit impedimentum dirimens: ſi ſolius Catechiſmi, contrahebat tantùm impediens ex c. 2. *de regen ſpir. in* 6. nunc autem per Tridentinum, puto probabiliter cum Pontio *lib.* 6. *c.* 11 *num.* 3. contra Palatium *in* 4. *d.* 42. *diſp. vn.* nullam contrahere; quia in illo dicitur ſpiritualis cognatio non contrahi, niſi Baptiſmo, & Confirmatione. Pro qua ſententia Pontius citat declarationem Sacræ Congr. Interpretum *p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 260.

Catechiſmus.

5 Crimina impedientia ſunt vxoricidium, presbytericidium, matrimoniũ cum moniali ſcienter contractum, propriæ prolis de fonte fraudulenta ſuſceptio, publica pœnitentia, raptus alienæ ſponſæ, & inceſtus cum conſanguineis cõiugis aut ſponſæ adhuc viuentis, ſaltẽ intra ſecundum gradum poſt Tridentinum. Sed hoc impedimentum criminis per diuturnam conſuetudinem ſublatum exiſtimo cum Coninch. *de ſacrament. diſp.* 30. *dub.* 3. *num.* 25. contra Rebellium *p.* 2. *lib.* 3. *q.* 18. *num.* 23. Si quis verò ſcrupuloſus diſpenſationem de eo petere velit, adeat Epiſcopm, ſecundum Nauarr. & DD. communiter apud ipſum *lib.* 4. *conſt.* 9. *num.* 5. *p.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 259.

Et crimen.

6 Impe-

Alia etiam dirimant.

6 Impedimenta DIRIMENTIA antiquitus plura, per Tridentinum redacta sunt ad duodecim, quibus duo alia de nouo adiecit, & continentur omnia in his versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus, disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas;
Si sis affinis; si fortè coire nequibis,
Si sponsam rapias, si clandestinus inibis.

Vt error. Conditio. Votum solemne.

ERROR debet esse in substantia, vt si quis existimet ducere Bertam, & ducat Angelicam; nam error in qualitate non obstat, nisi qualitas attingat statum libertatis vel seruitutis, vt si quis putans ducere liberam, vel liberum, inueniat seruam, vel seruum, quo casu matrimonium nullum esset ex impedimento Conditionis. Votum debet esse solemne religiosæ professionis, etiã Equitum S. Ioannis, non autem aliorum. Vide V. *Religiosi Milites num* 4. & Monachus, qui post votum emissum matrimonium iniret, incurreret ipso facto excommunicationem, *clem.* 1. *de consanguin. & affin.* & puniri posset ab Inquisitoribus, vt dicemus V. *Inquisitorum. num.* 83.

Cognatio naturalis. Spiritualis. Et legalis.

7 COGNATIO triplex est; naturalis, spiritualis, & legalis. Prima dicitur consanguinitas, estque coniunctio multorum per dependentiam; aut ad se inuicem, (& dicitur in linea recta, in qua impedimentum consurgit ex omni gradu in infinitum) aut à communi capite (& dicitur linea transuersalis, & impedit ad quartum gradum inclusiuè) secundum sanguinem. Cognatio spiritualis contrahitur in sacramentis Baptismi & Confirmationis. Vnde coniuges non priuantur petitione debiti si superuenerit cognatio spiritualis, peccant tamen mortaliter, contrahere hanc cognationem voluntariè, & absque necessitate, Sanchez *part.* 11. *tractat.* 5. *resolut.* 39. Vide V. *Patrinus.* Legalis contrahitur per adoptionem alicuius in filium. † Est autem duplex: perfecta, quæ dicitur arrogatio, qua scilicet adoptatus transit in potestatem adoptantis, fitque eius necessarius hæres, de potestate supremi Principis tantùm: & imperfecta, quæ retinet nomen generis, qua nimirum adoptatus remanet sub potestate patris carnalis, nec fit hæres necessarius adoptantis testantis, sed tantum intestati, atque eam sufficit auctoritas Magistratus. Et quidem in sententia Præpositi *in* 3. *par. q.* 7. *dub.* 13. *num.* 109. & aliorum, vtriusque adoptionis cognatio irritat matrimonium: quia iura indistinctè loquuntur. Sed Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 63. *num.* 8. probabilius tenet, solam cognationem adoptionis perfectę dirimere, & ita interpretanda esse iura, quia in re pęnali restringi debent: præsertim, quòd periculum incontinentiæ ex cohabitatione, ait D. Thom. fuisse motiuum huius impedimenti statuendi, non procedit in adoptione imperfecta, in qua adoptatus non habitat in domo adoptantis. Et in hac sententia est ipse D. Thom. *in* 3 *par. q.* 57. *art.* 2. vt colligitur ex ratione citata, quam assignat. Ex quibus Ludouic. de S. Iuan. *de matrim. qu.* 6. *art.* 11. *dub.* 2. *concl.* 4. docuit, ex adoptione imperfecta oriri solũ impedimentum impediens, quod tamen etiam negat Ochagauia *de sacr. tract.* 3. *q.* 58. *num.* 5. *p.* 4. *tract.* 4. *resol.* 120. & *p.* 9. *tr.* 6. *resol.* 54.

Quæ oritur ex adoptione perfecta.

8 † Porrò hoc impedimentum nascitur inter ipsum adoptantem, & adoptatum, & filios nepotesque adoptati vsque ad quartum gradum; inter filios adoptantis & adoptatum, & inter vxorem adoptantis & adoptatum; vxoremq; adoptati, & adoptantem, c. *vnic. de cogn. leg.* † Inter ipsos autem adoptatos nullum est impedimentum; quia cum rarò plures adoptari soleant ab hoc iura non respexere, nec extendi debent, vt contra Ledesm. *de matr. q.* 57. *art.* 3. Rebellius *p.* 2. *lib.* 3. *q.* 7. *concl.* 3. *num.* 12. Addens, inter adoptatum & filiam illegitimam adoptantis non esse impedimentum *par.* 4. *tr.* 4. *res.* 121.

Crimen homicidij vel adulterij, vel vtriusque.

9 † CRIMINA matrimonium dirimentia quatuor sunt. Primum, si adulter promittat adulteræ se illam ducturum mortuo viro. Secundum, cùm

cùm vir, & fęmina conueniunt ad occidendum Coniugem, vt inter ſe contrahant, & facto occidunt. Tertius, cùm vnus coniugum occidit alterum animo contrahendi cum adultero, etiam ignorante. Quartum, cùm quis poſt matrimonium ratum cum vna, contrahit, & conſummat cum alia ſciente. De primo habetur c. *ſignificaſti. de eo, qui duxit vxorem, &c.* de ſecundò, c. *laudabilem, de conuerſ. coniug.* de tertio in c. *ſuper hoc, de eo, qui polluit per adult.* & de quarto, c. *veniens*, &c. *propoſitum, de eo qui duxit &c.* † porrò primum Sanch. *diſ. 79. num* 10. tenet contrahi ab adultero, etiã ſi promiſſio coniugij ſit ficta. Henriq. verò *lib.* 12. *c.* 14. *num.* 3. probabiliter etiam docet, debere eſſe ſeriam. Item mutuam & reciprocam, & Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *par.* 4. *c.* 10. *num.* 4. debere eſſe puram, aut purificatam ante coniugis mortem ſuſpenſa enim, & quæ pendet ex futuro euentu, nõ dicitur ſimpliciter promiſſio, *p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 198. Sed ſi habuerunt intentionem occultam, non contrahitur impedimentum, ſed ſi occidat cum animo contrahendi cum vna ex filiabus Titij contrahitur impedimentum cum omnibus, Sanch. *par.* 9. *tr.* 7. *reſ.* 25. Secus ſi fide promiſit eam ducere, Hurtad. *ibid. reſol.* 26 de taciturnitate diſſentiunt. DD. *Ibid.* 6. *Sed ſic obiter.* Incurrit verò adulter promittens coniugatæ matrimonium poſt mortem viri, etiam ſi ignoret hoc eſſe impedimentum, *p.* 10. *tract.* 13. *reſ.* 51.

Intentio occulta non inducit impedimentum, ſi occidat cum animo contrahendi cum vna ſorore non poteſt contrahere cum nemine.

Cultus diſparitas inter Chriſtianum, & non Chriaſtianum.

10 Impedimentum DISPARITATIS CVLTVS eſt inter duos, vnum Baptizatum, alium non item. Si vterque coniux ſit Baptizatus, ſed vnus catholicus, alter hæreticus, matrimonium non eſt inualidum, ſed illicitum. Si coniuges infideles conuertantur, debent in ſuo matrimonio, non contra ius naturæ contracto, permanere. Si verò alter conuertatur requirere debet alterum, an conuerti etiam velit, aut cohabitare abſque Creatoris offenſa, & ſi renuat, contrahere poteſt pro libito; quia primum Matrimonium ſolutum eſt. Si autem adeo diſtet, vt commodè requiri non poſſit, Sanch. *lib.* 7. *diſp* 74 *num.* 12. nihil vltra requiri inquit, nam moraliter certum eſt, quòd nolit conuerti & lares relinquere. Pontius verò *li.* 7. *c.* 48. *n.* 12. requirit diſpenſationem Pontificis vterq; probabiliter, *p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 264.

11 Coniux verò infidelis, qui coniugem conuerſum ſequi non vult, poteſt ſecundùm Sanch. *diſp.* 77. *num.* 6. ad alium matrimonium tranſire: quia nullo iure id ſibi prohibetur, non enim ſæculari, quia nullum eſt: nec Eccleſiaſtico, quia ad illud non tenetur. Peccare igitur contra ius naturale, & diuinum, violando leges prioris matrimonij, quia coniugem conuerſum ſequi tenebatur, at matrimonio diſſoluto, nil ſupereſſe, quo ab alio contrahendo prohibeatur. Sed aduerſus Sanch. inſurgit Pontius *num.* 25. ex c. *ſi infideles* 18 *qu.* 2. & ex D. Thom *in* 4 *d.* 37. *q.* 2. *art.* 5 *ad* 3. aitque in iure citato Eccleſiam non id decernere, ſed ſolum promulgare pęnam violati matrimonij, & verę fidei inflictam de iure diuino. Vtraque etiam ſententia eſt probabilis, *p.* 3. *tr.* 4. *reſol.* 263.

Non tamen Catholici cum hæretica.

Nam horum matrimonium non eſt omnino illicitũ ex quacumque cauſa.

12 Iam verò matrimonium catholici cum hæretica, vel infideli non eſſe ità malum intrinſecè, docuerunt Sanch. *diſp.* 72. *num.* 5. Filliuc. & alij, vt nulla circumſtantia licitum reddi poſſit. Et Pontius *in append. c.* 6. id procedere inquit, et ã ſi in aliquo caſu adeſſet periculum peruerſionis, ſi magna aliqua & eximia id poſtulet cauſa, augmenti nimirum & propagationis Eccleſiæ, tranquilli eius ſtatus, aut liberationis catholicorum, qui ſub aliquo hæretico Principe detinentur oppreſſi. Nam exponere ſe periculo peccandi ex magna & vrgenti cauſa non eſt peccatum. non enim amatur periculum, ſed illud ingens bonum, quod abſque tali periculo acquiri non poteſt. Ita ille ex D. Thoma, Caietano, & alijs, *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 269.

Item Vis.

13 † Impedimentum vis eſt, quando alter coniugum contrahit ex metu: nã tunc etiã ſi interius conſentiat, matrim. eſt nullum. Vide V. *Metus, à n.* 7.

Ordo Sacer.

14 Impedimentum ORDINIS conſurgit ex Ordine ſacro ante matrimonium

monium ſuſcepto, quia habet votum caſtitatis adnexum. † Sed aduerte, quòd ſi ſacer Ordo per vim, & metum ſuſceptus ſit, omnes DD. cum Sanc. *de matr. t. 2. lib. 7. diſp.* 29. dicunt matrimonium non dirimere, quia votum adnexum non eſt validum, cap. *per latam de ijs, quæ vi &c.* Solus Pontius contrarium docet ex multis *lib. 7. c. 29. num.* 3. fatetur tamen, ſic ordinatum dignum eſſe diſpenſatione, *p. 3. tr. 4. reſ.* 193.

Ligamen.

15 † Impedimentum LIGAMINIS conſurgit ex Matrimonio rato, & multo magis conſummato: qui enim viuente coniuge cum alio contraheret, non contraheret validè †. Et idem iuris eſſe ait Coninch. *de ſacram. diſp.* 24. *dub.* 6. *n.* 53. cum quis ſecundò contrahat mortuo primo coniuge, quem tamen putat eſſe viuum; quia is non habet veram intentionem contrahendi, cũ non poſſit feriò intendere id, quod exiſtimat impoſſibile. Quod tamẽ negat Sanch. *to.* 1. *li.* 2 *diſp.* 33. *n.* 2. quia talis perſona eſt legitima, & reuera habilis ad contrahendum, & intendit contrahere quatenus poteſt. Et affert paritatem de Baptiſmo hæretici, qui ſi habet intentionem Eccleſiæ, verè baptizat, quamuis Baptiſmum rem irriſoriam putet. Pontius has opiniones conciliat *li.* 4. *c.* 23. *n.* 1. & primam procedere inquit, quando coniux impedimenti, & impotentiæ conſcius contrahere velit contra fas, & ius. nam hic non eſt ſimilis hæretico baptizanti, qui ſcit ſe poſſe facere quod intendit, ideſt facere quod intendit Eccleſia, ille non item. Secundam verò, quando impedimentũ ignoraret, vel conditionatum conſenſũ eliceret, v.g. *quamuis de iure non poſſim, ſi tamen forte contrahere poſſim, conſentio.* nam cum hæc conditio ſit de præſenti, & reuera purificata, matrimoniũ debet conſiſtere. *p. 3. tr. 4. reſ.* 293.

Honeſtas.

16 † Impedimentum iuſtitiæ publicæ HONESTATIS oritur ex ſponſalibus, aut matrimonio rato cum conſanguineo coniugis. de ſponſalibus id habetur in *c. vn. de ſponſ. in* 6. de matrimonio rato colligit Abbas *in c. ſponſum de ſponſ.* argumento à minori ad maius. Igitur qui ſpopondit cum aliqua non poteſt, ea viuente, vel mortua, contrahere cum conſanguinea in primo gradu poſt Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.* 3. qui verò contraxit, prohibetur vſque ad quartum gradum incluſiuè. † *p.* 9. *tr.* 6 *reſ.* 53.

Quæ non obſtat, ſponſalibus ſolutis.

17 Non ſolui hoc impedimentum ait Sanch. *to.* 2. *lib.* 7. *diſp.* 65. *n.* 21. ſi ſpõſalia communi conſenſu ſoluantur: quia remanet poſt mortem, quę eſt maior ſponſalium diſſolutio. Sed hoc argumentum non eſt firmum: nam ideo mortuo ſponſo, ſponſalia non diſſoluuntur; quia ille præſumitur deceſſiſſe, vel ſaltem debuiſſe decedere cum ea voluntate, cum qua contraxit ſponſalia: in noſtro autem caſu adeſt volũtas expreſſa diſſolutionis ſponſaliorum. Ideo contrarium dicendum puto cum Rebellio *p.* 2. *lib.* 3. *q.* 14. *n.* 3. vbi adducit pro hac ſententia declarationem Cardinalium. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 222. Et etiam oritur hoc impedimentum ex matrimonio nullo, dummodo non ſit ex defectu conſenſus. Valentia. *p.* 9. *tr.* 6. *reſ.* 50. & *p.* 11. *tr.* 5. *r.* 12.

Ex matrimonio nullo non ex defectu conſenſus.

Affinitas.

18 † AFFINITAS, ſi oriatur ex matrimonio conſummato, ſeu ex copula licita, dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum incluſiuè: vnde, mortuo coniuge, non poteſt quis contrahere cum conſanguineo illius intra quartũ gradum: ſi verò oriatur ex copula fornicaria, non excedit ſecundum gradum: vt qui fornicariè cognouit mulierem, non poſſit eius cõſanguineam in primo, vel ſecundo gradu in matrimoniũ ducere. † Vnde copula habita cũ conſanguineis alterius coniugis in tertiò, & quarto gradu non impedit exactionem debiti coniugalis. Nauar. & alij. Sed ſi coniux conſentit inceſtui amiſit, ius petendi. Sanch. & alij, non autem per metum grauem cadentem inconſtantem virum commiſit inceſtum, Dicaſtill. & alij. Qui verò factus eſt cognatus, vel affinis ſpiritualis cum ignorantiæ pęnæ, etiam ſi habeat ſcientiam iuris, vel facti, non priuatur iure petendi. Dicaſtill. & alij *par.* 11. *tr.* 5. *r.* 38. & ſi vir ex præſumptione perpetuæ impotentiæ initiatur in ſacris, ſi vxor eum requirit debet vxori reſtitui, cui debitũ reddere, ſed non petere,

Sanch.

Sanch. & alij, & ſtando in hoc caſu ſimul ex bona fide tenendo matrimoniũ eſſe inualidum fornicata eſt, vir non excuſatur, redendo debitum; ſed ſi aliquis tranſiuit ad religionem, & fęmina contraxit matrimonium ante profeſſionem matrimonium non valebit, ſecus ſi poſt profeſſionem, Dicaſtill. & alij *p.* 11. *tr.* 5. *reſ.* 11. in fin. †Quæ verò requirantur ad contrahendã affinitatẽ, conſule nos ſupra, V. *Affinitas*, vbi diximus, requiri copulam carnalem. Ex quo nunc inferimus cum Guttierez *c.* 54. *n.* 23. & alijs contra Præpoſitum in 3 *par.q.* 7. *dub.* 11. *num.* 88. ex matrimonio rato, & non conſummato non oriri impedimentum affinitatis, ſed ſolius honeſtatis: ac proinde pro eius diſpenſatione non eſſe ſoluendum Datariæ duplum, nec cognoſcentem conſanguineam vxoris nondum cognitæ, incurrere excommunic. *clem vn. de conſanguin.* Ratio autem eſt, quia propinquitas ſanguinis verbis, dicitur, non efficitur, vt declarauit Pius V. in Bulla *Ad Romanum.* & ſacra Congregatio apud Rebell. *n.* 109. & Farinac. *in ſeſſ.* 44. *c.* 3. *p.* 6. *tr.* 8. *reſ.* 25.

Vxor requirẽs viri m ſi rationẽ impotentiæ ſacris initiatur. Poteſt reddere, ſed nõ petere debitum. Quæ non oritur ex matrimonium rato.

19 SI FORTE COIRE NEQVIBIS eſt duodecimum impedimentum, ſi nimirum coniux aut inepta habeat inſtrumenta generationis, aut omninò non habeat. Debet autem ineptitudo eſſe perpetua. † Vnde ſi vir poſt trium annorum à iudice præſcriptorum conatum non potuit clauſtra perrumpere probabile eſt matrimonium eſſe diſſoluendum. Dicaſtill. & alij *p.* 11. *t.* 5. *r.* 8.

Et impotentia perpetua.

20 Nota primò, quod impotentes impotentia perpetua non poſſunt nubere, ne in ordine ad caſtè viuendũ quidem, nam de intrinſeca matrimonij ratione eſt traditio poteſtatis ad vſum, & copulam coniugalem, quam impotentes tradere non poſſunt, cum non habeant: nec poſſunt matrimonij, vel alterius Sacramenti, aut contractus rationem eſſentialem ad ſuum ipſorum arbitrium immutare. Accedit Bulla Sixti V. edita *an.* 1587. declarans, matrimonia ſpadonũ, vel eunuchorum prorſus euiratorum cum quibuſuis mulieribus ſiue ſcientibus, ſiue ignorantibus eſſe, & ſemper fuiſſe irrita. Et ita docet Hẽriq *lib.* 12. *c.* 8. *n.* 1. & ex recentioribus Syluius *in add. ad* 3. *p. q.* 58. *art.* 1. *q.* 2. & alij communiter.) Ex quibus rectè ait Lugo *de ſacr. pœn. diſp.* 16 *ſect.* 6. *n.* 538. in Confeſſione eunuchi explicandam eſſe circumſtantiam impotentiæ, non ſolum in peccato fornicationis, ſed etiam in peccatis internis contra caſtitatem, ſi non præſcindunt à malitia contra naturam, quam talis circumſtantia ſuperaddit, iuxta dicta V. *Delectatio*, *n.* 3. Licèt dubitet Fillucius, an talis circumſtantia mutet ſpeciem. *p.* 6. *tr.* 6. *reſ.* 35.) Non eſt tamen improbabilis contraria ſententia, quam ex c. *conſultationes*, & cap. *requiſiſti, de frig. & malef.* & ex D. Thoma, Paludano, & alij docet Pontius *lib.* 7. *à c.* 55. Et eius fundamentum eſt, quia cum ſuperueniens impotentia perpetua matrimonium iam contractum non dirimat, ſignum eſt aptitudinem ad generandum non eſſe materiam neceſſariã matrimonij: deficiente enim materia neceſſaria, omnia ſacramenta deficiunt. De eſſentia ergo matrimonij ſolùm eſſe mutuam animorum coniunctionem in naturalem vitę ſocietatem cum diuerſitate ſexus: quod totum reperitur in matrimonio ſpadonum, & in hoc matrimonio pręberi dominum corporis, eſto non adſit aptitudo ad generandum, quę eſt propter vſum, nec eſſe nouum in his, quorum vſus diſtinguitur à dominio, traditionem ſolius dominij poſſe eſſe integram materiam contractus independenter ab vſu. Et reſpondet ad argumenta contraria. *p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 75.

Cum qua non valet matrimonium, etiam ad caſte viuendum.

Licet valere dicat Pontius.

21 Nota ſecundò, quod mulier nubens cum impedimento extraordinarię arctitudinis, ob quod vſui maritali inepta redditur tenetur, ſi abſque periculo mortis, aut grauis, & periculoſæ infirmitatis, poteſt pati inciſionem, & apta fieri. Sibi enim imputet, quod ſibi ante nuptias non proſpexerit *p.* 3. *in add. reſ.* 35. *Hoc ſuppoſito.* Si verò ipſa ex ſe apta ſit ad copulam, vir autem eius inueniatur ineptus propter extraordinariam genitalium magnitudinem, vel debilitatem, non tenetur pati inciſionem, etiam ſi commodè poſſit, quia cũ defectus ſit ex parte viri, ipſi incumbit remedium adhibere, & ſe aptum reddere,

Et mulier inepta propter arctitudinem tenetur leuem inciſionem pati.

præ-

præsertim quod talem incisionem virginalis horret natura, ne facilè patitur honestas. Sic Ochagauia *de sacr.tr.3.q 69.n.16.* & cum eo Pontius, Hurtad. & alij contra Megalium *in prompt.to.1.v.corruptio virginis,n.5.* caput autem *ex litteris,*& c.*fraternitatis,de frig.et malef.* loquuntur in primo casu. Quid ergo agendum, si id contingat? Respondeo, si nulla est spes claustra rumpẽdi, matrimonium solui debere, quia nullum est: nec in contractu ius vlli acquisitum est. celebratus est enim sub conditione tacita, quod coniuges apti sint, non simpliciter in ordine ad totum sexum, sed ad hunc coniugem in particulari, vnde si vir, alioqui aptus in ordine ad aliquam aliã mulierem, ineptus sit in ordine ad hanc vxorem, alias ex se aptam, quamuis hęc possit per leuem incisionem apta fieri etiam in ordine ad improportionatũ virum, non acquirit in corpus eius dominium, nec ipsa incisionem pati tenetur: sed matrimonium dissolui debet, si autem infra triennium sit spes claustra rumpendi; id tempus expectari debere de iure. Pontius *lib. 7.cap.62.num.2.p.3.tr.4.ref.201. & in addit.secund.ref.3.& p.11.tr.5.r.11.* vnde peccat vir cum alius, talis defectus quia priuat mulierem suo iure, & ponet in eam peccandi occasionem, Ibid. Texeda, & alij, §. *Sed hic obiter.*

Secus, si defectus oriatur ex superfluitate viri.

22 † Et supradicta duodecim impedimenta sunt de iure antiquo. duo quę sequuntur, addidit Tridentinum *sess.24.c.6.* Vnum est RAPTVS. nam inter raptorem, & raptam, quandiu est sub potestate raptoris, non potest intercedere matrimonium validum. † Quod intelligendum est, si raptus fiat causa contrahendi matrimonium, non si fiat causa libidinis. Ita Sanchez *to 2.lib.7. disp.13.n.4.* & declarauit S. Congreg. apud Mazillam. Quamuis contrarium doceat, & aliam declarationem adducat Sà *v. matrim. n. 9.* Item nisi rapta consentiat. nam secus non consurget impedimentum, esto quòd iniuria parẽtibus inferatur. Sanch.*n.3.* contra Sà *vbi sup.* quia Concil. solum respexit libertati nuptiarum, ne scilicet virgines nubere cogerentur. *p.3 tr.4.ref.261.* nec habet locum hoc impedimentum, si mulier rapiat virum. *p. 10. tr.16.ref 83.*

Item Raptus.

In ordine ad matrimonium.

23 Alterum Concilij impedimentum est, si matrimonium sit Clandestinũ. Debet enim celebrari coram Parocho, & duobus testibus, vt dicemus V. *Matrimonium quoad Parochum, et testes.* Hic solùm addo duo. Primum est, Pont.*li.5.c.9.*& alios docere, quod vbi Concil. non est receptum, ibi matrimonium absq; Parocho & testibus contrahi possit, non solùm ab incolis, sed etiã ab aduenis, licèt eò accedant animo sic contrahendi, mox in domicilium reuersuri, quia lex generalis nõ obligat personas, nisi dependẽter à loco in quo recipiatur: vnde Itali v.g. in Gallia non tenentur legibus Concilij: & eò procedentes etiàm hoc animo, vterentur iure suo, quia talis transitus ob talem finem non est prohibitus, ac proinde nec dolum, aut fraudẽ adhiberent. *l. nullus videtur 55.de regul.iur.* & *l.cum creditor.ff.de furtis.* Sed contrarium docet Sylu. *v.matrimonium 8.* & declarauit Sac. Congreg. an.1628. apud Zypdum *lib.4.tit.de spons.& matr.cons.6.p.6.tr.7.ref.19.*

Et defectus Parochi & testium.

Sed an hoc impedimentum, vbi Tridentinum non est receptum habeat locum in peregrinis locorũ subiectorum.

24 Alterum est, impedimenta iuris antiqui, quæ per Trident. sublata sũt, censeri à Zypdo *tit.de congreg spir conf.1.* sublata, etiam vbi Concil. non est receptum, & promulgatum. nam promulgatio Romana, quæ sola ad onera non fuit sufficiens, sufficiens, fuit ad iuuamina, & ad tollenda onera; quia ad hoc ob ius libertatis multo pauciora sufficiunt, quàm requirantur ad onera imponenda. Et credendum est, Concilij intentionẽ fuisse, vbi seruari per omniã temporum, & locorũ iniuria non permittit ibi obseruari debere, & posse saltem possibilia, nam extrà Italiam raræ sunt prouinciæ, in quibus quoad omnia sit receptum. Quam sententiam licèt non esse improbabilem existimem cum Præposito *in 2. 2. q. 95.disp.1.dub.7.n.27.* eius tamen iudicium ad Sac. Sedem, sacramque Interpretum Congreg. remitto. *p.6.tr.8.ref.26.*

Et an illorum incolæ adhuc detineantur impedimentis iuris antiqui per Tridentinum sublatis.

Et hæc sunt matrimonij impedimenta, quibus Principis laicus non potest aliud superaddere, vt dicemus V. *Statutum laicale,n 4.* Qui autem in illis valeat

leat

leat dispensare, V. *Dispensare*, dictum est.

25 Raptus commissus à fœmina si rapiat iuuenem per suos ad contrahendum cum illo non est impedimentum, & est probabilius. Sanch. & alij *p.10.tr.16.ref.83.* irritat tamen sponsalia. Corneio, & alijs *ibid. §. Sed sic obiter*, & non dicitur raptus si puella consenserit inuitis parentibus. Mart. à S. Ioseph, & alij *ibid. §. Nota etiam*. — Raptus commissus à fœmina nec ipsa est consentiente non est impedimentum.

INCENDIVM.

1 QVando casu, vel fortuitu incenditur domus conducta, non tenetur conductor, ad resarciendum, cum neque de culpa leuissima teneatur, cum nemo quæritur comburere, vel sua bona. Vulpianus. Vnde si famulus, qui fidelis semper extitit, & semper probatus putabatur, & fuit causa incēdij, non tenetur paterfamilias ad damnum domesticorum, secus autem si talis non erat; & si pars domus quę comburitur destruatur, non tenetur ad restitutionem. Turrianus. *p.9.tr.7.ref.31.* — Nec paterfamilias.

INCESTVS.

1 INcestus est illicitus concubitus inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito, siue sit affinitas carnalis, de qua V. *Affinitas*, siue etiam spiritualis, aut legalis, iuxt. dicta, V. *Impedimenta p.3.tr.4 ref.140. §. Nō reticeam.* An coitus inter masculos cognatos, sit incestus, & an incestus in diuersa linea, & gradu, sint eiusdem speciei, Vide V. *Circumstantia à n.18.* — Incestus est illicitus concubitus inter coniunctos.

2 Incestus cum consanguinea vxoris in primo, aut secundo gradu, impedit virum à iure petendi debitum, in alijs gradibus non item, quia de his ius canonicum non disposuit. Pontius *lib.7. cap.32. num.6.* contra Comitolum *lib.1.q.138.n.2.p.3.tr.5.ref.19.* — Aliqui priuat coniugem iure petendi debitum.

3 † Potest autem talis vir ad debitum dispensari ab Episcopo, † & à Confessario Regulari secundum Lezanam *to.1.v. Affinitas, n.4. & 5.* deputato tamen superiore monasterij specialiter (quæ deputatio durat ad libitū superioris, & per eius mortem expirat) in Sacramento Confessionis, & in Religionis domibus ac Ecclesijs tantùm. Idque ex quodam priuilegio concesso Monachis Monasterij S. Benedicti Congregat. Vallisoletan. Olim poterant hoc ipsum etiam extra Confessionem, extra propriam Ecclesiam, & probabiliter etiam absque deputatione, ex oraculis Iulij II. & Pij V. apud Rodriquez *tom.1.q.63.art.1.* vt docuimus *p.3.tr.2.ref.14. & p.5.tr.13.ref.46.* in fine. Sed hodie hæc oracula non suffragetur, stante decreto S. D. N. Vrbani, *Alias an.1631.* omnia oracula reuocante. *p.6.tr.8.ref.32.* — Qui dispensari potest ab Episcopo. Et à Confessario Regulari per quoddam priuilegium.

INDVLGENTIA.

1 † INdulgentia est remissio pœnæ temporalis pro peccatis actualibus debitæ extra sacramentū facta ex thesauri Ecclesiastici dispensatione. — Indulgentia quid?

2 Indulgentias concedere possunt Papa, Cardinales, Episcopi, & Legati Pontificis. & Papa quidem plenarias, perpetuas, & per totum orbem: reliqui 40. tantùm dierum (præter Cardinales, qui concedere possunt 100. dierum) temporaneas (præter Legatū, qui concedere potest perpetuas *c. fin. de off. legat.*) & vnusquisque in sua diœcesi, legatione, & prouincia. † Conciliū generale, Capitulum sede vacante, Prælati inferiores Episcopo, etiam Episcopali iurisdictione gaudentes, vt Archimandritæ, Indulgentias concedere nō possunt. — A quibus concedi possit? A quibus non?

Et an concedi possit ex consuetudine.

sunt. Ita Faber. *in 4.d.19.q vn.disp.38.c.5.n.*148. At Episcopus potest concedere 40. dies Indulgentiarum (& Archiepiscopus in tota sua Prouincia, etiam quod non visitet) & in consecratione Ecclesię vnum anno pro illo die, & pro quibuscumque pijs causis, sed successor non potest pro ea de causa concedere, sed potest illis reuocare, Iordanus, & alij *p.*11.*tr.*8.*r.*24. An verò possint ex præscripta cõsuetudine? Negat Sot. *in 4.d.22.q.*1.*a.*4. quia cõcedere Indulgẽtias est relaxare pęnas Deo debitas, quod absque ipsius, vel eius Vicarij potestate, fieri non potest. Saltem igitur requiri consensum Pontificis tacitum. Nõ est tamen improbabilis sententia Abbatis *n.*2.*arg.c.cum contingat, de foro cõp.* quòd potestas concedendi Indulgentias acquiri possit per consuetudinẽ; quia id docet communis sententia apud Sanchez *lib.* 4. *cap.* 38.*n.*21.*mor.* de potestate dispensandi vota, & iuramenta; quæ dispensatio soluit eodem modo animas in foro Dei. Vide Layman.*lib.*5.*tr.*7 *ca.*4.*n.*3.*p.*5.*t.* 12.*ref.*21.

Ad indulgentias concedendas requiritur causa pia.

3 † Requiritur autem ad concedendas Indulgentias causa pia. † & quidem secundum Suarez *to.*4.*disp.*54 *sec.*3.*n.*5. & communioré, proportionata Indulgentia, vt pro parua causa non liceat concedere magnas. Valentia tamen *to.*4.*disp.*7.*q.*20.*p.*4. & Reginaldus *to.*1.*lib.*7.*c.*12.*n.*137. contrarium nõ improbabiliter sustinent. Eisque videtur fauere D. Thomas *in supplem.q.*25. *art.*3. dum dicit. quãcumque causam in Dei honorem, & Ecclesiæ vtilitatem vrgentem ad Indulgentias concedendas sufficere. Aduerte autem ex Sà *v. indulgentia num.* 1. quòd si Papa Indulgentiam absque causa concedat, non erit inualida. *p.*5 *tr.*12.*ref.*10.

Et probabile est qualemcumque sufficere.

Indulgentiæ prosunt omnibus fidelibus, etiam catechumenis. Etiam defunctis.

4 † Prosunt verò Indulgentiæ omnibus Christianis, tàm viuis, quã defunctis, si vtrique sint in gratia, vt dicemus, cùm de requisitis *n.*1. † & quidem etiam defunctis cathecumenis: quia hi susceperunt Baptismum in voto, & sũt capaces Beatitudinis: potestque pro illis offerri sacrificium. Ita contra Prępositum *in* 3.*p.q.*14.*dub.*3.*n.*28. Granado *in* 3. *p. contr.* 12 *to.* 15.*disp.*6.*n.*2. qui addit, doctèq; probat, Indulgentias prodesse cathecumenis etiam viuis. *p.*5.*tr.* 12.*ref.*9. Defunctis verò non solùm prosunt per modum impetrationis secũdum liberam Dei acceptantis voluntatem, vt docuit Layman *vbi sup.c.*7.*n.*3. Sed certo, & infabiliter, vt docet Acosta *in Cruc.q.*19. & alia, quia satisfactio Christi, & Sanctorum sufficit etiam pro illis, & de hac re extare Christo promissionem, constat ex perpetua Ecclesię traditione, & verbis illis Matthęi 16. *Quodcunq; solueris, &c.* Nec audiendus est Caietan. *in opusc.to.*1.*tr.*10.*q.*1.*&* *tr.*16.*q.*5. qui hanc doctrinã limitat ad illos defunctos, qui id in vita sibi meruerunt per pietatem, & curam erga alios defunctos. Nam defuncti non communicant suffragia propter merita, sed solùm ob statum gratiæ, vt *ibid.* Acosta. *p.*5 *tr.*12.*ref.*8.

Et quidem certò, & infallibiliter.

Et siue in vita pij erga mortuos fuerint, siue non.

Indulgentia plenaria delet totam peccati pœnam temporalem.

Non plenaria 40. dierum v. g. 40. dies pęnitentię præsentis vitæ.

5 † Effectus indulgentiæ est, vt diximus, remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccatis. Et plenaria quidem totam pęnam remittit: non plenaria, tantam, quantam explicat. † Ita tamen, vt si Indulgentia sit v. g. 20. dierum, non intelligantur remitti 42. dies pœnæ purgatorij, sed 40. dies pœnitentiæ pręsentis vitæ, & secundariò tantumdem in purgatorio, quantum remitteretur per illos 40. dies præsentis vitæ. Faustus de Indulg. *lib.*2.*q.*153. *&* 155. contra Cordubam *de indulg.lib.*5.*q* 32.*p.*5 *tr.*14.*ref* 39.

Vnde, & liberat ab onere implendi pœnitentiam sacramentalem.

6 Vnde communis opinio apud eundem Faustum *ibid.* docet, per Indulgentias liberari hominem ab onere implendi pœnitentiam impositam à Cõfessario modo, vt supra, vt scilicet si Confessarius imposuit ieiunium 40. dierum, liberetur per Indulgẽtiam 40. dierum: si ieiunium annuum singulis sextis ferijs, per Indulgentiam 52. dierum, &c. Solus Valentia contrarium docuit *to.* 4. *disp.* 7. *q.*20.*p.*3. ductus ex eo, quòd obligatio implendi pœnitentias ex Trident. *sess.*14.*c.*3. sit iuris diuini, in quo Summus Ponifex dispensare non potest: ad integritatem enim Confessionis requiritur satisfactio pœnitentis.

Et alioqui numquã pœnitentiæ implerētur, cum Indulgentiæ quotidie ſuppetant. Alias rationes vide apud ipſum, quem poſteà ſecutus eſt Duualius *in p.2.tr.de indulg. q. vn. art.* 8. Sed non ob id recedendum eſt à communi ſententia. nam quamuis pęnitens de iure diuino aliquam ſatisfactionem ponere debet: tantã tamen, vel tantam hanc, vel illam, de iure humano tenetur ponere ad arbitrium in mirum Confeſſarij, vel ſecundum ius. Nec vllum abſurdum eſt, vt notauit Granado *contr. 12. tr. 2. diſp.4.n.3.* quod nemo pęnitentiam peragat, ſi nemo ad conſequendas Indulgentias impiger eſt, & infrequens, quamuis optimum ſit, etiam obtenta Indulgentia, eam implere; & ſi præſeruatiua, ſit neceſſarium. *p.5.tr.12.reſ.3.*

7 Quando Eccleſia deſtruitur, Indulgentiæ illi conceſſæ amittuntur, ſecundum Laym *lib.5.tr.7 c.3.n.5.* quia non loco ſimpliciter, ſed Eccleſię conceduntur. Si verò reædificetur in eodem loco, Indulgentia redit (ſed de hoc maximè dubitat Lugo *de ſacr.pœn.diſp.27.ſect.8.n.131.* quia reuera illa Eccleſia eſt alia, phyſicè, & moralitèr, nouamque conſecrationem requirit. Secus, ſi dirueretur, & reficeretur per partes *p.6.t.7.reſ.32.*) Si autem deſtructa ſit auctoritate ſuperioris in pęnam delinquentium; tunc vna cum priuilegijs etiam Indulgentias amiſiſſe. Quòd ſi deſtruatur cum pacto, vt reędificetur in alio loco ſub eodem Patrono, ac titulo probabile eſſe, quòd etiã Indulgentiæ transferantur. Vide Villalobos *tom.1.tr.26.diff.24.n.2.p.5.tr.12 reſ.20.& p.6. tr.7.reſ.32.* Indulgentia autem, quæ conceditur alicui feſto, non transfertur cum officio illius feſti, vt ait Lezana *to. 3. v. feſti dies n. 13. p.6.tr.8.reſ 31.* in fine. Si verò cum officio transferatur etiam feſtum, & in conceſſione nõ fiat mentio diei menſis, ſed ſolum feſtiuitatis, tunc cenſeo cum Syluio V. *Indulgentia 2. §. ſi autem,* transferri etiam Indulgentiam, quia tunc eſt dies feſtus alicuius Sancti, cum eius officium, & feſtum celebratur. *ibid.& tr.2.reſ.31.*

Quid, ſi deſtruatur Eccleſia, cui indulgẽtiæ conceſſæ ſint?

Aut feſtum transferatur cui adnexa eſt indulgentia?

INDVLGENTIAE REQVISITA.

1 † Commune eſt omni Indulgentiæ, primò non acquiri, niſi ab exiſtentibus in gratia, vt ſupra innuimus. † Niſi quòd ſi Indulgẽtiam quis conſequitur pro animabus purgatorij, nõ debet eſſe neceſſariò in gratia, ſufficit enim quod ſint in gratia ipſæ animæ, quibus Indulgentiam applicat, & Eccleſia, cuius nomine opus facit ob quod Papa ſatisfactionem Christi, & Sanctorum diſpenſat. Ita Præpoſitus *in 3. p.q.14.dub.10.n.93.p.5 t.12 reſ.38.*

Indulgentias requirit gratiam in ſubiecto.

At non in eo, qui opus fecit pro defunctis.

2 † Qui ergo ſibi Indulgentiam acquirere vult, ſi in mortali eſt, confiteatur, aut ſi confiteri non poteſt, conteratur † niſi ſit excommunicatus, qui etiã contritus, eſt membrum reciſum ab Eccleſia, donec abſolutionem obtineat. Ita Nugn. *in addit. ad 3 p.q.17.ar.1.* Quamquam probabile etiam ſit, excommunicatum, qui abſolutionem obtinere non poteſt, ſi conteratur, & à contumacia recedat, fieri ab Eccleſia Indulgentiæ participem: cum alioqui orare poſſit in Eccleſia priuatim, ieiunare, & alia opera Indulgẽtię pręſtare, cõmunio verò poteſt per Cõfeſſarium cõmutari in illud opus pium. *p...t.12.reſ.13.*

In excommunicatis verò præter contritionem, verius eſt requiri abſolutionem actualem.

3 Sufficit autem ad Indulgentiam, vt quis ſit in gratia in eo inſtanti, in quo applicatur, quando nimirum verum eſt dicere: *Nũc primo completa ſunt omnia requiſita.* nam Indulgentiæ effectus prouenit ex ſatisfactione Christi, & Sanctorum, opera verò iniuncta requiruntur ſolùm vt conditio: vnde parum refert, quod fiant cum peccato. Ita Granado *in 3.p.contra.12.tract.5.diſp.2 n.5.* contra Comitol. *li.1.q.37.n.2.p.5.tr.12.reſ.4. §. Notandum.*

In gratia autem eſſe debet ſuſceptor in inſtanti receptionis Indulgentiæ.

Eſto quòd opera fęcerit in peccato.

4 Imò ſatis probabiliter, & multum piè addit, quòd ſi in aliquo caſu Põtifex in Indulgentia nec confeſſioné, nec contritionem requirit. vel ſi requirit, homo bona fide exiſtimat ſe ritè confeſſum aut contritum eſſe, cum tamen non ſit, ac proindè Indulgentiã propter obicem non acquirit, recedente po-

Et probabile eſt in aliquo caſu accedentem cum obice ille acquirere, recedente fictione.

stea fictione, illam acquirat. Et ratio primo est, quia de pietate Ecclesiæ credendum est, concedere velle Indulgentiam contritis eo modo, quẽ quis prudenter putat sufficere, aut confessis confessionem valida; quamuis informi. Secundo, quia omnia Sacramenta saltem bona fide suscepta, suum effectum sortiuntur recedente fictione: quare idem dicendum est de Indulgentijs, quę non secus, ac illa habent suum effectum ex meritis Christi, & quasi ex opere operato. Tertiò, quia qui opera à Põtifice præscripta adimpleuit, habet morale ius Indulgentiam consequandam, ac proindè remanet dispensatus ad illã in actu primũ, & ablato peccati obice, non est cur illam nõ consequatur. Hęc omnia Granadus, negantibus Suar. *tom.* 4. *disp.* 52. *sec.* 2. *n.* 12. Coninch. *disp.* 12. *dub.* 7. *n.* 37. & alijs, nimis liberalem sic fieri inimico remissionem, obiicientibus *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 94. *et p.* 5. *tr.* 12 *res.* 4.

Debent etiam poni opere requisita Bona ex suo genere.

5 † Secunda conditio ad Indulgentias consequendas pręrequisita est operum præscriptorum positio: ieiunorum scilicet, Eleemosinæ Confessionis, &c. & quidem *n.* 10. diximus non oportere, quòd omnia tali opera præstari debeant in gratia. † Debere autem fieri benè moraliter, ait, Syluius *in* 3. *p. q.* 27. *art.* 1. *q.* 1. *concl.* 2. ita quòd si fiant cum peccato veniali, vt ob vanam gloriam non sufficiat. Faber verò *in* 4. *d.* 19. *q. vn. disp.* 38. *c.* 7. *n.* 214. sufficere inquit, si fiant sine mortali Et Bellarm. *lib.* 1 *c.* 13. *q.* 2. etiam facta cum mortali valere inquit, si non præscribantur fieri ad placandum Deum, sed in aliũ finẽ, puta subueniendi pauperis aut similem. Nec ineptè quis diceret, opus bonum, etiamsi fiat finem mortiferum retinere aliquid bonitatis, qua Deum placare valeat. Vnde dicendum existimo cum Granado *disp.* 4. *n.* 10. sufficere, quòd opus sit bonum ex suo genere, licèt ex circumstantiis, & in indiuiduo malum sit: nã præcepta diuina, & humana implentur per opera ex suo genere bona, licèt indiuidualiter peccaminosa. Nec opus esse, quòd opus propter Indulgentiam potissimum efficiatur. *p.* 5. *tr.* 12. *res.* 5. sed satis esse, in eum finẽ executioni mandari, licèt alius finis æquè, aut magis principaliter intendatur. Ita Granado *vbi sup.* contra Cordubam *q.* 25. *ibid. res.* 7. Et probabile est sufficere, quòd fiant cum intentione habituali lucrandi Indulgentiam, vt docuit Sanctarell. *de Iubil. c.* 15. *dub.* 4. cõtra Cordubam *de Indulg. q.* 15. qui sicut ad merendũ, ita etiam ad Indulgentiam lucrandam requirit intẽtionem actualem. nam non est verisimile, quòd Papa requirere velit intentionem actualẽ, quàm nec natura Indulgentiæ postulat, nec concessionis verba significant *p.* 5. *tr.* 12. *res.* 6. Quare Indulgentiæ plenaria Adriani VI. apud Rodriq; *in comp. res.* 77. *n.* 51. acquiritur à recitantibus tres *Auè* cum tribus versiculis *Angelus Domini, Ecce Ancilla, Et Verbum caro*, ad sonũ campanæ post solis occasum, quamuis ignorantibus tali operi talem Indulgentiam esse concessam. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 24. Datur etiam in implendis operibus leuitas materiæ, quam qui relinquit, non propterea non lucratur Indulgentiam, qiua parum pro nihilo reputatur. Vnde ait Trullench. *in cruc. lib.* 1. §. 1. *dub.* 15. *n.* 1. quòd si iniũgatur pro Indulgentia vna Missa audienda, qui audire relinqueret, minimam partem, adhuc Indulgentiæ fieret compos *p.* 5. *t.* 5. *res.* 7. & iterum *tr.* 12. *res.* 23. Et quando Pontifex indulgentiam concedit ex iusta causa, & opus aliquod requirit solùm vt conditionem, tunc qui idem opus diuerso conatu, deuotione, &c. ponunt, æqualem nihilominus indulgentiam consequuntur, quia Indulgentia habet effectum suum ex opere operato, vnde cum præscribitur eleemosyna indefinita, tantum Indulgentię acquirit qui dat vnum aureum, quantum qui dat centum. Aliàs enim falsum esset, quòd *Indulgentia tantum valet, quantum sonat.* ita Bossius *sect.* 4. *cas.* 21. §. 1. *n.* 28. contra Polaubrum *sect.* 42. *n.* 57. *p.* 5. *tr.* 12. *res.* 18. Aduerte etiam quòd si duo Pontifices facientibus certum opus tali die concederent vnusquisque 40. dies v.g. indulgentiæ, tunc facientes semel illud opus eo die, lucrarentur 80. dies indulgẽtiæ. Secus verò si vterque opus exigeret nullo alligatum tempori, quia tunc vnusquisq; exige-

Quamuis ex circumstantijs fiant mortifera.

Et non est necesse, quod fiant principaliter ob indulgentiã.

Imò probabiliter sufficit intentio habitualis.

Et, si operum relinquatur minimum, nihil obest.

Nec maiora opera facientes, plus indulgentiæ acquirunt.

Contingere autem potest, per vnum idq; opus plures indulgẽtias acquiri.

exigiret opus independenter ab alio. Ita Granadus *tr. 6. disp. 2. n.* 8. Quamuis sine vlla distinctione affirmet Nald. *n.* 5. acquiri posse varias Indulgentias per idem opus, & Coninch. neget *dub. 9. n. 42. ibid. ref.* 11. Hæc de operibus in communi. in specie verò.

6 Quoad preces, quando in Bulla non determinantur, sufficit orare iuxta mentem Pontificis, quascunque orationes recitando, quacunque lingua, Latina, Italica, Gallica, &c. solitariè, aut alternatim cum socio: sedendo, stando, &c. operto, vel discooperto capite, longè, vel breuiter. Quamuis consulendū sit omnibus, vt quantum fieri potest, deuotè ac prolixè orent. Bossius de *Iubil. sect. 4. cas. 17. n.* 15. *p. 5. tract.* 12. *ref.* 33. Rodriq. in *Cruc.* §. 7. *n.* 2. putat, orationem requiri vocalem, quia Ecclesia non præcipit actum internum, sed externum. At Trullèch, *ibid. lib.* 1. §. 6. *dub.* 2. *num.* 7. æquè probabiliter ait sufficere mentalem, si solùm dicatur, orandum esse; quia oratio mentalis, oratio proprijssimè dicitur, & cœteris paribus, potior est vocali, & magis fructuosa. Et respondet ad rationem Rodriq. *ibid. ref.* 44. — In specie de precib. sufficit quæcunq; oratio ad mentem Papæ quocunque modo lingua, & quantitate. — Etiam mentalis.

7 Quoad Eleemosynam, si non determinatur, sufficit etiam quæcunque, etiam vnius oboli. nec pensanda est habilitas personarum: quia ad veritatem propositionis indefinitè quælibet singularis sufficiat. ita Rodriq. *n.* 4. cōtra Nauarrum *in comm. de iubil. notab.* 31. *n.* 34. *p.* 5. *tr.* 12. *ref.* 14. *&* 31. §. *Dico igitur*. Quam doctrinam aliqui apud Bottonum, *in obseru. super bull. Sixti V. fol.* 196. extendunt etiam ad casum, quo eleemosyna faciēda præscribitur iuxta facultatem: nam aliàs nemo certus esse posset, se esse indulgentiam consecutum, cum difficillimum sit scire quanta eleemosyna cuicunque facultati respondeat. Adde, quòd Reges, & Principes deberent dare aliquot scutorum millia, & sic indulgentiæ consecutio nimis difficilis redderetur. Cumque Pontifex hanc eleemosynam certę fabricę Ecclesiæ se applicare velle significet, si danda esset ad facultatem proportionem, colligeretur summa plurimarum Ecclesiarum fabricæ suffectura, quod Papam intendere, non est verisimile. Quam sententiam docet etiam Bossius *cas.* 21. *n.* 30 cum hac limitatione, vt vnusquisque det eleemosynam consuetam, v. gr. Princeps, qui cōsueuit dare vnum aureum, det vnum aureum: Baro qui duos iulios, det duos iulios, &c. *ref.* 14. *cit.* §. *Sed quid.* Pauperibus verò Sanctarellus *c. 7. dub.* 1. ait, eleemosynam commutandam esse in aliud opus pium, sicut infirmis ieiunia, &c. Sed Fernādez *p. 3. c. 7.* §. 8. *n.* 3. ait, sibi videri, mens Pontificis esse, quòd qui eleemosynam præbere non potest, absque vlla commutatione indulgentiam consequatur. Et stando in prima sententia, sufficit obolus, vt ait Bossius *n.* 4. *&* 5. vbi *n.* 6. addit, sufficere, quòd pauper curet, vt eleemosynam pro se alius præbeat *ibid. ref.* 15. & 31. Vide etiam V. *Iubilaeum*, *n.* 8. — Eleemosyna etiam sufficit quæcunque, si non dicatur fieri cum proportione ad facultates. — Et secūdum aliquos etiam si id dicatur. — Quid de pauperib.

8 Quoad Confessionem, quandonam requiratur vt opus iniunctum, & an tūc requiratur in eo qui habet solùm venialia, vide V. *Bulla Cruciata à n.* 15. & V. 15. *Iubilaeum à n.* 12. etiam cum confessione infirmi quādo adimpleuit opus iniustum, acquiritur indulgentia, Bardi. & alij *p.* 11. *tr.* 6. *ref.* 10. Regulariter verò, si aliud non exprimitur, Confessio & Communio censentur exigi ad ponendum hominem in gratia Dei, ait Turrianus *in select. p.* 2. *disp.* 31. *dub.* 64. vnde si sint duæ indulgentiæ duobus immediatis diebus consequendæ, quam vtraque confessionem, & communionem requirit, satis esse quòd quis confiteatur, & communicet in primo, dummodo in secundo reperiatur in gratia. *p. 4. tr. 4. ref.* 166. — Et quid de Confessione, & Communione?

9 Cæterum conetur quisque ex opinionibus supradictis eligere probabiliores aut tutiores: nam si quis vteretur opinione probabilis, quæ in re nō esset vera secundum Faustum *lib. 4 q.* 64. non acquireret indulgentiam: quod enim in alijs materijs dicitur, sufficere, quòd quis operetur ex opinione probabili, in materia de indulgentijs deficere. Vide etiam Bossium *sect. 4. cas.* 8. *n. 5. p. 5. tr.* 12. *ref.* 32. — Et an ad acquirendā indulgentiam satisfit operarij cum opinione probabili.

 10 Deni-

Denique in hoc Regno, & vbicunq; est Bulla Cruciatæ nulla indulg. acquirit sine Bulla.
Aut publicari potest absq; licentia Commissarij gratuita.

10 Denique in locis Cruciatę ad omnem Indulgentiam requiritur Bulla exceptis Indulgentijs Regularium pro ipsis Regularibus tantum. Nec vlla Indulgentia publicari potest sine licentia Commissarij. Qui tamen nec ipse, nec eius notarius potest quicquam in tali executione accipere, ne iure laboris quidem. Vide V. *Commissarius, n. quinto.* Et multò minus accipere aliquid possunt pro eadē executione officiales laici, etiam sub colore laboris impensi. Id quod pro omnibus rescriptis papalibus ordinauit Serenissimus Rex Philippus II. in Epistola ad Excellentiss. de Terra noua cui subscripsit totum sacrum Concilium. Et procedit præcipuè in Indulgentijs, quæ sunt res spirituales, & Papa eius annullat, si pro earum publicatione aliquid sumitur *par. 5. tract. 13 res. 71. §. Vnde à fortiori.*

Clausula apponi solita in indulgentijs. (Volumus autem.

11 Nota hic duo: Primum, quod quando Summus Pontifex in confessione alicuius Indulgentiæ apponit illam clausulam (*Volumus autem, quod si aliàs Christi fidelibus dictam Ecclesiam visitantibus aliquam aliam Indulgentiam perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum duraturam concesserimus, præsentes nullæ sint*) intendit tantùm excludere similem Indulgentiam pro eodem Sācto, &c. propter dictionem, *aliam*, quæ est repetitiua eiusdem qualitatis quæ immediatè fuerat expressa; non autem alias, quæ eidem Ecclesiæ in honorem alterius sancti, ver. gr. concessæ fuissent. Lezana v. *clausula n. 25.* & alij, *par. 6. tr. 8. res. 31* non cessant indulgentiæ de facto, donec earum reuocatio legitimè promulgata perueni, & moraliter cui concessæ sunt, communiter DD. *p. 11. tr. 8. r. 10. §. Obstrua.*

Et si granus quinq; Sanctorum amissum inueniatur, videtur Indulgentia remanere affissa grano interim substituto.

12 Secundùm, quòd stante Rubrica Indulgentiarum quinq; Sanctorū, in qua dicitur, quòd si amittatur granum, possit pro alia vice aliud subrogari, si quis grano amisso, & in eius vicē alio substituto, granum primū inueniret, Indulgentia non priori, sed subrogato affixa remaneret, quia verificata fuit conditio, vt possit eligi secundum, & ex quo huic applicata fuit, in priori cessauit. Tutius tamen erit, vtrumq; retinere. In illa autem applicatione sufficit actus mentalis, quia non est concessio Indulgentiæ, & sic actus iurisdictionis, sed sola deputatio grani, tamquam conditio à Papa requisita ad hoc, vt ab ipso talis Indulgentia illi grani concessa sit. Lugo *de Sacr. pœnit. disp. 27. sect. 8. §. 3. n. 150 p. 6 tr. 7 res. 33. & p. 11 tr. 2 r. 50. §. Sed si queramus.* Sed non lucratur indulgētia medalias mutuò adeptas, iuxta intentionē Innoc. X. *ibid. §. Verùm.*

Ascripto alicui confraternitati pro gaudendis indulgentijs potest imponi parua pęnitentia.

13 Potest Confessarius imponere paruam pęnitentiam pęnitenti ascripto alicui Confraternitati pro acquisitione indulgentiarum prædictæ confraternitati concessarū. Gobat. & alij. & hanc indulg. lucrantur Christifideles quāque eā ignorāt. Molin. & alij, & hoc pro cōfessarijs scrupulosis. *p. 10 tr. 16. r. 1.*

Delegatus non potest delegare ad concedendas indulgentias.
Mortuo Papa adhuc delegatus potest applicare indulgentias.
Gaudet exterus indulgentijs cōcessi ab Episcopo alicui, immagini. Secus si trāsferatur imago.

14 Quia accipit facultatem ab alio, quam à Papa applicando indulgentias non potest alteri concedere, vt applicet, quia delegatus nō potest delegare, & probabilius. Dian. *p. 10. res. 2.* & qui habet facultatem à Pontifice mortuo, & adhuc eas potest applicare, & possunt acquiri indulgentiæ cum medalia mutuò ab aliquo accepta, Marchant. & alij ibidem, sed contrarium est. & ita exterus à dięcesi si ante imaginem Beatæ Marię, ad quam Episcopus 40. dies indulgentiæ orantibus concessit gaudet ijsdem indulgentijs; sed si imago trāsfertur de illa Dięcesi, Marchant. *ibid.* in fine.

Valet indulgentia etiam quod causa nō sit sufficiens.

15 Valet indulgentia, & si causa ob quam data fuit non sit omninò sufficiens modo Pontifex prudenter censeat esse sufficientem siue finalis, siue impulsiua sit. Gobat. & alij *ibid. res. 3.*

Durant vsque ad occasum Solis.

16 Oratio facienda pro lucrandis indulgentijs alicuius diei debet esse continua vnius horæ, non autem supplicationis, vel processionis, & definit dum sol occidit sequentis diei vnquam incipiunt à vesperis Sabbati durant per totam Dominicam vsq; ad planè occasum Solis: vnde datur paruitas materiæ etiam in opere iniuncto, vt si relinquantur tantum vna Aue Maria ex iunctis non lucratur indulgentia. Gobat. & alij *ibid. res. 4.*

17 Vtra-

17 Vtraque opinio est probabilis, quod Religiosus habens facultatem dispensandi medalias, cum applicatione indulgentiarũ si nondum omnibus applicauerit;& moritur; potest Superior conuentus illas applicare, & dispensare tenet Gobat, & alii contrarium sentit. Dian. & alii sed isti magis negatiua adhærent. *ibid. res. 6.*

Potest Superior mortuo Religioso habente auctoritate applicandi medalijs indulgentias applicatur solis Sãctis canonizatis.

18 Indulgentiæ non possunt applicari nisi Sanctis Canonizatis non autem beatis. Amicus, & alii. *ibid. res. 8.*

19 Medalia, rosarium &c. quibus applicatæ sunt indulgentiæ nec deperduntur, quando imago Sancti, vel crucis amplius videri non potest; Sed in Cruce Carauaccia si frangatur hasta Superior, ita vt non sit amplius Crux Carauaccia non est indulgentia. Peliz. & in applicatione indulgentiarum necesse est, vt medalia, vel rosarium sint præsentia, ita Lezan. & alij, hæc applicatio Aluitiis fieri quando ipsi à Papa acquirunt cum hac conditione alijs communicandi. Amicus, & eidẽ grano, vel imagini plures benedictiones applicari possunt. Quintanad. *ibid. res. 9.* Et indulgentiæ concessæ Medaliis, Rosariis, &c. non deperduntur, si maior pars remanet imaginis, vel granorũ, & si per partes restaurantur, vt totę denuo nouę remaneãt. Dian. & alij *p. 11. tr. 8. r. 10.* & ita de templo, vel altari restaurato. *Ibid. res. 8. & 9.*

Parit quando imago, vel crux deperditur.

Requiritur præsentia medaliæ, &c.

Eidem grano plures indulgentiæ possunt applicari.

20 Indulgentia applicanda mortuis in eorum articulo, non solum potest applicari à confessario, verum etiam à Clericis, & laicis, vt alibi dictum est. Diana, & alii, sic per bullam Cruciatæ, quæ non est applicanda à nemine, sed virtute bullæ lucratur; & in applicatione tam pro mortuis, quàm pro viuis, & si sunt absentes possunt applicari indulgentiæ, Gobat. & alii *ibid. res. 10.*

Mortuis in eorum articulo possunt applicari à clericis, & laicis.

Per Bullam Cruciatæ applicatur per seipsã.

21 CLAVSVLA DVMMODO ALIAS NON CONCESSIMVS, intelligitur de eodem die, & altari, non autem de aliis diebus: sed per Vrbanũ VIII. declaratum fuit 2. Martii 1642. quod illud volumus intelligatur, quod si in eadem Ecclesia, vel Altari aliæ indulgentiæ perpetuæ, vel ad tempus sint concessæ pręsentes sint nullius valoris, *ibid. res. 11.*

Non valet indulgentia concessa in Ecclesia, vel Altari, in quibus sũt aliæ concessæ.

22 Indulgentiæ viuis concessæ non possunt applicari mortuis nisi in concessione exprimatur in bulla. Dian. & alii *ibid. res. 12.* & celebrans in peccato mortali in altari priuilegiato, & applicat indulgentias animæ pro qua offert sacrificium illa anima acquirit indulgentias, vt alibi de altari priuilegiato dictum, quia gratia necessaria est accipientibus, & non dantibus. Quintanad. & alii *ibid. res. 13.* & communicans se in peccato mortali pro anima purgatorii liberat eam eo modo quo acquiritur Iubilæum. Pellizarius, & alii *ibid. 5.* *Sed non deseram.*

Concessa viuis non potest applicari mortuis.

Celebrans, & se communicans in peccato mortali acquirit indulgentia pro mortuo cui applicat.

23 Per diuersos actus possunt adipisci diuersas indulgentias, & si opus sit, vel non sit iterabile possit quis eodem opere plures indulgentias acquirere; sicuti communicans, vel celebret cum diuersis medaliis tot animas liberat. communiter DD. *ibid. res. 14.*

Diuersis actibus possunt acquiri diuersæ indulgentiæ. In eodẽ opere possunt acquiri plures indulgẽtiæ.

24 Si quis lucratur indulgentiam plenariam non remanet liber pro adimplenda pœnitentia sibi à confessario iniuncta. Dian. & alii *p. 10. tr. 12. res. 46.*

Tenetur adimplere pęnitentiam iniunctã quamquam lucratur indulgentia.

INEBRIARI.

1 SE scienter inebriare peccatum est, & secundùm Vuigers *c. 2. de temper. dub. 5. num. 26.* sic intrinsecè malum, vt nec ex mortis metu licitum fiat, Ait namque August. *sermon. 232. Etiam si ad hoc veniretur, vt tibi diceretur: Aut bibas, aut morieris; melius erat, vt caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.* At Lessius *lib. 4. c. 3. dub 4. n. 31.* contrarium in hoc tenet, & probabiliter, vt ait Laym. *li. 3. sect. 4. n. 5.* nam si id licitum est ad pellendũ, vel arcendum morbum, cur non etiam ad vitandam mortem comminatam; nec enim satisfacit responsio Caietani, quod ebrietas

Inebriari liceat ex metu mortis?

non ordinatus per se ad hoc sicut ad illud. nam metus mortis excusat etiam ea peccata, quæ ad tale periculum non ordinantur per se, qualia sunt manú, vel digitum sibi præscindere, ieiunare supra valetudinem, ex virtute abstinentiæ; vesci fungis, & cibis noxijs, bibere copiam vini eliquati, etiam cũ periculo febris, & similia, quæ quemadmodum cùm adhibentur ad vitandam mortem, non sunt contra virtutem, ità nec contra virtutem erit immoderatus potus ob eandem causam: quia sicut ad mortem, etiam ab extrinseco imminentem, arcendam, corporis sanitatem lædere licet, ità etiam in eundem finem licebit, vsum rationis ad modicum impedire: sic exigente obligatione custodiæ, quam horum omnium habet homo, ob bonum totius.

Ad Diuum Augustinum respondet Lessius, cum illud asserere propter ea, quæ coniuncta per accidens esse solent.† & responderi etiam potest, eum loqui in casu, quo ebrietas sub metu mortis præciperetur in ordine ad violandã virtutem temperantiæ, & in contemptum ipsius. † *p. 6. tract. 7. res. 44.* An alium inebriare liceat ad aliquod malum vitandum, vide V. *Scandalum, n. 4.* An coniux coniugi ebrio debitum reddere teneatur, vide V. *Vxor n. 3.*

Quæ facta ebriorum sit peccata in se? Vel in causa?

2 Petes: An facta mala ebriorum imputentur. & sint peccaminosa? Respondeo, in se non esse peccata, quia non sunt voluntaria: sed esse quosdam effectus peccati præcedentis, quando nimirum voluntariè quis se inebriauit. Vasquez *tom. 1 in p. 2. disp. 94. à cap. 2.* contra Sotum *in 4. distinct. 12. q. 1. art. 7.* Qui *disp. 227. c. 3. n. 11.* notat, multa dicta, & facta ebriorum etiam præuisa, non esse peccata, ne in causa quidem, qualia sunt contumelia, blasphemię, periuria, infidelitas: quia contumelia ab ebrio in hominum existimatione non censetur iniuriosa, & blasphemia, & alia recensita non sunt peccata, nisi scienter fiant: nam qui non videt, falsum esse quod iurat, nõ est periurus. Sed circa blasphemiam infidelitatem, & periurium, contrarium tenet Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 1. c. 16. n. 44.* Omnes tamen fatentur actus ebriorum, lædentes proximum in vita, aut bonis, esse peccata, saltem in causa.

Et quid si ebrius post ebrietatem, malum inceptum in ebrietate, non potest præuenire.

3 Aduerte autem quòd in sententia Soti, quod actus ebriorum sint peccata in se, si ebrium, antequam hi actus sequantur, pœniteat datæ causæ efficacis, malum postea sequens non erit peccatum in se, quia voluntarium intercisum fuit per pęnitentiam. Vnde, si antequam sequeretur, confessus esset datę causæ, non teneretur posteà confiteri damnorum sequentium, vt ait idem Sotus vbi sup. Imò Enriquez. *lib. 5. c. 5. n. 5. in glossa lit. H.* putat, quòd si illi effectui adnexa est excommunicatio, ebrius illum præuertens per pœnitentiam nõ illam incurrit. Quod licet Sanch. non admittat *vbi sup. n. vlt.* in omnibus, admittit tamen in peccatis solius oris; in his enim si fiant ab ebrio, etiã voluntaria in causa, non incurri excommunicationem si quę adnexa est *par. 3. tract. 6. res. 52.*

INFIRMVS.

Infirmus quoad ieiunium. Officium diuinum, Confessionem. Communionem. Et Vnctionem Extremam.

1 INfirmus excusatur ab obligatione ieiunij Vide V. *Ieiunium, n. 18.* Et Sacerdos infirmus à recitatione Officij. Vide V. *Horæ canonicæ, à num. 10.*

2 Infirmus in periculo mortis tenetur confiteri. Vide V. *Confessionis, n. 14.* & communicare, Vide V. *communicationis n. 9.* An etiam extremam Vnctionem suscipere, vide V. *Extremæ Vnctionis, n. 1. & 2.*

Digitized by Google

INGREDI

Monasteria.

† DE ingressu ad Monachandum, vide infra V. *Ingredi Religionem.* Hic sermo est de clausura quoad ingressum,nam quoad egressum, dictum est V. *Clausura.*

Ingredi Monasteria Monialium.

1 Prohibitum ergo est omnibus, tam viris, quàm mulieribus in monasteria Monialium,& mulieribus in monasteria virorum, ingredi, vel admitti, & intrantes vltra casus necessarios, & sine licentia, peccant mortaliter, & contrahunt excommunicationem Papalem. quam etiam incurrunt Superiores vtriusque sexus admittentes, vel ingredi permittentes sub prætextu facultatis papalis. Religiosi autem absq;tali prætextu admittentes,incurrunt ipso facto suspensionem à diuinis, priuationem officiorum,& inhabilitatem ad alia in posterum obtinenda ex varijs motibus diuersorum Pontificum, præsertim Gregorij XIII. & Pij V. de quibus inter alios Bonacina *de claus. q.4.& 5.*Sanchez *in opusc.mor.li 6. à c.16.*& Suarez *tom.4.de relig.lib.1.à c. 10.*† Qui tamen, cum in *c. 7. n. 8.* ait fęminarum ingressum in Monasteria virorum, secluso scandalo, prauo fine, &c. non esse mortalem,eo quia nullo iure statuitur,non est admittendus;nam Bulla Pij V. clarè loquitur,& posita est in Bullario. Nec similiter admitti debet Layman;dum *lib.4.tr.5.c.12.n.4.* dubitat, an fęmina ingrediens absque prætextu licentiæ,mortaliter peccet, & quia prohibitio Pij V.lata est in eas,quę prętextu licentiarum monasteriorum pacem turbabant. & sic illum non admittit Bonacina q. *5.punct.3.n.1.p. 4.tr.4.ref.179.* † nam idem Pius viuæ vocis oraculo, contrarium declarauit Cardinali Cribello, apud Quarantam *v. Monasteria.*†

Viris,& mulieribus prohibitum (Et claustra Religiosorum mulieribus,) Sub mortali.
Et sub excommunicatione.
Seclusa necessitate.

2 Necessitas autē censetur infirmitas monialis pro ingressu Confessarij ad ipsam audiendam, non solùm quando Regula præcipit confessionem, sed etiam quoties ipsa infirma asserit,se tali Sacramento indigere. Portel. v. *Clausura mon.n.9.* minimè verò electio Abbatissæ, vel Priorissæ pro ingressu Episcopi,vel Prælati Regularis,nisi in casu,quo Moniales in electione discordarent & timeretur de subornatione: aliter enim electio fieri potest, Prælato recipiente vota extrinsecus per craticulam. Villalobos *tom.2.tr.35.diff.46.n. 12.p.3.tr.2 ref.67.à §. Notandum.* Azor.*tom.1.lib.13.c.8 q.4.* putat esse,sufficientē necessitatem,si nupta adulterij apud virum suspecta ab eo necari formidet, aut si vidua ob maiorem honestatem id cuperet, vt in Monasterium de licentia Episcopi ingredi possit.Sed quoad nuptam S.Congreg.declarauit Episcopo Salmaticen.talem licētiam ab Episcopo concedi non posse. Portell. *num.2. Ibid.ref.* 120. Quoties verò Confessarius vel alius Religiosus ad audiendam Confessionem, vel in alium finem Monasterium de licentia superioris ingreditur,puto cum Sanch *in sum.to.2.lib.16.c.16.n.46.* ingredi posse cum socio;nam licentia sibi concessa,ratione decentiæ extendi videtur ad socium.Oppositum tamen non improbabiliter docuit Bonacina *q.4.punc.4.* nā ait ipse, sicut non dedecet,Religiosum cum viro Principe agere in cubiculo, socio ad fores manente: idem dici potest,quando ingreditur Monasteriū. Finita autem Confessione,statim(idest infra quadrātem)vt ait vir doctus apud Villalobos *diff.49.n.1.* egredi debet.aliàs non peccabit mortaliter. *(p.3.tr.2.r. 51.)*clausuram tamen non violabit, nec censuram incurret:quia hæc lata est contra ingredientes absque licentia,vnde non debet ad eum extendi,qui cùm licentia ingressus, modicum ea abutitur. est enim constit. Greg.& decretum Tridentini *sess.25 cap.5.* de hac re,odiosum, vt ait Suar.*tom.4 lib.1.cap.7.n.5.* contra Merollam *to.1 disp.1.diff.7.n.498.* Et sic docet Sanchez *n.68.& n.69.*

Qualis esse infirmitas monialis pro ingrediendo Cōfessario cum licentia.

Quæ valeę etiam pro socio.

Egressoris post confessionem statim.
Sed non sub censura.

 proba-

69. probabiliter id extendit ad casum, quo quis peracto opere, molimina in Monasterio traheret in malum finem, v. g. ad fornicandum, contra Bonacinam *vbi sup. n. 22. p. 3. tr. 2. res. 67.*

Hec censuram Trid. incurreret Abatissa intromittens.

3 Et ob eamdem rationem Abbatissa vel Priorissa virum in Monasteriū intromittens, etiam in malum finem, non incurreret censuram Tridentini, quia hæc lata est contra intrantes tantùm. *par. 2. tr. 16. res. 32.* Incurreret tamen excommunicationem Gregorij. quam probabile est, non incurrere Moniales subditas; quia in constitutione fit solùm mentio de Abbatissis. &c. Rodriquez *qq. regul. tom. 1. quest. 47. art. 3.* contra Filliuc. *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 119. ibid. res. 31.*

Licentia scripta non requiritur ad ingressum operariorum. Nam his dare potest licentiam Abbatissa ex facultate Prælati semel ad semper cōcessa.

4 Licentiam in scriptis, quam pro ingressu virorum in Monasteria Monialium requirit Tridentinum, Bellochius *part. 2. q. 9. num. 162.* censet requiri tantum in foro externo, in interno autem sufficere vocalem. Contrarium tenet Sanchez *num. 30.* Cuius opinio non procedit in casibus ordinarijs pro medicis, chirurgis, carpentarijs, cœmentarijs, & similibus operarijs. Nam his dare potest licentiam Abbatissa, ex licentia Prælati, ad maiorem cautelam in scriptis. Dixi *ad maiorem cautelam*, quia hæc licentia sufficit si sit vocalis, non enim est licentia ingrediendi, sed facultas talem licentiam concedendi, de qua Tridentinum non loquitur. contra Graff. *in decis. par. 1. lib. 4. cap. 23. num. 6. p. 3. tract. 2. res. 129.* Et ad ingressum confessarij regularis in monasterium exemptum non requiritur licentia Episcopi *p. 10. t. 16. res. 42.*

Censura intrantis in monasterium occultè absolui potest ab Episcopo.

5 Petes: An excommunicatio intrantis in Monasterium Monialium, si sit occulta, absolui possit ab Episcopo? Respondeo affirmatiuè. Vide V. *Absoluere*, *num. 47.*

Incurritur etiam censura cum alijs pœnis à Religiosis admittentib. fęminas intra claustra.

6 Incurrunt quoque excommunicationem Papalem Religiosi intromittentes fœminas in Monasterij claustra, absoluibilem tamen per Cruciatam secundùm Rodriq; *in expl. motus Pij V. num. 34.* & à superiore Regulari per priuilegia. Incurrunt quoque priuationem officiorum, & inhabilitatem ad alia in posterum obtinenda ipso facto, absque alia declaratione. (adhuc tamē requiritur sententia, iuxta dicenda V. *Pœna, nu. 2.*) & in his dispensare possunt Generales, & Prouinciales, vt ait Rodriqu. *tom. 1. qu. 84. art. 7.* contra Graff. *p. 1. lib. 4. c. 23. num. 12.* non tamen confessarius per Cruciatam; quia non sunt censuræ *par. 3. tr. 2. res. 66.*

Sed omnes istæ censuræ non ligant infantes.

7 Nota hic duo. Primum est, quod pœnæ prædictæ non ligant infantes doli expertes: hi enim in monasteria admitti possunt. † (& si sint fœminæ in claustra virorum. †) Suar. *tom. 2. lib. 6. cap. 16. num. 4. par. 3. tra. 2. resol. 67.* Item nec Reges, Reginas, & Cardinales ob eorum excellentiam. Idem Suar. *tom. 4. li. 1. c. 7. n. 5. ibid. 6. Ad argumentum.* † contrarium postea docuit de Cardinalibus in *p. 5. tr. 2. res. 20.* quia in dicto Gregorij decreto id Cardinal. vltra casus necessarios prohibetur expressè. †

Et in tali ingressu excusat paruitas materiæ.

8 Secundum est, in fractione clausuræ dari paruitatem materiæ, quam Nald. V. *Clausura num. 1.* dicit esse ingressum, (& idem de egressu Monialis diximus V. *Clausura num. 1.* ad duos pedes per breue tempus. Quam sententiam, licèt non approbet Homobonus *tom. 1. p. 4. resp. 61.* existimans paruam materiam esse ingressum solius medij corporis, quando nimirum corpus manet in limine, partim intra, & partim extra: approbat tamen Merolla *tom. 1. disp. 1. c. 2. diff. 7. num. 502. par. 5. tr. 5. res. 22.*

A Superiore, & Episcopo loci danda est licentia confessario ingrediendi intra septa Monasterij Monialium.

9 Licentia ingrediendi intra septa monasteriorum confessoribus Regularibus non solum danda est à suo superiore, verum etiam ab ordinario loci, & hoc solum extenditur ad confessores non ad superiores ordinarios Religionis, ita declarauit Congregatio, *p. 10. tract. 16. resol. 42.*

Non autem superioribus.

Mortua assignata non potest alia eligi.

10 Personæ perillustres, quæ obtinuerunt licentiam à Papa aliquoties ingredi septa monasterij monialium cum assignatione matrimonium in casu absentiæ, vel legitimæ causæ possunt aliam eligere, & variare. Peliz *p. 10. tra-*

14.*res.* 31. Sed Diana tenet, quod solùm in casu mortis vnius posse eligere aliam, & non in alijs casibus, & si in breui dicatur per tres vices in tribus monasterijs poterit duabus vnum ingredi, & semel in vno ex duobus, vel si dicatur in quatuor monasterijs, & breue dicat ter, potest semel in quatuor ingredi. Pelizar. *ibi.* §. *Sed quid dicendum*, & potest semel ingressus transferri in die, quo fit aliqua publica præsentatio. ibid. in fine.

Mortua assignata potest alia eligi. Perillustres possunt cum vicibus concessis ingredi in Conuétibus assignatis.

INGREDI

Religionem.

Vide V. *Nouitiatus.* V. *Nouitius.* & V. *Professio.*

Religionem ingredi tenetur quicunque id vouit. Potest tamen ingressum differre, ad vitandum scandalum infirmorum, secundum Valentiã. Vide V. *Scandalum, nu.* 29. Item ad occurrendum necessitati sororis in graui necessitate, & prostitutionis periculo constitutæ, si votum non est emissum pro tempore determinato, secundum Palaum *to.* 3. *tr.* 16. *disp.* 1. *punct.* 7. §. 5. *nu.* 13. Imò etiam, si pro determinato, secundum Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 20. *num.* 31. 32. & Trullench *in Decal. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 2. *dub.* 23. *nu.* 10. quia ait Sanchez, prouidere tali necessitati est opus tantæ charitatis, vt secundum prudentis arbitrium, videatur maius Dei obsequiũ, quam præsentaneus Religionis ingressus. Et quamuis Palaus objiciat, non esse illud sororis leuamen actum maioris virtutis, nam alioqui votum in tale subsidium cõmutari posse propria auctoritate, & nõ obstante tali necessitate. Religionis ingressum esse licitum, etiam secundum Sanchez, & ideo capacem obligationis voti, nihilominus in casu occurrente consulerem dilationem ad aliquod tempus, vel ad maiorem cautelam, recursum ad Episcopum, qui iuxta dicta V. *Episcopus*, in tali casu dispensare potest. *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 54.

Vouens Religionem potest ingressum differre ad vitandũ scandalum infirmorum.

Aut succurrendum graui necessitati sororis.

2 Astrictus voto Religionis non potest matrimonium contrahere, animo Religionem ingrediendi infra bimestre, ante consummationem, quia exponeret se periculo fraudandi votum, videretur quoque illudere Sacramento, & non leuem sponsæ inferret iniuriam, quæ non posset alteri nubere, donec ipse profiteretur. Est communis opinio apud Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.* 43. *nu.* 7. *et* 10. *vbi num.* 6. benè notat, contrarium non esse improbabile, cum sponsus de iure post matrimonium cõtractum possit infra bimestre vxorem relinquere, & ad Religionem transire, si enim id sponsæ iniuriosum non est, nec erit iniuriosum eam ducere eo animo. Quod potiori iure procederet contra Cucchum *lib.* 5. *c.* 12. *nu.* 20. si quis vxorem duceret eo animo absque voto. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 281.

Non tamen vxorem ducere cum intẽtionem ingrediendi ante consummationem.

3 Peres primò: An qui post votũ huiusmodi deflorarer puellam sub promissione coniugij, teneretur ad votum potius, an ad matrimonium? Respondet Lessius *lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 4. *num.* 32. & alij communiter, teneri ad matrimonium, & probabiliter; nam obligatio promissionis coniugij cum defloratione, cum sit iustitiæ, soluit obligationem voti, quæ est Religionis. Præsertim quia eam soluit quoque superueniens necessitas patris, quæ solùm ponit in filio obligationem charitatis. *par.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 203. & 280. Sed probabile quoque est, teneri ad votum, vt docuerunt Nauarrus, & Rodriquez, quos citat, & sequitur Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 2. *num.* 5. quia promissio facta puellæ post votum non tenet, vtpotè dominij in suum corpus Deo præacquisiti per votum. Ex quo patet ad argumenta. Dices: Tenetur saltem puellam ducere ratione damni illati, sicut qui deflorasset absque voto sub ficta coniugij promissione. Respondeo, negando paritatem nam qui fictè promittit; tenetur promittere ex animo: qui verò promittit

Et si post votum deflorarer puellam sub promissione coniugij hæc promissio nulla esset.

post votum, promittere non potest, vnde paritas solùm curiit cum eo, qui puellam deflorasset absque vlla promissione, qui non teneretur illam ducere ob damnum illatum. *p.3.tr.4.ref.*280. §. *Sed contrariam, & p.5 tr.14.ref.*38. Probabile quoque est, quod ait Pontius *lib.6.c.*12. *nu.*19. tamen teneri primò ad coniugium, & postea infra bimestre Religionem, nondum consummato matrimonio intrare, quia sic vtramque obligationem impleret. *p.3. tr.4. ref.* 203. §. *Notandum*.

Si autem in voto ratione infirmitatis dispensaretur, dispensatio censeretur data pro tempore infirmitatis.

4 Petes secundò: An dispensatus in voto Religionis ratione infirmitatis, censeatur dispensatus etiam si conualescat? Et respondeo negatiuè. Affirmatiuam tamen sententiam docent nonnulli, cum quibus V. *Dispensatio*, *nu.*5. diximus, cessante causa dispensationis non cessare ipsam dispensationē. Et hinc sententiam tenent nouissimè Auctor casuum conscientiæ Bonon. casu 1. fol 35. & Zambellus V. *Dispensatio, nu.*5. *p.*6. *tr.*7. *ref.*45.

Coniux vterque Religionem ingredi potest simul,

Vel conuenire, vt vnus ingrediatur, altero manente in sæculo cum voto castitatis. Si senex sit.

Vel senilis valetudinis.

5 Religionem ingredi potest vxoratus, si vxor etiam ipsa recipiatur in Monasterium, aut si senex sit, (idest annorum, secundum Riccium, sexaginta, secundum Sanchez quinquaginta; nam mulier anno 50. sterilescit, vt vir sexagenarius, &c. aut secundum Pontium deficiat in robore, valetudine, &c. iudicio Episcopi) in sęculo manens voto castitatis se astringat, cap. *Cum sis*, & cap. *Apostol. de conuers. coniug.* In quibus iuribus cum de vtroque coniuge sermo sit, potest etiam vxor ingredi Monasterium, viro Religionem (etiam S. Ioann. Ierosol vt docet Pontius vbi infra num. 4. contra Sanchez *lib.*7 *disp.* 32 *nu.*4. *vbi infra* §. *Non desinam*) ingrediente; vel si senex sit (idest annorum 60. aut secundum Bonacinam *quæst.*3. *punct.*4. *nu.*12. ætatis, quæ ex praua valetudine annis 60. respondeat, &c.) manente in sæculo cum voto castitatis, vt docet Pontius *lib.* 9. *c.* 12. *nu* 3. quamuis neget Hurtadus *de matr. disp.*11. *diff* 9. *nu.* 8. Debet autem coniux in hoc casu ab Episcopo licentiam impetrare; quamquā Pontius dicat, talem obligationem extinctam esse per contrarium vsum. *p* 4 *tr.*4. *ref.*73.

Si verò alter illorum damnatus esset tanquam hæreticus etiā secretò, alter posset manere in sæculo separatus.

6 Petes: An vxor hæretici damnati, & postea reconciliati, si nolit illum recidere debeat ingredi Monasterium? Affirmatiuè respondet Simanca *tit.* 40, *nu.*16 & testatur de communi; in fauorem nimirum fidei (ad piscandos facilius de hæreseos lacu hæreticos) & matrimonij, in quo diuortium Matt. 19. licitum dicitur ob fornicationem carnalem: ergo non ob spiritualē post emendam cum peruersionis periculum iam cessauerit. Ego verò teneo cum Mendoza *de fide vol.* 1. *disp.*76. *sect.* 6. §. 206. & 207. & alijs multis, per sententiam hæresis declaratoriam, remanere coniugem iure cohabitandi, & debitum petendi priuatum in pęnam hęreseos, absque alia declaratione; nam cohabitare cum viro damnato tanquam hæretico est insuaue, & infame, & cum iudex priuare hæreticum possit omnibus bonis, priuare etiam potest iure, quod habebat in coniugem; vxor igitur damnati tanquam hæretici, remanet solùm ligata vinculo matrimonij, non tamen tenetur illum quantumuis reconciliatum in domum recipere. Nec propterea tenetur ingredi in Monasterium; nam hoc nimis durum esset, & in fauorem hæretici, qui in sæculo liber maneret. Et hæc omnia contra Barbosam *in rub.* 2. *p. nu.*21. & 22. *ff. solut. matrim.* procedunt, etiamsi sententia non sit publica, sed intra priuatos parietes; nam posita sententia heresis, & induto reo habitum pęnitentiæ, statim emergunt pęnæ hæreticorum. Sic Fagundez *in decal. tom.*1 *li.* 4. *c.*8. *nu.*11. Item procedunt de viro, si vxor vt hæretica damnata fuerit; habet enim expressum de iure facultate ingrediendi Religionem, & consequenter etiam manendi in sęculo sacris initiatus, quia status Sacri Ordinis, & Religionis propter solemne, & perpetuum castitatis votum æquiparantur, & cum hæc sit gratia, in fauorem viri Catholici ampliari debet. Et ita etiam tenet Fagundez *loc. cit. nu.* 21. contra Angles, Lopez, & alios penes ipsum *num.*12. *p.*6 *tr.*7. *ref.*25.

7 Parentes cogere possunt filias suas impuberes intrare monasterium, puberes non item. Vide V. *Pater à nu.* 2. Et quidem ad habitum suscipiendum ex Rodriquez, Naldo, & nouissimè Vecchio *disp.* 52. *dub.* 9. *n.* 16. puella impubes nec spontanea admitti potest, quia existimant, in Tridentino sess. 25. c. 17. determinari, quod puella habitum susceptura debeat duodecim annos excedere; sed Suarez id negat, & Medina *de Sacram. hom cont. lib.* 4. *contr.* 9. *c.* 4. testatur, se illi decreto interfuisse, & Patres Concilij nihil minus cogitasse; sed solùm decernere voluisse, vt puella pubes ante habitus susceptionem examinaretur de libertate, iuxta dicenda V. *Professio, nu.* 2. *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 47.

Puellæ impuberes possunt cogi monasterium intrare.

Non ad monachandum.

Sed spontaneè admitti possunt.

8 Nota hic, quod donatio facta ante ingressum Religionis, tenet, non obstante Trident. in sess. 25. cap. 16. vbi disponit, quòd donatio Religiosi non aliter valeat, quam si fiat infra bimestre proximum professioni; nam loquitur de Nouitio, vt S. Congregatio apud Menoch. *in addit. ad lib.* 2. *de arbitr. iud. casu* 436. *nu.* 3. *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 55.

Donatio mox in Religionem ingressuri tenet.

9 Nota etiam, quòd si illegitimus auctoritate Principis, aut Magistratus legitimatus in sæculo, Religionem ingrediatur, non manebit dispensatus ad officia Religionis, quia talis dispensatio non pertinet ad laicum. Portell. V. *Illegitimus, num.* 5. Qui etiam *num.* 6. Idem docet de Sacerdote illegitimo dispensato in sæculo ad beneficium Parochiale. *p.* 3 *tr* 2. *ref.* 102. §. *Nota*.

Sed illegitimi legitimatio facta in sæculo, non suffragatur in Religione.

10 Dare aliquid pro receptione ad habitum Religiosum, est Simonia. Sed an hoc procedat in habitu Religiosorum Equitum, vide V. *Simonia, nu.* 7.

INIVRIARE.

1 Vide V. *Contumelia*. Hic solum confirmamus, quòd à nobis dictum est. V. *Compensare, nu.* 4. Quòd objicienti crimen falsum, vel occultum, liceat respondere, *mentiris*, nam quidam Theologus id negat, afferens exemplum Christi, qui à Pharisæis lacessitus illa contumelia, *Dæmonium habes*, non respondit, *mentimini*; sed, *Ego dæmonium non habeo*. Probat etiam, quia hæc responsio cum inferatur post contumeliam, non habet rationem defensionis, sed potius vindictæ. Nos verò dicimus, optimum quidem esse, quod sequamur exempla Redemptoris, respondendo, *non sum*; non tamen ad id teneri, & illud *non sum*, esse etiam velatam mentitam, cum autem iniuria sit expressa, posse propulsari expressè per verbum *mentiris*, quod in tali casu ex circunstantia actualis defensionis patet non esse offensiuum, sed defensiuum. Et sanè Theologi cum Mendoza *in* 2. 2. *volum.* 2. *disp.* 170. §. 14. *num.* 119. dicunt, quando blasphemus objicit Deo mendacium, quod aliter refelli non potest, pertinere ad Religionis virtutē, respondere ei, *mentiris*, quod signum est, hoc verbum non esse sic intrinsecè malum, vt aliquādo honestari non possit. Præsertim, quòd talem iniuriam probare possim mendacem in iudicio, & vt talem ad punitionem adigere. Et sic tenet Hurtadus vbi supra, & alij. *p.* 6. *tr.* 6. *ref.* 16.

Licet iniurianti, respondere mentiris.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SVM-

Digitized by Google

SVMMÆ DIANA
PARS SECVNDA.

INQVISITORES.

Inquisitores de iure communi deberent habere annos 40.

1 INQVISITORES de iure communi debent esse annorum quadraginta *Clem. nolentes, de haeret.* & si minores eligerentur, electio esset nulla. Ita Zabarella num. 3. Sed cum hodie Inquisitores Italiae creentur à DD. Cardinalibus Inquisit. Romanae de scientia Summi Pontificis, parum curandum est de aetate. Ita Farinacius *de haeret. q.* 186. *num.* 51. Qui verò creantur à Generali Inquisitore Hispaniae, sufficit, si attingant annum trigesimum, ex priuilegio Summi Pontificis. Ita Zanardus *par.* 1. *cap.* 6. *quaest.* 12. Quae etiam aetas sufficit in eorum Commissarijs. Ita Molina *tomo* 5. *tract.* 5. *disput.* 28. *num.* 23. *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 54.

Sed in Hispania sufficit attigisse 30.

Secundum quosdam verò debent esse magis Theologi. Secundum alios magis Iurisperiti.

2 Inquisitores secundum Zanardum *p.* 2. *cap.* 6. *quaest.* 12. debent esse magis Theologi, quam Iurisperiti, quia debent de propositionibus hereticalibus iudicium ferre. Ad processum verò & examen adhibere possunt peritos Cōsultores, &c. At Simanca *tit.* 41. *num.* 3. testatur, experientia iam in Hispania compertum esse, quod commodius sit, Inquisitores Iurisperitos eligere, quā Theologos. Et certè ipsi plura facere debent vt Iurisperiti, quam vt Theologi. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 52.

An Inquisitores incurrant excommunicationem extorquētes pecuniā praetextu S. Officij? Et quid si accipiant spontè oblatam? Procurent titulo Mutui? Crediti, &c. Etiam extorquendo sub praetextu S. Officij? Et quid de esculentis, & poculentis?

3 Inquisitores extorquentes pecuniam praetextu officij Inquisitionis, secundum Suarez *de cens. disp.* 23. *sect.* 5. *num.* 14. incurrunt excommunicationem *Clem.* 2. *de haeret.* Aduertit tamen Sanctarellus *de haer. c.* 40. *dub.* 5. *num.* 26. aliquos contrarium docere, & multis rationibus probat, Inquisitores in dicta *Clem. Non includi*. Stando autem in sententia affirmatiua, puto cum Bonacina *tom.* 3. *disp.* 2. *q.* 10 *punct.* 10. non incurrere excommunicationem, si accipiant pecuniam spontè, etiam pretextu officij, oblatam, procurent, aut extorqueant praetextu mutui, dati, crediti, &c. vel titulo etiam officij, extorqueant mutuum, &c. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 28.

4 In Hispania secundum Scacciam *de iud. lib.* 1. *c.* 87. *num.* 12. Inquisitores alijque S. Officij ministri, non solum pecuniam, sed neque esculenta, & poculenta accipere possunt sub pena excommunicationis, priuationis officij, restitutionis dupli, & aliis. Et sub ijsdem penis tenetur minister reuelare, si alium ministrum hoc accepisse sciat. Alibi tamen, vbi hae prohibitiones non extant, esculenta, & poculenta non reijci *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 8.

Inquisitores nō procedentes contra haereticos lucri, vel praui alterius affectus causa, incurrunt excommunicationem. Minimè, si ex timiditate, &c.

5 Inquisitores omittentes procedere contra haereticos odij, rancoris, vel lucri causa, incurrunt excommunicationem supradictae *Clem.* §. *Verum*, à qua extra mortis articulum, à solo Romano Pontifice absolui possunt. Non ita, si procedere omittant propter timorem, vel ad euitanda scandala. Ita Locatus *in pr. v Inquisitor. nu.* 19. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 37.

Sicut non incurrunt irregularitatem, remittant familiares reos ad iudicem laicum, quando non gaudent immunitate.

6 Inquisitores remittentes reos familiares iudici laico, in casu quo non gaudent priuilegio fori, non incurrunt irregularitatem; nam iudex Ecclesiasticus, vt notat Vanshel *in cap. si iudex laicus, de sent. excommun. in* 6. tenetur id facere, quoties ad ipsum defertur à iudice laicus incedens in habitu clericali, id quod etiam faciendo praecipitur in Concordia; quia nimirum Inquisitores tunc non damnant, nec iurisdictionem committunt, sed remittunt causam

causam ad iudicem laicum, qui aliàs erat illius competens. Ita Suarez *de cēs. disp.47.sect 1. nu* 10. & alij. Et probatur à fortiori, quia iudice Ecclesiastici, & Inquisitores tradentes, brachio sæculari degradatum, vel de hæresi conuictum, non fiunt irregulares, cum ex cap. *Nouimus*, & cap. *Si iudex de verb. sign.* tum ex Bulla Gregorii XIV. in qua Pontifex cum iudicibus tradentibus reos in casibus exceptis brachio sęculari, non dispensat, sed declarat non incurrere irregularitatem. Quod ait Gambacurta *de immun. Eccl.lib.2.§.8.*in cit. capite Inquisitores, & Episcopos ab irregularitate excusari ex vi præcepti Apostolici mandantis reos tradi, & simul irregularitatem tollentis, posset quis negare, nam secundum Suarez, & alios excusantur, quia non sunt causa proxima, nec cooperantur ad mortem. Manifestator autem malefactoris tunc incurrit irregularitatem, cap. *tua nos, de homicidio*, quando esset accusator, vel testis necessarius ad cognitionem causę, vel hoc faceret vt minister iustitiæ. Sed, his non obstantibus, in casu occurrenti consulerem, vt Inquisitores non remitterent absque consultatione supremi Inquisitores. *par.4.tr.2. res.* 101. Quid quando tradunt brachio sęculari reum hæreticum? Vide V. *Inquisitorum, num.*254.

Sed in hoc casu bonū esset, consulere supremum Inquisitorem.

INQVISITORVM IVRISDICTIO

Qualis.

7 INquisitorum iurisdictionem esse delegatam, tenet Narbona *in 3. p. recomp. lib.4. tit.1 leg.* 20. *Gloss.22.num.*79. Zanardus *in direct. Theolog. par.2.prac.1.cap.*6. & alij. Portocarrero *in alleg. super compet. iurisd. inter Inquisit. & Ministr. regales nu.*48. & alij esse ordinariam. Vtraque vera opinio est probabilis. Imò vtraque vera. Nam in se, & à principio est delegata; accedit tamen ad conditiones ordinariæ. Vel, vt rectè ait Moura *opusc.*1. *de ensalmis, et incant. sect.3. cap.1. num* 6. quoad vtilitates ordinariæ, est ordinaria, & quoad vtilitates delegatæ delegata. Non placet distinctio Barbosæ *in l. Prætor, §.1. num.* 65. *ff. de iudic.* quòd Inquisitor Generalis habeat iurisdictionem ordinariam, alij verò delegatam, eo quia sunt ab ipso amouibiles. Nam etiam Inquisitor Generalis est amouibilis à Summo Pontifice, à quo non solum ipse, sed etiam alij Inquisitores iurisdictionem accipiunt immediatè, & mediante solùm nominatione personarum Inquisitori Generali à Papa indultam. Ita Torreblanca *de magia lib.3 cap.5.nu.*211. *&* 212. & alij. *p.4 tr.8. res.*1.

Inquisitorum iurisdictio est ordinaria quoad vtilitates ordinariæ, & delegata quoad vtilitates delegatæ.

Loquendo tàm de Inquisitore Generali, quàm de alijs.

8 Inquisitorum iurisdictio, quamuis concessa sit cum clausula *ad beneplacitum*, non expirat ob mortem concedentis. Et hoc in fauorem fidei. Ita Pegna *in direct.p.1.comm.*56 *&* 57. & alij ibid. in fine, *& res.*19.

Nec expirat per mortem concedentis.

9 Imò neque iurisdictio Vicarij, seu delegati, aut Commissarii expirat per mortem Inquisitoris, etiam pro causis ante illius mortem nondum inceptis. Ita Triuisanus *lib. 1. decis. 66. num.*7. 9. 10. & alii, ex cap. *ne aliqui, et Glossa ibi in V. Non capta de hæret. in 6. resol.19. cit.* Suppono autem cum Pegna *par.3.com.* 61. §. *Sed iam*, & aliis, posse Inquisitores suam iurisdictionem subdelegare: quia id potest delegatus Principis ex cap. *super quæstionum de offic. deleg.* Imò posse etiam sibi Vicarium, seu Commissarium constituere, cum Triuisano vbi supra à num. 1. & aliis. An verò delegatus Inquisitoris possit subdelegare, vide Pegnam *par. 3. com.*64. §. *Hæc tamen ratio.* Causas, ob quas Inquisitores delegare possint, vide apud Eymericum *p. 3. q.* 15. §. *Respondemus. p.4. tr.8. res.*18.

Sicut nec eorum Vicarij, delegati, aut Commissarij.

Nam possunt Inquisitores suam iurisdictionē subdelegare.

10 Possunt etiam delegare examen testium, si aut ipsi, aut testes essent legitimè impediti. Cessante verò impedimento, debent ipsi examinare. Et sic

Et delegare examen testium si illi, aut ipsi sint legitimè impediti.

cautum

Digitized by Google

cautum est in instructione Hispalensi, docentque Cantera *q.crim.c.2.nu.8.* & alij. *p.4.tr 8.res.29.*

Inquisitorum iurisdictio concessa est cumulatiuè quoad Episcopos, & Capitulum Sede vacante.

11 Iurisdictio Inquisitorum secundum Farinacium *tract. de haeresi, quaest.* 186.*num.* 38. & alios, concessa est cumulatiuè quoad Episcopos, vnde illis non praeiudicat *p.3.tr.8.res.2.* Imò neque praeiudicat Capitulo Sede vacante, quod sicut Episcopus est ordinarius iudex in causa haeresis iurisdictionem exercens per Vicarium ad id specialiter deputatum, vt patet ex cap. *Ad abolend. de haeret.* ibi, *vel Clerici ipsi sede vacante.* Et colligitur *ex Clement.* 1. §. *Propter, de haeret.* docentque Gundisaluus *de haeret. quaest.7. num.* 8. & alij. Et procedit non solum, quando edes vacat absolutè, sed etiam quando Episcopus esset captiuus, vel non haberet expeditas litteras. Et ita docet Decianus *in tract.crim. lib.5. cap.21. num.13.* Sed quoad exemptos in causa haeresis, cum Episcopus non sit iudex ordinarius, sed delegatus, vt docet Simanca *Cathol.inst.tit.25.nu.6.* contra Hostiens. in cap. *Ad abolend. num.13.* Capitulum sede vacante cognoscere non potest, quia succedit Episcopo in his, quae sibi competunt de iure ordinario, non autem ex delegatione Ita Decianus *vbi sup. num.*14. contra Socinum in cap. *Ad abolend. num.44.p.4 tract.* 8.*res.33.*

Circa non exemptos.

At quoad ministros proprios priuatiuè.

12 Quoad ministros verò Inquisitorum Hispaniae, iurisdictio ipsis Inquisitoribus inest priuatiuè, etiam quoad Episcopos. Et hoc ex exemptione Apostolica, additis Regijs litteris illam obseruat iubentibus. Ita Portocarrero *in alleg.de iurisd. Inquisit. nu.* 49.*par.4. tract.8.resol.2.* §. *Notandum.* Et in Hispanica Inquisitione obtinuit consuetudo, vt in causa haeresis generaliter soli Inquisitores cognoscant; Episcopis aut per se, aut per Vicarios assistentibus. Et quod Episcopi non possint separatim ab Inquisitoribus cognoscere, sed denuntiationes sibi factas ad Inquisitores transmittere debeant, qui soli processum forment, inque suis tantum carceribus rei custodiantur. Ita notat Sanctarellus *tract.de haeret.c.40.dub.2.nu.15.* qui addit, esse in Hispaniis litteras Apostolicas mandantes, vt Episcopi, & alii Ordinarii Inquisitoribus haec relinquant, neque in eis se intromittant. Quod si ipsi reperiant, efficere debeant summariam de rebus informationem, eamque ad Inquisitores transmittere sicut & reos, quando expediés sit eos capere, ne fugiant. Vide etiam Riccium *p.3 dec.279. nu.1. Ibid. §. Sed consuetudine.*

Imò Inquisitores Hispaniae in causa haeresis soli procedunt, assistentibus Episcopis per se, aut per Vicarios.

Nam eorum iurisdictio ampliatur ex cõsuetudinibus.

13 Generaliter enim Inquisitores non solum possunt exercere, quae sibi competunt de iure, sed etiam quae ex consuetudine. Ita Molina *de iust. tom.5. tr.5.disp.28.nu.14.* Portocarrero *alleg.pro iurisd. Inquisit. nu.24.* & alij: quia consuetudo, quemadmodum priuilegium, dat iurisdictionem. Accedunt litterae Philippi II. & Philippi III. talem consuetudinem confirmantes, quam citatus Portocarrero probat habere vim legis. *p.4.tr.8.res.3.*

Quid de sortilegijs?

14 De sortilegijs autem, etiam non manifestè sapientibus haeresim Inquisitores cognoscunt per Bullam Sixti V. Sed cumulatiuè quoad Episcopos. Ita Leone *in lib. de Sortileg. c.8.* qui addit, quòd causas superstitionum, incantationum, veneficiorum, & blasphemiarum Episcopi possunt cognoscere, & nisi sapiant manifestè haeresim, absque Inquisitorum interuentu decidere, & terminare, per textum *in c. accusatus, de haeret. in 6.* Et sic censuisse Sacram Congregationem Generalem Romanae, & vniuersalis Inquisitionis sub die 21. Decembris 1602. *p.4. tr.8 res.107.& 119.*

Et causis lamiarum?

15 Eodem pacto in causis lamiarum Inquisitio Hispanica obseruat procedere simul cum Episcopo, vt praecipiunt textus *cap. per hoc, de haeret. in 6. Extrauag.ex eo, de haeret. et Clem.1. de haeret.* Quamuis doceant Pegna *Paralip.ad tract. de strigibus Bernard. Comensis*, quòd si in hac causa soli velint procedere, id possint, & quodcunque soli fecerint validum sit, ex Const. Alexandri VI. directa ad Angelum de Verona Inquisitorem. *p.4.tr.8. res.120.*

16 Citatus eodem tempore ab Episcopo, & ab Inquisitore, ex Molina *tract.*

*tract.5.disp.20.num.*17. potest adire quem velit. Et Rojas, *singul.44.num.*7. debet adire Ordinarium. Pegna *p.*3.*quæst.*5.*comm.* 54. docet, quòd, si Episcopus procedat iurisdictione ordinaria, debet talis adire Inquisitorem, quia iurisdictio Inquisitoris tanquam delegata est maior ordinaria Episcopi. Quod si Episcopus, & Inquisitor compatibilia iubeant, scilicet, vt diuersis horis coram se compareat, reus secundum Zanardum *p.*2. *cap.*6. *quæst* 13. tenetur vtrique obedire. Sed hæc quæstio non habet locum in Inquisitione Hispanica, vbi soli Inquisitores reos citant. Episcopi autem id non permittitur, cum nec permittatur, edicta contra hæreticos promulgare. Ita Molina *disp.*29.*nu.*17. *p.*4.*tr.*5.*ref.* 52. §. *Notandum tr.*8.*ref.*47.

Citatus ab Inquisitore simul, & Episcopo cuinam cōparere tenetur? Variæ sententiæ.

Sed in Hispania Episcopi non citant.

17 Non licet Inquisitoribus, cogere suspectum vehementer de hæresi ad abiurandum sine Episcopo. Ita Azorius *tom.*1.*lib.*8.*c.*18.*quæst.* 16. & Molina *disp.*28.*num.*16. contra Campegium *add. ad Zanch. de hæret. c.*8. *litt. E.* At, si cogerent abiuratio teneret, & reus maneret subiectus pęnæ relapsi, cum non sit aliud expresè sancitum. Idem dic de Episcopo, si sine Inquisitore id faceret. Ita Farinacius *de hæret.* q. 186.*num.*79 contra Castrum, qui *to.* 1. *tract.* 4.*disput.*8. *punct.* 13. *num.* 18. contrarium probare nititur *ex Clem. de hæret.* § *Duro. p.* 4. *tr.*8. *ref.*49. Adde, quod Sousa *lib.*1.*cap.* 3. *num.*5. docet, extare consuetudinem, quòd Inquisitores abiurare; & purgari cogant sine Episcopo, quam consuetudinem, vbi recepta est, non damnarem. *p.*4.*tr.*8.*ref.*50. in fine, & antea *tr.*7.*ref.*3. in fine. §. *Quæro secundò.*

Non licet Inquisitorib. indicere abiurationem de vehementi sine Episcopo. Sed si faciant, abiuratio habebit effectum.

Et vbicunque id facere consueuerunt, eis licet.

18 Reum absoluere sine Episcopo Inquisitores non posse, docet Simanca *Cath. Instit. tit.* 3.*num.*9. Posse Molina *disput.*28.*num.*15. Zanardus *par.*2. *cap.*6. *quæst.* 15. distinguit: & posse inquit, si reus non est conuictus, nec confessus, nec indiciatus sufficienter ad torturam, in quo etiam casu posse Episcopum seorsim ab Inquisitoribus, quia non est inuentus reus, non posse verò, quando est confessus, aut sic indiciatus, vt debeat torqueri, quia tortura non potest infligi, nisi ab vtroque simul, & negotium graue postulat congregationem. Ex his prima opinio placeret, quæ fundatur *in Clem.* 1. *de hæret.* Sed in aliquibus Prouincijs est consuetudo, vt Inquisitores sine Episcopo sententiam absolutoriam proferant. Quam consuetudinem approbo cum Sanctarello *de hæresi, cap.*40.*dub.*2.*nu.*13.*p.*4.*tr.*8.*ref.*50. Videtur etiam, posse Inquisitores absque Episcopo reconciliare apostatas, qui vulgo dicuntur *renegati*, si spontè ad ipsos veniant, & pęnitentiam postulent, quia id se practicari vidisse fatetur Molina *de iust. to.*5. *tr.*5.*disp.*28. *nu.*16. Licèt aduersus ipsum insurgat Palaus *tract.*4. *disp.*8 *punct.*13. *num.*17. *par.* 5.*tr.*7. *resol.*3. §. *Quæro secundò.*

Et vbi adest talis cōsuetudo, possunt reū absoluere.

19 Quando in infligendis pęnis Inquisitores, & Ordinarij discrepant, consulendus est Summus Pontifex. Ita Sanctarellus vbi suprà, & alij ex *cap. Per hoc, de hæret. in* 6. Quod procedit in Inquisitione Romana; nam in Hispanica ex priuilegio Sedis Apostolicæ, & in particulari Clement. VIII. non ad Papam, sed ad supremum Senatum recurrendum est. Quod etiam obseruatur in quibuscunque appellationis. Ita Freytas *de Conf. solicit. quæstio.* 15. *num.* 20. Sed in hoc Regno Siciliæ, vbi sunt tres Inquisitores, si vnus cum Episcopo sentiat, & alij duo dissentiant, remittenda est causa ad Senatum; si verò duo sentiant cum Episcopo, sententia protinus ferenda est, ait Simanca *tit.*60.*c.*10.*p.*4.*tr.*7. *ref.*37.

Quando in imponendis pęnis Inquisitor, & Ordinarius discordant, consulendus est Summus Pontifex. Et in Hispania supremus Senatus.

20 Aliud discrimen est inter Inquisitionem Romanam, & Hispanicam. Nam in Romana, vbi Inquisitor cum Episcopo pęnam delinquenti imposuit, potest cum eodem illam minorare, quòd in Hispania solus supremus Inquisitor facere potest. Ita Pegna *direct. par.*3. *comm.* 108. Quòd verò in Romana id solum cumulatiuè fieri possit, adest decretum Vrbis de mandato D. N. Vrbani VIII. apud Bariolam Aphor. V. *Pœna.* §. 15. Vnde opinio Zachini *tract. de hæret. cap.*21.*num.*2. quòd id possint Inquisitores, petito & non obtentu

In Hispania pœnā impositam solus supremus Inquisitor minorare potest. In Romana verò Inquisitores cum Episcopo.

obtentu consensu Episcopi quoad laicos, non est amplius amplectenda. *Ibid.* §. *Notanda*.

Vbi Inquisitores sũt plures, nõ possunt seorsim actus graues iurisdictionis exercere.

20 Vbi sunt plures Inquisitores, vnus sine altero potest leuiora exercere. Non tamen procedere ad capturam reorum, ad indicendam purgationem, ad publicationem testium ad copiam actorum reo dandam, nisi alter illorum absit. Ita habet Instructio Toletana ann. 1562. num. 3. & docet in terminis Simanca *tit.* 34 *nu.* 37. *p.* 4. *tr.* 8. *r.f.* 66. & 90.

Nec pęnas imponere sine consilio.

Quod tamen in Hispania non tenentur sequi.

21 Debent in imponendis pęnis consilium petere, *ex cap. fin. ad med. de haret. in 6 & ex cap. vt commissis §. Aduocandi, eodem tit. et libro*. Sed dubium est, an in tali casu vota Consultorum sint decisiua, ita vt illa Inquisitores sequi teneantur? Esse decisiua in Inquisitione Lusitana testatur Sousa *Aphor lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. & *lib.* 2. *cap.* 36 *num.* 9. Et vniuersaliter in omni, Albertinus *quæst.* 26. *concl.* 15. Zanardus *p.* 2 *pr.* 1. *cap.* 6. *quæst.* 42. ait, periculosum esse, & reprehensione dignum, Inquisitores a votis Consultorum tribus casibus discordare. Primò, quando cum Consultoribus consentit Episcopus. Secundò, quando omnes Consultores sunt vnius voti. Tertiò, quando maior pars consentit in innocentiam inquisiti. Sed in Inquisitione Hispanica puto, Consultorum vota non esse decisiua, sed tantum consultiua, quod patet ex Instruct. Toletana. Et ita docent Bariola V. *Vota Consultorum*, & Barbosa *Collect. tom.* 3. *lib.* 5 *tit* 2. *cap.* 12 *nu.* 8. Non tamen esse tutum, si Inquisitores sunt Theologi, à suffragiis Consultorum discedere. Ita idem Bariola *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 38.

Sed quid si non petant?

Videtur sententia fore inualida. Sed contrarium suaderi potest.

22 Sed quid, si Inquisitores sine aduocatione Consultorum sententiam proferant? Videtur, quòd talis sententia sit inualida, quia petitorum consiliũ requiritur pro forma, sine qua actus non subsistit, *cap. Dilecta, de rescrip. & c. Cum in veteri, de elect.* vbi irritatur electio ob omissum consilium. Ita tenet Palaus *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 11. *num.* 4. Sed posset quis dicere, quòd si habenti potestatem mandatur peti consilium, mandari censetur, vt actus rectè præstetur, non vt validè, vt docet Syluester V. *Consilium q.* 3. Hoc autem accidit in casu nostro, quia Inquisitores ab Vrbano IV. Clem. IV. & aliis Pontificibus habebant potestatem sententiandi contra hæreticos absolutam; postea verò à Bonifacio VIII. præceptum habuerunt de adhibendo in sententiis peritorum consilio, vt patet *ex c. fin. Ibid.* §. *Sed maior*.

In captura reorũ, an Consilium sit necessarium?

23 Quoad capturam verò reorum Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 16. tenet consilium non esse necessarium, sed conueniens. Quod habetur in Instruct. Tolet. *et cap. Commissi, de haret. in* 6. vbi dicitur consilium adhibendum, quando ita expediens iudicauerint. Cui capiti concordari debet, *cap. fin.* §. *Iubemus. Ibid.* §. *An verò*.

Possunt autem capere in alieno territorio absq; litteris dominorum.

24 Inquisitores possunt reum capere in alieno territorio absque litteris subsidialibus Dominorum temporalium, quia hæresis est crimen fori Ecclesiastici, nullo pacto spectans ad iudices laicos. Idem dicendum est quoad Dominos spirituales, saltem in Hispania. Nam iudex potest citare per proprium nuntium, quando loca sunt sub eodem Præside: omnia autem loca subsunt Imperio spirituali Summi Pontificis, cuius Inquisitores, & Episcopis litteras requisitorias mittere. Ita Scaccia *de iud. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 4. *et* 5. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 7.

Inquisitores possunt habere familiam armatam.

25 Inquisitores habere possunt familiam armatam. Ita cum aliis Pegna *p.* 3. *q.* 56. *com.* 103. qui addit, eos armorum licentiam non solum dare posse officialibus destinatis ad denunciandos, vel capiendos hæreticos, & comitandos Inquisitores, sed etiam cæteris ministris, qui quauis alia ratione S. Officio inseruiunt, vt Aduocatis, Notarii, Consultoribus, &c. Ex quibus notat Zabarella *in Clem.* 2. §. *Porrò, num.* 9. eos punire posse Dominos temporales impedientes supradictos pro armorum delatione, tanquam turbatores sui officii. *p.* 4 *tr.* 8. *res.* 31.

26 In

Digitized by Google

26 In causis criminalibus suorum familiarium Inquisitores Hispaniæ habent iurisdictionem, exceptis certis criminibus, de quibus Ioannes de Heuia Curia Philippi. *p.* 3. §. 1. *num.* 19 & alij. In causis ciuilibus Ferdinandus de Castro *tomo* 1. *tr.* 4. *disput.* 8. *punct.* 12. §. 2. *num.* 9. tenet, habere iurisdictionem solum respectu officialium, qui sunt à secretis, non autem respectu aliorum externorum. Sed hæc opinio non placet quoad Regnum Valentiæ, & Siciliæ, vbi (ait Rojas *p.* 2. *num.* 422.) ex concordia inter Regiam Maiestatem, & Inquisitionem, Inquisitores cognoscunt in causis ciuilibus omnium familiarium. Quod etiam, ait Paramus *de orig. Inquis. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 27. ex iure municipali Regni Siciliæ, ex iuris Pontificij decisionibus priuilegijs, & consuetudine immemorabili. Narbona *recompil. lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *glos.* 1. *nu.* 14. *& glo.* 6. *nu.* 2. testatur, id seruari etiam in Catalonia, & in Regno Aragonię, & Maioricarum. Et ex Paramo obseruat, quòd in hoc Regno Siciliæ non solum familiares, sed etiam eorum vxores, adhuc viduæ, quamdiu viduæ fuerint, gaudent priuilegio fori. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 55. Suosq; familiares cognoscere in criminalibus, & ciuilibus.

27 Porrò iurisdictio DD. Inquisitorum in suos familiares in quibuscunque causis est Ecclesiastica, non sæcularis; nam Ioannes XXII. illis concessit familiam armatam, cuius nomine ait Zanardus *par.* 2. *pr.* 1. *cap.* 6. *q.* 31. venire Notarios, Aduocatos, Consultores, Fiscales, Birruarios, & familiares omnes. Quod autem in concordatis Siciliæ, Valentiæ, &c. Rex talem iurisdictionem limitat in aliquibus casibus, id factum est non contradicente Senatu, ad restringendam omnimodam iurisdictionem, quam ipsi habebant, non quod in ipsis concordatis Rex illis tribuat iurisdictionem, vt ait Pontius *lib.* 5. *cap.* 12. *nu.* 15. Ita Narbona *tom.* 2. *in* 3. *p. recopil. lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *gl.* 22. quem vide *par.* 1. *tr.* 2. *ref.* 136. Ex quibus patet, Regem non posse hanc Inquisitorum in suos familiares iurisdictionem pro aliquo casu sine ipsorum consensu limitare. Quod etiam verum est, dato quòd esset regia. Primò, quia hoc priuilegium concessum fuit propter seruitia, & benemerita facta à Tribunali S. Officij ad bonum publicum, vnde est remuneratorium, degenerans in contractum, ac proinde factum irreuocabile, per ea, quæ tradunt Cochier *de liberat. Eccl. p.* 1. *c.* 10. *nu.* 10. & alij communiter. Secundò, quia, dato quod talis iurisdictio sit regia, iam per incorporationem cum Ecclesiastica facta est Ecclesiastica etiam ipsa, & cum sit concessa non subditis, non potest amplius reuocari, vtpotè quæ semel ab ipsis acceptata transiuit in ius, vt dictum est de omni priuilegio concesso Ecclesiæ à Principibus V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.* 7 *p.* 4. *tr.* 1. *ref.* 82. Iurisdictione Ecclesiastica non sæculari.

28 Inquisitores, an possint legere, & dare licentiam legendi libros hæreticorum, vel alios prohibitos, vide V. *Hæreticorum. à num.* 45. Inquisitores non possũt legere libros prohibitos.

29 Inquisitores non excusantur à residentia Parochiali. Ita Sanctarellus *p.* 1. *q.* 11. *nu.* 4 contra Cenedum *p.* 4. *tr.* 8 *ref.* 71. Non excusantur à residentia Parochiali.

30 Habentur tamen pro præsentibus, & residentibus, & percipiunt fructus suarum præbendarum, simul cum distributionibus quotidianis, ex priuilegio speciali Pauli III. & Pij V. illis concesso in fauorem fidei. Ita Armendariz *in recomp. leg. Nau. lib.* 2. *tit.* 23. *leg.* 2. §. 2 *n.* 7. & alij ex declaratione Cardin. apud Garziam *de benef. to.* 1 *p.* 3. *c.* 2. *n.* 356. *Ibid.* §. *Quoad secundum*. Habentur tamen in suis præbendis, vt residentes, & fructus percipiunt.

31 In Regnis Hispaniarum soli Inquisitores publicare possunt edicta fidei. Non autem Episcopi. Ita Molina *disp.* 26. *nu.* 13 *p.* 4. *tr.* 8 *ref.* 126. Inquisitores solis publicant in Hispania edicta fidei.

32 Inquisitores possunt sub pęna excommunicationis pręcipere, vt Clerus, & populus eorum sermonibus assistant. Ita habetur in cap. *Vt commissi, de hæret. in* 6. ib. *conuocandi etiam Clerum, & populum*. Et ita docet Simanca *tit.* 34. *num.* 24. contra Angelum *tom.* 1. *v. Inquisitor num.* 9. Quod obseruari ex cõsuetudine Tribunalis, testatur Direc. *v. Prædicare, n.* 2. Ex quo à fortiori concludit Auila *de cens. p.* 2 *c.* 5. *disp.* 1. *dub.* 3. quod præceptum Inquisitorum, vt omnes sub excommunicationis pęna in templum conueniant ad audienda edi- Et possunt præcipere sub censura, vt Clerus, & populus eorũ sermonibus assistat. Et edicta fidei audiat.

da edicta fidei obligat sub mortali, quia est ad exaltationem fidei, vt sciant quid debeant ipsis denuntiare. *p.4.tr.8.ref.89.*

Inquisitores non possunt dispensare super irregularitate cōtracta propter hæresim.

33 Videtur cum Locato V. *Irregul. num.* 2. quòd Inquisitores dispensare possint super irregularitate contracta ab hæreticis, ex Bulla Clem. VIII. quæ incipit, *Cum sicut.* §. *Vobis etiam*. Sed hoc priuilegium, vel fuit personale, vel non fuit vsu receptum, vel per alias Bullas posteriorum Pontificum fuit reuocatum. Et ideò Pius V. ann. 1567. prohibuit dispensare cum Sacerdotibus hæreticis pœnitentibus, vt Missam celebrent, teste Sanctarello *de hær. c.* 25. *dub.* 1. *nu.* 6. Et hanc sententiam tuetur absolutè Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 25 *nu.* 19. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 85.

Possunt Inquisitores recusari vt suspecti.

34 Quidquid dicat Menochius *lib.* 1. *cons* 94. *nu.* 12. docet Scaccia *de iudic. lib.* 1. *c.* 67. *nu.* 7. *et c.* 66 *nu.* 13. & 16. & cum alijs, posse Inquisitores recusari, vt suspectos. In quo casu determinauit Instructio Toletana ann. 1561. nu. 52. quod recusatus cessare debet, & certius facere consilium, quousque cognita suspicionis causa, Consilium de iure prouideat. Idemque fieri si omnes simul suspecti habeantur. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 5.

Sed à diffinitiua illorum sententia nō datur appellatio.

35 A sententia Inquisitorum lata contra hæreticos, & eorū fautores, &c. non datur appellatio, nisi ab interlocutoria, vt dictum est. V. *Appellatio, nu.* 3. Modum appellandi, vide ibid. num. 15. Ad quem ibid. num. 12.

Quæ tamen datur à sententia torturæ, sed si sit friuola, respui potest.

36 Datur etiam appellatio à sententia torturæ *ex l.* 2. *cap. de appellat. recipien. et l. penul. c. quorum appellat. non recipiuntur*, nisi appellatio esset friuola, & calumniosa, qua non obstante possent ad vlteriora procedere. Quādonam sit friuola, ipsorum arbitrio remittitur. Farinacius *q.* 36 *nu.* 27. aduertit, tunc esse friuolam, quando in processu apparent legitima indicia torturæ, & purgata non sunt in termino defensionis. Sed, quando appellationis calumnia non est clara, sed sumus in dubio tàm facti, quàm iuris debent DD. Inquisitores supersedere à tortura, & expectare quid pronuntiet iudex super appellatione, vt optimè obseruat Carauita *in ritu Mag. Cur.* 258. *nu.* 10 *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 20. *et* 38. *ref.* 32. §. *Notandum*.

Si verò dubia admitti debet.

37 Debent etiam supersedere à processu nouiter delati criminis contra reum, qui iam in alia causa appellauit, & Superioris responsum expectare, nisi causa sit grauissima; nam tūc, non obstante appellatione, circa illud procedere possunt. *p* 4. *tr.* 6. *ref.* 20. §. *Nota secundò*.

An in Inquisitores habeat iurisdictionē Legatus Papæ?

38 Docet Sanctarellus *c.* 40. *dub.* 5. *n.* 31. olim Legatum Summi Pontificis habuisse iurisdictionem in Inquisitores, vt patet ex Constit. Vrbani IV. hodie verò sine speciali facultate Pontificis, vel supremæ Inquisitionis Romæ non solere Legatos Pontificis se ingerere. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 27.

Et in Regulares Regularis Prælatus?

40 Inquisitores Regulares, delinquentes in Officio Inquisitionis, non posse puniri à suis Prælatis, sed à Cardinalibus vniuersalis Inquisitionis, & in Hispania à Generali Inquisitore, certum est: quia exempti sunt quoad hæc à Prælatis Regularibus. Ita Rojas *de heret. p.* 2. *nu.* 418. & alij. Sed nec si deliquerint extra officium, possunt suis Prælatis pœnam dare, quæ aliquo modo retardare possit officium, sed solum in tali casu Superiores Regulares sumere possunt informationes, & transmittere ad supremum Tribunal. Aliàs daretur vim impediendi indirectè Officium S. Inquisitionis: ita Castrus *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8 *punct.* 12. §. 2. *nu.* 23. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 53.

Saltem in delictis cōmissis extra officium.

An Inquisitor Generalis possit alios ab officio remouere, aut transferre?
Et qua de causa?

41 Videtur docere Molina *disp.* 28 *n.* 7. quòd Inquisitor Generalis possit ad libitum alios Inquisitores ab officio remouere, & à loco ad locum transferre. Sed contrarium tenendum est cum Castro vbi sup nu. 23. nisi interueniat iusta causa. Quæ quoad remouendum potest esse triplex. Prima, si non haberent debitas conditiones. Secunda, si superueniente infirmitate, ad officiū inhabiles fierent. Tertia, si in exercendo officio dolosè deliquissent. Quo ad translationem etiam triplex. Prima, quando vnus Inquisitor, tamendum aptus, esset constitutus in loco non tantam aptitudinem requirente quantam

requirit

requirit alter. Secunda, quando contra ipsum suscitatæ essent rixæ, & odia capitalia ex eo, quod processerit contra nobiles, & insignes personas, vnde immineat scandalum. Tertia, quando non benè se haberent cum Principibus. Sed in his duobus casibus posterioribus, si hæc contra Inquisitorem suscitata sint sine iusta causa, ad meliorem locum transmitti debet, ne puniatur, vbi meretur: ita Zanardus *p.2 c.6.q.9.& 19.* & alij *p.4 tr.8.res.34.*

42 Inquisitores in remittendis, & temperandis pęnis habent maiorem potestatem, quàm alij iudices, & ex cap. *vt commissi, de haret. in 6.* Vnde Carthatius *in pract. interrog. reos lib.2.c.1.nu.27.* docet, posse eos licitè reo impunitatem promittere, si verum fateatur. Vide num 200. Inquisitores in remittendis pęnis habēt pleniorem, quam alij iudices potestatem.

43 Inquisitores non possunt permittere, quòd laici in causis fidei cum ipsis assistant. Ex permissione tamen Pontificis possunt, non quidem vt votum habeant decisiuum, sed vt solummodo videant, rectè contra hæreticum agi: ita Zanardus *p.1. prac.1.c.6.q.29.* Et hoc pacto existimo procedere consuetudinem Venetijs introductam, quòd cum Inquisitore assistat vnus ex Senatoribus, vt testatur Thuanus *lib.4 hist.nu.1548.p.4.tr.8.res.105.* An permittere possint quod in causis fidei laici cum ipsis assistant?

INQVISITORVM IVRISDICTIO

In quas personas.

44 INquisitores, sicut & omnes Ecclesiastici iudices, non cognoscunt, nisi Christianos Baptizatos, vt constat ex Tridentino *sess.14. cap.2.* siue hæresim punire velint, siue Iudaismum, aut Paganismum: ita DD. communiter. Excipe tamen aliquos casus, de quibus infra num.103. in quibus Inquisitores procedere possunt contra iudæos, & alios cuiuscunque sectæ. *p.4. tr.8. res.78.* Inquisitorum iurisdictio in baptizatos. Et in certis casibus, etiam in non baptizatos.

45 Si verò aliquis sit Baptizatus inualidè ex defectu formæ, materiæ, aut intentionis. Sanctarellus *de haret.cap.1.dub.2.num.6.* & alij docent, non subiacere iurisdictioni Inquisitorum, quia non est membrum Ecclesiæ, & debet rebaptizari. Sed Simanca *tit.31.num.5.* & alij dicunt, si se baptizatum reputat, subiacere; nam baptizatus fuit Baptismo flaminis, & in hac re plus valet opinio, quam veritas: idem docet Sayrus *lib.3 c.4.num 11.* in casu, quo reus habuerit intentionem suscipiendi Baptismum, vel communiter reputetur vt baptizatus, vt semper contingit: & Palaus *tom.1.tr.4.disp.8.punct.6.§.6 nu.3.* testatur, hunc casum anno 1619. Cęsaraugustæ accidisse. Varios etiam casus distinguunt Ricciulus *de iur.pers. lib.3.c.6.* & Cantera *qq.crim.c.1.de har. nu.5.p.4. tr.8. res.78.* Et in baptizatos inualidè.

46 In dubio autem de susceptione ipsa Baptismi, sic distinguit Cantera. Aut reus natus, & conuersatus est inter Christianos, & tunc præsumitur baptizatus, aut natus & conuersatus inter infideles, & non pręsumitur baptizatus, aut natus inter Christianos, & conuersatus cum infidelibus, & tunc, si captus fuit infans, licèt præsumatur baptizatus, nō potest ab Inquisitoribus puniri; si verò captus fuisset post annos discretionis, posset. *p.4.tr.8.res.113.* Quid si dubitetur de susceptione baptismi?

47 Cæterum ex baptizatis Inquisitores in primis non possunt procedere contra Papam in hæresim deprehensum, vt dicemus V. *Papa, num.5.* Non in Papam.

48 Deinde non possunt procedere contra Nuntios, & Officiales Sedis Apostolicę: ita Zanardus *p.2.c.6.quest.21.* Officiales Sedis Apostolicæ secundum Molinam *de iust.tr.5.disp.28.nu.20.* illi sunt, qui nomine Sedis Apostolicæ ad negotium ipsimet sedi pertinens delegantur. Non illi, qui ab eadem quotidie mittuntur ad causas particulares inter alios iudicandas, ac dirimendas. *p.4. tr.8. res.24.* Nuncios, & Officiales Sedis Apostolicæ.

50 Tertiò non possunt procedere contra Episcopos (Nec eos ex quauis

Digitized by Google

Episcopus etiam non consecratus.

causa excommunicare, sicut nec Episcopus Inquisitores, secundum Megala *in 3.p.lib.1.c.3.q.2.nu* 43. licet Cantera *c.1.de hær. nu.*65.contrariam praxim adducat.*p.5.tr.9.res.*51.) Idque procedere, ait Acugua *de confess. solic.q.*12.*n.*7. *&* 11.etiam in titularibus, & in electis, & nondum consecratis. Quod si Episcopus de hęresis suspectus, suspectus esset de fuga, vel aliquid moliretur in manifestum fidei detrimentum, capi posset, & custodiri, donec Summus Pōtifex consulatur. Ita Zanardus q.22. In alijs casibus Inquisitores recipere possunt dicta testium, & processum ad Pontificem mittere cum cautelis, de quibus Pegna *p.* 3. *comm.* 76. Ita Suarez de fide *disput.*20.*sect.* 4.*num.*25. contra Glos. *in c.Inquisitores. v. Apostolicæ* ibi, Monachum, & Archidiaconum. *p.* 4. *tit.*8.*res.*21.

Aut in alios Inquisitores.

51 Hoc ipsum facere potest Episcopus contra Inquisitorem suspectum de hęresi. Imò, si crimen esset notorium, aut ille Inquisitoris officium dimisisset, Episcopus posset contra illum absolutè procedere. Sed in primo casu adhibēdo cautelam, ne scandalum oriatur. Ita Rojas *singul.*109.*p.*4.*tr.*8.*res.*25.

52 Tandem vnus Inquisitor non potest procedere contra alium Inquisitorem, quia par in parem non habet iurisdictionem. Ita Zecchius *to.*1 *de hær. c.*11.*nu.*13. & alij communiter. *p.*4.*tr.*8 *res.*25. † Ex quibus patet, minus procedere posse contra Cardinales.

Maximæ autem procedere possunt contra Magistratus, Religiosos.

53 Contra alios procedere possunt, etiam si sint Magistratus † vel Religiosi exempti. Et quamuis Pius V. in Const. *Pastoris æterni*, limitationem posuerit, dummodo à suis superioribus præuenti non fuerint, hodie tamen extat Constitutio Pauli V. interdicens Prælatis Regularibus de cuasis hæreticalibus suorum subditorum cognoscere, eosque punire. Ita Sanctarellus *de hær. c.*40.*dub.*3.*nu.*21.*p.*4. *tr.*8. *res.*23. 6.*Notandum*.

Etiam Generales.

54 Sed quid de Generalibus Ordinum? Hieronymus, & Emanuel Rodriquez, ille *comp res.*79 *n.*1. hic *qq reg.to.*2.*q.*81. *ar.*1. putant esse, sicut Episcopi, immediatè Apostolicæ Sedi subiectos: Sed merito cōtrarium docet Freytas *add. ad Accug. q.*12. *nu.* 20. quia in cap. *Inquisitores*, excipiuntur solum Episcopi; vnde extendi non debet ad Generales Ordinum, ex regula *l. si quidem*, § *fin.ff. de pœn. legat.* At, quamuis hoc verum sit, non debent Inquisitores contra illos procedere, inconsulto supremo Inquisitionis Senatu, vt benè obseruat Zanardus *p.*2.*c.*6.*q.*23. Ex hoc tamen non sequitur, Generales communicare in priuilegio Episcoporum. *p.*4.*tr.*8. *res.*23.

Et in defunctos de hæresi conuictos.

55 Et tandem procedere possunt contra defunctos hæreticos, dummodo de hæresi conuincantur, citatis hæredibus, &c. Vide V.*Hæreticorum*, *nu.*24.

INQVISITORVM IVRISDICTIO,

In quæ delicta.

Inquisitores puniunt hæreticos.

56 † DElicta ad Tribunal sacræ Inquisitionis pertinentia sunt, quæ sequuntur. Primum, & principale est hæresis. Deinde omnia hęresim sapientia de quibus mox suo ordine. † Aduerte autem, quod, dum Inquisitores cognoscunt de hæresi, possunt etiam cognoscere de connexis, & incidentibus, qualia sunt, quæ tradit Pegna *p.*3. *comm.*10. Et ratio desumitur ex *l. Nulli, c. de iudicijs*. Nam, cui conceditur causa principalis, cōceduntur quoque connexa incidentia, & emergentia ex illa. Ita Menochius *de arbitr. lib.* 1.*quest* 45.*num.*9. Notat tamen Decianus *lib.*5. *cap.*23.*nu.*13. quòd, cum Inquisitores habeant iurisdictionem limitatam, non possunt cognoscere de emergentibus, & dependentibus, quę hæresim immediatè non tangerent. *p.* 4. *tr.*8. *res.*70.

57 Nomine hæreticorum non solum veniūt hoc loco proferentes propositiones

Digitized by Google

sitiones hæreticas, sed etiam erroneas, temerarias, scandalosas, piarum aurium offensiuas, & alias huiusmodi; quarum multos gradus enumerant, & declarant Ioannes de la Cruz *p.1.prec.1.ar.1. concl.3.* & alii. Ratio est praxis Ecclesiæ tales propositiones damnantis. Multas enim huiusmodi damnauit Concilium Constantiense in Vviclepho, & Pius V. necnon Gregorio XIII. in Michaele Bay. *p.3.tr.8.res.34.*

Et proferentes propositiones erroneas. Temerarias. Scandalosas. Piarum aurium offensiuas, & similes.

58 Quapropter procedere possunt contradicentes, *Confessos Religiosis ab Episcopo approbatis, teneri iterum eadem peccata Parocho confiteri, vt adimpleant praeceptum Innocentij III.in cap.omnis vtriusque sexus*, quæ fuit opinio Hostiensis, & aliorum apud Adrianum *in 4.q.5.de Confessione*. Et ratio est, quia talis propositio sapit hæresim. Vnde Ioannes de Poliaco, illam pertinaciter defendens, vocatus Romam, compulsus est à Ioanne XXII. palinodiam canere, Ideò meritò Sixtus IV. commisit Inquisitoribus hoc delictum puniere, vt aduertit idem de la Cruz *de statu Relig.lib. 2.c.6. dub.1. concl. 3.* & alij *p.4.tr.8.res.102.*

Vide hic multa exempla.

59 Prædicantes autem opinionem Soti *in 4. d.19.q.3.ar.2.* quod Animę in Purgatorio non detineantur vltra decem, aut viginti annos, secūdū Henriq. *lib.7.c.16.nu.4.* cognosci etiam possunt ab Inquisitoribus, quia talis opinio est temeraria, vtpotè contra morem Ecclesiæ, celebrantis anniuersaria, & Missas vltra 200. annos. Apud quem Concionator quidam compulsus est à S.Inquisitionis Senatum talem sententiam retractare. Sed Suarez *in 3. p.10.4.disp.46 sect.4 nu.6.* putat talem sententiam non esse dignam censura, sed solum esse incertam, & voluntariam. *p.4.tr.8.res.101.*

60 Confessarium, qui diceret pęnitenti: *Non possum te absoluere, nisi reueles complicem*, docet Medina *in summ.lib.2.c.4.§.1.* esse denuntiandum vt hæreticum, & vt talem ab Inquisitore puniendum. Sed Villalobos *summ. to. 1.tr.9.diff.38.n.9.* negatiuam sententiam tenet, quia dicere *non possum*, multoties coincidit cum *nolo*. Eandem sententiam tenet Coriolanus *de cas. reser.p.1.sect.3.ar.9.nu.3.* Et ratio est, quia quamuis sit hæresis dicere, quod liceat proximum infamare; dubium tamen est, an reuelare complicem in Cōfessione, sit illum infamare. *p.5.tr.8.res.97.*

61 Aduerte cum Zanardo *to.2.prec.1 c.6.q.44.* quod, quamuis Tridentinum sæpe dicat, Episcopos contra propositiones temerarias, & cæteras huiusmodi deberè procedere; non tamen propterea derogat potestatem Inquisitorum in hoc casu, quia Delegatus est maior Ordinario. Sed loquendo de Episcopo, intelligitur quoque locutum de Inquisitore, qui vnà cum Episcopo in causis fidei, vel ad fidem pertinentibus procedit. Inculcat autem Episcopis expresè, quia vbique sunt, & Inquisitores non ita *p.4. tract.8 res.94. §.Verum.*

61 † Delicta sapientia hæresim, in quibus dictum est suprà, Inquisitores procedere, sunt sequentia †. Igitur.

63 Secundò, procedere possunt Inquisitores contra Apostatas à fide vulgo *rinegati*, qui nimirum à Catholica fide recedentes, in alias sectas transierint. Quamuis enim *c.contra Christianos de har. in 6.* loquatur de transeuntibus ad ritus iudæorum, idem tamen dicendum est de transeuntibus ad ritus Saracenorum, & Paganorum, quia in fauorem fidei etiam in pęnalibus fit extensio. Ita Sanctarellus *de har.c.2.dub. vn. nu.1.* & alii. *p.4.tr.7.res.3.*

Puniunt item Apostatas à fide vulgo (rinegati.) Non autē Apostatas à Religione.

64 At verò Apostatę à Religionibus non puniuntur à S.Officio, nisi Apostasiæ aliquid addant, quod sapiat hæresim: ita Pegna *p.2.com.4.* Adminicula aliqua recenset Zanardus *p.2.pr.1.c.5.§.19.* Primum, si à Religione transeat ad partes hæreticorum. Secundū, si habitum laceret, pedibus conculcet, blasphemias in Religionem euomat. Tertium, si vxorem ducat, celebret cum excommunicatione, vel aliquid aliud contra Ecclesiæ determinationem efficiat. Sanctarel. *de har.c.41.dub.4.* addit quartum, si per annum in excōmuni-

Nisi in certis casibus.

Item blasphemos hæreticaliter.

Etiam ex iracundia.

Etiã sub conditione.

catione perstiterit, negligens ad Religionem redire. *Ibidem*. §. *Quæro igitur*.

65 Tertiò procedere possunt Inquisitores contra euomentes blasphemias hæreticales, etiam ex iracundia, etiam sub conditione, vt v. g. *Non credo in Deum, nisi te occidam*, quia in hac blasphemia includitur pura affirmatio, quòd, si ad occidendum illum opus sit non credere in Deum, blasphemus paratus est libenter id facere. Ita Rojas *de hær. p. 2. n. 172. & 173. p. 4. tit. 8. ref. 87.* Falsum autem est, quod docent Palaus *de iust. her. pun. lib. 1. c. 12.* & Corduba *lib. 1. q. 12. §. 15. notab. 4.* blasphemiam hæreticalem esse misti fori, & in ea dari locum præuentioni, tàm quoad iudicem Ecclesiasticum, quàm quoad laicum. Nam soli Inquisitores possunt de illa cognoscere. Ita Lorca *in 2. 2. q. 13. ar. 2. disp. 51.* & alij: imò Sanctarellus *de blasph. c. 8. dub. 1. nu. 1.* ex Bulla quadam Iulij III. putat, Inquisitores esse iudices contra omnes blasphemos, siue blasphemia hereticalis sit, siue non *p. 4. tr. 7. ref. 8.*

Blasphemia hæreticalis est, quæ hæresim formaliter, aut virtualiter includit.

66 Porrò blasphemia hæreticalis dicitur, quæ hæresim, seu falsum contra fidem formaliter, seu virtualiter continet. Ad blasphemiam item hereticalem pertinet nomina quædam conuicij Deo attributa, vt si eum quis dicat iniustum: Nam licet id expresè non affirmetur enuntiando, sed simpliciter nominando; nihilominus satis, virtualiter affirmatur, cũ profertur. Blasphemia autem non hereticalis dicitur omnia illa, quę nec formaliter, nec eminẽter continet falsitatem contra fidem, vt sunt omnes blasphemiæ, quæ proferuntur per modum optandi, imperandi, aut imprecandi. Item, quæ fiunt nominando aliquid, quod in Deo verè est, sed per modum contumeliæ, & irrisionis. Igitur hæc blasphemia, *al dispetto di Dio*, est hæreticalis, quia sensus illius est, quòd id, quod blasphemans profert; fieri omnino debeat, etiam si Deus sua omnipotentia id nolit, ac proinde derogat diuinæ potentiæ; vnde possunt Inquisitores tales blasphemos punire. Ita Flotonus *de cas. reser. par. 2. cas. 3. num. 8.* & alij contra Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 1. cap. 5. n. 8.* idem dicendum est de illis verbis, *Rinego Dio*. Ita Rojas *de heret. par. 2. nu. 170.* & alij communiter. De his autem, *Rinego Maria Vergine*, *San Pietro*, &c. dubium est, & Sanchez *summ. tom. 1. lib. 2. cap. 32. num. 36.* negat esse hæreticales, & de illis Inquisitores cognoscere. Nota, quòd blasphemus punitus sufficienter à iudice laico, potest iterũ ad Inquisitoribus propter suspicionem hæresis examinari. At si plenè examinatus fuit à iudice Ecclesiastico non potest iterum examinari ab Inquisitoribus, quia est crimen misti fori quoad Ecclesiasticum. Ita Sousa *Aphor. lib. 1. c. 19. n. 24. p. 4. tr. 7. ref. 8. à §. Nota*, vsque in finem.

Vt hæc, Al dispetto di Dio.

Et hæc, Rinego Dio.

Quid de his, Rinego Maria Vergine. Rinego S. Pietro.

Item puniũt consurcantes, & percutientes sacræ imagines.

67 Quartò, procedere possunt Inquisitores contra consurcantes, & percutientes sacras imagines, etiam si id faciant ex iracundia. Ita Bellochius *p. 2. q. 1. n. 73.* & alii: quidquid dicant Ghirlandus *de sortil. q. 10. n. 12.* Torreblanca *de Mag. lib. 3. c. 8. n. 17.* Hoc enim factum olet hæresim Lutheranam de imaginibus explodendis. *p. 4. tr. 7. ref. 9.*

Schismaticos.

68 Quintò, contra Schismaticos. Modi, & species Schismatis recensentur infra *nu. 60 p. 4. tr. 7. ref. 29.*

Sacrilegos, diuinatores, magos.

Etiam si non sapiant hæresim manifestè.

69 Sextò, contra sortilegos, diuinatores, magos, & similes. Circa quos, quamuis de iure antiquo tunc solum cognoscere potuerint, quãdo dicta crimina saperent hęresim manifestè; hodie tamen ex iure nouo Sixti V. cognoscunt omnes sacrilegos, & maleficos, vt facientes breuia cum characteribus, seu litteris ignotis, vel recitantes quasdam orationes pro sanandis infirmis, fabricantes imagines cereas, & puncturis eas cruciando ad amorem, vel infirmitatem inducendam, vel maleficia faciendo capillis, ferramentis, clauis, lapidibus &c. ab ore maleficiatorum euomendis. Item aspiciẽtes speculum, aut phialam cum candela, & aqua benedicta, & dicentes aliqua verba pro inueniendis furtis, vel ad scienda secreta. Hi omnes ex Riccio *to. 1. ref. 423.* subdũ-

tur

tur iurisdictioni DD. Inquisitorum. *p.4.tr.8.ref.103.* post initium. Sed cùm tamè quoad Episcopos, nā correctio iuris vitanda est quoties potest, & Const. Sixti V. est odiosa Ordinarijs, & ideò restringēda. Ita Scaccia *de iud.caus. li.1.c.12. nu.63.* & alij *p.4.tr.8.ref.107.* §. *Nota tertiò.* Qui omnes loquuntur de dicta Constitutione, quasi vbique vsu recepta sit. Sed de hoc dubitat Azor. *to.2.li.9.c.26.q.4.* & Moura *opusc.1.sect.3.c.1.n.9.* suspicatur, saltem in Lusitania non esse receptam. Vnde si sortilegia hæresim non sapiant, Freytas *q.5.n.35.* putat etiam à laicis iudicibus cognosci posse, si præuenerunt, *tr.7.ref.10.* circa medium. §. 1. Verum Inquisitores cognoscere poterant sortilegium in dubio, an saperet hæresim manifestè, seclusa etiā Constitutione Sixti V. quia iudex delegatus cognoscit, an sua sit iurisdictio: ita Simanca *tit.30.nu.21.* qui id probat iure ratione, & consuetudine. *p.4.tr.8.ref.112.*

Quod non poterant ante Const. Sixti V.

Poterāt autem in dubio an saperent.

70 Porrò sortilegium sapit manifestè hæresim, si in eo adhibeantur Sacramenta: ita Bernardus Comensis Lucerna Inquisitoris V. *Sacramentis abuti,* & alij contra Locatum V. *Sacerdos, num.4 par.4.tr.8 ref.13.* Secundò, si adhibeatur Hostia non consecrata, sed super quam sit celebrata Missa: ita Scaccia *de iudic.lib.1.cap.12.num.44.* & alij contra Ghirlandum *de sortil.q.10.num.15.p.4.tr.7.resol.10.* §. *Quæro.* Tertiò, quoties adhibentur sacramentalia, aut verba sacra, vt Euangelium, Symbolum, Pater noster, Aue Maria, Psalmus aliquis, aut alia verba sacræ Scripturæ, seu sanctæ Orationes, aut imagines cereæ, quas vocamus *Agnus Dei,* vestes Sacerdotales, & similes res sacræ: ita Sesse *to.4.decis.463. num.9* & alij communiter contra Torreblancam *de mag.lib.3.c.8.n.16.* Et ratio horum omnium est, quia, cum res supradictas sortilegijs adhibent, significant, se credere illas ad maleficiorum operationem vim habere; idem dic cum supradictis DD. si adhibeantur Sanctorum Reliquiæ. *p.4 tr.8. ref.14.*

Sapit verò manifestè hęresim sortilegium, si adhibeantur Sacramenta.

Hostia benedicta, quamuis non consecrata, Sacramentalia, Verba sacra.

Agnus Dei, Vestes Sacerdotales, & similia.

71 Præterea omnis dęmonis inuocatio sapit hæresim manifestam, etiam si nulla rerum, aut verborum mistura interueniat: ita Spina *Apol. 4. contra Ponzinibium.* Et hoc siue inuocatio fiat verbis imperatiuis, siue deprecatiuis, hæc enim distinctio est ridicula: Nam, O homo tu quis es, qui imperes illi, cui nulla comparari potest terrena potestas? Omnis ergò inuocatio, vt effectum habeat, supponit pactum cum dęmone, cuius commercium, vtpotè inimici Dei, nobis interdictum est: ita Simanca *tit.30.nu.17.* Igitur hęresim sapiant sortilegi, quoties præsentia, vel præterita occulta reuelant, vt furta, &c. quia hæc dęmone suggerente sciunt. Item si à dęmone petant, vt tentet alterius pudicitiam, vt inueniat thesaurum, vt impediat, ne ignis filum comburat, transferat hominem, vel rem aliquam de loco ad locum, inducat nebulas, & tempestates, & similia, quæ dęmon naturali virtute præbere potest, & scire. *p.4.t.7.ref.10. à §. Sed oritur, et tr.8.ref.15.*

Omnis etiam dęmonis inuocatio sapit manifeste hæresim. Siue sit deprecatiua, siue imperatiua. Nam omnis supponit pactum cum illo? Ita est, cum dæmon consulitur de occultis. Solicitatur ad tentādam alterius pudicitiam. Inueniendum thesaurum. Inducēdas tempestates, & similia.

72 Huc spectat primò causa lamiarum, & strigarum, contra quas ait Pegna *in Paralip.ad tract.de strig. Bern. Comens.* tutius esse, quod Inquisitores procedant requisitis Ordinarijs, sicut in causis hæreticorum *ex cap. per hoc, de hær. in 6.* Si verò soli procedant, ratum fore, quidquid siue absoluendo, siue condemnando decreuerint, ex Constit. Alex. IV ad Angelum de Verona Inquisitorem. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ contra tales consortium Episcoporum admittit. *p.8.tr.8.ref.120.*

Puniunt similiter lamias, vulgo Donne di fora.

73 Huc spectat secundò causa ensalmatorum: Nam Inquisitorum est ensalmos cognoscere, & ensalmatores punire, etiam quando non sapiunt hæresim manifestam, saltem cumulatiuè, ex Constit. Sixti V. ita Llamas *3.p. method.c.3.tit.incant.§. Ad secundum,* qui latè ostendit, quinam ensalmi sapiant hæresim manifestam, & qui hodie Inquisitoribus subdantur. Vnde patet contra Valentiam *to.3 disp.6.q.13.* delictum ensalmorum non esse misti fori respectu Magistratuum secularium. *p.4 t.9.ref.122.*

Ensalmatores.

74 Possunt etiam cognoscere reuelationes muliercularum: ita Moura

Item blasphemos hæreticaliter. Etiam ex iracundia. Etiā sub conditione.

catione persliterit, negligens ad Religionem redire. *Ibidem.§.Quæro igitur.*

65 Tertiò procedere possunt Inquisitores contra euomentes blasphemias hæreticales, etiàm ex iracundia, etiam sub conditione, vt v.g. *Non credo in Deum, nisi te occidam*, quia in hac blasphemia includitur pura affirmatio, quòd, si ad occidendum illum opus sit non credere in Deum, blasphemus paratus est libenter id facere. Ita Rojas *de hær.p.2.n.172.& 173.p.4.tit.8.ref.87.* Falsum autem est, quod docent Palaus *de iust.hær.pun.lib.1.c.12.* & Corduba *lib.1.q.12.§.15.notab.4.* blasphemiam hæreticalem esse misti fori, & in ea dari locum præuentioni, tàm quoad iudicem Ecclesiasticum, quàm quoad laicum. Nam soli Inquisitores possunt de illa cognoscere. Ita Lorca *in 2. 2. q.13.ar.2.disp.51.* & alij: imò Sanctarellus *de blasph.c.8.dub.1.nu.1.* ex Bulla quadam Iulij III. putat, Inquisitores esse iudices contra omnes blasphemos, siue blasphemia hereticalis sit, siue non *p.4.tr.7.ref.8.*

Blasphemia hæreticalis est, quæ hæresim formaliter, aut virtualiter includit.

66 Porrò blasphemia hæreticalis dicitur, quæ hæresim, seu falsum contra fidem formaliter, seu virtualiter continet. Ad blasphemiam item hereticalem pertinet nomina quædam conuicij Deo attributa, vt si eum quis dicat iniustum: Nam licet id expresè non affirmetur enuntiando, sed simpliciter nominando; nihilominus satis, virtualiter affirmatur, cū profertur. Blasphemia autem non hereticalis dicitur omnia illa, quę nec formaliter, nec eminēter continet falsitatem contra fidem, vt sunt omnes blasphemiæ, quæ proferuntur per modum optandi, imperandi, aut imprecandi. Item, quæ fiunt nominando aliquid, quod in Deo verè est, sed per modum contumeliæ, & irrisionis. Igitur hæc blasphemia, *al dispetto di Dio*, est hæreticalis, quia sensus illius est, quòd id, quod blasphemans profert; fieri omnino debeat, etiam si Deus sua omnipotentia id nolit, ac proinde derogat diuinæ potentiæ; vnde possunt Inquisitores tales blasphemos punire. Ita Floronus *de cas. reser.par.2.cas.3.num.8.* & alij contra Suarez *de Relig.tom.1.lib.1.cap.5.n.8.* idem dicendum est de illis verbis, *Rinego Dio*. Ita Rojas *de heret. par.2.nu.170.* & alij communiter. De his autem, *Rinego Maria Vergine*, *San Pietro*, &c. dubium est, & Sanchez *summ.tom.1.lib.2.cap.32.num.36.* negat esse hæreticales, & de illis Inquisitores cognoscere. Nota, quòd blasphemus punitus sufficienter à iudice laico, potest iterū ab Inquisitoribus propter suspicionem hæresis examinari. At si plenè examinatus fuit à iudice Ecclesiastico non potest iterum examinari ab Inquisitoribus, quia est crimen misti fori quoad Ecclesiasticum. Ita Sousa *Aphor.lib.1.c.19.n.24.p.4.tr.7.ref.8.* à §. *Nota*, vsque in finem.

Vt hæc, Al dispetto di Dio.

Et hæc, Rinego Dio. Quid de his, Rinego Maria Vergine. Rinego S.Pietro.

Item puniūt conspurcantes, & percutientes sacræ imagines.

67 Quartò, procedere possunt Inquisitores contra conspurcantes, & percutientes sacras imagines, etiam si id faciant ex iracundia. Ita Bellochius *p.2. q.1.n.73.* & alii: quidquid dicant Ghirlandus *de sortil.q.10.n.12.* Torreblanca *de Mag.lib.3.c.8.n.17.* Hoc enim factum olet hæresim Lutheranam de imaginibus explodendis. *p.4.tr.7.ref.9.*

Schismaticos.

68 Quintò, contra Schismaticos. Modi, & species Schismatis recensentur infra *nu.60 p.4.tr.7.ref.29.*

Sacrilegos, diuinatores, magos.

Etiam si non sapiant hæresim manifestè.

69 Sextò, contra sortilegos, diuinatores, magos, & similes. Circa quos, quamuis de iure antiquo tunc solum cognoscere potuerint, quādo dicta crimina saperent heresim manifestè; hodie tamen ex iure nouo Sixti V. cognoscunt omnes sacrilegos, & maleficos, vt facientes breuia cum characteribus, seu litteris ignotis, vel recitantes quasdam orationes pro sanandis infirmis, fabricantes imagines cereas, & puncturis eas cruciando ad amorem, vel infirmitatem inducendam, vel maleficia faciendo capillis, ferramentis, clauis, lapidibus &c. ab ore maleficiatorum euomendis. Item aspiciētes speculum, aut phialam cum candela, & aqua benedicta, & dicentes aliqua verba pro inueniendis furtis, vel ad scienda secreta. Hi omnes ex Riccio *to.1.ref.423* subdū-

tur iurisdictioni DD. Inquisitorum. *p.4.tr.8.ref.*103. post initium. Sed cumulatinè quoad Episcopos; nã correctio iuris vitanda est quoties potest, & Constit. Sixti V. est odiosa Ordinarijs, & ideò restringẽda. Ita Scaccia *de iud.caus. li.1.c.12. nu.63.* & alij *p.4.tr.8.ref.*107. §. *Nota tertiò.* Qui omnes loquuntur de dicta Constitutione, quasi vbique vsu recepta sit. Sed de hoc dubitat Azor. *to.2.li.9.c.26.q.4.* & Moura *opusc.1.sect.3.c.1.n.9.* suspicatur, saltem in Lusitania non esse receptam. Vnde si sortilegia hæresim non sapiant. Freytas *q.5.n.35.* putat etiam à laicis iudicibus cognosci posse, si præuenerunt, *tr.7.ref.*10. circa medium. §. 1. Verum Inquisitores cognoscere poterant sortilegium in dubio, an saperet hæresim manifestè, seclusa etiã Constitutione Sixti V. quia iudex delegatus cognoscit, an sua sit iurisdictio: ita Simanca *tit.30.nu.*21. qui id probat iure ratione, & consuetudine. *p.4.tr.8.ref.*112.

Quod non poterant ante Const. Sixti V.

Poterãt autem in dubio an saperent.

70 Porrò sortilegium sapit manifestè hæresim, si in eo adhibeantur Sacramenta: ita Bernardus Comensis Lucerna Inquisitoris V. *Sacramentis abuti,* & alij contra Locatum V. *Sacerdos, num.4 par.4.tr.8 ref.*13. Secundò, si adhibeatur Hostia non consecrata, sed super quam sit celebrata Missa: ita Scaccia *de iudic.lib.1.cap.12.num.44.* & alij contra Ghirlandum *de sortil.q.10.num.15.p.4.tr.7.resol.*10. §. *Quæro.* Tertiò, quoties adhibentur sacramentalia, aut verba sacra, vt Euangelium, Symbolum, Pater noster, Aue Maria, Psalmus aliquis, aut alia verba sacræ Scripturæ, seu sanctæ Orationes, aut imagines cereæ, quas vocamus *Agnus Dei,* vestes Sacerdotales, & similes res sacræ: ita Sesse *to.4.decis.*463. *num.*9 & alij communiter contra Torreblancam *de mag.lib.3.c.8.n.16.* Et ratio horum omnium est, quia, cum res supradictas sortilegiis adhibent, significant, se credere illas ad maleficiorum operationem vim habere; idem dic cum supradictis DD. si adhibeantur Sanctorum Reliquiæ. *p.4 tr.8. ref.*14.

Sapit verò manifestẽ hęresim sortilegium, si adhibeantur Sacramenta.
Hostia benedicta, quamuis non consecrata, Sacramentalia, Verba sacra.

Agnus Dei, Vestes Sacerdotales, & similia.

71 Præterea omnis dęmonis inuocatio sapit hæresim manifestam, etiam si nulla rerum, aut verborum mistura interueniat: ita Spina *Apol.4. contra Ponzinibium.* Et hoc siue inuocatio fiat verbis imperatiuis, siue deprecatiuis, hæc enim distinctio est ridicula: Nam, O homo tu quis es, qui imperes illi, cui nulla comparari potest terrena potestas? Omnis ergo inuocatio, vt effectum habeat, supponit pactum cum dęmone, cuius commercium, vtpotè inimici Dei, nobis interdictum est: ita Simanca *tit.30.nu.*17. Igitur hęresim sapiant sortilegi, quoties præsentia, vel præterita occulta reuelant, vt furta, &c. quia hæc dęmone suggerente sciunt. Item si à dęmone petant, vt tentet alterius pudicitiam, vt inueniat thesaurum, vt impediat, ne ignis filum comburat, transferat hominem, vel rem aliquam de loco ad locum, inducat nebulas, & tempestates, & similia, quæ dęmon naturali virtute præbere potest, & scire. *p.4.t.7.ref.*10. à §. *Sed oritur, et tr.8.ref.*15.

Omnis etiam dęmonis inuocatio sapit manifestè hæresim.
Siue sit deprecatiua, siue imperatiua.
Nam omnis supponit pactum cum illo?
Ita est, cum dæmon consulitur de occultis.
Solicitatur ad tentãdam alterius pudicitiam.
Inueniendum thesaurum,
Inducẽdas tempestates, & similia.

72 Huc spectat primò causa lamiarum, & strigarum, contra quas ait Pegna *in Paralip.ad tract.de strig. Bern. Comens.* tutius esse, quod Inquisitores procedant requisitis Ordinarijs, sicut in causis hæreticorum *ex cap. per hoc, de hær. in 6.* Si verò soli procedant, ratum fore, quidquid siue absoluendo, siue condemnando decreuerint, ex Constit. Alex. IV ad Angelum de Verona Inquisitorem. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ contra tales consortium Episcoporum admittit. *p.8.tr.8.ref.*120.

Puniunt similiter lamias, vulgo Donne di fora.

73 Huc spectat secundò causa ensalmatorum: Nam Inquisitorum est ensalmos cognoscere, & ensalmatores punire, etiam quando non sapiunt hæresim manifestam, saltem cumulatiuè, ex Constit. Sixti V. ita Llamas 3. *p. method.c.3.tit.incant.§. Ad secundum,* qui latè ostendit, quinam ensalmi sapiant hæresim manifestam, & qui hodie Inquisitoribus subdantur. Vnde patet contra Valentiam *to.3 disp.6.q.13.* delictum ensalmorum non esse misti fori respectu Magistratuum secularium. *p.4 t.9.ref.*122.

Ensalmatores.

74 Possunt etiam cognoscere reuelationes mulicularum: ita Moura

Reuelationes à dæmone proferentes.

opusc. 2. de incant. sect. 2. cap. 3. num. 19 Et Torre *in 2. 2. tom. 2. quæst.* 95. *art.* 2. *disp.* 3. dat regulas ad cognoscendum, quando reuelationes sunt à Deo, vel à dæmone. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 125.

Astrologos iudiciarios.

75 Huc spectat tertiò causa Astrologorum iudiciariorum, quos DD. Inquisitores cognoscunt ex Constitut. Sixti V. quia eorum modus reuelandi est valde periculosus Reipublicæ, multis superstitionibus expositus, & ex occulta dęmonum societate pendere præsumitur. Quod enim dicunt, se euentus non certo affirmare, dicere videntur ad regendas fraudes, & vitandas pęnas statutas: ita Scortia *in Bull. Pont. Epit.* 104. *theor.* 361. & alij *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 17.

Ægyptianas, vulgo Zingare, diuinantes fortunam.

76 Et tandem huc spectat cognitio Ægyptianarum, vulgo *Zingare*, quæ bonam, vel malam fortunam diuinant. Possunt enim Inquisitores illas punire, vt docet Villadiego *polit. c.* 5. §. 20. *nu.* 30. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 128. Et hęc quoad sortilegos, & maleficos diuinatores, &c.

Item puniunt legentes, aut retinentes libros hæreticorum, necromanticorũ, &c.

77 † Septimò procedere possunt Inquisitores contra legentes, aut retinentes libros hæreticorum, necromanticorum pentacula †, & ex Constitut. nouissima Vrbani VIII. libros Astrologiæ iudiciariæ, nec non libros ab ipsis Inquisitoribus prohibitos: ita Sousa *Aphor. Inquis. lib.* 1. *c.* 31. *nu.* 54. *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 61. §. *Non desinam*.

Non Sacerdotes celebrantes, aut Confessionem excipientes, Sacerdotes celebrantes, & non consecrantes.

78 Octauò procedere possunt contra laicos, & Ecclesiasticos non Sacerdotes Missam celebrantes, aut Confessionem excipientes, ex Constitutionibus Pauli IV. Gregorij XIII. Sixti V. & Clem. VIII. quas affert, & explicat Scortia *in Bull. Epit.* 162. *theor.* 403. *par.* 4. *tr.* 7. *res.* 11. & 12. Item contra Sacerdotem non consecrantem Hostiam, & vinum appositum, eo quod est in peccato mortali, sed verba consecrationis super particulam consecratam proferentem, & eleuantem Hostiam non consecratam, ita Bariola V. *Sacerdos.* §. 12. *cit.* §. *Notandum*.

Confessarios sollicitantes.

79 Nonò, procedere possunt contra Confessarios sollicitantes pęnitentes in Cõfessione, vel Confessionis prætextu, &c. iuxta Constitutiones Pauli IX. Pij IV. Clement. VIII. & Gregorij XV. Imò Sanctarellus *de hær. cap.* 44. *dub. vn. num.* 2. putat, Inquisitoribus hanc cognitionem competere de iure communi, quia tales Confessarij sunt suspecti de hæresi, vt probat Peyrinus *priuileg. Minim. tom.* 2. *Constitut.* 4. *Greg. XV.* §. 3. *num.* 6. Sed cumulatiuè quoad Episcopos. Vide V. *Episcopi iurisdictio in Confessarios sollicitantes. p.* 4. *tr.* 7. *res.* 7.

Non declarantes pęnitenti sollicitatæ obligationem reuelandi.

80 Item contra Confessarios non declarantes pęnitenti sollicitatæ obligationem denuntiandi, vel (& multo magis) si dicant, non teneri, cum teneretur: ita Sousa *Aphor. lib.* 1. *c.* 34. *nu* 73. *p.* 4. *tr.* 7. *res.* 7. §. *Nota etiam*.

Aut reuelantes Confessiones cum aliquo errore circa fidem.

81 Item contra Confessarios reuelantes Confessiones cum errore, putãtes, scilicet id sibi licere, vel aliter malè de Sacramentis Ecclesiæ sentientes, secluso errore, non possunt contra eos procedere: ita Molfesius *to.* 1. *tr.* 7. *c.* 23. *nu.* 68. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 95.

Quid si prætextu Iubilæi hæresim absoluant? Varia placita.

82 Vasquez *in* 3 *p. tom* 4. *de excom. dub.* 19. *nu.* 15. & 16. aduertit, Inquisitores procedere etiam solitos contra Confessarios prætextu Iubilæi hęresim absoluentes. Sed hoc factum displicet Sancio *select. disp.* 44. *nu.* 23. quia nemo puniri debet absque culpa *ex l. si putatur, ff. ad leg. Aquiliam. C. satis peruersum, dist.* 56. *1. inuentum*; talis verò Confessarius cum vtatur opinione probabili, nullam culpam committit. Sed ego huius dubij resolutionem prudentiæ DD. Inquisitorum remitto. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 179.

Item puniunt matrimonium contrahentes post votum castitatis solemne. Sicut votum solemne emittentes post coniugium sine licentia vxoris.

83 † Decimò, contra Clericos constitutos in Sacris, vel Religiosos professos matrimonium contrahentes †. Item contra coniugatum, qui vxore manente in sæculo, absque eius licentia in Religione profitetur, vel Ordines sacros assumit: ita Cantera *cap.* 1. *de hær. num.* 71. *p.* 4. *tr.* 7. *resol.* 4. §. *Nota secundò*.

84 Vn-

84 Vndecimò, contra ducentem vxorem hæreticam. ità Sanctarellus *de hær. c. 41. dub. 3. n. 1*. An verò simile matrimonium possit ex aliqua causa iustificari, vide sup. V. *Impedimenta, n. 30. p. 4. t. 7. ref. 55. Notandum est*.

85 Item contra contrahentes binas nuptias, non solum quando sunt ex genere Mahumetano, & nuptias palam celebrant, vt perperam docuit Simanca *tit. 40. num. 3. et 4.* sed absolutè, & simpliciter in quocumque casu. ita Freyta *add. ad Acugn. quæst. 2. num. 32.* & alij. *par. 4. tr. 7. ref. 45. Verùm* propè finem.

Ducentes vxorem hæreticam.
Aut contrahentes binas nuptias.

86 Sed difficultas est, an tale crimen sit misti fori. Et Sousa *lib. 2. cap. 35. num. 18.* tale fuisse inquit, stando in iure communi; nunc autem ad solos inquisitores pertinere, & extare de hac re declarationem Summi Pontificis ad Inquisitorem Lusitaniæ. Sed Genuensis *prax. cap. 68. cap. 13.* etiam nunc esse misti fori, inquit; cum hoc tamen, quod si reum Curia sæcularis præueniat, ad inquisitorem remittere debeat, qui ipsum torqueat super intentione, & abiurare faciat, & deinde ad Curiam sæcularem remittat, puniendum pro bigamia. Si verò præueniat inquisitor, puniatur in totum ab ipso, nec se possit amplius Curia sæcularis ingerere. Idque ex litteris Congregationis S. Officij, quæ conseruantur in Curia *p. 4. tr. 7. ref. 4*.

87 Duodecimò procedere possunt contra spretores campanarum, vt quidam olim fuit, qui nocte Sabbati Sancti abstulit à quibusdam campanis maleolum, & apposuit in arbore nucis. Ratio est, quia despectus campanarum est vnus de Turcarum erroribus. ita Riccius *tom. 1. ref. 423. par. 4. tr. 8. ref. 103.* in fine.

ITEM puniūt spretores campanarum.

88 Decimotertiò, contra frangentes cedulones, in quibus aliquid declarantur excommunicati; quia tales sunt suspecti de hæresi. Et sic obseruat Homobonus *par. 4. resp. 16. vol. 1.* in Curia Archiepiscopali Salernitana decisum esse. *Ibid.* initio.

Frangentes cedulones declarantes quēpiam in excommunicationē incurrisse.

89 Decimoquartò, contra insordescentes in excommunicatione per annum; quia tales sunt suspecti de hæresi, vt docet Tridentinum *sess. 25. cap. 3.* & cum multis DD. Rojas *sing. 60. numer. 2.* Imò hanc sententiam Palaus *in summ. tom. 1. tract. 4. disput. 4. punct. 2. num. 6.* adeo veram existimat, vt dicat, eam procedere, etiam quando excommunicatio lata fuit ex causa ciuili: quia æqua, imò maior contumacia videtur in eo, quem à comparendo leuior causa retardat. Sed ego cum Barbosa *tom. 3. lib. 5. tit. 2. cap. 6. num. 6.* contrarium teneo, quòd decidit Romana Rota apud Gonzales *in reg. 8. Cancell. Gloss. 5. n. 106.* Imò inquisitores Hispani contra eos tantùm excommunicatos post annum procedunt, qui excommunicati sunt ex causa fidei. Idem docet Genuensis *in prax. c. 68. n. 8.* de inquisitione Romana: sed Sousa *lib. 1. c. 27. n. 6.* negat *p. 4. t. 7. ref. 18*.

Insordescentes in excommunicatione per annum.

Ex casu fidei.

90 Decimoquintò, contra comedentes carnes diebus prohibitis, & non recipientes Sacramenta Pœnitentiæ, vel Eucharistiæ semel in anno, quia tales sunt de hæresi vehementer suspecti. Ita Zechius *tom. 1. tit. de fide, cap. 11. num. 5.* Verum tamen est, quòd supradicta fieri possunt sine mentis errore, quod inquisitores ex personarum, facti, & temporis qualitatibus deprehendent. Sed contra non cōmunicantes in Paschate procedere solent Episcopi *p. 4. t. 8. ref. 38.* Et in esu carnium excusat parua materia, vt dictum est. V. *Ieiunium, n. 49*.

Comedentes carnes diebus prohibitis.
Non confitentes, & non communicantes in Paschate.

91 Decimoseptimò, contra sumentes in Communione plures Hostias seu Particulas. ita Hæredia *de sacr. titul. de Euchar. disp. 2. p. 9. dub. vn. n. 1. p. 4. t. 8. ref. 96*.

Summentes in Communione plures Hostias.

92 Decimooctauò, contra disputantes de fide in casibus à iure prohibitis juxta ea, quæ diximus V. *Excommunicationes, n. 5.* ita Zanardus *p. 2. c. 6. q. 32. p. 4. tr. 8. ref. 56*.

Et disputantes de fide in casibus prohibitis.

93 Decimonono contra fautores, defensores, & receptatores hæreticorum.

rum. Ita Duardus in *Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 1. *quæst.* 33. *n.* 4. ex DD. communi. *p.* 4. *tr.* 7. *ref.* 21.

Puniunt item inquisitores hæreticorũ fautores, defensores, & receptatores.

Et vt tales, Magistratus aliquid cõtra eorum iurisdictionem statuentes.

94 Vigesimò proinde procedere possunt contra Magistratus, primò si aliquid statuant, quòd eorum iurisdictionem impediat, cogendo eos censuris, vt talia decreta reuocẽt, quæ ipso iure sunt irrita ex cap. *statutum, de hær. in* 6. & ex Bullis Alexandri IV. Innocentij IV. & Vrbani IV. Ita Zanardus *par.* 1. *c.* 6. *quæst.* 28. *p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 104. Secundò, si negligant præstare auxilium, & fauorem pro capiendis hæreticis, & cętera. Ita Castrus *lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 16. *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 65. & 104. ante §. *Notandum*. Tertiò, si latam contra hæreticos sententiam exequi nolint, cogendo illos censuris, & inquirendo contra illos tamquam fautores hæreticorum. Neque obstat prætextus, quod sententia sit iniusta; nam nullo pacto se in causis hæreticalibus intromittere possunt. Ita Pegna, *p.* 3. *q.* 36. *comm.* 85. *p.* 1. *t.* 2. *ref.* 135 *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 26. Quartò, si ministros S. Inquisitionis, denunciatores, testes, &c. perterrefaciant. Quintò si aliquem ex ipsis, vel eorum Aduocatum, Procuratorem, Notarium, Testem, accusatorem, vel alium S. Inquisitionis ministrum offendant, offendere tentent, teneãt, deijciant, vel quomodolibet Officium S. Inquisitionis impediant, vt minutim recenset Pius V. in Bulla *si de protegendis, edita ann.* 1569. §. 2. 3. 4. quam Bullam Vrbanus VIII. nouissimè renouauit. Sextò, si trahant ad sua tribunalia Personas Ecclesiasticas extra casus à iure permissos. Ita Salonius *in.* 2. 2. *D. Th. q.* 67. *art.* 1. *contr.* 1. *concl.* 3 *p.* 7. *tr.* 1. *ref.* 28. §. *Et tandem*. Quæ omnia à fortiori procedunt in alijs personis similia perpetrantibus *p.* 4. *tr.* 7. *ref.* 13. & ex parte etiam in *p.* 3. *t.* 1. *ref.* 9. §. *Sed his*, circa finem.

Aut quouis modo S. Officiũ impedientes.

In quibus casibus potiori iure puniens personas subditas.

Maximè, si illorum quempiam iniuriauerint.

95 Qui omnes subduntur etiam inquisitorum iudicio, si aliquem ex illis iniuriauerint, siue factis, siue verbis: quia non solum ipsi iniuriantur, sed etiam S. Officium inquisitionis, ac proinde Ecclesia, & fides. Ita Bobadilla *tom.* 4. *lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 112 *p.* 4. *t.* 8. *ref.* 91.

Reo in suis carcerib. consilium dederint.

96 Item, si dent consilium reo detento in carceribus inquisitorum, ipsis inuitis etiam iustum. Ita Locatus *pr. Inquis. cas.* 10. *Placent. p.* 4. *tract.* 8 *Resolut.* 67.

Arma equos, &c. in terras infidelium trã stulerint.

97 Item, si transferant arma, equos, &c. in terras infidelium. Sed contra tales procedit tantum inquisitio Hispanica. Ita Cantera *qq. crim. cap.* 1. *de hær. n.* 68. *p.* 4. *t.* 7. *ref.* 19.

Item testes falsum deponentes in causa fidei, eosque corrumpentes.

98 † Vigesimoprimò procedere possunt inquisitores contra falsos testes deponentes in causa hæresis, eorumque corruptores; &c. Sanctarellus *de hær. cap.* 39. *dub.* 3. *n.* 17. *p.* 4. *t.* 7. *ref.* 16.

Et in certis Regnis Hispaniarum sodomitas.

99 Vigesimo secundò inquisitores Lusitaniæ ex const. Pij IV. & Gregorij XIII. & ex Priuilegio Regis, vt notat Moura *de incant. opus.* 1. *sec.* 3. *c.* 1. *n.* 16. procedere possunt contra sodomitas. Quòd etiam de inquisitoribus Valentiæ Aragoniæ, & Barcinonæ ex Bulla Clem. VIII. testatur Palaus *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12. *n.* 11. *p.* 4. *t.* 7. *ref.* 20.

An sint iudices competentes reconciliatorũ Hispanicè (Sanbenitados)

Respondeo in aliquibus casibus affirmatiuè.

100 Vigesimo tertiò secundùm quosdam apud Roias *singul.* 68. *n.* 1. & 3. inquisitores sunt iudices competentes super reconciliatos, Hispanicè *sanbenitados*. Sed ipse meritò contrarium tenet. Nec obstat cap. *aliud.* 11. *quæst.* 1. Nam, vt obseruat Pegna, varias habet expositiones. Attamen non est dubitandum, si inter se dicti pœnitentes rixati fuerint, dum in carceribus detinentur vel propter habitum pœnitentiæ vnus in alterum conuicia dixerit, posse inquisitores illos punire. Ita Roias *ibid.* contra Farinacium *de hær. q.* 186 *n.* 37. *in fine p.* 4. *t.* 8. *ref.* 69.

Sicut si pęnitentiam ab ipsis impositam non impleuerint.

101 Possunt etiam tales, & omnes alios punire, si pœnitentias ab ipsis impositas non adimpleant: sunt enim de hæresi suspecti, quasi præcedens illorum conuersio ficta fuerit. Ita Simanca *ench. titul.* 61. *n.* 7. *p* 4. *tr.* 7. *ref.* 14.

102 Hæc sunt delicta, in quibus inquisitores habent iurisdictionem in Christianos. Nam.

103 Vigesimoquartò procedere etiam possunt ex Bulla Gregorij XIII. *edita anno* 1581. contra Iudæos negantes, quæ habent cum Christianis communia circa fidem, vt Deum esse vnum, æternum, omnipotentem, omnium creatorem: aut id alicui etiam priuatim insinuantes. Et ex hoc capite punire Iudæos possunt, si ad sectam v.g. Saracenorum transierint, quia tunc necesse habent peccare in his, quæ communiter nobiscum credunt. Ita Directorium *par. 2. quæst. 46.* contra Sousam *libro primo cap. 37. num. 27. par. 4 tr. 7 resol. 2.* initio, *& §. Sed ex dictis.* Dœmones item inuocantes, consulentes, eis immolantes, thus, & alias fumigationes offerentes. Verbo, facto, exemplo, aliove modo nefaria huiusmodi docentes Christianos, vel ad ea perducere tentantes. Christum purum hominem, aut peccatorem, Deiue Matrem non Virginem, similesue hæreticales blasphemias proferentes. Auxilio, consilio, opere Christianum à fide ad impias sectas, superstitiones, aut hæresim sollicitantes. Aliquem à fide, vel Baptismo post eius declaratam nutu, verbo, facto, aut alio quocumque modo voluntatem retrahentes, dehortantes, aut quouis modo impedientes Hæreticos, apostatasue scienter receptantes, alentes, commeatu iuuantes, associantes, deducentes, vel deducendos, & associãdos, curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, consilium, fauoré deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata inuestigari queant. Prohibitos libros deferentes, retinentes, aut diuulgantes, vel ad eam rem operam suam conferentes. Derisioni habentes Christianos: sacram Hostiam, Crucem, Christum Dominum conspuentes, vel facientes quid simile. Agnum, ouem, aut aliud quid cruci affigentes, aut appendentes. Christianas nutricis tenentes, vel cogentes quando communicant, vno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas. Et in his casibus inquisitores procedere possunt non solùm contra iudæos; sed etiam Mauros, & alios quoscumque infideles. Ita Ricciulus *de iure pers. lib. 1. cap. 5. n. 7. p. 4. tr. 7. resol. 2.*

Puniunt item iudæos negantes Deum verũ, æternum, omnipotétem, creatorem omnium.
Et sic ad sectam Saracenorum, vel aliam impiam transeuntes, Dæmones inuocantes, colentes. Atq; ad hæc Christianos perducere tentantes.

Hæreticaliter de Christo, & Christi para blasphemantes. Christianos ad hæresim, vel aliam falsam sectam sollicitantes. Aliquem à voluntate Baptismi retrahentes Hæreticos, & apostatas receptantes, aut quouis modo iuuantes libros prohibitos deferentes, &c.
Christianos deridentes Christum, Hostiã, Crucem contumeliosè tractantes. Et similia nefaria peragêtes. In quibus casibus puniunt etiam Mauros, & alios infideles.

INQVISITORVM IVRISDICTIO
Quoad Torturam.

104 INquisitores debent esse proniores ad torturam; quia crimen hæresis est occultum, & difficilis probationis. ita Rojas *de hær. part. 2 numer.* 295. 296. & alij contra Torreblancam *de mag. lib. 3. c. 19. n.* 3. Simanca *Ench. c. 52 nu. 16. & cath. inst. tit. 65. num* 51. addit aliam rationem; quia confessio rei in casu hæresis non solùm Reipublicæ, sed ipsimet hæretico proficit. Vnde inter remedia terminandi processum, quando reus est tantum indiciatus, tortura videtur cæteris ad veritatem eruendam accomodatior: cum purgatio, & abiuratio potiùs inuentæ sint ad excludendã suspicionem, & infamiã hæresis. ita Pegna *p. 3. commen.* 39. ex instructione Toletan. *ann.* 1561. *num.* 46. 47. 48. Secundùm quam licèt quando adsunt indicia ad torturam; indici possit purgatio: meliùs tamen esse, ait Genuensis *in praxi cap.* 32. quod rerum torqueant. Et ita conclusum esse Curia Archiep. Neapolit. *p. 4. tr. 6. resol.* 1. Quod etiam procedit in Clericis, ita Guazzinus *to. 2. lib. 1. defen.* 30. *cap.* 10. *n.* 6. *ibid. res.* 36. in fine.

Inquisitores debét esse proniores ad torquendum, quam alij iudices. Est enim tortura accommodatior abiuratione, & purgatione ad terminandum processum semiplenum.

105 Ceterum, cum tortura sit remedium subsidiarium, & vltimum, adhibendum solum in defectu testium, vt inter alios Portell. V. *Tortura, num.* 4. quoties delictum alia via probari potest, à tortura abstinere debent. *ibid. §. Notandum.*

Non debet tamen adhiberi, quando delictum alia via probatur.

106 Et quamuis doceat Delrius *disqu. magic appen. 2. lib. 5. q. 22.* leuiora indicia requiri ad torquendum reum in crimine hæresis, quàm in alijs criminibus, Simanca *in ench. tit. 52. num.* 5. & alij ex l. 1. *in princip. ff. de quæst.* ibi, *ita*

Nec sine sufficientibus indicijs.

vt sola seruorum confessio deesse videatur, & ex l. *milites*, §. *oportet*, & l. *cum cognitionaliter Cod.eod.tit.* requirunt in hoc crimine indicia magna,& vehementer vrgentia,ita vt sola rei confessio deesse videatur.(Quod in particulari de Clericis, & Religiosis docet, Guazzinus *to. 2. lib. 1. defens.* 30 *cap.*10.*n.*6. propter præsumptionem bonitatis,quā ipsi habent.*Vbi infra ref.*36. in fine.) Quænam autem sint indicia magna, & vrgentia, docent Blancus *de indic.n.* 10. & Guazzinus *tomo* 2 *lib.*1.*defens.*30.*cap.*4. *n.* 3. Sed ego puto in hoc dari non posse certam regulam, sed standum arbitrio DD. Inquisitorum,pensatis circumstantijs in casu particulari. ita Caballus *ref. crimin. cent.* 3 *cas.*251.*n.* 14 & alij. Verum Inquisitorum arbitrium non est absolutum, sed limitatum secundum iuris dispositionem. Ambrosinus *de proc.inform.lib.*4.*cap.*1.*n* 15. & alij communiter. Vnde,si reus sine legitimis indicijs tortus confiteatur,talis confessio nihil confitenti præiudicat: etiam si superueniant legitima indicia. ita Binsfeldius *comm.de malef. & math leg.* 7. *quest.* 2. *conclus.* 2. immò etiam si indicium superueniens sit indicium confessionis extraudicialis. ita Queuedo *de indic. & tort. p.* 2. *c.* 4.*n.*11. contra Marsilium *in l. q. n.* 63. *de q. p.*4.*t.*6.*ref.*2.

Et quoad Clericos, & Religiosos vrgentioribus.

Arbitrio Inquisitorum.

Vnde si reus sine legitimis indicijs tortus confiteatur confessio non illi præiudicat.

Quid si reus indicia sufficientia per alia indicia confutaret?

107 Si sint indicia sufficientia ad torturam, sed reus illa eliderit per alia indicia, non potest torqueri. ita Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1.*defen.*20.*c.*4 *nu.*23. & DD. communiter. imò secundum Grammaticum *vot.* 3. *num.* 20. & alios, vnum indicium pro reo tollit indicia fisci, vt torqueri possit. Sed hoc non placet. Sicut non placet doctrina Baiardi *add. ad Clar. q.* 64. *num.* 98. quod sit in arbitrio iudicis,super quale indiciū reus debet torqueri: quia vt torqueri debeat, omnia indicia cumulari debent. ita Caualcanus *de brach regio, p.*3. *n.*134. *ibid.* §. *Et tandem*.

Et an deficiente sufficienti probatione, terrere reū possint. Minando torturam. Ducendo ad locum torturæ? Spoliando ibi? Et fune aligando?

108 Si Inquisitores habent vehementem opinionem contra reum,quamuis extra processum, possunt eum verbaliter terrere,minando torturam, etiā si indicia legitima non procedant:quia hoc non est torquere.Nisi sit persona timida. ita Guazzinus *to.*2. *lib.*1.*defen.*30.*cap.*5.*n.*3. Qui addit, quòd quando adsunt incidia ad terrendum, vel leuiter torquendum, possunt iudices reum in loco torturę spoliare,& funi alligare,vel in saltum eleuare.Quod Personalis *tract.de indic. n.*78. exemplificat, quando iudex haberet, vnicum testem non integrum, vel duos testes singulares deponentes de indicijs remotis. Et Peregrinus *cons.*2.*n.*104. docuit, vnum indicium remotum sufficere ad inferendam torturam leuem,Sed hęc doctrina in nostro Tribunali non est in vsu *ibid.*§.*Notandum*.

QVID requiratur ad indicendam torturam. Quęnam indicia?

109 † Vt ergo reus torqueri possit,requiritur sufficientia testium deponētium vel immediatè de ipso delicto, vel de confessione rei extraiudicali, vel de fama: vel de indicio proximo, & maximè inferente delictum,vel etiam de remotis. † Nam indicium proximum quamuis vnicum, sufficit ad torturam, vt patet, ex Carerio *in pract. l.obseruare curabit,n.*109. & alijs. Vnicum verò indicium remotum non sufficit:sed debent esse saltem duo. Et tunc Bertazzolius *in l.mox cit.* docet sufficere, etiam si sint leuia. Cui subscribit Delrius *appen.*2.*lib.* 5.*quest.* 2. etiam in casu, quo in iure non sint expressa, dummodo sint verisimilia, & probata saltem per duos testes; quod est valdè notandum. *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 4.

Et testes.

110 Cœterum,si testimonium sit immediatè de ipso delicto, sufficit etiam si sit vnicum,dummodo sit omni exceptione maius. ita Villadiego *in polit. c.* 3. *n.* 367. Erit verò omni exceptione maior testis secundum Gloss. *ver. maiores,cap.*1.*de affin. et consang.* si nulla exceptione repelli poterit, seu nullam prorsus maculam contraxerit *p.* 4. *tr.* 6. *ref.*6.

Præsertim a reo bonæ famæ?

111 Aduerte tamen, quòd si reus sit bonæ famæ, non potest torqueri ex dicto vnius testis, etiam omni exceptione maioris,vt docet Sanctarellus *c.*41. *dub.*1.*n.*1.quamquam contrarium doceat Caballus *cent.*1.*cas.*84.*n.*15 E contra ve-

tra verò, si reus sit malę vitę, torqueri potest ex testimonio vnius de visu, quāuis non omni exceptione maioris, vt docet Farinacius *q.37.n.65.* dummodo non sit ipso iure inhabilis, vel non patiatur plures defectus. *Ibid. §. Sed quid.*

112 Quando habentur duo indicia remota, vt ad torturam sufficiant, probari debent singula duobus testibus. idque Farinacius *num.* 14. adeo verum putat, vt *num.*16. dicat vnicum testem, quamuis omni exceptione maiorem, non probare remotum indicium. Et iuxta hanc doctrinam Clarus *lib.5.§.fin. q.22.n.2* concordat Gloss. *in l. fin. v. vel indicijs C. fam. hercis.* cum Gloss. *in l. si quis v. vel conuictus, C. ad leg. Iuliæ maiest.* quæ videntur sibi contrariæ *p.4.tr.6.res.* 3. Duo autem testes contestes probant indicia remota, etiamsi aliàs non sint idonei, familiares, infames, &c. Ita Rojas *de hær. p. 2. n.* 289. contra Menochium *de præsumpt. lib.1.cap.91.n.5.* Et ratio est, quia indicia remota, vt sufficiant ad torturā, debent esse duo, & probata per duos, & duos, & ita quatuor testes quos proinde non oportet esse omni exceptione maiores, sicut is, qui immediatè deponit de delicto: hic enim solus sufficit ad torturam. *Ibid. §. Nota.*

113 Si verò indicia remota sint plura duobus, tunc & satis est probari testibus singularibus, vt docet Locatus *q.35.* contra Simancam *tit.65. num.* 4. Et Caballus *cent.2.cas.193 n.6.* probabiliter sentit, sufficere singulares minus idoneos, & repulsatos. Quamuis Sousa *lib. 2.c.39.* sententiam Locati limitet indicia proxima. *p.4.tr.6.res.5.*

114 Et ad particularia descendendo, Inquisitores Romani (nam Hispani Confessarios sollicitantes torquere non solent) non possunt torquere Confessarium sollicitantem ex delatione vnius fęminæ quantumuis honestæ, & bonæ famæ. Quidquid contra sentiat Zanardus *parte 3.cap.88.* Probatur à maiori; quia delatio cuiusuis fœminæ vnicæ non sufficit ad detrudendum in carcerem Confessarium, vt contra Canteram *apud ipsum* optimè obseruat Sousa *de Confess. solicit. tract. 2. cap. 21. num. 6* ergo multo minus sufficiet ad eum torquendum. Et ratio est; quia mulier numquam est testis omni exceptione maior. Igitur inquisitorum arbitrio remittitur, quinam testium numerus in hoc delicto sufficiat, consideratis circumstantijs, qualitate reorum, & testium &c. In Tribunali Hispanico talis Confessarius nunquam detruditur, nisi à duobus, vel tribus denuncietur, vt obseruat Sousa *ibid. n.7.* Et si est Religiosus, non detruditur in carcerem secretum sine consilio supremi Senatus *p.4.tr.6.res.21.*

Certè non possunt torquere Confessariū sollicitantem, ex delatione vnius fęminæ quantumuis honestę, imò nec incarcerare.

115 Præterea non possunt inquisitores torquere reum ex dicto vnius testis minoris viginti annis, quia talis testis non est omni exceptione maior, nec integer, cum non habeat ætatem requisitam in *l. in testimonium.* Ita Cantera *qq. crim. cap. 2. de prob. per testes quæst. 1. num.* 31. contra Bartolum *in leg. de minor de quæst. in prin.* Sufficiunt tamen duo testes minores, quia secundus facit nouum indicium, cum quo testimonium vnius sufficit ad torturam. ita Delrius *disq. mag. app. 2. lib. 5. quæst. 15. litt. F.* Et Cantera *vbi sup.* obseruat in Consilio Supremo inquisitionis ex dicto vnius testis mulieris, & minoris captos fuisse duos homines pro hæresi, qui erant de genere Maurorum, & quorum ceremoniæ erant Maumetanæ; quia nimirum contra eos erat præsumptio, cum ex malis parentibus præsumatur contra filios, ex cap *quia verisimile, de præsumpt. p.4.tr.6.res.25.*

Item nec ex dicto vnius testis minoris 20. annis.

116 In Clericis præter indicia requiri infamiam, docet Cantera *q. 11. de reo, num.11.* & alij. Quæ opinio est probabilis, & pia, ac multum fauens statui Clericorum. Sed in casu hæresis contrarium tenendum puto cum Pegna *p. 3. comm. 110 litt. F.* & alijs, quia maius periculum imminet in Clerico, & Doctore, qui magis possunt alios lædere sua doctrina, quam in laicis ignaris. Et dato quod infamia necessaria sit ad Clericum torquendum, hæc sufficienter habetur ex semiplena probatione, alijsque indicijs, quæ eum suspectum, & infama-

Et in Clericis præter indicia pium est. Exigere infamiam.

Et in casu, quo torquendi sunt, torquere mitius.

famatum reddunt. Obseruent tamen inquisitores, quod in casu occurrenti, cæteris paribus, mitiùs torquendi sunt Clerici, quam laici. ita Pegna *ibid.* & alij contra Queuedo *de indic.p.1.c.12.n.17.p.4 tr.6.ref.36.*

Non sufficit ad torquendum reum dictũ socij criminis.

117 Inquisitores non possunt reum torquere ex solo dicto socij criminis, nisi aliud indicium, aut præsumptio concurrat: quia ex dictis *supra* ad torturam tunc sufficit vnicus testis, quando est omni exceptione maior qui facit probationem semiplenam: talis autem non est socius criminis. ita Cantera *qq.crim c.2.q.1.n.57.* & alij contra Blancum *de indic. ad l.fin. de q. n.* 178. & 179. & alios *p.4.t.7 ref.7.*

Nisi concurrant.

118 Quænam verò adminicula sufficiunt ad torquendum, si adsit dictum vnius socij criminis? Peguera *decis.crimin.5. numer.35.* ait, id in lege non inueniri determinatum, ideo inquisitorum arbitrio remittit. Sed, ad sedandos illorum scrupulos, apponam aliquos casus ex Queuedo *de indic & tort.part.2.cap.5.num.5.* & Sousa *lib.2.cap.25.num.24.* in quibus dari potest tortura cum vnius socij dicto. Primus est, quando concurrunt testes de auditu. Secundus, quando concurrit fama. Tertius, quando concurrit fuga. Quartus, si concurrat stricta amicitia nominati cum socio. Quintus, si secreta allocutio, & conseruatio cum eodem. Mascardus *de prob. concl.* 1318. *num.* 45. ait, dictum socij facere indicium, si interrogetur à iudice, non autem si spontè proferatur. Contrarium sentit Queuedo *vbi supra num.* 17. nam dictum voluntarium minus corruptum præsumitur. Sed quidquid sit de hoc: nam in nostro Tribunali socij criminis semper habentur ex interrogatorio iudicis, & si se diffundunt, id faciunt ex metu censurarum *p.4.t.6.ref.7.§ Notandum est tamen hic obiter, & ref.9.§ Notandum.*

Testes de auditu. Fama. Fuga.

Stricta amicitia; aut collocutio cum tali socio.

In quibus casibus nõ oportet quod præcesserit interrogatio iudicis.

119 Monticellus *in prax. crim. reg* 4. *num.* 46. ait, non sufficere dictum socij criminis adminiculatum, nisi accedat mala nominati conuersatio, & fama. nam bona fama elidit indicium resultans ex socij dicto. Sed ego id remitto inquisitorum arbitrio; nam si cum tali dicto concurrerent tot adminicula, & præsumptiones, vt superarent bonam famam, nominatus omninò torquendus esset. ita Farinacius *quæst.* 34. *num.* 188. Non nego tamen, personas ingentis famæ, & qualitatis torqueri non posse ex dicto vnius socij quantumuis adminiculato, vt si Princeps à subditis denunciaretur, ait Delrius *disq magic. append.* 2. *lib.* 5. *quæst.*6. aut (addo ipse) denunciaretur persona, quæ in Ciuitate pro Religioso, eximiæ sanctitatis publicè haberetur. Nam merita præcedentis vitæ plurimi facienda sunt ex *l.* 3. *§. sed si ex improuiso*, & alijs. Vnde cum his non solum vnius, sed etiam duorum, & trium sociorum criminis dictum non sufficeret ad torturam; quod tamen in alijs sufficit, etiam si nulla adsint indicia, vt docet Palaus *tom.* 1. *tract.4.disput.9.punct.*15.§.4.*num.* 2. contra Zanardus *p.3.c.94.* imò etiam si non sint contestes, ex Sousa *Aph. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 55.*p.4.tr.6.ref.7.§.Notandum est tamen hic, quod, & §. & tandem, & resol.9.*

Et, si adminicula superant bonam famã, hæc non obstet. Quãuis fama ingens elidat dictum etiã duorum, & trium sociorum criminis.

Quod in alijs sufficit ad torturam.

120 Sed quid, si socius criminis præter hoc crimen, quod confitetur, patitur alios defectus? vt si est infamis? periurus, & cetera. Respondeo, non posse Inquisitores ex eius dicto quantumuis adminiculato reum torquere. ita Delrius *lib.5.sect.3.* qui tamen *append.2.q.17.lib.5.* contrariam sententiam tenendam esse putat, vtpotè Reipublicę, & iustitię vtiliorem: nam alioqui numquam inueniretur idoneus, cum malefici, & similes plurimis, horrendisque criminibus sint innodati. Sed contraria opinio, quam docuimus, est communis. Et ex ea Farinacius infert, quòd si reus primo examinatus delictum negaret, & complices, vel de se confessus delictum, interrogatus de complicibus, illos taceret, si postea iterum de complicibus interrogatus, vel tortus, spontè, aut per torturã, à prima depositione variando socios nominaret, talis nominatio non faceret indicium ad socios torquẽdos sufficiens, & hoc ex defectu periurij, nisi cum illius dicto grauia concurrerent adminicula *p.4 tr.6.ref.8.*

Etiam, si nulla adsint indicia.
Et ipsi non sint contestes.

Socius criminis, alias inhabilis non sufficit ad torquendum complicem.
Corollarium.

121 Vt

121 Vt socij criminis fidem faciant, secundum Delrium *lib.* 5. *sect.* 3. & alios torqueri debent. Sed placet opinio Simancæ *tit.* 53. *num.* 58. quod sufficiat iuramentum. Et ita seruatur in Tribunali Inquisitionis Hispanicæ, & teste Ballo *tract. var. lib.* 1. *quest.* 26. *num.* 6. in magna Regia Curia huius Regni. *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 10.

Facit tamen fidem absque tortura.

122 Similiter nec torqueri debent testes inhabiles, vt excommunicati, infames, &c. quos dicemus infra *num.* 104. in causis fidei admitti posse Sed indicium faciunt, siue maius, siue minus, spectatis personarum qualitate, & alijs circumstantijs, etiam si sponte, & sine tormento testificentur. Possunt tamen, immò quãdoque etiam debent torqueri, quando id DD Inquisitores iudicauerint expedire. Ita Pegna *p.* 3. *q.* 46. *comm.* 113. & alij contra Sanctarellum *de her cap.* 38. *dub. vn. num.* 1. Et ita sine tortura admittuntur testes inhabiles in Inquisitione Hispan. & (teste Riccio *p.* 2. *decis.* 1. *n.* 168.) in Curia Archiepiscopali Neapolitana *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 11.

Sicut etiam testes inhabiles.

123 Qui tortus ex dicto socij criminis adminiculato, non confitetur, potest iterum torqueri, si postea alij duo socij criminis de eodem delicto testificentur. ita Giurba *cons. crim.* 50. *n.* 42. Licet alij in homine bonæ famæ & vitæ id procedere negent *p.* 4. *t.* 6. *res.* 7. §. *Notandum secundò*.

Tortus autem ex dicto socij criminis, & negatiuus, super testificantibus alijs duobus potest itersi torqueri.

124 Dictum sagarum, & lamiarum, vulgò *Donne di fora*; quòd in suo ipsarum conuentu personam viderint alioqui bonæ famæ, non sufficiat ad illam torquendam: quia in testimonio sagarum est periculis difficultas, quoniam multoties non corporaliter, sed per dæmonum illusionem alios in suis conuenticulis vident, quo modo videre possunt quascunque personas, etiam sanctas, si in earum personam se alii transformant. ita Farinacius *de heret. quest.* 185. §. 8. *n.* 151. & alij contra Delrium *lib.* 5. *sect.* 3. Ideo in casu contingenti DD. Inquisitores consulant Tannerum *tom.* 3. *disp.* 4. *q.* 5. *dub.* 2. Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 5. *n.* 2. obseruat, in Tribunali Hispanico ex depositione præcisa complicum, sine indicijs, alijsque adminiculis, reum pro hoc delicto minimè capi. *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 30.

Dictum lamiarum vulgò (Donne di fora) nõ sufficit ad torturam.

125 Fama sola ad torturam non sufficit, nisi persona infamata sit velis, & fama non sit orta à maleuolis aut leuibus hominibus, sed ab honestis, & fide dignis, & tandem per idoneos testes probata sit. ita Simanca *tit* 65. *num.* 37. nec satis esse, quod testes dicant, hanc esse publicam famam, nisi etiam rationem addant necessariũ concludentem. Quidquid autem doceat Caballus *cent.* 1 *cas.* 84. *num.* 14. communis opinio tenet, quòd si fama esset vehemens, sufficeret ad torturam absque adminiculis. Quænam sit fama vehemens, aliqui relinquunt arbitrio iudicis. Farinacius *q.* 47. *num.* 28 aduertit, non esse vehementem, si ortum habeat à personis inhonestis, & non fide dignis, nisi numerus testium in probatione famæ hunc defectum suppleat. Deinde non esse vehementem, si nulla appareat causa, etiam si procedat à mille personis. Sed cum hæc requisita ad famam vehementem sint adminicula, quæ recensuit Simanca, hæ sententiæ non purgant: & idem est dicere famam vehementem, ac famam adminiculatam. Multi asserunt, famam habentem ortum ab aliqua verisimili causa, & coniectura, sufficere ad torturam, etiam si testes non sint ita honesti, & fide digni. Sed hanc sententiam meritò reprobat Farinacius *ibid. num.* 159. Debent enim testes deponentes de fama esse spectatæ vitæ, & omni exceptione maiores, & ad minus duo. ita Miranda *de ord. iud. tom.* 2. *q.* 26. *art.* 5. *p.* 4. *tr* 6. *res.* 13.

Sola fama non sufficit ad torturam.

Nisi sit vehemens.

Seu adminiculata.

Et de ea testentur personæ honestæ, fide dignæ.

Omni exceptione maiores.

Et ad minus duæ.

126 Fuga post commissum delictum antequam accusetur, secundum aliquos, inter quos Miranda *ibid. art.* 8. est sufficiens indicium ad torturam, quia facit semiplenam probationem. Sed fuga post accusationem non ita, cum ex alia causa procedere possit. Non desunt tamen, qui dicant, fugam à carcere, etiam attentatam, esse sufficiens indicium ad torturam, dummodo non adsit animus reuertendi. Vide Farinacium *q.* 39. *n.* 85. *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 14.

An ad torturam sufficiat fuga ante vel post accusationem.

127 So-

An sola titubatio, & mutatio vultus in interrogando? An variatio?

127 Sola titubatio, & mutatio vultus in interrogatione rei, non est indicium sufficiens, vt Inquisitores possint illum torquere nisi aliqua adminicula concurrant. ita Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 79. *n.* 71. Variatio seu vacillatio debet etiam adminiculari aliqua coniectura, indicio, seu præsumptione, aliàs non sufficit ad torturam. ita Zanardus *p.* 3. *c.* 93. Idem etiam dic de mendacio, cum Miranda *tom.* 2. *q.* 26. *art.* 12. *concl.* 1. contra aliquos apud Giurb. *consil.* 87. *n.* 27. docentes, quod mendacium super facto principali per se solum sufficiat ad torturam. Et contra eundem Giurb. *ibid. n.* 26. docentem, quòd plura mendacia ab inuicem adminiculantur pro tortura *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 15.

Et mendacium?

Sufficit ad torturam confessio extraiudicialis.

128 Confessio extraiudicalis sufficit, vt Inquisitores reum torquere possint, quia non est credendum, aliquem sibi falsò crimen imponere. ita Syluester V. *Indicium q.* 2. & alij. Follerius verò 2. *p. practic. num.* 204. adducit septemdecim requisita, vt confessio extraiudicialis sufficiat ad torturam. Sed quatuor sunt necessaria. Primum, quod sit verisimilis, & causam præexistentem habeat. Secundum, quod fiat seriò, non iocosè, aut ex iracundia. Tertium, quòd sit specialis de loco, & tempore, non generalis. Quartum, quod sit probata testimonio duorum ita Menochius *de præsumpt. lib. primo quæst.* 9. *n.* 16. Et quoad vltimum Villadiego *polit. c.* 3. *n.* 317. contra Sousam *lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 10. qui putat sufficere, si probetur testibus singularibus. quod etiam docet Albertinus *de agnos. q.* 25. *n.* 20. si confessiones extraiudiciales essent plures, vnaquæque singularibus testibus comprobata. Sed quid, si reus confessionem extraiudicialem reuocaret? Adhuc torquendus esset, nisi error probetur. ita Clarus *q.* 21. *n.* 31. & Caballus *cent.* 1. *cas.* 81. contra Menochium *loc. cit. n.* 25 *p.* 4. *tr.* 6. *res.* 12.

Verisimilis. Seria. Distincta quoad locum, & tempus. Et probata testimonio duorum.

Etiam si illam reus reuocaret.

Torqueri debet omnino reus vehementer indiciatus, qui negat delictum. Maximè in S. Officio.

129 Quando delictum est vehementer indiciatum, & reus negat, non possunt inquisitores eum punire aliqua pœna extraordinaria, sed debent torquere, & veritatem elicere, ex *l. edictum ff. de qu.* In Tribunali maximè inquisitionis; in quo non tam pœna reorum, quam emendatio intenditur, quę obtinetur confessa veritate. ita Sanchez *in opusc. to.* 1. *lib.* 3. *c. vn. dub.* 12. *num.* 4. & alij. Sed Menochius *lib.* 1. *q.* 92. *num.* 3. id remittit prudentiæ inquisitorum. *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 18.

130 An debeant admittere appellationem à torturæ sententia; dictum est supra *n.* 35.

Si superueniãt noua indicia, possũt Inquisitores reum semel tortũ, & negatiuum secundò torquere.

131 Si superueniant noua indicia, possunt inquisitores reum tortum, & negatiuam iterum torquere. ita Simanca *tit.* 65. *num.* 75. Sed indicia superuenientia, ex Guazzino *tomo* 2. *lib.* 1. *diff.* 30. *cap.* 23. *num* 8. debent esse talia, vt per se sufficiant ad torturam, & præterea propinqua non remota, quamuis Queuedo *p.* 2. *cap.* 7. *num.* 6. putet satis esse indicia remota sufficientia, & Caballus *cent.* 2 *cas.* 193. *n.* 5. quòd sufficiant plura remota ad leuiter torquendum Pegna præterea *p.* 3. *comm.* 39. *n.* 156. requirit, vt indicia superuenientia sint diuersa specie, & substantia à primis. Sed contra sentit Queuedo *vbi sup. p.* 4. *tr.* 6. *res.* 16.

Possunt etiam si in prima tortura confessus se retractauit.

132 Idem potiori iure dicendum est de reo semel torto, & confesso, ac cõfessionem postea reuocante: posse nimirum secundò torqueri; quia ex illa reuocatione videtur resultare nouum indicium ortum ex torti vacillatione, & variatione. ita Cãtera *vbi supra*, qui obseruat, sic obseruari in sacro Tribunali. Et Simanca *tit.* 65. *n.* 80. qui declarat Instructionem Hispanam *anno* 1484. *n.* 15. quæ contra videtur. *p.* 4 *tr.* 6. *res* 23.

Non tamen tertiò?

133 At DD. Inquisitores non debent reum bis tortum, & confessum, sed bis etiam confessionem retractantem, tertiò torquere. Nisi priores torturæ leues fuerint, & reus in posteriori confessione alia noua signa confessioni priori addiderit. ita Cantera *qq. crim. cap.* 2. *de prob. per test. q.* 1. *n.* 67. Guazzinus *tom* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *c.* 14 *n* 6. & alij multi contra alios multos cum Binsfeldio *comm. de mal. Matt. lib.* 2. *q.* 1. *concl.* 14. *p.* 4. *t.* 6. *res.* 24.

134 In-

134 Inquisitores possunt torquere reum, qui non vult respondere interrogationibus, non ad extorquendam veritatem, cum adhoc requirantur indicia sufficientia ad torturam, sed ad extorquendam responsionem affirmatiuam, aut negatiuam. ita Baldus *in l. accusatione, post n. 11. C. qui accusare non poss.* cuius opinionem in facti contingentia approbauit Consilium Neapolitanum apud Capycium *decis.* 145. Debent tamen id hoc sequi praxim sui Tribunalis. *p.4.tr.6.res.34.*

Reus nolens re spondere torqueri potest ad extorquendam responsionem.

135 Reus confessus potest ab inquisitoribus torqueri ad extorquendos complices, & (vt in iure dicitur) in caput alienum. Multi enim curant plus de complicibus, quam de ipsis. ita decreuit Pius V. *die 28. Iulij ann.* 1569. & docet contra Rojas *de hær.p.2.n.243.* Cantera *cap.2. de prob.per test.q.1.n.52.* qui testatur, ita practicari in supremo Consilio. Neque opus est indicijs, quod habuerit cõplices criminis, vt docet Lessius *lib.2. c. 29. dub. 16.n.152.* & alij, quia Pius V. in suo decreto id non requirit. Et hoc etiam seruat Romana, & vniuersalis Inquisitio. Ratio est, quia, vt obseruat Locatus *v. Hæreticus, §. hæreticus conuictus*, delictum hæresis est tale, vt communiter cum socijs, & complicibus committi soleat *p.4.tr.6.res.27.*

Et si est confessum ad extorquendos complices.

136 Conuictus, vel confessus de factis hæreticalibus, si neget intentionem, torquendus est super intentione secundum Canteram *qq. crim.rubr. de hær. cap.1. dub.6. n.69.* Sed Rojas *de hær.par.1.n.276. & à n.573.* putat, tradi debere Curiæ sæculari. Si verò conuictus vel confessus, sit de verbi hæreticalibus, & neget intentionem, conueniunt, torquendum esse super intentione. mihi opinio Canteræ admittenda videtur, quando reus vltra confessionem, non conuincitur de delicto. Nam si fateatur, & conuictus sit, quamuis neget intentionem, tradendus est Curiæ sæculari: alias omnes subterfugerent, & se excusarent. Et sic obseruatur in inquisitione Hispanica, vt testatur Sesse *in dec. Regn. Arag.to.4.dec.441.n.3.p.4.t.7.res.34.*

Et si confessus verba hæreticalia vel facta, de quibus non conuincitur torqueri potest super intentione.

137 Retinentes, & legentes libros hæreticorum, Necromanticorum pentacula, &c. torqueri posse super intentione, & complicibus, ait Genuensis *in pr. Archiep.c.68.n.12.p.4.tr.7.res.6.*

Sicut legentes, & detinentes libros hæreticorum, secundũ Genuensem.

138 Cęterum persona valetudinaria torqueri non potest. Vnde inquisitores non debent in primis torquere laborãtes morbo Gallico, brachio debilitato, patientes crũdationem venæ, vel difficultatem anhelitus. ita Laderchius *cons.* 184. Circa quartanarios, consulant medicos *p.4.t.6.res.29.§. & tandem.*

Non possunt torqueri laborãtes morbo Gallico, brachio debelitato, crudatione venæ, difficili anhelitu.

139 Item nec mulierem grauidam, etiam terrendo. ita Pegna *p.3. comm.* 39. Quamuis Zanardus *par. 3. cap.* 88. dicat terreri posse, *Ibid. §. Dicendum est.* Nec etiam puerperam ante quadraginta dies. Vnde si infra hunc terminum tota confitetur non ei confessio præiudicaret. ita Baiardus *add. ad Clarum q.64.n.67.* Quamuis Gomez *tom. 3.var.c. 13. n. 3.* remittat hunc terminum arbitrio iudicis. *Ibid.*

Non mulier prægnans.

Aut puerpera ante 40. dies.

140 Rursus torquere non possunt minores 14. annis. ità Delrius *li. 5. sec. 9.* contra Villadiego *pol.1.3. n. 322.* Possunt tamen tales terrere ducendo sub equuleo absque ligatura. ita Miranda *Ibid.* initio.

Non minores 14. annis.

141 Et tandem non possunt torquere senes. Sed senectus non est annorũ numero computanda (vt docet Villagut *prax. crim. tit. 5.cap.21.n.12.* requirens anno 60.) sed valetudine, robore, qualitate delicti, & delinquentis inquisitorum arbitrio. Quando verò torqueri non possunt, posse terreri ait Caualcanus *p.3.n.126. Ibid.§. Nota etiam.*

Aut senes.

142 Inquisitores reum torquentes ex opinioni probabili quod possint, relicta probabiliori, secundum Delrium *lib.5.app.2.q.1.* & Sancium *disp.44. 6. 72.* non possunt à suis visitatoribus puniri; quia rationabiliter ac prudenter agunt, nec vllam culpam committuntur *p.4.tr.6.res.38.*

Quoties Inquisitores reum torquent ex opinione probabili, non possunt puniri.

Quoad pœnas.

Abiurantes de leui in Inquisitione Hispanica puniri possunt pœnis grauibus.

143 POenas hæreticorum formalium inuenies V. *Hæreticorum pœna*, Circa pœnam abiurationis, vide V. *Abiurare*.

144 Abiurantes in Tribunali S. Inquisitionis de leui, secundùm Zanardum *p. 3. cap. 134.* non possunt puniri pęnis grauibus, vt triremium, fustigationis, &c. Sed pęnis pecuniarijs, vel carceris per aliquot mẽses, vel alterius publicæ pęnitentiæ non multum grauis. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ est in contrarium: nã ex dicendis solicitantes in confessione aliquando damnantur ad triremes, sicut qui duas vxores ducunt; & tamen vtrique abiurant solum de leui. Ideo Palaus *in sum. tom. 1. tract. 4. d. 7. punct. 1. num. 9.* qualitatem pænæ remittit Inquisitorum arbitrio, pensata qualitate personæ, & delicti *p. 4. t. 7. res. 1.*

Pro hæretico puniri non potest negans propositionem Theologicam, quæ euidenter infertur ex fide? Nisi sit pertinax.

145 Negantem propositionem Theologicam, quæ euidenter infertur ex propositione de fide, non possunt punire tamquam hæreticum; quia talis non est hæreticus, sed præsumitur. Itá Villalobos *t. 2. tract. 1. diff. 10. n. 6.* contra Canum *de loc. theol. lib. 12. c. 9* Nisi in illa negatione perstiterit; nam tunc erit puniendus tamquam hæreticus negans principium reuelatum. itá Sanchez *in sum. tom. 1. li. 2 cap. 8 n. 12. p. 4. t. 7. res. 79.*

Iudæi, & alij infideles delinquentes vt supra puniuntur pœna arbitraria pro qualitate delicti.

Vsque ad mortem.

146 Iudæos, Mauros, & alios infideles in casibus recensitis supra *numero* 103. possunt inquisitores ex Sousa *lib. 1. cap. 37. num. 29.* punire pęna arbitraria, maiori vel minori pro qualitate delicti, videlicet pęna priuationis conuersationis cum Christianis, pecuniaria, carceris, verberum, triremium, etiam in perpetuum; tradi præterea possunt Curiæ sæculari; ac vltimo supplicio puniri, ex const. Greg. XIII. Nam quoties pęna remittitur arbitrio iudicantis, extendi potest vsque ad mortem, vt ait Pegna *p. 2. comm. 69. p. 4. tr. 7. res. 2. §. Sed deueniendo.*

Sicut etiam Apostatæ à fide, vulgo (Renegati.)

147 Apostatas, vulgò *Renegati*, puniri etiam possunt pęna arbitraria, pecuniæ, triremiũ, fustigationum &c. Et si abiurant de formali, pęnis hæreticorũ. ita Lorca *in 2. 2. q. 12. art. 1. disp. 50. n. 3.* In sacro Tribunali huius Regni Mauri facti Christiani, qui postea cum alijs Mauris ad terras Turcarum fugiunt, torquentur super intentione, & si negent apostasiam, adhuc ad triremes per triennium damnantur *p. 4. tr. 7. res. 3. §. Et tandem, & §. Nota tandem.*

Quid si exterius solum ex metu fidem abnegauerint, mẽte verò retineant? Distinguendum est.

148 De captis à Saracenis docet Rojas *de hæret. parte 1. num. 108.* quod si metu mortis vel tormentorum fidem abnegauerint, sed nihilominus mente retineant, non sunt hæretici, nec reconciliandi, sed in loco Religioso reponendi sunt, & in fide instruendi, maximè si capti fuerint minores natu. Sed optimè docet Ricciullus *tract. de iur. person. lib. 6. cap. 5. num. 7.* hoc procedere, si tales cessante metu doluerint & pęnitentiam egerint. minimè verò, si metu cessante, adhuc in negatione fidei perseuerauerint; aut si personæ graues sint, vt Prælati, Monachi, Theologi, aut similes, & metus non fuerit mortis aut tormentorum, sed exilij, carceri, fustigationis, vel alterius generis non cadentis in virum constantem. Nam in his casibus essent vehementer suspecti: nec enim videtur animus: & alioqui omnes possent talem metum adducere. Si verò negatio fiat à personis infimæ conditionis, & non bene fidei causam callentibus, adhuc oritur suspicio leuis. Ad hoc ergo vt metus excuset in aliquo casu, debet in iudicio probari. *parte 4. tr. 7. res. 3. à §. Non desinam.*

CONFESSVS, & conuictus de factis, aut verbis hæreticalibus tradi debet.

149 Posse Inquisitores punire vt hæreticum eum, qui confessus, vel conuictus, dicat se actus hæreticales fecisse, se neget intentionem, docet Rojas *de hær. p. 1. numer. 276. & à num. 573.* Sed Cantera *rub. de hær. cap. 1. dub. 6. num.* 69. pu-

69. putat, torquẽdum esse super intentione, quod etiam docet Decianus *lib. 5. cap. 36. num.* 19. si agatur non de factis, sed de verbis hæreticalibus. Sed ego puto, quod si quis fateatur, & simul etiam conuictus sit, se actus hæreticales exercuisse, aut verba hæreticalia protulisse, dandus esset brachio sæculari: alioqui omnes hoc subterfugium inuenirent. Secus, si essent tantùm confessi, vel tantùm conuicti *p. 4. t. 7. res. 34.*

Curię sęculari, etiã si neges intentionẽ.

150 Conspurcantes Sacras Imagines, debent Inquisitores ex Simanca *tit. 27. num.* 20. puniri interdum dura, & vltrice sententia, quemadmodum Greg. X. in Conc. Lugdun. constituit: interdum pęnitentia publica, vel ieiunijs, eleemosynis, & orationibus, multa pecuniaria, aut fustigatione. Quod si comprehendantur errore intellectus id fecisse, plectendos esse instar hæreticorum, aut suspectorum, primò tortura aut abiuratione, mox tradendo Curiæ sæculari. Ex Genuense *cap. 18. num.* 12. puniri debent fustigatione, triremibus, carcere, infamia, exilio, &c. Aduertit Sousa *lib. 1. cap. 42. n* 16. quod si hoc delictum sit publicum, siue animum hæreticalem fateatur, siue non, tradi debet Curiæ sæculari vltimo supplicio puniendus, ob facti qualitatem. Et si fateatur, & misericordiam petat, adhuc mori debere; quoniam tantum scelus non potest manere impunitum, & de rei conuersione semper timeri potest. *P. 4. T. 7. Resol. 9.*

At qualiter punire debet conspurcantes, & percutientes Sacras Imagines.

Maximè si delictum sit publicum.

151 Blasphæmi hæreticales, & graues, si sint viles, secundùm Salzedum *in add. ad Diaz. c.* 110. *litt. A.* flagellis cęduntur cum publica pœnitentia, in publico spectaculo, lingua ferro, vel ligno comprehensa, atque triremes mittuntur. Si sint nobiles, pœna pecuniaria mulctantur, & ad tempus in Monasterium recluduntur. In blasphæmijs leuioribus condemnari solent, vt in die festo in Ecclesia, dum diuina celebrantur, stent nudo capite sine chlamyde, nudis pedibus sine veste succincti, dextera facem ferentes, & Sacris peractis sententiam publicè audiant, ieiunia, precationes, pecuniariam mulctam. ita Salzedus, & Simanca *tit.* 8. *n.* 10. 11. qui addit, quod post flagella in exilium mittuntur. Sed in nostro Tribunali Hispanico magis frequens est pęna triremium. Vide Rojas *de hæret. p. 2. n.* 176. Qui autem ita magna, vel alia vehementi passione bis, aut ter blasphæmaret, & sedata passione dolorem ostenderet, salutaribus pęnitentijs plecti deberet, habita ratione loci personę, blasphæmiæ. ita Zanardus *par. 3. c.* 134. contra Comitolum *res. mor. lib. 4. qu. 9. c. 3.* qui existimat absolutè remittendum esse. Qui verò loco, aut linguę vitio verba hęresim sapientia proferret, iam dictum est pęna ordinaria plectendum esse; nam ad blasphæmium pertinet probare, se ioci causa ea verba dixisse. ita Pegna. *par. 3 comm. 17. P. 4. T r. 7. Resol. 8*

Nobiles hæreticaliter blasphæmantes pecunia mulctantur, & in monasterium recluduntur.

Ignobiles, fustigantur, & lingua cõprehensa ad spectaculũ ducti ad triremes mittuntur.

Secus si blasphęmiæ sint leues.

Ortę ex vehementi aliqua passione.

Nec frequentes.

152 Retinentes, & legentes libros hæreticorum, puniendos esse tamquã hæreticos, docet Carrerus *tr. de hær. n.* 125. Sed rectè id negat Torreblanca *de Mag. lib. 3. cap. 15 num.* 31. Sicut enim tantum de hæresis suspecti, leuiter, aut vehementer iuxtà personarum, & librorum qualitatem, quo pacto leuiter, aut grauiter puniri debent. Pegna *p. 2. comm.* 3. ait, se talibus ieiunia, orationes, & peregrinationes imponi vidisse. Potest tamen casus contingere, vt ex circumstantijs delicti, & qualitate personæ, tales grauioribus pęnis plectendi sint. *P. 4. T. 7. Res. 6*

Libros hæreticorum legentes, & retinentes puniũtur iuxta qualitatem personarum, & librorum.

153 Iudæi, & alij infideles commorantes in terris Christianorum, libros & Codices Talmudicos, cabalisticos, & alios nefarios, audentes habere, legere, scribere, vel exemplare aduehere, donare, commutare, aut aliàs quomodolibet distrahere, & alienare, puniendi sunt Inquisitorũ arbitrio pęna amissionis librorum, Fisco applicandorum, alijsque grauioribus, & corporalibus. ita Sousa *lib. 1. cap. 21. num.* 52. ex const. Clem. VIII. Qui idem docet de Typographis, & Bibliopolis *ibid. § Notandum est*.

Sicut etiam Iudæi imprimẽtes Talmud, libros cabalisticos, puniri debent Inquisitor. arbitrio.

Confiscatione librorum, & alijs grauioribus.

154 Hæreticorum fautores, defensores, & receptatores, præter pęnas recensitas à Pontifice *in C. excommunicamus, §. credentes de hæretic.* quas

Hæreticorum fautores, receptatores, &c. punistur, pręter alias multas pænas.

non incurrunt, nisi per annum in excommunicatione insorbuerint. Vt notat Palaus *in sum. tom. 1. tr. 4. disp. 3. punct. 6. n. 4.* & præter illas, quas enumerat Sanctarellus *tr. de hær. q.* 182. puniri possunt arbitrio Inquisitorum, pęnis pecuniarijs, exilio, fustigatione, triremibus, alijsq; corporalibus pęnis pro qualitate delicti, &, si opus fuerit, etiam confiscatione bonorum, stante const. Pij V. *si de protegendis*. ita Palaus *ibid.* Quibus quidem pęnis habentibus latitudinem mulctandi sunt etiam consanguinei, & amici hæreticorum, si eis fauerint, &c. sed mitiùs, vel acriùs pro maiori, vel minori sanguinis coniunctione & amicitia. Quod procedit etiam in dubio, an tales faueant hæretico consanguineo, vel amico propter consanguinitatem & amicitiam, vel ob crimen hæresis. Nam id præsumi debet, quod excusat à culpa. ita Palaus *ibid punct. 5. num.* 13. Hi ergo puniuntur exilio, vel pęna pecuniaria. Maximè si sint bonæ vitæ. Ex quibus infertur cum Lorca *in 2. 2. qu. 11. art. 4. disp. 48. num. 6.* contra Suarez de fide *disp. 24. sect. 1. n. 9.* quòd tales non incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cęnæ contra fautores & receptatores hæreticorum; quia ad hanc incurrendam requiritur intentio formalis fauendi hæretico, vt hæretico cap. *accusatus §. Sacerdotes, de hæret.* in 6. *P. 4. T. 7. Res. 21. §. Hoc supposito*, propè finem.

Et alijs arbitrio Inquisitorum. Etiam confiscatione bonorum. Etiam si sint eorum cõsanguinei vel amici, sed mitius pro gradu consanguinitatis, & amicitiæ. Et vt plurimum exilio. Aut pęna pecuniaria.

155 Sed quid, si effectus fautoriæ non sequatur? verbi gr. quis hæreticum domi recepit, vt ab inquisitoribus liberaret; sed hoc non obstante, inquisitores ibi inuenerunt. Subijciturnè is supradictis pęnis? Negatiuè respondet Bonacina *tom. 3. in Bull. Cœnæ disp. 1. q. 2. punct. 3. n. 3.* Primò quia mandans percuti Clericum, si percussio non sequitur, non incurrit excommunicationem. Secundò, quia quando aliquis effectus prohibetur sub excommunicatione, & minus principaliter prohibetur mandatum, vel consilium &c. si effectus non sequitur, à consulente, mandante, &c. excommunicatio non incurritur. Tertiò, quia fauor hæreticis prohibetur, nè in hæresi faueantur, ergo dum quis fouere non potuit, non erit puniendus vt fautor. Sed affirmatiuè respondendum est cum Suarez *de fide disput. 24. sect. 1. num.* 14. Tum, quia supradicta opinio in particulari practicari non potest: nam, qui non denunciat hæreticum, cum tenetur, etiam si alius denunciet, atque adeo effectus fautoriæ non sequatur, incurrit excommunicationem Bullæ Cęnæ. Tum etiam quia fauor hæretico prohibetur, ne hæresis commissa habeat firmitatem, qui effectus semper obtinetur, saltem pro aliquo tempore; ergo &c. Primum argumentum Bonacinæ procedit in casu, quod mandatum ordinatur ad executionem eiusdem delicti, v. g. ad percussionem Clerici; at in casu nostro non procedit, cum fauor prohibeatur in ordine ad tuitionem hæretici, non verò ad hæresim patrandam. Et ratio est, quia in hoc casu delictum semper est consummatum in suo genere. Secundum item non habeat locum in casu hęresis; quia Bulla Cęnæ, & alia iura æquè excommunicationem iniungunt hęreticis, eorumque fautoribus &c. Ad tertium responsio patet ex nostro argumento secundo. *Ibid. §. Sed in fine*.

Qui verò faueret hæretico ratione hæresis, incurreret, etiã si effectus fautoriæ frustraretur.

NON reuelantes hæreticos non puniuntur, vt fautores hæreticorum.

156 De non reuelantibus hæreticos videtur dicendum cum Deciano *lib. 5. cap. 51. num. 25.* quòd puniri debeant tamquam hęreticorum fautores, nam tales ex Castro *de iust. hæret. punct. lib. 2. cap. 23.* sunt vehementer suspecti de hæresi. Sed Sanctarellus *de hæretic. cap. 9. dub. vn. num.* 19. & alij id negant, si aliæ circumstantiæ non concurrunt. Sed puniendos esse arbitrio DD. Inquisitorum tamquam eorum mandatis inobedientes. Vnde puto cum Rojas *singul. 3. num.* 18. tales nec leuiter suspectos esse de hæresi. Id verò limita in personis, quæ ex officio vel speciali pręcepto denunciare tenentur, vt fiscus, familiares, &c. qui non denunciantes hæreticos, puniendi sunt vt hęreticorum fautores, vt docet Sousa *q. Bull. Cœn. cap. 2. disp. 11. num. 6.* & alij. *Ibid. §. Et tandem*.

Nisi ad hoc ex officio teneantur. Nam tunc puniuntur vt illorum fautores.

157 Vt fautores etiam hæreticorum punire possunt Inquisitores sæculares

lares Iudices, & Magistratus, in omnibus illis casibus, quos enumerauimus supra *num.* 94. Sed Farinacius *de haeret. qu.* 182. *num.* 80. eos à talibus pęnis excusat, si non in contemptum, & odium S. Officii talia perpetraretem, sed ex alia causa, vt de fautoribus hæreticorum diximus. Et hoc ex verbis ipsius Bullæ ibi, *Nemo autem expurgationem habere &c.* At Scortia *ep.* 106 *theor.* 278. non excusat. Bullamque ait illos excipere, qui datis probationibus docerent, se minimè S. Officium violasse: non autem eos qui se violasse probarent, non ex odio &c Esse etiam de hæresi suspectos, Officium S. Inquisitionis, quacumque ex causa impedientes, docet Sousa *lib.* 1. *c.* 28. *n.* 17. contra Sanctarelum *de haer. c.* 41. *dub.* 3. *n.* 5. *p.* 4. *tr.* 7. *ref.* 13. *et tr.* 8. *ref.* 26. 65. & 104.

Sicut puniuntur sæculares iudices, & Magistratus.

158 Vt fautores hæreticorum, etiam puniendi sunt, auxilium præstare requisiti ad hæreticos capiendos, &c. & repugnantes *par.* 4. *tract.* 8. *ref.* 65. Et quamuis multi Doctores apud Palaum *tom.* 1. *tr.* 4. *disput.* 3. *punct* 5. *num.* 7. excusent a fautoria personas priuatas & requisitas ex solo peculiari præcepto & non ratione officii, vt Farinacius *de haeret. qu.* 182. §. 2. *num.* 36. Nihilominus contrarium dicendum est cum Sousa *Aph. lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 6. 7. 8. omnes personas etiam priuatas, omittentes præstare auxilium, dum possunt, testimonium contra hæreticos ferre, veritatem manifestare nolentes, cùm ab Inquisitoribus requiruntur, fautoriam incurrere. De Magistratibus auxilium negantibus habetur in cap. *vt officium*, §. *denique*, *de haeret in* 6. & in cap. *ad abolendum*. §. *penult.* & in cap. *excommunicamus* §. *moneantur de haeret.* *par.* 4. *tr.* 7. *ref.* 21. *à* §. *Et tandem*.

Item requisiti ad præstandum auxiliũ contra hæreticos, & recusantes.

Etiam si sint personæ priuatæ.

159 Transferentes arma, equos &c. in terras Infidelium, animo ipsos adiuuandi in bello contra Christianos, possunt Inquisitores iuxta gradum suspicionis torquere, & tamquam fautores hæreticorum punire. Si verò hæc faciant lucrandi causa, & viles sunt, fustibus cæduntur, sin minus, exilio, pecunia in ea quantitate, qua equi & arma valebant, mulctantur, si verò transportata fuerint pęna pecuniaria duplicatur. ita testatur Bobadilla *polit. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 17. *num.* 69. *p.* 4. *t.* 7. *ref.* 19.

Item transferentes arma, equos &c. in terras infideliũ, animo eos iuuandi contra Christianos.

160 Schismaticos ait Palaus *to.* 1. *tract.* 6. *disp.* 4. *pun.* 6. *n.* 20. puniri posse pęna pecuniaria, exilio, carcere, triremibus, & si pertinaces sint, tradi Curiæ sæculari. Sanchez autem *in sum. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 36. *à n.* 10. pęna amissionis iurisdictionis, excommunicationis latę sententię, inhabilitatis ad beneficia Ecclesiastica acquirenda, etiam post schismatis pęnitentiam, & priuationis ipso iure beneficiorum ante schisma adeptorum. Vide alia pęna in const. Pauli IV. *edita ann.* 1559. Non sunt tamen irregulares ex cap. *qua diligentia, de elec.* vt vult Pegna *p.* 2. *comm.* 73. Nam ibi solum habetur, esse inhabiles ad beneficia. ita Suar. *de cens. dis.* 43. *sect.* 2. *n.* 7. Essent tamen irregulares irregularitate generali, si crimen esset notorium, dignumque depositione, quæ cessat, ablata infamia per contrariam pęnitentiam. Sayrus *de cens. lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 16. *v.* 3. Porrò schisma tribus ferè modis committi potest, vt optimè obseruat Lorca *in* 2. 2. *q.* 40. *art.* 1. *sect.* 3. *disp.* 48. *n.* 7. Primò per separationem à membris & non à capite, vt si in spiritualibus Hispani nollent communicare cum Italis. Et de hac non fit mentio in iure, quia numquam solet accidere. Secundò recedendo simul à membris & capite nimirum Romano Pontifice. Tertiò, recedendo solùm à Romano Pontifice: qui quidem recessus tripliciter contingere etiam potest. Primò negando obedientiam verò Pontifici. Secundò instituendo & sequendo pseudoPontificem. Tertiò exercendo actus Pontificiæ potestatis sine auctoritate Pontificis. Et hi modi ferè omnes in diuersis Canonibus tamquam schismata reprobantur, vt in Bulla Cenæ, in cap. *licet de elect.* in cap. *nec licuit, dist.* 17. & c. *de Liguribus* 24. q. 1. Illud hic nota cum Coninch *in* 2. 2. *disp.* 30. *dub.* 5. *n.* 48. non sufficere ad schisma, quòd quis in re aliqua nolit obedire Pontifici, quia ipsi videtur difficilis, aut contra suum honorem commoditatem &c. aut quia putat sibi Summum Pontificem

Pęnæ Schismaticorũ multæ referuntur.

Non tamen irregularitas.

Vide schismatis, species.

tem id non posse præcipere, dum eum Ecclesiæ capitem agnoscit: sed requiri inobedientiam coniunctam cum quadam rebellione, qua quis velit se subtrahere omninò à subiectione eius, quem certò nouit esse Pontificem, aut de quo nulla ratione dubitat probabiliter, an sit verus Pontifex. Si verò nollet subijci, quia dubitaret an verè, aut validè esset à Cardinalibus electus non esset schismaticus, *p.4.tr.7.res.29.*

Pœnæ sortilegorum, Magorum, &c. Anathema. Suspensio. Verbera. Exilium. Carceres. Monasteria. Et aliæ.

161. Pœnas Sortilegorum, Magorum &c. ait Pegna *p. 2. comm.67.* esse anathema, dignitatum suspensionem, verbera, exilium, carceres, monasteria, aliaque supplicia, spectata personarum qualitate, infami mitra ad spectaculum productio, aut scalis alligatio cum vituperatione propè Ecclesiæ fores. Sed hodie laici ignobiles vt plurimum traduntur triremibus, vt docet Genuensis *in prac. Archiep.cap.68.num.8.* Sousa *Aph.lib.1.c.58.num.10. ad 17.* inter multos casus obseruat, quod Sacerdos celebrans Missam super calamita, pasta, aut similibus rebus aptis ad sortilegia peragenda, aut qui vasibus, aut vestibus sacris &c. in sortilegijs abutitur, vel in celebratione Sacrorum nefandas & turpes preces porrigit, deponitur, priuatur beneficijs, & in carcerem detruditur. Si verò celebrat pro viuis, vt moriantur, à Sacerdotio priuatur, & perpetuo exilio relegatur, vnà cum eo qui hoc consuluit, aut mandauit. Nouissime autem Gregorio XV. *in Bulla edita 20. Martij 1623.* mandauit, vt constito, quod aliquis pactum cum Diabolo iniuerit, & à fide apostatando, maleficijs siue sortilegijs vnam, aut plures personas mori fecerit, etiam pro primo lapsu Curiæ sæculari tradatur, debitis pœnis puniendus. Si verò aliquis ex tali pacto infirmitatem, diuortia, impotentiam generandi, siue animalibus, frugibus vel alijs fructibus notabile damnum intulerit, muris claudatur, siue carceribus in S. Officio Inquisitionis mancipetur. Et tandem, qui vteretur in sortilegijs SS. Eucharistiæ Sacramento, tradendus esset Curiæ sæculari, ex ordinatione S. Officij, vt tradit Mouta *de incant. opusc. 1. sect. 3. c. 5. num. 29.* & alij. Quæ omnia procedunt etiam de Magis: nam si inueniuntur cum errore in intellectu, puniuntur vt hæretici formales; secus verò puniuntur supra dictis pœnis, pro qualitate personarum & circumstantiis delictorum *p.4.tr.7.res.10.à §.Verum.*

Et si mors aliorum contingat, vltimum supplicium.

Sicut si in sortilegijs Sacratissima Hostia adhiberetur.

Quid de lamijs vulgo (Donne di fora) infanticidis?

162 Lamiæ vulgò *donne di fora* non traduntur Curiæ sæculari ob cædes infantium, sed puniuntur pœnis apostatarum à fide. ita Pegna *in annot. ad Amb. ne Vign.* contra ipsum *q. de strig. art. 2. §. si verò dicunt.* Si verò à Iudice sæculari præuentæ fuerint & Inquisitoribus consignatæ; expedita hæresis causa, S. Officium debet ac solet eas remittere eidem iudici, & de hoc extat particularis constitutio Pij V. ita etiam Pegna *vbi supra & in Paralip. ad tr. de strig. Bern. Com.* Vbi meritò, addit, quòd aliquando ob infanticidiorum frequentiam, & alias circumstantias aggrauantes, facta abiuratione, de mandato Pontificis iudici sæculari traduntur, qui processum de nouo formans, eas puniat de homicidiis secundum leges. Quod si se sponte præsentent, etiam si à fide aberrassent, & ex animo apostatassent, admittuntur ad reconciliationem, nec eorum bona confiscantur, nec habitus pœnitentiæ illis imponitur. Et si post abiurationem relabuntur, in inquisitione Hispanica admittuntur ad reconciliationem bis, & ter, teste Palao *tom. 1. trac.4. disp. 8. punc.16.§.5.n.3 p.4.t.8.res.118.*

Et quid de Astrologis iudiciarijs.

163 Quoad Astrologos iudiciarios aliquid euenturum affirmantes de futuris contingentibus à libera hominum voluntate pendentibus, etiamsi id se non certò affirmare asserant, Canonicis pœnis, & aliis Inquisitorum arbitrio puniri, docet Sousa *Apho.lib.1.c.48.n.15.* ex Constitut. Sixti V. Et sic in Hispania Clericum, qui prædixit tempus, genus & modum mortis Henrici IV. Francorum Regis, vt postea contingit; suspensum fuisse ab Ordinibus, & beneficiis priuatum, & à tota Hispania relegatum. *p.4. tr.7.res.17. §. Quibus.*

164 Laici, & Ecclesiastici non Sacerdotes audientes confessionem, ex

const.

conſt. Pauli IV. Greg. XIII. Sixti V. & Clem. VII etiam ſi ſint verè pœnitentes, traduntur Curiæ ſæculari. De quo prodijt nouiſſimè Bulla Vrbani VIII. id extendens etiam ad minores 25. annis. Sed hæc pœna in inquiſitione Hiſpanica non eſt amplius in vſu. Sed, vt obſeruat Souſa *Aphor. lib.* 1. *c.* 33. ſi talis ſit laicus & perſona vilis, fuſtibus cæditur, & ad triremes mittitur, aliæque pœnæ ſpirituales ſuperadduntur. Si verò fuerit perſona honeſta & religioſa damnatur ad triremes. Si mitti non poteſt ratione qualitatis, mittitur in exilium, & ſi in aliquo Ordine fuerit, ab eo ſuſpenditur toto exilij tẽpore. Quod ſi delictum alienas circumſtantias habeat aggrauantes, aliæ pęnæ iuxta grauaminis qualitatem adduntur. Sicut, ait Palaus *punct.* 16.§.9. ſi circumſtantiæ minuentes accedant, pœna ſupradicta minuitur. Aduerte hic primo, quòd in ſupradictis decretis non comprehenditur ſimplex Sacerdos, vel etiã approbatus, ſed ſuſpenſus ab audiendis confeſſionibus, ſi confeſſionem audiat & abſolutionem impendat. ita Souſa *opuſc. de ſolic. tr.* 1. *c.* 9. *n.* 5. *& aph. lib.* 1. *c.* 33. *n.* 5. Qui notat ſecundò, ad violationem dictorum decretorum ſufficere, audire confeſſioné, quamuis abſolutio ex aliqua cauſa non impendatur. ſufficere etiam ſolam confeſſionem generalem audire, quamuis talis mitius puniri deberet. Specialem verò confeſſionem ſemel audire, vel vnum ſolũ peccatum, ſufficere ad pęnam ordinariam. Nota tandem, quòd Religioſi & Sacris Ordinibus initiati neque in hoc, neque in aliis delictis fuſtigãtur *p.* 4. *tr.* 7. *r.* 11.

> Non Sacerdotes audientes Confeſſionem, de iure tradi debent Curiæ ſæculari.
> Sed in Hiſpania, ſi ſunt viles, fuſtigantur, & ad triremes mittuntur.
> Si verò honeſti, mittuntur ſtatim ad triremes.
> Et ſi non poſſunt, exulant.
> Suſpenduntur etiam ab Ordinib. pro tempore exilij.
> Et hæc pœna creſcit, & decreſcit pro circumſtantiarũ grauitate, aut leuitate.

165 Iiſdem ferè pęnis in inquiſitione Hiſpanica puniuntur, ex Souſa *ibidem. c.* 32. *num.* 12. laici & non Sacerdotes Miſſa celebrantes. Nec Curiæ ſæculari traduntur, non obſtantibus conſtitutionibus Gregorij XIII. Clem. VIII. & nouiſſimè Vrbani VIII. Porrò dictas conſtitutiones violat, qui ſemel Miſſam celebrat, aut celebrare incipit, quamuis non perficiat, nec verba conſecrationis proferat. Non tamen, ſi veſtibus ſacris induitur celebrare intendens, & poſtea non celebrat. ita Souſa *ibid. p.* 4. *tr.* 7. *reſ.* 12.

> Iiſdem pœnis plectuntur non ſacerdotes celebrantes.

166 Contrahentes binas nuptias, ſi ſunt viles, fuſtigantur, & per quinquénium ad triremes mittuntur. Honeſtiores verò & mulieres per idem tempus relegantur, alijs pęnis ſpiritualibus impoſitis. ita Souſa *Aphor. lib.* 1. *c.* 35. *n.* 20. & Caſtrus *tom.* 1. *tr.* 4. *diſp.* 8. *punct.* 16. §. 8. *n.* 2. qui addit, nobiles vltra exilium plecti poſſe pęna pecuniaria. Et Moura obſeruat, iiſdem pęnis puniri cõſulentes, vt quis binas nuptias contrahat. Aduerte hic, quòd ſi adſit aliqua præſumptio in fauorem rei, nempè quia per longam abſentiam coniugis, dicebant defunctam eſſe, loco fuſtigationis & triremium damnandus eſt ad exilium & pęnam pecuniariam. Quod etiam ſeruandam eſſe ait Caſtrus, ſi quis poſt duas vxores aſſumptas ad Tribunal ſeipſum deferret, antequam ab alio denunciaretur; addens, interim nõ in carceribus ſecretis, ſed in peculiari domo ſeruandum eſſe. Sed quid ſi quis habens viuam vxorem, deueniat ad actũ proximum contrahendi cum alia, v. g. faciendo contractum dotis, denunciationis in Eccleſia &c. Romæ in ſacra Congregatione S. Officij punitur pęna exilij carceris, vel alijs arbitrariis, vbi prius ſuper intentione tortus fuerit. Sed in Inquiſitione Hiſpanica, in qua contra polygamos mitiùs proceditur, & delictum conſummatum ſupra dictis pœnis punitur, in attentato Inquiſitores conſulant ſupremum Senatum *p.* 4. *tract.* 7. *reſ.* 4.

> Bis coniugati, ſi viles ſunt, vapulant, & ad triremes mittuntur: Si honeſtiores, exulant, & alijs pęnis ſpiritualib. caſtigantur.
> Quid ſi adſit aliqua præſumptio de morte coniugis?
> Quid ſi ſe ipſum deferat.
> Quid ſi viuente vxore, deuenit ad contractum dotis cum illa, &c.

167 Iiſdem ferè pœnis punirem Religioſum profeſſum, vel qui emiſit vota biennii in Societate Ieſu, Matrimonium contrahentem. Sic de Inquiſitione Hiſpanica obſeruat Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *diſp.* 8. *punct.* 16. §. 8. *num.* 4. Idem dic de coniugato in Religione profitente, vel ſacros Ordines aſſumente abſque licentia coniugis manentis in ſæculo. Vide Canteram *cap.* 1. *de hæret. num.* 71. Vnde vtrumque damnarem per quinquenniũ ad triremes. Niſi qualitas perſonæ, vel aliæ circumſtantiæ concurrerẽt, vt neceſſe foret reum torquere, & pęnam triremium augere, vt ſi eſſet de prouincia infecta hęreſis Lutheranæ, *p.* 4. *tr.* 7. *reſ.* 5. *et* 4. §. *fin.*

> Iiſdem pęnis plectitur Religioſus profeſſus Matrimonium contrahens.
> Aut coniugatus in Religione profitens.

Confeſſarij ſollicitantes ſuſpenduntur ab Ordinibus, & beneficijs, & alijs pęnis plectuntur.

Pro qualitate delicti.

168 Confeſſarij ſolicitantes puniuntur ſuſpenſione ab executione Ordinũ, priuatione beneficiorum & officiorum quorumcumque, ab inhabilitate perpetua ad illa priuatione vocis actiuæ, & paſſiuæ: & ſi ſolicitator Religioſus ſit, exilio, triremibus, carceratione, etiã perpetua, alijſue pęnis pro qualitate delicti, etiam traditione Curiæ ſæculari. ita Pontifex Gregorius XIII. in ſua conſtitutione. Alij alias enumerant pęnas. Et Palaus *diſp.9.punct.11.n.2.* quoad Religioſos, ait præter priuationem vocis actiuæ & paſſiuæ, præcipi ſolere, vt in Choro & refectorio vltimam ſedem habeāt, & latam ſententiam iterum per Secretarium in ſuo Conuentu, præſentibus omnibus Religioſis audiant; Quod ſi ſolicitatio ad plures perſonas ſe extendit, & cum illis turpitudines graues quis commiſit, ab omnibus Religioſis poſt lectam ſententiam flagellatur. Vltra quas, vt ſuprà diximus ex Bulla Gregorij, damnari debet ſolicitans ad triremes per ſeptennium, maximè ſi virorum ſolicitatio fuit, & ita in Regno Siciliæ practicatur, quando Confeſſarius plures ſolicitauit, maximè ſi ſolicitatio habuit effectum. Id ipſum generaliter ſeruari in Inquiſitione Romana, teſtatur Bariola *tract. de Confeſ. ſolicit.* Et hanc ſententiam docent Freytas *add. ad Acug. quæſt.24. num.115.* Cantera *qq. crimin. cap. 1. de hæret. num.65.* & alij. Dubium remanet quoad priuationem Confeſſariorum à Confeſſione, an poſſit eſſe ad tempus, & pro ſolis mulieribus. Nam Riccius *p.3 colloq.549.* teſtatur, Neapoli Parochum ſolicitantem ſuſpenſum fuiſſe à cura animarum per annum. Et Palaus *diſp.9.punct.11.num.2.* ait, tunc priuandum eſſe in perpetuum, & virorum Confeſſione, quando ſolicitatio ſit grauis & plurium perſonarum. Sed in Tribunali Regni Siciliæ practicatur, in omni caſu ſolicitantes ad turpia priuari in perpetuum Confeſſione tam virorum, quàm mulierum. Et hanc opinionem vbique ſeruandam eſſe puto, ſtante Greg. XV. conſtitutione nouiſſima, extendente pęnas ſupradictę Bullę ad confeſſarios ſolicitantes pueros. Et ita docet Souſa *de Conf. ſolic. tract. 2.c.15.num.13.p.4.tr.7.reſ.7.*

Vt triremibus.

Et priuatione Confeſſionis in perpetuum, etiam quoad viros.

Quid, ſi non declarans ſolicitatis obligationẽ denunciandi?

Quid de ſolicitata non denunciante.

169 Confeſſarius non declarans fęminæ ſolicitatæ obligationem denunciandi, aut ei dicens, denunciare non teneri, punitur ab Inquiſitoribus pro qualitate culpæ. Et ita habetur in dicta conſtit. Greg. XV. & notat Souſa *Aph. lib.1.c.34.num.73.ibid.§. Nota etiam.*

170 De fęmina verò ſolicitata non denunciante, an puniri ab Inquiſitoribus debeat vt fautrix, diſputant Freytas *add. ad tract. de Conf. ſolic. q. 20. n. 28.* & Souſa *vbi ſup. c. 19. ibi. in fine.*

Et de Confeſſario reuelante Confeſſionem.

171 Confeſſarijs reuelantibus Confeſſionem nulla à iure imponitur pęna ipſo facto incurrenda: ſed in c. *omnis vtriuſque ſexus, de pœnit.* dicitur tales à Sacerdotali officio deponi, & in Monaſterium ad agendam pęnitentiam detrudi debere: quæ pęnæ ſententiam iudicis prærequirunt. ita Coninch. *de Sacr. diſp.9.dub.4.num.70* Sed pęnas talibus infligendas referunt DD. multi apud Barboſam *Collect. to.2. lib.5.tit.8.c.12.num.15 p.4.tr.8.reſ.95.*

In excommunicatione per annum inſordeſcentes puniri poſſunt tamquam fautores hæreticorum.

172 Inſordeſcẽtes per annum in excommunicatione pro cauſa fidei contracta (quos tantùm cognoſcere Inquiſitores diximus) punire poſſunt Inquiſitores tamquam hæreticos, non veros, ſed præſumptos, ſeu tamquam fautores & defenſores hæreticorum. Ratio eſt quia, vt ait Eymericus *part. 3.q.41.* ſi quis eſt leuiter de fide ſuſpectus, & citatus ad reſpondendum, negligit intra terminum reſpondere, ſuſpicio leuis tranſit in vehementem. Si autem in illa negligentia & excommunicatione perſeuerat per annum, ſuſpicio vehemens tranſit in violentam, ex cap. *cum contumacia.* Vide Scacciam *de iudic.&c. lib.1. cap.98. num.4.* Annus autem debet eſſe continuus, & toto illo tempore cum poteſtate comparendi, & incipit à die declarationis, vel ſententiæ, vel notorietatis. Ita Pegna *p.3.tr.172.p.4.tr.7.reſ.8.*

Quid de ſodomitis in Portugallia?

173 Sodomitas in Regno Portugalliæ Inquiſitores puniunt hoc modo. Si ſint conuicti, vel confeſſi, Curiæ ſæculari in actu publico relaxantur, ita Palaus

laus *disp.8.punct.12.n.11.* Si verò delictum fuerit attentatum,& non cõsummatum,flagellis cęduntur,& ad triremes mittuntur. Si verò membrum quis posuit in annũ,quamuis extra semen effuderit,probabile est, puniendum esse pęna ordinaria Ita Sesse *dec.475 n.5.to.4.* Sed Sousa *lib.1.c.59 n.63.* id verum putat, quando hic actus fuerit repetitus, vt repetitio suppleat id, quod defuit ad complementum actus sodomitici. Et Freytas *q.24.nu.16.* contra Mouram apud ipsum ibid. docet, non posse Inquisitores relaxare sodomitas Curiæ sæculari,nisi sint incorrigibiles. *p.4.tr.7.res.20.*

174 Ei,qui daret consilium reo in carceribus S.Officij detento inuitis Inquisitoribus, ait Locatus *cas.* 10. *Placent.* deputari posse pęnam ad ipsorum arbitrium. *p.4.tr.7.res.67.* Reo in carcere Inquisitorum detento consulẽs punitur Inquisitorum arbitrio.

175 Fugiens à carcere, in quo pro hæresi detinebatur, non est habendus pro conuicto,& damnandus pro hæretico,vt docuerunt Zanchinus *de hæret. c.10.n.4.* & Campegius *in add litt.B.* quia præsumitur fugisse carceris tędio, metu falsorum testium,aut timore tormentorum, non quia errorem habeat in intellectu. Ita Rojas *de hær p.2. asser.* 15. Consurgit tamen contra ipsum indicium ad torturam,& si non compareat,ex tali indicio cum alijs adiuncto potest citari ad comparendum, & si nec tunc compareat, condemnari. Ita Sesse *to.4. dec.471.nu.8* Si verò reuertatur puniri debere pęna arbitraria,ait Sousa *Aphor.lib.2.c.26.nu.32.* Et Pegna *p.3 comm.35.* testatur, in Hispania præsertim,consuetudine receptum esse,vt si fugiens honestior sit,vt nobilis, Doctor, Religiosus,aut honorabilis ciuis, custodiatur arctius, & dulcius puniatur. Si verò sit vilis,publicè verberibus flagelletur, & causa hæresis in sua forma procedat. Mitius tamen cum illis agendum esse, qui custodis incuria fugierunt. *p.4.tr.7.res.15.* Fugiens verò à carcere non statim habetur pro conuicto. Nisi citatus non compareat.

176 Non implentes pęnitentias ab Inquisitoribus impositas, Zanchinus *de hær.c.10.nu.4.* & Rojas *sing.122.nu.3.* putant puniendos esse tanquam relapsos. Quod cum Riminaldo *lib.2.cons.156.n.13.* contra Simancam verum puto,quando pęnitentia imposita tendat directè ad hęresim detestandam;nã tales pęnas non implere est vehemens signum à iure statutum approbationis erroris. Minimè verò quoad alias pęnitentias, etiam si reus cum iuramento illas seruare promiserit. Igitur is tanquam impęnitens damnandus est pęna arbitraria, ieiunij, fustigationis, vel duplicata iam imposita. Ita Cantera *qq. crim.c.1.de hær.n.60.* Quod si quis pęnitentiam impositam propter hęresim probatam recipere renuit, vel alias impositam animo obdurato implere recusat, velut impęnitens est iudicandus, & si nolit resipiscere, Curiæ sæculari tradendus. Ita Pegna *p.3 comm.146.p.4.tr.7.res.17.* Non implentes pęnitentias impositas cõtra hæresim puniuntur tanquam relapsi. At non implentes alias, puniuntur pęna arbitraria.

177 In hæresi manifestè deprehensus. vel eam confessus,aut cõuictus abiurare recusans, Curiæ sæculari tradendus est ex Constit. Martini V. Si verò confessus, aut conuictus non fuerit,non statim Curiæ sæculari tradendus est, sed excommunicandus, & si in excommunicatione per annum steterit, tanquam hæreticus condemnandus. Ita Locatus *pr. Inqu. v.suspicio.nu.8.ibi.* In hæresi manifestè deprehensus abiurare recusans, traditur Curiæ sæculari.

178 Falsos testes in causis hæresis Rojas *de hær.p.2.nu.156.* & alij puniendos esse asserunt pęna talionis,& ita habetur ex Const. Leonis X. Et ratione probatur,quia in hoc crimine vrget maior ratio, quam in alijs,vt pęna talionis imponatur, quia nomina testium non publicantur,vnde datur maior ansa ferendi falsum testimonium. Sed regulariter contrarium seruatur in praxi vtriusque Inquisitionis. Dixi *regulariter*, quia Sousa *Aphor. lib.2.cap.8.nu.29.* primam sententiam admittit, quando ex falsa testificatione reus combustus fuerit. Sed in tali casu consulendum iudico supremum Inquisitorem, vt ait Salzedus *in add.ad Diaz. cap. 93. litt. B.* quia decretum Leonis, nec promulgatum fuit,vt lex vniuersalis,nec vbique receptum est. Quando autem sine supremi Inquisitoris consilio punire falsos testes velint, producere eos posse, ait Sousa vbi supra num. 27. in publicum spectaculum,ligatis manibus Falsi testes in causa hæresis non puniuntur pęna talionis. Nisi in certis casibus.

Quid ſi iurent falſum in fauorem hæretici. Et quid de corrumpente teſtes.

& pedibus, diſcooperto capite in camiſia, fuſtigare, ad triremes mittere, aliiſque pęnis mulctare, vt mitra infami, exilio, & carcere etiam perpetuo. Sed quid, ſi teſtis falſum depoſuit in fauorem inquiſiti; negando hæreſim, quam ſciebat commiſiſſe? Fuſtigari debet, vel ad triremes mitti, vel vtrumque ſimul pati, vel alijs pęnis extraordinarijs plecti. Ita Palaus *diſp.8. punct.15.§.6. nu.9.& 10.* Corrumpens verò teſtem precibus, minis, aut pretio, vt falſo in Tribunali contra aliquem deponat, iiſdem pęnis ſubeſt, quibus ipſe teſtis falſus. Ita Simanca *tit.64. nu.96. p.4.tr.7.reſ.16.*

Quid ſi quis reuocet confeſſionem hæreſis in tormentis factam. Si non docet de errore, tradi debet Curiæ ſæculari.

179 Reus, qui confeſſionem in tormentis factam reuocaret, non docens de errore, & cauſa, ob quam errauit, tradendus eſſet Curiæ ſæculari, quia in tali caſu ſemper præſumitur malitia & dolus, vt nimirum pęnas debitas fugiat. Ita Rojas *de hæret.par.2.aſſert.25. num.265.* & alij contra Canteram *qq. crimin.c.1.de hæret. num.70.* & Simancam *tit.13.nu.14.* Quorum opinio negatiua in vno caſu admitti poteſt, quando ſcilicet reus reuocat aliqua non plenè probata ad excuſandos complices, affines, amicos, &c. immò etiam plenè probata, dummodo aduerſum ſe confeſſus ſit, nec retractet, hęreſim conſummatam: in hoc enim caſu rarò relaxandus erit, quia præſumitur illas res reuocare, vel cęlare metu, vel alia de cauſa. Ita San Vincente *in manuſcript. c.5.num.3. & c.2.§.6.* Vniuerſaliter autem reuocans confeſſionem etiam cōtra ſe factam ſtatim, & in pręſentia iudicis, etiam ſi non probat errorem, non eſt relaxandus, quia reuocaſſe præſumitur propter errorem & lapſum linguæ. Qui verò confeſſionem de hæreſi factam reuocat poſt impletam penitentiam, puniendus eſt tanquam temerarius, Inquiſitorum arbitrio; fuſtigatione nonnunquam, addita comminatione grauis pęnæ, ſi in eandem temeritatem inciderit, & ſi perſiſtat, tradendus Curiæ ſæculari, vt impęnitens. Ita Souſa *Aphor.lib.1.c.48.nu.23. p.4. tr.7.reſ.22.*

Niſi reuocet ſtatim, & in præſentia iudicis.

Si verò reuocet poſt impletam pænitentiam, puniri debet vt temerarius Inquiſitorum arbitrio.

INQVISITORVM PRAXIS

In procedendo.

In accuſatione hæreſis non requiruntur ſolemnitates iuris libellorum, ff. de accuſ.

180 IN accuſatione hæreſis non ſunt neceſſariæ ſolemnitates legis l. libellorum. *ff. de accuſ.* Ita Scaccia *de iud. lib. 1.cap.52.num. 9.* Vnde ait Paramus *de orig. Inquiſ. lib.3.q.9.num.93.* in accuſatione porrecta contra hæreticum per Procuratorem fiſcalem non debere apponi locum & tempus præciſum commiſſi criminis, ſed tantum oppidum, ſeu ciuitatem, & menſem, ac annum *p.4.tr.8.reſ.40.§.Notandum.*

Et admitti poteſt ad accuſandum inimicus capitalis.

Cautè tamen, & tanquam ſuſpectus.

181 Ad accuſandum, ait Pegna *comment.146.* non poſſe Inquiſitores inimicum capitalem admittere. Et ita videtur inferri ex cap. *Teſtes 2.q.7.* vbi repulſus à teſtimonio, repellitur ab accuſatione; nam vt omnes concedunt, inimicus capitalis in teſtimonium hæreſis non admittitur. Sed ego puto cum Arelarano num.10. admitti poſſe, cautè tamen & tanquam ſuſpectum; nam inimicus admittitur ad accuſandum, vt perſequatur ſuam & ſuorum iniuriam, & quidem iniuriam ſuam perſequitur quis in accuſatione hæreſis quia ex *l. Manichæos, C. de hær.* quæ in Religionem diuinam committuntur, omnium iniuriam reſpiciunt. Ibid. initio.

Ad denunciandū verò admitti poſſūt abſentes

At non ſcriptum, ſine ſubſcriptione denuntiatoris.

182 Ad denuntiandum, admittere poſſunt abſentes, ſi proprio nomine, & iuramento denuntiationem firmet. Ita Simanca *p.8.tr.8.reſ.41.*

183 Admittere etiam poſſe denuntiationem in ſcriptis ſine nomine denuntiatoris, & teſtes in tali denuntiatione nominatos ad examen vocare ait Paramus *q. 6. num.93* Quæ opinio olim non diſplicebat; nam ex Caſtro *tom.1.tract.4. diſp.8.punct.4. num.4. de hær.q.85. num.68.* & Farinacio, admittendi ſunt teſtes, quos defert inimicus capitalis, vnde multo magis contra

ipſos

ipsos admittendi videntur, quos præstat denuntiator occultus, cum illi sint suspectiores. Sed, quia praxis est in contrarium, à contraria ipsorum opinione non est recedendum. *p.4.tr.8.ref.41.*

184 Ad hoc, vt possint Inquisitores procedere contra aliquem, & ipsum de hæresi interrogare. Valentia *to.2.disp.6.quæst.13.punct.4.* §.1. & alij requirunt, vt talis sit suspectus, vel propter publicam infamiam, vel propter semiplenam probationem, vel propter grauia indicia: sed Rojas *de her. p.2. n.10.* & alii docent, modicam & leuem suspicionem sufficere. Castrus *disp.7. punc. 1. num.7.* distinguit, atque primam opinionem procedere, quando leuis suspicio de hæresi oritur ex iure, aut consuetudine, vt in contrahentibus, v. g. binas nuptias; secundam verò, quando leuis suspicio oritur ex delicto, cui ex opinione DD. adnexa est suspicio, non autem à lege, aut consuetudine. Omnes hæ opiniones sunt probabiles. Sed secunda magis placet, cum hoc vt procedat in persona vili, improba, & abiecta non inhonesta, nobili, religiosa. Ita Pegna *p.2.comm.*12.& 80.*p.4. tr.8.ref.39.*

Vt Inquisitores possint contra aliquem procedere, sufficit modica, & leuis suspicio.

Si reus est vilis, improbus, & abiectus.

185 Iulius Clarus *lib.5.* § *finali, q.6.num.7.* quamuis admittat, in hoc crimine ex leui suspicione procedi posse: requirit tamen denuntiationem, vel querelam, aliàs inquit, nimis latæ habenæ darentur Inquisitoribus. Sed ego teneo cum Scaccia *de indic. lib.1. cap.59. num.11.* stante suspicione, quæ leuis sit per comparationem ad vehementem; in se tamen iudicis arbitrio sit notabilis, iuxta glos.1. *c. excommunicamus,* §. *qui autem, de heret.* (de qua re fusè Albertinus *de agnoscenda, quæst.34.num.4.*) procedi posse non solum per viam accusationis, seu denuntiationis, sed etiam per viam Inquisitionis generalis non præcedente infamia, ex cap. *accusatus, de heret. in 6.* Ratio est; nam alioqui sequeretur, quod si quis Crucem combureret, vel aliud factum hæreticale committeret, & Inquisitor inquirendo generaliter, eum inueniret sine denuntiatione, & accusatione, non posset contra eum procedere, quod est absurdum. *p.4.tr.8.ref.4.*

Siue procedere debeant per denuntiationem, aut querelam.

Siue per Inquisitionē generalem.

186 Ad reorum capturam non proceditur ex Cantera *qq. crim. cap. 1. q. 1. n.60.* nisi sint sufficientia inditia ad torturam, & sic seruari testatur ab Inquisitoribus Hispaniæ, sicut etiam de Inquisitoribus Italiæ testatur Genuensis *in pr. cap.68. num.1.* Qui addit, quod quando persona denuntiata est grauis, solet Inquisitor vni ex Consultoribus iniungere, vt se ab illius Parocho secreto informet de vita & moribus. Atque hæc, quia carceratio in rebus fidei famam non parum lædit. Imò testatur Palaus *tom.1. tract.4. disput.8. punct.13. §.1. num.5.* statutum esse in Hispania, vt seclusо periculo fugæ, &c. nullus Inquisitor particularis capiat Religiosum, vel aliam personam nobilem, nisi supremum Senatum consulat, missis ad illum probationibus, & indicijs contra illum, quod habetur in Instructione Toletana ann. 1561. nu. 5. Rojas *de her. p.2. asser.1. num.22.* ait, sufficere testimonium vnius omni exceptione maioris, secus si denuntiatus sit nobilis, & bonæ famæ. Quare Acugna *de Conf. solic. q.4. nu.27.* ait, Sacerdotem in causa hæresis non esse incarcerandum ex vnius testis delatione. Sed in casu occurrenti DD. Inquisitores considerent qualitates testis, & rei. *p.4.tr.8.ref.11.* & 121. §. *Notandum est.* Quod etiam procedit in captura Confessarij solicitantis, qui non debet capi ex delatione vnius mulieris, quantumuis honestæ, potest tamen ex hoc cōtra ipsum inquiri, & si inueniatur leuis, seu malæ vitæ, tunc capi. Ita Freytas *add. ad Acug. q.4.n.27.* contra Cantera *qq. crim. c.2. q.1. nu.47. p.4 tr.5. ref.55.*

Ad capturam aliqui requirūt indicia torturæ.

Et in certis personis consensum supremi Senatus.

Sed circa hoc Inquisitores considerent circūstantias, & qualitates testiū, & rei.

187 In casu tamen duplicis matrimonij, antequam ad capturam procedatur, præcedere debet plena probatio, vt constet, reum vno eodemque tempore duas vxores habere, idque non solum ipsius rei delatione, sed etiam testibus legitimis, aut authentica de libro Parochi, vbi alibi adscribi solet. Testes verò satis est, quod dicant, mulierem pro vxore rei haberi, illumq; eam, tanquam vxorem tractare, in vna domo conuiuere, &c. Quod si talis antequam

Cum hoc, quod ad capturam ob duplex matrimoniū præcedat plena probatio.

quam testificetur, seipsum Inquisitori detulerit, non in carcere secreto, sed in peculiari domo, recludendum esse, ait Castrus *to.1. sum.tr.4. disp.8. punct.16. §.8. nu.2 p.4.tr.7.res.4.*

Inquisitores in causa fidei procedere possunt de plano.

Non tamen sine solemnitatibus iuris diuini, & iurisgentium.

188 Possunt Inquisitores procedere in causis fidei simpliciter; & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ex priuileg. in cap. *Statuta de hær. in 6.* Ita Scaccia *de iudic. lib.1.c.52.num.2.* & alij. Quod tamen priuilegium non tollit solemnitates iuris diuini, aut iuris gentium, neque necessaria, ac substantialia causæ, qualis est legitimatio personarum, &c. alioqui processus esset nullus. *p.4.tr.8.res.48.*

Vnde si denunciatus est absens, citari debet ad allegandū infra 10. aut plures dies distinctos in tres terminos.

189 Quod si denuntiatus sit absens, & delictum plenè probabile videatur, mandat Hispalensis Instructio ann. 1484. nu.19. vt per edictum citetur ad allegandum firmandum processum, & omnes actus illius, infra terminum dierum triginta, de decem, in tres terminos diuidendum, vel etiam plurimum pro quantitate distantiæ. Dicit autem *ad omnes actus*, quia citatio est necessaria etiam pro sententia definitiua. Sed Castrus *tom.1. tr.4. disp.8. punct. 4. num. 3.* quamuis doceat vnicam citationem tribus æquiualentem sufficere, quia in nullo iure expresse habetur, quod debeat esse trina; maximè in hoc crimine, in quo iudex non tenetur ad solemnitates iuris alias requisitas; tres tamen ait expediri solere. *p.4.tr.8.res.80.* Sed ego teneo cum Rojas *singul.29. num.2.* & aliis, tres citationes requiri, quamuis Carterius *de haret. num.128.* habeat, sufficere duas. *p.4.tr.8 res. 42. §. Sed quot.*

Citatio vero continere debet causam, ob quam vocatur.

Et si sit contumax, condemnatur.

Citatio autem debet continere causam, scilicet, quod compareat ex causa fidei. Ita Decianus *lib.5.c. 32. num. 8* Quamuis Pegna *par.3. com.33* putet, sufficere, quod citetur ad comparendum coram Inquisitoribus volentibus ab eo aliqua scire. *Ibidem §. Notandum.* In singulis verò citationibus, si reus sit conuictus, fiscalis libellum accusatoris edit, & cum terminus elapsus fuerit, ad publicam sententiam proceditur, & eius statua comburitur. Si verò sit leuiter suspectus, & citatus sub pęna excommunicationis non compareat, fiscalis petat libellos aggrauatoribus, quibus eius contumacia denuntietur, & tunc si post annum non cōpareat, Inquisitores declarent illum hæreticum. Ita Sousa *c.49.à nu.2.p.4.tr. 7.res.27.& tr.8. res.42. §. Notandum* in fine.

Et si compareat post annum, non auditur quoad bona.

192 Si contumaces post annum compareant, tenet Scaccia *ibid. c.98.nu. 34.* quod audiri debeant tàm quoad personam, quàm quoad bona, & ita seruari testatur Romæ in Tribun. General. Inquisitionis. Sed Simanca *tit.2.n. 21.* docet, quod circa bona non audiuntur, nisi de innocentia eorum plenè constiterit. *ibid. et tr.7. res.27. §. Sed hic.*

Carceratis tutius est Confessarium denegare ante iudicialem Confessionem.

193 Carceratis in S.Officio, si petant Confessarium ante iudicialem Confessionem, securius est; non concede, vt mandat Instructio Toletana ann. 1561.nu.71. nisi in articulo mortis. Ita Piasecius *p.2.c.4.ar 6.nu.7.* qui addit, neque admittendos esse ad audiendam Missam. Sed Pegna *p.2.comm.25.* benignus videri inquit, vt reis etiam sanis Confessarius concedatur, etiam si confessi non fuerint in iudicio. Multaque inde commoda oriri posse. In hoc autem casu partes Confessoris erunt, reum ad iudicialem sui, & aliorum cōfessionem hortari, & addere, nevè metu carceris, vel tormentorum, sibi, aut aliis falsum crimen imponat. Non tamen illum absoluere priusquam ab excommunicatione absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus fuerit. *p.4.tr.8 res.6.*

Nisi in articulo mortis.

Sed si concedatur, quid facere debeat Confessarius.

Reo non debeat dari Procurator, debet tamen dari Aduocatus.

194 Instructio Hispalensis ann. 1484. num.16. mandabat, dari reo Aduocatum, & Procuratorem. Sed quoad Procuratorem reuocata fuit per Instructionem Toletanā ann.1561. nu.35. Et sic hodie hæretico non datur Procurator, sed solū Aduocatus, vt tradit Simanca *tit.1. n.23. p.4.tr.8.res. 9.* Quod si reus sit absens, & de hæresi tantum suspectus, admittitur Procurator, vt defensor innocentiæ; at si sit conuictus, admittitur solum ad excusandā contumaciam. Ita Sousa *lib.2.c.49.nu.11. p.4.tr.7.res.27. §. Notandum.* Quomodo autem se gerere debeat Aduocatus cum reo, eadem Toletana instructio deter-

determinat nu.36.quæ videatur. Quæ autem Aduocatus allegauerit reo præsente, habenda sunt, ac si ab eodem reo proferatur, nisi Aduocatus errauerit, & reus, etiam post triduum, contradixerit. Simanca *tit.* 1. *nu.*8. Possunt verò Inquisitores compellere Aduocatos censuris, vt alicuius rei patrocinium suscipiant. Ita Narbona *lib.*4.*tit.*1.*leg.*20.*glos.*22.*nu.*63.*p.*4.*tr.*8.*res.*9.

Qui ab Inquisitoribus compelli potest.

195 Magna celeritate, ait Simanca *tit.* 44. *num.* 32. expediri debere causas hæreticorum, non esse differendas spe futurarum probationum, quæ nunquam fortasse venient, & rei interim aggrauantur; nec causas iam conclusas diutius differendas, vt plures simul rei ad spectaculum deferantur. Ideò Instructio Vallisolet. ann. 1488. num. 30 mandat statim procedi, & reorum hæreticorum causas celeriter finiri. Et Inquisitor Generalis ann. 1499 in quadam Epistola ad Inquisitores Barcin. num. 3. docet, quod intra decem dies à captura detur reo accusatio cum termino ad defendendum, & sic quam primum potest ad sententiam definitiuam deueniatur; capiendum autem non esse, nisi post sufficientem probationem. *p.*4.*tr* 8 *res.*72.

Causas reorum debent Inquisitores celeriter expedire.

196 Verba dubia, sicut & dubias testium depositiones, debent Inquisitores in sensu Catholico interpretari, nisi reus, qui dixit verba ambigua, habeat contra se sinistram præsumptionem, præsertim ex qualitate personæ. Vel si ipse reus contrarium confiteatur; & ideò eius intentio diligenter perquiri debet. Ita Albertinus *de agnosc.*q.34. *num.*48. Quod si neget, & indicia vrgeant, veniri potest ad torturam. Ita Rojas *p.* 1. *num.* 105.375. Sed in casu occurrenti, videndi omninò sunt. Nauar. *lib.* 5. *consil.* 6. *num.* 6. & Simanca *tit.* 54. *nu.* 21. 22.*p.*4. *tr.*8.*res.*83.

Et verba dubia regulariter in sensu Catholico interpretari.

197 Debent etiam Qualificatores Theologos vocare ad propositiones dubias declarandas, eisque omnimodam fidem præbere. Imò Delrius *lib.*5. *sect.* 15.*excomm.*1. putat, quod etiam si Inquisitores sint Theologi, non pertinet ad ipsos cognoscere, vtrum factum, vel dictum sapiat hæresim, quamuis quãdo certum est, quòd hæresim sapiat, cognoscere possint, an sapiat manifestã. Freytas verò *q.* 5. *num.* 42. vtrumque ad Inquisitores spectare, inquit, si sint Theologi. Sed in praxi semper vocantur Qualificatores, quod etiam docet Instructio Toletana ann. 1561. num. 1.*l p.*4.*tr.*8.*res.*84.

Vocare etiam Qualificatores Theologos.

198 Quod attinet ad reorum examen, sic procedendum est. In primis reus interrogetur de genere suo, de parentibus, de educatione, de disciplina, de bonitate, & prauitate, de societate, & amicitia, de moribus, & verbis, & an sciat, cur captus sit, an aliquos habeat suspectos, quos, & qua de causa. Deinde intra primos dies capturæ benignæ admonendus erit veritatem dicendam, & dum interrogatur, poterit humile scamnum concedi, vt sedens, quietum animum habeat. Tertiò interrogatur de consuetis Catholicis Religionis, quas deuotiones habeat, quando, & cui confessus sit, si communicauerit, Ecclesias frequentauerit, quas preces Ecclesia præcipuis diebus fundere soleat, & similia, quæ Christiani communiter sciunt. Et hæc omnia docet Zanardus *p.* 3.*c.*87.*p.*4.*tr.*8. *res.*88.

Inquisit. debent reũ examinare de genere.
De parentibus.
De educatione.
De disciplina.
An sciat cur captus sit.
An, & quos habeat inimicos.
De consuetis Christiano.
An confessus sit.
An communicauerit.
Ecclesias frequentauerit.
Et similia.

199 Quamuis autem reus non teneatur respondere, & veritatem dicere, antequam aliqualiter sibi cõstet processus, & acta, & iudicem legitimè interrogare, vt habet probabilior sententia Caietan. in 2.2.*q.*69 *art.* 2. & aliorum; hæc tamen sententia non procedit in causa hæresis; & ideò Inquisitores non tenentur manifestare infamiam, indicia contra reos, &c. quia hæresis est crimen exceptum, vt etiam crimen lesæ maiestatis, & proditio Ciuitatis, in quibus procedi potest de plano, simpliciter, & absque figura iudicij, vt habetur *in c. fin. de hær. in* 6. & docet Peguera *in pr. crim.* §. 5.*n.*13.*p.*4.*tr.*8.*res.*130.

Reus verò tenetur veritatem dicere, absque eo, quod sibi manifestentur indicia, infamia, &c.
Neque hæc Inquisit. manifestare illi tenentur.

200 Addit Cartharius *lib* 2.*cap* 1.*num.* 27. posse Inquisitores interrogantes reum promittere illi impunitatem, si verum fateatur, quia in remittendis pœnis ampliorem habent, quam alij iudices potestatem. Sed Scaccia *de iudic. lib.* 1. *cap.*87. *nu.* 25. id negat, docetque Inquisitores non debere promittere,

An verò possint impunitatem promittere, si fateatur?
Cartharius affirmat.
Scaccia negat.

nisi

nisi quod secum agent benigniori, quo poterunt, modo, seu quod Ecclesia, dummodo non sit relapsus, secum misericorditer aget. Sed Inquisitores circa hoc videant Pegnam *p.3.comm.23.nu.*206. & Canteram *qq.crim. c.1.num.9. p.4.tr.8.res.*22.

Et quid si cognoscit nō esse de hæresi suspectum.

201 Si Inquisitores in examine cognouerint reum ad suum Tribunal non pertinere, *non se intromittant* (habetur in cap. *Accusatus*) *sed relinquant suis iudicibus puniendum*. Cuius sensus est, ait Moura *de incant. sect.* 3.*cap.6.n.*10. quod simpliciter relinquere debent, non alijs iudicibus puniendum remittere. Idque docet de sortilegio non sapiente hæresim manifestè. Sed hoc quoque delictum hodie ad Inquisitores pertinet ex noua Constit. Sixti V. *p.4.tr.8.res.*111. Confessarium etiam solicitantem, inuentum non esse suspectum, non tenentur remittere, sed possunt ipsi punire. *p.4.tr.5.res.*54. §. *Non desinam, & tr.7.res.7.§. vlt.*

INQVISITORVM PRAXIS

Circa testes.

Testes in causa hæresis.

202 † De testibus ad torturam necessarijs, & sufficientibus dictum est supra à num. 104. Nunc aliqua dicenda sunt de differentijs, & qualitatibus testium in generali, & eorum sufficientia ad plenam probationem, pro sententia condemnatoria ad pęnam ordinariam, deque eorum examine. Igitur †

Non possunt esse inimici capitales.

203 Inquisitores non possunt admittere in testes inimicos capitales. Ita Simanca *titul.* 64.*num.*80. Imò Rojas *par.2.num.*231. ait, tali inimico, neque in articulo mortis credendum esse, neque in tortura, etiam si fuerit recenter reconciliatus. Quænam sint inimicitiæ capitales, docet Ciazzius *disceptatio. crimin. disceptatio* 34. *cap.* 1. *num.* 1. & alij. Inimicitia non capitalis non impedit, quin aliquis in testem admitti possit, licèt adminutus. Ita Parisius *lib.4.consil.2 num.*46. Castrus Palaus *tom.1. tract.4.disput.8. punct.* 15. §.1. *nu.*10. tenet, amicum strictum, vel consanguineum inimici capitalis non esse admittendum in crimine hæresis, quod generaliter, vt docet Gabriel *consil.*178. *num.* 8. & 24. *lib.* 1. de suspectis de inimicitia, quales sunt etiam subditi inimici capitalis, &c. Sed Zanchinus apud Farinacium *de hær. quæstio.*158. §. 6. *nu.*107. tenet, admitti. Quæ sententia amplectenda est in casu, quo sunt probabiles coniecturæ, quod tales ex zelo fidei, & non ex odio moueantur ad testificandum, vt docet Sousa *lib.2. Aphor. c.*10. *nu.*8. Vnde dictis testibus non creditur, nisi legitimo adminiculo adiuuentur. *par.4.tract.8 res.* 16. *et* 57.

Nō capitales admitti possunt vt diminuti. Sicut suspecti de inimicitia, si adminiculis adiuuentur.

Admitti possunt excommunicati, criminosi, infames, & alij inhabiles.

204 Admittuntur tamen excommunicati, criminosi, infames, socij criminum, vt patet ex c. *in fidei fauorem, de hær. in* 6. Vnde etiam periurus, iudæus aduersus Christianum apostatantem, hęreticus, domestici, familiares, consanguinei, mulieres, minores. Ita Gundisaluus *de hær. q.*13.*nu.*10. & 12. *p.4.tr.8.res.*57.

Absque alijs probationibus. Et tortura.

205 Et quidem hi omnes admittuntur, etiam si aliæ adsint probationes, & sine tortura. Ita Rojas *singul.*188. *nu.*6. Et hoc verum est, siue procedatur via Inquisitionis, siue via accusationis, quidquid in contrarium asserat Barbosa *to.3.lib.5.tit.2.c.5.nu.*8. *ibid.*§. *Dico secundò. et tr.6 res.*10.

Sed non in fauorem hæretici.

206 Sed tales non admittuntur in fauorem hæretici, si ab ipso adducantur. Ita Roias vbi sup. num.9. contra Gomez *to.3.c.12.nu.*23. Admitti tamen possunt familiares, domestici, & consanguinei, maximè probatæ vitę, sed tanquam testes diminuti. Ita Pegna *p.3.comm.*119. contra aliquos apud Mascardum *de prob. lib.2. concl.*857. *nu.*24. *ibid.* §. *Dico tertiò.*

207 Item

Digitized by Google

207 Item contra patrem hæreticum admittitur filius. Qui tamen secundum Genuensem *in prax.c.*18. *nu.*9. non debet cogi, si alij suppetunt, quia est ex priuilegiatis, qui cogi debent tantum in subsidium *p.*1.*tr.*4. *res.*4. §. *Tertia opinio*, in fine.

Admittitur etiam filius contra patrem.

208 Cęterum depositio vnius testis ex inhabilibus supradictis rarò sufficit ad torturam, nisi adminiculis, & grauibus præsumptionibus adiuuetur. Depositio duorum sufficit, sicut etiam ad pęnam extraordinariam. Ad ordinariam verò non sufficit, nisi sint tres ad minus, vel quatuor contestes, quia cum sint inhabiles, non integrè probant; & ideò inhabilitas debet multitudine compensari. Ita Pegna *p.*3.*q.*64.*comm.*113. Immò Ciazzius *discept.*17. *num.* 46. putat compensari non posse. *par.*4. *tract.*8 *resol.*57. §. *Dico quartò*, *& resol.*123.

Cæterum depositio vnius ex testibus inhabilibus nō sufficit ad pęnam extraordinariam.
Sed requiruntur saltem duo.
Ad ordinariam verò, vel quatuor contestes.

209 Nec item plenè quoad pęnam ordinariam probatur delictum ex duobus testibus, quorum vnus sit omninò integer, alter verò inhabilis. Ita Sanctarellus *de hæret. cap.*38. *dub.vn.nu.*7. *par.*4. *tract.*8. *resol.*57. §. *Dico quintò*, *et resol.* 129.

Vel duo omni exceptione maiores.

210 Testes singulares, alij sunt singularitate obstatiua, quando dictum vnius repugnat dicto alterius; alij adminiculatiua, quando dictum vnius fauet dicto alterius, vt si vnus testetur de visu, alius de auditu, &c. Alij denique singularitate diuersificatiua, quando scilicet ex diuersis testium dictis diuersus actus in substantia colligitur, vt si vnus deponat pro tali loco, & tempore, alius pro alio loco, & tempore. Primi ex his nihil probant. Secundi & tertij probant plusquam semiplenè, & sic sufficiunt ad torturam, & ad pęnam extraordinariam, non tamen ad ordinariam. Ita Mascardus *de prob. lib.*2 *concl.* 856.*nu.*12 *p.*4. *tr.*8.*res.*57.§. *Verum*, & infrà.

Testes singulares singularitate obstatiua nihil probant.
Adminiculatiua, & diuersificatiua sufficiunt ad torturam, & ad pęnam extraordinariam.

211 Duo testes omni exceptione maiores testificantes de duobus actibus hæreticalibus diuersis, vt si vnus dicat, reum ex obseruantia legis antiquæ Sabbatum custodisse, alius verò, se circumcidisse, non conuincunt. Ita Rojas *de hær. p.*2.*nu* 141. Sed contraria opinio Simancæ *tit.*37.*num.* 11. est etiam probabilis, & eam sequitur Inquisitio Lusitana. At Romana, Hispanica, ac proinde nostræ Siciliæ sequitur opinionem Rojas. Porrò, qui dicantur testes omni exceptione maiores, dictum est supra num. 110. *p.*4.*tr.*8. *res.*57. §. *Dico septimò*, *et tr.*7.*res.*31.

Duo testes omni exceptione maiores testificantes de duobus actib. hæreticalibus diuersis non conuincunt.

212 Si vnus deponat de hæresi pro tali loco, & tempore, & alius deponat de eadem sine loco & tempore, non conuincunt. Ita Farinacius *q.* 64.*nu.*107. Si verò vterque deponat pro ijsdem loco, & tempore, quamuis in verbis discordent, conuincunt. Ita Pegna *par.*3. *comm.*121. contra Albertinum *in c.*1. *quæst.* 16. *num.* 24. *de hæret. par.*4. *tract.* 8. *resol.* 57. §§. *Dico nonò*, *& Dico decimò*.

Sicut si deponant de eodem, sed vnus pro tali loco, & tempore, alius absque loco, & tempore.

213 Ex duobus testibus contestibus, & idoneis possunt Inquisitores punire hæreticum malæ vitæ, & famæ pęna ordinaria. Ita Cantera *qq. crimin. c.* 1. *de hær. num.*61. & alii contra Spatharium *prax. Reg. tract.*7.*cap.* 14.*nu.*2. & alios, qui tamen, vel id negant de testibus non idoneis, vel de reo bonæ alioqui vitæ. Nam in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, nec ab hac regula hęreticus aliquo iure excipitur. Nec obstat, quod nomina testium reo hæretico non publicentur, quin idonei esse possint, & omni exceptione maiores; nam hic defectus Inquisitorum diligentia superabundanter impletur. Sed hæc dicta sint in rigore loquendo; nam nostra Inquisitio Hispanica ad pęnam ordinariam regulariter tres contestes, & idoneos testes requirit. *p.*4.*tr.*7 *res.*32.

Duo testes idonei contestes conuincunt reum malæ vitæ, & famæ.
Sed Inquisitio Hispanica requiri tres.

214 Præsumptiones, & indicia, quantumuis plenè probata, sicut non sufficiunt ad pęnam ordinariam in aliis delictis, ex Glossa V. *Illorum in c. veniens* 1 *de testibus*, ita nec in crimine hæresis, in quo probationes debent esse luce clariores ratione maioris periculi. Ita Simanca *tit.* 50. *num.*21. *tit.* 51. *num.*2.

Præsumptiones, & indicia non sufficiūt ad amouēdum reum ad pęnam ordinariam.

Sed tantum ad extraordinariã triremiũ. Fustigationis, Exilij, &c.

num.2.et in Ench.tit.34.nu.1. contra Locatum V. *hæreticus, nu.22.* Et decisum videtur expresse in *c. Litteras de præsumptionibus.* Sufficiunt ergo ad pęnam extraordinariam, triremium v. g. fustigationis, exilij, carceris, &c. Ita Pegna *p.2.comm.*8. Quamuis Menochius *cons.*82.*nu.*144 putet, solum sufficere ad pęnam pecuniariam. *par.4.tract.8.res.36.* † licet infrà *in res.*116. videatur sibi contrarius †.

Duæ probationes semiplenæ non vniũtur ad faciendam vnam integram pro danda pęna ordinaria.

215 Ex duabus semiplenis probationibus non consurgere vnam integram, ait Sousa *Aphor. lib.4.c.5. num.*10 ex qua Inquisitores possint reum punire pęna ordinaria, quia sunt in suo ordine diuersæ, ac proinde inunibiles. Sed contrarium tenent Locatus V. *Testis,* & Rojas *singul.*88.*nu.*16. quia vtraque semiprobatio tendit in eundem finem. Dicendum tamen cum Cantera *qq. crim.c.2.q.5.nu.2.* secundam opinionem procedere, si præterea adsint alia indicia, secus procedere primam; & hoc pacto concordari posse. Inquisitio verò Hispanica sequitur absolutè primam sententiam, etiam si adsint alia indicia. *p.4. tr.7. res.*30.

Testes in S. Officio interrogari possunt lite non contestata, & parte non citata.
Et capi possunt ad instantiam Fisci ad perpetuam rei memoriam.

216 Quoad interrogationem testium, in crimine hęresis interrogari possunt lite non contestata, & parte non citata, ac recipi ad instantiam Fiscalis ad perpetuam rei memoriam, quia Inquisitores procedunt simpliciter, & de plano. Et sic recepti faciunt fidem in plenario iudicio. Quod practicatum vidit Cantera *qq.crimin.c.2.q.1.nu.6.* in Inquisitione Regni Galiciæ, & videtur prouisum in tex.c. *In fauorem fidei de hær. in* 6. Sed negat Bartolus *in l. fin. ff. de quæst.* & Felinus in c.2. *De testib.ibid.& res.*115.

Debent autem interrogari, an sint Iudæi, Saraceni, &c.

217 Inquisitores possunt, & debent interrogare testes, an sint Iudæi, aut Sarraceni, & sic practicari testatur Cantera *qq. crim.c.2.num.*41. Et quamuis hoc durum videatur, cum nemo teneatur suam turpidinem patefacere, vnde communis opinio apud Felinum in c. *Cum causam de testibus, nu.*44. contrarium tenet, sustinetur tamen in fauorem fidei, & fundatur in quadam Instructione Inquisitionis apud Cãteram, qui aliam probationem addit, nimirum, quia est maxima præsumptio contra testem ex tali genere, quod non dicat veritatem contra reum eiusdem generis, idque est multum adnexu causæ principali, vt probari potest ex cap. *Quia verisimile. p.4. tr.8.res.*114.

Et recipi coram duobus Religiosis.

Aut Clericis, vel etiã laicis prudentibus.

218 Quando Inquisitores recipiunt testes, præter secretarium adhibere debent duas personas Religiosas. Ita habetur in cap. *Vt officium, §. Verum de hær.in* 6. Sed ibi Simanca *tit.* 64. *nu* 9. nomine Religiosorum intelligit etiam Clericos, & Pegna *par.3.quæst.* 63. laicos graues, & prudentes. Quæ opinio vera est, non solum in defectu Clericorum, vt docet Genuensis cap.68.nu.1. sed etiam data eorum copia. Sed in Tribunali Hispaniæ semper adsunt quinque personæ, iudex, testis, scriba, & duæ religiosæ personæ, religiosæ inquam non habitu, sed virtutibus, vt docet Paramus *lib.3. quæst.4 num.* 50. Quando testes contra hæreticos recipiunt Episcopi, Repertorium V. *Exam. test.* ait non teneri religiosas personas adhibere, sed optimè Pegna vbi supra teneri docet. *p.4.tr.8.res.*12.

Non tamen confrontari cum reo.

Nisi in certis casibus.

Et tunc cum magna cautela.

219 In aliis delictis æquum est testes confrontare cum reo, ex *l. si postulauerint, §. Quæstioni, ff. ad legem Iuliam de adult.* Sed hoc Inquisitores in causa hæresis facere non debent, & ita habetur in Instructione Toletana ann. 1561.num.72. Et docet Sanctarellus *de hær.c.39.dub.4.nu.22.* Ratio est, quia ex hoc testes abstineret à denuntiando. Genuens.prax. c.68. nu.6. id admittit in duobus casibus Primò, quando testes sunt socii criminis. Secundò, quando iudicatur abesse periculum, vt si testis sit vilis, qui parum curat de bona fama, vt meretrix, &c. In quibus, vel aliis casibus quam cautè, & quo modo, & forma talis confrontatio sit facienda, Inquisitores videant Scacciam *de iudic. li.* 1. *c.*87. *nu.*19 *p.4. tr.8.res.*63.

220 Testes in summario recepti, & cum iuramento sic examinari debent iterum interrogari, seu vt vulgo dicitur, ratificari; aliter non faciunt fidem in

judicio

iudicio. Nec ſufficit, quòd reus habeat illos pro repetitis. In hac autem ratificatione, ait Simanca *titul. 64. num.* 24. non ſolere prius dictum Inquiſitores oſtendere, vt ſic agnoſcant, an verum dixerint: ſi enim falſum dixerunt, niſi valde memores ſint, in ratificatione diuerſificabunt: Sed, ſi longum tempus à priori dicto ſecutum ſit, inhumanam hanc ſententiam appellat Rojas *ſingul.* 206. *num.* 2. cum hominum memoria labilis ſit: Et teſtem cautè dicere debere, *quod ſi aliter dixit in alia examinatione, ad illam ſe refert, in qua melius recordabatur*. Sed modum ratificationis ponit Inſtructio Toletana, quæ ann. 1561. num. 30. in illa duos honeſtos Eccleſiaſticos præſentes exigit, & ann. 1576. num. 30. ab ea Fiſcalem excludit. *par.* 4. *tract.* 8. *reſol.* 14.

Poſtquam verò in ſumario recepti ſunt, debent ratificari.

Coram duobus perſonis Eccleſiaſticis, abſente Fiſcali.

221 Si poſteriora teſtium dicta cum prioribus non congruant, tunc ait Simanca *tit.* 24. *nu.* 4. legenda eſſe illis priora, & interrogandos, cur tam varia dicant? monendos, vt in veritate maneant, & quidquid reſponderint, ſcribẽdum eſſe. Et ſi vacillent mittendos in carcerem, ſiue id cauſa poſtulat, torquendos, & puniendos eſſe. *Ibid.* §. *Nota etiam quod*.

Sed quid ſi in ratificatione diuerſificet. Monendi ſunt de diuerſitate, & interrogandi de cauſa, ſcribendo quidquid reſpondendum.

222 Si teſtis in priori dicto depoſuit innocentiam, & in ratificatione renocat prius dictum, & deponit hæreſim, ſtatuit ſecundo dicto, quamuis in alijs delictis ſtetur primò. Ita Couarruuias *lib.* 2. *var. cap.* 13. *num.* 9. & alij. Quæ doctrina vera eſt, non ſolum quando teſtes deponunt contra ſe, & ſuos complices, ſed etiam contra alios. Sed quid, ſi in priori dicto depoſuit hæreſim, in ratificatione autem neget? Mihi non diſplicent Delrius *lib.* 5. *ſectio.* 5. & Simanca *tit.* 64. *num.* 59. docentes, quòd in hoc etiam caſu ſtandum ſit ſecundo dicto, quando conſtat talem reuocationem non leuitate, aut pretio, &c. ſed zelo Catholicæ fidei factam eſſe, quia in iudicio ſeruari debet æqualitas. Sed quia contraria ſententia eſt communis, ideò ab illa non recedo. Et hæc omnia probantur ex cap. *Accuſatus* §. *Licet, ibi, contra ſe, & alios complices deponendo*, iunctis verbis præcedentibus *tam de ſe, quàm de alijs ſuper facto hæreſis, &c.* Ex quo ait Treuiſanus *lib.* 2. *dec.* 59. *num.* 13. ſancitum eſſe, quod in cauſis fidei inter duo dicta iurata ſtandum eſt illi, quòd fidei fauorem concernit. *p.* 4. *tr.* 7. *reſ.* 22.

Standum enim eſt ſecundo dicto.

Si in primo depoſuerit innocentiam, & in ſecundo hæreſim.

Secus ſi contra.

223 Si reus nihil teſtibus opponat, ex cap. *Præſentium, de teſtibus*, teſtes præſumuntur idonei, & omni exceptione maiores. Vnde quamuis Giazzius *diſc.* 22. *& num.* 27. doceat, quod, vbi requiritur teſtis omni exceptione maior, vt requiritur in ſacro Inquiſitionis Tribunali, Fiſcus probare teneatur, teſtem eſſe talem, id tamen ſacra Inquiſitio non obſeruat. Negari tamen non poteſt, quod Inquiſitores debeant teſtium vitam, & conditiones inquirere, quamuis illis reus nihil opponat. Maximè quia illorum nomina reo non reuelantur. Ita Albertinus *in cap.* 1. *de hær. in* 6. *q.* 16. *num.* 32. *p.* 4. *tr.* 8. *reſ.* 124.

Si reus teſtibus nihil opponat, habentur pro idoneis.

Debent tamen Inquiſitores illorum vitã, & conditiones inquirere.

224 Exceptiones in cauſa hæreſi, contra teſtes non admittuntur, niſi ſint inimicitiæ capitales, coniurationes, ſubornationes, & ad ſummam tales, quæ illos penitus reijciant. Ita Simanca *in Enchir. tit.* 35. *num.* 23. *ibidem* §. *Non deſinam*.

In cauſa hæreſis non admittuntur exceptiones, niſi penitus reijcientes.

225 Quamuis autem oppoſitiones teſtium in cauſa appellationis in alijs cauſis non admittantur, in cauſa tamen hæreſi, in qua proceditur de plano, & ſine ſtrepitu, Cantera *qq. crimin. cap. de prob. per teſt.* §. *De plena prob num.* 58. tenet admitti, etiam in cauſa appellationis, vbi hæc locum habuerit, etiam in quacunque parte, & ex clementia iudicis, etiam poſt concluſionem in cauſa. Et citat Inſtructionem Marilianam ann. 1561. num. 38. *par.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 117.

Oppoſitiones verò ex Cantera admittuntur etiam in cauſa appellationis.

Etiam in quacunque parte.

In torquendo.

Priusquam reus torqueatur, dari ei debet terminus ad defendendum cum copia indiciorum.

236 FAlconius *reg.* 468. *n.* 5. cum multis alijs asserit, reũ torqueri posse sine data copia indiciorum, & defensione, si ab ipso non petatur, idque colligi *ex l. vnius, §. fin. ff. de quæst. ibi, postulante reo.* Et ideò Nauarrus *li.* 5. *cõs.* 8. excusauit quendã Inquisitorem, qui multos reos torqueri iussit absque data copia indiciorum, & absque termino ad defendendum, quia non petierũt sibi dari. Dicendum est tamen cum Simanca *tit.* 52. *n.* 8. & alijs communiter, reo antequam torqueatur dandam esse copiam indiciorum cum dilatione & termino ad defendendum. Et ideò in nostra Inquisitione Hispanica, vt obseruat Paramus *lib.* 3. *q.* 4. *nu.* 53. & habet Instructio Toletana ann. 1561. nu. 32. Inquisitor propria manu testium dicta scribit, & reo præbet. Cãtera *qq. crim.* *q.* 9. *de iud. nu.* 3. cum alijs distinguit; & dandam inquit, si reus est litteratus, secus si idiota. *p.* 3. *Add. secund. ref.* 29. *& p.* 4. *tr.* 8. *ref.* 28.

Seclusis nominibus testium.

237 Quando reo datur copia indiciorum & testimoniorum, taceantur nomina testium, quod est peculiare in causa hæresis, vt tradit Simanca apud Clarum *in praxi q.* 49. Nam in aliis criminibus ex cap. *qualiter, et quando, extra de accus.* publicari debent. Sed quia c. *fin. de hær. in* 6. id docet in casu, quo immineat testibus periculum ex rei qualitate. Personalis *de iudic. & tort. d. nu.* 19. tenet talem consuetudinem in omnibus casibus non valere. Quod etiã probari potest ex Bulla Pauli III. mandante, nomina testiũ etiã in hæresis crimine cessante periculo publicari. Sed non est recedendum à communi praxi sacrorum Tribunalium, quam determinauit Congregatio Cardinalium die 4. Maij 1566. & etiam Instructio Toletana 1561. nu. 39. Quæ vtraque etiam prohibet publicari reo responsiones testium super interrogatorijs rei, si ex illis reus venire potest in notitiam testium, sicut etiam aliarum circumstantiarum, ex quibus talis notitia oriri posset. Vnde Inquisitorum arbitrio relictum est, quas circumstantias publicare velint, quasque tacere. Ita Pegna *p.* 3. *comm.* 124. & alij *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 28.

Si reus minor est, dandus est ei Curator.

238 Si reus minor sit, iudex debet ei dare curatorem, aliàs eius confessio non valeret. Ita Monticellus *reg.* 10. *nu.* 17. & alij. Et quamuis alicubi contrarium obseruetur, quam consuetudinem non improbat Eymericus, *tit.* 6. *c.* 21. *nu.* 3. in Tribunali tamen Inquisitionis Hispanicæ curator assignatur, iuxta Instructionem Toletanam ann. 1561. num. 25. quæ aduertit Curatorem esse non posse de officialibus Inquisitionis. Et contra Gomez *lib.* 3. *c.* 1. *num.* 64. non debet pater constitui in Curatorem filij, & sic obseruatur. Curator autem non debet esse præsens, quando minor torquetur, licèt præsens esse debeat, cum sententia torturæ pronuntiatur. Ita docet Garzia *ord. process. in S. Offic. fol.* 29. & obseruatur in Tribunali Hispanico, quamuis contrarium videatur colligi *ex l. Clarum, C. de auctorit. præst.* Benè etiam obseruat Gom. vbi suprà, Curatorem non debere esse præsentem, quando reus interrogatus de delicto respondet, quia debet respondere ex propria scientia, non ex aliunde suggestis. *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 31.

Qui tamen nõ sit eius pater.
Nec sit præsens, dum reus torquetur.
Aut interrogatus de delicto, respondet.

Cum plures ex eodẽ delicto torquẽdi sũt, & omnes cum æqualibus indicijs, incipiẽdum est à debiliori, & viliori.

239 Si plures complices in delicto torquendi sunt, iudicem incipere debere à viliori, & debiliori, docet Simanca *tit.* 65. *nu.* 66. cum alijs communiter, quia nimirum à tali facilius veritas sciri potest. Quæ opinio procedit etiam, quando testes torquendi sunt. Sed aduertit Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *c.* 19. *n.* 4. hæc vera esse, quando æqualia indicia de omnibus haberentur, secus si vnus esset alio magis indiciatus. Verum hæc opinio suam patitur difficultatem. *p.* 4. *tr.* 6. *ref.* 26.

240 Quoad

240 Quoad ſpeciem tormenti, Inquiſitores, ſaltem in hoc Regno, non debent recedere à tormento funis, quod recepit conſuetudo, & reprobat *l. Nullus, ibi, fidicularum tormenta*. Cęterum aduertit Simanca *tit. 65. n. 62.* non æquè omnes eſſe torquendos; ſed mitius debiles, timidos, honeſtos, &c. durius verò fortes, robuſtos, humiles, &c. Souſa *lib. 2. c. 39. n. 30.* ait, conſiderandam etiam atrocitatem delicti, & qualitatem indiciorũ. Nec niſi per horam torturam durare debere, aut plures tribus quaſtationes fieri *p. 4. tr. 6. reſ. 35.*

Non debẽt Inquiſitores adhibere aliud torment um à fune. Mitiori, & duriori pro qualitate perſonarum.

241 Quando reus ex aliquo impedimento torqueri non poteſt, Inquiſitores eum puniunt pęna extraordinaria, cum abiuratione, pro qualitate delicti, & probationibus. Ignis enim tormentum, nec magna Regia Curia, nec huius Regni Inquiſitores amplius adhibent, quia praxis oſtendit, quod ex multis ſic tortis nemo confitebatur. *p. 4. tr. 6. reſ. 35.*

Et ſi torqueri nõ poſſunt cogant abiurare, & dare pęnam extraordinariam. Nunquam verò adhibeant ignem.

242 Inquiſitores debent reos in tortura generaliter interrogare, vt veritatem dicant de omnibus, de quibus ſunt accuſati, & nullo pacto falſum contra ſe, vel alios proferant; minimè verò particulariter, & nominatim; nam hoc eſſet potius falſum ſuggerere agonizanti, & facilè, quidquid expreſsè petierint, confeſſuro. Quod cautè, pièque prouidit Inſtructio Toletana an. 1561. n. 49. docentque Rojas *de hær. p. 2. n. 395.* & alii. *p. 4. tr. 6. reſ. 19.*

Dum rei torquentur, interrogari debẽt generaliter, vtrum dicere verum velint in his, de quibus accuſati ſunt. Minimè verò in particulari.

243 Si timeant reum in tortura veritatem ex incantationibus, & maleficiis non fateri, docuit Pegna *parte 3. comm. 39. litt. F.* omnes veſtes debere ab eo tollere; Binsfeldius *com. malef. & math. leg. 7. quæſt. 1. concl. 15.* omnes pilos abradere. Ambroſinus *de proceſ. inform. lib. 4. cap. 1. num.* 220. os, foramina narium & aurium, anum, vel vuluam, & ſi qua plaga, vel cauterium, aut inciſio in corpore adſit, diligẽter inquirere. Nam teſtatur Demhauderus *tract. crim. cap. 37. num. 21.* ſe occultatim vidiſſe mulierculam veritatem in tortura tacuiſſe, donec pili omnes pudendorum per tonſtrices abraſi ei fuerunt, & pergamena ibi ante, & retro inſerta inuenta fuit, peregrinis dęmonum vocabulis, & aliquot crucibus depicta, à qua impaſſibilis penè reddebatur. Et ſimile quid etiam ipſe in Vrbe Neapolis accidiſſe teſtatur. Poterunt etiam Inquiſitores Eccleſiaſticis remediis vti, nimirum præmittere exorcizationem Syluestri *lib. de ſtrig. imag. admir.* appendere collo ſacras reliquias, agnos benedictos, effundere in os aquam benedictã, & inopinato inſtillationem cerei benedicti, quæ omnia adducit Delrius *append. 2. lib. 5. quæſt. 25. & 29.* Item poſſunt à tortura deſiſtere, & poſt aliquot dies repetere, vt idem docet, quia dęmon non ſemper ſtrigibus aſſiſtit, ſed eas aliquando, aut ſua ſponte, aut Dei iuſſu deſerit. Alia etiam remedia adducunt Queuedus *de indic. et tort. par. 2. cap. 6.* Malleum maleficiorum *to. 1. p. 3. q. 15.* & ipſe iterum Delrius *lib. 5. ſect. 9. p. 4. tr. 6 reſ. 37.*

Quod ſi timeant maleficio detineri, quo minus confiteantur. Iubeant denudari. Omnes pilos abradi. Os, & foramina aurium narium, Anum, & vuluam diligenter examinari. Præmittant etiã exorcizationẽ Syluestri. Appendant collo ſacras Reliquias, Agnos benedictos. Aſpergant aqua luſtrali. Et inſtillent cerei benedicto. Vel alia adhibeant remedia.

244 Si in tormento reus confitetur, debet poſtea confeſſionem extra locum torturæ ratificare, vt patet per Gloſ. *in l. 2. ver. aliquid, C. quorum appell. non recip. et in l. ſeruos, C. ad leg. Iul. de vi publ.* aliàs non illi nocebit. Idem dic ſi confeſſus ſit ex propinqua realis tormenti comminatione, ſecus ſi ex remota. Ita Pegna *p. 3. comm. 39. nu. 150.* Modus talis ratificationis eſt, quòd non lecta ſibi confeſſione moneatur ad repetendum quidquid in tortura pro veritate dixerat, & quidquid dicat notetur, & poſtea legatur ei confeſſio per extenſum, & interrogetur, an ea, quæ ſibi lecta ſunt, ſint illa ipſa, quæ dixerat in tortura, & tanquam vera velit ratificare. Et hæc eſt praxis Farinacii magis perfecta, & recepta. Præterea ſi reus eſt minor, ratificatio debet fieri coram Curatore. Ita Garzias *ord. proceſſ. in S. Officio. fol. 30. pag. 1. p. 4. tr. 6. reſ* 22.

Si verò reus in tortura confitetur, debet confeſſionẽ extra locum torturæ ratificare. Modo, qui ſcribitur. Et ſi eſt minor præſente Curatore.

245 Tempus ratificationis nullo communi iure præfinitum eſt. Bartolus *in l. 1. §. Diuus Seuerus, ff. de quæſt. ait*, hoc poſitum eſſe in arbitrio iudicis. Cæterum Gomez *to. 3 cap. 13. nu. 24.* rectè admonet, intercedere debere ſpatium vnius diei ab inflicta tortura, quam opinionem ſequitur Inquiſitio Hiſpanica, ratificationẽ poſtulans poſt horas 24. quod etiam ſtatuitur in Inſtru-

Poſt diem integrum.

ctione Toletana ann. 1561. nu. 53. Quamuis Miranda *to. 2. q. 26. ar. 17. concl. 3.* asserat, Inquisitores post tres dies ratificationem exposcere, quod illis permittit Instructio Hispalensis ann. 1484. nu. 15. & Pegna benignius esse inquit. Sed Cantera *qq. crim. c. 2 q. 1. nu. 67.* nobiscum obseruat regulariter fieri post horas 24. *p. 4. tr. 6. res. 22. §. Sed praxis.*

Quod si cõfessionem reuocaret, & post iterum ratihaberet, cõfessio adhuc valeret. Confessio tamen torturæ etiam ratificata, reuocari potest.

246 Si quis in tortura confessus, postea ad bancum iudicis reuocaret, & post reuocationem iterum sponte confiteretur, & confessionem in tortura factam ratificaret, tunc confessio in tortura facta valeret. Ita Cantera ibid. *Ibid. §. Notandum est tamen id.*

247 Confessio facta in tortura, & postea legitimè ratificata, reuocari potest, allegando, & probando errorem. Ita Caballus *res. crim. cent. 2. cas. 186. num. 24.* Sed si error non probetur, deueniendum est ad sententiam definitiuam. *Ibid. §. fin.*

Quando reus torquetur super intentione, & complicibus, torqueri debet cũ clausula, citra præiudiciũ probatorum.

248 Quando reus conuictus torquetur super intentione, & complicibus, tortura dari debet cum clausula, *citra praeiudicium probatorum*; aliter si ipse persistat negatiuus, vel etiam si cum dicta clausula interrogetur de delicto, ipse negatiuus manens purgabit omnes probationes, quidquid asserat Gomez *to. 3. c. 13. n. 20.* si verò torqueatur cum clausula, & nihil super delicto interrogetur, etiam si negatiuus maneat, damnandus est ad pęnam ordinariam, quia Fisci ius acquisitum non læditur. Ita Boerius *decis. 163. num. 13.* & alij communiter, *p. 4. tr. 6. res. 32.*

INQVISITORVM PRAXIS

In ferenda sententia.

Inquisitores debent ferre sententias in scriptis.
In publico.
In die festo.
Et in scripto sentẽtiæ condemnatoriæ exprimere errorem.
Citationes.
Admonitiones.
Et reliqua processũ concernentia?
Nõ tenentur proferre sedentes pro Tribunali, & per seipsos.

249 INquisitores debent ferre sententias in die, non in nocte, nisi multitudo negotiorum impediat. Debent pręterea ferre in publico, & in scriptis, aliàs erit nulla. Item in die festo, vt multitudo populi ad spectaculũ congregata timere discat, & mala committere vereatur. Ita habetur in Instruct. Tolet. ann. 1561. docet Salzedo *pr. crim.* Diaz *c. 114. lib. 1.* & approbat praxis Inquisitionis Hispanicæ. *p. 4. tr. 8. res. 98. et 106.*

250 Debent præterea in sententijs condemnatorijs exprimere specialem errorem, de quo reus notatus fuit, inuestigationẽ criminis, citationes, admonitiones, confessiones, probationes, legitimas inducias ad pęnitendum, obduratum animum, & reliqua processus iustitiam concernentia. Ita Pegna *par. 3. com. 40. resol. 106. cit.* Non tenetur tamen sententiam proferre sedentes pro Tribunali, neque immediatè per se. *Ibid. §. Nota hic.* In determinanda qualitate culpę contra fidem, opinio Theologorum sequenda est, in procedendo, & condemnando, Canonistarum. Ita Azorius *to. 1. lib. 2. c. 17. q. 3.* Si ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est, teneri Inquisitores sequi probabiliorem. Si verò opiniones sunt æquè probabiles, sicut si ex parte facti detur æquales dubium, sequenda est opinio, quæ fauet reo, ibidem.

Quando Theologorum, quando Canonistarum opinionem præferre debeant?
In dubio fauentem reo amplectantur opinionem.
At si vna opinio est probabilior, illam sequantur.
Nõ debent reum tradere brachio sæculari absque consilio supremi Senatus.

251 Quando in imponendis pęnis Inquisitores ab Ordinario discordant, quid faciendum dictum est supra num. 29. vbi etiam nu. 22. dictum est, vota Consultorum esse solum consultiua non autem decisiua. Et si verò Inquisitores, Ordinarius, & Consultores omnes conueniant in tradendo reo brachio sęculari; id tamen facere non debent inconsulto supremo Senatu. Ita habetur in Instructione Toletana, & docet Molina. *p. 4. tr. 8. res. 121.*

252 Vt autem tradendo reum brachio sæculari non incurrant irregularitatem aduertit Pegna *p. 3. comm. 85.* non debere expresse dicere iudici laico, vt contra reum exequatur sententiam mortis, sed quod agat aduersus illum iuxta leges, aut exequatur suam sententiam. Sed hos scrupulos abstulerunt

Paulus

Paulus IV. & Pius V. statuentes, vt Inquisitores, & eorum Consultores, ministri, &c. nullam irregularitatem incurrant ob qualemcunque concursũ ad mortem hæretici. Vnde si iudex sæcularis differret executionem mortis, possent Inquisitores instare, vt solicitet absque irregularitatis metu. Ita Barbosa *to.2.lib.5.tit.7.c.13.n.5.* contra Couarruuiam *in Clem.1.p.2.§.5.nu.6.* Ex quo patet, non teneri præmittere protestationem, cap. *Nouimus de ver. signif p.4. tr.8.ref.51.* & obiter olim *p.1.tr.1.ref.135. §. Notandum.* Si quam verò Inquisitor irregularitatem incurreret, posset ab alio absolui ex priuilegio Vrbani III. *Ibid. & tr.2.resol.* 102. Quod priuilegium secundum Pegnam *p.3. comm.* 72. verius est competere enim eorum Commissarijs *ref.* 102. cit. in fine.

Tradentes verò non habeant scrupulum irregularitatis.
Nec enim tenentur protestari.
Et si quis eorum irregularis fieret, abinuicem absolui posset.

253 Illud verò in primis obseruent Inquisitores neminem indefensum condemnare. Defensionis substantia consistit in scientia eorum, quæ testes dixerunt, ex c. *Qualiter, et quando de accus. in 6* ibi, & *exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi.* Imò mihi placet communis Iurisconsultorum doctrina apud Farinacium *q. 39. nu.35.* quòd defensio concedi debeat reo etiam confesso, & conuicto, etiam si non petat. Ratio est, quia defensio est de iure naturali, & diuino, vt patet in *Clem. Pastoralis, de re iudicata, de crimine graui delato.* Vnde in hoc neque de absoluta potestate Princeps dispensare potest. Et sic Summus Põtifex *c.1. De causa possess. & proprietatis* fatetur, se nihil contra partem inauditam definire posse. Excipiuntur tamen aliqui casus, vt quando delictum est notorium, quãdo timetur populi tumultus, & alij, quos Villalobos *to.2.tr.14. diff.4. nu.6.* & alij numerant, in quibus scit Princeps reo nullam cõpetere, nec habere posse defensionem. Extra hos casus tollere defensionem, obseruat Aragon. *in 2.2. q.67. ar 2.* esse peccatum contra iustitiam, sicut est tollere ab aliquo arma quibus se iustè tueri poterat. Quæ omnia procedunt, non solum quando reus ad pœnam ordinariam mortis damnandus est, sed etiam quando ad extraordinariam triremium, exilij, &c. nam leges absolutè, & sine distinctione loquuntur, & ideò nec nos distinguere debemus, *ex l. de pretio. ff. de public. in rem. act.* Ita Lessius *lib. 2. c. 29. dub.11. n.102.* Neque obstat consuetudo, si qua est, in contrarium; nam consuetudo contra ius diuinum, & naturale nõ præualet, vt docet Suarez *de leg. lib.7. c.6. n.4.* & alij communiter. Et quamuis Lessius *nu.99* doceat, defensionem esse de iure gentium, cui contraria consuetudo derogat, Glossa *in l. si locus, ff. quemadmodum seruit. amit.* fatetur tamen procedere à iure naturali; ius verò gentium, quando à naturali procedit, contraria consuetudine non abrogatur, vt obseruat Bonacina *de leg. disp.1. q.1. punct. vlt. nu.8.* Adde ex Salas *de leg. tr.29. resp.19 sect.2.* quòd vt ius gentium abrogetur, omnes gentes deberent in eandem consuetudinem conuenire, quod est moraliter impossibile. Concludamus igitur cum Medea *apud Bobadill. in polit. tom.1. lib.2. c.5. nu.36.* quod quamtumuis iusta sit sententia, quæ inaudita parte fertur, iudex iniustus erit. Sed quidam Inquisitor (inquies) apud Nauarrum *lib.5. cons. tit. de accus. 8.* reos torquebat sine data copia indiciorũ, & defensione, & in Regno Siciliæ Magna Curia sic etiam obseruat, vt ordinariè ex abrupto, & palatino modo reos torqueat. Respondeo, praxim illius Inquisitoris, & Regni Siciliæ à Theologis, & Iurisperitis communiter refelli, & contra praxim Regni Siciliæ insurgit Rouitus *add. ad prag. 1. de bonis prod. nu.20.* Adde, quòd alia est ratio de tortura, & de sententia condemnatoria ad pœnas. Nam, vbi negatur defensio ad torturam, defensio non tàm negatur, quàm differtur, danda post tormentum, etiam si in illo confiteatur. Non ergo valet argumentari à paritate torturæ ad condemnationem. *p.3. Add. secund. ref.29.*

Cæterum neminem indefensum damnet.
Ad quamuis pœnam.
Imò nec ad torturã.

254 † Quando reus non est plenè conuictus, sed tantum inditiatus, Inquisitores possunt tribus modis terminare processum, per abiurationem, per torturam, & per purgationem. De abiuratione dictum est V. *Abiurare*, de tortura, tàm quoad requisita, quàm quoad praxim, dictum est etiam

Processum non plenum terminare possunt per abiurationẽ.
Torturam.

supra *V. Inquisitorum iurisdictio, & praxis quoad torturam* †.

Et purgationem. Sed hæc in Sicilia exsoleuit.

255 Quoad purgationem Instructio Toletana ann. 1561. num. 46. 47. 48. eam remedium periculosum, fallax, & incertum appellat. Quod etiam docet Farinacius *de her. q. 194. num. 64.* qui addit, propterea in sacræ Inquisitionis Tribunali supremo forte aboletum esse. Modus eam indicendi habetur in alia instructione, ad quam instructio prædicta se refert. *p. 4. tr. 8. res. 77.*

Potest autē indici per solam infamiam. Sed grauem, & vehementem. Probatam per testes integros. Aut inhabiles plures duobus.

256 Ad purgationem indicendam sufficit sola infamia, ex c. *Inter sollicitudines, de purg. can.* Ita Delrius *lib. 5. sect. 3. §. Sed de infamia.* Sed hæc infamia debet esse publica, grauis, & vehemens. Ita Gabriel *lib 1. cons. 160. num. 4.* ex eodem textu. Rursus non debet probari per testes inhabiles, nisi essent plures quam duo, & deponerent verisimilia. Ita Pegna *p. 3. contr. 19. 82.* contra Locatum V. *Accusatio*. An sufficiat, quando ortum habet ab æmulis, & vilibus hominibus, vide Pegnam vbi sup. negatiuam sententiam docentem. *p. 4. tr. 8. res. 82.*

Reus tortus ex probatione plusquam semiplena, si est negatiuus, meretur pœnā extraordinariam. Nisi tortura atrox fuerit. Tortus verò cum semiplena absolui debet. Sed si adueniant nouæ probationes, an sint cum præcedentibus coniungendæ? Negat Farinacius. Et instructiones.

257 Quando reus præmissa defensione remanet cum probatione plusquā semiplena, ac proinde torquetur, etiam si in tormento non confiteatur, indicenda ei est aliqua pęna arbitraria. Nisi acris tortura videatur omnem suspitionem euacuasse. Si verò tortus est cum probatione tantum semiplena, absoluendus est. Ita habet Instructio Toletana ann. 1561. nu. 54. & docet Cātera *qq. crim. c. 2. q. 1. nu. 15. & q. 22. nu. 12.* qui etiam testatur de praxi S. Inquisitionis Hispaniæ. Quamuis Paramus *lib. 3. q. 4 nu. 6.* absolutè doceat, per torturam omnia inditia purgari. *p. 4. tr. 6. res. 33.*

258 Si reus absoluatur, eo quod in tortura perstiterit, & deinde superueniant nouæ probationes; Farinacius docet has coniungi non posse cum præcedentibus, quia hę per torturam mortuæ sunt, & nullam vim habent. Si verò absolutus sit sine tortura, eo quod indicia, & probationes ad illam non sufficiebant, superuenientem probationem cum præcedente coniungi. Et hanc esse communem, & vsu receptam sententiam. *p. 4. tr. 7. res. 35.*

Quod si post torturā damnatus si ad pęnā extraordinariam, superuenientibus probationibus conuincētibus damnandus est ad ordinariam. Sed si priorem subijt, subtrahi debet. Si potest.

259 Idem expressè habetur in Instructionibus Toletana ann. 1561. nu. 69. & Hispalensi ann. 1484. nu. 3. Quarum doctrinam Rojas *p. 2. asser. 49. nu. 385.* veram putat, etiam si reus absolutus sit in totum, siue ab instantia iudicis, siue definitiuè. Nec obstare legem *si cum, §. 1. de accusationibus*, vt docet Decius *cons. 137. p. 4. tr. 8. res. 10.*

260 Sed quid, si reus ex defectu probationis non sit absolutus, sed ad pęnā extraordinariam condemnatus? Si nouæ probationes de eodem crimine superueniant, possuntne iterum Inquisitores in pęnam ordinariam condemnare. Castrus *to. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 11. nu. 11.* & Sousa *lib. 2. cap. 37. nu. 8. & 9.* docent, condemnare posse, si pęna extraordinaria nondū sit executioni mandata; sin verò, non posse; sed ab ordinaria detrahendum, quantum extraordinaria importat, ne reus puniatur grauius quam par est. Et ita obseruatum esse in Hispania testatur Castrus. Hanc autem doctrinam benè limitat Sousa, nisi pęna ordinaria sit capitalis; nam tunc esset indiuisibilis, & ab illa pęna arbitraria subtrahi non posset. *p. 4. tr. 7. res. 35.*

I N T E R D I C T V M.

Interdicti definitio. Species.

1 † INterdictum est censura Ecclesiastica, Sacramentorum vsum diuina officia, & sepulturam Ecclesiasticam prohibens secundum se ipsa. Primò, triplex est locale, personale, & mistum. Secundò, quodlibet illorum, aut generale, aut speciale. Causas interdicti. Vide V. *Censura*. Hic solum.

2 Nota primò, quòd quando interdicitur populus, aliqui tenent comprehendi eum, qui habet domicilium in loco populi interdicti, etiam si habeat aliud

aliud domicilium in loco non interdicto. Ita Calderinus de Interdicto. Sed verius est, quod ait Suarez *disput*. 32. *sect*. 2. *num*. 16. idem, dum habitat in loco interdicto, ferre debere onus interdicti, in alio verò locum liberum esse. *p*. 5. *tr*. 10 *ref*. 70.

Cum interdicitur populus, qui domiciliũ habet in loco interdicti, & alibi, ferre debent onus interdicti in loco interdicti non in alio.

3 Nota secundò, quòd quando interdicitur Clerus, non intelliguntur interdicti Religiosi, nisi exprimantur, aut ex contextu id colligatur. Ratio est, quia Religiosi in odiosis non veniunt nomine Cleri. Ita Præpositus *in* 3. *par. quæst*. 4. *dub*. 2. *num*. 11. contra Megalam *in* 3. *par. lib*. 2. *cap*. 1 *quæst*. 2. *num*. 15. Nisi Religiosus haberet beneficium sæculare, vt Canonicatum, &c. quo esset ab alijs segregatus. Quando verò interdicuntur Ecclesiastici, comprehenduntur Religiosi, etiam Conuersi, & Moniales, imò etiam Eremitæ. Et verius est comprehendi, etiam Nouitios. Qui tamen non comprehenduntur, si interdicantur Religiosi, quia in odiosis nomine Religiosorum non veniunt Nouitij. Ita etiam Præpositus *ibidem par*. 5. *tr*. 10 *ref*. 80.

Cũ interdicitur Clerus non intelliguntur interdicti Religiosi.

Qui tamen interdicitur, quando interdicuntur Ecclesiastici. Sicut etiam nouitij, Conuersi, Moniales, Eremitæ.

An sufficiat debitum pecuniarium.

4 Causa materialis proxima interdicti, est peccatum. Vide V. *Censura*, *à num*. 10. Vnum hic nota, quòd pro debito pecuniario non potest ferri interdictum locale tàm generale, quàm speciale, *Extrauag prouide, de sent. excomm. quam Extrauag*. Sotus *in* 4. *dist*. 22 *q*. 3 *art*. 1. extendit etiam ad interdictum personale generale, propter paritatem rationis, quod scilicet inde multa animarum damna sequantur. Sed probabiliori visa est contraria sententia Præposito *in* 3 *p. q*. 3. *dub*. 1. *nu*. 5. quia ibi solum agitur de interdicto locali, & ex natura rei interdictum personale poni potest propter debitum pecuniarium. *p*. 5. *tr*. 9. *ref*. 79.

INTERDICTI LOCALIS

Effectus.

1 † PRimus effectus interdicti localis est, vt in loco interdicto, nec Missæ, nec diuina Officia publicè celebrentur. Ante Bonifacium VIII. neque secreto celebrari poterant, nisi semel in hebdomada ad renouandum Sacramentum. Bonifacius in cap. *Alma mater*, concessit, vt in loco interdicto Missa, & Officia secreto celebrarentur in Ecclesijs, & Monasterijs †. An verò celebrari possint etiam in Oratorijs priuatis, & alijs locis extraordinarijs? Negat Turrianus *lib*. 6. *disp*. 39. quia ibi fit mentio tantum Ecclesiarum, & Monasteriorum. Sed probabilior est contraria sententia Præpositi *in* 3. *p. q*. 4. *dub*. 3. *nu*. 29. quia in materia fauorabili Oratoria possint sub Ecclesię nomine comprehendi. *p*. 5. *tr*. 10. *ref*. 60.

Interdictũ locale impedit publicam Missarum, & Officiorum celebrationem in Ecclesijs, Monasterijs, Oratorijs priuatis, & alijs locis solitis.

In quibus celebrari possunt priuatim.

2 † Concessit etiam Bonifacius, vt in interdicto locali, quando Missæ, & Officia secreto celebrantur, Clerici omnes, & Sacerdotes intersint, non tamen laici, nisi in certis solemnitatibus, vt infrà dicemus †. Nomine autem Clericorum veniunt etiam coniugati, si habeant requisita Tridentini, nam eo ipso, quod seruitio Ecclesiæ de mandato Episcopi deputati sunt, videntur in hoc æquales alijs Clericis. Adde, quod essent melioris conditionis, quam alij, si ipsi stipendia acciperent absque assistentia. Nisi dicas, debere stipendijs priuari, quod est valde durum, nulla præsupposita eorum culpa. Ita Coninch *de Sacr. disp*. 27. *dub*. 2. *nu*. 30. contra Hurtado *de interd. diff*. 3. *nu*. 19. *p*. 5. *tr*. 10. *ref*. 85.

Interuenientibus omnibus Sacerdotibus, & Clericis, etiã coniugatis, si habent requisita Tridentini.

4 Extendi etiam debet supradicta concessio ad communionem laicalem, vt scilicet tàm Clerici, quàm Sacerdotes celebrare non valentes, communicare possint per manus aliorum, quia ibi dicitur: *Dicantur diuina officia sicut prius*; at prius, hoc est ante interdictum, id licitũ erat, ergo etiam in eo. Adde, quod

Qui omnes etiã possunt cõmunicare per manus aliorum.

Digitized by Google

quod fauores sunt ampliandi. Et cui conceditur principale, conceditur etiam accessorium. Ita Faber *in 4.d.25.q.1.disp.5.c.3 nu.25.* contra Cornejo *in 3.p. tr.5.§.1.dub.4.p.5.tr.10.res.82.*

Laici verò interuenire possunt in die Natalis Domini.
Paschæ.
Pentecostes.
Corporis Christi, & Cõceptionis pro Ecclesijs Minorum, cũ suis Octauis.
Festa autem Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis cõprehendunt, festa sequẽtia immediatè.

5 † Laici tempore interdicti interesse possunt Sacro, & diuinis Officijs in die Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis ex citato capite *Alma mater*. Item in festo Corporis Christi, & eius Octaua, necnon in festo Conceptionis, & Octaua in Ecclesiis, in quibus dicitur Officium, quod incipit *Egredimini*, ex concessione Martini V. & Eugenij IV. † Sed dubium est, an per festa Paschatum intelligantur tantum primi dies. Et ita ait Suarez *disp.34. sect.1. num.39.* Sed probabilior sententia Fabri vbi suprà docet, venire etiam festa sequentia, & sic omnes tres dies Paschæ, & Pentecostes, sicut etiam omnes dies festos continuè succedentes Natiuitati, quia illi omnes pertinent ad festum principale. *par.5.tract.10.res.61.* Accipienda etiam sunt hæc festa, iuxta morem Ecclesiæ, inchoantis à primis Vesperis. Et Festum Paschæ sumi potest saltem à *Gloria in Excelsis* Sabbati Sancti vsque ad Completorium inclusiuè. Ita Moscoso *tract.16.cap.8.ibid.à §. Notandum.*

Et more Ecclesiæ.
In quibus diebus laici possum etiam communicare.

6 In his solemnitatibus, in quibus laici possunt diuinis Officijs interesse, possunt etiam Sacram Eucharistiam sumere, sicut supra diximus, de Clericis, & Sacerdotibus non celebrantibus, nam qui assistunt Missæ, fiunt participes Sacrificij. Ita Mercerus *in 3.p.q 24. dub.2.* contra Sotum *in 4.dist.22.quæst.3. ar.1.* & alios. Vnde si tempore interdicti contingat præceptum Communionis, vt in Paschate, poterit sæcularibus dari. *p.5.tr.10.res.83.*

In alijs verò dieb. laici non possunt diuinis Officijs assistere.
Quamuis in necessitate in ministros assumi possint.

7 Præter solemnitates prædictas non possunt laici Officijs diuinis assistere, benè tamen possunt à Sacerdotibus celebrantibus in ministros assumi, deficientibus Clericis, quia cum Sacerdotibus concessum sit principale, concedi etiam præsumitur accessorium. Ita Præpositus *in 3. quæstio.4. dub. 3.num 31.* Qui addit Episcopum, & simplicem etiam Sacerdotem tempore interdicti in celebrando duos ministros adhibere posse, vt ante solebat *par.5. tr.10 res.87.*

At si assistant, venialiter peccant.

8 Quod si laicus Sacris assistat, seclusa necessitate, & secluso etiam contemptu, & scandalo, puto peccare tantum venialiter, idque contra Coninch. *disput.17.dub.3.num.68.* etiam in Sacrificio Missæ. Imò Auila *par 5. disp.5. dub.2.* probabile putat, nullo modo peccare, quia non prohibetur laicus interesse, sed prohibentur Clerici illum admittere. Qui proinde si interdictum violent, secundum Tannerum ex suo genere mortaliter peccant. *par.5. tr. 10.res.68.*

Impedit etiam interdictum locale ministrationem Eucharistiæ extra articulum mortis.
Extremæ Vnctionis, quando infirmus cõfessus est, aut cõmunicauit.
Non tamen Pœnitentiæ.

9 † Alter interdicti localis effectus est, quod non licet Eucharistiam ministrare, nisi tempore mortis. Excipe etiam casus in quibus licitum est assistere Sacro, & diuinis Officijs, de quibus supra † Extrema vnctio in loco interdicto conferri nõ potest. Non est tamen improbabile, conferri posse, quando in articulo mortis quis non possit Pęnitentiam, aut Eucharistiam recipere, v.g. quia non exhibuit signum, aut motum pęnitentiæ. Nam tunc Extrema vnctio videtur habere locum Sacramenti Pęnitentiæ, & potest facere de attrito contritum. Ita Trullench *in Bull.Cruc.lib.1.§.3.dub.7 nu 2.p.5.tr.9 res. 83.& tr.10.res.77.* † Sacramentum Pęnitentiæ semper ministrari potest tempore interdicti, quod iure antiquo non licebat †.

Aut matrimonij.

10 Matrimonium licet tempore interdicti contrahere. Nam quamuis in cap. *Si sententia.de sent.excommun.in 6.* generatim prohibeatur susceptio Sacramentorum exceptis casibus in iure expressis, & matrimonium in iure non excipiatur; tamen illa prohibitio intelligitur de Sacramentis commissis administrationi Ecclesiæ; administratio verò matrimonij competit ipsis contrahentibus. Deinde in cap. *Appellamus, de ferijs* dicitur, matrimonium quocunque tempore contrahi posse, ex quo videtur sequi, quod non prohi-

beatur

beatur tempore interdicti. Et tandem matrimonium, licèt sit Sacramentum, est etiam contractus, ac proinde non videtur simpliciter prohibitum. ita Villalobos *tom.1.tract.19.diff.3.n.15.* contra Suarez *disp.33.sect.1.n.51.p.3.tr.4.ref.267.* & *p.5.tr.10.r.81.*

11 Sed quoad benedictionem nuptiarum est peculiaris difficultas; quia inter diuina officia computatur, imò habet adiunctam Missam, & preces solemnes, quę in interdicti tempore prohibētur. Sed Turrianus *lib.6.disp.49.dub.4.* docet, illam celebrari posse in diebus, in quibus permittuntur diuina Officia publicè celebrari; vt in diebus Paschatis, &c. Et Couarruuias *in c. Alma mater p.2.§.2.num.7.* contra Henriquez *lib.13.cap.45.n.3.* ait, fieri posse quotidie eo modo, quo diuina Officia singulis diebus celebrantur, scilicet ianuis clausis. Insurgit tamen Faber *vbi sup. cap 2.n.30.* contra hanc sententiam, quia quando diuina Officia priuatim celebrantur, laici interuenire non possunt, ergo non possunt interesse sponsus & sponsa *p.5.tr.10.ref.84.*

Sed quid de benedictionibus nuptiarum.

Celebrari etiam posse, ait Couarruuias, ianuis clausis, vt celebrari debent diuina officia.

12 Sed an circumstantia ianuarum clausuram, vel alia, sit seruanda in celebrando Sacro &c. sub mortali? Affirmat Hurtado *de interd. diff.10. nu. 32.* Sed, vt ait Turrianus *lib.6.disp.49.dub.6.* posset quis dicere, quod secluso contemptu & scandalo, non sit materia grauis *p.5 tr.10.ref.65.*

Sub mortali.

INTERDICTI PERSONALIS

Effectus.

14 † Effectus interdicti personalis sunt ferè iisdem. Primus est, quòd interdictus non potest Sacramenta conferre licitè. † Potest tamen validè; nam interdictum non tollit potestatem Ordinis aut iurisdictionis, sed impedit vsum licitum illius. Vnde interdictus validè absolueret. Quod si dicas, excommunicatum denunciatum non absoluere validè, ergo neque interdictum: nego consequentiam. Nam interdictus æquiparatur excommunicato non tolerato in hoc, quòd vterque prohibetur Confessiones audire, & vterque peccat audiendo Confessionem; non tamen tollitur interdicto, sicut excommunicato iurisdictio, quia non reperitur in iure expressum de interdicto, sicut de excommunicatione. itá Cornejo *in 3.p.tract.5.§.1.disp.2.dub.3.q.4.* contra Fabrum *c.1.n.23.p.5.tr.10.ref.62.*

Interdictus personaliter non potest licitè Sacramenta conferre, potest tamen validè.

14 Episcopus interdictus à Sacro faciendo, potest conferre Ordines minores: quia non necessariò conferuntur in Sacro. Imò etiam maiores, vt ait Prępositus *in 3.p.q.4.dub.3.n.25.* contra Henriquez *lib.13.cap.43.n.1.* quia non est necesse, vt ordinans Sacrum faciat, sed conferre Ordines, potest alio celebrante. *p.5.tr.10.ref.86.*

Episcopus interdictus à celebrando potest conferre Ordines etiam sacros.

15 Potest etiam conferre Sacramentum Confirmationis secundùm Fabrum *c.2.n.17.* etiam si causam dederit. quia hoc Sacramentum æquiparatur Baptismo propter moræ periculum. Per accidens autem peccaret non præmittendo Confessionem, quia confirmaret in mortali, non autem quia violaret interdictum. Sed an probabiliter, alij iudicent. *p.5.tr.10.ref.63.*

Et confirmare.

16 Si Sacerdos interdictus toleratus celebrat, licitum est non interdicto Missam audire, vt dictum est de excommunicato propter Extrauag. *ad euitanda.* Si verò sit denunciatus, Faber *n.47.* negat quia dum prohibetur relatiuum prohibetur etiam correlatiuum: ac proinde dum quis priuatur celebratione diuinorum, intelligitur etiam priuari assistentia passiua aliorum. Deinde, quia hoc est cooperari Sacerdotis peccato mortali. Sed Suarez *apud Fabrum, l.cap.* & Turrianus *lib.2.disp.49.dub.2.* affirmant, quia interdictum personale militat solùm contra personam interdictam. Nulla enim prohibitio apparet in iure, ne alij cum interdicto communicēt. Nec vlla est species coope-

Et si celebrat, potest non interdictus Missam audire.

Idque probabile, etiā si sit denunciatus.

ratio-

peratronis in peccato Sacerdotis, dum ille non inducitur, &c. Vtraque opinio est probabil s. *p.5.tr.10.res.64.*

IDEM interdictus personaliter non potest Sacro, & diuinis Officijs interesse. Vnde ab illis expelli debet. Quid si non potest.

17 † Secundus effectus interdicti personalis est. Non potest interdictus diuinis Officijs interesse. † Quod si accedat, debet expelli. Si verò expelli non potest, ait Faber *numero* 113. cessandum esse à diuinis ex supradicta ratione, quod correlatiua simul prohibentur; vnde sicut non licet interdicto Sacrum audire, ità nec Sacerdoti coram interdicto celebrare. Sed contrariam sententiam tenet Mercerus *in 3.p.q.24.dub.3.* quia iura dum præcipiunt excludi interdictos, loquuntur de interdicto locali. Nec est aliqua moralis cooperatio cum ipso, cum inuitè relinquitur *p.5.t.10.res.64 secunda.*

INTERDICTVS ab ingressu Ecclesiæ intelligitur solùm prohibitus ingredi tempore Officiorũ: Nam in aliis temporibus potest ingredi, & orare.

18 Interdicto ab ingressu Ecclesiæ secundum Gordonum *tomo* 2. *libro* 7. *quæst.* 16. *capit.* 8. *num.* 55. & 56. omnis ingressus in Ecclesiam est prohibitus. Secundum Suarez *disp.35.sect.4.* prohibetur solum ingressus formalis ad orandum &c. Sed ego teneo cum Nauaro *cap* 27.*num.*170. quod solum prohibeatur ingressus tẽpore diuinorum Officiorum; in alio autem tempore ingredi ipsi liceat etiam ad orandum, quia Ecclesia fundata est propriè ad celebranda, & audienda diuina officia, non autem ad priuatas orationes fundẽdas, nisi per accidens: lex autem pœnalis propriè, & strictè interpretari debet. Imò puto probabiliter cum Auila *p.5 disp.4.dub.5.concl.6.* quod, etiam dum diuina Officia celebrantur, transire possit per Ecclesiam, & sic transitoriè orare. *p.5.tr.10 res.72.*

Et Sacramenta recipere

19 Probabile est, per interdictum ab ingressu Ecclesiæ non prohiberi vsum Sacramentorum, sed tantum diuinorum Officiorum, & sepulturæ, vt docet Henriquez *lib.* 13. *cap.* 32. *num.*2. contra Gordonum *tom.2.lib* 7 *q.* 16.*cap.*8. *num.* 56. Vnde quamuis talis non possint in Ecclesia diuinis Officijs interesse potest nihilominus in ea Sacramenta recipere *p.* 5. *tr.* 10 *resol.* 73. Probabile item est, interdictum ab ingressu Ecclesiæ posse diuina Officia audire, & Missam celebrare in cœmeterio. quia nomen Ecclesiæ in lege pœnali strictè sumendum est. ita Filliucius *to.* 1.*tract.*18.*c.*5.*n.*103. contra Villalob *to.*1 *tract.*19.*dif.*9.*n* 5.*p.*5 *tr.*10.*res.*74.

Et Missam ac diuina Officia audire in Cœmeterio.

Potest etiam in loco sacro sepeliri, si decedat in gratia.

20 Si interdictus ab ingressu Ecclesiæ decedat in gratia, sepeliri potest in loco sacro absque vlla absolutione. Nam est absolutus à iure, quod ponit talem pœnam, nisi pœniteat: ergo si pęniteat, interdictum sublatum manet ita Corneio *disp.* 2. §. 4.*q.*2.*p.*5 *t.*10.*res.*74.† Atque hic est tertius interdicti personalis effectus, priuare Ecclesiastica sepultura. De quo vide fusius V. *sepelire.* Addi potest quartus, nimirum, quod interdictus sit incapax noui beneficij, sed an ita, vt collatio nulla sit ipso iure, vide V. *Beneficium n.*21.†

...ectus non potest, nisi sit absolutus.

CLERICVM interdictum dicentem in Officio priuato Dominus vobiscum, & benedicentem aquam lustralem, probabile est peccare solum venialiter.

21 Clericus interdictus dicens diuinum Officium: si ad Orationes præmittat *Dominus vobiscum*, Secundum Suarez *apud Turrianum ubi infra*, peccat mortaliter. Sicut si benedicat aquam cum aspersione salis, vel Episcopus benedictionem det cum solemnitate, quia hi actus licèt quantitate parui; sunt tamen graues in qualitate, vt potè adnexi Ordini sacro. Sed probabilis est sententia Turriani *de censf.lib.6.disp.49.dub.* 5. quod hæc omnia sint peccata solum venialia ex paruitate materię. *p.5.t.5.res.59.*

INTERDICTI

Ablatio.

INTERDICTVM quo pacto tollatur.

23 INterdictum latũ ab homine tollitur à solo, qui tulit, vel eius superiore, successore, aut delegato; latum verò à iure sit in pęnam commissi peccati, tollitur lapso tempore, pro quo latum est. Si vt ob contumaciam, & reseruatum, tollitur per eum, qui reseruauerit; nisi quod Episcopus secundum Triden-

Tridentinum absoluere potest à reseruatis Pontifici, quando casus est occultus. Si reseruatum non sit, & locale sit, potest tolli ab Episcopo loci, ab habẽte iurisdictionem Episcopalem, vt etiam si sit personale generale. Personale verò speciale à quocunque Confessario absolui potest, modò detur cautio sufficiens ita Mercerus *in 3. p. q. 24. dub.* 8. Cuius vltimi ratio est; quia interdictum personale speciale priuat perceptione Sacramentorũ non minus, quàm excommunicatio; ergo sicut excommunicatio non reseruata absolui potest à quocunque Confessario, ita & interdictum. Sed quod ait Mercerus de Episcopo, contradicitur à Couaruuia *in c. Alma p.* 1. §. 11. *n.* 6. *v.* 2. docente, quod interdictum latum à Pontifice, vel alijs sibi non subditis, non possit ab Episcopo tolli, vel ad tempus suspendi. Sed in hoc vide Barbosam *collect. tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 28. *c.* 55. *n.* 2. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 69. *et* 71.

INVIDIA.

Inuidia quid? Quale peccatum?

1 † INuidia describitur à D. Thoma, tristitia de alieno bono in quantum propriæ excellentiæ est diminutiuum. † Ex sua natura & per se est peccatum mortale. ita Valentia *tomo* 3. *disputat.* 3. *quæst.* 13. *punct.* 2. & alij. Sed Lorca *in* 2. 2. *quæst.* 36. *add. ad artic.* 3. putat, tunc inuidiam esse mortale, quãdo quis ita vehementer tristatur de alieno bono, vt moueatur ad illum iniustè molestandum; secus, si secus. Nam dolere de bono proximi, vt diminutiuum est proprij, non est dolere de illo vt est bonum proximi, sed ratione illius effectus, quem reuera causat, cum tollat singularem honorem inuidentis, vnde non videtur adeo inordinatum, vt sit mortale. Confirmatur, quia si quis doleat de alieno bono, eo quia dat alteri occasionem ipsum vexandi non peccat, quia dolet præcipuè de suo incommodo. Sed non est recedendum à prima sentẽtia, *par.* 3. *tract.* 6. *res.* 86. Cum hoc tamen, vt permittamus esse posse peccatum veniale ex leuitate materiæ, vt si quis doleat de aliqua re leui proximi in qua illo minor esset. quam si ab alio auferret, non esset illi magnum detrimentum. Ita Dualius *in* 2. 2. *de Char. quæst.* 12. *circa finem. p.* 5. *tr.* 5. *res.* 67.

Et an admittat leuitatem materiæ.

IRREGVLARITAS

In Genere.

Irregularitatis definitio.

1 † IRregularitas est canonica inhabilitas Ordines suscipiendi, aut susceptos exercendi ex solo iure prouenieus. † Et quidem Suarez *tom.* 5. *disp.* 40 *sect.* 1. *num.* 11. & alij communiter dicunt, irregularem esse inhabilem etiam ad primam tonsuram. Contra quod adest maximum argumentum, posita communi sententia Theologorum cum D. Thoma 3. *p. q.* 40. *art.* 2. & nouissimè Hurtado *tract. de Ord. diff.* 2. quod tonsura non sit Ordo, sed deputatio ad Ordines: Nam in odiosis non debet fieri extensio; sed Canones dicunt, irregularem esse incapacem Ordinum, ergo non erit incapax tonsuræ. Sed non est recedendum à prima sententia, quæ est communis *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 88. † Diuiditur immediatè irregularitas in eam, quæ oritur ex defectu, & eam, quæ oritur ex delicto. Quæ vtraque in varias species subdiuiditur. Nos prius, quæ omnibus irregularitatibus sunt communia, hic ponimus; mox de irregularitate ex defectu, tertiò de irregularitate ex delicto agemus. Quoniã verò homicidium, & mutilatio inducunt tã irregularitatem defectus, quam delicti, agemus de ea seorsim. †

Species.

Et ordo dicendorũ.

2 Vnum hic nota, nimirum Sancium *in select. disput.* 26. *num.* 18. docere, quòd

An incurratur à pueris.

quòd pueri ante pubertatem non contrahunt irregularitatem: quia odia sunt restringenda. Et citat Auilam & Henriquez. Qui tamen id non dicunt, & Gauantus *v. Irregul. num.* 9. contrarium docet *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 67. † Quamuis ipse auctor in *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 88. §. *Ex quibus* inclinauerit cum Sancio, & bona fide citauerit eosdem DD. † Putauit etiam Maiolus *lib.* 1. *de irreg. c.* 1. *n.* 7. irregularitates latas in iuribus generalibus non contrahi ab Episcopis. Sed absque fundamento. Nam cap. *quia periculosum* 4. *de sent. excomm.* liberat solùm Episcopos ab incursione suspensionis, & interdicti in iure generali latarũ; ab incursione verò irregularitatis, & excommunicationis nec in c. cit. nec in alio canone excipiuntur. Vnde non est recedendum à contraria sententia Turriani *de cens. lib.* 8. *disp.* 59. *dub.* 1 *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 53.

Et Episcopis.

Irregularitas non contrahitur, nisi exprimatur in iure?

3 Commune ergo in primis est omni irregularitati, non incurri, nisi in casibus expressis in iure, ex cap. *is qui, de sent. excomm. in* 6. Io. Machad. *p.* 8. *tr.* 7. *ref.* 28. vnde non valet in hac materia argumentum à simili, nec à fortiori. Caput autem *ad audientiam* & *c. significasti*, loquuntur de dubio facti, non de dubio iuris. Ita Bariola *v. Irreg.* §. 10. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 80. Ob prædictam rationem non est irregularis, qui ad triremes condemnatus fuit; quia in nullo iure habetur, quòd damnatus ad triremes contrahat infamiam, & sic irregularitatem, vt docet Borellus *cons.* 52. *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 83.

Vnde non contrahitur ex pœna triremium.

Et admitti paruitatem materiæ.

4 In actibus, per quos irregularitas incurritur, datur paruitas materię. ità Henriquez *lib.* 14. *c.* 12. *n.* 7. qui dat exemplum de Clerico dicente reo, vt ascẽdat alterum gradum schalæ. Sed hunc ipse excuso, quia non cooperatur vt minister iustitiæ. Vide infra *n.* 54. *Add ad ref.* 46. *tr.* 5. *p.* 5.

Ab irregularitate ex defectu non excusat ignorantia iuris.

5 Ad incurrendam irregularitatem ex defectu non requiritur scientia iuris, & sic hominem occidens, etiam si nesciat homicidio impositam esse irregularitatem, illam incurrit: quia homicidium præter delictum includit defectum lenitatis. ita Mercerus *in* 3. *p. q.* 66. *art.* 9 *n.* 6. Ad contrahendam verò irregularitatem ex solo delicto, requiritur non solùm scientia, quòd actus delicti sit prohibitus, sed etiam quòd sit prohibitus sub pęna irregularitatis. Quod etiam verum est de censuris Ecclesiasticis. Igitur ignorantia iuris excusat à pœnis Ecclesiasticis, etiam si sit vincibilis, dummodo non sit crassa, & mortalis. Atque ita aliquem occidens cum culpa solum veniali, non incurrit irregularitatem ex delicto. ita Merolla *tom.* 1. *disp.* 1. *dub.* 3. *n.* 83 contra Hurtado *de irreg. disp.* 1. *diff.* 8. *n.* 28. *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 67. *et p.* 4. *t.* 2. *ref.* 85. & 86.

Quæ tamen excusat ab irregularitate ex delicto.
Etiamsi sit vincibilis.

In dubio facti circa homicidium iniustũ, homicida habendus est pro irregulari. Secus in quocumque alio dubio, siue facti, siue iuris.

6 An in dubio quis censendus sit irregularis? Respondeo, in alijs casibus præter homicidium negatiuè, siue dubium sit iuris, siue facti. Itaque dubitans, an sit legitimus, censeri debet legitimus in vtroque foro. ita Henriquez *lib.* 14. *cap.* 3. *num.* 4. In dubio homicidij affirmatiuè respondeo cum DD. cõmuniter ex cap. *ad audientiam* de *homicidio*, in quo ità determinatur. Illud tamen non debet extendi ad mutilationem, nec ad homicidium iustum, quia loquitur tantum de dubio homicidij prohibiti, & odia sunt restrigenda. ità Sanchez *in summ. tom.* 1. *lib.* 1 *cap.* 10. *n* 49. Imò Henriquez *vbi sup.* loqui solum putat, quando homicidium verisimilius est esse patratum. *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 72. & *p.* 4 *t.* 3. *ref.* 5.

Omnis irregularitas secundùm Honorium tollitur per Baptismũ præter bigamiam.

7 Docet Honorius *comp. Iur. can. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 111. omnem irregularitatem per Baptismum tolli, præter eam, quæ contrahitur ex defectu Sacramenti, vt bigamia. Et Villalobos *tom.* 1 *tract.* 21. *diff.* 7 *num.* 2. aduersus Vgolinum *de irreg c.* 56. §. 7. *n.* 4. communem & probabiliorem vocat opinionem, quòd per Baptismum tollatur irregularitas homicidij *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 51. Irregularitas ex defectu natalium tollitur per professionem solemnẽ, vt dicemus V. *Professio*. Tollitur tamen irregularitas omnis per dispensationem, de qua infra.

IRRE-

Google

IRREGVLARITAS

Ex defectu.

8 INter irregularitates ex defectu enumeratur irregularitas bigamiæ, quę non incurritur à laico contrahente bis inualidè. Neque à contrahente secundùm matrimonium fictę, aut cum vidua. Neque ad secundum matrimonium inualidè contrahente ob alium defectum. Nam ex nullo iure clarè deducitur, in his casibus contrahi irregularitatem. Ita Coninch. *disp.* 18. *dub.* 11. *num.* 101. Ducens fœminam à seipso defloratam, non incurrit irregularitatem; quia in hoc casu neuter diuidit carnem suam verè, aut interpretatiuè. Ita Turrianus *de cens. lib.* 9. *disp.* 70. *dub.* 2. contra multos *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 38. *et p.* 7. *tr.* 12. *res.* 19. §. *Ad secundum.*

IRREGVLARITATEM bigamiæ non incurrit laicus contrahens bis inualidè. Vel contrahens secundò fictè, aut cum vidua.

Non, ducens fœminam à se defloratam.

9 Religiosus professus contrahens matrimonium, etiam cum virgine, incurrit irregularitatem bigamiæ similitudinariæ ex capit. *quotquot* 27. *quest.* 1. Cornejo *in* 3. *par tract.* 5 *disp.* 10. *dub.* 2. *quest.* 5. & alii idem dicunt de Clerico sæculari in Sacris constituto. & probant ex cap. 1. *qui Clerici vel vouentes.* & ex cap. 2. *eodem tit.* Sed contra sentit Hurtado *de irregul. disp.* 2. *diff.* 13. *num.* 47. Nam in cap. *nuper* sæcularibus in Sacris imponitur irregularitas, quando post matrimonium validum ante susceptos Ordines contractum cõtrahunt aliud. & in cap. *vlt. de bigamis*, quãdo post ordinationem contrahunt cum vidua. quæ irregularitates superfluè illis imponerentur, si ad hanc irregularitatem sufficeret contrahere cum virgine. Ad allatos Canones in contrarium respondet Turrian. *dub.* 3. ibi non apparere, quod Sacris initiati contraxerint cum virgine *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 39.

Incurrit tamen professus contrahens cum virgine.

Quid de Clerico sæculari in Sacris constituto.

10 Maritus cognoscens vxorem vi ab altero cognitam, secundum Sanch. *de matrim. tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 84. *num.* 15. incurrit irregularitatem bigamiæ; quia illa vis excusat quidem vxorem à culpa; at non relinquit matrimonium aptum ad significandum coniunctionem Christi cum Ecclesia. Sed Præpositus *in* 3. *p. q.* 5. *dub.* 7. *num.* 135. putat probabile, non incurrere. quia Canones requirunt, vt vxor commiserit adulterium, quod non committit, dum vi ab alio cognoscitur: nam leges in odiosis sunt restringendæ. Dices: ducens vxorem corruptã, etiam vi, est irregularis. ergo. Respondeo, de hoc esse expressam iuris decisionem, quæ non est in nostro casu. Ad argumentum Sanchez respondetur, ob defectum illius significationis hanc irregularitatem non fore incurrendam, nisi esset iure imposita: in nostro autem casu non sufficienter constare, quòd sit apposita in iure, *p.* 4. *t.* 2. *r.* 40.

Non incurrit maritus, cognoscens vxorem vi adulterantẽ.

11 Cognoscens vxorem post adulterium, etiam occultum, incurrit irregularitatem bigamiæ, ex cap. *si cuius*, & cap. *si laici*, *dist.* 34. Ita Sanchez *de matr. tom.* 2 *lib.* 7. *disp.* 84. *num* 5. contra Præpositum *dub.* 7. *n.* 135. Quod verò in d. cap. *si cuius*, dicitur *si cuius vxorem adulterium commisisse cum esset laicus, euidenter fuerit comprobatum*, refertur ad forum externum, non ad forum conscientiæ. Imò incurrit etiam si cognoscat inscius adulterij, quia irregularitas ex defectu incurritur etiam ignoranter, vt diximus *n.* 5. Et Auila *de cens. p.* 7. *disp.* 8. *dub.* 1. addit cum D. Thoma, id verum esse, etiam si maritus censuris compulsus adulteram vxorem cognouerit. Igitur talis, cognoscens vxoris delictum soluto matrimonio debet ab Ordinibus abstinere. ita etiam Cornejo *dub.* 2. *q.* 4 *p.* 4. *t.* 2. *res.* 41. *et p.* 7. *t.* 12. *res.* 20.

Incurrit verò, si cognoscat post adulterium formale, etiam occultum.

Etiam si id nesciat.

12 Ad incurrendam irregularitatem bigamiæ requiritur in copula, emissio seminis viris intra femineum vas. ità contra Auilam *vbi supra*, Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 2. *disp.* 83. *num.* 6. apud quem huius sententiæ rationes inuenies. *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 42. Semen mulieris non requiri, tenet Turrianus *de cens. lib.* 7. *disp.* 70. *dub.* 1. quia non est ad generationem necessarium, ex D. Tho-

Si tamen reuera semen intra vas naturale emissum sit.

Et ipsa etiam vxor seminet.

Thoma *in 3.p.quæst.31.art.5.ad 5.* Sed est æquè probabilis contraria sententia Præpositi *in eundem locum q. 5. dub. 9.n.*81. quia semen mulieris ex medicorum sententia ad generationem est necessarium *p.4.t.2.res.*43.& *p.6.trac.12. res.20.§. Notandum*.

Irregularitatem ex defectu natalium cõtrahit nascens ex fornicatione. Stupro. Adulterio. Sacrilegio, &c. Expositi verò non sunt irregulares.

13 † Ex defectu natalium contrahitur irregularitas, quoties quis non oritur ex legitimo matrimonio, sed ex fornicatione, stupro, sacrilegio, vel alio illegitimo concubitu. † Expositi verò habendi sunt pro legitimis, ac proinde non sunt irregulares. ita decreuit Gregorius XIV. in gratiam Confraternitatis pro expositis apud Cornejo *in 3. par. tract. 5. disput. 15. dub. 1. n. 4.* & Turrianus *de cens. lib. 9. disput. 71. dub. 1.* qui contra Hurtadum *de irreg. disp. 2. diff. 14. nu. 57.* & alios nostram sententiam tenent. Ratio verò est, quia tales in nullo iure illegitimi decernuntur, & interdum parentes filios legitimos ob paupertatem exponunt. *p. 2. tr. 15. res. 22. p. 3. nou. Add. res. 6.* & *p. 4. tr. 2. res. 58.*

Nec tenetur filius credere regulariter matri testanti, se esse illegitimum.

14 Non tenetur filius credere matri coniugatæ, etiam in fine vitæ, & cum iuramento dicenti, se esse illegitimum, nisi circumstantiæ valde vrgeant, & rationes conuincant, vt si etiam pater id afferat. Ita Bonacina *de cens. disput. 7. quæst. 2. punct. 3. numer. 5.* & DD. communiter. *par. 4. tr. 2. resol. 59. §. Notandum*.

15 Non est illegitimus, qui nascitur parentibus legitimè in matrimonium copulatis, etiam si tempore conceptionis impedimentum dirimens matrimonium detinebat. ità Sanchez *de matr. lib. 8. disp. 7. n. 19.* contra Præpositum *de cens. lib. 6. cap. 10. n. 19.* nam talis legitimus nascitur post contractum legitimè matrimonium *Ibid. §. Nota secundo*.

Illegitimus itẽ non est, qui nascitur ex parentibus legitimè coniugatis, quamuis conceptus sit, dum habebant impedimentum dirimens. Nec etiam, qui natus est ex matrimonio cum impedimento dirimente, sed bona fide contracto. Illegitimus per matrimonium subsequens parentum legitimatur. An etiam ad exercitium susceptorum Ordinum sine dispẽsatione? Affirmat Reginaldus. Æthiopes probabile est non esse irregulares, ex defectu corporis, etiam inter nos. Non est irregularis carens auribus, sed crinibus defectum operiens. Non surdaster. Balbus. Blæsus. Carens visu dextri oculi. Vel etiam sinistri cum certis circumstantijs.

16 Item legitimi censentur filij nati ex matrimonio inualido propter aliquod impedimentum occultum, sed bona fide saltem vnius contracto, & in facie Ecclesiæ. Secus, si clam, vel vterque parens impedimentum sciuisset. Ita Bonacina *de cens. disp. 7. quæst. 2. punct. 3. num. 5.* & alij. Quamuis Suarez *apud ipsum ibid.* requirat bonam fidem in vtroque parente *p. 4. tr. 2. res. 59. §. Nota quartò*.

17 Reginaldus *tom. 2. lib. 30. tract. 2. c. 7. num. 72.* probabile existimat, illegitimum sine dispensatione promotum, si postea parentes matrimonium ineant, posse susceptos Ordines exercere, & alijs initiari: quia per susceptionẽ illam Ordinum non incurrit nouam irregularitatem, sed tantum suspensionem ab illorum exercitio, quæ tollitur sublata irregularitate per matrimonium parentum, sicut tollitur suspensio orta ex promotione ante ætatem, adueniente ætate *num. Ibid. §. Nota tertiò*.

18 Æthiopes secundum Maiolum *de irreg. lib. 1. cap. 21.* & Gauantum *v. irreg. n. 18.* non sunt irregulares, etiam inter nos. Quæ sententia satis probabilis videtur *p. 4. t. 2. res. 84.*

19 Non est irregularis, qui non habet aures, habet tamen crines, quibus defectum tegat, aut quid simile, vt non appareat: nam sic cessat deformitas. ità Coninch. *disp. 18. dub. 13. n* 108. contra Viualdum *tr. de irreg. tit. de iur. defectu, n. 4. p. 4. t. 2. res. 73. §. Et tandem.* nec irregularis est surdaster, aut qui difficulter audit. Secus si est omnino surdus. ita Maiolus *de irreg. lib. 1. c. 25. nu. 1.* ita etiam, est irregularis, qui est mutus, & non potest se explicare, non tamen blæsus aut balbus, qui in loquendo notabilem difficultatem non haberet. ità Sayrus *lib. 6. cap. 8. n. 17 et 21.* Cœcus item, si caret aliquo oculo, est irregularis ex cap. *si Euangelica 50. dist.* minimam, si habet vtrumque occulum integrum, quamuis careat visu dextri, vel etiam sinistri, dummodo benè videat dextro, ità vt sine notabili conuersione possit Canonem legere, ad quod etiã Missalis aptatio iuuare potest. ità Auila *de cens. p. 7. disp. 3. dub. 1. p. 5. t. 6. res. 22.* Denique, qui habere sex digitos in manu coniunctos, dummodo non haberet impedimentum in vsu manus, & Episcopi iudicio non esset admodum defor-

Aut habens in vna manu sex digitos coniunctos.

de formis, non esset irregularis. Ita Henriquez *lib.14.c.8.n.3.p.5.tr.6.res.61.*

Ad quem spectet irregularitatis cognitio.

20 An Clericus sæcularis ex aliquo defectu corporis contrahat irregularitatem, ad Episcopum spectat iudicare. Quoad Regulares probabilis est sententia Auilæ *de cens.par.7.disp. 3. dub. 2.* & aliorum contra Barbosam *de potest. Episc.par.2.alleg.42.num.vlt.* quòd spectat ad suum Prælatum: quia hoc magis spectat ad iurisdictionem, quam ad ordinem Episcopi, iurisdictionem autem Episcopi quoad Regulares habent eorum Prælati. Aduertit tamen Suarez *de cens.disp.51.sect. 3. num. 16.* posse Episcopum respuere iudicium Superioris circa defectum corporis sui subditi, quod non inducat irregularitatem *p.4.tr.2.res.73.*

Oritur etiam irregularitas ex defectu scientiæ.

Quæ tamen minor requiritur in Religiosis, quam in Clericis.

21 Irregularitas oritur etiam ex defectu scientiæ ex can. *illiteratos, dist. 36.* & alijs. Quænam scientia ad singulos Ordines requiratur, tradit Tridentinum *sess.23.capit.4.13.14.* Minor autem requiritur in Regularibus, quam in sæcularibus, quia illi ad animarum curam non ordinantur. vnde in cap. *nullus de tempor.ordin.in 6.* illiteratus prohibetur tonsurari, nisi inter Religionem. Et ideo Peyrinus *tract. 2. de relig. Prael. quaest.3.cap.7.nu.20.* multos alios citans, docet licere Episcopis ordinare etiam Sacerdotem Regularem, qui benè legit & cantat, quamuis sit minus litteratus. *par.2.tract.16.res.29.par.3.tract. 2.res.7.& par.4.tract.2.res.74.*

Sunt irregulares Curiales, & publicis functionibus occupati?

22 Curiales, & qui publicis functionibus occupantur, sunt irregulares ex cap.1.2. & 3. *dist.15.* irregularitate, vt aliqui dicunt, ex defectu liberationis. Nomine Curialium videntur etiam comprehendi Consiliarij Principum, vt Regentes, Præsides, Magistri Rationales &c. quia ibi dicitur: *Curiales quicumque Curia sæculari obligati sunt in ministerio alicuius publici officij, siue in perpetuum, siue ad tempus, siue ex iuramento, siue ex pacto, aut stipendio.* Sed vt notat Mercerus *in 3. p. q. 24. dub.13.* & alij, consiliarij excipiuntur ab hac generalitate, siue expressa concessione Pontificis, siue ex præscripta consuetudine. Officiales etiam Episcoporum, & Administratores rerum Ecclesiasticarum, imò, & rerum piarum, non sunt irregulares, secundum Hurtadum *de irregul.disp.2.diff.18.n.60.* quod deducitur ex *can.vlt.dist.86.* & ex *can.1.dist.88.p.4.t.2.resol.98.*

Non tamen Consiliarij Principum. Aut Officiales Episcoporum, & administratores rerum piarum.

23 Obligatus ad ratiocinia non potest ordinari ante redditam rationem, etiam post desertum Officium. ita Cornejo *in 3. p. disp. 14.dub.2.n.3.* contra Toletum *lib.1.c.60.* Potest tamen post redditam rationem, etiam ante solutionem debiti pecuniarij relicti ex officio vel administratione; quia solutio à nullo canone requiritur. Ità citati DD. Ordinari etiam potest, si habet fideiussorem, qui ratiocinij causam sibi assumat. Ità Cornejo *vbi supr. Ibid. à §. Notandum.*

Obligatus ad ratiocinia non potest ordinari, nisi post redditam rationem.

Vel destinatum fideiussorem, qui in se causam transferat.

IRREGVLARITAS

Ex delicto.

24 Irregularitas ex delicto non incurritur, nisi adsit culpa mortalis, quia nullum ius imponit illam ob solam culpam venialem. Nec ponere debet. Imò ea Suar. *to.5.disp.40.sect.3.n.17.* nec Papa potest: nam pęna debet esse proportionata delicto: & irregularitas est pęna grauissima. Hanc sententiam tenet Vasq. *in 1.2.disp.158.c.1.* & alij multi, quam proinde Megala *tom. 2.res.159.n. 4.* improbabiliter improbabilem vocat. Ad cap. *continebatur de homicidio* respondet Suar. *disp.45.sect.6 n.3.p.2.t.16.res.18.& p.4.t.4.res.41.*

Irregularitas ex delicto nō contrahitur absq; culpa mortali.

25 Sunt autem multa delicta irregularitatem inducentia. In primis hæresis, etiam occulta. cap. *ad abolendam*, cap. *saluberrimum 1.q.3.* Turrianus, *lib 9.disp.62.dub.1.* & alij. Sed Cornejo *dub.vn.q.4.* alijque de hęresi occulta id

Contrahitur autem per hæresim, etiam occultam.

ta id negant; dicuntque, citata iura loqui de hæretico publico: quam sententiam probabilem esse dicit Reginaldus *tom. 2. lib. 30. tr. 2. c. 5. n. 193. p. 2. t. 15. res. 24. & p. 4. t. 2. res. 46.* † Et hanc sententiam amplexus fuerat Auctor *in p. 1. t. 12. res. 114.* † Aduerte etiam, probabile esse, quod Clericus hæreticus *post* pęnitétiam, & abiurationem possit susceptos Ordines exercere. ità Sayrus *de cens. lib. 7. c. 12. n. 16.* contra Bonacinam *de cens. disp. 7. q. 3. punc. 7. n. 6. p. 4. t. 2. res. 38.* † At *in t. 2. res. 48. §. Notandum* absolutè docuerat sententiā Bonac. †

Propter fautoriam hæreticorum.

26 Suspecti de hæresi, quando suspicio oritur ex eo, quòd fauent hæreticis, vel illos defendunt, vel recipiunt, sunt irregulares. ita Sanctarell. *tr. de hær. c. 25. dub. 1. n. 3.* & alij ex *c. 2. §. hæretici. de hær. in 6.* Hanc opinionem Coninch. *disp. 18. dub. 7. n. 51. concl. 2.* limitat ad fautores formales, qui scilicet hæreticū fouent præcipuè ob hæresim. Sed Cornejo *in 3. p. tr. 5. dub. 7. n. 44.* liberat ab irregularitate hæreticorum fautores († & ipse auctor circa hoc *in res. 44.* suspensus manserat. †) Si verò suspicio oritur ex alio crimine, tunc suspecti non erunt irregulares propter suspicionem, sed solùm propter infamiam quę si auferatur, & suspicio purgetur, irregularitas tollitur. ità etiam Sanctarellus *vbi sup.* & alij contra Pesantium *add. ad 3. p. q. 20. disp. 5.* & alios. *p. 4. tr. 2. res. 48.* Neque obstat, quod quis de hæresi suspectus cogatur abiurare de vehementi, quia in iure irregularitas imponitur tantùm hæreticis, non suspectis de hæresi. Ità Sà *v. hæresis n. 5. Ibid. res. 47. & t. 8. res. 64. §. Notandum & 85. §. item Notandum*, & o. im *p. 2. t. 15. res. 22.* in fine, & nouissimè *p. 10. t. 11. res. 13.* docet non incurrere hanc irregularitatem suspectos tantum de hęresi, vel schismaticos sine errore in intellectu. nec filios hæretici ortos tempore fidelitatis, nec etiam post, si frater pœnitens comburatur.

Apostasiam fictam etiam occultam.

27 Apostata fictè negans fidèm sponte, aut timore ductus, incurrit irregularitatem ex cap. *præsbyteros, dist. 50.* Ità Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 25. n. 6.* Sed contrarium probabile teneo cum Filliucio *to. 1. tract. 20. c. 9. n. 230.* si crimen occultum sit, quia talis irregularitas, cum non sit apostatis peculiariter inflicta in aliquo canone, incurritur propter solam infamiam, quę cessat in apostasia occulta *p. 4. t. 2. res. 49.*

Incurrit etiam filius hæretici, qui post filium natum in hæresim incidit.
Et hoc ratione infamiæ.
Quę cum non incurratur in partibus hæreticorum, ibi talis non fit irregularis.
Sicut non fiunt irregulares filij Saracenorum, Paganorum, & Iudæorum ab infantia baptizati.

28 Filius natus ex patre Catholico, qui postea in hæresim incidit, & brachio sæculari traditus est etiā pęnitens, in nostris partibus incurrit irregularitatem ex infamia, in locis autem hæresi infectis non incurrit. An verò incurrat irregularitatem latam contra filios hæreticorum in *c. statutum*, affirmat Auila *p. 7. disp. 4. dub. 7.* negat Hurtado *de irreg. disp. 2. diff. 3. n. 8.* Vterq; probabiliter. *p. 4. t. 2. res. 45.* Et certum est, non incurrere filios Saracenorum, Paganorum, Iudæorum, &c. ab infantia baptizatos; quia non sunt filij hæreticorū. Ita Bonacina *de cens. disp. 7. q. 2. punct. 7. n. 11.* Si verò sint Neophiti, hoc est in adulta ætate conuersi, & baptizati, sunt irregulares. ità DD. communiter. Sed quando durat hæc irregularitas, iura non præscribunt aliquod certum tēpus. Et placet Filliucius *tom. 1. tr. 20. c. 9. n. 240.* id Episcopi arbitrio remittens. Nota tamen quod post decem annos Baptismo Neophitus non est amplius irregularis. Ita Hurtado *de irreg. disp. 2. diff. 19. n. 61. p. 4. t. 2. res. 50.*

Incurritur etiam irregularitas ex mala Ordinum susceptione.
Non quidem si Latinus ordinetur ab Episcopo Græco, vel è contra.
Nec si quis ordinetur à schismatico.

29 † Aliud delictum per quod irregularitas incurritur, est mala Ordinum susceptio. † Quam irregularitatem putat Maiolus *de irreg. lib. 4. c. 32.* incurrit à Latino si ordinetur à Græco, & à Græco si ordinetur à Latino, ex *c. cum secundum*, & ex *c. ex parte, de temp. ord.* Sed in *c. cum secundum* prohibetur quidem hoc, at pęna irregularitatis non imponitur: in capitulo verò *ex parte* non est sermo de hac re. Ideo contrarium tenendum est cum Turriano *de cens. lib. 9. disp. 61. dub. 3.* Neque incurritur irregularitas à suscipiente Ordines ab Episcopo schismatico. ita Præpositus *in 3. p. q. 5. dub. 5. n. 28.* qui interpretatur contrariam Instructionem Clem. VIII. super Ritibus Græcorum *an. 1595. p. 4. t. 2. res. 54.* Item non incurrit irregularitatem accipiens Ordines ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui quoad locum, & dignitatem. Ne-

Vel ab eo, qui renūciauit Episcopatui quoad dignitatem.

que,

que, qui ordinatur ab alieno Episcopo absque dimissoria. Neque, qui nō seruatis interstitijs. Neque, qui per saltum. Neque, qui extra tempora sine dispēsatione. Item neque, qui existens in irregularitate, absque ipsius dispensatione. Nam in his casibus sola suspensio incurritur, de qua vide V. *Ordinis subiectū*, à n.8. Ita Filliucius *to.1.tr.20.c.7 n.190.p.4.t.2.ref.55*. Item non incurrit irregularitatem ligatus maiori excommunicatione sacros Ordines recipiēdo, siue scienter, siue cum quacumque ignorantia. Idem dic de suspenso, & interdicto, ac etiam de suscipiente Ordines ante Confirmationem *ibid. & p.1.t.11. ref.115*. Denique in nullo casu incurrit quis irregularitatem in mala Ordinū susceptione præter duos sequentes, quia nulla exprimitur in iure. Hurtado *de cens. disp.2. diff.1.n.3 ref.55.cit. §. Nota etiam secundò.*

Nec si quis ordinatur ante ætatē legitimā. Aut absque dimissoria. Non seruatis interstitijs. Per saltum. Extra tempora Cum irregularitate. Vel aliqua censura. Vel in quocumque alio casu.

30 Incurrit autem primò, qui ordinatur furtiuè, hoc est, qui non examinatus, vel non admissus, suscipit Ordines, vel alium loco sui facit examinare, & ipse loco illius suscipit Ordines c.1. *de eo, qui furtiuè ordinatur*. Sed in hoc etiā casu Bonac. *de cens. disp.7.q.3.punct.4.n.6.* licet cum formidine, docet, incurri irregularitatē solùm in acceptione Diaconatus, in aliorum verò susceptione furtiua incurri solum suspensionem. Secundus casus est, si quis durante Matrimonio, etiam non consummato, præsumit Sacros Ordines suscipere. *Ibidem*.

Sed solum, si ordinatur furtiuè.

Vel si durante matrimonio etiam non consummato, sacros Ordines suscipit.

31 † Incurritur enim irregularitas ex malo Ordinum exercitio. † Et ideo præsumens solemniter baptizare absque Ordine requisito, & sine Sacerdotali Ordine Missam celebrare, fit irregularis, ex cap.1.& 2. *de Cler. non ordin. minist.* Item, si simplex Sacerdos Confirmationis, vel Ordinis Sacramentum conferre præsumat, vel alia Sacramenta sine Ordine requisito ministret, irregularitatem incurrit *cap.1.cit.* Ita DD. communiter *p.4.tr.2.ref. 56.* Sed hanc irregularitatem non incurrit laicus supradictos actus exercens; quia titulus loquitur solum de Clericis, & lex pœnalis non debet extendi. ita Henriquez *lib.2.cap.29.§.1.* contra Nauarrum & alios *p.4.t.4.ref.77.* (Quamuis in *ref. 55. cit. §. Notandum* supra dictum cap. 1. etiam ad laicos extenderit. †) Imò aliqui probabile putant, Clericos non contrahere irregularitatem in exercitio aliorum Sacramentorum sine Ordine requisito, præter Baptismum, & Sacrificium Missæ. Nam quamuis in c 1 *de Cler. non ord. ministr.* dicatur, *Si quis baptizauerit, aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abijciatur ab Ecclesia, et numquam ordinetur*; tamen non satis constat, hic sub nomine diuini Officij contineri administrationem Sacramentorum, cum sæpè in iure distinguantur, vt est videre in c. *Episcoporum de priuilegijs in 6.* in Tridentino *sess. 21. cap. 4.* & alibi. Confirmatur; quia in cit. c. Baptismus contra distinguitur à diuino Officio. Hanc sententiam tenet Syluester v. *Confessor.* 1. Sed non est recedendum à communi supra allata *p.4.tr.2.ref.56.& 91.*

Ex malo item Ordinum exercitio fit irregularis qui solemniter baptizat absque Ordine requisito. Aut sine sacerdotio celebrat. Item sacerdos confirmans, ordinans, ministrans alia Sacramenta sine debito Ordine Non tamen laicus. Imò secundùm Syluestrum irregularitas, incurritur solum in Baptismo solemni, & sacrificio absq; debito Ordine, non autem in alijs Sacramentis.

32 Ordinatus bona fide ante legitimam ætatem, & adueniente mala fide sic celebrans, non incurrit irregularitatem: quia à principio non incurrit suspensionem. ita Peyrinus *tom.1.const.1. Iulij II.§.16.n.29.p.3.t.4.ref.182.*

NON fit irregularis celebrans mala fide cum Sacerdotio ante ætatem bona fide suscepto.

33 Non censuratus faciens coram se celebrare suspensum, excommunicatum, vel interdictum, non est irregularis. qui: hæc irregularitas non reperitur in iure. Ita Comeio *in 3. p.tr.5.disp.6 dub.vn.q.5.p.4 tr.2. ref. 57.§ Nota tamen.* Clericus autem excommunicatus faciens coram se celebrare, ex Villalobos *to.1.tr.21.diff.14.n.3.* incurrit irregularitatem c *illud, de cler. excomm.* Sed secundum Præpositum in 3. *p. q. 5. dub. 6. n.38.* non incurrit *ibid* initio. Episcopus malè vtens sua potestate in conferendo Ordines, non incurrit irregularitatem. Ita Turrianus *de cens. lib. 9.disp.61.dub.5.* contra Maiollum *lib. 4. c. 1. n. 8. ibid. §. Nota etiam*. Et multò minus, si suspensus à Pontificalibus celebret in illis, quia suspensio est solum à solemnitate *ref.92 §. Notandum, & p. 5. tr.10.ref 4.§. Sed difficultas.* Item irregularitas non incurritur per celebratio-

Nec faciens coram se celebrare censuratū. Sed quid si sit excommunicatus etiā ipse? Et in multis alijs casibus.

Non bis confirmatus.
Aut ficté baptizatus.

lebratione cum prætermissione totius ritus Ecclesiæ. Nec per Missam Defunctorum dictam pro viuente. Nec per iteratam receptionem Cōfirmationis. Nec per fictam susceptionem Baptismi. Ita Turrianus contra Maiolum *ibid.* qui per quinquaginta ferè capita multis criminibus absque sufficienti argumento irregularitatem iniungit. *ibid.* 5. *Et nota.* Denique Sacerdos non approbatus confessiones excipiens, non incurrit irregularitatem; quia non exercet actum Ordins, sed iurisdictionis, quam non habet. Habet enim Ordinem requisitum. Ita Bonacina *de cens. disp.* 7. *q.* 3. *punct.* 6. *n* 6. Idem dic de Sacerdote administrante Extremam Vnctionem sine auctoritate *p.* 4 *t.* 2. *r.* 89.

Incurrit verò Confessarius excommunicatus Confessionē excipiens.

34 Sacerdos excommunicatus Confessiones excipiens, incurrit irregularitatem, quia exercet actum Ordinis, & violat censuram, per quam prohibetur ministrare Sacramenta. Ita Portellius V. *Irregul. num.* 13. qui id verum putat, etiamsi excommunicatio, vel delictum sit occultum. Et Bonacina *vbi sup. punct.* 5. *num.* 6. etiam si absolutio ob culpam pœnitentis esset inualida. Sed Perez *annot. ad Villad. de irreg. cap.* 2. *nu.* 12. limitat, quando absolueret cum oratione, stola, & *Miserere*: secus sit ordinario modo. Incurrit etiam irregularitatem ministrando Eucharistiam, etiam si non celebret: quia exercet actum Ordinis sacri. Ita Auila *de cens. p.* 7. *sect.* 2. *dub.* 2. *par.* 4 *tr.* 2. *res.* 90.

Aut Eucharistiam ministrans.

Sed quid si ministret dubius de excommunicatione.

35 Sed quid, si dubitet, an sit excommunicatus? Respondet Mercerus *in* 3 *p. qu.* 21 *dub.* 5. quòd si inueniatur non fuisse excommunicatus, non est factus irregularis, ministrando Sacramenta, etiam si talem se existimarit: quia hæc pœna non infligitur ministranti Sacramenta cum censura existimata, sed vera. Si verò inueniatur fuisse excommunicatus, tunc videndum, an adhibuerit diligentiam in hoc inuestigando. Nam si diligentia excusat eum à culpa mortali, excusat etiam ab irregularitate: & contra, *p.* 5. *tr.* 9. *res.* 94.

Non incurrit excommunicatus dicens in Officio, Dominus vobiscum.

36 Excommunicatus recitando Horas, & dicendo *Dominus vobiscum*, non peccat mortaliter, nec consequenter incurrit irregularitatem, quia quāuis ille versiculus iuxtà vsum Ecclesiæ præseferat personam publicam, potest tamen quis illum dicere vt priuata persona, sicut etiam potest dicere: *Venite adoremus.* Et quamuis peccaret, peccatum esset veniale: quia materia est leuissima. Ita Hurtado *de excomm. diff.* 2. *disp.* 5. *num.* 3. contra Suarez *de cens. disp.* 12. *sect.* 2. *num.* 13. *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 94. *et p.* 5. *tr.* 9. *res.* 39.

Incurrit verò Sacerdos Religiosus nulliter professus celebrans.

37 Religiosus nulliter professus Ordines recipiens, & post Præsbyteratū celebrans, incurrit irregularitatem, quia recipiendo Ordines sacros sine titulo patrimonij, aut paupertatis & absque litteris dimissorijs legitimi Prælati, fuit suspensus. Nisi ignorantia, aut periculum grauis infamiæ excusaret; quia leges humanæ non obligant cum tanto onere. Ita Bonacina *de clauf. qu.* 2. *punct.* 10. *diff.* 5. *num.* 4. *p.* 4 *tr.* 2 *res.* 82.

Ex simonia occulta in Ordine nō incurritur irregularitas.
Sicut nec in beneficio.
Vel in sodomia occulta.

38 Simonia in Ordine non inducit irregularitatem, si sit occulta: quia nullus textus id exprimit, c. enim *inquisitionis, de accusat.* inducit suspensionem, non irregularitatem. Immò Simonia in beneficio non inducit irregularitatem, etiam si sit publica. Ita Auila *de cens. par.* 7. *disp.* 4. *dub.* 7. *concl.* 1. contra Couarruuiam in *Clem. si furiosus p.* 2. §. 3. *nu.* 4. *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 113. *et p.* 4. *tr.* 2. *res.* 92. §. *Hinc & p.* 10. *t.* 15. *res.* 8. Idem dic de irregularitate ex infamia sodomiæ, ex c. *infames* 6. *q.* 1. Nam non incurritur à Clerico sodomita occulto in quo nimirum cessat infamia. Ita Valentia *to.* 4. *disp.* 7. *q.* 19 *punct.* 3. §. 5. *p.* 2. *t.* 17. *res.* 21. & 69. Et generaliter omnis irregularitas ex infamia non contrahitur, nisi crimen sit publicum: si solum homicidium excipias, ex *cap. ex tenore de temp. ordin.* Ita Auila *de cens. p.* 7. *disp.* 4. *dub.* 7. *concl.* 1. *res.* 93. *cit.*

Vel in publica fornicatione, aut adulterio.

39 Sacerdos publicus concubinarius, vel adulter, post peractam pœnitentiā & publicam vitæ emendationem, interposita aliqua tēporis mora, potest sine dispensatione celebrare. nam ex infamia facti non oritur irregularitas simpliciter dicta, quæ egeat dispensatione. Et quamuis Clericus concubinarius notorius ex c. *præter dist.* 32. & alij suspensus sit ab officio; hęc tamen suspensio

continue-

consuetudine ablata est, vt docet Sotus in 4. *dist.* 1. q. 5 *ar.* 6. *Ibid.* 5. *Notandum*
40 Rebaptizans aliquem, incurrit irregularitatem & pœnam mortis latam in C. *ne sanctum Baptisma* l. 2. Vide V. *Baptismi*, *n.* 33.

41 Quæres, an crimen inducens irregularitatem, si sit occultum, dummodo sit externum, inducat irregularitatem? Negatiuam sententiam non esse probabilem censet Baunius *in Theol. moral. p.* 2. *tr.* 11. *q.* 3. *art.* 4. Sed ego eam non puto probabilem; imò cum Præposito *in* 3. *par. qu.* 5. *de irregul. dub.* 2. *num.* 5 existimo improbabilem esse; & ipse Baunius illam limitat. Primò, quod etsi peccatum occultum, communiter irregularitatem non pariat lege Canonum, ab ea tamen lege excipi homicidium; *arg. cap. quæsitum* 17. *alt de tempor. ord.* Secundò, excipienda sunt peccata, quibus censura est annexa, nam si in ea celebratur incurritur irregularitas, etsi hæc celebratio occultè fiat à suspenso, vel excommunicato *p.* 7. *tr.* 11. *res.* 48. — Crimen etiam occultum inducit irregularitatem ex delicto.

IRREGVLARITAS

Ex homicidio.

42 † Ex homicidio, siue voluntario, siue casuali, siue etiam iuridico, oritur irregularitas. Porrò voluntarium non dicitur homicidium, quod in iustam defensionem fit: vnde † quotiescumque quis cum moderamine inculpatæ tutelæ inuasorem occidit, iuxtà infra dicenda V. *Occidere inuasorem*, non fit irregularis; quia homicidio priuato irregularitas imposita est quando est peccatum *par.* 4. *tract.* 2. *resol.* 4. in fine §. *Sed ego.* Immò quando in defésione moderamen exceditur, incurritur solum irregularitas ex homicidio casuali. Ita Hurtado *de irregul. disp.* 2. *diff.* 20. *num.* 66. Est ergo homicidium voluntarium, prout accipitur in Tridentino † *sess.* 14. *c.* 7. & † *sess.* 24. *c.* 6. quando fit ex proposito & per insidias. Vnde ex Vasquez ait Turrianus *de cens. lib.* 9. *disp.* 63. *dub.* 1. ad homicidium voluntarium requiri voluntatem expressam ipsius homicidij, & vulnerantem cum expressa intentione non occidendi, vel nihil de occisione cogitantem, non dici voluntarium homicidam, licet homicidium in hoc casu sit voluntarium in causa. *par.* 4. *tract.* 15. *res.* 19. *&* *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 72. *et p.* 7 *tr.* 2. *res.* 29. — Incurritur irregularitas ex homicidio voluntario. — Quale non est illud, quod fit in defensionem. — Nec voluntarium, in causa. — Sed illud quod fit ex proposito.

43 Ex homicidio attentato sui ipsius videtur non incurri irregularitas, quia hęc imposita est homicidio consummato. Corneio tamen in 3. *p. tr.* 5. *disp.* 1. *dub.* 2. *q.* 4. *n* 1. putat incurri: non quidem ratione homicidij attentati, sed ratione delicti enormis inducentis infamiam. Sed tu cogita *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 76. — Effectus secuto.

44 † Porrò irregularitatem homicidij voluntarij incurrit non solum physicus homicida; sed etiam mandans, consulens, cooperans, vel alio pacto ad homicidium concurrens, iuxta versus, *Iussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus, Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans*, quos infra explicabimus, cum de restitutione. † Non fit tamen irregularis, qui homicidium ab alio suo nomine factum ratihabet; quia hæc ratihabitio non est causa homicidij. Esto quoad ratihabitio quoad culpam æquiparetur mandato. Ita Vasquez *in manuscript.* contra Syluestrum V. *homicidium* 4. *quæst.* 4. Mandans aliquem verberari, qui deinde excessu mandatarij occiditur, secundum Suarez *de cens. disput.* 45. *sect.* 2. *num.* 3. fit irregularis; quantacumque diligentiam adhibeat, ex cap. *vlt. de homicid. in* 6. quia semper cogitare debet, mortem sequi posse, si non ex malitia ministri, saltem ex alio casu. At Prępos. in 3. *p. q.* 5. *dub.* 10. *nu.* 78. æquè probabiliter negat quia si diligentiā adhibuit, non est reus homicidij. ius verò citatū loqui de mandante verberationem, ex qua præuidere potuit homicidium secuturum *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 19. & *p.* 7. *tr.* 2. *r.* 30. — Incurrit autem omnis ad homicidium voluntarius cooperans. — Non ratihabens. — Nec mandans verberari, si fidelis minister ex excessu interficiat.

45 Tam autem mandans, quàm consulens homicidium; tunc irregulari-

Mandans,& consulẽs homicidium non sũt censendi irregulares, si mandatarius, &c. dicant se non ex mãdato,vel cõsilio mortem dedisse.

tatem incurrit, quando homicidium sequitur ex vi mandati, aut consilij. Quòd si homicida dicat, se nõ occidisse motum ex suasione consulentes,consulens immunis erit. Ita Corneio *in 3.par.tract.* 5.*disp*.1.*dub*.2. vbi bene docet contra Henriquez *lib.* 13. *cap.* 16. *n.* 3. *in gloss.littera D.* dubium, an homicidium ex suo consilio secutum sit, debere se reputare irregularem. Et Tabiena V. *Consilium*, *n*.5. aduertit, consilium censeri causam homicidij,etiam si post multos dies contingat *p*.4 *tr*.2.*ref*.25.

Vel si ante secutum effectum mandatum reuocent.

46 Excusabitur autem mandans ab irregularitate, si ante patratum homicidium mandatum reuocet, nec ad aliud tenebitur. Nam cum mandatarius in gratiam agat mandantis, si post reuocatum mandatum adhuc homicidium peragat, non amplius in gratiam mandantis, & tamquam mandatarius illud committet; sed ex proprio arbitrio. ita Auila *par.* 7. *disp.* 6. *sect.* 2. *dub*.4. contra Hurtadum *de irreg. disp.* 2. *diff.* 6. *n*.24.*p*.4.*tr*.2.*ref*.14. Contra verò, quia in consilio non agitur causa dantis, sed accipientis consilium, non satis est consulenti consilium reuocare; sed adhibere debet preces importunas, & si hæ non sufficiant, monere occidendum vt caueat, iuxtà prudentis arbitrium. Itá Villalobos *tom*.1.*tr*.21.*diff*.20.*n*. 7. (Vnde, quia consulens abortum, non potest monere infantem, vt sibi caueat, etiam si preces adhibuerit, omnemque diligentiam, secuto abortu, euadit irregularis, vt benè docet Auila *vbi supra conclus. p.* 4. *tr*.2.*ref*.15.) Sed Præpositus *dub*. 8. *num*. 63. *et* 64. nullam disparitatem agnoscit inter mandantem,& consulentem: ideoque sufficere reuocare consilium, sicut & mandatum. nam si reuocato consilio adhuc homicidium sequitur, non amplius consulenti imputabitur. Et sic in iure immunis est ab irregularitate, qui homicidium mandans, aut consulens, antequam sequeretur, mandatum reuocauit, aut dissuadere conatus est. ità ille, quam sententiam probabilem putat Lessius *lib*.2.*c*.13.*dub*.3.*num*.17.*p*.4.*tr*.2 *ref*.14. dicens, non incidere in irregularitatem consilium dantes, ad homicidium parato, & propter hoc citius illud commisit *p*.9. *tra*. 7.*ref*.92. † Et hanc sententiam amplexus fuerat Auctor in *p*.3.*tr*.5.*ref*.83.† Vnde probabilius etiam videtur opinio Henriquez *lib*. 14. *c*.16. *n*. 5. quod reuocans consilium abortus, excusetur ab irregularitate. *p*.4.*tr*. 2. *ref*. 15. Quod bene etiam aduertit Sayrus *lib*.7.*c*.3. *n*. 6. dicendum esse de retractante consilium homicidij, existimante bona fide, solam retractationem sufficere. Quod si mandatarius occidatur, mandãs fit irregularis irregularitate homicidij casualis;quia dando operam rei illicitæ, cogitare debeat, tale quid contingere posse. Ita Corneio *in* 2.*p*.*t*.5.*disp*.1.*dub*.2.*q*.2 *n*.4.*p*.3.*tr*.1. *ref*.14. † Et hoc vltimum fusius *in ref*.12. †. Verum sententia contraria Vasquez *in* 1.2.*to*.1.*disp*.100.*q*. 73.art.9.*dub*.3.*n*.45.& aliorum,est etiam probabilis.Et hęc omnia procedunt etiam in consulente *ref*.12.*cit*.*p*.2.*tr*.15.*ref*.17. & consulens non quomodo à ministro iustitiæ at si incurreret, posset dispensari ab Episcopo,vel confessario regulari priuilegiato, vel eorum Pęnitentiario, Diana,& alij *p*.11.*tr*.2.*re*.63.

Et (secundùm aliquos) consilium.

Consulens paratum ad homicidium non incurrit irregularitatem.

Præsertim si consulẽs putet solum reuocationem consilij sufficere.

Etsi mandatarius,aut qui consilium accepit occidentur,probabile est,mandantem, & consulentem non fieri irregulares.

Præbens arma occisori,vt occidat,fit irregularis.

Sicut si petenti arma ad occidendum ipse concedat, sciens vel cõiectans homicidiũ.

47 † Præbens arma occisori, vt aliquem occidat, secuto homicdio fit irregularis homicidij voluntarij. † Sicut etiamsi det petenti, quem scit aut coniectat petere ad occidendum, quia sic est illi sufficienter voluntarium. Secus si nesciat, nec suspiciter. Ita Bonacina *de cens disp*.7. *quest*. 4 *punct*. 8. *num*.35. Sed Hurtado *de irregul.disp*.2.*diff*.8.*n*.32. negat, coniectantem, vel etiam scientem, arma peti ad homicidium, fieri irregularem; quia arma, quæ dat, promiscuo sunt vsui, vnde non videtur homicidium adiuuare, sed ad summum dare scandalum *par*.4.*tr*.2. *ref*. 11. Immò, licèt secundum Suarez apud Turrianum *lib*.9.*disput*.68.*dub*.1. irregularis fit, qui militibus dat, vendit,aut mutuat arma determinatè ad occidendum in bello iusto; probabilis tamen est sententia negatiua Auilæ *par*.7.*disput*.5.*sect*.3.*dub*. 2. *concl*. 1. nam si non fit irregularis Princeps imperans bellum iustum, multo minus fieri debet vendens arma militibus *par*.4.*tr*.2.*ref*.28.Et multò minus irregulares

At vendentem arma militibus pro bello iusto, probabile est, non fieri irregularẽ.

lares fiunt milites in bello iusto, propterea quòd eorum commilitones inimicos occidant. nam illos non adiuuant ad occidendum, se solùm ad strenuè militandum, & sic per accidens & remotè ad homicidium concurrunt. Quòd enim satellites propter similem concursum in reicidio fiant irregulares, habemus decisionem in iure, quam non habemus in casu nostro. Sed quid in bello iniusto? Conincb. *de sacr. disput.* 18. *dub.* 10 *n.* 98. docet, non omnes milites eiusdem exercitus fieri irregulares, propterea quòd vnus illorum occidat, sed ad summum quinquaginta, vel centum viciniores, qui occidentem videre & animare poterunt. Sed opinio contraria Hurtado *disp.* 2. *diff.* 6. *num.* 21. & communis magis placet: quia omnes milites animantur ab inuicem & concurrunt vt vna causa totalis *par.* 4. *tr.* 2. *res.* 27. Quod verò attinet ad bellum iustum, etiam si quis in eo incitet militem ad aliquem determinare occidendum, existimo non fieri irregularem, si proprijs ipse manibus ad mortem non concurrat. nam nullo iure talis irregularitas exprimitur, & alioqui absq; irregularitatis metu suadere possumus milites ad strenuè pugnandum in bello iusto, quamuis in hoc eos inanimemus ad cœdes inimicorum. ità Mendoza *in* 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 169. *sect.* 2. §. 137. *p.* 5. *tr.* 14. *res.* 98. Clericus (ex homicidio) de licentia Papę pugnans in bello, non fit irregularis. Molina *p.* 9 *tr.* 9. *res.* 6. nec si hortatur in bello iusto ad occidendum hostes. *ibid. res.* 7. ita etiam in casibus in quibus clericus iustè possit pugnari, hostes occidendo non incurrit quamquam si non est necessaria pugna Clerici, & pugnat, est immunis irregularitatis. Molina *ibid. res.* 8.

Sicut nec ipsos milites, ex homicidio commilitonum.

At in bello iniusto ex vnico vnius militis homicidio omnes, milites fiunt irregulares Iniusto autem, nec fit irregularis inuitans militem ad talem inimicum occidendum.

Clericus pugnans ex licentia Papæ non incurrit.

48 Circa non obstantem & non impedientem, dicendum est, non impedientem homicidium, quod ex iustitia impedire tenetur, fieri irregularem; quia influit moraliter in homicidium, priuans occidendum iure suo, & re sibi necessaria ad sui defensionem. ita Bonacina *de censur. disp.* 7. *quæst.* 4. *punct.* 8. *num.* 37. Sed contraria sententia Vasquez *in manuscript. de irregul.* est etiam probabilis, imò Præposito videtur probabilior, quia non impediens homicidium non influit positiuè in illud, quod requiritur ad irregularitatem. *par.* 4. *tract.* 2. *resol.* 7. Ex quibus patet, qui dicendum sit de patre non impediente abortum adulteræ. Nam Bariola, qui est in nostra sententia, *in aphor. v. irregul. est Sacerdos*, tenet esse irregularem; quia putat patrem teneri ex iustitia vitam filij custodire, Lessius verò putat, patrem ad id teneri solùm ex pietate; vnde etiam in nostra sententia probabile est, non incurrere *par.* 4. *tr.* 2. *res.* 8. *& par.* 7. *tr.* 5. *res.* 28. Vnde à fortiori probabile est, non incurrere quem irregularitatem ex eo, quòd videns amicos suam iniuriam vindicare, occidendo suum inimicum, non impediat, vt ex Vasquez docuit Turrianus *de cens. lib.* 9. *disp.* 63. *dub.* 4. Et multo minus, si in rixa duorum vnus illorum admoneat accurrentes ne malum alteri inferant, vt ait Bonacina *disp.* 7. *q.* 4. *punct.* 8. *num.* 31. contra Osascum *decis.* 104. *par.* 2. *resol.* 9. In quo vltimo casu, si quis moritur ex vnico vulnere, ille solus fit irregularis, qui vulnus inflixit: cæteri verò minimè. Ita Sayrus *lib.* 7. *cap.* 4 *num.* 3. contra Auilam *par.* 7. *disp.* 6. *sect.* 3. *dub.* 3. *par.* 2. *tr.* 15 *res.* 17. Et si vulnus non fuit lethale, sed mors secuta fuit ex vulnerati, aut medici incuria, probabile est, nec vulnerantem fieri irregularem; quia non vulnus est causa mortis; sed negligentia ipsorum, qui sibi imputent, quod diligentes non fuerint, cap. *significasti* 2. *de homic.* Et ita tenet Sotus *lib.* 5. *qu.* 1. *art.* 9. Quamuis Villalobos *tom.* 1. *tra.* 21. *diff.* 23. *num.* 9. contrarium etiam probabiliter doceat, ex cap. *ad audientiam*, ibi, *in dorso aliquantulum vulnerauit p.* 4. *tr.* 2. *res.* 10.

Obligatum ex iustitia impedire homicidium.

Et non impedientem probabile est non fieri irregularem. Talis est pater non impediens abortum vxoris.

Et à fortiori is, qui non impedit vindicantes suam iniuriam.

Aut in subita rixa admonet accurentes ne inimicum lædant. In quo casu moriente læso ex vnico vulnere, solus vulnerans fit irregularis.

Si vulnus fuit læthale, & mors secuta non fuit ex medici, aut patientis incuria.

49 Atque hæc esset irregularitas ex homicidio casuali, quod non est solū illud, quod indirectè committitur modo, quo explicat Præpos. in 3. *p. q.* 5 *dub.* 10. *n.* 74. sed etiam commissum directè, excedendo moderamen inculpatę tutelæ, & commissum ex subdita ira, quamuis directè, & cum plena deliberatione, dummodo non fiat ex proposito & per insidias. Ita Hurtado *disp.* 2. *diff.* 20. *n.*

Homicidium casuale dicitur etiam illud quod committitur ex excessu moderaminis Etiam plenè deliberatum,

20. *n.* 66. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 72. † & probabile putauit etiam *in p.* 2. *t.* 15. *ref.* 19. †

Et si non interueniat negligentia mortalis, irregularitas non incurritur.

50 Vt autem per homicidium casuale inducatur irregularitas, requiritur negligentia mortalis: nam propter negligentiam est imposita, & Ecclesia non videtur velle, tam grauem pœnam infligere ob solum veniale. Et sic Clerici in cap. *quæsitum, de pœnit.* declarantur irregulares ex oppressione filiorum, si illam procurant, aut studiosam negligentiam adhibent. ita Syluius *in* 2.2.*q.* 64. *art.* 8. *concl.* 3. & alij communiter contra Megalam *in* 3. *p. lib* 7.*c.*5.*quæst.*5.*n.*100 *p.* 2.*tr.*16.*ref.*18.*et p.*4 *tr.*2. *ref.* 21. Quotiescumque ergo datur opera rei, siue licitæ, siue illicitæ, adhibetur tamen prudens diligentia & cautela nè homicidium sequatur, irregularitas non incurritur. Nec ergo vertens diligenter infirmum in eodem lecto, vel de lecto ad lectũ transferens, vel cibum porrigens, &c. fit irregularis, si infirmus moritur, vt benè docuit Reginaldus *to.*1.*lib.* 30. *tr.* 2. *c.* 9. *n.* 102.*p.*3.*tr.*5.*ref.*79.§. *Non grauabor, & p.*5.*tr.*3.*ref.*117. Nec amicus secundum Auilam bono animo amicum associans ne periclitetur in rixa, si postea amicus inimicum occidat, nisi (ait Præpositus *dub.*8 *n.*63.) videatur amicum animare ad occidendum. Quod à fortiori procedit de patre, fratre, filio, &c. *p.*4 *tr.*2.*ref.*17. Nec adulter prudẽter se gereret arbitrio prudentis, si adultera à viro interficiatur, vt probabiliter docet Filliucius *to.*1.*tr.*20.*c.*3.*n* 8.*p.*4. *tract.* 2. *ref.* 1. Et ratio horum est quia cum adhibetur prudens cautela, homicidium non est plenè voluntarium. Nec vllum ius talibus actibus prudenter gestis expressè irregularitatem imponit. ita Coninch *disp.* 18.*dub.*9.*n.*80 *p.*4.*tr.*2 *ref.*20.*et p.*11.*tr.*6.*r.* 28.

Siue detur opera rei licitæ siue illicitæ.

Vnde excusatur etiam adulter cautus, si adulter à viro occiditur.

At verò Clericus in Sacris adurens, vel incidens, tamquam chirurgus, etiam diligenter, & peritè secuta morte fit irregularis, quia sic est decisum in iure.

Quod non loquitur in extrema necessitate, & de alijs casibus.

Et probabiliter etiã exponi potest de imperito, & incauto.

51 Est verò expressa iuris decisio in cap. *tua nos, de homic.* quod Clericus in Sacris chirurgiam exercens, fiat irregularis, quotiescumque ex eius incisione, vel adustione sequitur mors: quæ proinde irregularitas incurritur, etiam si quæcumque adhibeatur cautela. (vbi nomine incisionis non comprehenditur incisio venæ; nam hoc non pertinet ad chirurgum vnde si infirmus moritur, Clerico incidente venam, hic non euadit irregularis, vt probabiliter docuit Molina *tom.*4.*disp.*75.*num.* 4. contra Auilam *p.* 2. *disp.* 6. *sect.*4.*dub.*10.*p.*4 *tr.*2. *ref.* 24.) Nec verò in cit. cap. prohibetur Clericus chirurgia in extrema necessitate, vt ex Vasquez docuit Turrianus *lib.*5.*disp.*64. *dub.*2. Nec apertio apostematis per emplaustrum; nec iussio adustionis, vel incisionis. Vnde, si in his casibus sequatur mors, Clericus non fit irregularis. Ita Molina *loc. cit.* Sicut etiam si ipse abscidit, vel cremauit; mors tamen sequitur ob morbi grauitatem, &c. Ita Auilla *dub.* 10. Quamuis contra sentiat Suarez *disp.*47.*sect.*7 *num.*4. Adde quod cit. cap. *tua nos*, potest probabiliter interpretari de homicidio secuto propter adustionem, vel incisionem Clerici imperiti temere se immiscentis. Nam in eo ait Pontifex, talem posse celebrare, si peritus omnem diligentiam adhibuit, & mors culpa mulieris acciderit. Et reuera, si hæc irregularitas imposita est propter homicidium, non magis dicendus est irregularis Clericus diligens & peritus in hoc casu, quam diceretur medicus laicus, si ad idem concurreret; nam prohibitio non potest facere de non homicida homicidam. Et ita tenet Coninch. *disp.*18.*dub.*9.*n.* 87.*p.*4.*tr.*2 *ref.*23.

Ex homicidio publico fiunt irregulares accusator. Testis. Aduocatus. Fiscalis. Iudex. Carnifex, &c.

Accusator verò excusatur, si protestationem adhibeat,

In casu, quo iniuria sibi illata sit, vel ei, qui censeri potest alter ipse, Ecclesiæ, & eius subditus.

52 † Irregularitatem homicidij publici incurrunt personæ publicæ, quoquo pacto concurrentes ad sententiam, vel executionem mortis tamquam ministri iustitiæ. Tales sunt in primis iudex, fiscalis, accusator, testes, aduocatus, carnifex, &c. † Accusator verò non incurrit irregularitatem, si (ante sententiam, saltem in ipsa accusatione, *p.*4.*tr.* 2. *resol.* 75) protestatur, se non intendere mortem accusati *cap. Prælatus de homic. in* 6. dummodo accuset damni illati sibi suo patri, fratri, filio, vel consanguineo sic stricto, vt damnum & iniuria illius habeatur vt propria: item Ecclesiæ & Ecclesiasticis, vel ad vitandum graue damnum Reipublicæ, vel personæ innocentis, alias ineuitabilis. Ita Præpositus *dub.* 13. *num.* 101. qui in hoc vltimo ca-

mo casu putat, non requiri protestationem. Ad illud de consanguineis negat Cornejo *disput.* 11.*dub.* 1.*qu.* 6.*num.* 4.*par.* 4.*tr.* 2 *ref.* 33. Et si protestatio ficto animo fiat, secundum Bizozerum *de cens. c.* 5.*num.* 5. non excusat, secundùm Henriquez *lib.* 14.*c.* 11. excusat. quia c. *Prælatis*, requirit solùm protestationẽ externã, quæ si sit ficta, apud iudices perinde valet, ac si esset vera Et Ecclesia non respicit actus internos. Vnde a fortiori non fit irregularis, consulens accusationem cum debita protestatione faciendam *p.* 4.*tr.* 2.*ref.* 75.

Reipublicæ. Vel innocenti. Et secundum aliquos sufficit protestatio ficta.

53 Verùm protestatio non excusat ab irregularitate aduocatum & testem in causa sanguinis, quia textus loquitur solum de accusatore. ita Villalobos, *to.* 1.*tr.* 21.*diff.* 27.*num.* 1 Sed Præpositus *dub* 13.*nu.* 104 & 105 putat, quòd, quoties protestatio iuuat accusatorem, iuuat etiam aduocatum & testes, nẽ facultas accusatoris frustretur, qui sine aduocato & testibus nihil potest. Quã opinionem probabilem vocat Cruz *p.* 2 *dub.* 6 *concl* 5.*p.* 4.*tr.* 2.*ref.* 32. eamque quoad testes satis probabiliter docet Mercer. *in* 3.*p.q.* 24.*dub.* 8. *resp.* 3. quotes præcepto iudicis obligati; graui metu, vel iure naturæ coacti, testimoniũ proferunt in casu sanguinis protestatione præmissa, quamuis Hurtado *de irreg. disp.* 2 *diff.* 11.*n.* 40. falsam appellet *p.* 4.*tr.* 2 *ref.* 31.

Sed an protestatio excusat etiam Aduocatum, & Testes?

54 Et verò aduocatus rei non fit irregularis, si cum morte accusatoris (sicut neque testis in fauorem rei, cum eius testimonium non sit directa causa mortis accusatoris Suarez *disp.* 47 *sect.* 4.*n.* 9 *p.* 4 *tr.* 2.*ref.* 96.) nisi ipse postulasset pęnam talionis. Imò secundum Præpositum *vbi sup.* verisimile est non incurrere; etiam si accusator suspendatur, obijciente ipso in progressu causæ delicta grauia cum debita protestatione, si id necessarium sit ad defensionem rei, grauiter alioquin periclitantis. *p.* 4 *tr.* 2 *ref.* 34.

Qui si fiut in fauorẽ rei, & accusator ad mortem damnetur, non fiũt irregulares.

55 Hanc verò irregularitatem homicidij publici non incurrunt personæ priuatæ; quia imposita est tantum concurrentibus ad illud tamquam ministris iustitiæ. Ita Vasquez, & ex eo Turrianus *de cens. lib.* 9. *disp.* 66 *dub.* 3. Quo principio posito, eximuntur à metu irregularitatis multæ personæ. Et in primis Sacerdotes ducentes reum ad furcam, si illum hortentur vt scalam ascendat, vel aliquo modo cooperentur ad accelerandam ipsius mortem, etiã deliberatè. Item vendentes vel accomodantes scalam, funes, ligna, &c. pro occidendo reo *p.* 3.*t.* 5.*ref.* 79 *& in add. secund. ref.* 15. & absolutus. *p.* 5. *in add. ad ref.* 46. *tr.* 5. Item Confessarius obligans pœnitentem ad confitendum delictum capitale, si legitime interrogetur, vel consulat acquiescere sententiæ mortis, quam non potest differre, nisi per appellationem iniustam. Ita Cornejo *dis.* 11.*dub.* 1.*q.* 4.*p.* 4.*t.* 2.*ref.* 99. Vel si interrogatus à iudice, an sit obligatus ad occidendum, respondeat, teneri. ita Vasquez apud Turrianum *vbi sup. dub.* 4. Nam quod docet Auila *sect.* 2.*dub.* 6.*concl.* 2. debere respondere, quod consulat iurisconsultos, & Molina *to.* 4.*tr.* 3.*disp.* 74.*num.* 4. debere ei explicare leges in communi, nihil descendendo ad particulare, implicitè est respondere affirmatiuè, nec est aliquod ius distinguens in hoc casu affirmationem explicitam ab implicita *p.* 3.*tr.* 5 *ref.* 80. Excusantur item clerici assistentes, quando reus suspenditur, si nullum carnifici auxilium præstant. Sed secundum Sayrum *lib.* 6.*c.* 18.*n.* 20 peccant mortaliter, propter prohibitionem cap. *sententiam sanguinis*, *ne Clerici*, *vel Monachi* secundum Suarez *disp.* 47. *sect.* 4.*n.* 10. venialiter tantum, ex leuitate materiæ. Et ego puto, nullo modo peccare, & canonem prædictum abrogatum iam esse contraria consuetudine. *p.* 4.*tr.* 2.*ref.* 35. Item detegens malefactorem, vel clamans adesse latrone, vt comprehendatur si non id facit vt testis, vel accusator, non incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis. ita Turrianus *vbi supra* contra Bonacinam *disp.* 7.*q.* 4.*punct.* 1.*n.* 18.*p.* 3.*tr.* 5.*ref.* 80.

Qui autem non concurrit ad homicidiũ publicum vt persona publica, aut cum mortali, non fit irregularis. Ex quo multos casus ipse decides. Circa Sacerdotes ducentes reum ad furcam. Obligantes reum ad confitendum delictũ capitale, Vel iudici interroganti an reus mereatur mortem respondentes teneri. Et similia.

56 Ecclesiasticus præcipiens iudici, vt manè exequatur sententiam mortis, quam iudex ipse tulerat, aut vt hunc furem, vel homicidium suspendat, fit irregularis, cap. *his à quibus* 23.q.8. ibi *aut inferendas præcipiunt*. & Nauar-

Clericus præcipiens iudici, vt exequatur sententiam mortis à se latam, fit irregularis.

Causa tamen rei sibi in temporalib. subditi capitalem potest iudici laico committere.

rus *lib.6.consil.de. homic.* Si verò habentes iurisdictionem temporalem, cõmittant iudici laico casum alicuius capitalem, non fiunt irregulares. ita ex cap. *vltim. ne Clerici, &c.* Cornejo *disput.* 11. *dub.* 1. *n.* 1. contra Henriquez *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 6. Circa Inquisitores tradentes reum hæreticum brachio sæculari, vide V. *Inquisitorum, num.* 252. *p* 4. *tr.* 2. *ref.* 78.

Quid de Episcopo permittente exhumari cadaueri occisi, vt iudex laicus inquirat de homicidio.

Vel tradente copiam degradationis Clerici inquisiti de delicto capitali & se esse Clericũ allegantis?

57 Episcopus permittens iudici laico exhumationẽ corporis occisi ab Ecclesia, ad capiendas informationes de delicto in genere, secundùm Lauorium *tit.* 2. *c.* 7. *n.* 31. non fit irregularis, quia hic actus est valdè remotus à morte occisoris neque hic habetur positiuus concursus, sed mera permissio. Et sic practicatum esse in curia Archiep. Neapol, testatur Genuensis *c.* 42. *n.* 10. & si iudex absque licentia Episcopi hoc faciat potest excommunicari. Possevin. *p.* 9. *tr.* 7 *ref* 64. Vbi addit in eadem curia decisum esse, quod possit Curiæ sæculari concedi copia sententiæ depositionis, seu degradationis verbalis alicuius Clerici, qui inquisitus de homicidio, allegat se esse Clericum, Curia sæculari negante. De quo tamen tu iudica, *p.* 4. *tr.* 2. *ref* 95.

An plura committẽs homicidia plures irregularitates incurrat.

58 Qui plura homicidia committit, non videtur plures irregularitates incurrere, in dispensatione necessario manifestandas: nam, vbi ad aliquem effectum concurrit vna causa totalis, non potest simul concurrere aliam item totalis in eodem genere. Et sic copula inter affines sæpius repetita non multiplicat impedimenta, neque omnes copulæ sunt in dispensatione manifestandæ, vt tenet Sanchez *li.* 8. *disp.* 24. *num.* 7. Et qui tres, aut quatuor duxit vxores, non tenetur omnes manifestare, cùm petit dispensationem bigamiæ, & vt tenet Vgolinus *de irreg. c.* 56. §. 7. *num.* 3. Sed multi asserunt, hanc opinionẽ non esse tenendam; quia stylus Curiæ sequitur contrariam Coninch *disput.* 11. *dub.* 14. *n.* 112 *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 86.

Consulens fugam ei, qui id facere non potest sine capitis periculo, non incurrit irregularitatem, licet sequatur mors fugitiui.

59 Consulens alteri in bello fugam, cui est annexa pœna mortis, quamuis sciret fugientẽ exponere se periculo capturæ, immò quamuis ipse postea caperetur, & suspenderetur, non incurreret consulens irregularitatem, ita Caspensis *in cursu Theol.* *to.* 2. *tr.* 25. *disp.* 5. *sect.* 8 *n.* 38. Idem dic de consulente alteri, vt fugiat à carcere, à quo sub pęna mortis effugere non potest, vel vt effringat carcerem, cui effractioni imposita esset pęna mortis. *p* 7. *t.* 10. *ref.* 30.

Qui dicit viuit pendens in patibulo, & ex hoc carnifices iterum calcat, non incurrit irregularitatem.

60 Non incurrit irregularitatem dicens, cum Carnifex credit in patibulo, reum esse mortuum, *viuit, viuit*, & per hæc verba iterum filum ped bus calcat, in modum, quod moritur; tamen si iste talis opinioni contrariæ adhærere velit. potest per Episcopum absolui, Barbosa *p.* 8. *tr.* 7. *ref* 61.

In dubio facti non incurritur irregularitas.

61 In dubio facti, si agatur de homicidio non est censendus irregularis ex communi sententia, & ex stylo Curiæ, Datariæ, & Pęnitentiariæ obseruato infallibiliter. Franc. de Lugo *p.* 8. *tr.* 7. *ref.* 6.

Ignorans excommunicationem iniunctã homicidio, non incurrit irregularitatem.

62 Incurrit irregularitatem occidens hominem, nesciens homicidio esse annexam excommunicationem irregulariter communis DD. *p.* 9. *tr.* 7. *ref.* 19. non excusatur à petitione debiti, ignorans, se esse coniunctum cũ consanguinea vxoris suæ, sed contrarium esse probabile ait Dian. *ibid.* §. *Sed ex his*.

IRREGVLARITAS

Ex mutilatione.

Ex mutilatione contrahit irregularitatẽ, qui abscindit membrum.
Vt oculum.
Manum.

63 Irregularitas ex mutilatione contrahitur, cum abscinditur aliquod membrum, idest aliqua pars corporis, quæ proprium habet officium distinctum ab alijs, vt sunt oculus, manus, pes, auris, membrum virile, &c. non autem dentes, testes, labia, barba, capilli, &c. Ita Villalobos *tom.* 1. *tract.* 21. *diffic.* 19. *num.* 4. Abscindens alteri digitum, etiam pollicem, non fit irregularis; quia non est propriè membrum, sed membri pars. Ita Bonacina *de*

cens.

cenſ.diſp.7.quæſt.4.punct.8.num.3. contra Suarez *de teſtib.lib.5.q.2.art.1.p.2. tr.15.reſ.20.et p 4.tr.2.reſ.26.* Abſcindens alteri auriculam, hoc eſt cartilaginem, non fit irregularis; nam ipſa non eſt membrum, ſed ſolum inſeruit ad auris ornatum, & tutelam. Ita Auila *de cenſ.p.7.diſp.5.ſect.1.dub.1.* contra Nauarrum penes ipſum ibidem. Abſcindens fęminæ mammillam, fit irregularis. Ita Molina *to.4. tr.3.diſp.69.nu.6.* Sed negatiua ſententia Villalobos vbi ſupra, eſt etiam probabilis *p.4.cit. §. Ex his*. Excęcans hominem, ſi viſum ſolum detrahat, & oculũ non eripiat, non fit irregularis, quia non mutilat propriè. Ita Megala *in 3.p.lib.7.c.1.nu.31.* Item debilitans aliquod membrum, illudque reddens inutile, non fit irregularis, quia non abſcindit. Ita item Megala *ibid.nu.30.p.4.tr.2.reſ.26.& reſ.71.* propè finem.

Pedem. Aurem. Membrũ virile, &c. Non autem dentes. Teſtes. Labia. Barbam. Digitum etiam pollicem. Cartilaginem auris, &c. Probabile etiam non fieri irregularem abſcindentem mammillam. Excęcantem oculum. Et membrum debilitantem.

64 Conſulens mutilationem ex communi opinione DD. contrahit irregularitatem, ſicut conſulens homicidium. A qua ſententia non eſſe recedendum, ait Molina *to.4.tr.7.diſp.75.nu.3.* At, quia non inuenitur aliquod ius expreſſum, & in pęnalibus non valet argumentum à pari. Cornejo *in 3.p. diſp. 2.dub.vn.q.5.n.3.* in contrariam partem inclinare videtur. Stando autem in prima ſententia, qui conſulit mutilationem, vt diſſuadeat homicidium aliàs irreuocabile, vnde fit irregularis. Ita Cornejo *ibid.p.4.tr.2.reſ.18.*

Conſulens mutilationem an fiat irregularis?

65 Mutilans ſeipſum ſponte, fit irregularis, etiam ſi digitum, vel digiti partem ex indignatione, & impatientia ſibi eripiat, vel aliud, ex quo nec ad celebrationem impedimentum, nec deformitas notabilis oriatur, cap. *qui partem in 6.diſt.55.* In quo caſu probabilius eſt, non requiri notorietatem facti, vt docet Fernandez *p.2.c.10. §. 7. nu.1.* Quamuis probabile ſit, requiri, vt docet Tannerus *in 3.p.diſp 6.q.10. dub.10 nu.188. p.4.tr.2.reſ 60. §. Notandum.* Faciens verò & dare ſe ad ſeruandam vocem vltra peccatum mortale, incurrit irregularitatem ſecundum aliquos. *p.10.tr.13.reſ.11.*

Et quid ſi conſulat ad vitandum homicidiũ.

Quid de mutilante ſe ipſum.

66 Ab alio mutilatus culpa ſua, quia dedit operam rei illicitæ, vt ſi fuit cauſa rixę, in qua mutilatus eſt, aut ſi adulterando abſciſſum eſt ei membrum virile, aut teſticuli, incurrit irregularitatem, etiam ſi membrum ſit occultũ, & non impedit vſum Ordinis. Ita Molina *de iuſt.to.4.tr.3.diſp.70.num.18.* & DD. communiter. Sed contraria ſententia Præpoſiti *in 3.p.q.5. dub.114.nu. 117.* eſt probabilis, quia iura diligenter inſpecta loquuntur tantum de mutilante ſeipſum, vt colligitur ex cap. *ſi quis* 1.2. & 3. & alijs, vbi habetur *affectauerint, &c.* & irregularitas non incurritur, niſi in iure exprimatur. *reſ.cit. & p.9. tr.7.reſ.21.*

Et de mutilato ab alijs culpa ſua.

67 Mutilans membrum inimici iam mortui, non incurrit irregularitatẽ, cum membrum mortui, non dicatur, nec ſit ſimpliciter membrum, vtpotè carens anima, & vita ſicut homo mortuus, non dicitur ſimpliciter homo. Ita Toletus *lib.1.cap.71.nu.11.p.7.tr.2.reſ.28.* V. *Nota hic.*

Et de mutilante mortuum.

IRREGVLARITATIS

Effectus.

1 † PRimus irregularitatis effectus eſt, reddere hominem inhabilem ad ſuſcipiendos Ordines †. Imò etiam ad primam tõſuram, vt dictum eſt V. *Irregularitas num.1.*

2 Secundus effectus eſt, impedire exercitium Ordinum, quos quis acceperat. Quod in hæretico verum eſt, etiam poſt pęnitentiam & abiurationem. Ita Pegna *p.3.comm.175.* contra Hurtadum *diſp.2. de irreg.diff.3.n.10.* Addens, Pium V. ann. 1567. prohibuiſſe Inquiſitori Generali Hiſpaniarum, diſpenſare cum Sacerdotibus hæreticis pęnitentibus ad celebrandum. Suarez *de cenſ.diſput.32.ſect.1.num.6.* ait, cum prædictis poſſe Epiſcopos diſpenſare

Irregularis nõ poteſt aſſumere Ordines. Nec tonſuram. Item non exequi Ordines iam ſuſceptos.

quoad

quoad exercitium aliorum Ordinum non autem Sacerdotis. *parte 4. tract. 2. resol. 48.*

At si absolueret, absolutio esset valida.

3 Irregularis secundum Hurtadum *de irreg. disp. 1. diff. 11. nu. 19.* inualidè absolueret, quia irregularitas impedit exercitium Ordinum, quantum Ecclesia potest impedire, potest autē Ecclesia ita impedire, vt omnino irritet actū Ordinis, & in hoc casu absolutionem, tollens ab irregulari subditos, sine quibus iurisdictionem absoluendi exercere non potest, cū absolutio in non subditum sit nulla. Sed placet contraria sententia Villalob. *to. 1. tr. 21. diff. 2. n. 8.* quia, sicut irregularis validè consecrat, ita etiam validè absoluet. Aduerte autem, quòd talis absolutio esse posset inualida ex defectu pęnitentis, si peteret scienter absolutionem ab eo, qui non licitè absolueret, nisi excusaretur bona fide. *p. 4. tr. 2. res. 68.*

Item non potest recipere beneficia. At si ei conferantur collationē probabile est fore validam.

4 Tertius effectus irregularitatis est, reddere hominem inhabilem, etiam ad obtinenda beneficia. Et DD. communiter apud Sayrum *lib. 6. c. 2. nu. 21.* tenet collationem beneficij factam irregulari esse ipso facto nullam, ac si factam esse sęculari, quia beneficium datur propter exercitium Ordinum, quod irregularitas impedit. Sed contraria opinio Syluestri *V. Excommunicatio, nu. 4.* est probabilis, quia sicut irregularis validè retinet beneficia, ita etiam validè potest noua recipere, cum in vtroque casu requiratur exercitium Ordinum. Ad argumentum supra factum negari potest consequentia *par. 4. tr. 2. res. 79. & p. 7. tr. 12. res. 7.* An verò possit administrare per alium, & resignare in fauorem tertij, vide *p. 10. tr. 8. res. 14.*

IRREGVLARITATIS

Dispensatio, & absolutio.

Irregularitas ex delicto tolli potest per Bullam, iubilæū, &c. extra confessionem. Quas absoluere potest confessarius per Bullam? Quas Episcopus? Prælatus Regularis? Regularis potest dispensare in irregularitate virtute Bullæ Cruciatæ iubilæi, & suorum priuilegiorum.

5 POsita probabili sentētia, quod irregularitas proueniens ex delicto, & quæ est pura pęna peccati, veniat nomine cēsuræ, & posita item probabili sententia Trullench *exp. Bullæ, lib. 1. §. 7. c. 2 dub. 18. nu. 12.* quòd censuræ absolui possunt extra sacramentum Confessionis, prædicta irregularitas absolui potest extra Confessionem, & sic à Confessario absente habente scilicet facultatem ex Bulla, priuilegio, &c. *p. 4 tr. 2 res. 103.*

6 Quas irregularitates absoluere possit Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ, inquire *V. Bulla Cruciatæ, quoad censuras.*

7 Quæ irregul. sint dispensabiles per Episcopum, & Prælatū Regularem, require *V. Episcopi iurisdictio in irregularitates, & V. Prælati Regularis iurisdictio in dispēsando,* sed Confessarius Regularis potest absoluere, & dispēsare virtute Cruciatæ, Iubilęi, & suorum priuil. super irregul. excommunicątionis, vel suspensionis Ordinum susceptione, cum suspensione, quæ absolutio potest dari extra Sacramentum Confessionis. Fragosus *p. 9 tr. 8. res. 50.*

Commissarius Cruciatæ. Quæ tolluntur per Baptismum, &c.

8 Quæ irregularitates sint dispensabiles à Commissario Cruciatæ, inquire supra *V. Commissarius Cruciatæ.*

9 Quæ verò tollantur per Baptismum, & quæ per professionem Regularem, dictum est supra *V. Irregularitas, num 7.*

IVBILAEVM

Quoad requisita.

Iubilæum est Bulla concedens indulgen-

1 † IVbilæum est indultum Pontificis ad excitandam fidelium deuotionem in publicis necessitatibus emanare solitum. Indulgentiam plenariam

nariam inſtar anni ſancti, & pleraque priuilegia certa opera in Breui præſcripta præſtantibus concedens. Quæ quidem opera, vt plurimum ſunt ieiunia, viſitatio Eccleſiarum, confeſſio, communio, eleemoſyna, de quibus primo loco agendum, prius quidem de omnibus in communi, deinde de ſingulis in particulari †.

tiam, & alia priuilegia præſtant bus certa opera.

2 Igitur hæc opera præſtari poſſunt intra duas hebdomadas; nimirum ieiunando in prima, confitendo, & communicando in ſecunda. Ita contra Leonem *de Iubil. p. 2. n.* 18. *&* 169. Naldus V. *Indulg. nu.* 14. affirmans, ita declaraſſe ſacram Pęnitentiariam Romanam. Sed aduertit Præpoſitus *in* 3 *p. q.* 14. *dub.* 10. *num.* 87. ieiunia omnia complenda eſt infra vnam hebdomadam, quia Pontificis ſcopus eſt, vt caro ieiunijs maceretur, ad quem magis faciunt ieiunia magis vnita. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 153. *et p.* 5. *tr.* 12. *reſ.* 24.

Quæ præſtari poſſunt diuiſim, & infra duæ hebdomadas. Dummodo ieiunia in vna hebdomada compleantur.

3 Poſſunt item impleri in duobus locis, vnde quis poteſt hic Panormi viſitare Eccleſias, & deinde in alio loco, ſi diſcedat, cõfiteri, communicare, &c. quia fauor Iubilæi eſt perſonalis, non localis. Ita Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 8. *n.* 11. *p.* 5. *tr.* 12. *reſ.* 53. An verò ſi quis neglexiſſet lucrari iubilæum in patria lucrari poſſe in alio loco, vide infra num. 48. †

Et præſtari poſſunt in duobus locis.

4 Opera in Iubilæo præſcripta compleri poſſunt per opera aliàs pręcepta; quia non repugnat, vnico actu pluribus obligationibus ſatisfieri, dummodo natura talium obligationum id patiatur. Et in praxi Pontifices ſolent publicare Iubilæum in Quadrageſima. Itaque ſufficit, fundere orationes aliàs debitas ex voto, vel pęnitentia, & dare eleemoſynas extremè indigenti, cui debẽtur ex obligatione naturali. Ita Polacchus *de Iubil. p.* 1. *n.* 152. *& p.* 2. *n.* 147. *p.* 5. *tr.* 12. *reſ.* 31. §. *Et tandem reſ.* 33. in medio, & *reſ.* 54.

Item per opera aliàs pręcepta.

5 Si indeterminatè præſcribatur Eccleſiarum viſitatio, oratio, & eleemoſyna, ſufficit ſemel viſitare, orare, & eleemoſynam facere. Idque quandocũque etiam die Dominico, ante, vel poſt communionem. Ita Boſſius *de Iubil. ſect.* 4 *caſ.* 8 *nu.* 9 *p.* 5. *tr.* 12 *reſ.* 22. §. *Notandum, & reſ.* 31. §. *Dico igitur, & Dico quartò*.

Et ſi indeterminatè præſcribatur, ſufficit præſtare ſemel, & infra terminum quãdocunque.

6 Qui verò non poteſt opera præſcripta præſtare, petat ſibi à Confeſſario commutari in alia pia opera. Imò Confeſſarius non ſolum commutare poteſt opera omiſſa ex legitima cauſa, ægritudinis, impotentiæ, &c. ſed etiam omiſſa ex malitia. Et ſic tradit Filliucius *to.* 1. *tr.* 8. *c.* 10 *nu.* 268. quod ſi quis in die Dominico ſecundæ hebdomadæ inſpiratus, dolens quod pręſcripta opera non compleuerit, petat ſibi alia iniungi, vel tempus prorogari, poteſt Confeſſarius id præſtare, quia hic & nunc verè eſt impotens, & facultas Confeſſarij nondum expirauit. Idem dic, ſi quis alia opera præſtitiſſet, & die Dominico communicaturus inaduertenter bibiſſet; huic enim Communio commutari poteſt in aliud opus pium. Ita Henriquez *lib.* 7. *c.* 10 *nu.* 8. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 152. *& p.* 5. *tr.* 12. *reſ.* 25 *et* 26.

Qui pręſtare non poteſt, petat ſibi commutari. Nam Confeſſarius commutare poteſt, etiã, quæ omiſſa ſunt ex malitia.

7 Non oportet, quòd omnia opera Iubilęi fiant in gratia, ſed ſatis eſt, quod pęnitens ſit in gratia in vltimo inſtanti, in quo Indulgentia applicatur. Imò ſi quis Indulgentiam propter obicem non lucraretur, probabile eſt lucraturum poſtea, recedente fictione. Vide V. *Indulg. à num.* 15. vbi plura de requiſitis inuenies: In particulari verò.

Opera non debẽt neceſſario pręſtari in gratia, ſed ſufficit eſſe in gratia in inſtãti conſecutionis, imò ſi ponatur ob. ex probabile eſt acquiri, recedente fictione.

8 Circa eleemoſynam aduerte, quod ſi quis daret nummos famulo pro eleemoſyna facienda, non lucraretur Iubilæum, ait Leo *de Iubil. par.* 2. *q.* 14. *ſect.* 6. *nu.* 175. ſi famulus eleemoſynam non præberet. Et alij idem aſſerunt, ſi famulus illam præberet poſt tempus præſcriptum. Quia ſcilicet is non præſtaret opus præſcriptum ad conſequendum Iubilæum. At Sà V. *Indulgentia num.* 4. etiam poſt correctionem Romanam, contrarium docet *par.* 5. *tr.* 22. *reſ.* 31. *et p.* 11. *tr.* 7. *reſol.* 8. Si verò eleemoſynam certo die præſcriptam quis per ignorantiam, obliuionem, aut inaduertentiam inculpabilem vſque ad Sabbatum differret, & tunc multo maiorem efficeret, probabile eſſe, ait Boſſius

An ſatis ſit eleemoſynæ curam committere, ſi is, cui committitur, non largiatur. Aut nõ tempore pręſcripto.

sius *de Iubil.sect.4.cas.8.nu.9.* lucrari Indulgentiam, & Iubilæum, ex quadam æquitate, & tacita intentione Pontificis. Ita etiam, si præscriptam fieri in tribus diebus ieiuniorum quis anticiparet, & totam simul præberet Feria 4. *p.5.tr.12.res.22.* Eleemosyna danda, est pro suo arbitrio, & non emensuranda. Bardi *p.11.tr.7.res.18.* in fine.

Eleemosyna datur ad arbitrium.

Ecclesiæ visitari debent iuxta tenorem Breuis.

Non plures, quã pro Vrbe designata sint.

Sed si Episcopus designat pauciores, sufficiunt.

Quomodo Ecclesia visitanda.

Quid nomine Ecclesiæ.

Et qualiter in ea orandum?

9 Quod ad visitationem Ecclesiarum, ait sufficere. Filliuc. *to.1.tr.8.c.10. num.* 274. quod duæ Ecclesiæ visitentur. Sed in hoc obseruanda sunt verba Breuis. Aduerte autem ex Bossio *de Iubil.sect.4.cas.16.nu.6.* quod si Episcopus deputaret plures Ecclesias in Ciuitate, quam Papa deputauit in Vrbe, tunc sufficere visitare quot deputauit Papa, quia si Episcopus non potest onerare priuilegium Papæ. Si verò Episcopus deputaret pauciores, aut vnam tantum, illa sufficeret. Aduerte etiam, sufficere, quod Ecclesia visitetur de foris, si præ multitudine non detur ingressus. Et nomine Ecclesiæ venire etiam cęmeterium adiunctum, quia verba in fauorabilibus latè interpretari debēt. Ita Layman *lib 5.tr.7.c.3.nu.9.* Qualiter autem orandum sit, vide V. *Indulg. à nu.21.p.1 tr.11.res.103. & p.5.tr.12.res.19. & 55.*

Confessio quando exigitur, vt dispositio, non est necessaria in eo, qui est in gratia, per contritionem.

10 Quoad confessionem, quãdo in Breue dicitur: *Omnibus verè pœnitentibus, & confessis*, vel, *omnibus contritis, et confessis, qui visitauerint, etc. cõcedimus Indulgentiam*, tunc confessio non exigitur vt opus iniunctum, sed vt dispositio; vnde si quis alias essent in gratia per contritionem cum voto, seu proposito confitendi tempore debito secundum præceptum Ecclesiæ, lucraretur Iubilæum. Ita Coninch *de Sacr.disp.12.dub.7. nu.38. p.5.tr.12.res. 30. §.Nota etiam*. Imò nec si confessio requiratur, vt opus iniunctum, emitti necessario debet, si adsint tantum venialia, vt ex Coninch diximus V. *Bulla Cruciata, nu.15.p.3.tr.4.res.126. et p.5.tr.12. res.30.*

Differri potest vsque ad diem Dominicum inclusiuè.

11 Quando autem est necessaria; satis est confiteri intra tempus Iubilæi. Et quamuis Breue dicat, vt infra hebdomadam confiteamur, & in Dominica communicemus, confiteri possumus in Dominica, quia dies Dominicus habetur pro complemento hebdomadæ transactæ, in qua ieiunandum est. Ita declarauit Gregorius XIII. PP. Societatis apud Acosta *in Bulla Cruc. q. 14. dub.3.* qui nostram sententiam tenet contra Filliucium *to. 1. tr.8. c.10. num. 271. p.2.tr.15.res.28. & p.5.tr.12.res.30 §.Et tandem.*

Nec tenetur quis bis confiteri, si post confessionem nouũ peccatum committit, vel aliquod peccatũ oblitus est.

12 Quod si quis die Veneris, v.g. confiteretur, & in Sabbato, antequam Indulgentiam consequatur, peccaret mortaliter, secundum Suarez *in 3. par. tom.4.disp.12.sect.3.num.7* deberet iterum confiteri. Sed negat Granado *in 3.p.contr.12..tr.5.disp. 4. num. 8.* quia Iubilæum vnam tantum exigit confessionem, quæ cum fieri possit aliquot diebus, priusquam Indulgentiam consequamur, & aliunde is per contritionem redire possit in statum gratiæ, non est, cur onus confessionis multiplicemus. Ita etiam docet Pręposítus *in 3. p. q.14.dub.10. nu.84.* Et vterque hanc doctrinam extendit ad casum, quo quis in confessione oblitus esset aliquod peccatum mortale. Cui sententiæ libenter adhæreo. *p.5.tr.12.res.1. & p.11. tr.7.res.13.*

Communio si fieri pręcipitur in Dominica, videtur anticipari non posse.

Sed Bossius, ait posse.

13 Quoad communionem. Si requiritur in Dominica, videtur non lucrari Iubilæum, qui communicaret infra hebdomadam, quia constat de mente Pontificis. Sed Bossius *de Iubil. sect.4.cas. 20.nu.17.* ait, id Pontificem non præcipere, sed consulere velut congruentius. Id quod deducit ex Bullis Iubilæorum post Sixtum V. qui ad tollendam hanc dubitationem, post illa verba *communicent in die Dominico*, addiderunt, *aut alio die hebdomadarum*. *p. 5.tr.12.res. 17.*

Non autem communicare potest in peccato cum sola contritione, tenetur confiteri, etiamsi præscriptam confessionẽ præmiserit.

14 Debet autem, qui in peccato est, antequam communicet, confiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit, quia ita exigit hoc Sacramentum. Vnde, si habens Physicam, aut moralem impotentiam confitendi, post alia opera communicaret cum sola contritione, non lucraretur Iubilęũ, quia hic non est casus, in quo quis possit communicare cum peccato mortali,

tali,

tali, si præuia confessione. Ita Suarez *to.4.disp.52.sect.3.nu.6.* contra Vegam *p.cap.7.cas.31.p.5.tr.12.res.29.* † & se citat *in p.3.tr.4.res.*150. vbi in §. *Itaque* oppositum refert notare Leonem †. *p.11.tr.7 res.*13.

15 Probabile tamen est, quod ait Bossius *de Iubil sect.4. cas.* 20. *num.* 17. communionem factam in peccato mortali sufficere ad satisfaciendum oneri communionis pro Iubilæo consequendo, si communio non sit vltimum opus ex requisitis, & pęnitens in instanti, quo applicatur indulgentia (quod est vltimum instans desitionis vltimi operis extrinsecum, in quo verum est dicere: *Nunc primo omnia opera requisita completa sunt,*) sit in gratia. Quia non omnia opera requisita præstanda sunt in gratia. Et illa verba *deuotè*, & *reuerenter* in Iubilæo apposita respectu communionis, sumi possunt pro deuotione, & reuerentia extrinseca, quæ consistit in externa composit ione, & modestia, vel etiam intrinseca, quæ consistit in actu latriæ, & cultus diuini; intentione obediendi Papæ, lucrandi Iubilæum, & similibus, quę non excludit peccatum habituale. *p.1.tr.11. res.6*, in fine. *p.3.tr.4.res.*148. & *p.5.tr.12.res.* 27. circa medium, & *p.10.tr.15. res.*55.

Probabile tamen est, Communionem factam in peccato sufficere, si non sit vltimum opus, & pęnitens in vltimo instanti sit in gratia.

16 Nota etiam hic contra Fernandez *in medull.p.3.c.8.§.8 num.*3. pueros non valentes pro ætate communicare, non acquirere Iubilæum communicando solum spiritualiter; sed debere illis commutari in aliud opus pium, vt ait Faustus *de Iubil. lib.*4. *q.* 45. Quod etiam procedit in infirmis patientibus tussim, vomitum, &c. in eo, qui inaduertenter bibit, & similibus. *res.* 17. *cit.* §. *Notandum.*

Pueris, patientibus tussim, & vomitum. Item ei, qui inaduertenter bibit, Cōmunio commutari debet in aliud opus piū.

IVBILAEVM

Quoad Confessarium.

17 † PEr Iubilęum concedi solet facultas eligendi Confessarium approbatum, qui pęnitentes absoluat à reseruatis, & censuris, de quibus infra. Ille autem Confessarius est eligibilis per Iubilæum, quem diximus V. *Bulla Cruciatæ*, eligi posse per Bullam. Vide ibi. Solum ergo hic dicendum quoad Regulares, quibus Bulla quoad hunc articulum non suffragatur †.

Per iubilæum eligi potest in Cōfessariū. Qui eligi potest per Cruciatam.

18 Ergo Regulares, quibus tempore Iubilæi conceditur facultas eligendi Confessarium approbatum ab Ordinario, possunt illum eligere extra ordinem. Ita Bossius *de Iubil sect.3.cas.4.num.*17. contra Molfesium apud ipsū, ibidem. Contra quem etiam addit, non posse Superiorem id eis prohibere. *p.5.tr.12.res.*37. §. *Notandum*.

Et si non excipiuntur Regul. eligere possint extra Ordinē, inuito Superiore.

19 Sed, an sufficiat confiteri, cum approbato à proprio Prælato? Negat Henriquez *lib.6.c.6.nu.4.Gloss. litt. K.* Quia in Breui dicitur, *Approbatum ab Ordinario*. Prælatus autem Regularis non est ordinarius. Idque in Iubilæo cautum esse, quia Summus Pontifex potuit animaduertere Episcopo, in approbandis Confessarijs esse plerumque Prelatis Regularibus cautiores. Bonacina *de Sacr.disp.5.q.7.punct.4.§.1. nu.*25. affirmat, aitque Papam verba illa *Approbatum ab Ordinario* pro Religiosis apponere cumulatiuè, non priuatiuè, quatenus id possint, si velint, non tamen teneantur. Ita etiam Bossius *cas.* 3. *nu.*10. qui ait, verba illa sumenda esse cum expositione accommoda, vt si agatur de laicis, debeant eligere approbatum ab Episcopo, si verò de Religiosis, à suo Prælato, qui est ipsorum Ordinarius. Lezana *qq.regul.c.* 19. *n.*19. distinguit, aitque. Vel in Iubilęo dicitur *Approbatum ab Ordinario* tantum, vel *Approbatum ab Ordinario loci*. Si primum, posunt Religiosi eligere approbatum à suo Prælato, si secundum, non posunt. Omnes hę sententiæ sunt probabiles. *p.5.tr.12.res.*37. † & opinionem Bonacinæ, quam nouissimè sequitur Zambellus V. *Iubilæum nu.*29 *in p.2.tr.17.res.*47. & *p.3. tr.2.res.*21.

Dummodo sit approbatus ab Ordinario. Vel secundum probabilem sententiam à suo Prælato.

solum

solum refert, vnde ignauiter; & petulanter illum carpit Ferro *par.* 2. *qq. vi car. quast.* 72. †

Quid de Monialibus?

20 Moniales secundum Polachum in Bulla Iubil. Vrbani VIII. *sectio.* 41. *nu.*8. non possunt in Iubilæo eligere Confessarium approbatum, sed debent confiteri proprio Confessario. Et sic sacram Congregationem declarasse testatur. Sed ego hanc declarationem inuenire non potui. Et contrariam sententiam docent Bonacina *nu.*22. Bossius *cas.* 5. *nu.* 2. & Peyrinus *to.* 3. *c* 4 *n.*4. Qui addit, eas eligere posse Regularem à suo Prælato, vel sæcularem ab Episcopo approbatum, siue subiectæ sint Episcopis, siue Prælatis regularibus, & si sunt subiectæ regularibus, posse eligere ex religione, quia fauorabilia sũt amplianda. Et quod eligere possint quemcunque approbatum ab Ordinario loci, ait Peyrinus non esse difficultatem post Bullam S. D. N. Vrbani VIII. *Pontificia solicitudo*. In ea enim id Monialibus expresè conceditur *p.* 5. *tr.* 12. *ref.* 12. † Hoc loco Auctor non ponit suam sententiam, licèt videatur inclinare cum secunda. At in *p.* 3. *tr.* 2. *ref.* 29. quæ postea impressa iterato est in *t.* 4. *post.* 153. videtur pronior in primam †.

I V B I L AE V M

Quoad reseruata.

Per Iubilæum absolui possunt casus Papales.

21 QVando in Iubilæo datur facultas expressa absoluendi à casibus Bullæ Cęnæ, non requiritur expressa derogatio ipsius Bullæ, vel indiuidua mentio dictorum casuum. Ita Bossius vbi infra contra Duard. *in Bull. Cruc. lib.* 3. §. 2. *q.* 1. *nu.* 13. † (An verò in tali casu absolui possit hæresis occulta. Vide V. *Absoluere nu.*83. †. Sed difficultas est, an quando conceduntur casus Papales absque exceptione, intelligantur etiam concedi casus Bullæ Cenæ? Et quidem Lauorius *de Iubil. p.* 2. *c.* 28. *nu.*24. & alij communiter negant, eo quia habent specialem quandam grauitatem, ob quam Pontifex in specie sciscitatus, non esset illa concessurus. Et hæc sententia apud me certa est, quia quando Pontifex vult concedere casus Bullæ Cenæ, illos explicat. Sed Bossius *de Iubil. sect.* 1. *cas* 7. *num.* 2. affirmatiuam sententiam putat esse probabilem, quia cum facultas detur pro omnibus casibus Papalibus, non est cur aliqui excipiantur, præsertim in re fauorabili. Bullam verò Cenæ reuocare facultates particulares personarum, Religionum, &c. minimè generales omnium fidelium, & extraordinarias, quale est Iubilæum. *p.* 5. *tr.* 12. *resol.* 34.

(Præter casus Bullæ Cęnæ, nisi exprimantur.)

Et Episcopalis.

Casus Episcopales, ait Bonacina *de cens disp.* 2. *quæst.* 3. *ar.* 15. *num.* 10. absolui non posse, quia Clemens VIII. in quadam Bulla decreuit, ne vllus prætextu cuiuscunque priuilegij absoluat à casibus Episcopo reseruatis. Sed merito hanc opinionem refellunt Zanardus *p.* 1. *cap.* 21. *quæst.* 34. & alij, quia cum in Iubilæo expresè concedatur absolui à reseruatis Papæ, à fortiori conceditur, absolui à reseruatis Episcopo. Et alioqui rectè hanc opinionem extendunt ad casus, & censuras reseruatas ab Episcopo post publicationem Iubilæi. *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 149. Absolui possint reseruata, si solum dicatur à censuris, *p.* 10. *tr.* 13. *ref.* 3.

Qui si Iubilæum non acquiritur non propterea reueriuatur.

22 Qui tempore Iubilæi obtinuit absolutionem reseruatorum animo lucrandi Iubilæum, quod postea culpa sua non lucratur, nō propterea in reseruationem reincidit. Ita Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 31. *sect.* 4. *nu.* 5. contra Rodriq. *in Bull. Cruc.* §. 2. *nu.*8. quia non fuit absolutus ad reincidentiam; id enim nec habetur in diplomate, nec Confessarius absoluere potest sub conditione de futuro, *si lucraberis Iubilæum*, quia absolutio debet esse absoluta. Adde cum Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 8. *disp* 15. *nu.*21. contra Suarez vbi sup. nu. 23. quod si in cōfessione aliquot reseruata oblitus sit, illa non remanent reseruata,

sed

sed potest per quemcunque Confessarium absolui, quia cum illa Confessio fuerit valida, absolutio cecidit etiam indirectè super oblita, & Confessarius absoluendo, habuit, & habere debuit intentionem tollendi quamcunque reseruationem *parte 3 tract. 4. res. 145. & parte 4. tract. 4. res. 124. §. Nota*.

Imò, si quæ in confessione oblita sunt, non remanent reseruata.

23 At non ita de eo, qui Iubilæum consecutus est, sed non est confessus, quia non fuit recordatus peccati mortalis; nam, cum nulla peccatorum absolutio data fuerit, si is postea alicuius reseruati recordetur, debet accedere ad Superiorem. Ita Henriquez *lib. 6. cap. 16. num. 6.* Sed Sanctarellus *de Iubil. cap. 12. nu. 1.* putat, hunc quoque Confessarium sibi postea eligere posse, & per illum à talibus reseruatis absolui virtute Iubilæi; nam Iubilęum lucratus est; (nec enim tenebatur confiteri venialia, vt supra diximus) & consequenter lucratus est priuilegium eligendi Confessarium etiam pro reseruatis, quo vti potest transacto Iubilęo, quia non restringitur ad tempus Iubilęi, quæ opinio est probabilis *p. 3. tr. 4. res. 110.*

Quod non procedit in eo, qui putans se nō habere mortale, non est confessus.

Sed Sanctarel. probabile putat, etiā in hoc casu procedere.

24 Nota hic à fortiori, quòd si quis in confessione aliquod reseruatum nō manifestauit, ne manifestaret complicem, vel ex alia iusta causa, transacto Iubilæo potest ab illo absolui per quemcunque Confessarium, quia tale peccatū habetur si fuisset oblitum, & sic indirectè absolutum. Ita Homobonus *p. 1. tr. 5. c. 6. q. 38. ibid. §. Notandum*.

Quod à fortiori dicēdum de eo, qui in sua Confessione aliquod reseruatū prętermisit ex iusta causa.

25 Sed an qui absolutus fuit à reseruatis intuitu Iubilæi, & postea culpa sua non acquirit, peccet mortaliter? Suarez *de Relig. to. 2. lib. 2. c. 6. num. 11.* respondet affirmatiuè. Sed ipse negatiuè respondeo cum Portello *V. Indulg. pro Iubil. nu. 20.* nam is nihil promisit, nec Confessarius illi aliquam obligationem imposuit, nec ipse Pontifex. Cum igitur tale præceptum non appareat, non est cur pęnitens oneretur. *p. 2. tr. 16. res. 11.* in fine *p. 3. tr. 4. res. 145. §. Sed inquires. & p. 5. tr. 12. res. 42.*

Qui verò intuitu Iubilæi absolutus à reseruatis opera non perficit, non peccat mortaliter.

26 Confessarius potest absolutionem peccatorum in Iubilæum differre post illud. Primò, si pęnitens iudicetur probabiliter mansurus in proxima occasione peccandi. Secundò, si pęnitens completis operibus accedat ad confitendum Sabbato, & quia habet multos, & intricatos casus, Confessarius non potest illum statim audire. In hoc ergo duplici casu potest Confessarius absolutionem differre post Iubilæum. Sed reseruationem tollere, & vota cōmutare debet infra tempus Iubilæi. Ita Bossius *sect. 1. cas. 38. & 39. p. 3. tr. 4. res. 147. & p. 5. tr. 12. res. 26. §. Hinc rectè. & p. 11. tr. 7. res. 54.*

Potest autem Confessarius absolutionē differre præbendam, post Iubilæum in duplici casu.

27 Sed difficultas in his casibus est, si is interim in nouos casus reseruatos incideret, an posset Confessarius illa absoluere? Nam Sanctarellus *de Iubil. c. 8. dub. 7.* & alij negant. Sed magis placet affirmatiua sententia Bossii *cas. 39. n. 6.* & aliorum, quia is nondum consecutus est Iubilęum, & virtute Iubilæi absolui potest ab omnibus peccatis commissis ante consecutionem Iubilæi. Et præterea hic, cum non possit amplius consequi Iubilæum, ex obedientia confessarij differentis absolutionem factus esset peioris conditionis, quam cæteri. Et tandem, priuilegium Principis animæ fauorabile ampliandum est. *p. 3. tr. 4. res. 147. §. Difficultas. et p. 5. tr. 12. res. 27.*

Et tunc, si pœnitens incidat in noua reseruata absolui potest etiam ab his.

IVBILAEVM

Quoad censuras.

28 † DE absolutione censurarum facienda virtute Iubilæi, vide V. *Bulla Cruciata quoad censuras*, & omnia, quæ ibi dicta inuenies de Cruciata, applica Iubilæo; nam omnes censuræ, quæ absolui possunt per Bullam, absolui etiam possunt per Iubilæum eodem modo, cum iisdem requisitis, &c. † Etiam si solum exprimantur reseruata. *p. 10. tr. 14. res. 4.*

Per iubilæum absoluuntur omnes censuræ, quæ absolui possunt per Cruciatam, & eodem modo.

29 Vnam

Nisi quod ait Moscosus, per Cruciatã excõmunicatum absolui non posse ad reincidentiam.

29 Vnam disparitatem ponit Moscosus *tr. 16. c. 7. num 5. et 6* inter Bullam & Iubilæum quoad censuras, quod per Bullam non potest quis absolui ad reincidentiam, etiam de consensu partis, quia Bulla non dat, nec pars dare potest, talem facultatem. Per Iubilæum verò potest pro tempore necessario ad confitendum, communicandum, visitandum Ecclesias, &c. adhibita tamen cautione pignoratitia, fideiussoria, &c. ad satisfaciendum; & tunc, transacto Iubilæo, censuram redire quoad forum exterius, non quoad interius, nisi accedat noua culpa. *p. 5. tr. 9. res. 25.*

Per iubilæum posse.

IVBILÆVM

Quoad vota.

Per iubilæum cõmutari etiã possunt omnia vota, quæ cõmutantur per Cruciatã. Et insuper peregrinationis Romæ, Cõpostellæ, & Ierusalẽ, si non excipiuntur.

29 † PEr Iubilæum commutari possunt omnia vota, quæ commutari posse, diximus per Cruciatam, & eodem modo. Vide V. *Bulla Cruciatæ quoad vota.* † Adde quod

30 Quando in concessione generali non excipiuntur vota peregrinationis ad Ierusalem, ad limina Apostolorum, & Compostellam, licèt probabilius sit, commutari non posse, nisi exprimantur, vt docet Suarez *de Relig. to. 2. li. 6 c. 25. n. 4.* probabile tamen est commutari posse, vt ait Malderus *in 2. 2. tr. 10. c. 5. dub. 10.* qui hoc ponit discrimẽ inter vota castitatis perpetuæ, & Religionis, ac alia Pontifici reseruata, quod illa duo non comprehenduntur in generali concessione, nisi exprimantur, reliqua verò satis expressa censentur, dum nõ excipiuntur. Quòd si Papa concederet facultatem commutandi vota reseruata; certum esset commutari posse etiam vota Religionis, & castitatis. Sicut, si exciperet solum hæc duo, commutari posse vota illa peregrinationis, quia exceptio firmat regulam in non exceptis. Ita Suarez *p. 5. tr. 12 res. 58.*

Confessarius verò cõmutare potest vota in materia post iubilæũ a se vel alio subrogãdam.

Et tunc materiam subrogare potest pro votis emissis, etiã post iubilæum.

Et vota, quæ reperiuntur tempore iubilæi, cõmutari possunt post multos annos.

31 Potest Confessarius in aliquibus casibus differre materiam subrogatam in commutatione voti ad vsque Iubilæum transactum, dicendo, *Commuto tibi talem votum in id, quod postea tibi ipse assignabo, vel alius,* vt supra diximus de casibus reseruatis. In quo casu, si pœnitens noua vota emitteret, posset illa Confessarius commutare, vt dictum est de reseruatis num. 27. *p. 3. tr. 4. res. 147. & p. 5. tr. 12. res. 27.*

Et multo magis oblita ab eo, qui generalem commutationem obtinuit.

Etiã si sint reseruata.

Vota commutata cũ intentione lucrandi iubilæum, si hoc non acquiritur, non redeunt.

Etiam si materia nõ adhuc sit subrogata.

Certè si quis votorũ commutationem obtinuit, non peccat mortaliter, si illud postea culpabiliter non lucratur.

An verò, qui transacto iubilæo, quod nõ acquisiuit, petere possit commutationẽ votorum oblitorum? Affirmat Leo. Sanchez negat.

32 Imò virtute Iubilæi commutari possunt vota, non solum tempore ipsius Iubilæi, sed etiam post multos annos; nam, qui Iubilæum lucratur, acquirit sibi ius ad priuilegium commutandi vota, quando sibi libuerit. Ita Bossius *sect. 2. cas. 47.* & Portellius V. *Indulg. pro Iubil. num. 18.* contra Regium *cas. 25.* & alios *p. 2. tr. 16. res. 9. & p. 1. tr. 12. res. 40.* Ex quo à fortiori sequitur, quod si quis tempore Iubilæi generalem votorum cõmutationem, & dispensationem obtinuit, possit sibi commutare vota oblita, etiam reseruata, quia reseruatio generali illa commutatione & dispensatione sublata fuit, vt supra num. 22. diximus de reseruatione peccatorum. Ita Bossius *de Iubil. sect. 2. cas. 44.* contra Pollacchum *de Iubil. sect. 42. nu. 69. res. 40. cit. §. Hinc.*

33 Qui commutationem votorum à Confessario petijt virtute Iubilæi animo illud lucrandi, si postea ex negligentia culpabili illud non lucretur, non propterea redeunt vota, sicut diximus supra de reseruatis num. 22. Quæ opinio vera est, etiam circa vota commutata tantum generaliter remittendo opera à se, vel ab alio postea præscribenda. Ita Sanchez *tom. 1. lib. 4. cap. 54. num. 50 par. 2. tr. 16. res. 10 p. 3. tract. 5. res 25. §. Quintò, & p. 5. tr. 12. res. 41. §. Certum.* Nec peccat mortaliter, si illud postea culpa sua non lucratur. Vide supra num. 25. *p. 2. tr. 16. res. 11. p. 3. tr. 5. res. 25. §. Quintò,* in fine. *& p. 5. tr. 12. resol. 42.* An verò in tali casu post Iubilæum transactum petere possit commutationem votorum oblitorum, non obstante, quod lucratus non sit Iubilæum?

bilæum? Affirmat Leo *de Iubil.par.* 1 *num.* 20. quia is remanet liber à reseruatione peccatorum obl torum. Sed Sanchez num. 52. negat, aitque, esse disparem rationem inter absolutionem peccatorum, & commutationem votorum. p.5.*tr.*12.*res.*41.

34 Non oportet, quod Confessarius commutans vota, sit ille idem, qui à peccatis absoluit, dummodo sit approbatus ab Ordinario; nam hoc solum requirit Bulla Iub læi. Ita Henriq. *lib.7.c.* 10. *nu.* 8. Qui testatur ita declarasse Gregorium XIII. *p.*5. *tr.*12. *res.* 50.

IVBILAEVM

Quoad al a.

35 † QVi tempore, quo in sua patria publicatum fuit Iubilæũ, ex ignorantia inuincibili non habuit illius notitiam, lucrari illud potest infra dies quindecim à die notitię. Ita Botton. *in Iubil. Sixti V. fol.* 131. Et idē de eo, qui Iubilæi notitiam primo haberet secunda die Veneris, vel Saturni: Sed huic Confessarius potest commutare ieiunia, & indicere Communionem die Dominico. Item si quis in sua patria Iubilæum lucrari negligeret, & post duas hebdomadas alio pergens, inueniret Iubilæum adhuc durare, posset ibi illud lucrari: Ita Sanctarellus *de Iubil.c.7 dub.* 1.*p.*3. *tr.*4.*res.* 151.

Qui Iubilæum inuincibiliter ignorauit, potest illud lucrari infrà dies. Quindecim die notitiæ.

Et negligens lucrari in patria, lucrari potest in alio loco, vbi adhuc durat.

36 Sed an possit quis Iubileum in vno, vel duobus locis bis lucrari quoad omnia priuilegia? Negat Layman *lib.5.tr.7.c.*8 *nu* 9. & alij. Et Filliucius *to.* 1.*tr.*8.*c* 10.*n.*2 8. testatur Clem. VIII. respondisse, quod Iubilæum tàm in anno Sancto, quàm in alijs semel tantum sumi potest, Idemque declarasse Sacram Congreg. Cardinalium. Et rationem assignat Torres *in* 2.2.*to.*1.*c.*188. *ar.*12.*disp.*7.*n.*8. quia in Breui dicitur gratiam consequendam esse vna è duabus hebdomadis disiunctiuè. Sed contrariam sententiam tenent Henriquez *lib.6.c.16.nu.*3 Benzonius *de Iubil.lib.*5.*c.*15 *dub.*23. & alij. Et Molfesius *to.* 1.*tr.7.c.16.nu.*45. probat, quia cum Iubileum propter opera concedatur, & quis præscripta opera bis implere possit, non est cur Iubilæum bis obtinere non possit. Maximè quia gratiæ sunt ampliandæ. Ad argumentum Torres respondet, particulam disiunctiuam respicere commoditatem fidelium, vt, qui consequi nolit in prima, consequatur in secunda hebdomada non autem tollere, quominus duabus vicibus acquiri possit. Ad declarationes Clement. VIII & Cardinalium potest quis dicere, de illis non constare authenticę. ibi. & iterum. *p.*5.*tr.*12.*res.*28. & olim *p.*2.*tr.*17.*res.*49.

An verò possit bis acquiri? Aliqui negant.

Alij affirmant.

37 Non suspendi per annum Sanctum Indulgentias pro animabus Purgatorii; docent Diana, & Martinus Carillo; nec etiam eas, quæ conceduntur viuis, vt applicentur pro defunctis, nec in articulo mortis. Layman, & alij; nec concessæ Ecclesijs Vrbis Romæ. Rodriquez, & alii. *p.*11. *tract.*2. *res.* 61.

Non suspenditur Indulgentiam per annum Sanctum pro mortuis, neque viuis pro mortuis.

IVDEX.

1 † IVdex quasi *Iusdicens*, est persona à Republica constituta ad quæstiones tum ciuiles, tum criminales dirimendas. Procedit cum ad instantiam partis, seu personæ priuatæ, quæ in ciuilibus actor, in criminalibus accusator dicitur; tum ad instantiā fisci, quæ est persona item publica, curās ex parte communitatis seruari iustitiam legalem, &c. Et quidem cum iudex in criminalibus procedit ad instantiam partis, dicitur procedere per viam accusationis,

Iudex quis? Et quomodo procedat.

sationis, cum ad instantiam fisci, per viam denuntiationis, aut Inquisitionis. De quibus multa diximus V. *Inquisitores, et Inquisitorum.* Nunc pauca supersunt de iudice in communi, & mox plura de iurisdictione iudicis Ecclesiastici, & iudicis laici †.

Potest esse cæcus.

2 In primis cęcus potest esse iudex, & dignitatem retinere; ex *l. 6. ff. vbi quis agere, vel conueniri, & l. 2. ff de postulan. in 5. colum.* ibi: *Quamuis autem cæcus pro alio postulare non possit, tamen & Senatorium ordinem retinet, & iudicandi officio fungitur, et l. 8. C. de Decurionib. lib.* 10. licèt Glossa ibi limitet, quando amborum oculorum cęcus non esset. Idem dic cum Megalio *to. 2. ref. 183. nu. 6.* de surdo, & muto *ex l. 1 ff. de postul. cit.* & Megal. adducit etiam *l. cæcus, de iudicijs,* licèt Molina *de iust. to. 5. tr. 5. disp. 39. nu.* 1. doceat, mutum, & surdum non posse esse arbitrum. *p. 5. tr. 6. ref. 36.*

Potest generaliter inquirere de reo ignoto in delicto notorio.

3 Quando crimen est notorium, & reus ignoratur, potest iudex ad vitandum scandalum, & propter vtilitatem Reipublicæ, de illius auctore generaliter inquirere; nam alioqui multa crimina manerent impunita magno cum Reipublicæ detrimento. Ita Malderus *in 2. 2. tract. 6. cap. 1. dub.* 18. & alij contra Caietanum *in 2. 2 quæst. 69. ar. 2 cap. verò, cum oporteat, cap. Inquisitionis, & cap. qualiter, et quando de accus.* requirunt indicia, & famam ad inquirendum in particulari, non in generali. *p. 2. tr. 15. ref. 65.* Si autem inuenta charta peccatorum alicuius, contra illum inquireret, peccaret mortaliter, & frangeret sigillum confessionis; quia illa charta dici potest confessio inchoata. Imò si reum conuictum condemnasset, & postea sciret, totam delationem, vel accusationem ortam fuisse ex fractione sigilli, teneretur reum absoluere, & dimittere. Ita Fagundez *pr. 2. lib. 6. cap. 5. nu. 28. p. 3. tr. 4. ref.* 112 in fine. *& p. 5. tr. 11. ref. 27. § Vnde.*

Iudex in ciuibus, cū quæstio est de iure, an sequi possit opinionem probabilem, omissa probabiliori, etiam sua?

Potest fieri sententia secūdum opinionem collegæ.

4 In ciuilibus, quando quæstio est de iure, & adsunt variæ opiniones iudex sequi potest opinionem probabilem, relinquendo probabiliorem, imò etiam suam. Diana *p. 1 tr. 2. ref. 60.* Sed hic obiter, & potest vnus iudex deponere propriam conscientiam, & ferre sententiam secundum opinionem iudicis collegæ. ibid. Ita Sancius *pract. disp. 44. num. 50.* & Delrius *disq. lib. 5. quæst 1. §. quotiescumque*, qui asserit hanc esse communem opinionem Casistarum, quibus adde nouissime Palaum *tom. 1. disput. 2. punct. 11. tit. 7.* contra Vasquez *in p. 2. tom. 1. disput. 61. num. 5.* verum puto etiam in iudice supremo. At iudex arbiter, electus vt iudicet secundum suam sententiam, non potest alienam opinionem sequi, nisi teneat duplicem, nam tunc potest sequi quam velit. Ita Montesinus *in p. 2. tom. 1. disput. 29. quæst 5. nu* 213. Circa verò quæstionem facti, tenetur sequi, quod est probabilius. *p. 2. tr. 13. ref. 3. et parte 5. Add. secund. ref.* 13. Quod si probationes de facto, & æquales sunt, & ius æquè actori fauet, ac conuento, potest sequi vtrum maluerit. Ita Sancius *disput. 54. num. 51.* Sed probabilius est, in tali casu debere iudicem, si res est diuisibilis, eam diuidere, aut si non est diuisibilis, partes componere. Ita F. Illiucius *tom. 2. tract. 21. cap. 3. num. 144. p. 3. cit. §. Nota, et par. 4. tract. 3. resol.* 40. In criminalibus sequi potest opinionem probabilem in fauorem rei, relicta probabiliori in fauorem partis, aut fisci. Ita Sayrus *lib. 1. cap. 11. num. 13.* Imò ad hoc tenetur, quia nemo condemnandus est ad pęnam, nisi pro certa causa, & in criminalibus ad condemnandum reum requiruntur probationem luce meridiana clariores, *leg. sciant cuncti, C. de probat.* quales non sunt probationes contra reum, si pro ipso stant probationes probabiles. Ita Palaus *tom. 1. disput. 2. punct. 11. num. 4.* & alij. Quę sententia non solum procedi, quando opinio probabilis pro reo est circa factum, sed etiam, vt docet Villalobos *tom. 1. disput. 2. punct. 15. num. 3. & 4.* quando circa ius. Neque est par ratio de ciuilibus, in quibus diximus iudicem sequi posse opinionem, quam maluerit, dummodo sit probabilis. Nam vt obseruat Martinez *in par. 2. tom. 5. quæst. 19. art. 6. dub. 6. conclus. 3.* in moralibus

Quid si quæstio sit de facto, & neuter possideat.

In criminalibus sequi tenetur opinionem, quæ fauet reo,

Etiam si contraria sit probabilior.

libus

bus aliud eſt agere de vita, aliud de bonis temporalibus. Sed quia Bonacina *de leg. tom. 2. diſput. 2. quæſt. 5. punct. 1. num. 15.* & Sancius *ſelect. diſput. 44. nu.* 52. tenent, iudicem ſequi opinionem probabilem, etiam contra reum, quando quæſtio eſt de iure, non illam refello tanquam improbabilem. *p. 3. reſ. cit. à §. Sed hic.*

5 Nota hic vnum notabile, quod ſecundum D. Thomam 2. 2. *quæſtio.* 67. *ar.* 2. poteſt, & debet iudex damnare ad mortem eum, quem teſtes conuincunt de delicto mortis, quamuis ipſi priuatim conſtet eſſe innocentem, quia in iudicando ſuſtinet perſonam publicam communitatis, & ſic debet vti ſciētia publica, non priuata. At Syluius *in* 1. 2. *q.* 66. *ar.* 2. *concl.* 2. & alij tenent, non poſſe talem reum occidere; nam occidere innocentem eſt per ſe malum, & aduerſatur tàm charitati, quàm iuſtitiæ. Igitur debere auertere accuſatorem ab accuſatione, curare vt teſtes per prudentes viros corrigantur, ſi nolint deſiſtere, debere litem protrahere, teſtes diligenter examinare ad deprehendēdum indicium variationis, & falſitatis. Si id non proficit, curet carcerē aperiri, & dari locum reo ad fugam. Si hoc non ſuffragatur, & partes inſtēt pro ſententia, dicat ſe habere difficultatem, & eundum eſſe ad ſuperiorem, quem ipſe ſecreto informet, & perſonam teſtis induat. Iudex verò ſuperior, etiam ſi ius palam non faueat, mortis, & mutilationis pœnam ſuprema ſua auctoritate relaxet. Denique, ſi iudex ordinarius nullam adinueniat viam liberandi à morte innocentem, officium deponere debere, etiam cū periculo vitæ. Ego verò exiſtimo, quòd ſi adhibitis omnibus diligentijs, ſententiam declinare nō poſſit, & officium deponere nequeat abſque magno incommodo, poteſt ſequi ſententiam D. Th. & reum morti ſecundum allegata, & probata adiudicare. Vide Filliuciū *to. 2. tr. 48. c. 6. n.* 171. *p. 5. tr. 4. reſ.* 22. In ciuilibus verò tenetur omnino iudicare ſecundum allegata, & probata. *p. 10. tr. 15. reſ. 16.*

Imò quamuis ex D. Thoma damnare poſſit ad mortem eum, quem ſcit innocentem, ſecundum allegata, & probata, multi tamen dicunt, teneri adhibere omnes diligentias, vt illum ſaluet.

Et, ſi nulla prodeſt officium deponere, etiam cum periculo vitæ.

Quod vltimum non admitto.

6 Nota præterea, quod Leſſius *lib. 2. cap. 14. dub. 9. nu. 64. edit. Pariſienſ. ann.* 1618. putat, iudicem aliquid accipientem ab eo, in cuius fauorem iudicauit ſecundum opinionem probabilem, quando liberum illi erat vtramlibet partem ſequi, non peccare contra iuſtitiam, nec teneri ad reſtitutionem, quia in tali caſu pretium non accipit pro iuſtitia ſententiæ, ſed pro eo, quod præfert vnam opinionem alteri, ad quod non tenetur. Aduertit tamen hanc doctrinam procedere, ſtando in iure naturali: nam ius poſitiuum id fieri prohibet. Sed etiam de iure naturali oppoſitum tenendum eſt cum Tannero *in 2. 2. diſp. 4. quæſt. 6. dub. 10. num.* 190. & alijs communiter *p. 3. tr.* 5. *reſol.* 55. poteſt tamen iudex pro ferenda ſententia iuſta aliquid recipere, quod detur ipſi, non ad redimendam vexationem, ſed ad alliciendum animū eius ad ferendam ſententiam iuſtam, vel ex mera liberalitate. Ita Ioan. Franciſcus Suarez *Ench. lib. 5. §. cui reſtituendum.* V. *quod accepiſti* contra Sotum *de iuſt. lib. 4. q. 7. art. 1. ad 2.* Qui tamen concedit, aliquid poſſe ſumere à tertio; nam licèt ex iuſtitia teneatur v. g. ad bonum Petri, non tamen tenetur id facere in gratiam Pauli? à quo proinde poteſt aliquid accipere. Sed hæc ſententia diſplicet Leſſio *lib. 2. c. 14. dub. 9. p. 3. tr. 6. reſ. 4.* Item ſecundum Layman *lib. 3. ſect. 5. tr. 4. c. 4. nu. 9.* poteſt aliquid accipere à litigante, vt illius cauſam expediat ante aliam, quæ tamen ſimul cum illa ad ipſum delata fuit, ſpectato naturali iure, quia in hoc nulli infert iniuriam, & cum ſe obliget in gratiam Titij eius cauſam ante alias expedire, poteſt pretium ſumere, quia hæc obligatio eſt pretio æſtimabilis. *p. 3. tr. 5. reſ. 45.*

Iudex in cauſa vtrique probabili, non poteſt aliquid accipere ab vno proferenda ſententia in eius fauorem.

Poteſt tamen aliquid accipere ex mera liberalitate.

Et ſecundum Laym. ad expediendam vnā cauſam ante aliam, quæ ſimul ad ipſum delata eſt.

7 Iudex in proferenda ſententia negligens, & ob negligentiam non condemnans, non tenetur reſtituere fiſco, vel parti læſæ pœnam pecuniariam, aliàs debitam, quia fiſcus, & pars nondum acquiſierunt ius ad talem mulctā, nec ſatis conſtat, iudicem teneri ex iuſtitia, hæc emolumenta fiſco, & parti procuratore. Ita Leſſius *lib. 2. c. 12. dub. 18. nu.* 134. contra Molinam *de iuſt. to. 1. tr. 2. diſp. 95. nu. 36. p. 3. tr. 6. reſ. 35. §. Tertiò.*

Iudex non damnans ad pœnam pecuniariam alicui debitam, non tenetur illā reſtituere Fiſco, vel parti.

Tenetur iudex inuestigare veritatem.

Iudex tenetur omnibus modis laborare vt veritas inueniatur, vt secundum ipsam iudicare possit. Hostien. s. *p.9.tr.9.res.41.*

IVDEX ECCLESIASTICVS.

Iudex Ecclesiasticus punire potest laicũ delinquentẽvnà cum Clerico.

1 † AD Iudicem Ecclesiasticum spectant omnes causæ spirituales, siue tales sint ratione personæ, siue ratione obiecti. Et sic generaliter est competens iudex Clericorum, & aliquando etiam laicorum. Nam primò † potest punire laicum, si delinquat simul cum Clerico, maximè si præueniat in captura, quia magis dignum trahit ad se minus dignum, cap. *per tuas de arbitr.* & causæ continentia non debet diuidi, *leg. nulli, C. de iudic.* & alibi. Et ratio est, quia sic vitantur absurda, quæ sequerentur, si vnus diuersam & fortasse contrariam ab alio sententiam ferret, cum tamen agatur de eodem delicto, & eædem sint probationes. Ita Fagnanus *resp. pro cens. Pauli V, parte* 3. & alij contra Pereiram *de manu reg. par. 2. cap. 41. num.* 3. Osascum *decisio. Pedemont.* 103. *num.* 10. & alios. Et ita testatur Scaccia *de iudic. causa lib. 1. cap. 11. num.* 24. decisum esse à sacra Congregatione Cardinalium die 10. Decembr. 1591. *In l. si quis vxori, ff. de furtis*, solum habetur, quòd socius vxoris in furando res sui viri, non gaudeat immunitate vxoris, eo quòd vxor non teneatur de furto pro rebus subtractis à viro, non quod ad diuersa Tribunalia pertineat. Bulla Pij IV. die 26. Maij 1565. fuit correcta, & redacta ad terminos iuris communis, & S. C. Trident. per aliam Bullam Pij V. die 20. Iunij 1566. *par. 3. tract. 1. resol. 1. & p. 4. tr. 1. res. 7.*

Coram se peierantem.

Et in omni delicto misti fori.

4 Deinde potest iudex Ecclesiasticus punire laicum pro periurio coram se commisso, quia ratione periurij factus est illi subditus. Non ita de laico ergo Clericum coram se peierante. Ita Couarru. *pract. qq. c. 12 n. 8. p. 3. tr. 1. res.* 60. Et tandem punire potest laicum in quocunque delicto misti fori, de quo vide V. *Crimina misti fori.*

Coram iudice ecclesiastico cõueniri potest laicus, si post motam litem coram laico, factus sit Clericus.

3 Item coram iudice Ecclesiastico conueniri potest laicus primò, si postquam lis contra eum in foro sæculari mota est, efficiatur Clericus; nam iudex laicus non solum executionem sententiæ exercere non potest in Clericũ, vt certum est, sed etiam debet à lite supersedere, & ipse Clericus declinatoriam opponere pro remissione. Si enim quis post delictum ad Ecclesiam confugiens, gaudet immunitate, quantò magis gaudere debet, qui personam Deo perpetuo consecrat per Ordinum susceptionem? Ita Marinus *res. quotid. c. 54. num.* 8. contra Grassum *de eff. Cler. eff. 1.* 1239. *p. 4. tr. 1. res.* 38. Secũdò ratione fructuum præbendæ sibi locatæ. Ita Valboa *tom. 2. ad tex. c. 2. de iudic. à n.* 50. cum Abbate in cap. *si Clericus laicum 1. not. col. 4. de foro compet.* vbi dicitur, quòd Clericus potest conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico pro rebus Ecclesiæ, & suis, siue agat actione reali, siue personali: Ita etiam tenet nouissimè Sacra Rota Rom. die 28. Maij 1631. *p. 4. tr. 1. res. 24. et 56. & p. 5. tract. 1. res.* 7. Sic ergo laicus Emphyteuta Ecclesiæ, vel Clerici factus est subditus Ecclesiastico, maximè, si illi expresè se submisit, quod laicus iudex prohibere non potest. Et quamuis Ecclesia non possit laicum ad suum forum trahere, nisi in casu furti, aut violentiæ, vt docet Felinus in cap. *cum sit generale de foro comp. nu.* 4. adhuc emphyteuta huiusmodi coram Ecclesiastico posset conueniri, si pensiones denegaret, aut non solueret, quia priuando Ecclesiam iure suo, violentiam illi faceret. Vide Maceratensem *lib. 1. resolut. 48. resolut. 24. cit. 6. Non reticeam*, & ex parte *in p. 5. tr. 1. resol.* 8. In iurepatronatus laicorum solus iudex Ecclesiasticus iudicat, quamuis non sit propriè spirituali, est tamen adnexum spiritualitati: ita etiam de possessione rei spiritualis, licèt sit merè temporalis, & laicalis, quemadmodum

Item ratione fructuum præbendæ sibi locatæ.

Item emphyteusis Ecclesiæ, vel Clerici.

Ratione iurispatronatus.

Digitized by Google

dum, & de proprietate, cum qualitas spiritualitatis qualitatem temporalitatis absorbeat. Rota Romana cit. *p.4. tr.1. res.56.* Possessionis spiritualis.

4 Solus item Ecclesiasticus est competens in causis decimarum, etiam à Principibus feudi nomine concessarum; nam licèt dominium fructum omninò spectet ad laicos, & feudum censeatur sæculare; oritur tamen à iure spirituali, & Ecclesiastico, ita contra Rebuffum *de decim. q. 10. nu. 39.* Rota Romana cit. cum Tannero *in 2.2. disp.5. q.3. dub.2. p.1. tr.2. res.90. & 91. p.3. tr.1. res.50. & p.4. tr.1. res.56. §. Tertia.* Qui explicat aliquos casus decimarum ad Ecclesiasticum pertinentes. Primus est, quando Clerici cogunt laicos soluere decimas contra præscriptionem, vel consuetudinem immemorabilem. Secundus, etiam quando quæstio non est iuris, sed facti, & etiam si agatur contra quempiam pro furto, aut detentione decimarum. Tertius, quando laicus conductor decimæ iniuit pactum, vt coram iudice laico conueniri possit. Quartus, quando causa agitur contra laicos fures de soluendis fructibus decimæ, & non de ipso iure decimarum seruando. Bonacina quoque *de leg. disp. vlt. q.5. punct. 6. nu. 1.* addit laicum non posse cognoscere in causa decimarum, etiam titulo compromissi. Et placet opinio Monetæ *de decim. c. 8. q. 1. num. 10.* quod de possessorio decimandi cognoscat solus Ecclesiasticus. Vnus casus est, in quo iudex laicus procedere potest in causa decimarum, si scilicet decimæ auctoritate Sũmi Pontificis in Principes translatæ sint contractu permutationis, quia nimirum Principes rebus alijs æqualis, aut maioris æstimationis illas compensant; nam tunc decimæ ratione permutationis debentur Principi, & Ecclesia ius suũ transtulit à decimis in rem subrogatã. Ita Torre in 2.2. *to.2. q.87. dis.8. n.4. p.1. tr.2. res.90.91.92.93.94. & p.3. t.1. res.50.*

Decimarum in omnibus casibus.

Præterquã si decimæ auctoritate Papæ in aliud permutatæ sint cum laico.

5 Declarauit etiam Rota Romana cit. quòd iudex Ecclesiasticus est competens in possessorio matrimonij, quamuis agatur inter personas merè laicas, quia habet adnexam causam, & titulum spiritualitatis. *par.4. tr.1. res.56.* Est etiam competens in causis sponsaliorum, & si de illorum valore agitur, priuatiuè. Ita Sanchez *de matimon. tom.1. lib.1. disp.29. nu.9. p.1. tr.2. res.131.* Et, pendente lite super matrimonio, vel sponsalitijs ad solum iudicem Ecclesiasticum spectat, sequestrare puellam causa explorandi consensus. Ita Genuensis, & alij communiter ex *c. cum locum de spons.* vnde etiam ille iudicare debet de loco tuto *ex reg. l. ad rem mobilem ad legatum ff. de procur. p.1. tr.2. res.132.*

Item iudex Ecclesiasticus est competens in possessorio matrimonij.

Ex sponsaliorum.

6 † Item in causa vsuræ. † Ac proinde potest præcipere iudici laico sub pęna excommunicationis, quod supersedeat ab executione contractus, donec decidatur, an sit vsurarius, necne. Ita Guttierez *de iuram. conf. p.1. c.2. n.11.* contra Barbatium *vol.2. consil.45. n.10.* ex cap *lator, quo filij sint legitimi.* Et hoc maximè si Ecclesiasticus præuenisset in cognitione vsuræ talis contractus, vt notat Martha *de iurisd. p.2. c.45. nu.15.20.* Nec in hoc casu potest iudex laicus præfigere terminum parti exceptionem opponenti, intra quem causa incidens spiritualis coram Ecclesiastico terminetur, quia non potest suo superiori legem imponere; id tamen potest Ecclesiasticus *p.3. tr.1. res.18.* Item executio legatorum piorum pertinet ad Episcopum priuatiuè. Vide V. *Legatum, num.12.*

Et vsuræ.

7 Tertiò conueniri potest laicus coram iudice Ecclesiastico à personis miserabilibus ex tex. cap. *Super quibusdam, de verb. signif.* ibi. *Item viduis pupillis, orphanis, et miserabilibus personis tenearis in iudicio Ecclesiastico respondere,* & ex cap. *Si quis de potentibus 21. cap. si quis Romipetas 23. cap. illi. qui 25. in ord. 24. q. 3.* in quibus iuribus indistinctè, & absque alicuius causæ præfinitione hoc priuilegium miserabilibus conceditur. Quod etiam docent Aluarez *de priuil. paup. q.52. n.13.* Cęnedo *qq. canon. q.14. nu.4.* & alij. Si verò pupillus, aut vidua esset diues, hoc priuilegium non gauderet. Ijdem DD. *p.4. tr.1. res.90.*

Et in causis miserabilium.

Itē in omnibus causis, quas sibi vendicauit consuetudo, vel præscriptio.

8 Quartò laicus coram Ecclesiastico conueniri etiam potest ex consuetudine & præscriptione, ex cap. *si clericus laicum, c. licet ex suscepto, de foro cōp.* Ita Cochier *p.1.c.30.n.7. et c.26. num. 1.2.* & DD. communiter in cap. *Cum contingat, de foro comp.* asserentes, merum & mistum imperium præscribi posse, ita vt faciuè iudex Ecclesiasticus laicam iurisdictionem præscribere possit, licèt non econuersò ex cap. *significauerunt*. Neque dicas cum aliquibus, prædicta tunc esse vera, quando datur scientia Principis, nec sufficere scientiam officialium, vt tradit Capycius *dec. 57.* nam hoc procedit cum subditis, & vassallis, qui non possunt aduersus superiorem præscribere, non autem cum Ecclesiasticis, per ea, quæ adducit Abbas in cap. *Cum nobis de præscript.* & alibi. Ita Cocchier. vbi supra nu.3. *p.4.tr.1.ref.53.*

Et Conseruatores Religiosorū possunt capere eorum debitores laicos.

9 Conseruatores Religiosorum secundum Portellium V. *Conseruatores, num.7.* & Rodriquez *in compens. ref.33.num.12.22.* contra Cabædum *lib. 3.c. 18.n.4.* procedere possunt contra eorum debitores etiam laicos, quia in cap. *fin. de offic. deleg.* conceditur talibus posse cognoscere de manifestis iniurijs & violentijs, vbi iniuria sumitur non solum pro contumelia, sed pro omni eo, quod est contra ius, & infert damnum monasterio. Sed in contrarium est, quod exactio debiti requirit strepitum, & figuram iudicij. Conseruatores verò secundum Tridentinum non possunt habere Tribunal erectum. Ita Ceuallos *de cogn. per viam viol. p.2.q. 20. nu. 16.* Ad ipsos tamen pertinet causa animalium Religiosorum facientium damnum in alienis agris. Ita Portel. vbi sup. nu.9 *p.3.tr.1.ref.20.*

Et vniuersaliter in omnibus causis Clericorum.

10 Clericus autem semper coram Ecclesiastico conueniri debet, etiam pro euictione. Ita Tamburinus *de iure Abbat. tom.1. disput. 15. quæst. 19. num. 25.* Vide infrà V. *Iudex laicus*. Quòd si lis mota fuerit contra laicum, qui rem emit à Clerico, & Clericus resistat defensioni emptoris, tunc non potest causam trahere ad Ecclesiasticum Vide Molinam *de iust. tom.2. tr.2 disp. 380. num. 56. p.3. tr. 1. ref. 22.* iudex etiam Ecclesiasticus cogere debet Clericum pro restitutione pecuniæ illi liberatæ cum cautione de restituendo, si creditor anterior compareat. Ita Marinus *ref. quot. c.206. p.4. tr. 1. ref. 56.* in fine. Et cogere etiam Clericum emphyteutam pro solutione laudemij. Ita Burgius *de laudem. p.3 inspect. 1. nu.4.* contra Cassaneum *consuet. Burgund. rubr. 11. §. 1. ibid. ref. 111. §. Et tandem.*

Etiam si cogendi sint ad restituendam pecuniam sibi liberatā cum cautione, &c.

Vel ad soluendum laudemium.

Iudex Ecclesiasticus debet decidere, vtrū reus gaudeat immunitate Ecclesiæ, ad quam confugit.

11 Iudex Ecclesiasticus cognoscere debet, vtrum quis gaudeat immunitate loci sacri, vel ne, ex cap. *fin. de immunit. Eccl.* & ex cap. *Episcopo 17. quæst. 4.* & alibi, & tandem ex Bulla Gregorij XIV. postquam non est amplius de hac re dubitandum. Ita Lotherius *de benefic. tom. 1. lib. 1. q.13. nu.96.* & alij contra Pereiram *p.2. cap. 59. num. 12.* Ratio autem est, quia causa immunitatis, vtpotè Ecclesiastica, tractari debet à iudicibus Ecclesiasticis. Nec obstat quæuis contraria consuetudo, quia prædicta Bulla reuocat omnes contrarias consuetudines. Ita Tuschus V. *Immunitas concl.59. à nu. 19.* contra Corream *relect. de immun. p.1. num.18.* Nec item obstat, quod Episcopi, & Pontifices tali consuetudini, quandoque non contradicant. Non enim consentiunt, sed simulant, ad vitandum maius malum. Ita Laudensis *decis. Pitau. 36. num.265. p.1.* vnde enim cognitio, an locus sit sacer, vel ne, pertinet priuatiuè ad Ecclesiasticum. Ita Giurba *cons. 10. nu.7.* & patet ex c. *ex parte de verb. sign. p.4. tr.1. ref.49.*

Et an locus sit sacer, vel ne.

Et an reuera reus captus sit de loco sacro, dum ipse affirmat, & satellites negant.

12 Ad Ecclesiasticum etiam pertinet cognoscere, quando reus dicit se captum in loco sacro, negantibus satellitibus, quia hæc causa est accessoria immunitati, & accessorium sequitur naturam principalis. Et deinde in cap. *si iudex de sentent. excomm. in 6.* deciditur, quod reus captus à satellitibus affirmans se esse Clericū, pro Clericatus cognitione remitti debet ad Ecclesiasticum: ergo idem in casu nostro, cum sit par ratio, & æqualis possessio pro satellitibus Curiæ laicalis. Ita Peregrinus *de immunit. cap.33. nu.18.* & nouissimè

uissimè Nouarius *Sum. Bullar. tit. de immunit. nu.* 95. Aduertit hic Decianus *tract. crim. tom.* 2. *lib* 6. *cap.* 29. *nu.* 10. ex multis, quòd Episcopus in hoc non debet facilè credere birruarijs, cum agatur de præiuditio tertij. Itaque considerabit circumstantias, quas adducit Peregrinus vbi suprà num. 16. *parte* 3. *tr.* 1. *res.* 32.

Et tunc non facilè debet his credere.

13 Sed quid, si iudex laicus fecerit processum, an reus gaudeat immunitate, vel ne? Debetne Ecclesiasticus stare illi processui? Affirmat Giurba *consil.* 50. *num.* 2. Sed negandum est cum Ambrosino *cap.* 11. *num.* 12. & omnibus ferè scribentibus post Bullam Gregorij, in qua talis cognitio iudici Ecclesiastico expresè committitur; nam quando delegatur cognitio causæ intelligitur etiam delegata potestas sumendi probationes super illa causa, cap. *præterea, de off. deleg.* Et præterea ex communi Iuristarum apud Clarum §. *fin. quest.* 36. *num.* 49. iudex Ecclesiasticus non tenetur stare processui condito per iudicem sæcularem, quia acta instructorij vnius iudicij in alio non probant, nisi inter easdem personas, & in eisdem causis, ex cap. *inter dilectos*, §. *in omnibus, de fide instrument.* Et hoc à fortiori procedit, quando vrgeret aliqua suspitio contra testes examinatos à iudice laico, vel Episcopus esset dubius de fidelitate processus. Nec facit contra hanc sententiam, quòd Clement. VIII. in breui directo ad Archiepiscopum Panormitanum dicat: *summariè, simpliciter, extraiudicialiter, et quantum pro exoneratione tuæ conscientiæ sufficere tibi videbitur.* Nam non propterea tollitur substantia probationis, sed solum probandi modus per longum tempus. Ita Nouarius *summ. Bull. tit. de immunit. num.* 81. Vel dic, quod ibi certo constabat de delicto, & solum erat dubium, an reus gauderet immunitate; vnde Pontifex ne videretur approbare processus iudicis laici, dispensauit pro eo casu, vt Archiepiscopus reos traderet præmissa informatione summaria, vnde non est idem faciendum in omnibus casibus. *p.* 5. *tract.* 1. *res.* 9. & obiter olim *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 112. in fine.

Nec stare processui iudicis laicis probantis non gaudere.

Maximè si adest aliqua præsumptio in contrarium.

14 Ad hoc verò, vt iudex Ecclesiasticus tradat reum brachio sæculari, non sufficiunt indicia, & coniecturæ, quod non gaudeat immunitate, sed requiritur probatio concludens; nam in Bulla dicitur: *constito verò de delicto.* Et præterea, quando lex requirit probationem, intelligenda est de vera, non de præsumptiua; nam quando hanc vult sufficere, id exprimit, vt facit cap. *pro humani, de homicidio in* 6. & alia. Rursus Ecclesia habet ius defendendi delinquentes ad se confugientes præter delicta excepta, & delinquentes habent ius ne præter talia delicta extrahantur, quo iure Prælatus iniustè vtrumque priuabit, si certo non constet esse casum exceptum. Maximè, quod ad tollendum ius acquisitum regulariter requiritur plena probatio, ex Baldo *in l. iudices, num.* 2. *c. de iudicijs.* Reliquas rationes inuenies penes Palaum *tom.* 2. *disp. vn. punct.* 13. *nu.* 8. & Sanchez *opusc. to.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1 *dub.* 12. *nu.* 2. nostram sententiam tuentes. Quibus adde nouissimè Ciarlinium *contr. foren. cap.* 10 *à nu.* 61. fusè, ac solidè de hac quæstione tractantem, & ad Breuem Clem. VIII. sup. cit. respondentem. Castillus *dec.* 156. *num.* 9. & alij docent, probationem sufficienter ad torturam super delicto, sufficere etiam vt declaretur non gaudere immunitate. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 38. *p.* 4. *tr.* 1. *res.* 112. in fine. *et p.* 5. *tr.* 1. *res.* 9 §. *Notandum.*

Non enim debet remittere, nisi conuincatur, non gaudere.

15 Aduertere hic, quòd si Episcopus in tali casu fert sententiam in fauorem rei, non potest iudex laicus de tali sententia appellare. Ita Peregrinus *de immunit. cap.* 16. *num.* 33. contra Farinacium *de immunit. cap.* 22. *nu.* 270. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 38. *&* *p.* 4. *tr.* 1 *res.* 97. in fine. Item si iudicat in fauorem iudicis laici, negat Guazzinum dari appellationem *resol.* 97. *cit.* Nouarius *summ. Bull. tit. de immunit. num.* 96. ait, iudicem Ecclesiasticum in tali cognitione non teneri citare reum, & testatur sic practicari in Curia Archiepiscopali Neapolis, Sed Peregrinus *de immunit. cap.* 3. *num.* 9. & post illum Palaus

Quod si Episcopus indicat pro reo, non potest iudex laicus appellare.

Quid si iudicet contra reum.
Et an debeat illum citare?

tom.2.disp.vn.punct.13.num.11. contrarium docent, & praxim contrariam, si alicubi extat, abrogandam esse, vtpotè iure naturali contrariam. Sed quidquid sit de hoc, certum est, quod si reus spontè compareat non citatus, & audiri petat, omnino audiendus est, & quousque audiatur, potest se opponere sententiæ Episcopi declarantis, non gaudere immunitate; nam agitur de eius præiudicio, & de iure naturæ competit ei defensio. Ita Palaus vbi suprà *p.4.tr.1.res.112.*

Est competens in dubio cuius sit iurisdictio.
Et appellationis, quando causa decisa fuit corā duobus iudicibus laico, & Ecclesiastico.

16 Iudex Ecclesiasticus est competens in dubio, cuius sit iurisdictio. Vide V. *Opinio nu.11.* Et si causa decisa sit per duos iudices, vnum laicum, & alium Ecclesiasticum, appellatio ad Ecclesiasticum ferenda est. Tum quia dignior trahit ad se minus dignum. Tum etiam, quia cum agatur de iustitia iudicum arbitrorum, quorum alter est Ecclesiasticus, & non subiectus potestati laicali, non potest appellatio fieri coram laico. Ita Felinus *in cap. 5. de præscript. nu.6.p.4.tr.2.res.54. & p.7.tr.10 res.5.*

Potest supplere defectus iudicis laici in administranda iustitia.
Et illum compellere vt suum munus rectè obeat.

17 Item iudex Ecclesiasticus potest supplere defectus iudicis laici in administranda iustitia in causis, quæ aliàs sibi de iure non competerent, & iudicem laicum compellere, vt suo munere rectè fungatur. Nam spectat ad cōmune bonum, & fidelium pacem, vt possit haberi recursus ad iudicem Ecclesiasticum, saltem vt peccata publica corrigantur. Et Prælatus Ecclesiasticus potest iudicare de peccatis omnium ouium suarum, iuxta cap. *Nouit de iudic.* & alia. Non potest verò iudex laicus, vt infra dicemus, supplere defectum Ecclesiastici, quia hic non est eius subditus. Nec ille habet parem cum isto potestatem. Et tandem munus defendendi innocentes magis incumbit Prælatis Ecclesiasticis, quam iudicibus, & Magistratibus sæcularibus, vt docet gl. in cap. *Regum* 25.*q.*5. Ita Barbosa *collect. to.1.lib.2.tit.2.c.10.nu.2.* cum multis alijs ad ipsum. *p.3.tr.1.res.25. & p.5.tr.1.res.13. §.Vrget.*

Et si quandoque iurisdictionem laicalē, vel alia regalia vsurparet, non posset à iudice laico puniri.
Nec quoad bona.

18 Quòd si iudex Ecclesiasticus vsurparet quandoque iurisdictionem laicalem, vel alia regalia non posset à iudice laico puniri, neque quoad bona. Et quamuis ex doctrina Innocentij in cap. *Cum olim, il 1. de restit. spol. et in cap. cum dilectus de pœnis,* Ordinario competat iurisdictio in extraneos impediētes suam iurisdictionem, per c. 1. *de off. deleg.* hoc non procedit quoad iudices laicos contra Prælatos Ecclesiasticos, quia non licet superiorem ab inferiore puniri; neque quoad bona, quia Clerici exempti sunt etiam quoad bona, etiam patrimonialia. Ita Bonacina *in Bulla Cænæ disp.1.q.18.punct.3.num.12.* & alij contra Bobadillam *to.1. lib.2.c.18.nu 60.* & alios. Vide V. *Gabellas soluere,* quòd si alicubi contrarium in hac re practicatur, putat Megalius *in 3.p.lib.3.c.13.n.12.* fieri cum expressa licentia Summi Pontificis *p.4. tr.1.res. 77.* Idem dic, si Clericus impediret, aut resisteret iurisdictioni laicali. Vide infra V. *Iudex laicus, nu.2.*

Potest petere brachium sæculare, etiā antequam ad censuras deueniat.

19 Iudex Ecclesiasticus potest implorare contra suos reos brachium sæculare pro executione suæ sententiæ. Nec tenetur præmittere censuras, & tunc brachium petere, cum censuræ non proderunt, quia omnia iura dicunt posse illos implorare brachium sæculare, *si necesse fuerit, si opus fuerit.* Ita Moneta *de iud. conf. cap. 8. num. 268.* & alij contra Couarruuiam *pract. qq. cap.10. num.1.* Ad cap. 1. *de off ordin. cap. dilecto, de sent. excommunic. in 6.* & cap. *cum ab homine, de iud.* respondetur, quòd non procedunt in proprio casu. Vel melius, quòd postea correcta fuerunt, præsertim per Tridentinum *sess.15 c.5. et sess. 25. cap.3. de reform.* Nota etiam cum Barbosa *collect. to.2. lib.6.tit.26.cap.2.num 8.* quòd si iudex laicus brachium præstare negligat, cogi potest ab Ecclesiastico per excommunicationem. *parte 1. tract. 2. resolutio 121.*

20 An iudex Ecclesiasticus excommunicatus validè excommunicet, vide V. *Excommunicationis, num.51.*

IVDEX LAICVS.

1 † IVdex laicus non potest se intromittere in causis Ecclesiasticis, vel Ecclesiasticorum, & hoc sub pęna excommunicationis latæ in Bulla Cęnæ Domini. Nec excusatur prætextu, quòd non sit in sua Prouincia acceptata. Vide V. *Lex*. Neque consuetudine, contraria quantumcunque immemorabili. Neque etiam excusatur ex tolerantia Summi Pontificis, quia simplex tolerantia, saltem dum superior commodè obstare non potest, non inducit priuilegium, ex cap. *Cum iamdudum de præb.* Adde, quod non potest allegari tollerantia, cum Bulla Cęnæ excludat omnes prætextus. Ita Bonacina *in Bulla Cœnæ to.3. disp.1. quæst.15. punct.4. §.1. num.5.* Vide V. *Consuetudo à nu. 2.† p.7. tr.1. res.18.*

Iudex laicus nō potest se intromittere in causis Ecclesiasticis, vel Ecclesiasticorum, ex quocunque prætextu.

2 Igitur in primis non potest punire Ecclesiasticos, impedientes, aut resistentes iurisdictioni laicali, quia sunt exempti ab eius iurisdictione, etiam quoad bona; nam bona gaudent priuilegio personæ. Vnde neque punire eos potest pęna pecuniaria; præsertim quod talis pęna applicari deberet fisco, vnde causa esset criminalis ex gl. *in l.3. ff. de sepul. viol.* quā cum Ecclesiasticis ex Bulla Cęnæ non potest cognoscere. Ita Megalius *in 3. p. lib. 3. c.11. num.23.* contra Bobadillam *to.1. lib.2. c.18. nu.84 p.4. tr.1. res.79.*

Et in primis non potest punire Clericū eius iurisdictionem impedientem.

3 Et multo minus punire potest eo, quòd reuerentiæ signa non illi exhibuerint, aut coram ipso deliquerint. Ita etiam Megalius *ibi. lib.3. c.11. nu.35.* contra Bobadillam *ibid nu.89 p.3. tr.1. res.56. par.1. tr.3. res.26.* Nec si coram ipso peierauerint, licet Ecclesiasticus possit punire laicum coram se peierantem, quia laicus ratione periurij fit subditus Ecclesiastico, minimè verò Clericus laico. Ita Afflictus *decis. 219.* An verò talis Clericus puniri possit à suo Prælato, vide Riccium *tr.2. decis.81. p.3. tr.1. res.60.*

Reuerentiæ signa nō illi exibentem. Coram se peierantē.

4 Item nec punire potest aliquo modo Clericos, vel alios Ecclesiasticos crimen læsæ maiestatis committentes. Ita declarauit Clemens VIII. in quadam rebellione Regni Neapolis. Vnde ibi ait Genuensis hunc casum esse decisum, & contrariam constitutionem, quæ extabat à Principe laico, nullius esse roboris. Nec obstat quantumuis antiqua consuetudo, quia iurisdictio Ecclesiastica non potest cadere in laicum. Ita Bellettus *p.1. tit.3. §.1. nu.4.* & DD. communiter contra Ramirez *de leg. reg. §.27. nu.11.* qui cautè legendus est. *p.1. tr.2. res.20. & p.3. tr.1. res.30.*

Crimen læsæ maiestatis committētem.

5 Rursus non potest iudex laicus punire Clericum delinquentem in officio sæculari. Quia Bullæ Cęnæ loquitur vniuersaliter, & excipit solum casus in iure expressos, exceptio verò firmat regulam in non exceptis. Et quamuis Clericus talia officia assumendo delinquat non tamen amittit priuilegium fori. Ita post multos, nouissimè Squillante *de priuil. Cleric. cap.7 dub.3 n 87.* contra Pereiram *de manu reg. p.2. cap.8 num.4.* & alios. Et ita testatur Grassus *de eff. Cler. eff.1. num.81.* obseruatum in hoc Regno cum quodam Equite Ierosolymitano Capitaneo Calatayeronis. *p.1. tract.2. res.16. & p.4. tr.1. res.39.*

Delinquentem in Officio sæculari.

6 Item non potest punire Clericum assassinum notorium, nisi post sententiam iudicis Ecclesiasticis declaratoriam criminis. Quod etiam dicendum est de Clerico incorrigibili, vt habetur expressè in Bulla Clem. VIII. dat. Romæ 18. Decemb 1591. Et de Clerico sodomita notorio, vt docet Ceuallos *p.2 q.94 ar.4.* Nam in his omnibus casibus requiritur iudicis Ecclesiastici declaratio, depositio, & brachio sęculari traditio. Ita Bonacina *de leg. disp. 10. q.2. punct.1. §.4 nu.8.* & alij contra Garziam *de nobil. gl. q. nu.19.* & Graffium *p.1. lib.4. c.18. nu.15.* cautè legendos *p.1. tr.2. res.52.*

Etiam assassinum notorium. Et incorrigibilem.

7 Quæ omnia procedunt etiam in casu, quo iudex Ecclesiasticus Clericum

Etiam si iudex Ecclesiasticus nõ procedat.

cum punire negligeret; nam talis defectus non tribuit ipsi auctoritatem, cum sit iudici Ecclesiastico inferiore. ità definitum est in cap. *qualiter, & quando, de iudiciis*, & alibi: Et ità docet Bonacina in *Bull. Cœn. disput. 1. quæst. 15. punct. 4. §. 4. nu.* 10. & communiter Canonistæ contra Bobadillam *tom. 1. lib. 2. c. 18. num.* 91. Neque obstat cap. *Filijs, vel nepotibus 7. quæst. 7.* nam correctum fuit per cap. *qualiter* cit. ab Innocentio III. vt docet Bonacina, vel per cap. *si quis cum Clerico §. si quis autem pecuniaria*, vt docet Duardus *in Bull. Cœn. lib. 2. can.* 14. q. 8. *nu.* 8. Vel in eo casu speciali dicitur implorari posse Rex, non tanquam iudex, sed tanquam patronus, vt roget Prælatum pro executione iustitiæ. Ità Suarez *contra Regem Angliæ lib. 4. c. 14.* & alij contra Olibanum *de iure fisci c. 13. num. 21. p. 1. t. 2. res. 15. p. 3. t. 1. res. 25. & p. 4. t. 1. res.* 80.

Qui non debet Clericis contrauenientibus iura laicorũ, ad quæ tenentur solum directiuè, exigere pœna laicis impositam.

8 Igitur, si iudex Ecclesiasticus non condemnet Clericum in pœnam legis laicalis contra contrauentores pragmaticæ, quam ex lege tantùm directiuè seruare tenetur, non poterit iudex laicus talem pęnam exigere, vt improbabiliter docuit Mexia *in prag. taxæ panis concl.* 5. *n.* 71. Cùm præsertim iudex Ecclesiasticus neque debeat in tali casu eandem pęnam exigere à Clericis, quæ laicis imposita est, vt docet Vasquez *in p. 2. to. 2. disp.* 167. *c.* 4. Imò ait Surdus *cons.* 301. *nu.* 38. in tali casu, Clericum non esse plectendum à iudice Ecclesiastico pęna temporali, si lex Ecclesiastica non accessit. *p. 4. t. 1. res.* 29. & ex parte etiam *p. 3. t. 1. res.* 28. in fine.

9 An verò in aliquo graui casu, in quo periculum esset in mora, & Summus Pontifex adiri non posset, possit Princeps sæcularis Clericos punire, vel in alio defectu iustitiæ Ecclesiasticæ eos priuare bonis à se collatis, vide sub verbo *Rex, et Princeps sæcularis*.

10 Contra autem iudex Ecclesiasticus potest se intromittere in causis sæcularibus in defectu iustitiæ sæcularis, vt dictum est supra V. *Iudex Ecclesiasticus, num.* 17.

Quæ requiruntur ad hoc, vt Clericus amittat priuilegium fori.

11 Vt ergo Clericus amittat priuilegium fori, requirritur primò, vt incedat sine habitu & tonsura. Secundò, vt plura delicta committat. Tertiò, vt in enormitatibus comprehendatur. Ita Barbosa *to. 2. lib. 5. tit. 9. cap. 11. num.* 2. 3. 4. Si verò aliqua ex his conditionibus desit, non potest iudex laicus se intromittere. Ità Ceuallos *de cogn. per viam violent. par. 1. quæst. 76. num.* 6. & DD. communiter contra Bobadillam, qui *tom. 1. lib. 3. cap. 18. num. 95. &* 96. contrariam sententiam docet in casu, quo delictum Clerici esset Reipublicæ adeò periculosum, vt pium esset illum punire. Quæ quidem sententia, præsertim si agatur de Clerico in Sacris constituto, prorsus exterminari debet à Tribunalibus. *p. 4. t. 2. res.* 24. An etiam præcedere debeat trina monitio. Vide V. *Clericus nu.* 6.

IVDEX laicus non potest punire Clericum de delicto commisso in sæculo.

12 Item iudex laicus non potest punire Clericum pro delicto commisso ante Clericatum. Et ideo non potest punire notarium effectum Clericum pro falso instrumento antea confecto. Ità Grassus *de eff. Cler. eff.* 8. *num.* 18. *p. 4. t. 1. res.* 84. Et multò minus, si exul sit Clericus, & postea exilium frangit, quia hoc delictum committitur in Clericatu. Ita Marinus *resol. quot. cap.* 189. *num. 2. ibid. res.* 22.

Etiam si ad vitandum forum laicale assumpserit Clericatum.

13 Sed quid, si talis habitum assumpserit in fraudem Curiæ, vt scilicet se subtraheret à sæculari potestate? In hoc casu Molina *tom. 4. tract. 3. disp.* 49. *num.* 21. & DD. communiter, affirmant à iudice laico punire posse. Sed Bonacina *de leg. disput. 70. quæst. 2. punct. 1. § 1. num.* 26. negat & videtur ita decisum *l. qui cum vno, § reus ff. de re militari*. vbi habetur, quod reus capitalis criminis accusatus, si efficiatur miles, à iudice militiæ puniri debet, quòd priori iuri procedere debet in Clericatu, in quo quis cælesti militiæ se ascribit. Pro hac enim sententia facit Tridentinum *sess. 23. cap. 4.* vbi prohibens Episcopis ordinare eos, qui vt fugiunt iudicium sæculare, Ordines

dines suscipiunt, videtur docere, quod si fraude Ordines suscipiant, acquirant priuilegium fori. Et maior etiam est ratio in hoc, quam in eo, qui ad Ecclesiam confugit. Nec obstat, quòd ex hoc multi Clericatum susciperent ad vitandum iudicium sæculare in delictis commissis. Nam Episcoporum diligentia id non permittit. Aduerte etiam, quòd stando in prima sententia, illius auctores non volunt puniri posse pœna corporali, sed tantum pecuniaria. Ita Cenedo *collect. iur. can. p. 1. collect. 3. nu. 13.* Sed hoc etiam displicet Genuēsi *cap. 8. n. 5.* quia vt supra dictum est, bona personæ exemptæ exempta etiam sunt. *p. 1. t. 2. res. 27. et p. 3. t. 1. res. 67.* Item stando in eadem sententia, neganti incumbit probare, statum Clericalem assumptum fuisse in fraudem Curiæ, quod quomodo probetur, vide Mascardum *to. 2. conf.* 815. Quod si dicat, illum suscepisse vi voti, standum esse eius iuramento, tenet Rodriquez *in Comp. res.* 101. *nu.* 9. licet neget Farinac. *de Inquis. q. 8. n. 114. res. 167. cit.* in fine.

14 Idem dicendum est de eo, qui post delictum commissum Religionem ingreditur. Nam is non potest à iudice laico puniri pœna corporali, etiam si ingressus sit in fraudem legis. Ita Vechius *disp. 1. dub. 12. num.* 10. Immò Martha *de iurisd. p. 4. controu. 2. cas. 121. à n. 22.* docet, neque in bonis puniri posse. Bullam verò Sixti V. contrarium determinantem moderatam esse à Clem. VIII. *p. 4. t. 1. res. 95. p. 3. t. 1. res. 33.* — *Vel Religionem ingressus sit.*

15 An verò iudex laicus punire possit nouitios habitum Religionis dimittentes, vel Patres Societatis à Societate eiectos, pro delicto in Religione commisso? Affirmat Molina *de iust. to. 4. tract. 3. disp. 49. nu.* 24. Sed negandum est cum Bonacina *de leg. disp. 10. q. 2. punct. 1. §. 2. nu.* 5. quia considerandus est status, in quo quis delictum commisit. Et sic testatur Grammaticus *decis.* 10. *nu.* 3. practicatum esse Neapoli in causa cuiusdam Clerici, qui Clericato dimisso vxorem duxit *p. 3. t. 1. res.* 34. — *Nec punire Nouitiū post habitum dimissum pro delicto in Religione cōmisso.*

16 Potest autem iudex laicus in aliquibus casibus capere Clericum, vt suo superiori præsentet, nimirum in flagranti delicto inuentum, aut euntem ad delinquendum, si præsumatur fuga, & à proprio Prælato non potuerit impetrari mandatum. Et hoc non titulo iurisdictionis, vt constat ex cap. *cum non ab homine, de iudic. &c.* sed ex tacita voluntate Prælatorum, vel quia tunc à iure præsumitur talis licentia cuilibet concessa ex *l. raptores, de Episc. & Cler.* Sed in tali casu secundum communem opinionem apud Farinacium q 8. *nu.* 118. contra Villadiego *polit. cas. 5. nu.* 60. nequit illum in suis carceribus detinere vltra viginti horas. Imò Palaus *tom. 2. disp. vn. punct. 6. nu.* 44. neque hoc tempus concedit, si statim præsentare potest. Et sic Grassus *eff. Cler. eff. 1. nu.* 557. docet, quòd si statim suo iudici non præsentet, incidit in excommunicationem. Res ergo est periculosa. *p. 5. t. 1. resol.* 22. & recitatiuè *in p. 1. t. 2. res.* 11. & quoad detentionem in carcere. *ibid. res.* 12. in fine, & *p. 4. t. .. res.* 85. — *Potest tamen capere Clericum in flagranti delicto inuentum. Aut euntem ad delinquendum, vt præsentet Prælato infra viginti horas.*

16 Item non potest per suos ministros spoliare Clericum armis prohibitis, quia Clerici ad seruanda statuta laicalia cogendi sunt à Iudice Ecclesiastico. Et armorum spoliatio, violentiam continet, & rationem pœnæ, quæ Clerico per sæcularem propria auctoritate infligi non potest. Et hoc verum est, etiam si armorum vsus esset ita periculosus Reipublicæ, vt neque domi permitteretur. Neque dicas cum Vasquez *in p. 1. tom. 2. disput.* 167. *cap. 4. num.* 31. tales ministros non indicere pœnam legis, sed impedire transgressionem. Nam, vt notat Salas *de leg. q. 96. tract. 14. dis. 14. sect.* 9. id quoque iudici Ecclesiastico competit. Vnde Episcopi (quod approbat Bonacina *in Bull. Cœn. disp. 1. quæst. 16. punct. 5. num.* 27.) solent dare licentiam birruarijs laicis, vt si Clericum noctu inueniant cum armis prohibitis, ad se deducant, & sic impediunt rixas, & legis transgressiones. Addè quòd ad impediendum &c. non deberent tollere arma absolutè, quòd est pœnam — *Sed non spoliare illū armis prohibitis.*

infli-

infligere; sed tollere pro tunc, & postea aut ipsi, aut suo Prælato restituere. Ità Palaus *to.1.t.3 disp.1.punct.14.§.6. num.* 9. Quidquid Cutelius *ad leg. Federici.15.not.17.num.2.* contradicat.*p.1.t.2.res.10.& 12 p.3.t.1.res.28.p.4.t.1.res.19.& p.5.t.1.res.4.*

Canibus, auibus, &c. Si inueniat in venatione prohibita.

18 Ex quibus argue contra Ortiz *c.4.summ. num.9.* non posse iudicem laicum expoliare Clericum canibus, auibus &c. inuentum in venatione prohibita. Et contra Bobadillam *tom.1.lib.2.cap.18.num.121.* non posse expoliare aliqua veste regia pragmatica prohibitam. Item contra Cutellium *ad l. Iacobi, cap.58.nu.71.& alibi* & Pereiram *de manu reg par.2.cap.39.nu.15.* non posse priuare frumento, vel oleo venditioni exposito contra pragmaticam, & illos pœna pecuniaria punire. Imò in his casibus docet Suarez *de leg. lib. 3. cap. 34.nu.17.* maiorem coactionem effici, exigendo à Clerico pœnam à lege impositam absque alia controuersia iudiciali. Argumentor enim. Quo iure cadunt in commissum talia Clerici bona? Certè propter ea, quia inuenta sunt contra pragmaticam laicalem. Ergo hoc est infligere illi pœnam, quam sæpius diximus à iudice laico inferri non posse Clerico, etiam quoad bona.*p. 1. t. 2. res.16.& 72 p.3.t.1.res.28.§.Vnde his, et res.41.p.4.t.1.resol 8.& p.5.t.1.res.6.*

Nec procedere cōtra ipsius animalia in alienis pascuis reperta.

19 Ob quam etiam rationem non potest iudex laicus procedere contra animalia Clericorum in alienis pascuis reperta, quia hęc etiam exempta sunt. Adde, quòd cum ipsa incapacia sint pęnæ, *arg.c.2.* sententia caderet in personam. Ità Sanchez *in opusc.to.2 lib.3.cap.vn.dub.31. num. 2.* contra Pereiram *vbi sup.num* 8.9.11. & alios *p.4.t. 1. res. 72.* & obiter *in res. 8. § Nota etiam hic.* Et dubitanter olim *in p.1.t.2 res.87.*

CLERICVS in delicto cōprehensus sine habitu, detineri potest in carceribus sæcularibus donec declaretur esse Clericus.

20 Petes hic. Quid si iudex laicus inueniat quem delinquentem in habitu laicali, & dubitet de Clericatu? Respondeo posse à iudice laico capi, & in suis carceribus detineri, quousque declaretur Clericus, sed interim à causæ cognitione supersedendum. Si verò esset fama publica, quod esset Clericus, statim dimittendum esse ad Ecclesiasticum. Quomodo probetur Clericatus vide Belletum *disq. Cler p.1.tit.3. §.4. nu. 20.* Quænam vestes censendæ sint Clericales. vide Bonacinam *de leg. disp. 10. q. 2. punct.1.§ 4.num 17.* & nos supra V. *Clericus nu. 6.* Porrò cognitio Clericatus, & habitus ad iudicē Ecclesiasticum spectat, ex c. *si iudex laicus, de sent. excom. in 6.* (Sicut etiam bigamiæ c. *si Iudex.p.4.t.1.res.71.*) Nam licet cognitio de habitu, sit cognitio facti, est tamen cognitio facti spiritualis, s. Ordinis. Et præterea, sicut Episcopo incumbit Clericorum habitum præscribere, ità ad illum spectat cognoscere an præscriptum deferant. Ità DD. communiter cum Molina *de iust.tom.3.disp.49.num.11.* contra Pereiram *de man. reg. p. 2. cap.44. num.3.* Quod etiam tenuit Sacra Rota Romana *decis.202.de sent excomm.in nouiss.* & declarauit Sacra Congregatio Cardinaliū *die 11. Iuly* 1595. Quod si alicubi contrarium seruatur, ait Barbosa *collect.tom.3.lib.5.tit.11.c.12.nu.3.* tribuendum esse speciali Summi Pontificis priuilegio, quod an adsit, videant illi ad quos spectat. Vbi verò iudex Ecclesiasticus declarauerit reum esse Clericum, iudex laicus tenetur infra viginti horas illum dimittere sine ipsius dedecore. Alias incurrit pęnam excommunicationis *p. 1. t. 2. res. 28 .p.3.t.1.res.15 et 63.& p.4.t.1.res.5.*

A iudice ecclesiastico

Tunc enim tenetur illum sine dedecore dimittere infra 20. horas.

Non potest tamen occultè processare, vt mittat processum iudici competenti.

21 Item nec potest pro quocumque delicto processare Clericum, animo mittendi processum ad iudicem Ecclesiasticum, nam quamuis hoc, in rigore loquendo, non sit processare: est tamen se intromittere aliquo pacto in causis Ecclesiasticorum, quod est contra eorum libertatem. Ita Bonacina *in Bull.Cœn tom.3.disp.1.q.20. punct.1. nu. 7.* contra Duardum *ibid. can. 15. q.5.n.2.* & Graffium *p. 1.lib.4. c.18.n. 135.* Limitat nostram sententiam Riccius *tr 4.res. 460. n. 5.* nisi iudex Ecclesiasticus non posset facilè aditi, & periculum esset in mora; Sed hic casus est metaphysicus, & ideò à nostra sen-

tentia

tentia nunquam recedendum. Quod si Clericus & laicus conueniant in eodem delicto, iudex laicus si recipere posset dicta testium, quatenus faciunt contra laicum, & dicta contra Clericum non iudicialiter, sed solum verbaliter, vt Prælato denunciet. Ità Filliucius *to. 1. tr. 16. c. 11. nu. 312. p. 1. tr. 2. ref. 53. & p. 3. t. 1. ref. 52.*

22 Prætereà non potest iudex laicus cogere Clericos ad reparandam viam ante domum suam. Aut ad illam mundandam. Aut ad destruendam domum ruinosam, ne alijs noceat. Aut ad extirpandas locustas de suo agro ad communem vtilitatem. Sed in his, & similibus casibus cogi debet à Iudice Ecclesiastico. Ità Sanchez *opusc. tom. 1. lib. 2. cap. 4. dub. 55. num. 9.* & alij contra Mexiam *in prag. taxe panis concl. 5. nu. 44. & 70. p. 1. t. 2. ref. 76.* & ex parte etiam *in p. 4. t. 1. ref. 8.* in fine. Similiter nec potest iudex laicus cogere Clericos, etiam coniugatos, vt vendant frumenta tempore carestiæ, aut eos astringere ad reuelationem faciendam. Neque ad suas ordinationes exequendas tempore pestis latas pro bono publico. Se hoc vtrunque fieri debet per Ecclesiasticum. Ità Caballus *cent. 1. cas. 9. nu. 10. p. 1. t. 2. ref. 9. et p. 4. t. 1. ref. 87.*

Item non potest illum cogere ad reparandam, vel mundandam viam ante domum suam.
Ad destruendam domum ruinosam.
Ad extirpandas de suo agro locustas, &c.
Ad vendenda, vel reuelanda frumenta tempore carestiæ.

23 Item non potest cogere Clericum, qui spoliauit laicum sua possessione, ad illam restituendam, etiam extraiudicialiter, & via defensionis. Sed hoc ad iudicem Ecclesiasticum spectat. Ità Afflictus *de cis. 85.* & alij contra Bobadillam *to. 1. lib. 2 c. 18 n. 193. p. 4. t. 1. ref. 74.* Item Surdus *lib. 3. cons. 396. nu. 35.* & alij affirmant contra Bobadillam *vbi sup. c. 18. n. 130.* & alios, non posse iudicem laicum cogere Clericum depositarium ad restituendum depositum, etiam si se obligauit illud restituere in eius Tribunali. Quamuis declarare possit, quòd teneatur restituere, secundum Martham *de iurisd. p. 4. cent. 2. cas. 104. nu. 9 p. 1. t. 2. ref. 22.*

Ad restituendam laico possessionem vi ereptam.
Ad restituendum depositum.
Et similia.

24 Causa Clericorum, qui hæredes sunt alicuius sæcularis, saltem si sit ante eius mortem incepta, secundum Heuiam *Cur. Philip. p. 1. §. 5. num. 20.* & alios apud ipsum, iudicari potest per iudicem laicum, nam Clericus ratione hæreditatis laicalis subijcitur foro laicali. Sed Bonacina *de leg. disp. 10. q. 2. punct. 1. §. 1. num. 25.* & alij negant, & talem litem prosequendam docent coram Ecclesiastico: quia eadem ratio exemptionis militat, siue lis incepta sit, siue non. Et alioqui multa sequerentur incommoda. Nam si laicus sententiam in hoc casu contra Clericum ferret, hæc exequenda foret per Ecclesiasticum, qui cum ipsi non sit subditus, non teneretur dictam sententiam exequi. Hæc sententia magis placet. contra verò, vt diximus, lis incepta coram Ecclesiastico; continuari debet contra laicum hæredem Clerici coram ipso *p. 3 t. 1. ref. 31 p. 4. t. 1. ref. 21.* & recitanter olim *p. 1. t. 2. r. 25.*

Causa Clerici hæredis, laici incepta coram laico prosequi debet coram ecclesiastico.

25 Quando fit inuentarium, citari debent omnes creditores & legatarij, de quorum præiudicio agitur. Et aliqui docent; posse iudicem laicum citare Clericum creditorem per edictum, aut specialiter, cum illa conditione. *si sua putauerit interesse*, quia cum hæc citatio non cogat ad comparendum, non est propriè actus iurisdictionalis. ita Ceuallos *de cogn. per viam viol. p. 2. q. 78. n. 3.* Sed Duardus *in Bull. Cæn. lib. 2. can. 15. q. 11. n. 50.* & alij id negant, quoniam tales citationes exorbitant à iure communi *p. 1. t. 2. ref. 21.*

Laicus enim nec potest citare Clericum creditorem vt assistat inuentario, si voluerit.

26 Quando item debitor petit dilationem ex consensu maioris partis creditorum, vel beneficio cessionis bonorum vult gaudere, docet Cauallos *vbi sup. q. 72. nu. 3.* posse iudicem laicum citare Clericum ad exhibenda iura sua coram illo, quia hoc fit in ipsius vtilitatem, ne reliquis creditoribus recuperantibus sua debita, ipse suum amittat, vnde non præiudicat libertati Ecclesiasticæ. Sed hoc quoque faciendum esse ab Ecclesiastico, docet Duardus *vbi sup. nu. 53.* nisi debitor detineretur in carceribus ad instantiam Clerici creditoris, nam tunc per viam reconuentionis petere posset contra Clericum, admitti ad beneficium cessionis, *p. 1. t. 2. ref. 23.*

Vel exhibeat iura sua, quando debitor vult credere bona, Aut ex creditorum consensu petere dilationem.

An Iudex laicus cognoſcere poſſit Clericum in feudalibus? Pro executione inſtrumenti guarentigiati à tempore, quo erat in ſeculo? Pro ſolutione gabellæ quādo illam tenetur ſoluere? Aut debiti regalis?

27 Clericus in feudalibus ſecundùm Suarez *de immun lib 4. cap. 14. num. 12* conueniri poteſt coram iudice laico; quia iudicio domini feudi non ſubijcitur vt Eccleſiaſticus, ſed tamquam Comes, Dux &c. Sed hoc Squillante *de priu. Cler. cap 7. dub. 14. nu. 105.* verum putat, ſi agatur de proprietate. Minimè verò ſi iudicio poſſeſſorio impetitur *p. 3. t. 1. reſ. 59* Nec conueniri poteſt pro executione inſtrumenti guarentigiati tempore, quo erat laicus, Ità contra Franchum *deciſ. 656.* Marinus *reſ. quotid. c. 189. nu. 8.* aſſerens, ità deciſum eſſe in Sacro Conſilio Neapolitano *p 4. t. 1. reſ. 23.* Item non poteſt Clericus conueniri coram iudice laico pro ſolutione gabellæ, in caſu, quo tenetur illam ſoluere. Ità Squillante *de priu. Cler. c. 8. dub. 1. nu. 33.* contra Guttierez *de gabell. lib. 7. quæſt. 94. p. 1. t. 2. reſ. 42. et p. 3. t. 1. reſ. 44. §. Quod autem.* Pro debitis regalibus probabile eſt, Clericum conueniri poſſe coram iudice laico, non de iure, vt tenet Ripol. *de iuriſd. omn. iud. c. 1. num. 17.* nam in cap. *Nullus Clericus* 11. *quæſt.* 1. & in Trindentino *ſeſſ. 24. c. 20.* Clericus in quacunque cauſa, etiam ciuili, declaratur exemptus à iudicio ſæculari, ſed quia, vt ait Suarez *contra Reg. An. lib. 4. cap. 14. nu.* 13. bona regalia, quando conceduntur clericis, cenſentur conceſſa ſub hac conditione, quæ cum non ſit per ſe mala, & voluntariè apponi potuerit, ſeruanda erit, ex c. *verum de foro comp.* & ex cap. *verum, de cond. appoſ. p. 4. t. 1. reſ. 66.*

Poteſt quidem corā ipſo reconueniri de cauſa ciuili habente connexionem cum petitione.

In caſu, quo clericus coram iudice laico aliquod peteret contra laicum, reconueniri poſſet coram illo circa aliquid ſuam petitionem concernens: minimè verò circa rem nullam connexionem habentem cum petitione. Ita Ripol. *de iuriſd. omn. iud. cap. 1. num. 125.* Quidquid contra videatur docere Viuius *tom. 1. deciſ. 49. num. 6. p. 4. t. 1. reſ. 65.*

Numquam verò de cauſa criminali. Spirituali, vel illis adnexa.

Numquam verò reconueniri poteſt coram iudice laico de cauſa criminali, vel de ſpirituali, aut illi adnexa, vel propter quam incarcerari poſſit, aut ſi lis contra clericum affectata procurata fuerit, animo eum reconueniendi. Ità Ripol. *vbi ſup. ibid. §. Notandum eſt hic.*

Et quando poteſt reconueniri, reconueniendus eſt in principio litis.

28 Quando autem clericus reconueniri poteſt coram iudice laico, reconueniri debet in principio litis, in ipſa litis conteſtatione, vel ante, aut ſtatim poſt: quia cauſa conuentionis & reconuentionis ſimul tractari debent. Ità Bonacina *in Bull. Cœn. diſp. 1 q. 16. ſect. 1. punct. 4. §. 6. num 8. p. 4. t. 1. reſol. 65. §. 3.*

Et ſi iudex laicus iudicet contra illum, non poteſt ipſe ſententiam exequi.

Et quamuis in tali caſu poſſit iudex laicus ferre ſententiam contra clericum; non tamen poteſt eum cogere ad ſoluendum, ſed executio ſententię fieri debet per iudicem Eccleſiaſticum: quia hic eſt actus iuriſdictionalis. Ita Bonac. ibi & DD. communiter. Vnde cautè legendus eſt Barboſa *in l. ſi quis, ff. de iud. num.* 165. docens ex *l. quædam, de iuriſd. omn. iud.* quod iudex competens ad condemnandum, ſit etiam competens ad exequendum, *ibid.* in fine. *p. 3. t. 1. reſ. 4 & p. 4. t. 1. reſ. 3.* & obiter olim *p. 2. t. 2. reſ. 22.* in fine.

Iudex laicus non poteſt cognoſcere de poſſeſſoriis beneficij inter duos Clericos, vel contra Clericum.

20 An verò iudex laicus poſſit cognoſcere de cauſa poſſeſſoria beneficij inter duos clericos, vel quando reus eſt clericus? Affirmat Seſſe *de in[...]ib. cap. 8. §. 3. nu.* 16. & alij. Primò ex conſuetudine multorum Regnorum. Secundò, quia laicus cognoſcit de facto ex c. *decernimus, de ſent. excom. in 6.* poſſeſſio autem magis eſt facti, quam iuris cap. *cum noſtris de conceſſ. preben.* Tertiò ex cap. *vlt. & c. petimus, de iudic* Sed contrarium tenendum eſt cum Valboa & Villaſante *in cap. decernimus, de iudicijs.* illo *num* 95. hoc 184. & alijs, nam poſſeſſio beneficij eſt cauſa Eccleſiaſtica. Tum, quia beneficium Eccleſiaſticum ſine canonica inſtitutione obtineri non poteſt. Tum etiam irrefragabili argumento: quia habens titulum beneficij, ſi poſſeſſionem litigioſam pecunia redimit, committit ſimoniam, ex cap. *delict[...]el 1. de ſimon. & glo. 1. ibi.* ergo poſſeſſoria beneficij eſt Eccleſiaſtica, quia ſimonia non committitur, niſi in cauſis ſpiritualibus, & illis adnexis, ex c. *qui ſtudet quæſt. 1. Clerici quia de iure patr.* Idem docet Rota Romana

coram

Digitized

coram Peña *die 1. Decembris* 1595. Ad primum argumentum supra adductum respondeo cum Palao *to.2.tr.12.disp.vn punct.7.num.4.* Regnorum consuetudines approbandas esse, si priuilegio Summi Pontificis innitantur, quod Regi Gallorum à Leone X. concessum fuisse, testatur Boerius *decis.69.num.*23. Ad secundum, iudicem laicum agnoscere factum, existente subiecto, quod in nostro casu deficit. Adde, quod causa apprehenosinis in possessione beneficij pertinet ad ius, & titulum, cuius laicus est directè incapax. Ad tertium cap. *fin. de iud.* agere de temporali iurisdictione, & non inter Clericos. In cap. verò petimus cognoscere Ecclesiasticum, implorato auxilio brachij sæcularis, *p.5.t.1.r.*24.

30 Clericus ab emptore interpellatus ad defendendum, non tenetur illum defendere coram iudice laico, nam sic consentiret in iudicem laicum, dum ab illo citaretur, vocaretur, & notificaretur ad defendendum, quod tamen ipsi prohibetur in cap. *si diligenti, de foro comp.* Ità Martha *de iurisd. p.4. cent.1. cas.35.nu.23.* contra Couarruuiam *pract.99.cap.8.nu.3.* Cuius sententia procederet, quando talis Clericus coram suo iudice denunciatus, vellet de illius licentia coram laico emptorem defendere. *p.4.t.1.res.*25.

Clericus non tenetur defendere emptorem interpellantem corā iudice laico.

31 Iudex laicus non potest extrahere reum ab Ecclesia sine licentia Episcopi, quando notoriè constat, immunitate non gaudere. Et de hoc post Constitut. Gregor. non est dubium. Ità Lazarius *de Blasph. q.5.num.71.* & Genuensis *c.17.n.5.* affirmans, ita decisum esse in Curia Archiepiscop. Neapolit. *p.1.t.1.res.14.& p.4.t.1.res.42.* Immò si satellites, vel alij, vi, aut dolo, absque iudicis mandato reum ab Ecclesia extraherent, non posset iudex laicus contra illum agere; quia reus ille est affectus pro Ecclesia dolo, aut vi spoliata, & sic semper transit cum hoc onere, sicut res furtiua. Præterea Bulla ait. *Extrahunt, capiunt, incarcerant,* quæ verba disiunctiuè intelligenda sunt, idest capiunt, vel *captum incarcerant.* Et tandem Bulla Gregor. excommunicat attentantes aliquid contra, vel præter eius formam, qualis esset iudex, qui reū sic extractum Ecclesiæ non restitueret. Ita Genuensis affirmans, ita practicatum esse Neapoli in casu cuiusdam assassini. *p.1.t.1.res.16.& p.4.t.1.res.*102. Si verò ipse extraheret de licentia Episcopi iudicantis, non gaudere, & postea constaret, gaudere, teneretur ipse iudex reum restituere; quia constat debitā illi esse immunitatem, quæ adhuc seruari potest. ita Marinus *res. quot. to.1.cap.175 n.2.p.4.t.1.res.34.& 97.*

Iudex laicus non potest extrahere reum non gaudentem immunitate ab Ecclesia sine licentia Episcopi

Et si satellites vi, aut dolo ipsum extraherent, teneretur restituere Ecclesiæ.

Sicut etiam si extrahat cum licentia Episcopi putantis, non gaudere, si postea constat gaudere.

32 Controuersiæ Confraternitatum, an scilicet quis scit recipiendus, vel non: vel an sit bene, aut malè cancellatus, vel ad gubernationem canonicè electus, & similes, ad iudicem Ecclesiasticum spectant. Ita Grassus de effect. cleric. eff.1.n.613. Qui tamen ait, quod, quando duæ Confraternitates litigant in processione de præcedentia, iudex competens est laicus. Sed hoc, ait Barbosa *de pot. Episc.p.2.alleg.78.nu.*42. quamuis tolerabile sit, cùm agitur de possessorio, extra illud tamen non est admittendum, *p.5.t.1. res.*70.

An iudex laicus sit competens in controuersijs Confraternitatum laicorum.

33 Iudex laicus non potest facere inuentarium bonorum Episcopi in illius morte; quia tam mortuus, quàm successor, est Ecclesiasticus, v. g. Episcopus eligendus, Ecclesia, vel Camera Apostolica, quæ omnes sunt personæ exemptæ à iurisdictione laicali. ita Barbosa *de iur. Pont. lib.1.c.8.nu.*88. contra Guttierez *pract. qq. lib.2.q.49.n.3.p.4.t.1. res.* 110.

Iudex laicus non potest facere inuentarium bonorum Episcopi defuncti.

34 Iudex laicus non potest punire laicos in causis pertinentibus ad Tribunal Ecclesiasticum. Et sic in primis non potest punire laicum hæreticum, vel Apostatam, etiam si agatur de quæstione facti, cap. *vt Inquisitionis, §. prohibemus, de her. in 6.* vbi non distinguitur de quæstione facti, vel iuris, & vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere, cùm præsertim agatur præiudicium Ecclesiæ. Tuschus *tom.4.v. Iudex Ecclesiasticus, concl.446.n.4.* & alij contra Pereiram *de manuregia ar. 11.num. 175.p.3.t.1.res.2.et par.4. t.1.res.* 58. Et eadem ratione nō potest punire apostasiam à fide, etiam cum

Non potest punire laicos hæreticos.

agi-

Apostatas.

agitur de facto: quia apostasia à fide non distinguitur specie ab hæresi. Et contraria sententia Pereirę *de manu Reg. p. 2. c. 74. nu. 3.* non est probabilis; quia est contra cap. *vt Inquisitionis* sup. cit. Ita Felinus *in c. cum sit, num. 1. de foro comp.* & alij *p. 4. ref. 12.*

Aut laborantes in die festo cum licentia Episcopi.

35 Item non potest iudex laicus punire laborantes in die festo contra eorum statutum, si habuerit licentiam Episcopi, quia hæc causa ex Sacris Canonibus est merè spiritualis, & ad Ecclesiasticum pertinet, vt declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Megalium *conf. 97. num. 2.* & docet Homobonus *p. 3. t. 15. c. 7. q. 17. ref. 3. p. 4. t. 1 ref. 94.*

Nec potest se intromittere in executione legati pij.

36 Item de Iure Canonico non potest se intromittere in executione legati pij, V. *Legatum n. 12.*

Iudex laicus excommunicatus denunciatus, actus iurisdictionis inualidè exercet.

37 Iudex laicus excommunicatus denunciatus inualidè munus exercet, & omnia eius acta iurisdictionali sunt irrita. Ita DD. communiter. Et colligitur ex cap. *præsidentes, de hæreticis in 6.* vbi datur potestas Iudici laico excommunicato, vt in aliorum defectu, ad instantiam Ordinarij contra hæreticum procedat, quam proinde potestatem Pontifex supponit per excommunicationem impeditam esse. Vide Turrianum *lib. 2. disput. 14. dub. 1.* qui hanc sententiam probat ex consensu & consuetudine Ecclesiæ, & colligit ex *c. penult. & vlt. 15. q. 6.* vbi subditi absoluuntur ab obligatione obediendi superioribus excommunicatis *p. 5. t. 9. ref. 108.* Aduerte etiam, quod si secundum opinionem probabilem declaretur ab Ecclesiastico in excommunicationem incursus, tenetur se habere pro excommunicato, licet habeat opinionem probabilem, quod non incurrerit, vt diximus V. *Excommunicationis n. 64.*

Etiam si habeat opinionem probabilem de nullitate censuræ.

IVDICIVM

Temerarium.

Iudicium temerarium raro mortale.

1 † IVdicium temerarium fit, cùm quis absque sufficienti fundamento iudicat malum de proximo suo, eumque apud se vilipendit. Estque ex suo genere peccatum mortale contra iustitiam,† si concurrunt hæc tria, quòd scilicet quis deliberatè, iudicet sine sufficientibus indicijs, & asseueranter absque vlla formidine: quæ omnia cum raro simul concurrant, raro peccatum mortale Iudicij temerarij committitur. Vide Tannerum *in 2. 2. disp. 4. q. 3. dub. 2. nu. 39.* Valentia *to. 3. disp. 5. q. 4. punct. 3.* & alios *p. 3. t. 5. ref. 31.* post medium.

Admittit paruitatem materiæ.

2 Excusat quoque paruitas materiæ, vt si quis temerè iudicaret in re leuis momẽti, peccaret solùm venialiter. ita Lessius *li. 2. c. 29. dub. 2. n. 14.* qui putat esse solum veniale, temerè iudicare, quod aliquis sit spurius, filius iudæi &c. Sed hoc negant Escobar *de purit. & nobilit. p. 1. q. 8. §. 2. num. 33.* & alij, quia quamuis prædictæ qualitates sint merè naturales, cum tamen apud nos afferant secum infamiam, & reputationem lędant, sunt materia grauis. Vtraque sententia est probabilis *par. 5. tract. 5. resol. 68.*

Et semper est eiusdem speciei.

3 Cæterum omnia iudicia temeraria sunt eiusdem speciei infimæ, vnde non est necessario explicanda in Confessione diuersitas personæ, vel mali iudicati: nam moraliter omnia aduersantur vni iustitiæ commutatiuæ in specie infima. Quod etiam dic de detractionibus & contumelijs. Ita Sancius *disput. 5. num. 10. p. 3. t. 4 ref. 67. §. In resol. 28.* Vide V. *Circumstantiæ, num. 33.*

IVRA-

Digitized by Google

IVRAMENTVM.

Iuramenti descriptio. Species.

1 † IVramentum est, Dei, in alicuius dicti confirmationem inuocatio. Quadruplex est. Assertorium, in quo aliquid præsens, vel præteritum affirmatur, aut negatur. Promissorium, in quo aliquid iureiurando promittitur. Comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ. Execratorium, in quo aliquid siue promittendo, siue asserendo affirmatur, vel negatur, apponendo sibi pęnam.

Et requisita.

2 In iuramento tres conditiones requiruntur, veritas, iustitia, necessitas. Veritas mendacio opposita, quæ ad iuramentum requiritur est, cùm homo dicit, quod sentit, siue in re ita sit, siue non. Igitur si iurans aliquid, putat ita esse in re, iuramentum iustum est, etiam si reuera non ita sit. † Imò in foro conscientiæ potest quis iurare, quod à viro fide digno audiuit, quod tamen non sufficit in exteriori iudicio, in quo testis tenetur reddere rationem sui dicti, & alij sunt testes de dicto, alij de causa scientiæ. Ita Sanch. *in sum. to. 1. lib. 3. c. 4. nu. 13. p. 4. t. 4. res. 77.* & obiter olim *in p. 3. t. 5. res. 66.* in fine.

Probabile est licere inducere aliquem ad iurandum falsum, quod ipse existimat verum.

3 Sed an liceat inducere aliquem ad iurandum falsum, quod tamen ipse ex ignorantia verum putat? Negat Azorius *to. 1. lib. 10. c. 11. qu. 2.* quia præceptum de non committendo crimine, obligat etiam ad vitandum crimen in altero, seu ad non inducendum alium ad actum materialem talis peccati. Sed contraria sententia Hurtadi *in 2. 2. disp. 173. sect. 17. §. 199.* est probabilis, quia proximus nunc non inducitur ad actum formaliter malum, cum ille non peccet iurando, nec materialiter, quia materia hic & nunc potius est bona, quam mala, quia est actus Religionis, & honor Dei, non iniuria. Non enim induco ad iuramentum falsum, quia hoc iuramentum est moraliter verum. Nec ipse teneor illum hominem veritatem docere: si enim non teneor vitare illius peccatum cum meo graui damno, multo minus teneor vitare ignorantiam, quæ non est peccatum. *p. 5. t. 7. res. 14.*

Minimè verò ad verum, quod ipse nescit, priusquam de veritate rei informetur.

4 Contra verò, ait idem Mendoza *sect. 15. §. 200.* non licet inducere aliquem ad iurandum verum, quod ille ignorat, nisi iuraturus prius sibi persuadeat rem ita esse, probabili fundamento. nam iurare sine dictamine practico de honestate iuramenti, est peccatum mortale. Licebit igitur, prius persuadere illi rem ita esse, & postea illum ad iurandum inducere. Ille autem non poterit iurare rem aliter, quam scit ex dictamine practico. v. g. si audiuit à fide digno Antonium esse nobilem, iurare poterit, illum esse nobilem, non autem se id scire. Similiter, si rem ita esse probabiliter credit absque vlla probabilitate dubitandi, non potest iurare isti vidisse, &c. *p. 3. t. 7. res. 10.*

Licet petere ab aliquo iuramentum, quod fieri potest bene, timetur tamen futurum falsum, cum aliqua necessitate, aut vtilitate.

5 Petere ab aliquo iuramentum, qui timetur falso iuraturus secundum Syluium *in 2. 2. q. 98. ar. 4. concl. 2.* est peccatum mortale scandali quod probat ex auctoritate & exemplo luculento D. Augustini. Sed merito Suarez *de Relig. to. 2. lib. 3. c. 15. n. 10.* contrariam sententiam docet dummodo non petatur, vt reus iuret falsum, & adsit iusta causa petendi iuramentum, vt necessitas aliqua, vel vtilitas. Nam non teneor abstinere à petendo actum cum graui damno, quem quis, benè & malè præstare potest, quamuis ex sua malitia sit malè præstaturus. Et S. Augustinum explicat proprijs ipsius verbis. *p. 5. tr. 7. res. 9.*

Iurare amphybologicè potest.

6 Licitum est, ex iusta causa iurando, vti amphybologia, proferendo scilicet iuramentum, quod à circumstantibus accipitur in sensu communi, ipse verò proferens aliud subintelligit. Ita Sanchez *sum. tom. 1. lib. 3. cap. 6. nu 15.* contra Syluium *in 2. 2. quæst. 89. art. 7. quæst. 3 concl 5.* & alios. Igitur

Clericus interrogatus in porta Ciuitatis, án deferat aliquid subiectum gabellæ.
Interrogatus, an debeat centum Titio, quæ illi secretò restituit.
Rogatus mutare librũ sibi necessarium.
Compulsus à persona priuata iurare.
Interrogatus quo vadit, quid noui est &c.
Confessarius interrogatus de peccato audito in cõfessione.
Vel de re aliqua quouis pacto occulta.
Interrogatus à iudice de homicidio inculpabili.
Vel etiam de facto legitimo.
Offerens se ad iurandum in necessitate, vel vtilitate.
Reus interrogatus de delicto vero à iudice, vt vitet mortem, vel grauia tormenta.
Et denique quilibet in omni casu in quo id exigit necessitas.
Vel vtilitas circa corpus.
Honorem.
Rem familiarem.
Sed cum debita intentione.

Clericus interrogatus in porta Ciuitatis, vtrum habeat aliquid de quo soluenda sit gabella, ille habens, potest iurare, quod non, intendens, quod non obligatur ad gabellam soluendam. Ità D. Antoninus *p. 2. tit. 10. cap. 1. §. 1.* Secundò interrogatus in iudicio, an debeat centum sibi mutuata, si illa secreto restituit, potest respondere, se non debere. Vel si debet quinquaginta potest negare petita prout petuntur. Ita Naldus *v. interrogatus num. 2.* Tertiò, si quis à te petat mutuò librum, quo tu indigeas, vel quem timeas minimè restituendum, iurare potes, illum non habere, subintelligendo, vt illum accommodes. Ità Millardus *tom. 2. cap. 80 num. 2.* Quartò, si persona priuata te compellit iurare importunis precibus, potes iurare cum æquiuocatione. ità Rodriquez *sum. tom. 1. cap. 190. num. 7.* Quintò, in interrogationibus communibus, *Quid comedisti? Quò pergis? Quid noui est? &c.* iurare possumus, *Nos nil noui habere*, subintelligendo, *quod tibi dicere debeamus, &c.* Ita Rodriquez *ibid. cap 246. nu. 4.* Sextò, Confessarius interrogatus de pecato audito in confessione, potest iurare, se illud nescire, subintelligendo, *tamquam homini subiectus*. Et si compellatur iurare, se non audiisse, idem iurare posset, subintelligendo, *tamquam purum hominem*. Et tandem, si impius vrgeat, an audierit vt Deus iurare etiam potest, se non audiuisse, subintelligendo, *ad modum causæ principalis*. ità Grassius *p. 1. lib. 1. cap. 23. nu. 3.* Septimo, potest quis iurando negare suum crimen occultum, subintelligendo, *vt publicum*. Ita Petrus Nauarra *de restit. lib. 4. c. 2. n. 379.* Octauò, si quis à iudice interrogatus cum iuramento, an Franciscum interfecerit, si illum in propriam defensionem interfecisset, negare posset, subintelligendo de homicidio criminoso. Ità Lessius *lib. 2. c. 42. dub. 9. n. 47.* Nonò, si est probabilis opinio, quod taxa alicuius rei sit iniusta, & propterea venditor falsis ponderibus, vel aliàs iustitiam sibi compensat, à iudice postea interrogatus, potest id totum iureiurando negare; subintelligendo, se iniustè fecisse. Ità Sanchez *sum. to. 1. lib. 3. cap. 5. nu. 29.* Decimò, qui necessitate, vel vtilitate compulsus, offert se ad iurandum nemine petente, potest vti amphybologijs, quia habet iustam causam. Ita Sanchez *ibid. nu. 21.* contra Lessium *vbi sup.* Vndecimò reus iuridicè interrogatus de delicto, quod sine ipsius confessione plenè probari non potest, potest illud iureiurando negare. Item ad vitanda grauia tormenta sibi falsum crimen imponere. Vide V. *Reus*. Denique potest quis iurare simpliciter falsum, addendo aliquid mente, ex quo iuramentum sit verum, quoties interuenit iusta causa. Iusta causa esse potest necessitas, vel vtilitas ad salutem corporis, honoris, rerum familiarium: vel etiam quando iniusta interrogatio proponitur. Verum in his casibus animus iurantis non debet esse, fallere proximum, sed occultare veritatem, quam manifestare non expedit. *p. 3. t. 6. ref. 30.*

At sine iusta causa est peccatum mortale, iurare cum æquiuocatione.
Quamuis probabile sit esse tantùm veniale.

7 Iurare verbis amphybologicis sine iusta causa, vt quòd Princeps sit in aula, intelligendo *pictum*, probabilius est, esse peccatum mortale, vt aiunt Lessius *lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 46.* & alij. Sed etiam probabile est, non esse mortale extrà iudicium, & præiudicium, nam in tali iuramento deficit sola necessitas, seu discretio, qua non deberet sine necessitate contra audientium sensum amphibologicè iurari. Sed iuramentum, cui deficit sola discretio, non est peccatum mortale. Ergò. Ità Sanchez *sum. tom. 1. lib. 3. c. 6. nu. 22.* & alij. *Ibid.* in fine. & *p. 2. tract. 15. ref. 25.*

Iuramenta falsa orta ex praua cõsuetudine post sufficiens propositũ illam extirpandi, non sunt peccata mortalia.

8 Iuramenta falsa inaduertenter prolata ex praua consuetudine, ait Torres *in 2. 2. q. 98. art. 3. disp. 3.* esse peccata mortalia, quia sunt voluntaria in causa propter prauam consuetudinem non correctam. Sed contraria sententia tenenda est cum Sancio *disp. 20. nu. 5.* quia vbi quis per propositum non amplius iurandi falsum prauam consuetudinem retractauit, non sunt amplius voluntaria nec in se, nec in causa. Erit tamen aliquod peccatum negli-

negligentia in extirpanda praua consuetudine. *p.*3. *tr.*5.*res.*62. adeòque tantum in causa. *p.*10.*tr.*14.*res.*13.

9 † Iuramentum promissorium de faciendo peccato peccatum est. † Et quidem, quamuis sit de veniali, ait Turrianus esse peccatum mortale, quia in eo adducitur Deus, vt fideiussor peccati faciendi, & ideò grauis iniuria illi infertur. Contrariam autem sententiam ipse improbabilem putat. Quæ tamen est probabilissima, eamque tenet Tannerus *in* 2.2. *disp.*5. *quæst.*5. *dub.* 1.*num.* 14. & alij communiter apud ipsum, ratione paruitatis materiæ. *p.* 4. *tr.*4. *res.*560.

Iuramentum promissum de faciēdo peccato veniali, est veniale.

10 Quoad obligationem iuramenti promissorij, valde probabile est, iuramentum adiectum fictæ promissioni inducere obligationem, quia hoc est de natura iuramenti promissorij. Et iurans tenetur efficere, vt iuramentum sit verum, si potest, ne adducat, vel adduxerit Deum in testem falsi. Ita Lessius *lib.*2.*c.*42.*dub.*8.*num.*38. Sed contraria sententia Ochagauiæ *de Sacr. to.* 1.*q.* 6.*nu.*3. est etiam satis probabilis, & ferè communis, quia iuramentum sequitur naturam actus, seu promissionis, cui adnectitur: ergo si promissio ficta non obligat, nec iuramentum obligat. Adde quòd tale reuera non est iuramentum, quamuis exterius habeat similitudinem iuramenti, non enim intendit iurare, qui non intendit se obligare. *p.*5.*tr.*14.*res.*33 & 34.

Iuramentum adiectū promissioni fictę probabile est obligare.

Probabile etiam non obligare.

11 Iuramentum metu, aut dolo obiectum contractui inualido, & à iure reprobato, obligat in conscientia, quia nec iure naturali, nec humano irritum est. Itaque, qui iurauit latroni minitanti dare centum aureos, tenetur dare, quamuis hoc iuramentum, & similia relaxari possint ab Episcopo, & commutari per Bullam. Ita Becanus *in* 2.2.*q.*89.*p.*4.*tr.*4.*res.*19. Sed contraria sententia Azorij *to.*1.*lib.*11.*c.*7.*q* 2. est etiam probabilis. Vide V. *Metus nu.*4 *p.*3 *tr.* 4.*res.*278. & *p.*4.*tr.*4.*res* 19. *et* 28.

Adiectum autem contractui inualido obligat.

12 Iuramentum adiectum promissioni prodigæ, obligat solum pro quantitate licita intra limites liberalitatis. Vnde iuramentum de dando meretrici ob fornicationem centum aureos, non obligat, nisi pro illa quantitate, quam viri paris conditionis cum iurante consueuerunt dare. Ita Sotus *lib.*4. *q.*7 *art.* 1.*ad* 2. contra Caietanum *in* 2.2.*q.*32. *ar.*7. Adde quòd multi probabiliter tenent, promissionem factam meretrici pro actu turpi, secluso iuramento non obligare in conscientia, etiam post actum turpem. *p.*4.*tr.*4.*res.*27.

Iuramentum dandi meretrici centū aureos non obligat, nisi ad solutionem solitā.

13 Iuramentum seruandi statuta, seu capitula Ciuitatum, Collegiorum, &c. si sunt in vsu, qui non obseruant, sunt periuri, ex cap. *querelam de iureiuran.* Si verò aliqua vsu recepta non sunt, aut abrogata sunt per contrarium vsum, illa non obseruantes non sunt periuri; nam iurantes intelligunt illa seruare more recepto. Ita Megala *cons.*81. *num.* 1. Qua in re materia iuramenti violati, tunc est grauis pro periurio mortali, quando tanti momenti est, vt secluso iuramento statutum obligaret ad mortale ratione materiæ. Ita Sanchez *summ to.*1.*lib.*3.*c.*40.*num.* 10. contra Megalam vbi suprà num. 4. Aduerte autem, quod si aliquod ex talibus statutis reuocatum esset à facultatem habente, iuramentum illud seruandi cessaret. Ita Sanchez vbi suprà *p.*3.*tr.*6.*res.*39.

Iuramenta item seruandi statuta Ciuitatum, Collegiorū, &c. obligant seruari eo pacto, quo seruari solent.

Et si non sunt reuocata.

14 Iurans in materia graui, non potest se obligare ad venialem culpam; non enim limitare potest obligationem, cum Deum adducat in testimonium rei promissæ. Ita Suarez *in* 3 *p. to.*4. *disput.*38.*sect.*7.*num.*5.*p.*3.*tr.*6.*res.* 91. §. *Hinc.*

Iurās in materia graui inducit obligationem sub mortali etiam si nolit, nisi leuem.

15 Ad implendum iuramentum satis est præstare promissum absque eo, quòd præstetur cum intentione satisfaciendi pro iuramento. Nam absque hac intentione iam præstatur, quod quis præstare iurauit. Ita Sanchez *sum. tom.*1.*lib.*1 *cap.*13.*num.*18. contra Suarez *de Relig. tom.*2.*lib.*4.*c.*26.*num* 8. Plus addit Lessius *lib.*2. *cap.*32. *dub.* 10. *num.*59. iuramentum scilicet impleri etiam, si res iurata præstetur cum animo expresso non satisfaciendi iura-

Ad implendum iuramentum non oportet pręstare promissum cum intentione illud implendi.

mento per talem rem. Quę omnia applica præceptis, & votis. *p.3.t.6. ref.7. p.9.tr.8.r.17.* ficut habens intentionem vouendi Castitatem, aut iurandi illam, & se ad eam per votum, aut iuramentum obligandi, etiam cũ intentione non adimplendi, validum est votum, vel iuramentum. Sanchez *ibid. in fine*.

Valet votum castitatis sine intentione adimplendi.

Iuramentum de non ludendo in quauis modica quantitate, obligat.

16 Iuramentum de non ludendo valet, etiam si iurans habeat intentionem abstinendi à ludo modicæ quantitatis, & qui aliàs, secluso voto vel iuramento, esset actus virtutis eutrapeliæ. Ità Sanchez *sum. tom. 1. lib. 3.c.18. nu.2.t.3.* contra Nauarrum *man.cap. 12.n.11.* Admittit tamen paruitatem materiæ, iuxtà ea quæ dicemus infrà V. *Ludus, nu.14 p.5.t.5.ref.38.*

Iurans non bibere vinum, si bibat ordinariam potionem vini, peccat mortaliter.

17 In iuramento & voto de non bibendo vinum, materia peccati mortalis esset tantum vini, quantum sufficeret pro vno potatu moderatè bibentis. Ità Sanchez *sum.to.1.lib.4.cap.12.nu.21.p.5.t 5.ref.37.*

Secus si minus.

Nam in iuramentis promissorijs datur paruitas materiæ.

18 Et hęc dicta sint secundum probabilem sententiam Soti *de Iust. lib. 8. quæst.1.art.7. & quæst.2. art. 3.* & aliorum contra Lessium *lib. 2.c. 42. dub. 5. num. 23.* & alios, quòd in iuramento promissorio detur paruitas materiæ. Nam si datur in violatione voti, cur non dabitur in violatione iuramenti, quod ex S. Thoma *in 2.2.quæst.89. art. 8.* est minor obligatio? Ideo Villalobos *to.2.tr.36.diff.5. nu. 9.* ait quod iurans per annum quotidie dicere semel *Aue Maria*, non peccat mortaliter, etiam si omittat per totum annum. Vide Escobar *p.1.q.6.§.5.nu.40 p.4.t.4.ref.70.et p.5.t.5.ref.4.* At in violatione iuramenti assertorij non datur paruitas materiæ, quia quamuis res iurata sit parua, non tamen est paruum, confirmare mendacium iuramento, & adducere Deum in testimonium falsitatis. Ità Sanctarellus *de blasph.c.4.dub. 2.nu.8.* & alij *ref.4.cit.*

Secus in assertorijs.

Iuramentum de ignorantia iuris non tollit præsumptionem iuris in contrarium.

19 Iuramentum ignorantiæ non tollit præsumptionem scientiæ in contrarium, si illa adest. Ità Alexander *in addit. in v. tamen breuius* & alij contra Portellium *p.1.cas.27.num. 3.* docentem, quòd iuramentum super ignorantia excludit præsumptionem iuris in contrarium existentem. *p.5.t.14. ref.24. à §. Dico primò.*

Iuramenta pia relaxari possunt ab eo qui potest relaxare vota.

20 Iuramentum an possit à Principe prohiberi ne fiat, vel si fiat, an possit impedire eius effectum, ita, vt non obliget, Vide V. *Statutum laicale*.

21 Quando adest dubium de validitate iuramenti, de deliberatione, de quantitate, vel qualitate materiæ, &c. Vide V. *Voti obligatio*, quia est eadẽ, ac voti ratio & obligatio. Vnde quænam iuramenta relaxari possint & cõmutari virtute Bullæ, aut Iubilæi, inquire V. *Bulla Cruciatæ quoad vota*, nam quicumque habet potestatem relaxandi vota, relaxare potest iuramenta pia; quia arctior est obligatio voti, quàm iuramenti, & qui potest plus, potest minus. Et priuilegia in fauorem animarum concessa, sunt amplianda potius, quam restringenda. Ita Tannerus *in 2. disp.5.q.5.dub.1.nu. 36.* contra Nauarrum *c.27.nu.275.p.3.t.5. ref.25. §. Secundò*. Et relaxatio pertinet ad Episcopum iurantis in foro conscientiæ; in foro externo etiam abest; sin minus cui iuratum est, Felin. & alij *p.11.tr.2.ref.36*.

Relaxatio iuramenti pertinet ad epium iurantis.

Varia de iuramento facto latroni.

Non tenet iuramentum factum latroni notario

22 Iuramentum latroni, vel raptori factum, est obseruandum, non solum in foro conscientiæ, verum etiam in iudiciali vterque Molina. Sed si latro ita Notarius sit, vt eius denunciatio expediret Reipublicę tunc non tenet iuramentum D. Th. & alij *p.11.tr.2.ref.35. & 51.* hoc iuramentum sit metu de non accusando criminaliter non tenet, ibi.in fine, & Episcopus spoliatus iurans non repetere, si iuramentum fuit de suis, tenetur ad iuramentum; secus si de Ecclesiasticis. Suarez ablato periculo vitæ, cum sit in tuto, potest quis facto iuramento latroni de non denuntiando, eos denuntiare, vel illi æquiuocè iurare. Cardin. dę Lugo. *par.8.tr.7.ref.57*

23 Con-

23 Controuersia est inter Doctores circa reuocationem testamenti iurati, tamen si reuocetur, valida est eius reuocatio. Card. de Lugo *part. 9. tr. 7. resol. 42.* Valida est reuocatio testamenti iurati.

24 Iuramentum inter Amasios ad nihilum obligat. Facundez *part. 9. tr. 8. res. 9.* Non obligat.

25 Iurans coactu vi, vel metu si habet animum non adimplendi peccat mortaliter. Lopez *p. 9 t. 8. res. 56.* Peccat mortaliter si non habet animum adimplendi.

26 Non est licitum iurare, se velle in carcerem redire, quando agatur de periculo vitæ, maximè iniusti, nec etiam iustè cum sit de iure naturæ conseruare eius vitam. Villalobos, & alij *p. 9 tr. 8. res. 57.* Non licet iurare de regressu in carcerē.

27 Cum prorogatur tempus ad proferendam sententiam propagatur, & obligatio parendi, ex vi prioris iuramenti Suar. *p. 9. tr. 8. res. 7.* Et si pars tradit iuramento obligatio cessat, etiam si emissum sit in honorem Dei. *par. 10. tr. 14. res. 15.* Prorogato tempore prorogatur obligatio parendi.

28 Tabelliones, & ministri iustitiæ, non tenentur ad iuramentum de non accipiendo plus de mercede à iudce taxata pro labore sui officij, quando progressu temporis illa merces facta iniusta. Sanchez, & alij *p. 9. tr. 8 res. 8.* Non tenentur ad iuramentum Tabelliones.

29 Si quis alicui iuramento promisit, aliquid se daturum, potest promissarius, illam remittere. Sanchez & alij, secus si promissio facta fuit pauperibus indeterminatè, vel filiæ nubendæ tunc ad patrem remissio iuramenti pertinet. Sanchez. & alij *p. 9. tr. 8. res. 13.* Promissio facta pauperibus non potest remitti.

LECTORES.

1 Lectores secundum Lezanam *c. 10. nu. 32.* comprehenduntur in Bullis Pontificijs, vt contra illas delinquentes lectura priuentur, quoties dicunt, contrauentores priuationem officiorum, graduum, & dignitatum incurrere, qualis est Bulla Pij V. de clausura; Clement. VIII. de largitione munerum, & similes: quia talia verba sunt amplissima, & sine ratione restringerentur. Et ad quandam Bullam Sixti V. quæ contrarium declarauit, respondet, illam loqui quo ad illam constitutionem peculiarem, non autem de cęteris, & id colligit ex verbis ibi positis, *hac in re, de qua nunc agitur.* Sed ego teneo cum Bonacina *de claus. p. 4. nu. 6.* nomine officij, gradus & dignitatis venire solum gradus honorificos cum superioritate coniunctos, qualem habent Generales, Prouinciales, Priores, &c. *p. 4. tr. 4 res. 224.* Lectores non comprehenduntur in Bullis, quæ imponunt pœnam priuationis officiorum gradum, dignitatum, &c.

2 Lectores non omnes excusantur à ieiunio. Vide V. *Ieiunium*, *nu. 26.* Non omnes excusantur à ieiunio.

3 Lectores Regulares recitando sex, aut septem Psalmos assignandos à Prælato cum septem *Pater noster*, & bis Symbolo Apostolorum satisfaciunt oneri Horarum Canonicarum, ex priuileg. concesso Ord. Theatinorum à Clem. VII. apud Rodriq. *comp. res. 20. nu. 6. p. 3. t. 2. resol. 68. §. Non desinam.* Sed Regulares excusantur ab officio si recitant certas preces.

LEGATVM.

1 † Legatum est donatio quædam in testamento à testatore relicta. Modo idem est cum fideicommisso, & quidquid est iuris in vno, idem & in alio. Circa legata aliqua dicenda sunt primo quoad formam. † Legati definitio.

2 Igitur legatum sub conditione relictum vxori, si non nupserit v. g. vel si Religionem non ingrediatur, in foro exteriori acquiritur, etiam si illa nubeat, vel Religionem ingrediatur. nam dictæ conditiones reprobantur (habentur pro non appositis in *l. reprehendenda, C. de instit. & subst. in l. quidam de instit. cond. in l. turpia, de legat.* 1. & alibi. Et idem dicendum cum Va- In legatis certæ conditiones reprobātur, & sunt inualidæ tam in foro fori, Quam poli.

lero *v. legatum diff.4.n.*1.pro foro conscientiæ. nam, hæc testatoris voluntas est contraria iuri, & ideo non est seruanda, sed regulanda secundum ius. Idque cum eodem Valero *v. Hæreditas diff.* 12.*n.*3. extendendum est etiam in eo casu, quando testator illas conditiones adhibuisset pro conseruanda familia.*p.*3.*tr.*5. *ref.* 57. Quod si quis legaret alicui centum v.g. si nubat, quinquaginta, sed centum consequi debet. Ità Thorus *summ priu.priu.*242 & alij contra Capiblancum *to.*2.*frag.*9.*c.*6.*n.*13. Vide Ambrosinum *p.* 2. *dec.* 30. *p.* 1.*t.*2.*ref.*125.§. *Ex quibus*, *p.*2.*t.*16.*ref.*50.§. *Et tandem*, & *p.* 3. *t.* 6.*ref.* 29. §. *Sextò si quis*.& relictum sub conditione si religionē ingrediatur, acquiritur statim ab ingressu bona fide, etiam si postea non perseueret *p.*10.*t.*11.*ref.* 56. Legatum relictum puellæ sub conditione, si castè vixerit, consequitur puella, si castè viuat per decennium, licet postea in fornicationem incidat. Ita Homobonus *vol.*2.*p.*7.*resp.*44.*p.*5.*tr.*14.*ref.*84.§. *Notandum est*. Minimè verò si fornicetur etiā occultè *p.*10.*t.*11.*r.*56. §. *Nota tamen*. An valeat legatum relictum Religioso cū cōditione, vt nihil acquiratur Monasterio, dicemus infra.

> Vnde si plus legetur nubenti quam Religionem ingredienti, hic legatum maius acquirit.
> Et conditio, si castè vixerit, impletur si puella castè viuat per decennium.

3 Quando res legatur indeterminatè & genericè, intelligi debet de minori. Sed hoc fallit in legatis pijs ex *l. Titia. ff. de auro & arg. legat.* §. *fin.* Vnde si testator nobilis pro suo funere relinqueret culcitram, soluenda esset Ecclesiæ non de serico, sed de aureo vellere. ita Thorus *sum.priu.priu* 12. Et Gennuensis *pract. Eccl. Tric.q.*153.*n.*5. docet, quòd legatū factum Ecclesiæ de florenis, intelligitur de magnis. Quod limitat Mantica *l.* 6. *tit.* 3. *n.* 17. nisi obstaret testatoris paupertas. *p.*3.*t.* 6. *ref.*29. §. *Tertiò*. Aduertit etiam Lara *de Anniu.l.*1.*c.* 10.*n.* 97. quòd si testator iubeat maritari puellas, & non explicet numerum, is determinandus erit inspecta qualitate & facultate defuncti *p.*2.*t.*16.*ref.* 50.*in fine*.§. *Nota etiam*. Si verò relinquat v.g. 100. aureos pro 100. Missis, & postea augeatur stipendium, tenētur hæredes eleemosynam supplere, vt 100. omnino Missæ celebrentur, si hæreditas suppetat, quia talis præsumitur intentio testatoris. Ità Riccius *p.*3.*r.* 364.*n.*3 *p.*2.*t.*14. *r.* 17.

> Legatum in mensuris indeterminatis, intelligitur de minoribus.
> Nisi sit pium.
> Vide quid agendum, quando legatur dos incerto num. puellarum.
> Vel relinquitur certus numerus Missarum, & stipendium postea augetur.

4 † SECVNDO videndum quibus legari licet. Et † licitum est legatum perpetuum relictum Fratribus Minoribus pro fabrica Templi, vel Sacelli, aut pro vestimentis, & ornamentis Ecclesiæ, & Sacristia. Quia Clement. *Exiui de verb signif in* 6. & Regula D. Francisci non prohibent legata pro illorum Ecclesijs, sed pro eorum victu, ita Homobonus *p.* 2. *tr.* 9. *c.* 11. *q.* 33. contra Glemonensem *de leg.p.*4.§.6.*nu.*19. Et Sanchez *sum. to.* 2. *lib.*7. *c.*26. *nu.*46. contra Quesadam *diuers. qq. iuris* 22. *nu.*23. licitum esse ait legatum annuum dictis Fratribus relictum pro studio, & emendis libris, *p.* 3. *t.* 2. *ref.*33 §. *Notandum*. Deinde probabile est, quod ait Sanchez *sum. to.* 2. *lib* 7. *cap.* 26. *num.* 47. non esse licitum legatum annuum perpetuum relictum Fratribus pro infirmaria. Sed oppositum quoque est probabile, & tenet Portellius *v. legatum num.* 7. *ibid.* initio. Licitum tamen est legatum temporaneum dictis Fratribus relictum, si spatium decem annorum non attingat, nam tempus infra decennium est modicum. Ità Layman *lib.*3.*sect.* 5. *tract.*5. *cap.*10 *num.*4. *Ibid.* §. *Nota secundò*. Ad vitam verò alicuius Fratris, præsertim iuuenis, & bonæ valetudinis, videtur negare Layman *ibid.* quia vita hominis communiter maior æstimari solet, quàm decennium. Sed ego cum Sanchez *sum.tom.*2.*lib.*7. *cap.*26. *nu.* 40. puto esse licitum. *ibid.* §. *Sed difficultas*. Potest etiam testator legare Fratribus Minoribus in hac forma: *Instituo migi hæredem animam meā ita, quòd testamentarij teneantur bona relicta vendere, et pecuniam in emendo panem, vinum, oleum, pisces, et alia necessaria in eleemosynam Fratribus Minoribus huius Ciuitatis insumere*. Et in hoc casu testamentarij ad talem eleemosynam soluendam cogi possunt ad instantiam cuiusuis ex populo. Ita Villalobos *tom.*2.*tract.*30. *differ.*12. *num.* 8. *ibid.* §. *Nota tertiò*. Legatum factum Religioso particulari cum conditione, vt illud habeat independenter à voluntate sui Prælati, est inualidum: quia

> Licitum est legatum annuum relictū Fratribus Minoribus Pro fabrica templi, apparatu Ecclesiæ & sacristiæ.
> An etiam pro emendis libris.
> Et pro infirmaria?
> Pro victu autem illorum licitum est, si decennium non attingat.
> Vel si relictum sit ad vitam alicuius Fratris.
> Et, vt tollantur scrupuli, eorum deuoti possunt illis legare in certa forma, quæ semper est valida.
> Et quamuis legatum relictum particulari Religioso vt illud acquirat independēter à Prælato sit inualidum.
> Est tamen validum si legetur acquirendum, & in vsus licitos conuertendū de licentia Prælati.

quia omninò aduersatur voto paupertatis. Ita Homobonus *part.2.tractat.9. cap.8. quæst.21. part.3.tract.2.res.34.* Idem dic, si apponatur conditio, vt in quoscumque vsus, etiam de licentia Superioris, expendat, nam talem licentiam Prælatus, vt potè contra votum, dare non potest. Si verò dicatur ad vsus licitum est etiam, si accedat clausula, vt nihil iuris acquiratur Monasterio. Vide V. *Paupertas*.

5 † TERTIO sequitur dicendum, quibus personis soluenda sint legata, quando de mente testatoris est dubium. † Primo igitur, quamuis orphanus dicatur qui vtroque orbatus est parente, vt notant DD. communiter in *l. orphanotrophos, C. de Episcop. & Cler.* tamen legatum relictum pro maritandis orphanis, acquiritur à puella matrem habente, si patris præsidio destituitur; quia mulieres non habent prudentiam pro gubernatione filiorum, vel etiam sui ipsius. Ita Sanchez *opusc.tom.2 l.4.cap.2. dub. 63. num.* 4. Qui rectè probat Castrum *apud ipsum* idem docentem de ea, quæ caret tantum matre *par.4.tr.4.resol.164.* Cæterum, quamuis Sanchez *dub.13.nu.2.* neget, tale legatum distribui posse puellis habentibus parentes pauperes & inutiles; quia in dispositionibus testmẽtorum verba propriè sumenda sunt contraria tamen opinio non est improbabilis & eam docet Nouarius *de elect.fori sect. 2.q.7.num.3 in editione nouissima par.2.tr.16.res.50.§. Sed circa* in medio, *et p.4.tr.4. resol.* 140. Potest etiam distribui puellis expositis, quæ etsi parentes habeant, eos demonstrare non possunt. Ita Lara *de Annu lib.1. cap.21.* Sed si concurrerent verè orbatæ præferendæ forent *par.2.tr.16.res 50 §. Sed circa*, post medium Legatum relictum viduis intelligitur de cœlibatus Dian. & alij *p.11.tr.5 resol.8.*

Legatum relictũ Orphanis acquiritur à carentibus patre, quamuis matrem habeant,

Non autem à carentibus tantum matre.

Probabile tamen est, distribui posse puellis habentibus parẽtes pauperes.

Et puellis expositis.

6 Secundò, legatum relictum pro maritandi puella, si non exprimitur, quod debeat esse virgo, secundùm Laram *ibid.* conferri potest viduæ, *res.50. cit.& par.3.tr.6.res.29.§. Quartò.* Immo quando nulla est virgo nubilis, verùm id puto cum Sanchez *de matrim.tom.2.lib.7.disp.9.nu.56. et 57.* etiam si relictum sit virginibus, & hoc ex testatoris voluntate præsumpta, ne tàm pium opus differatur, *p.2. tract. 16.res.50.§. Aduerte, & par.4.tr.4.res.140.§. Notandum.* Idem etiam dic de vidua, quæ primum matrimonium non consummauit. Ita Naldus V. *Legatum nu.42.* Potest etiam legatum pro maritandis puellis dari puellæ iam nuptæ sine, vel cum parua dote. Secus si sit pro dotandis Quod tamen dari potest puellæ habenti aliquam dotem, sed infra suam conditionem, Nouarius *quæst.125 par.2.tr.16.resol.50. §.* Nota etiam, circa medium, & par.3. tr.6. res.29.§. Septimò. Rursus legatum pro maritandis virginibus retineri potest in conscientia à puella corrupta, quæ nupsit vt virgo. Nisi aliter constet de voluntate testatoris. *res.50.* cit. §. Nota etiam. † Decisum id fuit Bononiæ anno 1635. & tenet nouissimè Trulench *in decal.tom.2.lib.7 cap 8.dub.12. num.15.* † Quando determinatur puella maritanda, & dos illi legatur pro anima si illa moriatur innupta, ait Genuensis *pract. Eccles Tric 13 quæst.386.num.1.* legatum non extingui, sed conferri debere alteri puellæ pauperi. Sed quid si legatum relinquatur pro dote primogenitæ, & hæc moriatur innupta? Imola cons.103. dandum esse inquit secundogenitæ, Romanus id negat: Sed benè ait Mantica *lib.8.tit.70.num.10.* colligendum hoc esse ex coniecturis. Notat etiam Genuensis *pract. Eccl. Tric.13.quæst.387.* quod legatum pro dotanda paupere, dari potest ei, quæ viuit ex suo labore, *par 2.tr.16.res.50.* in fine, §. Nota etiam, & in fine item §. Aduerte etiam: Quando legatum relinquitur naturalibus alicuius ciuitatis dari potest ijs, quæ quamuis naturales non sint, in ea tamen decennio habitarunt, dummodo non constet de animo murandi domicilium. Ita Sanchez *opusc tom.2.l.4.c.2 dub.19.nu.1.par.4.tr.4.res.140.§. Nota quinto.*

Legatum pro maritanda puella, conferri potest viduæ.

Secut etiam si relictum sit pro maritãda virgine & nulla sit virgo nubilis.

Aut vidua prius matrimonium non consumauerit.

Quando legatum relinquitur pro maritandis dari potest iam nuptis siue vel cum parua dote.

Quid si legatum piũ relictũ sit certæ puellæ & hæc moriatur innupta? & similia.

An legatum pro dotanda paupere dari possit ei, quæ viuit ex suo labore?

Et legatum relictum naturalib. certæ Ciuitatis dari possit incolis post decenniũ.

7 Et tandem, legatum relictum certæ puellæ pro ea maritanda, dari ei

 debet,

Legatum relictum pro puellarum matrimonio debetur etiam Religionem ingredientibus.
Siue relictum sit certæ puellæ.

debet, si Religionem ingreditur. Ita Lara *lib.4. capell.c.21. num.26.* Qui non idem docet in casu, quo legatum relinquitur in certis puellis maritandis. Et disparitatem assignat, quia in priori casu legatum non potest in specifica forma impleri; si alij fœminæ nupturæ tribuatur, & sic ius præsumit, testatorem voluisse eidem puellæ legatum dari, si Religionem ingrediatur, dum de contraria eius voluntate non constat. In secundo autem casu potest impleri, cum testator non habuit specialem affectionem ad eam, quæ Religionem ingreditur. Sed contrarium tenendum est cum Ochagauia *de Sacrament. tr. 1. de matrim. q.15. nu.27.* & Pontio *de matrim. lib.2. c.7. nu.11.* qui suo tempore communem fuisse asserit hanc sententiam inter Doctores Salmaticenses. Et probatur ex *Auth. de Sanctis. Episc. collat.9. §. Sed ex hac præsenti*, quod quamuis loquatur de legatis certis, tamen quia in fauorem Religionis id disponit, extendi etiam debet ad incerta ob paritatem rationis. Nam in iure naturali neutrum legatum subsisteret, cum omni legato cōditionali cōmune sit non subsistere, non subsistente conditione. Voluntas autem testatoris, benè præsumitur non exclusisse statum Religionis, etiam in secundo casu, dum contrarium non constat. *p.5. tr.12. ref.35.* † In sententiam Laræ inclinauerat in *p.2. tr.16. ref.50. §. Sed circa vers. Secundò* †.

Et relictum pro monachatu dari potest monachis domesticis, vulgo Bizochis.

8 Tertiò, legatum relictum pro monachatu, dari potest mulieribus vitam cœlibem in propria domo vouentibus, vulgo dictis *Bizoche, ex Auth. de Sanctis. suprà cit.* Ita nouissimè Nouarius *de elect. fori sect.1. quæst.76. nu.16.* contra Castillum *lib.1. decis.88. nu.2. p.1. tr.2. ref.85. §. Ex his, & p.3. Add. secund. ref.28.* Quartò, legatum relictum propinquo pauperi, debetur paupe-riori. Est tamen etiam pauper puella, vt supra diximus, quæ suis laboribus potest sibi victum conciliare. Ita Thomas *summ. priuileg. priuil.9. p.3. tract.6. ref.29. §. Quintò*, & probabile est legatum relictum absolutè pauperibus, dari posse pauperibus extra patriam. Ita Homobonus *volum.2. p.5. resp.29. par.4. tr.4. ref.140. §. Nota sextò*, & relictum distribuendum pauperibus, vel vni tantum pauperi, potest diuidi inter duos. *p.10. tr.11. ref.59.* Quintò legatum relictum pro liberatione incarceratorum applicari potest, impediendo ne quis in carcerē detrudatur, nullo alio suppetente subsidio. Ita Sanch. *opusc. to.2. lib.4. cap.2. dub.9. num.2. par.4. tract.4. ref.150. §. Nota tertiò.* Sextò, legatum pro fabrica Ecclesiæ relictum, expendi potest pro ornamentis, & alijs diuino cultui necessarijs. Ita Couarruuias *in c. fin. de test. nu.4.* contra Abbatem *ibid. nu.4. p.4. tr.4. ref.140. §. Nota secundò.*

Legatum relictum propinquo pauperi debetur pauperiori.

Pro liberandis captiuis, applicari potest vt quis in carcerem non detrudatur.
Et relictum pro fabrica ecclesiæ applicari potest ornamentis, & alijs necessarijs.

In dubio, an legatum debeatur huic, vel illi, in foro externo, non debetur.
Sed in cōscientia diuidendum est inter illos.
Quid si extent in eodem loco plures ecclesiæ eiusdem nominis. Vel nulla.

9 † Quartò dicendum venit de obligatione testamentariorum, & modo soluendi legata. † Igitur legata incerta ex aliquo extrinseco accidente, quia v. g. reperiuntur duo eiusdem nominis, & paris amicitiæ erga testatorem, vel quocunque modo contingat incertitudo personæ in foro exteriori non debentur. *l. in tempus, §.1. ff. de hered. instit.* & alijs. Idque verum est, etiam si vnus illorum iuri suo renuntiet, vel inter se pacificantur, vt diuidantur. At in foro conscientiæ tenentur testamentarij legatum inter illos diuidere, si consentiant. Ita Molina *disput.197.* Ratio est, quia ex doctrina Caietani *in 2. 2. quæst.62. art.5. ad 3.* & aliorum, debitor certus de debito, & dubius, an debeat Petro, vel Ioanni, tenetur soluere vtrique dimidium. Nota hic cum Afflicto *decis.244.* quòd legatum relictum Ecclesiæ, v.g. D. Mariæ, si plures eiusdem nominis in eadem Ciuitate reperiantur, & inter illas sit Parochialis, debetur huic, alioquin maiori, vel pauperiori. Et si omnes sint æquales, dandum est Episcopo, qui illud pro suo arbitratu distribuat. Et si nulla est in oppido Ecclesia talis nominis, debetur Ecclesiæ Cathedrali illius diœcesi. *p.3. tr.5. ref.58.*

Legata relicta in testamento minus solemni tenetur hæres ab intestato soluere in conscientia.
Tria corollaria.)

10 Legata relicta in testamento minus solemni hæres ab intestato tenetur in conscientia soluere; nam cessante fine legis, etiam in particulari, cessat lex: lex verò exigens solemnitates in testamentis, condita fuit ad vitandas

tandas

tandas fraudes, quæ si proinde non adsint, non est cur testamentum minus solemne in conscientia non teneat. Ita Comitolus *lib. 7. q.* 8. Ex quibus infert cum Becano *p. 2. tom. 3. cap. 7. q. 3. concl.* 1. primò, quòd si hæres ab intestato sit dubius, an testator hæredem alium nominasset, tenetur cum illo pro qualitate dubij componere, quia par est in dubio vtriusque conditio, & neuter illorum possidere cępit bona fide. Secundò, si hęres ab intestato retineat hæreditatem & legata, posse illos, quibus testamento minus solemni relicta sunt, vti compensatione. Tertiò, si hęres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, vt hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet, si oblato iuramento iurare noluerit, cogi debere in foro externo hæreditatem tradere, detracta quarta parte, quam vocant Trebellianam. Quæ probabiliter dicta sint. Nam contraria sententia Vasquez in 2. 2. *tom. 2. disp. 163. cap. 3. num.* 19. est etiam probabil. s. *p. 5. tract. 3. resol.* 119 post medium, † vbi se citat alibi idem docuisse. Et locus est *resol. 75. tr. 8. p.* 1. vbi potius videtur in oppositum inclinare †. Sed oppositum etiā probabile.

11 Circa tempus soluendi legata, hæres in conscientia tenetur illa soluere, cum primum potest. Ita Villalobos *Man. Confess. cap. 5. num.* 16. Sed in foro exteriori habet tempus vnius anni ex *Authent. hoc amplius, C. de fideicommiss. parte 3 tract. 5 res.* 59. *& par. 4. tract. 4 res.* 162. §. *Et tandem*. Legatum tali anno soluendum, debetur in fine anni, ex *l. qui hoc anno, de verb. signific.* Sed legata pia debentur in principio ex *l. si ita fuerit libertas relicta, ff. de manumiss. testam. parte 3. tract. 6. resol.* 29. § *Secundò*. Legatum tali die soluendum, solui potest ante tempus determinatum. Ita Couarruuias in cap. *tua, de test. num. 5. par. 4. tract. 4. resol* 140. §. *Nota quartò*. † Contrarium docuerat *par. 3. tract. 6. resol. 29.* §. *Primò* †. Infert ex Sanchez *opusc. tom. 2. lib. 4. dub. 12. nu.* 4. Legatum quolibet anno pauperibus distribuendum ad beneplacitum hæredum, posse simul, & semel distribui hospitali, v. g. vel Monasterio, vt illo fruatur in perpetuum *p. 4. vbi sup.* Legatum Ecclesiæ relictum singulis annis in perpetuum. Naldus V. *Vsusfructus, num.* 12. putat extingui post centennium, quia iura abhorrent infinitatem. Quæ opinio in iure est probabilis. Sed contraria Bonacinæ *de contr. disput. 3. quest. 17. punct.* 8. §. 6. *num.* 2. est etiam probabilis, & seruatur in praxi. *par. 5. tract. 14. res.* 84. Quando hæreditas non est ita sufficiens, vt omnibus legatarijs simul satisfieri possit, docet Valerus V. *legatum, diff. 2, num.* 2. in illorum solutione seruandum esse ordinem, qui seruari debet in debitis, vt scilicet prius soluantur legata magis pia, deinde minus pia, & tertiò prophana. Idem etiam docent Sanchez *summ. to. 1. lib. 4. cap. 15. nu.* 40. & alij *p. 3. tr. 5 res.* 60. & si quis legauit centum aureos pro anima sua pro celebratione Missarum in perpetuum, mortuo primo hęrede transmittitur legatum in perpetuum ad alios hęredes. Decis. Rotæ 1581. 20. Februarij, & Capellanus obligatus celebrare quotidie in certa Ecclesia, vel Altari, tenetur applicare sacrificium pro anima fundatoris, Bartol. & alij *p. 9. tr. 8. res.* 58.

Legata in foro Ecclesiæ soluenda sunt statim.
In foro fori infra annum.
Soluēda certo anno, satis est, quod soluatur in fine.
N. si sint pia.
Legata solui possunt ante tempus.
Corollarium Sanch.
Legatum perpetuum de iure videretur extingui post centennium.
Sed contrarium seruatur in praxi.
Quid agendum, si hęreditas non sufficit, vt legata omnia simul soluantur?
Legatum ad causas pias perpetuum trāsit ad hæredes.
Capellanus tenetur quotidie celebrās applicare sacrificiū pro anima fundatoris.

12 Executio legatorum piorum spectare videtur ad Episcopum priuatiuè, ex cap. *tua, de testament.* ibi. *Cum igitur in omnibus pijs voluntatibus sit per locorum Episcopos prouidendum, vt secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant, etc.* ex cap. *item si hæredes, eodem tit.* & ex Concilio Tridentino *sess. 7. cap.* 15. Accedit ratio, nam legata pia sunt extra limites iurisdictionis laicalis, & nulla causa ferri potest extra limites suæ actiuitatis. Ita Bonacina *de contr. disput. 3. quest. 18. punct. 1.* §. 10. *num.* 1. & alij contra Sanchez *opusc. tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 54. num. 4. p 4. tr. 1. res.* 99. Episcopus verò in tali executione non solum contra hæredes procedere potest, sed etiam contra laicos tertio possessores, quia iura indistinctè loquuntur, & alioqui facilè eius officium eluderetur, interuertendo possessionem bonorum in tertiam personam. Deinde ad consequenda legata dantur tres actio-

Executio legatorum piorum pertinet ad Episcopum priuatiuè.
Etiam contra laicum tertium possessorē.

actiones, nimirum personalis, realis, & hypothecaria. §. *Nostra autem inst. de legat.* ergo procedere poterit contra tertium possessorem actione reali, quæ solum requirit dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei conuentæ. *l. in rem. ff. de vend.* §. *omnium autem. Inst. action.* Et tandem à fortiori, quia pro consecutione legati prophani potest contra tertium possessorem Saluianum interdictum intentari. Ita Ciarlinius *contr. for. c. 29. nu. 25. p. 5. tr. 1. res. 24. & p. 7. tr. 6. res. 31.*

Et träsacto anno etiã legatorum prophanorum.

13 Igitur Episcopus est iudex competens in executione legatorum piorum priuatiuè quoad laicos. Transacto autem anno, qui testamentarijs à iure conceditur pro soluendis legatis Episcopus est iudex executor vltimarum voluntatum, etiam quoad prophana. Nam adimpletio voluntatis defuncti in ipsius bonum, est commissa Episcopis ex officio, qualemcunque bonorum dispositionem fecerit: Ita Molina *de iustitia to. 1. tr. 2. disp. 205. nu. 5.* & alij. Ex quibus infertur contra Bobadillam *to. 1. lib. 2. c. 17. nu. 103.* Episcopum esse competentem in tali casu, etiam si omnia testamenti legata sint prophana. Etiam si iudex laicus non esset negligens. Etiam ad instantiam partis. *p. 1. tr. 2. resol. 99. & p. 3. tract. 1. res. 21.* Nota hic vnum ex Valero V. *Legatum diff. 1. num. 1.* quod si hæres post monitionem Episcopi negligit per annum legata soluere, & voluntatem testatoris implere, potest priuari hæreditate, etiam si est filius, dempta legitima, per *Auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. test.* Et tunc transit ad substitutos, vel alios per ordinem. Ita il. c. *p. 3. tr. 5. res. 59.*

In quo casu hæredem negligentem obedire priuare potest hæreditate.

An Episcopus possit commutare aliquod legatum in aliud æquale, vel melius? Quidam absolute negant.

14 Petes: Potestne Episcopus aliquod legatum in æquale, vel melius commutare? Respondent Naldus V. *Legatum nu. 39.* & alij negatiuè. Primò *ex l. Legatum. ff. de administr. rer. ad Ciuitat. pert.* Secundò, quia voluntas testatoris seruanda est pro lege, *l. in conditionibus primum locum, de cond. et demonstr. & cap. vltima voluntas 13 quæst. 2.* Tertiò ex Clement. *quia contingit, de relig. dom.* ibi: *Cum ea, quæ ad certum vsum sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salua Sedis Apostolicæ auctoritate) conuerti, &c.* Et sic aiunt Lara *de Anniuer. lib. 1. cap. 21.* & Perez *de anniuer. lib. 1. cap. 14. nu. 38.* legatum pro maritandis virginibus non pati commutationem, nisi à Summo Pontifice de plenitudine potestatis. Riccius *collect. p. 3. collect. 558,* & alij dicunt, Episcopum posse commutare aliquod legatum vna tãtum vice ex aliqua causa. Sed Vasquez *de test. cap. 8. §. 5. dub. 3. num. 104.* & alij absolutè docent, Episcopum commutare posse legatum in æquale, vel melius, maximè cum consensu hæredum; & in tali casu non infringere voluntatem testatoris, sed interpretari. Ad Clementinam, *quia contingit*, respondet Pegna *in l. vnica, cap. de expensis ludorum*, in sermonem esse, cùm non adest iuxta causa, vt erat in facto, quod illam constitutionem poposcit. Neque dicas, Tridentinum *sess. 22. cap. 6.* in talibus permutationibus requirere iustam, & necessariam causam. Nam ad hoc respondet Comitolus *lib. 7. q. 9. nu. 2.* Concilium sumere ly & pro *vel*, & intelligendum esse disiunctiuè, non copulatiuè. Aduerte autem, iustam causam sufficere, si se teneat ex parte rei, quòd nimirum commutatio fiat in æquale, vel melius. Nam causa iusta ex parte commutantis, nempè bonus finis, &c. non sufficit. Ita Syluester V. *Legatum 4. quæst. 12. par. 2. tract. 12. res. 26.* De legato ad pias causas, vide V. *Testamentum priuilegiatum.*

Alij distinguunt.

Alij absolutè affirmant.

Electio equi relicti, pertinet ad legatariũ & non ad hæredes.

15 Testator legans equum Petro ex multis quos habet, electio pertinet ad Petrum, sed non potest eligere meliorem, nec potest cogi eligere infimũ, sed medium, & idem dicendum est de mobilibus. Pecunia verò relicta pro emptione rei immobilis, habeatur pro mobili, & fructus incerti legati si sint conditionati, deficiente conditione deficiunt fructus, sed si testatur certa quantitas, & ista in anno sequenti non adest, tenetur hæres supplere. Cuiacius, & alij *p. 11. tr. 4. res. 19.* Ea res legata si existimatur, quod esset peritura,

Pecunia relicta pro emenda re immobili habetur pro mobili.

tàm,

tàm apud hæredem, quàm apud legatarium, si ipsi eadem die fuisset restituta perit ad legatarium; si verò non, ad hæredem. Hulricus, & alij *ibid. tr. 7. ref.* 45 Eodem modo dicendum est de creditoribus; nec potest testator prohibere deductionem legis Falcidiæ pro quarta parte bonorum prouenientium hæredibus, sed etiam legis Trebellianicæ, ita quod semper hæres potest sibi detrahere quartam partem vtriusque legis Falcidiæ pro legatis, & quartam, vt filius, & aliam quartam de residuo pro fideicommissarijs per multi Iurisconsulti, & Theologi. *p. 11. tr. 7. ref. 46.*

Res peritura tàm apud hæres, quā apud legatarium si ipsi eodem die fuisset restituta perit ad legatarium.
Sin minus ad hæredē.
Non potest prohiberi pars Falcidia, nec Trebellianica à testatore.

LEGATVS.

1 † TRia sunt genera legatorum Summi Pontificis. Quidam dicuntur *à latere*, & sunt Cardinales, quos appellat fratres. Alij dicuntur *datiui*, qui simpliciter in legationem mittuntur. Tertij dicuntur *nati*, qui prætextu suarum Ecclesiarum legatione funguntur, & hi sunt quatuor Archiepiscopi, nimirum Eboracensis, Cantuariensis, Remensis, & Pisanus, *c. 1. de off. deleg. lib. 6.* †

Legatus triplex.
A latere, datiuus, & natus.

2 Legati à latere possunt suam iurisdictionem exercere in Regulares, & alios exemptos, non autem nati. Ita Abbas *in c. 1. de off. leg. in v. vniuersos*, ex *c. si Abbatem elect. in 6. & c. 1. de verb. signif. p. 1. tr. 2. ref. 17.* An legatus Papæ habeat iurisdictionem in Inquisitores, vide V. *Inquisitorum, nu. 38.*

Et primus habet iurisdictionem in Regulares, & alios exēptos, non autem vltimus.

LEX QVID, ET QVOTVPLEX.

1 † LEX describi potest, rationis ordinatio, hominibus quid agendum, quidve non agendum sit, ostendens, in commune bonum instituta.

LEX quid?

2 Est duplicis generis. Alia enim est diuina, alia humana. Illa est, quæ immediatè à Deo instituta est: hæc, quæ ab hominibus.

Lex alia diuina, aliā humana.

3 Rursus lex diuina, alia est naturalis, alia positiua. Illa est, quæ rationi humanæ insculpta est, & à ratione dictatur, qualia sunt præcepta Decalogi. Hæc, quæ nonnisi per reuelationem innotescit, cuiusmodi in lege Euangelica sunt præcepta Sacramentorum, & fidei.

Et diuina, alia naturalis alia positiua.

4 Humana autem lex, vel est Ecclesiastica, seu canonica, vel sęculari, seu ciuilis. Illa est, quæ à Papa, Concilio, Episcopo, vel alio Prælato Ecclesiastico procedit. Hæc, quæ ab Imperatore, Rege, Republica, &c.

Humana, alia canonica, alia ciuilis.

LEX QVOS OBLIGET.

5 NOn omnis lex obligat ad obseruantiam illius, nisi aliquas habeat conditiones.

Lex non obligat nisi subditos?

6 Prima conditio est, vt lata sit à legislatore potestatem habente ex cuius conditionis defectu † Legislator non tenetur seruare suas leges, quia non habet potestatem in seipsum. Intellige de obligatione coercitiua, nam ad eas, quæ ex æquo obligant omnes, vt sunt, quæ taxant pretia rerum, &c. tenetur vi directiua, eo quia lex naturalis præcipit, caput cum suis membris conformari. Ita Granado *in 1. 2. contr. 7. tract. 3. par. 2. disput. 17. sect. 3. num. 24.* Qui putat, legislatorem dictas leges frangentem peccare mortaliter. Sed ego contrariam sententiam Filliucij probabilem existimo; nam omnis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, qui non præsumitur voluisse sibi tantum onus imponere. Ex quo infero, non peccare mortaliter Papam, qui

Nam legislator non tenetur seruare suas leges; nisi directiuè, & obligatione probabiliter solum veniali.

in

Digitized by Google

in Paschate non cõmunicaret, aut contractum faceret iure tantum humano simoniacum, secluso scandalo. At peccaret mortaliter Princeps, qui frumentum, v.g. supra pragmaticam venderet; nam tale pretium esset iniustum, vtpotè maius eo, quod communis æstimatio in pragmatica declarat. Ita Lorca *in 1.2.to.2.de leg. disp.26. memb.3.* Tenetur etiam Rex stare cõtractibus initis cum suis subditis, sicut stare tenentur illi; nam contractus debet esse æqualis, & Princeps potest se obligare subiectis. Ita Villalobos *to.1.tr.2.dub.30. nu.6. p.1.tr.10.res.10.*

Similiter nec Clerici tenentur legibus ciuilibus.

7 Secundò ob eandem rationem omnis lex Principis laici disponens de causis Ecclesiasticis, vel aliquo modo tangens Ecclesiam, vel Ecclesiasticos, est inualida, vt dicemus V. *Statutum laicale.* Et Clerici legibus ciuilibus, etiã non pugnantibus cum iure Canonico, aut cum eorum statu, tenentur solum directiuè, vt se conforment cum aliis membris eiusdem Reipublicæ. Ita Layman *tr.4 cap.13.num.6.* contra Lorcam *in 1.2. to.2.de leg. disp.25.memb.4. p.1.tr.2.res.72.et tr.10.res.12.et p.7 tract 1.res.17.* Ex quo infert Bonacina *de leg. disput.1. quæst. 1. punct. 6. num. 53.* quod Clericus dictis legibus contrauenien s, secluso scandalo, non peccat mortaliter. *res.cit. §. Non reticebo.*

Nec Regulares statutis Episcoporũ, præter pauca in iure expressa.

8 Tertiò Regulares non ligantur statutis Episcoporum, præter aliqua in iure expressa, quæ videbis apud Malderum *in 1.2. quæst.96. ar. 5.* quia scilicet sunt exempti ab illorum iurisdictione. Solum ergo tenentur ex decentia, & ad vitandum scandalum, quo cessante non peccabunt violantes. Ita Granado *in 1.2 contr.7. tract.3.par.1.disput.6 sect.3. num. 18.* contra Vasquez *in 1. 2 to.2.disp.167.c.4.num.32.* Et ideò docuit Llamas *par.3.cap.5. §.28.* Regulares non teneri seruare ieiunia ab Episcopis indicta. *p.1.tract.10.res.11.* Vtrum verò Alumni, qui viuunt in Collegijs Societatis Iesu, vel aliorum Regularium exemptorum, subdantur casibus Episcopalibus? quos prorsus dicendum, quoad confessiones, & censuras, & casus reseruatos, per omnia subiectos esse Episcopo in cuiusuis Diœcesi habitent. Nec valet esse continuos commensales Regularium, quod afferebat Bordonus in Concil. Regul. *resol. 38.q.5.num.10.* sustinens contrariam sententiam, nam ex suis viuunt expensis. *p.7 tr.12.res.14.*

Nec peregrini statutis locorum, in quibus reperiuntur.

9 Quartò, legibus, & statutis vnius loci non tenentur peregrini ibi manentes non pro maiori anni parte, quia hi non sunt pars illius communitatis, quæ est subdita illi legislatori. Vide V. *Peregrinus, à num.1.* Tenentur tamen exteri in loco vbi gerunt magistratus, seruare ieiunia, & festa. *par. 10. tr. 13. res.37.*

Aut statutis patriæ.

10 Quintò, subditi & incolæ loci, in quo est statutum, non tenentur illud seruare extra territorium. Et sic ieiunia, & festa Panormi non tenetur seruare Panormitanus, qui reperitur Montis Regalis, etiam si ex industria il ò se contulisset, vt vitaret ieiunium. Neque enim hæc est propria fraus, sed quædam fuga præcepti, quæ non est contra præceptum. Ita Sanchez *summ. t.1.lib.12.num.35* & alij contra Syluestrum V. *Ieiunium quæst.2. distinct.12.* infert ex hoc Fagundez *tract.1 lib.1. cap.7.num. 17.* quod si in loco festiuitatis adsit aliqua domus exempta à iurisdictione Episcopali, posset quis in ea festum non seruare, sicut etiam ieiunia Episcopalia non implere, &c. quia locus exemptus habetur pro extraneo. Eadem ratione docuit Auila *de cens. p. 2.c.3.dub.5.* excommunicationem Episcopi pro tota diœcesi non ligare eos subditos, qui in loco exempto commorantur. *par.1.tr.9.res.18. et tr. 10.res. 14.* Inter loca exempta Bonacina *de cens.disp.1.q 1 punct.15.num 8.* enumerat Monasteria Regularium, contra Suarez *disp.5.sect.4.nu.6. p.3 tr.5.resol. 74. §. Dico,* in fine.

11 Sed petes primò. Quid si ieiunium seruatur in Oppido, & in loco, in quo peregrinus qui reperitur vtrobique ex ordinatione Episcopali? Respondet Fagundez vbi suprà, teneri illud seruare, sed contrarium putat etiam

proba-

probabile, quia non est subditus Episcopo illius loci, & ad leges patriæ non tenentur absentes. Et ita docet absolutè Sancius *disput.* 54. *num.* 31. Sed hoc non placet, quia tales nulla ratione excusantur. *p.* 1. *tr.* 9. *res.* 18. *et to.* 10. *res.* 13. in fine, & 14.

Tenentur verò statutis, quæ simul seruantur in patria, & in loco diuersorij.

12 Petes secundò: Quid dicendum de vagis, qui nullas habent certas sedes? Respondeo cum Suarez *de Religio. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 20. & Doctoribus communiter, tales teneri ad leges locorum, in quibus repeiuntur; nam in illis domicilium acquirunt. Et alioqui exempti essent ab omnibus legibus, & statutis locorum, quod est absurdum. Sed Sayrus *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 8. & Lessius *lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 7. *num.* 49. contrariam sententiam, vt probabilem admittunt ex paritate peregrinorum; nam est par ratio Nec absurdum esse, quod vagi, qui nullas habet certas sedes, nullas habeant certas leges. Reuera hæc opinio est probabilis. *p.* 1. *tract.* 9. *res.* 2. §. *Notandum verò.* & *tract.* 10. *res.* 16.

Probabile autem est, neque vagos teneri ad leges locorum ad quæ diuertunt.

13 Aduerte hic, quòd lex pęnalis non ligat delinquentem extra territorium. Ita omnes DD. Vide V. *Censura, num.* 7. & 12. Vnde subditus extra territorium, nec citari potest à proprio iudice, vt dictum est V. *Episcopi, num.* 50.

Hinc etiam lex pœnalis non ligat delinquentes extra territorium.

14 Sextò, Molfesius *tom.* 1. *tract.* 9. *cap.* 5. *num.* 73 putat, Decretum Gratiani habere vim legis, quia Gelasius Papa illud approbauit, sicut etiam Eugenius. Et nouissimè Gregorius XIII. mandauit corrigi ad instar originalis, & excudi. Adde, qnod consuetudo habet vim legis, & dat auctoritatem. Et tandem ex communi Iuristarum axiomate, *In vtraque iure satis est, allegare titulum, & probare possessionem.* Nam huius Decreti allegantur tituli, & adest possessio antiquissima ab anno 1009. quo illud Gratianus compilauit. Sed ipse existimo, nec testimonia Patrum in Decreto inserta habere vim legis, si aliàs ab aliquo Pontifice canonizata non sint, vel inter Decretales inueniantur; nec Decreta Conciliorum Prouincialium obligare vltra Prouinciam. Nam Gratianus collector non potuit eis dare maiorem auctoritatem, quam alias habebant, cum fuerit homo priuatus. Vnde patet, minorem auctoritatem habere id, quod ipse addit de suo, & si aliqua Pontificum dicta parum fideliter ab ipso citari constaret, aut essent dubiæ auctoritatis, non esset obligatio illis parendi. Ita Villalobos *tom.* 1. *tract.* 3. *diff.* 7. *num.* 7. & alij. Ad argumenta Molfesij respondetur, nec vllum Pontificem illud corpus approbasse, nec esse in contrarium consuetudinem. Vide Salas *de leg. tract.* 14. *disput.* 8. *sect.* 13. qui nostram sententiam cum communi Theologorum docet, & ad contraria argumenta respondet. *par.* 3. *tract.* 6. *res.* 26. *et par.* 5. *tract.* 14. *res.* 68. Aduerte etiam hic, quod leges Cancellariæ obligant vbique locorum non ita stylus Romanæ Curiæ. *parte* 10. *tract.* 15. *resol.* 7.

Decretum Gratiani non habet vim legis.

15 Denique, ex defectu potestatis ius ciuile non obligat in Hispania, & in alijs Regnis, extra ditionem Imperatoris, in quibus statutum non sit à proprijs Principibus, vt seruetur. Et ratio est, quia Imperator non habet auctoritatem in totum Orbem. Quod verò in Hispania, & alibi ius ciuile passim citetur, & vbi deest ius proprium, iudices se iuri ciuili conforment, id non faciunt ex obligatione legali, sed naturali, vel ex imitatione, quia ius ciuile est rationi valde conforme, quo pacto docuit Abbas in cap. *Ecclesia S. Mariæ, num.* 10. *de const.* legem Imperatoriam, quando fundatur in iure naturali, posse ab Ecclesiastico iudice seruari, non ratione legis, sed ratione naturali. Ita Salas vbi suprà *disp.* 7. *sect.* 9. *nu.* 18. & alij contra Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 87. *num.* 29. *p.* 5. *tract.* 14. *res.* 69. Non solum autem requiritur potestas in condendis legibus, sed etiam in dispensandis. Sed de hac re vide V. *Dispensare.*

Et ius ciuile non obligat in Hispania, & alijs Regnis non subiectis Imperatori.

Digitized by Google

16 SEcunda legis conditio est, vt sit IVSTA. Ad quod primò requiritur, vt seruet æqualitatem ad ius alterius. Vnde si hæc æqualitas temporis successu deficiat, cessabit lex obligare. Et sic pandectæ antiquæ taxantes stipendia Notarijs, & Commissarijs, modò non obligant, quia late fuerunt tempore, quo pecunia carior erat, & res viliores. Nec refert, quod tales iurent seruare taxas; nam iuramentum exponitur, quatenus iustæ sunt. Ita Sanchez *opusc.to.1.lib.3.c.14 nu.14.p.2.tr.17.res.60.*

Et in bonum finem directa, nimirum in bonum communitatis.

17 Requiritur etiam ad iustitiam legis, quod fiat in bonum finem, nempè in bonum communitatis. Ex defectu huius conditionis. Decius *cons.197.n.2.* & alij dicunt, legem Principis prohibentem venationes in suis montibus, esse iniustam. Sed quia hæ leges possunt cõcernere bonum publicum, vt nimirum venatio multiplicetur, licèt Principi illas prohibere. Latius autem supremo, quam alijs. Ita Valerus V. *Peccatum diff.16 p.3 tr.6.res.18.*

Quo fine cessante in generali, vel in particulari, cessat etiam lex in totum, vel in partem.

18 Ex dictis sequitur, quòd cessante fine legis adæquato, cessat etiam ipsa lex obligare. Et quidem, si cesset finis in vniuersum, & in omni casu, certum est, legem cessare, contra Vasquez *in 1.2.to.2.disp.163.c.3 nu.19.* & alios ferè omnes. Sed ego teneo cum Granado *in 1.2.contr.7.tr.3.p.1.disp.15.sect.2.* & alijs, quòd, sicut cessante fine legis in vniuersum, cessat lex totaliter; ita cessante fine adæquato legis in vno casu, cessabit obligare lex pro illo casu. Sicut enim se habet lex in vniuersali ad rationem acceptam in generali, ita lex in particulari ad rationem acceptam in casu speciali. Et ex auctoritate legis, quæ *de tota ff. de rei vend.* tenet argumentum de toto ad partem. Deinde, quia lex non solum obligat omnes in generali, sed etiam singulos in speciali: ergo sicut deficiente fine respectu omnium, omnes ab obligatione eius soluuntur, ita deficiente respectu vnius, debet solui ille. *p.1.tr.10.res.28.& p.7.tr.10, resol.33.*† Contrariam amplexus fuerat *in tr.8. res.75 §. Ad argumentum* †. Idem docet nouissimè Mendoza *in 2.2. to. 1. disp. 74 sect.3. §. 26.* Nisi quod aduertit, quòd quando lex præter finem extrinsecum, & remotum habet finem intrinsecum, & per se, & independenter ad illum, honestum, & qui sit actus virtutis, tunc non cessat lex in particulari, cessante solum fine extrinseco. Secus verò vbi nullus est finis intrinsecus, & lex non præcipit actum per se honestum. Igitur legem ieiunij, quæ condita est ad sedandos in homine motus turpes, non cessare in eo, qui motus turpes non patitur, quia ieiunium independenter ab illo fine habet honestatem Temperantiæ. At verò laicum doctum cum hæretico non disputare, non est actus alicuius virtutis, vnde, cũ etiam cesset in eo periculum subuersionis, ob quod in cap. *inhibemus*, id laicis prohibetur, disputare potest. *p.5.tr.14.res.96.*

Sicut etiam cessante in aliquo casu præsumptione, cessat in eo casu lex in illa præsumptione fundata.

Ex quo multa infeses corollaria.

Præsertim quod hæres in testamento minus solemni relictus potest hæreditatem retinere.

Aduocatus esse iudex in causa, in qua fuit patronus.

19 Ex his sequitur primò generaliter, quod quotiescunque lex fundatur in præsumptione, non obligat in ijs casibus, in quibus præsumptio deficit. Ita Homobonus *p.1.t.5.c.8. q.53.* & alij. Vnde hæres, qui non confecit inuentarium, non tenetur in conscientia soluere legata supra vires hæreditatis. Ita Solonius *in 2.2.q.77 ar.3. dub.10.* contra Molinam *to.1. tr.2.disp.217.nu.12.* Item professus inualidè, qui non ratificauit professionem, reclamare potest post quinquennium, non obstante Tridentino *sess.25. c.19.* Item Religiosus, qui alteri Religioso munera absque ambitione præberet, non violaret Bullam Clementis VIII. de largitione munerum. Item hæres in testamento minus solemni relictus, potest sibi hæreditatem in foro conscientiæ retinere, vel cõpensare. Ita Sayrus *lib.3.c.7 nu.9.* Et tandem aduocatus potest esse iudex pro foro conscientiæ in causa, in qua fuit Patronus, dummodo iudicet secundum leges, & affectionem deponat. Et ratio horum omnium est, quia leges contrariæ

Digitized by Google

tratiæ his actibus fundantur in præsumptione fraudis, ratificationis, ambitionis *p.1.tr.10.ref.27.* & *p.3.tr.5.ref.56.*

Itē debet esse iusta, Idest qualitatem seruans.

20 Rursus, quia cap. *Ad hæc, de Iudæis*, & alia iura, prohibentia famulari, nutrire, &c. Iudæos, fundatur in præsumptione periculi subuersionis, ait Sanchez *summ. tomo 1. lib. 2. cap. 31. num. 2.* Illa non obligare eos, qui huic periculo non sunt expositi. Sed Mendoza *in 2. 2. disp. 76 sect. 3. nu. 81.* quamuis hoc concedat quoad solam familiaritatem, in qua finis legis est solum vitare periculum; negat tamen quoad famulatum, nutritionem, &c. quia in his non potest cessare finis prohibitionis, qui fuit tollere suspitionem fidei, & priuare iudæos tanto honore, vt Christianorum famulatu fruantur. *par. 3. tr. 13. ref. 11.*

Item secundum Sanchez possunt Christiani iudæos nutrire, &c. si non patiuntur periculum subuersionis.

21 Denique, quia lex prohibens extrahere à Ciuitate pecuniam, arma, frumenta, &c. facta est ad vitandū damnum Reipublicæ, quod ex tali asportatione pateretur, qui paruam quantitatem talium rerum abstraheret, quæ non noceret Reipublicæ notabiliter, non peccaret mortaliter, quia cessaret in hoc finis legis. Neque dicas cum Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. cap. 4. num. 8.* & Merolla *to. 2. disp. 4. cap. 3. dub. 25. num. 242.* attendendum esse detrimentum, quòd inferretur, si omnes ciues eandem quantitatem asportarent, quæ esset sine dubio notabilis. Ne id inquam dicas; nam ex hoc infert Palaus *to. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 7. nu. 6.* quòd si quis asportaret quantitatem, quę in furto sufficeret ad peccatum mortale, peccaret mortaliter eo præcisè, quòd si omnes ciues tantam quantitatem extraherent, proculdubio nocerent Reipublicæ notabiliter, hoc autem est ridiculum. Ita etiam Granado *in 1. 2. contr. 7. tr. 3. p. 1. disp. 4. nu. 19.* Quod si quæras, quæ sit notabilis quantitas sufficiens in tali extractione ad mortale, respondet Palaus, seclusa obliuione, & regulariter loquendo esse centum aureos in pecunia, vel mercibus, aut arma decem militum. *p. 3. tr. 6. ref. 90.* & *p. 5. tr. 5. ref. 49.*

Et non peccaret mortaliter, qui contra ciuitatis statutū asportaret pecuniam, arma, &c. in modica quantitate.

Quæ regulariter secundum Palaum est centum aureorum in pecunia, & mercibus, & arma decem militum.

22 † Præterea, vt lex obliget, etiam in foro interno, opus est, vt sufficienter promulgetur †. Vnde, qui sciret Principem cogitare de condenda lege, vel etiam condidisse, vt v. g. moneta expendatur secundum pondus, non teneretur illam seruare priusquam promulgaretur, sed posset nihilominus de suis pecunijs aliquid emere, vel illas mutuo dare. *p. 1. tr. 10. ref. 54.* † Tenet nouissimè Trullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 20. dub. 7. nu. 5.* † Nec satis est, quod promulgetur apud paucos, sed debet sufficienter diffundi per totam communitatem. Et sic, qui præsens esset, dum aliqua lex primò publicatur, non statim teneretur seruare legem, sed expectare posset, donec per totam communitatem diffundatur. Et ratio est, quia lex prius obligat cōmunitatem, quam particulares: quia prius respicit totum, in cuius bonum ordinatur, quam partes: ergo dum non obligat totum, non obligabit partem. Ita Suarez *de legib. lib. 3. c. 17. num. 5.* & 14. Qui etiam aduertit, quod si cui lex modo aliquo miraculoso, & naturaliter impossibili innotesceret, non statim illum obligaret. *p. 3. tr. 6. ref. 75.*

Debet præterea lex esse sufficienter promulgata.

Per totam communitatem.

23 De legibus Pontificijs est maior difficultas, an scilicet vt obligent per totum Orbem, per totum Orbem promulgari debeant? Et quidem quoad leges irritantes contractus, affirmatiuè respondendum est ex cap. *Si in adiutorium, dist.* 10. & ex cap. 1. *De noui operis nuntiat.* vbi habetur, tales leges non obligare, nisi sint promulgatæ in singulis prouincijs, & diœcesibus. De alijs nouis Constitutionibus, in quibus contrarium non exprimitur, idem etiam sentit cum multis alijs Vvigers *in 1. 2. quæstio. 69. artic. 4. num. 84.* Primò ex iuribus citatis, propter paritatem rationis cum illis irritantibus cōtractum. Secundò, quia multi probabiliter docent, leges Papales non obligare, nisi post duos menses à publicatione, propter conformitatem cum iure ciuili, vt infra dicemus: quidni ergo Pontifex conformabitur etiam iuri ciuili in hoc, quod eius leges non obligent, nisi vbi promulgantur? Tertiò, quia

Quod verum est etiā de Papali irritante contractum.

De alijs verò.

quia multi etiam probabiliter docent, vt infra dicemus; leges Papales non obligare, nisi acceptentur: ergo multo minus, si non promulgentur. Quartò, quia Ecclesiæ corpus est vastum, & per totum Orbem extensum, cui proinde non potest benè innotescere per solam publicationem Romanam. Non est autem credendum, quod Papa velit obligare aliquos, quibus aliquo tandem modo in notitiam venerit; nam hoc esset inducere magnam difformitatem in ratione viuendi inter fideles eiusdem Prouinciæ & Ciuitatis, & iniicere scrupulos ijs, qui non benè audierunt, vel non vident seruari, &c. Et tandem, quia diuersitas locorum, & gentium quandoque eidem legi parere recusat; vnde æquum est, Pontificem nolle aliquam prouinciam obligare, donec Episcopus attenta eius cum Prouincia conformitate, & proprietate, illam promulget, vel si ita expedit. Sanctam Sedem informet, quam aptè conueniat. Addidit tamen hic doctor, *nisi aliter in dictis Bullis exprimatur*. Nam quamuis expediat, & propterea de Summo Pontifice æquum sit credere, quòd velit leges in singulis, & Prouincijs, & diœcesibus publicari: potest tamen Summus Pontifex velle fideles obligare ex quacunque priuata notitia post publicationem Romanam habita. Et disparitas de Principibus est, quia hi receperunt suam iurisdictionem à populo, qui non præsumitur dedisse illis potestatem eos obligandi per legem in vno tantum loco promulgatam. At verò Pontifex suam iurisdictionem accipit immediatè à Deo, & nisi desint essentialia, potest nos obligare ad leges independenter à nostro consensu, & sic per quamcunque notitiam. Sed contraria sententia Vasquez *in 1.2.tom.2.disput.165.cap.2.* Auersa *in 1.2.quæst.95.sectio.94.* & aliorum multorum, est probabilior. Et probatur, quia omnes causæ, quæ ad Romanam curiam referuntur, deciduntur iuxta regulas Cancellariæ & alias leges, quæ Romæ solum publicatæ sunt. Et Bulla Cœnæ nusquam, nisi Romæ promulgatur. Item Pius IIII. in sua Bulla obligauit totum Orbem ad obseruantiam, Tridentini post promulgationem Romanam. Quibus tamen argumentum respondent aduersarij, iudices Curiæ Romanæ sequi hanc secundam opinionem, & ideò iudicare secundum leges solum Romæ publicatas. Bullam Cœnæ, & alias leges contentas in Decreto non egere alia promulgatione, quia vbique ex pulpitis passim audiuntur, & è cathedris leguntur, quæ est quædam non solum virtualis, sed etiam actualis, & solemnis promulgatio. Denique quoad Concilium Tridentinum respondet Vvigers de eo aliter esse philosophandum, nam ad illud Patriarchæ, & Episcopi ex toto ferè Orbe conuenerant, qui decreta illius statuerunt, & de illis erant plenè instructi, ac proinde poterant in suis diœcesibus promulgare, & præterea Pius IIII. in dicta Bulla studiosè mandauit, vt post Romanam promulgationem statim prælo daretur, quo commodius per totum Orbem spargeretur, ac proinde poterat benè sperare, quod post semestre (quod spatium ad obligationem concessit) omnibus innotesceret. *p.1.tr.10.res.8 p.4.tr.4.res.127.* in fine. *et p.5.tr.14.res.25.*

Cum nihil exprimitur.

Probabilius est, obligare statim post promulgationem Romanam.

Quamuis teneat Vvigers, illas quoque per totum Orbē publicari debere.

Per Episcopos.

24 Ex his infert Vvigers *in 1.2.quæst.96.ar.4.dub.5. num.93.* quòd si Papa significat, se velle ad alicuius legis obseruationem obligare, etiam si extra Romam non promulgetur, Episcopi tenentur curare, vt in suis diœcesibus seruetur, & consequenter vt promulgetur. Et si id non curent, eos, qui sciūt, non excusari ab obligatione. Quando verò Pontifex neque significat, neque negat, opus esse alia publicatione, & non præcipit Ordinarijs, vt seruati eam faciant, nec populis Prouinciarum vt seruent, probabile esse, quod Episcopi non teneantur publicare, & obseruari curare, nisi pro loco, & tempore sperarent vtilitatem & fructum; nam mens Pontificis generalem legem præscribentis est, vt vbi cum vtilitate, & fructu fieri potest, curetur obseruari, & quidem per Episcopos, quos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei. Ita ille, & ante illum Malderus *in 1.2. quæst.90. artic. 4. dub. 3. par. 4.*

tr.4.ref.137. & olim *p.1.tr.8.ref.5.* (Nota, quòd Episcopi tenentur publicare Bullam Cœnæ non solum in ciuitate, in qua degunt, sed etiam in tota diæcesi, si ita expedire iudicauerit. Excusantur tamen ex metu Principum graui, & non in odium fidei, & Religionis incusso. Ita Sayrus *lib.3.c.25.nu.12.p.3.tr.1.ref.54.§. Nota.*

Qui tenentur publicare in suis diæcesibus Bullam Cœnæ secluso graui metu, &c.

Imò lex ciuilis non obligat statim, ac promulgatur, sed post duos menses.

25 Petes hic: An sicut leges ciuiles non incipiunt obligare ante duos menses à die promulgationis, ex *Authent. Vt nouæ Constitutiones*, idem quoque dicendum sit de Canonicis, & Pontificijs? Negatiuè respondent Suarez *de leg.lib.3.c.18* & alij; quia id in nullo iure Canonico statuitur, & dictum authenticum non potest obligare Pontificem. Hæc sententia est probabilis. Sed contraria Reginaldi *tom.1.lib.13.cap.16.num.152.* & aliorum est etiam probabilis. Primò: quia, vt leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita Sacri Canones Principum Constitutionibus adiuuantur ex cap. 1. *de noui oper. nunciat.* Vnde, cum in iure canonico cautum non sit oppositum, dictum authenticum seruari potest. Maximè, quia vbi Pontifex vult obligare statim, solet exprimere, vt expressit in cap *Cum singula de preben. in 6.* & in *Clement.2.de hæret.* Et secundò, quia dictum tempus præscriptum est non solum vt ignorantes non ligentur, sed etiam vt tollantur rixæ & imparitas subditorum, quæ sequeretur, si, aliquibus legem scientibus, ac proinde ad eam obligatis, alij ignorarent & exempti essent, vt notat Becanus *p.2.to.3.cap.6.concl.2.num.3.* Quod verò Curia Romana puniat delinquentes contra leges infra bimestre publicatas, ideò est, quia sequitur contrariam sententiam, quo non obstante, possunt subditi sequi hanc posteriorem, cauendo à pœnis Curiæ. Nostra enim sententia procedit tantum pro foro conscientiæ, non pro externo. Aduerte hic cum Valentia *to.2.disp.7.q.5.punct.5.* supradictam doctrinam procedere tantum in Papa, & Principum supremis; nam leges Episcopi, & Magistratus agnoscentis superiorem, obligant statim, ac publicantur. *p.1.tr.10.ref.9.*

Quod probabiliter dici etiam potest de canonica.

Non tamen de lege Episcopi, & magistratus non supremi.

26 Quartò ad obligationem legis tàm ciuilis, quàm Pontificiæ. Lessius *lib.2.cap.22.dub.13.nu.98.* Becanus *summ.p.2.tr.3.c.6.quæst.8.num.2.* & alij requirunt, quod sit populo, seu maiori illius parte acceptata, videtur enim benignæ Pontificis & Principum menti conforme, vt leges promulgare faciant sub tacita conditione, si à subditis acceptentur, ne nimis onerentur. Et sic determinatum videri in *l. de quibus. ff. de legibus.* ibi, *leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod iudicio populi receptæ sunt.* Et sic Puteanus in 1.2.q.11.*art.4.dub.2.* docuit Bullam Cœnæ, vbi non est vsu recepta, non obligare. (Sed quoad Bullam Cœnæ Bonacina *in Bulla Cœnæ to.3.disp.1.q.15.pun.4.§.5.n.2.* contrarium sentit, quia constat, mentem Pontificis esse, vt illa obliget independenter à consensu, & acceptatione populi, quod patet eo, quia excludit omnem prætextum, & prætensionem *p.3.tr.1.ref.54.*) Et idem vniuersaliter de legibus Pontificijs dicendum est cum Vasq. *in 1.2.to.2.tr.2.disp.156.c.5.n.36.* & alijs, & contrariã sententiã testatur Bonac. loc. cit. se à fide dignis, audiuisse, à nonnullis Pontificibus reprobatam esse, quia Papa non habet suam potestatem dependenter à populo, vt suarum legum valor à populi cõsensu petendus sit. Deinde argumentatur in vniuersum pro omnibus legibus Lorca *in 1.2.de leg.dis.20.* Nam quiuis superior leges imponit iure prælationis, & legis obligatio oritur ex subiectione subditorum ad Principem, quod vtrumque non dependet ex voluntate populi; nam si populus posset leges respuere, non ex necessitate, sed ex voluntate pareret. Adde, quod Princeps iustè iustam legem conderet, & populus iustè respueret, & sic daretur bellum vtrinque iustum, quod est absurdum. Et tandem non minor, sed maior est vis legis, quam actualis præcepti; sed hoc obligat independenter à consensu eius, cui imponitur, vt certum est: ergo, & illa. *p.1.tr.10.ref.1.*

Quarto lex ciuilis debet esse à populo acceptata.

Non tamen Bulla Cœnæ.

Vel alia lex Pontificia.

27 Petes primò: An in dubio, vtrum aliqua lex sit alicubi vsu recepta

In dubio verò an alicubi lex aliqua sit vsu recepta, præsumi probabiliter, potest non recepta.

præsumi debeat vsu recepta? Affirmatiuè respondet Sanchez *summ.to.1.lib.1.cap.10.* quia possessio stat pro lege, quam certum est esse latam, & dubitatur solum de executione. Sed contraria sententia Mouræ *de ensal. & incant. sect.1. cap.6.nu.13.* est valde probabilis,& tuta in praxi, vt eam iudicauit Palaus *to.1.disp.3.punct.7. num.4.* Ratio est, quia in odiosis benignior pars est amplectenda. Et possessio potius stat pro libertate subditorum,quam pro lege: lex enim non possidet, nisi per acceptationem, de qua in tali casu non constat.*p.1 tr.10.res.3.& p.4.tr.3.res.4.*

Sed peccant, qui primo legem iustam sine iusta causa non acceptant.

28 Petes secundò: An peccent subditi legem Superioris non acceptando? Negatiuè respondet Valentia *to 2.disp.7.q.5.punct.5.* qui tenet cum Doctoribus supra citatis, legem non obligare ante acceptationem populi,quia nondum impleta est conditio tacita,sub qua lex conditur,idest,si *populus acceptauerit*. Et si Princeps vellet, quòd lex obligaret independenter à consensu populi nō esse validam, quia excitare posset in populo perturbationem, ex quo sequitur non esse latam in bonum publicum, nec proinde iustam. Bonacina *de leg.disp.1.q.1 punct.4.n.39.* qui tenet leges condi posse,vt obligēt independenter à consensu populi distinguit, & si Superior intendit obligare independenter à consensu populi, hunc non acceptando peccare, secus si non intendat obligare, nisi de consensu populi. Sed non est recedendum à communi Vvigers *in 1.2.q.96. ar.4. nu.99.* & aliorum DD. sententia docente, peccare subditos, qui primi legem legitimè promulgatam sine causa non recipiunt. *p.1.tr.10.res.2. edit. Lugd. et p.5.tr.14.res.8.* † retractans contrariam sententiam,quam docuerat *res* 2.cit. in prima editione †.

Quiuis non peccent, si libellos supplices legislatori offerant, & interim legem nō seruent.

29 Petes tertiò: An possunt subditi super aliqua lege supplicationem superiori porrigere, vt ad illam non obligentur,& interim non seruare. Negatiuè respondet Vasquez *in 1.2.to 2.q.94 ar.3 disp.156.c.5. nu.43.* quia appellatio, & supplicatio nusquam concessa reperitur contra legem, sed tantum contra sententiā.Sed Salas *de leg.disp.13 sect.4.n.20.*& alij communiter contrarium tenent, nam talis præsumitur benigna legislatoris intentio,vt si aliqua iusta causa suæ legi obstet, informetur,vt reuocare illam possit. Ad argumentum Vasquez respondeo, quòd licèt à lege non detur appellatio, potest tamen allegari causa,& peti reformatio legum. Nota hic,quòd si superior audita vniuersitatis supplicatione non respondet, præsumitur consentire, & legem reuocare, nisi aliud constet. *p.1.tr.10.res.6.*

Posteri verò non tenentur ad legem non receptam, etia ignorante Principe.

30 Petes quartò: An si Princeps ignoret legem à populo non recipi, adhuc lex obliget,ita vt ad non obligandum requiratur, quòd ipse sciat, non recipi,& tamen toleret? Ita ait Syluester V. *Lex* q.6. Sed contrarium dicēdum est quoad leges ciuiles,quæ ferri intelliguntur sub conditione, *si populus consentiat*. Quamuis in Pontificijs, & præcipuè in materia immunitatis, nec sufficiat Pontificis conniuentia, quia Pontifices non consentiunt, sed sufferunt, quia non possunt commodum adhibere remedium. *p.1.tr.10.res.4.*

Qui non acceptauit cū maiori parte peccat transgrediendo.

31 Petes quintò: An si lex fuerit acceptata à maiori parte, si aliquis illam frangeret, secluso scandalo, peccet mortaliter? Negat Caramuel in Regulam D.Benedicti *disput. 52. num. 744.* Supponendo talem nōn esse ex maiori parte, quæ legem acceptauit. Sed mihi non placet; nam datò,& non concesso, quod obligatio legis penderet ab acceptatione populi; tamen eo ipso quod lex fuerit à maiori parte vsu recepta, obligat omnes, & singulos, vt communiter asserunt Doctores: sicut è contra,si de facto maior pars populi non seruaret legem, poterunt alij sine peccato maiori parti conformari, & excusari, quia talem legem supponitur non esse vtilem Reipublicæ. *p. 7. tr.11 res.23.*

Denique lex non debet esse abrogata per contrarium vsum. Aut ignorare.

32 † Quintò,vt lex obliget, oportet, vt non sit abrogata per contrarium vsum. Nam consuetudo legem facit,& destruit secundum iura. Sed de hoc vide V. *Consuetudo*.

33 Sex-

Digitized by Google

33 Sextò, vt obliget particulares, oportet vt non ignoretur ab illis; nam ignorantia excusat ab obseruantia legis. Vide V. *Ignorantia* †.

LEX QVOMODO OBLIGET.

34 † LEX diuina, siue naturalis, siue positiua, regulariter obligat pro grauitate materiæ. Si enim materia est grauis, eius transgressio mortale peccatum est. Secus si materia est leuis, vel actus non est plenè deliberatus. De humana tàm canonica, quàm ciuili aliqua sunt certa, aliqua dubia.

Lex diuina obligat regulariter pro grauitate materiæ.

35 Certum primò est, superiores, siue ecclesiasticos, siue sęculares, posse suos subditos arctare ad legem sub pęna peccati mortalis †. Certum est secundò, non posse Superiores, siue Ecclesiasticos, siue laicos, imponere in materia leui obligationem grauem, quia talis sententia esset iniqua, & iniusta. Ita Sanchez *sum.to.1.lib.1.c.4.num.3.* contra Sayrum *lib.3.c.7.nu.17.* qui contrarium docet de iudice Ecclesiastico. *p.3.tract.5.resol.24. & tr.6.res.91.* §. *Notandum est, & res.47.vbi infra*. Solus enim Deus habet ius obligādi sub mortali, in materia leui, vt probabile est obligasse prothoplastos ad non edendum pomum scientiæ. Contingere tamen potest, vt res in se leuis ex circumstantijs fiat grauis, & si admittat obligationem grauem, vt si ad seruandum silentium, v. g. vel ad vitandum aliquod periculum prohiberetur Religiosis ingressus in cellam aliorum; nam tunc materia fieret grauis, & obligatio sub mortali teneret, etiam in casu particulari, quo periculum cessaret. Ita Palaus *to.1.tr.4.disp.1.punct.14.num.13.p.5.tr.5.res.47.* Si tamen in materia omnino leui superior obligationem imponeret sub mortali, obligaret sub veniali. Ita Suarez *de leg.c.26.nu.6.ibid.res.48.*

Per legem humanam potest homo obligari ad mortale.

36 Sed an possit superior in materia graui imponere obligationem leuē? Negatiuè respondet Vasquez *in 1.2 to.2.disp.158 c.3.num.17.* quia voluntas superioris requiritur solum ad imponendam obligationem in genere, obligationis verò qualitas ex grauitate, vel leuitate rei desumenda est. Sed ego contrarium teneo cum Lessio *lib.2.cap.41.dub.9.nu.96.* quia tota legis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, *ex l. si quis nec causam, et l.non omnes, ff. si certum petatur.* Ex quo sequitur, vouentem posse se obligare ad materiam grauem sub leui culpa, vt docet Sanchez *de matrim.to.1.lib.1.disput.9.num.6.* Et Confessarium imponere posse pęnitentiam grauem sub obligatione veniali, vt docet Suarez *in 3 p.to.4.disput.38.sect.7.num.5.* quia tota obligatio voti, & pęnitentiæ pendet ex voluntate vouentis, & Confessarij. *p.3.tr.6.res.91.*

Quamuis in graui obligari possit leuiter.

37 † Tertiò, certum est, tunc legem in materia graui obligare sub mortali, quando id legislator intendit, non obligare verò, quando non intendit †.

Idque si legislator intendit.

38 Dubium autem est primò, vndenam colligendum sit, quandonam legislator imponere voluerit obligationem in conscientia, & qualem?

Ad cognoscendum verò legislatoris intentionem.

Sit igitur regula prima. Quoties lex traditur per verbum *oportet*, aut simile, non obligat sub peccato, sed solum importat quandam conuenientiam. Sà quoque V. *Lex, num. 6.* putat, verba *iubeo* & *mando* non importare obligationem grauem. Sed contrarium tenet Vasquez *in 1.2.disput.158. c.3.nu.22.* At quid dicendum de verbis imperatiuis, *facite, cauete, soluite, abstineant omnes, nemo audeat, &c.* Castrus *de leg.pen.lib.1.cap.5.docum.4.* docent, non continere præceptum Sà vbi suprà, obligare sub veniali. Sanchez verò *sum.to.2 lib.6.c.4.num.39.* standum esse consuetudini Religionis, & vbi de ea non constat attendendum esse materiæ grauitatem, & necessitatem, & quidē decreta Pontificum, & Conciliorum ferè semper censenda esse præceptiua, vt cap.5.& 7.*sess.*13. Tridentini, & Bullam Clementis VIII. prohibentem Superioris,

Sit regula prima.

perioribus Regularium, ne vnquam ad externam gubernationem notitia confessionis vtantur. *p.3.tr.6.res.74.*

Secunda.

39 Secunda Regula. Siue lex ciuilis sit purè pęnalis, vt si dicat: *Qui arma portauerit, habeat talem pœnam*, siue purè præceptiua, quæ aliquid fieri iubet, vel prohibet simpliciter, siue mista, quæ & præcipit, aut prohibet, & addit pęnam, dum materia est grauis, & serio conditur verbis imperatiuis, obligat in conscientia. Et ratio est, quia in pęnalibus puris & mistis, de quibus est difficultas, est maior ratio; nam vehementior conspicitur voluntas legislatoris, dum aliquid præcipit, aut prohibet sub pęna: omnis enim pęna supponit culpam. Et alioqui tota vis legum humanarum periret, quia vt plurimum sunt pęnales. Et tandem, quia quando legislator non vult in aliquo casu obligare ad culpam, id solet exprimere. Ita Lessius *lib.2.c.33.dub.8. nu.59.* & alij contra Nauarrum *Man. c.23. num.55.* Quanta verò sit obligatio legis pęnalis ex grauitate pęnæ colligendum est. Vnde lex prohibens ferre sclopetum, vulgo *schioppettoni*, obligat sub peccato mortali, quia imponit pęnam capitis. Ita docet Lorca. Sed Reginaldus *to.1.lib.15.sect.5.nu.50.* & alij probabiliter docent, legem pęnalem puram, vel mistam nō obligare ad culpam, nisi alias res præcepta sit iure naturali, aut diuino. Etiam si imponat pęnam mortis, vel amissionis omnium bonorum, quia legislator, qui potest obligare ad pęnam temporalem & æternam, dum meminit solius temporalis, non videtur velle obligare ad æternam, lex enim interpretari debet de minori pęna, cap. *in pœnis 49.de reg.iur.in 6.* Adde, quòd Principes nunquam declararunt, suam intentionem esse obligare ad culpam, neque id consuetudo declarauit, quia hæc potius interpretatur leges pęnales non obligare ad culpam. Igitur probabile est, ferentem sclopetum non peccare mortaliter. *p.1.tr.10.res.17.18. & 20. & recitatiuo p 5 tr.9.res.21.* in fine. Et probabile quoque est, ex hoc capite fraudantes vectigalia iusta non peccare, nec ad restitutionem teneri, vt diximus V. *Gabellas num.17.*

Tertia.

40 Tertia Regula. Quoties verba legis intelligi possunt de obligatione veniali, non debent extendi ad mortalem, quia pęnæ semper benignè sunt interpretandæ ex *l.interpretatione ff. de pœnis*. Ita Sayrus *p.3.tr.6.res.74. §. Notandum est etiam*. Vnde in dubio, an lex obliget sub mortali, an verò sub veniali, probabile est, obligare solum sub veniali, vt docet Molina *to.3.disp.674. nu.6 et 7. p.1.tr.10 res.25.*

Quarta.

41 Quarta Regula. Lex Ecclesiastica lata sub pęna excommunicationis maioris latæ sententiæ, obligat sub mortali. Ita DD. communiter. Qui idem docent, quando imponitur pęna suspensionis, interdicti, vel irregularitatis. Sed Valentia *to.2.disp.7 q.5. punct.9. §.13.* id negat, quia hæ pęnæ incurruntur per solam culpam venialem. *p.1.tr.10.res.25.*

42 Quid dicendum de pęna excommunicationis comminatoriæ? de pęna priuationis officij, & vocis actiuæ, & passiuæ: Circa primum Caietanus, & Nauarrus apud Ioannem Henriquez *in comp. cap.20.num.33.* tenent, obligare ad mortale. Ipse tamen Henriquez negatiuam sententiam tenet cum Valentia vbi suprà, seclusis duobus casibus. Primus est, quando materia est grauis. Secundus, quando mandatum sub excommunicatione multiplicatum iterum ob pertinaciam imponitur, etiam si materia non sit admodum grauis: quia fit grauis, quando multoties præcipitur. *Ibidem, et p.5.tr.9.res.21.* Circa secundum, multi docuerunt, non obligare sub mortali, idque specialiter docebant de decreto Cardinalium, prohibente Religiosis colloquia cum Monialibus. Sed Sacra Congregatio contrarium declarauit die 1.Iulij 1606. *p.1.tr.10.res.22.* Quando pęna excommunicationis ferenda est sine præuia monitione, sufficienter lex obligat ad mortale; sed si requirat monitione, tunc excommunicatio ferenda post talem monitionem, non est signum sufficiens, quod obligat ad mortale, & sic de dispensatione

tione

tione totali, vel partiali de functione magni momenti, ita etiam de interdicto totali magni momenti, & eadem est ratio, de irregularitate, vnde peccasse mortaliter quoscunque Clericos sacris initiatos, beneficiarios, & religiosos assistentes agitationi taurorum contra Bullas Pij V. Gregorij XIII. Clementis VIII. prohibitas sub pena excommunicationis. Aranio *par.9. tr.6. resol.* 3.

43 Quinta regula; penam in lege impositam nemo tenetur in conscientia subire ante iudicis sententiam. Vide V. *Pœna à num.* 2. Sed an idem dicendum sit de penis conuentionalibus, & penis, quæ in testamento apponuntur? Quoad conuentionales respondeo affirmatiuè cum Lessio *lib.2.c.20. dub.15. num.136.* contra Molinam *to.2.tract 2.disput.317. num.3.* nimirum, non deberi ante sententiam iudicis. Quoad penas verò testamentarias, vt si quis relinquat legatum vxori, *si castè viuat*, &c. negatiuè; nam hæ penæ potius dicuntur conditiones legati, quam penæ. Vnde femina huiusmodi, turpiter vitam traducens, non posset sibi in conscientia retinere legatum. *p.1.tr.10.res.* 23. §. *Ideò*, in fine, *&* §. *Secundò*. † Et de pena conuentionali probabilem hanc sententiam iudicauerat. *tr.8.res.29.&* 43. in fine †. Et quinta.

44 Petes vlterius primò. An Regulæ Cancellariæ obligent in foro conscientiæ? Negatiuè respondeo cum Valero V. *Donatio.diff.6.num.2.* quia tales Regulæ sunt tantum pro foro exteriori, sunt enim iudiciales. Vnde donatio inter viuos facta per Episcopum infra viginti dies ante eius obitum in foro conscientiæ est valida, quamuis in dictis & Regulis reprobetur, & declaretur irrita. *p.1.tr.10.res.43.* Regulæ Cancellariæ non obligant in conscientia.

45 Petes secundò: An Bulla Sixti V. contra Astrologos iudiciarios obliget in conscientia? Affirmatiuè respondent Sanchez *sum to.1. lib.1. c.38. nu.* 34. & alij. Sed contraria sententia Naldi V. *Astrologus, num.4.* est etiam probabilis. Vnde, quidquid Astrologis prædicere licebat ante dictam Bullam, in foro conscientiæ licet etiam nunc. Sed de hac re vide Delrium *disq. lib. 4.c.3.q.1.concl.2.* Certè ipse non damnarem Astrologum, qui futura contingentia ex leui coniectura, quæ haberi potest per astra prædiceret. Posset tamen ab Inquisitore puniri. Vide etiam Filliucium *to.2.tr.24.cap.4.num.84. p.2.tr.15.res.58.* Et idem probabiliter dici potest de Bulla Sixti V. contra Astrologos.

LEX

Quomodo interpretanda.

46 † INter alias iuris regulas circa legum interpretationis, solemnis est illa, quòd *gratiæ sunt ampliandæ, & odia restringenda* †. Vnde in legibus penalibus non fit extensio de casu in casum non expressum propter paritatem rationis, imò nec si in hoc vigeat maior ratio. Ita Portell. *add. ad dub. Regul. v. lex, nu.13.* & alij. Vnde lex disponens de masculis, de feminis etiam intelligendum est. Diana, & alij. Et lex Pontificia alia est præceptiua, alia regulatiua, & consultiua, tamen omnibus obediendum est. Diana, & alij, & obligat lex in conscientia, etiam quod non constet de acceptatione contra Caramuelem, & potest Pontifex delegare potentia absoluta mulieribus leges Ecclesiasticas. Nauarr. & alij. *par.11.tr.3.res.25 & 26.& tr.1.res.15.& 16.* Ex quo principio multi casus decidendi sunt. Lex gratiosa amplianda, penalis restringenda. Et sic in pœnalibus nō fit extensio, etiam vbi maior ratio militat. Quod dicitur de masculis dicitur de feminis. Obligat lex etiam, quod non constet de acceptatione.

47 Et primò ante Bullam Gregorij XV. non erat denunciandus Confessarius solicitans in confessione puerum, quia precedentes Bullæ latæ erant contra solicitantes feminas. Secundò Clericus, abutens, femina, aut bestialitatem committens, non incurrit penas Pij V. contra Clericos sodomitas, quia non est propriè sodomita. Ita Barbosa *collect.to.2.lib.5.tit.31.cap.4.* Ex quo multa infertur in particulari.

nu 10. Tertiò fęmina ſęcularis nubens Religioſo profeſſo non incurrit excõcommunicationem latam *in Clem.vn de conſangu. et affin.* contra Moniales profeſſas nubentes,& illas in vxores ducentes,& profeſſos matrimonium ineuntes.Ita Caiet. *in ſum. v.excommunicatio.c.*47.Quartò docet Sãchez *ſum. to.*1.*lib.*4.*c.*4. *nu.*3. cogentes viros Religionem ingredi, non incurrere in excommunicationem Trid.*ſeſſ.*25.*c.*8.contra cogentes fęminas ingredi Monaſteria. Quintò,Religioſus miniſtrans Baptiſmum,vel Pęnitentiam ſine licentia Parochi,non incurrit pęnas *Clem.*1. *de priuil.* latas contra Religioſos miniſtrantes Euchariſtiam,Matrimonium,& Extremam Vnctionem. Ita Gl. *in Clem.*1.*de priuil.* Sextò, Gl.*in Clem.*1.*de decimis*,aſſerit,conſtitutionem,qua punitur Religioſus fraudans decimas Eccleſiæ,non extendi ad Clericos ſęculares idem facientes. Septimò, excommunicationem Gregorij XIII. contra ingredientes in Monaſteria Monialium prætextu licentiarum, non incurrũt ingredientes ſine prætextu licentiæ.Ita Suarez *de cenſ.diſp.*22.*ſect.*6 *nu.*11.*p.*1.*tr.*10.*reſ.*26. *& p.*2.*tr.*17.*reſ.*66. Octauò, lex imponens pęnam priuationis vocis,intelligenda eſt tantum de actiua,quæ eſt propriè & principaliter vox ; nam paſſiua non eſt vera vox.Ita Palaus *to.*2.*tr.*13.*diſp.*6.*punct.*6.*nu.*15.contra Leſſium *lib.*2.*c.*34.*dub.*29.*nu.* 105.*p.*5.*tr.*13.*reſ.*91. Nonò, *c.ad hæc,de Iudæis*, in quo prohibetur Chriſtianis famulari, & nutrire Iudęos, &c. non eſt extendendam ad Saracenos, & Paganos. Ita Hurtadus *in* 2.2 *diſp.*76.*ſect.*3. *num.*81. contra Suarez *de fide diſp.*18.*ſect.*6. *nu.*6 *p.*5.*tr.*13.*reſ.*115.*Notandum eſt*. Decimò, lex, quæ interpretari poteſt de obligatione veniali, non eſt extendenda ad mortalem, vt ſupra diximus.

In dubio non datur locus epicheiæ.

48 Petes hic,an in caſu dubio detur locus epycheiæ,ſeu æquitati ? Negatiuè reſpondeo cum Sancio *ſelect. diſp* 43.*nu.*8. Nam,cum epycheia ſit virtus, non debet ſpoliare legem ſua poſſeſſione propter dubium : iniuſtum .n. eſſet, ius dubium præferri iuri certo. Igitur in dubijs conſulẽdus eſt ſuperior, an in lege voluerit caſum,de quo eſt dubium comprehendere. Et ſi dubium eſt de poteſtate ſuperioris,pro illa iudicandum eſt,non cõtra illam. Hãc ſententiam Palaus *to.*1.*diſp.*3.*pun.*1.*nu.*4 docet etiam in caſu vrgenti, in quo ſuperior cõſuli non poteſt. Limitat autem Suarez *de leg.li.*6.*c.*8.*nu.*12. niſi lex alteri legi grauiori dubitetur;nam tunc liceret exequi grauiorem,altera omiſſa. Sed hęc limitatio diſplicet Palao.Syluester V. *Papa.q.*16.*diſt.*2. & alij limitant,quãdo non vrget neceſſitas operandi cum illo dubio ,vel quando dubium eſt cõpletè practicum ; nam ſi dubium eſt ſpeculatiuum, & incompletè practicum, licèt operari cũ illo ; ſicut quando dubito rationabiliter,an ſuperior velit me obligare,ſequi poſſum partẽ minus tutam ad vitandum notabile incommodũ.Ita etiam Henriq.*lib.*14.*c.*3.*n* 3.*gl.litt.X.* quos Doctores non ſolum de formidine,ſed etiã de dubio æquilibri loqui, benè probat Palaus *p.*3.*tr.*4.*reſ.*22.*et* 23. Lex nõ cenſetur irritans,per hoc ſolũ quod dicat non poſſit. *p.*10 *tr.*12 *reſ.*7.

LIBRI.

Peccat mortaliter legit libros prohibitos ab Inquiſitoribus libri, qui non ſunt hæreticorum poſſunt legi cum licentia Inquiſitoris, & Epiſcopi, ſed incurrunt in excõmunicationem de ijs qui ſunt de hæreſi.

1 † Legere libros prohibitos ab Inquiſitoribus eſt incurrere in cenſuras, & peccare mortaliter. Turrianus,& alij. *p.*11.*tr.*1.*reſ.*1.

2 Poteſt dari licentia ab Inquiſitoribus, & ab Epiſcopo legendi libros, qui non ſunt hæreticorum, nec de hæreſi, neque de falſis dogmatibus contra fidem,& ab alia cauſa prohibitos, poſſunt permitti viris dignis ab Epiſcopo,ſic etiam de libris donec corrigantur ; non autem de libris prohibitis ob hæreſim,vel ſuſpicionem, ſed hos legentes incurrunt in excommunicationem, & ſunt denuntiandi Inquiſitoribus; non autem legentes libros,non ob hęreſim, nec ob eius ſuſpicionem ſuſpectos, ſed aliam cauſam,& alios ſimiles. Diana, & permulti ; ſed contrarium tenendum eſt. *p.*11.*tr.*8.*reſ.*62.

LO-

L O C A R E.

1 † LOcare est, rem alteri sumpto pretio concedere vtendam. Et, qui dato pretio rem alienam vtendam recipit, dicitur conductor, qui vtendam dat, locator. Circa locationem pauca dicenda sunt †.

Quid locare? Quid conductor, & locator.

2 Et primò, Nauarrus *Manual. capit.* 17. *numer.* 195. putauit, non esse licitum locare domum meretrici absque iusta aliqua & vrgenti causa, quia, hoc est ministrare materiam ad abusum contra castitatem. Limitat hoc Mendoza *in* 2. 2. *disputat.* 173. *sectio.* 39 §. 394. in casu, quo domus alteri locari potest; nam vnusquisque tenetur vitare actus turpes suæ domi exercendos, quoties absque incommodo potest. Imò si fęmina prudenter existimetur alibi honestè victura, amittendum esse lucrum, & domum vacuam relinquendam. Valentia *to.* 3. *disp.* 5. *q.* 21. *punct.* 4. & Salonius *in* 2. 2. *q.* 77. *art.* 4. *contr.* 6 *post* 4. *concl. coroll.* 3. dicunt locari posse, etiam si alteri locari commodè posset. Nisi loci circumstantia datura foret occasionem pluries peccandi, aut nisi vicinia meretricis fęminis honestis multum noceret; nam in tali casu, si potest alteri æquali pretio locari, locari non debere meretrici; si verò nō potest, posse. Et ratio est, quia locatio domus est nimis remota à peccato, ac proinde, si alia circumstantia non accedat, non est cooperatio peccato alterius, ac proinde illicita. Quæ omnia procedunt etiam pro vsurario publico. *p.* 5. *tr.* 7. *res.* 26. & obiter olim *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 41. in fine. & *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 36. §. *Item deducitur. et tr.* 6. *res.* 45. in fine. An verò liceat exponere domum ludo, vide V. *Ludus, nu.* 5. Adde, quod si quis peteret ab amico domum ad meretricandum, quam si ille denegaret, grauissimum damnum illi obtingeret, posse illam concedere, quia commodare cubiculum non est malum intrinsecè, sed ex praua solum vtentis voluntate ordinatur ad malum. Ita Marullus *to.* 1. *disp.* 2. *c.* 4. *dub.* 10. *coroll.* 4. *nu.* 295 *res.* 45. *cit.*

An liceat locare domum meretrici, & vsurario? Nauarrus negat. Valentia cum certis limitationibus affirmat.

Et sanè ad vitandum magnum incommodum commodari potest cubiculū ad meretricandum.

3 Petes: An domum meretrici liceat carius locare, quam alijs? Negatiuè respondet Nauarrus *sum. c.* 17. *nu.* 195. §. *Respondimus*, quia hoc videtur participium lucri prouenientis ex peccato. Sed ego contrarium sentio; nam sicut locare domum meretrici, & pretium etiam turpiter acquisitum recipere, non est illicitum, ita nec illicitum est recipere maius pretium. Nam recipitur ob domum locatam, non ob turpitudinem. Addo id fieri posse ratione lucri cessantis; nam domus locata meretrici vilescit, & sic postea minoris conducitur. *p.* 5. *tr.* 7. *res.* 26. §. *Nota tamen*.

Domus autem meretrici locari potest carius, quam cæteris.

4 Secundò, locans agrum alicui ad aliquos annos pretio singulis annis taxato, si contingat sterilitas agri fortuita ex insolito calore, tempestate, locustis, & similibus, seclusa negligentia culturæ, & debilitate terræ, ita vt ex tribus partibus colligi solitis, colligantur vix duæ, & hoc damnum non compensetur abundantiori anni præcedentis, vel subsequentis collectione, tenetur illi aliquid pretij remittere ad arbitrium boni viri. Sicut hic, si cōtingat fertilitas fortuita, tenetur soluere aliquid plus. Ita Cruz *p.* 1. *pr.* 7. *q.* 7. *art.* 6. *dub.* 3. *concl.* 1. Sed quid quando conductor renuntiasset omni casui fortuito, etiam rarissimè euenienti? Respondeo in foro fori hic tenetur soluere totam, & integram pensionem, *l. licet, C. de locato.* in foro aut ēconscientiæ, si non constat in contractu renuntiare voluisse omnibus casibus fortuitis solitis, & insolitis tenetur locator partem pensionis dimittere, quia non præsumitur renuntiasse, nisi casibus fortuitis ordinarijs. Secus si secus. Ita Villalob. *to.* 1. *tr.* 25. *diff.* 6. *nu.* 6. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 17.

Locans agrum ad aliquot annos certo pretio, in anno insolitæ sterilitati tenetur remittere partē pretij.

Et conductor in anno magnæ sterilitatis soluere aliquid plus.

Quid si hic renuntiauit omni casui fortuito,

5 Tertiò: An sit licitus contractus aromatarij locantis omnia vasa, & medicamenta suæ tabernæ ad decem annos certo pretio æstimata, & post decem annos reddenda etiam æstimata; cum pacto, vt singulis annis con-

An liceat locare ad decennium tabernam aromatarij æstiman-

dam in assignatione & receptione, pretio decē pro centenario? Megala negat. Caualcanus affirmat.

ductor soluat decem pro centenario pretij æstimati? Negatiuè respondet Megala *consil.* 85. quia conductor præter naturam conductionis obligatur ad subeunda omnia pericula rei locatæ, quod grauamen deberet saltem compensari, diminuendo pensionem. At Caualcanus *p.2. decis.*13.*nu.*66. licitum esse inquit, & sic decisum esse Papiæ, & Mediolani anno 1582. Et rationem assignat, quia talis contractus non desinit esse locatio: ergo non potest esse vsurarius, cum vsura contingat solum in mutuo reali, aut virtuali. Probatur antecedens, quia quamuis in eo periculum rei locatæ, quod ex natura locationis manere debet penes locatorem, superimponatur conductor: sic tamen actum est inter contrahentes. Qua etiam ratione, depositum factum de pecunia numerata, & non consignata in sacculo, non desinit esse depositum; licet dominium talis pecuniæ transierit in depositarium ex *l. Lucius, & l. dies sponsaliorum, §. qui pecunia, ff. deposit.* quod est contra naturam depositi. *p.1. tr.*8. *res.*89.

Redditus Cancellariæ Episcopalis locari non possunt, sed debent exerceri per ministros. *p.*10.*tr.*16.*res.*51.

LVDVS.

Ludus quid. Et quotuplex.

1 LVdus est contractus quidam inter duos, aut plures dandi rem propositã victori? alius est merè fortuitus, alius merè ingeniosus, alius mistus. Merè fortuitus est omnibus prohibitus, Clericis quidem in iure Canonico, cap. *Clericus* 2. & *Auth. de sanctis Episc. §. Interdicimus, de vita, et honestate Cleric.* Laicus verò in iure Cæsareo, *l. alearum vsus, de relig. solet, ff. de aleat.*

Fortuitus prohibetur omnibus.

Clericis quidem in sacris, aut beneficiarijs.

2 Sed aduerte, quod iura præcitata de Clericis non comprehendunt Clericos in minoribus, sed tantum constitutos in sacris, vel beneficiarios. Ita Sanchez *opusc. tomo primo, libro primo, cap. octauo, dub.*28. *num.*8. contra Alcozer *tr. de ludo, cap.*11. Putat tamen Sanchez contra Salas *de ludo, dub.* 24. *num.* 3. Comprehendere Religiosus, etiam non Clericos, quia ludi aleæ, & taxillorum, de quibus loquimur, sunt statui Religioso valde indecentes. Verum cum communi, & probabiliori sententia addit, Clericum prohibitis his ludis semel, aut iterum sine scandalo ludentem, non peccare mortaliter, secus verò si sæpe, etiam si luderet recreationis causa, quia Canones id illi prohibet sub grauibus pœnis. At Syluester Verbo *Ludus quæstio.* 4. & D. Antoninus *par.*2. *tit.*1. *cap.*23. §. 2. docent, nec esse mortale tales ludos frequentare, & notabilem summam ludere, quia consuetudo licet aggrauet peccatum, non tamen mutat de veniali in mortale. Et Caietanus Verb. *Clericorum peccata*, docet absolutè, ex vi iuris positiui, Clericos non peccare ludendo ludis prohibitis. *par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 183. Ego quidem cum Amico *tom.*5. *de iustitia, disput.* 28. *sectio.* 1. *num.* 10. pro certo habeo ludum Clericorum, in quo lucrum est moderatum, si ex posita pecunia non excedat moderatam quantitatem, considerata qualitate, & facultate personæ ludentis censeri posse licitum, assumptum præcipuè pro recreatione animi. *par.* 7. *tr.* 9. *resol.*3.

Et Religiosis.

Sed frequens.

Religiosis verò cum distinctione.

3 De Religiosis autem est distinguendum cum Dicastillo *de iustitia, libro* 2. *tract.* 18. *disputatio* 2. *dubio* 2. *num.* 21. Illæ enim Religiones, in quibus maximè viget Regularis obseruantia adeò abhorrent à ludis vetitis, alearum præcipuè, chartarum, & taxillorum, vt ne nomen quidem ludi soleat permitti. Quare si quis auderet in huiusmodi Religionem, tales ludos inducere, ludens ipse, alijs exemplum præbens, & superiores id scientes, & non impedientes, nedum conniuentes, vix, imò ne vix quidem à peccato mortali excusarentur. In alijs autem Religionibus, in quibus eiusmodi ludi

jam

Digitized by Google

iam vsu recepti videntur, & permissi, non erit peccatum mortale illis ludere etiamsi ludentes lucrum intendant moderatum; dummodo Religiosus eam solùm pecuniam exponat, quam liberè potest in sui commodum, vel recreationem expendere *par.7.tr.9.resolut.4.*

4 Quoad laicos etiam, ex vi legum, & seclusis circumstantijs, dicendum est, non peccare mortaliter, ludendo aleis, & taxillis, quia ludus de iure naturæ non est prohibitus nec per se destinatus ad vsum prauæ actionis, vt docet Molina *de iustitia, tract. secundo, disputatio* 51. contra Scacciam *de commerc. §. primo, quæstio. 1. numero* 104. Iura verò positiua supra citata abrogata sunt per contrariam consuetudinem, vt docet Salas *de ludo, dubio* 3. *numero quinto*. Cæterum, quia qui ludunt, aut sunt minores, aut blasphemant, aut dilapidant bona, & vxorem ornamenta amittunt, aut vendunt vili pretio, aut peierãt, aut furantur, ferè semper hi ludi sunt peccatũ mortale. Ità Bellochius *p.2.q.4.à n.* 492. & alij *p.2.t.15 res.65.& p.7 tr.9.r.2.*

Laici verò ludum frequentante extra legis non peccant.

potest verò peccare mortaliter ratione circumstantiarum.

5 Qui verò ludit cum intentione lucrandi magnam quantitatem, non est dicendus peccare mortaliter, nec venialiter. Quamuis enim Riciardus *in 4.dist.* 18. *art.6. quæst. fin.*, & alij docuerint peccare mortaliter hac præcipuè ratione, quia ludus, animo lucrandi exercitus, est contra decimum Decalogi præceptum: *Non concupisces rem proximi tui*. & Nauar. *in Manual.cap.19.vel 20.num.* 3. & 8. cum alijs asserat peccare venialiter, tamen vtriusque aduersatur, & rationes confutat Lugo *de iust. tomo* 2. *disp.31.sect.* 1. *num.* 3. & alij. Et ad illorum fundamentum respondet, in decimo Decalogi præcepto prohiberi concupiscentiam rei alienæ per media illicita, puta per furtum, rapinam, fraudem, aliovè modo iniusto, cuius actus exterior septimò præcepto eiusdem Decalogi fuerat prohibitus: non autem prohiberi concupiscentiam medio, ac via iusta. *p.7.t.9 res.*1. Nec qui perdit magnam quantitatem peccat, dummodo nulli præiudicet. Secus autem si id fieret cum detrimento notabili filiorum, & vxoris, subtrahendo eis alimenta debita, vel ob hoc fit impotens ad soluendum debita. Item mortale erit, si est causa propter ludum, vt exponantur filiæ, vel vxor periculo amittendi pudorem, vel solet admiscere fraudes in ludo, vel peierare, vel blasphemare, dum malè cedit alea vel odio prosequi, & iniurijs afficere lucrantem: vnde huiusmodi non sunt absoluendi, nisi desistant. Non tamen ob id, qui lucratus est, tenetur restituere perdenti, nisi alia circumstantia concurrat reddens ludum iniustum. Sanchez *in opusc.to.1.lib.1.cap.8. dub.24.nu.7. & seqq.ibid res.*37.

Ludentes cum intentione lucrandi magnam quantitatem non peccant mortaliter, nec venialiter.

Nec qui illum perdit nisi quibusdam concurrentibus.

Et tunc non absoluendi, nisi desistant.

6 Ludere orationem Angelicam, Psalmos, &c. non est illicitum, nec vlla apparet irreuerentia, si reuerẽtia dicantur, cum teste Apostolo, vbique orare liceat; nec quod pro præmio huiusmodi preces proponantur, in ludo præsertim licito, & honesto, vlla simonia subesse videtur. Et hanc sententiam docet Sanchez *citatus nu.*15. contra Lopez *in instruct. par. 2. cap.32 in fine, p.7.tr.9.res.*41.

Ludere orationem Angelicam, vel psalmos &c. non est illicitum.

7 Quis possit ludere? Respondeo Primò: Clerici possunt ludendo expendere bona patrimonalia, & acquisita per testamentum, aut donationem, & quæ habent tamquam stipendium officij alicuius, vt ex officio docendi Grammaticam, aut quia est aduocatus, sacrista, aut pulsat organa, aut cantat, aut propterea similia; hæc enim omnia pro labore dantur siue clericis, siue laicus. Ita Maior *in 4.dist in.24.quæst.*17. Item possunt liberè disponere, ac proinde ludo insumere distributiones, quæ dãtur clericis quotidie propter assistendũ diuinis officijs. Item de eleemosynis pro Missis, atque officijs Defunctorum; & de fructibus Cappellaniarum, & Anniuersariorum. Item de fructibus beneficiorum, & de bonis remanentibus ex illis fructibus: nam etiam post congruam sustentationem Clerici sunt verè illorum Domini. Vnde lucrantes ab eis non tenentur restituere licèt

Possunt ludere primò Clerici

fortè

fortè Clerici ludo insumentes talia bona, peccent mortaliter. Est communis. *p.7.t.9.ref.16.*

Equites Hierosolymitani, & alij ordinum militarium.

8 Secundò Equites Hierosolymitani, & alij Religiosi Ordinum Militarium, probabilius est posse aliquid ludo exponere, cum sint verè domini suorum bonorum, & antiquissima consuetudo ita interpretata sit eorum paupertatem. Ità Dicastillus *de iust.lib.2.t.18.disp.5.dub.8.nu.55.* Contrarium tamen est etiam probabile, quod docuit Sanchez *lib.7. Moral. c.8.nu.29.p.2.t.15.ref.154.et p.7.t.9.ref.17.*

Religiosi, quando possint, vel non.

9 Tertiò: Regularis non habet ius exponendi aliquid ludo prohibito, aut indecenti Religioso, qualis est ludus alearum. Si tamen ludus sit licitus, & honestus, tunc potest exponere ludo aliquid modicum (dico modicum, quia vt ludat in magna quantitate non præsumitur voluntas Prælati:) reficiendi animum gratia. Quod si Religiosus, ex portione sibi destinata ad sustentationem, aliquid subtrahit, parcè viuendo, potest tunc tuta conscientia illud exponere ludo, dummodo sit licitus, & honestus. Et hæc omnia docet Faustus *in spec. Confess. disput.32. quest. 21. nu.3.& seq.* cui adhæret Dicastillus *de iust. lib. 2. tract. 18. disput.4.dub.6.num.38.* cum hac tamen limitatione, nisi expressè à suo superiore, vel constitutionibus suæ Religionis interdictus sit quilibet ludus. Notandum porrò Lessium *lib. 2. cap. 26. dub. 5 num. 36.* docere posse Religiosum validè lucrari, & perdere notabilem summam, cum expressa superioris licentia, licet peccatum mortale sit. Cuius sententiam amplectitur etiam Amicus *tomo 5. de iust. disput. 28. sect. 4. num. 35.* Sed contra Lessium insurgit Dicastillus *loco cit.* citans Sanchez *p.7.t.9.ref.14.*

Cum licentia superioris potest exponere ludo magnam quantitatem.

10 Quæres. An si Religiosus habuerit generalem licentiam expendendi aliquam quantitatem, possit validè illam ludo exponere? Negatiuè respondent communiter Doctores. Quorum opinio licet sit probabilior, & sequenda, ego tamen etiam contrariam probabilem existimo, quam docet Med. *in sum.li.1.c.14.§.29.* & alij *p.2.t.15.r.54.et p.3.t.2. ref.65.et p.7.t.9.r.15.*

Filius familias de quibus ludere possit.

11 Quartò: Filius familias potest ludo exponere ea, quæ ex suo labore, & industria, aut seu vitio acquirit extra domum Patris constitutus. Item existens in domo paterna, si quid amplius suo labore, opera, vel ministerio acquirit quam expendat pater in alendo. Præterea, filiusfamilias, cui pater in curia Principis, vel in scholis studio literario vacanti alimenta exhibet, potest particulam aliquam suæ sustentationi destinatam ludo insumere, nempè quatuor, vel quinque pro centenario. Insuper, quando pater filio certam pecuniæ summam tradidit, vt ea se alat, si filius parcè viuẽdo aliquid ex ea summa sibi reseruet, licitè potest illud ludo exponere. Postremò, quando pater filio suo in scholis, vel in curia Regia commoranti pro sua sustentatione mittit nonaginta, sciens ei sufficere octuaginta, tunc filius parcè viuendo exponere potest ludo, non solum id quod sibi subtrahit, verum etiam alia decem Hurtadus *de iust. disput. 8. diff. 8.* Nota tamen cum Dicastilio *de iust.lib.2.t.18.disp.4 dub.2.nu.7.* quod de pecunijs missis à patre filio existenti in scholis, si filiusfamilias magnam quantitatem in ludo exponat, ita tamen, vt ex reliquo sustentetur nihil amplius à Patre ad sui sustentationem exigens, peccabit quidem, non tamen manebit obligatus ad restitutionem: neque etiam ille, qui ab ipso lucratus est, *p.7.t.9.ref.5.*

Etiam inuito patre.

12 Quod si constet patrem nolle filium aliquid ludere, & vt ab illo lucrantes restituant: poterit nihilominus filius, quo eius ætas, & personæ qualitas postulat ludere, & ij, qui lucrati fuerint, ad restitutionem non tenebuntur. Ità Salas *tract. de ludo dub.10.nu.1.* quæ secundum eundem *dub. 11.* procedunt etiamsi filius existat in domo patris *ibidem ref.16.* Immò si filius, qui potest, v.g. perdere decem aureos, successiuè lucretur quinquaginta licèt de subtilitate iuris non possit ludere totum quod lucratus est, quia filius fami-

eam quantitatem totam, quam lucratus est, siue cum eodem collusore.

familias patri acquirit, ſi tamen ludat cum eo, à quo lucratus eſt, & perdat, de æquitate conſcientiæ, poteſt alter compenſare id quod perdiderat, & ſic non tenetur reſtituere hoc quod lucratus eſt. Ratio, quia æquitati rationis innitiur, quod ſi patri filius acquirit in ludo, quod etiamſi totidem perdiderit cum eo, à quo lucratus fuerat eius colluſor poſſit cum hoc vltimo lucro ſibi compenſare totidem quæ perdiderat; ex equitate enim naturali Pater, qui ſenſit hoc commodum, debet ſentire hoc onus. Immò videtur, quod filiusfamilias poſsit cum quocunque voluerit ludere, & perdere totam illam quantitatem, quam ludo lucratus eſt ſemel cum eo, quod ipſe poterat aliàs ludere. cum hæc videatur eſſe voluntas interpretatiua Patris, quando enim conceſsit tacitè, vel expreſſè filio facultatem aliquid ludendi, videtur tacito conſenſu dare illi facultatem ad ludendum totum lucrum. Sanchez *in opuſc. tom.1.libr.1.cap.*8.*dub.*8.*num.*2.*&* 3.*p.*1.*t.*8.*reſ.*67.*ſ.Nota*, *& p.*7.*t* 9.*reſ.*7.*&* 9. Nec obligarè ad reſtitutionem filiumfamilias, ſi nollet, quando ludens cum pecunia Patris, quam non poteſt alienare lucraretur magnam quantitatem: quia in tali caſu probabiliter defendi poteſt, admiſceri donationem, vt communiter aſſerunt Doctores de eo, qui agnoſcens maiorem peritiam alterius, nihilominus vult ludere. Ità Dicaſtillus *de iuſt.lib.*2.*t.*18.*diſp.*4.*dub.*2.*nu.* 13. Qui tamen, & rectè putat contrariam ſententiam, quam tuetur Bonacina *de reſtit.diſp.*2.*q.*3.*punct.* 2.*nu.* 15. eſſe probabiliorem, & certam, ſi quis cum filiofamilias ludat bona fide, putans filiũ poſſe quod ludit alienare, tunc enim filiusfamilias teneretur reſtituere, quia contractus eſt nullus, & alter non conſenſit, voluntariè in id quod neſciebat. *Ibi.reſ.*8.

Siue cum alio.

E t ſi lucratur cum pecunijs, quas non poteſt alienare, non tenetur reſtituere.

13 Si quis tandem luſit cum filiofamilias, & lucratus eſt ſummam, quam in toto illo anno perdere poterat, poteſt colluſor ſine alia inquiſitione lucrum illud retinere, quia melior eſt conditio poſſidentis: Secus ſi certus fuerit, eum amiſiſſe cum alijs, quod poterat ludere. Sanchez *in opuſ. t.* 1. *lib.* 1.*c.* 8.*dub.*7.*nu.*6. Dubitari poteſt an ſi colluſor lucratus ſit ſupra ſummam, quam filiusfamilias ludere poteſt, debeat totum lucrum reſtituere an ſolum exceſſum. Alcozer *lib.de ludo.c.*10. affirmat, totum reſtituendum, & conſenſit Medina *de reſt.q.*10. Quia totus ludi contractus redditur tunc vitioſus. Melius tamen alij dicunt, ſolum exceſſum reſtituendum quia quoad illud ſolum vitiatur contractus. Ità Sanchez citatus *n.*7.*ibid.reſ.*10.

Sicut nec qui lucratur ab eo totũ, quod poteſt illo anno ludere.

14 Quintò: Aliqui putant contractum ludi Minoris eſſe validum, atque adeò Minorem teneri ad ſoluendum amiſſum, eum verò, qui lucratus eſt, non teneri ad reſtitutionem in foro conſcientiæ. Ita Sà Verb. *Ludus n.* 6. *& verbo minor n.*5. & alij. Sed probabiliſſimũ eſt huiuſmodi contractũ non valere: & eum, qui à minore lucratur, teneri reſtituere, docent Gabriel, Armilla, Lopez, Angles, & alij, teſte Dicaſtillo *de iuſt.lib.*2.*tract.*18.*diſp.*4. *dub.* 5. *n.*31. In facti autem contingentia ſi Minor nolit ſoluere, & ſi ſoluerit, colluſor nolit reſtituere poteſt confeſſarius probabiliter, neque minorem ad ſolutionem, neque colluſorem ad reſtitutionem obligare *p.*3.*t.*5.*reſ.*44. *& p.*7.*t.*9. *reſ.*13.

Minores ludere non poſſunt, inſcijs Tutoribus.

15 Sextò: Licèt ſeruus, vel mancipium regulariter non poſſit in ludo alienare, ſeu perdere niſi ex conſenſu, ſaltem probabiliter præſumpto ſui domini, quia regulariter caret bonis: Si tamen illa habeat, vt contingit quando aliquid ſubtrahit ex eis, quæ illi dominus ad ſui ſuſtentationem confert, & in alijs caſibus, qui relati ſunt Verb. *Seruus. num....* poteſt ea ludo perdere, quia habet dominium eorum, & nullo iure impeditur de illis diſponere. Iura verò quibus decernitur, quidquid ſeruus acquirit, domino acquirere, vel intelligitur de acquiſitis, operis domino debitus, vel iam contraria conſuetudine eſſe mitigata. Hurtadus *de iuſt.diſp.* 1. *diff.* 18. *& de contract. diſp.* 8. *difficul.* 8. Quod ſi mancipium ludo intentus priuaret dominum proprio labore non teneretur reſtituere, niſi tantum pretij, quanti æſtimauerit, ille labo-

Serui poſſunt inſcio domino ludere, & quæ.

Notandum.

labor, quo dominum fraudauit, & nihil aliud Dicastillus *de iust. lib. 2. tr. 13. disp. 5. dub. 7. nu. 47. p. 7. t. 9. ref.* 16. Poterit tamen sumi aliquid de bonis domini pro ludendo in honesta recreatione. Dicastil. *p. 11. tr. 6. resolut.* 9. 5. *Notandum est hic.*

Vxor quando, & quæ possit ludere.

16 Septimò: Vxor potest ludere, & qui cum ea ludit potest lucrum retinere in septem casibus. Primò, quando vltra dotem habet bona paraphernalia, quorum dominium, & administratio ad ipsam pertinet. Secundò, quando maritus expresse aliquas pecunias concedit vxori, vt eas pro libito expendat. Tertiò, quando maritus aliquam pecuniæ summam vxori concedit, vt ornatius & comptius sese induat, & ipsa restrictius viuendo ex his aliquid subtrahit. Quartò, quando maritus scienter permittit, vt aliquid pecuniæ ludo exponat. Quintò, quando vxor habet administrationem bonorum. Sextò, quando vxor sua priuata industria, & labore acquirit, & lucratur postquam muneri suo, & curæ domesticæ planè satisfecit. Septimò, quando vxor ludit, & perdit ludendo eo more, quò cæteræ coniugatæ fœminæ eiusdem conditionis, & status solent ludere. Nec maritus potest id ei prohibere, quia ob dotem, & societatem bonorum contractam illi debetur congrua, & competens sustentatio, quæ sanè comprehendit sumptos omnes ad ea omnia, quæ mediocres sui status, & conditionis solent insumere, etiam ad competentem & honestam oblectationem. Vide Villalobos *in summa to. 2. tr. 28. diffic. 5. nu. 3. p. 7. t. 9. ref.* 11.

Adstantes ludentibus non peccant mortaliter.

17 Quicumque autem siue Clerici, siue laici notabili etiam tempore ludis prohibitis ludentes inspiciunt, nisi ludi causa sint, aut non corrigant, dum tenerentur, vel absit scandalum, non peccant mortaliter, quia hæc videtur materia leuis. Ita Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 29. et* 30. Bartholomæus autem à S. Fausto *in spec. Confess. disp. 32. q. 29. n. 2.* dissentit quoad Clericos, & Religiosos, & adducit Bullam Pij V. in qua Clericis tam sæcularibus, quàm Regularibus, sub excommunicationis pęna hoc interdicitur. Sed pęna excommunicationis non fertur, nisi pro culpa mortali, ergo, &c. *p. 4. t. 4. ref. 183. in fine & p. 7. t. 9. ref.* 40.

Dubium de Religiosis.

Fraudibus quando vti liceat in ludo.

18 Fraudes in Ludo. Omnis fraus, vel deceptio, vel simulatio, quæ legibus ludi permitti solet licita est, & sine iniustitia contractus. Vnde infertur. Primò, quod qui priores chartas habet in ludo, & securus iam est de victoria, potest adhuc augere sponsionem, vt plus lucretur, quia hæc est lex communis vtrique ludenti. Secundò, qui certò scit se inferiores chartas habere, atque ideò vicendum, potest simulatè & augere sponsionem, vt alter timeat, & recuset, ac relinquat ipsi, quod oppositum erat. Tertiò sciens se meliores chartas habere, potest metum simulare, & formidinem, vt aduersarius audacius prouocet, & augeat sponsionem. Quartò, potest tacere, licet videat aduersarium accipere plures chartas quam deberet propter quem excessum debeat postea perdere, quod appositum est. Quintò, si habens optimum ludum, simulatè dicat, transeat (Italicè *Vada à monte*) ad effectum decipiendi socium, vt sic eum incitet ad augendam sponsionem, licitè lucretur. Sextò, potest quis numerare pauciora puncta, quam habet, & postquam contrarius exhibuerit plura, potest ipse licitè exprimere, quæ habet, & sic lucrari. Et hæc omnia docent Dicastillus *de iust. lib. 2. tract. 8. disput. 5. dub. 3. num. 19. de iust. tom. 2. disput. 31. sect. 2. §. 3. num. 34 part. 7. tractat. 9. ref.* 43.

Quid, si non admoneat collusorem de suo errore?

19 Si quis videat collusorem non numerare omnia puncta, quæ habet, quæ si numeraret, lucraretur, non tenetur illum admonere, nec lucrum restituere, vt absolutè tenet Hurtadus *de contr. disput. 8. difficult. 7.* & id quidem satis probabiliter. Cum contrarium etiam sit probabile, quod docet Azorius *tom. 3. lib. 5. cap. 21. quest. 3.* & alij penes Sanchez. Alij item probabiliter afferunt sententiam negatiuam procedere in locis, vbi adest consuetu-

suetudo sic ludendi, secus autem affirmatiuam sententiam tenendam esse. Lessius *lib.2.cap.26.dub.2. num.* 14. *p.7.tr.9.ref.*44. Inspector verò ludi non peccat contra iustitiam, si non admoneat ludentem errare computando puncta, vel non capiendo primum locum, nisi id promiserit, & ita non tenetur restituere, licèt interdum peccet contra charitatem. Ita Nauar. & Vega verbo *Ludus casu* 19 quod verum est, etiamsi teneamus, collusorem peccare contra iustitiam, si de ijs non admoneat, vt docuerunt Nauarr. Azor. & Molina, & ita docet Sanchez *in opusc. tom.* 2. *lib.*1.*cap.*8.*dub.*14. *nu.* 2. ibid. in fine. §. *Nota*.

Quid inspector.

20 His, qui fraudem facit, accipiendo priorem locum, Italicè, (*Hauer il tratto, ò la mano*) si non constet præcisè ratione prioris loci lucratum fuisse non tenebitur restituere totum, quod lucratur, sed quantum ius illud prioris loci iudicabitur valere. In quo subscribo Nauarro. Si tamen contingat lucrari præcisè ratione solius prioris loci, quia habebant æqualia puncta, tunc tenebitur restituere non solum totum, quod lucratur, sed insuper tantūdem, quod ipse amissurus erat, quia in eo casu fraus fuit causa totius illius damni, vt patet, quod non videtur præuidisse Nauarrus, Sanchez, & Trullench. Ita Dicastillus *de iust.lib.*2.*tr.*18.*disp.*3 *dub.*3. *n.*24. Si quis tamen bona fide abripuit manum, non tenetur postea restituere. Villalob. *in summ.to.*2.*tr.*28.*dific.*4.*nu.*13. *p.*7.*tr.*9.*ref.*45.

Qui accipit primum locum an restituere teneatur.

21 Item si collusor, qui est secundus dicat primo, accepto sponsionem, si vnum, vel duo puncta concesseris, si primus illud, vel illa concedat, secundus iustè lucrum acquirit; nam est fraus intra limites ludi, & idem poterat alteri contingere. Ita Trullench *in Decal.tom.* 2. *lib.* 7. *cap.*27.*dub.*5. *num.*5 *ibid. resol.*46. Plura de fraudibus, vide infrà tit. *Restitutio ob ludum, num.*34.*et seqq.*

Qui petit sibi concedi aliquod punctum, iustè lucratur.

22 Locus ad ludum. Illicitum est exponere domum ludo, & exponentes, peccant mortaliter. Nam ministrant materiam hic, & nunc deputatam ad vsum prauum, & in ipso exercitio prauo; ministrant enim taxillos, candelas, &c. actu ludentibus, blasphemantibus, &c. quæ non possunt hoc modo dari sine intentione mali euentus, aut absque eo, quod dantes ex circumstantijs fiant causa per se hic, & nunc illius effectus praui. Et disparitas de meretricibus est, quia vsus domus non est ita proximè ordinatus ad fornicationem, sicut vsus taxillorum, alearum, &c. ad malos fines. Et non solum peccant mortaliter tales tenentes ludos, sed, si leuiores ad restitutionem tenentur, in illorum defectu tenentur etiam ipsi. Ita Naldus V. *Ludus, nu.*6 contra quædam apud Lopez *par.*2.*c.*32. §. *Iam scitu p.*2.*tr.*15.*ref.*65. §.*His ita, et p.*7.*tr.*9.*ref.*39.

Non licet exponere domum ludo.

23 Nec ipsi Principes possunt concedere licentiam, vt quis domum ludo exponat; nam non potest dare licentiam peccandi mortaliter. Imò nec posse hoc permittere, & debere sub mortali tales exponentes punire, quia sub hoc onere tenentur impedire mala Reipublicæ, quorum omnium ludus dici potest sentina. Ita Bellochius *par.*2.*quæst.*4.*à num.*492. Posse permittere ludum, vulgo dictum (*delli bonauoglia, & nel corpo della guardia*) ad impediendum maius malum, primus scilicet, ad mandandam perditis nebulonibus Rempublicam, secundum verò ad vitandum otium, &c. *par.*2. *tr.* 15. *ref.*65. §.*Secundò*.

Nec in Principes possunt permittere.

24 Quæres, an ludere in Ecclesia sit peccatum mortale? Respond. negatiuè, si fiat ex aliqua rationabili causa, vt ad recreandum infirmum ibi existentem, aut quia sunt ibi aliqui, qui ad Ecclesiam confugerunt, & ludunt ob honestam recreationem. Si fiat verò sine causa, erit solum veniale, modo absit scandalum, & ludatur sine actibus indecentiam loco facientibus, & ludi non sint in ea specialiter prohibiti. Alcozer *lib.de ludo.c.*22. in fine *par.*7.*tract.*9. *resol.*38. Ludere pro oratione Dominica, vel Psalmis, vel

Ludere ludi licitis in Ecclesia non est mortale.

Preces

Digitized by Google

Etiam pro pręmio temporali.

Preces, aut sacrum pro pręmio temporali. Sanchez, & alij *part.11.tract.at.6. resol.9.*

Collusor licitè recipit quod ab altero soluitur.

25 Lucrum in ludo. Collusor, qui credito perdiderit potest licitè retinere, quod alter soluit; quia licèt leges irritauerint promissiones, & liberauerint victum ab obligatione soluendi, numquam tamen irritauerunt translationem dominij, si acquiritur. Et id locum habet etiamsi soluens ignoraret se non esse obligatum ad soluendum. Ita Lugo *de iust. disp. 31. sec. 4.nu.67.p.7.t.9.res.24.*

Et qui ludit animo non soluendi vel repetendi licitè lucratur.

26 Item qui ludit animo non soluendi, vel repetendi solutum, potest licitè lucrari, nec tenetur restituere, quod lucratus fuerit, quia tunc tantum intendit vti beneficio legis, in quo nulla est in æqualitas, quia etiam alter collusor posset id intendere. Sed contrarium tenendum est. *p.11.tr.6.res.9. §. Nota hic etiam.* Nec est aliqua deceptio, quando non dixit collusori se soluturum, & non repetiturum: Si verò hoc dixisset eum decipiendo, teneretur ad restituendum ratione deceptionis, si ob eam alter lusit. Ita Hurtadus *de contract. disput.8.diffic.5.* Dicastillus *de iust. lib.2.tract.18.disput. 3. dub. 3. num.25.* contrarium tenuit ex Molina *ibid.resolut.25.* Si tamen lusor iurauit non repetere pecunias lucratas in ludo prohibito, poterit ex communi Doctorum sententia tam ante, quàm post solutionem petere relaxationem huius iuramenti. Dicastillus *citatus n.29.* contra Molina *de iust.tom.2 tract.2.disp. 515.num.7.* Sotus item *de iust.lib.4 quæst.5.art.2.* docet si liberaliter promittat, se nunquam repetiturum non posse repetere, quia cessit iuri suo, & lex quæ dat repetitionem, est facta in gratiã, & beneficium perdentium: licet autem vnicuique iuri & facultati sibi concessæ renunciare. Sed oppositum videtur verius: nam si solùm renunciauit simplici verbo absque iuramento, se non vsurum beneficio legis ei concedentis repetitionem, tunc in conscientia poterit repetere, vel retinere sibi pecuniam amissam, simplex enim cessio non priuat hominem iure, quod lex ei tribuit in fauorem Reipublicæ: alioquin facillimè omnis vis legis redderetur inanis, & frustratoria, vt docet Rebellius *p.2.* de *obli.li.11.q.2.ibid.res.26.*

Et quamuis iurauerit, potest petere relaxationem iuramenti.

Si excessus peritiæ notus sit collusori, potest alteri ludere, & lucrari.

27 Quando minus peritus agnoscit peritiam alterius, quia illi vel experimento, vel per attestationem ipsius periti illi constat, & nihilominus vult ludere, nihil illi debet restitui, sed licitè ab eo lucrabitur alter, quia cum sciẽs excessum velit ludere, reuera voluntariè cedit iuri suo, quod habebat ad seruandam æqualitatem in contractu. Dicastillus *citatus disp. 5. dub. 1. num. 8. ibid.res.31.& p.4.t.4.res.186.*

Probabile est cogentem aliquem stare ludo, & sic acquirẽtem, posse sibi retinere in conscientia.

28 Qui cogit aliquem stare ludo, potest ab illo lucrari in conscientia: Licèt enim oppositum sit probabilius quod docuit Comitolus *lib. 3. q. 9. num. 2.* & alij: tamen hæc etiam sententia est probabilis, quam nouissimè docuerunt etiam Trullench *in Decal.to.2.lib.7. cap. 27. dub. 2. num. 2.* & Dicastillus *de iust.lib.2.tract.18.disp. 5. dub. 2. numer. 14.* Ceterum si quis verò metu, veraque coactione colludentem stare cogeret, si lucraretur, teneretur restituere, si autem perderet, nulla facienda foret restitutio à coacto *p. 2. t. 17.res.27. p.4.t.4 res.169.§. Notandum & p.7.t 9.resol. 32. et 33.* Idem dic de eo, qui attraxit ad ludendum importunis precibus; potest enim licitè lucrum retinere, nec tenetur restituere. *par.2 tr.17.resolut.27.& p.7.tr.9.resolut.34.p.11.tr.6.res.9.§. Et tandem.*

Habens capitale minus potest acquirere capitale maius collusoris scientis.

29 Si quis in ludo exponat capitale maius (vulgò *il resto*) sciens capitale colludentis esse minus suo, is licitè potest acceptare, & sic magis lucro exponi, quam iacturæ. Et sic vsu acceptum videtur *nelle scommesse*, quod vnus plus altero spondeat. Et multi vendunt libertatem ad remigandum in triremibus, quæ longè superior est omni pecunia. Vide Salas *de ludo disp.13.n. 3. p.1.t.8.res.66.& p.7.t.9.res 35.*

30 Si quis ludens pro se, & pro altero, sic paciscatur cum illo, cuius vice

vice ludit, scilicet, vt si perdiderit, soluat dimidium perditi, si vero lucratus fuerit portet tantùm tertiam lucri partem; docet Sanchez *in opusc. to. 1. libro 1. cap. 8. dub. 23. num. 2. et 3.* esse contractum iustum, si ludus sit prohibitus, & sic pęnæ subiectus, quia exponit se ludens periculo dandi pęnas legis, quas solus, qui ludit, perfert, & alter, vice cuius ludit non tenetur ad aliquam partem pęnæ soluendam, nisi de hoc fecisset pactum. Si tamen, qui pecunias amisit, repetat coram iudice,& Iudex iubent restitui, tenetur, qui partem lucri portauit, restituere, quia hæc non est propriè pęna, sed restitutio lucri ludo acquisiti, quod alter habet ius repetendi. Ita Sanchez ex Alcozerio. Lugo tamen *de iust. to. 2. disp. 30. sect. 2 nu. 52.* obseruat sæpè excusari posse hoc pactum ab iniustitia, quia in societate, qui operam, & industriam apponit, & rursum dimidium capitalis, plus debet de lucro participare, & minus damni sentire cum semper amittat operam, & industriam. *p. 7. t. 9. res. 36.*

Ludens pro se, & pro alio, an possit ex pacto minus perdere, quam lucretur?

31 Si quis in ludo latrunculorum (Italicè *di Scacchi*) promisit dare (vt vulgò dicitur *scacco matto cum pedina*) non potest lucrari, si dederit cum pedite (Italicè *Pedina*) facta *Regina*. Ita Alcozer *tract. de ludo. cap. 20.* & alij contra Panormitanum affirmantem id licere, si promissio facta fuerit cum certò pedite secus si generaliter: Sed id non valet; licèt enim facta sit promissio cum certò pedite cùm tamen, ex quo facta est Regina, aliter ducatur, quam pedes, promissio non verificatur. Idem docet Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1 c. 18. dub. 11. nu. 16. ibid. res. 49.*

Qui promisit vincere cum pedite, an possit cum pedite, facta Regina.

32 Solutio ob ludum. Valentia *tom. 3 disp. 5. quest. 6. punct. 5. dub. 8* & alij tenēt, amissa in ludo soluenda esse in conscientia, nam sic obligat promissio mutua de iure naturæ: neque irritatur iure positiuo, quamuis *l. alearum, C. de Religios. et sumpt. fun.* detur actio ad repetendum. Sed contraria sententia Lessij *lib. 2. cap. 26. dub. 4.* est probabilior, nam cui datur actio ad repetendum, à fortiori conceditur exceptio ad non soluendum, iuxta regulas iuris. Ex quo patet, quod si alicubi perdenti non concedatur repetitio, aut ludentes beneficio legis concedentis repetitionem renūciauerint, perdens tenetur soluere in conscientia. Vide Sà V. *Ludus num. 9. p. 2. t. 17. res. 8. p. 3. t. 5. res. 94. & p. 7. t. 9. res. 21. & 23.*

Amissa in ludo non sunt debita in conscientia.

33 Qui verò pecuniam vincit, non tenetur in conscientia restituere, quia leges, aut non intendunt restitutionem pecuniæ semel solutæ, vel si intendunt, non fuerunt in hoc sensu receptæ. Ita Salas *de contract. dub. 20. nu 6. p. 3. t. 5. res. 94. 6. Igitur & p. 7. t. 9. res. 22.*

Potest tamen qui vicit, victam retinere pecuniam.

34 Restitutio ob ludum. Tenetur restituere, si quis aliquid lucratus est per fraudem, etiamsi de hoc dubitet, quia in dubio non potest acquirere. Immò Nauarrus, Reginaldus apud Bonacinam *de restit. disput. 2. quest. 3. punct. 2. num 7.* tenent, fraudulosum dubium, an cessante eius fraude, collusor lucraturus fuisset, teneri aliquid plus restituere. Sed ipse meritò id negat, quia in dubio melior est conditio possidentis. *p. 4. t. 3. res. 75. et p. 7. tr. 9. resolut. 48.*

Restituere tenetur, qui vicisset per fraudem.

Aut de hoc dubitaret

35 Qui impedit, ne iudex condemnet aliquem ad restituendum lucrum ex ludo prohibito, tenetur restituere, si impedit per vim, aut fraudem: Quia per iniuriam impedit, ne victus possit recuperare id, ad quod leges ei ius tribuunt. Si autem absque vi, vel fraude impediat, non tenebitur, quia vtitur iure suo, ne condemnetur. Molina *de iust. to 2. tract. 2. disp. 514. p. 7. t. 9. res. 27.* Quod si minetur accusationem, & repetitionem nec tamen habeat animum accusandi, & repetendi, potest retinere summam, quam à lucrante accusatore extorsit. Ita Lessius *lib. 2. cap. 26. dub. 3. nu. 22.* Nec obstant, quæ adducit Molina *de iust. to. 2. tract. 2. disp. 514.* contrarium tenens; quod scilicet dolus dederit causam contractui: quia non est dolus malus sed iniustus, de quo iura sunt intelligenda; sed iustus; nam iustè poterat minari accusationem

Aut impedisset, ne Iudex condemnaret ad restituendum.

Secus, si minetur accusationem, non tamen habeat animum accusandi.

sationem, siue haberet animum, siue non: Neque victor præcisè dedit, vt victus deponat animum, sed vt re ipsa non accuset, vel repetat, & iuri accusandi, vel repetendi cedat, quorum vtrumque ille præstat: potest ergo pro eo aliquid accipere. *Ibid. res.* 28.

Excellens in peritia ludendi cum possint lucrari.

36 Quando quis excellit in peritia ludendi, & excessus peritiæ non est notus collusori affirmant communiter Doctores, debere restituere lucrum, teste Lugo *de iust. to.* 2. *disp.* 31 *sect.* 24. §. 4. *nu.* 44. Sed ego negatiuam sentētiam esse probabilem puto. Plures pro ea rationes adducit idem Lugo, & Salas *tr. de ludo dub.* 25. *nu.* 2. Si tamen is, qui imperitior est, excessum alterius colludentis sciat, vel ab eo munitus, vel alia ratione, & nihilominus, velit ludere, peritiorem lucrari posse, quia scienti, & volenti nulla fit iniuria, communis ferè Doctorum sententia, penes Salas vbi supra num. 4. *p.* 4 *tr.* 4. *res.* 186. & *p.* 7. *tr.* 9. *res.* 29. 30. *et* 31.

Fraudes in ludo vetitæ, & obligantes ad restitutionem.

Dicens se habere plura puncta, quam habeat.

37 Qui accusauit plura puncta, & collusor non aduertit, tenetur restituere. Dicastillus *de iust. lib.* 2 *tr.* 18. *disp.* 5 *dub.* 3. *nu.* 22. & *num.* 27. rectè obseruat, eum qui scienter soluit minus pretium, quam amisit, teneri ad restituendum defectum illum, etiamsi collusor ex inaduertentia, vel errore putet totum sibi iam solutum. Idem dicendum de eo, qui dicit habere se plura puncta, quam habet, etiamsi ostendit ab alijs numeranda, sed ea non numerarunt. Ratio est, quia prædictæ fraudes non sunt permissæ in ludo. Item qui solus sit se amisisse in ludo, tenetur manifestare veritatem, quando de ea inquiritur, etiamsi iudices errore ducti iudicent ipsum lucratum fuisse, nisi approbatum inter se ludentes pacti fuerint, vel consuetudine constet dicere. Ita Alcozer *c.* 20. *dub.* 3. *p.* 7. *tr.* 9. *res.* 47.

Suffurās chartas, &c.

Signans taxillos.

Aspiciens chartas alterius dolosè.

Vel ea dignoscens à tergo.

38 Qui vtitur fraudibus in ludo, vt suffurando chartas, vel signis peculiaribus illicitis notando, aut arte quadam, eas componendo, vel supponendo taxillos adulteratos, &c. tenetur ad restituendum non solum quantum huiusmodi deceptionibus, & fraudibus fuit lucratus, sed etiam quorum fuerit compertum impediuisse, ne alius lucraretur, quia totum hoc damnum intulit. Regin. *to.* 1 *lib.* 10 *c.* 25. *n.* 385. *p.* 7. *tr.* 9. *res.* 48. Si verò videat chartas alterius absque fraude ex sola negligentia alterius licitè lucratur, secus si videtur, quia eo modo se ponit vt videre possit, vel quia, habet alium vidētem ludum alterius, qui eum admonet, quia sic est aperta fraus. Trullench *in Decal. to.* 2. *lib.* 7 *cap.* 27. *dub.* 2. *nu.* 4. Idem dicendum de eo, qui chartas dignoscit à tergo, quando nec eas signauit, nec propter vsum quia sæpius iisdem chartis lusit cum alijs, eas facilè dignoscit, quando enim vterque æquè potuit chartas dignoscere, licet alter diligentius signa aliqua obseruauerit, hoc eius industriæ, & attentioni deputandum est. Sanchez *in opusc. tomo primo lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 12. *num.* 9. Quod si inquiras hic, an quando socij contra socios ludunt, possit socius admonere socium de chartis suis, vt sciat quomodo se gerere debeat? Respondetur, in hoc standum esse ludi illius peculiaribus legibus; aliquando enim fas est, aliquando non; aliquando possunt se signis manifestis iuuare, aliquando occulti, aliquando neutris. Ita Sanchez ex Alcozerio. *ibid. res.* 50. & 52.

Vel falso asserat se vidisse, & habent plura puncta, quam habeat.

39 Si quis falso asserat se habere, (vt vulgo dicitur *Primiera*, vel v. gr. 50. puncta) & proijciat chartas in mensam, quas alter collusor ex errore collegit, vel quia non curauit illas aspicere, vel quia statim credidit, & sic iniustè lucratus est, tenetur lucrum restituere. Et si iam ludus finitus erat, & alter collusor lucraturus est, quia habebat plura puncta, non tantum tenetur illud restituere, sed etiam quod in illa manu erat perditurus. Item quando alter minus soluit, quam perdiderat, & quam erat in sponsione, ex negligentia lucrantis, tenetur restituere: est enim lex recepta in ludo, quòd in pecunia non debet esse fallacia. Item si iudices, vel arbitri iudicent contra veritatem, etiam bona fide is, in cuius fauorem iudicatum est

est, tenetur lucrum restituere, cognita rei veritate, quia supradicta sententia fuit lata ex falsa præsumptione. Et hæc omnia docet Sanchez *in opusc. tom.1.lib.1.c.8.dub.12.num.* 12. & seqq. *p.* 7. *tra.* 9. *resol.* 62. Vide etiam *supra num.*37.

40 Quando ex duobus alter ludit cum falsis chartis, vel taxillis, ait Victoria apud Lopez *de controu. lib.* 2. *cap.* 22. non solùm hunc teneri ad restitutionem, si lucretur, sed etiam alterum colludentem, quia cum habeat inter colludentes seruari æqualitas, sicut vnus licitè non potest, ita nec alter. Sed contrarium dicendum cum D. Thoma 2.2.*q.*32.*art.* 7. *ad* 2. quia in hoc casu inæqualitas procedit, ex malitia non vtriusque, sed alterius tantum, cui soli imputanda est *p.*4.*t.*4.*res.*169.

Vincens ludentem cum falsis chartis, nõ tenetur ad restitutionem.

41 Qui scienter fraude vsus est in ludo, tenetur etiam restituere id, quod ex lucro dedit amicis, idest, *de barato*. Secus si bona fide lucratus fuerit, quia illud bona fide consumpsit. Deinde iniustè lucrans, non tenetur restituere id quod ex communi pecunia soluitur pro chartis, pro lucernis, pro bellarijs, & similibus alijs rebus: quia hæc omnia data sunt vtroque consentiente: quod procedit etiam quando his, qui perdit, non est sui iuris, modo consumpta sint in ea quantitate, de qua ille poterat disponere. At si quis lucratus est ab eo, quem vi traxit ad ludendum, non poterit deducere has expensas, quia attractus non censetur illis consentire. Ita Trullench *in Decal. to.* 1.*lib.*7 *c.*26.*dub.*2.*n.*7 *p.*7.*tr.*9.*res.*54

Obligatus ad restitutionem ob fraudes, quas expensas possit deducere.

42 Maritus notabilem quantitatem in ludo amittens nec ipse, nec collusores tenentur restituere vxori, nisi fortè amiserit bona dotis, quæ in specie erant conseruanda, tunc enim ludus esset illicitus, & posset vxor illa repetere, & extrahere à lucrante, quod si non erant in specie conseruanda, tenetur vir resarcire illud damnum ex proprijs bonis, & mulier potest eam recompensationem petere à possidente bona mariti, quæ videntur tacite hypothecata pro dote vxoris. Molina *de iust. tomo* 2.*tr.*2.*disp.*520.*num.* 5.*p.*7. *tr.* 9.*res.*18.

Maritus amittens notabilem quantitatẽ ad quid teneatur.

43 Ludens aliena pecunia, non facit lucrum suum, quod ludendo acquirit, vt accidit, quando fur, vel vsurarius, vel depositarius, alienam pecuniam suo nomine ludo exponit, & vincit, si fur non haberet aliquid proprium, secus si habuerit quod traderet vincenti, si perdidisset; vel nisi alter constet de intentione collusoris, qui perdidit. Trullench *citatus dub.* 4. *n.*6. & idem dicendum cum Lugo *tomo* 2.*disput.*31.*sect.*2.*num.*13.*et seq.* de eo, cui cum pecunia in ludo deficeret, clam eam à collusore surripuit. Si enim fur non habebat vnde pecuniam illam restitueret, non poterit ludum retinere; secus si habebat *ibid.res.*19.

Ludens aliena pecunia quando teneatur restituere.

44 Ludens cum vsurario, vel fure, potest sibi retinere rem ludo acquisitam, si eius rei dominium spectabat ad vsurarium vel furem, vt accidit, quando fur ludendo, vel negotiando pecunia furtiua comparauit sibi alias pecunias, vel res; istarum enim rerum, vel pecuniarum factus est dominus, consequenter ludens cum fure potest eas acquirere, sibique retinere, cum eas acceperit à vero domino. Si verò dominium illius rei non spectabat ad furem, vel vsurarium, ludens cum fure, vel vsurario non potest sibi rem ludo acquisito retinere, postquam cognouit alienam esse, tenetur enim ratione rei acceptæ rem domino restituere, aut ipsi furi, vt recuperet æquale. Addo tamen, furem in huiusmodi casu teneri restituere valorem rei, immo etiam teneri de euictione. Bonacina *de rest. disput.*2.*quest.*3.*punct.*2. *n.*18.*ibid.res.*20.

Ludens cum fure, quando possit sibi lucrum retinere.

45 Petes. An si tantum perdas cum aliquo quantum illi ob fraudes debebas restituere, v.g. centum, possis debitum compensare, & liberari ab alia restitutione? Respondeo cum Sanchez *in opusc. tomo* 1. *lib.*1.*cap.*7. *dub.* 20. Si cum alio diuerso perdas, vel cum eodem in eodem ludo, sed alia die, te

Prudens, quando possit vti compensatione, & non teneri ad restitutionem.

non liberatià restitutione facienda: quia hic ludus secundus est alius contractus diuersus in quo ille alius iustè lucratur, & ex vi cuius debes soluere nouum debitum: non ergo potest satisfieri vnica solutione duplici debito diuerso. Difficultas est, quando in eodem ludo perdis cum eodem id, quod per fraudem iniustè lucratus fueras. Armilla V. *Ludus num.* 7. Negat esse amplius obligationem restituendi, quia lucrum dicitur, quod in fine ludi reportatur, quod Sanchez dicit probabile *dub.* 19. *num.* 5. Contrarium tamen verius est, vt fatetur idem Sanchez cum alijs. Quod autem dicitur lucrum esse solum, quod manet finito ludo, habet solum locum in filio familias, qui ex consensu patris censetur habere facultatem exponendi iterum ludo lucrum, donec omninò absoluatur *p.7.t.9.ref.*51.

In voto, & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ.

46 In voto, & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ, quę desumi debet in ordine ad id, quod vouens, & iurans primariò vitare intendit, si enim intendit se priuare delectatione, quæ est in ludo, parua materia erit parua recreatio. Si autem finis fuit, non consumere tempus in vanum, parua materia erit parua mora. Rursus, si finis fuit vitare iacturam pecuniæ parua materia erit parua iactura. Et tandè, si finis fuit vitare rixas cum domesticis, aut colludétibus, aut blasphemias, &c. tunc parua materia desumenda erit ex occasione data illis talium peccatorum. Ità Sanchez *in summ. to.*1.*lib.*3.*c.*18 *n.*2.*&* 3.*p.*5.*tr.*5.*ref.*38.

Quæ non semper desumitur ab eodem capite.

Sed de Voto, & Iuramento non ludendi plura. Vide V. *Votũ n.*45.46. *&* 47.
De Sponsionibus item in ludo adhiberi solitis. Vide V. *Sponsio*.

LVXVRIA.

Luxuriæ descriptio, & species.

1 † LVxuria in generali, prout hic eam accipimus, est deordinatus concubitus, aut actus sensitiuus per se ad illum ordinatus. Eius species sunt, simplex fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, peccatum contra naturam, delectatio turpis, oscula, tactus, & intuitus turpis. Est per se peccatum mortale, prohibitum partim in sexto præcepto Decalogi, partim in nono. Vide de singulis sub proprijs nominibus. †

An licet inspicere coitum bestiarum.

Ipsarum, vel hominis turpia?

2 Petes primò hic. An licitum sit aspicere coitum bestiarum, aut ipsarum, vel hominis turpia? Respondet Granado *in p.* 2. *contr.* 6. *tract.* 4. *disp.* 7. *nu.*3. se non damnaturum de mortali inspicientem verenda bestiarum turpiter commota, vel etiam illarum coitum, quia neutrum istorum multum prouocat ad luxuriam. At coitum hominum, aut verenda humana contrarij sexus studiosè inspicere, esse mortale, quia valde pugnat cum honestate naturali, & est notabilis causa commotionis sensualitatis. Secus verò, si quis breuiter & per transennam aspiceret, aut aspiceret ille, qui attenta ætate, aut complexione, prudenter iudicaret, non esse sibi periculosum. Sed in his materijs caue, & quasi a facie colubri fuge *p.*3.*t.*5.*ref.*88.

Et an in rebus venereis detur parua materiæ.

3 Petes secundò. An in rebus venereis detur paruitas materiæ? Affirmatiuè respondent Sala *in* 1.2. *disp.* 6. *sect.* 21. *nu.* 149. Marchantius *qq. post. ad Decal. c.* 6. *quæst.* 2. & alij, & cum aliqua formidine Lessius *lib.* 4. *c.*3. *dubio octauo*. Quia delectatio venerea ex solo vsu capta plerumque, vt diximus, non est mortale. Deinde, non potest assignari ratio, cur in hac materia, sicut & in alijs, non detur paruitas, nam quemadmodum litigium ex eo quòd disponit ad homicidium, non semper est peccatum mortale, sicut etiam haustus immoderatus ad ebrietatem disponens; quia nimirum sunt dispositiones peccatorum remotæ: ita, quamuis dicat Galenus, omne actum venereum esse initium pollutionis, non statim sequitur, esse peccatũ mortale, quia potest leuiter & remotè ad illa disponere. Descendendo autem ad particularia: Marchantius probabile putat, oscula inter solutos, si

absit

Digitized by Google

abſit periculum pollutionis, aut conſenſus in vlteriora, non eſſe peccata mortalia, dummodo etiam non ſint cum magno libidinis ardore coniuncta. (Syluius verò *in 2.2.queſt.*154.*art.*4.*concl.*4. diſtinguit. Aut delectatio, quæ in oſculis & amplexibus ſentitur, eſt merè ſenſualis, conſiſtens in proportione obiecti ad ſenſum tactus, & non eſt aliud, quàm delectatio de re blanda, tepida, leui, tenera, &c. abſque alia delectatione turpi. aut eſt delectatio coniuncta cum commotione carnis & ſpirituum generationi inſeruientium. Et tactus & oſcula cum priori delectatione non eſſe libidinoſa & mortalia, cum poſteriori delectatione eſſe mortalia, nam oſcula & amplexus non ſunt ex ſua ſpecie libidinoſa, vt docet D. Thomas. *l. cit. in corp. art.* & in eis ponitur abeſſe omnis intentio & cogitatio voluptatis venereę. Deinde, tangerę res molles, ſuaues, & temperatas propter delectationem inde naturaliter reſultantem, non eſt mortale: ergo nec tangere carnes alienas, ſecluſo alio fine, & periculo. Sed hanc opinionem Syluij merito improbat Sanchez *in ſum. to.*2.*lib.*5.*cap.*6.*nu.*12.*par.*4.*tr.*4.*reſolut.* 136.) Et ſententiam docentem, dari paruitatem materiæ in rebus venereis, Claudius Aquauiua Generalis Societatis vetuit, nè quis ex ſuis Patribus publicè, vel priuatim doceret aut ſe iudicare ſignificaret vt tolerabilem, cuius decretum affert P. Trimarchi *de conf. ſolicit. diſput.*2 *ſect.*7.*num.*46. Et Texeda *tom.* 1. *lib.*2.*tract.*3.*contr.*13 *num.*73. ac Baldellus *tom.*1.*lib.*3.*diſput.* 14. *num.* 4. teſtantur, Clementem VIII. in officio S. Inquiſitionis definiuiſſe, in rebus venereis non dari paruitatem materiæ. Et ita eſt omnino tenendum. † Hæc eſt ſententia Auctoris, quam expreſsè docet, & ſe docere profitetur *p.*3.*t.*5.*r.* 1. *et* 89. in fine, *p.*4.*tr.*4.*reſo.*136.§. *Notandum*, & *tr.*5.*reſ.*5. & *p.*5 *tr.*5.*reſ.* 5. *et* 9. retractans quæ docuerit in *reſ.*89.*citata in primo* §. nimirum, quod tangere alterius verenda ex leuitate, vel tangere ſuper veſtes non alia intenta delectatione, quàm ſit illa, quæ prouenit ex tactu mediato, item tangere digitum, vel manum fœminæ, & confricare partes obſcœnas brutorum, non ſit mortale, quæ eſt doctrina Granado; quem ipſe in *RR. cit.* confutat, in 1.2.*contr.*6.*tr.*4.*diſp.*7.*nu.*5. & 6.*p.*7.*tract.*11.*reſolut.*28.

4 Aliqua notanda circa luxuriam. Primò, quod mollities, ſodomiæ, & beſtialitas diſtinguuntur ſpecie contra Filliucium. Ouiedo *p.*9.*tr.*8.*reſ.* 31. Secundò confricare pudenda brutorum ex curioſitate vidēdi ſemen eſt peccatum mortale, quod non explicauit in *p.* 1.*tr.*17.*reſ.*37. nunc verò affirmatiuè reſpondet *ibid. quæritur* 2. Tertiò fęminæ non licet ſe agitare poſt coitum cum viro, qui ſtatim, vt ſeminauit extraxit membrum virile à vaſe, ita vt ſemen emittat. Texeda, & alij *quæritur* 3. Quartò illicitum eſt fęminis tactibus impudicis ſe confricare pudenda ad expellendum ſemen corruptum. Texed. *quæritur* 4. Quintò confricare membrum virile in vaſe præpoſtero eſt peccatum mortale (tamen ſi abſit periculum pollutionis) & fiat cum animo conſumandi in vaſe naturali, non eſt mortale, quia tales tactus non tollunt intentionem agentis. Dian. ſed tu cogita. *quæritur* 5. Sextò tactus illiciti ſunt inter virum, & vxorem cum periculo pollutionis. Præpoſ. *quæritur* 6. Septimò non eſt licita nec debita effuſio ſeminis in copula fornicaria ſtante effuſione alterius. Auerſa *ibid.* & *tandem ſeptimò*. Copula cum fęmina dormiente (quod induſtria non fiat) eſt eiuſdem ſpeciei, cuius eſt fęmina DD. varia aſſerunt *part.*9.*tr.*9.*reſolut.* 2. Octauò, Religioſus & Sacris initiatus in actu venereo, non tria, ſed vnum peccatum committit. *p.* 10. *tr.*11.*reſol.*12.

Aliqua notanda circa luxuriam.

5 Pictores dipingentes imagines obſcęnas, partes publicè demonſtrantes, itaut incitent homines ad luxuriam peccant mortaliter: Sic etiam detinentes; & mulieres vbi non eſt conſuetudo oſtendendi mammillas nudatas ad incitanda luxuria. Io. Maria de Caſtillento, & alij *p.*11.*tr* 4 *reſ.*32.

Peccant ſi incitent ad luxuriam.

Peccant vbi non eſt conſuetudo portar mammillas nudatas.

MANDANS, ET MANDATARIVS.

Non tenetur mandans restituere vltra mandatum.

1 MAndans non tenetur restituere damna vltra mandatum suum, vt si mandatarius intulit damnum excedendo fines mandanti. Dicastillus, & si mandatarius occidit aliquem, quem mandans vulnerari, vel verberari; tenetur ipse pæna ordinaria homicidij non mandans. Hunnius, & alij. *p.8.t.7.res.33.*

Mandatarius non tenetur de culpa leuissima.

2 Mandatarius non obligatur in foro conscientiæ de leui, & leuissima culpa in casu delicti, & culpæ datæ, vt si res mandantis apud mandatarium pereat culpa sua lata, tenetur restituere mandanti, si verò culpa tantum leui, vel leuissima, non tenetur Mandatarius, sed Domino suo idest mandanti res illa petit. Diana *p.3.tr.6.res.49.p.8.tr.7.res.34.& p.9.tr.7.res.32.*

MARITVS.

Maritus habet dominiũ corporis vxoris.

Et potest irritare eius vota.

Illamque adulteram repertam dimittere.

Quid si fiat Cardinalis?

Aut Religionem ingrediatur.

1 MAritus habet dominium corporis suæ vxoris, sicut è contra, & tenentur inuicem reddere debitum. Vide V. *Debitum coniugale.* V. *Copula*, V. *Oscula*, V. *Tactus.* Potest maritus irritare vota vxoris fere omnia. Vide V. *Voti relaxatio.* Potest dimittere vxorem comprehensam in adulterio, non tamen occidere. Vide V. *Adulterium nu.4. & 5.* An vero incurrat irregularitatem bigamiæ, si illam postea cognoscat, vide V. *Irregularitas, nu.11.* Item potest cohabitare cum vxore excommunicata. Vide v. *Excommunicationis, nu.34.* Vt maritus fiat Cardinalis, vxor siue sit iuuenis, siue senex, satis est quod maneat in sæculo cum voto castitatis. Vide v. *Cardinalatus nu.5.* Sed quid si ipse, vel vxor Religionem vult ingredi? vide v. *Ingredi Religionem.*

MATERIA LEVIS.

Vnde cognosci possit, an in transgressione alicuius præcepti detur leuitas materiæ?

Si oppositio actus ad talem virtutem ex ratione obiecti per se prima non sit grauis ait Baldellus.

Si ex natura sua peccatum in quantauis materia non sit grauissimum, Palaus.

1 QVoniam actus distinctionem sumunt ab obiectis, ad cognoscendum, vtrum in transgressione alicuius præcepti detur materia leuis, quæ constituat culpam tantummodò venialem, hanc regulam tradit Baldellus *tom.1.lib.3.disp.24.nu.3.* Si ex ratione obiecti per se prima oritur notabilis oppositio ad virtutem versantem circa illud, in tali obiecto non datur materia leuitas. Si autem ex ratione obiecti per se prima oritur oppositio ad virtutem neque grauis, neque leuis, ita vt fiat deinde grauis ex ratione obiecti per se secunda, tunc dabitur materiæ leuitas, & culpa leuis. Exemplum. Quia in furto ratio per se prima est, quod res quæ accipitur, sit aliena, & ex hoc furtum habet solum esse malum vt sic, & contra iustitiam vt sic, non autem notabiliter, id quod habet solùm ex eo, quòd res aliena sit notabilis, furtum erit grauis, vel leuis culpa iuxta rei acceptæ magnitudinem, aut paruitatem. Contra verò, quia in materia infidelitatis ratio per se prima est, quod negetur fides Deo aliquid reuelanti, quod ex se habet notabilem oppositionem ad virtutem fidei, ideo in peccato infidelitatis non datur materia & culpa leuis. Sed Palaus *tom.1.tr.2.disp.2.punct.7.n.2.* ex Ecclesiæ & fidelium sensu id autumat desumendum, qui fundatur in ipsarum rerum natura. Nam aliqua sunt ita ex natura sua inordinata, vt in quauis materia reputentur grauissima, vt idolatria, simonia infidelitas, & aliqua ita leuia, vt, nisi aliqua circumstantia accedat semper reputetur leuia, vt verbum otiosum, scurrilitas, &c. alia denique ex natura sua mala quidem, sed nec leuia, nec grauia crescentia tamen, & decrescentia iuxta quantitatem materiæ, vt furtum, &c. *p.5.t.5.res.1.*

2 Igi-

Digitized by Google

2 † Igitur datur materia leuis in primis in iuramento promissorio, in laboribus, & esu carnium in diebus prohibitis, in ieiunio Ecclesiastico, in implenda pęnitentia sacramentali, in acceptatione personarum quoad conferenda beneficia, in executione operum iniunctorum pro Indulgentijs, in ætate requisita ad Matrimonium, & Ordines sacros, in interruptione nouitiatus, in ingressu & egressu clausuræ Religiosæ, in recitatione Horarum, tam ex obligatione Ordinis sacri, quàm beneficij, in surreptione gratiæ. Item in furto, etiam Reliquiarum in voto, & iuramento promissorio, in formis Sacramentorum quoad accidentalia, eiusque interruptione, & coniunctione cum materia, in lectione & retentione librorum prohibitorum, in actione, & auditione Missæ, in celebratione post meridiem, & celebratione cum vestibus sacris, & additione in Missa, aut Officio canonico, in violatione interdicti, in percussione Clerici, dimissione habitus Religiosi, & tonsuræ Clericalis, & in omnibus excommunicationibus. Item in casibus reseruatis, in præcepto correctionis fraternæ, in inuidia, iudicio temerario, & detractione, in patrimonio requisito ad Ordines, in communicatione cum excommunicato, in mendacio facto etiam in Confessione, aut iudicio. In negatione debiti coniugalis, & in alienatione rerum Ecclesiasticarum. Quæ proindè omnia possunt esse peccata venialia. Vide singula sub proprijs nominibus, vbi etiam inuenies, quænam in singulis censenda sit parua materia. Datur autem materia leuis in ieiunio, & alijs multis.

3 Non datur parua materia in hæresi, in blasphemijs, in iuramento assertorio, in fractione sigilli, solicitatione facta in Confessione. Item non in rebus venereis, non in ieiunio naturali requisito ad Communionem. Non in ætate requisita ad Professionem, aut in anno nouitiatus. Non in infidelitate, sortilegijs, & magia. Nec in omissione alicuius essentialis in forma Sacramentorum. Vide etiam in singulis nominibus. An detur in simonia, & in obligatione continua celebrandi, vide V. *Simonia*, & *Missarum stipendium*.† An in materia leui possint superior subditum, & vouens seipsum obligare sub mortali, vide V. *Lex, nu.* 34. & V. *Voti*. In blasphemijs, & multis alijs, non datur. An detur in simonia? &c.

4 Petes hic primò. An multæ materiæ leues coalescunt in vnam grauem, ita vt in omnibus delinquere sit mortale? Respondeo, si plures illæ materiæ pertineãt ad diuersa præcepta, etiam simul tempore implenda, non coalescere. Et sic, Clericum in die festo, in quo incidat ieiunium, si parum laboret, parum interdiu comedat, modicum item de officio diuino recitare, & de Missa audiret ommittat, quæ omnia simul sumpta essent quantitas notabilis, non committere vnum peccatum mortale, sed multa venialia. Ita Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 16. Qui tamen non idem docet in violatione plurium votorum leuis materiæ in eodem die, etiam si materiæ sint diuersæ: quia plura vota eodem die obligantia, quamuis de diuersis materijs, vnam obligationem inducunt, quatenus omnia sub eadem ratione pertinent ad eandem Religionis virtutem. Igitur si quis vouisset, vna die orare, Sacrum audire, præbere eleemosynam, &c. & ex singulis modicum omitteret, secundùm Sanchez peccaret mortaliter, sicut (ait ille) qui multis promissionibus eidem personæ multa modica promitteret, vbi hæc omnia attingerent quantitatem notabilem, teneretur illa sub mortali præbere. Sed contra Sanchez tenet Suarez *de Relig. lib.* 5. *c.* 5. *n.* 11. & 12. Nam licèt omnia vota eodem implenda sint die, & ad eandem Religionis virtutem pertineant, cum tamen emissa sint in honorem diuersi mysterij, vel Sancti, sunt omnino disparata, & se habent, ac si diuersis diebus implenda forent, in quo casu non continuaretur secundùm ipsum. Vtraque sententia est probabilis *p.* 5. *t.* 5. *ref.* 55. † & sententiam Suarez absolutè docuerat in *p.* 3. *tr.* 6. *ref.* 42. Plures materiæ leues non coalescunt in vnam grauem, si non habent in quo venialitur? Vt si ad diuersa præcepta pertineant.

7 Cæterum, quando quis vouisset v. g. singulis diebus recitare B. Virgini vnum *Aue*, vel *Salue Regina*, aut modicam Eleemosynam largiri, existimo distinguendum cum Sanchez *vbi supra num.* 14. & si vota orationis vel Aut etiam ad vnum singulis diebus implendum, ita vt obligatio alligata sit diei.

Eleemosynæ alligatæ sunt diei, & diei honorem respiciunt, multis diebus non dicere *Salue*, vel Eleemosynam non præbere, quæ simul sumpta foret notabilis, illas paruas materias non coalescere ad inducendam culpam mortalem. Si verò vota non sint alligata diei, sed dies præfigatur, vt terminus, vltra quem obligatio differri non debeat, tunc coalescere. Et ratio est, quia in priori casu, cum votum alligatum sit diei, transacto die expirat, & sic non potest vniri cum alijs obligationibus ad constituendam vnam partem. At in posteriori obligatio voti transacto die non extinguitur, & sic vniri potest cum subsequentibus. *p. 5. tr. 5. resol.* 53. † cui conformari vult *resol.* 24. *tract.* 5. *p.* 3. † Sed quando nam censetur vouẽs alligare obligationem voti ad diem, & quando non? Respondet Palaus *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 9. §. 4. *num.* 9. quòd quando in singulis diebus est diuersum motiuum, tunc votum intelligitur alligari diei; secus vbi est idem motiuum. Et in votis personalibus obligationem semper censeri alligatam diei, non autem in realibus *res. cit.* §. *Sed difficultas.*

Vt si singuli dies habeant diuersum motiuum.

6 Quando autem plures materiæ pertinẽt ad idem præceptum numero, tunc coalescunt in vnam, & transgressio fit mortalis. Et sic, si pluries parum edas in eadem die ieiunij, cùm pertinges ad quantitatem notabilem, peccabis mortaliter. Vide V. *Ieiunium*, *nu.* 8. Item in materia iustitiæ paruæ materiæ coalescunt, & sic si plura modica furatus sis, vbi furtum est in quantitate notabili, peccas mortaliter. Vide V. *furtum*, *n.* 7. Et generaliter, quotiescunque plures materiæ moraliter continuari censentur ratione personæ, temporis, vel effectus, aut intentionis, &c. vltima transgressio est mortalis. Ita Sanchez *vbi sup. nu.* 9. *p.* 5. *t.* 5. *res.* 52.

Coalescunt verò quoties pertinent ad idẽ numero præceptum. Et quoties censentur continuari ratione personæ. Temporis. Effectus. Intentionis &c.

MATRIMONIVM

Quoad naturam & causas.

Matrimonij definitio.

1 † MAtrimonium est coniunctio maritalis (inter Christianos verò Sacramentum consistens in coniunctione maritali) legitima viri & fœminæ inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Est autem Sacramentum necessarium, non quidem indiuiduis humanis seorsim, sed toti speciei, † ita quod si sæculares ac humanam speciem propagandam deficerent, tenerentur Religiosi vxorem ducere. Ita Sanchez *to.* 1. *lib.* 2. *disp.* 3. *nu.* 4. & alij. Vasquez *in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 1. *c.* 3. putat, in tali casu instare finem mundi, ac proinde homines multiplicari non posse, quod tamen, seclusa Dei reuelatione, constare non posset. *p.* 3. *t.* 4. *res.* 289.

Et necessitas.

2 Neque verò matrimonium ità est Sacramentum inter fideles vt Sacramenti rationem non possit aliquando exuere. Posito enim, quòd contrahentes (quos infrà dicemus esse huius Sacramenti ministros) non habeant intentionem celebrandi matrimonium tamquam rem sacram, non esset Sacramentum, cum ad essentiam Sacramenti concurrere debeat intentio ministri: & tamen valeret in ratione contractus, vt docent Vasquez *to.* 2. *in* 3. *p. disp.* 138 *c.* 5. Pontius *lib.* 1. *c.* 9. *nu.* 3. & alij contra Sanchez *de Matr. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 10. *nu.* 6. Non enim constat ex Concilijs, Patribus, aut DD. communi, Christum Dominum ita matrimonium instituisse, vt in eo ratio Sacramenti, & ratio contractus sint inseparabiliter coniunctæ *p.* 3. *t.* 4. *res.* 255.

Potest non esse Sacramentum, etiã inter fideles.

3 Imò Estius *in* 4. *d.* 19. §. 5 Syluius *in* 3. *p. quæst.* 43. *art.* 1. *quæst.* 3. *concl.* 2. & alij dicunt, matrimonium contractum per Procuratorem inter absentes non esse Sacramentum, quia tam collatio Sacramenti, quàm receptio sunt personales negatiuè, sicut absolutio Sacramentalis. Et alias sequeretur, Sacramenta conferre gratiam absentibus, etiam si de Sacramento non cogitent,

Et de facto aliqui tale dicunt esse, quod celebratur per Procuratorem.

gitent, nec actionem Sacramentalem recipiant. Sed opinio Sanchez *de Matr. to. 1. lib. 2. diſp.* 11. *queſt.* 2. *n.* 10. & aliorum communior & ſecurior tenet, matrimonium contractum inter abſentes, intendentes ſaltem implicitè Sacramentum efficere, (quòd præſumi debet, quoties habent intentionem faciendi, quod facit Eccleſia) eſſe Sacramentum, ac proinde taliter contrahentes teneri curare, vt ſint in gratia, ſaltem cum procurator eorum nomine contrahit, non tamen ipſum procuratorem, qui Sacramentum non recipit. Idque ſub mortali. *p. 3. tr. 4. reſ.* 250.

Quod ſi verum eſt, non poteſt fieri Sacramentum per nouum contractum in præſentia præſtitum.

4 Quæres hic poſito quod matrimonium inter abſentes non ſit Sacramentum, an poſſit fieri poſtea Sacramentum, renouando contractum in præſentia &c. Ita ait Villalobos *to. 1. tr. 13. diff. 9. nu.* 3. aduertens, bene facere contrahentes, ſi poſt contractum in abſentia celebratum, iterum præſentes contrahant, ad tollendos ſcrupulos, vt ſi fortè Sacramentum non receperint, recipiatur. Sed ipſe exiſtimo cum Rebellio *p. 2. lib. 2 q. 5. concl. 2. n.* 9. quòd, cùm contrahentes iterum in facie Eccleſiæ iunguntur ad implendas ſolemnitates omiſſas, id ſaltem implicitè facere intendunt: quia matrimonium peragere intendunt, vt de iure licet. *p. 3. t. 4 reſ.* 250. § *Et licet*. Cæterum quamuis contractus innouetur cum expreſſa intentione recipiendi Sacramentum, & gratiam, ſi tamen prior contractus fuit validus, & in ipſo fieri contractus non adfuit ratio Sacramenti, & infuſio gratiæ, non poteſt amplius fieri Sacramentum, vel conſequi gratia, quia ratio Sacramenti eſt adnexa fieri ipſius contractus, quod non poteſt redire. Quod etiam dicendum de matrimonio contracto ſine intentione conficiendi rem ſacram & contracto inter infideles. Ita Vaſquez *in 3. p. tom. 2. diſp.* 138. *c.* 5. & alij. *p. 3. t. 4. reſ.* 255. §. *Ex his.* Neque enim approbo opinionem Rebellij *par. 2. lib. 2. nu.* 2. quòd coniuges infideles ad fidem conuerſi, vbi primum nouos conſenſus exprimunt, vel antiquos aliquo ſigno confirmant gratiam recipiant, & eorum matrimonium Sacramentum euadat. Et multo minus ſententiam Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. diſp. 9. n.* 5. quòd matrimonium infidelium per Baptiſmi ſuſceptionem fiat Sacramentum abſque vllo conſenſu, eo quòd incipiat vnionem Chriſti cum Eccleſia repræſentare *p. 3. t. 4. reſ.* 253. & matrimonium conuerſi cum infideli contractum ante baptiſmum, non diſſoluitur per ſolemnem profeſſionem Religionis: ſic etiam matrimonium in infidelitate contractum non diſſoluitur Ordine Sacro, nec Papa iuſta cauſa poteſt diſſoluere illud infidelium ad fidem conuerſorum. Pontius; nec infidelis poteſt ſoluto matrimonio à fideli, aliud inire matrimonium, & hoc in pœna ſuæ obſtinationis D. Thomas *p. 9. tr. 7. reſ. 7. et* 8.

Et idem dic de matrimonio infidelium ad fidem conuerſorum.

Matrimonium conuerſi cum infideli nõ diſſoluit præter baptiſmum.

Materia & forma huius Sacramẽti Verba contrahentium.

5 MATERIA & FORMA Sacramenti matrimonij ſunt verba contrahentium ad ſe inuicem relata. Quatenus enim contractum inchoant & offerunt, ſunt materia, quatenus verò complent, & acceptant, ſunt forma. Ita Sanchez *matr. tom. 1. lib.* 2. *diſp.* 6. Nauarrus *cap.* 22. *num.* 20. putat, internum conſenſum eſſe materiam, verba verò formam. Maior *in 4. diſt.* 26. *q.* 1. & 3. econtra Victoria *ſum. nu.* 245. verba primi eſſe materiam, ſecundi formam. Layman denique *lib* 5. *tr.* 10 *punct.* 1. *c.* 2 *nu.* 3. materiam eſſe coniugum corpora mutuò tradenda, formam verò eorumdem verba. Quænam verò ſint materia & forma matrimonij per Procuratorem contracti, diſſident Sanchez *vbi ſup. diſp. 11. q. 4. nu.* 28. & Pontius *lib. 1 c. 10. nu. 6. p. 3. t. 4. reſ.* 251.

Vel etiam ſigna conſenſum exprimentia.

6 Conſenſus contrahentium † qui eſt cauſa efficiens inſtrumentalis matrimonij, † præſtari poteſt per nutus & ſigna, nec enim neceſſaria ſunt verba, nec contrarium colligitur ex c. *tuæ fraternitas*, & c. *licèt*, *de ſponſ. duor.* aut ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c.* 1. In quibus iuribus, quamuis dicatur, conſenſum exprimi per verba nullum tamen habetur præceptum, vt aduertit Sanchez *li.* 3. *c.* 7. *n.* 10. Vnde parum conſequenter loquitur (ait Pontius

lib.2.c.7.num.14) dum, ait, contrahentes per ſigna, cum poſſent per verba peccare venialiter, cum vbi non eſt præceptum, ibi nullum poſſit eſſe peccatum. Sed quidquid ſit de hoc, non eſt audiendus Rodriquez *in ſum. to. 1. c.* 216. docens ſupradictos, peccare mortaliter. *nu.5.p.3.t.4.reſ.*248.

Qui non debet neceſſariò eſſe vtriuſque ſimul.

7 Non eſt verò neceſſarium, quòd vtriuſque contrahentis conſenſus eodem tempore præbeatur. Eſt tamen neceſſarium, quòd præbeatur ſimul moraliter, ideſt quòd non diſtent magno interuallo. Magnum interuallum appellat Bartol. Ledeſma *de matrim.dub.*15. pro hac re vnum annum. Henriquez *lib* 11.*c.3.nu.6.* duos Sotus *in 4.diſt.27 r.1.art.3.* ſeptem; meliùs autem Petrus de Ledeſma *de matr.q.45.ar.3.dub.2.* relinquendum exiſtimat arbitrio boni viri, qui attentis circumſtantijs id diſcernat. Vide Coninch *de ſacr.diſp.* 24.*dub.7.p.3.t.4.reſ.*292.§. *Notandum.*

Et ſufficit ſi ſit tacitus.

8 Sufficit etiam conſenſus tacitus, itaut, ſi præſentibus & tacentibus filijs parentes contrahant, matrimonium ſit validum, & auctoritate Bonifacij, in c. *vn.de deſpōſampub in 6.* Minimè verò, ſi puella taceat, & nemo, pro ipſa reſpondeat. Immò nec ſufficit, quòd pro ea reſpondeat extraneus, (vel tutor aut curator. *par.10.tr.13.reſ.21.*) vt doceat Bonacina *de matr.q.2.punc.1.n.8.* quamuis Syluius *in 3.p.q.45.ar.2.* putet ſufficere. Sed Pontius *li. 2. c. 14. n.3.* dubitat, an conſenſus parentum ſufficiat, & diſpoſitio Bonifacij ad matrimonium extendi debeat, cum loquatur tantùm de ſponſalibus, ad quæ multò pauciora ſufficiunt, quàm ad matrimonium, & ſanè maior libertas requiritur ad matrimonium, quàm ad ſponſalia. Et fieri poſſet, vt filij tacerent ex metu reuerentiali parentum, qui ſecundùm ipſum matrimonium inualidat. Et tandem, quia præſumptio conſenſus, qui ſufficit in ſponſalibus, non eſt firmum fundamentum ad iudicandum validum matrimonium, quod veritate magis, quàm præſumptionibus eſt dicendum *p.3.tr.4.reſ.*272.

Probabile eſt fictè contrahentem non teneri ex animo contrahere.

9 † Conſenſus fictus facit matrimonium nullum. † An verò teneatur qui fictè contraxit, contrahere iterum ex animo? Negatiuè reſpondet Sanchez *de matr.to.1.lib. 1.diſp. 11.nu. 5.* ſi nullum damnum ſequitur fœminæ. Sed in Sanchez inuehitur Pontius *lib. 2. c. 5. nu. 5.* exiſtimans, hanc opinionem eſſe improbabilem; & quæ ſi in praxim deduci poſſet, foret hominibus ſceleratis, putantibus non teneri ad contrahendum, viam ad decipiendas fœminas aperitura. Attamen opinio Sanchez, quàm etiam docet Villalobos *to.1.tr.13.diff.8.n.2.* eſt probabilis, & in his caſibus tenenda cum Layman *lib.5.tr.10 p.2.c.6.nu.* 1. Primò, ſi decepta ſe falſo iactauit pro Virgine. Secundò, ſi ex tali matrimonio ſcandala, & infelices exitus timeantur. Tertiò, ſi decipiens ſi ſtatus longè eminentioris. Quartò, ſi decepta, poſtquam ſe deceptam cognoſcit, aliam compenſationem ſponte recipiat. Quintò, ſi deceptor contraxerit aliud matrimonium ex animo *p.3.tr.4.reſ.*247.

Præſertim in certis caſibus.

Vt verò tale matrimonium reualidetur probabile eſt requiri nouum conſenſum vtriuſque.

10 Quoties autem reponſus, qui fictè contraxit, vult verè contrahere, ſufficit, ait Sanchez *lib.2.diſp. 32. num. 12. et 13.* quod ipſe ſolus conſentiat, ſi ſponſa deceptionem ignoret. quia conſenſus huius verè & legitimè præſtitus habitualiter perſeuerat. An Pontius *libr. 4. cap. 44. & 45.* non minus probabiliter tenet, tale matrimonium non reualidari, niſi per conſenſum vtriuſque ſponſi. Ita declarauit Clem. VIII. Rectori Romanę Poenitentiariæ Societatis. Et ratio eſt, quia falſum eſt, perſeuerare conſenſum eius, qui verè conſenſit. ex quo enim ſemel conſenſit, non iudicauit ſuum conſenſum amplius neceſſarium *p. 3.tract.4. reſ.292. & p.5.tr.13.reſ.87.* qui clandeſtinè contraxit cum copula, tenetur ratione iuſtitiæ, fœminam in vxorem ducere. D. Thomas *p.9.tr.7 reſ.72.*

Tenetur clandeſtinè contrahens cum copula ad matrimonium. Pater verò cogens filium contrahere, non incurrit excommunicationem Tridentini.

11 Conſenſus etiam contrahentium debet eſſe liber. Vnde ſi pater cogeret filium ad contrahendum cum qua ipſe voluerit, matrimonium eſſet nullum, & ipſe mortaliter peccaret; non tamen contraheret excommunicationem Tridentini *ſeſſ. 24. cap. 9.* latam contra Magiſtratus temporales

quem-

Digitized by Google

quempiam matrimonium inire cogentes. Ita Sanchez *de matrim. to.1. lib. 4. disp. 22.* contra Lopez apud ipsum ibid. Filius verò non tenetur in conscientia contrahere matrimonium à patre promissum, aut præceptum. Et, quamuis debeat ante contractum matrimonij parentes certiorare, quando non timet se iniustè impediturum, aut alia rationabilis causa non obstat; potest tamen licitè hoc, aut illud matrimonium, ipsis inuitis, vel resistentibus, contrahere. Ita Hurtadus *de matrimon. disp. 6. diff. 9. num. 32.* contra Bellarminum *de matrim. lib. 1. cap. 19. p. 4. tr. 4. res. 132.* Sed quinam metus inualidet matrimonium, vide infra V. *Metus irritans contractum*. Quando verò agitur de interpellenda voluntate puellæ, si matrimonium est contractum, interrogatio pertinet ad iudicem Ecclesiasticum; sin minus ad iudicem sæcularem, & reponi debet in domo tuta, ne dubitetur de euersione parentum: & ita dicendum est de Nouitio pro exploranda eius voluntate, quod pertinet ad potestatem publicam; & si fiat auctoritate Ecclesiastica, debet prius examinari causa de ingressu Religionis. Fagundez, & alij. *parte 11. tract. 3. resolutio 20.*

Filius autem non tenetur ei obedire in ducenda vxore.
Et ex iusta causa potest ducere, parentibus contradicẽtibus.
Si matrimonium est contractum pertinet ad iudicem Ecclesiasticum.
Ad potestatem publicam pertinet de Nouitio pro ingressu Religionis.

12 Debet etiam esse absolutus, nam conditionatus non valet. Vnde Matrimonium contractum sub conditione etiam licita, v. g. *Contraho tecum, si pater tuus voluerit*, non conualidatur purificata conditione, sed requiritur nouus consensus, sine quo transit in sponsalia, & dissoluitur per contractum alterius matrimonij per verba de præsenti. Et ratio est, quia ex vna parte illa forma contrahendi coincidit cum contractu sponsaliorum, vt patet ex cap. *Super eo, de cond. appos.* ex alia verò nullum Sacramentum pendere potest à conditione de futuro. Ita Pontius *lib. 3. c. 14. nu. 15.* & Theologi communiter. Contrarium tamen tenent Canonistæ, cum quibus Coninch. *de sacr. disp. 29. dub. 1. concl. 3. nu. 11.* quia cæteri contractus conditionales, purificata conditione absque nouo consensu purificantur, vt patet ex *l. hac venditio, ff. de contrah. empt.* Quæ sententia est valde probabilis, dummodo conditio adimpleatur coram Parocho, & testibus, vel Parochus, & testes cognoscant conditionem impletam esse. Ita Rebellius *par. 2. lib. 2. quæst. 10. sect. 6. num. 44.* Qui media via in hac re incedit, & putat, tale matrimonium, reualidari absque nouo consensu, si contrahentes expresè paciscantur, vt adueniente conditione, matrimonium statim fiat, & in eodem consensu saltem virtuali permaneant *p. 3. tr. 4. res. 291.* Cęterum, si conditio sit impossibilis, nulli dubium est matrimonium nullum esse. Vnde Guttierez *lib. 1. c. 22. nu. 17.* existimans consanguineos contrahentes sub conditione, *si Papa dispensauerit*, supponere conditionem impossibilem, putat hoc matrimonium esse nullum, & contrahentes incurrere excommun. *Clement. vn. de consang.* Alij verò id negant, quia talem conditionem possibilem reputant. *p. 3. tr. 4. res. 290.* in fine.

Præterea consensus debet esse absolutus.
Aut saltem non includere conditionem impossibilem.

13 Aduerte hic, pactum, quod vir perpetuo habitet in domicilio vxoris sub aliqua pęna, non obstare libertati coniugij, ac proinde esse licitum. Ita Sanchez *tom. 1. lib. 1. disp. 40. num. 2.* Sed si accidat noua causa mutandi domicilium, non tenet, etiam si accesserit iuramentum. *par. 2. tract. 2. resol. 213.*

pactum quod vir perpetuo habitet in domo vxoris, non inualidat matrimonium.
Et ex iusta causa solui potest.

14 MINISTER Sacramenti matrimonij, seu causa eius efficiens principalis, sunt ipsi etiam contrahentes. Ita DD. communiter contra Canum *lib. 8. de locis cap. 5.* existimantem, quòd sit Sacerdos, ipsos coniungens in matrimonio, cuius sententiam Vasquez *in 3. p. tom. 4. cap. 4. num. 41.* putat improbabilem, & nota dignam, & Rebellius *p. 2. lib. 2. quæst. 4. sect. 2. num. 6.* appellat temerariam, ea ratione, quia in Tridentino, & Florentino agentibus de hoc Sacramento ex instituto ad nouiter exortas hæreses extirpandas, nihil de nouo requirunt in eo, præter ea, quæ in omni lege requirebantur in ratione contractus, cum tamen ante legem nouam, & hodie

Matrimonij minister sunt ipsi contrahentes.

die inter gentes, ad matrimonium non sit necessaria præsentia Sacerdotis. Attamen sententiam Cani docuerunt nostr's temporibus Estius in *4. d.26. §.* 10 & Syluius in *3 p. q.42. ar.2. q.1.* Quòd verò docet Toletus *lib.7.c.6. nu.4.* ante Tridentinum non fuisse necessariũ minist rum, esse tamen necessarium post illud, intellige de præsentia Parochi, nam alioqui Sacramentum nunquam consistit sine ministro, nec Ecclesia potest aliquid mutare de essentia Sacramenti *p.3.tr.4.ref.254.*

Qui tamen si in peccato contrahunt, vnũ solum peccatum cõmittunt.

15 Ex his igitur, quia contrahentes non solum suscipiunt Sacramentum matrimonij, sed ministrant, docuit Vasquez *in 3.p to.3 disp.136. c.3. num.38.* cum alijs, duo peccata mortalia eos committere, si contrahant in mortali. Sed contraria sententia Filliucij *to.1.tr.1.cap.6. num.87.* est etiam probabilis; quia quamuis sint ministri, non sunt tamen ad hoc specialiter deputati. *p.3. tr.4.ref.199.* Idem dic, si contrahant cum excommunicatione. Vide V. *Excommunicationis, nu.19.*

Finis Matrimonij multiplex.
Propagatio speciei.
Conseruatio indiuiduorum.
Remedium concupiscentiæ.
Famulatus, &c.

16 Causa finalis matrimonij est multiplex. Nam matrimonium primò, & principaliter institutum est in propagationem speciei. Secundò, in conseruationem indiuiduorum. Tertiò, in remedium concupiscentiæ. Quartò, in commoditatem obsequij vtriusque ad inuicem. Vnde consumantes matrimonium causa captandæ voluptatis, conseruandæ valetudinis, aut vitandæ fornicationis, non peccant venialiter. Nec peccant venialiter contrahentes ob pecuniam, vel diuitias. Ita Pontius *lib.1.c.21. à num.6.p.3.tract.4.ref.* 216. 218 219.

Et primus quidem est essentialis matrimonio.
Vnde perpetuo impotentes non possint contrahere.
Nec impuberes.
Nisi malitia suppleat ætatem.

17 Propagatio autem speciei adeò essentialiter intenditur in matrimonio, vt impotentes impotentia perpetua, non possint validè matrimonium contrahere, etiam in ordine ad castè conuiuendum, vt diximus V. *Impedimenta, num 20.*

18 In hunc etiam finem generationis iura statuerunt, ætatem matrimonij esse pubertatem, quæ scilicet ad generandum apta est, & in maribus est annorum 14. in fęmina 12. vt patet ex *c.de illis 2.de spons. impub.* nisi malitia suppleret ætatem, quæ si non suppleat, matrimonium est inualidum, & transit in contractum sponsaliorum. Et contrahentes per verba de præsenti ante dictam ætatem peccant mortaliter; vt benè colligit Villalobos *to. 1. tr. 14. diff. 22. nu. 8. ex c.cit.* ibi, *districtius inhibemus.* Quamquam id neget Sanchez *de matrim. tom.1. lib.1. disput.17. num.6.* quia matrimonium inter puberes per verba de præsenti, permissum est *cap. fin. de spons. impub cap. vn. §.idem quoque, eodem tit. in 6.* interpretantibus, quasi contraheretur per verba de futuro, quæ iura non debemus dicere correcta esse per cap. 2. cit. cum ex vna parte correctio iuris sit odiosa, & omnino vitanda, & ex alia ritè hoc interpretari possimus ne corrigat, dicendo cum Panormitano eodem cap. 2. num. 5. ipsum impedire ne tales contrahant, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de valore matrimonij dubitetur. Sed stando in prima sententia, aduerte, non esse peccatum contrahere matrimonium ante ætatem cum Episcopi licentia & iusta causa. Ita Paludanus *in 4 dist 28. q.2. ar. 1. nu.8 p.3.tr.4.ref.276.*

Et probabile est sufficere, quòd vltima dies sit incepta.

19 Aduerte etiam docere Rebellium *libro 3. quæst 16. sectio.2. num. 16.* quòd talis ætas absque iusta causa anticipari potest per vnum, aut alterum mensem, quia, quod parum distat, nihil distare videtur. Sed nimis amplè loquitur, vt ait Naldus V. *Aetas, num. 1.* Ideò Ledesma *in 2. par. lib. 5. quæst. 60. art. 1.* anticipari solum posse, ait per decem dies. Guttierez *de matrim. cap.2.num.20* per duos, vel tres. Villalobos *tom.1. tract. 14. diff.22. num. 1.* per aliquot horas, dummodo dies vltima, in qua ætas complenda sit, sit incepta; quæ sententia est probabilis. Sicut probabilis quoque est sententia

Sicut etiam, quod debeat esse perfecta.

Hurtadi *de matrim. disput.21 diff. 12. num.45.* requirentis ætatem mathematicè completam; nam termini in iure statuti indiuisibiliter sumi debent,

vt

vt patet de pretijs rerum, *par.3. tract.4. res.277. et par.3. tract.5. resol.16.*

20 Mutus, aut surdus à natiuitate, si videt, & est perspicacis ingenij, vt persæpè solent, est persona legitima ad contrahendum, quia potest signis, & & ipse doceri, quid sit matrimonium, & suum alijs significare consensum. Ita habetur in c. *Cum apud de sponsal.* & tenet Sanchez *de matr. tom.1. lib.1. disp.8. num.12.* contra Abbatem in c. *Cum apud nu.6. p.3. tr.6. res.9.* Si autem est simul cęcus à natiuitate, non potest contrahere, ob contrariam rationem. Ita etiam Sanchez vbi sup. num.13. contra Angelum V. *Matrimonium 3. imped.18. init. ibid. res.10.*

Mutus, & surdus à natiuitate, si non est cæcus & stultus, potest vxorem ducere. Secus si secus.

21 Cęterum cum inter impedimenta matrimonij iure communi statuta, non sit ignorantia doctrinæ fidei, scilicet *Pater noster*, *Aue Maria*, *Credo*, & Decalogi, non debent, qui hæc ignorant, à contrahendo matrimonio arceri. Possunt tamen suauiter, & quadam prudenti ratione ad breue tempus impediri, vt sic doctrinam addiscere curent. Et sic intelligenda sunt Decreta Synodi Panormitanæ, & Bononiensis, aliter non approbanda; nam matrimonij impedimenta statuere non pertinet ad Episcopum, sed ad Papam. Ita Sanchez *de matrim. to.1. libro 3. disp.15.* quidquid dissentiat Pontius *lib.5. c.36. nu.8. p.4. tr.4. res.85.*

Non sunt à matrimonio repellendi ignorantes, Pater, Aue, Credo, & decalogũ. Quamuis suau ter distrahi possint ad tẽpus, vt illa addiscãnt

22 Petes. Quandonam matrimonium dicitur consummatum? Respondeo; quando vir intra vas naturale fęminæ, etiam ipsa non seminante, seminauerit, quia semen fęmineum non est necessarium ad generationem. Ita Sanchez *to.1. lib.3. disp.21. nu.11.* Sed quia hoc principium non est admodum certum, probabilem existimo cõtrariam sententiam Caranzæ *de partu hum. c.20. q.11. nu.6.* pro qua facit Baldus *in l. fin.* in fine, *C. de seruis fugit.* appellans filium compositum quoddam, & facere videtur Sacra Scriptura Iob 10. ibi: *Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? p.1. tr.13. res.54. & tr.14. res.37.* in fine. Vide V. *Affinitas, num.2.*

Matrimonium quandonam dicitur consummatum.

M A T R I M O N I V M

Quoad Procuratorem.

23 MAtrimonium contrahi potest per Procuratorem, sicut alij contractus celebrari possunt. Et quidem Procurator viri potest esse fęmina, &c quia est tantum instrumentum ministrans verba, & notat Villalobos *tom.1. tr.13. diff.9. nu.2.* in eo non requiri determinatam ætatem, & institui posse sine scriptura, & à fortiori sine Parocho & testibus, quamuis matrimoninm postea coram prædictis sit ineundum. Porro non debet Procurator suum mandatum excedere, alioqui matrimonium foret nullum. *p.3. tr.4. res.250. §. Notandum est tamen*, & infrà.

Procurator potest esse cuiuslis sexus. Et ætatis. Nec debet creari coram Parocho, & testibus.

24 Petes: An si misso Procuratore ad contrahendum, mandans in amentiam incidat, matrimonium sit validum? Affirmat Sanchez *de matrimon. to.1. lib.2. disput.11. num.12.* quia monet consensus virtute, cum non sit reuocatus, ob quam rationem valet etiam Baptismus datus amenti petitus ante amentiam, ex cap. *Maiores de Baptismo.* Sed contra sentit Pontius *lib.2. cap.15. num.14.* quia deficit consensus actualis, & virtualis cum amens non possit habere consensum deliberatum: in hoc enim comparatur mortuo. Ex quo patet, diuersam esse rationem, si mandans tempore contractus dormiat, quia tunc non est incapax consensus. Aliam item esse rationem de eo, qui baptizatur in amentia, nam Baptismus non requirit consensum actu, sed tantum, quod præcesserit, & non sit reuocatus. Confirmatur, quia si amens esset præsens, non posset contrahere per consensum ante amentiam explicatum: ergo neq; Procurator pro ipso. *p.3. tr.4. res.249.* An matrimoniũ contra-

Aut necessario in scriptis. Ipse verò non potest excedere suum mandatum. An sit validum matrimonium contractum per procuratorem tẽpore quo mãdans euasit iã amens? Sanchez affirmat, Põtius negat.

De matrimonio per litteras.

contractum per Procuratorem sit Sacramentum, dictum est supra num. 5.

25 Potest etiam matrimonium contrahi per litteras, cuius duplicem modum affert Villalobos *to.1.tr.13.diff.10.nu.2.* Primus est, quòd exarentur litteræ, & mittantur per nuntium cum potestate acceptandi consensum nomine contrahentis, quod est contrahere simul per litteras, & Procuratorem. Secundum, quod scribatur in litteris consensus, & acceptatio traditionis alterius, qua coram Parocho & testibus lecta, si altera pars consentit, matrimonium tenet. *p.3.tr.4.res.250. §. Idem.*

MATRIMONIVM

Quoad denuntiationes.

Denuntiationes ad matrimonium prærequisitæ à Tridentino possunt ex iusta causa postponi, vel etiā omitti.

26 ANtequam Matrimonium contrahatur, præmittendæ sunt tres denuntiationes tribus diebus festiuis continuis à proprio contrahentium Parocho faciendæ inter Missarum solemnia, ex decreto Concilii Tridentini sess.24.cap.1. Ita tamen, vt si probabilis suspitio fuerit, per dictas denuntiationes matrimonium malitiosè impediendum, vel vna, vel nulla denuntiatione præmissa, matrimonium contrahatur, & denuntiationes postea ante consummationem fiant, vel etiam, si ita Ordinario visum fuerit, non fiant. Igitur †.

Si absque iusta causa omittatur, matrimonium tenet, sed peccatum mortale committitur.

Si autem omittatur vna, probabile est esse solum veniale.

De denuntiationibus vide infra.

27 Contrahentes ante denuntiationes factas, peccant mortaliter, sicut etiam Parochus tali matrimonio assistens. Ita Villalobos *tom.1. tr.13. diff. 24. num.2.* Matrimonium tamen esset validum, vt declarauit Sacra Congregatio apud ipsum, ibidem; & tenent DD. communiter contra Cephalum *lib. 3. consil. 421.* Imò si ex tribus omittatur vna, & impedimenti periculum probabiliter absit, probabile est, quod docuit Sanchez *de matrimonio tomo 1. lib.3. disput.5. num. 8.* non esse peccatum mortale, quamuis contra illum insurgat Basilius Pontius *lib. 5. cap. 30. num.3. p.3. tr. 3. resol. 136. & 241. p.9. tr.8. res. 19.* Non peccant mortaliter contrahentes absque denuntiationibus prima vice consumando matrimonium ritè celebratum, dum sint certi inter eos nullum subesse impedimentum. Sotus, & alij, & non tenetur coniux reddere debitum altero coniugi ante denuntiationes; sed si prima vice consummatum est tenetur reddere. Henriquez imò notandū est, quod si bono communi, vel speciali contrahentium, & non est facilis recursus ad Ordinarium, pro ipsis petendis, possunt contrahere coram Parocho, & testibus, Sotus, & alij ibidem.

In denuntiationibus regulariter, solus Ordinarius dispensare potest, siue vt omittantur.

28 In denuntiationibus non potest dispensare Parochus, nisi in articulo mortis concubinarius velit ducere concubinam in conscientiæ quietem, aut filiorum legitimationem, & non esset facilis aditus ad Ordinarium. *p. 3. tr.4.res.234.* in fine, *& p.5.tr.3.resol.38.* Extra hunc casum dispensare potest solus Ordinarius, & quidem cum causa iusta, de qua vide Pontius cap. 32. num. 2. Idque verum est etiam in translatione ipsarum, vsqueququo contractus celebratus sit ex timore, ne malitiosè impediatur. Ita Coninch *de sacr. disp.27. dub.5. num.53.* Nomine Ordinarij Sanchez *disput.3. num.4.* intelligit tàm Episcopum, quàm alios Prælatos habentes iurisdictionem, quasi Episcopalem, vt Abbates, &c. Sed Pontius *cap. 31. num.2.* intelligit solum Episcopum, & adducit pro se declarationem Cardinalium, cuius etiam meminit Villalobos *diff.23. num.6.* qui tamen addit, circa hoc seruandam esse consuetudinem. *p.3. tr.4. res. 237.* Et dispensare posse Vicarium Episcopi Generalem, quia est Ordinarius, nisi talem facultatem sibi Episcopus reseruauerit, quod ante ipsum docuerat Sanchez vbi sup. nu. 13. sed contra ipsum insurgit Pontius vbi sup. ex declaratione supradicta, & præterea ex limitatione ipsius.

An nomine Ordinarij veniat Vicarius Generalis.

Nam

Nam si Episcopus potest sibi talem facultatem reseruare, signū est, quod eā Concilium non delegauit Vicario eo ipso, quod Vicarius est. *p.3.tr.4.res.238.*

29 Docet etiam Sanchez *lib.7. disp.7. num.7.* quod si sponsi sint diuersæ diœcesis, sufficit dispensatio alterutrius Episcopi, quia in hac re sponsi se habent vt vna persona. Contrarium tenet Pontius num.9. quia contingere potest, vt impedimentum, quod in vna diœcesi ignoratur, in alia notum sit, ac proinde ex dispensatione denuntiationum in vno loco non sequi dispensationem in alio. *p.3.tr.4.res.139.*

Et vterlibet Episcopus, nimirum sponsi, vel sponsæ.

30 Denuntiationes debent fieri in Parochiis, vbi sponsi diutius versati sunt, & principaliorem habuere larem. Ita Sanchez *to.1.lib.3.disp.9.nu.6.* & Nouarius *concl.74.nu.3.* & sic declarauit Sacra Congregatio apud Daualos *p.2.c.16.nu.19.* Sed Pontius *c.3.nu.5.* ait, se talem declarationem non inuenisse, & de iure sibi videri, quod denuntiationes fieri debeant in Parochiis, vbi habitant, etiam ex modico tempore, quia hæ sunt propriæ contrahētium Parochiæ. An verò expediat, in aliis etiam fieri, vbi diutius versati sunt, arbitrio Episcoporum relinquit. *p.3.tr.4.res.235.*

Denuntiationes fieri debent in parochiis, in quibus sponsi diutius commorati sunt.

31 Denuntiationes fieri posse extra Ecclesiam, docet ex Sanchez Villalobos *to.1.tr.13.disp.4.nu.3.* si locus aptus est ad diuulgandum. Sed contrarium tenet Pontius vbi sup. nu.3. Qui etiam contra Sanchez docet, non posse fieri in die profesto, quamuis populus, qui solet in festis interuenire, concurreret. Nota etiam, quod non est peccatum mortale, denuntiationes fieri in tribus festis non continuis, sed aliquo festo intercepto. Ita Villalobos ibid. contra Henriquez *lib.11.c.7.nu.1.in glos. litt.C.* Imò in festis continuis immediatè sibi succedentibus immediatione etiam profesti, vt tribus diebus Paschæ, fieri non possunt, vnde notat ex Sanchez Layman *lib.5.tr.10.p.2.c.4.nu.10.* inter vnam, & aliam denuntiationem duorum saltem dierum spatium debere intercedere. *p.3.tr.4.res.236. §. Nota etiam*, & infra.

An fieri possunt extra Ecclesiam.

Diebus profestis.

Aut festis interpolatis.

Vel immediatis?

32 Ex vi denuntiationum, Sanchez *to.1.lib.2.disp.13.n.2.* teneri reuelare impedimentum etiam occultum, qui illud solus scit, quia ex *cap. præterea, de spons.* vnus testis sufficit ad impediendum matrimonium contrahēdum. Sed Pontius *c.34.n.5.* id negat, & solidè probat oppositū. Et negat etiam, vnum testem sufficere ad impediendum matrimonium, vide illum. *p.3.tr.4.res.221.*

An ex vi denuntiationum reuelandum sit impedimentū occultum?

MATRIMONIVM

Quoad Parochum, et testes.

33 MAtrimonium ex Concilio supracitato requirit præsentiam Parochi, & duorum testium †. Et quidem Parochus debet interrogare sponsos de mutuo consensu, an scilicet liberè consentiant. Non tamen, an aliquod impedimentum habeant. Ita Sanchez *tom.1.lib.3.disp.38.num.8.* & 10. contra Veracruz *append.dub.2.concl.1. & 2.* Imò, vt idem ait, si constet Parocho, sponsos liberè consentire, non peccat mortaliter, non inuestigando consensum. *p.3.tr.4.res.194.* Debet etiam Parochus intellecto consensu dicere; *Ego vos coniungo in nomine Patris, &c.* vel alia verba iuxta Prouinciæ consuetudinem, vt habet Concilium. Sed si omittat, peccabit solum venialiter, quia nec materia est grauis, nec obligatio ex Concilii verbis deducitur. Ita Coninch *de sacr. disp.27.dub.4.nu.45.* contra Rebellium *par.2.lib.2.q.7.sect.2.nu.4. p.3.tr.4.res.256.*

Parochus non debet interrogare sponsos de impedimentis.

Sed solum de consensu.

Et formam benedictionis proferre iuxta consuetudinem.

34 Parochus matrimonio assistens, secundum Pontium *lib.5.c.16.nu.4.* debet esse illius, in cuius Parochia contrahitur, & adducit multas declarationes, non quidem id exprimentes, sed ex quarum verbis id colligit. Verum satis probabilis est opinio Sanchez *to.1.lib.3.disput.19.nu.11.* quod possit esse Paro-

Neutrum tamen sub mortali.

Probabile est, posse assistere matrimonio tam parochū sponsi,

non liberatià restitutione facienda: quia hic ludus secundus est alius contractus diuersus in quo ille alius iustè lucratur, & ex vi cuius debes soluere nouum debitum: non ergo potest satisfieri vnica solutione duplici debito diuerso. Difficultas est, quando in eodem ludo perdis cum eodem id, quod per fraudem iniustè lucratus fueras. Armilla V. *Ludus num.* 7. Negat esse amplius obligationem restituendi, quia lucrum dicitur, quod in fine ludi reportatur, quod Sanchez dicit probabile *dub.* 19. *num.* 5. Contrarium tamen verius est, vt fatetur idem Sanchez cum alijs. Quod autem dicitur lucrum esse solum, quod manet finito ludo, habet solum locum in filio familias, qui ex consensu patris censetur habere facultatem exponendi iterum ludo lucrum, donec omninò absoluatur *p.7.t.9.ref.*51.

In voto, & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ.

46 In voto, & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ, quę desumi debet in ordine ad id, quod vouens, & iurans primariò vitare intendit, si enim intendit se priuare delectatione, quæ est in ludo, parua materia erit parua recreatio Si autem finis fuit, non consumere tempus in vanum, parua materia erit parua mora. Rursus, si finis fuit vitare iacturam pecunię parua materia erit parua iactura. Et tandè, si finis fuit vitare rixas cum domesticis, aut colludétibus, aut blasphemias, &c. tunc parua materia desumenda erit ex occasione data illis talium peccatorum. Ità Sanchez *in summ. to.1. lib. 5 c.18 n. 2. & 3. p.5.tr.5.ref.*38.

Quæ non semper desumitur ab eodem capite.

Sed de Voto, & Iuramento non ludendi plura. Vide V. *Votū n.*45.46. & 47.
De Sponsionibus item in ludo adhiberi solitis. Vide V. *Sponsio*.

LVXVRIA.

Luxuriæ descriptio, & species.

1 † LVxuria in generali, prout hic eam accipimus, est deordinatus concubitus, aut actus sensitiuus per se ad illum ordinatus. Eius species sunt, simplex fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, peccatum contra naturam, delectatio turpis, oscula, tactus, & intuitus turpis. Est per se peccatum mortale, prohibitum partim in sexto præcepto Decalogi, partim in nono. Vide de singulis sub proprijs nominibus. †

An licet inspicere coitum bestiarum.

Ipsarum, vel hominis turpia?

2 Petes primò hic. An licitum sit aspicere coitum bestiarum, aut ipsarum, vel hominis turpia? Respondet Granado *in p. 2. contr. 6. tract. 4. disp. 7. nu.* 3. se non damnaturum de mortali inspicientem verenda bestiarum turpiter commota, vel etiam illarum coitum, quia neutrum istorum multum prouocat ad luxuriam. At coitum hominum, aut verenda humana contrarij sexus studiosè inspicere, esse mortale, quia valde pugnat cum honestate naturali, & est notabilis causa commotionis sensualitatis. Secus verò, si quis breuiter & per transennam aspiceret, aut aspiceret ille, qui attenta ætate, aut complexione, prudenter iudicaret, non esse sibi periculosum. Sed in his materijs caue, & quasi a facie colubri fuge *p.3.t.5.ref.*88.

Et an in rebus venereis detur parua materiæ.

3 Petes secundò, An in rebus venereis detur paruitas materiæ; Affirmatiuè respondent Sala *in 1.2. disp. 6. sect. 21. nu.* 149. Marchantius *qq post. ad Decal. c. 6. quæst.* 2. & alij, & cum aliqua formidine Lessius *lib.* 4. *c.*3. *dubio octauo*. Quia delectatio venerea ex solo vsu capta plerumque, vt diximus, non est mortale. Deinde, non potest assignari ratio, cur in hac materia, sicut & in alijs, non detur paruitas, nam quemadmodum litigium ex eo quòd disponit ad homicidium, non semper est peccatum mortale, sicut etiam haustus immoderatus ad ebrietatem disponens; quia nimirum sunt dispositiones peccatorum remotæ: ita, quamuis dicat Galenus, omne actum venereum esse initium pollutionis, non statim sequitur, esse peccatū mortale, quia potest leuiter & remotè ad illa disponere. Descendendo autem ad particularia: Marchantius probabile putat, oscula inter solutos, si

absit

Digitized by Google

absit periculum pollutionis, aut consensus in vlteriora, non esse peccata mortalia, dummodo etiam non sint cum magno libidinis ardore coniuncta. (Syluius verò *in 2.2.quæst.154.art.4.concl.4.* distinguit. Aut delectatio, quæ in osculis & amplexibus sentitur, est merè sensualis, consistens in proportione obiecti ad sensum tactus, & non est aliud, quàm delectatio de re blanda, tepida, leui, tenera, &c. absque alia delectatione turpi. aut est delectatio coniuncta cum commotione carnis & spirituum generationi inseruientium. Et tactus & oscula cum priori delectatione non esse libidinosa & mortalia, cum posteriori delectatione esse mortalia, nam oscula & amplexus non sunt ex sua specie libidinosa, vt docet D. Thomas. *l. cit. in corp. art.* & in eis ponitur abesse omnis intentio & cogitatio voluptatis venereę. Deinde, tangere res molles, suaues, & temperatas propter delectationem inde naturaliter resultantem, non est mortale: ergo nec tangere carnes alienas, secluso alio fine, & periculo. Sed hanc opinionem Syluij merito improbat Sanchez *in sum.to.2.lib.5.cap.6.nu.12.par.4.tr.4.resolut.* 136.) Et sententiam docentem, dari paruitatem materiæ in rebus venereis, Claudius Aquauiua Generalis Societatis vetuit, nè quis ex suis Patribus publicè, vel priuatim doceret aut se iudicare significaret vt tolerabilem, cuius decretum affert P. Trimarchi *de conf.solicit.disput.2 sect.7.num.46.* Et Texeda *tom. 1. lib.2.tract.3.contr.13 num.73.* ac Baldellus *tom.1.lib.3.disput. 14. num. 4.* testantur, Clementem VIII. in officio S. Inquisitionis definiuisse, in rebus venereis non dari paruitatem materiæ. Et ita est omnino tenendum. † Hæc est sententia Auctoris, quam expresè docet, & se docere profitetur *p.3.t.5.r.1. et 89.* in fine, *p.4.tr.4.reso.136.§. Notandum, & tr.5.res.5. & p.5 tr.5.res. 5. et 9.* tetractans quæ docuerit in *res.89.citata in primo §.* nimirum, quod tangere alterius verenda ex leuitate, vel tangere super vestes non alia intenta delectatione, quàm sit illa, quæ prouenit ex tactu mediato, item tangere digitum, vel manum fœminæ, & confricare partes obscœnas brutorum, non sit mortale, quæ est doctrina Granado, quem ipse in *RR.cit.* confutat, in *1.2.contr.6.tr.4.disp.7.nu.5. & 6.p.7.tract.11.resolut.28.*

4 Aliqua notanda circa luxuriam. Primò, quod mollities, sodomiæ, & bestialitas distinguuntur specie contra Filliucium. Ouiedo *p.9.tr.8.res.31.* Secundò confricare pudenda brutorum ex curiositate vidédi semen est peccatum mortale, quod non explicauit in *p.1.tr.17.res.37.* nunc verò affirmatiuè respondet *ibid. quæritur* 2. Tertiò fęminæ non licet se agitare post coitum cum viro, qui statim, vt seminauit extraxit membrum virile à vase, ita vt semen emittat. Texeda, & alij *quæritur* 3. Quartò illicitum est fęminis tactibus impudicis se confricare pudenda ad expellendum semen corruptum. Texed. *quæritur* 4. Quintò confricare membrum virile in vase præpostero est peccatum mortale (tamen si absit periculum pollutionis) & fiat cum animo consumandi in vase naturali, non est mortale, quia tales tactus non tollunt intentionem agentis. Dian. sed tu cogita. *quæritur* 5. Sextò tactus illiciti sunt inter virum, & vxorem cum periculo pollutionis. Præpos. *quæritur* 6. Septimò non est licita nec debita effusio seminis in copula fornicaria stante effusione alterius. Auersa *ibid. & tandem septimò*. Copula cum fęmina dormiente (quod industria non fiat) est eiusdem speciei, cuius est fęmina DD. varia asserunt *part.9.tr.9.resolut.* 2. Octauò, Religiosus & Sacris initiatus in actu venereo, non tria, sed vnum peccatum committit. *p. 10. tr.11.resol.12.*

Aliqua notanda circa luxuriam.

5 Pictores dipingentes imagines obscęnas, partes publicè demonstrantes, itaut incitent homines ad luxuriam peccant mortaliter: Sic etiam detinentes; & mulieres vbi non est consuetudo ostendendi mammillas nudatas ad incitanda luxuria. Io. Maria de Castilento, & alij *p.11.tr 4 res.32.*

Peccant si incitent ad luxuriam.

Peccant vbi non est consuetudo portar mammillas nudatas.

MANDANS, ET MANDATARIVS.

Non tenetur mandans reſtituere vltra mandatum.

1 Mandans non tenetur reſtituere damna vltra mandatum ſuum, vt ſi mandatarius intulit damnum excedendo fines mandanti. Dicaſtillus, & ſi mandatarius occidit aliquem, quem mandans vulnerari, vel verberari; tenetur ipſe pœna ordinaria homicidij non mandans. Hunnius, & alij. *p.8.t.7.reſ.33.*

Mandatarius non tenetur de culpa leuiſſima.

2 Mandatarius non obligatur in foro conſcientiæ de leui, & leuiſſima culpa in caſu delicti, & culpæ datæ, vt ſi res mandantis apud mandatarium pereat culpa ſua lata, tenetur reſtituere mandanti, ſi verò culpa tantum leui, vel leuiſſima, non tenetur Mandatarius, ſed Domino ſuo ideſt mandanti res illa petit. Diana *p.3.tr.6.reſ.49.p.8.tr.7.reſ.34.& p.9 tr.7.reſ.32.*

MARITVS.

Maritus habet dominiũ corporis vxoris.

Et poteſt irritare eius vota.

Illamque adulteram repertam dimittere.

Quid ſi fiat Cardinalis?

Aut Religionem ingrediatur.

1 Maritus habet dominium corporis ſuæ vxoris, ſicut è contra, & tenentur inuicem reddere debitum. Vide V. *Debitum coniugale.* V. *Copula*, V. *Oſcula*, V. *Tactus*. Poteſt maritus irritare vota vxoris ferè omnia. Vide V. *Voti relaxatio*. Poteſt dimittere vxorem comprehenſam in adulterio, non tamen occidere. Vide V. *Adulterium nu.4. & 5.* An vero incurrat irregularitatem bigamiæ, ſi illam poſtea cognoſcat, vide V. *Irregularitas, nu.11.* Item poteſt cohabitare cum vxore excommunicata. Vide v. *Excommunicationis, nu. 34.* Vt maritus fiat Cardinalis, vxor ſiue ſit iuuenis, ſiue ſenex, ſatis eſt quod maneat in ſæculo cum voto caſtitatis. Vide v. *Cardinalatus nu. 5.* Sed quid ſi ipſe, vel vxor Religionem vult ingredi? vide v. *Ingredi Religionem.*

MATERIA LEVIS.

Vnde cognoſci poſſit, an in tranſgreſſione alicuius præcepti detur leuitas materiæ?

Si oppoſitio actus ad talem virtutem ex ratione obiecti per ſe prima non ſit grauis ait Baldellus.

1 Quoniam actus diſtinctionem ſumunt ab obiectis, ad cognoſcendum, vtrum in tranſgreſſione alicuius præcepti detur materia leuis, quæ conſtituat culpam tantummodò venialem, hanc regulam tradit Baldellus *tom.1, lib.3. diſp.14. nu. 3.* Si ex ratione obiecti per ſe prima oritur notabilis oppoſitio ad virtutem verſantem circa illud, in tali obiecto non datur materia leuitas. Si autem ex ratione obiecti per ſe prima oritur oppoſitio ad virtutem neque grauis, neque leuis, ita vt fiat deinde grauis ex ratione obiecti per ſe ſecunda, tunc dabitur materiæ leuitas, & culpa leuis. Exemplum. Quia in furto ratio per ſe prima eſt, quod res quæ accipitur, ſit aliena, & ex hoc furtum habet ſolum eſſe malum vt ſic, & contra iuſtitiam vt ſic, non autem notabiliter, id quod habet ſolùm ex eo, quòd res aliena ſit notabilis, furtum erit grauis, vel leuis culpa iuxta rei acceptæ magnitudinem, aut paruitatem. Contra verò, quia in materia infidelitatis ratio per ſe prima eſt, quod negetur fides Deo aliquid reuelanti, quod ex ſe habet notabilem oppoſitionem ad virtutem fidei, ideo in peccato infidelitatis non datur materia & culpa leuis. Sed Palaus *tom.1.tr.2.diſp.2.punct.7.n.2.* ex Eccleſiæ & fidelium ſenſu id autumat deſumendum, qui fundatur in ipſarum rerum natura. Nam aliqua ſunt ita ex natura ſua inordinata, vt in quauis materia reputentur grauiſſima, vt idolatria, ſimonia infidelitas, &c. aliqua ita leuia, vt, niſi aliqua circumſtantia accedat ſemper reputetur leuia, vt verbum otioſum, ſcurrilitas, &c. alia denique ex natura ſua mala quidem, ſed nec leuia, nec grauia creſcentia tamen, & decreſcentia iuxta quantitatem materiæ, vt furtum, &c. *p.5.t.5.reſ.1.*

Si ex natura ſua peccatum in quantauis materia non ſit grauiſſimum, Palaus.

Digitized by Google

2 † Igitur datur materia leuis in primis in iuramento promissorio, in laboribus, & esu carnium in diebus prohibitis, in ieiunio Ecclesiastico, in implenda pęnitentia sacramentali, in acceptatione personarum quoad conferenda beneficia, in executione operum iniunctorum pro Indulgentijs, in ætate requisita ad Matrimonium, & Ordines sacros, in interruptione nouitiatus, in ingressu & egressu clausuræ Religiosæ, in recitatione Horarum, tam ex obligatione Ordinis sacri, quàm beneficij, in surreptione gratiæ. Item in furto, etiam Reliquiarum in voto, & iuramento promissorio, in formis Sacramentorum quoad accidentalia, eiusque interruptione, & coniunctione cum materia, in lectione & retentione librorum prohibitorum, in actione, & auditione Missæ, in celebratione post meridiem, & celebratione cum vestibus sacris, & additione in Missa, aut Officio canonico, in violatione interdicti, in percussione Clerici, dimissione habitus Religiosi, & tonsuræ Clericalis, & in omnibus excommunicationibus. Item in casibus reseruatis, in præcepto correctionis fraternæ, in inuidia, iudicio temerario, & detractione, in patrimonio requisito ad Ordines, in communicatione cum excommunicato, in mendacio facto etiam in Confessione, aut iudicio. In negatione debiti coniugalis, & in alienatione rerum Ecclesiasticarum. Quæ proindè omnia possunt esse peccata venialia. Vide singula sub proprijs nominibus, vbi etiam inuenies, quænam in singulis censenda sit parua materia.

Datur autem materia leuis in ieiunio, & alijs multis.

3 Non datur parua materia in hæresi, in blasphemijs, in iuramento assertorio, in fractione sigilli, solicitatione facta in Confessione. Item non in rebus venereis, non in ieiunio naturali requisito ad Communionem. Non in ætate requisita ad Professionem, aut in anno nouitiatus. Non in infidelitate, sortilegijs, & magia. Nec in omissione alicuius essentialis in forma Sacramentorum. Vide etiam in singulis nominibus. An detur in simonia, & in obligatione continua celebrandi, vide V. *Simonia, & Missarum stipendium.*† An in materia leui possint superior subditum, & vouēs seipsum obligare sub mortali, vide V. *Lex, nu.* 34. & V. *Voti.*

In blasphemijs, & multis alijs, non datur.

An detur in simonia? &c.

4 Petes hic primò. An multæ materiæ leues coalescunt in vnam grauem, ita vt in omnibus delinquere sit mortale? Respondeo, si plures illæ materiæ pertineãt ad diuersa præcepta, etiam simul tempore implenda, non coalescere. Et sic, Clericum in die festo, in quo incidat ieiunium, si parum laboret, parum interdiu comedat, modicum item de officio diuino recitare, & de Missa audire ommittat, quæ omnia simul sumpta essent quantitas notabilis, non committere vnum peccatum mortale, sed multa venialia. Ita Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 16. Qui tamen non idem docet in violatione plurium votorum leuis materiæ in eodem die, etiam si materiæ sint diuersæ: quia plura vota eodem die obligantia, quamuis de diuersis materijs, vnam obligationem inducunt, quatenus omnia sub eadem ratione pertinent ad eandem Religionis virtutem. Igitur si quis vouisset, vna die orare, Sacrum audire, præbere eleemosynam, &c. & ex singulis modicum omitteret, secundùm Sanchez peccaret mortaliter, sicut (ait ille) qui multis promissionibus eidem personæ multa modica promitteret, vbi hæc omnia attingerent quantitatem notabilem, teneretur illa sub mortali præbere. Sed contra Sanchez tenet Suarez *de Relig. lib.* 5. *c.* 5. *n.* 11. & 12. Nam licēt omnia vota eodem implenda sint die, & ad eandem Religionis virtutem pertineant, cum tamen emissa sint in honorem diuersi mysterij, vel Sancti, sunt omnino disparata, & se habent, ac si diuersis diebus implenda forent, in quo casu non continuaretur secundùm ipsum. Vtraque sententia est probabilis *p.* 5. *t.* 5. *res.* 55. † & sententiam Suarez absolutè docuerat in *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 42.

Plures materiæ leues non coalescunt in vnam grauem, si non habent in quo veniatur?

Vt si ad diuersa præcepta pertineant.

7 Cæterum, quando quis vouisset v. g. singulis diebus recitare B. Virgini vnum *Aue*, vel *Salue Regina*, aut modicam Eleemosynam largiri, existimo distinguendum cum Sanchez *vbi supra num.* 14. & si vota orationis vel

Aut etiam ad vnum singulis diebus implendum, ita vt obligatio alligata sit die.

Eleemosynæ alligatæ sunt diei, & diei honorem respiciunt, multis diebus non dicere *Salue*, vel Eleemosynam non præbere, quæ simul sumpta foret notabilis, illas paruas materias non coalescere ad inducendam culpam mortalem. Si verò vota non sint alligata diei, sed dies præfigatur, vt terminus, vltra quem obligatio differri non debeat, tunc coalescere. Et ratio est, quia in priori casu, cum votum alligatum sit diei, transacto die expirat, & sic non potest vniri cum alijs obligationibus ad constituendam vnam partem. At in posteriori obligatio voti transacto die non extinguitur, & sic vniri potest cum subsequentibus. *p. 5. tr. 5. resol. 53.* † cui conformari vult *resol. 24. tract. 5. p. 3.* † Sed quando nam censetur voués alligare obligationem voti ad diem, & quando non? Respondet Palaus *tom. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 9. §. 4. num. 9.* quòd quando in singulis diebus est diuersum motiuum, tunc votum intelligitur alligari diei; secus vbi est idem motiuum. Et in votis personalibus obligationem semper censeri alligatam diei, non autem in realibus *resolut. §. Sed difficultas*.

Vt si singuli dies habeant diuersum motiuum.

6 Quando autem plures materiæ pertinēt ad idem præceptum numero, tunc coalescunt in vnam, & transgressio fit mortalis. Et sic, si pluries parum edas in eadem die ieiunij, cùm pertinges ad quantitatem notabilem, peccabis mortaliter. Vide V. *Ieiunium*, *nu.* 8. Item in materia iustitiæ paruæ materiæ coalescunt, & sic si plura modica furatus sis, vbi furtum est in quantitate notabili, peccas mortaliter. Vide V. *furtum, n.* 7. Et generaliter, quotiescunque plures materiæ moraliter continuari censentur ratione personæ, temporis, vel effectus, aut intentionis, &c. vltima transgressio est mortalis. Ita Sanchez *vbi sup. nu. 9. p. 5. t. 5. res. 52.*

Coalescunt verò quoties pertinent ad idē numero præceptum. Et quoties censetur continuari ratione personæ. Temporis. Effectus. Intentionis &c.

MATRIMONIVM

Quoad naturam & causas.

Matrimonij definitio.

1 † MAtrimonium est coniunctio maritalis (inter Christianos verò Sacramentum consistens in coniunctione maritali) legitima viri & fœminæ inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Est autem Sacramentum necessarium, non quidem indiuiduis humanis seorsim, sed toti speciei. † ita quod si sæculares ac humanam speciem propagandam deficerent, tenerentur Religiosi vxorem ducere. Ita Sanchez *to. 1. lib. 2. disp. 3. nu. 4.* & alij. Vasquez *in 3. p. to. 4. disp. 1. c. 3.* putat, in tali casu instare finem mundi, ac proinde homines multiplicari non posse, quod tamen, seclusa Dei reuelatione, constare non posset. *p. 3. t. 4. res. 289.*

Et necessitas.

2 Neque verò matrimonium ità est Sacramentum inter fideles vt Sacramenti rationem non possit aliquando exuere. Posito enim, quòd contrahentes (quos infrà dicemus esse huius Sacramenti ministros) non habeant intentionem celebrandi matrimonium tamquam rem sacram, non esset Sacramentum, cum ad essentiam Sacramenti concurrere debeat intentio ministri: & tamen valeret in ratione contractus, vt docent Vasquez *to. 2. in 3. p. disp. 138 c. 5.* Pontius *lib. 1. c. 9. nu. 2.* & alij contra Sanchez *de Matr. tom. 1. lib. 2. disp. 10. nu. 6.* Non enim constat ex Concilijs, Patribus, aut DD. communi, Christum Dominum ita matrimonium instituisse, vt in eo ratio Sacramenti, & ratio contractus sint inseparabiliter coniunctæ *p. 3. t. 4. res 255.*

Potest non esse Sacramentum, etiā inter fideles.

3 Imò Estius *in 4. d. 19. §. 5* Sylvius *in 3 p. quæst. 43. art. 1. quæst. 3. concl. 2.* & alij dicunt, matrimonium contractum per Procuratorem inter absentes non esse Sacramentum, quia tam collatio Sacramenti, quàm receptio sunt personales negatiuè, sicut absolutio Sacramentalis. Et alias sequeretur, Sacramenta conferre gratiam absentibus, etiam si de Sacramento non cogitent,

Et de facto aliqui tale dicunt esse, quod celebratur per Procuratorem.

gitent, nec actionem Sacramentalem recipiant. Sed opinio Sanchez *de Matr. to. 1. lib. 2. disp. 11. quæst. 2. n. 10.* & aliorum communior & securior tenet, matrimonium contractum inter absentes, intendentes saltem implicitè Sacramentum efficere, (quòd præsumi debet, quoties habent intentionem faciendi, quod facit Ecclesia) esse Sacramentum, ac proinde taliter contrahentes teneri curare, vt sint in gratia, saltem cum procurator eorum nomine contrahit, non tamen ipsum procuratorem, qui Sacramentum non recipit. Idque sub mortali. *p. 3. tr. 4. res. 250.*

4 Quæres hic posito quod matrimonium inter absentes non sit Sacramentum, an possit fieri postea Sacramentum, renouando contractum in præsentia &c. Ita ait Villalobos *to. 1. tr. 13. diff. 9. nu. 3.* aduertens, bene facere contrahentes, si post contractum in absentia celebratum, iterum præsentes contrahant, ad tollendos scrupulos, vt si fortè Sacramentum non receperint, recipiatur. Sed ipse existimo cum Rebellio *p. 2. lib. 2 q. 5. concl. 2. n. 9.* quòd, cùm contrahentes iterum in facie Ecclesiæ iunguntur ad implendas solemnitates omissas, id saltem implicitè facere intendunt: quia matrimonium peragere intendunt, vt de iure licet. *p. 3. t. 4 res. 250. § Et licet.* Cæterum quamuis contractus innouetur cum expressa intentione recipiendi Sacramentum, & gratiam, si tamen prior contractus fuit validus, & in ipso fieri contractus non adfuit ratio Sacramenti, & infusio gratiæ, non potest amplius fieri Sacramentum, vel consequi gratia, quia ratio Sacramenti est adnexa fieri ipsius contractus, quod non potest redire. Quod etiam dicendum de matrimonio contracto sine intentione conficiendi rem sacram & contracto inter infideles. Ita Vasquez *in 3. p. tom. 2. disp. 138. c. 5.* & alij. *p. 3. t. 4. res. 255. §. Ex his.* Neque enim approbo opinionem Rebellij *par. 2. lib. 2. nu. 2.* quòd coniuges infideles ad fidem conuersi, vbi primum nouos consensus exprimunt, vel antiquos aliquo signo confirmant gratiam recipiant, & eorum matrimonium Sacramentum euadat. Et multo minus sententiam Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. disp. 9. n. 5.* quòd matrimonium infidelium per Baptismi susceptionem fiat Sacramentum absque vllo consensu, eo quòd incipiat vnionem Christi cum Ecclesia repræsentare *p. 3. t. 4. res. 253.* & matrimonium conuersi cum infideli contractum ante baptismum, non dissoluitur per solemnem professionem Religionis: sic etiam matrimonium in infidelitate contractum non dissoluitur Ordine Sacro, nec Papa iusta causa potest dissoluere illud infidelium ad fidem conuersorum. Pontius; nec infidelis potest soluto matrimonio à fideli, aliud inire matrimonium, & hoc in pœna suæ obstinationis D. Thomas *p. 9. tr. 7. res. 7. et 8.*

Quod si verum est, non potest fieri Sacramentum per nouum contractum in præsentia præstitum.

Et idem dic de matrimonio infidelium ad fidem conuersorum.

Matrimonium conuersi cum infideli nō dissoluit præter baptismum.

5 MATERIA & FORMA Sacramenti matrimonij sunt verba contrahentium ad se inuicem relata. Quatenus enim contractum inchoant & offerunt, sunt materia, quatenus verò complent, & acceptant, sunt forma. Ita Sanchez *matr. tom. 1. lib. 2. disp. 6.* Nauarrus *cap. 22. num. 20.* putat, internum consensum esse materiam, verba verò formam. Maior *in 4. dist. 26. q. 1. & 3.* econtra Victoria *sum. nu. 245.* verba primi esse materiam, secundi formam. Layman denique *lib 5. tr. 10 punct. 1. c. 2 nu. 3.* materiam esse coniugum corpora mutuò tradenda, formam verò eorumdem verba. Quænam verò sint materia & forma matrimonij per Procuratorem contracti, dissident Sanchez *vbi sup. disp. 11. q. 4. nu. 28.* & Pontius *lib. 1 c. 10. nu. 6. p. 3. t. 4. res. 251.*

Materia & forma huius Sacramēti Verba contrahentium.

6 Consensus contrahentium † qui est causa efficiens instrumentalis matrimonij, † præstari potest per nutus & signa, nec enim necessaria sunt verba, nec contrarium colligitur ex *c. tua fraternitas,* & *c. licet, de spons. duor.* aut ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 1.* In quibus iuribus, quamuis dicatur, consensum exprimi per verba nullum tamen habetur præceptum, vt aduertit Sanchez *li. 3. c. 7. n. 10.* Vnde parum consequenter loquitur (ait Pontius

Vel etiam signa consensum exprimentia.

lib.2.c.7.num.14) dum, ait, contrahentes per signa, cum possent per verba peccare venialiter, cum vbi non est præceptum, ibi nullum possit esse peccatum. Sed quidquid sit de hoc, non est audiendus Rodriquez *in sum. to. 1. c. 216.* docens supradictos, peccare mortaliter. *nu.5.p.3.t.4.res.248.*

Qui non debet necessariò esse vtriusque simul.

7 Non est verò necessarium, quòd vtriusque contrahentis consensus eodem tempore præbeatur. Est tamen necessarium, quòd præbeatur simul moraliter, idest quòd non distent magno interuallo. Magnum interuallum appellat Bartol. Ledesma *de matrim.dub.15.* pro hac re vnum anuum. Henriquez *lib 11.c.3.nu.6.* duos Sotus *in 4.dist.27 r.1.art.3.* septem; meliùs autem Petrus de Ledesma *de matr.q.45.ar.3.dub.2.* relinquendum existimat arbitrio boni viri, qui attentis circumstantijs id discernat. Vide Coninch *de sacr.disp. 24.dub.7.p.3.t.4.res.292.§. Notandum.*

Et sufficit si sit tacitus.

8 Sufficit etiam consensus tacitus, itaut, si præsentibus & tacentibus filijs parentes contrahant, matrimonium sit validum, & auctoritate Bonifacij, in c. *vn.de despõsamp.ub in 6.* Minimè verò, si puella taceat, & nemo, pro ipsa respondeat. Immò nec sufficit, quòd pro ea respondeat extraneus, (vel tutor aut curator. *par.10.tr.13.res.21.*) vt doceat Bonacina *de matr.q.2.punc.1.n.8.* quamuis Syluius *in 3.p.q.45.ar.2.* putet sufficere. Sed Pontius *li. 2. c. 14. n.3.* dubitat, an consensus parentum sufficiat, & dispositio Bonifacij ad matrimonium extendi debeat, cum loquatur tantùm de sponsalibus, ad quæ multò pauciora sufficiunt, quàm ad matrimonium, & sanè maior libertas requiritur ad matrimonium, quàm ad sponsalia. Et fieri posset, vt filij tacerent ex metu reuerentiali parentum, qui secundùm ipsum matrimonium inualidat. Et tandem, quia præsumptio consensus, qui sufficit in sponsalibus, non est firmum fundamentum ad iudicandum validum matrimonium, quod veritate magis, quàm præsumptionibus est dicendum *p.3.tr.4.res.272.*

Probabile est fictè contrahentem non teneri ex animo cõtrahere.

9 † Consensus fictus facit matrimonium nullum. † An verò teneatur qui fictè contraxit, contrahere iterum ex animo? Negatiuè respondet Sanchez *de matr.to.1.lib. 1. disp. 11. nu. 5.* si nullum damnum sequitur fęminæ. Sed in Sanchez inuehitur Pontius *lib. 2. c. 5. nu. 5.* existimans, hanc opinionem esse improbabilem; & quæ si in praxim deduci posset, foret hominibus sceleratis, putantibus non teneri ad contrahendum, viam ad decipiendas fęminas aperitura. Attamen opinio Sanchez, quàm etiam docet Villalobos *to.1.tr.13.diff.8.n.2.* est probabilis, & in his casibus tenenda cum Layman *lib.5.tr.10 p.2.c.6.nu. 1.*

Præsertim in certis casibus.

Primò, si decepta se falso iactauit pro Virgine. Secundò, si ex tali matrimonio scandala, & infelices exitus timeantur. Tertiò, si decipiens si status longè eminentioris. Quartò, si decepta, postquam se deceptam cognoscit, aliam compensationem sponte recipiat. Quintò, si deceptor contraxerit aliud matrimonium ex animo *p.3.tr.4.res.247.*

Vt verò tale matrimonium reualidetur probabile est requiri nouum consensum vtriusque.

10 Quoties autem reponsus, qui fictè coutraxit, vult verè contrahere, sufficit, ait Sanchez *lib.2.disp. 32. num. 12. et 13.* quod ipse solus consentiat, si sponsa deceptionem ignoret. quia consensus huius verè & legitimè præstitus habitualiter perseuerat. An Pontius *libr. 4. cap. 44. & 45.* non minus probabiliter tenet, tale matrimonium non reualidari, nisi per consensum vtriusque sponsi. Ita declarauit Clem. VIII. Rectori Romanę Poenitentiariæ Societatis. Et ratio est, quia falsum est, perseuerare consensum eius, qui verè consensit. ex quo enim semel consensit, non iudicauit suum consensum amplius necessarium *p. 3. tract.4. res.292. & p.5.tr.13.res.87.* qui clandestinè contraxit cum copula, tenetur ratione iustitiæ, fęminam in vxorem ducere. D. Thomas *p.9.tr.7 res.72.*

Tenetur clandestinè contrahens cum copula ad matrimoniũ. Pater verò cogens filium contrahere, non incurrit excommunicationem Tridentini.

11 Consensus etiam contrahentium debet esse liber. Vnde si pater cogeret filium ad contrahendum cum qua ipse voluerit, matrimonium esset nullum, & ipse mortaliter peccaret; non tamen contraheret excommunicationem Tridentini *sess. 24. cap. 9.* latam contra Magistratus temporales

quem-

quempiam matrimonium inire cogentes. Ita Sanchez *de matrim.to.1.lib.4. disp.22.* contra Lopez apud ipsum ibid. Filius verò non tenetur in conscientia contrahere matrimonium à patre promissum, aut præceptum. Et, quamuis debeat ante contractum matrimonij parentes certiorare, quando non timet se iniustè impediturum, aut alia rationabilis causa non obstat; potest tamen licitè hoc, aut illud matrimonium, ipsis inuitis, vel resistentibus, contrahere. Ita Hurtadus *de matrimon. disp.6. diff. 9. num.32.* contra Bellarminum *de matrim.lib.1.cap.19.p.4.tr.4.res.132.* Sed quinam metus inualidet matrimonium, vide infra V. *Metus irritans contractum*. Quando verò agitur de interpellenda voluntate puellæ, si matrimonium est contractum, interrogatio pertinet ad iudicem Ecclesiasticum; sin minus ad iudicem sæcularem, & reponi debet in domo tuta, ne dubitetur de euersione parentum: & ita dicendum est de Nouitio pro exploranda eius voluntate, quod pertinet ad potestatem publicam; & si fiat auctoritate Ecclesiastica, debet prius examinari causa de ingressu Religionis. Fagundez, & alij. *parte 11. tract. 3. resolutio 20.*

Filius autem non tenetur ei obedire in ducenda vxore.

Et ex iusta causa potest ducere, parentibus contradicētibus.

Si matrimonium est contractum pertinet ad iudicem Ecclesiasticum.

Ad potestatem publicam pertinet de Nouitio pro ingressu Religionis.

12 Debet etiam esse absolutus, nam conditionatus non valet. Vnde Matrimonium contractum sub conditione etiam licita, v. g. *Contraho tecum, si pater tuus voluerit*, non conualidatur purificata conditione, sed requiritur nouus consensus, sine quo transit in sponsalia, & dissoluitur per contractum alterius matrimonij per verba de præsenti. Et ratio est, quia ex vna parte illa forma contrahendi coincidit cum contractu sponsaliorum, vt patet ex cap. *Super eo, de cond. appos.* ex alia verò nullum Sacramentum pendere potest à conditione de futuro. Ita Pontius *lib.3.c.14. nu.15.* & Theologi communiter. Contrarium tamen tenent Canonistæ, cum quibus Coninch. *de sacr.disp.29.dub.1.concl.3.nu.11.* quia cæteri contractus conditionales, purificata conditione absque nouo consensu purificantur, vt patet ex *l.hac venditio, ff.de contrah.empt.* Quæ sententia est valde probabilis, dummodo conditio adimpleatur coram Parocho, & testibus, vel Parochus, & testes cognoscant conditionem impletam esse. Ita Rebellius *par.2.lib.2. quest.10. sect. 6. num.44.* Qui media via in hac re incedit, & putat, tale matrimonium, reualidari absque nouo consensu, si contrahentes expresè paciscantur, vt adueniente conditione, matrimonium statim fiat, & in eodem consensu saltem virtuali permaneant *p.3.tr.4.res.291.* Cęterum, si conditio sit impossibilis, nulli dubium est matrimonium nullum esse. Vnde Guttierez *lib.1. c.22. nu. 17.* existimans consanguineos contrahentes sub conditione, *si Papa dispensauerit*, supponere conditionem impossibilem, putat hoc matrimonium esse nullum, & contrahentes incurrere excommun. *Clement.vn. de consang.* Alij verò id negant, quia talem conditionem possibilem reputant. *p.3. tr.4. res.290.* in fine.

Præterea consensus debet esse absolutus.

Aut saltem non includere conditionem impossibilem.

13 Aduerte hic, pactum, quod vir perpetuo habitet in domicilio vxoris sub aliqua pęna, non obstare libertati coniugij, ac proinde esse licitum. Ita Sanchez *tom. 1. lib. 1. disp. 40. num. 2.* Sed si accidat noua causa mutandi domicilium, non tenet, etiam si accesserit iuramentum. *par.2. tract.2. resol.213.*

pactum quod vir perpetuo habitet in domo vxoris, non inualidat matrimonium.

Et ex iusta causa solui potest.

14 MINISTER Sacramenti matrimonij, seu causa eius efficiens principalis, sunt ipsi etiam contrahentes. Ita DD. communiter contra Canum *lib. 8. de locis cap. 5.* existimantem, quòd sit Sacerdos, ipsos coniungens in matrimonio, cuius sententiam Vasquez *in 3.p.tom.4. cap.4.num. 41.* putat improbabilem, & nota dignam, & Rebellius *p.2.lib.2.quest.4.sect. 2. num.6.* appellat temerariam, ea ratione, quia in Tridentino, & Florentino agentibus de hoc Sacramento ex instituto ad nouiter exortas hæreses extirpandas, nihil de nouo requirunt in eo, præter ea, quæ in omni lege requirebantur in ratione contractus, cum tamen ante legem nouam, & hodie

Matrimonij minister sunt ipsi contrahentes.

Digitized by Google

die inter gentes, ad matrimonium non sit necessaria præsentia Sacerdotis. Attamen sententiam Cani docuerunt nostr's temporibus Estius in 4. *d.26.* §. 10 & Syluius in 3 *p. q.42. ar.2. q.1.* Quòd verò docet Toletus *lib.7.c.6. nu.4.* ante Tridentinum non fuisse necessariũ minist rum, esse tamen necessarium post illud, intellige de præsentia Parochi, nam alioqui Sacramentum nunquam consistit sine ministro, nec Ecclesia potest aliquid mutare de essentia Sacramenti *p.3.tr.4.res.254.*

Qui tamen si in peccato contrahunt, vnũ solum peccatum cõmittunt.

15 Ex his igitur, quia contrahentes non solum suscipiunt Sacramentum matrimonij, sed ministrant, docuit Vasquez *in 3.p to.3 disp.136. c.3. num.38.* cum alijs, duo peccata mortalia eos committere, si contrahant in mortali. Sed contraria sententia Filliucij *to.1.tr.1.cap.6. num.87.* est etiam probabilis; quia quamuis sint ministri, non sunt tamen ad hoc specialiter deputati. *p.3. tr.4.res.199.* Idem dic, si contrahant cum excommunicatione. Vide V. *Excommunicationis, nu.19.*

Finis Matrimonij multiplex. Præparatio speciei. Conseruatio indiuiduorum. Remedium concupiscentiæ. Famulatus, &c.

16 Causa finalis matrimonij est multiplex. Nam matrimonium primò, & principaliter institutum est in propagationem speciei. Secundò, in conseruationem indiuiduorum. Tertiò, in remedium concupiscentiæ. Quartò, in commoditatem obsequij vtriusque ad inuicem. Vnde consumantes matrimonium causa captandæ voluptatis, conseruandæ valetudinis, aut vitandæ fornicationis, non peccant venialiter. Nec peccant venialiter contrahentes ob pecuniam, vel diuitias. Ita Pontius *lib.1.c.21. à num.6.p.3 tract.4.res.* 216. 218 219.

Et primus quidem est essentialis matrimonio. Vnde perpetuo impotentes non possũt contrahere. Nec impuberes. Nisi malitia suppleat ætatem.

17 Propagatio autem speciei adeò essentialiter intenditur in matrimonio, vt impotentes impotentia perpetua, non possint validè matrimonium contrahere, etiam in ordine ad castè conuiuendum, vt diximus V. *Impedimenta, num 20.*

18 In hunc etiam finem generationis iura statuerunt, ætatem matrimonij esse pubertatem, quæ scilicet ad generandum apta est, & in maribus est annorum 14. in fœmina 12. vt patet ex *c. de illis 2. de spons. impub.* nisi malitia suppleret ætatem, quæ si non suppleat, matrimonium est inualidum, & transit in contractum sponsaliorum. Et contrahentes per verba de præsenti ante dictam ætatem peccant mortaliter, vt benè colligit Villalobos *to. 1. tr. 14. diff. 22. nu. 8. ex c.cit.* ibi, *districtius inhibemus*. Quamquam id neget Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. disput. 17. num. 6.* quia matrimonium inter puberes per verba de præsenti, permissum est *cap. fin. de spons. impub cap. vn. §. idem quoque, eodem tit. in 6.* interpretantibus, quasi contraheretur per verba de futuro, quæ iura non debemus dicere correcta esse per cap. 2. cit. cum ex vna parte correctio iuris sit odiosa, & omnino vitanda, & ex alia ritè hoc interpretari possimus ne corrigat, dicendo cum Panormitano eodem cap. 2. num. 5. ipsum impedire ne tales contrahant, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de valore matrimonij dubitetur. Sed stando in prima sententia, aduerte, non esse peccatum contrahere matrimonium ante ætatem cum Episcopi licentia & iusta causa. Ita Paludanus *in 4 dist 28. q.2. ar. 1. nu.8.p.3.tr.4.res.276.*

Et probabile est sufficere, quòd vltima dies sit incepta.

19 Aduerte etiam docere Rebellium *libro 3. quæst 16. sectio.2. num. 16.* quòd talis ætas absque iusta causa anticipari potest per vnum, aut alterum mensem, quia, quod parum distat, nihil distare videtur. Sed nimis amplè loquitur, vt ait Naldus V. *Aetas, num. 1.* Ideò Ledesma *in 2. par. lib. 5. quæst. 60. art. 1.* anticipari solum posse, ait per decem dies. Guttierez *de matrim. cap.2. num.20* per duos, vel tres. Villalobos *tom. 1. tract. 14. diff.22. num. 1.* per aliquot horas, dummodo dies vltima, in qua ætas complenda sit, sit incepta; quæ sententia est probabilis. Sicut probabilis quoque est sententia Hurtadi *de matrim. disput.21 diff. 12. num.45.* requirentis ætatem mathematicè completam; nam termini in iure statuti indiuisibiliter sumi debent,

Sicut etiam, quod debeat esse perfecta.

vt

vt patet de pretijs rerum. *par. 3. tract. 4. reſ. 277. et par. 3. tract. 5. reſol.* 16.

20 Mutus, aut ſurdus à natiuitate, ſi videt, & eſt perſpicacis ingenij, vt perſæpè ſolent, eſt perſona legitima ad contrahendum, quia poteſt ſignis, & & ipſe doceri, quid ſit matrimonium, & ſuum alijs ſignificare conſenſum. Ita habetur in c. *Cum apud de ſponſal.* & tenet Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 8. *num.* 12. contra Abbatem in c. *Cum apud nu.* 6. *p.* 5. *tr.* 6. *reſ.* 9. Si autem eſt ſimul cęcus à natiuitate, non poteſt contrahere, ob contrariam rationem. Ita etiam Sanchez vbi ſup. num. 13. contra Angelum V. *Matrimonium* 3. *imped.* 18. *init. ibid. reſ.* 10.

Mutus, & ſurdus à natiuitate, ſi non eſt cæcus & ſtultus, poteſt vxorem ducere. Secus ſi ſecus.

21 Ceterum cum inter impedimenta matrimonij iure communi ſtatuta, non ſit ignorantia doctrinæ fidei, ſcilicet *Pater noſter*, *Aue Maria*, *Credo*, & Decalogi, non debent, qui hæc ignorant, à contrahendo matrimonio arceri. Poſſunt tamen ſuauiter, & quadam prudenti ratione ad breue tempus impediri, vt ſic doctrinam addiſcere curent. Et ſic intelligenda ſunt Decreta Synodi Panormitanæ, & Bononienſis, aliter non approbanda; nam matrimonij impedimenta ſtatuere non pertinet ad Epiſcopum, ſed ad Papam. Ita Sanchez *de matrim. to.* 1. *libro* 3. *diſp.* 15. quidquid diſſentiat Pontius *lib.* 5. *c.* 36. *nu.* 8. *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 85.

Non ſunt à matrimonio repellendi ignorantes, Pater, Aue, Credo, & decalogũ. Quamuis ſuauiter diſtrahi poſſint ad tẽpus, vt illa addiſcãt.

22 Petes. Quandonam matrimonium dicitur conſummatum? Reſpondeo, quando vir intra vas naturale fęminæ, etiam ipſa non ſeminante, ſeminauerit, quia ſemen fęmineum non eſt neceſſarium ad generationem. Ita Sanchez *to.* 1. *lib.* 3. *diſp.* 21. *nu.* 11. Sed quia hoc principium non eſt admodum certum, probabilem exiſtimo cõtrariam ſententiam Caranzæ *de partu hum. c.* 20. *q.* 11. *nu.* 6. pro qua facit Baldus *in l. fin.* in fine, *C. de ſeruis fugit.* appellans filium compoſitum quoddam, & facere videtur Sacra Scriptura Iob 10. ibi: *Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? p.* 1. *tr.* 13. *reſ.* 54. *&* *tr.* 14. *reſ.* 37. in fine. Vide V. *Affinitas, num.* 2.

Matrimonium quandonam dicitur conſummatum.

M A T R I M O N I V M

Quoad Procuratorem.

23 MAtrimonium contrahi poteſt per Procuratorem, ſicut alij contractus celebrari poſſunt. Et quidem Procurator viri poteſt eſſe fęmina, &c quia eſt tantum inſtrumentum miniſtrans verba, & notat Villalobos *tom.* 1. *tr.* 13. *diff.* 9. *nu.* 2. in eo non requiri determinatam ætatem, & inſtitui poſſe ſine ſcriptura, & à fortiori ſine Parocho & teſtibus, quamuis matrimoninm poſtea coram prædictis ſit ineundum. Porro non debet Procurator ſuum mandatum excedere, alioqui matrimonium foret nullum. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 250. § *Notandum eſt tamen*, & infrà.

Procurator poteſt eſſe cuiuſuis ſexus. Et ætatis. Nec debet creari coram Parocho, & teſtibus.

24 Petes: An ſi miſſo Procuratore ad contrahendum, mandans in amentiam incidat, matrimonium ſit validum? Affirmat Sanchez *de matrimon. to.* 1. *lib.* 2. *diſput.* 11. *num.* 12. quia manet conſenſus virtute, cum non ſit reuocatus, ob quam rationem valet etiam Baptiſmus datus amenti petitus ante amentiam, ex cap. *Maiores de Baptiſmo.* Sed contra ſentit Pontius *lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 14. quia deficit conſenſus actualis, & virtualis cum amens non poſſit habere conſenſum deliberatum: in hoc enim comparatur mortuo. Ex quo patet, diuerſam eſſe rationem, ſi mandans tempore contractus dormiat, quia tunc non eſt incapax conſenſus. Aliam item eſſe rationem de eo, qui baptizatur in amentia, nam Baptiſmus non requirit conſenſum actu, ſed tantum, quod præceſſerit, & non ſit reuocatus. Confirmatur, quia ſi amens eſſet præſens, non poſſet contrahere per conſenſum ante amentiam explicatum: ergo neq; Procurator pro ipſo. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 249. An matrimoniũ contra-

Aut neceſſario in ſcriptis. Ipſe verò non poteſt excedere ſuum mandatum. An ſit validum matrimonium contractum per procuratorem tẽpore quo mãdans euaſit iã amens? Sanchez affirmat, Põtius negat.

Nam si Episcopus potest sibi talem facultatem reseruare, signũ est, quod eã Concilium non delegauit Vicario eo ipso, quod Vicarius est. *p.3.tr.4.ref.238.*

29 Docet etiam Sanchez *lib.7.disp.7. num.7.* quod si sponsi sint diuersæ diœcesis, sufficit dispensatio alterutrius Episcopi, quia in hac re sponsi se habent vt vna persona. Contrarium tenet Pontius num.9. quia contingere potest, vt impedimentum, quod in vna diœcesi ignoratur, in alia notum sit, ac proinde ex dispensatione denuntiationum in vno loco non sequi dispensationem in alio. *p.3.tr.4.ref.139.*

Et vterlibet Episcopus, nimirum sponsi, vel sponsæ.

30 Denuntiationes debent fieri in Parochiis, vbi sponsi diutius versati sunt, & principaliorem habuere larem. Ita Sanchez *to.1.lib.3.disp.9.nu.6.* & Nouarius *concl.74.nu.3.* & sic declarauit Sacra Congregatio apud Daualos *p.2.c.16.nu.19.* Sed Pontius *c.3.nu.5.* ait, se talem declarationem non inuenisse, & de iure sibi videri, quod denuntiationes fieri debeant in Parochiis, vbi habitant, etiam ex modico tempore, quia hæ sunt propriæ contrahẽtium Parochiæ. An verò expediat, in aliis etiam fieri, vbi diutius versati sunt, arbitrio Episcoporum relinquit. *p.3.tr.4.ref.225.*

Denuntiationes fieri debent in parochiis, in quibus sponsi diutius commorati sunt.

31 Denuntiationes fieri posse extra Ecclesiam, docet ex Sanchez Villalobos *to.1.tr.13.disp.4.nu.3.* si locus aptus est ad diuulgandum. Sed contrarium tenet Pontius vbi sup.nu.3. Qui etiam contra Sanchez docet, non posse fieri in die profesto, quamuis populus, qui solet in festis interuenire, concurreret. Nota etiam, quod non est peccatum mortale, denuntiationes fieri in tribus festis non continuis, sed aliquo festo intercepto. Ita Villalobos ibid. contra Henriquez *lib.11.c.7.nu.1.in glos litt.C.* Imò in festis continuis immediatè sibi succedentibus immediatione etiam profesti, vt tribus diebus Paschæ, fieri non possunt, vnde notat ex Sanchez Layman *lib.5.tr.10.p.2.c.4.nu.10.* inter vnam, & aliam denuntiationem duorum saltem dierum spatium debere intercedere. *p.3.tr.4.ref.236. §. Nota etiam*, & infra.

An fieri possunt extra Ecclesiam.

Diebus profestis.

Aut festis interpolatis.

Vel immediatis?

32 Ex vi denuntiationum, Sanchez *to.1.lib.2.disp.13.n.2.* teneri reuelare impedimentum etiam occultum, qui illud solus scit, quia ex *cap. preterea, de spons.* vnus testis sufficit ad impediendum matrimonium contrahẽdum. Sed Pontius *c.34.n.5.* id negat, & solidè probat oppositũ. Et negat etiam, vnum testem sufficere ad impediendum matrimonium, vide illum. *p.3.tr.4.ref.221.*

An ex vi denuntiationum reuelandum sit impedimentũ occultum?

MATRIMONIVM

Quoad Parochum, et testes.

33 MAtrimonium ex Concilio supra citato requirit præsentiam Parochi, & duorum testium †. Et quidem Parochus debet interrogare sponsos de mutuo consensu, an scilicet liberè consentiant. Non tamen, an aliquod impedimentum habeant. Ita Sanchez *tom.1.lib.3.disp.38.num.8.& 10.* contra Veracruz *append.dub.2.concl.1.& 2.* Imò, vt idem ait, si constet Parocho, sponsos liberè consentire, non peccat mortaliter, non inuestigando consensum. *p.3.tr.4.ref.294.* Debet etiam Parochus intellecto consensu dicere; *Ego vos coniungo in nomine Patris, &c.* vel alia verba iuxta Prouinciæ consuetudinem, vt habet Concilium. Sed si omittat, peccabit solum venialiter, quia nec materia est grauis, nec obligatio ex Concilii verbis deducitur. Ita Coninch *de sacr.disp.27.dub.4.nu.45.* contra Rebellium *par.2.lib.2.q.7.sect.2.nu.4.p.3.tr.4.ref.256.*

Parochus non debet interrogare sponsos de impedimentis.

Sed solum de consensu.

Et formam Benedictionis proferre iuxta consuetudinem.

34 Parochus matrimonio assistens, secundum Pontium *lib.5.c.16 nu.4.* debet esse illius, in cuius Parochia contrahitur, & adducit multas declarationes, non quidem id exprimentes, sed ex quarum verbis id colligit. Verum satis probabilis est opinio Sanchez *to.1.lib.3.disput.19.nu.11.* quod possit esse

Neutrum tamen sub mortali.

Probabile est, posse assistere matrimonio tam parochũ sponsi,

Paro-

38 Parochus excommunicatus, suspensus, irregularis, validè matrimonio assistit, & licentiam dat assistendi. Vide V. *Parochus, à num.* 10. immò matrimonium celebrato à Parocho communiter ita reputatus tamen sine titulo, & inualidè beneficium obtinens, nullatenus à vulgo probabiliter reputatur Parochus omnia ab illo gesta sunt valida, sic etiam & matrimoniũ. *par.9.tract.7.res.*45. & si licentia Parochi extorta fuit dolo, & mendacijs, si concessit licentiam, asserendo si vera sunt, quæ præponuntur, clarum est deficiente veritate, concessio est nulla; secus si nihil expresserit Diana, & alij. *par.3.tract.8 res.*20. *&* *p.*11.*tr.*3. *resol.*10. Sed validum est matrimonium, si licentia fuit extorta per vim, & metum. Sanchez, & alij. *par.*11 *tract.*3 *res.* 32.*quæstio* 4.

Parochus excommunicatus, &c. validè assistit.
Parochus pro tali existimatus omnia validè agit.
Concessio extorta sine veritate est nulla.

39 Petes. An in aliquo casu validum sit matrimonium contractum absque præsentia Parochi, aut testium? Affirmatiuè respondet Sotus *in* 4. *distinct.* 22. *quæst.* 1. *artic.* 2. & assignat quatuor casus. Primus est, si concubinarius in articulo mortis velit concubinam ducere, ad legitimandos filios, vel alium finem honestum, & non esset copia Parochi, aut testium. Secundus, si virgo nobilis sub tutela iniqui tutoris existens, timeret, tutorem daturam eam in vxorem viro plebeio. Tertius, si concubinarij iter facientes, vel alia ratione comprehensi, ne in pericula ob concubinatum incidant, subito matrimonium ineant. Et quartus, si aliqui, quibus expedit nubere, si publicè, & cum assistentia Parochi, & testium nuberent, iniquum aliquod impedimentum metuerent. Sed hæc omnia benè refellit Pontius *lib.*5.*cap.* 6. *num.* 3. quia Trident. quamuis in aliquo casu denuntiationes omitti permittat, nunquam tamen omitti posse, inquit præsentiam Parochi, & duorum testium. *parte* 3. *tract.*4.*resol.* 234. *et parte* 5. *tract.* 3. *resol.* 98. Sed aliqui dicunt, aliquando omitti posse. *par.*10. *tract.* 13. *resol.* 15. & saltem sufficiat, quod casu accidit. *ibid.resol.*16 dummodo intelligat, quæ fiunt. *ibid. resol.* 20. etiam per internuntium. *ibid. resol.* 17. etiam si Episcopus interdixisset, *ibid. res.*23.

Matrimonium cõtractũ absque parocho, aut testibus, in nullo casu est validum.

40 Imò Comitolus *lib.* 1.*quæst.*120.*num.*3. docet, præsentiam Parochi, & testium requiri, etiam quando matrimonium inualidum cum dispensatione Pontificis reualidatur, & sic declarasse Clement. VIII. Sed ego contrarium teneo cum Rebellio *p.*2 *lib.*3. *quæst.*9. *punct.*5. *et* 6. si impedimentum sit omnino occultum, & ad forum externum deduci non possit. Ratio est, quia Tridentinum requirit huiusmodi præsentiam ad exterminanda matrimonia clandestina, hoc autem non est tale, quia contractum est in facie Ecclesiæ, & quidem quoad apparentiam, & præsumptionem externam, validè: ergo. Ad responsionem Clement. respondeo, de illa non constare authenticè. *p.* 2. *tract.*15.*res.*5.

Verum est, quod si semel coram illis cõtractum sit inualidè, & postea cum dispẽsatione reualidatur, non requiritur de nouo eorum præsentia.

41 Petes secundò. An matrimonium contractum sine Parocho, & testibus transeat saltem in sponsalia de futuro? Respondeo, transire, inquit Henriquez *lib.* 11. *cap.* 5. *num.* 4. cum alijs. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa *de potestate Episcopi*, *par.* 2. *alleg.* 32. *num.*143. etiam si iuramento confirmatum sit; nam cum sic contrahentes conueniant dispositioni Concilij, & peccent mortaliter, videntur facere actum illusorium potius, quam aliqua ratione validum. Et ita declarauit Sacra Congregatio apud Cenedum *qq. can quæst.*30. *num.* 28. Igitur tales possunt sine vlla iudicis auctoritate à tali contractu discedere, & cum alijs contrahere. *par.*3. *tract.* 4. *res.* 258. testes ad valorem matrimonij, sat est audientes vocem contrahentium, dummodo habeant notitiam vocis illorum, & si eos non videant. Gent. *par.*8.*tract.*7. *resol.* 68. Ita dicendum de Parocho. *par.*11. *tract.*3.*resol.* 32.§. *Et contra.*

Si autem contrahatur initio absque illis, nec valet pro sponsalibus.
Valet matrimonium, si testes audiant vocẽ contrahentium.

MA-

MATRIMONIVM

Quoad alia.

An matrimoniũ contrahi possit in domo.

42 QVoad locũ contrahendi matrimonij, petes primò. An possit Episcopus prohibere, ne matrimonia domi contrahantur? Negatiuè respõdet Barbosa *de potest. Episc. p. 2. alleg. 32. nu.* 18. & ita declarauit Sacra Congr. apud Rebellium *p. 2. lib.* 2. q. 7. *sect.* 2. *nu.* 11. & rationem adducit Regin. *to. 2. lib. 31. c.* 33. *nu.* 242. quia vbi nullum est impedimentum, Parochus coniungere debet volentes contrahere in facie Ecclesiæ, vt constat ex Trid. *sess.* 14. *c.* 1. vt verò matrimonium in facie Ecclesiæ celebrari dicatur, non est necesse, vt in ipsa Ecclesiæ Ecclesia materiali fiat, sed vt testatur Abbas *in c. fin. de cland. desp. nu.* 9. satis est, si fiat coram fidelium multitudine. Et hodie satis contractum in facie Ecclesiæ dicitur, si contrahatur coram Parocho, & duobus testibus post tres denuntiationes. Sed Patres Concilij Prouincialis Coloniensis 2. c. 33. & Synodus Panormitana 1615. *p.* 2. *num.* 22. prohibent matrimonia domi sine iusta causa celebrari. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 279.

Et in rure.

43 Petes secundò. An sponsi rus profecti recreationis causa possint ibi contrahere? Negatiuè respondent Cenedo q. 30. *nu.* 60. & alij communiter, quia tales non contraherent coram proprio Parocho, vel alio de eius licentia. Sed Sà V. *Matrimonium*, *num.* 2. & alij dicunt, proprium Parochum in ordine ad matrimonium esse Parochum, in cuius Parochia alteruter habitat, etiam ex paruissimo tempore, & ita videtur determinasse Sacra Congregatio apud Pontium *lib.* 5. *c.* 13. §. 1. *nu.* 4. vnde videretur respondendum ad petitionem affirmatiuè. Sed quia de hac declaratione non constat authenticè, non discederem à prima sententia, pro qua Menochius *vol.* 4. *cons.* 378. adducit quatuor Rotæ decisiones. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 231. Sed aliunde dicitur, quod Parochus vnius sponsi potest assistere contrahentibus alterius parochiæ, si in sua commorati sunt minore tempore anni, non autem breui, & recreationis causa. Diana, & alij contra Basilium. *p.* 11. *tr.* 5. *r.* 10.

Nuptiæ quando celebrari prohibeantur?

44 Deinde quoad tempus. Matrimonium semper celebrari potest, etiam tempore interdicti. Vide V. *Interdicti, num.* 10. Excipe tamen ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 10. tempus interclusum à media nocte præcedente primam Dominicam Aduentus vsque ad festum Epiphaniæ, & à media nocte ante feriam iv. Cinerum vsque ad Dominicam in Albis *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 202. in quibus non prohibetur consummatio matrimonij, vt docuit Caietanus V. *Matrimoniũ, c. vlt.* nec traductio sponsæ in domum sponsi priuata, vt docuit Syluester V. *Matrimonium* 7. q. 2. Sed prohibetur benedictio nuptialis, & traductio spõsæ solemnis. Ibid. in fine, & *res.* 266. §. *Ex his*, & secundum Pontium *lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 13. cęremoniæ etiam, quę ab Ecclesia pro secundis nuptiis viduorum designantur; nam licèt hę non sint benedictio nuptialis, sunt tamen solemnitas in canonibus, tàm antiquis, quàm recentioribus interdicta. Vnde testatur, Salmanticæ quibusdam nobilissimis viduis Nuntium Apostolicum denegasse licentiam contrahendi in Quadragesima. Aduerte autem hic primò cum Henriquez apud Filliucium *to.* 3. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *nu.* 168. benedictionem secundarum nuptiarum, vbi fieri consueuit cum viduis, quorum alter benedictionem non suscepit in primis omitti posse sine mortali, quia talis consuetudo non est inducta cum tanto rigore. Imò Sotus *in 4. distinct.* 28. *quæst.* 1. *artic.* 2. probabiliter docuit, omittere benedictionem in primis nuptiis, secluso contemptu & scandalo, non esse mortale, quia est omissio tantum cuiusdam sacramentalis non tanti momenti. *p.* 3 *tr.* 4. *res.* 65. Aduerte secundò, Pontium *lib.* 6. *c.* 8. *nu.* 10. existimare, quod sit peccatum mortale, traducere

Et quid prohibeatur.

solemni-

genti *p.3.t.4.r.65.* Aduerte secundò, Pontiũ *li.6.c.8.n.10.* existimare, quod sit peccatũ mortale, traducere solemniter sponsam in domũ sponsi, & conuiuia facere in his temporibus. Sed Sanchez *to.2.li.7.disp.7.n.18.* probabiliter docuit, non esse peccatum, vel, si sit aliquis excessus, esse tantum veniale; nam id obtinuit vsus conniuentibus Prælatis. *p.3.tr.4.res.202.* in fine, & 266.

MEDICVS.

1 Medicus non potest infirmos visitare vltra tertium diem, si de illorũ confessione fidem non habeat à Confessario subscriptam. Vide V. *Confessionis, nu.15.* Sed non est deferendus post tertium diem. *p.11.tr.4.r.42.* Medicus in suadenda infirmo Confessione.

2 Medicus non potest omittere medicamentum certum, & applicare infirmo dubium. Vide V. *Opinio, num.5.* Nec est applicandum medicamentum sympaticum cum sit superstitiosum. Bon & alij *p.11.tr.4.res.42.* In applicando medicamenta.

3 Chirurgus expertus se, dum medetur pudendis fęminarum, in pollutionem consentire, non potest se tali periculo, sine peccato, committere, Vide V. *Periculum, num.3.* si verò abest periculum consensus, potest mederi. Vide V. *Pollutio, num.3.* In vitanda occasione peccandi causa curationis.

4 Medicus, qui absque causa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingente in die Veneris, an debeat in Confessione explicare hanc circumstantiam. Vide V. *Circumstantia, nu.84.* Et in danda licentia carnium diebus prohibitis.

MENDACIVM.

1 † Mendacium dicitur verbum falsum cum intentione fallendi, est triplex, perniciosum, officiosum, iocosum. Primum est, quod vergit in alterius detrimentum: secundum, quod potius in vtilitatem: tertium quod nec detrimentum respicit, nec vtilitatem. Omne mendacium est peccatum, & si accedit iuramentum, est periurium, de quo vide V. *Iuramentum.* Quamuis enim, vt ibi diximus, liceat aliquando æquiuocè respondere, at nunquam licet mentiri. Circa obligationem rei, & testium, dum interrogantur à iudice, de non mentiendo. Vide V. *Reus,* & V. *Testes.* † & potest dari aliqua via occultandi veritatem absque mendacio. Palaus *p.11.tr.6.res.32.* §. *Et quidem.* Mendacium quod. Quotuplex.

2 In mendacio commisso in confessione, aut iudicio. Caietanus *in 2. 2. q.69.art.1.* non admitti paruitatem materiæ; quia, cum sit contra veritatem iudicij, in quantumuis parua materia erit mortale, sicut diximus de iuramẽto. Sed ego contrarium teneo cum Reginaldo *to.2.lib.24.c.2.sect.4.n.44.* siue legis materia mendacij sit præcipua, de qua iudicatur, siue circumstantia, dũmodo non vitiet absolutionem, vt diximus V. *Confessionis, nu.35.* & non accedat iuramentum, quia aliàs gratis dicitur, in materia iudicij non posse esse leuitatem materiæ. *p.5.tr.5.res.27.* Et aliqui dicunt, non esse mortale narrare historiam aliquam Sacram cum leui aliqua mutatione. *p.10.tr.16.res.37.* An omne admittat paruitatem materiæ.

3 An obijcienti falsum, vel occultum crimen liceat respondere, *mentiris.* Vide V. *Compensare, nu.4.* Et liceat aliquando respondere mentiris.

METVS.

1 † Voluntarium dicit duo, procedere à principio intrinseco, & à principio cognoscitiuo. Defectu secundi minuitur per ignorantiam, de qua dictum est sub eius nomine, defectu primi per metum. Et quia tam Metus minuit voluntarium.

Digitized by Google

Et ideò excusat à peccato.

peccatum, quàm contractus exigunt voluntarium, videamus primò, quando metus excusat à peccato, mox quando irritat contractum. Est autem duplex grauis, & lenis, ad quem reducitur reuerentialis.

METVS

Excusans à peccato.

Si est grauis, & res nō sit intrinsecè mala.

2 † Metus grauis cadens in virum constantem, (qualis est mortis, aut mutilationis propriæ, filiorum, vel aliorum coniunctorum in primo gradu, amissionis omnium bonorum, carceris perpetui, verberum, & similium, excusat à peccato in ijs, quæ non sunt intrinsecè malè: præsertim si sint solo iure humano prohibita; nam leges humanæ non obligant cum tanto rigore †.

Vt celebrare sine altari.
Vestibus sacris, vel lumine.
Cum censura.
Absque mistione aquæ.
Et similia.

3 Igitur in primis, ex metu mortis, vel alterius grauis damni, non in contemptum Religionis incusso, licitum est celebrare Missam sine Altari, sine vestibus sacris, vel lumine. Ita Azorius *tom.1. lib.1. c.11. q.11.* contra Caietanum *in 1.2. quæst.96. art.4. par.3. tr.6. res.48. §. Secundò, et res.83. §.1.* Item celebrare cum aliqua censura, & post cibum. Ita Ochagauia de *Sacrament. tr. 3. quæst.12. num. 15. par. 5. tract. 3. res. 39.* & sine mistione aquæ. Ita Becanus *tomo 2. tract. 2. cap. 6. quæst. 4. num. 8. resolut. 38. cit.* Item sacramenta conficere in materia dubia. Ita Henriquez *lib. 1. cap. 9. num. 7. in glos. in litt. B.* Et ministrare Eucharistiam peccatori occulto. Ita Nugnus *in 3. par. tomo 1. quæst. 80. artic. 6. diff. 4. par. 3. tract. 6. resol. 48. à §. Septimò.* Et secundum Sancium *disput. 35. num. 6.* proferre sine intentione absolutionem in indispositum, vel scrupulosum non habentem materiam. *resol. 83. cit. §. Notandum.* Et nullo tamen metu licebit celebrare cum calice, aut vestibus nimium sordidis: seruanda enim est cum omni periculo reuerentia debita tanto Sacramento *resol. 48. cit. §. Secundò,* in fine. Item licet ex metu graui inire matrimonium inualidum propter impedimentum dirimens, cum intentione non consumandi. Ita Vasquez *in 1.2. disput. 161. cap. 3. num. 17.* contra Nauarrum *cap. 27. num. 141. resol. 48. cit. §. Tertiò.* Item communicare cum excommunicato non tolerato. Ita Suarez *de cens. lib. 6. sect. 3. num. 10.* contra Caietanum *in 1. 2. quæst. 125. artic. 3. Ibidem §. Quartò.* Item adultus non tenetur Eucharistiam, vel Baptismum suscipere cum periculo mortis, si est moraliter certus de contritione. Ita Aragonius *in 2. 2. quæst. 6. art. 3. dub. 1.* contra Azorium *tomo 1. lib. 1. cap. 11. quæst. 2. resol. 83 cit. §. 1.* † & de Baptismo *in resol. etiam 48. cit. §. Quintò.* Vide V. *Baptismi, num. 2. & 3.* † Item contra Valentiam *tom. 3. disput. 9. quæst. 3. punct. 1.* licèt ex metu mortis non liceat directè innocentem occidere, licitum tamen est, occisi carnibus vesci; quia, vel esus carnium non est de iure naturali prohibitus, vel non prohibitus cum vitæ discrimine. Idque siue mors immineat ab intrinseco per famem, siue ab extrinseco comminante. Ita Lessius *lib. 4. cap. 3. dub. 2. num. 10.* vnde à fortiori sequitur, in morbis aliquid humanæ carnis alteratum sumere, & ad conseruandum vigorem sanguinem humanum haurire, non esse illicitum. *par. 3. tract. 6. resol. 48.* Et tandem ex metu graui licitum est cooperari peccato proximi materiali, vt dicemus V. *Peccato*, falsam Religionem simulare, vt diximus V. *Fides, à num. 9.* & sibi falsum crimen imponere, vt dicemus V. *Reus, num. 13.*

Non tamen cum calice, aut vestibus nimirum sordidis.
Quod de alijs casibus?

Et an liceat in necessitate humanam carnem edere?

Et sanguinem bibere.

METVS

Irritans contractum.

4 PRimò, quoad contractus lucratiuos donationis, & promissionis, si ex metu iniusto celebrẽtur, probabile est, iure naturæ esse validos, vt docent Sotus *in 4. dist.* 29. *q.* 1. *art.* 3. & alij. Sed æquè probabile est, esse inualidos, & non parere obligationem nec naturalem, vt docet Pontius *lib.* 4. *c.* 6. *num.* 4. nam innumeri ferè Doctores tenent, eum, qui aliquid per vim, & metum extorquet, teneri in conscientia restituere, quod falsum esset, si talis donatio transferret dominium, & iure naturali valeret. Probat etiam Pontius *ibid. cap.* 8. contra Sanchez *lib.* 4. *disput.* 8. *num.* 4. huiusmodi contractus graui, & iusto metu celebratos, non solum iure naturæ, sed etiam positiuo irritos esse, & ad illorum rescissionem requiri sententiam iudicis, non quidem irritantis, sed solum irritos declarantis. Ex hac ergo opinione sequitur primò, promissiones factas latroni propter metũ iniustum nullam obligationem inducere ex iustitia. Secundò, stuprantem puellam per metum, teneri ad restitutionem. Tertiò, prorogationem cuiusuis iurisdictionis metu extortam iure naturali, & positiuo nullam esse, sicut etiam mandatum metu extortum ad aliquid agendum. Quartò, priuilegia, & dispensationes metu extortas nullas esse, nisi concederentur titulo compensationis ob obsequia exhibita. Quintò, renuntiationem beneficij metu factam non prodesse ei, qui beneficium accipit. Et tandem excommunicationis absolutionem, vel reuocationem censuræ metu extortam, non suffragari excommunicato. Quæ omnia docet Pontius vbi sup. *p.* 3. *tr.* 5. *rse.* 118.

Metus irritat etiam contractus.

Et si est iniustus, probabile est irritare etiã iure naturæ, contractus lucratiuos.

5 Secundò, quoad contractus onerosos, in quibus datur res pro re, vt sunt venditiones, promissiones reciprocæ &c Rebellus *par.* 2. *lib.* 1. *q.* 5. *concl.* 2. *num.* 15. inualidos etiam iure naturæ eos existimat, si metu graui, eoque iniusto celebrentur. Sed Pontius *cap.* 7. *num.* 2. putat, esse validos, non solum iure naturali, sed etiam positiuo, quamuis ratione metus detur actio. Excipit tamen contractus ludi, & alienationis rerum Ecclesiasticarum. Et assignat rationem disparitatis cum contractibus lucratiuis supradictis. Igitur secundum Pontium, qui iniusto metu rem alterius emit non tenetur in conscientia illam, eiusque fructus, antequam venditor rescissionem postulet, restituere *p.* 3. *tr.* 5. *res.* 119.

Quid de onerosis.

6 Tertiò, quoad omnes contractus, docet Lessius *lib.* 2. *c.* 17. *dub.* 7. *nu.* 46. irritos esse, non solum si ex graui, sed etiam si ex leui metu iniustè incusso celebrentur. Tum *ex l. metum, ff. quod metus causa*. Tum etiam, quia metus leuis aliquando non minus conturbat hominem, quam grauis; & sic eum sua libertate per iniuriam priuat. Ex quo infert primò rescindi posse contractus celebratos cum solo metu reuerentiali, & eum, qui commodum inde reportauit, teneri ad restitutionem. Secundò, vxorem in aliquem contractum consentientem eo, quòd non audeat contradicere marito, timens iurgium, & austerum conuictum, posse reuocare consensum, & eos, qui inde commodum reportarunt, ad restitutionem teneri. Tertiò, obtenta per preces importunas, voluntate concedentis repugnante, restituenda esse, sed hoc cum certis limitationibus. Sed Pontius *li.* 4. *c.* 10. *n.* 5. († licèt dictas consequentias admittat, quia existimat metum reuerentialem esse grauem, & cadere in virum constantem, sicut etiam preces importunas, vt dicemus nu. 9. tamen circa conclusionem de metu leui †) contrarium tenet, quia metus leuis stat in potestate illum patientis, à quo proinde refutari potest. Quod si non vult refutare, videtur omnino voluntariè operari. Et Sarmiento tenet,

Et generaliter de omnibus, quando metus est leuis.

contractum ex leui metu valere etiam in foro externo,& in his, quæ ex leui metu geſta ſunt, nullam iure ciuili reſciſſionem dari. Vtraque ſententia eſt probabilis. *p.5.tr.5.reſ.*117.

Metus grauis iniuſtus inualidat matrimonium iure etiam naturæ.

7 Quartò, ſpecialiter quoad contractum matrimonij, metus grauis iniuſte illatus inualidat, non ſolum iure Eccleſiaſtico, & in Eccleſia, ſed etiã iure naturali,& extra Eccleſiam. Ita D. Thomas *in 4.diſt.29. quæſt. vn. art.3. quæſt.1 in corp.* & poſt illum Pontius,& alij contra Sanchez *par.4. tr.4.reſol.*33. §. *Notandum eſt*. Et eadem eſt ratio, ſi metus inferatur in conſtituendo Procuratore matrimonij, quia eadem libertas,quæ requiritur tempore contractus matrimonij, requiritur etiam tempore, quo Procurator conſtituitur. Ita Pontius *cap.14.num.6 ibid.* §. *Nota etiam*. Nota tamen, quòd quamuis matrimonium metu graui,& iniuſto contractum ſit nullum, & parentes ita cogentes filios peccent mortaliter, non tamen contrahunt excommunicationem Tridentini *ſeſſ.24. cap.9.* latam contra iudices, & Magiſtratus cogentes,&c. Ita Villalobos *to.1. tract.13. diff.38. num.4.* Item hanc excommunicationem non incurrunt Reges,& Imperatores,quia hi non veniunt in conſtitutione pœnali, niſi exprimantur, vt alias exprimit idem Tridentinum *ſeſſ.22.cap.11. ibid. reſ.*132. §. *Non deſinam*. Ex graui autem,& iniuſto metu etiam ſponſalia irritantur. Non ſolum ſi iuramentum non accedat,vt docet Henriquez *lib.11.cap.9.num.6.* ſed probabiliter etiam ſi accedat; nam iuramentum metu extortum non confirmat contractum,ſed relinquit illum in ſuo valore, vel nullitate. Igitur hoc iuramentum non obligat, nec relaxatione indiget. Probatur autem ex cap. *ex litt. de deſponſ. impub.* quod Alexander de Neuo, *ibidem num.5.* explicat de ſponſalibus firmatis iuramento. Quod autem iurans ſoluere vſuras, teneatur illas ſoluere ex cap. *debitores, de iureiur.* ideò eſt, quia contractus vſurarius prohibetur principaliter ad bonum priuatum, vnde non eſt paritas cum ſponſalibus coactis, quæ ob vtilitatem publicam ſunt prohibita. Ita Sanchez *de matrim.to.1.lib.4.diſput.21. nu.3.* Adde, probabilem eſſe ſententiam Syluestri V. *Iuramentum* 44 q.8. quòd iuramentum metu extortum non ſolum non confirmet contractus aliàs prohibitos, ſed nec obliget, & relaxatione indigeat, quamuis contraria Suarez *de Relig.to.2.lib.2.cap.11.à num.14.* ſit probabilior *p.4. tr.4. reſ.278. et p.4. tr.4. reſ.28.*

Et ad contrahẽdum cum indiuiduo vago.

8 Sed ſuperſunt aliquot dubia. Primum eſt: An ſi grauis metus iniuſtè inferatur, non ad contrahendum determinatè cum tali indiuiduo, ſed indeterminatè,& in genere,cum vna v.g. ex filiabus Petri,matrimonium ſit nullum? Et affirmatiuè reſpondeo cum Pontio *lib.4. c.14. nu.14.* & alijs contra Azorium *to.1.lib.1.c.11. q 11.* Et ratio eſt, quia matrimonium non ſolũ debet eſſe liberum quoad electionem perſonæ, ſed etiã quoad electionẽ ſtatus. Nec obſtat, quòd alicubi accepta ſit conſuetudo, & lege induci poſſit, quòd aliqui contrahere non poſſint, niſi cum aliquibus ex certo genere; nam hi non coguntur contrahere,ſed contrahere cum perſona ex tali genere,ſi velint. Et præterea talis lex,& conſuetudo acceptata eſt voluntate, & moribus vtentium; ac proinde non venit totaliter ab extrinſeco. *p.4.tr.4. reſ.*33.

An matrimonium ex iniuſto, ſed leui metu celebratum, ſit nullum?

9 Secundum dubium: An matrimonium ex iniuſto quidem, ſed leui metu contractum ſit nullum, quando reuera eſt talis, vt deficiente metu matrimonium non fieret? Et Doctores communiter reſpondent negatiuè, quia qui ex metu leui operatur,cenſetur liberè & voluntariè operari; cum poſſet metum deponere,& non agere. Vide Pontium *c.18.num.2.* Nauarrus tamen *c.17.n.29.*& alij apud Sanchez *to.1.lib.4. diſp.17.n.2.* tenent, in tali caſu matrimonium fore nullum *p.3.t.4.reſ.230.& t.5.reſ.117.* §. *Notandum*. Aduerte hic, quod in ordine ad irritandum contractum, præſertim lucratorium, & liberalem, probabile eſt, metum reuerentialem eſſe grauem, & cadere in virum conſtantem, ſicut etiam preces importunas, dummodo non inducant

Et an metus reuerẽtialis, & qui oritur ex importunis precibus dicẽdus ſit grauis.

ducant tantum ad contrahendum, sed faciant non libenter contrahere, & metus reuerentialis sit indignationis grauis, & diuturnæ, etiam sine minis, & verberibus, preces verò instantissimæ, & sæpius repetitæ iuxta *l. 1. C. de petit. bon.* Ita tenet Pontius *lib. 4. c. 5. num. 6.* contra Sanchez *to. 1. lib. 4. disp. 6. nu. 7.* quæ sine dubio vera sunt, quando cum metu reuerentiali coniungitur etiam læsio, vt ait Farinacius *frag. crim. p. 2. nu.* 130. aut accedunt preces importunæ, vt tenet Afflictus *decis. 69. p. 3. tr. 5. res. 20.*

10 Tertium dubium. An metus iustè illatus inualidet matrimonium? Negatiuè respondeo cum communi DD. sententia. Vnde, si iuuentus in stupro offerat matrimonium, ne iustitiæ prodatur, hoc matrimonium iustum est, quia iustè prodi poterat. Secus autem, si matrimonium offerat ob timorem mortis comminatæ, quia metus mortis iniustè incuteretur. Ita Pontius *cap. 19. nu. 10.* Item, si iudex eum, quem ad mortem, vel aliam grauem pęnam damnare debuerat, impunitate oblata, inuitet eum ad ducendam in vxorem filiam occisi, v. g. matrimonium non est inualidum, quia metus iustè incutitur ad compensandum damnum, &c. Secus verò, si iudex offerat impunitatem, vt filiam suam vxorem accipiat, quia hic non tendit aliquo pacto in compensationem delicti. Ita etiam Pontius *ibidem p. 3. tr. 4. res. 228. & p. 9. tr. 8. res. 27.* Sed cogens si fuit particeps culpæ metus alteri illati, non tenetur in pęnam iniuriæ conditione illatæ, vnde non manet obligatus ad contrahendum. *ibid. §. Verum hic obiter.* At si iudex cogat aliquem ad contrahendum secundum iustè allegata, licèt à parte rei compulsio sit iniusta, valet matrimonium, & è contra si iniustè secundum allegata compelleret, quamuis in re iustum est, non valet matrimonium. Perez. & alij *par. 9. tr. 8. res. 26.*

Metus iniustè incussus non irritat matrimonium.

Quid ad iudicem lege infra.

11 Quartum dubium: An matrimonium contractum ex metu iniusto, & graui tantum vnius, dissolui possit resiliente eo, qui metum non est passus. Ita respondet Sanchez *disput. 15. num. 5.* Idque, etiam si ipse metum intulisset alteri coniugi; nam non tenetur stare in pęnam delicti coactionis, quia nemo tenetur subire pęnam ante sententiam iudicis, nec ratione iniuriæ illatæ, quia hæc iniuria, nisi aliud damnum secutum sit, non est tanta, vt aliter, quam per matrimonium, resarciri non possit. Sed contra Sanchez insurgit Pontius *cap. 15. num. 3.* existimans, talem coniugem, si metus particeps, aut conscius fuit, teneri stare matrimonio, si alter velit, etiam ante sententiam. Et hoc ratione iniuriæ illatæ, quam naturali iure compensare tenetur, & cum possit, compensare debet in eodem genere, vim scilicet inferendo sibi, & à matrimonio non recedendo. *par. 3. tr. 4. res. 229.*

An verò si iniustè inferatur vni tantum, qui metum non est passus, resilire possit?

12 Petes. An qui minatur malum, quod iustè inferre potest, absque tamen animo inferendi, retinere sibi possit id, quod per talem metum extorqueat? V. g. Potest quis accusare homicidam iustè, minatur illi, vt nisi soluat centum aureos, accusabitur. At is, qui minatur, est vir nobilis, & reuera non intendit accusare. Potestne sumere licitè centum aureos. Negatiuè respondet Molina *tomo 2. tr. 2. disput. 514. num. 4.* quia tales nummi soluerentur ex metu doloso, vtpotè mali fallaciter comminati. Hæc opinio est probabilis. Sed contraria Lessij *lib. 2. cap. 17. dub. 9. num. 42.* probabilior, quia pecunia soluitur non ad deponendum animum, quem reuera non habet, sed ad cedendum iuri accusandi, quod habet, & est pretio æstimabile, siue eo vti velit, siue non, quare dolus accedens non est iniustus. *p. 4. tr. 4. res. 34.*

Qui minatur iustum malum absque animo inferendi, potest licitè retinere, quod accipit pro non inferendo malo.

MERETRIX.

Meretrix vetus tenetur solum confiteri tempus malè cõsumptum, & species peccatorum carnalium.

1 MEretrix in postribulo inueterata satis est, quòd in Confessione, exprimat tempus, per quod in malo perseuerauit, & species peccatorum carnalium. Vide V. *Circumstantiæ, num.* 56. Et potest confiteri cum amasio, vt dictum est V. *Confessarius, num.* 35.

An licitè recipiat mercedem pro actu turpi ante.

Vel post actum turpem.

Et teneatur ad restitutionem.

Præsertim mercedis acceptæ à Religiosis Equitibus.

2 Meretrix secundum Sotum *lib.* 4. *q.* 7. *ar.* 1. & DD. communiter potest pro actu turpi licitè mercedem accipere: quia talis actus, si consideretur non vt turpis, & illicitus, sed vt naturalis, & delectationi hominum accommodatus, est pretio æstimabilis. Igitur meretrix peccat in tali actu, recipiendo pretium, vel paciscendo de pretio ante actum, quia in tali acceptione, & pacto includitur consensus in actum turpem; attamen post fornicationem accipiendo pecuniam non peccat. Sed non desunt DD. qui probabiliter doceant, meretricem peccare etiam in accipiendo pecuniam, quia vsus corporis, pro quo accipit, non potest separari à peccato, quod consistit in delectatione libidinosa exhibita per vsum sui corporis. Hi sunt Durand. *in* 3. *dist.* 39. *q.* 4. Valerus V. *Promissio, diff.* 8. & alij. Aduertit tamen Valerus, quòd quamuis talis acceptio sit mala, non tamen propterea tenetur meretrix restituere, quia non est mala contra iustitiam. Cum quo V. *Restitutio, diff.* 34. idem dicendum est contra Lopez de muneribus, quæ meretrici dantur sub spe actus peccaminosi, si enim non consentit, non tenetur ad restitutionem, nam absolutè dantur, quamuis deflexo fine, & illa non recipit cum pacto, seu tanquam pretium, sed tanquam incitamentum. Imò amator verecundaretur, si illi talia dona remitterentur. *p.* 2. *tract.* 16. *ref.* 38. Et hæc omnia procedunt etiam circa meretrices Religiosorum Equitum; nam horum paupertas non est stricta, sicut Regularium, vt dicemus V. *Religiosi milites, num.* 4. *p.* 2 *tr.* 15. *ref.* 54. §. *Ex his.* An verò amasius teneatur soluere promissionem meretrici factam pro actu turpi, vide infra V. *Promissio, nu.* 4.

3 Non est peccatum intercedere apud concubinam iudicis pro sententia iusta, si non adest alia via ad id illum inducendi. Vide V. *Scandalum, num.* 15. Minores 25. annorum absque licentia Curatorũ obligari non possunt. Diana, & alij. *p.* 8. *tr.* 7. *ref.* 20.

MIRACVLVM.

Miraculum quid? Et in quo differat à gratia.

1 † MIraculum dicitur, quod supra, aut præter vires naturæ contingit †. Et inter alia requirit fieri subito in instanti, & perfectè. Ita D. Thomas 3. *p. quæst.* 44. *artic.* 3. *ad* 2. apud quem ait D. Hieronymus. *Sanitas, quæ confertur à Domino tota simul redit.* Quando ergo quis merito, & intercessione Sanctorum sanitatem successiuè, & paulatim recuperat, illud non est propriè miraculum, sed gratia. Cæterum Vasquez *in* 1. *p. to.* 2 *disput.* 214. *cap.* 2. *nu.* 9. & alij docent, miraculum posse fieri successiuè. *p.* 2. *tr.* 17. *ref.* 48.

MISSAM

Applicare.

Missæ valor quotuplex.

1 † MIssam applicare est fructus Missæ conferre. Fructus autem, seu valor sacrificij duplex est. Alius ex re oblata, & dicitur ex opere opera-

by Google

operato. Alius ex actu offerentis,& dicitur ex opere operantis. Vterque est finitus, quia quamuis res oblata sit infinita, cum tamen offerens sit finitus, & actus eius finitus, valor etiam limitatus est. Et diuiditur in tres partes. Prima,quę ex vniuersali intentione Ecclesiæ applicatur toti populo Christiano,& præcipuè Papæ,& Principibus Christianis.Secunda,seu media,quæ applicatur ex intentione peculiari Sacerdotis,cui ipse voluerit. Et tertia,quæ est propria ipsius Sacerdotis. Ex his tribus partibus Sacerdos non potest sua priuata intentione applicare primam †. Nec tertiam, quæ sibi competit, applicare alteri.Ita Bonacina *de Sacr.disp 4.q.vlt.punct.8.num.16.* & alij contra Henriquez *lib.9.c.21.nu.7.* vnde dicemus infrà, non posse Sacerdotem pro vno Sacro duplicatam mercedem accipere, correspondentem valori medio, & proprio. *p.1.tr.14.res.14 & 80.p.5.tr.14.res.45.& p.10.tr.12.res.21.*

Et in quot partes diuidatur.

An Sacerdos applicare possit alteri suā partem.

2 Caietanus *in 3.p.q 79 art.5.* Vasquez *in 3.p.to.3. disp.231.* & alij dicunt, Sacrificium pluribus applicatum prodesse singulis, ac si vni tantum applicaretur. Ex quibus infertur, Sacerdotem posse vnico Sacrificio satisfacere pluribus petentibus vnam Missam, sed sine stipendio, & eadem Missa satisfacere posse voto, & obligationi celebrandi ex eleemosina. Sed hæc negant Præpositus *in 3.p q.83.ar.1.dub.7* Henriquez *lib.9.c.17.nu.5.* & alij, quia, vt suprà diximus, valor Missæ finitus est. *p.5.tr.14.res.81.* & olim *p.4. tr.4.resol. 196.§. Notandum.*

Et an sacrificiū pluribus applicatū prosit singulis, ac si vni soli applicaretur?

3 Valorem medium non tenetur Parochus applicare ouibus, quamuis aliquando coram ipsis celebrare teneatur. Sed potest pro singulis Missis stipendium accipere. Nam prouentus pastorales non dantur sibi pro applicando valore Sacrificij, sed ratione totius officij pastoralis. Ita Syluius *in 3.par. quæst.83.art.1.q.17.* contra Nugnum *ibid. dub.9. concl 2.* Quod Posseuinus *de officio Curati c.2. num. 4.* procedere putet, etiam vbi adest consuetudo in contrarium, nam non est facile inducenda obligatio in præiudicium tertij sine claris probationibus, consuetudo autem dum non est scripta in tabulis Ecclesiæ, nec adest præceptum Episcopi, non obligat sub mortali. *p.2. tract. 14.res.26.*

Parochus non tenetur applicare suis Parochianis aliquod sacrificium.

Sed potest de omnibus accipere stipendium.

4 Possunt etiam Religiosi Missam Conuentualem applicare, vbi nō adest contraria consuetudo. Nulla enim lex id prohibet, & omnia sunt concessa, quæ non inueniuntur prohibita. Ita Peyrinus *to.3.c.1.nu.20.* contra Bonacinā *de Sacr.disp.4.q.vlt.punct.7.§.2.nu.7.p.5.tr.13.res.51.et p.10.tr.15.res.43.*

Sicut Religiosi de Missa conuentuali.

5 Vt valor medius applicetur alicui,requirit Vasquez *in 3.p.tom.3.disput. 138.c.6.num.76.* intentionem Sacerdotis actualem, vel virtualem tempore ipsius Sacrificij,qualis exigitur ad consecrandum.Sed ego existimo cum Lugo *de Sacr.disp.8.sect.6.num 93.* sufficere, quod aliquando voluerit tale Sacrificium illi prodesse, etiamsi cum celebrat, nihil de hoc cogitet, dummodo illam intentionem, quæ habitualis dicitur, non reuocauerit. De intentione autem consecrandi diuersa est ratio, quia illa esse debet operatiua; hæc verò solum debet mouere diuinam voluntatem ad applicandum fructum, &c. quod est concurrere obiectiuè, & non requirit præsentiam concurrentis. Porrò non sufficit habere solum intentionem applicandi. *p.2 tr.14.res.47.& p.5.tr.14.res.65.*

Ad Missæ applicationem sufficit intentio habitualis.

6 Cęterum etiam in Missis Regularium applicatio secundum Suarez *in 3.p.to.2.disp.79.sect.9.* fieri debet ab ipso celebrante, quia tàm consecratio, quàm applicatio Missæ ita instituta est, vt pendeat à libera celebrantis intentione. Hæc opinio est probabilis. Sed æquè probabilis est opinio Fraxinelli *de oblig. Sacerd. sect.6.§.7.num. 1.* quod valeat applicatio Superioris, & Sacerdos applicans Missam contra intentionem illius, nihil faciat. Non enim eadem est ratio de intentione consecrationis, & applicationis, nam illa est de essentia Sacrificij, & ideò non potest à Prælato irritari, hæc verò non est de essentia sacrificij, & sic à Prælato alteri applicetur, quam ab ipso

At inter Regulares Superiorisne? an ipsius celebrantis?

celebrante, non violatur ratio ſacrificij. *par.2.tract.14.reſol.72.*

Sacerdotes primò celebrantes cum Epiſcopo, an poſſint illud Sacrificium applicare.

7 Sacerdotes, qui ordinantur, & cum Epiſcopo celebrant, ſecundum Mæratium *tomo 3.de Euchar. diſput.38. ſect. 8. num. 4.* poſſunt ſinguli, cui voluerint, integrè, & independenter à voluntate alterius applicare, quia ſinguli ſunt vera cauſa per ſe totius ſacrificij, ac ſi vnus ſolus offerret. *p.5.tr.14.reſ.112.*

Et an recipiens ſtipendiũ teneatur applicare orationes, & fructum operis operati?

8 Sacerdos accipiens pro applicatione Miſſæ ſtipendium, ſecundum Coninch *de Sacr.q.83.ar.1.dub.10.num.195.* non tenetur illi applicare Orationes, & preces, quæ in Miſſa emittuntur, nec fructum ex opere operantis, ſed tantum fructum ex opere operato. Sed aliqui hanc ſententiam non admittunt, nam ſecundum eam æquè valeret danti eleemoſynam ſacrificium boni, ac mali Sacerdotis; & ſic non deberent fideles eſſe ſoliciti ad inueniendos Sacerdotes optimæ vitæ; cum tamen id conſulant DD. apud Fagundez *par.1.lib.3.cap.6.nu.22.p.5.tr.14.reſ.80.*

Non licet applicare Miſſas de Requiem adhuc viuentibus.

9 Sed an liceat Miſſas Defunctorum applicare viuentibus, ac ſi eſſent defuncti? Affirmat Pinellus *de Miſſa, parte 2. cap. 7. dub. 3.* teſtaturque, in Lotharingia hunc morem vigere in eum finem, ne hæredes poſtea negligentes ſint in huiuſmodi ſuffragiis procurandis. Limitat hanc ſententiam Barboſa *in collect. DD. ad Trident. ſeſſio. 22. cap. 3. num. 8.* modo non dicantur illæ Orationes, quæ ſupponunt aliquem eſſe defunctum, vt Oratio *Inclina*, in qua habetur, *quam de hoc ſæculo migrare iuſſiſti*. Idque vt vir vitetur mendacium. Sed Fauſtus *de Euchariſt. lib. 2. queſtio. 148.* qui in hac etiam eſt ſententia, putat, hanc limitationem non eſſe neceſſariam; nam in iis Orationibus Sacerdos orans pro viuis, repræſentat eos Domino vt mortuos, qui modus anticipatè loquendi eſt vſitatiſſimus in Scripturis. Et ſane in Miſſa pro animabus iam exiſtentibus in Purgatorio, dicitur, *ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcurum* ſine vllo mendacio. Sed contrarium tenendum eſt cum Layman *libro 5. tract. 5. cap. 2. num. 15.* & aliis, & talem conſuetudinem extirpandam eſſe. Tum quia eſt contraria ritibus Eccleſiæ Romanæ. Tum etiam, quia nullum habet peculiarem fructum, quem non habeant Miſſæ inſtitutæ pro viuis, vt Miſſæ de Sanctis, Miſſa pro remiſſione peccatorum, &c. Nam ſi loquamur de fructu ex opere operato, hic eſt æqualis in omnibus Miſſis, nec quia applicatur in ſubſidium animæ poſtquam ex vita diſceſſerit, ſuſpendi poteſt; nam ſtatim prodeſt ei, cui applicatur, ſi eſt capax, fructus verò ex opere operantis, nimirum ex ſuffragiis Eccleſiæ non poteſt, niſi imperitè, vel etiam ſuperſtitioſè, applicari viuis; quia illæ preces, quę recitantur in Miſſa de *Requiem*; tum ex ſignificatione, tum etiam ex Eccleſiæ inſtitutione, quam Sacerdos propria intentione mutare non poteſt, referuntur ad mortuos. Igitur, qui timent ſuffragia ſibi poſt mortem defutura, applicent ſibi Miſſas inſtitutas ab Eccleſia pro viuis, qualis eſt illa *pro remiſſione peccatorum*, &c. Et hæc omnia etiam procedunt in Officio Defunctorum. *p. 5. tract.13.reſ.2.*

De obligatione applicandi Miſſam pro eleemoſyna. Vide infra V. *Miſſarum ſtipendium*.

MISSAM AVDIRE.

Miſſam audire tenẽtur adulti ſingulis feſtis

Non autem mediam Miſſã Veneris ſãcti.

10 † Miſſam audire tenetur omnis Chriſtianus adultus, non legitimè impeditus ſingulis feſtis de præcepto ſub pęna peccati mortalis, ex Can. *Miſſas, de conſecr. diſtinct. 1.* †. Tenetur audire Miſſam, non autem aliud, quod ſuccedat loco Miſſæ, vnde Feria ſexta in Paraſceues, in qua occurrat Feſtum Annuntiationis, non tenentur fideles audire illud officium

in

in quo Sacramentum præconsecratum sumitur, vulgò *Mezza Messa*, vt ait Vasquez *in 3. par. tomo 3. disp.* 230. *cap.* 2. *numero* 18. nam non est Missa. Ita Gauantus *in comm. ad rub. Miss. par.* 3. *tit.* 29. *numero* 24. asserens Sacram Congregationem Cardinalium *die* 19. *Februarij* 1622. id declarantem. *p.* 2. *t.* 14. *ref.* 62.

11 Eadem ratione, qui audire non posset, nisi partem posteriorem Missæ à consecratione exclusiuè, vel etiam omnibus alijs Missæ partibus assisteret, ita tamen, vt consecrationi nullo pacto interesse posset, saltem moraliter (moraliter interesset, qui dum consecratur, sacristiam adiret ad afferendum aliquid ad Sacrificium necessarium,) satis probabiliter docuit Lugo *de Sacr. disp.* 22. *sect.* 1. *nu.* 4. non teneri illi assistere. Et ratio est, quia adesse Missæ, est simul cum celebrante Sacrificium offerre: qui autem non assistit tempore consecrationis, non dicitur offerre. Ergo &c. Sed quid, si quis accederet, dum dicitur præfatio? Respondeo cum Lugo, teneri reliquum Sacrificij audire. Nam superest maior pars, in qua tota fere Sacrificij substantia consistit. Sed Sancius *select. disp.* 15. *n.* 5. probabile iudicat, non teneri, & testatur de vsu fidelium etiam timoratorum. *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 69. *& p.* 5. *t.* 13. *resol.* 61. à medio.

Aut partem Missæ posteriorem à consecratione, si non est alia.

12 Audire autem Sacrum in cit. can. intelligitur pro eo, quod est, Sacrificio personaliter interesse, eique attendere. Interesse inquam, idest, præsens esse moraliter, quod secundum Gordonum *tomo* 2. *lib.* 6. *q.* 7. *cap.* 2. 6. 3. *nu.* 12. verificatur, etiamsi quis, dum Sacrum celebratur, maneat in atrio Ecclesiæ, seu cæmeterio, vel in alio loco sufficienti, vt numeretur inter illos, qui in Canone circumstantes dicuntur. E fenestra autem domus, quæ sit è regione altaris, non potest quis Sacro interesse moraliter, & præcepto satisfacere. Ita Filliucius *to.* 1. *tr.* 5. *cap.* 7. *n.* 209. *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 154. Non est ergo necesse, vt Sacrum quis audiat, vel videat. Vnde non excusantur surdi & cæci, vt docet Fagundez *pr.* 1. *lib.* 2. *c.* 7. *n.* 3. *p.* 5. *tr.* 6. *ref.* 8.

Et quidem satis est Sacro moraliter interesse.

Nec oportet illud videre, vel audire.

13 Missa de præcepto non est necessario audienda ab vno Sacerdote, sed potest audiri partim ab vno, & partim ab alio. Ita Nauarrus *cap.* 21. *num.* 2. Sed hic sunt duo dubia. Primum. An possit prius audiri pars Missæ posterior, & postea prior? Secundum. An possit audiri simul, & eodem tempore, quando scilicet ex duobus Sacerdotibus alter Missam inchoaret, altero consecrante? Quoad primum, notat Turrianus *select. par.* 2. *disp.* 16. *dub.* 7. non paucos viros doctos excusare à mortali eum, qui sic in die festo Missam audiret, & sanè nec ergo damnarem: quia præceptum quoad substantiam impletur, & solum inuertitur ordo, quod in satisfactione Horarum Canonicarum dicunt DD. non esse mortale *p.* 5. *tract.* 14. *ref.* 52. Quoad secundum Turrianus *ibid.* negatiuè respondet, & contrariam sententiam improbabilem appellat. Sed nimis audax est in censurandis aliorum opinionibus. Igitur contraria opinio Bonacinæ apud Hurtadum, & Hurtadi *de Sacram. to.* 2. *de Missa disp.* 5. *diff.* 4. non est improbabilis. Nam quod pertinet ad attentionem, potest quis ad vtrumque animum intendere, Azorius *par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 3. *quest.* 3. Et ideo docuerat Maior *in* 4. *dist.* 12. *q.* 8. *dub.* 1. & post ipsum docuit etiam Faustus *de Euchar. lib.* 3. *quest.* 389. obligatum eodem die tres Missas audire vnam ex præcepto, alteram ex voto, aliam ex pœnitentia iniuncta, satisfacere si duas simul tempore à duobus Sacerdotibus audiat. *ibid.* 9. *Nota tamen, & p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 107. in fine, † & recitatiuè olim. *p.* 2. *tr.* 14. *ref.* 18. † *p.* 8. *t.* 3. *ref.* 89. Sed Dian. *p.* 11. *tr.* 1. *ref.* 3. iudicat sententiam negatiuam esse probabiliorem, & consulendam. in fine.

Potest autem audiri partim ab vno, partim ab alio Sacerdote.

Et quidem inuerso ordine.

Et probabiliter etiã simul.

14 Ad satisfaciendum huic præcepto secundum probabiliorem, & consulendam opinionem non sufficit præsentia corporalis, sed requiritur etiam mentalis. Sed probabilis quoque est opinio Coninch. *in* 3. *par. quest.* 83. *art.* 6. *num.* 197. Hurtadi *de Sacr. to.* 2. *de sacrif. disp.* 5. *diff.* 2. & aliorum, quod satisfaciat

Dummodò adsit attentio.

tisfaciat præcepto, qui lucro reuerenter assistit, & cum debita attentione externa sine confabulatione, &c. quamuis internè distractus sit, quemadmodum diximus de recitatione officij V. *Horæ Canonicæ, nu.* 59. Ex quibus infertur contra Syluestrum V. *Missa, q. vlt.* assistentem Sacro, & simul Horas Canonicas persoluentem, vtrique obligationi satisfacere. *p. 2. t. 12. resol.* 2. §. *Hæc doctrina p.4.tr.4.res.107.* & *p.5.t.13.res.61* in fine, & *p.7.tr.11.res.* 30. Nec requiritur intentio satisfaciendi præcepto. Imò ego existimo contra Aragonium impleri hoc, & omne præceptum ab eo, qui Sacrum audit cum expressa intentione non implendi, vt similiter dictum est de Horis Canon. *nu.62.p.3.t.6.res.69.* & 77.

Datur in audiendo sacro paruitas materiæ. Quæ probabiliter dicitur esse totum initium vsque ad Euangelium inclusiuè.

15 In auditione Sacri datur paruitas materiæ. Sed difficile est eam determinare. Coninch. *de Sacr.q.83.art.6. dub. vn. nu.* 285. putat esse ab initio vsque ad Euangelium exclusiuè. Henriquez verò *lib. 9. c. 25. nu. 7.* vsque ad Euangelium inclusiuè. Cuius opinionem improbabilem iudicat Turrianus *select. p. 2. disp. 31. dub.* 28. sed immeritò. Modo eam docet nouissimè Lugo *de Euch. disp. 22. sect. 1. nu.* 3. cum alijs, quia valde probabile est, non teneri fideles duo Euangelia audire, cum possint data benedictione recedere. Ergo satis est, si vnum audiant, & sic possunt primum omittere, & vltimum D. Ioannis audire, & satisfacere. Maximè, quia non est necessarium audire Euangelium proprij Sacri, sicut nec Missam proprij diei festi: Imò refert Layman *lib.4.t.7.c.3.n.3.* Amalarium *lib. 3. de Eccl.offic.c.36.* significare non esse grauis culpę damnandos, qui ab Offertorio vsque ad benedictionem intersint, sed hæc omissio videtur notabilis. *p.5.t.5.res.44. et tr.14.res.70.* & obiter *in p.4.t.4.res.196.* & iterum *in p.5 t.5.res.38.* in fine.

Et ipsa etiam sola consecratio.

16 Sed an censeatur parua quantitas consecratio, vt eius omissio non sit graue peccatum. Negatiuè respondet Marchantius *resol. Pastor. tr.4. c. 6. q.* 4. Affirmatiuè Hurtado *disp. 5. de sacrif. diff.* 1. Et prima opinio verior est per principia intrinseca, quia Sacrificium consistit in consecratione, tamquā in parte essentiali. Secunda autem in praxim deduci potest, quia sub opinione positum est, an essentia Sacrificij consistat in consecratione, an in communione. *p.5.tr.13.res.61.*

A præcepto audiendi sacrum escusantur infirmi, & captiui. Etiam qui habent Oratorium in domo. Item interdicti, etiā si habeant Cruciatā. Item excommunicati, qui non tenentur quęrere absolutionē, vt audiant Sacrum.

17 † Ab audiendo Sacro diebus festiuis multi excusantur. Pręcipuè impotentes, siue impotentia sit physica, siue moralis. Et sic excusantur primò incarcerati, & infirmi, † etiam si habeant priuilegium audiendi Missam in Oratorio domus, quia hoc priuilegium derogat ius commune, & non potest obligationem inducere. Ita Suarez *in 3.p.q.83.ar. 6. disput.* 88. *sect. 6.* & alij contra Sotum *in 4. dist.13.q.2. ar.1.p.4. tr. 4. res.* 80. item interdicti, qui nec tenentur vti priuilegio Cruciatæ, vt dictum est V. *Bulla Cruciata, n.75. p.4.tr.4.res.80.*

18 Rursus excusantur excommunicati, qui Missam audire non possunt. (Sed in dubio an sint excommunicati, possunt. Ita Cornejo *in 1.2.t.8. q. 19. disp.4.dub.2.p.4.t. 2. res.* 66.) Nec enim tenentur ex vi huius præcepti reconciliari, & fieri habiles ad audiendum Sacrum, cum non tanti momenti sit, vt obliget ad tam remotam dispositionem: vnde si excommunicati maneant ob culpam suam, quia nolunt reconciliari, non ob id peccant, non audiendo Missam in festis, sicut, qui culpa sua detinentur in vinculis, & nolunt soluere, cum aliàs deberent, quamuis peccent contra iustitiam, non tamen peccant non audiendo Sacrum. Ita Layman *lib.2.t.5.p.2.c.2.n.3.p.5 tr.9.res.* 88. An excusetur mulier omittens Sacrum, ne det occasionem amissio concupiscentiæ. Vide V. *Scandalum, num.21.*

Audiens Missam ante mediā noctem in nocte Natiuitatis, satisfacit præcepto.

19 Quæres an satisfaciat præcepto, qui audit Missam Natiuitatis, quæ coram Summo Pontifice in illa nocte ab Eminentissimo Cardinali celebratur? Negat Pasqualigus *tom. 1. Dec.* 312. *num.* 4. Sed dicendum cum Lugo *de Sacram. Euch. disp. 15. sect. 2. nu.* 56. audientes talem Missam præceptum

adim-

Goog

adimplere, quia putandum est Summum Pontificem tum pro illo loco, & pro i la nocte anticipare diem sequentem, cum hoc pendeat ex eius beneplacito. *p.7.t.12.ref.12.*

MISSAM CELEBRARE.

1 CElebrare extra locum sacrum est peccatum mortale absque omni necessitate, contra Sotum, & Sà; Dicastill. & alij: Sed non incurritur in pęnam suspensionis, vel interdicti, contra Syluestrum prædicti DD. *p.11.tr.4.ref.2.* — Sine graui necessitate est peccatum mortale.

2 Regulares possunt celebrare vsque ad horam nonam post meridiem, La Cruz. *ibid.tr.2.ref.2.* & possunt inchoare Missam post meridiem vsque ad nonam pro communicando moribundo, & constituto in articulo mortis. Vasquez, & alij *p.11.tr.7.ref.21.* — Vsque ad horam nonam post meridiem etiam pro communicando infirmo.

3 Possunt Regulares celebrare Missas votiuas cum Gloria, &c. Sed in duplicibus debeant se abstinere sub peccato veniali. Dian. & alij *p 11.tr.2.ref.3.* — Possunt celebrare cum Gloria sed non in duplicibus.

4 Celebrans in Calice ligneo, vel non consecrato vltra peccatum mortale incurrit in pænam suspensionis officij, & beneficij, nec Episcopus cum illo dispensare potest. Dicast. & alij *p.11.tr.8.ref.3.* & si in foramen esset in fundo cuppæ non est amplius aptus absque noua consecratione, & artifici tradatur, vt sit validus ad celebrandum. *ibid.§. Sed sic.* — Incurrunt in pænam suspensionis officij celebrans in calice ligneo. Nec in foramen habente in cuppa.

5 Habens duas Parochias non potest in die Parasceue binas Missas celebrare quamque alio tempore possit bis, ter, & quater celebrare. Castrus Palaus, & alij *p.11.tr.5 ref.33.* — Non in die Veneris Sancti.

6 Potest repeti Missa incæpta per Aduentum per Illustris, & magni viri vsque ad Offertorium, sed non ad Canonem, & peccaret mortaliter id faciens, & potest hoc fieri etiam in ferialibus. Bardus, & alij: sed hoc non est obseruandum. Tamburrinus, & alij *p.11.tr.5.ref.45.* — Non est obseruandū.

7 Vsus Missarum siccarum non est illicitus vbi non est consuetudo illarum propter deuotionem audire. Hurtad. & alij *p.11.tr. 6.ref. 23.* & non est peccatum mortale si in Ecclesijs Regularium in diebus festiuis relinquatur Missa cantata. *ibid. §. Verum hic obiter*; & Episcopus non potest in aliena Diæcesi celebrare in pontificalibus. Diana, & alij *ibid. §. et tandem nota.* — Non est illicitum talium Missarum. Relinquere Missam cantatam in diebus festiuis non est peccatum mortale.

8 Non potest celebrari Missa in feria quinta Cęnæ, nec in die Sabbati Sancti, de Beata Virgine si incidat dies Annunciationis, sed Missa currentis cum Vesperis. Card. de Lugo, & alij *p.11.tr.5. ref.32. & tr.8.ref.66.* — Missam currentem cum Vesperis potest celebrare,

9 Non peccat Sacerdos celebrans cum voluntaria distractione, Dian. & alij *p. 11. tr.... ref. 11.* Religiosi possunt celebrare extra Conuentum Missas Conuentui debitas, & postea resarcire dummodo non cognoscatur obligatio, & debitum circa terminatas Missas, & nō dissipentur Missæ Conuentus. Io de Soria *ibid.§. Sed sic obiter.* — Cum voluntaria distractione Celebrans non peccat.

10 Sacerdos celebrans pro Anima Purgatorij pro qua vult Deus, Sacrificium non prodest nemini, sed remanet in Thesauro Ecclesiæ, sed debet orare pro anima quam Deus videt magis, vel minus indigere; ita de Missis varij debitis pro annuo stipendio, satis est si Sacerdos applicet pro ijs, quibus eo die illæ Missæ debentur. Verricelli, & alij *p. 11.tr.6.ref.39.* & si applicetur Missa pro existenti in peccato mortali Deus reseruat illam in tempore quo peccator redierit in statu gratiæ, Henriquez. & alij: & quando Sacerdos nulli applicat intelligitur sibi applicare, & si applicet non indigenti, vel incapaci fructus redditur applicanti, & non remanet in Thesauro Ecclesiæ *p. 11 tr. 6.ref. 40.* vbi docetur, quod Sacerdos debet applicare non solum satisfactionem, verum etiam & impetrationem, quia Sacrificium relaxat ex opere operato pęnam non solum pro quo primo offertur, verùm etiam pro omnibus iustis, — Non prodest missa celebrata pro anima pro Deus vult remanet in Thesauro Ecclesiæ. Pro magis vel minus indigente. Reseruat pro reditu in statu gratiæ. Etiam pro omnibus generaliter offertur.

tisfaciat præcepto, qui lucro reuerenter assistit, & cum debita attentione externa sine confabulatione, &c. quamuis internè distractus sit, quemadmodum diximus de recitatione officij V. *Horæ Canonicæ, nu.* 59. Ex quibus infertur contra Syluestrum V. *Missa q. vlt.* assistentem Sacro, & simul Horas Canonicas persoluentem, vtrique obligationi satisfacere. *p. 2. t. 12. resol.* 2. §. *Hæc doctrina p. 4. tr. 4. ref.* 107. & *p. 5. t. 13. ref.* 61 in fine, & *p. 7. tr. 11. ref.* 30. Nec requiritur intentio satisfaciendi præcepto. Imò ego existimo contra Aragonium impleri hoc, & omne præceptum ab eo, qui Sacrum audit cum expressa intentione non implendi, vt similiter dictum est de Horis Canon. *nu.* 62. *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 69. & 77.

Datur in audiendo sacro paruitas materiæ. Quæ probabiliter dicitur esse totum initium vsque ad Euangelium inclusiuè.

15 In auditione Sacri datur paruitas materiæ. Sed difficile est eam determinare. Coninch. *de Sacr. q.* 83. *art.* 6. *dub. vn. nu.* 285. putat esse ab initio vsque ad Euangelium exclusiuè. Henriquez verò *lib.* 9. *c.* 25. *nu.* 7. vsque ad Euangelium inclusiuè. Cuius opinionem improbabilem iudicat Turrianus *select. p.* 2. *disp.* 31. *dub.* 28. sed immeritò. Modo eam docet nouissimè Lugo *de Euch. disp.* 22. *sect.* 1. *nu.* 3. cum alijs, quia valde probabile est, non teneri fideles duo Euangelia audire, cum possint data benedictione recedere. Ergo satis est, si vnum audiant, & sic possunt primum omittere, & vltimum D. Ioannis audire, & satisfacere. Maximè, quia non est necessarium audire Euangelium proprij Sacri, sicut nec Missam proprij diei festi: Imò refert Layman *lib.* 4. *t.* 7. *c.* 3. *n.* 3. Amalarium *lib.* 3. *de Eccl. offic. c.* 36. significare non esse grauis culpę damnandos, qui ab Offertorio vsque ad benedictionem intersint, sed hæc omissio videtur notabilis. *p.* 5. *t.* 5. *ref.* 44. *et tr.* 14. *ref.* 70. & obiter *in p.* 4. *t.* 4. *ref.* 196. & iterum *in p.* 5 *t.* 5. *ref.* 38. in fine.

Et ipsa etiam sola consecratio.

16 Sed an censeatur parua quantitas consecratio, vt eius omissio non sit graue peccatum. Negatiuè respondet Marchantius *resol. Pastor. tr.* 4. *c.* 6. *q.* 4. Affirmatiuè Hurtado *disp.* 5. *de sacrif. diff.* 1. Et prima opinio verior est per principia intrinseca, quia Sacrificium consistit in consecratione, tamquā in parte essentiali. Secunda autem in praxim deduci potest, quia sub opinione positum est, an essentia Sacrificij consistat in consecratione, an in communione. *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 61.

A præcepto audiendi sacrum excusantur infirmi, & captiui. Etiam qui habent Oratorium in domo. Item interdicti, etiā si habeant Cruciatā. Item excommunicati, qui non tenentur quęrere absolutionē, vt audiant Sacrum.

17 † Ab audiendo Sacro diebus festiuis multi excusantur. Pręcipuè impotentes, siue impotentia sit physica, siue moralis. Et sic excusantur primò incarcerati, & infirmi, † etiam si habeant priuilegium audiendi Missam in Oratorio domus, quia hoc priuilegium derogat ius commune, & non potest obligationem inducere. Ita Suarez *in* 3. *p. q.* 83. *ar.* 6. *disput.* 88. *sect.* 6. & alij contra Sotum *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *ar.* 1. *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 80. item interdicti, qui nec tenentur vti priuilegio Cruciatæ, vt dictum est V. *Bulla Cruciata, n.* 75. *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 80.

18 Rursus excusantur excommunicati, qui Missam audire non possunt. (Sed in dubio an sint excommunicati, possunt. Ita Cornejo *in* 1. 2. *t.* 8. *q.* 19. *disp.* 4. *dub.* 2. *p.* 4. *t.* 2. *ref.* 66.) Nec enim tenentur ex vi huius præcepti reconciliari, & fieri habiles ad audiendum Sacrum, cum non tanti momenti sit, vt obliget ad tam remotam dispositionem: vnde si excommunicati maneant ob culpam suam, quia nolunt reconciliari, non ob id peccant, non audiendo Missam in festis, sicut, qui culpa sua detinentur in vinculis, & nolunt soluere, cum aliàs deberent, quamuis peccent contra iustitiam, non tamen peccant non audiendo Sacrum. Ita Layman *lib.* 2. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 3. *p.* 5 *tr.* 9. *ref.* 88. An excusetur mulier omittens Sacrum, ne det occasionem amissio concupiscentiæ. Vide V. *Scandalum, num.* 21.

Audiens Missam ante mediā noctem in nocte Natiuitatis, satisfacit præcepto.

19 Quæres an satisfaciat præcepto, qui audit Missam Natiuitatis, quæ coram Summo Pontifice in illa nocte ab Eminentissimo Cardinali celebratur? Negat Pasqualigus *tom.* 1. *Dec.* 312. *num.* 4. Sed dicendum cum Lugo *de Sacram. Euch. disp.* 13. *sect.* 2. *nu.* 56. audientes talem Missam præceptum

adim-

adimplere, quia putandum est Summum Pontificem tum pro illo loco, & pro illa nocte anticipare diem sequentem, cum hoc pendeat ex eius beneplacito. *p.7.t.12.res.12.*

MISSAM CELEBRARE.

1 Celebrare extra locum sacrum est peccatum mortale absque omni necessitate, contra Sotum, & Sà; Dicastill. & alij: Sed non incurritur in pœnam suspensionis, vel interdicti, contra Syluestrum prædicti DD. *p.11.tr.4.res.2.*

Sine graui necessitate est peccatum mortale.

2 Regulares possunt celebrare vsque ad horam nonam post meridiem, La Cruz. *ibid.tr.2.res.2.* & possunt inchoare Missam post meridiem vsque ad nonam pro communicando moribundo, & constituto in articulo mortis. Vasquez, & alij *p.11.tr.7.res.21.*

Vsque ad horam nonam post meridiem etiam pro communicando infirmo.

3 Possunt Regulares celebrare Missas votiuas cum Gloria, &c. Sed in duplicibus debeant se abstinere sub peccato veniali. Dian. & alij *p 11.tr.2.res.3.*

Possunt celebrare cum Gloria sed non in duplicibus.

4 Celebrans in Calice ligneo, vel non consecrato vltra peccatum mortale incurrit in pænam suspensionis officij, & beneficij, nec Episcopus cum illo dispensare potest. Dicast. & alij *p.11.tr.8. res.3.* & si in foramen esset in fundo cuppæ non est amplius aptus absque noua consecratione, & artifici tradatur, vt sit validus ad celebrandum. *ibid.§. Sed sic.*

Incurrunt in pænam suspensionis officij celebrans in calice ligneo.

Nec in foramen habente in cuppa.

5 Habens duas Parochias non potest in die Parasceue binas Missas celebrare quamque alio tempore possit bis, ter, & quater celebrare. Castrus Palaus, & alij *p.11.tr.5 res.33.*

Non in die Veneris Sancti.

6 Potest repeti Missa incæpta per Aduentum per Illustris, & magni viri vsque ad Offertorium, sed non ad Canonem, & peccaret mortaliter id faciens, & potest hoc fieri etiam in ferialibus. Bardus, & alij: sed hoc non est obseruandum. Tamburrinus, & alij *p.11.tr.5.res.45.*

Non est obseruandū.

7 Vsus Missarum siccarum non est illicitus vbi non est consuetudo illarum propter deuotionem audire. Hurtad. & alij *p.11.tr. 6.res. 23.* & non est peccatum mortale si in Ecclesijs Regularium in diebus festiuis relinquatur Missa cantata. *ibid. §. Verum hic obiter*; & Episcopus non potest in aliena Diæcesi celebrare in pontificalibus. Diana, & alij *ibid. §. et tandem nota.*

Non est illicitum talium Missarum.

Relinquere Missam cantatam in diebus festiuis non est peccatum mortale.

8 Non potest celebrari Missa in feria quinta Cœnæ, nec in die Sabbati Sancti, de Beata Virgine si incidat dies Annunciationis, sed Missa currentis cum Vesperis. Card. de Lugo, & alij *p.11.tr.5. res.32. & tr.8. res. 66.*

Missam currentem cum Vesperis potest celebrare.

9 Non peccat Sacerdos celebrans cum voluntaria distractione, Dian. & alij *p. 11. tr.... res. 11.* Religiosi possunt celebrare extra Conuentum Missas Conuentui debitas, & postea resarcire dummodo non cognoscatur obligatio, & debitum circa terminatas Missas, & nō dissipentur Missæ Conuentus. Io de Soria *ibid. §. Sed sic obiter.*

Cum voluntaria distractione Celebrans non peccat.

10 Sacerdos celebrans pro Anima Purgatorij pro qua vult Deus, Sacrificium non prodest nemini, sed remanet in Thesauro Ecclesiæ, sed debet orare pro anima quam Deus videt magis, vel minus indigere; ita de Missis varij debitis pro annuo stipendio, satis est si Sacerdos applicet pro ijs, quibus eo die illæ Missæ debentur. Verricelli, & alij *p. 11.tr.6.res 39.* & si applicetur Missa pro existenti in peccato mortali Deus reseruat illam in tempore quo peccator redierit in statu gratiæ, Henriquez. & alij: & quando Sacerdos nulli applicat intelligitur sibi applicare, & si applicet non indigenti, vel incapaci fructus redditur applicanti, & non remanet in Thesauro Ecclesiæ *p. 11 tr. 6.res. 40.* vbi docetur, quod Sacerdos debet applicare non solum satisfactionem, verum etiam & impetrationem, quia Sacrificium relaxat ex opere operato pœnam non solum pro quo primo offertur, verùm etiam pro omnibus iustis,

Non prodest missa celebrata pro anima pro Deus vult remanet in Thesauro Ecclesiæ.

Pro magis vel minus indigente.

Reseruat pro reditu in statu gratiæ.

Etiam pro omnibus generaliter offertur.

ſtus pro quibus gneraliter offeretur. *ibid. in fine*,& hoc ſequitur quod nõ poteſt applicari fructus Sacrificij pluribus ratione ſtipendij, ſed gratitudinis, & amoris. Hurtad. & alij permulti *tr. 7. reſ. 27.* concluſio non poteſt à Sacerdote ſumi plura ſtipendia pro vnico Sacrificio, quod non eſt dicendum de Notarijs *ibid. tr. 1. reſ. 24.*

Cum de Notarijs.

MISSARVM

Reductio.

Epiſcopi, & Generales Ordinum poſſunt reducere ad pauciorẽ numerum onera Miſſarum, & anniuerſaria fundata cũ parua eleemoſyna.

1 † ONera Miſſarum cum exiguis prouentibus Epiſcopi in Synodo, & Generales, ac Abbates Religionum in Capitulis generalibus poſſunt vigore Tridentini *ſeſſ. 25. c. 4. de refor.* ad minorem ſummam, re diligenter perſpecta, pro ſua conſcientia reducere. † Quam facultatem extendi etiam ad moderanda anniuerſaria, & Officia pro defunctis; reſpondit Sacra Congregatio Archiepiſcopo Neapolitano apud Garſiam *de benef. to. 1. p. 7. c. 1. nu.* 13. & alios *p. 2. t. 14. reſ. 5.*

Ante Tridentinum.

2 Docuerat etiam Garſias *ibidem tract. 2. par. 7. cap.* 132. ab Epiſcopis, & Generalibus reduci poſſe Miſſas poſt Tridentinum relictas contrarium tamen docuerat cum alijs Riccius *par. 4. deciſ. 25. num.* 4. & declarauit deinde Sacra Congregatio in decreto de celebratione Miſſarum §. 2. *par. 2. tr.* 14. *reſolut.* 2.

Et non in fundatione Capellaniæ.

3 Declarat quoque Sacra Congregatio *ibidem*, non poſſe Epiſcopos &c. reducere onera Miſſarum in fundatione Capellaniæ impoſita, ſed pro illorum reductione, & moderatione recurrendum eſſe ad Sedem. Apoſtolicam. Quod etiam ante Congregationem docuerant Riccius *in prax. tomo 1. reſolut.* 341. *num.* 4. & alij contra Henriquez *libro 9. cap. 22. num. 6. par. 2. tract. 14. reſolut.* 1.

In Synodo & Capitulo Generali.

4 Vbi Concilium Tridentinu m eſt receptum, reductio Miſſarum ab Epiſcopo facienda omnino eſt in Synodo; nam ita diſponit Concilium. Ita Bonacina *de Sacrament. diſput. 4. queſt. vlt. punct. 7. §. 2. numero* 9. Vbi verò non eſt receptum, procedit opinio Henriquez *vbi ſupra in gl. littera P.* quod fieri poſſit extra Synodum, *par. 2. tract. 14. reſolut.* 3. Non tamen poſſunt Generales Religionum extra Capitulum, quia Epiſcopis id competit de iure communi, quod Concilium non mutauit pro Abbatibus verò, & Generalibus ſtatuit ius nouum. Ita Barboſa *de poteſtate Epiſcopi par. 2. alleg.* 28. *num.* 12. *ibidem reſolut.* 4.

Non poſſunt verò Generales diſpenſare amplius, vt vnica Miſſa cum multis collectis pluris ſtipẽdijs ſatisfaciant.

5 Aduerte etiam quòd Generales Religionum ex priuilegijs Iulij II. & Leonis X. diſpenſare poterant, vt Regulares ſubditi, vnam Miſſam cum nouem collectis celebrantes ſatisfacerent pro nouem Miſsis, etiamſi ſpecialiter de Requiem, vel de Sanctis dicendæ fuiſſent, vt ait Confettius. Sed Sacra Congregatio in dictis decretis reuocat ſimilia priuilegia & indulta *par. 2. tract. 14. reſolut.* 6.

Reductio Miſſarum ob auctum ſtipẽdium à quo fieri poſſit.

6 Quæres. Vtrum aliquando ſine licentia Papæ, vel S. Congregationis poſsit ſuperior Regularium, vel Sacerdos ſæcularis reducere Miſſas ad numerum minorem? Cùm enim ſæpius accidere poſsit vt quis habeat onus celebrandi Miſſam quotidianam, vel tot Miſſas ſingulis annis cùm aſsignatione certi ſtipendij aut æquiualentis, vti fructuum domus, agri, &c. tunc correſpondentis eleemoſyna currenti tempore impoſitionis oneris, ſi augeatur ſtipendium, aut decreſcant fructus, domus, agri, cenſus, &c. poteſt ne ille Sacerdos, qui onus ſuſcepit celebrandi, dicere tot Miſſas, quot ſunt fructus, quos percipit ſingulis annis, correſpondentes ſalario ſtatuto, vel cõſuetudine, aut cum diminutione miſſarum etiam ad medietatem. In tali caſu

Digitized by Google

su Genuensis *de Eccl. Tric.6.q. 179.* docet hæredes teneri adiungere stipendium conueniens data capacitate hæreditatis. Sed Bordonus *in cons. Regul. 1. res.25.n.37.* putat sacerdotem in tali casu tot Missas dicere posse quod fructus colliguntur, habito respectu ad incrementum salarij, quando alias stipendiũ ab initio assignatum non excedebat taxam eleemosynæ consuetæ. Ego resolutionem huius dubij oraculo Sacræ Congr. remitto. Nota tamen, quod si testator reliquisset, vt suus hæres in singulos annos eroget tantam pecuniam, vt celebrari pro ipso curet tot Missas: tunc si temporis decursu adauctũ sit Missæ stipendium, teneri hęredem maiorem pecuniæ summã erogare, ne Missarum numerus minuatur, eo quod hæc ipsa videtur intentio testatoris. Sed Auersa *de sacram. Eucharist. quæst. 11. sec. 18.* putat in tali casu ponderanda esse verba testatoris. Si .n. testator dicat, iubeo, vt meus hæres tantam pecuniam eroget in Missas pro me celebrandas, videbitur intentionem suam coarctare ad illam pecuniæ summam. Si verò dicat, iubeo, vt meus hęres curet tot Missas pro me celebrari, tenebitur hæres augere stipendium. *p.7.t.12. res.22.*

Consulenda Sacra Congregatio.

Alias ponderanda verba testatoris.

MISSARVM

Stipendium.

6 † STipendium Missæ dicitur eleemosyna, quæ Sacerdoti offertur pro munere celebrandi. Et iustum est, quod vel taxauit Episcopus, vel stabiliuit consuetudo. Tenetur autem Sacerdos ex iustitia celebrare pro illis, à quibus eleemosynam accepit. Circa quod nonnulla statuit, & declarauit Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum auctoritate Vrbani VIII. anno 1625. Inter quæ vnum est, quod Sacerdotes tot omnino Missas celebrent, quot ad rationem attribuit stipendij præscriptæ fuerint. † Vnde

Stantibus decretis, & declarationib. S. Cõgreg. Missarum.

7 † Primò corruit opinio Suar. *in 3.p.t.3.disp.86.sect.4.* & aliorum, quòd, quando petens Missam non præbet stipendium iustum, possit Sacerdos vnicam Missam pro pluribus paruis stipendijs applicare ad rationem iusti stipendij, & se indemnem seruare. Quia scilicet, qui pro paruo stipendio petit totum Sacerdotis obsequium, iniustam rem petit, & facit Sacerdoti iniuriã. Idq; etiamsi Sacerdos expressè promisisset pro tenui illa eleemosyna sacrificium offerre: nam ad hoc cogitur ex paupertate, vnde patitur iniuriam, quam sibi potest compensare, sicut famulus, cui condigna merces non tribuitur, potest damnum suum resarcire. Nec admittenda est declaratio Peyrini *Priu. tomo 3 cap. 1. numero 26.* dictum decretum exponentis, quando Sacerdos voluntariè se obligaret, non autem quando coactus paupertate. Non inquam admittenda est: quia decretum clarè, & absolutè loquitur, & vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus *par. 2. tr.14. resolut.7. par.5, t.13. res.52.*

Non potest Sacerdos vnica Missa satisfacere pro pluribus stipendijs paruis.

Etiam si paupertate coactus illa stipendia acceptasset.

8 Secundò à fortiori corruit opinio Soti *de iust. li.9.q.3.art.1.* & aliorum, quòd Sacerdos possit tot stipendia pro vna Missa accipere quot sufficiunt ad sustentationem vnius diei moderatam. Et aliorum, quod possit accipere ad emendos aliquos libros, si Theologus sit, aut Iurista, & ad sustentandos parentes, quando in ea necessitate constituti essent, vt viuere non possent, nisi mendicando: vt docuit inter alios Nugnus *in 3.p. tom. 1. q. 83. art. 1. dub. 10. concl.4.* eo, quia non decet Sacerdotis parentes mendicare, & vtile est Ecclesiæ, quòd Sacerdos exerceat ministeria spiritualia, ad quæ libri aliquot sunt necessarij. Hæc enim hodie non sunt amplius licita. Imò nec; licita

Et multo minus pro pluribus stipẽdijs integris, vt sustentet se. Et libros necessarios emat.

zed by Google

cita eſſe ante decreta, docuerant Vaſquez *in 3 par. tomo 3. diſp.* 234. *cap.* 2. & alij, quia ſacrificium non eſt inſtitutum ad ſuſtentationem Sacerdotis, pro qua habere debet patrimonium ſufficiens, antequam promoueatur ex c. *non licet*, & c. *Epiſcopus, de præb.* Nec iuſtum eſt, quod laborans per ſemihoram, exigat integrum diei cibum. *par.* 2. *tract.* 3. *reſolut.* 8. Tertiò corruit opinio Homoboni. *par.* 1. *tract.* 4. *cap.* 13. *quæſt.* 120 quòd Sacerdos in diebus feſtiuis pro vna Miſſa duplicatum ſtipendium poſſit accipere *par.* 2. *tract.* 14. *reſolut.* 9.

Nec poteſt accipere duo ſtipendia pro diei feſti.
Vel applicando vni partem ſolitam, & alteri ſuam partem.

9 Quartò corruit opinio Molfeſij *tomo* 1. *tract.* 3. *cap.* 15. *numero* 40. quod Sacerdos poſſit duplex ſtipendium pro vna Miſſa accipere, applicando vni partem ſolitam, alteri verò ſuam partem *par.* 2. *tract.* 14. *reſolut.* 14. & *par.* 5. *tract.* 14. *reſolut.* 45. Et opinio Leonis *de Iubil. par.* 3. *quæſt.* 20. *num.* 27. quòd quando datur eleemoſyna pro celebrando in certa Eccleſia pro cultu, vel populi commoditate, vulgo, *colla ſola preſenza*, poſſit Sacerdos pro applicatione eiuſdem Miſſę aliud ſtipendium accipere. Nam Sacra Congregatio ſub atteſtatione diuini iudicij præcipit, vt tot Miſſæ abſolutè celebrentur, quot ad rationem attributæ Eleemoſynæ præſcriptæ fuerint. Vnde pro vna Miſſa non poteſt duplex ſtipendium ſumi. Et ſanè ſtipendium non datur pro applicatione fructus, ſed pro labore, alioqui eſſet ſimonia. Et contra priorem opinionem ſpeciale eſt, quod Sacerdos non poteſt alteri partem fructus ſibi debitam applicare. Sed his non obſtantibus, vtramque hanc opinionem docet poſt dicta decreta Fauſtus *de Iubil. libro* 1. *quæſt.* 81. qui tamen non placet. *par.* 5 *tract.* 14. *reſolut.* 45. † & recitatiuè olim *in par.* 4. *tract.* 4. *reſolut.* 16. † & *par.* 11. *tract.* 8. *reſolut.* 67. vbi tenet quod non poteſt ſumi duplex ſtipendium ex multis DD.

Deinde non poteſt Sacerdos accipiens ſtipendium pingue dare alteri tenuè, vt eandem Miſſam applicet.

10 † Deinde ſtatuit Sacra Congregatio, non poſſe Sacerdotem, qui certam eleemoſynam accepit pro offerendo ſacrificio, alteri Sacerdoti minorem pro eodem offerendo præbere, parte aliqua ſibi retenta. † Vnde corruit opinio Vaſquez *in* 3. *p. to.* 3. *diſp.* 234. *c.* 4. *nu.* 30. docentis, quòd dum Sacerdoti datur ſtipendium pingue pro ſacrificio ab ipſo celebrando, acquirit dominium, & poteſt alteri Sacerdoti minus, ſed iuſtum ſtipendium præbere, eo quia nulli facit iniuriam, nimirum non alteri Sacerdoti, quia dat illi iuſtum ſtipendium: nec danti ſtipendium, quia habet Miſſam eiuſdem valoris. *p.* 2. *tr.* 14. *reſo.* 10. Hæc tamen prohibitio non extenditur ad Capellanos, quibus pro paucis Miſsis pingue ſtipendium reſpondet, vt eademmet Sacra Congregatio declarauit; quia his ſtipendium non datur ſolum pro ſacrificio. *Ibid. reſ.* 11. Cæterum poteſt Sacerdos dare minus ſtipendium ſcienti, ſe habuiſſe maius, & volenti dimittere gratis. imò ſi inuenit aliquem gratis celebrantem, poteſt ſibi totum ſtipendium retinere. Ita Homobonus. *p.* 1. *l.* 4 *c.* 14. *q.* 191. *p.* 2. *t.* 14. *reſ.* 13. Sed quid, ſi amicus det Sacerdoti duplicatum ſtipendium pro celebranda Miſſa? poteſtnè hic alteri iuſtum ſtipendium dare, & ſibi reliquum retinere? Reſpondeo. Si maius ſtipendium datur ſolum intuitu ſacrificij, non poteſt; ſi verò intuitu perſonæ, poteſt. *p.* 2. *t.* 14 *reſolut.* 2.

Licet id poſſit Capellanus.
Et is, cui alius Sacerdos gratis reliquam remittit.

Vel amicus dat ſtipendium pingue intuitu perſonæ.

Non poteſt Sacerdos celebrare pro eo, qui daturus eſt primò ſtipendium.

11 Petes hic primò. An Sacerdos poſsit offere ſacrificium pro eo, qui primo daturus eſt eleemoſynam? Affirmatiuè reſpondet Henriquez *lib.* 9. *c.* 21. *n.* 2. quia licet tale opus reſpectu noſtri ſit præteritum, eſt tamen præſens reſpectu Dei. Sed hanc ſententiam Sacra Congregatio ex mandato Clementis VIII. improbauit *die* 15. *Nouembris* 1605. apud Cenedum *qq. Canon. q.* 28. *nu.* 26. tamquam abhorrentem à vetuſto Eccleſiæ more, ac fidelium ſcandalis, & offenſionibus obnoxiam *p.* 2 *t.* 14. *reſ.* 15. Poteſt tamen Sacerdos Miſſas anticipatè celebrare in caſu, quo ex beneficio, &c. tenetur certis diebus celebrare, niſi aliud in fundatione exprimatur. Ita Riccius *p.* 3. *reſ.* 338. *p.* 2. *t.* 14. *reſ.* 16.

12 Pe-

12 Petes ſecundò. An poſsit Sacerdos differre celebrationem Miſſarum ad longum tempus? Negatiuè reſpondeo. Et ſi dilatio ſit magna, peccare mortaliter, vt docent DD. communiter apud Bonacinam *de Sacr. diſp.* 4. *q. vlt. punct.* 7. §. 5. *nu.* 2. Magnam verò dilationem appellat Villalobos *p.* 1. *t.* 8. *dub.* 18. *nu.* 2. quæ duos menſes excedit *p.* 2. *t.* 14. *reſ.* 25.

Nec differre celebrationem Miſſarum ad longum tempus.

13 Petes tertiò. An Capellanus obligatus ex ſtipendio quotidie celebrare; poſsit vnam Miſſam in hebdomada omittere? Reſpondeo. Si inſtitutio Miſſæ dirigatur ad Sacerdotem, v. g. *Erigatur Capellanus, qui quotidie celebret*, poteſt cauſa maioris honeſtatis, ex cap. *ſignificatum, de prob.* Imò Nauarrus *to.* 1. *conſ. lib.* 3. *conſ.* 6. *num.* 5. non ſolùm vnam, ſed etiam alteram omittere poſſe, affirmat. Non poteſt tamen celebrare pro alio offerente ſtipem. Ita Naldus *Miſſa numero* 6. qui putat, talem quater vel ſexies tantum in anno, ingruente aliqua neceſsitate, celebrare poſſe pro ſeipſo, vel alio ſibi coniuncto ad ſpecialem Dei gratiam obtinendam, & hoc ex præſumpta voluntate teſtatoris. Cæterum ſi inſtitutio dirigatur ad locum, v. g. *Celebretur quotidie Miſſa in tali Eccleſia, &c.* vel ad Sacerdotem, addendo *per ſe, vel per alium* tenetur omnino quotidie celebrare. Ita Zanardus *par.* 1. *de ſacrif. cap.* 13. *par.* 2. *tract.* 14. *reſolut.* 28. *& par.* 5. *tract.* 5. *reſolut.* 23. *& tract.* 13. *reſolut.* 51. §. *Notandum.*

An obligatus celebrare quotidie poſſit aliquod die Miſſam omittere.

14 Petes quartò. An Capellanus ægrotans per aliquot dies teneatur per alium interim celebrare? Negatiuè reſpondent DD communiter. Sed diſcrepant in numero dierum. Et quidem Riccius *par.* 1. *reſolut.* 340. *numero* 5. putat, hoc verum eſſe quando Capellanus ægrotaret per octo, vel decem dies. Hurtadus *de Sacr. diſp.* 4. *diff.* 1. per menſem *p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 238. Peyrinus *to.* 3. *c.* 3. *n.* 24. per bimeſtre, nam ſpatium duorum menſium eſt breue reſpectu anni, & cum teſtator non explicauerit intentionem ſuam eſſe tam ſtrictè obligandi, non debet pauper Capellanus eo tempore ſtipendio priuari, quo magis indiget. *p.* 2. *t.* 14. *reſ.* 27. *et p.* 5. *t.* 13. *reſ.* 51. §. *Notandum* poſt medium.

Et ſi quando infirmatur, teneatur interim celebrare per alium.

15 Petes quintò. An Capellanus poſsit oneri Miſſarum per alios ſatiſfacere? Reſpondeo affirmatiuè, quando in fundatione Capellæ cautum non ſit, quod Capellanus celebret per ſeipſum. Ita declarauit Sacra Congregatio apud Homobonum *p.* 1. *t.* 4. *c.* 13. *q.* 122. addens, in tali caſu Capellanum cogi non poſſe ab Epiſcopo, vt celebret per ſeipſum. Adde, quòd, ſi aliud in fundatione non exprimitur, Capellania conferri poteſt Clerico 14. annorum, vt dictum eſt V. *Beneficium, numero* 18. *par.* 2. *tract.* 14. *reſolut.* 18.

Capellanus, niſi in fundatione Capellæ aliud cautum ſit, celebrare poteſt per alium.

16 Petes ſextò. An Capellanus, vel alius obligatus pro ſtipendio celebrare Miſſam in tali Altari, vel Eccleſia, poſsit celebrare in alio Altari, &c.? Reſpondeo non poſſe, & ſic faciendo regulariter peccare mortaliter. Ita Fagundez *pr.* 1. *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 6. *cap.* 7. Excuſatur tamen Capellanus, qui ter in anno, vel quater in deſtinato Sacello non celebrat. Minimè verò, qui ſtipem accipit pro celebranda Miſſa in Altari priuilegiato, ſi illam celebrat in alio Altari cum calculo benedicto, exiſtmans, cum illo animam liberare. Nam tenetur omnino celebrare in Altari priuilegiato. (& de *Requiem*; aliàs indultum non ſuffragatur, vt declarauit Sacra Congregatio Rituum *in vna Tolet.* 13. *Iulij* 1601. quæ etiam *die* 24. *Aprilis* 1626. declarauit, quòd ſi in die aſsignato Altari priuilegiato incidat feſtum de præcepto, ibi Miſſa de *Requiem* dici non poteſt. *p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 233.) Cæterùm, qui in diuerſo loco Miſſam celebraret, peccaret quidem, non tamen teneretur ad reſtitutionem, niſi aliquod ſuffragium defunctis ſubtraheret ratione minoris frequentię, quod teneretur alijs precibus compenſare. *p.* 2. *t.* 14. *reſ.* 39.

Sed in eodem die, Altari, & Eccleſia, quæ exprimitur.

Et Miſſam de Requiem in Altari priuilegiato, ſi id pactū ſit.

17 Petes ſeptimò. An obligatus eſt ſtipendio, vel Capellania dicere Miſſam v. g. de Spiritu Sancto: de B. Virgine, vel de Requiem, ſatisfaciat celebrando currentem? Reſpondeo affimatiuè, quia omnes Miſſæ ſunt æqualis valoris, imò defunctis, & alijs nulla Miſſa eſt ſalubrior, quam diei.

Alias petenti Miſſā votiuam, vel etiam defunctorum applicare poteſt currentē.

Pec-

Peccaret tamen Sacerdos venialiter, si specialiter promisisset celebrare talem Missam, & celebraret aliam. Ita Nauarrus *lib.2.c.2. nu.248.* & alij, & omnium largissimè Villalobos *to.1.t.8.diff 91.nu.9.p.2.t.14.ref.31.& p.3.t.6.resolut.2.*

Missas D. Gregorij non oportet continuè celebrare.

18 Petes octauò. An obligatus dicere Missas D. Gregorij, teneatur illas continuè, & sine vlla interruptione celebrare? Respondeo negatiuè cum Bonacina *de Sacr.disp.4.q. vlt. punct.7.§.3.n 6.& 7.* & alijs, quidquid dicat Gauantus *in Rub. Miss.to.1.p.1.tit.5.lit. D.* Missas sic per saltum celebratas non valere, vt institutas a D. Gregorio. Nam valent vt illæ, vt docuit Fraxinellus *de oblig. Sacerd sect.8.concl.6.§.5.num.7.* & Sacerdos tenetur celebrare continuè morali modo, salua scilicet honestate, & deuotione ipsius, quantum fieri potest. *p.2.t.14.ref.32.*

Missæ applicatio fieri potest pridie quā celebretur.

19 Petes nonò. An satisfaciat Sacerdos, qui præterita die applicauit Missam pro Petro, à quo stipendium accepit, sed postea in celebratione nihil de applicando Sacrificio cogitat; Respondeo affirmatiuè. Vide supra V. *Missam, num.5.*

Cognita veritate tenetur restituere.

20 Qui ignoranter, vel aliqua probabili ratione stipendium recepit pro celebratione Missarum contra decreta ad hoc facta, tenetur cognita veritate, vel aliam Missam celebrare, & applicare, vel stipendium restituere Auersa contra Bord. & si quis recepit integra stipendia pro multis Missis celebrandis, & postea alium Sacerdotem inducit, dicendo se mediata stipendia accepisse, grauiter peccat, & tenetur ad restitutionem, si patefacta veritate consentiat, potest excusari. Auersa *p.8.t.7.ref.75.*

Dare mediata stipendia peccatur grauiter.

21 Pro declaratione Decreti Vrbani Octaui, circa eleemosynam accipiendam promissis, nisi prius obligationibus satisfactis asserunt Doctores, posse Sacerdotem accipere 15. aut 20. pro Missis, eleemosynas postea dicēdis primis satisfactis. Pellizzarius *p.9.t.6.ref.55.*

Potest accipere aliquas Missas anticipata, tamen primis satisfacta.

22 Non possunt Regulares pecuniam relictam cum onere perpetuo celebrandi Missam, implicare super bona exempta Monasterij, sed debent esse super noua immobilia fructifera cum expressa, & indiuidua mentione oneris S. Congr. sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ. Sd notandum est, quod extincto annui census Monasterij de ipsa pecunia, satis est pro celebratione Monasterij cum acquiruntur noui fructus. Lezana *p.9.t.6.resolut.26.*

Non potest implicari pecunia relicta perpetua pro celebratione Missarum super mobilia Monasterij.

23 Non possunt dici Missæ votiuæ in hebdomada sancta. Sac. Congreg. de omissione Prophetiarum, vel Gloria, aut Credo, sequentiarum in Missali, & Defunctorum, & aliqua pars notabilis Missæ, quamq; alij dicant esse veniale, tamen opinionibus talium Doctorum non assentitur. Diana *p.9.t.8.ref.53.* Et in Missis solemnibus potest Sacerdos audire Euangelium, Epistolam, Credo, & Gloria, dum ab alijs decantatur de sequentia Defunctorum dico, qui est pars essentialis. Tu cogita. *ibid.t.6.ref.29.*

Non possunt dici Missæ votiuæ in hebdomada sancta.

Sacerdos potest audire Euangelium &c. dum cantatur.

MONETA.

In mutatione monetarum facienda est restitutio, in eo modo quo monetæ expenduntur.

1 IN mutatione Monetarum facienda est restitutio mutui, hoc modo, vt quemadmodum creditor nummos in aliam formam recipere non cogitur, si damnum aliquod inde passurus est; ita nec pecuniam numeratam in æstimatione maiori, quam expēdit accipere tenetur, cùm haud sine damno id sit facturus, quia creditor damnum nullum patitur, quando eandem pecuniæ æstimationem recipit, quam expendit: quia si imminuta fuisset æstimatio à se data pecuniæ debitor defectum illum similiter supplere teneretur, ita vt creditor eandem illam pecuniæ æstimationem, quam erogauit habere posset. Decius, & alij. *p.8.t.7.ref.18.*

2 Si quis Titio aliquot nummos aureos mutuauit, potest (illo inuito) eandem quantitatem monetæ argenti, vel æris restituere, quia spectatur quantitas, & non materia, dummodo, quod quantitas æquiualet quantitati monetæ aureæ acceptæ. Fachineus, & alij. *p.8.t.7.res.19.* Potest restitui quantitas mutata qualitate.

MONIALIS.

Vide V. *Abbatissa.* V. *Clausura.* V. *Ingredi Monasteria.* V. *Accessus.* V. *Alloqui.* V. *Paupertas Religiosa.* Monialis.

1 Moniales tenentur extra chorum recitare diuinum officium, ratione status regularis, & ecclesiastici irreuocabilis, *p.9.t.6.resol.7.* Vide V. *Hora Canonica, nu.12.* Tenetur ad diuinum officium.

2 Monialis venenum potans, aut venam abscindens, vt abortum faciat, non incurrit excommunicationem can. *Si quis suadente*; quia etiam si hunc canonem extendamus ad percussionem sui ipsius, ea debet esse contumeliosa, & violenta, qualis non est supradicta. Ita Molina *de iust. to.4. t.3. disp. 51. nu.4. p.3. t.5. res.81. § Sed quidquid sit. et p.7. t.5 res.40.* Si curet abortum per venenum non incurrit excommunicationem can. qui suad.

3 Monialis prorumpens in marem tenetur secundum Portellium. V. *Professio Hermaphroditi, n.4.* intrare Religionem virorum; quia reuera professa est, & emisit tria vota solemnia, & multa insuper, quæ non vrgent in Religione virorum, quæ est benignior. Sed ego contrarium teneo cum Texeda *lib.1. t.1. cont.8. dub.1. nu.18.* quia talis fœmina non est professa, nisi in quantum vera femina, & iuxta hanc rationem profiteri intendit, & non aliter; ergo cum euaserit mas, professio est nulla, & sic potest matrimonium contrahere, ac etiam Sacros Ordines suscipere. *p.5. t.14. res.49.* † Sed circa hanc quæstionem ne deseras videre Bordonum. † Et si prorumpit in marē remanet liberata votis emissis. Potestque vxorem ducere.

4 Moniales monasterij diuitis non incurrunt simoniam, si petant dotem à puella volente monasterium ingredi. Villalobos, & alij excusant illas propter consuetudinem. *p.8. t.7. res.29.* Possūt petere dotem à puella ingrediente in monasterium sine simonia.

5 Moniales Turris Speculatorum Romæ, & si viuant in communi, & in monasterio, tamen non sunt Religiosę, nec earum vota sunt solemnia, possunt nubere, & validum est matrimonium, tamen peccant, & è monasterio egredi possunt, & gaudent priuilegio fori, Canonis, & exemptionis gabellarum. Sanctar. & alij. *Vendere, n.14.* Moniales Turris Speculatorum Romæ gaudent priuilegio fori, & canonis.

6 Monialis Episcopo, vel Sedi Apostolicæ subiecta non potest egredi è Monasterio absque licentia Episcopi, vel eius Vicarij, si sit exempta cum licentia Ordinarij, & superioris Regularis simul. S. Congregat. *par.11. tract.2. resolut.24.*

MONOPOLIVM.

1 † Monopolium dicitur mercatorum conuentio, seu pactum, vt nemo illorum talem rem vendat infra tale pretium. Est contra iustitiam, etiam si mercatores conspirarent, vt nullus eorum vendat, nisi pretio supremo iusto. Vide V. *Vendere, nu.14.* Extenditur etiam monopolium ad significandam conuentionem emptorum, ne rem supra tale pretium emant. Non tamen est iniustum, si conueniant ad non emendum supra pretium iustum, dummodo emant iusto. Vide *Emere, nu.1.* † Monopolium quid? Quando contingat? Et an etiam inter emptores?

Digitized by Google

MORIBVNDVS.

1 DE Baptiſmo, Abſolutione, Confirmatione, Communione, Extrema Vnctione, Sepultura, & Teſtamento, dictum eſt ſub proprijs harum materiarum nominibus. Dictum eſt etiam *Attritio*, *nu.* 3. moribundum, qui cum attritione cognita ſua peccata confeſſus eſt, bene facere, ſi conetur contritionem perfectam elicere, non tamen ad id teneri.

Moribundus tenetur vulneranti far la remiſſione.

Si illi cauſam dedit.

2 Vnum hic dicendum ſupereſt, nimirum, quòd moribundus vulneratus, vel aliter offenſus ex cauſa, quam ipſe lædenti dedit, tenetur in conſcientia iniuriam, & offenſam illi remittere, vulgò *farci la remiſſione*, quia ille iuſtè ſe defendit, ſi ipſe dedit illi cauſam, inuentus v. g. cum eius vxore, vel conſanguinea &c. vnde ſibi ſuam offenſam imputare debet. Si verò non dedit illi cauſam, tenetur quidem odium, & rancorem deponere, non tamen illi remiſſionem facere iniuriarum; nam ſi, vt ait Villalobos *to.* 2. *t.* 3. *diff.* 6. *nu.* 11. poſſumus in iudicio ſatisfactionem iuſtè petere ab amico, cur non etiam ab inimico? Equidem Deus remittit quidem nobis culpas in Sacramento Pęnitentiæ, at exigit ſatisfactionem in hac vita, vel in Purgatorio. Aduertit tamen, moraliter loquendo, numquam accidere, quod læſus omninò odium deſerat, & nolit inimico remiſſionem petenti remittere pęnam decollationis, &c. niſi iudicialis inimici vindicta eſſet neceſſaria ad reparandum decus ſuæ familiæ. *p.* 5. *t.* 3. *reſ.* 103.

Minimè verò, ſi non dedit cauſam. Quamuis odium deponere teneatur.

MVNERA.

Miniſtri Eccleſiaſtici incurrunt in cenſuram accipientes munera.

1 GVbernatores, Iudices, & miniſtri Eccleſiaſtici Ciuitatum, ſi à ſubditis munera accipiant, incidunt in excommunicationem Pontificis, ſed ſi poſt officium reſtituant dantibus, & illi iterum donabunt, non incurrunt, accipientes. Diana, & alij *p.* 9. *t.* 8. *reſ.* 42.

MVTILARE.

Quid mutilare? quid membrum.

1 MVtilare dicitur, qui aliquid humanum membrum abſcindit, ſeu aliquam corporis partem, quæ proprium habet officium diſtinctum ab alijs, vt ſunt oculus, manus, pes, auris, membrum virile, &c. nō autem dentes, teſtes, labia, barba, capilli, &c. item nec digitus, aut chartilago auris. Maximè tamen mammilla. Vide V. *Irregularitas ex mutatione*, vbi inuenies, quibus in caſibus mutilans irregularitatem incurrat. †

Eſt illicitum mutilare ſeipſum. Niſi id exigat ſalus totius corporis ad vitandum malum intrinſecum, vel extrinſecum.

2 Per ſe illicitum eſt mutilare, etiam ſeipſum. Licitum tamen eſt, quando eſt neceſſaria ad ſalutem totius corporis, non ſolùm, vt ait Soto *lib.* 5. *queſt.* 2 *ar.* 1. ſi illi malum immineat ab intrinſeco, puta morſu viperæ, cancro, &c. ſed etiam contra ipſum, ſi immineat ab extrinſeco, vt ſi Tyrannus velit quem occidere, niſi ſibi manum eripiat. Ita Malderus *in* 2. 2. *t.* 3. *c.* 1. *dub.* 10. Immò ego puto cum Mendoza *t.* 2. *diſp.* 170. *ſect.* 5. §. 126. quòd ſi is non poſſit, aut non audeat ſe ſecare, poſſit id facere alius ex eius conſenſu. Licitum quoque eſt ligato propriam manum, vel pedem abſcindere, vt per fugam imminentem mortem euadat. Et ratio horum omnium eſt, quia homini vt gubernatori ſui corporis licèt de membris diſponere, prout ratio totius, ad quod ordinantur, poſtulat. Ita Tannerus *to.* 3. *in* 2. 2. *diſp.* 4. *q.* 8. *dub.* 5. *nu.* 100. *p.* 5. *t.* 4. *reſ.* 32.

3 Nota etiam, quòd homo tenetur permittere ſibi membrum ſecari, ſi id medici iudicent neceſſarium nec magni dolores ſunt perferendi: nam ſi in-

gen-

Digitized by Google

gentes cruciatus perferendi essent, vt in depositione tibiæ, &c. non teneretur; quia nemo tenetur vitam suam cum tanto cruciatu seruare. Nec si esset Religiosus, teneretur id permittere, etiam si Superior in virtute obedientiæ præciperet. Ita Lessius *lib.* 2. *c.* 9. *dub.* 14. *n.* 96. qui in vno casu hanc sententiam limitat, nisi vita alicuius censeatur necessaria bono communi; nam tunc teneretur, & cogi posset à Republica. *ibid.* §. *Notandum*.

Et si id medici iudicent necessarium, tenetur infirmus mutilationem perpeti, nisi magnoopere cruciandus foret.

4 An pater castrare posit filium consentientem, vt voce, & cantu Ecclesiæ inseruiat. Vide V. *Pater*, *num.* 1.

MVTVS.

1 Mutus liber est ab oneribus ciuilibus, & personalibus. *l.* 1. *C. qui morbo se excusant*. Ita Nauarrus *de elect. fori sect.* 2. *q.* 8. *nu.* 10. Qui hoc non esse extendendum inquit ad eos, qui tardè, grauiter, aut ponderosè loquuntur, *l. honores ff. de curat.* Vide etiam Syluestrum V. *Gabella* 7. *num.* 5. *p.* 5. *t.* 6 *res.* 33. Igitur mutus non potest esse curator, aut tutor, siue testamentarius, siue datiuus, siue legitimus *l. penult. ad fin ff. de legit. tut.* Ita Gratianus *to.* 4. *c.* 447. *nu.* 8. Et tantum abest, quod mutus posit esse curator, vt ipse potius habere debeat curatorem. *ibid. res.* 35. Item non potest esse executor testamenti. Ita Angelus V. *Executor*, *n.* 2. *ibid. res.* 28.

Mutus omninò liber est ab oneribus ciuilibus, & personalibus.

Vnde non potest esse curator.

Aut executor testamenti.

2 Potest tamen mutus esse testis, & eius testimonium valet, si perfectè intelligit. Et quamuis depositio testium debeat esse verbalis, in ipso tamen admittitur per signa, & si nouit scribere, per scripturam. Ita Spino *spec. test. gl.* 9. *rubr. num.* 2. contra Fabium in §. *testes num.* 3. *de test. p.* 5. *t.* 6. *res.* 32. Posse etiam hodie fideiubere, tenet Richter *de contr. disp.* 8. *thes.* 1. si spontè ad fideiussionem deueniat, & animum suum per scripturam declarare possit. *ibid. res.* 29. Non posse munus aduocationis exercere, ait Sanchez *opusc. tomo* 2. *lib.* 6 *c.* 7. *dub.* 2. *nu.* 1. nisi in causa propria. Si tamen scripto consulat, non peccare dummodo iuris peritiam, vel negotiorum experentiam habeat. *ibid. res.* 27.

Potest tamen testificari per signa, vel scripturam.

An etiam posse fideiubere.

Et minus Aduocati exercere.

3 Mutus iure ciuili prohibitur contractus illos inire, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente. *l.* 1. *init.* & *l. mulier. ff. de verb. oblig.* Ita Megalius *in* 2. 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *q.* 4. *num.* 135. Qui tamen putat, contractus, qui signis iniri possunt, non eis denegari: & sic mutum posse donare, quoties potest testamentum condere, (vt secundum Molfesium *tom.* 2. *tract.* 13. *cap.* 2. *numer.* 84. si est miles, aut habet à Principe priuilegium, vel si testatur ad pias causas, in quibus testamentis non requiruntur omnes iuris ciuilis solénitates *resolut.* 23. in fine) Sed meritò, docet Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 8. *num.* 12. donare non posse, cum facile decipi posit. *ibid. res.* 12. Quoad testamentum verò Pegada *reper. ad l. inter cætera. ff. de lib. p.* 2. *cap.* 1. §. 9. fieri etiam non posse inquit à muto, nisi per scripturam *res.* 23. §. *Sed circa*.

Aut mutus posit contrahere? Donare? Et testari.

4 Mutus à natiuitate, & simul etiam surdus non potest succedere in feudo recto, bene tamen succedere potest in improprio, & in Maioricatu, si per signa exteriora bene intelligit, sicut in omni feudo, cuius seruitium à quolibet sanæ mentis præstari potest. Cùm verò non succedit, debentur ei alimenta sustentationi congrua, absque vllo vinculo seruitutis. Ita Menochius *vol.* 1. *cons.* 65. *n.* 14. Vide Intrigliolum *de feud. cent.* 2. *art.* 1. *à n.* 554. *p.* 5. *t.* 6. *res.* 21.

Mutus, & surdus à natiuitate potest succedere in feudo improprio, nõ in recto.

5 Potest etiam mutus, quamuis surdus, matrimonium inire, nisi esset etiam cæcus. Vide supra V. *Matrimonium*, *numero* 20. Et eodem modo Religionem ingredi potest, & in ea profiteri. Vide V. *Professio. n.* 15. Cæterum etiam si audiat, & videat, non potest mutus eligi ad Prælaturas. Ita Peyrinus *de Relig. Prel. tom.* 2. *q.* 2. *c.* 4. *num.* 18. 20. 21. *ibid. res.* 20. Item si omninò mu-

Et si non est cæcus, potest vxorẽ ducere. Et Religionem ingredi.

Non tamen esse Prælatus.

Vel ordinari.

mutus est, non potest ordinari, quia est irregularis. Secus si solum habeat linguam impeditam, aut blesus, vel balbus sit. Ita Maiolus *lib.* 1. *de irreg. c.* 26. *nu.* 23. Nisi notabilem difficultatem in loquendo haberet. Ita Sayrus *de cens. lib.* 6. *c.* 8. *n.* 17. 21. *ibid. res.* 22.

Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa.
Quid, si nouit scribere?
Sacerdos mutus an in necessitate possit ministrare Eucharistiam.
Et baptizare?

6 Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa. Et si nouit scribere, secundum Fagundez *p.* 2. *lib.* 1. *cap.* 6. *nu.* 9. etiam per scripturam. Qui tamen contrarium probabile existimat. Vide V. *Confessionis à nu.* 17. An mutus, & surdus sit in morte, aut vita communicandis. Vide V. *Commun. num.* 5. & 12. Sacerdos mutus tempore necessitatis secundum Gratianum *tom.* 3. *c.* 307. *num.* 6. potest Eucharistiam ministrare *p.* 5. *t.* 6. *res.* 18. An verò possit abluere baptizandum, altero manibus orbato proferente formam, vide V. *Baptis. nu.* 48.

An mutus possit declinare forum?
Et damnari ad pœnã ordinariam?

7 Mutus computatur inter personas miserabiles, ac proindè, vt illæ, declinare potest forum. Ita Cochier *de iurisd. parte* 4. *quest.* 108. *p.* 5. *tract.* 6. *resolut.* 30. An verò damnari possit pro delicto ad pœnam ordinariam, vide infra V. *Reus, nu.* 3.

MVTVVM.

Mutuum quid?
Et in quo differat à commodo.

1 † MVtuum est, quod alicui præbetur, vt suo tempore reddat. Consistit in ijs rebus, quæ pondere, mensura, numeroue consistunt. Differt à commodato, quòd in hoc non transfertur dominium rei, sed conceditur tantum vsus, vnde & eadem res in specie redditur. In mutua verò transfertur dominium, nec eadem res in specie redditur. Speciem hic non sumimus Logicè pro ratione communi, sed legaliter, quo pacto aliquando significat indiuiduum, vt in *l. vxorem, §. felicissimi ff. de leg.* 111. & alibi.

In mutuo interuenit vsura.

2 In mutuo cum aliquo lucro quandoque interuenit vsura. Et quidem mutuum petere ab vsurario etiam parato, sine iusta causa, mortale est, quemadmodum dare Vide infra V. *Scandalum. num.* 22.

Quando aliquid accipitur vltra sortem.

3 Ad rationem autem vsuræ requiritur, quod aliquid exigatur vltra sortem, vnde quoties exigitur sola sors, quamuis mutetur valor rei, non est vsura igitur, qui sciret, valorem pecuniæ breui diminuendum, posset illam alicui mutuare cum pacto, vt sibi reddat iuxta valorem præsentem: quemadmodum qui sciret rem aliquam sibi perituram, nisi vendat, posse illam licitè vendere. Et ita tenet contra Azorium Bonacina *de contr. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 5 *nu.* 17. *p.* 1. *t.* 8 *resol.* 25.

Pretio æstimabile.
At non est vsura mutuare cum pacto, vt statim remutuet.

4 Requiritur etiam ad vsuram, vt res, quæ pro mutuo accipitur, sit pretio æstimabilis. Vnde dare aliquid mutuo cum pacto quod mutuatarius statim remutuet, v. g. vel aliquid iusto pretio vendat, prædium locet &c. nõ est vsura; quia illa obligatio statim faciendi, cum modico tempore duret, non est pretio æstimabilis. Ità contra Rebellium *p.* 2. *lib.* 8. *q.* 4. *n.* 10. Reginaldũ *t.* 1. *li.* 25. *c.* 11. *n.* 198. † Et Trullench *t.* 2. *lib.* 7. *c.* 18. *dub* 6. *n.* 3. † *p.* 1. *t.* 8. *r.* 60.

Vel beneficiũ in gratitudinem conferat.

6 Ita etiam aduertit Nauarra *de rest. lib.* 3. *c.* 2. *p.* 2 *dub.* 6. non esse vsuram; mutuare cum pacto, vt statim conferatur à mutuatario beneficium, non quidem in pretium (hoc enim esset vsurarium, & simoniacum) sed ingratitudinem. Quia talis obligatio breui durat, ac proinde non est pretio æstimabilis. † Ita Trullench *vbi sup c.* 19. *dub* 7 *nu.* 1. †. Secus vero, si detur mutuum cum pacto, vt beneficium in futurum conferatur; nam hæc obligatio est pretio æstimabilis, & tale mutuum vsurarium *parte* 1. *t.* 8. *res.* 61. Quemadmodo vsurarium etiam est mutuum cum pacto, vt mutuatarius remutuet, cùm mutuans indigebit, aut ad suum molendinum frumenta mittat, suas scholas frequentet, &c nam talis obligatio cum sit diuturna, est pretio æstimabilis. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 2. & 4. alij communiter. Sed limitat

Secus si post multum tempus præstandum sit.
Vel accedat pactum, vt mutuatarius suas scholas molendinum, vel tabernas frequentet.

limitat hanc opinionem ad obligationem ciuilem, nam si ex sola obligatione gratitudinis hæc petantur, non erit vsura. Limitat deinde Salas *de vsur. dub. 9. num.* 4. si aliqualiter incommodum est mutuatario hæc præstare; si enim absque vllo incommodo præstare potest, peti posse absque vsura. Adde, quod D. Antoninus, & antiqui alij apud Azoriũ *p. 3. li. 5. c. 7. q. 1.* tenent supradictum mutuum non esse vsurarium, quod etiã ex recentioribus docuit Rodriq. *in sum. to. 2. c. 197. nu. 5.* & probabile existimauit Malderus in 2. 2. *t. 5. c. 3. dub. 4.* Nec desunt rationes. Nam primò mutuans cum tali obligatione ciuili, nihil lucri acquirit ex mutuo, cum sit obligatio ad cõtractus vltro citroq; (& quidem æquiualenter) obligatorios; qui enim frequentat molendinũ, vel scholam alterius non soluit, nisi pretium iustum. Et deinde, quia si non est vsura, obligare mutuatarium, vt vendat, aut remutuet statim; nec erit vsura obligare ad aliàs mutuandum, cum incertum sit, an ille indigebit, vel mutuatarius possit, &c. Sed hęc opinio an sit probabilis, alij videant. *par. 1. tract. 8. resolut. 59.*

Quamuis nec id vsurarium esse aliqui doceant.

6 Dices. Quid si quis mutuet cum interpellatione beneficij, quod mutuatarius, quantum est ex se, statim confert, sed aliqua solemnitate posteà est perfecturus? Respondeo, quod si obligatio eius, quod superest, non habetur pro ciuili, sed pro obligatione gratitudinis, probabilissimum est, non esse vsuram. Ita Malderus *ibid. dub. 6 p. 1. t. 8. res. 61. §. Dices.*

Et si statim conferatur beneficium per aliquam solemnitatẽ posteà perficiendum, non est vsura.

7 Et hæc ratio procedit generaliter pro omni obligatione gratitudinis, quæ imponatur, vel insinuetur mutuatario. Nam sicut sperare per mutuum amicitiam, vel aliquod donum ex gratitudine mutuatarij, non est vsura mentalis: ita neque tale donum ex tali obligatione exigere est vsura realis, & exterior: quia actus internus, & externus sunt eiusdem bonitatis, & malitiæ. Et certè vsura non est, nisi expectetur aliquid ex mutuo vi mutui, & ex iustitia, seu cum obligatione ciuili. Ita Molina *de iust. tomo 2. disp.* 305. *num.* 6. & alij contra Angles *de contr. mutui art. 2. defin. 5. concl. 1. p. 1. t. 6. resol.* 62. *& p. 11. tr. 7. res. 23.*

Dummodo obligatio solemnitatis sit solius gratitudinis.

Et idem dic generaliter in omni obligatione gratitudinis.

8 † Hinc est, quòd mutuans possit aliquid accipere pro lucro cessante absque labe vsuræ, nam tunc non accipit vi mutui. Sed vt possit accipi lucrum cessans, DD. requirunt, quòd pecunia sit negotiationi exposita; ab eo, qui non habet aliam, cum qua negotietur, & quod lucrum probabiliter esset futurum, non enim sufficit, quòd esse potuerit. †

Vnde potest aliquid accipi pro lucro cessante. Si adsint certæ conditiones.

9 Prætereà non debet mutuans accipere totum lucrum, quod ex tali negotiatione sperabat, sed deducere debet expensas, & aliquid aliud ratione periculi, laboris, &c. Ita Salonius *tom. 2. q. 88. art. 2 contr.* 9. & alij communiter. Vt autem securius, & certius procedant mutuantes, Lessius *lib. 2. cap. 20. dub. 11. num. 97.* hanc regulam tradit. Vt scilicet mutuans tantum remittat mutuatario ex lucro cessante, quantum ipse dedisset pro contractu assecurationis talis lucri. Vnde qui lucraturus esset quindecim, pro quorum assecuratione solueret quinque, potest à mutuatario exigere decem *p. 1. t. 8. res. 64.*

Et non accipiatur totum lucrum.

10 Aduerte autem cum Nauarra *de rest. lib. 3. c. 2. nu.* 303. pactum de lucro cessante in mutuò dupliciter fieri posse, vno modo indeterminatè, vt scilicet mutuatarius teneatur soluere interesse quando, & quantum euenerit. Alio modo determinatè, vt scilicet mutuatarius ab initio obligetur soluere certam summam pro lucro probabiliter cessaturo, siue deinde maius, siue minus, siue etiam nullum lucrum cessasse comperiatur. Hoc posito, mutuum cum lucro cessante hoc secundo modo acceptum si lucrum statim simul cum mutuo exigatur, iniquum est, & vsurarium. Et si non potest quis mutuans 100. v. g. sumere statim pro lucro cessante 10. Et ratio est, quia in tali casu lucrum non cessat ex 100. quia solùm mutuantur 90. Ita Nauarra

An verò possit accipi determinatum.

Et statim ac mutuatur.

*ibi. nu.*305. Lessius verò *lib.*2.*c.*20.*dub.*11.*nu.* 100. ait, in tali casu sumi posse 9. pro lucro cessante ex 91. quæ remanent, nam hoc non est aliud, quam mutuare 91. cum interesse, & 9. sine interesse, quæ tamen reddenda statim sunt pro interesse 91. in quo contractu perinde grauatur mutuatarius, ac si solutio interesse differetur. Salas autem *de vsur.dub* 19. *nu.* 11. permittit, vt interesse statim sumatur in oleo, frumento vino, &c. non autem ex eadem summa pecuniæ, vel rei fructiferæ mutuatæ. *p.2.t.5 ref.*30.

Item, an mutuans cum opinione quod ex mutuo possit aliquid acquirere, alias non mutuaturus. Sed alium iustum, & lucratorium contractū celebraturus possit in conscientia accipere, quod per contractum licitum acquisiuisset?

11 Si autem mutuans aliquid accipiat vi mutui ex ignorantia, existimans licitum esse accipere, cum alioqui non mutuasset, sed alium contractum licitum celebrasset, non posset secundùm Lessium *de iust. lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 20. acceptum re cognita detinere in compensatione lucri cessantis ex tali contractu licito, quem aliàs celebrasset; nisi expressisset, se velle contrahere omni meliori modo, quo posset. nam bona fides non potest iustificare contractum iniquum. vendens aliquid supra iustum pretium bona fide, re posteà cognita tenetur restituere excessum, nec potest sibi aliquid retinere pro lucro cessante. Et ita est in cambio, locatione, & alijs contractibus. At secundùm Sà V. *Vsura, nu.*8. Tannerum *in* 2.2 *disp.*4.*q.*7.*dub.* 5. *nu.* 99. & alios potest, nam præsumitur mutuans omni meliori modo lucrum accipere voluisse, & mutuatarius consensisse, saltem implicitè ad præstandum interesse, & seruantem mutuantem indemnem, dum aliunde non constat oppositum. Deinde, quia si is tenetur restituere, non tenetur ratione iniustæ acceptionis, sed ratione rei acceptæ, ac proinde id solum, in quo factus est ditior, at in nihilo factus est ditior; nam computandum est lucrum, quod aliàs ex contractu licito acquisiuisset; alioqui enim ex tali mutuo damnum sentiret. *p.*1.*tr.*8 *ref.*57. & *p.*3.*tr.*5.*ref.*92.

Non potest mutuans accipere lucrum cessans, si hoc ex alio capite acquirit.

12 † Numquam verò licitum est in mutuo recipere lucrum cessans, quando tale lucrum compensatur alio, quod non acquireret, nisi mutuans.† Vnde non possunt mercatores, vendentes res credito, aliquid supra pretium rigorosum sine vsura accipere, dicendo, quòd si venderent pecunia numerata, illud plus lucrarentur. Nam hoc quod lucrarentur compensatur in acquirenda emptorum copia, & vendendo res pretio summo, quo pecunia numerata non venderent. Ita Palaus *lib.*4.*de contr.cap.*4. *dub.* 5.& alij *part.*1.*trac.*8. *ref.*34.

Potest etiam mutuās accipere aliquid pro damno emergente.

13 Potest etiam mutuans aliquid mutuatario accipere ratione damni emergentis. Et quidem, si adsit pactum, accipere potest damnum tam intrinsecum, quàm extrinsecum, etiam si contingat ante moram, vel etiam post moram inculpabilem. Quod etiam dicendum de lucro cessante, & non solùm in mutuo, sed etiam in venditione. Ita Salas *de empt. dub.* 21. *nu.* 4. & alij communiter *p.*1.*tr.* 8. *ref.* 43. Si autem non adsit pactum de damno emergente, vel pactum sit de damno post moram, non potest aliquid accipere, nec tenetur mutuatarius aliquid soluere. Quod Pitigianus *in* 4. *distin.* 15.*q* 1.*art.*6. affirmans pro foro externo, non benè negat de interno: nam quod in foro interno ex iustitia restituendum est, restituendum quoque est in externo, si probatio actori non deest. Et sanè mutuatarius nollet fortassè cum tanto onere mutuum accipere. Itá Salas *de vsura, dub.*18.*nu.*4. Denique, mutuatarius tenetur post moram culpabilem soluere damnum intrinsecum mutuanti emergens. *p.*1 *tr.*8.*ref.*71.

Et in pœnam conuētionalem appositam in contractu, nisi mutuatarius præfixo tēpore resoluat.

14 † Tertiò ex mutuo sumi potest aliquid in pœnam appositam in contractu, si mutuatarius non soluat præfixo tempore, non quidem pro interesse, sed quatenus mutuatarius compellatur ad soluendum eo tempore. Tunc enim si mutuatarius culpabiliter non soluit, tenetur pœnam conuentionalem soluere, & mutuans potest iustè recipere. † Si autem inculpabiliter sit morosus, aliqui etiam affirmant, teneri; alij verò negant, quorum nomina, &

ratio-

rationes inuenies apud Faustum *in specul.71.num.1. & 2. part.1.t.8.res.41.* in fin.

Item ratione periculi in recuperando mutuo.

15 Quartò sumi potest aliquid in mutuo ratione periculi in recuperanda sorte. Debet autem periculum esse verum, & graue. Nec procedit, quando mutuatarius vult tradere pignus, aut adducere sufficientem fideiussorem. Quibus positis, propositio docetur à Bonac. *de contr.disp.3.q.2.punct.4.n.18.* & alijs contra Lopez *apud Criz. p. 1.pr. 7. q. 5. dub.6.concl.2.* Et probatur, quia id pertinet ad indemnitatem mutuatos. Caput autem *nauiganti, de vsuris,* potius est pro nobis. nam permittit venditorem posse aliquid exigere vltra pretium, eo quod se exponat periculo amittendi lucrum, *p.1.t.8.res.37.*

Quando non adest pignus, nec fideiussor.

Minimè verò pro eo quod mutuās se priuat facultate repetēdi ad certum tēpus.

16 An verò sumi etiam aliquid possit à mutuante, eo quod se priuat facultate repetendi pecuniam mutuatam per tantum tempus? Negatiuè respondet DD. cōmuniter *vt p.11.tr.1.res.25.§.Sed quæro 4.* Et probat Molina *de iust.to.2. tr.2.disp.308 num.8.* quia ista priuatio est beneficium meræ liberalitatis, vnde mutuans non inducit super se obligationem aliquam, quæ perinde aliquo lucro compensari possit. Sed hæc ratio non placet, quia, vt aduertit Salas *de vsuris dub. 9. nu. 12.* reuera mutuans manet obligatus ad non repetendam pecuniam infrà tantum tempus. Igitur probatur primò conclusio à Lessio *lib.2.cap.20. dub. 14.* quia contraria sententia videtur noua. Secundò, quia non posse repetere pecuniam infra aliquod tempus est quid intrinsecum mutuo, alioqui non differret à precario.

Quamuis aliqui contrarium doceant.

Sed his non obstantibus, affirmatiuam sententiam amplexi sunt Ledesma *pr.2 tr.8 c.35.concl.4.* & Celestinus *comp.tr.11.c.5. q. 2.* Primò, quia omnis obligatio ciuilis est pretio æstimabilis. Secundò, quia tale onus indebitum non tenetur mutuans gratis subire. Tertiò, quia aliquem artistam suo instrumento priuari, est quid pretio æstimabile, ergo similiter priuari suis pecunijs mercatorem, quæ sunt eius instrumentum. Quartò, quia id exigit bonum Reipublicæ. nam multi sunt, qui pecunia indigent, & mercatores nolunt mutuare gratis, ne se priuent commoditate negotiandi per cambia, vel alijs modis; vnde æquum est, vt mercatores de communi consensu constituant certa pretia carentiæ pecuniæ maiora, vel minora, habita ratione copiæ, vel inopiæ pecuniæ, mercium, &c. Præsertim quòd cum hac priuatione concurrit vt plurimum aliqua ratio iusta exigendi locum pro mutuo, vt periculum, lucrum cessans, damnum emergens, labor, & diligentia in parandis pecunijs &c. Ad argumenta primæ sententiæ, responderi posset, opinionem non carere auctoritate cum eam doceant præfati Doctores. Nec esse de ratione mutui, quod mutuans careat facultate petendi pecuniam ad certum, & determinatum tempus, sed ad aliquod tempus indeterminatum. Differre verò mutuum à precario, quòd in hoc non transfertur dominium, sicuti transfertur in mutuo. Ita ille. Sed an probabiliter, alij iudicent, *p. 1. tr. 8.res.48. et p.5.tr.16.res.50.*

De quodā contractu, qui dicitur, Stocco.

17 Quæres hic. An liceat petenti mutuatā pecuniam, respondere *Nolumus tibi mutuare pecuniam, sed dabimus tibi tantam pecuniam in mercibus summo pretio ad creditum?* Respondeo Vide V. *Contractus, nu. 5.*

Pro certo lucro non autem incerto.

18 Posset quis promittere alicui certam aliquam summam pecuniæ in mutuo pro incerto lucro, non autem pro certo. Diana, & alij *p.11. tr.7. res. 24.* & non potest exigi lucrum cessans ex eo quod mutuans non habebat animum, nec deliberauerat mutuare. Verricelli, nec potest quis accipere 200. à Titio, vt soluat decem pro damno mergenti, vel lucro cessante, & dare alia 100. vt soluat decem. Pont. & alij, & si quis bona fide fecit contractum vsurarium, & postea cognoscat esse illicitum potest accipere quod ex iusto accepturus erat. Verricelli, & potest mutuare 100. cum medietate mercium monens se non voluisse mutuare monendo petentem, quod mutuum nolis concedere offerens tamen merces iusto pretio. Castrus Palaus. *ibid.* tamen

Minime potest hoc fieri.

Cognita iniustitia potest accipere, quod accepturus erat ex iusto.

Monens de non mutuando, vel cum medietate, mercium venditarū iusto pretio potest mutuare.

non poteſt dari mutuum, vt ſtatim initio mutui, mutuatarius ſoluat lucrum. Diana, & alij *reſ.* 25. & quamquam ceſſatio laboris pretio extimari poſſit, ſed ſi facis eam venalem, non poteſt accipi lucrum. Molina, & alij contra Syluestrum, & alios *ibid.* §. *At merito*: & fructos perceptos ex pignore tenetur mutuator computare in ſortem, ſed non ſi contractus facit cum pacto retro vendendi, communiter DD. exceptis duobus caſibus primo ſi pignoratur feudo domino directo, & Genero pro dote *ibid. reſ.* 26.

Contra Syluestrum.

Exceptio proprio domino, vel pro dote.

NECESSITAS.

Neceſſitas quotuplex?

Et qualiter ſubleuanda.

1 NEceſſitas triplex eſt, extrema, grauis, & communis. Extrema eſt, quando cui deſunt neceſſaria naturæ; grauis, quando deſunt neceſſaria ſtatui; Communis eorum, qui mendicant, vel in conſeruando proprio ſtatu aliquam inopiam patiuntur. Vide V. *Eleemoſyna*. Vbi inuenies quis, ex quibus bonis, & in quibus neceſſitatibus eleemoſynam dare teneantur. Poteſt etiam pauper in extrema vel graui neceſſitate debita non ſoluere, & neceſſaria clam ſurripere. Vide V. *Pauper*. De neceſſitate Sacramentorum, vide ſub ſingulis eorum nominibus, & reliqua in ſingulis materijs.

NEGOTIARI.

Negotiari quid.

Et qualiter Clericus, ac Religioſis prohibitum.

1 † NEgotiari eſt emere rem, & eam ſic manente reuendere. Poteſt eſſe illicitum ex multis capitibus. Præſertim ratione perſonæ. † Nam

Clericis in Sacris conſtitutis, & Religioſis negotiari per ſe prohibitum eſt in cap. *conſequens, diſt.* 88. vbi Gelaſius Papa ſic ait. *Clericis ab indignis quæſtibus abſtinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio ceſſandum, aut in quocumque gradu ſunt poſiti, mox a clericalibus officijs cogantur abſtinere*. Ex quibus verbis patet contra Caietanum, *in ſumm. v. Clericus*, Clericum, & Religioſum negotiantem peccare mortaliter. Niſi, vt aduertit Cenedo *p.* 1. *collect.* 37. *num.* 2. ſemel aut iterum negotiaretur, nam tunc eſſet ſolum peccatum veniale ex leuitate materiæ. Non peccaret tamen, ſi negotiaretur per alium, nam Clericus prohibitum ſolùm eſt negotiari per ſe. Ita contra Megalam *in* 2. 2. *lib.* 2. *c.* 5. *q.* 5. *nu.* 157. Leſſius *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 1. *nu.* 6. † & nouiſſimè Vvigers *tr.* 5. *c.* 5. *dub.* 2. *nu.* 147. †. *p.* 1. *tr.* 8. *reſ.* 72. Et ſi non eſt conſtitutus in Sacris, quamuis ſit beneficiarius, aliqui apud Molinam *de iuſt. to.* 2. *tr.* 2. *diſp.* 342. *n.* 2. concedunt negotiari poſſe per ſe ipſum, & hoc quidem ſatis probabilem, quamuis Salas *de empt. dub.* 2. *nu.* 5. & alij id negent *p.* 1. *tr.* 8. *reſ.* 73. *&* *p.* 7. *tr.* 10. *reſ.* 20. Idem videtur dicendum de Nouitijs, nondum ſacris ordinibus initiatis; quos licèt Dicaſtillus *de iuſt. lib.* 2. *tr.* 9. *diſp.* 1. *dub.* 5. *nu.* 242. neget poſſe negotiari; tamen cum Hurtado *de contr. diſp.* 2. *diff.* 17. contrarium omninò eſt tenendum, quia negotiatio per ſacros Canones eſt interdicta Clericis in ſacris conſtitutis, & Religioſis, ſed Nouitios abſolutè non eſt Religioſus, nec in odioſis venit ſub nomine Religioſorum; ergo cui talis lex ſit pœnalis, non cõprehendit Nouitios *p.* 7. *tr.* 10. *reſ.* 21. Sed fuſius de hoc vide *par.* 11. *tr.* 6. *reſ.* 41. vbi de impreſſione librorum tractatur.

Clericus negotiator tenetur ſoluere gabellas.

3 Clericus autem negotiator non ſolùm peccat mortaliter, ſed amittit etiam exemptionem gabellarum. Pro quo tamen aduerte primò, quod non ſtatim, ac Clericus negotiatur, amittit exemptionem, ſed requiritur, vt ter

prius

Digitized by Google

prius ab Episcopo admoneatur. Ita Lopez *par. 2. cap. 41.* & alij, cum quibus Pereira *par. 2. cap. 24. num. 35.* contra Malderum *in 2. 2. tract. 5. cap. 6. dub. 9.* & alios *par. 1. tract. 2. resol. 47. par. 3. tract. 1. resol. 44. par. 4. tr. 1. resol.* 28. Et hæc monitio debet esse omnino triplex, non enim sufficit vna pro tribus. Ita Acugna *in decret. par. 1. dist. 88. cap. 2. num. 6.* contra Angelum V. *Clericus, num. 3. par. 3. tract. 1. resol.* 44. §. *Notandum*. Secundò, quando Clericus negotiator ter admonitus amittit exemptionem gabellarum, non illam amittit quoad bona Ecclesiastica, sed tantum quoad patrimonialia. Ita Comitolus *lib. 1. quæst. 53. nu. 4.* contra Layman *lib. 4. tract. 9 cap. 6. num. 9. Ibidem* §. *Nota etiam*. Tertiò, quando Clericus negotiator tenetur soluere gabellam, non potest pro eius solutione conueniri coram iudice laico. Vide V. *Gabella, num. 9.* Quartò, non omnis venditio rerum propter lucrum Clericis est prohibita, quia non omnis talis venditio est negotiatio, sed ea solum, quam mercatura rerum præcedit in finem venditionis absque vlla melioratione. Igitur si Clericus vendat vinum, triticum, oleum, & alia ex redditibus beneficii, aut bonis patrimonialibus prouenientia, etiam si alio asportet, vt carius vendat, non est propriè negotiator. Ita Sousa *in Bulla Cœnæ cap. 19. conf. 1. num. 4.* & alii contra Grassum *de effect. Cleric. eff. 3. num.* 138. Qui non benè asserit, Clericum in tali asportatione teneri soluere Regaliam, quæ non est gabella, nam Regalia non est aliud, quam gabella portus, vt docet Montanus, vnde *in l. inter publica, §. fin. ff. de verb. signific.* prouentus ex portu inter Fisci vectigalia numerantur, *par. 5. tract. 1. resol.* 27. Quintò, Pereira *par. 2. cap. 24. num. 36.* multipliciter Clericum negotiantem excusat à solutione gabellarum. Et primò, si habeat tenues redditus, quibus familiam ægrè alere possit. Secundò, si lucra negotiationis ex industria propria, rebus melioratis, vel immutatis sibi proueniant. Tertiò, si maiorem partem bonorum negotiationi non exponat, vel si omnia, non tamen per se, sed per amicum. Sed ex his aliqua iam approbauimus, aliqua verò nimis laxa sunt. *par. 4. tract. 1. resol. 18. §. Non desinam. & par. 11. tract. 3 resol.* 10. Et Episcopus potest tenere cymbam piscatoriam ad suorum, & Prædicatorum vsum, & pisces superfluos vendere. Diana, & alij. *Ibidem* §. *Quæro tertiò.*

Post trinam monitionem.

Quoad bona patrimonialia.

Sed non omnis venditio prohibetur Clericis.

Et ipsa negotiationem exercens multipliciter excusatur.

Potest Episcopus vẽdere pisces superfluos.

4 Petes hic, an liceat cum alterius pecunia inscio domino negotiari? Respondeo affirmatiuè, dummodo paratam pecuniam habeat pro eo tempore, quo eam dominus requisiturus sit. Nam lucrum negotiationis est fructus industriæ, pecunia enim est de se infœcunda. Ita Beia *par. 1. cas. 42.* Igitur thesaurarii Principum, vel Ciuitatum, & serui possunt cum pecuniis dominorum quiescentibus negotiari. Sicut vendi potest alterius triticum eo tempore, quo carius valet, & requisitum, postea emi eiusdem quantitatis, & qualitatis, quamuis minori pretio. Et Molina *de iust. to. 2. tract 2. disput. 402. n. 2.* docet, quod si dominus mittat famulum cum nummis aureis ad soluendum creditori, non curans in qua moneta solutio fiat, potest famulus nũmos aureos cum argenteis cõmutare, & lucrum ex tali cambio minuto proueniens retinere. *p. 1. tract. 1. res. 32.* non possunt per alios negotiari, vt principales. *p. 9. tr. 7. res. 69.*

Negotiari cum alterius pecunia ipso nesciẽte, est illicitum.

5 Petes secundò: An hæc sit negotiatio prohibita? si pecunias, quas eo propriis redditibus; vel fructibus habes in alio regno, non possis ad te Romam, vbi illis indiges, afferre sine magno decremento, & iactura, ex quo moneta Neapolitana v. g. minus Romæ valeat, quam Neapoli; & ideò ne afferas pecunias, Romæ minus vtiles, facis ea pecunia emi Neapoli merces aliquas, quas Romæ vendere possis eodem pretio, & fortasse maiori. Distinguendum puto: Nam vel Neapoli pecunia illa æquiualet Romanæ, in valore, ita vt non plus valeat Iulius Romanus, quam Neapolitanus, vel non æquiualet. In primo casu licita erit negotiatio, in secundo non item. &

Negotiatio quædam dubia.

hæc

Procurator alienorũ nõ tenetur de culpa.

hæc omnia docet Lugo *de iust to.2.disp.27.sect.3.nu.* 53. cui ego vt satis probabiliter loquenti adhæreo. *p.7.tr.10.res.21.ver. Sed hic*. Negotiatorum gestator, seu procurator alienorum, non tenetur de culpa, etiam leuissima. *p.8.tr.7.res.35.& p.11.tr.2.res.18.* & de qua culpa hæredes magistratuum tenentur de eadem hæredes tutoris. Diana, *tr.ibidem*.

NOVITIATVS.

Nouitiatus durare debet per annum integrum.

1 NOuitiatus debet durare per annum integrum, continuum, computatum de momento ad momentum. Vide V. *Professio.num* 7.

Non interrumpitur, si cum Prælati licentia nouitius maneat extra claustra.

Etiam per maiorem anni partem.

2 Nouitiatus non interrumpitur, si morbi curandi causa, vel recreationis, &c. de Prælati licentia Nouitius in domum se transferat. Ita Zanardus *p.2. c.6.* Imò ad morbum curandum, v.g. potest manere extra Monasterium per maiorem anni partem. Ita Sanchez *sum.to.2. lib.5.c.4.nu.*28. Et Azorius *to.1.lib.12.c.2.q.*8. ita loquitur de Nouitio, qui apud sæculares extra Conuentum toto probationis anno moratus est cum licentia: Idque procedit etiam si licentia detur à superiore sine iusta causa. *p.3.tr.2.res.*84.

Secus verò, si absque licentia.

Nisi quod aliqui in hoc admittuat paruitatem materiæ.

3 Si autem Nouitius absque licentia Superioris claustra relinquat, & postea redeat, nouitiatus interrumpitur, & non continuatur. Sed Lessius *lib.2. c.4.dub.7.n.*59. in hoc putat dari paruitatem materię, quam dicit esse paucorum dierum, quia continuitas Nouitiatus requiritur ad experiendas Religionis austeritates, quas non minus experitur, qui paucos dies intermittit, & in fine anni postea supplet. Naldus verò V. *Nouitius,num.*4. determinat, egressum à Monasterio per tres, aut quatuor dies impedire moralem continuationem, qui proinde sentire videtur vnius, aut duorum dierum i termissionem non impedire. At Suarez *de Relig.to.3.lib.5.c.15.nu.*6. distinguit, & si nouitius exeat habitu dimisso, & animo non reuertendi, sufficere ad moralem interruptionem quodlibet temporis spatium, quia tunc censetur mutasse statum, & indiget noua receptione. Si verò exeat cum habitu, animo reuertendi, non interrumpi, etiam si maneat per aliquot dies, nisi à Prælato dimittatur. Igitur secundum Suarez interruptio nouitiatus procedit ab eo egressu Monasterij, qui in singulis Religionibus est sufficiens, vt necessaria sit noua receptio. *p.5.tr.5 res.*19.

Et nouitiatus interruptus Fratrum Minorum ex quodã priuilegio potest continuari.

4 Aduerte etiam, quòd Fratres Minores habent priuilegium Iulij II. quod in eorum Ordine nouitiatus interruptus continuari possit, quod priuilegium putat Rodriquez *qq. Reg.to.3.quest.15.art.*8. non esse abrogatum per Tridentinum *sess.25.cap.*25. quia hoc requirit nouitiatus annum integrum, non autem continuum, docetque hodie omnes Religiones, eo per communionem vti posse. At Villalobos *to 2.tr.35.diff.35.num.*9. putat, sublatum esse, & testatur de declaratione Cardinalium, & alia decisione facta Romæ in facti contingentia apud Nauarrum *p.3.to.2.res.*89. vnde validus est nouitiatus factus partim in vno conuentu, & partim in alio. Bordonus, & alij *p.9.tr.7.resol.*44.

Vãlet nouitiatus partem in vno monasterio, & partim in alio factus.

5 † Circa hanc materiam de nouitiatus interruptione, vide plura ingeniosè conscripta à nostro doctissimo Bordono in suo erudito Tractatu *de Professione Religiosa. c.4.q.11.* †.

NOVITIVS, NOVITIA.

Nouitius gaudet priuilegiis Religionis.

1 NOuitius est de familia Monasterij, & pars communitatis Religionis, & communicat cum Religiosis professis in omnibus fauorabilibus,

bilibus, priuilegio canonis fori, & exemptionis gabellarum. Nec obstat, quòd possit ad sæculum redire; nam etiam Acolytus potest habitum dimittere, & tamen, dum non dimittit, gaudet priuilegijs Ecclesiasticorum. Ita Molina *to.3 tr.2. disp.671. nu.* 2. & omnes ferè Theologi cum Grasso *de off. Cleric. eff.3 num.*13. & alijs Iurisconsultis. *p.1. tr.2. ref.*38. Idque ex speciali priuilegio Societatis procedit in eius Nouitijs directè, & in Nouitijs aliarum Religionum per communicationem. *p.3.tr.2.ref.*73.

2 Igitur in primis Nouitius non subest iurisdictioni laicali, nec puniri potest à iudice laico ob delicta commissa in sæculo. Vnde V. *Index laicus à num.* 14. Vbi etiam habebis, quòd habitum dimittens, puniri non possit ab eodem pro delictis in Religione commissis. Extenditur autem conclusio etiam ad Nouitios Ordinum militarium S. Ioannis, S. Iacobi, Alcantaræ, & cæterorum habentium tria vota, & constitutiones à Summo Pontifice approbatas. Nam, sicut Nouitij Religionum Regularium gaudent priuilegio fori, ita etiam Nouitij milites, quia, vt benè docet Nouarius, valet argumentum de statu Regularium ad statum, & Religionem militarium. Ita docet Marchinus *resol. pro Nouit. D.Iacobi, &c.* & declarauit Sacra Cõgregatio apud Riccium *t.4. resol.* 249. *num.* 3. Quod si alicubi est contraria consuetudo, vt de hoc Regno testatur Mastrillus *decis.*290. *num.*166. ea non est attendenda, quia est contra immunitatem Ecclesiasticam reprobata à Sacris Canonibus, & singulis annis in Bulla Cœnæ. Nec obstat, quòd dicti Equites quandoque multos annos in nouitiatu transigant; nam hoc eis non tollit priuilegium fori, vt benè probat Marchinus. Vide etiam Carleualium *de ind.lib.1.tit.1.disp.2.quæst.6 sect.3.à nu.*239.*p.5 tr.1.resol.*18. Deinde Nouitius non tenetur soluere gabellas. Vide V. *Gabellas,nu.*11. † Præterea absolui potest ab omnibus casibus & censuris, ac dispensari in omnibus irregularitatibus, à quibus, & in quibus absolui, & dispensari possunt sui Ordinis professi, siue potestate ordinaria suorum Prælatorum, siue priuilegiorum virtute. Ita Bordonus *de Prof. Reg.c.4. q.*56. An verò habitum dimittens in illas reincidat, vide infra num.7. †

Vnde non est subiectus iudici laico.

Etiam si sit Nouitius Ordinis militaris approbati.

3 Porrò, quamuis Nouitij communicent in fauorabilibus Religiosorum, ab odiosis tamen exempti sunt. Vnde in primis Nouitius quoad Sacramentum Pœnitentiæ non subijcitur dispositioni Prælatorum Regularium, vt professi, sed absolui potest à Confessario sæculari, approbat tamen ab Ordinario. Nec obstat decretum Clement. VIII. *de Reform. Nouit.* ibi, *Quilibet Nouitius*, vbi Prouincia audiendi Nouitiorum confessiones eorum Magistro solum committitur; nam decretum illud non est latum per modum præcepti, sed consilij, vt patet ex eo, quod vtitur verbis imperatiuis *soli Magistro committatur*, quæ verba, vt docet Caietanus, & alij, non continent præceptum. Et sanè si Nouitius cum solo Magistro confiteri posset, esset peioris conditionis, quam professi, qui ex alio decreto Clem. VIII. confiteri possunt tribus, vel pluribus Confessarijs à Superiore in qualibet domo designandis; cum tamen DD. communiter doceant, Nouitios gaudere fauorabilibus Religionum, & non ligari pœnalibus. Ita Nouarius *de elect. fori, sectio 2. quæst.* 63. *num.*13. & alij multi contra Peregrinum *add. ad Const. Cler. Regul. p.* 3. *quæst.*8. Et hæc opinio procedit etiam quoad reseruata Religionis, vt dictum est V. *Casus,n.*11. Aduerte tamen, quòd quamuis confessio Nouitij facta cũ Confessario sæculari etiam quoad reseruata, sit valida, non tamen est licita; & ideò talis Nouitius expelli deberet à Religione. Ita Rodriquez *in Bull.* §.9. *n.*26.*p.1.t.6.ref.*27.§.*Hinc.p.3.tr.2.ref.4.et* 110.*& p.4.tr.4.ref.*5. Deinde, Nouitij non comprehenduntur in Bulla Clem. VIII. prohibente largitiones munerum Religiosis. Ita Faustus *theol.lib.*8.*q.*206. & alij *p.1.tr.6.ref.*27. Rursus per Bullam Cruciatæ eligere sibi possunt Confessarium, & per illum absolui à reseruatis, & censuris, sicut sæculares. Ita Vecchius *pr.disp.9.dub.5.nu.*7. Et

Et vterq; exemptus est ab onere gabellarum.

Potestque per Prælatos Religionis absolui ab omnibus casibus, & cẽsuris à quibus absolui possunt professi.

Cæterum non comprehenduntur in pœnalibus professorum.

Et ideò Nouitius cõfiteri potest Presbytero sæculari.

Et absolui à Religionis reseruatis.

Item præbere munerum.

edere

Et vti Priuilegio. Cruciatæ quoad Cõfessarium. Absolutionem. Et lacticinia.

edere lacticinia in Quadragesima. Ita Fern. *p.3.c.9.§.5.n.5.p.1.tr.11.res.15.*

Nouitius potest sibi reseruare electionẽ puellarum à suis hæredibus dotãdarum.

4 Nouitius in renuntiatione bonorum (quæ valorem habet per Tridentinum, si fiat intra duos menses ante professionem, secuta professione, & non aliter) potest sibi reseruare electionem puellarum, quibus suus hęres tenetur quotannis certam pecuniæ summam distribuere, etiam si sit Capuccinus, quia in hoc non interueniunt litigia, contrectationes, vel administrationes. Ita Vecchius *pr.disp.8.dub.13.nu.2.* & alij contra Politium *in reg. Capuc. c.6.num.27.* & alios tenentes, quod Religiosus non potest executionem vltimarum voluntatum excipere. Aduerte autem, quòd supradicta nominatio cum licentia Superioris fieri postea debet. *p.3.tr.2.res.74. & p.5.tr.3.res.128.*

Et factus professus declarare dubia in sua renuntiatione inuenta.

§. *Notandum.* Post factam verò renuntiationem, & testamentum potest Religiosus, si aliquod dubium est, illud declarare; dummodo verbis conuenientem declarationem adhibeat, quia hoc non est disponere, sed solum ostendere, quid actum sit in præteritum. Ita Reginaldus *to.2.lib.18.c.27.n.397.* contra Mirandam *to.1.q.23.ar.10.p.3.tr.1.res.75.*

Nouitius retrocedẽs sine causa peccat solum venialiter.

5 Nouitius habitum dimittens sine causa, non peccat, nisi venialiter. At si Prælatus illum sine causa expellat, secundum Suarez *de Relig. tomo 3. lib.4. cap. 3. num.7.* peccat mortaliter. Quod etiam dicendum cum Vecchio *pr.disput.12.dub.1.num.4.* & alijs contra Sanchez *sum.tom.2.lib.5.cap.4.num.59.* de Religioso negante suffragium Nouitio iniustè. Nam tenentur ex iustitia in tali acceptatione rectum iudicium ferre, in qua imploratur vt iudex, & Nouitium idoneum non priuare tam magno bono, ac sæculi periculis obijcere. Confirmatur, quia retrahens quempiam ab ingressu Religionis sine iusta causa, peccat mortaliter contra charitatem, vt docet Peyrinus *de Relig.to.1.q.1.cap.29.* & alij: ergo multo magis negans suffragium sine causa, quia non solum retrahit, sed expellit. Nec est paritas de Nouitio spontè recedente; nam eius recessus nihil obest Religioni, nec ipse illi perseuerare promisit, & sic non tenetur ex charitate, aut iustitia perseuerare. At quod Nouitius idoneus expellatur, magnum ipsi, & aliquod etiam Religioni, incommodum sequitur. Et Religiosi in hac re non sunt domini Religionis, sicut Nouitius est dominus sui ipsius, sed iudices, vnde hæc obligatio non est iustitiæ commutatiuæ & reciproca, sed distributiuæ, vel charitatis. *p.3.tr.2.res.19. & p.7.tr.9.res.26.*

Et non tenetur ad expensas Monasterio reddendas.

6 Nouitius retrocedens, secundum opinionem sustentabilem à Peregrino *comm.ad Const.Cler.Reg.p.2 c.1.lit.C.§.10.* existimatam, tenetur ad expensas, quas fecit Monasterium in ipso alendo, quia Nouitijs Monialibus victum, & vestitum parentes suppeditant: & Trident. *sess.16.c.16.* docet, in casu retrocessionis conuentũ restituere debere nona Nouitijs suis parentibus, deductis victu & vestitu, quam exceptionem non apposuisset, nisi Nouitij ad id tenerentur. Sed hæc opinio est contra communem apud Sanchez *sum. to.2.lib.6.c.10.n.4.* & alios: Tum, quia cum Nouitius liberè ad sęculum quãdocunque redire possit, si hoc esset, aliquando etiam teneretur. Deinde, quia bona Monasterij non tantum sunt ad alendos Professos, sed etiam Nouitios. Et tandẽ quia eo ipso, quòd quis Religionem ingreditur, conuentus seruitijs applicatur, quæ satis videntur ad compensandum frugalem victum, & vestitum cuiuscunque Nouitij, quamuis inepti. Ad argumenta supra facta respõdetur. Ad primum, consuetudinem interpretatam esse Concilium pro Monialibus, non pro Religiosis viris. Ad secundum, Concilium illud decernere in casu, quo parentes subministrarent alimẽta Nouitii pro toto anno ab initio; nam tunc, si infra annum rediret, conuentus non teneretur restituere expensas iam exhibitas. Ita Suarez *de Relig.to.3 lib.5.c.11.nu.5.p.3.tr.2.res.16.*

Nec reincidit casus, & censuras, à quibus absolutus fuit per priuilegia Ordinis.

7 Nouitius retrocedens non reincidit in censuras, irregularitates, & reseruata, à quibus absolutus, & dispensatus fuit in Religione virtute Priuilegiorum, quæ adducit Rodriquez *quæst.20. art. 21.* vel cuiusdam priuilegij

Clemen-

Clementis IV. & aliorum, quæ adducit Vecchius *disp. 9. dub. 25. nu. 3.* nisi in casibus expressis in iure. Et ratio est, quia absolutio purè, & simpliciter data non debet explicari, quòd data sit ad reincidentiam, vt notat Suarez *de Relig. to. 4. tr.* 8. *lib. 2. c. 24. nu. 6.* nisi ita in priuilegio, aut facultate exprimatur, vel casus sit expressus in iure In priuilegiis verò recensitis non explicatur reincidentia. Ergo; & idem dic de eo, qui à reseruatis, & censuris absoluitur animo lucrandi Iubilæum; nam si postea non lucratur, adhuc remanet absolutus. *p. 3. tr. 2. ref. 34.* An Nouitius ad sæculum rediens puniri possit à iudice laico pro delictis in Nouitiatu commissis, & idem de dimissis à Societate, si nullum habeant Ordinem. Vide V. *Iudex laicus, nu.* 15.

Nec potest puniri à iudice laico pro delicto commisso in Religione.

8 Nouitius moriens secundum Villalobos *to. 2. tr. 1. diff. 2. n.* 13. potest sibi eligere sepulturam, sicuti habitum dimittere, & ad sæculum redire posset. Si verò non eligat, sepeliri debet in suo Monasterio. Vide V. *Sepulturam, nu* 8.

An Nouitius moriens possit eligere sepulturam?

9 Nouitius sacris ordinibus non initiatus potest negotiationem exercere. Card. de Lugo. Non est negotiatio, si pecunia sibi soluenda ex redditibus Venetijs, non æquiualet Romæ, vbi vilius est, possunt emi merces Venetiis, etiam, si carius Romæ vendantur, vbi accepturæ sint pecuniæ, non intendendo principaliter lucrum, sed æquiualentiam monetæ recipiendæ. Cardin. *p. 7. tr. 10. ref. 21.*

Posset reddere pecuniam Romæ ex mercibus, quæ cariores venduntur, quam Venetijs.

10 Informationes sumendas quoad Nouitios virtute Bullæ Sixti V. & Clem. VIII. non debemus intelligere pro conuersis, sed pro Clericis, non solum excedentibus 16. annum, sed etiam ante ipsos iuxta Decreta Vrbani VIII. intra Italiam, & insulas adiacentes; extra verò standum est constitutionibus Sixti; sed si curiosa scire cupias lege *p. 9. tr. 8. ref. 54.*

Informationes intelliguntur de clericis tantum.

11 Superior Regularis potest suos Nouitios excommunicare, sicut & alios, quia in eos habet iurisdictionem. Bordonus *p. 9. tr. 8. ref. 59.*

Nouitij possunt excõmunicari à Superiore Religionis.

12 Testamenta Nouitiorum, & Clericorum, non solum condenda sunt cum solemnitatibus Ecclesiasticis, verum etiam iuris ciuilis DD. *p. 9. t. 9. r. 16.*

Testamenta eorum condenda sunt etiam iure ciuili.

13 Malè facit professus loquens cum Nouitio absque præsentia sui Magistri. Peyrinus *p. 9. tr. 7. ref. 1.* etsi nouitius fecit sex menses, vt laicus in nouitiato potest profiteri vt Clericus, qui compleuit annum integrum essentialem pro professione. Diana, & alij *p 9 tr. 6. ref. 12.*

OBSTETRICES.

1 † Obstetrices in casu necessitatis possunt puerum baptizare, proferentes formam in lingua vernacula † Quam, an teneantur scire. Vide V. *Baptismi, nu.* 41. Obstetrix, quæ plures infantes inualidè baptizauit, qui modo dispersi inueniuntur, quid facere debeat. Vide V. *Baptismi, nu.* 54.

OCCIDERE

Tyrannum.

1 † Inter homicidia, quæ honestat iustitia, primum est occisio Tyranni. Circa quam dico primò, quòd si Tyrannus ita dicitur, quia subditos tyrannice tractat, cum alioqui habeat verum titulum, & sit legitimus dominus, tunc nullo pacto occidi potest, & contrarium dicere est hæreticum, & damnatum in Concilio Constantiensi *sess.* 15. † Si verò Tyrannus dicitur, quia vi, vel fraude Regnum inuasit, tunc Caietanus *in* 2. 2. *q.* 64. *art.* 3. Strouersdorf *ibid. quæst.* 3. & alii dicunt, licitè à priuato quolibet occidi posse, concurrentibus duabus conditionibus, quarum vna est, quod non possit

Non licet occidere Tyrannum sic dictum eo, quod vassallos malè tractat.

Licet tamen occidere illum, qui sine in-

sto titulo Regnum inuadit: dum tamen actu inuadit. Non postea.

possit aliter Respublica à tyrannide liberari: altera, quòd non timeantur maiora damna ex illius morte nascitura. Ipse verò dico secundò cum Filliucio *tom.2.tract.28.c.1.num.* 14. quòd, si talis Tyrannus actu Regnum inuadit, satis probabile est, occidi posse auctoritate priuata, nam tunc Regnicolæ iure se defenderent ab iniusta inuasione, ducem aduersarii exercitus trucidando, quæ est via expeditior ad libertatem. Si verò semel Regnum inuasit, & qualemcunque Principatus possessionem retinet, in hoc casu dictam sententiam dubiam videri, suspectam, ac nemini consulendam: quia nullus è possessione eijci debet inauditus. Et quodcunque scelus, quantumuis euidens, exigit sententiam declaratiuam, *glos. in c. euident. de accus.* Et tandem, res tanti momenti, & quæ publicum iudicium postulat, non debet committi priuati cuiuscunque iudicio. *p.5.tr.4.res.21.*

OCCIDERE

Bannitum.

Licet etiam occidi bannitum, sed non eius filio.

2 † SEcundò ratione iustitiæ licitum est occidere bannitum, quando Respublica dat cuilibet facultatem. Sed †

3 Nota primò, quòd filius non potest licitè patrem bannitum occidere; nam Respublica non tollit in tali casu obligationem naturalem filii: erga patrem. Ita Clarus *pr.crim.lib.5.* §. *Homicidium*, *nu.* 61. contra Bartolum, & alios. *p.5.tr.4.res.25.* § *Nota tamen.*

Nec extra territorium Principis proscribentis.

4 Nota secundò, quòd, quamuis Finellius *de cas.res.cas.41.nu.41.* & alii dicant, bannitum vbicunque occidi posse, etiam extra territorium Principis proscribentis; id tamen Filliucius *to.2.tr.28.c.2.nu.24.* & alii non admittunt, nisi interueniret consensus saltem tacitus, vel rationabiliter præsumptus illius Principis, in cuius territorio inuenitur, vel nisi bannitus esset à Summo Pontifice, cuius iurisdictio se extendit per totum orbem. *p.4.tr.4.res.24.*

An liceat malos bannire, & proponere præmium occisori.

5 Nota tertiò, quòd Bonacina *de contr disp.2.q.vlt.sect.1.punct.2. nu.3.* & Sotus *de iust. lib. 5. q. 1. art. 3.* non probant morem communem proponendi præmium occidendi bannitum. Megalius verò *to.1.res.59.* & alii communiter approbant. Verum quidem est, quòd hæc facultas non est facilè concedenda. *Ibid.* §. *Sed an liceat.*

Et tales occidi possunt per insidias, & proditoriè.

6 Nota quartò cum Molina *de iust.tom.4.tr.3.disput.7.num.1.* & aliis contra Menochium *de arb lib.9.q.90. nu.49.* & alios, bannitum occidi posse proditoriè, & per insidias. Nec obstare periculum damnationis, quia maior ratio habenda est boni publici, quam particularis illius, qui sibi prospicere potest cessando à culpis, & non vult prospicere. Vnde banniti possunt se inuicem occidere ad acquirendam, vel libertatem, vel præmiũ, quia sic expedit communi bono. *p.5.tr.4.res.25.*

Possintq; occidi grassatores publicarum viarum.

7 Nota quintò cum Molina vbi suprà *in l.1. C. quando liceat vnicuique sine iudice, etc.* videri concedi, interficere grassatorem, qui vias publicas tenet, in defensionem suam, & aliorum, quibus ille mortem, & alia damna parat. *Ibid.* §. *Et tandem.*

OCCIDERE

Inuasorem.

Licet occidere inuasorem cum moderamine.

1 LIcitum est, inuasorem occidere cum moderamine inculpatæ tutelę. Ita DD. communiter, quidquid in contrarium asserant Accursius *in l. vim*

Digitized by Google

l.vim vi.ff.de iust. & iure, & glossa ibid. Abulensis *in c.5. Matth.q.*109.& alii pauci. Et patet ex iure canonico, *c.significasti,& Clem.si furiosus de homicid. & c.si verò de sent.excom.* & ex iure ciuili *l.1.C.de vi, et vi armata, l.scientiam, §. qui cum aliter.ff. ad l.Aquiliam,et l.vim vi.ff.de iust. et iur.* docetq; ipsa naturalis ratio, vt videre est apud Tullium *Orat. pro Millone.* Vnde ex Abbate,& aliis docuit Binsfeldius *de iniur. & damno dato, c.1. q.5. concl. 3.* quòd si quis inuaderet Sacerdotem celebrantem,Sacerdos posset Missam intermittere, & se defendere, & si cum moderamine occidat,posse sacrificium prosequi. *p.5.tr.4.ref.1.* In tali autem casu docet Caietanus *in 2 2.q.64 ar.7.* sic occidenti non licere intendere mortem eius, vt medium necessarium ad sui defensionem. Vnde ait Aragonius ibidem, intentionem illius esse debere, occidendi inuasorem modo confuso, & quo Deus scit, sibi licitum esse. Sed hæ sententię nimis metaphysicè solum inseruiunt ad turbandam doctrinam moralem, gignendas conscientias erroneas, & scrupulos non necessarios ei,qui potest licitè se defendere. Ideò dico cum Molina *disput.11.nu.4.* posse aggressum per se intendere mortem aggressoris, petendo ictu cor, aut iugulum, animo eum necandi, quando videt, id necessarium esse ad euadendas manus illius. Et hæc est doctrina communis. *p.5.tr.4.ref.16.* Adde, quod inuasus,si sciat inuasorem ebrium, vel insanum esse in statu peccati, & ipse in statu gratiæ, teneretur ex charitate potius permittere se interfici, quam occidere talem inuasorem, si multum de suo statu non debet hoc facere, sed si hoc ex charitate fecisset putarem, quod iustificaretur, mediante tam heroico actu charitatis, & voto illo inclusi Sacramenti. Pont. & alii. *p.11.tr.6.ref.52.*

Sciens inuasorem esse ebrium, & in statu peccati, & ipse in gratia,debet se interfici permittere.

9 Sed quandonam dicitur quis aggressorem occidisse cum moderamine inculpatæ tutelæ? Respondeo,quando quis aggressorem occidit,non videns in illo conflictu aliam viam, qua iniustum, & grauem damnum euaderet. *Ibid.ref.1.* post medium.

Idest,quando inuasio non potest aliter impediri.

10 Graue damnum in primis est mors propria, & sic inuadenti te, vt occidat, licitè occidis, si non est aliud tuæ incolumitatis remedium. Nec enim teneris fugere, si es vir nobilis, aut miles, ad vitandum inuasionem cum suo dedecore. Si autem sis plebeius, ita vt parua,aut nulla contumelia tibi ex tali fuga resultet,teneris fugere ex charitate; & si es Clericus,aut Religiosus, teneris etiam ex iustitia; nam fugiens non amittis honorem, sed acquiris. Ita Nauarra *de rest.lib.2.c.3.nu.389.* Quamuis Lessius *lib.2.c.9.dub.12.num.86.* doceat, hoc in Clericos pares esse laicis, & non teneri ex iustitia fugere, sed tantum ex charitate.ibid.in fine, & *ref.9.48 & 49.* Tenetur etiam fugere filius patrem,& auum,frater minor natu fratrem maiorem;nam horum fuga pietati,contimiditati ascribitur. Ita Mendoza *in 2 2.disp.170.sect.16.§.136.* Item inuasorem ebrium, aut furiosum quilibet tenetur fugere, quia non est ignominia. Ita Malderus *in 2.2.tr.3.c.1.dub.12.ref.9.* cit.in fine.

Inuasorem inquam vitæ propriæ. Quem non teneris fugere. Nisi sis plebeius, Clericus. Religiosus.

Filius, Nepos, Vel frater minor inuasoris.

11 Cæterum putat Syluius *in 2. 2. q.64. ar.7. q.6.* non licere aggressorem præuenire, & occidere, quando nondum aggredi cępit,quamuis aggredi decreuisset; nam tunc cum actu vim non inferat, non habet locum defensio, quæ fit per repulsionem violentiæ. Sed Molina *de iust.to.4.tr.3.disp.12.nu.2.* docet præueniri posse, quando ex aggressionis decreto vita inuadendi, vel cum morte commutabitur, vel maximè periclitabitur. Nam non ob id licèt iniustum aggressorem occidere, quia aggreditur, sed quia sua aggressione posuit vitam alterius in discrimine, ita vt non possit aliter se defendere, nisi illum occidendo, vnde si iniusto decreto euadendi in simili periculo vitam alterius ponat potest etiam occidi. *p.5.tr.4.ref.5.*

An verò liceat occidere eum, qui non inuadit actu, sed decreuit inuadere.

12 Et descendendo ad particularia, ait Reginaldus *to.2.lib.21.c.5.nu.57.* quòd si accedis, catapultam explosurus ad me occidendum, & ipse non possum

Vt si venit contra te catapultam explosurus.

Vel maritus ſub ceruicali pugionem cōdidit, & vxor non poſſit aliter mortem euadere? Et ſimilia.

ſum aliter mortem euadere, poſſum te præueniendo occidere. Et Leſſius *lib.* 2.*c.*9.*dub.*8.*nu* 45. quòd ſi maritus condidit ſub ceruiculo pugionem, vt vxorem interficiat, vxor id certo ſciens, & aliud remedium non videns, poteſt præuertere, & occidere maritum. Et ſi quis alteri parauit venenum, poſſe eodem veneno induſtriosè mactari, ſi non eſt aliud euadendi remedium. Et hæc duo exempla Leſſij admittuntur communiter à DD. quamuis de illis dubitet Syluius vbi ſup. q.5. Vnde rectè adnotauit Clarus *lib.* 5. §. *Homicidiū, nu.* 33. quòd, qui præparabat offendere, iudicatus fuit impunè potuiſſe occidi. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.*8. Quamuis autem Clarus ibid. idem deciſum fuiſſe aduertat de eo, qui mortem alteri minatus fuerat, & hunc licitè præueniri docet Ioannes Franciſcus Suarez *in Ench. lib.*7. V. *Homicidium*, §. 7. ſi ſolitus ſit minas executioni mandare; ipſe tamen contrarium teneo cum Maldero vbi ſup. *dub.* 7. & ſupradictam ſententiam procedere forſan pro foro fori. *p.*5. *tr.*4. *reſ.*10. Aduertit etiam Malderus *ibid. aſſer.* 1. quòd ſi Petrus famulo committat, vt te occidat, licèt quidem tibi famulum inſidiantem, aut ſe ad inſidias præparantem præuenire, ſi aliud non ſit effugium, non tamen ipſum dominum. Sed cum eadem limitatione Bañez *in* 2.2.*q.*64. *ar.*7.*concl.*2. docuit etiam dominum nece præueniri poſſe. *p.*5. *tr.*4.*reſ.*6.

Et an liceat occidere non ſolum mandatarium ſuæ mortis, ſed etiam mandantem ipſum.

Et occidere inuaſorē mortalem.

Vt falſum accuſatorē, vel teſtem in cauſa capitali?

13 Rurſus Bañez ibid. licere inquit præuenire falſum teſtem, vel iniquū accuſatorem, qui contra iuſtitiam legalem pandit crimen alioqui verum, ſed occultum, non ſolum ſi ex hoc timeatur ſententia mortis, ſed etiam notabilis amiſſionis rerum temporalium; dummodo prius admonitus nolit deſiſtere, & non ſit alia ſpes euadendi, quia etiam in crimine verò, quando eſt occultum, deeſt ius accuſandi. Malderus vbi ſup. hoc negat; quia hi non inuadunt perſonam, vel bona propria auctoritate, & vt perſona priuata, ſed per iudicem, & ſeruato iuris ordine, licèt iniquè, vnde propriè non inuadunt, quia de ratione inuaſionis eſt, vt auctoritate propria, & contra iuris ordinem vis inferatur. Ipſe verò exiſtimo cum Coninch *de act. ſupern. diſp.* 32. *dub.*2 *nu.*12. licet opinio Bañez, ſpectato ſolo iure naturæ ſit probabilis, ius tamen poſitiuum potuiſſe id prohibere, & de facto prohibuiſſe, vt illud praxis benè rectarum rerum publicarum interpretata eſt. Nullibi enim impunis abiret, qui accuſatorem, vel teſtem prætextu falſitatis occideret. Et ratio eſt, quia ſi talis excuſatio admitteretur, aperiretur homicidijs, & occiſionibus ianua, omnibus litigantibus pro ſe ſtare iuſtitiam exiſtimantibus. *p.*3.*tr.* 5.*reſ.*97. *et p.*5.*tr.*3.*reſ.*7. *et p.*11.*tr.*1.*reſ.*20. §. *Primò*.

Licet occidere aggreſſorem, etiamſi ei data ſit aggreſſionis occaſio.

14 Petes primò: An liceat occidere aggreſſorem, cui data ſit aggreſſionis occaſio? Reſpondeo cum Salonio *in* 2.2.*quæſt.*64.*art.*7.*contr.*1.*concl.*2. & alijs affirmatiuè. Et ſic, adulterum, quia eſt cauſa, vt ipſum adulteræ maritus aggrediatur, poſſe illum cum moderamine occidere. Nam ex eo, quòd dedit occaſionem, nec ipſe ius naturale defenſionis amiſit, nec maritus ius illum occidendi acquiſiuit. Et ſanè, ſi teneor ſuccurrere proximo in extremam miſeriam ſua culpa redacto, cur mea culpa periclitantem non poſſum defendere? Obſerua tamen, quòd ſi is, qui dat occaſionem, prǫuidet ex tali occaſione mortis periculum ſecuturum, iam eſt homicidij reus in corde ſuo. Sed hoc non obſtante poteſt ſe defendere. Ita Bañez vbi ſup. *concl.*3. Imò putat, in tali caſu maiorem rationem huic ſuffragari, vt aggreſſorem occidat, quia, cum in illo conflictu non poſſit facilè conteri, ſi permittit ſe occidere, facilè abibit ad tartara. *p.*5.*tr.*4.*reſ.*3.

Minimè verò, ſi aggreſſor ſit Princeps neceſſarius Reipublicæ.

15 Petes ſecundò: An liceat occidere aggreſſorem Principem, vel alium Reipublicæ oppido neceſſarium? Reſpondeo cū Bañez ibid. *concl.*2. & DD. communiter, non licere, quando ex tali occiſione ſequeretur notabile damnū Reipublicæ, & præcipuè bella ciuilia ob ſucceſſionem. Et hoc ratione charitatis, ac etiam iuſtitiæ commutatiuæ erga Rempublicam, cuius bonum pluris facere tenemur, quam proprium, ſicut faciunt elementa, dum ſui motus

legem

zed by Google

legem in bonum vniuerſi, vacuum replendo, permutant. Qui igitur talem perſonam occideret, non peccaret contra ipſam, ſed contra bonum publicum Sed Binsfeld. *de iniur. et damno dato, c.*1. *q.*5. *concl.*6. ex multis fatetur quidem heroicum fore, ſi perſona parum neceſſaria ab alia apprimè neceſſaria permittere ſe occidi; negat tamen ad id teneri, etiam ſi aggreſſor ſit ſuperior, & adducit Zabarellam *in Clem.*1. *de pœnis*, docentem, non incurſurum excommunicationem cap. *ſi quis ſuadente*, eum, qui pro defenſione ſui neceſſaria Pontificem percuteret. Argumentatur autem à naturali iure, ex quo abſque vlla diſtinctione licet vim vi repellere. Nec aliud exigere charitatem benè ordinatam, quæ incipit à ſeipſo. Idem docet Rodriquez *in ſum. to.*1. *c.*220. *nu.*8. Quia (ait ipſe) quamuis vaſſalli teneantur pro Principe vitam exponere; id tamen intelligendum eſt in caſu neceſſitatis, non quando Princeps voluntariè ſe periculo mortis exponit, à quo volens poteſt ſe liberare. Ita ille. Sed illorum ſententiam Malderus *in* 2.2. *t.*3. *c.*1. *dub.*7. *aſſer.*3. & alij in vno tantum caſu admittunt, quando ſcilicet priuatus ex tali nece timeret ſibi periculum animæ. *p.*5. *tr.*4. *reſ.*2.

16 Petes tertiò. An miles ſciens ſe iniuſtè pugnare, poſſit occidere militem contrarium inuadentem? Molina *de iuſt. tom.*4. *tract.*3. *diſp.*15. *nu.*5. in hac quæſtione dubius hæſit. Nam, cum alter miles iuſtè illum inuadat, ſicut miniſtri publici iuſtitiæ malefactores, non poteſt hic miles illum, ſe defendendo, occidere ſicut non poſſunt delinquentes occidere miniſtros iuſtitiæ pro ſui defenſione: alioqui daretur bellum ex vtraque parte iuſtum, ſecluſa vtrinque ignorantia, quod eſt abſurdum. Sed placet opinio affirmatiua Soti *de iuſt. lib.* 5. *quæſt.* 1. *artic.* 7. dummodo talis miles aduerſarium moneat, vt ab aggrediendo deſiſtat. Si enim nolit deſiſtere, ille habebit ius ſe tuendi. Nec bellum foret vtrinque iuſtum; nam Princeps iniuſtè militat, ipſe verò iuſtè ſe defendit, poſtquam aduerſarium monuit. Vide etiam Fabrum *in* 4. *diſt.* 15. *q.*3. *diſp.*52. *c.*1. *nu.*17. *p.*5. *tr.*4. *reſ.*15. Idem dic à fortiori contra Bonacinam *de cenſ. diſp.*7. *q.*4. *punct.*5. *num.*2. de milite ſe defendente in bello iuſto. *p.*4. *tr.*2. *reſ.*29.

Miles in bello iniuſto occidere poteſt militē contrariæ partis ſe inuadentem.

17 Petes quartò. An liceat occidere iniuſtum inuaſorem vitæ proximi? Reſpondeo affirmatiuè: quia ex lege charitatis licitè quis facit pro alio, quod facere poteſt pro ſe ipſo. Et innocens licitè defenditur. Ita Filliucius *to.*2. *tr.*29. *c.*4. *num.* 54. & alii communiter. Sed quid, ſi inuaſus cedit iuri ſuo? Reſpondeo, adhuc inuaſorem occidi poſſe, quia inuaſus non eſt dominus vitæ ſuæ, & ſic non poteſt cedere iuri ſuo. Ita Tannerus *to.*3. *diſp.*4. *q.*8. *dub.*4. *nu.*80. Quod limita, niſi inuaſus ſerio moneat, ſe potius velle mori, quam occidatur inuaſor in peccato mortali. *p.*5. *tr.*4. *reſ.*19.

Licet etiam occidere inuaſorem vitæ proximi innocentis.

18 Petes quintò. An non ſolum liceat homini ad tuendam ſuam, vel proximi vitam inuaſorem occidere, ſed etiam ad id teneatur? Reſpondeo, ſi is, qui inuaditur eſt Princeps, vel perſona valde neceſſaria Reipublicæ, probabiliſſimè docuit Sotus vbi ſuprà, quòd teneatur, ſicut etiam, ſi ex morte inuaſi maximum detrimentum ſequeretur vxori, filijs, & familiæ, quam alere tenetur. Nam in primo caſu agitur de bono communi, quod non ſeruare medio licito, graue peccatum eſt: in ſecundo autem interuenit præiudicium tertij, cuius iuri nemo renuntiare poteſt. *p.*5. *tr.*4. *reſ.*14. Idem etiam docet Molina *de iuſt. to.*4. *tr.*3. *diſp.*18. *nu.*3.4. in caſu, quo inuaditur proximus, ſi quis ſine notabili ſui damno, poteſt aggreſſorem occidere. Quod verum putat Malderus *in* 2.2. *tr.*3. *c.*1. *dub.*15. quando inuaſus eſt perſona neceſſaria Reipublicæ, vel Princeps, aut proprius pater, mater, frater, filius, vxor, itē ille ad cuius cuſtodiam quis ex officio, promiſſo, aut contractu obligatur. *p.*5. *tr.*4. *reſ.*19. §. *Sed difficultas*.

Si autem inuaſus eſt Princeps, aut perſona neceſſaria probabile eſt, teneri ſummi inuaſorem occidere.

Vel etiam patris, matris, &c.

19 Pro defenſione bonorum, tenet Acurſius apud Nauar. cap. 15. non licere aliquem interficere in conſcientia; ſed ſolum permitti iure humano,

Licet etiam occidere inuaſorem bonorum.

quod etiam docet Abulenſis in cap. 15. Matth. & alij: quia ex lege charitatis vita proximi præferenda eſt bonis noſtris externis. Sed his non obſtantibus, exiſtimo cum Tannero *to. 3. diſp. 4. q. 8. dub. 4. nu.* 81. & DD. communiter, notabilem externorum bonorum amiſſionem eſſe graue damnum, ita vt ad illud vitandum poſſit quis hominem occidere. Et ratio eſt, quia bona externa ſunt media ad ſuſtentationem vitæ, & conſeruationem honoris, & ſtatus; & ideò, vt docet Gloſſa *in l. Aduocati, C. de aduoc. diuerſ. iud.* bona externa dicuntur ſanguis, & vita hominum, vnde defendi poſſunt cum diſpendio vitæ alterius, ſicut & vita. Quæ ſententia procedit etiam quoad Clericos, vt patet ex cap. *olim 1 de reſtit. ſpol.* Ita Molina *to. 4 tr. 3. diſp. 16. nu.* 1. contra Roſellam V. *Homicidium*, §. 3. Item quoad Religioſos, quamuis non habeant proprium, quia vnuſquiſque habet ius defendendi non ſolum propria, ſed etiam ea, quæ poſſidet in communi, aut quorum vſus, aut cuſtodia eſt ſibi commiſſa. Ita Tannerus *tom. 3. diſput. 4. queſt. 8. dub. 4. nu. 77.* contra Binsfeldium *de iniur. & damno dato, cap. 1. q. 5. concl.* 4. Ad rationem Abulenſis reſpondetur, vitam proximi præferri debere bonis noſtris externis, quando natura rei id poſtulat, non quando eius malitia, vt in caſu noſtro. *p. 5 tr. 4. reſ. 17.*

Etiam Clericos, Et Religioſos.

20 Nota hic ex Strouerſdorf *in 2. 2. q. 64. art. 7. concl.* 3. furem rapientem occidi poſſe, etiam ſi furtum poſtea recuperari poſſit: quia nemo videtur obligatus pati, rem ſibi eripi, eo quod poſſit poſtea recuperare; quilibet enim habet ius non ſolum recuperandi res ſuas, ſed etiam cuſtodiendi. Sed DD. alij tenent, tunc furem occidi poſſe, quando furtum alter recuperari non poteſt. *Ibid. §. Notandum ſecundò, & reſ.* 45. Nota etiam contra Couarruuiam *in Clem. ſi furioſus, p. 3. §. vn. num. 6.* licere occidere furem fugientem cum furto, quia ſemper dicitur inuaſor, donec ſe in tutum recipiat. Et alioqui rerum defenſio plerumque eſſet inutilis; nam fures ſtatim, ac dominum rei ſentiunt, ſe in fugam proripiunt. Ita ſupradicti Doctores *reſ. 17. cit.* §. *Notandum eſt*. Imò poſtquam fur in tuto ſe poſuit, ſi abeſt auxilium iudicis, poteſt dominus rei in locum intrare, & res ſuas reaſſumere, & ſi fur vim faciat illum occidere. Ita Malderus *vbi ſup. dub.* 13. §. *dico ſextò*, & alij. *p. 5. tr. 4. reſ. 37.*

Etiam ſi res furtiua poſſit poſtea in iudicio recuperari.

Idque etiam dum fugit cum furto, vel in locum tutum receptus, recuſat reſtituere.

Res verò, quæ inuaditur, debet eſſe magni valoris.

21 Sed petes primò. Quanti valoris debet eſſe res, pro cuius cõſeruatione poſſit fur mactari? Reſpondeo, non debere eſſe parui momenti, niſi (aduertit Malderus ibid.) fur poſt ſublatam rem paruam, ne illam reddat, incipiat ferro repetentem inuadere *ex l. ſi ex plagis, §. tabernarius, ff. ad l. Aquiliam.* Vel res parui momenti in ſe, magna ſit in virtute. Vel etiam res parua tolleretur cum iniuria, nam tunc occidi poſſet in vindictam non tàm rei, quàm honoris. Ita Leſſius *lib. 2. c. 9. dub. 11. num. 68.* Regulariter verò quantitas vnius aurei, vel minor, quam aſſignat Molina *to. 4. tr. 3. diſp. 16. num. 7.* & duorum aureorum, quam aſſignat Iaſon apud Malderum vbi ſup. videtur modica, & hi auctores nimis laxè locuti ſunt. *p. 5. tr. 4. reſ. 18.*

Aſtu, vel virtute, vel ſi ſit parua, rapi cum iniuria.

22 Petes ſecundò. An liceat occidere inuadentem res externas proximi? Reſpondeo cum Molina *to. 4. tr. 3. diſp. 18. num. 1.* & alijs communiter, affirmatiuè, ſicut ſupra diximus de inuadente proximi vitam. Imò Faber *in 4. d. 15. q. 3. diſp. 52. c. 1. num. 3.* putat, ad id teneri, quia Scriptura obligat vnumquemque ad defendendum proximum innocentem, iuxta illud Ezechielis, *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Et Prouerb. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum liberare non ceſſes.* Sed Molina in homine priuato, & qui ad hoc non eſt deputatus ex officio, negat tantam charitatis obligationem adeſſe, vt ad defendenda bona proximi longè inferioris ordinis teneatur inuaſori vitam corporalem, & regulariter etiam æternam, eripere, non ſine maximo horrore, ac difficultate. *p. 5. tr. 4. reſ. 20.*

Et quidem ſufficit, quod inuadatur res proximi.

23 Tertiò, damnum graue eſt amiſſio honoris, pro quo tuendo licitum

eſt

Digitized by Google

eſt hominem cum moderamine interimere, ſi aliter ſaluari non poteſt. Vnde diximus ſupra nu. 10. virum nobi'em, aut militem etiam plebeium inuaſum, non teneri fugere, ſi ex hoc illi ſequatur ignominia, vt regulariter ſequi ſolet, quia honor eſt pretioſior bonis fortunæ. Ita Sotus *de iuſt. quaeſt.* 1. *ar.* 8. Quidquid in contrariũ dicat Syluius *in* 2.2. *quaeſt.* 64. *ar.* 7. *quaeſt.* 9. ex eo, quòd defenſio honoris cum occiſione non ſit iuris naturalis, nec ex illo deſcendat, cum non conueniat Religioſis, & ſic toti hominis ſpeciei *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 9. *& p.* 11. *tr.* 1. *reſ.* 20. §. *Praeterea.*

Licet etiam occidere inuaſorem honoris.

24 Itaque Syluius ibidem, non licere, inquit, viro honorato interimere volentem baculo, vel alapa percutere; tum quia fieri poteſt, vt percuſſio ſit occulta, & honorem parum lædat, tum etiam quia læſus honor recuperari poteſt, aut via iuris, aut alijs modis. At contrarium docent multi quos citat, & ſequitur Leſſius *lib.* 2 *cap.* 9. *dub.* 12 *num.* 77. cum in aliquibus regionibus maximum dedecus ſit, alapas, vel verbera abſque vindicta relinquere. Sed hæc opinio non eſt admittenda in hominibus plebeis, quibus alapa, vel baculum parum eſſet dedecori. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 4.

An ideò volentem percutere baculo, vel alapa?

25 Addit etiam Malderus *in* 2 2. *tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 14. non licere, poſt impactam alapam, percutientem inſequi, & interficere; nam defenſio licita debet eſſe in ipſo congreſſu, poſt quem percuſſorem fugientem occidere, eſt potius vindicari iniuriam, quam defendere. Leſſius verò *lib.* 2 *cap.* 9 *dub.* 12. *nu.* 80. contrariam ſententiam ſpeculatiuè veram exiſtimat, ſed in praxi non conſulendam, ob periculum odij, vindictæ, & exceſſus; item pugnarum, & cędium in Reipublicæ pernitiem. Ego verò, ſecluſis his periculis, illam in praxi probabilem, & tutam exiſtimo. Et illam abſolutè docuerunt Nauarrus *cap.* 15. *num.* 4 Henriquez *lib.* 14. *c.* 10. *nu.* 3. *gloſ. lit. T*, & nouiſſimè Faber *in* 4. *diſt.* 52. *q.* 3. *diſp.* 52. *cap.* 1. *num.* 29. Et ratio eſt, quia, quamdiu damnum illatum manet in ſuſpenſo, ſemper eſt locus defenſioni, vt patet in eo, qui furem fugientem inſequitur ad recuperandum furtum. Nam quamuis honor non ſit apud percuſſorem, ſicut furtum apud furem, poteſt tamen non ſecus, ac furtum recuperari, oſtendendo ſigna excellentiæ, & captando exiſtimationem apud homines contra percuſſorem. Deinde, ſi percuſſus ſtatim proſequitur percutientem non cenſetur nouum congreſſum efficere, ſed eũdem, iniquè ab altero ceptum, iuſtè continuare. *par.* 2. *tract.* 15 *reſ.* 15. *& par.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 11.

Et eum, qui inflicta alapa fugit.

26 At verò non licet viro honorato interficere dicentem *Mentiris*, vel alia verba contumelioſa; nam verbales iniuriæ verbis repelli poſſunt, & à viris honoratis etiam ſolent. Ita Azorius *to.* 3 *lib.* 2. *cap.* 1. *q.* 17. & alij contra Strouerſdorf *in* 2.2. *quaeſt.* 64. *art.* 7. *concl.* 5. putantem, in regionibus, vbi verbum *Mentiris*, eſt probroſum, licere viro honorato illud ſibi objcientem occidere. Et contra Baldellum *lib.* 2. *diſp.* 24. *num.* 24. putantem, licitum eſſe occidere contumelioſum. Sed hic loquitur in caſu, quo aliter contumelioſus arceri non poteſt, ne detur licentia improbitati optimos viros contumelijs vexandi, quæ dolent acerbius, quam facta. Quando verò liceat dicere, *Mentiris*, vide Mendozam *in* 2.2. *tom* 2. *diſp.* 170. *ſect.* 4. §. 216 *p.* 5. *tr.* 4. *reſol.* 12. *et* 13. † & nos V *Compenſare. nu.* 4. †

Et dicentem, Mentiris, & alias contumelias.

27 Pro defenſione pudicitiæ videtur dubitare D Auguſtinus *lib.* 1. *de lib. arb. c.* 5. an liceat inuaſorem occidere, vt obſeruat Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 4. *q.* 8. *dub.* 4 *num.* 68. Sed ipſe merito, affirmat cum communi, nam pudicitia eſt maximum bonum, & in eius violatione adeſt maximum periculum conſenſus in patiente. Addunt aliqui, id etiam licere alteri, dum ipſa non conſentit, nam ſi conſentit, non fit illi iniuria, & ſic (ait Rodriquez *in ſumm. to.* 1. *c.* 220. *num.* 14.) nec ipſa poteſt illum interficere, niſi exterius ſolum conſentiat, abſtinens à clamoribus cauſa non diuulgandi ſecretum. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 36.

Licet denique occidere inuaſorem pudicitiæ.

OCCIDERE

Innocentem.

Innocentem occidere non licet, niſi per accidens.

28 † OCcidere innocentem eſt per ſe illicitum. Poteſt tamen licitum eſſe per accidens in aliquo caſu †.

Quando nimirum iudex per acta, & probata reperit illum culpatum, & ſaluare non poteſt.

29 Et ſic primò, Iudex, poſtquam omnem diligentiam adhibuit ad ſaluandum innocentem, qui ſecundum allegata, & probata eſt nocēs, poteſt illum ad mortem damnare, nec deponere officium cum magno detrimento, vt diximus V. *Iudex num* 5.

Vel quando innocēs petitur ab inimicis, minantibus vrbis excidium.

30 Secundò, innocens poſtulatus ab inimico minante vrbis excidium tenetur ſeipſum inimico tradere, & mortem ſubire pro communi bono Reipublicæ. Idque poteſt ei præcipere Reſpublica, & nolentem inimico tradere, & ſi contumaciter reſiſtat, ipſa occidere; quia tunc non eſt innocens, ſed maximè nocens. Ita Tannerus *to.* 3. *diſp.* 4. *queſt.* 8. *dub.* 5. *nu.* 54. quidquid in contrarium afferat Bonacina *de contr. diſp.* 2. *q. vlt. ſect.* 1. *punct.* 7. *num.* 2. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 23.

Item ſi quis non poteſt mortem fugere, niſi equeſter currendo ſuper puerum iacentem in via publica.

31 Tertiò. Si quis equeſter inimicum inſequentem fugit, & videt puerum, vel mendicum in via iacentem, quem neceſſe eſt conculcare, aut gradum ſiſtere, & ab inimico mactari, tenetur quidem poſſibilem circumſpectionem adhibere ne noceat; non tamen ſiſtere gradum, & permitti vt occidatur, quia ius habet ad fugam via publica, quo in tanto diſcrimine priuari non poteſt ratione perſonæ ibi iacentis. Sicut neque ſi ipſi ebrius, aut furioſus reſiſtit, alio deflectere. Ita Leſſius *lib.* 2. *c.* 9. *dub.* 9 *nu.* 59. & alij contra Leſſium V. *Bellum num.* 3. Quod limita, niſi occidendus foret infans non baptizatus; nam tunc lege charitatis teneretur fugiens mori potius, quam illum occidere. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 34.

Aut niſi inuaſorem occidat per ipſum innocentem ab illo obiectū pro clypeo.

32 Quartò, ſi quis te inuadit vt occidat, & cum te defendis, obijcit tibi innocentem tanquam clypeum, vt poſt eum latitans, poſtea te interimat, nec potes fugere, potes inuaſorem per innocentem ferire cum moderamine, etiam ſi inde mors innocentis ſequatur. Ita Malderus *in* 2 2. *tr.* 3. *cap.* 1. *dub.* 12. contra Sayrum *lib.* 7. *cap.* 12. *num.* 17. Notat etiam Baldellus *to.* 1. *li.* 3. *diſp.* 26. *num.* 13. quòd cum duo rixantur, vno alterum iniuſtè aggrediente, & alter ſe interponit, vt rixam diuidat aggreſſor autem ad fugiendum ictum retro mediatorem ſe protegat, vnde hic moriatur, inuaſum nullam culpam committere, dummodo moderamen non excelſerit, nec mediatorem per vim oppoſuerit ad recipiendum ictum. ibidem.

An liceat occidere innocentes obſides, ſi hoſtes fidem fregerint?

33 Quintò, Azorius *tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 7. *queſt.* 16. occidi poſſe inquit obſides innocentes ſi hoſtes fidem fregerint, nam ea conditione dantur, vt hoſtes fidem ſeruent. Et alioqui ex bello, nec pax, & ſecuritas haberi aliquando, nec hoſtes ſemel deuicti in officio contineri poſſent. Sed contrarium docet Bonacina *de contr. diſp.* 2 *q. vlt ſect.* 1. *punct.* 7. *nu* 2. quia putat in tali caſu occidi innocentes, quod tamen non probat. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 35. Deinde poſſunt occidi ſatellites, & publicos miniſtros cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſi fortè conantur iniuſtè interficere innocentem, ſed ſi bona fide hoc faciunt, non poſſunt occidi. Dicaſt. & alij. Nota, quod poſſet occidi inuaſorem iniuſtum, vitæ bonorum, & honoris proximi innocentes. Io. Pont. *p.* 11. *tr.* 6. *reſ.* 52. §. *Colligitur*, et §. *Nota*.

Satellis cogens occidere innocētem poteſt occidi.

Digitized by Google

OCCIDERE

Semetipsum.

Seipsum in nullo casu licet occidere directè.

34 † OCcidere seipsum directè ex intentione occidendi, est intrinsecè malum, & mortale peccatum contra charitatem, qua se homo tenetur diligere, & contra iustitiam, qua se debet Deo, & Reipublicæ custodire. † Excusare tamen posse ignorantia, vt docent Sotus *de iust. li.* 5. q. 1. *art.* 5. & alij contra Caietanum *in* 2. 2. q. 124. *art.* 5. Et probabile est, Lucretiam Romanam, aliosque Ethnicos, non peccasse mortaliter, se interficiendo, existimantes, se opus laude dignum, manibus suis moriendo, præstare, quia homicidium non est contra prima principia lumine naturæ nota, sed contra principia secundaria deducta ex primis, quæ aliquando possunt inuincibiliter ignorari. *p.* 5. *tr.* 4. *res.* 30. Licèt tamen indirectè, & mediatè efficere, vel omittere aliquid, ex quo mors sit euentura. Primò, desilire ex altissimo loco, ad effugiendum horrendum incendium. Secundò, militibus se in mari inijcere ad effugiendam hostium crudelitatem, vel ignem in puluerem tormentarium inijcere. Tertiò, effodere Turrim hostium, vel mœnia, quando hoc est vtile bono communi exercitus iusti. Quartò, peste infectis inseruire. Quintò, telo se obijcere ad seruandam vitam Principis, & tabulam obtentam in naufragio alteri concedere. Sed si ad gloriam transeat, & vt effugiat peccatum, quod timet, & vitam abbreuiare ob opus virtutis abstinentijs, possunt omitti etiam aliqua pro conseruatione vitæ, & ad redemptionem vitæ propriæ exquisitissimos cibos non admittere, & talia medicamenta, transitum ad meliorem aerem, non occidere inuasorem si credat se mori in statu gratiæ reus non fugere è carcere, quamuis sciat se morte condemnandum. Hurtadus, & alij *par.* 11. *tract.* 6. *resol.* 46. Sed si reo committatur à iudice se ipsum occidere, non tenetur obedire, potest tamen à se aliquod membrum amputare iussu iudicis, vt effugiat mortem. Vvigers, & Malderus *ibidem resol.* 50. Peccant verò se ipsos castrantes, & parentes hoc permittentes ad conseruandam vocem. *ibidem* §. *Nota hic obiter.*

Et scienter.

Licet dimittere aliquod, ex quo mors sit euentura.

Sed tenetur reus se ipsum occidere, si à iudice hoc illi committatur.

35 Scienter verò mortem sibi inferre, in nullo casu licet. Vnde Comitolus *lib.* 4. *quæst.* 10. *num.* 6. & alij contra Victoriam *de homicid. num.* 30. *ad argum.* 8. docent, non licere ad mortem damnato venenum à ministro iustitiæ sibi paratum haurire; id enim perinde esset, ac si quis pugione sibi ictum inferret D. Thomas *in* 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 4. ait, non posse hominem à iudice damnari, vt se occidat, sed vt mortem patiatur. Aduerte tamen, licere reo permittere, vt venenum sibi applicetur, merè passiuè se habendo, & Malderus *in* 2. 2. *tract.* 3. *cap.* 1. *dub.* 18. putat posse aperire os, vt venenum infundatur. At Syluius *in loc. cit. D. Th. quæst.* 4. hoc negat, & venenum in os immissum, teneri non traiicere in stomachum, dum potest. *p.* 5. *tract.* 4. *resol.* 39. Item non potest reus funi alligatus se ex scala præcipitem dare. Ita Syluius *ibid. p.* 5. *tr.* 4. *res.* 40.

Nec ad id damnari potest à iudice.

Vnde ad mortem damnatus nō potest venenum haurire.

Aut se è furca præcipitem dare.

36 Tertiò, non licet militibus in naui præliantibus cum Turcis, vel Hæreticis, certo victuris, ignem pulueri inijcere, ne ipsi, & nauis in hostium potestatem deueniant. Et quidem si in naui maneant, vt comburantur, certum est, id non licere, vt docet Syluius *in* 2. 2. q. 64. *ar.* 5. *ad* 4. Qui licere inquit, vt mari se committerent, quia supponit eos necessario tractandos esse, quod tamen falsum est, quia in barbari intendunt captiuos vendere, vel se redimentes dimittere. Ideò neque id licere puto. *par.* 5. *tr.* 4. *res.* 26. Contrarium verò tenendum est, num. 34.

Nec licet militibus certo vincendis se in naui comburere.

Digitized by Google

An damnatus mori per famem, teneatur cibos clam oblatos edere?

37 Quartò. Ex Fabro *in 4.diſt.15.q.3.diſp.52.c.21. nu.46.* & alijs, damnatus mori per famem ſi clam offeruntur ei cibi, tenetur comedere; nam non comedendo ſe interimeret, quod eſt illicitum. Sed Malderus *in 2.2 tr.3.c.1. dub. 19.* & negant ad id teneri; nam abſtinens à cibo non cooperatur neci ſuæ, ſed ſolum permittit ab innato calore ſe abſumi, quod in eo, qui ad hoc iuſtè damnatus eſt, non videtur illicitum *p.5.tr.4 reſ.41.* Aduerte, etiam quòd licitum eſt delinquenti occulto, iudici ſe prodere, vt debitá punitionem patiatur in hac potius vita, quam alia. Nam id procederet ex affectu virtutis, iuſtitiæ. Ita Sancius *diſp.46. nu.13.* Niſi eſſet perſonæ magnæ auctoritatis, quæ ſi ſe traderet, daret alijs occaſionem peccandi. *p.3.tr.5 reſ.7. §. Notandum.* Item non peccaret, cui ad vitanda grauia tormenta falſum, & capitale ſibi crimen imponeret. Vide V. *Reus, nu.16.*

Et delinquens occultus poſſit ſe iudici prodere, vt puniatur morte.

Item an poſſit reus ad vitanda grauia tormenta falſum crimen confiteri, ex quo morti dabitur.

Infirmus reſpuere medicamenta.

38 Quintò, non poteſt infirmus reſpuere medicamenta, quando adeſt ſpes ſalutis. Medicinam verò in doloribus grauibus citra mortis periculum reſpuere in carnis mortificationem; licitum, & meritorium eſt. Sumere item cibum nociuum inaduertenter, vel cum opinione, aut etiam intentione leuis nocumenti, non eſt mortale. Ita Sanchez *in opuſc. tomo 1. lib.5.cap. 1.dub.34.num.7.* Et infirmus non tenetur parere medico diſtincto præcepto ab eo, quo tenetur vitam ſeruare. Ita Sancius *diſput.13 num.8.p.5.tr.3.reſ. 135.* Et denique mulier honeſta, aut virgo, patiens morbum in verendis, tenetur quidem admittere curam obſtetricem, vel aliarum fęminarum? non tamen medicorum, quam pluſquam mortem odio habent: præcipuè quod ex tali contractu oriuntur regulariter turpes motus, quos non permittere etiam ex metu mortis, ad gradum caſtitatis hero cum pertinet. Ita Turrianus *ſumm par.3.cap.263.dub.5.concl.11.* & alij. *p.5.tr.3 reſ.138.*

Et præſertim mulier manus Chirurgi in pudendis.

OPINIO PROBABILIS.

OPINIO probabilis quæ, & quotuplex. An oriatur ſufficienter ex auctoritate vnius viri docti, & pij.

1 † Opinio probabilis dicitur, cognitio incerta, & ineuidens, quæ tamen topicis rationibus, vel Doctorum auctoritati nitatur. Rationes verò probabiles faciunt opinionem probabilem intrinſecè, auctoritas Doctorum, extrinſecè †. Et quidem ex Sanchez *in ſumm.to.1.lib.1 c.9.n.7.* vnius Doctoris docti, & pij ſententia ſufficit ad conſtituendam opinionem probabilem. Maximè ſi adducat aliquam rationem probabilem, & eius opinio non ſit contra cõmunem. Quæ ſententia quamuis diſpliceat Portellio V. *Opinio eligenda nu.4.* putanti, admittendam ſolum eſſe in quæſtione nunquam antea diſputata, non autem in ventilata à multis DD. in contrarium ſtantibus, & multis rationibus innitentibus. Illam tamen admittendam, imò præferendam contrariæ docet Villalobos *to.1 tr.51.diff 7.n.3.* ſi ſuſtentat valorem matrimonij contracti, & Bero *in cap.1.nu 281. de conſt.* ſi ſuſtentat quamlibet cauſam piam. Et ſine vllá diſtinctione docent Filliucius *to.2.tr.21.c.4.nu.134.* & Merolla *to.1.diſp.3.c.4.dub.1 nu.4 p.4.tr.4.reſ.20.*

Et an omnis opinio probabilis ſpeculatiue, ſit tuta in praxi.

2 Porrò ex Sanchez *de matr lib 7.diſp.7* & alijs, non omnis opinio ſpeculatiuè probabilis, eſt tuta in praxi. Et ſic multi non audent ſequi opiniones Duareni, Cuiacij, Donelli, Fabri, & aliorum, appellantes tales opiniones theoricas, & non practicas. Sed contra hos inuehitur Sancius *in ſelect. diſp. 54.n.11. & diſp 64.n 63.* docens, omnem opinionem probabilem ſpeculatiuè, eſſe in praxi tutam; nam probabilitas practica eſt effectus probabilitatis ſpeculatiuè? quod enim quis iuſtè, vel iniuſtè operetur, ab eo naſcitur, quod ſpeculatiuè iudicauit, poſſe agi licitè, vel illicitè. Ita ille. Sed an probabiliter, alij videant. *p.2.tr.13.reſ.5. & 12. p.9 tr.6.reſ.2.*

3 Quando circa eundem caſum adſunt contrariæ opiniones probabiles, non tenetur operans ſequi probabiliorem, ſed ſequi poteſt minus probabilem.

Digitized by Google

lem. Nam in hoc reprehendi non potest tanquam imprudens & temerarius, cum habeat rationes alicuius momenti. Neque tenetur homo sequi, quod perfectius est, & securius, sed satis est sequi securum & perfectum. Adde, quod esset onus intolerabile, si homo teneretur opiniones probabiliores inuestigare. Ita Sanchez *in sum. to. 1 lib. 1 c. 9 n. 14.* & Theologi cōmuniter; cōtra Perez *certam. 10. n. 55.* & alios paucos *p. 2. tr. 13. res. 1. & par. 4. tr 4. res. 4. §. Ad id verò*. Vnde opiniones impressæ in aliquo libro, non semper probabiles censendæ sint legi conformes. *par. 9. tr. 7. res 60.*

Potest homo operari iuxta opinionē probabilem, & relinquere probabiliorem.

4 Igitur primò, Iudex potest iudicare secundum opinionem probabilem in quæstione iuris, relicta probabiliori, etiam propria. Vide V. *Iudex, à nu. 4.* Secundò. Aduocatus potest secundum opinionem probabilem patrocinari. Vide V. *Aduocatus à nu. 1.* Tertiò. Confessarius aut responsor Casuum conscientiæ consulere potest opinionem minus probabilem, vt consulentem ab onere aliquo liberet, etiam contra propriam. Ita Vasquez *in p. 2 disp. 62. c. 9. n. 47.* Becanus verò *in 1. 2. tr. 1. c. 4. q. 9. nu. 16.* distinguit (sed in idem redit) & si consulens petat; quænam opinio in tali quæstione sit probabilior, tunc teneri eam aperire, quam tenet; si verò solum de practica obligatione sciscitatur, posse sępè id consulere, quod minus probabile iudicat; imò melius facere si id consulat, quod facilius, & cum minori periculo præstari potest. *p. 2. tr. 13. res. 14.* Quartò, Sancius *pract. disp. disp. 44. nu 58.* contra Villalobos *to 1. tr. 1. diff. 17. nu 6.* licere existimat Regi, habenti ius probabile ad aliquod Regnum, ab alio Rege probabili etiam iure possessum, mouere bellum. De quo in particulari, vide Becanum *p. 2. tr. 13 res. 8.*

Opiniones impressæ non sunt semper probabiles.
Et ita iudex iudicare.
Aduocatus patrocinari.
Et Responsor casuum conscientiæ cōsulere.

5 Quintò. Medicus infirmo alias morituro, cui nullum aliud suppetit medicamentum exhibere potest medicamentum cum probabilitate iuuaminis, etiam si maior sit probabilitas nocumenti, secundum Malderum *in p. 2. q. 19. ar. 5. disp 86. §. 7.* Qui tamen cum Suarez apud Portellium V. *Opinio eligenda, n. 10.* Vasquez *in p. 2 to. 1. disp. 64 c. 7.* & alijs negat, posse medicum habentem copiam medicamentorum exhibere minus certum; & certius relinquere, etiam si non habeat certum. Nam charitas postulat, vt indigenti certiori, quo possumus, remedio succurramus. Item si adsint opiniones probabiles, quod tale medicamentum sit huic morbo nociturum, aut profuturum, tunc ait Merolla *to. 1. disp. 3. cap. 4. coroll. 5. nu. 198.* si medicus vtramque opinionem putat æquè probabilem, nullo etiam medicamento certo existēte, peccare contra charitatem, si illud applicet. Si verò magis adhæreat opinioni, quod noceat, peccare etiam contra iustitiam, quę eo ipso, quod se obligauit ex mercede infirmum curare, illum obligauit ad curandum iuxta suam opinionem, quia hoc intendit infirmus, dum ipsum potius, quam alium vocat. Sed his non obstantibus, Azorius *to 1. lib. 2. cap. 17. q. 11.* Sancius *pract. disp. 44. n. 36.* & nonnulli alij docent, in defectu medicamenti certi non peccare medicum exhibentem medicamentum probabile, stante opinione probabiliori, quod nocebit, etiam quando salus ægri non est desperata; quia id, quod ex probabili ratione efficitur, reprehendi non potest. *p. 2 tr. 13. res. 7. & p. 5. tr. 3. res. 132.*

An Rex possit mouere bellum contra Regnum, quod ab alio probabili iure possidetur, ex opinione probabili, quod sit suum.
Et medicus præbere infirmo medicamentum probabile?

6 Sextò, Confessarius tenetur sequi opinionem pęnitentis probabilem contra suam, & probabiliorem, quia pęnitens habens pro se opinionem probabilem, habet ius ad absolutionem. Et quamuis Vasquez *in p 2. to. 1. disput. 62. c. 7. nu. 40.* & alij dicant peccare solum venialiter Confessarium non proprium negantem absolutionem secundum opinionem probabilem, existimo ipse cum Sancio *in select. disp. 33. nu. 54.* peccaret mortaliter, si confessio facta sit de mortalibus, quia illum obligat ad detegenda peccata alteri Confessario, quod graue onus est. Aduerte etiam, quod hæc opinio procedit etiam quando opinio pęnitentis ipsi Confessario videretur falsa, si tamen inter auctores probatos probabilis reputatur. *p. 2. tr. 13 res. 11.*

Confessarius tenetur sequi opinionem probabilē pænitentis cōtra propriam, & probabiliorem.

Sicut in Sacramentis non neceſſarijs opinionem fauentem ſuſcipienti.

7 Septimò. Circa eſſentialia Sacramenti, dicunt DD. communiter, amplectendam eſſe opinionem probabiliorem, ex dictamine charitatis, quæ iubet, vt proximum non ponamus in ſalutis diſcrimine, ſed ſubueniamus certiori remedio. Id quod primò non procedit in Sacramentis non neceſſarijs ad ſalutem, vt ait Lorca *in p.2.to.1.diſp.39. memb.2.*

Vel neceſſarijs in neceſſitate.

Secundò, nec in caſu neceſſitatis, quando v.g. deeſt materia certior, &c. vt ait Bonacina *de Sacr.diſp.* 2.q.1.*punct.*4.*n.*10.*p*...*tr.*13.*reſ.*2.

Quamuis periclitetur validitas Sacramenti.

Et generaliter, quoties ex opinionibus circa validitatem Sacramenti altera fauet Sacramento, altera ſuſcipienti, eligi debet ſecunda, licèt minus probabilis, quia Sacramenta, cum infidelium gratiam ſint inſtituita, cedunt libenter iuri ſuo, vt ipſis faueant. Et ideò danda eſt abſolutio moribundo, qui illam petijt in abſentia? vel quis exhibet ſigna doloris, dubia, an ex dolore peccatorum, an verò ex anguſtia mortis procedãt. *p.*2.*tr.*13.*reſ.*13. Nam ſtrictius obligat charitas, quam Religio. Et Sacerdos in tali caſu non abſoluens, peccaret, ſi Parochus, contra iuſtitiam? ſi alius contra charitatem. *p.*3.*tr.*3.*reſ.*9. Et in his caſibus abſolutio dari debet abſolutè; nam conditio adhiberi debet in dubio, non in opinionibus. Ita Sancius *diſp.* 44. *nu.* 32.*reſ.*13.*cit.* §. *Imò, et p.*3.*tr.*3.*reſ.*10.

Et multo magis, quando eſt quæſtio de iuriſdictione Confeſſarij.

8 Quòd ſi dubium ſit de poteſtate Confeſſarij, tunc potiori iure eligi poſſet opinio probabilis, probabiliori relicta, quia non eſt periculum irritandi Sacramentum, vt in caſibus prædictis, contra Peregrinum *in comm. ad conſt. Cler. Regul.p.*1.*c.*5.*litt.C.* tum, quia ſtante opinione probabili, ſicut ſtante errore communi, Summus Pontifex confert iuriſdictionem in ædificationem fidelium, vt docet Palaus *to.*1.*diſp.*2.*punct.* 5.*nu.*9. & alij multi. Tum etiam, quia omnis Sacerdos habet iuriſdictionem in venialia; vnde, cum regulariter fideles ſemper confiteantur aliqua venialia. Sacerdos abſoluendo illa directè, abſoluet etiam mortalia (ſi Papa non dat iuriſdictionem) indirectè. Nec in tali caſu peccaret Confeſſarius, quia omitteret opinionem probabiliorem; nam ex dictis ſuprà, qui operatur iuxta opinionem probabilem, reprehendi iure non poteſt *p.*2.*tr.*13.*reſ.*2.prope finem. *p.*3.*tr.*2.*reſ.*3. §. *Ex his, et p.*4.*tr.*4.*reſ.*4. Ex quibus patet, non fore inualidam abſolutionem cenſurarum, & reſeruatorum traditam virtute Iubilæi ex opinione probabili, ſed falſa, licèt is non conſequatur Indulgentiam. Nam ſupradicta de opinione probabili fallunt in Indulgentijs, vt dictum eſt V. *Indulgentia, nu.*21.*p.*3.*tr.*4 *reſ.* 153. §. *Certum.*

Quæ omnia vera ſunt tam in vita, quàm in articulo mortis.

9 Aduerte hic, ex Sancio *in ſelect.diſp.*19.*n.*8. licere etiam in morte ſequi opinionem probabilem, relictam tutiori. Nam non minus tenetur homo Deum non oſtendere in vita, quam in morte. Et non minus tutum eſt, ſequi vnam opinionem, quam aliam. Sed oppoſitum videtur docere Sanchez *ſum.to.*1. *lib.*2. *c.*1.*nu.*6. *p.*2. *tr.*13.*reſ.*9.

At ſubditus tenetur ſequi opinionē probabilē ſuperioris præcipientis, etiamſi habeat probabilem opinionem in contrariū.

10 Cæterum, quando varietas opinionem verſatur inter Superiorem, & ſubditum, probabilior opinio docet, ſubditum teneri obedire, quia tenetur obedire, quoties poteſt abſque peccato, vt in tali caſu ſupponimus. Ita Salas *in* 1.2.*tr.*8.*diſp.vn.ſect.*8.*n.*76.& alij multi. Sed Sancius *ſelect.diſp.*33. Palaus *to.*1.*diſp.*2.*punct.*6. *nu.*5. & alij docent, quod quando ſubditus habet opinionem probabilem, quod præceptum ſit illicitum, vel extra ſuperioris iuriſdictionem, poteſt non obedire, quia vnicuique fas eſt ſequi opinionem probabilem. Et deinde quia in tali caſu vocatur in dubium ſuperioris facultas, qui nec ſtat in poſſeſſione; cum nunquam fuerit in poſſeſſione præcipiendi illicitum, vel ſuam iuriſdictionem excedens. Ad argumentum in contrarium reſpondent, ſuperiorem habere ius præcipiendi, quod certè, & indubitanter eſt licitum, vel quando ſubditus habet ſolum dubium de honeſtate præcepti, aut iuriſdictione, non autem, cum habet probabilem opinionem (Imò Vaſquez *in p.*2.*diſp.*62.*c.*8.*et diſp.*66.*c.*6.*n.*51.) idem docet in caſu dubij, quod ipſe approbo, ſi dubium ſit de poteſtate Prælati, vel in contro-

uerſia

uersia de honestate præcepti subdito ex obedientia damnum aliquod immineat. Vel si eodem dubio labore Prælatus. *p.4.t.3. res. 8. et 9.*) Docet etiam Palaus *ibid.num.7.* quod si est opinio probabilis, quòd Superior non sit legitimus, quia non est electus, &cet. subditus non tenetur obedire, quia de eius possessione probabiliter dubitat. Contrarium docet Sanchez *sum.to. 2.lib. 6. c.3.n.29.* Sed vtraque opinio est probabilis; Ex his autem infert Sancius *vbi supra*, non posse Superiorem iustè subditum punire ex probabili opinione non obedientem, quia non obediendo non peccat, ac proinde non meretur pœnam. Sed prima opinio est communior, & probabilior. Vide V. *Excommunicationis, n. 64. p. 2.t.13.res.10. & p. 4.t.4.res.31.* In dubio de iustitia tributi probabile est vasalos posse illud fraudare. Vide V. *Gabellas fraudare, p. 9.t.2.res.45.*

11 Quando varietas opinionum versatur inter Iudices laicum, & Ecclesiasticum circa iurisdictionem, Ecclesiasticus est competens, quia maior. c. *si iudex, de sent.excom.in 6.* Ita Sanchez *opus.to.1.lib.2.c.4.dub.52 n.2.* & alij, quod in Hispania seruari, testatur Couarruuias *pract.q.c. 33.nu. 1.p.4.t.1 res. 64.& p.5.vbi infra.* Et generaliter in conflictu opinionum, illa amplectenda est, quæ fauet Ecclesiæ, etiam si sit contra communem, idque in fauorem Religionis, & libertatis Ecclesiasticæ. Ita Iason *l. filiusfamilias §.diui, ff. de leg.1.n.82.* ex c. *fin.de sent.& re iud.* & ex *l. sunt personæ ff. de Relig. & sumpt. funer.* & Rota Romana. *in vna Veneta anno 1606.* Vel saltem, si dubium sit, an statutum sit, vel non sit contra immunitatem Ecclesiasticam, consulatur Summus Pontifex, vt docuit Carolus Imperator apud Granadum *in c. memoriam 19. dist.*... *p. 5.t. 1.res.23.§.Igitur. & par.7.tr. 10.res.5.* Item eligenda opinio quæ fauet validitati matrimonij & professionis. *p.10.tr.13.res. 19.*

In conflictu opinionū circa iurisdictionē inter iudices lacū, & ecclesiasticum, hic est competens.

Et generaliter semper amplectenda est opinio, quæ fauet Ecclesiæ, etiam contra communem.

ORACVLA.

1 Oracula viuæ vocis concessa Regularibus, ablata sunt ab Vrbano Octauo 20. Decembr. 1631. quidquid alij dicant. *p. 9.tr.7.res.61.*

Oracula sunt ablata.

ORARE.

1 Orare publicè pro excommunicatis non toleratis, non licet pro toleratis, dubium est, de quo vide V. *Excommunicationis à. n.1.*

2 † Oratorio in peccato mortali tamquam à persona priuata, non suffragatur animabus Purgatorij †. At si sit ab Ecclesia instituta, vt Officium Defunctorum, Horæ Canonicæ, Pater noster, &c. prodest; quia hoc ipso, quòd Ecclesiam illam instituit, Deo grata est, & Ecclesia pro omnibus suis membris viuis Deo offerri voluit. Ita Nauarra *de rest.lib.2.cap.2. num. 254.* licèt alij probabiliter contrarium sentiant. *p.5.t.14.res.79.*

Orare pro excommunicatis, an liceat?

Orare in peccato pro Defunctis an illis profit?

3 Qui notabili tentatione carnis, v.g. affligitur, tenetur orare, & auxilium Dei implorare. Quòd si non oret, & tentationi succumbat, peccare dupliciter, putat Sancius *in select.disp. 21 nu. 19. 20.* scilicet contra Religionem, & castitatem. Sed placet opinio contraria. nam obligatio orandi in tali casu est per accidens, sicut in multis casibus per accidens obligat actus amoris Dei; in quibus tamen illum omittere, non est speciale peccatum distinctum ab eo, ad quod vitandum requirebatur, vt bene aduertit Tannerus *in 2. 2. disp.2.q.4.dub.4.n.83.p.3.t.5.res.16.*

Et an ad vincendam grauem carnis tentationē teneamur orare.

4 Filius tenetur orare pro patre defuncto, vt à pœnis Purgatorij citius liberetur. Diana. *p.9.t.9.res.60.*

Filius tenetur orare pro anima patris.

5 Non est obligatio orandi vocaliter in singulis, aut sciendi memoriter orato-

orationem dominicam, vel salutationem angelicam *par.10.tr.8 res.44.*

Non est necesse, vt pro quo oratur ipse acceptat.

6 Non est necesse, vt hi pro quibus oratur, vel opus pium offertur, vt ipsi acceptant hoc opus, vt sunt animę Purgatorij, & viuentes vt patet ex vsu Ecclesiæ, in qua receptum orare, & offerre suffragia pro amicis absentibus: Suarez, & alij; qui habet mandatum offerendi suffragium pro Defunctis vel ex pœnitentia in confessione, vel ex alio capite, & opus implet in peccato mortali; illud iterum implere in statu gratię non est necesse si est sacrificium Missæ ratione operis operati, orationes fusę nomine Ecclesiæ: secus ex opere operantis. Bonacina, & alij *p.11.tr.5.res.54.*

Non est necesse implere opus factum in statu peccati, dum redditur in gratia.

ORATORIVM.

Diffinitio Oratorij.

1 ORatorium propriè est locus aptus ad orandum. Angelus, & alij, quod duplex est, publicum .s. & priuatum. Priuatum est illud, quod est in priuatis domibus in angulis earum, in quo oratur, & non habet campanam, neque hostium patens in via publica, & nutu fundatoris potest ad vsum profanum reduci. Barbosa *p.9. t.1.res.1.*

Absente Domino tota familia potest audire Missam.

Non autem cæteri.

2 Possunt audire Missam in Oratorio priuato, non solum Domini soli, sed etiam tota familia absente Domino. Nouarius *ibid.res.2.* Vnde audiens Missam in tali Oratorio, & non sit de familia Domini, peccat mortaliter, si aliam non audiat in festiuo, vt præcepto satisfaciat; secus autem de Oratorijs Episcoporum, Regularium, & ex priuilegio Bullæ Cruciatæ. Zanettus Quintanad. *ibid.res.3.*

Abens Bullam Cruciatæ quocunque tẽpore satisfacit.

3 Habens Bullam Cruciatæ in Sicilia, Hispania, &c. satisfacit non solum audiendo Missam tempore interdicti, verum etiam quocumque alio tempore Rodriquez *ibid.res.4.* & talis potest vltra priuilegium celebrare facere plures Missas in suo Oratorio. Pater Bardi *ibid.resol.5.*

Commensales gaudẽt priuilegio audiendi Missam.

4 Viuentes suis expensis in domo patroni Oratorij, & non sunt commensales, non gaudent priuilegio audiendi Missam. Bardi, & alij. Mater quæ in eodem Palatio commoratur, & non est commensalis, tamen solet filiam comitari ad Missam, gaudet hoc priuilegio. Molfesius *ibid.res.6.* tamen gaudent existentes extra domum, Domini expensis; qui potest etiam alium sacrum audire, vt absentes, qui in prima non interfuerunt aliam audiant, & si non esset aliquis priuilegiatus, vt sacro respondeat, potest alium non priuilegiatum pro ea functione eligere. *ibid.res.27.*

Et alij.

Cogitãdum est circa Bulla Cruciatæ in materia ministrandi Sacramentum Eucharistiæ à Regularibus.

5 Regulares in Oratorio priuato ministrare Sacramentum Eucharistiæ possunt Baunius, & alij. *ibid.res.8.* Circa priuilegium Bullæ Cruciatæ (stante decreto S. Congreg. in materia ministrandi Eucharistiam à Sacerdotibus sæcularibus, quamque alij dicant posse hoc fieri) Tu cogita *ibid.res.9.* Tamen priuilegio patrono concessum cum sit grata personalis, extenditur vbicunque patronus reperitur, itaque potest Oratorium dirigere in alia Ciuitate, & si nominato loci in priuilegio taxat locum particularem, intelligitur demonstratiuè, non taxatiuè. Aymon. *ibid. res.7.*

Nominatio loci intelligitur demõstratiuè, non taxatiuè.

Compellendus est Episcopus pro approbatione priuilegij.

6 Episcopus iniustè denegans approbationem Oratorij patrono, qui bene potest vti suo priuilegio, potius compellendus est per Superiorem propter approbationem, quam vti priuilegio ad faciendum celebrare. Lezana *ibid resolut.10.* & debent obseruari rubricæ Missalis pro decenti ornatu Oratorij ad celebrationem. *ibidem res.11.* Nec opus est noua approbatione Episcopi noui Oratorij, si patronus aliam domum pro habitatione eligat, dummodo ornatus ille, quo vsus fuit in primo Oratorio collocetur. Quintanad. *ibid res.12.*

Dies prohibiti vide infra.

7 Dies prohibiti celebrationis in Oratorio priuato sunt prima dies tantum

tum Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Epiphaniæ, Annunciationis, & Assumptionis Beatæ Mariæ, SS. Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum, & si quis in istis diebus Sacrum audiat in Oratorio priuato, non satisfacit. Garzias *ibid. ref.* 12.

8 Per Bullam Cruciatæ potest celebrari facere plures Missæ in diebus per breue prohibitis, in Oratorio priuato, sed tu cogita verba Sacræ Congregationis in *ref.*6. posita. Diana. *ibid. ref.* 14.

Possunt celebrari plures Missæ.

9 Verba in priuilegio apposita (sine tamen iurium Parochialium præiudicio) intelliguntur in his, quæ spectant ad Sacramentorum administrationem, idest, facere solitam eleemosynam, dare pacem, & cætera huiusmodi Molfesius *ibid. ref.* 15.

Intelliguntur ad Sacramentorum administrationem.

10 Licentia pro Sacerdote celebrante in Oratorio intelligitur tam de sæculari, quàm de Regulari. Pellizarius *ibid. ref.* 16.

Pro vtrisque intelligitur.

11 Priuilegium Oratorij priuati, concessum alicui, vita sua durante, non extenditur ad hæredes; sic etiam priuilegium concessum matri, ita vt filia eodem gaudeat matre absente, spirat mortua matre, contra Pellizzarium. *ibid. ref.* 17.

Mortuo patrono spirat priuilegium.

12 Non gaudet immunitate Ecclesiastica Oratorium priuatum, tamen gaudet illud Regularium, quatenus est in Claustro, vel in Grangia, quæ tali immunitate gaudent non vt Oratorium priuatum, sicut etiam gaudet constructum ab Episcopo, vt perpetuo duret destinatum ad cultum diuinum. Bordon. *ibid. ref.* 18.

Oratorium Regularium gaudet immunitate Ecclesiastica nõ autem sæculariũ.

Priuilegiatus impeditus non tenetur oratorium adire.

13 Non committit sacrilegium, qui in oratorio priuato fornicatur, nec talis circumstantia est in confessione aperienda. Pelliz. *ref.* 20.

Fornicatio in oratorio nõ est sacrilegiũ.

14 Oratorium, quod ostium habet patens extra domum, quod penitus est seiunctum à domo, potest ab Episcopo concedi licentia, vt in illo missa celebretur absque facultate Sedis Apostolicæ. Naldus. imò in isto oratorio possunt audiri tantum à dominis, & celebrare facere clausis ianuis. Pasqual. *resol* 21.

Potest Episcopo, absque licentia Papæ.

15 Priuilegium concessum erigendi oratorium in domo existente in Ciuitate, non extenditur, vt in alia erigatur, quia, vt sic duo, & non vnum dicerentur, quod non intelligitur de oratorijs episcoporum, qui vbique sint, possunt erigere etiã extra Diœcesim Dian. *r.*22. & *p.* 11. *t.* 5. *ref.* 34. nec si esset domus ampla, ita vt duo familiæ habitent semper dicitur eadem, & vna domus, quamquam sint *duo appartati*; non autem si in eadem domo habitaret pater, & habet suum Oratorium, & filius Cardinalis habeat aliud non sentiendo contrarium pro stylo Curiæ Romanæ si extat; & Riccius ait posse Episcopum concedere Oratorium pro celebrandis Missis in cortile alicuius ruris extra domum in qua habitatur. *p.* 11. *tr.* 5. *ref.* 35.

Concessum in vna non extenditur in alia Ciuitate.

Vna, & eadem domus dicitur in qua duo familiæ simul habitant.

16 Vigore priuilegij bullæ Cruciatæ possunt haberi oratoria priuata ad celebrandum, vel celebrare faciendum, non solum tempore interdicti (dummodo causa non fuisset) verum etiam in alio tempore durante bulla. Palaus *ref.* 23. attamen Cõmissarius Cruciatæ non habet facultatem concedendi licentiam, nec audiendi, nec celebrandi missam in oratorijs priuatis. Gorgias, & alij *ref.* 24. habens bullam Cruciatæ potest in oratorio priuato accipere eucharistiam in die Paschatis, dummodo non sit pro annuo præcepto, quia hoc modo debet esse de licentia Parochi Dard. sed hoc non est deducendum in praxi *ref.* 25. vnde designatio oratorij priuati per bullam Cruciatæ tẽpore interdicti quamquam ab alio Episcopo possit fieri; tamen melius est, vt fiat à Diœcesano. Pelizar. *ref.* 26.

Durante bulla durat & priuilegium.

Commissarius Cruciatæ non potest concedere oratoria priuata.

17 Nomine domesticorum gaudentium priuilegio audiendi sacrum in oratorio intelliguntur non solum domestici cum domino habitantes, verum etiam ij, qui extra domum à domino suis expensis aluntur; imò & Dominus potest alio sacro interesse in gratiam famulorum, qui abierant, & Sacerdos priui-

Nomine domesticorum intelliguntur vxores, & qui extra domum aluntur a dominis.

priuilegiatus potest inuenire laicum, vt missæ inseruiat, etiam si sit alius priuilegiatus. Dia. & alij *ref.* 17.

18 Consanguinei nominati in priuilegio Cruciatæ, non solum intelliguntur ascendentes & descendentes vsque ad quartum gradum, verum & coniuges, & satis est si sint consanguinei etiam existentes extra domum: omnes isti gaudent priuilegio. Bord. *ref.* 28.

Oratio dicenda est arbitrio orantis.

19 Quo ad orationem dicendam in oratorio iusta verba bullæ sat est vocalis, vel mentalis, & in ea quantitate dicentis arbitrio. Suarez & alij pro lucrandis indulgentijs, pro visitatione Ecclesiarum iuxta bullam, sufficit visitare prædictum oratorium. Dian. *ref.* 29.

Per horam ante lucem & post meridiem potest celebr.

20 Dispensatio in hora celebrandi facta à Cōmissario intelligitur per horam antequam lucescat, & per eandem post meridiem. Palaus *ref.* 30. aquirit indulgentias quis, si quinquies visitaret dictum oratorium, virtute bullæ Cruciatæ, & nomine oratorij intelligitur Altare, & non Ecclesia, vel oratorium. *Machad r.* 31.

Generales & Prouinciales possunt erigere oratorium etiam in Grangis.

21 Generales, & Prouinciales Regularium possunt erigere oratorium absque licentia Episcopi pro celebratione Missarum, etiam à Sacerdotibus sæcularibus dummodo ad cultum diuinum sit deputatum. Marchinus & alij *ref.* 32. idem possunt facere in eorum Grangis, & ibi etiam Sacerdotes sæculares celebrare facere, quæ oratoria gaudent immunitate ecclesiastica dummodo sint benedicta, vt dictum est, & possunt admittere nonnullos suos benefactores, & administrare eorum familiaribus Eucharistiam monasterio existentibus; quoad reconciliationem, vel benedictionem pertinet ad eorum superiores, & prædicta oratoria possunt erigere in locis recreationis etiam si campana pendeat à Turri. Lezan. & alij *ref.* 33.

Reconciliatio, & benedictio pertinet ad eorum superiores.

Regulares possunt vti altari portatili.

22 Possunt Regulares vti Altari portatili extra monasterium, & Grāgias, & in Hispania aliqui Religiosi in eorum Camera solent celebrare facere, sed regulares minimè, hoc priuilegio vtuntur, vt magis modestè se gerant Dian. & alij *r.* 34.

Oratoria priuata Palatij iustitiæ sunt ablata sed non capella carceri.

23 Oratoria priuata Palatij vbi negotiatur, & iustitia exercetur intelliguntur ablata per Dec. Pauli V. sic responsum fuit à S. Cong. 14. Nouembris 1648. Ioan. Vall. (capella verò publicarum Carcerum non comprehenditur) S. Cong. vnde sacerdotes, tam sæculares, quam Regulares puniri possunt ab Episcopo si in dictis oratorijs celebrent ead. S. Cong. *ref.* 35.

Episcopus potest in suo palatio erigere vnum oratorium vt in rurali & vti altari portatili.

Potest videre oratorium non visitare.

24 Episcopus absque licentia Pontificis potest in suo Palatio erigere oratorium, vt in eo non solum in infirmitate, verum etiam aliovis tempore celebrare faciat. Faustus *ref.* 36. vnum tantum oratorium in suo Palatio erigere possunt. *ref.* 37. possunt bene in placito rurali vti altari portatili ad celebrandum. Auersa; & oratorium pro oratione; & non celebratione non potest Episcopus, visitare: potest tamen accedere ad videndum si aptum est orandi vel non, & potest illud destruere, cùm non sit iuxta formam iuris *ref.* 38.

Et etiam in aliena Diœcesi non autem in vrbe.

25 Episcopus in aliena Diœcesi potest in suo Palatio in altari portatili cebrare sed non per alios; non autem in vrbe. Sanchez, & alij *resolut.* 39. dicta circa episcopos in istis tribus resolutionibus non sunt derogata per Concil. Trid. Præpos. & alij §. Verum his.

Mortuo episcopo familiares non gaudent priuilegio.

26 Mortuo episcopo familiares non possunt audire Missam in oratorio Palatij episcopali, sed Palatium gaudet immunitate Ecclesiastica con. Peliz. *ref.* 40. sic etiam eo absente non possunt audire sacrum dicti familiares. De Cardinalibus alia est ratio. Portell. & alij *ref.* 41.

Solus Pontifex potest concedere Oratorium.

27 Solus Pontifex concedere potest licentiam, ad habendum oratorium priuatum iuxta Conc. Trid. Cum Episcopis talis facultas ablata sit 10. Martij 1615. 1626 ab Vrb. VIII. *ref.* 42. Sed possunt in aliquo casu ex iusta causa dispensare vt celebretur in Altari portatili in aliquo Palatio. Auer. *ref.* 43.

28 Ali-

28 Aliqui caſus in quibus epiſcopus poteſt diſpenſare, vt extra Eccleſiam celebretur. Primò in claſſi Maritima ſi commodè id fieri poſſit. Secundò in claſſi, vel exercitu terreſtri ſub tentorijs. Tertiò in Camera alicuius perſonæ perilluſtris ad audiendum ſacrum, vel communicandum. Quartò in aliquo palatio, vbi Dominus primam Miſſam non audiuit, vel preſente corpore defuncti plures Miſſas celebrare faciat; ſed hoc non eſt permittendum. *reſ.* 44. tempore peſtis non ſolum in oratorijs, verum etiam in publicis vijs in triremibus ſi Eccleſia eſt diruta, vel propter magnum concurſum populorum, & in naui magna cum maxima tranquilitate maris; ſed hoc eſt prohibitum à S. Cong. Rituum *reſ.* 45. in dictis caſibus ſemper eſt ſecurius petere licentiam ab Epiſcopo dummodo neceſſitas non adſit, & Epiſcopus adiri non poſſit: licentia verò celebrandi conceſſa ſacerdotibus danda eſt intra Diœceſim. Suarez & alij *reſ.* 46.

Aliqui caſu in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare.

In claſſi maritima. Terreſtri. Camera. Tempore peſtis. In publicis vijs, in triremibus. In naui cū tranquilitate.

29 Hoc etiam priuilegio gaudent Epiſcopi Titulares extra Vrbem vt poſſint in ſuis Palatijs habere oratorium priuatum ſtando in rigore iuris *reſ.* 47. Vnde Prælati habentes iura Epiſcopalia, & Abbates non poſſunt habere tale oratorium, nec etiam Vicarius Capitularis. Cardinales verò ex tacito conſenſu Papæ. *reſ.* 48.

Gaudent epiſcopi Titulares.

Sed qui habent iura pontificalia vel Abbates.

ORDINARIVS.

1 NOmine ordinarij intelligitur Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu, Archiepiſcopus in ſuo Archiepiſcopatu, nō autem in locis ſuffraganeorum, niſi actu viſitationis, & appellationis; Cardinalis in Eccleſia ſui tituli, Legati in Prouincia ſuæ legationis; Capitulum Sede vacante, ſeu eius Vicarius; Abbas Eccleſiæ nullo Epiſcopo ſubiectæ; & omnes habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Henriquez & alij; & nomine ordinarij intelliguntur omnes habentes iuriſdictiones ordinariam, vel à lege, vel à Canone, vel conſuetudine conceſſa, & hoc modo Vicarius poteſt cognoſcere cauſas matrimoniales. Flaminius, & alij; Vicarius foraneus non eſt ordinarius. Bertachin. & alij; & Vicarius Generalis non Sacerdos validè aſſiſtit matrimonio ſicut & Parochus. Nauar. *p.* 11. *tr.* 3. *reſ.* 35. Abbates Commendatarij non comprehenduntur hoc nomine, affirmant aliqui ex declarat. Sacr. Congreg. ſed hæc ſatis non conſtat, ergo. De magiſtro verò Scholæ Salamantinæ reſpectu Scolaſticorum affirmant aliqui, poſſe illorum matrimonijs aſſiſtere, & denunciationes dimittere, Sanchez & alij, negat Boſſius *ibid.* §. *Verum ex his, et* § *Verum quid dicendum.*

Qui intelligitur nomine ordinarij.

Affirmant aliqui de magiſtro Scholæ Salamantinæ.

ORDO.

1 † ORdo eſt *Sacramentum* nouæ legis, quo homines aliqui in Dei miniſterium, ſpirituali poteſtate tradita, deputantur. Eſt Sacramentum neceſſarium toti Eccleſiæ, ſicut Matrimonium, non tamen ſingulis ad ſalutem. Septem numerantur à Theologis: Oſtiariatus, Exorciſtatus, Lectoratus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus & Presbyteratus. Ex quibus primi quatuor dicuntur non Sacri, reliqui tres Sacri. Nam & ſi omnes ſint Sacri in quantum Sacramenta: poſteriores tamen Sacri peculiariter dicuntur ratione materiæ, circa quam, vt ait D. Thomas 3. *p.* *q.* 37. *art.* 3. Prima tonſura non eſt Ordo, ſed ianua, & diſpoſitio ad Ordines. In iure adduntur alij duo, Pſalmiſtatus, & Cantoratus, qui tamen non ſunt propriè Ordines. An Cardinalatus ſit Ordo, vide *ſub eius nomine, n.* 2. †. Fornaſius

Ordinis definitio.

Neceſſitas.

Et ſpecies.

An prima tonſura ſit ordo.

gius tamen *de Sacr. Ord. cap.* 8. tenet primam tonſuram eſſe Ordinem, tum quia in cap. *cum contingat, de ætat. & qualit. ordin.* dicitur per primam tonſuram conferri Ordinem Clericalem, & talem eam vocat Alcuinus *de diu. Offic. c.* 35. & Sixtus V. in motu proprio 1588. vocat caracterem Clericalem, tum etiam quia Tridentinum prohibet Epiſcopis aliquid ſumere pro collatione Ordinum etiam primæ tonſuræ *in ſeſſ.* 21. *c.* 1. *de refor.* Sed his non obſtantibus, non eſt recedendum à Theologorum communi, quam etiam approbat ius Canonicum *in Canon. ſeriatim, diſt.* 32. & alibi, vbi Ordines maiores, & minores enumerans, tonſuræ non meminit & Tridentinum, ſicut etiam Pontificale Romanum, ab omnibus Ordinibus illam diſtinguit *in ſeſſ.* 23. *c.* 4. 5. 6. 11. 12. *&* 13. *de refor.* Et ratio eſt, quia tonſura non confertur per traditionem alicuius materiæ, id quod Concilium Trident. ad eſſentiam Ordinis requirit. Argumenta autem adducta non probant, quia illæ appellationes ſolum ſignificant, tonſuram eſſe gradum Eccleſiaſticum, & exaltatione ſupra ſtatum laicalem, aut deſtinationem ad ſtatum Clericalem Epiſcopus verò prohibetur aliquid pro eius collatione recipere, quia eſt quid ſpirituale, & ſic tenet Bauny *tr.* 7 *q.* 3. *p.* 6. *t.* 8. *reſ.* 29. *& p.* 10. *t.* 14. *reſ.* 14.

ORDINIS MATERIA.

Quæ ſit materia Sacerdotij?

1 Materia ordinum non fuit à Chriſto inſtituta in ſpecie. *p.* 10. *t.* 14. *reſ.* 14. Determinata autem ab ea Eccleſia Latina pro Sacerdotio eſt duplex, traditio calicis cum vino, & patenæ cum hoſtia, & impoſitio manuũ. Vtraque ſecundùm Bellarminum *de Sac. Ord. lib.* 1. *c.* 9. & alios, eſſentialis, partialis; & prima quidem ad poteſtatem conſecrandi, ſecunda verò ad poteſtatem abſoluendi ordinata. Secundum Valentiam *to.* 4. *diſp.* 9. *q.* 1. *punct.* 5. & alios ſola calicis traditio eſt materia eſſentialis, impoſitio verò manuum ſolum ſacramentale ex præcepto adhibendum. Vtraque opinio eſt probabilis. *p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 187. Si autem detur tantum patena cum hoſtia, vel tantùm calix cũ vino, aut hoſtia, & calix ſine vino, vt contigit his temporibus in Hiſpania ex incuria Magiſtri Cæremoniarum, non apponentis vinũ in calice, Sacramentum eſſet nullum, & iterandum. Ita Villalobos *to.* 1. *t.* 11. *diff.* 4 *nu.* 1. cum alijs, contra Henriq. *lib.* 10 *c.* 6. *n.* 1. cuius opinionem probabilem exiſtimans, docet, in tali caſu iterandum eſſe ſub conditione. *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 119. † Sed in *p.* 3. *t.* 4. *reſ.* 186. opinionem Henriquez amplexus erat. † Et ratio eſt, quia quamuis conſiſtat conſecratio ſolius panis, aut ſolius vini, quarum vtraque habet ſpecialem formam, vt peculiares vnctiones, &c. non tamen conſiſtit poteſtas conſecrandi ſolùm panem, aut ſolùm vinum, quia nec vtraque per vnicam traditionem ſub vnica forma confertur; & præterea non videtur ſubſiſtere poſſe poteſtas iure diuino collata, quæ ſtante eodem iure diuino exire non poſſit in actum ſine peccato; & tamen huiuſmodi poteſtas talis eſſet, quia non poteſt vna ſola ſpecies, ſaltem ſecluſa diſpenſatione Pontificis, cõſecrari: nec dici poteſt, quod per traditionem ſolius calicis cum vino, aut ſolius patenæ cum hoſtia tradatur poteſtas conficiendi ſacramentum perfectum; quia traditio vnius materiæ partialis ſolùm deſignat poteſtatem circa illam, & ſic tenet nouiſſimè Auerſa *de Sacr. Ord. q.* 2. *ſect.* 8 contra Inſtruct. *Hiſpal. p.* 5. §. 6 *nu.* 6. *p.* 6. *t.* 8. *reſ.* 22.

Diaconatus?

2 Materia Diaconatus, ſecundùm Syluium *in* 3. *par. q.* 37. *art.* 2. *q.* 3 eſt traditio libri Euangeliorum, & impoſitio manuum. Secundum Nugnum in 3. *p. to.* 2 *q.* 37. *ar.* 5. ſola traditio libri. Vtraque opinio eſt probabilis. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 188. Materia Subdiaconatus ex Filliucio *to.* 1. *tr.* 9. *c.* 2. *n.* 45. eſt duplex, traditio calicis vacui cum patena ſuperpoſita, & traditio libri Epiſtolarum, ex paritate rationis cum traditione Euangeliorum in Diaconatu. Sed dicendum

Subdiaconatus?

cum Coninch *de Sacr. diſp. 20. dub. 6. n. 69.* ſolam traditionem calicis eſſe materiam neceſſariam, & cum Henriquez *lib. 10 c. 5. gloſ. lit. F.* calicem non debere eſſe neceſſario conſecratum *p. 3. t. 4. reſ.* 189. †. Materia Acolytatus eſt traditio candelabri cum cereo, & vrceoli vacui. Lectoratus, libri Prophetiarum. Exorciſtatus, libri Exorciſmorum, Oſtiaratus, clauium cum cymbalo. Filliucius *to. 1. tr. 9 c. 2.* †.

Et aliorum Ordin.?

3 Omnis autem traditio, quæ eſt materia proxima Sacramenti Ordinis, de neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici eſſe debet cum reali contactu ſuſcipientis. Imò Faber. *in 4. diſtin. 24. q. 1. diſput. 1. c. 4 nu. 121.* & alij volunt, hoc eſſe de neceſſitate Sacramenti. Sotus verò ſacerdotalem Ordinem ſuſcipientem debere quidem qui vult tangere neceſſario calicem, non autem alia. Sed ego cum Bonacina *de Sacr. diſp. 8. q. vn. punct. 5. nu.* 10. exiſtimo, in nullo Ordine realem con tactum materiæ eſſe de eſſentia Sacramenti. Nam bene tradi poteſt, & accipi cum ſolo conſenſu aliquo ſigno explicato ſicut verè accipimur equum, nummos, & alia, non illa tangendo, cum ſolo ſigno acceptatiuo: Poſita autem contraria ſententia, bene docet Nugnus *in add. ad 3. p. to. 2. q. 24. ar. 5 diff. 2.* non eſſe neceſſarium, quòd Diaconatus tangat hoſtiam, ſed ſolam patenam, ſicut calicem in quo ſit vinum; nam ſicut vinum eſt in calice, ita hoſtia in patena. Et ſanè in rebus humanis, quando eorum, quæ traduntur, vnum eſt in alio, non ſolet ſpecialiter tangi *p. 2. t. 16. reſ. 3. & p. 3. t. 4. reſ.* 185. Et ita tenet nouiſſimè Bauny. *p. 1. t. 7. q. 4. n.* 12. quia tamen hæc doctrina non eſt certa, & in Sacramentis quæri debet omnimoda ſecuritas, curandum eſt, vt tam calix, quam patena immediatè tangantur, idque ſub mortali. *p. 6. t. 8. reſ.* 19. Quibus non obſtantibus.

Realis contactus materię non eſt eſſentialis Ordinibus.

Debet tamen in Præsbyteratu tangi tam calix, quam patena.

ORDINIS

Forma.

4 † OMninum Ordinum forma illa eſt, *Accipe poteſtatem*, &c. qua nimirum ſignificatur imperatiuo quodam modo, tradi poteſtas ſingulis accommodata †. E quidem proferri debet ſimul cum materia, ſimultate tamen mortali, vt diximus de Baptiſmo V. *Baptiſmi, n.* 27. Ita Granado *in 3. p. contr. 9. tr. 1. diſp. 6. n. 16.* Qui tamen putans, contrariam ſententiā Caietani *in opuſ. tom. 1. t. 26.* eſſe probabilem, cenſet minores Ordines, nec non Subdiaconatum, & Diaconatum, abſque phyſica ſimultate collatos, quia nō ſunt admodum neceſſarij, omitti poſſe: Præsbyteratum verò, & Epiſcopatum († quamuis ex errore dicatur, Diaconatum †,) vtpote ſacratiores, & magis neceſſarios, ac proinde maiorem certitudinem requirentes, iterandos eſſe ſub conditione. *p. 5. t. 13. reſ.* 48.

Ordinis forma, quæ.
Et an debent phyſicè cum materia coexiſtere?
Alias Ordo iterari.

5 Et generaliter, quoties pro validitate, & inualiditate Ordinis adſunt rationes probabiles, iterari poſſe, ait Granadus *num.* 2 ſub conditione; Epiſcopatum verò, & Præsbyteratum etiam debere, ne Epiſcopus, aut Presbyter periculo non ordinandi, non conſecrandi, non abſoluendi ſe exponat, cum maximo fidelium detrimento. Id verò non procedere in inferioribus Ordinibus. Vide V. *Abbas num.* 6. in fine. *p. 5. t. 13. reſ. 47. & 93. § Quoad ſecundum.* Sed aduertant hic ſcrupuloſi, aliud eſſe opinionem, & dubium aliud ſcrupulum; nec ſtatim ac quis timet, ſe vaſa ſacra v. g. non tetigiſſe, debere iterato ſuſcipere: multa enim obliuiſcimur, quæ reuera præſtitimus. *reſ.* 47. *cit.* in fine. Si autem omnino prætermiſſa tonſura, ordines quis ſuſcepiſſet, Syluius adhuc tonſurandum inquit, V. *Ordo. nu.* 2. Fabris verò *de Sacr. Ordin. c. 4. q.* 13. negat, quia tonſura non eſt de neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti. *p. 6. t. 8. reſ.* 29. in fine.

Sicut generaliter, quandocumque Ordo ſit dubius.

ORDI-

Digitized

ORDINIS SVBIECTVM.

Ordinis ſubiectum homo, cum certis cõditionibus.

6 † SVbiectum Ordinis homo ſolus eſt, ſed non omnis; nam iure diuino arcentur fœminæ, & non baptizati, iure autem Eccleſiaſtico bigami, homicidæ, cæci, muti, & omnes irregulares. Vt Ordo ſit validus, requirit præter materiam, & formam intentionem tam Miniſtri, quàm ſuſcipientis. Vt verò licitè recipiatur, requiruntur in ſuſcipiente multa alia. Nimirum ætas, Litteræ dimiſſoriæ, Examen, Titulus, Gradatio, Interſtitia, Tempus, Locus, & ſtatus in gratia. Toletus præterea *lib.1.c.71.n.* 6. requirit Confirmationem, ita vt ſi non confirmatus Ordines ſuſcipiat, peccet mortaliter, & fiat irregularis. Sed nullum extat præceptum in iure tantam obligationem imponens, nec Tridentinum *Seſs.22.c.* 4. verbis adeo ſtrictis vtitur? ſed ſolum conſulit Epiſcopis, vt non confirmatos non promoueant. Tam igitur ſuſcipiens, quàm conferens Ordinem ante Confirmationem, peccabit venialiter. Ita Sotus *in 4.diſt*.....*q.vn.art*.8. & alij *p.2.t.16.reſ.4.* & *p.3.t.4.reſ.24.§. Notaui etiam*.

Ideſt cum certa ætate.
Puer ordinatus ante ſeptennium prima tõſura non incurrit in inhabilitatem.

7 Igitur primò in ordinando requiritur ÆTAS. Quæ in prima tonſura, & tribus minoribus Ordinibus eſt ſeptennium completum. Et ſi puer ante ſeptennium ordinatur prima tonſura non incurrit inhabilitatem ad alios ordines, ſed petere diſpenſationẽ ad tollendum ſcrupulum, tutius eſt. Dian. & alij *p.11.tr.6.reſ.*8. In Acolytatu duodecimus annus completus. In ſubdiaconatu 22. in Diaconatu 23. in Præsbyteratu 25. omnes incepti. (Denique in

In qua datur paruitas materiæ.

Epiſcopatu trigeſimus annus. Vide V. *Epiſcopus. nu.* 3.) Et quidem ſecundùm Pontium *lib.7.c.65.nu.*1. non datur paruitas materiæ, vnde ſi dies, vel hora deficiat, actus vitiatur. Nec valere illam regulam, *Quod parum diſtat, nihil diſtare videtur*, vbi totum præceptum conſiſtit in ſeruanda inte-

Et ſufficit, quòd vltimus dies ſit inceptus.

gra materia; vnde qui nocte Iouis ſtatim poſt ſignum mediæ noctis ederet carnes, non excuſaretur ex paruitate materiæ. Sed ipſe exiſtimo cum Sanchez *in opuſ.to.2.lib.7.c.1.dub.33.n.*6. quod ſi vltimus dies ætatis ſit inceptus, poteſt quis ordinari etiam ante aliquot horas; quia in fauorabilibus dies cæptus habetur pro completo. *l. qua ætate. ff. de teſtam.p.2.t.16.reſ.27.* & *p.5.t.* 5. *reſ.*17. Et probabile eſt in ætate ad Ordinis non computandum diem intercalare anni bixeſtilis. *p.10.t.11.reſ.67.*

Ordinatus verò ante ætatem incurrit ſuſpenſionem.
Excipe, ſi quis ordinetur Epiſcopus.
Aut in minoribus.

8 Qui verò ante legitimã ætatem ordinaretur, incurreret ſuſpenſionem, & celebrando, irregularitatem, ex Extrauag. Pij II. *Cum ex ſacrarum reſ.27. cit.* & *p.11.tr.7.reſ.7.* & *tr. 6. reſ.*4. Sed nota primò, hanc ſuſpenſionem non incurri ab Epiſcopo ante legitimam ætatem ordinato, vt patet ex ipſa Bulla, & ex regula generali, quo in legibus pęnalibus non includuntur Epiſcopi, niſi exprimantur cap. *quia periculoſum, quæſt.* 15 *ca.12.§.3.num.15.p.5.t.10. reſ.53.§. Notandum eſt*. Secundò, non incurri ab ordinatis ante ætatem in minoribus, quia Bulla loquitur de maioribus, & in pęnalibus non fit exten-

Vel etiã Sacris ignoranter, & bona fide.

ſio. Ita Riccius *part.4 deciſ.* 93. *num.* 6. *part.* 5. *t.*10. *reſol.* 30. Tertiò, nec ab ordinato in Sacris bona fide, aut ignoranter, ignorantia ſaltem inuincibili. Bonacina *de cenſ.diſp.3 punct.5.§.1.num.* 2. Et ego exiſtimo cum Præpoſito *in 3.p q.vn.de Sacr.Ord.dub.17.num.* 167. & alijs. excuſare etiam vinci-

Poteſt Epiſc. diſpenſare per tres, vel quatuor dies ante ætatem.
Qui ſi poſtea ſcienter celebrat, non fit irregularis, licèt peccet mortaliter.

bilem, & craſſam; quia Bulla lata eſt contra præſumentes *p.3.t.4.reſ.*182.192. & *p.5.t.* 18. *reſ.* 32. Tamen, qui veſperi ordines accepit, & mane antecedenti attingit ætatem poteſt ordinari immo Epiſcopus poteſt diſpenſare, per tres, aut quatuor dies ante ætatem. Zanardus *p.9.t.9.reſ.51.*

9 An verò ſi is celebret adueniente mala fide, incurrat irregularitatem? Reſpondeo cum Peyrino. *Priuil. Minim.to.1.Conſt.* 1. *Iulij II.§.16.nu.* 29. non incurrere; quia non celebrat cum ſuſpenſione, peccare tamen mortaliter

taliter

ed by Google

taliter, vt docet communis opinio, quamuis Ledesma *to.1.de Sacr.Ord. cap. 7.concl.1.* contrariam sententiam probabilem iudicet. Et quidem vera est, si talis celebrat post completam ætatem. In quo casu Corduba *cas.* 140. idem dicendum putat de eo, qui ordinatus est mala fide; qui si ante completam ætatem bona fide celebraret, putans id sibi licere, non incurreret irregularitatem, quia ad hanc quoque requiritur dolus: immo magis, quia verbum, Præsumpserit, absque vlla controuersia cadit super irregularitate. ita Nauarrus *cap.27.n.156.ref.182.cit.§.Sed difficultas,& p.5.t.10.ref.32.§.Notandum,& ref.34.*

10 Qualicumque autem fide ordinatus ante ætatem, non incurrit irregularitatem, celebrando in ipsa ordinatione cum Episcopo: quia cum celebrat, nondum est plenè ordinatus, cum nondum acceperit potestatem absoluendi. Ita Hurtadus *de susp.diff.13. nu.* 36. qui tamen incurrere putat Diaconum, & Subdiaconum assistentes Episcopo, & canentes Euangelium, & Epistolam, quia illorum Ordines supponuntur perfectè collati. Sed Suarez *disp. 31 sect.1.* idem docet de his, quem nouissimè sequitur Mercerus *in 3.p q.24. dub.7.* quia Ordinatio perseuerat vsque ad completum Officium, *p. 5. t. 10. ref. 37.*

Sicut nec ordinatus mala fide, celebrando cum ipso Episcopo ordinante. Quid de Diacono, & Subdiacono eidem assistentibus?

11 Nota secundò, ordinatum mala fide ante ætatem secundum Nauarrum apud Villalobos esse suspensum, non solum ab Ordine sic suscepto, sed etiam ab alijs antea ritè susceptis, ex quadam Bullam Sixti V. Sed ego contrarium teneo cum Henriquez, & Auila apud Villalobos *tom.1. tr. 18. diff. 11.nu.2.* ex illis verbis Bullæ, *Si suspensione durante in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant:* Nota illud, *in eisdem*, idest in malè susceptis, à quibus nimirum suspensi sunt. Sicut etiam iure antiquo suspendebantur ab executione solius Ordinis malè suscepti, ex gl. *in c.consultationi, de temp.ord.* & Tridentino *sess.14.c.2.p.5. t.10. ref.54.* & recitatiuè olim *p 3.t.4.r.182.* in fine. Teneo etiam cum Suarez *disput.42. sect.3.nu.2.* contra Nauarrum *lib.1.cons.26. nu. 2.* suspensum ab Ordine inferiori, non fieri irregularem, si superiorem accipiat; quia id non est expressum in iure *p 4 t 2 ref.92.*

Qui verò mala fide ordinatur ante ætatē, contrahitur suspensionem ab omni Ordine, quo reperitur insignitus.

12 Nota tertiò, suspensionem talis Bullæ secundùm Guttierez *qq. canon. lib.1.c.26.num.21.* reseruatam esse Summo Pontifici. Sed cum Regularibus dispensare possunt eorum Prælati, vt docet Portellius V. Ordinis Sacri suspensio. *num.* 14. Et idem docet de Episcopo quoad suos subditos, Suarez *nu.32.p.5.t.10.ref.31.* Et de Confessario per Bullam, Medina lib.1.c.11. §.8. *ibid.ref.53.* & *p.4.t.4.ref.115.* † Nota tandem, dictam Extrauagantem latam esse etiã contra suscipientes Sacros Ordines extra tempora, aut sine dimissoria, de quibus infra, & de eodem modo philosophandum.

Reseruatam secundum aliquos Summo Pontifice.

13 In dubio, an quis impleuisset ætatem, non posset ordinari; quia præceptum de non ordinando ante ætatem stat in possessione, & est certum, quod proinde vincit ius dubium. Ita Sancius *disput.43.num.6 .par.4.tr.3.resolut.21. §.Contrarium.*

Etiam in dubio an ætatem impleuerit.

14 Secundò Regulares, & Sæculares ordinandi ab alio, quàm à proprio Episcopo, debent habere DIMISSORIAS sua pœna suspensionis, de qua dictum est, *par. 3. tr. 4. resolut* 192. Dimissoriæ autem Clerico sæculari concedi debent à proprio Episcopo, de quo infra, cum de Ministro. Vel à Capitulo Sedis vacantis, non tamen infra annum à die vacationis, vt prohibet Tridentinum *sess.7.cap.10.* sub pœna interdicti quoad Capitulum, & suspensionis, nec non priuationis fori quoad ordinatum. Sed nihilominus potest Capitulum infra annum concedere dimissorias præsentato à patrono laico ad suum beneficium. Ita Garsias *par.5. cap.7. num.93.* Item habenti facultatem Papalem suscipiendi Ordines à quocumque cum licentia proprij Ordinarij. Et potest facere testimonium idoneitatis. Ita Barbosa

Prætereà ordinandos ab alio, quam à proprio Episcopo, debet habere dimissoriam. Ab Episcopo. Capitulo. Vel Abbate Superiori suo,

boſa *de poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 7. num. 14.* quamuis Moneta *de commut. c. 10. num. 182* referat vſum Curiæ Romanæ in contrarium *p. 5. t. 10. reſ. 46.* Poſſunt etiam ſuis ſubditis ſæcularibus dimiſſorias concedere Abbates. Tamburinus *tom. 2. diſp. 2. q. 7. nu. 5. p. 4. t. 4. reſ. 147.* in fine. Si verò conferant non ſubditis, incurrunt ipſo iure ſuſpenſionem, ex decreto Tridentini *ſeſſ. 23. cap. 10.* Quam Sayrus *de cenſ. lib. 4. cap. 13. nu. 5* non bene extendit ad Abbates ordinantes alienos ſubditos. Ita Bonacina *tom 3. diſputatio 3. quaſt.* ..... *punct. 11. num. 4. p. 5 tract. 10. reſolut. 42.* Regularibus autem concedere poteſt ſuus Prælatus, vt ſcilicet ordinentur ab Epiſcopo diœceſano, & eo abſente, vel ordinationes non habente a quocumque alio, ex priuilegio conceſſo Congregationi Sancti Benedicti Valliſoleti à Clement. VIII. & deinde Societati à Gregorio XIII. *par. 2. tr. 16. reſol. 13.* cum ampliatione ad Nouitios, vt tradit Suarez *de Relig tom. 3. lib. 5. cap. 16. num. 17.* Quæ ampliatio facta eſt ad tollendos ſcrupulos; nam abſque illa iam comprehendebat Nouitios, cum hi gaudeant omnibus priuilegijs profeſſorum *p. 3. t. 2. reſ. 7. & p. 5. t. 10. reſ. 43.* Idem autem eſt, ordinari abſque dimiſſoria, & cum dimiſſoria falſa; minimè verò cum dimiſſoria vera, quamuis impetrata per fraudem; Vide infra *n. 20.*

Et, ſi eſt Regularis, à ſuo Prælato.

15 Tertiò requiritur EXAMEN faciendum coram Epiſcopo de ſufficientia litterarum, etiam quoad Regulares, vt docet Vaſq. in *3. p. to 5. diſ. 246. c. 6. n. 55.* ex Trid. ſeſſ. 23. c. 12. Sed obſeruat Miranda *to. 1 q. 39 art. 2.* deuotos, & prudentes Epiſcopos ſuam conſcientiam cum conſcientijs Prælatorum exonerare, omnimodam fidem teſtimonialibus eorum litteris adhibendo, quam nimirum adhibent vni Examinatori ſæculari. *p. 2. t. 16. reſ. 2. §. Sed prima p. 4. t 2. reſ. 74. §. Sed difficultas. et p. 5. t. 10. reſ. 40.* in fine.

TERTIO examen litterarum, in quo Epiſcopi cum Regularibus poſſunt acquieſcere fidei ſuorum Prælatorum.

16 † Sufficientia autem, quæ requiritur in prima tonſura eſt, quod rudimenta fidei ſciant, ac legere & ſcribere. † Sufficit verò, quod ſciant legere Italicè, quamuis neſciant Latinè, nam Tridentinum ſeſs. 23. cap. 40. eos excludit à tonſura, qui omninò legere neſciunt. Ita Sanchez *opuſc to 2. lib. 7. cap. 1. dub. 46. nu. 11.* Nec requiritur vt ſciant perfectè ſcribere, ſed ſufficit, quod caracteres aliquo pacto figurent. Ita Sellius *ſelect. can. c. 5. nu. 6.* ex declarationes Congregationis Epiſcoporum, & Regularium *die 13. Octobris 1593. p. 5. t. 14. reſ. 21.*

Ad primam tonſurã requiritur, quod recipiens ſciat legere. Saltem Italicè, Et ſcribere quo tandem pacto.

17 Ad minores ordines linguæ Latinæ notitiam: ad maiores, etiam inſtructionem ad eorum miniſteria neceſſariam, exigit Tridentinum *ſeſſ. 23. cap 13. et 14.* ſed in Regularibus non eſt neceſſaria tanta ſcientia, quanta in Clericis, Vide V. *Irregularitas, num. 21.*

Ad Ordines minores requiritur notitia linguæ latinæ.
Sed in Regularibus minor.

18 Quartò requiritur TITVLVS, qui in Clerico ſæculari eſt beneficiũ, vel patrimonium ad congruam ſuſtentationem ſufficiens. Ad quod tamen Epiſcopus ſecundum Aulam *par. 3. diſp. 5. dub. 16.* poteſt in aliquo caſu raro diſpenſare, ſcilicet cum Collegiali docto, & inſigni præſertim Collegij Salmanticenſis, aut Complutenſis: quia huic non deficiet Cathedra, præbenda, aut beneficium. & hanc opinionem aſſerit Henriquez *lib. 13. c. 37. nu. 2 gloſ. lit. O.* fuiſſe in praxi deductam. Sed Campanili *diu. iur can. rubr. 8. c. 4 nu 6.* contrarium tenet, & adducit declarationem Sacræ Congreg. *p. 4. t. 4. reſ. 52. §. Notat etiam. et p. 5. t 10. reſ. 50. §. An verò.*

QVARTO requiritur in ordinando Titulus in ſæculari patrimonij, vel beneficij.
In quo an Epiſcopus poſſit aliquando diſpenſare?

19 Epiſcopus ordinans aliquem abſque titulo, tenetur illi alimenta congrua ſubminiſtrare, c. Epiſcopus de ſimon. Si verò ordinet, accepta ab eo promiſſione, vel iuramento de non petendis alimentis, ſuſpenditur per triẽnium à collatione Ordinum, ſic verò ordinatus ab executione, donec à Papa abſoluatur, cap. pen. de ſimon. quæ pęna in c. per tuas nobis, 37. eod. tit. extẽditur ad ordinatum cum tali pacto, ignorantem id ſibi non licere. Quod tamen procedit in foro externo, in quo præſumitur deliquiſſe, non in foro conſcientiæ. Ita Suarez *de cenſ. diſp. 31. ſect. 2. n. 34. p. 5. t. 10. reſ. 54.*

Et quid ſi quem ordinet ſine titulo?

20 Qui

20 Qui ordinatur cum ficto patrimonio, beneficio, aut ficta pensione, peccat mortaliter, & secundum Nauarrum c. 27. n. 158. incurrit suspensionem, cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*, *dist.* 50. quæ videtur innouare Tridentinum *Sess.* 21. *ca.* 2. ibi, *antiquorum canonum pœnas super his innouando* (Imò secundum Mercerum *in* 3. *p* q. 24. *dub.* 7. incurrit etiam suspensionem latam in Extrauag. Pij II. contra ordinatos sine litteris dimissorijs, quia si Episcopus sciret fraudem adhibitam fictionis, non concessisset dimissorias, vnde concessæ, falsæ sunt, & quasi non essent. Sed ego existimo cum Henriquez *lib.* 13. *cap.* 37. hanc secundam suspensionem non incurrere; nam dimissoria per fraudem obtenta, est vera dimissoria, vt patet si obtineatur per fraudem quoad genus, & mores; ideò enim Episcopis cautum est, inuigilent, & examinent an titulus sit verus *par.* 2. *t.* 16. *ref.* 5. *& p.* 5. *t.* 10. *resol.* 50. *et* 55.) Sed & existimo cum Ledesma *tom.* 1. *de Sacr. Ord. cap.* 7. *concl.* 6. *diff.* 3. non incurrere suspensionem, cap. *neminem*, & cap. *Sanctorum*, in quibus suspenduntur ordinati absque titulo; nam ea reuocata sunt per cap. *Cum secundum* 16. *de præb.* Nec Tridentinum illa innouauit, sed innouauit cap. *Episcopus, et cap. Cum secundum Apostolum, de simon.* vbi puniuntur ordinationes factæ absque titulo, suppositis simoniacis pactis, de quibus supra *num.* 19. Et sic declarauit Sacra Congregatio apud Piasecium *p.* 1. *c.* 1. *ar.* 7. *num.* 20. habetque vsus Pęnitentiariæ. *p.* 2. *t.* 16. *ref.* 5. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 184. *et par.* 5. *t.* 10. *ref.* 50. † Et hic fecimus mentionem de simonia, aduerte, quod ordinatus per munera, incurrit suspensionem dictorum Canonum à Concilio innouatorum. † Quam Auila *p.* 3. *disp.* 5. *dub.* 9. *concl.* 2. incurri putat, etiam si munera dentur ab alio, ipso ignorante, dummodo sciens postea, ratihabeat: quia ratificans pactum simoniæ ab amico factum, eamque soluens, incurrit pęnas simoniæ, vt probat Nauarrus *cons.* 10. *de simon. nu.* 7. Sed ego id nego cum Henriquez *lib.* 13. *c.* 37. *n* 2. *gl. lit. E.* quia ignorantia excusat à censuris, & ratihabitio non comparatur mandato, nisi in iure exprimatur *p.* 5 *t.* 10 *ref.* 56.

Ordinatus cum patrimonio, aut beneficio ficto, peccat mortaliter, sed non incurrit suspensionem.

Sicut incurrit ordinatus per munera.

21 Petes: an patrimonium fictè donatum possit, aut debeat Clericus retrodonare; Respondeo cum Ledisma *vbi sup.* non teneri, quia clausula in donatione apposita de retrodonando, cum sit contraria iuri, nullam obligationem inducit: vnde sicut in foro externo rescindi potest in pęnam eius, qui fictè dedit, recipere volens Episcopum, & Ecclesiam, ita in foro conscientiæ immunis est ab obligatine restituendi, quamuis Auila *parte* 3. *disputatio.* 5. *dub.* 5. *conclus.* 3. teneat, in conscientia ad restitutionem obligari, quia in hoc foro donatio valet iuxta intentionem donantis *par.* 3. *tract.* 3. *resolut.* 184. Existmo secundò, restitutionem patrimonij, saltem verè dati, ante Ordinem, vel dimissorias factam, non valere, Et sic, etiam stante sententia Nauarri, & Suarez, sic renunciantem non manere suspensum; quia valido titulo omnia gerit. *p.* 5 *t.* 10. *ref.* 55. §. *Sed quidquid.* Si autem restituat post susceptos Ordines, antequam alia bona acquirat, vnde viuat, grauiter peccare, ait Turrianus *de cons. lib.* 5. *disp.* 47. *dub.* 1. quia violat Tridentinum *sess* 21. *c.* 2. non tamen incurrere suspensionem, quia hæc nullibi statuitur *par.* 5 *tom.* 10. *resolut.* 57. Aduerte etiam, sufficere, quod ordinandus det fideiussionem alimentorum: nam sic in eo cessat timor mendicandi, & satisfit menti, ac dispositioni Concilij. Vnde si ordinatur sine titulo, incurrit suspensionem, vt docuit Nauarrus, non incurreret ordinatus cum tali fideiussione, vt notat Grillenzonius *cons.* 14. *parte* 5. *tract.* 10. *resolut.* 48.

CLERICVS non tenetur retrodonare patrimonium ficte donatum.

Et ordinari potest cũ fideiussione alimentorum.

22 † Porrò quantitas patrimonij determinanda est iuxta locorum qualitatem. Panorm. exiguntur vnciæ duodecim annuales, at patet in Synodo †. Hic verò locum habet paruitas materiæ, vnde, nisi sit notabiliter minus, admitti potest. Notabilis defectus secundum Sanchez *opusc.* 10. 2 *lib.* 1. *cap.* 1.

Patrimonij quantitas, quæ requiratur? Et an vnciæ vndecim annuales sufficiant in Sicilia.

*dub.*35.*num.*10. esset quinque in vigintiquinque, seu quinta pars. Vnde qui in Sicilia haberet vncias vndecim annuales, procul dubio ordinari posset. Ratio autem est, quia de modico non est curandum *l. si oleum*, §. *fin. cum l. sequent. ff. de dolo*, & alibi *par.*4.*tract.*4.*ref.*52. & *par.*5.*ref.*20. Census redimibilis sufficit pro patrimonio. Tiberius *p.*9 *t.*8.*ref.*25.

Census pro patrimonio sufficit.

IN Regularibus sufficit titulus paupertatis.

Sed an fiant suspensi, qui ordinantur post professionem inualidam.

23 Regulares ordinantur titulo paupertatis. † Qui autem sciens, suam professionem esse inualidam, se promoueri sineret, ordinaretur sine titulo, ac proinde peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem. Ita Portellius V. *Ordine Sacro*, *nu.*8 *p.*3.*t.*2.*ref.*113. † Sed antea *p.*2.*t.*16.*ref.*5. docuerat ex declaratione Sacræ Congregationis, & vsu Pœnitentiariæ, ordinatum sine titulo non esse suspensum, quod confirmare videtur *in p.*5 *t.*10.*ref.*50. quamuis vtrobique titulus loquatur de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, vt supradictum est *num.*20. †

QVINTO Ordines gradatim accipi debent?

Nam ordinatus per saltum incurrit suspensionem Ordinis sic suscepti.

Sed an procedat, quando intermittuntur Ordines minores? Probabile non procedere.

24 Quintò requiritur GRADATIO, idest, Ordines ordinatim sumi debent, prius scilicet inferior, deinde immediatè altior, & deinceps. Qui autem per saltum ordinaretur, incurreret suspensionem ad exercendum Ordinem susceptum, & si exerceat, irregularitatem. (Susceptum inquam per saltum; non enim suspenditur ab exercitio aliorum Ordinum ritè susceptorum. Ita Suarez *de cens. disp.*31.*sect.*1.& alij contra Nauarrum *cap.*27.*n.*242.*p.*5.*t.*10. *ref.*28.) Cæterum, qui relictis minoribus, Subdiaconatum reciperet, quamuis peccaret mortaliter, & minoribus initiari deberet, potest tamen probabiliter dici, quod suspensionem non incurreret: quia multi probabiliter docent, minores Ordines non esse Sacramenta, sed sacramentalia. Vnde Pius Secundus, suspendens ordinatos sine litteris dimissorijs, ante ætatem vel extra tempora, non suspendit sic promotos ad minores, sed tantùm ad maiores. Et Nauarrus *cons.*28 *de sentent. excommunic.* à *nu.*11, tenet, recipientem minores Ordines cum excommunicatione, non fieri irregularem ad alios suscipiendos maximè quòd pœnæ sunt restringendæ. Ita Portellius *resp. p.* 3. *cas.* 41.*q.*2.*n.*3.*p.*5.*t.*10 *ref.*47. Et hæc opinio potiori iure procederet, quando ordines reciperentur prætermissa tonsura, quæ vt V. O. do dictum est, non est ordo. *p.*6.*tr.*8.*ref.*29. in fine.

Et talem suspensionem non esse ipso iure latam, sed ferendam.

25 Nota hic primò, suspensionem ab ordinato per saltum ex Suarez *de cens. disp.*31.*sect.*1 *dub.* 2. *conclus.* 2. & alijs communiter incurri ipso iure ex cap. *solicitudo cit.* & ex Tridentino *sess.* 23.*cap.*14. Sed vt ipse Suarez expendit, nec in his, nec in alijs iuribus talis suspensio ipso iure incurrenda exprimitur: vnde probabilem existimo cum Acugna *in decret. p.* 1. *dist.* 52.*c.*1.*nu.* 9. opinionem Angeli V. *Irregularitas*, *num.* 36. & aliorum, quòd ordinatus per saltum non sit ipso iure suspensus, sed suspendendus *p.*5.*t.*1. *ref.* 27. Nota secundò, quod quamuis promotus per saltum, non possit ad Ordines superiores ascendere; hoc tamen impedimentum non est irregularitas. Ita Auila *p.*7.*disp.*9 *sect.*1.*dub.*2.*concl.*1. Si autem esset, dispensari posset per Cruciatam secundùm San Iuan *de Sacr. Ord.q.*2.*ar.*5 *dub.*11. *diff.*6.*concl.* 3. *Ibidem* §. *Notandum secundò.* Nota tertiò cum promoto per saltum dispensare posse Episcopum, vt Ordinem prætermissum suscipiat, in accepto ministret, & ad superiores ascendat, etiam si delictum sit publicum, dummodo in malè sucepto Ordine non ministrauerit. Ita Maiolus *lib.*4. *de irreg.c.*12.*num.* 2. contra Zerolam *p.*2. V. *Irregularitas*, *dub.*3. Si verò ministrauit, requiritur dispensatio Sedis Apostolicæ, quia Tridentinum *sess.*23.*c.*14. talem facultatem concessit Episcopis cum tali limitatione. Suarez *de cens. disp.*31 *sect.*1.*n.* 52. Sed Acugna *n.* 9. tenet, Episcopos dispensare posse ad ministerium Ordinis suscepti per saltum etiam post exercitium, & Tridentinum solùm ijs prohibere, ne cum tali dispensent ad altioris Ordinis promotionem. *p.*5.*tr.*10 *ref.* 27.§. *Notandum tertiò, et ref.* 29. Nota tandem, hanc suspensionem tolli per Cruciatam. Ita Granadus *in* 3.*p.t.*5.*disp.*4.*cas.*4.*q.*2.*p.*5.*tr.*10.*ref.*27 in fine.

Sic autem ordinatus non potest ad altiores Ordines ascendere;

Potest tamen dispensari ab Episcopo, Si in Ordine male suscepto non ministrauit,

Et suspensio ob id incursa tollitur per Cruciatam.

26 †

26 † Sextò, vt licitè quis Ordines recipiat, seruare debet INTERSTITIA à iure statuta. † Sed, qui non seruaret, quamuis grauiter peccaret, non fieret suspensus, sicut nec Episcopus promouens: quia suspensio imposita à Sixto V. sublata est à Clement. VIII. Ita Filliuccius *t.1. tr.17.c.5.n.86.* contra Portellium V. *Suspensio,nu.14.p.3.tr.2.ref.32.§. Notandum.p.4.tr.4.resol.209.§. Et tandem,et p.5.tr.10.ref.40.*

SEXTO Ordines recipi debent cum debitis temporum interstitijs.

Sed secus, non incurritur suspensio.

27 At verò, incurreret suspensionem, qui duos maiores Ordines susciperet eadem die, cap. *litteras,de temp.ordin.* Quam Turrianus *de cens. lib.5. disp.46.dub.1.* ex communi dicit, incurri ipso iure, & ab eo, qui duos maiores Ordines reciperet non solùm eodem die naturali, sed etiam in duplici, qui tamen fictione iuris, sit vnus, vt si vnum reciperet in Sabbato quatuor Temporum; alterum verò in mane Dominico, continuato ieiunio; ex Leone Papa *epist.79.c.1.& c.quod à Patribus,dist.75.* Id quod etiam docet Bonacina *de cens.disp.3.punct.1.§.1.nu.4.* de eo, qui eodem die sumeret Ordines minores, & Subdiaconatum. (Sed quoad hoc vltimum obseruat Vasquez *in 3.p.to.5.disp.246.c.5.nu.47.* nullo iure prohibitum esse, & testatur se practicatum vidisse, & sine dubio fieri potest, vbi adest consuetudo recepta ante Concilium Tridentinum, vt docet Villalobos *t.1.tr.11.diff.12 à n.3.p.5.* vbi infra, in fine, & recitanter *p.2.t.16.ref.28.* in fine.) Quoad suspensionem verò c. litteras. Suarez *de cens disp.31.sect.1.nu.41.* tutò interpretari putat de suspensione ferenda, *p.6.t.10.ref.36.*

Nisi quis susciperet duos sacros Ordines eadem die.

28 Porrò in interstitijs dispensare potest Episcopus pro necessitate, aut vtilitate Ecclesiæ, sic concedente Trident. *sess.23. can.* 11. & 13. Necessitas autem, vel vtilitas Ecclesiæ, secundùm Barbosam *in collect.super Trid.ibid.c.14.nu.2.* habet latitudinem, sicut cętera moralia, arbitrio boni viri. In spec e verò Hurtadus *de Sacr.tr.de Ord.diff.23.* ordinari posse inquit absque interstitijs, qui habet beneficium, aut Capellaniam cum onere celebrandi; & ex declaratione Cardinalium, qui in litteris, aut virtutibus multum profecit; quia hic ordinatus erit vtilis Ecclesiæ, *p.4.tr.4.ref.209.* & ita etiam docet Tiberius *in instruct pro ordin c.8.q.3.par.6.t.8.ref.23.* Et quidem vtilitas, & necessitas ad dispensandam interstitia inter minores & Subdiaconatum requiritur disiunctiuè; inter Diaconatū, & Sacerdotiū copulatiuè, *p.10.t.11.r.10.*

Et in interstitijs potest Episcopus in certis casibus dispensare.

29 Quibus concurrentibus, Episcopus dispensare etiam potest cum suis familiaribus non subditis, qui per triennium cum ipso commorati sunt: quos nimirum ex priuilegio Tridentini sess.23.c.9. potest initiare, si statim eis conferat beneficium. Et ratio est, quia cui conceditur finis, conceduntur etiam media ad illum necessaria. Ita Cruz *p.2. de Sacr.Ord.dub.43.concl.1.* cōtra Villalobos *to.1.t.11.diff.9.n.10.* adducens declarationem Cardinalium *p.3.t.4.ref.190.* Facultas autem Episcopi transit ad Capitulum, seu eius Vicarium Sede vacante post annum, quando nimirum ex decretis Concilij potest cōcedere dimissorias. Ita Sac. Congreg. teste Armendario *in add.ad recop.leg. Nauar.lib.1.tit.18.leg.4.du.13.p.4.t.4.ref.209.§.Obseruandum.*

Etiam cum suis familiaribus non subditis, quos & potest initiare.

Id quod potest etiam Vicarius Capituli sede vacante.

30 Aduerte hic Bonacinam *de Sacr. disp. 8. q.vn. punct.6.nu.34.* & alios docere, dispensationem interstitiorum pertinere ad Episcopum etiam quoad Regulares, pro qua sententia Tamburinus *to. 2. disp. 2. q. 25.* adducit sequentem declarationem: *Sacra Congregatio censuit. Superiores Regulares non posse dispensare super interstitijs Regularium ordinandorum; sed id pertinere ad Episcopum ordinantē: qui tamen quoad causam dispensandi iudicium suum formare debeat ex attestatione Superiorum Regularium.* Villalobos *tom. 1, tr. 11. diff. 22. n. 8.* & alij tenent, pertinere ad Superiores Regulares ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati, quod ipse & Suarez *de Relig. to.4. t.8.lib.2.c.12.à nu.21.* extendunt ad omnes Religiones communicantes. Sed Hurtadus *de Sacr.tract.de Ord. diff 23.* illud restringit ad Societatem. *p.3.t.2.ref.32.& 112.& p. 4. t. 4. ref. 209. §. Nota etiam.* Illud hic notanda

At quoad Regulares? Etiam Episcopo incumbere talem dispēsationem, ait Bonac.

Villalobos verò, suis Prælatis.

cum Campanili *diu. iur. can. rubr.* 12. *c.* 13 *num.* 43. Abbatem in iis caſibus, in quibus tonſuram, & minores Ordines conferre poteſt, diſpenſare etiam poſſe in interſtitijs *p.* 5. *t.* 10 *reſ.* 40. §. *Notandum*.

Septimo Ordines accipi debent ſtatutis temporibus.
Et prima Tonſura ſemper.
Minores Ordines Veſpere feriæ vi. poſt Sabbata quatuor Tēpora, &c.
Et quolibet die Dominico, & feſto duplici.

31 Septimò requiritur legitimum TEMPVS. Circa quod aduertit Vaſquez *in* 3 *p. to* 5. *diſp.* 246. *c.* 5. *nu.* 46. & 48. & primam tonſuram quouis anni tempore, quauis die, & hora conferri poſſe. Ordines minores ex recepta Epiſcoporum conſuetudine dari poſſe feria ſextâ veſpere ante Sabbatum quatuor Temporum, vel aliud, in quo de iure omnes Ordines conferri poſſunt. Poſſunt etiam dari quolibet die Dominica, aut feſto ex cap. *de eo*, *de tem. ordin. p.* 2 *t.* 16. *reſ.* 28. in fine, & *p.* 5. *vbi infra.* vbi nomine feſti Naldus V. *Ordo*, *nu.* 15. & alij intelligunt feſtum de præcepto, in quo ſcilicet opera ſeruilia ſunt prohibita: quia Pontifex illud accepit in ſenſu communi. Et denunciationes matrimonij ex Tridentini præſcriptio in tribus diebus feſtiuis faciendæ, ex Concilio Mediolanenſi, Pontio *lib.* 5. *cap.* 30 *num.* 7. & alijs faciendæ ſunt in feſtis de præcepto. Sed ſatis probabilis eſt ſententia Præpoſiti *in* 3 *p. q. vn. de Sacr. Ord. dub.* 15 *nu.* 150. Fagundez *pr.* 1 *lib.* 1. *c.* 2. *nu.* 15. & aliorum, quam etiam docere Pontificale Romanum obſeruat Gauantus *in Ench.* V. *Ordines minores*, *nu.* 15. nimirum ibi feſtum capi pro eo, quod ſeruatur in Choro, quamuis non in populo, quale eſt omne feſtum duplex. Quod etiam procedit, quando Papa diſpenſat, vt quis ordinetur in tribus diebus feſtiuis *p.* 5. *t.* 13. *reſ.* 97.

Ordines maiores in Sabbatis 4. Temp. & ante Dominicā Paſſionis cōferri poſſunt.
An etiam ex iuſta cauſa in ſequenti die Dominico?

32 Ordines maiores non niſi in Sabbato quatuor Temporum, in Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Paſſionis dari poſſunt. Ita Vaſquez *in* 3. *p. to.* 5 *diſp.* 246 *c.* 5. *n.* 25. & alij communiter. Aduertit tamen Villalobos *tom.* 1. *tr.* 11. *dub.* 13. ex iuſta cauſa, nimirum infirmitatis Epiſcopi &c. conferri poſſe in Dominica ſequenti, dummodo tam Epiſcopus, quàm ordinandus ieiunium naturale Sabbati continuent vſque ad Dominicam, nam ſi Epiſcopus poſt Miſſam Sabbati ablutionem ſumpſiſſet, non poſſet in Dominica Ordinem ſacrum conferre *p.* 2. *t.* 16. *reſ.* 28.

Et defectus ordinationis quouis tempore ſuppleri poſſint.

33 Porrò ſecundùm Sanchez *opuſ. to.* 2 *lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 13 *nu.* 7. extra prædicta Sabbata non ſolùm prohibitum eſt Ordines ſacros conferre, ſed etiam ordinationis defectus ſupplere, ſaltem ſubſtantiales, quos nimirum ſupplere nihil aliud eſt, quàm Ordinem iterum ſub conditione conferre. Sed Granado *in* 3. *p. contr.* 9. *tr.* 2. *diſp.* 3. *num.* 3. probabile putat, prædictos defectus quouis tempore ſuppleri poſſe; quia hoc non eſt Ordines conferre, ſed præcisè iterare cæremoniam omiſſam, v. g. contractum inſtrumentorum &c. vnde in cap. *Paſtoralis, de Sacr. non iter.* dicitur de eo, qui in Confirmatione delibutus fuerat oleo, & non chriſmate, nihil iterandum eſſe, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum. Adde quod ſicut in tali caſu omittuntur aliæ cæremoniæ, quæ in Ordinum collatione adhibendæ ſunt ex præcepto, ita etiam omitti poteſt circumſtantia temporis. Ita ille, qui etiam meminit aliquorum ſententiam docentium, in tali caſu omitti poſſe ſine peccato ſolemnitatem indumentorum Epiſcopalium. *p* 5. *t.* 14 *reſol.* 63. & *p.* 9. *t.* 8. *reſol.* 29.

Ordines Sacros extra tempora ſumentes fiunt irregulares.

34 Qui verò extra præſcripta tempora Ordines ſacros aſſumeret, peccaret mortaliter, & incurreret ſuſpenſionem, iuxta dicta ſuperius à *num.* 8. Ita Portellius V. *Ordines ſacri*, *nu.* 13. *p.* 3. *t.* 4. *reſol.* 192.

Regulares verò poſſunt extra tempora ordinari per multa Priuilegia.

35 Cæterum Regulares ordinari poſſunt extra tempora per priuilegia Alexandri VI. & Eugenij IV. conceſſa Religionibus D. Hieronymi, & D. Benedicti, quæ Portellius probat non eſſe reuocata per Tridentinum. Et adducit aliud priuilegium Clem. VIII. conceſſum PP. Congreg. S. Ioann. Euang. in Portugalia. Et tandem ex priuilegio Gregorij XIII. conceſſo Societati. Quod quamuis conceſſum ſit cum clauſula, ne aliæ Religionis vti poſſint; alij tamen Pontifices ſuccedentes omnia Societatis priuilegia alijs

Reli-

Digitized by Google

Religionibus communia fecerunt. Ita Cruz *lib.2.c.8.dub.1.* & alijs tutè, & probabiliter; quidquid in contrarium asserat Vasquez *in 3. p. to. 3. disp. 246. c.5.nu.50 p.3.t.2.res.31. & p.5 t.13.res 57. & p.11.tr.4.res.6.*

36 † Octauò requiritur LOCVS, qui in Ordinatione solemni est Ecclesia Cathedralis; priuatæ, etiam Sacellum, vel Capella.

OCTAVO ordines recipi debent in debito loco.

37 Nonò, ordinandus debet esse in GRATIA, alioqui peccatum mortale committit. † Et Regularis excommunicatus propter percussionem Clerici Ordines recipiens, incurrit suspensionem cap. *Cum illorum, de sentent. excom p.5.t.10.res.* 58. Sicut qui, durante matrimonio, etiam non consummato, Sacros Ordines recipit extrà casus à iure concessos ex *Extrau. Ioan. XXII. de voto*: quæ cum vtraque lata sit contra præsumentes; ignorantia etiam crassa, & supina ab ea excusat. *res.* 59. Et quidem prima non benè ab aliquibus extenditur ad censuratos ex quauis causa; cum id in alijs iuribus non inueniatur, & in eo capite sermo solùm sit de excommunicato ex percussione Clerici: nam leges pœnales extendi non debent Præpositus *in 3. p. q.3.dub.5.nu.38.39. & 40.res.58.cit.* Siue autem extendenda sit, siue non: qui censura irretitus Episcopatum susciperet, non incurreret suspensionem; quia Episcopatus ex D. Thoma *3.p.q.40 art.5.* & alijs non est Ordo. Ita Bonacina *de cens.dis.13.punct.5.§.1.n.11.* contra Sanch. *opus.to.2.lib.7. c.1. dub. 9.nu.2. & 3 p.5.tr.10.res.41.*

NONO recipi debent in gratia; aliàs recipiens peccat mortaliter.

Et aliquando incurrit etiam suspensionem. Vt si quis reciperet Sacros Ordines duráte matrimonio.

38 Vt verò vxoratus ad Sacros Ordines promoueri possit, requiritur, vt vxor castitatis voto astringatur ex c. *coniugatus, de conuers.coniug.* vt verò ad Episcopatum promoueatur, vxor Religionem necessario ingredi debet, siue vetula sit, siue iuuenis; & ità statutum esse in c. *Sanè, de conu. coniug.* affirmat Pontius *lib.7.c.25.* Imò Sanch. *de matr.lib.7.disp.39.nu.6* idem docet de promouendo ad Sacros Ordines, si vxor ipsius sit iuuenis, tum ex c. *Episcop. dist.77.* vbi non aliter promoueri permittitur, quam Religione præmissa; tũ etiam propter periculum incontinentiæ, stante antiqua cõsuetudine, & facili ad inuicem accessu. At Hurtadus *de matr.disp.11.diff.9.n.29.* existimat, sufficere, quod separentur, & vxor votum castitatis emittens, virum à debito thori absoluat; quia c. *coniug.* hoc solùm requirit, & c. *Episc.* præter quam quod est Concilij Agathensis Prouincialis, non incongruè interpretatur, quòd nomine Religionis castitatem intelligat. Quod etiam docet Pontius *vbi sup. nu.7.* cum quibus quoad punctum iuris ipse consentio. *p.4.t.4.res.129.*

Vxoratus enim non potest ad Sacros Ordines promoueri, nisi astringatur.

39 INTENTIO suscipientis Ordines debet esse mundo, ac sæculi vanitatibus nuntium remittere, & diuinis obsequijs totaliter mancipari. Ideo Tridentinum *sess.23.c.4.* eos solum tonsurari permittit, *de quibus probabilis coniectura sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Ex quo loco Concilij infert Ledesma *tom.2.tr.de Sacram.Ord.c.7. concl.* 3. initiatum absque animo ascendendi ad alios Ordines, sed solum gaudendi priuilegijs fori, & gabellarum, peccare mortaliter. Sed contraria sententia est probabilior; quia verba Concilij non sunt præceptiua, sed solum hortatoria. Ita Sanchez *de matr. to.2.lib.7. disp.31.nu.16.& 17.p.2.t.16.res.20.* Aduerte hic, quod Episcopus non potest publicare edictum, vt Clerici in minoribus debeant Ordines sacros assumere sub pœna priuationis habitus. Ità Sacra Congregatio teste Sellio *select.c. 19.nu.4.p.4.t.1.res.10.* in fine.

QVÆNAM esse debeat intentio ordinandi.

Et an peccet, qui non vult ad sacros Ordines promoueri, recipiens minores solum vt gaudeant foro?

Et, an Episcopi possint statuere, vt Clerici minores sacris initientur, vel habitum deserant?

40 Cum Sacerdotibus ordinantur, & plures proferunt verba consecrationis super eadem hostia cum Episcopo, curandum singulis esse monet Layman *lib.5.tr.2.c.7.nu.5.* vt simul verba proferre finiant, nam si alter illorum ante alios verba absoluat, ille solus consecrabit. Et propterea nè alij verba incassum proferant, monent Doctores, vt quilibet verba proferat cum intentione conditionata, videlicet consecrandi, si vnà cum Episcopo verba

Quænam debeat esse intentio Sacerdorum concelebrantium cũ Episcopo in ipsa ordinatione, dum simul verba consecrationis proferunt.

cum Campanili *diu. inr.can.rubr.* 12. *c.* 13 *num.* 43. Abbatem in ijs casibus, in quibus tonsuram, & minores Ordines conferre potest, dispensare etiam posse in interstitijs *p.*5.*t.*10 *res.*40.§. *Notandum*.

Septimo Ordines accipi debent statutis temporibus.
Et prima Tonsura semper.
Minores Ordines Vespere feriæ vi. post Sabbata quatuor Tēpora, &c.
Et quolibet die Dominico, & festo duplici.

31 Septimò requiritur legitimum TEMPVS. Circa quod aduertit Vasquez *in* 3.*p.to* 5.*disp.*246. *c.* 5. *nu.* 46. & 48. & primam tonsuram quouis anni tempore, quauis die, & hora conferri posse. Ordines minores ex recepta Episcoporum consuetudine dari posse feria sexta vespere ante Sabbatum quatuor Temporum, vel aliud, in quo de iure omnes Ordines conferri possunt. Possunt etiam dari quolibet die Dominica, aut festo ex cap. *de eo, de tem. ordin.p.* 2. *t.* 16. *res.* 28. in fine, & *p.*5. *vbi infra.* vbi nomine festi Naldus V. *Ordo, nu.* 15. & alij intelligunt festum de præcepto, in quo scilicet opera seruilia sunt prohibita: quia Pontifex illud accepit in sensu communi. Et denunciationes matrimonij ex Tridentini præscriptio in tribus diebus festiuis faciendæ, ex Concilio Mediolanensi, Pontio *lib.* 5.*cap.*30 *num.* 7. & alijs faciendæ sunt in festis de præcepto. Sed satis probabilis est sententia Præpositi *in* 3 *p.q.vn.de Sacr.Ord.dub.*15 *nu.*150. Fagundez *pr.*1 *lib.* 1. *c.* 2. *nu.* 15. & aliorum, quam etiam docere Pontificale Romanum obseruat Gauantus *in Ench.* V. *Ordines minores, nu.*15. nimirum ibi festum capi pro eo, quod seruatur in Choro, quamuis non in populo, quale est omne festum duplex. Quod etiam procedit, quando Papa dispensat, vt quis ordinetur in tribus diebus festiuis *p.*5.*t.*13.*res.*97.

Ordines maiores in Sabbatis 4. Temp. & ante Dominicā Passionis cōferri possunt.
An etiam ex iusta causa in sequenti die Dominico?

32 Ordines maiores non nisi in Sabbato quatuor Temporum, in Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Passionis dari possunt. Ita Vasquez *in* 3.*p.to.*5 *disp.*246 *c.*5.*n.*25. & alij communiter. Aduertit tamen Villalobos *tom.*1.*tr.*11.*dub.*13. ex iusta causa, nimirum infirmitatis Episcopi &c. conferri posse in Dominica sequenti, dummodo tam Episcopus, quàm ordinandus ieiunium naturale Sabbati contineant vsque ad Dominicam, nam si Episcopus post Missam Sabbati ablutionem sumpsisset, non posset in Dominica Ordinem sacrum conferre *p.*2.*t.*16.*res.*28.

Et defectus ordinationis quouis tempore suppleri possint.

33 Porrò secundùm Sanchez *opus.to.*2 *lib.*7.*c.*1. *dub.* 13. *nu.* 7. extra prædicta Sabbata non solùm prohibitum est Ordines sacros conferre, sed etiam ordinationis defectus supplere, saltem substantiales, quos nimirum supplere nihil aliud est, quàm Ordinem iterum sub conditione conferre. Sed Granado *in* 3.*p.contr.*9.*tr.* 2. *disp* 3. *num.* 3. probabile putat, prædictos defectus quouis tempore suppleri posse; quia hoc non est Ordines conferre, sed præcisè iterare cæremoniam omissam, v. g. contractum instrumentorum &c. vnde in cap. *Pastoralis, de Sacr. non iter.* dicitur de eo, qui in Confirmatione delibutus fuerat oleo, & non chrismate, nihil iterandum esse, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum. Adde quod sicut in tali casu omittuntur aliæ cæremoniæ, quæ in Ordinum collatione adhibendæ sunt ex præcepto, ita etiam omitti potest circumstantia temporis. Ita ille, qui etiam meminit aliquorum sententiam docentium, in tali casu omitti posse sine peccato solemnitatem indumentorum Episcopalium. *p* 5.*t.*14 *resol.* 63. & *p.*9.*t.*8.*resol.*29.

Ordines Sacros extra tempora sumentes fiunt irregulares.

34 Qui verò extra præscripta tempora Ordines sacros assumeret, peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem, iuxta dicta superius à *num.* 8. Ita Portellius V. *Ordines sacri, nu.*13.*p.*3.*t.*4.*resol.*192.

Regulares verò possunt extra tempora ordinari per multa priuilegia.

35 Cæterum Regulares ordinari possunt extra tempora per priuilegia Alexandri VI. & Eugenij IV. concessa Religionibus D. Hieronymi, & D. Benedicti, quæ Portellius probat non esse reuocata per Tridentinum. Et adducit aliud priuilegium Clem. VIII. concessum PP. Congreg. S. Ioann. Euang. in Portugalia. Et tandem ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati. Quod quamuis concessum sit cum clausula, ne aliæ Religionis vti possint; alij tamen Pontifices succedentes omnia Societatis priuilegia alijs Reli-

Religionibus communia fecerunt. Ita Cruz *lib.2.c.8.dub.1.* & alijs tutè, & probabiliter; quidquid in contrarium afferat Vasquez *in 3. p. to. 3. disp. 246. c.5.nu.50 p.3.t.2.res.31. & p.5 t.13.res 57. & p.11.tr.4.res.6.*

36 † Octauò requiritur LOCVS, qui in Ordinatione solemni est Ecclesia Cathedralis; priuatæ, etiam Sacellum, vel Capella.

OCTAVO ordines recipi debent in debito loco.

37 Nonò, ordinandus debet esse in GRATIA, alioqui peccatum mortale committit. † Et Regularis excommunicatus propter percussionem Clerici Ordines recipiens, incurrit suspensionem cap. *Cum illorum, de sentent. excom p.5.t.10.res.* 58. Sicut qui, durante matrimonio, etiam non consummato, Sacros Ordines recipit extrà casus à iure concessos ex *Extrau. Ioan. XXII. de voto*: quæ cum vtraque lata sit contra præsumentes; ignorantia etiam crassa, & supina ab ea excusat. *res.* 59. Et quidem prima non benè ab aliquibus extenditur ad censuratos ex quauis causa; cum id in alijs iuribus non inueniatur, & in eo capite sermo solùm sit de excommunicato ex percussione Clerici: nam leges pœnales extendi non debent Præpositus *in 3.p. q.3.dub.5.nu.38.39. & 40.res.58.cit.* Siue autem extendenda sit, siue non: qui censura irretitus Episcopatum susciperet, non incurreret suspensionem; quia Episcopatus ex D. Thoma *3.p.q.40 art.5.* & alijs non est Ordo. Ita Bonacina *de cens.dis.13.punct.5.§.1.n.11.* contra Sanch. *opus.to.2.lib.7. c.1. dub. 9.nu.2. & 3 p.5.tr.10.res.41.*

NONO recipi debent in gratia; aliàs recipiens peccat mortaliter.
Et aliquando incurrit etiam suspensionem, Vt si quis reciperet Sacros Ordines durãte matrimonio.

38 Vt verò vxoratus ad Sacros Ordines promoueri possit, requiritur, vt vxor castitatis voto astringatur ex c. *coniugatus, de conuers.coniug.* vt verò ad Episcopatum promoueatur, vxor Religionem necessario ingredi debet, siue vetula sit, siue iuuenis; & ità statutum esse in c. *Sane, de conu. coniug.* affirmat Pontius *lib.7.c.25.* Imò Sanch. *de matr.lib.7.disp.39.nu.6* idem docet de promouendo ad Sacros Ordines, si vxor ipsius sit iuuenis, tum ex c. *Episcop. dist.77.* vbi non aliter promoueri permittitur, quam Religione præmissa; tũ etiam propter periculum incontinentiæ, stante antiqua cõsuetudine, & facili ad inuicem accessu. At Hurtadus *de matr.disp.11.diff.9.n.29.* existimat, sufficere, quod separentur, & vxor votum castitatis emittens, virum à debito thori absoluat; quia c. *coniug.* hoc solùm requirit, & c. *Episc.* præter quam quod est Concilij Agathensis Prouincialis, non incongruè interpretatur, quòd nomine Religionis castitatem intelligat. Quod etiam docet Pontius *vbi sup. nu.7.* cum quibus quoad punctum iuris ipse consentio. *p.4.t.4.res.129.*

Vxoratus enim non potest ad Sacros Ordines promoueri, nisi astringatur.

39 INTENTIO suscipientis Ordines debet esse mundo, ac sæculi vanitatibus nuntium remittere, & diuinis obsequijs totaliter mancipari. Ideo Tridentinum *sess.23.c.4.* eos solum tonsurari permittit, *de quibus probabilis coniectura sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Ex quo loco Concilij infert Ledesma *tom.2.tr.de Sacram.Ord.c.7. concl. 3.* initiatum absque animo ascendendi ad alios Ordines, sed solum gaudendi priuilegijs fori, & gabellarum, peccare mortaliter. Sed contraria sententia est probabilior; quia verba Concilij non sunt præceptiua, sed solum hortatoria. Ita Sanchez *de matr. to.2.lib.7. disp.31.nu.16.& 17.p.2.t.16.res.20.* Aduerte hic, quod Episcopus non potest publicare edictum, vt Clerici in minoribus debeant Ordines sacros assumere sub pœna priuationis habitus. Ità Sacra Congregatio teste Sellio *select.c. 19.nu.4.p.4.t.1.res.10.* in fine.

QVÆNAM esse debeat intentio ordinandi.
Et an peccet, qui non vult ad sacros Ordines promoueri, recipiens minores solum vt gaudeant foro?
Et, an Episcopi possint statuere, vt Clerici minores sacris initientur, vel habitum deferant?

40 Cum Sacerdotibus ordinantur, & plures proferunt verba consecrationis super eadem hostia cum Episcopo, curandum singulis esse monet Layman *lib.5.tr.2.c.7.nu.5.* vt simul verba proferre finiant, nam si alter illorum ante alios verba absoluat, ille solus consecrabit. Et propterea nè alij verba incassum proferant, monent Doctores, vt quilibet verba proferat cum intentione conditionata, videlicet consecrandi, si vnà cum Episcopo verba

Quænam debeat esse intentio Sacerdotum concelebrantium cũ Episcopo in ipsa ordinatione, dum simul verba consecrationis proferunt.

consecrationis absoluat, minimè verò si præueniat. Ipse verò existimat, debere habere generalem intentionem Ecclesiæ: quia multi putans, illos verba consecrationis non formaliter, sed tantùm materialiter, & recitatiuè proferre, in signum potestatis concessæ, *p. 3. tr. 4. res. 50.* Sed in thesibus Theologicis defensis in Collegio Romano Societatis *lib. 8. num. 145. et 146.* dicitur, vt habeant omnes intentionem consecrandi, quia ideo in Pontificali præcipitur, vt omnes simul absoluat. Si autem vnus audiret socium verba iam absoluisse speculatiuè teneri sua non absoluere; tutius verò esse in praxi, vt prosequatur cum intentione faciendi id, quod tunc intendit Ecclesia *p. 5. t. 14. res. 82.* In quibus casibus malè ordinatus incurrat irregularitatem, vide V. *Irregularitas, à nu. 29.*

ORDINIS

Minister.

MINISTER ordinarius Ordinis est solus Episcopus. Sed minorum in suis Titulis etiam Cardinales, & Abbates. Sed an subditis alienis diferentibus dimissorias? Episcopus verò debet esse proprius, vel ordinare cum licentia propria Sub pœna suspensionis? Non tamen quoad Tonsuram,

41 † ORdinarius Ordinis minister est solus Episcopus. Sed præter illum minores Ordines secundùm multorum sententiam conferre possunt in suis Titulis Præsbyteri Cardinales, vt diximus V. *Cardinales, nu. 39.* & ex cap. *Quoniam dist. 69.* Bulla 25. Iulij II. nec non ex *c. 14.* septimæ Synodi Generalis, Abbates. † Sed circa Abbates multi censent, eorum auctoritatem quoad non subditos reuocatam esse per Tridentinum *sess. 23. c. 10.* Vide V. *Abbas, num. 5.*

42 † Porrò Episcopus, vt Ordines licitè conferat, debet primò esse proprius, & superior ordinandi, vel habere dimissoriam, seu licentiam proprij. † Si enim ordinaret alienum Clericum sine dimissoria scienter, vel cum ignorantia affectata, incurreret suspensionem à collatione Ordinum per annum ex c. *eos, de temp. ordin. in 6.* & ex Tridentino *sess. 14. cap. 2.* Ex quo magis placet opinio Barbosæ *in collect. to. 3. lib. 11. tit. 4. cap. 2. nu. 10.* docentis, talem suspensionem incurrere etiam conferrentem non subdito primam tonsuram, quàm opinio Riccij *add. ad inst. Lancellott lib. 1. tit. 25.* quòd hic solùm incurreret suspensionem à collatione primæ tonsuræ *p. 3. t. 4. res. 194.*

Vel si circa alienos habeat ratihabitationis spem rationabilem.

Limitatur etiam sententia Tridentini secundùm Reginaldum *to. 2. lib. 32. tr. 2. c. 4. sect. 3. nu. 15.* nisi alienum subditum ordinaret cum spe rationabili eius ratihabitationis, ex c. *vlt. 6. q. 2.* vbi allegatur factum D. Epiphanij, qui isto modo ordinauit in diœcesi D. Chrysostomi quæ opinio est probabilis, quamuis Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 7. c. 1. dub. 20. num. 13.* dicat, non posse Episcopum proprium talem ordinationem ratam habere, *p. 3. tr. 4. res. 191. §. Sed tunc, et p. 5. t. 10. res. 38.*

Proprius verò dicitur, siue ratione originis.

43 Proprius autem Episcopus dicitur ordinandi primò, ratione originis, vt si hic, vel eius pater natus sit in diœcesi illius, etiam si tempore natiuitatis filij pater in aliam diœcesim domicilium transtulisset, vt declarauit Sacra Congregatio Concilij *die 16. Decembris 1599.* & aliàs, docetque Molfesius *in sum. to. 1. tr. 2. c. 2. nu. 7.* contra Alzedum *pr. p. 2. c. 5. num. 44.* Secundò proprius dicitur ratione domicilij. Tertiò ratione beneficij *p. 4. t. 4. res. 148. et p. 8. t. 2. resol. 8.*

Siue domicilij, siue beneficij.

Vnde si Episcopus suo familiari, vel etiam famulo familiaris: (nam in cap. 10. cit. Tridentini comprehenduntur etiam famuli familiarium, vt ait Sanchez *vbi infrà n. 24.*) statim conferat beneficium, potest illum ordinare ante triennium; nam tunc non ordinat titulo familiaritatis, sed beneficij, ratione cuius acquirit domicilium in eius diœcesi. Ità Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 7. c. 1. dub. 20. nu. 25.* contra Ledesmam *to. 2. de Sacr. Ord. c. 5 post 9 concl. p. 4. t. 8. res. 145. & p. 11. tr. 4. r. 1.* Potest cum illo in interstiti-

stitijs dispensare, quia vt ait Martinus de S. Ioseph *n.7.* vt aquiratur domicilium Beneficij sat est sit simplex, quia c. *nullus de temporibus ordinan. in 6.* absolutè requiritur beneficium absq; distinctione an sit simplex, vel cum residentia. Dian. & alij *ibid. §. mihi verò.*

44 Neque verò necesse est, vt beneficium requirat residentiam, vel sit pingue sed ordinari potest quis ab Episcopo. in cuius diœcesi habet beneficiū, etiam si ibi non resideat, & non eximatur à iurisdictione primi Episcopi. Itē quantumuis beneficium sit tenue: nam cap. *nullus, de temp. ord.* loquitur simpliciter de habentibus beneficium, non distinguens, an, sit tenue, vel pingue. Vnde Sacra Congregatio apud Barbosam *de iur. Pont. lib. 2. c. 39. n. 17. in vna Ianuensi die* 18. *Martij* 1628. censuit, promotum ad Ordines cum collatione benefici duorum scutorum annuorum gaudere priuilegio fori. Ex quo sequitur, tale beneficium sufficere etiam ad suscipiendos Ordines ab Episcopo beneficij, ex quibus fori priuilegium oritur cap. verò 2. Trid. *in sess. 21.* non exigit beneficium ad victum sufficiens ad hoc, vt Clericus fiat subditus Episcopo beneficij; sed absolutè vt possit ordinari. Ita Barbosa *vbi sup. c. 33. n. 38.* & alij contra Riccium *p. 3. decis. 77. p. 4. t. 8. r. 51. p. 6. t. 8. r. 24.*

Etiam tenuis, & residentiam non requirentis.

45 Aduerte hic duo. Primum est, Zypæum *lib. 1. de etat. et qual. ordin. cons. 2* docere, Episcopum domicilij esse Episcopum proprium etiam quoad Regulares, non obstante Tridentino, decreto Clem. VIII. aut contraria consuetudine. Contra quod sentit Miranda *to. 1. q. 38. art. 2.* Et reuera post decretum Clem. Prælati Regulares non audent suos subditos ordinandos mittere, nisi ad Episcopum diœcesanum. Secundum est, Molfesium *tom. 1. p. 2. cap nu. 10.* aduertere, ita demum quem diuerso titulo tres Episcopos proprios habere, vel duos, vt tamen omnes sacros Ordines ab vno suscipere debeat; & statim ac Subdiaconatum recepit ab vno, expirare optionem alium erigendi. Zypæus verò *vbi sup.* id negat: quia nulla lex id disponit, & alioqui per collationem Subdiaconatus ab vno non desinit alius esse proprius Episcopus ordinati. *p. 6. tr. 7. res. 35.*

An id procedat in Regularibus? Et an plures Ordines à pluribus Episcopis proprijs possit quis inmere?

46 Secundò Episcopus non potest ordinare extrà suam diœcesim absque licentia proprij Ordinarij, sub pęna suspensionis, ipsi quidem Episcopo à Pontificalibus, ordinato verò ab Ordinum exercitio, sic statuente Tridentino *sess. 6. cap. 5.* quam suspensionem Campanili extendit ad Episcopum conferentem in aliena diœcesi primam tonsuram *in rubr. 6. c. 1. nu. 2.* quod tamen Bonac. *de sacr. disp. 3. q. vn. punct. 7. nu. 13.* & alij negant; quia tonsura non est Ordo *p. 4. t. 4 res. 143. & p. 5. t. 10. res. 45.* Hanc verò licentiam potest Episcopo concedere non solum Episcopus diœcesanus; sed etiam Capitulum Sede vacante, vel eius Vicarius, etiam infra annum, non quidem pro subditis Sedis vacantis. sed Episcopi ordinantis. Henriquez *lib. 10. c. 22. nu. 1 p. 5. t. 10. res. 46. §. Secundò.*

DEINDE Episcopus non potest ordinare in aliena diœcesi sine licentia Episcopi diœcesani.

Aut capituli sedis vacantis, vel eius Vicarij.

47 Inuitatus autem Episcopus in aliena diœcesi ad ordinandos subditos illius diœcesis, potest ibi ordinare etiam suos. Turrianus *de cens. lib. 5. disp. 46. dub. vlt. p. 5. t. 10. res. 45. §. Notandum.* Pro subditis autem alterius Episcopi cum dimissoria venientibus, ait Barbosa *de pot. epis. p. 2. alleg. 4. nu. 64.* debere habere licentiam expressam, stante Tridentino *sess. 6. cap. fin.* Alzedus verò *p. 2. c. 5. nu. 30.* ait sufficere inuitationem prædictam: & Concilium loqui in casu, quo Episcopus ordinaret in aliena diœcesi ratione priuilegij papalis, non quando ex licentia, vel inuitatione Episcopi, aut capituli diœcesani. *p. 4. t. 4. res. 144.* At potestnè talis Episcopus, ordinare alienos diœcesanos cum dimissoria pro quocumque Episcopo in propria diœcesi ordinante; Gutierez *lib. 1. cap. 16.* respondet negatiue: sed tamen contrarium probabile putat; quia talis dimissoria æquiualet generali, licet limitata videatur prima fronte. *p. 3. tr. 4. res. 191.* Potest Episcopus exercere pontificalia, & ordines ministrare in loco exempto cum licentia ordinarij loci non autem

Quid, si in aliena diœcesi inuitetur ad ordinandum.

Episcopus cum licentia ordinarij loci potest exercere pontificalia.

autem Diœcesani; in Monasterio tamen exempto cum licentia Diœcesani. *p.9.tr.8.res.29.§ Sed hic.*

Præterea Episcopus debet esse in gratia sub mortali.

Sed an etiam in conferendis minoribus?

Et quid si sit interdictus.

Vel excõmunicatus. Præsertim quo ad suscipientem ignorãter.

48 † Tertiò Episcopus ordinans debet esse in gratia, aliàs peccabit mortaliter † & quidem in sententia Ledesmæ *to.1. cap.6.dub.*10. etiam in conferendo minores Ordines, quod tamen negat Nugnus *in 3. par.to.1. quæst.* 64. *art.6. diff.2. concl.* 3. quia ex probabili sententia Vasquez, Ordines minores non sunt Sacramentum *p.3.tr.6.res.67.§. Sed quæres*. An ordinare possit Episcopus interdictus à faciendo Sacro, vide V. *Interdicti,num.*14. Et quid, si sit excommunicatus, vide V. *Excommunicationis,nu.*19. Sanè, qui ab Episcopo excommunicato vitando Ordines susciperet, incurreret suspensionem, cap. *si quis.1.quæst.*1. & cap. *ab excommunicatis* 9. q. 1. etiam si id ignoraret, ait Suarez *de cens. disp.*31.*sect.*2,*nu.*62. nam hæc suspensio non est pęna, quę debeat supponere necessario culpam. Mihi tamen, & Turriano *de cens.disp.* 46.*dub.*2. probabile videtur oppositum, quia id iura non exprimunt; & certè si ignorantia sit inculpabilis, sententia Suarez omnino non probatur. Id quod etiam procedere puto cum eodem Turriano in eo, qui Ordines ab huiusmodi Episcopo reciperet per metum cadentem in virum constantem. *p.5.tr.10.res.39.*

Aut per metum?

Episcopus non debet præmittere edictum, ne quis ad Ordines suscipiendos accedat cũ impedimento sub censura.

49 Episcopus ordinaturus non debet sub pęna excommunicationis latæ sententiæ prohibere, ne quis accedat cum occulto impedimento irregularitatis, &c. Sed potius ad cautelam omnes absoluere in generali, in quo casu, si quis postea recordaretur se habuisse aliquam censuram ab illo Episcopo absoluibilem, non indigeret alia absolutione. Filliucius *to.1.tr.9.c.5.nu.99 p.5. tr.13.res.60.§.Notandum, & p.7.tr.2.res.37.*

Aut protestationem, quòd tales ordinare non intendit.

Sed quid si præmittat.

50 Si autem Episcopus per præconem protestaretur, se non velle ordinare irregulares, non habentes verum titulum, &c. Lugo *de sacr. disp.*81 *sect.* 7.*nu.*119. certum esse ait, quòd si ille reuera talem intentionem haberet, sic impediti non remanerent ordinati, putat tamen talem protestationem fieri ad terrorem, Episcopos enim habere intentionem ordinandi quotquot accesserint. Et nihilominus vsum talium protestationum non approbat, propter multos scrupulos, qui inde oriri possunt, quando nimirum quis ordinaretur cum aliquo impedimento ignoto, aut dubio &c. & dubitaret, num Episcopus talem reuera intentionem habuerit, &c. quibus dubijs res adeo grauis exponi non debet. Præsertim quia Pontificalia apponunt formulam monendi ordinandos ne accedant absque ætate, licentia, &c. absque tali protestatione. In casu verò occurrente monet sic ordinatum, vt si potest, consulat Episcopum de intentione; secus iterum ordinetur sub conditione, ne se exponat periculo faciendi multos actus sacramentales inualidos. Sed Præpositus *in 3 par.quæst.vn.dub.*17.*nu.*171. tollit hos scrupulos, quia existimat, illam protestationem explicandam esse de illis illegitimis & irregularibus, quos Episcopus tales cognouerit, non quos ignorat, cui opinioni libenter adhæreo *res.66.cit.*

Aut Ordinem conferat inualidè?

51 Episcopus, qui Ordinem inualidè contulisset, secundum Ochagauiam *de Sacr. tract.*2. *quæst.*41.*nu.*6. teneretur manifestare defectum etiam cum periculo honoris & vitæ. Id quod verum existimo quoad collationem Presbyteratus, vel Episcopatus, propter damna, quæ inde imminerent; nam Ordines inferiores supplentur per Sacerdotium, vt diximus cum Granado *nu.* 4. *&* 5.*p.5. tr.13.res.55.*

OR-

ORDINIS EFFECTVS,

& Ministerium.

52 † Communes omnium Ordinum effectus sunt, conferre gratiam ex opere operato, imprimere characterem, & secum trahere priuilegium Canonis, & fori, de quibus dictum est V. *Clericus*, & V. *Excommunicationes*. Sacrorum autem, seu maiorum Ordinum proprium est, trahere secum obligationem recitandi horas canonicas, & seruandi cęlibatum, & de prima dictum est V. *Hora Canonica*, de secunda, an etiam insurgat, quando Ordo suscipitur per vim & metum, diximus V. *Impedimenta num.* 14. Item impediunt vsum artis medicinæ, non solum chirurgiæ, quæ per cap. *sententiam ne Cleric. vel Monach.* prohibetur etiam Clericis in minoribus; sed etiam Physicæ, quæ solis prohibetur constitutis in Sacris, aut beneficiatis absque dispensatione Pontificis, vt docet nouissimè Squillante *de oblig. cleric. par. 2. dub. 17. num.* 52. tum ex cap. 2. *de postul.* tum quia minoribus Physica nusquam reperitur interdicta. Adde, quod etiam Sacerdotes, & beneficiarij possunt aliquando miserabilibus, & consanguineis gratis mederi, vt docet Nouarius *de priu. pers. mis. et priu.* 83. *par.* 6. *tract.* 7. *res.* 50.

Ordo omnis confert gratiam, characterem, & priuilegia fori, & canonis.

Sacer autem inducit obligationem Officij diuini & cęlibatus.

33 Ministrare in Ordinibus cum peccato mortali, quoad omnes Ordines est mortale, secundum Fabrum *in 4. dist. 24. quæst. 1. disput. 1. c. 3. nu.* 80. vnde & peccare mortaliter putat Acolytus, ferentes solemniter cereos in mortali. Sed ego id nego, non solum cum Cabrera *in 3. par. quæst. 64. art. 6. disp. 1. §. 6. num.* 55. quoad Ordines minores, qui vel non sunt Sacramenta, vel eorum officia in genere sacri ministerij non sunt perfecta. *par. 3. tr. 4. resol.* 196. Sed etiam cum Villalobos *to. 1. tract. 4. diff. 20. num.* 7. & alijs, contra ipsum ibid. num. 48. de Diacono & Subdiacono canentibus Euangelium & Epistolam, quia talis cantus non est dispensatio meritorum Christi, vt collatio Sacramenti, nec est actus adeò sanctus, vt cum tanta obligatione exerceri debeat in gratia. Id quod procedit contra Filliucium *tom. 1. tract. 1. cap. 6. num.* 87. etiam si multoties id fiat, quia multa venialia nunquam coalescunt in vnum mortale, nec ex proposito faciendi multa venialia colligitur mortalis Sacramenti contemptus. Adde quod Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, non peccat mortaliter, & contra Nauarrum *c. 27. num.* 163. nec Sacerdos dicens in Choro Capitulum, aut collectam in peccato mortali. *par. 3. tr. 4. res.* 195. *&* 196. De ministris Sacramentorum, vide V. *Sacramentum*. Quandonam ex iniquo Ordinum ministerio incurratur irregularitas, vide V. *Irregularitas, à num.* 31.

Ministrare in Ordinibus cum peccato mortali.

OSCVLA.

1 † Oscula inter solutos prohibentur in sexto præcepto Decalogi, *Non mœchaberis*, vbi prohibentur tam actus consummati in genere luxuriæ, quam inchoati, qui ad illos ordinantur: Nec in his datur paruitas materiæ, vt dictum est V. *Luxuria, num.* 3. vbi etiam inuenies, omnia esse libidinosa, & mortifera. Sunt tamen omnia eiusdem speciei, vt dictum est V. *Circumstantiæ, num.* 28. An autem oscula, & tactus licita sint sponsis de futuro, aut coniugibus cum periculo pollutionis extra vas, vide V. *Tactus, num.* 3. & 6. †.

Oscula prohibita solutis sub mortali.

Eiusdem speciei. An etiam sponsis?

PA-

Digitized by Google

P A P A.

PAPA caput Ecclesiæ. Præcipuè Cardinalium. A quibus non accipit potestatem.

1 † Papa est Vicarius Christi, *cuius est terra, & plenitudo eius*, caput totius Ecclesiæ †, specialiter verò Cardinalium (Vide V. *Cardinalatus, nu.1.*) à quibus eligitur, (vt dictum est V. *Cardinales in eligendo Pontifice*) non tamen accipit potestatem, quia eam accipit immediatè à Deo, electio verò est solum conditio, sine qua Deus non confert *p.1 tr.2. res.126.* Multi autem, inter quos Barbatia *vol.4.cons.40.* existimant, Papam non posse sine Cardinalium interuentu ardua Ecclesiæ negotia definire, creare nimirum Cardinales, transferre Episcopos, legem generalem promulgare, feuda magna concedere, legatos mittere, & similia; additque sacrum Collegium habere quasi possessionem huius iuris. Probat autem tum ex cap. *per venerabilem, vers. rationibus, qui fil. sint legit.* vbi Papa docere videtur, quod Cardinales sint sui veluti coniudices, instar Sacerdotum Leuitici cum supremo iudice, tum quia Cardinales videntur vice Apostolorum fungi, qui parem cum Petro potestatem habuisse dicuntur in cap. *in nouo* ibi *pari consortio, 21.dist.* Dicendum tamen est, conuenientissimum quidem esse, quòd Sūmus Pontifex in arduis Ecclesiæ negotijs Cardinalium consilium adhibeat, ac proinde ad id de honestate teneri, vt loquitur textus in cap. *fundamenta, §. decet de elect. in 6.* & figuratur in duplici claue Petri, quarum vna potestatem, alia decentiam significat, vt habetur *in sum. 20. dist.* minimè tamen ad id de necessitate obligari, cum supremam, & vniuersalem super omnes receperit potestatem Ioan. 20. cuius plenitudinem solus exerceret, tex. in cap. *multum 2.q.6.* in c. *cum ex eo de pœn. & remiss.* & iura passim proclamet, maiora Ecclesiæ negotia ad Sedem Apostolicam referenda esse, *c. rogamus, c. quoties 24.q.11.* quam solus Summus Pontifex tenet, *c. hac est fides, 24.q.1.* Vide Valenzuola *de monit. Pauli V. p.6. num.97. p.5.tr.2. res.4.* Ipse autem nullis humanis legibus subijcitur, & si in alieno territorio viuere non tenetur, nec directiuè legibus loci. *p.10.tr.14.res.26.*

Et quamuis in arduis deceat, non tamen tenetur eorum consilium adhibere.

Papæ potestas tēporalis in totum orbē solum indirectè extenditur. Scilicet in ordine ad bonum Ecclesiæ spirituale.

2 Est autem Papæ potestas duplex; spiritualis vna, alia temporalis, & illa quidem in totum orbem: hæc verò directè solum in statum ditionis Romanæ, quidquid dicat cum alijs Pesantius *de pot. Pont disput.2. & seq.* quamuis indirectè in omnia sæcularia negotia extendi possit, quandocunque id ad Ecclesiæ quietem, & conseruationem, cui omnia ciuilia subordinatur, expedire iudicauerit. Et ita tenet Bellarminus *contr. 3. lib.5. c. 6.* & communiter Theologi, & plerique Iurisconsulti *p.1.tr.2. res.122.* Nec Bonifacius VIII. in Extrauag. *Vnam sanctam*, voluit Reges, & Principes Ecclesiasticæ ditionis magis, quam olim erant subijcere, sed solum demonstrare, quod in Ecclesia præter gladium spiritualem sit etiam temporalis, habitu & indirectè, cum expedierit, exercendus, quod postea declarauit Clem. V. in Extrauag. *Meruit, ibid. res.123.* Potest igitur Pontifex censurarum gladium intromittere, quoties inter Magnos Principes superiorem in temporalibus nō agnoscentes lis aliqua oritur, nec in arbitrium conuenire volunt, sed bello, & sanguinem Christianitatis pacem turbare, & Principes obedire tenentur, vt tenet Molina *de iust. to.1 tract.2. disput.29.* & Mendoza *vol.2. disp. 169. sect.2. §.23. Ibid. res.124. et p.6.tr.4.res.2.* Hac eadem potestate instituit in Germania septem Electores Imperij. *p.10 tr.4. res.2.* & potest honorare Principes Ecclesiæ benemeritos titulo regio. Quod plerique fecerunt *par.10. tract.6. resol. vn.*

Ob quod potest per censuras bellum inter Principes impedire.

Sicut & illos ad bellum contra infideles hortari, & ipsorum Reges creare, si Prædicatores fidei impediunt.

3 Potest autem ipsi committere prælium in infideles, quando vi & armis fidei Prædicatoribus iter occludunt, vt docet Fagundez *in decal. tom. 1. lib.*

1. cap.

lib. 1. cap. 33. num. 20. & illorum regnorum inuestituram eis concedere, vt Alexander VI. Regibus Castellæ, & Lusitaniæ linea præfixa Indorum oppugnationem, & dominium diuisit. Ait autem Mendoza *volum. 1. disp. 75. sect. 1. §. 15.* non posse Ecclesiam mittere ad infideles Prædicatores cum exercitu, nec eo titulo posse Princeps munimenta, & arces in Prouincijs illorum erigere, quia hæc ratio prædicandi est contra præscriptum Christi, qui Matth. 1. Apostolos mittit *tanquam oues in medio luporum*, ad experiendum potius, quam ad portandum ferrum, & ignem. Sed placet opinio Suarez *de charit. disp. 19. sect. 1. num. 8.* & aliorum, quod vbi infideles prædicatores admittere blandè, & pacificè admoniti, renuunt, armis cogi possint. *p. 6. tr. 4. res. 15.* Tenentur enim ipsi loqui volentes de rebus spectantibus ad Religionem quietè, & pacificè audire, ad deliberandum num acceptare illam debeant, aut respuere, quod si impiè negent, armis compelli possunt, vt ait Victoria *in relect. 1. de Indis, à num. 36.* Et multo magis, si prædicationem impediunt, priuante innocentes iure suo, quosdam quidem prædicandi, quosdam verò audiendi verbum Dei, cum iniuria Ecclesiæ, quæ per totum orbem Euangelium prædicandi accepit à Christo Domino potestatem *Matth. vlt. et Marc. vlt. Ibid. res. 17.* In his autem casibus non debet Papa ex Ecclesiasticis exercitu congregare, quibus hoc munus repugnat, nisi quando timerentur in Ecclesiā damna. An propter alia crimina possit Principibus bellum in infideles permittere, dicemus V. *Pugna quoad causa, ibid. res. 15.*

Quia tenentur fidei expositores audire: Et ab alijs audiri permittere.

4 Potest Summus Pontifex eximere laicos de potestate laicali, quandocunque interuenit iusta causa. Ita Valboa *in cap. 1. de foro comp. num. 6.* & alij multi, & de facto exemit familiam Episcopi laicam ob reuerentiam dignitatis Episcopalis, vt dictum est V. *Immunitas, num. 19. p. 6. tr. 2. res. 7.* Potest è contra delegare laicis iurisdictionem Ecclesiasticam non solum in ciuilibus & criminalibus, sed etiam in spiritualibus, vt ait Nauar. *c. 27. num. 6.* & alij *p. 1. tr. 2. res. 113.* & de facto aliqui dicunt, Regem nostrum habere priuilegium Papæ pro Tribunali de la fuerça, & Monarchia Siciliæ, & alijs. Quæ nihilominus priuilegia potest Papa quandocunque voluerit reuocare, imò aliqui dicunt reuocare de facto quotannis in Bulla Cęnæ, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica, num. 1.* Et quamuis Papa tolleret exercitium talis iurisdictionis, non proinde approbare, diximus V. *Consuetudo, à num. 2.* & dicemus etiam V. *Vsus.* Potest similiter reuocare, & derogare iuspatronatus laicorum, vnde ait Bonacina *de leg. disp. 10. q. 2 punct. 1. §. 1. nu. 13.* cum alijs, non esse liberum magistratibus, & iudicibus sæcularibus, litteras Pontificias reijcere, quarum auctoritate beneficia exteris conceduntur, sed solum posse apud iudicem Ecclesiasticum de subreptione litterarum opponere, aut si expresse iurispatronatus derogetur, libellos supplices ad Summum Pontificem mittere, & interim executionem suspendere, qui si nihilominus litteras collationis ratas habere velit, debere laicos iudices, obedire, etiam obstantibus Principibus, & eorum legibus. *p. 1. t. 2. r. 26.*

Papa potest eximere laicos de potestate laicali.

Et ei subijcere Ecclesiasticos.

Et iterum subtrahere quando ei libuerit.

Et reuocare iuspatronatus laicorum.

5 Papa non potest dispensare in iure diuino, potest tamen in omni humano, & sic potest extinguere Archiepiscopos, & Patriarchas, vt docet Moneta *de commut. c. 12. nu. 78.* Item Cardinales, quia non sunt de iure diuino. Vide V. *Cardinalatus, n. 2.* & potest eis concedere facultatem testandi de bonis acquisitis intuitu dignitatis. Vide V. *Cardinales, num. 8.* Et ex iusta causa dispensare potest in impedimento consanguinitatis, etiam in primo gradu lineæ transuersalis, vt inter fratrem, & sororem item in primo gradu affinitatis lineæ rectæ inter nurum, & socrum. Vide V. *Dispensare, nu. 3. & 4.* Ipse etiam tenetur ad præcepta diuina, & naturalia, vt est præceptum eleemosynæ largiendæ. Vide V. *Eleemosyna, nu. 17.* Ad iura autem humana, ieiunij v. g. & Horarum Canonicarum, secundum Præpositum *p. 2. q. 95. disput. 4. dub. 1.*

Papa potest dispensare in iure humano. Extinguere Patriarchas. Archiepiscopos. Cardinales. Dispensare in quouis gradu consanguinitatis transuersali, &c. Et ad suas leges non tenetur secundum aliquos sub mortali.

Et sic non teneri sub mortali confiteri singulis annis.

dub. 1. *num.* 4. secluso scandalo non tenetur sub mortali, contra sentit Malderus *ibid. quæst.* 86. *art.* 5. §. *Vt verò*. Nauarrus putat, non peccare mortaliter, si annuam confessionem omittat, *de pœn. dist.* 5. *nu.* 32. Nam si potest absque graui culpa dispensare in sua lege cum alio, cur idem nō possit cum semetipso; quare ablata per dispensationem obligatione lethali, remanebit solum obligatio decentiæ veniali. Sed tenendum, quod Papa non potest Ecclesiasticum præceptum confessionis quo ad se omnino tollere, sed solum alterare quo ad tempus, v.g. aliqua vice differre per semestre vltra annum. Et sic docet Lugo *de pœn. disp.* 15. *sect.* 7. *n.* 143. *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 3. † sed vide V. *Lex nu.* 6.

Papa non potest esse hæreticus, etiam vt homo priuatus.

Quod si per impossibile in hæresim incideret?

6 Papa vt Papa non potest errare in fide. Et licèt vt persona priuata errare possit ex ignorantia, non potest tamen esse hæreticus pertinax Suarez *de fide dis.* 10. *sect.* 6. *num.* 11. & alij. Dato autem per impossibile, quod in hæresim incideret, non posset ab Inquisitoribus iudicari, quia superior non cognoscitur ab inferiori. Zanardus *p.* 2. *c.* 6. *q.* 20. vbi putat, citari, & examinari posse à Concilio generali, & si in hæresi induratus maneat, à Pontificatu deponi; quia tunc deponeretur immediatè à Christo, vt inquit Caietanus *de auct. Papæ, c.* 18. & 19. *p.* 4. *tr.* 8 *res.* 58.

Papa est dispensator beneficiorum.

7 Papa non est Dominus omnium beneficiorum, & bonorum Ecclesiasticorum, sed tantum summus administrator. Lessius, & alij. Vnde non potest de plenitudine potestatis licitè auferre beneficia ab obtinētibus pro mero suo arbitratu absque vlla causa, & satisfactione illorum. Fagundez, & alij. Quare Pius V. dicere solebat, non esse dominum beneficiorum, sed dispensatorem, & proinde beneficia non esse manualia *p.* 11. *tr.* 3. *res.* 14.

Absque causa non potest auferre beneficia.

Potest concedere per modum suffragij Indulgentias animæ antequam è corpore egreditur.

8. Papa potest concedere Indulgentiam animæ tanquam è corpore egrediatur per modum suffragij, vt immediatè Paradisum adeat absque vllo momento esse in Purgatorio. Mend. *p.* 11. *tr.* 2. *res.* 43.

Potest Bullam suspēdere ante tempus.

9 Papa potest Bullam Cruciatæ concessam, & ante elapsum annum eā suspendere, & reuocare, nec est obligatus ad faciendam compensationem Regi cum fuit in sua libertate illam concedere, & non concedere, cum sit priuilegium gratuitum. Pontius, & alij. Et non aufert aliquod ius priuilegiato, sed solum licentiam ad aliquod faciendum, & per consequens non tenebitur Pontifex aliquid compensare. Bardi. Et hæc omnia & aliorū sententia sunt dicta, & accipientes Bullam Cruciatæ lucrantur Indulgentias; & si Rex non expenderet eleemosynas contra Turchas, non tenetur ad restitutionem. Mendo. *p* 11. *tr.* 2. *res.* 49.

Rex non tenetur ad restitutionem.

Sine causa non potest demouere Episcopum ad pinguiorem episcopatum.

10 Non potest demoueri nullus Episcopus, quamuis dignissimus à suo Episcopatu præcisè, vt ei pinguius beneficium conferatur, nisi alia subsit causa rationabilis. Hurtad. & alij *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 40. Papa quoad eius potestatem ad Sacramenta.

PAPA QVOAD EIVS ADORATIONEM.

Confutatur opiniones hæreticorum circa adorationem Pontificis.

1 CONfutatur hæreticorum opinio asserentium Summum Pontificem adorare, non esse actum seruituris seruorum Dei, vt ipse sit, *Seruus seruorum Dei*, sed potius dominij: confutatur igitur cum adoratio sit honor externus corporis exhibitus pro ista genuflexione, & cum sit diaphanus; potest etiam creaturis, quam Deo exhiberi; vnde genuflexio, & totius corporis in terram prostratio, quæ adorationes summæ videntur etiam hominibus exhiberi solēt, & tex. Gen. 43. & 50. 3. Reg. 1. 4. Reg. 4. Act. 50. Quare hæc adoratio communis Deo, Angelis, & hominibus; his stantibus demonstratur contra hæreticos semper in Ecclesia Summum Pontificē adoratum esse genuflexione, & pedum osculatione propter excellentiam suæ dignitatis; quod probatur exemplo.

Primo

Primò: Quirinus videns S. Alexandrum procedens osculatus est eius pedes. Sur. tom. 5 die 3. Maij. secundò, apud Baronium anno Domini 292. hoc fec ffe testatur Claudium, & idem præpedignum suam vxorem fecisse osculando pedes Caij Papæ, & permulti alij, vt videre est *p. 11. tract. de adoratione Summi Pontificis ref. 2. & 3.*

Exemplo Episcoporum.

Secundò, probatur hęc adoratio exemplo Episcoporum, quia subditi tenetur genuflectere coram Episcopo, vt habetur Cęremoniali Episc. *lib. 1. c. 29. ref. 4.* hoc idem probatur exemplo Imperatorum, & Regum cum differentia tamen sacræ, & politicè *ref. 5.* ex more apud veteres. *ref. 6.* & locis Scripturę, *ref. 7.* adorare Pontificé cum tunsione pectoris abstinendũ est cũ possit inducere admirationem adstantibus. *ref. 8.* hæc adoratio non solum osculatione pedum præberi potest Pontifici, sed & capitis inclinatione ad orandum esse in orationibus publicis cum nomen eius nominatur. *ref. 9.*

Pedes non osculentur Cardinales, sed manus.

3 Cardinales verò post primam adorationem pedum in creatione Sũmi Pontificis, non amplius pedes, sed manus deosculantur, cum sint Pontificis, & totius Ecclesiæ primarij consiliarij, & veluti cardines super eos Deus posuit orbẽ, cum hoc signo sicuti alij genuflexione, & pedum osculatione nunc osculo manus Summum Pontificem venerentur, & adorentur. *ref. 10.*

Adorandus, & vt quod, & quo.

4 Papa, loquendo Scholasticè, duplici modo adorandus est (vt quod) quatenus homo est, & ei debetur adoratio duliæ, quæ etiam parentibus debetur secundo modo (vt quo) quatenus Vicarius Christi, qui vicem Christi gerit in terris, & hoc modo debetur adoratio latriæ. Caramuel, & Tannerus *ref. 11. & 12.* & Raynaudus tenet adorandus adoratione hyperduliæ. *ref. 13.* Diana verò adhęret adorationi duliæ, cui adhęret Baldellus. *ref. 14.*

5 Papa propter excellentiam dignitatis super humeros defertur hominum, & hoc habetur ex multis Auctoribus, quod idem Reges, & Imperatores super humeros deferuntur, vt videtur Venetijs Serenis. Principem post eius creationem per plateam S. Marci ab hominibus deferri, populo ostẽdendum super humeros. Vnde mirum non est, hoc modo deducere Pastorem vniuersalem cum chamauro in capite tribus coronis inserto, pro quo multæ à multis deducuntur rationes, sed præcipuè ad ostendendam potestatem Cęlestem, Terrestram, & Inferam, quam habet pro summo Vicariato Christi. Diana, & alij *ref. 15.* Vnde ex vsque modo dictis firmatur, quod ex vsu perpetuo Ecclesiastico, & ex omnibus, & ex rationibus, & adoratione exhibita Pontifici ad duliam pertinere, quæ adoratio (quod Deus auertat) debetur etiam malis, & scandalosis Pontificibus non ratione sui ipsius, vt homo, sed ratione ministerij, & dignitatis, adhuc manet etiam in Pontifice scandaloso. Diana, & alij *ref. 18.*

6 Respondetur ad argumenta hæreticorum. Primò, quod si Petrus non permisit se adorari à Cornelio, id fuit, quod Cornelius arbitrabatur Petrum esse Deum, & iam prostratus Petrus eleuari iussit, sed prius adorauit, quod videtur ex verbis prolatis à Petro, *Surge ne feceris*: ergo. Diana, & alij *ref. 17.* Secundò, quo nomine, *Seruus seruorum Dei*, vsi fuerunt Pontifices antiqui, vt Damasus, & Gregorius, ad repellendam superbiam Ioannis Ieiunatoris Patriarchæ Constantinopolitani, qui sibi vsurpabat nomen superbum Oecumenici Patriarchæ, siue vniuersalis. Diana, & alij, quod multis exemplis probatur. *ref. 18.*

Papa semper vsus est vestibus albis, & Cruce rubeo colore sæpe pedes

7 Papa ab antiquo tempore vsque ad præsens semper vestimentis albis vsus est, & ad pedes deportare Crucem rubeo colore, præter multas rationes à Doctoribus adductas, satis probabilis est ratio, cur Crux rubea videatur, vt cognoscatur, quod sanguine Christi redempti sumus ad confusionem hæreticorum, qui vt canes pedes Pontificis lambant. Diana, & alij *ref. 19.* & ad pedes ponunt Crucem, vt fideles prostrati eius pedes non tàm eos, quàm Christi triumphale signum adorant, quo signo ostenditur ad regnum Ecclesiæ Christum Cruce peruenisse. *ref. 20.*

PA.

Digitized by Google

dub. 35. *num.* 10. esset quinque in vigintiquinque, seu quinta pars. Vnde qui in Sicilia haberet vncias vndecim annuales, procul dubio ordinari posset. Ratio autem est, quia de modico non est curandum *l. si oleum*, §. *fin. cum l. sequent. ff. de dolo*, & alibi *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 52. & *par.* 5. *res.* 20. Census redimibilis sufficit pro patrimonio. Tiberius *p.* 9 *t.* 8. *res* 25.

Census pro patrimonio sufficit.

IN Regularibus sufficit titulus paupertatis.

Sed an fiant suspensi, qui ordinantur post professionem inualidam.

23 Regulares ordinantur titulo paupertatis. † Qui autem sciens, suam professionem esse inualidam, se promoueri sineret, ordinaretur sine titulo, ac proinde peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem. Ita Portellius V. *Ordine Sacro, nu.* 8 *p.* 3. *t.* 2. *res.* 113. † Sed antea *p.* 2. *t.* 16 *res.* 5. docuerat ex declaratione Sacræ Congregationis, & vsu Pœnitentiariæ, ordinatum sine titulo non esse suspensum, quod confirmare videtur *in p.* 5 *t.* 10. *res.* 50. quamuis vtrobique titulus loquatur de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, vt supradictum est *num.* 20. †

QVINTO Ordines gradatim accipi debent?

Nam ordinatus per saltum incurrit suspensionem Ordinis sic suscepti.

Sed an procedat, quando intermittuntur Ordines minores? Probabile non procedere.

24 Quintò requiritur GRADATIO, idest, Ordines ordinatim sumi debent, prius scilicet inferior, deinde immediatè altior, & deinceps. Qui autem per saltum ordinaretur, incurreret suspensionem ad exercendum Ordinem susceptum, & si exerceat, irregularitatem. (Susceptum inquam per saltum; non enim suspenditur ab exercitio aliorum Ordinum ritè susceptorum. Ita Suarez *de cens. disp.* 31. *sect.* 1. & alij contra Nauarrum *cap.* 27. *n.* 242. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 28.) Cæterum, qui relictis minoribus, Subdiaconatum reciperet, quamuis peccaret mortaliter, & minoribus initiari deberet, potest tamen probabiliter dici, quod suspensionem non incurreret: quia multi probabiliter docent, minores Ordines non esse Sacramenta, sed sacramentalia. Vnde Pius Secundus, suspendens ordinatos sine litteris dimissorijs, ante ætatem vel extra tempora, non suspendit sic promotos ad minores, sed tantùm ad maiores. Et Nauarrus *cons.* 28. *de sentent. excommunic.* à *nu.* 11. tenet, recipientem minores Ordines cum excommunicatione, non fieri regularem ad alios suscipiendos maximè quòd pœnæ sunt restringendæ. Ita Portellius *resp p.* 3. *cas.* 41. *q.* 2. *n.* 3. *p.* 5. *t.* 10 *res.* 47. Et hæc opinio potiori iure procederet, quando ordines reciperentur prætermissa tonsura, quæ vt V. O. do dictum est, non est ordo. *p.* 6. *tr.* 8. *res.* 29. in fine.

Et talem suspensionem non esse ipso iure latam, sed ferendam.

Sic autem ordinatus non potest ad altiores Ordines ascendere;

Potest tamen dispensari ab Episcopo, Si in Ordine male suscepto non ministrauit.

Et suspenso ob id incursa tollitur per Cruciatam.

25 Nota hic primò, suspensionem ab ordinato per saltum ex Suarez *de cens. disp.* 31. *sect.* 1 *dub.* 2. *conclus.* 2. & alijs communiter incurri ipso iure ex cap. *solicitudo cit.* & ex Tridentino *sess.* 23. *cap.* 14. Sed vt ipse Suarez expendit, nec in his, nec in alijs iuribus talis suspensio ipso iure incurrenda exprimitur: vnde probabilem existimo cum Acugna *in decret. p.* 1. *dist.* 52. *c.* 1. *nu.* 9. opinionem Angeli V. *Irregularitas, num.* 26. & aliorum, quòd ordinatus per saltum non sit ipso iure suspensus, sed suspendendus *p.* 5. *t.* 1. *res.* 27. Nota secundò, quod quamuis promotus per saltum, non possit ad Ordines superiores ascendere; hoc tamen impedimentum non est irregularitas. Ita Auila *p.* 7. *disp.* 9 *sect.* 1. *dub.* 2. *concl.* 1. Si autem esset, dispensari posset per Cruciatam secundùm San Iuan *de Sacr. Ord. q.* 2. *ar.* 5 *dub.* 1. 1. *diff.* 6. *concl.* 3. *Ibidem* §. *Notandum secundò.* Nota tertiò cum promoto per saltum dispensare posse Episcopum, vt Ordinem prætermissum suscipiat, in accepto ministret, & ad superiores ascendat, etiam si delictum sit publicum, dummodo in malè sucepto Ordine non ministrauerit. Ita Maiolus *lib.* 4. *de irreg. c.* 12 *num.* 2. contra Zerolam *p.* 2. V. *Irregularitas, dub.* 3. Si verò ministrauit, requiritur dispensatio Sedis Apostolicæ, quia Tridentinum *sess.* 23 *c.* 14. talem facultatem concessit Episcopis cum tali limitatione. Suarez *de cens. disp.* 31. *sect.* 1. *n.* 52. Sed Acugna *n.* 9. tenet, Episcopos dispensare posse ad ministerium Ordinis suscepti per saltum etiam post exercitium, & Tridentinum solùm ijs prohibere, ne cum tali dispensent ad altioris Ordinis promotionem. *p.* 5. *tr.* 10 *res.* 27. §. *Notandum tertio, et res.* 29. Nota tandem, hanc suspensionem tolli per Cruciatam. Ita Granadus *in* 3. *p. t.* 5. *disp.* 4. *cas.* 4. *q.* 2. *p.* 5. *tr.* 10. *res.* 27 in fine.

26 †

26 † Sextò, vt licitè quis Ordines recipiat, seruare debet INTERSTITIA à iure statuta. † Sed, qui non seruaret, quamuis grauiter peccaret, non fieret suspensus, sicut nec Episcopus promouens: quia suspensio imposita à Sixto V. sublata est à Clement. VIII. Ita Filliuccius *t.1.tr.17.c.5.n.86.* contra Portellium V. *Suspensio,nu.14.p.3.tr.2.res.32.§.Notandum.p.4.tr.4.resol.209.§. Et tandem,et p.5.tr.10.res.40.*

SEXTO Ordines recipi debeat cum debitis temporum interstitijs.

Sed secus, non incurritur suspensio.

27 At verò, incurreret suspensionem, qui duos maiores Ordines susciperet eadem die, cap. *litteras, de temp.ordin.* Quam Turrianus *de cens.lib.5.disp.46.dub.*1. ex communi dicit, incurri ipso iure, & ab eo, qui duos maiores Ordines reciperet non solùm eodem die naturali, sed etiam in duplici, qui tamen fictione iuris, sit vnus, vt si vnum reciperet in Sabbato quatuor Temporum; alterum verò in mane Dominico, continuato ieiunio; ex Leone Papa *epist.79.c.1.& c.quod à Patribus,dist.75.* Id quod etiam docet Bonacina *de cens.disp.3.punct.1.§.1.nu.4.* de eo, qui eodem die sumeret Ordines minores, & Subdiaconatum. (Sed quoad hoc vltimum obseruat Vasquez *in 3.p.to.5.disp.246.c.5.nu.47.* nullo iure prohibitum esse, & testatur se practicatum vidisse, & sine dubio fieri potest, vbi adest consuetudo recepta ante Concilium Tridentinum, vt docet Villalobos *t.1.tr.11.diff.12* à *n.3.p.5.* vbi infra, in fine, & recitanter *p.2.t.16.res.28.* in fine.) Quoad suspensionem verò c. litteras. Suarez *de cens.disp.31.sect.1.nu.41.* tutò interpretari putat de suspensione ferenda, *p.6.t.10.res.36.*

Nisi quis susciperet duos sacros Ordines eadem die.

28 Porrò in interstitijs dispensare potest Episcopus pro necessitate, aut vtilitate Ecclesiæ, sic concedente Trident. *sess.23.can.* 11. & 13. Necessitas autem, vel vtilitas Ecclesiæ, secundùm Barbosam *in collect.super Trid.ibid.c.14.nu.2.* habet latitudinem, sicut cętera moralia, arbitrio boni viri. In spec e verò Hurtadus *de Sacr.tr.de Ord.diff.23.* ordinari posse inquit absque interstitijs, qui habet beneficium, aut Capellaniam cum onere celebrandi; & ex declaratione Cardinalium, qui in litteris, aut virtutibus multum profecit; quia hic ordinatus erit vtilis Ecclesiæ, *p.4.tr.4.res.209.* & ita etiam docet Tiberius *in instruct pro ordin c.8.q.3.par.6.t.8.res.23.* Et quidem vtilitas, & necessitas ad dispensandam interstitia inter minores & Subdiaconatum requiritur disiunctiuè; inter Diaconatũ, & Sacerdotiũ copulatiuè, *p.10.t.11.r.10.*

Et in interstitijs potest Episcopus in certis casibus dispensare.

29 Quibus concurrentibus, Episcopus dispensare etiam potest cum suis familiaribus non subditis, qui per triennium cum ipso commorati sunt: quos nimirum ex priuilegio Tridentini *sess.23.c.9.* potest initiare, si statim eis conferat beneficium. Et ratio est, quia cui conceditur finis, conceduntur etiam media ad illum necessaria. Ita Cruz *p.2. de Sacr.Ord.dub.43.concl.1.* cõtra Villalobos *to.1.t.11.diff.9.n.10.* adducens declarationem Cardinalium *p.3.t.4.res.190.* Facultas autem Episcopi transit ad Capitulum, seu eius Vicarium Sede vacante post annum, quando nimirum ex decretis Concilij potest cõcedere dimissorias. Ita Sac. Congreg. teste Armendario *in add.ad recop.leg. Nauar.lib.1.tit.18.leg.4.du.13.p.4.t.4.res.209.§.Obseruandum.*

Etiam cum suis familiaribus non subditis, quos & potest initiare.

Id quod potest etiam Vicarius Capituli sede vacante.

30 Aduerte hic Bonacinam *de Sacr. disp. 8. q.vn. punct.6.nu.34.* & alios docere, dispensationem interstitiorum pertinere ad Episcopum etiam quoad Regulares, pro qua sententia Tamburinus *to. 2. disp. 2. q. 25.* adducit sequentem declarationem: *Sacra Congregatio censuit. Superiores Regulares non posse dispensare super interstitijs Regularium ordinandorum; sed id pertinere ad Episcopum ordinantẽ: qui tamen quoad causam dispensandi iudicium suum formare debeat ex attestatione Superiorum Regularium.* Villalobos *tom. 1. tr. 11. diff. 22. n. 8.* & alij tenent, pertinere ad Superiores Regulares ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati, quod ipse & Suarez *de Relig. to.4. t.8.lib.2.c.12.à nu.21.* extendunt ad omnes Religiones communicantes. Sed Hurtadus *de Sacr.tract.de Ord. diff 23.* illud restringit ad Societatem. *p.3.t.2.res.32. & 112. & p. 4. t. 4. res. 209. §. Nota etiam.* Illud hic notandum

At quoad Regulares? Etiam Episcopo incumbere talem dispẽsationem, ait Bonac.

Villalobos verò, suis Prælatis.

cum Campanili *diu. iur. can. rubr.* 12. *c.* 13. *num.* 43. Abbatem in ijs casibus, in quibus tonsuram, & minores Ordines conferre potest, dispensare etiam posse in interstitijs *p.* 5. *t.* 10 *res.* 40. §. *Notandum*.

Septimo Ordines accipi debent statutis temporibus.
Et prima Tonsura semper.
Minores Ordines Vespere feriæ vi. post Sabbata quatuor Tēpora, &c.
Et quolibet die Dominico, & festo duplici.

31 Septimò requiritur legitimum TEMPVS. Circa quod aduertit Vasquez *in* 3. *p. to* 5. *disp.* 246. *c.* 5. *nu.* 46. & 48. & primam tonsuram quouis anni tempore, quauis die, & hora conferri posse. Ordines minores ex recepta Episcoporum consuetudine dari posse feria sexta vespere ante Sabbatum quatuor Temporum, vel aliud, in quo de iure omnes Ordines conferri possunt. Possunt etiam dari quolibet die Dominica, aut festo ex cap. *de eo*, *de tem. ordin. p.* 2. *t.* 16. *res.* 28. in fine, & *p.* 5. *vbi infra*. vbi nomine festi Naldus V. *Ordo*, *nu.* 15. & alij intelligunt festum de præcepto, in quo scilicet opera seruilia sunt prohibita: quia Pontifex illud accepit in sensu communi. Et denunciationes matrimonij ex Tridentini præscriptio in tribus diebus festiuis faciendæ, ex Concilio Mediolanensi, Pontio *lib.* 5. *cap.* 30 *num.* 7. & alijs faciendæ sunt in festis de præcepto. Sed satis probabilis est sententia Præpositi *in* 3 *p. q. vn. de Sacr. Ord. dub.* 15 *nu.* 150. Fagundez *pr.* 1 *lib.* 1. *c.* 2. *nu.* 15. & aliorum, quam etiam docere Pontificale Romanum obseruat Gauantus *in Ench.* V. *Ordines minores*, *nu.* 15. nimirum ibi festum capi pro eo, quod seruatur in Choro, quamuis non in populo, quale est omne festum duplex. Quod etiam procedit, quando Papa dispensat, vt quis ordinetur in tribus diebus festiuis *p.* 5. *t.* 13. *res.* 97.

Ordines maiores in Sabbatis 4. Temp. & ante Dominicā Passionis cōferri possunt.
An etiam ex iusta causa in sequenti die Dominico?

32 Ordines maiores non nisi in Sabbato quatuor Temporum, in Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Passionis dari possunt. Ita Vasquez *in* 3. *p. to.* 5 *disp.* 246 *c.* 5. *n.* 25. & alij communiter. Aduertit tamen Villalobos *tom.* 1. *tr.* 11. *dub.* 13. ex iusta causa, nimirum infirmitatis Episcopi &c. conferri posse in Dominica sequenti, dummodo tam Episcopus, quàm ordinandus ieiunium naturale Sabbati continuent vsque ad Dominicam, nam si Episcopus post Missam Sabbati ablutionem sumpsisset, non posset in Dominica Ordinem sacrum conferre *p.* 2. *t.* 16. *res.* 28.

Et defectus ordinationis quouis tempore suppleri possint.

33 Porrò secundùm Sanchez *opus. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 13 *nu.* 7. extra prædicta Sabbata non solùm prohibitum est Ordines sacros conferre, sed etiam ordinationis defectus supplere, saltem substantiales, quos nimirum supplere nihil aliud est, quàm Ordinem iterum sub conditione conferre. Sed Granado *in* 3. *p. contr.* 9. *tr.* 2. *disp* 3. *num.* 3. probabile putat, prædictos defectus quouis tempore suppleri posse; quia hoc non est Ordines conferre, sed præcisè iterare cæremoniam omissam, v. g. contractum instrumentorum &c. vnde in cap. *Pastoralis*, *de Sacr. non iter.* dicitur de eo, qui in Confirmatione delibutus fuerat oleo, & non chrismate, nihil iterandum esse, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum. Adde quod sicut in tali casu omittuntur aliæ cæremoniæ, quæ in Ordinum collatione adhibendæ sunt ex præcepto, ita etiam omitti potest circumstantia temporis. Ita ille, qui etiam meminit aliquorum sententiam docentium, in tali casu omitti posse sine peccato solemnitatem indumentorum Episcopalium. *p* 5. *t.* 14 *resol.* 63. & *p.* 9. *t.* 8. *resol.* 29.

Ordines Sacros extra tempora sumentes fiunt irregulares.

34 Qui verò extra præscripta tempora Ordines sacros assumeret, peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem, iuxta dicta superius à *num.* 8. Ita Portellius V. *Ordines sacri*, *nu.* 13. *p.* 3. *t.* 4. *resol.* 192.

Regulares verò possunt extra tempora ordinari per multa priuilegia.

35 Cæterum Regulares ordinari possunt extra tempora per priuilegia Alexandri VI. & Eugenij IV. concessa Religionibus D. Hieronymi, & D. Benedicti, quæ Portellius probat non esse reuocata per Tridentinum. Et adducit aliud priuilegium Clem. VIII. concessum PP. Congreg. S. Ioann. Euang. in Portugalia. Et tandem ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati. Quod quamuis concessum sit cum clausula, ne aliæ Religionis vti possint; alij tamen Pontifices succedentes omnia Societatis priuilegia alijs

Reli-

Religionibus communia fecerunt. Ita Cruz *lib.2.c.8.dub.1.* & alijs tutè, & probabiliter; quidquid in contrarium afferat Vasquez *in 3. p. to. 3. disp. 246. c.5.nu.50 p.3.t.2.res.31. & p.5 t.13.res 57. & p.11.tr.4.res.6.*

36 † Octauò requiritur LOCVS, qui in Ordinatione solemni est Ecclesia Cathedralis; priuatæ, etiam Sacellum, vel Capella.

OCTAVO ordines recipi debent in debito loco.

37 Nonò, ordinandus debet esse in GRATIA, alioqui peccatum mortale committit. † Et Regularis excommunicatus propter percussionem Clerici Ordines recipiens, incurrit suspensionem cap. *Cum illorum, de sentent. excom p.5.t.10.res. 58.* Sicut qui, durante matrimonio, etiam non consummato, Sacros Ordines recipit extrà casus à iure concessos ex *Extrau. Ioan. XXII. de voto*: quæ cum vtraque lata sit contra præsumentes; ignorantia etiam crassa, & supina ab ea excusat. *res. 59.* Et quidem prima non benè ab aliquibus extenditur ad censuratos ex quauis causa; cum id in alijs iuribus non inueniatur, & in eo capite sermo solùm sit de excommunicato ex percussione Clerici: nam leges pœnales extendi non debent Præpositus *in 3. p. q.3.dub.5.nu.38.39. & 40.res.58.cit.* Siue autem extendenda sit, siue non: qui censura irretitus Episcopatum susciperet, non incurreret suspensionem; quia Episcopatus ex D. Thoma *3 p.q.40 art.5.* & alijs non est Ordo. Ita Bonacina *de cens.dis.13.punct.5.§.1.n.11.* contra Sanch. *opus.to.2.lib.7.c.1. dub. 9.nu.2. & 3 p.5.tr.10.res.41.*

NONO recipi debent in gratia; aliàs recipiens peccat mortaliter.
Et aliquando incurrit etiam suspensionem, Vt si quis reciperet Sacros Ordines duráte matrimonio.

38 Vt verò vxoratus ad Sacros Ordines promoueri possit, requiritur, vt vxor castitatis voto astringatur ex c. *coniugatus, de conuers.coniug.* vt verò ad Episcopatum promoueatur, vxor Religionem necessario ingredi debet, siue vetula sit, siue iuuenis; & ità statutum esse in c. *Sanè, de conu. coniug.* affirmat Pontius *lib.7.c.25* Imò Sanch. *de matr.lib.7.disp.39.nu.6* idem docet de promouendo ad Sacros Ordines, si vxor ipsius sit iuuenis, tum ex c. *Episcop. dist.77.* vbi non aliter promoueri permittitur, quam Religione præmissa; tũ etiam propter periculum incontinentiæ, stante antiqua cõsuetudine, & facili ad inuicem accessu. At Hurtadus *de matr.disp.11.diff.9 n.29.* existimat, sufficere, quod separentur, & vxor votum castitatis emittens, virum à debito thori absoluat; quia c. *coniug.* hoc solùm requirit, & c. *Episc.* præter quam quod est Concilij Agathensis Prouincialis, non incongruè interpretatur, quòd nomine Religionis castitatem intelligat. Quod etiam docet Pontius *vbi sup. nu.7.* cum quibus quoad punctum iuris ipse consentio. *p.4.t.4.res.129.*

Vxoratus enim non potest ad Sacros Ordines promoueri, nisi astringatur.

39 INTENTIO suscipientis Ordines debet esse mundo, ac sæculi vanitatibus nuntium remittere, & diuinis obsequijs totaliter mancipari. Ideo Tridentinum *sess.23.c.4.* eos solum tonsurari permittit, *de quibus probabilis coniectura sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Ex quo loco Concilij infert Ledesma *tom.2.tr.de Sacram.Ord.c.7. concl. 3.* initiatum absque animo ascendendi ad alios Ordines, sed solum gaudendi priuilegijs fori, & gabellarum, peccare mortaliter. Sed contraria sententia est probabilior; quia verba Concilij non sunt præceptiua, sed solum hortatoria. Ita Sanchez *de matr. to.2.lib.7. disp.31.nu.16.& 17.p.2.t.16.res.20.* Aduerte hic, quòd Episcopus non potest publicare edictum, vt Clerici in minoribus debeant Ordines sacros assumere sub pœna priuationis habitus. Ità Sacra Congregatio teste Sellio *select.c. 19.nu.4.p.4.t.1.res.10.* in fine.

QVÆNAM esse debeat intentio ordinandi.
Et an peccet, qui non vult ad sacros Ordines promoueri, recipiens minores solum vt gaudeant foro?
Et, an Episcopi possint statuere, vt Clerici minores sacris initientur, vel habitum deserant?

40 Cum Sacerdotibus ordinantur, & plures proferunt verba consecrationis super eadem hostia cum Episcopo, curandum singulis esse monet Layman *lib.5.tr.2.c.7.nu.5.* vt simul verba proferre finiant, nam si alter illorum ante alios verba absoluat, ille solus consecrabit. Et propterea nè alij verba incassum proferant, monent Doctores, vt quilibet verba proferat cum intentione conditionata, videlicet consecrandi, si vnà cum Episcopo verba

Quænam debeat esse intentio Sacerdotum concelebrantium cũ Episcopo in ipsa ordinatione, dum simul verba consecrationis proferunt.

consecrationis absoluat, minimè verò si præueniat. Ipse verò existimat, debere habere generalem intentionem Ecclesiæ: quia multi putans, illos verba consecrationis non formaliter, sed tantùm materialiter, & recitatiuè proferre, in signum potestatis concessæ. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 50. Sed in thesibus Theologicis defensis in Collegio Romano Societatis *lib.* 8. *num.* 145. *et* 146. dicitur, vt habeant omnes intentionem consecrandi, quia ideo in Pontificali præcipitur, vt omnes simul absoluat. Si autem vnus audiret socium verba iam absoluisse speculatiuè teneri sua non absoluere; tutius verò esse in praxi, vt prosequatur cum intentione faciendi id, quod tunc intendit Ecclesia *p.* 5. *t.* 14. *ref.* 82. In quibus casibus malè ordinatus incurrat irregularitatem, vide V. *Irregularitas, à nu.* 29.

ORDINIS

Minister.

> MINISTER ordinarius Ordinis est solus Episcopus.
> Sed minorum in suis Titulis etiam Cardinales, & Abbates.
> Sed an subditis alienis diferentibus dimissorias?
> Episcopus verò debet esse proprius, vel ordinare cum licentia propria
> Sub pœna suspensionis?
> Non tamen quoad Tonsuram,
> Vel si circa alienos habeat ratihabitationis spem rationabilem.

41 † ORdinarius Ordinis minister est solus Episcopus. Sed præter illum minores Ordines secundùm multorum sententiam conferre possunt in suis Titulis Præsbyteri Cardinales, vt diximus V. *Cardinales, nu.* 39. & ex cap. *Quoniam dist.* 69. Bulla 25. Iulij II. nec non ex *c.* 14. septimæ Synodi Generalis, Abbates. † Sed circa Abbates multi censent, eorum auctoritatem quoad non subditos reuocatam esse per Tridentinum *sess.* 23. *c.* 10. Vide V. *Abbas, num.* 5.

42 † Porrò Episcopus, vt Ordines licitè conferat, debet primò esse proprius, & superior ordinandi, vel habere dimissoriam, seu licentiam proprij. † Si enim ordinaret alienum Clericum sine dimissoria scienter, vel cum ignorantia affectata, incurreret suspensionem à collatione Ordinum per annum ex c. *eos, de temp. ordin. in* 6. & ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 2. Ex quo magis placet opinio Barbosæ *in collect. to.* 3. *lib.* 11. *tit.* 4. *cap.* 2. *nu.* 10. docentis, talem suspensionem incurrere etiam conferrentem non subdito primam tonsuram, quàm opinio Riccij *add. ad inst. Lancelloti lib.* 1. *tit.* 25. quòd hic solùm incurreret suspensionem à collatione primæ tonsuræ *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 194. Limitatur etiam sententia Tridentini secundùm Reginaldum *to.* 2. *lib.* 32. *tr.* 2. *c.* 4. *sect.* 3. *nu.* 15. nisi alienum subditum ordinaret cum spe rationabili eius ratihabitationis, ex c. *vlt.* 6. *q.* 2. vbi allegatur factum D. Epiphanij, qui isto modo ordinauit in diœcesi D. Chrysostomi quæ opinio est probabilis, quamuis Sanchez *in opusc. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 20. *num.* 13. dicat, non posse Episcopum proprium talem ordinationem ratam habere, *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 191. §. *Sed tunc, et p.* 5. *t.* 10. *ref.* 38.

> Proprius verò dicitur, siue ratione originis,
> Siue domicilij, siue beneficij.

43 Proprius autem Episcopus dicitur ordinandi primò, ratione originis, vt si hic, vel eius pater natus sit in diœcesi illius, etiam si tempore natiuitatis filij pater in aliam diœcesim domicilium transtulisset, vt declarauit Sacra Congregatio Concilij *die* 16. *Decembris* 1599. & aliàs, docetque Molfesius *in sum. to.* 1. *tr.* 2. *c.* 2. *nu.* 7. contra Alzedum *pr. p.* 2. *c.* 5. *num.* 44. Secundò proprius dicitur ratione domicilij. Tertiò ratione beneficij. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 148. *et p.* 8. *t.* 2. *resol.* 8. Vnde si Episcopus suo familiari, vel etiam famulo familiaris: (nam in cap. 10. cit. Tridentini comprehenduntur etiam famuli familiarium, vt ait Sanchez *vbi infrà n.* 24.) statim conferat beneficium, potest illum ordinare ante triennium; nam tunc non ordinat titulo familiaritatis, sed beneficij, ratione cuius acquirit domicilium in eius diœcesi. Ità Sanchez *in opusc. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 20. *nu.* 25. contra Ledesmam *to.* 2. *de Sacr. Ord. c.* 5 *post* 9 *concl. p.* 4. *t.* 8. *ref.* 145. & *p.* 11. *tr.* 4. *r.* 1. Potest cum illo in interstiti-

ftitijs dispensare, quia vt ait Martinus de S. Ioseph *n.* 7. vt aquiratur domicilium Beneficij sat est sit simplex, quia c. *nullus de temporibus ordinan. in* 6. absolutè requiritur beneficium absq; distinctione an sit simplex, vel cum residentia. Dian. & alij *ibid.* §. *mihi verò*.

44 Neque verò necesse est, vt beneficium requirat residentiam, vel sit pingue sed ordinari potest quis ab Episcopo, in cuius diœcesi habet beneficiũ, etiam si ibi non resideat, & non eximatur à iurisdictione primi Episcopi. Itẽ quantumuis beneficium sit tenue: nam cap. *nullus, de temp. ord.* loquitur simpliciter de habentibus beneficium, non distinguens, an, sit tenue, vel pingue. Vnde Sacra Congregatio apud Barbosam *de iur. Pont. lib.* 1. *c.* 39. *n.* 17. *in vna Ianuensi die* 18. *Martij* 1628. censuit, promotum ad Ordines cum collatione benefici duorum scutorum annuorum gaudere priuilegio fori. Ex quo sequitur, tale beneficium sufficere etiam ad suscipiendos Ordines ab Episcopo beneficij, ex quibus fori priuilegium oritur cap. verò 2. Trid. *in sess.* 21. non exigit beneficium ad victum sufficiens ad hoc, vt Clericus fiat subditus Episcopo beneficij; sed absolutè vt possit ordinari. Ita Barbosa *vbi sup. c.* 33. *n.* 38. & alij contra Riccium *p.* 3. *decis.* 77. *p.* 4. *t.* 8. *r.* 51. *p.* 6. *t.* 8. *r.* 24.

Etiam tenuis, & residentiam non requirentis.

45 Aduerte hic duo. Primum est, Zypæum *lib.* 1. *de etat. et qual. ordin. cons.* 2 docere, Episcopum domicilij esse Episcopum proprium etiam quoad Regulares, non obstante Tridentino, decreto Clem. VIII. aut contraria consuetudine. Contra quod sentit Miranda *to.* 1. *q.* 38. *art.* 2. Et reuera post decretum Clem. Prælati Regulares non audent suos subditos ordinandos mittere, nisi ad Episcopum diœcesanum. Secundum est, Molfesium *tom.* 1. *p.* 2. *cap nu.* 10. aduertere, ita demum quem diuerso titulo tres Episcopos proprios habere, vel duos, vt tamen omnes sacros Ordines ab vno suscipere debeat; & statim ac Subdiaconatum recepit ab vno, expirare optionem alium erigendi. Zypæus verò *vbi sup.* id negat: quia nulla lex id disponit, & alioqui per collationem Subdiaconatus ab vno non desinit alius esse proprius Episcopus ordinati. *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 35.

An id procedat in Regularibus? Et an plures Ordines à pluribus Episcopis proprijs possit quis sumere?

46 Secundò Episcopus non potest ordinare extrà suam diœcesim absque licentia proprij Ordinarij, sub pęna suspensionis, ipsi quidem Episcopo à Pontificalibus, ordinato verò ab Ordinum exercitio, sic statuente Tridentino *sess.* 6. *cap.* 5. quam suspensionem Campanili extendit ad Episcopum conferentem in aliena diœcesi primam tonsuram *in rubr.* 6. *c.* 1. *nu.* 2. quod tamen Bonac. *de sacr. disp.* 3. *q. vn. punct.* 7. *nu.* 13. & alij negant; quia tonsura non est Ordo *p.* 4. *t.* 4 *ref.* 143. & *p.* 5. *t.* 10. *ref.* 45. Hanc verò licentiam potest Episcopo concedere non solum Episcopus diœcesanus; sed etiam Capitulum Sede vacante, vel eius Vicarius, etiam infra annum, non quidem pro subditis Sedis vacantis, sed Episcopi ordinantis. Henriquez *lib.* 10. *c.* 22. *nu.* 1 *p.* 5. *t.* 10. *ref.* 46. §. *Secundò*.

DEINDE Episcopus non potest ordinare in aliena diœcesi sine licentia Episcopi diœcesani. Aut capituli sedis vacantis, vel eius Vicarij.

47 Inuitatus autem Episcopus in aliena diœcesi ad ordinandos subditos illius diœcesis, potest ibi ordinare etiam suos. Turrianus *de cens. lib.* 5. *disp.* 46. *dub. vlt. p.* 5. *t.* 10. *ref.* 45. §. *Notandum.* Pro subditis autem alterius Episcopi cum dimissoria venientibus, ait Barbosa *de pot. epis. p.* 2. *alleg.* 4. *nu.* 64. debere habere licentiam expressam, stante Tridentino *sess.* 6. *cap. fin.* Alzedus verò *p.* 2. *c.* 5. *nu.* 30. ait sufficere inuitationem prædictam: & Concilium loqui in casu, quo Episcopus ordinaret in aliena diœcesi ratione priuilegij papalis, non quando ex licentia, vel inuitatione Episcopi, aut capituli diœcesani. *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 144. At potestnè talis Episcopus, ordinare alienos diœcesanos cum dimissoria pro quocumque Episcopo in propria diœcesi ordinante; Gutierez *lib.* 1. *cap.* 16. respondet negatiue: sed tamen contrarium probabile putat; quia talis dimissoria æquiualet generali, licet limitata videatur prima fronte. *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 191. Potest Episcopus exercere pontificalia, & ordines ministrare in loco exempto cum licentia ordinarij loci non autem

Quid, si in aliena diœcesi inuitetur ad ordinandum.

Episcopus cum licentia ordinarij loci potest exercere pontificalia.

autem Diœceſani; in Monaſterio tamen exempto cum licentia Diœceſani. *p.9.tr.8.reſ.29.§ Sed hic*.

Præterea Epiſcopus debet eſſe in gratia ſub mortali. Sed an etiam in conferendis minoribus? Et quid ſi ſit interdictus. Vel excõmunicatus. Præſertim quo ad ſuſcipientem ignorãter.

48 † Tertiò Epiſcopus ordinans debet eſſe in gratia, aliàs peccabit mortaliter † & quidem in ſententia Ledeſmæ *to.1. cap.6.dub.10.* etiam in conferendo minores Ordines, quod tamen negat Nugnus *in 3. par.to.1. quæſt. 64. art.6. diff.2. concl.* 3. quia ex probabili ſententia Vaſquez, Ordines minores non ſunt Sacramentum *p.3.tr.6.reſ.67.§. Sed quæres*. An ordinare poſſit Epiſcopus interdictus à faciendo Sacro, vide V. *Interdicti.num.14.* Et quid, ſi ſit excommunicatus, vide V. *Excommunicationis,nu.19.* Sanè, qui ab Epiſcopo excommunicato vitando Ordines ſuſciperet, incurreret ſuſpenſionem, cap. *ſi quis 1.quæſt.1.* & cap. *ab excommunicatis 9. q. 1.* etiam ſi id ignoraret, ait Suarez *de cenſ. diſp.31.ſect.2,nu.62.* nam hæc ſuſpenſio non eſt pœna, quę debeat ſupponere neceſſario culpam. Mihi tamen, & Turriano *de cenſ.diſp. 46.dub.2.* probabile videtur oppoſitum, quia id iura non exprimunt; & certè ſi ignorantia ſit inculpabilis, ſententia Suarez omnino non probatur. Id quod etiam procedere puto cum eodem Turriano in eo, qui Ordines ab huiuſmodi Epiſcopo reciperet per metum cadentem in virum conſtantem. *p.5.tr.10.reſ.39.*

Aut per metum?

Epiſcopus non debet præmittere edictum, ne quis ad Ordines ſuſcipiendos accedat cũ impedimento ſub cẽſura.

49 Epiſcopus ordinaturus non debet ſub pęna excommunicationis latæ ſententiæ prohibere, ne quis accedat cum occulto impedimento irregularitatis, &c. Sed potiùs ad cautelam omnes abſoluere in generali, in quo caſu, ſi quis poſtea recordaretur ſe habuiſſe aliquam cenſuram ab illo Epiſcopo abſoluibilem, non indigeret alia abſolutione. Filliucius *to.1.tr.9.c.5.nu.99 p.5. tr.13.reſ.60.§.Notandum, & p.7.tr.2.reſ.37.*

Aut proteſtationem, quòd tales ordinare non intendit.

50 Si autem Epiſcopus per præconem proteſtaretur, ſe non velle ordinare irregulares, non habentes verum titulum, &c. Lugo *de ſacr. diſp.81 ſect. 7.nu 119.* certum eſſe ait, quòd ſi ille reuera talem intentionem haberet, ſic impediti non remanerent ordinati, putat tamen talem proteſtationem fieri ad terrorem, Epiſcopos enim habere intentionem ordinandi quotquot acceſſerint. Et nihilominus vſum talium proteſtationum non approbat, propter multos ſcrupulos, qui inde oriri poſſunt, quando nimirum quis ordinaretur cum aliquo impedimento ignoto, aut dubio &c. & dubitaret, num Epiſcopus talem reuera intentionem habuerit, &c. quibus dubijs res adeo grauis exponi non debet. Præſertim quia Pontificalia apponunt formulam monendi ordinandos ne accedant abſque ætate, licentia, &c. abſque tali proteſtatione. In caſu verò occurrente monet ſic ordinatum, vt ſi poteſt, conſulat Epiſcopum de intentione; ſecus iterum ordinetur ſub conditione, ne ſe exponat periculo faciendi multos actus ſacramentales inualidos. Sed Præpoſitus *in 3 par.quæſt.vn.dub.17.nu.171.* tollit hos ſcrupulos, quia exiſtimat, illam proteſtationem explicandam eſſe de illis illegitimis & irregularibus, quos Epiſcopus tales cognouerit, non quos ignorat, cui opinioni libenter adhæreo *reſ 66.cit.*

Sed quid ſi præmittat.

Aut Ordinem conferat inualidè?

51 Epiſcopus, qui Ordinem inualidè contuliſſet, ſecundum Ochagauiam *de Sacr. tract.2. quæſt.41. nu. 6.* teneretur manifeſtare defectum etiam cum periculo honoris & vitæ. Id quod verum exiſtimo quoad collationem Preſbyteratus, vel Epiſcopatus, propter damna, quæ inde imminerent; nam Ordines inferiores ſupplentur per Sacerdotium, vt diximus cum Granado *nu. 4. & 5.p.5. tr.13.reſ.55.*

OR.

Digitized by Google

ORDINIS EFFECTVS, & Ministerium.

32 † Communes omnium Ordinum effectus sunt, conferre gratiam ex opere operato, imprimere characterem, & secum trahere priuilegium Canonis, & fori, de quibus dictum est V. *Clericus*, & V. *Excommunicationes*. Sacrorum autem, seu maiorum Ordinum proprium est, trahere secum obligationem recitandi horas canonicas, & seruandi cęlibatum, & de prima dictum est V. *Horæ Canonicæ*, de secunda, an etiam insurgat, quando Ordo suscipitur per vim & metum, diximus V. *Impedimenta num.* 14. Item impediunt vsum artis medicinæ, non solum chirurgiæ, quæ per cap. *sententiam ne Cleric. vel Monach.* prohibetur etiam Clericis in minoribus; sed etiam Physicæ, quæ solis prohibetur constitutis in Sacris, aut beneficiatis absque dispensatione Pontificis, vt docet nouissimè Squillante *de oblig. cleric. par. 2. dub. 17. num.* 52. tum ex cap. 2. *de postul.* tum quia minoribus Physica nusquam reperitur interdicta. Adde, quod etiam Sacerdotes, & beneficiarij possunt aliquando miserabilibus, & consanguineis gratis mederi, vt docet Nouarius *de priu. pers. mis. et priu.* 83. *par.* 6. *tract.* 7. *res.* 50. Ordo omnis confer gratiam, caracterem, & priuilegia fori, & canonis. Sacer autem induci obligationem Officij diuini & cęlibatus.

33 Ministrare in Ordinibus cum peccato mortali, quoad omnes Ordines est mortale, secundum Fabrum *in 4. dist. 24. quæst. 1. disput. 1. c. 3. nu.* 80. vnde & peccare mortaliter putat Acolytus, ferentes solemniter cereos in mortali. Sed ego id nego, non solum cum Cabrera *in 3. par. quæst. 64. art. 6. disp. 1. §. 6. num.* 55. quoad Ordines minores, qui vel non sunt Sacramenta, vel eorum officia in genere sacri ministerij non sunt perfecta. *par. 3. tr. 4. resol.* 196. Sed etiam cum Villalobos *to. 1. tract. 4. diff. 20. num.* 7. & alijs, contra ipsum ibid. num. 48. de Diacono & Subdiacono canentibus Euangelium & Epistolam, quia talis cantus non est dispensatio meritorum Christi, vt collatio Sacramenti, nec est actus adeò sanctus, vt cum tanta obligatione exerceri debeat in gratia. Id quod procedit contra Filliucium *tom. 1. tract. 1. cap. 6. num.* 87. etiam si multoties id fiat, quia multa venialia nunquam coalescunt in vnum mortale, nec ex proposito faciendi multa venialia colligitur mortalis Sacramenti contemptus. Adde quod Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, non peccat mortaliter, & contra Nauarrum *c. 27. num.* 163. nec Sacerdos dicens in Choro Capitulum, aut collectam in peccato mortali. *par. 3. tr. 4. res.* 195. & 196. De ministris Sacramentorum, vide V. *Sacramentum*. Quandonam ex iniquo Ordinum ministerio incurratur irregularitas, vide V. *Irregularitas, à num.* 31. Ministrare in Ordinibus cum peccato mortali.

OSCVLA.

1 † Oscula inter solutos prohibentur in sexto præcepto Decalogi, *Non mæchaberis*, vbi prohibentur tam actus consummati in genere luxuriæ, quam inchoati, qui ad illos ordinantur: Nec in his datur paruitas materiæ, vt dictum est V. *Luxuria, num.* 3. vbi etiam inuenies, omnia esse libidinosa, & mortifera. Sunt tamen omnia eiusdem speciei, vt dictum est V. *Circumstantiæ*, *num.* 28. An autem oscula, & tactus licita sint sponsis de futuro, aut coniugibus cum periculo pollutionis extra vas, vide V. *Tactus*, *num.* 3. & 6. †. Oscula prohibita solutis sub mortali. Eiusdem speciei. An etiam sponsis?

PA-

Digitized by Google

P A P A.

PAPA caput Ecclesiæ. Præcipuè Cardinalium. A quibus non accipit potestatem.

1 † PApa est Vicarius Christi, *cuius est terra, & plenitudo eius*, caput totius Ecclesiæ †, specialiter verò Cardinalium (Vide V. *Cardinalatus, nu.* 1.) à quibus eligitur, (vt dictum est V. *Cardinales in eligendo Pontifice*) non tamen accipit potestatem, quia eam accipit immediatè à Deo, electio verò est solum conditio, sine qua Deus non confert *p.* 1 *tr.* 2. *ref.* 126. Multi autem, inter quos Barbatia *vol.* 4. *conf.* 40. existimant, Papam non posse sine Cardinalium interuentu ardua Ecclesiæ negotia definire, creare nimirum Cardinales, transferre Episcopos, legem generalem promulgare, feuda magna concedere, legatos mittere, & similia; additque sacrum Collegium habere quasi possessionem huius iuris. Probat autem tum ex cap. *per venerabilem, vers. rationibus, qui fil. sint legit.* vbi Papa docere videtur, quod Cardinales sint sui veluti coniudices, instar Sacerdotum Leuitici cum supremo iudice, tum quia Cardinales videntur vice Apostolorum fungi, qui parem cum Petro potestatem habuisse dicuntur in cap. *in nouo ibi pari consortio*, 21. *dist.* Dicendum tamen est, conuenientissimum quidem esse, quòd Sũmus Pontifex in arduis Ecclesiæ negotijs Cardinalium consilium adhibeat, ac proinde ad id de honestate teneri, vt loquitur textus in cap. *fundamenta*, §. *decet de elect. in* 6. & figuratur in duplici claue Petri, quarum vna potestatem, alia decentiam significat, vt habetur *in sum.* 20. *dist.* minimè tamen ad id de necessitate obligari, cum supremam, & vniuersalem super omnes receperit potestatem Ioan. 20. cuius plenitudinem solus exerceret, tex. in cap. *multum* 2. q. 6. in c. *cum ex eo de pœn. & remiss.* & iura passim proclamet, maiora Ecclesiæ negotia ad Sedem Apostolicam referenda esse, *c. rogamus*, c. *quoties* 24. q. 1 I. quam solus Summus Pontifex tenet, c. *hæc est fides*, 24. q. 1. Vide Valenzuola *de monit. Pauli V. p.* 6. *num.* 97. *p.* 5. *tr.* 2. *ref.* 4. Ipse autem nullis humanis legibus subijcitur, & si in alieno territorio viuere non teneretur, nec directiuè legibus loci. *p.* 10. *tr.* 14. *ref.* 26.

Et quamuis in arduis deceat, non tamen tenetur eorum consilium adhibere.

Papæ potestas tẽporalis in totum orbẽ solum indirectè extenditur. Scilicet in ordine ad bonum Ecclesiæ spirituale.

2 Est autem Papæ potestas duplex; spiritualis vna, alia temporalis, & illa quidem in totum orbem: hæc verò directè solum in statum ditionis Romanæ, quidquid dicat cum alijs Pesantius *de pot. Pont disput.* 2. *& seq.* quamuis indirectè in omnia sæcularia negotia extendi possit, quandocunque id ad Ecclesiæ quietem, & conseruationem, cui omnia ciuilia subordinatur, expedire iudicauerit. Et ita tenet Bellarminus *contr.* 3. *lib.* 5. *c.* 6. & communiter Theologi, & plerique Iurisconsulti *p.* 1. *tr.* 2. *ref.* 122. Nec Bonifacius VIII. in Extrauag. *Vnam sanctam*, voluit Reges, & Principes Ecclesiasticæ ditionis magis, quam olim erant subijcere, sed solum demonstrare, quod in Ecclesia præter gladium spiritualem sit etiam temporalis, habitu & indirectè, cum expedierit, exercendus, quod postea declarauit Clem. V. in Extrauag. *Meruit, ibid. ref.* 123. Potest igitur Pontifex censurarum gladium intromittere, quoties inter Magnos Principes superiorem in temporalibus nõ agnoscentes lis aliqua oritur, nec in arbitrium conuenire volunt, sed bello, & sanguinem Christianitatis pacem turbare, & Principes obedire tenentur, vt tenet Molina *de iust. to.* 1. *tract.* 2. *disput.* 29. & Mendoza *vol.* 2. *disp.* 169. *sect.* 2. §. 23. *Ibid. ref.* 124. *et p.* 6. *tr.* 4. *ref.* 2. Hac eadem potestate instituit in Germania septem Electores Imperij. *p.* 10 *tr.* 4. *ref.* 2. & potest honorare Principes Ecclesiæ benemeritos titulo regio. Quod plerique fecerunt *par.* 10. *tract.* 6. *resol. vn.*

Ob quod potest per censuras bellum inter Principes impedire.

Sicut & illos ad bellum contra infideles hortari, & ipsorum Reges creare, si Prædicatores fidei impediunt.

3 Potest autem ipsi committere prælium in infideles, quando vi & armis fidei Prædicatoribus iter occludunt, vt docet Fagundez *in decal. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.*

lib. 1. *cap.* 33. *num.* 20. & illorum regnorum inuestituram eis concedere, vt Alexander VI. Regibus Castellæ, & Lusitaniæ linea præfixa Indorum oppugnationem, & dominium diuisit. Ait autem Mendoza *volum.* 1. *disp.* 75. *sect.* 1. §. 15. non posse Ecclesiam mittere ad infideles Prædicatores cum exercitu, nec eo titulo posse Princeps munimenta, & arces in Prouincijs illorum erigere, quia hæc ratio prædicandi est contra præscriptum Christi, qui Matth. 1. Apostolos mittit *tanquam oues in medio luporum*, ad experiendum potius, quam ad portandum ferrum, & ignem. Sed placet opinio Suarez *de charit. disp.* 19. *sect.* 1. *num.* 8. & aliorum, quod vbi infideles prædicatores admittere blandè, & pacificè admoniti, renuunt, armis cogi possint. *p.* 6. *tr.* 4. *res.* 15. Tenentur enim ipsi loqui volentes de rebus spectantibus ad Religionem quietè, & pacificè audire, ad deliberandum num acceptare illam debeant, aut respuere, quod si impiè negent, armis compelli possunt, vt ait Victoria *in relect.* 1. *de Indis*, *à num.* 36. Et multo magis, si prædicationem impediunt, priuante innocentes iure suo, quosdam quidem prædicandi, quosdam verò audiendi verbum Dei, cum iniuria Ecclesiæ, quæ per totum orbem Euangelium prædicandi accepit à Christo Domino potestatem *Matth. vlt. et Marc. vlt. Ibid. res.* 17. In his autem casibus non debet Papa ex Ecclesiasticis exercitu congregare, quibus hoc munus repugnat, nisi quando timerentur in Ecclesiá damna. An propter alia crimina possit Principibus bellum in infideles permittere, dicemus V. *Pugna quoad causa, ibid. res.* 15.

Quia tenemur fidei expositores audire: Et ab alijs audiri permittere.

4 Potest Summus Pontifex eximere laicos de potestate laicali, quandocunque interuenit iusta causa. Ita Valboa *in cap.* 1. *de foro comp. num.* 6. & alij multi, & de facto exemit familiam Episcopi laicam ob reuerentiam dignitatis Episcopalis, vt dictum est V. *Immunitas, num.* 19. *p* 6. *tr.* 2. *res.* 7. Potest è contra delegare laicis iurisdictionem Ecclesiasticam non solum in ciuilibus & criminalibus, sed etiam in spiritualibus, vt ait Nauar. *c.* 27. *num.* 6. & alij *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 113. & de facto aliqui dicunt, Regem nostrum habere priuilegium Papæ pro Tribunali de la fuerca, & Monarchia Siciliæ, & alijs. Quæ nihilominus priuilegia potest Papa quandocunque voluerit reuocare, imò aliqui dicunt reuocare de facto quotannis in Bulla Cœnæ, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica. num.* 1. Et quamuis Papa tolleret exercitium talis iurisdictionis, non proinde approbare, diximus V. *Consuetudo, à num.* 2. & dicemus etiam V. *Vsus.* Potest similiter reuocare, & derogare iuspatronatus laicorum, vnde ait Bonacina *de leg. disp.* 10. *q.* 2 *punct.* 1. §. 1. *nu.* 13. cum alijs, non esse liberum magistratibus, & iudicibus sæcularibus, litteras Pontificias reijcere, quarum auctoritate beneficia exteris conceduntur, sed solum posse apud iudicem Ecclesiasticum de subreptione litterarum opponere, aut si expresse iurispatronatus derogetur, libellos supplices ad Summum Pontificem mittere, & interim executionem suspendere, qui si nihilominus litteras collationis ratas habere velit, debere laicos iudices, obedire, etiam obstantibus Principibus, & eorum legibus. *p.* 1. *t.* 2. *r.* 26.

Papa potest eximere laicos de potestate laicali.

Et ei subijcere Ecclesiasticos.

Et iterum subtrahere quando ei libuerit.

Et reuocare iuspatronatus laicorum.

5 Papa non potest dispensare in iure diuino, potest tamen in omni humano, & sic potest extinguere Archiepiscopos, & Patriarchas, vt docet Moneta *de commut. c.* 12. *nu.* 78. Item Cardinales, quia non sunt de iure diuino. Vide V. *Cardinalatus, n.* 2. & potest eis concedere facultatem testandi de bonis acquisitis intuitu dignitatis. Vide V. *Cardinales, num.* 8. Et ex iusta causa dispensare potest in impedimento consanguinitatis, etiam in primo gradu lineæ transuersalis, vt inter fratrem, & sororem item in primo gradu affinitatis lineæ rectæ inter nurum, & socrum. Vide V. *Dispensare, nu.* 3. & 4. Ipse etiam tenetur ad præcepta diuina, & naturalia, vt est præceptum eleemosynæ largiendæ. Vide V. *Eleemosyna, nu.* 17. Ad iura autem humana, ieiunij v. g. & Horarum Canonicarum, secundum Præpositum *p.* 2. *q.* 95. *disput.* 4. *dub.* 1.

Papa potest dispensare in iure humano. Extinguere Patriarchas. Archiepiscopos. Cardinales. Dispensare in quouis gradu consanguinitatis transuersali, &c. Et ad suas leges non tenetur secũdum aliquos sub mortali.

Primò: Quirinus videns S. Alexandrum procedens osculatus est eius pedes. Sur. tom. 5 die 3. Maij. secundò, apud Baronium anno Domini 292. hoc fecisse testatur Claudium, & idem præpedignum suam vxorem fecisse osculando pedes Caij Papæ, & permulti alij, vt videre est *p. 11. tract. de adoratione Summi Pontificis ref. 2. & 3.*

Exemplo Episcoporum.

Secundò, probatur hęc adoratio exemplo Episcoporum, quia subditi tenetur genuflectere coram Episcopo, vt habetur Cęremoniali Episc. *lib. 1. c. 29. ref. 4.* hoc idem probatur exemplo Imperatorum, & Regum cum differentia tamen sacræ, & politicè *ref. 5.* ex more apud veteres. *ref. 6.* & locis Scripturę, *ref. 7.* adorare Pontificē cum tunsione pectoris abstinendū est cū possit inducere admirationem adstantibus. *ref. 8.* hæc adoratio non solum osculatione pedum præberi potest Pontifici, sed & capitis inclinatione ad orandum esse in orationibus publicis cum nomen eius nominatur. *ref. 9.*

Pedes non osculentur Cardinales, sed manus.

3 Cardinales verò post primam adorationem pedum in creatione Sūmi Pontificis, non amplius pedes, sed manus deosculantur, cum sint Pontificis, & totius Ecclesiæ primarij consiliarij, & veluti cardines super eos Deus posuit orbē, cum hoc signo sicuti alij genuflexione, & pedum osculatione nunc osculo manus Summum Pontificem venerentur, & adorentur. *ref. 10.*

Adorandus, & vt quod, & quo.

4 Papa, loquendo Scholasticè, duplici modo adorandus est (vt quod) quatenus homo est, & ei debetur adoratio duliæ, quæ etiam parentibus debetur secundo modo (vt quo) quatenus Vicarius Christi, qui vicem Christi gerit in terris, & hoc modo debetur adoratio latriæ. Caramuel, & Tannerus *ref. 11. & 12.* & Raynaudus tenet adorandus adoratione hyperduliæ. *ref. 13.* Diana verò adhęret adorationi duliæ, cui adhęret Baldellus. *ref. 14.*

5 Papa propter excellentiam dignitatis super humeros defertur hominum, & hoc habetur ex multis Auctoribus, quod idem Reges, & Imperatores super humeros deferuntur, vt videtur Venetijs Serenifs. Principem post eius creationem per plateam S. Marci ab hominibus deferri, populo ostēdendum super humeros. Vnde mirum non est, hoc modo deducere Pastorem vniuersalem cum chamauro in capite tribus coronis inserto, pro quo multæ à multis deducuntur rationes, sed præcipuè ad ostendendam potestatem Cęlestem, Terrestram, & Inferam, quam habet pro summo Vicariato Christi. Diana, & alij *ref. 15.* Vnde ex vsque modo dictis firmatur, quod ex vsu perpetuo Ecclesiastico, & ex omnibus, & ex rationibus, & adoratione exhibita Pontifici ad duliam pertinere, quæ adoratio (quod Deus auertat) debetur etiam malis, & scandalosis Pontificibus non ratione sui ipsius, vt homo, sed ratione ministerij, & dignitatis, adhuc manet etiam in Pontifice scandaloso. Diana, & alij *ref. 18.*

6 Respondetur ad argumenta hæreticorum. Primò, quod si Petrus non permisit se adorari à Cornelio, id fuit, quod Cornelius arbitrabatur Petrum esse Deum, & iam prostratus Petrus eleuari iussit, sed prius adorauit, quod videtur ex verbis prolatis à Petro, *Surge ne feceris*: ergo. Diana, & alij *ref. 17.* Secundò, quo nomine, *Seruus seruorum Dei*, vsi fuerunt Pontifices antiqui, vt Damasus, & Gregorius, ad repellendam superbiam Ioannis Ieiunatoris Patriarchæ Constantinopolitani, qui sibi vsurpabat nomen superbum Oecumenici Patriarchæ, siue vniuersalis. Diana, & alij, quod multis exemplis probatur. *ref. 18.*

Papa semper vsus est vestibus albis, & Cruce rubeo colore super pedes

7 Papa ab antiquo tempore vsque ad præsens semper vestimentis albis vsus est, & ad pedes deportare Crucem rubeo colore, præter multas rationes à Doctoribus adductas, satis probabilis est ratio, cur Crux rubea videatur, vt cognoscatur, quod sanguine Christi redempti sumus ad confusionem hæreticorum, qui vt canes pedes Pontificis lambant. Diana, & alij *ref. 19.* & ad pedes ponunt Crucem, vt fideles prostrati eius pedes non tàm eos, quàm Christi triumphale signum adorant, quo signo ostenditur ad regnum Ecclesiæ Christum Cruce peruenisse. *ref. 20.*

PA-

Digitized by Google

voto ſuffragaturos; nam hoc non tollit, quin ipſe poſitiuè, & efficaciter damnum intulerit. Ita DD. communiter contra Salonium *tom. 1. queſt. 62. art. 1. concluſ. 3.* Et idem dic de omnibus alijs votantibus ante numerum ſufficientem. *ibidem reſol. 17.* Qui omnes tenentur ad reſtitutionem ſinguli in integrum, quia ſinguli cooperantur ad totum damnum in indiuiduo. Ita DD. communiter. Niſi quod de hoc dubitat nouiſſimè Strouerſdorf *in queſt. 62. artic. 8. diſput. 4. concluſ. 2.* eo, quia tales non ſunt ſinguli cauſa adæquata totius damni, ſed inadæquata & partialis, ſicut multi eandem nauem ſimul trahentes: quare ſicut hi non merentur ſinguli integram mercedem, ita illi (& in vniuerſum concurrentes ad idem opus malum contra iuſtitiam partialiter) non debent damnari ad totum damnum. Notatque, hanc ſententiam docuiſſe in Academia Louanienſe Vviellium anno 1615. *par. 4. tract. 4 reſol. 79.* Qui verò concurreret poſt numerum ſufficientem, ad reſtitutionem minimè teneretur; quia damnum iam ſufficientes illatum ſupponeret per priora ſuffragia. (Et idem dic de eo, qui inter vtrorumque confinia poſitus, dubitaret, num ſuum ſuffragium fuerit ex efficacibus, an tantum ex ſufficientibus, quia in dubijs melior eſt conditio poſſidentis. Ita Gordonus *tom. 1. lib. 5. queſt. 6. cap. 2. §. 4. num. 13.* contra Nauarram *lib. 3. cap. 4. num. 35. par. 4. tr. 3. reſ. 63.*) Ita omnes Doctores, qui id limitant in caſu, quo ſuffragia eſſent reuocabilia, nam tunc vltimo votantes pro re iniqua, cum alioquin ſua auctoritate reuocare potuiſſent concluſionem, teneri ad reſtitutionem. *parte 1. tract. 3. reſol. 16.* Et quidquid ſit de hoc, à peccato mortali nemo ex ſubſcribentibus excuſatur, quamuis actum, vel ſcripturam efficiat, proteſtans ſe contrarium votum emiſiſſe, vt aſſerit Maderiaga *in libro de Sanat. cap. 35. §. 4.* nam omnes approbant rem malam reclamante conſcientia, & Scriptura Sacra Exodi 23. vbi ait: *Ne ſequaris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquieſcas ſententiæ, vt à vero denies.* Nec obſtant *l. quod maior pars, ad munic. & l. aliud §. refertur, de reg. iur.* approbantes quidquid à maiori parte concluſum fuerit; nam non approbant, quia concluſum eſt à maiori parte; ſed quia præſumitur iuſtum, & melius, vt tradit Morla *in emp. iur. tit. 12. queſtio. 9. num. 8.* vnde ſi iniuſtum ſit leges reprobant. *ibidem reſol. 30. §. Difficultas.* Hi ergo melius facient, ſi à Parlamento pro ea die ſe abſentent, dum abſque magna ſingularitatis, & proteruiæ nota pro iuſtitia loqui, & ſuam conſcientiam exonerare non poſſunt, nam id in tali caſu fieri poſſe concedit Valerus V. *Suffragium diff. 2.* in fine, & Ledeſma *tom. 2. tract. 7. cap. 2. concl. 24.* quia nimis graue videtur, obligare aliquem, vt cum tanto incommodo, & periculo reſiſtat Parlamentariorum torrenti. *ibidem reſ. 18.* Id quod non procedit in ijs caſibus; in quibus requiruntur omnia ſingulorum ſuffragia, vt dictum eſt initio num. præced. Quare videant, quid faciunt Proceres, dum timoratos rogant, vt qua die res iniqua concludi debet, ſe abſentent, vel data opera occaſionem cum illis loquendi arripiunt, vt de Parlamento exire faciant, donec res concludatur. *ibid. reſ. 19.* Aut illos rogant, vt pro ſe procuratores ſubſtituant, à quibus deinde ſuo modo conſenſum extorqueant. *ibid. reſ. 8.*

Alij verò minimè.

Etiam in dubio, an fuerint de primis, & efficacibus.

Niſi ſuffragia eſſent reuocabilia.

Sed nihilominus peccant mortaliter.

Quare melius eſt, quod ſe abſentent.

3 In rigore, & abſolutè loquendo, non eſt illicitum, quod plures vniuerſitates, & Barones Regni vnum, vel duos procuratores conſtituant, qui pro omnibus ſuffragium ferant in Parlamento, ſi ſciant hos procuratores, eſſe viros timoratæ conſcientiæ, & qui non propriam, ſed publicam quærant vtilitatem. Sed vt plurimum non expedit, quòd duo, vel tres poſſint in Parlamento quidquid velint pro ſuo arbitratu concludere, quod ipſum confeſſus eſt Aponte, vnus ex primis ſui temporis noſtri Regis conſiliarijs *in tract. de pot. pror. tit. de elect. offic. §. 5. num. 23.* Abrogandus eſt hic abuſus. *par. 1. tr. 7. reſ. 7.* & ſic illum exterminari curauit Excellentiſſ. Dux Oſ-

Non expedit, quod omnia Regni ſuffragia cõmittantur duobus, aut tribus, vt pro ſuo arbitrio ferant.

sunæ tunc Prorex per actum viceregium registr in off. Patrim. ann. 1615. die 17. Febr. 3. indict qui vtinam nunc obseruaretur. *par. 3. tr. 5. res. 78. §. in res. 7.* Dato verò quod Parlamentarius haberet duo suffragia, vt Baro videlicet, & Procurator vniuersitatis, ait Borrellius *in add. ad spec. Bellug. rubr. 45.* non posse ferre contraria, vt Baro videlicet positiuum, vt Procurator negatiuum; aut è contra, nisi qui eum Procuratoré constituit, expressisset, vt ferret negatiuum, v. g. Sed, si res in Parlamento determinanda habeat rationes vtrinque probabiles, puto talem posse contraria ferre suffragia, sicut Confessarius, & casuum responsor de eadem re potest nunc, vni secundum vnam, mox alteri secundum aliam opinionem consulere, & iudex in causa vtrinque probabili diuersimodè iudicare. Quod intelligendum est cessante scandalo, quod in casu nostro cessaret, si Baro huiusmodi rationes vtriusque voti proponeret. Sed hic casus in Parlamento raro potest accidere, & occurrente consulerem, semper eadem de eadem re vota emitti. *p. 1. tract. 3. resol. 10.*

Sed dato quod quis haberet duo suffragia, posset in causa vtrinque probabili ferre contraria.

Donatiua ordinaria Regi debentur.

4 Cæterum, quia vt plurimum Parlamenta congregantur pro præbendo Serenissimo Regi donatiuum, sciant Parlamentarij, donatiua ordinaria nomine remus esse donatiua, sed reuera deberi loco seruitij pro Rege in bello adiuuando, & à necessitatibus subleuando, vnde singulis statutis temporibus, illa irremissibiliter petit, peculiaribus litteris ad Proregem missis. Ita Giurba *to. 1. cons. 118. nu. 2.* & Iuristæ, Pontius *de imp. matr. causa 31. q. 2. §. 11.* & Theologi communiter. *p. 1. tr. 3. res. 1. et p. 3. tr. 5. res. 78. §. In res. 1.* Qui omnes addunt, quod si interueniat forma vt infra, Proreges possunt illa à Parlamento extorquere per vim & metum, quia debitorum solutio non exigit plenum voluntarium debitorum. Idque non solum sine onere restitutionis, sed (si regiæ necessitati aliter subueniri non potest,) etiam sine peccato quia metus iustè incussus iniustus esse non potest. *p. 1. tr. 3 res. 25.* Id tamen non procedit cum Baronibus, etiam deficientibus populi viribus, quia Barones tenentur ad seruitium militare, sustinentque alia onera, vnde suaderi, medijsque suauioribus induci debent ad contribuendum. Ita Sotus *de iust. lib. 3. q. 6. ar. 7. Ibid. res. 26.*

Si concurrant requisita in impositione gabellarum.

Idest necessitas Regis. Quæ non omnis sufficit in Regno Siciliæ, ex concessione Regis Iacobi.

5 Forma autem requisita pro iustitia donatiuorum est illa eadem, quam Doctores requirunt in impositione gabellarum, de qua nos diximus V. *Gabellas imponere.* Ita Molfesius *tom. 2 tract. 12. cap. 22. num. 36. p. 1. tract 3 res. 1.* Præcipuè verò adesse debet necessitas ex parte Regis, & Reipublicæ, quam nos loco cit. explicauimus, & sufficientia virium ex parte populi. *Ibid. res. 2.* Et quidem non omnis necessitas sufficiens ad extorquenda donatiua in alijs Regnis, sufficit in Regno Siciliæ. Nam in eo adest priuilegium Regis Iacobi, vt non nisi in quatuor casibus teneatur donatiuum præbere, quorum vnus est inuasio ipsius Regni passiua, notabilis, siue grauis, quam Gloritius *resp. 1. p. 3. nu. 34.* explicat de actuali proxima; infertque, non posse Regem tributum exigere pro ipsius inuasione remota, simulata, procurata, transitoria, &c. Vnde non est audiendus Muta, explicans casum prædictum de inuasione actiua, quam nimirum Rex ob iustam causam in aliud Regnum facere vellet; quia hoc est expresse contra mentem, & verba Serenissimi Regis. Et multo minus audiendus est Baua *in res. pro tracta sal. fol. 12. & 14.* dicens, Regem nostrum manere in possessione recedendi à capitulis Regni promissis, & practicatis, quandocunque sibi libuerit. Nam si id verum esset, ad quid concessiones istæ valerent? Et quis amplius cum Regem pactū iniret? Maneat igitur, in aliquibus casibus Regem ab alijs Regnis tributa iustè exigere posse, à Regno autem Siciliæ non item; idque ex iure municipali. *p. 1. tr. 3. res. 15.* Quod rationabiliter nostro Regno concessum est, quia seipsum spontè, & voluntariè obtulit Serenissimo Regi Petro, & non fuit, vt Regna aliqua Hispaniarum, laboribus, & sumptibus ab inimicis fidei in libertatem

Rationabilis.

vin-

vindicatum, quæ proinde, vt notauit Vasq. *de rest. c. 6. §. 3. dub. 1. nu. 9.* maiorem tenentur Regibus gratiam rependere. *Ibid. res. 31.*

6 Porrò de necessitatibus Regis ipsi credendum esse à Parlamentarijs, asserunt Doctores, vtpotè Principi in facto proprio, in quo semper præsumitur iustitia causæ, nisi moraliter constaret oppositum, vt aduertit Socinus *lib. 2 cons. 164. vol. 5 p. 1. tract. 3. res. 11.* Sed Decius *cons. 576. num. 13.* & alij apud Ferrer. *ad const. hac nostra eiud. 2. num. 42.* vltra Regis assertionem alia adminicula requirunt, quia agitur de præiudicio, & interesse totius populi. *p. 3. tr. 5. res. 78. §. In res. 11.* Regis quoque arbitrium esse, ait Vasquez *vbi supra §. 1. dub. 1. num. 7.* quando inter Regem, & Regnum non adest pactum, determinare summam sibi à Regno soluendam pro sui sustentatione, & Regni defensione. *p. 1. tr. 3. res. 12.* Et si stipendium assignatum ex pacto, propter multa, quæ pro temporum diuersitate contingere possunt, non sufficiat, potest noua tributa exigere, & Parlamentarij præbere. Si tamen vires Regni sufficiunt. Nam hoc opus, hic labor est, *Ibid. res. 13.* Quare videant Parlamentarij circa donatiua extraordinaria, an vniuersitates tale onus sustinere possint, & sciant, se quam primum de hac re coram Deo rationem esse reddituros. Nam Theologis, à quibus de iustitia donatiui consilium petunt, de sufficientia ciuitatum non constat. Quod si constet, dicant etiam ipsi quod sentiunt absque timore. *Ibid. res. 5. § Vnde ex his.* Nam ob id ait, & benè Merquez *in suo gubern. lib. 1. c. 16.* ad ventilandam iustitiam donatiui consulendos esse Theologos doctos, & pios, qui spe omni temporali omnino destituti sint; proponendumque illis, Regem ab eis nonnisi iustum scire velle. Imò, & optimum esse, quòd Reges fauerent Theologis, qui contra ipsos cõsilium præbuerent. *Ibid. res. 32.*

> Sed an de necessitate credendum sit Regi? Et libitum ei sit determinare summam sibi soluendam.
> Et si assignata nõ sufficiat, maiorem exigere.
> Aduertant Parlamentarij, an vires Regni sufficiant.
> Nam hic etiam est punctus.
> Et sciant se de hoc rationem reddituros.
> Consulant Theologos doctos, & pios.

7 Videant præterea Parlamẽtarij circa donatiua etiam ad tempus imposita, quæ aduertit Capiblancus *de off. bar. pragm. 10. num. 6.* Attendantque arbitria, quæ proponuntur; nam in practica non seruantur, vt apparuit in Parlamento Ducis Osunæ. *p. 1. tract. 3 res. 5. in fine.* Et si donatiuum adhuc duraret per multos annos, non faciant prorogationem ex nunc protunc ad alios annos. Nam iniustè id facerent, quia interim possent aliquæ causæ suboriri, quæ donatiuum iniustum redderent, vt notauit Valenzuola *cons. 99. punct. 3. num. 52. ibid. res. 24.* Deniqùe exponant Regni necessitates, & virium insufficientiam, etiam si alij contrarium sentiant; nam forsitan sua vota mutabunt, vt multoties accidisse, testatur Aponte. Præponatur præterea petitionem aliquam pro Regni vtilitate Regi faciendam. Declarent, si pecunia donatiui diligenter, & fideliter à commissarijs exigatur, si pecuniæ destinatæ in Parlamento ad aliquod beneficium Regni, fuerint in illum finem expensæ, necne, & alia similia, quæ iustitia, & charitas dictabit, etiam si illa caput Parlamenti non proposuerit. *Ibidem resol. 9.* Non damnarem tamen Parlamentarios, si donatiuum Regni præberent ex opinione probabili iustum. Nam id regulariter omnibus in varietate opinionum permittitur, etiam iudici. Et alioqui multis scrupulis implicarentur Parlamentarij, si probabiliores opiniones inuestigare tenerentur. Ita Nauarrus *de restit. lib. 3. c. 1. nu. 268.* Et vbi secundum probabilem opinionem, etiam probabiliori relicta, conclusum esset, alij Parlamentarij subscribere possent. *ibid. res. 20.* An verò in tali casu populi possint donatiuum, & gabellam fraudare, dictum est V. *Gabellas fraudare.*

> Non faciant prorogationẽ donatiui ante finem ex nunc pro tunc.
> Declarent quo pacto Regni interesse administrentur.

8 Quoniam verò in Parlamentis agitur etiam de admittendo aliquo extero in regnicolam, aduertant Parlamentarij, vt illos solos admittant, à quibus Regnum, & Ecclesiæ multum iuuaminis sperant, quod quia vt plurimum fefellit experientiam, doctissimi Iurisconsulti Hispani cum multis Theologis docent, in magnam vtilitatem Regni cedere, si non exteris, sed nationalibus beneficia conferantur, quod etiam se expertum fatetur Rex

> Et exteros in regnicolas difficillimè admittant.

Catholicus apud Suritem *to.6 lib.10.cap.99.* Et faciunt textus *in l. Ecclesia, C.de Episc. & Cler. c. bene, et l.2. §. fin. de postul. prael.* & tota distinctio 71. decreti. Ratio autem est, quia naturales in Ecclesiarum regimine maiorem diligentiam adhibent, magisque in illis resident, quam exteri, qui facilè inueniunt occasionem recedendi, & commutandi plerumque beneficia impositis pensionibus cum damno Ecclesiarum Et prætereа incolę animabuntur ad informandos bonis moribus filios, & litteris imbuendos, si cognouerint beneficia solis incolis conferri posse, & ex illis doctiores, probatioresque præferri. *p.1.tr.3.res.6.*

PAROCHVS.

Parochus tenetur parochianis, quando tenentur Sacrum audire, celebrare.

1 PRima obligatio Parochi est celebrandi per se, & in necessitate per alium, in Dominicis, & festis, in quibus populus tenetur Missam audire. Syluius *in 3. p. q.83. art.3. quæst.17.p.2 tract.14 res.16.* Et quia in die Natiuitatis populus non tenetur audire tres Missas, Parochus non tenetur ea die ter celebrare, præsertim quo nemo tenetur vti suo priuilegio. Belletus *in §. is, qui cler.par.2. §.28. num.2.* contra Henriquez *lib.9. cap.30.nu.6. par.4.tract.4.resol.236.* Nec vnquam tenetur Sacrificium applicare pro populo, quantum est ex vi beneficij parochialis, vt dictum est V. *Missa, nu. 3.* Quamuis nec applicare alicui possit pro eleemosyna manuali, vt determinauit Sacra Congregatio die 1. Septembr. 1629. apud Barbosam *par.4. tract. 4. res.232.* † at in *res. 26. sup. cit.* docuerat posse, seclusa consuetudine †. Secunda obligatio Parochi ex Tridentino est, prædicandi populo per se, vel per alium (si impeditus fuerit) verbum Dei, vbi aliqui putant, cessante impedimento legitimo, non satisfacere prædicando per alium, & reuera, quāuis satisfaciat iuri diuino, quia fidelibus verbum Dei non subtrahitur, & qui per alium facit, per se ipsum facere videtur; Tridentino tamen satisfacere non videtur, vt docet Bonacina *to.2.disp.5.quæst.vnic.punct.2.nu.29.* Nihilominus ad solamen Parochorum dicendum est cum Trullench *in decal. to. 1. lib.3.c.1.dub.4.nu.15.* quod sic etiam Tridentino satisfaciant, cuius mens talis esse videtur. *p.6. tr.7. res.13.*

Non tamen applicare sacrificium.

Item tenetur omnino concionari per se, si non est impeditus.

Et per se ministrare Sacramenta. Aliàs non faciet fructus suos.

2 Tertiò tenetur Parochus ministrare parochianis suis Sacramenta, quæ ex æquitate potest, per seipsum; & hæc est residentia, quam requirit Tridentinum *sess. 7. cap.3. & 23. cap. 1.* non enim solum requirit habitationem cum ministerio alieno, quæ est residentia materiali, sed residentiam cum effectu, seu formalem, vt docet Sancius *disp. 47.* Qui existimat, Parochum Sacramenta ministrantem per substitutum, non solum peccare mortaliter, sed etiam teneri ad restitutionem fructuum. Sed in hoc dissidet Garzias *de ben. t.1.p.3.c 2.n.53.* tum quia pęnæ restringi debent; tum quia si malè ministrās per se, nō tenetur ad restitutionem, nec teneri ad illam debet ministrans per alium. Quibus tamen respondet Sancius, restitutionem fructuum non esse pęnam, cum incurratur ante sententiam iudicis, sed potius nō lucrationem, seu impletionem conuentionis, qua collati sunt ei fructus, si Sacramēta ministret per se; sicut agricolæ promittitur merces pro colendo agro, vnde quo tempore eorum vterque suam operam non adhibet, lucrari non potest. Cum eo autem, qui malè ministrat per se, esse disparem rationem; nam is implet mentem Concilij quoad substantiam, ille non item. Et quamuis hæc sententia Sancij non satis deducatur ex Concilio, deducitur tamen ex iure naturali contractus, quo Parochus se obligat ad officium pro fructibus, qui contractus reducitur ad innominatum *do vt facias.p.3.tr.4.res.156.*

Et ideò eius domus debet esse propè Parochiam.

3 Nota hic ex declaratione Sacræ Congregationis, domum Parochi esse debere propè Parochiam. Riccius *p.4. decis.41.* ibid. in fine.

4 Sacra-

Digitized by Google

4 Sacramentum Pęnitentiæ Parochus secundum Bonacinam *de Sacr. disp.* 5. *q.* 7. *punct.* 4. §. 2. *num.* 23. tenetur parochianis ministrare non solum quando illi iure diuino, aut humano confiteri tenentur, sed etiam quoties voluerint, siue ex deuotione, siue ad vitanda peccata, &c. Sed alij hanc sententiam limitant. Et Vasq. *in* 3. *p. to.* 4. *q* 93. *ar.* 3. *dub.* 6. *nu.* 3. quo ad confessiones vtiles pęnitentibus, non autem quo ad frequentatas propter scrupulos. Nugnus *in add. ad* 3. *p. to.* 2. *q.* 8 *ar.* 4. *dub.* 3. putat non peccare mortaliter, si semel, aut iterum denegat confessionem rationabiliter petenti. *par.* 11. *tr.* 8. *res.* 29. Posseuinus *de off. Curati c.* 5. *q.* 7. asserit, quando Confessio petitur ex deuotione, non esse mortale illam negare, si is, qui petit, habeat alium, cum quo possit confiteri, & de facto confiteatur; si verò non habet, esse mortale. Verum post Richardum, Syluestrum, & alios, Reginaldus *to.* 1. *lib.* 1. *c.* 8. *nu.* 81. absolutè existimat, teneri solum, quando vrget præceptum confessionis, quia extra hos casus non tenetur Confessiones Parochianorum audire ex charitate, sicut nec aliorum, nec ex iustitia ratione officij; nam huic satisfacit, si onera à iure, vel à superiore sibi imposita compleat, inter quæ est, vt ministret Sacramentum Pęnitentiæ, quando subditi confiteri tenentur, non aliàs. Vnde sicut pater carnalis satisfacit suo muneri præbendo filijs necessaria, quamuis deneget abundantiora, ita & Parochus, qui est pater spiritualis, quo ad alimenta spiritualia. Omnes istæ sententiæ sunt probabiles. *par.* 2. *tr.* 16. *resol.* 2.

An Parochus teneatur audire Confessiones suorum, quoties voluerint?

5 In sententia Nugni *in* 3. *p. to.* 2. *q.* 33. *art.* .. *diff.* 1. Parochus tenetur tempore pestis ministrare Pęnitentiam, Eucharistiam, & Extremam Vnctionem infirmis cum periculo mortis. Sed quo ad extremam Vnctionem, quæ non est Sacramentum necessitatis, contrarium dicendum est cum Villalobos *to.* 1. *tr.* 10 *diff.* 6. *n.* 7. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 174. *et p.* 5. *tr.* 3. *res.* 93. Idque, vt ait Hurt. *de Sacr. Extr. Vnct. diff.* 12. non solum si infirmus Sacramentum aliud, nimirum Confessionis, aut Communionis suscepisset, sed etiam si nullum suscipere potuisset, quia ex vna parte ille saluari potest per cōtritionem, & ex alia non est certum, quod hoc Sacramentum deleat mortalia quoad culpam. Limitat Granado *in* 3. *p. contr.* 8. *disp.* 8. *nu.* 6. nisi Parochus certo sciret, ægrotum esse in statu peccati mortalis, & probabiliter sibi persuaderet tali remedio liberandum esse; nam huic certæ necessitati subuenire teneretur cū periculo vitæ corporalis. Quoad etiam docet Præpositus *in* 3. *p. q. vn. de Sacr. Extr. Vnct. dub.* 6. *nu.* 47. in casu, quo quis cum peccato mortali, de quo habuerat solum attritionem, in amentiam incidisset, tunc enim putat, Parochum teneri cum vitæ periculo, si ille infectus sit peste; hoc Sacramentum illi ministrare, nisi esset persona valde necessaria, & ex cuius morte timeretur magnum animarum detrimentum, in quo casu ei videtur, neque posse, quia præferre debet bonum spirituale communitatis bono peculiari vnius tantum. *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 83.

Et hoc Sacramentum cum Sacramentis Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis ministrare per se infectis peste cum periculo mortis. Quoad vltimū nego.

6 Et idem dicendum putat Molfesius *to.* 1. *tr* ..*c.* 3. *nu.* 75. de Sacramento Eucharistiæ. Vide V *Communionis*, *nu.* 73.

7 Filliucius verò *to.* 1. *tr* 3. *c.* 5. *nu.* 99. excusat Parochum in aliquo casu etiā ab administratione Sacramenti Pęnitentiæ, vt quando esset certus moraliter, infirmum non habere conscientiam peccati mortalis, & periculum vitæ magnum esset. *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 91. post initium. Sed Gregorius XIII. anno 1572. die 10. Decemb. in quadam Epistola ad S. Carolum Borromæum definiuit, Parochos tempore pestis teneri quidem in Parochia residere, & si non resideant, agendum contra eos iuxta decretum Tridentini *sess.* 23. *c.* 1. Sacramētum verò Pęnitentiæ, & Eucharistiæ ministrare debere per alios in bonum parochianorum sanorum, qui nollent conuersari cum Parochis euntibus ad infirmos peste. Et etiā docet Marchinus *de bello diu. p.* 3. *c.* 2. *n.* 4. contra Mancinum *pract. visit. infir. pract.* 8. *dub.* 18. *p.* 5. *tr.* 3. *res.* 53.

Et idem decidit Gregorius XIII. de alijs.

8. Parochus ſecundum Barboſam non debet ſine lumine Extremam Vnctionem deferre, aut ferre oleum in cubiculum, vt expeditior inueniatur. Vide V. *Extrema Vnctionis, nu. 24.*

Item an teneatur diſtinguere in libro patrinos, & catechiſmi, & Baptiſmi.

9. Poſita probabili ſententia, quod impedimentum Catechiſmi per Tridentinum non ſit ſublatum, docet Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. diſp.* 10. *n.* 13. Parochum teneri notare in libro patrinorum, an illi patrini ſint ſolius Catechiſmi, eo quod puer in domo fuerit baptizatus. Nam patrinis Baptiſmi contrahit impedimentum dirimens, Catechiſmi verò tantum impediens, & Parochus aliter faciens defraudaret mentem Concilij, & præberet anſam diſſoluendi matrimonia valida. At Guttierez *de matr. c. 84. n. 7* non videtur imponendum Parochis hoc onus ſub mortali *p. 3 tr. 4. reſ.* 260. §. *Sed quia.*

Parochus excommunicatus, non toleratus validè aſſiſtit matrimonio.

10. Parochus excommunicatus non toleratus ſecundum Auilam *p. 2. c. 6. diſp. 3. dub. 1. concl.* 5. inualidè aſſiſtit matrimonio, quia hæc aſſiſtentia eſt actus illius vt perſonæ publicæ, & ratione publici officij, qui ab excommunicato non tolerato inualidè efficiuntur, vt tradit Syluester *V. Excommunicatio 3 n. 2.* & exemplificatur in Tabellione excommunicato, qui ſi non eſt toleratus, inualidè interuenit in contractibus. Sed contrarium tenendum eſt cum Cornejo *in 3 p. tr. 5. diſp.* 10. § 1. *dub.* 5. quia talis aſſiſtentia non eſt actus Ordinis, cum non ſit miniſter huius Sacramenti nec iuriſdictionis, vt probat Sanchez *de matr. lib. 3. diſp.* 10. ſed ſolum eſt neceſſaria, vt auctoritatem præbeat matrimonio. Ita Pontius *lib. 5. c. 17. §. vn. nu.* 9. Et reſpondet ad argumenta Auilæ *p. 5. tr. 9. reſ.* 78.

An etiam licitè.

11. Ipſe tamen *ibid. nu.* 11. exiſtimat, in tali caſu Parochum peccare, quia communicat cum fidelibus, non quidem in Sacramento, ſed in Sacris qualis eſt communicatio in diuinis Officijs, & Miſſa. Nec excuſare neceſſitatem, quia hoc Sacramentum non eſt neceſſitatis. Sed ſi Parochus non ſit ab Epiſcopo, vel alio iudice competente prohibitus matrimonio aſſiſtere, exiſtimo cum Hurtado *diſp. 15. de matr. diff. 8 num.* 27. nullo pacto peccare, quia communicat cum contrahentibus ob illorum vtilitatem, imò neceſſitatem, quia ſine illo, vel eius licentia nequeunt contrahere. *p. 5. tr. 9. reſ.* 79. †. Sed mox in *reſol.* 83. in fine, id ſolum admittit in neceſſitate grauiſſima, quando concubinarius in articulo mortis vellet concubinam in vxorem accipere, vel ob temporale commodum filiorum, vel ob animæ ſuæ remedium. Et in *p. 3. tr. 4. reſ.* 233. docuerat, extra hunc caſum peccare venialiter †.

Et an validè, ac licitè licentiam alteri præbeat matrimonio aſſiſtendi.

12. Validè item & licitè præberet Parochus excommunicatus non toleratus licentiam ſimplici Sacerdoti, vt matrimonio aſſiſtat, quia collatio talis licentiæ non eſt actus iuriſdictionis, ſed deſignatio quædam ſpectatoris matrimonij, vt poſſit teſtificari per auctoritatem conceſſam à Tridentino, non ab ipſo Parocho; vnde non eſt actus poteſtatis Parochi, vt Parochus eſt, ſed auctoritatis annexæ officio Parochi à Tridentino. Ita Hurtado *diſp. 5. de matr. diff.* 8. *nu.* 27. contra Coninch *de Sacram. diſp. 27. dub. 2. num.* 25. putantem, talem collationem eſſe inualidam, & contra Pontium ad ipſam putantem eſſe illicitam. *p. 5. tr. 9. reſ.* 80. & antea *in p. 3. tr. 4. reſ.* 233. in fine †. Reliqua ad Parochum pertinentia circa matrimonium. Vide V. *Matrimonium quoad Parochum.*

Parochus an poſſit exponere ad audiendas Confeſſiones ſuorum ſubditorum Sacerdotem non approbatum.

13. Parochus ex cap. *Omnis vtriuſque ſexus,* habet poteſtatem exponendi ad Confeſſiones ſuorum ſubditorum ſimplicem Sacerdotem; quam facultatem non eſſe reuocatam *in ſeſſ.* 23. *cap.* 25. Tridentini, docuit cum multis Ledeſma *to. 1. de Sacr. pœnit. c. 12. concl.* 5. quia Tridentinum ſolum abrogare intendit priuilegia Bullæ, & conſuetudines audiendi confeſſiones ſine approbatione Epiſcopi, non autem ius commune. Sed contra hanc ſententiam ſtat declaratio Cardinalium, quam refert, & ſequitur Petrus Fay *in add. ad 3. p. q. 8. ar. 5. diſp.* 1. tanquam valde conformem ipſi Concilio, vt potè quod duos tantū ponit titulos excipiendi Confeſſiones, ſcilicet approbationem

nem Episcopi, & beneficium parochiale, vt abusum quorundam Parochorum amoueret, qui otio dediti, exponebant Confessionibus quoscumque Sacerdotes etiam non idoneos remittens hanc facultatem Episcopis, in quibus maior esse solet prudentia & circumspectio *p.3 t.4.res.*110. initio. & 146. per totam.

14 His tamen non obstantibus Cruz in Bull. Cruc. disput. 1. cap. 2. dub. 10. n. 11. & Henriq. lib. 6. cap. 6. num. 2. censent in aliquibus casibus approbare posse Sacerdotem doctum, si non sit facilis recursus ad Episcopum, vt si in Hebdomada Sancta, aut Iubilæo pœnitentium numero supplere non posset. Cuius sententiæ rationes vide apud Cruz *p.5.t.12.res.*48. ex errore 47. Sed hoc sententia admitti non debet. *p.10.t.16.res.*75.

15 Et probabile est, Parochum vnius diœcesis exponere posse ad audiendas Confessiones suorum subditorum Parochum alterius diœcesis non approbatum ab Episcopo suæ diœcesis. Nam Concilium exigi tamquam diuersos titulos beneficium parochiale, & approbationem Episcopi, itaque sufficere alterutrum. Ita Vasquez in 3. *p.to.4.q.93.art.3 dub.*4. *n* 2. & alij contra Beiam *p.1.cap.16.p.3 t.4 r.146.* §. *Notandum.* & 160. *per totam.* Et eodem pacto approbare potest simplicem Sacerdotem approbatum ab aliquo Ordinario alterius diœcesis, seclusa prohibitione proprij Ordinarij, quia talis Sacerdos semel approbatus est capax iurisdictionis delegatæ, & Parochus delegare potest; vt poterat ante Tridentinum, auctoritate absoluendi suos Sacerdoti cuiuscumque diœcesis, nisi quod post Tridentinum debet esse approbatus ab Ordinario, sine tamen determinatione, vnde sufficit approbatio cuiuscumque. Ita Trullench *in Cruc. lib.1.* §.*7.dub.*3.*nu.*15 *p.5.t.12.r.48. sup. cit.* † citans se in *p.3.t.4. res.* 110. vbi tamen in praxi negatiuam sententiam sequendam dixit. †

Aut approbatum alterius diœcesis?

16 Præceptum Confessionis annualis implendum est in propria Parochia, proprius autem Parochus dicitur ille, in cuius Parochia quis habitat, secundum Vasquez in 3. *p.to.4.q.93.ar.2.dub.4.num.6.* vel in cuius Parochia reperitur ob negotium. Si verò quis in hunc finem iret in aliud Oppidum, vt confiteretur illius Parocho, non posse illi sine commissione propria cōfiteri. Sed etiam in hoc casu posse, ait Pontius lib. 5. *cap.9 nu.6.* quia in eo non adest fraus illicita, nec dolus malus, sed vtitur euis iure suo, *p.3.tr 6.res.*28.

Parochus proprius quis dicatur cui faciēda est confessio pro præcepto?

17 Parochi secundùm Homobonum *p.3.t.15.c.9. q.*31. *res.* 1. & alios non possunt ab Episcopo ad nouum examen vocari: quia ratione perpetui tituli habent approbationem à iure, qua sine noua, & iusta causa priuari non possint ab Ordinario. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa de pot. Parochi, cap. 2. *num* 10. non solùm si de aliquo Parocho esset fama publica defectus scientiæ, sed etiam generaliter omnes Parochos, quamuis nulla præcedat infamia. Et ratio est, quia Parochi iure aut exemptione non magis iuuari possunt, quam cæteri Confessarij: sed Episcopus potest ad secundum examen vocare omnes Confessarios tàm Sæculares, quàm Regulares, vt experiatur, an illorum scientia sit extenuata, & boni mores mutati: ergo idem potest eū Parochis. Deinde ex Tridentino sess. 21. cap. 8. Episcopus habet ius visitandi beneficia curata, & prospicere, an cura animarum rectè exerceatur; ergo habet ius examinandi Curatos; quia recta administratio Sacramentorum, præsertim Pœnitentiæ, & animarum cura, requirit scientiam, quam proinde Episcopus per examen potest in illis inuestigare. Ita Sancius *select. dis.* 50. *p.4.t.4.res.*59.

Parochi possunt ab Episcopo ad examen vocari.

18 Parochus dare potest bis, aut ter licentiam Regulari docto, graui, & noto, aliàs non approbato in illa diœcesi, ad prædicandum in sua Ecclesia, maximè si sit in itinere. Ita Portellius V. *Prædicatores, nu.*2 *p.4.tr.4.res.*22. §. *Notandum.*

parochus an dare possit aliquando licentiā Religioso prædicandi in sua Ecclesia.

8. Parochus secundum Barbosam non debet sine lumine Extremam Vnctionem deferre, aut ferre oleum in cubiculum, vt expeditior inueniatur. Vide V. *Extrema Vnctionis, nu.24.*

Item an teneatur distinguere in libro patrinos, & catechismi, & Baptismi.

9. Posita probabili sententia, quod impedimentum Catechismi per Tridentinum non sit sublatum, docet Sanchez *de matr. to.2. lib.7. disp.10. n.15.* Parochum teneri notare in libro patrinorum, an illi patrini sint solius Catechismi, eo quod puer in domo fuerit baptizatus. Nam patrinis Baptismi contrahit impedimentum dirimens, Catechismi verò tantum impediens, & Parochus aliter faciens defraudaret mentem Concilij, & præberet ansam dissoluendi matrimonia valida. At Guttierez *de matr. c.84. n.7* non videtur imponendum Parochis hoc onus sub mortali *p.3. tr.4. ref.260. §. Sed quia.*

Parochus excommunicatus, non toleratus validè assistit matrimonio.

10. Parochus excommunicatus non toleratus secundum Auilam *p.2. c.6. disp.3. dub.1. concl.5.* inualidè assistit matrimonio, quia hæc assistentia est actus illius vt personæ publicæ, & ratione publici officij, qui ab excommunicato non tolerato inualidè efficiuntur, vt tradit Syluester *V. Excommunicatio 5. nu.2.* & exemplificatur in Tabellione excommunicato, qui si non est toleratus inualidè interuenit in contractibus. Sed contrarium tenendum est cum Comejo *in 3. p. tr.5. disp.10. § 1. dub.5.* quia talis assistentia non est actus Ordinis, cum non sit minister huius Sacramenti, nec iurisdictionis, vt probat Sanchez *de matr. lib.3. disp.10.* sed solum est necessaria, vt auctoritatem præbeat matrimonio. Ita Pontius *lib.5. c.17. §. vn. nu.9.* Et respondet ad argumenta Auilæ *p.5. tr.9. ref.78.*

An etiam licitè.

11. Ipse tamen *ibid. nu.11.* existimat, in tali casu Parochum peccare, quia communicat cum fidelibus, non quidem in Sacramento, sed in Sacris qualis est communicatio in diuinis Officijs, & Missa. Nec excusare necessitatem, quia hoc Sacramentum non est necessitatis. Sed si Parochus non sit ab Episcopo, vel alio iudice competente prohibitus matrimonio assistere, existimo cum Hurtado *disp.15. de matr. diff.8. num.27.* nullo pacto peccare, quia communicat cum contrahentibus ob illorum vtilitatem, imò necessitatem, quia sine illo, vel eius licentia nequeunt contrahere. *p.5. tr.9. ref.79.* † Sed mox in *resol.* 83. in fine, id solum admittit in necessitate grauissima, quando concubinarius in articulo mortis vellet concubinam in vxorem accipere, vel ob temporale commodum filiorum, vel ob animæ suæ remedium. Et in *p.3. tr.4. ref.233.* docuerat, extra hunc casum peccare venialiter †.

Et an validè, ac licitè licentiam alteri præbeat matrimonio assistendi.

12. Validè item & licitè præberet Parochus excommunicatus non toleratus licentiam simplici Sacerdoti, vt matrimonio assistat, quia collatio talis licentiæ non est actus iurisdictionis, sed designatio quædam spectatoris matrimonij, vt possit testificari per auctoritatem concessam à Tridentino, non ab ipso Parocho; vnde non est actus potestatis Parochi, vt Parochus est, sed auctoritatis annexæ officio Parochi à Tridentino. Ita Hurtado *disp.5. de matr. diff.8. nu.27.* contra Coninch *de Sacram. disp.27. dub.2. num.25.* putantem, talem collationem esse inualidam, & contra Pontium ad ipsam putantem esse illicitam: *p.5. tr.9. ref.80.* & antea in *p.3. tr.4. ref.233.* in fine. Reliqua ad Parochum pertinentia circa matrimonium. Vide V. *Matrimonium quoad Parochum.*

Parochus an possit exponere ad audiendas Confessiones suorum subditorum Sacerdotem non approbatum.

13. Parochus ex cap. *Omnis vtriusque sexus* habet potestatem exponendi ad Confessiones suorum subditorum simplicem Sacerdotem; quam facultatem non esse reuocatam *in sess. 23. cap.15.* Tridentini, docuit cum multis Ledesma *to.1. de Sacr. pœnit. c.12. concl.5.* quia Tridentinum solum abrogare intendit priuilegia Bullæ, & consuetudines audiendi confessiones sine approbatione Episcopi, non autem ius commune. Sed contra hanc sententiam stat declaratio Cardinalium, quam refert, & sequitur Petrus Fay *in add. ad 3. p. q.8. ar.5. disp.11.* tanquam valde conformem ipsi Concilio, vt potè quod duos tantù ponit titulos excipiendi Confessiones, scilicet approbationem

nem Episcopi, & beneficium parochiale, vt abusum quorundam Parochorum amoueret, qui otio dediti, exponebant Confessionibus quoscumque Sacerdotes etiam non idoneos remittens hanc facultatem Episcopis, in quibus maior esse solet prudentia & circumspectio *p.3 t.4.res.*110 initio. & 146. per totam.

14 His tamen non obstantibus Cruz in Bull. Cruc. disput. 1. cap. 2. dub. 10. n. 11. & Henriq. lib. 6. cap. 6. num. 2. censent in aliquibus casibus approbare posse Sacerdotem doctum, si non sit facilis recursus ad Episcopum, vt si in Hebdomada Sancta, aut Iubilaeo pęnitentium numero supplere non posset. Cuius sententiæ rationes vide apud Cruz *p.5.t.12.res.*48. ex errore 47. Sed hæc sententia admitti non debet. *p.*10.*t.*16.*res.*75.

15 Et probabile est, Parochum vnius diœcesis exponere posse ad audiendas Confessiones suorum subditorum Parochum alterius diœcesis non approbatum ab Episcopo suæ diœcesis. Nam Concilium exigi tamquam diuersos titulos beneficium parochiale, & approbationem Episcopi, itaque sufficere alterutrum. Ita Vasquez in 3.*p.to.*4.*q.*93.*art.*3 *dub.*4.*n* 2. & alij contra Beiam *p.*1.*cap.*16.*p.*3 *t.*4.*r.*146.§. *Notandum.* & 160. *per totam.* Et eodem pacto approbare potest simplicem Sacerdotem approbatum ab aliquo Ordinario alterius diœcesis, seclusa prohibitione proprij Ordinarij, quia talis Sacerdos semel approbatus est capax iurisdictionis delegatæ, & Parochus delegare potest; vt poterat ante Tridentinum, auctoritate absoluendi suos Sacerdoti cuiuscumque diœcesis, nisi quod post Tridentinum debet esse approbatus ab Ordinario, sine tamen determinatione, vnde sufficit approbatio cuiuscumque. Ita Trullench *in Cruc. lib.*1.§.7.*dub.*3.*nu.*15 *p.*5.*t.*12.*r.*48 *sup. cit.* † citans se in *p.*3.*t.*4. *res.* 110. vbi tamen in praxi negatiuam sententiam sequendam dixit. †

Aut approbatum alterius diœcesis?

16 Præceptum Confessionis annualis implendum est in propria Parochia, proprius autem Parochus dicitur ille, in cuius Parochia quis habitat, secundum Vasquez in 3.*p.to.*4.*q.*93.*ar.*2.*dub.*4.*num.*6. vel in cuius Parochia reperitur ob negotium. Si verò quis in hunc finem iret in aliud Oppidum, vt confiteretur illius Parocho, non posse illi sine commissione propria cõfiteri. Sed etiam in hoc casu posse, ait Pontius lib. 5.*cap.*9.*nu.*6. quia in eo non adest fraus illicita, nec dolus malus, sed vtitur suis iure suo, *p.*3.*tr.*6.*res.*28.

Parochus proprius quis dicatur cui facienda est confessio pro præcepto?

17 Parochi secundùm Homobonum *p.*3.*t.*15.*c.*9. *q.*31. *res.* 1. & alios non possunt ab Episcopo ad nouum examen vocari: quia ratione perpetui tituli habent approbationem à iure, qua sine noua, & iusta causa priuari non possint ab Ordinario. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa de pot. Parochi, cap. 2. *num* 10. non solùm si de aliquo Parocho esset fama publica defectus scientiæ, sed etiam generaliter omnes Parochos, quamuis nulla præcedat infamia. Et ratio est, quia Parochi iure aut exemptione non magis iuuari possunt, quam cæteri Confessarij: sed Episcopus potest ad secundum examen vocare omnes Confessarios tàm Sæculares, quàm Regulares, vt experiatur, an illorum scientia sit extenuata, & boni mores mutati: ergo idem potest cũ Parochis. Deinde ex Tridentino sess. 21. cap. 8. Episcopus habet ius visitandi beneficia curata, & prospicere, an cura animarum rectè exerceatur; ergo habet ius examinandi Curatos; quia recta administratio Sacramentorum, præsertim Pęnitentiæ, & animarum cura, requirit scientiam, quam proinde Episcopus per examen potest in illis inuestigare. Ita Sancius *select. dis.* 50. *p.*4.*t.*4.*res.*59.

Parochi possunt ab Episcopo ad examen vocari.

18 Parochus dare potest bis, aut ter licentiam Regulari docto, graui, & noto, aliàs non approbato in illa diœcesi, ad prædicandum in sua Ecclesia, maximè si sit in itinere. Ita Portellius V. *Prædicatores, nu.*2 *p.*4.*tr.*4.*res.*22. §. *Notandum.*

Parochus an dare possit aliquando licentiã Religioso prædicandi in sua Ecclesia.

PATER.

De Patre quoad Testamentum, vide V. Testamentum.

Pater an possit castrare filium consentientem?

PAter secundùm Salonium in 2.2. *to.* 1. q.65.*art.* 1. *contr.* 2. castrare potest filium consentientem, si absit periculum vitæ, vt voce & cantu Ecclesię deseruiat. Sed illum impugnat Tannerus in 2.2.disp.4.q.8.dub.1. *num.* 101. propter pericula & incommoda, quæ hinc sequi solent, & quia cantus pueri non est tanti momenti, vt ob illum frustretur finis à natura adeò intentus, qualis est generatio, cum id neque ad vitandum periculum animæ in Sacris Canonibus permittatur. *p.*3.*tr.*5. *res.*38. Quia enim homo non est dominus suorum membrorum, non potest aliquod membrum sibi, vel filio abscindere, nisi id requireret salus, & conseruatio totius corporis aliàs perituri, vt docet D. Thomas 2. 2. *q.*65.*art.* 1. & DD. communiter. nec tanti momenti ex excellentia vocis, aut honor, & sustentatio apud Principes, vt pro ea debeat membrum abscindi, vt vult Pasqualigus *decis.*498. Præsertim quod eunuchi venere plurimum torquentur, & maximo salutis periculo sunt obnoxi, *p.* 6. *t.* 8. *res.* 36. & obiter in *t.*6.*r.*35. §. *Sed quia.*

Et illum vẽdere, permutare, &c. constitutus in graui necessitate.
Potest dummodo filius non sit sui iuris, coniugatus, vel clericus.
Non tamen id potest mater de iure Cæsareo.
Secus de iure naturæ.
Quid si æqualis, aut etiam maior necessitas occurrat cum paupertate, aut egestate?

2 Pater in graui sua necessitate constitutus potest filios vendere, permutare, aut quocumque alio contractu alienare, iure naturæ, & Cæsareo. Deueniẽte verò deinde patre ad pinguem fortunam cogi potest, vt filium, quem ita vendidit, redimat. Quod tamen intelligitur, dum filij sub patria sunt potestate: Factis enim filij sui iuris, vel coniugatis, vel Clericis, licet ob id non egrederentur patriam potestatem, non tamen possent à patre vendi. Numquam verò filius de iure Cæsareo vendi potest à matre; quia filius de eodem iure non est sub matris potestate, vt affirmat Gloss. *leg.* 2. *C. de patr. qui filios suos distraxerunt*, & Arius Pinellius *ad rub. C. de bon. mater. p.* 2. *n.*23. Licet secus sit de iure naturæ. Dubium est, vtrum si occurrat æqualis Patri necessitas cum nimia paupertate, & egestate, aut etiam maior, vt si pater in seruitutem sit redigendus, aut occidendus, aut mutilandus, nisi filium vendat, fas sit patri filium vendere. Glossa citata, quam Couarr. 3. *var. res. cap.*14. *nu.*4. & alij sequuntur negat: quoniam, inquiunt, lex. 2. citata, solùm concessit facultatem in casu nimiæ paupertatis, & egestatis. Placet tamen magis sententia Pinelli loco citato nu.27. contrarium affirmantis, *p.*7.*r.*8.

Et filiam cogere ad intrandum Monasterium causa educationis.
Respondeo impuberem, posse.

3 Pater potest cogere filiam impuberem intrare Monasterium, vt ibi educetur, sicut cogere potest puerum vt eat ad scholam, vel artificium, & pueri tenentur illi obedire, quia in illa ætate non tam sua, quàm patris voluntate regendi sunt, vt ait Suarez de Relig. *to.*3.*lib.*5.*cap.*2. *nu.*15. & in speciali parentes habent ius offerendi filios impuberes Religioni sine eorum consensu: cap. addidistis 20.q.1. Ita Portellius *add. ad V. Clausura Monialium, n.* 4. & alij contra Megalium *to.*2.*res.*157.*n.*5.*p.*2.*t.*15.*r.*56. & *p.*4.*t.*4.*r.*42.

Puberem, non item.

4 At verò puberem cogere non potest sine peccato mortali, etiam ad manendum in Monasterio cum habitu sæculari vsque ad occasionem nubendi; quia, vt benè notat Suarez de Relig. *to.*3. *lib.*5. c.9. *dub.* 4. fœminæ maioris ætatis in his, quæ ad statum animæ pertinent sui iuris sunt, & ideò non possũt compelli ad tam arctam custodiam, & rigidam clausuram. Nisi id ad aliquod breue tempus censeretur moraliter necessarium ad illarum custodiam, & decentiam. Et in hoc omnes conueniunt, *p.*2.*t.*15.*r.*56.§. *Quid ego*, in fine.

Sub pæna excommunicationis.

5 Quoniam verò Tridentinum *sess.*25. *can.*17. excommunicationem iniungit cuicunque personæ, quæ in mulierem cogeret Monasterium intrare, habitum suscipere, aut profiteri, diffident Doctores, an pater cogens filiam puberem ingredi Monasterium, non in ordine ad monachandum excommuni-

municationem incurrat. Nam Suarez vbi ſupra putat, non incurrere, & Cõcilium loqui de illo tanto ingreſſu, qui à parentibus per ſe ordinatur ad habitus ſuſceptionem. Rodriquez *in ſum. tom. 1. c. 8. nu. 9.* ait, loqui etiam de ingreſſu coacto cum animo, vt poſtea habitum ſuſcipiat ſiue ſuaſionibus Monialium, ſiue alia via, quamuis exterius aliam cauſam ſibi fingat. Sed ego cum Barboſa *de pot. Epiſ. p. 3. alleg.* 104 *n.* 5. & alijs exiſtimo, incurri etiam ſi vis incutiatur ad ingreſſum cum animo ſolius cuſtodiæ, aut æducationis; quia Concilium diſiunctiuè loquitur (ad ingrediendum Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum) &c. in diſiunctiuis verò ſufficit veritas alterutrius partis. Et benè Concilium anathemati ſubiecit cogentes ad ingreſſum, quia puellæ ſemel ingreſſæ, ob verecundiam fęmineam, vel preces Monialium habitum inuitè ſuſcipiunt. Vetuit verò Concilium non ſolum directam coactionem, ſed etiam indirectam, vt ſi pater malè tractet filias in victu, veſtitu, verbis &c. Non autem infligit excommunicationem incutientibus metum ſolum reuerentialem, aut adhibentibus preces importunas, anteponendo conuenientiam, difficilè matrimonium &c. qualis eſt praxis Eccleſiæ, vt ait Portellius *add. v. Moniales, nu.* 11. quia hæc non eſt vera coactio. Et ideò Sacra Congregatio apud Villalobos *p. 1. t. 17. dub. 31. n.* 11. declarauit, non incurrere cenſuram patrem, qui filiam relinquit hæredem cum pacto, vt Monaſterium ingrediatur, & ſi tenuerit, toti hæreditati ſuccedat Monaſterium, ſubtractis pro filia neceſſarijs alimentis; quia hæc non eſt inductio per vim, ſed per modum concupiſcentiæ, *p. 2. t. 15. reſ.* 56.

6 † Tenetur autem pater dare filijs alimenta. † Et Fagundez in dec. *to.* 1. lib. 4. *c.* 4. *n.* 5. ait, quod filius Magnatis, cui pater non vult alimenta præbere ſecundum ſtatum, poſſit ſine mortali educere vxorem diuitem, & nobilem, licet genere aliquanto inferiorem, inuito parente. Regulariter verò peccare mortaliter, etiam ſi ducat ęquè nobilem, quia non obedit patri in re graui: ego autem in hoc contrariam ſententiam doceo cum Trullench. *in decal. tom.* 1. *li.* 4. *c.* 1. *nu.* 13. quam etiam docuimus V. *Matrimonium nu.* 11. *p.* 6. *t.* 7. *r.* 21 Et cum eodem *c.* 4. *dub.* 2. *nu.* 22. exiſtimo, patrem teneri dare filijs ſpurijs, non ſolum alimenta, ſed etiam dotem, ſi ſit Clericus, & ſtante Conſtitutione Pij V. licet quoad dotem, in cuius ſolutione maius patri incõmodum, & proximo ſcandalum emergit, probabilis ſit negatiua ſententia Molina *de iuſt. to.* 2. *diſp.* 224. *nu.* 22. Præſertim, quod dos inſeruiat ad alendam familiam filiæ, ad quod pater non tenetur. *Ibid. reſ.* 28. *et p.* 10. *tr.* 15. *r.* 19. in fine. Et nihilominus poteſt inſtituere hæredem vxorem filij ſpurij, vel maritum filiæ ſpuriæ. *ibi. §. Nota tamen. p.* 11. *t.* 4. *r.* 24. *&* 25. & ad id tenetur auus circa neptem, frater non tenetur niſi ad ſororem ex patre, & matre, non autem vterinam niſi ſecundum qualitatem alimentorum, & alia circa hanc materiam, vide ibid. reſ. 26.

> Pater tenetur dare filijs alimenta, & dotẽ.
>
> Etiam ſpurijs.
>
> Auus, & frater tenetur dotare neptem, & ſororem, non autem vterinam.

7 Pater non tenetur cogere filios ad ieiunandum tempore præcepti, ita vt ſi non ieiunent, debeat è domo eijcere, vt docuit Ledeſma *to.* 1. *tr.* 27. *c.* 2. concl. 6. quia hoc nimis durum eſſet, ſed tenetur lege charitatis curare, vt ieiunium ſeruent, & non ſeruantes corrigere. Ita Vegha *to.* 1. *c.* 14. *caſ.* 27. qui addit debere illis negare cęnam, quamuis obiecerint, id illos facere ex auaritia. *p.* 1. *t.* 9. *r.* 28.

> Non tamen cogere ad ieiunium, ſed ſuadere &c.

8 Pater communicare poteſt cum filio excommunicato non tollerato. Vide V. *Excommunicationis nu.* 42.

9 Pater non debet ab Inquiſitoribus conſtitui curator filijs minoris proceſſati contra Gomez *lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 64. *r.* 31. *§. Nota etiam.*

10 Pater cohabitans cum filio Clerico, gaudet eius priuilegio, *l.* 1. *C. de Epiſc. et Cler.* de non hoſpitando milites, ita vt nec teneatur contribuere in pecunia, quia priuilegium alicui conceſſum extenditur ad eius ſocios. Ita Riccius *p.* 3. *reſ.* 28. *nu.* 1. *et* 2. *p.* 4. *t.* 1. *r.* 32.

> Pater non debet conſtitui curator filij minoris in cauſa hęreſis.
>
> Et cohabitans cũ filio clerico exemptus eſt ab onere hoſpitandi milites.
>
> An ſi ſit diues, & exponat filiũ hoſpitali, teneatur ad expenſas.

11 An

11 An pater diues exponens filium hospitali ex iusta causa, teneatur hospitali restituere expensas. Vide V. *Restituere, nu.* 30. circa medium.

Peccat pater filium castrando.

Pater irritare potest vota filiorum impuberum. Vide V. *Voti relaxatio.* Et pater non potest castrare filium propter vocem sine peccato mortali. Diana & alij *p. 9. t. 8. res.* 45. §. Deinde.

PATRINVS.

PATRINVS necessarius est in Baptismo solemni.

† INter solemnitates in Baptismo, & Confirmatione requisitas est interuentus patrini, de quo aliqua dicenda sunt. †

Non autem in priuato.

1 Et quidem quoad patrinum Baptismi putat primò Zambranus *de cas. mort. cap. 1. de Sacr. Bapt. dub.* 18. *num.* 17. illum esse necessarium tam in Baptismo solemni, quàm in priuato, vt fit domi tempore necessitatis: quia, ait ipse, patrinus non tam pertinet ad solemnitatem Baptismi, quàm ad instructionem baptizati, eiusque spiritualem regenerationem. Et præterea, cùm nullus contingat Baptismus ita priuatus, saltem in pueris, vt non sit, qui illum teneat, credendum est, Ecclesiam in quocumque Baptismo patrinum exigere. Sed ego puto cum Henriquez *lib.* 2. *cap.* 18. nullum esse præceptum de adhibendo patrino in casu necessitatis; quia id non est credendū de Ecclesia in eo casu, quo patrinus idoneus inueniri non potest. *p. 3. t. 4. r.* 18. *et p. 5. t. 3. r. 7.* Qui à parētibus, vel à baptizāte debet designari *p. 9. tr. 8. r.* 50.

PATRINVS non potest esse non baptizatus.

Non decet vt vir, & vxor essent patrini.

2 Patrinus Baptismi debet esse baptizatus. † Potest esse cuiusuis ætatis, dummodo sit capax peccati mortalis. *p. 10. t. 16. res. 19. §. Notandum.* Et non est improbanda consuetudo aliquorum locorum, in quibus Catholici tenent filios hæreticorum. Possunt maritus, & vxor simul esse patrini, sed non decet. *p. 9. t. 8. res. 51. Nota secundò.* Sed peccant venialiter. *p. 11. tr. 8. res. 51. §. quæro Secundò.* Baptizante illos ministros hæretico in Nomine SS. Trinitatis. Ita Laym. *li. 5. t. 2. c. 89. n. 6.* contra Azorium *p. 1. li. 8. c. 11. q. 9 p. 3. t. 4. res.* 18. in fin. † Item non debet esse pater, aut mater Baptizandi. Et non admittitur vnus, vel vna Parochus potest puniri, & peccat mortaliter, si duos mares, vel duas fœminas admitteret. *res. 6. cit. in princ.* In confirmatione vnus tantum esse debet, vir pro viro, & fœmina pro fœmina. *ibi. r.* 90. Non potest esse Monachus ex c. *Monachi de consecr. dist.* 4. vbi Coninch. *de Sacr. q. 67. ar. 7. nu. 56.* putat, id non prohiberi Religiosis mendicantibus, sed solis Monachis solitarijs. Layman *c. 9. num.* 3. prohiberi putat omnibus Religiosis sicut illis prohibetur in Synodo Panormitana *p. 2. num.* 3. Cæterum quilibet Religiosus ad Episcopatum, vel Cardinalatum assumptus soluitur ab hac prohibitione, & esse potest patrinus, sicut D. Gregorius, dum erat Cardinalis, factus est Compater Mauritij Imperatoris: quia in his cessat periculum incontinentiæ ex nimis familiaritate, quæ est causa finalis talis prohibitionis. Ita de Cardinalibus Sanchez *in sum. to. 1. lib. 6. c. 6. num.* 24. & de Episcopis Rodriquez *qq. reg. to. 2. q. 58. art. 3. p. 3. res. 21. §. Quartò, & par. 5. tract. 2. res. 67.*

Parochus non debet admittere duos ex vtraque specie.

Pater, aut mater baptizandi.

Aut Monachus.

Nisi sit Episcopus, vel Cardinalis.

PATRINVS illegitimus non contrahit cognationem.

3 Patrinus Baptismi contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, quæ dicitur paternitas, & cum matre, & patre baptizati, & dicitur cōpaternitas. † Sed hanc cognationem non contrahit illegitimus susceptor. *p. 3. t. 4. res. 21. §. Secundò.* Vnde bene ait Zambranus *vbi supra num.* 8. contra Sanchez *de matrim. tomo 3. lib. 9. disp. 36. num.* 7. & alijs, patrem baptizantem, vel tenentem filium in periculo mortis, etiam astantibus alijs, & ex malitia, non contrahere cum vxore cognationem, ac proinde non impediri à petendo debitum, quod etiam dicendum de matre respectu viri, quamuis peccatum graue committerent; & puniendi forent: quia talis pœna

non

non reperitur in iure. Quod etiam docet nouissimè Granado *in 3. p. contr. 4. tract. 2. disp. 5. n. 5. p. 3. res. 3. & p. 5. t. 3. res. 25.* Tenentes filios hæreticorum non contrahunt cognationem spiritualem. *p. 9 tract. 7. res. 51. §. Nota tertiò.*

4 Ait verò Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. disput. 62. numero* 15. extraneum, qui baptizandum teneret in Baptismo priuato etiam si eo fine teneat, vt euadat patrinus, non contrahere cognationem. Nam cum patrinus pertineat ad solemnitatem, & cæremoniam ab Ecclesia institutam in Baptismo solemni, non potest contrahere & esse verè patrinus, qui tenet in Baptismo minus solemni: quia non potest mutuare institutionem Ecclesiæ. Secus verò de baptizante; quia sicut is verè baptizat eo modo, quo instituit Ecclesia, sic verè contrahit cognationem. Sed ego cum Zambrano *vbi supra num.* 4. & alijs existimo, tenentem cum tali proposito contrahere cognationem *p. 5. t. 3. res. 7.* † & pro probabili tenui hanc opinionem *in p. 3. t. 4. res. 18.* & recitauit *ibid. res. 2.* in fine. † Vnde contrahitur cognatio, quando moraliter certum est primum Baptismum factum domi non fuisse validum, & ideò infans rebaptizetur sub conditione; ita dicendum est de eo baptismo, quod collatum in ea parte in qua certum est non esse rebaptizandus infans sub conditione Dicast. *p. 11. tr. 8. res. 57.*

Contrahit tamen extraneus in Baptismo priuato puerum tenens animo contrahendi.

5 At verò probabilis mihi videtur opinio Sanchez *de matrim. to. 2. lib. 7. disp. 58. nu. 7.* quòd, qui per errorem leuat de fonte filium Petri, existimans se leuare filium Pauli, non contrahit cognationem; quia ad hanc contrahendam requiritur scientia, vt colligit Abbas ibi *num. 4. ex c. de cognat. spirit.* vbi deciditur, coniugem, quæ per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione. Sed Pontius *lib. 7. c. 39. num. 9.* contrarium docet: quia talis error est circa accidentalia. Nec esse paritatem de vxore tenente filium mariti, quia de hac est expressa iuris decisio, & præterea, quia contingit matrimonio contracto, vnde non mirum, si hinc cognatio non oriatur. *p. 3. t. 4. res. 16. & p. 11. tr. 8. res. 57.*

Quid verò si quis tenet filium Petri, existimans esse filium Pauli.

6 Qui tenet baptizandum nomine alterius, non contrahit cognationem, quia non est patrinus, sed fungitur loco patrini. Ita Sanchez *de matrim. to. 3. lib. 7. disp. 59. nu. 2.* contra Sotum *in 4. dist. 42. q. 1. art. 2.* Et, qui tenet per procuratorem, probabilius est contrahere, vt tenet Pontius *lib. 7. c. 39. num. 10.* sed probabile quoque est non contrahere. vt tenet Sanchez *vbi sup. n. 4.* Aduerte autem ad contrahendam cognationem requiri contractum physicum. Ita Sanchez *ibid. p. 3. t. 4. res. 2. & p. 10. t. 8. r. 29. §. Nota.*

Aut tenet puerum nomine alterius?

Vel per alium?

7 † Et hæc omnia, quæ dicta sunt de patrino Baptismi, applica patrino Confirmationis. † Vnde non tangens confirmatum, non contrahit cognationem. Villalobos *tomo 1. tr. 14. diff. 9. num. 9.* contra Sotum *in 4. dist. 42. q. 1. art. 2. p. 3. t. 4. res. 2. §. Notandum.* Debet autem patrinus Confirmationis, esse alius à patrino Baptismi, nisi necessitas cogat, vt ait Riccardus *in 4. dist. 7. ar. 7. q. 2.* Si verò seclusa necessitate idem teneat in Baptismo & Confirmatione, Bartholomæus ab Angelo *dial. 3. §. 45.* tenet, non peccare mortaliter *p. 5. t. 4. res. 21. §. Tertiò.* Debet etiam esse confirmatus secus secundum Syluium *in 3. p. q. 72. ar. 10.* peccabit mortaliter; sed oppositum est probabile. Non tamen contrahere cognationem, ex cap. *in baptismate, de consecr. dist. 4.* quia ibi id fieri non posse determinatur, & regula Iuristarum est, inualidè fieri id quod in iure dicitur fieri non posse. Ita Coninch. *de Sacr. q. 72. art. 10. n. 94.* & alij contra Molfesium *to. 1. t. 5. c. 2. nu. 43. p. 3. t. 4. res. 21. §. Secundò.* & *res. 26.* Cæterum patrinus Confirmationis non tenetur instruere confirmatum. quia hæc obligatio non reperitur in iure, sicut de patrino Baptismi. Ita Coninch. *vbi sup. p. 3. t. 4. res. 21.*

De Patrino Confirmationis.

BAP-

PAVPER.

Pauper quid?

Et quotuplex?

1 † PAuper ſecundum Varronem *lib.4.de ling. Lat.* à parua pecunia, ſecundum alios à paruolare dictus eſt. Significat eum, qui parum habet, & multis indiget. Et quidem ſi indiget neceſſarijs ad naturæ conſeruationem ſimpliciter, dicitur extremè indigens; ſi verò indiget neceſſarijs decentiæ ſtatus & conditioni, indigere grauiter. Si tandem aliquam neceſſitatem patitur, ita tamen, vt ſuccurrentem inueniat, vt ſunt mendicantes, egere communiter. Vide V. *Eleemoſyna*, vbi etiam inuenies, qualiter pauperibus ſubueniendum ſit. †

Pauper poteſt retinere debitum pro extrema ſua neceſſitate, Patris & matris fratris, vxoris, & filiorum.

2 Pauper in extrema indigentia conſtitutus, non tenetur ſoluere creditori, quod debet, ſed poteſt illud ſibi retinere ad ſuccurendum propriæ neceſſitati, ac etiam patris, matris, fratris, vxoris, & filiorum Vide V. *Debitor*.

Nec tenetur poſteà ditior factus reſtituere.

3 Item, ſi ante extremam neceſſitatem pauper accepiſſet accomodatum, conductum, vel precarium, & illud in extrema neceſſitate conſumpſiſſet, ditior poſtea factus, non teneretur illud reſtituere, quia non teneretur ratione rei, cum nec in ſe ſit, nec in pretio, non ratione acceptionis, quia iure conſumpſit: nec ratione contractus, quia hi contractus non obligant re pereunte, niſi culpa perierint. Ita Leſſius *lib.3.cap.16.dub.1.num.5.par.5.t.8.reſ.*10. Immò ſi ante neceſſitatem rem quis furatus eſſet, quam poſtea in extrema neceſſitate conſumpſiſſet, non teneretur (adueniente commoditate) reſtituere. Nam rem alterius licitè quis in neceſſitate conſumit. nec obeſt, quod furatus ſit ante neceſſitatem; nam hoc nō tollit ius naturæ, quo omnia fiunt communia. Ita Palaus *to.1.tr.6.diſput.2.punct.*10.*nu.*116.& alij contra Sotum *in 4.diſt.*15.*q.*1.*par.6.t.7.reſ.*8. Quod à fortiori procedit, ſi rem pauper furatur in ipſa extrema neceſſitate. Nā tunc nō tenetur reſtituere ratione rei, quæ iam eſt conſumpta; nec acceptionis, quæ non fuit iniqua Et diues pauperem extremè indigentem tenetur ſubuenire liberaliter, & non cum onere reſtitutionis, ſecundum aliquos. Ergo, &c. Ita Villalobos *tom.*1.*t.*22.*diff.*2.*n.*12. contra Leſſium *lib.2.c.16.dub.1.n.*8. cuius opinio, vt ille cenſet, eſt etiam probabilis, *p.5.t.8.reſ.9.*

Quod etiam dic ſi in tali neceſſitate conſumpſiſſet rem furtam ante.

Vel in ipſa neceſſitate.

Poteſt verò pauper in extrema neceſſitate furari à diuite, quòd is tenetur illi dare, vi.

4 Et verò pauper in extrema neceſſitate poſitus, à diuite, vel alio ſubripere poteſt id, quod ille ſibi dare tenetur, non ſolùm occultè, ſed etiam vi: & ſi reſiſtat, cum debito moderamine illum occidere. Ita Leſſius *lib.2.c.12.nu.*69.*p.5.t.8.reſ.*23.*initio*.

Et probabile eſt furari poſſe etiam in neceſſitate graui.

5 In graui verò neceſſitate Granado *in 2.2 controu.3.tract.11.diſputatio.7.num.*4. putat pauperum furari non poſſe. tum quia in cap. *Si quis. de furtis*, imponitur pęna accipienti res alienas tempore neceſsitatis, quod ſaltem procedit de neceſsitate graui. tum etiam quia valdè probabile eſt, diuites non teneri grauiter indigentibus ſubuenire, de neceſſarijs ad ſtatum, ſuperflua verò an habeant, pauperi difficile conſtare poteſt. Et tandem, quia, cum poſsint multi grauem neceſsitatem pati, quibus æquè à diuite ſuccurrendum eſſet, nec poſſet omnibus vnde liberum ei foret, huic, vel illi ſuccurrere, iniuriam ei faceret alius occultè ſurripiens. Addit tamen hic Doctor, quòd ſi quis ſuperflua ſtatus habet, & non occurrit hic & nunc alius pauper, cui ſubueniat, tenetur huic ſubuenire; & ſi non ſubueniat, poteſt ille ſurripere. Sed contraria ſententia Palai *t.1.tr.6.diſ.2.pun.*10.*n.*5.& aliorū eſt abſolutè probabilis, quod pauper in valde graui neceſsitate morbi, famis nuditatis, &c. poſsit aliena ſurripere. quia diues tenetur ſubuenire conſtitutis in graui neceſsitate, & ſic eſt irrationabiliter inuitus, ſi ab eo fuerunt, dum poteſt. Poſſe autem, ſatis conſtabit pauperi; ſi ſuam neceſsitatem ſciat, & potentiam

diui-

diuitis, ignoretne an alij eiusdem necessitatis secum concurrant. Imò etiam si sciat, cum diues non potens omnibus simul, teneatur omnibus diuisim succurrere, probabile est, pauperem posse accipiendo præuenire, quia sic videtur vti iure à natura sibi concesso *p.4.t.17.ref.29.* & *p.5.t.8.ref.23.* & probabiliter putat Lessius lib.2 *c.2.dub.5.n.43.* quod pauper astans ante ostium diuitis expectans eleemosynam, si alteri pauperi venienti dicat, iam esse datam, non tenetur ad restitutionem, *p.5.t.8.ref.21.* in fine.

6 Positus verò in extrema necessitate, secundùm Villalobos *to.1. tr. 22.* diff.2.*nu.*10. implorare potest contra diuites officium iudicis, qui diuites cogat ad subueniendum illi: sicut implorare potest, vt sinatur transire per publicam viam, & sumere de flumine aquas; quia res in necessitate sunt communes, sicut via & aqua fluminis. Et quamuis diues non teneatur ex iustitia, sed tantùm ex charitate, & ideò probabilis sit opinio Iuristarum, quod pauper non habeat actionem contra ipsum: certum tamen est, quod implorare potest iudicem, & hic obligare illum debet ad subueniendum in bonum commune, & testatur sic practicari in bene ordinatis rebus publicis tempore famis, & pestis. Immo Lorca in 2. 2. *sect. 3. disp. 39.* mem. 4. *n.* 47. docet, iudicem non solùm in extrema necessitate, sed etiam quoties adest præceptum iuris diuini, aut humani, de subueniendo, debere diuites cogere; quia bonum commune exigit, vt non solum extremæ, sed etiam aliæ necessitates subleuentur, *p.5.t.8 ref.4.*

In extrema verò potest etiam contra diuites implorare officium iudicis.

7 Nota etiam, pauperes & miserabiles personas posse laicos in quacumque causa coram Iudice Ecclesiastico conuenire. Vide V. Iudex Ecclesiasticus, *n.* 7.

8 Becanus *in 2. 2. c. 21. dub. 9. num.* 23. putat, excludi posse à ciuitatibus pauperes peregrinos, aut quia non potest subueniri domesticis, & extraneis, vel ne inferant morbos, corruptelas, hæreses &c. vel ne otio computrescant cum sint sani, & apti laboribus. Id verò negat Sylu. *in 2.2.q.32. art.9.q.3.* Vide Tannerum *to.3.disp.2.q 5.dub.3.* & Sotum in Apologia in causa paupert. p. 5. *tr.*8 *ref.* 36.

An possint è ciuitatibus expelli pauperes peregrini?

9 Pauper lucratur Iubilæum, etiamsi det vnum obolum. Ita Bossius de Iubil. *sect.4.cas.21.n.4.5.6.* qui addit sufficere, quod curet eleemosynam pro se dari ab alio. Et si nullam dare potest, probabile est posse illum lucrari absque commutatione eleemosynæ in aliud opus pium, quia hoc videtur esse mens Summi Pontificis. Ita Faustus de Iubil.lib.4. qu. 55. Licet probabilis etiam sit contraria sententia Sanctarelli *de Iubil.c.7.dub.1.p.5 t.12.r.15.*

Pauperem, qui nihil dare, potest, probabile est acquirere Iubilæum.

10 Simulata paupertate eleemosynam recipiens, secundum Fabrum *in 4. dist.15 q 2.disp.50.c.4.nu.120.* tenetur ad restitutionem: quia qui decipitur circa conditionem propter quam donat, non donat omnino liberaliter: qui verò dat eleemosynam pauperi, dat propter paupertatem, tamquam propter rationem motiuam huius eleemosynæ in particulari datæ huic, quamuis ratio motiua generalis dandi eleemosynam pauperi sit amor Dei. Idque procedere, siue eleemosyna magna sit, siue parua, dummodo non sit contemnibilis; quia quod est alienum, siue magnum, siue paruum, restitui debet. Sed quoad ostiatim mendicantes, qui paruas, & quotidianas eleemosynas recipiunt, contrarium teneo cum Granado in 2.2. *controuers. 7. tract. 11 disputatio.7.num.4.* quia in his non habetur ratio paupertatis, sed absolutè. Secus verò in eleemosynis magnis, qua acquireret v. g. fingens se Episcopum ab hæreticis expulsum, vel captiuum. nam hæ eleemosynæ fiunt sub conditione, saltem tacita, quod sit pauper. *p. 5. t.8. ref.* 21. Restitui autem debet secundum Granadum *ibid. disput.6. nu.5.* donanti, qui censetur velle dare huic, qui si non est pauper, dependenter ab eius volūtate distribui debet. Secundū Villalob. *diff.19.n.4.* restitui debet pauperibus, quia dans cēsetur à se abdicasse dominiū, & dedisse pauperi vt pauperi. Vasqu. verò opus

Pauper fictus tenetur restituere eleemosynas.

Non quidē modicas.

Sed magnas.

Et quidem secundum quosdam ipsis datoribus.

Secundum alios, pauperibus.

de

Google

de reſt. cap. 3. dub. vlt. num. 24. vtramque opinionem putat probabilem, & tutè ſequi poſſe *p. 5 t. 8. reſ. 22.* Nota verò, quod pauper mendicans cauſa otioſitatis, vel cupiditatis, non peccat mortaliter, ſi maneat intra limites paupertatis. Ita Barboſa *apor. lit. P. v. Pauper par. 5. t. 8. reſ. 21. §. Nota etiam.*

PAVPERTAS RELIGIOSA.

Circa paupertatem Religioſam, præſertim circa donationes, multa ſtatuuntur in Bulla Clem. VIII.

1 † PRodijt olim Bulla Clementis VIII. de largitione munerum vtriuſque ſexus Regularibus interdicta, in qua Religioſis prohibetur largitio, cum ſæcularibus, tum inter ſeipſos, niſi paruorum quorundam de eſculentis, & poculentis, eaque benemeritis tantum, ob deuotionem, vel alias cauſas à capitulo generali probandas, cum licentia Superioris in ſcriptis, deque conſenſu maioris partis conuentus. Prohibentur item diſpendioſæ benefactorum receptiones, & lautæ comeſſationes, etiam Ordinario loci, aut Protectori exibendæ. † Intentio autem Pontificis in ea edenda fuit, cum Monaſteriorum facultatibus proſpicere, ne diſſiparentur: tum à Religioſis ambitionis radicem euellere, ne per munerum largitiones viam ſibi ad dignitates & officia aperirent. Ita Souſa *in hanc Bull. fund. 5. nu. 34.* contra Pelliucium, qui *to. 2. tr. 34. cap. 3. q. 6.* cum alijs duas alias cauſas finales addit nimirum vt religioſa diſciplina integra conſeruetur, & labefactata reſtituatur, & vt voti paupertatis integrum ſeruaretur. *p. 1. t. 6. reſ. 12.* Hæc autem Bulla hic Panormi recepta fuit apud Moniales, vt teſtatus eſt D. Vicarius Delaæiba; generaliter verò recepta non fuit, vt docent Megala *conſ. 33. nu. 17. p. 1. t. 6. reſ. 1.* † Verum nouiſſimè Vrbanus VIII. illam innouauit, irritans, damnanſque omnem prætenſum non vſum; mandanſque quotannis menſe Ianuario publicè legi vna cum declarationibus ab ipſo editis, nimirum quòd munera à prædictis largiri poſſint cauſa gratitudinis conciliationis, aut conſeruationis beneuolentiæ erga conuentum, aut Religionem, & quauis de cauſa reſpiciente de ſui natura actum virtutis: modeſtè tamen & diſcretè, & cum licentia Superioris, & conſenſu maioris partis Conuentus, vbi talis conſenſus ex conſtitutione, aut conſuetudine poſtulatur, (quo ſenſu intelligendam eſſe Bullam prædictam, vbi ad eſculentorum largitionem talem conſenſum requirit,) & quando concurrit ambitionis ſuſpicio; qua ceſſante, nec requiri licentiam Superioris ſcriptam, ſed ſufficere vocalem. Comeſſationes autem & conuiuia in excipiendis benefactoribus, Protectore, & Ordinario lautè eatenus prohiberi, quatenus decentiæ ſtatus Regularis aduerſantur, &c.

Quam nouiſſimè declarauit, & confirmauit Vrb. VIII.

Verùm ea non condidit nouum ius.

Et quantitatem munerum reliquit determinandam à Superiore.

Qui poteſt illam determinare ſpectatis circumſtantijs.

Et circa annuos redditus conceſſos Religioſis abſque limitatione.

2. Cæterum, Bulla prædicta nō condidit nouum ius, ſed reſtituit, & reformauit antiquum, & introduxit ſolùm nouam forma in approbandis cauſis talium largitionum, † quas iam declarauit SS. Vrbanum; † vt ſcilicet determinarentur in capitulo generali. Circa verò quantitatem nihil praſcripſit. Vnde de illa poteſt conuentus, eiuſque Superior cognoſcere. Ita Valerus V. *Munera, n. 49. Ibi. reſ. 3.* Et aliqui dicunt, concedere poſſe vſque ad ſummam decem aureorum. Sed cum nulla in hoc limitatio reperiatur in iure, melius dicimus cum Sanchez *in ſum. to. 2. lib. 7. c. 19 n. 42.* determinari debere plus minus, ſpectatis perſonis, cauſa, ſpes, & ſimilibus circumſtantijs. *ibid. reſ. 4.* Et circa fructus annuos ad Religioſi vſum conceſſos, ſi quos ſibi parcè viuendo referuauit, probabile eſt, concedere poſſe abſque vlla reſtrictione; quia hæc donatio non præiudicat Monaſterio, ſed ventri, genio, & decenti vſui ipſius Religioſi; quia ſi ſciat ea, quæ ſibi detrahit parentibus, & amicis largiri poſſe, accipiet etiam occaſionem parcè viuendi. Ita Valerus V. *Munera, nu. 73. Ibid. reſ. 19.* Et quam licentiam dare poteſt Prælatus ſuis ſubditis circa hoc, dare etiam poteſt Monialibus Abbatiſſa, ſi non eſt conſtitutio,

Quod regulariter procedit etiam in Abbatiſſa.

ſtitut'o, vel præceptum ſuperioris in contrarium. Ita Sanchez *vbi ſup. n. 44. Ibi. reſ. 22.* Et in ſpecie concedere poteſt licentiam præbendi aliquid ſupra ſtipendium Confeſſario, cum patientia, charitate, & aſſiduitate aſſiſtendi, ac miniſtris cum diligentia famulantibus. Ita Fauſtus *lib. 8. c. 227. n. 7. Ibid reſ. 17.* Item ad dandam eleemoſynam: item pro ſumptibus feſti, muſica, & concione. *Ibid. reſ. 11.* Item loci Ordinario cauſa benedictionis, habitus ſuſceptionis, aut profeſſionis ſecundum Valerum *n. 81. Ibid. reſ. 24.* Et generaliter in remunerationem eſt dictamine gratitudinis, † vt declarauit SS D. Vrbanus, † & docuit Valerus *n. 97. Ibid. reſ. 15.* Qui bene addit, in remunerationem pro beneficio accepto dari poſſe aliquid plus: quia ſic poſtulat lex gratitudinis, ſecundum D. Thomam 2. 2 q. 106. *art. 6.* Puto autem cum Nauarro *de red. q. 1. n. 91* dari poſſe ſuper ſeſquitertium, vt eſt 4. reſpectu 3. *Ibid. reſ. 16.* Et tandem dari etiam aliquid poteſt ei, à quo ſperatur beneficium. Et ratio horum omnium eſt: quia huiuſmodi donationes non ſunt propriè donationes, ſed nomine tenus: nec in illis præiudicatur Monaſterio. *Ib. r. 15.* Vbi verò Bulla permittit dari leuiora de eſculētis, & poculentis, aut ad deuotionē pertinentibus, extendi etiam debet ad alia ſimilia; quia in exceptionibus cōprehenduntur tacitè caſus ſimiles. Ita Leſsius *li. 2. c. 8. dub. 8. n. 104. Ibid. r. 7.*

porrò Bulla non prohibet dare aliquid in gratitudi nem.

3 Cæterum hæc Bulla prohibet ſolùm largitiones de rebus iam Monaſterio acquiſitis, non autem de acquiſibilibus quia hæc non dicuntur adhuc bona Monaſterij. Vnde Religioſus, aut Monialis cum licentia Prælati efficere poteſt pro conſanguineo, vel amico picturam, corporal a, vel alia opera magni valoris gratis, & de Superioris licentia facere etiam poſſet ſumptibus Monaſterij, ſi ſint modici. Ita Valerus V. *Munera. n. 76.* Ratio autem eſt: quia in hoc caſu Monaſterium non habuit vnquam ius in opus illud quod nondum erat, nec in pretium, quod remiſſam eſt priuſquam deberetur *p. 1. t. 6. reſ. 6. & par. 7. t. 1. reſ. 17.* Item ob eadem rationem poteſt cum licentia celebrare aliquot Miſſas gratis ac intentionem amici, etiam accipientis ſtipendium, non tamen dare eleemoſynam acceptam pro Miſsis conceſſis ſibi à Superiore infra annum. Et quamuis Valerus *num. 75.* hanc ſententiam probabiliorem appellans, videatur oppoſitam exiſtimare probabilem: ego tamen dubito; quia eſt diſpar ratio. *Ibid. reſ. 19.* Item poteſt non acceptare aliquod donum, rogans, vt illud detur amico, vel conſanguineo. nam neque in hoc caſu dat aliquid ſibi, aut Monaſterio præacquiſitum. neque obſtat *l. 2. ff. de calumn.* nam vtitur verbo *iuſſerit*. loquens de re acquiſita: in noſtro enim caſu Religioſus non iubet, ſed rogat eum, qui poteſt non dare, ſi velit. Ita Fagundez *pr. 2. li 8. c. 6. n. 18. ibid. reſol. 8.* idem docet Souſa *in hac Bullam §. 2. nu. 73.* ſi Monialis v. g. diſpenſet abſque licentia pecuniam à parentibus, aut conſanguineis ſibi traditam vt pro libito diſpenſet, apud ipſos dominium reſeruantibus. Sed hæc opinio, ſi loquatur de vſu abſolut o pecuniæ, eſt nimis laxa, & contra perfectionem paupertatis religioſæ. Secus, ſi loquatur quòd eleemoſynas &c. *ibid. reſ. 10.* Nam tunc ex vna parte conſumit in vſus licitos & ex alia, cum non acquirat dominium, ſed illud maneat penes conſanguineum, non eſt cur Superioris licentia requiratur. Ita Sanchez *in ſum. to. 2. lib. 7. c. 30. n. 4.* contra Turrianum *in. 2. 2. to. 1 diſp 84. dub. 3 ibid. reſ. 29. & p. 3. t. 2. reſ. 65.* 6. *Nota etiam.* Et denique in hac Bulla non comprehenduntur partus intellectus, vt Conciones, Lectiones, &c. & ſic declarauit ipſemet Clemens. quare Religioſus poteſt eos pro libito dare: & ſi in aliam Religionem transeat, ſecum deferre, vt teſtatur Valerus. *n. 106.* à pio quodam Religioſo obſeruatum. *p. 1. t. 6. reſ. 25.* Circa alia verò datur paruitas materiæ. Et ſic ſi Religioſus ſine licentia munus duorum aureorum de Monaſterij bonis præberet, peccaret quidem peccato furti; ſed pœnas Bullæ non incurreret, vt docuit Filliucius *to. 2. t. 34. c. 3. q. 9. nu 65* & declarauit viuæ vocis oraculo ipſe Clemens: fortaſſe quia ſumma duorum aureorum in iure par-

Nec diſponit de bonis noadum acquiſitis Monaſterio.
Ex quo multa corrolaria inferuntur.

Nec item diſponit circa partus intellectus.

Et in reliquis admittit paruitatem materiæ.

parua censetur, ibid. *res.* 5. Quod etiam procedit, si Religiosus dando munera, nec bona Monasterij dissiparet, nec ambitionis intuitum haberet: nam tunc cessaret finis Bullæ; & cessante fine legis, etiam in particulari, cessat lex, saltem in conscientia. Ita Granado *in p. 2. contr. 7. t. 3. p. 2. disp. 15. sect. 3. n.* 18. contra Faustum *lib. 8. qu. 20. ibid. res.* 18. *et* 33.

Licentiam autem scriptam requirit, vbi adest ambitionis suspicio.

Nam si non adest, sufficit vocalis.

Et quandoque etiam tacita.

Vt in minimis.

4 Licentia scripta, quam requirit hæc Bulla, non est necessaria in singulis donationibus, secundum Valerum *num.* 86. quia id non exprimit, sed sufficit vna generalis, *p. 1. t. 6. resolut.* 21. Imò, si non timetur ambitio, possunt inter se Religiosi parua munera præbere cum licentia verbali, quia Bulla requirit licentiam scriptam, quando timetur ambitio, vt docet Valerus *num.* 83. ibid. *res.* 20. † & declarauit nouissimè Vrbanus VIII. † Et si munera non sint notabilia, sufficit etiam tacita, ibidem. Cutelli autem, sudarium, & similia, valoris decem, aut duodecim realium. Ledesmæ in addit *to. 2. c. 4. dub.* 6. non sunt notabilia, etiam quoad Religiosos alterius Conuentus eiusdem Religionis, ibid *res.* 39. Quod contra Lessium lib. 2. cap. 41. *dub. 9. num* 79. procedit, si Religiosus velit mutuo, vel commodo, ibid. *res.* 37. Et dare res sibi ad vsum concessas Religioso eiusdem Monasterij, quando est securus de conseruatione, & restitutione: quia in hoc non præiudicatur dominio Monasterij. Et sic Llamas *p. 3. c. 9* §. 12. permittit sine licentia expressa commodo dari libros cuiuscunque valoris, tunicam, caligas, calceos, & etiam cuculam *p. 2. tr.* 11. *res.* 20. Et Ledesma dub. 2. permittit dare mutuo pecuniam, quia in mutuo remanet penes Monasterium dominium ad æquiualens. Et probabiliter id extendit ad mutuum cum sæcularibus, si sint personæ secu: ç, *p. 1. tr. 6. res.* 37. Et dub. 2. ad communicationem item cum sæcularibus; quia in mutuo, & commutatione ius non perditur, sed commutatur. ibid. *res.* 38. & *p. 7. tr* 11 *r.* 21. Neque verò ad operandum de licentia tacita Superioris, opus est certitudine de tali licentia, sed sufficit habere probabilitatem, vt docet Sanchez *in sum. tom. 2. lib. 7 cap. 19. num.* 13. Quæ in praxi haberi potest, spectata benignitate Superioris, eiusque erga Religiosum beneuolentia, incommodo Monasterij, qualitate Religiosi, &c. Ita Faustus *lib.* 8. *q.* 162. *ibid. res.* 31. *a* §. *Sed circa.* In particulari autem præter supradicta, probabile est, præsumi licentiam in largienda socio ratione, seu pitantia carnium, ouorum, & aliorum, quæ limitatè conceduntur, si non adsit præceptum in contrarium: nam licet in hoc Religiosus gerat actum dominij: hoc tamen dominium sicut & vsus residet penes ipsum; quia in his, quæ vnico actu consumuntur, vsus à dominio non separatur, vt ait Ioann. XXII. in Extrauag. ad conditorem. Accedit quoque paruitas materiæ, & modicum vel nullum Monasterio consequens detrimentum. Ob quæ hanc sententiam docet Cenedo *de paup. relig. dub.* 17. *num.* 9. *&* *dub.* 32. *num.* 15. Quamquam contraria sententia Salonis *in 2. 2. to. 1. quæst. 61. tr. de dom. q* 1 *art. 2. concl.* 1. sit probabilior. *ibid. res.* 28. Imò Peregrinus *de Relig. tom. 2. cap. 2. q.* 2. §. 6. docet, Religiosos dare posse absque licentia expressa comestibilia cuiuscunque valoris, etiam extraneis; dummodo illa acceperint cum licentia: quia in hoc casu licentia præsumitur. Quod an sit probabile alij videant. *ibid res.* 29. in fine. Porrò licentia tacita sufficit etiam tunc, cum postulari potest expressa, & ob verecundiam, vel aliam difficultatem non postulatur. Et licet Superiori displiceat modus dandi occultè sine licentia expressa, & propterea quoad modum dandi inuitus sit, nō proinde Religiosus hoc modo donans peccat mortaliter, dummodo superior secundum substantiam non sit inuitus. Ita Tannerus *in 2. 2. disp. 6. q. 3. dub. 4. n.* 165. *ibid. res.* 31. licet dissentiat Crousers *in Reg. S. Franc. c. 7 lect.* 14. *p* 6. *t.* 6. *r.* 58. Quando verò requiritur licentia expressa, & Religiosi dans accipiens sunt eiusdem Conuentus, sufficit licentia in alterutro; quia dans & accipiens sunt correlatiui. Secus si secus. Ita Ioan. Fran. Suar. V. De voto pau. cōtra Suar. *c.* 19. *n.* 71 *p. 3. t. 3. r.* 65. §. *Nota quarto.*

In mutuo.

Commutatione.

Et quandocumque probabiliter præsumi potest.

Spectata superioris benignitate, beneuolentia, &c.

Et probabiliter etiā in danda pitantia carnium ouorum &c.

Etiamsi in his casibus postulare posset expressa.

Quæ sufficit in alterutro, si sint ambi Religiosi eiusdē domus.

5 Pro-

Sæculares recipi poſſunt à Religioſis etiã modeſtę recreationis cauſæ.

5 Prohibet etiam Bulla, recipere ſæculares in Monaſteria, niſi occaſione tranſitus, aut deuotionis. Et tu excipe etiam occaſionem recreationis, cum Souſa §. 7. *num*. 91. quia ea non intendit vitare hoſpitalitatem, ſed magnos ſumptus in illa de rebus Monaſterij *p.* 1. *t.* 6. *reſol.* 14. Et hæc quoad Bullam. Sed prætereà

Religioſi egeat licentia etiam in acquirendo.

Et ſi ſint notabilia expreſſa.

6 Quæres primo, An Religioſus egeat Superioris licentia, non ſolùm ad donandum, ſed etiam ad acquirendum? Reſpondeo affirmatiuè. Et quidem Cruz *lib.* 1. *cap.* 3. *dub.* 3. *concl.* 1. *et* 3. putat eſibilia à Religioſo accipi poſſe cum ſola licentia tacita. Nummos verò non ita, etiam ſi adſit intentio petendi licentiam cùm volet expendere. contrarium tamen eſſe probabile. ego verò exiſtimo, in eſibilibus magni valoris non ita facilè præſumi licentiam, ac proinde cautè procedendum eſſe. Quoad nummos vero, ſi illos Religioſus reciperet. nouum interim Superiorem expectans, vel ad illum ſcribens pro licentia, ſolùm venialiter peccaturum. Conſultius tamen eſſe, quòd interim deſerat illorum dominium apud dantem *p.* 1. *tr.* 6. *reſ.* 41. *et* 42. In quo caſu ſecundum Sanchez *vbi ſup. n.* 51. poteſt ab illo petere; vt nummos vel apud amicum deponat, vel etiam ſibi det, vſuro poſtea in neceſſitatibus cum licentia. *ibid. reſ.* 43. ſed etiam in depoſitum accipere non poteſt ſine licenita. Poteſt tamen accipere in domum cum intentione petendi licentia, & reſtituendi ſi negatur *p.* 10. *t.* 15. *reſ.* 40. Sufficit etiam in accipiendo licẽtia tacita quoad ſubſtantiam, etiamſi modus ſuperiori diſpliceat, de donatione diximus *nu.* 4. Et Monialis, quæ Abbatiſſæ viſitantij cubicula res aliquas occultaret ob verecundiam, non peccaret mortaliter. Ita Tannerus *in* 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 3. *dub.* 4 *nu.* 165. *Ibidem reſ.* 31. §. *Hinc.* Quod etiam procedere puto cum Religioſo; qui accepta à pœnitentibus pecunia, inſcio Superiore, libros emit: quos tamen palam tenet, & Superioris nutui expoſitos. Nam quæ Religioſus ſic tenet, ſunt in poteſtate Prælati, ita Perez *in reg. D. Benedicti cap.* 33. *dub.* 5. *nu* 125. *ibid. reſ.* 26. *& p.* 3. *t.* 2. *reſ.* 75. *et p.* 7. *tr.* 11. *reſ.* 19.

Poteſt nihilominus Religioſus cum licentia tacita acceptis pecunijs ab amicis tenere libros, & habere illos expoſitos.

Et cum licentia poſſidere periculum, & annuos redditus.

In vſus pios cum licentia cõuertendos.

7 Quæres ſecundò. An liceat Religioſis in particulari habere poſt Tridentinum annuos redditus? Reſpondeo, multos negare; quia illud *Seſs* 25. *cap.* 2. id illis vetuit verbis præceptiuis, quæ non ſolùm declarat ius antiquum, ſed condunt nouum, & ſic declaraſſe Sacram Congregationem Interpretum. Sed Sanchez *in ſum. to.* 2 *lib.* 7. *cap.* 22 *num.* 11. probabiliter & tutè docet, licere, vt illos inſumant in vſus licitos de licentia Superioris reuocabili, quia hæc eadem Bulla Clementi VIII. diſtinguit inter bona communitatis, & particularium Religioſorum. Concilium verò declarare ius antiquum, in quo id Religioſis prohibetur in ordine ad vſus ſuperfluos, & prophanos. Declarationem verò non eſſe authenticam. Vel etiam non obſtare; quia multi eas non deciſiuias, ſed doctrinales appellant, ſit alibi diximus. *par.* 1. *tract.* 6. *reſ.* 32. Ex quibus patet primò, non eſſe damnandum illarum Religionum conſuetudinem, quæ certos redditus pro victu, & veſtitu Religioſis aſſignant, vt ſi quid deſit, ipſi ſibi procurent, ſi verò ſuperſit, de Superiorum licentia honeſtis vſibus applicent. Et excuſandos eſſe aliquos Religioſos, ſi eo, quia ſunt Prælati, aut Magiſtri Ordinis, aut regula relaxata eſt, & à veteri conſuetudine ſic interpretata, aut ipſi Religioni multa bona ſuis laboribus, & induſtria comparauerunt, ampliſſimos redditus habeant, participandos fortaſſe à pauperioribus. *ibidem* §. *Ex his.* Immò placet ſententia Bannez *in* 2. 2. *qu.* 62. *art.* 5. docentis, quod tales Religioſi habentes licentiam expendendi dictos redditus ad ſuum arbitrium, ſi expendant in vſus turpes, non peccent mortaliter, nec accipientes teneantur ad reſtitutionem *p.* 3. *t.* 2. *reſ.* 65. §. *Nota tertiò, & reſ.* 98. *& p.* 7. *t.* 9. *reſ.* 15. *& t.* 11. *reſ.* 22. Patet ſecundò, legatum particulari Religioſo relictum, etiam cum conditione, vt nihil acquiratur Monaſterio, licitum eſſe intelligendum tamen, vt ab illo in vſus honeſtos, & de licentia Superioris conuertatur

Vt in multis Religionibus ſeruatur.

Etiam ampliſſimos?

Vnde Religioſus ex improuiſo mortuus, & repertus in cella cum marſupio denariorum, nõ debet priuari eccleſiaſtica ſepultura.

uertatur. & ſi in hoc caſu Superior non permittat acceptari, eo ipſo, quod negat, legatum reſolui. Vnde, ſi legetur ſub conditione, vt illud Religioſus habeat independenter à voluntate Prælati, inualidum eſſe. Ita Molfeſius *to.1.t.7 c.20.n.50.p.3.t.2.reſ.*34. Patet tertiò, & Religioſum inuentum mortuum in cella cum marſupio denariorum, non eſſe iudicandum proprietarium & priuandum Eccleſiaſtica ſepultura, iuxta *l.cap.ſuper quodam, de ſtatu Mon.* Et ſic docet Rodriq. *in com.reſ.*128.*n.*20. quia iura non priuant officio altaris Monachum inuentum cum pecunia, niſi admonitus non reſipiſcat. Et præterea is poſſet ſe purgare, dicendo, vel quod habuit licẽtiam Prælati localis, quam is negare non poteſt, cum poſſit oblitus eſſe, aut Superioris maioris ſecretò, cuius oppoſitum difficilè conſtabit. Vel quod ſit pecunia amici depoſita apud ipſum, vel data ad diſtribuendum in eleemoſynam, quod ſecundum Suarez de Relig.*to.*3 lib.8.*c.*11.*n.*45. non eſt illicitum.*p.*1.*t.*4.*r.*23.

Religioſus nõ poteſt retinere vſum pecunia, exiſtente apud alterũ dominio illius.

8 Quæres tertiò, An ſi quis det Religioſo pecuniam ad ipſius vſum liberè prout voluerit diſpenſandam, reſeruans ſibi dominium talis pecuniæ, an Religioſus illa vtendo frangat votum paupertatis. Negat Caramuel in Regul. D. Benedicti diſp.60. *reſ.7.nu.*883. quia ſecundum ipſum vſus, & dominium realiter diſtinguuntur, poteſt hoc retineri, & ille alienari. Ergo Religioſus vtens tali pecunia, non peccat. Sed eius ſententia mihi non placet, nã vt optimè obſeruat Lugo *de iuſt. et iure to.*1.*diſp.*2 *ſect.*3.*nu.* 50 Votum paupertatis religioſæ non ſolùm obligat ex intentione vouentium ad carentiam dominij, vel iuris alicuius ciuilis, ſed etiam ad non habendum vſum facti harum rerum temporalium, niſi ex voluntate Prælati. Alioquin nunquam Religioſus peccaret contra votum paupertatis accipiendo aliquid ab externis, quia nunquam poteſt acquirere aliquod ius, ſed ſolum facti, cuius ſolus eſt capax: ergo ipſe vſus facti poteſt eſſe materia ſufficiens contra votum. Ratio verò à priori eſt, quia votum obligat ſemper iuxta intentionem vouentis, illi autem, qui in Religione emittunt hoc votum, non ſolùm intendunt à ſe abdicare omnes ius, ſed etiam imitari ſtatum pauperum, ita vt careant ijs rebus, quibus indigent ad vitam humanam, nec ijs vtantur, niſi ex arbitrio Prælati, *p.7.tr.11.reſ.*18.

Religioſi eiecti, & extra Religionem defuncti bona pertinent ad Cameram Apoſtolicam ex motu proprio Greg. XIII.

9 Quæres quartò An iuſtè eiectus à Religione, ſi aliquid acquirat, Monaſterio acquirat; affirmat Lopez de Texeda *in controu. Theol. moral. to.*1. *lib.*2.*t.*1.*contr.*10.*dub.*1.*n.*12. Cuius quidem ſententia (licèt contraria ſit probabilior) ſtando in iure communi, mihi placet, ſed hodie ſuſtineri non poteſt, vt obſeruat Lugo *de iuſt. to.*1.*diſp.*3.*ſect.*11.*nu.*240. & alij, quia per motum proprium Gregorij XIII. bona religioſi eiecti poſt ipſius mortem pertinent ad Cameram Apoſtolicam. Notat tamen, & optimè idem Lugo ſupradictum motum Greg. XIII. non obſtare, ſi ille Religioſus eiectus recipiatur in alia Religione, quia ſolũ procedit, quando Religioſus obijt extra Religionẽ, qui autem ad aliã tranſit non moritur extra Religionem, *p.*7.*t.*12.*r.*4.

Secus ſi in alia Religione moriatur.

Religioſi eiecti expẽdentes bona in vſus illicitos.

10 Quæres quintò, An Religioſi eiecti, ſi expendant bona in vſus illicitos, teneantur accipientes ea reſtituere. Affirmatiuè reſpondet Lopez de Texeda citatus num.17. Et id quidem ſatis probabiliter. Sed negatiuam ſententiam eſſe etiam probabilem exiſtimo cum Sanctarello tract. de Apoſtaſia *c.*6. dub.2.*n.*11. & alijs. Non enim eſt par ratio inter Religioſum inter clauſtra viuentem, & inter Religioſum eiectum, cum enim Religioſi eiecti habeant commoditatem, & adminiſtrationem bonorum independenter à Prælato Religionis, poſſunt de illis diſponere, ac ſi eſſent ſæculares, ac veri domini, & quamuis peccent expendendo bona in caſus illicitos, & accipientes excuſantur à reſtitutione, præſertim cum tales eiecti non ſunt perfectè vinculo voti paupertatis obſtricti, ſed ſolum ſecundum quid, vt docent Angles in *Florib. p.*2.*vbi de voto q.vnic.art.*2.*diffic.*8.*p.*7. *tr.*12. *reſ.*5.

Peccant, vt accipientes non tenentur ad reſtitutionem.

11 Quæres tandem, An Religioſus factus Epiſcopus, vel Cardinalis fiat domi-

dominus Ecclesiasticorum redditu um. Respondeo. V. Cardinalis, *nu.* 54. & V. Episcopus Religiosus, *num* 2.

12 Superior non potest tibi retinere pecuniam acceptam ab amico inscio Superiore post finitum tempus officij sui, & illam expendere cum licentia Superioris absque peccato, quia quod alijs non potest concedere, nec sibi ipsi potest concedere. Dicastill. & alij *p.* 11 *tr.* 8. *ref.* 54. Sicuti potest dare alijs facultatem absoluendi à casibus reseruatis post finitum tempus officij, non autem pro seipso. *ibi.* §. Nota verò. Non potest inscio superiore retinere pecuniam.

PECCATVM.

1 Peccatum definitur ab Augustino, dictũ, factum, vel concupitum contra legem æterna. Quæ definitio propriè competit peccato mortali: nam veniale non est contra legem, sed præter; non enim est contra finem legis, idest charitatem. Atque hæc est differentia propria inter mortale, & veniale, quod mortale ex genere suo lædit charitatem Dei, vel proximi, veniale non item. In specie verò, quod est contra præcepta Dei Ecclesiæ, aut maiorum; contra votum, aut conscientiam dictantem esse mortale, item contra virtutes theologicas, & aliquas morales, vt Religionem, iustitiam, temperantiam in rebus venereis, &c. mortale est. Verbum autem otiosum, risus immoderatus, mendacium de re indifferenti &c. veniale. Peccatum contra innocentiam maius esse peccato contra pęnitentiam tenet Sotus. Contrarium sentire videtur D. Thomas *p.* 10. *tr.* 13. *ref.* 40. in fine. Quando transgressio legis sit peccatum mortale, vel veniale, dictum est V. Lex quomodo obliget. Peccatum quid? Quotuplex? Et quodnam mortale, aut veniale ex genere?

2 Porrò, quod ex suo genere mortale est, fieri potest per accidens veniale, & quandoque etiam nulla culpa. Et primo quidem ex defectu deliberationis. † Ex quo capite excusantur plerumque mulierculæ maledicentes filijs, vel ancillis, & rustici ac muliones sibi, vel iumentis malum imprecantes, vt ait Azorius *to.* 3. lib. 13. *c.* 10. *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 13. Ad hoc caput spectat ebrietas, quæ secundum Vasquez *to* 2. disp. 227. *c.* 3. *n.* 11. excusat ab omni peccato in his, quæ in sana mente iniuriosa quidem ac proinde peccata forent, non tamen alicui detrimento. item in blasphemia, infidelitate, periurio, & hęc omnia etiamsi præuideantur. Sed in hoc vltimo dissentit Sanchez in sum *to.* 1. lib 1. *ca.* 16 *nu* 44. quia sic sunt voluntaria in causa, *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 52. † Huc etiã pertinet ignorantia, de qua sub eius nomine. Secundò, ratione dispensationis iustæ, de qua Verbo, Dispensatio. Tertiò ex necessitate, in qua licitum est furari, vt dictum est V. Pauper. & iniquum inuasorem occidere, vt dictũ est V. Occidere inuasorem. Et huc pertinet metus, de quo V. Metus excusans à peccato. Quartò denique ex leuitate materiæ, de qua V. Materia leuis. Probabilius vno est neminem ex defectu rationis peccare posse venialiter, qui non etiam possit mortaliter. *p.* 10. *t.* 15. *ref.* 25. Mortale ex genere fit veniale, aut nulla culpa. Defectu deliberationis. Aut scientiæ. Per dispensationem. Necessitatem. Et leuitatem materię. Veniale fit mortale ex circumstantijs.

3 Veniali similiter ex genere, fieri potest per accidens mortale ratione circumstantiarum: Vnde V. Lex, num. 34. diximus, Superiorem posse quandoque prohibere, aut præcipere sub mortali rem leuis alicui momenti. Item ratione conscientiæ erroneæ, de qua sub eius nomine. † Nunquam verò ex numero venialium consurgit mortale vnde, si per impossibile, quis omnia venialia peccata committeret, non excederet culpam leuem. Ex quo bene infertur cum Granado in 1. 2. *contr.* 6. *t.* 2. *disp.* 2. *sect.* 7. volentem vnico actu committere omnia venialia, peccare solum venialiter. Licet ratione periculi, quo se exponere vellet peccandi mortaliter, probabiliter doceat Sanch. vbi supra. *c.* 5. *n.* 4. peccare mortaliter. Sicuti (ait Syluester V. Religio 1. q. 12.) peccaret mortaliter Religiosus, qui omnia regulæ statuta ad perfectionem Aut conscientia erroneã. Non autem per numerum. Nam voluntas committendi omnia venialia, per se non est mortalis.

uertatur. & si in hoc casu Superior non permittat acceptari, eo ipso, quod negat, legatum resolui. Vnde, si legetur sub conditione, vt illud Religiosus habeat independenter à voluntate Prælati, inualidum esse. Ita Molfesius *to.1.t.7 c.20.n.50.p.3.t.2.res.*34. Patet tertiò, & Religiosum inuentum mortuum in cella cum marsupio denariorum, non esse iudicandum proprietarium & priuandum Ecclesiastica sepultura, iuxta *l.cap.super quodam, de statu Mon.* Et sic docet Rodriq. *in com.res.*128.*n.*20. quia iura non priuant officio altaris Monachum inuentum cum pecunia, nisi admonitus non resipiscat. Et præterea is posset se purgare, dicendo, vel quod habuit licẽtiam Prælati localis, quam is negare non potest, cum possit oblitus esse, aut Superioris maioris secretò, cuius oppositum difficilè constabit. Vel quod sit pecunia amici deposita apud ipsum, vel data ad distribuendum in eleemosynam, quod secundum Suarez de Relig.*to.*3 lib.8.*c.*11.*n.*45. non est illicitum, *p.1.t.4.r.*23.

Vnde Religiosus ex improuiso mortuus, & repertus in cella cum marsupio denariorum, nõ debet priuari ecclesiastica sepultura.

8 Quæres tertiò, An si quis det Religioso pecuniam ad ipsius vsum liberè prout voluerit dispensandam, reseruans sibi dominium talis pecuniæ, an Religiosus illa vtendo frangat votum paupertatis. Negat Caramuel in Regul. D. Benedicti *disp.*60. *res.*7.*nu.*883. quia secundum ipsum vsus, & dominium realiter distinguuntur, potest hoc retineri, & ille alienari. Ergo Religiosus vtens tali pecunia, non peccat. Sed eius sententia mihi non placet, nã vt optimè obseruat Lugo *de inst. et iure to.1.disp.2 sect.3.nu.*50 Votum paupertatis religiosæ non solùm obligat ex intentione vouentium ad carentiam dominij, vel iuris alicuius ciuilis, sed etiam ad non habendum vsum facti harum rerum temporalium, nisi ex voluntate Prælati. Alioquin nunquam Religiosus peccaret contra votum paupertatis accipiendo aliquid ab externis, quia nunquam potest acquirere aliquod ius, sed solum facti, cuius solus est capax: ergo ipse vsus facti potest esse materia sufficiens contra votum. Ratio verò à priori est, quia votum obligat semper iuxta intentionem vouentis, illi autem, qui in Religione emittunt hoc votum, non solùm intendunt à se abdicare omnes ius, sed etiam imitari statum pauperum, ita vt careant ijs rebus, quibus indigent ad vitam humanam, nec ijs vtantur, nisi ex arbitrio Prælati, *p.7.tr.11 res.*18.

Religiosus nõ potest retinere vsum pecuniæ, existente apud alterũ dominio illius.

9 Quæres quartò An iustè eiectus à Religione, si aliquid acquirat, Monasterio acquirat; affirmat Lopez de Texeda *in controu. Theol. moral.to.1. lib.2.t.1.contr.10.dub.1.n.*12. Cuius quidem sententia (licèt contraria sit probabilior) stando in iure communi, mihi placet, sed hodie sustineri non potest, vt obseruat Lugo *de inst.to.1.disp.3.sect.11.nu.*240. & alij, quia per motum proprium Gregorij XIII. bona religiosi eiecti post ipsius mortem pertinent ad Cameram Apostolicam. Notat tamen, & optimè idem Lugo supradictum motum Greg. XIII. non obstare, si ille Religiosus eiectus recipiatur in alia Religione, quia solũ procedit, quando Religiosus obijt extra Religioné, qui autem ad aliã transit non moritur extra Religionem, *p.7.t.12.r.*4.

Religiosi eiecti, & extra Religionem defuncti bona pertinent ad Cameram Apostolicam ex motu proprio Greg. XIII.

Secus si in alia Religione moriatur.

10 Quæres quintò, An Religiosi eiecti, si expendant bona in vsus illicitos, teneantur accipientes ea restituere. Affirmatiuè respondet Lopez de Texeda citatus num.17. Et id quidem satis probabiliter. Sed negatiuam sententiam esse etiam probabilem existimo cum Sanctarello tract. de Apostasia *c.*6. dub.2.*n.*11. & alijs. Non enim est par ratio inter Religiosum inter claustra viuentem, & inter Religiosum eiectum, cum enim Religiosi eiecti habeant commoditatem, & administrationem bonorum independenter à Prælato Religionis, possunt de illis disponere, ac si essent sæculares, ac veri domini, & quamuis peccent expendendo bona in casus illicitos, & accipientes excusantur à restitutione, præsertim cum tales eiecti non sunt perfectè vinculo voti paupertatis obstricti, sed solum secundum quid, vt docent Angles in *Florib. p.2.vbi de voto q.vnic.art.2.diffic.8.p.7. tr.12. res.*5.

Religiosi eiecti expẽdentes bona in vsus illicitos.

Peccant, vt accipientes non tenentur ad restitutionem.

11 Quæres tandem, An Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis fiat domi-

dominus Ecclesiasticorum redditiuum. Respondeo. V. Cardinalis, *nu.* 54. & V. Episcopus Religiosus, *num* 2.

12 Superior non potest sibi retinere pecuniam acceptam ab amico inscio Superiore post finitum tempus officij sui, & illam expendere cum licentia Superioris absque peccato, quia quod alijs non potest concedere, nec sibi ipsi potest concedere. Dicastill. & alij *p.* 11 *tr.* 8. *ref.* 54. Sicuti potest dare alijs facultatem absoluendi à casibus reseruatis post finitum tempus officij, non autem pro seipso. *ibi.* §. Nota verò.

Non potest inscio superiore retinere pecuniam.

PECCATVM.

1 Peccatum definitur ab Augustino, dictũ, factum, vel concupitum contra legem æterna. Quæ definitio propriè competit peccato mortali: nam veniale non est contra legem, sed præter; non enim est contra finem legis, idest charitatem. Atque hæc est differentia propria inter mortale, & veniale, quod mortale ex genere suo lædit charitatem Dei, vel proximi, veniale non item. In specie verò, quod est contra præcepta Dei Ecclesiæ, aut maiorum; contra votum, aut conscientiam dictantem esse mortale, item contra virtutes theologicas, & aliquas morales, vt Religionem, iustitiam, temperantiam in rebus venereis, &c. mortale est. Verbum autem otiosum, risus immoderatus, mendacium de re indifferenti &c. veniale. Peccatum contra innocentiam maius esse peccato contra pœnitentiam tenet Sotus. Contrarium sentire videtur D. Thomas *p.* 10. *tr.* 13. *ref.* 40. in fine. Quando transgressio legis sit peccatum mortale, vel veniale, dictum est V. Lex quomodo obliget.

Peccatum quid?

Quotuplex? Et quodnam mortale, aut veniale ex genere?

2 Porrò, quod ex suo genere mortale est, fieri potest per accidens veniale, & quandoque etiam nulla culpa. Et primo quidem ex defectu deliberationis. † Ex quo capite excusantur plerumque mulierculæ maledicentes filijs, vel ancillis, & rustici ac muliones sibi, vel iumentis malum imprecantes, vt ait Azorius *to.* 3. lib. 13. *c.* 10. *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 13. Ad hoc caput spectat ebrietas, quæ secundum Vasquez *to* 2. disp. 227. *c.* 3. *n.* 11. excusat ab omni peccato in his, quæ in sana mente iniuriosa quidem ac proinde peccata forent, non tamen alicui detrimento. item in blasphemia, infidelitate, periurio, & hęc omnia etiamsi præuideantur Sed in hoc vltimo dissentit Sanchez in sum *to.* 1. lib 1. *ca.* 16 *nu* 44. quia sic sunt voluntaria in causa, *p.* 3. *t.* 6. *ref.* 52. † Huc etiã pertinet ignorantia, de qua sub eius nomine. Secundò, ratione dispensationis iustæ, de qua Verbo, Dispensatio. Tertiò ex necessitate, in qua licitum est furari, vt dictum est V. Pauper. & iniquum inuasorem occidere, vt dictũ est V. Occidere inuasorem. Et huc pertinet metus, de quo V. Metus excusans à peccato. Quartò denique ex leuitate materiæ, de qua V. Materia leuis. Probabilius vno est neminem ex defectu rationis peccare posse venialiter, qui non etiam possit mortaliter. *p.* 10. *t.* 15. *ref.* 25.

Mortale ex genere fit veniale, aut nulla culpa. Defectu deliberationis.

Aut scientiæ.
Per dispensationem.
Necessitatem.
Et leuitatem materię

Veniale fit mortale ex circumstantijs.

3 Veniali similiter ex genere, fieri potest per accidens mortale ratione circumstantiarum: Vnde V. Lex, num. 34. diximus, Superiorem posse quandoque prohibere, aut præcipere sub mortali rem leuis alicui momenti. Item ratione conscientiæ erroneæ, de qua sub eius nomine. † Nunquam verò ex numero venialium consurgit mortale vnde, si per impossibile, quis omnia venialia peccata committeret, non excederet culpam leuem. Ex quo bene infertur cum Granado in 1. 2. *contr.* 6. *t.* 2. *disp.* 2. *sect.* 7. volentem vnico actu committere omnia venialia, peccare solum venialiter. Licet ratione periculi, quo se exponere vellet peccandi mortaliter, probabiliter doceat Sanch. vbi supra. *c.* 5. *n.* 4. peccare mortaliter. Sicuti (ait Syluester V. Religio 1. q. 12.) peccaret mortaliter Religiosus, qui omnia regulæ statuta ad perfectionem

Aut conscientia erronea.
Non autem per numerum.

Nam voluntas committendi omnia venialia, per se non est mortalis.

 per-

by Google

pertinentia, & ad mortale non obligantia, transgredi vellet. Sed his rationibus respondet Granado. *p.3.t.6.ref.24.*

Peccatum mortale per se remittitur per Baptismum, & Pœnitentiam.

4 † Peccatum mortale per se remittitur per Baptismum, & Pœnitentiam, quæ proinde sacramenta mortuorum dicuntur: per accidens vero aliquando etiam per Eucharistiam, & reliqua Sacramenta. Veniale autem remittitur ex opere operato etiam per aquam benedictam. Vide V. *Aqua benedicta.*

Veniale etiam per aquam lustralem.

Peccata quomodo, confitenda?

5 Et hæc dicta sint pro generali peccatorum mortalis & venialis distinctione. nam speciale iudicium pro casibus particularibus, inuenies passim in singulis materijs. Quomodo peccata sint confitenda, dictum est V. *Confessionis materia, et modus*, quænam circumstantia explicari debeant, quæ non diximus V. *Circumstantia*. Quibus nunc adde, quod

Et an explicandum sit an quis concupiuit orando, psallendo, &c.

6 Syluius verbo: *oratio*, docet, eum, qui orando in peccatum concupiscentiæ, aut delectationis morosæ incideret, teneri confiteri non solum concupiscentiam & delectationem, sed præterea circumstantiam orationis, quam putat superaddere actui mortalem malitiam sacrilegij cōtra virtutem Religionis, quæ grauiter offenditur ex hoc, quòd dum quis Deum alloquitur, sermonem interrumpens, conuertat se ad creaturam, absque eo se auertat tanquam à fine vltimo, & fiat ei inimicus. Suarez etiam *de Relig.to.2.lib.3.c.4. nu.13.* timendum id esse inquit; quia videtur grauis Dei irreuerentia. Sed ego teneo, talem circumstantiam orationis non superaddere malitiam mortalem concupiscentiæ, &c. nam minus est, orando consentire concupiscentiæ ex fragilitate, quam orare cum proposito actuali peccandi mortaliter: sed in hoc casu non committitur peccatum mortale, vt docet Sanchez *in opusc.to.2.lib.7.c.2.dub.9.nu.3.* & alij. Adde quod qui absque aliqua Intentione orat, grauem Deo irreuerentiam affert, & tamen hunc non est certum peccare mortaliter: ergo, &c. Vide Trullench. *in decal.to.1.lib.1.cap.7.dub.10.nu.6.p.6.t.7.ref.36.* Ita qui fornicatur cum eadem fęmina in vno impetu tria peccata mortalia committit cum peccatum Luxuriæ fuit definitum, & limitatum. Dian. contra Caramuel. *p.11.tr.1 ref.2.*

Tria peccata committuntur.

7 De obligatione tegendi, corrigendi, & denunciandi peccata proximi Vide V. *Dei actio.* V. *Correctio.* & V. *Denunciare.*

PECCATO COOPERARI.

Cooperari peccato alterius, peccatum est.

1 † PEccato alterius cooperari, est spec'e scandali actiui per se, ex suo genere peccatum mortale, sicut de reliquis scandali speciebus, dicemus infra V. *Scandalum*. Et quidem, si actio sit intrinsecè mala, eius cooperatio ex nulla quantumuis vrgenti causa, potest, iustificari; vnde comędias audientes, & sua pecunia comędos in eo officio fouentes, non excusantur à peccato scandali. Vide V. *Comœdia,n.2.* si verò sit indifferens, poterit quis ex aliqua graui causa illi cooperari, quamuis alioqui sciat fieri cum mala intentione & cum peccato. Præsertim si concurrat vt causa remota †.

Excusatur tamen, qui concurrit vt causa remota.

2 Ex quo vltimo capite, licitum est locare domum meretrici, vel vsurario: etiam si nulla grauis causa concurrat; quia locatio domus nimis à peccato remota est, cùm non sit eius materia, vel occasio. Vide V. *Locare, à nu.2.*

Præsertim ex necessitate.

Vt si quis ad vitandum magnū incommodum commodaret cubiculum amico fornicaturo.

3 Ratione NECESSITATIS licitum est commodare cubiculum petenti illud ad fornicandum, vt vitetur magnum incommodum: quia talis commodatio est de se indifferens, & sola abutentis voluntate ordinatur ad malum Marulus *tomo 1.disp.2.c.5.dub.10 corol.4.nu.295.p.3.t.6.ref.45.*

Seruus conducere concubinam in domum heri.

4 Licitum esse secundò, ait Palaus *to.1.t.6.disp.7.punct.11.* quod famulus conducat concubinam in domum heri, si adsit aliquod graue & proportionatum damnum; quia iam supponitur, quod inter herum & concubinam conuentum sit ad peccandum: conditio verò illa indifferens est. Layman verò *lib.2.t.3.c.13.num.15.* permittit famulo, quod fœminam per ianuam intromit-

promittat, facem præferat, lectum sternat, &c. non tamen quòd à domo euocet, & per plateas conducat; quia hoc videtur vix fieri posse sine aliqua inductione ad peccatum, quamuis parata sit. Et Sanchez *in sum. to.1.lib.1. cap.7.nu.25.* quamuis simplicem comitatum permittat, tamen illicitum esse inquit concursum physicum, ferendo, v. g. in sella, curru, &c. ratione solius famulatus, sed requiri aliquod seruorum damnum notabile. *p. 5. t. 7. res.29.* At mihi & Merollæ *tomo.1.disp.2.c.4.dub.10.corol.3.num.280.* excusandi videntur aurigiæ, vulgò *sigitteri* ferentes concubinam eò, vbi sciunt peccaturam, ne lucrum amittant. *p.3.t.6.res.11. et 46.* in fine. † Sed *in res. 36.t.5.§. Ex dictis*, reprehendit Azorium permittentem famulo, conducere concubinam in domnum heri †.

Vel eam aurigæ, vulgo(Sigitteri) deferent.

5 Tertiò si famulo immineret graue aliquod detrimentum, vt si dominus sit illum expulsurus, & sic, cogendus sit mendicare, vel penuriam pati; præcipuè cum non inueniat alium dominum, qui eadem obsequia non petat, vel si eum dominus esset continuè obiurgaturus, concrepaturus, debita mercede fraudaturus, & similia, licitum ei esse, ait Palaus *tom.1.tract.6. disp.6.punct.11 num.5.& 7.* cooperari peccato domini proximè, dummodo actio sit indifferens, & ex prauo domini animo in malum finem ordinata, & in specie volenti ascendere per fenestram in domum concubinæ, pedes sustinere, scalam exponere: item dicere concubinæ, *Dominus meus dicit, vt illum hac nocte expectes, vel eum videas*, Item signare locum, vbi sit concubina, quia omnes hæ actiones sunt indifferentes. *p.5.t.7.res.28.* & ex parte *in par. 3.t.6.res.36.§.Item deducitur.* Immò eas omnes excusat Hurtadus *in 2. 2. disp. 10.diff.9.* ratione solius vtilitatis *in add.ad.t.7.p.5.§.Primò.* Item (sed sub dubitatione) licitum esse inquit Palaus, litteras scribere, & deferre ad concubinam, verba turpia continentes, ad euitandum aliquod graue dānum. quia hoc verumque non est intrinsecè malum, si absit à scribente & deferente malus finis; possunt enim talia verba scribi ad ponderandam illorum malitiam, sicut à Doctoribus scribi solent; item non ex proprio marte, sed alieno, non seriò, sed irrisoriè: & eodem pacto deferri, ad ponderandam malitiam. & vt irrideantur, vel conferantur. Sed contrarium tenet Sanchez *vbi sup.nu 26.* existimans, talia verba esse intrinsecè mala. *p. 5. t.7.res.27.* Et ità omninò tenendum est *p.3.t.5.res.36.§. Et dictis.* Secus si litteræ solùm dicant, vt concubina ad se veniat in nocte; quia hæc verba sunt indefferentia, *Ibid.t.6.res.46.§.Notandum.*

Item, si seruus sustineat pedes, vel scala domino ascendenti per fenestram in domum meretricis.

Quid, si scribat & deferat literas amatorias.

6 Quartò excusatur a peccato scandali, qui, vrgente grauissima causa, pingit imaginem concubinæ amasio: quia hæc quoque actio de se indifferens est, bono vsui seruire potest. Ita Palaus *punct. 12. nu. 6.* contra Azorium *to.1.lib.12.c.vlt.q.9.* Grauissima causa non esset amissio lucri, sed metus mortis, vulneris, &c. *p.5.t.7.res.6.*

Rursus excusatur à necessitate, pingens amasio imaginem concubinæ.

Non autē construens infideli idolum.

7 Quintò Palaus *tract.6.n.7.* contra Coninch. *in 2.2.disp.18.dub.13.n.213.* excusat pingentem, vel fabricantem idolum infideli metu mortis, &c. si non postulatur fieri in contemptum Religionis; quia talis constructio non est intrinsecè mala, & artifex cooperatur illi in re petita, quæ est indifferens, non in intentione, quæ est mala. Idem potiori iure dicendum putat Mendoza in 2.2.disp.76.*sectio. 6.§.181.* de constructione Sinagogæ Iudæorum, quia hæc illis permittitur. Quod verò ait D. Thomas *apud ipsum.* exercentem artem, qua nemo potest bene vti vt construentem idola peccare, interpretatur Mendoza dictum de eo, qui absque necessitate se illi arti addicit, cum possit aliam exercere. Sed in hac re opinio Coninch. videtur tenēda, quia, licèt constructio Idoli & Synagogæ, metaphysicè loquendo, possit à malo fine præscindere: mortaliter tamen non potest: quia hic & nunc in finem iniqui cultus construuntur; & quidem construens, vt vendat Ethnico adoraturo, videtur ipse aliqualiter colere. *p.5.tr.7.res.6.*

Aut Iudæo Synagogam.

Quamuis aliqui excu-sent vendentem idolum Gentili.]

8 At verò non esse improbabile, putat Coninch vbi supra *conclus.1 nu.12.* quod liceat ex metu mortis idolum Ethnico vendere, quemadmodum ex eadem causa licet dare furi instrumenta, quibus alterius seras effringat, & gladium parato ad alium occidendum; talis enim venditio ex se, & prout proficiscitur à vendente, censetur fieri solum vt medium euadendi præsens periculum, non in honorem, aut cultum falsæ Religionis. Et hanc sententiam absolutè tenent Valentia *to.3 disp.1.q.10.pun.6.* & Tannerus *to.3.disp.1.q.9 dub.5.nu* 144. Sed Duuallius *in 2.2.q.7.tr.9. concl.* 1. & alij communiter contrarium docent *p.5 t.7.res.*46.

Aut agnum Idæo immolaturo.

9 Eodem pacto, vrgente necessitate licitum esse, ait Mendoza vbi supra sect.5. §.169. vendere agnum Idæo immolaturo, siue paratus sit statim immolare, siue sciam postea suo tempore immolaturum. Quidquid in contrarium asserat Lorca *in 2.2.q.10.ar.9.num.5.p.5.t.7.res.*37. in fine.

An etiam.

10 Vniuersaliter verò res, quæ communiter in malum finem emuntur, non licet vendere, nisi nobis constet, hic & nunc non peti in malum vsum. Vnde Pharmacopolæ passim venena vendere prohibentur. Liceret autem bona intentione conficere, & vendere res indifferentes, etiam si sciam, emptorem aliquando abusurum: modo emptio ex circumstantijs non appareat in malum finem ordinari, vt si quis peteret gladium, dum actu mortẽ alteri minitatur. Si verò quis patentem officina omnibus exhiberet, tunc posset indifferentia vendere, etiam si quis ex aliquibus signis conijceretur emere in malum finem. Nisi quod si posset absolutè, vel magna ex parte peccatũ illius impedire absque magno incommodo, ad hoc teneretur. Quæ omnia docet Coninch. *concl.2.num.*217. & deinceps. Sicut etiam docet Sanchez *sum.to.1.lib.1.c.7.n.*14. contra Reginaldum *tom.2.lib.25 c.15. n.*265. licitum esse, vendere meretrici fucos, & ornamenta, quæ probabiliter creduntur emi ad scandalizandum aliquẽ innocentem, si adsit iusta causa. Id quod etiam docet Salas *de empt.dub.47.n* 2. Addens licere vendi aleas, taxillos, & chartas lusorias, iniustè lusuro. *p.2.t.8.res.41.p.4.tr.3.res.60.* & *p.5.c.7.res.37.§. Vnde ex his.* Si verò adsint alij, qui hæc vendant, & à quibus malè vsurus emere possit, excusatur talis vendens etiã ex hoc capite, *p.5.t.7.res.*38. in fine.

Fucos & ornamenta meretrici?

Chartas lusorias iniustè lusuro?

An possint ministrari indifferẽtia aliàs trãsgressuro præceptũ?

11 Vnde Sanchez num.16. excusat vniuersaliter ministrantes indifferentia ei, qui aliàs transgressurus esset præceptum si non sint ita proximè ad peccatum ordinata, vt per se meritò censenda sint mala. Sed Suarez de charit. *dis.10.sec.3.n.2.* & alij obstant, quia quod alius sit ministraturus, non tollit concursum alterius, qui ministrat, & sic non obstare, quod quis alias in die ieiunij sit cænaturus, quin tu pecces cænam ministrando. Vide V. Ieiunium, à num.39. vbi etiam inuenies, quid dicendum sit de famulis & tabernarijs cęnam exhibentibus in die ieiunij.

Vt cœna non ieiunaturo?

Quid de ministrante Sacerdoti celebranti.

12 Ministrans Sacerdoti celebranti in peccato mortali, cum aliàs possit celebrare in gratia, confitendo, vel contritionis actum eliciendo, non peccat. Ita Granado in *3.p contr.3.tract.5.disp.vlt.nu.*10. Sed limitat Ochagauia de Sacr. in gen.q.24.n.5. sit non possit commodè ministerium recusare, vt quia secus expelletur à domino, accusabit scandalum &c. Quod etiam procedit in ministrantibus Episcopo ordinanti *p.5.t.7.r.4.6. Non desinam.*

Aut Episcopo ordinanti. In peccato?

Excusat præterea regulariter necessitas Christianos captiuos remigantes.

Et necessaria in bello ministrantes contra Christianos.

13 Sextò excusantur à peccato, & excommunicatione, cap. ita quorundã ex metu mortis, & verberum, Christiani captiui in triremibus Turcarum propugnacula ædificantes, sarcinas, machinas, & arma necessaria ad bellum afferentes contra Christianos; nam licet peccatum, ad quod materialiter cooperantur perniciosum sit; tamen illorum cooperatio non est adeò propinqua, vt sine illa damnum non inferetur: alij enim non deessent. Non liceret tamen tormenta in Christianos dirigere & ignem applicare, seu damnum directè in personas illorum inferre. Imò nec licerent prædicta in casu, quo res eo deuenissent, vt Christiani, ipsis reluctantibus, facili negotio vincerent:

cerent:

cerent: quia tunc tenerentur postponere propriam vitam bono communi Reipublicæ. Ita Sanchez *sum.tomo* 1.*lib*.1.*c*.7.*n*.18. & alij contra Toletum *lib*.1.*c*.24.*p*.3.*t*.5 *ref*.36.

Non tamen tormenta in illos dirigentes.

14 Addit Coninch. *in* 2.2.*disp*.31.*dub*.7.*nu*. 104. non licere talibus captiuis in terras Christianorum descendentibus, ex metu mortis damnum illis inferre in bonis externis, cremando, furando, & ad triremes asportando. Sed ego cum Palao *tomo* 1.*t* 6.*disp*.6.*punct*.11.*nu*.12. existimo, licere: quia licitum est ad vitandam extremam necessitatem propriam vti rebus temporalibus alienis, & illas tradere minanti mortem, deuastare &c. Et in tali casu dominus rerum esset irrationabiliter inuitus. Limito tamen cum Mendoza *in* 2.2.*disp*.76.*sect*.3.§.114. nisi Christiani essent in eadem necessitate sulphuris, domus, &c. *p*.4.*t*.7 *ref* 30.

Ita damnum inferentes bonis Christianorum cremando, furãdo &c.
Cum certa limitatione.

15 Tertiò, excusantur alterius peccato cooperantes IN BONVM FINEM, vt ea scilicet cooperatio maius malum deuitet. Vnde volenti aliàs furari ab aliquo centum aureos licitum est cooperari ad furandos ab eodem 50. & in hoc dominus nec iniuriam patitur, inuitus esse rationabiliter potest: quia suis bonis bene consulitur. Id quod non procedit in bonis vitæ & corporis, quorum nimirum alter non est dominus, quia in his non præsumitur consensus, cum nec possit consentire. Vnde non licet volenti occidere cooperari ad abscissionem membri occidendi. Pontius *lib*. 5. *cap*. 18. §.5.*numero*.28.*par*. 5. *tract*. 7. *ref*. 19. §. *Immò quando*, & recitantur *in add*.§. *Nota quintò*. Ita dicendum est de Republica, quæ ob sui liberationem volente tradere puellam Tyranno ad deflorandam affirmant alij licere. Io. Pont. negant alij; Dian. & alij distinguit. Vniuers. Tu cogita *p*.11.*tr*. 6.*r*.51.

Tertiò excusat bonus finis.
Suadentem minus malum ad vitandum maius.

De puella tradenda Tyranno pro liberatione Ciuitatis.

16 Cum quo etiam §.7. *num*. 53. teneo, solutionem vsurarum per se loquendo non esse peccatum scandali. nam iuramentum de ea tenet, cap. *debitores*. *de iureiur*. Et ratio est, quia soluens vsuras non præbet peccandi materiam; sed patitur, quod alter recipiat. Numquam enim soluet voluntariè. *p*.5.*t*.7.*ref*.12. Secus si quis pecuniam apud vsurarium absque necessitate deponat. Vide V. *Depositum*,*nu*.5.

Vsuras soluere nõ est peccatum.

17 † Magistratus etiam permittentes concubinas ad vitandum maius malum, non peccant. † An etiam permittendo comędias. Vide V. *Comædia*, *num*.3.

18 Copula coniugalis inita inter coniuges propter declarationem absque peccato veniali dummodo non sequatur præiudicium generationis. Perez & alij, & intelligenda secundum se, & considerata ex sui natura, quod intelligitur etiam si copula fiat ob tuendam sanitatem, vel conseruandam. Siluius §. *Nota hic*, & procedit ad vitandam incontinentiam. Leander & alij §. *Sed ego puto*; & sic etiam fęmina redendo debitum cum variatione situs. Escobar & Dian. §. *Et tandem p*.11.*tr*.2.*ref*.41.

Copula coniugalis propter delectationem absque peccato veniali.

Cum variatione situs

PENSIO.

PEnsio temporalis imponi potest ob seruitium aliquod Ecclesiæ præstandum ab ipso pensionario, in cuius stipendium illa portio fructuum à beneficio seiungitur. Vel iam præstitum ab ipso, vel eius consanguineis Spiritualis, vel ob causam lucratiuam, quæ sit pia & honesta, vt quia pensionarius studijs vacat, hospitalitatem exercet, & similia; vel ob onerosam, cum pensio sub onere conceditur resignanti, vel permutanti cum minori, vel cedenti liti & prætensioni. Absque autem causa iusta, adhuc eius obtentionem licitam esse in conscientia tenent Canonistæ. Negant Theologi, & probabilius. Sed prior opinio non est improbabilis, *p*.16.*t*.14.*ref*.70. Pensio tamen nulla vendi potest, inconsulto Summo Pontifice. *p*.10.*t*.16 *ref*.94. §. Sed quid.

Pensionis causam iustę quæ sint?

tized by Google

PENSIONARIVS.

Pensionarij obligatio

PEnsionarius tenetur sub mortali recitare officium paruum B. Virginis, *p.10.t.16.res.94.* Et quando reseruatur in commodum vnius, sed ad vitam alterius, non hic, sed ille, tenetur ad officium. *p. 10. tr. 16. res. 95. q. 2.* Dummodo valor pensionis sit notabilis, qualis requiritur in beneficio ad officium diuinum. *ibi. q.4.* Et omittens officium tenetur ad restitutionem saltem tertiæ partis: *ibi. q. 5.* Excusabitur autem ab officio paruo, si titulo beneficij recitet magnum. ibid. §. Sed si quis.

PEREGRINVS.

Peregrinus non tenetur ad leges loci, in quo non intendit manere vltra semestre.

1 PEregrinum secundum Pontium *lib.5.cap.7.§.1 num.6.* tenetur legibus, & consuetudinibus loci, in quo reperitur, absque distinctione: secundum Angelus in 4 *q.4. ante dub.1. diff.2.* è contra; tunc solum tenetur, cum perpetuum sibi domicilium in eo loco decernit. Lessius *lib.4.c.2.dub.8.n.51.* teneri putat, vbicunq; manet per aliquot dies. Sanchez denique *de matrim. tom.1.lib.3.disp.19.n.9.* vbi habet intentioné manendi pro maiori anni parte. Et lucrantur Indulgentias concessas ab Episcopo illius loci. Gauant. *p.11.t.8. res.24.* ita dicendum est de Regularibus exemptis, ibid. Et exterus veniens in Regnum vbi datur Bulla Cruciatæ, & non habet animum ibi commorandi, sed per aliqua negotia non gaudet eius priuilegijs. Escobar. *p.11.tr.2.r.37.* Etsi cum hac intentione accedens, mutatus postea decerneret breui discedere, non ob id teneri, addit Sancius in *select. dis.54.n.5.res.2.* in fine.) Ex quibus opinionibus prima est nimis rigida, sicut etiam tertia: secunda nimis laxa: tertia probabilior, *p.1.t.10. res.15.* Nisi, quod in certis casibus tenetur peregrinus se conformare legibus & consuetudinibus loci, etiam vbi per modicũ tempus reperitur (*p.1.t.9.r.2. §. Notandum est.*) vt in contractuum solemnitatibus, aut quando non obseruantia vergeret in damnum illius loci, &c. & proculdubio tenetur seruare leges communes, quæ etiam obligant in loco domicilij. Vnde Villalob. *to.1.tr.2.* diff.33.ibi. *to.10.res.13.* in fine. Quamuis Sancius excuset peregrinantem ad loca sacra, etiam à ieiunijs iuris cõmunis, vt dictum est V. Ieiunium, *n.33.* Quid autem dicendum, si ieiunium seruandum sit in loco diuersorij, & etiam domicilij, vtrobique tamen de mandato Episcopi, & an idem dicendum de vagis. Vide V. Lex, à num.11.

Gaudet Indulgentijs illius loci.
Veniens in Regnum vbi Bulla datur cum animo non commorandi non gaudet priuilegio.
Præterquam in certis casibus.

Quod applica Panormitanis diuertẽtibus in æstate ad Vrbem Montis Regalis.

2 Infertur ex dictis pro praxi, quod Panormitani, qui in æstate in Montis Regalis Ciuitatem se transferunt, animo redeundi infra paucos menses, non tenentur seruare festa, ieiunia, & alias leges illius Vrbis, † præterquam in contractuum solemnitatibus, & quando id exigit bonum commune illius Ciuitatis. † *p.1.tr.10.res.10.* propè finem.

An verò domicilij legibus teneantur.

3 An autem peregrini teneantur legibus domicilij, dictum est V. Lex, à num.10. Sanè nos V. Absoluere, *num 9.* diximus eum, qui in aliam diœcesim se appositè transferret, vt ibi à reseruato suæ diœcesis absoluatur non posse ibi absolui &c. quod nunc inuenimus declarasse Sac. Congregationem anno 1616. apud Zambellum V. Casus reseruati, *nu.26.* Licet Bauny. nouissimè contrarium teneat. *p.6.t.7.r.57.* Et idem declarauit Sacr. Congregatio de illis, qui ex Italia v.g. in Galliam proficiscerentur, vt ibi contraherent matrimonium absque præsentia Parochi, vt dictum est V. Impedimenta, *num.23.* Possunt verò peregrini frui priuilegijs patriæ, etiam contra ius commune, vt dictum est V. Ieiunium, *num.34.* & *p.11.tr.2.r.48.*

Ex priuilegijs frui possint?

Peregrini vbi sepeliendi.

4 Peregrinus absque electione sepulturæ decedens, si commodè potest transferri, debet in sepulturam maiorum suorum: secus sepeliri in Parochia.

chia, in qua Sacramenta recepit, & diem clausit, non in Cathedrali, in qua diuina officia audire debebat, vt ait Zabarella *conf.* 40. *nu.* 1. quia sepultura magis accedit ad Sacramentorum, quàm ad Officiorum diuinorum communionem. Molfesius *t.2.ar.12.c.8.n.30.par.5.t.3.ref.*113.

5 Peregrinus colloquens cum moniali exempta incurrit excommunicationem episcopalem, si lata est. *p.*10.*t.*4.*ref.*55. in fine.

PERICVLVM.

1 † PEriculum peccandi eadem obligatione vitare tenemur, qua & peccatum ipsum. † Vnde, si inter expositionem periculi, & peccatum inde secutum non intercessit mora notabilis, non peccauit se exponens duplex peccatum distinctum. Si verò intercessit mora notabilis, sunt duo peccata eiusdem speciei, distinctè confitenda. Ita Sanchez *sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.*8. *nu* 4 *p.*1.*tr.*7.*ref.*44.

Periculo peccandi se exponens, & statim peccans, non committit duo peccata.

2 Cæterùm, se exponere periculo peccandi non est ita intrinsecè malum, ait Pontius *Append.c.* 6. vt aliqua iusta causa iustificari non possit. Licitum enim est, si talis causa adsit, siue in magnum bonum spirituale, siue téporale. Nec requiritur, vt causa sit semper inuoluntaria, aut ex necessitate proueniens; sed satis est, etiam si sit voluntariè quæsita. Et ratio est; quia in tali casu non amatur periculum, sed illud ingens bonum, ad quòd sine eo periculo perueniri non potest. In specie verò ait Pontius, licitum esse ex magna aliqua, & eximia causa, augumenti videlicet, vel propagationis Fidei, tranquilli Ecclesiæ status, vel libertatis Catholicorum, quod Catholicus contrahat matrimonium cum hæretica, vel contrà, etiam si adsit probabile periculum peruersionis. Et cum Vasquez *de restit. c.* 3. §.2.*dub* 6 *nu.* 23. *&* 24. posse hominem medicamentum sumere ad exequendam salutem, quamuis probabile periculum sit effusionis seminis. *p.*3.*t.*4. *ref.* 269.

An liceat ob aliquod ingens bonum ducere vxorem hæreticam?

Et medicinam sumere cum periculo effusionis seminis.

3 Verùm an hæc opinio Pontij sit probabilis, alii videant. Ait enim Suarez *de charit.disp.*9.*sect.*2. *num.* 8. nemini licere propter aliorum salutem exponere se mortali periculo peccandi mortaliter: idem est enim exponere se mortali periculo committendi peccatum, ac illud committere, & sicut ait Salamon *Eccles.c.*3. *Qui amat periculum, peribit in illo*. Præsertim si periculum sit in determinata materia, in qua quis se fragilem expertus est. Vnde cum Villalobos *to.*2.*tr.*40.*diff.*16.*nu.*5. contra Palaum *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.*9.§.3.*nu.*11. *&* 13. dicendum est, nam licere chirurgo, verenda feminæ curare cum periculo mali consensus, si expertus sit illam concupiscere, aut voluntariè pollui. Neque Confessario confessiones mulierum audire, si occasione peccatorum carnalium confessorum idem periculum expertus sit: quamuis vterque firmiter proponat non consentire. Quando verò periculum est in confuso (vt est in casu Pontij) non potest tradi regula certa, sed pensanda res erit pro ratione necessitatis & periculi. Sanè D. Thomas 2. 2. q. 10. *artic.*9. *in fin.* corporis posse inquit aliquem accedere ad infideles, & meretrices conuertendos, cum periculo peccandi. *p.* 3. *tr.*5.*ref.* 5. *&* *part.*7.*t.*11.*ref.*29. Quod sine dubio verum est, quando adesset periculum solius pollutionis sine consensu. Vide infra V. *Pollutio, num.*3. De periculo pollutionis inter coniugatos, vide V. *Debitum coniugale*, V. *Tactus*. V. *Vxor*. Periculo mortis quando liceat, vel oporteat exponi, vide V. *Vitam exponere*.

Item chirurgo contrectare verenda fœminæ.

Et Confessario confessiones mulierum audire, ex quibus se in malos motus voluntarios expertus sum incidisse?

Digitized by Google

POENA.

Pœna quid & quotuplex?

1. † Poena est delictorum debito coertio, vel satisfactio à lege vel legis ministris imposita. In iure ciuili octo sunt pęnæ, Scilicet damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exilium, seruitus, & mors. In iure canonico sunt tres censuræ, excommunicatio, suspensio & interdictum, & præterea irregularitas, depositio, inhabilitas, degradatio, intrusio, incarceratio, & verberatio. Est etiam pęna conuentionalis, quam sibi imponunt contrahentes de communi consensu soluendam à violatore, † quæ an licita, vide Pereiram *de empt. et vend. cap. 29. nu. 22. p. 1. t. 8. resolut. 29.* in fine.

Et an in conscientia incurratur ante sententiam?

2 Pęna, quæ non potest executioni mandari absque hominis actione, etiam si ipso iure, vel ipso facto feratur, & etiam si dicatur, *nulla expectata declaratione*, non incurritur ante condemnationem iudicis. *par. 1. tr. 10. resol.* 23. tum quia vsu & consuetudine receptum est, vt nemo ante sententiam priuet se re anteà obtenta, & si homines exequi deberent pęnam in semetipsos, nimis durum id esset, & talis lex non esset accommodata humanæ imbecilitati. Ita Molina *tom. 1. tr. 2. disput. 95. numero* 14. & alij. Ex quibus infert, non incurri ante sententiam pęnas Pij V. contra Clericum sodomitam, Sixti V. contra Clericos non deferentes habitum, Clementis VIII. contra Religiosos munera largientes, & Magistratus contra vendentes tres comestibiles supra taxam: item Extrauag. *Ambitiosæ* contra alienantes bona Ecclesiastica absque solemnitatibus, & Pij V. contra Religiosos admittentes fęminas intra monasterij claustra. Idem dic de pęnis priuationis officij ipso facto, latis in Superiores Regularium ob contrauentionem alicuius Bullæ, vt ait Valerus *v. pœna diff.* 20. *num.* 4. & pęna confiscationis bonorũ ipso facto incurrenda ab hæreticis vel alij, vt ait Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 10. n. 7. p. 2. t. 17. res. 97.* Vnde sequitur, quòd qui esset causa, nè quis ad pęnam pecuniariam iustè condemnaretur, non teneretur Fisco, cui applicanda erat, aliquid in conscientiam restituere. Vide V. *Restituere*, *à nu.* 5.

Et quid de priuatiua.

3 Circa pęnam inhabilitatis ad officia & dignitates, quę in Bullis Pontificijs sæpè Religiosis infligitur, Salonius & alij apud Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 39. num.* 31 dicunt incurri ante sententiam: & quia est priuatiua, non priuans iure quæsito, sed solùm acquirendo, & assimilatur censuris. Sed ipse Sanchez *ibid. num.* 32. *et de matr. lib. 9. disp.* 30. *num.* 2. etiam in hac requirit sententiam, & solas censuras ante sententiam incurri inquit, quæ sententia est probabilis, quamuis prima sit probabilior. *p. 1. tr. 10. res. 24. et p. 4. t. 4. res. 26.*

Pœnæ restringi debent.

4 Pęnæ restringi debent, vt diximus V. *Lex quomodo interpretanda.* Ex quo principio Lotherius *de re benef. lib. 3. q. 32. num.* 26. docuit, in Bulla Greg. XIII. de datis & promissis in Rom. Curia, nomine gratiarum venire solùm gratias in materia contentiosa; non autem eas, quæ solo verbo perficiuntur, quales sunt Indulgentiæ, dispensationes, absolutiones & similes. Sed stylus Curiæ & Pęnitentiariæ in hoc sequitur contrariam expositionem Nauarri & Bonacinæ *de cens. disp. 2. qu. 3. punct. 31. nu.* 2. & ideo ab ea non est recedendum. *p. 6. t. 7. res. 14.*

Pęnas delictorum pertinentium ad S. Officium Inquisitionis, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad pœnas.*

by Google

P OE N I T E N S.

Pœnitens bona fide absolutus de reseruato à non habente auctoritatem secundum Lugo remanet absolutus.

QVoad obligationem confitendi, & modum confessionis. Vide V. *Confessionis necessitas, & modus*, quoad obligationem Pęnitentiæ. Vide V. *Pœnitentiam*. Hic solum aduerte tria.

1 Primum est, quòd si pęnitens habens casum reseruatum, confiteatur Sacedoti non habenti auctoritatem, siue nesciens se casum reseruatum habere, siue bona fide existimans Sacerdotem absoluere posse, docet Præpositus, quod remanet absolutus, concedente in hoc casu facultatem Ecclesiæ ad tollenda multa pericula, quæ hinc sæpius emergerent. Sic ille *in 3 p. q. 9. dub. 7. nu. 58.* & Lugo *de sacr. pœn. disp. 20. sect. 2. nu. 20.* ait, quod si pęnitens in dubio de aliquo casu, an sit reseruatus à Sacerdote nō habente auctoritatem absolutus sit, certior deinde factus reseruationis, remanet absolutus, etiam si peccatum habuisset excommunicationem adnexam; nam si qui dubius de reseruatione voti, dispensationem obtinuit ab Episcopo, certior postea factus, secundum Sanchez remanet dispensatus, idem dici debet in hoc casu, quia, cum in dubio casus non censeatur reseruatus, prima absolutio valida fuit, & (cum non fuerit data sub conditione de futuro, *si comperietur non esse reseruatas*, &c. aut ad reincidentiam, quia sic dari non potest, nisi in casibus expressis in iure, qualis non est ista) non est cur post absolutionem reseruatio, aut censura redire debeat *p. 6. tr. 6. ref. 40.*

In articulo mortis non tenetur elicere propositum explicitum non peccandi.

2 Secundum est, nos supra V. *Attritio, num. 9.* probabile existimasse, quod in pęnitente sufficiat propositum non peccandi de cætero, implicitum ipsa detestatione. Nunc hanc opinionem inuenimus docere Suarez *in 3. p. to. 4. disput. 4. sect. 4. num. 4.* quoad pęnitentem in articulo mortis; tunc enim, cum moraliter, aut nullum, aut minimum vitæ supersit spatium, non debemus esse de eo multum solliciti: satis namque proponimus pro illo modico emendam, dum in detestandis anteactæ vitæ sceleribus occupamur. Et in praxi, dum aliquem ad mortem damnatum ad pęnitentiam exhortamur, solum curamus de dolore præteritorum. Neque dicas eliciendum esse propositum conditionale, *si vixero*, tum quia actus conditionales de futuro per se non sunt necessarij ad salutem, tum etiam quia tunc vita futura mortaliter desperatur, & ideò nulla ratio ostendit talis actus necessitatem. Sed contra Suarez insurgit Tannerus *to. 4. disp. 96. nu. 16.* tum quia dum homo viuit, semper peccare potest; tum etiam quia tale propositum pertinet ad cōpensationem iniuriæ iam illatæ. Aduerte etiam in hac materia propositi, quod Lugo *disp. 14. sect. 5.* distinguit. Et quando dolor procedit ex motiuo generali contra omnia peccata, includere sufficiens propositum: quando verò procedit ex motiuo particulari contra illa peccata, de quibus dolet, tunc non includere sufficienter propositum vitandi omnia peccata, & ideo requiri explicitum. *p. 6. tr. 7. ref. 34.*

In aliquo casu tenetur prodere complicem, secus Confessarius potest ei negare aut differre absolutionem.

3 Tertium, quamuis V. *Confessarius, num. 39.* diximus, non posse Confessarium cogere pęnitentem ad reuelandum complicem, & nihilominus non peccare pęnitentem manifestantem illum Confessario, quia V. *Detractio, num. 5.* diximus probabile esse opinionem Caietani, quod reuelare crimen proximi occultum vni, vel alteri viro secreto, non sit illicitum, vt etiam modo probabilem existimamus cum Bauny *t. 4. q. 15. dub. 8.* & alijs, contra Lugo *disp. 16. sect. 7. num. 395.* Nunc verò dicimus, dari posse casum, in quo Confessarius non debet absoluere pęnitentem, nisi sibi complicem reuelet, cum commissione denuntiandi, & esset, quando ex occultatione complicis facinorosi multa damna imminerent bono communi, & pęnitens non posset per alium, quam per Confessarium reuelare. Et ratio

Digitized by Google

Regulariter verò potest, suo onere se retractandi.

tio est, quia pęnitens id recusans, non esset aptus ad absolutionem recipiendam. Ita Lugo *sect.* 8. *num.* 432. aduertens *num.* 434. quòd si pęnitens dicat velle per se ipsum, vel per alium reuelare, potest nihilominus Confessarius differre absolutionem, donec reuelatio in actum reducatur, sicut differre potest debitori, qui sæpius proposuit soluere, donec cum effectu soluat. *p.* 6. *tr.* 7. *ref.* 2. Extra hunc casum probabiliorem esse opinionem Lugo *sect.* 7. *nu.* 392. quod non possit pęnitens reuelare complicem Confessario, sed si commodè potest, tenentur quærere Confessarium, qui in suspitionem complicis venire non possit, aliàs illum diffamare, & peccare contra iustitiam, & teneri ad restitutionem, quam Lugo *num.* 418. sic faciendam putat, vt pęnitens extra confessionem dicat Confessario, se errorem fecisse in nominando complicem: & vt talis satisfactio sufficiat, semper tenebitur impedire, & resarcire omnia damna emergentia ex tali manifestatione iniusta. *par.* 6. *tr.* 7. *ref.* 9.

4 Pęnitens habens facultatem eligendi Confessarium pro vna vice, potest etiam vti eadem facultate pro oblitis. Dicast & alij. *p.* 11. *tr.* 8. *ref.* 28.

POENITENTIA.

Pœnitentia nomen virtutis.

Et Sacramenti.

1 † Pœnitentia est nomen virtutis, qua dolemus de peccato, prout est offensa Dei, & de hac dictum est sub V. *Attritio, & Contritio*. Est item nomen Sacramenti, quod describi potest, Sacramentum reconciliationis humanæ cum Deo, ex peccatis commissis post Baptismum virtute clauium. Et Sacramentum necessarium post Baptismum mortaliter peccanti, vt dictum est V. *Confessionis necessitas*. Materia huius Sacramenti est duplex: remota, quæ est peccatum, de quo suo loco; & proxima, quæ est Confessio, de qua etiam sub eius nomine, item contritio de qua V. *Attritio, &* *Contritio*, & satisfactio, de qua mox V. *Pœnitentiam*. Minister est Sacerdos, de quo V. *Confessarius*.

POENITENTIAM

Imponere.

Pœnitentia non est necessitate Sacramenti, sed præcepti. Nam scrupuloso sæpius confitenti imponi sæpe potest eadem pœnitentia.

1 Sermo est de pœnitentia, quæ est pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ requisita ad eius integritatem †, essentialiter secundum Bauny. *p.* 1. *tract.* 4. *q.* 25. vbi docet, scrupuloso, qui sæpius in eadem hora ad confitendum accedit, non posse eandem pęnitentiam secundò imponi, quia diuersa Sacramenta diuersas exigunt partes. In quo tamen diffidet Bonacina *to.* 1. *disput.* 5. *quest.* 1. *sect.* 3. *punct.* 2. *num.* 3. quia potest in pęnitentiam iniungi opus aliàs debitum, vt dicemus *num.* 3. Lugo verò *disput.* 26. *sect.* 4. *num.* 50. ait, satisfactionem eo pacto pertinere ad integritatem Sacramenti, quo punitio rei ad integritatem iudicij, quod sicut non vitiatur ex hoc, quòd reus nullam pœnam subeat, si nulla dignus inuentus est, idem in casu nostro: & vlterius, sicut non peccat mortaliter iudex non imponens modicam pęnam pro modico delicto, ita nec Confessarius non imponens pęnitentiam leuem tali scrupuloso. Confirmatur; nam Bonifacius VIII. vt refert Gloss. *in Extrauag. Antiquorum, de pæn. & remiss.* reprehendebat Confessarios, quod tempore Iubilæi pęnitentias imponerent vltra opera Iubilæi. Et sanè si pęnitentia esset necessaria omnino ad Sacramenti integritatem, Sacerdos non imponens pęnitentiam mox implendum, sed implendam si conualuerit, peccaret mortaliter, vtpotè, qui exponeret Sacramentum euidenti periculo

riculo ne compleatur, quod tamen non videtur dicendum. *p.6.tr.7.ref.6.* Non ergo peccabit mortaliter Sacerdos, qui se lusso contemptu, nullam pęnitentiam imponet pro venialibus, aut mortalibus iam confessis. Quidquid contra asserat Reginaldus *to.1.lib.7.c.2.num.12. p.6. tr. 6. ref.44.* Debet autem Confessarius imponere pęnitentiam proportionatam criminibus confessi, de quo terribilibus pęnæ verbis admonetur à Tridentino *sess.14. cap.8.* vnde nec excusatur ex eo, quod modicæ pęnitentiæ adiungat bona elicita, vel elicienda, mala perpessa, vel subeunda ab ipso pęnitente, per illa verba, *Quicquid boni feceris, & mali sustinueris, etc.* sunt enim solum deprecatoria: videtur namque parum credibile, quod per illa verba generalia omnia pęnitentis opera fiant sacramentalia, & tamen fierent in contraria opinione; nam etiam cessante indigentia post satisfactionem pro peccatis confessis, adhuc reliqua sunt pars Sacramenti. Et præterea, si per illa verba eleuarentur opera pęnitentis ad hoc, vt fierent pars Sacramenti, eleuarentur quoque merita B. Virginis, & Sanctorum, quorum ibi fit mentio. Et hæc omnia docet Lugo num.56. quamuis contrarium doceat nouissimè Bauny q.11. cui ego *p.3. tr.4.ref.97.* probabiliter adhæsi. *p.6.tr.7.ref.5.p.9 tr.8.ref.54.* & nunc etiam adhæreo; addoque pęnitentiam iniungi posse leuiorem spe indulgentiæ lucrandæ. *p.10.tr.6.ref.1.* Causat verò pęnitentia augmentum gratiæ secundum Cruz *p.2 q.1.dub.4 concl.2. p.3.tr.4.ref.7.*† contra Lugo num.32. †, & si debitè iniungantur, & impleantur, totum debitum temporalis pęnæ remittit, vt ait Hurtadus *de sacr. disp.14. diff.15.* contra Sotum *lect.1. de satisf. p.5. tr.13.ref.38.* in fine. *p.11.tr.7.ref.3.5. Quæro secundò.*

> Et non est mortale nullam imponere pro venialibus, aut mortalibus aliàs cōfessis.
> Debet verò esse proportionata delictis.
> Nec iustificat deprecatio, Quidquid bonis feceris, &c.
> Eius effectus.

2 Officium mortuorum, vel aliud opus, Animabus Purgatorij applicandum, secundum Sancium *select. disp.16. num.1.* & alios, non licet imponere confitenti; quia pęnitentia est pars Sacramenti Confessionis instituti ad remissionem culpæ, & pęnæ ipsius pęnitentis, quare iniungere ipsi pęnitentiam Animabus applicandam, est veluti nullam pęnitentiam iniungere, cum ipse nihilominus remaneat pęnam suam in Purgatorio soluturus. Addit Cruz *tom.2. §.6. num. 11.* in tali casu teneri pęnitentem pęnitentiam implere, & acceptauit, non tamen applicare Animabus, cum id imprudenter Confessarius iusserit. Sed Turrianus *de pænitent. disput. 37. dub. 4.* tenet, talem pęnitentiam iniungi posse, & apud viros doctissimos sibi cognitos de facto solere. Cardinalis de Lugo. *parte 9. tract. 7. resol. 57.* nam pars, quæ applicari præcipitur Animabus, est pars satisfactionis respondens operi pęnali pęnitentis, quæ dicitur ex opere operantis, & pro hac satisfactione non est institutum, vt soli pęnitenti respondeat; sed ab ipso applicari potest ad libitum suum, & Confessarij. Satisfactio verò, quę respondet operi pęnitentis ex opere operato, non potest alteri applicari, quia datur recipienti Sacramenti, vtpotè effectus Sacramenti ex institutione Christi. Vtraque opinio est probabilis. *parte 3. tract. 4. resol. 54. in Add. secund. ref. 11. et p.11.tr.8.ref.26.*

> Probabile est, non debere iniungi in pænitentiam aliquod opus pro Animabus Purgatorij?
> Probabile etiam iniungi posse.

3 Opus aliàs præceptum imponi potest in pęnitentiam; quia est satisfactorium, ac proinde eleuari potest per Sacramentum, vt sit satisfactio sacramentalis. Imò Thomas à Iesu *trib.conf.tom.2.c.2.* docet, quandoque expedire, vt saltem pars pęnitentiæ imponatur adimplenda per opus præceptum, considerata pęnitentis infirmitate non debere tamen regulariter fieri. Nugnus verò *add. ad 3.p.q.15 ar.1. diff.2.concl.2.* tribus argumentis probat, talem pęnitentiam non licere. An verò pęnitentia simpliciter imposita, impleri possit à pęnitente per opus aliàs præceptum dicemus infra num. 18. *p.3 tr.4 ref.84. & p.4.tr.4.ref.241. 5.Notandum secundò.*

> Sicuti iniungi potest opus aliàs præceptum.

4 Confessarius secundum Sancium *select. disp.33. et disp.30. num. 5.* non potest imponere pęnitentiam de non suscipienda Eucharistia, & id faciens aduertatur Tridentino & declarationi Cardinalium; explicatque varios tex-

> Et priuatio Communionis.

Regulariter verò potest, suo onere se retractandi.

tio est, quia pęnitens id recusans, non esset aptus ad absolutionem recipiendam. Ita Lugo *sect.* 8. *num.* 432. aduertens *num.* 434. quòd si pęnitens dicat velle per se ipsum, vel per alium reuelare, potest nihilominus Confessarius differre absolutionem, donec reuelatio in actum reducatur, sicut differre potest debitori, qui sæpius proposuit soluere, donec cum effectu soluat. *p.* 6. *tr.* 7. *res.* 2. Extra hunc casum probabiliorem esse opinionem Lugo *sect.* 7. *nu.* 392. quod non possit pęnitens reuelare complicem Confessario, sed si commodè potest, tenentur quærere Confessarium, qui in suspitionem complicis venire non possit, aliàs illum diffamare, & peccare contra iustitiam, & teneri ad restitutionem, quam Lugo *num.* 418. sic faciendam putat, vt pęnitens extra confessionem dicat Confessario, se errorem fecisse in nominando complicem: & vt talis satisfactio sufficiat, semper tenebitur impedire, & resarcire omnia damna emergentia ex tali manifestatione iniusta. *par.* 6. *tr.* 7. *res.* 9.

4 Pęnitens habens facultatem eligendi Confessarium pro vna vice, potest etiam vti eadem facultate pro oblitis. Dicast & alij. *p.* 11 *tr.* 8. *res.* 28.

POENITENTIA.

Pœnitentia nomen virtutis.

Et Sacramenti.

1 † Pœnitentia est nomen virtutis, qua dolemus de peccato, prout est offensa Dei, & de hac dictum est sub V. *Attritio, & Contritio*. Est item nomen Sacramenti, quod describi potest, Sacramentum reconciliationis humanæ cum Deo, ex peccatis commissis post Baptismum virtute clauium. Et Sacramentum necessarium post Baptismum mortaliter peccanti, vt dictum est V. *Confessionis necessitas*. Materia huius Sacramenti est duplex: remota, quæ est peccatum, de quo suo loco; & proxima, quæ est Confessio, de qua etiam sub eius nomine, item contritio de qua V. *Attritio, et Contritio*, & satisfactio, de qua mox V. *Pœnitentiam*. Minister est Sacerdos, de quo V. *Confessarius*.

POENITENTIAM

Imponere.

Pœnitentia non est necessitate Sacramenti, sed præcepti.

Nam scrupuloso sæpius confitenti imponi sæpe potest eadem pœnitentia.

1 SErmo est de pœnitentia, quæ est pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ requisita ad eius integritatem †, essentialiter secundum Bauny. *p.* 1. *tract.* 4. *q.* 25. vbi docet, scrupuloso, qui sæpius in eadem hora ad confitendum accedit, non posse eandem pęnitentiam secundò imponi, quia diuersa Sacramenta diuersas exigunt partes. In quo tamen diffidet Bonacina *to.* 1. *disput.* 5. *quæst.* 1. *sect.* 3. *punct.* 2. *num.* 3. quia potest in pęnitentiam iniungi opus aliàs debitum, vt dicemus *num.* 3. Lugo verò *disput.* 26. *sect.* 4. *num.* 50. ait, satisfactionem eo pacto pertinere ad integritatem Sacramenti, quo punitio rei ad integritatem iudicij, quod sicut non vitiatur ex hoc, quòd reus nullam pœnam subeat, si nulla dignus inuentus est, idem in casu nostro: & vlterius, sicut non peccat mortaliter iudex non imponens modicam pęnam pro modico delicto, ita nec Confessarius non imponens pęnitentiam leuem tali scrupuloso. Confirmatur; nam Bonifacius VIII. vt refert Gloss. *in Extrauag. Antiquorum, de pæn. & remiss.* reprehendebat Confessarios, quod tempore Iubilæi pęnitentias imponerent vltra opera Iubilæi. Et sanè si pęnitentia esset necessaria omnino ad Sacramenti integritatem, Sacerdos non imponens pęnitentiam mox implendum, sed implendam si conualuerit, peccaret mortaliter, vtpotè, qui exponeret Sacramentum euidenti periculo

riculo ne compleatur, quod tamen non videtur dicendum. *p.6.tr.7.ref.6.* Non ergo peccabit mortaliter Sacerdos, qui se luso contemptu, nullam pęnitentiam imponet pro venialibus, aut mortalibus iam confessis. Quidquid contra asserat Reginaldus *to.1.lib.7.c.2.num.12. p.6. tr.6. ref.44.* Debet autem Confessarius imponere pęnitentiam proportionatam criminibus confessi, de quo terribilibus pęnæ verbis admonetur à Tridentino *sess.14. cap.8.* vnde nec excusatur ex eo, quod modicæ pęnitentiæ adiungat bona elicita, vel elicienda, mala perpessa, vel subeunda ab ipso pęnitente, per illa verba, *Quicquid boni feceris, & mali sustinueris, etc.* sunt enim solum deprecatoria: videtur namque parum credibile, quod per illa verba generalia omnia pęnitentis opera fiant sacramentalia, & tamen fierent in contraria opinione; nam etiam cessante indigentia post satisfactionem pro peccatis confessis, adhuc reliqua sunt pars Sacramenti. Et præterea, si per illa verba eleuarentur opera pęnitentis ad hoc, vt fierent pars Sacramenti, eleuarentur quoque merita B. Virginis, & Sanctorum, quorum ibi fit mentio. Et hæc omnia docet Lugo num.56. quamuis contrarium doceat nouissimè Bauny q.11. cui ego *p.3. tr.4.ref.97.* probabiliter adhæsi. *p.6.tr.7.ref.5.p.9.tr.8.ref.54.* & nunc etiam adhæreo; addoque pęnitentiam iniungi posse leuiorem spe indulgentiæ lucrandæ. *p.10.tr.6.ref.1.* Causat verò pęnitentia augmentum gratiæ secundum Cruz *p.2 q.1.dub.4 concl.2. p.3.tr.4.ref.7.* † contra Lugo num.32. †, & si debitè iniungantur, & impleantur, totum debitum temporalis pęnæ remittit, vt ait Hurtadus *de sacr. disp.14.diff.15.* contra Sotum *lect.1. de satisf. p.5. tr.13.ref.38.* in fine. *p.11.tr.7.ref.3.5. Quæro secundò.*

Et non est mortale nullam imponere pro venialibus, aut mortalibus aliàs cōfessis.

Debet verò esse proportionata delictis.

Nec iustificat deprecatio, Quidquid bonis feceris, &c.

Eius effectus.

2 Officium mortuorum, vel aliud opus, Animabus Purgatorij applicandum, secundum Sancium *select.disp.16. num.1.* & alios, non licet imponere confitenti; quia pęnitentia est pars Sacramenti Confessionis instituti ad remissionem culpæ, & pęnæ ipsius pęnitentis, quare iniungere ipsi pęnitentiam Animabus applicandam, est veluti nullam pęnitentiam iniungere, cum ipse nihilominus remaneat pęnam suam in Purgatorio soluturus. Addit Cruz *tom.2. §.6. num. 11.* in tali casu teneri pęnitentem pęnitentiam implere, & acceptauit, non tamen applicare Animabus, cum id imprudenter Confessarius iusserit. Sed Turrianus *de pœnitent. disput. 37. dub. 4.* tenet, talem pęnitentiam iniungi posse, & apud viros doctissimos sibi cognitos de facto solere. Cardinalis de Lugo. *parte 9. tract. 7. resol. 57.* nam pars, quæ applicari præcipitur Animabus, est pars satisfactionis respondens operi pęnali pęnitentis, quæ dicitur ex opere operantis, & pro hac satisfactione non est institutum, vt soli pęnitenti respondeat; sed ab ipso applicari potest ad libitum suum, & Confessarij. Satisfactio verò, quę respondet operi pęnitentis ex opere operato, non potest alteri applicari, quia datur recipienti Sacramenti, vtpotè effectus Sacramenti ex institutione Christi. Vtraque opinio est probabilis. *parte 3. tract. 4. resol. 54. in Add. secund. ref. 11. et p.11.tr.8. ref.26.*

Probabile est, non debere iniungi in pænitentiam aliquod opus pro Animabus Purgatorij?

Probabile etiam iniungi posse.

3 Opus aliàs præceptum imponi potest in pęnitentiam; quia est satisfactorium, ac proinde eleuari potest per Sacramentum, vt fit satisfactio sacramentalis. Imò Thomas à Iesu *trib.conf.tom.2.c.2.* docet, quandoque expedire, vt saltem pars pęnitentiæ imponatur adimplenda per opus preceptum. consideratà pęnitentis infirmitate non debere tamen regulariter fieri. Nugnus verò *add.ad 3.p.q.15.ar.1. diff.2. concl.2.* tribus argumentis probat, talem pęnitentiam non licere. An verò pęnitentia simpliciter imposita, impleri possit à pęnitente per opus aliàs præceptum dicemus infra num. 18. *p.3 tr.4 ref.84. & p.4.tr.4.ref.241. 5. Notandum secundò.*

Sicut iniungi potest opus aliàs praeceptū.

4 Confessarius secundum Sancium *select.disp.33. et disp.30. num. 5.* non potest imponere pęnitentiam de non suscipienda Eucharistia, & id faciens aduertatur Tridentino & declarationi Cardinalium; explicatque varios tex-

Et priuatio Communionis.

tus decernentes, delinquentibus denegandam eſſe Euchariſtiam in pęnam delicti, reſoluitque ex ijs non benè inferri, quòd talis pęnitentia imponi poſſit. Quòd ſi imponatur, pęnitentem non teneri obedire, quia talis pęnitentia eſt ſupra iuriſdictionem Confeſſarij. Ratio autem eſt, ait ipſe, quia ceſſatio operis boni nullius entitatis eſt, & nullius pęnalitatis materialis requiſitæ ad Sacramentum, & conſequenter nec meriti, nec ſatisfactionis. Poſſe tamen imponi in pęnitentiam ſumptionem Euchariſtiæ, quia eſt actus virtutis Religionis. Sed pęnitentem non teneri acceptare, quia eſt opus neceſſario implendum in ſtatu gratiæ, quæ cum ſit inſenſibilis, non cadit ſub præcepto. Sed ego libenter adhæreo opinioni Salazar *de freq Comm. cap.* 14. §. 1. quòd Confeſſarius poſſit in pęnitentiam priuare pęnitentem Communione. *p.* 3 *tr.* 4. *reſ* 115. Et quamuis hæc requirat diſpoſitionem internam, cadere tamen ſub præcepto Confeſſarij, qui poteſt præcipere opus internum, quod ſufficienter fit ſenſibile per exteriorem impoſitionem Confeſſarij, & acceptationem pęnitentis. Ita Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *diſp.* 38. *ſect.* 6. *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 241. §. *Nota quintò, & p.* 10. *tr.* 13. *reſ.* 47.

Et communio ipſa.

Item iniungi poteſt ad arbitrium pænitentis.

5 Pęnitentia ex Turriano *de Pœnit. diſp.* 35. *dub.* 2. & alijs non poteſt imponi facienda ad arbitrium pęnitenti, & per modum conſilij, *ſi hoc, et illud feceris, ſeruiat tibi in ſatisfactionem*, quod pęnitentia, dum eſt libera non prouenit à poteſtate ligandi, & ideò non eſt pars Sacramenti. Deinde pęnitentia imponenda eſt per modum ſententiæ: ergo non per modum conſilij. Sed tenendum cum Mercero *in ſupplem. p.* 3. *q.* 15. *dub.* 2. *nu.* 5. & alijs, poſſe, quia talis pęnitentia virtute clauium ſit ſacramentalis. Et Confeſſarius hoc pacto ligat, & ſoluit. Ligat, quatenus imponi pęnitentiam neceſſario faciendam, vt acquiratur in Sacramento remiſſio pęnæ. Soluit, quia eam implenti commutat pęnam Purgatorij in aliam faciliorem. Adde, id quandoque expedire ob pęnitentis fragilitatem. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ* 82. *& p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 241. § *Nota tertiò.* Quod pęnitentia imponenda ſit leuis, ſecundum Merollam *to.* 2. *diſp.* 4. *c.* 3. *dub.* 25. *nu.* 283. contra Sancium *ſelect. diſp.* 15. *nu.* 14. *&* 15. non poteſt à Confeſſario imponi ſub culpa graui. *p.* 5. *tr.* 5. *reſ.* 51. Poteſt tamen grauis ſub culpa leui. *p.* 3. *tr.* 6. *reſ.* 91. §. *Hinc.*

Et implenda per alium.

6 Confeſſarius imponere poteſt pęnitentiam implendam per alium, ſi adſit iuſta cauſa. Et in tali caſu effectum ſuum ex opere operato ſortitur in eo, pro quo opus impletur. Ratio autem eſt, quia ex vna parte vnus poteſt ſatisfacere pro pęna temporali, alteri poſt Confeſſionem relicta (& talis ſatisfactio erit pars Sacramenti, quia, cum fiat precibus, & inſtantia pęnitentis, eſt opus perſonale ipſius.) Ex alia verò obligatio implendi pęnitentiam oritur ex voluntate Confeſſarij: ergo ſi Confeſſarius vult, id ſufficit. Debet tamen hoc facere à principio, cum pęnitentiam imponit. Ita Suarez *to.* 4. *diſp.* 18. *ſect.* 9. contra Vaſquez *to.* 4. *q.* 94. *ar.* 2. *dub.* 1 *nu.* 9. *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 241. §. *Nota quartò*, & antea *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 82. §. *Notandum.*

Quæ verò imponi debeat homicidæ?

7 Homicidæ voluntario hanc pęnitentiam cenſet Comitolus *lib.* 4. *quæſt.* 11. *num.* 8. imponendam. Quòd ſcilicet ad interfecti propinquos ſupplex accedens, veniam poſtulet, illiſque illata damna reſtituat, pro ſalute occiſi ſingulis hebdomadis vnum ſaltem ſacrificium per annum fieri curet, ſi poſſit, & per idem tempus eleemoſynam largiatur, & Litanias, aut B. Virginis Coronam quotidie flexis genibus recitet, & vnam ſaltem Orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam flexis, & nudis genibus per totam vitam pronuntiet: ac per annum octauo quoque die confiteatur, & ſingulis menſibus communicet. Vide etiam Homobonum *de caſ. reſer. p.* 2. *caſ.* 3. *p.* 5. *tr.* 4. *reſ.* 43.

Et quando iniungenda ſit pænitentia.

8 Pęnitentia imponi poteſt ante, & poſt abſolutionem, vt patet ex *cap fin. de cenſ. in* 6. Licèt conſuetudo obtinuerit, vt ante abſolutionem imponatur, quòd melius eſt. Sed hæc conſuetudo nullam obligationem induxit. Ita

Ochu-

Digitized by Google

Ochagania *de sacr.tr.vlt.de Pœn.q.*10. *nu.*7. quidquid in contrarium asserat Nugnus *in* 3.*p.to.*2 *q.*18.*ar.*4.*diff.*2. *p.*3.*tr.*4.*ref.*136. in fine. *et p.*5. *tr.*13. *ref.* 36. & quando imponuntur Litaniæ pro pęnitentia intelligitur vsque ad Pater post preces, & non vltra. *p.*9.*tr.*7.*ref.*46. Impositio Lytaniarum intelligitur sine precibus.

POENITENTIAM

Acceptare.

1 Pœnitens tenetur iniunctam à Confessario pęnitentiam acceptare, quia Confessarius habet potestatem ligandi, quam non haberet, si pęnitens posset pęnitentiam respuere. Ita præter antiquos Comitolus *lib.* 1. *quest.* 15. & alij recentiores, ex quibus Vasquez *in* 3.*p. tom.*4.*q.*94.*art.* 2. *dub.*1. *num.*5. putat hanc sententiam esse de fide, & communis DD. posse Confessarium obligare pęnitentem ad acceptandam pęnitentiam, & teneri eam acceptare dummodo sit rationabilis; & hæc opinio, an sit censuranda, Diana relinquit eam oraculo S.Congreg. *p.*11.*tr.*7. *ref.*2. Sed Reginaldus *to.*1.*lib.*7.*cap.*2.*nu.* 15. docet, pęnitentem posse respuere aliquam pęnitentiam, quantumuis paruam, sed non omnem. Et Ruys *in* 4. *contr.*94. Faber *in* 4. *dist.* 9. *quest. vn. disput.*35.*cap.*10. *num.*26. & alij, quod si pęnitentia sit solum satisfactoria, & non præseruatiua, potest illam omnem non acceptare, dummodo habeat intentionem satisfaciendi, aut in hac vita per Indulgentias, aut in Purgatorio, quia nullum adest præceptum de acceptanda pęnitentia, & alioqui pęnitens non tenetur in hac vita satisfacere pro pęna temporali. Ad argumentum respondent: Confessarium habere potestatem ligandi, atque soluendi, si pęnitens velit, minimè verò nolentem. Aduertit tamen Faber, non facilè absoluendum esse pęnitentem, qui nollet tantillulam saltem pęnitentiam acceptare, quia, cum difficile sit inuenire pęnitentem ritè dispositum, qui paruissimam pęnitentiam respuat, talis non videtur ritè dispositus. Quod si ex alio capite de eius dispositione constaret, absolui debere, quia non peccat, non acceptando. *p.*3.*tr.*4. *ref.*51 & recitanter olim *p.*2.*tr.*15.*ref.*52. Sancius verò, qui tenet nostram sententiam, ait tamen, pęnitentem non teneri acceptare pęnitentiam sumendi Eucharistiam; sed hoc supra falsum esse diximus nu.4. Quod autem attinet ad pęnitentiam medicinalem pro vitandis peccatis futuris. Suarez *de relig.to.*1.*lib.*3. *c.*8. *num.* 7. ait, teneri pęnitentem acceptare aliquam pęnitentiã pro extirpanda consuetudine peierandi, v.g. vel blasphemandi. Trullench *in decal.to.*1.*lib.*2. *c.*1.*dub.*20.*nu.*10. negat. Dicendum est cum Palao *to.*3.*tr.*14.*disp.*1. *punct.* 9. *nu.*7. quod si Confessarius iniungit aliquod remedium absolutè, pęnitens acceptare debeat; si verò iniungat sub reincidentia, non teneri ex vi præcepti illud implere, quia Confessarius non est iudex nec medicus peccatorum committendorum; sed eatenus teneri, quatenus obligatur adhibere sufficiẽtia præseruatiua pro non peccando, & propterea vti posse alijs remedijs, omisso remedio Confessarii. *p.*6.*tr.* 7. *ref.* 49. §. *Notandum, & ref.* 30. §. *Quoad secundam. & p.* 11.*tr.*7.*ref.*2. Auerte hic cum Sanchez *in sum. to.*1. *lib.*3.*c.*8. *num.*8. non expedire, quod Confessarius cogat pęnitentem blasphemare solitum, ad iurandum subire aliquam pęnitentiam in reincidentia, quia transgressionis periculo eum exponit. *Ibidem* §. *Non desinam.* Et cum eodem *ibid.lib.*2. *c.* 32. *num.* 35. contra Suarez loco cit. non esse negandam absolutionem blasphemo, aut periuro consuetudinario, habenti dolorem, & propositum sufficiens, quamuis sæpe admonitus non resipuerit, quia hæc peccata, quæ non pendent ex occasione extrinseca, sed ex mera fragilitate peccatoris, satis præcauentur per dolorem, & propositum. *ref.cit.*30. & 49.

Pœnitens tenetur acceptare pœnitentiam Confessarij (Quamuis aliqui id negent.

Præsertim præseruatiuam.

POENI-

Digitized by Google

POENITENTIAM

Commutare.

Pœnitentia commutari poteſt ab eodem Confeſſario.
Extra Confeſſionem.
Etiam infra hebdomadam.
Et ſine vlla cauſa.
Etiam ſi ſit præſeruatiua.
Nam commutari poteſt in alium præſeruatiuam.

10 Pœnitentiam ſemel impoſitam, poteſt idem Confeſſarius, qui impoſui, commutare. Non tamen tenetur, niſi adſit periculum omiſſionis, cordis anguſtia, vel afflictio in pęnitente. Sancius *ſe ect. diſput.* 14. *num.* 17. *p* 3. *tr.* 4. *reſ.* 53. §. *Notandum eſt*. Et commutare poteſt extra confeſſionem, non ſolum infra mediam horam ab abſolutione; ſed etiam infra hebdomadam. Henriquez *de pœnit. cap.* 21. §. *fin.* contra Megalam *in* 1. *p. lib.* 6. *cap* 5. *quæſt.* 3. (& Lugo *diſput.* 25. *ſect.* 6. *num.* 112. putat commutare poſſe poſt quodlibet tempus. *par.* 6. *tract.* 6. *reſ.* 46) Nec vlla requiritur commutationis cauſa, quia ſicut in eius arbitrio fuit, illam imponere, ita in eodem debet eſſe, illam commutare, quælibet enim res ijſdem cauſis diſſoluitur, ex quibus naſcitur. Valerus V. *Iudex diff.* 23. *num.* 5. *par.* 2. *tract.* 15. *reſ.* 53. §. *Sed contrariam*, & *par.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 53. §. *Sed circa præſentem.* At verò Zerola *cap.* 25. *quæſt.* 12. limitat ſupradicta, niſi pęnitentia impoſita ſit præſeruatiua, quam putat nullo pacto commutari debere. Sed hic auctor intelligendus eſt de commutatione in non præſeruatiuam; nam vnam præſeruatiuam in aliam item pręſeruatiuam commutari poſſe, probabiliſſimum eſt; & ſæpe ſe practicaſſe, teſtatur Valerus vbi ſuprà. *par.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 137. Limitanda verò eſt cum Sancio *in ſelect. diſput.* 14. *num.* 18. vt ſi iniunxit eleemoſynam, non poſſit illam commutare, ita vt pęnitens eam applicet ſibi tanquam pauperi; nam, ſi eam largiri non poteſt, non eſt opus commutatione, ſed ad ſummam declaratione: ſi verò poteſt, etiam cum aliquo incommodo, debet omnino elargiri; nam applicando ſibi, nullum opus bonum efficit, eleemoſynæ ſuccedaneum. *p.* 5. *tract.* 8. *reſol.* 37. in fine. Et poſtea commutari pęnitentia abſque repetitione peccatorum. Remig. *p.* 11. *tr.* 7. *reſ.* 3. §. *Notandum hic obiter.* Et facta cum mutatione pęnitentiæ, poteſt eligi quæuis. *tr.* 8. *reſ.* 55. Leander, & alij.

Commutari etiam poteſt ab alio Confeſſario.
Sed cum iuſta cauſa.
Et in Confeſſione.

11 Poteſt etiam pęnitentia impoſita commutari ab alio Confeſſario, quia ſicut ſuper eadem peccata repeti poteſt abſolutio, ita etiam iudicium, & ſententia. Syluester V. *Confeſſio* 6. *num.* 4. & plurimi ex Neotericis contra Nugnum *in* 3 *par. to.* 2. *quæſt.* 13. *dub.* 4 Cuius rationes in oppoſitum non obſtant. Nam hic ſecundus Confeſsarius non exercet iuriſdictionem in priorem Confeſsarium, ſed in pęnitentem; vnde non ſequitur, quòd par in parem habeat imperium. Neque verò reuocat ſententiam prioris, ſed ſuam profert; non per modum appellationis, quæ præiudicet priori ſententiæ, ſed per modum iudicij æqualis præcedenti. Sed hic aduerte, quòd eſt diſparitas inter primum, & ſecundum Confeſsarium; nam hic non poteſt pęnitentiam ab alio impoſitam commutare ſine iuſta cauſa (Valerus vt ſuprà) Nec extra Confeſſionem Sacramentalem, ſicut ille. Et ratio eſt, quia tàm ſolutio, quàm ligatio pęnitentis eſt actus clauium, qui requirit neceſſario Sacramentum. Vnde ſicut hic Confeſſarius non poteſt abſque Sacramento ſoluere, ita neque ligare. Bonacina *de ſacr. diſp.* 4. *q.* 5. *ſect.* 3. *punct.* .... *nu.* 7 & alij communiter contra Valentiam *to.* 4. *diſp.* 7. *p.* 14. *punct.* 4. *p.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 53. §. *Sed pro coronide.* & *p.* 3 *tr.* 4. *reſ.* 53. §. *Sed circa*.

Non tamen eorũdem peccatorum.

12 Imò Suarez *tom.* 4. *diſput.* 38. *ſect.* 10. *num.* 8. & alij tenent, ſecundum Confeſsarium non poſse commutare pęnitentiam ab alio impoſitam, non audita confeſſione eorundem peccatorum, pro quibus fuit impoſita; quia omnis actus iudicialis ſupponere debet cognitionem cauſæ, circa quam verſatur. Sed contrariam ſententiam tenendam exiſtimo cum Valero V.

Iuriſ-

Digitized by Google

Iurisdictio, diff. 1. *n.* 7. quam communis Confessariorum approbat vsus, quia id nimis magnum onus esset pęnitentibus & Confessarijs, qui ex præsenti pęnitentium dispositione de tota simul illorum causa iudicium ferre possunt. *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 53. §. *At his non obstantibus, & p.* 3. *tr.* 4. *res.* 53. §. *Sed circa.*

13 Sed hic consurgit aliud dubium. An scilicet secundus Confessarius commutare possit pęnitentiam impositam pro reseruatis, si ipse non habet iurisdictionem absoluendi reseruata? Negatiuè respondet Suarez vbi suprà. Affirmatiuè Vasquez *in* 3. *p. to.* 4. *quest.* 94. *ar.* 2. *dub.* 3. *num.* 9. Cuius sententia est probabilis, & tuta in praxi; nam sicut per absolutionem peccata non remanent amplius reseruata, ita nec pęnitentia pro illis imposita. *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 53. §. *Sed graue, et p.* 3 *tr.* 4. *res.* 53. §. *Sed circa.* Imò contra Suarez vbi sup. nu. 16. etiam simplex Sacerdos ex iusta causa mutare potest pęnitentiã peccatorum mortalium aliàs Confessorum. Sancius *p.* 3. *tract.* 4. *resol.* 53. §. *Notandum est.*

Et probabilè est, hũc cõmutare posse pęnitentiam reseruatorum, quæ non potest absoluere.

Imò id etiam posse simplicem Sacerdotem.

14 An verò pęnitens ipse propria auctoritate possit sibi pęnitentiam commutare saltem in melius? Probabilior opinio negat; quia pęnitens non potest exercere actum iurisdictionis in seipsum. Ita Sanchez *summ. to.* 1. *lib.* 4 *c.* 11. *nu.* 36. Sed Remigius, & alij tenent pęnitentem posse auctoritate propria commutare pęnitentiam sibi iniunctam, in æqualem, vel euidentem meliorem *p.* 11. *tr.* 7. *res.* 8. *& tr.* 8. *res.* 25. §. *Nota secundò.* In qua sententia, si pęnitentiam impositam culpabiliter obliuisceretur, teneretur hoc peccatum confiteri; & si iudicaret Confessarium recordari posse ab illo sciscitari, præsertim si esset grauis, non tamen confessionem repetere. Coninch *de Sacr. disp.* 10 *dub.* 9 *nu.* 86. & alij contra Richardum *in* 4. *dist.* 17. *ar.* 2 q. 8. *ad* 4. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 241. §. *Notandum est.* Sed probabilis quoque est sententia Cęlestini *tr.* 1. *c.* 24. *num* 8. & aliorum (quidquid neget Turrianus *select. par.* 2. *dist.* 31. *dub.* 62.) quòd pęnitens commutare sibi possit pęnitentiam in opus euidenter melius. Nam, si id proposuisset Confessario, vtique contentus fuisset: vnde sic faciens, vtitur Epicheia. Accedit, quod vouens commutare sibi potest votum in euidenter melius. Neque enim facessit disparitas Henriquez *lib.* 5. *c.* 20. *nu.* 5. quod obligatio voti originem habeat à vouente, pęnitentiæ verò à Confessario. Nam vndecunque procedat, ea non soluitur, sed exuperanter impletur. *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 53. §. *Et hæc dicta p.* 3. *tr.* 4. *res.* 53. *et p.* 5 *tr.* 14. *res.* 73. *& p.* 10. *tr.* 16. *res.* 25. §. *Sed obiter.* Sed non potest adimpleri mentaliter. *Ibid.* §. *Sed ex his p.* 9. *tr* 9. *res.* 53.

Quid de ipso pœnitente?

Probabilius est, non posse sibi commutare, etiam in meliorẽ.

Potest pœnitens sibi commutare pęnitentiam.

Sed probabile etiam, posse.

POENITENTIAM

Implere.

15 † Pœnitens tenetur implere pęnitentiam impositam, & acceptatam secundum substantiam. Et quidem si sit grauis (& imposita sub præcepto, non sub consilio) sub mortali †. Eius tamen obligatio secundum Bonacinam *de Sacr. disp.* 5. *q.* 5. *sect.* 3. *punct.* 4 *num.* 8.) cessat non solum per Indulgentias, de qua re dictum est V. *Indulgentia, n.* 6. sed etiam per alia opera satisfactoria. Quæ opinio si loquatur de pęnitentia non preseruatiua, est probabilis. Sed nihilominus tenetur pęnitens eam implere, quia alia opera non habent virtutem ex opere operato, sicut pęnitentiam sacramentalis, & ideò non potest illi constare de æqualitate. Lauorius *de Indulgent. p.* 2. *cap.* 5. *nu.* 49 *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 106. Pęnitentia leuis, siue imposita sit pro venialibus, siue pro mortalibus, non obligat sub mortali, quia quamuis eam omittens integritatem Sacramenti non seruet, id tamen est in re valde extrinseca, & secundaria; vnde ex hac parte Sacramentum non integrare, leue reputatur.

Pœnitentia grauis acceptata, implenda est sub mortali.

Si sit grauis.

Digitized by Google

Suarez *in 3.p tom.4.disp.*38.*sect.*7.*nu.*5. & DD. communiter. *p.5 tr.5.res.*51. & olim *p.3.tr.4. res.*102.

16 Id quod potiori iure dicendum est procedere, si omittatur leuis pęnitentiæ pars. Vnde ait Sancius *select.disput.* 14. *num.* 14. quod si quis habuisset pęnitentiam audiendi Sacrum, vel Officium, & omitteret partem, quam DD. dicunt excusare in alijs obligationibus ex paruitate satisfaceret. At verò si omitteret quatuor v. g. *Aue Maria* ex tertia parte Rosarij impositi, videtur non satisfacere, quia vt ait Sancius *disp* 15. *nu.*7. Rosarium est quid indiuiduum, & si aliquid deficiat, non est Rosarium. Sed ego existimo in tali casu pęnitentem non peccare mortaliter, saltem ex præsumpta voluntate Confessarij, qui rationabiliter credendus est, non imponere talem pęnitentiam cum tam graui onere. *p.* 3.*tr.*4. *res.*136. propè finem, & *p.*5.*t.*5.*res.*15. §. *Notandum est*.

Et imposita pro mortalibus nunquam aliàs confessis.

17 Quod si pęnitentia imposita sit pro venialibus, vel pro mortalibus aliàs confessis, illam totam omittere, licèt grauem, non est peccatum mortale, sed veniale, quia, vt ait Layman *lib.*5.*tr* 6.*c.*15.*num.*7. durum videtur, obligationem satisfaciendi pro culpa leui, effici posse grauem per se (per accidens enim, ratione alicuius periculi, non est durum.) Ac etiam durum est, quòd homo, peccata iam semel confessa, & pro quibus pęnitentiam impleuit, libera iterum voluntate confitens, contrahat nouam obligationem satisfaciendi sub culpa mortali. Layman contra Nugnum *in* 3.*p.to.* 2. *q.*13. *art.*2. *diff.*2.*concl.*4. & alios. *p.*3.*tr.*4 *res.*102. §. *Notandum est*, & *res.*136. & nouissimè *p.*6. *tr* 6. *res.*44. §. *Notandum*.

Pœnitentia regulariter nō debet impleri per opus aliàs debitum.

Nisi colligatur hanc esse Confessarij intētionem.

18 Potest Confessarius imponere pęnitentiam implendam per opus aliàs præceptum, vt diximus supra num. 3. Sed regulariter non debet. vnde, nisi ita exprimat, vel ex eius verbis, aut circumstantijs colligatur, non est ita interpretandus. Et sic, si Confessarius imponeret vnum ieiunium, v.g. non satisfaceret pęnitens per ieiunium vigiliæ. Secus verò, si pręcipiat, vt in diebus festis duæ Missæ audiantur, intelligitur velle includere Missam de præcepto. Ita Fay *in add. ad* 3.*par.quest.* 15.*art.*1.*disput.*2.*concl.*1 *p.*3.*tract.*4.*resol.* 84. Quod etiam procedit, si Confessarius imponeret Missam per mensem diebus singulis audiendam, satisfaceret enim pęnitens, si in festo vnam Missam audiret, quam audire tenetur ex præcepto; nam non videtur Confessarius tantum onus imponere voluisse, vt duas Missas in eodem die audiri velit. Ita Mercerus *de Sacrament. quæst.* 83. *art.* 4. *not* 4. *p.* 3. *tr.* 6. *res.* 86. §. *Ex quibus*, & *p.*5.*tr.*14.*res.*61. Docet similiter Ochagauia *de Sacr. tr.* 4. *q.*14.*num.*4. quòd qui obtinuit dispensationem aliquam cum onere confitendi singulis mensibus, eo mense, quo vult satisfacere præcepto annuæ Confessionis, ad vnam tantum Confessionem tenetur, quia est credendum, Pontificem velle maius onus imponere. Quod etiam docet Sanchez *de matr.to.*3. *lib.*8.*disp.*34.*n.*37. de Confessionem menstruam ex voto, & pęnitentia Confessarij *p.*5.*tr.*14. *res.*31. §. *Nota*.

Vt in hoc exemplo.

Si pœnitentia non præscribitur tali tempore implenda, impleri potest infra annum.

Si præscribatur tempus, non potest differri, nisi per octo dies.

19 Quoad tempus implendi pęnitentiam. Aduerte, quòd si Confessarius non præscribit faciendam tali tempore, differri potest per annuam Fernandez *p.*1.*docum.*4.*num.*5 *ex c.omnis de pœn. p* 2.*tr.*15.*res.*53 *p* 9 *tr.*6.*res.*57. in fine. *p.*5.*tr.*5.*res.*15. §. *Non desinam.* & *p.*10.*tr.*12.*res.*42. Cum verò præscribit, datur paruitas materiæ. Nam, si impleatur post diem octauum, eo quia est grauis, & antea commodè impleri non potest. Hurtadus *de Sacr. pœnit. disp.* 14. *diff.*1. putat non esse mortale *p.*5.*tr* 5.*res* 15.*p* 9 *tr.*6.*res.*57. §. *Nota etiā*. Imò Thomas à Iesu *tribunal. tr* 3.*c.*2.*dub* 9. absolutè docet non esse mortale non implere pęnitentiam tempore præscripto sine causa, & si ex iuxta causa differatur, nec esse veniale. *p.*3.*tr* 4.*res.*92. Potest dilatari pęnitentia vsque ad annum, sed tutius est quam primum illam per agere. Fernandez. *par.*11.*tr.*7. *res.*10. §. *Nota tertiò*.

20 Ex

20 Ex quibus, ait Sancius *select. disput.* 13. *num.* 9. quod pœnitens, qui pœnitentiam accepisset confitendi singulis mensibus, posset ex iusta causa Confessionem differre per tres, aut quatuor dies. Imò, si infra hebdomadam expectaretur Iubilæum, aut solemnis aliquis dies, in quo pœnitens ægrè ferret iterum confiteri, differre posset Confessionem proximè præteriti mensis in illum diem: quia terminus ille dierum non est sumendus mathematicè, sed moraliter. Vnde & posse per totidem dies ex eadem causa anticipari. Sed non posse anticipari per tres hebdomadas: quia Confessarius vult facere experientiam emendationis per mensem, quæ minus certa est infra hebdomadam. *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 100 Et verò, si Confessarius iniunxit duas Missas, secundum Turrianum *select. par.* 2. *disput.* 16. *dub.* 7. non satisfacit pœnitens, duas simul Missas ab vno loco audiens; nam ex communi sensu Confessorum, & pœnitentium Confessarius in tali casu intelligitur velle imponere onus audiendi duas Missas distinctis temporibus. At Mercerus *de Sacr. quæst.* 83. *artic.* 4. *dub.* 4. si nil aliud Confessarius aduertat, contrarium docet, & probabiliter. *par.* 5. *tract.* 14. *res.* 52. In fine, & 71.

Quid de Confessione præscripta singulis mensibus.

Et an duæ Missæ de pœnitentia audiri simul possint à duplici Sacerdote.

21 Si verò quis pœnitentiam tempore præscripto non impleret, siue culpabiliter, siue non, teneretur proximo tempore, quo commodè poterit, implere, quia Confessarius, etiam dum determinat tempus, non tàm temporis, quàm satisfactionis, & medicinæ rationem habet. Toletus *lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 11. & alij. Diana *par.* 9. *tract.* 9. *resol.* 52. Contrarium tenet Herinquez *lib.* 5. *cap.* 22. *num.* 7. quæ sententia vera esse potest in casu, quo ex circumstantijs colligi posset, Confessarij intentionem fuisse, extra illud tempus nolle obligare (*parte* 5. *tract.* 13. *resol.* 37.) vt esset v.g. si Confessarius imponeret ieiunium in honorem alicuius festi peculiaris. Secus, si imponeret ieiunium singulis Sabbatis, nam tunc omissa deberent resarciri. Fagundez *pr.* 2. *lib* 9. *cap.* 4. *num.* 5. *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 92. 6. *Notandum*. Sicut etiam, ait Ochagauia *de Sacr. tract.* 4. *quæst.* 14. *num.* 4. si imponeretur Confessio singulis mensibus. Sed in hoc contraria sententia Sanchez *de matrim. tract.* 3. *lib.* 8. *disput.* 33. *num.* 37. non est minus probabilis. *par.* 5. *tract.* 14. *resol.* 32. Potest recitare pœnitentiam non flexis genibus, quando aliter non poterit. Leander *parte* 11. *tract.* 7. *res.* 10. nam verò, & potest alijs committere satisfactionem, quando per se non potest satisfacere, dum est satisfactoria. ibidem.

Et quid si pœnitentia tempore præscripto non impleatur.

22 Quod attinet ad modum, pœnitentia eo modo impleri debet, quo præcipitur. Vnde qui habuit pœnitentiam recitandi Septem Psalmis flexis genibus, tenetur flexis genibus recitare, quia Confessarius intendit illam afflictionem corporis, quæ videtur res grauis; aliqui enim potius recitarent bis suo modo, quam semel flexis genibus. Sed Vega *tom.* 2. *cap.* 64. *cas.* 6. putat, satisfieri etiam si alio modo, loco, & die, ab his, quibus iniuncti fuerunt, recitentur: quia principalis intentio Confessarij tendit ad substantiam pœnitentiæ, non ad circumstantias. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 55. Aduerte autem cum Sanchez *opusc. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 19. *num.* 5. quòd habens pęnitentiam recitandi certo die tertiam partem Rosarij, satisfacit recitando interruptè, & dimidiatè; quia quamuis si longa mora intercedit, non dicatur physice eadem oratio, est tamen moraliter eadem propter intentionem. Id quod verum etiam in voto, & recitatione Horæ Canonicæ, vt dictum est suis locis. *p.* 4. *tr.* 4. *res.* 17.

An pœnitentia implenda sit, etiam quo ad modum.

23 Pœnitentiam Sacramentalem implens in peccato mortali, non peccat mortaliter; quia non ponit obicem effectui essentiali Sacramenti, sed eius integritati. Hurtadus *disp.* 14. *de sacr. diff.* 14. Qui tamen docet, pœnitentiam impletam in peccato mortali non esse satisfactoriam, quia ad satisfaciendum ex opere operato virtute Sacramenti, illud opus pęnale vide-

Et necessario in gratia.

Google

tur assumptum, quod est satisfactorium ex opere operantis Henriquez verò *lib. 5. cap. 20. num. 7.* & alij tenent, habere suum effectum, recedente postea fictione. Id quod impugnat Hurtadus, quia habere effectum recedente fictione est proprium Baptismi, vel etiam Pœnitentiæ informis, quia hæc duo Sacramenta sunt media necessaria ad remissionem culpæ, quæ ratio non militat in pęnitentia sacramentali. Verum ego existimo, æquè probabilem esse sententiam Vasquez *in 3. par. tom. 4. quæst. 9. artic. 2. dub. 5. num.* 10. quod pęnitentia sic impleta habeat suum effectum ex opere operato, etiam stante fictione, quia status peccati mortalis non est obex remissioni pęnæ temporalis faciendæ per pęnitentiam Sacramentalem, cum ab ea non causetur per infusionem gratiæ, aut per modum meriti de condigno, quibus status peccati mortalis est obex; sed per impetrationem à Deo, à quo peccator multa impetrare potest, & solet. *p. 3. tr. 4. res. 70. et 85. p. 4 tract. 4. res. 241. & p. 5. tr. 13. res.* 38. Lugo *disp. 25. sect. 3. num.* 32. putat, remissionem pęnæ temporalis procedere à pęnitentia sublato obice, nullum tamen, ne veniale quidem peccatum esse, pęnitentiam implere in mortali, quia ponere obicem effectui remissionis pęnæ nullam arguit culpam, alioqui esset peccatum veniale audire Missam, vel adesse benedictioni Pontificis in mortali. Sed contraria sententia Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 15. num. 15.* & communis, & dicit, implere pœnitentiam in mortali esse veniale. *parte 6. tract. 6. res.* 45.

Et cum intentione satisfaciendi oneri iniuncto.

24 Pœnitentia secundum Vasquez *in opusc. de benef. c. 4. §. 1. art. 3. dub. 7. num.* 117. non impletur sufficienter cum intentione expressa non satisfaciendi per illum actum oneri iniuncto, & esse disparitatem cum pręceptis, & legibus, de quibus dicemus V. *Preceptum num.* 1. quia satisfactio est pars sacramenti: Sacramenta autem requirunt in adulto voluntatem, & intentionem recipiendi, nec habent valorem in subiecto dissentiente. Sed placet opinio contraria Sanchez *in summ. to. 1. lib. 1. cap. 13. num* 17. quia nec omnis pars Sacramenti requirit intentionem; vnde dolor haberi potest absque memoria præcedente recipiendi Sacramentum. Et pęnitentia postea non impletur à pęnitente tanquam à ministro operante nomine Christi, sed solum ex obligatione, & præcepto Confessarij; & sic est eadem ratio cum præceptis, & legibus. *par. 6. tract. 6. res.* 43. & olim *p. 2. tr. 12. res. 37. §. Et idem.* Nunc verò placet requiri intentionem saltem virtualem. *par. 10. tract. 16. resol.* 25. Potest etiam pęnitentia impleri per alium, annuente Confessario, vt dictum est num. 6. Si verò iniuncta sit eleemosyna, non potest pęnitens sine auctoritate Confessarij quidem, sibi tanquam pauper applicare, vt dictum est num. 10.

25 Pęnitentiam omittere grauem impositam sub onere peccati venialis, peccat tantum venialiter illam omittere. *p. 11. tract. 8. res. 55. §. Verum his.* Medina, & alij.

POLLVTIO.

Solutio quid? Quotuplex.

1 † POllutio describi solet, seminis emissio sine copula. Alia est voluntaria, alia inuoluntaria. Illa est, quæ fit homine consentiente, & dicitur mollities, quæ est peccatum mortale contra naturam, vnde est intrinsecè mala, nec legitimari potest aliquo iusto fine. Inuoluntaria, quæ in somnis, aut vigilia contingit præter intentionem. Quæ tamen vtraque esse potest voluntaria in causa. Et quidem primò, si ipsa pollutio procuretur adhibendo media in hunc finem †. Quod ego puto cum Rebellio *p. 2. lib. 3. quæst. 19. sect. 3.* illicitum esse, etiam si fiat ad expellendum semen corruptum, non solum fricationibus, sed etiam medicamentis. Sanchez verò *de matrimon. tomo 3. lib. 9. disput. 17. num.* 18. putat, licere medicamentis, & antea docuerat licere

Et an procurari possit ad vitandum aliquod salutis detrimentum.

licere etiam fricationibus, ad vitanda accidentia venenoſo, & detrimentum ſalutis, quod ex ſemine corrupto timetur; dummodo conſtet ſaltem probabiliter ſemen eſſe corruptum, & abſit periculum conſenſus in delectationẽ, aut pollutionem, eo quia ſemen corruptum, non eſt verum ſemen. Nec obſtare, quòd cum corrupto pars aliqua veri ſeminis pelleretur, quia hoc eſt per accidens, & cum detur opera rei licitæ, non curandum. Ab hac tamen ſententia retractauit ſe poſtea *in ſum.to.2.lib.5 c.6.nu.22.p.2.tr.16.reſ.54.& p.3.tract.5.reſ.85* Miror, quod Matrique *in p.2 ſuarum quæſtionum quæſt.71.* contrariam ſententiam auctori attribuat, cum clarè illam reſpuat. Tenet tamen nouiſſimè Chilinus V. *Pollutio.nu.8.*

2 Secundò, pollutio poteſt eſſe voluntaria in cauſa, & ſic peccaminoſa, quando quis non remouet cauſam pollutionis, & quanta eſt obligatio remouendi cauſam, tanta eſt malitia pollutionis etiam non intenta. Scito ergo cauſam pollutionis nocturnæ, vel etiam diurnæ, inuoluntariæ duplicem eſſe, vnam per ſe, aliam per accidens. Illa eſt, quæ ad pollutionem cõcurrit in eodem genere luxuriæ; hæc, quæ concurrit in diuerſo genere, puta ebrietatis, gulæ, &c. Rurſus, quæ concurrit per ſe, alia cõcurrit leuiter, qualis eſt actus venereus venialis, (ſi actus venereus venialis datur) alia grauiter, quale eſt omne peccatum mortale in genere luxuriæ. † His poſitis. *Alia pollutionis ſpecies.*

3 Non peccat, qui dat operam rei licitæ, ex qua per accidens ſequitur pollutio, nec tenetur quis à licito opere abſtinere, quamuis pollutionem præuideat ſecuturam dummodo abſit periculum conſenſus. Et ſic non tenetur quis abſtinere à cibis calidis, ab equitatione, à tali modo accumbendi, quibus expertus eſt pollui, non tamen conſentire. Item nec Confeſſarius à fœminarum Confeſſionibus, ex quibus eodem modo paſſus eſt pollutionem, abſque periculo conſenſus, (nam ſi adeſt periculum conſenſus, tenetur abſtinere. Vide V. *Periculum nu.3.*) Et ratio eſt, quia omnes hæ actiones per accidens influunt in pollutionem. Idem dic, ſi vir, vel fœmina ob ſuperpoſitionẽ vnius fœmoris in aliud, motum ſenſualem ſentit. Quæ omnia docet Sancius *in ſelect. diſput. 21 .num. 12.* Ex quibus patet, licitum eſſe Chirurgo, contrectare verenda infirmi ad curandum, quamuis expertus ſit pollutionem pati, ſi abſit periculum conſenſus, vt ait Vaſquez *in p.2 tomo 1.diſp.115.num.9.* Et pollutionem præuiſam ex tactibus licitis iuxta patriæ conſuetudinem, ſed non intentam, non eſſe peccatum, ſi abſque conſenſus periculo fiant ad inurbanitatem vitandam, vt ait Sanchez *de matr.to.3 lib 9.diſp.45. nu.8.* Nec peccare mulierem, quæ in choreis publicis permittit ſe tangi tactibus licitis ab aliquo, à quo ſcit impudicè tangi, vt ait Filliucius *tomo 2. tract.30.c.10. num. 198.p.2.tr.16.reſ.54.& p.3.tr.5.reſ.22.* Addit etiam Sancius vbi ſup.num.18. non teneri lectum deſerere, qui guſtum carnis cum membri erectione præſentit. Alij tamen dicunt, teneri deſerere, ſi ſentit delectationem veneream, etiam ſine membri erectione *reſ. 54. §. Tertiò.* Et certè non eſt licitum ſumere, vel applicare medicinam prouocatiuam effuſionis ſeminis, etiam ſi habeat alium effectum, & pollutio non intendatur, quidquid dicat Turrianus *in ſelect.cent.2. cenſ. dub.74.p.4.tr.4. reſ 159.* †. Sed hoc videtur diſcordare cum ſupradictis †.

An expertus ſe pollui, ſed non conſentire teneatur non comedere cibos calidos?
Non equitare.
Non accumbere tali modo.
Non audire Confeſſiones mulierum.
Non ſuperponere vnum fæmur alteri.
Non contrectare verenda infirmi.
Non agere.
Aut pati tactus licitos.
Lectum deſerere.
Certas medicinas nõ ſumere.

4 Si verò opus eſt illicitum, ſed non in genere luxuriæ, quia non concurrit grauiter ad pollutionem ſequens inde pollutio præuiſa, ſed non intenta, non eſt peccatum mortale. Quare peccans mortaliter in nimio cibo, aut potu, non tenetur explicare in confeſſione pollutionem inde ſequentem præter intentionem. Ita Vaſquez vbi ſuprà nu 9 *p.1.tr.7.reſ.65.& p.2. tr.15. reſ.32. §. Vt autem.* Idem dic ſi opus illicitum ſit in genere luxuriæ, ſed leue, qualis eſſet leuis tactus manus, viſus, verba, aut lectio aliquantulum libidinoſa: pollutio enim exinde præuiſa, ſed non intenta, eſt ſolũ peccatum veniale. Ita Tãnerus *in p.2.diſp.4 q.8.dub.6.n.123.p.1.tr.7.reſ.61.§.Notandum.* Huic

Pollutio præuiſa, & non intenta, non eſt mortalis, ſi procedat a opere illicito non in genere luxuriæ.
Aut in genere luxuriæ, ſed veniali.

doctrinæ repugnat, quod in genere luxuriæ non datur opus ex leuitate materiæ veniale, vt dictum eſt V. *Luxuria nu.* 3. †. Ex quo patet, ſolum venialiter peccaſſe mulierem, quæ inter confabulandum cum viro ſibi in matrimonium iungendo, dicebat illi verba amatoria, ſcilicet *cor meum, anima mea, bonum meum*, quæ Hiſpane appellantur *Requiebros*, ob vanitatem, & ad conciliandum ſibi vanum amorem, ex quibus deinde incurrebat in pollutionem, abſque tamen periculo conſenſus, & ſcandalo, quia hæc verba ſecundũ Sanchez *de matr to.* 3. *lib.* 9. *diſp.* 46. *nu.* 37. & alios, ſunt ſolum peccatum veniale. *p.* 2. *tr.* 13. *reſ.* 31.

Verbis libidinoſis, &c.

Secus ſi à mortali.

5 Secus verò, ſi opus illicitum ſit mortale in genere luxuriæ; nam hoc per ſe grauiter concurrit in pollutionem, & ſic non ſolum eſt peccatum mortale in ſua ſpecie, ſed etiam in ſpecie mollitiei; quia pollutio præuiſa, quamuis non intenta, ex tali opere, eſt mortalis, & ſeorſim amplianda in Confeſſione. Talis eſt pollutio orta ex aſpectibus, tactibus, & cogitationibus mortalibus Ita Sanchez *ibid. diſp.* 45. *nu* 30. Bonacina *de matr quæſt.* 4. *punct.* 10. *num.* 9. & alij. *p.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 31. Verum Sancius *in ſelect. diſp.* 21. *nu.* 13. & 15. & *diſp.* 23. *nu.* 29. putat, neque peccata mortalia in genere luxuriæ concurrere grauiter, & efficaciter in pollutionem nocturnam, niſi appoſita fuiſſent ea intentione, quia ſi tales cogitationes, tactu, &c. non influunt in pollutionem præſentes, quomodo credi poſſunt influituri, quando ſunt abſentes? Igitur pollutionem præuiſam, & non intentam ex opere mortali in genere luxuriæ, non eſſe peccatum mortale, in Confeſſione manifeſtandũ. *p.* 1. *tr.* 7. *reſ* 65. §. *Sed plus*, & *p.* 5. *tr.* 13. *reſ.* 4.

An pollutio cœpta in ſomnis reprimẽda ſit in vigilia?

6 Petes hic primò, An pollutio incepta in ſomnis reprimenda ſit in vigilia ſub mortali? Reſpondet affirmatiuè Toletus *lib.* 5. *c.* 13. *nu* 1. quia in vigilia habet homo perfectam deliberationem, & libertatem. Contrarium tenet Sa V. *Luxuria, nu.* 10. quia pollutio cœpit ſine peccato, & inuoluntariè? effuſio verò in vigilia eſt effectus naturalis illius cauſæ inculpabilis. Quę opinio procedit, quando talis certus eſſet, quòd non ſit adhibiturus conſenſum, vt ait Fagundez *pr* 3. *lib.* 3. *c.* 6. *nu.* 11. *p.* 3. *tr.* 5. *reſ.* 21.

Et an liceat gaudere, vel optare pollutionem in ſomnis ad bonum finem.

7 Petes ſecundò. An liceat optare pollutionem in ſomnis, aut de illa habita gaudere ob ſanitatem, vel alium bonum finem? Negatiuè reſpondet Sotus *in* 4. *d.* 12. *q.* 1. *ar.* 7. quia pollutio eſt intrinſecè mala, ſicut fornicatio, adulterium, & ſimilia, quæ propter nullum finem deſiderari poſſunt in ſomnis. Sed ego cum Sancio *diſp.* 21. *n.* 35. contrariam ſententiam probabiliorem puto, quia pollutio ſola via naturali conſequens, non eſt ex ſe peccatum mortale. Nec valet argumentum: pollutio non poteſt procurari, ergo neque deſiderari, aut placere. Nam benè poſſum deſiderare mortem Regi, Rempublicam cum ruina multorum adminiſtranti, vel de ea eueniente gaudere; & tamen non poſſum licitè procurare. *p* 3. *tr.* 5. *reſ.* 21. §. *Notandum*, & *reſ.* 87. *et p.* 5. *tr.* 13. *reſ.* 99. §. *Nota etiam*. Aduertit tamen Pontius *lib.* 10. *c.* 16. §. 2. *n.* 12. gaudentem de pollutione nocturna ob ſanitatem, non gaudere de pollutione, ſed de ſanitate ſecura. *p.* 5. *ibid.* Vide *p.* 7. *tr.* 11. *reſ.* 31.

POLLVTIO ECCLESIAE.

Eccleſia polluitur per homicidium, aut ſeminis, vel ſanguinis effuſionem in ea.

1 Eccleſia polluitur per homicidium, aut copioſum & lethalem ſanguinis humani † aut ſeminis emiſſionem in ea Abbas *in c propoſuit, nu.* 3. *de conſecr. Eccl.* & alij communiter contra Caſtrum *de leg. pen. lib.* 1. *cap.* 7. *ar.* 2. *p.* 6. *tr.* 6. *reſ.* 25 §. *Notandum*. Debet autem effuſio eſſe publica, & quamuis ſufficere publicam quomodocunque, docet Fagundez *p.* 1. *lib.* 3. *c.* 14. *num.* 34. probabile tamen putat, requiri ſententiam iudicis, ſicut ad vitandum excommunicatum, &c. quia pollutio Eccleſiæ eſt quædam pęna Eccleſia-

Magnam.

clesiastica ad instar censuræ, vnde Paludanus in 4. *dist.* 18. *q.* 8. *ar.* 4. eam similem facit interdicto locali. *p.* 6 *t* 6. *res.* 27. — Publicam.

2 Debet verò sanguinis copia non profluere è naribus per percussionem pugni, aut alapæ, quamuis mortiferam: quia nasus est organum admittendũ sanguinem nimium facilè, vt ait cum alijs Marchinus de Sacr. Ord. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 11. *num.* 11. contra Syluium in 3. *p. q* 83. *ar.* 3. *p.* 6. *t.* 6 *res.* 24. Item profluere debet ab homine viuo; nam homo mortuus non est homo vniuocè, sed analogicè, & minus principaliter: pęnę autem restringi debent, vt verba analoga sumantur pro principaliori analogato. Ita Henriquez lib. 9 *c.* 27. *nu.* 5. contra Durandum, Bacconum, & Sà in V. Ecclesia, *num.* 13. ibid. *res.* 25. Dicunt autem DD. communiter cũ Sà loc cit. sufficere ad polluendam Ecclesiã, quod in ea vulnus ad magnam sanguinis effusionem sufficiens infligatur, licet ipsa effusio per accidens non sequatur in Ecclesia, sed extra illam, *p* 6 *t.* 6. *res.* 47. Ex quo infert Fagundez vbi supra nu. 13. sufficere etiam, quod in Ecclesia fiat percussio morti sufficiens etiamsi mors deinde sequatur extra Ecclesiam, vt si quis sacculis arenæ in Ecclesia acriter contusus, moriatur extra Ecclesiam. Sed Præpos. in 3. *p. q* 83. *art.* 3. *dub.* 2 *n.* 151. requirit, vt ipsa mors sequatur in Ecclesia; nam aliàs homicidium non diceretur contingere in Ecclesiam. Et Reginaldus *to.* 2. lib. 29. *c.* 9. *sec.* 5. *nu.* 18. docuit, non violari Ecclesiam, si quis vino consecrando venenum immisceat, ex quo Sacerdos postea extra Ecclesiam moriatur. *p.* 6. *t.* 6. *res.* 26. Et nescio qua ratione Præpositus doceat postea, vulnus in Ecclesiam inflictum sufficere ad polluendam Ecclesiam etiam si sanguinis copia extra illam mittatur: est enim eadem ratio, ac de homicidio. Et reuera canones semper dicunt, Ecclesiam violari per sanguinis effusionẽ secutam in ipsa, & pęnæ restringi debent: ex quo dici posset, non pollui, si sãguis extra Ecclesiam diffluat. Sed non audeo recedere à contraria sententia, quæ est communis, *par.* 6. *tract* 6 *res.* 47.

Non è naribus.

De homine viuo.

Et sufficit infligi vulnus in Ecclesia, licet sanguis extra illam profluat.

Quod consequenter dicendum foret de percussione mortifera, etiamsi mors foris contingat.

Quod tamen aliqui negant.

3 Quomodo Ecclesia polluta reconciliari debeat, diximus V. Ecclesia, n. 3. Probabilissimum autem est, quidquid contra sentiat Lugo in 3. *p. to.* 2. *disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 9. quod si Sacerdos bona fide celebret in Ecclesia polluta, remaneat reconciliata, propter præsentiam corporis Christi, vt docet nouissimè Persicus lib. 1. dub. 6. *nu.* 61. Imò Sà nu. 19. idem dicendum putat, si Sacerdos celebret mala fide: quamuis id neget Layman *lib.* 5 *t.* 5. *c.* 5. *n.* 13. Certè talis Sacerdos non fieret irregularis, contra Hostiens. in c. fin de consec. Eccl. quia sic determinatur in c. *ys qui de sent. excom. in* 6. Imò existimo, nec suspensionem incurrere, quia *c. Episc operum de priu. in* 6. loquitur de celebrante in locis interdictis; Ecclesia autem polluta non est propriè inter dicta. Sic Sà nu. 21. contra Naldum V. *Ecclesiam n.* 15. *p.* 6. *t.* 6 *res.* 28.

Ecclesia polluta per Missam in ea celebratam reconciliatur.

Et mala fide celebrãs nõ fieret irregularis.

Aut suspensus.

4 Pollutio, vel Fornicatio occulta in Ecclesia non sacrilegium: & id satis probabiliter cum illum docuerint duo lumina Theologię Scholasticę, & moralis, Vasquez, & Pontius, & alij; Non nego tamen contrariam esse probabiliorem tutiorem, & communiorem, *p.* 1. *t.* 7. *res.* 19 & *p.* 7. *t.* 11. *res.* 31.

Pollutio, vel Fornicatio occulta in Ecclesia non est sacrilegiũ.

PRAECEDENTIA.

COadiutor Canonici cum futura successione non potest sedere in loco coadiuti, vt testatur Gonzales *in reg.* 8. *Cancell. gloss.* 1. §. 9. *nu.* 102. decisum fuisse. Sed si Canonici omnes sunt in vno & eodem ordine, sedere debet post omnes illos, ante portionarios. Et ita intelligendi sunt Moneta *de opt. canon. c.* 4. *q.* 8. *nu.* 141. & alij. Nam si Canonici sunt distincti in diuersis ordinibus, Coadiutor præbendæ presbyteralis sedere debet ante Canonicos præbendæ Diaconalis, &c. Et ita docet Gauantus *in Ench. V. Coadiutor Episcopi, num.* 24. *p.* 4. *t.* 4. *res.* 88.

Quis locus debeatur Coadiutori Canonici?

Digitized by Google

P R AE C E P T V M.

Vide V. *Lex*.

Præceptum requirit ſolum actum imperatum, non autem intentionem adimplendi.

† TRademus hic aliqua de præceptis in communi, & deinde pauca de præceptis Decalogi, & alijs in particulari.†

1 Præceptum in primis obligat ſolum ad actum, quem præcipit. vnde ſufficit talem actum efficere. nec opportet fieri ex intentione formali, vel virtuali implendi præceptum per illum. Vide V. Horæ Canonicæ, *num.* 59. Quæ doctrina procedit etiam in votis, & iuramentis, & in pœnitentia ſacramentali, vt dictum V. Pęnitentiam, *nu.* 24. Non tamen in obligationibus ex iuſtitia: nam his non ſatisfit ſine illarum cognitione. Vnde ſi quid alicui debeas, & id ignorans tantundem illi des, non deobligaris; quia illa cenſetur donatio, non ſolutio. Non dediſſes cum intentione conditionali ſatisfaciendi alicui obligationi, ſi debuiſſes. Vide etiam Sanchez in ſum. *lib.* 1. *c.* 15. *nu.* 11. & nos V. Debitor, *reſ.* 77. *cit.* §. *Verum.*

Et quandoque per vnicū actum ſatisfieri poteſt pluribus præceptis.

2 In obligationibus item iuſtitiæ non poteſt quis vnico actu pluribus ſatisfacere, quod tamen poteſt in obligationibus aliarum virtutum. vnica enim Officij recitatione ſatisfit beneficio, & Ordini Sacro, vnico ieiunio obligationi Quatuor Temporum, & Vigiliæ coincidentium &c. Id tamen ex intentione legislatoris dependet, quæ an nouum & diſtinctum actum requirat, ex circumſtantijs colliges. quando enim ſecunda obligatio ſuperuenit, regulariter intelligitur diſtinctum actum requirere. Vide Sanchez c. 14. Quando autem pęnitentia impoſita impleri poſſit per opus aliàs pręceptum, vide V. Pœnitentiam, *num.* 18. *p.* 3 *t.* 6. *reſ.* 86.

Quando etiam violatur in re leui, regulariter eſt ſolū veniale. Etiam ſi adſit contēptus.

3 Diximus V. Lex, *num.* 34. Prælatus, ſeu legem humanam non poſſe obligare ad leuia ſub mortali. vnde contrauenire legi, & præcepto in re leui, regulariter eſt ſolum veniale. At verò ſi contraueniatur ex contemptu, Suarez *de leg. lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 24. putat eſſe mortale; nam eadem poteſtas eſt, quæ contemnitur, ſiue res ſit grauis, ſiue leuis. Sed ego cum Caietano, V. Contemptus, V. Aduerte hunc, quoad legem & legislatorem humanum contrarium teneo, quia contemni poſſunt non abſolutè, ſed quatenus ſunt in materia leui. Quod ſi contemnas Prælatum eiuſque legem quatenus indoctum, imprudentem, &c. vel ex aliquo affectu erga illum, id potiori iure procedit; quia tunc non contemnis Prælatum vt Prælatum. Imò Leſſius *lib.* 2. *c.* 46. *dub.* 6. *n.* 45. putat, etiam contemptū legis diuinæ in re leui, eſſe veniale. Sed illum optimè impugnat Sanchez *in ſum. to.* 1. *lib.* 5. *c.* 5. *nu.* 11. *p.* 3. *tr.* 6. *reſ.* 72.

Cōtrà legem diuinā.

Si concurrant plura præcepta incompoſſibilia, impleri debet maius.

4 Quando concurrunt duo præcepta, quæ ſimul impleri non poſſunt, tūc maius implendum eſt, & præferendum minori. Vnde ſi quis manè communicauit, & poſt meridiem incidit in graue periculum mortis, tenetur iterum communicare, quia præceptum communicandi in articulo mortis eſt diuinum, ac proinde præponderat præcepto Eccleſiæ de non communicando bis in eodem die. Ita Sanchez lib. 1. *c.* 10. *n.* 17. *p.* 5. *tr.* 3. *reſ.* 33. § Reſtat, & *p.* 6. *tr.* 6. *reſ.* 18. Sed hæc opinio ſecundum Pontium lib. 5. *c.* 18 §. 2. *n.* 7. procedit, quando vtrumque præceptum primario refertur ad procurandam ſalutem propriam: minus enim, quod reſpicit primario ſalutem propriam, præferendum eſſe maiori reſpicienti primario ſalutem alterius. Vide V. Scandalum *nu.* 26. *p.* 5. *tr.* 7. *reſ.* 21.

Cæteris paribus.

5 In caſu verò, quo dubium eſſet, vtrum ex præceptis concurrentibus eſſet grauius, impleri poſſet alterutrum ad libitum operantis, quia prudentia

ita

Digitized by Google

ita dictat, posito quod vnum solum impleri possit, & non constet de excellentia alterius. Verum nolim te in hac ambiguitate grauitas materiæ decipiat. nam contingere potest, vt magis obliget præceptum de materia leui, quam de graui: si nimirum res illa leuis sit intrinsecè mala. Nec enim succurrendum esset proximo in extrema necessitate constituto cum prolatione mendacij leuis, quamuis ratione materiæ præceptum succurrendi extremè indigenti grauius sit, quam non dicendi mendacium leue. Aduerte etiam, quod si in tali casu iudices excessum vnius præcepti supra alium esse valdè leuem, implere potes id, quod iudicas minus, quia in hoc etiam datur paruitas materiæ. Ita Granadus in *1.2.contr.2.t.12.disp.6.nu.8.p.4.t.5.ref.70.*

Si autem difficile sit cognoscere maius impleri potest quodcumque.

Sicuti si paruus videatur alterutrius excessus.

6 Quoad Præcepta DECALOGI, qua obligatione memoriter tenenda sint, vide V. Fides, *num.* 5. quod peccatum sit illa ignorare, vide V. Ignorantia, *num.*13. De præceptis Decalogi sparsis in locis aliqua dicta sunt, vt de secundo, & octauo V. Iuramentum, de tertio V. Festum seruare, & V. Missam audire. † Hic solum nota circa obseruantiam festorum, nos V. Festum, *nu.*13. docuisse, quod puellæ suentes, & laborantes in diebus festis ad vitandum otium, non peccant, quod nouissimè docet Ghilinus V. Festum, *nu.2.lit.I.* nunc verò sententiam suspendimus; quia, vt ait Sanchez *in opusc. to.2.lib.5.c.2.dub.18.nu.13.* otiositas vitari potest, eliciendo aliud opus licitum. Cęterùm Auctor casuum conscientiæ discussorum Bononiæ casu 2. probabile admodum putat, excusari puellas in diebus festis se occupantes in recamaturis; nam hæc ars, vel est liberalis, vel non omnino seruilis, cum mulieres nobiles eam exerceant: & assimilatur picturæ, quam, multi admittunt in festis exerceri posse. Sed & de hoc tu iudica *p.6. tr.6. ref.15.* † De quinto diximus V. Occidere, de sexto V. Luxuria, de septimo V. Furtum, & de duobus vltimis V. Desiderium prauum. Primùm verò præceptũ Decalogi, quo actus Religionis præcipiuntur, supponit præcepta virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis. Et quidem quod attinet ad Fidem, dictũ est V. Fides, de Spe, & Charitate pauca supersunt. † Et primò

De præceptis Decalogi.

7 Præceptum SPEI est positiuum, & non obligat pro omni tempore, sed pro aliquo. Et quidem Suarez *de Spe disp.2. sect.1.nu.3.* putat, nullum esse tempus determinatum, in quo obliget hoc præceptum, sed non esse multum differendum arbitrio prudentis. Becanus verò in *2. 2.to.3.c.17.q.7 nu.2.* tribus temporibus obligare, quando nimirum quis orat, quando pœnitentiam agit, & quando insurgit grauis tentatio disperationis. Hoc tamen impugnat Mendoza in *2. 2. disp.118.sect.2.§.21.* quia in his casibus non vrget directè præceptum Spei, sed illa imperatur è lege orationis, aut pęnitentiæ; quia orans & pęnitens debet habere spem impetrandi. Bañez in *2. 2. qu.22. art.1.dub.2.* putat, obligare, cum primum rationis vsus elucet, quo etiam tempore obligare præceptum Fidei, & Charitatis erga Deum: quæ proinde omittentem tria peccata committere. id quod durum & parum probabile iudicauit Becanus. Vnde placet opinio Mendozæ vbi supra §.19. præceptum Spei duobus temporibus obligare directè, & per se. Primum est, cùm quis adultus primò recipit aliquod Sacramentum, siue illud sit Baptismus, siue sit Pęnitentia post Baptismum in infantia susceptum; nam tunc est opportuna occasio implendi hoc præceptum, & sperandi vitam æternam. Secundùm est, cùm imminet mors, nam tunc tenemur sperare gloria, cum illi finmus viciniores *p.5.t.14.ref.106.*

Præceptum spei per se duobus temporibus obligat.

Scilicet cùm primò adultus recipit aliquod Sacramentum. Et in periculo mortis

8 Aduerte hic primò, docere Castrum Palaum *to.1.tr.5.disp.vn.punct.4. n.4.* quod regulariter huic præcepto omnes satisfaciunt, siue cùm de peccatis dolent siue cùm proponunt non peccare de cętero, nam ad hos actus plerumque excitantur ob spem vitæ æternæ. Aduertit secundò Granadus *in 2.2.contr.2.tr.4 disp.1.nu.3.* spem impletiuam huius præcepti debere esse supernaturalem: quod quia homo cognoscere certò non potest, excusari ab obli-

An huic præcepto omnes satisfaciant?

Et omninò requiratur actus supernaturalis?

ab obligatione cuius præcepti, si sibi proponat obiectum supernaturale spei, & conetur circa illud actum elicere; nam tunc si actus non esset supernaturalis, id imputandum foret ignorantiæ, non malitiæ. Addit præterea, satisfieri huic præcepto, sperando ex motiuo non solum spei, sed etiam charitatis; quia virtus charitatis sperare potest, quidquid sperat virtus spei, & excellentius præstat id, ad quod est necessarius actus spei. *p. 5. t. 14. resol. 106. §. Non reticeam, et §. Aduertit.*

Et an sufficiat sperare ex motiuo charitatis.

De præcepto Charitatis.

9 † Præceptum CHARITATIS præcipit amorem Dei, & proximi, & proximum quidem amamus, quando illi in spiritualibus & temporalibus subuenimus, de quibus dictum est Verbo, *Correctio*, V. *Eleemosyna*, & V. *Scandalum.* Deum verò præter actus præceptorum, qui aliquando sunt effectus amoris Dei, tenemur aliquando diligere actu elicito voluntatis, in ipsum tenendo tamquam in summum bonum. Sed difficultas est in determinando tempore, quo teneamur Deum per se elligere. † Nam

Quo tenemur aliquando Deum actu elicito diligere.

10 Sancius in *select. disp. 1. nu. 21.* putat satis esse, si in tota vita semel diligamus, sicut etiam Vasquez in *p. 2. to. 4. q. 86. art. 2 dub. 6. nu. 11.* putat sufficere, si diligamus in fine vitæ. Contra verò, alij assignant multa tempora, nimirum quando suscipitur Baptismus, quando obligat præceptum contritionis, quando insigne Dei beneficium obtinemus, vel est causa subeundi martyrij, quando resistendum est blasphemantibus, aut Dei honorem & nomen contemnentibus, quando tenemur diligere proximum, & singulis diebus festis Missam audire. Sed primos impugnat Palaus *to. 1. tr. 6. disp. 1. punct. 4 nu. 4. & 5.* Secundos Syluius *in 2. 2. q. 44. art. 6. q. 3.* ex eo, quia quando diligendus est proximus, acceptum est beneficium, resistendum est blasphemantibus, &c. non est necessarius actus amoris Dei. In Baptismo, contritione & martyrio non est necessarius per se, sed per accidens, & tanquam præparatio, seu depositio. In festis autem satis est audire Sacrum, & ab operibus seruilibus abstinere. Igitur his omissis, probabile est, teneri nos primò Deum diligere in articulo mortis. nam lege charitatis propriæ tenemur vitare omnia discrimina damnationis, & æternæ vitæ securitatem quærere, prout possumus, idque satis obtinemus per actum amoris Dei quem elicere possumus mediante eius gratia, quæ semper est prompta. Finge. n. casum, quod non fueris ritè baptizatus, aut absolutus & bona fide absque contritione ad Sacramentum accesseris. Certè damnaberis, nisi hoc vnicum remedium adhibeas amoris Dei. Igitur hoc præceptum ratione huius periculi, in articulo mortis obligat per accidens, & præterea per se; quia nobis impositum est, dum intramus hanc vitam & dum ab ea recedimus. Ita Mendoza *in 2. 2 disput. 174. sect. 6. §. 27.*

Nimirum in articulo mortis.

Paulò post vsum rationis.

Vnde probabile est secundò, teneri nos diligere, Deum super omnia paulò post vsum rationis, quando quis iam aduertit, & secum reputat rationes amandi Deum, cogitando de eius bonitate, & beneficijs. Non ita tamen vt statim peccemus, si habita Dei notitia sufficiente, eum non diligamus, hoc enim nimis graue esset; sed quòd, seclusa omni ignorantia & inaduertentia, non possumus sine graui peccato hanc dilectionem multum (id est vltrà annum, secundum Coninch. *disp. 24. dub. 3. nu. 50.*) differre. Neque verò scrupulis agitari quis debet, vtrum huic præcepto satisfecerit; quia quamdiu probabiliter, & positiuè non meminit se omisisse persuadere sibi potest, vel satisfecisse, vel inculpatæ omisisse, & sic non peccasse. Ita Mendoza *in 2. 2. disp. 174. sect. 5 §. 24.* Adde, quod si certò sciat, se huic præcepto non satisfecisse, sequi potest opinionem Castri Palai *to. 1. tr. 6 disp. 1 punct. 4. num. 2.* & aliorum quod scilicet hoc præceptum non obligat post vsum rationis, quæ opinio est probabilior.

Præter initium rationis, & finem vitæ, obligat hoc præceptum etiam in decursu; quam obligationem putat Mendoza *in 2. 2. disp. 74. sect. 6. §. 26.* adesse

esse per singulos annos. Immò satis remissè nobiscum agi, quòd sæpius non petatur. quam obligationem infert Lorca *in 2.2.sect.3.disp.58.nu.8.* ex determinatione Ecclesiæ circa præceptum pœnitentiæ, quod est eiusdem rationis. Sed hæc obligatio annualis est valde dura. Et Coninch. *dub. 2 num.53.* putat, hoc præceptum non esse differendum ad tres, vel quatuor annos. Quæ sufficiant circa obligationem amoris Dei per se.

Quamuis in hoc oppositum probabilius. Et aliquando etiam in decursu vitæ.

Per accidens verò obligari possumus ad amandum Deum, primò si tentationem grauem aliter vitare non possumus: secundò, quando administraturus Sacramentum est in peccato mortali, & confiteri non potest. Quando verò vrget tentatio odij Dei, tenemur Deum diligere per se. Ita Mendoza *vbi sup p.5.t.14 ref.105.*

Præsertim quando vrget tentatio odij Dei.

11 † Præcepta ECCLESIÆ quinque sunt, in diebus Dominicis, & festis Sacrum audire, diebus Veneris, & Sabbathi à carnibus abstinere, nec non in Quadragesima, vigilijs, & quatuor anni temporibus ieiunare, semel in anno confiteri, communicare in Paschate, Decimas soluere. Et de primò quidem dictum est V. *Missam audire*, de secundò V. *Ieiunium* de tertiò V. *Confessionis Necessitas*, de quartò V. *Communionis necessitas*, & de quintò V. *Decimas soluere*. †

De Præceptis Ecclesiæ.

12 Duo hic aduerte. Primum præcepta Ecclesiæ secundùm Sotum *in 4.d. 12.q.1.ar.11.* non ligare pueros ante annos duodecim, & secundùm Henriquez *lib.8.c.42.nu.* non ligare statim post vsum rationis. Sed tenendum est cum Sanchez *in sum.to.1 lib.1.c.12.nu.6.* pueros post vsum rationis, qui contingere solet post septennium completum, teneri obseruare præcepta Ecclesiæ. Et si post septennium de vsu rationis dubium sit, adhuc obligari: quia regulariter eo tempore haberi solet, & sic adest præsumptio iuris, & alleganti contrarium incumbit onus probandi. Verùm omnes Doctores præter Sancium dicunt, pueros non teneri statim post septennium ad præceptum Communionis, vt dictum est V. *Communionis, nu.3.p.3.t.6.ref.87.p.4.t.3.ref.52.* Vide infra V. *Puer*.

Quæ obligant pueros statim post vsum rationis.

13 Secundum est, præcepta Ecclesiæ, & generaliter omnia præcepta humana, non præcipere, aut prohibere actus internos, sed solum externos. Vnde qui in die Veneris delectaretur sensibili delectatione de esu carnium mente concepto, perinde ac si reipsa comederet, non peccaret mortaliter. Ita Vasquez *in p.2.disp.110.c.1.* & alij contra Medinam *C.de restit.q.21.p.3.tr.5. ref.5.* Et probabile est, satisfacere præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur inualidè, vt diximus V. *Confessionis necessitas*.

Et obligant solùm ad actus externos.

14 Catholici habitãtes in terris hæreticorũ tenentur præceptis Ecclesiæ, cũ etiam ipsi hæretici, & apostatæ tenentur præceptis Ecclesiæ quamquã in præsenti non sunt membra Ecclesiæ tamen fuerunt aliquando, ergo tanto magis Catholici. Dian. & alij contra Caramuelem *par.11.tr.1.ref.5.*

Catholici habitantes inter hæreticos tenẽtur præceptis Ecclesiæ.

PRAELATI REGVLARIS

Obligatio.

1 PRælatus Regularis ex Constitutione Pij IV. tenetur emittere professionem fidei. Et hæc quidem constitutio, secundum Rodriquez *in Comp.qq.Regul.ref.67.nu.1.* obligat; non ita secundum Tamburinum; quia non fuit vsu recepta, vel eam vsus contrarius abrogauit. Et ita ego teneo. Vnde nec damnandi sunt Prælati Regulares admittentes suos subditos ad lecturam Philosophiæ, aut Theologiæ, non præmissa fidei professione, iuxta cita-

Prælatus Regularis hodie non tenetur emittere professionem fidei. Vel ad id cogere promotos ad cathedram.

Digitized by Google

ta citatæ Bullæ tenorem. *p.3. t. 2. res.* 78. Item ex Bulla Sixti V. in receptione nouitiorum tenetur exigere informationes de vita & moribus, &c. Quas tamen si omitteret sciens, nouitium carere defectibus in Bulla recensitis, nõ incurreret pęnas illius, quia Bulla ligat recipientes criminosos. Ita Rodriq. *qq. Regul. to.3.q.54 art.4 p.3.t.2.res.*83. Et quoad peccatum Vecchius *disp.6. dub. 1. nu. 6.* talem excusat, nõ solùm si id sciat, sed etiam si probabiliter coniectet, *ibid. res.*82.

Excusatur interdum à sua præsentia in Choro.

2 Prælatus Regularis tenetur habere curam, vt Chorus, sicut parest, frequentetur. Ad suam verò præsentiam non tenetur peculiari præcepto, sed solùm ob circumstantiam officij, qua tenetur alijs facem præferre. Ad hæc quoque circumstantia magis eum excusat, propter multas & graues occupationes, quas secum trahit. Ita Torre *in 2. 2. to.1. contr.10. disp.1. nu.8. p.2. t.12. res.*38. Curare itē tenetur, ait Filliucius *to.1. t.5 c.4. n.*104. vt in suis Ecclesijs vna saltem Missa celebretur. Sed Victoria *in summ. num.* 94. excusat à mortali, si aliquo die nulla celebretur, *p.2. t.14. res.*76. in fine.

An verò tenetur curare, vel toties in suis Ecclesijs celebretur?

Non tenetur in peccatis occultis confiteri circumstantiam muneris.

3 Putauit Fagundez *pr.2. lib. 4. c. 3. nu.* 8. Prælatum Regularem in omni peccato mortali teneri in Confessione explicare circumstantiam muneris; quia notabiliter aggrauat; omne enim peccatum mortale repugnantiam notabilem habet cum hoc, quòd est alios ad perfectionem hortari, ad quod tenetur. Sed, si peccatum non est publicum & scandalosum, contrarium teneo cum Coninch. *de Sacr. disp.3. dub.4. nu.*18 Et Sanchez *de matr to.2. lib.7. disp.27. nu.* 33. putat sufficere, quòd in peccatis carnis dicat: *Fregi votum castitatis toties. p.1. t.7. res.*6.

Tenetur tamen occulta peccata subditorũ inquirere ad corrigendum.

4 Prælatus Regularis ex D. Thoma 2.2 *q.33. ar.2. ad* 4. tenetur occulta peccata subditorum inquirere ad fraternè corrigendum. Nam cum facilè illis esset à conspectu Prælatorum cauere, & alios ne deferant, blandimentis allicere, impunè peccarent; & sic vigor disciplinæ regularis dissolueretur. (Quod ita ab ipso cauendum est, ait Villalobos *to.2. t.4. diff.2. nu.*5. vt si ex venialibus subditorum regularis obseruantia grauiter minuatur, teneatur sub mortali corrigere etiam illa: quamuis contrarium doceat Rodriquez *de Ord. iudici. art. cap.9. nu.7. par.3. t.2. res.* 8.) Sed caueant nihilominus Prælati ab extrema solicitudine in occultorum scrutinio, suamque obligationem prudentiæ moderamine temperent, nec detractores hoc prætextu foueant; nam hoc esset perniciosius. Vnde D. Benedictus in Regula *cap.* 64. aduertit, vt superior *non sit turbulentus, & anxius, non sit nimius, non sit zelotypus, & nimis suspiciosus, &c.* Ita Lorca *in 2.2. q.33. ar.6. disp.45. sect.* 3 *nu.* 11. & alij. *p.3. t.2. res.* 12. *et p.7. t.3. res.*8.

Et corrigere ex iustitia,

5 Idem Lorca *ibidem art.5 sect.3. dist.42. nu.*4. inquirens, an Prælatus teneatur subditos peccantes corrigere ex iustitia, respondet Caietanum *in comm. art.* 2. subtiliter affirmare. at se non videre quomodo correctio fraterna, quæ à quocunque fiat, est opus charitatis, possit ad iustitiam reuocari, cum Prælatus teneatur subditis non solùm iustitiam, sed etiam charitatem exhibere; quare solùm videri peccare contra charitatem, grauius quidem, quàm cæteri. Quod etiam docet de Magistratibus sæcularibus. Hæc opinio est probabilis, sed prima Caietani, probabilior, eamque docet nouissimè Mendoza 2.2 *tom.2. disp.162. sect.4. §.* 40. quia & Magistratus sæcularis pro exercendo munere recipiunt pecuniam, & Prælati Regulares iurisdictionem, stipendium & alia commoda temporalia. Vnde vtrique tenentur damna ex emissa correctione secuta resarcire. *p.1. t.7. res.*57. *& p.5. t.14. res.*96. *et p 7. t.3. res.*9. 10.

Prælati locales tenẽtur curare vt legãtur in loco publico constitutiones de celebratione Missarum & de obseruãtia Bullarum S. Inquisit. & de largitione munerũ, statutis temporibus. Sed quid si legi faciant post mensem v.g.

7 † Prælati Regulares locales tenentur bis in annuo curare, vt legantur in publico refectorio decreta Vrbani VIII. de Celebratione Missarum, & semel eiusdem Constitutio de obseruantia Bullarum pertinentium ad S. Officium. Illa quidem Feria secunda post 1. Dominicam Aduentus & Feria 6. post

Digitized by Google

6.post Octauam Corporis Christi; hæc verò feria sexta post Octauam Assumpt. B. Virginis, & nouissime ex decreto Sanctiss. D. Vrbani VIII. Constit. Clement. VIII. de largitione munerum vnà cum dicto decrēto in mense Ianuarij sub pęna priuationis officij ipso facto & vocis actiuæ, ac passiuæ. † Sed Peyrinus in priuil. *tom.3.cap.12 num.4.* loquens de primis, ait præfixionem talium dierum non poni ad finiendam obligationem, sed ne dilatetur executio, vnde transacto termino non cessare obligationem. Et, cum pęna priuationis non sit ad canonizandum diem præfixum, sed solum ad inducendam obligationem dictæ lectionis, ne scilicet abirent in obliuionem, qui ex ignauia, seu negligentia, vel obliuione dictas Constitutiones die præfixo legi non curauit, non incurrisse dictas pęnas, si alio tempore, v.g. post mensem, legi faciat, facturus legere in termino, si meminisset, aut sciuisset. At ego huius dubij resolutionem ad Sacram Congregationem remitto *p.5.t.14.r.15.* Consulatur sacra Congregatio.

8 Scio Portellium *respon. Regul.p.1.casu 27. num.* 3. excusare generaliter omnes Prælatos à pęnis impositis in aliquibus Bullis contra præsumentes eas violare, etiam in foro externo, si ignoranter, & bona fide non exequantur, & bonam fidem probari per iuramentum eam attestantis, quamuis adsit pręsumptio iuris in contrarium, quod ex officio scire teneantur. Quod vltimum tenet etiam Afflictus *de iur.protim.§.2.num.9.* quamuis ex Bartolo in *l. si cui iuramentum ignorantiæ* non elidat præsumptionem scientiæ in contrarium existentem *p.5.t.14 res.24.* Sanè Portellius excusat omnes contrauentores Bullarum ignoranter. Etiam in foro externo, si de ignorantia præbeant iuramentū.

9 Prælatus Regularis in ferenda excommunicatione tenetur ordinem monitionum præmittere. Vide infra nu. 49. & tenetur residere in proprijs Monasterijs maximè tempore pestis, & hæresis, Miranda, & alij *part.9.tr.7. res.53.*

PRAELATI REGVLARIS

Iurisdictio in præcipiendo.

10 † DE iurisdictione Prælati Regularis in Tertiarias vide V. Tertiariæ. Prælatus ea solum præcipere suis subditis potest, quæ de iure diuino, canonico, aut Regula seruare tenentur. † Vnde nec ipsemet Generalis præcipere potest suo Religioso, vt Episcopatum acceptet, nam Episcopatus non est secundum Regulam, sed potius ab ea eximit. & contra rationem videtur, quod Prælatus possit id subdito pręcipere, per quod ab eius obedientia liberatur. Adde, quod Religiosus factus Episcopus propter statum maioris perfectionis maiorem subit obligationem. & è contrario propter maiorem libertatem, honorem, potentiam, &c. maiori periculo exponitur. denique Episcopatus non ordinatur ad bonum peculiare Religionis, vel ipsius subditi, nec Generali Religionis incumbit, communi Ecclesiæ necessitati prospicere. Quando autem D. Thomas in 2.2.q.85.*art.*2.ad 3. dicit, votum emittentem teneri obedire superiori Prælato obliganti acceptare Episcopatum, loquitur de Papa. Potest autem Superior Regularis præcipere acceptationem beneficij Curati inferioris, quia cum hoc beneficio Regularis remanet ei subditus, nec tantam subit mutationem. Ita Suarez *de Relig.tom.3. lib.10.cap.10.num.22.* contra Riccardum *quodlib.3. qu.* 21. & alios *par.6.tr. 9. res.33.* Aduertit etiam Sancius *disp.30.nu.5.* non posse Prælatum præcipere subditis alias Communiones ab ijs, quæ præcipiuntur in regula. Et non expedire quod priuet eos aliquando Communione in mortificationem, quia maius bonum est Eucharistiæ susceptio, quam mortificatio ex eius priuatione. Quæ an sint probabilia, alij videant, *par.3.tr.4.res.115.* in fine, & §. *Sed ex his*, ante medium.

Prælatus non potest præcipere aliquid supra regulam. Vt acceptationem Episcopatus. Quid de Communionibus, quæ non habentur in regula?

11 Docet

Digitized by Google

An Generalis possit auocare ad se causas inceptas coram inferiori Prælato?

12 Docet præterea Zambellus V. *Prælatus, num.* 34. Prælatum maiorem non posse ad se auocare causas pendentes in iudicio Prælati inferioris, præcipiendo sibi, vt reum, & acta iudicialia sibi remittat, stante decreto Trident. *Sess.* 24. *c.* 10. nisi de sufficienti grauamine interposita fuisset appellatio. Et ego quidem consulo Generalibus Religionum, vt hanc sententiam in praxi ferè semper sequantur. Verùm existimo cum Suarez *de Relig. to.* 4. *lib.* 2. *c.* 12. *nu.* 22. posse id facere: quia Prælatus inferior ratione voti obedientiæ subijcitur in omnibus voluntati Superioris: vnde non potest velle prosequi aliquam causam, nisi de consensu ipsius, aliàs iniustè vellet: quare ob huiusmodi dependentiam & subordinationem, in potestate Generali est, quod inferior prosequatur causam coram se pendentem: & reuocando, vtitur iure suo Concilium verò quoad Regulares nihil innouat, vt docet ex Sac. Congreg. Nouarius *de iure Pont. concl.* 54. *n.* 12. *p.* 6. *t.* 8. *res.* 35. An Prælatus Regularis præcipere possit leuia sub mortali, & grauia sub veniali, vide V. *Lex nu.* 34. *&* 35. Aduerte hic ex Sancio *disp.* 33. quod Prælatus non potest punire subditum, quando non obedit, quia non tenetur. Putatque, non teneri, quoties probabiliter existimat, præceptum non esse licitum, aut excedere iurisdictionem præcipientis. Sed de hoc vide V. *Opinio, num.* 10. & V. *Subditus, par.* 2. *t.* 13. *res.* 10. in fine.

Et punire non obedientem ex opinione probabili?

Sanè non potest prohibere subditis susceptionem Cruciatæ. Sine iusta causa.

12 Prælatus Regularis prohibens sui subditis susceptionem Cruciatæ, peccat mortaliter. Ita Acosta *in Bul. q.* 106. Qui addit, posse contra illum Commissarium Cruciatæ procedere auctoritate Apostolica. Et Religiosum sumentem Bullam petita, & non obtenta licentia, non peccare; quia Prælatus non potest talem licentia iustè negare. Quæ omnia procedunt, si non adest iusta causa. Aduertit etiam Villalobos *to.* 1. *t.* 27. *clausf.* 12. *nu.* 26. 27. 29. posse Prælatos concedere Bullam limitatè, quoad Indulgentias tantum v. g. Et Religiosum ex Reformatis, & Capuccinis posse sine scrupulo rogare amicum, vel pęnitentem, vt sibi Bullam suscipiat. *p.* 1. *t.* 11. *res.* 99.

Potest tamẽ limitare.

PRAELATI REGVLARIS

Iurisdictio dispensandi.

Prælatus Regularis (nisi id sibi concessũ fuerit viuę vocis oraculo) potest dispensare cum suis subditis in irregularitate orta ex defectu lenitatis. Ex homicidio casuali etiam publico. Ex homicidio iusto. Et secundum aliquos etiam voluntario.

13 PRęlatus Regularis habet priuilegium dispensandi cum suis subditis super omni irregularitate, excepta bigamia, & homicidio voluntario. Ita Lezana. Vnde, si hoc priuilegium non fuit concessum viuę vocis oraculo, dispensare potest in primis in irregularitate orta ex defectu lenitatis, vt notat Lezana *in sum. qq. Reg. c.* 18. *nu.* 43 *p.* 4. *t.* 2. *res.* 69. §. *Quid ego, et p.* 7. *t.* 2. *resol.* 5. Secundò in irregularitate homicidij casualis, etiam publici, in qua non potest Episcopus. Ita Vecchius *disp.* 9. *dub.* 18. *n.* 6. *p.* 4. *t.* 2. *res.* 72. §. *Notandum.* Tertiò, in irregularitate orta ex homicidio iusto; quod contingit in bello iusto, quia homicidium iustum non venit nomine homicidij voluntarij. Ita Cornejo *p.* 4. *t.* 2. *res.* 70. Item in homicidio voluntario occulto. *p.* 10. *t.* 13. *r.* 35.

14 Quartò, ait Miranda *to.* 2. *q.* 8. *art.* 10. *concl.* 2. dispensare etiam posse super irregularitate homicidij voluntarij, ex quodam priuilegio Martini V. & alijs relatis in Comp. Societatis, quam facultatem Vecchius *disp.* 9. *dub.* 16. *nu.* 2. extendit etiam ad Nouitios. Affert etiam Rodriquez in Bullar. fol. 217. insigne priuilegium Pauli III. concessum Religiosis D. Benedicti Vallisoleti, vt singulis annis Feria 2. post primam Dominicam Quadragesimæ dispensent cum suis subditis super omni irregularitate ex quauis causa contracta, non distinguens de delicto publico, vel occulto, de homicidio casuali, & voluntario, nec excipiens bigamiam &c. obseruatque Rodriquez, omnes.

nes Religiones per communicationem vti posse hoc priuilegio vt iacet, & sine vlla restrictione: quia vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere. Sed an omnia supradicta sint probabilia, nec ne, alij iudicent. Negant enim Peyrinus *priu. tom. 1. const. 2. Iulij II. §. 29. nu. 103 & 104.* Molina *de iust. tom. 4. t. 3. disput 70. num. 12.* & alij, circa homicidium voluntarium etiam occultum: quia Tridentinum *Sess. 14. cap. 7.* prohibet in hoc ad Sacros Ordines dispensari, & Pius IV. reuocauit omnia Regularium priuilegia, quatenus à Tridentini dispositione dissentiunt. *par. 3. t. 2. resol. 45.* Aduerte autem, quòd quidquid sit de dictis priuilegij; etiam Rodriquez *qq. Regul. tomo 2. q. 33. art. 4.* concedit, Prælatum Regularem dispensare non posse in irregularitate orta ex abortu fœtus animati, quia tale homicidium est nimis qualificatum: quamuis alter Rodriquez *in Comp. resolut. 4. num. 15.* contrarium probabile esse affirmat. *p. 4. t. 2. resolut. 87.* Obserua hic quod Texeda *to. 2. lib. 3. tr. 3. num. 188.* existimat, Episcopum dispensare posse in irregularitate sua ex homicidio voluntario omninò occulto, ita vt solus homicida ipsum sciat, quia id poterat de iure communi, & Concilium id prohibens conuenienter interpretatur de homicidio occulto in ordine ad iudicium, non de omninò occulto: quia vitari debet, quo posse correctio iuris communis. Sed DD. communiter contrarium docent, & talis est praxis Curiæ Romanæ. *p. 6. t. 6. res 51.*

Non tamen ex abortu fœtus animati.

Quid de Episcopo?

15 Quòd verò attinet ad bigamiam, potest Prælatus dispensare in similitudinaria, non autem in vera, & interpretatiua, quia hæc in priuilegijs semper inteligitur excipi, nec aliquod Regularium priuilegium illam exprimit. Ita Bononia *de elect. p. 2. c. 4. dub. 71. nu. 2.* & alij. At Auila *p. 7. disp. 8. dub. 4. concl. 8.* & alij affirmant, non solùm quoad Prælatos; sed etiam quoad simplices Confessarios Ordinum, ex priuilegio Sixti V. Sed hoc priuilegium non esse ita clarum, ait Tamburinus *to. 2. disp. 17. q. 3 nu. 2.* Ideò Rodriquez *Compen. res. 16. nu. 14.* adducit supra citatum Pauli III. Et Portellius *add. V. dispensare nu. 5.* notat in Compendio Societatis *V. dispensare §. 5. & 6.* haberi, quòd ipsius Generalis dispensare possit cum subditis bigamis ex concessione Sixti IV. facta Carthusiensibus *p. 4 t. 2 res. 63.*

Item dispensare potest in bigamia similitudinaria.

Et secundum aliquos etiam in vera, & interpretatiua.

16 Potest nihilominus Prælatus Regularis dispensare cum suis subditis illegitimis ad dignitates & prælaturas, non solùm in Capitulo, vt vult Rodriq. *res. 42. n. 40.* ex Bulla Gregorij XIV. Sed etiam extra, ex priuilegio eiusdem, concesso Clericis Regularibus ministrantibus infirmis, vbi habetur, non solum Generales Ordinum & Prouinciales, sed etiam Priores locales de licentia Generalis posse cum illegitimis ad dignitates Ordinis extra Capitulum dispensare. Ita Peyrinus *vbi sup. n. 96. p. 3. t. 2. res. 102. et p. 10. t. 9. res. vn. à nu. 54.*

Item cum illegitimis ad dignitates, & Prælaturas.

17 Item de iure communi Prælatus Regularis, habens iurisdictionem quasi Episcopalem, dispensare potest cum suis subditis in irregularitate ex defectu corporis, nisi defectus tantus sit, vt pariat scandalum. Ita Villalobos *to. 1. tr. 22. diff. 9. nu. 21.* Et in particulari dispensare potest, si subditus careat pede & ambulet pede ligneo, vt Villalobos *ibid.* contra Cornejum *in 3. p. t. 5. disp. 12. dub. vn. q. vlt.* Item si careat oculo dextro Ita Vecchius *disp. 9. dub. 20. nu. 3.* Immò etiam sinistro, si dexter sit ita perspicax, vt sine notabili conuersione sactum Canonem possit inspicere, ad quod etiam inseruire potest Missalis accommodatio. Ita Layman *lib. 2. t. 5. p. 5. c. 7. num 2.* Item si ob manum tremulam, chiragram, &c. non esset omnino habilis ad exercendas omnes cæremonias in celebratione consuetas dummodo absit scandalum, & periculum, præsertim effusionis Sacris cruoris. Ita Vecchius *dub. 12. nu. 6. p. 4. t. 2. res. 73.*

Et in irregularitate ex defectu corporis secluso scandalo.

Vt si ambulet pede ligneo.

Careat oculo dextro.

Habeat manum tremulam.

18 Aduerte autem, quòd ad Prælatum Regularem spectat cognoscere, an defectus corporis, quos habent subditi, inducant irregularitatem, vel ne; quia

Et ad ipsum spectat cognoscere, an defectus corporis subditi inducat irregularitatem.

quia hoc magis ſpectat ad iuriſdictionem Epiſcopalem, quam Prælati habent, quam ad Ordinis caracterem, quo carent. Ita contra Barboſam de poteſtat. Epiſc. *p.2.alleg.42.nu.vlt.* & alios, Suarez *de cenſ. diſp.51.ſect.3. nu.16*: Qui tamen aduertit, liberum eſſe Epiſcopo ordinaturo, tale Prælatorum iudicium admittere, aut reſpuere, *p.4. t.2. reſ.73.*

Et tandem diſpenſare poteſt in omni irregularitate prouenien te ex delicto occulto.

19 Habent etiam dicti Prælati, iuriſdictione quaſi Epiſcopali gaudentes, facultatem diſpenſandi ſuper omni irregularitate proueniente ex delicto occulto, quam habent Epiſcopi vigore Tridentini ſeſſ. 24. c. 6. Ita Henriquez *lib.6.c.16.§.8.* contra Nauarrum lib.1.*tit.*18.leg.7. *nu.*50 *p.4.t.4.reſ.*211. in fine. Vbi quamuis Sanchez *ſum.tom.1.lib.1.cap.10.nu.49.* teneat non comprehendi irregularitatem ex mutilatione: quia non ſolum eſt ex delicto, ſed etiam ex ſignificatione: tamen Barboſa *de poteſt. Epiſc.p.2. alleg.39.nu.49.* & DD. communiter exiſtimant comprehendi, *p.4 tr. 2.reſ.71. et p.7. t.2. reſ.4.* Et in quibus poſſunt abſoluere, & diſpenſare ſuos ſubditos, vel Epiſcopo ſubijcere, vt ab illo abſoluantur, & diſpenſentur, poſſunt ipſi etiam ſe eidem Epiſcopo ſubijcere, ſi abſolutiones, aut diſpenſatione indigeant, vt rectè obſeruat Trullench in *Decal.tom.1.lib.1.cap.3.dub.4.num.6.* & alij *p.7.tr.2. reſ.6.§.Vnde ex his.*

Et ſecundũ aliquos etiam in infamia iuris proueniente ex delicto publico.
An diſpenſare poſſit in interſtitijs?

20 Docet etiam Peyrinus *in priu. Minim.tom.3.c.2. ſup.Conſt. Sixti IV. num.1.* Prælatos Minimorum diſpenſare poſſe ſuper infamia iuris, etiam ex delicto publico, virtute priuilegij Eugenij IV. quia putat; infamiam iuris ex occulto delicto non contrahi. At Portellius V. Diſpenſare, *nu.6.* & alij communiter id negant, *p.5.tr.14.reſ.91.* An Prælatus Regularis diſpenſare poſſit cum ſuis ſubditis ordinandis in interſtitijs, ſicut etiam ijs concedere dimiſſorias, inquire ſupra V. Ordinis ſubiectum.

Et vt ſemel, aut iterum aliud officium recitetur à præſcripto in Breuiario.

21 Quamuis Prælatus Regularis non poſſit aliquid de Breuiario Romano mutare, vt patet ex Bulla Pij V. poteſt tamen diſpenſare ex iuſta cauſa, vt ſemel, vel iterum aliud officium recitetur in Choro ab eo, quod Breuiarium pro illa die præſcribit. Ita Portellius V. Horæ Canonicæ, *num.7.* Sed aliqui dicunt, Sacram Congregationem contrarium decreuiſſe, quod an verum ſit, neſcio. Loquimur autem de Prælatis Religionum addictarum Breuiario Romano *p.2.tr.12.reſ.36.*

Et ad manendum cum habitu extra Clauſtra.

22 Prælatus Regularis ex Portellio V.Parentum fratres, *num.2.* diſpenſare poteſt cum ſubdito ad manendum cum habitu extra clauſtra, cauſa ſubueniendi parentibus extremè, vel etiam grauiter indigentibus, *p.3. tr 2. reſ.90.* Et poteſt diſpenſare, & commutare omnia vota ſuorum non reſeruata. Imò etiam irritare. Vide V. Voti Relaxatio.

PRAELATI REGVLARIS

Iuriſdictio in abſoluendo.

Prælati locales an poſſint audire confeſſiones ſæcularium tamquam Parochi ſine approbatione Epiſcopi?
Contraria placita.

23 PRælati locales Regulares, vt ſunt Priores, Guardiani, Præpoſiti, Rectores, &c. ſecundum Henriquez lib.6.c.6.*nu.*2. gl.lit. F.F. Boſſium de Iubil. *ſect.3.caſ.2.§.2.num.53.* & alios, poſſunt ſæcularium Confeſſiones audire, etiam ſi ab Ordinario non ſint approbati; quia cum habeant curam animarum, & largo modo beneficium parochiale, ſintque pleriſque ſæcularibus habentibus beneficia, tam litteris, quam moribus digniores, ſatis excipi videntur à Tridentino nomine habentis beneficium parochiale. Addit proinde Boſſius, Prælatum huiuſmodi eſſe eligibilem per Iubilæum, vel Bullam, quemadmodum eſt eligibilis Canonicus Pœnitentiarius: eo quia, eo ipſo, quod in Pœnitentiarium eligitur, intelligitur approbari ad audiendas confeſſiones,

Digitized by Google

fessiones, etiam si non sit ab Episcopo specialiter approbatus, & aliquando nec electus, vt contingit, cùm eligitur à Capitulo, & plerumque contra Episcopi voluntatem. Nec enim est maior ratio de hoc, quam de illo: imò minor, quia hic non est ordinarius, nec Parochus, sicut ille. Sed Suarez *in 3. p. t.4.disp.28.sect.8.num.2.* & alij contrarium docent, quia Concilium loquens de omnibus Religiosis ait, eos non posse sæcularium Confessiones audire, absque aporobatione episcopali, & non exicipit Prælatus *p.2. tr.16. res.44. p. 5.t.12.res.51. p.10.tr.44.res.6.& p.11.tr.2.res.52.*

24 Suos tamen subditos Prælati maiores habentes potestatem ferè Episcopalem, absoluere possunt ab omnibus peccatis & censuris, quæ absolui possunt ab Episcopis virtute Tridentini *Sess.24.cap.6.* Henriquez *lib. 6. cap. 16.num.1.* contra Amendarium *add. ad recop.leg. p. 4. tr. 4. res. 211. et p.7. tr.2.res.5.*

Generales, & Prouinciales habent facultatem absoluendi suos subditos, quam habent Episcopi per Tridentinum.

25 Vnde absoluere possunt à suspensione propter susceptos Ordines ante ætatem legitimam, &c. Portelius V. *Ordines sacri, nu.14.* contra Sarpum *lib.6.c.12.nu.13.et 14.* quia quamuis Tridentinum *Sess.23.c.12.* reuocet priuilegia Regularium suscipiendi Ordines ante ætatem; non tamen eos excludit ab hac facultate, vel reuocat alia priuilegia, quibus sibi competit, suspensionem ex tali capite contractam absoluere. Et quamuis hoc priuilegium reuocatum expresè fuerit à Sixto V. reualidatum tamen postea fuit per Pontifices subsequentes, qui confirmarunt omnia priuilegia Regularium ex certa scientia, quæ forma reualidat etiam alias irritata, vt docet Bononia *de elect.p.2.c.4.dub.76.nu 6.* & alij communiter *p.3.t.2.res.85.*

Et sic absoluere possunt à suspensione propter susceptos ordines ante ætatē, &c.

26 Prælatus Regularis non potest absoluere suos subditos ab hæresi occulta, & alijs casibus Bullæ Cœnæ, licèt Bauny nouissimè contrarium doceat *p.1.tr.4.q.32 p.6.t.7.res.63.* Vide V. *Absoluere ad hæresi, nu. 73.* Neque ab excommunicatione ex simonia in ordine vel beneficio. *p.10.t.15.res.8.* Quos casus reseruare sibi possit Religiosorum Prælatus, dictum est V. *Casus Reseruati, à nu. 4.* Potest autem reseruare sibi casus monialium sibi subiectarum extra capitulum. *p.10.t.13.res.52.* in fine.

An absoluere possint ab hæresi, & alijs in casibus Bullæ Cœnæ.

PRAELATI REGVLARIS

Iurisdictio in alienando.

27 † IN alienatione bonorum Ecclesiæ Prælatus inter alias solemnitates à Sacris Canonibus requisitas tenetur adhibere consensum Capituli, cap. *sine exceptione 12.q.2.*†. nam quia, quod commune est negligi solet, visum est Pontificibus, hoc negotium committere pluribus, vt accuratius expediant. Ita Villagut. *de reb.eccles.malè alien.lib.3.p.1.c.1.n.1.* Et quidem hoc ius quod habet Capitulum, non potest renunciare; quia respicit bonum publicum. Ita Tamburinus *to.1.disp.16.q.15.n.3.* ex *c.si diligenti, de foro comp.* & alijs iuribus. Vnde, si Capitulum Monasterij ius alienandi tribus, vel quatuor committeret, alienatio inde facta, foret nulla, vt potè contra formā iuris. Et præsertim si id faceret ex ignorantia, posset ius suum repetere. Idque etiam si accessisset decretum Capituli Generalis; quia Capitulum Generale non potest contra ius commune aliquid determinare, *c. quod super his, de maior. & obed.* & Miranda *to.2.q.25.ar.5.p.3.t.2 res.87.*

Prælatus Regularis non potest alienare bona Ecclesiæ sine consensu Capituli, si sint magni valoris.

28 Aduerte hic probabile esse, quòd Prælatus possit sine requisitis, solemnitatibus alienare reliquias Sanctorum, vt docet Bonacina *de alien. disp.2.q. vn.punct. 2. nu. 31.* Nam in Extrauag. *Ambitiosæ* sermo solùm est de bonis temporalibus pretio æstimabilibus, & Reliquiæ non sunt pretio æstimabiles.

Probabile tamen est, excipiendas esse Reliquias Sanctorum.

Digitized by

Et translationes bonorum temporalium de vna in aliam Ecclesiam, Vel in his, quæ Ecclesia nondum possidet.

les. Sed ipse Bonacina contrarium sentit. *p.4.t.4.res.*223.§. *Notandum*. Probabile etiam est, Prælatum sine prædicta solemnitate permutare posse bona Temporalia de vna in aliam Ecclesiam. Triuisanus *p.2.decis.*16,*ibid.* §. *Nota secundò*. Et sanè facere potest permutationem, remissionem, & concordiam de rebus, quas Eccclesia nondum possidet: quia in decreto prohibetur alienatio bonorum, quæ habet Ecclesia. Ita Palaus *to.2 disp.vn.punct.*15.§.3. *nu.*2.*ibid.*§.*Nota tertiò*.

Potest etiam alienare vota oblata, quæ non sint magni valoris. Qui ex declaratione Sac. Congregationis debet excedere 25. aureos.

29 Item alienare potest vota alicui imagini oblata, nisi sint aurea vel argentea magni valoris. Ita Bonacina apud Nouarium *summ. Bull. tit. de alien. n.* 22. *ibid.* §. *Nota quartò*. Valor autem rei non alienabilis a Prælato sine debitis solemnitatibus, secundum Palaum *to.* 2. *disp. vn. punct.*19.§.1.*n.*2. est 100. aureorum. Sed Sacra Congregatio apud Homobonum *vol.*2.*p.*6 *res.* 98. declarauit, pretiosum in hac re illud censeri, quòd valorem 25. aureorum excedit. *Ibidem* initio.

Vt verò pecuniam accipiat ad mutuum vel cambium cum solutione lucri cessantis, requiritur licentia S. Congregationis, Nisi excuset consuetudo legitima, aut necessitas.

30 Nota etiam, quòd Prælatus Regularis, etiam de consensu Capituli, inconsulta Sacra Congregatione, pecuniam ad cambium, vel mutuum cum solutione lucri cessantis, vel damni emergentis, accipere non potest. Ita ex decreto Sacræ Congregationis sub die 21. Maij 1624. Homobonus *vol.* 2. *p.* 6.*res.*97. Limitat Lezana *in sum.c.* 10.*n.*4. nisi excusaret consuetudo legitimè præscripta. *Ibidem* §. *Nota quintò*. Et limitanda est omninò in casu necessitatis, in qua non potest commodè adiri Papa, aut Sacra Congregatio. Nam tunc potest sumi pecunia ad cambium, & possunt opignorari vasa, lampades, & candelabra argenta absque licentia Papæ. Et secundum communem DD. contra Peregrinum *in comp.* V. *Alienatio.dub.*9. sine licẽtia Episcopi, quia in hoc Regulares non sunt Episcopo subiecti *p.* 5.*tr.*13.*res.* 6.§.*Sed hac*.

In decreto de non alienando, &c. non comprehenduntur Theatini quoad immobilia. An neq; quoad mobilia pretiosa?

Nota præterea, declarasse Sacram Congregationem, in decreto de non alienandis rebus Regularium non comprehendi Religionem Theatinorum, quoad bona immobilia. Sed illa alienare posse de consensu duarum partium vocalium & licentia Generalis. Circa quam declarationem videtur dicendum, Theatinos, inconsulta Sacra Congregatione, non posse alienare mobilia pretiosa, quia Sacra Congregatio illos excipit solum quoad immobilia, & exclusio vnius est inclusio alterius. *l.cum Prætor. ff. de iud.* Et ita tenet Peregrinus *ibid. initio schol.* Sed Nouarius *summ.bull.n.* 39. cõtrarium docet. Quod probari potest: quia ex Palao *to.*2.*tr.*12.*disp.vn.punct.* 15.*nu.*13. ideo mobilia pretiosa alienari prohibentur; quia computantur inter immobilia; ergo dum hæc alienari possunt, poterunt etiam & illa. Ad argumentũ dici potest, tunc exclusionem vnius esse inclusionem alterius, quando non militat eadem ratio in vtroque. at in nostro casu militat eadem ratio. Sed hanc difficultatem, his non obstantibus, Sacræ Congregationis remitto. *p.* 5. *tr.* 13. *res.* 6. §. *Sed ex his*.

Et an possint alienare sine licentia Generalis.

Aduerte etiam, docere Megalium *in Prompt.* V. *Alienatio*, *n.* 15. ratione consetudinis, vidente, & non contradicente Religione, posse Præpositum de consensu solo vocalium alienationem facere: quia videtur itá à Generali, & tota Religione concessum. Sed hoc non placet. Nam nec P. Generalis præsumitur à se talem iurisdictionem abdicasse, nec abdicare potest, nam Pontifex & Sacra Congregatio non aliam habuerunt intentionem dictis decretis, quàm tollere à superioribus localibus, & alijs infra Generalem & capitulum, facultatem, alienandi: vnde si Generalis talem facultatem illis generaliter committeret, decretis contrauenirer. Adde; quod non potest dare, nisi singulis vicibus causa cognita &c. igitur quoties non vrget necessitas, non potest id fieri sine Generalis licentia. Secus si necessitas, vrgeat, vt diximus. *ibid.* §. *Sed circa*.

PRAE-

PRAELATI REGVLARIS

Iurisdictio in reliquis.

41 PRælatus Regularis poteſt dare licentiã ſubdito in neceſſitate extrema, vel graui manendi extra clauſtra ad ſubueniendũ parentib. vt dictum eſt V. *Clauſura n.6*. Et ſi ipſe renueret, tunc exire poſſe licentia petita & obtenta. Sed contrariũ docet nouiſſimè *p.10.t.11.reſ.30*. Poteſt etiã Prælatus ſecundũ Fagundez *in dec.to.1.li.4.c.2.nu.28*. dare licentiã dimittendi habitũ, ſi neceſſitati parentũ cũ habitu ſubuenire nõ poteſt, nam dimiſſio habitus in hoc caſu eſt medium neceſſarium, ſicut egreſſio è Monaſterio *p.6.t.7.reſ.19*.

An Prælatus poſſit dare licentiam manendi extra clauſtra pro neceſſitate Parentũ? Sine habitum.

42 Quam iuriſdictionem moderandi Miſſarum onera habuerint per Tridentinum Generales Ordinum diximus V. *Miſſarum reductio*. Vbi etiam adnotauimus, huic iuriſdictioni derogatum eſſe per decreta Sacræ Congr. *de celebr. Miſſ. p.11.tr.2.reſ.4*. Nunc verò inuenimus Marchinum *de Sacr. Ord.tr.3.p.2.c.19.n.31*. docere quod per dicta decreta non cenſetur reuocatum priuilegium moderandi Miſſas & anniuerſaria à teſtatoribus ante Tridentinum relicta, ſed ſolùm relicta poſt illud; & citat Synodum Florẽt. *ſub die 28. Maij 1617.§. de Miſſ. celebr.* per illa verba decreti, *aut poſt Concilium impoſita*. Item nec moderandi opera poſt Tridentinum relicta, ſed nondum acceptata; nam decretum loquitur de oneribus impoſitis, non eſt autem impoſitum, niſi poſt acceptationem. Ita ille de conſilio virorum doctorum, ſed ſub cenſura Eccleſiæ; *p.6.t.6.reſ.10.& cap.20.nu.7*. notat, poſt publicationem dictorum decretorum SS. D.N. Vrbanum VIII. conceſſiſſe Conuentui Minimorum Genuenſi, vt legata Miſſarum perpetua & oneri adnexo imparia pro ratione Romanorum ſcutorum quinquaginta pro qualibet Miſſa quotidiana reducerentur: decernens, per celebrationem Miſſarum ſic reductarum ſaluti animarum eorum, quorum intentione Miſſæ fundatæ fuerunt, ſuffragari, perinde ac ſi illæ cum effectu celebrentur. Quo priuilegio omnes Conuentus cuiuſcunque Religionis participantis frui poſſe. *ibid.reſ.11*.

Reducere onera Miſſarum ante Tridentinum relicta, vel nondum acceptata?

43 Prælatus Regularis iuxta decretum Tridentini *Seſſ.25.cap.10*. tenetur offerre Monialibus ſibi ſubditis Confeſſarium extraordinarium bis, aut ter in anno. Et ſecundum Bordonum *in conſ.reg.reſ.5.qu.11.num.11*. poteſt concedere pluries: quia nullibi id ſibi prohibitum inuenitur, & quod non eſt expreſsè prohibitum, cenſetur conceſſum. Et contra Gauantum V. *Monialium cura ſpiritualis*, etiam Moniali particulari: nam decretum contrarium Sacræ Congreg. quod ipſe adducit, procedit de vna deſignatione pro pluribus vicibus. Inſuper notat, poſt Conſtitut. Gregor. XV. *Inſcrutabili*, non poſſe Prælatos Regulares deputare ſuis Monialibus Confeſſarios ordinarios, vel extraordinarios, niſi prius approbati ſint ab Epiſcopo. Ipſas verò Moniales tempore Iubilæi eligere poſſe Confeſſorem approbatum, etiam ſi approbatus non ſit quoad Moniales, quia non ſunt deterioris conditionis, quam cæteri; & talis Confeſſor habet approbationem ab Epiſcopo, & iuriſdictionem à Papa delegatam per electionem, & ſic omnia requiſita. Sed de hoc diximus V. *Iubilæum. n.20.p.6.tr.8.reſ.28*. Poteſt transferre Clericum ad ſtatum laicalem, & non è contra Decr. Clem. VIII. *p.9.t.7.reſ.74*.

Et concedere Moniali Confeſſarium extraordinarium vlta tertiam vicem.

44 Singuli Superiores Regulares poſſunt abſque conſenſu Capituli caſus appoſitos in Dec. Clem. VIII. in toto, vel in parte reſeruare, vt patet in dicto Dec. & ita practicatur. *p.8.t... reſ.69*.

Poſſunt reſeruare caſus Clementis VIII.

45 Non poſſunt Prælati Regulares mittere ſubditos ad ordinandum ab alieno Epiſcopo extra Diœceſim, excepto ſi hoc bona fide faceret, vel ob rigi-

Non poſſunt mitti ad ordinem dũ ſubditi ad deceptionẽ. Pro nimio rigore poſſunt.

rigidum examen, aliter faciens incidit in pęnam Decr. Clem. VIII. etiamsi missus ordines non recepto. Diana, & alij *p.9 tr.8.res.53.* possunt concedere licentiam laicis concionandi in eorum Oratorijs, petita Episcopi licentia. Baldel. *p.9.t.7.res.68.*

Subditus non potest eximi à iurisdictione superiorum ordinariorum.

46 Generalis non potest eximere subditum ab obedientia Superiorum Prouincialium, vel locorum. Lezana *p.9.t.9.res.38.* Possunt tamen expellere Religiosos incorrigibiles, & criminosos non obstante Decret. Vrbani VIII. & etiam ex Societate Iesu per alios titulos, Pelliz. *p.9.t.9.res.58.*

PRAELATI REGVLARIS

Priuilegia.

Prælatus Regularis potest sibi eligere Confessarium extra Religionem.

47 PRælati Regulares habentes iurisdictionem ordinariam in vtroque foro, vt sunt Generales, Prouinciales, & Priores, seu Guardiani, eligere sibi possunt Confessarium extra Religionem, ex Priuilegio Gregorij IX. inserto in corpore iuris, cap. Ne pro dilatione, de pęn. & remiss. quod proinde reputatur ius commune, & non derogatur in clausulis generalibus nomine priuilegij: vnde dicendum contra Peregrinum comm. Const. Cler. Regul. *const.5.p.1.c.9 litt C.§.1.* hoc priuilegium non esse reuocatum in Religione Theatinorum in illa Constitutione Capituli Generalis determinante, vt nemo peccata extero Sacerdoti confiteatur, non obstante quocunque priuilegio, cui totius Religionis nomine renuntiatur: sed ly *nemo* comprehendere tantum subditos, sicut ly *quilibet* eiusdem Constitutionis, vbi dicitur, quod quilibet Confessario deputato confiteatur. Aduerte autem, quòd hoc priuilegium quidam concedunt tantùm Generalibus, non autem Prælatis inferioribus. Ita Reginaldus *tomo 1. lib.1 cap.4.sect.2.num.36.* Si tamen gaudent Priores, & Præpositi, gaudet etiam sede vacante, vel alio modo absente Priores, eius Vicarius. Ita Leone *tomo 2. recoll.6.num.36.* contra Suarez *in 3.p tomo 4.disput.27.sect.2.num.8.p.3.t.2 res.1. & p.4.t.4.res.1.* Minimè tamen eo præsente, vt vult Pasqualigus *decis.103.num.2.* quia tunc nec potest dici Prælatus exemptus, nec actu subrogatus Prælatos exempto. *p.6. tr.8. res.15.* Hanc autem facultatem eligendi sibi Confessarium extra Ordinem, Prælatus concedere potest suis subditis, seclusa constitutione Religionis in contrarium, quia qui habet potestatem ordinariam, potest illam delegare, vt habetur cap. *quibus de officio ordinarij*; Prælati autem Regulares sunt ordinarij suorum subditorum, & habent potestatem ordinariam, vt notat Suarez *de Relig. tomo 4. lib. 10. cap. 5. num. 3.* Neque dicas. Sixtus IV. concessit Religiosis itinerantibus, vt cum licentia suorum superiorum extraneum Confessarium sibi eligant. quæ concessio nihil valeret si superior posset illis concedere talem facultatem, etiam si non itinerantur. Nam respondeo, Pontifices quandoque concedere Regularibus per priuilegia minus, quam illis competat de iure communi, vt obseruat Llamas *in Meth.p.1.c.5.§.5.* Aduerte autem, quòd Capitulum Generale Prædicatorum renunciauit huic iure Prælatorum, decreuitque, solùm Magistrum Ordinis talem facultatem absente Confessario domus) concedere posse. Non tamen derogauit Religio Clericorum Regularium, vbi decreuit, omnes teneri confiteri Confessario domus, non obstante quocunque priuilegio &c. Nam hæc constitutio solù derogat Iubilæis Bullę cruciatę & alijs indultis eligendi Confessarium inuito superiore, non tamen iuri Prælatorum, qui talem licentiam matura deliberatione præuia concedentes, Religiosos relaxari non sinunt. At Peregrinus *in comm. vbi sup.§.2.* in hoc contrarium tenet *p.3.t.2.r.2. et p.4. tr.4.res.2.*

Et ad hoc dare licentiam suo subdito.

48 Si-

Digitized by Google

48 Siue autem Prælatus, siue de eius licentia subditus, velit cum Confessario extraneo confiteri, non est necesse, vt eligat approbatum ab Ordinario, sed satis est, quod eligat idoneum. Ita Portellius V. Confessor egra Regulares, *num*.4. & alij communiter: quia hoc eis licebat ante Tridentinum, quod quoad Regulares *sess*.25.*cap*.15. nihil in hoc innouauit. Quam opinionem Sancius in *select.disp*.41.*num*.11. bene extenderet ad Religiosos Equites, si non adesset in contrarium consuetudo: nam dicti Equites sunt verè Religiosi, *p*.3.*tr*.2.*res*. 30. Imò ego puto, quod quando Religiosi eligunt Confessarium virtute Iubilæi, vel Cruciatæ, eligere possunt approbatum tantum à suo Superiore. Nam vbi dicunt, eligendum esse approbatum ab Ordinario, intelligi debent iuxta dispositionem Tridentini, requirentis approbationem Episcopi pro sæcularibus, non pro Regularibus. Nec obstat in primis paritas Clerici sæcularis, cuius confessiones non potest audire, nisi approbatus: vt decreuit Tridentinum, etiam si confessurus sit Sacerdos Nam quamuis plerique Sacerdotes sæculares sint religiosis sanctiores; communiter tamen perfectiores reputantur religiosi: vnde rectè Concilium disposuit id de illis, & non de istis. Nec item obstat, quod Episcopus non possit eligere Confessarium non approbatum, vt docuit Suarez ex Tridentino. Nam & hoc multi negant, vt diximus V. Episcopi, *num*. 49. Et præterea assignatur disparitas, quia Tridentinum ibi loquitur de sæcularibus, inter quos enumerantur Episcopi, non autem Religiosi. Contraria verò consuetudo, quam adducit Peregrinus *in add.nouiss.quæst*.4. non extat *p*.3 *t*.2.*res*. 2.*in fine*, & 3.§.*Quoad*, & *in add.res*.4. & *p*.4.*t*.4.*res*.3. Vnum hic adnotare oportet, nimirum non statim, ac Superior concedit licentiam Religioso itineranti eligendi sibi Confessarium extra Ordinem, absolui posse per illum à reseruatis; quia in generali concessione non veniunt ea, quæ specialiter petерentur, non essent concedenda. Superior autem non ita facilè concederet hanc facultatem pro reseruatis; quia non expedit, sæculares peccata grauia Religiosorum audire. Ita San Iuan quæst.9.art.1.dub.3. & alij communiter. Quod si talis Religiosus habeat reseruata, & debeat propter scandalum, vel aliam necessitatem celebrare; vide quæ diximus V. Celebrare Missam, *nu*. 38.*p*.3.*in add res*.4. §.*Notandum*.

In quo casu vterque potest eligere Sacerdotem idoneum non approbatum.

At verò, non eo ipso, quod Prælatus dat licentiam eligendi Cōfessarium, intelligitur dare licentiam pro reseruatis.

49 Prælati Regularium secundum Peyrinum *de Relig tom*.1.*Constitut*.1. *Iulij II*.§.19.*num*.44. benedicere possunt Paramenta suarum Ecclesiarum, & etiam exterarum, ex priuilegio Innocentij VIII. concesso S. Iustinæ de Padua, vt habetur in Compendio Societatis *tit.Benedicere*, §. 2. Sed Gauantus *comm.in Rubr.Miss.tom*.1.*par*.4.*tit*.19.*num*. 21. affert Decretum Sacræ Congregationis Rituum sub die 24. Augusti 1609. prohibens illis benedicere Paramenta Ecclesiarum sibi non subiectarum. Et quamuis Tamburinus *tom*.1.*disp*.22.*q*.2.*num*.2. putet, hoc decretum procedere seclusa consuetudine, & vsu dictorum priuilegiorum. Gauantus *in noua edit.vbi sup.num*.22. iterum asserit Sacram Congregationem sub die 18. Augusti 1626. abrogasse dictam consuetudinem, *p*.3.*t*.2.*res*.40.

An Prælati Regularium possint benedicere paramenta alienæ Ecclesiæ.

50 Prælatus Regularis secundum Nouarium *tit. de pollutione Ecclesiar. nu*.7. habet priuilegium Leon.X. reconciliandi Ecclesias pollutas, quamuis sint consecratæ, *p*.4.*t*.4.*r*.91.§.*Notandum*, & nouissimè Marchinus *de Sacr. Ord.p*.3.*t*.3 *c*.11.*nu*.14. testatur, sed hanc sententiam in praxi secutum esse. Procedit tamen quando abest Episcopus morte, renunciatione, depositione, aut etiam distantia per duas dietas legales, vt vult Henriq. *lib*. 9. *de Missa c*. 21.*nu*.8. siue, vt probabilius Persicus *de off.Sacerd l*.1.*dub*.13.*nu*.174. vulgares. Porrò dieta legalis continet milliaria 20. *l*.3. *de verb.sign*. vulgaris verò metienda est secundum consuetudinem regionis, & credo, quod in Sicilia contineat iter milliarium 30. Possunt item Regulares ex priuilegio secundū Layman *l*.5.*t*.6.*c*.5.*n*.12. benedicere solemniter suas Ecclesias, & Cæmeteria,

Et reconciliare Ecclesiam pollutam.

ria, si Episcopi nolint, aut negligant, *par. 6. tr. 6. res.* 22.

Prælatus Regul. potest exhumare cadauera, & in alium locũ eiusdem Ecclesiæ suæ transferre.

51 Prælatus Regularis ex priuilegio Leonis X. potest exhumare cadauera in suis Ecclesijs sepulta; & in alia loca earundem Ecclesiarum de partium consensu transferre. Vide V. *Regul. n.* 14.

Et ferre censuram sine scripto.

Sed non sine trina monitione.

52 Prælati Regulares ex priuilegio Leonis X. ferre possunt censuram sine scripto, & solo verbo, vt habetur in Comp. Min. V. Excõmunicatio, §. 7. Quod procedit, quando Prælatus fert censuram contra Religiosum particularem. Secus, quando fert statutum pro omnibus Fratribus Prouinciæ, vel Conuentus. Ita Villalobos in Manuali, c. 12. nu 7. Quamuis Portell. V. Excommunic. n. 1. dicat in secundo casum Prælatum excusari posse ignorantia, inaduertentia, & consuetudine præscripta *p. 5. t. 9. res.* 73. Qua excusari existimo prælatum, qui ferret censuram absque trina monitione. Nam de cætero non adest circa hoc aliquod priuilegium. Quamuis Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 5. dub* 2. doceat, Prælatum in præceptis eorũ, quæ continentur in Regula, excommunicare posse, vna, vel altera monitione præmissa, *p. 5. t. 9. r.* 20.

An Generales possint legere, & dare licentiam legendi libros prohibitos?

53 Generales Religionum ante Bullas Gregorij XV. & Vrbani VIII. habebant priuilegium legendi libros prohibitos, & hanc facultatem suis subditis concedendi. vide V. Hæreticorum libri.

Et Conuentus ad loca saniora transferre cum solo consensu Capituli.

54 Generales Religionũ de consensu Capituli generalis mutare possunt Conuentus de locis non sanis ad saniores, sine licentia Episcopi, idque vigore priuilegij concessi à Sixto V. Generali S. Benedicti. Quod etiam concesserat Sixtus IV. Nec obstat Tridentinum. Ipsum enim requirit licentiam Episcopi in noua fundatione, non in translatione. Ita Miranda *to. 1 q. 33. ar. 2 p. 3. t. 2. res.* 136. Non potest tamen promulgare Iubilæum pro suis subditis ante promulgationem Episcopi. *p. 10. t. 14 res.* 33.

PRAELATI REGVLARIS

Duratio.

Prælati Regulares manuales remoueri possũt à Prælatura ad arbitrium illorum, à quibus promoti sunt.

† PRælati Regulares durant iuxta cuiusque Religionis statuta. Duo hic solùm notanda veniunt. †

Nisi adsit processus criminis cõtra ipsos.

55 Primum, est Prælatos manuales, quorum Prælatura non est electiua, vt sunt Priores, Guardini, &c. amoueri posse ab officio ad superiorum arbitrium. Et si remoueantur, non posse legitimè conqueri: nam tales Prælaturæ censentur manuales. Ita Riccius *to. 4. res.* 51. *nu.* 4. & alij. Quæ doctrina non procedit in casu, quo contra aliquem Prælatum penderet processus criminis. Nam tunc non posset amoueri, nisi per sententiam diffinitiuam. Si enim amoueretur, iam id non imputaretur arbitrariæ Superioris potestati, sed pœnæ imputati delicti. Ita Lauorius *tit. 14. cap. 23 num.* 23. & alij *p. 3. t. 2. res.* 117.

An expediat Generales Ordinum esse perpetuos. Varia placita.

56 Secundum Suarez *de Relig. to. 4. tr. 8. lib. 2. c. 7. nu.* 5. & alios mordicus defendere, quod expediat Generales Religionum esse perpetuos. Eo præcipuè argumento, quòd temporanei certo quodam modo dependent à subditis, absque ijs erigi possunt, & deprimi, ex quo non parum decrescit eorum auctoritas. Sed hanc sententiam non esse ita certam ait ex Societate Layman *qq. can. c.* 17. *q.* 235. Antonuccius *lib. 1. de Simon. priu. c.* 6. affirmat esse rem vtrinque disputabilem Et Tamburinus *disp. 23. q. 3. n.* 4. vtrumque bene fieri, si vtriusque incommoda propria vitentur. *p. 3. t. 2. res.* 124.

PRAE-

Digitized by Google

PRAELATI REGVLARIS
Territorium, & requisita.

57 Territorium Prælatorum Regularium, etiam localium, erga suos subditos est totus mundus; quia eorum iurisdictio non respicit locum, sed personam, ac proinde non loco, sed persona terminatur, & cum vsus suæ iurisdictionis non sit alligatus certo territorio, sequitur, quod ea vti possint in alieno, ex *l. cui iurisdictio, ff. de iurisdict. omn. iud.* sicut de arbitrio determinatur *in l. si cum dies, ff. de arbitr. §. arbiter.* Vnde possũt eos vbique ligare censuris, & contra illos procedere (& capere sine auxilio brachij sæcularis, vel Episcopi, vt ait Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 6. dub. 2.*) Sic Vgolinus *ca. 27. tab. 1. §. 1. n. 6.* aduertens, id non procedere cum Prælatis habentibus iurisdictionem cum territorio. *p. 5. t. 9. res. 34. § Notandum,* circa medium. — Prælati Regularis territorium regulariter est totus mundus.

58 Filius Turcæ, vel alterius infidelis, baptizatus ab infantia, si fiat Religiosus, potest esse Prælatus, absque dispensatione; quia tales non sunt neophiti, vt dictum est V. *Irregularitas, nu. 14.* Bulla autem Pauli IV. id Minoribus prohibens, secundum Auilam *p. 7. disp. 4 dub. 4. concl. 1.* abijt in dissuetudinem, secundum Sorbum apud Peyrinum *to. 2. q. 2. c. 5. §. 6. nu. 85.* fuit derogata per aliam Bullam Pij V. Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 27. num. 3.* inquit, non debere extendi ad alios Ordines, & Peyrinus l. c. obseruat, in Ordine Minimorum filios infidelium esse posse Prælatos, ex speciali confessione Gregorij XIII. *p. 6. t. 7. res. 1.* — Prælatus esse potest filius infidelis baptizatus ab infantia.

PRAESCRIPTIO.

1 Præscriptio, seu vsucapio, est adeptio dominij per continuationem possessionis tempore a lege præfinito, *l. 3. ff. de vsurp. et vsucap.* Introducta est à iure ciuili, ne dominium aliquarum rerum ferè semper incertum esse *l. 1. ff. de vsucap.* & lites interminabiles, *l. vlt. ff. pro suo.* vtque in rebus suis curandis homines essent diligentiores, cap. *vigilanti, de præscript.* Ius autem canonicum præscriptionem cum mala fide non admittit. Sed cum bona fide admittit, dum secundum illam disponit *causa 16. q. 3. per diu can.* & c. *sanctorum præscr.* Vnde res aliena bona fide præscripta, retineri potest in conscientia, etiam si superueniat mala fides: quia translatum est eius dominium in præscribentem ab Imperatore, vel alio habente ad id potestatem, sicut in delictis, ita & in alijs casibus, bonum publicum concernentibus, contra Regnerum *de iniust. quar. leg. Rom lib. 1. cap. 11.* & Arnisæum *de iur. maiest. lib. 1 c. 2. n. 5.* Idque etiamsi dominus non fuerit negligens, notabiliter: quia præscriptio non est solùm introducta in pœnam negligentiæ contra Adrianum, & Medinam, Valboa *in c vigilanti. de præscript. n. 38. p. 6. t 7 r. 12.* — Præscriptio quid? A quo introducta? Et quare? — Et an suffragetur in foro poli. — Etiam si rei dominus non fuerit negligens culpabiliter.

2 Porrò tempus ad præscribendum legitimum in diuersis diuersum est. Contra supremos Principes sola centennalis præscriptio admittitur. Alexand. *consil. 84. num. 2.* Sicut contra Rempublicam superiorem non agnoscentem Socin. *cons. 86. num. 12.* Solam etiam centennalem contra Ecclesias admiserat Iustinianus *in l. 23. vt inter diuinum, de sacros. Eccles.* sed postea loco illius substituit quadragennalem in auth *constitutio, coll. 8.* quæ tamen restrictio non procedit contra Ecclesiam Romanam vnde Irnerius authenticarum ordinator in auth. *quas actiones*, apposuit clausulam: *sola Ecclesia Romana gaudente centum annorum spatio vel priuilegio,* fortasse, quia lex no- — Tempus ad præscribendum sufficiens cõtra supremos Principes, est centum annorum. Sicut etiam contra Respublicas. Et contra Ecclesiam Romanam.

ua generaliter loquens de Ecclesijs, non trahitur ad casum Ecclesiæ Romanæ alteriori lege specialiter prouisum, iuxta gloss. *in l. sciendum. ff. qui satisd. cogant.* Iure autem Pontificium expressè statutum est, aduersus alias Ecclesias quadraginta annis præscribi, cap. *de quarta*, cap. *illud* & cap. *quia de praescript.* aduersus Romanam non nisi centum, cap. *ad audientiam*, cap. *cum nobis*, & cap. *si diligenti in fine eodem*. Et merito, ait Gudelinus *de iure nouiss. lib. 6. c. 13.* quia hæc omnium Ecclesiarum est caput, & in ea est apex Summi Pontificatus. *p. 6. tr. 7. res. 8.*

Quanto tempore præscribatur consuetudo. Vide V. *Vsus*, *à nu. 12.*

PRETIVM.

Pretium naturale, Legale. arbitrarium.

1 † PRetium rerum duplex est: naturale, & legale. Illud iudicatur à mercatoribus & viris prudentibus: hoc taxatur à lege. † Aliqui apud Reginaldum *lib. 25. c. 16. sect. 4. n. 286.* addunt tertium arbitrarium, quo existimant vendi posse gemmas, lapillos, canes, falcones, picturas, & similia, ad meram curiositatem, vel voluptatem pertinentia; quæ cum nec à lege, nec à communi hominum æstimatione appretiari soleant, nec sint in republica necessaria, tanti valere debere, quanti, seclusa fraude, & emptorũ ignorantia vendi possunt. Sed DD. communiter cum Lessio *lib. 2. c. 21. dub. 3. n. 16.* hoc pretium arbitrarium non admittunt, & res supradictas vendi debere iudicio & æstimatione prudentis mercatoris, spectatis circumstantijs. Quis enim prudenter iudicabit rem tanti valere, eò quod venditor tantum velit? *p. 1. t. 8. res. 56. & p. 2. t. 17. res. 1. §. Ad septimum.*

Naturale habet latitudinem, iudicandam è prudentibus mercatoribus.

2 Et verò, pretium naturale habet latitudinem, in qua numerantur tres gradus: vnde datur pretium infimum, medium, & supremum, D. Thomas 2. 2. q. 77. *art. 1. ad 1.* & DD. communiter. Quanta autem sit hæc latitudo, non constat inter DD. Colus *de vind. c. 8. n. 5. et 6.* existimat, in summa centum scutorum non extendi vltra quatuor, vel octo libras: aliàs enim venditorem capere posse octo, vel decem scutos pro centenario absque vsura, sub prætextu, quod illud sit rigorosum, sed iustum pretium, quod est absurdum Filliucius *to. 2. tr. 35. c. 3. num. 57.* & alij censent, hanc latitudinem non seruare proportionem in inæqualibus valoribus, & in valore centum aureorum latitudinem esse 10. à 95 ad 105. in valore autem decem aureorum 3. à 9. ad 11. *p. 2. t. 5. res. 112.*

In subhastationibus magnam.

3 Cæterum in subhastationibus maiorem admodum esse ait Salonius, quam in vsu fori, pretij naturalis latitudinem, *in 2. 2 q. 77 ar. 1. controu. 5.* nam rem, quæ in communi æstimatione valet centum, vendi posse 150. & emi 50. Imò Malderus, duplo pluris vendi posse, permittit *in 2. 2. t. 5. ca. 2 dub. 2.* & Bonacina *de contr. disp. 3. q. 2. punct. 4. nu. 21.* toto eo pretio, quod extorqueri potest sine fraude. nam cum nec ignorantia, nec ius, nec fraus, emptorem, vel venditorem cogit ad sic emendum, vel vendendum, illud censetur iustum pretium, quod vltimò offertur etiam duplo maius *par. 1. t. 8 resol. 55. p. 9. t. 8. res. 12.* Quod etiam docet Gordonus *to. 1 lib. 4. q. 5 c. 8. n. 38.* vbi multas fraudes enumerat, quæ in subhastationibus contingere, & emptionem vitiare possunt. nimirum ex parte venditoris si vitium rei venalis sciens taceat, vel occultet; si aliquos subornet, vt pretium augeant, vel subtrahat abaugendo, vt pluris ab ignoto, aut minoris ematur ab amico, vel etiam si in eundem finem rem hastæ tunc consulto subijciat, cùm pauci adsunt emptores. Ex parte verò emptoris, si impediat, ne alius pretium augeat, vel ipse per inuidiã augeat, vel alter carius emat. *p. 4. tr. 4 ref. 12.* Non tamen peccaret, aut ad restitutionem teneretur, si rogaret amicos ne plus offerrent, vt ipse infimo, sed iusto emeret pretio: nam hoc non esset fraus, sed industria non illi ci-

Seclusa fraude.

ta. *p.*1.*tr.*8.*resol.*76. Ex quibus cogita, an adiudicationes, in hoc Regno fieri solitæ, precio dimidiato sint licitæ, seclusa fraude. nam bona, quæ adiudicantur, venduntur, subhasta, voce preconis, &c. *par.*4.*tract.*4 *resolut.* 12. §. *Ex his*. † Sed obstat pragmatica Regis Alphonsi, quam dicunt, de pingue valente, in qua valoris diminutio in adiucationibus taxatur. † Quid de adiucationibus Regni Siciliæ.

4 Ex modo etiam vendendi vltroneo res emi potest multò minus, & secundum Caietanum, tertio minus. secundum Salas, & alios apud ipsum *de empt. dub.*25.*n.* 4. dimidio *par.*1.*t.*8.*res.*23.*&* *res.*78.§.*Difficultas*. Idem de mercibus vltroneis.

5 Porrò pretium naturale cum sua latitudine crescit, & decrescit pro varietate temporum, multitudine & paucitate emptorum, abundantia, & penuria rerum, copia & inopia pecuniæ &c. Vide V. *Emere*, & V. *Vendere*, *res.*23.*cit.* Et pretium naturale crescit, & decrescit ex multis capitibus.

6 Pretium verò LEGALE consistit in indiuisibili. Quamquam hoc pretium legale displiceat Nauarro, qui *cap.*23. *num.* 88. victualium pretia rarissimè taxari debere existimat. tum quia datur occasio peccandi: aut vendendo res falsificatas pretio taxato, aut sinceras supra taxam; tum quia taxa frumenti tempore carestiæ tollitur, & tempore abundantiæ non est necessaria. Sed contra Nauarrum merito insurgit Salonius *vbi sup. contr.* 2. *nu.*8. & alij multi cum Bobadilla *to.*2.*lib.*3.*cap.*4.*nu.*63. nam nimium profectò excresceret rerum valor, si taxandus relinqueretur ad mercatorum libidinem, qui ad proprium interesse respiciunt, & inconuenientibus Nauarri Magistratus, quorum in hac re iudicium erit minus corruptum, occurrere possunt. Vnde praxis est in tota ferè Italia, teste Megala *in* 2.2.*lib* 2.*c.*6.*q.* 3. *nu.* 89. taxandi pretia victualium, præsertim necessariorum & communium, vt sunt panis, vinum, carnes, pisces, fructus, & similia, quæ fuit etiam consuetudo Romanorum, vt videre est in eorum legibus. *p.*2.*t.*17.*res.* 1. §. *Sed his*, *et p* 3.*t.*6 *res.*60. Legale consistit in indiuisibili. Et rectè imponitur. Comestibilibus necessarijs.

7 Verum tamen est, quòd, vt ait Nauarrus, tempore pecuniæ alicuius rei venalis taxa à magistratibus tolli, debet, & valor relinqui vendentium arbitrio, vt ipsi spe lucri abundantiam faciant Nisi dicas cum Bobadilla *num.* 65. melius fore, quòd in eo casu taxam augerent *res.*60 *cit.* in fine. Alij verò dicunt, in tali casu taxam non esse immutandam; quia annus sterilitatis compensatur cum anno abundantiæ. Ita Cruz. *p.* 1. *tr.* 7. *q.* 3 *dub.*3.*concl.*1. vbi asserit, hanc sententiam esse communem in schola D. Thomæ, & inter Regios Hispaniarum Consiliarios. *p.*2.*t.* 17 *resol.* 1. §. *Ad vltimum*. † Sed hæc opinio procedit in locis, in quibus taxa imposita est in perpetuum, habito respectò promiscuè ad annos sterilitatis & fertilitatis; non vbi imponitur singulis annis. Num verò si in hoc casu taxa non relaxetur obseruari debeat in conscientia. Vide V. *Vendere* †. Sed an tempore sterilitatis augeri debeat. Aut tolli?

8 Aduertit etiam, non esse illicitum, quòd magistratus permittat aliquibus venditionem alicuius rei modicum supra taxam, intuitu bonis cõmunis, vt permittit Senatus Panormitanus suis ciuibus, vendere vinum recollectum in suis prædijs, vt vulgò dicunt, *a cannatella*, vt spe talis lucri suas vineas diligentius colant in bonum Ciuitatis. Qui tamen non possunt eo modo venedre vinum emptum aliàs peccant, & tenentur ad restitutionem *p.* 1. *tr.* 8. *resol.*88. Quoniam verò dicti ciues priuilegio abutentes, vendebant dictum pretio immoderato. Senatus Illustrissimus prouidere volens, moderatus est priuilegium statuens pretium certum in re latitudinem pretij naturalis, vt dicemus, V. *Priuilegium*, *n.*6. *p.*2.*tr.*17.*res.*1. An verò vendi etiam possint supra taxam res notabiliter alijs meliores in sua specie, &c. vide V. *Vendere*. Et an aliqui priuilegiari possint, vt alijs pluris vendat.

Digitized by Google

PRINCEPS

Quoad Ecclesiasticos.

Princeps.

1 † PRinceps laici libertatem Ecclesiasticam multis modis violare possunt, vt dictum est V. *Immunitas ecclesiastica*. Hic attingemus aliquos actus Ecclesiæ præiudiciales, quos Principes efficiunt per seipsos ordinatione particulari, supponendo ex loco citato, Ecclesiasticos ab eorum iurisdictione in persona & bonis exemptos esse. † Ex quo

Non potest conuocare Episcopos sub prætextu boni communis.

2 Primò non potest Princeps conuocare Episcopos ob bonum commune, etiam Ecclesiarum, nisi rogando eos tamquam proceres, vt super negotijs communibus consultum veniant. Quod autem Principes dicantur quarumdam Ecclesiarum Patroni, significat esse illarum aduocatos, non dominos; & debere in illarum necessitate curare apud legitimum iudicem de remedio, Azorius *p.1.lib.5.c.4.q.vlt.* & Bonacina *to.3.disp.1.q.16.sect.1.punct.5.nu.13.p.3.t.1.res.27.*

Aut eos cogere ad residendum.

3 Secundò, nec potest cogere Episcopos, vt resideant, sed solum monere Summum Pontificem, vt curet Ecclesiasticam disciplinam ab Episcopis seruari. Azorius *p.2.lib.11.p.3.t....res.42.*

Aut detinere pro gubernacula temporali.

4 Tertiò reprobandus est Bobadilla, dum *to.1.lib.2.c.18.nu.99.* docet, detinere eos posse pro gubernatione alicuius Regni, ita vt hi percipiāt fructus, & excusentur à residentia. Ait tamen Selua *de benef.p.4.q.6.* Princeps id facere ex priuilegio Papæ. Sed Garsias *to.1.p.3.c.2.t.390.* putat hoc priuilegium, si verè extitit, reuocatum esse per Tridentinum. Et si non est reuocatum, intelligi debet concessum in casu, quo sæcularis administratio non possit commode exerceri per alios nam secus nec ipse Papa concedere potest, quòd Episcopi extrà communem necessitatem fructus percipiant, & non resideant, cum residentia sit de iure diuino, vt probat Lessius *lib.2.c.34.dub.29.nu.153.p.3.t.1.res.5.* In casu autem, quo Episcopi, vel alij Ecclesiastici officia sæcularia administrant si in officio delinquant, non possunt à Principe puniri, vt dictum est V. *Iudex laicus, n.5.*

Item non potest inhibere iudicibus ecclesiasticis ne aliquem excommunicent, nisi ostensa ei causa.

5 Quartò reprobanda venit opinio Corsetti *de pot. reg. p.4.num.8.* quod Princeps inhibere possit Episcopis & eorum vicarijs, ne quemquam excommunicent, nisi prius excommunicationis causam ostendāt. Hoc enim est contra Concilium Tridentinum *sess.25.cap.3.p.4.t.1.res.9.& 98.6. Ex his.* Vnde Ballus benè reprobat pragmaticam Siculam nuncupatam *la Catalana* in qua habetur, quòd Episcopi non procedant ad censuras contra officiales regios, Rege vel Prorege inconsulto. Nam imò Episcopi excommunicare possent ipsos Reges, & Imperatores, nisi haberent Summo Pontifice super hoc priuilegium, vt ait Layman *lib.4.tr.6.c.10.nu.4.* quod tamen priuilegium non debet ad eorum ministros extendi, vt notat Portocarrero *in alleg pro iurisd. Inquis.p.3.t.1.res.9.*

Nec quacumque ex causa expellere Ecclesiasticos à Regno.

6 Quintò omninò refellendus est Bobadilla *c.10.nu.66.* vbi docet, Principem expellere posse à Regno Episcopos, & Ecclesiasticos sub prætextu perturbationis reipublicæ, inobedientiæ, &c. non per modum iurisdictionis contentiosæ sed œconomicæ, eo pacto quo dominus expellit famulum Clericum inobedientem, & domus perturbatorem. Nam Clerici & Ecclesiastici habent de iure diuino habitare posse vbique terrarum, ad Ecclesiastica munera exercenda, dicente illis Domino in personam Apostolorum: *Euntes in mundum vniuersum prædicate, &c.* (& nullo prætextu eijci posse è statu Ecclesiasticos, confessus est Rex noster in quoddam concordato

apud

apud Portocarrerum *in alleg. pro iurisd. Inquisit. par.3.tr.1.res.27.* in fine.) Nec exemplum Bobad hæc est ad rem, quia famulus est assumptus ad cohabitandum à domino, non ita Ecclesiastici à Principe, vt dictum est: vnde, stando in gubernatione œconomica, Ecclesiastici in republica se habent potius vt vxor in domo, quæ ratione vinculi maritalis habet ius cohabitandi cum viro, & non potest ab eo iustè expelli. *par. 1. tract.2. res. 18. & p.4. tr. 1. resol. 81.* Et multo minus mitti potest ad Summum Pontificem cum Epistolis continentibus excessum, & causam Episcopus seditiosus, vt ait Cutellius *ad l. Feder. c.22. not.25. nu. 5.* Nam si DD. ægrè concedunt iudici laico, vt capiat Clericum inuentum in fragranti delicto, & suspectum de fuga, vt præsentet Prælato, vt dictum est V. *Iudex laicus, num. 16.* quomodo concedi potest, vt capiatur Episcopus, & transmittatur ad Papam, *p.5 tr.4.res.5.* Quid ergo agendum, inquies, cum Episcopo & Ecclesiastici seditiosis, & reipublicæ pacem turbantibus? Respondeo, recurrendum ad superiores Ecclesiasticos, vt monuit Fridericus Imperator. *in tit.1. §. si Clericus, de pace tenenda in vsib. feud. res.81 cit. § Et præterea,* circa mddium. Nec aliud permitti *in cap filijs, vel nepotibus 16. quæst.o. 6.* Cutellius adducit, quam quòd Princeps roget Summum Pontificem pro animaduersione, vt ait Anguianus *de leg. to. 1. lib 2. contr.17. num. 93.* & si plus concedere videatur, iam reuocatum esse ab Innocentio III. *in cap. qualiter, & quando,* vt docet nouissimè Villasante *in cap decernimus, de iud. par.1 tract.2. res.15 par.3.tr.1. res.25. par.4. resol.80. tr.1. et par.5. tract.1 res.13. §. Respondeo,* in fine. Instabis: Quid si Summus Pontifex, vel alius Ecclesiasticus iudex adiri non potest, & periculum sit in mora? Respondeo. In tali casu faciat Princeps, quod recta ratio faciendum esse dictabit pro impediendis damnis reipublicæ, minimo quantum fieri potest, Ecclesiastici decoris dispendio, vt ait Molina *to.1. tr.2. disp. 31. concl.4.* Sed hi casus sunt metaphysici; quia Ecclesiastici non habent tantam in republica potestatem. Sicut metaphysicus etiā est casus, quem ponit Victoria *in relect. de potest. Papa,* quòd si Papa mandata aliqua faceret in destructionem Ecclesiæ, posset ei Princeps vi, & facto resistere. Quamquam aliqua ex parte modum excessisse videatur. Sed circa prædicta vide etiam Suarez contra Reg. Angliæ *lib. 4. cap. 34.* Valenzuelam *in deferf. cens. Pauli V. p.4. nu.101. p.1. tr.2. res.7. & 18.* in fine, *et p. 5. tr.1. res.5. §. Verum.*

Aut mittere Episcopum seditiosum ad Summum Pontificem cū processu criminis.

7 Pereira in tali casu Ecclesiasticos seditiosos nō solum expelli, sed etiam priuari posse, inquit per Principem bonis ab eo obtentis *par.2. c.48. nu.3. & 4.* Quod solum admitti potest, stante priuilegio Papę; nam alioqui bona Clericis concessa, efficiuntur statim ecclesiastica, & à laicali iurisdictione immunia, vt docent DD. communiter cum Layman *lib.4. tr.9. c.6. nu.8.* Et gratis ipse dicit, concedi cum hac conditione. *p 4. tr.1. res.4.*

Aut priuare Clericos bonis ab eo obtentis.

8 Quæ omnia à fortiori procedunt de Ecclesiasticis exemplis, & immediatè subiectis Summo Pontifici, qui hi habent cōmune priuilegium exemptionis à potestate laicali, vt Ecclesiastici, & præterea aliud vt non cognoscāt superiores ordinarios, quod alioqui torquerentur in eorum odium, contra *l. quod fauore, C. de legib.* Megala *in 3. p. lib.3. c.11. num.37.* contra Pereiram *p.2. c.22. nu.18. p.4. tr.1. res.73.*

Et hæc præsertim si Ecclesiastici sint immediatè subiecti Summo Pontifici.

9 Sextò, in casu, quo iudex aliquis Ecclesiasticus quempiam aggrauaret, posset quidem Princeps (ait Megala *cap.19. num.6*) vel eius ministri, litteras hortatorias ad illum mittere, vt ab aliqua mala determinatione desistat; quia verba hortatoria non inferunt necessitatem. Non posset verò in illis vti verbis deprecatorijs, quia preces Principum æquiparantur mandato. *p.1. tr. 2. res.55.* Et multo minus posset sese ad recognoscendam, & arcendam violentiam se intromittere, sub prætextu, quod ex iure naturæ licet vim vi repellere, *l. vt vim. ff. de iust. & iure.* & quod in cap. *Regum 23 quæst.5.* dicitur,

Item non potest se intromittere ad cognoscenda & arcenda grauamina illata à iudice ecclesiastico.

munus

munus Regis esse, oppressos tueri. Nam vis, & oppressio repelli vi potest, primò quando est euidens, & non debet videri processus, & fieri actus iudiciales, quia vis repellitur facto: Secundò, quando infertur à priuato, non quando à proprio iudice; nam tunc recurri potest ad iudicem superiorem, & si ipse est supremus, ferri debet oppressio patienter, sicut quando laico vis infertur à Principe, in quo casu Ecclesiasticus iudex non se intromittit, & tamen maior ei inest potestas, quam laico, quia Prælatus potest iudicare de peccatis omnium ouium suorum, *cap. nouit, de iud. cap. ex tenore, de foro comp. & cap si quis, de potentibus 24. quæst.* 3. & munus innocentes tuendi plus ad Ecclesiasticos spectat, quam ad laicos, vt colligi potest ex multis decretis 87. *Decreti.* Ratio autem est, quia ex vna parte, si liceret recognoscere acta, & processu iudicis Ecclesiastici ad examinandam violentiam, iam tunc licere exercere iurisdictionem in ipsum, etiam citra violentiam, nam ipsa examinatio processus est actus iurisdictionis (siue iudicialiter, siue extraiudicialiter fiat; nam non debet per vnam viam concedi, quod per alteram denegatur) & non fit ad repellendam violentiam, de qua scilicet nondum constat, & quæ in facto superioris præsumi non debet. Ex altera verò, vt vis ad vim reprimendam sit licita, debet seruari moderamen, id est illa vis adherit, debet ex qua minus damnum, & incommodum sequi potest, quod in tali casu non seruatur, nam oppressus potest cum minori damno recurrere ad Ecclesiasticum superiorem; item si vis ei inferatur spoliando illum possessione, habet remedium *c.* 1. *de rest. spol. & l.* 1. *ff. de vi & vi arm.* si autem in possessione turbatur, habet etiam remedium *§. retinenda. §. sed iurisdictio, instit. de interd.* Et tandem, si omnino oporteret oppressionem pati, minus malum foret sua oppressio, quam sit perturbatio in iudicijs, & violatio iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ sunt contra bonum commune. Neque valet adducere consuetudinem, etiam antiquissimam, & mistam laicorum, & clericorum; nam omnem consuetudinem contra Ecclesiasticam immunitatem reprobabimus V. *Consuetudo, n.* 2. & reprobabimus iterum V. *Vsus.* Secus, si esset constans fama, & traditio æquè antiqua, immemorialis, & integrè probata, quod præcesserit priuilegium. Sed hoc in Hispania circa tribunal *de la fuerca.* Ceuallos *glos.* 8. mordicus non adesse. Et hæc omnia docent Castrus Palaus *to.* 2. *disp. vn. punct.* 12 *nu.* 5 Barbosa *de iur. eccles. lib.* 1 *c.* 39. *§.* 2. *nu.* 185. & alij contra Sotomaiorem *to.* 7. *de tertijs, c.* 41. *nu.* 108. Et à fortiori procederent, si pro facto iudicis Ecclesiastici esset opinio probabilis, vt notat Baldellus *to.* 1 *lib.* 5. *disp.* 40. *nu.* 13. quia iudex potest iudicare secundum opinionem probabilem, etiam contra probabiliorem, secundum Sancium. *p.* 1. *tr.* 2. *res.* 14. *p.* 3. *tr.* 1. *res.* 53. *& p.* 5. *tr.* 1. *res.* 13.

Nisi haberet ad priuilegium.

Præsertim, si talis iudex secundum probabilem opinionem iudicauisset.

Item non detinere in Cancellaria, & recognoscere Bullas Apostolicas.

10 Septimò, non potest Princeps detinere in Cancellaria Bullas Apostolicas, vt examinentur de subreptione, & de eius mandato exequantur, & sic faciens incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, vt patet ex Can. 15. ibi, *etiam prætextu violentiæ, seu vt aiunt, ad nos informandos.* Nam iurisdictio examinandi rescripta Papalia est spiritualis ex obiecto, & pertinet ad iudices Ecclesiasticos Legatos, Nuntios, Patriarchas, Archiepiscopos, ad quos recurrat, cuius interest, in dubio subreptionis, & si per impossibile, ad Ecclesiasticum iudicem non parere accessos, aut ipse nollet litterarum nullitatem declarare, & executio traheret damnum aliquod graue, tunc Princeps secundum Bonacina *in Bull. Cœn. disp.* 1. *q.* 14. *punct.* 2. *num.* 10. posset executionem impedire, & libellos supplices ad Summum Pontificem mittere; nam de reliquo, non posse Principes se intromittere in iudicandis, aut disponendis rebus Ecclesiasticis, clamant iura, *cap. benè quidem dist.* 96. *& cap decernimus, de iud.* & in specie, quod non possint recognoscere, & examinare sententias, & censuras, sed debeant statim acceptare, & pro executione Episcopo brachium exhibere, tradit Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 5.

de-

de Reg. Et hæc procedunt de iure, contra Sotomaiorem nu. 184. Palaus autem *punct.9.nu.*5. & alij tenent, nostrum Regem habere priuilegium Papale, quod litteræ Pontificiæ in suis Regnis non habeant effectum absque Regio *exequatur*. Quod tamen priuilegium, vt benè aduertit Rao *in resp. ad dub. circa immun. Eccles.* non est concessum pro legibus generalibus, vt sunt Bullæ, & Extrauagantes; sed tantum pro rescriptis priuatis inter partes, aut emanatis ad instantiam alicuius. Nam alioqui regimen vniuersalis Ecclesiæ dependeret ab arbitrio Principis sæcularis. Adde, quòd multi negant hoc Priuilegium, & praxim nostrorum regnorum iustificant ob tolerantiam Summi Pontificis. Sed contra hos esset Blondus *de cens. disp.5. ar.26. num.* 3. & omnes expositores Bullæ Cœnæ. *p.1.tr.2.res.*13. *p.4.tr.1.res.9.et p.5.tr.1.res.*12. Vide V. *Consuetudo, num.*3.

Nisi similiter habeat priuilegium.

Quod vbi adest, non procedit pro Bullis generalibus.

11 Octauò, non potest Princeps collectare Ecclesiasticos, vt dictum est V. *Gabellas imponere*, nec conferre beneficia Ecclesiastica, vt diximus V. *Consuetudo, nu.*3. absque priuilegio Summi Pontificis. Quod tamen priuilegium si adest, quomodocunque concessum sit, potest à Summo Pontifice ad libitum abrogari, & secundum aliquos de facto abrogatur singulis annis per Bullam Cœnæ. Vide V. *Immunitas Ecclesiastica à nu.*11. vbi nu.7. inuenies, Principes non posse reuocare priuilegia Ecclesijs concessa per semetipsos.

Et requiritur etiam ad collectandos Ecclesiasticos.

Et conferenda beneficia.

12 Nonò, Princeps non potest prohibere ne Ecclesiæ in suo statu absque sua licentia ædificentur. Vide V. *Ecclesia, num.*1.

Denique non potest prohibere fundationem Ecclesiarum.

13 Decimò, Princeps non potest legitimare filium Clerici Clericum etiam ipsum. Nam esto Princeps possit concedere Clericis priuilegium, *cap. nouit, de iudic.* tamen hoc non est solum priuilegium, sed etiam præiudicium, exercendo alienam iurisdictionem. Pontius *lib.11.cap.6.num.9.* contra Couarruuiam 2.*p.de spons.cap.*8. §.8.*num.*19. Imò aliqui d docent etiam de laico filio illegitimo Clerici, quod Petrus de Gregor. in *syntagm. lib.* 10. *cap.*4. testatur decisum in Senatus Parisiense. *par.1.tract.2.resol.*112. Adde quòd laicus legitimatus à Principe in sæculo, si fiat Ecclesiasticus, non manet dispensatus ad Ordines, & Prælaturas. Vide V. *Rex, nu.*4. An Princeps concedere possit, vt quis ludo domum exponat. Vide V. *Ludus, num.* 5. & quæ tradit. *p.7.tr.1.* per totum.

Aut legitimare Clericum filium Clerici.

14 Vndecimò, Principi non competit electio Episcoporum. Nam & si in hoc se aliquando intermiserunt. *p.10.tr.1.res.*1. tamen reclamarunt Pontifices, & Concilia. *ibid.res.*6. Modo Reges Hispaniarum, & Galliarum, alijque ex priuilegio Summi Pontificis nominant, & Papæ presentant. *ibid.res.*7.

P R I N C E P S

Quoad Repressalias.

15 † Repressaliæ dicuntur compensatio damni illati inter ciues diuersæ reipublicæ de bonis ciuium, etiam innocentium †. Secundum Lorcam *in 2.2 quæst.*40. *art.1.sect.3.disput.*52.*in append. nu.*15. illicita sunt, & à Principe permitti non possunt, qu a vtroque iure damnantur, *Auth. vt non fiant pignorationes. coll.* 5. *et cap. & si pignorationes, de iniur. in* 6. & innocentes pro peccato aliorum non possunt iustè puniri. Sed contraria sententia Granado *in 2.2. contr.3.tr.13.disp.4.sect.8. nu.* 73. & aliorum communiter, est probabilior, quotiescunque damnum illatum est graue, & certum, & superiores illius reipublicæ requisiti de iustitia, aut recusant, aut negligunt: dummodo non plus damni inferatur, quam ab inimicis illatum sit, & parcatur Ecclesiasticis. Quia ob similem causam licitum est bellum, quod licèt causam grauiorem requirat, grauiora nihilominus mala secum trahit.

Princeps concedere potest repressalias.

Si adsint certæ conditioni.

Ad

Digitized by Google

Ad argumenta Lorcæ reſpondetur, iura illa procedere, quando non concurrunt conditiones recenſitæ, innocentes verò, vt pars reipublicæ infenſæ non eſſe innocentes, ſed culpabiles, & concurrere ad noſtrum damnum, quatenus cenſentur quid vnum cum conciuibus infeſtis. Ex quo notauit Budæus *in annot. ad l. aut facta, §. euntes, ff. de pæn.* repreſſalium vſum prodijſse ab antiquis. *p. 4. tr. 4. reſ. 72. & p. 11. tr. 8. reſ. 19.*

PRINCEPS

Quoad alia.

Princeps non recipit ſuam poteſtatem immediatè à Deo.

15 ALiqui ex Iuriſconſultis cum Ceuallos putant, Principes recipere ſuam poteſtatem immediatè à Deo. Alij id negant. *p. 1. tr. 2. reſ. 126.* †. & Iuſtiniani, §. *Sed quod Principi, inſtit. de iur. nat. gen. et ciu.* fatetur, eam accepiſse à populo ex *l. regna* †.

Non poteſt condemnare reum de mandato.

16 Non poteſt Princeps condemnare reum de mandato abſque proceſſu terminis, & alijs, quæ ſunt de ſubſtantia iuris, etiam ſi delicti certam notitiam habeat; quia ſententia, vtpotè actio publica, non ex priuata, ſed ex publica notitia, quæ habetur per allegata, & probata ferri debet, & de iure naturæ eſt, vt nemo inauditus damnetur, *Clement. Paſtoralis, §. Cæterum, de ſentent. & re iudic.* Vnde nec miniſtri talem ſententiam exequi poſſunt. Et licèt Malderus *in 2. 2. tract. 6. cap. 1. dub. 14.* id permittat in aliquo caſu raro, quando delictum eſset omnino publicum, aut Principi cum aliquot teſtibus euidens, & iuris ordo ſeruari non poſset abſque periculo mali communis: hæ tamen conditiones non concurrunt, quando Proreges condemnant de mandato, vt videant ipſi quid faciunt. *p. 3. tract. 5. reſ. 98. et in add. ſecund. reſ. 29.*

Poteſt autem punire etiam Legatos Principum, ſi attrociora committant.

17 Porrò Princeps, etiam Legatos, & eorum famulos punire poteſt, ſi attrocia in ſuo territorio commiſerint, quia etiam hoſpes, & peregrinus eius ſubditus eſt, in cuius territorio verſatur, *l. 3. ff. de off. præt.* vnde aliqui, inter quos Beſoldus *in diſert. polit. de leg. cap. 5. num. 19.* putant, id ſancitum eſse *in l. non alias, 24 ff. de iud. & in l. conceſſiſſe 2. eodem.* Nam delictum legati, & eius famuli non debet eſse impunitum, ait Contzen *lib. 7. cap. 36. §. 5.* nec eſt ratio, quare puniri debeat à proprio Principe, cum læſus non debeat cogi ad accuſandum in locis remotiſſimis cum maximis periculis, & expenſis, & multo minus, ſi proditionem, aut ſeditionem molitus ſit, quià tunc præſumitur de hoc habuiſse ab eo mandatum. Vnde multa extant pro nobis huius rei exemplà. Nam Phileas Tarentinorum Legatus, virgis Romæ cæſus, & è ſaxo eiectus eſt, auctore Liuio lib. 15. Legati Perſarum iugulati fuere ab Alexandro, teſte Iuſtino lib. 7. Seuerus ab Herodian. lib. 6. verbales iniurias in Legatis Parthorum puniuit exilio. Orator Galliarum Mediolani propter homicidium capite plexus eſt, apud Cochier *de leg. c. 42.* vbi multa alia congerit. Sanè ius legationis ſanctum eſt, & inuiolatum ex iure gentium, vt ait Bañez *in 2. 2. quæſt. 57. art. 3.* & Legati diuino, & humano præſidio vallantur, vt ait Tullius *Orat. 3. in Ver.* vnde in ſignum ſecuritatis olim portabant ſagmina & herbas, vt patet *ex l. 8. §. 1. de rer. diuiſ.* Sed quouſque Legati iura legationis non excedunt; nam alioquin ſi iura gentium primi fregerint, fide, quæ de iure gentium ipſis deberetur indigni fiunt; reatus enim omnem dignitatem excludit *l. 1. C. vbi Senatores, vel clariſſimi.* Sed hæc non procedunt cum Legatis, & Nuntijs Sedis Apoſtolicæ, propter exemptionem ſtatus Eccleſiaſtici, qua etiam fruuntur eorum famuli laici, vt dictum eſt *V. Immunitas; Eccleſiaſtica. nu. 2. p. 6. tr. 8. reſ. 2.*

18 Poſſe Principem ex vrgentiſſima cauſa duellum permittere, diximus *V. Duel-*

V. *Duellum*, *num*. 4. & docet nouissimè Mendoza *in* 2.2. *disp*.170. *sect*. 21. §.173. vbi aliquot casus enumerat, in quibus non procedere inquit Tridentinum, & Bullas Pontificum, quia intelligi debent de permissione duelli illicita. *p*.6. *tr*.6. *res*.20.

Et ex vrgentissima causa permittere duellum.

19 Denique non potest Princeps permittere suis subditis libertatem conscientiæ inconsulto Summo Pontifice, præsertim perpetuum ob magna præiudicia contra religionem. Quod si id faciant, ea licentia inualida est, & non præiudicat rationibus Pontificis. *p*.10. *tr*. *part*. per totum.

29 Princeps tenetur ad restitutionem rei, quam aufert à personis particularibus specialiter; secus autem si auferat legibus generalibus. Alexand. & alij. *p*.11. *tr*.6. *res*.5. Nec ipse tenetur suis legibus, quoad vim coactiuam. Diana, & alij *ibid*. *tr*.7. *res*. 7. Et quando non constat de acceptatione legis quoad forum exterius, & constat de eius acceptatione legis, & adhuc in foro conscientiæ. Diana contra Caram. *p*.11. *tr*.1. *res*.6.

PRIVILEGIVM.

1 † PRiuilegium, quasi *priuata lex*, dicitur specialis gratia alicui concessa. Multiplex est. Et præcipuè dicitur in personale, & reale illud immediatè conceditur personæ, & sequitur personam, hoc immediatè rei, quæ aliquando est locus, & tunc extra illum non operatur. Nisi saltem persona habeat præsentiam legalem †. Quo pacto ait Sanchez *de matrim*. *tom*. 1. *lib*. 3. *disput*. 18. *num*. 7. priuilegio ciuitatis frui posse, qui habent in ea domicilium, quamuis absint ad aliquod breue tempus, quia in iure habentur pro præsentibus. Et sic Mediolanensem alibi hospitem primis diebus Quadragesimæ, (& Castellanum in Sabbatis addit Pallacius *in* 4. *distinct*. 15. *disputatio* 8. *post* 6. *conclus*.) carnibus vesci posse. *parte* 3. *tract*. 5. *resol*. 120.

Priuilegium quid? Et quotuplex.

An priuilegio ciuitatis frui possit ciues absentes.

2 Priuilegium habendi oratorium domesticum, probabile est esse personale; vnde, qui illud habet, seruatis seruandis, posse illud erigere quocunque domicilium transfert, & illa verba rescripti, quod possit erigere in domo ciuitatis Panormi, v. g. non esse dispositiua, sed demonstratiua, & nihil operari; auctore Craueta *consil*. 87. *num*.11. *par*.4. *tract*.4. *resol*.208. & opinionem tenet nouissimè Zambellus V. *Missa*, *n*.46. contra Merollam *to*. 3. *disp*.6. *c*.8. *dub*.22. *nu*.126. *par*.6. *tract*.8. *res*.11. §. *Notandum*. Nomine autem familiæ in tali priuilegio, qua coram celebrari potest, venit maritus, vxor, filij, filiæ, nurus cohabitans, serui, & ancillæ commensales. *res*.208. cit. in fine.

Et habentes priuilegium erigendi in domo oratorium, possint illud erigere, quocunque transferant domicilium.

3 In dubio, num priuilegium sit reale, an personale, Sanchez *lib*. 8. *disput*. 27. *num*. 4. vult reputari debere personale, quia concurrente præsumptione generali cum speciali, præualere debet specialis, & præsumptio personalis est specialior. Sed cum Pontio *lib*.8. *cap* 18. §.1. *num*. 7. dicendum est, quòd cum priuilegium reale sit magis extensum, quàm personale, si priuilegium est omnino fauorabile, & nulli præiudicet, debere extendi, & censeri reale, secus restringi, & censeri personale. Si autem dubium vinci non possit, & ex parte habentis priuilegium stet possessio illius vt realis, vt tale censeri debet. Vide etiam Palaum *tom*.1. *tract*.3. *disp*.4. *punct*.2. §.1. *nu*.6. & 8. *p*. 4. *tr*. 3. *res*.51.

An in dubio priuilegium censeri debeat reale, aut personale?

4 In dubio, num aliquod priuilegium sit reuocatum, non presumitur reuocatum. Parisius *lib*. 2. *consil*. 61. *num*. *vlt*. *ibidem*, in fine. Porrò Summus Pontifex reuocare potest quæcunque priuilegia à sancta Sede concessa, etiam Principibus, Principes verò non ita de concessis ab ipsis Ecclesiæ, & Ecclesiasticis, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica*, *nu*.7. *et* 11. & *seq*.

Reuocatum, an non? Reuocatio oraculorũ non comprehẽdit oracula explicãtia priuilegium concessum per breue.

5 Summi

Quid de oraculis ante Pium V. & Greg. XIII.

5 Summi Pontifices Gregorius XV. & Vrbanus VIII. reuocauerunt, de facto quæcunque priuilegia concessa viuæ vocis oraculo. Inter quę non debent numerari oracula declarantia, & explicantia priuilegia, aut decreta, Religiosorum, ait Lezana *to.1.c.3. num. 21.* Vbi putat, Bullam Vrbani, reuocare ea etiam priuilegia, quæ suum effectum sortita fuerant, quia non explicat oppositum, vt Bulla Gregorij. Contrarium tamen non esse improbabile. Peyrinus verò *to.3.in const.18.Vrbani VIII.nu.1.in schol.* putat, oracula concessa ante Pium V. imò ante Gregorium XIII. non derogari, quia vterque hic Pontifex illa in suis Constitutionibus innouauit, ille cum clausula, *ac si eorum tenores de verbo ad verbum, &c.* hic ex certa scientia, quæ clausulæ, cum habeant vim nouæ concessionis, illa oracula iam non amplius oracula sunt, sed concessiones per breue. Item non reuocari oracula Indulgentiarum, quia Indulgentiæ non sunt priuilegia, nec oracula communicantia aliquod priuilegium concessum per breue. Quæ omnia limitat, nisi stylus Romanæ Curiæ aliter seruet. *p.5 tr.14. ref.17. & p.11.tr.6.ref.43.*

De Oraculis Indulgētiarum ?

Et ijs, per quæ cōmunicatur priuilegium cōcessum per breue.

De reuocatione, seu moderatione priuilegij Panormitanorū vendēdi vinum è vineis territorij(à cannatella.)

6 Priuilegium populi Panormitani, vendendi vinum ex vineis territorij supra taxam communem, vulgo, *a cannatella*, Illustrissimus Senatus prudenti consilio moderatus est, statuens certum incrementum, quod venditores supra taxam recipere possint. Sic enim & vinearum domini consuluit, vt eas diligenter colerent, & emptoribus, vt vinum bonum non immoderato, quòd antea petebatur, sed iusto pretio intra limites pretij naturalis emerent. Et hoc non fuit tollere priuilegium, sed explicare; nam qui habet priuilegium vendendi supra taxam, non potest excedere pretium naturale, vt ait Turrianus *in 2.2.to.2.disput.52.dub.5. nu.2.* hoc enim nemo concedere potest, ait D. Thomas *quæst.77.ar 1.* Imò, quia ciues hoc priuilegio abutebantur, cęperat esse iniquum, & cessare iuxta *l.ex facto, de vulg. et pupill.* qui enim priuilegio abutitur, meretur illud amittere, *cap.tuarum, de priuil.* & alijs iuribus apud Barbosam *in collect. to.2.lib.5.tit.33.c.11.n.25.* An verò tempore magnæ sterilitatis tale incrementum augendum sit, pendet ex illa quæstione. An taxa augeri debeat tempore sterilitatis, de qua dictum est V. *Pretium nu.7. p.2.tr.17. ref.1.*

Et priuilegiò Cardinalium circa oratorium palatij.

7 De priuilegijs Cardinalium dictum est V. *Cardinales*. Et nu.14. peculiariter diximus: eos posse celebrare, & celebrari facere ante auroram, & post meridiem. Circa quod Eminentissimus Brancatius *in pecul. dissext at. manuscr.* multa congessit. Et primò censuit. Missam terminari posse per duas horas cum quadrante ante Solis natalem. Secundò priuilegium celebrandi in oratorio palatij Cardinalis esse mixtum, scilicet personale, & locale, ipsumque oratorium esse propriam familiæ Parochiam, in qua Capellanos ad comoditatem familiæ, non solum vnum, sed plures in eodem die sacrum facere posse, vt in oratorijs Societatis ex simili priuilegio. Idque etiam in absentia Cardinalis, non solum ægroti, vel occupati, sed extra Vrbem existentis, dum palatium retinet, & in illud est reuersurus, sicut DD. in simili dicunt in ordine ad priuilegium immunitatis. Sed in hoc casu priuilegium, temporis nemini suffragari, & se non permissurum, vt in suo oratorio eo absente celebraretur. Tertiò, in dictis Capellis etiam exteros Sacerdotes, & non in Cardinalium seruitium, celebrare posse. Denique, Sacrificio festiuo in dictis Capellis interessentes, quocunque die, & omnes personas satisfacere posse præcepto, quia non extat contraria prohibitio, sicut pro oratorijs priuatis, imò extat tacita concessio Summorum Pontificum, qui, cum omnes fuerint Cardinales, & ita seruari cognouerint, nunquam prohibuerunt. Quin sacra Congregatio ita declarauit in fauorem oratorium Episcopalium, & priuilegia Episcoporum sunt Cardinalibus communia, præsertim sex, de quibus Gloss. *in c.fin.de priuil. in 6.* vt Iacobat. *de conc.lib.1.fol.36. p.6.tr.8.ref.40.*

8 Scho-

8 Scholares, seu studentes adscripti in matricula, & ad lectiones publicas non incumbentes, nec scholas visitantes, non gaudent priuilegijs scholaribus concessis. Lutius, & alij. *p.8. tr.7. res.72.*

Non gaudent non incumbentes ad scholas.

9 Priuilegiũ Eugenij concessũ Benedictinis, & Societatis Iesu, quod professi nondũ in Sacris initiati, non teneantur ad Horas Canonicas, non extẽditur ad alias Religiones per cõmunicationem. Bardi, & alij. *p.11. tr.7. res.17.*

Non Sacri non tenentur ad Horas Canonicas.

10 Capitulum Generale, vel Prouinciale per concessionem Leonis X. minoribus potest in Capitulo Generali, vel Prouinciali cum consensu ipsius Capituli, vel minoris partis declarare priuilegia, quod ab vsu illorum se abstineant, ait Diana. *p.11. tr.2. res.66.*

Capitulum Generale, & Prouinciale possũ declarare priuilegia.

11 Priuilegijs Regularium confirmatis per Papam additur clausula, *dummodo*, Conc. Trident. non sint contraria, non intelligitur reuocare, nisi ea priuilegia, quæ præfato Concilio ita sunt contraria, vt ab eo expresè reuocentur; vnde priuilegium Pij V. quod incipit, *Etsi Mendicantium*, fuit reuocatum per Greg. XIII. in Bulla, quæ incipit, *In tanta rerum*. Brauus, & alij. *p.11. tr.2. res.6 & tr.3. res 5.*

Dummodo non sit Concilio contraria.

12 Per clausulam appositam, *Ex certa scientia*, in Bullis Priuilegijs confirmantibus priuilegia Regularium, non reuiuiscunt, nec innouantur reuocata, nec clausula operatur circa ea, quæ in facto consistunt, de quibus præsumitur Princeps non habet notitiam, sed tantum, quod ad ea, quæ in suis sunt, & quæ non præsumuntur à Principe ignorari. Felin. & alij. *par.11. tr. 2. res.7. & tr.3. res.5. §. Et quod doctrinam.*

Per clausulam ex certa scientia non reuiuiscunt reuocata.

PRODIGVS.

1 PRodigus obligatur ex contractu iuramento facto in commodum alterius, dummodo is, in cuius fauorem factum est iuramentum velit sibi impleri, quod iuratum est; secus autem si careat ea voluntate, vel non acceptauit, vel reuocauit acceptationem Hurtad. tamen dicti contractus non transeunt ad hæredes, & possunt à superiore reuocari, quando non sunt in præiudicium tertij, nec tales contractus possunt retineri etiam si sint iurati. *p.8. tr.7. res.21.* & sic minores 25. annorum absque consensu curatoris non obligantur. *ibid. res.20.*

Prodigus obligatur.

PROFESSIO.

1 † PRofessio Religiosa (de qua hic agimus) est solemnis promissio Deo voluntariè facta à nouitio post annum probationis in legitima ætate cõstituto, de tribus votis in aliqua Religione approbata, recepta ab habẽte potestatẽ incorporandi Religioni. Sic noster Bord. *in tr. de prof. relig. c.1. q.2.*

Professio quid?

2 Dictum est *voluntariè*; nam professio metu facta non tenet †. Non solũ si metus sit grauis, sed ex declaratione Sac. Congr. apud Rodriq. *in comp. resol.*101.*n.*78. & Rota Romana apud Pontium *lib.4. c.11. n.15. or 16.* etiam reuerentialis *p.3. tr.2. res.92.* Et quia huic metui obnoxiæ præcipuè sunt puellæ. Trident. *in sess.25. c.17.* ad hoc vitandum statuit, vt ante professionẽ, & (si sint puberes) ante etiam habitus susceptionem, examinentur de libertate. Si verò in habitus susceptione sint impuberes, examinentur solum ante professionem, secundum Suarez *to.3. lib.5. c.1. nu.9.* frustra existimans examinari in ætate tam tenera. Imò id vsu fieri consueuit etiam cum puberibus, vt obseruat Sanchez *in summ. to.2. lib.5. cap.4. num.84.* quamuis Vecchius *disput.52. dub.9 nu.16.* adducat declarationem Sacræ Congregationis, quod impuberes non possint admitti, ne ad habitum quidem. Hoc tamen examen

Est promissio voluntaria.

Nam metus, etiam reuerentialis irritat professionem.

Vnde statuit. Tridentinum, puellas monachandas examinari omnino debere de libertate.

Digitized by Google

Ab Episcopo.

non potest omitti absque mortali, tàm ex parte profitentis, quàm acceptantis, & debet fieri ab Episcopo, etiamsi Monasterium sit exemptum, vt declarauit Sacra Congregatio,& notat Piasecius *p.2.c.3.ar.7.n.8.p.3.tr.2.res.47.*

In dubio autem, an professio sit inualida propter metum iudicādum in fauorem ipsius.

In dubio, an Religiosus ratificauerit infra quinquennium præsumitur non ratificasse post quinquennium ita.

3 In dubio, an metus incussus fuerit, & an fuerit iustus, & ad irritandam professionem, sufficiens; sicut in dubio, an Religiosus habuerit animum se obligandi ratione metus, præsumendum est in fauorem professionis, quæ cum sit certo, non debet priuari sua possessione ob excusationem dubiam. Vecchius *disp.13.dub.12.num.22.p.4.tr.3.res.55.* In dubio autem, an Religiosus suam professionem ratificauerit, infra quinquennium præsumitur non ratificasse, post quinquennium ratificasse, quia Tridentinum cap.19.infra quinquennium permittit talem audiri, & non post. Quod etiam procedit pro foro conscientiæ, vt ait Merolla *to.1.disput.3.cap.3.nu.283.p.4.tr.3.resol.49.*

Dispositio autē Tridentini de non audiendo Religiosum vltra quinquennium non procedit cum eo, qui in quinquennio ignorauit nullitatem, aut impeditus fuit.

4 Sed hic aduerte primò, quòd secundum Bonacinam *de clausf. quest. 2. punct.10.diff.4.num.5.* hæc dispositio Concilij in foro externo habet locum, etiamsi quis infra quinquennium non reclamauerit ex ignorantia, vel impotentia, quia nō distinguitur; & Religio cum gaudeat priuilegio minoris, debet iuuari à possessione, sicut pro omni causa restitutionis in integrum inter duos minores statuitur *in l.si minor ff. de minor.* Sed Sanchez *de matrim.to.2.lib.7.disput.37.à num.22.* benè negat. Imò Suarez *to.3.lib.7.c.3.nu.14.* benè ait, talem audiri posse post quinquennium, etiam si habitum temerè dimissum reassumpserit, non obstante Concilio ibi, *si habitum spontè dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur.p.3.tract.2.resol.53.*

Aut metus semper durauit.

5 Cæterum, si metus toto quinquennio duraret, professum audiri posse post quinquennium, tradit Villalobos *to.2.tr.35.diff.25.num.8.* quamquam Valerus pro parte negatiua afferat responsionē Greg.XIII. V. *Regularis,diff.2.nu.3.*& Rodriquez vbi sup. nu.71. dicat impetrandum esse in hoc casu rescriptum, vt restituatur ad quinquennium. *p.3.tr.2.res.62.*

Procedit autē, etiam si nullitas prætendatur ob nouitiatum, aut professionem in loco assignato.

Quæ secundum aliquos non est inualida.

6 Aduerte secundò, dictam Concilij dispositionem habere locum, etiam in professione nulla, ratione Conuentus non assignati iuxta decretum Clement.VIII. non obstante decreto D. N. Vrbani ann.1631. Hanc enim nullitatem debere iudicari iuxta dispositiones canonicas, præsertim Concilij Tridentini, testatur in quadam Epistola apud Peyrinum *in Constit.17.Vrbani VIII.schol.nu.1.* Cardinalis S. Onuphrij de mente D. Papæ. Et notat Peyrinus, professionem factam in locis non designatis non esse nullas ex parte emittentis, sed ex parte Religionis,& si loca nouitiatus à tempore Clement. VIII. vel Pauli V. continuata fuerint, habere locum præscriptionem, etiam si nulla reperiatur authentica, Bononia verò *de elect. p.2.c.1. dub.56. num.3.* probat, tales professiones, nec respectu Religionis esse inualidas, quia dicta Bulla Clementis non fuit vsu recepta.*p.5.tr.14.res.16.*

Annus nouitiatus debet computari à momento ad momentū.

7 Dictum præterea est in descriptione professionis *facta à Nouitio post annum probationis.* De nouitio,& nouitiatu. Vide V. *Nouitiatus,*& V. *Nouitius.* Annus verò Nouitiatus licet secundum Henriquez, & alios non debeat esse integer, mathematice à puncto ad punctum, sed minui posse aliquot horis, quia de minimis non curat Prætor, & quod parum distat nihil distare videtur. Contrarium tamen tenendum est cum Suarez *vbi sup. lib.5.cap.13.* & si annus sit bissextilis,& habitum quis susceperit die 24. Februarij, vtrumque vigesimumquartum diem, qui duplex est in anno bissextili expectandum esse, quia in iure computatur pro vno. *l.3.§.minorem,ff. de minor.* & *l.cum bissext. de verb. sign.* Molina *to.2.disp.573.§.atque vt.p.3.tr.2.res.57.* & *p.5.tr.5.res.18.*

8 Qui quidem annus probationis non est dicendum interrūpi, ita vt professio postea facta sit nulla, si Nouitius ex licentia superioris per aliquot

dies

dies in domo paterna moratus sit, vt probat Franciscus Bordonus *in tract. de Professione Regulari, c.4.q.14.* ea nixus ratione, quam docet Abbas *in cap. ex rescripto, de iureiur. nu.* 5. Quod qui cum habitu manet extra Monasterium de licentia superioris, dicitur extare in Monasterio. Nec audiendus prorsus Ioannes Antonius Nouarius *in sum. Bull. p.2. tit. de Nouit. recep. in Monast. dis. nu.2. & seqq.* qui contrarium tenet. *p.7. tr.11. res.*38.

Non tamen interrũpitur, si per aliquot dies nouitius moretur extra Monasterium de licentia superioris.

9 Sed si Nouitius infra annum in mortis periculo constituatur, potest ad professionem admitti, ex priuilegio Prædicatoribus, concesso à Pio V. ann. 1570. apud Rodriquez *qq. regul. to.3. quæst.* 15 *art.* 16. quamuis Sà V. *Religio. num.* 56. dicat hoc priuilegium fuisse abrogatum à Gregorio XIII. Professio autem sic facta, non solum affert nouitio spiritualem consolationem Indulgentię, sed integrum, & plenarium sortitur iuris effectum, ita vt si professus conualescat, non debeat iterum profiteri, & si decedat, succedat in eius bonis Monasterium, contra Rodriquez *in com. resol.* 101. *nu.* 40. ne iure in hoc Papa prȩiudicat hæredibus, quia non facit Monasterium succedere in bonis nouitij, sed illud succedit in bonis professi de iure, ipse autem Pontifex solum dat facultatem profitendi ante tempus legale. Sanchez *in sum. to.2. lib.5. c.4. num.* 16. Zanardus *p.2 c.* 17. & alij, & probabile esse putat Lezana *cap.25. nu.* 30. *p.p.* quamuis cautè procedendum putet, eo quod oppositum à Sacra Congregatione decisum feratur, licèt non authenticæ. *p.3. tr.2. res.*17. *& p.5. tr.3. res.*139. *et p.7. tr.* 12. *res.* 3. vbi probat quouis anni nouitiatus tempore hanc professionem in mortis periculo emitti posse.

Sed si infra annum mors appropinquet nouitius profiteri potest.

Et in tali casu, moriente ipso, Monasterium succedit in bonis.

10 Profiteri etiam posse infra annum putat Nauarrus *c.*16 *nu.*27. coniugatum cum voto Religionem, qui ante consummationem habet bimestre ad transeundum ad Religionem, *ex cap. 7. de conuers. coniug.* quòd ipse datum putat ad profitendum, quia cum in cap. 14. eodem supponatur, per transitum ad Religionem dissolui matrimonium, transire ad Religionem in iure perinde videtur esse, ac profiteri. Sed communis sententia apud Præpositum *in 3 par. quæst.5. dub.6. num.*47. tenet talem intra bimestre teneri solum ingredi Religionem, professurum postea suo tempore. *p.4. tract.4. res.* 131. *§. Sed hic obiter.*

Verum nõ potest ante annum profiteri, qui post votum Religionis vxorem duxit, & postea intrat ante consummationem.

11 Licèt autem inualidè profiteatur regulariter nouitius infra annum probationis, validè tamen profitetur multo post. Nam licèt Trident. *sess.*25. *cap.*16. dicat, nouitium post annum probationis, vel ad profitendum admitti, vel dimitti debere, non proindè annullat professionem postea factam, nec circumstantiam illam temporis requirit, vt formam. Palaus *tract.3. disput.2. punct.9. nu.8 p.3. tr.2. res.*128.

Professio facta multo post annum probationis, est valida.

12 Et quidem Prælatus potest professionem alicuius differre, non solum si sit inhabilis, & speretur breui, v.g. infra semestre, profecturus, cum Concilium secundum Riccium *to.4. res.*254. & alios loquatur de habilibus *res.*128. *cit.* sed etiam si sit habilis, & alia causa iusta id exigat, vt ait Marchinus *in res. pro nouit. D. Iacobi Alcantara, &c.* & practicatum testatur in Religione Minorum ex consilio DD. Salmaticensium cum quodam, cuius professionem distulerunt ad annum ætatis eius vigesimum, quia erat necessarius ad disponendum de certa hæreditate, *ibid. §. Notandum, et par.5. tract.1 res.*18. *§. Nec valet dicere.*

Et potest esse licita, etiam si nouitius sit habilis.

13 † Dictum est vlterius, *in legitima ætate constituto.* Legitima ætas ex Tridentino cap. 15. est initium anni 17. †. Et non datur in ea paruitas materiæ. Vnde testatur Villalobos *to.2. tr.*35. *diff.*20. DD. Salmaticenses declarasse nullam quandam professionem emissam sex horis ante finem anni 16. quod etiam determinauit Rota *p.2. decis.*175. *nu.*7. *p.3. tr.2. res.*57. *§. Sed quæres. & p.5. tr.5. res.*18.

In ætate requisita ad professionem non datur parua materia.

14 Dictum est vltimo, *recepta ad habente potestatem incorporandi*, quam de iure habet Prælatus: & potest committere cuicunque etiam laico, & in

Qui professionem recipere possit de iure? Aut commissione.

hoc etiam ratihabitio locum habet, vt quæcunque persona nomine Prælati professionem recipiat, ipso postea rat habente, fiat valida. Villalobos vbi sup. num. 5. Et procedit pro vtroque foro. *p. 3. tr. 2. ref. 70.* Professio autem facta contra prohibitionem Generalis, vel Episcopi, non est inualida, sed illicita. *p. 10. tr. 12. ref. 56.*

De professione surdi, muti, & cæci.

15 Aduerte hic primò ex Sanchez *in sum. tom. 2. lib. 5. c. 3. nu. 2.* professionem surdi, & muti simul, qui eius obligationem percipere posset signis, validam esse, sicut & matrimonium, *& cap. significatio de Regul.* Secus, si esset etiam cęcus, vel esset cęcus, & surdus; nisi antequam talis esset, professionis naturam caluisset. *p. 5. tr. 6. ref. 34.*

Et laborantis morbo Gallico vel contagioso.

16 Aduerte secundò, professionem laborantis morbo Gallico, vel alia infirmitate contagiosa, de iure communi validam esse, *c. sicut nobis, & c. sicut tenor, de regul.* & Rota *decis. 346. nu. 2.* Sed si is in nouitiatu, & professione talem morbum cęlaret, expelli posse in pęnam, etiam in ijs Religionibus, in quibus non adest de hac re peculiare statutum, vt adest in Religione Capuccinorum, & Discalceatorum S. Augustini. (Si his, & alijs non obstat Constitutio aliqua Pontificia, præsertim decretum Vrbani VIII. *de professis, non expellendis*, quòd videatur.) Quia quando fraus dat locum contractui, tunc vel contractus est irritus, vel irritabilis. Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 7. n. 62.* & alij, contra Sanch. *vbi sup. c. 4. nu. 58* In hoc autem casu talis eiectus non maneret obligatus ad Religionem in genere, vel aliud, nisi id expresserit in professione, in quo casu obligaretur tanquã ex voto simplici. Vecchius *disp. 13. dub. 15 n. 8. p. 4. tr. 4. ref. 188.* Aduerte denique professionem Equitum Hierosolymitanorum ante singuli susceptionem inualidam esse. *p. 10. tr. 10. ref. vn.*

Profitens acquirit Indulgentiam plenariã.

17 † Professionis effectus multi sunt, de quibus vide Bordonum *de prof. relig. c. 4.* Inter alios profitens lucratur Indulgentiam plenariam instar Iubilæi †. Quam licèt existimem non acquirere toties, quoties postea professionem mente ratificat, quia hoc non est opus adeo difficile, ac prima professio, vt docet Sanchez *lib. 5. nu. 5.* Tamen contrariam opinionem refert, & non improbat Sà. V. *Religio, nu. 7.* & docet Layman *lib. 4. tr. 5. c. 10 num. 2.* & probari potest, quia idipsum exhibere se totaliter Deo, quòd fit in professione, reperitur in ratificatione, & licet non cum tanta difficultate, tamen fieri potest conatu maiori. *p. 4 tr. 4. ref 80.*

Soluitur ab omnibus votis antea emissis.

18 Secundò, per professionem extinguuntur omnia vota, tàm in sæculo, quàm in nouitiatu emissa etiam reseruata, vt patet *ex cap. scripturæ de voto*, & docent DD. communiter contra Paludanum *in 4. dist. 38. quæst. 4. artic. 1. conclus. 5.* & procedit etiam in iuramentis pijs. Sanchez vbi sup. num. 50 *par. 3. tr. 6. ref. 65.*

Et si est illegitimus, legitimatur quoad Ordines.

19 Tertiò, professio tollit irregularitatem ex defectu natalium pro suscipiendis Ordinibus (& exercendis susceptis. Sanctarellus *par. 1. quæst. 39. nu. 8. par. 4. tract. 2. ref. 66.* in fine) & irregularitatem contractam ex vsu Ordinum, vt si illegitimus in sæculo absque dispensatione Ordines suscepisset, & exercuisset. Vecchius *disp. 13. dub. 6. nu. 3.* Sed is non remanet dispensatus ad prælaturas, *cap. 1. de filijs presbyt.* Sanchez, nu. 16. & alij communiter, contra Villalobos *tom. 1. tract. 13. diff. 60. nu. 10.* qui contrarium probat ex priuilegio Eugenij IV. concesso Congregationis Sancti Ioannis Euangelistæ in Lusitania. Verum tamen est, quòd Prælati Regulares possunt cum eis dispensare in Capitulo Generali, aut Prouinciali, ex priuil. Greg. XIV. *par. 4. tract. 2. resol. 65.*

Non tamen ad Prælaturas.

Verùm eiectus in irregularitatem reincidit. Præsertim si à Societate.

Dubitatur tamen Lezana, an dictum priuilegium sit concessum viuę vocis oraculo. Aduerte verò, quod si esset dispensatus in sæculo ad omnia, & qualiacunque beneficia, posset deinde eligi ad prælaturas. Itẽ electus ad prælaturam asserente vias illegitimitatem, ex potente dispensare censeri dispensatum. Non tamen ad aliam maiorem. *p. 10. tr. 13. ref. 39.*

20 Ve-

20 Verum, eiectus à societate, reincidit in irregularitatem prædictam, quia solutus à Religionis vinculis, non debet eius priuilegijs gaudere. Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 71. dub. 2.* contra Sanchez nu. 14. & idem dic, si quis habitum dimitteret probata nullitate professionis, quia causa nulla nullum habet effectum. Riccius *to. 2. res. 311.* contra Peyrinum *to. 2. q. 2. c. 5. §. 9. num.* 149. Eiectus verò, aliarum Religionum probabile est non reincidere, quia sicut remanent astricti vinculo Religionis eo modo, quo explicat Sanctarellus *de apost. c. 6. dub. 1. nu. 1.* ita æquum est, manere suffragatos fauoribus semel obtentis, & irreuocabilibus. Verùm omnes eiecti cuiuscunque Ordinis, ex declaratione Sacræ Congreg. manent suspensi ab exercitio Ordinum in perpetuum, sublata Ordinarijs locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi. *p. 4. tr. 2. res. 66.*

21 † Denique professio est quædam mors ciuilis, quam homo moritur mundo †. Vnde Sanchez *lib. 7. cap. 10. num. 3.* & alij volunt, patre emittente professionem, deberi statim filijs legitimam, sicut Monasterium statim ei succedit; nam aliàs hoc deberet illis præstare alimenta, etiam supra vires hæreditatis, vsque ad mortem patris, quæ, cum successio facta fuerit à die professionis, frustra etiam expectatur. Contrarium tenet Palaus *to. 3. tract. 13. punct. 14. nu. 13.* & probat ex multis. Præsertim, quia alioqui, si pater haberet maioratus & fideicommissa, substitutus ei succederet à die professionis, quod ipse negauerat. Professum igitur habere successionem, & Monasterium subministrare debere filijs professorum viuentium alimenta, si aliunde non habeant. Sed non supra vires hæreditatis, quia non obligatur naturaliter, vt pater, sed solum ratione bonorum acceptorum. Idemque à fortiori dicendum de filijs professis relinquentibus patres. *p. 6. tr. 7. res. 55.*

An profitente patre, dandam sit statim legitima filijs.

Et è contra.

22 Quæres. An si quis absque causa neget Nouitio professionem peccet mortaliter? Negatiuam sententiam post Sanchez, & alios docet nouissimè Caramuel *in Regul. D. Benedict. disp. 40. concl. 20. n. 472.* & probat, quia annus probationis æquè conceditur Nouitio, & Monasterio, atqui Nouitius potest deserere ordinem sibi conuenientem, & aptum, & hoc sine conscientiæ scrupulo: ergo ordo poterit sine scrupulo dimittere nouitium sibi conuenientem, & aptum; quia aliàs communitas esset peioris conditionis, quam particularis, quod est absurdum; cum illa semper debeat esse conditionis melioris. Sed me citato mordicus affirmatiuam sententiam tuetur. Lugo *de iust. & iure to. 1. disp. 9. sect. 3. in Appen. num. 54.* vbi latè probat ex obligatione charitatis, & iustitiæ non posse Regulares expellere Nouitium è Religione absque iusta causa. Et ad principale fundamentum negatiuę sententię respondet, quod licèt Nouitius possit absque graui peccato ex leuitate discedere, non tamen posse ex leuitate dimitti absque causa, neque hoc est contra æqualitatẽ ex vtraque parte; imò si posset, id esset maximè contra æqualitatem huius quasi contractus, quia Religio posset absque causa maximam notam Nouitio inurere eum dimittendo. Nouitius autem non potest exeundo talem notam Religioni inurere: non enim imputatur dedecori Religioni, quod aliqui Nouitij retrocedant: sed ipsismet Nouitijs, qui perseuerare non potuerunt. *p. 7. tr. 11. res. 26.*

PROMISSIO.

1 † PRomissio, est datio fidei deliberata, vera, & spontanea, de re licita & possibili. Promissio metu extorta non parit obligationem, vt dictum est V. *Metus, nu. 4.* Et promissio de re illicita similiter †. Vnde promissio prodiga, de dando v. g. meretrici centum aureos, non obligat, nisi ad quantitatem, in qua nulla esset prodigalitas, etiam si sit iurata, vt diximus

Promissio quid.

An prodiga obliget. Ab Episcopo.

V. *Iuramentum*, *n*. 12. *p*. 4. *tr*. 4. *reſ*. 27. Et aliqui dicunt, omnem promiſſionem quæ fiat meretrici, ſecluſo iuramento, eſſe inualidam, & non obligare, etiam poſt actum turpem, quia vſus corporis, qui venditur, eſt intrinſecè malus. Vide V. *Meretrix*, *nu*. 2. *ibid*. in fine, *et p*. 2. *tr*. 16. *reſ*. 38.

Et an obliget in conſcientia.

2 † Promiſſio ſi fiat Deo, obligat etiam interna. Si autem hominibus probabile in primis eſt non obligare antequam acceptetur †. Acceptata verò legitimè dicitur, quando, quis, cui aliqui promittitur, vel ſignificat ſe acceptare, vel præſens tacet, nam in fauorabilibus, qui tacet, conſentire videtur. Cruz *p*. 1. *pr*. 7. *art*. 1. *dub*. 1. *concl*. 1 *p*. 3. *tr*. 5. *reſ*. 116. in fine. Qui autem promiſſionem legitimè acceptatam non ſeruat, peccat mortaliter, ait Vaſquez *in* 1. *par*. *diſput*. 85. *c*. 6. *nu*. 4. quia lædit iuſtitiam legalem, quæ ad bonum conuictum, & ſocietatem humanam diſponit ſeruanda eſſe promiſſa, & talis promiſſio eſt verè pactum, quod qui non ſeruat, poteſt excommunicari, *c*. 1. *de pactis*. Sed quamuis hoc verum ſit, ſi ex non ſeruata promiſſione detrimentum aliquod eueniat tertio, à priuatione rei promiſſæ diſtinctum, hoc tamen ſecluſo, probabilis eſt opinio Meratij *tom*. 2. *de iuſt*. & *iure diſput*. 19. *ſect*. 10. quod acceptatam promiſſionem non ſeruans, peccet ſolum venialiter, quia non ſeruare fidem in promiſſis, non eſt contra iuſtitiam, ſed contra fidelitatem; eſtque ſolum mendacium, quod ſi non eſt pernitioſum, non eſt mortiferum. *p*. 2. *tr*. 17. *reſ*. 9. *et p*. 4. *tr* 4. *reſ*. 122.

Præſertim ſi ſit ficta.

3 Ex quo à fortiori ſequitur, probabilem, & in praxi tutam eſſe ſententiam Sanchez *de matr*. *tom*. 1. *lib*. 1. *diſp*. 9. *nu*. 5. quòd promiſſio ficta, ſecluſo damno emergente, &c. non obliget in conſcientia, quia promiſſio eſt quædam veluti lex, quam ſibi promittens imponit; lex autem non obligat, ſi legiſlator non vult. Sed Vaſquez & Pôtius, ille *diſput*. 6. *de matrim*. *cap*. 3. *hic lib*. 2. *cap*. 4. mordicus docent, promiſſionem externam alteri inſinuatam inducere naturalem obligationem ſeruandi promiſſum, quam non poteſt tollere fallax voluntas. Vnde dicemus V *Stuprum*, *nu*. 3. deflorantem virginem ſub ficta promiſſione coniugij, teneri illam ducere, etiam ſi ſit vilioris conditionis. *p*. 3. *tr*. 4. *reſ*. 205. Ait etiam Turrianus *in ſelect*. *p*. 1. *diſp*. 29. *dub*. 6. non poſſe Regem abſque iuſta cauſa reuocare promiſſionem futuræ ſucceſſionis in Proregem, v. g. Sed ego exiſtimo, Regem in tali promiſſione nolle ſe obligare in conſcientia, & ideo contrarium tenendum eſſe. Quamuis ex maieſtate Principis eſſet, & ideò in praxi conſulendus ſit promiſſa ſeruare *p*. 5. *tr*. 14. *reſ*. 74. Quid autem dicendum, ſi fictæ promiſſioni accedat iuramentum, dicimus V. *Iuramentum*, *num*. 10.

An non acceptata.

Nec manifeſtata.

4 Cæterum, licèt ius ciuile irritet promiſſionem non acceptatam, nihilominus. Molina *de iuſt*. *to*. 2. *tr* 2. *diſput*. 262. *nu*. 16. contra Sanchez *diſp*. 7. *nu*. 24. probabiliter putat, in conſcientia obligare, ratione iuris naturalis, ex quo infert contra Layman *lib*. 3. *tr*. 4. *c*. 1. *num*. 9. quòd in cauſis pijs inducat ſtatim obligationem, etiam in foro externo, quia ius canonicum nihil circa hoc ſtatuit, & ſolemnitates iuris ciuilis in contractibus pijs non requiruntur. *p*. 3. *tr*. 5. *reſ* 107. Et probabilis etiam eſt opinio Soti *lib*. 4. *q*. 5. *ar*. 1. *ad* 1. quòd etiam promiſſio interna, ſtatim ac facta eſt, obligationem inducat in conſcientia, etiam ſi ſit de re prophana. Ex quo infert Mendoza *lib*. 1. *de pact*. *c*. 4. *num*. 8. quòd ſi cui conſtet, aliquid ſibi promiſſum eſſe, quod in iudicio poſtulare non poteſt, poſſit occultè ſibi compenſare. Vide etiam Sanctarellum. *p*. 1. *q*. 66. *num*. 49. *p*. 3. *tr*. 5. *reſ*. 116.

An promittens eleemoſynam certo pauperi, poſſit eam alteri præbere.

5 Promittentes eleemoſynam cuidam pauperi, ſecũdum Sanchez *in ſum*. *to*. 1. *lib*. 4. *c*. 49. *reſ*. 29. *num*. 6. dare poteſt alteri pauperiori, cęteri paribus, non tamen applicare ſibi, licèt pauperi, quia eleemoſyna eſt omnino ad alterum. *p*. 5. *tr*. 8. *reſ*. 37. Ad quid teneatur promittens rem indeterminatam in numero, pondere, & menſura. Vide V. *Voti obligatio*.

PRO-

P R O R E X.

† PRæter ea, quæ dicta sunt V. Princeps, & alibi de Principe in genere, hic de Prorege nonnulla dicenda sunt in particulari. † Et primò

Prorex in nominatione officialium tenetur nominare digniores.

1 Prorex tenetur nominare Regi digniores pro electione officialium facienda: nam communis opinio cum Anguiano *de leg. libro* 2. *controu.* 8. *nu.* 30. & 33. tenet, ipsosmet Reges teneri ad officia etiam sæcularia, quemadmodum ad beneficia eligere digniores, vt probatur ex text. in *auth. vt iud. sine quoque suffrag. §. eos autem coll.* 2. *Auth. de defens. ciuitat. in princip. vers. interim, et l. ascribenda C. de decur.* lib. 10. siue enim officia conferantur vt onera, cõmitti debent melioribus, iuxta cap. *licet ergo, et cap. vnico, vt Eccles. benef.* siue conferantur vt bona, & honores, ex iustitia distributiua dispensari debent iuxta cuiusque dignitatem. præferendo meliores & digniores: quamquam hæc iniuria cum non sit contra iustitiam commutatiuam, ad restitutionem non obliget, obligat tamen in priori casu, quia iustitia commutatiua versatur etiam inter Principem, & Rempublicam, cui vtilior minister adhiberi debet. & non est paritas de œconomo, qui potest eligere ad opera domini sui minus dignos, quia huic commissum est, quærere solum sufficientes: Rex verò constituitur à Republica cum pacto, vt in eius ministeriũ eligat digniores. Vide Villalobos *to.* 2. *tr.* 8. *diff.* 6. *n.* 6. *p.* 9. *t.* 7. *r.* 7.

Et dato, quòd Reges possint ad officia sæcularia eligere minus dignos, & probabilis, sit opinio contraria Vasquez (vt V. Electio *nu.* 1. probabilem illam admisimus) adhuc tamen Proreges tenentur in propositione nominare dignissimos: nam talis præsumitur Regis voluntas, qui si velit minus dignum eligere, id ex suo arbitratu, non ex Proregis instinctu facere volet. Quapropter Proreges omittendo in tali nominatione digniores, peccabunt, etiam si semel id facient. Et sic docet Hurtado *de Incarn. disp.* 12. *sect.* 15. *subsect.* 3. §. 250. *et* 251. & Aponte *de pot. proreg. de elect. offic. tit.* 5. §. 5. *nu.* 6. Et à fortiori procedit in nominatione Episcoporum, Abbatũ &c. (sed vide V. Beneficium, *n.* 11. Quod autẽ Proreges non possint pro tali nominatione pecuniã accipere, docet Fernandez de Mendoza *dub.* 3. *de tractis p.* 6. *t.* 6. *r.* 2.

Non potest aggratiare ad libitum delinquentes.

2 Secundò, Proreges non possunt pro suo arbitrio aggratiare delinquentes, etiam accusatore cedente; sed attendere debent qualitatem delicti, & ceteras circumstantias concurrentes; & tunc rarissimè, ob iustas, & euidentes causas, & miserabiles casus: excusante minori ætate senectute, in deliberatione, meritis ipsius delinquentis, vel suorum, aut pro eo intercedentis, & similibus, de quibus vide Tassonum *in pragmat. de Antifato vers.* 12. *obseru.* 1. *à nu.* 125. Regulariter verò peccabunt mortaliter, etiam si semel pęnam remittent facinoroso, vt homicidæ ex industria, sicario, assassino, & similibus; sicut etiam, si delicta leuia passim condonarent; quia ex hoc ciues in delinquendo audaciores fierent cum detrimento Reipublicæ: cuius bono conducit, delicta punire, *l. si ita vulneratus ff. ad legem Aquil. & alibi.* Et sic docet D. Thomas *in* 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 4. & expositores ibid. contra Mastrill. de *magistr. tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 16. *n.* 147. In eo autem casu, quo licitè delinquentibus pęnas remittunt, non possunt pecunias pro eis accipere. quia id sibi in Regnis Hispaniarum expresè prohibetur ordinationibus regijs, vt ait Valentia *to.* 4. *disp.* 5. *q.* 21. *punct.* 4. quas non solùm de iure, per ea, quæ ex multis notat Mastrill. num. 267. sed etiam ex nouis litteris datis Toleti anni 1596. & executoriatis Panormi 27. Aug. eiusdem anni sub regimine Excellentiss. Marchion. Hieracen. seruare tenentur. Et ita tenet citatus Mendoza cap. 7. qui c. 4. addit, proreges peccare, condonando reis pęnam ad petitionẽ famulorum recipientium pecuniam si ipsi id sciunt. Quod tamen limitatur, si cesset

Et accipere pro tali aggratiatione pecunias.

Digitized by Google

ſet ſcandalum, & pecunia ſit moderata, & recepta propter diligentias,& labores in impetrando gratiam inſumptos, nam diligentia iſtorum & labor eſt pretio æſtimabilis, & ideò vendi poteſt. Cautè tamen eſt procedendum: nam rarò adſunt circumſtantiæ requiſitæ, & Prorex non excuſabitur propterea,quod nihil pecuniæ ad ipſum deueniat, ſi in famulos talia perpetrantes conniueat,vt ait Maſtrill. *to.*1.*lib.*3.*c.*7.*n.* 50. Poſſunt etiam ipſi Proreges pro tali remiſſione in caſibus licitis pecuniam accipere, fiſco tamen regio, vel pio alicui operi applicandam, *p.*6.*t.*6.*r.*1.

Aut reos in carcere detentos ſuper triremes depoſitare.

3 Tertiò, non poſſunt Proreges homines facinoroſos in carceribus exiſtentes ſuper regijs triremibus depoſitare in neceſſitate, donec eorum cauſæ expediantur. & quamquam contrarium docuerit ex multis Aponte de pot. proreg.de reg.impoſ.*tit.*4. §.1.*nu.* 51. & aliquando in praxi ſeruatum fuerit, poſteà tamen regijs litteris prohibitum fuit, amplius in praxim deduci, vt obſeruat Maſtrillus de mag.*to.*2.lib.5. *c.* 6. *nu.* 266. Et ratio eſt,quia huiuſmodi reis per hanc depoſitionem denegantur ſaltem indirectè defenſiones, aut propter eorum abſentiam, vel impotentiam retardantur, quod rectam iuſtitiæ adminiſtrationem minimè decet. De ijs verò, qui ſemel remo aſcripti ſunt, ait Cutellius in *cod.l.ſic ad l.Iac.Reg.c.*31.*not.*38.*nu.*3. in magna neceſſitate compelli poſſe perſeuerare, mercedem ſtatis temporibus eis ſoluendo, nam qui operas locare conſueuerunt, in bonum publicum rectè coguntur perſeuerare. Ego verò hanc opinionem practicari permitterem, quando tempus arbitrio boni viri non eſſet adeò longum, & nullum dictorũ remigum vxoribus & filijs ex ipſorum abſentia in honore, aut vita damnum probabiliter timeri poſſet. *p.*6.*t.*6.*reſ.*5.

Aut vendere officia adminiſtratiua iuſtitiæ.

4 Quartò, Proreges non poſſunt vendere officia iuſtitiæ adminiſtratiua, inter quę etiam numerari debent officia vulgò dicta, *Maeſtro di Campo, Sergente maggiore, Capitano d'infanteria, Capitano di caualli, Capitano d'armi del Valle*, & ſimilia. Nam eſto,quod hæc officia ex ſe ſint vendibilia, de qua re V.Vendere,*nu.*21. auctoritas tamen illa vendendi ſolum ſtat penes Regem,qui eſt ipſorum dominus, & à quo in capitulis Regni officiorum venditio ipſis interdicitur,vt notat Maſtrill. *lib.* 1. *c.* 20.*nu.* 12. Vnde Proreges vendentes ſine expreſſa licentia, venderent rem alienam inuito domino, ac propterea peccarent mortaliter,& tenerentur ad reſtitutionem. Nec obſtat in contrarium conſuetudo; quia reclamat contra illam Rex per capitula Regna, & litteras particulares. Poſſet nihilominus Prorex vendere illa officia,quæ iuſtitiæ adminiſtrationem adnexam non habent, ſi hactenus ab alijs Proregibus de Regis licentia,aut approbata conſuetudine,vendi conſueuerunt. Sic P.Fernandez de Mendoza *in tract.de hac quæſt.ad Comit.de Lemos dub.*1.*par.*6.*tr.*6.*reſ.*3.

Concedere tractas frumentorum pro annis ſterilibus.

5 Quintò, Proreges non poſſunt concedere tractas frumentorum &c. perſonis priuilegiatis ad extrahendam ſingulis annis tantam frumenti copiã, pro anno ſterili non extractam: quia tractarum conceſſio eſt talis naturę, vt in tantum liceat,in quantum Regnum remanet ſufficienter prouiſum, aliàs Regni abundantia in eius detrimentum conuerteretur. vnde pro anno ſterilitatis non intelliguntur conceſſæ, nec proinde refici poſſunt in annis ſequentibus. niſi in principali conceſſione appoſita ſit clauſula refectionis. Sic Maſtrill. *de mag.tom.*2.*lib.*5.*c.*9.*nu.*56.*p.*6.*tr.*6.*reſ.*4.

Aut illas vendere.

6 In conceſſione autem tractarum,huiuſmodi Proreges,ſecundùm Mendozam vbi ſupra non poſſunt pecuniam accipere: quia Rex,qui eſt earum dominus,dat quidem Proregi facultatem concedendi, non tamen vendendi dictas tractas,quare venderet rem alienã inuito domino, vt diximus de officijs, cum macula culpæ mortalis, & onere reſtitutionis, *par.*6. *tr.*6. *reſ.*4. §. Quoad alterum.

7 Denique notat Aponte de *pot.pror.tit.*5.de tract. *nu.*8. non incurrere excom-

Digitized by Google

excommunicationem Bullæ Cænæ Proreges, prohibentes tractas ad Romanam Curiam, quando Regnum non est sufficienter prouisum, quia prima charitas incipit à seipso. Limitat hanc opinionem Genuens. in pract. Eccles. tricen. 21. q. 61. n. 2. in casu, quo Summus Pontifex, & eius ministri indigerent. Sed hic casus est metaphysicus, *p. 3. t. 6. res. 32.* §. Notandum.

Potest tamen prohibere tractas ad Romanam Curiam, quando est in Regno penuria.

PVER.

1 † PVer ante vsum rationis, sicut non habet consensum, ità nec præcepti capax esse potest. Contingere autem solet vsus rationis completo septennio, & ideò lex in septennio præsumit adesse, quamuis multoties acceleretur, aut protrahatur. Pueri ergo in ordine ad præcepta naturalia & diuina, tunc primū obligantur, cùm primo rationis lumen acquirunt. Vnde tunc tenentur ad Confessionem, & Cōmunionem in articulo mortis, vt dictum est V. Commun. *nu.* 11. & V. Confessionis, *nu.* 1. an teneantur etiā actus fidei, spei, & charitatis statim elicere, vide V. Præceptum, *a nu.* 10. Ad leges autem humanas etiam si discurrant, non obligantur ante septennium, vt dictum est ibid. *nu.* 12. & ad præceptum communionis Paschalis probabile est non obligari ante annos duodecim, vt dictum est V. Commun. *nu.* 3. † Quod etiam de præcepto audiendi Missam docet Marchãtius *trac. 4. c. 6. q. 2.* quia nimirum ante illam ętatem sacra mysteria nondum plenè apprehendūt, nec obligationem attentionemque requisitam intelligunt, vnde dum Sacro intersunt, huc illuc inspicere confabulari & corridere eos videmus: nec proinde condemnamus ad mortale: nec credenda est Ecclesia, eos plusquā veniali culpæ obnoxios facere. Sed ego teneo cum Coninch. *q. 83. art. 6. nu. 286.* & alijs, hoc præceptum ligare statim post vsum rationis, *p. 5. t. 13. res. 77.*

Puer quando incipit discurrere? Et obligari ad præcepta diuina? Et humana.

2 Quandonam pueri incipiant ligari censuris, vide V. Censura, *nu.* 10. Quando comprehenduntur in reseruatis, vide V. Casus, *num.* 10. Quando Confirmationem recipere debeant, vide V. Confirmat. *num.* 8. Quando Vnctionem extremam vide V. Extremæ Vnctionis, *num.* 16. Quando sponsalia celebrare, vide V. Sponsalia, *nu.* 2.

3 Pueri ante septennium completum possunt vti carnibus etiamsi vsus rationis acceleretur. Serra, non est eadem ratio desumentibus Eucharistiam contra Sà, Bussembaus *p. 11. t. 2 res. 56.*

Ante septennium possunt vesci carnib.

PVGNA, SEV BELLVM,

An licitum, & quæ in eo licita.

1 † MAteriam de bello quam Auctor in sextæ partis nouissimè editæ tractatu quarto discutit, huc commoditatis ergo reiecimus. † Bellum ergo iustum est, (quidquid pseudopatriarchæ Germanorum Lutherus & Roterodamus offutiant) si concurrat iusta causa ex ijs, quas infra referemus, & legitima potestas. († Quot enim bella in sacris litteris est inuenire à Deo, siue laudata, siue imperata; †). Ius autem indicendi bellum penes illos residet, qui in causis ciuilibus, & criminalibus superiorem non recognoscunt, quales sunt Papa, Imperator, Reges, Respublicæ, & aliqui Potentatus, qui licet Feudatarij sint, causas tamen & lites in suo terminant dominio absque appellatione, † quales sunt Duces Florentinus, Parmensis, & similes. † Posse etiam Ciuitates, & Magnates superiorem

Bellum iustum est, si interueniat iusta causa.

Et legitima potestas, quam habet Papa, Imperator, Reges, Respublicæ, Principes Feudatarij Imperij.

agno-

Et Respublicæ.
Et possunt habere alij per præscriptionem, aut necessitatē.

agnoscentes ius indicendi bellum per præscriptionem acquirere, docet Molina *de iust. tom.* 1. *tract.* 2. *disput.* 100. Sicut etiam ex necessitate, in casu nimirum, quo oppidani vnius Ciuitatis v. gr. ab alterius Ciuitatis incolis sub eodem Rege iniurias passi essent, & Rex requisitus, iniuriarum compensationem præcipere, vel negligeret, vel non auderet; quod cum Coninch. *disput.* 31. *de bello dub.* 3. *numero* 61. tunc solum admitto, cum nouæ adhuc iniuriæ & calamitates timentur. quia nimirum vnicuique licet vim vi repellere. minimè verò in solam vindictam aut restaurationem damni perpessi, vt docuit Lorca in 2. 2. *quæstio.* 40. *artic.* 1. *sect.* 3. *disputat.* 50. *numero* 12. nam aliàs quilibet priuatus, aut saltem paterfamilias, quoties propter negligentiam aut corruptionem iudicium ius suum, saltem clarum, obtinere non potest, posset bello & armis illud repetere, quod est absurdum. Ecclesiastici autem, qui temporale Reipublicæ alicuius dominium habent, possunt mouere bellum etiam ipsi. Papa verò non solum vt dominus temporalis Romę, & aliarum vrbium Ecclesiasticę ditionis, sed etiā vt supremus Ecclesię pastor potest in finē supernaturalē bellum mouere, vel alijs mouēdi facultatem concedere, si causa aliqua id exigat, vt dictum est V. *Papa p.*6.*t.*4.*r.*1.

Bellum vtrinque iustum materialiter dari non potest.

2 Num verò dari possit bellum vtrimque iustum? nam iudex secundùm falsò allegata & probata iustè quem mortis reum facere, reus executioni sententiæ iustè resistere potest. Dominus iustè seruum detinere, & hic iustè fugere, &c. Posse, ait Alciatus *in parad. lib.* 2. *cap. vlt.* Dicendum tamen cum communi, materialiter loquendo, iustitiam vtrique parti fauere non posse. († Est enim indiuisibilis, ac proinde non potest duobus contradicentibus opem ferre. †) Posse verò formaliter, ratione ignorantiæ inuincibilis, ita vt apud vnam partem iustitia reuera sit, apud aliam præsumatur. Ita Villalobos *tom.* 2. *tr.* 5. *diff.* 5. *num.* 1. *p.*6.*t.*4.*res.* 24. Is verò, qui cum tali ignorantia bellum intulit, cognita posteà iniustitia, tenetur ad restitutionem damnorum titulo solum rei acceptæ; vnde id solùm tenetur restituere, quod aduersariorum erat, & apud ipsum in specie permanet, aut ex quo ditior factus est. Lorca *disp.* 55. *n.* 4. *ibid. res.* 30. Si verò scienter bellum iniustum intulisset, ipse & eius consiliarij tenerentur omnes ad integram restitutionem damnorū insolidum, & in defectu aliorū singuli; quia vnusquisque est causa totalis, *ibidem resolut.* 31.

Formaliter potest.
Quia nimirum potest aliquis belli iniustitiam inuincibiliter ignorare.
Quam si deinde cognoscat, tenebitur ad damna ratione rei acceptæ.

3 Debent quoque Principes, secundùm aliquos, rectam in bello intentionem habere, proponere nimirum sibi tanquam finem bonum commune, pacem, &c. vt patet ex cap. *quid culpatur* 23. *quæst.* 1. Sed hæc intentio non ad iustitiam, sed ad honestatem belli pertinet. nam si iudex secundum leges reū punit animo vindictæ, non peccat contra iustitiam, sed solum contra charitatem, vnde non tenetur ad restitutionem. Et ita tenet Palaus *tom.* 1. *tract.* 6. *disput.* 5. *punct.* 1. *num.* 4. & alij. *p.*6.*tr.*4.*res.* 4. Tenetur verò ad restitutionem secundum Molina *disp.* 102. suis subditis, quoties cum maximo ipsorum incommodo & detrimento bellum alioqui iustum suscipit; hoc enim bellum non vndique iustum est: quia Princeps tenetur ex iustitia non solum habere iustam causam bellandi erga inimicos, sed etiam erga subditos, sumendo nimirum bellum, cuius sumptus tolerabiles, & emolumentum periculis, expensis & calamitatibus ferendis præponderet. Vnde rectè adnotat Coninch. *dub.* 4. *num.* 73. illicitè moueri bellum, si minima spes victoriæ subsit. Imò Caietanus *in* 2.2.*q.*96.*ar.*4. requirit moralem victoriæ certitudinem, licèt Palaus *punct.* 3. *num.* 17. dicat sufficere certitudinem probabilem. Et Suarez *disp.* 31. *de char sect.* 4 in fine, spem damnis, quæ timentur maiorem. Cæterùm Lorca *disp.* 53 *sect.* 3. *num.* 8. docet, Principem, qui omnibus pensatis imprudenter bellum iniret, moraliter certum, quod plus damni, quàm emolumenti suis subditis eueniet, non teneri restitutionem; quia non peccat contra iustitiam, sed contra charitatem, *p.*6.*t.*4.*res.* 7.

Princeps debet in bello rectam intentionem adhibere.

Et non indicere bellū subditis suis noxium magis, quam proficuum,

4. Disquir-

4 Dispendia autem belli, & oppressiones populi ex eo manentes, debet ex æquo Princeps in vassallos distribuere; nam, cum bellum sumptum sit in bonum commune, communibus quoque incommodis est sustinendum. Atque ita si vna pars Prouinciæ milites hospitando, &c. præ alijs grauata fuerit, tenetur Princeps ea grauamina compensare. Coninch. *disput* 31.*dub*. 7.*num*.98 Nisi (ait Layman *lib*.2.*tr*.3.*cap*.12.*num*.18.) consuetudo loci obtineat, vt hospites militibus seruitia, habitationem nimirum paleas, &c. gratis dent; nam hic excessus grauaminis esset per accidens. Quod si milites ex necessitate grauissima innocentes expolient absque eius culpa, tenetur damna resarcire, in quantum inde locupletior factus est. Si autem culpa ipsius interueniat, vt si stipendia soluere iniustè distulisset, obligatus erit restituere omnia damna, titulo retentionis iniustè (*part* 6.*tractat*.4. *resolut*.26.§. *Duo iuncto* §. *Excipitur*) non solum ipsi militi, si ob culpabilem retentionem stipendij sua vilius vendere coactus sit, aut in morbum incidit, membrum amisit, &c. & extraneis non obstibus, vel vassallis, si quos præ inedia spoliarunt, vt diximus: sed etiam Reipublicæ, si milites ob defectum solutionis rebellantes, aut victoriam amittere, aut bellum diutius cum magnis expensis, & incommodis protrahere eam cogerint, quia ipse est vera causa omnium horum damnorum. Palaus *tomo primo tractat*. 6.*disputatio*. 5. *punct*. 5. *num*. 2. Quæ quidem aduertit Layman in bello offensiuo contingere nō posse absque Principis culpa, qui prius cogitare debet an sumptibus sustinendis, & militibus in officio sua auctoritate detinendis sufficiens futurus sit. Posse verò contingere in bello necessario, præsertim defensiuo, si nimirum contra infidelium, aut hæreticorum incursus aggrediatur; quo casu tum ipsos milites, tum populos aliqua incommoda tollerare necesse esse ad vitanda maiora mala: præsertim, quòd Duces quandoque non possunt militibus prædas seueris supplicijs prohibere, quia statim secessionem ad aduersarios meditantur. Attendendas quoque locorum consuetudines. nam alicubi pannum maiori pretio accipere milites coguntur in stipendij partem, alibi ad tres, vel quatuor menses solutio eis differtur, ad secessionem fortassè impediendam. Et si dimissio fiat, aliquid ipsis detrahitur ob prædas contra Ducis voluntatem deuectas, etiam innocentibus. Ex quibus Confessarius non statim debere hæc tanquam iniusta damnare, tū ob necessitatis rationē, quia pecunia non suppetit, partim ob consuetudinem, in quam milites ipsi scientes, & militiæ nomen dantes, consentiunt. *ibid.ref*.29.

Et belli dispendia equaliter omnibus imponere debet.

Est stipendia militibus ex iustitia soluere statis temporibus sub onere restitutionis omnium damnorum cuius emergentium.

Si culpatè id faciat.

Præsertim in bello offensiuo, & voluntario.

5 Aduertit autem Duuallius *in* 2.2.*quæst*.16.*artic*.4. quòd si Principi post bellum inceptum ex iusta causa, offertur satisfactio, & nondum vltima pugna inita est, tenetur eam acceptare, & ob vlteriori pugna abstinere, nec sanguinem humanum profusioni, & subditos periculis, & incommodis exponere, quia res ex vtraque parte sunt adhuc in integro, & euentus belli in incertitudine positi. Et certè si satisfactio oblata fuisset ante bellum inceptum, debuisset à bello cessare. Secus verò, si victoriam quasi manibus teneat; quia tunc inimici non sunt in statu satisfaciendi, sed satispatiendi. Et sic intelligendos Caietanum, & Banez dum docent, Principem post bellum inceptum non teneri acceptare satisfactionem. Sed in hac re Suarez, Molina, Valentia, & Coninch. quos citat, & sequitur Palaus *n*.14. tenent, Principem non posse iustam satisfactionem respuere; quia bellum ex necessitate suscipiendum est, quæ oblata satisfactione, iam cessat. Aduertit autē Becanus *in* 2.2.*q*.9 *c*.25.*n*.4. nomine iustæ satisfationis Principem exigere non solùm ius iustè prætensum, sed etiam expensas & molestias belli, nec non quidquid in posterum necessarium fuerit, ad securè, pacificèque viuendum, quia hic præcipuus belli scopus. Verùm placet distinctio Lorcæ *disp*. 57. *num*. 12. quòd si agatur de sola recuperatione, oblata rei possessione & compensatione sumptum, à bello cessandum sit, quia nihil aliud ex iustitia peti poterat: si verò

Quare si post inceptum bellum, offertur satisfactio.

Restituendo quidquid prætenditur, tenetur à bello desistere.

Secus, si agatur de vindicta, & suppetant necessaria, speretúrque augmentum boni communis.

si verò agitur de vindicatione iniuriæ, tunc Princeps possit satisfactionem respuere, quia belli pœnam iustè infligere potest, & eam remittere, non iustitiæ, sed misericordiæ est. Sanè actor in iudicio potest exequi pœnam, iustam, & oblatam conpensationem contemnere. *p.6.t.4.res.*8.

In bello licita sunt stratagemata.
Citra infidelitatem.

6 Licita autem sunt in primis in bello stratagemata & insidiæ, vt docent communiter DD. cum Coninch. *disp.*31.*de bello dub.*7.*num.*109. Nec enim per se mala, & ad victoriam sępe necessaria vel vtilia. Excipe tamen casum, quo fides de non adhibendis insidijs data esset. Hæc enim seruari debet, & omne promissum implendum vt ait D. Thom. *in* 2.2.*q.*40.*art.*3. nisi coactum sit, aut in graue damnum boni communis Reipublicæ, aut Religionis cessurum, quo casu etiam iuratum impleri non debet, item nisi hostis fidem suam ex toto, vel ex parte fregisset. Sic Palaus *tomo* 1.*tract.*6.*disput.*5.*punct.* 4.*num.*4. Item nisi circumstantiæ, & conditiones mutentur, addit Duual. *in* 2.2.*q.*16.*ar.*8. si mutatio talis, sit, vt si fuisset præuisa, promissio secundum prudentis arbitrium non fuisset secuta. Vide etiam Layman *lib.*2.*tra.*3.*cap.* 12.*num.*10.*par.*6 *tract.*4.*res.*10.

Homicidia.
Hostium seruitu, Ac deprædatio, &c.

7 † Prætereà in bello iusto licitum est hostes occidere, vel in seruitutem redigere, bona eorum deprædari, deuastare, & quidquid ab obtinendam victoriam necessarium est. † Sed

Et quidem per accidentes etiam innocentes vna cum nocentibus occidi possunt.

8 Petes primò: Nam liceat in bello iusto occidere innocentes? infantes nimirum, mulieres, monachos, conuersos, Presbyteros, rusticos, colonos, legatos, peregrinos, exteros, & mercatores? Respondeo per se non licere, quia innocenti nulla pœna iustè imponitur licere autem per accidens, quatenus aliquid fieri per se licet ad exequendam victoriam, ex quo innocentibus etiam damnum infertur: quia tunc, tunc præter intentionem contingat, nec teneatur quis à consecutione iuris proprij propter incommodum innocentium desistere, tale damnum non censetur voluntariam inferenti. Itaque licitum est in bello oppugnare vrbem immittendo iacula, euertendo subiecto igne sulphureo turres, &c. licet verisimile sit, aliquos innocentes ex hoc mortem incursuros: Obseruat tamen Palaus *tom.* 1.*tract.*6.*disp.*5.*punct.*4.*num.* 9. hæc ita intelligenda, vt semper finis belli habeat necessitatem, vel vtilitatem huic malo præponderantem; quia non licet quærere proprium commodum cum grauissimo aliorum detrimento, ex quo bene obseruat Lorca *in* 2.2.*sect.* 3.*disp.*53.*num.*3. illicitè inferri in bello ea damna, quæ ad finem belli non conducunt. & Villalobos *to.*2.*t.*5.*diff.*12.*num.*10. non posse obrui licitè oppidum, in quo plures innocentes, pauci nocentes reperiuntur, quia plus mali exinde resultaret, quàm boni, *ibid. res.*11.

Eorumque bona diripi, & deuastari.

9 Petes secundò: Nam liceat in bello iusto, innocentium bona diripere, & deuastare? Respondeo eodem modo. directè non posse, indirectè & per accidens posse, præsertim, si timeatur per illa iuuandum inimicum ad iniustè oppugnandum. In quo casu etiam rebus Ecclesiasticis noceri posse ex quadam consuetudine; Sicut ait Reginaldus *tomo* 2 *lib.*21.*cap.*8.*num.*115. Sicut etiam, ait, si Ecclesiastici se miscerent bellis ciuilibus, iuuarentque hostes; nã tunc haberentur loco hostium: & si Ecclesia more castri munita esset ad inferendam vim, & oppugnandos hostes, expugnari & incendi posse; quia id prohibetur in cap. *Sanctorum Patrum* 10.*quæst.* 1. secus si in castellata sit in defensionem Ecclesiasticorum, vel laicorum innocentium. quamuis tunc auferri possint arma, & tormenta bellica, ne inimicis inseruiant. Verum

Excepta Ecclesia.

Bonis Ecclesiasticorum.

cum Ecclesiastici corpus in Republica à laicis distinctum constituant per peculiarem mancipationem, qua Deo sunt consecrati, non debent, nec possunt pro laicorum culpa absque irreligione, & Dei reuerentia suis bonis spoliari. Et Syluester V. *Bellum*, in fine, docuit, omnia bona, quorumcunque sint, in Ecclesiam reposita vt custodiantur, hoc immunitatis priuilegio potiri, quod piè dictum existimat Palaus *tomo* 1.*t.*6.*disp.*5.*punct.*4.*nu.*18. quanto magis,

magis, si bona sint Ecclesiasticorum? Et quid si sint ipsius Ecclesiæ, vt sacra suppellex, & bona immobilia fabricæ, & ministrorum seruitio destinata, quæ speciali ratione suos ipsius Dei? Reuertendo autem ad laicos innocentes, certum est restitui debere eis post bellum bona rapta & vastata, à raptoribus quidem & prædatoribus, si supersunt, aut ex eis facti sunt ditiores, ab ijsdem verò étiam si in bello consumpta sunt, vt ait Palaus *num.* 21. quia innocentes non tenebantur offenso dare bona sua, vt vsuum recuperaret (cum non supponeretur simpliciter pauper) sed tantum mutuare: vel saltem à nocentibus, qui huiusmodi damnorum causa fuerunt, vt ait Becanus *in* 2.2. *cap.* 25. *q.* 12. *num.* 7. vbi obseruat, inter pacta cum hostibus de damnis restituendis, paciscendum esse, vt restituatur innocentibus, quod eorum causa iniustè ab ijs ablatum est. *p.6.s.4.res.*12.

Vel in Ecclesiam deuectis.

Et bona innocentium restitui postea eis debent.

10 Petes tertiò. An liceat in bello iusto innocentes in seruitutem redigere? Respondeo: Palaus *num.* 13. & alij affirmant: quia sunt partes Reipublicæ nocentis, quæ eorum libertatis dominium habet, potestque de ea disponere, vt ipsimet possunt, & eorum partes in necessitate, & seclusa lege positiua, eorum creditores, quibus aliter soluendo non esset: nam libertas computat inter bona fortunæ. Oppositum docuit Lorca *in* 2. 2. *sect.* 3. *disp.*54. *num.* 20. quia talis seruitus nulla ratione iustificari potest, nisi in casu, quo bellum esset diuturnum, ad frangendas vires inimicorum. qua ratione iustificari seruitutem feminarum & infantium, Turcarum apud Christianos, nam ob rationem dictam occidi possent, vt videtur permitti in 20. Deut. vbi ideò in obsidione prohibetur arborum fructiferarum succisio, quia non possunt obsessorum pugnantium augere numerum, si ergo in tali casu viui seruentur, sola libertate priuati, benignè cum eis agi. Mendoza verò *vol.*2. *disp.*164. *sect.*11. §.107. quamuis Turcarum innocentium seruitutem in praxi licitam esse existimet propter auctoritatem multorum DD. ex qua hæc opinio probabilis redditur speculatiuè tamen loquendo, talem seruitutem illicitam existimat, quia partes totius methaphorici, quibus est distincta voluntas, non possunt puniri ob delictum compartium. Et ius Reipublicæ in libertatem ciuium non habet locum citra necessitatem extremam, vnde nec victori succedere potest, nisi pro extrema necessitate, Christianæ autē Reipublicæ securitati satis consulitur, capiendo Turcas, & cautè custodiendo, ne ad suos reuerti possint, absque eo, quod vendantur, & bona acquirendi contractus ineundi iure, ac (vno verbo) libertate, priuentur. Summa veritatis hæc est: Turcæ & Saraceni, quicunque sint, Christianorum mancipia iustè fiunt, Christiani verò Turcarum serui fiunt de facto, non de iure, quia eorū in nos bellum iniustum est. Christiani Christianorum ob consuetudinem communi consensu approbatam serui non fiunt. Et in genere innocentes nō possunt fieri serui per se, possunt verò per accidens, quando timentur hostibus subsidium præstaturi. *p.6.tr.5.res.*13.

Qui etiam per accidens serui fieri possunt.

Ex Turcis.
Ex Christianis verò minimè.

11 Petes quartò: An serui bello iusto effecti fugere possint ad suos? Respondeo, Nauarrus negat *c.*17. *num.*103. quod probare videntur iura cap. *si quis seruum*, 107. q.4. ex Conc. Gangr. & latet sub Martino I. in quibus grauis pœna decernitur suadenti fugam mancipio, & *in l.*1. *C. de seru. fugit.* dicitur *Fugitiuus seruus furtum sui facit domino*. Accedit quoque ratio desumpta ex legitima possessione & iusto dominio, quibus dominus iniustè spoliaretur & ex similitudine iusti exilij, quòd exul frangere non potest sine peccato. Ex quibus *in l* 3. *C. de seru. fugit.* grauis pœna decernitur seruo, qui in fuga deprehensus fuerit. Contrarium tamen teneo cum Lessio *lib.*2. *cap.* 5. *dub.*5. *num.* 24. & alijs, quotiescunque seruus fidem non dedit, aut iuramentum adhibuit non fugiendi, non solum de Christiani s Turcarum mancipijs, quos V. *Furtum*, & fugere & bona eorum surripere & secum adducere licitè posse docuimus, & docet nouissimè Solorzanus *de ind. iure lib.* 2.

Serui tamen effecti fugere possunt ad suos quicunque illi sint.

Etiam si benignè tractentur.

cap.

cap. 10 *num.* 24 ſed etiam de alijs quibuſcunque, etiam ſi benignè tractentur. dummodo non fugiant animo vagandi, ſed reuertendi ad propria. Id quod probatur generali conſuetudine, ſecundum quam ſerui fugitiui, vbi ad ſuos peruenerint, non compelluntur redire ad dominum: & roboratur leg. Imper. *nihil intereſt. ff. de captiu. & poſtlim. reuer. & in §. item ea, Inſt. de rerum diuiſ.* Verum tamen eſt quòd ſi ſeruus à domino in fuga deprehenſus fuerit, tenetur ei obedire, & ad locum ſeruitutis voluntariè redire, ſicut incarceratus fugiens à lictoribus comprehenſus; neuter enim domino, aut lictori reſiſtere vi poteſt. cum adhuc in eorum poſſeſſione reperiantur, nec dum plenā libertatē adepti ſint. *p.6.t.4.reſ.* 14. *& obiter olim p.3.t* 5 *reſ.* 96. in fine.

Chriſtiani verò poſſunt capituli fieri abſque ad ſolutionē certi pretij.

12 Petes quintò: An in bello iuſto inter Chriſtianos, capti ab inimicis, ſi non ſerui fieri, at ſaltem vſque ad certi pretij ſolutionem retineri poſſint? Reſpondeo cum Valaſco *tom.1. conſil* 30. *num.* 4. *&* 5. affirmatiuè quidquid contra illum inſurgat Ægidius *in l. ex hoc iure, ff. de iuſt et iure p. 1. cap.* 1. *num.* 7. idque in pęnam iniuſti belli, & iniuſti periculi, cui victorem expoſuerunt, à quo proinde ſicut vita priuari, ita quoque pecunia mulctari poſſunt, & quamdù non ſoluunt, in vinculis detineri, vt detineri ſolent mandato iudicis ære alieno grauati. Et ſic conſuetudine ſeruari in Flandria, Gallia, Italia, Germania, alijſque Chriſtianorum regionibus ſe audiuiſſe teſtatur Valaſcus, apud quem ait Rebuffus, pretium huius redemptionis regulariter acquiri capientibus, & taxandū eſſe iuxta diuitias, & qualitatē perſonæ. *p.6.tr.7.r.*16.

Obſides innocentes ob violatam hoſtium fidem non licet occidere.

13 Petes ſextò, An in bello iuſto liceat in pœnam violatæ fidei obſides innocentes occidere? Reſpondeo cum Villalobos *tomo 2. tract.* 5. *diff.* 12. *num.* 16. non licere, ſed ſolum detineri poſſe captiuos. Filliucium verò contrarium docentem *tom.2. tract.* 29. *cap.* 9. *num* 191. non eſſe audiendum. *p. 6. tr. 4. reſ.* 20. † verùm alibi in ſententiam Filliucij propenſior viſus eſt, Vide V. *Occidere, num.* 33. †

Nec alios innocentes ob metum rebellionis.

14 Petes ſexto; An liceat inimicos in bello iuſto poſt reportatam victoriam interimere ob ſecuritatem? Reſpondeo, aliquos affirmare tam de nocentibus, quàm de innocentibus. At Lorcæ hæc opinio rigida videtur, cum nemo puniri poſſit ob delictum nondum conmmiſſum, pręſertim cum rebellio aliter præcaueri poſſit. Solùm ergo de nocentibus dicendum eſſe, quòd ſi morte alias digni ſint, conſultius ſit illos occidere, quam ſaluare, quia ſic & iuſtitiæ, & ſecuritati ſimul proſpicitur. Ita ille *diſput.* 54. *num.* 8. *p.6.tr.4.reſ.* 11. §. *Sed hic obiter.*

Princeps victor in bello iuſto petere poteſt omnia damna. Expenſas belli aliquid in pœnam iniuriæ illatæ.
Et quidquid pacem ſtabilire poteſt?
Etiam extruendo arces in terris inimicorum, &c.

15 Petes ſeptimò: Quaſnam ſatisfactiones petere poteſt Princeps victor in bello iuſto? Reſpondet Duuall. *in 2. 2. tract. de char. art.* 4. petere poſſe omnia ablata & vaſtata, expenſas belli, ac etiam aliquid in pœnam iniuriæ illatæ, vt tributum, vel retractationem contumeliarum: & quidquid ad pacis in poſterum ſtabiliendæ neceſſarium viſum fuerit, vt addit Coninch. *diſput.* 31. *dub.* 7. *num.* 209. priuare victos etiam innocentes ſuis bonis, aut etiam aliquos libertate, ſi non ſunt Chriſtiani, quatenus hoc ad dictum finem neceſſarium eſt; item extruere in eorum terris munitiones, ac præſidia imponere: & denique cum iudicis erga victos perſonam obtineat, poſſe eos iuxta delicta, etiam morte, punire. In his tamen omnibus memorem eſſe debere Chriſtianę clementię, nec omnes, qui morte digni inueniuntur, ſi plures ſint interimere niſi in caſu quo Chriſtiana prudentia ad præcauendum maximū malum id ſuaderet. *p. 6. tr. 4. reſ.* 22.

Bona autem in bello capta, immobilia ad Principem, mobilia ad milites pertinent.

16 Petes octauò: Ad quemnam pertineant bona in bello iuſto percepta? Reſpondeo, immobilia ad Principem in ſatisfactionem iniuriæ, expenſarum &c. vt dictum eſt; mobilia regulariter ad milites capientes pertinere. Quid faciendum ſit de bonis furtiuis, quæ capiuntur in bello iuſto ab inimicis dicemus *num.* 32. *p.6.tr.4.reſ.* 23.

17 Petes tandem: An liceat bellare in die feſto? & quid de alijs temporibus?

Digitized by Google

ribus? Respondeo, Alexand. III. in cap. Treg. de treg. & pace, prohibuisse bellum ab Aduentu vsque ad Octauam Paschæ sub grauibus pœnis, & comminatione excommunicat. sed hoc præceptum non fuisse receptum, vt tradit Valentia *to. 3. disp. 3. q. 16. punc.* 5. & alij. Quoad dies festos, docuimus etiam V. Festum, *nu.* 6. non esse peccatum in eis bellare, ne veniale quidem, si Missa audiatur. Nam bellare non est opus seruile, cum etiam pertineat ad Principes. Nec bene ait Banez, bellum distrahere à pietate, & deuotione, quibus in die festo vacandum est: nam potius abstrahit à peccatis, quibus milites in otio vacare vt plurimum solent, vt ait Molina *to. 1. tr. 2. disp.* 111. Missa verò debet quidem audiri, si eius auditio præparationi ad bellum, nec minimum nocet: si verò milites ne se accingant vt pugnent, vel Sacerdotes ne militum Confessiones accipiant (opus tunc temporis magis necessarium) impediat, ab ea excusantur, vt docet Duual. *q. 16. art. vlt. p. 6. tr. 4. res.* 32.

Bellare in die festo non est illic tum.

Si Missa audiatur, nec sine iusta causa omittatur.

PVGNA, SEV BELLVM

Quoad Causas.

18 Causæ iustæ bellum indicendi multæ sunt, & numerantur à Palao *to. 1. tr. 6. c. 5. punct. 3. n. 3.* & alijs. Prima est, vt subditi rebelles ad obedientiam redigantur. Secunda, vt recuperetur prouincia, aut ciuitas Principi iure debita & ad bonum commune multum conducens. Tertia ad vindicandam grauem contumeliam Principi, aut Reipublicæ illatam, cuius rei exemplum extat 2. Reg. 10. Quarta in vltionem auxilij inimico iniustè bellanti suppeditati, exemplum habes ibid. cap. 8. Quinta, vt repellantur ij, qui iniuste probibent ne nocentes puniantur in bonum Reipublicæ, exemplū habes 20. Iud. Sexta, in pœnam violati fœderis non sine damno, iniuria, aut dedecore patientis. cuius belli exemplum extat 4 Reg. 3. Septima, ob denegata ea, quæ iure gentium debentur, vt transitus per alienam regionem sine mora, & nocumento, cap. vlt. 23. quæst. 12. Octaua, vt auxilium iustum socijs afferatur, exemplum habes Gen. 14. Nona, si populi idolatræ sint, vel in hæresim, aut infidelitatem lapsi, alios secum trahant, & dissentiorem in prouincia excitent, &c. Inepta quoque barbaries iusta causa est ad bellum mouendum ob vtilitatem ipsorum barbarorum, saltem propter illos, qui cum infantes, vel inermes sint, beneficio politiæ, & disciplinæ, quod ipsis exhibetur, non resistunt ad quod satis iuris dat humanitas, & beneficentia homini debita, ita tamen, vt non redigantur in seruitutem despoticam, sed politicam. Ita Mendoza *volum. 2. disputat. 169. sect. 5. §. 49.* Hanc autem facultatem habebitis, cui primo occurret, & suppetet facultas, & auctoritas Summi Pontificis multum iuuabit, tamquam mandantis opus pietatis, *part. 6. tract. 4. res.* 3.

Belli causæ legitimæ sunt.
Subditorum rebellium, subiugatio.
Recuperatio ciuitatis magni momēti.
Grauis contumeliæ vltio.
Vel auxilij iniquè hosti suppeditati.
Redemptio contumeliosi de manibus hostium negantium.
Violatum fœdus.
Negatus transitus innoxius &c.
Idololatria contagiosa
Et barbaries.

19 Sed petes primò: An in quinta causa belli ex nuper assignatis, contineatur iniuria Principis, qui vassallum suum de eius consensum externum Principem iniuria afficientem, ab eo requisitus, reddere morte plectendum non vult, quamquam alias satisfactationes exhibeat: Respondeo Bannez probabiliter affirmare exemplo Iud. sup. cit. vbi Israelitæ bellum Beniamicis iustè indixerunt, eo quod Gabaonitas maximi sceleris reos tradere recusauerunt: aitque: Principem læsum lædentis iudicem esse directum, ac proinde habere absolutè ius morte eum puniendi, nullamque aliam satisfactionem acceptandi, vnde si Princeps alius reddere nolit, bello cogi posse. Hanc quoque sententiam tenent Palaus *tom. 1. tract. 6. disp. 5. punct. 3. num. 15.* & Molina *tom. 1. tract. 2. disp.* 103. qui aduertit, Principem peccaturum contra charitatem, si recta ratione exigente, & vtriusque Reipublicæ bono, competerem in alijs

Petes, an iustum sit bellum in Rempublicam, quæ ciuē Principi contumeliosum concedere non vult puniendum?

in alijs rebus satisfactionem respueret. Verùm Coninch. dub. 2. *nu.* 29. contrarium tenet, & negat illud Principum, quod Princeps læsus sit per se iudex personæ lædentis. Ad exemplum verò Israelitarum dici potest, eos Beniamitas bello iustè impetijsse tanquam sibi subiectos, quia erant partes illius populi, quam omnes tribus constituebant, *p. 6. tr. 4. res. 6.*

In violantem legatos?

20 Petes secundò: An in sexta causa comprehendatur violatio legatorū? Respondeo affirmatiuè cum Coninch. *nu.* 24. & Theologis communi. Et habemus exemplum in 2. Reg. 10. vbi Dauid Ammonitis bellum intulit ob violatos legatos; quod etiam fecerunt Romani bello Tarentino, Illyrico, Corinthio, & Mithridatico. vnde violantes legatos læsæ maiestatis rei fiunt Cabedo *par. 2. decis. 16. num. 2. p. 6. tr. 8. res. 2. §. Atque ex his.* Verum non est formalis ligatorum violatio, si puniantur à Principe, in cuius territorio grauiter vltra terminos legationis delinquerunt. vide V. Princeps, *num.* 17.

In negantem transitum exercitui non tuto?

21 Petes tertiò: An in septima includatur negatio transitus exercitus armati ante necessariam cautionem? Respondeo negatiuè: nam transeuntes tenentur omnem securitatem facere non nocendi, vnde quia ab armatis ferè semper timeri potest, sæpe eis transitus iure negatur. Ita Coninch. *num.* 51. *p. 4. tr. 4. res. 74. §. Nota, & par. 6. tr. 4. res. 5.*

In negantem negotiationem. Hospitium. Vsum fluminum. Piscationem corallium &c.

22 Petes quartò: Quid si Princeps interdicat exterius negotiationem, & mercaturam, hospitium, vsum fluminum, piscationem corallium, & margaritarum, quæ de iure gentium omnibus sunt communia. Esse iustam caussam indicendi ei bellum, ait Victoria *relect. de Indis Insul. par. 2. init.* & hoc titulo iustificat debellationem Indorum, earumque regionum possessionem ab Hispanis apprehensam. Verùm ego alijs de causis Indos ab Hispanis debellatos existimo, & contra Victoriam insurgunt Palaus *num.* 4. & DD. communiter ea ratione, quia nullo iure probari potest, deberi exteris commercium, & hæc omnia in tantum sunt communia, in quantum non prohibentur: nam si priuatus acquirit suæ hæreditatis dominium, cur non etiam Respublica acquirere potest dominium talium rerum, ita vt citra extremam vel grauem necessitatem, vel omnibus, vel aliquibus exteris interdicere possit. *p. 4. tr. 4. res. 74.*

In idolatras frangẽtes iura naturę contra Deum, & homines.

23 Petes quintò: Cùm nemo possit punire non subditos ob delicta in Deum commissa, cur dictum est in nona causa, debellari posse populum idolatram. Respondeo, reuera multos inter quos Palaus *nu.* 7. & Villalobos *to.* 2. *tract.* 5. *diff.* 4. *num.* 14. contrarium docere, præsertim quod Princeps laicus non punit hoc delictum in suis subditis. Sed Solorzanus *de ind. iure lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 26. tenet, tales licet puniri non possint ob violatum ius naturæ, quod debitum Deo cultum præscribit, puniri tamen posse, ob violatum illud, quo vnicuique proprium reddendum, & nemini faciendum quod nobis factum displiceret, præcipitur, vt propter furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa testimonia, incestus, stupra ab ipsis, aut commissa, aut permissa. Et Syluester V. Iudæus, *num.* 4. & alij docent, bellum moueri posse ob solam idololatriam: præsertim si accedat auctoritas Summi Pontificis. Et, quidquid sit de hic opinionibus, de quibus nouissimè ad partes agit Fagundez in *decal. tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 33. à *num.* 28. si infideles, præter idololatriam, effrenata quoque tyrannide, humana carnis ingluuie, execrandis innocentium sacrificijs commaculantur, vt passim de Indis testatur Mendoza vol. 1. *disputatio* 75. *sect.* 1. §. 22. verius puto debeliari posse. *part. 6. tract. 4. resol.* 16. Aduerte hic Reginaldum *tomo* 2. *lib.* 21. *cap.* 8. *num.* 94. assignare septem casus, in quibus contra infideles bellare liceat. Primus est, si possident terras Christianorum, vt Turcæ. Secundus, si Christianos iniuria afficiunt, vt ijdem afficiunt. Tertius, si Christianos a vera Religione abducunt. Quartus, si Euangelij prædicationem impediunt, de quo diximus V. Papa. *numer.* 3. Quintus, quando à Christiano Principe eorum domino leges naturæ consenta-

sentaneas recipere & obseruare renuunt: Sextus, si committunt peccata non solùm contra Deum, sed etiam contra proximum. *Ibidem resol.* 17. §. *& ad confirmationem*: Septimus, si subditi Principis Catholici incidant in hæresim, nam Deus olim filijs Israel præcepit, vt ciuitatem, quæ in tale crimen incideret, delerent Deuter. 13. & ob hanc causam filij Israel filijs Ruben & Gad volerunt bellum mouere, Iosue 22. vt probant Patres relati 23. *quæst*. 4. *capit. displicet, & sequent*. Et ratio est, quia hæresis grauissima damna affert toti Reipublicæ. Seruandum tamen esse ordinem iuris, vt bellum eis non inferatur, nisi prius ab Ecclesia hæretici declarentur. cap. *cum secundum leges, de hær. in* 6. Beccanus verò *in* 2. 2. *cap*. 26. *quæst*. 5. tunc hæreticos bello puniri posse, inquit, quando à fide deficientes, alios quoque in eandem hæresim traherent, exemplo Moysis, qui partem populi vitulum adorantem bello adorsus, triginta eorum millia trucidauit. Et si conentur trahere vicinos alterius Regni, inuadi posse à Rege istorum in defensionem, & iniuriarum vindictam. *ibid. res*. 19. Et hæreticos.

24 Petes sextò: An regiones infidelium iustè inuadantur & possideantur ob donationem Pontificis? Respondeo: Gryphanius *de Insulis, cap*. 24. *à num*. 59. negat & in donationem noui orbis ab Alexandro Sexto Regibus Hispaniarum factam impiè inuehitur, quasi in donationem rerum alienarum, quæ furti speciem sapit, *Glos. in l*. 1. *C. si aduersus vendit*. Verùm prædictam donationem firmant Malfectius, Sepalueda, Borrellus, Paramus & alij, quos citat & sequitur Solorzanus *cap*. 23. *num*. 68. *& seq*. ad agrumenta Gryphanij respondens: Quia nimirùm Summo Pontifici ius inest, fidem Euangelicam propagandi, & destruendi idololatriam, vt diximus V. *Papa, num*. 3. *p*. 6. *t*. 4. *res*. 18. Sanè Papa potest Principibus Christianis concedere terras infidelium, ob fidei propagationem.

25 Petes tandem: An Princeps arma mouere possit dubius de iustitia belli? Ad hanc quæstionem respondet Syluius *in* 2. 2. *quæst*. 40. *ar*. 1. *quæst*. 4. *concl*. 2. 3. *&* 4. sub distinctione. In causa iniuriæ, non posse, ait: quia res tanti periculi non est exequenda ob causam dubiam. In causa possessionis non possidentem similiter non posse bellum mouere: quia iura fauent possidenti: quinimmò si in tali casu eum possessione vi spoliaret, hunc contra ipsum licitè insurgere posse, quia iniuria affectus est. Posse tamen bellum mouere, si plus iuris habere videatur, & compensationem petens admissus non fuerit, si quidem res sit grauis, & dignu bellorum periculis. nam possidens in dubio tenetur admittere legatos partis aduersæ pro examinando dubio, etiam æquali. Si autem neuter possidet, & dubium est æquale, bellum moueri posse, non pro recuperatione totius, sed tantum partis, vel eius compensatione; quia res in tali dubio, aut diuidi, aut ex æquo compensari debet. Ita ille. Sed aduerte, quòd si Princeps possidens, magis inclinet in eam partem, quòd res sit aliena, non propterea ad restitutionem aliquam obligatur: quia talis propensio non euacuat dubium, & ideò à possessione superatur. Sic Granado *in* 2. 2. *contr*. 3. *tr*. 12. *disp*. 4. *sect*. 3. §. 2. *num*. 24. *p*. 4. *tr*. 3. *res*. 50. Quid si Princeps dubitet de iustitia belli.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Duces, & Officiales.

26 DVces grauissimè peccant, si plures milites, quam reuera habeant repræsentent, suos quandoque famulos in milites & centuriones eligentes, vt stipendia sibi approprient; & si propter defectum militum arx amittatur, vel alia damna consequantur, tenentur ea omnia reparare. Item, si cum exercitu processuri, qua transituri sint non exponant, vt à pagis & Ducis peccata sunt, minuere numerum militum ob auaritiam.

Digitized by Google

Extorquere à populis pecuniam in redēptionem hospitij.

Prouidere militibus victualia noxia.

Exponere milites certæ, & non necessariæ neci.

Stipendia subtrahere.

ciuitatibus pecuniam accipiant ad redimendum hospitium; nam quamuis liberum eis sit, hunc, vel illum populum prægrauare, quando onus non potest æqualiter diuidi, non tamen possunt facere hanc electionem venalem, & pretium sibi retinere, potius enim expediret, vt ij, qui exercitum hospitantur, per aliorum contributionem subleuarentur. Tertiò, si ob negligentiam, vel furtum parent militibus cibum & potum, & alia huiusmodi corrupta in excidium militum &c. aut simulent se præparasse omnia necessaria de mandato Principis, & reuera præparent in minori quantitate, aut præparent ea dolosa, & falsa. Sic Molina *disp.* 116. Nonnullos alios casus enumerat Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 12. *num.* 18. vt, si milites certæ internecioni exponant absque necessitate, si castra in locis palustribus, & noxijs figant cum periculum morbi, aut contagionis, si in soluendis stipendijs vsurarijs cambijs vtantur; si dimissis veteranis militibus inexpertos adscribant minori stipendio: & denique, si stipendium militibus subtrahentes, permittant eos necessaria sibi à rusticis, & alijs innocentibus extorquere. *p.* 6. *tr.* 4. *ref.* 27. Et tu adde, si faciles sint in concedendo militibus, discedendi facultatem, quando vrget eorum necessitas, vt alij deinde sumptus fiant in eisdem, vel alijs perducendis, cum vexatione populorum hospitantium, & dispendio Principum: aut sint multum difficiles, quando eorum ministerio non multum indigent, & occasionem præbeant, ne milites ad bellum in posterum velint accedere. ibid. *ref.* 25. circa medium.

Et milites ob auaritiam munere illicitum puto etiam tempore pacis.

Et discedendi licentiam concedere, aut denegare, quando nō expedit.

27 Petes hic. Posito, quod Duces non possunt imminuere numerum militum ad arcis custodiam designatum, retentis sibi stipendijs, quando arx timet inuasionem, & illa subtractio eius expugnationem minatur: poteruntne id facere tempore pacis, quando nullum periculum imminet? Respondeo Duuallium in 2. 2 *tract. de char. q.* 16. *art.* 4. inclinare in eam partem, quod possint, & probabile existimare, quod Rex tacitè consentiat; quia id consuetū est inter nobiles; & ipse videt, & tacet Idemque dicendum existimat, de Ducibus, & Capitaneis, si tempore pacis centurias diminuant. Sed puto, Regem reuera hęc nescire, & proinde nō consentire, *p.* 6. *t.* 4 *r.* 17. §. *Sed non desinam.*

Item permittere (il sacco) quando nō licet.

Petes secundò. An liceat Duci permittere militibus Ciuitatis direptionē, vulgò *il sacco?* Respondeo aliquando licere, quando nimirum ipsa obstinatius resistendo id meruit, aut iudicatur necessarium, vt milites spe prædæ ad expugnationem animentur, & aliæ ciuitates non tam obstinatè resistant. Et communis opinio, & sine vlla reprehensione communiter practicatur. Aduertunt tamen DD. illicitum per accidens esse posse ob scelera, quæ in tali direptione à militibus committi solent, ob quæ saltem curandum est à Ducibus, ne talia delicta sequantur, prius quidem seuerè prohibēdo, postea verò contrauenientes irremissibiliter puniendo. Layman vbi supra, *num.* 13. & alij *p.* 6. *t.* 4. *ref.* 21. Si autem bellum esse iniustum, Duces, & Tribuni tenerentur ad omnia damna, quæ sui milites ipsis iubentibus intulissent. ibid. *ref.* 31.

Aut non cauere à sceleribus, quæ à militibus committi solent.

Quæ similia peccant etiam alij officiales.

28 Peccant quoque alij officiales in bello (ait Becanus in 2. 2. *c.* 25. *q.* 15. *nu.* 3.) si comportantes ad exercitum victualia, per auaritiam, aut negligentiam corruptum, & noxium offerant cibum. Si pulueri tormentario extraneum admisceant, ex quo ad victoriam reddatur inhabilis; si plus à militibus, quam præscriptum sit, exigant pro cibo, potu, armis, &c. & si in designandis hospitibus alicui ad plures domos schedulas præbeant, vt in vna se recipiat, ab alijs pretium sumat. Ad quæ multum attendere debent Confessarij officialium, ait Molina vbi supra *p.* 6. *t.* 4. *ref.* 28.

An liceat Duci prœliāti in mari contra infideles, cum non est spes euadendi, ignem pulueri inijcere, ne in hostium potestatem deueniant?

29 Petes hic primò. An liceat Ducibus, & militibus super naues militantibus contra infideles, vel hæreticos, quando aliter manus hostium fugere non possunt, ignem pulueri admonere, ne & ipsi, & naues in hostium potestatem deueniant? Respondeo, nos V. Occidere, *nu.* 36. negatiuam sententiam docuisse, quæ est communis, & astruitur nouissimè à Vvigers *de iustitia*

stitia, tract. 2. c. 2. dub. 18. nu. 106. vbi id solum permittit in casu, quo se milites in mare deijcerent cum spe aliqua salutis, licet cum periculo incendij. Et ratio est, quia nemo potest directè seipsum occidere. Verum Fagundez *in decal. tom. 1. lib. 5. c. 11. nu. 14.* alij apud ipsum affirmant, aiuntque in eo casu Ducem non intendere per se propriam necem, sed hostis debilitatem, ne prȩda capta insolentior fiat in eius Regem: optatum aliàs se hostes incolumen occidisse. Et eandem rationē esse de eo, qui pulueri hostili arci subiecto ignem adhibet, certus se momento dissipandum. Et sanè certissimū est, in bello iusto, posse quem pro salute patriæ facinus aliquod aggredi, etiam si certissima inde mors ei euentura sit, vt docet Victoria *de hom. ad vit.* & exēplum habemus in Sansone, qui licet columnam Dei iussu diuulserit, poterat etiam id facere sine illo, vt ait Sayrus *lib. 7. c. 9. nu. 9. p. 6. tr. 4. res. 48.*

30 Petes secundò. An liceat Episcopis esse Duces supremos in exercitu siue terrestri, siue maritimo? Respondeo, non licere, quia Clericis bellare interdictum est in iure, vt dicemus infra. Quando verò graues causæ concurrunt, & Clerici bellare possunt, non peccant Episcopi exercitum ducentes, † præsertim si accedat Pontificis dispensatio. *p. 6. tr. 4. res. 33.*

Et an Duces exercitus esse possunt Episcopi.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Milites.

31 Milites alij sunt subditi Principis bellantis, alij non sunt. Et primi sunt non solum vassalli, sed etiam stipendiarij, qui continuis stipendijs sub eodem Principe tam belli, quam pacis tempore agunt. Neutri ex his bellare possunt in bello euidenter iniusto, sicut nec tortor exequi potest sententiam euidenter iniustam. Quousque tamen de iniustitia belli eis non constat, bellare possunt. nec iustitiam belli examinare tenentur, sicut nec tortor examinare tenetur sententiam iudicis: sed bellare possunt, quamuis dubij: nam in dubijs præsumendum pro Principe, qui est in possessione sui iuris; quapropter dubium priuar non potest. Et alioqui impossibile esset singulis militibus tribunal erigere, & ab vnoquoque sententiam expectare, cōmunicando quoque eis consilia, quæ plerumque oportet tacere. Quæ omnia procedunt etiam in non subditis, vt docet Nauarra *de restit. lib. 2. c. 3. nu.* 278. & alij post ipsum, *p. 3. tr. 5 res. 96. p. 4. tr. 4. res. 32. et liberius in p. 6. tra. 4. res. 9.* Quod si postea comperiant bellum iniustum esse, tenentur à bello desistere, & restituere hostium spolia, si quæ habent, aut ex eis facti sunt ditiores. Non subditi verò secundum Reginaldum *tom. 2. lib. 21. c. 8. num.* 104. tenentur restituere, non solum si iniustitia belli fiat euidens, sed etiam dubia, dum Princeps non restituit, *p. 6. t. 4. res. 31. §.* Sed hic obiter.

Milites pugnare non possunt in bello iniusto.

Ipsi tamen non tenentur belli iustitiam examinare.

32 Porrò milites pugnantes in bello iniusto scienter, clarum est ad restitutionem teneri. Dubium tamen est, an singuli teneantur ad totum damnū, an verò ad illud solum, quod per seipsos intulerunt? Et Caietanus in 2. 2. q. 62. *art. 7.* & alij tenent, singulos teneri in integrum; quia vnus sine alio non auderet, nec posset damnum inferre, vrbem nimirum inuadere, &c. vnde omnes vicissim se adiuuant, & concurrunt ad totum damnum. Lorca *disput.* 53. *num.* 5. probabiliter putat, teneri solum ad damnum illatum à seipsis. Vvigers verò *tr. 5. c. 2. dub. 5. num.* 40. distinguit, & opiniones conciliat hoc modo. Si milites inuadunt vrbem iussu superioris, nil inter se de præda communicantes, sed superato loco prædas facere incipientes vnusquisque per se, absque vllo respectu vnius ad alterum, vnusquisque tenetur ad suam partem tantùm. Si autem communi consilio, & mutua exhortatione, & veluti vna

Si autem in iniusto scienter pugnent, tenentur ad restitutionem.

Secundum aliquos singuli in integrum.

Secundum alios tantum pro rata.

Digitized by Google

manus locum, aut domum deprædantur, vt sæpè contingit in inuasione oppidorum minus firmorum, aut si exercitus sese absque superiorum mandato animat ad expoliationem vrbis, tunc singuli tenentur in integrum. *p. 4. tr. 4. res. 31. & olim p. 3. tr. 5. res. 86.*

Quid si bellum sit iustum, sed Dux prohibeat militi prædam.

33 † Si autem bellum sit iustum, milites retinere possunt omnia mobilia, quæ rapuerunt, Ducibus permittentibus, si quidem sunt inimicorum. † Aduerte autem, quod quando Dux interdicit militi spolia in bello iusto, tunc pensanda est causa talis prohibitionis. nam si prohibet ob commiserationem ipsorum, tenentur milites hosti restituere spolia, nam iniustè abripiunt dum non accedit licentia Ducis tanquam sententia iudicis. Si verò prohibeat, ne miles spolijs onustus minus aptus sit ad victoriam, tunc contrauenientes peccant solùm contra obedientiam, & ad restitutionem non tenentur. Mendoza *volum. 2. disputatio. 169. sect. 13. §. Non desinam §. 130 p. 6 tract. 4. resol. 26.* Fortiua autem stabilia ab hostibus possessa restitenda sunt veris dominis. Mobilia verò probabile putat Valentia *tom. 3. disput. 3. q. 18. punct. 3.* retineri posse. Quod, quamuis non procedere de iure naturæ, sed Cæsareo, doceat Molina *disput.* 18. in omni tamen natione introductum est approbante consuetudine, vt ait Sà, V. *Bellum, num. 26.* ac proinde iustificatur iure gentium, quidquid contra sentiat Duualius *quæst. 16. artic. 5.* Duo tamen concurrere debent in dicta rapina, secundùm Mendoza *volum. 2. disput. 169. sect. 12 §. 119.* primum, vt hostis prædam ad castrum deuexerit, & in tuto posuerit: alterum, vt inter apprehensionem & expugnationem vox intercedat. Si enim mane Turcæ certos Christianos expilent, & sero deprædentur ab alijs, hi non poterunt illorum Christianorum bona sibi appropriare. Non est verò necesse, quòd in castrum ab illis deuectum sit, si horæ 24. elapsæ sint. Et quamuis antiqui Romani equos bellicos, & mulos onerarios ab hac consuetudine exceperint: hodie tamen consuetudo hanc quoque exceptionē antiquauit. Excipienda tamē sunt ea bona, quæ milites ab hostibus emptione, aut donatione acceperint; nā hęc restituere debent suis dominis. Possunt tamen à quocunque vili emi, vt solent, militum prædæ, quæ nunquam in potestatem domini peruenturæ sunt, ea intentione vt domino comparenti restituātur. Quod notent Catholici Hollandi, qui ex præda Indica à nautis aliquid emunt. Ita Coninch. *dub. 7. n. 126. p. 6. t. 4. r. 23 §. Sed difficultas.*

An præda apud hostes inuenta, sit furtiua.

Milites non possunt recipere ab hospitibus aliquid præter permissa.

34 Tenentur quoque milites ex iustitia restituere hospitibus, apud quos commorati sunt, aut transitum habuerunt, quidquid ab ijs surripuerunt, aut præter lectum, lumen, ignem, paleas, & alia, quæ eis debentur ex mandato Principis, receperunt, etiam si videantur sponte dedisse, nam reuera dant ob timorem maioris mali. Item si astu, aut fauore plures hospitij schedulas impetrantes, pecuniam ab aliquibus receperunt ne apud illos hospitarentur. Porrò si milites ob solutionis defectum in extrema, vel graui necessitate positi sint, ita vt aut mori eos, aut militiam deserere, cum maximo totius communitatis damno, oporteat, tunc quidem ab hospitibus extorquere possunt mere necessaria, compensanda eis à Principe suo tempore, vt ait Coninch. *num. 98* & alij. Seclusa necessitate iam dicta ob dilatam solutionem, non possunt hospites innocentes spoliare; quia eorum bona non sunt sibi oppignorata pro stipendio, vt ait Caietanus V. *Bellum prope finem.* Nec iuuat illos facultas, vel auctoritas Ducis, nisi id fiat in iustam nocentium, aut membrorum nocentis Reipublicæ pęnam, vt docuit Lamayn *lib. 2. tr. 3. cap. 12. num. 18. p. 6 t. 4. res. 26.*

Seclūsa graui necessitate.

Et tenentur seruare arcem & cum periculo vitæ, quousque adsit spes præualendi.

Nec à castris recedere absque licentia.

35 Tenentur denique milites stationem seruare, & arcem commissam defendere, etiam cum vitæ periculo, donec spes præualendi extincta sit, alias tenentur ad damna resarcienda, & in iure imposita eis est pœna capitis ex *l. 3. ff. ad legem Iuliam*, vt docent Palaus *tom. 1. tract. 6. disp. 5. punc. 5. n. 4.* & alij. Eadem pęna puniuntur, vel ad triremes damnantur: si absque Ducis licen-

tia

tia castra deserant in aliorum conspectu *l. omne §. qui in facie, ff. de reb. milit.* alias infames fiunt cap. *infames*, 6. q. 1. & in conscientia tenetur ab exercitu non recedere, nisi habita Principis facultate, qui tamen potest eos quãdocunque sibi libuerit, dimittere, nã hoc pacto militiæ nomen dederunt, & tãto magis stare tenẽtur. quo plus imminet prælium, & eius Dux magis indiget. prçsertim quòd suo exemplo multos alios traherent cum maximo excercitus & reipublicæ detrimento. Vide Layman *vbi sup. Ibi §. Et tandẽ*, & antea in *r.* 25.

36 Hic tandem addendum est, militiam Clericis interdictam esse in cap. *Clericum*, cap. *de his Clericis*, cap. *eos qui 20 quæst.* 3. cap. *Clerici*, cap. *quicunque Clericus*, cap. *quicunque ex Clericis*, cap. *Ex multa de voto* & alibi, sub pœna interdicti ab vsu Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello decedant, priuationis sacrificiorum: quæ satis indicant hæc iura obligare sub mortali. Imò aliqui ex recentioribus opinati sunt, militiam clericis interdictam esse iure naturali & diuino, quia ex sua natura illis repugnat, tanquam Deo dicatis, eiusque ministris, qui pro aliorum salute proprium sanguinem fudit. Et Diuus Bernardus *lib. 4. de consid. ad Eug.* colligit hanc prohibitionem ex verbis illis Matth. 26. *Mitte gladium tuum in vaginam.* Nazianzenus verò *Orat. 2. de pace ex 2. ad Timoth. 2.* ibi, *Nemo militans Deo implicet se negotijs secularibus.* Sed reuera ex his non colligitur, bellum Clericis ex natura rei, absolutè & intrinsecè repugnare; nam alioqui dispensatio Pontificis in hoc non valeret; sed quod regulariter, & seclusa vrgente causa, conuenientius sit, & rationi magis consentaneum, vt Clerici à militia abstineant. *p. 6. t. 4. res.* 33.

Clerici milites esse non possunt.

37 Si ergo magna vrgeat causa, possunt Clerici bellare etiam per seipsos, vt nimirum in defensionem propriæ vitæ, proximi innocentis, præsertim reipublicæ vtilis, vt ait Caiet. *quæst.* 40. *art.* 2. item patriæ contra iniustos inuasores *cap. 2. de immun. Eccles.* item ad obtinendam victoriam Ecclesiæ, & Christianæ reipublicæ valdè proficuam. Regulariter tamen in bellis offensiuis talis necessitas non contingit, quia adhiberi possunt milites laici. Ita Malderus *in 2. 2 q. 40 ar. 2.* Et in his casibus Mendoza æxistimat, Clericos vulnerantes, & occidentes non fieri irregulares, *sect. 2. §. 139 p. 6. t. 4. res.* 35. quod etiam docet Coninch. *disp. 35. dub. 6. num.* 91. Et ita tenendum est: quia talis occisio, aut vulneratio non est culpabilis. *p. 6. t. 4. res.* 38.

Nisi magna necessitate vrgeat.

38 Aduerte etiam, in supra citatis iuribus bellum non prohiberi Clericis constitutis in minoribus, qui proinde in bello iusto pugnantes non peccant, nisi fortasse per accidens, quatenus se exponunt periculo irregularitatis, & inhabilitatis ad suum officium, vt ait Lorca *disput. 51. num.* 12. Et si sint beneficiati, non proptereà peccabunt mortaliter, nisi beneficia postulent residentiam, aut eorum obligatio non impleatur: & sic practicatur in Germania à Canonicis nondum capitularibus certarum dięcesum. Si tamen eos contingat aliquem per seipsos occidere debent beneficium resignare, aut dispensationem impetrare. (Quod contra Lorcam *nu.* 24. non procedit) si Clerici pugnauerint cum licentia Summi Pontificis; nam is censetur tollere irregularitatem, quia id connexum est licentiæ bellandi, quando conceditur Clericis, qui deputati sunt ad Ordinum exercitium. vnde non est paritas de laicis bellantibus in bello iusto, nam hi non sunt deputati ad idem ministerium, & ideo pugnare non est eis illicitum. Molina apud Lorcam *ibidem resolut.* 38. §. *Ad secundum.* Idem dicendum de religiosis laicis, qui propria manu bellantes, solum venialiter peccant; grauius tamen, quam Clerici beneficiati. Duuall. verò *quæstio. 16. artic. 7.* videtur maiorem culpam in Religiosis conuersis, aut Acolythis prælianṫibus culpam agnoscere, aitque in hoc à suis Prælatis dispensare non posse, præcipuè propter scandalum, *p. 6. tr. 4. r.* 34.

Quod non est intelligendum de minoribus.

Qui si sint beneficiati, peccabunt solùm venialiter; dummodo beneficio seruiatur.

(Et si cùm licentia Papæ pugnent, non manẽt irregulares.)

Et idem dicendum de Religiosis nondum in sacris.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Ecclesiasticos assistentes.

Porro bello assistere ob ministeria spiritualia non interdicitur Sacerdotibus.

39 NOn est prohibitum Sacerdotibus Clericis, aut Religiosis bello interesse pro ministerio spirituali militum, nec non ad consolandos eos, & excitandos ad pugnam, modo non hortentur specialiter ad occisionem, aut mutilationem inimicorum. quia hæc non repugnant statui sacerdotali. Et Innocent. in c. quod in dubijs, loquitur de bello iniusto. Dubium tamen est, num habere debeant licentiam Prælatorum, & si sint Episcopi, Summi Pontificis. D. Thomas insinuat, requirit q. 40. *art.* 2. ad 2. quod probari potest ex c. reprehensibile, & cap quo ausu 23. q. 8. Lorca verò sup *num.* 18. existimat, hos Canones abrogatos esse per contrariam consuetudinem, & ego puto cum Coninch. *disp.* 31. *dub.* 6. *nu.* 90. talem licentiam quoad Clericos sæculares non requiri, & iura citata non obstare: quia primum reprehendit Episcopos non solùm assistentes, sed pugnantes, vt cæteri milites: secundum verò reprehendit accedentes ad Aulam Imperatoris, seu ad Comitatum absque Pontificis facultate. Stando autem in contraria sententia, sufficit consensus tacitus, & præsumptus, ait Lorca (qui omnino requiritur in Regularibus) præsertim si non sit facilis ad superiorem accessus. Præsumitur autem consensus quoties nullum ex ipsorum absentia detrimentum consequitur, nec vlla est ratio, quæ talem licentiam impedire debeat: nam præsentia Ecclesiasticorum multum confert ad Ecclesiæ, & boni communis defensionem, aut notabile augmentum. Ita Molina *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 180. *p.* 6. *tr.* 4. *ref.* 36. vbi addit, Clericos sic assistentes, accipere, & retinere posse quidquid de hostium bonis diripuerunt, ex præsumpta nimirum Ducis voluntate, qui id velle videtur, quoties non constat oppositum. Constito autem de contraria Ducis voluntate, restituere tenerentur, cui ipse vellet, *ibi ref.* 37. Quæ vera sunt, etiam si Clerici assistant sine licentia, & secundum aliquos peccent contra prohibitionem Ecclesiæ, vel Prælati: quia non peccant contra iustitiam, vt ait Lorca *disput.* 53. *num.* 7. *ibi ref.* 40.

Etiam sine licentia Episcopi, aut Papæ.

Religiosi tamen habere debent consensum Superiorum saltem tacitum.

Et Clericis assistentes possunt prædas facere, & retinere sicut milites si non sit prohibitio.

Etiamsi assistant sine licentia.

40 Siue autem cum licentia, siue absque illa Clerici assistant bello iusto, exhortantes milites ad iustam pugnam, in qua homicidia & mutilationes sequantur, non fiunt irregulares: quia defectus lenitatis, aut est etiam cum licentia, aut nec sine illa, non enim dependet à licentia, vel eius negatione, vt ait Mendoza *sec.* 2. §. 135. Suasio autem versari debet circa percussionem, & occisionem hostium in generali, non autem in particulari. Suarez de *cens. disp.* 46. *sect.* 6. *nu.* 8. *p.* 6. *tr.* 4. *ref.* 39. † Sed etiam in particulari suaderi posse ad occidendum absque irregularitate, diximus ex Auctore V. Irregularitas, *num.* 45. & dicemus mox num. seq.

Nec Irregulares fiũt si bellum sit iustum, & ipsi ad homicidia non hortentur in particulari.

41 Aduertendum est etiam hic cum Molina *tom.* 2. *tr.* 2. *disp.* 110. *concl.* 2. quod etiam in casibus, in quibus Clerici in bello iusto pugnantes læthaliter peccant, non sunt irregulares, non solum si exhortentur ad pugnam, armaque, & subsidia præbeant, sed etiam si ipsi aliquos percutiant, & vulnerent. Quod apertè colligitur ex cap. *petitio, de homicid.* Et multo magis locum habet in laicis. Ratio autem ea esse potest, quod cum bello iusto Ecclesia, & Respublica defendantur, voluit Summus Pontifex eis fauere, ac proinde non irretire irregularitate omnes in eo ad homicidium concurrentes percutiendo, hortando, consulendo, mandando, &c. quod esset irretire totum exercitum, & homines à iusto bello cum magno Ecclesiæ, & Reipublicæ incommodo retardare. Quinam fiant irregulares in bello iniusto, vide V. Irregularitas, *n.* 45 *p.* 6. *tr.* 4. *ref.* 37. §. *Non nego.*

Imò etiam si læthaliter peccent, percutiendo per se ipsos.

PVRGATORIVM.

CElebrans pro Anima Purgatorij in Altari Priuilegiato tenetur habere Bullam, Mendo *p.11.tr.7.ref.20.* debet eam habere faciens celebrare quando Bulla per Indultum suspenditur. *ibi.* §. Nota.

Tenetur habere Bulla.

RATIHABITIO.

1 † EST regula iuris, *Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari.* † Quam Crousers *in Reg. D. Franc. c.7. lect.22.* existimat procedere etiam in ratihabitione probabiliter præsumpta à Confessario ad absoluenda reseruata, ita quòd si aliqua non reseruata absoluat potestate ordinaria vel aliter actuali, & aliquod reseruatum ex probabiliter præsumpta voluntate superioris, accedente postea ratihabitione auferatur à pœnitente obligatio præsentandi se superiori: nec enim necesse est, talem obligationem tolli per ipsam absolutionem; quia absoluuntur venialia, absque eo quod tollatur obligatio illa confitendi, quæ nulla est; imò id etiam accidit in confessione mortalium alias Confessorum. Et cum absolutio sacramentalis sit etiam actus iudicialis, non ei repugnabit veritatem habere à futuro euentu, & validari posse videtur per ratihabitionem, sicut dicitur Matth. 26. *Quodcunque solueris, erit solutum.*

Ratihabitio de futuro non dat iurisdictionē Confessario in reseruata.

Nos verò hanc opinionem refutauimus V. *Confessarium, num.9.* vbi docuimus, solùm sufficere ratihabitationem de præsenti, vel de preterito; minimè verò de futuro. quia hoc Sacramentum nullo modo pendere potest à futuro euentu, & si ab initio non fuit validum, non potest deinde valorem accipere. Accedit, quod Sacerdos non absoluit, nec absoluere potest nomine alterius hominis, sed immediatè nomine & auctoritate Dei: vnde nemo potest illam ratam habere; quia vt dicitur *in Reg. iur. 9. ratum habere, quis non potest, quod ipsius nomine non est gestum.* Illa autem regula, quam affert Crousers, procedit in ordine ad actus, qui licèt à principio irriti, possunt postea per iuris fictionem reualidari. quales non sunt Sacramentales, in quibus potius illa regula locum habet: *Quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit.* Sic Coninch. *de Sacr. disp.8. dub.4. à n.34 p.6. tr.6. r.57.*

REDVCTIO MISSARVM.

1 DE hac re dictum est V. *Missarum reductio.* Hic solùm circa Decreta Congregationis de celebratione Missarum, in quibus prohibetur, seu limitatur Episcopis & Generalibus Ordinum facultas moderandi onera Missarum, aduerte primò, in dicta prohibitione secundum Nouarium *tr. de Miss. celebr. num.8.* comprehendi etiam anniuersaria, & Officia defunctorum, & sic sacram Congregationem respondisse, testatur ex multis. Sed contra ipsum insurgit Merola *to.3 disp.7. c.5. dub.16. n.389.* aitque Doctores ab ipso citatos & sacram Congregationem, non esse locutos de istis decretis Vrbani VIII. prohibentibus; sed de decreto Tridentini concedente Episcopis facultatem Missas moderandi &c. Nam, cum dicta prohibitio loquatur solum de Missis, non debet extendi ad anniuersaria, & multo minus ad Officia defunctorum: est enim lex odiosa, quia corrigit ius commune, nimirum Tridentinum, & ideo strictè interpretanda. *p.6. t.7. ref.40.*

Decreta de celebr. Missarum non restringunt facultatem moderandi anniuersaria & Officia defunctorum.

2 Aduerte secundò ex Marchino *de Sac. Ord. tr.3. p.2. c.19. num.31.* per

Missas ante Tridentinum relictas.

dicta decreta non reuocari priuilegium moderandi Missas ante Tridentinum relictas, quarum maximus est numerus, vt notatur in Synodo Florent. sub die 18. Maij 1627. §. *de celebr. Miss.* Nec onera Missarum post Tridentinū relicta, sed ob tenuitatem eleemosynæ nondum ab Ecclesia acceptata; nam loquitur de oneribus impositis, qualia non sunt nisi acceptata. & mens Sacræ Congreg. fuit, vt numerus Missarum relictus & acceptatus adimpleatur. Saluo tamen, ait ipse, meliori iudicio, & sub censura Ecclesiæ. *p. 6. t. 6. res.* 10.

Vel nondum acceptatas.

Et post illa concessum est Regularibus circa hæc onera priuilegium.

3 Aduerte tertiò, non obstante reuocatione priuilegiorum Regularium, Missarum onera moderandi, facta per dicta decreta, eundem Marchinum *c. 20. nu. 7.* afferre priuilegium à Sanctiss. D. N. Vrbano VIII. post dictorum decretorum diuulgationem concessum Fratribus Minimis Conuentus Ianuensis, vt legata Missarum perpetua, & oneri adnexò imparia, ad rationem quinquaginta scutorum monetæ Romanæ pro qualibet Missa quotidiana reducerentur, quo quidem priuilegio in pari causa frui posse aduertit, non solùm alios eiusdem Religionis Conuentus, sed etiam aliorum Ordinum communicantium. *Ibid. res.* 11. †. Est præterea alia concessio facta Minoribus Conuentualibus pridie nonas Augusti an. 1639. vt in Conuentibus, in quibus Missarum reductio non erat facta, fieri posset in primo Capitulo, ad rationē sexaginta scutorum *in addit. ad Peyrinum Const.* 27. †

R E G V L A R E S.

Regularium vocalium obligatio.

1 REgulares deputati ad votandum in Capitulis, quæ congregantur pro decernendis rebus importantibus Ordinis cum discussione & maturitate, non possunt sine causa non accedere, & si multoties absint arbitrio boni viri, peccabunt mortaliter, quia vocalatus est onus quod Religio illis imponit, & ipsi tenentur ex officio interuenire. non in fauorem sui, sed Religionis; vnde hic iuri non possunt renuntiare. Et licet, vno non accedente, alij suppleant, nihilominus, quantum est ex illo, res non concluditur, vt debet. Adde, quod si id licebit vni, vtique licebit, & alteri, & sic omnibus Paleotus *de sacro consist. p. 5. q. 13.* contra Peregrinum *in const. Theat. p. 3. c. 9.* Quod Maderiaga generaliter docet de Cardinalibus, Senatoribus, Consiliarijs, & decurionibus ciuitatum. Quos omnes vnà cum vocalibus Regularium bene excusat Ledesma *tomo 2. t. 7. c. 2. concl. 24.* in casu quo rem iniquam suo voto impedire non possunt, & iustum absque inquietudine proponere &c. iuxta ea, quæ de parlamentarijs diximus V. *Parlamentum, num. 2. p. 3. tr. 2. res. 6.* An conuenire possint, *Da mihi votum, & dabo tibi*, &c. Vide V. *Simonia, num.* 11. An ad Prælaturas teneantur eligere digniores, diximus V. *Electio, num.* 2.

Magistri nouitiorum ætas.

2 † Magister nouitiorum debet esse annorum 35. ex decreto Clement. VIII. *de recept. et educat. nouit.* †. Sed id non esse extendendum ad magistrum professorum ait Marant *in contr. iur. t. 2. resp.* 25. & testatur de praxi *p. 6. t. 6. res.* 29.

3 Regulares non gaudent priuilegio Bullæ Cruciatæ in ordine ad confessionem. Vide V. *Bulla Cruciatæ, à n.* 28. Si quando verò comprehenduntur in Iubilæo, quem Confessarium eligere debeant, Vide V. *Iubilæum, à n.* 18.

Qualiter peccent habitum exuentes.

4 Regulares exuentes habitum Religionis propter æstum, ad commodius studendum, vel dormiendum, non peccant mortaliter, secluso præcepto regulæ, vel legitima consuetudine. quia id illis *in c. vidua 20. quæst. 2. & in c. sancta monialis. d. 23.* non prohibetur sub mortali, cum illa verba, *constanter ea vtatur, qualibus semper, vsura est*, non sint adeo rigorosa. Suarez. Lezana *de relig. tom. 4. lib. 1 c. 5. n. 18.* contra Graff *to. 1. lib. 3. c. 5. n.* 75. Quod Lezana *c. 13. num. 7.* expressè docet de Fratribus Minoribus Conuentualibus,

bus, & Obseruantibus: quos nec mortaliter peccare inquit, si lineis camisijs vtantur. Vnde non benè ait Nauarrus, Regularem, qui ad liberius fornicādum habitum dimitteret, ob hoc ipsum committere distinctum peccatum mortale, *p.5.t.14.res.72.* Et certum est, in tali casu Regularem non incurrere excommunicationem, *c. vt periculosa, ne Clerici, vel Monachi in 6.* vt benè Sanchez, & alij apud ipsum *in sum. tom.2. lib.6.c.8.nu.57. p.3.t.2.res.115.* Id quod verum est etiam in casu, quo subditus ad superiorem recurrens timeret cum habitu in itinere deprehendi. Vide V. *Appellatio, num.*15.

5 Regulares non possunt testari, nec de consensu superioris quidem, sicut nec filiusfamilias de consensu patris. Possunt tamen sic aliquid dare causa mortis; quia donatio causa mortis accedit ad naturā donationis inter viuos, quæ Religiosis, consentiente Prælato, non prohibetur. Quare Prælatus non potest dare licentiam subdito faciendi schedulam dispositionis de rebus suis, vt vim habeat testamenti, potest tamen dare, vt in schedula roget ipsum, vt sic disponat pro sua libera voluntate. Layman *lib.3.sect.5.cap.3.num.4.* contra Graff. vbi supra *num.*58. Potest etiam Regulari aliquid relinqui cum facultate disponendi de eo inter consanguineos, non per testamentum solemne, sed per electionem personarum, & sic non tanquam testator, sed tanquam personarum elector. Pacian. *cons.36.n.103.p.5.t.3.res.128.* Potest quoque Regularis declarare testamentum à seipso factum in sæculo, si adest dubium, vt ipse expositionem verbis conuenientem adhibeat, quia hoc non est testari, sed declarare qualiter testatum sit. Reginaldus *to.2 lib.18.c.27.n.397.p.3.t.2. res.75.* An Religioso aliquid relinqui possit, vt sibi impendat. Vide V. Legatum, *num.*4. An possit eligere sepulturam. Vide V. Sepulturam, *nu.*9. — *Regularis non potest testari.*

6 Religiosis prohibitus est ludus alearum & taxillorum in cap. Episcopus *dis.35.* vide V. Ludus. Item studium iuris ciuilis, in c.2. ne Clerici, vel Monachi. Vide V. Excommunicationes, *num.*1. Et tenentur recitare horas Canonicas in Choro, & celebrare Missam solemnem singulis diebus. Vide V. Horæ Canonicæ, *num.* 12. — *Non ludere.*

7 Regularis à suo superiore vim patiens, non potest recurrere ad laica tribunalia pro vi tollenda, sub pœna excom. Bullæ Cenæ, *p.3.t.1.res.53.* — *Non recurrere ad laica tribunalia pro grauamine*

8 Religiosus filius Principis ad vitanda bella, & seditiones, tenetur vxorem ducere sub mortali. Reginaldus *tom.2. lib.31.cap.2. par.3. tr.4.res.289.* §. Notandum. — *Filius Principis in aliquo casu tenetur vxorem ducere.*

9 Regularis cum licentia superioris ad laxiorem Religionem transire potest: primò, ob infirmitatem, aut debilitatem, qua Religionis austeritates ferre non posset. D. Tho. 2. 2. q.vlt.art.8. Secundò, si in Religione sit exosus, aut indignè tractetur. Lessius *lib.2.c.41.dub.13.n.102.* Tertiò, si ob crimen diffamatus, domesticorum faciem præ pudore sustinere non possit. Sanchez vbi supra *c.7.n.72.* Et tandem, si propter suam imperfectionem, & prauos habitus, Religionis onera tam ægrè sustineat, vt quamuis Regulam frequenter non transgrediatur, viuat nihilominus cum perpetua mæstitia, & pœnitentia professionis, tum quia talis mæstitia ponit illum in probabili periculo violandi obseruantiam, tum quia eadē mæstitia liberat nouitium ab obligatione professionis ex voto, vnde & sufficiens censeri debet professio adeundi laxiorem, in qua speret se Deo tranquillius, & cum gaudio seruiturum. Vecchius *disp.15.dub.7.n.4.p.3.t.1.res.32.* — *Quibus de causis Religiosus transire possit ad Religionem laxiorem.*

10 Porrò bona Religiosi ad aliam Religionem se transferentis saltem quoad alimenta competunt posteriori, sicut etiam iura personalia, vt succedendi in legatis &c. Rodriq. in *comp.res.123.n.82.* cōtra Sanchez lib.7.c.32. *n.8 p.3.t.2.res.114.* Scripta verò & libros à se compositos probabile est pertinere ad primam, vt ait Villalobos *to.2.tr.35. diff.14. n.5.* & ad secundam, vt Valerus V. Regularis, *diff 8.num.2.ibi.res.63.* — *Et in tali casu ad quam pertineant eius bona?*

11 Regularis eiectus soluitur à voto obedientiæ Regularis, & solùm tene-

tur

Regularis eiectus ad quid teneatur?

tur obedire Epiſcopo, ſicut alij Clerici. nec ipſum tenetur poſt expulſionem adire, vt putauit Nauarrus. Tenetur autem voto caſtitatis & paupertatis; & quidquid acquirit, acquirit monaſterio. Quamnis Villalobos *diff.* 39.*n.*10. dicat, dare poſſe eleemoſynas, & facere donationes ad vitam ipſius duraturas, & Sotus *lib.*7.*q.* 1. *art.* 1. ſolui omnino ab hoc voto, eo quia non alitur à monaſterio. Ad ieiunia & alia Religionis grauamina, non teneri, ait Suarez *in enchir. lib.* 3. §. *de voto obed.* & ſi non eſt in ſacris, nec ad diuinum Officium. Et quamuis Conradus *p.* 1.*q.*285. exiſtimet teneri ad ſe corrigendum, vt iterum in Religionem recipiatur, Azorius probabiliter hoc negat *tom.* 1. *lib.* 12. *c.* 17. *q.* 1. quia hanc obligationem nullus illi canon imponit. *p.*3.*t.*2.*reſ.*60. Vnde nec ad aliam Religionem tranſire tenetur. Poteſt nihilominus ſecundum aliquos Religio ipſum cogere vt intret, non tamen ipſe Religionem, vt eum recipiat, etiam poſt emendationem, vt contra Molinam *tom.*1.*diſp.*146.*v.quid ad votum*, Sanctarellus *de Apoſt. cap.* 5. *dub.* 2. *num.* 18. Et diſparitas eſt; quia Religio eſt innocens, & eiectus eſt reus. Manet tamen irregularis, & vt promoueri poſſit, diſpenſare cum eo debet ante eiectionem Prælatus, vel poſt eiectionem ſi poteſt, Epiſcopus *par.* 3. *tr.* 2. *reſol.* 116. Ad quid teneatur Religioſus factus Epiſcopus, vel Cardinalis, vide V. *Cardinales Religioſi*, & V. *Epiſcopus Religioſus*. & ſi agitur de eius nullitate profeſſionis agi debet coram Epiſcopo ordinario, vel delegato, vna cum ſuo Prælato Religionis aliter ſententia erit nulla. Sanchez & alij, *p.*8.*t.*7.*r.* 2.

Cauſa nullitatis profeſſionis agatur coram Epiſcopo ordinario vel delegato.

Regulares tenentur ad ieiunia Ciuitatis.

12 Regulares ex vſu in contrarium, tenentur ad ieiunia Ciuitatis ex voto. De ſynodalibus vide R ccium, ſed non ex obligatione. Dian. *p.*9. *t.*7.*reſ.* 14. ſic exiſtentes in monaſterio Mediolani non tenentur ad ieiunium feriarũ Cinerum, ſecus autem ſi eſſent in domibus ſæcularium. *Ibid.* §. *Nota etiam.*

Qualiter teneantur ad regulam.

13 Regulares vltra vota tenentur ad obſeruantiam regulæ prout ſeruari ſolet à quadraginta annis, nam per conſuetudinem 40 annorum obligatio regulæ præſcribitur. *p.*10.*t.*15.*reſ.*6.

Et ieiunia.

Et reſpondendum in viſitatione.

14 Ad ieiunia regulæ tenentur ante annum 21.*p.* 16.*tr.*16. *reſ.* 77. §. Item ego. Interrogati à viſitatore circa obſeruantiam, tenentur ſub mortali reſpondere. Datur tamen in hoc paruitas materiæ ſecluſo iuramento. *Ibid. tr.*15.*reſ.*32.

Minores qualiter prohibentur equitare, & curru vehi.

15 Regulares ordinis minorum non poſſunt equitare, aut curru vehi, niſi in prolixo itinere, vel impedito, aut ob negotium exigens celeritatem. Equitare autem per medium miliare eſſet parua materia. Et in hac re plures paruæ nõ vniuntur in vnam magnã. Aliqui cenſent eos biga bonũ vehi poſſe. Qui autem pedeſtres ire non poſſunt, non ſunt apti ad prælaturam. Electi autem, ſi impotentia ſuperueniat, non tenentur officium deponere. *p.*10.*tr.*11.*r.*27.

16 Regulares non tenẽtur cantare Miſſam, vt in Collegiatis. *p.*10.*tr.*12. *reſ.*40 *in fine*.

Et omnes loqui cum monialibus.

17 Regulares colloquentes cum monialibus ſine licentia, peccant mortaliter *p.* 10. *tr.* 13. *reſ.* 26. Dubium vero eſt, an etiam incurrant cenſuram Epiſcopi. *par.*10.*tr.*14.*reſ.*53. Peccat verò mortaliter, ſi loquatur cum moniali ſorore alia die, quam fuerit præſcripta. *p.*10.*tr.*14.*reſ.*50. §. Sed ſi aliquis.

Minimè verò officiũ exercere in curia Epiſcopali.

18 Regularis non Franciſcanus non prohibetur eſſe Vicarius Epiſcopi, de licentia ſui prælati, etiam localis ſi hanc facultatem ſuperior ſibi non reſeruauit. Poteſt item eſſe arbiter, iudex, aſſeſſor, & delegatus Epiſcopi. Et abſque ſuperioris licentia acta tenerent *p.*10.*tr.*15.*reſ.*30.

Quando dominium reſeruatur donanti, poſſunt retineri res donatæ per longum tempus.

19 Si Religioſus habuit intentionem in acceptando rem donatam, reſeruare dominium donanti, & non ſibi donec licentiam obtineat, tunc .n. per longum tempus poſſit retinere rẽ quaſi in depoſito, & non aliter, vnde credo communem modum acceptandi eſſe ſolum conditionatum, idest acceptare, ſi Prælatus conſenſerit. talis modus eſt licitus, Lugo, & Diana *par.* 11.*tr.*1. *reſ.*19. vide V. Paupertas Religioſa.

20 Quoad

20 Quoad eijciendum Religiosum à Religione titulo Generali, vel Prouinciali. Vide decisionem Sacræ Congreg. 21. Iunij 1653, *par.* 11. *tract.* 2. *resol.* 13. — Vide decisionem S. Congreg.

21 Caueant Religiosi deducere ad praxim sententiam Patris Bruni quo ad ministrationem Eucharistiæ in articulo mortis, vel in annuo præcepto adimplendo absque licentia Parochi. Amicus, & alij. *Ibidem res.* 17. *et tr.* 7. *res.* 4. — Opinio Patris Bruni nõ est deducenda ad praxim.

22 Refelluntur plures opiniones circa Regulares in ordine ad susceptionem ordinum, pro quo vide *res.* 17. *tr.* 2. — Refelluntur plures opiniones.

23 Non possunt Regulares virtute suorum priuilegiorũ à casibus in Bulla Cenæ, etiam si sint occulti, nec Episcoporum absoluere, & etiam quo ad hæresim. Diana, & alij contra Brunum *res.* 18. per decreta Clement. VIII. 9. Ianuarij 1601. & Pauli V. 7. Iannuarij 1617. & Vrbani VIII. 17. Nouẽbr. 1628. — An possunt absoluere à casibus Bullæ Cenæ occultis.

24 Tenentur Regulares interdicta à Sede Apostolica publicare populo in suis Ecclesijs. Diana *ibid. res.* 21. — Tenentur illa publicare.

25 Tenentur Regulares, quando nouam Ecclesiam, vel Monasterium erigere, vel ædificare, petere licentiam ab Ordinario. Diana, & alij contra Brunum. *ibid. res.* 25. — Tenentur petere licentiam ab Episcopo in erigendo nouam Ecclesiam.

26 Regulares debent præsentari à suis Superioribus pro licentia Confessionis Monialium ipsis subiectis. Tamburinus, & alij. *ibid. res.* 28. — Debent esse præsentati à suis superioribus pro confessione Monialum exemptorum.

27 Regulares non possunt dispensare in irregularitate homicidij occulti, nisi in ea, quæ oritur ex homicidio ita occulto, vt nulli innotescat, nisi ipsi soli occisori, & non in ea, quæ per alios etiam paucos posse innotescere. Caiet. & alij. *ibid. res.* 26. nec possunt dispensare cum his, qui in primo gradu affinitatis contraxerunt. Diana contra Brunum *res.* 27. — Ita occultum vt occisori solum sit notum.

28 Religiosus polluens alium tactibus, non incidit in casum reseruatum Clem. VIII. nec alijs similibus. Mendo *ibid. res.* 61. nec in casu opere consumato, & non attentato. Iuniperus. *ibid.* §. *Sed aduersus*. — Non incidit in casum reseruatum.

29 Regulares habentes priuilegium tangendi, & lauandi corporalia, non possunt illa lauare, nisi post primam lotionem factam à Diacono. Dicast. & alij. *p.* 11. *tr.* 3. *res.* 16. §. *Hæc opinio*. — Possunt lauare post primam lotionem Subdiaconi.

30 Retrahere aliquem à Religione, vel disuadere ab ingressu illius, est peccatum mortale contra charitatem erga proximum in re graui; tenetur verò compensare damnum Religioni, qui vi, vel fraude detrahit nouitium à Religione ne profiteatur; non tenetur restituere, quando vim, vel fraudem amouet, & seductum possit in sua libertate. Lessius, nec tenetur ad aliquam restitutionem, qui professum sine vi, vel fraude extra Monasterium eduxit. Sotus, & alij. *p.* 11. *tr.* 3 *res.* 22. — Retrahere aliquem à Religione est peccatum mortale.

31 Confessarij Regulares possunt dispensare super quasque irregularitates etiam cum sæcularibus, in quibus potest Episcopus. Rodriquez, & alij, sed contrarium tenendum est. *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 3. — In quibus potest Episcopus.

32 Religiosi peccant mortaliter assistendo agitationi taurorum, Clerici verò peccant venialiter. Villalob. & alij. Non peccant Religiosi, qui sunt laici, & non in sacris, nec Moniales, nec Nouitij. Bona. & alij, & talis agitatio facta in diebus festiuis, & in circo cum periculo hominum, est illicitum, & cum peccato, non autem extra periculum, & in locum vbi aufugere potest. Nau. *tr.* 4. *res.* 11. — Peccant assistendo agitationi taurorum.

33 Regulares tenentur eligere digniorem in superiorem. Gerund. & alij asserentes, quod si electio pertineat ad solum generalem superiorem tenentur eligere digniores, vel æquè dignos post exactam diligentiam circa cognitionem personarum. *Ibid.* §. *Hucusque*. — Tenentur eligere digniorem.

34 Superior Regularis in nullo casu habito in confessione potest vti illa scientia, vnde si per solam confessionẽ cognoscat aliquẽ ex suis subditis esse indignum officio, quod exercet, aut prosequitur, non debet eum ab officio amouere. — In nullo casu habito in Confessione potest vti illius scientia.

Regularis eiectus ad quid teneatur?

tur obedire Epiſcopo, ſicut alij Clerici. nec ipſum tenetur poſt expulſionem adire, vt putauit Nauarrus. Tenetur autem voto caſtitatis & paupertatis; & quidquid acquirit, acquirit monaſterio. Quamuis Villalobos *diff.* 39.*n.*10. dicat, dare poſſe eleemoſynas, & facere donationes ad vitam ipſius duraturas. & Sotus *lib.*7.*q.* 1. *art.* 1. ſolui omnino ab hoc voto, eo quia non alitur à monaſterio. Ad ieiunia & alia Religionis grauamina, non teneri, ait Suarez *in enchir. lib.* 3. §. *de voto obed.* & ſi non eſt in ſacris, nec ad diuinum Officium. Et quamuis Conradus *p.* 1.*q.*285. exiſtimet teneri ad ſe corrigendum, vt iterum in Religionem recipiatur, Azorius probabiliter hoc negat *tom.* 1. *lib.* 12. *c.* 17. *q.* 1. quia hanc obligationem nullus illi canon imponit. *p.*3.*t.*2.*reſ.*60. Vnde nec ad aliam Religionem tranſire tenetur. Poteſt nihilominus ſecundum aliquos Religio ipſum cogere vt intret, non tamen ipſe Religionem, vt eum recipiat, etiam poſt emendationem, vt contra Molinam *tom.*1.*diſp.*146.*v.quid ad votum*, Sanctarellus *de Apoſt. cap.* 5. *dub.* 2. *num.* 18. Et diſparitas eſt; quia Religio eſt innocens, & eiectus eſt reus. Manet tamen irregularis, & vt promoueri poſſit, diſpenſare cum eo debet ante eiectionem Prælatus, vel poſt eiectionem ſi poteſt, Epiſcopus *par.* 3. *tr.* 2. *reſol.* 116. Ad quid teneatur Religioſus factus Epiſcopus, vel Cardinalis, vide V. *Cardinales Religioſi*, & V. *Epiſcopus Religioſus*. & ſi agitur de eius nullitate profeſſionis agi debet coram Epiſcopo ordinario, vel delegato, vna cum ſuo Prælato Religionis aliter ſententia erit nulla. Sanchez & alij, *p.*8.*t.*7.*r.* 2.

Cauſa nullitatis profeſſionis agatur corã Epiſcopo ordinario vel delegato.

Regulares tenentur ad ieiunia Ciuitatis.

12 Regulares ex vſu in contrarium, tenentur ad ieiunia Ciuitatis ex voto. De ſynodalibus vide R eciũm, ſed non ex obligatione. Dian. *p.*9. *t.*7.*reſ.* 14. ſic exiſtentes in monaſterio Mediolani non tenentur ad ieiunium feriarũ Cinerum, ſecus autem ſi eſſent in domibus ſæcularium. *Ibid.* §. *Nota etiam.*

Qualiter teneantur ad regulam.

13 Regulares vltra vota tenentur ad obſeruantiam regulæ prout ſeruari ſolet à quadraginta annis. nam per conſuetudinem 40 annorum obligatio regulæ præſcribitur. *p.*10.*t.*15.*reſ.*6.

Et ieiunia.
& reſpondendum in viſitatione.

14 Ad ieiunia regulæ tenentur ante annum 21.*p.* 16.*tr.*16. *reſ.* 77. §. Item ego. Interrogati à viſitatore circa obſeruantiam, tenentur ſub mortali reſpondere. Datur tamen in hoc paruitas materiæ ſecluſo iuramento. *Ibid. tr.*15.*reſ.*32.

Minores qualiter prohibentur equitare, & curru vehi.

15 Regulares ordinis minorum non poſſunt equitare, aut curru vehi, niſi in prolixo itinere, vel imped to, aut ob negotium exigens celeritatem. Equitare autem per medium miliare eſſet parua materia. Et in hac re plures paruæ nõ vniuntur in vnam magnã. Aliqui cenſent eos biga bonũ vehi poſſe. Qui autem pedeſtres ire non poſſunt, non ſunt apti ad prælaturam. Electi autem, ſi impotentia ſuperueniat, non tenentur officium deponere. *p.* 10.*tr.* 11.*r.*27.

16 Regulares non tenẽtur cantare Miſſam, vt in Collegiatis. *p.*10.*tr.*12. *reſ.*40 *in fine*.

Et omnes loqui cum monialibus.

17 Regulares colloquentes cum monialibus ſine licentia, peccant mortaliter *p.* 10. *tr.* 13. *reſ.* 26. Dubium vero eſt, an etiam incurrant cenſuram Epiſcopi. *par.*10.*tr.*14.*reſ.*53. Peccat verò mortaliter, ſi loquatur cum moniali ſorore alia die, quam fuerit præſcripta. *p.*10.*tr.*14.*reſ.*50.§.Sed ſi aliquis.

Minimè verò officiũ exercere in curia Epiſcopali.

18 Regularis non Franciſcanus non prohibetur eſſe Vicarius Epiſcopi, de licentia ſui prælati, etiam localis ſi hanc facultatem ſuperior ſibi non reſeruauit. Poteſt item eſſe arbiter, iudex, aſſeſſor, & delegatus Epiſcopi. Et abſque ſuperioris licentia acta tenerent *p.* 10.*tr.* 15.*reſ.*30.

Quando dominium reſeruatur donanti, poſſunt retineri res donatæ per longum tempus.

19 Si Religioſus habuit intentionem in acceptando rem donatam, reſeruare dominium donanti, & non ſibi donec licentiam obtineat, tunc .n. per longum tempus poſſit retinere rẽ quaſi in depoſito, & non aliter, vnde credo communem modum acceptandi eſſe ſolum conditionatum, idelt acceptare, ſi Prælatus conſenſerit. talis modus eſt licitus, Lugo, & Diana *par.* 11.*tr.*1. *reſ.*19. vide V. Paupertas Religioſa.

20 Quoad.

20 Quoad eijciendum Religiosum à Religione titulo Generali, vel Prouinciali. Vide decisionem Sacræ Congreg. 21. Iunij 1653, *par*. 11. *tract*. 2. *resol*. 13. Vide decisionem S. Congreg.

21 Caueant Religiosi deducere ad praxim sententiam Patris Bruni quo ad ministrationem Eucharistiæ in articulo mortis, vel in annuo præcepto adimplendo absque licentia Parochi. Amicus, & alij. *Ibidem res*. 17. *et tr*. 7. *res*. 4. Opinio Patris Bruni nō est deducenda ad praxim.

22 Refelluntur plures opiniones circa Regulares in ordine ad susceptionem ordinum, pro quo vide *res*. 17. *tr*. 2. Refelluntur plures opiniones.

23 Non possunt Regulares virtute suorum priuilegiorū à casibus in Bulla Cenæ, etiam si sint occulti, nec Episcoporum absoluere, & etiam quo ad hæresim. Diana, & alij contra Brunum *res*. 18. per decreta Clement. VIII. 9. Ianuarij 1601. & Pauli V. 7. Ianuarij 1617. & Vrbani VIII. 17. Nouēbr. 1628. An possunt absoluere à casibus Bullæ Cenæ occultis.

24 Tenentur Regulares interdicta à Sede Apostolica publicare populo in suis Ecclesijs. Diana *ibid*. *res*. 21. Tenentur illa publicare.

25 Tenentur Regulares, quando nouam Ecclesiam, vel Monasterium erigere, vel ædificare, petere licentiam ab Ordinario. Diana, & alij contra Brunum. *ibid*. *res*. 25. Tenentur petere licentiam ab Episcopo in erigendo nouam Ecclesiam.

26 Regulares debent præsentari à suis Superioribus pro licentia Confessionis Monialium ipsis subiectis. Tamburinus, & alij. *ibid*. *res*. 28. Debent esse præsentati à suis superioribus pro confessione Monialium exemptarum.

27 Regulares non possunt dispensare in irregularitate homicidij occulti, nisi in ea, quæ oritur ex homicidio ita occulto, vt nulli innotescat, nisi ipsi soli occisori, & non in ea, quæ per alios etiam paucos posse innotescere. Caiet. & alij. *ibid*. *res*. 26. nec possunt dispensare cum his, qui in primo gradu affinitatis contraxerunt. Diana contra Brunum *res*. 27. Ita occultum vt occisori solum sit notum.

28 Religiosus polluens alium tactibus, non incidit in casum reseruatum Clem. VIII. nec alijs similibus. Mendo *ibid*. *res*. 61. nec in casu opere consumato, & non attentato. Iuniperus. *ibid*. §. *Sed aduersus*. Non incidit in casum reseruatum.

29 Regulares habentes priuilegium tangendi, & lauandi corporalia, non possunt illa lauare, nisi post primam lotionem factam à Diacono. Dicast. & alij. *p*. 11. *tr*. 3. *res*. 16. §. *Hæc opinio*. Possunt lauare post primam lotionem Subdiaconi.

30 Retrahere aliquem à Religione, vel dissuadere ab ingressu illius, est peccatum mortale contra charitatem erga proximum in re graui; tenetur verò compensare damnum Religioni, qui vi, vel fraude detrahit nouitium à Religione ne profiteatur; non tenetur restituere, quando vim, vel fraudem amouet, & seductum possit in sua libertate. Lessius, nec tenetur ad aliquam restitutionem, qui professum sine vi, vel fraude extra Monasterium eduxit. Sotus, & alij. *p*. 11. *tr*. 3 *res*. 22. Retrahere aliquem à Religione est peccatum mortale.

31 Confessarij Regulares possunt dispensare super quasque irregularitates etiam cum sęcularibus, in quibus potest Episcopus. Rodriquez, & alij, sed contrarium tenendum est. *p*. 11. *tr*. 4. *res*. 3. In quibus potest Episcopus.

32 Religiosi peccant mortaliter assistendo agitationi taurorum, Clerici verò peccant venialiter. Villalob. & alij. Non peccant Religiosi, qui sunt laici, & non in sacris, nec Moniales, nec Nouitij. Bona. & alij, & talis agitatio facta in diebus festiuis, & in circo cum periculo hominum, est illicitum, & cum peccato, non autem extra periculum, & in locum vbi aufugere potest. Nau. *tr*. 4. *res*. 11. Peccant assistendo agitationi taurorum.

33 Regulares tenentur eligere digniorem in superiorem. Gerund. & alij asserentes, quod si electio pertineat ad solum generalem superiorem tenentur eligere digniores, vel æquè dignos post exactam diligentiam circa cognitionem personarum. *Ibid*. §. *Huc usque*. Tenentur eligere digniorem.

34 Superior Regularis in nullo casu habito in confessione potest vti illa scientia, vnde si per solam confessionē cognoscat aliquē ex suis subditis esse indignum officio, quod exercet, aut prosequitur, non debet eum ab officio In nullo casu habito in Confessione potest vti illius scientia.

amouere.

Extorquere à populis pecuniam in redēptionem hoſpitij.

Prouidere militibus victualia noxia.

Exponere milites certæ, & non neceſſariæ neci.

Stipendia ſubtrahere.

ciuitatibus pecuniam accipiant ad redimendum hoſpitium; nam quamuis liberum eis ſit, hunc, vel illum populum prægrauare, quando onus non poteſt æqualiter diuidi, non tamen poſſunt facere hanc electionem venalem, & pretium ſibi retinere, potius enim expediret, vt ij, qui exercitum hoſpitantur, per aliorum contributionem ſubleuarentur. Tertiò, ſi ob negligentiam, vel furtum parent militibus cibum & potum, & alia huiuſmodi corrupta in excidium militum &c. aut ſimulent ſe præparaſſe omnia neceſſaria de mandato Principis, & reuera præparent in minori quantitate, aut præparent ea doloſa, & falſa. Sic Molina *diſp.* 116. Nonnullos alios caſus enumerat Layman *lib.2.tract.3 cap.12.num.*18. vt, ſi milites certæ internecioni exponant abſque neceſſitate, ſi caſtra in locis paluſtribus, & noxijs figant cum periculum morbi, aut contagionis, ſi in ſoluendis ſtipendijs vſurarijs cambijs vtantur; ſi dimiſſis veteranis militibus inexpertos adſcribant minori ſtipendio: & denique, ſi ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant eos neceſſaria ſibi à ruſticis, & alijs innocentibus extorquere. *p.6.tr.4.reſ.*27. Et tu adde, ſi faciles ſint in concedendo militibus, diſcedendi facultatem, quando vrget eorum neceſſitas, vt alij deinde ſumptus fiant in eiſdem, vel alijs perducendis, cum vexatione populorum hoſpitantium, & diſpendio Principum: aut ſint multum difficiles, quando eorum miniſterio non multum indigent, & occaſionem præbeant, ne milites ad bellum in poſterum velint accedere. ibid. *reſ.* 25. circa medium.

Et milites ob auaritiam munere illicitum puto etiam tempore pacis.

Et diſcedendi licentiam concedere, aut denegare, quando nō expedit.

27 Petes hic. Poſito, quod Duces non poſſunt imminuere numerum militum ad arcis cuſtodiam deſignatum, retentis ſibi ſtipendijs, quando arx timet inuaſionem, & illa ſubtractio eius expugnationem minatur: poterunt ne id facere tempore pacis, quando nullum periculum imminet? Reſpondeo Duuallium in 2.2 *tract. de char. q.* 16. *art.* 4. inclinare in eam partem, quod poſſint, & probabile exiſtimare, quod Rex tacitè conſentiat; quia id conſuetū eſt inter nobiles; & ipſe videt, & tacet. Idemque dicendum exiſtimat, de Ducibus, & Capitaneis, ſi tempore pacis centurias diminuant. Sed puto, Regem reuera hęc neſcire, & proinde nō conſentire, *p.6.t.4 r.27.§. Sed non deſinam.*

Item permittere il (il ſacco) quando nō licet.

Aut non cauere à ſceleribus, quæ à militibus committi ſolent.

Petes ſecundò. An liceat Duci permittere militibus Ciuitatis direptionē, vulgò *il ſacco?* Reſpondeo aliquando licere, quando nimirum ipſa obſtinatius reſidendo id meruit, aut iudicatur neceſſarium, vt milites ſpe prædæ ad expugnationem animentur, & aliæ ciuitates non tam obſtinatè reſiſtant. Et communis opinio, & ſine vlla reprehenſione communiter practicatur. Aduertunt tamen DD. illicitum per accidens eſſe poſſe ob ſcelera, quæ in tali direptione à militibus committi ſolent, ob quæ ſaltem curandum eſt à Ducibus, ne talia delicta ſequantur, prius quidem ſeuerè prohibēdo, poſteà verò contrauenientes irremiſſibiliter puniendo. Layman vbi ſupra, *num.* 13. & alij *p.6.t.4.reſ.*21. Si autem bellum eſſe iniuſtum, Duces, & Tribuni tenerentur ad omnia damna, quæ ſui milites ipſis iubentibus intulliſſent. ibid. *reſ.* 31.

Quæ ſimilia peccant etiam alij officiales.

28 Peccant quoque alij officiales in bello (ait Becanus in 2. 2. *c.* 25. *q.* 15. *nu.* 3.) ſi comportantes ad exercitum victualia, per auaritiam, aut negligentiam corruptum, & noxium offerant cibum. Si pulueri tormentario extraneum admiſceant, ex quo ad victoriam reddatur inhabilis; ſi plus à militibus, quam præſcriptum ſit, exigant pro cibo, potu, armis, &c. & ſi in deſignandis hoſpitibus alicui ad plures domos ſchedulas præbeant, vt in vna ſe recipiat, ab alijs pretium ſumat. Ad quæ multum attendere debent Confeſſarij officialium, ait Molina vbi ſupra *p.6.t.4. reſ.*28.

An liceat Duci prælianti in mari contra infideles, cum non eſt ſpes euadendi, ignem pulueri inijcere, ne in hoſtium poteſtatem deueniant?

29 Petes hic primò. An liceat Ducibus, & militibus ſuper naues militantibus contra infideles, vel hæreticos, quando aliter manus hoſtium fugere non poſſunt, ignem pulueri admonere, ne & ipſi, & naues in hoſtium poteſtatem deueniant? Reſpondeo, nos V. Occidere, *nu.* 36. negatiuam ſententiam docuiſſe, quæ eſt communis, & aſtruitur nouiſſimè à Vvigers *de iu-*

ſtitia

Digitized by Google

stitia, tract. 2. c. 2. dub. 18. nu. 106. vbi id solum permittit in casu, quo se milites in mare deijcerent cum spe aliqua salutis, licet cum periculo incendij. Et ratio est, quia nemo potest directè seipsum occidere. Verum Fagundez *in decal. tom. 1. lib. 5. c. 11. nu. 14.* alij apud ipsum affirmant, aiuntque in eo casu Ducem non intendere per se propriam necem, sed hostis debilitatem, ne prę da capta insolentior fiat in eius Regem: optaturum aliàs se hostes incolumen occidisse. Et eandem rationē esse de eo, qui pulueri hostili arci subiecto ignem adhibet, certus se momento dissipandum. Et sanè certissimū est, in bello iusto, posse quem pro salute patriæ facinus aliquod aggredi, etiam si certissima inde mors ei euentura sit, vt docet Victoria *de hom. ad vit.* & exēplum habemus in Sansone, qui licet columnam Dei iussu diuulserit, poterat etiam id facere sine illo, vt ait Sayrus *lib. 7. c. 9. nu. 9. p. 6. tr. 4. res. 48.*

30 Petes secundò. An liceat Episcopis esse Duces supremos in exercitu siue terrestri, siue maritimo? Respondeo, non licere, quia Clericis bellare interdictum est in iure, vt dicemus infra. Quando verò graues causæ concurrunt, & Clerici bellare possunt, non peccant Episcopi exercitum ducentes, † præsertim si accedat Pontificis dispensatio. *p. 6. tr. 4. res. 33.*

Et an Duces exercitus esse possunt Episcopi.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Milites.

31 Milites alij sunt subditi Principis bellantis, alij non sunt. Et primi sunt non solum vassalli, sed etiam stipendiarij, qui continuis stipendijs sub eodem Principe tam belli, quam pacis tempore agunt. Neutri ex his bellare possunt in bello euidenter iniusto, sicut nec tortor exequi potest sententiam euidenter iniustam. Quousque tamen de iniustitia belli eis non constat, bellare possunt. nec iustitiam belli examinare tenentur, sicut nec tortor examinare tenetur sententiam iudicis: sed bellare possunt, quamuis dubij: nam in dubijs præsumendum pro Principe, qui est in possessione sui iuris; quapropter dubium priuari non potest. Et alioqui impossibile esset singulis militibus tribunal erigere, & ab vnoquoque sententiam expectare, cōmunicando quoque eis consilia, quæ plerumque oportet tacere. Quæ omnia procedunt etiam in non subditis, vt docet Nauarra *de restit. lib. 2. c. 3. nu.* 278. & alij post ipsum, *p. 3. tr. 5 res. 96. p. 4. tr. 4. res. 32. et liberius in p. 6. tra. 4. res. 9.* Quod si postea comperiant bellum iniustum esse, tenentur à bello desistere, & restituere hostium spolia, si quæ habent, aut ex eis facti sunt ditiores. Non subditi verò secundum Reginaldum *tom. 2. lib. 21. c. 8. num.* 104. tenentur restituere, non solum si iniustitia belli fiat euidens, sed etiam dubia, dum Princeps non restituit, *p. 6. t. 4. res. 31. §.* Sed hic obiter.

Milites pugnare non possunt in bello iniusto.

Ipsi tamen non tenentur belli iustitiam examinare.

32 Porrò milites pugnantes in bello iniusto scienter, clarum est ad restitutionem teneri. Dubium tamen est, an singuli teneantur ad totum damnū, an verò ad illud solum, quod per seipsos intulerunt? Et Caietanus in 2. 2. q. 62. *art. 7.* & alij tenent, singulos teneri in integrum; quia vnus sine alio non auderet, nec posset damnum inferre, vrbem nimirum inuadere, &c. vnde omnes vicissim se adiuuant, & concurrunt ad totum damnum. Lorca *disput.* 53. *num.* 5. probabiliter putat, teneri solum ad damnum illatum à seipsis. Vvigers verò *tr. 3. c. 2. dub. 5. num.* 40. distinguit, & opiniones conciliat hoc modo. Si milites inuadunt vrbem iussu superioris, nil inter se de præda communicantes, sed superato loco prædas facere incipientes vnusquisque per se, absque vllo respectu vnius ad alterum, vnusquisque tenetur ad suam partem tantùm. Si autem communi consilio, & mutua exhortatione, & veluti vna

Si autem in iniusto scienter pugnent, tenentur ad restitutionem.

Secundum aliquos singuli in integrum. Secundum alios tantum pro rata.

manus locum, aut domum deprædantur, vt ſæpè contingit in inuaſione oppidorum minus firmorum, aut ſi exercitus ſeſe abſque ſuperiorum mandato animat ad expoliationem vrbis, tunc ſinguli tenentur in integrum. *p. 4. tr. 4. reſ 31. & olim p. 3. tr. 5. reſ. 86.*

Quid ſi bellum ſit iuſtum, ſed Dux prohibeat militi prædam.

33 † Si autem bellum ſit iuſtum, milites retinere poſſunt omnia mobilia, quæ rapuerunt, Ducibus permittentibus, ſi quidem ſunt inimicorum. † Aduerte autem, quod quando Dux interdicit militi ſpolia in bello iuſto, tunc penſanda eſt cauſa talis prohibitionis. nam ſi prohibet ob commiſerationem ipſorum, tenentur milites hoſti reſtituere ſpolia, nam iniuſtè abripiunt dum non accedit licentia Ducis tanquam ſententia iudicis. Si verò prohibeat, ne miles ſpolijs onuſtus minus aptus ſit ad victoriam, tunc contrauenientes peccant ſolùm contra obedientiam, & ad reſtitutionem non tenentur. Mendoza *volum. 2. diſputatio. 169. ſect. 13. §. Non deſinam §. 130 p. 6 tract. 4. reſol. 26.* Fortiua autem ſtabilia ab hoſtibus poſſeſſa reſtitenda ſunt veris dominis. Mobilia verò probabile putat Valentia *tom. 3. diſput. 3. q. 16. punct.* 3. retineri poſſe. Quod, quamuis non procedere de iure naturæ, ſed Cæſareo, doceat Molina *diſput.* 18. in omni tamen natione introductum eſt approbante conſuetudine, vt ait Sà, V. *Bellum, num.* 26. ac proinde iuſtificatur iure gentium, qudquid contra ſentiat Duualius *quæſt.* 16. *artic.* 5.

Aut præda apud hoſtes inuenta, ſit furtiua.

Duo tamen concurrere debent in dicta rapina, ſecundùm Mendoza *volum. 2. diſput. 169. ſect.* 12 §. 119. primum, vt hoſtis prædam ad caſtrum deuexerit, & in tuto poſuerit: alterum, vt inter apprehenſionem & expugnationem vox intercedat. Si enim mane Turcæ certos Chriſtianos expilent, & ſero deprædentur ab alijs, hi non poterunt illorum Chriſtianorum bona ſibi appropriare. Non eſt verò neceſſe, quòd in caſtrum ab illis deuectum ſit, ſi horæ 24. elapſæ ſint. Et quamuis antiqui Romani equos bellicos, & mulos onerarios ab hac conſuetudine exceperint: hodie tamen conſuetudo hanc quoque exceptionē antiquauit. Excipiēnda tamē ſunt ea bona, quæ milites ab hoſtibus emptione, aut donatione acceperint; nā hęc reſtituere debent ſuis dominis. Poſſunt tamen à quocunque vili emi, vt ſolent, militum prædæ, quæ nunquam in poteſtatem domini peruenturæ ſunt, ea intentione vt domino comparenti reſtituātur. Quod notent Catholici Hollandi, qui ex præda Indica à nautis aliquid emunt. Ita Coninch. *dub. 7. n. 126. p. 6. t. 4. r. 23 §. Sed difficultas.*

Milites non poſſunt recipere ab hoſpitibus aliquid præter permiſſa.

34 Tenentur quoque milites ex iuſtitia reſtituere hoſpitibus, apud quos commorati ſunt, aut tranſitum habuerunt, quidquid ab ijs ſurripuerunt, aut præter lectum, lumen, ignem, paleas, & alia, quæ eis debentur ex mandato Principis, receperunt, etiam ſi videantur ſponte dediſſe, nam reuera dant ob timorem maioris mali. Item ſi aſtu, aut fauore plures hoſpitij ſchedulas impetrantes, pecuniam ab aliquibus receperunt ne apud illos hoſpitarentur.

Seclùſa graui neceſſitate.

Porrò ſi milites ob ſolutionis defectum in extrema, vel graui neceſſitate poſiti ſint, ita vt aut mori eos, aut militiam deſerere, cum maximo totius communitatis damno, oporteat, tunc quidem ab hoſpitibus extorquere poſſunt mere neceſſaria, compenſanda eis à Principe ſuo tempore, vt ait Coninch. *num.* 98 & alij. Secluſa neceſſitate iam dicta ob dilatam ſolutionem, non poſſunt hoſpites innocentes ſpoliare; quia eorum bona non ſunt ſibi oppignorata pro ſtipendio, vt ait Caietanus V. *Bellum prope finem*. Nec iuuat illos facultas, vel auctoritas Ducis, niſi id fiat in iuſtam nocentium, aut membrorum nocentis Reipublicæ pęnam, vt docuit Lamayn *lib. 2. tr.* 3. *cap.* 12. *num.* 18. *p. 6 t. 4. reſ.* 26.

Et tenentur ſeruare arcem & cum periculo vitæ, quouſque adſit ſpes præualendi.

Nec à caſtris recedere abſque licentia.

35 Tenentur denique milites ſtationem ſeruare, & arcem commiſſam defendere, etiam cum vitæ periculo, donec ſpes præualendi extincta ſit, alias tenentur ad damna reſarcienda, & in iure impoſita eis eſt pœna capitis ex *l. 3. ff. ad legem Iuliam*, vt docent Palaus *tom. 1. tract. 6. diſp. 5. punc. 5. n. 4.* & alij. Eadem pęna puniuntur, vel ad triremes damnantur: ſi abſque Ducis licen-

tia.

tia castra deserant in aliorum conspectu *l. omne §. qui in facie, ff. de reb. milit.* alias infames fiunt cap. *infames*, 6. q. 1. & in conscientia tenetur ab exercitu non recedere, nisi habita Principis facultate, qui tamen potest eos quādocunque sibi libuerit, dimittere, nā hoc pacto militiæ nomen dederunt, & tāto magis stare tenētur. quo plus imminet prælium, & eius Dux magis indiget. præsertim quòd suo exemplo multos alios traherent cum maximo excercitus & reipublicæ detrimento. Vide Layman *vbi sup. Ibi §. Et tandē*, & antea in *r.* 25.

36 Hic tandem addendum est, militiam Clericis interdictam esse in cap. *Clericum*, cap. *de his Clericis*, cap. *eos qui* 20 *quæst.* 3. cap. *Clerici*, cap. *quicunque Clericus*, cap. *quicunque ex Clericis*, cap. *Ex multa de voto* & alibi, sub pœna interdicti ab vsu Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello decedant, priuationis sacrificiorum: quæ satis indicant hæc iura obligare sub mortali. Imò aliqui ex recentioribus opinati sunt, militiam clericis interdictam esse iure naturali & diuino, quia ex sua natura illis repugnat, tanquam Deo dicatis, eiusque ministris, qui pro aliorum salute proprium sanguinem fudit. Et Diuus Bernardus *lib.* 4. *de consid. ad Eug.* colligit hanc prohibitionem ex verbis illis Matth. 26. *Mitte gladium tuum in vaginam.* Nazianzenus verò *Orat.* 2. *de pace ex* 2. *ad Timoth.* 2. ibi, *Nemo militans Deo implicet se negotijs secularibus.* Sed reuera ex his non colligitur, bellum Clericis ex natura rei, absolutè & intrinsecè repugnare; nam alioqui dispensatio Pontificis in hoc non valeret; sed quod regulariter, & seclusa vrgente causa, conuenientius sit, & rationi magis consentaneum, vt Clerici à militia abstineant. *p.6.t.4.res.* 33. Clerici milites esse non possunt.

37 Si ergo magna vrgeat causa, possunt Clerici bellare etiam per seipsos, vt nimirum in defensionem propriæ vitæ, proximi innocentis, præsertim reipublicæ vtilis, vt ait Caiet. *quæst.* 40. *art.* 2. item patriæ contra iniustos inuasores *cap.* 2. *de immun. Eccles.* item ad obtinendam victoriam Ecclesiæ, & Christianæ reipublicæ valdè proficuam. Regulariter tamen in bellis offensiuis talis necessitas non contingit, quia adhiberi possunt milites laici. Ita Malderus *in* 2. 2 *q.*40 *ar.* 2. Et in his casibus Mendoza existimat, Clericos vulnerantes, & occidentes non fieri irregulares, *sect.*2.§.139 *p.6.t.4.res.* 35. quod etiam docet Coninch. *disp.*35.*dub.*6.*num.*91. Et ita tenendum est: quia talis occisio, aut vulneratio non est culpabilis. *p.6.t.4.res.*38. Nisi magna necessitate vrgeat.

38 Aduerte etiam, in supra citatis iuribus bellum non prohiberi Clericis constitutis in minoribus, qui proinde in bello iusto pugnantes non peccant, nisi fortasse per accidens, quatenus se exponunt periculo irregularitatis, & inhabilitatis ad suum officium, vt ait Lorca *disput.* 51.*num.* 12. Et si sint beneficiati, non propterea peccabunt mortaliter, nisi beneficia postulent residentiam, aut eorum obligatio non impleatur: & sic practicatur in Germania à Canonicis nondum capitularibus certarum diœcesum. Si tamen eos contingat aliquem per seipsos occidere debent beneficium resignare, aut dispensationem impetrare. (Quod contra Lorcam *nu.* 24. non procedit) si Clerici pugnauerint cum licentia Summi Pontificis; nam is censetur tollere irregularitatem, quia id connexum est licentiæ bellandi, quando conceditur Clericis, qui deputati sunt ad Ordinum exercitium. vnde non est paritas de laicis bellantibus in bello iusto, nam hi non sunt deputati ad idem ministerium, & ideo pugnare non est eis illicitum. Molina apud Lorcam *ibidem resolut.* 38.§. *Ad secundum.* Idem dicendum de religiosis laicis, qui propria manu bellantes, solum venialiter peccant, grauius tamen, quam Clerici beneficiati. Duuall. verò *quæstio.* 16.*artic.*7. videtur maiorem culpam in Religiosis conuersis, aut Acolythis præliantibus culpam agnoscere, aitque in hoc à suis Prælatis dispensare non posse, præcipuè propter scandalum, *p.6.tr.4.r.* 34. Quod non est intelligendum de minoribus. Qui si sint beneficiati, peccabunt solùm venialiter; dummodo beneficio seruiatur. (Et si cùm licentia Papæ pugnent, non manēt irregulares.) Et idem dicendum de Religiosis nondum in sacris.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Ecclesiasticos assistentes.

Porro bello assistere ob ministeria spiritualia non interdicitur Sacerdotibus.

39 NOn est prohibitum Sacerdotibus Clericis, aut Religiosis bello interesse pro ministerio spirituali militum, nec non ad consolandos eos, & excitandos ad pugnam, modo non hortentur specialiter ad occisionem, aut mutilationem inimicorum. quia hæc non repugnant statui sacerdotali. Et Innocent. in c. quod in dubijs, loquitur de bello iniusto. Dubium tamen est, num habere debeant licentiam Prælatorum, & si sint Episcopi, Summi Pontificis. D. Thomas insinuat, requirit *q.40.art.2.* ad 2. quod probari potest ex c. reprehensibile, & cap quo ausu 23. q. 8. Lorca verò sup *num.* 18. existimat, hos Canones abrogatos esse per contrariam consuetudinem, & ego puto cum Coninch. *disp.31.dub.6.nu.90.* talem licentiam quoad Clericos sæculares non requiri, & iura citata non obstare: quia primum reprehendit Episcopos non solùm assistentes, sed pugnantes, vt cæteri milites: secundum verò reprehendit accedentes ad Aulam Imperatoris, seu ad Comitatum absque Pontificis facultate. Stando autem in contraria sententia, sufficit consensus tacitus, & præsumptus, ait Lorca (qui omnino requiritur in Regularibus) præsertim si non sit facilis ad superiorem accessus. Præsumitur autem consensus quoties nullum ex ipsorum absentia detrimentum consequitur, nec vlla est ratio, quæ talem licentiam impedire debeat: nàm præsentia Ecclesiasticorum multum confert ad Ecclesiæ, & boni communis defensionem, aut notabile augmentum. Ita Molina *tom.1.tr.2. disp.180. p.6.tr.4.res.* 36. vbi addit, Clericos sic assistentes, accipere, & retinere posse quidquid de hostium bonis diripuerunt, ex præsumpta nimirum Ducis voluntate, qui id velle videtur, quoties non constat oppositum. Constito autem de contraria Ducis voluntate, restituere tenerentur, cui ipse vellet, *ibi.res.*37. Quæ vera sunt, etiam si Clerici assistant sine licentia, & secundum aliquos peccent contra prohibitionem Ecclesiæ, vel Prælati: quia non peccant contra iustitiam, vt ait Lorca *disput.53.num.7. ibi.res.*40.

Etiam sine licentia Episcopi, aut Papæ.

Religiosi tamen habere debent consensum Superiorum saltem tacitum.

Et Clericis assistentes possunt prædas facere, & retinere sicut milites si non sit prohibitio.

Etiamsi assistant sine licentia.

40 Siue autem cum licentia, siue absque illa Clerici assistant bello iusto, exhortantes milites ad iustam pugnam, in qua homicidia & mutilationes sequantur, non fiunt irregulares: quia defectus lenitatis, aut est etiam cum licentia, aut nec sine illa, non enim dependet à licentia, vel eius negatione, vt ait Mendoza *sec.2.§.135.* Suasio autem versari debet circa percussionem & occisionem hostium in generali, non autem in particulari. Suarez de *cens. disp.46.sect.6.nu.8.p.6.tr.4.res.*39. † Sed etiam in particulari suaderi posse ad occidendum absque irregularitate, diximus ex Auctore V. Irregularitas, *num.*45. & dicemus mox num. seq.

Nec irregulares fiũt si bellum sit iustum, & ipsi ad homicidia non hortentur in particulari.

41 Aduertendum est etiam hic cum Molina *tom.2.tr.2.disp.110. concl.2.* quod etiam in casibus, in quibus Clerici in bello iusto pugnantes læthaliter peccant, non sunt irregulares, non solum si exhortentur ad pugnam, armaque, & subsidia præbeant, sed etiam si ipsi aliquos percutiant, & vulnerent. Quod apertè colligitur ex cap. *petitio, de homicid.* Et multo magis locum habet in laicis. Ratio autem ea esse potest, quod cum bello iusto Ecclesia, & Respublica defendantur, voluit Summus Pontifex eis fauere, ac proinde non irretire irregularitate omnes in eo ad homicidium concurrentes percutiendo, hortando, consulendo, mandando, &c. quod esset irretire totum exercitum, & homines à iusto bello cum magno Ecclesiæ, & Reipublicæ incommodo retardare. Quinam fiant irregulares in bello iniusto, vide V. Irregularitas, *n.*45 *p.6.tr.4.res.*37. §. *Non nego.*

Imò etiam si læthaliter peccent, percutiendo per se ipsos.

P V R G A T O R I V M.

CElebrans pro Anima Purgatorij in Altari Priuilegiato tenetur habere Bullam, Mendo *p.11. tr.7. ref.20.* debet eam habere faciens celebrate quando Bulla per Indultum suspenditur. *ibi.* §. Nota.

Tenetur habere Bullā.

R A T I H A B I T I O.

1 † EST regula iuris, *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.* † Quam Crousers *in Reg. D. Frana. c.7. lect.22.* existimat procedere etiam in ratihabitione probabiliter præsumpta à Confessario ad absoluenda reseruata, ita quòd si aliqua non reseruata absoluat potestate ordinaria vel aliter actuali, & aliquod reseruatum ex probabiliter præsumpta voluntate superioris, accedente postea ratihabitione auferatur à pœnitente obligatio præsentandi se superiori: nec enim necesse est, talem obligationem tolli per ipsam absolutionem; quia absoluuntur venialia, absque eo quod tollatur obligatio illa confitendi, quæ nulla est; imò id etiam accidit in confessione mortalium alias Confessorum. Et cum absolutio sacramentalis sit etiam actus iudicialis, non ei repugnabit veritatem habere à futuro euentu; & validari posse videtur per ratihabitionem, sicut dicitur Matth. 26. *Quodcunque solueris, erit solutum.*

Ratihabitio de futurō non dat iurisdictionē Confessario in reseruata.

Nos verò hanc opinionem refutauimus V. *Confessarium*, *num.9.* vbi docuimus, solùm sufficere ratihabitationem de præsenti, vel de preterito; minimè verò de futuro. quia hoc Sacramentum nullo modo pendere potest à futuro euentu, & si ab initio non fuit validum, non potest deinde valorem accipere. Accedit, quod Sacerdos non absoluit, nec absoluere potest nomine alterius hominis, sed immediatè nomine & auctoritate Dei: vnde nemo potest illam ratam habere; quia vt dicitur *in Reg. iur. 9. ratum habere, quis non potest, quod ipsius nomine non est gestum.* Illa autem regula, quam affert Crousers, procedit in ordine ad actus, qui licèt à principio irriti, possunt postea per iuris fictionem reualidari. quales non sunt Sacramentales, in quibus potius illa regula locum habet: *Quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit.* Sic Coninch. *de Sacr. disp.8. dub.4. à n.34 p.6. tr.6. r.57.*

R E D V C T I O M I S S A R V M.

1 DE hac re dictum est V. *Missarum reductio.* Hic solùm circa Decreta Congregationis de celebratione Missarum, in quibus prohibetur, seu limitatur Episcopis & Generalibus Ordinum facultas moderandi onera Missarum, aduerte primò, in dicta prohibitione secundum Nouarium *tit. de Miss. celebr. num.8.* comprehendi etiam anniuersaria, & Officia defunctorum, & sic sacram Congregationem respondisse, testatur ex multis. Sed contra ipsum insurgit Merola *to.3 disp.7. c.5. dub.16. n.389.* aitque Doctores ab ipso citatos & sacram Congregationem, non esse locutos de istis decretis Vrbani VIII. prohibentibus; sed de decreto Tridentini concedente Episcopis facultatem Missas moderandi &c. Nam, cum dicta prohibitio loquatur solùm de Missis, non debet extendi ad anniuersaria, & multo minus ad Officia defunctorum: est enim lex odiosa, quia corigit ius commune, nimirum Tridentinum, & ideo strictè interpretanda. *p 6. t. 7. ref. 40.*

Decreta de celebr. Missarum non restringunt facultatem moderandi anniuersaria & Officia defunctorum.

2 Aduerte secundò ex Marchino *de Sac. Ord. tr. 3. p.3. c.19. num. 31.* per

Google

Missas ante Tridentinum relictas. dicta decreta non reuocari priuilegium moderandi Missas ante Tridentinum relictas, quarum maximus est numerus, vt notatur in Synodo Florent. sub die 18. Maij 1627. §. *de celebr. Miss.* Nec onera Missarum post Tridentinũ relicta, *Vel nondum acceptatas.* sed ob tenuitatem eleemosynæ nondum ab Ecclesia acceptata; nam loquitur de oneribus impositis, qualia non sunt nisi acceptata. & mens Sacræ Congreg. fuit, vt numerus Missarum relictus & acceptatus adimpleatur. Saluo tamen, ait ipse, meliori iudicio, & sub censura Ecclesiæ. *p. 6. t. 6. ref.* 10.

3 Aduerte tertiò, non obstante reuocatione priuilegiorum Regularium, *Et post illa concessum est Regularibus circa hæc onera priuilegium.* Missarum onera moderandi, facta per dicta decreta, eundem Marchinum *c. 20. nu. 7.* afferre priuilegium à Sanctiss. D. N. Vrbano VIII. post dictorum decretorum diuulgationem concessum Fratribus Minimis Conuentus Ianuensis, vt legata Missarum perpetua, & oneri adnexò imparia, ad rationem quinquaginta scutorum monetæ Romanæ pro qualibet Missa quotidiana reducerentur, quo quidem priuilegio in pari causa frui posse aduertit, non solùm alios eiusdem Religionis Conuentus, sed etiam aliorum Ordinum communicantium. *Ibid. ref.* 11. †. Est præterea alia concessio facta Minoribus Conuentualibus pridie nonas Augusti an. 1639. vt in Conuentibus, in quibus Missarum reductio non erat facta, fieri posset in primo Capitulo, ad rationẽ sexaginta scutorum *in addit. ad Peyrinum Const.* 27. †

REGVLARES.

Regularium vocalium obligatio.

1 REgulares deputati ad votandum in Capitulis, quæ congregantur pro decernendis rebus importantibus Ordinis cum discussione & maturitate, non possunt sine causa non accedere, & si multoties absint arbitrio boni viri, peccabunt mortaliter, quia vocalatus est onus quod Religio illis imponit, & ipsi tenentur ex officio interuenire. non in fauorem sui, sed Religionis; vnde hic iuri non possunt renuntiare. Et licet, vno non accedente, alij suppleant, nihilominus, quantum est ex illo, res non concluditur, vt debet. Adde, quod si id licebit vni, vtique licebit, & alteri, & sic omnibus Paleotus *de sacro consist. p. 5. q. 13.* contra Peregrinum *in const. Theat. p. 3. c. 9.* Quod Maderiaga generaliter docet de Cardinalibus, Senatoribus, Consiliarijs, & decurionibus ciuitatum. Quos omnes vnà cum vocalibus Regularium bene excusat Ledesma *tomo 2. t. 7. c. 2. concl. 24.* in casu quo rem iniquam suo voto impedire non possunt, & iustum absque inquietudine proponere &c. iuxta ea, quæ de parlamentarijs diximus V. *Parlamentum, num. 2. p. 3. tr. 2. ref. 6.* An conuenire possint, *Da mihi votum, & dabo tibi,* &c. Vide V. *Simonia, num.* 11. An ad Prælaturas teneantur eligere digniores, diximus V. *Electio, num.* 2.

Magistri nouitiorum ætas.

2 † Magister nouitiorum debet esse annorum 35. ex decreto Clement. VIII. *de recept. et educat. nouit.* †. Sed id non esse extendendum ad magistrum professorum ait Maranta *in contr. iur. t. 2. resp.* 25. & testatur de praxi *p. 6. t. 6. ref.* 29.

3 Regulares non gaudent priuilegio Bullæ Cruciatæ in ordine ad confessionem. Vide V. *Bulla Cruciata, à n.* 28. Si quando verò comprehenduntur in Iubilæo, quem Confessarium eligere debeant, Vide V. *Iubilæum, à n.* 18.

Qualiter peccent habitum exuentes.

4 Regulares exuentes habitum Religionis propter æstum, ad commodius studendum, vel dormiendum, non peccant mortaliter, secluso præcepto regulæ, vel legitima consuetudine. quia id illis *in c. vidua 20. quæst. 2. & in c. sancta monialis. d. 23.* non prohibetur sub mortali, cum illa verba, *constanter ea vtatur, qualibus semper, vsura est,* non sint adeo rigorosa. Suarez Lezana *de relig. tom. 4. lib. 1 c. 5. n. 18.* contra Graff *to. 1. lib. 3. c. 5. n.* 75. Quod Lezana *c. 13. num. 7.* expresè docet de Fratribus Minoribus Conuentualibus,

bus, & Obseruantibus: quos nec mortaliter peccare inquit, si lineis camisijs vtantur. Vnde non benè ait Nauarrus, Regularem, qui ad liberius fornicādum habitum dimitteret, ob hoc ipsum committere distinctum peccatum mortale, *p.5.t.14.ref.72.* Et certum est, in tali casu Regularem non incurrere excommunicationem, *c.vt periculosa, ne Clerici, vel Monachi in 6.* vt benè Sanchez, & alij apud ipsum *in sum.tom.2. lib.6.c.8.nu.57. p.3.t.2.ref.115.* Id quod verum est etiam in casu, quo subditus ad superiorem recurrens timeret cum habitu in itinere deprehendi. Vide V. *Appellatio, num.15.*

5 Regulares non possunt testari, nec de consensu superioris quidem, sicut nec filiusfamilias de consensu patris. Possunt tamen sic aliquid dare causa mortis; quia donatio causa mortis accedit ad naturā donationis inter viuos, quæ Religiosis, consentiente Prælato, non prohibetur. Quare Prælatus non potest dare licentiam subdito faciendi schedulam dispositionis de rebus suis, vt vim habeat testamenti, potest tamen dare, vt in schedula roget ipsum, vt sic disponat pro sua libera voluntate. Layman *lib.3.sect.5.cap.3.num.4.* contra Graff. vbi supra *num.58.* Potest etiam Regulari aliquid relinqui cum facultate disponendi de eo inter consanguineos, non per testamentum solemne, sed per electionem personarum, & sic non tanquam testator, sed tanquam personarum elector. Pacian. *cons.36.n.103.p.5.t.3.ref.128.* Potest quoque Regularis declarare testamentum à seipso factum in sæculo, si adest dubium, vt ipse expositionem verbis conuenientem adhibeat, quia hoc non est testari, sed declarare qualiter testatum sit. Reginaldus *to.2 lib.18.c.27.n.397.p.3.t.2. ref.75.* An Religioso aliquid relinqui possit, vt sibi impendat. Vide V. Legatum, *num.4.* An possit eligere sepulturam. Vide V. Sepulturam, *nu.9.* — Regularis non potest testari.

6 Religiosis prohibitus est ludus alearum & taxillorum in cap. Episcopus *dis.35.* vide V. Ludus. Item studium iuris ciuilis, in c.2 ne Clerici, vel Monachi. Vide V. Excommunicationes, *num.1.* Et tenentur recitare horas Canonicas in Choro, & celebrare Missam solemnem singulis diebus. Vide V. Horæ Canonicæ, *num. 12.* — Non ludere.

7 Regularis à suo superiore vim patiens non potest recurrere ad laica tribunalia pro vi tollenda, sub pęna excom. Bullæ Cenæ, *p.3.t.1.ref.53.* — Non recurrere ad laica tribunalia pro grauamine

8 Religiosus filius Principis ad vitanda bella, & seditiones, tenetur vxorem ducere sub mortali. Reginaldus *tom.2. lib.31.cap.2. par.3. tr.4. ref.289.* §. Notandum. — Filius Principis in aliquo casu tenetur vxorem ducere.

9 Regularis cum licentia superioris ad laxiorem Religionem transire potest: primò, ob infirmitatem, aut debilitatem, qua Religionis austeritates ferre non posset. D. Tho. 2. 2. q.vlt.art.8. Secundò, si in Religione sit exosus, aut indignè tractetur. Lessius *lib.2.c.41.dub.13.n.101.* Tertiò, si ob crimen diffamatus, domesticorum faciem præ pudore sustinere non possit. Sanchez vbi supra *c.7.n.72.* Et tandem, si propter suam imperfectionem, & prauos habitus, Religionis onera tam ægrè sustineat, vt quamuis Regulam frequenter non transgrediatur, viuat nihilominus cum perpetua mæstitia, & pęnitentia professionis, tum quia talis mæstitia ponit illum in probabili periculo violandi obseruantiam, tum quia eadē mæstitia liberat nouitium ab obligatione professionis ex voto, vnde & sufficiens censeri debet professio adeundi laxiorem, in qua speret se Deo tranquillius, & cum gaudio seruiturum. Vecchius *disp.15.dub.7.n.4.p.3.t.1.ref.32.* — Quibus de causis Religiosus transire possit ad Religionem laxiorem.

10 Porrò bona Religiosi ad aliam Religionem se transferentis saltem quoad alimenta competunt posteriori, sicut etiam iura personalia, vt succedendi in legatis &c. Rodriq. in *comp.ref.123.n.82.* cōtra Sanchez lib.7.c.32. *n.8 p.3.t.2.ref.114.* Scripta verò & libros à se compositos probabile est pertinere ad primam, vt ait Villalobos *to.2.tr.35. diff.14. n.5.* & ad secundam, vt Valerus V. Regularis, *diff 8.num.2.ibi.ref.63.* — Et in tali casu ad quam pertinent eius bona?

11 Regularis electus soluitur à voto obedientiæ Regularis, & solùm tenetur

Regularis eiectus ad quid teneatur?

tur obedire Epiſcopo, ſicut alij Clerici. nec ipſum tenetur poſt expulſionem adire, vt putauit Nauarrus. Tenetur autem voto caſtitatis & paupertatis; & quidquid acquirit, acquirit monaſterio. Quamuis Villalobos *diff.39.n.10.* dicat, dare poſſe eleemoſynas, & facere donationes ad vitam ipſius duraturas, & Sotus *lib.7.q. 1. art. 1.* ſolui omnino ab hoc voto, eo quia non alitur à monaſterio. Ad ieiunia & alia Religionis grauamina, non teneri, ait Suarez *in enchir. lib. 3. §. de voto obed.* & ſi non eſt in ſacris, nec ad diuinum Officium. Et quamuis Conradus *p.1.q.285.* exiſtimet teneri ad ſe corrigendum, vt iterum in Religionem recipiatur, Azorius probabiliter hoc negat *tom. 1. lib. 12. c. 17. q. 1.* quia hanc obligationem nullus illi canon imponit. *p.3.t.2.reſ.60.* Vnde nec ad aliam Religionem tranſire tenetur. Poteſt nihilominus ſecundum aliquos Religio ipſum cogere vt intret, non tamen ipſe Religionem, vt eum recipiat, etiam poſt emendationem, vt contra Molinam *tom.1.diſp.146.v.quid ad votum*, Sanctarellus *de Apoſt. cap. 5. dub. 2. num.* 18. Et diſparitas eſt; quia Religio eſt innocens, & eiectus eſt reus. Manet tamen irregularis, & vt promoueri poſſit, diſpenſare cum eo debet ante eiectionem Prælatus, vel poſt eiectionem ſi poteſt, Epiſcopus *par. 3. tr. 2. reſol.* 116. Ad quid teneatur Religioſus factus Epiſcopus, vel Cardinalis, vide V. *Cardinales Religioſi*, & V. *Epiſcopus Religioſus*. &

Cauſa nullitatis profeſſionis agatur corã Epiſcopo ordinario vel delegato.

ſi agitur de eius nullitate profeſſionis agi debet coram Epiſcopo ordinario, vel delegato, vna cum ſuo Prælato Religionis aliter ſententia erit nulla. Sanchez & alij, *p.8.t.7.r.2.*

Regulares tenentur ad ieiunia Ciuitatis.

12 Regulares ex vſu in contrarium, tenentur ad ieiunia Ciuitatis ex voto. De ſynodalibus vide R ccium, ſed non ex obligatione. Dian. *p.9.t.7.reſ.* 14. ſic exiſtentes in monaſterio Mediolani non tenentur ad ieiunium feriarũ Cinerum, ſecus autem ſi eſſent in domibus ſæcularium. *Ibid.§. Nota etiam.*

Qualiter teneantur ad regulam.

13 Regulares vltra vota tenentur ad obſeruantiam regulæ prout ſeruari ſolet à quadraginta annis, nam per conſuetudinem 40 annorum obligatio regulæ præſcribitur. *p.10.t.15.reſ.6.*

Et ieiunia.

Et reſpondendum in viſitatione.

14 Ad ieiunia regulæ tenentur ante annum 21. *p.16.tr.16. reſ. 77. §.* Item ego. Interrogati à viſitatore circa obſeruantiam, tenentur ſub mortali reſpondere. Datur tamen in hoc paruitas materiæ ſecluſo iuramento. *Ibid. tr.15.reſ.32.*

Minores qualiter prohibentur equitare, & curru vehi.

15 Regulares ordinis minorum non poſſunt equitare, aut curru vehi, niſi in prolixo itinere, vel impedito, aut ob negotium exigens celeritatem. Equitare autem per medium miliare eſſet parua materia. Et in hac re plures paruæ nõ vniuntur in vnam magnã. Aliqui cenſent eos biga bonũ vehi poſſe. Qui autem pedeſtres ire non poſſunt, non ſunt apti ad prælaturam. Electi autem, ſi impotentia ſuperueniat, non tenentur officium deponere. *p.10.tr.11.r.27.*

16 Regulares non tenẽtur cantare Miſſam, vt in Collegiatis. *p.10.tr.12. reſ.40 in fine.*

Et omnes loqui cum monialibus.

17 Regulares colloquentes cum monialibue ſine licentia, peccant mortaliter *p. 10. tr. 13. reſ. 26.* Dubium vero eſt, an etiam incurrant cenſuram Epiſcopi. *par.10.tr.14.reſ.53.* Peccat verò mortaliter, ſi loquatur cum moniali ſorore alia die, quam fuerit præſcripta. *p.10.tr.14.reſ.50.§.* Sed ſi aliquis.

Minimè verò officiũ exercere in curia Epiſcopali.

18 Regularis non Franciſcanus non prohibetur eſſe Vicarius Epiſcopi, de licentia ſui prælati, etiam localis ſi hanc facultatem ſuperior ſibi non reſeruauit. Poteſt item eſſe arbiter, iudex, aſſeſſor, & delegatus Epiſcopi. Et abſque ſuperioris licentia acta tenerent *p.10.tr.15.reſ.30.*

Quando dominium reſeruatur donanti, poſſunt retineri res donatæ per longum tempus.

19 Si Religioſus habuit intentionem in acceptando rem donatam, reſeruare dominium donanti, & non ſibi donec licentiam obtineat, tunc .n. per longum tempus poſſit retinere rẽ quaſi in depoſito, & non aliter, vnde credo communem modum acceptandi eſſe ſolum conditionatum, id eſt acceptare, ſi Prælatus conſenſerit. talis modus eſt licitus, Lugo, & Diana *par. 11. tr. 1. reſ.19.* vide V. Paupertas Religioſa.

20 Quoad

Digitized by Google

20 Quoad eijciendum Religiosum à Religione titulo Generali, vel Prouinciali. Vide decisionem Sacræ Congreg. 21. Iunij 1653, *par. 11. tract. 2. resol. 13.* Vide decisionem S. Congreg.

21 Caueant Religiosi deducere ad praxim sententiam Patris Bruni quo ad ministrationem Eucharistiæ in articulo mortis, vel in annuo præcepto adimplendo absque licentia Parochi. Amicus, & alij. *Ibidem res. 17. et tr. 7. res. 4.* Opinio Patris Bruni nō est deducenda ad praxim.

22 Refelluntur plures opiniones circa Regulares in ordine ad susceptionem ordinum, pro quo vide *res. 17. tr. 2.* Refelluntur plures opiniones.

23 Non possunt Regulares virtute suorum priuilegiorū à casibus in Bulla Cenæ, etiam si sint occulti, nec Episcoporum absoluere, & etiam quo ad hæresim. Diana, & alij contra Brunum *res. 18.* per decreta Clement. VIII. 9. Ianuarij 1601. & Pauli V. 7. Ianuarij 1617. & Vrbani VIII. 17. Nouēbr. 1628. An possunt absoluere à casibus Bullæ Cenæ occultis.

24 Tenentur Regulares interdicta à Sede Apostolica publicare populo in suis Ecclesijs. Diana *ibid. res. 21.* Tenentur illa publicare.

25 Tenentur Regulares, quando nouam Ecclesiam, vel Monasterium erigere, vel ædificare, petere licentiam ab Ordinario. Diana, & alij contra Brunum. *ibid. res. 25.* Tenentur petere licentiam ab Episcopo in erigendo nouam Ecclesiam.

26 Regulares debent præsentari à suis Superioribus pro licentia Confessionis Monialium ipsis subiectis. Tamburinus, & alij. *ibid. res. 28.* Debent esse præsentati à suis superioribus pro confessione Monialium exemptorum.

27 Regulares non possunt dispensare in irregularitate homicidij occulti, nisi in ea, quæ oritur ex homicidio ita occulto, vt nulli innotescat, nisi ipsi soli occisori, & non in ea, quæ per alios etiam paucos posse innotescere. Caiet. & alij. *ibid. res. 26.* nec possunt dispensare cum his, qui in primo gradu affinitatis contraxerunt. Diana contra Brunum *res. 27.* Ita occultum vt occisori solum sit notum.

28 Religiosus polluens alium tactibus, non incidit in casum reseruatum Clem. VIII. nec alijs similibus. Mendo *ibid. res. 61.* nec in casu opere consumato, & non attentato. Iuniperus. *ibid. §. Sed aduersus.* Non incidit in casum reseruatum.

29 Regulares habentes priuilegium tangendi, & lauandi corporalia, non possunt illa lauare, nisi post primam lotionem factam à Diacono. Dicast. & alij. *p. 11. tr. 3. res. 16. §. Hæc opinio.* Possunt lauare post primam lotionem Subdiaconi.

30 Retrahere aliquem à Religione, vel dissuadere ab ingressu illius, est peccatum mortale contra charitatem erga proximum in re graui; tenetur verò compensare damnum Religioni, qui vi, vel fraude detrahit nouitium à Religione ne profiteatur; non tenetur restituere, quando vim, vel fraudem amouet, & seductum possit in sua libertate. Lessius, nec tenetur ad aliquam restitutionem, qui professum sine vi, vel fraude extra Monasterium eduxit. Sotus, & alij. *p. 11. tr. 3 res. 22.* Retrahere aliquem à Religione est peccatum mortale.

31 Confessarij Regulares possunt dispensare super quasque irregularitates etiam cum sæcularibus, in quibus potest Episcopus. Rodriquez, & alij, sed contrarium tenendum est. *p. 11. tr. 4. res. 3.* In quibus potest Episcopus.

32 Religiosi peccant mortaliter assistendo agitationi taurorum, Clerici verò peccant venialiter. Villalob. & alij. Non peccant Religiosi, qui sunt laici, & non in sacris, nec Moniales, nec Nouitij. Bona. & alij, & talis agitatio facta in diebus festiuis, & in circo cum periculo hominum, est illicitum, & cum peccato, non autem extra periculum, & in locum vbi aufugere potest. Nau. *tr. 4. res. 11.* Peccant assistendo agitationi taurorum.

33 Regulares tenentur eligere digniorem in superiorem. Gerund. & alij asserentes, quod si electio pertineat ad solum generalem superiorem tenetur eligere digniores, vel æquè dignos post exactam diligentiam circa cognitionem personarum. *Ibid. §. Hucusque.* Tenentur eligere digniorem.

34 Superior Regularis in nullo casu habito in confessione potest vti illa scientia, vnde si per solam confessionē cognoscat aliquē ex suis subditis esse indignum officio, quod exercet, aut prosequitur, non debet eum ab officio amouere. In nullo casu habito in Confessione potest vti illa scientia.

by Google

amouere. Petrus à S. Ioseph, & alij tr.3.res.15. & ita si Confessarius haberet notitiam in confessione alicuius mulieris nobilis vocantis Confessarius in domum suam ad confitendum illos sollicitat, non debet Confessarius vocatus ab illa se abstinere ad eundum, sed confidet, & speret auxilium gratiæ. *ibid.* §.*Sed hic*. Et ita de alia persona vocantem illum, quæ possit esse scandalum. *ibid.* §.*Sacerdos*. Dicastillus.

Debet ingendo se Deo confidere.

Non tenetur in conscientia petere dispensationem pro voce actiua, & passiua.

35 Religiosus incursus ex transgressione Bullæ Pontificiæ, per quam priuatur voce actiua & passiua, non tenetur in conscientia petere dispensationem absq; sententia iudicis prius lata. Martinus de S Ioseph. Et possunt Prælati Regulares dispensare (in foro conscientiæ soluto) etiam si sint reseruatę Papę tales priuationes vocis actiuæ, & passiuæ. Lezana, & alii. Et potest etiã Prælatus Regularis sibi ipsi in priuatione vocis actiuæ, & passiuæ imposita à Sacra pęnitentiaria in pęnam alicuius delicti. Sanchez. *parte 11. tract. 6. resol. 47.*

Pro extrahendo cadauere debent accedere ad Parochiam, & non ad Cathedralem.

36 Regulares debent accedere ad Parochiã, & exinde cum Parocho procedere ad leuandum cadauera. S. Con. rituum, & non tenetur neque Regulares, neque Clerus Parochialis adire Cathedralem, si Canonici debent interuenire ad Ecclesiam Parochialem. Sed contra ipsum adest littera S. Congreg. 25. Iunii 1638.

Non possunt absoluere à casibus reseruatis Episcopo.

37 Regulares non possunt absoluere à casibus reseruatis Episcopo Vrbano VIII. Diana *ibid. res.9.*

Licentia tantum ad mares potest extendi, quando non est ex defectu scientiæ.

38 Licentia confessionis restricta ab Episcopo ad mares, & non ad fęminas Regularibus potest extendi, quando non est per defectum scientiæ. Diana, & alii *p.11.tr.8.res.37.* Et si Episcopus negat confessionem propter abundantiam Confessorum tenentur obedire. *ibid.* §.*Sed quid*.

In hoc casu potest cõfiteri per litteras.

39 Si quis inter hæreticos condemnatus ad mortem, & non potest præsentialiter confiteri Confessori Catholicos, & per litteras confitetur, potest Confessarius (aliis astantibus se immisceri, & secretè loquendo) illum absoluere. Diana, & alij *p.11.tr 7 res.30.*

Potest absoluere per auditum moribundũ qui vocauit Confessarium.

40 Potest Confessarius audire attestatione alicuius se audiuisse talem petere Confessarium adire domum, & si inueniat infirmum sensibus destitutum, & eum absoluere sub conditione, stante illa attestatione. Herman. & etiam potest absque illa attestatione, ait Longus, & alii. *ibid. res. 31.* Et excipiens confessionem habentis Bullam Cruciatæ, absoluit etiam de reseruatis non confessis ex verbis inquantum possum. Diana, & alii. *par.11 tract.2 resol. 39.*

REGVLARIVM

Indulgentiæ.

INdulgentiam, quam acquirunt Regulares profitentes. Vide V. *Professio, num.16.*

Paulus V. reuocauit, & reformauit omnes Indulgentias Regularium.

1 Hic nota duo. Primum est, Paulum V. in Bulla *Romanus Pontifex*, reuocauisse omnes Regularium Indulgentias, easque statuisse ad certum numerum, & formam ibi expositam. Quoniam verò mox per aliam Bullam confirmauit Minoribus omnia priuilegia, gratias, concessiones, & indulta concessa à Clemente VIII. etiam spiritualia, & prout iacent, & in his priuilegijs, seu spiritualibus indultis habentur expresè Indulgentiæ, putauit Rodriquez *res.47.nu.45.* eas omnes Indulgentias iterum reualidatas fuisse. Verum non est credendum, Beatissimum Patrem tam cito mutasse sententiam. Vnde contrarium tenendum est cum Portell. V. *Indulgentia, nu.12.* Verum tamen est, in ea Bulla reuocari solum Indulgentias concessas Religionibus

pro

Digitized by Google

pro ipsis Religiósis. Vnde non sunt censendæ reuocatæ Indulgentiæ concessæ sęcularibus Regularium Ecclesias visitantibus, † vel conciones eorum audientibus, vt infra † concessæ parentibus Fratrum Minorum viuis, vt eligant Confessarium, per quem plenariè absoluantur, à pęna, & culpa, per Bullam Calisti III. & mo tuis, vt liberentur à Purgatorio, si filius eorum Sacerdos vnam pro eis Missam celebrauerit, per Bullam Clem. VIII. vt ait Portell *nu.4. p.4. tr. 4. ref.* 20. Pro seipsis.

2 Secundum est, Regulares Concionatores, concionantes in suis Ecclesiis feria 2. 4 & 6. concedere posse suis auditoribus 156. annos, & 24. dies Indulgentiæ, aliis verò temporibus 18. annos, & 320. dies concionantes autem in Ecclesiis alienis 18. annos, & 222. dies, ex priuilegiis diuersorum Pontificum concessis Fratris Minoribus, & Prædicatoribus, quas debent concedere expresse nomine sanctitatis Papæ, aliàs non acquiruntur Rodriquez *resol.* 112. *num.* 20. *& resol.* 77. *num.* 58. *par.* 4. *tract.* 4. *ref.* 22. §. *Et tandem.* Non tamen pro secularibus.

REGVLARIVM PRIVILEGIA

In ministrandis Sacramentis.

3 Circa Baptismum. Vide V. *Baptismi minister.* Circa Pęnitentiam V. *Confessarius Regularis.* Solum hic nota, nouissimè Ludouicum Cellotium *de hierar. lib.* 5. *cap.* 24. mordicus sustinere primò, quòd regularis Sacerdos præsentatus, & iniustè ab Episcopo non admissus, potest Confessiones excipere, vt poterat ante Tridentinum, quia *Clement. dudum de sepult.* in qua id sibi conceditur, est inserta in corpore iuris, & Concilium eam expresse non reuocat. *par.* 6. *tract.* 7. *resol.* 60. Secundò, Confessarium Regularem approbari non posse cum limitatione ad tempus, personas, &c. si est idoneus; nam Episcopus non dat illi auctoritatem, sed tantum eum examinat de idoneitate, & si idoneum iudicat, iurisdictionem dat illi Summus Pontifex, ipso iure. *Ibid. resol.* 61. *& p.* 11. *tr.* 2. *ref.* 19 Tertiò, consequenter, semel ab Episcopo approbatum non posse iterum siue ab ipso, siue à successore, ad examen iterum vocari, vel licentia semel obtenta priuari. *Ibid. resol.* 62. *& p.* 11. *tract.* 2. *ref.* 19. Contrarium verò de concessione ad libitum. *Ibid. tract.* 4. *ref.* 15. *& tract* 8. *ref.* 52. Denique religiosum approbatum in vna Dięcesi, esse idoneum Confessarium in quacunque Dięcesi de licentia Parochi, sicut (ait Bauny *par.* 1. *tract.* 4. *quæst.* 4.) Sacerdos approbatus in vna Dięcesi, eligi potest per Cruciatam in quacunque alia. *Ibid. resol.* 59. Verum nos circa primum († quidquid dixerimus V. *Confessarius Regularis. num.* 5 †) censemus priuilegium Clement. reuocatum esse per Tridentinum, quia eius intentio fuit, reformare has regularium facultates. Vel non reuocari; sed exigi ex parte Sacerdotis conditionem, vt non possit facultate Papali per dictum priuilegium gaudere, nisi & in quantum ab Episcopo approbatus fuerit, & non potest alibi audire Confessiones absque approbatione ordinarij loci, vbi reperitur per decretum Vrbani VIII. 1648. 1653. *par.* 11. *tract.* 2. *resol.* 11. Et debet se examini exponere, nec superiores regulares possunt excipere confessiones absque approbatione Episcopi. Cardin. de Lug. & alii. *resolut.* 13. Addit etiam ex Lugo *de pæn. disput.* 21. *sectio.* 3. *num.* 52 quòd si supradicta opinio est probabilis, ad praxim tamen parum, aut nihil conducere potest; siquidem facultas Clement. multa requirit, præsertim quod Episcopus tot solum Confessarios admittere tenetur, quot pœnitentium concurrentium numero sufficiunt; & si quis ei

An Regularis præsentatus, & iniustè repulsus possit Confessiones excipere.

An approbari possit cum limitatione.

Semel approbatus, iterum examinari.

Et an approbatus in vna Diœcesi, sit idoneus vbique locorū.

Ad primum negatur.

ex

Extorquere à populis pecuniam in redemptionem hospitij.

Prouidere militibus victualia noxia.

Exponere milites certæ,& non necessariæ neci.

Stipendia subtrahere.

Et milites ob auaritiam munere illicitum puto etiam tempore pacis.

Et discedendi licentiam concedere, aut denegare, quando nō expedit.

Item permittere (il sacco) quando nō licet.

Aut non cauere à sceleribus, quæ à militibus committi solent.

Quæ similia peccant etiam alij officiales.

An liceat Duci præliauti in mari contra infideles,cum non est spes euadendi, ignem pulueri inijcere,ne in hostium potestatem deueniant?

ciuitatibus pecuniam accipiant ad redimendum hospitium; nam quamuis liberum eis sit, hunc, vel illum populum prægrauare, quando onus non potest æqualiter diuidi, non tamen possunt facere hanc electionem venalem, & pretium sibi retinere,potius enim expediret, vt ij, qui exercitum hospitantur, per aliorum contributionem subleuarentur. Tertiò, si ob negligentiam, vel furtum parent militibus cibum & potum, & alia huiusmodi corrupta in excidium militum &c. aut simulent se præparasse omnia necessaria de mandato Principis, & reuera præparent in minori quantitate, aut præparent ea dolosa, & falsa. Sic Molina *disp.* 116. Nonnullos alios casus enumerat Layman *lib.2.tract.3.cap.12.num.*18. vt, si milites certæ internecioni exponant absque necessitate, si castra in locis palustribus, & noxijs figant cum periculum morbi, aut contagionis, si in soluendis stipendijs vsurarijs cambijs vtantur; si dimissis veteranis militibus inexpertos adscribant minori stipendio:& denique, si stipendium militibus subtrahentes, permittant eos necessaria sibi à rusticis, & alijs innocentibus extorquere. *p.6.tr.4.ref.*27. Et tu adde, si faciles sint in concedendo militibus, discedendi facultatem, quando vrget eorum necessitas, vt alij deinde sumptus fiant in eisdem, vel alijs perducendis, cum vexatione populorum hospitantium, & dispendio Principum: aut sint multum difficiles, quando eorum ministerio non multum indigent, & occasionem præbeant, ne milites ad bellum in posterum velint accedere. ibid. *ref.*25. circa medium.

27 Petes hic. Posito, quod Duces non possunt imminuere numerum militum ad arcis custodiam designatum, retentis sibi stipendijs, quando arx timet inuasionem, & illa subtractio eius expugnationem minatur: poterunt ne id facere tempore pacis, quando nullum periculum imminet? Respondeo Duuallium in 2.2 *tract.de char.* q. 16. *art.*4. inclinare in eam partem, quod possint,& probabile existimare, quod Rex tacitè consentiat; quia id consuetū est inter nobiles; & ipse videt,& tacet. Idemque dicendum existimat, de Ducibus,& Capitaneis, si tempore pacis centurias diminuant. Sed puto, Regem reuera hęc nescire,& proinde nō consentire, *p.6.t.4 r.*27.*§.Sed non desinam.*

Petes secundò. An liceat Duci permittere militibus Ciuitatis direptionē, vulgò *il sacco?* Respondeo aliquando licere, quando nimirum ipsa obstinatius resistendo id meruit, aut iudicatur necessarium, vt milites spe prædæ ad expugnationem animentur,& aliæ ciuitates non tam obstinatè resistant. Et communis opinio, & sine vlla reprehensione communiter practicatur. Aduertunt tamen DD. illicitum per accidens esse posse ob scelera, quæ in tali direptione à militibus committi solent, ob quæ saltem curandum est à Ducibus, ne talia delicta sequantur, prius quidem seuerè prohibēdo, posteà verò contrauenientes irremissibiliter puniendo. Layman vbi supra *num.*13.& alij *p.6.t.4.ref.*21. Si autem bellum esse iniustum, Duces,& Tribuni tenerentur ad omnia damna, quæ sui milites ipsis iubentibus intulissent. ibid. *ref.*31.

28 Peccant quoque alij officiales in bello (ait Becanus in 2. 2. *c.*25. *q.* 15. *nu.* 3.) si comportantes ad exercitum victualia, per auaritiam, aut negligentiam corruptum, & noxium offerant cibum. Si pulueri tormentario extraneum admisceant, ex quo ad victoriam reddatur inhabilis; si plus à militibus, quam præscriptum sit, exigant pro cibo, potu, armis,&c. & si in designandis hospitibus alicui ad plures domos schedulas præbeant, vt in vna se recipiat, ab alijs pretium sumat. Ad quæ multum attendere debent Confessarij officialium, ait Molina vbi supra *p.6.t.4. ref.*28.

29 Petes hic primò. An liceat Ducibus, & militibus super naues militantibus contra infideles, vel hæreticos, quando aliter manus hostium fugere non possunt, ignem pulueri admouere, ne & ipsi, & naues in hostium potestatem deueniant? Respondeo, nos V. Occidere, *nu.* 36. negatiuam sententiam docuisse, quæ est communis, & astruitur nouissimè à Vvigers *de iustitia*

stitia, tract. 2. c. 2. dub. 18. nu. 106. vbi id solum permittit in casu, quo se milites in mare deijcerent cum spe aliqua salutis, licet cum periculo incendij. Et ratio est, quia nemo potest directè seipsum occidere. Verum Fagundez *in decal. tom. 1. lib. 5. c. 11. nu.* 14. alij apud ipsum affirmant, aiuntque in eo casu Ducem non intendere per se propriam necem, sed hostis debilitatem, ne prędà capta insolentior fiat in eius Regem: optaturum aliàs se hostes incolumen occidisse. Et eandem rationē esse de eo, qui pulueri hostili arci subiecto ignem adhibet, certus se momento dissipandum. Et sanè certissimū est, in bello iusto, posse quem pro salute patriæ facinus aliquod aggredi, etiam si certissima inde mors ei euentura sit, vt docet Victoria *de hom. ad vit.* & exēplum habemus in Sansone, qui licet columnam Dei iussu diuulserit, poterat etiam id facere sine illo, vt ait Sayrus *lib. 7. c. 9. nu. 9. p. 6. tr. 4. ref.* 48.

30 Petes secundò. An liceat Episcopis esse Duces supremos in exercitu siue terrestri, siue maritimo? Respondeo, non licere, quia Clericis bellare interdictum est in iure, vt dicemus infra. Quando verò graues causæ concurrunt, & Clerici bellare possunt, non peccant Episcopi exercitum ducentes, † præsertim si accedat Pontificis dispensatio. *p. 6. tr. 4. ref.* 33.

Et an Duces exercitus esse possunt Episcopi.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Milites.

31 Milites alij sunt subditi Principis bellantis, alij non sunt. Et primi sunt non solum vassalli, sed etiam stipendiarij, qui continuis stipendijs sub eodem Principe tam belli, quam pacis tempore agunt. Neutri ex his bellare possunt in bello euidenter iniusto, sicut nec tortor exequi potest sententiam euidenter iniustam. Quousque tamen de iniustitia belli eis non constat, bellare possunt. nec iustitiam belli examinare tenentur, sicut nec tortor examinare tenetur sententiam iudicis: sed bellare possunt, quamuis dubij: nam in dubijs præsumendum pro Principe, qui est in possessione sui iuris; quapropter dubium priuari non potest. Et alioqui impossibile esset singulis militibus tribunal erigere, & ab vnoquoque sententiam expectare, cōmunicando quoque eis consilia, quæ plerumque oportet tacere. Quæ omnia procedunt etiam in non subditis, vt docet Nauarra *de restit. lib. 2. c. 3. nu.* 278. & alij post ipsum, *p. 3. tr. 5 ref. 96. p. 4. tr. 4. ref. 32. et liberius in p. 6. tra. 4. ref. 9.* Quod si postea comperiant bellum iniustum esse, tenentur à bello desistere, & restituere hostium spolia, si quæ habent, aut ex eis facti sunt ditiores. Non subditi verò secundum Reginaldum *tom. 2. lib. 21. c. 8. num.* 104. tenentur restituere, non solum si iniustitia belli fiat euidens, sed etiam dubia, dum Princeps non restituit, *p. 6. t. 4. ref.* 31. §. Sed hic obiter.

Milites pugnare non possunt in bello iniusto.

Ipsi tamen non tenentur belli iustitiam examinare.

32 Porrò milites pugnantes in bello iniusto scienter, clarum est ad restitutionem teneri. Dubium tamen est, an singuli teneantur ad totum damnū, an verò ad illud solum, quod per seipsos intulerunt? Et Caietanus in 2. 2. q. 62. *art.* 7. & alij tenent, singulos teneri in integrum; quia vnus sine alio non auderet, nec posset damnum inferre, vrbem nimirum inuadere, &c. vnde omnes vicissim se adiuuant, & concurrunt ad totum damnum. Lorca *disput.* 53. *num.* 5. probabiliter putat, teneri solum ad damnum illatum à seipsis. Vvigers verò *tr. 3. c. 2. dub. 5. num.* 40. distinguit, & opiniones conciliat hoc modo. Si milites inuadunt vrbem iussu superioris, nil inter se de præda communicantes, sed superato loco prædas facere incipientes vnusquisque per se, absque vllo respectu vnius ad alterum, vnusquisque tenetur ad suam partem tantùm. Si autem communi consilio, & mutua exhortatione, & veluti vna

Si autem in iniusto scienter pugnent, tenentur ad restitutionem.

Secundum aliquos singuli in integrum. Secundum alios tantum pro rata.

manus locum, aut domum deprædantur, vt sæpè contingit in inuasione oppidorum minus firmorum, aut si exercitus sese absque superiorum mandato animat ad expoliationem vrbis, tunc singuli tenentur in integrum. *p. 4. tr. 4. res. 31. & olim p. 3. tr. 5. res. 86.*

Quid si bellum sit iustum, sed Dux prohibeat militi prædam.

33 † Si autem bellum sit iustum, milites retinere possunt omnia mobilia, quæ rapuerunt, Ducibus permittentibus, si quidem sunt inimicorum. † Aduerte autem, quod quando Dux interdicit militi spolia in bello iusto, tunc pensanda est causa talis prohibitionis. nam si prohibet ob commiserationem ipsorum, tenentur milites hosti restituere spolia, nam iniustè abripiunt dum non accedit licentia Ducis tanquam sententia iudicis. Si verò prohibeat, ne miles spolijs onustus minus aptus sit ad victoriam, tunc contrauenientes peccant solùm contra obedientiam, & ad restitutionem non tenentur. Mendoza *volum. 2. disputatio. 169. sect. 13. §. Non desinam §. 130 p. 6 tract. 4. resol. 26.* Fortiua autem stabilia ab hostibus possessa restitenda sunt veris dominis. Mobilia verò probabile putat Valentia *tom. 3. disput. 3. q. 16. punct. 3.* retineri posse. Quod, quamuis non procedere de iure naturæ, sed Cæsareo, doceat Molina *disput. 18.* in omni tamen natione introductum est approbante consuetudine, vt ait Sà, V. *Bellum, num. 26.* ac proinde iustificatur iure gentium, qudquid contra sentiat Duualius *quæst. 16. artic. 5.* Duo tamen concurrere debent in dicta rapina, secundùm Mendoza *volum. 2. disput. 169. sect. 12 §. 119.* primum, vt hostis prædam ad castrum deuexerit, & in tuto posuerit: alterum, vt inter apprehensionem & expugnationem vox intercedat. Si enim mane Turcæ certos Christianos expilent, & sero deprædentur ab alijs, hi non poterunt illorum Christianorum bona sibi appropriare. Non est verò necesse, quòd in castrum ab illis deuectum sit, si horæ 24. elapsæ sint. Et quamuis antiqui Romani equos bellicos, & mulos onerarios ab hac consuetudine exceperint: hodie tamen consuetudo hanc quoque exceptioné antiquauit. Excipsenda tamé sunt ea bona, quæ milites ab hostibus emptione, aut donatione acceperint; nã hęc restituere debent suis dominis. Possunt tamen à quocunque vili emi, vt solent, militum prædæ, quæ nunquam in potestatem domini peruenturæ sunt, ea intentione vt domino comparenti restituãtur. Quod notent Catholici Hollandi, qui ex præda Indica à nautis aliquid emunt. Ita Coninch. *dub. 7. n. 126. p. 6. t. 4. r. 23 §. Sed diffi ultas.*

Aut præda apud hostes inuenta, sit furtiua.

Milites non possunt recipere ab hospitibus aliquid præter permissa.

34 Tenentur quoque milites ex iustitia restituere hospitibus, apud quos commorati sunt, aut transitum habuerunt, quidquid ab ijs surripuerunt, aut præter lectum, lumen, ignem, paleas, & alia, quæ eis debentur ex mandato Principis, receperunt, etiam si videantur sponte dedisse, nam reuera dant ob timorem maioris mali. Item si astu, aut fauore plures hospitij schedulas impetrantes, pecuniam ab aliquibus receperunt ne apud illos hispitarentur. Porrò si milites ob solutionis defectum in extrema, vel graui necessitate positi sint, ita vt aut mori eos, aut militiam deserere, cum maximo totius communitatis damno, oporteat, tunc quidem ab hospitibus extorquere possunt mere necessaria, compensanda eis à Principe suo tempore, vt ait Coninch *num. 98* & alij. Seclusa necessitate iam dicta ob dilatam solutionem, non possunt hospites innocentes spoliare; quia eorum bona non sunt sibi oppignorata pro stipendio, vt ait Caietanus V. *Bellum prope finem*. Nec iuuat illos facultas, vel auctoritas Ducis, nisi id fiat in iustam nocentium, aut membrorum nocentis Reipublicæ pęnam, vt docuit Lamayn *lib. 2. tr. 3. cap. 12. num. 18. p. 6 t. 4. res. 26.*

Seclùsa graui necessitate.

Et tenentur seruare arcem & cum periculo vitæ, quousque adsit spes præualendi.

Nec à castris recedere absque licentia.

35 Tenentur denique milites stationem seruare, & arcem commissam defendere, etiam cum vitæ periculo, donec spes præualendi extincta sit, alias tenentur ad damna resarcienda, & in iure imposita eis est pœna capitis ex *l. 3. ff. ad legem Iuliam*, vt docent Palaus *tom. 1. tract. 6. disp. 5. punc. 5. n. 4.* & alij. Eadem pęna puniuntur, vel ad triremes damnantur: si absque Ducis licentin

tia castra deserant in aliorum conspectu *l. omne §. qui in facie, ff. de reb. milit.* alias infames fiunt cap. *infames*, 6. q. 1. & in conscientia tenetur ab exercitu non recedere, nisi habita Principis facultate, qui tamen potest eos quãdocunque sibi libuerit, dimittere, nã hoc pacto militiæ nomen dederunt, & tãto magis stare tenētur. quo plus imminet prælium, & eius Dux magis indiget. presertim quòd suo exemplo multos alios traherent cum maximo excercitus & reipublicæ detrimento, Vide Layman *vbi sup. Ibi. §. Et tandē*, & antea in *r. 25.*

36 Hic tandem addendum est, militiam Clericis interdictam esse in cap. *Clericum*, cap. *de his Clericis*, cap. *eos qui 20 quæst. 3.* cap. *Clerici*, cap. *quicunque Clericus*, cap. *quicunque ex Clericis*, cap. *Ex multa de voto* & alibi, sub pœna interdicti ab vsu Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello decedant, priuationis sacrificiorum: quæ satis indicant hæc iura obligare sub mortali. Imò aliqui ex recentioribus opinati sunt, militiam clericis interdictam esse iure naturali & diuino, quia ex sua natura illis repugnat, tanquam Deo dicatis, eiusque ministris, qui pro aliorum salute proprium sanguinem fudit. Et Diuus Bernardus *lib. 4. de consid. ad Eug.* colligit hanc prohibitionem ex verbis illis Matth. 26. *Mitte gladium tuum in vaginam.* Nazianzenus verò *Orat. 2. de pace ex 2. ad Timoth. 2.* ibi, *Nemo militans Deo implicet se negotijs secularibus.* Sed reuera ex his non colligitur, bellum Clericis ex natura rei, absolutè & intrinsecè repugnare; nam alioqui dispensatio Pontificis in hoc non valeret; sed quod regulariter, & seclusa vrgente causa, conuenientius sit, & rationi magis consentaneum, vt Clerici à militia abstineant. *p. 6. t. 4. res. 33.*

Clerici milites esse non possunt.

37 Si ergo magna vrgeat causa, possunt Clerici bellare etiam per seipsos, vt nimirum in defensionem propriæ vitæ, proximi innocentis, præsertim reipublicæ vtilis, vt ait Caiet. *quæst. 40. art. 2.* item patriæ contra iniustos inuasores *cap. 2. de immun. Eccles.* item ad obtinendam victoriam Ecclesiæ, & Christianæ reipublicæ valdè proficuam. Regulariter tamen in bellis offensiuis talis necessitas non contingit, quia adhiberi possunt milites laici. Ita Malderus *in 2. 2 q. 40 ar. 2.* Et in his casibus Mendoza existimat, Clericos vulnerantes, & occidentes non fieri irregulares, *sect. 2. §. 139 p. 6. t. 4. res. 35.* quod etiam docet Coninch. *disp. 35. dub. 6. num. 91.* Et ita tenendum est: quia talis occisio, aut vulneratio non est culpabilis. *p. 6. t. 4. res. 38.*

Nisi magna necessitate vrgeat.

38 Aduerte etiam, in supra citatis iuribus bellum non prohiberi Clericis constitutis in minoribus, qui proinde in bello iusto pugnantes non peccant, nisi fortasse per accidens, quatenus se exponunt periculo irregularitatis, & inhabilitatis ad suum officium, vt ait Lorca *disput. 51. num. 12.* Et si sint beneficiati, non propterea peccabunt mortaliter, nisi beneficia postulent residentiam, aut eorum obligatio non impleatur: & sic practicatur in Germania à Canonicis nondum capitularibus certarum diœcesum. Si tamen eos contingat aliquem per seipsos occidere debent beneficium resignare, aut dispensationem impetrare. (Quod contra Lorcam *nu. 24.* non procedit) si Clerici pugnauerint cum licentia Summi Pontificis; nam is censetur tollere irregularitatem, quia id connexum est licentiæ bellandi, quando conceditur Clericis, qui deputati sunt ad Ordinum exercitium. vnde non est paritas de laicis bellantibus in bello iusto, nam hi non sunt deputati ad idem ministerium, & ideo pugnare non est eis illicitum. Molina apud Lorcam *ibidem resolut. 38. §. Ad secundum.* Idem dicendum de religiosis laicis, qui propria manu bellantes, solum venialiter peccant; grauius tamen, quam Clerici beneficiati. Duuall. verò *quæstio. 16. artic. 7.* videtur maiorem culpam in Religiosis conuersis, aut Acolythis prælantibus culpam agnoscere, aitque in hoc à suis Prælatis dispensare non posse, præcipuè propter scandalum, *p. 6. tr. 4. r. 34.*

Quod non est intelligendum de minoribus.

Qui si sint beneficiati, peccabunt solum venialiter, dummodo beneficio seruiatur.

(Et si cùm licentia Papæ pugnent, non manét irregulares.)

Et idem dicendum de Religiosis nondum in sacris.

PVGNA, SEV BELLVM,

Quoad Ecclesiasticos assistentes.

Porro bello assistere ob ministeria spiritualia non interdicitur Sacerdotibus.

39 NOn est prohibitum Sacerdotibus Clericis, aut Religiosis bello interesse pro ministerio spirituali militum, nec non ad consolandos eos,& excitandos ad pugnam, modo non hortentur specialiter ad occisionem, aut mutilationem inimicorum. quia hæc non repugnant statui sacerdotali. Et Innocent. in c. quod in dubijs, loquitur de bello iniusto. Dubium tamen est, num habere debeant licentiam Prælatorum, & si sint Episcopi, Summi Pontificis. D. Thomas insinuat, requirit *q.40. art.2.* ad 2. quod probari potest ex c. reprehensibile, & cap quo ausu 23. q. 8. Lorca verò sup *num.* 18. existimat, hos Canones abrogatos esse per contrariam consuetudinem,& ego puto cum Coninch. *disp.31. dub.6. nu.90.* talem licentiam quoad Clericos sæculares non requiri, & iura citata non obstare: quia primum reprehendit Episcopos non solùm assistentes, sed pugnantes, vt cæteri milites: secundum verò reprehendit accedentes ad Aulam Imperatoris, seu ad Comitatum absque Pontificis facultate. Stando autem in contraria sententia, sufficit consensus tacitus,& præsumptus, ait Lorca (qui omnino requiritur in Regularibus) præsertim si non sit facilis ad superiorem accessus Præsumitur autem consensus quoties nullum ex ipsorum absentia detrimentum consequitur, nec vlla est ratio, quæ talem licentiam impedire debeat: nam præsentia Ecclesiasticorum multum confert ad Ecclesiæ, & boni communis defensionem, aut notabile augmentum. Ita Molina *tom.1. tr.2. disp.180. p.6. tr.4. ref.* 36. vbi addit, Clericos sic assistentes, accipere, & retinere posse quidquid de hostium bonis diripuerunt, ex præsumpta nimirum Ducis voluntate, qui id velle videtur, quoties non constat oppositum. Constito autem de contraria Ducis voluntate, restituere tenerentur, cui ipse vellet, *ibi. ref.37.* Quæ vera sunt, etiam si Clerici assistant sine licentia, & secundum aliquos peccent contra prohibitionem Ecclesiæ, vel Prælati: quia non peccant contra iustitiam, vt ait Lorca *disput.53. num.7. ibi. ref.40.*

Etiam sine licentia Episcopi, aut Papæ.

Religiosi tamen habere debent consensum Superiorum saltem tacitum.

Et Clericis assistentes possunt prædas facere, & retinere sicut milites si non sit prohibitio.

Etiamsi assistant sine licentia.

40 Siue autem cum licentia, siue absque illa Clerici assistant bello iusto, exhortantes milites ad iustam pugnam, in qua homicidia & mutilationes sequantur, non fiunt irregulares: quia defectus lenitatis, aut est etiam cum licentia, aut nec sine illa, non enim dependet à licentia, vel eius negatione, vt ait Mendoza *sec.2. §.135.* Suasio autem versari debet circa percussionem, & occisionem hostium in generali, non autem in particulari. Suarez de *cens. disp.46. sect.6. nu.8. p.6. tr.4. ref.39.* † Sed etiam in particulari suaderi posse ad occidendum absque irregularitate, diximus ex Auctore V. Irregularitas, *num.45.* & dicemus mox num. seq.

Nec Irregulares fiũt si bellum sit iustum, & ipsi ad homicidia non hortentur in particulari.

41 Aduertendum est etiam hic cum Molina *tom.2. tr.2. disp.110. concl.2.* quod etiam in casibus, in quibus Clerici in bello iusto pugnantes læthaliter peccant, non sunt irregulares, non solum si exhortentur ad pugnam, armaque, & subsidia præbeant, sed etiam si ipsi aliquos percutiant,& vulnerent. Quod apertè colligitur ex cap. *petitio, de homicid.* Et multo magis locum habet in laicis. Ratio autem ea esse potest, quod cum bello iusto Ecclesia, & Respublica defendantur, voluit Summus Pontifex eis fauere, ac proinde non irretire irregularitate omnes in eo ad homicidium concurrentes percutiendo, hortando, consulendo, mandando,&c. quod esset irretire totum exercitum,& homines à iusto bello cum magno Ecclesiæ, & Reipublicæ incommodo retardare. Quinam fiant irregulares in bello iniusto, vide V. Irregularitas, *n.45 p.6. tr.4. ref.37. §. Non nego.*

Imò etiam si læthaliter peccent, percutiendo per se ipsos.

PVR-

PVRGATORIVM.

CElebrans pro Anima Purgatorij in Altari Priuilegiato tenetur habere Bullam, Mendo *p.11. tr.7. ref.20.* debet eam habere faciens celebrare quando Bulla per Indultum suspenditur. *ibi.* §. Nota. Tenetur habere Bulla.

RATIHABITIO.

1 † EST regula iuris, *Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari.* † Quam Crousers *in Reg. D. Frana. c.7. lect.22.* existimat procedere etiam in ratihabitione probabiliter præsumpta à Confessario ad absoluenda reseruata, ita quòd si aliqua non reseruata absoluat potestate ordinaria vel aliter actuali, & aliquod reseruatum ex probabiliter præsumpta voluntate superioris, accedente postea ratihabitione auferatur à pœnitente obligatio præsentandi se superiori: nec enim necesse est, talem obligationem tolli per ipsam absolutionem; quia absoluuntur venialia, absque eo quod tollatur obligatio illa confitendi, quæ nulla est; imò id etiam accidit in confessione mortalium alias Confessorum. Et cum absolutio sacramentalis sit etiam actus iudicialis, non ei repugnabit veritatem habere à futuro euentu, & validari posse videtur per ratihabitionem, sicut dicitur Matth. 26. *Quodcunque solueris, erit solutum.* Ratihabitio de futuro non dat iurisdictionē Confessario in reseruata.

Nos verò hanc opinionem refutauimus V. *Confessarium, num.9.* vbi docuimus, solùm sufficere ratihabitationem de præsenti, vel de præterito; minimè verò de futuro. quia hoc Sacramentum nullo modo pendere potest à futuro euentu, & si ab initio non fuit validum, non potest deinde valorem accipere. Accedit, quod Sacerdos non absoluit, nec absoluere potest nomine alterius hominis, sed immediatè nomine & auctoritate Dei: vnde nemo potest illam ratam habere; quia vt dicitur *in Reg. iur. 9. ratum habere, quis non potest, quod ipsius nomine non est gestum.* Illa autem regula, quam affert Crousers, procedit in ordine ad actus, qui licèt à principio irriti, possunt postea per iuris fictionem reualidari. quales non sunt Sacramentales, in quibus potius illa regula locum habet: *Quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit.* Sic Coninch. *de Sacr. disp.8. dub.4. à n.34 p.6. tr.6. r.57.*

REDVCTIO MISSARVM.

1 DE hac re dictum est V. *Missarum reductio.* Hic solùm circa Decreta Congregationis de celebratione Missarum, in quibus prohibetur, seu limitatur Episcopis & Generalibus Ordinum facultas moderandi onera Missarum, aduerte primò, in dicta prohibitione secundum Nouarium *tit. de Miss. celebr. num.8.* comprehendi etiam anniuersaria, & Officia defunctorum, & sic sacram Congregationem respondisse, testatur ex multis. Sed contra ipsum insurgit Merola *to. 3 disp.7. c.5. dub. 16. n. 389.* aitque Doctores ab ipso citatos & sacram Congregationem, non esse locutos de istis decretis Vrbani VIII. prohibentibus; sed de decreto Tridentini concedente Episcopis facultatem Missas moderandi &c. Nam, cum dicta prohibitio loquatur solum de Missis, non debet extendi ad anniuersaria, & multo minus ad Officia defunctorum: est enim lex odiosa, quia corigit ius commune, nimirum Tridentinum, & ideo strictè interpretanda. *p 6. t. 7. ref. 40.* Decreta de celebr. Missarum non restringunt facultatem moderandi anniuersaria & Officia defunctorum.

2 Aduerte secundò ex Marchino *de Sac. Ord. tr. 3. p.3. c.19. num. 31.* per

Missas ante Tridentinum relictas.

dicta decreta non reuocari priuilegium moderandi Missas ante Tridentinum relictas, quarum maximus est numerus, vt notatur in Synodo Florent. sub die 18. Maij 1627. §. *de celebr. Miss.* Nec onera Missarum post Tridentinũ relicta, sed ob tenuitatem eleemosynæ nondum ab Ecclesia acceptata; nam loquitur de oneribus impositis, qualia non sunt nisi acceptata. & mens Sacræ Congreg. fuit, vt numerus Missarum relictus & acceptatus adimpleatur. Saluo tamen, ait ipse, meliori iudicio, & sub censura Ecclesiæ. *p. 6. t. 6. ref.* 10.

Vel nondum acceptatas.

3 Aduerte tertiò, non obstante reuocatione priuilegiorum Regularium, Missarum onera moderandi, facta per dicta decreta, eundem Marchinum *c. 20. nu. 7.* afferre priuilegium à Sanctiss. D. N. Vrbano VIII. post dictorum decretorum diuulgationem concessum Fratribus Minimis Conuentus Ianuensis, vt legata Missarum perpetua, & oneri adnexò imparia, ad rationem quinquaginta scutorum monetæ Romanæ pro qualibet Missa quotidiana reducerentur, quo quidem priuilegio in pari causa frui posse aduertit, non solùm alios eiusdem Religionis Conuentus, sed etiam aliorum Ordinum communicantium. *Ibid. ref.* 11. †. Est præterea alia concessio facta Minoribus Conuentualibus pridie nonas Augusti an. 1639. vt in Conuentibus, in quibus Missarum reductio non erat facta, fieri posset in primo Capitulo, ad rationé sexaginta scutorum *in addit. ad Peyrinum Const.* 27. †

Et post illa concessum est Regularibus circa hæc onera priuilegium.

R E G V L A R E S.

Regularium vocalium obligatio.

1 REgulares deputati ad votandum in Capitulis, quæ congregantur pro decernendis rebus importantibus Ordinis cum discussione & maturitate, non possunt sine causa non accedere, & si multoties absint arbitrio boni viri, peccabunt mortaliter, quia vocalatus est onus quod Religio illis imponit, & ipsi tenentur ex officio interuenire. non in fauorem sui, sed Religionis; vnde huic iuri non possunt renuntiare. Et licet, vno non accedente, alij suppleant, nihilominus, quantum est ex illo, res non concluditur, vt debet. Adde, quod si id licebit vni, vtique licebit, & alteri, & sic omnibus Paleotus *de sacro consist. p. 5. q.* 13. contra Peregrinum *in const. Theat. p. 3. c.* 9. Quod Maderiaga generaliter docet de Cardinalibus, Senatoribus, Consiliarijs, & decurionibus ciuitatum. Quos omnes vnà cum vocalibus Regularium bene excusat Ledesma *tomo 2. t. 7. c. 2. concl.* 24. in casu quo rem iniquam suo voto impedire non possunt, & iustum absque inquietudine proponere &c. iuxta ea, quæ de parlamentarijs diximus V. *Parlamentum, num. 2. p. 3. tr. 2 ref.* 6. An conuenire possint, *Da mihi votum, & dabo tibi*, &c. Vide V. *Simonia, num.* 11. An ad Prælaturas teneantur eligere digniores, diximus V. *Electio, num.* 2.

Magistri nouitiorum ætas.

2 † Magister nouitiorum debet esse annorum 35. ex decreto Clement. VIII. *de recept. et educat. nouit.* †. Sed id non esse extendendum ad magistrum professorum ait Maranta *in contr. iur. t. 2. resp.* 25. & testatur de praxi *p. 6. t. 6. ref.* 29.

3 Regulares non gaudent priuilegio Bullæ Cruciatæ in ordine ad confessionem. Vide V. *Bulla Cruciata, à n.* 28. Si quando verò comprehenduntur in Iubilæo, quem Confessarium eligere debeant. Vide V. *Iubilæum, à n.* 18.

Qualiter peccent habitum exuentes.

4 Regulares exuentes habitum Religionis propter æstum, ad commodius studendum, vel dormiendum, non peccant mortaliter, secluso præcepto regulæ, vel legitima consuetudine. quia id illis *in c. vidua* 20. *quæst.* 2. *& in c. sancta monialis. d.* 23. non prohibetur sub mortali, cum illa verba, *constanter ea vtatur, qualibus semper vsura est*, non sint adeo rigorosa. Suarez Lezana *de relig. tom. 4. lib.* 1 *c. 5. n.* 18. contra Graff. *to. 1. lib. 3. c. 5. n* 75. Quod Lezana *c. 13. num. 7.* expressè docet de Fratribus Minoribus Conuentualibus,

bus, & Obseruantibus: quos nec mortaliter peccare inquit, si lineis camisijs vtantur. Vnde non benè ait Nauarrus, Regularem, qui ad liberius fornicãdum habitum dimitteret, ob hoc ipsum committere distinctum peccatum mortale, *p.5.t.14.ref.72.* Et certum est, in tali casu Regularem non incurrere excommunicationem, *c. vt periculosa, ne Clerici, vel Monachi in 6.* vt benè Sanchez, & alij apud ipsum *in sum. tom.2. lib.6.c.8.nu.57. p.3.t.2.ref.115.* Id quod verum est etiam in casu, quo subditus ad superiorem recurrens timeret cum habitu in itinere deprehendi. Vide V. *Appellatio, num.15.*

5 Regulares non possunt testari, nec de consensu superioris quidem, sicut nec filiusfamilias de consensu patris. Possunt tamen sic aliquid dare causa mortis; quia donatio causa mortis accedit ad naturã donationis inter viuos, quæ Religiosis, consentiente Prælato, non prohibetur. Quare Prælatus non potest dare licentiam subdito faciendi schedulam dispositionis de rebus suis, vt vim habeat testamenti, potest tamen dare, vt in schedula roget ipsum, vt sic disponat pro sua libera voluntate. Layman *lib.3. sect.5. cap.3. num.4.* contra Graff. vbi supra *num.58.* Potest etiam Regulari aliquid relinqui cum facultate disponendi de eo inter consanguineos, non per testamentum solemne, sed per electionem personarum, & sic non tanquam testator, sed tanquam personarum elector. Pacian. *cons.36.n.103.p.5.t.3.ref.128.* Potest quoque Regularis declarare testamentum à seipso factum in sæculo, si adest dubium, vt ipse expositionem verbis conuenientem adhibeat, quia hoc non est testari, sed declarare qualiter testatum sit. Reginaldus *to.2 lib.18.c.27 n.397.p.3.t.2.ref.75.* An Religioso aliquid relinqui possit, vt sibi impendat. Vide V. Legatum, *num.4.* An possit eligere sepulturam. Vide V. Sepulturam, *nu.9.*

Regularis non potest testari.

6 Religiosis prohibitus est ludus alearum & taxillorum in cap. Episcopus *dist.35.* vide V. Ludus. Item studium iuris ciuilis, in c. 2 ne Clerici, vel Monachi. Vide V. Excommunicationes, *num.1.* Et tenentur recitare horas Canonicas in Choro, & celebrare Missam solemnem singulis diebus. Vide V. Horæ Canonicæ, *num.12.*

Non ludere.

7 Regularis à suo superiore vim patiens, non potest recurrere ad laica tribunalia pro vi tollenda, sub pœna excom. Bullæ Cenæ, *p.3.t.1.ref.53.*

Non recurrere ad laica tribunalia pro grauamine

8 Religiosus filius Principis ad vitanda bella, & seditiones, tenetur vxorem ducere sub mortali. Reginaldus *tom.2. lib.31.cap.2. par.3. tr.4. ref.289.* §. Notandum.

Filius Principis in aliquo casu tenetur vxorem ducere.

9 Regularis cum licentia superioris ad laxiorem Religionem transire potest: primò, ob infirmitatem, aut debilitatem, qua Religionis austeritates ferre non posset. D. Tho. 2. 2. q. vlt. art.8. Secundò, si in Religione sit exosus, aut indignè tractetur. Lessius *lib.2.c.41.dub.13.n.102.* Tertiò, si ob crimen diffamatus domesticorum faciem præ pudore sustinere non possit. Sanchez vbi supra *c.7.n.72.* Et tandem, si propter suam imperfectionem, & prauos habitus, Religionis onera tam ægrè sustineat, vt quamuis Regulam frequenter non transgrediatur, viuat nihilominus cum perpetua mæstitia, & pœnitentia professionis, tum quia talis mæstitia ponit illum in probabili periculo violandi obseruantiam, tum quia eadẽ mæstitia liberat nouitium ab obligatione professionis ex voto, vnde & sufficiens censeri debet professio adeundi laxiorem, in qua speret se Deo tranquillius, & cum gaudio seruiturum. Vecchius *disp.15.dub.7.n.4.p.3.t.1.ref.32.*

Quibus de causis Religiosus transire possit ad Religionem laxiorem.

10 Porrò bona Religiosi ad aliam Religionem se transferentis saltem quoad alimenta competunt posteriori, sicut etiam iura personalia, vt succedendi in legatis &c. Rodriq. in *comp. ref.123.n.82.* cõtra Sanchez lib.7.c.32. *n.8 p.3.t.2.ref.114.* Scripta verò & libros à se compositos probabile est pertinere ad primam, vt ait Villalobos *to.2.tr.35. diff.14. n.5.* & ad secundam, vt Valerus V. Regularis, *diff 8.num.2.ibi.ref.63.*

Et in tali casu ad quam pertinent eius bona?

11 Regularis electus soluitur à voto obedientiæ Regularis, & solùm tene-

tur

Regularis eiectus ad quid teneatur?

tur obedire Episcopo, sicut alij Clerici, nec ipsum tenetur post expulsionem adire, vt putauit Nauarrus. Tenetur autem voto castitatis & paupertatis; & quidquid acquirit, acquirit monasterio. Quamuis Villalobos *diff.39.n.10.* dicat, dare posse eleemosynas, & facere donationes ad vitam ipsius duraturas, & Sotus *lib.7.q.1.art.1.* solui omnino ab hoc voto, eo quia non alitur à monasterio. Ad ieiunia & alia Religionis grauamina, non teneri, ait Suarez *in enchir. lib.3.§. de voto obed.* & si non est in sacris, nec ad diuinum Officium. Et quamuis Conradus *p.1.q.285.* existimet teneri ad se corrigendum, vt iterum in Religionem recipiatur, Azorius probabiliter hoc negat *tom.1.lib.12.c.17.q.1.* quia hanc obligationem nullus illi canon imponit. *p.3.t.2.res.60.* Vnde nec ad aliam Religionem transire tenetur. Potest nihilominus secundum aliquos Religio ipsum cogere vt intret, non tamen ipse Religionem, vt eum recipiat, etiam post emendationem, vt contra Molinam *tom.1.disp.146.v.quid ad votum*, Sanctarellus *de Apost. cap.5.dub.2.num.18.* Et disparitas est; quia Religio est innocens, & eiectus est reus. Manet tamen irregularis, & vt promoueri possit, dispensare cum eo debet ante eiectionem Prælatus, vel post eiectionem si potest, Episcopus *par.3.tr.2.resol.116.* Ad quid teneatur Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, vide V. *Cardinales Religiosi*; & V. *Episcopus Religiosus*. & si agitur de eius nullitate professionis agi debet coram Episcopo ordinario, vel delegato, vna cum suo Prælato Religionis aliter sententia erit nulla. Sanchez & alij, *p.8.t.7.r.2.*

Causa nullitatis professionis agatur corã Episcopo ordinario vel delegato.

Regulares tenentur ad ieiunia Ciuitatis.

12 Regulares ex vsu in contrarium, tenentur ad ieiunia Ciuitatis ex voto. De synodalibus vide R. ccium, sed non ex obligatione. Dian. *p.9.t.7.res.14.* sic existentes in monasterio Mediolani non tenentur ad ieiunium feriarũ Cinerum, secus autem si essent in domibus sæcularium. *Ibid.§. Nota etiam.*

Qualiter teneatur ad regulam.

13 Regulares vltra vota tenentur ad obseruantiam regulæ prout seruari solet à quadraginta annis, nam per consuetudinem 40 annorum obligatio regulæ præscribitur. *p.10.t.15.res.6.*

Et ieiunia.

Et respondendum in visitatione.

14 Ad ieiunia regulæ tenentur ante annum 21.*p.16.tr.16.res.77.§.* Item ego. Interrogati à visitatore circa obseruantiam, tenentur sub mortali respondere. Datur tamen in hoc paruitas materiæ secluso iuramento. *Ibid. tr.15.res.32.*

Minores qualiter prohibentur equitare, & curru vehi.

15 Regulares ordinis minorum non possunt equitare, aut curru vehi, nisi in prolixo itinere, vel impedito, aut ob negotium exigens celeritatem. Equitare autem per medium miliare esset parua materia. Et in hac re plures paruæ nõ vniuntur in vnam magnã. Aliqui censent eos biga bonũ vehi posse. Qui autem pedestres ire non possunt, non sunt apti ad prælaturam. Electi autem, si impotentia superueniat, non tenentur officium deponere. *p.10.tr.11.r.27.*

16 Regulares non tenẽtur cantare Missam, vt in Collegiatis. *p.10.tr.12. res.40 in fine.*

Et omnes loqui cum monialibus.

17 Regulares colloquentes cum monialibus sine licentia, peccant mortaliter *p.10.tr.13.res.26.* Dubium vero est, an etiam incurrant censuram Episcopi. *par.10.tr.14.res.53.* Peccat verò mortaliter, si loquatur cum moniali sorore alia die, quam fuerit præscripta. *p.10.tr.14.res.50.§.Sed si aliquis.*

Minimè verò officiis exercere in curia Episcopali.

18 Regularis non Franciscanus non prohibetur esse Vicarius Episcopi de licentia sui prælati, etiam localis si hanc facultatem superior sibi non reseruauit. Potest item esse arbiter, iudex, assessor, & delegatus Episcopi. Et absque superioris licentia acta tenerent *p.10.tr.15.res.30.*

Quando dominium reseruatur donanti, possunt retineri res donatæ per longum tempus.

19 Si Religiosus habuit intentionem in acceptando rem donatam, reseruare dominium donanti, & non sibi donec licentiam obtineat, tunc .n. per longum tempus possit retinere rẽ quasi in deposito, & non aliter, vnde credo communem modum acceptandi esse solum conditionatum, idest acceptare, si Prælatus consenserit. talis modus est licitus, Lugo, & Diana *par.11.tr.1. res.19.* vide V. Paupertas Religiosa.

20 Quoad

20 Quoad eijciendum Religiosum à Religione titulo Generali, vel Prouinciali. Vide decisionem Sacræ Congreg. 21. Iunij 1653, *par.* 11. *tract.* 2. *resol.* 13. — Vide decisionem S. Congreg.

21 Caueant Religiosi deducere ad praxim sententiam Patris Bruni quo ad ministrationem Eucharistiæ in articulo mortis, vel in annuo præcepto adimplendo absque licentia Parochi. Amicus, & alij. *Ibidem res.* 17. *et tr.* 7. *res.* 4. — Opinio Patris Bruni nō est deducenda ad praxim.

22 Refelluntur plures opiniones circa Regulares in ordine ad susceptionem ordinum, pro quo vide *res.* 17. *tr.* 2. — Refellūtur plures opiniones.

23 Non possunt Regulares virtute suorum priuilegiorū à casibus in Bulla Cenæ, etiam si sint occulti, nec Episcoporum absoluere, & etiam quo ad hæresim. Diana, & alij contra Brunum *res.* 18. per decreta Clement. VIII. 9. Ianuarij 1601. & Pauli V. 7. Ianuarij 1617. & Vrbani VIII. 17. Nouẽbr. 1628. — An possunt absoluere à casibus Bullæ Cenæ occultis.

24 Tenentur Regulares interdicta à Sede Apostolica publicare populo in suis Ecclesijs. Diana *ibid. res.* 21. — Tenentur illa publicare.

25 Tenentur Regulares, quando nouam Ecclesiam, vel Monasterium erigere, vel ædificare, petere licentiam ab Ordinario. Diana, & alij contra Brunum. *ibid. res.* 25. — Tenentur petere licentiam ab Episcopo in erigendo nouam Ecclesiam.

26 Regulares debent presentari à suis Superioribus pro licentia Confessionis Monialium ipsis subiectis. Tamburinus, & alij. *ibid. res.* 28. — Debent esse præsentati à suis superioribus pro confessione Monialium exemptorum.

27 Regulares non possunt dispensare in irregularitate homicidij occulti, nisi in ea, quæ oritur ex homicidio ita occulto, vt nulli innotescat, nisi ipsi soli occisori, & non in ea, quæ per alios etiam paucos posse innotescere. Caiet. & alij. *ibid. res.* 26. nec possunt dispensare cum his, qui in primo gradu affinitatis contraxerunt. Diana contra Brunum *res.* 27. — Ita occultum vt occisori solum sit notum.

28 Religiosus polluens alium tactibus, non incidit in casum reseruatum Clem. VIII. nec alijs similibus. Mendo *ibid. res.* 61. nec in casu opere consumato, & non attentato. Iuniperus. *ibid.* §. *Sed aduersus.* — Non incidit in casum reseruatum.

29 Regulares habentes priuilegium tangendi, & lauandi corporalia, non possunt illa lauare, nisi post primam lotionem factam à Diacono. Dicast. & alij. p. 11. *tr.* 3. *res.* 16. §. *Hæc opinio.* — Possunt lauare post primam lotionem Subdiaconi.

30 Retrahere aliquem à Religione, vel disuadere ab ingressu illius, est peccatum mortale contra charitatem erga proximum in re graui; tenetur verò compensare damnum Religioni, qui vi, vel fraude detrahit nouitium à Religione ne profiteatur; non tenetur restituere, quando vim, vel fraudem amouet, & seductum possit in sua libertate. Lessius, nec tenetur ad aliquam restitutionem, qui professum sine vi, vel fraude extra Monasterium eduxit. Sotus, & alij. p. 11. *tr.* 3 *res.* 22. — Retrahere aliquem à Religione est peccatum mortale.

31 Confessarij Regulares possunt dispensare super quasque irregularitates etiam cum secularibus, in quibus potest Episcopus. Rodriquez, & alij, sed contrarium tenendum est. *p.* 11. *tr.* 4. *res.* 3. — In quibus potest Episcopus.

32 Religiosi peccant mortaliter assistendo agitationi taurorum, Clerici verò peccant venialiter. Villalob. & alij. Non peccant Religiosi, qui sunt laici, & non in sacris, nec Moniales, nec Nouitij. Bona. & alij, & talis agitatio facta in diebus festiuis, & in circo cum periculo hominum, est illicitum, & cum peccato, non autem extra periculum, & in locum vbi aufugere potest. Nau. *tr.* 4. *res.* 11. — Peccant assistendo agitationi taurorum.

33 Regulares tenentur eligere digniorem in superiorem. Gerund. & alij asserentes, quod si electio pertineat ad solum generalem superiorem tenetur eligere digniores, vel æquè dignos post exactam diligentiam circa cognitionem personarum. *Ibid.* §. *Hucusque.* — Tenentur eligere digniorem.

34 Superior Regularis in nullo casu habito in confessione potest vti illa scientia, vnde si per solam confessionẽ cognoscat aliquẽ ex suis subditis esse indignum officio, quod exercet, aut prosequitur, non debet eum ab officio amouere. — In nullo casu habito in Confessione potest vti illius scientia.

pro ipsis Religiosis. Vnde non sunt censendæ reuocatæ Indulgentiæ concessæ sęcularibus Regularium Ecclesias visitantibus, † vel conciones eorum audientibus, vt infra † concessæ parentibus Fratrum Minorum viuis, vt eligant Confessarium, per quem plenariè absoluantur, à pęna, & culpa, per Bullam Calisti III. & mortuis, vt liberentur à Purgatorio, si filius eorum Sacerdos vnam pro eis Missam celebrauerit, per Bullam Clem. VIII. vt ait Portell *nu.4. p.4. tr.4. ref.* 20. Pro seipsis.

2 Secundum est, Regulares Concionatores, concionantes in suis Ecclesiis feria 2. 4 & 6. concedere posse suis auditoribus 156. annos, & 24. dies Indulgentiæ, aliis verò temporibus 18. annos, & 320. dies concionantes autem in Ecclesiis alienis 18. annos, & 222. dies, ex priuilegiis diuersorum Pontificum concessis Fratris Minoribus, & Prædicatoribus, quas debent concedere expresse nomine sanctitatis Papæ, aliàs non acquiruntur Rodriquez *resol.* 112. *num.* 20. *& resol.* 77. *num.* 58. *par.* 4. *tract.* 4. *ref.* 22. §. *Et tandem*. Non tamen pro sęcularibus.

REGVLARIVM PRIVILEGIA

In ministrandis Sacramentis.

3 Circa Baptismum. Vide V. *Baptismi minister*. Circa Pęnitentiam V. *Confessarius Regularis*. Solum hic nota, nouissimè Ludouicum Cellotium *de hierar. lib.* 5. *cap.* 24. mordicus sustinere primò, quòd regularis Sacerdos præsentatus, & iniustè ab Episcopo non admissus, potest Confessiones excipere, vt poterat ante Tridentinum, quia *Clement. dudum de sepult.* in qua id sibi conceditur, est inserta in corpore iuris, & Concilium eam expresse non reuocat. *par.* 6. *tract.* 7. *resol.* 60. Secundò, Confessarium Regularem approbari non posse cum limitatione ad tempus, personas, &c. si est idoneus; nam Episcopus non dat illi auctoritatem, sed tantum eum examinat de idoneitate, & si idoneum iudicat, iurisdictionem dat illi Summus Pontifex, ipso iure. *Ibid. resol.* 61. *& p.* 11. *tr.* 2. *ref.* 19 Tertiò, consequenter, semel ab Episcopo approbatum non posse iterum siue ab ipso, siue à successore, ad examen iterum vocari, vel licentia semel obtenta priuari. *Ibid. resol.* 62. *& p.* 11. *tract.* 2. *ref.* 19. Contrarium verò de concessione ad libitum. *Ibid. tract.* 4. *ref.* 15. *& tract* 8. *ref.* 52. Denique religiosum approbatum in vna Dięcesi, esse idoneum Confessarium in quacunque Dięcesi de licentia Parochi, sicut (ait Bauny *par.* 1. *tract.* 4. *quest.* 4.) Sacerdos approbatus in vna Dięcesi, eligi potest per Cruciatam in quacunque alia. *Ibid. resol.* 59. Verum nos circa primum († quidquid dixerimus V. *Confessarius Regularis. num.* 5 †) censemus priuilegium Clement. reuocatum esse per Tridentinum, quia eius intentio fuit, reformare has regularium facultates. Vel non reuocari; sed exigi ex parte Sacerdotis conditionem, vt non possit facultate Papali per dictum priuilegium gaudere, nisi & in quantum ab Episcopo approbatus fuerit, & non potest alibi audire Confessiones absque approbatione ordinarij loci, vbi reperitur per decretum Vrbani VIII. 1648. 1653. *par.* 11. *tract.* 2 *resol.* 11. Et debet se examini exponere, nec superiores regulares possunt excipere confessiones absque approbatione Episcopi. Cardin. de Lug. & alii. *resolut.* 13. Addit etiam ex Lugo *de pœn. disput.* 21. *sectio.* 3. *num.* 52 quòd si supradicta opinio est probabilis, ad praxim tamen parum, aut nihil conducere potest; siquidem facultas Clement. multa requirit, præsertim quod Episcopus tot solum Confessarios admittere tenetur, quot pœnitentium concurrentium numero sufficiunt; & si quis ei

An Regularis præsentatus, & iniustè repulsus possit Confessiones excipere.

An approbari possit cum limitatione.

Semel approbatus, iterum examinari.

Et an approbatus in vna Diœcesi, sit idoneus vbique locorũ.

Ad primum negatur.

Digitized by Google

ex præsentatis à Prælato non satisfacit, exigere potest alium in locum illius, circa quas conditiones poterit pro libito cauillari, nec facilè vinci. *parte 6. tract. 7. resol. 60. à § Sed pace*. Circa secundum († quidquid etiam dixerim. *Ibidem num. 6*) dico etiam cum Lugo num. 57. eas limitationes ab Episcopo validè apponi, siue iustæ sint, siue iniustæ, & Confessiones factas contra tales limitationes, defectu potestatis, nullas esse; licitè etiam apponi, si iusta causa interueniat; nec obstare, quòd Parocho annorum 25. concedatur approbatio ad curam animarum absque limitatione; nam in Parochis examen circa doctrinam, & mores magis rigorosum præcedere debet, & solet, quam in Confessariis, & ideò clarius de illorum, quam de istorum idoneitate constare. Quod si Episcopo plenè constaret, aliquem regularem idoneum esse pro facultate non limitata, tunc videretur non posse ei absque alia causa limitatam concedere. Sed nihilominus limitatio valida foret. *Ibidem resol. 61.* Circa tertium, si licentia concessa sit ad beneplacitum ex causa licitè, & siue causa validè reuocari posse: concessam verò absolutè, ex iusta & rationabili causa reuocari etiam posse, secus nec licitè, nec validè reuocari, vt diximus *ibidem num. 7.* Et ita etiam Lugo num. 63. *Ibidem resol. 62.* Denique quoad vltimum licèt sententiam Cellotii tanquam probabilem ex multis admittat Præpositus *in 3. quæst. 8. dub. 4. nu. 21.* stante tamen Constitut. Vrbani VIII. quam ibidem num. 9. attulimus, non subsistere. *Ibid. res. 59.*

Affirmat secundum. — Et tertium. — Et negatur quartum.

Regulares possunt ministrare Eucharistiã sæcularibus quocunque tempore.

4 Circa Eucharistiam, Regulares habent priuilegium ministrandi eam sæcularibus in suis Ecclesiis quocunque tempore, secluso Paschate, & articulo mortis. Et Paulus V. extendit illud etiam ad alias Ecclesias; vnde videntur ministrare posse in Oratoriis ædium priuatarum. Portell. *resp. mor. p. 3. cas. 39. par. 4. tr. 4. resol. 14.* Verum pro Paschate, & articulo mortis sufficit licentia Parochi, certò præsumpta, & moraliter certa. Suarez *in 3. p. q. 82. art. 3. disp. 72. sect. 2 vers. hinc. p. 3. tr. 2. resol. 12. §. Nota etiam*. Et nomine Paschæ in dicta limitatione non venit dies ipse Paschæ, sed Communio, quæ tempore Paschali præscribitur ab Ecclesia, vt nimirum Parochiani semel saltem in anno, idest cum pro Paschate reficiuntur proprio Parocho se sisterent, eiusque superiori tamen agnoscerent. Quare si quis præceptum impleuisset in die Iouis sancti, vel implere vellet in crastino, vel intra tempus concessum, communicare posset in Ecclesia Regularium in ipso Paschæ die. Suarez *sect. 3.* quidquid contra asserat Trullench *parte 4. tract. 4. resol. 81.*

Excepto articulo mortis. — Paschate, idest cõmunione præcepta tempore Paschali.

5 Aduerte præterea, Regulares ministrare posse Communionem Paschalem aduenis, vagis, & peregrinis: quia in hoc nulli Parocho fit iniuria, non enim Parocho hospitij, quia non illi subijcitur, nec Parocho Patriæ, quia est absens, & hic censetur dare Parochianis absentibus licentiam communicandi vbicunque voluerint. Decretum verò Eugenij IV. fauet illis, concedendo, vt possint in Parochia hospitij tanquam incolæ communicare, non tamen cogit. Nec satis constat, Ecclesiam Cathedralem, vel Matricem esse vniuersalem Parochiam totius Diœcesis, vt aduenas ad eam adeundam obligare debeamus. Sanchez *de matrimon. tom. 1. lib. 3. disput. 73. num. 17.* contra Peregrinum *in priu. theat. par. 2. tit. communicare. §. 2. par. 3. tract. 2. resolut. 12.* Item in Paschate, & in articulo mortis ministrare possunt seruis, & domesticis intra Conuentum degentibus, iuxta priuilegium Pij IV. & aliorum Pontificum apud Portell. V. *Sacramenti administr. num. 6.* Et idem dic de famulo coniugato, qui dormit extra Conuentum, si quidem moriatur in Conuentu, quia is dicitur continuus commensalis. Et procedit etiam de Confessione, & Extrema Vnctione. *Ibidem §. Notandum, & parte 5. tract. 3. resol. 52.* Olim ex priuilegio

Quam tamen ministrare possunt aduenis. — Peregrinis. — Et seruis domesticis.

Sixti

Sixti IV. poterant etiam ministrare sacrum Viaticum, & Vnctionem extremam suis Tertiarijs, quod tamen hodie est eis interdictum, vt constat ex litteris Sacræ Congregationis ad Episcopum Mutin. sub die 17. Iunij 1639. *p.6. tr.8. res.30.*

6 Aduerte denique, satis probabiliter olim docuisse Rodriquez *tomo 1. quæst. 56. artic. 3.* & alios contra Suarez *de Relig. tomo 4. tract. 10. lib. 9. cap. 3. num. 8.* Regulares ministrare posse laicis in Ecclesia propria Communionem ipsam Paschalem, ex priuilegio Nicolai Quinti, concesso Monasterio B. Mariæ de Guadalupe Ordinis D. Hieronymi ann. 1458. quod Paulus Tertius, viuæ vocis oraculo confirmauit; nam omnia huius Monasterij priuilegia Pius Quartus ad reliqua eiusdem Ordinis Monasteria extendit, & sic ijs vti possunt reliqui Ordines communicantes. Et ita in Lusitania in causa Fratrum Minorum cum quodam Parocho iudicatum fuit, apud Fagundez *pr. 3. lib. 1. cap. 5. par. 2. tract. 14. res. 73.* Quam sententiam nouissimè tenet Bauny *par. 1. tract. 5. quæst. 19.* quamuis suadeat Religiosis ab eius praxi abstinere. Verum Sacra Congregatio contrarium postea declarauit Eminentiss. Boncompagno Archiepiscop. Neapolit. vt constat ex litteris Eminentiss. Verospi sub die 20 Martij 1638. *par. 3. tract. 7. res. 58.* Possunt Regulares exponere Eucharistiam publicè absque licentia Episcopi cum declaratio Cardinalium non est vsu recepta. Diana, & alij. *parte 11. tract. 2. resolutio 1.*

Et olim probabile fuit ministrare posse etiam alij.

REGVLARIVM PRIVILEGIA

In prædicando.

7 Regulares olim ex communi Doctorum sententia poterant in Ecclesiis suorum ordinum prædicare absque licentia Episcopi, ex Bulla Pij Quinti, *Etsi mendicantium*; nec illi, Episcopus id prohibere poterat. Et id docuerat olim *parte 3. tract. 2. res. 58.* Vbi etiam cum Miranda *tomo 1. quæst. 50. artic. 3. conclus. 1.* dicebat speculatiuè loquendo, posse prædicare, Episcopo contradicente, saltem in hora, ex tempore quo prædicaret Episcopus, id tamen non expedire propter scandalum. Addiderat Regularem prædicantem in sua, vel aliena Ecclesia sine licentia, non posse ab Episcopo puniri. *parte 3. tract. 2 resol. 11.* at peccant mortaliter. Cac. *par. 8 tract. 7. res. 11. & par. 11. tract. 2. res. 1.* Sed hodie stante Constitutione, *Inscrutabili, &c.* Gregor. XV. (& merito aduertit Bordonus *in consil. Regular. res. 7. num. 21.*) Regulares prædicantes sine Episcopi licentia, & benedictione etiam in suis Ecclesiis, possunt ab Episcopo puniri etiam per censuras. Et quamuis Augustinus de Bellis *in alleg. Hispano idiomate conscripta*, putet Vrban. VIII. derogasse Bullæ Gregor. XV. tamen Nouarius *in summ. Bull. p. 1 tit. de exemptorum priu. num. 51.* faciens mentionem de dicta Bulla Vrbani VIII. relata à P. de Bellis, ait, non obstare, quin hodie Episcopi possint punire Regulares, quia dicta Bulla videtur tantum localis lata pro ciuitate, & Diœcesi Genuensi. *p. 7. tract. 12. res. 25. & p. 11. tract. 2. res. 1.* Et possent examinari ab Episcopo. *p. 11. tr. 2. res. 29.*

Regulares concionatori olim poterant in suis Ecclesiis sine licentia Episcopi.

Et in alienis, itē prædicantes sine licentia non poterant ab eo puniri.

Hodie tamen contrarium tenendum ex Constit. Greg. XV.

Minimè obstāre Bulla Vrbani VIII.

8 Hæc autem licentia, & benedictio petenda est quocunque tempore, quamuis enim Bordonus *in consil. Regul. res. 7. quæst. 11. num. 5.* asserat vsum iam obtinuisse apud Regulares prædicandi in proprijs Ecclesiis absque alia Episcopi benedictione, quam solum petunt pro Quadragesima, & Aduentu, & non pro aliis festis intra annum; tamen valde dubitandum an adsit talis vsus; nam quocunque tempore, quando Regulares volunt in suis Eccle-

Et hæc licentia, & benedictio quocunque tempore petenda.

Non autem solum pro Quadragesima, & Aduentu.

siis

Et denegãda nollenti emittere professionem fidei.

sijs concionari, se præsentant coram Episcopis, & petunt benedictionem, iuxta Concil. Trid. *sess. 24. de refor. c. 6.* Imò Episcopus posset denegare benedictionem prædicandi Regulari nollenti coram ipso emittere professionem fidei. Ita *Nouar. in summ. Bullar. p. 2. tit. de exempt. priuil. num. 49.* cum alijs. *p. 7. tr. 12. res. 24.*

Possunt prædicare in Parochijs de licentia Parochi bis, aut ter.

9 Concionatores Regulares semel approbati ab Episcopo, concionari possunt in quacunque Diœcesi, dummodo Episcopus loci, vel Parochus non cõtradicat, ex priuilegio Greg. XIII. concesso Societati. Villalobos *to. 2. tr. 35. diff. 5. nu. 2.* & Regulari docto, & pio, præsertim itineranti, concedere potest facultatem prædicandi in sua Ecclesia Parochus bis, aut ter. Portel. *n. 2. p. 3. t. 2. res. 111. §. Notat. & p. 4. tr. 4. res. 22. §. Not.*

Vicarius Sede vacante non potest punire prædicantes sine licentia.

10 Quæres, an vt Episcopus, possit etiam Vicarius Sede vacante punire Regulares prædicantes in Ecclesiis sine licentia, & benedictione, vel suspendere, & ordinare, ne aliquis Regularis amplius prædicet? Negatiuè respondent Gauantus *in Man. Episc. ver. Capitulum Sede vacante num. 51. et 52.* & Bordonus *in cons. Regul. res. 36. num. 24.* quia succedit Episcopo in iurisdictione ordinaria, non delegata; & ideò vbi Concil. Trident. committit aliquid Episcopis vti delegatis Sedis Apostolicæ, non potest Capitulum, seu Vicarius Sede vacante, *p. 7. tr. 12. res. 26. & 27.*

REGVLARIVM PRIVILEGIA

In reliquis.

Omnes ferè Regulares exempti sunt ab Episcopo.

11 † Regulares ferè omnes à iurisdictione Episcopi exempti sunt, præter aliquos casus à iure expressos, in quibus Episcopus contra eos procedere potest tanquam Sedis Apostolicæ delegatus †. An autem exempti sint à legibus synodalibus dictum est. V. *Lex, num.* 8. & exercentes curam animarum subsunt iurisdictioni, visitationi, & correptioni Episcopi; in ijs tamen, quæ pertinent ad dictam curam non obstante breui Pij V. 24. Martij 1567. & sic resolutum fuit à Sacra Congreg. Episcoporum 18. Septembris 1625. & 20. Martij 1621. *p. 11. tr. 2. res. 14.*

Et possunt eligere Conseruatorem.
A quo defendãtur in iniurijs, & violẽtijs.

12 Habent etiam priuilegium eligendi Conseruatorem, qui eos à manifestis iniuriis defendat, iuxta *c. fin. de off. deleg.* & quidem per manifestam iniuriam Cruz, & alii intelligunt quidquid est contra ius, & infert damno Monasterio, vnde & posse procedere contra debitores Religiosorum ex causa ciuili, etiam laicos. Contrarium tenet Fuscus *de visit. li. 2 c. 23. n. 5.* quia Conseruator non habet tribunal erectum †. Adde quod in Bulla Gregorii exprimitur, quod Conseruator procedere possit, quando Regulares sunt rei, non quando sunt actores. Et licèt Sacra Congregatio declarauerit, remanere adhuc ei facultatem se ingerendi in manifestis iniuriis Religioni illatis, per manifestas iniurias non videntur intelligi posse retentiones, seu non solutiones debitorum, quę sunt quid priuatiuum †. Certè si animalia Religiosorum in alienis agris pauperiem faciant, ad Conseruatorem pertinet iudicare, non ad iudicem sæcularem. Ita Rodriquez *to. 1. q. 65. ar. 14. p. 3. tr. 1. res. 20.* † Et idem de debitis ciuilibus domus Religiosæ, minimè verò particularium, quia hi habent suum Prælatum, cui omnino subditi sunt, & ab aliena iurisdictione penitus exempti. Dum tamen manent intra claustra. Ita Rodriquez *ar. 13.* & Miranda *q. 47. ar. 10. to. 2.* apud quos, & Lezanam, ac Laurentium de Peyrinis, multa ad Conseruatorem spectantia inuenies †.

Et coram quo conueniantur ob pauperiem factam ab eorum animalibus in agro alieno
Et ob debita ciuilia communitatis.

Non particularium Religiosorum.

Studijs dediti declinare possunt onus diuini Officij.

13 Regulares Lectores, concionantes, studentes, Confessarii habent priuilegium, vt sibi commutetur obligatio Horarum à Prælato in certos Psalmos,

mos, & Pater noster, vt de lectoribus dictum est V. *Lectores nu. 3. p. 3. t. 2. res. 68. §. Non desinam*.

14 Quamuis corpora defunctorum exhumari, & de loco in locum transferri sine licentia Episcopi non possint, iuxta cap. *corpora Sanctorum, de consecr. d. 1. l. si nec dum, l. nemo humanum, C. de relig. & sumpt. fun.* quando nimirum tradita sunt sepulturæ perpetuæ. Id tamen possunt Regulares de consensu partium, intra limites propriæ Ecclesiæ, vt ait Villalobos *tom. 2. tract. 31. diff. 6. nu. 4.* ex priuilegio Leonis X. & si non sunt sepulta in Capella propria, etiam sine consensu partium. *p. 3 t. 2. resolut. 12*. regularis sexagenarius non tenetur ad ieiunia regulæ iuuenis 21. annorum tenetur *p. 9. t. 6. resol. 16.* Et superiores transferri possunt cadauera intra suas Ecclesias.

15 Regularis dimittens habitum per mediam horam, nec si in conuentu recitaret in Comædijs non incurrit in excommunicationem *p. 9. t. 7. res. 5.* Regularis recitans in monasterio in comædijs non incurrit censuram.

REGULARIUM PRIVILEGIA

Quoad vsum, & communicationem.

16 Circa vsum, aduertè primò, Generales, & generale Capitulum posse vsum priuilegiorum limitare, & omninò tollere, etiam in Religionibus non habentibus ad id specialem facultatem Sedis Apostolicæ. Tamburrinus *de iur. Abbat. tom. 1. disput. 16. qu. 9. nu. 2.* Excipe, nisi aliquod priuilegium in corpore iuris insertum esset: nam eius reuocatio esset statutum contra ius commune, quod ipsis prohibetur, cap. *quod super his, de maior. & obed. p. 3. tr. 2. resol.* 87. PRIVILEGIA Regularium limitari, & tolli possunt à Generali, & generali Capitulo.

17 Nota secundò, Regulares vti posse suis priuilegijs, non obstante quod non sint in vsu ex peculiari priuilegio Eug. IV. concesso Congreg. S. Iustinæ Ordinis Benedictinorum Portell. *verb. priuilegium nu 4.* Adde priuilegia Regularium ex alio priuilegio apud Cruz *lib. 2. c. 3. dub. 2. concl. 2.* non abrogare per contrarium vsum, nisi excedat annum centesimum *p. 3. tr. 2. res.* 88. Non tamen derogantur per non vsum.

18 Nota tertiò, quòd quando in priuilegijs Regularium apponitur clausula, *dummodo sacris Canonibus, Concilio Tridentino non aduersantur*, per sacros canones intelligi debent canones Tridentini. nam ijs, qui in iure canonico cõtinentur, multa priuilegia sunt expressè contraria. Quæ autem aduersantur Tridentino, iam derogata censentur, etiam pro foro conscientiæ, vt ait Miranda *to. 1. qu. 39. art. 1. concl. vn.* nam quamuis Pius V. confirmauerit Regularibus priuilegia contraria Tridétino, vnde Enriq. *lib. 7. c. 24. in gloss. lit. K.* ait ea etiam hodie pro foro conscientiæ practicari posse, attamen Greg. XIII. ea iterum reuocauit vnde contrarium dicendum est. Et in specie Regulares non possunt ordinari ante ætatem. Vasquez *in 3. p to. 3. dis. 246 c. 4. nu. 43.* contra Sà *v. relig. nu. 56. p 3. t. 2. res. 5.* Nec refert si iuri canonico sint contraria. Nam, si nõ aduersentur Tridentino, clausula apponi solita, nihil operatur.

19 Dubium tamen est, an Priuilegium Pij V. quòd Regulares absolui possint à suo Prælato ab hæresi occulta, reuocatum sit per Bullam Cœnæ, de quo vide V. *Absoluere nu. 73.* Dubium item est, an Bulla Pij V. *Et si mendicantium*, in qua Regularibus amplissima priuilegia conceduntur, reuocata fuerit per Bullam *Intacta* Greg. XIII. & Barbosa *de pot. Epis. p. 3. alleg. 76. num. 29* affirmat. Peyrin. verò *to. 2. in const. 7. Pij V. §. 1. nu 2.* ait Bullam *Intacta* nec promulgatam fuisse, nec vsu receptam. *p. 3. t. 2 res.* 107. † reuocatam esse docuit Auctor *in res. 59. eiusd tract.* vt retulimus mox *nu.* 15. non esse reuocatam, *in res.* 58. vt retulimus *num. 7.* † Dubium est, num certum priuilegiũ Pij V. reuocetur per Bullã Cœnæ. Et aliud eiusdem per Bullam Greg. XIII.

20 Cœterum priuilegia Societatis Iesu nunquam derogata censentur, nisi derogatio ipsismet Patribus insinuetur ex priuilegio Gregorij XIII. quo gaudet etiam Religio Clericorum Regularium. *p. 3. t. 2. res. 68.* Verum priuilegia Societatis, & Cler. Regul. non derogantur, nisi id suis Patribus insinuetur.

21 Quoad COMMVNICATIONEM aduerte primo, quod Regulares

OMNIA priuilegia Mendicantium communicantur adinuicem.

Etiam Iesuitarum.

Mendicantes communicant omnia priuilegia, etiam Societati, concessa cum limitatione, nè aliæ Religiones communicent, ex ampliatione & extensione eorundem priuilegiorum factam per Pontifices successores. Et quamuis Gregorius XIII. concesserit Societati, nè aliquis eius alumnus aliquo priuilegio potatur, nisi sibi à Præposito generali communicetur, ait nihilominus Cœlestinus *tr.* 8. *cap.* 15. dicta priuilegia ab alijs Religionibus absque tali limitatione participari, *p.3.t.2.res.*81 *& p.5.t.13.res.46.*

Exceptis priuilegijs circa Altaria.

22 Aduerte secundò, priuilegia perpetua Altarium circa Indulgentiam pro animabus, videri etiam in communicatione locum habere: quia omnis gratia Principis priuilegium appellari potest, Bald. *in prel.feu. num.* 38. & in fauorabilibus lata fieri debet interpretatio. Et sic tenet Portell. *v. priuilegij communicatio num.* 20. Sed ego contrarium teneo cum Merolla *tom.* 3. *disput* 6. *c.4.dub.7. num.* 64. tum quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis in specie non esset verisimiliter concessurus, reg. *in generali* 81. *de regul. iur.* tum quia per communicationem priuilegiorum non communicantur priuilegia exorbitantia sine quæ rarò conceduntur, qualia sunt Altaria priuilegiata perpetua, vt patet ex vsu & styllo Curię apud Peyrinũ *in declar. priu* 8. *Pauli III.* Vnde ait Merolla, nec Ecclesias eiusdem Ordinis Altaria priuilegiata participare, quòd de omnibus Indulgentijs domus particularis, docet Portell. *vbi sup. num.6.p.6.t.7.resol.*59.

Quid de Officijs proprijs?

23 Aduerte tertiò. P. Bordonum *resolut.* 20. *qu.* 22. *num.* 26. docere, inter Religiones communicari etiam priuilegia circa Officia particularia, non quidem ea, quæ sunt de Sanctis Ordinis, sed alia de festis communibus. Vnde dicendum esset, alias Religiones recitare posse Officium Corporis Christi, & Immaculatæ Conceptionis, in ferijs quintis, & Sabbatis, festo nouem Lectionum non impeditis, vt recitant ex priuilegio Fratres Minores, & similia. Sed tu cogita *par.* 6. *tract.* 8. *resolut.*14. Per communionem priuilegiorum concessum Fratribus Minoribus, possunt alij semel absolui à Confessario eiusdem obseruantiæ, ab omnibus peccatis reseruatis, & ab irregularitatis, excepta mutilatione, & homicidio. non aut Iesuitæ. Suarez *part.9.t.* 8.*resol.* 55.

Per communicationem possunt absolui semel à casibus reseruatis.

RELIGIOSI MILITES.

EQVITES S. Ioannis, S. Iacobi, & similes, sunt verè Religiosi.

1 Religiosi milites Equites S. Ioannis (& secundum Riccium *tom.4.resolut.* 177. *num.* 3. etiam illi, qui portant signum T, seu mediam crucem albam, *part.3.tract.1.resolut.*51.) S. Iacobi, Alcantariæ, Calatrauæ, & Montesæ, sunt verè Religiosi, emittunt enim promissionem trium votorum in manibus Prælatorum in Religionibus approbatis à Summo Pontifice, *part.3.tract.2. resol.*30 *par.4.t.1. resolut.* 86. *& alibi passim.* Idem dic de Equitibus Sancti Stephani, & Sancti Lazari *ibid. & part.3 t.1.resolut.* 61. Secus de Equitibus Aurei velleris, Sancti Michaelis, Annunciationis, De la banda, alijsq; aliorum Ordinum absque Sedis Apostolicæ auctoritate erectorum. *p.4.tract 1.res.* 36. *in fine.* Illi ergo omnes gaudent priuilegijs fori. (Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, num.* 23.) canonis (Vide V. *Excommunic. num.* 2.) & Gabellarum (Vide V. *Gabell. num.*11)

Gaudentque immunitate.

Et confiteri possunt simplici Sacerdoti.

2 Consequenter etiam tales Religiosi confiteri possunt Sacerdoti idoneo, non approbato ab Episcopo, vt de Regularibus dictum est V. *Prælati*; *num.* 45. quia nimirum non comprehenduntur in Tridentino *sess.* 23. *cap.* 15. Et ita tenet Sancius *disputat.* 49. *num.* 10. quamuis praxis sit contrarium *par.* 3. *tract.* 2.*resol.* 30. Item in Confessione explicare tenentur circumstantia professionis: peccata enim illorum carnalia, sunt sacrilegia. Mota *lib.* 2. *cap.* 2.§.23.*nu.* 6. *ibid.* §. *Ex his.* Et filij ipsorum ex copula fornicaria sunt sacrilegi. Et si ipsi dimittunt temerariè Crucem, peccant mortaliter, & contrahunt excomi-

Tenenturque explicare circumstantiam professionis.

Ipsorum filij ex fornicatione sunt sacrilegi.

communicationem Clemen. VIII. vnde & esse possunt apostatæ, sicut alij Religiosi habitum dimittentes, vt idem Mota *ibid. num. 7. & c. 1. §. 6. num. 5. ibid. §. Secundò, & §. Tertiò.*

Et habitum dimittunt, incurrunt censuram.

3 Item non possunt ad aliam Religionem transire absque licentia Magni Magistri. Mota *§. 6. cit. ibid. §. Quartò.* Qui etiam tenet, dictos Equites totum, quod ipsis superest de congrua sustentatione, teneri in vsus pios expendere, quia sunt adstricti voto paupertatis, & redditur Commendarum sunt Ecclesiastici. Sed ipse existimo cum Hurtado in *2. 2. tom. 2. disputat. 160. sect. 7. §. 119. & 120.* expendere posse ad libitum, ac si essent sæculares: quia paupertatem ipsorum sic interpretata est (Prælatis scientibus, & non contradicentibus) consuetudo: & redditus Commendarum dantur illis titulo laico: vnde nec sunt materia simoniæ, vt dicemus V. *Simonia, num. 4.* Nec obstat motus Pij Quinti reuocans illis facultatem ita de dictis bonis disponendi: nam in primis solum reuocat facultatem ex priuilegio, non ex consuetudine; deinde non fuit vsus receptus, nisi apud Commendatarios S. Ioannis, & tandem reuocatus fuit à Gregorio XIII. Sanchez *in sum. tom. 2. lib. 7. cap. 8. num. 30.* qui benè addit, eos instituere posse maioratum, tam de bonis patrimonialibus, quàm Commendarum *par. 2. t. 15. resol. 54. & p. 5. t. 5. resol. 129. & tom. 14. res. 94.* Vnde meretrices, turpem à dictis Equitibus mercedem obtinentes, cum eis ludentes, ad restitutionem minimè tenentur *resol. 54. cit. §. Ex his.* Quæ omnia confirmantur ex Bulla Clem. VIII. de largitione munerum, in qua alijs Religiosis munera præbere prohibitis, Equites expressè excipiuntur: vnde & corroboratur, quod initio diximus, eos verè esse Religiosos, & aliqui enim excipi non debuissent. *p. 1. t. 6. res. 43.*

Nō possunt ad aliam Religionem transire absque licētia M. Magistri.

Possunt tamen de bonis commendarum in quoscunque vsus disponere.

Et maioratum instituere.

Et meretrices eorum non tenētur restituere turpem quæstum.

4 Deniq; per professionem Equitum S. Ioannis dissoluitur matrimonium ratum DD. communiter contra Sotum *in 4. d. 27. q. 1. art. 4. p. 3. t. 2. res. 30. §. Quintò.* Vnde, vxore Monialium habitum assumente, vir, licet iuuenis, potest habitum D. Ioannis assumere. Sic tenet, & de praxi testatur Pontius *lib. 9. c. 12. num. 3.* contra Sanchez *lib. 7. disput. 32. num 4. p. 4. t. 4. res. 73. §. Non desinam.* Et qui votum Religionis emisisset absque alia expressione, satisfaceret, per ingressum huius Religionis, vt probabiliter Cenedo *de paup relig. dub. 10. num. 6.* & Pontius *de impend. causa 17. q. 2. §. 4.* idextendit ad Religionem S. Iacobi *p. 2. t. 16. resol. 37.* Per professionem verò S. Iacobi, & aliarum Religionum militarium, matrimonium ratum non dissoluitur, non quod sit solemnis; sed quia Summus Pontifex præscribendo modum eius & formam, minuit solemnitatem. Mota *lib. 2. c. 2. §. 19. num. 18. p. 3. t. 2. resol. 30. §. Quintò.*

PER professionē Religionis S. Ioānis dissoluitur matrimonium ratum.

Et impletur votum Religionis absq. alia expressione emissū.

5 Nota hic, Religiosos equites ad confitendum & communicandum pugione, & ense præcinctos non indecenter accedere, vt latè probat Sancius *disput. 45. num. 3.* Vbi *num. 6.* idem docet de omnibus laicis, quod tamen intelligendum foret, cessante scandalo, quod raro deficit. *p. 3. t. 2. resol. 30.* in fine.

Et quicūque equites cōmunicare possunt ense præcincti.

RELIQVIAE.

1 RElíquiæ non possunt adorationi & venerationi exponi absque approbatione. Quid tamen in hoc faciendum, vide V. *Episcopus iurisdictio in Reliquias.* Aduerte verò cum Palao *tom. 2. t. 8. disputat. 3. punct. 6. num. 11.* non esse illicitum, proponere adorationi Crucem ornatam varijs reliquijs non approbatis, tum quia sic vsus obtinuit, tum quia in tali casu non reliquiæ, sed crux adoranda proponitur, & si quis eas adorat, hoc erit per accidens, & pertinebit ad cultum priuatum contra Bonac. *disputat. 3. de ador. q. 1. punct. 4. nu. 6. p. 3. t. 5. resol. 35. §. notandum.* Item reliquias approbatas exponere videndas & tangendas in die festo, animo colligendi eleemosynas, regulariter non est mortale. *p. 10. t. 19. resol. 73.* Princeps in bello non potest reliquias capere & distrahere. *ibid. resol. 74.* An reliquiæ alienari possint sine solemnitatibus. vide V. *Prælati num. 28.*

RELIQVIAE non approbatæ.

Exponi possunt in ornamentum Crucis adorandæ.

Digitized b

nu. 28. Et debent apponi Altari consecrato non autem frustulum corporalis vel aliquid aliud Dian. alij *part.* 11. *tract.* 6. *resolut.* 25.

RESERVATA.

RESERVATA quamdiu durent.

† DE reseruatione casuum dictum est V. *Casus reseruati*. Et reseruatorum ab solutione V. *Absoluere à reseruatis* & aliquid V. *Pœnitens*.

1 Casus reseruati à quorumque prælato, de licentia Papæ absolui possunt, eo inconsulto. *p.* 10. *t.* 12. *res.* 18. Reseruata in bulla Cœnæ, vel Episcopo absolui non possunt à regularibus. *p.* 10. *t* 13. *res.* 2. Casibus & censuris Episcopalibus subsunt monialibus. Quasi exemptæ sunt, non potest episcopus reseruare sibi casus circa illarum clausuram. *ibid. res.* 52.

2 Casus reseruati Episcopo per statutum, eo mortuo, adhuc permanent, at si reseruatio est personalis, eo mortuo, expirat, vt ex Piasecio retullimus V. *Casus num.* 12. & sic tenet communis opinio. Et quidem reseruatio facta in mandatis visitationum tam Episcopi, quàm Prælati Regularis, siue cum excommunicatione, siue sine, censetur personalis, & mortuo Episcopo, vel manus à munere amouente Prælato, expirat Quod tamen intellige quoad crimina commissa post mortem Episcopi, &c. non quoad commissa tempore reseruationis. Fagundez *p.* 2. *lib.* 8. *cap.* 1. *num.* 30. *p.* 6. *t.* 6. *res.* 41.

An absolui possint, licentia petita, & nõ obtenta?

2 Peccaret Prælatus Regularis, non solùm contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, negando facultatem Confessario, absoluendi aliquod reseruatum, si ex licentia negata timeretur graue aliquod subditi detrimentum, etiam ex eius fragilitate, aut duritia. Lugo *de sacram. pœnit. disput.* 20. *sect.* 10. §. 4. contra Suarez *tom.* 4. *disput.* 30. *sect.* 4. *nu.* 7. & 8. Et in tali casu Confessarius potest nihilominus pænitentem pro illa vice absoluere, licentia petita, & non obtenta, vt diximus V. *Absoluere, num.* 32. sic declarante Paulo V. vt docet. Texeda *tom.* 2. *lib.* 3. *tr.* 3. §. 4. *contr.* 20. *num.* 129. & alij. Vt autem Confessarius prudenter iudicet, facultatem concedendam esse, ait Suarez sufficere, quod nulla ratio suadeat esse negandam, & si aliqua ratio negandam suaderet, & nihil omnibus pœnitens nullo modo vellet superiorem adire, tunc negari non posset licitè; quia, cum reseruatio instituta sit in medicinam, non debet nocere subiecto. Et quamuis in tali casu pœnitens non videatur ritè dispositus. quippè qui, nullo metu prohibente, nollet ad superiorem accedere, vrgente Confessionis præcepto: totum id nihilominus infirmitatis esset, & compassione dignum, vt illud indicat praxis Prælatorum, & ipsius Summi Pontificis, qui propterea sæpè concedit per Iubilæa, & Bullas facultatem eligendi Confessarium pro quorumuis casuum reseruatione. Sæpè etiam pœnitens nondum decreuit præceptum violare, sed vacillat, & ideo à Prælato sustineri debet nè cadat. Et si decreuit, facultas illi salubris erit, quia sublata difficultate, faciliùs, & suauius ad dolorem, & propositum disponetur. ad quod iuuare illum debet Confessarius, & sufficiet dolorem habere generalem de omnibus peccatis commissis. Quæ omnia docet Lugo *vbi sup. num.* 219. contra Fagundez *in decal. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 45. *num* 15. An absolui possint reseruata ex præsumpta superioris facultate cum ratihabitione de futuro, vide V. *Ratihabitio*.

Et quid si dubium sit, an peccatũ reseruatũ commissum sit?

3 An ignorans, peccatum esse reseruatum, reseruationem incurrat, vide V. *Ignorantia nu.* 8. An bona fide peccatum reseruatum non habenti facultatem confitens, remaneat absolutus, vide V. *Pœnitens, num.* 1. Petes: Si quis confessus sit hæresim, ver. gr. dubium simplici Confessario, à quo propter dubium absolutus fuit, comperto deinde, quod peccatum certè commiserit, remanetnè absolutus? an debet pro absolutione superiorem adire? Respondet Lugo *de sacram. pœnit. disput.* 20. *sect.* 2. *num.* 20. se satis probabile existimare, quod talis remaneat absolutus, nec aliam habeat obligationem, & argumentatur à simili. nam Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 44. *num.* 10. dicit, quod simplex

plex Confessarius dispensauit in voto reseruato dubio, dispensatio tenet, etiam si posteà votum comperiatur esse certum; sic exigente recta Ecclesiæ gubernatione. *p.6.t.6.res.40.* §. *Ad secundum.*

4 Petes iterum: An pœnitens, qui data opera extra diœcesim pergeret, in qua aliquod crimen non esset reseruatum, vt ab illo absolueretur per simplicē Sacerdotem, rectè absoluatur? Rectè respondet Bauny *p.1.tr.4.q.8.dub.5.* quia dum eò pergit, habet ius confitendi confessarijs illius diœcesis, secundùm iura, & dispositionem illius synodi. Contrarium tenet Zambellus V. *casus num.* 26. ex sacra Congreg. *die* 19. *Nouemb.* 1616. *p.6 .t.7.resol.57.* — Aut si quis accederet ius diœcesim, vbi nō essent reseruata?

RESTITVERE QVIS TENEATVR.

1 † Restituere, seu restitutio, est actus iustitiæ commutatiuæ, quo vnicuique redditur, quod ab eo ablatum est, vel acceptum. Ad restitutionem pertinentia ferè nouem sunt, his carminibus comprehensa, — RESTITVERE quid sit?

Quid, quis restituet, cui, quantum, quomodo, quando.
Ordine, quove loco, quæ causa excuset iniquum. — Et quæ in restitutione consideranda?

Primo videbimus qui restituere teneatur: mox qui non teneatur, seu excusetur. & deinde quid restituendum sit, cui, quantum, &c. suo ordine. Porrò restitutionis radices tres ferè sunt; iniusta actio, seu omnis actio contra iustitiam; res accepta, & contractus. Videamus ergo primò.

RESTITVERE QVIS TENEATVR

Ex iniusta actione.

2 Actiones iniustæ, ex quibus restituendi nascitur obligatio, hæ sunt. Bellum iniustum, de quo V. *Pugna*; furtum, seu acceptio iniusta rei alienæ inuito domino: iniquam item rei alienæ retentio: acceptio rei alienæ per contractum iniquum: impedimentum, seu opex, ne alius bona acquirat iustè: homicidium, stuprum, & omnia alia offensio in bonis vitæ & fortunæ nam de restitutione famæ diximus V. *Detractio.* Aliqua hic dicenda sunt: primò, de impediente bonum alterius, mox de homicida, & stuprante: & tandem de cooperantibus iniquæ actioni. De furto enim, & iniusta retentione, dictum est V. *Furtum*, & de iniquo contractu dicemus infra. — FIERI debet restitutio ex iniqua actione, puta. Iniusto bello. Furto. Vsura. Impedimento alterius boni. Homicidio. Stupro, &c.

3 Itaque circa impedimentum alicui consecutionem alicuius rei, sit prima regula. † Si quis impedit proximum à consecutione alicuius rei ad quam habebat ius, actione mala contra iustitiam, puta vi, fraude, mendacijs, dolo, tenetur ad restitutionem; si vero id faciat actione mala contra charitatem vel aliam virtutem, puta precibus, exhortationibus, pollicitationibus, etiam ex odio alterius, non tenetur. Ratio discriminis est, quia vi & fraude violatur libertas collatoris in qua ius conditionale alterius situm erat: precibus & blanditijs non item, Lessius *lib.2.cap.11.dub.* 10. *num.* 123. & alij communiter, contra Caietanum *in 2.2.q.62.art.2.p.3.tr.res.54.& tr.6.resol.33.& 34.* — Et quidem impediēs bonum alterius, ad restitutionem tenetur, si adhibeat vim, & fraudem. Secus si preces, & blanditias.

4 Ex quibus pro praxi inferes cum dictis DD. quod si quis impediat ne auus instituat hæredem nepotem filius spurij (quod secluso intuitu filij spurij, facere posse, suppono cum Vasquez & alijs) vel ne quis instituat alium hæredem, vel legatarium, vel iam institutum reuocari curet, item si impediat ne quis det pauperi eleemosynam, ne beneficium vel officium alteri conferat, qui dignus sit, vel dignior, vt conferat alteri digno, & similia: si id faciat vi aut dolo, tenetur ad restitutionem, si solis precibus & blanditijs, non item. Immo non quæcumque iniuria obligat ad restitutionem, sed illa solùm, quæ infertur in ipsa rei consecutione, proximè & immediatè. — Corollaria.

Digitized by Google

Nam si ver. gr. Ioannes praeoccupans, & aperiens litteras Petri, scribentis ad Paulum Romam, vacare beneficium in mense Pontificis, illum praeueniat, & impetret sibi beneficium, non tenetur ad restitutionem, quia iniuriam commisit in aperitione litterarum, non in consecutione beneficij. (Idemque probabiliter dicendum putat Lessius *cap. 2. dub. 5. num. 43.* de paupere, qui cum maneat ad hostium diuitis expectando eleemosynam, aduenienti altari pauperi dicat, eleemosynam iam datam esse *p. 5. tractat. 8. resolut. 21.* in fine. Secus, si dicat diuiti, Petrum ver. gr. non esse pauperem *p. 3. t. 6. resolut. 33. §. Nonò.*) limitat tamen Syluius *in 2. 2. quest. 62. artic. 2. quest. 25. concl. 5.* supradictam doctrinam, vt procedat solùm in bonis ordinatis ad commodum publicum, qualia sunt beneficia, officia, &c. quae nimirum in Ecclesiae & Reipublicae bonum sunt instituta. minimè verò in bonis ordinatis principaliter in bonum singulorum, vt sunt aeraria publica, montes pietatis piae fundationes, &c. in his. n. quia singuli habent ius aliquod, ob quod sibi debeatur sua pars, impediens aliquem ab eius consecutione, etiam per preces & munera, tenetur ad restitutionem. *res. 33. cit. à § Hinc.* vsq; in finem.

Et nunquam facienda est restitutio poenae pecuniariae, ex eo, quod quis ob eius acquisitionem fiscū, vel alium impediuit.

5 Secunda regula. Impediens fiscum vel alium à consecutione poenae pecuniariae ex delicto, impediendo sententiam, etiam fraude & mendacijs, non tenetur ad restitutionem: quia poena non debetur ante sententiam, quare qui sententiam impedit, impedit quidem nè ille acquirat ius, non tamen violatius acquisitum. Less. *cap. 12. dub. 18. nu. 134.* & alij communiter, contra Molinam *to 1. t. 2. disput. 95. num. 35. p. 3. t. 6. resolut. 35.* & olim *p. 1. t. 10. resolut. 23. §. Ideò.* Idque probabiliter procedere puto etiam in poena conuentionali, nam nisi aliud exprimatur, intentio contrahentium videtur esse, quod non debeat solui, nisi post sententiam. Et ita docet Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. disput. 37. num. 4.* contra Regium. *cas. 43. num. 14. p. 1. t. 8. resolut. 29. & t. 10. resol. 23.* in fine, *& p. 3. t. 6. resol. 35* in fine.

Corollaria.

6 Ex qua regula pro praxi inferes cum Lessio *vbi sup.* primò, Haereticum, qui fraude & mendacijs se defendit, non teneri sua bona tribuere fisco, cui applicanda aliàs forent. Secundò, adulteram, quae per fraudem similiter se defenderet, aut falsis testibus adulterum probaret virum, non teneri restituere viro dotem, quam ipso iure acquisiuisset: quidquid asserat Layman *lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 7. num. 4.* sed solùm expensas, quas vir impendisset in lite *res. 35. cit. §. Ex quibus & §. Secundò.* Vnde nec soluere ei tenetur pecuniam acquisitam ex adulterio. Graffius *to. 1. lib. 5. cons. 2.* contra Molinam *to. 1. t. 2. disp. 64. p. 2. t. 17. resol. 7.* † Sed circa poenam pecuniariam, vide infrà.

7 Tertio, testes falsos, impedientes sententiam; vel alios impedientes aliquam denunciationem legitimam, vel nè delinquens veniat ad manus iustitiae, & occultantes aut fugere facientes officiales tempore syndicatus, non teneri ad restitutionem pęnae supradictis imponendae. Nauarra *de rest. lib. 3. c. 5. nu. 13. p. 3. t. 6. res. 35. à §. Septimo.* Et satis de impediente.

HOMICIDA tenetur ad restitutionem damnorum.

8 ALIA iniusta actio obligationem restitutionis afferens est homicidium, mutilatio, stuprum, vel alia damnificatio in bonis corporis, vel fortunae. Nam homicida tenetur haeredibus occisi restituere id, quod dicemus infra Verbo *Restitui quid.* nimirum damnum temporale ex homicidio, vel etiam mutilatione aut deformatione secutum: minimè vero pro ipsa occisione, &c. ad compensandam vitam occisi. nam *l. fin. ff. de his, qui effuderint, vel deiecerint, & l. ex hac lege. ff. si quadrupes paup. fec. dicatur*, dicitur, liberum corpus nullam aestimationem recipere, ac proindè damna corporis liberi non posse pretio compensari. Et idem dic de alapis & fustigationibus. Secus si occidatur seruus vel animal: vel etiam deturpetur, ita vt minus valeat. Sicut etiam si deturpetur mulier nubilis, ità vt ad matrimonium ampliori egeat dote. nam in his casibus teneris ad restitutionem. Lessius *c. 9. dub. 23. num. 141.* & alij. quamuis in contraria sententia sint D. Thomas &

Non tamen pro ipsa vita hominis liberi.

Pro alapis inflictis. Et pro homicidio alieno,

Scotus

Scotus *p.3.t 6.res.53.§.Notandum est, & p.5.t.4.resol.54.* Aduerte hic, quòd pro homicidio facto à seruo, & damno illato ab animali tenetur dominus, si sit in culpa. Si vero culpam non habet, ante sententiam ad nihil tenetur; quia *l. si seruus, ff. de nox. action.* &c. *si culpa, de iniur. & damno dato,* videntur pertinere solùm ad forum externum, vt docet Nauarra *lib.2.c.1 num.* 38. Et Malderus *in 2.2.t.3.c.1.dub.5.* notat, dominum abscondere posse seruum, vel animal, ne ante sententiam capiatur *p.5.t.4 res.52.*

9 Nemo vero tenetur aliquid restituere pro homicidio inuoluntario & inculpabili, seu iusto. Vnde qui licitè inuasorem occidit iuxtà dicta Verbo *Occidere inuasorem*, sicut non fit irregularis, ita nec restitutioni obnoxius. Et generaliter ex homicidio casuali numquam obligationem restitutionis oriri, ait Lessius *dub.* 15. nisi causa data sit efficax, & mors ex illa præcisè secuta sit. Vnde si in primis infligas vlnus non lethale, siue quod de solo curati aptum sit, siue quod patiens diligens sit, & medici adsint, mors autem sequatur ex negligentiam medici, vel incuria infirmi, non teneri ad restitutionem. Secus si in eo loco non adsint medici, & læsus totam diligentiam adhibuit. nam in his circumstantijs vulnus fuit lethale. Item si des operam rei siue licitæ siue illicitæ, sed sufficientem cautionem adhibeas, nè aliquod inde proximo damnum sequatur; si deinde casu mors alicuius secuta sit, non tibi imputanda erit; quia præuia diligentia abstersit omne voluntarium à causa. Hinc clericos chirurgos & venatores, si post debitam diligentiam hominem casu interimant, ad nihil teneri; immo nec si interueniat culpa leuissima, aut leuis, sed solùm si lata, ait Lessius *p. 5. t. 4. resol.* 46. Homicida in duello, tenetur ad restitutionem, si prouocauit. Secus si ambo se prouocauerunt: quia tunc adest pactum implicitum quod occisor ad nihil teneatur, & multo minus si prouocatus fuit: quia volenti non fit iniuria. Rebellius *p.1.lib.3.q.12.nu.* 8. *&* 9. contra Peregrinum *de duello q* 39. *num.4. p.3.t.6.res.53.* in fine, & *p.5.t.4.resol.50.*

Vel proprio inculpabili.

10 Mutilans membrum serui tui, non videtur teneri ad restitutionem, vt docet Filliuc. *tom.2.tr.28.part.2.cap.4.num.72.* Cum damnum illatum spectet solùm ad Dominum. Azor tamen probabiliorem censet affirmatiuam sententiã, & consequenter obligari Dominum ad dimittendum seruum liberum. Ego vtramque sententiam tanquam probabilem complector *p 7.t.7.res.45.*

Mutilans membrum serui sui ad quid teneatur.

11 † STVPRATOR ad restitutionem tenetur pro damno emergente puellæ, aut parentibus, si vim intulit. Secus si solùm preces & blanditias. Aliquando vero tenetur etiam ducere in vxorem. Vide V. *Stuprum.* Sunt & aliæ iniustæ actiones restitutionis onus trahentes, quas vide apud alios. Ceterum.

STVPRATOR tenetur dotare puellam, si adhibuit vim.

12 Pro iniusta actione non solùm restituere tenetur causa principalis, sed etiam concausæ, quæ his versibus continentur.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Quorum etiam explicationem inuenies apud alios. Hic aliqua solùm dicemus circa consultentem participantem, & duos vltimos. †

PRO iniusta actione tenetur ad restitutionem etiam cõcausæ.

13 CONSVLENS igitur damnum alterius, tunc ad restitutionem tenetur, quando damnum secundùm substantiam omnino ex eius consilio secutum si. Secus si iam determinatum fuerit secuturum, & consilium solùm concurrat ad modum, vel circumstantiam loci, temporis &c. (vt si ascendenti per fenestram scalam teneas aliàs accensuro; vel asportando furto suppetias feras, quod tamen sine te commisset, &c. vt ait Layman *lib. 2. sect. 5. t.2.c.5.nu.2. p.3.t.5.res.47.* in fine, & *res.84.§. Sed ex his*) Quod si parato furari minus, consulueris furari plus teneris ad restitutionem illius excessus. Lessius *c.13.dub.2. num.*8. *p.3.t.5.res.23.47.* & 84 *§. Notandum est etiam* Si autem determinato furari plus, consulas furari minus; vel parato furari à paupere consulans furari à diuite, cum aliter ab iniquo proposito auertere non possis, ad nihil teneris. Vide V. *Peccato cooperari. num.*15 & V. *Scandalum num.*5.

Vt consulens. Si quidem cõsilium sit causa damni, secundùm totam substantiam.

Vel aliquem excessum.

Aliqui verò, si ante damnum illatũ consilium reuocassent, liberant illum ab onere restituendi.

Porrò consulens damnum alterius, secundum aliquos non soluitur ab onere restitutionis per solam reuocationem consilij, sicut mandans per solam reuocationem mandati, ante effectum secutum. Secundùm alios saluator, sicut etiam ab irregularitate ob consilium homicidij, vt dictum est V. *Irregularitas num.* 45. *p.* 2 *t.* 16. *ref.* 15. & *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 83. Et Faustus *in spec. disput.* 4. *qu.* 71. & alij docent, quod si consilij reuocatio non prodest, consulens lege iustitiæ monere debeat damnificandum secreto modo, vt sibi caueat. Ego vero cum Salonio *in* 2. 2. *qu.* 62. *art.* 7. *contr.* 6. existimo, hanc obligationem esse solius charitatis *p.* 2. *t.* 16. *ref.* 16. & absolutiùs *p.* 5. *t.* 4. *ref.* 64.

Sicut etiã in dubio, an damnum ex suo consilio sit secutum.

14 In dubio, an damnum tertij ex suo consilio secutum sit, tenetur consulens restituere: quia possessio stat pro obligatione, consilium enim supponitur certum, & damnificatio similiter: vnde præsumptio est contra ipsum, & in foro externo ipsi incumbit probare, quod damnum non sit secutum ex suo consilio. Ita Merolla *to.* 1. *disput.* 3. *cap.* 3. *coroll.* 6. *num.* 41. & 44. vbi tenet, teneri restituere totum damnum. Sed de hoc infra V. *Restitut. num.* 28. Ego vero, si restituere nollet, non eum damnarem: quia Villalobos *tom.* 1. *t.* 1. *diff.* 20. *nu.* 9. & alij probabiliter illum excusant. & Strodouerdorff *in* 2. 2. *qu.* 62. *art* 8. *disp.* 2. in tali dubio excusat etiam mandantem. Et videtur fauere D. Thomas *ibi art.* 7. dum ait: *Tunc solum tenetur consulens, cùm propabiliter æstimari potest, quòd ab eo actio iniusta sit subsecuta.* Ratio autem est, quia odia restringi debent, & in dubijs melior est conditio possidentis. In opposita autem sententia Enriquez *lib.* 14. *cap.* 16. *num.* 3. ait sufficere, quod fur, vel homicida dicat, se non ob consilium ipsius furtum vel homicidium commisisse vt ab onere restitutionis immunis sit. Sanchez vero *in sum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 44. id solùm admittit, quando talis reus esset aliàs fide dignus, vel aliæ coniecturæ concurrent *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 84. & *p.* 4. *t.* 3. *resol.* 28. Nomine consulentis venit etiam Parlamentarius, qui quandonam ob iniustum suffragium restituere teneatur, vide V. *Parlamentum.*

TENETVR itẽ participans, absque cuius cooperatione dãnum non inferretur.

15 † PARTICIPANS dicitur, quia iuuat alterius damnificationem & tunc ad restitutionem tenetur, quando absque eius cooperatione damnum non fuisset secutum. Vnde, si homicidium, vel incendium non fieret, nisi altero hominem, vel domum signante, signans scienter & liberè, tenetur ad restitutionem. † Secus si timore mortis inductus, vt ait Rodriquez *in sum. to.* 1 *c.* 222. *num.* 16. *p.* 5 *t* 4. *ref.* 63.

Vt falsi testes.

16 † Similiter testes falsi, suo iniquo testimonio damnum alteri inferentes, tenentur ad restitutionem. † Secus si falsum iurauerint ignoranter, aut inaduertenter, vel ex inculpabili (saltem mortiferè) obligatione, vt ait Caiet. *in* 2. 2. *q.* 74. *art.* 4. Aut si absq; eorum testimonio damnum iam sufficienter (vtpotè per sufficientem priorum testium numerum) illatum esset, vt ait Pitigianus *in pract. de test. c* 6. & nos simili supra *num.* 12 *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 105.

ITEM non obstans & non manifestans, cum teneretur ex iustitia.
Vt famuli domestici in furtis extraneorũ.

17 NON OBSTANS & NON MANIFESTANS tunc ad restitutionem tenentur, cum damnificationem proximi ex iustitia impedire, aut manifestare tenentur. Tales sunt, secundum Nauar. *lib.* 3. *c.* 1 *nu.* 224. famuli domestici in ordine ad furtum extraneorum, quia eo ipso, quod domestici fiunt, domum aliquo modo custodire, & ab iniurijs extraneorum defendere tenentur. In ordine vero ad furtum confamulorum, ille solus tenetur, cui penes custodia specialiter est commissa, secundùm Layman *lib.* 3. *sect.* 5. *t.* 2. *c.* 5. *num.* 7. Alij vero, qui non ex iustitia, sed tantùm ex charitate, impedire, vel manifestare proximi damnum tenentur, non tenentur in defectu ad restitutionem, etiamsi à fure aliquid accipiant, vt taceant, si id, quod accipiunt, non sit pars furti. Nauarrus *c.* 17. *num.* 21. Quod Nauarra *num.* 132. benè limitat, nisi is, qui accipit, sua promissione expressa, vel tacita furem à furto aliàs cessaturum reddat animosiorem, nam in tali casu teneretur tamquam participans *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 54. §. *Nota notandum est,* & *t.* 6. *ref.* 58. & *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 64. §. *nota etiam.*

18 Ex quo eodem principio, contra Valentiam *t.3.disputat.5.qu.14.punct.1.* docet Tannerus *in 2.2.disp.4.q.6 dub.2.num.79.* testem quamtumuis citatum & intimatum à iudice ad testificandum, ob solam negatam testificationem & fugam non teneri restituere damnum parti secutum: quia non certò constat talem ex officio siue ex iustitia teneri ad procurandum bonum, vel impediendum damnum partis actricis *p.3.t.5.resolut.54.* in fine. Et Raynaudus *de monic.par.1.cap.3.q.24.* idem contra Aulam *p.2.c.5.disput.4.concl.3.dub.8.* & alios communiter, dici posse putat de non reuelantibus ex vi monitorii, non solùm si ante promulgatum monitorium se malitiosè subducunt, sed etiam si post promulgationem non reuelant, quamuis alioqui peccent contra obendientiam, & charitatem *p.5.t.13 res.68.*

Non tamen testes ob negatam testificationem, & fugam.

19 Damnum verò secutum fisco, vel parti læsæ, ob non inflictam reo pœnam pecuniariam, non tenetur restituere, in primis testis siue testimonium negans, vt diximus *num.* 18. siue falsum testimonium dicens in fauorem rei, & multo minus ipse reus si legitimè interrogatus negat delictum, siue pena arbitraria sit siue taxata vt benè. Vasquez *in 1.2.disp.175.c.12.* licet probabile sit, ad taxam teneri, vt docet Layman. *c.7.n.4.p.3.t.5.res.52.p.4.t.4.res.65.* Deinde nec custodes portarum aut syluarum, &c. non manifestantes eos, qui merces, aut ligna asportant, &c. nec publici æstimatores, vulgò *maestri di piazza*, non denunciantes eos, qui res cariùs vendunt, vel falsis vtuntur ponderibus aut mensuris, vt ait Lessius *l.2.c.13.dub.10.n.73.* contra Valerum *v.restitut.diff.39.p.3.t.5.res.54.& t.6.res.35.§.4.& §.5.* Denique nec iudex ad talem penam, prout de iure, non damnans, vt probabiliter Tannerus *n.18.* contra Layman. *c.5.n.7.* & in specie de inquisitore iniustè hæreticum non damnante, cuius bona confiscanda erant, Moura *de censal.sect.3.c.1.nu.35.p.4 t.6.res.108.p.6 t.5.res.52 §.Notandum. & t.6.res.35.§.3.* Et horum omnium ratio est: quia hi omnes in his casibus non delinqunt contra iustitiam commutatiuam, sed contra legalem, quia nimirum reus, & testes verum dicere, custodes, & alii denunciare, & iudex pænam iustam infligere tenentur, vt Reipublicæ pax seruetur damna impediantur, &c. minimè verò fiscus, & is, cui pæna pecuniaria applicanda esset huiusmodi pænis dicentur, *RR.cit.*

Et quo ad pænam pecuniariam fisco, vel parti soluendam, nec falsus testis, tenetur. Nec reus negans delictum.

Nec custodes portarum, aut syluarum. Aut publici æstimatores, vulgò maestri di piazza, non denũciantes, &c. Aut iudex non damnans ac illam, cùm deberet.

20 Petes; Quid si quis non impendiat aliquos, quos scit suo nomine damnum illaturos? Respondeo. Si impedire tenetur ex officio, teneri ad restitutione, si non tenetur ex officio, tunc solùm teneretur, quando damnificatores scirent, talem iniquum ipsorum propositum notum habere, & non contradicere, quod esset tacitè consentire. Rebel. *p.1.lib.2.q.14.sect.3.num.13.* aduerte autem, quod si filius aut seruus nomine patris aut domini nescientis damnum inferret, pater, & dominus ad restitutionem minimè teneretur, etiã si posteà ratum habeat: quia reuera non est causa damni Lessius *d.3.n.13.* contra Paludanum *in 4 d.15.q.2.ar.3.p.4.t.4.res.64.*

Quid si quis non impediat eos, qui suo nomine damnũ sunt illaturi.

Et hæc sufficiant de eo, qui obligatur ex iniusta actione. Nunc videamus.

RESTITUERE QUIS TENEATUR

Ex re accepta.

21 † Res alterius, aut bene accepta est, aut male, & vtraque restitui debet, cum discrimine, vt Infra. V. *Restitui à num.2.* Male accepta dicitur res, quæ accipitur per furtum, & rapinam, vt innuimus supra, vel per contractum iniquum, de quo infra. Hic agendum de restitutione rei benè acceptæ: non quidem, quæ accipitur à domino per contractum iustum: nam de solutione istius diximus. *V. Debitor*. sed quæ aliter absque vlla culpa

Ex re accepta restitui debent.

ad

Digitized by Google

ad aliquem peruenit. Et quidem de re empta à latrone bona fide, vel mala dictum est. V. *Emere à num.* 9. Res autem male accepta restitui debet secundum mutationem intrinsecam, vel extrinsecam; intrinsecè quando furatus es agnum & apud te facta est ouis teneris restituere ouem vel pretium ouis extrinsecè si abstulisti modium frumenti valentem tunc tribus nummis, & non restituistis donec veniret tempus in quo valeret quatuor teneris ad quatuor. *Pontius p.* 11. *tr.* 6. *r.* 5.

Debet restitui res male accepta secundum mutationem intrinsecã, & extrinsecam.

22 Res ergo inuentæ, si dominum habeant restitui ei debent. Si autem non inueniatur, Salonius, & alii quamplurimi, dicunt restituere debere pauperibus, ex vsu recepta consuetudine, fundata in dominorum voluntate rationabiliter præsumpta. Sotus verò *lib.* 6. *qu.* 3 *art.* 3. probabiliter retineri posse inquit ab inuentore: quia in iure perinde est, dominum ignorari, & rem nullius esse *p.* 2. *t.* 17. *ref.* 5.

Res inuentæ, si habent dominum.

23 Possessor similiter bonæ fidei, dubitare incipiens, num res, quam possidet, sit sua, si post adhibitam diligentiam adhuc dubius manet, potest sibi illam retinere: quia in pari causa melior est conditio possidentis, vnde talis in foro externo non spoliaretur possessione Merolla. *to.* 1. *disput.* 3. *c.* 3. *corol.* 3. *ref.* 25. Immò potest rem illam vendere. Sed tunc debet hoc dubium emptor exponere, ne posteà domino comparente damnum patiatur. Vnde si non exponit, tenetur damna refarcire Lessius *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 4. *num.* 23. & alii. Addit Sayrus. *lib.* 2. *t.* 1. *c.* 4. *num.* 29. venditorem in tali casu debere esse paratum reddere pretium vero domino, si constiterit rem esse illius. Sicut restituere ei deberet rem, si esset apud se. Sed benè hoc negat Sanchez *in decal. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 187. Quia possessor bone fidei, quando non babet rem apud se, tenetur solum ad id, in quo factus est locupletior. *p.* 2 *t.* 15. *ref.* 11.

Et res possessæ, si in dubio, an sint alienæ inueniantur esse.

Secus teneri possit.

Et vendi

24 Nota hic, quod durante inuestigatione si res vsu consumitur, vt pecunia & res comestibiles, possessor non potest ea vti: si verò non consumitur, vt equus, potest. Villalobos *to.* 1. *t.* 1. *diff.* 20. *n.* 4. Comparenti autem posteà domino tenetur restituere rem, vt reperitur vel id, in quo ditior factus est. Lessius *ibid. p.* 4. *tract.* 3. *ref* 15. *à §. Notandum.*

Sed si vsu consumuntur, durante inuestigatione non possunt vsui haberi.

25 Sed quid, si possessor bonæ fidei post adhibitam diligentiam incipiat magis inclinare in eam partem, quod res si aliena, quam sua; Teneri aliquid restituere, iuxta inclinationem, & pro pensionem, ait Coninch. *disput.* 34. *dub.* 10. *nu.* 93. Sed ego cum Palao *tom.* 1. *disput.* 3. *punct.* 2. *nu.* 11. & aliis, puto, ad nihil teneri, quia possessio præponderat omnibus contrariis rationibus non conuicentibus *p.* 1. *tra.* 15. *ref.* 10. *p.* 4. *t.* 3 *ref.* 26

Etiam si post adhibitam diligentiam dubium inclinet magis pro alio quàm pro possessore.

26 Quod si possessor bonæ fidei in tali dubio inuestigare negligat veritatem, ex quo deinde euadat impotens eam sciendi, Villalobos *nu.* 2. ait, teneri restituere aliquid ei, cuius rem esse dubitat, vel pauperibus pro quantitate dubii aut spei inueniendi verum dominum Palaus verò, *nu.* 9. probabile etiam putat, ad nihil teneri, licet negligentiæ peccatum commiserit tum quia possidet, & possidere incepit bona fide: tum etiam, quia non satis constat, quod illa negligentia alicui damnum intulerit *p.* 4. *t.* 3. *ref.* 19.

Quid si quis in tali dubio negligat inuestigare

27 Pauper tenetur restituere eleemosinam sibi elargiri de rebus furatis proprio Domino qui numquã priuatur proprio Dominio. Mol. & alii. Inuentor autem non tenetur restituere rem inuentam penes se consumptam nisi extaret, vel quid per illam factus est dictior dummodo non sit transactum tempus prescriptionis. *p.* 11. *tr.* 8. *r.* 12. Inuentores res incerta facta debita diligentia de domino, & non inuenta possunt sibi eas retinere, & tenetur si dominus compareat eas restituere, sed si sũt iniuste aquisite debẽtur operibus piis pro factam diligentiam vel potest sibi retinere cum intentione reddendi proprio domino, ibid.

Pauper tenetur proprio domino rem furtam acceptam pro eleemosina restituere.

28 Titius habitans propè domum Petri multa vtensilia furatus est ab ipso, sed incendio vna nocte vtraque domus combusta fuit tenetur ad aliquid non

totum

totum petro restituere, & ita tenetur debitor restituere fundum legatum si pereat, quia legatarius ante combustionem poterat vendere. Silu. & alii *p.11. tra. 4. r. 39.* nec fur tenetur restituere furatam rem perditam apud ipsum quæ apud dominum perittura erat aliisque vllo illius in commodo Lessius §. et negatiue tenetur vero si talia è petri domo furatus est sciens eras combustura erat, restituere, quia res, semper domini est vbique est Petrus Nau. *ibid.* §. sed quid.

Res furatas ab vsu domo & positas ad prossimam & ambas combustas ab igne tenetur ad partes, & non ad totum.

29 Non licet debitori soluere in integrum creditori non petenti cum præiuditio aliorum, qui sunt iure pares aut potiores sed singuli pro rata debet soluere. Tur. *p.11. tr. 3. r. 13.* Creditor potest integrum debitum retinere, & teneri illud pro rata, & pro portione debitorum inter se, & aliis diuidere, & est tutus in foro vtroq. Molin. & alii *ibid.* §. verum mihi.

Non tenetur debitor soluere in integrum creditori non petenti

30 Si heres debitoris preferat vnum creditorem allis hic potest retinere id tuta conscientia, quod recepit. Secundo posset compensare sua debita cum re in manu sua peruenta dummodo non sit aliis hipotecata. Tertio si esset hipotecata tenetur in conscientia aliis satisfacere. Molina, & alii docent eum qui aliquid accipit siue oneroso, siue gratuito titulo non teneri in conscientia restituere etiam si nouerit tradentem fieri impotentem ad ceteris soluendum dummodo non induxerit illum ad donandum vel ad tradendum sed ipse ex se donauerit aut vendiderit, quamuis ex illa acceptione per accidens sequatur alteri damnum. *p.11. tr. 3. r. 13.*

Creditor præfertur potest tenere tutta consciẽtia quod heredibus acceptis.

Et alii.

31 Venditorem accipientem bona fide pecuniam furtiuam, & cum propria commiscentem probabile est teneri comparentem domino restituere, vt docet Lessius *capit. 20. dub. 18. num. 57.* ex l. *Marcellus §. Pomponius ff. de rei vendic. & §. si duorum institut. de rer. diuisor.* vbi habetur, quod si duorum dominorum materiæ confusæ fuerint, vtrique competit vindicatio pro sua parte. Probabile etiam est non teneri, vt docet Vasquez *de rest. c. 9. §. 2. dub. vlt.* nam non tenetur ratione iniustæ acceptionis, cum bona fide acceperit, nec ratione rei acceptæ, cum pecuniam acceperit in pretium, & bona fide consumpserit, vel cum sua commiscendo suam effecerit: nec enim in aliquo factus est ditior. *p. 4. t. 4. res. 67* † & olim *p. 3. t. 4. res. 40.* quæ tamen diminuta est, & ante periodum. *Et ratio* integra sententia excidit vt legenti peribit.

Quid de venditore accipiente bona fide pecunias alienas, & cum propriis commiscente.

32 Falsam monetam ignorantes accipiens, & scientes expendens tenetur ad restitutionem damnificato, ait Siluestr. *v. falsarii, quæstion 6.* Qui proinde tenere videtur, quod si expendant ignoranter non tenetur. Sed secundùm Nauaram. *libr. 3. capit. 1. numer. 312.* tenetur etiam tunc; quia error meus non debet nocere alteri, sed omnis error suus tenetur debet auctores. Vtraque sententia est probabilis *par. 3 tract. 3. resol. 3.* Beneficiarius comittens horas canonica non potest altero die supplere, & tenetur ad restitutionem fructum. Pelliz. *p. 9. t. 9. resolut. 24.* sic etiam potest compensare cum eleemosynis factis omissionem officii propter restitutionem fructum. *ib. res. 23.*

Aut expedentes

Non detur supplementum de horis canonicis trãsacto die Tenetur restituere.

RESTITVERE QVIS TENEATVR

Ex iniquo contractu.

Acceptio rei alienæ per contractum iniustum obligat ad restitutionem tamquam species iniustæ acceptionis, & sic.

RATIONE iniqui contractus.

33 Contrahens cum pueris, seruis Religiosis, & aliis, qui non habent dominium, vel libera rerum administrationem, quidquid acquirit etiam per

Restituendum est id, quod acquiritur per cõtractum cum minore.

per contractum onerosum, restituere tenetur. Aduerte tamen quod pupillus habens sufficientem ætatem ad consensum (quæ in mare est decem, in fœmina nouem annorum, cum dimidio) si contractum onerosum circa res suas mobiles, non cum tutore, vel curatore contrahat, probabile est, teneri illi stare de iure naturæ, quamuis vti possit beneficio restitutionis in integrum iuris ciuilis, quia obligatio naturalis oritur ex consensu. *l. Stichum naturali ff. de solut.* Tannerus *in 2. 2. disput. 4. q. 6. dub. 11. num. 310.* Vnde sequitur, eum qui aliquid à pupillo huiusmodi per contractum onerosum acquisiuisset, posse, sibi retinere, donec iuris ciuilis beneficio repetatur. Sed quia contraria sententia est etiam probabilis pupillus absolui deberet, siue tali obligationi stando soluere nolit: (si iuramentum non adhibuit) fine solutum difficulter in iudicio repetibile sibi palam, vel occultè compenset. Layman. *lib. 3. sect. 5. t. 4. c. 9. n. 7. p. 3. t. 5. res. 44.*

Etiam onerosum.

Eleemosyna magna ficta paupertate extorta.

34 Qui ficta paupertate eleemosynam quærit, secundùm Fabrum *in 4. d. 15. q. 2. disput. 50. c. 4. n. 120.* tenetur restituere, quia donatio ratione erroris censenda est inuoluntaria. Quod quidem cum Granado *in 2. 2. contr. 3. tr. 11. disput. 7. num. 4.* existimo non procedere in eleemosynis paruis, & ordinariis, quæ dantur ostiatim mendicantibus, quia nimirum datur absque vllo onere, vel conditione, conditio enim illa mente retenta, *si es pauper*, quam aliqui interuenire arbitrantur, in conscientia non obligat, nec datum facit conditionale, *l. si repetendi C. de condit. ob caus. dat.* Sed solùm in eleemosynis magnis, & extraordinaris, quæ darentur fingenti se Episcopum expulsum, vel captiuum, pro reditu, vel redemptione. *p. 5. t. 6. resolut. 21.* † Item si diues pauperiem fingens, filios in hospitali alendos exponeret, sine causa †. Immò etiam, si cum causa, dicunt communiter DD. nam hospitalia instituta sunt pro alendis pauperum, non diuitum filiis. Et quamuis Acugna *in decret. p. 1. d. 87. c. 9. n. 13.* in contrariam sententiam inclinare videatur, eo quia hospitalia non sunt instituta ad mutuandam, sed ad succurendum necessitatibus præsentibus propter Deum absque vllo onere: vnde absque onere sustentant peregrinos ægrotantes, vel à latronibus spoliatos, etiam si patria sint ditissimi nihilominus posteà tres classes miserorum distinguit, nimirum pauperum re, & spe: pauperum re, sed spe diuitum: & diuitum re, qui tamen ob metum, vel aliam causam iustam filios alere prohibentur, & hos inquit ad restitutionem teneri, hospitalibus faciendam *p. 3. t. 6. res. 40.*

Et expensæ hospitalis in alendo filio diuitis exposito.

Etiam cum causa.

35 Adultera supponens filium spurium pro legitimo, tenetur restituere damna legitimis filiis illata ex largitione alimentorum, &c. Immò DD. communiter cum Vasquez *de rest. c. 5. §. 1. n. 22.* huic obligationi obnoxium faciunt etiam adulterium, quia ipse quoque talis damni causa fuit. Sed Sotus *lib. 4. q. 7. art. 2.* teneri quidem inquit ad alimenta, saltem à tertio anno: ad alia tamen damna, si non fuit causa suppositionis, nisi solum permissiuè, non teneri; quia per hoc solum, quod adulterium fecit, fuit causa remota, non proxima talis damni, non enim intendebat generare, sed suam solummodo explere libidinem. Quæ opinio est probabilis, & talis visa est Fausto *in spec. disp. 23. q. 8. num. 8.* ex eo, quia si adultera procurasset abortum, non ob id adulter diceretur causa illius, nisi illum suasisset, vel adiuuisset, ergo idem in suppositione. Sed prima opinio est probabilior. *p. 2. t. 17. res. 55.*

Dos, & aliæ expensæ factæ filiæ spurii e suppositæ ab adultera pro legitima.

36 Quia plerumque debitores ne molestentur in bonis, eorum donationem alteri faciunt pallatam, iura creditorum indemnitati prospicere volentia, concesserunt eis priuilegium petende rescissionis per annum à die quo talis donationis notitiam habeant, computandam †. Quod si non petant nihilominus donatarium, qui donationem fieri sibi cognouisset in fraudem, etiamsi impulisset, ad restitutionem teneri, ait Layman *c. 17. §. 4. num. 30.* quia licet non sit causa efficiens damni creditorum quo ad proposi-

Minimè vero bona sponte accepta à debitore in fraudem creditorum.

positum, cum non sollicitauerit, est tamen quoad executionem, in quantum acceptauit. Sed æquè probabiliter docuit Lessius *lib. 2. c. 20. dub. 91. nu. 168.* tunc solum teneri, si donatarium impulisset, nam de reliquo non tenebatur respuere suum commodum, vt creditores ab æquali damno seruaret indemnes, sed potuit peccato alterius in suum commodum vti, sicut qui mutuum accipit sub vsuris: donatio autem valida fuit, & transtulit dominium, *p. 3. t. 5. res. 39.*

37 Circa contractum innominatum *Do vt facias*, restitui debet quidquid accipitur pro opere alias debito ex iustitia. Secus, si sit debitum ex charitate, vel alia virtute. Tannerus *in 2. 2. disputatio 4. quæst. 6. dub 10. num. 291.* Vbi bene aduertit contra Lessium *lib. 2. cap. 14. dub. 9 num. 71.* hanc doctrinam procedere etiam si quid accipiatur pro deponendo odio; nam hoc non caret difficultate & sensus mortificatione, vnde & est pretio æstimabile. *par. 3. tra. 5. resol. 55.* Et Fagundez *in dec. tom. 2. lib. 8. cap. 26. num. 40.* putat, aliquid accipi posse non solum ab electoribus ad maioratum, Cathedram, Capellam, &c. sed nu. 34. etiam à iudice, quando sententiam profert in causa æquali, seclusa lege positiua in contrarium, nam tam illi, quàm iste, præferre possunt pro suo arbitratu vtramlibet partem; quare datur locus gratificationi, quæ est pretio æstimabilis, vtpotè quæ coniuncta est cum iactura amicitiæ & gratia alterius partis. Verũ contrarium ego teneo, non solum quoad iudicem, vt diximus V. *Iudex, nu. 6.* sed etiam quoad electores: quia & ille tenetur ex iustitia ferre sententiam determinatè in fauorem vnius partis ratione muneris, & hi etiam, si sponte munus electionis acceptarunt, sponte se veluti ex contractu obligarunt ad deliberandum, & suum consensum determinandum in electione vnius ex concurrentibus quare non possunt pro tali determinatione mercedem accipere. Sayrus *lib. 10. tract. 5. cap. 3. num. 8.* Aduerte autem iudices & ministros publicos non teneri restituere munera, ex mera liberalitate, vel gaudio & gratitudine ipsis collata: nisi lege aliqua positiua sibi prohibita forent, in quo casu non tenerentur restituere ante sententiam. Molin. *de iustitia, t. 1. disp. 88. par. 6. tr. 6. resol. 59.*

Quid si iudex in pari causa accipiat munera pro ferenda sententia?

Et electores pro electione ad Catedram, Capellam, &c.

Circa contractus nominatos iniquos præter prædictos, scilicet cambium, mutuum, simoniam, emptionem, venditionem, &c. vide sub suis nominibus. Solum hic nota, filios primogenitos, & vxores non teneri ad debita patris & mariti defuncti, etiam illorum causa contracta, de bonis maioratus, vel dotis, vt dictum est V. *Hæres, num. 2.*

RESTITVERE

Quis non teneatur.

NVnc videndum (*quæ causa excusat iniquum*) idest quibus de causis à restitutione facienda possit quis excusari. Et

38 Prima causa est remissio libera ipsius creditoris potestatem habentis. Et sic si occisus ante mortem omnia interfectori condonet, hic ad nihil tenebitur. Bañez *in 2 2. q. 62. ar. 2. dub. 6.* Verum tamen est, quod si occisus habeat filios indigentes, non debet omnem occisori restitutionem remittere, & alicubi prohibentur testamentarij condonare debitoribus vltra quartam, vel quintã debitorum partem: sed si faciat, relaxatio in conscientia valebit, & aliqui dicunt, has leges non esse intelligendas de debitis, quæ non connumerantur inter bona creditorum, vtpote quæ ab honestissimis viris, vt plurimum condonari solent. *p. 5. tr. 4. res. 58.* Sanè ex homicidio viri nobilis nulla restituendi obligatio oritur, quia viri nobiles & diuites ex communi vsu videntur huic iuri renunciasse, solus iniuriæ memores. Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1. c. 4. dub. 11. n. 6.*

A RESTITVTIONE facienda excusat. Remissio libera ipsius creditoris.

Etiam præsumpta.

Digitized by Google

n.6.p.5.t.4.r.61. Famuli quoque recipientes pecuniam a lusoribus per chartis, candelis, aqua frigida, &c. non tenentur excessum pecuniæ restituere: quia illi censentur remittere, cum absit fraus Sa V. *traditio nu.1.p.5.t.14.ref.39.* Et stuprator Virginis, qui illatorum damnorum ab ea remissionem obtinuit, ad nihil tenetur, nec requiritur remissio etiam parentum. Valerus V. *restitutio diff.11.n.1.& 2.p.2.t.16.ref.48.§. Limitanda, circa med.*

Item compensatio æquiualens.
Quam multi existimant esse pœnam capitis pro homicidio.

39 Secundò excusat à restitutione æquiualens compensatio; hoc tamen instituto facta, vt diximus V. *Eleemosyna.* Porrò pœna capitis, quæ à iudice imponitur pro homicidio, non compensat damnum illatum hæredibus, secundum Sanchez *vbi sup. dub.2. nu.2.* quia non est actus iustitiæ commutatiuæ in satisfactionem partis, sed iustitiæ legalis in satisfactionem Reipublicæ, & terrorem aliorum. Quam opinionem procedere, ait Aragonius *in 2. 2. q.62. ar.2.* quando bona damnati ad mortem transeunt ad hæredes, non successione hæreditaria, sed libera donatione. Ego verò cum Becano *in 2. 2. q.10. concl.3.* si hæredes nihil exigerent, nullum onus imponerem, quia probabilem existimo cum Lessio *lib.2.c.9 dub.22.nu.139.* contrariam sententiam Bañez, & si sententiam Sanchez vera esset, hoc onus transire etiam ad Fiscum *p.5.t.4.ref.60.*

Aliquando etiam inaduertentia.

40 Tertio, si restitutio fieri debeat ob amissum depositum, vel commodatum, & generaliter ex contractu probabile est excusare inaduertentiam, non solum si omissa sit diligentia maxima, sed etiam si communis, ac proinde non teneri, nisi de dolo & lata culpa. Et ita tenet Sotus *lib.4.q.7.art.2.p.5.t.6.r.22.& p.4.t.3.ref.30.§. Notandum*

Et semper necessitas.

40 Quartò, ex quocunque capite facienda sit restitutio, excusat necessitas, non solum extrema, sed etiam grauis. Vnde absolui debet homicida, si nõ vult restituere ad vitandam grauem necessitatem: non enim tenetur cum tanto dispendio, nisi hæredes occisi eandem necessitatem patiantur. Sanchez *vbi sup. dub.7.nu.* . contra Ledesmam *in 2.2.p.4.q.18.dub.2.art 2.p.5.t.4.ref.62.* Qui itaque in extrema necessitate furatus esset & consumpsisset, etiam quid arma surripuit, non tenetur restituere. *par.10.tract.14.ref.34.*

Præterea si quis velit si-bi retinere necessaria, & frui priuilegio cessionis bonorum.

An verò veniens ad pinguiorem fortunam debeat restituere, & similia de paupere furante, inuenies V. *Pauper, à num.2.*

41 Quinto, si quis vti velit beneficio cessionis bonorum, potest in consciẽtia retinere necessaria suo & familiæ victui: etiam si multa debita iniuste & ex delicto notorio contraxisset, Lessius *lib.2.cap.16.dub.2.num.63.* contra Strouerd. *in 2.2.disp.10.memb.2.cons.2.* Quòd si postea ad pinguiorem fortunam deueniat nec tunc ad restitutionem obligari, ait Dauza *cap.3.de contum.nu.12.* Sed Lessius, licet hanc opinionem probabilem iudicare videatur, contrarium tamen determinat, cum communi: quia ignominia, quam sustinuit, non satisfecit debitis, tãquam solutio, sed delicto, quod præsumitur in accipiendis mutuis cum impotentia solutionis, tanquam pœna. *p.4.t.4.ref.78.*

Item in incertis compositio cum Summo Pontifice.

42 † Sextò, si dominus ignoretur excusat compositio Summi Pontificis. Vide V. *Bulla compositionis.*

Præscriptio,
Et acquisitio per ludum aut sponsionem.

43 Septimò, excusatur à restitutione, qui rem alterius acquisiuit per aliquam viam dominium transferentem, vt per præscriptionem, aut ludum, de quibus sub proprijs nominibus † Tum si quis pecuniam accepisset à dæmone. *p.10.t.15.ref.48.* Species ludi est etiam sponsio super futuro euentu contingente, vulgo *scommessa.* Quæ iusta est, non solùm si neuter certitudinem habeat: sed etiã si alter habeat, & protestatus se habere, alter nihilominus vult spondere, quia volenti non fit iniuria. Sanchez *c.8.dub.13.num 11.* contra Garziam *de conr.p.1.c.18.p 4.tr.4.ref.186.& p.7.t.9 ref.61 62 63.* Vide V. *Sponsio.* Non tenetur nisi qui ex officio ex iustitia non impediuit inferri damnum alicui Caspensis *p.11.tr.6.r.18.* tenentur tamen custodes permittentes transferri res vetita de regno ad regnum ad totam pœnam Dec. ibid. *§. Nota hic obiter.*

44 Sed

Digitized by Google

44 Sed petes, An concurrentibus multis v. g. quatuor ad Cathedram spondere liceat æquale pretium cum singulis, quod non obtinebunt; Nam qui cum his spondet, certus est lucraturum cum tribus, & amissorum solum cum vno. Hanc sponsionem accidisse Salmanticæ testatur Ledesma apud Vilallobos *tomo 2. tractat. 28. different. 6. num. 3.* & DD. communiter condemnasse spondentem ad restitutionem, & ita tenendum est; nam licet talis sponsio sit licita cum singulis: non est tamen cum omnibus, ob magnam inæqualitatem. † Hinc Genuæ in frequentissimis suspensionibus, quæ fiunt super extractionem Senatorum, quia ex magno numero singulis vicibus soli quinque extrahuntur, sponsores ad compensandam inæqualitatem, sumunt à singulis sex, vel septem, cum periculo soluendi centum †. Nihilominus contraria sententia Sanchez *dub. 16 num. 2.* non est improbabilis; quia (ait ipse) is cum omnibus dubius est de futuro euentu, & cum singulis perdere potest *part. 4. tract. 4. res. 185.* † Sed hoc argumentum transit à sensu distributiuo ad collectiuum: nam potest quidem lucrari à singulis, quia cum singulis distributiuè perdere potest, non tamen cum omnibus collectiuè: quia cum his potest perdere æquale, sed solum quadrantem †.

Quæ non debeat fieri cum inæqualitate.

45 Non tenetur venatores, aut piscatores ad restitutionem, si venantur aut piscantur in locis locatis, & prohibitis, quando tamen non sint causa deuastationis pretii impositum locis venabilis, aut piscabilis dummodo venatio non sit in loco circumspecto, nec clauso, quia nec teneturad restitutionem. Ianuarius, & alii *p. 9. t. 9. resol. 49.* quod Ecclesiasticis sit prohibita venatio strepitosa, & damnosa, & scandalosa, in alio modo non peccant mortaliter Dicastil. nec tenentur ad restitutionem. *p. 9. t. 9. res. 50.*

46 Reges, & Principes, & alii domini non tenentur resarcire damna illata viatoribus, & prædantibus, dummodo auctoritate Regis non declinent à suis territoriis tantum Boterus, & alii. *p. 8. t. 7. res. 48.*

47 Debitum licitè contractum posse sibi retinere, nec tenetur pauperibus, vel alteri operi pio restituere si dominus non cognoscitur, vel ob distantiam inueniri non potest. Petrus Nauarra & ex debitis incertis posse erigi Capellaniam, vel hospitale, & si debitor est pauper potest sibi retinere. Henriq. & alij *p. 11. tr. 6. r. 48.* & quando debita sunt incerta, & certa diuidenda sunt inter terminatos, & indeterminatos Creditores *ibid. §. nota, & tr. 1. r. 12.*

Si dominus non reperitur potest sibi retinere

Vel possunt fundare capellaniam, vel hospitale,

48 Non tenetur ad restitutionem famæ de delicto non vero, si de eodem delicto ex alio capite laboraret adhuc infamia communiter DD. nec est mortale publicare aliquod crimen minus alicuius, qui de grauioribus criminibus est infamis Vuigers & alij *p. 11. tr. 6. r. 56.* & notandum quod multæ causæ excusant à restitutione famæ. Primo iusta condonatio ab eo cuius infamia non redundat in alios. Secundo iusta compensatio si eadem infamia absit infamatus, ab eo quam infamasti. Tertio si fama sit alia ratione recuperata. Quarto si infamia abijsset in obliuionem. Quinto. Si crimen est occultum & alia via vel ratione fiat publicum. Sexto. Si restitutio sit impossibilis. Septimo. Nisi fiat sine ommissionem famæ longè maioris momenti, vt si est vir per illustris, vel prælatus. Octauo. Si bona fide credebas esse verum, & publicum narrasti, nec possis sine damno suæ famæ restituere. Nono. Si reuera nulla fuit infamia sequuta eo quod infamator esset nullius fidei, vel adiutores sciebant similia, nec infamia sit notabiliter aucta, sed nullo modo possit faciliori restitui famaquam laudare infamatum de veris virtutibus, & non fictis Cou. & alii *ibi. §. Notandum est hic.*

Causæ excusantes à restitutione famæ.

49 Suadens hominem paratum furare magnum damnum Petro vt inferat minus Paulo de quo ille non cogitabat teneris Paulo de isto damno minori si inferatur, sed si fur cogitaret de vtroque, sederat independens cui malum vellet inferre, resolutus tamen alterutri inferre teneris de damno si consularis vt damnum inferat Paulo quod in se minus est. Dian. sed si dixisti minora mala esse

De minori damno tenetur restituere.

esse facienda, quam maiora non teneris; sed si fur sit determinatus ad furandum equalem quantitatem ab vtroque possum auertere furem ab amico meo non auferre, nec tenetur ad restitutionem. Pontius, & Card. de Lugo, *p. 11 tr. 6. r. 27.*

Ad minorem valorē tenetur dummodo à iudice non sit pro lata sententia de maioxi.

Qui tenetur ex officio impedire, & non impedit tenetur restitue re sic de armis ab alio acceptis.

50 Perdens quis gemmā alterius mille nummorum, putans esse centum tenetur ad centum in conscientia; sed si iudex condēnaret ad mille tenetur mille restituere. Diana, & alii *p. 11. t. 2. r. 34.* & non tenetur ad restitutionem qui data opera nisi teneretur ex officio impedire damnum proximi, & non impedit nec adhibet diligentiam impediendi tenetur: si quis data opera occidit aliquem armis alterius vt ille puniatur ex cognitione armorum ad omnia damna. Pontius & alii *ibid. §. Sed si aliquis.*

Excusatus à restitutione non tenetur ad lucrum cessans, nec ad damnum emergens

causas excusantes a restitutione.

51 Excusatur ex iusta causa a Restitutione, non tenetur neque ad lucrum cessans, neque ad damnum emergens. Castrus Palaus, & alii. Causæ obnoxiæ restitutionis tam ex parte vtriusque debitoris, & creditoris, vel separatim, vel rei restituenda, vel legis, vel legislatoris. Primo condonatio, & remissio creditoris. Secundo damnum obueniens creditori, vel tertiæ personæ. Tertio impotentia debitoris. Quarto extrema eius necessitas. Quinto notabile eius damnum si vel restituat, vel statim restituat. Sexto ignorantia debitoris. Septimo equale debitoris dubium, & hæ quinque sumuntur ex parte debitoris. Octauo compensatio quæ sumitur ex parte vtriusque simul sub qua comprehenditur compensatio debitoris facta creditori. Nono interitus rei quæ sumitur ex parte restituenda. Decimo ex parte legis. Vndecimo ex parte legislatoris quæ est compensatio. Et Duodecimo spes restituendi omnibus. *p. 11. tr. 6. r. 20.*

Meretrices tenentur restituere acceptas a filiis familias. Sic superfluum quod actus sui corporis exigit acceptum à Religiosis.

52 Meretrices tenentur restituere, quæ accipiunt a filijs familias dum in Cademijs faciunt paruos, & modicos sumptus, mendo & tenentur restituere, quod plusquam exiget actus luxuriosus sui corporis à Religiosis, & a non potentibus alienare, reliquas vero mulieres tenentur totum acceptum restituere, tamen si religiosus habuit licentiam à superiore expendendi pecunias generaliter in quoscumque non tenetur restituere monasterio Lugo, & alij, *p. 11. tr. 2. r. 65.*

Tenetur iudex dare in punitionem reo promissam.

53 Iudex si Induxit reum ad confitendum promittendo illi impunitatem; tenetur etiam ad restitutionem totius damni emergentis Gomez, & si iudex est de superioribus tenetur dare illi impunitatem. Gomez & alii dummodo reus iustè negare delictum poterat tenetur iudex ad promissa, & secus ad restitutionem damni: quando vero iudex haberet alias rationes iuridice condemnare non tenetur, secundo quando a Principe approbatur factum a Iudice ante terminatam causam potest iudex æquiuoci promittere impunitatem reo, quando timet reum male negaturum veritatem. Couar. & alii *p. 11. tr. 7. r. 16.*

RESTITVI

Quid debeat.

RESTITVI debet res aliena in specie, si adest.

Si autem non adest restituendus est valor.

1 † HActenus de obligato restituere, nam circa id, quod restitui debet, sit prima regula. Si quis habet apud se rem alterius quocumque modo, & potest absque periculo infamiæ, vel alterius grauis damni, tenetur illam eandem in specie restituere (nec satisfacit restituendum pretium duplum *p. 10. t. 15. Ref. 44.* Si autem res non extat, distinguendum est. Nam, vel quis tenetur restituere ratione rei acceptæ, quam bona fide consumpsit, vel vendidit: vel tenetur ex furto, vel alias iniqua actione, aut retentione. Item res alterius aliquando eundem habet valorem tempore acceptionis, & retentionis, venditionis, consumptionis, ac restitutionis: aliquando diuersum.

Item

Digitized by Google

Item valor rei, qui creuit, vel decreuit debitori, creuisset etiam, vel decreuisset creditori, vel non aut etiam contra, licet debitori non creuerit, vel decreuerit, creuisset tamen, vel decreuisset creditori †. Variari autem potest valor tum intrinsecè, cum scilicet melior vel deterior efficitur, tum extrinsecè per mutationem loci temporis, vel aliarum circumstantiarum. *p.2,t.17. ref.51.* initio. Quibus positis sit

2 † Secunda regula. Possessor bonæ fidei, si rem alterius bona fide consumpsit, non tenetur restituere valorem, nisi in quantum factus est locupletior, v. g. si quis consumpsit bona fide vestem alterius solum tenetur ad pretium vestis, quam alioquin emisset †. Item si quis in alieno conuiuio cibos furtiuos, comedisset restituere teneretur quantum domi expensurus fuisset pro illo cibo Sanchez *in sum. to.1.lib.2.c.23.num.34.* Immò probabile est, in his, quæ vnico actu consumuntur, non adesse onus restituendi, vt docuit Banez *dub.3.conclu.4.* nisi fur euasisset impotens ad restituendum; nam aliàs dominus rei non habet ius ad res ipsas iam consumptas, seu ad personam furis pro restitutione æqualium vel similium, vel pretii illarum; quod proinde cum recuperare possit à fure, potest ad illum remitti. *p.3.t.5.ref.43.*

A possessore quidem bonæ fidei, si in aliquo factus est ditior.

3 Probabile, quoque est, ementem, & vendentem eodem pretio rem furtiuam bona fide, non teneri restituere pretium domino comparenti quia totum actum est bona fide, & ipse in nihilo ditior factus est. Quod enim dicitur *l. si rem ff. de pet. her.* pretium succedere loco rei, id non est verum in omnibus sed solum in vniuersalibus iudiciis hæreditate fidei commisso, dote, &c. Lessius *lib.2 c.14.dub.5.nu.29.* contra Vasquez *in par.2. q.96.ar.5.disput.122.c.1.n.4.p.1.t.8.ref.68.& p.3.t.5.ref.42.*

4 Immò contra Lessium *n.134* probabile censeo cum Molina *tom.3.t.2. disp.721. num.10.* quò si vendidisset plus non teneretur restituere excessum, quia non esset fructus rei, sed industria. Patet quia, si in tali casu fur rem redimeret à tertio possessore restituere absque læsione, &c. primus emptor, qui emit à fure, & pluris reuendidit, totum pretium retinere posset. Adde, quod si ipse fur rem furtiuam a tali possessore vilius quam vendiderat, sed iustè redimeret, secundum Molinam contra Sanchez *nu.28.* non teneretur restituere domino illum excessum; sed satisfaceret reddendo rem suam non deterioratam, & fructus *p.3.t.5.ref.41.* Adde etiam, quòd emptor bonæ fidei, etiamsi postea cognoscant rem esse furtiuam, potest nihilominus restituere illam latroni ad recuperandum pretium, vt dictum est V. *Emptor. num.12.*

Seclusa ipsius industria.

5 Tertia regula. Possessor iniquis rei alienæ, quam apud se non habet, tenetur restituere ad valorem summum intrinsecum, quem habuit res aliquando apud se, & apud dominum habuisset, detractis expensis nec non fructus cum lucro cessante & damno emergente †. Si verò dominus eam rem non vendidisset summo valore, seu tempore, quo summum valorem habebat. Nauarrus *c.17.n.26.* adhuc restituendum ei iuquit summum valorem: quia fur seu iniquus detentor, tenebatur eo tempore restituere eum illa melioratione, nec à tali obligatione vnquam liberatus fuit. Sed contraria sententia est communis recentioribus, & probabilior. Vnde ait Bonacjua *de contr. disp.1.q.3.pun.11. nu.9.* eum valorem attendendum esse quo dominus rem suam vendidisset, minimè verò eum, quem res habuit in receptione, vel consũptione, siue valor intrinsecus sit, siue extrinsecus, quia iniquis possessor solum teneretur seruare dominum rei indemnem, id quòd sufficienter faci restituendo pretium, quòd ille alias accepisse, quæ ratio licet videatur parum firma opinio tamen est probabilis. *p.2.t.17.ref.51.à §. Tertia opinio.*

A possessore autem malæ fidei, etiamsi nihil ei remansisset.

Et quidem totus valor quem aequi fuisset dominus rei.

6 Itaque, qui rapuisset pullum equinum, qui posteà apud ipsum adoleuisset, & peruenisse ad sensum: aut furatus esset dolium vini tempore quo valebat vnciis, sed detinuisset multum temporis in quo scilicet, paulatim pretium creuisset ad quinque, & iterum decreuisset ad tres: in his ca- (Exempla)

sibus,& dominus pulli,& vini venditurus fuisset pullum tempore iuuentutis, & vinum tempore maioris pretii tale ei pretium restitui debet. Si verò fuisse detenturus vsque ad id tempus, ad quod dilata est restitutio sufficit soluere pretium, quo valebat tempore acceptionis, vel tempore restitutionis, si non esset deterior, vt ait Angelus V. *Furtum n.44.* præsertim si valor creuisset extrinsecus ex inopia emptorum,&c. vt ait Layman *lib.3.sect.5.tr.2.c.4. num 6.p.4.t.7.res.63.t.11.tr.6.res.5.*

Quid si de hoc dubium sit.

7 Sed quid si dubium sit an dominum vendidisset rem tempore valoris summi, medii, vel infimi: Restituendum ei esse summum, respondent passim DD.apud Lessium, *c.12.dub.16.n.*109. quia eo pretio vendere poterat,& in dubiis fauendum est innocenti. Sed ego id procedere existimo in foro externo: in interno autem satis esse,si restituantur ei medius: quia æqualiter ei contingere potuisset,vendere illam infimo,& summo pretio. Turrianus *in 2. 2. t. 2.disp.10.dub.2.n.7.p.2.t.17.res.52.*

Item fructus naturales,& misti.

8 † Fructus verò; alii sunt naturales, quos nimitum res ex natura sua aliis ex industria,quos nimirum res ex natura sua non est apta nata producere: & alii misti, qui nimirum procedunt ex natura rei cooperante hominis industria. Exemplum primi generis est fructus arboris,ouium,&c. secundi, fructus pecuniæ per mercaturam, &c. tertii fructus fundi alieni, in quo fur seminasset, &c. Et quid iniquus possessor non tenetur restituere fructus meræ industriæ, sed solum naturales,vel mistos, detractis expensis, &c. † Pretium locationis rei,quæ locari non solet,vt pecuniæ in ostentationem,censeri debet inter fructus industriæ, vnde fur, qui in hunc in finem locaret alienam pecuniam,non teneretur restituere pretium. Et idem dicendum cum Maldero *in 2.2.tract.1.dub.10.cap.1.* de pretio locationis animali, cuius dominus diues esset, & alias non locaturus. Immò Nauarrus *num. 25.* omnis locationis animalis pretium computat absolutè inter fructus industriæ, licet Sanchez *n.*132.comparet inter mistos. *p.2.t 17.res.30.& p.3.t. 6. res.14. in fine.*

Et lucrum cessans,ac damnum emergens.

9 † Si autem dominus locaturus esset, tunc pretium restituendum esset non solùm, quod acceptum est, sed etiam quod dominus acquisiuisset, licèt iniquus possessor non acquisierit. quia is tenetur ad lucrum cessans,& damnum emergens, ad quod tenetur etiam debitor morosus,vt dictum est V. *Debitor num.1.* & qu.libet damnificator ex iis quos supra.V.*Restituere ex iniusta actione* enumerauimus †.

Ad quod etiam tenetur damnificator. Item occisor & mutilator tenetur ad expensas morbi,vel vulneris. Non tamen sepulturæ.

10 Vnde homicida,& mutilator tenetur restituere impensas in curatione morbi vel vulneris,omnia damna inde secuta,vna cum lucro cessâte iuxta dicenda infra *à n.24.*& ad damna tenetur etiam fiscus,si bona rei confiscantur. Nihil tamen restituendum est pro sumptibus sepulturæ, & si occisus erat mox moriturus, nihil omninò,restituendum est hæredibus:quia nullum damnum resarcibile ei illatum est: Sanchez *capit.22.numer.74.par. 3. tom.6. res. 53.& par.5.resolu.53.*Item nihil restituendum est pro ipsa vita, vel deformitate hominis liberi,quia non potest pretio compensari, vt dictum est V. *Restituere.num 8.*Quæ etiam ratio militat ad non ponendam obligationem iustitiæ in homicida, ad restituenda bona cuiusuis alterius ordinis, v.g. ad fundendas preces,vel offerenda sacrificia pro anima occisi,vt docuit Scotus *in 4.d.15.q.3.*Quamuis Confessarius similem ei pęnitentiam ingiûgere debeat pro satisfactione sacramentali, vt ait Layman.*li.3 sect.5.t.3.p.3.c.6.n.2.* & nos V.*Pœnitentia n.7.p.5.t.4.res.55.*

Aut pro vita ipsa hominis liberi.

Nec damna secuta per accidens. Familiaribus, Amicis. Cognatis.

11 Item non tenetur restituere damna secuta per accidens ex sua occisione. Vnde non tenetur restituere familiaribus, amicis, & cognatis occisi beneficia, quæ ab illo gratis percipiebant: aut sustentare eos, quos ille liberaliter sustentabat: quia nec sunt aliis hæc debita,nec homicidium commissum est cum intentione inferendi hæc damna. Alias teneretur enim restitu-

Digitized by Google

tuere amicis occisi expensis, quas illis faciebat excipiendo conuiuio, & famulis beneficia, quæ vltra stipendium ab ipso superabant. *Lessius c. 9. dub. 26. nu.* 154. contra Azorium *p. 3. lib. 5. c. 3. q. 11. p. 3. t. 6. ref. 54. §. Notandum est, & p. 5. t. 4. ref. 56.*

12 Immò nec tenetur restituere damnum secutum innocenti, cui inimicitiæ titulo impositum sit suum homicidium, etiamsi id præuidisset, quia hoc etiam damnum per accidens cum homicidio connexum est, ac proinde occisor non tenebatur ex iustitia præcauere, sed tantum ex charitate. *Lessius dub. 16. à nu.* 210. contra eundem *quæst.* 10. Ex quibus infert, vendentem catapultam occisuro, etiam cum intentione, vt ille inimicum suum occidat, non peccare contra iustitiam, sed solum contra charitatem: ac proinde non teneri ad restitutionem: quia intentio non facit actum esse contra iustitiam, si ex natura sua non est. Et *num.* 114. addit, quòd si quis habeat ius ad aliquam actionem, ex qua plerumque damnum tertio sequitur tenetur quidem ex charitate, si absque æquali incommodo, potest ab ea abstinere: non tamen ex iustitia, ita vt obligetur ad restitutionem damni secuti: quia qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam. *p. 5. t. 4. ref.* 51. — *Innocenti cui imputatum fuisset homicidium.*

13 Sed an homicida teneatur restituere debita occisi suis creditoribus? Affirmat, & probabiliter, Molina *tom. 4. tract. 3. disp. 83. num.* 8. quia debita ex iustitia præferri debent emolumentis vxoris, filiorum, &c. quæ occisus restituere tenetur, mortuo enim viro, prius deducenda sunt debita, deinde emolumenta vxoris & filiorum. Negat Lessius *dub. 26. nu.* 151. magis ex vsu, ac etiam probabiliter; tum quia damnum creditorum cum homicidio debitoris per accidens quoque coniungitur, quia non ea natura sua, nec vt plurimum coniungi solet. Tum, quia ius creditorum non erat in personam, nisi quoad bona, quæ habebat, vel verisimiliter erat habiturus: quare cum bona actualia transeant ad hæredes, & occisor restituat eis lucra cessantia, ad eos quoque transire debet ius creditorum. Sanè absurdum esset, omnes qui cum aliquo contrahunt, acquirere ius iustitiæ in eius inimicum, ne illum occidat. Et illis imputari debet, si non sint oculati in contrahendo cum cautione sufficienti. *p. 3. t. 6. ref. 54. & p. 5. t. 4. ref. 57.* — *Aut etiam creditoribus occisi.*

14 Ex homicidio porrò inculpabili nulla restitutio est facienda, vt diximus V. *Restituere, num* 9. Siue commissum sit in iustam defensionem, siue ex inaduertentia inculpabili. Si tamen aliqua venialis negligentia interuenisset, parua aliqua restitutio facienda foret, vt precum & sacrificiorum pro anima occisi, &c. *p. 5. t. 4. ref. 44.* — *Et si non adfuit culpa nihil restituendũ est.*

RESTITVI

Cui, quantum, quomodo, quando debeat.

15 † RESTITUTIO in primis facienda est iis, quibus damnum illatum est. Et quidem si restitutio facienda est ex impedimento malitioso & fraudulento boni alieni, restitui debet illi, cui bonum impeditum est. Et contingere potest, vt iniquus impediens teneatur restituere duobus totam assem, si vna actione impediuit bonum duorum †. Qui enim vi vel fraude efficeret, vt beneficium, vel officium non conferretur digno, sed indigno, tenetur restituere non solùm Ecclesiæ, vel Reipublicæ damna, quæ patitur ex defectu boni ministri, sed etiam digno emolumentum beneficij, vel officij, quo illum priuasset. *p. 3. t. 6. ref. 33. §. Sexto.* Et mandatarius donationis faciendæ, vel manifestandæ, qui consignationem, vel manifestationem, vsque ad mortem donatoris maliriosè differret, teneretur rem donatam, non solùm donatario, sed etiam hæredibus restituere: illi quidem, quia voluntaria dilatione priuasset eum emolu- — *RESTITVTIO fieri debet illi, cui damnũ illatum est.* — *Et si illatum sit pluribus, pluribus restituendum.* — *Vt si per fraudem facta esset, vt dignus non obtineret beneficium, sed indignus.*

 mento,

Digitized by Google

sibus,& dominus pulli,& vini venditurus fuisset pullum tempore iuuentutis, & vinum tempore maioris pretii tale ei pretium restitui debet. Si verò fuisse detenturus vsque ad id tempus, ad quod dilata est restitutio sufficit soluere pretium, quo valebat tempore acceptionis, vel tempore restitutionis, si non esset deterior, vt ait Angelus V. *Furtum n.44.* præsertim si valor creuisset extrinsecus ex inopia emptorum,&c. vt ait Layman *lib.3.sect.5.tr.2.c.4. num 6.p.4.t.7.res.63.c.11.tr.6.res.5.*

Quid si de hoc dubium sit.

7 Sed quid si dubium sit an dominum vendidisset rem tempore valoris summi, medii, vel infimi: Restituendum ei esse summum, respondent passim DD.apud Lessium, *c.12.dub.16.n.*109. quia eo pretio vendere poterat,& in dubiis fauendum est innocenti. Sed ego id procedere existimo in foro externo: in interno autem satis esse,si restituantur ei medius: quia æqualiter ei contingere potuisset,vendere illam infimo,& summo pretio. Turrianus *in 2. 2. t. 2.disp.10.dub.2.n.7.p.2.t.17.res.52.*

Item fructus naturales,& misti.

8 † Fructus verò, alii sunt naturales, quos nimirum res ex natura sua aliis ex industria,quos nimirum res ex natura sua non est apta nata producere: & alii misti, qui nimirum procedunt ex natura rei cooperante hominis industria. Exemplum primi generis est fructus arboris,ouium,&c. secundi, fructus pecuniæ per mercaturam, &c. tertii fructus fundi alieni, in quo fur seminasset, &c. Et quid iniquus possessor non tenetur restituere fructus meræ industriæ, sed solum naturales,vel mistos, detractis expensis, &c. † Pretium locationis rei,quæ locari non solet,vt pecuniæ in ostentationem,censeri debet inter fructus industriæ, vnde fur, qui in hunc in finem locaret alienam pecuniam,non teneretur restituere pretium. Et idem dicendum cum Maldero *in 2.2.tract.1.dub.10.cap.1.* de pretio locationis animali, cuius dominus diues esset, & alias non locaturus. Immò Nauarrus *num. 25.* omnis locationis animalis pretium computat absolutè inter fructus industriæ, licet Sanchez *n.132.*comparet inter mistos. *p.2.t 17.res.30.& p.3.t. 6. res. 14. in fine.*

Et lucrum cessans,ac damnum emergens.

9 † Si autem dominus locaturus esset, tunc pretium restituendum esset non solùm, quod acceptum est, sed etiam quod dominus acquisiuisset, licèt iniquus possessor non acquisierit. quia is tenetur ad lucrum cessans,& damnum emergens, ad quod tenetur etiam debitor morosus,vt dictum est V. *Debitor num.1.* & quilibet damnificator ex iis quos supra.V.*Restituere ex iniusta actione* enumerauimus †.

Ad quod etiam tenetur damnificator. Nam occisor & mutilator tenetur ad expensas morbi,vel vulneris. Non tamen sepulturæ.

10 Vnde homicida,& mutilator tenetur restituere impensas in curatione morbi vel vulneris,omnia damna inde secuta,vna cum lucro cessãte iuxta dicenda infra *à n.24.*& ad damna tenetur etiam fiscus,si bona rei confiscantur. Nihil tamen restituendum est pro sumptibus sepulturæ, & si occisus erat mox moriturus, nihil omninò,restituendum est hæredibus:quia nullum damnum resarcibile ei illatum est: Sanchez *capit.22.numer.74.par. 3. tom.6. res. 53.& par.5.resolu.53.* Item nihil restituendum est pro ipsa vita, vel deformitate hominis liberi,quia non potest pretio compensari, vt dictum est V. *Restituere.num 8.* Quæ etiam ratio militat ad non ponendam obligationem iustitiæ in homicida, ad restituenda bona cuiusuis alterius ordinis, v.g. ad fundendas preces,vel offerenda sacrificia pro anima occisi,vt docuit Scotus *in 4.d.15.q.3.* Quamuis Confessarius similem ei pœnitentiam ingiũgere debeat pro satisfactione sacramentali, vt ait Layman.*li.3 sect.5.t.3.p.3.c.6.n.2.* & nos V.*Pœnitentia n.7.p.5.t.4.res.55.*

Aut pro vita ipsa hominis liberi.

Nec damna secuta per accidens. Familiaribus, Amicis. Cognatis.

11 Item non tenetur restituere damna secuta per accidens ex sua occisione. Vnde non tenetur restituere familiaribus, amicis, & cognatis occisi beneficia, quæ ab illo gratis percipiebant: aut sustentare eos, quos ille liberaliter sustentabat: quia nec sunt aliis hæc debita,nec homicidium commissum est cum intentione inferendi hæc damna. Alias teneretur enim restitu-

tu-

tuere amicis occisi expensis, quas illis faciebat excipiendo conuiuio, & famulis beneficia, quæ vltra stipendium ab ipso superabant. Lessius *c. 9. dub. 26. nu.* 154. contra Azorium *p. 3. lib. 5. c. 3. q. 11. p. 3. t. 6. ref. 54. §. Notandum est, & p. 5. t. 4. ref. 56.*

12 Immò nec tenetur restituere damnum secutum innocenti, cui inimicitiæ titulo impositum sit suum homicidium, etiamsi id præuidisset, quia hoc etiam damnum per accidens cum homicidio connexum est, ac proinde occisor non tenebatur ex iustitia præcauere; sed tantum ex charitate. Lessius *dub. 26. à nu.* 210. contra eundem *quæst.* 10. Ex quibus infert, vendentem catapultam occisuro, etiam cum intentione, vt ille inimicum suum occidat, non peccare contra iustitiam, sed solum contra charitatem: ac proinde non teneri ad restitutionem: quia intentio non facit actum esse contra iustitiam, si ex natura sua non est. Et *num.* 114. addit, quòd si quis habeat ius ad aliquam actionem, ex qua plerumque damnum tertio sequitur tenetur quidem ex charitate, si absque æquali incommodo, potest ab ea abstinere: non tamen ex iustitia, ita vt obligetur ad restitutionem damni secuti: quia qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam. *p. 5. t. 4. ref.* 51.

Innocenti cui imputatum fuisset homicidium.

13 Sed an homicida teneatur restituere debita occisi suis creditoribus? Affirmat, & probabiliter, Molina *tom. 4. tract. 3. disp.* 83. *num.* 8. quia debita ex iustitia præferri debent emolumentis vxoris, filiorum, &c. quæ occisus restituere tenetur, mortuo enim viro, prius deducenda sunt debita, deinde emolumenta vxoris & filiorum. Negat Lessius *dub.* 26. *nu.* 151. magis ex vsu, ac etiam probabiliter; tum quia damnum creditorum cum homicidio debitoris per accidens quoque coniungitur, quia non ea natura sua, nec vt plurimum coniungi solet. Tum, quia ius creditorum non erat in personam, nisi quoad bona, quæ habebat, vel verisimiliter erat habiturus: quare cum bona actualia transeant ad hæredes, & occisor restituat eis lucra cessantia, ad eos quoque transire debet ius creditorum. Sanè absurdum esset, omnes qui cum aliquo contrahunt, acquirere ius iustitiæ in eius inimicum, ne illum occidat. Et illis imputari debet, si non sint oculati in contrahendo cum cautione sufficienti. *p. 3. t. 6. ref. 54. & p. 5. t. 4. ref.* 57.

Aut etiam creditoribus occisi.

14 Ex homicidio porrò inculpabili nulla restitutio est facienda, vt diximus V. *Restituere, num* 9. Siue commissum sit in iustam defensionem, siue ex inaduertentia inculpabili. Si tamen aliqua venialis negligentia interuenisset, parua aliqua restitutio facienda foret, vt precum & sacrificiorum pro anima occisi, &c. *p. 5. t. 4. ref.* 44.

Et si non adfuit culpa nihil restituendũ est.

RESTITVI

Cui, quantum, quomodo, quando debeat.

15 † RESTITUTIO in primis facienda est iis, quibus damnum illatum est. Et quidem si restitutio facienda est ex impedimento malitioso & fraudulento boni alieni, restitui debet illi, cui bonum impeditum est. Et contingere potest, vt iniquus impediens teneatur restituere duobus totam assem, si vna actione impediuit bonum duorum †. Qui enim vi vel fraude efficeret, vt beneficium, vel officium non conferretur digno, sed indigno, tenetur restituere non solùm Ecclesiæ, vel Reipublicæ damna, quæ patitur ex defectu boni ministri, sed etiam digno emolumentum beneficij, vel officij, quo illum priuasset. *p. 3. t. 6. ref.* 33 §. *Sexto.* Et mandatarius donationis faciendæ, vel manifestandæ, qui consignationem, vel manifestationem, vsque ad mortem donatoris malitiosè differret, teneretur rem donatam, non solum donatario, sed etiam hæredibus restituere: illi quidem, quia voluntaria dilatione priuasset eum emolumento,

RESTITVTIO fieri debet illi, cui damnũ illatum est.

Et si illatum sit pluribus, pluribus restituendum.

Vt si per fraudem facta esset, vt dignus non obtineret beneficium, sed indignus.

Digitized by Google

mento, quod esset alias percepturus, his verò, quia cum mandatum donationi, per donatoris mortem expirauerit, rei dominium transisset ad illos. *Molina tom. 2. tr. 2. disput. 263. num. 7. p. 6. tr. 7. resp.* 4. Si autem impediens collationem officij, vel beneficij non abhibuisset fraudem, aut vim, non teneretur restituere digno, sed tantùm Ecclesiæ, vel Reipublicæ. *p. 3. vbi supra §. Tertiò.* Et Auctor cas. Bonon. probabiliter etiam excusat mandatarium donationis à restitutione facienda hæredibus, quia Sà V. *Donatio, nu.* 21. dubitat, an mandatum donationis, cum sit gratiosum & fauorabile, expiret morte mandantis *ref. 4. max est.*

Aut donatio non insinuaretur à mandatario vsque ad mortem donatoris.

16 Restitutio ex homicidio titulo expensarum in curatione, &c. debetur hæredibus siue necessarijs, siue non: quia ad illas habebat ius occisus ante mortem, & in iuribus debitorum realium defunctis succedunt hæredes etiam extranei. *p. 5. t. 4 ref. 59.*

Homicida expensas infirmitatis tenetur restituere quibuscunque hæredibus. Alimenta autem, nõ nisi necessariis. Et si reuera detrimẽtum passi sunt.

17 Titulo autem alimentorum, quæ debebantur ab occiso, facienda solum hæredibus necessarijs nimirum parentibus, filiis, & vxori. Becanus *in 2. 2. q. 14. concl.* 3. Immo, si vxor æque commodis posteà nuptijs posita esset, nec vllum passa detrimentum, nec illi aliquid restituendum fore ait Filliucius *to. 2. tr. 38. c. 2. nu. 207.* † & nouissimè Trullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 8. n.* 3. & Vvigers *tr. 5. c. 3. dub. 6. n. 23.* †) & idem de parentibus, si vel illos filius occisus non alebat, vel illis aliunde posteà profectum esset. Et Tannerus *to. 3. disp. 4. q. 6. dub. 4 nu. 122.* probabile putat: quòd si occisor de restitutione facienda non conuenit cum occiso ante mortem, & necessarij eius hæredes alimentis non egent, nullam restitutionem facere tenetur ante sententiam, quamuis Sanch. restituendum his dicat, etiam si sint diuites *in opusc. to. 1. lib. 1. c. 4. dub. 3. n. 9.* Quòd verò occisor non teneatur creditoribus, amicis, & familiaribus occisi, dictum est, *nu. 11. p. 5. t. 4. ref. 59.* & ex parte olim *p. 3. t. 6. r. 22.*

18 Cui facienda sit restitutio rei bene acceptæ, constat ex dictis V. *Restituere quis teneatur ex re accepta.* Rei autem malè acceptæ fieri debet verò domino, hæredibus, si mortuus sit, & si dominus nesciebat pauperibus, & his habet locum Bulla compositioni. Vide V. *Bulla compositionis*, vbi inuenies, an per Bullam hanc componi possit restitutio facienda à venditoribus vtentibus falsis ponderibus, & mensuris, & à Senatoribus ciuitatis fraudantibus pretia frumentorum, &c.

Quibus restituendum sit ratione rei benè vel malè acceptæ

19 Ratione contractus iniqui, qui acquisitu isset per ludum v. g. cum minore, puta Religioso, aut filiofamilia, satisfaceret restituendo eidẽ secundùm Villalobos *t. 2. t. 26. diff. 5. n. 11.* quia non tenetur ponere rem v. g. conuentus in meliori statu quam ex quo ad ipsum peruenit, vt de eo, qui emisset à latrone, diximus V. *Emere n. 12.* Nisi quod si inde daretur minori occasio iterum ludendi, vel aliter peccandi, charitas obligaret ad non illi restituendum, sed conuentui *p. 3. t. 3. ref. 98. §. Sed si aliquis* † Verùm Clemens VII. *in Bulla de larg. mun.* statuit accipientes munera a Religiosis in casibus prohibitis, teneri ea restituere conuentui, quem nouissimè Vrbanus VIII. declarat esse illum, de cuius munera sunt, vel qui est proximiori loco, in quo huius peccat absolutio petitur †.

Ratione contractus iniqui, puta cum Religioso restitui debet.

20 Restitutionem eleemosynarum à paupere ficto Sotus docet faciendam esse ipsismet dantibus, quia dominium earum remansit apud illos, *lib. 9. quæst. 7. art.* 3. & hanc opinionem sequitur Granado in eleemosynis magnis quas solum esse restituendas nobiscum tenet, vt diximus V. *Restituere, numer.* 30. Sed Villalobos *tom. 1. tr. 22. diff. 9. n. 4.* tenet, faciendam esse pauperibus, quia talis præsumitur illorum intentio, & ita tenet Molinadn si eleemosynæ multæ & paruæ sint. *disp. 1. tom. 2. disp. 210. numer.* 4. tum quia domini difficile cognoscerentur, tum etiam, quia paruum illis emolumentum afferret, secus verò in eleemosynis magnis, immò absolutè sententiam Soti in rigore meliorem esse. Palaus verò *tom. 1. tr. 6. disp. 2. punct. 14. nu. 7.* cum vtramque opinionem

Eleemosina ficta paupertate quæsita iis, qui illam dederunt.

nem probabilem existimet, consequenter asserit, restitutionem & dantibus, & pauperibus fieri posse, *p.5 tr.8.r.22.*

21 † De QVANTITATE restitutionis faciendæ, magna ex parte dictum est cùm QVID restituendum sit, dixerimus. Hic inquirendum superest, quantum restituendum sit in dubijs de damno dato, & pro lucris incertis. †

QVANTVM restituendum sit.

22 Itaque, damnificantem culpabiliter in seminibus, & plantis, si quidem messis & recollectio erat proxima, omnes fructus restituere debere, ac si essent maturi, deductis expensis, ait Sayrus *lib.10.t.4.c.1.nu.6.* secus si a maturitate multum aberant. Alij alias afferunt distinctiones. Supra omnes placet Lessius, qui *lib.2.c.11.dub.19.* absolutè asserit, satis esse restituere æstimationem temporis, quo damnum illatum est. *p.3.t.6.res.6.*

Pro damno in seminibus, & plantis.

23 Impediens per vim & fraudem ne aliquis, vel aliqui beneficium consequerentur, teneretur singulis, quanti spes illorum valebat, arbitrio boni viri *p.3.t.6.res.33.§.Quinto, & §.Septimo.* Idem dic de impediente per fraudem, ne quis piscaretur, aut venaretur. *Ibid.§.Octauo.*

Impedimēto iniquo boni alieni.

24 Homicida personæ vtilis, puta opificis, tenetur restituere hæredibus spem lucri, taxandam ex ætate, valetudine, solicitudine, & alijs circumstantijs personæ, loci, & temporis, detrahendo aliquid ratione incertitudinis, quia lucrum in spe, quia multifariam impediri potest, minus censetur, quam lucrum in re. Ita Diuus Thomas *2.2.quæst.62.art.2.ad 1.* Et quidem ætatem existimo cum Becano. *Ibidem quæst.8.conclus.1.* mensurandam esse iuxta dispositionem iuris ciuilis *in l.compensationi, ff.de leg.falcid.* quod fingens hominis vitam futuram fere sexagenariam, compensationem fieri mandat per id tempus, quod dempta ætate occisi ad sexagenarium superest. Aliqui verò hanc dispositionem non admittunt: nam ex ea inferri dicunt, quod occidens sexagenarium ad nullam restitutionem teneatur, cum ille alioqui potuerit esse validus, & adhuc multum victurus, quid est absurdum. Vtrisque autem Doctores conueniunt, quod mutilator solum teneatur soluere annuatim lucrum cessans propter membrum abscissum, vel debilitatum. *p.5.t.4.resol.53.*

Et homicidio artificis.

25 Facta porrò taxatione lucri cessantis, detrahendum aliquid ab ea est pro victu & vestitu ipsius occisi. Et quamuis probabile sit, nihil detrahendum esse pro molestiæ, & laboris æstimatione, vt ait Lessius *cap.9.dub.19.num.125.* sicut si impedias aliquem a labore vnius diei, teneris restituere totum lucrum absque deductione laboris, quia opifex voluisset laborare & lucrari: & sæpe lucrum non est maius, quam æstimatio ipsa laboris, vt in artificijs, quæ multum laboris requirunt, & parum industriæ: probabile nihilominus est detrahi aliquid posse, etiam pro æstimatione laboris, arbitrio prudentis, vt ait Rebellius *p.1.lib.3.q.13.num.2.p.3.t.6.r.53. & p.5.t.4.res.53.§.Secundo.*

26 Reliqua summa non tota restituenda est, si homicidium fuit casuale, etiam cum lata culpa commissum; sed pars, arbitrio viri prudentis, secundum Syluest. V. *Restitutio 3.q.2.p.5.tr.4.res.46.* in fine, & secundum Fernandez *p.1.c.14.§.1.nu.7.* dimidium, ibid.res.46. in fin. Contra verò, ex modo occidendi magis iniurioso, nihil plus restituendum est. *Azor.p.3.lib.5.cap.3.quæst 3.* contra Sotum *lib.4.q.7.art.3.ad 3. Ibidem res.53.§.Notandum.*

Præsertim casuali.

27 Nota hic, quòd stante difficultate maxima in his casibus, decidendi, quænam restitutio ad æqualitatem respondeat, sanum consilium esset, conuenire inter se partes de aliqua summa, remittendo inuicem, si quid plus debeatur, aut detur *Ibidem.§.Verum,* in fine.

Notatu dignum.

28 Dubium, an suum consilium furti, vel homicidij causa fuerit, probabile est ad nihil teneri, vt diximus V. *Restituere, nu.14.* Sed stando in contraria sententia, sufficeret restituere partem damni pro quantitate dubij post peractam diligentiam remanentis Molina *to.3.disp.736.nu.6.* contra Merolam, qui *t.1.disp.3.c.3 coroll.6.nu 44.* tenet restituere debere integrum damnum *p.3.t.5.res.84.*

Ad quid teneatur dubius, num damnum alteri secutum sit ex suo consilio?

Digitized by Google

§. *Notandum, & p. 5. t. 3. ref. 28. à §. Verum.*

Vel suffragio?

29 Qui suo suffragio conclusit rem iniustam, tenetur ad totum damnum. Vide V. *Parlamentum, n. 2.* An idem de militibus deprædantibus simul oppidum. Vide V. *Pugna, n 32.* Quantum & quibus restituendum sit pro omissione Horarum Canonic. Vide V. *Horæ Canonicæ sub quo onere recitandæ.*

Restitutio ab eo, qui potest, debet fieri tota simul statim.

30 Circa MODVM, potens restituere totum simul, & restituere volens per partes, inuito creditore, ob aliquod emolumentum sibi proueniens, qui alias, vel nunquam restituet, vel non ita vtiliter, secundum Nauarrum *c. 17. num. 65.* absolui potest. Secundum Salonium *in 2. 2. q. 92. ar. 8.* & alios, non potest, quia per consensum in retentionem iniquam illius residui, perseuerat in peccato. *p. 3. t. 6. ref. 5.*

Et si fiat per tertium, magna cautela adhiberi debet.

31 In restituendo per alium magna diligentia adhiberi debet; nam si debitor ex delicto committat restitutionem Confessario, hoc non restituente, secundum Syluium *in 2. 2. cit. ar. 6. q. 9.* non liberatur ab onere; quia, vt probat Rebel. *p. 1. lib. 2. q. 13. sect. 3.* creditor non debet damnum pati ob debitoris delictum. Sed probabilem censeo contrariam opinionem Cenedi *de paup. dub. 34. n. 8.* †, quam tenet nouissimè Ghilinus V. *Restitutio n. 14.* & probabilem censet Trullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 15. dub. 11 nu. 11.* † quia fur non tenetur restituere cum infamia, nec maiorem diligentiam adhibere potest, quam restituendo per Confessarium; in quem propterea modum creditor irrationabiliter non consentiret. *p. 2. t. 17. ref. 2. & p. 10. t. 16. ref. 97. §. Ad doctrinam.* Qua meliori via restituere possit testator. Vide V. *Testator, n. 6.*

Et si quis potest per seipsum, & vult restituere per testamentum post mortem nō est absoluendus. Tam de re alterius, quam de fama.

32 Verum, vt dictum est, circa TEMPVS restituendum est, cum obligatus primum potest. Et moribundus, qui potest statim restituere, & vult restitutionem committere hæredibus, non est absoluendus. Tum quia talis voluntas est conditionalis, scilicet restituendi, si moritur. Tum etiam, quia hæredes testatoris voluntatem implere in his sæpe non curant: & quandoque etiam non possunt, obueniente alijs hæreditate, quam nominatis, vel suscitatis litibus, &c. Et idem dicendum de restitutione famæ, nec absoluendum esse sanum, qui cùm statim possit, vult illam differre; aut moribundum, qui cum possit per se, vult post mortem per Confessarium, nam neuter est bene dispositus. Et hæc est doctrina communis, ex qua refellenda omninò est opinio Poza *in pract. bene mor. in proœm. mand. 8. post §. 6. p. 5. t. 3. ref. 104.*

REVS

Delinquens, Captiuus.

Reus.

1 IN quibus delictis reus pertineat ad Iudicem Ecclesiasticum, in quibus ad laicum, in quibus ad vtrumque, in quibus gaudeat immunitate loci sacri, in quibus pertineat ad Inquisitores, dictum est sub VV. *Iudex, Crimina misti fori, Immunitas Ecclesiarum, Inquisitorum iurisdictio in qua delicta.*

Puniri potest à iudice territorij, in quo deliquit.

2 Alienigena delinquens in territorio Episcopi extranei, euadit eius subditus, potestque ab illo excommunicari, dum manet in sua diœcesi, vel etiam in propria, si post citationem discessit, vel in ea citetur postea à proprio Episcopo ad requisitionem alterius (quod facere debere, notant Doctores *in c. fin. de foro comp.* & ex Neotericis Hurtad. *de cens. disp. 6. dub. 2. q. 3.*) & non respondeat. (An autem communicari possit extra territorium ab Episcopo proprio vide V. *Censura, n. 7.* & an citari, vide V. *Episcopi, nu. 50.*) Aduerte autem hic quòd excommunicatio Episcopi per sententiam generalem nō ligat, nisi eos, qui sunt eius subditi ratione personæ & domicilij minimè vero eos, qui per

Etiam per censuras.

Notabile.

tran-

Digitized by

transitum in sua diœcesi reperiuntur, vel nondum domicilium acquisierunt,& sententia referenda est ad tempus, quo pronunciatur: vnde si feratur excommunicatio in non reuelantes tale furtum, hæc excommunicatio nonligabit, nisi eos, qui tempore talis sententiæ erunt subditi ratione domicilij ipsius Episcopi,& scientes non reuelabunt: minimè verò extraneum, si post datam sententiam in diæcesim perueniret, vel tempore sententiæ nondum acquisierat domicilium, vt probabiliter, docuit Auila *p.2.c.3.dis.2.dub.3.concl.2.* contra Hurtad. *vbi sup.n.39 p.3.t.9.res.36.*

3 Legatus Principis graue delictum committens in territorio legationis, euadit etiam subditus Principis, apud quem gerit legationem, potestque ab eo puniri, vt dictum est V. *Princeps.nu.17.*

Et procedit etiam in Legatis.

4 Reus occultus potest se prodere iudici, iusto supplici puniendus. Vide V. *Occidere,n.37.* An in aliquo casu etiam teneatur. Vide V. *Vitam exponere.*

Reus potest se prodere iudici.

5 Mutus,& surdus, si habet intellectum, habilis reputatur ad delinquendum & Farinacius *in pract.q.98.* tradit modum, quo per nutus & signa possit interrogari, Baldus verò *in l.1.num.27.C.de Confess.* posse quidem damnari inquit, & conuictum per legitimos testes, minimè verò confessum per nutus & signa: quia hæc non sunt clara; si tamen sciat scribere, cogi posse ad confessionem scriptam,& per eam puniri posse videri pœna ordinaria. Vide etiam Plazam *in epit.delict.lib.1.c.32.n.17.*& Guazzinum *to.2.defens.32.c.29.p.5.t.6.res.31.* Cæcus verò, quia facilius excusatur, secundum Gizzarellum *decis.26.* non potest torqueri,& ordinaria pæna mulctari, *Ibid.res.37.*

An condemnari possit surdus,& mutus.

Et cæcus.

6 Reus CAPTIVVS potest effringere carcerem,& fugere, † siue detineatur ad custodiam ante, siue † post sententiam iustam mortis, vel triremium. Villa *to.2.t.16.diff.11.n.14.* & alii communiter contra Syluestrum *part. 3.res. 102.§.Notandum secundo.* Cumque iustè fugiat, nec aliquid ex fractione acquirat, non tenetur damnum fractionis compensare. Tannerus *in 2.2. disp. 4. q. 4. dub.5.n.104.*& alij contra Sotum. *Ibid.§.Notandum quartò p.9.t.9.res.43.* Nec tenetur respondere, si certè sciat contra se non extaret aliud, nisi dictum denũciatoris *ibid.in principio.* Idque etiam si per hoc causa sit, vt alij quoque captiui fugam arripiant, si eis fugam non consuluerit. † Immò consequenter ad dicenda, etiam si consuluerit: † quia non tenebatur postponere ius ad saluandam vitam, vel libertatem, pro vitando damno per accidens consequente. Syluius *in 2.2.q.69.ar.4.q.2.ad 4.ibid.§.Notandum est tertiò.* Non potest tamen fugere de manibus iustitiæ inferendo vim bitruarijs, sed in hoc datur paruitas materię, vt ait Syluius, vnde si solum à se illos excutiat, aut in terram sine læsione prosternat: vel custodes dormientes alliget, peccabit solum venialiter. *ibid.§.Notandum est tamen.* In quibus autem casibus reus fugere potest quilibet illi fugam consulere. DD. communiter cum Valentia *to 4.disp.5. q. 13. punct. 4.* Vbi tamen negat, posse ei subministrari arma ad carcerem effringendum: hoc enim esset armare manus reo contra publicam potestatem, & impedire delictorũ animaduersionem contra bonum commune. Adde, quòd si liceret suppeditare arma captiuo ad confringendas vectes, liceretquoque mittere famulum cum securi ad idem præstandum, quod est absurdum; quas rationes non militare in consilio, quod non est adeò efficax. Verùm Malderus *in 2. 2.t.7.c.3.dub.7.* & alij communiter, contrarium docent,& meritò: quia quicunque consulere potest finem, potest quoque media ad illum consequendum suppeditare, *p.3.t.5. res.102.* An reus fugere possit à carcere dato pænam, dicemus, *num.18.*

Reus captiuus potest fugere.

Etiam cum læsione, & fractione carceris.

Testis non tenetur respondere.

Et periculo, quod fugiant etiam alii.

Et hoc consuli ei potest.

Et ministrari possunt ei arma ad hoc faciendum.

7 An reo detento in carceribus S. Officij debeat dari Confessarius, vide V. *Inquisitorum,nu.193.* An crimiuosi captiui, depositari possint superin triremes in necessitate remigum, vide V. *Pro rex,num.3.*

R E V S

Indiciatus, Calumniatus.

Reus indiciatus non potest damnari indefensus.

REus indiciatus quando torqueri possit, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad torturam.*

8 Porrò indiciatus ad torturam, non potest damnari ad triremes, vel aliam pœnam, etiam extraordinariam, absque termino defensionis, quia defensio competit reo de iure naturali & diuino, (*Clem. pastoralis de re iud.* & Theologi communiter cum Iurisperitis. Vide Pegueram *in praxi, c.* 12. §. 6. *n.* 2.) in quo nec Summus Pontifex dispensare potest. *c.* 1. *de causa possess. & propriet.* Immò Iurisconsulti communiter apud Farinac. *q.* 30. *n.* 35. tenent, non posse condemnari reum indefensum, etiam si sit conuictus, vel confessus, etiam si defensionem non petat, (& quamuis nullus textus clarè dicat, defensionem dari debere ante torturam; communis nihilominus opinio apud Nauarrum *cons.* 8. *de accus.* tenet dari debere *ref.* 29. *vbi infra.* §. *Ad quartum* .) Potest tamen Princeps reum indefensum damnare in certis casibus expressis, in quibus scit nullam ei defensionem competere, vt si delictum esset notorium, & timeretur populi tumultus. Sed extrà eos casus non potest. Rodolphinus *de princ. pot. c.* 2. *n.* 92. Consistit porrò defensionis substantia in scientia eorum, quæ testes dixerunt, *c. qualiter & quando, de accus. in* 6. ibi: *& exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi, p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 98. *& in add. ref.* 29.

Nec ad torturam quidem.

At si testes sint falsi, non potest illis falsum crimen obiicere ad infringendam fidem.

9 Reus CALVMNIATVS, seu per falsos testes indiciatus, de crimine, iisdem falsis testibus falsum crimen obiiciens, non peccat contra iustitiam: sed tam testes ab ipso inducti ad periurium, quam ipse peccarent contra Religionem. Ledesma *to.* 2. *t.* 8. *c.* 35. *concl.* 21. & Cruz *pr.* 8. *art.* 4. *dub.* 17. *concl.* 1. probabile putat, hunc modum defensionis non esse mortaliter, sed solum venialiter malum, secluso periurio. Sed Malderus *vbi sup. dub.* 3. & DD. communiter dicunt esse mortiferum: quia cum mendacium sit intrinsecè malum, reus non potest habere ius, per illud se defendendi, *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 4. † quæ tamen ratio non probat esse mortale. †

R E V S

Interrogatus, Condemnatus.

Reus tenetur respondere iudici, quem iuridicè interrogaret.

10 † REus indiciatus, accusatus, vel diffamatus de delicto, post semiplenam probationem interrogari potest à iudice, an crimen commiserit, & ipse tenetur illi verum dicere, etiam contra se: & confessarius potest illum ad hoc obligare absque periculo irregularitatis, si delictum sit capitale, vt dictum est V. *Irregularitas num.* 54. † Debet autem scire, quòd iuridicè interrogatur: vnde, vt obligetur respondere debet ei notificari testium depositio. Aldrete *de relig. disc. lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 7. & alij cum Miranda, quem vide *to.* 2. *q.* 19. *art.* 13. *concl.* 1. Et ratio est, quia donec depositionem videat, non tenetur præiudicare suæ famæ, quam iustè possidet. Et hæc opinio secundum hos DD. contra Iosephum à S. Maria *in trib. relig. t.* 4. *c.* 17. §. 3. procedit etiam in causis Regularium *p.* 3. *t.* 5. *ref.* 91. Non tamen hæresis, vt dictum est V. *Inquisitorum, n.* 199. Adde probabilissimam esse Sancij *disp.* 43. *nu.* 29. & aliorum sententiam quod si reus licèt iuridicè interrogetur, non tenetur in conscientia delictum, ex quo ei capitis, triremium, mutilationis, confiscationis, vel alicuius grauis de-

Sciat.

Sed probabile est nō procedere in causa capitali &c.

Digitized by Google

dedecoris malum imminet, fateri, donec delictum plenè probatum sit. quia quilibet habet ius à natura se conseruandi: idque etiam cum morte inuasoris, vel alienæ rei dispendio. nec præceptum iudicis obligat illum in conscientia, cum nec obligare possit ad testificandum contra parentes, & sanguine iunctos. *l. 4. ff. de test.* sed solum imponitur ad illum terrendum, & inducendum ad confessionem. Nec absurdum est (ait Pesantius *disp. vn. ad q. 70.*) quod iudex iustè interroget, & reus iustè neget. nam iustè etiam iudex reum carceribus mancipat, & dominus iustè seruum detinet apud se, & nihilominus vterque iustè fugere potest. *p. 2. t. 15. ref. 27. & p. 10. t. 13. ref. 13.*

11 Sancius verò, stando in contraria sententia, quam docuimus ait reum teneri respondere, etiam si dubitet num legitimè interrogetur, *nu. 28.* quia ex quo superior in prælaturam assumitur, acquirit possessionem præcipiendi, quia spoliari non potest per ius dubium subditi; sed solùm per ius certum, vel probabilem opinionem, quòd mandatum iniustum sit. quod etiam de testibus docuit Pitigianus *in pract. c. 4.* Sed ego cum Lessio *lib. 2. c. 31. dub. 3. nu. 10.* puto, hanc opinionem non procedere, quando reo, vel testi, ac etiam tertiæ personæ graue periculum imminet, nisi delictum vergat in perniciem publicam. alioqui enim maius periculum est, ne occidatur homo iniustè v. g. quàm quod non obediatur superiori, & iura fauent reo sicut possessori suæ famæ, qua proinde possessione spoliari non debet, nisi per certitudinem, quod iuridicè interrogetur. *p. 3. t. 5. ref. 106.*

Præsertim, si non sit certus quod interrogatio sit iuridica.

12 Postquam verò reus iuridicè interrogatus negauit delictum, etiam in nostra sententia, non tenetur se retractare, nec ad hoc Cõfessarius debet eum cogere, Immo contra Azorium, si reus est in bona fide, nec debet eum monere de obligatione confitendi ad nouam interrogationem. sed satis est, quòd illum in genere moneat cauere peccata. Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 3. c. 7. num. 9 p. 2. tr. 15. ref. 26.* Quòd adeò verum est, vt si reus negauisset delictum postquam conuictus est (in quo casu secundùm omnes veritatem manifestare tenetur. *ibid. ref. 27.* in fine) non teneatur se retractare, ad purgandum iudicium, & sententiam, neque enim timendum est, ne aliqua inde iudici, testibus, vel accusatori sequatur infamia, quasi iniustè damnatus sit: nam notum est apud omnes, reos in constantiæ speciem negare solitos delicta etiam in tormentis, neque hoc taciturnitas euacuat præsumptionem iuris, quæ stat pro iudice, & testibus Reginaldus, *to. 2. lib. 4. c. 7. sect. 6. n. 145.* contra Bannez *in 2. 2. q. 69. ar. 2. r. 26.* cit. prope finem, & *p. 3. t. 5. ref. 103.* Quod Sanchez *num. 11.* procedere putat, etiam si reus ob metum tormentorum confessus sit falsum delictum, non enim teneri se retractare, nisi ex hoc damnum tertio secuturum foret *ref. 103.* cit. in fine.

Et si semel negauit delictum, non tenetur se retractare.

Etiam si postea conuincatur & condemnetur.

Et idem est, si confessus fuisset falsum delictum.

13 Reus enim ad vitandum grauia tormenta, potest sine mortali crimen etiam capitale sibi imponere, quia vita non est digna, quæ tanto dolore seruari debeat: & posse etiam iurare æquiuocando, docent DD. communiter cum Nauarra *lib. 2. c. 4. num. 21.* Immò nec peccare venialiter, ait Sancius *disput. 46. nu. 16. p. 3. tr. 5. ref. 7. & p. 11. tr. 2. r. 14.*

Quod ad vitanda grauia tormenta facere potest.

14 Conuictus autem reus, vel confessus de crimine non potest reuelare cõplices nulla infamia laborantes, etiam interrogatus. Nec si correcti, vel corrigendi sint per fraternam monitionem. Alias peccabit mortaliter. Secus verò in crimine hæresis, & alijs ad S. Officium Inquisitionis pertinentibus, vt dictum est V. *Denunciare*, & in quibuscunque delictis contra bonum publicum, in quibus correctio fraterna non speratur profectura. Villalobos *to. 1. t. 14. diff. 10. n. 2. p. 3. t. 5. ref. 99.*

Non tamen potest reuelare complices nõdum diffamatos.

15 Aduertit hic cum Portell. *in add. ad iuramentum, num. 16.* quod si quis crimen solum materialiter commisset, v. g. furtum in iustam compensationem, homicidium in iustam defensionem, &c. interrogatus à iudice, nega-

Et si delictum commisisset materialiter tantum, negare posset æquiuocando.

negare posset æquiuocando, quia mandatum iudicis solum tendit ad opus criminosum, *p.3.t.5.res.66.*

16 Quod autem reus negans delictum, cum alias fateri teneretur non teneatur restituere pœnam pecuniariam fisco vel parti, diximus V. *Restituere, num 6.*

REVS damnatus est ad mortem non potest exequi seipso.

17 Reus CONDEMNATVS ad mortem, tenetur ad destinatum locum ire, collum subiicere, manus apponere, & alia efficere, quæ ab alio commodè fieri non possunt; non tamen sibi mortem inferre. Vide V. *Occidere nu.25.*

Secus de aliis penis

18 Pœnam tamen verberationis, exilii triremium, carceris, &c. secundum communem opinionem apud Azorium *tom.1.lib.5. cap.8.q.6.* tenetur reus exequi, si non sit appellationis locus, vel alio iuris remedio. Palaus vero mitigat hanc sententiam *tomo 1.tr.3 disput.2.punct.4.num.5.* ita vt non procedat, si aer exilii sit insalubris, triremium, vel carceris duratio diuturna, vel alia pœna nimis molesta: inhumanum esse, obligare hominem, vt tam grauia tormenta exequatur in semetipsum; & si quæ lex pœnalis non obligat in conscientia, hanc illam esse, quæ pœnam ipsam eamque grauem præcipit, & quam satis est, si reus subire cogatur absque eo cogatur sponte subire *par.2.tom.17.res.39.p.3.t.5.res.102.§.Notandum secundò, & t.6.res.79.*

Reus ductus ad supplicium obuiam habens Cardinalem, liberari debet.

19 Ad quodcumque supplicium reus ducatur, si obuiam habeat Cardinalem, liberandus est, quia hoc priuilegio potebantur olim apud Romanos Flamines, Diales, & virgines Vestiales, apud Gellium. *lib.10.cap.15.* quibus Cardinales non debent esse deteriores Barbosa *de iur. Eccl.lib.1.cap.4.num.6.* & alli contra Farinac. *in fragm.p.1.n.631.* Hoc priuilegio olim vsum fuisse cũ quodam, qui ducebatur ad furcam, Cardinalem Ximenium testatur Gomezius *p 5.res.29.*

An supplicium malefactoris præsignari possit Campana benedicta:

20 Petes hic: An liceat malefactoris supplicium campanæ benedictæ sono præsignari? Respondeo in eum finem, vt audientes pro eius anima preces effũdant, licere. Secus Syluium non licere, docuisse V. Campana: nam hoc esset, rem sacram prophano vsui adhibere: & in re à qua Ecclesia multum abhorret. Tolerari tamẽ vtcunque partim ob necessitatem, partim ob Episcopi conniuentiam. *p.6.trat.7.res.37.*

R E X,

REX non potest compellere Eclesiasticos ad obseruantiam Tridentini,

1 REx non potest compellere Ecclesiasticos ad obseruantiam Tridentini; quia non habet in eos iurisdictionem, vt dictum late est V. *Immunitas Ecclesiastica, & V. Statutum laicale.* Sunt autem Reges Tridentini executores, & protectores in ordin. tantùm ad laicos, & in subsidium Episcoporum. Vnde clerici aliquod decretum non obseruent, id significent Episcopis: si non obseruent Episcopis, Archiepiscopis, & si opus est, Summo Pontificis Hãc sententiam sustinent non solũ Theologi, sed etiam Iurisconsulti communiter, cum Pereira. *part.1. capit.8.numer.11.* contra Bobadilam. *tract.1. lib.2.capit.18.numer.198.part.1.tract.2.res.102. part.3.t.1.res.8.* in fine, & *p.4.t.1. res.75.*

Aut expellere Episcopos simoniacè electos.

2 Quod etiam ait Bobadila. *num.65.* Regem expellere posse ab Episcopatu Episcopum simoniacè electum, bene impugnat Megalius in *3.p.lib.3.c.21.n.18.* cum in hac re tã persona, quam causa, sit extra limites suæ potestatis, vnde si Reges id faciant, procul dubio incurrent excommunicationem Bullæ Cœnæ, *p.4.t.1.res.76.*

3 An Rex teneatur ad beneficia præsentare, & ad officia sæcularia eligere digniore vide V. *Beneficium.* V. *num.11.* V. *Electio, num.1.* & V. *Pro rex. num. 1.*

An

Digitized by Google

An reuocare possit promissionem futuræ successionis in Proregem, vide V. *promissio, nu.3.*

4 Legitimatus in sæculo à Rege, vel alio magistratu seculari, si Religionem ingreditur, non censetur legitimatus ad Officia Ordinis, quia non est Regis tollere impedimenta canonica. Portell. V. *illegitimus. num.5 p.3.t.2.ref.102.§.Nota.* Aut legitimare spuriũ pro dignitatibus Ecclesiasticis.

5 Rex potest interficere Reginam deprehensam in adulterio sine alia citatione aut pocessu. *P.10.T.15.Ref.34.*

SACERDOS.

† Vide V. *Celebrare*, V. *Missam applicare*, V. *Confessarius*, V. *Communionis minister.* & VV. singulorum Sacramentorum *quo ad ministrum*. Hic pauca adnotabimus ex sexta parte †. Et primò quo ad ritum sacrificii.

2 V. *Eucharistia, num.* 10. diximus Sacerdotem consecrare posse particulas allatas post Oblationem, ante Præfationem. Nunc verò inuenimus Marchinum *de sacr. Ord. t.3.p.2.c.4.num.15.* id extendere etiam ad allatas post Præfationem; quia & est eadem ratio, & nulla est in contrarium prohibitio. *p.6.t.6.ref.7.* SACERDOS consecrare potest particulas allatas post Offertorium.

2 V. *Communionis, num.4.&44.* diximus Sacerdotem adinuenientem in patena reliquias Hostiæ sacræ post sumptionem ablutionis, posse illas sumere, non solùm ad Altare, sed secundùm aliquos etiam in Sacristia priusquam sacras vestes deponat. Et hanc sententiam docere Fabris, *in manu.c.11.nu.142 p.6.t.6.ref.17.* Nunc verò Marchinum. *p.3.c.3.num.19.* id extendere inuenimus ad casum, quò reliquiæ inuentæ essent de Hostia consecrata ab altero Sacerdote, quia est eadem ratio, nec facilè discerni potest, an sint propriæ, vel alienæ. Et in die Parasceues Sacerdos post ablutionem consumit reliquas consecratas die præcedenti, si quæ in calice remanent iuxta doctrinam iam dictam. Affertque praxim aliquarum Religionum. Et *num.* 16. etiam laicis dari posse inquit fragmentum in linteolo communionis inuentum, post communionem & aquam. Verùm in vtroque casu contrarium sentio. Quia in primò reliquiæ illæ præ consecratæ non pertinebit ad idem sacrificium, nec earum sumptio ad eandem actionem sacrificandi. Vnde si inter communicandum laicos, fragmentum aliquod cadere contingat, non est sumendum a non ieiuno, sed reponendum in sacrario. Quæ à fortiori procedunt in secundo casu. Immò Fagundez *pr.3.lib.3.c.5.num.31.* nec ante aquam permittit laico dari posse fragmentum, quia esset noua, & distincta communio. *p.9.t.6.ref.23.* Si autem Sacerdos post sacrificium, aut laicus post communionem, in periculum mortis incideret teneretur iterum communicare per modum viatici, vt diximus V. *Communionis num.9.* & tenet nouissimè Megalius, & Bresseru. *lib.3.de consec. prob. cap. 8. num. 100.* & deduxerunt in praxim Partes Societatis domus professæ Panormi *n.1638. p.6.t.6.ref.18.* Et sumere reliquias Hosti æ inuentas post sumptam ablutionem. Si sint de Hostia eiusdem sacrificii.

3 V. *Celebrare, nu.26.* diximus liberum esse omnibus Sacerdotibus celebrare in Sabbato sancto. Hanc addimus Sacram Congregationem Rituum apud Persicum *de off. Sacerd. lib.1.dub.7.nu.40.* decreuisse, quòd Feria v. in Cœnæ Domini vnicum sacrificium celebraretur, hoc tamen decretum in Sicilia, & alibi non videri vsu receptum, & cõtrariam praxim approbare Marchinum. *vbi sup.c.8.n.1 p.6.ref.19.§.Non desinam.* Et celebrare in Sabbato Santo.

4 Secundò quo ad obligationem celebrandi ex eleemosynas, tenet Marchinus *t.2.p.2 c.27.à nu.5.* quod si ex fundatione capellæ solum constet capellanum celebrare teneri an tale Altare, vel in tali Ecclesia, non tenetur applicare sacrificium pro fundatore sed potest applicare alteri danti stipem, quia SACERDOS obligatus celebrare in certa Ecclesia ob institutionem capellanie, si aliud non exprimitur, tenetur applicare sacrificium pro fundatore.

Digitized by Google

quia obligatio non debet imponi, vbi clare, non exprimitur *l. quidquid astringendæ, ff. de verb. oblig.* & cum lex non obliget nisi sufficienter intimata idem dici debet de consensu oneroso, qui est lex quædam priuata. Et denique in dubiis melior est conditio possidentis suam libertatem. Sed hæc opinio merito refellitur in cas. Bonon. *cas.* 1. quia fundator censetur voluisse sibi omni meliori modo consulere, applicando sibi Missæ valorem, iuxta consuetudinem capellas instituentium, & hunc casum occidere videtur sacra Congregatio *in declarat. decreti de celebration. Missar. ad 4. dub part. 6. tom. 6. resolution.* 13.

Et non potest pro vna Missa duas stipes accipere.

5 Docet præterea Marchinus *tractat. 3. part. 2. cap. 16. num. 7.* Sacerdotem accipere posse pro sacrificio duplex stipendium, applicando vni suam partem. Sed hæc sententia repugnat decreto sacræ Congreg. vt diximus V. *Missa nu. 9.* & docet nouissimè Persicus *lib. 2. dub. 9. num. 102. par. 6. tom. 6. res. 8.* *Et nu. 17.* ait duplex stipendium accipi posse pro duplici diuerso Missæ valore, vt, si quis petat Missam ad impetrandam aliquam gratiam, & alter pro remissione pænæ suorum peccatorum, applicando illi valorem impetratorum, isti satisfactorium quia ex vna parte isti fructus sunt distincti, & separabiles, & de facto separantur, quando Missa offertur pro homine existente in peccato, cui Missa prodesse potest quo ad satisfactionem, non quo ad impetrationem, &c. & consequenter Sacerdos potest se obligare ad applicationem vnius, & non alterius: ex altera verò, dans stipem non intendit Sacerdotem obligare ad vtrumque fructum, cum præsertim quandoque sentiat, se non esse vtriusque capacem. Et testatur de praxi virorum doctorum, & piorum. Sed huic doctrinæ obstant in primis decreta sacræ Congregationis, vt idem met fatetur. Et nè quis dicat, habere posse locum, sicubi decreta non sunt recepta, obstat secundò, quòd Sacerdos in tali casu excederet taxam Episcopi præscriptam, non in ordine ad applicationem fructus, sed ad laborem & sustentationem ipsius. Et tertiò, vt obseruet Grass. *de celebr. Miss. tom. 2. cons. 3.* qui petit Missam, intendit Sacerdotem obligare omni meliori modo, & ad id totum, quod sibi prodesse potest. Et ita tenet. Posseuinus *de off. cur. c. 2. q. 7. num. 25.* Notat quoque Marchinus *c. 17.* quòd, stante infinitate valoris sacrificii, tam intensiua, quàm extensiua, potest Sacerdos illud applicare duobus, vni quidem pro stipe, alteri ex gratitudine, &c. quia æqualiter prodest multis, & paucis. Nec sacram Congregationem obstare, quia hæc prohibet vnico Sacrificio satisfieri duplici stipendio. Sed hac re vide V. *Missa nu. 2. p. 6. t. 6. res. 9.*

Applicando vni valorem medium alteri suam partem.

Aut vni fructum impetrationis, alteri satisfactionis, &c.

Nec Missam acceptā alteri celebrandam committere, parte pretii sibi retenta.

6 V. *Missarum num. 10.* diximus, in dicto decreto prohiberi, nè Sacerdos eleemosynam accipiens pro celebranda Missa, alteri illam celebrandam committat, pretii parte sibi retenta. Iam verò Bordonus *in cons. reg. res. 25. n. 28.* petat, in dicto decreto nec censura notari in sententiam contrariam, nec talem actum damnari, sed solum prohiberi: idque nec verbis adeò rigorosis, vt denotent culpam mortalem, sicut postea, tum *in §. Deinde sub atratione diuini iudicii* Sacra Congreg. *mandat, & precipit, vt tot omninò Missæ celebrentur quot ad rationem tributi stipendij præscripta fuerint:* subdens *sua obligationi non satisfaciant, quinimò grauiter pecent ad restitutionem teneantur*. Quare, cùm aliunde, res non sit illicita, qui contrafecerit, nō fore reum peccati mortalis. Sed hanc sententiam non admitto. *p. 7. t. 8. res.* 10.

An obligatus celebrare in Altari priuilegiato, satisfaciat celebrando in alio cum calculo benedicto.

7 Petes hic. An Sacerdos obligatus ad celebrandum in Altari priuilegiato, satisfaciat celebrando in alio Altari cū numismate, vel calculo priuilegiato? Respondeo, Marchinum *c. 24. num. 8.* affirmare; nam licet in tali casu mens dantis stipem non impleatur materialiter, impletur tamen formaliter, quia impletur quo ad effectum per liberationem animæ, nec verū refert quod nam ex æquipollentibus fiat *l. fin. §. fin. ff. de mandati*. & licet in Altari priuilegiato esset maior certitudo, Sacerdos non teneatur ad maiorem certitudinem

dinem dum tamen sequitur probabiliter certum. Excipit tamen casum, quo Altari eligeretur non solum ob Indulgentiam, sed etiam ob cultum diuinum illius loci. Cum qua limitatione hæc opinio est probabilis, vt eam censet Ruteus *de fructu sacr. Miss. lib. 3. disput. 3. q. 3. nu.* 10. quamquam ratione maioris certitudinis, quæ est in Altari priuilegiato contrarium determinatum sit in casib. Bonon. *cas. 1. p. 6. t. 6. resol.* 12. & olim *p. 3. t. 14. res. 19. & p. 4. t. 4. res.* 40.

8 Nota hic, quod Sacerdos Missam nouam celebrans, potest se in fine Missæ de Altari ad populum vergere, & sponte factas oblationes recipere, non tamen Ecclesiam circuire. Sacra Congreg. apud Naldum V. *Missa, nu.* 19. *p. 2. t. 14. res.* 50.

Et Missam nouam celebrans possit accipere oblationes?

9 Nota etiam, quod licèt nouissimè Marchin. *c. 1. num.* 17. & Auct. cas. Bonon. doceant, non esse necessario confitenda peccata mortalia dubia dubio negatiuo: nos tamen hanc opinionem damnauimus V. *Confessionis, nu.* 38. & nunc iterum damnamus cum Lugo *de sacr. pœn. disput. 16. sect. 2. §. 2. num.* 63. vbi doctè, & solidè nostram sententiam probat, & ad contraria argumenta respondet. Vnde si Sacerdos ante Missam, aut laicus ante Communionem, dubitat, verum morosæ delectationi consenserit, tenetur Confessionem præmittere. *p. 6. t. 6. res.* 32.

Et præmittere debeat Confessionem peccati dubij.

10 Circa iurisdictionem absoluendi, Crousers *in reg. S. Franc. c. 7. lect.* 3. docet contra communem, simplicem Sacerdotem illicitè quidem absoluere à mortalibus, sed non inualidè. Nam antiquitus, statim ac quis Presbyter ordinabatur, sola populi, vel alicuius pœnitentis electione ministrare poterat Pœnitentiæ Sacramentum, vt constat ex multis Canonibus. siue hanc potestatem Sacerdotes acciperent ex vi ordinationis, siue in ipsa ordinatione, dante eam illis Ecclesia, tanquam aliquid ex communi consuetudine adnexum. Nunc autem nullus Canon extat, qui absolutionem simplicis Sacerdotis declaret irritam, quia nullus tollit à Sacerdote potestatem ligandi & soluendi, quia hæc accipitur in Ordine, & ab homine tolli non potest. nec satis constat eam Canones tollere voluisse: quia quamuis dicant *non possit absoluere, non valeat aliquos eligere*, & similia, interpretari possunt de absolutione & electione licita; nam de matrimonijs clandestinis in c. *aliter legitimum* 30. *qu.* 5. dicebatur, *non esse coniugia, sed adulteria vel contubernia, vel stupra, vel fornicationes*. & nihilominus nemo ex his verbis vnquam collegit, matrimonia clandestina esse irrita, donec id expresè statuerit Tridentinum. Si autem tolleratur potestas executionis, absolutio non irritatur, sed solùm prohibetur. Nec aliud ab eo tolli potest. In pœnitente autem olim erat facultas se submittendi in foro pœnitentiæ cuilibet Sacerdoti, quæ licèt nunc sit restricta, Canones tamen eam restringentes commodè interpretantur de electione Sacerdotis, qui possit absoluere licitè. Adde, quòd si simplex Sacerdos nullum mortale posset absoluere, omnia mortalia essent reseruata? quia quamuis eorum absolutio multis non Prælatis esset permissa, hoc nihil faceret: quando quidem casus papales non desinant esse reseruati per hoc, quod ab Episcopis & Prælatis Regularibus ordinaria potestate possint absolui. Ita Crousers; quia etiam opinio tribuitur Armacano *lib. 19. de quæst. arm.* & non improbabilis visa fuit Durando in 4. *dist.* 19. *qu.* 2.

SACERDOS non approbatus inualidè absoluit à mortalibus.

Ego vero nec probabilem, nec tutam existimo, immò dignam maioris censuræ, quia certissimum est, ad valorem Sacramenti non sufficere solùm id, quod Sacerdoti in ordinatione tribuitur, dicente Tridentino *sess. 14. cap.* 7. nullius momenti esse absolutionem, quam Sacerdos profert in eum, in quem ordinariam, aut subdelegatam iurisdictionem non habet, quod ante in Florentino decisum fuerat; & nouissimè declarauit Gregorius XV. *in declar.* 12. *super bull. inscrutabilis:* apud Zambellum V. *Confessor quoad auctor. num.* 5. Nec te turbet, quod in ordinatione tribuatur Sacerdoti potestas absoluendi per illa verba, *accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. aut quod

in

in alijs Sacramentis sufficiat in ministro potestas in ipsa ordinatione
Nam hoc Sacramentum peculiare habet, exerceri per modum iudicij
autem non exercetur nisi cum subditis, subditos vero Sacerdos non
per ordinationem, sed per specialem traditionem Ecclesiæ, quæ &
dare, & auferre, & non dare cuicumque Sacerdoti eo ipso, quod ordin
constat ex iuribus citatis, & consentanea ratione: quia nimium, nec
nec hierarchico Ecclesiæ regimini expediens erat, quod omnis Sacer
ditus omnes Christianos haberet. Simile quid contingit in matrimonio
materia cum à Christo institutus fuerit contractus humanus, nec deter
rum fuerit, qualis esse debeat, ipsius valor manet cum dependentia à iur
Ecclesia potest nouas circumstantias ad illum exigere, & contractus ali
lebrantos irritare, in quibus casibus nec Sacramentum integrum maneret
nere tamen, quod Sacerdos simplex absoluens, nullam censuram, vel i
lariatem incurreret, vt obseruat Thesaurus in pract. de pæn. p. 2. v. absol. sa
c. 2. p. 6. 1. & resol. 52.

Sed facultas ei concessa pro vnica confessione, extenditur ad ... in eadem confessione.

11 Iurisdictio vero Sacerdotis, alia est ordinaria, alia delegata, & ite
hæc aut expressa, aut tacita, seu præsumpta, præsumpta quidem ex ratihab
ne de præsenti, aut de præterito, nam de futuro non sufficit, vt diximus V.
Confessarius num. 6. & iterum V. *Ratihabitio.* Si autem simplex Sacerdos (fac
te pro vna tantum vice delegata, Confessionem pœnitentis audiret, & abso
ret, satis probabile est, posse deinde absoluere peccatum eiusdem pœnitens i
Confessione oblitum, nam hæc noua absolutio videtur pars illius iudicij
quod delegatus iuerat, & veluti complementum illius. Et sic decisum
Bonon. *in dis. conf. cas. 2. p. 6. 1. 7. resol.* 46.

Et concessa ad beneplacitum, videtur nō expirare per mortem ...

12 Petes: An facultas Confessarij concessa ab beneplacitum, expiret m
concedentis? Videtur respondendum affirmatiuè; quia voluntas morte fini
l. 4. §. sacris, l. cum fundus, §. fin. ff. de ver. oblig. l. uxor. §. Sceuola, ff. de legat.
cap. si gratiose, de rescript. in 6. Et disparitas, de approbatione absoluta est, q
hæc ad sui continuationem non requirit actualem voluntatem sicut requ
approbatio ad beneplacitum; sed satis est, quod non reuocetur per actum c
trarium. Sed his non obstantibus, non esse improbabile, ait Palaus *tom.* 1. *tr.*
disput. 4. *punct.* 10. §. 5. *num.* 5. approbationem ad beneplacitum, quemadmod
absolutam, non expirare morte concedentis, sed requirere reuocationem p
actum contrarium, quia verba *ad beneplacitum* idem significare videntur, qu
donec reuocauero, seu aliter ordin... Et confirmatur à simili, quia ex doct
na Molinæ Iurisconsulti *de pr*... *lib. 1. cap. 15. nu.* 14. constitutus à Pri
cipe iudex ad beneplacitum p... Principis non amittit officium. Pote
etiam c... ex quodam ... arraneæ ... *ro ord. mend. ad Re*
p. 2. q. ... cessarius ide ... gua limit ... robatus potest se
habe ... approbat ... exitur ... opos? Sacerdos
bus ... tettum R ... sentiar ... ones nec licitè ne
va ... sed de b ... *arius, num.* 5. *p.* 6.
6 ...
... os celeb ...
... conce ...
... in Calice &c. rema

SACRAMENTVM quid, & quibus

... sanctificantis
... endo materia
... requirunt etiam
... apud Hurtadum

... potestate Ecclesia
... eorum

Quis Sacramentorũ Auctor.
Quæ materia, & forma?

eorum essentiam immutare. Materia Sacramenti est res; forma verba, dicente Augustino, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Aliquando res sunt etiam verba, prout habent significationem minus expressam, vt in matrimonio. Et quidem de materia & forma singulorum sacramentorum dictum est, cum de singulis sub proprijs nominibus. † Hic.

An Christus determinauerit ritum benedicendi Chrisma?

3 Nota primò, materiam Confirmationis Christum Dominum instituisse Chrisma benedictum, non quidem determinata benedictione, sed determinanda posteà ab Ecclesia, quæ proinde iuxtà temporum & locorum varietatem, variam instituere & præscribere potest, & de facto præscribit in Rituali: non ea tamen intentione, vt omnes cærimoniæ ibi præscriptæ sit essentiales, ita vt, si vna omittatur, benedictio irritetur, cum periculo, vt multi deinde confirmentur, aut extremè inungantur inualidè, sed essentialis solùm sit olei & Balsami commistio cum Spiritus sancti inuocatione, quocunque ritu fiat. Et sic tenet Præpositus *in 3.p.qu.72.art.3.dub.1.num* 21. (*p.6.t.8. resol.* 21.) Qui etiam *de Sacr.Ordin.dub.*10.*num.*109 probabile existimat, Ordinum quoque materiam & formam non determinatè, sed generaliter Christum instituisse, monendo nimirum, vt Ordines conferrentur per aliquod signum sensibile ab Ecclesia determinandum, quo eorum potestas significaretur. Et ratio est, quia in conferendis Ordinibus Ecclesia Græca valde dissonat à Latina, quæ modum illius non propterea reuocauit vnquã in dubiũ. Posita ergo Ecclesię Latinę determinatione & ritu Ordines aliter collatos nullos esse; subsistere nihilominus posse, Ecclesia eo modo materiam & formam determinante. Neque huic doctrinæ repugnare Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2. nam in tali mutatione Ecclesia non tolleret vsum, aut substantiam Sacramenti, sed eius materiam & formam concessa sibi potestate variè determinaret sed hoc mihi non multum arridet. 6. *p. t.* 8. *res.* 18.

Et materia, & formã Ordinum?

An aqua rosacea sit sufficiens materia Baptismi.

4 Nota secundò, nouissimè Stephanum Bauny *tr.* 2. *quæst.*4. approbare opinionem Puteani, quam attulimus V. *Baptismus*, *num.* 16. quod in necessitate conferri possit Baptismus cum aqua rosacea, aut simili sub conditione. Idemque docere de lacrymis & sudoribus. Oppositum tamen docere nouissimè Lanfranchum *tomo* 2.*opusc.*1.*cap.*4.*à num.*7. An verò aqua rosacea sit apta materiæ Eucharistiæ, si ex ea & farina triticea fiat panis, aut immisceatur vino? Circa primum Caietanus *in 3.par. quæst.*74.*art.*7. dubius hæsit: quia panis ex aqua rosacea non videtur diuersæ speciei ab ordinario, cum aqua non sit pars panis essentialis, sed solum materia transiens. Sed iure contra ipsum insurgit Fagundez *in pr.*3.*Eccl.lib.*2.*ca.*1.*num.* 14. quia, esto panis rosaceus non differat specie physica ab elementari, differt tamen specie artificiali & vsuali, quæ spectari debet in materia sacramentali, vnde contrariam sententiam docuit D. Thomas *l. c. ad* 3. & Sotus *in* 4.*d.*9.*qu.* 1. *art.* 7 sententiam Caietani dicit non esse tutam, licèt Valentiam *tom.*4.*disput.*6. *qu.* 2. *punct.* 1. dicat, non esse improbabilem. Quoad secundum dico, eam mistionem non fore inualidam, fore tamen illicitam; quia aqua non est de essentia sacramenti; vsus tamen aquæ elementaris in tali mistione, præciditur ab Ecclesia, & est materia grauis. D. Thomas *l.* 1. Imò Persicus *de Off.Sacerd. lib.*1.*c.*2.*dub.*7.*num.*53. contra Paludanum *in* 4.*d.*11.*q.* 1.*ar.*6.*concl.*3. existimat, aquam rosaceam, nec in casu necessitatis posse adhiberi. Et *num.*55. asserit, mortale peccatum esse, miscere vino consecrando aquã elementarem calidam, quia esset nouus ritus contra Ecclesiæ stylum. Aliqui verò nimis durum id censent. Et si in aliqua frigidissima regione esset consue[...] miscendi vino calidum, nec congeletur, absque vllo peccato fieret. [...] *res.* 18.

Componere valeat panẽ consecrandum? Aut vino consecrando immisceri?

Et quid de vsu calidæ?

Materia, & forma Sacramenti debent esse simul.

[...]ta tertio, materiam & formam Sacramentalem debere esse simul, [...]am non verificari. Quanta esse debeat hæc simultas, dictum est [...] *numer.* 26. Multò magis simultas requiritur in proferendis ver[...]ea nimirum, quæ secundum regulas logicæ necessaria est, ad hoc vt

Et verba formæ simul proferri.

in alijs Sacramentis sufficiat in ministro potestas in ipsa ordinatione recepta. Nam hoc Sacramentum peculiare habet, exerceri per modum iudicij: iudicium autem non exercetur nisi cum subditis, subditos vero Sacerdos non acquirit per ordinationem, sed per specialem traditionem Ecclesiæ, quæ & dare potest, & auferre, & non dare cuicumque Sacerdoti eo ipso, quod ordinantur, constat ex iuribus citatis, & consentanea ratione: quia nimirum, nec congruũ, nec hierarchico Ecclesiæ regimini expediens erat, quod omnis Sacerdos subditos omnes Christianos haberet. Simile quid contingit in matrimonio, cuius materia cum à Christo institutus fuerit contractus humanus, nec determinatum fuerit, qualis esse debeat, ipsius valor manet cùm dependentia à iure, & Ecclesia potest nouas circumstantias ad illum exigere, & contractus aliter celebratos irritare, in quibus casibus nec Sacramentum integrum maneret. Aduerte tamen, quod Sacerdos simplex absoluens, nullam censuram, vel irregularitatem incurreret, vt obseruat Thesaur. *in pract. de pœn. p. 2. v. absol. sacram. c. 2. p. 6. t. 6. res. 52.*

Sed facultas ei concessa pro vnica confessione, extenditur ad absoluenda oblita in eadem confessione.

11 Iurisdictio vero Sacerdotis, alia est ordinaria, alia delegata, & iterum, hæc aut expressa, aut tacita, seu præsumpta, præsumpta quidem ex ratihabitione de præsenti, aut de præterito, nam de futuro non sufficit, vt diximus V. *Confessarius num. 6.* & iterum V. *Ratihabitio.* Si autem simplex Sacerdos facultate pro vna tantùm vice delegata, Confessionem pœnitentis audiret, & absolueret, satis probabile est, posse deinde absoluere peccatum eiusdem pęnitens in ea Confessione oblitum, nam hæc noua absolutio videtur pars illius iudicij, ad quod delegatus fuerat, & veluti complementum illius. Et sic decisum fuit Bonon. *in discuss. cas. 2. p. 6. t. 7. res. 46.*

Et concessa ad beneplacitum videtur nõ expirare per mortem Episc.

12 Petes: An facultas Confessarij concessa ad beneplacitum, expiret morte concedentis? Videtur respondendum affirmatiuè; quia voluntas morte finitur, *l. 4. ff. locati, l. centesimis, §. fin. ff. de ver. oblig. l. vxor. §. Scæuola, ff. de legat. 3.* & cap. *si gratiosè, de rescript. in 6.* Et disparitas, de approbatione absoluta est, quia hæc ad sui conseruationem non requirit actualem voluntatem sicut requirit approbatio ad beneplacitum; sed satis est, quod non reuocetur per actum contrarium. Sed his non obstantibus, non esse improbabile, ait Palaus *tom. 1. tr. 3. disput. 4. punct. 16. §. 5. num. 5.* approbationem ad beneplacitum, quemadmodum absolutam, non expirare morte concedentis, sed requirere reuocationem per actum contrarium, quia verba *ad beneplacitum* idem significare videntur, quod *donec reuocauero, seu aliter ordinauero.* Et confirmatur à simili, quia ex doctrina Molinæ Iurisconsulti *de primog. Hisp. lib. 1. cap. 15. nu. 14.* constitutus à Principe iudex ad beneplacitum, per mortem Principis non amittit officium. Potest etiam confirmari ex quodam principio Carrancæ *in alleg. pro ord. mend. ad Reg. p. 2.* quod Confessarius idoneus cum aliqua limitatione approbatus potest se habere tanquam approbatum absolutè: existimat enim Episcopos Sacerdotibus idoneis præsertim Regularibus, licentiam ad Confessiones nec licitè nec validè limitare. Sed de hac re diximus *v. Confessarius Regularis, num. 5. p. 6. t. 6. res. 48.*

13 Sacerdos celebrans in Altari non consecrato, vel in Calice &c. remanent omnia consecrata *p. 9. t. 7. res. 17.*

SACRAMENTVM.

SACRAMENTVM quid? Ex quibus.

1 † SAcramentum est signum sensibile practicum rei sacræ sanctificantis hominem. Tribus perficitur, absolutè & generaliter loquendo materia, forma, & intentione ministri. Verùm alia, citra Eucharistiam, requirunt etiam intentionem in suscipiente, si sit adultus, vt Sotus *in. 4. d. 4.* apud Hurtadum Complut. *de sacr. in gen. disput. 4. diff. 13.*

2 Auctor Sacramentorum est Christus, vnde non est in potestate Ecclesiæ eorum

eorum essentiam immutare. Materia Sacramenti est res; forma verba, dicente Augustino, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Aliquando res sunt etiam verba, prout habent significationem minus expressam, vt in matrimonio. Et quidem de materia & forma singulorum sacramentorum dictum est, cum de singulis sub proprijs nominibus. † Hic.

Quis Sacramentorũ Auctor.
Quæ materia, & forma?

An Christus determinauerit ritum benedicendi Chrisma?

3 Nota primò, materiam Confirmationis Christum Dominum instituisse Chrisma benedictum, non quidem determinata benedictione, sed determinanda postea ab Ecclesia, quæ proinde iuxtà temporum & locorum varietatem, variam instituere & præscribere potest, & de facto præscribit in Rituali: non ea tamen intentione, vt omnes cærimoniæ ibi præscriptæ sit essentiales, ita vt, si vna omittatur, benedictio irritetur, cum periculo, vt multi deinde confirmentur, aut extremè inungantur inualidè, sed essentialis solùm sit olei & Balsami commisto cum Spiritus sancti inuocatione, quocunque ritu fiat. Et sic tenet Præpositus *in 3. p. qu. 72. art. 3. dub. 1. num 21.* (*p. 6. t. 8. resol. 21.*) Qui etiam *de Sacr. Ordin. dub. 10. num. 109* probabile existimat, Ordinum quoque materiam & formam non determinatè, sed generaliter Christum instituisse, monendo nimirum, vt Ordines conferrentur per aliquod signum sensibile ab Ecclesia determinandum, quo eorum potestas significaretur. Et ratio est, quia in conferendis Ordinibus Ecclesia Græca valde dissonat à Latina, quæ modum illius non propterea reuocauit vnquã in dubiũ. Posita ergo Ecclesię Latinę determinatione & ritu Ordines aliter collatos nullos esse; subsistere nihilominus posse, Ecclesia eo modo materiam & formam determinante. Neque huic doctrinæ repugnare Tridentinum *sess. 21. cap. 2.* nam in tali mutatione Ecclesia non tolleret vsum, aut substantiam Sacramenti, sed eius materiam & formam concessa sibi potestate variè determinaret sed hoc mihi non multum arridet. *6. p. t. 8. res. 18.*

Et materia, & formã Ordinum?

An aqua rosacea sit sufficiens materia Baptismi.

4 Nota secundò, nouissimè Stephanum Bauny *tr. 2. quæst. 4.* approbare opinionem Puteani, quam attulimus V. *Baptism. num.* 16. quod in necessitate conferri possit Baptismus cum aqua rosacea, aut simili sub conditione. Idemque docere de lacrymis & sudoribus. Oppositum tamen docere nouissimè Lanfranchum *tomo 2. opusc. 1. cap. 4. à num. 7.* An verò aqua rosacea sit apta materiæ Eucharistiæ, si ex ea & farina triticea fiat panis, aut immisceatur vino? Circa primum Caietanus *in 3. par. quæst. 74. art. 7.* dubius hæsit: quia panis ex aqua rosacea non videtur diuersæ speciei ab ordinario, cum aqua non sit pars panis essentialis, sed solum materia transiens. Sed iure contra ipsum insurgit Fagundez *in pr. 3. Eccl. lib. 2. ca. 1. num. 14.* quia, esto panis rosaceus non differat specie physica ab elementari, differt tamen specie artificiali & vsuali, quæ spectari debet in materia sacramentali, vnde contrariam sententiam docuit D. Thomas *l. c. ad 3.* & Sotus *in 4. d. 9. qu. 1. art. 7* sententiam Caietani dicit non esse tutam, licèt Valentiam *tom. 4. disput. 6. qu. 2. punct. 1.* dicat, non esse improbabilem. Quoad secundum dico, eam mistionem non fore inualidam, fore tamen illicitam; quia aqua non est de essentia sacramenti; vsus tamen aquæ elementaris in tali mistione, præciditur ab Ecclesia, & est materia grauis. D. Thomas *l. 1.* Imò Persicus *de Off. Sacerd. lib. 1. c. 2. dub. 7. num. 53.* contra Paludanum *in 4. d. 11. q. 1. ar. 6. concl. 3.* existimat, aquam rosaceam, nec in casu necessitatis posse adhiberi. Et *num. 55.* asserit, mortale peccatum esse, miscere vino consecrando aquã elementarem calidam, quia esset nouus ritus contra Ecclesiæ stylum. Aliqui verò nimis durum id censent. Et si in aliqua frigidissima regione esset consuetudo miscendi vino calidum, nec congeletur, absque vllo peccato fieret. *p. 6. t. 7. res. 18.*

Componere valeat panẽ consecrandum? Aut vino consecrando immisceri?

Et quid de vsu calidæ?

Materia, & forma Sacramenti debent esse simul.

5 Nota tertio, materiam & formam Sacramentalem debere esse simul, alias formam non verificari. Quanta esse debeat hæc simultas, dictum est V. *Baptismi numer.* 26. Multò magis simultas requiritur in proferendis verbis formæ, ea nimirum, quæ secundum regulas logicæ necessaria est, ad hoc vt

Et verba formæ simul prof. ferri.

vt censeantur vna propositio: ait Gamachæus *in 3. p. quæst. 60. cap. 4.* & Nũgnus *ibid. ar.* 8. qui hoc voluisse inquit dicere D. Thomas *in resp. ad 3.* per illa verba, *Si non intercipiatur intentio proferentis.* Aduertitq; verba formæ facilius discontinuari per interpositionem aliorum verborum, quàm per interpositionem silentij, & facilius, si interruptio fiat inter syllabam & syllabam, quàm si inter terminum, & terminum, vnde si quis dicat: *ego te bapt.* & ibi sistendo, vel alia verba miscendo, prosequatur *tizo in nomine* &c. licèt distantia non sit magna, sed mediocris, non conficere Sacramentum. Si verò fit aliqualis interruptio, qua sensus proferentis non interciperetur, fieret Sacramentum. Et ita confici Baptismum, ait Marchan. *t.* 1. *c.* 2. *q.* 2. *cas.* 3. Si dum Sacerdos inquit; *ego te baptizo*, puero se retrahente interponat: *Admouete proprius puerum fonti*: & posteà subiungat, *in nomine Patris* &c. licitè in hoc interueniat venialis irreuerentia. *p.* 5. *t.* 5. *res.* 41. Quæ etiã interuenit, quotiescunque verba mutantur & alterantur, aut corruptè proferuntur aut in alia synonyma commutantur, aut contingit quid simile, manente eadem essentiali significatione, & secluso, scandalo vt ait Sotus *in* 4. *d.* 14. *q.* 1. *ar.* 3. *ibid. res.* 39.

Cum intentione saltem virtuali Ministri.

6 † Quoad intentionem, sciendum est eam triplicem esse posse actualem, virtualem, & habitualem. Prima est, quando quis actu cogitat intendit agere quod agit: secunda cùm fuit quidem talis intentio, sed posteà absque retractatione cessauit, manente adhuc opere, vel effectu ipsius intentionis, à qua ortum habuit, aut cum ea immediatè, vel mediatè connexum est: tertia, cùm quis aliquando habuit intentionem aliquid faciendi, quam nunquam retractauit, sed nec in se, nec in alio perseuerat, quod habeat connexionem cum illa. † Conueniunt ergo Doctores in ministro Sacramenti nec intentionem actualem requiri, nec solam habitualem sufficere; sed sufficere, & omnino saltem requiri virtualem, modo, quo eam iam explicauimus cum Cabrera *de Sacr. quæst.* 64. *art.* 8. *disput.* 1. §. 5. *num.* 41. licèt Reginaldus magis amplè, & Enriquez nimis laxè in hac re se habuerint. Ille enim *tomo* 2. *lib.* 26. *cap.* 3. *num.* 38. docuit, sufficere in ministro intentionem virtualem in alia intentione, suapte natura, vel ex Ecclesiæ institutione implicitam, vt est, ver. gr. intentio celebrandi, quæ includitur in intentione inducendi vestes sacerdotales, iuxta morem Ecclesiæ; nam ob similem connexionem, ait ipse, intentio vouendi castitatem includitur in intentione suscipiendi subdiaconatum; quia ex institutione Ecclesiæ connexa sunt, & qui vult vnum, censetur velle etiam aliud. Hic vero *lib.* 1. *c.* 10. *num* 2. putauit, ad conficienda Sacramenta quæcumque, non aliam intentionem esse necessariam ab ea, qua quis sacros Ordines recepit, vt Sacerdos fieret, & Christi minister euaderet, *p.* 2. *t.* 17. *res.* 32.

Et aliquali suscipientis.

7 In suscipiente vero non requiritur consensus positiuus, ait Caietanus, sed sufficit quod non resistat id quod expressè videtur Innocent. III. *in c. maiores de Baptis.* vbi etiam supponitur sufficere consensus coactus ex metu, quod & habetur in Concil. Tolet. IV. *can.* 55. nam talis consensus est simpliciter liber, licèt inuoluntarius secundùm quid. Sufficit etiam intentio generalis, quam habet omnis catholicè viuens vt conferantur sibi Sacramenta, quandocumque eis indiguerit, & hunc consensum præsumi Ecclesia in moribundo, dum extremam ei, licèt non petitam, exhibet Vnctionem. Et tandem sufficit intentio habitualis, vt supponitur in dict o c. *maiores*, quia suscipiens non se habet vt agens in ordine ad Sacramentum, sicut minister, & ideò minor intentio sufficit in illo, quam in isto. Et hæc omnia docet Hurtadus *de sacr in gen. disput.* 4. *diff.* 14. *p.* 5. *t.* 13. *res.* 32.

EFFECTVS Sacramentorum omnium est Gratia habitualis.

8 † Effectus Sacramentorum duplex est, generalis omnium, & peculiaris vniuscuiusque. Effectus generalis est in primis gratia sanctificans: omnia enim Sacramenta debitè accedentibus conferunt gratiam sanctificantem ex opere operato. Est autem duplex gratia sanctificans: prima, quæ datur peccatori, & expellit peccatum mortale; & secunda, quæ datur iusto, ad

Ad augendam priorem gratiam. Et primam quidem gratiam regulariter conferunt soli Baptismus, & Pænitentia, quæ proinde dicuntur Sacramenta mortuorum. Alia autem Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, regulariter conferunt secundam. † Dixi *regulariter*: nam existimo cum Coninch *de sacr. qu. 62. art. 1. dub. 2.* contra Vasquez apud Hurtad. *disputat. 3. diff. 4* aliquando conferre etiam primam, quando nimirum quis ea recipit in peccato, existimans se esse in gratia, cum sola attritione, vt de Eucharistia diximus V. *Communionis, num. 18.* nam sic de diuina clementia credere, pium est. Cuius sententiæ auctores alicui dicunt, id Sacramentis viuorum competere ratione generis, qua Sacramenta sunt, per se; alij, ratione specifica talis sacramenti, secundariò & per accidens. & in hoc sensu probabilem eam iudicat Villalobos *tom. 1. tract. 4. diff. 7. nu. 2.* nam, ait ipse, quemadmodum Sacramenta mortuorum, si suscipientem inueniunt viuum, conferunt ei per accidens secundam gratiam: ita probabile est, Sacramenta viuorum, quando inueniunt mortuum, conferre per accidens primam, *p. 5. t. 13. res. 31.* † Est item generalis effectus Sacramentorum, gratia virtutum, seu donorum, vt fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, &c. Particularis Baptismo, Confirmationi, & Ordini est character: & proprius singulorum, quædam auxilia ad obtinendum finem, in quem singula ab ipsorum Institutore sunt ordinata.

Prima quidem regulariter Baptismi, & Pœnitentiæ tantum.

Aliquando etiam aliorum.

Sicut secunda regulariter aliorum. Aliquando etiam illorum.

9 Requirunt autem præter intentionem, de qua supra, debitam dispositionem tam in ministro, quàm in suscipiente adulto. Et in hoc quidem, Baptismus & Pœnitentia requirunt fidem & attritionem saltem, alia statum gratiæ iuxta dicta, cùm de subiecto singulorum Sacramentorum. Et si quis absque debita dispositione Sacramentum susciperet, non reciperet gratiam. † Reciperet tamen posteà, recedente fictione, seu accedente dispositione, si susceptio fuit valida (quod putamus contingere posse etiam in absolutione Sacramentali, vt diximus V. *Confessionis, num. 52.*) idque in omnibus Sacramentis: nam in omnibus militat ratio, cur hoc priuilegium communiter conceditur Baptismo, quia nimirum, licèt gratia posteà haberi possit per contritionem, facilius tamen & vtilius est homini, illam acquirere virtute Sacramenti per solam attritionem. Sit Caiet *in opusc. tom. 1. tr. 5. q. 5.* & alij, *p. 3. t. 4. res. 15. & p. 5. t. 13. res. 30.*

Et si fictè suscipiantur, recedente fictione, omnia conferunt gratiam.

10 In ministro autem omnia Sacramenta requirunt gratiam. Et quamuis Crousers nouissimè *in reg. S. Franc. cap. 7. lect. 21.* conetur probare, ministerium Sacramenti in mortali, aut non esse sacrilegium, aut non lethale: hæc tamen opinio non est admittenda, vtpotè contraria toti scholæ Thomistarum, ipsique D. Thomæ 3 *p. quæst. 64. art. 6.* & rationi. Cum enim in Sacramentis dispensetur Christi sanguis, & minister gerat personam Christi, seclusa necessitate, de qua infra, & distributione Eucharistiæ, de qua V. *Communionis, num. 67.* requirit in eo sanctitatem & conscientiam mundam, posito, quod sit ab Ecclesia ad tale ministerium deputatus *p. 6. t. 6. res. 53.*

SACRAMENTI minister ex officio debet esse in gratia.

11 Sed quid in necessitate? ver. gr. Parochus? dum existit in peccato mortali, vocatur ad ægrum morientem & oportet festinare. illis angustijs non videtur moraliter disponi posse per Confessionem aut contritionem. Hic sanè si peccati non recordatur, excusatur à sacrilegio. Si autem recordatur, negat Marchantius *tractat. 1. capit. 4. quæst. 2.* non posse conteri in quocumque breuissimo tempore, ac proinde posse cum peccato Confessionem audire. Nihilominus plerumque contingit, actum contritionis propriæ infirmitatis, & prauorum habituum vitio, non in quauis temporis breuitate elici posse, saltem moraliter. Et in hoc casu Lugo *de sacr. disput. 8. sect. 9. nu. 151.* & alij a ab obligatione dispositionis talem ministrum excusant quia necessitas proximi, in cuius subsidium Sacramenta sunt instituta, præponderat præcepto de ministrandis illis in gratia. Hac enim ratione, cùm necessitas vrget, multa fiunt circa personam Principis, quæ extra necessitatem

Seclusa necessitate In qua absolutio impendi potest etiam à peccatore.

Excommunicatio.

irreuerentiam maximam continerent, *part. 5. tractat. 13. resolut. 74.* (Et quod dictum est de peccato, diximus etiam de excommunicatione maiori V. *Excommunicat. à num. 16.* Ministrare autem cum excommunicatione minori, etiam seclusa necessitate, non est peccatum, vt dictum est *ibid. numer. 67.* Quid dicendum sit de interdicto, & suspensione, vide V. *Interdictis personalis*, & V. *Suspensio.* An autem quis petere possit Sacramenta à malo ministro, vide V. *Scandalum num. 9. 10. & 17.*) Ob eandem rationem diximus V. *Opinio probabilis, num. 7. & 8.* vrgente necessitate, conferri posse Sacramentum cum materia dubia, & cum dubia potestate: quia in his casibus Sacramentum in fauorem animarum cedit iuri suo: possunt administrari Sacramenta cum iurisdictione probabili, relicta certa, *part. 9. tractat. 7. resolut. 59.* & vt bono pœnitentis consulatur, & damnum euitetur in congruam necessitate. *ibid. §. Nota tamen.*

Et ab eo peti.

Et adhiberi materia dubia, & dubia potestas.

Sacramenta possunt administrari cum iurisdictione probabili.

NVMERVS Sacramentorum.

12 † Sacramenta sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium, de quibus in particulari sigillatim sub proprijs nominibus actum est. †

SACRILEGIVM.

SACRILEGIVM quid? Et cuius fori?

1 † SAcrilegium dicitur omne peccatum contra virtutem Religionis, quasi *sacri læsio*, seu violatio rei, loci, aut personæ sacræ, non tamen temporis, vt dictum est V. *Circumstantia, num. 106.* Estque delictum mixti fori vt dictum est V. *Crimina mixti fori, num. 4.*

2 Est itaque sacrilegium omne peccatum contra votum. At quamuis de eadem re plura vota emissa sint, vnum peccatum est, ea violare vnico actui. idque, probabiliter etiam si vnum illorum sit simplex, aliud solemne. Sacrilegium etiam est non solùm copula, sed etiam tactus impudici, cum persona religiosa. Vide V. *Circumstantia, à numer. 20.* Item violenta sanguinis effusio facta in Ecclesia, aut homicidium; vel etiam pollutio voluntaria, vt dictum est V. *Pollutio Ecclesiæ, num. 4.* Furtum rei sacræ de loco sacro, vel non sacræ de sacro, vel sacræ de non sacro. Vide V. *Circumstantia Vbi.* Sacrilegium est simonia, fractio sigilli Sacramentalis, & Sacramenti susceptio, vel ministratio in mortali, iuxta dicta, vel dicenda V. *Simonia*, V. *Sigillum*, & V. *Sacramentum.*

SALARIVM.

SALARIVM. Non debetur famulo pro tẽpore infirmitatis.

1 † SAlarium est merces laboris. Et debetur famulis, & operarijs, quamdiu laborauerint, aut per ipsos non steterit, quin postquam conducti sunt, laborauerint. † In primis ergo dominus, non tenetur soluere salarium seruo pro tempore infirmitatis. Immò potest ab eo exigere expensas; nisi sit pauper tantæ necessitatis, vt ex charitatis regula subministrare illi debeat medicinas, & alimenta Filliuc. *tom. 2. tr. 28. p. 2. c. 4. nu. 84.* & alij, contra Speculatorem *in tit. de locat. §. post quam tam plene, num. 20. p. 1. t. 8. resol. 86.*

Debetur verò operarijs conductis, etiãsi cum prompti essent, non labolauerint.

2 Secundò, si per conductorem stetit, etiam fortuitò, ne conductus operam suam præstiterit, tenetur salarium ei soluere, non solùm in foro fori, ex *leg. si adde, §. cum quidam ff. de locat.* sed etiam in conscientiæ; posito, quòd conductus aliam mercedem inuenire, aut aliter cum fructu laborare non potuit. Secus si conductor maturè illum monuisset, & salarium ab alio acquirere, vel in re propria, laborare potuisset. nam tunc culpa sua non esset lucratus. Valerus V. *Locatio diff. 3. p. 3. t. 6. resol. 14.* idem dicit Guttierez de salario annuo, pacto inter aduocatum, aut procuratorem, & partes. Vide V. *Aduocatus, num. 5.*

3 Famulus conductus per annum, & fugiens infrà annum, in foro fori amittit

by Google

amittit salarium, vt ait Bartolus. In foro conscientiæ debetur ei rata, etiam si nolit redire; nisi tantumdem damni esset domino sua discessio. Valerus *diff.* 4.*p.*3.*t.*5 *resolut.*15.

FAMVLO fugienti infra annum, debetur rata salarij?

4 Vbi famulus conuenit cum hero de pretio iusto, licèt infirmo, non potest sibi facere compensationem, ait Villalobos *tom.* 2. *tractat.* 25. *diff.* 13. *num.* 6. quia nulla ipsi irrogatur iniuria (qua etiam ratione sartores conuenientes de pretio iusto, quamuis infimo, cum domino vestis, non possunt absque ipsius voluntate: saltem præsumpta, retinere sibi reliquias notabiles panni, vel serici, titulo modici pretij. *Vbi infrà, & p.*4.*t.*4.*resol.* 176.) Immò Valerus *diff.* 9. *num.* 2. ait, id verum esse, etiam si conuenerit de pretio minori iniusto, si dominus ipso instante esset facilè soluturus iustum. Et etiam si famulus postea præstaret illi seruitia magna & extraordinaria; nam hæc non ponunt debitum legalem, sed solius gratitudinis, in recipiente. Verum contra hos auctores insurgit Rebellius *lib.* 14.*qu.*15.*num.*9.*p.*3.*t.*6.*resolut.*16. Et Suarez *in* 3. *p. tom.*3.*disp.*86 *sect.*4. pro certo supponit, quod si famulus de pretio iniusto conuenisset paupertate coactus, posset sibi damnum resarcire *p.*2.*t.*14.*resol.*7. §. *Sed hæc.*

Quid si conuenerit cum domino de pretio infimo?

Aut iniusto.

5 Filius in sententia Molinæ *tom.*1 *tr.*2.*disput.* 234. non potest à patre mercatore, caupone, &c. pro opera illo officio à se impensa salarium petere. quia dum filius est in domo patris videtur obligatus ad operas obsequiales. Layman tutè & probabiliter tenet, posse, *lib.*3.*sect.*5.*tr.*4.*ca.*8. *num.* 6. quia illud lucrum, quatenus proueniens ex bonis patris & ex opera simul filij, videtur numerandum partim inter profectitia, partim inter aduentitia. Si ergo pater totum sibi lucrum retineat, nec aliquid filio societatis veluti iure relinquat, tenetur illi salarium, quod extraneo deberet, præbere, saltem si exigat, quòd si hic metu reuerentiali ab exigendo repellatur, posse clam sibi prospicere, computatis expensis sustentationis. *p.*4.*t.*4.*resolut.* 66.

Et an filius petere possit salarium à patre mercatore, &c. pro opera à se in eo officio exhibita?

6 Commissarij agentes eodem tempore negotia duorum, non possunt integrum ab vtroque salarium capere. Vide V. *Commissarij.*

SCANDALVM.

1 Scandalum appellatur, dictum, aut factum, spiritualis ruinæ occasionem alteri præbens. Duplex est; actiuum & passiuum, illud est positio laquei vel occasionis, seu ipsum dictum vel factum: hic ruina ipsa eius, qui peccat. Rursus, scandalum actiuum duplex est; vnum per se, aliud per accidens. Scandalum per se contingit, cum quis opus illud elicit: vel dictum profert, ea intentione, vt proximus peccet; aut cum opus ipsum, vel dictum ex natura sua, vel circumstantijs, tale est, vt sufficiat ad lapsum spiritualem alterius († vel etiam, cum quis proximum non inducit, sed illi ad peccatum disposito cooperatur, ipsumque adiuuat ad peccandum, vt dictum est V. *Peccato cooperari*. †) Per accidens verò contingit, quando nec operantis intentio, nec operis natura, aut circumstantia eò tendit, vt alter ruat; sed praua peccantis dispositione fit, vt occasionem peccandi inde hauriat, vbi non est. † Scandalum per se est ex suo genere peccatum mortale, aut contra præceptum correctionis fraternæ, aut contra generalem virtutem charitatis, qua tenemur proximum corporaliter, & spiritualiter diligere, & sic dirigere potius in viam salutis, quàm ab ea seducere. † Scandalum verò per accidens verbo tenus scandalum est, nec absolutè scandalum appellatur, nisi quod est per se. Passiuum item duplex est: alterum, quod nascitur ex infirmitate, & dicitur pusillorum, seu infirmorum: alterum, quod ex malitia, & dicitur pharisæorum. Potest autem dari scandalum actiuum sine passiuo; quando nimirum occasio peccandi sufficiens datur, sed proximus non labitur: passiuum sine actiuo, cum absque sufficienti occasione proximus labitur: & actiuum, ac passiuum simul, cum data sufficienti occasione, proximus peccat, ex his primum, & ter-

SCANDALVM quid? Quotuplex?

Et quomodo contendum?

tium dicuntur scandalum datum, secundum autem, acceptum. *p.5.t.7.resolut.1.* Quo pacto scandali peccatum explicari debeat in Confessione, vide V. *Circumstantia à num.98.* Certè quamuis Lugo *de pæn.lib.16.sect.4.§.2.num.164.* neget explicari debere speciem peccati, ad quam proximus inducitur, & numerum personarum inductarum; nos non recedimus à sententia affirmatiua quam *l. c.* docuimus, & docet nouissimè Ghilinus *v. circumstantia num. 21.p. 6. t. 6.resol. 33.* Sed vide *p.10.t.12.res.29.*

A peccato scandali excusat bonus finis. Virum dantes commoditatem vxori suspectæ de adulterio, ad eam in delicto cõprehendendam.

2 Porrò is, qui occasionem præbet proximo labendi in peccatum, multis capitibus excusari potest. PRIMO ration. finis boni. Sic verò suspicanti adulteriũ vxoris, & hero latrocinium serui, licitum est, illos non solum non impedire, sed etiam data commoditate obseruare cum testibus, vt in delicto comprehensi resipiscant, ait Sancius *in select.disput.35. num. 12.* hoc enim non est formaliter cooperari peccato, sed illud permittere, ministrando materiam, ad impediendum grauius damnum. † quam opinionem nouissimè docet etiam Ghilinus *v. Peccatum num.11.* † licet quoad punctum de danda occasione dissentiat Sanchez *de matr.to.3.lib.10.disput.12.num.13.p.3.t.5.res.18.& p.5.in addit.ad t.7.§. Nota tertiò.*

Suadentẽ minus malũ vt auertat maius, non aliter auertibile.

3 Similiter, volenti committere maius malum licitum est suadere, vt committat minus, dum aliter ab iniquo proposito reuocari non potest. Id enim non est inducere absolutè, sed sub conditione, vt si paratus sit eligere maius, eligat minus. Barbosa *in collect. to.4.p.1.decreti c. duo mala dist. 13. num. 11.* & alij contra Sà *v. peccatum num. 8.* cuius sententia est etiam probabilis, eo quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona: & tunc ex duobus malis minus est eligendum, quando alterutrum ex necessitate sustinendum est, non quando ex nostra malitia. *p.3.t.5.res.37.*

Vt fornicationem ad vitandum adulteriũ.

4 Et nostra sententia limitatur à Mendoza *in 2.2.dis. 173.sect. 10 §. 110.* & 119. vt non procedat, quando quis paratus est solum ad maius malum, nec de minori aliquid cogitat: vnde non esse licitum, hortare ad fornicandum eum, qui solum paratus est adulterare. nam tunc consulens esset vera causa fornicationis. Solum igitur sic parato proponi posse minus malum, ver. gr. volenti committere crimen nefandum non licere suaderi, vt fornicetur potius; sed solum proponi, quòd aliqua fœmina est pulchra aut quod maior delectatio sit in congressu cum fœmina, quàm cum viro: hæc enim propositio obiecti non est causa per se fornicationis vt suasio, & alioqui est de se bona, & in bonum finem prolata. Sed mihi probabilis & tuta videtur absolutè sententia contraria Pontij *lib.5.cap.18. §. 5. num 16* quam in praxim deduxerunt Lot cum nefarijs sodomitis; & decem illi viri, qui ad vitandum homicidium obtulerunt Ismaeli materiam furti. *part.5.t.5.resolut. 18.* Ex his resolui potest illud dubium: An paratum ad aliquod facinus, conuiuio recipere & multos haustus vrgendo, ad ebrietatem prouocare, liceat, ad illud malum vitandum? Ad quod Lessius *lib. 4. c. 3. dub. 4. num.53.* affirmatiuè respondet: Vuigers *de temp.cap.2.dub.7.num. 11.* negatiuè. Et prima quidem sententia probabilis est, licèt secunda sit probabilior *part.6 tr. 7.resolut.47.*

(An inducere ad ebrietatem paratũ patrare magnum facinus.)

Furtum diuitis ad vitãdum furtum à paupere?

5 Docet etiam ex dictis Mendoza §. 156. non esse licitum, hortari ad furandum à diuite paratum furari à paupere; sed solum posse ei proponi, quod furtum de rebus diuitis sit minus peccatum. aliàs sic hortantem teneri ad restitutionem. Sed quoad onus restitutionis contrarium tenendum est cum Sanchez *de matr.tom.2.lib.7.disput.11.num. 24.& 25.* Qui tenet, talem suaderi posse, vt fureretur ab aliquo diuite indeterminate: & Vasquez apud Palaum *to. 1.tr.6.disput.6.punct.6.num. 12.* etiam determinate à tali diuite, qui non esset rationabiliter inuitus respectu suadentis, posito quod fur aliter à furto pauperis dehortari non posset. *p.3 t.5.resol.37.§.Sed hæc omnia, & p.5.t.7. resol. 19 & in addit. ad t.7.§. Nota quintò.*

6 Ex hoc eodem capite excusat Mendoza §. 234. dignum, qui offert pecuniam

simoniam electori, aliàs volenti eligere indignum, ad beneficium &c. quia minus malum est eligere dignum cum pecunia, quàm indignum gratis. illud namque vnum solum peccatum est simoniæ: hoc autem multiplex: primò, contra iustitiam distributiuam, vel etiam commutatiuam, vnde elector maneret obligatus ad omnia damna; quæ cum plerumque difficile sit restituere: talis electio secundò aduersaretur charitati sui ipsius, ipsumque induceret in magnum discrimen salutis æternæ: tertio, esset contra charitatem Ecclesiæ, cui perniciosissima est indignorum electio. Secus vero, si sint plures iustè eligibiles; quia tunc nulla esset vexatio. Quod si essent duo æquè digni, inter quos non esset notabilis meritorum excessus, & alter illorum dedisset pecuniam electori, probabile esse, quod alter possit etiam offerre pecuniam; quia magnum damnum illi est, quod excedatur à competitore in affectu electoris, cum præsertim hic non poneretur in peccato per exhibitionem pecuniæ, sed supponeretur. Absolutè tamen contrariam sententiam tenendam esse; quia cùm elector possit alterutrum absque iniustitia eligere, & contingere possit, quod ante acceptam pecuniam determinatus fuerit ad eligendum illum, nulla est vexatio redimenda. Posse tamen alium ostendere, se esse paratum ad dandam pecuniam si elector eam voluerit. *p.5.t.7.resolu.* 17. Ipse vero in hac re puto cum Lessio *lib.1.cap.35.num.*106. & alijs esse simoniam, dare pretium electori pro beneficio nondum acquisito, quando nimirum dignus non habet ius in re, sed solùm ad rem, ex c. *de hoc c. sicut tuis*, &c. *Matthæus, de sim.* (*p.4.t.4.resol.*152.*p.5.t.7.resolut.*17.*cit.t.14.resolut.*1.) Et licèt Valentia dicat, vexationem beneficijs etiam ante ius acquisitum redimi posse, *in* 2.2 *disput.* 6.*qu.*6.*punct.*3. rectè illum impugnat Raphael de Torre *in* 2. 2. *tom.*2 *qu.*100. *art.*4.*disput.*9.*p.*5.*t.*14. *resolut.*2. in fine. Secus, vt idem ait post beneficij collationem, si quis, v.g. impediretur iniquè possessionem adire: quia in hoc casu iam supponeretur tota spiritualitas beneficij. *resolut.* 152. *cit.* & *p.5.t.14.resolut.*3. Cum tertio autem molestatore, existimo redimi posse vexationem, dando illi pretium, siue adhibeat fraudem, & vim, siue subornationem, & munera: hoc enim non est emere beneficium. Villalobos *tom.*1 *tract.*37.*diff.*10.*num.*3. contra Sotum *de iust.lib.*9.*qu.*6.*art.*1.*ad* 5. Quòd Sanchez *in opusc. tom.* 1. *lib.*2.*c.*3. *dub.*30. *num.* 5. probabiliter dici posse inquit, etiam si subornans esset de numero electorum, qui proinde posset etiam prodesse, dummodo pecunia non detur ei pro suffragio, quamuis impugnet Syluius *in* 2.2 *qu.*100.*art.*2.*concl.*3. *ibid.resolut.*2.

Redimentem vexationem non ante beneficium obtentum.

Nisi cum tertio molestatore.

7 Excusat SECVNDO necessitas. Sic excusatur mulier, vestibus virorum se induens causa occultandi se ad hostibus, vel propter defectum vestium muliebrium, secundùm Syluium *q.*169.*art* 2. *ad* 3.*p* 5.*t.*7.*res.*32.

Excusat deinde NECESSITAS.

8 † TERTIO, si proximus inducitur ad actionem indifferentem quæ benè & malè fieri potest (& multo magis si ad actionem per se licitam) inducens excusatur à peccato scandali, præsertim si iusta causa suppetat eam actionem petendi. †. Vnde excusatur primo petens mutuum ab vsurario, etiam non parato ad fœnerandum, si adest aliqua causa rationabilis, puta, aliquod opus pium, vel etiam ludus publicus, conuiuia, torneamenta, & similia, iuxtà exigentiam proprij status, quæ sine dedecore omitti non possunt. Ita probabiliter Faustus *in spec.disput.*16.*quæst.*127.*num.*4.*p.* 1.*t.* 8. *resol.* 31.*p.*5.*t.*7.*resolut.*8. † & quoad non paratum *resolut.*8.*cit.* §. *Nota etiam.* illud autem de torneamentis &c. *in part.* 1. *cit.* probabilius existimauit; addiditque, probabilem esse opinionem Sanchez *in sum. tom.* 1.*lib.* 3. *cap.*8 *num.*23. quod petere dictas pecunias ad vana & inutilia, non sit mortale. † Verùm aduertit Pontius *lib.* 3. *c.* 18. §. 7.*nu.* 47. in tali casu mutuum non esse petendum expresse sub vsuris, quia mutuum cum vsuris non potest benè & malè præberi. Sed Sanchez *num.* 26. ait, hoc non referre: nam dicens, *da mihi mutuum sub vsuris*, directè intendit solùm mutuum, vsuras vero solùm

TERTIO indifferentia actus petiti, excusat.

Petentem mutuum ab vsurario.

permissiuè. Et hæc sententia est probabilis. *resolut.8.cit.§.Et tandem.* Idemque existimo cum Mendoza *sect.14.§.176.* procedere, etiamsi vsurarius vsuras exigit ex vehementi passione auaritiæ: nam auaritia non est ex genere illarum passionum, quæ commouent animum excitatis humoribus, vt tristitia, ira, &c. & cum sit appetitus diuturnus, illum non vincere, mera malitia est. *ibid.§. Sed quid.*

Aut Sacramenta à malo ministro.

9 Secundo, docet Azorius *tom.2 lib.12 ca.17 qu.7.* extrà necessitatem non esse licitum, petere Sacramenta à Sacerdote existente in peccato mortali, si non est obligatus, aut paratus ad illa ministranda. Esse autem licitum, si sit paratus, vel obligatus, aut contingat necessitas. nam hæc actio potest benè fieri, mundante prius Sacerdote conscientiam suam. Vide etiam Granadum *in 3. p. contr. 3.tr.5.disput.vlt.num.6.p.5.t.7.res.4.& p.10.t.11.ref.63.*

Aut etiam excommunicatio?

10 † Sed quid si sacerdos sit excommunicatus? Respondeo si non est toleratus, & non vrget extrema necessitas, non est inducendus ad ministerium Sacramenti. † Si autem sit toleratus, Vasquez *in opusc. de char. quæst. 43.art.8.dub.4. num.42.* nec induci posse existimat sine necessitate, aut maiori vtilitate: quia existimat excommunicationem prohibere exercitium Sacramentum etiam tolerato, aliàs existenti in gratia, & inuitato ad ministerium. Sed Mendoza probabiliter docet, posse à tali peti Sacramentum, etiam absque vlla causa, quia potest iustificari per contritionem, in quo casu excommunicatio illum non impediret ab vsu actiuo Sacramentorum: nam per Concilium Constantien. excommunicatus toleratus inuitatus, communicare potest cum fidelibus etiam in Sacramentis; cum enim concedatur his liberè cum illo communicare, & illum inuitare, etiam ad Sacra, vtique inuitando non peccabunt, nec ille peccabit consentiendo, quia Concilium indirectè fauet etiam sibi. Ita ille *sect.18.§.249.p.5.tract.7.resolut.4.§. Sed difficultas;* & iterum infrà *t.9.resolut.133.* Existentem autem in periculo mortis, ait Ochagauia *in 3.p.qu.7.dub.5.num.42.* secluso subuersionis periculo, non solùm posse, sed etiam debere absolutionem petere à malo ministro, dum non est alius; etiam si sciat illum peccaturum in absoluendo, quia præceptum vrget, & ille absoluere potest sine peccato. *p.5. tr. 3. resolut. 58.* quæ doctrina procedit etiam in excommunicato non tolerato *ibid.tract.9.resolut.83.§. Igitur. & p.10. t.11 resolut. 4.§ Sed si quis.*

11 Ex his tertiò inferri potest, an liceat inducere ad iurandum falsum eum, qui putat esse verum, aut si, cum possit benè & malè iurare, timeatur falsò iuraturus; aut iurandum verum, quod ignorat. De quibus vide V. *Iuramentum à num.5.*

Et an liceat deponere pecuniam apud vsurarium?

12 Quarto, Caietanus apud Sanchez *in sum.to.1.lib.1. cap.7. num.3.* excusat deponentem absque causa pecuniam apud vsurarium tali pecunia fœneraturũ: quia talis depositio non videtur causa vsurarum. Sed ego cum Mendoza *sect. 14.§.101.* existimo, talem grauiter peccaturum; quia daret occasionem proximo peccati grauis, non tamen obligarem ad restitutionem, vt Pontius *lib. 5.ca.18. §.4 num.23.* quia non peccaret contra iustitiam. *p.5.t.7. ref. 11.* Qui autem vsuras solueret in casu, quo mutuum sub vsuris licitè acciperet, non peccaret. Vide V. *Peccato num. 16.*

Et offerre pecuniã ad redimendam vexationem, in Sacramentis?

13 Quinto, excusatur à peccato scandali offerens pecuniam Sacerdoti nolenti puerum moribundum sine pretio baptizare. nam is petit rem, quæ potest fieri sine peccato, & Sacerdos peccat ex mera malitia. Item ille non vult emere Sacramentum, sed elicere voluntatem iniqui ministri, nè infans pereat absque Baptismo. Immò existimo, talem peccare, si non offerat pecuniam; quia ex hoc sequeretur damnatio infantis, & si offerat, nullum incommodum sequitur, stante opinione probabili, quod sit licitum. Mendoza *sect.17 §.111.* contra D. Thomam *in 4.d.5.qu.2 artic.2.qu.5.ad 2.* & Sotum *dist.15. qu. 2. ad 2.* Et idem dicendum est circa adultum moribundum pro Sacra-

cramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ *p.5.t.3.resol.29 & t.7.resol.16.* Immo Mendoza existimat idem dicendum in quacumque graui necessitate, nam hæc excusat à vitando scandalo pharisaico. Et sic practicari posse pro adimplendo præcepto annuo Confessionis vel Communionis, pro extrema Vnctione in articulo mortis, quoties qui est in mortali, & eo die non est habiturus alium, qui illum absoluat; quia grauissimum malum est, ire cubitum cum peccato mortali. Item, si Sacerdos quem frequentia Sacramentorum & sacrificio Missæ priuaret, si quis aggreditur longium iter, Sacerdotibus cariturus, & quoties obligat præceptum audiendi Sacrum. Sed Suarez *de relig. tom.1. lib.4. cap.12. num.13.* id admittit solùm in extrema necessitate: & ipse Mendoza non vult harum opinionum primus auctor haberi. *resolut.16.cit. §. Notandum.*

14 Sexto excusatur petens à mago solutionem maleficij, qui illud scit soluere licitè, quamuis sciat illicitè soluturum: hoc enim ex sua malitia eueniet. Mendoza *sect.16.§.205.* contra Caietanum *in opusc. tom.2. tr.22. q. vnica p.5.t.7. resol.15.*

Petere à mago solutionem maleficij?

15 Septimo, Sanchez *in sum. to.1. lib.1. c.1. num.38.* docet, illicitum esse, rogare iudicis concubinam, vt ipsum propitium reddat: nam hæc non potest iudicem alloqui, quin periculo peccandi se exponat. Sed, si adsit iusta causa, nec alia appareat via iudicem propitiandi, contrarium teneo cum Mendoza *sect.11. §.143.* nam & iudex & concubina possunt benè agere, quod ego peto, & ex malitia malè agunt, quod ego non intendo, nec vitare teneor cum graui incommodo, *p.3.t.6.resol.44. §. Ex his. p.4.t.4.resol.138. p.5.t.7.res.20. & in addit. ad tr. 7. §. Primò,* in fine.

Rogare iudicis concubinam, vt se iudici interponat?

16 Et tandem, excusatur vendens vinum tabernario vendituro cum fraude, si non inueniatur alius, ver. gr. qui velit emere, &c. quia hæ fraudes procedunt ex mera malitia. Et procedit etiam contra Sanchez *vbi sup. num.37.* si vinum detur tabernario vendendum, pretio iusto, & sine fraude, quamuis præuideatur, vendendum cum fraude, dummodo dominus accipiat pretium iustum. Merolla *to.1. disput.2. c.4. coroll.6. num.304. p.3.t.6.resol.44. p.5.to.7.res.39.* Verùm Hurtadus *in 2.2. disput.10. diff.7.* existimat, in vtroque hoc casu interuenire iniustitiam, in secundo quidem primariam cum onere restitutionis, non restituentem tabernario; in primo verò secundariam absque onere *p.5. in addit. ad t.7. §. Nota quarto.*

Vẽdere vinum tabernario fraudulento? Aut dare ei vendendum?

17 QVARTVM caput excusens à peccato scandali præbentem alteri peccandi materiam, est, si proximus supponitur ad peccandum paratus. Ex quo capite excusatur in primis pœnitens, petens absolutionem à malo ministro parato confessiones excipere. Et ratio est, quia supponit illum iam voluntate peccasse. Debet tamen habere intentionem petendi ab eo tale ministerium, quatenus ab eo præberi potest sine peccato. Ledesma & alij. Si tamen nulla in hoc casu vrgeret necessitas, petens non excusaretur à veniali. Sanchez *lib.3. c.8. num.23. p.4.t.4.resol.21. p.5.t.7. resolut.4.* & olim *p.3.t.4.res.59. & p.7.t.12.res.33.*

Quartò excusatur præbens occasionem peccandi PARATO.

18 Secundo, quamuis probabilior sit sententia Vasquez *opusc. de scand. art.8. num.33.* quod petere mutuum sine vlla causa ab vsurario parato, sit peccatum mortale, quia absque vlla necessitate vel vtilitate offertur proximo occasio peccatis grauis: probabile tamen est, esse solùm veniale, vt docuit Mendoza *sect.14. §.176. & 177.* etiam si auarus petat vsuras ex vehementi passione auaritiæ, vt supra diximus *num.8. p.5.t.7. resolut.8.*

Vt petens sacramentum à malo ministro parato.

19 Tertio, quamuis similiter probabilius sit, non licere inuitare ad cœnam paratum ieiunium frangere: probabile tamen etiam est, licere; dummodo ipse intelligat inuitare sub conditione, quod velit cœnare, vt dictum est. V. *Ieiunium num.38.* vbi habes, quid dicendum sit de cauponibus.

Mutuum à parato vsurario.

20 Ex hoc etiam capite excusantur cooperato peccato alterius mate-

 riali,

Offerre cœnam parato ieiunium frãgere. &c.

tiali, qui paratus est illud committere, & illis cessantibus, alios cooperatores inueniet, vt dictum est V. *peccato cooperari*.

21 Ab his autem, quæ soli agimus, & proximus ex infirmitate scandalizatur, tenemur aliquando abstinere, etiam si sint licita, ver. gr. fœmina habet ius audiendi Sacrum in hoc, & illo templo, transeundi per hunc & illum vicum; prospiciendi per fenestram, &c. si timet, se in hoc vico, aut templo aut sub hac fenestra, expectari ab aliquo, qui illam prospiciens, arripiet occasionem ruinæ, & potest commodè ire in aliud templum, transire per alium vicum, non exire ad fenestram, tenetur hoc facere: quia tenemur vitare peccatum proximi, quãdo possumus absque magno incommodo. Palaus *to. 1. tr. 6. disput. 6. punct. 7. num. 4. p. 5. t. 7. res. 31. §. Sed ego.*

FOEMINA tenetur abstinere ab eũdo in tale templum, prospiciendo per fenestram, &c.

Ad vitandum proximi lapsum.

22 Si vero adesset magnum incommodum, fœmina non tenetur à talibus actibus abstinere; quia se habent valdè remotam & per accidens ad lapsum alterius: quod proindè est potius scandalum acceptum, quàm datum. Mendoza *sect. 31. §. 404. ibid.* Propter quod Granado *contr. 3. t. 13. disput. 5. sect. 5. num. 31.* docet, non teneri mulierem ornamenta licita & suo statui conuenientia in eundem finem respuere. Teneri tamen respuere ornatus valdè nimis sub mortali, non solùm si sciat se ab aliquo in specie concupiscendam, sed etiam si credat, se fore alicui indeterminatè lapsus occasionem: quia talis ornatus est illicitus, & ad illum fœmina non habet ius. Nihilominus Layman *lib. 2. t. 3. ca. 13. nu. 11. q. 13.* putat, nimium ornatum, secluso malo fine, non excedere culpã venialem, quia secundùm se non est malus, nec prohibitus, & Mendoza *sect. 24. §. 299.* non esse peccatum scandali, si mulier vult se ornare & comere cum peccato veniali ostentationem inanis; quia scandalum in tali casu non procedit ab illa intentione, sed à substantia ornatus, à qua mulier non præcipitur abstinere. *p. 5. t. 7. resol. 31.*

Si nõ sit illi magnum incommodum.

Nam nec tenetur respuere in hunc finẽ ornamenta congrua suo statui.

23 Similiter ait Mendoza *sect. 28. §. 319.* non teneri mulierem abstinere à choreis licitis ob dubium, ne aliquis illam sit concupitura. Si autem id sciat, aut probabiliter timeat, & sine incommodo possit, teneri abstinere, præsertim si ille peccato ex subita passione *p. 5. t. 7. res. 25.*

Vel à choreis licitis abstinere.

24 Si proximus occasionem peccandi suscepturus prævideatur, nobis iustæ bonorum temporalium acquisitioni incumbentibus, Lorca in *2. 2. q. 43. art. 8. num. 11.* debere, inquit, nos illam differre, quousque assignetur illi ratio iustitiæ, & doceatur nos malè non egere: at si reddita ratione, non vincitur, illius scandalum non debere nos ad magnæ vtilitatis iacturam vrgere. quidquid asserat Caietanus. Ex quibus Suarez *disput. 10 sect. 3. num. 10.* obseruat, excusari Pontificem simulantem, aut conuenientem, quando Princeps sæcularis bona temporalia Ecclesiæ vsurpat, dum id sine maiori scandalo aut damno impedire non potest. Non tamen excusari Episcopos, &c. qui non habent dominium rerum, sed teneri sub mortali se opponere, & scandalum pharisaicum contemnere. *p. 5. t. 7. res. 24.*

An propter scandalũ aliorũ teneatur quis licitam bonorum acquisitionem prætermittere?

25 Ab operibus spiritualibus consilij, Sancius *disput. 37. num. 10.* ait non esse abstinendum ob scandalum ex malitia: ob scandalum ex infirmitate abstinendum esse semel, aut iterum. & in specie, ingressum Religionis eius, cuius conseruatio continet aliquos in officio ne peccent, differendum esse ait Valentia *tom. 3. disputat. 3. quæst. 18. punct. 4.* non tamen perpetuo ab eo abstinendum, nisi fortè timeretur aliquod magnum scandalum totius communitatis, ver. gr. in fide, in quo casu bonum commune præferendum foret particulari non necessario. Turbationem parentum in tali casu obligare solum ad dilationem, non ad retrocessionem omnimodam, ait Malderus in *2. 2. qu. 43. art. 7. p. 1. t. 7. resolut. 23.*

Abstinere ab operibus bonis de cõsilio?

26 Cœterum, opera præcepta, ob aliorum scandalum numquam omittenda esse docuit Vasquez *opusc. de scand. art. 8. dub. 1. num. 4.* tum quia ita habetur in cap. *cum ex iniuncto, de nouis op. nunciat.* ibi: *Illa opera, quæ sine*

Aut de præcepto?

pecca-

peccato mortali amitti non possunt, non sunt pro vitando scandalo dimittenda; neque ea debent pro vitando scandalo committi: quę sine peccato mortali committi non possunt tum etiam, quia vnusquisque tenetur vitare magis proprium, quàm alienum peccatum. Quod si dicas, præceptum de vitando scãdalo esse naturale, ac proindè magis obligare, quàm præceptum Ecclesiasticum, v.g. audiendi Sacrum: Respondet, negando consequentiam: nam tunc præceptum naturale magis obligat, quam positiuum, quando vtrumque; primariò refertur ad vitandum peccatum proprium: alioqui enim positiuum relatum ad cauendum peccatum magis obligare, quam naturale relatum ad cauendum alienum.

Sed Mendoza *sect.* 20. *à* §. 159. existimat, ad vitandum scandalum ex infirmitate ommitti debere omne illud præceptum positiuum, ex cuius omissione nullum aliud erga proximum sequitur inconueniens, quia Deus misericordiam vult, & non sacrificium. Aduertit tamen, occasiones scandali ex infirmitate accidere per aliquod breue tempus; vnde si diù durent, videri habere plus malitiæ, quàm infirmitatis: & ideò non propterea permittendum esse opus præscriptum. Itaque fœminam, quæ prospecta occasionem daret concupiscentiæ, teneri à Sacro abstinere semel aut iterum; at vero, si alter inconcupiscẽdo sit diuturnus non teneri abstinere à Sacro, sed potius ei interesse *p. 5. t. 6. res.* 21. Ego verò ad vitandos scrupulos, dico cum Granado *num.* 28. nec semel fœminam in tali casu teneri à Sacro abstinere: quia quilibet ius faciendi bonum, prætertim obligatorium: quod proindè non tenetur prætermittere ad vitandam culpam alterius, quod etiam docet Vasquez *vbi sup.* & omnes DD. primæ sententiæ *p.* 5 *t.* 7 *res.* 22

S E C R E T V M.

1 † AGimus de secreto naturali, nam de Sacramentali infra V. *Sigillum*. Dicitur autem secretum, quod paucis est notum. Et lege naturæ obligamur non reuelare secretum proximi, nisi ob publicum bonum, vt in casu hæresis, & similibus, iuxta dicta V. *Denunciare, nu.* 3. †. Vnde è contra, si secretum concernat bonum publicum tenemur illud seruare etiam cum periculo mortis; quia naturalis ratio sic dictat, vnde miles Hispanus à Gallis captus, v. g. non posset ex metu mors reuelare secretum sui exercitus, conducens ad conseruationem ipsius. Si autem concernat bonum particulare, tunc qui sine fraude illud habuit, ad vitandum graue damnum, v.g. torturam, potest illud detegere; nam si non teneor seruare secretum in damnum proximi, multò minus tenebor seruare in damnum meum, & depositum non debet seruari cum tanto incommodo Fagundez *in dec. tomo* 2. *lib.* 8. *c.* 6. *num.* 21. & alii apud ipsum. *p.* 6. *t.* 6. *res.* 60. An secretum proximi liceat committere vni, vel duobus taciturnis, vide V. *Detractio*.

SECRETVM seruandum est de iure naturæ.

Et si concernat bonum publicum, etiam cum periculo vitæ.

Secus si particulare.

2 Litteras alienas aperire inuito domino, regulariter est mortale. Aliquando autem licet, vt iure belli, iustæ defensionis contra inimicum insidias molientes, si sit suspicio, quod aliquid contineant contra bonum publicum; & denique, si in aliqua Religione sit statutum, aut consuetudo, quod Prælatus aperiat litteras Religiosorum, Vide Peyrinum. *to.* 1. *q.* 2. *c.* 1. §. 13. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 55.

Aperire litteras alienas regulariter est mortale.

3 Porrò litteras laceratas, & proiectas potest quis colligere, & legere absque peccato, vt contra Rebellium *p.* 2 *l.* 9. *q.* 7. *nu.* 9. tenet Layman *lib.* 3. *sect.* 5 *tract.* 3. *p.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. qui benè aduertit, talem teneri non reuelare secretum in ipsis inuentum, si in alicuius perniciem cederet *Ibid.* §. *Sed difficultas*.

Non tamen colligere & legere laceratas, & proiectas.

Iudex

Digitized by Google

Vt potius recte iudicare non peccat accipiendo informationem vnius litigantis.

4 Iudex non peccat per se loquendo, vt possit rectè iudicare si informationem vnius litigantis det alteri aliter per accidens potest peccare mortaliter. Lugo, peccaret tamen si eam capiat ab impressore, vel à famulo iudicis seu auditoris vel à manuali auocati, vt tradat litiganti, posset tamen capere quando vtraque pars esset furanitа eam. Sanchez, & alii. *part. 11. tractat. 7. res. 26.*

SEPVLTVRA.

In loco sacro.

Sepultura in loco sacro debetur.

Post Baptismum, etiā dubium.

1 † SEpultura in loco sacro, conceditur omni Christiano decedenti absque excommunicatione, interdicto aut crimine manifesto †.

2 Infans baptizatus Baptismo dubio ex quocumque capite oriatur dubium, rebaptizandus? si superuixisset) sub conditione, sepelliri deberet in loco sacro. Homobonus *volum. 2. part. 8. res. 67. part. 4. tr. 3. resolut. 69.* Vnde in loco sacro sepelliri debet baptizatur in pelle secundina. *Ibid. & p. 6. t. 3. res.* 112. aut in vmbilico, per quem sugerat à matre alimentum, vt ait Machantius *tract. de bapt. c. 1. cas. 2 p. 5. cit res. 15.*

Nisi quis sit excommunicatus denunciatus.

3 Si quis moritur excommunicatus toleratus, secundùm Rainaudum *p. 2. c. 3. nu. 7.* priuari debet sepultura Ecclesiastica, posito, quod sit publicus quia in extrauag. *ad euitanda* nullus ipsi fauor intenditur fieri sepultura autem Ecclesiastica est magnum bonum, & in *c. Sacris, & Clem 1. de sepult.* excommunicatis omnibus interdicitur. Ego verò cum Suarez. *de censur. disp. 12. sect. 4. nu 5.* id verum puto solùm de non toleratis, nam dicta prohibitio non refertur ad mortuos, sed ad viuo sepelientes; ne cum excommunicato cōmunicent, quod cum in ordine ad toleratum per dictam extrauagantiam permissum sit, nihil obstat quo minus in loco sacro sepelliri possit, *p. 5. tr. 3. res. 97. & 98. §. Non desinam.* Potest etiam excommunicatus defunctus ab habente potestatem absolui, & in loco sacro sepelliri, si non est mortuus in claro peccato mortali Fernandez *p. 1. docum. 6. nu. 5.* Villalobos verò *to. 1. tr. 16. diff. 20. n. 20.* requirit aliquod signum contritionis *p. 5. tr. 9. res. 24.* Quod si exhibeat interdictus posse etiā post mortem absolui in eundem finem, ait Bonacina *de censur. disp. 5. punct. 5. n. 11.* Sed hunc Corneio non indiget absolutione, inquit *in 3. p. tr. 5. disp. 2. §. 4. q. 2.* nam eo ipso, quòd decessit pęnitens, mansit absolutus à iure, ad hunc enim effectum interdictum impositum fuerat cum clausula, *nisi pœnituerit. 5. p. tr. 10. res. 74.*

Quem qui sepelirent in loco sacro, excōmunicationem incurrerent.

4 Quinatea excommunicatum denunciatum in loco sacro sepelirent, incurrerent excommunicationem *Clement. 1. de sepult.* vbi habetur. *Qui propria temeritatis audacia in cœmeterijs excommunicatos publicè, aut nominatim sepelire præsumunt, &c. nullatenus absoluantur. &c.* Quibus verbis, licèt in rigore comprehendātur ij solum qui propriis manibus cadauer sepelliunt ait Caietanus *v. excommunicatio, 46.* tamen ex consueto vsu comprehenduntur etiam mandantes sepelire, iuxta cap. *mulieres, §. illi verò de sent. excom. ibi, cum is committat vere, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur,* & alioqui talis censura esset frustratoria ita Suarez. *disp. 12. sect. 4. num. 10.* Et in particulari ait Megalius *in 3. p. lib. 2. c. 6. q. 1. nu 15.* excommunicari hæredes & consanguineos, qui faciunt sepelire: item, rectores & Clericos Ecclesiæ in qua sepellitur, quamuis propriis manibus non sepeliant. nam in c. *ad hæc, de priu.* hospitalarij dicuntur sepellisse, nec est verisimile, eos sepelisse propriis manibus. Alii vero non comprehenduntur, dum solùm cooperantur remotè, aut negatiuè, non impediendo, &c. nisi fauor tantus esset; vt iure diceretur

Et nisi in peccato mortali manifesto decedat.

ad-

ctore: Vide etiam Fabium *in 4.d.15.q.1.disp.4.n.188.* vbi putat, excommunicari etiam comitantes, cantantes, deferentes crucem, fodientes sepulturam, & similes *p.3.t.9.res.98.*

5 In publico peccato mortali decedere, & ideò extra locum sacrum sepeliendos, ait Marchantius *tr.5.de morib.c.3.q.4.* meretrices, concubinarios, vsurarios, & qui in flagranti delicto occiduntur; nisi quis attestetur, eos signa pœnitentiæ dedisse at Medoza *in 2.2.disp 76.sect.1.§.21.* ait non esse peccatum sepellire quemlibet peccatorum publicum, & seclusa excommunicatione, etiã rem hæreticum, morientem absque signis doloris: quia potuit saluari per conuersionem occultam, & *c.2.de vsur.in 6.* sepultura sacra permittitur vsurario post restitutionem, nec exigitur pœnitentia externa *p.5.t.3.res.99.* † Sed vide V. *Sigillum nu.50.*†.

6 Qui reperiretur laqueo suspensus, vel demersus in puteum non deberet sepelliri in loco sacro, quia præsumeretur seipsum interemisse. At Villalobos *tom.2.tr.31.diff.3.num.4.* requirit alias coniecturas, nam esse potest quo ab alio suspensus fuerit, vel demersus, cum præsertim semetipsum occidere naturæ adeò repugnet *p.5.t.3.res.100.* Et sanè si puella in defensione pudicitiæ ex ignorantia se mactasset in loco sacro seppelliri deberet vt diximus. V. *Ignorantia num.6.p.6.t.7.res.47.*

Vt si laqueo suspensus, vel in puteum demersus inueniatur.

7 Priuari quoque debet sepultura secundùm Villalobos *n.5.* decedens absque Confessione, & signo doloris, quem certò constaret non esse confessum, & communicatum in Paschate. Aduertit tamen id non facile sciri posse; quia potest contingere, vt confessus cum Religioso prohibitus fuerit communicare. Quandonam vsurarius publices Ecclesiastica sepultura priuandus sit vide Vgolinum *de vsura c.24.§.4.p.5.t.3.res.100.*

Vel si non confessus in Paschate decedat sine Confessione aut dolore.

8 Priuandus item foret Ecclesiastica sepultura Religiosus moriens proprietarius *super quodam, de statu monach.* At non propterea proprietarius mori censendus est, quod inueniatur mortuus in cella cum marsupio denariorum. Vide V. *Paupertas num.7.vers. Patet tertiò.* quando tamen non constat non debet priuari *p.9.t.8.res.1.§. Notandum.*

Vel si Religiosus decedat proprietarius.

9 Et tandem, stante Tridentino, & Bullis Pontificum, priuari debet sepultura Ecclesiastica, qui moritur in duello. Minimè verò, qui in duello vulneratus decidit posteà extra locum duelli, vt contra Peregrinus, Sancius & alij, & nouissime Mendoza §.178. *part.2 tract.6.resolut.52. parte.4. tract.4. resolut.192.§ Verum. & part.5.tractat.3.resolut.99.§. Notandum, & 141.* & non incurrunt in censuram sepellientes mortuum in Duello, quando non est publicum, & notorium, sed solum apud ad aliquos, tamen res prius deduci debet ad Episcopum, vel ad eius Vicarium Diana *p.8.tr.11.resolut.44*

Aut deniq; quis moriatur in duello.

Publicum duellantẽ non potest sepeliri in Ecclesia.

10 Si autem moriatur in ipso loco duelli, etiam post duellum, & cum signis contritionis, non potest sepelliri in loco sacro. Sic docet Sancius *disp.36.nu.9.* & determinatur in Rituali Romano Pauli V. *rubr.de exequ.* quod etiam determinatum fuerat *in c.1.de torneam.* de ijs, qui in hoc modo moriuntur in torneamentis, quorum vsus non est vsu duelli detestabilior. Sed Portel. *in res.p.3.cas.10.num.3.* contendit sepelliri posse, & interpretatur Concilium, quasi illud *in duello* idem significet, quod *in ipso conflictu*, quatenus qui sic moritur, decedat in claro peccato mortali quod non contingit in eo, qui moritur post conflictum cum signis contritionis leges enim pœnales ampliari non debent *p.4.t.4.res.192.* Sepultura qui viuus recessit à duello, & post aliquot dies, vel horas mortuus est Lezana, & alii *p.11.t.6.r.26.* Hæc pœna seruanda est in Gallia, & Germania. Arriga ibid. §. ad id.

Etiam post duellum cum signis contritionis.

11 Quæres; An sepelientes mortuum in Duello sint excommunicati: Baunius *in Theolog. Moral. disput.3. tractat.2. quæstion. 19.* negatiuè respondet quia duello non nusquam locorum reperitur hæc excommunicatio. Cuius sen-

Sepelliens mortuum in duello non est excommunicatus.

sententiam sequitur etiam Castrus Palaus *tom.1.tract.6.disput.5.punct.7.n.21.* *p.7.t.11.ref.44.*

Quid de interdicto personali: 12 In interdicto personali speciali persona interdicta non potest gaudere sepultura Ecclesiastica, *cap. si ciuitas de sent. excommunic.* In generali similiter ait Faber *in 4.d.23.q.1.disp.5.c.2.num. 56.* nam hoc interdictum est denunciatum communitati, & alioqui interdicti possent quoque communicare in diuinis officiis, & omnibus Sacramentis, quod est essentia interdicti. Sed Suarez quem secutus est Corneio *de interd. disput.3.§.5.q.2.* contrarium tenet: nam extrauag. *ad euitanda* requirit quòd persona sit nominatim denunciata, denunciatio autem communitatis est remota respectu cuiuslibet particularis, *p.5.t.10.ref.66.*

Et locali. 13 Petes An in interdicto locali habentes priuilegium assistendi diuinis Officiis, censeantur habere priuilegium sepulturæ; Et quid, si quis moriatur in festis Paschæ, Pentecostes, & similibus, in quibus licet vnicuique sacris Officiis interesse? Corneio §.4.q.1. negatiuè in vtroque casu respondet: quia priuari sepultura Ecclesiastica, & interdici à diuinis Officiis, sunt duo distincti effectus interdicti, quorum autem includitur, vel dependet ab alio, *cap. Episcoporum, de priuil. & c. si sententia, de sent. excomm. in 6.* Sotus *in 4. d.22.q.3.art.1.post 4.concl.* & alii vtrumque affirmant, quia sepultura sacra prohibetur propter duo, idest propter diuinum Officium adnexum, & propter dependentiam ab Ordine sacro ratione consecrationis Ecclesiæ nec enim in loco sacro sine diuino Officio, nec extra locum sacrum cum diuino Officio, dari potest. Ergo cui non interdicuntur diuina Officia, nec sacra sepultura carere debet. *p.5.tr.10.ref.67.*

14 Hospes Regularium si moriatur in monasterio an possint Regulares illum sepelire absque præsentia Parochi in eorum Ecclesia, vel in Parochiali ambo opiniones sunt probabiles Diana *p.9.t.7.ref.62.* Sed si monasterio Monialium obierit fæmina sæcularis, quæ vult sepeliri extra monasterium, functionem pertinet ad confessarium monasterii; circa puellas educandas, vtraque opinio est probabilis. *Ibid. §. Sed hic obiter.* Nouitius moriens in domo consanguineorum, non tenetur ad quartam funeralium, cum monasteriú sit vera domus. *Ibid. in fine.*

Ambo opiniones probabiles. Fæminæ sæcularis potest sepeliri extra monasterium cum confessario eiusdem.

SEPVLTVRAM.

Eligere.

SEPVLTVRAM gelicre est testari.

1 † SEpulturam eligere potest, quicunque testari potest, †. est enim electio sepulturæ quædam species testamenti, & cum agatur de præiudicio Ecclesiæ parochialis (nam sepulturam non eligens sepelliri debet in Ecclesiæ parochiali, vt dicemus infra) requirit duos, aut tres testes sicut quælibet dispositio, ad pias causa, ex *c. cum esses, de test.* Sic Lauorius *tit. 2.c.11. nu.18.* qui addit, sufficere codicillum inualidum, scripturam manu propria signatam, & testes singulares singularitate adminiculatiua, & Molfesius *to.2.t.13. c.8.n. 32.* ait sufficere dictum Confessarius, quod Lauorius testatur practicari in Curia Archiep. Neapolit. *p.5.t.3.ref.106.*

Et requirit duos testes,

Et demandari potest.

2 † Potest quoque electio sepulturæ alteri demandari †. Sed tunc fieri debet eo viuente, ait Lapus *in c.1 de sepult. in 6.* alias sepeliendus erit in Ecclesia parochialis quia talis commissio expirat morte mandantis, & sic seruati Neapoli, testatur Genuen. *c.61.n.2.* Guttierez verò *de sacr. conf. p.2.c.4.* existimat, fieri etiam posse post mortem *p.5.t.3.ref.105.*

Se-

Digitized by Google

3 Sepulturam impuberum eligere potest eorum pater, ipsis tamen viuentibus, ait sacra Congregatio *in vna Faglin. 27. Octob. 1587. p. 5. t. 3. resol. 107.* Nec pater filio puberi, nec auus nepoti, nec frater fratri, nec tutor pupillo, sepulturam eligere potest. Bellett. *p. 1. de cler. debit.* §. 3. *num* 18. Nec amicus amico. Riccius *p. 1. ref. 567. nu. 1.* nisi contraria existeret consuetudo. Gratian. *lib. 1. c. 94. Ibid. res.* 198. in fine. Impuberi eligere potest pater. Non tamen puberi. Nec frater fratri, &c.

4 Nouitii possunt sepulturam eligere secundùm Villalobos V. *Nouitius, n.* 8. Non autem professi. Vide, *nu.* 9.

5 Serui puberes possunt eligere sepulturam impuberes serui. Sed quid si non eligit sepulturam; Tunc Dominus potest eligere, si neque eis elegerit, sepelliendus est sepultura Parochiæ, in qua Dominus domicilium habet. Pro seruo impubere Dominus potest eligere sepulturam, & hæc omnia ex Vbaldo docet Lauorius *in elucubr. var. tit. 2. cap. 11. num. 146.* qui etiam *c. 16. num. 29.* notat, quod Dominus tenetur facere expensas circa funus serui. *p. 7. t. 7. res. 74.* Serui is quis eliget.

6 Porrò Religiosi vel Clerici suadentes alicui iurare, voluere, aut promittere, quod apud eorum Ecclesias sepellietur, vel mutabit sepulturam iam alibi electam, peccant mortaliter & incurrunt excom. Bonif. VIII. *apud comp. V. Sepelire* §. 6. & nihilominus talis in dictis Ecclesiis sepelliri non potest. Portell. V. *Sepultura, nu. 3.* Quæ tamen non procedunt, si suadeant sepultura in Ecclesia aliena. Tolet. *lib. 1. c. 36. nu. 5. p. 5. t. 3 res.* 101. Clerici, & Religiosi suadẽtes promittere, quod quis sepellietur in suis Ecclesiis, &c. excommunicantur.

SEPVLTVRAM.

Non eligens.

7 IMpuberes sepulturam eligendi facultate carentes, si moriantur, antequam partes illam elegerint iuxta dicta *num.* 3. sepelliri deberent in sepultura maiorum suorum Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in vna Asculana 21. Octobr. 1616. *p. 5. tract. 3. resol. 107.* in fine. Idem de pauperibus dicendum est contra Lapum *alleg.* 59. si mortui fuerint absque electione sepulturæ. Villalobos *tomo. 2. tr. 31. diff. 2 num. 4.* Sed quid si maiores in variis locis sepulti sint; Respondet Villalobos, si pater, & auus sint in eodem loco, ibi sepeliendos; quia ius sepulturæ est sicut ius domicilii, & vnusquisque consequitur domicilium patris, vel aui, horum præterea consanguinitas est maior, & consequenter affectio. Si autem pater in vno loco, & reliqui maiores in alio sepulti sint consepeliri debere, secundum Syluestrum, qui id colligit ex quibusdam testibus. Et tandem, si omne maiores dispersi sint, sepelliendum in Parochia, quia non habet sepulturam maiorum, *p. 5. t. 3. res.* 108. Vxor sepulturam non eligens sepeliri debet in sepulcro viri, & si plures viros habuit in sepulchro vltimi, *cap. is, qui* §. *mulier, de sepult. in 6.* idque illud transferri debet, si in aliena Parochia moriatur. Molfes. *to. 2. tr. 13. c. 8. nu. 22. Ibid.* §. *Notandum.* Morientes absque electione sepulturæ, filii seppeliri debent in sepulchro maiorum suorum. Et si non habent, in Parochia. Vxor sepelliri debet in sepulcro viri vltimi.

7 Canonicus Catedralis non eligens sepulturam, sepeliri debet in Cathedrali ait Bonacina *de contr. disp. 3. q. 21. punct. 3.* §. *6 n.* 10. quia hæc est eius Parochia Iulius Clarus. *tit. 2. cap. 11. à num.* 62. tractat hac quæstionem ad partes. Vide etiam Lapum. *alleg. 63. n. 4 p. 5. t. 3. res.* 111. Canonicus in Cathedrali.

8 Nouitius sepulturam non eligens, sepeliri debet in monasterio nouitiatus, ait Villalobos *num.* 13. stante consuetudine, quam Rodriquez ait esse ait conformem priuilegiis Religionum. Idque etiam si moriatur in domo paterna cum habitu, & licentia Prælati: quamuis de iure sepeliri deberet in sepulcro maiorum, & in defectu in Parochia. Nota etiam cum Portell. V. Nouitio in Monasterio nouitiatus.

Se-

Sepultur. n. 2. quod Religiosi sepelire possunt in Ecclesia propria, laicos familiares morientes intra claustra *p. 5. t. 3. res.* 109. Circa Tertiarias, videantur declarationes Sacræ Congregationis apud Lauorium *tit. 2. c. 11. nu.* 102. & 103. *p 6. t. 8. res.* 30. §. *Circa.*

Et Religiosi professi in propriis Monasteriis.

9 Religiosi autem professi, quia sepulturæ electionem non habent, in propriis monasterii sepelliri debent *c. vlt. de sepult. in 6.* & ad ea deferri, si extra claustro decedant, Parochis inconsultis. Sacra Congreg. apud Peyrin. *tom. 2. constit. 7. Pij V. num.* 13. Si autem à monasterio valde remoto diem obirent, possent eligere sepulturam, & non eligentes deberent sepeliri in Parochia viciniori, instar peregrinorum. Quod etiam procedere, ait Sanchez adesset Monasterium Ordinis, in quo non residebat, & tunc Monasterium teneri Parochiæ soluere expensas, Et hæc omnia docet Barbosa *de off. par. c.* 26. *n.* 30. *p. 5. t. 3 res.* 110.

Nisi in loco valde remoto diem obirent.

Vbi sepelliendi sint peregrini sepulturam non eligentes. Vide V. *Peregrinus num.* 4.

SERVVS.

Seruitus quo iure introducta.

1 SEruitus, cum naturæ sit contraria iure gentium inducta est, iure enim naturali omnes homines ab initio liberi nascebantur, vt loquitur Iustinianus *l. 1. Instit. Tit. 2. §. 2. ad finem*, & Vulpianus *in l. manumissiones ff. de Iust. & iur. p. 7. t. 7 res.* 1.

Quid sit.

2 Seruitus autem: vt eam definit Iustinianus *lib. 1. Institut. tit. 3. §. 2.* est constitutio iuris gentium qua quis domino alieno contra naturam subijcitur, *Ibid. res.* 2.

Serui, & mancipia, vnde dicti.

3 Idem Iustinianus *cit. §. 3.* docet seruos ex eo appellatos, quod Imperatores, seu belli duces captiuos vendere, ac per hoc seruare, non occidere solent. Dicuntur autem mancipia quia manu à victoribus capiuntur *p 7. t. 7. resol.* 3.

Serui fiunt iure belli, exceptis Christianis captis à Christianis.

4 Pluribus porrò modis quis efficitur seruus. Primò, cum quis in bello iusto capitur, iure namque gentium mancipium fit capientium morte in perpetuam seruitutem commutatam. Excipitur tamen, quãdo Christiani à Christianis bello iusto capiuntur consuetudo quippe præscripta, atque adeò ius est inter Christianos, vt seruituti non subiiciantur. Si tamen Christiani ab infidelibus bello iusto ex parte fidelium caperentur, verè essent illorum mancipia; eo quod ius gentium commune istaque esset mortis commutatio, quam infideles iustè Christianis ita captis inferre possent, in perpetuam seruitutem. Hic titulo annectere possumus, quod innocentes, qui partes sunt Reipublicæ, aduersus quam iustum bellum geritur, quales sunt infantes, & alii, capiuntur. Licèt enim licitè interfici non possint, iure tamen belli, ac gentium fiunt mancipia capientium. Christiani tamen, qui bellum iustum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere possunt, non vt seruus, sed vt ab illis, dum detinentur, sint tuti maximè si sint duces strenui, è quorum libertate ingentia damna, atque non vulgaria timeantur, & diuites, vt pecuniam aliquam iustam, & moderatam pro eorum libertate, & dimissione accipiant. Ita Fagundez *de iustit. libr. 2. capit. 1. num 4. par 7. tom. 7. resol.* 5.

Ratione delicti.

5 Secundò potest quis in seruitutem alterius redigi in pœnam delicti, siue condemnatione Iudicis, quia sicut potest quis iustè puniri morte, ita etiam seruiture, siue lege aliena. Hinc Christiani deferentes arma, vel alia prohibita ad Saracenos possunt ab aliis Christianis eos capientibus in serui-

Digitized by Google

uitutem redigi, vt constant *ex capit. quorundam de Iudæis* , *&* *Sarracenis* , fœminæ item , quæ contraxerunt cum initiatis ordinibus sacris, possunt à Principe seruituti subiici , si illi admoniti à suis Prælatis destiterint *ex capite qui dist.* 32. Item in Concilio Toletano 9. *capit. cum multa* 15. *quæstion.* 8. sancitum est , vt filii , qui ex nefario matrimonio cum initiatis ordinibus sacris fuerint suscepti , non solum excludantur omninò ab hæreditate parentum, sed etiam serui sint in perpetuum eius Ecclesiæ, ad quam initiatus ille pertinuit.

Item libertus , qui in eum se grauiter ingratum exhibuerit , qui sua sponte illum manumisit , in pœnam delicti redigitur in seruitutem , *lege si manumissus C. de liber.* , *&* *eor. liberis* . Præterea si raptor cum apta ad Ecclesiam confugerit, constiteritque raptam violentiam pertulisse , raptor seruituti subiiciantur , at se redimendi liberam habet facultatem . Si verò puella raptori consentiat , illaque partem habeat raptor patri simili satisfactionem teneatur, *c. de raptoribus*, 36. *quæst.* 1. & hæc omina docet Facundez *cit. num.* 7. *ibid. res.* 6.

6 Tertiò seruitus contrahitur etiam venditione , qua quis ex libero fit ex sua voluntate seruus , quod quilibet liber potest ex natura rei validè efficere, quia non minus est dominus suæ libertatis , idest futurum operatum , quam honoris , & famæ , & pecuniæ : vt tamen licitè fiat , requiritur aliqua rationabilis causa , alià esset prodigus , & profusor suæ libertatis, quæ præstantior est bonis fortunæ, honoris , & famæ . Vt tamen venditio libertatis validè fiat plures conditiones requiruntur iure Cæsareo *l.* 4. *ff. quibus ad libertatem*, & iure Castellæ *leg.* 1. *tit.* 21. *par.* 4. Prima , vt quis non seipsum immediatè vendat , sed per alterum . Secundò . Vt qui patitur se vendi , sit maior viginti quinque annorum. Tertiò. Vt intendat esse participes pretii , & quod re ipsa sit particeps illius . Quartò . Vt emptor credat illum esse seruum. Quintò . Vt qui venditur , sciat esse liberum ante venditionem. Sexto . Vt eum vendens sciat esse liberum . Concurrentibus igitur simul his sex conditionibus valida esset venditio, & vsque adeò ille seruus ementis efficitur , vt esto ei posteà pretium iustum pro illo offeratur , non teneatur eum manumittere. Quod si quacumque de causa illum manumittat, manet ille non ingenuus , vt antea erat , sed libertinus , quacumque autem illarum sex conditione deficiente , (quamuis Trullench *in Decall. t.* 2. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 8. *n.* 6. cum aliis dicant , sextam non esse necessariam : venditio est nulla conceditarque venditio proclamatio ad libertatem, quę omnia procedunt solùm in illis locis, & personis in quibus ius Cæsareum vim habet . Si quis enim emat seruum ius Cæsareum non viget, vel aliquem , qui eidem iuri non subiaceat, validus erit contractus, sine illis conditionibus . Ita Doctores communiter, & præcipue Caspensis *in Cursu Theolog. t.* 2. *tra.* 18. *disp.* 5. *sect.* 1. *num.* 3. *&* 4. *p.* 7. *t.* 7. *res.* 7.

Titulo venditionis & cōditiones ad eam requisitæ.

7 Quæres an liceat emere eum , qui se egestatis causa vendit; nam ad grauem, vel extremam inopiam redacto gratis , & liberaliter lege Charitatis cogimur subuenire affirmat Nauar. *in Man. cap.* 23. *nu.* 65. Sed certè distinguendum est ; aut is, qui indiget, nihil hic aut alibi habet , aut secus, Rursus , aut nihil nunc habet , aut reuera habebit postea . Si igitur ita simpliciter indiget , vt nihil alibi habeat , nec postea sit habiturus , liberaliter est eius egestas subleuanda, non pretio libertas emenda. Si autem alibi habeat, aut posteà habiturus sit, licet nobis , vel mutuum aliquid dare, vel eius operas mercede conducere, vel pretio libertatem eius emendo redimere . Pari ratione cuique licet seipsum vendere causa egestatis, quia parens laborat, item vt Principem pretio redimat. Et hæc docet Azorius *p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 31. *q.* 2. *ibid.* §. *Sed curiosa*, in fine.

Vendens seipsum egestatis causa, quando emi possit.

8 Quæres secundò an sit licita emptio mancipiorum fieri solita ab aliqui-

bus

Digitized by Google

Emptio mancipiorũ in Angola, &c. an licita?

bus in Agricola, Guinea, & viridi Promontorio; Affirmant Molina. Caspensis, & Facundez *in Decal. tom. 2. lib. 7. c. 12. num. 15.* At illam tamquam illicitam damnat Mercado *de contract. lib. 5. c. 15.* & alii Sed quando casus in facti contingentia occurrerit, ne deseras te cognoscere Sanchez. *in opusc. to. 1. lib. 1. c. 1. dub. 4. nu.* 10. & seq. cum Trulench. *in Decalogum to. 2. lib. 12 dub. 8. nu. 10. p. 7. t. 7. res. 70.*

Seruum quis efficitur conditione natiuitatis.

9 Quartò, efficitur quis seruus ratione Natiuitatis. Qui namque nascitur ex matre ancilla, siue Pater liber sit siue non, siue nascatur ex matrimonio legitimo, siue ex copula fornicaria, est seruus: quia partus sequitur ventrem *l. partum Cod. de rei vendic. §. pen. inst. de iure personarum*, & alibi. Si tamen mater, vel quando concepit, vel tempore partus: vel intermedio tempore libera sit, proles nascitur libera: eo quod in fauorem libertatis partus sequatur ventrem pro quocumque tempore liber fuerit, dum fœtus intra illum contineretur. *§. Sed, & si quis, Instit. de Ingenuis*. Vbi tamen id in fauorem libertatis constitutum non esset, natura rei potius, postulat, vt solùm tempus partus spectetur, standumque esset iuri, aut consuetudini eius loci. Si item quo ad alia esset alicubi aliud peculiare ius, aut consuetudo, nempè vt proles sequeretur patrem, vel vt ad illius seruitutem necessariam esse; vtrumque parentem esse seruum, vel aliud simile, standum esset illi iuri, aut consuetudini, vt *ex c. licet, de coniugio seruorum*, colligitur & docet eo loco Panormit. Sed omnia supradicta procedunt de iure ciuili: non de iure naturæ contrarium dicendum esse putat Hurtad. *de iust. disp. 1. diffic. 11.* quem ne deseras videre, & etiam Lugo *de iust. to. 1. d. 6. sect. 2. n. 15. & seq. p. 7. res. 9.*

Serui capti in bello iusto possunt fugere, atque peccato.

10 Seruos captos in bello ita iusto, vt de iustitia capientium, & iniustitia aduersariorum constet, lethaliter peccare, si fugiant dominum suum, & teneri seipsos restituere, quamuis ad suos peruenerint, docet Molina *tomo 1. tractat. 2. disputat. 37. conclusion. 1.* qui etiam addit: suadentem fugam homini bello iusto capto, aut ad eam illum adiuuantem, teneri restituere domino valore mancipii, & si quæ alia damna illi vlterius inde sequantur.

Nisi promisserint esse non fugituros.

Contrarium tamen tenendum cum Lessio. *lib. 2. c. 5. dub. 5. nu. 24.* vbi affirmat posse seruos bello captos fugere, ad suos non tamen dominis persequentibus vi resistere, & probat hoc ex legibus ciuilibus, & multis rationibus. Vnde infertur licitum cooperari huiusmodi seruo fugam: modo scandalum, & aliæ circumstantiæ indebitæ absint, Secundò, idem esse iudicium de prole, quia non est deterioris conditionis suo parente. Tertiò idem ius permanere, etiamsi decies quis vendatur, nam iure belli seruus censetur, cuius primæua seruitus sic est constituta, etiamsi decies venierit. Limitantur tamen supradicta, nisi capti bello iusto promiserunt se non fugituros: tunc enim tenetur fidem seruare. Ita ex multis Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 1. c. 1. dub. 6. nu. 6.* qui etiam *dub. 7. num.* 3. notat seruos bello iusto captos, non solum in patriam fugere posse, sed etiam alibi extra hostium confinia. Licet contrarium doceat Fagundez *de iust. lib. 2. c. 2. nu. 11. p. 7. t. 7. res.* 10. Limitatur secundò, vt seruus non possit tuta conscientia fugere, cùm commodè potest se pecuniè redimere; Ius enim gentium solum concedit, siue permitit, vt seruus fugiat, quando aliter libertatem recuperare nequit. *ibid. §. Nota.* in fine.

Vel pecunia se possit redimere:

Venditi tamen possunt etiam fugere.

11 Quæres, An si Dominus, qui seruum cæpit in bello iusto, eum alteri vendiderit, tuta conscientia talis seruus possit fugere ab eo, qui illum emit; Resp. Poterit, quoniam emptor tacita eiusmodi conditione emisse intelligitur: nec eidem venditor plus iuris in emptorem transtulit, quam ipse haberet. Et ita docet Azorius, *to. 2. lib. 2. c. 34. q. 3.*

12 Quæres secundò, An famulos, non seruus, qui ob stipendium, vel causa

edi-

edifcendi officium cum domino conuenit certum annorum numerum peccet mortaliter si à Domino fugiat; Respondeo cum P. Nauarro *lib. 3. cap. 1. n. 204.* non peccare, si aliqua causa rationabilis adsit, vt si dominus asperæ sit conditionis, & eum malè tractat, aut nimis parcè cibari præbet, ita vt vix ad eum sustentandum sufficiant, vel si non eum bene doceat officium, vel si melior occasio illi sese offerat à seruitute aliena, & vtilior viuendi modus. Non enim tenetur, cùm notabili suo de nouo emergente damno stare, contractui, neque dominus est rationabiliter læsus. At peccat mortaliter primò si ex fractione obligationis sequatur domino damnum notabile, vel quia non inueniat alium, vel quia in tali occasione recessit, ex quo notabiliter dominus damnificatur, in quo casu tenetur se domino restituere. Secúdò aliqui putant etiam mortali peccare, si abeat absque vlla causa quamuis nullum damnum domino sequatur. Existimo tamen cum Nauarro non peccare mortaliter, sed tantum venialiter, quia volatio fidelitatis, cum abest iniustitia solùm est peccatum veniale. Et hæc omnia docet Trullench. *in Decal. tom. 2. cap. 2. dub. 6. n. 6. Ibid. §. Non deseram.*

Non autem, qui ob stipendium, vel alia de causa cum domino conuenit nisi adsit rationabilis causa.

13 Seruus verò, qui in pęnam delicti iustè condemnatus est in seruitutem, quamuis communis, & probabilius est eum non posse licitè fugere: tamen non caret probabilitate, quod possit fugere: oblata occasione commoda, præsertim si seruitus sit calamitosa, quia contrarium est durum, & supra conditionem humanam. Ita Gaspar. Hurtad. *de iustit. disputation. 1. diff. 21. par. 7. tom. 7. resol. 12.*

Seruus ex pęne delicti quando possit fugere.

14 Quod dictum est de reliquis seruis, multo magis procedit in seruis Turcarum, & Maurorum, qui non solùm possunt fugere, sed etiam ab illis auferre quidquid potuerint, sibique retinere, & expendere, etiam in quacunque maxima quantitate. Et ita docet Lessius *lib. 2. cap. 5. dub. 5. num. 18.* contra Filiucium *tom. 2. tractat. 28. p. 2. c. 3. num. 36.* & Azorius *t. 2. lib. 2 c. 34. q. 7 p. 7. t. 7. res. 11.*

Serui Turcarum, & Maurorum, possunt licitè fugere, & ita pe re quantum possunt dominis.

15 Variis porrò modis libertas acquiritur à seruis. Primò per domini manumissionem, siue dominus gratis, siue ex pretio, conuentione seruum manumittat. Secundò. Si dominus, vel alio eo sciente, nec contradicente, vel post factum approbante, infantem seruum exponat: quod idem est, si ægrotum seruum derelinquant eique alimenta non præbeat: in quibus casibus non incidit seruus in dominium illius, qui eius derelicti, vel expositi curam suscipit. Tertiò. Si à domino Iudæo vel infideli circuncidatur. Quarto. Si seruum suum aliquis hæredem instituat, vel tutorem filio suo relinquat: nam eo ipso censetur concedere ei libertatem. Quinto. Si vir solutus, & nullo alio impedimento ligatus ancillam etiam solutam, quam posset in vxorem accipere, habuit vt concubinam vsque ad mortem: tunc enim, si nihil de ancilla, & filiis ex ipsa habitis dixit, liberi manent, *ex l. vltim. C. communia de manumissio.* Ad quod priuilegium duo requiruntur, nempè quod non dimiserit ancillæ turpem vsum ante mortem, & quod filii nati non sint ex concubitu damnato, sed ex soluto, & soluta, *p. 7. t. 7. resolution. 16.* Sexto Machadus *de perfection. tom. 6. p. 7. tract. 13. documen. 9. num. 4.* refert nõnullos asserere, seruum siue masculum, siue fæminam solicitatum à Domino ad turpia, acquirere libertatem. Sed hoc non est ita certum, sicut certum est, illos posse fugere sine peccato: si autem post hanc fugam seruus aliquid acquirat, domino acquirit, quia verè adhuc illius domini seruus est, & cessantibus his causis ad eum reuerti tenetur. Ita Megala *in par. 2. libr. 2. capit 19. quæstion. 3. num. 33. Ibidem resolution. 13.* Septimò. Si persona libera matrimonium contrahat cum serua ignorans seruitutem, domino, vel tradente, vel certè sciente, & non detegente seruitutem, eo ipso serua persona fit libera *ex Authentic. de nuptijs. §. Si verò ab initio*, & est communis Doctorum. Idem est si dominus ancillam in vxorem tradat homini libero seruituti, non igna-

Acquirunt libertatẽ per manumissionem Expositionem, vel derelictionem

Circumcisionem.

Institutionem hæreditatis, vel tutelæ.

Concubinatum domini soluti cum ancilla item soluta.

Sollicitationem ad turpia.

Matrimoniũ liberæ person e cum serua.

to, sed tamen dominus dotis instrumẽtum ancillæ conficiat; *ex leg. vnica §. Sed si quis homini* Hurtadus *de iustit. disputat. 1. difficult. 22. ibi resolut.* 12. Octauò. Si seruus adoptetur à domino, vel actis interuenientibus seruum alium suum nominet, eo ipso, sine alia manumissione liber confestim efficitur. Iustinian. Imperat. *in Institut. lib. 1. tit. de Adoption. §. vlt. ibid. resolution.* 15. Nonò Serui Christianorum, qui in tribunali Sanctę Inquisitionis damnantur tanquam hæretici remanent ipso facto liberi: Fagundez. *de iust. libro 2. capit. 7. num.* 13. licèt afferat contrarium seruari in Inquisitione Lusitana. Addit Castrus Palaus *tomo 1. tractat. 4. disputation. 5. punct. 26. num.* 18. quod si seruus infidelis dominum apostatante à fide, bono zelo, inquisitoribus denunciauerit, & si nullibi inueniatur concessa illi libertas: at certè danda illi est præcipuè si spes subsit facilius ad fidem conuertendum. *ibid. resolution.* 17. Decimò. Comparatur libertas per leges aliquorum locorum, prout teste Rebello, in Gallia seruatur, vbi serui omnes liberi fiunt, ne pauperes indigenæ fame premantur non inuenientes dominos, quibus inseruiant, si aliunde serui, & ancillæ exteræ asportarentur. Lugo *de iustit. tom. 1. disputation. 6. section. 4. num.* 39. qui etiam ait extare Bullam Pii V. quæ incipit *Dignum, & rationi congruum*, & Pauli III, quæ à Pio *ibid.* citatur, in quibus conceditur, & renouatur facultas conseruatoribus Vrbis Romæ, vt quotcunque captiuos Christanos iam factos, ad dictos confugientes, & libertatem proclamantes liberare possint, eosque sic liberos factos pro liberis hominibus, & Romanis ciuibus vbique terrarum habendos esse decernitur, quod tamen priuilegium non putat extendi extra dominium temporale Pontificis, ita vt domini vbi primum inueniunt seruos suos extra illud Territorium, eos sibi in pristinam seruitutem reuocent *ibidem resolution.* 18. 11. Seruus infidelis Domini infidelis, vel hæretici, si conuertatur ad fidem, manet ipso iure liber licèt postea dominus conuertatur ad fidem; quod simul cum seruo conuerteretur dominus ad fidem, non perderet dominium serui. Ita Sanchez *in opuscul. tom. 2. lib. 1. c. 1. dub. 5. num. 5. ibid. res.* 41

Vel seruæ cum libera seruitutis non ignara si à Domino fiat.
Adoptionem serui factam à Domino.
Damnationem Domini hæretici.
Leges aliquorum locorum.
Et Conseruatores Vrbis Romæ

16 Nota cum Sanchez *de matrimon. lib. 7. disp. 24. num. 22.* deberi naturaliter, & in foro conscientiæ, libertatem ancillæ a Domino promissam: at quia tantùm est promissio, antequam manumittatur, non erit libera serua, ac proinde nec filii eo tempore nati; tenebitur tamen Dominus ratione damni emergenti, & fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri, & prol. *p. 7. t. 7. res.* 54.

Conuersionem ad fidem libertas seruis à Domino promissa, debetur illis in conscientia.

17 Nota secundò: Quòd licet expediat, & sit opus pium concedere seruis libertatem, cum omnia iura illi faueant; cùm tamen omnes ferè serui hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec vtilis erit, nisi fortè serui sint boni, & industria sua facile alimenta quærere possint, aliter enim sicut otiosi, & fures ac in carceribus, & furcis vitam finiunt Sanchez *in opusc. t. 1. lib. 1. c. 1. dub. 10. p. 7. t. 7. res.* 35.

Non tamen si non sit alla futura vtilis.

18 Multis item modis possunt serui se redimere. Primò ex suo, quando dominus eis concedit aliquid, vt habent tamquam suum. Secundò ex aliena pecunia, vt puta sit rogata ipsorum alius redimat, vel si ipsi serui ab aliquo pecuniam donatam accipiant ea conditione, vt redimant. Tertiò si alius inter viuos, vel testamento spontè sua aliquid relinquat hæredi suo vel legatario libera ea conditione, vt seruum Titii Stichum redimat. Cùm autem hoc modo seruus redimitur non datur ei pecunia, sed domino, a quo seruus emitur, vt fiat liber. Quartò Potest seruus se redimere nummis ab alio acceptis ea conditione vt eos illi postea restituat manumissus, & liber effectus *p. 7. tr. 7. res.* 43.

Modi quibus serui se redimunt.

19 Si Domini violent iura seruorum per iniuriam notabilem, non solum peccant mortiferè, sed etiam ad restitutionem tenentur iuxta iniuriæ, aut damni momentum, & nocumentum. Leuiores tamen iniurias pote-

Seruis interdum talis infertur à Dominis iniuria, vt adsit obligatio restituendi

stat

Digitized by Google

runt domini seruis suis resarcire, remittendo aliquid illis de consueto labore, aut commerito supplicio, vel liberalius eos tractando quoad victum, & vestitum. Si tamen iniuria sit atrox, interdum non resarcietur, nisi manumissione. Ita Fagundez *de iust. tom. 2. lib. 2 cap. 5. num. 4.* & alij: licèt Lugo *de iust. tom. 1. disputat. 3. sect. 2 numer. 19.* contrarium teneat quoad manumissionem. *part. 7. tract. 7. resolut. 19.*

20 Qui seruum alienum occidit, aut ita percutit; vt illum ineptiorem ad seruiendum, minori iuæ valoris reddat, ad binam restitutionem tenetur Domino, scilicet, & seruo, secundum Molinam *de inst. tom. 1. tract. 2. disput. 38.* At Lugo item *de iust. tom. 1. disput. 3. sect. 2. numer. 20.* existimat non restituendum seruo nisi ex iniuria sequatur illi aliud damnum circa victum, vestitum, aut cætera necessaria ad vitam humanam. Vtrumque igitur probabiliter sustineri potest, *part. 7. tract. 7. res. 20.* **Occidens, vel mutilans alienum seruũ ad quid teneatur.**

21 Seruus propriè dictus, nimirum nam Christianus in bello captus, emptus, aut dominatus non potest habere plenum, & absolutum in alicuius rei dominium, cùm non habeat sui corporis. An possit habere imperfectum; & secundum quid? Megala. *part. 2. lib. 6. c. 19 q. 2. num. 15.* & alij negant: quia quidquid serui nostri ex qualibet causa acquirunt, nobis acquirunt. *l. acquiritur §. igitur. ff. de acquirend. rer. domin. & leg. id vestimentum. ff. de pecul.* dicitur, seruum non esse dominum vestimenti quotidiani; quia qui ab alio possidetur, nihil possidere valet. Ego verò cum Fausto *in spec. disput. 1. quest. 19. num. 4.* probabilius puto, quod seruus habere possit imperfectum dominium aliquarum rerum, quas non teneatur tradere domino: & præcipuè in his casibus. Primò, si accedat consensus domini tacitus, vel expressus. Secundò, si aliquid sibi detur, cum conditione, vt nihil acquiratur domino. Tertio, si aliquid sibi detur intuitu sui propter seruitium factum ab ipso. *part. 7. t. 7. res. 31.* Quartò, si quid sibi detur in compensationem iniuriæ. *ibidem resolut. 29.* Quintò, si aliquid sibi subtrahit de victu assignato, absque domini incommodo. *resol. 32.* Sextò, si aliquid acquirit ex turpi corporis vsu *resolut. 29.* Septimò, si cum hac pecunia aliquid lucratur, verbigratia, per ludum, siue licitum, siue illicitum. *resolut. 30* Immo, in his casibus puto, seruum acquirere absolutum dominium, ita quod dominus nõ possit ea sibi auferre; & si auferat ipse possit occultè sibi cõpensare *ibidem res. 33.* Adde, quod si seruus tempus destinatum labori in ludo, vel alio negotio transigisset, non teneretur restituere lucrum ludi, vel negotij, sed solùm damnum secutum ex operarum remissione, Rebell. *p. 1. lib. 1. quest. 11. sect. 2.* Leges ergo, & iura in contrarium, in fauorem seruorum miserabilium mitigatas esse per consuetudinem, quia eos conspicimus sua pecunia se redimere, dicendum est. *p. 2. tr. 17. res. 58. & p. 5. t. 8. res. 26. & p. 7. t. 7. res. 33.* **Seruus non potest habere perfectũ dominium rerum.** **Potest tamen imperfectam.** **In multis casibus.**

22 Serui de iure naturali possunt contrahere, & obligari, idest actiuam, & passiuam obligationem habere; nam etsi seruitus ea, quæ sunt iuris ciuilis tollat, tamen ea, quæ sunt iuris naturalis inuiolata relinquit, vt *in leg. quod attinet. ff. de reg. iur. & iuxta §. sed naturalia, instit. de iur. natur. gent. & ciuil.* Inde fit, vt in foro conscientiæ tam ipsi serui, quam illi, qui cum illis contrahunt, siue sint domini, siue extranei ad obseruationem contractus teneantur. *p. 7. t. 7. res. 24.* **Serui validè contrahunt, & obligantur.**

23 Non possunt facere eleemosynam de bonis dominorum. Ratio est, quia non habent administrationem vlla bonorum domini. Excipiuntur tamen quinque casus. Primus, si sit extrema necessitas. Secundus, si detur modicum quid, & rarò, præsumitur enim probabiliter consensus Domini. Tertius, quotiescumque adsit eiusdem consensus saltem interpretatiuus. Quartus, quando probabiliter speratur ratihabitio, quæ tunc maximè est, quando haberet seruus administrationem bonorum. Quintus, quando de certa portione sibi assignata ad victum detraheretur aliquid per abstinentiam, modo id non cedat in præ- **Non tamen eleemosynam faciant de bonis domini, nisi in aliquibus casibus.**

Digitized by

iudicium Domini, si nimirum per hoc redderetur inhabilis ad seruitia. Et hæc omnia docet Filliuc. *to.2.t.28.c.5.n.95.p.7.t.6.res.34.*

Possunt validè contrahere Matrimoniū

24 Possunt non solùm validè, sed etiam licitè, absque vllo consensu domini, legitimo matrimonio copulari. Habetur in iure *cap. 1. de coniugio seruorum*, vbi sic definitum est: Nec inter seruos debent matrimonia vllatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis, & inuitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluenda. *ibid res.36.*

An vero vendi matrimonio copulati?

25 Quæres primò. An serui matrimonio copulati possint licitè vendi? Resp. distinguendo ex communi Doctorum sententia *in cap. 1. de coniung. seruor.* Aut seruus iniuit matrimonium consensu Domini: aut eo inscio, vel repugnante. Si primum, non licèt vendere. Si secundum, Nauarr. *in Man. cap.22.nu.34.* sentit, id facere licere domino absque peccato. Angelus tamen *in verb. matrim.3. Imped.4.num.5.* cùm alijs negat id iuris dominum habere. Sed vtraque opinio facilè conciliari potest. Etenim si Dominus premeretur graui necessitate, vel in patria, vel extra patriam, nec inueniret sufficiens pretium serui in loco, vbi est, vel in locis vicinis posset seruum vendere emptori peregrino etiã in longinqua, & remota loca; secus autem minimè licet Azorius *to.2.lib.2.cap.38.q.6.ibid.res.37.*

Et vxor sequi maritum seruum debeat?

26 Quæres secundò. An vxor serui debeat eum sequi in longinquam regionem ablegatum? Respondet Sotus *in 4. d. 35. q. 1.ar.1.* Si maritus seruus possit commodè vxorem eo ducere, id facere deberet, cui vxor parere iure coniugij cogeretur. Si vxor item maritum sequi commodè posset, tametsi eam ille non deduceret, sequi deberet; Secus autem si id commodè facere nequeat. *ibid. §. Quæres.*

Et cui magis obedire seruus.

27 Quæres tertiò: An seruus teneatur magis seruire Domino, quam vxori? Resp. Si seruus vxorem duxit inscio domino, aut inuito, magis debet præstare obsequium Domino; Secus si vxorem duxerit consensu domini. Hinc est, vt si eodem tempore Dominus aliquid seruo præcipiat, & vxor debitum petat: si seruus vtrumque præstare potest, ad vtrumque tenetur, si nequeat, potius, coniugi parere, quam domino debet. Filliucius *tom.2.tr.28.p.2.c.3.nu.62.p.7.t.7.res.38.*

Possunt dare mutuo & quomodo.

28 Si dominus concessit seruo administrationem peculij, potest dare mutuum, & accipere *l. si rogasti §. si fugitiuus. ff. de reb. cred.* Sin minus, quandocumque seruus mutuum det, is qui accipit, obligatur domino, non seruo dominus enim accipit ius ex contractu serui. *l. nec seruus ff. de pecul.* Denique si seruus mutuum accipiat, & quidem iussu, aut nomine domini, tunc dominus obligatur: sin minus, seruus obligatur naturaliter, hoc est si seruus fuerit adeptus libertatem, cogitur reddere mutuum, *l. quod attinet. ff. de reg. iur.* In casibus verò in quibus seruus acquirit sibi dominium de aliquibus bonis, dicendum est posse dare mutuum. *p.7.t.7 res.23.*

Non tamen profiteri in Religione.

29 Seruus sine licentia Religionem ingressus, profiteri nequit, *capit. Qui verè 16. quæst. 1.* vbi Concilium Chalcedonense excommunicationis gladio Prælatum vulnerat, qui sine licentia Domini recipit seruum in Monasterium; immò excommunicantur, qui seruos suadent dominum contemnere causa Religionis, *cap. si quis seruum 1. & 2.17. quæst.4. cap. Generaliter distinct.54.* Nec desunt Doctores tradentes, professionem serui, contradicente, vel ignorante domino, nullam & irritam esse, ea ratione, quia per confessionem Religiosus totum se Religioni tradit: sed id nequit seruus præstare, cum sit res alterius: nec Deus illam professionem, quæ est contra iustitiam, acceptabit. Ita Paludanus *in 4. dist. 38. quæst.4.* Vel saltem Dominus non obstante professione, seruum sibi repetere potest. *argum. cap. Nulli dist.54.* Elapso triennio dominus si non repetat, iuri suo renunciare præsumitur. *Auth. si seruus de Episcop. & clerio. cap. si seruus 2. dist. 54* quod si seruus longissimè à Domino distet, ita vt facile inuenire non potuerit, tunc enim elapso triennio

Contradicente, vel ignorante Domino.

ius

ius habet illum repetendi. *c. Si quis incognitus, 17. q. 2. versic. nisi sit tam longe, vt inueniri non possit*. Nec in his casibus potest dominus cogi seruum relinquere Religioni, accepto pretio; quia iure sui dominij, quod in illum habet, priuari non potest. Vide Sanchez *in summa tomo 2. lib. 5. c. 4. nu. 42. & seqq. p. 7. t. 7. res. 60.*

30 Certum autem est non teneri, nec posse seruos obedire Dominis in ijs, quæ per se mala sunt, vt quæ sunt contra ius naturale, vel ius gentium. & in ijs, quæ sunt contraria diuinis præceptis. In ijs verò, quæ Ecclesiæ, & legibus ciuilium Principum sunt contraria, considerandum est; an arctius obliget Ecclesiæ, vel Principis præceptum, quam Domini, & tunc etiam ipsi potius Ecclesiæ, quam Domino parendum est. Quod si Principis præceptum, vel Ecclesiæ non ita arctè obliget, vt velit anteponi præcepto domini, tunc poterit seruus tuta conscientia parere domino. Denique si res sit indifferens, nec bona, nec mala ex se, obediendum est Domino, & è fortiori multo magis, quando essent opera bona, & conformia legibus. Ita Azorius *to. 2. lib. 2. c. 38. q. 10 ibid. res. 48.* Serui in quibus teneantur obedire dominis.

31 Hinc inferas primo, An liceat seruis deferre litteras amatorias ad concubinam domini, de quo Vide V. Peccato cooperari, *numer. 5. & part. 7. t. 7. resol. 51.* An deferre amasiæ litteras domini.

32 Inferas secundò, teneri seruos defendere vitam dominorum cum periculo vitæ: ita Machadus *de Pers. confess. tom. 2. lib. 6. part. 7. tract. 13. docum. 1. n. 1.* Cui adhærent Trullench, & Fillucius, sed Molina *tom. 4. tr. 3. disp. 13. nu. 8.* putat dictas leges nimis rigidas esse, nec obligare seruos ad defensionem vitæ domini cum periculo suæ. *ibid. res. 49.* Defendere Dominum cũ periculo suæ vitæ.

33 Inferas tertiò: Posse seruos licitè obedire Dominis, si præcipiant ne audiant Missam, vel vt laborent in diebus festiuis, si sibi probabiliter, & grauiter nocerent non obtemperantes domino; nisi forte domini in Ecclesiæ contemptum iuberent seruos Missam omittere, tunc enim tenerentur eum audire. Ita Azor. *tom. 1. lib. 7. c. 7. qu. 1.* Licèt autem non desint Doctores excusantes seruos à peccato si propter solam reprehensionem Domini absque alio timore grauis damni, violent aliquod Ecclesiæ præceptum: tamen existimo cum Trullench *to. 1. lib. 3. c. 1. dub. 9. n 9.* solam duriusculam reprehensionem domini non excusare: quilibet enim tenetur præcepta adimplere per se loquendo, quoties ea potest adimplere, absque graui incommodo *p. 7. t. 7. res. 52.* Non audire Missam. & laborare in diebus festiuis, si graue sibi malum immineat à Dominis. Non autem ob solam reprehensionem Domini.

34 Inferas quartò: Seruos Christianos in partibus infidelium, qui præstant domino suo, sustentando eius brachium, etiam cum genua flectit, vel seruam, quæ gestat caudam dominæ suæ, & vna cùm illa genua flectit, non peccare, licèt id faciant in templo Paganorum; quia etiam extra templa idem obsequium præstant: quod autem idem faciant in templo, id se habet per accidens Azorius *to. 1. lib. 8. c. 27. q. 7 p 7. t. 7. res. 55.* Genua flectere cum Domino in templo Paganorum. Remigare in triremibus infidelium.

35 Inferas quinto: Christianos mancipia infidelium posse licitè remigare in eorum triremibus, vel eis aliqua obsequia ministrare in bello, vt dictum est supra V. *Peccato cooperari, num. 13. 14. & ibid. res. 56.* Et cibos vetito heris ministrare in die ieiunii. V. *Ieiunium nu. 40.* Sibi potius, quã Domino in casu necessitatis alimenta ministrare.

36 Quæres an serui in casu æqualis necessitatis possint alimenta sibi potius, quam Dominis ministrare? Resp. affirmatiuè, quidquid in contrarium sentiat Nauarrus *in manu. capit. 17. num. 60.* cui respondet Nauarra *de restit. l. 4. cap. 4 num. 28.* Et ratio est, quia regulariter secundùm ordinem charitatis plus diligenda est propria salus corporalis, quam proximi. Dico autem regulariter: nam si daretur casus, in quo salus, & vita domini esset Christiano populo, vel alicui Reip. necessaria. Et salus, & vita serui, minimè; tunc, secundùm eundem charitatis ordinem, teneretur seruus non sibi sed domino alimenta ministrare. *p. 7. t. 6 res. 66.* Nisi aliud necessitas requirat.

by Google

Non tenetur soluere gabellas Principibus infidelium.

37 Christiani mancipia infidelium non tenetur in conscienia soluere eorum gabellas,nec obstat eis seruitus;quia nomine lautum sunt serui, sed reuera liberi sunt. *Ibid.ref.65.*

Serui possunt puniri à Dominis, sed non pœnis atrocibus.

38 Certùm esse posse dominos punire seruos, non autem pœna attroci. Pæna verò atrox in proposito, præter mortem, de quo cum est dubium esset mutilationis, vulnerum,flagellorum publicorum per vias publicas, aut in alio loco publico,& aliæ similes.Item pæna attrox esset, tam grauia verbera percussione:adustiones, aut similia alia:quæ filium aut seruum exponerent vitæ periculo,at notabili diminutionis illius,vel periculo amissionis membri, aut partis illius. Procedere ergo potest Pater,aut dominus in puniendo filio, vel mancipio,ad verbera, & ictus ex quibus non immineat detrimentum notabile, aut læsio, etiamsi verberibus, aut alia percussione excorietur, aliquid, modo tamen delictum tanta pæna, sit dignum. Hinc non auderem damnare dominos,qui aduertent mancipia adipe, aut cera accensis, quando id moderatè fieret,& sine periculo vitæ,aut notabilis læsionis mancipii, quando delictum esset tanta pœna dignum,aut mancipium adeò esset durum,& incorrigibile,vt necessaria illi iudicaretur tanta pæna, vt corrigetur, & contineretur in officio. Semper tamen consulendum esset dominis, vt potius vtantur pœnis mitioribus. Ita Molina *tom.4.tract.3.disp.2 num.14.p.7.q.7.ref.21.* Item Molina citatus affirmat posse etiam seruos à dominis signari in facie quando periculum est amissionis illorum,nisi ita signetur.Et hanc sententiam communem esse testatur Machadus. *tom.2.lib.6.p.6.tr.12 docum.2 num.4.* Quamuis Ioannes de Pleuia *in curia Philip. tom.2.lib.1.c.7.n.3.* contrarium teneat, *ibid. ref.31.*

An cera, & adipe accensis.

An signari in facie?

An puniri in fuga?

39 Serui fugiunt ad suos,vel ad regna,vbi fiunt liberi si inueniatur à dominis licitè possunt puniri secundùm Lessium *lib.2.c. 15. de modo acquitr. dom. dub.5.n.27.* non quod illi peccent fugendo; sed quod hoc priuilegium de fuga videtur illis concessum hoc onere in fauorem dominorum. Alii tamen dicunt nullo pacto licitum esse dominis illos ob eam fugam punire: Si autem id faciunt ideò est quia illis non cõstat de fuga ad suos,& quia præsumant eos fugere ad diuagandum, *p.7 t.7.ref.40.*

Sunt irregulares.

Quid si susceperint ordines?

40 Serui sunt irregulares,ita Villalobos *in summa tom.1.tr.24.diff. 36. n. 1. & 2.* Hinc Marchinus. *de Sacram.ord.tract.1.p.10.c.3.nu.1.* asserit,seruum ordinatum, nesciente, aut contradicente domino, deponi: *cap. Seruorum de seruis non ordinandis*, & alibi: quæ doctrina accipienda est cum hac distinctione: Si seruus iste domino ignorante, vel contradicente solis minoribus initietur, debet sicut prius, inseruire; Si verò maiores ordines receperit, ius retinet, vt dato pretio, vel simili seruo, fit liber. Interim verò etiamsi esset factus sacerdos,debet seruire in iis, quæ sacerdotalem statum non dedecent. Nauarrus *Man.c.25.num.103.§.16.* Quod si Episcopus alterius seruum scienter ordinauerit,absente,vel ignorante domino seruus fit liber. Sed Episcopus duplicatum domino pretium reddere tenetur. *cap. si seruus absente dist.54.* Item si seruus sciente,vel non contradicente domino ordines recipit libertatem secundùm omnes consequitur. Vide Auilam *de cent. dis.3.dub.vlt. p. 7.t.7.ref.53.*

Confugientes ad Ecclesiam gaudent immunitate, & quando restituendi domino.

41 Si seruus confugiat ad Ecclesiam propter seuitiam Domini, postquam dominus eius de immunitate sua Clericis iuramentum præstiterit; ad seruitium sui domini redire compellitur,etiam inuitus: alioquin à Domino poterit occupari *c. inter alia §. Si verò seruus de imm.eccl. & l.præsenti §.fi.C. de his qui ad eccl.conf.* quæ decisio procedit cum delictum serui paruum aut nullum fuit, tunc,n. iuramento præstito videtur sufficiens securitas seruo dari, & peiculum immoderatè castigationis tolli: At si delictum graue sit regulariter iuramentum non sufficiet,sed securitatem aliam debet daret dominus alias non obligabitur Prælatus seruum tradere:sic tradit Glossa. *in dicta lege præsenti,versio.*

aut

aut propter delictum, & pluribus firmat Farinac. *in append. de immun. c. 4. n. 76.* Quod si Dominus hanc securitatem noluerit, vt non potuerit concedere, credo compellendum esse dominum ad vendendum seruum, neque debere illi tradi. §. *fin. inst. quibus alien. licet. vel non*. Et dicta procedunt de seruis fidelibus, *p. 7. t. 7. res. 59.* quid autem dicendum de serui infidelibus. Vide Trullench. *in Decal. to. 2. l. 4. c. 2. dub. 6. num. 2.* & supra V. *Immunitas Ecclesiarum. num. 12.*

42 Christiani serui fidelium si tempore Paschatis non habeant Copiam Confessarii non tenentur elicere actum contritionis de peccatis mortalibus perpetratis, quia quando Ecclesia obligat ad aliquem actum externum non tenemur ad internum, si externus actus haberi potest; eo quod ad internum secundariò obligamur. Ita Suarez *dis. 15 de pœn. sect. 6. n. 14.* quam oppositum sentiat Henr. *lib. 1. c. 6. n. 8. p. 7. t. 7. res. 61.*

Non tenentur in Pascate elicere actum contritioni, cum non habent copiam confessarii.

43 Quæres an licitum sit exponere se ludo cum periculo remanendi mancipium in triremibus. Respondeo hoc esse admittendum a Principibus duabus conditionibus concurrentibus. Primò quod hoc efficiatur propter necessitatem publicam, vt quando armandæ essent triremes, & mancipia, sufficientia aliique remigantes non adessent. Secundò vt ad talem ludum non admittantur persona, quæ graue detrimentum suæ familiæ afferet. Tertio vt euitetur periuria blasphemiæ, &c. *Ibid. resolution. 43.* Serui Clericorum gaudent foro Vide *Immunitas Ecclesiastica num. 18. & p. 7. t. 7. res. 61.* Serui religiosorum possunt implere præceptum communionis paschalis in eorum Ecclesiis. Vide V. *Regula rium num. 6.* Possunt conuersari cum hero excommunicato. Vide V. *excommunicationis num. 39.* An possint in rebus illicitis ministrare. Vide V. *Peccato cooperari num. 4. & 11.* An possint reuelare conseruos furantes. Vide V. *Restituere num. 17.* An possit condere Testamentum, esse Testes, emittere Votum. Vide suis locis. An possint cum nummis domini quiescentibus negotiari, & lucrum suum facere seruando dominum indemnem, dictum est V. *Negotiari n. 4.*

Quando licitum exponere se ludo, cum periculo remanendi mancipium in Triremibus.

SIGILLVM.

1 Sigillum est obligatio occultantque ab alio secretæ detecta sunt. Est autem duplex, naturale, & sacramentali: vtriusque auctor Deus est primi, vt auctor naturæ; secundi, vt auctor gratiæ. Finis primi est bonum proximi: secundi reuerentia Sacramenti eiusque facilitas. Quare primum aliquando frangere licet, scilicet ob bonum publicum, quod præferri debet priuato. Secundùm nullo modo, nec si totus orbis, nec si tota fides Christiana periret, quia numquam licet iniuriam facere Sacramento, *p. 9 t. 11 r. 1* De sigillo naturali dictum est sub V. *Secretum*, nunc de Sacramentali.

Sigillum quid? Quotuplex? Quare institutum? Et qualiter seruandũ?

SIGILLVM SACRAMENTALE.

Quid.

1 † Sigillum sacramentale est obligatio occultandi ea, quæ in Confessione vel propter Confessionem scita sunt Dixi *vel propter Confessionem*: nam non solus Confessarius ad sigillum, sed etiam omnis ad quem notitia Confessionis quoquo modo pertigit, vt dicemus †.

Sigillum sacramentale obligat cælare Confessionem.

SIGILLVM SACRAMENTALE

Ad quos se extendat.

In primis Confessarium.
Etiam fictum.
Etiam laicum.

2 IN primis ergo sacramentale sigillum seruare tenetur Confessarius, non solum verus, sed etiam fictus. Si enim laicus, fingens se Sacerdotem confessionem audiret, teneretur illum tacere sub sigillo non solum naturali, sed etiam sacramentali; nam eo ipso, quod pœnitens bona fide venit ad Confessionem animo efficiendi Sacramentum, reuelatio Confessionis cedit in iniuriam Sacramenti, Ochagauia *de sacr. tr. 3. de sigillo q. 2. n. 4.* & alij, contra Toletum *l. 3. c. 16. n. 15. p. 5. t. 11. res. 15.* Immò id etiam procedere contra Ochagauiam *num. 6.* si laicus non se fingeret Sacerdotem, sed pœnitens ipsi bona fide confiteretur, existimans in absentia Sacerdotis absoluere posse: nam etiam tunc cognosceret peccata in confessione intentionaliter sacramentali Hurtadus *de sacr. disput. 12. diff. 3. Ibid. resol. 13.*

Etiam si adhibeatur in necessitate non tanquam Confessarius.

3 Contra verò, ait Sotus *in 4. d. 18. q. 4. art. 7.* & post illum recentiores communiter, si laicus audiat Confessionem ex aliqua necessitate: nam tunc non cognoscit peccatum ex confessione sacramentali, ne intentionaliter quidem. Quod à fortiori dicendum foret cum Maldero *de sigillo c. 23.* in casu, quo laicus assumeretur cum Sacerdote, ad maiorem erubescentiam Confessionem auditurus. Sed Fagundez *pr. 2. lib. 6. c. 6. n. 5.* ait sigillum sacramentale obligare etiam in hoc casu, nam Confessio illa fit modo sacramentali, quod satis est ad obligationem sigilli, cum sigillum sit gratiæ pœnitentis, & gratiæ sint ampliandæ. Stando autem in prima sententia, aduertit Onuphrius *de sigillo sect. 3. q. vn. dub. 5.* laicum illum adeò stricto sigillo teneri, vt nec iudex illum possit interrogare, nec ipse ex metu mortis reuelare. *part. 5. tom. 11. res. 14.*

Aut audiat Confessionem publicam in naufragio &c.

4 Ex quibus patet, in Confessione, quæ fit in naufragio, peste, & similibus casibus publicè, obligari ad sigillum tam Confessarium, quàm circumstantes, vt nec inter se loqui possint de peccatis auditis. Fagundez *cap. 5. num. 1. p. 5. t. 11. res. 23.*

Et Confessarius quilibet, etiam si audire incipiat Confessionē inuitus.

5 Tenetur autem Confessarius siue verus, siue fictus, ad sacrum sigillum, etiam si Confessionem audire incipiat inuitus, si reuera pœnitens peccata sua bona fide ei communicat; siue ille, qui propè confessionarium constitutus inuitus audit confessionem Malderus *caput. 9. part. 5. tom. 11. res. 34.* Item etiam si pœnitens non afferat dolorem, & propositum sufficientem, ait Ochagauia *de sacr. tr. 3. q. 2. n. 7.* Secus si nullum, nam in primo casu pœnitens habet intentionem confitendi sacramentaliter, in secundo non ita. At Suarez *in 3. p. tom. 4. disp. 33. sect. 2.* putat obligari etiam in hoc casu, si pœnitens habeat animum se accusandi, vt Ecclesiæ aliquo modo satisfaciat. *p. 5. t. 11. resolut. 26.*

Item quicumque notitiam Confessionis haberet mediate vel immediate.

6 Deinde, tenetur seruare sacrum sigillum is, cui Sacerdos alterius Confessionem impiè reuelaret, & qui ab hoc iniquè audiret, & sic successiuè: quicumque enim habet notitiam ortam ex Confessione, siue licitam, siue illicitam, mediatam siue immediatam, tenetur sigillo; † quia vbi semel peccatum afficitur obligatio obligatione sigilli ratione sacramenti, semper transit cum hoc onere † *p. 5. t. 11. resol. 7.*

Etiam cum licentia pœnitentis.

7 Contra verò, ait Hurtad. *de sacr. disp. 12. diff. 3.* si cui Confessarius reuelaret Confessionem de licentia pœnitentis: nam in tali casu pœnitens cedit iuri suo, & tollit à Confessario obligationem sigilli. Sed ego censeo cum Moscoso *tract. 7. cap. 15. nu. 7.* obligari ad sigillum etiam hunc, & pœniten-

tem

Digitized by Google

tem dare licentiam Confessario cum hoc onere, saltem interpretatiuè, *p. 5. to. 11. resolut. 11.*

8 Id quod etiam dicendum est in casu, quo Confessarius parùm doctus de licentia pœnitentis consulit peritiorem circa aliquod dubium conscientiæ. In quo casu peculiare est, quòd consiliarius participat actum clauium quoad scientiam supplens defectum Confessarij, ita vt ex ipso & Confessario consurgat integer minister ad tale munus sufficiens. Ita Suarez *sect. 4. nu. 6.* contra Vasquez *in 3. par. tom. 4. disputat. 93. art. 4. dub. 2. num. 10. p. 5. t. 11. resol. 11. §. Sed hæc*, ante medium. † hoc loco Auctor retractat opinionem, quæ probabilior visa sibi fuerat *in part. 2. to. 15. resolut. 14.* — Ad petendum consilium.

9 Et eadem obligatione ligatur superior, à quo petitur facultas pro casu reseruato, siue pœnitens illi confiteatur, siue Confessarius ante, vel post Confessionem, auctoritatem ab eo postulet; quia peccatum detegitur illi vt habenti claues, & Christus non videtur dedisse potestatem casus reseruandi absque onere sigilli, aliàs Confessio fieret odiosa. Vbi etiam aduerte, quòd, cum Confessarius in tali casu non possit aliquo modo aperire superiori pœnitentem, cauere debet superior à nimia inquisitione, per quam venire possit in notitiam illius. Et hæc docet Præpositus *in 3. p. qu. 11. dub. 2. num. 23.* & alij multi, refragante Vasquez *vbi sup. num. 13. p. 5. t. 11. res. 12.* — Vel auctoritatem in reseruata. — In quo casu superior non potest inuestigare de pœnitente.

10 Immò existimo cum Fagundez *cap. 6. num. 23.* contra Suarez *vbi supra*, quòd si pœnitens, priusquam ad Confessionem accedat, consulat virum doctum de re pertinente, & in ordine ad confessionem, talis consiliarius teneatur ad sacrum sigillum: quia licèt talem notitiam non habeat ex confessione, vel per confessionem, habet tamen in ordine ad illam, & aliquo modo participat vsum clauis scientiæ, dirigendo pœnitentem ad confitendum, & faciendo id, quod facere deberet Confessarius, si doctus esset. Vnde rectè inquit Medin. *lib. 1. cap. 14. §. 36.* quòd talis consiliarius non posset talem notitiam manifestare Prælato præcipienti sub excommunicatione. *p. 5. t. 11. resolut. 41.* — Et consiliarius tenetur sigillo, etiam si illum consuluisset pœnitens.

11 Teneretur præterea ad sacrum sigillum, quicunque inueniret chartam, in qua quis sua peccata scripsisset. Ratio est, quia aut scripta sunt ad virum doctum pro consilio, aut ad memoriam iuuandam in confitendo. Et tunc aut confessa adhuc non sunt, aut iam confessa sunt. Et in primo quidem casu consiliarius assumitur tanquam persona necessaria ad confessionem: in secundò, schedula illa dici potest confessio inchoata: in tertio deinde peccata iam manent affecta sigillo confessionis, sicut si confessarius confessionem alicui reuelasset. Ita Fagundez *cap. 5. num. 16.* contra Sotum *de secreto qu. 4. dub. 3. num. 5. p. 3. t. 4. resolut. 112. & p. 5. t. 11. resolut. 27.* Vide V. *Iudex num. 3.* — ITEM tenetur, qui chartam peccatorum inuenit.

12 Rursus, immò potiori iure, tenetur ad sacrum sigillum, qui siue casu, siue industria confitentem audiret, quia iam audit in confessione. Quod etiam procedit de eo, qui intelligit confitentem per nutus, & signa, vel surdastrum altiùs confitentem. Ita Onuphrius *de sigillo, sect. 3. qu. vn. dub. 3.* & alij communiter contra Sotum *in 4. d. 18. q. 14. art. 5. p. 5. t. 11. res. 16.* — Aut confitentem audit. — Etiam per nutus.

13 Ipse autem pœnitens non tenetur seruare sacrum sigillum in non manifestanda pœnitentia, quia tota sigilli ratio ad fauorem pœnitentis spectat: peccaret nihilominus mortaliter contra sigillum naturale, si proderet ea, ex quibus confessarij fama vel honor notabiliter læderetur: præterquam in casibus, in quibus à iure exigitur, vt si à confessario ad malum solicitatur, &c. Tannerus *tom. 4. disput. 6. qu. 9. dub. 6. num. 135.* contra Paludanum *in 4. dist. 21. q. 3. nu. 61. p. 5. t. 11. resol. 9.* — Et (licèt non teneatur ipse pœnitens.)

14 At ex hoc non licet inferre quod interpres non teneatur seruare sacrum sigillum: quia, quamuis se teneat ex parte pœnitentis, qui eo mediante confitetur, nihilominus cognoscit peccatum pœnitentis ex confessione — Interpres confessionis.

inchoa-

inchoatiuè sacramentali; nam medio ipso & per ipsum confessio fit, & peccata clauibus subijciuntur. Et alioqui si pœnitentes scirent, interpretem non teneri sacro sigillo, nunquam illud adhiberent, quod multos remoueret, vel saltem rem retardaret à confessione, quæ multoties expedit fieri per interpretē. Henriq. l. 3. c. 19. n. 9. & alij quamplurimi, contra Sot. q. 4 art. 5. p. 5. t. 11. ref. 48.

Sub sigillo cadunt peccata.

Et quæcunque ad explicanda peccata dicuntur à confitente.

SIGILLVM SACRAMENTALE

Ad quæ se extendat.

† VIdeamus nunc, quæ sint, quæ cadunt sub sigillo sacramentali †.
15 Ad sigillum confessionis pertinent non solùm peccata mortalia, & venialia, nec non circunstantiæ, & ea omnia, quæ ad explicanda peccata sunt necessaria, sed etiam ea, quæ sunt vtilia, immò & quæ nec vtilia sunt, dum à pœnitente ad ea explicanda dicuntur. Et in hoc tolerari debent à Confessarijs, vt ad peccatorum manifestationem animentur, dum sciunt à Confessario seruanda esse sub sigillo. Ita Malderus *de sigillo c.* 18. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 112. *S. Dicas. & p.* 5. *t.* 11. *ref.* 15. *&* 38. Hinc si pœnitens imprudens complicem reuelaret, seruandus esset sub sigillo; immò potiori iure, quia ex reuelatione complicis cognoscitur sæpè numero peccatum pænitens. Malderus *ibidem*, & alij communiter *resol.* 111. *cit.* & eadem est ratio de quacunque persona in Confessione detecta, siue ad declarandam aliquam circumstantiam, siue ex imprudentia. Reginaldus *to.* 1. *l.* 3. *c.* 4. *n.* 41. *p.* 5. *t.* 11. *ref.* 24. in fine.

Vt Complices.

16 Pertinet etiam ad sigillum peccata, quæ absolutionem non merentur, vt si quis confiteatur propositum, etiam non reuocatum, prodendi Rempublicam, occidendi innocentem, &c. si pœnitens illud confiteatur cum animo se accusandi, & cum aliquali detestatione, quia tale propositum explicatur in Cōfessione tanquam obiectum prauum voluntatis præsentis; vnde non potest reuelari sine iniuria Sacramenti: & cum ex hac reuelatione secutura foret infamia pœnitentis, Confessio fieret odiosa. Secus verò si tale propositum explicaretur animo inducendi ad id Confessarium, vel illudendi illum, aut irridendi Confessionem, vel tandem vt quædam historia: nam tunc non adesset animus confitēdi. Fagundez *pr.* 2 *dub.* 6. *c.* 4. *num.* 26. & alij *p.* 5. *t.* 11 *ref.* 25.

Et propositum peccandi.

17 Cadit etiam sub sigillo pænitentia imposita: non enim potest Confessarius dicere in particulari, quam pænitentiam imposuit pænitenti, si illa sit signū culpæ mortalis certæ, aut dubiæ, aut peccatorum venialium specialium quoad numerum vel speciem. Secus si pænitentia sit ita leuis, vt ex illa colligi nequeat, nisi quod pænitens confessus sit venialia. Granado *in* 2. 2 *contr.* 7. *tr.* 11 *disp.* 6. *num.* 5. *p.* 5. *t.* 11. *ref.* 31.

Item pænitentia.

18 Præterea occultandi veniunt sub sigillo à Confessario defectus naturales pænitentis sibi ignominiosi, vt defectus natalium, &c. si ab ipso dicantur vt conducentes ad explicationem sui peccati, secus si dicantur incidenter, in quo etiam casu abstinere debet ab illorum manifestatione. Hurtadus *de sacr. disp.* 12. *diff.* 3. Immò Malderus *de sigillo, c.* 15. etiam in tali casu putat tales defectus cadere sub sigillo, *p.* 5. *t.* 11. *ref.* 29.

Et defectus naturales pænitentis.

19 At verò dona & virtutes pænitentis, quia quasi semper non manifestantur ad explicationem peccati, nec ex earum manifestatione redditur odiosa Confessio, non cadunt sub sigillo Malderus *cap.* 12. qui rectè notat, posse nihilominus pænitentem obligare Confessarium ab hæc dona cælandi sub naturali sigillo, *p.* 5. *t.* 11. *ref.* 30.

Non autem dona & virtutes.

Nisi pænitens sic se explicet.

20 Quæcunque etiam alicui communicantur extra Confessionem, quamuis dicantur cum protestatione, quod taceri debeant sub sigillo Confessionis, non cadunt sub sigillo Confessionis, sed tantùm sub naturali.

Quæ autem communicantur extra confessionem, obligant solum ad sigillum naturale.

turalis. Raynaudus *de immit. part. 1 capit. 3. quæst. 4. part. 5. tom. 11. resolu.* 54.

SIGILLVM SACRAMENTALE

An certis locutionibus frangatur.

20 DVbium est de quibusdam modis loquendi generalibus & remotis. † Et primò.

SIGILLVM frangitur si Sacerdos dicat, se audisse graue peccatum in monasterio, vel ciuitate.

21 Frangeret sigillum Confessarius dicens, se audiuisse in tali Monasterio peccatum graue; etiam si non nominet pœnitentem, vt ait Villalobos *tom. 1. tr. 9. diff. 73. n. 5.* Et Hurtadus *de pœnit. disp. 12. diff. 4.* idem docet de Confessario, qui infamaret ciuitatem alicuius generis peccati, quòd ex sola Confessione nouit, quando ipsi ciues in particulari, etiam pœnitentes, aliquo modo afficerentur infamia: quod facilè contingit, quando ciuitas non est ampla, & pœnitentes sunt aliquo modo suspecti. Et ratio est, quia tunc Confessio fit illis odiosa. Vide etiam Vasquez *in 3. p. to. 4. q. 93. art. 4. dub. 3. p. 2. t. 13. res. 13. & p. 5. t. 11. res. 35.*

Aut si superior Conuentus dicat Prouinciali, in ea domo facultatem in reseruata sæpius peti.

22 Dubitat Turrianus *de pœn. quæst. 11. artic. 11. disput 33. dub. 1.* an Superior localis, dicens Prouinciali, vel Generali, in ea domo facultatem quo ad reseruata sæpius postulari, frangat sigillum. Et concludit iniustè agere. Nam si id facit, vt Prouincialis habeat aliquam notitiam in ordine ad gubernationem externam, est periculum ex illa notitia, & ex aliis circumstantiis, vel cognoscatur peccatum aliquod subditi, vel sinistra illius intentio. Si verò absque hoc fine id faciat, talis manifestatio est inutilis & imprudens, contra bonam existimationem eius communitatis. Ita ille, & bene quidem *p. 5. t. 11. res. 45.*

Item si Sacerdos dicat se audiuisse Confessionem alicuius ad ipsum secretò accedentis.

23 † In particulari verò, si explicet pœnitentem, & dicat solùm in genere se audiuisse peccata Petri, vel eius Confessionem, regulariter non frangit sigillum †. Si tamen pœnitens ita secretò ei confessus esset, vt nollet id ab aliquo, v. g. à suo Confessario ordinario, sciri, ne ex hoc suspicetur subesse peccatum aliquod graue, tunc per talem locutionem frangeret sigillum, si non sacramentale, saltem naturale cui illum pœnitens se obligauit, siue expressè asserens ne id alicui dicat, siue tacitè, secretò ad ipsum accedens. Ita ex Nauarro Reginaldus *to. 1. lib. 3. c. 4. n. 34. p. 5. t. 11. res. 47.*

Aut se non absoluisse Paulum, v. g.

24 Frangeret quoque sigillum Confessarius, si diceret: *Non absolui*, v. g. *Paulum*. Nam quamuis multæ adsint honestæ causæ retardantes absolutionem absque defectu pœnitentis, ex tali tamen Confessarij dicto, absque additione causæ honestæ, colligitur, absolutionem non esse datam, ex defectu dispositionis, vel quia habuit casum reseruatum, & sic modo quodam confuso datur intelligi status pœnitentis: Ita Granado *in 3. p. contr. 7. tr. 11. disp. 6. n. 21.* & alij contra Henriquez *lib. 6. c. 2. num. 5.* Idem dicendum est cum Fagundez *pr. 2. lib. 6. cap. 5. nu. 9.* si Confessarius interrogatus, an Petrum absoluerit, dicat; *non absolui, quia propter superueniens impedimentum nondum Confessionem finiuit*; nam talis responsio statim offendit audientium aures, & malam opinionem de statu pœnitentis ingenerat, nisi alioqui probatæ, ac notæ virtutis esset, & conscientiæ. Aduertit tamen Suarez *in 3. p. t. 4. disp. 33. sect. 6.* sic interroganti responderi posse, *non absolui, quia nondum perfecit Confessionem*. Sed in hoc adhibenda est magna cautela, ne detur occasio credendi, quòd confessio sit longa propter peccata mortalia, vel extraordinaria venialia Granado *vbi supra*. Nota etiam hic, quod Confessarius dicens de peccatore publico, se non illum absoluisse, quia non videt pœnitentiam publicam de peccato, aut quia scandalo publico non satisfacit, frangit sigillum: quia non solum dat intelligere, quod non

Aut publicum peccatorem.

non fecit pœnitentiam, non satisfecit &c. quod est publicum, sed etiam quod confessus est illud peccatum sine vera pœnitentia, quod aliàs non constat, cùm potuerit verè confiteri, cum proposito scilicet, & promissione satisfaciendi, & postea non satisfacere. Solùm ergo dicere posset: *Feci officium meum, sentio cum Ecclesia Catholica, quod impœnitentes absolui non debeant*. Tannerus *tom. 4. disput. 6 quæst. 9. dub. 6. nu.* 127. Vbi etiam contra Sà V. *Confessor*, asserit, nec dici posse, quod publicus peccator suum peccatum confessus sit. *p. 5. t. 11. resolut.* 42.

Aut Petrum, confessum esse venialia.

25 Si Confessarius diceret, Petrum venialia confessum esse sigillum non frangeret: nam sine his non potest dari absolutio. Secus (ait Hurtadus *disput.* 12. *diff.* 4.) si dicat, confessum esse plura venialia; nam hoc est occultum. Sicut etiam (ait Malderus *cap.* 12.) si dicat, confessum esse venialia grauia. *p. 5. t. 11. resolut.* 49. nec si dicat se dedisse vnum Miserere pro pœnitentia Dian. & alij *p. 11. t. 5. resolut.* 14.

Et bonum erit, si sacerdos, neque dicet, aliquem esse nimis scrupulosum.

26 Frangere quoque sigillum, ait Granadus *disput.* 3. *num.* 3. Confessarium, si diceret pœnitentem suis minutissimis peccatis caput eius obtundere: quia dicit aliquid ignominiosum pœnitenti, ex quo ipse erubesceret: nam scrupuli propriè procedunt ex ignorantia. Sed reuera nomen *scrupulosus*, communiter denotat hominem timoratum. Benè ergò faceret Confessarius, si ab his quoque locutionibus abstineret. Sed secus non frangit sigillum. Coninch *de sacr. disput.* 9. *dub.* 1. *num.* 11. *p. 5. t. 11 res.* 50. & nouissimè *p. 10. t. 12. resolut.* 34.

SIGILLVM SACRAMENTALE

An aliquando aperire liceat.

SIGILVM non potest aperiri. Ad tuendam vitam.

27 IN nullo penitus casu sigillum sacramentale aperire licet inuito pœnitente. Non ad tuendam vitam propriam, nec ad bonum siue temporale siue spirituale totius mundi. Quod enim Confessarius vitam potius debeat amittere, docent contra Gabrielem *in 4. dist. 21. quæst. 1 art. 3.* DD. quos citat & sequitur Turrianus *de pœnit. disput.* 33. *dub.* 5. & ratio est, quia reuerentia debita sacramento præponderat omni bono, siue priuato, siue publico *p. 5. t. 11. resol.* 1. in fine, & 46. & *p. 11. tr. 8. resol.* 50.

Et sic Sacerdos non potest retrocedere propterea quod in Confessione audierit in ingressu syluę parari sibi insidias.

28 Vnde primò, si Sacerdos iter agens cum alijs, ab vno sociorum audiret in Confessionis, sibi in ingressu syluæ parari insidias, tenetur potius mori syluam ingrediendo, quàm fuga, aut retrocessione Confessionem suspectam reddere. Idque etiam si esset in peccato mortali; nam deberet sibi prouidere de actu contritionis, & ingredi. alioqui socij irreuerent in pœnitentem, qui factum reuelauit. Licèt enim talis retrocessio de se non foret manifestatiua sigilli, esset tamen manifestatiua ex circunstantijs: supposito quòd nullo honesto titulo rem totam cooperire posset absque eo, quod Confessionis factæ suspicio oriri possit. *p. 5. t. 11. res.* 46. §. *Ex quibus*.

Nec communionem omittere sacri sanguinis, cui sciuerit admistum esse venenum.

29 Secundò, si Sacerdos ex Confessione cognosceret, in vino, quod consecrare debet, immistum esse venenum, nec posset, aut sacrum omittere aut, vinum aliud petere sine suspicione reuelatæ Confessionis, teneretur tale vinum sumere, & Deo se commendare, etiam si esset in malo statu, & non posse confiteri. Sotus *in 4. dist.* 18. *quæst.* 4. *art.* 5. quia fractio sigilli, etiam indirecta, est per se & intrinsecè mala; vnde nulla potest necessitate iustificari. *ibid.* §. *Secundo.*

Quid si Confessarius interrogetur sub iuramento, num Petrus tale peccatum confessus sit?

30 Quod si quis impiè Confessarium interroget sub iuramento, an in Confessione peccatum aliquod audierit, respondet Sotus *ibidem* non posse negare, quia mentiri in nullo casu licet; sed debere obiurgare interrogantem, quamuis iudicem, quòd talia interroget. Ego verò existimo cum

Graffio

Graffio *part.1.lib.1.cap.23.num.* 3. posse iurare, se illud nescire, sub intelligendo, *tanquam hominem subiectum*. Et si compellatur iurare, an audierit, idem iurare posse subintelligendo, *tanquam purum hominem*. Et tandem si impius vrgeat, an audierit vt Deus, iurare etiam posse, se non audisse, subintelligendo *ad modum causæ principalis*. Et ratio est, quia cum his restrictionibus non iurat falsum, & amphibologia ex rationabili causa non est illicita, vt dictum est V. *Iuramentum*, *à n.* 8. Immò Confessarius teneretur sic respondere, quando, silendo, vel respondendo in genere, generaretur suspicio, quòd pœnitens peccatum illud commiserit. Ex quibus reprobanda est opinio Altisiodorensis *lib.4.t.6 c.3.quest.7.* quòd in tali casu Confessarius reuelare possit Confessionem, ne sit periurus, *p.3.tr.6 res.30.§.Sextò, & p.5.t.11. res.43.*

31 Aduertit tamen Granado *in 3.p.contr.7.t.11.disp.6.num.4.* quòd si peccatum sit tale, vt melius consulatur famæ pœnitentis, illud non negando, quàm negando, respondere potest his, aut similibus verbis; *Peccata sua confessus est, & ego illum absolui*: vel *functus sum officio meo*. Nam si meretrix publica, v.g. confessa sit peccata carnalia; Confessarius absolutè negans se tali a audisse, ingeret rudi populo suspicionem, quòd non sit ritè confessa. Sic etiam si quærat sacrista vel minister Missæ, an apponenda sit particula pro communione Petri, respondeat, id ab ipso Petro quærendum esse, *p.5.t.11.res.43.§.Non desinam.*

Et quid sit in tali casu crimen tale sit, vt maius pœnitenti præiudicium fieret ipso negante, quàm affirmante.

32 Quando pœnitentes ferre debent testimonium suæ Confessionis, vt sunt multoties famuli Principum, filij familias &c. si Confessarius quempiam non absoluit, ait Henricus *lib.3.de pœn.c.22.n.4.* dare ei posse schedulam, vel non dare, prout ei libuerit: nam si non det, vti iure suo, non dando schedulam indignis; si verò det, magis fauere sigillo; nam pœnitens absque schedula venire potest in suspicionem apud sodales, dominum, patrem, &c. Sed Coninch. *de sacr.disp.9.dub.1.n.14.* docet, absolutè teneri dare; quia sic non mentitur, schedula enim non est de absolutione, quam non obtinuit, sed de Confessione, quam reuera fecit, & aliàs aliquo modo franget sigillum, *p.5.t.11.res.22.& p.11.tr.5.r.14.*

Dare nè debet testimonium cõfessionis ei, quẽ non absoluit?

33 Petes: Quid, si Confessarius non possit aliter suum peccatum confiteri, nisi reuelet peccatum in Confessione auditum: Respondeo, debere illud peccatum tacere. Nam materialis integritas non est de essentia Confessionis, sed solùm de præcepto, & quidem minori, quàm sit præceptum seruandi sigillum. Tannerus *de pœn.disp.33.dub.3.* & alij contra Sotum *in 4.dist.18.q.4.art.5.* cuius sententiam in nullo prorsus casu sustinendam puto, *p.5.t.11.res.9.*

Et confiteri peccatum auditū, si aliter peccatum suum explicare non potest.

34 In vno ergo casu tantùm licitum est Confessario reuelare Confessionẽ, quando nimirum pœnitens dat ei licentiam. D. Thomas *in 4. dist.21.q.3.art.3.* & alij. Quia licèt sigillum imperatum fuerit in dignitatem sacramenti, principaliter tamen institutum est in fauorem pœnitentis, vt Confessio facilis & suauis esset: ergo, eo ipso quòd pœnitens cedit iuri suo, nulla fit iniuria sacramento: quemadmodum, si quis alicui aliquid sub iuramento promitteret, remittente illo obligationem, nulla fieret Deo iniuria in non seruato iuramento, *p.5.t.11.res.10.*

Sigillum frangi potest à Confessario cũ licentia pœnitentis

35 Et ideò Confessarius cum licentia pœnitentis defuncti manifestare potest hæredibus restitutionem faciendam cap. *præterea de off. deleg.* In quo casu ipsi credendum est; maximè si id vergat in bonum animæ ipsius pœnitentis, & hæredibus incumberet onus probandi, id non fuisse ex mente pœnitentis iam mortui: quia præsumptio stat pro Confessario. Onuphrius *de sigillo, sect.2.quæst.5.* & alij apud ipsum, *p.5.tr.11.res.28.*

Cum qua manifestare potest hæredibus defuncti restitutionem faciendam.

39 Sed si in tali casu restitutio facienda esset ex delicto, non posset dicere, ex delicto deberi, etiam si pœnitens dixerit, vt obligationem restituendi hæredibus iniungeret; sed solùm dicere deberet, quod ille voluit tantùm

Et quid si facienda sit ex delicto?

tùm

tum solui Francisco. Et melius esset suadere moribundo, vt secreto codicillo hæredibus id iniungat; iuxtà dicenda V. *Testator num.* 6. Quod sic ex hoc Confessarij mandato oriatur delicti suspicio, Confessarius excusabitur. Et hoc solùm fortè voluisse Graffium *p.1.lib.1. cap.* 23. *num.* 14. ait Maldertus *de sigillo, cap. quartò*, dum ait dari casum, in quo ad frangendum sigillum sufficiat tacitus consensus pęnitentis. Debuisse tamen dicere, quòd sufficit consensus in tacitam reuelationem, seu in actionem, ex qua sequitur reuelatio. non autem tacitum consensum in reuelationem, *p* 5.*t*.11.*resolut*. 32. Nam non quæcumq; licentia pęnitentis sufficit ad reuelationem, siue tacitam, siue expressam, siue virtualem præsumptam, aut interpretatiuam. Sed requiritur formalis & expressa. Ita Fagundez *pr.2.l.6.cap.*1. *num.* 14. Qui rectè notat, talem licentiam à pęnitente absque vlla causa reuocari quandocumque posse, *p.5.t.*11 *res.* 10. §. *Notandum.* Immò Aldrete *lib.2.cap* 19.§.1 *num.6.* existimat, talem licentiam petendam esse in scriptis, nè detrimentum aliquod pati possit Confessarius. Quod tamen non approbat Suarez in 3.*p.tom.4.disput.33.sect.5.num.*14. Esset enim id valdè periculosum pęnitenti. Et alioqui in dubio de licentia Confessarij credendum est ipsi, non pęnitenti, *p.4.t.*11.*res.*41.

Debet autem licentia esse expressa. Et formalis.

37 Pro foro autem conscientiæ debet esse etiam libera, & spontanea, non extorta vi, iniuria, aut metu aliquo, etiam reuerentiali, alioquin erit nulla, & reuelatio foret fractio sigilli. Fagundez *vbi sup. num.* 21. Quod cogitent Magistri Nouitiorum, *p.5.t.*11.*res.*10.§. *Nota etiam.*

Et libera.

38 Cum libera pęnitentis licentia Confessarius non solùm peccatum ipsius pęnitentis, sed etiam complicis absque complicis licentia reuelare potest, si aliàs ipsi non fiat iniuria. Et ratio est, quia sigillum obligat in fauorem solius pęnitentis, nè Confessio fiat illi odiosa; ex reuelatione autem complicis de licentia pęnitentis nulli fit odiosa confessio, nec etiam complici. Ergò. Ita Suarez *disput.34.sect.3.num.*7. Quamuis opposita sententia Vasquez *in 3.p. tom. 4. qu.*93. *art.4.dub.5.num.*5. sit etiam probabilis, *p.5.t.*11.*resol.*24.

Cum qua reuelari potest etiã complex. Seclusa ipsius iniuria.

39 Sine licentia pęnitentis non licet eius Confessionem, vel aliquid in ea auditum, etiam alienum, reuelare, quamuis casus sit talis, quòd pęnitens deberet consentire. Et sic si fateretur, esse quædam hæreticorum conuenticula, & nec ipse reuelare vellet, nec in reuelationem Confessarij consentire, Confessarius reuelare non posse. Verum est, quod talem non deberet absoluere, nisi promittat vel proponat se reuelaturũ prima opportunitate, dum malum reuelandum talem dilationem patitur (aut, si non patitur, det sibi licentiam ad reuelandum iuxtà dicta V. *Pœnitens, num.*3.) Absoluere etiam deberet, si haberet aliqualem probabilitatem, quòd sibi non incumberet reuelare. Nec deberet consensum in tali casu extorquere sub prætextu, quod non absoluet: quia consensus extortus non est consensus, vt dictum est, *p.5.t.*11.*resolut.* 33. † intellige, cùm pęnitens probabiliter non obligatur. nam si obligatur, metus de non absoluendo, iustus esset, & consequenter non efficeret consensum inualidum †

Et sine ea non potest reuelari aliquid etiã alienum. Etiam si vrgeat maximum periculum. Licèt in tali casu nõ debeat dari absolutio, nisi vel ab ipso fiat reuelatio, vel impetretur facultas illam faciendi.

40 Est autem obligatio sigilli adeò stricta, vt neque cum ipso pęnitente possit Confessarius extra Confessionem de peccatis confessis tractare, sine eius licentia. Sotus *in 4.dist.*18.*qu.4.art.* 6. Quamuis Granado in 3. *p. contr.7.t.*11. *disput.* 8. *num.* 3. dicat, talem locutionem non esse contra sigillum strictè sumptum de non reuelandis peccatis, sed tantùm contra sigillum latè sumptum, de non loquendo cum aliquo circa Confessionem. Sed ego teneo cum Soto, *p.* 2. *t.*15.*resolut.*12. in fine, & *p.5.t.*11.*resolut.*6.

41 Quid ergo faciendum à Confessario, qui errorem commisit in confessione, ex quo obligatur ad monendum illum? Respondeo, in tali casu petendam esse à pęnitente licentiam, dicendo, quòd cuperet loqui de re ad Confessionem pertinente, & tunc de errore commisso faciendum. Quod si licentiam præbere nolit, Confessarius debere sui erroris pęnitere, & contentum esse.

Sacerdos errorem in Confessione committens, non potest pœnitentem de illo monere, sine eius licentia extra eandem Confessionem.

Grana-

Granadus *disputat.* 5. *num.* 1. & DD. communiter. Scio Nugnum *in addit. ad 3. p. tom. 2. qu.* 11. *art.* 1. & alios docere, quod etiam si pęnitens iniustè hoc neget, Confessarius nihilominus loqui posit, & defectum supplere: nam tunc non tam loquitur extra Confessionem, quàm complet Confessionem præteritam, & pęnitens est irrationabiliter inuitus. Sed hanc opinionem meritò improbabilem censet Fagundez *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 33. nam hoc esset pęnitenti peccata exprobare, eumque inuitum secundò sibi subijcere, ac sacrum tribunal reddere onerosum & odiosum. *p.* 11. *t.* 15. *resolut.* 12. *p.* 3. *t.* 4. *resolut.* 87. *p.* 5. *t.* 11. *resolut.* 18. Quibus rationibus vlterius probari existimo, Confessarium nec in secunda Confessione pęnitentem de errore monere posse, quia prima Confessio iam terminata fuit, & quoad illam eius auctoritas expirauit Fagundez *num.* 36. cōtra Præpositum in 3. *p. qu.* 11. *dub.* 5. *nu.* 41. († Sed paulò ante *in resolut.* 18. propè finem obiter contrarium docuerat cum Granado. †) Ex quo sequitur, quod si Confessarius aduertat, pęnitentem non impleuisse pęnitentiam primæ Confessionis, non posit illum monere vt impleat in secunda. *p.* 5. *tract.* 11. *resol* 20. Et tandem, ait Fagundez *num.* 33. non posse Confessarium monere pęnitentem de errore commisso in eadem Confessione, statim post absolutionem, sine licentia. Contrarium docuerat Henriquez *lib.* 3. *c.* 2. *nu.* 2. *p.* 3. *t.* 4. *resolut.* 87. §. *Notandum,* & *p.* 5. *t.* 11. *res.* 19.

Nec statim post absoluit.

SIGILLVM SACRAMENTALE

An frangi posit in bonum finem.

42 QVærimus hic, an notitia Confessionis posit Confessarius aliquando vti in aliquem bonum finem? Et ideò cum Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 16. *num.* 2. solum in ijs vti posse, iustis de causis, quæ nullo modo pęnitenti præiudicant: vel illius honorem, aut personam lædere, rubore suffundere, vel à Confessione retrahere possunt, ver. gr. scit Confessarius ex Confessione, parari sibi insidias mortis, si exeat; potest non exire, vel se benè custodire, &c. quia id in nullo lædit pęnitentem, nec illum retrahit à Confessione. Secus si ex hoc pęnitens subiret periculum, vt dictum est supra *num.* 28. Item, scit Confessarius, Petrum pęnitentem non esse verum Sacerdotem, sed fictum; potest deinceps, quæsito bono titulo, non illi, sed alteri confiteri, & similia *p.* 5. *t.* 11. *resol.* 3. §. *Notandum.*

Notitia Confessionis potest Confessarius vti solùm in ijs, quæ pęnitenti nullo modo præiudicant.

43 Tannerus *tom.* 4. *disput.* 6 *qu.* 9. *dub.* 6. *num.* 140. & alij dicunt Confessarium notitia peccatorum in bonum finem absque vlla limitatione vti posse. Et sic primò si nouit pęnitentem proditorem, posse monere vigiles ad diligentem custodiam ciuitatis. Secundò, dimittere famulum, quem ex sola Confessione nouit furem, vel res suas melius custodire. Tertiò, si est prædicator, inueni in grauia peccata, quæ audiuit in Confessione. Quartò, si est Episcopus, dimissorias, vel beneficium negare ei, quem ex Confessione nouit indignum. Quinto, negare occultum suffragium indigno. Sexto, monere alium, cui malum paratur, vt tali loco & tempore sibi caueat. Septimo, Prælatum ex notitia Confessionis amouere posse pęnitentem indignum ab officio ad nutum amouibili: non admittere ad officia eum, qui putatur nociturus: negare licentiam è domo exeundi: erigere murum monasterij, & similia. Et probant quintum ac septimum dictum, ex quibus alia sequuntur: quia si Confessarius non audiuisset Confessionem irrationabiliter conquerentur pęnitentes de negato suffragio, aut amoto officio ad nutum amouibili; ergo idem post Confessionem, ex qua Confessarius non debet fieri peioris conditionis: alioqui enim scelerati, ne eis denegetur votum, vel officium, occasionem arriperent vtendi indignis cautelis, non absque iniuria Sacramenti, faciendo scilicet confessionem

Secus in ijs, quæ illi præindicant.

Digitized by Google

sionem cum electoribus,& superioribus illius indignitatis.

Sed hæc opinio in his casibus in quibus periculum est proditionis *sigilli*, vel in quibus id esset confusioni ac pudori pœnitenti, prorsus non est tenenda. Nam, vt ait Fagundez *p.2.lib.6.c.2.n.2.* potissima ratio, ob quam sacramentale sigillum tam inuiolabiliter obligat nè eius notitia ad notitiam fori externi deducatur, est, ne hoc diuinum Sacramentum, quod in salutem animarum est institutum reddatur formidabile; qua propter fugiendum est omne id, quod illud onerosum ac odiosum reddere potest. At nihil magis odiosum reddere illud potest hominibus, quam si intelligant, possent priuari à suis superioribus officiis,& ordinibus, aut mutari in alia loca, aut sibi negari suffragia ad communes honores, & commoda ex notitia Confessionis: abhorerent enim ab ea, iis præsertim facienda, quos, vel leuiter suspicantur aliquando sibi prodesse, vel obesse posse, vt cum superioribus, cum Magistro Nouitiorũ, cum vocalibus,&c. Deinde, ex Confessione pœnitens non debet aliquod incommodum reportare.

Rebus permittit religio sacramenti, vt detur hominibus occasio amittendi spirituale solatium in suis miseriis, minus fidenter, & frequenter ad confessionem accedendo. Et in specie de Prælatis cum ad ipsos subditi accedere debeant pro reseruatis onus durissimum esse si notitiam sacramentalem in gubernationem externam dirigere posse scirent. Quibus rationibus motus Claudius Aquauiua Præpositus Generalis Societatis, suo decreto prohibuit nè Confessarii supradictam opinionem ad praxim aliquando deducerent, vel Professores Teologiæ illam publicè, vel priuatim docerent. Ad argumentum contrarium respondet, pænitentem non posse conqueri ante confessionem negato iustè suffragio posse tamen post Confessionem, si sciat ex notitia Confessionis sibi negatum esse. Nec vllam sceleratis ansam porrigi vtendi perniciosa cautela: quia si Prelatis alia via constiterit esse indignos, iuste eos priuare poterunt *p.5.t.11.res.3.*& ex parte olimp. *p.3.t.4.res.76. & p.10.t.12.res.34.*

Nam Prælatus non potest vti notitia Confessionis in regimine.
Amouẽdo subditum ab officio, etiam manuali.
Clausuram melius custodiendo.
Et similia faciendo.

44 Ex his igitur Primo Prælatus pro nullo Religionis bono potest se dirigere in suo regimine ex notitia confessionis: & si potest subditum ab officio etiam ammouibili remouere, alio transmittere clausuram melius custodire: ostium claudere solitũ egressum è domo negare in mores subditi acrius inuigilare. Item nec vti notitia complicis alicuius delicti, vt fiat vigilantior circa alio complices,& similia. Et hæc omnia prohibere voluit. Clemens VIII. superioribus *in decreto de casuum reseruatione, die 26. May* 1594. §.6. Quod obligare sub mortali patet ex §. *vlt.* Et obligare in omni euẽtu, constat ex materiæ grauitate, & fine Pontificis, qui fuit, consulere facilitati, integritati, & puritati Confessionis, *p.3.t.4.resol.76.§. Ex quibus* initio, & fine, & *p.5.t.11.res.3.§. Et ideò, & p.10.t.12.res.34.* quamuis Mercerus putet *in 3 p.q.11. art.5.dub.2.concl.2.* dicto decreto non prohiberi, qui superiores Regulares petitia Confessionis vtantur ad aliquo malum publicum auertendum, quod in Religionum domibus rarissimè contingit, quia est iuris diuini, illud humani attamen; an hæc sententia sit probabilis, ipse considera, *p.4.t.4.res.202.*

Nec vocalis suffragium negare ei, qui ex Confessione sola noscitur esse indignus.

45 Deinde Vocales Religionum, & Magistri Nouitiorum non possunt negare suffragium illi, quem in Confessione sciunt esse indignum Suarez *in 3. p.tom.4.disp.33.sect.1.*& alii contra Henriquez *lib.3 c.23.n.6.p.3.t.4.res.76. & p.5.t.11.res.4.*

Nec Confessarius monialium, aut Magister nouitiorum concionari contra peccatum auditum Confessione.

46 Tertio Magister Nouitiorum,& Confessarius Monialium non potest in exercitiis Spiritualibus coram illis concionari contra peccata in Confessione intellecta sine fractione sigilli: facilè enim orietur scandallum: & rubor in pœnitente. Malderus *de sigillo capit.14.* Secus si id faciat ita prudenter vt impossibile sit detegi peccatorem. At tunc nihilominus peccaret mortaliter

tized by Google

cet propter scandalum, & quia Confessionem redderet odiosam. Dein p. 3. t. 15. p. 5. t. 11. ref. 36.

47 Quartò, non potest Confessarius dicere Prætoribus, Vrbis, aut Inquisitoribus, vt diligentius inuigilent; facilè enim conijcient, eum loqui ex notitia Confessionis, quod est contra sigillum. Fagundez p. 3 lib. 6. c. 3. nu. 9. p. 3. t. 4. ref. 76. §. *Ex quibus, ante medium.*

Nec Confessarius dicere, Prætoribus, Vrbis vt cautius Ciuitatem custodiant.

48 Quintò, Confessarius sciens in Confessione furtum sibi factum, non potest furem accusare ex alijs indicijs extra Confessionem cognitis, si hæc indicia absque notitia Confessionis supponamus non sufficere; nam tunc verè vteretur scientia orta ex Confessione, redderetque illam odiosam. Præpositus *in* 3. p. q. 11. dub. 3. num. 25. p. 5. t. 11. ref. 17. Immò si talis fur cognitus, esset famulus Confessarij, nec posset illum dimittere; quia talis dimissio esset quædam correptio, extra Confessionem, pudefaciens pęnitentem. Secus si cautius in actus eius inuigilans, deprehenderet iterum furari; nam tunc alio prætextu, & occultè posset illum dimittere, si tamen adeò speciosum inuenire posset prætextum, vt famulus suspicari non posit, se dimitti originaliter ex notitia Confessionis. Malderus *de sigillo* c. 14. p. 5. tr. 11. ref. 37. † Sed in hoc quoque vltimo casu negandum videntur consequenter ad superius dicta *num.* 41. *ex ref.* 3. p. 5. t. 11. †

Aut famulum furem cognitum ex Confessione accusare. Vel expellere.

49 Sextò, non potest Confessarius vti cognitione habita in Confessione de complice ad negandam huic absolutionem, si in confitendo taceat illud peccatum. Vide V. *Confessarius quoad examen à num.* 39. Adde neque posse illum corrigere, etiam cum licentia pęnitentis; hoc enim non potest fieri absque iniuria Sacramenti, cum eius notitia ad finem adeò extrinsecum dirigatur. Nugnus *in addit. ad* 3. p. qu. 11. art. 2. dub. 2. & Thomistæ communiter contra Suarez *in* 3. p. tom. 4. disput. 34. sect. 4. *num.* 4. Cuius quidem opinio, posito quòd sit probabilis, nunquam tamen Confessarius interrogare posset pęnitentem de persona complicis in finem correctionis, neque se inuitare ad correctionem faciendam, sed expectare deberet pęnitentem. Henriquez *lib.* 2. c. 9. *num.* 10. p. 3. t. 2. ref. 42. in fine, & t. 4. ref. 113. & p. 5. t. 11. ref. 39. An verò pęnitens complicem reuelare posit, & in aliquo casu etiam debeat. Vide V. *Pænitens, num.* 3.

Vel negare absolutionem complici tacenti peccatum ab alio complice confessum.

Illumvè cum licentia pęnitentis corrigere.

50 Tandem, Confessarius non potest vti notitia Confessionis in bonum ipsius pęnitentis, absque eius licentia, ver. gr. moritur publica meretrix. non potest Confessarius dicere, illam perisse contritam & publicè pęnitentem, vel quòd peccata sua publica confessa sit, aut quòd ipse eam à suis peccatis publicis absoluit, vt parochus det illi sepulturam Ecclesiasticam. Neque etiam si ille de licentia pęnitentis secreto id dicat: poterit parochus illam in loco sacro sepelire, secundum Malderum *de sigillo*, c. 12. Nisi publicè conuersam esse sciat, siue Confessarius de eius licentia publicè id reuelet, siue ipsa coram pluribus protestata sit tali peccato dolere: quia talis satisfactio debetur Ecclesiæ. p. 5. t. 11. ref. 40. & 42. §. *Notandum.* † Contrarium in hoc docet Mendoza. Vide supra V. *Sepultura, num.* 5. †

Nec tandem reuelare aliquod peccatum confessum in bonum ipsius pęnitentis.

SIGILLVM SACRAMENTALE

Frangens.

51 Confessarius frangens sigillum Confessionis, duo peccata committit: vnum sacrilegii contra virtutem Religionis, & reuerentiam debitam Sacramento, aliud iniustitiæ contra virtutem insulam iustitiæ, non seruando pactum virtuale, quod inter ipsum & pęnitentem intercedit de seruando secreto in omni casu, absque vlla exceptione. Ochagauia de

SIGILLVM frangens peccata peccatum sacrilegij.

Et iniustitij.

de Sacramen.tract.3.quest. 1. num.4. & alij communiter. Ab his tamen peccatis excusare posset aliquando aduertentia, quæ tamen difficile excusabit à veniali, cum ad fractionem quamcunque semper accedat aliqua negligentia, qua Confessarius non aduertit id, quod ex officio deberet aduertere. Onuphrius *de sigillo, sect.5.q.1.p. 5.t. 11.resol.2.* Nunquam verò excusabitur Confessarius ex paruitate materiæ, quia quantumcumque parua sit materia, quæ reuelatur, semper integra erit ratio irreuerentiæ, & offensionis Dei: arcta enim obligatio seruandi sigillum, non oritur ex eo, quòd peccata, quæ cælantur, sint magna; sed ex eo potius, quòd res maximi momenti sit, totum negotium Confessionis esse secretum. Malderus *de sigillo c. 3.* & alij. Vide Henriquez contrariam sententiam rectè improbabilem iudicauit *p. 5.t.5.res.8.*

Et Confessarius in hoc delinquens incurrit pęnam depositionis.

52 Confessario reuelanti Confessionem in foro externo duæ pœnæ imponuntur, *cap. si Sacerdos, de pœnit. dist.6.* depositio, quæ secundùm Granadum *in 3.p.cont.7.tr.11.disput.8.nu.3.* significat prohibitionem cuiuscunque muneris Sacerdotalis & perpetua peregrinatio ignominiosa, quæ *in c. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss.* immutata est in perpetuam reclusionem in Monasterio, *p.4.t.8.res.95.§.Notandum. & p.5.t. 11.res. 51.* Et quidem Maiolus *lib.5.c. 19.num. 16* in pęna depositionis putat includi irregularitatem. sed immeritò; quia depositio non imponitur ipso iure, sed post sententiam iudicis, *p.5.t.11.res.53.* Impositæ etiam sunt hæ pęnæ solis Confessariis, non autem aliis reuelantibus Confessionem, qui minoribus pęnis puniendi sunt, vtpote qui in fractione sigilli non ita grauiter peccant, sed tamen grauioribus, quam si solùm secretum naturale fregissent. Ochagauia *de sacr.tr.3.q.9.num.11.res. 51.cit. §. Nota tamen.*

Et perpetuæ peregrinationis.

Sed non in omni casu.

53 Notat etiam Granado *vbi supra*, supradictas pęnas non infligi Confessario ob quamcunq; violationem sigilli, sed solùm ob reuelationem peccati: nam de ea solùm agitur in iure, quia peccatum est præcipua materia sigilli: vnde qui solùm reuelaret aliquod ignominiosum in Confessione cognitum, quòd non sit peccatum, non incurreret istas pęnas, sicut nec, qui cum pęnitente loqueretur extra Confessionem de peccatis confessis sine licentia. *Ibidem §. Notat.* Sed in hoc vltimo casu exstimo Confessarium puniendum esse supradictis pęnis, *p.5.t.11.res.6.in fine §. 1.* Id quod etiam docet Sotus *in 4. d. 18. q.4.art.5.* de Confessario reuelante fornicationes publicas confessas à notissima meretrice. Quamuis Hurtadus velit, talem Confessarium non frangere sigillum stricte sumptum, sed latè: ac proinde non esse puniendum pęna ordinaria, sed extraordinaria, *par.5.t.11.res.6.§.Notandum.* Puniendus item esset pęna ordinaria Confessarius, qui diceret; *Non absolui Paulum:* vel interrogatus responderet, *Non absolui, quia nondum Confessionem finiuit ob superueniens impedimentum*, quibus locutionibus suprà *num.24.* diximus frangere sigillum. Et ratio est, quia *in cap. Omnis*, sic habetur. *Caueat autem Sacerdos, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo reuelet peccatorem*, quod perinde est, ac dicere, *reuelet statum peccatoris*; qui enim reuelat Confessionem huiusmodi reuelat statum peccatoris in peccato. ergo pęnis ordinariis iuris subiicitur. Fagundez *p. 2. lib. 6.cap.7.num. 11.* & alii contra Diaz *in pract. crim.cap. 109. à num. 2. p.5.t. 11. res.42.§.sed an.*

Hoc delictum quomodo probari potest.

54 Quæres primò: Quomodo constare possit de hoc delicto fractionis sigilli? Respondeo cum Onuphrio *de sigillo, sect. 5. qu. 3.* Si Confessarius id fateatur, vel conuincatur, ad quod propter naturam delicti sufficiunt plures testes non contestes. Si verò nec confessus sit, nec conuictus, tum ex diuersis accidentibus, & circumstantiis Confessarii, pęnitentis, vel etiam tertiæ personæ, si hæc accuset; rem totam definiendam. Nec enim certa regula in hoc tradi posse. Vnde minimè admittendum, quod ait Viualdus *de sigillo num. 39.* Confessario neganti damnum esse iuramentum; nunquam enim ad has angustias reduci debet; & cæteris paribus semper præsumendum est pro ipso, etiam sine iura-

funtmento. Onuphrius, quem in casu occurrenti vide, & vide etiam Fagundez num. 10. par. 5. tract. 11. resolut. 52.

55 Quæres secundò: Ad quod Tribunal pertinet Confessarius frangens sigillum? Ad Inquisitores, an ad Ordinarium? Respondeo: Si non habet errorem in intellectu, ita, vt existimet hoc esse licitum, nec aliter malè sentit de sacramento Confessionis, non pertinet ad Inquisitores, sed ad Ordinarium, & sic denunciationes in aliis casibus in Tribunali sanctæ Inquisitionis, ad Ordinarium remittuntur. Molfesius tom. 1. tract. 7. c. 23. n. 68. p. 4. t. 8. res. 95. — Et ad quod tribunal pertinet.

SIMONIA.

1 Simonia est commutatio, aut studiosa voluntas, vel pactum commutandi rem spiritualem pro temporali. Nam simonia triplex est: mentalis, quæ in sola voluntate consistit: conuentionalis quæ ad pactum externum deducitur; & realis, quæ procedit ad ipsam permutationem. Est peccatum mortale contra virtutem Religionis, prohibitum iure diuino, naturali, & humano, præter aliquam de qua infra. † Nec admittere paruitatem materiæ censet Suarez de relig. tom. 1. lib. 4. c. 3. num. 5. nam si materia sit res spiritualis, quæ venditur, hæc quantulacunque sit in suo genere, contemnitur & conculcatur, si cum temporali pretio commutatur, & ex parte huius actionis subtrahitur à donatione Dei gratuita. Si verò si pretium, hoc quo minus est, eo res spiritualis, quæ cum eo commutatur vilius æstimatur. At Bonacina de leg. disputat. 10. qu. 2. num. 13. in affirmatiuam sententiam inclinauitq; eam materiam, quæ excusat à mortali furti, excusare etiam à mortali simoniæ. † Quamquam deinde in tract. peculiari de simonia qu. 3. nu. 13. sibi contrarius, sententia Suarez expressè docuerit. † Tenet tamen Merola tom. 1. disput. 2. cap. 4. dub. 7. num. 116. & quantitatem remittit arbitrio boni viri, p. 5. t. 5. res. 2. — SIMONIA quid? Quotuplex? Quale peccatum? Ad admittat paruitatem materiæ.

2 † Aduerte autem primò, simoniacos, præter culpam sacrilegii, incurrere ipso iure in excommunicationem papalem, priuationem beneficii venditi, vel empti; & obligationem restituendi pecuniam acceptam & irregularitatem. Extrau. 1. & 2. de simonia, quæ latius explicabimus infrà à num. 12. Sed irregularitas in simonia occulta probabiliter non incurritur, p. 10. t. 15. res. 8. in fine. Omnes autem incurruntur per promissionem etiam non impletam; & ea completa probabile est pœnas retrotrahi ad tẽpus promissionis p. 10. t. 16. res. 15. — Quæ pœnæ simoniacis infligantur?

3 Aduerte secundò, nomine rei spiritualis venire quidquid à Deo, vt gratiæ auctore procedit, & in Deum vt gratiæ finem ordinatur. Hæc autem sunt in triplici differentia. Nam quædam sunt purè spiritualia, vt virtutes supernaturales, & potestates, & vsus ipsarum: quædam mista cum temporalibus, sed plus participant de spiritualitate, vt sunt Sacramenta, sacramentalia, & beneficia: tertia, plus participant de temporali, quàm de spirituali, vt vasa sacra, templorum loca, cantorum officia & similia. Pretium verò triplex est: nimirum pecuniæ, seu rei pecunia æstimabilis, linguæ, seu laudis, & obsequiis, siue seruitutis. † — Quænam sint res spirituales?

4 Aduerte tertiò, nomine beneficii non venire Commendas Equitum Ierosolymitanorum: quia licet dentur solis professis, tamen dantur titulo laico, & pro temporali militiæ ministerio, professio verò est solùm conditio sine qua non. Lezana tom. 2. cap. 5. num. 26. & Theologi communiter, & ex Canonistis Quintinus in Repet. ad c. de multa de præb. num. 8. & num. 163. & declarauit Iulius II. ann. 1505. & Pius II. ann. 1460 pars. 6. t. 8. resolut. 17. Item probabile est, non venire pensionem, quæ solet assignari seni renuncianti beneficium ob labores exhibitos, aut Clerico pauperi in alimentum, & quæ conceditur in renunciatione & commutatione beneficiorum, quæque datur personæ sæculari, vt Principi, militi, ad componendam litem dubiam — Et beneficii?

super beneficio, vel filio Comitis etiam Clerico, pro seruitiis, quæ pater Ecclesiæ præstitit; & generaliter nullam pensionem, dempta ea, quæ datur in titulum beneficij ob aliquo ministerium spirituale futurum coadiutori Episcopi, vel Parochi senis, quia omnes aliæ pensiones sunt merè temporales. Ita Sanchez *in opusc. tom.2.lib.2.cap. 3. dub. 46. num.* 19. contra Enriquez *lib.* 13. *cap.*13.*num.* 2. & alios multos *p.4.t. 4. resolut.* 153. Item non venit Vicariatus Episcopi. Ita Sanchez *dub* 113. *num.* 6. contra Lopez *p.1.cap.* 307. *p. 4.t. 4. resolut.* 167. Veniunt tamen prælaturæ Regularium non amouibiles, vt sunt Generalatus, Prouincialatus, Guardianatus, Prioratus, &c. vt ait Bononia *de electio. p. 2.cap. 1. dub.* 58. quamuis contra sentiat Peyrinus *de relig. subd. t. 1. qu. c.* 31. §.9 *d.* 21.*p.4.t.1.resolut.*156. † Verum V. *Prælatis num.* 52 Prioratum, & Guardianatum & similes prælaturas inter amouibiles numerauimus cum Auctore. †

Non est simonia si detur temporale pro spirituali, non tanquam pretium illius. Sed in gratitudinem, &c.

5 Porrò non est simonia, si temporale detur, non tanquam pretium rei spiritualis, sed, vel ante ad excitandum per beneuolentiam & debitum antidorale animum collatoris, vel posteà in gratitudinem. Et sic primò, ait Sanchez *dub.* 28. *num.* 7. & 8. si quis inseruiet Episcopo ad impetrandum beneficium ex beneuolentia & gratitudine, & Epicopus hoc titulo beneficium familiari suo conferat, etiam si explicet, se illud dare ad exonerandum se ab obligatione antidorali, neuter est simoniacus: licet de Episcopo contrarium sentiat Abbas apud ipsum *p.4.t.4.resolut.*151.§. *Et idem.* & *p.*10.*t.* 14 *resolut.* 5. Secundò, ait Valentia *tom.3.disput.6.q.* 15. *punct.* 3. non esse simoniam, resignare beneficium spe obtinendi aliud, sine qua non resignaretur, si non adsit intentio obligandi superiorem supra obligationem antidoralem. Etiam si talis spes verbis, aut scripto exprimatur. sed de hoc infra *num.*8.*p.6.t.7.resolut.* 32. propè finè. Tertiò, ait Turrianus *in select.p.2.disputat.*16. *dub.* 3. non esse simoniam, si quis promittat Titio se daturum eleemosynam Caio, vel Ecclesiæ, si sibi impetret beneficium; idque solùm ad excitandum eius animum, vt fit, quando promittitur aliquid infideli, si conuertatur ad fidem, aut fideli, Religionem ingrediatur, *par.5.t.*14.*resolut.*75. Quartò probabile esse, ait Malderus *in 2.2.t. 5.c.3. dub.6.* nec vsuram fore, nec simoniam, si quis daret mutuum collatori beneficij, animo eum prouocandi ad propensionem in eum, *p.1.t.8. resolut.* 61. §. *Sed licet.* circa medium.

6 Item non est simonia dare aliquod temporale tanquam pretium rei temporalis ordinatæ ad spiritualem, aut illi connexæ, puta laboris damni emergentis, lucri cessantis, &c.

Aut temporale pro temporali, licet ordinato ad spirituale, vel illi adnexo. Vt pro declarato casu conscientiæ.

Hinc primò Suarez *vbi sup.c.* 18.*num.* 19. excusat à labe simoniæ Responsorem casuum conscientiæ accipientem stipendium pro declarato casu, non quidem per modum exhortationis, sed per modum instructionis doctoralis, etiam si petatur ad conscientiam pacandam, vel dirigendam, quia hoc est per accidens & consequenter. Ita ille, contra Sanchez *in opusc.tom.2.lib.2.c.3.dub.*57.& 8. probabiliter *p.5.t.* 14.*res.*4.

Pro labore eundi, & redeundi ad collatorem beneficij.

Pro damno emergente, &c.

7 Item *disputat.* 53. *num.* 17. eum, qui pretium reciperet pro labore in eundo & redeundo ad collatorem beneficij, aut pro damno emergentes, & lucro cessante, nisi sub hoc colore aliquid accipiat supra iustum, in quo casu, ait Rodriquez *in summa tom.4. cap.* 133. *num.* 19. non fore peccatum simoniæ, sed iniustitiæ, quod & vitari posse existimo, si illud plus detur liberaliter & gratis, ita vt in casu adsit contractus iustæ emptionis, & liberæ donationis. *p.2.t.* 16. *resolut.* 37. §. *Vnde.* Pro intercessione ad beneficium apud collatorem nihil sumi potest, aut dari citra simoniam. Pro intercessione autem mediata, quæ fiat apud intercessorem immediatum ipsius collatoris. Vasquez, quem citat, & sequitur Sanchez *dub.*26. *numer.* 7. probabile putat, posse: quia illa intercessio remota est merè temporalis. Aliqui etiam apud Sanchez, docens, simoniam illam, quæ committitur soluendo pretium intercessori immedia-

An etiam pro intercessione mediata, vel immediata ad dandum beneficium.

immediato, esse solius iuris humani, non diuini, vel naturalis, quia hæc etiam intercessio est temporalis Sed an vtraque hæc opinio sit probabilis, alij videant, *p.4.t.5.res.*151.

Et an liceat pacisci de certa pecunia soluenda, vel exigenda si acquiratur beneficium, interueniente impetratione ad acquirendam pecuniã à prouiso?

Et generaliter pacisci de soluenda pecunia obtẽto beneficio eo titulo, quo dari potest?

8 Aliqui etiam dicunt, non esse simoniam, sponsionem, vulgo *Scommissa* cum tertio, vt spondens habeat beneficium, soluat tot aureos, ver. gr. secus, acquirat; si posteà tertius ad acquirendam pecuniam intercedat apud collatorem, & impetret prætensori colludenti beneficium. De quare vide etiam Sanchez *l.c. p. 4. ibidem*. Item quibus titulis, nimirum gratitudinis, excitationis animi, laboris, &c. licitum est, dare aliquid temporale. Cælestinus *in comp.tract.7.cap.4. num.* 3. & alii dicunt, licere de eo pacisci, ita quod prætensor, obtento beneficio, teneatur illud soluere, ingratitudinem, ver.gr. vel in pretium laboris, &c. non obtento autem, non teneatur: quam sententiam licèt speculatiuè loquendo probabilem iudicauerim *in p. 2. t.12.resolut.37.* † *& p.3.t.2.resolut.64.§. Sed ex his,* in fine † nunc tamen in praxi puto non esse amplectendam: quia non sunt compossibilia, obligari ad dandum ob gratitudinem, vel laborem, & non obligari, nisi obtento beneficio; cum etiam si beneficium non obtineatur; & labor in sumptus, & gratitudinis obligatio producta fuerit, vt ait Syluius V. *Simonia* 2. *concl.* 2. Et idem aliquid dicunt, si resignans beneficium significet spem aliud obtinendi, vt supra diximus *num.5.p.9.tom.7.resolut.*42. Potest nihilominus dari & promitti pretium temporale pro redimenda iniqua vexatione in Sacramentorum collatione, vt diximus V. *Scandalum, num.* 13. & etiam beneficiorum, *vt ibid. num.* 6.

Potest accipi pretium pro loco honoratiori sepulturæ.

9 Pro sepultura in loco honoratiori. Magrouicio *tom. 2. cap. 4. de ind. num.* 69. ait, non posse pretium sumi: nam sumeretur propter maiorem loci sanctitatem, † ver. gr. propter maiorem ad Altare maius, in quo sit tabernaculum, vel sæpius celebretur, propinquitatem. † & quamuis homo intendat pretium sumere ex motiuo humano honoris, ille tamen honor est coniunctus sanctitati, ob quod pretio æstimare prohibetur, sicut honor & dignitas Episcopatus. Ego verò existimo cum Garzia *de benef. tom.* 1. *p.* 5. *c.* 9. *num.* 117. emi posse propter eam temporalitatem honoris apprehensi pretio æstimabilis, sicut emuntur vasa & vestes sacra ratione materiæ. & pro hac sententia Garzias affert decisionem Rotæ Romanæ *p.2.t.15.resolut.57. & p.5 t.3. resolut.* 103. Eodem pacto existimo aliquid accipi posse ab eo, qui facit aliquem adscribere inter Equites D. Iacobi, Alcantaræ, &c. nimirum pro temporali honore, qui in talis habitus susceptione magni æstimatur. Et si detur gratis & ex beneuolentia, multo magis, præterquam quòd probabiliter dici potest, dictos Ordines non esse propriè Religiones. Et hanc sententiam contra Azorium, *tom.3.lib.12.c 26. quæst.* 5. docet Vecchius *disputat.* 1. *dub.3.num.* 1.*par.3.tract.2.resolut.64.& p 6.t.8. resolut.17.§. Notandum.par.* 9. *tract.9.resolut.* 35.

Et pro impetratione habitus militaris?

CANCELLARIUS Episcopi tenetur gratis dare facultatem concionandi, audiendi confessiones & multas alias litteras.

10 Petes primò. An Cancellarius Episcopi ratione laboris sumere aliquid possit pro licentia audiendi Confessiones & concionandi? Respondeo negatiuè. nam sacra Congregatio apud Barbosam *in Tridentin. session.* 21. *cap.* 1. *num.* 16. declarauit, Cancellarium Episcopi gratis omnino præstare debere approbationem ad audiendas Confessiones, licentiam administrandi Sacramenta, deseruiendi beneficijs sepeliendi cadauera in Ecclesia, celebrandi Missas, colligendi eleemosynas: mandata publicandi in Ecclesia eos, qui primam tonsuram suscipere, & ordinari voluerint. Pro litteris verò collationum, institutionum, seu prouisionum beneficiorum vacantium per obitum, vel per resignationem, etiam ex causa permutationis, vel alia: pro litteris dimissorialibus, quæ conceduntur Clericis ad alias diœceses transituris, vel extero Episcopo ordinandis: pro approbatione tituli patrimonij, aut beneficij: pro licentia absentandi se ab Ecclesia, vt

Pro aliquibus alijs sumere potest pretium à S. Congregatione taxatum.

beneficio, vel erigendi Capellas: pro litteris approbationis concurrentium ad parochiales in mensibus Papæ Romam transmittendis: pro approbatione iurispatronatus ex fundatione, vel donatione: pro creationibus vicariorum in parochialibus: pro deputationibus œconomorum, dum vacant beneficia: pro executionibus litterarum Apostolicarum, gratiam, seu iustitiam concernentium. Pro his inquam scripturis, si nullum sibi salarium, vel stipendium fuerit assignatum, posse congruam sui laboris mercedem acci ere, quæ quoad litteras collationis, vel institutionis curatarum Ecclesiarum, vel deputationis Vicariorum in illis, vnum aureum, quoad litteras dimissorias & testimoniales, decimam vnius aurei partem, non excedat, *p.5.t. 13. resolut. 70.* Auerte hic, quòd licèt Concilium Tridentinum *sess.23.cap.15.* & Eminentissimi eius Interpretes præcipiant Episcopis, approbationem ad audiendas Confessiones gratis dare, non tamen propterea approbationes per pecuniam obtentæ nullæ sunt. Fagundez *pr. 2.lib. 7.c.2.nu.66.ibid.§.Notandum,& t.14.resol. 41. §. Sed non desinam.* Secus si aliquid accipiatur in Sicilia à Commissario Cruciatæ vel eius Notario, aut ab aliis, pro executione Indulgentiarum. Vide V. *Indulgentia, nu.* 10. Pro dispensationibus matrimonialibus, Sanchez putat à delegato recipi aliquid posse ratione laboris. Sed contrarium declarauit sacra Congregatio. Vide V. *Dispensatio, num.* 18. vbi *num.* 17. videbis etiam, quid de aliis dispensationibus sit dicendum.

COMMVTATIO rerum spiritualium inter sese est simonia.

11 Petes secundò: An commutatio rerum spiritualium inter sese sit simonia? Respondeo affirmatiuè *ex c. quæsitum, de rer. promut.* vbi prohibetur permutatio beneficiorum. Intellige, sine licentia secus enim si reseruaretur consensus episcopi, qui potest consentire etiamsi causa sit temporalis, *p. 10.t.16 resolut 16.* Nomine autem beneficiorum veniunt etiam Prælaturæ Regularium, quæ vt diximus *num.*4 sunt beneficia. Vnde si vocales Religionum conueniant inter se. *Elige me in Prouincialem, & ego eligam te in Priorem*, committet simoniam. Lopez *p.1.c.299.* Sanchez *dub. 44. nu.4.* negat Prælaturas Regularium esse beneficia in eo rigore, vt nomine beneficii in lege hac pęnali comprehendi censenda sit. Vilialobos *to.1.t.27.diff.24.nu. 1* sentit nobiscum, cum hac tamẽ limitatione, quod si offeratur sola spes, ver.g. *Da mihi suffragium, & ego tibi de re alia prouidebo*, absque vllo pacto & conuentione, non erit simonia. Quod & verum sit, erit nihilominus damnabilis oblatio, quia subornationis speciem refert. Adde, quod licèt Prælaturæ Regularium non sint beneficia, sunt tamen res spirituales. Et omnis rerum spiritualium permutatio est simonia, vt si v. g. Sacerdotes conueniant inter se, vt applicent sibi inuicem Sacrificium, vel alter alterius audiat Confessionem, &c. nisi prædicta commutatio, ait Lopez fieret ex beneuolentia & gratitudine, absque vlla obligatione, *p.4.t.4. ref.150.* & olim *p.3.t.2 ref.125.*

Ignarus de pecunia data Episcopo vt ordinetur non est simoniacus. Etiam si causa gratitudinis amico restituat datum.

12 Non incurrit suspentionem, qui ordinatus fuerit simoniace ignarus quod ab amico data fuit pæcunia Episcopo, vt in numero ordinandorum admittat. Dian. & si postea causa gratitudinis ne amicus doleat restituat pecuniam Episcopo datum non incurrit, sed si gratiarum actione sit simonia. Nauar. & alij §. quid si postea ita dicendum de eo qui eodem modo accepit beneficium D. Tho. *p.11 tr.5.ref.* 16.& nec tenetur beneficium resignare *ibid.ref.56.*

Vt censentur expensæ pro beneficio litigiosa cadatur aliquid non est simonia.

13 Si daretur aliquid alicui habenti ius litigiosum in beneficium non pro beneficio quod dans iudicat esse suum, sed vt vitet expensas faciendas ad defendum ius suum non est simonia, & ita ad euitandas expensas pro aliquo alio casu pro beneficijs & ita etiam potest aliquid gratuitè accipere pro expensis factis in beneficium litigiosum ab illo in cuius fauorem resignat Pontius. *p.11. tr.6.ref.7.*

Eleemosina data monasterio pro impetratione beneficij non est simonia.

14 Erogare eleemosinam monasterio pro promissione impetrationis beneficij non est simonia vnde hic appona modos quibus dare, vel accipere pecuniam non est simonia. Primo ratione consuetudinis in dando vel recipiendo aliquid spiri-

spirituale accipiatur aliquod temporale. Azorius *lib.* 12. *cap.* 12. Secundo insubstentationem vitæ. Tertio stipendium laboris extrinseci cum re spirituali. Quarto tamquam gratis oblatum. Quinto vsu eleemosinæ. Sexto in pœnam pro qua absoluitur à censura. Septimo vt id in quo aliud permutatur vt quando votum &c. pęcunia redimitur. Octauo quod datur per accidens ad remouenda impedimenta & vexactionem. & quando intentio dantis non respicit ad spirituale non venit in contractum spirituale & ita non committitur simonia & hoc modo resoluuntur multi casus Pasqual. & multa alia curiosa in *p.* 11. *tr.* 6 *res.* 31. — Causæ excusantes a labe simoniæ.

15 Si sacerdos petat ab aliquo vt detur pęcunia in pretium sacramenti & si iurare faciat, vt sibi detur est simonia quando petit pro eleemosina vel substentatione tunc non est simonia, secus si in contemptum sacramenti Religionis. Vuigers & alij *p* 11 *tr.* 6. *res.* 32. — Acceptum pro eleemosino vel substentatione pro sacramentis non est eleemosina secus si in pretium.

16 Si cantus in Ecclesia adhibeatur pro deuotione populi & ad illam excitandam non est simonia pacisci de illo vel pro sustentatione Ioa. Malderus. *p.* 11. *tr.* 6. *res.* 34. vnde non potest recipi pretium pro labore intrinseco & necessario coniuncto operibus spiritualibus; potest tamen recipi stipendium substentationis si alias actio spiritualis debita non sit. Siluester. & alij & similia non est simonia aliquid accipere, & Iudex Ecclesiasticus non est simoniacus si aliquid rogatus accipiat pro ad ministranda iustitia. Siluester. secus si iudicat in causas seculares. Dian. & alij *ibid.* §. *nota vero.* — Pacisci de cantu in Ecclesia pro sustentatione non est simonia. — Iudex Ecclesiasticus accipiens aliquid pro ministrando iustitia non est simonia secus si iudicat causas seculares.

17 Non priuatur beneficijs qui antea ritè obtinuit, in obtinendo aliud beneficium simoniace. Dian. & alij *p.* 11. *tr.* 5. *res.* 7. — Non priuatur beneficio.

18 Pęna ordinata contra simoniacos non extenditur contra ordinatos prima tonsura cum non sit ordo Baunnius idem Doctor, & non in rigore extenditur contra simoniace ordinatos Lessius & alij *p.* 11. *tr.* 5. *res.* 17. Simoniacus fit inhabilis ad alia beneficia obtinenda de qua solus Papa dispensare potest. Thesaurus & alij *ibid. res.* 18. & Bulla Sisti V. contra male promotus non est vsu recepta quoad absolutionem & habilitatem *ibid. res.* 19. de aliis pęnis contra simoniacos inflictis vide *ibid. res.* 20. & *tr.* 5. *res.* 16. — Pœna non extenditur ad ordinatos ad primam tonsuram. — Simoniacus fit inhabilis ad alia beneficia.

19 Vt incurratur in pęnas simoniæ debet esse realis completa cum pecunia ex vtraq; parte, non autem collatio beneficii tantum & etiam si instrumentum sit factum & non soluta pecunia. Tancredi vnde simonia Ecclesiastica non comprehenditur in pęnas latas Ecclesiasticas sed in permutationem rerum spiritualium, sed in temporalibus & tunc dicitur simonia, quando datur temporale pro spirituale. Dian. & alij *p.* 11. *tr.* 6 *res.* 30. — Vt sit simonia debet esse realis pecunia completa ex vtraq; parte. — Impermutatione rerum spirituale non in temporales.

20 Petes tertiò: An pęnæ, de quibus supra *num* 2. incurrantur in omni simonia? Respondet Sotus *lib.* 9. *qu.* 8. *art.* 2. *propè finem, & art.* 1. *ad* 6. V. *Però.* pęnam restitutionis incurri solum in simonia, in beneficio, Ordine, & ingressu Religionis; excommunicationem verò in omni simonia. Ego verò cum Tannero *in* 2. 2 *disput.* 5 *quæst* 8. *dub* 4. *num.* 95. & alijs, existimo, omnes pęnas simoniæ incurri in tribus casibus recensitis; aliis vero nullam pęnam à iure impositam esse, *Extrauag.* 1. & 2. *de simon.* & sic pretium acceptum pro collatione Sacramentorum, probabile esse, ait Turrian. *in cens. Theol. cent. quarta dub.* 59. non debere ipso iure restitui. Vide multa circa hanc rem apud Tannerum *num.* 99. *p.* 4 *t.* 4. *resolut.* 157. & 167. §. *Quoad secundum.* Ex quibus probabilis censenda est opinio Sanchez *dub.* 108. *num.* 3. contra Nauarrum *in c. si quando de rescript. except.* 4. *in fine*, quod dictæ pęnæ non incurrantur in simonia, iure tantum humano prohibita, qualis est simonia in permutatione beneficiorum inter duos beneficiarios propria authoritate facta, cum reseruatione pensionis, & similes. nam *Extrauag.* 2. sic præfatur: *Cum scelus simoniacæ prauitatis tam diuinorum, quàm sacrorum Canonum auctoritas abhorreat*, ex quo datur intelligi, quòd loquatur de simonia humano simul & diuino iure prohibita: nam præfatio legis — Non tamen omnis simonia trahit pœnas legis.

dat intellectum toti legi. Meritò autem excipit ab hac doctrina simoniam, quam dicunt confidentialem, licèt aliquando prohibitam iure tantùm humano, vt esset, si quis renunciaret beneficio cum pacto, vt sibi, vel alteri posteà reddatur, vel cum reseruatione pensionis, non sibi, sed aliis soluendæ. Et tu excipe, etiam si quid datur. Notario, vel Cancellario Episcopi, vel alteri pro executione Indulgentiarum, iuxta dicta V. *Indulgentia, num.* 10. nam licet hæc simonia sit solùm iuris humani, affert nihilominus pęnas Tridentini *sess.* 21. *cap.* 1. Vide Tannerum *n.*95.*p.*4.*t.*4. *resolut.* 155. Sequitur etiam ex supra posita opinione Sanchez, probabile esse, non incursurum pęnam simoniæ, si non habens adhuc ius in re ad beneficium redimat vexationem, dando pretium electori, ne sibi præferatur indignus; nam licèt hic sit simoniacus, iuxta dicta V. *Scandalum num* 9. probabiliter tamen docet idem Sanchez *dub.*3.*num.*6. contra Torre *in* 2.2.*tom.*2.*qu.*100. *art.*4. *disputat.* 9. esse simoniam solitùs iuris humani, *par.*5.*tract.*14.*resolut.*1. Aduerte etiam cum D. Thoma *art.*6.*ad* 6. supradictas pęnas non incurri in simonia mentali tantùm. Vnde si Episcopus contulisset beneficium famulo tanquam pretium seruitij ab ea exhibiti, animo impetrandi tale beneficium, etiam tanquam pretium, nullo existente; pacto externo, nec implicito quidem, non teneretur talis famulus resignare, quidquid in contrarium asserat Sotus *lib.*9. *qu.*8. *art.*1.*ad* 2.*p.*4.*t.*4.*resolut.* 168. In reali verò parua ex parte pretij, Suarez ait incurri pęnas, quia non admittit paruitatem materiæ. Sed stando in contraria sententia, de qua supra *num.* 1. contrarium dicendum est. *p.*5.*t.*5.*resolut.*2. in fine. Tandem si quis committeret simonia, cum Pontifice sciente, non incurreret pęnas, *p.*10.*t.*16.*resolut.*15.

Restitutio autem, quæ in pęnam imponitur, fieri potest & danti, & pauperibus.

21 Petes denique: Cui restituendum est pretium pro simonia in Ordine, beneficio & ingressu Religionis? Ecclesiæ, cui facta est iniuria, vel pauperibus, ait D. Thom. *ad* 4. *ex c. de hoc*, & *c. audiuimus de sim.* Sed ego teneo cum Sanchez *dub.*114. *num.* 11. quod ante iudicis sententiam restituendum sit danti, qui non censetur à se abdicare dominium, nisi vt transferat in recipientem, & si hic non potest recipere, dominium remaneat penes ipsum, nec restituendum est Ecclesiæ ob legem pęnalem, quia hæc non obligat ante sententiam. At cum vtraque sententia sit probabilis, potest quis tuta conscientia restituere danti, Ecclesiæ, vel pauperibus, & si pauper est, retinere ipse. Ita Sanchez *ibid. num.* 12. & 13. qui benè excipit pretium datum simoniace pro gratia & iustitia, quod ex Bulla Greg. XIII. restitui debet pauperibus, & datum ob ingressum Religionis, quod *ex c. veniens, de simon.* restituendum est danti, *p.*3.*t.*4.*resol.*167. § *Scilicet*, prope finem. Quid porrò veniat in dictis Bulla nomine gratiarum Vide V. *Pœna num.*4.

SODOMIA.

SODOMIÆ definitio. Species. Grauitas. Tribunal. Pœnę. Et circunstantiæ confitendæ.

1 † Sodomia, propriè loquendo, est actus libidinosus consummatus inter masculos in vase non naturali. large est etiam concubitus cum fęmina in vase præpostero, & coitus fęminarum inter sese. Est peccatum mortale grauissimum, & indignationis diuinæ maximè prouocatiuum. In aliquibus Regnis Hispaniarum sodomitæ puniuntur ab Inquisitoribus. Vide V. *Inquisitorum num.* 99 Clericus sodomita subiicitur multis pęnis per Bullam Pii V. Vide V. *Clericus sodomita.*

2 An sodomia inter consangeineos, vel affines, contrahat distinctam malitiam incestus, in Confessione aperiendam, vide V. *Circumstantia*, *num.* 18. vbi *num.*17. inuenies, an explicari debeat circumstantia sexus, & *p.* 7. *t.* 12. *resolut.*18.

3 Circumstantiam agentis vel patientis taceri posse docuimus. *Ibidem num.*97. At Lugo *de sacr. pœn. disputat.*16.*sect.*5.§.1.*num.* 243. existimat omnino explicandam esse: nam diuersa specie malitia est in agente, qui contactu im-

pudico

pudico, se polluit ac impatiente, qui eodem tactu passiuo solùm cooperatur pollutioni alterius, sed nostram sententiam nouissimè etiam docent Zambellus, Lupus, & Ghilinus V. *Circumstantia, n.50.p.6.tr.6.ref.36.*

4 Quoniam Episcopi solent sæpius reseruare casum sodomiæ: ideò videndi variis casus in quibus inciditur, vel non, inciditur in sodomiam reseruatam. Primò igitur si fæmina cum fæmina, ita congrediatur, vt altera earum masculi vice gerat, & effusio seminis intra vas naturale sequatur, dicendum est non incidere in casum reseruatum sodomiæ, contra Lupum *de cas. reser.p.2.cas.10.n.14.* quia licet non seruetur, sexus seruatur tamen vas. Secus dicendum si fœmina intra vas præposterum alterius semen immitteret. Ita Mazuchellus *de cas.reser. disput. 2.c.22.n.6.p.7.tract.7 resolution.13.§.Quæro primò.* In casum reseruatum sodomiæ. Noe incidit fæmina coniuges secum fæmina in vase naturali. Secus in naturali.

5 Secundò. Licet communiter affirment, patientes includi in casu reseruato sodomiæ; tamen Bordonus *in consil.regul.resol.48.q.5.num.2.* putat contrarium non esse improbabile, quod absolutè nouissimè P. Alphonsus de Leone *de cens.recollect.5 num.73.* Nota tamen, quod sententia affirmatiua procedit, modo agens seminet intra vas, cum actio ipsi potissimum tribuatur si ea perfecta non est peccatum non subiicitur reseruationis neque ex parte patientis, licèt etiam seminet, quia complementum peccati semper attenditur ex parte agentis, vti qui est nobilior patiente. *Ibid. §. Quæro secundò.* Nec patiens. Si agens seminet extra vas.

6 Tertiò, qui inchoat sodomiam in vase prepostero; sed posteà emittit semen extra vas, non incidit in casum reseruatum: quia hic actus non est sodomia completa, & consumata: sed incepta; reseruatio autem includit tantùm delictum perfectum, & consummatum, non autem attentatum Bordonus *in consil.regul.resol.48 n.17.* Non nego tamen contrariam sententiam, quam tenet Fagundez. *in Decal.to.2.l.6.c.9.n* 8. esse probabilem, *Ibid.§. Quæro tertiò.* Nec ipse agens si non seminet intra vas. Licet contrarium sit etiam probabile.

7 Quarto impuberes non incidunt in casum reseruatum sodomiæ, quamuis id affirmet Mazuchellus *de cas.reser. disp.2.c.22.n.12* quia impuberes ligantur quidem reseruationibus adnexis peccatis, quæ non sunt carnalia sunt homicidium blasphemia, &c. iis vero, quæ sunt adnexa peccatis, carnalibus non ligatis, cum regulariter loquendo non compleant. Sic docet Lupus *de casi reser.p.1.dist.4.n.6.*& Bordonus *in consil.regul.res.38.q.11.nu.18. ibid.§. Quæro quartò.* Nec impuberes.

8 Quinto, exercens copulam sodomiticam cum fœminis non incidit: quia in sodomia propriè peccatur non solùm contra vas, sed etiam contra sexum; masculus autem licitè non seruet vas tamen sexum. Ita Lupus *de cas.resol.d.2. cas.10.n.3.* contrarium docet Fagundez *in Decal. tom.2.lib.6.c.9.num.7.ibid.§. Quæro quinto.* Nec exercens sodomiticam copulam cum fæminæ.

SPONSALIA.

1 † Sponsalia dicuntur promissio mutua viri, & fœminæ futuri matrimonii inter personas legitimas contrahendi: Dictum est primo promissio, & tu subintellige libera, seu voluntaria, nam sponsalia metu graui contracta, nulla sunt, & probabiliter eiam si iuramento firmata sint. Vide V. *Iuramentum num.* 11.& V. *Metus n.*4. Et eadem est ratio de consensu Vide V. *Promissio n.* 3.& V. *Iuramentum.n.*10. Sponsalia quid.

2 Quoniam vero voluntarium non est siue discursu sponsalia non possunt contrahi ante vsum rationis. † Ille autem vsus ad ea sufficit, qui satis est ad peccatum mortale, nam hic idem vsus sufficit ad obligandum quem voto solemnis Ordinis sacri., & Religionis, quia similiter est sta- Et in qua ætate contrahi possunt.

tus

Digitized by Google

tus perpetuus Gratis autem omnino Bonacina notauit sponsalia contracturos habere desiere futurorum præuisionem. nam iura præscripserunt sponsalibus ætatem annorum septem (*leg. in sponsalibus 2. ff. de sponsal. & capit. litteris, cap. accessit, cap. ad dissoluendum, de despons. impub.*) quæ futurorum præuisioni non est sufficiens. Sanchez *to 1. l. 1. disputat. 16 num. 16. par. 3. tom 4. res. 274.* Septennium autem requisitum à iure pertinet solùm ad forum externum; nam in conscientia sufficit vsus rationis, etiam si septennium multum præcedat, vt ait contra Ricard. Pontius *lib. 12. cap 5. p. 3. tr. 4. res. 274. §. Et hæc omnia*. In quo casu non solùm sponsalia forent valida, sed neque esset mortale illi contrahere. Quod etiam procederet si vsus rationi deesset, & sponsalia non valerent, quia sponsalia non sunt Sacramentum, cui fiat iniuria. In hoc numquam casu non peccaret parentes († nam contrahentes rationis expertes qui peccarent†) Pontius *vbi supra num. 4.* contra Enriquez *lib. 11. cap. 13. num. 13. c. autem 2. de despons. impub.* ait Pontius, prohiberi solum cohabitationem, vel contractum per verba de præsenti ante pubertatem, *par. 3. t. 4. res. 275.* Pro foro externo Coninch requirit septennium completum ita vt saltem inceptus sit vltimus dies, & ego probabile sufficere, si completum sit mortaliter, vt si deficerent duo, vel tres dies, ait Guttierez aut octo, vel decem, ait Rebellius *p. 1. lib. 4. q. 5. concl. 2. num. 2. p. 3. t. 5. resol. 274. p. 9. t. 7. res. 73 & 74.*

Requirunt consensum saltem tacitum.

3 Sufficit porrò consensus contrahentium tacitus, quando nimirum parentes ipsis præsentibus, & tacentibus, contrahunt *c. vnico de despons. impub. in 6.* Si verò alii hoc modo contrahunt *cap. vnico, de despons. impub in 6.* Si verò alii hoc modo contrahant, censeo cum Sanchez *tom. 1. lib. 1. disputation. 22. numer. 7.* ipsorum silentium non est sufficiens signum, consensus, quia *c. cit.* hoc de parentibus tanquam quid speciale statuitur, & illa regula, *tacet consentire videtur*, vera est in fauorem, non in præiudicium tacentis. Nihilominus probabilissima est sententia Pontii *lib. 2. cap. 11. nu. 7.* quod præsumatur consensus etiam tunc, & multò magis, si ipsis præsentibus contrahant eorum tutores vt docuit Coninch, sit parentes contrahant coram filii emancipatis, vel spuriis. Vide etiam Layman *l. 5. tom. 10. p. 1. c. 2. num. 13. in fine*, *p. 3. t. 4. res. 270.* non sufficit autem si puella tacente, consentiat tutor, vel curator, *p. 10. t 13. res. 21.*

Et si contrahantur in absentia, debent ratificari.

4 Quod si parentes, vel tutores pro filiis, & pupillis absentibus contraherent, tunc sponsalia eatenus vim haberent quatenus accederet posteà eorum ratihabitio expressa, vel tacita, sed per signum aliquod sensibile manifestata: nec satis esset, quod scientes silerent, nam id *cap. vnico* disponit, quando sponsalia contrahuntur in eorum præsentia Sanchez *num. 16.* Enriquez *l. 11. c. 13. num. 5.* propter paritatem rationis extendit *cap. citatum* ad contractum in absentia. Coninch verò *num. 39.* tunc eorum taciturnitatem sufficere inquit, quando tacerent coram parte, patribus, vel tutoribus referentibus; secus si referant aliquorum non interest: quia his non tenentur suam mentem significare, sicut illis. Et vtraque hæc sententia est probabilis. *part. 2. tom. 4. resolut. 271.*

Consensus autem debet esse mutuus.

5 Deinde dictum est, sponsalia esse promissionem MVTAM nam Pontius *lib. 12. c. 4. n. 2.* existimat, quod si vnus promittat, alter non repromittat, neuter remanet obligatus; sunt enim sponsalia contractus cuiusdam commutationis, vt aliter in compensationem se retribuat. Eo tamen ipso, quò alter alterius promissionem acceptat, vtrumque manere, obligatum quia nemo potest promissionem acceptare, nisi sub conditione repromissionis Sanchez verò *de matr. tom. 1 lib. 3. disp 5. num. 12.* docuerat, posse quem acceptare promissionem absque repromissione, in quo casu solum promittentem manere obligatum, donec alter ex nimia dilatione repromissionis & matrimonii, obligationem partis tacitè contemnere censeretur.

Vtra-

Vtraque opinio est probabilis, *p.3.t.4.res.244.*

6 Denique dictum est INTER PERSONAS LEGITIMAS. nam qui matrimonium contrahere non possunt, nec sponsalia inter eos valent, vt inter consanguineos, v.g. nisi apponatur conditio, *si Papa dispensauerit*, ait Pontius *lib.3.c.15.n.5.* tunc enim rata interim esse debere, donec Pontifex dispensare noluerit; cum nec turpia sint nec vlli legi contraria: & si Papa dispensauerit obligare in conscientia. Ratio autem est: nam hoc modo valet institutio filii spurii, si Princeps eum legitimauerit; venditio rei feudalis, si dominus feudi voluerit, votum Episcopi transeundi ad Religionem, si Papa consentiet, & similia. Sanchez verò *lib.5. disputat.5. quæst.3.num. 12.* putat esse inualida etiam si accedat conditio, immò etiam si accedat iuramentum, ac proinde: vtrumque contrahentem in tali casu antè, & post dispensationem resilire posse. Nisi quod si magnæ expensæ fuerint in impetratione dispensationis insumptæ, resiliens eas restituere teneantur. Vtraque opinio est probabilis. Vide etiam Valerum V. *matrimonium, diff.7.p.3.t. 4.res.290.* Potest contrahi inter non pares, dummodo non oriatur magnum scandalum, vel damnum. Sanchez, & alii *par.9 tom.7. resol.71.* Vnde filii nati ex concubitu fornicario vocantur naturales, & non spurii. Coninch, & alii *ibid.70.* & sic spurius dicitur, & illegitimus, qui nascitur ex parentibus vtrisque impeditis petere, & reddere debitum. *ibid.§. Nec solet.*

Et inter personas aptas ad contrahendum.

Naturales, & non spurii.

7 Porrò ex sponsalibus oritur obligatio contrahendi matrimonium per verba de præsenti tempore præfixo, si autem nullum præfixum sit tempus vterque tenetur alterutro petente, ait Sanchez *disputation. 28. num.2.* Pontius verò *capit.6. num 1.* putat, talem obligationem adesse incipere à momento contractus, & statim implendam esse, si alter illorum non petat ex causa differri, *ex leg in omnibus obligationibus ff.de reg.iur par.3. tractat. 4. res.245.*

Quæ per sponsalia obligantur ad contrahendum statim, at cum alter requirit.

8 Sunt tamen multæ causæ, quibus obligatio contrahendi ex sponsalibus soluitur. Et quidem, si contracta sint ante pubertatem, adueniente pubertate dissolui possunt, altero illorum resiliente, quia videntur celebrari sub hac tacita conditione, *nisi ad pubertatem deueniendo resiliant.* (Nec expectare debet alterius pubertatem, vt ait Naldus *num.1.* nam frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus, *cap. cum contingit de off. de leg.* Si autem factus puber, non reclamet statim) idest tria triduum, *l.fin.C de error. adu.* (censebitur in foro externo confirmare sponsalia, at in foro conscientiæ satis est, tempore maturo interius dissentire. Coninch. *dub 2.num.6.p.4.cit. resolution.282.*) Quòd si iuramento confirmata fuisset Villalobos *tom.1.t.12. different. 12.numer.27.* & alii cõmuniter, rectè dicunt dissolui non posse. *ex cap.ex literis, de spons.*(*par.3.tract.4.resol.*288.) *p.9.t.7.res.* 76. At satis etiam probabiliter docent alii: apud eundem, etiam stante iuramento dissolui posse quia iuramentum sequitur naturam actus, quem confirmat. *ibid. res.246.* Si autem contracta sint post pubertatem, tunc primò dissoluuntur de communi consensu partium, nec remanet impedimentum publicæ honestatis, vt dictum est V. *Impedimenta num.17.*

Sed obligatio contrahendi dissoluitur in impuberibus, si alterutur adueniente pubertate resiliat. Etiam si alter nondũ factus sit puber.

9 Secundò per ingressum Religionis. In quo casu Toletus *lib.7.capitol. 21.* existimat, eo ipso, quod vnus ingreditur, vtrumque de obligatum manere. Rebellius *lib.4.quæstion.8.section.6.* putat dissolui obligationem solius ingredientis alterum verò manere obligatum, donec ille profiteatur. Denique Nauarrus *cap.22.num.26.* neutrum de obligari existimat, nisi secuta professione: quia nullum Canon dicit, sponsalia dissolui per solum Religioni ingressum, & alioqui dum sponsus est nouitius, potest habitum deponere, & contrahere Omnes, hæc sententiæ sunt probabiles, *par.3.t.4.resol. 207.*

In puberibus verò soluitur de consensu vtriusque.

Per ingressum Religionis.

10 Ter-

Per votum castitatis &c.

10 Tertio, dissoluuntur per susceptionem Ordinis sacri, aut ipsius votum, & simpliciter ob votum castitatis Pontius *cap.12.num.3.* Sanchez *de matrim. tom.1.lib.1.disputation.46.num.9.* probabiliter neget. Nec peccat sponsus, qui sacris se addicit, vel votum emittit Ordinis sacri, vel castitatis, quia sponsalia censentur contrahi, sub conditione nisi sponsi meliorem statim eligere velint Pontius *cap.11.num.3.* contra Rebellium *lib.4.quaest.8.sect.5.p.3.t.4.res.* 208. Nec similiter peccat, qui Religionem ingreditur, nec facite contra *capit. commissum de spons.* vt fusè probat idem *cap.10 num.9. Ibidem res.*207. §. *Notandum.*

Per matrimonium ratum alterutrius cũ alias.

11 Quarto dissoluuntur sponsalia per matrimonium ratum cum altero. Si enim alteruter contrahit per verba de præsenti cum alio, ille, qui remanet, solutus manet ab obligatione sponsaliorum. Et probabile est manere solutum etiam contrahentem, vt docet Sanchez *disp.*18.*num.3.ex c.1.de sponsa duorum, cap.sicut, c.si inter, c.veniens, c.is, qui fidem de spons.* At Pontius, *cap.13.n.4.* tenet, quod si alter sponsus expectet sponsalia non extinguuntur, sed suspenduntur vsque ad solutionem illius matrimonii, nam iura citata solum decernunt, quòd si sponsus contrahit matrimonium cum altera, debet manere, cum illa ex quo non sequitur, quòd obligatio sponsalium extinguatur. Sanè, qui post votum Religionis matrimonio copulatur vxore defuncta, tenetur votum implere *p.3.t.4.res.*209.

Vel per allia sponsa interueniẽte copula.

12 Quintò, dissolui cum prima, ait Pontius *cap.14.num.4.* sponsalia, si sponsus contrahat sponsalia cum secunda, & cum ea copulam habeat: nam vbi prima haberet ius solum ad lucrandum, secunda ius haberet ad damnum vitandum, vnde huic potius, quam illi fauendum esset. Et quamuis prima sponsalia essent priora, reuocarentur tamen a secundis propter strictius vinculum resarciendæ iniuriæ. Oppositum docuerat Sanchez *disputatio* 49. *num.*5. Sed vtraque sententia est probabilis. In casu verò, quo prima sponsalia præualent, si causa illos irritat, non proinde seruari debent secunda: nam si prius non tenebant, successu temporis conualescere non possunt. Pontius *ibidem num.*2. contra Rebellius *sect.8. conclus.1.par.3.tractat.4.resol.*210.

Item per fornicationem alterutrius. Tactus impudicos à sponsa voluntariè passos,

Non tamen contra

Quid si vterque in fornicationem inciderit?

13 Sexto, si alteruter fornicatur, alter solutos manet ab obligatione sponsaliorum, non tamen ipse, *c.quemadmodum 23.de iureiur.* Item si sponsa se ab alio impudicè tangi permittat per oscula amplexus, &c. sponsus manet etiam solutus. Minimè verò sponsa si id sponso contingat, quia non æquale vtrique dedecus resultat ex tali alterius delicto, & ius efficit illos pares solùm in casu fornicationis Sanchez *disp.*55.*n.*5. Nisi fortè, ait Coninch. *disp.*23. *dub.7.num.*36. oscula, & tactus sponsi cum altera adeò frequentes essent, vt merito timeri possit, ne minus sponsa sit amaturus, aut fidem seruaturus, *p.3.t.4.res.*283. Sed quid, si vterque sponsus in fornicatione inciderit? In tali casu ait Bonacina *q.1.punct.8.num.6.* delictum vnius compensari cum delicto alterius, & neutrum resilire posse. Sicut post adulterium vtriusque coniugis neuter habet ius repudii. Hæc sententia est probabilis. Sed opinio Coninch. *nu.*63. quod solus sponsus resilire possit, magis arridet, quia maior est iniuria sponsi, quàm sponsæ altero fornicante. Nec valet paritas adulteri, quia separatio thori quam sponsalium est difficilior, *p.3.t.4.resolut.*284. Sed vide *p.10.t.11.res.*28.

Item ob amissionem oculi, Auri. Narium. Paralysim. Lepram, &c.

Item ob nimiam deformitatem sponsæ.

14 Septimò soluetur sponsalia, si alter sponsus oculum, aurem, vel nasum amittat, morbo contagioso paralysi, lepra, suspicione morbi Gallici, aut oris immedicabili graueolentia afficiatur, *cap.quemadmodum de iureiur.* Si autem alia notabilis deformitas sponsæ superueniat. Guttierez, *de matr. c.21.num.5.* ait, non posse sponsum gaudere beneficio *text.cit.* cum viri pulchras plerumque vxores omittant, & ad deformes accedant. Sed si deformitas sit talis, vt à principio existens sponsum à sponsalibus diuertisset probabilissimè.

mè ait Sanchez *disp.57.num.4.* ipsum de obligare. Sed id non procedit in casu deformitatis sponsi, nisi valde magna esset, ita vt spectantibus horrorem ingeret, aut cum turpitudine inhabilitas ad suum opificium, aut officium exercendum coniugeretur; nam in viro non multum consideratur pulchritudo. Coninch. *dub.8.n.66.p.3.t.4.ref.285.*

Vel horrendam turpitudinem sponsosuperuenientem.

15 Ille autem ex sponsis, qui defectum patitur occultum, si est defectus perniciosus, vt morbus contagiosus, improbi mores grauis infamia, & similes, non potest cum alio contrahere, nisi similem defectum pateretur, si vero defectus non sit perniciosus, sed solùm redderet nuptias minus appetibiles, vt deformitas, vel corruptio in ea, quæ existimat fuerit pulcra, & virgo, tunc honestè viuere studens, contrahere potest, non quidem tales defectus dissimulando, sed non manifestando, & si cum infamia coniuncti essent, vt deflloratio, posset artificio cooperire sine mortali. Ex quibus colligens patientem defectum occultum perniciosum, non posse alterum defectus ignarum cogere ad contrahendum, patientem vero non perniciosum, qui alterum ad sponsalia non induxit, probabile esse, quod possit cogere probabilius quod non possit. Vide Pontium, *c.18.num.5.& 6.* & Coninc. *dub.12.à n.81.p.3.t.4.ref.287.*

Quid si alter ex sponsis patitur defectum occultum?

16 Octauo, si sponsalia contracta sint nulla dotis de promissione, præuia superueniente posteà sponsæ cum pubertate, non tenetur sponsus eam ducere, etiam si sponsalia iuramento firmauerit; quia promissio obligat rebus notabiliter non mutatis *cap. quemadmodum, de iureiur.* Est autem sponsæ paupertas mutatio notabilissima. † idem dic de paupertie superueniente sponso ad eximendam sponsa, cum Bonacina *de matr. mon. punct.7.quest.1.num.11.* † Si autem ipse sponsus noua hereditatis accessione statum notabiliter melioraret non ob id obligatione sponsalium eximeretur, quia in conditionem propriam non cadit consensus. Coninch *dub. 8. numer. 69.* Si autem, nulla dotis promissione premissa, diues iuret, se aliquam ducturum, & nullam dotem assignare velit, aliqui dicunt, teneri eam ducere, alii dicunt non teneri vtrique probabiliter. Vide Sanchez *t.1.l.1. disp.60.p.3.t.4.r.28.*

Item si ob superuenientem alterutri paupertatem.

17 ‡ Sunt, & aliæ causæ sponsalia dissoluentes, quas vide apud Bonac. *q.1. cit. à p.5.* & alios † Earum autem cognitio spectat ad iudicem Ecclesiasticum priuatiuè quoad laicum. Sed si nõ agatur de valore Sponsalium etiam iuramentó confirmatorum cumulatiuè. Sanchez *disp.69.num.9.p.1.t.2.ref.131.*

Causa sponsalium pertinet ad forum Ecclesiasticum.

18 Intentio papa dispẽsatis in gradu prohibito est solũ dãdi facultatem contrahẽdi nõ autem approbandi quod illicitè factum est: Card. de Lugo & alii *p.11.t.2.r.7.* & sponsis de futuro non licet verenda ad inuicem aspicere Dian. & non est mortale sponsus si tangat sua verenda in absentia cõiugis absq. tamen periculo pollutionis, est mortale tamen virile in os vxoris mittere. Escob. *ib.r.68.*

Dat facultatem contrahendo non approbandi.
Nobiliter sponsis de futuro verenda sibi inuicem ostendere.

18 Coniux innocens potest si velit adulterum reuocare post diuortium celebratum etiam sententia iudicis vide V. diuortiũ Sanc. *& alii.* nec coniux adulter potest tradire post diuortiũ nulla auctoritate ad Religionem inuito innocente vel de eius licentia, & neuter remanens in seculo postquam adulter ingressus est Religionem nõ tenetur ad Religionem, nec votũ castitatis emittere Dicast. tenetur maritus dimittere vxorẽ adulteram, quę non vult emedari, & peccat si hoc nõ faciat Ledesma adhibitis prius remediis necessariis Martin. de S. Ioseph, si innocẽs adulteratur post diuortiũ facia iniuriam marito adultero, & vna iniuria cõpẽsatur cũ alia, & sic tenetur redire ad prius nocẽtẽ Leand. *& alii.* nec adulter occultus habet ius petendi diuortiũ de adultera publica. Rem. *p.11.t.5.r.57.*

Potest reuocare adulter non post diuortium
Multa alia curiosa.

19 Itaq. quis post contracta in pubertate sponsalia, absq. causa implere recusat ait Põtius *c.19.n.8.* monendũ esse per iudicẽ, & si adhuc negat complendum per cẽsuras, iuxta *c. ex litteris, el. 2. de desp.* Aduertit tamẽ Villalob. *t.1.t.12 diff.19. n.3.* quod iudex sit multum seuerus matrimoniũ, tãquam ex metu graui, erit inualidam, & aliquando malos effectus parturiret, vnde si censura non censetur pro futura, ab ea abstinendum est, *p.3.t.4.r.205.* si autem in contractu sponsalium

Quod sponsos cogere potest ad contrahendum.

Sed an debeat?

lium apposita fuisset pœna conuentionalis contra resilientē iniustè; iniustè resiliens teneretur eā soluere, vt probat Pontius c.19.n.9. quamuis probabiliter sit non teneri, propter auctoritatem Sanchez disp.30.& DD. comm. ibid.211.

An sponsis licitum sit se inuicem tangere, & osculari. Vide V. tactus num.6.

Non peccat mortaliter contrahens cum animo ingrediendi religioni.

21 Qui se obstrinxit sponsalibus iuratis, & posteà contraxit cum animo ingrediendi Religionem ante consummationem non peccat mortaliter, quia potest benè stare verum sacramentum absque eius consummatione, Caiet. & alii. & hoc etiam procedit de sponsalibus iuramento firmatis; & si sponsus, post sponsalia emisit votum Castitatis non peccauit, quia votum fecit de meliori bono Cou. & alii p.9. t.7.r.25. sponsalia iurata facta intuitu pietatis ex mutuo consensu dissolui non possunt, quia fuerunt, quia si votum Deo factum D. Thomas p.9.t.7.r.76.

SPONSIO.

Sponsio quid: & est licita per se.

1 SPonsio est quidam contractus valdè affinis ludo. Aliqui putant sponsionem esse turpè lucrum, non tamen restitutioni obnoxium quod videtur colligi ex *l. solent, & seruent ff. de alea vsu.* Sic tenet Siluestr. V. Lupus quæst. 6. Sed dicendum est, sponsiones per se esse licitas, quia nullo iure prohibentur, immo videntur approbatæ iure legis, *si quis ita stipul. fuerit ff. de verb. obligation.* & legis *si pater C. de inoffic. testamen.* In lege autem solent, citata, tantum reprobatur sponsio, quæ fit circa certamina corporis causa odii, vel æmulationis, vel libidinis, & non causa exercendi vires corporis. Immo omnes conueniunt sponsione acquisitum non esse obnoxium restitutioni.

Per accidens autem potest esse illicita.

Dixi per se, quia sponsio per accidens potest esse illicitus, vt oratione scandali, vel periculi alterius peccat, vel alterius circunstantiæ contra rationem. Immo acquisitum sponsione potest etiam per accidens esse obnoxium restitutioni, vt facta sit cum eo qui non potest validè perdere, vel ratione alicuius fraudis non permisse in sponsione, & ita docent communiter Doctores, *p.7.tractat.9. res.61.*

Conditio ad eius validitatem requisita, vt quis non sit certus.

2 Vt autem sponsiones sint licitæ debet vterque esse dubius de futuro euentu aliter si vnus esset certus, teneretur restituere, quia contractus non est æquali. Sed nota quod tunc quis dicitur esse certus quando scit per scientiam vel experientiam certam, vel etiam per diuinam reuelationem. Dixi experientiam certam, quia est experientia fallax, si quidem existimamus vidisse, audiuisse, quod reuera nec vidimus, nec audiuimus: atque ita vt quis sit dubius & incertus in sponsionib⁹, opus est, quod non sit certus aliquo ex dictis modis, & ita non excluditur, quod habeat aliquam suspicionem, aut credulitatem, vel fidem humanam, quod ita sit, quod spondet. Immo, quamuis alicui videretur se esse certissimo, quod ita est super quod spondet, si tamen adhuc fallitur, & iusta modum, quo illud scit, iudicio hominum prudentium exponitur periculo lucrandi, & perdendi, peccabit quidem spondendo propter conscientiam erroneam at non tenebitur lucrum restituere, quia reuera contractus fuis æqualis expositus est periculo lucri, & iacturæ. Ita Machadus *de perfection. confession. tom.1 lib.3 part. 5 document. 3. numer. 4.*

Si tamen certus sit, non peccaret, nec teneretur restitutioni

Quin etiam vt docet Hurtadus, *de contract. disputation. 7. difficultat. 9.* probabile est eum, qui certus de euentu, vel de veritate siue experientia sensuum, siue scientia, siue diuina reuelatione, siue aliter sponsionem facit, cum altero, eam certitudinem ignorante, non peccare, nec ad restitutionem lucri teneri, quia in ludo permissum est, vt in eo vnusquisque suas partes agat. *ibid. resol.62.*

Sint nec qui ludit cum pertinace, si tamen anteà contestatus sit se esse certum.

3 Qui contestatur esse certum, & tamen collusor contendit, & vult spondere, potest alter acceptare sponsionem, quia in hoc casu non adest fraus,

&

seu temeritati collusoris imputetur. Hinc si quis notabiliter melius quam alius & de hoc contestatus; alter temerarie vult ludere, potest vincere malè ludentem pertinacem nec tenebitur ad restitutionem. Azorius *tomo* 3 *libr.5.capit.* 25.*quaestion.*4. Idem dic quando duo spondeant super rem consistentem in ingenio, vt ille recitet plures versus, & alter notabiliter excedit. Nec recedo ab hac sententia, quamuis negatiuam sententiam contra me teneat Lugo, *de iust.tom.2.disp.31.sect.6.num.8.* & sequent. *p.4.tractat 8.resol.186.& p.7.t.9.resol.62.*

Nec qui ludit cum tribus, cum quorum vno tantum perdet & ab aliis duobus lucrabitur.

4 Si concurrentibus tribus ad cathedram aliquis spondeat cum vnoquoque eorum trium seorsim, quod non adepturus sit illam, puto cum Sanchez. *in opusc.tom.1.lib.1.c.8.dub.16.num.2.* validè id fieri: quia cum omnibus his tribus dubius est de futuro euentu, & sicut potest à quolibet lucrari, ita potest cum quolibet perdere. Non nego tamen contrarium esse probabilius, vt tenet Trullench. *in Decal.to.2.lib.7.c.27.dub.6.num.1.p.4.tr.4 resol.187.& p.7.tr.9.res.74.*

Nec qui lucratur maiorem summam, quam possit perdere.

5 Quando quis vult spondere maiorem summam, quam alter potest collusos illam lucrari, quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria, nec dolus. Vide supra V. Ludus *numer.11.part.1.tractat.8.resolution.66.& par.7.tract.9.res.65.*

An possit quis à sponsione resilire? Videtur distinguendum.

6 Si Petrus spondeat cum Paulo, quod illum saltu, vel cursu superabit, si posteà Petrus non vult currere, vel saltare tenetur soluere sponsionem, iuxta communiorem sententiam, quam tenet Azorius. *tom.3.lib.11 c.19.dub.8.* Lugo tamen *de iust.to.2.disp.31.sec.7.num.89.* putat distinguendum: nam hæc concertatio potest fieri, vel per modum ludi, vel per modum meræ sponsioni. Differentia autem videtur esse inter ludum, & sponsionem; nam in contractu ludi, licèt, ludo incepto, non possit ludens resilire, ante finitam illa saltem sortem, vel commissionem inceptam, nondum tamen incepto ludo, semper possunt non ludere, nec alium animum sese obligandi videntur habere: sponsio autem videtur solo consensu perfici, & ea facta, & acceptata, non potest vnus resilire. Hoc supposito, prouocato ad ludum, vel saltum pæna, vel præmio addito, potest fieri, quando aliqui sese ad illud ludi genus prouocant: sicut enim pilla, sic cursu, vel saltu certare possunt, & tunc ante cæptum ludum: cursum, vel saltum, non est obligatio incipiendi. Si verò fiat per modum sponsionis, & quasi concertando de veritate rei, & de euentu, tunc putat procedere doctrinam, & sententiam affirmatiuam supradictorum Doctorum, *p.7.t.9.res.66.*

Sponsiones super electione Pontificis, & Cardinalium illicitæ.

7 Sponsiones omnes super vita, morte, vel electione Pontificis, & Cardinalium, hodie iure positiuo Bullæ Greg. XIV. quæ incipit *Cogit nos*, prohibentur sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, reseruata Summo Pontifici: immò irritæ redduntur, ac proinde lucrum eis sponsionibus acquisitum restituendum in foro conscientiæ. Ita Hurtadus *de contr. disput.8. diffi.9.ubi.* *res.67.* Seclusis tamen dictis prohibitionibus, quæri potest, an istæ sponsiones essent illicitæ ex eo, quod alter decertantium si certus de electione Cardinalis ex testimonio alicuius qui plurimum valet apud Pontificem, cuius est Cardinales creare? Et respondeo non ob hoc esse illicitas, quia semper manet res dubia, & incerta, pendens ex voluntate libera, & mutabili Pontificis. Ita Faustus. *in spec confess. disput.* 32. *qu.*32. *ibid.§.Verum.* Idem dic, etiamsi Titius ex ipso Pontifice audierit Caium creandum esse Cardinalem, poterit enim sponsione facta decertare Caium futurum Cardinalem, & licitè lucrari quamuis Azorius contrarium asserat. *tom.3.lib.11.cap.20.dub.5.ibid.§.Sed quid?*

Qui certò scit & postea dubitat potest spondere lucrari.

8 Si quis certò rem sciret, & posteà inciperet dubitare posset adhuc spondere, quia saltem in sua æstimatione exponit se periculo amittendi, etiamsi alius ob suam nimia pertinaciam verè amittat. Idem dic de eo, qui reputans

ficare, vt dictum est V. (*Ecclesia num.* 1.) † aut causas merè Ecclesiastica † 2
aut prohibet vel impedit personas Ecclesiasticas, vti rebus, aut facultatibus sibi à iure communis concessis, capit. *Ecclesia Sancta Maria* 4. *de priu. c. fin. de immun. Eccl. in* 6. Tusc. *to.* 5. *concl.* 342. *num.* 13. 19 *&* 137. & Rota Romana *in vna corrigien.* 16. *Febr.* 1589. *in vna Massafren.* 21. *Iun.* 1591. *& in vna Crypa ferrata* 16. *Ian.* 1604. *part.* 1. *t.* 2. *resolut.* 59. §. *Sed his*, post medium, *part.* 4. *tr.* 1. *resol.* 55. *p.* 5. *t.* 1. *resolut.* 8. §. *Sed his* paulo ante medium, & nouissimè, *p.* 6. *tr.* 8. *resol.* 1. §. *Sed his & resol.* 4. *à* §. *confirmantur*. Secundò, quando tolluntur, aut minuuntur priuilegia Ecclesiæ & Clericis concessa à Deo, summis Pontificibus, aut Principibus sæcularibus. Alexand. *lib.* 1. *cons.* 209 *num.* 3. & alij communiter, *p.* 1. *tr.* 2. *resol.* 62. in fine, *p.* 4. *tr.* 1. *resol.* 55. §. *Secundò.* & nouissimè *p.* 6. *tr.* 3. *resol.* 2. Tertiò, quando Clerici & Ecclesiastici efficiuntur timidiores Tusch. *n.* 39. *resol.* 55. *cit.* §. *Tertio.* Quarto, quando Clerici efficerentur deterioris conditionis, quam laici. cap. *quanto de priu.* & cap. *fin. de immun.* Pechius *de ammort.* 17. *c.* 6. & alij *ibid.* §. *Quarto, resol.* 52. §. *Deinde.* Quinto, omne statutum aptum Ecclesiæ & Ecclesiasticis ferre semper incommodum, quamuis indirectè, & quamuis non disponat super illis, super quæ Ecclesia haberet speciale priuilegium. cap. *quāto cit. de priuil.* Felin. *in cap. Ecclesia n.* 104. & alij *resol.* 55. *cit.* §. *Quinto, & resol.* 52. *cit.* §. *Verum.* Et denique omne statutum directum ad Clericos, & Ecclesiasticos, vel ad omnes in generali, etiam sub prætextu boni publici; quia hi de iure communi ab ipsorum potestate liberi sunt. Vnde in statutis laicorum nunquam comprehenduntur, *p.* 4 *t.* 1 *resol.* 88. *p.* 6 *t.* 3. *res.* 6. *t.* 8. *res.* 4. §. *Verum. & p.* 7. *t.* 2. *res.* 11. Immo etiam si statutum esset Clericis fauorabile, per hoc tamen quòd ipsos nominaret, foret inualidum. Surd. *vol.* 2. *cons.* 301 *n.* 13. & alij, *p.* 4. *t.* 1. *res.* 14. *& p.* 6. *tr.* 3. *res.* 3. in fine, *res.* 7. Immo etiam si statutum non dirigatur ad Clericos, sed ad laicos contrahentes cum illis; quia Ecclesia habet liberam de iure facultatem, vt laici cum ipsa liberè & absque vllo onere contrahant, & commercium habeant. Aponte *in resp. super cens. Veneta*, & alij communiter. Vnde statutum generale nunquam comprehendit laicos contrahentes cum Ecclesia & Ecclesiasticis, alias læderetur Ecclesiastica libertas, non verbis, sed mente, faciendo fraudem de persona ad personam. Abbas. *in cap. Ecclesia S. Maria, de const. n.* 27. *&* 31. *p.* 4. *t.* 1. *res.* 52. *par.* 3. *t.* 1. *resol.* 8. §. *Dicendum, & p.* 6. *t.* 8 *res.* 4. § *Vnde.*

Vel causas Ecclesiasticas.

3 In primis ergò inualida, & contra immunitatem Ecclesiasticam forent omnia statuta disponentia de causis beneficiorum iuramentorum, decimarū, matrimoniorum & similibus, quæ cum sint spirituales, pertinent ad Ecclesiasticos priuatiuè. Vnde rectè, ait Tamburinus, *to.* 1. *disp.* 5. *quest.* 19. *n.* 21. inualidum fore statutum Principis quòd beneficia sui status solis ciuibus conferantur. Et licet id in Gallia & aliquibus Hispaniarum Regnis practicetur, id tamen procedit ex consensu & priuilegijs Summorum Pontificum. Barbosa *collect. tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 5. *cap.* 4. *num.* 7. Quibus nihilominus ipse pro libito derogare potest. Vide V. *Papa, num.* 4. *p.* 3. *t.* 1. *res.* 26. Idem dic de priuilegio nostri Regis, ne quis possessionem apprehendat alicuius Ecclesiæ seu beneficii sine ipsius, vel ministrorum suorum licentia. Cessante enim priuilegio, iniqua lex foret; cum Ecclesia habeat iu. a Deo immittendi Clericos in possessionem beneficiorum. Duard. *in Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 15. *q.* 11. *n.* 59. *p.* 1. *t.* 2. *res.* 63.

Vt causas beneficiorum.

4 Rectè quoque ait Molinus *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 19. *num.* 60. inualidum fore statutum Principis irritans iuramenta, & oppositum est falsum, vt ait Marta *de iurisd. p.* 4. *centur.* 1. *cas.* 72. *nu.* 18. contra Molinam *de iust. to.* 1. *tr.* 2. *disput.* 147 *n.* 13. *p.* 1. *t.* 2. *resol.* 74. *&* 114. *& p.* 5. *t.* 1. *res.* 8 § *Sed restat*, Quòd si tale statutum existit in Cathalunia, Molinus iustificari dicit tamquam editum in Comitijs generalibus, ad quæ concurrunt etiam Ecclesiastici, *res.* 114. *cit.* Nam de reliquo Princeps, non solum non irritare, sed neque iuramenti præstiti obligationem relaxare propriè potest, cum sit spiritualis, vt notat Ledesma *to.* 2. *t.* 11.

Iuramentorum.

c.4.dub.3. licet possit eam condonare & remittere, sicuti pars, secundum Sanchez *in summ.to.1.lib.3.c.22.n.15.p.1.t.2.ref.* 115. Quòd si iuramentum metu, aut iniuria extortum sit, in materia merè laicali, tunc poterit Princeps, & iudex sæcularis cogere laicum ad condonandam obligationem; cumulatiuè cum Ecclesiastico, qui, si dubium esset de turpitudine iuramentum recipientis, solus esset competens Molina *tom 2.t.2.disp.149.ibid.ref.* 116. An vero Princeps nõ irritare iuramenta, sed prohibare possit ne in contractibus apponantur? Ne hoc quidem posse, aiunt DD. quia sic impediretur indirectè iurisdictio Ecclesiastica, Vide infra *num.11.*

Decimarum.

5 Torres quoque *in 2.2.q.87.ar.1.disp.9.nu.17.* contra Turrianum *in sum. p.1.c.131.dub.4.concl.3.* inualidum esse, ait, statutum Caroli V. & Philippi II. Regis Hispaniarum, quòd laici non soluant decimas, quæ solui non consueuerint; nisi ex priuilegio Summi Pontificis latum sit: quia licèt consuetudo legitima seruanda sit instar legis, præcipere tamen ne Clerici contra eam faciant, Ecclesiasticorum est, non sæcularium Principum, *p.5.t.14.ref.42.§. Sed hic.* Vide plura V. *Iudex Ecclesiasticus nu.4.*

Ex matrimonij.

6 Circa matrimonij substantiam statuta sæcularia nulla forent, siue sit Ecclesiastica de iure Canonico, reseruante eam sibi Summo Pontifice, vt ait Sanchez *to.2.lib.7.disp.3.num.2.* siue de iure diuino, reddente eam sacram Christo per institutionem Sacramenti, vt ait († & melius †) Pontius *lib.7.cap.2.nu.3.p.1.t.2.ref.128.& p.7.t.1.ref.23* Et præcipuè inane esse statutum laicale, libertatem in contrahendo diminuens; quia matrimonia ab omni coactione libera esse debent, ex *l.titia.ff.de verb.obligatio.* & decreto Trident. *Sess.24.c.9.* Tale autem esset statutum ne filia nubat sine consensu parentum, Sanchez *de matr. to.1.lib.4.disp.25.n.2.* contra Molinam *to.1.t.2.disp.176.à n.24.(p.1.t.2.ref.75. & 105.)* ait ne fœmina nubat extraneo, Abbas *in c.1.de spons.* contra Alexan. *lib. 2.consil.251.num.2.p.1.t.2.resol.57.* aut affini, etiam post dispensationem Pontificis, *p.5.t 1.resolut.17.* & omne statutum statuens impedimenta matrimonij. Pontius *lib.6.c.1.& 2.* contra Cælestinum *t.1.c.31.n.1.p.5.t.1.ref.16.* Immò Põtius *num.4* nec circa matrimonij accessoria disponere posse laicos existimat, si eo accessorie impediatur principale. Secus de accidentalibus & accessorijs non impedientibus principale, vt sunt dos, dotis fructus, donatio inter coniuges, & similia. Sed circa hanc materiam vide etiam Riccium *p.3. decis.* 178. & Belettum *p.1.de exempt.cler.&stat.laic.§.4.num.43.p.1.t.2.ref.128 §. Ex his.*

Secundo si interdicat Ecclesiæ, quæ sibi cõpetunt de iure aut priuilegio.

Vt si præcipiat ei, bona recens quæsita infra certum tempus ponere extra manum

7 Quatenus verò interdicit Ecclesiæ & Ecclesiasticis, quæ sibi de iure, vel priuilegio competunt, inualidum & contra immunitatem esset statutum Principis: primò, si præciperet Ecclesiæ infra certum tempus bona stabilia sibi relicta vendere, quale olim edidit in Sicilia & Neapoli Rex Fridericus, † & hodie extet Venetijs † nam omni iure licitum est Ecclesiis, bona immobilia possidere, & per hoc statutum fiunt deterioris conditionis, quàm laici, & ideo statutum Friderici reuocauit postea Carolus II. apud Afflictum *lib.3.constit.26.numer. 12.* qui proinde *in Commentarijs constit.Regni Neapol.* non eam illustrauit Cõmentario, sed tanquam inualidam præterijt. Vtinam ipsum imitatus esset Curellius, nec suscitasset opinionem Pauli Seruitæ à Paulo V. damnatam, & communi DD. calculo reprobatam, *par.1.t.2.ref.64.p.5 t.1.resol.3.& p.6.tract 3. resolutio.* 10 §. *Ad exempla.ref.11.* † Adde, quòd lex prædicta pugnat ex diametro cum Bulla Pauli III. de rebus Ecclesiæ immobilibus non alienandis absque licentia Papæ †. Secundo, & multo magis, inualidum foret statutum, quòd bona immobilia in Ecclesiam & Ecclesiasticos transferri non possint, & si prohiberet alienationem in extraneos, non comprehenderet Clericos, quamuis violaret libertatem eorum mentaliter, vt supra dictum est, & iudices Ecclesiastici cogere possent sic statuentes declarare, quòd in illis legibus Clerici non comprehenduntur, vt ait Paludan. *in 4.dist.18.q.3.art.3.cas.14.* Gemin. *num.4.* & alij multi, *p.1.t.2.ref.58 .p.4.tract.1.ref.13.& 70.p.5.t.1.ref.3.& p.6.t.2.ref.3.*

Aut prohibet in eam transferri.

Et

Et præter rationes prædictas (præsertim quòd Ecclesiastici fierent deterioris conditionis, quàm quilibet ex sæculi fæce; vnde exclamauit D. Hieronymus contra similem legem *in epist. 2. ad Nepotianum: Sacerdotes idolorum, auriga & scorta hæreditates capiunt; solis Clericis & Monachis hoc lege prohibetur p. 6. t. 3.* in fine) probatur vlterius conclusio, tum quia in capit. *fin. de immun. Eccles. in 6.* dicitur, esse contra Ecclesiasticam libertatem statutum prohibens vendi, donari, vel relinqui Ecclesijs; quia præsumitur conditum in derogationem illius; quæ præsumptio, cum sit iuris & de iure, non admittit probationem in contrarium, capit. *is qui fidem*, Felin. *in c. quanto n. 3. de præsumpt.* & alij, *p. 6. t. 3. res. 4.* Tum etiam, quia summi Pontifices statuta huiusmodi sæpè reuocarunt, Innocent. III. cum Henrico Imperat. Constantinop. Gregor. IX. cum Rege Castellæ, Clemens IV. cum Rege Lusitaniæ, & alij nonnulli cum alijs; quibus adde Concilia Lateran sub Innoc. III. Constantien. sub Leo X. & Tridentin. *sess. 25. c. 20. ibid. res. 5.* Et ideo hanc sententiam docuit Bartol. *in l. filius familias § Diuinum 12.* Bald. *in l. fin. n. 17. C de sacros. Eccles.* Iason *leg. in filius familias §. Diui in prima lect. num. 72. vers. tu aduerte* notatque esse communem, propter textum *in capit. final. de immunitat.* vt etiam ait Marian. Socin. *cons. 76. numer. 30. lib. 3.* & ex Theologis Comitolus, Duardus, Filliucius, Reginaldus & alij communiter, contra Molinam *tom. 1. tract. 2. disputa. 140. numer. 18.* (quem Surdus *cons. 301. num. 56.* vt gratus fieret Principibus, aliquando hallucinatum fuisse inquit, quamuis alioqui doctissimus fuerit) & alios paucos. *ibid. res. 6. & 10. §. Ad sextum.*

Sed contra obiicit Additionator anonymus impressionis Venetæ: primo quia priuati ex pacto & testamento conuenire possunt pro ipsorum interesse, ne bona in Ecclesias alienentur, *leg. fin. Cod. de pact. inter emp. & vend.* vnde & id statuere poterit Princeps ob interesse Reipublicæ, quia à pacto ad statutum valet argumentum, *l. fin. C. de fideiuss.* Secundo, quia valet statutum, quòd monasterium ingrediens non succedat, teste Barthol. *in l. fin. n. 6. C. de pact.* Tertio, quia hoc statutum non cadit super bona Clericis acquisita, sed solum super acquirenda. Quarto, quia eo nimia bonorum in Ecclesias translatione timeri potest, ne breui tuendo imperio non sufficiant. Et denique, quia multa talia statuta subsistunt: vt in Portugallia, Venetijs, Barbantia, & Germania *p. 6. t. 3. res. 1.* & Cutellius addit, id etiam interdictum fuisse leuitis, & Sacerdotibus legis veteris, *p. 5. t. 1. res. 3. §. Ad id.* **Quidquid obiiciunt Politici.**

Sed facilè respondemus. Ad primum argumentum, à pacta ad statutum valere, quando militat eadem ratio Surdus *cons. 2. n. 8. vol. 1.* & alij at non esse eandem rationem in casu nostro: nam in re propria quilibet est moderator & arbiter, *l. in re mandata C. mandati*, nec prohibetur aliquis disponere, quòd eius bona in Ecclesiam non transeant. At Ecclesiæ concessum est priuilegium, vt quilibet possit ei donare, *l. illud. C. de sacros. Eccles.* & relinquere, *l. 1. C. eod.* & vendere, sicut & Clericis, *l. fin. eod.* quibus priuilegijs contrarium statui prohibetur cap. *fin. de immun. Eccles. in 6.* Adde, quòd pactum est voluntarium, & procedit solum de rebus paciscentis: at statutum est generale, & impedit efficacius donationem, saltem indirectè; & ideo argumentum à pacta ad statutum non valere, ait Ripa *in l. filius familias num. 82. vers. nam pactum, ff. de leg. 1. p. 6. t. 4. resol. 8.* **Quibus facilè responditur.**

Ad secundum, respondemus contra Bartolum, statutum excludens à successione Religiosum, non valere, vt ait Pontius *lib. 3. c. 8. n. 25.* & determinauit Rota *in vna Assisien. bonorum, die 31. Maij 1606.* Vnde statutum excludens à successione ab intestato fęminas stantibus masculis, sic generaliter latum valet, & ligat fęminas, etiam si fiant monachæ: nam tunc non sequitur deterioratio conditionis. Socin. iun. *in cons. 25. pro vera n. 11. vol. 3.* at statutum latum specificè, excludens mulieres religiosas, non valet, ob contrariam rationem,

siue de ingressa loquatur, siue de ingressura. Abbas *in c. quod clericus num. 40. foro comp. par. 11. t. 2. ref. 125. & p. 6. t. 3. ref. 8. à §. Ad tertium*. Et conditiones illæ in legatis, *si Religionem non ingrediatur*, &c. non sunt admittendæ, nec habent effectum, vt dictum est V. *legatum numer. 2.* Immo, quamuis Vasquez *de rest. cap. 6. §. 1. dub. 2. numer. 34* non censeat aduersari immunitati legem 11. *tit. 10. lib. 5. recopil.* irritantem donationem bonorum omnium factam filio Clerico, eo quòd in tributorum fraudem præsumitur fieri. Alij nihilominus dicunt, ius ciuile talem præsumptionem introducere non potuisse, & ego puto stante sententia Vasquez, præter donationem aliud quoque iudicium ad talem præsumptionem requiri. Et nihilominus tunc admittere probationem incontrarium, quia, vt ait Flores de Mena *lib. 2. quæst. 21. §. 2. numer. 73.* non esse iuris, & de iure, sed solum iuris; & sic si in tributorum fraudem non fieret, valere *part. 3. tom. 1. ref. 3.*

Ad tertium, priuilegia quocumque titulo Ecclesiæ concessa, competere ei non solùm pro bonis acquisitis, sed etiam pro acquirendis, & canones in hac materia indistinctè loqui, vt videre est in *cap. bene quidem 96. dist. cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* & *capit. fin. de rebus Eccles. non alien.* & quòd talis distinctio non subsistat, expresse definiri in *capit. 1. de immun. Eccles. in 6.* & notauisse Cardin. Alban. *de immun numer. 12.* ponderantem tex. *in cap. ea enim 10. quæst. 2. ex leg. iubemus §. 1. vers. ea enim Cod. de sacros. Eccles. part. 6. tom. 3. ref. 9.*

Ad quartum argumentum illud à Ioanne Hus primum, deinde à Paulo Seruita eructatum, ingenium sapere nimis polit cum, & de diuina prouidentia, & retributione nimium diffidens: *Quis enim abnuat*, ait Gretserius lib 3. consil. 3. *Deum nequaquam pati, vt liberalitas laicorum in Ecclesias immensā suam beneficentiā superet, dum cultus eius propagatur, & amplificatur? Neque enim frustra se coli sinit Deus.* Maiori sanè pietati in suos Sacerdotes floruerūt Hebræi, & Gētiles.

Nam Sacerdotes illorum, & leuitas aliis tribubus multò ditiores fuisse, obseruat Becanus *anal. ver. Eccles. c. 7. q. 6. n. 3* nam à singulis recipiebant decimas omniū bonorū, vnde nouem illis remanentibus, vndecim ad ipsos perueniebant: & Sacerdotes deinde accipiebant decimas decimarū à leuitis, & his accedebant primitiæ oblationes, primogenita: quæ omnia simul posita in magnum thesaurum excrescere necesse erat, *p. 5. t. 1. resol. 3. §. Ad id verò*. Et quoad Gentiles, Aristoteles in sua republica sic bona Ciuitatis distribuit, vt quarta pars cultui sacro destinetur, & præterea Sacerdotibus tamquam priuatis sua pars relinquatur. *lib 7 polit. cap. 10. part. 6 t. 3. ref. 10. § Sed non desinam*. Bona vero Ecclesiastica Christianorum non solum facta comparatione ad prædictos, sed etiam absolutè considerata, & cum solo respectu ad eos, qui ex illis sustentari debent, sunt adeo exigua, vt obseruat Comitolus *apol. pro monit. Pauli V. c. 3. numer. 6.* quòd si in vnum cōgregata singulis Ecclesiasticis, qui ex illis sustentari debent, æqualiter diuidantur, oppido quamplurimis victus, & vestitus defuturi essent, præterquam quod in tali calculo nulla iustitiæ distributiuæ forma seruaretur. ex quod factum est, quòd in tot Congregationes Regularium proprietas sensim irrepserit; dum de bonis communitatis non possunt singuli congruentem sustentationem habere, & nihilominus, cum res ita se habeant: exclamant nostri politici, Ecclesiam, & Ecclesiasticos nimium habere. Contra quos Concilium Parisiense sub Ludouico, & Lothario Imperatore celebratum: *Mirares*, inquit, *ambitio mundali satis non habet*, & *Ecclesia Christi nimium habet*. Desinant porro timere, ne omnia bona communitatis in Ecclesiæ potestatem aliquando deueniant. Nam (vt benè Theologi Relig. Seruorum *capit. 7.*) nunquam in Ecclesiam transferentur feuda, fideicommissa, aut bona necessaria sustentationi principatum: quia hæc semper manebunt in familijs. Nec item transferentur omnia alia bona non

non vinculata, quia ex his multa possident auari, multa homines lubrici, & perditæ vitæ, qui omnia consumunt viuendo luxuriosè, nec vnquam Ecclesiæ recordantur. Experientia præterea docet, Ecclesiarum bona nonnumquam ad laicos deuoluit, sic ferente temporum vicissitudine, & varietate. Ex quibus omnibus factum est, vt quamuis per septendecim ferè sęcula Ecclesia bona legentur, & quidem quo antiquus eo copiosius, adhuc non omnia immò nec adeò multa in eam transierint *p. 5. t. 1 res. 5. §. Sed deueniendo*. Quod si in tanta securitate, Principes adhuc timent recurrant pro remedio ad summum Pontificem cui in est tales leges condendi potestas, vt obseruat Hostien. in *c. cum laicis num. 10. de rebus Eccles. non alien. p. 6. t. 3. res. 10. §. Respondeo primò*.

Ad vltimum, quidquid sit de illis exemplis, non quid factum est, sed quid fieri debeat, spectandum esse, leg. *sed licet ff. de offic. præs.* nec exempla, nisi bona, sequi debere, Gell. *noct. Attic. c. 19.* Cuiusmodi est exemplum Caroli V. & Philippi II. Regis Hispaniarum, qui ad talem legem in suis Regnis condendam ab eorum Procuratoribus sæpius in comitiis sollicitati, nunquam eam condiderunt, aut se illam condere posse iudicauerunt. Bonius *respond. ad consid. Pauli Seruitæ p. 3. ad 10. argumen.* vbi etiam respondet ad exempla Germaniæ, & simile Odoardi Regis Angliæ. Sane Reges Portugalliæ ob talem legem fuere excommunicati, & Regnum interdicto suppositum, donec illam Dionysius reuocauerit, præstito per suos Oratores iuramento de parendo mandatis Ecclesiæ, vt videre est ex litteris Nicolai IV. datis 10. *Kalend. April.* 1290. Sunt tamen aliqui Doctores, qui asserunt, exinde in eo Regno adesse priuilegium Papæ in fauorem talis legis, quod alij negant adesse; & priuilegium allegantibus incumbit illud in authentica forma demonstrari, cap. 1. *de fide instrumen.* &c. porro, *de priuil.* Rota *in vna Oscen. Canonic. die* 1. *Decem.* 1595. & Pesantius *de immun. disput.* 3. *n* 2. Obseruat quoque Germonius *in assert. libert. eccles. c.* 7. in eo Regno stabilia Oratorijs, & Monasterijs titulo perpetuandi obligationes Missarum passim relinqui *p. 6. t. 3. res.* 11. Quod autem, ait Cutellius de Leuitis & Sacerdotibus veteris legis, falsum est: nam ex Leuit. *c.* 25. habetur; eos habuisse ædes vrbanas quouis tempore redemibiles, & Ieremias in Anathoth Vrbe sacerdotali agrum emit, vt obseruat Sancius *in Ezech c. 44. vers. 28. n. 59.* immo notat Becanus *in analog. vet. Eccl. c. 7. q. 6 numer.* 3. ciuitatibus tredecim datas esset Sacerdotibus, reliquas leuitis. Quòd si in aliquibus scripturis dicitur leuitas nihil possidere, id ideò dicitur: quia omnia habebant titulo eleemosynæ; non per sortem, vt alij. Nicolaus le Maistre *de sacro Patrim. lib. 1. c. 10. p. 5. tr. 1. res.* 3. §. *Ad id verò*.

Et omnia prædicta militant tertio contra leges amortizationis, quibus præcipitur, vt in transferendis rebus immobilibus in Ecclesiam & Ecclesiasticos, impetrari debeat licentia Principis, & solui certa pecunia. Contra quas inuenitur ex Gallis Petros Iacobus *in pract. tit. de success. Regn. Franc.* & ex Hispanis Beltran. de Gueuara *in propugn. libert. Eccles. asser. 1. §. 6 num. 22.* vbi ait, Philippum II. similem legem Ioannis II. abrogare, & in noua recollectione loco illius apponi fecisse aliam legem de non condendis legibus contra libertatem Ecclesiasticam, & in Francia extant Constitutiones Henrici II. Caroli IX. Henrici III. & Henrici IV. vetantes, ne Clerus bona recens quæsita extra manum suam ponat, aut pro illis amortizandis quicquam soluere compellatur. Vide Annæum Robertum *libr. 2. rer. iudica. c. 21. p. 1. t. 2. res. 104. p. 3. tom. 1. resol. 14. p. 4. tom. 1. res. 57. & 6. tom. 3. res. 10. §. Ad exemplum.*

Item si præcipiat, ab Ecclesia, & Ecclesiasticis aliquid solui pro immobilibus amortizandis.

8 Quarto, ex hoc etiam capite inualidum foret statutum prohibens laicis, ne Clericis vendant; molant, aut coquant panem, &c. & aliqua seruitia cis exhibeant, quæ ipsis debentur vt ciuibus, & nouo etiam titulo vt Cleri-

Item si prohiberet Laicis ne Clericis molant, coquant vendant, vel seruitia exhibeant.

cis; nam dum Clerici fiunt, non amittunt iura ciuium, sed ratione status maioris reuerentiæ, & honori digni fiunt Gueuara *vbi supra n* 11. *&* 12 & alij communiter contra Pereiram, *p.2.c.67.n.15.p.1.t.7.ref.54.& p.4.t.1.ref.15.*

Si disponeret de numero Religiosorum. Missarum. Candelarum. Vel de culcitris in funere.

9 Quinto, etiam inualidum esset statutum circa funera, disponens de his, quæ spectant ad vtilitatem Ecclesiæ, & Clericorum, vt de eleemosyna Missarum, eleemosyna Clericorum, numero candelarum, & Religiosorum comitantium cadauer: indirectè enim prohiberet liberam facultatem dandi eleemosynam Ecclesiæ & Clericis. Alterius *de cens. to.1. disp.16.l.5.c.6.* Idem dic de culcitris, quæ apponunt super corpus defuncti; nam hæ remanent apud Ecclesiam pro ornamento parietum. Secus verò, si disponant de vestibus lugubribus, apparatu cubiculorum & similibus ad Ecclesiam non pertinentibus, vt ait Alter. *ibid.* Et idem docet Duardus *in can.15.q.19.n.7* de extructione sepulturæ. At Grassus in hoc contrarium censet, *de eff. cler. eff.2.n.483 p.1.t.2.ref.65.* † Adde, quòd statutum circa Missas, candelas, & sepulturam esset inualidum alio titulo, quia nimirum disponeret de rebus sacris, pertinentibus ad cultum diuinum. † Sicut etiam pragmatica Sicula, quam citat & sequitur Burgius *de modo proc. ex abrupto cens. 1.q. 65.n. 29.* quòd Clerici minores non gaudeant foro, nisi singulis. Dominicis & festis diebus in Ecclesia horis congruis cum superpelliceo assistant: quia dirigitur ad Clericos, qui à potestate laicali exempti sunt. Guazzinus *de defens. tom 2. defens. 20. cap.9 num.35.p.4. tom. 1. ref.88.*

Vel aliquod onus imponent Clericis, vt gaudeant foro.

Item si vetaret Clericis frui priuilegio concesso alicui communitati,

10 Sextò, idem dic de statuto Principis, ne suis priuilegijs potiantur ij, qui subditi non sunt, vt ait Duard. *num.* 41. contra Azorium, nam Clerici de iure communi frui possunt priuilegijs communitatis, capit. *constitutus, de rest. in integr. p.1. tom.2. resol.60.* Vnde ex vi statuti laicali possunt conuenire laicos pro iure congrui, non tamen ab eis conueniri. Surdus *l. 1. cons. 2. n* 14. contra aliquos apud Giurbam *decis.25. n. 10.* vtrumque affirmantes, & alios apud Riccium *p.3. decis 180.2.3.* vtrumque negantes. Item ex vi statuti laicalis possunt laicos cogere ad compromittendum, non tamen ipsi ad compromittendum compelli. Grass. *vbi sup. nu.414.* contra Riccium *in collect. decis. p.1. decis.177.p.3. tom.1. resol.43.* Idem dic de declaratione, vt Clericus aliquis vel aliqui, inter quos esset Clericus, non gaudeant priuilegio vniuersitati concesso, verbi gratia de franchigia quinquennali in ciuilibus, *part. 1. tom. 2. resol.59.*

Aut laicis prorogare iurisdictionem Ecclesticam.

11 Septimò, idem dic de statuto, ne laicus alienam iurisdictionem prorogare possit: nam id laicis in fauorem iudicis Ecclesiastici concessum est, non solum de iure canonico, *cap. significasti, de foro comp.* sed etiam ciuil. *l. si quis ex consensu, & l. Episcopale C. de Episcop audient.* Cochier *par.1. capit. 66. numer.5. & 10. part.4. tom.1. ref.24.* in fine, *p.5. tom.1. ref. 8. & p.6. tom. 2. ref.7.* in fine. Vnde statutum prohibens adhiberi contractibus iuramenta, irritum est, quia nimirum impedit prorogationem iurisdictionis Ecclesiasticæ, qua ratione iuramenti exerceri potest in contractus ciuiles, etiam de re prophana inter personas merè laicas. Villa sante *in cap. decernimus de iud. num.* 227. vbi damnat similes leges existentes in Regnis Castellæ, & Portugalliæ, quamuis hæ permittant iuramenta in conductione redditus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, vt notat cum alijs Heuia *in cur. philipp. p 1 §.5. num. 33.* Adde quod materia iuramenti est sacra, & ex hoc capite extra limites iurisdictionis laicalis, vt dictum est *num.4 part.1 tom.2 ref.114 & part.5 t.2. ref 8 §. Adde.*

Aut denique, si ferretur etiam pro Ecclesiasticis.

12 Denique, contra immunitatem esset omne statutum Principis communiter latum pro laicis, & Ecclesiasticis, etiam si spectet ad bonum commune: quia necessitas & bonum publicum non dat iurisdictionem. Et quamuis Clerici teneantur seruare leges ciuile latas pro bono communi, id quidem verum est, quando non pugnant cum immunitate Ecclesiastica,

p.4.t.1 *res*.52.& §.*Suppono*,& p.6.t.3.*res*.7.in fine . Et tunc non tenentur coactiue,quasi teneantur ex vi legis laicalis,& iudex laicus eos ad illarum obseruantiam possit astringere,sed solum directiuè,nimirum ex vi rationis naturalis, quæ dictat partem suæ comparti conformari debere *res*.52.cit.& *p*.6.*t*.5. *res*. 4.§.*Dicendum*. Adde, quod Caspens.*t*.1.*t*.13.*de leg.disput*.4.*sect*.2. putat , in tali casu Clericos ad tales leges sub mortali secluso scandalo , & citat Bonacinam,& Salaz. Verùm alii contra sentiunt,quia si astringuntur illas seruare,non est vnde eorum obligatio minuatur. Vide Palaum . *t*.1.*t*.3.*disp*.1.*punct*.24.§. 6.*n*.2.*p*.6.*t*.8.*r*.4.in fine.

Qui non tenentur coactiue ad leges laicorum etiam latas pro bono communi.

13 Ex his igitur primò inualidum,& Ecclesiasticæ immunitati contrarium foret statutum , quod capiantur arma cuicunque inuenta hora prohibitis , nisi Clericis præciperet ad vitandum malum , reddenda posteà cessato periculo iuxta dicta V. *Iudex laicus n*.17. Palaus *t*.1.*t*.3.*disp*.1.*punct*.14.§. 6.*n*.9. contra Pereiram.*p*.2.*c*. 43.*n*.2.*p*.4.*t*.1.*r*.19.

Tale esset statutum, quod auferatur arma inuenta horis prohibitis etiam à Clericis.

14 Secundo,idem dic de statuto prohibente indistinctè laicis,& Clericis impressionem librorum absque licentia Principis , qui nullam habet in Clericos potestatem , sicut habet Episcopus in hoc circa laicos in finem spiritualem ex Conciliis Lateran.*sess*.10.& Tridentin.*sess*. 4. Adde quòd quandoque libri exempti sunt de iurisdictione laicorum , ratione materiæ sacræ quales sunt expositiones Bullarum,Commentaria in sacram Scripturam , in D. Thomam,&c.Bariola *cons*.34.*p*.4.*t*.1.*res*.60.

Quod non imprimatur libri etiam Clericorum sine licentia Principis.

15 Tertio, idem dic de statuto laicali,prohibente extractionem frumenti,vini, leguminum , &c. & extra territorium , vt seruetur abundantia in ciuitate , hoc enim statutum si directum sit etiam in Clericos extrahentes prædicta de suis prædictis recollecta, lædit immunitatem.Si verò non nominat,non comprehendit. Azorius *p*.3.*lib*.5 *cap*.19.*num*.13.& alii contra Menoch.*tom*. 8.*cons*.800.*num*.38.& Bobadillam *tom*.1 *lib*.2.*c*.18.*n*.117.cautè legendos *p*.1. *t*. 2.*res*.69.& *p*.6.*t*.8.*res*.4. Nec approbanda est consuetudo Sicula , quod Clerici extrahentes prædicta de suis prædiis extra Regnum, soluant gabellam,vulgò *li tratti* . & sic illam nominatim reprobat Ciarlinius *controu.foren.cap*.31. *num*.15.& 16.*p*.5.*t*.1.*res*.27.§.*Sed aduersus* . Et eadem est ratio de consuetudine huius Vrbis Panormi , si amplius obseruatur , vt,in eam non possint introire vina extra territorium recollecta , etiam à Clericis,quæ quidem consuetudo , & lex nec respicit bonum publicum , sed peculiare , personarum habentium vineas, & prædia in territorio . Bellet.*p*.1.*tit*.6.§.3.*num*.3.*p*.1.*t*.2. *res*.70.& *p*.6.*t*.8.*res*.4. Quòd si contingat necessitas magna , vt carestia,quæ subleuari non possit , nisi concurrant Ecclesiastici , tunc quidem Ecclesiastici tenentur directiuè dictis legibus prohibentibus extractionem annonæ, aut præcipientibus denuntiationem , & venditionem : non tamen ità , quod per laicos ad id cogi possit,sed per Ecclesiasticos , iuxtà dicta V. *Iudex laicus.num*.22. Et consulo Episcopis , vt in tali necessitate suis edictis Principum statuta corroborent vt notat Surdus *cons*.301.*n*.39.vt feci S.Carolus Borromæus,& pluris ordinauit sacra Cõgregatio,& signanter Nuncio Neapolit. *die* 3.*Sept*.1591. & Episcopo Parmen. *ann*. 1599.*res*. 4.*cit*. §. *Sed instabis*. Quod autem de introductione victualium dictum est , procedit contra Lagunam *in alleg.art*.2.*num*.45. etiam si Clericus prædicta de suis prædiis recollecta in Ciuitatem introduceret,vt ibi carius venderet : nam hæc non est negotiatio Clericis interdicta. Vide V.*Negotiari* , *num*. 3. *ibid*.§.*Et tandem*. Ex quibus apparet primo , quàm male auferatur à iudice laico annona Clericorum , quæ contra ipsorum leges extrahitur , vel introducitur: hęc enim est verè pœna , licèt pœcuniaria , nascitur ex delicto vt patet ex *l*. 1.*ff.si quadrupes* , ibi , *noxa autem est ipsum delictum*,& §.1.*Inst.de noxal.l. Quintus* & sequent. *ff.ad leg.Aquil*. Clerici autem exempti sunt à iurisdictione laicorum in persona , & bonis vt dictum est V. *Immunitas Ec-*

Quòd non extrahantur victualia à territorio , etiam à Clericis.

Vel quod in territorium non introducantur etiam ab ipsis.

Nam ipsi ex legibus non ligantur.

Vnde in necessitate à cogi debeat à iudice Ecclesiastico.

Ex vi autem statuti laicalis iniustè auferuntur à Clericis victuali inuenta contra pragmaticam.

Vendita supra taxam. Cum falsis ponderibus, mensuris. &c

Aut vexatur eorum ministri noc peragentes.

Vel cogantur præstare fideiussionem de soluendis pœnis, si in vini venditione, fraudem commiserint.

Vel animalia Clericorum ab ipsis custodita pauperiem fecerint.

Aut vendere vinum vltra quartam domum ab Ecclesia.

Clerici non comprehenduntur in monopoliis Principum.

clesiastica (vnde exempti sunt à *l. si te bonis, & l. fin. 15. cum igitur C. de iur. delib.* quibus indicitur onus soluendi creditoribus hereditariјs etiam supra vires hæreditatis, hæredi hæreditatem adeunti absque confectione inuentarij. Duar. *in can. 15. q. 15. num. 8. p. 1. t. 2. resolut. 71.*) Quod etiam procedit, si Clericos prædicta vendat supra taxam corrupta falsis ponderibus, & mensuris, &c. *part. 1. tract. 2. resolut. 72. par. 5. tom. 1 res. 7. & part. 6. tom. 8. res. 4. §. Secundo.* Apparet secundo, quam malè vexentur in tali casu Clericorum famuli colonii, vel alii ministri, qui de eorum mandato ciuitatem introducunt, vel de ea extrahunt frumentum, &c. vt docet Ciarlinus *libr. 1. capit. 31.* & Sperellus *decision. 12. numer. 61. & decision. 24. numer. 7.* qui testatur, ita passim respondere sacram Congregationem immunitatis. Et ratio est, quia operarii, quando obediunt conductoris in re, quæ de sui natura non sapit delictum, ad nihil tenentur. Glossa *in leg. in rem §. Signum ff. de rei vendication.* quam teste Decio *in lib. velle* omnes sequuntur. Et ministri in tali casu nullum habent ius in re: vnde delictum non substantiatur in eis, sed in Clericis, quorum negotium geritur *resolution. 4. cit. §. Ex supradictis.* Apparet tertiò, quàm malè cogantur venditores vini Clericorum præstare fideiussionem de soluendis pœnis latis contra vendentes falsis mensuris, supra taxam, &c. nam ex hoc Clerici non inuenient venditores, nisi seruent eos indemnes de omnibus pœnis, quæ ex tali venditione soluendæ forent, cum tamen ipsi ad tales pœnas minimè teneantur. Laderchius *consil. 103. num. 5. & 9.* Mandellus *cons. 8. numer. 16. 17. & 18.* & alii. Et custodes animalium Clericorum non tenentur banno, quod pro damno animalium tenentur custodes: quia famuli, & coloni religiosorum non alligantur statutis laicorum, siue speicaliter, siue generaliter de illis disponant. Duard. *quæstion. 26. num. 6.* & alii apparet quartò, lædi immunitatem, si cogantur venditores vini vendere in quarta domo ab Ecclesia distante, per hoc enim Clerici, & Religiosi coguntur conducere tabernam extra suas domos cum dispendio, & damno: fiuntque laicis deteriores, quia hi vendere possunt in propriis domibus: cum tamen iura proclament, magis Clericis fauendum esse: quam laicis, *l. sunt personæ ff. de religion. & sumpt. fun. par. 4. tom 1. resolut. 52.* Apparet quinto, quod si in aliqua Ciuitate adesse statutum, vt aliqui tantum vendant vinum, &c. hoc statum non impediret, quominus Clerici aperire possent tabernas, &c. etiam si pecuniam ex dicto monopolio Ciuitas insumeret in manutentione alicuius hospitalis, aut monasteri, vel in subleuatione necessitatis publicæ; ni obseruat Azor. *part. 3. libr. 5. capit. 19. quæstion.* 13. publica vtilitas respiciat æquè primò Clericos, & laicos, sicut esset reparatio aggerum, ne flumen inundet vicinos agros laicorum, & Clericorum, nam ad hanc Clerici contribuere tenerentur requisitis, de quibus V. *Gabellas num. 3. par. 5. tr. 1. resol. 20.* Adde, non deesse Doctores, qui dicant eiusmodi monopolium seu zagatum etiam quo ad laicos illicitum esse, & interdictum in quinto canone Bullæ Cœnæ, vt dictum est. V. *Bulla Cœnæ numer. 4.*

Non in lege (sancimus) de insinuandis donationibus.

16 Quartò idem dic de *leg. iud. Cod. de sacrosanct. Eccles. & leg. Sancimus C. de donat.* vbi præcipitur, vt donationes supra quingentos aures, etiam factę Ecclesiis in actis curiæ insinuentur vnde hodie donationes Ecclesiæ non insinuãtur, vt ait Aponte *in respons. super cens. Ven.* ex Io. Andrea & DD. commmunit. *part. 4. tractat. 1. resolution. 63.*

Vel statuto, quod concubinæ non teneantur de furto ex bonis concubinariorum.

17 Denique idem dic de lege seu statuto, quod concubinæ non teneantur pro furtis factis ab ipsis de bonis concubinatorum si extendatur ad concubinas Clericorũ, quia denegaretur ipsis actio furti, quæ eis competit de iure communi Valenzuela *in defension. monition. Pauli V. part. 1. tract. 1. numer. 24.* & alii contra Pereiram. *part. 2. capit. 75. numer. 1. par. 4. tractat. 1 resolution. 11.*

18 Postremo, monendi hoc loco veniunt Reges, & Principes, eorum-

que

que Consiliarii, vt si Regna stabilire, & ab eis calamitatis arcere desiderant, nihil statuant, quod Ecclesiasticæ libertate non sit consentaneum; sed si quod simile statutum in suis ditionibus extat omninò abrogent, & expugnant, in dubiis verò eam semper amplectantur opinionem, quæ fauet Ecclesiæ, aut saltem consultant sanctã Sedem, vt docet Bernardus Iustus *in defens. liber. f. 27.* & Carolus Imperator apud Granadum *in c. memoriam dist. 19.* Sciantque violantibus iurisdictionem Ecclesiæ Regnorum euersionem & amissionem imminere, vt fassus est Basilius Imperator. Vnde notat Baron. *ad annum Christi 701. & alias.* olim Deum Regnum Hispaniæ tradidisse Mauris, & Mahometanis, quia à S. Sede Apostolicam iurisdictione defecerat. (*p. 1. t. 2. r. 66. & p. 5. t. 1. res. 23. à §. Et tandem*) *& ad annum* 549. Iustinianũ, dũ Ecclesiasticis dogmatibus prescrutandis, plusquam Imperatorem nec studiosè vacaret, vniuersum possunt dedisse Imperiũ. Hunc tamen ait Tannerus *in 2. 2. disp. 1. q. 3. dub. 1. n. 30.* multa iustè, & legitimè de rebus Ecclesiastici, sanxisse, quæ tamen non sunt leges Ecclesiast. sed mere executiones Canonum, *p. 1. t. 2. r. 116.*

Principes cauti sint in salua manu tenenda Ecclesiastica libertate. Si tranquille, & prosperè regnare cupiũt.

19 Monendi quoque veniunt Episcopi, & iudices Ecclesiastici, si quando statutum editur contra libertate Ecclesiasticam, præcipere magistratibus, & legislatoribus, vt illud tollant, & ipsis recusantibus ipsi tollere, & inualidum declarare, & in dubiis cogere ad declarandum expressè, tali statuto Ecclesias, & Ecclesiastico minimè comprehendi. Vide Sayrum *de cens. lib. 3. c. 34. n. 17. p. 3. t. 1. r. 68.*

Et si aliquando eam lædant Episcopi se opponant.

STATVTVM.

Papale.

1 DIximus V. *Lex n. 23.* legem Papalem, secundùm Vuigers non obligare in prouinciis, antequam in eis publicetur; ex cuius sententia probabilitate multa infer Præpositus *in p. 2. q. 95. disp. 1. dub. 7.* præsertim quòd regulæ Cancellariæ, saltem extra Italiam non obligant, & quòd cultus disparitas apud Chinenses, & Iaponios in his conuersionis initiis non siti impedimentum dirimens. Verũ ipse contrariam sententiam tenet, quam nos loco citato docuimus, & nunc confirmamus primò: quia dicta promulgatio in diœcesibus, nec naturali, nec positiuo iure requiritur, & *nouella 66.* Iustiniani posita est pro legibus imperialibus, non papalibus. Secundò, quia corpus Ecclesiæ benè dirigitur, si deliberationes promulgentur Romæ, quæ est caput illius, & quãdo Pontifices nolunt suas leges promulgare, nisi in singulis diœcesibus publicentur, id solent exprime, vnde quando non exprimunt, censentur velle obligare per solam promulgationem Romana. Porrò in materia immunitatis S. D. N. Vrbanus VIII. in Bulla *Romanus Pontifex, die 5. Iun.* 1641. damnat præiudicia, quæ illi fiunt sub prætextu quod Bullæ Pontificiæ non fuerint publicatæ, vel vsu receptæ *p. 6. t. 6. r. 39.*

Statuta papalia vt obligent omnes sufficit promulgatio Romana.

2 Episcopi ergo, eo ipso, quod lex aliqua publicata est Romæ, cogere possũt subditos ad obseruantiã. Sylu. autem qui *in p. 2. q. 96. art. 4. q. 11. concl. 3.* contrariã sententiã probabilẽ admittit, consequenter asserit, Episcopos si id illis Pontifex non precipit probabile esse, quod non teneantur leges publicari, & obseruari curare nisi fructum aliquem notabilem ex alicuius obseruatione sperarent. Si autem Põtifex significet, se velle, vt lex absque alia promulgatione vbique seruetur, tunc teneri procurare obseruantiam, non tamen eam promulgare, nisi lex dirigatur ab ipsos *p. 6. t. 6. r. 37.* Vide etiam V. *Lex, n. 24.*

Vnde Episcopi post notitiam publicationis Romanæ, cogere possunt subditos ad obseruantiam.

3 † Petes: quid dicendum de legibus Tridentini, vbi publicam receptum non est? Respondeo ibi leges eius pœnales non ligare incolas, vel alienigenas com-

Quid de legibus Tridentini, vbi receptum non est?

Digitized by Google

commorantes. An nec extraneos transeuntes vel apostatè euntes animo se exemptandi à dictis legibus, vide V. *Impedimenta, num.* 23. & 24. Fauorabiles verò, secundùm aliquos, fauere etiam in ijs locis † nam Zypeus *in consul. can. lib.4. cons.* 1. *de congr. spir.* existimat, Episcopos dictorum locorum vti posse facultate ipsis tradita *in sess.24.cap.* 6. circa absolutiones & dispensationes in casibus papalibus occultis: & Duuallius *de sum. Pont. q.* 3. *qu.* 7. testatur de praxi Episcoporum Galliæ. Verùm Sanchez & alij, quos citat & sequitur Barbosa *de pot. Epis. p.2. alleg.39. num.* 3. contrarium docent. & Garzias *de benef. p.* 7. *c.* 11. *num.* 23. adducit pro hac sententia declarationem sacræ Congregationis Interpretum, *p.6.t.8.res.27.*

S T V P R V M.

STVPRVM.

1 † Stuprum est puellæ virginis repugnantis defloratio per fractionẽ claustri virginalis. Nec prima fornicatio masculi est stuprum, nec defloratio puellæ consentienti. Vide V. *Circumstantia, num.* 8. 9. & 24. †

Inducit obligationem nuptiarum, vel dotis, si accessit dolus. Vis. Vehementes preces, &c.

2 Ad stuprum consequitur in stupratore obligatio defloratam in vxorem accipiendi, vel eam pro suo statu decenter dotandi, non solùm si vi aut dolo deflorata sit, dicunt DD. communiter cum Nauarro *c.* 16. *num.* 16. sed etiam si importunis precibus & vehementibus blanditijs. Sed probabile est, teneri solum de vi & dolo; quia preces & blanditiæ non minuunt, sed augent potius voluntarium, nisi procidant à personæ, cui puella reuerentiam debeat. Nec obstat, quòd absque precibus non consensisset: nam multa spontè fiunt per preces, quæ sine illis minimè fierent. Turrian. *in* 2. 2. *disp.* 30. *dub.* 2. *n.* 15. *p.* 2. *t.* 16. *res.* 48.

Et si interuenisset promissio nuptiarum etiam ficta ad eas stuprator teneretur.

3 Si autem interuenerit promissio matrimonij, tunc omninò tenetur ducere etiam si promissio fuerit ficta: si tamen virgo fictionem ex ambiguitate, inconstantia, nimia exaggeratione, &c. non potuit comprehendere, nisi ipse sit longè nobilior, vel opulentior, & puella id sciuerit, & secundùm aliquos etiam si ignorauerit. Sanchez *de matrim tom.* 1. *lib.* 1. *disput.* 10. & alii communiter, *p.3.t.6. resolut.* 81. Solus præpositus fictum promissorem excusat à nuptiis, *in* 3. *p. qu.* 9. *dub.* 4. *num.* 46. quia promissio ficta non parit obligationem, & damnum illatum reparari potest per pecuniam. Sed non est recedendum à communi sententia, *p.* 5. *t.* 14 *res.* 32.

Nisi esset longè ditior. Vel nobilior.

4 Verùm tamen est, quòd quibus causis dissoluuntur sponsalia, dissoluitur etiam obligatio talis promissionis, manente solùm obligatione compensationis pecunialis, quæ etiam cessaret, si vir deprehendisset non virginem Sanchez *ibid. resolut.* 81. *cit.* Et generaliter, ex quocunque capite contracta sit, cessat quoque, si puella postea nuptiis æquè commodis potiatur, ita vt nihil detrimenti sustineat. (Lessius *lib* 2. *cap.* 10. *dub.* 2. *num.* 11. contra Rebellium) aut remissionem faciat. Valerus V. *Restitutio, diff.* 11. *num.* 2. & si sponte consensit, nulla ipsi, aut parentibus est restitutio facienda pro grauata dote, aut aliis damnis inde secutis. Sotus *l.4. qu.7 art.1. ad 2. p.2. t.16 resolut.* 48. §. *Limitanda.* Probabile etiam est, non teneri ducere, sed solum pecuniam soluere, qui matrimonium fictè promisit, sciens esse corruptam. Vide Sanchez & Lessium *locis cit. p.* 3. *t.* 6. *resolut.* 81. Quid agendum ab eo, qui voto Religionis astrictus virginem violaret sub vera promissione coniugii. Vide V. *Ingredi Religionem, num.* 2.

Vel accederet aliqua causa ex ijs, quibus soluuntur sponsalia. In quo casu maneret obligatio dotandi. Quæ etiam cessare potest multis de causis.

S V B D I T V S.

SVBDITVS tenetur obedire. Etiam in dubio de potestate Prælati.

1 Subditus tenetur obedire, etiam in dubio de potestate Prælati, secundum Sanchez *in sum. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3 *nu.* 29. quia Prælatus est in possessione iurisdictionis, qua spoliari non debet per solum dubium. Contrarium tenet Vasquez,

Vasquez, & probabiliter *in 1.2.qu. 19. art. 6. disput. 62. c. 6. in fine.* Si vero adsint opinione pro vtraque parte. Vide V. *Opinio probabilis, num. 10. p. 4. t. 3. res. 8.*

2 Sanè non tenetur obedire in dubio, an impleta sit conditio, sub qua superior aliqoid præcipit; quia præsumenda est non impleta Sanchez *num. 26.* Nec si de honestate rei præceptæ, vel de excessu iurisdictionis dubitat etiam ipse prælatus, Palaus *tom. 1. disput. 3. punct. 13. num. 13.* contra Enriquez *lib. 12. c. 6. num. 5. in gloss. lit. T.* Debet verò obedire, si ipse de honestate rei præceptæ dubitaret, non dubitante prælato, vt ait Sanchez *num. 3.* contra Vasquez *num. 51.* Nisi tamen graue aliquod damnum in corpore, fama, aut rebus sibi, vel tertiæ personæ immineat: quia in dubiis fauendum est reo, & subditus in tali casu esset in possesione, si non libertatis, saltem securitatis, seu iuris conseruandi se, vel alterum à periculo. Nec in hoc, aut alio quocunque casu, quo obedire non tenetur, excommunicari potest: quia excommunicatio prærequirit culpam. Sanchez *num. 27. p. 4. t. 3. res. 9.*

Etiam.

In dubio de honestate rei Præceptæ.

3 Probabile est, subditum vnius principis, requirere, & obtinere posse protectionem alterius proprio inconsulto. Sed probabilius non posse. nisi in certis casibus, *p. 10. t. 7.* per totum.

An subditus vnius diœcesis possit ligari censura à proprio Episcopo, dum absens est. Vide V. *Censura, num. 7.* an ab Episcopo alieno Vide V. *Reus, num. 1.*

SVRDVS.

1 SVrdus omninò, computatur inter personas miserabiles, & potest declinare forum. Nouarius *de lect. fori sect. 2. qu. 8. num. 6. p. 5. t. 6. resolut. 30.* & liber est à muneribus publicis, *l. 1. C. qui morbo se excusant.* Secus si sit surdaster, aut tarde audiat, *l. 2. §. minus audiens, de vac. mun.* Idem *num. 10. ibid. resolut. 33.* Itaque surdus non potest esse executor testamenti. Angelus V. *Executor, nu. 2. ibid. res. 28.* Nec eligi in prælatum, *cap. constitutionem, de ver. sin. in 6.* nec de iure ciuili gerere publicum officium, vt testatur Campanili *rubr. 11. c. 17. nu. 37. ibid. resolut. 20.* Non priuari tamen iure eligendi alios, ait Bononia *p. 2. c. 4. dub. 89. num. 13.* quamuis tutius acturum, si huic iuri renunciet, cum facile decipi posit. *ibid. resolut. 13.* Potest nihilominus esse testis in his, quæ cadunt in sensum non impeditum Farinac. *qu. 60. ibid. resolut. 32.* & si sponte veniat, nec à Notario, vel alio fraudulenter iudicatur, posse fideiubere, putat Richet *de contr. disput. 8. thes. 1. ibid. resolut. 29.*

SVRDVS tanquam miserabilis declinat forum.

Et munera publica.

Non potest esse executor testamenti.

Aut Prælatus.

Potest tamen esse testis.

Et fideiussor.

2 Surdos non potest aliquid donare, quod illi bene prohiberi à iure ciuili *in l. qui id quod, §. Mutus, v. donare. ff. de don.* tenet gloss. & Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. disputat. 8. num. 12.* quia facilè decipi potest. Azorius vero *1. 3. l. 11. c. 3. quæst. vlt.* hoc procedere existimat, si surdus sit etiam mutus, & Megalius *in 2. 2. lib. 2. c. 3. qu. 4. nu. 135.* ait eos solùm contractus surdo prohiberi, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente, & contractus verba intelligente, minimè vero eos, qui sine verbo celebrantur, vt emere, vendere, locare, conducere: immò posse etiam donare, eo pacto, quo testari potest & donare causa mortis, iuxta *l. discretis. C. qui testam. fac. poss.* Item posse hæreditatem adire. *ibid. res. 12.* Regulariter tamen non succedit in feudo, nisi seruitium feudi tale sit, ait Spino *in spec. test. glo. 9. rubr. num. 4.* vt à quolibet sanæ mentis præstari posit, vt in maioricatu: si tamen per signa exteriora perfectè intelligit, vt ait Molina *lib. 2. de primogen. Hisp. c. 13. num. 40.* Vide Rosental *de feud. c. 3. conclus. 8.* & Intrigliolum *de feud. cent. 2. ar. 1. à num. 554. ibid. resol. 21.* Aduertit etiam Megala, Surdum celebrare posse quemlibet contractum per alios, & si non est omnino surdus per seipsum. *ibid res. 12*

Item donare.

Et aliquos contractus efficere.

3 Omnino surdus est irregularis, & non potest ordinari: immo ordinatus eiici debet. Maiolus *lib. 1. c. 25. num. 1. p. 5. t. 6. resolut. 22.* Canonicus vero, surdus euadens, lucratur distributiones, nec Choro interesse tenetur. Moneta

Non potest ordinari.

Sed Canonicus surdus lucratur distributiones absque obligatione Chori.

p. 2. qu.

by Google

Tenetur tamen ad Horas.

p.2.qu.6.num. 16. contra Sanchez *in opusc.tom.1.l.2.c.2.dub.90.num.7 ibid.res.* 14. Tenetur tamen officium seorsim recitare, quia quod legit, & si non audit, intelligit. Si autem legitimè impeditus, non potest recitare solus, excusatur à recitando cum socio. Si verò sit simul cæcus, tenebitur solùm ad id, quod memorietur tenet, si illud maior pars. Bonattius *de hor. can.li.2.c.38. num. 21. ibid. res.15.* & *p.10.t.16.res.45.* in fine.

Et præcepta Ecclesiæ.

4 Surdus tenetur præcepto Missæ, annuæ Confessionis, & communionis, & in articulo mortis vngi debet etiam in aure, vt dictum V. *Extrema Vnctionis.* Sed circa Confessionem aduertat Confessarius, quæ illum monuimus V. *Confessarius, num.* 40. An Sacerdos surdus possit Confessiones audire. Vide V. *Confessarius, num.* 28. De surdo qui simul est mutus: Vide V. *Mutus:* An possit testari ad pias causas. Vide V. *Testamentum Priuil. num.* 7. §. *Decimo.*

SVSPECTVS.

De fide.

SVSPECTVS de fide esset.

1 † SVspecti de fide sunt illi omnes, quos enumerauimus V. *Inquisitorium Iurisdictio in qua delicta.* Et alii quidem suspecti sunt grauiter, alii leuiter: & primi abiurant de vehementi, secundi de leui. Vide V. *Abiurare.*

Qui fingens se infidelem permitteret se rebaptizari, ad lucrandam magnam eleemosynam.

2 Hic noto. † Primum, contra Pasqualigum *decis.* 478. Christianum qui infidelem se fingens, Baptismum iteratò susciperet ad eleemosynam impetrandam, cogendum esse abiurare; non obstante, quòd dicat, se ob commodum temporale, non ob malam opinionem Sacramenti, id fecisse. Quemadmodum abiurare coguntur polygami, & confessarii sollicitantes, licèt negent opinionem. Et ratio est, quia intentio, cum sit occulta, præsumitur ex facto *p. 6. t. 8. res. 9.*

Dicens porrò (puttana di Dio bacco) aut (Al dispetto di Di) ommittendo litteram O, non esset blasphemus hæreticalis.

3 Secundùm, Auctorem casuum Bonon. *decis.* 3. docere, quòd si impius dicat: *Puttana di Dio,* licèt posteà subiungat *Bacco,* vel dicat, *Al dispetto di Di,* omittens litteram O, erit nihilominus blasphemus hæreticalis, quia in primo tribuit Deo per contumeliam aliquid ei repugnans: in secundo aufert ab eo, quod habet. Et quamuis in primo addiderit paulò post particulam *Bacco,* & in secundo omiserit litteram O: adhuc tamen verba hæreticalem blasphemiam continentia sufficienter prolata censentur. Nisi primus particulam *Bacco* ad fugiendam blasphemiam addere consueuisset. Sed reuera, cum verba non sint completa, non apparet, intentionem proferentis esse blasphemare; quia intentio non nisi ex verbis colligi debet, *l. inciuile, ff. de leg.* Ita Ricciullus *de pers. quæ in statu repr. vers. lib.1.c.4. num.* 18. Cui non assentior in eo, quod docet deinde *in c.6. num.* 11. iurantem per membra honesta Christi esse blasphæmum, & *in c.11. num.7.* proferentem contra eundem Sanctum vno, & eodem impetu plures blasphemias, plura peccata committere. Et sic in vtroque disentit ab eo Fagundez *in Decal. tom.1. lib 2.c.3. num.24.* & 14. *p.6.tr.8.res.38.*

Nec iurans per membra honesta Christi, blasphemus.

SVSPENSIO.

SVSPENSIO quid?

1 † SVspensio est censura Ecclesiastica priuans vsu Ecclesiastici offici, aut beneficii, aut vtriusque. Suspensio ab officio alia priuat vsu ipsius in totum, alia in partem. Et omnis suspensio vel est pœnalis, vel medicinalis: perpetua, vel ad tempus: à iure, vel ab homine, &c. †

Et quotuplex.

Suspensus ab officio, non est suspensus à beneficio.

2 Suspensus ab officio non censetur priuari fructibus beneficii: nam potest illos percipere, temporalem beneficii administrationem gerendo, promptus quantum ei conceditur, officio satisfacere. Horas canonicas recitando, & ad

alia

Digitized by Google

alia Ecclesiastica munera vicarium substinendo : contra Glos. *in c. latores, de Cler. excommun. minist.* Sancez *de matrimon. lib.* 3 *disput.* 51. *num.* 12. qui contra Nauarrum. *ca.* 27. *n.* 6 Hanc sententiam procedere putat, etiam si suspensio ab officio sit perpetua, quamuis, si crimen graue sit, priuatio quoque beneficii accedere debeat, *c. tuarum, de purg. canon. p* 5. *t.* 10. *res.* 1. Adde, quòd suspenso ab officio conferri potest nouum beneficium, non solùm valide, contra Auilam *p.* 3. *disput.* 2. *dub.* 10. sed etiam licitè, contra Coninch. *disput.* 15. *dub.* 2. *n.* 7. *ex c. vel non est compos,* 14. *de temp. ordin. c. autem vlt. de Cler. excom.* non debet transferri ad Clericum suspensum: quia sumus in odiosis Acugna *in decr. p.* 1. *dist.* 71. *c.* 3. *n.* 3. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 2. Et è conuerso, suspensus à beneficio, non censetur suspensus ab officio, sed potest, immò debet suo officio satisfacere, & iurisdictionem, vel administrationem competentem exercere. Abbas *in c. cum dilectus, n.* 20. *de elect.* & DD. communiter *ibid. res* 3.

Sed potest fructus percipere.

Et nouum beneficiū obtinere.

Nec suspensus à beneficio, censetur suspensus ab officio.

3 Officium duo dicit, Ordinem, & iurisdictionem, vnde suspensus simpliciter ab officio ab vtroque suspendi censentur, Gloss. *in ca. cum dilectus consuetud.* contra Suarez *disputat.* 44. *sec* 2. *num.* 6. vnde non potest administrare Sacramenta nisi in necessitate, & in eo casu, quo id facere posse excommunicatum, diximus, V. *Excommunicationis à num.* 16. *p.* 5. *t.* 3. *res.* 81.) Beneficii verò nomine in suspensione veniunt etiam duo, fructus, & temporalis administratio: nam ius conferendi, eligendi, confirmandi, &c. pertinent ad officium, cui ipsum beneficium adnexum est. Et cum auctor Canonis suspendere, vult etiam à iure eligendi solet id exprimere, vt *in cap. cum in cunctis §. vlt. de elect.* Faber. *in* 4. *d.* 25. *q* 1. *disput.* 6. *c* 1. *num.* 29. & alii contra Toletum *lib.* 1. *capit.* 43. *par.* 5. *tom.* 10. *resolution.* 8. Probabile etiam est nomine fructum venire pensionem collatam titulo clericali vt tenet Alterius *tom.* 2. *disput.* 5. *cap.* 1. *ad finem*, & venire docet Suarez *disputation.* 27. *section.* 1. *num.* 15. *part.* 5. *tractat.* 10. *res.* 15. Existimo autem cum Coninch *num.* 14. contra Villalobos *tom.* 1. *tract.* 18. *different.* 4. *num.* 6. collationem noui beneficii factam suspenso à beneficio, ex *Clement.* 2. *de vita, & honor. Cleric.* & aliis iuribus, non esse ipso facto irritam, sed irritandam, *p.* 5. *t.* 9. *res.* 100. *& t.* 10. *res.* 7. Nec improbabiliter docuisset Auilam *p.* 6. *disp.* 9. *dub.* 1. *conf.* 1. suspensum à beneficio, si præstet officium, lucrari omnes fructus, & distributiones *p.* 5. *t.* 10. *res.* 3. prope finem.

Suspensus ab officio priuatur vsu ordinis & iurisdictionis.

Suspēsus à beneficio priuatur fructibus, & temporali administratione.

Non autem iuribus beneficii.

Conferendi.

Confirmandi.

Eligendi.

Et probabile est, non priuari pensione.

4 Suspensio ab Ordine est suspensio partialis ab officio, & non includit ius eligendi, quod nimirum pertinet ad iurisditionem, & eat sine Ordine, vt in monialibus, cap. *indemnitatibus de elect. in* 6. contra Siluester, *v. suspensio, num.* 5. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 21 Si non est suspensio ab omnis Ordine, sed ab aliquo tunc quidem suspensus à maiori, non censetur suspensu etiam à minori: quia qui prohibet malus, non intendit prohibere minus. Sed suspensus à minori non censetur indirectè suspensus etiam à maiori exercendo vel suspiciendo propter decentiam. Suarez vero *disp.* 26 *sect.* 4. *n.* 8. probabile censet, non omnes actus superioris Ordinis impediri per suspensionem inferioris, sed illos solum, qui exercitium includunt inferioris suspensi, & sic suspensum à Diaconatu non posse celebrare, quia debet legere Euangelium, quod est Diaconi: posse tamen Confessiones audire baptizare, &c. propter contrariam rationem, *p.* 6. *t.* 10. *res.* 5.

Suspensus solùm ab Ordine nō priuantur iure eligendi.

Et suspensus ab Ordine superiori, non cēsetur suspendi ab inferiori.

5 Suspensus ab Ordine Episcopali, eos tantùm Ordinis actus exercere prohibetur, qui Episcopo proprii sunt, & Sacerdoti de iure ordinario competere non possunt, & suspendatur ab vsu Pontificalium directè prohibetur solum vti baculo & pallio per accidens vero, & consecratiuè illorum actum exercitio, qui sine baculo, & pallio exerceri non debent, vt ordinatio, confirmatio, & consecratio Ecclesiæ, Altaris, aut Virginis. Minimè verò celebrare sine Pontificalibus Confessiones adire, aut forensem iurisdictionem exercere Layman *l.* 1. *t.* 5. *c.* 1. *n* 6. *p* 5. *t.* 10. *res.* 4.

Et ideo suspensus ab Ordine Episcopali, non priuatur actibus simplici Sacerdoti de iure ordinario competentibus.

Quid si suspendatur ab vsu Pontificalium.

6 Ca-

A collatione minorum Ordinum?

6 Ceterum, suspensus à collatione tantùm minorum Ordinum, non censetur suspensus à collatione maiorum, & secundùm Layman, suspensus ab officio confirmandi, non censetur suspensus à consecrando, vel ordinando; quia quamuis hæc illo maiora sint, non sunt tamen connexa. Suspensus item ab audiendis Confessionibus, vel ab administratione Sacramentorum, non censetur prohibitus celebrare; quia celebratio Missæ non solet comprehendi sub ministerio Sacramentorum. Præpositus *in 3.p.q.3.dub.2.num.18.p.5.t.10.ref.6.*

Vel ab administratione Sacramentorũ?

An valeat suspensio Disiunctiua (ab officio, vel beneficio.)

7 Causæ suspensionis eædem sunt, ac aliarum censurarum, & de iis diximus V. *Censura*. Hic solum proponemus tria dubia, duo circa causam formalem, vnum circa materialem. Primum dubium circa formam: An suspensio disiunctiua, *ab officio, vel beneficio* teneat: Henriquez *lib.13.c.22.num.4.in gloss.lit.E*, & DD. communiter apud Hurtadum *de susp.diff.4.num.* 11. respondent negatiuè: quia non est maior ratio, quod reus ab vno potius, quam ab alio, suspensus maneat. Ipse vero Hurtadus respondet affirmatiuè: nam Confessarius potest imponere in pœnitentiam hoc vel illud, & iudex damnare aliquem vt ferat aliquot verbera, vel soluat certam pecuniam. Et nulla est ratio negandi in iudice potestatem obligandi reum, vt acceptet vtramlibet ex his censuris, *p. 5.to.10. ref.13.*

Et lata sub hac forma (sit suspensus.)

8 Secundum dubium: An suspensio lata sub hac forma, *sit suspensus*, sit valida, & à quo suspendat? Bizozerus *de susp. c.1.n.13.* refert opinionem aliquorum, quòd sit inualida: quia imperitia iudicis non debet obesse reo; & aliorum, quod sit valida, & suspendat ab eo, in quo reus deliquit. Ipse verò tenet, & validam esse, & priuare tum officio, tum beneficio, quemadmodum dum dicitur, *sit excommunicatus*, intelligitur de excommunicatione maiori. Vide Mercerum *in 3.par.qu.24.dub.1.* & Gordonum *tom.2.lib.7.qu.14.cap.2.num.7.par.5. t.10.resolut.14.*

Et an contrahi possit pro culpa aliena?

9 Tertium dubium circa materiam: An suspensio contrahi possit pro culpa aliena? Negat Caietanus V. *Suspensio*: quia nemo puniri debet ob culpam alterius, *c. 2.de const. & c.2.de his, quæ fiunt à mai. par. c. C. de pœn.* Affirmauit vero D. Thomas *in 4.dist.18 qu.2.art.3.q 2.ad 2.* quem sequitur Cornejo *in 3. p. tract.5.disput.3.dub.2.q. 1.* & ad argumentum Caietani respondet, locum habere in suspensione vnius particularis: non autem quando suspenditur simul collegium: nam tunc sufficit culpa plurium, vel superioris, iuxta *c. si sententia de sent.excom. in 6.* quia suspensio non priuat bonis pertinentibus ad propriam animam *p.5.t.10.ref.22.*

SVSPENSIONES

Aliquod in particulari.

De suspensione Benedictinorum vtentiũ habitu prohibito.

1 MOnachi Benedictini præscripto habitu non vtentes, incurrunt suspensionem. *Clement.* 1. §. *si quis autem, de statu Monach.* Excusantur autem, tum ex inaduertentia, vel ignorantia huius Bullæ; quia fertur in eos, qui habitum prohibitum *portare præsumpserint*, quæ verba important dolum, & temeritatem, tum ex paruitate materiæ, si deferant ab breue tempus. Immò Suarez *disput.31.sect. 6. num.* 10. non incurrere eos inquit, nisi habitum prohibitu pro ordinario deferant, *p.5.t.10.ref.44.*

Clericorum similiter prohibitas vestes ferentium.

2 Clericus vtens vestibus prohibitis, incurrit suspensionem *c. 2. de vita, & hon.cler.* & *Clem.* 2. *eod.* Cornejo *disp. 4. cas.* 13. Excusatur tamen ab Auila *p.3.disp.5.dub.8.* si vtatur occultè, vt domi in studio, vel sub alijs vestibus absconditas, vel si occurrat iusta causa, vt doctoratus, nuptiæ, vel simile festum. Et Enriquez *lib.13.c.39.num.3.* testatur, esse quorumdam Recentiorum opinionem, quod hæc suspensio vsu abrogata sit, *p.5.t.10.ref.51.*

3 Cle-

Digitized by Google

3 Clericus publicè concubinarius est ipso iure suspensus, secundum Nauar. *c.29.n.76. per c. vlt. de cohab. cler. & mulier. c. si qui sunt, d.81.q.8. & c. Sacerdos, dist.* 50. Sed Suarez *sect. 4. à num.* 10. ait cum Soto, hanc etiam suspensionem derogatam esse per non vsum, additque, nec satis ex citatis testibus colligi, suspensionem hanc esse latæ sententiæ, *p.5.t.10.ref.49.* Concubinariorum &

4 Quomodo suspensio contrahatur per malam Ordinis susceptionem, dictum est V. *Ordinis subiectum, & ibid. num.48.* Hic nota, quod si quis durante matrimonio sacros Ordines suscipere præsumeret incurreret suspensionem. Extrauag. *Antiquæ*, Ioann. XXII. à qua absolui non posset, pro ministerio post mortem vxoris, vel pro ascensu ad alios altiores, aut pro capacitate officij, vel beneficij Ecclesiastici, nisi per Papam, aut in approbata Religione professus, per diœcesanum. † intellige de illis Religionibus quæ non communicant in priuilegijs Mendicantium. † Sed quia Bulla lata est contra præsumentes non ligaret suscipientem ignoranter, aut bona fide. Præpositus *in 3.p.q.3.dub.5. num.* 40. *p.5.t.10.ref.59.* Suscipientium Ordines durante matrimonio.

5 Incurreret etiam suspensionem Episcopus ordinans Clericum non subditum sine dimissoria, vel in aliena diœcesi sine licentia. Vide V. *Ordinis, nu.* 42. Clericus sodomita non incurrit suspensionem. Vide V. *Clericus sodomita*. Et Episcopi ordinantis non subditum. Vel in aliena diœcesi sine licentia.

SVSPENSIONIS

Effectus.

1 PRæcipuus suspensionis effectus, est, quod exercens actum, à quo est suspensus, si materia est grauis, peccat mortaliter, & si est actus Ordinis, incurrit regularitatem Papalem *c.1. cum medicinalis de sent. excom. in 6. c. 1. de sent. & re iud. in 6. c. si quis Episcopus in consilio, & c. si quis Episcopus damnatus* 11. *qu.* 3. quam non bene Maiolus extendit ad vsum beneficij, vel iurisdictionis, vt ait Suar. *disp.26. sect. 2. nu.6.* Qui *num.* 3. benè aduertit, suspensum, quoties excusatur à culpa, excusari etiam ab incurrenda irreg. *p.5.t.10.ref.9.* SVSPENSVS ab Ordine, si exerceat Ordinem suspensum fit irregularis.

2 Suspensus ab Ordine, si ad superiorem Ordinem ascendit, non fit irregularis: quia hoc non exercitium Ordinis. Vide V. *Ordinis num.* 10. Idem dico cum Cornejo *tr.5. disp.2. dub.2. q.5.* si suspensus ab inferiori, exerceat actum superioris, quia non exercet Ordinem, à quo directè, sed à quo indirectè, & per consecutionem suspensus est, *p.5.t.10.r.5.* §. *Verum* circa medium. Secus, si ad superiorem ascendat. Vel superiorem exerceat.

3 Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebrando in Pontificalibus, non fit irregularis: quia non est suspensus à substantia celebrationis, sed solùm quoad solemnitatem accidentalem. Auila *p.7. disp 9. sect. 2. dub.2. p.4. t. 2. r. 92.* §. *Notandum, & p.5.t.10 r. 4.* §. *Sed difficultas.* Vel Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebret cum illis.

4 Non incurrit irregularitatem si concionetur, etiam solemniter suspensus ab officio concionandi, quia concionari non est per se actus Ordinis. Tannerus *to.4. disp. 6. q.10. dub.7. num.*137. contra Nauarrum *c.27. nu.173. p. 5. t. 10. r. 10.* Eadem est ratio de susceptione sacramentorum eo, qui ab eorum susceptione suspensus erat. Bonacina *de cens. disp.3. pun.4. nu.6. p.5.t.* 10. *r.* 26. Et eadem de clerico suspenso ab officijs diuinis, si illis assistat tamquam laicus. Filliucius *to.1. tr.17. c.2. nu.32.* contra Syluest. V. *Suspensio, q.5 p.5.t.10.r.* 12. Nec fiat irregulares, Suspensus à concionando. Vel à susceptione sacramentorum, si con trauenient. Aut Clericus suspensus ab officijs si illis assistat vt laicus.

5 Petes: An acta suspensi sint valida? Respondeo, actus iurisdictionis esse inualidos, nisi sit occultus, in quo casu supplet defectum Ecclesiæ, sed si non est denunciatus, inuitatus ab alijs, validè & licitè iurisdictionem exercet, vt de excommunicato tolerato dictum est suo loco. Suarez *disput.26. sect. 2. num.* 2. Actus autem Ordinis sunt validi, etiam in denunciato, præter absolutionem sacramentalem, quæ est etiam actus iurisdictionis: quam si non est toleratus, inualidè exercet: vnde, si est toleratus, valide etiam absoluit. Victoria ACTVS iurisdictionis procedentes à suspenso denunciato, sunt irriti. Actus verò Ordinis. Validi.

ria *de clauib. nu.* 227. contra Sotum *in 4. d.* 22. *qu.* 1. *ar.* 5. *concl.* 2. *p.* 5. *t.* 10. *r.* 51.

SVSPENSVM non tenemur vitare in actibus à quibus suspensus est.
Vnde secluso scandalo, & cooperatione possumus assistere sacro celebrato à suspenso.

6 Alter effectus suspensionis communiter assignatur, quòd post denunciationem nemo possit cum suspenso communicare in his, à quibus suspensus est. Quod cum Nauarro *cap* 27. *num.* 163. eatenus verum puto, quatenus quis cooperaretur illi in delicto, ob quod fuit suspensus: vel illum absque necessitate ad secum in diuinis communicandum induceret, vt generaliter de malo ministro diximus V. *Scandalum*. Si autem suspensus ab ingressu Ecclesiæ in Ecclesiam intret, non tenebor ex re immò si suspensus ab Ordine celebret, possum assistere, non tamen cooperando. Nam ex vi præcepti Ecclesiastici tenemur quidem vitare excommunicatum denunciatum, non tamen suspensum: cuius ea potest esse ratio, quia suspensio non respicit per se communionem cum fidelibus, sicut excommunicatio. Cornejo *disputat* 2. *dub.* 1. Vide etiam Suarez *disputat.* 34. *sect.* 3. *num.* 4. & Sayrum *lib.* 4. *c.* 11. *num.* 6. *p.* 5. *t.* 10. *res.* 20.

Quibus actibus priuet suspensio, dictum est V. *Suspensio*, nam hoc ad naturam ipsius potius, quam ad effectum pertinerit.

SVSPENSIONIS

Cessatio.

SVSPENSIO lata ad tempus.
Aut sub tali conditione.
Cessat, transacto tempore.
Vel posita cōditione.

7 SVspensio lata est ad certum tempus, elapso tempore, cessat absq; alia absolutione. Et contra Suarez *disputat.* 29. *sect.* 2. *num.* 14. si lata est sub conditione, *quousque satisfeceris*, posita satisfactione, cessat similiter ex se, quod non contingit in excommunicatione; quia hæc non cessat sine certa forma, *c. si seruet c.* 7. *qu.* 3. ibi *quousque Episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferres sententiam*, & *c. à nobis*, ibi, *absolutionem etiam formam*. Suspensio verò (& secundùm Anguianum *de leg. lib.* 2. *contr.* 3. *num.* 48. etiam interdictum) cessat posita voluntate, etiam tacita superioris, quæ resultat ex illis verbis *suspendo quousque satisfeceris*. Adde, quòd consuetudo, ita recepta est quoad suspensionem, non quoad excommunicationem: quamuis aliqui idem doceant de ea, *p.* 5. *t.* 10. *res.* 24.

Et latam ob contumaciam, aliqui dicūt cessare cessante contumacia.

8 Suspensio lata absolutè ob contumaciam, non cessat secundùm Layman *lib.* 1. *t.* 6. *p.* 3. *c.* 4. *num.* 2. per hoc, quod reus recedit à contumacia, & offert satisfactionem: quia non fuit lata sub tali conditione, nec vllus textus est in contrarium. Sed Megalius *in* 3. *p. lib.* 5. *c.* 2. *qu.* 1. *num.* 2. & 3. putat cessare: tum ex *c. ex litteris*, *de const.* & can. *Presbyter* 2. *qu.* 5. tum quia non tolli absque absolutione per resipiscentiam, statuitur solum de excommunicatione, *c. cum desideres*, *de sent. excom.* Tum denique, quia in absolutione excommunicationis & interdicti, *c. qua fronte*, statuitur præstandam esse cautionem iuratoriam; nec ibi fit aliqua mentio suspensionis absoluendæ, quod signum est, eam per se euanescere, *p.* 5. *t.* 10. *res.* 25.

Omnis tamen cessat per appellationem.
Et absolutionem.
Quam si non est reseruata.
Præbere potest Episcopus.

9 Tollitur etiam suspensio, seu mauis suspenditur per appellationem iuxta dicta. V. *Appellatio num.* 18.

10 Quando autem exigit absolutionem, tunc absolui potest ab eo, qui eam tulit, vel eius superiore. Si vero est à iure, & est reseruata Papæ, ab eo tantum absolui potest; nisi delictum sit occultum, quo casu militat decretum Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 6. concedentis facultatem Episcopo absoluendi & dispensandi in omnibus occultis. Qui absoluere similiter potest publicam, si nemini reseruata est, iuxta textum *cap. nuper, de sent. excom.* propter paritatem rationis cum excommunicatione.

Et secundum aliquos etiam simplex Confessarius.

Eam tamen non potest tollere Parochus, vel simplex Confessarius, quia requirit iurisdictionem in foro exteriori, & disparitas de excommunicatione est, quia hæc impedit absolutionem peccatorum. Hurtadus *de susp. diff.* 12. *num.* 31. Quamquam Præpositus

Digitized by Google

situs q.3.dub.4.nu. 31. etiam simplicem Confessarium posse eam absoluere doceat, si retinet rationem censuræ, p.5.t.10.ref.23.

11 Cum Clericis suspensis ratione Ordinis malè suscepti, dispensare potest Episcopus, vt videre est V. *Ordinis, nu.*12 & Confessarius per Cruciatam. Vide V. *Bullæ Cruciatæ, nu.*42.

S V S P I C I O.

1 † SVspicio est assensus circa vnam contradictionis partem, cum incertitudine, & cum magna formidine alterius partis. Differt ab opinione, quia fertur in partem deteriorem, cum opinio in vtramque partem indiscriminatim feratur. † SVSPICIO quid? In quo differat ab opinione?

2 Quando quis ex leuibus indicijs temerè, & voluntariè malum de proximo suspicatur, secundum Syluium *in* 2.2.q. 60. *art.*3. & alios peccat mortaliter, si malum sit graue, & persona honesta. Sed contrarium teneo cum Fabro in 4. d.15.q.3.*disp.*54.c.1.nu.10 quia nullum iudicium citra certitudinem est mortale, per D.Thomam *in* 2.2.*cit.p.*3.t.5.ref.31. Et an suspicari malum de proximo sit mortale?

3 Ex quibus dellictis oriatur suspicio hæresis. Vide V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta*, & V. *Suspectus de fide*.

T A C T V S.

1 TActus inhonesti inter non coniuges, sicut & oscula, sunt peccata mortalia, nec in rebus venereis datur parua materia, vt dictum est V. *Luxuria, num.*9. Si tamen fiant in Ecclesia, non erunt sacrilegi, vt dictum est V. *Circumstantia num.* 43. At tactus manuum in choreis secundum consuetudinem non sunt illiciti: nec mulier negare eos tenetur, si ab aliquo mala intentione se tangi sciat, dum abest periculum sui consensus. Filliucius *to.* 2.*t.* 30. *c.* 10. *num.*198. *p.* 3.*t* 5.*ref.* 22. in fine. Sunt etiam liciti in aliquem bonum finem, etiam cum periculo pollutionis inuoluntariæ, vt dictum est. V. *Pollutio, num.* 3. TACTVS impudici inter solutos sunt mortiferi.

2 Liciti porrò sunt tactus inter coniuges, quoties non est periculum pollutionis, & non est illis mortiferum, tangere, & osculari inuicem pudenda, quamuis sit actus an minimis mollis, & libidini dediti. Fagundez *tom.* 2.*tr.* 30.*c.* 10.*nu.*195. contra Paludanum *in* 4.*dist.*31.q.3 *art.*1. *consil.*6.*p.* 3.*t.* 4. *ref.* 225. Esset tamen mortiferum, si vir membrum virile in os vxoris intromitteret, contra Sanchez *de matr.to.*3.*lib.*9.*disp.*17.*nu.*5.quem citaui *p.*2 *t.*17. *ref.* 37. §. *Ad secundum*: quia hoc non esset simpliciter osculum pudendorum, sed quædam irrumatio diuersæ speciei, cum periculo consummandi præpostere. Fagund. *in dec.to.*2.*lib.*6 *c.*3.*nu.*19.*p.*6.*t.*7.*ref.*7.§. *Quærendum*. Sed inter coniuges, secluso periculo pollutionis, sunt liciti, etiam in pudendis. Secus de irrumatione.

3 Ponit etiam Sanchez *disput.*45.*num.* 35. alium casum, in quo non sit illicitum coniugibus se tangere libidinosè, cum periculo pollutionis, vel cum ipsa pollutione non sit mortale: vt si id facerent ad excitandum, & conseruandum amorem, tunc præter intentionem sequeretur polutio, aut si dum oscula & tactus fiunt, is, qui illa non petijt, præter intentionem polluatur, vel polluatur ille, qui petijt, vt ad copulam se excitaret: nam vterque dat operam rei licitæ, quam non tenetur deserere ob periculum pollutionis, *p.* 3.*t.*4.*ref.*217. & 226. Sed in contrarium stat Præpositus *in* 3. *p.* q.6. *dub.* 25. *nu.* 186. Nam, vel periculum in his casibus præuerti potest per copulam legitimam, vel non potest: si potest, ille qui motum sentit, tenetur illam petere sub mortali, quia nec nimis grauis est, nec statui matrimoniali extraordinaria. Si non potest, tenentur ab illis actibus abstinere etiam sub mortali, quia repugnant fini matrimonij. Ita ille. Et reuera in his materijs cautè procedendum est, p 6.t.7.ref.65. Et quandocumque adest periculum pollutionis.

cis; nam dum Clerici fiunt, non amittunt iura ciuium, sed ratione status maioris reuerentiæ, & honori digni fiunt Gueuara *vbi supra n* 11. *&* 12 & alij communiter contra Pereiram, *p.2.c.67.n.15.p.1.t.7.ref.54.& p.4.t.1.ref.15.*

Si disponeret de numero Religiosorum. Missarum. Candelarum. Vel de culcitris in funere.

9 Quinto, etiam inualidum esset statutum circa funera, disponens de his, quæ spectant ad vtilitatem Ecclesiæ, & Clericorum, vt de eleemosyna Missarum, eleemosyna Clericorum, numero candelarum, & Religiosorum comitantium cadauer: indirectè enim prohiberet liberam facultatem dandi eleemosynam Ecclesiæ & Clericis. Alterius *de cens.to.1.disp.16.l.5.c.6.* Idem dic de culcitris, quæ apponunt super corpus defuncti; nam hæ remanent apud Ecclesiam pro ornamento parietum. Secus verò, si disponant de vestibus lugubribus, apparatu cubiculorum & similibus ad Ecclesiam non pertinentibus, vt ait Alter. *ibid.* Et idem docet Duardus *in can.15.q.19.n.7* de extructione sepulturæ. At Grassus in hoc contrarium censet, *de eff. cler.eff.2.n.483 p.1.t.2.ref.65.* † Adde, quòd statutum circa Missas, candelas, & sepulturam esset inualidum alio titulo, quia nimirum disponeret de rebus sacris, pertinentibus ad cultum diuinum. † Sicut etiam pragmatica Sicula, quam citat & sequitur Burgius *de modo proc.ex abrupto cens.1.q.65.n.29.* quòd Clerici minores non gaudeant foro, nisi singulis. Dominicis & festis diebus in Ecclesia horis congruis cum superpelliceo assistant: quia dirigitur ad Clericos, qui à potestate laicali exempti sunt. Guazzinus *de defens. tom 2.defens.20.cap.9 num.35.p.4. tom. 1. ref.88.*

Vel aliquod onus imponent Clericis, vt gaudeant foro.

Item si vetaret Clericis frui priuilegio concesso alicui communitati,

10 Sextò, idem dic de statuto Principis, ne suis priuilegijs potiantur ij qui subditi non sunt, vt ait Duard. *num.* 41. contra Azorium, nam Clerici de iure communi frui possunt priuilegijs communitatis, capit. *constitutus, de rest. in integr.p.1.tom.2.resol.60.* Vnde ex vi statuti laicali possunt conuenire laicos pro iure congrui, non tamen ab eis conueniri. Surdus *l. 1. cons. 2. n* 14. contra aliquos apud Giurbam *decis.25. n.* 10. vtrumque affirmantes, & alios apud Riccium *p.3.decis* 180.2.3. vtrumque negantes. Item ex vi statuti laicalis possunt laicos cogere ad compromittendum, non tamen ipsi ad compromittendum compelli. Grass. *vbi sup.nu.*424. contra Riccium *in collect. decis. p.1 decis.177.p.3.tom.1.resol.43.* Idem dic de declaratione, vt Clericus aliquis vel aliqui, inter quos esset Clericus, non gaudeant priuilegio vniuersitati concesso, verbi gratia de franchigia quinquennali in ciuilibus, *part. 1. tom. 2. resol.59.*

Aut laicis prorogare iurisdictionem Ecclesiasticam.

11 Septimò, idem dic de statuto, ne laicus alienam iurisdictionem prorogare possit: nam id laicis in fauorem iudicis Ecclesiastici concessum est, non solum de iure canonico, *cap. significasti, de foro comp.* sed etiam ciuil. *l. si quis ex consensu, & l. Episcopale C. de Episcop audient.* Cochier *par.1.capit. 66. numer.5.& 10.part.4.tom.1 ref.24.* in fine, *p.5.tom.1.ref. 8.& p.6. tom. 2.ref.7.* in fine. Vnde statutum prohibens adhiberi contractibus iuramenta, irritum est, quia nimirum impedit prorogationem iurisdictionis Ecclesiasticæ, qua ratione iuramenti exerceri potest in contractus ciuiles, etiam de re prophana, inter personas merè laicas. Villa lante *in cap. decernimus de iud. num.* 127. vbi damnat similes leges existentes in Regnis Castellæ, & Portugalliæ, quamuis hæ permittant iuramenta in conductione redditus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, vt notat cum alijs Heuia *in cur. philipp.p.1 §.5. num.33.* Adde quod materia iuramenti est sacra, & ex hoc capite extra limites iurisdictionis laicalis, vt dictum est *num.4.part.1.tom.2 ref.114 & part.5.t.2.ref 85. Adde.*

Aut denique, si ferretur etiam pro Ecclesiasticis.

12 Denique, contra immunitatem esset omne statutum Principis communiter latum pro laicis, & Ecclesiasticis, etiam si spectet ad bonum commune: quia necessitas & bonum publicum non dat iurisdictionem. Et quamuis Clerici teneantur seruare leges ciuile latas pro bono communi, id quidem verum est, quando non pugnant cum immunitate Ecclesiastica.

p.4.

p.4.t.1.ref.52.& §.*Suppono,& p.6.t.3.ref.7.*in fine. Et tunc non tenentur coactiue,quasi teneantur ex vi legis laicalis,& iudex laicus eos ad illarum obseruantiam possit astringere,sed solum directiuè,nimirum ex vi rationis naturalis, quæ dictat partem suæ comparti conformari debere *ref.52.*cit.& *p.6.t.5. ref.4.*§.*Dicendum.* Adde, quod Caspens.*t.1.t.13 de leg.disput.4.sect.2.* putat, in tali casu Clericos ad tales leges sub mortali secluso scandalo, & citat Bonacinam,& Salaz. Verùm alii contra sentiunt,quia si astringuntur illas seruare,non est vnde eorum obligatio minuatur. Vide Palaum *t.1.t.3.disp.1.punct.24.*§.*6.n.2.p.6.t.8.r.4.*in fine.

Qui non tenentur coactiue ad leges laicorum etiam latas pro bono communi.

13 Ex his igitur primò inualidum,& Ecclesiasticæ immunitati contrarium foret statutum, quod capiantur arma cuicunque inuenta hora prohibitis, nisi Clericis præciperet ad vitandum malum, reddenda posteà cessato periculo iuxta dicta V. *Iudex laicus n.17.* Palaus *t.2.t.3.disp.1.punct.14.*§.*6.n.9.* contra Pereiram.*p.2.c.43.n.2.p.4.t.1.r.19.*

Tale esset statutum, quod auferatur arma inuenta hora prohibitis etiam à Clericis.

14 Secundo,idem dic de statuto prohibente indistinctè laicis,& Clericis impressionem librorum absque licentia Principis, qui nullam habet in Clericos potestatem, sicut habet Episcopus in hoc circa laicos in finem spiritualem ex Conciliis Lateran.*sess.*10.& Tridentin.*sess.*4. Adde quòd quandoque libri exempti sunt de iurisdictione laicorum, ratione materiæ sacræ quales sunt expositiones Bullarum,Commentaria in sacram Scripturam, in D. Thomam,&c.Bariola *cons.34.p.4.t.1.ref.60.*

Quod non imprimatur libri etiam Clericorum sine licentia Principis.

15 Tertio, idem dic de statuto laicali,prohibente extractionem frumenti,vini, leguminum, &c. & extra territorium, vt seruetur abundantia in ciuitate, hoc enim statutum si directum sit etiam in Clericos extrahentes prædicta de suis prædictis recollecta,lædit immunitatem.Si verò non nominat,non comprehendit. Azorius *p.3.lib.5 cap.19.num.13.*& alii contra Menoch.*tom.8.cons.800.num.38.*& Bobadillam *tom.1.lib.2.c.18.n.117.*cautè legendos *p.1.t.2.ref.69.& p.6.t.8.ref.4.* Nec approbanda est consuetudo Sicula, quod Clerici extrahentes prædicta de suis prædiis extra Regnum, soluant gabellam,vulgò *li tratti*. & sic illam nominatim reprobat Ciarlinius *controu.foren.cap.31.num.15.&* 16.*p.5.t.1.ref.27.*§.*Sed aduersus*. Et eadem est ratio de consuetudine huius Vrbis Panormi, si amplius obseruatur, vt,in eam non possint introire vina extra territorium recollecta, etiam à Clericis,quæ quidem consuetudo, & lex nec respicit bonum publicum, sed peculiare, personarum habentium vineas, & prædia in territorio. Bellet.*p.1.tit.6.*§.*3.num.3.p.1.t.2.ref.70.& p.6.t.8.ref.4.* Quòd si contingat necessitas magna, vt carestia,quæ subleuari non possit, nisi concurrant Ecclesiastici, tunc quidem Ecclesiastici tenentur directiuè dictis legibus prohibentibus extractionem annonæ, aut præcipientibus denuntiationem, & venditionem: non tamen ità, quod per laicos ad id cogi possit,sed per Ecclesiasticos, iuxtà dicta V. *Iudex laicus.num.22.* Et consulo Episcopis, vt in tali necessitate suis edictis Principum statuta corroborent vt notat Surdus *cons.301.n.49.*vt feci S.Carolus Borromæus,& pluris ordinauit sacra Cógregatio,& signanter Nuncio Neapolit. *die 3.Sept.*1591. & Episcopo Parmen. *ann.*1599.*ref.4.cit.* §. *Sed instabis.* Quod autem de introductione victualium dictum est, procedit contra Lagunam *in alleg.art.2.num.45.* etiam si Clericus prædicta de suis prædiis recollecta in Ciuitatem introduceret,vt ibi carius venderet: nam hæc non est negotiatio Clericis interdicta. Vide V.*Negotiari*, *num.3. ibid.*§.*Et tandem.* Ex quibus apparet primo, quàm male auferatur à iudice laico annona Clericorum, quæ contra ipsorum leges extrahitur, vel introducitur: hęc enim est verè pœna, licèt pœcuniaria, nascitur ex delicto vt patet ex *l.1.ff.si quadrupes*, ibi, *noxa autem est ipsum delictum.&* §.1.*Inst.de noxal.l. Quintus* & sequent. *ff.ad leg.Aquil.* Clerici autem exempti sunt à iurisdictione laicorum in persona, & bonis vt dictum est V.*Immunitas Ec-*

Quòd non extrahantur victualia à territorio, etiam à Clericis.

Vel quod in territorium non introducantur etiam ab ipsis.

Nam ipsi ex legibus non ligantur.
Vnde in necessitate cogi debeat à iudice Ecclesiastico.

Ex vi autem statuti laicalis iniustè auferuntur à Clericis victuali inuenta contra pragmaticam.

Vendita supra taxam. Cum falsis ponderibus, mensuris. &c.

clesiastica (vnde exempti sunt à *l. si te bonis, & l. fin. 15. cum igitur C. de iur. delib.* quibus indicitur onus soluendi creditoribus hereditarijs etiam supra vires hæreditatis, hæredi hæreditatem adeunti absque confectione inuentarij. Duar. *in can. 15. q. 15. num.* 8. *p.* 1. *t.* 2. *resolut.* 71.) Quod etiam procedit, si Clericos prædicta vendat supra taxam corrupta falsis ponderibus, & mensuris, &c. *part.* 1. *tract.* 2. *resolut.* 72. *par.* 5. *tom.* 1 *res.* 7. & *part.* 6. *tom.* 8. *res.* 4. §. *Secundo*. Apparet secundo, quam malè vexentur in tali casu Clericorum famuli colonii, vel alii ministri, qui de eorum mandato ciuitatem introducunt, vel de ea extrahunt frumentum, &c. vt docet Ciarlinus *libr.* 1. *capit.* 31. & Sperellus *decision.* 12. *numer.* 61. & *decision.* 24. *numer.* 7. qui testatur, ita passim respondere sacram Congregationem immunitatis. Et ratio est, quia operarii, quando obediunt conductoris in re, quæ de sui natura non sapit delictum, ad nihil tenentur. Glossa *in leg. in rem §. Signum ff. de rei vendication.* quam teste Decio *in lib. velle* omnes sequuntur. Et ministri in tali casu nullum habent ius in re: vn de delictum non substantiatur in eis, sed in Clericis, quorum negotium geritur *resolution.* 4. *cit.* §. *Ex supradictis.* Apparet tertiò, quàm malè cogantur venditores vini Clericorum præstare fideiussionem de soluendis pænis latis contra vendentes falsis mensuris, supra taxam, &c. nam ex hoc Clerici non inuenient venditores, nisi seruent eos indemnes de omnibus pænis, quæ ex tali venditione soluendæ forent, cum tamen ipsi ad tales pœnas minimè teneantur. Laderchius *consil.* 103. *num.* 5. & 9. Mandellus *cons.* 8. *numer.* 16. 17. & 18. & alii. Et custodes animalium Clericorum non tenentur banno, quod pro damno animalium tenentur custodes: quia famuli, & coloni religiosorum non alligantur statutis laicorum, siue speicaliter, siue generaliter de illis disponant. Duard. *quæstion.* 26. *num.* 6. & alii apparet quartò, lædi immunitatem, si cogantur venditores vini vendere in quarta domo ab Ecclesia distante, per hoc enim Clerici, & Religiosi coguntur conducere tabernam extra suas domos cum dispendio, & damno: fiuntque laicis deteriores, quia hi vendere possint in propriis domibus: cum tamen iura proclament, magis Clericis fauendum esse: quam laicis, *l. sunt personæ ff. de religion. & sumpt. fun. par.* 4. *tom* 1. *resolut.* 52. Apparet quinto, quod si in aliqua Ciuitate adesse statutum, vt ali qui tantum vendant vinum, &c. hoc statum non impediret, quominus Clerici aperire possent tabernas, &c. etiam si pecuniam ex dicto monopolio Ciuitas insumeret in manutentione alicuius hospitalis, aut monasteri, vel in subleuatione necessitatis publicæ; ni obseruat Azor. *part.* 3. *libr.* 5. *capit.* 19 *quæstion.* 13. publica vtilitas respiciat æquè primò Clericos, & laicos, sicut esset reparatio aggerum, ne flumen innundet vicinos agros laicorum, & Clericorum, nam ad hanc Clerici contribuere tenerentur requisitis, de quibus V. *Gabellas num.* 3. *par.* 5. *tr.* 1. *resol.* 20. Adde, non deesse Doctores, qui dicant eiusmodi monopolium seu zagatum etiam quo ad laicos illicitum esse, & interdictum in quinto canone Bullæ Cœnæ, vt dictum est. V. *Bulla Cœnæ numer.* 4.

Aut vexatur eorum ministri nec peragentes.

Vel cogantur præstare fideiussionem de soluendis pœnis, si in vini venditione, fraudem commiserint.

Vel animalia Clericorum ab ipsis custodita, pauperiem fecerint.

Aut vendere vinum vltra quartam domum ab Ecclesia.

Clerici non comprehenduntur in monopoliis Principum.

16 Quartò idem dic de *leg iud. Cod. de sacrosanct. Eccles. & leg. Sancius, C. de donat.* vbi præcipitur, vt donationes supra quingentos aures, etiam factæ Ecclesiis in actis curiæ insinuentur vnde hodie donationes Ecclesiæ non insinuātur, vt ait Aponte *in respons. super cens. Ven.* ex Io. Andrea & DD. commmunit. *part.* 4. *tractat.* 1. *resolution.* 63.

Non in lege (sancimus) de insinuandis donationibus.

17 Denique idem dic de lege seu statuto, quod concubinæ non teneantur pro furtis factis ab ipsis de bonis concubinatorum si extendatur ad concubinas Clericorū, quia denegaretur ipsis actio furti, quæ eis competit de iure communi Valenzuela *in defesion. monition. Pauli V. part.* 1. *tract.* 1. *numer.* 24. & alii contra Pereiram. *part.* 2. *capit.* 75. *numer.* 1. *par.* 4. *tractat.* 1 *resolution.* 11.

Vel statuto, quod concubinæ non teneantur de furto ex bonis concubinariorum.

18 Postremo, monendi hoc loco veniunt Reges, & Principes, eorumque

que Consiliarii, vt si Regna stabilire, & ab eis calamitatis arcere desiderant, nihil statuant, quod Ecclesiasticæ libertate non sit consentaneum; sed si quod simile statutum in suis ditionibus extat omninò abrogent, & expugnant, in dubiis verò eam semper amplectantur opinionem, quæ fauet Ecclesiæ, aut saltem consultant sanctã Sedem, vt docet Bernardus Iustus *in defens. liber. f.* 27. & Carolus Imperator apud Granadum *in c. memoriam dist.* 19. Sciantque violantibus iurisdictionem Ecclesiæ Regnorum euersionem & amissionem imminere, vt fassus est Basilius Imperator. Vnde notat Baron. *ad annum Christi* 701. *& alias.* olim Deum Regnum Hispaniȩ tradidisse Mauris, & Mahometanis, quia à S. Sede Apostolicam iurisdictione defecerat. (*p.* 1. *t.* 2. *r.* 66. *& p.* 5. *t.* 1. *res.* 23. *à §. Et tandem*) *& ad annum* 549. Iustinianũ, dũ Ecclesiasticis dogmatibus prescrutandis, plusquam Imperatorem nec studiosè vacaret, vniuersum possunt dedisse Imperiũ. Hunc tamen ait Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 1. *q.* 3. *dub.* 1. *n.* 30. multa iustè, & legitimè de rebus Ecclesiastici, sanxisse, quæ tamen non sunt leges Ecclesiast. sed mere executiones Canonum, *p.* 1. *t.* 2. *r.* 116.

Principes cauti sint in salua manu tenenda Ecclesiastica libertate. Si tranquille, & prosperè regnare cupiãt.

19 Monendi quoque veniunt Episcopi, & iudices Ecclesiastici, si quando statutum editur contra libertate Ecclesiasticam, præcipere magistratibus, & legislatoribus, vt illud tollant, & ipsis recusantibus ipsi tollere, & inualidum declarare, & in dubiis cogere ad declarandum expressè, tali statuto Ecclesias, & Ecclesiastico minimè comprehendi. Vide Sayrum *de cens. lib.* 3. *c.* 34. *n.* 17. *p.* 3. *t.* 1. *r.* 68.

Et si aliquando eam lædant Episcopi se opponant.

S T A T V T V M.

Papale.

1 DIximus V. *Lex n.* 23. legem Papalem, secundùm Vuigers non obligare in prouinciis, antequam in eis publicetur; ex cuius sententia probabilitate multa infer Præpositus *in p.* 2. *q* 95. *disp.* 1. *dub.* 7. præsertim quòd regulæ Cancellariæ, saltem extra Italiam non obligant, & quòd cultus disparitas apud Chinenses, & Iaponios in his conuersionis initiis non siti impedimentum dirimens. Verũ ipse contrariam sententiam tenet, quam nos loco citato docuimus, & nunc confirmamus primò: quia dicta promulgatio in diœcesibus, nec naturali, nec positiuo iure requiritur, & *nouella* 66. Iustiniani posita est pro legibus imperialibus, non papalibus. Secundò, quia corpus Ecclesiæ benè dirigitur, si deliberationes promulgentur Romæ, quæ est caput illius, & quãdo Pontifices nolunt suas leges promulgare, nisi in singulis diœcesibus publicentur, id solent exprime, vnde quando non exprimunt, censentur velle obligare per solam promulgationem Romana. Porrò in materia immunitatis S. D. N. Vrbanus VIII. in Bulla *Romanus Pontifex, die* 5. *Iun.* 1641. damnat præiudicia, quæ illi fiunt sub prætextu quod Bullæ Pontificiæ non fuerint publicatæ, vel vsu receptæ *p.* 6. *t.* 6. *r.* 39.

Statuta papalia vt obligent omnes sufficit promulgatio Romana.

2 Episcopi ergo, eo ipso, quod lex aliqua publicata est Romæ, cogere possũt subditos ad obseruantiã. Sylu. autem qui *in p.* 2. *q.* 96. *art.* 4. *q.* 11. *concl.* 3. contrariã sententiã probabilẽ admittit, consequenter asserit, Episcopos si id illis Pontifex non precipit probabile esse, quod non teneantur leges publicari, & obseruati curare nisi fructum aliquem notabilem ex alicuius obseruatione sperarent. Si autem Põtifex significet, se velle, vt lex absque alia promulgatione vbique seruetur, tunc teneri procurare obseruantiam, non tamen eam promulgare, nisi lex dirigatur ab ipsos *p.* 6. *t.* 6. *r.* 37 Vide etiam V. *Lex, n.* 24.

Vnde Episcopi post notitiam publicationis Romanæ, cogere possunt subditos ad obseruantiam.

3 † Petes: quid dicendum de legibus Tridentini, vbi publicam receptum non est? Respondeo ibi leges eius pœnales non ligare incolas, vel alienigenas com-

Quid de legibus Tridentini, vbi receptum non est?

Digitized by Google

commorantes. An nec extraneos transeuntes vel apostatè euntes animo se exemptandi à dictis legibus, vide V. *Impedimenta, num.* 23. & 24. Fauorabiles verò, secundùm aliquos, fauere etiam in ijs locis † nam Zypeus *in consul. can. lib.4. cons. 1. de congr. spir.* existimat, Episcopos dictorum locorum vti posse facultate ipsis tradita *in sess.24.cap.6.* circa absolutiones & dispensationes in casibus papalibus occultis: & Duuallius *de sum. Pont.q.3. qu.7.* testatur de praxi Episcoporum Galliæ. Verùm Sanchez & alij, quos citat & sequitur Barbosa *de pot. Epis. p.2.alleg.39.num.3.* contrarium docent. & Garzias *de benef. p.7.c.11. num.23.* adducit pro hac sententia declarationem sacræ Congregationis Interpretum, *p.6.t.8.res.27.*

S T V P R V M.

STVPRVM.

1 † Stuprum est puellæ virginis repugnantis defloratio per fractionē claustri virginalis. Nec prima fornicatio masculi est stuprum, nec defloratio puellæ consentienti. Vide V. *Circumstantiæ, num.8.9.& 24.*†

Inducit obligationem nuptiarum, vel dotis, si accessit dolus.
Vis.
Vehementes preces, &c.

2 Ad stuprum consequitur in stupratore obligatio defloratam in vxorem accipiendi, vel eam pro suo statu decenter dotandi, non solùm si vi aut dolo deflorata sit, dicunt DD. communiter cum Nauarro *c.16. num.16.* sed etiam si importunis precibus & vehementibus blanditijs. Sed probabile est, teneri solum de vi & dolo; quia preces & blanditiæ non minuunt, sed augent potius voluntarium, nisi procidant à personæ, cui puella reuerentiam debeat. Nec obstat, quòd absque precibus non consensisset: nam multa spontè fiunt per preces, quæ sine illis minimè fierent. Turrian. *in 2. 2. disp.30.dub.2.n.15.p.2.t.16. res.48.*

Et si interuenisset promissio nuptiarum etiam ficta ad eas stuprator teneretur.

3 Si autem interuenerit promissio matrimonij, tunc omninò tenetur ducere etiam si promissio fuerit ficta: si tamen virgo fictionem ex ambiguitate, inconstantia, nimia exaggeratione, &c. non potuit comprehendere, nisi ipse sit longè nobilior, vel opulentior, & puella id sciuerit, & secundùm aliquos etiam si ignorauerit. Sanchez *de matrim tom.1.lib.1.disput.10.* & alii communiter, *p.3.t.6.resolut.81.* Solus præpositus fictum promissorem excusat à nuptiis, *in 3. p.qu.9.dub.4.num.46.* quia promissio ficta non parit obligationem, & damnum illatum reparari potest per pecuniam. Sed non est recedendum à communi sententia, *p.5.t.14 res.32.*

Nisi esset longè ditior.
Vel nobilior.

4 Verum tamen est, quòd quibus causis dissoluuntur sponsalia, dissoluitur etiam obligatio talis promissionis, manente solùm obligatione compensationis pecunialis, quæ etiam cessaret, si vir depræhendisset non virginem Sanchez *ibid. resolut.81.cit.* Et generaliter, ex quocunque capite contracta sit, cessat quoque, si puella postea nuptiis æquè commodis potiatur, ita vt nihil detrimenti sustineat. (Lessius *lib 2.cap.10.dub.2.num.11.* contra Rebellium) aut remissionem faciat. Valerus V. *Restitutio, diff.11.num.2.* & si sponte consensit, nulla ipsi, aut parentibus est restitutio facienda pro grauata dote, aut aliis damnis inde secutis. Sotus *l.4.qu.7 art.1.ad 2.p.2.t.16 resolut.48.§.Limitanda.* Probabile etiam est, non teneri ducere, sed solum pecuniam soluere, qui matrimonium fictè promisit, sciens esse corruptam. Vide Sanchez & Lessium *locis cit. p.3.t.6. resolut.81.* Quid agendum ab eo, qui voto Religionis astrictus virginem violaret sub vera promissione coniugii. Vide V. *Ingredi Religionem, num.2.*

Vel accederet aliqua causa ex ijs, quibus soluuntur sponsalia. In quo casu maneret obligatio dotandi. Quæ etiam cessare potest multis de causis.

S V B D I T V S.

SVBDITVS tenetur obedire.
Etiam in dubio de potestate Prælati.

1 Subditus tenetur obedire, etiam in dubio de potestate Prælati, secundum Sanchez *in sum. tom.2.lib.6.cap.3 nu.29.* quia Prælatus est in possessione iurisdictionis, qua spoliari non debet per solum dubium. Contrarium tenet

Vasquez,

Vasquez, & probabiliter *in 1.2.qu. 19. art. 6. disput. 62. c. 6. in fine.* Si vero adsint opinione pro vtraque parte. Vide V. *Opinio probabilis, num. 10. p. 4. t. 3. res. 8.*

2 Sanè non tenetur obedire in dubio, an impleta sit conditio, sub qua superior aliqoid præcipit; quia præsumenda est non impleta Sanchez *num. 26.* Nec si de honestate rei præceptæ, vel de excessu iurisdictionis dubitat etiam ipse prælatus, Palaus *tom. 1. disput. 3. punct. 13. num. 13.* contra Enriquez *lib. 12. c. 6. num. 5. in gloss. litt. T.* Debet verò obedire, si ipse de honestate rei præceptæ dubitaret, non dubitante prælato, vt ait Sanchez *num. 3.* contra Vasquez *num. 51.* Nisi tamen graue aliquod damnum in corpore, fama, aut rebus sibi, vel tertiæ personæ immineat: quia in dubiis fauendum est reo, & subditus in tali casu esset in possessione, si non libertatis, saltem securitatis, seu iuris conseruandi se, vel alterum à periculo. Nec in hoc, aut alio quocunque casu, quo obedire non tenetur, excommunicari potest: quia excommunicatio prærequirit culpam. Sanchez *num. 27. p. 4. t. 3. res. 9.* — Etiam. — In dubio de honestate rei Præceptæ.

3 Probabile est, subditum vnius principis, requirere, & obtinere posse protectionem alterius proprio inconsulto. Sed probabilius non posse. nisi in certis casibus, *p. 10. t. 7.* per totum.

An subditus vnius diœcesis posit ligari censura à proprio Episcopo, dum absens est. Vide V. *Censura, num. 7.* an ab Episcopo alieno Vide V. *Reus, num. 1.*

SVRDVS.

1 Surdus omninò, computatur inter personas miserabiles, & potest declinare forum. Nouarius *de lect. fori sect. 2. qu. 8. num. 6. p. 5. t. 6. resolut. 30.* & liber est à muneribus publicis, *l. 1. C. qui morbo se excusant.* Secus si sit surdaster, aut tarde audiat, *l. 2. §. minus audiens, de vac. mun.* Idem *num. 10. ibid. resolut. 33.* Itaque surdus non potest esse executor testamenti. Angelus *V. Executor, nu. 2. ibid. res. 28.* Nec eligi in prælatum, *cap. constitutionem, de ver. sin. in 6.* nec de iure ciuili gerere publicum officium, vt testatur Campanili *rubr. 11. c. 17. nu. 37. ibid. resolut. 20.* Non priuari tamen iure eligendi alios, ait Bononia *p. 2. c. 4. dub. 89. num. 13.* quamuis tutius acturum, si huic iuri renunciet, cum facile decipi potsit. *ibid. resolut. 13.* Potest nihilominus esse testis in his, quæ cadunt in sensum non impeditum Farinac. *qu. 60. ibid. resolut. 32.* & si sponte veniat, nec à Notario, vel alio fraudulenter inducatur, posse fideiubere, putat Richet *de contr. disput. 8. thes. 1. ibid. resolut. 29.* — SVRDVS tanquam miserabilis declinat forum. — Et munera publica. — Non potest esse executor testamenti. — Aut Prælatus. — Potest tamen esse testis. — Et fideiussor.

2 Surdos non potest aliquid donare, quod illi bene prohiberi à iure ciuili *in l. qui id quod, §. Mutus, v. donare. ff. de don.* tenet gloss. & Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. disputat. 8. num. 12.* quia facilè decipi potest. Azorius vero *t. 3. l. 11. c. 3. quæst. vlt.* hoc procedere existimat, si surdus sit etiam mutus, & Megalius *in 2. 2. lib. 2. c. 3. qu. 4. nu. 135.* ait eos solùm contractus surdo prohiberi, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente, & contractus verba intelligente, minimè vero eos, qui sine verbo celebrantur, vt emere, vendere, locare, conducere: immò posse etiam donare, eo pacto, quo testari potest & donare causa mortis, iuxta *l. discretis. C. qui testam. fac. poss.* Item posse hæreditatem adire. *ibid. res. 12.* Regulariter tamen non succedit in feudo, nisi seruitium feudi tale sit, ait Spino *in spec. test. glo. 9. rubr. num. 4.* vt à quolibet sanæ mentis præstari posit, vt in maioricatu: si tamen per signa exteriora perfectè intelligit, vt ait Molina *lib. 2. de primogen. Hisp. c. 13. num. 40.* Vide Rosental *de feud. c. 3. conclus. 8.* & Intrigliolum *de feud. cent. 2. ar. 1. à num. 554. ibid. resol. 21.* Aduertit etiam Megala, Surdum celebrare posse quemlibet contractum per alios, & si non est omnino surdus per seipsum. *ibid. res. 12.* — Item donare. — Et aliquos contractus efficere.

3 Omnino surdus est irregularis, & non potest ordinari: immo ordinatus eiici debet. Maiolus *lib. 1. c. 25. num. 1. p. 5. t. 6. resolut. 22.* Canonicus vero, surdus euadens, lucratur distributiones, nec Choro interesse tenetur. Moneta — Non potest ordinari. Sed Canonicus surdus lucratur distributiones absque obligatione Chori.

p. 2. qu.

by Google

Tenetur tamen ad Horas.

p.2.qu.6.num. 16. contra Sanchez *in opusc.tom.1.l.2.c.2.dub.90.num.7.ibid.ref.* 14. Tenetur tamen officium seorsim recitare, quia quod legit, & si non audit, intelligit. Si autem legitimè impeditus, non potest recitare solus, excusatur à recitando cum socio. Si verò sit simul cæcus, tenebitur solùm ad id, quod memorietur tenet, si illud maior pars. Bonattius *de hor. can.li.2.c.*38. *num.* 21. *ibid. ref.*15.& *p.*10.*t.*16.*ref.*45. in fine.

Et præcepta Ecclesiæ.

4 Surdus tenetur præcepto Missæ, annuæ Confessionis, & communionis, & in articulo mortis vngi debet etiam in aure, vt dictum V. *Extrema Vnctionis.* Sed circa Confessionem aduertat Confessarius, quæ illum monuimus V. *Confessarius, num.*40. An Sacerdos surdus possit Confessiones audire. Vide V. *Confessarius, num.*28. De surdo qui simul est mutus: Vide V. *Mutu:* An possit testari ad pias causas. Vide V. *Testamentum Priuil.num.*7. §. *Decimo.*

S V S P E C T V S.

De fide.

SVSPECTVS de fide esset.

1 † SVspecti de fide sunt illi omnes, quos enumerauimus V. *Inquisitorum Iurisdictio in qua delicta.* Et alii quidem suspecti sunt grauiter, alii leuiter: & primi abiurant de vehementi, secundi de leui. Vide V. *Abiurare.*

Qui fingens se infidelem permitteret se rebaptizari, ad lucrandam magnam eleemosynam.

2 Hic noto. † Primum, contra Pasqualigum *decis.* 478. Christianum qui infidelem se fingens, Baptismum iterato susciperet ad eleemosynam impetrandam, cogendum esse abiurare; non obstante, quòd dicat, se ob commodum temporale, non ob malam opinionem Sacramenti, id fecisse. Quemadmodum abiurare coguntur polygami, & confessarii sollicitantes, licèt negent opinionem. Et ratio est, quia intentio, cum sit occulta, præsumitur ex facto *p.* 6. *t.* 8. *ref.* 9.

Dicens porrò (puttana di Dio bacco) aut (Al dispetto di Di) omittens litteram O, non esset blasphemus hæreticalis.

3 Secundùm, Auctorem casuum Bonon. *decis.* 3. docere, quòd si impius dicat: *Puttana di Dio,* licèt posteà subiungat *Bacco*, vel dicat, *Al dispetto di Di,* omittens litteram O, erit nihilominus blasphemus hæreticalis, quia in primo tribuit Deo per contumeliam aliquid ei repugnans: in secundo aufert ab eo, quod habet. Et quamuis in primo addiderit paulò post particulam *Bacco*, & in secundo omiserit litteram O: adhuc tamen verba hæreticalem blasphemiam continentia sufficienter prolata censentur. Nisi primus particulam *Bacco* ad fugiendam blasphemiam addere consueuisset. Sed reuera, cum verba non sint completa, non apparet, intentionem proferentis esse blasphemare; quia intentio non nisi ex verbis colligi debet, *l. inciuile, ff. de leg.* Ita Ricciullus *de pers. quæ in statu repr.vers.lib.1.c.* 4. *num.* 18. Cui non assentior in eo, quod docet deinde *in c.* 6. *num.* 11. iurantem per membra honesta Christi esse blasphæmum, & *in c.* 11. *num.*7. proferentem contra eundem Sanctum vno, & eodem impetu plures blasphemias, plura peccata committere. Et sic in vtroque dissentit ab eo Fagundez *in Decal.tom.1.lib* 2.*c.*3.*num.*24.& 14.*p.*6.*tr.*8.*ref.*38.

Nec iurans per membra honesta Christi, blasphemus.

S V S P E N S I O.

SVSPENSIO quid?

1 † SVspensio est censura Ecclesiastica priuans vsu Ecclesiastici offici, aut beneficii, aut vtriusque. Suspensio ab officio alia priuat vsu ipsius in totum, alia in partem. Et omnis suspensio vel est pœnalis, vel medicinalis: perpetua, vel ad tempus: à iure, vel ab homine, &c. †

Et quotuplex.

Suspensus ab officio, non est suspensus à beneficio.

2 Suspensus ab officio non censetur priuari fructibus beneficii: nam potest illos percipere, temporalem beneficii administrationem gerendo, promptus quantum ei conceditur, officio satisfacere. Horas canonicas recitando, & ad

alia

alia Eccleſiaſtica munera vicarium ſubſtinendo: contra Gloſ. *in c. latores, de Cler. excommun. miniſt.* Sancez *de matrimon. lib. 3 diſput. 51. num. 12.* qui contra Nauarrum *ca. 27. n. 6* Hanc ſententiam procedere putat, etiam ſi ſuſpenſio ab officio ſit perpetua, quamuis, ſi crimen graue ſit, priuatio quoque beneficii accedere debeat, *c. tuarum, de purg. canon. p 5. t. 10. reſ. 1.* Adde, quòd ſuſpenſo ab officio conferri poteſt nouum beneficium, non ſolùm valide, contra Auilam *p. 3. diſput. 2. dub.* 10. ſed etiam licitè, contra Coninch. *diſput. 15. dub. 2. n. 7. ex c. vel non eſt compos, 14. de temp. ordin. c. autem vlt. de Cler. excom.* non debet transferri ad Clericum ſuſpenſum: quia ſumus in odioſis Acugna *in decr. p. 1. diſt. 71. c. 3. n. 3. p. 5. t. 10. reſ. 2.* Et è conuerſo, ſuſpenſus à beneficio, non cenſetur ſuſpenſus ab officio, ſed poteſt, immò debet ſuo officio ſatisfacere, & iuriſdictionem, vel adminiſtrationem competentem exercere. Abbas *in c. cum dilectus, n. 20. de elect.* & DD. communiter *ibid. reſ 3.*

Sed poteſt fructus percipere.

Et nouum beneficiū obtinere.

Nec ſuſpenſus à beneficio, cenſetur ſuſpenſus ab officio.

3 Officium duo dicit, Ordinem, & iuriſdictionem, vnde ſuſpenſus ſimpliter ab officio ab vtroque ſuſpendi cenſentur, Gloſſ. *in ca. cum dilectus conſuetud.* contra Suarez *diſputat. 43. ſec 2. num. 6.* vnde non poteſt adminiſtrare Sacramenta niſi in neceſſitate, & in eo caſu, quo id facere poſſe excommunicatum, diximus, V. *Excommunicationis à num. 16. p. 5. t. 3 reſ. 81.*) Beneficii verò nomine in ſuſpenſione veniunt etiam duo, fructus, & temporalis adminiſtratio: nam ius conferendi, eligendi, confirmandi, &c. pertinent ad officium, cui ipſum beneficium adnexum eſt. Et cum auctor Canonis ſuſpendere, vult etiam à iure eligendi ſolet id exprimere, vt *in cap. cum in cunctis §. vlt. de elect.* Faber. *in 4. d. 25. q 1. diſput. 6. c 1. num. 29.* & alii contra Toletum *lib. 1. capit. 43. par. 5. tom. 10. reſolution. 8.* Probabile etiam eſt nomine fructum venire penſionem collatam titulo clericali vt tenet Alterius *tom. 2. diſput. 5. cap. 1. ad finem*, & venire docet Suarez *diſputation. 27. ſection. 1. num. 15. part. 5. tractat. 10. reſ. 15.* Exiſtimo autem cum Coninch *num. 14.* contra Villalobos *tom. 1. tract. 18. different. 4. num. 6.* collationem noui beneficii factam ſuſpenſo à beneficio, ex *Clement. 2. de vita, & honer. Cleric.* & aliis iuribus, non eſſe ipſo facto irritam, ſed irritandam, *p. 5. t. 9. reſ. 100. & t. 10. reſ. 7.* Nec improbabiliter docuiſſet Auilam *p. 6. diſp. 9. dub. 1. conſ. 1.* ſuſpenſum à beneficio, ſi præſtet officium, lucrari omnes fructus, & diſtributiones *p. 5. t. 10. reſ. 3.* prope finem.

Suſpenſus ab officio priuatur vſu ordinis & iuriſdictionis.

Suſpēſus à beneficio priuatur fructibus, & temporali adminiſtratione.

Non autem iuribus beneficii.

Conferendi.

Confirmandi.

Eligendi.

Et probabile eſt, non priuari penſione.

4 Suſpenſio ab Ordine eſt ſuſpenſio partialis ab officio, & non includit ius eligendi, quod nimirum pertinet ad iuriſditionem, & eat ſine Ordine, vt in monialibus, cap. *in indemnitatibus de elect. in 6.* contra Silueſter, *v. ſuſpenſio, num. 5. p. 5. t. 10. reſ. 21.* Si non eſt ſuſpenſio ab omnis Ordine, ſed ab aliquo tunc quidem ſuſpenſus à maiori, non cenſetur ſuſpenſu etiam à minori: quia qui prohibet maius, non intendit prohibere minus. Sed ſuſpenſus à minori non cenſetur indirectè ſuſpenſus etiam à maiori exercendo vel ſuſpiciendo propter decentiam. Suarez vero *diſp. 26 ſect. 4. n. 8.* probabile cenſet, non omnes actus ſuperioris Ordinis impediri per ſuſpenſionem inferioris, ſed illos ſolum, qui exercitium includunt inferioris ſuſpenſi, & ſic ſuſpenſum à Diaconatu non poſſe celebrare, quia debet legere Euangelium, quod eſt Diaconi: poſſe tamen Confeſſiones audire baptizare, &c. propter contrariam rationem, *p. 6. t. 10. reſ. 5.*

Suſpenſus ſolùm ab Ordine nō priuantur iure eligendi.

Et ſuſpenſus ab Ordine ſuperiori, non cēſetur ſuſpendi ab inferiori.

5 Suſpenſus ab Ordine Epiſcopali, eos tantùm Ordinis actus exercere prohibetur, qui Epiſcopo proprii ſunt, & Sacerdoti de iure ordinario competere non poſſunt, & ſuſpendatur ab vſu Pontificalium directè prohibetur ſolum vti baculo & pallio per accidens vero, & conſecratiuè illorum actum exercitio, qui ſine baculo, & pallio exerceri non debent, vt ordinatio, confirmatio, & conſecratio Eccleſiæ, Altaris, aut Virginis. Minimè verò celebrare ſine Pontificalibus Confeſſiones adire, aut forenſem iuriſdictionem exercere Layman. *l. 1. t. 5. c. 1. n 6. p 5. t. 10. reſ. 4.*

Et ideo ſuſpenſus ab Ordini Epiſcopali, non priuatur actibus ſimplici Sacerdoti de iure ordinario competentibus

Quid ſi ſuſpendatur ab vſu Pontificalium

6 Ca-

A collatione minorem Ordinum?

6 Cęterum, ſuſpenſus à collatione tantùm minorum Ordinum, non cenſetur ſuſpenſus à collatione maiorum, & ſecundùm Layman, ſuſpenſus ab officio confirmandi, non cenſetur ſuſpenſus à conſecrando, vel ordinando; quia quamuis hæc illo maiora ſint, non ſunt tamen connexa. Suſpenſus item ab audiendis Confeſſionibus, vel ab adminiſtratione Sacramentorum, non cenſetur prohibitus celebrare; quia celebratio Miſſæ non ſolet comprehendi ſub miniſterio Sacramentorum. Præpoſitus *in 3.p.q.3.dub 2.num.18.p.5.t.10.reſ.6.*

Vel ab adminiſtratione Sacramentorũ?

An valeat ſuſpenſio Disiunctiua (ab officio, vel beneficio.)

7 Cauſæ ſuſpenſionis eædem ſunt, ac aliarum cenſurarum, & de iis diximus V. *Cenſura*. Hic ſolum proponemus tria dubia, duo circa cauſam formalem, vnum circa materialem. Primum dubium circa formam: An ſuſpenſio disiunctiua, *ab officio, vel beneficio* teneat: Henriquez *lib.13.c.22.num.4.in gloſſ.lit.E*, & DD. communiter apud Hurtadum *de ſuſp.diff.4.num.* 11. reſpondent negatiuè: quia non eſt maior ratio, quod reus ab vno potius, quam ab alio, ſuſpenſus maneat. Ipſe vero Hurtadus reſpondet affirmatiuè: nam Confeſſarius poteſt imponere in pęnitentiam hoc vel illud, & iudex damnare aliquem vt ferat aliquot verbera, vel ſoluat certam pecuniam. Et nulla eſt ratio negandi in iudice poteſtatem obligandi reum, vt acceptet vtramlibet ex his cenſuris, *p.5.t.10.reſ.13.*

Et lata ſub hac forma (ſit ſuſpenſus.)

8 Secundum dubium: An ſuſpenſio lata ſub hac forma, *ſit ſuſpenſus*, ſit valida, & à quo ſuſpendat? Bizozerus *de ſuſp. c.1.n.13.* refert opinionem aliquorum, quòd ſit inualida: quia imperitia iudicis non debet obeſſe reo; & aliorum, quòd ſit valida, & ſuſpendat ab eo, in quo reus deliquit. Ipſe verò tenet, & validam eſſe, & priuare tum officio, tum beneficio, quemadmodum dum dicitur, *ſit excommunicatus*, intelligitur de excommunicatione maiori. Vide Mercerum *in 3.par.qu.24.dub.1.* & Gordonum *tom.2.lib.7.qu.14.cap.2.num.7.par.5.t.10.reſolut.14.*

Et an contrahi poſſit pro culpa aliena?

9 Tertium dubium circa materiam: An ſuſpenſio contrahi poſſit pro culpa aliena? Negat Caietanus V. *Suſpenſio*: quia nemo puniri debet ob culpam alterius, *c.2.de conſt. & c.2.de his, quæ fiunt à mai. par. c. C. de pœn.* Affirmauit vero D. Thomas *in 4.diſt.18 qu.2.art.3.q 2.ad 2.* quem ſequitur Cornejo *in 3.p.tract.5.diſput.3.dub.2.q.1.* & ad argumentum Caietani reſpondet, locum habere in ſuſpenſione vnius particularis: non autem quando ſuſpenditur ſimul collegium: nam tunc ſufficit culpa plurium, vel ſuperioris, iuxta *c. ſi ſententia de ſent.excom. in 6.* quia ſuſpenſio non priuat bonis pertinentibus ad propriam animam *p.5.t.10.reſ.22.*

SVSPENSIONES

Aliquod in particulari.

De ſuſpenſione Benedictinorum vtentiũ habitu prohibito.

1 MOnachi Benedictini præſcripto habitu non vtentes, incurrunt ſuſpenſionem. *Clement.* 1. §. *ſi quis autem, de ſtatu Monach.* Excuſantur autem, tum ex inaduertentia, vel ignorantia huius Bullæ; quia fertur in eos, qui habitum prohibitum *portare præſumpſerint*, quæ verba important dolum, & temeritatem, tum ex paruitate materiæ, ſi deferant ab breue tempus. Immò Suarez *diſput.31.ſect.6.num.* 10. non incurrere eos inquit, niſi habitum prohibitu pro ordinario deferant, *p.5.t.10.reſ.44.*

Clericorum ſimiliter prohibitas veſtes ferentium.

2 Clericus vtens veſtibus prohibitis, incurrit ſuſpenſionem *c.2.de vita, & hon.cler.* & *Clem.2.eod.* Cornejo *diſp.4.caſ.* 13. Excuſatur tamen ab Auila *p.3.diſp.5.dub.8.* ſi vtatur occultè, vt domi in ſtudio, vel ſub alijs veſtibus abſconditas, vel ſi occurrat iuſta cauſa, vt doctoratus, nuptiæ, vel ſimile feſtum. Et Enriquez *lib.13.c.39.num.3.* teſtatur, eſſe quorundam Recentiorum opinionem, quod hæc ſuſpenſio vſu abrogata ſit, *p.5.t.10.reſ.51.*

3 Cle-

Digitized by Google

3 Clericus publicè concubinarius est ipso iure suspensus, secundum Nauar. c. 29. n. 76. per c. vlt. de cohab. cler. & mulier. c. si qui sunt, d. 81. q. 8. & c. Sacerdos, dist. 50. Sed Suarez sect. 4. à num. 10. ait cum Soto, hanc etiam suspensionem derogatam esse per non vsum, additque, nec satis ex citatis testibus colligi, suspensionem hanc esse latæ sententiæ, p. 5. t. 10. res. 49. Concubinariorum &

4 Quomodo suspensio contrahatur per malam Ordinis susceptionem, dictum est V. Ordinis subiectum, & ibid. num. 48. Hic nota, quod si quis durante matrimonio sacros Ordines suscipere præsumeret incurreret suspensionem. Extrauag. Antiquæ, Ioann. XXII. à qua absolui non posset, pro ministerio post mortem vxoris, vel pro ascensu ad alios altiores, aut pro capacitate officij, vel beneficij Ecclesiastici, nisi per Papam, aut in approbata Religione professus, per diœcesanum. † intellige de illis Religionibus quæ non communicant in priuilegijs Mendicantium. † Sed quia Bulla lata est contra præsumentes non ligaret suscipientem ignoranter, aut bona fide. Præpositus in 3. p. q. 3. dub. 5. num. 40. p. 5. t. 10. res. 59. Suscipientium Ordines durante matrimonio.

5 Incurreret etiam suspensionem Episcopus ordinans Clericum non subditum sine dimissoria, vel in aliena diœcesi sine licentia. Vide V. Ordinis, nu. 42. Clericus sodomita non incurrit suspensionem. Vide V. Clericus sodomita. Et Episcopi ordinantis non subditum. Vel in aliena diœcesi sine licentia.

SVSPENSIONIS

Effectus.

1 PRæcipuus suspensionis effectus est, quod exercens actum, à quo est suspensus, si materia est grauis, peccat mortaliter, & si est actus Ordinis, incurrit regularitatem Papalem c. 1. cum medicinalis de sent. excom. in 6. c. 1. de sent. & re ind. in 6. c. si quis Episcopus in consilio, & c. si quis Episcopus damnatus 11. qu. 3. quam non bene Maiolus extendit ad vsum beneficij, vel iurisdictionis, vt ait Suar. disp. 26. sect. 2. nu. 6. Qui num. 3. benè aduertit, suspensum, quoties excusatur à culpa, excusari etiam ab incurrenda irreg. p. 5. t. 10. res. 9. SVSPENSVS ab Ordine, si exerceat Ordinem suspensum fit irregularis.

2 Suspensus ab Ordine, si ad superiorem Ordinem ascendit, non fit irregularis: quia hoc non exercitium Ordinis. Vide V. Ordinis num. 10. Idem dico cum Cornejo tr. 5. disp. 2. dub. 2. q. 5. si suspensus ab inferiori, exerceat actum superioris, quia non exercet Ordinem, à quo directè, sed à quo indirectè, & per consecutionem suspensus est, p. 5. t. 10. r. 5. §. Verum circa medium. Secus, si ad superiorem ascendat. Vel superiorem exerceat.

3 Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebrando in Pontificalibus, non fit irregularis: quia non est suspensus à substantia celebrationis, sed solùm quoad solemnitatem accidentalem. Auila p. 7. disp. 9. sect. 2. dub. 2. p. 4. t. 2. r. 92. §. Notandum, & p. 5. t. 10. r. 4. §. Sed difficultas. Vel Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebret cum illis.

4 Non incurrit irregularitatem si concionetur, etiam solemniter suspensus ab officio concionandi, quia concionari non est per se actus Ordinis. Tannerus to. 4. disp. 6. q. 10. dub. 7. num. 137. contra Nauarrum c. 27. nu. 173. p. 5. t. 10. r. 10. Eadem est ratio de susceptione sacramentorum eo, qui ab eorum susceptione suspensus erat. Bonacina de cens. disp. 3. pun. 4. nu. 6. p. 5. t. 10. r. 26. Et eadem de clerico suspenso ab officijs diuinis, si illis assistat tamquam laicus. Filliucius to. 1. tr. 17. c. 2. nu. 32. contra Syluest. V. Suspensio, q. 5. p. 5. t. 10. r. 12. Nec fiût irregulares, Suspensus à concionando. Vel à susceptione sacramentorum, si contraueniant. Aut Clericus suspensus ab officijs si illis assistat vt laicus.

5 Petes: An acta suspensi sint valida? Respondeo, actus iurisdictionis esse inualidos, nisi sit occultus, in quo casu supplet defectum Ecclesiæ, sed si non est denunciatus, inuitatus ab alijs, validè & licitè iurisdictionem exercet, vt de excommunicato tolerato dictum est suo loco. Suarez disput. 26. sect. 2. num. 2. Actus autem Ordinis sunt validi, etiam in denunciato, præter absolutionem sacramentalem, quæ est etiam actus iurisdictionis: quam si non est toleratus, inualidè exercet: vnde, si est toleratus, validè etiam absoluit. Victo- ACTVS iurisdictionis procedentes à suspenso denunciato, sunt irriti. Actus verò Ordinis. Validi.

Digitized by Google

ficus q.3.dub.4.nu. 31. etiam simplicem Confessarium posse eam absoluere doceat, si retinet rationem censuræ, p.5.t.10.ref.23.

11 Cum Clericis suspensis ratione Ordinis malè suscepti, dispensare potest Episcopus, vt videre est V. *Ordinis, nu.* 12 & Confessarius per Cruciatam. Vide V. *Bullæ Cruciatæ, nu.* 42.

SVSPICIO.

1 † SVspicio est assensus circa vnam contradictionis partem, cum incertitudine, & cum magna formidine alterius partis. Differt ab opinione, quia fertur in partem deteriorem, cum opinio in vtramque partem indiscriminatim feratur. †

SVSPICIO quid? In quo differat ab opinione?

2 Quando quis ex leuibus indicijs temerè, & voluntariè malum de proximo suspicatur, secundum Syluium *in* 2.2.q. 60. *art.*3. & alios peccat mortaliter, si malum sit graue, & persona honesta. Sed contrarium teneo cum Fabro in 4. *d.*15.*q.*3.*disp.*54.*c.*1.*nu.* 10 quia nullum iudicium citra certitudinem est mortale, per D. Thomam *in* 2.2.*cit.p.*3.*t.*5.*ref.*31.

Et an suspicari malum de proximo sit mortale?

3 Ex quibus dellictis oriatur suspicio hæresis. Vide V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta*, & V. *Suspectus de fide*.

TACTVS.

1 TActus inhonesti inter non coniuges, sicut & oscula, sunt peccata mortalia, nec in rebus venereis datur parua materia, vt dictum est V. *Luxuria, num.* 9. Si tamen fiant in Ecclesia, non erunt sacrilegi, vt dictum est V. *Circumstantia num.* 43. At tactus manuum in choreis secundum consuetudinem non sunt illiciti: nec mulier negare eos tenetur, si ab aliquo mala intentione se tangi sciat, dum abest periculum sui consensus. Filliucius *to.* 2. *t.* 30. *c.* 10. *num.*198. *p.* 3. *t* 5. *ref.* 22. in fine. Sunt etiam liciti in aliquem bonum finem, etiam cum periculo pollutionis inuoluntariæ, vt dictum est. V. *Pollutio, num.* 3.

TACTVS impudici inter solutos sunt mortiferi.

2 Liciti porrò sunt tactus inter coniuges, quoties non est periculum pollutionis, & non est illis mortiferum, tangere, & osculari inuicem pudenda, quamuis sit actus animis mollis, & libidini dediti. Fagundez *tom.* 2. *tr.* 30. *c.* 10. *nu.* 195. contra Paludanum *in* 4. *dist.* 31. *q.* 3 *art.* 1. *consil.* 6. *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 225. Esset tamen mortiferum, si vir membrum virile in os vxoris immitteret, contra Sanchez *de matr. to.* 3. *lib.* 9. *disp.* 17. *nu.* 5. quem citaui *p.* 2 *t.* 17. *ref.* 37. §. *Ad secundum*: quia hoc non esset simpliciter osculum pudendorum, sed quædam irrumatio diuersæ speciei, cum periculo consummandi præpostere. Fagund. *in dec. to.* 2. *lib.* 6 *c.* 3. *nu.* 19. *p.* 6. *t.* 7. *ref.* 7. §. *Quærendum*.

Sed inter coniuges, secluso periculo pollutionis, sunt liciti, etiam in pudendis.

Secus de irrumatione.

3 Ponit etiam Sanchez *disput.* 45. *num.* 35. alium casum, in quo non sit illicitum coniugibus se tangere libidinosè, cum periculo pollutionis, vel cum ipsa pollutione non sit mortale: vt si id facerent ad excitandum, & conseruandum amorem, tunc præter intentionem sequeretur polutio, aut si dum oscula & tactus fiunt, is, qui illa non petijt, præter intentionem polluatur, vel polluatur ille, qui petijt, vt ad copulam se excitaret: nam vterque dat operam rei licitæ, quam non tenetur deserere ob periculum pollutionis, *p.* 3. *t.* 4. *ref.* 217. & 226. Sed in contrarium stat Præpositus *in* 3. *p. q.* 6. *dub.* 25. *nu.* 186. Nam, vel periculum in his casibus præuerti potest per copulam legitimam, vel non potest: si potest, ille qui motum sentit, tenetur illam petere sub mortali, quia nec nimis grauis est, nec statui matrimoniali extraordinaria. Si non potest, tenentur ab illis actibus abstinere etiam sub mortali, quia repugnant mnt matrimonij. Ita ille. Et reuera in his materijs cautè procedendum est, *p* 6. *t.* 7. *ref.* 65.

Et quandocumque adest periculum pollutionis.

Digitized by Google

Nec fœmina non feminans in copula; potest postea se manibus prouocare.

4 Si vir fœmina calidior, semine intra vas immisso, membrum extrahat, fœmina, quæ nondum compleuit, non potest se ad semen emittendum prouocare manibus sine mortali; quia in seminatione viri, quæ sola est necessaria, iam completus manet actus maritalis. Rodriquez *in sum. p. 3. c. 88. num.* 4. Sanchez verò *disputat. 17. num.* 12. & alij, existimant posse, quia, quamuis semen mulieris ad generationem non sit necessarium, multum tamen confert; vnde illa prouocatio dici potest complementum copulæ maritalis: & alioqui fœminæ, quæ frequenter viris frigidiores sunt, in omni copula se exponerent euidentissimo periculo peccati mortalis, *p. 2. t. 17. resolut.* 38. Aduerte hic, quòd si vir copulam inceptam, ex morbo, vel alia causa interrumperet, sequens inde, sed non intenta pollutio, secluso periculo consensus, non esset mortalis: quia sequeretur ex opere licito. Præpositus *qu. 74. art. 10. dub.* 1. Vnde fornicans potest quandocumque ab actu retrocedere, etiam post semen emissum à meretrice, & cum periculo seminandi extra vas. Vide Lessium *lib 4. cap 3. dub. 7. n.* 54. Aduerte etiam, non esse licitum, sumere medicamentum ad conuertendum semen in alium humorem, vt eijci licitè possit, quia repugnat eius institutioni: licèt Sanchez *disput. 17. num. 15. vel 16. edit Veneta* dicat licere, *p. 6. t. 6. res.* 37.

Potest autem homo ex iusta causa copulam interrumpere. Etiam cum periculo pollutionis inuoluntariæ.

Non tamen tangere libidinosè verenda propria in absentia coniugis.

5 Si coniux in absentia alterius coniugis tangit libidinosè verenda propria, Sanchez *disput. 44. nu.* 16. & post ipsum Præpositus *qu. 6. dub. 36 num.* 188. & Hurtadus *de matr. disput. 10. diff. 10. num.* 47. censent, non peccare mortaliter, si non refert illos tactus ad actum illicitum, etiamsi sint commouenda & alteranda cum pollutionis periculo: quia quamuis illi tactus actu non referantur, ex sua tamen natura ordinantur ad actum coniugalem. Sed tu contrarium tene cum Sancio *disput. 21. num.* 26. quia intrinsecè malum est, quòd quis vtatur proprio corpore ad explendam secum libidinem, *p. 2. t. 17. res. 47. §. Ad tertium, p. 3. t. 4. res. 215. & p 4. t. 4. res* 137.

SPONSIS de futuro tactus non sunt illiciti,

6 Inter sponsos de futuro tactus & oscula illicita esse, ait Hurtadus *num.* 48. quia, cum nondum sit matrimonium, nihil est, quòd illos excuset ab intemperantia. Quòd si dicas, sponsalia tamquam inchoationem matrimonij, iustificare tactus & oscula, quæ sunt quædam inchoatio copulæ coniugalis: Respondet, quòd inchoatio contractus non transfert dominium rei, & qui non habet dominium, non potest ea vti, nè inchoatè quidem. Sed, si tactus non sint nimium impudici, vt partium verendarum, & absit periculum pollutionis, puto non esse mortiferos, & Sanchez *disput. 46. num.* 50. idem docet, si præuideatur secutura pollutio, si ex alia parte concurrat iusta causa, nimirum ad vitandam notam austeritatis & inurbanitatis. Et hæc à fortiori procedunt in colloquijs, & aspectibus. Immo Salas *in p. 2. tom. 2. quæst. 74. tr. 13. disp. 6. sect. 26. num* 177. permittit aspectus pudendorum, quia aspectus non tantam connexionem habet cum copula, quantam tactus. Sed an hoc sit probabile ipse considera *p. 2. t. 17. res. 6. p. 4. t. 4. res.* 131. Aduertit tamen, hæc non procedere, quando sponsalia contracta sunt cum impedimento, & conditione, *si Papa dispensauerit*: nisi post obtentam dispensationem, *resol. 131. cit. §. Notandum*. Quibus autem licita sunt oscula, & tactus, licitas quoque esse delectationes, & commotiones ex eorum cogitatione prouenientes; quia sunt de obiecto licito, quod apprehenditur tamquam præsens, *resolut. 6. cit. §. Nota etiam.*

Secluso periculo pollutionis.

Et multò minus colloquia, & aspectus.

Et delectationes ab illis prouenientes.

Confricare verenda brutorũ, est mortale.

7 Confricare verenda brutorum ex curiositate videndi semen, est mortale, ob periculum pollutionis, vel affectus alicuius inordinati, & propter violationem instituti naturæ de tali semine non licitè emittendo. Bonac. *de matr. q. 4. punct. 9. num.* 15. Et licèt Sanchez *disp. 46. num.* 14. contrarium docuerit, quia ex tali contactu non excitatur delectatio admodum vehemens, & bruti generationem impedire, sicut etiam illud necare, non est mortale: hæc tamen opinio in nouissima suorum operum editione non reperitur, *p. 2. t. 17. res.* 37.

TER.

TERTIARIAE.

1 Tertiariæ secundùm Statium *in opusc. de tert. cap. 9.* non comprehenduntur in reseruatis Ordinatiis, sed quo ad ipsas reseruare sibi potest aliquos casus Prælatus Regularis: quia huius, non illius potestati subiiciuntur. Probabile item esse, quòd à Prælato Regulari absolui possunt in foro animæ ab omnibus casibus, & censuris, seclusibus casibus Bullæ, & obtinere ob commutationem votorum, in quibus Episcopus dispensat cum suis subditis. Immò in Relig. Carmelitarum propter peculiare votum obedientiæ, quod Tertiariæ emittunt, posse earum vota è superiore irritari. Et denique probabile esse, quòd gaudeant priuilegio canon's, *si quis suadēte.* quod vltimum negat Bordonus *in cons. Reg. r. 28. n. 19. p. 6. t. 8. res. 30.* An gaudeant priuilegio fori, & gabellarum. Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, n. 24* & V. *Gabellas, n. 112.*

Tertiariæ quo ad reseruata.

Vota.

Et priuilegium canonis.

TESTAMENTVM.

1 † Testamentum est significatio voluntatis propriæ de eo, quòd quis de vniuerso patrimonio fieri vult cum institutione hæredis. Qui testamentum condere possit, dicemus V. *Testari.* Quibus legandum sit, & an testamentum reuocari possit dicemus V. *Testator.* Et aliqua dicta sunt V. *Legatum.* Nunc de aliquibus conditionibus testamenti.

Testamenti natura.

2 De iure ergo ciuili multæ conditiones requiruntur in testamento Septem testes nominatio hæredis habilis, habilitas etiam testatoris, de qua V. *Testari,* integritas testamenti (nam decedente testatore ex parte intestato testamentum inceptum nullum est, *l. si is qui, ff. qui testament. fac. poss.*) & multæ aliæ, quas videre est apud Doctores passim, de iure autem Canonico pauciores sufficiũt nam in piis causis sufficiunt duo vel tres testes, *cap. relatum de testam.* † & in non piis, in terris Ecclesiæ duo testes, & Parochus, *c. cum esses, coll. p. 5. t. 3. res. 119. §. Posset,*) quod per epicheiam probabiliter transferri potest ad casum, quo testator esset peste correptus cum Maldero *in 2. 2. tr. 1. c. 11. dub. 6.* contra Alexand. *cons. 78. n. 16. l. 2. p. 5. t. 3. r. 123.*

Et requisita.
Quæ non omnia requiruntur in piis causis.

In testatore peste correpto.

3 Porrò, milites in castris ex priuilegio iuris ciuilis testari possunt cum paucioribus solemnitatibus. Et in primis sufficiũt illi duo testes. Deinde si decedant iter testandum, pars testamenti tenet, *l. miles ff. de milit. testam.* Tertiò, instituere possunt hæredem incapacem, vt deportatum, *leg. neque §. & deportatis, ff. eodem* quo priuilegio gaudere etiam Cardinales, Albanus *de Card. qu. 4. §. secundò,* & alii docent, *p. 5. tr. 2. res. 5 r.* Et quo ad legata pia quicumque testator incompleto testamento decedat, si iam expressa sunt valent quia licèt illa testator mutare potuerit, hanc tamen mutationem non significauit, & sic præualet ius naturale, cui adde cannonicum. Vide Malderum *in 2. 2. t. 1. c. 11. dub. 8. p. 5. t. 3. r. 126.*

Milite.

Et in Cardinali.

Et quidem ad pias causas si quis dum testatur decedit, iam testatum valet.

4 Item si quis testetur ad pias causas potest testamentum alteri committere hoc modo: *Instituo hæredes bonorum meorum pauperes, quos Titius elegerit:* vel *Lego centum aureos alicui pullæ in dotem, si Titius voluerit* Clarus, & DD. cõmuniter in *c. cum tibi de test.* Quibus addit aliam formam Layman. *lib. 3. sect. 8. cap. 2. num. 6. 7.* videlicet *Committo omnia bona mea arbitrio dispositioni Titij* in quo casu Titium omnia testatoris bona in pias causas distribuere debere ipsúque solo nudoque cum hęredem esse *p. 5. t. 3. r. 127.* De nominatione executoris dicemus. V. *Testamenti executor.*

Sicut etiam testamentum alteri commissum.

5 Aduerte, hic, quòd orantes iuris siue ciuilis, siue Canonici requiruntur tantùm pro foro externo; nam in foro conscientiæ hæres siue testamentarius siue ab intestato, tenentur præbere hæreditatem, vel soluere le-

Iuris autem solemnitates requiruntur solum pro foro externo.

Digitized by Google

gatum cuicumque nouerit intentionem testatoris esse, quod hæreditas, vel legatum perueniat. Vide V. *Legatum.nu.* 10. & ibi per totum multa inuenies huic spectantia. An quando instituitur in testamento capellania, eligi ad illam possit Clericus, vide V. *Benefi cium.n.* 18. 19.

TESTAMENTI EXECVTOR.

Executor testamenti multiplex.

1 † EXecutores vltimarum voluntatum alii sunt legitimi, & constituuntur a iure, alii testamentarii, & constituuntur ab homine. Item alii vniuersales totius hæreditatis, alii particulares aliquorum legatorum. Et quidem testator nominare potest in excutores eos omnes, qui non repelluntur à iure. Religiosi non possunt esse executores testamenti †. Potest tamen testator executorum nominationem alicui Religioso etiam ex Minoribus committere, qui posteà nominare eos poterit cum licentia. Vide Sanchez. *in sum.t.2.l.6.c.11.n.41.p.5.t.3.ref.*127 in fine.

Is non potest esse Religiosus.

Seruus potest.

2 Serui possunt esse exequutores Testamenti, qui ea, quæ sunt nudi ministerii, & facti, quale est hoc munus possunt per seruum adimpleri. Item quia spiritualia, & pietatis opera, quale, est hoc cadunt in seruum Sanchez *in opuscul.t.2.l.4.c.1.dub* 40 *n.*33. contra Syluestrum. V. *Test.2.q.1.dist.5.p* 7.*t.*7.*ref* 42.

Et nemo ad hoc minus cogi potest

3 Nemo tamen cogi potest ad acceptandum officium executoris à testatore relictum. Etiam sit consanguineus testatoris. Sanchez *in opusc.t.2.lib.4.c.1.dub.*42.*n.*4. contra Padillam *in l.1.ff.de legat.2.num.*28. Et quamdiù expressè vel tacitè eo modo, quo explicat Sanchez loco cit.not. acceptauit potest illud non acceptare, & renuntiare, sine peccato, contra Spino *in spec.gl.*28.*n.* 18. nā alias hoc officium non esset voluntarium contra communem, *p.4.t.4.ref.*162.

Et si electus executor renunciet.
Vel sit inhabilis.

4 Nolente autem executore testamentario officium acceptare, executor erit Episcopus. Ancharanus in c. *religiosus de test.in* 6.*n.*2. Vbi idem docet in casu quo testator nominaret inhabilem quales sunt surdus, & mutus, vt ait Angelus V. *Execut p.5.t.6 ref.*28. aut nominatus obiret. Et sanè Episcopus est executor legatorum piorum, priuatiuè quo ad laicos, & post annum etiam prophanorum vt dictum est V. *Legatum, n.*12. & 13. nam hæres, & executor habent annum in foro externo ad soluenda legata. Sed tamen in foro conscientiæ statim tenentur vt dictum est *ib.n.*11. nec valet excusatio, quod differant solutionem ad vendendas interim res defuncti maiori pretio; nisi hoc fiat ad modicum tempus vt rebus melius venditis, copiosiores dentur eleemosynæ. *p.4.t.4.r* 162. *Et tandem.*

Succedit Episcopus Qui est executor legatorum piorum.
Et post annum etiam prophanorum.

TESTAMENTVM PRIVILEGIATVM.

Testamentum ad pias causas quale.

INter Testamenta priuilegiata, numerantur Testamentum ad pias causas, Testamentum tempore pestis, & Testamentum militis.

1 Testamentum ad pias causas censetur, quando hæres est pia causa, aut quando substitutionis via hæreditas deuenit ad pias causas. Quod si aliquis alius esset hæres quamuis ibi plura essent legata pia non censetur Testamentum ad piam causam. Ita Villalobos. *in sum.t.2.t.30.diff.4.n.2.p.7.t.6.ref.*1.

Valet sine solemnitatibus iuris ciuilis.

2 In quo quidem Testamento eæ solùm solemnitates requiruntur quæ sunt iuris naturalis gentium, & Diuini. Vnde licet de iure Ciuili testamentum ad pias causas factum non sit validum, nisi solemnitates, quæ de iure ciuili ad Testamentum ordinationem requiruntur, adhibitæ fuerint, vt tenet Mantica *de coniect.vlt.volunt.l.6.t.3.n.4.* De iure tamen Canonico contrarium dicendum est, prout textus sunt expressi, *in c. cum esset, & in c. relatum extra de testam.* Atque hoc ius Canonicum, quo ad Testamentum ad pias causas conditum, non solum in terris Ecclesiæ, sed etiam in

In toto orbe;

non

Digitized

non subiectis Pontifici valere solide probat Tannerus *in defens. Eccles. libert. l.2.c.8.* modo adsint duo testes quos notat Mazuch. *de eas. res disp.2.0.20.p.1.n.12.* exigi à iure Canonica non pro foro conscientię sed pro foro externo, nā in conscientia testamentum ad pias causas valet, & obligat dummodo constet de mente tutoris. *par.7.tractat.6.resolut.2.* Immò Testamentum, absque solemnitate iuris licèt, in eo non sit causa pia hæres instituta, valet tamen quo ad legata pia in ipso contenta, & ita cum Couarunia *in c relatum 11.nu. 3. de testamen.* & Molina *de iust.tr.2.disp.134.col.3.* tenendum est tam in cōsulendo, quam iudicando, contra Barbosam *de iure Eccl.l.3.c.28.nu.95. ib.resolu.3.* & contra Testamentum ad pias causas, valet etiam quo ad legata prophana, etiam si desit Iuris solemnitas quia cum principale teneat, & sit validum, trahit ad se accessorium. Et ita docet Barbosa citatus *num.96.* & Gratian. *in discept. Cref.tom.4.cap.605.num.23.& seq.* Contrarium docuerunt. Vasquez, Bonacina, & alii quos citat, & sequitur Lugo *de iust.tom.2.disput.22. sect.9. nu. 274. ibid.res.4.*

Modo adsit duo testes.

Et factum sine solennitate iuris, alet quo ad legata pia.

Et factum ad pias cau'a valet etiam quo ad legata prophana.

3 Si moriturus cæpit facere testamentum, vel codicillum, & morte præuentus non absoluit, licet secundùm alia sit irritum, *leg. si is qui ff. qui testam. fac. posse.* valet tamenquo ad relicta pia, in sua illa imperfecta dispositione iam expresserat. Quamuis enim volūtatem suā mutare potuerit testator, cum tamen ipsa nullam mutationem significarit naturali pariter, ac Canonico iure firma manere debet sicut docet Bartol. *in testamento ff. de fideicommissis.* Et hanc sententiam communem dicit Dicastillus *de iust.l.2.disput.1.dub.10.n.124.p. 7. tr.8.r.19.*

Licet inceptum, & non finitum.

4 Valet item Testamentum ad pias causas, relictum alterius arbitrio. Bart. in *l.2. nu.64. C.de sacr.Eccles.* & est communis opinio, *p.7.t. 6. res. 20.* Nutu conditum Glossa *in c.cum tibi de testam.* & communi Couar. *ib.n.4.& 5.ib.res.21.* Vel sine institutione hæredis: Thomas Maulius *tractat.de vltim. volunt lib. 1.t.12.n.8.sen.14. ibid. res.22.* Nec est necessaria in scriptio temporis, puta anni mensis, & diei Tuschus *t. 8. conc.116.n.19.* Vel loci: Maulius citatus *n.9.ib.res. 23.& 24.*

Relictum alterius arbitrio.
Nutu conditum.
Siue hæredis institutione.
Inscriptione temporis.
Loci.

5 Non item necessaria eis publicatio, modo constet, quod manu testatoris scriptum aut scriptum fuerit: Tuschus *tom 8.conclus.116.num. 8.* Secundò: nec quod fiat vno contextu: Vasquius *de success.§.22.num.1.* Tertiò ad hæredis institutionem in eo non requiruntur perfectæ probationes, sed ea colligi potest ex coniecturis. Menochius *l.4.præsumpt.15.num.13.* Quartò sufficit quod sit ligatis notis, & abbreuiationibus scriptum, modò aliquo pacto intelligi possint. Mantica *de coniect.l.9.t.3.num.3.ib.res.24.§.Notandum.*

Eius publicatione.

Non quod fiat vno contextu.

Et Institutio hæredis potest ex cōiecturis.

6 Testamentum non solemne ad pias causas, reuocat prius solemne, etiam ad pias causas; Molina *tom.1.tra.2.disp.153. in principio*. Et est communis: quamuis Fachineus *l.4.contr.iur.cap.6.* negatiuæ sententiæ adhæreat, *p.7.t. 6.res.26.* An verò censeatur habere clausulam derogatoriam subsequentium testamentorum, & sit æquandum hoc in parte testamento condito inter liberos, dissentire inter se Doctores, refert Molina *de iust.t.1.tr.2.disp.153.* quidam enim, quos refert Gregorius Lopez, & Couarruuias, affirmant. Alii quos idem Couarruuias ennumerat, negant. *ibid.res.27.* Statuta autem laicorum non includunt testamenta ad pias causa. Thomas Maulius *tract. de vlt. volunt.l. 1.t.12.n.7.* & est communis, *ib.res.18.* Nota cum Hunnio *in Encycloped. iur. p.4. titul. 3.c.3. n. 1.* & Tusco *t.8.conclus.116.n.57.* quod quibus casibus valet testamentum militis, iisdem quoque valet testamentum ad pias causas. *ib.res.28.§.Notandum*. Item quibus casibus valet Testamentum Patris inter liberos, iisdem valet Testamentum ad pias causa factum. Idem Hunnius *citatus num.3.* Licet contrarium teneat Conradus Rittershusius *in defferen.iuris ciu. & canon. lib.4.cap.1.lib.4. res.33.*

Non solemne reuocat prius solemne.

An censeatur continere clausulam derogatoriam:
Non includitur in statutis laicorum.

Simile Testamento militis.

Et Patris inter liberos.

Quinam possint condere testamentum ad pias causas.

7 De ijs, qui testamenta ad pias causas condere possint; hæc tenenda est regula: omnes ad pias causas testamenta condere posse, qui habiles, hoc est, tales sunt, qui aliàs testari iure communi non prohibentur. Qui verò iure communi testari prohibentur, hi etiam ad pias causas testare nequeunt Glossa. *in leg. 1. Cod. de sacros. Eccles. part. 7. tract. 6. resolut.* 6. Primò itaque Filius familias, licèt sine patris consensu testari ad piam causam non possit, etiamsi de bonis aduentitijs velit testari, tamen consentiente patre, testari non prohibetur ad pias causas: Cyn. Bald. Angel. Salic. Rom. & Alexander *in l. senium C. qui test. fac.* Et est communis opinio. Notandum tamen quod si filius familias in huiusmodi testamento condito ad pias causas faciat aliqua legata alijs personis, talia legata nihil valent, non tamen accrescunt piæ causæ, sed veniunt ad venientes ab intestato, Bal. *in l. Senium, in fin. Cod. qui testam. fac. ibid. resolut.* 6. Secundò, Impuberes non possunt ad pias causas testari: fauor enim piæ causæ non supplet defectum voluntatis, & intellectus. Et quamuis tutor multa facere possit nomine pupilli, non tamen potest testari, *l. Illa institutio*, & alijs. Posset tamen impubes testari ad pias causas permissu Principis. Ita Malderus *de iust. tract. 1. cap. 11. dub. 3.* Bonacina *disputat. 3. qu. vlt. punct. 2. num. 2.* contrarium tenuit. *ibid. resolut.* 7. Tertiò, Damnatus ad mortem licèt de iure non possit testari ad pias causas, tamen consuetudo est in contrarium, vt testari possit; quando eius bona non confiscantur. Malderus citatus *p. 5. t. 3. resolut.* 120. *& p. 7. t. 6. resolut.* 7. Quintò, de Deportato dubium est: Negant enim Ioann. Sichardus *ad rubr. Cod. qui testam. fac. poss. num. 21.* & Vasquius *de success. progress. §. 1. nu. 153. & seq.* Affirmant Grassius *tract. de success. §. testamentum, quest. 17. num. 9.* & Thomas Maulius *tractat. de vlt. volun. lib. 1. tit. 12 num. 7 p. 7. tract. 6. res.* 8. Sextò, Idem dubitatur de Prodigo: Negant Hunnius Grassius Iulius Clarius, & Tuschus *to. 8. concl. 104. num. 115.* qui testatur de communi. Contrarium docet Lessius *lib. 2. c. 19. dub. 7. num. 83.* & Dicastillus *de iust. lib. 2. tr. 19. disput. 1. dub. 11. nu. 560. ibid. res.* 9. Septimò; Vsurarij dispositiones factas ad pias causas sine testamento, aut codicillo, aut donatione causa mortis, communiter affirmant Doctores inualidas esse, sic cautio non processit. Si tamen vsurarius, non potens cautionem præstare, cum signis contritionis decessit; nunc æquitas, & benignitas postulat, vt solutis prius vsuris, de quibus constiterit esse debitas, hæredes cogantur implere dispositiones ad pias causas. Ita Molina *de iust. to. 1. disp. 137.* & alijs. Non igitur audiendus Vasquius *opusc. de testam. c. 9. §. 1. dub 8. num. 31.* cui hoc impertinens videtur. *ibid. res.* 10. Octauò, Serui; & mancipia nullo modo testari possunt; valet tamen ad pias causas factum testamentum serui, si verè liber erat, quando illud fecit. *ibid. res.* 11. & infra. *V. testari nu.* 10. Nonò, Furiosus ad pias causas testari non potest. Et quamuis tempore conditi testamenti dilucida interualla habuerit, si tamen ante eius perfectionem, & absolutionem furor superuenerit, illud testamentum non valet. Grassius *tract. de success. §. testam. qu. 16. num.* 4. Difficultas est, quando constat habuisse lucida interualla: & non constat an actus executus fuerit tempore sanæ vel insanæ mentis. Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 4. num.* 3. dicit præsumi factum tempore sanæ mentis. At Sanchez cum alijs tempore furoris. Ne deseras videre Lugo *de iustit. tom. 2. disput. 24. sect. 4. nu. 63. ibid. resol.* 12. Decimò, mutus, & Surdus, secundùm Hunnium *Encyclop. iur. p. 4. tit. 3. c. 1. num.* 16. & alios, testari non possunt ad pias causas: contrarium docent Dicastillus *lib. 2. tr. 19. disp. 1. dub. 12. num.* 134. Molina, & Lugo *ibid. res.* 13.

Filius familias consentiente patre.

Nec impubere.

Nisi permissu Principis.

Damnatur ad mortem potest.

Nisi eius bona publicentur.

An Deportatus?

An Prodigus.

An Vsurarius?

An seruus?

An Furiosus?

Testes in Testamento ad pias causas duo sufficiunt.

8 Cum in Testamento ad pias causas confecto iuris gentium solemnitates obseruentur, ac solæ solemnitates iuris ciuilis in eo remittantur; idcircò ad testamentum ad pias causas requiritur, vt ad minimum duo testes adhibeantur: qui tamen adhibentur non ad solemnitatem, sed ad probationem, vt obseruat Corneus *consil. 215. libr. 3.* & alij: Vnde sequitur non

esse

esse necessarios duos testes, vt tale testamentum sit validum in foro conscientiæ, vt docet Fagundez *de instit. lib. 3. cap. 6. num. 2.* Neque requiri de Iure Canonico, cum ius Canonicum non requirat eos, vt dispositio sit valida in foro conscientiæ; sed vt possit probari in foro externo, quantum satis, vt Iudex pro ea sententiam ferat, vt colligitur *ex cap. Relatum 1. de testament.* Vnde inferas; Primò, quod Testamentum ad pias causas manu propria testatoris scriptum, valet etiam sine testibus, dummodo liquidò constet, quod scriptura sit facta manu defuncti. Ioannes de Imola *in l. si quis cum testamentum, num. 5. & 6. ff. de testamen.* & alij. Dissentit Clarus, *§. testamen. quæst. 7. num. 2.* Secundò, Testamentum ad pias causas factum, manu testatoris, solùm subscriptum, etiam sine testibus vim testamenti obtinet. Tiraquel. *de pia causa priuileg. 4.* Tertiò, si is, qui aliàs erat successurus confitetur, defunctum scripsisse, vel subscripsisse testamentum ad pias causas, sed tamen non adhibuisse testes, & propterea vult testamentum allegare nullum, non est audiendus, quia satis est propria ipsius confessio, Corn. *in consil. 307. num. 7. in 3. volum.* Quarto si is, qui alias erat successurus, sciens huiusmodi testamentum ad pias causas esse factum, sed quia nec scriptura, nec testes de eo reperiuntur hoc non confitetur, & sic relictis ad pias causas non satisfacit, is in conscientia sua peccat. Corn. *cons. 215. in 2. volu. & consil. 307. num. 7. in 3 vol.* Et hæc omnia docet etiam Thomas Maulius *tr. de vlt. vol. lib. 1. tit. 13. n. 8. p. 7. tr. 6. res. 14.*

Quamuis non sint idonei.

Et duæ mulieres.

Nec requiritur vt sint rogati.

9 Qui duo testes in testamentis ad pias causa, sufficiunt, quamuis non sint idonei, id est non omnino integri, & omnino exceptione maiores. Castrus *consil. 328. num. 2. lib. primo.* Hi enim præsumuntur legitimi, donec contrarium probetur. Couarr. *in cap. Relatum ei. num. 8. & 9.* Hunnius tamen *in Encyclop. iur. par. 4. tit. 3. cap. 2. num. 25.* cum alijs, tres testes requirit, quando duo non sunt idonei. *p. 7. t. 6. resolut. 15.* & possunt esse duæ mulieres: Fagundez *de instit. lib. 6. cap. 3. num. 21. ibid. resolut. 16.* Nec opus est, vt sint rogati. Fagundez *citatus num. 23.* Nec eorum subscriptio requiritur. Hunnius *in Encyclop. iur. p. 4. tit. 3. c. 2. n. 5* Nec vt testator suâ schedulâ ipsis legerit, in qua dicebat se disponere de rebus suis. Dynus *in l. Lucius ff. de testamen. milit.* & est cõmunis *ibid. r. 17.*

Relicta ad pias causas, quæ.

Ecclesiæ, vel Monasterio.

Hospitali.

Fraternitatibus.

Pauperibus.

Viduis, vel alijs miserabilibus.

Pupillis.

Pro anima.

Pro redemptione captiuorum.

Pro alimentis.

10 Relicta porro ad pias causas dici possunt, quæcumque aliquis relinquit pro anima sua, vel alia opera pia. Vnde relictum ad piam causam dicitur. Primo, si quid Ecclesiæ, vel Monasterio relinquatur, vel vni cuipiam Monacho, si fiat intuitu pietatis, non contemplatione sanguinitatis, aut amicitiæ. Bal. *in l. 1. vers. circa personam, Cod. de sacros. Eccles.* Secundo, Hospitali, si institutum sit authoritate Episcopi, siue non Bald. *cons. 5. lib. 3.* Tertio, relictum fraternitatis. Panorm. *cons. 31. vers.* venio ad secundum, *lib. 1.* Quarto, Pauperibus etiamsi sit consanguineus, vel amicus; modo sit pauper. Relictum enim consanguineo, vel amico diuiti, etiamsi adderetur hoc pro anima sua ipsi relictum, non reputabitur tale, sed potius præsumetur factum contemplatione consanguinitatis, amicitiæ, vel alterius non piæ causæ. Gloss. Bart. Bald. & Castrens. *in l. illud, Cod. de sacros. Eccles.* Quinto; Relicta viduis, & alijs miserabilibus personis: *Specul. in tit. de instrumen. edit. §. nunc vero aliqua, vers. & scias quod:* Sexto relictum pupillis: *l. 1. Cod. quando Imperator inter pupil. & vid.* vel orphanis, si tamen pupillus, & orphanus sint pauperes. Gloss. *in cap. omnis vtriusq.* Septimo, relictum pro anima: Bart. & Bald. *in l. 1. Cod. de sacros. Eccles.* Octauo, pro redemptione captiuorum. Bart. *citatus.* Nono, relictum causa alimentorum modo relinquatur pauperibus, aut ijs, qui famem patiuntur. Nam si fauore amicitiæ diuiti relinquatur, & qui non eget alimentis, non dicitur legatum pium, Bart. *in l. alio ff. de aliment. & cibar. legat.* Salicet. tamen, Alexand. Dec. & Alciat. *in leg. 1. in 3. limiat. Cod. de fideicommiss.* volunt siue pauperi, siue diuiti sit relictum semper habere

pietatem annexam; quia semper respicit sustentationem vitæ, etiamsi fiat diues, potest enim effici pauper. Diues autem hic est intelligendus, qui satis diues est pro ratione suæ conditionis, siue status, & generis. Vnde si quis satis bonorum habeat, vt possit viuere non tamen secundum conditionem, & qualitatem suæ personæ, is pro paupere est habendus, & quod illi ea consideratione, & causa relinquitur, censetur relictum ad pias causas. Bartol. *in l. 1. in 2. q. Cod. de sacros. Eccles.* Item si haberet filias nubiles, & non posset congrue secundum suam dignitatem matrimonio collocare, Surd. *in tract. de aliment. titul. 8. priuileg. 1. num.* 10. Decimo, pia causa est dos, & id quod relinquitur pro maritandis virginibus, & æquiparatur alimentis, *l. cum is, §. si mulier*, ibi *pietatis causa*, & ibi notant Baldus, Angel. & Florian. *ff. de condit. ind.* quod tamen intellige cum limitationibus, quæ dictæ sunt supra in relicto pro alimentis. Vndecimo, Relictum causa studij, an sit pium controuertitur. Affirmant Alexand. *in l. si sibus liber esto, ff. de leg. 3. & in l. si cui annuum, ff. de ann. leg.* Panormitan. *consil. 36. quedam Domina. col. 3. & 4. l. 2.* Baldus vero *in l. 1. ff. de legat. 2.* negat nisi sit pro studio Sacræ Theologiæ. Et Raph. Cuman *consil. 28. de fundo dato in præmium emancipat.* dicit causam studij non propriè esse piam, & donationem factam ex ea causa indigere insinuatione, si excedat quingentos aureos, æquè ac alias donationes non pias. Duodecimo, Relictum libertatis, censetur relictum ad pias causas. *l. in testamen. ff. de fideicommiss. libert. l. 1. §. vltim.* & ibi Bald. & alijs. Decimotertio, quidquid relinquitur ad vtilitatem publicam, id pium dicitur. Castrens. *consil. 194. viso puncto, versic. pro hoc etiam, lib. 3. per l. 1. §. vltim. Codic. de caduc. tollend. & l. ad instructionem Cod. de sacros. Eccles.* Tale est relictum ad constructionem, siue refectionem pontium, & viarum, & pro patriæ fortificatione, velut pro custodia Ciuitatis, & locorum constructione, siue refectione murorum, fossarum, & cœterorum huius generis. Ita Speculator *in titul. de instrumen. edit. §. nunc vero aliquas versic. & scias quod inter.* Decimoquarto, relictum ad constructionem monumenti, censetur pium. Bald. & Angel. *in l. hæreditas §. si defuncto, ff. de petit. hæredit.* Tandem dicitur ad piam causam relictum id, quod meretrici est relictum, vt ad frugem melioris vitæ redeat. Bald. *in l. Imperialis in princip. colum. 1. Cod. de nuptijs. p. 7. tr. 6. resol. 29. & 30.*

Pro Dote.

An causa studij.

Pro libertate.

Pro publica vtilitate.

11 Quod ad executionem testamenti ad pias causas, & legatorum piorum, licèt multi putauerint Ecclesiasticam iudicem esse competentem, siue agatur de publicando Testamento Clerici, siue laici, siue de pia causa, siue non pia, quia semper pium est voluntates testantium adiuuare, vt de communi Felin. *in c. fin. de testam. nu. 3.* & ibi Imol. & Butr. *de fid. instrum.* tamen verius est, & receptus, quod tantummodo in causis Ecclesiasticis, & spiritualibus, vel pietatem redolentibus, vel si agatur de vltima voluntate Clerici, insinuatio publicatio, recognitio Testamenti, seu Codicilli debent, vel possunt fieri coram Iudice Ecclesiastico; cum enim ille sit competens Iudex executionis ipsius, sicut & laicus, ita erit etiam publicationis, licèt secus sit, vbi causa non est pia, quamuis quoque Clericus esset institutus: ita distinguendum videtur putare, Andr. Barboss. *in can. si hæredes, num. 19.* & hæc omnia docet: Ciarlinius *in controuersia Forensi tom. 1 c. 21. num. 10. & seqq. p. 7. t. 6. res. 31.* Præterea quilibet de populo potest agere, vt Testamentum ad pias causas, & legata pia executioni mandentur: ita Trullench *in Decal. tom. 1. lib. 7. c. 18. dub. 4 num. 4. ibid. res. 32.*

Executio testamenti ad causas pias pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum.

12 Si hæredi satis constet de voluntate testatoris, quod reliquerit aliquid ad piam causam, licèt voce solum, & ita, vt in foro externo probari non possit, in conscientiæ foro obligatur ita præstare, cum in conscientiæ foro de eo, quod constat, non necessaria sit alia probatio: vt docet Fagundez *de inst. lib. 6. cap. 3. num. 2.* & alij. Vnde colligitur eum, qui aliquid occultè accepit à testatore, vt id post mortem ipsius expenderet ad pias causas, vel vt sibi, tamquam pauper, retineret, posse id retinere, etiam si nullus sit testis, aut

Relicta ad pias causas soluenda ab hæredibus in conscientia.

scriptu-

scriptura (teneretur tamen id expendere modo sibi prescripto: nisi) fortè esset periculum, vt ab aliis haberetur tamquam fur, vel in foro externo cogendus esset tantundem soluere de suo. Hinc etiam Layman *l. 3. tract. 5. cap. 2. num. 5* docet quid agendum, si Parochus post mortem Parochiani sui producat scedulam, continentem legata quædam ad pias causas, quam hominem illum, antequam decederet, scripsisse, vel dictasse asseuerarit: debet ne pro vltima legitima voluntate haberi, Respondet: Si manus testatoris agnoscitur, vel duobus testibus probari potest pia eius voluntas executioni mandanda est. Si vero ipsemet Parocus legata annotauit, non creditur ipsi sine alio teste: sufficerent duo testes vel mares, vel fœminæ: vel vnus cum Parocho licèt, legatum sit pro Ecclesia sua: nam Rector aliusve beneficiatus, aut Religiosus non prohibetur esse testis in causa Ecclesiæ suæ. Quod si Testator in Testamento, vel coram testibus voluntatem suam declarauit, quod velit quædam ad pias causas erogari, sicut verbi gratia confessario suo mandauerat hoc casu Confessarius audiri debet, & secundùm eius reuelationem executio fieri; modo talia indicia afferat, vt spectatis circumstantiis verisimile esse possit, defunctum ea ipsi mandasse. Ita Layman citatus, *p. 7. t. 6. ref.* 18.

Et quid si schedula continens legata pia proferatur à Parocho

13 Secundum Testamentum Priuilegiatum, est Testamentum confectum tempore pestis: In quo septem testes requiri ex Molina, & Vasquez affirmat Lugo *de iust. t. 2. disp. 24. sect. 1. n. 7.* & alii. Sed dicendum est sufficere quinque. Ita Emanuel Sà *V. Testamentum, n. 12.* & alii. Immò plus addo, & assero in testamento tempore pestis sufficere solemnitate iuris gentium, & ideò coram duobus, vel tribus conditum valere. Vt tenet Ioannes Molanus *de pijs testam. cap.* 83. cum quam plurimis alii, qui etiam asserit testamentum tempore pestis coram duabus mulieribus valere, quando videlicet viri non reperiantur: Alii tamen absolutè tenent fœminas posse esse testes tempore pestis, quia tunc ius gentium solùm obseruatur. Crotus *in tr. de testam. p. 1 n. 21.* Sicut non desunt, qui id negent cum Gamma *decis.* 44. Confessarii itaque peste infectis deseruientes, ad tollendas lites, si copia testium adest, sequantur. Primam sententiam, vt scilicet septem testes adhibeant: Si vero testes sufficientes non adsint, secundam omnino ad praxim deducant, & quinque, vel tribus, vel duobus testibus, etiam fœminis sint contenti. Imo nondum insigne dictum Ioannis Molani *de piis testam. c.* 83. asserentis, tempore pestis testamentum exceptum à Parocho præsente vnico tantùm, qui haberi potuit testes vim habere testamenti, si videlicet vterque vt testis apud Iudicis officium deponat, hanc fuisse ægrotantis vltimam voluntatem, & nuncupatiuum testamentum, quod alter, quia labilis est memoria, scripto excepit; atque in tali casu ex mandato Iudicis ab alio Notario de hac re publicum conficiatur instrumentum *p. 7. t. 6. ref.* 34. 35. & 41.

Testes in testamento tempore pestis, vel quinque vel duo sufficiunt.

Quamuis fœminæ.

Vel vnus cum Parocho.

14 Notarius qui testamentum tempore pestis conscribit in numerum duorum, vel trium testium computatus, & annumerari potest. Mollerius *in comment. ad const. Saxon. p. 3. const. 4. n. 6. & 10.* & valet licet sit receptum à Notario Forensi vel matriculato. Rolandus à Valle *cons. 8. n. 21. col. 2.* Aduertunt tamen aliqui, testamentum infirmum reddi, etiam tempore pestis si Notarius hæredis instituti consanguineus, vel affinis esset Menochis *conf.* 313. *n. 40. & seq. ibid. ref.* 36.

Et Notarius ipse potest esse testis.

15 Testes item in testamento pestis non est necesse vt si rogati ita docet nouissime Ioannes VVrmserus *in contr. iur. l. 2. tit. 10. contr. 5. n. 4.* Contrarium tamen tenuit Ripa *tract. de peste c. 3. de priu. vlt. volun. causa pestis. q. 5. n. 4. p. 7. ref.* 37. & quamuis Ciarlinius *contron. For ēs. c. 109. n.* 36. Testes adhibitos in Testamento tempore pestis teneri videre testatorem, nec sufficere audire, tamen Marchinus *in tr. de peste p. 8. cap. 2. num.* 18. docet in iudicando non esse

Nec est necesse vt sint rogati.

Vel vt videant Testatorem.

rrrr

recedendum à sententia asserente sufficere, si testes audiant vocem testatoris modo illius vocem notam habeant, nisi cum nō obscura fraudis indicia ex Testium dispositione apparerent. *ibid. ref.* 38.

Et idem dicendum de codicillis, & donationibus causa mortis.

16 Quod dictum est de testamentis confectis tempore pestis, procedit quoad Codicilla, & donationes causa mortis cum in vtroque casu eadem similiter ratio. Marchinus *de pest. c. 1. p. 8. c* 1. *nu.* 25. vbi etiam *num.* 15. rectè obseruat ministrantes peste infectis gaudere in testamentis condendis eorum priuilegii *p. 7. t. 6. ref* 40.

Quæ omnia irrita nō sunt quamuis æger conualescat.

17 Testamentum tempore pestis coram duobus, vel tribus testibus factum, non est irritum, si is qui peste decumbit reconualescit, & periculum euadit Ripa *in tr. de peste c. 2. de priu. vlt. volun. causa pest. q. 4. n.* 28. *&* 34. 35. *ibi r.* 39.

Milites nostri temporis sunt priuilegiati in condendo testamento.

18 Tertium Testamentum Priuilegiatum est Testamentum militis. Et licet Cynus, & Salicetus *in l. 1. C. de iur. & fact. ignoran.* cum aliis existimauerint milites nostri temporis non gaudere Priuilegio antiquis militibus à iure concesso: Contrarium tamen omnino sustinendum est vt docuit Anton. Merenda *l. 6. controu. iur. c.* 8. *n.* 7. *& seq. pag.* 413. & quam plures alii. Cùm enim hodie in bellis licitis, non minori, quam olim diligentia, assiduitate, vigilantia, ac labore opus sit, & eisdem periculis milites nostratis sint expositi: & dimicent non solum pro Patria vindicanda pro laribus sepulcrisque auitis, (vt Romani consueuere) sed etiam pro sanctissima Religione sanguinem, animamque profundant, cumque in his eadem adsit simplicitas, & ignorantia iuris siue nimia imperitia. Merito quoque eodem fauore militari iudicandi sunt, *l. unic. ff. de bonor. poss. ex testam. mil. p. 7. t. 6. ref.* 42.

Requisita ad id.

19 Vt autem miles possit iure militari testari, vt actu sit mille in numerum militum relatus, & in castris, siue expeditione versetur. Bocerus *tr. de Bello l.* 1. *c.* 26. *nu.* 8. Nota tamen, quod Hunnius *in Encycloped. iur. p.* 4. *tit.* 5. *c.* 1. *n.* 7. limitat hanc regulam. Primò, quando miles testamentum extra castra sine solemnitatibus confectum secum in castra sumit ibidemq; aliquid eradendo, vel detrahendo illud renouauit, testamentum iure militari valebit. Secundò vt miles in castris sine vulneratus, & ad domum delatus corā duobus testibus iure militari testari possit. Tertiò, vt quando miles adhuc armis vacat, & paratus est pro viribus ad defensionem Reipublicæ, etsi actu in castris non sit animū tamen habeat mox eo reuertendi, valeat testamentum eius etiam extra castra factum. Quartò, vt quando concessione ducis ex castra aliquo in loco propinquo milites commorantur, fortè vel curandæ causa habeant tamen animū reuertendi ad defendenda Rempublicam tunc ex Priuilegio militari testari possint, hæc ferè omnia habet etiam Bocerus *citatus p. 7. t. 6. ref.* 43.

Et limitationes quædam.

Gaudent autē hoc priuilegio milites limitanei, & stationarii.

20 Milites limitanei, qui nimirum in hostium finitimis locis ad repentinas illorum incursiones, intenti sunt: stationarii, qui ad tuendam prouinciæ alicuius quietem aluntur, priuilegiis militum gaudent, ita virtute militari omissis iuris solemnitatibus testari possit. Bocerus *tract. de Bello lib.* 1. *c.* 28. *num.* 11. *&* 12. *p.* 8. *t.* 6. *ref.* 44. Item miles Surdus, & mutus *ex l.* 4. *ff. de testam. mil* ante causariam missionem, quatenus scilicet in numeris maneat, siue in castris denegat *ibid. ref.* 48. Miles enim nutu hæredem facere potest, & testamentum condere *per tex. in l. fraudem* 15. *§.* 1. *miles vnda voluntate ff. de testam milit.* & tradit Hunnius *in Encyclop. iur. part.* 4. *titol.* 5. *cap.* 2. *numer* 2 *ibid. resolution.* 49 & miles filius familias *ibid. resolution.* 60.

Surdus, & mutus.

Potest enim testari nutu.

Et filiusfamilias.

Non gaudent miles captus ab hostibus.

Nec obsides.

Nec milites in bello iniusto.

21 Miles autem captus ab hostibus, ne quidem iure militaris testamentum facere potest *leg. facere* 10 *de testam. milit.* Limita tamen, nisi captus ab hostibus reuersus fuerit nam tunc beneficio postliminii iure militari testari potterit. Reusnerus *tract. de testam par.* 5. *cap.* 7. *n.* 7. cum aliis. Qui etiam *n* 4. notat obsides iure militari testari non posse, & *p.* 4. *c.* 5. *t. n* 15. neque milites qui in bello iniu-

Digitiz

iniusto propter rapinam, & nummos bellum sequuntur. *p.7.t.7.ref.* 40. Miles item deportatus, vel aliter capite damnatus, ius testamenti faciendi habet, modò ex militari delicto damnatus non fuerit, & sacramenti fides rupta non sit, & sit de bonis castrensibus testetur *l. ex militari 11. in prin.ff. de test am mil.* De aliis, quam castrensibus bonis testari non potest, nisi in sententiis, qui condemnauit potest atem testandi illi permiserit. *leg. si quis filio 6. §. Sed etsi quis, ff. de iniusto rupt. fact. testam.* Bocerus *tr. de Bello lib.1. cap. 18. num.21. & 22. ib. ref.51.*

Nec damnatus in causa militari.

22 Omnes, qui in castris reperiuntur, etiamsi, milites non sint, gaudent priuilegio militis ad testamenta conficienda, in loco hostibili sint, secus autem sint in loco hostili. Ita habetur *in l.1.ff. de bon. possess. ex testam. milit.* Molina *de iust. tom.1.t.2. disp.129.* Vnde dicendum competere hoc priuilegium etiam mercatoribus castra sequentibus laniis, & aliis licet in matricula scripti non sint, modo in loco hostili versentur. Hunnius in *Encyclop. iur. p.4. tit.5. c.2. num.7. p.7.t.6. ref.59.*

Gaudent omnes castra sequentes modo sint in loco hostili.

23 Testamentum militis, vt valeat requirere duos testes, affirmat Molina *de iust. tom.1. tract.2. disputat.129.* & alii Reusnerus verò *in tract. de testam. p. 5. cap.10.* Item cum aliis contrarium statuendum tenet *ex l. Lucius 40. ff. hoc tit. l. milites C. eod.* & aliis, quæ satis expressè militum Testamenta, etiam nullo teste firmata, rata habet. At Molfesius, & alii penes ipsum *in sum. 1.2.t.13. c.2. num.56* putat distinguendum. Vel enim miles in congressu belli, seu conflictu hostium positus testamentum facit, & tunc nulla solemnitas in tali testamento requiritur: & posset in clypeos vel vagina, vel in alia materia proprio sanguine testamentum scribere, nullo teste adhibito: sed solum verificanda est manus militis duobus Testibus, etiam non rogatis, vt ad litteram habetur *in l. milites C. de testam militis.* Et idē intelligendum de omnibus, qui tempore conflictus testamentum facerent in castris, vt eodem gaudeant priuilegio, cum eadem sit ratio. Vel facit testamentum in castris, vt eodem nontamen in hostium contrictu, vt quia esset, vulgo dicitur. *Nel campo all'alloggiamento,* pergente scilicet exercitu, vel in tentoriis manente; & tunc miles non potest solus testamentum facere, absque interuētum Testium sed debet voluntatem suam declarare coram duobus Testibus, specialiter rogatis. *d. l. miles C. de testam. mil.* vbi gl. omnes Doctores. *p.7.t.6.r.45.*

Quot testes requirantur.

Nota hac distinctionem.

24 Quamuis quod ad hanc vltimam partem, vt scilicet Vestes in testamento militis morientis in castris extra prælium sint rogati, non possit hanc distinctionem probare: Iustinianus enim Imperator generaliter constituit vt militis testamentum valeat ex sola eius suprema voluntate, quoquomodo ea inueniatur. *institut. de militar. testam. in princ. vers. quoque enim modo, & §. planè* ibi, vt quoquomodo facta. Alia, rationes lege ibi *ref.46.* Præterea testes adhibendi in testamento militis possunt esse Pagani, & Peregrini, & mulieres, non tamen possunt adhiberi impubere, nec cæcus nec seruus Bocerus *tr. de Bello lib.1. capit. 22. num. 15.* & Vasquius *de success. creat. §. 12. num.76. & 98.* Nec requiritur vt sint in conspectu testatoris neque vt toti testamento eiusque singulis, atque vniuersis partibus interfuerint? Neque eorum subscriptio, aut eorundem signaculorum appositio: Bocerus; & Vasquius *citatis ibid. ref.47.*

Non est necesse, vt sint rogati.

Nec alia conditiones testium requiruntur.

25 Testamentum militis cum breuiaturis, & notis confectum est validum: cum etiam notis hæres scribi possit. *l. Lucius 4. in princ. ff. de testament. militari* Bocerus *tractat. de Bello libr.1. cap.18. num.8. par.7.t.6. ref.52.* Nec debet esse vnico contextu ordinatum Bocerus *citatus c.23. num.1. & 2. ibi ref.57.* & factum tempore militiæ valet etiam post missionem honestam seu causariam, tamen diutius anno *l. si certarum 17. § vlt.* & aliis Bocerus *citatus c. 24. num.9. ibid. ref.61.* Si tamen in eo prætermitteretur filii, nec exprimeretur causa præteritionis, esset nullum Hunnius *in Encyclop. iur. part.4. tit.5. c.3. numer.8.* &

Valet cum breuiaturis, & notis.

Quamuis non vnico contextu ordinatum

Et durat post missionem.

Nullum si filii prætermittantur sine causa.

An lex Falcidia cesset in eo.

est

eſt communis *ibid.reſ.62.* An vero in militaribus Teſtamentis ceſſet lex *Falcidia*,qua hæres inſtitutus ex legatis, & fideicommiſſis, & qualiacumque ſint, quartam partem detrahere poteſt,controuertitur inter Doctores. Vide Enenkelium *de priuil.militum.lib.2.priuil.16.nu.87.ibid.reſ.63.*

Miles poteſt decedere, & pro parte inteſtatus.

26 Militem,qui libera voluntate teſtari poteſt, de parte bonorum vna, aut pluribus teſtari poſſe,nec reliquam partem hæredi inſtituto accreſcere,demonſtrat EnenKelius *citatus nu.54.* Vnde ſi miles vnum ex parte hæredem ſcripſerit,in altera parte nullum: in illa quidem ſcriptus ſuccedit, in hac vero ab inteſtato hæredes,*leg.ſi duobus 37.Digeſt.hoc tit.l.2.§.eodem p.7.t.6.reſ.53.* In dubio autem,an Iudex iure communi,vel iure militari ſit teſtatus,præſumendum eſt, teſtatum eſſe iure militari. Vaſquius *tract.de ſucceſſ.creat.§.24.num.45.& ſeqq.* contrarium tenuit Hunnius *in Encycloped.iur.par.4.tit.5.cap.1.nu.12.* & alij, quorum tamen opinio pluribus modis venit limitanda per ea,quæ adducit Maſcardus *de probatio.vol.2.concl.158.ibid.reſ.54* & poteſt facere plura teſtamenta,& ſiue ſimul ea fecerit,ſiue ſeparatim,vtique valebunt. Si tamen vtrumque de tota,& vniuerſa hæreditate fecerit,ſuperius tollitur per inferius, niſi expreſsè cauerit,vt vtrumque valeat,*l.quærebatur 19.ff.de teſtam.milit* Sin de aliis, item rebus poſterius fecerit teſtamentum,licet non cauerit ſpecialiter,vt vtrũque valeret, tamen ex citata voluntate non infirmatur prius per poſterius, ſed vtrumque valet,in dubio enim credendum eſt, quod miles iure ſuo vti voluerit, *l.ſi miles.ff.ad l.Falcidiam*,& aliis. Vide EnenKelium *de Priuileg.mil.lib.1.Priuil.16.num.50.*& Hinnium in *Encyclop.iur.par.4.tit.6.c.3.nu.13.ibid.reſol.55.*

In dubio præſumitur teſtatus iure militari.

Et poteſt facere plura teſtamenta.

Et teſtari ex certo tempore.
Et ad certum tempus & conditionem.

27 Poteſt etiam miles ex certo tempore inſtituere hæredem, vt antequam tempus venerit,pro parte eius temporis inteſtatus ſit,pertineatque hæreditas ad hæredes legitimos.Item ad certum tempus, aut conditio extiterit, teſtatus eſſe deſinat,fiatque inteſtatus, *in fraudem 15.§.miles, ita hæredem 41.in princ. ff. de teſtam.milit.& l.certi iur. 8.C.eod.tit.* Miles item his,qui hæredis extiterunt, quamuis extraneis,aut liberis ſuis puberibus,poteſt ſubſtituere,& ex ea ſubſtitutione ipſi ſubſtituti conſequuntur tantum militum teſtamentorum bona, non etiam primi hæredis propria bona, *l.miles etiam 5 ff.de teſtam.milit.l.centurio,15.ff de vulg.& pupill.ſubſtit.* Et hæc in ſecundum caſum ſubſtitutio fieri poteſt a milite non tantum expreſsè,veluti; Si Titius filius meus hæres erit, & intra vigeſimum quintum ætatis annum moriatur, Seius hæres eſto, *dict. leg. centurio 15.ff. dict. tit.* Sed fieri etiam poteſt verborum compendio,non vſque ad certam ætatem vt Titius filio,quandoque is moriatur ſubſtituatur *l. precibus 8.C de impub.& aliis ſubſtit.*& hęc omnia docet EnenKelius *de priuileg.milit.lib.2.Priuileg.16.n.60.p.7.t.6.reſ.56.* Itemque in codicillis ſuis hæredes directi inſtituere,ſubſtituere,& hæreditatem adimere poteſt. Bocerus *de Bello l.1.c.25.nu.5.ibi.reſ.58.*

Doctores gaudent in teſtando priuilegiis militum.
Et quibus.

28 Poſtremo,Doctoribus conueniunt Priuilegia militi teſtanti conceſſa; cum diſtinctione tamen, vt illis non conueniat Priuilegium teſtandi ſine ſolemnitatibus, & apicibus iuris, hoc enim conceditur militibus propter ſimplicitatem,& iuris ignorantiam; at hæc legum ignoratio non militat in Doctore, cui turpe eſt ignorare leges in quibus verſatur, *l.2.§.ſeru. Sulpitius ff. de origine iur.* quę autem Priuilegia militibus, non propter iuris imperitiam, ſed propter dignitatem militię, vel vtilitatem Reip.ub. conceduntur eadem Doctoribus exiſtimo competere. Quamobrem Doctoris gradu inſignitus, etiam damnatus publico iudicio, vel filiusfamilias teſtari,deportatum, vel alium quamuis incapacem hæredem inſtituere,non tamen concubinæ,de qua turpis eſt ſuſpicio, relinquere poterit,cum hæc omnia etiam militibus competant.Et ita docet Ioannes Halbritterus *in oratione de Priuil.Doct.fol.40.p.7.t.6.reſ.64.*

TESTARI.

1 † DE iure communi multi testari non possunt. In primis, filiusfamilias, nisi de bonis castrensibus, vel quasi, de aduentitijs ad pias causas cum licentia patris. † Si autem fiat Clericus, etiam per tonsuram, aut certius per minores Ordines, conueniunt omnes, quòd testari possit sine licentia patris de bonis aduentitijs, etiam acquisitis ante Clericatum, dummodo ascendentibus, & descendentibus legitimam relinquat, & seruet solemnitates iuris communis. *§. Sciendum tamen, instit. de milit. testam.* Malderus *in 2. 2. t. 1. c. 11. dub. 3.* Vbi *dub. 6.* docet, seclusa in contrarium consuetudine, Clericum eo ipso, quòd gaudet priuilegio fori, gaudere beneficio *c. Cum esse de testam.* de testando absque solemnitatibus iuris ciuilis. *p. 5. t. 3. res. 124.* — TESTARI prohibetur filiusfamilias. Nisi sit miles. Vel Clericus.

2 Secundo beneficiarius non potest testari de fructibus beneficij in causas non pias. Consuetudo autem, quòd in certis Regnis hæredes succedant in bonis Ecclesiasticis Clericorum tam ex testamento, quam ab intestato, procedit solùm in foro externo. Vnde ait Villalobos *to. 2. t. 30. diff. 11. n. 3.* peccare mortaliter beneficiarium, qui partem redditu um Ecclesiasticorum notabilem in prophanos vsus legaret, aut testari negligeret, vt in huiusmodi bonis hæredes ab intestato succederent. Quod cum verum sit, limitandum est cum Maldero *dub. 3.* in casu, quo Clericos testaretur in vsus prophanos per modum iustæ remunerationis, siue consanguineis, siue famulis, siue alijs benemeritis, de quibus tamen non creditur ipsis, sed aliter probari debent. *ibid. §. Notandum, & p. 10. t. 15. res. 10.* — Qui, si est beneficiarius, non potest disponere de fructibus beneficij ad vsus prophanos.

3 Sed quid, si Clerici beneficiati, vel Episcopi, habeant à Summo Pontifice facultatem disponendi de bonis Ecclesiasticis in quoscunque vsus voluerint? Respondet Malderus, hanc facultatem intelligendam esse de vsu pio, nisi disertè addatur, *etiam in prophanos.* Et quamuis concedat testari cognatis diuitibus absque intuitu pietatis, hoc accipiendum esse pro foro tantum exteriori. Sed Molina *to. 1. disp. 147. nu. 33.* licèt asserat, facultatem testandi intelligi debere pro pijs vsibus: id tamen verum putat, quãdo nulla ratio legitima apparet, concedendi talem licentiam ad vsus prophanos, aut aliunde res est dubia, nam alioqui Summum Pontificem concedere posset beneficiarijs, etiam Episcopis facultatem testandi ad vsus prophanos, ex iusta causa, remunerationis, v. g. pro munere optimè administrato, obsequi Ecclesiæ impensi, vel simili, quia habet plenissimam potestatem, qua Ecclesiam in tali casu non dissiparet, sed ædificaret. *p. 5. t. 3. res. 125.* — Nisi de licentia Summi Pontificis, Expressa.

4 Idem de Cardinalibus habentibus facultatem testandi de bonis galeri, docet Azorius, quia non eis dantur ratione Ecclesiæ, vel Ecclesiastici beneficij, sed ratione muneris, quo apud Summum Pontificem funguntur. Vide V. *Cardinales, nu. 8* vbi *num. 9. & 10.* habebis, quas solemnitates Cardinales adhiberent debent in tali casu, & quamdiu duret talis facultas. — Sicut etiam Cardinales.

5 Rursus testari prohibentur Religiosi, nõ quidem milites, vt dictum est V. *Religiosi milites, n. 3.* sed Regulares, qui tamen possunt aliquid cum licentia donare causa mortis, eligere personas, inter quas distribuendum sit aliquid ipsis relictum, & declarare testamentum factum in sæculo. Vide V. *Regulares, n. 5.* — Item prohibetur testari Religiosus.

6 Item prohibetur testari damnatus ad mortem, *l. deportati. l. in metallum,* Auth. *bona damnatorum, C. de bon. proscript.* Quia tamen ius codicis non seruatur vbique, attendi debet locorum consuetudo, quam Malderus *dub. 3. cit.* dicit esse in contrarium; nam quando bona damnati non publicantur, ferè vbique testari permittitur, & testamentum prius conditum firmum manet; & si non testator, successores habet ab intestato. Vide Layman *lib. 5. t. 5. c. 3. nu. 3.* Aduerte — Damnatus ad mortẽ.

Digitized by Google

te etiam ius codicis procedere in foro externo tantum, vnde si coram duobus testibus testetur, hæres hæreditatem in conscientia retinere potest, donec Fisco per iudicē restituere compellatur. Valerus V. *Testam. diff. 7. n. 2. p. 5. t. 3. res. 120.*

Surdus, & mutus.

7 Item prohibetur testari mutus, qui nihil loquitur, si simul sit surdus & nihil audiat. Immo iuxta *l. qui in potestate 6. §. surdus, ff. de testament.* etiam solùm surdus, vel solùm mutus. sed *in Instit. quibus non est permissum, &c. §. item surdus*, constitutum esse, ait Pegada *in rep. ad l. inter cetera, ff. de lib. & posth. p. 1. c. 1. §. 9.* surdum sine vlla distinctione testari posse (siue scribere sciat, siue nesciat) addit Molfesius *tom. 2. tr. 13. c. 2 nu. 90.* nam satis est, quòd hæredem ore proprio nuncupet, & exprimat, quidquid disponere velit de rebus suis, *l. discretis, §. sin autem infortunium, C. qui testam. fac. poss.* Si tamen detur casus, quo surdus loquelam habeat: nā surdus à natura regulariter est etiam mutus, & ideò *in d. §. item surdus* dicitur testari non posse. siue id excommunicatione organorum contingat, vt dicunt medici. siue ex eo, quòd loqui discimus per auditum, siue ex quocunque alio capite *p. 5. t. 6 res. 24.* Mutum verò testari posse, si sciat scribere, nam testamentum nutu factum non valere. Ita Pegala. Sed Rippol. *c. 2 nu. 185.* ait, quòd si mutus & surdus talis sit, qui signis intelligat, & suos cōceptus signis det intelligere, testari potest. Quam doctrinam admittit etiam Molfesius *n. 84.* in militibus, & quibuscumque habentibus priuilegium Principis. Item si quis testari velit inter liberos, vel instituere venientes ab intestato, ait tandem testari ad pias causas. *p. 5. t. 6. res. 23. & p. 7 t. 6. res. 13.* An mutus & surdus donare possint, Vide V. *Mutus, nu. 3.* & V. *Surdus nu. 2.*

Non tamen cœcus.

8 Cœcus non prohibetur testari, sed eius testamentum requirit nouem conditiones, appositas in *l. hac Consultissima, C. de testam.* Prima est, vt adsint septem testes; secunda, vt adsit tabellio; tertia, vt cœcus roget testes, & dicat, quòd ad hoc vocati sunt: quarta, debet exprimere nomen hæredis; quinta, testari debet eodem tempore & vnico contextu; sexta tabellio debet testes scribere, ipseque & testes omnes subscribere; septima institutio hæredis debet præcedere legata: octaua, si deest tabellio, adhiberi debet octauus testis; nona, testamentum cœci debet semper esse nuncupatiuum † idest apertum †, numquam inscriptis † idest clausum †. Vasquez *in opuscul. de testament. capit. 1. §. 5. num. 32.* & alij, & idem testium numerus adhiberi debet à cœco in condicillis, secundùm Bald. *in l. cu.* quamuis gloss. dixerit, sufficere quinque. Hinc monet Figuer. *in introd. vltim. voluntat. l. 3. cap. 8.* vt cęcus disponat de rebus suis per donationem causa mortis (quam facere posse diximus V. *Cœcus, n. 3.*) aut dicendo, quòd eius testamentum vult valere, tamquam donationem, causa mortis. Aduerte tamen, quòd si cœcus testari velit inter liberos, & successores ab intestato, Baldus, & alij dicunt, sufficere duo testes. quod procedere etiam ait Molfes. *nu. 93. & 94.* si testari velit ad pias causas. *p. 5. t. 6. res. 26.*

Nec excommunicatus.

9 Excommunicatus non toleratus non potest testari: sed eius testamentum non erit irritum. Vide V. *Excommunicationis, n. 22.*

Nec seruus.

10 Seruus item testari non potest, nec si testetur valet illius testamentum, etiamsi posteà liber fiat, immo licèt tunc iam ipso ignorante, vel dubitante, liber factus esset, testamentum non valet, *leg. qui testamento domin & leg. seq.* valeret tamen illud ad pias causas si verè liber iam erat quando illud fecit, *vt probat* Molin *dis. 137.*

Nec captiuus bello iusto.

Captiuus etiam bello iusto apud hostes, vel obses, qui est loco captiui, in eo statu non potest testari, si tamen anteà testamentum fecisset valebit, siue mortuo testatore post libertatem iure postliminij, siue etiam in eo statu. *§. vlt. Instit. quibus non est perm. fac. test.* alibi *ff. de testam.*

Excipe captiuos Turcarum.

Mancipia tamē, & Christiani captiui apud Turcas, possunt etiam in eo statu, & in loco captiuitatis testari. Molina *dis. 27.* & hæc omnia docet etiam Lugo *de Iust. tom. 2. disp. 24. sect. 4 num. 65.*

Et aliquos casus.

Sed Thomas Manlius *tract. de testam. tit. 2 numer. 44* ponit aliquas exceptiones, & asserit seruum posse condere testamentum: Primo, si hoc ei per aliquod statutum permittatur. Secundo si Dominus seruo id permittat.

Tertio, si ad pias causas testatur. Quarto, si liber decedat, *p.7.t.7 resol.*30. An vero possit testari ad pias causas, vide V. *testam. Priuilegiatum, nu.7. §. Octauo.*

TESTATOR.

1 † TEstator, ex dictis V. *testamentum*, tenetur in testamento nominare hæredem vnum, vel plures, qui succedant in omnia bona & iure ipsius, demptis legatis. Debet autem primo loco instituere descendentes †. & in defectu, ascendentes quia sunt consanguinei in linea recta. Si vero nec habeat ascendentes, instituere potest extraneum, omissis fratribus, consobrinis, & alijs collateralibus, seclusa ipsorum necessitate & scandalo. nam alias nullo iure cogitur ad illos instituendos Bonacin. *de cont. disp. 3. q. vlt. pun.3 num.*13.& alij, contra Riccium *decis.*213.*p.*1.*t.*8.*res.*85.*& p.*5.*t.*3.*r.*114.

Testator non tenetur pro hærede nominare.

Collaterales.

2 Adde, quòd non tenetur pater filium vltra legitimam hæredem relinquere, & legitimam grauare potest donationibus remuneratorijs etiam supra beneficium acceptum, aut veris contractibus onerosis. Peccaret tamen mortaliter contra charitatem filijs debitam, si illam ex odio, absque causa iusta, gratuitis donationibus grauaret. Megala *in p.*2.*l.*2.*c.*23 *q.* 4.*n.* 111. quod etiam procedit in matre *p.*1.*t.*8.*res.*84.*& p.*5.*t.*3.*res.*114. prope finem. Vnde patet, quòd si pater velit residuum ex legitima inter filios diuidere, non tenetur seruare æqualitatem, sed potest ad libitum legare plus vni, etiam minus digno, ait Philiarchus *tom.*1.*p.*2.*li.*3.*c.*20. præsertim si accedat iusta causa, & si id faciat ex affectu inordinato, non propterea peccare mortaliter ait ipse; quia non omnis inordinatus affectus est mortalis *p.*1.*t.*8.*r.*83.*& p.*3.*tr.*130.

Immò filijs satis est relinquere legitimã. Et præterea, si aliud quid vult relinquere, non tenetur æqualiter eis diuidere.

3 Et hæc procedunt in filijs legitimis: nam filio spurio pater nihil relinquere potest, *l. licet, §. de nat. lib.* ibi, *qui ex damnato sunt coitu, omni prorsus beneficio secludantur.* Excipe alimenta, quæ sunt de iure naturæ (vnde ius canonicum reuocauit auth. *ex complexu C. de incer. nupt.*) *p.*5.*t.*3.*res.*112.*§. Nota vero.* Et relinqui debent congruentia statui, consideratis etiam personis, quas ipse alere debet videtur enim dissonum rationi, quòd filio nobili tribuantur solum panis & olera, vt colligitur ex *l. Sed & si quid, §. sufficienter ff. de vsufr.* Sanchez *in opus. to.*2.*lib.*4.*c.*13.*dub.*34.*n.*2.*&* 3 contra Castanæum *cons.*39.*n.* 55. Excipe etiam æqualem remunerationem pro benemeritis, quia hæc non censetur donatio, sed solutio, sed in hoc casu non veniunt pro benemeritis officia & obsequia, quæ patri ex necessitate, vel legis præcepto debentur *p.*5.*t.*3.*res.*131. Vide etiam V. *Pater n.*5. Potest tamen auus instituere nepotem filium spurij, si non id faciat intuitu & in bonum ipsius Vasquez *in opusc. de rest. c.*5.*§.*7.*dub.*7.*nu.*123. *p.* 3. *t.* 6.*res.*33.

Spurij verò nihil relinquere potest.

Præter alimenta, conuenientia statui.

Et remunerationem alicuius benemeriti.

Filium tamen spurij nepotem auus instituere potest.

4 De matre vero non est improbabile, quòd possit hæredem instituere filiũ spurium, si non habeat legitimos, & non illustris, etiamsi habeat. nam auth. *ex complexu* loquitur tantùm de parte, & *l. si qua illustris ad S.C. Orficianum* loquitur de muliere illustri, quæ habeat proles legitimas. Lessius *l.* 2. *cap.* 19. *dub.* 6. *nu.*66.*p.*5.*t.*3.*res.*121.*§ Nota etiam.* An vero pater instituere possit hæredem filium spurium sub conditione *si capax erit*, siue *si à Principe legitimabitur*, vide Marinum *c.*254.*nu.*19. negantem *ibid.*

Et non improbabiliter ipsum spurium mater illustris, si non habeat legitimos. Et nõ illustris, etiam si habeat.

5 Quòd si pater hæredem instituat extraneum, rogatus, vt hæreditatem restituat spurio, hæres ille hæreditatem acceptans cum promissione implendi petitionem, peccat mortaliter: quia talis promissio in lege grauiter prohibetur & punitur. Et non tenetur restituere spurio, quia promissio fuit nulla, vt ait Becanus *p.*3.*to.*3.*c.*7.*quæst.*6.*n.*2. neque fisco; nam *l. pen. ff. de iur. fisci* non obligat ante sententiam. quòd si à iudice de hoc nulla præcedente infamia interrogetur, non tenetur fateri veritatem, vt idem ait *ibid.* Potest autem huiusmodi heres acceptare hæreditatem absque tali promissione, & retinere sibi tamquam hæres

Quid si pater hæreditatem spurio relinquat sub fideicommisso?

hæres acceptare hæreditatem absque tali promissione, & retinere sibi tamquam hæres testamentarius. Et siue promiserit, siue non potest ex libertate largiri spurio, & hic illam in conscientia acceptare quia talis traditio fit à vero domino, nulla lege vetante. *p.5.t.3.ref.11.*

Et quid si testator debeat aliquid restituere?

6 Si testator habet onus restituendi, nec se in testamento, salua reputatione, declarare potest, faciat in eo capitulum, quod hæres det tanta pecuniam Confessario, vel alicui amico, vt eam ad suum arbitrium expendat ore, vel scripto ipsi manifestatum. Potest etiam initio testamenti declarare quod relinquit schedulam ad confessarium, vel amicum, propria manu firmatam; quæ habebat vim, ac si in testamento esset inserta, nam si aliquid posteà declarandum occurrit, fieri potest schedula ab ipso subscripta, suo olim tempore manifestanda, & hanc schedulam, etiam quo ad institutionem hæredis, valere ait Pegada *repert. ad l. inter cetera ff. de lib. & posth. p.3.§.6. ex l. hoc art.29. ff. de her. instit.* & valere, ac si esset codicillus testamento confirmatur. Et nota, quod in tali casu Confessarius, vel alius, non tenetur manifestare hæredi personam, cui restitutio facienda est. Figuerius, *l.2.c.7.n.13.p.5.t.3.ref.115.*

An testator reuocare possit testamentum iuratum?

7 Condito autem testamento in vita cum iuramento, sic benè dispositio, & omni ex parte perfecto, vt nulla occurrat causa iusta mutandi, si illud testator reuocet, peccabit mortaliter peccatum periurii. Sed reuocatio in vtroque foro valebit. Si autem iusta mutationis causa se offerat, poterit vtique reuocare: quia, aut censentur sibi talem potestatem reseruasse in hoc casu, aut iuramentum fuit iniquum, & proinde non obligat. Sicut etiam si dispositum esset contra leges iustas, in quo casu reuocari omnino deberet Becanus. *c.7.q.7. p.5.t.3.ref.322. & p.10.t.15.ref.11.*

8 An peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem, qui impedit testatorem, ne quem hæredem instituat, vel faciat testamentum reuocare, & alium hæredem, vel legatarium instituere, dictum est V. *Restituere num.4.*

Validum est testamentum patris cum schedula testibus non signata.

9 Testamentum patris sine schedula, testibus obsignata, est validum Fachin. & alii *p.9.t.7.r.41.* Sic etiam testamentum ad pias caussas valet sine testibus in vtroque foro. *ibid.§. Ex his.*

Institutio hæredis cæcorum non obstat ante alia legata. Ceteræ conditiones non sunt de essentia.

10 Non obstat institutio hæredis in testamento Cæcorum ante alia legata, cum non sit forma specialis requisita, necessè est tamen exprimere quantitatem relinquendam singulis hæredibus coram testibus; vnde non est necessarius ordo scripturæ. Dicastill. & non sunt de essentia ceteræ conditiones requisitæ in testamentis in lege Consultissima requiruntur tamen ad euitandas fraudes, quæ possunt fieri *Mach. & alii p.11.tr.7.r.4.*

TESTIS.

Testis quid.

1 † TEstis dicitur rei gestæ probator. Non omnes ad testificandum admittuntur repelluntur enim excommunicati, vt dictum est V *Excommunicationis num.57.* item minores, infames, inimici. Alii è contra sunt priuilegiati, & non possunt cogi ad testandum, vt milites, sexagenarii, valetudinarii *l. inuiti ff. de test.* item conuincti *l. Iulia ff. eo.* Sed in causa fidei admittuntur primi, & coguntur secundi. Vide V. *Denunciare, num.4.* & V. *Inquisitorum iurisdictio quo ad torturam, & Inquisitorum praxis circa testes*, vbi multa de testibus, de quacorum qualitate sufficientia, & examine dicta sunt.

Quid ad testandum inhabilis.

Et qui cogi non possit?

Quid de seruo.

2 Serui communiter repelluntur à testificando, *ex leg. quoniam liberi C. de testam. & in l. pridem C. de quæst.* Quod tamen limitatur in aliquibus casibus, quos ponit Farinacius *de Test. quæst. 55. inspect. 2. num.165.* & præsertim

tim quando veritas haberi non potest, & in criminibus exceptis: Vt nota Masc. *de Probat. conclus.* 1358. *num.* 18. *p.* 7. *t.* 7. *res.* 71.

3 Mutus, & surdus non repelliuntur à testificando super re cadente sensum non impeditum. Vide V. *Mutus numer.* 2. & V. *Surdus numer.* 1. Testimonium Cardinalis magnam fidem habet vt dictum est V. *Cardinales à num.* 21. An in eorum causis familiares ipsorum sit idonei testes vide V. *Cardinalium n.* 4. Quot ve ad condemnandos Cardinales requirantur, V. *Cardinales. num.* 25.

Muto.

Surdo.
Cardinali.
Et eius familiari.

4 Testis in iudicio non potest iurare, se certò scire aliquid propterea quòd audierit a viro optimæ opinionis, & famæ: alioqui omnes testes de auditu efficerentur testes ex certa scientia. Adde quod testis tenetur reddere rationem sui dicti Sanchez *in sum. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 4. *nu.* 13. contra Mexiam *in l. reg. Tolet.* 23. *p.* 2. *num.* 32. & 33. At si quis ita iuraret extra iudicium, in foro conscientiæ non esset periurius. Sanchez. *ibid. p.* 3. *tr.* 5. *res.* 66. in fine. *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 77.

Testis an possit iurare se certo scire: quod audiuit à fide digno.

5 † Tenetur autem testis iuridicè interrogatus à iudice verum dicere: sic exigente obedientia, seu iustitia legali, non tamen commutatiua, vnde non tenetur ad restitutionem damni fisco, vel parti illarum suo ex suo testimonio falso, vel negato, præsertim si suum testimonium non fuisset efficacibus, vt potè quod supponeret falsum crimen a liis testibus sufficienter probatum, vt dictum est V. *Restituere à num.* 16. Quandonam legitimè interrogetur, vide Aretin *in pract. crim. de testam. cap.* 3. an vero teneatur respondere in dubio, num legitimè interrogetur, vide V *Reus num.* 11. † Certè non tenetur respondere, si iudex interroget in delicto notorio, sed cuius auctor ignoratur: quia potest sequi opinionem probabilem Caietani, quòd non interrogat legitimè, quamuis hanc opinionem refutauerimus. V. *iudex num.* 3. *p.* 2. *t.* 15. *res.* 63.

Et teneatur Iudici respondere, & verum dicere sub onere restitutionis.

6 Si testis non iuridicè interrogatus occultum crimen inaduertenter manifestet, tenetur ex charitate se retractare, non tamen sub aliquo onere *p.* 3. *tract.* 5. *res.* 101. in fine. Si tamen falsum iuret culpatè in re magni momenti, ex quo mors vel mutilatio sit inferenda tunc si speret profectum, tenetur omninò se retractare, etiam cum periculo æqualis pœnæ, quia in pari causa melior est conditio innocentis Lessius *lib.* 2. *c.* 30. *dub.* 7. *nu.* 53. Immò Stronersdorff *in* 1. 2. *q* 70. *art.* 4 *concl.* 3. idem docet, si testis timeat pœnam maiorem, & dubitet de profectu: quia tenetur tentari, & experiri, quod suum est. Si autem reuocatio certò non est pro futura, Nauarra *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 251. existimat non teneri reuocare, sed solum resarcire damna. Et si testis non est malitia, sed ex ignorantia, vel obliuione falsum iurauit, puto cum Lessio ad nihil teneri quamuis Strouersdorff existimet, teneri reuocari dictum, & restituere damna. *p.* 3. *t.* 5. *res.* 105. & *p.* 4. *t.* 4. *res.* 99. Sanè quid acceperit pro veritate dicenda tenetur restituere, quia tenetur ex iustitia testificari. Secus si acceperit à tertio, quia ipsi non tenebatur vt diximus de iudice V. *Iudex, num.* 6. *p.* 3. *t.* 6. *res.* 4. † Hinc doctrinæ non obstat, quod mox dictum est *num.* 4. testem non teneri ex iustitia commutatiua, sed ex obedientia dicere veritatem, & V. *Restituere, num.* 33. accipientem aliquid pro opere debito non ex iustitia, sed alia virtute non teneri ad restitutionem faciendam † non est contra formam, opposita ei infamia, & si mortuus fuerit Lugo *part* 9. *tract.* 9 *res.* 43.

Et quid si manifestauerit crimen occultum inaduertenter.

Ad iurauerit falsum culpatè.

An testis pro veritate dicenda possit aliquid accipere?

Possumus non defendere à teste iusto cū sua infamia.

7 Laicus raione iuramenti falsi coram iudice Ecclesiastico, potest ab ipso puniri, non idem de Clerico coram laico falsum iurante. Couar. *cap.* 12. *num.* 8. *p.* 3. *t.* 1. *res.* 60.

Et crimen periurii pertineat ad forum Ecclesiasticum.

8 Excommunicatus vitandus non potest esse testis in causis matrimonialibus Dian. contra Bonac. & valida est assistentia Parochi excommunicati etiam non tolerati est valida Sanch. & alii. & *alij parte vndecima tract.* 4. *resolut.* 11.

by Google

Sunt aperienda nomina teſtibus in cauſis criminailbus Regularium.

9 In cauſis criminalibus grauioribus regulariũ nomina teſtium ſunt illis aperienda Rodriq.& alii,poſſunt occultari ſi graue damnum poterit imineri teſti.Dian.*p.11 t.3.r.7.*

Suadere minus malus non iniuria irregularitatum.

10 Petrus hodie eſt occiſurus Paulum ego licite ſuadeo cum aliter impedire non poſſum,vt potius cras,quam hodie occidat, vel in alio loco diſtantiori & hoc vt vita pauli ſeruetur non Petro ſuadendo,nec teneor ad reſtitutionem nec vllam incurro irregularitatem.Prepoſitus & alii eſſem ſi ſuaderem homicidium vel mutilationem;ſed ſi homicida erat inimicus capitalis occiſi , & ſine dubio abſque meo conſilio eſſet occiſurus non incurro , & ita deteſtificando.&c.Cou.& alliſ,& negatiue dicendum eſt de clerico in pugna lic ita ortante milites ad pugnam Dian.*p.11.t 8.r.* 42.

Nec ſi homicida vt inimicus eſſet alium occiſurus

THESAVRVS.

Theſauri definitio.

1 Theſaurus eſt vetus pecuniæ depoſitio, vt iam dominum non habeat, & cuius memoriam non extet , ſi enim adhuc dominum habet ad alium transferri non poteſt,in qua definitione verbo pecuniæ non ſolum ſignificantur nummi,ſed , & aliæ opes abditæ,&c.*p.9.t.5.r.1.*

Ad quem pertineat.

2 Circa Theſauros iura diſponunt quatuor caſus ex D. Adriano . Primo, quod Theſaurus caſu , aut induſtria inuentus in proprio fundo inuentoris ſit. Secundò inuentus caſu in fundo alieno,inuentori , & domino fundi in partes æquales diuidatur . Tertio inuentus ex induſtria in fundo alieno, totus domini fundi,non autem inuentoris erit. Quarto , arta inuentum magis fiſcus habebit.*ibid.*

Si inueniatur in proprio fundo.

3 Si quis Theſauro in ſuo proprio fundo inuenit,ſiue fortuito , ſiue data opera licita totum ad ſe pertinere probat multi Doctores : *ibid.reſ.*2.Inuenire in ſuo loco dicitur,qui Dominus eſt non tantum ſolidæ proprietatis,verùm & nudæ,alio vſum fructum habente,quæ procedunt in Theſauro propriè dicto,quia res domus venditæ parietibus recondita,vel lucri,vel metus , vel cuſtodiæ cauſa ſub terra abſcondita , & poſteà per errorem,vel obliuionem ablata non eſt, Theſaurus non eſt,& ideo pecunia illa non ad emptorem , vel inuentorem ſpectat, ſed venditori, vel alii,qui eam ibi repoſuit reſtitui debet. *ibid.§. Notandum* Vnde obſeruat Trulench *in Decal.tom.1.lib.7. c. 3. dub. 8. num 2.* quod Theſaurus impropriè dictus non eſt inuentoris,ſed totus eſt eius illum depoſuit,vel hæredis,nam adhuc eſt in bonis alicuius,cum babeat dominum.*ibid. §.& Ideò.*

Quando non cenſetur theſaurus.

4 Si pecunia inuenta ea forma ſit excuſa,vt ex illa conſtet recentis eſſe memoria,aut ſi non extet memoria ,& tunc ex ſyngraphis , vel inſtrumentũ ſimul incluſo cõſtet de eo,qui abſcondit,non cenſebitur Theſaurus,& conſequenter non acquiretur emptori, ſed hæredibus abſcondentis tradentur. Vnde pecunia inuenta ſemper præſumitur eſſe alicuius certi hominis antequam conſtet de requiſitis neceſſari ad conſtituendum Theſaurum;Ideo inuentori incumbit onus probandi non extare memoriam temporis,quo fuit abſcondita pecunia ſic Barboſa, Amaga,& Guttierez. *ibid.r.2 § Inde.*

Ad acquiſitionem Theſauri requiritur inuentio , & apprehenſio.

5 Ad acquiſitionem Theſauri requiritur inuentio,& apprehenſio , ratio eſt , nam ante apprehenſionem inuentor magis dicitur ſcire locum,inquo eſt Theſaurus,quam illum inueniſſet,& nunc eſt in loco in quo fuit reconditus,adhuc dicitur Theſaurus,& videtur remanere in ſua naturali libertate , & ſic nullius eſſe *ibi 6.§.Sed vim.*

Adquẽ ſi inueniatur in fundo alieno, data opera.

6 Theſaurus in fundo alieno caſu fortuito,puto arando, &c. inuentus , dimidia pars inuentori cedit altera vero dimidia domino fundi.Si vero non caſu fortuito,ſed data opera licita inuenitur,nihil inuentori,ſed totum domino fundi reſtituere tenetur *ibid.reſ.*3.

7 Si

7 Si aliquis petita à domino facultate, Thesaurum in eius fundo quærat, & inueniat ad summum dimidiam partem domino cedere debet, nisi pactum fecisset sibi plusquam dimidiam partem reddendam, quia lex non prohibet, quod in tali casu dominus sibi consulere possit. *Res. 3. §. Verum ego.*

Cũ licentia domini.

8 Thesaurus inuentus in fundo alieno (etiamsi is fundus Principis fuerit) si quidem fortuito fuerit repertus vt docet Lessius, medietas erit inuentoris, & medietas domini fundi, si autem de industria quæsitus sine consensu domini totius erit domini. Prior pars in foro conscientiæ seruanda est ante omnem iudicis sententiam: Secunda pars vt totus sit domini si de industria quæsiui, non videtur obligare in conscientia ante sententiam iudicis, sed sufficit dare dimidiam partem domino fundi, altera dimidia retenta. *ibidem resolut. 4.*

Quid sine licentia domini.

9 Si plures domini eiusdem fundi ex inæqualibus partibus sint, ait Ioan. Fab. Instit. de rerum diuisione, dictum Thesaurum videri eisdem applicandum pro æqualibus partibus. *ibid. §. Sed.*

Et quid si sint plures domini:

10 Si dominus fundi dicat pecuniam inuentam: fuisse absconditam à maioribus suis, inuentor verò dicat esse Thesaurũ, actor, debet probare. *ibid. §. Deinde.*

Vel dominus asserat pecuniam absconditã esse à maioribus suis.

Quid si inueniatur in fundo feudali vel emphyteutico.

11 Si vassallus vel emphyteuta ipsemet inuenerit, totus eis acquiri, sin tertius casu fortuito inuenerit, inter inuentorem, & vassallum, vel emphyteutam diuidi debere, quia naturalis æquitas suadet, eum sequi commoda, quæ incommoda sequuntur: ita docet Molina, Bursatus, Gutierez, & alii. Sed Henricus Bocerus, Hunnius, Harpechtus, Berlichius teneat in tali casu nihil competere vassallo, vel emphyteutæ, quia certis ius est, quod Thesaurus in loco alieno non data opera repertus, pro media parte inuentori, pro altera domino cedat, at verò prædij feudali, seu emphyteutici dominus est cliens siue vassallus, aut emphyteuta, sed dominus ipsius feudi, &c. ergo Auctor verò ad communi non recedendo, docet, quod quando fundus duobus dominus subest, dimidium erit inuentoris, & alterum dimidium inter illos ex æquo est diuidendum, tamquam inter dominus loci, quia idem est inuentor, & sic debetur illi dimidium, & est etiam dominus loci ex parte, vnde ei debetur altera quarta. *ibid. resolution. 5.*

Variæ opiniones:

Auctoris sententia.

Quid si inueniatur in fundo dotali:

12 Thesaurus inuentus in fundo dotali pertinet ad virum pro dimidia parte debita inuentori, quando sustinet onera matrimonii, cùm dos ibi esse debeat, vbi sunt onera matrimonii pro alia verò dimidia parte pertinet ad vxorem: ita vt soluto matrimonio illi restituatur, sed hoc non habet locum in casu quo dotalis fundus ita æstimatus marito in dotem datus esset, vt in casu restitutionis dotis sit in electione illius an velit fundum, vel pretium eius restituere, nam talis æstimatio facit emptionem, & maritus per illam rei dominium consequitur, ideò illa portio ad maritum tamquam ad verum dominum pertinere debet. *ibid. res. 6.*

13 Thesaurus inuentus à filiofamilias acquiritur patri de iure Digestorum quia omnia quæsita per filium exceptis castrensibus, vel quasi patri acquirebantur: sed iure Codicis, hoc forte non procedit, quia cùm talis inuentio videatur facere peculium aduentitium, & non profectitium, meritò videatur talis Thesaurus quæri pro parte pro qua filio per inuentionem acquiritur, & esse quo ad proprietatem ipsius, & quo ad vsumfructum patris sui: ita vt post mortem patris non teneatur fratribus communicare talem Thesaurum. Ita Guidius, qui docet thesaurum inuentum à cane, alio animali, domino canis, quo ad eam portionem, quæ inuentori quæreretur, *ibid. resolution. 7.*

Ad quem inuentus à filio familia:

Communis seruus plurium dominorum si in alieno prædio Thesaurum inuenerit thesauri portio, quæ inuentori quæritur, omnibus domini pro ea parte, pro qua quisque dominus est acquiritur: si verò in fundo vnius

A seruo plurium.

ex dominis thesaurum inuenerit, totus acquiritur illo domino, in cuius fundo thesaurus est inuentus; sed si aliquis sit seruus, & vnus in eo habeat vsumfructum, alter proprietatem, si iussu vsufructuarii fodiendo in agro vsufructuarii thesaurum inuenerit, totus erit vsufructuarii: si verò non data ad id opera thesaurum inuenerit, pars vna pertinet ad vsumfructuarium, alia ad proprietarium. *Ibid. resolution.* 8.

Ab vsufructuario.

Vsufructuarius, qui thesaurum reperit fortuito; puta arando, colendo, &c. ad instar extranei, qui Thesaurum in fundo inuenit alieno tenetur illum cum domino proprietatis ex æquo diuidere. *ibidem resolution. nona.*

A Maioratus possessore.

Thesaurus inuentus ab ipso Maioratus possessore totus ad eum pertinet, ratione inuentionis, & partim ratione dominii, quia pro tunc ille est dominus ipsius fundi, & non habet obligationem illum conseruandi, & trasmittendi ad successores, quia licet non sit fructus est tamen emolumentum, & lucrum proueniens domino actuali quæ lucra non debent ad successores trasmitti. Ita Molina, & Lugo. *Ibid. resolut.* 10.

In loco sacro.

Thesauri inuenti in loco sacro Harpprechtus docet dimidiam partem ad fiscum pertinere: alii dicunt dimidiam Ecclesiæ adiudicandam esse, Caramuel, & Lessius, quod totus sit inuentoris, qui doctè ab auctore refelluntur, & docet cum Lugo, & aliis, hanc dimidiam partem ad Ecclesiam, eiusque Prælatum pertinere: cum non sit Ecclesia peioris conditionis, quam priuatus, & hodie in hac parte Ecclesiæ sunt Prælatorum. *Ibid. resolut.* 11.

Ad quem inuentus per artem magicam.

Thesaurus à te arte magica in fundo tuo, vel domo tua inuentus totus fisco applicatur, quia tunc te auferatur tamquam ab indigne: si autem hoc modo ab alio inuentus fuerit, tunc medietatem pertinebit tibi, & hæc est sententia magis communis. *Ibid. resolut.* 12.

Si sit adiudicandus fisco.

Thesaurus malis artibus, pro ea parte, quæ fuisset inuentoris, non est adiudicandus fisco ante iudicis sententiam, quia hæc lex pœnalis est ferendæ non latæ sententiæ. *Ibidem resolution* 13.

Ad quem inuentus in loco publico.

Thesaurus inuentus in loco publico, qui dicitur esse nullius, vt in platea effossa, aut in flumine totus cedit inuentori: secus tamen si in loco publico, qui non tantum quo ad iurisdictionem, sed etiam quo ad dominii proprietatem pertinet ad Cæsarem aut fiscum, tunc enim fortuito inuentus cum illis erit diuidendus de industria quæsitus totus erit principis. *Ibid. resolut.* 14.

Sciens thesaurum latere in aliquo fūdo, an illum emere possit pretio currente. Aliqui negant, aliqui affirmant. Auctoris sententia.

Si quis fundo latere thesaurus scit, non potest licitè prætio currenti emere illum fundum, secundum Hurtadum ex Angelo, Armilla, & Tabiena: sed posse D. Thomas, Bañes, Salon, Aragon, & multi alii insignes Doctores affirmat, sed Auctor noster hunc Thesaurum ex æquitate inter venditorem, & emptorem æqualiter diuidendum esse docet: Atsi, aliquis absolutè vellet opinioni D. Thomæ, & aliorum adhærere securus esset in conscientia. *Ibid. resolution.* 15.

Pecunia abscondita, & inuenta, quæ thesaurus non est, quibus reddenda sit.

Pecunia abscondita, & inuenta, quæ propriè thesaurus non est, de cuius possessore adhuc extat memoria illi vel hæredibus, si extant, restituenda est, & si non extant eo modo quo alia bona incerta, reddendam esse docet Rebellius. Sed noster Diana cum Berlichio ait in templo per ministrum Ecclesiæ, vel publicum præconem, vel libellum inuentor proclamari faciat, se inuenisse pecuniam, & vero domino rediturum, quo non comparente licitè potest sibi retinere, nec tenetur alteri tradere licet diues sit; quod factis promulgationibus, affixis schedulis, & si quid aliud addi possit, non fieri inuentoris, sed erogari debere in pauperes piasve causas. *Ibid. resolution.* 16.

Venæ auri, & argenti, & plumbi hodie ex *l. Regni tit.* 13. *libr.* 6. *recopillution* per-

pertinent ad fiscum, & regiam coronam deductis expensis aliqua parte data inuentori, & domino agri vbi plura de hac materia. *Ibid r.17.*

Vena auri ad fiscum pertinent.

Potest à Republica, vel Rege constitui lex iusta, vt omnis Thesaurus etiam repertus in proprio agro alicuius Ciuis pertineat ad Regē si necessitas id postulet: quia licet thesaurus sit primum occupantis secundùm ius naturæ: tamen in quantum communia erunt, possunt appropriari per Principem, prout iudicabitur expedire cōmuni bono: nam quæ iu s nullius bonis sunt, communitatis sunt, debentque bono communi deseruire: & licet hoc videatur durum Lessio, vt thesaurus per legem vel consuetudinem totus applicetur Principi, tamen ipse fatetur hoc non esse improbabile: attamen in quolibet Regno legem receptam, aut legitimam consuetudinem seruandam esse consentaneum est. *Ibid. resol.* 18.

Princeps statuere potest quod thesauri sibi pertineant.

TVTOR, ET CVRATOR.

1 † TVtor est, qui datur orphano impuberi ad tuendam personam, & secundariò etiam bona: Curator verò, qui datur puberi minori ad seruanda bona, & secundario etiam personam †. Vterque potest facere eleemosynam moderatam de rebus minorum, vt dictum est. V. *Eleemosyna. num.* 19.

Tutor, & Curator qui sint.

2 Cœterùm vota minorum ante pubertatem emissa tutor irritare potest, vt dicemus V. *Vot. num.* 26. De curatore autem dubium est, & Suarez *de Relig. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 25. negat; quia gubernatio curatoris est ad bona minoris non ad personam; *leg. in copulandis.* 9. *C. de empt.* tum quia conditio implicita in votis impuberum est, *si placuerit patri, & eo defuncto tutori*: non autem *si placuerit curatori.* Adde quod Alcocer, *in sum. cap.* 16. *concl.* 6. & alii docent neque patrem irritare posse vota filiorum impuberum post pubertatem. Sed ego teneo cum Sanchez. *in sum. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 30. *num.* 5. & aliis, posse, quia pater irritare potest vota, & iuramenta impuberum, etiam post pubertatem, vt *ibidem* dicemus: ergo etiam curator, qui filio puberi loco patris substituitur. Nec refert, quòd curatur detur primaria ad regimen rei familiaris: nam secundario datur etiam personæ. Aduertit etiam Palaus *tom.* 3. *tract.* 15 *disp.* 2. *punct.* 3. §. 3 *num.* 7. quod si mater curatoris officium exercet, idem de ea, ac de aliis dici debet. Secus etiam si puber nullos habeat curatores, vota irritare non posse, qui a vt mater est, nullam filiorum puberum curam exercet. *p.* 6. *tr.* 7. *resol.* 12.

An vterque possit vota irritare.

3 Clerico minori, vel mente capto, tutor, aut curator à iudice Ecclesiastico dari debet. Cabedo *in clem.* 1. *de off. ord. reg.* 4. *fall.* 25. contra Aufrerium *p.* 1. *decis.* 80. *num.* 2. Nota tamen, quod si Clericus minor litigat coram iudice sæculari tamquam actor, is dare ei poterit curatorem, & inuentarium Clerici mortui relinquentis pupillos, à iudice laico faciendum esse. *p.* 1. *t.* 2. *res.* 95.

Et à quo dari debent Clerico minori.

4 De minori 25. annorum qui curatorem haber non potest se obligare absque curatoris consensu, qui non habet potest Robertus *p.* 11. *tr.* 4. *r.* 40

5 Minori 25. annis in integrum restitutio non concedatur sicuti etiam minori iuranti seruare contractum non est danda restitutio in integrum *tractat.* 1. & 3. *ff.* de minoribus *par.* 11. *tractat.* 3. *resolution.* 30. & tutor tenetur de dolo lata, e leue culpa Villalobos, & si inueniatur fidelis in administratione debetur si premium, & si negligens huic cum poterat negotiari, & bon fecit potest pupillo ab eo accipere, §. *pro isto* Hermanus. *par.* 11. *tract.* 7. *resolution* 49.

Digitized by Google

VASA SACRA.

Calix & patena

1 † VAsa sacra sunt Calix, patena, pyxis, & custodia, quæ immediate tangunt sacram synaxim. Ex his, Calix, & patena debent esse consecrata, priusquam in missa inseruire possint †. Sed probabile est, & tutum in praxi, quòd si sacerdos semel in eis non consecratis bona fide celebraret, remaneret consecrata: quemadmodum ait Palaus *de legib. lib.* 2. *disputat. penult. cap. vlt.* remanere reconciliatam Ecclesiam pollutam, si quis in ea celebret. Et ratio est quia vbi semel tangunt corpus, & sanguinem Christi, non possunt esse amplius prophana. Niger. *add. ad Ruiz. p. 6. animad.* 8. *num.* 4. Quamuis contra sentiat Lugo *in 3. p. tom. 2. disput. 20. sect. 4. num. 91. p. 2. t. 14. res. 69. & p. 5. t. 13. res. 60.*

Siquis in eis celebret remanent consecrata.

Et probabile est, quod si nouiter de aurantur, non indigeant noua consecratione.

2 Si calix, & patena nouiter de aurantur, eo quod aurum antiquum vsu consumptum sit, Suarez *in 3. p. tom. 3. disp. 81. sess. 7.* DD. communiter, dicunt, debere iterum consecrari, quia consecratio sic propter contactum, id autem quod in hoc calice proximè tangit, est aurum recens. Contrariam sententiam docuit Coninch. *de sacram. quæst. 83. art. 3. dub. 3. num. 246.* Quam, & si Reginaldus *t. 2. lib. 29. c. 9. sect. 6. nu. 199.* existimauerit periculosam, ego probabilem existimo cum Layman *l. 5. tr. 5. c. 6. n. 7.* quia calix manet, idem ergo manet consecratus, & aurum super additum per super additionem consecratum fuit: sicut cum Ecclesia paulatim efficitur lapides super additi consecratur. Nec verum est quod ait Suarez, autem super additum ratione contractus esse partem principalem calicis: nam si ita esset calix nouiter de auratus non esset idem, qui erat detracto auro destrueretur in ratione sacrificii, sicut destruitur quo ad consecratione Ecclesia si præcipua pars parietis corruit: quæ tam communiter negantur *p. 2. t. 15. r. 1.*

An Pyxis benedici debeat?

3 Pixis non debet necessario benedici, quia nullum ius id strictè præcipit, (& si contrarium non sit minus probabile *p. 10. t. 11. r. 2.* De mappis verò nec omninò certum, an necessario benedici debeant. *Ibi resolution. 5.*) In Pontificali vero eius benedictio ponitur sicut ponuntur, benedictiones campanarum ornamentorum Altari, &c. Ita Vasquez *in 3. p. disput. 235. c. 4. num. 36.* Qui tamen putat, in pyxide poni debere corporale benedictum in quo immediatè Corpus Christi seruetur; quemadmodum seruatur in Missa super Altare, ad representandam sacram syndonem. Sed hoc reprobat Nugnus *in 3. part. tom. 1. quæst. 83. artic. 3. dub. 5.* & consuetudo est in contrarium. Nec paritas obstat; quia plura requirit Sacramenti confectio, quam conseruatio, *part. 2. tract. 15. resolut. 2.*

Aut in ea poni corporale.

Et an sit sacrilegium vasa sacra prohanare.

4 Vasa sacra, & vestes manentes in sua forma, in prophanos vsus conuertere est mortiferum sacrilegium, *c. ligna dist. 1.* Si verò mutetur forma non est amplius consecratus, nam v. g. qui formam amisit, iam non amplius consecratus ergo prophanari potest. Ita *Palaus tom. 2 tract. 8. disp. 1. punct. 6. num. 25.* contra Azorium. *par. 1. lib. 9. c. 9. q. 7.* At decentissimum res semel vsui sacro dicatas, numquam prophano vsui deseruire *p. 5. t. 13. res. 76.* Tangere verò vasa, & vestes sacratas, vt calicem, patenam, & corporale, laicis peccatum est. *p. 16. t. 11. r. 2.*

VENDERE, VENDITOR.

Vendere quid liceat.

1 AN liceat vedere idolum Gentili agnum Iudæo, & similia indifferentia vsuris in malum finem ex castitate, Vide V. *Peccato cooperari* à *num.* 8. Et an liceat vendere vinum per tabernarium, qui fraudat in mensuris,

ftitis,&c. Vide V. *Scandalum n.*20. An Clerici prohiberi possit ne vendant &c. vide V. *Statutum laicale, a n* 5.

Et quibus.

2 † Res vendi debet iusto prætio,& si sit taxatum,eo vendi debet †. Et quidem in *V. Pretium n.*7. diximus taxam victualium factam tempore abundantiæ in annis sterilitatis relaxari debere. Si verò non relaxetur. Salas *de empt. & vend. dub.* 7. *num.* 3. eximat, seruandam esse, sub pœna peccati mortalis ; & obligatione restituendi. Nam cum multi DD. ita asserant,& proinde res sit dubia, obediendum esse Principi, cui in causis dubiis fauendum est. Sed Molina, & PP. Societatis communiter apud Ledesmam *tom.* 3. *tra.* 8. *cap.* 31. *diff.* 19. tenent, pragmaticam factam tempore abundantiæ, non esse seruandam in conscientia tempore sterilitatis: Sed tunc frumentum vendi posse secundum pretium commune & vulgare; quia talis præsumi debet intentio Principis, aliàs non est rationabilis, nec obligat in conscientia. Argumentū supra factum respondetur. Principis esse fauendum in dubiis, non quando opinio contra ipsum est manifestè probabilior, vt in casu nostro. Vide Molfesium *t.* 2. *t.* 12. *c.* 5. *n.* 86. qui tenet, primam opinionem procedere, quando taxatio fit vniuersaliter, & vniformiter habita ratione annorum fertilium, & sterilium secundam verò, quando fit singulis annis *p.* 1. *t.* 8. *r.* 70.

Et quo prætio. An pragmatica facta tempore abundantiæ seruanda sit tempore sterilitatis?

3 Porrò Salas *dub.* 12 *n* 9. docet res cuiuscumque bonitatis, & excellentiæ sint vendi debere prætio taxato, quia Princeps potest,& vult propter commune rebus vnde inæqualibus æquale prætium imponere, alioqui enim omnes dicerent, res suas esse alienis notabiliter meliores. Quæ doctrina vera est, quando excessus, esset modus quia parum pro nihilo reputatur; nam si res esset notabiliter melior rebus aliorum ; quæ prætio taxato communiter vendi solent, probabilior est opinio Molina *tom.* 2. *disputa. sen.* 364. *num.* 11.† Et nouissime Trullench *in decal. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 20. *dub.* 2. *num.* 10. † quod vendi possit supra pretium taxatum : nam sicut vedens triticum v.g. corrosum à vermibus,& notabiliter peius eo quod communiter venditur non potest accipere totum pretium taxatum : ita vendens notabiliter melius, potest aliquid recipere vltra taxam *p.* 1 *t.* 8. *r.* 52.

Et iuxta illam vendi debeant res etiam excellentissimæ in genere?

Nam notabiliter malæ non possunt eo prætio vendi.

4 Aduerte etiam, quod venditor rei taxatæ habentis vitium occultum ob quod sit valdè deterior reliquis, quæ passim venduntur non solum debet descendere pretio pro qualitate defectus, sed etiam secundùm Homobonum *tom.* 2. *tract.* 9 *capit.* 4. *quæstion.* 8. aperire defectum : aliàs si emptor rem illam sit conseruaturus, vel alteri venditurus,& ideò damnificatur, venditorem peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem : si verò emptor rem illa breui sit consumpturus à restitutione excusari. Turrianus verò *in* 2. 2. *disputat.* 58. *dub.* 6. *num.* 1. addit aliam limitationem, nè scilicet sæpius talis venditio fiat, nam damnificarentur alii venditores. Vendentes aliquo vnum dilutum pretio viliori, emptores existimaret pretium decreuisse,& ab aliis putum eodem pretio emera velint. *par.* 1. *tract.* 8. *resol.* 80. Et sub eisdem limitationibus, taceri potest vitium occultum rei non habentis taxam nam in hac quoque venditione adest æqualitas inter contrahentes res enim cum tali vitio supponitur empti vtilis,& pretium non excedit eius valorem. Salas *dub.* 34. *numer.* 5. & alii secus si emptor emat rem illam ad reuendendum, aut explicet, se velle emere vitii expertem, nam in primo casu venditio esset iniqua, quia emptor posset reuendere maiori pretio, quam cum illo vitio valeret : in secundo autem casu conditio non subsistit. Ex quibus infer primò contra Medinam *libr.* 2 *capit.* 14. §. 25 *reg.* 2. iustam esse venditionem vnius rei pro alia, si illa si æquè bona ; vel parum deterior, & sic excusari pharmacopolas dantes vnam medicinam pro alia æquali vel ferè, vt docent, DD. communiter apud Salas *vbi supra.* Infer secundò, sutorem non teneri emptori manifestare, quod calcei sint ex corio debiliori teneri : tamen pretium minorare, quod tamen in praxi putat Filiucius seruari non posse *tom.* 2. *tractat.* 35. *cap.* 6. *nu.* 126.

Et si vitium est occultum venditor non solum pretium minuere;

Sed etiam tenetur reuelare delictum.

KKK 4 quia

quia omnes eodem pretio vendi solent. Secus si corium esset adustum. Tertiò, nec mercatorem explicare teneri, si galerus non est consuetæ durationis vel splendoris, sed paulò minoris. Mo lina *tom.2.tract.2.disput.353.num.22.* Et ratio horum omnium est sup radicta, quia venditur res vtilis prætio iusto, & sic talis occultatio vitii non est dolosa, nec facit contractum inuoluntarium. *par.1.tr.8.res.39.*

Vnde per locum à contrario videtur sequi quod vino generosissimo addi potest tantum aquæ, quod sufficiat ad æquiparandum illud ordinario, quo passim venditur.

5 Quòd si habeat vinum adeò generosum per magnam aquæ accessionem, vino ordinario, quod passim venditur, æquale fiat. Rebellius *par. 2. lib. 9.num.17.* & alii dicunt, ita dilutum pretio taxato vendi non posse: quia pretia imponuntur rebus puris, & naturalibus, & qui vendit plus vinum dilutum, vendit plus vini quam habeat, ait Azorius *par. 3. lib.8.cap.23. quest.3.* si enim habet tres amphoras, vendit, v.g. quatuor. Sed contraria sententia Lessii est probabilior, nam nulla iniuria in tali venditione irrogatur emptori cui venditor non tenetur tradere res melioris conditionis iis, quæ passim venduntur, & cum æstimatio rei desumatur per ordinem ad vsus humanos. & tale vinum æquè, ac reliqua, humano vsui vtile sit, eodem cum illis pretio vendi potest. Vide illum. *lib.2 cap. 21. dub.11. num. 82.par.1.t.8, res.51.*

Et macellarii vendere possint carnes electas pretio cariori.

6 Macellarii vendentes carnes electas pretio maiori, & deteriores pretio taxato, peccant, & tenentur ad restitutionem. Et idem dic de venditoribus fructuum, &c. si illos separent eodem modo. Filliucius *t.2.t.35.c.4.n. 88.* Et ratio est, quia taxa facta est pro carnibus, & fructibus permistim, etiam si sit modicus excessus in bonitate. Quod autem ait Molfes. *tom.2.tract.12.c.5.num. 89.* excusari ratione damni, quod sustinent in vendendo res deteriores minori pretio: non satisfacit: nam communiter macellarii vendunt carnes residuas pretio taxato, & si aliquando minus vendunt, longe maior excessum est pretii carnis electæ, quod præcipiũt. Possunt verò aliquid plus accipere ratione gratitudinis, pro facilitate, & bona voluntatem in vendendo, vt ait Rodriquez *summ. tomo.4.cap.172.num.1.* Sed communiter emptores excessum non dant gratis, sed quia taliter obsonia non haberent. Aduerte autem cum Graffio, sic vendentes peccare mortaliter, quia quam excessus sit modicus intentio tamen est accipiendi quantitatem notabilem *par.1.tract.8.resol.35.*

Sed negandum est.

Secus dicendum, si quid venditori detur supra pretium ex liberalitate.

7 Contra verò: quia in domibus virorum nobilium ludentes dant famulis, seu reuera dominis, pecuniam pro chartis, candelis, aqua frigida, &c. scientes valere minus, nec petunt excessum, nec vlla interuenit fraus, &c. censentur excessum liberaliter illis dare, quamquam enim Lessius *lib. 2. cap.21. dub.4. nu.37.* & alii dicant, non præsumi donationem, nisi inter vendentes, & ementes aliqua coniunctio sanguinis intercedat, tales nihilominus sunt amici dominorum, quorum seruis, vel quibus per seruos excessum dimittunt, & prætereà nobiles, ac proinde naturaliter munifici, & liberales. Sà V. *venditio.* & aliis *p.5.tr.14.res.39.*

8 Consuetudinem seu priuilegium populi Panormitani de vendendo vinum è suis vineis recollectum supra taxam benè, moderauit Illust. Senatu. Vide V. *Priuilegium num.8.*

Si quis sciat, diminuendam esse taxam alicuius rei posset illam vendere.

9 Senatus ciuitatis, vel consiliarii Regis, scientes breui diminuendam esse taxam alicuius rei non possunt secundùm Molinam *tom.2.tract.2. disp.254.* rei talis, quam apud se habent, venditionem anticipare, quia non possit vti suo munere in damnum exterorum: cum ratione officii eorum vtilitati consulere debeant. Sed Turrianus in *2.2.tom.2.disp.19.dub 3.num 7.* probabiliter docet, posse, (dummodo absque vlla fraude venditioni exponant, nec legis publicationem malitiosè differant, vt interim vendant omnes suas merces) quia & venduut pretio communi, & ratione officii non obligantur ad non vendendum eo tempore pretio communi, aut manifestandum futuram legis promulgationem tempus *p.1.t.8.res.42.*

Siue sit persona publica.

10 Ex

Digitized by Google

10 Ex quibus satis liquet, posse id facere personas priuatas, si eis futuram taxæ diminutionem scire contingat. non solùm si sciant, emptorem emere, vt statim consumat, vt ait Valentia *tom. 3. disp. 5. quæst. 20. punct. 5. ad* 3. sed etiam contra ipsum si sciant, emere, vt seruet & reuendat; quia vtuntur iure suo. Turrianus *num. 5. p. 1. t. 8. resol. 40. & 45. §. Et ratio.*

siue priuatæ. Quæ nec tenetur id interrogantibus asserere.

11 Immò venditor, rogatus de futura copia mercium, de tritici vel monetæ diminutione, discessu proregis, &c. potest sine mortali, & onere restitutionis dicere, se nescire, vel negatiuè respondere, vt suas merces carius vendat sine mortali: quia non tenetur ex iustitia veritatem manifestare. & ideò tale mendacium est officiosum, non perniciosum; cum præsertim ipse non vendat res suas pluris, quàm pretio currenti. Et licèt vtatur malo medio, scilicet mendacio, non tamen peccat contra iustitiam, sed contra veritatem, & aliquando contra charitatem, si emptorem in extremam vel grauem necessitatem, quæ sibi non imminet, præuideat incursum. id tamen rariùs accidit. Salas *dub. 23. num. 2. p. 1. t. 8. res. 46.*

12 Licitum est, vendere res anticipatè certo pretio inter contrahentes statuto, vel pretio currente tempore contractus, quando dubium est, num taxa imponenda erit maior: vel minor. nam sic venditor & emptor sunt paris conditionis, quia vterque lucrari potest & perdere. Azorius *p. 3. lib. 8. cap. 9. qu. 4.* Nec obstant in nostro Regno pragmaticæ 1. 2. 3. & 4. *tom* 1. *tit.* 61. id prohibentes; quia fundantur in præsumptione fraudis, quæ si cessat non vrgent. *p. 3. t. 5. resolut.* 115.

Et vendere ante taxam pretio statuto inter partes, non est illicitum.

13 Quando res non habent pretium legale, vendi debent pretio naturali, quod crescit & decrescit ex multis capitibus, vt diximus V. *Pretium*. Et inter alia ex modo vendendi Et sic sub hasta vendi possunt res pluris, quàm aliàs valerent, & secundùm aliquos, toto eo pretio, quod, seclusis fraudibus, extorqueri potest. Vide ibi *num* 5.

Res, quæ non taxantur, vendi debent pretio naturali.

14 Quando pretium rerum crescit ex monopolio aliorum, nec ipsi monopolæ, nec alij eo pretio vendere possunt, quia non potest idem pretium simul & semel esse iniustum pro auctoribus monopolij, ac iustum pro alijs. Rebellius *p. 2. lib. 9. qu. 7. num. 5.* Sed contrarium etiam probabiliter docuit Reginaldus *tom. 2. lib. 25. cap. 22. num.* 330. quia mercator, qui non fuit auctor monopolij, vendit pretio communi, quod proinde iustum est, quamuis creuerit fraudibus aliorum. *p. 1. t. 8. resolut.* 24.

Non tamen altero ex monopolio.

15 Probabile est, vendentem domum vel feudum pretio credito, non posse sibi fructus reseruare, quousque pretij complementum obtineat; nam dum ... tra nsfertur dominium rei, res debet fructificare domino suo; cuius periculo subsistit. Adde, quòd in hoc casu venditor aliquid acciperet ratione dilatæ solutionis, quod est vsura. Syluester. V. *vsura quæst.* 11. & alij canonistæ, & PP. Societatis pœnitentiarij apud S. Petrum, teste Antonuccio *lib. 5. c.* 21. Sed contrarium quoque est probabile, illudque docent Sanchez *opusc. tom.* 1 *lib.* 1. *c.* 7. *dub.* 21. *num.* 3. Medina *in leg. toleti p. 2. fund* 2. *num.* 12. & alij, quia tales fructus non sumuntur vt lucrum pretii non soluti, sed ad seruandam æqualitatem inter emptorem & venditorem: nam cum venditor non teneatur tradere rem pretio non soluto, potest compensationem accipere eius, quod iustè sibi competebat: vt sicut ipse impleuit tradendo rem, ita emptor impleat tradendo pretium, vel fructus rei receptæ. *p. 4. t. 4. resolut.* 139.

An venditor domus possit sibi reseruare fructus, donec sibi soluatur pretium?

16 Potest quis rem creditor vendens, aliquid plus accipere ratione periculi, si sit verum & graue. Vide V. *Mutuum, num.* 15.

Et ratione periculi aliquid plus accipere?

17 Hinc ait Megala *cons.* 70. licitum esse vendere equum, torquem aureum, vel aliquid aliud supra iustum pretium, cum hoc, quod soluendum sit, cùm primum emptor vxorem duxerit. Licere inquam, ratione periculi, quod in eo maximè consistit, quòd conditio adimplenda pro soluendo pretio, in simplici emptoris voluntate sit posita. Ait tamen, ad hunc contractum quin-

Vt cum venditur aliquid soluto, soluendum, cum primum vxorem duxerit.

que

quæ conditiones requiri. Prima, vt periculum sit reale, non imaginarium. Secunda, vt sit graue. Tertia, vt fiat sine scandalo ob suspicionem palliandi vsuram. Quarta, vt manifestetur emptori, quòd ipse emit supra iustum pretium propter periculum. Quinta, vt excessus pretij sit proportionatus periculo. *p. 7. t. 8. resolut.* 38.

Vel etiam secluso periculo, ratione lucri cessantis, & damni emergentis?

18 Merces verò, quæ pretio credito communiter pluris venduntur, etiam secluso periculo pluris vendi possent: tum ratione lucri cessantis, seu damni emergentis; tum quia in tali venditione illud est iustum pretium ex communi ementium & vendentium consuetudine. Sà *V. Venditio, num. 7.* & alij. *p. 1. t. 8. resolut.* 21. Adde etiam quia eo modo plures emptores inueniuntur. *p. 10. tr. 12. resolut.* 28.

VENDITOR non tradens emptori rem statuto tempore, ad quid tenetur?

19 Venditor, qui non tradit emptori rem venditam tempore determinato, in foro externo tenetur solùm de damno emergente intrinseco, vt si res deterior sit facta, vel minoris pretij. & sic non tradens frumentum venditum tempore statuto, tenetur restituere excessum pretij, quo decreuit à die, quo obligatur vsque ad diem consignationis, vt ait Megala *in 2. l. lib. 2. c. 6. qu. 1. num. 37. ex l. sterilis, §. cum per venditorem ff. de actioni. empti.* At in foro conscientiæ tenetur etiam de damno extrinseco, & accidentali, vt si ex defectu illius rei, mortua sint sibi mancipia, &c. Nam venditor est causa damni, ob iniustam retentionem, si culpabiliter tradere omisit, & si adest pactum, etiam si sine culpa. Ita Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 13. num.* 102. contra Molinam *tom. 2. t. 2. disput. 368. num. 10. p. 3. t. 5. resolut.* 113.

Damnum rei venditæ competit emptori.

20 Damnum rei venditæ competit emptori, si non contra consportatum, etiam si pro ea non soluisset pretium, dummodo damnum rei non succedat culpa venditoris retardando traditionem communiter legistæ, si res vendita est sub conditione commodum & incommodum pendente conditione est venditoris, sic etiam si gustandam vel mensurandam dedit. Silu. & idem currit de rebus indeterminatis. Hurtadus, si venditur res absq; vlla terminatione idest de quibus habes si omnia pereant teneris ad damna, sed si sub aliqua determinatione venditio est instituta ex his formentis congregatis debes ex omnibus assumere vt ab obligatione excuseris Gomez & alij: ad vertendum periculum rei indeterminatæ in indiuiduo est venditoris, pretium vero emptoris, & si res venditor ad corpus vt est dolium vini ante traditionem perit emptori, si ad mensuram venditori. quando ex certo numero venditor vt ouis cum disiunctione hanc, vel illam perit venditori, sed si omnes pereant vna perit emptori, & tenetur soluere, & si non accepit Cast. at si venditor domus vel seruus & incendio pereat vel moriatur post perfectam venditionem emptori pereunt, & si aliquod fundum accrescat alluuione emptori crescit Michus, *par. 11. tra. 7. resolut.* 32.

Alia curiosa pro hac materia.

Alia ratio datæ venditæ ad corpus quam ad mensuram.

Sit de domo & seruo.

Sit etiam de fructibus pendentibus, & non apparentibus.

21 Fructus pendentes & apparentes tempore venditionis pertinent ad emptorem & pretium eodem tempore conditionis constitutum, non apparentes pertinent ad emptorem soluto pretio, vel saltem accepto pro soluto, & ad certum diem dilato quo non soluto emptor tenetur vsuras ante quantos fructus, quos tempore moræ recepit & alia Curiosa inuenies de hac materia: *par. 11. tract. 7. resolut.* 33.

Et ad quid emptor tempore statuto non soluens?

22 Similiter, si emens pretio credito, statuto tempore culpabiliter non soluit, tenetur in conscientia ad lucrum cessans & damnum emergens, fructus autem pretij non potest venditor ab eo exigere: nam hoc esset vsura, quæ est intrinsecè mala. Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 13. num.* 109. Quamuis Rebellius *p. 2. lib. 9. qu. 16. sect. 1. num. 12.* probabiliter etiam doceat, exigere posse, in pœnam culpabilis moræ, cū proportione, &c. *ex l. vlt. ff. de periculo, & l. curabit, ff. de act. empt.* quæ talē actionem concedere potuerunt venditori, ad vitandam negligentiam emptoris. Sed is non tenetur in conscientia ante sententiam iudicis. *p. 3. t. 5. resolut.* 114.

23 Petes

23 Petes hic: An officia sæcularia vendi possint? Turrianus *disput.* 23. *dub.* 2 *num.* 5. & alij negatiuè respondent, quia Principi ius est, ad distribuendam officia dignioribus, vel dignis, non ad vendenda. Sic enim præsumitur ius accepisse à Republica. Et sanè sic practicari deberet; quia plerumque venduntur indignis, qui vt pretium recuperent, non administrant vt debent, sed multa iniustè extorquent. Accedit, quod ex tali venditione homines magis prouocantur ad acquirendas pecunias, quam ad studia litterarum & probitatis. Posse tamen talis venditio aliquando iustificari ob Reip. necessitatem, vel vtilitatem, quando videlicet summa conflanda esset, quæ aliunde haberi non posset; dummodo vendantur personis saltem dignis, & pretio moderato. Lessius. *lib.* 2. *c.* 32. *dub.* 4. *num.* 29. & plerique alij Azorius *tom.* 3. *lib.* 8. *c.* 7. *q.* 3. videtur non damnare talem venditionem, etiam extra necessitatem & regulariter, si vendantur dignis, probabiliter bene ministraturis, pretio moderato, taxenturque pretia pro laboribus & operibus. nam sic metu amittendi officium simul & pretium bene ministrabunt, & Princeps poterit eos delinquentes facilius amouere, quàm si gratis dedisset. *p.* 3. *t.* 5. *resolut.* 108. Adde, quod Rex potest licitè vendere aliquem Statum cum administratione iustitiæ, sicut quælibet Respublica, ex quo benè infertur, quod vendere possit officia. *p.* 6. *t.* 6 *resolut.* 3. §. *Dico secundò.* **OFFICIA** sæcularia possunt vendi.

24 Porrò non statim ac (ait Malderus *in* 2. 2. *tract.* 9. *c.* 1. *dub.* 5.) quis habet à Rege facultatem officia transferendi potest illa vendere. sed debet accedere expressa, vel tacita licentia vendendi, quam censeretur habere is, qui vendere solet; aut patet, cui concederetur facultas transferendi officium in vnum ex suis, qui sibi placuerit. nam nunc videretur reseruare posse alijs filijs pensionem, Item, si Rex (inquit Azorius q. 6.) officia traderet feminis, aut viris nobilibus, quos scit non obituros per se. Sed si quis absque vlla Regis facultate vendendi, vendat officia, quæ transferre potest, absque detrimento Reipublicæ, Sotus apud Salonium *in* 2. 2. *to.* 1. *qu.* 63. *art.* 2. *contr.* 8. *concl.* 4. sentit, peccare tantùm venialiter. Et quidquid sit de peccato, certè non teneretur ad restitutionem pretij. Ledesma *to.* 2. *t.* 7. *c.* 1. *concl.* 25 *p.* 3. *t.* 5. *resolut.* 109. † Sed peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri, docet nouissimè de Proregibus *in p.* 6. Vide in V. *Prorex, num.* 4. † **Sed non ab eo, qui habet facultatem ea conferendi delegatâ.**

25 Petes iterum: An liceat vendere agnus Dei? Respondeo. Vide V. *Agnus Dei.* Pensiones sine licentia Summi Pontificis vendi non possunt. *p.* 10. *t.* 16. *resolut.* 94. §. *Sed quid.*

VESTES SACERDOTALES.

1 † Vestes Sacerdotales pro celebrando sunt Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Casula, † Et quidem Amictus, & Alba esse debent ex lino: cætera indumenta esse possunt ex quacumque materia. Nec multum refert, cuius sint coloris: ordinario enim Missalis est directiua, non præceptiua. Homob. *p.* 1. *t.* 14. *c.* 15. *qu.* 144. Rursus, Stola seruire potest Manipulo, & è conuerso, quia talia indumenta non habent determinatam figuram. Villalobos *p.* 1. *t.* 8. *dub.* 28. *num.* 3. *p.* 2. *t.* 14. *res.* 57. §. *Nota verò, & Nota etiam.* **VESTIUM** sacerdotalium numerus. **Materia. Color. Figura.**

2 Debent autem sacræ vestes esse benedictæ. Sed Casula, Manipulum, & Stola ex vna parte benedictæ, possunt seruire ex vtraque. Nec consecrationis formam amittunt, si pars aliqua non sacrata illis cum filo prophano suatur, vel scindantur aliquanto nisi ad proprium vsum fiant ineptæ. Azor. *p.* 1. *lib.* 10. *c.* 28. *q.* 10. *ibid.* §. *Nota quartò.* **Benedictio.**

3 Cingulum non amittit benedictionem, si frangitur in duas partes ad cingendum sufficientes. *p.* 2. *t.* 14. *res.* 57. §. *Nota tertiò.* Et si neutra sufficiat, possunt necti, & vsurpari. Marchantius *t.* 4. *qq. pastor. c.* 3. *qu.* 2. qui testatur de praxi, quamuis **An Cingulum fractum necti possit, & vsurpari.**

quamuis contrarium doceat Eminentissimus Lugo de *de sacr. Euch. disp. 20. sect. 4. num. 100. ibid. & t. 15. res. 4. p. 5. t. 13. res. 92.*

Et an vsurpari possit non benedictum?

4 Deficiente benedicto, vsurpari potest Cingulum non benedictum, si sacerdos pauper velit celebrare pro eleemosyna, vel ad superandas tentationes, aut ex feruore deuotionis, vel alia suppetat iusta causa. *p. 2. t. 14. resol. 68.* in fine. In necessitate verò, vt adimplendum præceptum in die festo, secundum Llamas *p. 3. c. 5. § 16.* Sacerdos semel, vel bis celebrare potest absque Stola, Manipulo, vel alio quouis indumento non benedicto. Extra prædictos casus, omnes fatentur fieri non posse sine mortali. Vide Nugnum *in 3. p. tom. 1 qu. 83. art. 3. dub. vlt. in fine. p 2. t. 14. resolut. 53.* Nihilominus probabilis est sententia Enriquez *lib. 9. c. 29. num. 5. in gl. lit. A. & B.* quod vti Cingulo non benedicto extra necessitatem, sit solum veniale, ex paruitate materiæ, quia Cingulum non est indumentum, sed ligamen indumentorum. Nec obstat, quòd in Missali posita sit Cinguli benedictio; nam ibi etiam ponitur benedictio Missalis, & aliorum librorum Ecclesiasticorum, & tamen non est mortale, celebrare cum Missali non benedicto. *p. 2. t. 14. resol. 68. & p. 5. t. 5. resolut. 62.*

Saltē in necessitate.

Aut celebrari sine aliqua omnino veste. Vel omnibus.

5 Celebrare omnino sine aliqua veste sacra, vt sine Manipulo, aut Stola extra necessitatem, est mortale. Et Filliucius *tom. 1. t. 5. c. 5. n. 149.* non admittit paruitatem materiæ. Sed ego puto, non esse mortale celebrare sine Cingulo, dummodo aliquid aliud eius vicem gerat. Et hoc ex paruitate materiæ. Non licere, sine omni veste, aut cum vestibus nimium sordidis, in aliquo casu celebrare, etiam ob periculum mortis, saltem si immineat in contemptum fidei, docuimus V. *Metus num. 3. p 2. t. 14. res. 57. & p. 5. t. 5. resolut. 61.*

6 Vestes sacræ, amissa forma, possunt sine mortali prophanos vsus conuerti, sed diceret non conuertere. Vide supra V. *Vasa sacra, num. 5.*

VICARIVS.

Episcopi.

VICARIVS Episcopi an significet Vicariū omnis habentis iurisdictionem Episcopalem?

1 PEr Vicarium Episcopi intelligit Ochagauia *de sacram. t. 4. qu. 11. num. 23.* Vicarium habentis iurisdictionem Episcopalem, quales sunt quidam Abbates. Item Vicarium Episcopi electi & confirmati, sed nondum consecrati, & Vicarium Capituli sed vacante: quos proinde omnes cognoscere posse de caussis delegatis Vicario generali Episcopi, & exequi dispensationes in matrimonij impedimentis, & litteris in forma *dignum*, quæ Vicario Episcopi committi solent. Sed de hoc vide *num. 4. p. 5. t. 14. resolut. 29.*

Et dispensare possit in denunciationibus matrimonij?

2 Vicarius Episcopi, secundum Sanchez *de matrim. tomo 1. lib. 3. disput. 7. num. 11.* dispensare potest, vt denunciationes matrimonij ex iusta causa omittantur, nisi sibi hanc facultatem Episcopus reseruauerit: quia hæc potestas à Tridentino conceditur Ordinario, qualis est Vicarius. Sed contrarium tenendum est cum Pontio *lib. 5. cap. 31.* quod declarauit sacra Congregatio apud Enriquez *lib. 11. c. 5. num. 5.* Et certè si Tridentinum hanc facultatem commisisset Vicario, nec ei posset impediri ab Episcopo, vt ait Sanchez *p. 3. t. 4. resolut. 238.* Non potest dispensare in casibus Papalibus, in quibus potest Episcopus, nisi de speciali commissione, nec per Bullam Cruciatæ, quod iam prohibitum est Regularibus. Diana, & alij. *p. 9. t. 6. resolut. 56.*

Vicarius non potest sine licentia speciali Episcopi.

3 Vicariatus Episcopi non est beneficium, & ideò in illius emptione & venditione non incurruntur pœnæ simoniæ, de quibus V. *Simonia, nu. 2. & 4.*

Et comprehendatur sub nomine Episcopi in Decreto Conc. Trident.

4 An verò Vicarius Generalis comprehendatur sub nomine Episcopi in Decreto Concil. Trid. *capit. 6. sess. 24. de reform.* videtur affirmare Sayrus *de cens. lib. 4. cap. 17. num. 19.* & Victorellus *in Notis ad Toletum lib. 1. cap. 46.* Sed hoc refellit ex Sacra Congregatione P. Thesaurus *in praxi de pœnis.*

p. 1. cap.

*p.1.cap.24.verf.Respondeo.*3.in fiue,nisi specialiter ab Episcopo facultas committatur,*p.7..tr.4.r.5.§. An vero.*

5 An item Vicarius,præcedat Archidiaconum,controuersa est quæstio,& non desunt pro vtraque parte argumenta: Sed tamen communis sententia stat pro Vicario, quam tuetur Valenzuela *tom. 2.consf.*101.*num.*30.*& seq.* & alii. Immo Sbrozzius *lib.2.q.29.num.*5. ampliat. Etiamsi Archidiaconus haberet Priuilegium obtinendi primam sedem post Episcopum, & *num.*4. ampliat vt non solum debeat præcedere Archidiaconum, verum etiam Abbates, Archipresbyteros,Canonicos,& alios Prælatos Episcopo inferiores: & *num.* 11. præcedit Canonicos etiam Episcopos in sedendo: ambulando,& in processionibus, etiam presente Episcopo,nisi esset Canonicus,quia tunc sedebit, in loco suo, *num.*17. & quod Gubernatorem,vulgò Capitaneum, in functionibus Ecclesiasticis. Vicarius Episcopi præcedat,tenet Aloys. Ric. *in praxi for. Eccles. decis.*580.*in prima edit.& res.*555.*in secunda edit.* Sed de materia præcedentiæ lege allegationes Ioan.Baptistæ,Laurea,Aleg.51.*&*.52.*p.* 7. *tr.* 10. *res.*27. De eius præcedentia varia.

Vicarii episcopalis potestas est ordinaria,ideòque venit nomine ordinarii in his,quæ veniunt ex generali commissione vicariatus *p.*10.*t.*15. *res.*31.*§.Verum* Probabile autem est non posse amoueri ad libitum, nec amotum per creationem secundi Vicarii.*p.*10.*t.*15.*res.*24.

Vicarius Episcopi non potest facere concursum ab beneficia speciali mandato *p.*10.*t.*15.*res.*23. Potest tamen ei comitti potestas conferendi beneficia, etiamsi sit tantum Vicarius in spirtualibus. *Ibid.§.Sed si quis.*

VICARIVS.

Capituli.

6 Vicarius Capituli sede vacante secundum Ochagauiam *de sacra.tract.* 4.*quest.*11.*num.*23.succedit in omni iurisdictione ordinaria Vicarii Episcopi ac proinde exequi potest dispensationes in impedimentis matrimonii,& litteras in forma *Dignum.*quæ Vicario Episcopi committi solent. Contrarium docet Garzias *de benefic.tomo* 2.*par.*6.*cap.*2.*à n.*45.quia vsus Curiæ, & Cancellariæ habet,sede Episcopale vacante non dirigere litteras in forma *Dignum*,Vicario Capituli quia non confidit de illo, sed Vicario Episcopi vicinioris.Et sic sacra Congregatio die 24. Maii 1621. declarauit dispensationes matrimoniales directas Episcopo,& eius Vicario generali, si sedes vacare contingat non posse per Vicarium capitularem expediri. Et iterum die 2. Augusti 1631.censuit:Capitulum,seu eius Vicarium non posse exequi commissiones Apostolicas in forma *Dignum*,& alias directas Episcopo, vel eius Vicario generali,intuitu officii vel sub nomine dignitatis. Et hæc omnia docet Barbosa *de iur. Eccles.lib.*1.*c.*32.*nu.*57. Quamquam obseruet Ganantus *Enchir.v.Capitulum sede vacante num.*55. sacram Congregationem Episcoporum die 5.Februarii 1601. declarasse. Vicarium Capituli posse exequi litteras directas ad Vicarium Episcopi sub nomine Vicarii. die 10. Aprilis 1615. Vicarium Capituli posse exequi litteras. Et Congregationis directas Episcopo defuncto, & ab eo non executas *p.* 5.*tractat.*14.*resolution.* 29. Non posse auté punire Regulares prædicantes prædicant in Ecclesiis sine licentia,& benedictione,docet Pater de Bellis *in Alleg. Hispano idiomate cōscripta§.* 1.*n.*5 quia non succedit in iurisdictione delegata Episcopi *p.*7.*t.*12.*res.*26. Nec potest suspendere,& ordinare,ne aliquis Regularis amplius prædicet. Idem Pater, de Bellis *eitatus par.*1.*asser.*1.*num* 5.*& seqq.* & Dordonus *in consf.Reg.* 36.*num.*24. *ibi resolution.*27. Nec item potest visitare Monasterium Monialium exempta- An Vicarius Capituli succedat in omni iurisdictione Vicarii Episcopi.

ptarum, & Sedi Apoſtolicæ ſubiectarum. Steph. Bau. *in Theolog. mor. p. 1. t. 11. q.* 24. Non enim ſuccedit Epiſcopo in his, quæ illi competunt tanquam ſedis Apoſtolicæ delegato. *ibid. reſ.* 28. Nec etiam degradare poteſt. Etſi ferre poſſit ſententiam degradationis. *p.* 10. *t.* 11 *reſ.* 51.

Et in omni iuriſdictione Capituli abſque ſpeciali commiſſione.

7 Succedit etiam, ſecundum Genuenſem, quem citat & ſequitur Garzias *de beneſ. tomo* 1. *p.* 5. *cap.* 7. *num.* 25. in omni iuriſdictione Capituli abſque ſpeciali mandato, aut commiſſione, etiam quoad ea, quæ ad Vicarium Epiſcopi abſque commiſſione non tranſeunt. Nam cum Tridentinum arctet Capitulum ad conſtituendum Vicarium, qui totam iuriſdictionem adminiſtret; eo ipſo, quod Vicarium eligitur totam Capituli iuriſdictionem recipit, à quo proinde nec vlla cauſa alteri delegari poteſt. Sed alij cenſent; iuriſdictionem Vicarij eſſe cumulatiuam, quoad Capitulum: nam ita erat de iure antiquo quemadmodum poteſtas Vicarij Epiſcopi, cui in iuriſdictione ſuccedit Capitulum iure ordinario, exceptis certis caſibus: nec Tridentinum in hoc aliquid innouauit, ſed ſolùm arctauit Capitulum ad eligendum Vicarium infra octiduum, quod elapſo poteſtas eligendi deuoluatur ad Metropolitanum. Ex quibus ſequitur, poſſe Capitulum aliquas cauſas delegare, & in eius Vicarium non tranſire maiorem poteſtatem, quam quæ ideſt Vicario Epiſcopi, ac proinde non poſſe ſine ſpeciali mandato diſpenſare in caſibus, in quibus diſpenſat Epiſcopus. Et denique Capitulum reſtringere poſſe iuriſdictionem Vicarij, quandocunq; ſibi libuerit. Merola *tomo* 3. *diſput.* 7. *dub.* 25. *à num.* 252. *p.* 6. *t.* 7. *reſ.* 41.

Nec à Capitulo reuocari poſsit abſque iuſta cauſa,

8 Verùm, Capitulum ſecundum Zipæum *lib.* 3. *tit. Ne ſede vacante, num.* 4. non poteſt ad libitum, & abſque iuſta cauſa Vicarium reuocare. Et ſic aiunt, reſcripſiſſe ſacram Congregationem; quia reuocare aliquem ab officio, maxima pœna eſt, *libr.* 2. *de off. procur.* Sed affirmatiuam ſententiam tenet Azorius *tomo* 2. *lib.* 3. *cap.* 38. *qu.* 18. & Gallettus *Marg. v. Vicarius, num.* 3. teſtatur, ita declaraſſe ſacram Congregationem. Sed in hoc caſu teneretur Capitulum alium Vicarium intra octo dies inſtituere, aliàs Ius inſtituendi deuolueretur ad Metropolitanum, vel, ſi ipſum ſit Metropolitanus, ad Epiſcopum antiquiorem. *p.* 3. *t.* 6. *reſ.* 27.

VICARIVS

Cardinalis.

Quid de Vicario Cardinalis.

9 SI Cardinalis ſuo Vicario generali dederit facultatem conferendi beneficia, hic poteſt ſecundum Germonium *de Indulgen.* §. *tibi num.* 85. illa conferre extra diœceſim. Sed Maſſobrius *praxi* 26. *dub.* 6. *num.* 6. id verum putat, ſi Cardinalis reperiatur in Curia Romana, aut abſit à Curia & diœceſi cum licentia Papæ, minimè verò ſi abſit ſine licentia: quia tunc ipſe Cardinalis conferre non poſſet, & nemo dat quod non habet Canon. *Dabertum* 1. *qu.* 7. facit *c. nemo* 79. *de reg. iur. in* 6. *p.* 5. *t.* 2. *reſ.* 43.

VICARIVS

& Conuentus.

QVANDONAM Vicarius Conuentus poſsit dare facultatem reſeruatorum?

10 VIcarius domus Religioſæ, abſente ſuperiore per vnum diem naturalem, poteſt ſecundùm Peyrinum *in priu. tom.* 1 *conſt* 4. *Sixti V.* §. 6. *nu.* 16. concedere facultatem abſoluendi reſeruata; quia eſt abſolutus Superior, ac proinde habere debet omnia neceſſaria ad adminiſtrationem, & ſic poteſtatem ſpiritualem. Neque enim diù Religioſus in malo ſtatu detinendus eſt. Sed hæc opinio

Digitized by Google

opinio non procedit, si superior eodem die fit reuersurus, aut si subditus de industria Confessionem sine causa distulisset ad illum diem, vel denique in ea religione, vbi contrarium statutum sit. *p.3.t.2.res.28.*

11 Potest etiam ipse Vicarius in tali casu Confessarium extrà Religionem eligere, ex priuileg. cap. *ne pro dilatione*, vt dictum est V. *Prælati*. Minimè verò superior e præsente, nam tunc potest verè dici Prælatus exemptus. Contra Pasqualigum *decis.* 103. *nu.* 2. Immò Bordonus *res.* 34. *nu.* 30. nec absente superiore, tali priuilegio frui cum posse permittit. *p.6.t.8.res.15.* — *Et Confessarium extra Religionem eligere.*

VIDVA.

1 † Vidua dicitur non solùm, quæ nupta esse desijt, sed etiam quæ numquam nupta fuit, vel maritum habet inhabilem, idem damnatum ad perpetuum carcerem. Et sic Baldus *C. ad l. fla. de pla. per quam nu.* tenet, priuilegijs viduæ gaudere inutiliter nuptam. † — *VIDVA quæ dicatur.*

2 Inter alia viduæ priuilegia illud est, quod potest conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico, quod etiam habet pupillus, orphanus, & omnes personæ miserabiles, ex *c. super quibusdam, de verb. signif.* Cenedus *qq. can. qu.* 14. *num.* 4. & alij. Sed hoc conceditur viduæ & pupillo pauperibus, non autem diuitibus. *p.4.t.1.res.90.* — *Et quæ habeat priuilegia.*

3 An ex Monialibus vidua eligi possit in Abbatissam, vide V. *Abbatissa*, *num.* 2.

4 An viduæ licitum sit delectari de copula matrimoniali præterita, Vide V. *Delectatio morosa, num.* 8.

5 Viduæ Comitissæ, Marchionissæ, Ducissæ, & Principissæ an teneantur pro sumenda Bulla Cruciatæ soluere decem tarenos, vide V. *Bulla Cruciata*, *num.* 83.

VITAM

Exponere.

† Verbo *Occidere semetipsum* dictum est, nemini & in nullo casu licere, directè, seipsum occidere, quamuis in aliquo casu possit quis permittere sibi mortem inferri ex iusta causa. Nunc videndum, aut ex aliqua causa quis periculo vitam exponere possit, aut etiam debeat. — *VITAM exponere tenetur homo.*

1 Igitur primò, potest & tenetur homo propriam vitam exponere pro salute Reipublicæ & bono communi. Et sic innocens, si peteretur ab hostibus obsidentibus ciuitatem, teneretur se prodere, & vitam exponere pro ciuitatis salute. Vide V. *Occidere, num.* 30. † — *Pro salute temporali reipublicæ.*

2 Secundò tenetur homo vitam naturalem exponere pro subleuanda extrema necessitate spirituali proximi, nisi ipse timeat amittere Dei gratiam & amicitiam, terrore videlicet cruciatuum, aut nisi quis teneatur strictiori vinculo alijs proximus, qui, illo vita functo, magnum forent subituri discrimen. Villalobos *tom.* 3. *tract.* 3. *diff.* 7. *num.* 7. *p.5.t.13.res.23.* — *Et spirituali proximi. In extrema necessitate.*

3 Cœterùm Valentia *tom.* 3. *disputat.* 3. *qu.* 4. *punct.* 3. extremam necessitatem spiritualem proximi vrgere putat, quoties aliquis non potest, nisi cum graui difficultate, vitare mortem æternam, quamuis physicè possit. *part.* 4. *t.* 13. *resolut.* 24. Vt si quis (ait ipse *punct.* 6. *post* 5. *concl.*) seducatur ab hæretico, sed vincibiliter veritatem ignoret; aut quis exerceat aliquem contractum iniustum ignorantia vincibili, & nemo sit, à quo veritatem edoceatur; item si quis velit filiam prostituere, vnde illa ex circumstantiis videatur, moraliter loquendo, spiritualiter peritura, in his inquam casibus teneri hominem subuenire, etiam cum — *Quę non vrget, quando proximum potest sibi opem ferre, saltem physicè.*

Digitized by Google

cum detrimento propriæ vitæ. *part.* 3. *t.* 5. *reſolut.* 51. Sed contrarium tenet Mendoza *in* 2.2. *diſputat.* 144. *ſect.* 3. §. 28. ſcilicet extremam neceſſitatem ſpiritualem eſſe, quando Petro ver. gr. ſalus phyſicè eſt impoſſibilis, ſi ego non ſuccurram. Nam ſi poteſt ſibi cum Dei gratia prouidere, quamuis ægrè & difficillimè, eius vitio tribuitur, ſi id negliget. Non enim teneor ſubuenire proximo cum meo diſpendio, quando ipſe ſibi ſufficit. Et ſic iniuſtum mei aggreſſorem poſſum occidere, quamuis videam eſſe damnandum, quia poteſt ſibi, aggreſſione abſtinendo, prouidere, & non vult. *part.* 5. *t.* 13. *reſolut.* 24. § *Sed contrariam*. Itaque in caſibus Valentiæ non vrget extrema neceſſitas, quia illæ perſonæ laborantes ignorantia vincibili, poſſunt ſe iuuare, & illa filio poteſt reſiſtere defloranti, & non peccare. Ita Coninch *de fide, diſputat.* 25. *dub.* 3. *num.* 91. *vſque ad* 95. Qui tamen in caſu de hæretico ſubuertente docet, occurrendum eſſe cum vitæ diſcrimine, ſed ex alio capite *part.* 3. *t.* 5. *reſolut.* 51. §. *Sed omnino*. Deducit etiam ex dictis Mendoza, me non teneri per ſe lege charitatis ad cõmorandum in vrbe purganda aut defendenda ab hæreſi, ob ſalutem priuatam huius, vel illius hominis; quia hæreſim nemo contrahit, niſi ſuo vitio. *part.* 5. *t.* 13. *reſolut.* 24. §. *Ex quibus*. Contra verò (ait Syluius *in* 2.2. *quæſt.* 26. *artic.* 5. contra Sà *v. charitas, num.* 4.) ſi infans moribundus nondum ſit baptizatus, & quis me impedit ab illo baptizando, ſi non eſt aliud remedium, teneor illum baptizare, & permittere me occidi, quia ille non poteſt ſibi ſuccurrere. Nec refert, quod talis neceſſitas ſit ab extrinſeco: immò magis vrget, quia minus voluntaria. *part.* 3. *t.* 5. *reſolut.* 51. §. *Notandum*. Ita etiam (ait Coninch *vbi ſupra num.* 89.) Confeſſarius tenetur cum vitæ diſcrimine confeſſionem moribundi audire, ſi in peccato mortali exiſtens, ignorat omninò eſſe ſibi neceſſariam contritionem extra ſacramentum, aut quid ſit contritio, & quomodo poſſit ad illam ſe excitare. Secus ſi ille poſſit ſibi per contritionem prouidere. *part.* 3. *t.* 5. *reſolut.* 50.

Sed, ſi quis tenetur ex officio, vel alio capite, tenetur etiam in neceſſitate moraliter à proximo inſubleuabili.

4 Porrò ſupradicta doctrina procedit per ſe, & ex vi ſolius præcepti charitatis. Nam ſecus dicendum eſt, ſi adeſt obligatio ex voto aut officio: Epiſcopus enim non poteſt fugere vim hæreticorum, ſi adſit ſpes fructus quia *bonus Paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis*. Et idem eſt de parochis & beneficiatis, quoad adminiſtrationem ſacramentorum. Vide V. *Parœchus, à num.* 5. At milites Ordinum militarium non tenentur hoc onere, quia eis beneficia dantur ob bellum. Tenentur tamen eorũ Capellani, & ipſi obligati ſunt defendere armis eos, à quibus beneficium habent. *p.* 5. *t.* 13. *reſ.* 24. in calce.

Sed quid, ſi in tali caſu ſuffragaturus ſit in ſtatu peccati.

5 Petes hic primò. Qui faciendum, ſi quando vrget extrema neceſſitas ſubueniendi ſaluti proximi cùm periculo vitæ, ipſe inueniat in ſtatu peccati mortalis? Reſpondet Mendoza *in* 2. 2. *diſputat.* 144. *ſect.* 3. §. 25. duo genera periculum diſtinguens. Primum, quod imminet ab hominibus in odium fidei, aut pietas. Secundum, quod imminet à rebus inanimatis, vel ab hominibus, non in odium Dei, ſed priuatum, vt ſi, ver. gr. debeam moribundum baptizare, aut abſoluere, tranſeundo per flumen periculoſum, vel per viam ab inimico obſeſſam, vt me occidat. In primo caſu teneri me ſubuenire proximo; quia vel tunc pateret martyrium, cum quo vel ſufficit attritio ſupernaturalis, quæ eſt facilis, vel ſi contritio requiritur in facto tàm heroico Deus de ea prouidebit. In ſecundo verò, ſi poſſum facilè exercere amorem Dei ſuper omnia, & valdè probabiliter me putare in gratia, ſicut putare poſſum poſt Confeſſionem, teneri ſubire periculum. At ſi quis peccatis aſſuetus, & ad contritionem perdifficilis eſſet, & nixus illam exercere, adhuc prudenter timet, non teneri ſe exponere: quia in periculo æquali vnuſquiſque tenetur prius ſibi, quam alteri. At Banez *in* 2.2. *quæſt.* 23. *artic.* 5. *concl.* 2. abſolutè reſpondet ad dubium, hominem iuſtum teneri; ex quo omnem peccatorem excuſare videtur. *part.* 5. *t.* 13. *reſolut.* 23.

6 Petes ſecundò. An qui adminiſtrauit Sacramentum Baptiſmi vel Ordinis

dinis inualidè, teneatur hunc defectum manifestare cum periculo vitæ, aut honoris? Quoad Baptismum vide V. *Baptismi*, *num.* 54. Quoad Ordinem teneo contra Ochagauiam, quòd si sit sermo de Ordinibus minoribus, vel etiam Subdiaconatu, & Diaconatu, & successerit validus Presbyteratus, non teneatur. Nam omnes hi Ordines continentur virtualiter in Sacerdotio, atque adeò mala, quæ timet Ochagauia, non imminent. Secus vero, si inualidè quis contulisset Ordinem sacerdotalem, vel Episcopalem: quia ex his inualidè susceptis sequuntur multa incommoda, propter quæ diximus V. Ordinis *num.* 4. *&* 5. Episcopatum & Præsbyteratum receptos cum probabili opinione de validitate, & inualiditate, iterandos esse sub conditione, minimè verò Diaconatum, & alios inferiores. *p.* 5. *t.* 13. *resolut.* 55.

Et an, qui administrasset inualidè Sacramenta, teneatur se exponere pro vitando periculo spirituali proximi?

7 Petes tertiò. An liceat vitam propriam exponere pro conseruanda vita, honore, vel facultatibus alterius? Respondeo, pro conseruanda vita Principis, aut personæ necessariæ Reipublicæ, licere, (immò adesse obligationem. Vide V. *Occidere*, *num.* 55.) vnde potest quis se obiicere telo ad conseruandam vitam Principis *part.* 5. *t.* 4. *resolut.* 31. §. 1. post medium. At pro seruanda vita priuati, Scotus *in* 3. *dist.* 29. *arg. ad oppositum* ait non licere, quia dilectio sui est mensuram dilectionis proximi, dicente Domino *Matt.* 22. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Sed mensura est perfectior mensurato, ergo non licet magis diligere proximum, quam se ipsum. Azorius *tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3 *quæst.* 2. & alii dicunt, licere. quia ordo charitatis incipiens à se ipso, statutus est in bonis gloriæ, vel virtutis, non autem in naturalibus. Faber *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 52. *cap.* 1. *num.* 41. distinguit, & non licere, inquit, exponere vitam propriam pro saluanda solùm vita corporali proximi, licere tamen pro saluanda vita cum aliqua virtute, saltem amicitiæ, quæ, si non est virtus, est tamen virtuti coniuncta. Paulò aliter distinguit Lorca *in* 2. 2. *quæst.* 26. *art.* 5. *sect.* 3. *disput.* 28. *memb.* 3. *nu.* 55. dum ait, nō licere exponere vitam pro conseruanda vita extranei (esset enim imprudentia) licere tamen pro seruanda vita patris, matris, vel etiam amici, cum quo intercedat magna & honesta amicitia. Sed secunda sententia est probabilis. *part.* 5. *tract.* 4. *resol.* 28.

LICITVM est vitam exponere pro conseruanda vita proximi.

8 Igitur probabile est, licere constituto in extrema necessitate relinquere cibum vnicum & necessarium, vt sumat alius paris necessitatis: item occurrere hostibu, vel bestiæ furenti, vt amicus euadat: item, non se defendere, occidendo inuasorem, cum possit: item, tradere equum alteri, vt fugiat, & in manibus hostium remanere: item in maximo frigore dare alteri vestem vnicam. Vide Bouium *part.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. *quæst.* 4. *ibid.* §. *Eodem.* Item potes seruire infectis peste, etiam si putes te moriturum. *p.* 5. *t.* 4. *resolut.* 31. §. 1. propè finem. Item, probabiliter docuit Malderus *in* 2. 2. *tra.* 3. *cap.* 1. *dub.* 19. contra Sotum *lib.* 5. *quæst.* 1. *art.* 6. licere naufrago habenti tabulam, vt se super aquas detineat, dare illam alteri, & euidenti, seu certo periculo se exponere. nam id non est directè se occidere, sed solùm non se tueri, cum possit. alioqui enim neque id liceret pro vita Regis. Aduerte hic obiter, te non teneri ad tabulam in naufragio præoccupatam alteri admittere, si non sufficit vtrique: at si vterque simul occupasstis, sponte quis potest alteri cedere, aliàs lis forte dirimenda. *p.* 5. *t.* 4. *resolut.* 28. §. *Sed quia*, *&* *resolut.* 42.

Vt in pari necessitate relinquere illi cibum vnicum.
Occurrere bestiæ furenti, vt proximus euadat.
Seruire infectis peste.
Præberi alteri tabulam vnicam in naufragio.

9 Pro seruando proximi honore, vel facultatibus, ait Lorca *in* 2. 2. *sect.* 2. *disputat.* 28. *mem.* 3. *num.* 60. posse quem negligere vitam, ver. gr. ne alius illam tueatur cum suo dedecore, vel dispendio bonæ partis suarum facultatum, minimè vero se offerre euidenti mortis periculo obijcere se, ver. gr. latronibus, bona alterius diripientibus, vt illi contra se occupati cessent à furto. Nam in primo casu ille solum non conseruat suam vitam, at in secundo voluntariè perdit. Sed Sotus *lib.* 5. *quæst.* 1. *art* 6. absolutè, licere, inquit, vitam exponere pro tuendo honore vel facultatibus amici, sicut pro tuendis honore, vel facultatibus propriis. *p* 5. *t.* 4. *resolut.* 29.

Et aliqui dicunt, licere vitam exponere, pro conseruando honore proximi, aut facultatibus.

An liceat ſumere venenum ad experiendam virtutem theriacæ.

10 Petes quartò. An licitum ſit, ad experiendam virtutem theriacæ, ſumere venenum? Negatiuè reſpondet Malderus *in 2. 2. t. 3. cap. 1. dub.* 9. Rodriquez verò *in ſum. tom. 1. c.* 221. *num.* 3. diſtinguit ſi auctor theriacæ ſit valdè peritus, & qui illam ſumpturus eſt certus ſit de illius virtute, facta prius experientia cum bruto, poſſe venenum ſumere. Si verò adeſt periculum vitæ non poſſe. *p. 5. t. 4. reſolut.* 38.

VITAM

Abbreuiare.

Nimis, mortificationibus vitam ſibi breuiorem reddere.

11 DEditi mortificationibus, & pœnitentijs non ſunt multum ſcrupuloſi (ait Granado *in 2. 2. contr.* 3 *tractat. 6. diſputat. 2, ſect. 3. num.* 12.) in eo, quod nimis pœnitentiis ſibi vitam abbreuiant, raro enim, aut potius nunquam, damnandus eſſet in hoc quis peccati mortalis. Vnde ait Victoria, quod ſi medicus dicat, te bibendo vinum, protrahere poſſe vitam ad decennium, adhuc potes ab illo abſtinere. Alii ſe extendunt ad annos, duodecim. Item non teneri inquit, pretioſum pharmacum emere, vel Ciuitatem ſalubriorem inquirere ad protrahendam vitam. Neque dicas, quod non poteſt homo, cui vnicus vitæ ſupereſt dies, ſe occidere, ergo non poteſt abſtinentiis vitam ſibi ad aliquot annos abbreuiare. Nego enim conſequentiam. ſi quidem in primo caſu peccatum committitur propter homicidium, non propter detractionem dici illius vitæ in ſecundo autem ſolam gubernat homo vitam modo debito circa diuina obſequia, quæ plerumque conſiſtunt in rebus vitæ corporalis contrariis. Adde, quod cum incertum ſit, quantum vitæ vnicuique ſuperſit, iuuenibus, & robuſtis plerumque ſenes ſuperſtites relinquentibus, qui carnem ſpiritui ſubiicit, opera exercens, vitæ conſeruationi minus accommodata, non agit contra rationem. Ita ille. Sed in hoc optimum conſilium erit, nihil facere ſine conſilio prudentis confeſſarii, & Superioris. *part. 5. t. 4. reſolut.* 33.

Et vino niuem adhibere.

12 Excuſant etiam eos aliqui apud Bonacinam *tom. 2. diſputat. 2. quæſt. vlt. ſect. 1. p. 7. num.* 9 à mortali, qui ad tollendum vini calorem adhibent niuem, etiam ſi inde præuideant fore, vt citius pereant: quia hæc videtur ad mortem leuis, & indirecta cooperatio. *part. 5. t. 4. reſolut.* 27. An damnatus mori per famem, poſſit cibum clam oblatum, & infirmus medicamentum reſpuere, vide V. *Occidere, num.* 37. & 38.

VOTI NATVRA.

Votvm eſt deliberata.

1 † VOtum eſt deliberata, & voluntaria promiſſio facta Deo de meliori bono. Explicatur definitio. Dictum eſt primò, *Deliberata*, requiritur enim ad votum ea deliberatio, quæ ſufficit ad peccatum mortale. vnde votum emiſſum in primo motu, in quo nulla eſt deliberatio, & libertas; vel etiam in ſecundo primo, in quo eſt deliberatio imperfecta, ſufficiens ſolum ad committendum veniale, nullum eſt. Dictum eſt ſecundò, *Voluntaria*. Ad voluntarium duo requiruntur: Scientia obiecti, circa quod verſatur, & libertas. Actus factus ex ignorantia, vel per vim, & metum, non eſt voluntarius, nec eſſe poteſt votum. Hinc vota infantium ſunt inualida, quia non habent diſcurſum. † Quod ſi dubium ſit de deliberatione perfecta, quia fuit aliqua animi perturbatio, ex morbo, ver. gr. Suarez *de Relig. tom. 2 lib. 1. cap. 6. num.* 10. docet votum obligare; quia rarò contingit in his caſibus deliberationem eſſe imperfectam, & ideò ex communiter accidentibus præſumi fuiſſe perfectam. Et idem in dubio circa ætatem, reſpondet

Et voluntaria.

Turria-

by Google

Turtianus *opusc.10.disp.1.dub.2.* Sed contrarium docet Sotus *lib.7.quæst.3.art.2.docum.1.* & probabiliter Sanchez *in sum.tom.1.lib.4.cap.1.num.14.* distinguit, & si erat completum septennium, obligare; si non erat completum, non obligare: quia post septennium præsumitur vsus rationis adesse, antea non item. Si verò dubium sit, an completum fuerit vel nè in fauorem voti præsumendum. Sed, stando in hac sententia, aduertit Suarez, præsumptionem dicursus post septennium posse ex contrariis coniecturis deficere, vel minui, & à contraria æquari, & tunc votum non obligare. *p.3.t.6.resol.50.§. Notandum, & p.4.tr.4.res.11.*

2 † Tertium, in voto necessarium est, *Promissio*, nam quamuis aliquis proponat ex toto animo aliquid facere, adhuc non tenetur, nisi promittat. Itaque in tantum obligat votum, in quantum accessit promissio: & eo modo obligat, quo obligare se voluit promittendo. Sed circa hoc sunt multa dubia. † Promissio

3 Primum est. An teneatur ad votum, dubius an illud emiserit? Affirmatiuè respondet Vasquez *in p.2.qu.19 art.6.disput.65.cap.3.* si voti adimpletio non sit multum incommoda, quia in dubiis tutior pars eligi debet. Sed contrarium tenendum est cum Maldero *in 1.2.qu.19. artic.5. disput.87.* Siue votum sit positiuum de faciendo aliquid, siue negatiuum de non faciendo, contra Garziam. Quia in tali dubio possessio stat pro libertate. & in dubiis melior est conditio possidentis. *p.2 t.17 resolut.45.& p.4.t.3. resol.10.* Contra verò, si quis certus est se voluisse, dubitat verò, an habuerit animum se obligandi, nam tunc possessio stat pro voto. *p.3.t.6.res.50.§.& tandem, & p.4.t.3.res.10. §. Notandum.* Et 11. §. *Notandum.* Et quamuis Rebellius *p.2.lib.1.qu.2.sect.2.* contrarium doceat, in casu, quo dubium non esset æquale, sed magis propensum in partem affirmatiuam: & in hoc casu obligari ad partem voti pro ratione maioris propensionis, docuerit Sanchez *de matr.to.1 lib.2.dis.41.num.34.* tamen nostra conclusio ad hunc etiam casum extendenda est. quia possessio libertatis præponderat maiori probabilitati contrariæ partis: nec vinci potest, nisi per rationes efficaces, quòd votum emissum sit. Et ita docuit posteà Sanch. *in Decal.to.1.lib.1.c.10 num.36.* & post ipsum Palaus *to 3.disp.3 punct.9.num.2.* & alii. *p 2.t.15.res.9.p.3.t.6.res.50.§ Nota etiam, & p.4.t.3.res.12.* Certa.

4 Secundum dubium. Vouens Religionem absolutè, ad quid tenetur? Respondet Caietanus *in 2.2 quæst.vlt.art.4.dub.3.* teneri illam ingredi, & si in anno probationis inuenit omnia grata, profiteri; quia hæc est communis intentio vouentium Religionem. Sed Nauarrus *lib.3.cons.19.& in 2. edit. cons.25.* putat, tale votum intelligi de ingressu ad experiendum cum omnimoda libertate ad profitendum, eo scilicet modo, quo annus probationis in iure conceditur, *c.1.& 2. de Regul.in 6.* Aduerte autem, quod stando in prima sententia, causa legitima egrediendi è Religione est sola displicentia Religionis, & inuenire eam sibi incommodam. Quam displicentiam, ait Sanchez *in sum.to.1.lib 4.c.16.num.100* debere esse cum passione, anxietate, & tristitia animi, siue ex naturali causa, siue ex Dæmonis tentationis proueniat, quæ duret per mensem & expelli non possit. Et si sit valdè magna excusare posse in primo congressu. Quod si quis bona fide ingressus, sua posteà culpa expellatur, remanet obligatus, ac si ingressus non fuisset, quia hoc votum includit conditionem, *si detineatur*, & cuius culpa conditio non impletur, tenetur voto; ac si impleta fuisset. Toletus *lib.4.c.17 num.12.* Contrarium tenet Azorius *p.1. lib.11.c.21.qu.9.* & amplecti potest in casu, quo quis mediocri diligentia adhibita ad se corrigendum, ex infirmitate tamen, aut praua indole, vel habitibus, in culpas lapsus est. *p.4.t.4. resolut.25.* † Sed hæc doctrina non videtur congruere cum responsione ad dubium tertium, nec cum doctrina *num.18.* † Si autem determinatam vouens Religionem, ingressum tentans, repulsam haberet absolutam, cessaret obligatio, ita quòd, etiam si à Superioribus posteà inuitaretur, non teneretur amplius ingredi: quia non censetur se obligasse ad voti executionem per totam Dubia circa vouentem Religionem absolutè.

vitam, (nimis enim grauis esset hæc obligatio) sed infra annum, vet. gt. in quo si diligentiam adhibeat vt acceptetur, iam votum adimplet. vel dic, illud votum esse conditionatum, *si facta petitione acceptetur*: vnde si non acceptetur, obligationem extingui. Secus si Prælatus repulisset ob falsam informationem, qua posteà cognita, vellet admittere. Lessius *lib.2.c.41.dub.5. num.* 44. contra Sanchez *num.* 71.*p.6.t.7.res.*52.

Aut etiam professionem.

5 Dubium tertium, Quid, si, qui vouit Religionem, promisit etiam profiteri? vel de hoc dubitat? Respondeo. in primo casu Sanchez teneri putat *in Decal.tom.1.lib.4.cap.* 16. *num.* 81. ad professionem; quia cum promiserit duo, idest ingredi, & profiteri, vtrumque implere debet. Sed Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 18.*cap.* 25.*num.* 383. probabiliter docet, hoc etiam votum intelligendum esse secundum Canones, concedentes annum probationis ad probandum, an Religio placeat. Vnde Tridentinum *sess.*25. *cap.* 15. & 16. irritat professionem emissam ante annum, & suspendit omnes renunciationes in tempus professionis, vt Nouitius omninò liber sit toto anno ad exeundum, si Religio displiceat, & votum supra factum intelligitur conditionaliter, *si bona fide Religio placere deprehendatur. part.2.t.17. resolut.* 10. Quod à fortiori procederet, si quis Religionem ingressus, & perseuerare volens, ex iusta causa, licèt temporanea, expelleretur: cessante enim causa, non teneretur redire; quia non est verisimile, voluisse se obligare ad superandas difficultates profitendi in omnibus probationibus possibilibus. Suarez *de relig. tom.*3. *lib.4.cap.4.num.*15. contra Sanchez *vbi supra num.*82.*t.*7. *resolut.*53. & 24.§. *Notandum.* In secundo casu vouens non teneretur in Religione perseuerare, quia votum in dubio obligat ad id, quod minus est, dum possessio non stat pro verbis voti, quorum vouens non recordatur. Sanchez *in sum.vbi supra, c.*13.*num.*17.*p.4.t.3. resolut.*10.§. *Ex his*, post medium, *resolut.* 36. Qui benè addit, quòd si quis dubitat, an vouerit, castitatem independenter à Religione, si recordetur verborum voti, iudicandum est secundum communem illorum intellectum, vt si expressa sit castitas & Religio, vtrumque obliget principaliter, ita vt si è Religione egrediatur, teneatur castitatem seruare, si vero sola Religio expressa sit, & dubitetur de intentione vouentis, vel ipse recordetur se voluisse obligare ad castitatem, at dubitet an dependenter vel independenter à Religione, castitas obligabit dependenter à Religione, nam possessio stat potius pro libertate etiam in secundo casu, cùm sola Religio expressa sit. qui enim vtrumque principaliter promittit, solet vtrumque exprimere.*p.4.t.3.resolut.*42. Ex dictis generaliter ad.

De incerta quantitate.

6 Quartum dubium: Certus de voto quoad substantiam, & dubius quoad quantitatem, vel qualitatem, ad quid tenetur? Respondeo teneri ad minus. quia vbi agitur de obligatione inducendi, interpretatio debet esse mitis, *cap.* 1.*de iureiur.lib.6 & l.quidquid adstringenda, ff.de verb.oblig.part.3.t.6. resolut.* 50. Igitur primò, vouens Religionem in communi, non specificans hanc vel illam, vel dubitans quam specificauerit, satisfacit ingrediendo laxiorem. Sanchez *cap.* 13.*num.*17.contra Azorium *tom.*1 *lib.*11.*cap.*15.*qu.*9.*p.*4.*t.*3. *resolut.*10. §. *Ex his*, & *resol.* 36 in fine. Imò probabile est satisfacere, si fiat miles S. Ioannis Ierosolymitani, Nam hæc est vera Religio, vt dictum est V. *Religiosi.* Aragonius *in* 2.2.*quæst.*88.*artic.* 11. contra Sotum *lib.7.quæst.*5. *art.* 3. & Pontius *de imp. causa* 27.*quæst.*2.§. 4. satisfacere putat, si suscipiat Ordinem D. Iacobi, & profiteatur in illo iuxtà præscriptum Alexandri III. non aliorum Pontificum, qui illud ex parte immutauerunt.*q.*2.*tr.*16.*res* 36.

7 Secundò, qui vouit castitatem, & dubitat an promiserit omnimodam, an tantùm coniugalem, perpetuam, an ad tempus, tenetur solum ad coniugalem & temporaneam. Sanchez *sum.to.*1 *lib.4.c.*13.*nu.*16.& 17.*p.*3.*t.* 6. *res.* 50.§. I. *circa medium.* & *p.4.t.3.res.*36.§ *Verum*, post initium.

8 Tertiò, qui vouit dicere Rosarium, & dubitat an promiserit totum, vel

vel tantùm tertiam eius partem, obligatur solùm ad tertiam partem. quia tertia pars Rosarij Rosarium etiam appellatur, Suarez *de Relig. to. 2. lib. 4. c. 8. nu. 5. p. 3. t. 6. res.* 50. initio, & *p. 4. t. 3. res.* 10. §. *Ex his*, in fine.

9 Quartò, qui vouit dare alicui Ecclesiæ triticum, vel nummos, & dubitat, an de maioribus nummis & mensuris promiserit, vel de minoribus, tenetur de minoribus: nisi aliqua ratio verisimilior fundet præsumptionem in contrarium. Rebellius *p. 1 lib. 2. q. 14. sect. 2. nu. 10. res. 50. cit. in fine* §. 1.

10 Quintò, Promittens aliquem calicem Ecclesiæ, nihil explicans de materia, non tenetur dare aureum, sed argenteum. immò nec totum argenteum, sed solum quoad cuppam, quia talis est etiam aptus diuino cultui. Merolla *to. 1. disput. 3. c. 3. nu. 109. ibid.* §. *Vnde, & p. 4. t. 3. res.* 48. §. *Infertur primò.* Vel qualitate.

11 Sextò; vouens dare vinum ad vsum Sacrificij, satisfacit dando decens pro tali vsu, licèt non optimum. Et vouens dare panem pauperibus, satisfacit dando panem pauperibus vsitatum, etiamsi non sit ex puro tritico, secundum Merollam *ibid. num.* 110. Et vniuersaliter in dubijs satis est quæcumque quantitas vel qualitas, qua censeatur promissio verè compleri, etiam si infima sit. §. *Vnde* in fine, & *p. 4. t. 3. resolut. 48. in fine.* An vouens singulis ver. gr. sabbatis ieiunare, aut non comedere oua &c. possit comedere carnes in Vigilia Natiuitatis ea die occurrente, vide V. *Ieiunium, num.* 10. Vbi etiam, *num.* 57. habebis, an vouens ieiunare extra Quadragesimam, possit comedere lacticinia. Vouens quotannis communicare in festo Annuntiationis, non tenetur communicare eo anno in quo dictum festum incideret in feria sexta Parasceues, licèt eo die non sit prohibitum communicare, vt dictum V. *Communionis, num.* 59. *p. 6. t. 6. resolut.* 19.

12 † Quarta particula definitionis voti est, *facta Deo*, & nomine Dei intellige etiam Sanctos, quatenus peculiari modo sunt Deo coniuncti. Facta Deo.

13 Quinta est, *de meliori bono*. & hæc determinat materiam voti, vt primò sit possibilis. Votum enim de re impossibili nullum est. Hinc si quis vouit ieiunare tali die, & in eo est legitimè impeditus, non tenetur. † Et si promissio alligata fuit illi diei ob speciale motiuum, non tenetur ieiunare in crastino, tenetur verò, si promisit principaliter ieiunium, & deinde secundariò in tali die, vt dicunt aliqui. Quod, si de hoc dubitet, Sanchez *capit. 14. num.* 31. putat teneri, quia possessio stat pro voto. Sed mihi placet negatiua sententia Caietani *in 2. 2. quæst.* 88. *artic.* 12. *in fine*, quia ex dictis, in dubio circa obligationem stricta fieri debet interpretatio. Neque possessio stat pro voto, quia dubium est an emissum sit cum dependentia ad talem diem. *part. 3. tit. 5. resolut.* 26. Item ex defectu possibilitatis, qui vouit ieiunare aliquo die in pane & aqua, sed non potest, nisi sumendo parum vini aut obsonij in quantitate notabili, non tenetur ieiunare; quia res promissa in indiuiduo, quod est ieiunium in pane & aqua, est impossibilis. Similiter, qui vouit recitare psalmos, & nec librum habeat, nec memoriæ teneat, nisi vnum, non tenetur illum septies repetere, maximè si est ex maioribus, sed ad nihil tenetur. Sanchez *libr. 1 cap. 19. num.* 3. contra Sancium *part. 3. t. 5. resolut.* 61. Rursus, qui vouit aliquo die ieiunare, vbi fregit ieiunium, bis comedendo, non tenetur amplius ad ieiunium illius diei: sicut si vouit ieiunare in pane & aqua, postquam fregit ieiunium bibendo vinum, non iterum peccat, si iterum bibat. Vide V. *Ieiunium num.* 7. Virgo etiam, quæ vouit solum integritatem signaculi, vbi semel virginitatem amittit, potest nubere, quia virginitatem quam vouit, amplius seruare non potest. Sed, si dubitat an vouerit solam integritatem, tenetur seruare perpetuam castitatem, quia tale votum censetur votum continentiæ absolutum, *part. 2. t. 11. resolut.* 60. De meliori bono. Idest de re possibili.

14 † Secundo, materia voti debet esse bona; nam si sit mala, vel indifferens, votum non tenet. † In dubio verò, an sit bona vel mala, non potest vouens contra id votum operari sine legitima dispensatione, vel interpretatio- Bona.

ne Pontificis, qui declaret, an ſit bona, & conſequenter an Deus tale votum acceptauerit; nam quod voluerit obligare, certus eſt, & dubium non eſt ex parte ſui promittentis, ſed ex parte Dei acceptantis. Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 6. num.* 12. Sed Sanchez *in ſum. tom.* 1 *lib. 4 cap. 6. num.* 6. probabiliter docet, tale votum non obligare, & ſi circa hanc bonitatem, & malitiam ſint opiniones probabiles, vtramlibet ſequi poſſe, etiam minus probabilem. *p. 4. tract. 3. reſolut.* 13.

Et cum quo maius bonum non ſit incompoſsibile.

15 † Tertiò, debet eſſe de bono meliori, ideſt cum quo maius bonum non ſit incompoſſibile. Hinc votum nubendi non tenet, quia matrimonium impedit cœlibatum, quod eſt maius bonum. Poſſet tamen eſſe validum, ſi cui ob procliuitatem in venerem cœlibatus eſſet moraliter impoſsibilis. † Sed an votum caſtitatis, vel non nubendi factum à procliui in venerem valeat? Homobonus *vol. 1. part. 2. reſp.* 28. probabile putat, non valere, nam huic, ob lapſum in libidines, matrimonium eſſe ſalubrius. Sed tu cogita. Nam ego exiſtimo, debere diſpenſationem ab Epiſcopo *part. 4. t. 4. reſolut.* 102. & iterum *p. 10. t. 11. reſolut.* 47.

Ex quo ekimo capite non eſt inualidum votum de non acceptando Epiſcopatū.

16 Petes hic: An votum de non acceptando Epiſcopatum teneat? Syluester non tenere inquit *v. iuramentum* 4. *nu.* 1. quia, *qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat*, eſt enim ſtatus perfectionis: Ergo eius negatio non eſt bona. Sed illa propoſitio procedit in eo, *irreprehenſibilis* eſſet, qualitates ab Apoſtolo *Tit.* 1. requiſitas haberet: Epiſcopatus enim in tantum eſt ſtatus perfectionis, in quantum perfectionem in ſubiecto requirit: quam perfectionem, etiam qui haberet, de ſe non præſumere, id heroicum humilitatis gradum pertineret. Ad quem cum perueniſſent DD. Auguſtinus, Gregorius, Ambroſius, ne Epiſcopi crearentur, magnopere reſtiterunt. & patres Societatis hoc votum emittunt approbantibus Pontificibus. Et ita tale votum tenere D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 185. *artic.* 2. quem ſequitur Suarez *de Relig. t.* 2. *l.* 2. *de iuram. c.* 13. *num.* 15. & *lib.* 2. *de voto c.* 11. *nu.* 10. & 11. Quæ doctrina procedit etiam in voto reſpuendi officia ſæcularia, *p. 6. t. 7. reſ.* 27. Et hinc ſequitur, votum Religionis non poſſe propria auctoritate in Epiſcopatum commutari, quia Epiſcopatus ideò eſt perfectior Religione, quia maiorem perfectionem requirit: non quia ad illam magis conducat. Et ita tenet mordicus Palaus *tom. 5. tr. 16. diſput. 1. punct. 16. num.* 2. & determinatum videtur *in c. penult. de voto.* Quamquam contrarium aſſerat Viuald. *par. 1. tit. de imped. matr. num.* 89. & ad citatum textum reſpondeat, *par. 6. t. 6. reſolut.* 62.

Vel officia ſecularia.

VOTI

Species.

VOTVM aliud ſimplex, aliud ſolemne.

17 † VOtum imprimis aliud eſt ſimplex, aliud ſolemne. Primum conſiſtit in ſola promiſsione vouentis. Secundum addit acceptationem per ſuperiorem, vel ab eo ſubſtitutum ex parte Dei. Votum ſolemne eſt in profeſsione religioſa, de qua vide V. *Profeſſio*, & in voto caſtitatis adnexio Ordinibus. Reliqua ſunt ſimplicia. Secundò, votum diuidatur in perſonale, & reale. Primū eſt, quod impleri debet per perſonam, vt votum caſtitatis, peregrinationis, &c. Secundum, quod implendum eſt per aliam rem, vt votum de eleemoſyna, &c. quod poteſt impleri per alium.

Aliud perſonale, aliud reale.

Aliud abſolutum.

18 Tertiò, diuiditur in abſolutum, conditionale, & pœnale. Votum abſolutum eſt, quod emittitur ex affectu rei, quæ vouetur, ſine vlla conditione, aut pœna. Conditionale, quando aliquid promittitur, ſi ponatur talis conditio. Pœnale, cum aliquid promittitur in pœnam; ver. gr. *ſi luſero, voueo ſoluere tantam pecuniam.* Inter hæc vota eſt magnum diſcrimen quoad diſpenſationem,

Digitized by Google

tionem, & commutationem, vt infra dicemus. Est etiam discrimen essentiale, quod votum absolutum statim obligat positis circumstantijs, pro quibus fit. Conditionatum non obligat, nisi ponatur conditio. † Et quidem probabile est non obligare, etiam si conditio ex culpa vouentis non ponatur; nam vouens non censetur se voluisse obligare, nisi posita tali conditione: quocumque ergo ex capite non ponatur: votum non obligabit. Et sic ait Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 17. num. 21.* quòd si quis vouit Religionem *si per annum à fornicatione abstineret*, non abstinens posteà, siue ex malitia, siue ex praua intentione, non tenetur ad Religionem, quamuis fortasse peccet contra votum. Et probabiliter etiam dicendum est, quod qui vouit sub conditione, si sanitatem recuperet infra mensem, & posteà ex intemperantia non obtinet, non tenetur ad votum: quamuis contrarium etiam probabiliter docuerit Sanchez *in sum. to. 1. l. 4. c. 23. num. 46.* & deinceps *p. 4. t. 4. res. 101.* † Sed hæc doctrina non videtur congruere cum doctrina *resolut. 25.* tradita à nobis *num. 4.* Aliud conditionale.

19 Votum pęnale tunc obligat ad pęnam, quando scienter & culpabiliter violatur. Qui enim vouit ver. gr. non ludere sub pęna centum aureorum, & postea voti immemor, vel etiam memor voti, sed immemor pęnæ, ludit, non tenetur ad pęnam, quia naturalis obliuio æquiparatur ignorantiæ inuincibili, quæ excusat à pęna, etiam si sit ignorantia solius pœnæ, vt dictum est suo loco. Sanchez *cap. 22. num. 18. & 19. p. 3. t. 6. resolut. 41. §. Notandum*, qui ait, pęnam soluendam esse, quoties votum culpabiliter violatur; quia pęna est accessoria actui, pro quo vouetur: vnde quemadmodum vouens non ludere, quoties ludit, toties frangit votum: ita vouens soluere tantum, si ludat, obligat se soluere; quoties ludit. Sed si, pensatis omnibus circumstantijs dubius sit vouens, an promiserit soluere talem pęnam quoties votum soluet, probabiliter docuit Layman. *lib. 4. tr. 4. cap. 5. num. 4.* obligare solùm pro prima vice; quia in dubijs de obligatione voti benignior pars est amplectenda. Et Sanchez suam opinionem limitat, vt non habeat locum in pęnis grauissimis, & quæ iterari non solent, vt si quis vouerit non ludere sub pęna peregrinationis Ierusalem, Religionis, vel exorbitantis eleemosynæ *p. 4. t. 4. res. 181. & p. 7. tr. 9. res. 60.* Aliud pœnale.

20 Votum disiunctiuum Religionis, & Castitatis habet totam materiam reseruatam ex suppositione; quando tale votum est reseruatum, & non potest dispensari nec per Iubileum, nec per Cruciatæ Bullam. Dian. & alij. *p. 1. tr. 7. res. 28.* Habet materiam reseruatam.

21 Vouens Castitatem tenetur reddere debitum, sed non petere, si contraxit Matrimonium; nec ante consummationem matrimonij tenetur ingredi Religionem. Dian. & alij; idem dicendum de matrimonio rato si post illud vouit Castitatem. Perez & alij circa hanc materiam vide *part. 11. tract. 5. resolut. 40.* Tenetur reddere & non petere.

VOTI

Oligatio.

22 AD quid obliget votum, dictum est supra, cùm de natura. Hic videndum superest, quanta sit voti obligatio, seu sub qua culpa obliget votum. Sed prius. VOTVM.

23 Aduerte, quòd Suarez *de Relig. tom. 2. libr. 4. cap. 26. num. 8.* docet, votum obligare ad præstandum opus promissum cum intentione satisfaciendi voto, vnde si audias Missam animo non satisfaciendi voto, ad quod teneris, sed audiendi posteà aliam pro voto, tacitè te prorogare votum, vel nouum votum facere, & sic teneri aliam Missam audire. Sed ego contrarium teneo Non obligat ad intentionem, sed solum ad præstandum opus promissum.

Digitized by Google

cum Sanchez *lib.1.cap.13.num.*18. iam enim præſtitiſti quod voueras, & falſum eſt, quòd voluntas ſatisfaciendi per aliam Miſſam fuerit noua Miſſæ promiſſio, *par. 3.tit.6.reſolut.*77. Idque à fortiori procedit, ſi non habuiſti voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi, ſed Miſſam audiſti ex deuotione, immemor, quòd ad id tenebaris ex voto, *pag.5.tit.13.reſol.*94. in fine. Aduerte etiam, quod promittens ver. gr. recitare aliquod die tertiam partem Roſarij, ſatisfacit recitando interruptè, ideſt partem manè, & reliquum veſperi, etiamſi incipiat cum intentione interrumpendi, ſicut diximus de interruptione Horæ Canonicæ. Sanchez *in opuſc.tom.2.lib.7.c.2. dub.19.num.5.p.4.t.4.reſ.* 17. His poſitis. & ſi quis vouit ingredi Religionem, ſi Deus illum conſeruauerit ab aliquo peccato, non teneri ad votum, ſi ex quacumque negligentia illius peccati tentationi ſuccumbat, ſed ſolum quando data opera, vt voti obligationem effugiat. Sanchez, & alij *p. 9.tr.8.reſ.4.*

Peccat ſe data opera.

Sub mortali, ſi ſit graue.

24 Votum regulariter obligat ſub peccato mortali. Et ſi violetur totaliter, peccatum mortale eſſe, ait Caietanus in 2 *2.queſt.89.art.7.dub.1.* ſiue materia voti magna ſit, ſiue parua: quia talis tranſgreſſio eſt actus perfectus contra Religionem. Ego verò teneo cum Enriquez *lib.5.cap.20.num.4.gloſſ.litt.M.* in tranſgreſſione voti paruitatem materiæ excuſare à peccato mortali, ſiue materia ſit totali, ſiue partialis: nam ſi promiſſio rei leuis non obligat ſub mortali, ſi fiat homini, multò minus obligabit, ſi fiat Deo, qui eſt mitior ſuarum promiſſionum exactor. Deindè, grauitas peccati non eſt ſumenda ex quantitate & neceſſitate obiecti, ſed ea magnitudine, vel paruitate materiæ, vt patet in furto. Et tandem votum eſt quædam lex, quam ſibi homo imponit: proindè non debet obligare pluſquam lex diuina & Eccleſiaſtica: ſed hæ leges in parua materia non obligant ſub mortali: Ergo, *p.5.t.5.reſolut.* 36. Si vouit ieiunare certo die debet votum obſeruare ſecundum formam ieiunij Eccleſiaſtici, & ſi comedit carnes pluries de cætero ſe continere non tenetur, & idem dicendum eſt de ieiunio impoſito per pęnitentiam. Sanchez *part.9 tract. 8. reſolut. 5.* & vouens recitare Roſarium, poteſt illud recitare cum ſocio, ita vouens ieiunare in vigilia Beat. Virg. & incidit in Dominica poteſt Sabbato ieiunare; & ſi vouit ieiunare ferijs ſextis, ſi in illo die incidit Dies Natalis Domini non tenetur contra Palaum. Trull. *part. 9. tract. 8. reſolut. 6. §. Sed quia*; & vouens ieiunare per menſem non tenetur in Die Dominico. *ibid.* vouens recitare officium alicuius ſancti in die non tenetur duo officia recitare, *part. 9. tracta. 9. reſolut.* 15. & Canonicus obligatus recitare horas Canonicas, non habens breuiarium Romanum, recitet cum breuiario breui *ibid. §. Nota.*

Non tenetur de cętero continere.

Vide aliqua curioſa.

Etiam ſi ſint plura parua opera, quæ cōſtituant vnum graue.

25 Sic igitur, in voto non bibendi vinum, & non ludendi, ſicut & in iuramēto, paruitas materiæ excuſat à mortali, vt dictum eſt V. *Iuramentum num.* 16. 17. Aduerte autem quod plures paruæ materiæ in voto aliquando coeunt in vnam grauem cuius tranſgreſſio fit mortifera, Vide V. *Materia leuis, num.* 4.

Niſi ſe ad opus graue obligare intendiſſet ſub ven: li.

26 Petes hic. An poſsit vouens obligare ſe ad materiam leuem ſub mortali? Reſpondeo cum Sanchez *in ſumm.to.1.c.4.num.4. & tom. 1. de matr.diſput.9. num.6* contra Fagundez *pr.2.lib.9.cap.3.num.15.* negatiuè, quia id non poteſt legiſlator, & dum Fagundez & alij dicunt, intentionem legiſlatoris, & vouentis ſufficere ad obligationem mortalem, reſpondendum eſt, id verum eſſe de intentione rationabili, vt intelligitur dictum *l. 1. ff. de conſt. Princip. Quod Principi placuit, legis habet vigorem*, non eſt autem rationabile, imponere obligationem mortalem materia incapaci talis obligationis *p.3.t.5.reſ.24. circa medium, & p.5.t 5.reſolut.*50. Poteſt tamen vouens materiam grauem, ſe obligare ſolum ad veniale, vt dictum eſt V. *lex, num.*35.

Vouens non ludere, poteſt ludere ludo licito.

27 Qui vouit, vel iurauit non ludere, poteſt adhuc ludere ludo licito, qui recreationis gratia ſuſcipitur, nec ludendo facit contra votum, aut iuramentum de non ludendo, votum enim intelligitur de ludo illicito, niſi

aliter

aliter coniiciatur de iurantis aut vouentis intentione: Si enim constet se voluisse obligare ad abstinendum etiam à ludo licito: tenebitur ex vi voti, & iuramenti abstinere Nauarr *lib.3.consil.tit. de voto consil.* 16. & Sanchez *in summ.tom.*1.*lib.*3.*cap.*18.*num.*2.*&* 3.*p.*7.*t.*9.*res.*56. Sicut etiam potest ludere per alios tradendo eis nummos,& eos ludentes aspicere,& sponsiones in ludo facere. Sanchez *citatus nu.*7.& Bonacina *in Decal.disput.*4.*q.*1.*punct.*16.*num.*5.*ibid.res.*57.qui etiam Bonacina *num.*5.putat eum qui vouit non ludere, non posse ludere nomine alterius.Sed ego cum Sanchez *in sum. tom.* 1. *libr.*3. *cap.*58. *num.*6. existimo posse vouentem nomine alterius ludere, quando non constet ex coniecturis,an votum,vel iuramentum non ludendi, obliget iurantem ad non ludendum semetipsum nomine alterius. *ibidem resolution.* 58. Nota tamen, quod si aliquis voueret non ludere cum determinata persona, vel propter nimiam peritiam, vel propter fraudes, quibus vtitur, vel ad tollendas rixas; si ludat cum alii licitum est ludere cum illa, nullo respectu illius vtrinque ludo reportato, & vulgò dicitur. *Non sit irruando tra loro. ibidem §. Nota.* Senex sexagenarius obligatus ad votum Religionis potest ab Episcopo petere dispensationem. Sayrus, & alii *par.*9. *tractat.*8. *resol.*2.

Et ludere per alios

Et pro aliis.

Episcopus potest dispensare, cum sene sexagenario.

28 Vouens virginitatem, in dubio intentionis tenetur ad perpetuam, *part.* 10.*tractat.* 15.*resolution.* 47. Vouens ieiunare per totam vitam, soluitur ab obligatione post annos 60. vouens ieiunium menstruum non censetur comprehendisse dies dominicos. Secus verò vouens non edere carnes per annum, obligatur etiam diebus dominicis, *par.*10. *tractat.* 16. *resolut.*50.

Vota qualiter interpretanda, Casus nonnulli.

29 Vouens abstinere à carnibus certa die, peccat toties quoties.Secus, si vouit ieiunare, & datur paruitas materiæ *p.*10.*tract.* 14.*resolution.* 32. Dubium autem est,an officium vel missa ex voto aut pœnitentia impleatur sine attentione,vel probabiliter aliqui docent de præcepto Ecclesiii,*par.*10 *tractat.*13. *resol.*35.

30 Vouens mittere calicem aureum ad sacram domum lauretanam, non iterum tenetur mittere, si semel missum latrone in via intercepetint.*p.*10.*t.*6. *res.*97.

VOTI RELAXATIO.

Vota subditorum.

31 † VOta relaxantur per irritationem, dispensationem, & commutationem. Votum irritare est illud annullare: vt si amplius votum. Dispensare est relaxare voti obligationem,in totum,vel in partem. Commutare est materiam voti in aliam mutare.

32 Irritari possunt vota serui à domino, vxoris à viro, & è contra filii impuberis à patre pupilli a tutore, Religiosi a Prælato,& omnis inferiori a superiore,absque necessaria causa.(an etiam minoris a curatore præsertim si sit mater.vide V.*Tutor num.*2.) Dum tamen durat subiectio †. Nam Prælatus Regularis non potest iritare vota sui Religiosi, postquam ad Episcopatum, vel Cardinalatum assumptus est: quia a potestate ipsius dominatiua iam est exemptus, Palaus *tom.*3.*tract.*15.*disput.*2.*punct.*3 §.3.*num.*3.*par.*6.*tractat.* 7.*resolution.* 26. Nihilominus pater irritare potest votum filii impuberis, etiam post pubertatem, dummodo post pubertatem non ratificauerit. Cassianus *in* 2. 2. *quæstion.* 89.*articol.* 5. *par.* 6. *tractat.*7. *resolution.* 22. Sed in hanc re multa dubia idem dicendum est de curatore, Suarez *part.*9.*tractat.* 8.*resolution.*14.

Irritari possunt ab eo,qui habet potestatem dominatiuam.

Durante subiectione

Pri-

Digitized by Google

Etiam in dubio, num emissa sint tempore subiectionis.

33 Primum est: An in dubio, num vota emissa sint a subdito tempore subiectionis vel libertatis, irritari possint a superiore: Negatiuè respondet Salas *in 1.2.quæst.21 tract.8.disp.vn.sect.25.nu.261 & 262*. quia votum emissum esse certum est; vnde eius obligatio debet præponderare dubiæ superioris potestati. Adde, quod dubitans, an tempore contractus minor fuerit, non habet ius rescindendi contractum: nisi probet se fuisse minorem. Sed contrarium tenendum cum Sancio *disput.43. num. 9.* quia licet quemadmodo possideat respectu vouentis non possidet respectu superioris, sed potius hic est in possessione, qui habet potestatem irritandi vota tempore subiectionis, qua priuari non debet nisi constet de exemptione vouentis ab eius dominio per lapsum ætatis, &c. Itaque pater potest irritare vota personalia, & realia filii, in dubio an illa emissa sint ante 14. annum hæc ante 25. Item tutores, & curatores, viri, & domini, in dubio an vota emissa sunt a pupillo, & minore tempore sui iuris, ab vxore tempore matrimonii, & a seruo tempore libertatis *p.4.t.4. res.37*.

Aut num confirmata sint tempore libertatis.

34 Sed quid, si dubium sit, an impediri votum confirmauerit post pubertatem? Respondeo, a patre nihilominus irritari posse, siue dubium, sit an confirmauerit, siue constet de hoc, & dubium sit an confirmauerit ante, vel post pubertatem, Sanchez *summ.tom.1.lib.4.cap.32.num.7.& par.6.tract.7.res.22 §. Ex his.*

Et etiam si implenda sint tempore libertatis.

35 Secundum dubium: An Superiores Prælati irritare possit vota subditorum emissa tempore subiectionis, sed implenda tempore libertatis: Caietanus *in 2.2.question.88.articol.8.dub.penult.ad tertium*; absolutè negat, quia vota huiusmodi referuntur in tempus, quo nulla est eorum potestas. Sanchez *cap. 29.num. 31.* distinguit, & loquendo de personis, quæ sunt plenè subditi suo superiori quo ad voluntatem, quales sunt Religiosi respectu Prælatorum, & filii impuberes respectu patrum, & tutorum concedit irritare posse: de aliis, qui sunt subditi solùm quo ad aliqua obsequia, vt vxores serui, & filii impuberes, negat. At Ledesma *tom.2.tractat.10.c.7.dub.vlt.distinct.10.* de omnibus habentibus facultatem dominatiuam absolutè affirmat: quia cum votum emissum est, voluntas erat subiecta: vnde non poterat vouere, & deliberare sine licentia, nec ad executionem futuram tempore libertatis quidem *part. 4. tractat.4.res.29.*

Et sic vir irritare potest votum vxoris, de non transeundo ad secundas nuptias.

36 Igitur probabiliter docuit Sanchez *vbi supra, capit.34.* virum irritare posse votum vxoris de ingredienda religione post eius obitum, vel de non transeundo ad secundas nuptias. Quod etiam tenet Præpositus *in 3. p. q. 3. dub. 20.num.54.par.4.tractat.4.r.110.* Constantius verò *part. 3. tractat. 4. res. 220. §. Et hanc.*

Etiamsi emissum sit ante subiectionem.

37 Dubium tertium. An superior irritare possit vota inferioris ante subiectionem emissa; Respondet Sanchez apud Præpositum, votum vxoris ante matrimonium emissum, irritari non posse tamen eius executionem suspendi. Sed præposito *vbi suprà* id videtur parum conformiter dictum, nam si vir per matrimonium sit superior vxoris, vt propter muliebrem leuitatem possit eius voluntatem dirigere, & gubernare illius vota non solum suspendere, sed etiam irritare potest, sicut (ait ipse) potest Prælatus vota sui Religiosi irritare emissa, ante professionem (Sed hoc negat Portell. *V. Dispensare, numer.13.* quia superior non habet potestatem dominatiuam in nouitios, *par.4.tract.2.res.71.* in fine.) Et hæc doctrina procedit etiam de votis emissis tempore primi matrimonii quoad secundum maritum, *par.3. t.4.res.220.* in fine. & *par.4.tract.4.res.110.§.Nota.*

Et superior irritare potest omnia vota sui subditi.

38 Dubium quartum. An superior possit irritare omnia vota sui inferioris? Pontius *libr.10.cap.17.num.3* & alii respondent, virum non posse irritare omnia vota vxoris, sed illa tantùm, quæ quatenus iuri suo præiudicant, & sic non posse irritare vota de præceptis, & rebus necessariis, vt de

de seruanda castitate, coniugali, de non mentiendo, de recitanda aliqua oratione certis diebus,&c. Sed Villalobos *tom. 2. tract. 4. dub. 21.* tenet, virum irritare posse omnia vxoris vota, sicut irritare possunt Prælatus, & pater vota Religiosi,& filii impuberis. Et sic, vt ait Sanchez, irritare posse votum non petendi debitum (*p. 3. tract. 4. res. 220*) etiam si emissum sit de licentia viri: nam hic, dum concedit facultatem vouendi, non admittit sibi potestatem irritandi. Aduerti tamen Sanchez, quod si vterque coniux continentiam voueat,& iuri debitum petendi renuntiet, hoc votum a viro irritari non potest. Quod verum putat Præpositus *in 3. part. quæst. 6. dub. 20.* si sensus sit quod non possit licitè minimè verò, si sit sensus, quod non possit validè. *par. 4. tract. 4. res. 110. à §. Nota etiam.*

Etiam suo iuri non præiudicantia.

Etiam de eius licentia emissa.

39 Dubium quintum: Cum seruus nullum votum reale possit validè emittere: cum quidquid habere seruus domini si siue ad personam, siue ad operas siue ad res pertineat: Villalobos *in summ. tom. 2. tract. 34. diffic. 16. num. 2.* & alii communiter, *part. 7 tractat. 7. resol. 25.* quæritur quæ vota seruorum possint a Dominis irritarii. Respondeo ea sola, quæ eorum obsequio, seruitio obstiterint Sanchez pluribus relatis. *libr. 4. cap. 36. num. 2.* qua propter vota, quorum executionem seruire miserint in tempus solutæ seruitutis, irritari non possunt: vt docet Lessius *t. 1. de iust. l. 2. c. 40. dub. 10. n. 82.* quamuis cõtrarium etiam sit probabile, quod tenet Siluester *verb. Votum. 4. quæst. 2. §. quintum, ibid. res. 26.* De votis verò ante seruitutem emissis suspendi eorum executio potest, si præiudicantia fuerint,& idem est dicendum, de votis obseruandi præcepta diuina, audiendi Missam, ieiunandi, communicandi. Sanchez *d. ca. 36. num. 6.* quod a fortiori procedit in votis consilium pertinentium, vt recitandi aliquas moderatas orationes, præstãdiue aliquam moderatam abstinentiam. Votum verò castitatis nullatenus irritari, neque suspendi potest. Et idem est de votis realibus si fortè serui aliqua bona habeant propria, vt docuit Suarez *lib. 6. cap. 3. n. 5.* Secus verò si ex bonis dominorum sint, nam eo ipso sunt eorum dispositioni subiectas *par. 7. tractat. 7. resolut. 27.* Domini possunt irritare vota seruorum: parentes filiorum,& viri vxorum, *par. 9. tractat. 8. resol. 15.*

Quæ vota serui Dominus irritari possit.

40 DISPENSARE, & COMMVTARE est Episcopi respectu suorum subditorum præter quinque, quæ sunt reseruata Papæ, nimirum castitatis perpetuæ, Religionis,& tria peregrinationis, Ierusalem, Romam, & Compostellam. Vide V. *Episcopi iurisdictio in vota.* Et auctoritatem Episcopi quo ad hoc habet simplex Confessarius per Bullam Cruciatæ, vt dictum est V. *Bulla Cruciatæ quo ad vota*,& per Iubilæum vt dictum est etiam V. *Iubilæum quo ad vota.* Nota hic, Episcopum dispensare posse votum reseruatum conditionale, etiam si post impletam conditionem confirmatum sit: nam talis confirmatio cadit super votum prius emissum, nec tollit, quin maneat conditionatum. Trullench *in decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 2 dub. 40. num. 5. par. 6. tom. 8. resol. 19.* In graui autem necessitate, si non pateat ad summum Pontificem auditus, Episcopus etiam in voto castitatis, aut Religionis dispensare potest. Sanchez *libr. 8. de matrimon. disput. 9. num. 22.* & alii communiter. Quod tamen, contra Crousers *in regul. Sancti Francisci cap. 7. lect. 29.* non possunt Regulares per priuilegia: nam illis concessa est iurisdictio in ea vota, quæ ordinariæ Episcoporum potestati subiiciuntur, non quæ ex sola iuris interpretatione, & per accidens, vt est de quo loquimur, nam hæc non dicuntur verè Episcopalia. Fagundez *in decis. tom. 1. libr. 2. cap. 45. numer. 15 part. 6. tract. 6. resolution. 50.* potest episcopus dispensare in voto absoluto castitatis, quando non patet facilis aditus ad Papam Raphael della Torre, & alii *p. 11. tr. 8. res. 5.* & hoc prohibetur parocho *ibid.*

Vota commutari & dispensari possunt ab Episcopo.

Excipe quinque reseruata Pontifici.

41 Prælatus Regularis non solùm potest dispensare, & commutare omna vota suorum subditorum non reseruata, sicut Episcopi suorum, sed etiam irritare, vt dictum est suprà, *à nu. 27.* Et potest commutare ac dispensare

Prælatus Regularis irritare, Dispensare,

sare vota nouitiorum: quia quamuis in illos non habeat potestatem dominatiuam, habet Ecclesiasticam Lessius *lib.2.cap.40.dub.13.num.* 80. contra Azorium *par.1.lib.11.cap.16.q.21.par.3.tr.2.ref.71.* Item, & Tertiarium, secundum Stratium. Vide V. *Tertiaria.* Et secundùm Rodriquez *comp.ref.* 123. *num.* 80. dispensare votum professi de transeundo ad Religionem strictiorem, quia hoc non est simpliciter votum Religionis reseruatum, sed tantùm qualitatis Religionis, *par.3.tract.2.ref.41.* Immò secundum Mirandam *tom.1.quæst.9 ar.6 concl.1.& 3.* dispensare potest in quarto voto vitæ quadragesimalis Minorum, Redemptionis Mercenariorum &c. saltem Generalis quia Tridentinum *sess.25.cap.1.* distinguit inter tria vota essentialia, & alia obseruantias, & præcepta regulæ, & in illis tantum inquit, dispensari non posse, quia si illa, quæ Religionis basis sunt, non obseruentur exactè, totum necesse est corruat ædificium: quæ ratio non militat in quarto voto, sine quo vita Regularis in multis Religionibus subsistit. Sed contrarium tenendum est cum Suarez *de Relig.tom.4.lib.2.cap.12.à num.28.* & Bordono *resol.14.num* 24. quia tale votum, & eius materia, ex quo per constitutiones à Papa approbatas sta tui religioso adnexa sunt, sunt extra iurisdictionem, & dominium Prælati *par.6.tr.8 ref.34.*

Et commutare potest omnia vota non reseruata suorum subditorum, etiam nouitiorum.

An dispensatio Papalis censenda sit data pro vna vice tantùm.

42 Quando dispensandum est in voto reseruato, & adiri potest Papa, ad ipsum recurrendum est. An verò dispensatio ipsius sit interpretanda pro vno tantum actu contra votum, an verò omninò votum tollere, vide V. *Dispensatio num.13.*

Votum commutare in bonum æquale: potest quibus Confessarius.

43 Simplex Confessarius, secundùm Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. cap. 19. n. 6.* non potest commutare votum in bonum æquale: quia commutatio voti pertinet ad forum externum, in quo ipse non est superior. Sed Lessius *dub. 16. num.* 105. docet, posse, *par. 1. tractat. 11. ref.36.* Et ego cum Sancio *disput.14.num.* 3. quod possit sibi commutare ipse pœnitens, contra Tannerum *in 2.2.disput.5 q.4.dub.5.num.81.* & alios. Sed debet materia subrogata esse euidenter æqualis. Nam in dubio an sit minor, votum possidet *par.1.tractat.11.resolut.48.par.2.tract.16.ref.7.& par.3.tract 5.ref.25.§. Primò.* Et stando in contraria sententia, si pœnitens sibi votum commutet in æquale, vel minus commutatio non est irrita, sed satis est, quod vouens suppleat quod commutationi defuit, ad hoc vt sit in euidenter melius *t. 16.ref.7.§. Notandum.*

Imò etiam ipse vouens.

44 Qui commutat suum votum in melius, vel æquale propria auctoritate, non esset iusta causa. Villalobos *tom.2.tract.35.diff.31.num.8.* contra Layman. *libr.4.tract.4.cap.8.num.22.par.3.tr.5.ref.25.§.Tertiò.* Potest autem vouens, vel iurans aliquid dare pauperi, vel Ecclesiæ, etiam determinatè, ante acceptationem votum illud, aut iuramentum propria auctoritate in melius commutare; quia probabilius est ius à paupere, vel Ecclesia non acquiri, donec votum acceptetur. Et Deus, cuius intuitu vota & iuramenta pia emittũtur, gratius, habet quod melius est. Vuigers *tract.8.cap.8.dub.20. num.* 123. contra Azor. *tom.1.libr.11.cap.19 quæst.12.* At post acceptationem non potest, quia per eam votum transit in contractum, & acceptas acquirit ius, quo inuitus priuari non potest. Sanchez *in summ. tom 1.libr.4.cap.41 num.13.* Fagundez verò *in Decal.tom 1.lib.2.cap.49.num* 11. etiam post acceptationem id fieri permittit: quia vota pia, vt dictum est vltimate. Diriguntur in Deum, tamquam in finem cuius, & ideò ipsius habenda est ratio, qui magis bonum semper gratius, habet, *par. 6. tr.6.ref.61.* Quando vota commutat Confessarius per Bullam, aut Iubilæum, sufficit præstare eleemosynam pro bello, & opera in Iubilæo præscripta. Suarez *num.5 p.2.t.6.ref.8.§. Nota verò.* Quando verò commutat auctoritate ordinaria, requiritur iusta causa, sine quia ait Sanchez *cap.51.num.15.* contra la Torre *in 2.2.tom.1.quæst. 88.art.12 disput.5.num.7.* votum pænitentis commuttans, peccaret solum venialiter, quia. abutere-

Sine iusta causa.

At in simplici Confessario requiratur iusta causa.

Digitized by Google

teretur poestate in re leuissima. Iusta verò causa secundum Lessium *dub.* 11. *nu.* 96. erit, si res subrogata hilarius acceptetur implenda, & secundùm Sanchez *cap.* 50. *num.* 23. si pænitens petit. *par.* 2. *tr.* 16. *ref.* 8. Aduerte etiam, quod si Confessarius inueniat, alium commutasse votum in minus æquale si ille est doctus potest acquiescere, existimans, considerasse aliquam circumstantiam melius, quam ipse: si verò est ignarus, & ipse sperat facere fructum, moneat pœnitentem, sin verò, relinquat illum in bona fide, *p.* 3. *tract.* 5. *ref.* 25. *§. Septimò.*

Quæ esse potest hilarior acceptatio, vel etiam petitio pænitentis.

43 Quicunque potest dispensare vota ex potestate delegata, potest etiam illa commutare, quia qui potest minus. Ita Layman. *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 8. *n.* 20. quamuis Sanchez probabiliter contrarium doceat *tom.* 2. *libr.* 8. *disput.* 2. *nu.* 15. Et qui habet potestatem commutandi, & dispensandi vota, potest etiā iuramēta pia, quia arctius est vinculum voti, quam iuramenti, & priuilegia in fauore animarum ampliari debent Tannerus *nu.* 36. & 37. contra Nauarrum *cap.* 27. *num.* 275. *ibid.* §. *Secundò.*

Delegatus ad dispensandum vota, potest etiam illa commutare.

Et qui potest dispensare vota, potest etiā iuramenta pia.

44 Petes primò. An commutatio, & dispensatio votorum facienda sit necessario in Confessionem Sacramentali? Respondeo per Bullam, & Iubilæum commutatio extra confessionem sacramentalem. Nec obstat hic Panormi decretum synodale *part.* 2. *capit.* 4. *numer.* 12. Nam dici potest, illud non continere præceptum: quia vtitur verbis impetratiuis, ex doctrina Caietani. *in* 2. 2. *quæstion.* 166. *articol.* 9. *ad* 2. Vel melius quia materia non est grauis. Nam Pontifex *in Clement. Exiui, de verbor. signific.* §. *Item quia*, præceptum colligendum esse, inquit ex illis verbis. *Nos itaque ex materia grauitate.* Quæ doctrina à fortiori procedit quo ad Regulares, qui non tenentur statutis Episcoporum, *par.* 5. *tract.* 12. *resol.* 36. Et si ipsi dispensant vota virtute priuilegiorum, possunt etiam id facere extra confessionem. Nam, quamuis in concessione Pauli III. ponatur clausula *Confessionibus diligenter auditis*: ea tamen non refertur ad commutationem votorum sed ad absolutionem peccatorum, quando enim non currit eadem ratio, clausula, quæ apponitur Initio alicuius dispositionis, non refertur ad totum contextum. Villalobos *different.* 29 *num.* 7. contra Peregrinum *Scholast. ad priuileg.* Theatr. *tit. commutatio* §. 3. *par.* 3. *tractat.* 2. *ref.* 9. & *tract.* 5. §. *Quartò*, & *par.* 4. *tract.* 4. *resolution.* 8.

Dispensatio, & commutatio voti auctoritate propria per Iubileum, aut Bulla.

Vel per priuilegia Regularium.

Fieri potest extra confessionem.

45 Item docuerat probabiliter Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *disputation.* 34. *num.* 29. contra Reginaldum *tom.* 2. *lib.* 31. *capit.* 28. *nu.* 216. de commutatione, seu dispensatione facienda virtute litterarum Apostolicarum: quia Pontifex in illis non dicebat dispensationem expelliendam esse in foro pœnitentiæ, sed in foro conscientiæ, quod solum requirit secretum, & forum animæ, non autem confessionem, sicut absolutio censuram. Verùm hæc opinio hodie sustineri non potest: quia in dictis litteris apponitur clausula Audita. *confessione, non aliter, nec alio modo.* Filiucius, *part.* 2. *capit.* 10. *num.* 355. *part.* 4. *tract.* 4. *ref.* 71. aduerte, quod in hoc sufficit confessio inualida ex defectu propositi, vel integritatis; quod aliam dummodo sit integra circa ea, de quibus petitur dispensatio Suarez. *tom.* 4. *disput.* 31. *sect.* 2. *num.* 9. *Ibidem.* §. *Cum igitur.* At confessarius, debet esse proprius illius pænitentis, idest, qui sit approbatus pro illo, vnde non sufficit approbatus, limitate v.g. pro mulieribus, pro alio oppido, &c. vt docuit Sanchez. *de matr. tom.* 1. *lib.* 8. *disp.* 34. *n.* 16. Nam cum debeat præmitti confessio, ille solus potest talis pœnitentis vota, dispensare, qui potest eius confessione audire. Pontius. *lib.* 8. *c.* 21. §. 1. *n.* 13. *Ibidem.* §. *Sed deuemendo.*

Minimè verò, si fiat virtute litterarum Apostolicarum.

Quamuis ad hanc sufficiat confessio inualida.

Dummodo confessarius sit proprius pænitentis.

46 Aduerte etiam ad ornatum dictarum litterarum, quod delegatas debet esse Doctor Iuris Canonici, vel sacræ Theologia in aliqua Academia, & non sufficit esse Doctorem Iuris ciuilis licentiatum, aut Professorem dictarum facultatum in aliqua Academia, nec Magistrum in Theologia secun-

Et sit Doctor Theologiæ, vel iuris Canonici in aliqua Academia.

dùm

dū institutum Regularium (nisi quòd Regulares, quibus Superiore permiserint, habeant priuilegium expediendi has litteras, etiam si non sint Doctores vel magistri. *Ibidem* §. *Notandum*.) Deinde, dispensas debet permittere cognitionem causæ, alias dispensatio est nulla. In hanc autem cognitione potest credere dicto pænitentis, etiam non iurato: sed si vult, post petere iuramentum. Quod si causa sit notoria, nullum est opus examinis; sicut, si aliunde cognoscat causam esse falsam non debet credere pænitenti. Monita verò vt lator dicat veritatem, manifestando ei quantum intersit, ne dispensatio sit nulla. *Ibid.* §. *sed quia*. Si autem iudicat, litteras esse subreptitias, vel dispensationem inualidam, potest posteà mutare sententiam, vel pœnitens ad alium ire, qui sibi videatur validam iudicaturus: quia non tenetur acquiescere dicto vnius Confessarii. Secus verò, si delegatus in foro externo iudicet dispensationem esse subreptitiam, quia reus in foro externo tenetur stare sententiæ iudicis Pontius *ibid. num.* 14. *Ibidem* §. *Notandum*. Circa tertiam clausulam aduerte, quod opera præscribuntur in litteris apponuntur pro forma, vnde non est in potestate dispensantis illa omittere potest tamen moderari, si, sibi videbitur, dummodo sint super erogatoria, vnde Confessio præscribi potest bimestris, sed non ita, vt ei satisfiat per aliam debitam, ex voto, vel pænitentia. Quarta clausula, quòd litteræ dilanientur, solùm requirit, ne illæ litteræ in foro externo suffragentur. Quod attinet ad illam clausulam, vt nihil occasione talis dispensationis accipiatur, vide V. *dispensatio*, n. 15. & 16. p. 4. t. 4. *res.* 71. § *sed quia*.

Et præmittat cognitionem causæ.

Et alia præstet, quæ in litteris præscribūtur.

47 Petes secundò; An is cui votum commutatum fuit, possit redire ad prius votum, etiam si commutatio facta fuerit in melius: Negat Filiucius *t.* 10 *n.* 288. quia commutatio in melius habet vim voti, & votum propria auctoritate non potest commutari in minus. Sed ego affirmo cum Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 8. *disp.* 9. *num.* 21. quia commutatio fit in fauorem vouentis, & sic potest illi renunciare: intelligitur enim facta sub conditione si vouens nolit votum implere. Hinc infert Lessius *lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 11. *num.* 47. quòd si pluris facta sit commutatio, potest vouens eligere, quam maluerit. (Et postquam elegit vnam, & renuntiauit aliis potest iterum ad prius votum, vel aliam commutationem redire, vt probabiliter docuit Villalobos, *tom.* 1. *tr.* 27. *clauf.* 9. *num.* 34. contra Trullench *in Bull. lib.* 1. §. 4 *c.* 3. *dub.* 14. *num.* 10. & 3. *in Add. secundis ref.* 18.) Limita tamen nisi vouens acceptasset, aut consulto elexisset commutationem in melius bonum ad maiorem Dei cultum nam tunc commutatio facta esset in Dei fauorem. Si autem dubium esset, an commutatio in melius facta esset in Dei fauorem, aut commutatio facta esset in æquali, adhuc redire posset ad prius votum. Ad argumentum Filiucii respondetur mutationem non habere vim voti independenter à priori sed cum depēdentia, & sub conditione, nisi vouens ad prius votum, vel aliam commutationem rediro velit, *par.* 1. 16. *ref.* 16. & *p.* 4. *t.* 5. *ref.* 25. §. *Sextò*.

Is, cui votum commutatum est, etiam in melius, potest sponte prius votum redire.

Etiam si pluris e facta fuerit commutatio & facta fuerit electio vnis materiæ.

Non tamen in Dei fauorem.

48 Petes tertiò: An dispensatio in voto ab eo, qui existimat adesse causam, cum reuera non adsit, sit valida: Affirmatiuè respondeò cum Lessio *dub.* 17. *num.* 119. contra Palaum *tom.* 3. *tractat.* 15. *disputation.* 2. *punct.* 9. *n.* 4. quia sic exigit recta Ecclesiæ administratio. Vide etiam V. *Dispensatio*, *par.* 6. *tractat.* 7. *resolution.* 23. Est autem sufficiens causa dispensandi, si votum non ex plena deliberatione, sed ex leuitate, aut vehementi passione, emissum sit: sicut etiam si fuerit metu extortum: etiam si non: sit exequendo difficile; nam obstaculum executionis requiritur pro dispensandis votis plene voluntariis, & ita docet Sanchez *de matrimon tom.* 2. *libr.* 8. *disputation.* 20 *numer.* 20. contra Valentiam *tom.* 3. *disputation.* 7. *quæst.* 6. *punct.* 6. *tractat.* 7. *resolution.* 24.

An in dispensanda vota requiratur causa vera?

Et sufficiat leuitas in emittendo.

49 Petes quartò: An qui habet potestatem dispensandi votis possit dispensare cum habente votum nōn ludendi Lopez *par.* 2. *cap.* 35. *quæst.* 7. obseruat

Pi um

Pium V. consultum noluisse super tali casu dispensare, quia nulla videtur causa dispensandi. Sed ego affirmatiuæ sententiæ adhæreo; quia cum possit in aliis votis dispensare, poterit etiam in hoc. Requiritur quidem iusta causa; qualis videtur subtractio occasionis peccandi mortaliter in eo, qui assuetus est mortaliter peccare ludendo contra votum. Magna tamen hac in re opus est prudentia, vt colligi potest ex facto Pii V. & ita hanc sententiam docet Bonacina *de restitution. disput. 2. quæstion. 3. punct. 2. numer.* 20. Nota, quod huiusmodi votum, vel iuramentum non potest dispensari hac sola ratione, quia vouens, vel iurans, magnum desiderium, & tentationem patitur ludendi, quia ista non est causa iusta iuramentum iustum, vel votum de re graui dispensari non potest, & ita docet Faustus *in specul. Conf. disputation. 31. quæst.* 16. *num.* 2. Qui tamen addit, quod tale votum, vel iuramentum potest in rem meliorem, vel æquè bonam ac Deo gratam per Episcopum, siue per alium habentem ex priuilegio auctoritatem commutandi commutari, licet malitia illiciti ludi per hoc non tollatur, *p.6.t.9.r.*55.

Qui vouit non ludere potest dispensari ab habente potestatem dispensandi.

Et commutari eius votum.

50 Petes quintò: An qui vouit non ludere sub pœna, vt non possit dispensari nisi à Summo Pontifice possit adhuc ab Episcopo absolui: Respondeo affirmatiuè cum Trullench *in Decalog. tom.* 1. *lib.* 2. *capit.* 1. *dub.* 5. *n.* 2. quia huiusmodi votum non est de reseruandis Pontifici, & sic non auferet iurisdictionem Episcopis, & sic videtur esse de re impossibili, *part.* 7. *t.* 9. *ref.* 59.

Etiamsi se subiecerit tantum Summo Pontifici.

51 Nota hic in fine huius materiæ, omnia vota commutari, & extingui per votum solemne Religionis. Vt dictum est Verbo *Professio numer.* 17.

Vota omnia in solemni professione Religiosi commutantur in vota essentialia.

VSVRA.

1 † Vsura est lucrum rei pecuniæ æstimabilis principaliter proueniens ex mutuo. Triplex est: mentalis, exterior explicita, & exterior palliata. Prima contingit, cum quis dat mutuum animo recipiendi lucrum, sed hunc animum manifestat exterius. Secunda, cùm manifestat per pactum expressum. Tertia, cùm manifestat per pactum implicitum seu palliatum. Igitur ad vsuram semper requiritur mutuum, quod tamen aliquando palliatur sub nomine venditionis, emptionis, solutionis, &c. Quando ergo contractus sit vsurarius, vide V. *Contractus*, V. *Debitor*, V. *Emere*, V. *Vendere*, V. *Cambium*.

Vsura quid.

Quotuplex.

2 Est peccatum mortale †; & secundùm Leonem, *par.* 1. *resol.* 7. *num.* 37. non admittit paruitatem materiæ; nam quid quid sorti accidit vsura est: dictio enim *quidquid*, etiam minutissima comprehendit. Sed tu cogita, nam alii DD. hanc quæstionem non tangunt. Et mihi non videtur, vsura in quamuis materia idem habere iudicium, vt hæresis, magia, &c. Et si in simonia datur paruitas materiæ, cur non etiam in vsura *pagin.* 5. *tractat.* 5. *resolut.* 39.

Et quale peccatū sit.
A peccato mortali vsura excusat paruitas materiæ.

3 Videtur etiam excusare bona fides qua quis mutuum daret existimans, posse aliquod lucrum accipere, cùm alioqui non dedisse, sed contractum lucratorium legitimum celebrasset. Vide V. *Mutuum*.

Et bona fides.

4 Petere mutuum expresè sub vsuris, animo inducendi vsurarium ad peccandum, est peccatum scandali. At sine hoc animo mutuum petens ab vsurario parato, non peccat; idque probabiliter etiam, si expressè petat sub vsuris Vide V. *Scandalum. n.* 8. & 18.

Mutuum sub vsuris an liceat petere?

5 Vsuras soluere non est peccatum. Vide V. *Peccato cooperari*, *numer.* 16.

Et vsuras soluere?

Vsu-

Vsura tamen crimen misti fori.

6 Vsura, secundùm Sà, est crimen misti fori, & pertinet ad vtrumque iudicem Ecclesiasticum, & laicum: siue quæstio sit de facto, vt an contractus celebratus, sit vel nè, siue de iure, vt an contractus celebratus sit vsurarius. vel nè. Sed meritò docuit Bonacina *de contract. quæst. 3. punct. vltim num.* 2. quod quando quæstio est de iure, ad solum Ecclesiasticum pertinet cognoscere, & punire, *par. 1. tract. 2. ref. 78.*

Principes non possunt concedere, vt Iudæis vsuram committant absque licētia Papæ.

Circa vsuram vide *par. 9. tract. 6. ref. 6.* & pulchra inuenies *num. 7.* Principes non possunt ex iusta causa dare licentiam Iudæis possitiuam exercendi vsuram absque auctoritate Pontificis, *part 9 tract. 11. 9. resolution.* 14. Iudicium vsurariorum pertinet ad mistum forum seculare, & Ecclesiasticum. *Ibid. resolution. 15.*

VSVS, CONSVETVDO.

VSVS.

† Circa consuetudinem multa dicta sunt. V. *Consuetudo.* Nunc verò, quoniam Auctor in sexta parte, quæ serò ad manus peruenit, integrum de ea tractatum instituit, hoc loco illum subteximus †.

Abrogat legem.

1 Primò ergo quod ad EFFECTVS consuetudinis, sciendum est, per eam abrogari legem *cap. fin. de consuet* si tamen habeat conditiones, de quibus infra à *num.* 8. & potest abrogare legem, tam quo ad culpam, & pœnam simul, quam quoad alterutrum, nam de facto multæ leges olim obligantes ad vtrumque, hodie obligant ad solam culpam: vel solam pœnam. Olim namque filii Clericorum in pœnam paternæ incontinentiæ nascebantur serui, ex cap. *cum multis dist.* 15. quæ tamen pœna hodie per dissuetudinem exoleuit manente obligatione ad culpam, & fortasse multæ leges ciuiles exactionem imponentes, vel prohibentes venari, & similes, initio directiuæ, vsu deinde euadunt merè pœnales. Si tamen pœna supponit intrinsecè culpam, vt sunt censuræ, tunc vsus non potest abrogare culpam, remanente solùm pœna. Et hæc omnia docet Vuigers, & alii apud ipsum *in part. 2. quæst. 98. artic. 3. à num. 35 par. 6. tract. 5. resolution. 19. & 20.*

Quoad vtrumque forum.
Et quoad alterutrum.

Sed quid, si lex prohibeat contrariam consuetudinem.

2 Sed quid, si lex prohibeat contrariam consuetudinem? Suarez *lib. 7. cap. 7. num. 2.* distinguit: aut lex prohibet consuetudinem introduci, aut illam improbat, si primum, abrogari posse consuetudinem, si secundum, non ita, quia consuetudo prohibita potest esse rationabili improbata non potest. Et pro hac sententia facit etiam Vuigers *vbi supra num.* 43. qui *num.* 42. addit, quod consuetudo non potest abrogare legem improbantem consuetudinem, quamdiu manent eædem circumstantiæ, in quibus nimirum talis consuetudo declaratur esse corruptela. Si autem mutentur circumstantiæ, secus esse, quia non semper consuetudo improbatur, quod sit contraria iuri naturali: aut diuino: sed aliquando etiam propter notabilem aliquam indecentiam, pericula, vel incommoda communitatis: quibus proinde cessantibus consuetudo desinit esse improbata, sitque rationabili. Adde quod Palaus *tractat. 3. disputat 3. punct. 4. §. 2. num. 7.* consuetudinem inquit semper ob id reprobari, ac proinde eandem esse rationem de lege prohibente consuetudinem, *part. 6. tract. 5. reso'ut. 21.* Aduerte hic, quod Suarez existimat contra Sanchez *tom. 2. lib. 7. disputation 4. num. 13.* per verba illa soluta in lege apponi *non obstante contraria consuetudine*, reuocari solum consuetudinem præteritam non etiam futuram, quia talis improbatio est odiosa, & ideò restringenda: cum præsertim consuetudo futura clarioribus verbis improbari. Adde, quod consuetudo futura non est contraria, quia nondum est. Quod etiam tenet Villalobos *tom. 1 tract. 2. different. 39. num. 8.* obseruans, quod si lex aliquam consuetudinem reprobaret tamquam iniquam tunc etiam de futura interpretanda foret, quia est eadem ratio de vtraque *p. 6 t. 5 r. 23.*

Scien-

3 Sciendùm secundùm, consuetudinem habere etiam vim interpretandi legem, vt docet Montesinus *in par. 2 tom. 2 disputat. 23 quest. 73. n 226.* & Sacra Rota *in vna Romana pensionis, die 14. Februarii.* 1583. non solùm, quatenus ex consuetudine seruandi colligitur verus, & germanus sensus legislatoris, iuxta quod dicunt Doctores, legem interpretandam esse consuetudinem loci, etiam si oporteat verba minus propriè exponere. (Vide Glossa, *in capit. nonnullis de rescription.*) Sed etiam quatenus esse potest causa introducendi, & stabiliendi aliquem sensum legis, qui forsitan cum prima mente legislatoris minus congruat. Vnde licet aliquando ex legis Verbis, & materia dubium sit, vtrum obliget sub mortali, quæ proindè obligare non deberet, secùdùm benigniorem interpretationem: si tamen constat, eam vsu receptam esse sub obligatione mortali, sic obligare censenda est. Syluester. *verb. preceptum num. 2. p. 6. tr. 5. res. 24.* DEINDE cōsuetudo interpretatur legem.

4 Sciendùm tertio, concurrente consetudine generali, totius Episcopatus v. g. cum particularis vnius loci, hanc præualere, & ad illam reccurri in subsidium, ista deficiente, *cap. super eo de cons.* Paris. *cons.* 25. *numer.* 42. *libr.* 3. & Sacra Rota *in vna Calaritana decimarum die* 19. *Martij.* 1610. & alias pluries apud Guerilios Venetos *decis.* 169. *num.* 8. Item consuetudinem non extendi de loco ad locum, aut de persona ad personam, *lib. 3. parag. si quis hoc interdicto*, & ibi Bartol. *de init. actumque priuil. ex l. ius singulare, & l. quod vero contra ff. de leg.* Vide consuetudo in specie probari debet. Crauetta *consil.* 96 *num.* 4. & Rota *in vna Burgensi de Cudeto die 3. Iunij* 1599. coram Mantica *decis.* 294 *num.* 6. Et quamquam Salas *de legib. disputation.* 19. *section.* 14. *num.* 10. quo ad interpretandam aliquam legem, vel iudicandum in causa deficiente statuto, dicat, consuetudinem rationabilem extendi posse de vna ciuitate in aliam iuxta cap. *cum eo de censur.* & cap. *cum olim de consuet. p. 6. t. 5. res. 31.* Sed particularis preualet generali. Et non extenditur de loco ad locum, aut de persona ad personam

Id tamen intelligendum est de conuenientia, & æquitate, non de obligatione. Nam sicuti lex vnius Ciuitatis non obligat alias, ita est de consuetudine. Quod adeò verum est, vt consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia non obliget alias vt notat Panormitanus *ad capit. final. de fer.* In capit. vero *super eo, de cognition spir.* vbi præcipitur Episcopo, inquirere consensum Ecclesiæ Metropolitanæ, vel aliarum circumiacentium, supponitur abesse consuetudo in tota prouincia; quæ tamen in eo Episcopato non fuerit nota, quia forsitan à multis annis non acciderat casus. Vuigers *different.* 5. *numer.* 30. *par.* 7. *tom.* 5. *resolution.* 17.

5 De consuetudine autem in foro interno, ait Granado *in par. 2. controu. 7. tractat. 3. par. 2. disputat. 16. section. 1. num. 12.* credi posse testimonio vnius Doctoris, donec contrarium clare prohibetur nam vnius Doctoris auctoritas facit opinionem probabilem, quandiu oppositum apertè non constat. At in foro externo auctoritas vnius Doctoris probat solum præsumptiuè, non concludenter, vt decidit Rota *in vna Romana Thesaurum die 3. Iulij* 1606. apud Durandum *decision.* 137. *num.* 27. *part.* 6. *tract.* 5. *res.* 28. Sed an credendum sit Doctori testāti adesse consuetudinē?

6 SECVNDO; quo ad personas subiectas consuetudini dicendum est, eam instar legis obligare solum subditos, in territorio in quo introducta est. Vnde, si est vniuersalis totius Ecclesiæ, obligat omnes Christianos, si vnius Regni, aut Episcopatus, illius Regni, & Episcopatus incolas obligabit, &c. An consuetudo obliget Principem, vel Senatum supremum an forenses, vel ciues extra territorium, &c eodem modo philosophandum ac de lege humana, de qua nonnulla à nobis V. Lex dicta sunt Sic Suarez *lib. 7. cap. 16. num. 8. p. 6. tr. 5. res. 17.* CONSVETVDO obligat subditos.

7 Petes An consuetudo laicorum obliget Clericus. V. *Consuetudo: num. 6.* Ad laicorum obliget Clericos.

negatiue respondimus. At Syluius *in par. 2. q. 97. art. 2. concl.* 10. & Vvigers *ibidem artic. 3. num.* 31. dicunt, quod si materia consuetudinis sit mista, pertinens ad politiam tam ciuilem, quàm Ecclesiasticam, & ab vtrisque seruetur, etiam Clericos vigore consensus superioris Ecclesiastici. Et si materia sit spiritualis, vt ieiunium, obseruatio alicuius festi, & similia: tunc maiori eos ratione obligare; quatenus tota eius vis dependet à consensu superioris Ecclesiastici, qui generalem in laicos, & Ecclesiasticos potestatem habet, non tanquam in tales, sed tamquam in Christianos, *p. 5. tr. 5. ref.* 16.

Consuetudo debet esse rationabilis.

8 TERTIO, quo ad requisita. Consuetudo, non est valida, nisi primo sit rationabilis. Quenam autem sit rationabilis. Abbas *in cap. fin. de consuetud.* relinquendum inquit arbitrio, iudicis considerantis num eius finis sit bonus, vel malus. Gerson. Nauar. & alii dicunt, omnem consuetudinem, quæ iuri diuino, aut naturali non aduersetur, esse rationabilem. Sanè, non propterea consuetudo dici debet irrationabili, quia euertit legem aliquam positiuã si alias, seclusa lege, quam euertit, nullam contra legem naturalem, aut rationis, æquitatem, deformitatem contineat: alioqui enim omnis consuetudo legem euertens esset irrationabilis. Vnde non est necesse (quod ait Bartol. *in l. de quibus num.* 11.) vt in introducenda consuetudine concurrat principium rationabile non enim attenditur principium consuetudinis, quod quamuis sit irrationabile, & actus primi consuetudinem introducentes, iniqui consuetudo tamen legitimè per illos actus præscripta æqua esse potest, vt Caietanus *in* 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. & DD. communiter, cum præsertim principium in rebus vetustis ignorari plerumque opporteat *l. si arbiter* 28. *ff. de prob.* Non est autem necesse, quòd primi actus consuetudinem legi possitiuè aduersam introducentes, semper mali sint, vt docuit Suarez *c.* 12. nam fieri possunt in illis circumstantiis, in quibus alioquin Princeps legem obligare non vellet, si ita populus consultius iudicaret. Et sic docet D. Thomas *l.* 1. *ad* 2. & Doctores communiter. Vide Rotam *in vna Hispalen. voti die* 28. *Aprilis.* 1597. *apud posthumas Farinac. tom.* 1. *decision.* 28. *num.* 1. In dubio autem, num consuetudo sit rationabilis nec ne, in fauorem ipsis iudicari debet, vt tradit Suarez *cap.* 6. *n.* 15. Et posteri seruantes consuetudinem, excusantur à culpa, quia præsumere debet in fauorem ipsius, nec de eius iustitia inuestigare tenentur. Palaus *tom. 1. t. 3. disp. 3. punct. 2. §. 1. n.* 5. Verùm, si consuetudo à lege reprobata sit, tunc in dubio de eius rationabilitate, iudicandum est in fauorem legis quia reprobatio est certa, & propterea non debet vinci ab honestate dupla. Ita etiam Palaus, & alii ex *c. 3. de eo, qui mittitur in possessionem*, ibi *si laudabilem esse constiterit par. 6. t. 5 ref. 1. & 9. a §. Notandum.*

(Corollarium).

9 In specie verò, non esset rationabilis consuetudo firmandi testamentum testibus paucioribus, quam septem, quam ideò validam esse tradit Bartoll. *in l. omnium. C. de testament.* nam hoc induci potest per statutum (*idem in §. testamentum quest.* 25. *num.* 23.) cui æquiparantur consuetudo, *l. omnis popul. ibi, legibus, vel moribus.* Et regulare est quod quo ad actus solemnitatem consuetudo regionis inspicitur, *l. 2 in fin. ff. de ventr. inspic.* Prætterquam, quòd talis consuetudo, non est omninò contra ius quia de iure Canonico testamentum coram duobus testibus, & Parocho, sustineatur, *cap. relatum, capit. cum esset de testament.* & DD. dicunt, præsentiam Parochi suppleri per alios duos testes. Quæ omnia firmauit Rota *in vna Leodien dominii die* 4. *Martii.* 1619. coram Caualerio *decis.* 497. *a num.* 1. *p. 6. tract. 5. ref.* 30. Nec similiter irrationabilis, & inualida esset consuetudo, introducens præcedentiam abhorentem à depositione iuris communis, vt determinauit Rota *in vna Pamphilomen. præeminentiarum, die* 29. *Octobr.* 1593. coram Mantica *decission.* 44. *numer.* 2. & alias multoties, quod tamen

pro-

procedit in aliquo casu particulari, nam consuetudo, quæ absolutè, & in omnibus casibus digniori minus dignum præferret, esset irrationabilis, vt ait Rota *in vna Segunt. præcedent. 23. Iunii. 1609.* Vnde licet de iure Archidiaconus sit maior Archipresbitero *c. ad hæc de offic. Archid. & c. 2. de offic. Archipresbit.* consuetudo tamen Ecclesiarum, preferendi Archidiacono Archipræsbyterum, vel aliam dignitatem, potest rationabilis, propter diuersas causas, vel officia singulis dignitatibus attributa. Tuschus *lit. A conclus. 482. n. 22. p. 6. t. 5. res. 29.*

10 Irrationabilis verò est omnis consuetudo contra libertatem, & immunitem Ecclesiasticam: tum quia illa, si non est à iure diuino, est illi multum conformi, & sic contraria consuetudo irrationabilis; tum quia omnis talis consuetudo damnatur, & reprobatur à sacris Canonibus. Vide V. *Consuetudo.* & V. *Immunitas Ecclesiarum, num. 16.*

Introducta à maiori parte.

11 Deinde consuetudo, vt sit legitima, debet esse introducta à maiori parte communitatis, vt tradit Villalobos *t. 1. t. 2. diff. 38. num. 4.* vbi aduertit, communitatem Clericorum sufficere ad introducendam consuetudinem contra ius Canonicum: immo etiam populum laicum absque Clericis introducere posse consuetudinem circa legem Ecclesiasticam ieiunii, v. g. vel festi seruandi, quia id non efficitur absque consensu Prælati Ecclesiastici. Ad reuocandam, autem legem sufficit minor pars seniorum prudentiorum, ac præcipuorum ciuium, si Princeps conniueat, vt infra dicemus, quia hi, licet sint minor pars, quoad numerum, sunt tamen maior quo ad qualitatem Montesinus *in par. 2. tom. 2. disput. 1. q. 12. num. 222. p. 6. t. 5. res. 14.* Ob contrariam, rationem, pueri, ebrii, amentes & alii huiusmodi, non sunt habiles ad præstandum consensum in consuetudinem, ita quod, maior pars, istis computatis, sufficiat Mulieres verò possunt ipsæ quoque consuetudinem introducere obligantem ipsas: vt si in aliquo loco esset consuetudo, quod mulieres audirent Sacrum in Sabbato, vel ieiunarent sexta feria, &c. Montesin. *ibid. numer. 220. Ibidem resolution. 15.* Id quod Villalobos ex Bartolo, & Suarez affirmat de Monasterio Monialium, quas nos V. *Horæ Canonicæ.* diximus fuit habiles ad introducendam consuetudinem obligantem ad Horas Canonicas extra Chorum, Vide ibi, *num. 12. Ibid. resol. 14.*

Saltem secundum qualitatem.

Etiam à mulieribus pro seipsis.

12 Tertiò consuetudo debet esse legitimè, & sufficiente præscripta etiam pro foro conscientiæ, ait nouissimè Basseus *in Flor. Theolog. practic. v. Consuetudo num. 16.* & recitanter diximus V. *Consuetudo, num. 1. par. 6 tractat. 5. resol. 5.* Præscripta verò sufficienter censetur contra ius ciuile per decennium, quo in iure ciuili est longum tempus *toto titul. C. de præscript.* & longum requiri ad inducendam consuetudinem, habetur ex *l. 1 C. quæ sit longa consuetudo, & l. sed et quæ ff. de leg.* & ita tenet Tannerus *tom. 2. disputat. 5. quæst. 7. dub. 1. num. 8. (p. 6. tract. 5. res. 2.)* vbi contra Suarez tenet, quod si Princeps sit absens consuetudo non præscribitur, nisi per vicennium; quæ opinio probari potest, quia longum tempus inter absentes est vicennium. *l. vlt. C. de præs. temp.* Sed ego sentio cum Suarez, quem sequitur Vuigers, & testatur de communi, *conclus. 3. nu. 25.* etiam inter absentes sufficere decennium: quia ad legis inductionem expedit communi bono, quod rationabiles consuetudines, sufficienti vsu probatæ, robur obtineant. Et, cum robur habeant potestate legislatoris, per ius commune applicata, hic non censetur inuoluntarius, & consequenter præiudicium pati, vt in aliarum rerum præscriptionibus contingit, *p. 6 t. 5. r. 3.* Contra autem ius Canonicum, probabilis est opinio Granadi, quod sufficiat etiam decennium, vt diximus. V. *Consuetudo, n. 1.* Sed probabilior nunc videtur sententia Suarez, & Tanneri, *vbi supra*, quam canonizauit Rota *in Gerunden. administrationis 13. Maij. 1630.* apud Guerilios Venetos *decision. 375. numer. 10.* requiri nimirum spatium quadraginta annorum.

Item debet esse præscripta.

(In ciuilibus per decennium.

Etiam ante absentes

In Ecclesiasticis per annos quadraginta.)

norum, vt probat ex Ant. *quas actiones, Codic. de sacrosanct. Eccles. part. sexta tract. quinto resolut. octaua §. Sed quidquid ego*. Vnde consuetudo Archipresbyter pręcedat Archidiaconū, vel similis, cum sit contra ius Canonicum, si non sit præscripta per quadraginta annos, non reuelat, vt docet Barbosa *de Canon. caput. 9.* contra Berolaminum. *decis. 124. num. 4. ibidem res. 29.*

Per actus voluntarios.

13 Verum nota primò, ad stabiliendam consuetudinem actus præscribentes debere esse voluntarios; nam actus ex errore, ignorantia, aut metu procedentes, etiam per longum tempus, non sufficiunt Rota. *in vna Giennen. portionis die 13. Nouembris. 1613.* coram Burato. *part. 1. decision. 19. num. 11.* & Granado *in part. 2. controuer. 7. tractat. 3. part. 2. disputation. 16. section. 2. n. 14.* affert duo exempla.

Primū: Si populus induxerit consuetudinem celebrandi festum talis Sancti in suo oppido, putas in eo corpus illius esse sepultum, constito deinde, hanc esse deceptionem cessat consuetudinis obligatio. Secundū propterea consuetudo aliqua inducta esset quia credebatur tale, vel tale opus non esset a iure prohibitum; eo ipso constaret esse prohibitum, non obligaret consuetudo. *p. 2. t. 5. resolut. 9.*

Elicitos cum intentione se obligandi, vt obliget.

14 Nota, secundò ad inducendam consuetudinem obligatoriam opus esse quod primi actus præscribentes fiant cum intentione inducendi obligationem; nam si fiant ob deuotionem, v. g. non orietur obligatio, sicut si quis solet ex liberalitate, vrbanitate aliquod donum elargiri, etiam per longum tempus alicui, hæc vrbanitas transit in obligationem, vt ait Menoch. *de arbitra. lib. 2. cent. 3. casu 494. num. 4.* Hinc est, quod consuetudines salutandi Deiparam ad signum campanæ, ieiunandi in vigiliis Sanctorum extra præceptum, sumendi aquam lustralem in Ecclesiæ ingressu, cinerem benedictum feria IV. cinerum, ramum in Dominica Palmarum, & similes, quas plena manu congerit Bellarm. *lib. 4. de Rom. Pontif. c. 18.* non obligant. Et sic decidit Rota *in vna Giennen. sup. cit. p. 6. t. 5. res. 10.* Quomodo autem constare potest, consuetudinem introductam esse animo inducendi obligationem. Respondet Suarez *cap. 16 n. 13.* si consuetudo sit de re graui, & communiter seruetur: si viri timorati de contrauentoribus male sentiant, & populus communiter scandalizetur: si Prælati, & Superiores puniant; & si materia consuetudinis eiusque obligatio multum conferat Reipublicæ. Quælibet enim ex his regulis seorsim sumpta, sufficit ad tale iudicium faciendum. *par. 6. t. 5. res. 11.* In dubio autem, num eo animo introducta fuerit cæteris paribus non est habenda pro obligatoria, quia in dubii semper præsumitur pro libertate. Vuigers *n. 29.* & alii *Ibi res. 12.*

Et frequentes.

15 Nota tertio ad quamlibet consuetudinem præscribendam requiri frequentiam actuum, circa quam ait Duuallius *de leg. quæst. 7. articul. 2. & 3.* in causis criminalibus duos actus 25. *quæst. vlt. can. fin.* in ciuilibus quatuor, sufficere, *extra de caus. possess. c. cum Ecclesia* immò etiam in ciuilibus sufficere duos iudiciarios, & notorios, vt ait Emmanuel V. *Consuetudo*: & ex Siluestro V. *Consuetudo*, *num. 4.* sufficere etiam vnum, si effectum habeat diuturnum; & si contra ius Principis de pontibus non construendis vnam pontis publici ædificationem absque consensu Principis præscribere, si diu permaneat, vbi verò materia consuetudinis non est de rarissimè contingentibus, duos actus per longum tempus puta decennium, distantes non concurrere ad consuetudinem introducendam. Lessius *lib. 2. cap. 6. dub. 24. numer. 10.* vt dicatur consuetudo contraria, ait sufficere, quod bis, vel ter contra actum, sit Principe sciente, & dissimulante. At Lorca *in part. 2. tom. 2. disput. 29. memb. 1.* putat, id precedere stante Principis consensu, qui solus legem statuere potest, vel etiam si duo vel tres actus fiant à maiores parte populi simul ad resistendum legi nouiter latæ: ad inducen-

ducendam verò nouam legem, aut veterem antiquandam, nec tres, vel plures sufficere: nam tres actiones non possunt efficere, vt quòd fit, de communi populi consensu factum censeatur. Ego verò cum Pontio *lib. 6. cap. 6. num. 1.* existimo id reliquendum esse arbitrio iudicis (*p. 6. t. 5. res. 7.*) Non tamen esse necessarium, vt concurrant aliqui actus iudiciales, ita vt decreto & sententia iudicis in fauorem consuetudinis pronunciatum fuerit: nam rerum iudicatarũ auctoritas consuetudinem non inducit: sed probat: vnde *l. 38. de leg.* consuetudo à rerum iudicatarum auctoritate secernitur per particulam *aut*, & Principis populique consensus, qui est vera consuetudinis causa æquæ extra iudicialibus, ac iudicialibus actibus declaratur. Ita cum aliis multis præpositus *in part. 2 quæst. 97. dub. 1. num. 8.* contra Siluestrum *verb. consuetudo quæst. 4. par. 6. tract. 5. res. 8.* Cœterum, non vsus non potest introducere consuetudinem vim legis habentem: si autem inuoluat contrarium vsum potest legem abrogare, vt si lex preceptum statuat affirmatiuum & non vsus eis prevaleat, qui quidam vsus est. Debet autem vsus legis cessare occurrente occasione & materia legis: nam non vsus non potest prevalere contra legem statuentem, quod hermaphroditus, v. g. deputetur sexui prevalenti: quia materia huius legis raro contingit. Lorca *in par. 2. t. 2 disputat. 29. mem. 3. Ibid. res. 18.*

Non tamē iudiciales.

Quid de non vsu?

Et quid si consuetudo interrumpitur?

Denique consuetudo per supradictum tempus non præscribitur, nisi continuetur: si enim mille actus stent pro consuetudine, & probetur vnicus contra illam, satis est ad illam infringendam. Rota *in vna Viterbiens. decursus aquarum 15. Martij* 1604. & docet Basseus, *numer. 11. Ibid. resolution 4.*

16 Nota quarto, secundùm Sanchez. *de matrimon. disputat. 4. num. 11.* ad inducendam consuetudinem non requirit consensum Principis tacitum, vel expressum sed sufficere consensum capit. *final. de consuetudine* vbi conceditur, legem consuetudine statui posse, & abrogari. Idque procedere etiam contra Sũmum Pontificem. Lorca vero *vbi suprà numer. 2* consensum vtriusque Principis requirit cum aliis multis: nam, actus Principis occulti non possunt consuetudinem introducere; Et requirit scientiam Principis supremi; nam rectorum & magistratum licentia non sufficit, sed, nisi circa ea quæ ipsorum dispensationi commissa sunt, Sæpè tamen istorum consensum arguere consensum supremi Principis, sine cuius beneplacito tolerare quod agitur præsumi aliquando non debent. Et hanc sententiam quo ad ius canonicum omninò tenendam existimo, decidit Rota *in vna Treuerensis Abbatię Sancti Maximi die 24. Ianuar.* 1625. aitque requiri expressum Papæ consensum: quia Summus Pontifex non habet potestatem à populo, sed immediatè à Deo: & ideò non populus, sed Papæ permittentis auctoritas consuetudinem introducit Abbas *in capit. final. numer. 8. in fin. de consuetudin.* Adde, quòd ius canonicum cum à potestate spirituali institutum sit in laicos cadere minime potest. Si ergo Papa hanc consuetudinem introducit, requiritur eius scientia absque errore, & animus inducendi consuetudinem *leg. 1. C. quę sit longa consuetudo*. & consequenter expressus consensus; nec enim sufficit tolerantia, vt dictum est. *v. Consuetudo num. 4.* Et quamuis Lorca ad vtranque consuetudinem sufficere dicat consensum Principis tacitum: nam hic est verus, & voluntarius consensus: ego tamen ob reuerentiam Rotæ debitam ob eius sententia non discedo *part. 6. tractat. 5. resolution. 13.* Multò autem potiori iure irrita erit consuetudo, cui Princeps resistit. *Ibidem §. Notandum & tractat. 6. resolution. 3. §. ad id*. Quia tamen propter pacem reipublicæ, & ad vitanda maiora incommoda, opportet quandoque cedere multitudini, consuetudinem etiam contra legem iniustè introducenti: etiam si Princeps coactus tandem, tacite vel expressè consentiat, consuetudo erit legitima. *§. Notandum est.* Sicut etiam si Princeps ob de-

Ad inducendam consuetudinem non est opus consensus Principis.

Est autem opus consensu Papæ.

stidiam, vel ineptiam iniustè, vel absque causa in consuetudinem contra legem consentiat dummodo soli legi positiua contraria sit. Lorca *vbi supra res. 13. cit. in fine.*

Et si adsit consensus Principis non requiritur decennium.

17 Nota denique secundum Vuigers *n. 28* stante Principis conniuentia, in lege abroganda non requiri decennium, sed sufficere tempus breuius; non tamen generaliter determinabile, sed determinandum iuxta diuersas coniecturas, quæ quandoque frequentius, quandoque rarius contingentes, in breuiori, aut longiori tempore diuersas consuetudines personaliter approbatas esse significant, prudentum arbitrio. *p. 6. t. 5. r. 6.*

Consuetudo derogatur per legem contrariam.

18 QVARTO, quo ad abrogationem consuetudinis, lex abrogare potest consuetudinem, *cap. 1. de constit. & cap. cum consuetudine de consuet.* Et Episcopus sicut nam legem tollere ita, & propriam suę diœcesis consuetudinem abrogare potest. Granado *in part. 2. controuers. 7 par. 2. disput. 16. sect. 3. num. 18. par. 5. tract. 5. res. 25.* Numquam tamen abrogari censenda est, nisi lex è diametro illi opponatur, nam æquiparatur legi cuius correctio vitanda est proposse. Abrogatur verò consuetudo generalis per legem æquè generalem oppositam, etiam si de ea in lege non fiat mentio. At per legem generalem non abrogatur consuetudo peculiaris alicuius loci, nisi de ea fiat expressa mentio, vel apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis. nam alioqui Princeps peculiares con suetudines ignorare censetur. Et probabile est, nec legem specialem facta pro aliqua Ciuitate, vel prouincia absque clausula derogatoria, derogare consuetudinem illius loci: nam etiam de hac præsumi potest ignorantia Principis. Suarez *lib. 1. capit. 20 n. 7. res. cit. à §. Nota Secundo res. 22.*

At particularis non reuocatur per legem generalem nisi adsit clausula derogatoria.

Etiam si nondū præscripta sit, ait Suarez.

19 Censet autem Suarez *num. 12.* etiam non præscriptam consuetudinem ad sui abrogationem clausulam requirere derogatoriam: si sit rationabilis & honesta, & tam publico vsu, & tanto tempore firmata, quod si Princeps eam sciret verisimiliter in illam consensurus foret, quia in hanc quoque cōsuetudinem verba, & oratio, *capit. 1 citat.* optime cadunt. Verum Castrus Palaus *tom. 1. tractat. 3. disputat. 3. punct. 5. §. 1. num. 8.* probabilius tenet regulam *cap. 1. citat.* procedere solum de consuetudine præscripta, quæ nimirum sola præualet aduersus legem latam facultatem tribuit illa vtendi, cum non præscripta nullum tribuat ius, quod derogari debeat, & cum consuetudo sit stricti iuris, strictè venit interpretanda vt tradit Rota *in nouis. par. 2.* apud Farinac. *decis. 112. n. 4. p. 6. t. 5. r. 6.*

Et consuetudo immemorabilis debet derogari specialiter.

20 Aduerte autem, consuetudinem immemorabilē non derogari per clausulam generalem reuocantem omnem consuetudinem Gordon. *tom. 1. lib. 2. question. 14. cap. 8. num 27.* & determinauit sacra Congregat. *sub die 4. May* 1573 teste Bellarmin. *in Trident. section. 22. cap. 7. litt. S* & alias multoties apud Narbonam *lib. 2. titol. 4. leg. 59. gloss. 1. num. 240.* Et ratio est quia pro consuetudine immemorabili præsumitur iustus titulus habetque vim priuilegii, quod non derogatur per clausulam generalem reuocantem consuetudinem. Excipe tamen nisi consuetudo esset iniqua, & irrationabilis, Rota, *in vna Cracouien. Iuris legendi die 21. Mai.* 1627. apud Guaril. Venet. *decis. 81. num. 3. & 7. p. 6. t. 5. res. 32.*

Derogatur etiam consuetudo per superuenientem consuetudinem contrariam præscriptam.
In ciuilibus per decenium.
In canonicis per quadragennium.

21 Aduerte etiam vnam consuetudinem derogari posse per aliam contrariam superuenientem seruata: tamen proportione, vt generalis per generalem particularis, abrogetur per particularem in eodem loco vniuersalis per particularem vnius loci, pro eodem loco, & particularis per generalem, nam consuetudines æquiparantur legibus. Quæ autem antiquiorem deroget consuetudinem contra ius canonicum non omninò reuocatum: si consuetudo fuit particularis, satis est decem annorum, quia hæc non est contra ius, sed imò regressus ad ius. Si autem generalis, & ius omnino antiquauit, debet esse quadragenaria, quia debet tollere ius commune per illam inductum.

Id

Idquod potiori iure procedit, si prior consuetudo non fuit contra, sed præter ius: nam illi condidit ius, cui posterior est contraria. Et huic opinioni standum est, quidquid contra asserat Palaus. *t.1.t.3.disputat.3.§.2.punct.5.num.5.p.6.tr.5.res.27.*

22 De consuetudinario periuro, aut blasphemo, an teneantur consuetudinem in confessione explicare. Vide verbo *Confessarius quo ad examen.* An teneantur acceptare aliquam pœnitentiam præseruatiuam, vide *v. Pœnitentiam num.9.*

VVLNERANS.

Vulnerans ad quid teneatur:
Et quando fiat irregularis?
Et quid, si quis vulneret ur vnico vulnere in subita multorum rixa?

VVlnerans tenetur ad damna vulnerato secuta. Vide *Restitui à num.11.* Et si secuta est mutilatio, aut mors fit irregularis. Vide *v. Irregularitas ex homicidio, & mutilatione.*

1 Vnum hic nota, quod quando in subita rixa multi aliquem percutiunt, sed ille moritur vno tantum recepto vulnere, solus ille fit irregularis, qui lethale vlnus inflixit, si quidem certus est: reliqui verò non tenetur de homicidio, sed solum de percussione, *l. item. Mela, §. Sed si seruum, ff. ad leg. Aquil. & leg. si rixa ff. de sicar.* & Sayrus *lib.7.chp.14. num.13.* Quamuis Suarez *in 3. part. tom. 5. disputat. 45. sect. 3. num.* 11. probabiliter etiam doceat, omnes irregulares fieri de homicidio teneri. *part.1.tractat.15.resolution.18.*

VXOR.

Vxor.

QVo ad matrimonium impedimenta, copulam, & debitum. Vide *v. Matrimonium, Impedimenta, Copula Debitum, & Tactus.*

Non peccat, copulam habendo in die Communionis post illam.

1 Nota hic primò contra Beiam *part. 1. casu* 8. nullum peccatum esse coniugatis, copulam habere post Communionem eodem die: nam nullibi prohibitum reperitur, nec vlla fit iniuria Sacramento, dum species Sacramentale corruptæ sunt. Est autem dispar ratio de copula præcedente Communionem, de qua diximus V. *Communionis, num.* 56. nam abstinentia à copula requiritur tamquam dispositio ad receptionem Corporis Christi. Reginaldus *tom.2. libr.29. capit.7. quæst.7. num.117. part.6. tractat.6. resolution.14.*

Non tenetur reddere debitum cum morbi periculo.

2 Nota secundò, coniugem non teneri debitum reddere cum notabili corporalis salutis detrimento, etiamsi in congiuge adsit periculum incontinentiæ. Nam nec coniux est Prælatus, qui propriam salutem corpoream spirituali alterius postponere debeat: nec periculum incontinentiæ illum ineuitabiliter vrget, cum aliis mediis præuerti possit. Maior *in 4. dist. 32. quæst. 1. argum. 1. contron. 3. conclus.* contra Gabriel. *ibid. articol.2. part.6. tractat.7. resolut.64.*

Aut viro amenti, ebrio furioso.

3 Nota tertiò, secundùm Fagundez *in dec. tom.1. lib.6. cap.4. num.50.* non esse necessario reddendum debitum coniugiamenti, ebrio, aut furioso dum tales sunt, etiam si periculum sit effudendi foras semen dum sanæ menti restituuntur. Idque ob ingentem molestiam, nec enim cum tanto incommodo soluendum est illud debitum, quod in eo casu est solius charitatis ad vitandum peccatum alterius. *ibidem §. Sed hic obiter.* Quid, si vir in fine copulæ membrum foras extrahit, & semen emittit: potestnè coniux ab hoc dissentiens, debitum reddere? Pontius affirmat: Bauny nouissimè *par.1. tract.12. quæst.4.* negat, & cum ipso sentiunt aliqui viri docti. *par.6. tractat.7. resolut.7.*

Aut coeunti cum peccato mortali.

SERIES TITVLORVM PRIORIS PARTIS

A

ABBAS. 1
Abbatissa. 2
Abiurare. 4
Abortus. 8
Absolutio. 14
Absolutio à reseruatis 15. V. etiam Reseruata.
A censuris. 23. Ab haeresi, &c. 28
Accessus ad Moniales. 31
Accusare. Vide Inquisitorum, à num. 176.
Actus inducentes consuetudinẽ. Vide Vsus.
Adulterium. 32
Aduocatus. 34
Aegrotus. 35
Aetas. 36
Affabilitas. 36
Affinitas. 37
Aggressus V. Occidere inuasorem.
Agnus Dei. 38
Alienare. 38
Alimenta Rei confugientis ad Ecclesiam Vide Immunitas. Ecclesiarum, n. 4.
Filii, Vide Pater.
Alloqui Moniales. 39
Altare. V. Celebrare, nu. 28. & 29. Missarum, n. 16. & Sacerdos, n. 7.
† Altare Priuilegiatum. 40
Anniuersaria Vide Reductio.
Apostata A Fide, A Religione. V. Inquisitorum, num. 63. & 64.
Appellatio 42
Approbatio ad Confessiones. V. Confessarius quo ad iurisdictionem, & Sacerdos, à num. 10
Aqua benedicta. 43
Archiepiscopus. 45
† Argumentum. 45
Aspectus Turpis Vide Tactus.
Assassinium. Vide Immunitas Ecclesiarum, num. 29.
Astrologus V. Inquisitorum. nu. 75
Attritio, & contritio. 45

B

Bannitum Occidere, V. Occidere Bannitum.
In Ecclesia tueri. Vide Immunitas Ecclesiarum, num. 26.
Baptismus. 48
Baptismi Necessitas. 48. Materia. 52. Forma. 54. V. etiam Sacramentum, Subiectũ, 55. Minister, 58. Effectus. 61.
Barbaries. Vide Pugna. n. 18.
Bellum. V. Pugna. 62
Beneficium. 63
Bestialitas. Vide Circũstantia, num. 17.
Bigamia, bigamus. 72. Vide etiam Inquisitorum, à nu. 85.
Blasphemia. 72 Vide etiam Suspectus de fide.
Blasphemus consuetudinarius, V. Confessarius, à num. 30. & Paenitentiam, num. 9.
Bulla Coenae. 73
Bulla Compositionis. 78
Bulla Cruciata. Quo ad Indulgentias. 77. Quo ad Confessarium. 81. Quo ad Reseruata. 84. Quo ad Censuras. 85. Quo ad Vota. 88. Quo ad Carnes, & lacticin 90. Quo ad Reliqua priuilegia. 91. Quo ad Susceptionem. 92. Quo ad durationem, 93. Quo priuilegia suspẽdat. 94. Quo ad alia. 95
Bulla Greg. XIII. de datis, & promissis, 242. V. Poena num. 4.
Sixti V. contra Astrologos, V. Lex, nu. 45. & Inquisitorum, 75. & 160.
Eiusdem contra Procurantes Abortum. Vide. Abortus. num. 3.
Gregor. XIII. contra ingredientes Monasteria Monialium. Vide Ingredi monasteria.
Pii V. contra Clericos sodomitas. Vide Clericus sodomita.
Eiusdem, de egressu monialium causa epidemiae, &c. Vide Clausura.
Clem. & Vrb. VIII. de largitione munerum religiosis interdicta. V. Paupertas Religiosa.
Eiusdem Greg. XIV. contra procurantes Abortum. V. Abortus num. 4 de immunitate Ecclesiarum. V. Immunitas Ecclesiarum.
Greg. XV. contra confessarios sollicitantes V. Denunciare Confessarium, & Inquisitorum. num. 70.
Pii V. Etsi mendicantium, Vide Regularium, num. 17.
Clemen. VIII. de Casuum reseruatione. Vide Casus reseruati.

C

Calix. 95
Cambium. 95

Campana. Vide Reus. num. 20.
Canonici. Vide Beneficium, & Hora Canonica.
Capellanus. 98
Capitulum V. Vicarius Capituli
† Capitulum Sede Vacante. 99
† Carcer. 104
Cardinalatus. 104
Cardinales. 105
Cardinales in eligendo Pontifice. 111
In suis Titulis. 113
Episcopi. 115
Religiosi. 116
Cardinalium familiares. 117
Carnes. 117
Carthusiani. 118
Castrare, V. Pater.
Casus reseruati 118. V. etiam Reseruata.
† Casus reseruati, & fortuiti. 121.
Caupones V. Ieiunium, à num. 3.
Celebrare Missam. Quo ad obligationem ab intrinseco, 121
Ex elemosyna V. Missam applicare, & Sacerdos
Quo ad Ritum, 120 Tempus, 121. Locum. 124. Dispositionem, 125. Vide etiam Sacerdos. n. 9.
Censura. 132
† Censura ob Clerici percussionem. 138
† Eiusmodi absolutio. 102
Charitas V. Praeceptum, a nu. 9.
Chorus V. Hora canonica, à nu. 48.
Chrisma V. Confirmationis.
Christianos, Apud Turcas V. Metus, & Furtum.
Rebaptizatus V. Suspectus de fide.
Cessio bonorum. 144
Circunstantiae peccatorum. 152
Circunstantia. Quis. 151. Quid, 157. Vbi, 165. Per quas, 158 Quoties, 160. V. etiam vel Confessarius, num. 38.
Cur. 165. Quomodo. 166.
Quādo. 167. V. etiam Poenitens.
Citare V. Episcopi. num. 50.
Clausura. 17. 2 V. etiam Ingredi Monasteria.
Clericus Quo ad forum. 169. V. etiam Immunitas, & Statum laicale.
Negotiator. V. Negotiari.
Sodomita. 174
Quo ad Bellum. Vide Pugna, à n. 36.
Quo ad Horas canonicas, V. Hora canonica.
Quo Alia. 175
Cliens. 176
Cecus. 176
Coemeterium. V. Immunitas Ecclesiarum quo ad loca.
Cognatio. V. Impedimenta à n. 7.
Collatio V. Ieiunium quo ad collationem.
Commendae Religiosorum militum V. Religiosi milites.
Commissarii. 177
Commissarius cruciatae. 177
Communicatio. Vide Regularium a n. 19.
Communionis Necessitas. 178. Vtilitas. 183. Dispositio. 184. V. etiam ieiunium, Tempus, & locus. 192. Minister. 193
Comedia. 196
compensare. 197. V. etiam Salarium nu. 5.
complicem reuelare, In confessione, V. confessarius, num. 39. & Poenitens, num. 3. In iudicio. V. Reus, num. 14.
concionator. 199
concubinarius Vide confessarius quo ad examen.
condemnatus. V. Reus condemnatus.
conductor. Vide Salarium.
confessarium eligere. V. Bulla cruciatae, & Iubilaeum Quo ad confessarium, Praelati, nu. 44. & Vicarius, conuentus.
confessarium concedere. V. 19. Prelati, n. 43. & 44.
confessarius. Quo ad Ordinem. 199. Quo ad iurisdict. 200. V. etiam Sacerdos. Quo ad proprietatem, 204. Quo ad examen. 206. Quo ad absolutionem V. absolutio. Quo ad Poenitentiam. V. poenitentiam Sacramentalem. Quo ad Sigillum. V. Sigillum sacramentale. Quo ad alia. 209
confessarius Regularis. 210. Vide etiam Regularium priuilegia.
confessionis Necessitas. 215. Modus. 216. Requisita, 221 Vide etiam confessarius, num. 38.
Repetitio. 225
† Ante Eucharistiam. 226
confirmatio. 228
confirmationis. Necessitas. 228 Materia 229. V. etiam Sacramentum Forma. 229. Subiectum. 230. Minister 231. Effectus. 231
confiscatio V. Haereticorum poene.
confricatio. V. Tactus.
congregatio cardinalium. Vide cardinales.
coniugati V. copula Debitum, Tactus, Vxor.
conscientia Dubia. 231. Erronea. 233
consecrare. Vide celebrare, Eucharistie Sacerdos, & Sacramentum.
conseruator. V. Regularium, nu. 11.
consilium, consulens, V. Abortus, n. 6. Duellum, nu. 12. & Restituere, à nu. 12.
constitutio V. ide Bulla. Lex, & Statutum.
consuetudo. 233. Vide etiam Vsus.
consuetudinarius. Vide confessarius quo ad examen.
contractus. 235
contractus census. 238
contritio. Vide Attritio.
contumelia. 234
copula coniugalis. 240
correctio. 241
creditor. 250
crimen Haeresis V. Haeresis. Nefan-

fandum,Vide Sodomia .
crimina miſti fori. 250
curator,V.Tutor.
curatus.Vide Parochus.
Cuſtodes V.Reſtituere , à nu.17. & Statutum laicale num. 15.

D

Datum,& Promiſſum. 251
Debitor coniugale. 255
Decime. 258
Declarationes Cardinalium.V. cardinales.n.23.
Decretum.Vide Bulla.
Defenſio V. Occidere inuaſorẽ.
Delectatio moroſa. 259
Delinqnes Vide Reus.
Denũciare Hereticum,& alios criminoſos. 261
Confeſſarium ſollicitantem ad turpia. 64
Depoſitum. 269
Deſiderium prauum. 270
Detractio.270.V.etiam Reſtitu num.32
Diaconus V.Ordinis.
Diſpenſare. 273
Diſpenſatio. 276
Diſtributiones. Vide Hora canonicę ſub quo onere, &c.
Diuinatio.Vide Inquiſitorum à num.69.
Diuites V.Eleemoſyna à quibus ex quibus,&c.
† Diuortium. 288
† Dolor. 289
Dominus. 289
Donatio.Vide Promiſſio.
Donatiua Vide Parlamentum.
Dos V.Pater.
Dubium 300.V.conſcientia dubia.
Duces exercitus . Vide Pugna quo ad Duces.
Duellum. 301

E

Ebrietas,Ebrius, V. Inebriari.
Eccleſia.304.V.etiam Immunitas Eccleſiarum,& pollutio Eccleſia.
Eccleſia Rom.V. praeſcriptio.
Edictum V.Lex, & Statutum
Electio. 396
Eleemoſyna Quibus prabenda. 308. A quibus, & de quibus. 311
Eleemoſyna Effectus. 315
Emere Emptor. 316
† Emphyteuta. 319
Enſalmus. 319
Epiſcopus. 320
Epiſcopos Religioſus. 321
Epiſcop. Iuriſd. In Regulares, 323. In confeſſ. ſolicitantes 324. In ſuos familiares V. Immunitas Eccleſiaſ. à n. 19. In Irregulares. 325. In Vota,& iuramenta. 330 In Reliquias 332. In uſum Pontificalium 333. In conferendis Ordinibus.V.Ordinis Miniſter. In Reductionẽ Miſſarum. V. Miſſarum reductio, & Reductio Miſſarum . In Religuis. 334
Palatium.V. Immunitas Eccleſiarum num.7.
Familiares. 338
Equites Religio. Vide Religioſi milites.
Euchariſtia. 389
Euchariſtiae materia.389. Forma 342. Miniſter.343. Cuſtodia.344. Suſceptio Vide communionis.
Eunuchus Vide Circumſtantia, num.14.& Impedimenta, num.20.
† Examinare. 343
Examinatores,Vide Beneficiũ, à num.3.
Excommunicatio. 344
Excommunicationes aliquot. 344.
Excommunicationi effectus, 345
Executor teſtamentorum. 357. Vide Teſtamenti executor. 360
Exemptio. V. clericus quo ad forum, Immunitas, & Regularium, Priuilegia.
† Explorater. 360
† Extrahere 361.
Extrahere Reum de loco ſacro Vide Immunitas Eccleſiarum.
Victualia à ciuitate.V. Statutum laicale,num.15.
Extreme Vnctionis Neceſſitas 361 Vtilitas. 361. Materia 361. Forma 364. Subiectum. 364. Miniſter. 365
Exilium,Vide Reus cõdemnatus.

F

Falſam moneta expendens. V. Reſtituere,num.28.
Falſarius. 366
Falſus teſtis, Vide Teſtis.
Fama.V. Detractio.
Familia card. V. cardinalium familiares.
Epiſcoporum V.Epiſcopi Familiares.
Nuntii Apoſtolici, vide Immunitas Eccleſiaſtica.nu. 2.
Inquiſitorum.V. Inquiſitorum, à num.25.
Famulus Vide Salarium, & Seruus.
Feſtum Seruare.367.Statuere. 367
Fides. 370
Filius, 372.Vide Denunciare, num.4.
Fornicatio. 373
Furtum. 373

G

Gabellas imponere. 377
Gabellas ſoluere. 381
Gabellas fraudare. 382
Gulla. 383

H

Hereſis. 384
Hereticorum pęne. 386
Hereticorum filii. 391
Hereticorum Libri. 392

Ha-

Hęres. 395
† *Homicidium.* 396
Horę Canonicę. 397. *Quid & à quibus recitandę.* 398. *Sub quo ponere recitandę.* 400. *Qualiter recitandę.* 403. *Quibus de cauſis omitti poſſint.* 410
Hoſpitale. 412

I

Iactantia. 413
Ieiunium quid, & quotuplex 414. *Quando obligat.* 416. *Quos obliget* 417. *Quibus cibis explendum.* 422. *Quo ad collationem.* 427
Ignorantia. 427
Immunitas Eccleſiarum. 430. *Quo ad loca.* ibid. *Quo ad perſonas.* 434. *Quo ad delicta.* 436. *Quo ad effectus.* 441.
Immunitas Eccleſiaſtica. 449.
Impedimenta Matrimonii. 457
† *Incendium.* 463
Inceſtus. 463
Indulgentia. 463
Indulgentia requiſita. 465
Inebriari. 469
Infirmus. 470
Ingredi Monaſteria. 471
Ingredi Religionem. Vide V. *Nouitiatus* V. *Nouitius.* V. *Profeſſio.* 475
Iniuriare. 475

SERIES TITVLORVM POSTERIORIS PARTIS.

I

INquisitores. 476
Inquisitorū Iurisdictio, Qualis. 477. In quas personas, 483. In quæ delicta. 484. Quo ad torturam. 491. Quoad pœnas. 498. Praxis in procedendo. 498. Circa testes. 510. In torquendo. 514. Inferendo sententiam 516
Interdictum. 518
Interdicti localis, & personalis effectus, 519. 521
Ablatio. 522
Inuasus, Vide Occidere inuasorem.
Inuidia. 523
Irregularitas in genere. 523. Ex defectu, 525. Ex delicto. 527. Ex homicidio. 531. Ex mutilatione. 536
Irregularitatis Effectus 537 Dispensatio, & absolutio. 538
Iubileum. Quo ad Requisita. 538
Quo ad Confessarium. 541
Quo ad Reseruata. 542
Quoad Censuras. 543
Quoad Vota. 544
Quoad Alia. 545
Iudæi. Vide Immunitas Ecclesiarum, n. 12. in prima parte Inquisitorum. n. 103. & Lex num. 47.
Iudex. 545. Vide etiam Excommunicationis, num. 51.
Iudex Ecclesiasticus. 548. Laicus. 553
Iudicium temerarium. 560
Iuramentum, 561. Vide etiam Votum.

L

Lactans. Vide Ieiunium, n. 32.
Lacticinia, Ibidem, à num. 51.
Latrones v. immunitas Ecclesiarum quoad delicta.
Lectores. 565
Legatum. 565
Legatus. 571
Legati exemptio. Vide Princeps n. 17.
Lex, Quid, & quotuplex. 571. Quos obliget. 571. Qualis obliget. 571. Quomodo interpretanda. 581
Lex Laicalis. Vide Statutum laicale, Papalis V. Statutum papale.
Libertas Ecclesiastica. Vide Immunitas. in 1. p.
Libri hæreticorum Vide Hæreticorum libri in prima parte.
Licentia Audiendi confessiones. Vide Confessarius quoad iurisdictionem, & Sacerdos.
Alloquendi Moniales, Vide Alloqui Moniales.
Largiēdi munera inter Religiosos. Vide paupertas.
Litteræ pœnitentiariæ. Vide, Vicarius Episcopi, & Capituli. & Verbo Voti, nu. 40. & 41.
Littera peccatorum. Sigillum quos obliget.
Litteras aperire. Vide Secretū
Locare. 583.
Locus exemptus Vide immunitas Ecclesiarum quo ad loca 1. p.
Ludus. 594
Luxuria. 594

M

Magia, Vide Inquisitorum. nu. 59
Magister Nouitiorum. Vide Regulares.
Magistratus. Vide Iudex.
Mandator homicidii, Quo ad Immunitatē. Vide Immunitas, Ecclesiarum, num. 26.
Quo ad irregularitatem, v. Irregularitas, nu. 43.
Quo ad restitutionem, vide Restituere, num. 13.
† Mandans, & Mandatarius. 595
Maritus. 595
Mater. Vide Testator n. 4. Tutor, & Abortus.
Materia leuis. 595
Matrimonium. Quo ad natura, & causas 598. Quo ad procuratorem. 603. Quo ad denūciationes. 604. Quoad Parochum, & testes. 605. Quo ad alia. 608
Medicus. 609
Mendacium. V. Regulares.
Mentiri. Vide iniuriare, & Cōpensare. in 1. p.
Mercator merces, Vide Emere Vendere.
Metus. 609
Metus Excusans à peccato. 610 Vide etiam inebriari, Irritans contractum. 611
Meretrix. 614
Milites Vide Pugna. quo ad milites.
Milites religiosi. Vide Religiosi, milites.
Militis testamentum. V. Testamentum.
Ministri Clericorum, Vide Stain-

tutum laicale, num. 15.
Epiſcoporum. Vide Epiſcoporum familiares.
Curia laicalis. Vide Iudex laicus.
Minor. Vide Reſtituere. nu. 29.
Miraculum. 614
Miſſam Applicare. 614
Audire. 616
Miſſarum Reductio. 616
Miſſarum Reductio, 620. Vide etiam Reductio miſſarum.
Stipendium. 621. Vide etiam Sacerdos.
† Moneta. 624
Monialis. 625
Monitio. Vide Cenſura.
Monomachia. Vide Duellum.
Monopolium. 625
Moribundus. 626
Mulier. Vide Vxor.
† Munera. 626
Munera 626. vide Inquiſitores, num. 4. Paupertas Religioſa reſtituere. num. 33. Simonia.
Mutilare. 626
Mutus. 627
Mutum. 628

N

Naufragium. Vide Confeſſarius nu. 2. & Confeſſionis n. 45.
Neceſſitas. 632
Negotiari. 632
Neophitus. Vide Irregularitas, nu. 28.
Nouitiatus. 634
Nouitius, Nouitia. 634
Numerus peccatorum. Vide Circ. 684. Quoties, & Confeſſarius n. 38.
Nuptiæ. Vide Matrimonium. num. 41.
Nutrix. Vide Ieiunium. nu. 32.

O

Obſides. V. Occidere innocentem, & pugna. n. 13.
Obſtetrices. 637
Occidere Tirannum. 630. Bannitum. 638. Inuaſorem, 638. Innocentem 644. Semetipſum. 645
Officiales. Vide pugna quo ad Duces, & officiales.
Officia vendere Vide Prorex, & Vendere à num. 21.
Opinio probabilis. 636. V. etiam Conſcientia in 1. p.
Oracula, 649. Vide Priuilegium num. 5.
Orare. 649
Oratorium. 650. V. immunitas Eccleſiarum quo ad loca.
Ordinarius V. Epiſcopi.
Ordo. 653
Ordinis materia. 654. Forma, 655 V. etiam Sacramentum, nu. 3. Subiectum. 664. miniſter, 664. Effectus, & miniſterium. 667
Oſcula. 667

P

Palatium Epiſcopi. Vide immunitas Eccleſiarum quoad loca.
Papa. 668
Papa quo ad eius adorationem. 670
papa quo ad infallibilitatē. 672
parlamentum. 672
parochus. 676
pater, 680. Vide etiam Salariū. num. 5.
patrem, Bannitum occidere V. Occidere bannitum.
Hæreticum denunciare, Vide Denunciare, num. 4.
In matrimonio paruipendere. Vide matrimonium. n. 11. & pater, num. 5.
patrinus. 681
pauper. 686
paupertas religioſa. 686
peccatum. 691
peccato cooperari. 692
penſio v. Simonia. 694
penſionarius. 696
peregrinum. 697
periculum. 697
periurium. V. Iuramentum.
pena. 698
penitens. 699
penitentia. 700
penitentiam imponere. 703. Acceptare. 703. Commutare. 704. implere. 705
pollutio. 708
pollutio Eccleſiæ. 710
Pragmatica. Vide Pretium, & Vendere.
præcedentia. 711
præceptum. 712
prædicator. Vide Concionatores, & Papa, n. 3.
Pregnans. V. abortus, & ieiuniū. 13. 32.
Prelati regulares obligatio. 717
Iuriſdictio precipiendo. 717. in diſpenſando. 718. in abſoluendo. 720. in alienando. 721. in reliquis. 723
priuilegia. 724. Duratio. 726. Territorium, & Requiſita. 727.
præſcriptio. 727
pretium. 728
princeps Quo ad Eccleſiaſticos 730. Quo ad Bellum, V. pugna. Quo ad Repreſſalias 733. Quo ad Alia. 734
priuilegium. 735
priuilegia Immunitatis. V. Immunitas.
Cardinalium. Vide Cardinales.
Religioſorum. V. Regularium priuilegia.
profeſſio religioſa. 737
† prodigus. 737
promiſſio. 741
propoſitum. Vide Attritio, & penitens.
prorex. 743
puer. 745
pugna, ſeu bellum An licitum, & quo in eo licita. 745. Quo ad cauſas. 745. Quo ad Duces, & officiales. 753. Quo ad Milites 755. Quo ad Eccleſiaſticos aſſiſtentes. 758
pugna duorum, Vide Duellum.

Ra-

Digitized by Google

R

Raptus. Vide Circumstantia, n. 10. & impedimenta n. 22.
Ratihabitio. 759
Reclamatio. Vide professio.
Reductio missarum. 759
Regulares. 760
Regularium, Clausura, Vide Clausura.
Exemptio. Vide Episcopi iurisdictio in Regulares.
Indulgentiæ. 764
Nouitiatus. Vide Nouitiatus paupertas. V. paupertas.
Prælati. V. prælati.
priuilegia in absoluendo. V. Confessarius Regularis, in Celebrando. Vide Celebrare, à n. 14. & n. 22. 25. & 19. & reductio, in Dispensando. Vide Confessarius Reg. in Ministrãdis Sacramẽtis. 765. in prędicando, 767. in Suscipiendis Ordinibus. V. Ordinis subiectũ, in Reliquis. 768
Quo ad vsum, & communicationem. 768
Regularium professio. V. professio.
Reseruata. Vide casus, & Reseruata.
Relapsus. V. Abiurare, à n. 36.
Religiosi milites. 770
Reliquiæ. 771
Remiges, V. Absoluere. num. 22. peccato cooperari. n. 13. & prorex, n. 3.
Repressaliæ. V. princeps.
Reseruata. 772. V. etiam Casus & pænitens.
Restituere Quis teneatur. 773
Ex iniusta actione. 773. Ex re accepta. 777. Ex iniquo contractu. 789. Ex omissione Horarum canonicarum. V. de Horę canonicę, num. 21.
Restitutio. Quis nõ teneatur. 781
Restitus. Quid debeat. 787. cui quarum quomodo quando debeat. 787.
Reuocatio Oraculorum V. priuilegium, num. 1.
Reus Delinquans 790. captiuus ibid. Indiciatus, 792. calumniatus, Interrogatus. condemnatus. 792
Rex. 794

S

Sacerdos. 795
Sacramentum. 798
Sacrificium. V. celebrare missam, Missarum, Sacerdos.
Sacrilegium. 802
Salarium. 802
Scandalum. 803
Scisma. Vide Inquisitorum, nu. 160.
scientia confessarii. Vide confessarius, quo ad scientiam.
Ordinandi. Vide Ordinis, à num. 1.
Secretum. 814
Semen corrumpere V. Tactus, num. 4.
Sententia. Vide Inquisitorum praxis, inferendo sententiã & princeps, num. 16.
Sepultura in loco sacro. 810
Sepulturam eligere. 812. Non eligens. 813
Sequestrato. V. Hereticorum, n. 11.
Seruus. 814
Sigillum. 816
Sigillum Sacramentale Quid, 824. Ad quos se extendat, 824. Ad quæ se extendat. 828. An certis locutionibus frãgatur 827. An aliquãdo aperire liceat. 828. An frangi possit ob aliquem bonum finem. 831. Frangens. 833
Simonia. 835
Sodomia. 840
Sollicitatio. V. Denuntiare Cõfessarius solicitantem
Sortilegium. Vide Inquisitorũ, n. 69.
Sponsalia. 842
Sponsio Vide Restituere. nu. 40. 846.
Sponsus Vide Tactus, nu. 6.
Spurius Vide Irregularitas, nu. 13. & Testator, a n. 5.
Statutum Laicale. 848. Papale 867.
Sterilitatem procurare. V. Abortus, num. 4.
Stuprum. 868
Subditus. 863
Suffragia. Vide Orare, & Missam applicare, nu. 9.
Suffragiũ. Vide Electio, & parlamentum.
Sumere medicinam corruptiuam seminis. Vide Tactus num. 4.
Sterilitatis. Vide Abortus, n. 4. cum periculo abortus, Vide ib. num. 1 cum periculo pollutionis. Vide periculum pollutio, & Tactus.
sumere Venenum. Vide Vitam num. 10.
superior Vide prælati Episcopi, &c.
surdus. 869
suspectus de fide. 870
suspensiones aliquot in particulari. 872
suspensionis Effectus. 873. cessatio. 874
suspicio. 875

T

Tactus. 875
Tertiariæ. 877
testamentum. 877
testamenti executor. 878
testari. 887
testator. 889
Testes. 890
titulus Cardinalis. V. Cardinales in suis Titulis.
Ordinandi. v. Ordinis subiectum.
tortura. v. Inquisitorum iurisdictio, & praxis, quo ad torturam.
tutor curator. 893
tyrannus Vide Occidere tirannum.

Va-

V

Vagus v. peregrinus.
Vasa sacra. 896
Vendere, Venditor. 896
Venenum sumere. v. Vitari exponere. num. 10.
Vestes Clericales v. Clericus à nu. 6.
sacerdotales 901
Pontificales Vide Episcopi iurisdictio in vsum Pontificalium.
Vexatis. v. Communionis Necesitas in 1. p. 896
Vicarius Episcopi, Capituli. 902 Cardinalis. 902. Conuentus. 904.
Vicerex. v. Prorex.
Vidua. 905
Vir v. Debitum, copula, tactus, Vxor. 905
Vitã Exponere Abbreuiare. 908
Vnctio Extrema. v. Extremę vnctionis.
Vocalis. Vide Electio, & Regulares.
Voluntarium. Vide Ignorantia, & Metus.
Voti Natura. 908
species. 912
Obligatio. 913
Relaxatio. 915
Vsura. 921
Vsus, Consuetudo. 921
Vulnerans. 929
Vxor. 929

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

6-1

Digitized by Google